

AEGIDII BELLEMERAE

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA

IVRIS PONTIFICII DOCTORIS PRAESTANTISSIMI, audientiarum olim palatii, ac deinde contradictarum auditoris prudentissimi in Secundam Secundi Decret. Lib. partem Praelectiones non minùs doctae, quàm elegantes: in quibus non antiquitatem modò, uerùm totius antiquitatis autores facilè principes agnoscere licet: iamdiu desyderatae, nunc uerò tandem summa diligentia, ac fide doctissimorum uirorum opera emendatae, & typis pulcherrimis excusae.

LVGDVNI

Ad Salamandrae, apud Sennetonios fratres.

CVM PRIVILEGIO.

IMPERATOR IVSTINIANVS

Anno 1549

ELENCHVS TITVLORVM,

ac Decretalium epistolarum, quæ ab AEgidio

BELLAMERA PRAESVLE MERI-

tissimo his commentarijs miro inge-
nio illustrantur.

FINIS.

Ægidii Bellemeræ I.P.D. re, famáque clariſsimi, multóque excellentiſsimi in SECVNDVM LIB. DECRET. Commentariorum Pars Secunda.

De dolo, & contumacia. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Rubricæ continuatio multiplex.*
2 *Titulum hunc capitibus duobus conſumi. Doli definitio.*
3 *Dolum duplicem eſſe & ex quibus conſtet.*
4 *Fraus quo modo fiat.*
5 *Damni remedia duo: in quem de dolo actio, an non detur.*
6 *Actio de dolo quibus modis, quãdo, cui detur & quo modo probetur.*
7 *Actio de dolo quæ cauſſa competat, cuiúſue modi ſit.*
8 *Doloſi pœna.*
9 *Contumacia quid. & quo modo deprehendatur.*
10 *Capiti vtrique tituli huius quæ iura conueniant. & nu. 11.*

Ontinuat Hoſtienſis, in ſumma,
1 † audiſtis, de ijs qui ſpoliantur extra iudicium. Nunc audiamus de ijs, qui fatigãtur in iudicijs, dolo vel contumacia, aduerſariorũ ſuorum. Vel ſic, quia plerunq; ſpoliatus nõ poteſt conſequi reſtitutionem rei ſuæ propter dolum, vel cõtumaciam ſpoliatoris, dicamus de dolo, & contu. ſecundum eum. Vel ſecundum Card. ĩ. eo. lib. vj. in rub. d. de iudi. in quibus dolus & contumacia cõmittuntur, ſubijcit de dolo, & contumacia. Vel ſecundũ Gof. vidimus. ṡ. de ſpol. & eiec. aduer. potentia: nunc videamus de fatiga-
2 tis in iudicio, aduerſariorũ dolo, & contumacia. Et † eſt iſta rub. duplex, prima pars de dolo, ſecunda de cõtumacia, Dolus autem eſt calliditas, ſeu fallacia, ſeu machinatio ad circumueniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita. ff. de dolo. l. j. §. j. Vel ſecũdum Iſid. dolus, eſt occulta malitia, blandis ſermonibus adornata. ſecundum Card. vbi. ṡ. Et committitur calliditas tacẽdo: vnde Salomon, qui diſsimulat iniuriam calliđiſsimus eſt. & habes exemplum. ff. de act. emp. l. j. § pen. & ṡ. de reſcri. c. ſuper literas. Fallacia autẽ, committitur aſſerẽdo falſum ad decipiendum, vt. ff. de furt. l. falſus. § ſi quis mihi. vnde mendacium eſt falſa ſignificatio, vocis cum intẽtione fallendi. xxij. q. ij. § is autem. in auth. de iuſtr. & caut. in prin. Machinatio autẽ committitur in arte verborum. xxij. q. v. quacunq;. exemplum. ff. de act. emp. l. Iulianus. § idem Iulianus. ĩ. de ſpon. ex literis. & c. tua. de eo qui dux. in matri. c. j. & c. iij. & c. ſignificaſti. & quaſi per totum.
3 Dolus autẽ duplex eſt, quia † alius bonus, alius malus. ff. de dolo. l. j. § j. xij. q. ij. ne quis. de conuer. coniu. dudum. hoc. hic autem loquimur, de dolo malo ſecundum Gof. Dolus autẽ, fit ex calliditate, & fallacia, ſecundũ Vlpia. & vt ait Pædius, dolo malo pactum fit, quoties circumſcribendi alterius cauſa, aliud agitur, & aliud agi ſimulatur, vt. ff. de pactis. l. iure gẽtium § dolo malo. Sed & ſine ſimulatione, poteſt quis dolo alterum circumuenire, & metum inferendo, rapiendo, vel iniuriando, quæ non poſſunt committi ſine dolo. ff. vi bon. rap. l. ij. § doli. ff. de iniur. l. iij. Sicut etiam poteſt eſſe ſimulatio, ſiue dolo malo iuxta lecta, & not. ff. de dolo. l. j. § j Et idẽ poſſum dicere, de fraude, licet dicat iureconſultus, quod dolo ineſt fraus, vt. d. l. iuregentium. § ſed ſi fraudandi. Fraus
4 † enim, & cum ſimulatione, & ſine ſimulatione poteſt fieri, ſicut dolus, & requirit intentionem decipiendi, ſicut dolus. ff. de reg. iur. l. fraudis Saluo ꝙ impropriè re ipſa committi dicitur. ff. ſi quis in frau. patr. l. j. inſti. quib. manu. non licet. § in fraudem. ff. de verb. obli. l. ſi quis. De dolo bono habes. ij. q. ij. vtilem & c. cùm quæritur. xxiij. q. viij. vt pridem. ṡ. quod met. cau. c. j. & ibi dixi. de leg. ij. l. cùm pater § Titio. de neg. geſt. l. at qui natura § cùm me abſente. ff. de dolo. l. j. § nõ fuit. ĩ. de præſump. afferte. xxij. q. iiij. innocens. ſic habemus

venenum bonum,& venenum malum. ff.de verb.sign.l.qui
venenum. Dolus autem malus propriè, dicitur in damno
pecuniario.ff.si quis in fraud.patro.§.videamus. ¶ Auxilia
5 † autem duo dantur damnum passo, videlicet actio, & ex-
ceptio, exceptio verò datur ipsi passo, & omni possidenti:
& ideo dicitur realis,ex parte opponentis : sed ex parte eius.
cui opponitur,personalis est. Opponitur autem contra do-
losum,& eius vniuersalem successorē, & etiam singularem
habentem causam negatiuam, & etiam non lucratiuam, si
res sit reuersura ad dolosum : & etiam si non sit reuersura si
ille vtitur accessione vel adminiculo sui authoris. ff.de reg.
iur l.quod ipsis.ff.de excep.doli.l.ij.§.& quidam. &.§.planè.
&.§.debet.l.apud.§.de authoris.&.§.si tamen legitima. &.§.si
quis autem ex causa. &.§.sed & si. &.§.Iulianus &.l.purè.§.si
cum & est generalis: & cōpetit etiam ex dolo, superuenien-
ti ratione perseuerantiæ. ff.de excep.doli.l.ij.§.item quæri-
tur. & cessat quandoq; propter reuerentiam personarum.
vt.d.l.apud.§.aduersus & competit perpetuò. vt.l.purè.alle.
§.vlt & de hac,habes totum illum titulum.ff.de excep.doli.
6 ¶ De actione † autem de dolo,habes alium titulum.ff.&.C.
de dolo.per totum. ¶ Et diuersis modis competit,secūdum
quòd dolus dat causam contractui bonæ fidei,vel incidit in
contractu.ff.de dolo.eleganter. Et competit etiam ad rei re-
petitionem,vt.ff.de dolo l.arbitrio.&.l.quod venditor.&.l.
sed legatarius. Licet posset dici conditionem indebiti, vel
certi conditionem generalem ibi competere, licet secus.ff.
de dolo.l.cùm quis. Et competit actio de dolo,vbi nulla alia
ordinaria, vel extraordinaria superest.ff.de dolo.l.j.§.pen &
l.ij.§.fi.&.l.iij.iiij.v.&.vj. vbi accusatio quæ super est esset
maius, vt eo.ti.l.nam is.& facit.ff.de dolo.l.si quis. &.l.cùm
quis.&.l.rem.&.l.si eum.&.l.si quis.argu.j.de rer.permuta.
cùm vniuersorum.s.de renun.c.sanè.&.c.lectæ.& de rescri.
ex parte. Et competit damnum passo, & eius hæredibus.ff.
de dolo.l.hæredibus. Et competit contra dolosum, saltem
proximi pubertati. Et contra impuberem ex facto tutoris,
inquantum factus est locupletior, vt.d.l.hæredibus.§.idem.
&.l.quid enim.&.l.sed ex dolo.j.responso.&.§ item.& etiam
contra municipes,vt.d.l.si ex dolo.§.ij &.l.municipes.& cō-
tra vniuersitatem,ex dolo præsidentium, quantùm ad eum
peruenit duntaxat, vt.d.l.si ex dolo.§.ij.&.l.si plures. &.l.in
hæredem.&.l.dolo.&.l.itaq;.&.l.neq;.& contra dominum,
ex dolo serui ex peculio,vel noxaliter,vt.ff.eod.l si oleum.§.
hæc actio.probari autem debet dolus,vt perspicuis indicijs
declarata certi facti,& certæ personæ qualitate absq; vaga-
tione.C.eod.l.dolum.C.de rescind.vend.l.dolus. ff.eo.l.si ex
dolo.§.vlti.nisi præsumatur à iure, vt.C.eod.l.illa.&.ff.eo.l.
7 eleganter.§.seruus.Datur † autem actio de dolo ad rei resti-
tutionem,& si nō potest restitui,iuratur in litem, vt.d.l.ar-
bitrio.j.responso.§.j.item cessat hac actio.j.duos aureos, &
in certis personis, ad quas debet haberi reuerentia, & affe-
ctio,vt.d.l.si oleum.§.vlti.&.l.ideo.&.l.nō debet. Ista autem
actio personalis & arbitraria est, ac famosa, & vitæ etiam
biennalis de eo, quod non peruenit ad dolosum, sed de eo
quod peruenit vel ad dolosum, vel ad hæredem dolosi, vel
ad alium,qui hoc modo tenetur,perpetua est,insti.de actio.
§.præterea.ff.de ijs qui not infa.l.illa. ff.eo.l.itaq;.ideò au-
tem,sic alteratur actio per successionem, quia datur in de-
fectū,& fortè vt mitigetur pœna infamiæ,argu.j.de testib.
cum tu.&.j.de purg.cano.cum in iuuentute. eodem autem
modo,currit biennium absenti,sicut præsenti.Sed absens,ex
probabili & necessaria causa restituitur, vt.C.eod l.ij.nec
perpetuatur litis contestatione, vt.C.eo.l.vlti.contra regu-
lam communem.C.de præscr.xxx.anno.l.sicut.& l.cum no-
8 tissimi.&.l.vlt. Et est pœna dolosi, quòd † condemnatus sit
infamis.ff.de ijs qui not.infa.l.j.& condemnatur in expen-
sis.j.eo.c.ij. Et doloso non lucrum, sed pœnam afferre de-
bet.de rescr.sedes. &.c.seq.&.c.plerumq;. &.c.cæterùm.j.de
cler.non resid.c.tuæ.de contrahē.emp.ad nostram.de testa.
officij.&.c.requisisti.de relig.domi.cùm dilectus. de eo qui

dux.in matri.c.j.& qui matri.accusa.pos.significante. tenet
etiam alteri commodum afferre ff.eo.l.illa. ff.quod me.cau.
l.item si cum.§.Pædius nec alteri odium.C.de inof.testa.l.si.
quis in suo.de ijs quæ fiunt à maio.parte.c.quę sunt.&.C.de
pœnis.l.sancimus. Allegantı tamen dolum, onus probandi
incumbit.ff.de proba.l.quoties.§ qui dolo. & de admi.tuto.
l.chirographis.j.responso.in fi. Præmissa tamen latiùs pro-
sequere per Hosti in summa.eo.ti.super.ij. parte rubricæ,
quæ hîc recitat Paulus. Et vlterius quædam addit, de dupli-
ci libello,vel sentētia ad rem,vel interesse, quæ tibi tradam
j.de censib.c.olim.vbi de hoc per Inno.& Hosti. ¶ Contu-
9 macia autem † dicitur erga iudicem, aut prælatum commis-
sa inobedientia secundum Host.in summa.eo.ti.in rub.de
contu.§.j.in prin.& secundum Pau.hîc,sed magis strictè po
nitur. ff.de re iudi.l.contumacia.§.j.& illo modo loquitur
Card.j.eo.in rub.lib.vj.Host.autem in.d.rub.de contu.tra-
ctat primò de duplici contumacia vera, & præsumpta. Se-
cundò qualiter depræhendatur aliquis contumax. Tertiò
qua pœna cōtumax afficiatur. Sed de istis, dicam in discur-
su tituli.j.eod.causam. &.ij.c.seq.& eod ti.c.vno.in cle.ideò
non refrico hîc. Vnde parcas mihi de ijs, quæ scripsi. suprà
de materia doli, quia feci propter iuuenes canonistas, pro
eo,quòd de dolo non habent rubricam specialem: ¶ Mate-
ria rubricæ habetur.in.q ix.&.iiij.q.v.&.v.q.ij.&.iij,per to
tum.&.xj.q.certum.& repetitur in.vj.& in cle. Ad primam
10 † partem rubricæ,faciunt multa iura,quæ prohibēt dolum
suffragari,& iubent dolosum condemnari in expēsas, & in-
teresse.de rescri.c.cæterùm. in fi.&.c.si autem. &.c.sedes. &
c.ex tenore.&.c.fi.de conces.præb.postulasti.in fi.de testa.c.
Titij.&.c.requisisti. in fi.cui conuenit.de verb.sig.parte.in
fi.de relig.domi.cùm dilectus.de iure patro.pastoralis.de Si-
mo.c.nobis.& lib.vj.de rescrip.tibi qui.de elect.auaritiæ.&
c.si electio.in fi.&.c.commissa.§.cæterùm. de renunc.c.ij.de
offi.dele.c.statuimus.ij.de resti.in integ.c.j.de priuil.c.licet.
§.fi.de verb.sig.c.vlt.tamen quandoq; dolus imputatur fa-
tuitati dolum passi, & non vitiat.quod met.cau.cum dile-
ctus.de conuer.coniug.c.veniens.&.c.dudum. Ad secūdam
11 dam partem,facit † de consti.ex literis. de offic.deleg præ-
tereà.&.c.consultationibus.&.c.consuluit.de maior.& obe.
cùm in Ecclesijs.versu cum igitur. & in fi.lite non contest.
c.j.de re iud.ex tenore.de emp.& vend.c.fi.de accu.veniens.
&.c.qualiter.ij.& de verb.signi.ex parte.j. & lib.vj.de con-
fes.c.ij.§.j.de senten.excom.venerabilibus.§.idem est.&.§.ijs
sequentibus.& in clemen.de iud.c.j.

SVMMARIVM.

1 *Contumacem cauentem non plecti. Limito, vt nu.8.*
2 *Pœna l.si quis in tantum.quando locus sit, vel non.& nu.3.*
4 *L.si quis in tantum.pœna quæ:& an clericos teneat.*
5 *Summum ius quando molliri oporteat.*
6 *Possessorem absque apprehensione effici contumaciæ caussa: & an sine iudice capi possit.*
7 *Contumacis in specie.c.ad hæc.pœna.*

CAP. I.

1 AD hæc. ¶ † Casus. Qui mittendum in
possessionem,ad mādatum iu-
dicis non admisit, non mulctabitur de cano-
nica æquitate si intra annum caueat stare iu-
ri.communis autem diuisio, secunda ibi, ad
quod ¶ Expone literā, *absentiam*.contumaciæ interueniente
ante litem cōtestatam,*eius rei* contra quem directa est com-
missio,*amittat*.in auth.erat reus vt possessionem recipiat,&
exponebat glo.i.retineat,ista litera respicit decretalem,con
tingit.j.eo.*offerat*. & sic interrupit præscriptionē annalem.
de offi.ordi.pastoralis.in fi *cantionem*. supple hîc an,& quasi
de duobus quæritur,an sit mulctandus, an qua pœna. *nego-
tijs*.de verb.sig.sæpe.nam ratione personæ.vel rei.xj.q.j.§.ex
ijs.j.de verb.

ijs. j̃.de verbo.signi.c.super. *requiritur* de necessitate.potest tamen iudex ecclesiasticus, eo vti si vult secundum Inno.& Hosti.iustitiam, & ius missi in possessionem, & hoc patebit, in glo.vel ad literam sicut iacet:& est sensus, quia contumax & verè pœnitens, paratus est parere, aliter periclitaretur iustitia quæ vult puniri contumaciam.arg. s̃.de postu.c.j.ver.non igitur.& secundum hoc exponetur cùm pro quãdo, aliâs ponitur pro quia, vt sit sensus, quia iustitia non periclitatur per hoc quòd, nõ fuit paritum iudici, &c. adstringam & expensas soluat vt in glo. ¶ Nota quòd secũdum canones rigor seruari non debet de quo hîc per Bern.in glo.
2 argu.quod.& in glo.seq. † Nunquid ergo rigor.l.si quis in tantam. habet locum de iure cano.de hoc per Bern.hîc in glo.arg.quod videtur quòd non arg.huius decre.cum concord.videtur contra.arg. j̃.de præb.cum qui.lib.vj.ij.respõ. Et idem dubium versatur circa.l.extat.ff.quod met.cau.de hoc per Archi.xvj.q.vj.placuit. & per Accur.in.d.l.si quis in tantam. in.iij.&.vij.q.vbi tenet quòd adultus hoc casu non restituitur. Et quòd.l.si quis in tantam. locum habet in Ecclesia quando prælatus communicato cõsilio, vim intulit.de hoc. j̃.de succes.ab intest.c.vlt.in glo.pen.&. s̃.de ord.cogni.c.ij.in glo.iij.& de reg iur.c.delictum.lib.vj.& vt lite pend.c.Ecclesia.ibi per Nouel.super vlti.glo. Tu autem sequendo glo.& Host.sic distinguas, quia aut non agitur nisi de damno, vel præiudicio violenti, & tunc habeat locum illa pœna, etiam secundum cano.vt.c.placuit. &.c.cum qui.alleg.quia lex illa, non est correcta per cano.arg.de oper.no.nunc.c.j.cum simil.imo potius approbata, vt patet in iuri-
3 bus. s̃.proxi alleg. † Fallit tamen, si rem suam priuatus occupat, quam per iudicem consequi non potest, quia hoc casu, licet rem suam ab iniusto possessore violenter auferre, & sic not.Ioan.j.dist.ius gentium, in fi.j.glo.& dixi latius. s̃.ti.j.olim.j. Item fallit in eo qui incontinenti rem sibi ablatam, per vim recuperat, vt.ff.de vi & vi armata.l.j.§.cum igitur.&.§.qui vi à me.& in.d.c.olim.ante fi.ver.præsertim &c.aut agitur de damno vel præiudicio Ecclesiasticæ, aut dignitatis Ecclesiasticæ, seu beneficij Ecclesiastici, & tunc non habet locum pœna dictæ legis, etiam si communicato consilio, clerici Ecclesiæ hoc fecissent: quicquid not.hîc per Ber.& per Accur.in.d.l.si quis in tantam.& per Cy.C.de sacrosanc.eccle.&.l.iubemus.j. & est ratio, quia regula delictum personę alleg.cum suis concor.loquitur generaliter: & placete videtur hîc Host.& Mar.de Salua. ac etiam Io.& Archi.in.c.placuit.alleg.& probatur ratione, quia non plus debet nocere Ecclesię mala fides clericorum, quàm bona fides eorum: nec consensus corruptus eorum, quàm purus, & mundus, nec fictus, quàm verus, neq; cõtrarius, quàm dispositiuus: & tamen si omnes clerici communicato cõsilio, bona fide, & ex proposito, & cum consensu vero, & dispositiuo, etiam cum causa rationabili alienarẽt, rem immobilem Ecclesiæ nõ tenet alienatio, nisi superueniret superioris authoritas: nec etiam tunc, nisi forma canonica seruaretur.xij.q.ij.sine exceptione. j̃.de reb.eccle.nõ alie.c.j.&.ij.lib.vj.inuadendo autẽ rem Ecclesiæ, clerici non intendunt rem alienare illam, aut Ecclesiæ auferre sed magis totũ contrarium.
4 † Pręterea etiam alia ratione probatur, quia lex illa, non intendit punire nisi violẽtum, videlicet in amissione rei propriæ, aut in æstimatione alienæ, & ibi dicitur, & tamen clerici non sunt domini rerum ecclesiasticarum. de donat.c.ij.scripsit Inno.de cau.posses.cùm super. & ibi plenissimè dixi nec potest dici, quòd Ecclesia vim intulerit, igitur nec de verbis, nec de mente legis, potest dici quòd Ecclesia debeat incurrere huiusmodi pœnam. Verumtamẽ forsan dici posset, quòd si clerici bona aliunde haberent, in illis deberet fieri executio huiusmodi pœnæ, vsq; ad æstimationem inuasæ rei, quia hoc modo vult illa.l.puniri. inuasorem alienæ rei, imo & fortè in fructibus, de quibus debemus viuere, restringendo eis suam portionem iuxta lecta, & not. j̃.de fideiusso.peruenit. qualiter autem ęquitas rigoris pręferenda sit, satis
4 scripsi s̃.de transact.c.si ¶ Secundo † nota qualiter cũ pœna delicti, est applicanda parti, si parti pręiudicium affertur, propter quod pretendere valeat interesse: delictum remanet impunitum, & mitigatur rigor, quãtum ad hoc, per canonicam æquitatem. Sed plus dico, quòd re vera nedum nõ intererat hîc, actoris ipsum fuisse admissum imo intererat ipsius, & expediebat sibi, quòd non fuerit admissus, postquam reus cautionem obtulit intra annum, quia ex admissione, non nisi laborem & tædium reportasset: & ista est ratio decidendi, in hac decretali. Ad omnia autem iura, in quibus fundari ratio dubitãdi huius decretalis potest, quorum quidam volunt, quòd delicta non remaneant impunita, & quidam etiam volunt, quòd iudices pœnas & mulctas sibi non obtẽperantibus, possint imponere. ff. ad leg. Aquil. l.ita vulneratus. &.ff.de publica. l.licitatio.§.p illicitè. ff.de fideiuss.l.si à reo. j̃.de sent.excom.vt famę. ff.si quis ius dicẽti non obtemp.l.vna. s̃.de maior.& obed.si quid venerit. j̃.de pœnis.c.licet.vbi plenè de hoc respondeo vno verbo, & dico quòd hęc decretalis non loquitur nisi de pœna applicanda parti, ratione sui interesse, quod qualiter considerari debeat, in hoc casu. vide per Accur.ff.ex quib.cau.manu.l.vlti.nec negat iste tex.quin aliâs possit iudex pro interesse reipublicę, & pro saluãdo honore maiestatis. dignitatis suę de quo.ff.de offic.pręsi.l.obseruandum. talem rebellionem, seu inobedientiam, alio modo punire possit iuxta iura ad hoc superius alleg.nec negat etiam: quin iudex Ecclesiasticus aliàs mulctare possit: quod dic vt notatur.in.d.c.licet.& xciiij distin.c.vlti.& de differentijs, quas ponit Hosti.inter pœnam, & mulctam.vide in Spe.de sent.prola.§.ij.ver.est & quarta.& ver.seq.de mulcta autem ponit Hosti.rub.specia-
6 lem. s̃.de sent.& re ind. ¶ Tertio, † nota in verbo, amittat, secundum Collect.casum in quo quis censetur possessor sine corporali appręhensione, & hoc iuris fictione, propter malitiam, & contumaciam partis, sed de hoc textus clarior, in decret.Innoc iij. j̃.eo.contingit.vnde nisi esset illa decret.ego dubitarem de hoc dicto: sed nunquid hoc casu, posset actor propria authoritate possessionem intrare? respondet Collect.quòd sic, per ea quæ leguntur, & not. s̃.tit.proxi.c.olim.j.&.c.cùm venisset.quod intelligo, cessante resistentia partis, si enim pars resisteret, priuato non liceret vim inferre, per illud quod scripsit Cy.C.de pign.l.iij.in.j.q. ¶ Quarto, nota secundum Collect.redeundo ad materiam secundi
7 notabilis, q † citatus est contumax vltra interesse partis, de iure canonico non mulctatur: quod tenuit Spe.& per hanc decre.de expẽ.§.si.tamen secundum eum Inno.& Hosti.de consilio istud intelligunt, vel fortè secundum eum, ista decretalis non excludat mulctam, sed solum pœnam corporalem quam sęcularis imponeret, vbi iustitia propter hoc non periclitatur, argu. j̃.de re iud Abbate.lib.vj.circa fi.aliâs.ij.bene infliget pœnam pecuniariam.de offi.ordi.canonici.& c.venerabilibus.§.vbi autem. lib.vj.dicit tamen quòd non infliget tantam, nec ita rigorosam, sicut sęcularis, subdit dictum Archi.xj.q.iij.certum, videlicet quòd iudex à principio, vsq; ad finem, potest condemnari in expẽsas, nec sit alia condemnatio, quod intelligit, nisi veniret iure actionis re-
8 mittens ad not. j̃.eo.finẽ. ¶ Quæri potest, in verbo, † amittat, quid si posteà, iterum est contumax? & in fine anni, iterum venit, & cautionem offert, nunquid iterum possessionem recuperabit? posset dici quòd non: imo anno secundo, adiudicabitur possessio, actori saluo iuris proprietatis, vel saltem differretur, donec eam incipiat legitimum habere progressum.arg. j̃.c.proxi.&.c.finem.&. s̃.vt lite non contest.&.c.quoniam.§.pen.in fi.& de offic.ordi.c.significauit.& de appel.c.ad hæc.& de procu.c.j. Est etiam reuertẽdum ad fideiussores, & pignora, secundum Host.& de hoc in Spe.de.j.decreto.§.iam de effectu.in fi.Nouel.Satis miror de verbis istis, & si reus. j̃.annum non obtulit cautionem, actor factus est possessor, vt. j̃.eod.contingit. si obtulit, nescio an recurritur ad aliam cautionem: pręterea maior est contu-

maciã,& maius interesse in secũdo anno dicã.in.c cõtingit.

SVMMARIVM.

1 *Contumaciæ varij modi.*
2 *Rescripto secundo eadem nominatim intexenda, quæ priori inserta sunt. Extendo ad reuocationem iudicum duorum.nu.6.*
3 *Mitius cum monachis agi, quàm cum canonicis, & cur.*
4 *Controuersæ res cur sequestrentur.*
5 *Legis gratiam facere cui & quando liceat.*
7 *Contumax reuocato per rescriptũ iudice duo an litis sumptibus coërcendus sit.*
8 *Absentem non condemnandum: & in quo sententiarum genere admittendum sit.*
9 *Discedentem, abeunte iudice, contumacem non videri & hac in re consilium.*

CAP. II.

EX literis. ¶ Casus. Reus condemnatur ad expẽsas, quas propter eius contumaciam, vel dolosam exceptionẽ, actorem fecisse constabit, vel aliter per secundas literas non facientes specialem, & expressam mentionem de primis literis, primæ literæ non reuocantur; sed hoc nihil facit ad titulum, vel aliter propter contumaciam rei, potest res, quæ petitur, sequestrari: sed in hoc est opinio, nec decretalis hoc dicit: vnde primum teneas, secundum Nouel. communis diuisio secunda ibi, *verum.* Expone literam, *monachos.* petentes ex parte vna, *canonicos.* cõtra quos agebatur ex parte altera, *de.V.& M.* propria nomina sunt, de quibus non fiebat in secundo rescripto, & ideo non valebat, vt.j.eo.§.verum. *citati.* vt venirent & monachis responderent. *legitimè.* scilicet tribus edictis, vel vno peremptorio, pro omnibus.ff.de iud.l.ad peremptorium.xxiiij.q.iij.de illicita.quod dic, vt not.s.de dilat.c.j.&.ij.Hosti.de hoc.j.c.
1 proxi.Nouel. *contumaciter.* Host.sequendo Bernar. † multos modos contumaciæ enumerat, enumeratos autem per Ber. omitto, quos vide in.j.glo.saluo quod ad tertium in verbo nihil potes alleg.vlti.glo.j.de confes.c.ij.lib.vj.& ad fi.glo. s.de iura.calum.c.fi.&.xviij.dist.si quis autem.& fuit illa gl. Vinc.sed vltra glo.dicere potes quòd contumacia etiam cõmittitur, quandoq; respectu non defendentis.ff.de procura. l.inuitus.§.pœna.quandoq; respectu litigãtis, vel impedientis, ne ad eum citatio peruenire possit, vt lite non contesta. quoniam.§.ij. Quandoq; respectu minus instructi comparentis.de elect.c.j.& de appel.c.j.lib.vj.secundum Host.qui remittit ad summam.eo.ti.sub rub.de contu.§.aliter deprehendatur.& vide in Spe.de contu.§.j. *affecti tadio.* quasi diceret, hæc sequestratio incedit loco missionis in possessionẽ, causa custodiæ per quam cogitur quis parere & cauere iudicio sisti.Host.ad hoc enim solet fieri missio Nouel. *tãdem,* subaudi, comparentibus canonicis, & monachis, *Ecclesias,* sequestratas, vt præmisit, *restitui,* quia ipsas ad se pertinere dicebant, vel id est sibi post anni lapsum assignata, sed non bene postulabant: cum nullo iure cautum sit, vt post lapsum anni debeat quis fieri possessor rerum sequestratarum, secundum Inno.& fortè spoliati erant, secundum Tancre.vel dic, restitui per manum sequestri, vel dic, restitui per rei vendicationem, is enim qui vendicat, petit sibi rem restitui iure dominij.j.de fide instru.inter dilectos.licet alibi dicatur, quòd qui in rem agit, dominium vendicat.C.vbi in rem act. l.j.sed ibi dominium, ponitur, pro possessione, sicut ecõtrario.ff.de verb.sig.interdum, nam dominium nõ restituitur, sed declaratur.ff.de rei vend.l.ex diuerso.ff.si serui.vend.l.sicuti.§.sed si quæratur.secundum Gof. *impetrarint.* alias impetrarẽt.s.canonici. *præiudicare* imo ipsas reuocassent si de præmissis expressam mentionẽ fecissent, Host. *videbantur.* vt ipsi dicebant Vinc. *mentio.* aliqua vt innuit litera sequens, sed indefinitè, &c.vt.j.sequitur & ita sine quæstione est, ꝙ priores valent.s.de rescri.cæterùm. vel dic, mentio videlicet expressa, & sufficiens, fiebat enim aliqualiter, vt innuit litera sequens, ibi *nec nomina* &c.non ergo sufficit ꝙ dicatur in rescripto secundo, non obstañ.literis ab aduersa parte impetratis, vt hîc &.j.de cõfir.vti.bonæ. nec obst.s.ti.j.audita.§. licet.&.s.de iudi.causam, quæ.in fi.vt vtrobique not.& per hæc iura, potest exemplificari, quod legitur.s.de rescri.pastoralis.j.responso, quod dic, vt ibi not.secundum Hosti.secundum quem etiam fortè generalis mentio non fiebat in cunctis, de primis, vt dicit Nouel. *nec nomina.* & ideo quo ad expressa in primis literis vel coram iudicibus, non possunt secundæ literæ prioribus derogare, ar.g.s.de rescri.pastoralis.§.quoniam.&.§.nos igitur.secundum Inno.vel dic, nec no
2 mina.quasi diceret † non sufficit ꝙ fiat mẽtio in secundo rescripto de primo, nisi & expresse specificetur in secundo: id super quo primum fuerat impetratum: & idem est de personis iudicum, & litigantium, & ciuitatibus, & diœcesibus, & est ratio, quia hîc substantialia refutantur.quod dicit vt leg. & not.de rescrip.super literis.&.c.significante.&.c.Rodulphus.Sic & de principali clausula, fine articulo facienda est mentio, in rescripto, vt no.s.ti.j.ex conquæstione.j.responso.secundum Host.& de processu, de re iud.inter monasterium.de coha.cler.super eo.de rescr.dilectus.j.secundũ Nouel.& de omnibus qui potuissent mouere principem ad denegandum secundũ Mar.de Salua, & vt videtur sentire, Inno.in.d.c.super literis.s.quo ad literas reuocatorias, iurisditionis. Quia cùm de mente principis, sit seruare honorẽ iudicibus.C.quando prouo.non est.l.omnem honorẽ.j.de appel.vt deuotus.verisimile est, ꝙ non velit à priori iudice iurisditionẽ reuocare, nisi de reuocationis causa fuerit certificatus, specialiter & expressè, vt hîc, de quo plenissimè vide, in consilijs meis, consi.lj.§.in tertia quæstione.nec illa videre omittas, quia nisi dubitarem laborem, ea in ordine suo hîc collocarem: sed præuideo ꝙ non sufficit sufficio ad cõplendum, ibi Deus aliter quàm videam, me præseruet, cuius maiestas dignetur concedere, quod mihi & Ecclesiæ vtilius est. *super quibus Ecclesijs,* potest intelligi, ꝙ nulla mentio fiebat de prioribus literis, sed de monachis tantum, contra quos canonici impetrauerant, super quibusdam Ecclesijs non specificatis nominibus earundem, & sic duplex est ratio quare non valent secundæ literæ: prima quia nec de prioribus literis, secunda quia nec de Ecclesiarum nominibus faciunt mentionem, & hunc secundum intellectum innuit ista clausula: vel potest intelligi, ꝙ in secũdis literis, fiebat mẽtio de prioribus, & Ecclesijs, sed indefinitè de ipsis Ecclesijs: quia nomina ipsarũ non specificabantur, & hoc innuit præcedẽs clausula.nec nomina &c.vt.s.not. Et licet iste secundus intellectus plus iuris contineat, primum tamen magis approbat tex.iste, propter talem enim mentionẽ generalem, nõ reuocantur priores literæ imo de principali & negotijs feriã requiritur specialis mensio expressa, vt.d.c.inter monasteriũ. &.d.c.super eo.& de rescri.dilectus.j vbi de hoc Host. *malitiam & dolum.* qui præsumuntur eo ipso ꝙ tacuerunt, necessariam veritatẽ.s.de rescri.ex parte.s.c.j.&.c.ex tenore.§.fi. vbi de hoc.Host.propter hoc.s.propter secundas literas dolosè impetratas, & exceptionem ex eis malitiosè.oppositã. j.eo.fi.Gof. *restitui.* simile.s.de rescr.cæterùm.in fi.&.c.fi.in fi.vbi de hoc.&.j.de appel.vt debitus.Host.& hîc in vlti.gl. Bern. ¶ Nota primò ibi, *mitius tamen religionis minus agere,* ꝙ cum religiosis mitiùs est agendum vt hîc not.in.ij.glo.Ber. Sed contra istud, opponitur quia, isti erant canonici regulares, contra quos monachi agebant, & quantò strictior regula monachorum, tantò maior fauor debetur religioni eorũ. Si verò sæculares erant, adhuc fortius mitius agendum cum monachis, quæ fortiter videtur contra literam istam exige-
3 re, sed respondetur, ꝙ † etiam mitius agitur cum monachis, ne cupidè possideant aliena: si enim fuissent missi in possessionem, possiderent, quia agebatur realiter, nunc vera facta sequestratione, possidebãt canonici, si hoc est actũ vel etiam sequestratũ.ff.de acqui poss.l.interesse puto.& vide.s.de iudi.examinata.per Nouel.super glo.ij.& ibi.pet. me pleniùs, vel dic, ꝙ in hoc mitius, & melius, agitur cũ monachis, quia

si fuissent

si fuissent in possessioue missi canonici.ĩ.annum potuissent
possessionẽ recuperare, tunc manebit apud sequestrũ, vsq;
ad finẽ litis, & tunc dabitur vincenti:hæc est enim conditio
sequestris secundũ Gos.super quo,vide Card.& Nouel.ĩ.de
reg.iur.locupletari.lib.vj.in pen.colũ.& quæ scripsi.ĩ.de se-
quest.c.fi.in.vij.q.vbi tñ de pœna criminis ageretur,durius
esset agẽdum cõ religiosis.ĩ.de simo.per tuas. secundũ Vin.
super quo,vide Io.And.ĩ.de hæret.c.cõnusii.lib vj hîc autẽ
loquimur de pœna cõtumaciæ & facit quod uo.š.de iud.ꝙ
4 non ab homine ¶ Secundò† nota, sequestrationẽ fieri pos-
se,propter cõtumaciam vt hîc,&c.š.de rescri.olim ex literis.
j.responso.in fi.in quo casu,non deberet is qui possessionem
tenebat ipsam recuperare, nisi de ijs expeñ.aduersario satis-
fiat primitus,arg.hîc ibi *affecti tædio*.sicut nec eam recupera-
ret,si aduersarius in possessionẽ causa custodiæ missus esset,
secundũ Inno.š.vt lite non cõtest.quoniam.§.in alijs.sed op-
pouitur ex ijs quæ hîc no.per Bern.in glo.iij.&.C.de prohi.
sequest.in rubro,& in nigro rñdet Host.ꝙ hîc sequestratio,
contra ius non fit: certũ enim est, ꝙ propter contumaciam
rei,potest actor poni in possessionẽ,causa custodiæ,hoc au-
tem plus est,& magis pœnale reo , quàm si res sequestraret,
vt patet in eo quod scripsi.š.eod.c.in expositione literæ in
verbo restitui :.& ideò etiam hîc procedit, ꝙ iudices mitiùs
agere voluerunt cũ canonicis,ipsam possessionẽ sequestran-
do: faciliùs enim hoc portat reus,ꝙ aliquis legalis, & cõmu-
nis homo, tẽ suam teneat, quàm aduersarius, & facilius re-
cuperatur ab eo, quàm forsan ab aduersario recuperaretur,
ergo ex quo iudex potest in possessionẽ mittere aduersariũ,
quod maius,& grauius est facit,ęquè & rationabiliter sequi-
tur ꝙ sequestrare possit,quod minus,& leuius est, arg.quod
leg.& not.ĩ.de deci.ex parte.iij. ĩ.qui fil.sint legi per vene-
rabilem.j.respon.ĩ.de reg.iur. cui quod plus.lib.vj.ff.de se-
nat.l.qui indignus.ff.de ser.expor.l cui peccato. cum cõcor.
& ex istis si procedant,potest sumi ratio dubitandi,& deci-
dendi huius decret. Alij vero hoc negãt,dicentes ꝙ & si po-
nere in possessionẽ,maius,& grauius sit,quàm sequestratio-
nem facere, est tñ magis consonũ rationi:quia primũ à iure
regulariter cõceditur,& secundũ regulariter denegatur,arg.
in hoc quod leg.& no.de transac.Episcoporũ.c.j.ver.si. Vn-
de potest sic nominari mirabilis mititas,& mirabilis gratia,
atq; fauor,vnum si ius omittere,vel alius offendatur.secun-
dum Host.quod tene menti,est tñ arg.secundũ eum pro iu-
dicibus.ff.de colla.bono.l.j.§.si frater.&.§.seq.quod tñ seque
stratio sit grauior,quàm in possessionẽ missio,videtur clarè
probari,per illud,quod scripsi in notabili proximè pręcedẽ
ti versu , vel dic , ꝙ in hoc mitius si procedat illud dictũ,sed
puto salua pace Gos.cuius fuit illud dictũ, & Nouel.quæ il-
lud retulit,ꝙ de iure nõ procedat : quia res subrogata in lo-
cum alterius,illius naturã , quoad durationẽ sequi debet, vt
ff.si quis caut.l.si eum.§.qui iniuriarũ insti.de ob.§.fuerat.ĩ.
de reg.iur.is qui in ius.Prętereà quia pœna cõtumacię(quæ
fit ad coërctionẽ magis quàm ad punitionẽ) cessante cõtu-
macia cessate debet.š.de cõstit.c.ex literis.sed ista est huius-
modi,vt.š.c.prox.igitur &c. Quid plura?casus est in ista de-
cre.ibi,*intuitu tamen religionis mitius ageret*:quid enim prodesset
religionis intuitus?& in quo mitius ageretur?si secundũ ve-
ritatem,hoc grauius foret?certè in nullo,& sic esset de dire-
ctò nostrę literę aduersari.Sed oppones,quia si fauorabilior
est sequestratio,igitur per fauorẽ gratiã fecerunt, prout etiã
innuit hîc Bern.in glo.iij.& sic cõtra.c.j.ĩ.de re iudi.lib.vj.
sed rñdet Nouel.dicens,ꝙ imo de iure,hoc facere potuerũt,
vt not.ĩ.de sequest.poss.c.ij.in fi.vlt.gl.quia si possunt quod
maius & quod minus, vt scripsi.š.sed posteà subdit Nouel.
ꝙ magis credit,id quod alij dicunt.s.ꝙ maius non est in pos-
sessionẽ mittere,sed potius sequestrare , per id quod scripsi.
š.& quasi argu.soluere volens , dicit ꝙ hîc de iuribus seque-
strationis nõ quæritur:sed placet mihi Nouel.quia imo hîc
de vera sequestratione loquimur : verba enim istius literæ
quæ de sequestratione loquũ, propriè sunt accipienda,eo ꝙ
improprietas ex alio iure, fundari nõ potest. ff.de instito.l.j.
§.si quis nauẽ.ver.in re igitur dubia.de leg.iij.l.nõ aliter.qui,
& à quib.lib.manu.nõ fiant.l.prospexit. verùm saluari pos-
sent verba Nouel.ex improprietate, quã proximè fundaui,
ex.c.proxi.præced.dicendo ꝙ contra cõmunem & regularẽ
sequestri naturã , sequestrũ istud expirat, cautione ablata.ĩ.
annũ.sed non puto,ꝙ illa fuerit mens Nouel.per ea quæ scri
psi in no.proxi.pręced versu vel dic ꝙ in hoc mitius quia il-
lud dictũ recitat Nouel.& nõ repræhendit. Præterea nec il-
5 lud est soluere oppositionẽ proximè factã† vnde dico, ꝙ li-
cet quandoq; iudici gratiam facere.š.de offi.deleg.cõsuluit.
maximè in mitigatione pœnæ,vt ibi &.ff.de ijs qui not.in-
fa.l.quid ergo.§.pœna grauior. & eo.tit.C.l.si seuerior. quia
nõ quicquid iudicis potestati submittitur , necessitati incũ-
bit.ff.de iudi.l.nõ quicquid. dum modo hoc nõ faciant ani-
mo fauẽdi,& in cõtrario,sed animo pœnã mitigandi, vt hîc
& in concord.š.alleg.super quo,omnino vide quæ scripsi in
d.c.consuluit.& sic nota hîc posse fieri per iudicẽ secundum
Inno.pœnarũ commutationem quod alibi latius examina-
6 bitur.¶ Tertio† nota, ꝙ vbi agitur de iurisdictione priori-
bus iudicibus per priores literas cõpetente , per secundas li-
teras reuocãda,necesse est facere mentionẽ specialem,& ex-
pressam,in secundis literis, de nominibus personarũ , & re-
rum in prioribus literis contentarũ : nec sufficit indefinitè
dicere super quibusdã,&c.quod perpetuò menti tene,super
quo omnino vide,& hîc iunge,quæ scripsi.š.eo.c.in exposi-
tione super verbo mẽtio,& super verbo,nec nomina, & su-
per verbo super quibusdã Ecclesijs, & in.d.cõsi.meo.lj.& in
remissionibus ibi datis:vnde dicit Gos.indefinita æquipol-
let vniuersali, sed speciale prius nõ tollitur per gñale poste-
rius:remittitq; Nouel.de materia notab.ad ea quæ legun.&
uot.de confir.vti.bonæ.de hæret.sicut.& in simonia Hosti.
de cõmo.in vlt.col.¶ Collect.hîc in principio tangit quędã
circa materiã missionis quæ pertinẽt ad materiam.c.eũ qui.
ĩ.de eo qui mit in poss.lib.vj.de quibus ibi dicã item quæ-
7 rit.Quid† si delegatus citat reum,qui est cõtumax,& tandẽ
venit,& pręstat cautionẽ de stando iuri demũ antequã con-
demnetur parti in expeñ.præsentat aliud rescriptũ,expressè
reuocans primũ,vtrum delegatus illũ in expensis poterit cõ
demnare?videtur ꝙ non,quia rescriptũ reuocatum est. Sed
Nouel.post AEgid.de offi.deleg.pastoralis.not.contrarium
qui aliâs iudex nõ est punit contumacẽ in expeñ.de appel.si
duobus.de rescr.c super literis.&.c.fi.sed rñderi posset,ꝙ in
c.super literis.&.c.fi.rescriptũ non est ipso iure nullũ , & ꝙ
in.c.si duobus.facit hoc dubiũ:sed hoc melius facit, secundũ
eum.de rescr.c.statutũ.lib.vj.&.c.j.in cle.nec obst.de appel.
c.cordi.lib.vj.quia fortè hoc ideò ibi,quia statim ius prohi-
bet , de iudice qui iustitiã faciet appellato.arg.ff.de pœnis.l.
8 Sanctio.† Item quærit nũquid sententia lata cõtra absentẽ,
ipso iure tenet Gos.tenet ꝙ sic,nisi per appellationẽ, vel re-
stitutionẽ,rescindatur,quod verum intelligit Io.And.de re
iud.tenor.in vero,vel ficto cõtumace, aliâs secus. Sed credit
Collect.Gof.optimè dicere,quod verũ est,si intelligat Gof.
vt Io.And. Alioquin dicendũ puto, ꝙ in diffinitiua , contra
non contumacẽ lata malè diceret, vt.ff.quæ sent.sine appel.
rescin.l.j.§.item cũ ex edicto.in interlocutoria autẽ , videre-
tur posse substineri , per not.Inno.de procur.auditis.quali-
ter autẽ contumax potest,vel nõ potest appellare,habes per
glo.in cle.si ante.ĩ.de re iud.& ibi dicã.Subdit,ꝙ reus iussus
à iudice rñdere,& recedens cõtumaciter,& propter hoc ha
bitus pro cõfesso, nihilominus vocabitur ad alia secundum
Io.And.ĩ.de cõfes.c.ij.lib.vj.licet Spe.cõtra de depo.§.verũ.
9 Sed† pone casum,reus citatus cõparet, actor ab eo nihil pe-
tit,nec ipse aliter se excusat ,sed iudice recedente recedit,vi-
detur ꝙ sit cõtumax:debuit enim petere,quare citabatur,vt
patet in simili.de elect.cupientes.§.ij.&.iij.nõ enim sufficit
reo cõparere,vt not.in Spe.de aduo.§.cõsequenter.vnde sal-
tem debet licentiam iudicis obtinere.xj.q.iij.certũ.faciunt
not.Inno.de offi.dele.cõsuluit.& hoc credit Collect.tutũ di-

ct tñ,ꝙ si non fieret nõ ideo videretur cõtumax, per lecta, & not. Nouel. de iud. c. j. & maximè vbi actor cõpareret, & reum non impeteret, per not. j. eod. c. fi. & præsertim, si expectaret iudicis recessum arg. cui. xviij. dist. à contrario.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatem non, nisi legitimus, deferri.*
2 *Litis dominum, & in subsidium procuratorẽ vocari in ius oportere.*
3 *Testes ante iudicij quæstionem recipi an liceat, & quibus casibus.*
4 *Edictum quo casu circunduci possit.*
5 *Procuratorem domino præinterrogandum esse.*
6 *Vocare semel quando satis sit.*
7 *Vocandi in ius forma.*
8 *Publicè, an priuatim vocare quando sufficiat.*

CAP. III.

Causam quæ. ¶ Casus. Si actor est cõtumax, reo instãte,
diffinitiua sententia ferri potest: & pars pri-
ma, decisè ponit petitionẽ rei, contra quam
actor impetrauerat delegatos: & secunda, ibi
cæterum petitionẽ exaudit. ¶ Expone literã *de natiuitate*, an. s. fue
1 rit nata de† legitimo matrimonio, vt sic sciaẽ an eius filius
ex ipsius persona succedat auo, hoc est, an mater ipsius Aga
thæ fuerit vxor legitima patris sui, & sic an ipsa Agatha sit
legitima filia, an non, & sic per cõsequens cognosci poterit
vtrum. s. filius ipsius Agathæ sit admittẽdus, ad petendã hæ-
reditatem auitinã, de qua inter ipsum. R. & suum patruum
agebatur, secundũ Inno. vt hic. & j. qui fil. sint legi. causam.
j. vbi inuenies plenius hic not. Host. & j. hic deciditur quod
habetur, de offi. dele. causam, quæ. & qui fil. sint legi. causam.
ij. vt patet in integra, quæ ponitur. in. j. cõpila. sub tit. qui fil.
sint legi. & incipit causam, quæ inter nobiles. vnde secundũ
Host. hic cõtinuari potest, quod legi. de offi. deleg. causam,
quæ. ij. ver. verum *absentauerit*, ex ijs tribus verbis nota hic,
per ordinẽ tres modos cõtumaciæ. Contumax enim est, qui
citatus non venit, & qui venit sed nõ obedit, & qui venit &
obedit, sed illicẽtiatus recedit. vt hic collegitur & probatur.
xj. q. iij. certũ. & de alijs modis, not. s. c. proxi. in expositione
super verbo *contumaciter de Anglia.* quasi diceret extra pro-
uinciam nõ cogitur iudex citare absentẽ quod dic vt not. j.
de cler. non resid. ex parte. & c. ex tuæ. Hosti. procuratorem
quẽ qui se absentat debet relinquere. de procur. petitio. & c.
dilectus. alioquin procedatur cõtra ipsum, vt. j. sequitur nisi
forsan, accedat quis ad curiam Romanã, vt. s. de cler. pereg.
c. vno. vbi de hoc Host. *venerit.* s. procurator legitimæ cita-
tus, & nihil impedimẽti opposuerit Host. *denunciationibus.* de
ijs satis not. j. tit. j. c. fi. secundũ Inno. & aliquid. j. de hoc. di-
cetur Host. *ad domum eius.* s. R. principalis agentis cõtra auun
culum suũ vt patet. j. qui fil. sint leg. & causam, quæ ij. Host.
2 missis. ergo patet ex præmissis, ꝙ † principalis semper citã-
dus est, si inueniatur in eadẽ prouincia. j. eo. cùm olim. § pen.
secundò si nõ reperitur citãdus est procurator, si quẽ dimi-
serit, vt in prædictis iuribus. & j. tit. j. c. fi. tertio. si neuter re-
peritur mittitur citatio ad domũ, & requiruntur parẽtes, &
amici, & si nullus cõparet, ex quo terna monitio, siue citatio
sic gñaliter facta præcesserit, proceditur cõtra absentẽ, tan-
quàm contra contumacẽ, vt hic in. iij. glo. Bern. circa prin.
ergo non est locus mittẽdum citationẽ ad domum, vbi ple-
nam sui copiã exhibet principalis, vel vbi aliquis ipsum de-
fendit: imo debet ad hanc tanquã ad vltimum refugiũ per-
ueniri, Host. vnde de materia citationis faciẽdæ, habes satis
hic per Bern. & Host. sed plenius in Spe. tit. de citat. § sequiẽ.
ver. illud etiam. vsq; ad fi. & per Host. & Arch. de foro cõpe.
Romana. § cõtrahentes. in gl. vitium. lib. vj. & de elec. statui-
mus. in glo. hic videas. eo. lib. & per Cy. q. & qñ. in auth. qui
semel. in. vij. viij. & ix. q. ¶ Opponitur cõtra decre. quia lite
non cõtest. mandatur hic testes recipi, quod nõ deberet fie-
ri, sed solùm potius in possessionẽ mitti, quod prosequere vt
hic in. iij. glo. Ber. post prin. ver. præterea dicitur. & vide ibi
3 solut. Ber. ꝙ contraria, de cõtumacia rei: hic † vero de cõtu-
macia actoris &c. Super quo vide Cyn. C. quomo. & qñ iud.
in auth. qui semel. in. iij. & v. q. Et est ratio secundum Bern.
quia maior est cõtumacia actoris &c. sed hãc reprobat Ho-
sti. per. c. nullus. j. de præsump. Aliæ duæ rationes assignãtur
per glo. quæ placẽt Host. Addit & tertiam, quia à principio
in potestate actoris fuit agere, & nõ in potestate rei defende
re: & ideo plus imputatur actori, quàm reo, quod probaẽ. ff.
de calum. l. annuis. & ff. de excep. doli. l. pure. in fi. Alij autem
dicunt, ꝙ ista erat talis causa, in qua poterat procedi lite non
contestata. s. causa matrimonialis, vt. s. lite non cõte. c. quo-
niam. § porrò. & ita refert Abbas magistrũ suum dixisse. Sed
non placet aliquibus, eo ꝙ nõ timebatur hic, fornicationis
periculũ: quæ ratio assignatur. in. § porrò. nisi dicẽs ꝙ illa ra-
tio esset impulsiua, secundum Nouel. Alij dicunt, ꝙ iam hic
erat lis cõtest. & dicebat Tancr. hoc probari, per principium
decre. & putat Nouel. ꝙ Tancr. inducebat verbum terminã
da, & hanc tenebãt Gof. & Inno. qui dicebãt, hoc contineri
in integrum, sed Nouel dicit, ꝙ de integrum esse posset, sed
in antiqua, non facit tñ secundum Nouel. quod no. de iud. c.
pen. Alij dixerunt, ꝙ corrigitur decre. ista, quæ fuit Alexan-
dri tertij per decre. quoniam frequenter, quæ fuit Innocẽtij
tertij, & ita not. Io. iij. q. ix. in summa licet ipse Io. xj. q. iij. q-
cunq;. ac Vinc. & Host. hic primã solutionẽ tenuerunt, No-
uel. expressè non eligit sed verum est ꝙ videtur inclinari ad
primam solutionẽ. Alij dicunt ꝙ hoc inducit hic forma mã
dati Romani Pontif. qui. s. ius est. de cõces. præb. proposuit.
sed in cõtrarium facit, quia non est verisimile ꝙ voluerit Pa
pa per talem commissionẽ iura corrigere. C. de inof. test. l. si
quando. s. de elect. c. ecclesia nostra. teneas indubitanter pri-
mam solutio. per not. Cy in. d. auth. qui semel. in. iij. & iiij. q.
¶ Collect. quærit, quid si delegatus personaliter citet, & re-
mittit ad collecta sua. de dilat. c. fi. sed sufficiant lecta, & not.
per me, in. c. j. de iud. lib. vj. Subdit de laico citante mulierẽ,
qui aliam causam fingit &c. ꝙ excommunicationẽ non in-
currit, nisi esset datus à Papa: quia nil ad Papã de laicis. de in-
di. c. nouit. sed de parte participãte, dixit eam excommuni-
catione ligari. de sent. excõ. c. concubinæ. dixi. in. c. mulieres.
4 de iudi. lib. vj. Item quærit, † vtrum vna parte cõtumace, al-
tera præsens potest petere circunductionẽ edicti, & dicit ꝙ
sic, sed non potest petere se absolui ab instantia iudicij, nisi
pars vocetur: & remittit ad not. Inno. de offi. dele. cõsuluit.
& vt lite non cõtest. c. j. & ad lecta, & not iij. q. iij. operatur.
5 Subdit † determinatum fuisse in curia, ꝙ primo respondere
debet procurator, antequã compellatur principalis, tanquã
legalior positionibus rñdere, quia fortè confitebitur verita-
tem, licet doctores videantur notare cõtrarium, super quo,
remittit ad lecta, & not. de testib. præsentiũ. lib. vj. & ad col-
6 lecta sua. de iura. calum. literas. Dicit etiam, † quòd ad reci-
piendum testes, vel attestationes præparandas, & in simili-
bus, sufficit vna citatio, quia nõ reperitur ꝙ debeat interue-
nire terna vel peremptoria nisi in principio causæ: vnde in
talibus vna habet vim peremptorij, secundum Nouel. post
AEgid. in. d. c. cõsuluit. & ad collecta sua. vt lite non contest.
c. j. alleg. de testib. c. in nomine. Item qualiter actor non ve-
niens, potest excommunicari, remittit. j. eo. c. fi. & quando
sufficiat citationem fieri, ad domum remittit. j. de eo, qui
mitti. in possess. c. fi. Item de materia glo. remittit ad not. per
Cardi. in. d. c. cordi. & ad collecta sua. qui matri. accu. pos. c.
7 cùm in tua. ¶ Henr. † cum quæritur, qualiter quis sit citan-
dus, dicit quòd secundum formam datam in mãdato, si data
fuerit, aliàs non valet. ff. man. l. diligẽter. de rescr. susceptum.
de præb. cui de non. lib. vj. not. in Spe. de citat. § j. ver. sen po-
ne Papa. & per Archi. xxiiij. q. j. de illicita. super verbo pro-
uocatus. & hoc cessante, si citandus est intra prouinciam, de
vulgari loquendo, tunc personaliter & non in personã pro-
curatoris, nec ad personã, nec ad Ecclesiam est citãdus. xxiij.
q. v. quisquis. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. j. § item cùm ex edi-
cto. & d. § cõtrahentes. & hic à cõtrario. & j. e. cùm olim. ibi
si in Hybernia

ſi in Hybernia.&c.&.c.venerabilis.&.j̃.tit.proximo.c.fina-
li.& qui matrimo.accuſare poſſunt.c.j.ſecundũ Bernar.&
Hoſti.hic.& Hoſti.j̃.de clericis nõ reſiden.ex tuæ.& Gof.j̃.
eo.cũ olim.& Archid.iij.q.ix.caueãt.glo.adde ad idem &c.
ſed ſi nõ poteſt inueniri perſonaliter in prouincia,ſed bene
extra,nõ eſt neceſſe perſonaliter eum citare:ſed eſt perinde
ac ſi nõ poſsit alicubi reperiri.j̃.eo.cũ olim.vbi hoc notant
Gof.Bernar.Hoſti.& Abbas.& Hoſti.in.prædicto.§.cõtra-
hentes.& gloſ.j̃.eo.§.&.in.c.caueant.allegato.& in ſumma
Hoſti.eo.tit.ſub rubrica de cõtumacia.ver.hoc etiam ſcien-
dum.facit de electio.coram.de maio.& obedi.c.finali.& eſt
expreſſum.iij.q.iiij.c.nõ liceat cuiquã.&.c.finali.Sed ſi dimi
ſit procuratorẽ prout tenetur,maximè iam citatus.de pro-
curatoribi.dilectus.procurator citari debet:vt hic ſecundũ
Bernar.& Hoſti.hic,& Specu.in.§.ſequit.ver.illud allegãt.
Si autẽ nõ dimiſit procuratorẽ,tunc citandus eſt publicè &
alta voce ad domum,vel ad eccleſiam abſentis,ita ꝙ citatio
perueniat ad eos qui ſunt in domo:vt,ff.de inſtitoria l ſed
& ſi pupillus.§.proſcribere.&.c.venerabilis.&.c.ex tuę.alle-
gat.ſecũdum Inno.Hoſti.Compo.& Archid.de electio.ſta-
tuimus.& Bernar.hic.& eſt expreſſum in clemen.cauſam,
de electione.ſtatuimus.& Bernar.hic.& eſt expreſſum in cle
men.cauſam.de electione.& tunc ſi nõ cõparet qui eum de-
fendat proceditur cõtra eum,tanquã cõtra cõtumacem:vt
hic in gloſ.ſi vero nõ habet domum,vel habet ſed nõ audet
quis ire ad eam, citabitur per edictum in albo poſitũ.ff.de
iuriſdi.omniũ iudi.l.ſi quis id quod.eo modo quod legitur
& notatur in clemen.dudum.de iudi.& quòd publicari de-
bet amicis parentibꝰ & vicinis:vt hic in glo.iij.poſt princi-
piũ.& notat Hoſti.in ſumma eo.tit.ſeu rubrica de cõtuma-
cia.§.qualiter.ver.quid ſi citatio.Cætera vide per Inno.j̃.de
eo qui mittitur in poſſeſsionẽ.c.finali.Cardi.autẽ in extra-
uagan.Bonifa.rem nõ nouã.eo.tit.ſuper verbo appræhen-
3 diſſent,ſic diſtinguit,† aut ſecũdum eſt generale ad omnes,
& ſic ſufficit citationem publicè proponi,nõ in auribus ſin-
gulorũ cõculcari.s̃.de poſtul.præla.c.j.lxxxij.diſtin.propo-
ſuiſti.liiij.diſtin.ex antiquis.ff.de inſtitoria.l.& ſi pupillus.§.
proſcribere.arg.ff.de ann.lega.l.Mæuia.in fine.Aut eſt fa-
ctum ſpecialiter tangens,& tunc regulariter citatio nõ ſuffi
cit generalis.arg.ad hanc diſtin.j̃.de electio.c.finali,in fine.
lib.vj.&.ff.de appella.l.cũ quidã.ſecundũ eum:& vide quod
notat Ioan.in.c.alleg.caueant.& Archid.ibi in glo.adde &
ſecundum iſtos &c.Inno.j̃.de excep.ex literis.glo.vnde pro
eodem eſt &c.& Bernar.in glo.not.ꝙ ſufficit,adde etiã no-
tata Henrici.j̃.de teſtibus.c.ij.diſtinctione ſecunda.

SVMMARIVM

1 *Poſſeßio,ſi de proprietate liqueat,quando reuocanda,vel non.*
2 *Peremptoria exceptione poßitne accipi iudicium.*
3 *Iudicium legitimè acceptum intelligi an poßit.*
4 *Peremptoria quando proponenda,probandaue ſit.*
5 *Intellectus.c.prout nobis.*
6 *Procedendi in abſentem forma.*
7 *§.& ſiquidem.l.properandum.C.de iudic.ſenſus.*
8 *Iureiurando cauere ſatiſne ſit.*
9 *Vocatus ante laicum iudicem clericus caueatne de iudicio ſiſti.*
10 *Contumax iudicem reijcere non poteſt.*
11 *Fori præſcriptiones,accepto iudicio,obijci non poſſe.*
12 *Contumacis odio litem tacitè conteſtari.*
13 *Poſſeßionẽ,reo etiã cõtumace,non adiudicari verumne ſit:idque quo modo accipiendum ſit.*

CAP. IIII.

Rout nobis. Et.j̃.Caſus. Si reus
poſt litem conteſtatã
eſt cõtumax,& aliâs liquet de cauſa,fertur
diffinitiua ſententia,ſi nõ liquet actor in ve
ram poſſeſsionem inducitur,Cõmunis diui
ſio,ſecunda ibi *ideoq;*. ¶ Expone literã.*reum*.à quo quædam
decimæ petebãtur.*iniuriam*.hoc eſt cõtra iudices qui legiti
mè limine iudiciorũ,ſine cauſa hoc iuramentũ extorquent.
coëgiſtis.quia cũ poſteà veniret corã vobis, noluiſtis ipſum
audire niſi iuraret ne vobis illuderet iterato.argu.s̃.de pro-
cura c.j.Hoſti.*præfixa*.poſt eius cautionẽ iuratoriã,vt præ-
miſit ſolita.malitia ex hoc patet ꝙ malioſè,& cauſa diffugij
prætendebatur hic defectus aduocati.ſimile.j̃.eo.veritati.§.
j.nam ſi ſub bona fide peteret hæc dilatio,daretur:quod dic
vt legitur & notat.vt lite nõ cõteſtata.c.j.primo reſponſo.
Hoſti.actore ſubaudi & libello porrecto,vt nõ obſtet.s̃.de
libelli obla.c.j.vel quod loco libelli habebatur.de dilationi-
bus.c.ij.*inſtante*.perinde eſt ac ſi iudice interrogãte reſpon
deret.*reſpondit*. dicebat Laurentius nota per indirectam re-
ſponſionem ſuper re deducta in iudiciũ factã litem cõteſta-
ri.xl.*annis*.per exceptionẽ præſcriptionis,vel aliam perem-
ptoriam à reo propoſitam fit litis cõteſtatio.de litis cõteſta-
tione.c.ij.lib.vj.de quo hic notarũt Inno.& Hoſti.*de quibus
erat contentio*.hic innuit ꝙ libellus fuerat oblatus.percœpiſ-
ſet ſupple ſecundũ Inno.Hoſti.& Abbatẽ.& adiũxit ꝙ pro-
pter id nõ erat reſtitutio facienda ſupple libello oblato &c.
vt ſupra dictũ eſt,excuſationibus friuolis vel quãuis ratio-
nabilibus prorumpit:quia vtrũ excuſationes ſiue exceptio-
nes admitterentur,vel nõ expectauit.j̃.de appella.dilecto.§.
finali.de ſignificatione verò huius verbi dic vt notatur.j̃.de
appella.ſuper eo.§.finali.Hoſti.*conuocetis*.ad idem.s̃.de offi-
cio delega.cum olim.lite nõ cõteſtata accedens.j.& hoc de
gratia non de iuris neceſsitate.Nouella.*& ſi venerit*.ſubau-
di audiatis quæ proponere voluit,ſinẽ abſoluendo vel con-
demnando.*diffinitiua*.à qua diffinitiua reus iterũ poterit ap-
pellare,niſi prima appellatio fuerit manifeſtè friuola:vt in
clemen.ſi ante.j̃.eo.poſſeſsionẽ.ſi de cauſa nõ liquet,nec li-
quere poteſt.C.de iudicijs.l.properãdum.§.ſin autem.C.vbi
in rem act.l.ij.C.quomodo,& quãdo iudex.l.cõſentaneũ.&
1 eſt hæc poſſeſsio † reuocabilis quouſq; de proprietate con-
ſtet,vt hic,& in præallegatis legibus.aliâs autẽ quãdo ante
litem conteſtatã fit miſsio in poſſeſsionẽ reuocabilis eſt:vt
not.s̃.vt lite nõ cõteſtata.quoniam.§.in alijs Hoſti.*duntaxat*.
excludit quæſtionem poſſeſsionis,& per hoc patet ꝙ iſta eſt
vera poſſeſsio non tedialis tantũ ſecundũ Nouellã. ¶ Oppo
nitur quia habes hic ꝙ exceptionem peremptoriã oppone
do fit litis cõteſtatio .Contra quod opponitur de.c.vno ſu-
per litis cõteſtatione.& de elect.dudum.ij.§.licet autem.re-
ſpõdet Inno.ꝙ reſpondens hic nõ ſolum excepit,nec ſolum
petitioni ſeu poſitioni reſpondit,ſed narrationi & petitioni
litem cõteſtando reſpondit:nam per exceptionem nõ fit li-
tis cõteſtatio.vt.ff.de condicti.indebi.l.eleganter.§.penulti-
mo.vbi dicitur quòd volenti litem conteſtari proponenda
eſt exceptio:& ſic excipienda non eſt facta litis conteſtatio.
Hoſtienſis autem dicit quòd quicquid dicat Innocentius nõ
reperies,quòd narrationi & petitioni fuerit directè reſpon
ſum,niſi hoc ſubaudias:vnde fortè ſubaudire potes quòd in
reſpondendo prædixit quòd aduerſarius ſuus in decimis pe
titis nullum ius habebat,nec erat condemnandus ipſe reus,
ſed potius abſoluendus, ex eo videlicet quòd quadraginta
annis decimas de quibus erat cõtentio percepiſſet.Sic enim
hæc verba interuenerunt,certum eſt quòd lis fuit legitimè
conteſtata,nec contradicit ſed concordat.j̃.de exceptioni-
bus.cum venerabilis.§.j.&.s̃.de litis conteſtatione.c.vno.&
eſt ſimile.infra.de præſcriptionibus.cum olim.infra de ap-
pella.cum cauſam.§.j,ver.quia aduocatus.j̃.de decimis.du-
dum.§.prior.adde etiam textũ aureum qui nulla eget indu-
ctione.in.c.dudũ.ij.s̃.de electione & electi poteſtate.textus
etiam apertus.in.l.rem nõ nouam.§.patroni.C.de iudicijs.
Poteſt etiam lis tacitè cõteſtari,idq; in odium contumacis,
textus.§.ſuſcepto.de exhiben.& intromiten.reis.colla.v.&
probatur etiam per textum huius decretalis:quem ad hoc
vide † nec eſt verum quod fatentur aliqui per exceptio-
2 nem peremptoriam litem conteſtari : non enim poteſt

simul & simel proposita perimere, & iudicium ordinare, cũ
non possit effectui tam cõtrarios operari. ff. de condi. inde.
l. cum is. §. j. ff. de solutionibus. l. qui hominem. § finali. xxvj.
distin. deinde. j̃. de baptismo. maiores § sed si adhuc. quasi in
fine. & est expressum de litis contestatione. c. exceptionis. li-
bro. vj. nec obstat. j̃. eo. c. § finali. vt ibi notatur: licet aliqui
velint dicere, hic esse speciale in odium eludentis iudicium,
post præstitum iuramentũ, sicut aliud speciale. habes in au-
then. qui semel. Sed melius est per subauditum hoc ius cum
alijs iuribus cõcordare, quàm adhærendo textui iura corri-
gere, vel aliquid attollere contra iura: iuxta notata de offi-
cio delega. c. super quæstionum § porrò. Nouella quasi nihil
addit, nisi quasdam suppletiones ad glossas Bernar. Dicit
enim Bernar. quòd hanc rei responsionem iudicis interro-
gatio præcedebat, & quòd per talem responsionem fit litis
contestatio: & idem notatur in Specu. de litis contestatio-
ne. § ij. ver. sed nunquid. licet enim non fiat per propositio-
nes & responsiones: fit tamen per responsionem ad interro-
gationem partis vel iudicis, secundum Gof. in. d. c. dudum.
vbi etiam Gof. recitat opinionem illorum qui dicũt hîc esse
speciale. Ego autẽ nõ reputo perstudiosum, multũ hîc insi-
stendum esse: supponere enim habemus cum textu causam
hîc lite ingeri contesta: quia hoc hîc in fine expresse dicitur,
3 qualiter autem fuerit lis contestata textus non aperit. † Vn-
de postquam textus dicit quòd lis fuit contestata debemus
præsumere quòd solenniter fuerit cõtestata: vt. ff. de verbo.
obliga. l. sciendum. C. de contrahen. & cõmitten. stipu. l. j. in-
stitut. de fideiuss. § finali. Inno. autem & Hosti. quærunt nun-
quid de exceptione peremptoria ante litẽ cõtestatam pro-
posita, ante litem cõtestatam erit cognoscẽdum, & pronun
ciandum: videtur quòd sic per. l. si quidem. C. de exceptio.
4 † Respondent quòd non si est peremptoria petitionis acto
ris: quia non posset fieri condemnatio vel absolutio. nec. l. si
quidem, dicit aliquid de contestatione, sed de cognitione, li-
cet pro abbreuiandis litibus sæpe simul cognoscatur de
vtraque, quod nõ est contra ius, sed si proponeretur in vim
dilatoriæ vel declinatoriæ: tunc secus: vt not. j̃. de exceptio.
pastoralis. secundum eos. sed dic vt legitur & notatur. j̃. de
exceptio. pastoralis ¶ Secundo opponitur cõtra finem de-
cretalis, ibi. *vel præsentis saltem*. &c. nam in omni casu lite con
testata potest causa ordinario iure per sententiam termina
ri. Igitur in nullo ad extraordinarium remedium adiudican
dæ possessionis &c. recurri debet: patet consequentia. ff. de
minoribus. l. in causæ. patet antecedens: quia quandocũque
liquet de causa, debet per sententiam diffiniri. ff. de iudi. l. de
qua re. & hîc notatur. Modo probo quòd semper de causa
liqueat: quia aut liquet per probationes actoris, pro acto-
re, & habeo propositum, aut non, & tunc liquet saltem pro
reo ad defectum absolutionis. C. de rei vendi. l. finali. s̃. de
causa possessionis. cũ ecclesia. in fine. Inno. autem cuius fuit
5 hæc opinio, vel in effectu, respondet quòd hæc † decretalis
loquitur quando reus est absens per contumaciam: quia si
esset præsens posset esse quòd per confessionem suam, vel
alio modo actor doceret de iure suo, quod eius absentia nõ
potest facere: & ideo in eius odium remediũ ordinariũ abso
lutionis aufertur, & remediũ extraordinariũ contra eum, &
pro actore inducitur: videlicet vt mittatur actor in veram
possessionem irreuocabilem, donec cõtra actorẽ de proprie
tate iudicetur, vt hîc in fine. & C. quomodo & quando. in. l.
consentaneũ. & C. vbi in rem actio. l. ij. & C. de iudi. l. prope-
randum. § sin autem reus. licet aliàs missio in possessionẽ fa
cta ante litem contestatã intra annũ sit reuocabilis. s̃. vt lite
contestata. quoniam. Secus autem diceremus, si actor cõtu-
max esset: tunc enim diceremus q iudex deberet ferre sen-
tentiam: etiamsi nulla causa sit, nisi q actor nõ probauit pro
se, & ita per cõsequens cõstat q reus sit absoluendus, & si di
ligenter attendas, vtrobique inuenies fauorem præsentis, &
odium cõtumacis secũdum Inno. & hæc sunt vera secundũ
Hosti. quando reus est absens post litem contestatam: nam
secus si lis non esset cõtestata, super quo Bernar. posuit hîc
vnam magnam glossam valde vtilem, & mente tenendam
quæ coniungenda est cum glo. quã habes. j̃. eo. c. veritatis. &
& de hoc plenius in Specu. de contumacia § sequitur. circa
principium vbi de verbo ad verbũ paucis declarationibus
& suppletionibus additis reperies istam glos. & de ista mate
ria notatur per Inno. & alios. j̃. de appella. sæpe. c. per tuas. &
per Gof. in summa de iudi. § iterum. & post. ver. sed & si. &
per Ioan. & Archid. iij. q. ix. caueant. & tractat ac distinguit
6 hæc glos. † de modo procedendi cõtra absentem cõtuma-
cem, in ciuilibus causis, & eodem modo debet procedi in
causa appellationis cõtra cõtumacem, sicut procederetur in
causa principali secundum Bernar. & Archidia. de appella.
cordi. super verbo procedetur. lib. vj. de modo vero proce-
dendi contra absentem cõtumacem, in causis criminalibus,
habes aliam glossam optimam. j̃. eo. veritatis. cum ista con-
iungendam: vt dixi. de quo etiam per Ioan. & Archid iij. q.
ix. in summa. & in Specu. de accusationibus § sequitur vide-
re. ¶ Tertiò opponitur cõtra vnũ quod notat hîc Bernar.
in prædicta magna glos. dicit enim quòd lite cõtestata acto
re absente cõtumaciter & reo præsente & petente, q in cau
sa proceditur seruari debet, quod dicitur. C de iudicijs. l.
properandum. § & si quidem. vbi dicitur q si actor in vlti-
mis sex mensibus termini vocatis tribus vicibus nõ venerit
reus absolui debet ab instantia, & actor debet in expẽsis con
demnari. Contra hoc enim opponitur, quia ex quo lis est
contestata actore nõ probante reus absolui debet etiam ab
impetitione actoris. C. de rei vẽdi. l. finali. C. de proba. l. actor.
vj. q. vltima. actor. s̃. de causa possess. c. cũ ecclesia. in fine. cũ
7 concordan. Solutio. omissis hîc inutilibus doctorũ diuersi-
tatibus, dic secundum Ioan. Calde. quòd dictus § & si quidẽ.
& ista glos. Bernar. debent intelligi quando reus præsens nõ
probat de iure suo: quia tunc etiam lite nõ cõtestata absol-
uetur in principali: vt. s̃. c. proximo. & prædicta authen. qui
semel. & fortius lite nõ cõtestata: sed actore cõtumace ante
terminum sibi assignatũ, ad probandũ procedit obiectio,
ne sit melior cõditio cõtumacis quàm nõ contumacis. j̃. eo.
contingit. Et hanc solutionem approbant Petrus & Cynus
in prædicto § si quidem. ita q istud dictum nõ est attribuen
dum Ioan. Calde. quod prosequere latius: vt in prædicto § si
8 quidẽ. ¶ Collectarius quærit primo ibi. *iuratoria* † nunquid
sufficiet hęc cautio, probat q nõ, per capitulum quoniã fre
quenter § in alijs. Soluit q ibi loquitur de illo qui passus est
missionẽ in possessionẽ recuperare, sed hîc nõ fuerat passus,
vnde & regulariter vbi possit illa præstari illa sufficit. C. de
Episco. & cleri l. generaliter. vel hîc est in arbitrio iudicis, vt
ibi. &. j̃. eo. c. j. lib. vj per Archid. remittit tamen ad notata
per Cardi. ibi. Prima tamen magis placet, de qua dicã in di-
9 cto. c. j. Sed † nõquid scholaris vel clericus citatus corã iudi
ce seculari, declinans forũ compellitur dare cautionem de
comparendo corã iudice suo: videtur q sic. per. l. ij. ff. de iu-
di. Sed Inno. de dila. præterea. intelligit legem illam in sub-
dito cui competit ius declinãdi domũ: vide Inno. de dilatio-
10 nibus. præterea. dicam in. c. j. j̃. eo. Tertio quærit nũquid iste
post processum iudicis factũ, & in eius contumacia poterit
iudicem recusare: respondet quòd nõ: quia pro præsente ha
betur inducens notata per Inno. prædicto. c. præterea. circa
finẽ. facit quia nõ debet esse melioris conditionis cõtumax.
11 j̃. eo. contingit. Quartò † quærit nunquid exceptiones recu
satoriæ possunt proponi post cõclusionem, vel post litẽ con
testatã: & refert notata Cyni. C. de sponsalibus. l. finali in fi-
ne. quia ibi vide: & finaliter dicit quòd vsque ad litis conte-
stationem exclusiuè possunt proponi, sed nõ post, nec etiam
ante postquã ille cui competit talis exceptio sciens eam sibi
competere, ad aliquem actum iudicialem processit. de exce
ptionibus. pastoralis. vbi iudex in processu protestanti de
exceptione, illam saluasset: iuxta notata Innocentij de ele-
ctio. humana. & Archidiaconus iij. quæstione. vj. c. secũdo.
& c. si quis. & hoc verum sine consensu partis: quia inuito
ius suum

ius suum auferre non posset. Consequenter in verbo aduocati, mouet Collectarius quatuor quæstiones recitans verba Cyni C. de suffragio. l. vna. in illa quæstione, & in tribus sequētibus, & aliqua notata de officio iudicis. c. ij. & pro tertia quæstione inducit de electione. c. generaliter. de senten. excōmunicationis. c. quantæ. & remittit ad notata Nouellę de regu. iuris. c. cōtractus. in mercuriali. & ad notata Inno. de electio. humana in prima glo. in fine. & Archid. iij. q. iij. cap. j. & ad collecta sua. de procur. c. j. Posteà subdit nūquid excipiens confiteri videatur, & in hoc recitat dicta Cyni. C. de exceptio. l. siquidem. & remittit ad Collecta sua. & de li belli obla. c. ij. quæ omnia eo ꝙ minus extrauagant recitare omitto. Quærit etiam in verba respōdit, nunquid aliud respondendo dixit, & dicit quòd sic: quia respondit negando petita, secundum Host. hic & Archidia. de lit. contest. c. ij.
12 libro. vj. † Dicit tamen se credere dici posse ꝙ in odium rei respōdere recusantis habeatur lis quasi cōtestata. arg. c. quoniam frequenter. §. quòd si super. & argu. huius literę, in verbo respōdit, & in fine capituli: & eorū quæ notat Host. in summa. §. finali. Item pro glo. remittit ad notata de appella. cap. cordi. circa finē. & iij. q. ix in summa. Item quærit quid si actor esset cōtumax, & reus nō posset ꝓbare de iure suo, nunquid sibi assignabitur possessio, vt si fortè agebat vti possidetis, vel petebatur possessio à quodam tertio vel vacans erat, vel eam nō possidebat reus. Et refert Inno. notare quòd nō, sed fertur sententia pro absente: quod dicit bene probari. de pœnis. c. calumniam. in fine. & quia non cauetur nisi vbi reus est absens. Sed hoc satis mirabile: & primò quia maior fauor debetur reo quàm actori in iudicijs. ff. de actioni. & obligationi. l. Arrianus. de regulis iuris. l. fauorabiliores. ꝯ. de proba. licet. igitur fauor exhibitus actori in casu suo reo non debet denegari in suo, maximè cum æqualitas in iudicijs sit seruanda. C. de temporibus in integrū resti. pe. l. petendæ. C. de fructibus & litium expensis. l. terminato. nō debet enim actori licere, quod reo licitum non existit: vt. ꝯ. de regu. iuris. non debet. lib. vj. Facit quia in iure agitur de similibus ad similia ex identitate, & fortius ex maioritate rationis. ff. de legibus. l. nō possunt. ff. ad legem Aquiliam. l. illud. de verborū obligationibus. l. à Titio. ff. de fonte. l. vna. C. ad legem Falcidiam. l. vltima. Modo nedum est eadem ratio in reo quæ in actore, imo maior: vt patet ex præcedentibus: & probatur etiam alia ratione: quia propter contumaciam rei imponitur sibi illa pœna vt hîc notatur & probatur. Modo maior est contumacia actoris quàm rei: vt legitur, & probatur hîc & in prædicta authen. qui semel. &. C. de iudicijs. l. sancimus. & hoc verum, dummodo nō agatur nisi in præiudicium actoris, agerent: quia propter contumaciam actoris alter puniendus non est. C. de inoffi. testa. l. si
13 quis in suo. in fine. ¶ Iuxta † præmissa quæri posset nunquid si solo possessorio ageretur, & lite contestata reus esset contumax, nec liqueret de causa, esset tunc vera possessio adiudicāda actori, videtur quòd sic per hanc decretalem, in fine: quæ videtur loqui indistinctè: & ita tam in petitorio quàm in possessorio locum habet. argu. ff. publiciana. l. de pretio. cum similibus. In contrarium videtur: quia si non liquet de causa propter solam contumaciam rei, non debet reus periurij in totali præjudicio causæ, sed debet sibi salua esse quæstio principalis, vt patet hæc in fine, & tamen si adiudicaretur actori irreuocabiliter vera possessio totale præiudicium causæ possessorij afferretur ipsi reo, cum non nisi de possessione ageretur, & hoc videtur prima facie verius: tu cogitabis, & alibi dicam in sequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Litis finiendæ argumenta.*
2 *Lis quid.*
3 *Expensas varijs locis edisseri.*
4 *Litis sumptibus quandiu & quis coërceri possit.*
5 *Lapso peremptorio quid & proponi, & probari posse.*
6 *Apertis testimonijs, exceptionem probari admissum est.*
7 *Litis sumptuum petendorum modi.*
8 *Retentione sumptus causs[a] vti liberiùs ne sit.*
9 *Expensæ extraiudiciales quæ, & quando peti possint*
10 *Litis sumptus ante iudicij quæstionem quo iure petantur.*
11 *Expensæ accessoriæ quæ, & quotuplices.*
12 *Litis sumptus qua via petendi.*
13 *Dilatoria non probata, expensas deberi.*
14 *Contumaciæ expensis vtriunque litigatorum coërceri.*
15 *L. sancimus. C. de iudic. restrictio.*
16 *Impedimenti caussas probari debere, & quo modo. Et à quo die expensæ petendæ sint. numero. 17.*
18 *Contumacem & in expensas & in id quod interest condemnandum.*
19 *L. sancimus. C. de iudi. de vero contumace accipiendam: iure tamen moribus recepto ad fictum extendi.*
20 *Contumaciam non nisi trina vocatione præmissa committi verius est. Et an in condemnatione expensarum citandus sit contumax. nu. 21.*
22 *Reo ab instantia absoluto expensas deberi: & quæ dicantur sententiæ interlocutoria.*
23 *Iudice impedito, contumaciam non obesse.*
24 *Impeditus quibus casibus teneatur procuratorem mittere, & impedimentorum genera quæ.*
25 *Expensarum futurarum condemnationem plerunque fieri.*
26 *Intellectus cap. finem litibus, & ad quæ extendatur. & numero. 27.*
28 *Incontinenti, quomodo accipiendum. & accipiens onus probet quando expensarum condemnationem emittet.*
29 *Peremptoriæ & cognitionem & probationem subito non fieri.*
30 *Regula, luat in corpore, qui non habet in ære quibus casibus procedat,*
31 *Victum victori in expensis condemnandum nec, nisi iusta caussa excusari, & opinionem Hostiensis in ea re veriorem. numero. 32.*
33 *Calumniam iureiurando sublata, temeritatem non tolli, & in condemnatione expensarum quid obseruandum. numero. 34.*
35 *Actori absenti (etiamsi vincat) expensas non deberi.*
36 *Iudicem inquisito absoluto in expensis condemnandum, si nullus sit denunciator.*
37 *Victoriæ expensas à tempore motæ litis deberi: ex caussa tamen iusta id arbitretur iudex. numero. 38.*
39 *Expensæ non petitæ sintne adiudicandæ.*
41 *Expensas personarum, rerū, & alijs circunstantijs æstimet iudex. & quæ expensarum genera. numero. 42. & 43.*
44 *Omissam in sententia expensarum condemnationem eodem die fieri: quod limitat numero. 45. & numero. 52.*
46 *Ordinem & formam in taxa expensarum seruari debere.*
47 *Appellare à condemnatione expensarum an & quando liceat, & quid in taxatione. numero. 48.*
49 *Appellantem non nisi iuste litigantem ab expensis excusari, & quid in appellato. numero. 50.*
51 *Excusatum in prima instantia ab expensis. in causa appellationis. nō propterea excusari. Idemque iuris in appellato.*
53 *Omissa expensa condemnatione, victori appellare quatenus liceat.*
54 *Iudicem desertionis de omissis in prima instantia expensis nō pronūciare: sed id iudici appellationis relinquere debere. nu. 55.*
56 *Expensas prioris instantiæ, & appellationis in taxa æquiparari. Ampliat ad condemnationem nu.*
58 *Pactum expensarum iuratum esse oportere, & harum compensationem plerunque fieri, & quando. numero. 58.*
60 *Sententiam expensarum incertam, & sub conditione ferri, non obstante triplici iniquitate.*
61 *Pœnam ex facto incertam arbitrariam esse.*
62 *Anacephalæoticè, quæ dixit, repetit in finem vsque.*

¶ CAP. V.

Finem litibus. Casus. Qui fundata intentione actoris peremptoriam obijcit, & acceptis inducijs deficit in probādo, punitur in expensis: quia dolosus præsumitur. Vel latius qui fundata

intentione actoris exceptionem obijcit &c. vt sic includan-
tur & peremptoria. de qua. j. de exceptionibus. c. j. in iiij.
glos. & dilatoria eo casu quod probatur, vel proponitur
post litem contestatam: vt notatur de exceptionibus. c. exce
ptionem. & patet de offi. deleg. insinuãte. secũdum Nouel-
lam. hæc decretalis non recipit congruam diuisionem: quia
pręmittit, & intermittit, & submittit constitutionis causas
inter quas constitutionem interserit. Posset tamen diuidi in
duas partes: in prima præmittit causas generales ipsius con
stitutionis: in secunda ibi. *præsenti.* ponit constitutionem, &
duas speciales causas interserit, ibi. *quia frequenter.* & ibi. *ex
hoc saltem timore quorum.* Quarum prima impulsiua, secunda
finalis. ¶ Expone literam. *finem.* propter hanc breuitatem
necessarias probationes vel legitimas defensiones nõ exclu-
1 dit: vt clementi. sæpe. de verbo. signifi. † lis autẽ finitur per
pactum & renunciationem. C. de pactis. l. postquã. & fit re-
nunciatio lite mota. & pactum ante & post, vt ibi notatur:
& prodest etiam absenti, vt notat Inno. de iureiur. venien-
tes. Item dicit Accursius in prædicta. l. quòd renunciatio.
inducit amissionem instantiæ & iuris renunciãtis in dubio,
quod est verũ in renunciatione expressa: & etiam in tacita,
quæ fit per lapsum terminũ actioni vel accusationi præfi-
xũ. C. de accus. l. si ea. C. de ingenuis manumissis. l. diffamari.
qui matrimonium accusare possunt. c. cum in tua. de proba
tionibus. c. licet. sed si terminus præficiatur instantiæ per
eius lapsum non renunciatur actioni vel causæ, sed solum
instantiæ: vt. C. de iudicijs. l. properandum. licet videatur no
tari contrarium. ff. ne de statu defunctorũ. l. ij. §. finali. glo. ta
men illa loquitur secundum opinionem quorũdam repro-
batam: tamen in crimine distinguitur inter eum cuius age
re non interest, vt in perpetuum non admittatur, & eum
cuius interest principaliter, qui tandiu admittitur, quãdiu
alius admitteretur. ff. de sepulchro violato. l. ij. §. si is. Quod
autem dicit Accursius renunciationem tantũ fieri lite mo-
ta nõ placet ibi Petro & Cyno: quia & liti & actioni potest
renunciari ante litem motam. Item finitur lis per sententiã
appellatione nõ suspensam: & etiam per lapsum temporis,
2 vt. l. properãdum. & .s. de iudi. c. penultimo. † lis vero actio
nem significat, siue in rem siue in personã. ff. de verbo. signi.
l. litis. nota de hoc. C. de transact. l. causas. per quæ patet lo-
cum habere tam in ciuili quàm in criminali, & ante litem
contest. & post secundum Hosti. & habẽt hæc locũ, siue iu-
retur de calumnia, siue non, cum generaliter loquatur hæc
constitutio. arg. de procur. cõstitutis. qualiter autem iudex
repetit à parte expẽsas quas fecit ex officio procedendo, no
ta de simonia. ad aures. & in Specu. de expẽsis. §. j. in fine. Pau
lus vltra modum quasi diceret non posset esse quin partes
grauentur aliquantulum, sed seruandus est modus, & media
via tenenda. ad hoc de officio custodis. c. j. Hosti. & pro hac
mensura facit de sensibus. cum apostolus. & hoc iudicis arbi
trio remittitur cum certa regula dari non possit. ff. de pi-
gnoratitia actione. l. si seruos. Paulus. *grauentur.* quod sem-
per debet vitare iudex quantum potest. de officio delega.
super quæstionum. Paulus, presertim, id est maximè, secun-
dum Hostien. qui dicit quòd etiam in temporalibus causis
hæc decretalis locum habet: quia in illis etiam plusquam in
temporalibus spiritualibus, consueuerunt homines calum-
niari: & in illis plus prouidendum est. j. de pœnis. calum-
niam. & facit quod sequitur ibi: quia frequenter secundum
Hostien. & Abbatem. de beneficialibus autem dicit ad diffe
rentiam secularium, vt sunt feuda, & simile. de pœnis. c. ad
aures. Paulus, beneficijs. in antiqua erat vel officijs diu, id est
vltra tempora statuta. de concessione præbendæ. c. ij. vaca-
re vel rectoribus carere: & sic includit hospitalia: vt clemẽ.
quia contingit. de religio. domibus. præsenti. argu. quòd hęc
cõstitutio generalis est: maximè quia arbitraria. Paulus de-
cætero innuit secundum Hosti. hanc constitutionem gene-
ralem emanasse de cõsilio fratrum. *pars.* scilicet actor. *funda-
uerit.* maximè secũdum Hostien. qui etiam dicit q licet per
hoc verbum videator hæc constitutio loqui lite contestata,
tamen ex mente idem est, etiamsi contestata non sit. dicam
aliquid infra super verbo incontinenti. dicitur autem inten
tionem suam fundare articulos in scriptis tradendo, super
quibus testes sunt examinandi. de ordine cognitionum. c. ij.
de testibus. veniens. ij. & dixi in clemẽti. sæpe. de verborum
significa. Paulus. *reliqua.* s. reus. *exceptionem.* quãcunq; etiam
si sit de priuilegiatis. Paulus. opponere in vim dilatoriæ vel
peremptoriæ. de litis contesta. c. j. libro sexto. facit quod sta
tim sequitur ibi, ad impediendum vel differẽdum &c. idem
puto in replicatione, exceptione probata per reum: vt sic
æqualitas seruetur in iudicijs. de mutuis petitionibus. c. j. &
opponere subaudi & probare: quia veritas allegata non suf-
ficit, nisi probetur. de appellationibus. interposita. & dic
opponere subaudi & opponat: quia non sufficit velle vbi
est opus. oppositio de eo qui mittitur in posses. causa rei ser
uan. c. j. & . ij. vbi de hoc Paulus. *quam nolit.* contentum non
importat, secundum Ioan. qui dicit non velit, sed secũdum
Vincen. hæc est falsa: quia verum est, dormientem non velle
legere. & hoc. s. de officio delega. prudentiam. super verbo
non velit. dicebat tamen Vincen. quòd iste dicebat se habe-
re probationes, sed nõ in promptu: aut nequeat nota nolle,
& non posse æquiparari. de rescrip. suscitatus. de officio dele
gati. prudentiam. §. adijscimus. alibi contemnere, & neglige-
re æquiparantur. de electio. cupientes. in principio. libro. vj.
vbi de hoc per Archidia. *Paulus, incontinenti.* scilicet, idest sine
interuallo. de testibus cogendis. præterea. secundum Guil.
Nasonis. vel id est in termino à iudice assignato, secundum
Tancredum & Goffre. & simile incontinenti. de restitutio-
ne spoliatorum. literas. secundum Vincentium. & per hoc
verbum dicebant hic Guilielmus Naso, Aegidius, Petrus,
& Abbas, quod cessat hæc pœna, si statim assumitur onus
probandi: & per hoc nota duo necessaria ad hoc vt pœna
ista locũ habeat, scilicet quòd fundata sit intentio actoris:
& hoc constat, & quòd non statim sumat onus probandi, al
tero istorum deficiente sufficit actori prouisio iuris com-
munis, scilicet condemnationis in fine causæ. Quod putat
Paulus verum: quia nil perdit actor quòd cum in fine habea
tur ratio expensarum. *probare.* quia non sufficit dicere, vel
excipere, nisi probetur. de concessione præbendæ. cum su-
per. *quas* interserit causam: frequẽter ergo non semper fit. s.
c. j. & tamen locum habet constitutio, & dicit Hosti. quòd
per hoc patet error restringentium constitutiones ad cau-
sas spirituales, ad impediendum, vt est exceptio falsi procu-
ratoris, aut nuditatis, aut falsæ probationis. j. de procura. c.
vt nostra. C de procuratoribus. l. licet. j. de exceptionibus. c.
exceptionem. & . c. cum venerabilis. & de probationibus. c.
licet. cum similibus. Paulus. *differendum.* dicit Hosti. ex men-
te huius verbi, patere quòd etiam ad dilatorias extenditur
hæc constitutio: quia nec hoc faciendum est etiam lite non
contestata secundum eum *malitiam.* cui est obuiandum. de
diuor. gaudemus. & idem si per negligentiam, quæ malitiæ
æquiparatur. hoc casu. de testibus. per tuas. de crimine falsi.
à fallariorum. *opponuntur.* simile de exceptionibus pastoralis.
soluendas ante finem litis, quod est regulare: vbicunque ex-
pensæ soluuntur propter calumniam, de qua euidenter con
stat vel quæ violenter præsumitur: vt supra eodem. c. ij. de
rescriptis. cæterum. de testibus significarunt. & vbicunque
absoluitur pars ab instantia iudicis: vt. l. properandum. §. j.
aliâs regulare est quòd in fine litis sit cõdẽnatio expẽsarũ.
de pœnis. c. calumniam. C. de Episcopis & clericis. authen.
generaliter secũdum Innocentium Hostiẽsem & Paulum.
moderatas. concordat principium huius decretalis ibi, vltra
modum. *expẽ.* triginta casus expressos in iure, in quibus fit
condẽnatio expẽsarũ. vide in Spec. de expẽsis. §. iuxta. §. sunt
3 autẽ. † vnde de materia expensarũ, siue fiant in iudicio siue
extra, siue ante litẽ contest. siue post, siue in causa principali
siue in

siue in causa appellationis, siue in causis electionum, vide
in Spec. loco præallegato. videlicet supra rubrica de expen.
§. j. & ij. & § iij. per totum. & presertim in ver. hoc quoque
notandum. & § fi. ver. ex præmissis. vbi vide vnã distinctio-
nem: & per Inno. j̃. de appellationibus. sæpe. & per Ioan. &
Archid. ij. q. j. imprimis. & lxxiiij. distin. honoratur. glo. arg.
& iiij. q. v. in summa. & per Bernar. j̃. de procur. querelam.
in glo. finali. & si vis habere plenam doctrinam de petitione
expensarũ. vide Hosti. in summa. eo. tit. § qua poena. vbi tra-
ctat de omni genere expensarũ, de quo etiam Cynus plenè
distinguit. C. de rei vendi. l. domum. de expensis verò factis
in causa appellationis, de quibus etiam tractat hîc Bernar.
vide plenius & clarius per Cardi. j̃. de appellationibus. cor-
di. super verbo in expensis. lib. vj. cum quo etiã concordant
Archid. & Ioan. Andr. & in Specu. de expensis § nunc viden
dum restat. vnde Cardi. assumpsit glos. suam, quorũ opinio
verior est quàm opinio Accur. C. de reb. credi. l. generaliter.
§ si iudex. vbi tenet ꝙ neuter alteri cõdemnatur in expensis,
& quasi opinio Petri de bella pertica & Cyni qui tenẽt ibi,
quòd qui succũbit in causa appellationis tenetur ad omnes
expensas, per illam regulam, victus victori &c. in. l. prope-
randum. § sin autem alterutra. & vtrũ expensæ contumaciæ
directæ peti possint in cõdemnatione: notat hîc Nouella. &
dixi de procur. auditis. Henricus. de hac autem materia ex-
pensarum plenè hîc per Paulum, & aliqua dicam. j̃. ex tunc
scilicet ex quo dilationem recepit, vsq; ad exceptionis deter
minationẽ. Hosti. imo ex quo fuit exceptio proposita. Pau-
lus, in iudicio: quasi secus de extra iudicium factis: quia ille
præsentãtur propter calumniam, iste propter pręsumptam
malitiam. Paulus inducijs, id est ex tempore quo dantur in-
duciæ proposita exceptione, condemnabitur sub cõditione
ad expensas fiendas, & videtur hoc placere Inno. & coocor-
4 dat de procur. auditis. † vnde dicet iudex dabo tibi inducias
petitas, sed scias ꝙ si in probatione defeceris condemnabe-
ris in expensis: nec aliter habebit dilationem, nisi sub condi-
tione. Hosti. Alij dicunt ꝙ eo ipso ꝙ terminus est lapsus, &
non probauit exceptionẽ cõdemnabitur in expensis: & hęc
est mens literæ. Nouella & Paulus. Condemnetur supple, &
soluere compellatur, & sic bene cõtinuatur quod sequitur.
Soluendo in totũ, nec in partem, aliter iudex moderaretur
poenam iuxta facultatum quantitatem. ff. de offi. præsid. l.
illicitas. § penul. Vincen. puniatur, taliter punitus vlterius
non tenetur ad expensas, etiamsi ad pinguiorem fortunam
perueniret, de hoc. j̃. de homicidio sicut dignum. § eos. hoc
saltem quasi diceret ex quo non abstinent timore iuramen
ti. Hosti. timore condemnationis expensarum vel poenæ ar
bitrariæ, si est inops in grauamen, similis expositio. j̃. de ap-
pellationibus. repræhensibilis. & c. sæpe. ex quo infert Pau-
lus, ꝙ si pars non grauatur non habet locum condemnatio
expensarum. ¶ Notat Paulus quinque ex ista litera. Primò
enim notat celeritatem in iudicijs desiderari. Secũdò notat
quòd ad iudicis officium pertinet, prouidere, ne litigantes
grauẽtur iniustè. Tertio facta probatione actoris, reus suas
facere potest. Quarto ꝙ ad iudicis officium pertinet com-
minari. Quinto quòd debitor ex malitia vera, vel præsum-
pta si non est nõ condemnatur, sed aliter punitur. Item not.
Lignanus primo quòd periculum est in vacatione ecclesia-
rum. Secundo quòd poenæ commutantur. Tertio quòd in
casu fit condemnatio expensarum ante sententiam, alia mul
ta possem colligere, à meipso, quæ omitto: quia satis resul-
tant ex præmissis, & ex infra dicendis. ¶ Primò opponitur
quia videtur quòd hæc decretalis prouideat solo verbo, &
quòd vtile & superfluum fuerit hoc remediũ, ex quo enim
ponis fundatam intentionem actoris, & exceptionem per
reum propositam, non esse probatam, statim debet fieri con
demnatio in principali, & demum ad expẽsas totius causæ,
5 Ad quid ergo valet ista prouisio? Solutio, † respondetur, ꝙ
reus qui defecit in vna peremptoria probãda, posset adhuc
proponere, & probare, & per hoc in principali absolui: vti-
lis ergo fuit prouisio, valet etiã hoc actori, quando propter
suam contumaciam, vel aliam quãcunque causam nõ fieret
pro ipso, licet victore condemnato expensarum, tempore
diffinitiuæ secundum Gof. Item habet locum cõdemnatio
hæc etiã ante litem contestatam, quo casu est vtilis. Paulus.
¶ Secundo opponitur: quia per istam decretalem quæ vult
post intentionem actoris fundatam, admitti probationem
exceptionis oppositæ pro parte rei, videtur innui, ꝙ si fun-
data fuit intentio actoris per testes, & illi fuerunt publica-
ti, & exceptio rei sit probanda per testes super articulis, de
directo contrarijs, testes recipi contra ea quæ leguntur &
notantur in. c. fraternitatis. j̃. de testibus. & in clemen: testi-
bus. eo. titu. Respondet Inno. ꝙ licet per testes posit funda-
ri actoris intentio, tamen etiam potest fundari per instru-
menta. C. de fide instrumen. l. in exercendis. & per confessio
nem. C. de except. l. siquidem. & de errore aduocatorum. l.
ij. & per pręsumptionem. C. de ꝓbationibus. l. siue possíde-
tis. postquam fundationem bene inducuntur testes: & eo-
dem modo potest esse quòd fundata erat intẽtio per testes,
6 & exceptio probanda per instrumenta, † imo etiam publi-
catis attestationibus posset indirectè, super alijs articulis, ex
prioribus pendentibus reus testes producere. j̃. de testibus.
ex tenore. secundum eum. vel etiam directè super articulis,
non eisdem, nec contrarijs ad exceptionem probandam po
test reus post huiusmodi publicationem testes producere:
vt. c. fraternitatis. & clemen. testibus. allegat. & § quia ve-
ro. in authen. de testibus cum contrario. & hoc etiam hîc
notat Collectarius allegans lecta & notata de hęreti. c. filij.
libro. vj. Sed dices nõ esse per hoc solutũ, ad casum in oppo
sitione formaliter comprahensum: sed respondeo ꝙ imo,
quia dico quòd in illo casu reus non audiretur: sed hoc esset
per culpam suam: quia videlicet recepisset publicationem,
& scrutatus esset attestationes. arg. j̃. de regulis iuris. c. dam-
num. libro. vj. dico enim quòd ex publicatione facta actori
& non reo non pręcluditur via ipsi reo, testes producendi:
nec etiam ex publicatione facta simpliciter nisi reus scruta-
tus fuerit attestationes, vt probatur in prędicto § quia ve-
rò. & notatur in. c. fraternitati & in clemen. testibus. nec
etiam potest compelli reus, ad recipiendum publicatio-
nem: quia sic inducere compelleretur ad renunciãdum pro-
bationi suę exceptionis, per testes super articulis ducere cõ-
tra iura. j̃. de regu. iuris. c. indultum. & c. nõ debet. & c. cum
quid vna via. cum concordan. Vnde ad tollendum materiã
disputationis si actor petit publicationẽ, in hoc casu cautè
faciet reus, si solenniter protestetur, quòd non vult habere
copiam attestationũ, nec eas videre saltem donec suos testes
induxerit. argu. eorũ quę leguntur & notantur. ff. de operis
noui nun. l. nõ solum. § si quis ipsi pretori. j̃. de appella. si iu-
stus. s̃. de his quę vi metusue causa fiunt. c. j. cũ cõcor. signa-
tis in illa glos. & cum his quę ibi scripsi. Alias oppositiones
possem facere, sed magis volo totã materiam per quęstio-
nes expedire.

¶ *De expensis extraiudicialibus.* *Rubrica.*

¶ PRIMO quęritur qualiter petuntur expensę extraiudi
ciales: respondet Paulus quòd peti possunt per verba gene-
ralia, & sine specificatione, & quod plus est conditionaliter
si debeantur, & quòd hoc est consilium, pręsertim in illis in
quibus de consuetudine datur aliquid iudici in principio
causę. inducit notata Hostien. in summa. eo. titu. sub rubri-
ca de contumacia § qua poena. sub § punitur. ver. si extra iu-
dicium. & Specul. de expensis § j. ver. & nota. quòd & l. si ne
cessitas. primo responso. ff. de pigno. actio. vnde sciendum
est quòd Hostien. & Specu. in locis pręallegatis dicunt sic,
videlicet quòd necesse est quòd petantur specialiter in li-
bello, nisi fortè is qui beneficium retentionis sibi prouide-
re possit: vt. ff. cõmo. l. in rebus § & possunt. & d. l. si necessa-
rias § j. cõsulũt tamẽ ꝙ quia in plerisq; locis taxatũ est, quã-
tũ iudex habere debeat pro libra. Quę cõsuetudo cõproba
tur. in authẽ. vt iudices sine quoquo suffragio § hęc omnia.

ad finem.& §.sic igitur ibi.siue etiam officium tuum,consu
lunt quòd sic subijcias in libello. Item peto expẽsas hac oc-
casione factas,& faciendas protestor,quas suo loco & tem-
pore æstimabo:& sicut ius dictauerit comprobabo:nisi for
tè iudex inueniet ipsum habere causam probabilem litigan
di,vel ne ipsum instruas peto expensas, si iudici videbitur
condemnatio facienda,per authen.de iudicibus.§.oportet.
colla vj.etsi obijciatur de cõditione opposita,respondetur
quod non est verum in hoc casu: quia nec aliter debentur
expensæ,nisi enim istud si apponeretur plus videretur pete-
re,& remittit Hostien.ibi ad notata sua in summa de libelli
oblatione.§.quid debeat continere.ver.sed & legistæ.vel dic
inquantum & sicut videbitur iudici cõdemnatio facienda.
Quid dicendum?breuiter satis miror de tam confusa & in-
7 distincta theorica. Dico † tamen quod mihi videtur de
præsenti,salua meliori deliberatione,distinguendum,quòd
aut petuntur expensæ factæ extra iudicium accessoriè, &
tunc posit procedere,quod prædicti domini dicunt,& fa-
ciunt quæ scripsit Inno.de capellis monachorum.lib.ij.c.
in glos.ij.& .j̃.de ordine cognitio.c.ij.in glo.iij.& quod scri
psi in prima oppositione. Aut petuntur expensæ huiusmo-
di principaliter & non accessoriè:& tunc dico quòd opor-
tet quòd clarè exprimãtur in libello:quia nõ reperio quòd
in hoc casu fallat regula,seu fallant iura,quæ specificationẽ
expostulant in libellis,& faciũt bene pro vtroque membro
ea quæ scripsit Inno. de restitutio.spoliato.cum accedens in
ij glos.& quæ ibi scripsi in prima oppositione,& in prima
quæstione. Et apparet mihi quòd cõsilium datũ per Hosti.
& Specu.magis potest applicari ad iudiciales,quàm extraiu
diciales expensas,& adhuc forsan infra redibo,& pro præ-
missis bene faciũt quæ scripsi.de restit.spolia.c.grauis.in ex.
quæstione,& etiam in.iiij.& etiam in.iij.quæstionibus prin
cipalibus,& quod scripsi.j̃.eo.c.in.iiij.quæstione.ver.alij di
cant omnes peti ibi:& placet Inno.& ver.& faciunt prædi-
cta:& ver.sed non obstant.cum ver.sequentibus.
¶ SECVNDO quæritur quia dixi supra quòd ille qui
fecit expensas extraiudiciales per beneficium retẽtionis sibi
prouidere potest,nunquid hoc est generaliter verum,vide-
tur quòd sic.per.§.si centum.& per.§.possunt.allega.vbi de
hoc presertim in.§.si centum C.si res alie.pigno.data sit.l.j.
Econtra videtur quòd non.C.in quibus causis pignus con-
8 trahitur.l.si non inducta.vbi de hoc.&.C.cõmo.l.fi. † Solu
tio.dicit glos.in prædicto.§.si centum.quòd si res peruenit
ad me sine vitio possum vti iure retẽtionis,secus si cum vi-
tio.ad hoc.ff.de peti.hæred.l.si quis possessor. Et est argu-
mentum pro scriptoribus &c.vt notatur.in.§.si centum.sed
in dicta.l.si non inducta.dicit aliter,quod ibi vide : quia illi
obstat.l.finalis.C.cõmo. Vnde refert Paulus dici posse,ꝙ
aut fuit translatum dominium in tenentem:& tunc habet
locum.l.finalis.Posteà finaliter Paulus recitat distinctionẽ
quam ponit Cynus circa hoc.C.commo.l.vltima.in secun
da oppositione,& illam sibi attribuens Cynus non nomi-
nat,quem ibi videas,& vide etiam notata Cyni.in prædi-
cta.l.si non inducta.in prima & secunda oppositionibus:&
quæ notat glo.in prædicta.l.finali.& quod legitur & nota-
tur.C.de cõpensa.l.vltima.per quæ habebis moderare vnũ
membrũ dictæ distinctionis,loquens de compensa de scri-
ptore autẽ dicit ꝙ retinere potest librũ pro expensis scriptu
ræ.argu.ff.cõmo.l.in cõmodato.§.finali.sed istud fuit dictũ
Cyni in prædicta.l.si non inducta.in fine.vnde malè fecit
Paulus quia de dictis alienis suam repetitionẽ ornauit,dicit
tamen Iacobus de Rauenna ꝙ ratione mercedis promissæ
non potest scriptor retinere librũ per.l.finalem.&.l.si non
inducta.alleg.cui cõcordat Gof.C.etiã ob chirograp.pecu.
pign.retine.l.vna.& Lambertus.in prædicta.l.finali.
9 ¶ TERTIO † quæritur quæ & quales expensæ extraiu
diciales peti possunt. Aduerte si sint factæ propter fructus
percipiendos vel colligendos,seu conseruandos,petũtur &
requiruntur in quolibet possessore,si nõ excedunt fructus,
& etiamsi excedunt quoad bonæ fidei possessorẽ secundum
quosdam.arg.ff.de peti.hæredi.l.ꝙ si fundus.de restit.spol.
c.grauis.de vsuris.c.j.& de eo qui mittitur in possessio.c.j.
in fine.& C.de fructi.& lit.expen.l.j.& ff.solu.matri.l.fru-
ctus.cum similibus.si vero sunt aliæ expẽsæ quæ fiunt pro-
pter rem de nouo ædificando,& factæ fuerũt à bonæ fidei
possessore durat:quia vtilitas retentionis locus est , & pos-
sunt fructus adæquari sorti,etiã post litem cõtestatam per-
cepti:vt.ff.de rei vendi.l sumptus.&.l.emptor.& vtrobiq;
de hoc,& hîc est casus in quo bonæ fidei possessor fructus
non lucratur.vt eo.tit.l.quod si artificio.&.j̃.de rebus eccle
siæ nõ alienandis.ad nostrã.sed nõ habet actionem ad peten
dum secundum cõmunem opinionem,vt.ff.de except.doli.
l.Paulus.licet quidam ibi cõtra per.l.finalẽ.ff.de nego.gest.
si autem fuit semper malæ fidei possessor tales sumptus do-
nare videtur.institu.de re di.§.cum in suo.Si autẽ à princi-
pio bonæ fidei sed nõ durauit habet retentionem pro factis
tempore bonæ fidei pro alijs nõ.C.de rei vendi.l.domũ.in
factis autẽ in reficiendo bonæ fidei possessor vtitur reten-
tione,in necessarijs & vtilibus:vnde si expendit.x.& melior
actio est de.xv.solum recipiet illa.x.& hîc est casus in quo
non est eadem ratio contrariorũ quoad retentionẽ,sed non
vtitur retentione pro expensis voluntarijs,sed potest pictu
ram radere absq; læsione prioris status:vt.ff.de rei vendi.l.
finautẽ.nisi dominus velit tantundem dare:vt.ff.eo.l.in fun
do.malæ fidei autem possessor vtiles remouere potest sine
læsione,nisi dominus velit eas resarcire,sed necessarias per
retentionem consequitur:vtiles vero nullo modo.C.de rei
vendi.l.domũ.vt plenè nota.in prædicta.l.in fundo.& hæc
vera in foro cõtentioso:in pœnitentiali autem habet locũ
quod scripsit Inno.de restitu.spolia.c.olim.in.j.glo.quomo
do hîc licuit.ver.item plus dicimus.& in.c.sicut.iij.de iure-
iurando.& facit quod not.j.distin.ius gentium.Sed de hoc
vide plenius in Specu.sub rubrica de expensis.§.j.& in Cyn.
in prædicta.l.domũ & per doctores modernos in prædicta
l.in fundo.propter quæ decido istam materiam quantũ ad
hoc maximè extrauagans est nedum respectu decretalis,sed
esse respectu tituli.

¶ *De expensis iudicialibus de illis quæ fiunt ante litem contestatam.* *Rubrica.*

¶ QVARTO quæritur quo iure petuntur expensæ iu-
diciales ante litem contestatam factæ.Dicũt Tancre.Ioan.
Vincen.& Bernar.hîc & Accur.ff.si quis iudici nõ obtem-
perauerit.l.vna.§.finali.tenent quòd nominatim sunt peten
dæ in libello.arg.ff.de iudicijs.l.nõ potest.&.de ædil.edicto.
l.ædiles.§.item sciendum.Sed contrarium nota.C.de fruct.
& lit.expen.l.terminato.Specu.autem de expen.§.ij.in prin-
cipio.vbi omnino videas.Dicit quòd contumacia possunt
peti iudicis officio,aliàs nõ.de rescript.caterũ.de procur.au
ditis.&.c.constitutis.&.j̃.c.proximo.nam & expensæ sunt
sequela causæ principalis,& talia peti possunt iudicis offi-
cio:quia in illis iudex procedit seu pronunciat ex officio,&
potest citatũ nõ comparentem etiam ante litem contesta-
tam ex officio punire ff.si quis ius dicenti non obtempera-
uit.l.vna.in principio. Alij distinguunt aut loquimur de ex-
pẽsis factis gratia victoriæ,& habet locũ glos.in.l.termina
to aut ratione cõtumaciæ,& habet locum opinio cõtraria.
Sed hoc nõ placet alijs:quia omnes expensæ prædictę fiunt
in lite,etsi petentur iure actionis lites ex litibus orirentur:
contra.l.terminato.Alij dicunt ipsas vtraq; via peti quod
non videtur:quia nõ bene cõcurrunt.ff.de rei.ven.l.j.notat
Inno.de offi.ordi.cõquęrente.Alij dicũt omnes peti ex of-
ficio,ne lites ex litibus &c.vt.l.terminato.& hoc verius pu-
tat Paulus.Imo iudex in illis cõdemnat esse si non petuntur
secundum eum:& placet Inno.de appella.sæpe.vbi dicit ꝙ
expensę factę extra iudicium quę veniunt actionis habent
taxari officio iudicis.non obstat.l.ędiles.§.item sciendum.
quia loquitur in partu & fructibus,vel ibi non dicitur illa
enumeranda,sed in illo edicto,vt not.Innocẽ.de excessibus
prę la.tanta

præla.tanta.vbi dicit ꝙ necessaria iura rei & actoris veniũt
sine exceptione prima:ibi vide. Quicquid sit fatef Paulus
quòd si nõ petunf sublata actione principali,quoad eas ces-
sat officiũ,& vlterius peti nõ possunt:quia respiciũt litẽ in
qua oriũtur:& faciũt prędicta ad ea quæ scripsi.s.eo.c.in.j.
quæstione.sed nõ obstant ad illa:nõ enim obstat quod scri-
psi post Inno.in.c.sæpe.videlicet in glo.& etiamsi appellaf.
ver.& nota ꝙ nõ solũ.nam dico ꝙ licet expensæ extraiudi-
ciales taxẽtur officio iudicis,iuxta.l.si quãdo.C.vnde vi.&
c.super eo.&.s.quod metus causa.& iuxta ibi notata per
Inno.tñ nõ propter hoc sequif quin cũ veniãt iure actionis
debeãt exprimi in libello,prout scripsi in simili.in.d.c.super
eo.in.q.viij.Item nõ obstat,quod not.Inno.de excess.præla.
tanta.videlicet in glo.not.generalẽ.ver.itẽ accessoria.quia
vt tetigi.s.eo.c.in.j.q.reuera ibi loquif cũ petũtur iura,vel
pertinẽtiæ,vt accessoria,siue vt accessoria rei,siue vt acces-
soria actoris:sed secus si iure actionis principaliter peterenf
vt ibi innuif in eadẽ glo.& ita facit magis pro,quàm cõtra.
10 Ego † tñ omnino cũ Paulo fateor ꝙ expẽsæ factæ ante litẽ
contestatã in lite tamen libellõ nõ requirũt,nec etiã expres-
sionẽ,sed veniũt officio iudicis mercenario deseruiẽte actio
ni sine expressione & libello quẽadmodum & illæ quę fiunt
post lit.cõtest.quia dico ꝙ per citationẽ exequutã incipit lis
pendere:vt in clemen.ij.j.vt lite pendente.Sed quid de ex-
pẽsis rescripti,citationis & executionis?videf ꝙ nõ sit idem
per prędictã clemen.à cõtrario.sed puto ꝙ imo sit idẽ:quia
talia nedũ sunt accessoria actionis,imo etiã sunt accessoria
11 litis.Pro quo sciendũ † est,ꝙ quędã sic sunt accessoria actio
nis,ꝙ nõ sunt accessoria litis:sicut sunt partus,& cæteri fru
ctus,& alia accessoria rei,& in his opus videf petitione:sed
non expressione, hoc est specificatione seu declaratione,&
sic ꝓcedunt.§.item sciendũ.& notata Inno.in.d.ver.item &
accessoria.Alia vero sunt accessoria nedũ actionis,sed etiã
litis,& in istis nõ est opus saltẽ de necessitate petitione vel
libello,& fortius,nec expressione seu specificatione,vel de-
claratione,& est ratio huius:quia in eadem lite sufficit vna
petitio:& quia officiũ iudicis mercenariũ deseruiẽs actioni
& liti respicit totã litem,nõ solũ à tempore litis cõtestatæ,
vel etiam citationis exequutæ,sed etiã quoad omnia præce
dentia præparatoria litis:quia omnia quæ fiunt ꝓximè an-
te litẽ inchoatã,propter ipsam litẽ,ipsi liti inesse videf.ff.si
certũ peta.l.lecta.§.dicebã.C.de pact.l.petẽs.cũ cõcor.& li-
tis naturã sortiri debẽt:quia quando vnũ propter alterum,
vtrobique tantũ vnũ.j.q.iij.si quis obiecerit.ff.pro donato.
12 l.finali.Ego † tamen magis cõsulo,ꝙ petãtur generaliter in
libello:quia de hoc patet esse opinio sine quo & quilibet in
cætero se ponere debet,sed circa specificationẽ necessariò
nõ fiendã,nõ apparet mihi magna quæstio,& hoc est quod
seruat practica curiarũ.Solent enim in curijs causidici in fi-
ne libelli hanc clausulã adijcere,vna cũ expensis factis & de
fiendis ꝓtestatur vestrũ officiũ in omnib9 implorãdo.Vnde
prima pars prædictæ clausulæ signat ꝙ in expẽsis iam factis
tempore libelli necessaria est petitio , sed sufficit generalis.
Secũda vero pars signat quòd necessaria est instãtia officiũ
iudicis solicitãs,sed nõ petitio libelli,quantũ ad hoc formã
habens.Tertia autẽ pars signat,quòd in vtrisque necessariũ
est officiũ iudicis,videlicet in iam factis ꝓtestãdo,& in fien
dis pro condemnando,& taxando.Item nullo modo videre
omittas Cynum.C.de iudicijs.l.sancimus. in.ix.quæstione,
vnde Paulus furatus fuit dicta sua.

*¶ De expensis dilatoriæ , quæ fiunt ante litem conte-
statam. Rubrica.*

13 ¶ QVINTO quæritur vtrũ deficiẽs in ꝓbatione dilato-
riæ cõdemnetur in expensis.Sup hoc vide Bernar.hîc distin
guentẽ in glos.sed nunquid.in prin.alij tñ videlicet Lauren.
Tancred.Vincen.Guiliel.Naso.Inno.Hosti.& Specu.tit.de
expensis.§.iuxta.ver.sed nõquid deficiẽs in ꝓbatione.dicũt,
& melius secundũ Paulũ,videlicet ꝙ indifferẽter cõdemnaf
hoc casu deficiẽs in ꝓbatione:quia licet à iure habeat quòd
possit proponere,nõ tñ ꝙ calumniosè,quod verũ intelligit
Paulus,nisi probabiliter à calumnia excusetur:vt.j.quod di
cetur in simili casu.inducit notata.j.de exceptio.pia.lib.vj.
Subdit ꝙ istæ petunf statim:dicit tamẽ quòd si iudex tunc
nõ cõdemnat potest postea lite pendẽte vel in fine litis con-
demnare.not.Inno.in.d.c.sæpe.in glo.& etiamsi appellatur.
ver.item nota ꝙ licet iudex.& ver.præcedenti.& adde quæ
scripsi.j.eo.c.in dictis collec.vers.xij.dicit.

*¶ De expensis contumaciæ, quæ fiunt ante litem con-
testatam. Rubrica.*

¶ SEXTO quæritur quid de expẽsis cõtumaciæ?Et circa
istum articulum format Paulus quatuordecim quæstiones,
quas volo tãgere ordinatè.Primò quęrif ergo vtrũ directè
possint peti tales expensę,vt veniãt in cõdemnatione,videf
quòd nõ per.l.sancimus.C.de iudicijs:quia ibi tantum dicif
14 quòd iudiciorũ adit9 denegef.subaudi si velis admitti.† Ia-
cobus de arena & Iaco.de Rauẽna,& Cynus in.d.l.in.j.q.te-
nent cõtrarium per.l.nõ ignoret.C.de fruct.& lit.expen.&
placet hoc Paulo.arg.j.c.ꝓximo.& ad tales expẽsas tenetur
actor:vt.j.eo.tit.c.actor.lib.vj.& etiã reus:quia.l.sancimus
loquitur indistinctè:& quia potest interesse rei,puta si velit
docere de iure suo,vel euitare missionẽ,ex primo decreto
sibi aditũ reseruari.C.quomodo,& quãdo iudex.authen.qui
semel.s.eo.c.causam.j.de eo qui mittif in possessionẽ.per
totũ.& hoc tenet Cynus post Petrũ in.d.l sancimus.in.ij.
quæstione.an vero ex prima citatione fiat missio remittit
Paulus ad notata de procur.querelam.de proba.quoniam.
15 lxxxiij.distin.honoratur.¶ Secundo † quæritur quid si erat
talis causa quòd in ea procedi poterat parte absente.dicit
Cyn.in.l.sancimus in.iiij.quæstione quòd nõ habet locũ.l.
sancimus.quia loquitur quãdo propter sui vitium cõtingit
damnũ absenti,quod nõ cõtigisset si pręsens fuisset.argu.ff.
quod quisq; iuris.l.j.in fine.Sed Specu.de expẽsis.§.iuxta.di-
stinguit inter citatum à iure,de quo de electione.statuim9.
&.c.cupientes.lib.vj.in quo fit vera opinio.s.proxima,eo
quòd tenent agitata , eo absente,& admittitur in eo statu,
in quo est causa,quando venit,vt etiam notatur in Specu.
de appellatio.§.qualiter.ver.sed pone.& citatum ab homine
qui nõ debuit cõdemnare,ideo iudicis arbitrio punif secun
dum quosdã,vel secũdũ alios in expẽsas quod verũ videtur
si eius præsentia aduersariũ releuasset, fortè p confessionẽ,
vel alio modo aliâs nõ:facit,qđ not.moder.ã.c.prox.& Inn.
de dilat.c.ij.in fi.mag.glo.vel dic,aut loquimur de citatione
arctãte & constituente citatũ contumacẽ , & habet locum,
qđ proximè dixi.Aut quærimus de citatione , q̃ fit ratione
interesse,vt in.d.c.cupientes.&.j.de appel.cũ speciali & tũc
fit vera opi.Spec.¶ Tertio cũ iusta causa impedimẽti excu-
16 set à cõtumacia,† q̃ro qualiter probef talis causa?dicit Lau.
iiij.q.v.c.vno.ꝙ per iuramentũ.Ber.vero de in integ.rest.ex
literis.dicit,ꝙ per iuramentũ cum vno teste. Barptho.autẽ
Brix.lxxxij.dist.proposuisti.dicit ꝙ non statur iuramẽto ,si
præsumptio est in cõtrarium Host.dicit hoc arbitrariũ con
sideratis personæ cõditione,& honestate,modo impedimẽ-
ti,& alijs adminiculis, arg.ff.de re mili.l.non omnes.§.à bar-
17 baris.quod Arch.in.d.c.actor.dicit æquũ.¶ Quarto † quæ-
ro à quo die veniunt expensæ cõtumaciæ,Inn.j.c.proxi.di-
cit,ꝙ non solùm à tẽpore contumaciæ,sed etiam,à die cita-
tionis.Quod intelligit ibi Host.si citatur is, de cuius contu-
macia iam apparet,de procur.auditis.talis enim condemna-
bitur in expensas citationis , & expectationis sed aliâs non
nisi ex die elapsi termini.Sic intelligitur,quod not.in Spe.de
expẽs.§.vlt.ver.hoc quoq;.¶ Sextò quæritur, quid si nõ ve-
nit die citationis,tenef ne post venire?& hanc prosequitur
Paulus quasi per vnam columnam.Sed propriè iacet mate-
18 ria.j.c.proximo.vbi dicam.¶ Septimo † quæritur nũquid
contumax huiusmodi teneatur vltra expẽsas,etiã ad omnia
damna:vt quia fortè citatus vineas suas dimisit incultas,vel
domos nõcombustas & his similia.Cynus post Petrum &
alios in.l.sancimus.in.vij.quæstione dicit quòd sic.per.l.san

cimus.vbi dicitur ꝙ absens debet omnia damna resarcire.
&.ff.de lega.l.cum quis.& hoc idem putant etiã in expensis
gratia victoriæ recuperandam,licet fateatur Cynus cano-
nistas dicere ꝙ damna nõ sunt expẽsæ:vide in Specu.de ex-
pensis.§.iuxta.ver.sed quæritur.& ver.penultimo.vbi dicit
quòd in actore cõtumace habet locũ authen.qui semel.& l.
non ignoret.& in reo.c.quoniam frequẽter.Inno.autem di-
cit ꝙ in talibus expẽsis habetur ratio eorũ quæ domi expen
19 disset.ff.ad exhibendum.l.sed & si.¶ Octauo † quæritur de
quo cõtumace loquitur.l.sancimus.dicũt quidam ꝙ de ve-
ro:quia ibi dicitur mala cõscientia &c.iunctis notatis Cyni
in.l.properandum.§.si autem reus.facit quia ignorantiam
nolumus obligari.C.de tabul.l.generali libro.x.& vt refert
Cynus in.l.sancimus.in tertia quæstione.hoc videtur Iaco-
bus de Rauenna æquius dicit tamen quòd cõsuetudo seruat
contrariũ:& ideo videtur dicendum secundum eum ꝙ vbi
tenebatur dimittere procuratorẽ si nõ potuit quòd nõ con
demnetur in expẽsas propter cõtumaciam fictam,sed si po-
tuit sibi imputetur,& cõdemnetur in expẽsas.Sic intelligũt
quidam,quod notatur in.l.properandũ.§.si autẽ alterutra.
Sed ibi loquitur de expensis gratia victoriæ:quia tamen &
ibi fit cõdemnatio ad omnes expẽsas quas iustè fecit victor
20 possent & iste veniret.¶ Nono † quæritur an ad huiusmodi
contumaciã sit necessaria prima citatio?respondetur ꝙ sic.
argu.ff.de re iudi.l.cõtumacia.§.contumax.sed ibi loquitur
ad diffinitiuã,vel ad missionẽ vbi maius periculum,& hoc
in.l.properandũ.§.si autem.&.C.quomodo & quãdo.l.con
sentaneũ.vnde refert Cynus in l.sancimus.in.v.quæstione.
secundũ Iaco.de Rauẽna & Petrũ:habet locũ etiã pro pri-
ma cõtumacia.Sed Iaco.de arena cõtra:quia nõ nisi post tri
nam potest dici contumax:vt.l.sancimus.in fine.ibi requisi-
ti &c.argu.ĩ.c.proximo.sed primum credit Cynus verius.
21 ¶ Decimo quæritur † cõtumax citari debet in cõdemna-
tione expensarũ.Inno.in.c.calumniã.de pœnis dicit ꝙ nõ.
allegat.iiij.q.v.c.j.ibi etiã dicit ꝙ nõ dicit cõtumax absens,
qui prius recessit cum licentia iudicis,aliter vterq; videret
contumax,dolus dolo cõpensaretur.ff.de eo per quẽ factũ
22 est l.penultima.¶ Vndecimo quæritur † quid si reus absol
uitur ab instantia iudicij,dico quòd certũ est fieri cõdemna
tionẽ expensarum.l.properandum.§.si autẽ.notat Inno.de
officio delega.cõsuluit.vbi etiã tenet ꝙ per talem sententiã
non expirat iurisditio delega.facit de iudi.examinata.vbi
hoc precisè tenet Abbas.de hac absolutione habet.C.vt in-
tra certũ tempus quo criminalis terminet.l.finali.instit.de
de publi.iudi.§.finali.& talis sententia est interlocutoria:vt
not.ff.si seruitus vendicet.l.harũ.quia nõ fertur super prin-
cipali nec respicit libellũ decisiuè:idem si pronũcietur, quẽ
appellare nõ potuisse.de appella.suã.vel super appella.à gra
uamine,vel super repulsione peremptoriæ,secũdum Paulũ
occasione horum quærit Paulus, quid si iudex pronũciet
appellationẽ iniustã, nũquid renũcians appellationi,potest
prosequi nullitatẽ,& nũquid renũcians appellationi potest
etiã ꝓsequi nullitatẽ,quæ quia nimis extrauagãt hic decido
proponens dicere.ĩ.de appella.dilecto.aut in clemen.si ap-
pellationi eo.tit vel in alio loco mihi apto. ¶ Duodecimò
23 † quæritur verũ iudice impedito,obsit cõtumacia parti.de
hoc nota.ĩ.eo.c.finali.vbi dicũt Bernar.& Hosti.ꝙ non fa-
ciũt notata in Specu.de arbitris.in fine.& de exceptionibꝰ.
§.postremo.ver.cũ autẽ.idem Gof.ĩ.tit.ꝓximo.c.ij.arg.ĩ.
eo.tit.c.j.lib.vj.fallit.in casu capituli.cupientes.§.quòd si per
viginti.& ibi de hoc:& per Inno.ĩ.de pœnis.c.calumniam.
24 ¶ Decimotertiò quæritur iuxta materiã eius quod scripsi
supra in ver.octauo.quæritur nũquid impeditus excusatus
compellitur procuratorẽ cõstituere:aduerte quia in casu ca
pituli cupiẽtes.est certũ,in alijs autẽ distingue,aut impedi-
mentũ est iniuriosum,quod potest & debet tolli per iudicẽ,
& tunc nõ cogitur sed impedimẽto remouetur.arg.de offi.
delega.c.j.& quod ibi notat per Inno.& Hosti.& in Specu.
tit.j.§.iiij.&.§.sequitur.ver.quid si altera.exemplum in quar
to clerico,vel bannitu.de iniur.c.olim.Si est aliud impedi-
mẽtum,puta priuilegij perpetui,tenetur ꝓcuratorem cõsti
tuere.C.de procura.l.finali.in authen.vt ab illis tribꝰ,& qui
super eos sunt.§.j.v.q.iij.c.finali.de electio.c.indemnitatibꝰ.
§.sed cum eas.& de iudi.c.mulieres.lib.vj.Sed si priuilegiũ
est temporale,secus ff.de in ius vocan.l.ij si autem est aliud
impedimẽtum veniẽs ex culpa sua tenet mittere.ĩ.qui ma-
trimo.accusare possunt.c.j.idem si sine culpa quoad actorẽ
præscriptionẽ impediẽdum.ff.de diuers.& tẽporalibus pre-
scriptio.l.j.Sed si sit reus temporaliter impeditus non tenet
mittere presertim si causa est ardua.de procura.querelã.vbi
de hoc,sed si perpetuò,tunc si nõ mittit licet latitet,nõ pati
tur venditioni,sed solam missionẽ,& cõmissionem stipula-
tionis iudicio sisti.ff.ex quibus causis in possess.eatur.l.Fulci
nius.§.quid sit latitare..ff.de iudi.l.si longius.de offi.deleg.
consultationibꝰ.vbi de hoc secundum Paul.vide tamen quę
scripsi in d.c.quærelã.in tertia oppositione præsertim à ver
su ad dissolutionẽ,vsq; in finẽ,& in prima & tertia quæstio
nibus,& dic vt ibi,& etiam omnino videas quæ scripsi.ĩ.c.
25 proximo.in.ij.oppositione. ¶ Decimoquartò † quæritur
nunquid cõdemnatio fiat in aliquo casu ad expẽsas fiendas?
Respõdet Paulus ꝙ sic quãdoq;:vt.s.de ꝓcura.auditis.pri-
mo enim fit cõmuniter cõdemnatio,& reseruat taxatio fien
da iuramẽto & taxatione præmissa,& incerta in futura ta-
xatione reseruata,vt hic dicũt moderni.Secũdo fit de incer
to,propter impossibilitatẽ iuris, & naturam obligationis:
quia ad præsentes & futuras obligatꝰ est,ex sua cõtumacia,
& sic nõ obstat.ff.de iudicijs.l.nõnunquã.& de vsuris.l.j.quę
loquitur in nõ obligato ad vsuras:nisi post quadrimestre
tempus secundũ Inno.super quo & alijs præcedentibꝰ quæ-
stionibus,omnino vide quæ scripsi.s.de procura.auditis.in
quarta oppositione,& duabꝰ sequentibꝰ,& in duabꝰ primis
quæstionibus per quæ habebis declaratã istam materiã,&
complementũ ipsius.Item omnino hic iunge quæ scripsi.ĩ.
c.proximo.in.q.ij principali.in principio.& in ver.sed no-
tandum.& etiam ea quæ ibi scripsi in quarto notabili quæ
nullo modo videre omittas.

De expensis quæ præstantur post litem contestatam & ante sententiam. *Rubrica.*

¶ SEPTIMO principaliter quæritur quid de expensis
quæ præstãtur post litem contestatã,& ante sententiã secun
dum formã huius cõstitutionis:& statim respõdetur ꝙ ser-
uanda est hæc cõstitutio prout iacet:sed qualiter intelligat
hic labor hoc opus est,ideo oportet quærere de pluribus.
26 † Primò ergo quæritur,circa textũ ibi,presertim cũ bene-
ficijs,quid de causis beneficialibꝰ,sed tẽporalibus nũquid ha
bet locũ in illis hæc cõstitutio:respõdeo ꝙ sic, per verbum
præsertim.quod implicat,& per ea quæ scripsi in oppositio
ne super hoc verbo,& super verbo præsenti.Secũdo quęri-
tur nũquid habet locũ hęc cõstitutio post litẽ cõtestatã,in-
tentione actoris non fundata,videtur ꝙ non per textũ,ibi.
vt postquàm.&c.videt cõtrariũ per ea quæ scripsi in exposi-
tione super verbo fundauerit Ad hoc videt Inno.responde
re velle hic in prin.tertiæ glo.dicẽs ꝙ expẽsæ soluuntur an-
te finẽ litis vbicũque calumnia alicuius deprahenditur,vel
etiã violẽter presumit:vt hic &.s.de rescript.c.j.&.ĩ.de te-
stibus.significarũt.& vbi absoluit quis ab instantia iudicij:
vt.l.properandũ.§.j.& in authen.de litigiosis.§.omnes.Sub-
dens posteà ꝙ alias regulare est,ꝙ tantũ in fine litis.&c.vt
c.calumniam.& authen.generaliter.prout scripsi in exposi-
tione literæ in verbo soluẽdas:ex hoc enim potest colligi ta
lis distinctio:nam aut ante sententiã,siue post,siue ante litẽ
contestatã incidit articulus specialis, speciali sentẽtia diri-
mẽdus sicut absolutio ab instãtia iudicij,vel articulus atten
tentatorũ,aut quiuis similis:& tũc sic locus condemnationi
expensarũ:& intellige de articulo nõ respiciẽte cursum cau-
sæ,sicut est repulsio exceptionis libelli exceptionis articuli
positionis,vel appellationis,seu alterꝰ allegationis,vel pro-
bationis; quia istud incideret sub membro sequenti. Sed
intellige

intellige de articulo incidenti extra cursum causæ, & sepa-
rato ab ordinario cursu causæ: sicut absolutio ab instãtia iu-
dicij, & cæteri similes articuli, sicut articulus attentatorum,
decretũ alimentorum. ĩ. de accusationib. ex parte. & appel-
latio à grauamine, vt in cle. appellanti. de appel. vel deser. ap-
pellationis ipsius, aut interloqutoria, per quam quis pro-
nunciat se nõ esse iudicem: de rescrip. super literis. in fine de
officio. delegati, significantibus. ĩ. de appellationib. suam. in
ijs enim casibus crederẽ locum esse condemnationi & præ-
stationi expensarum, etiam ante sententiam Ar. eorum quæ
scripsi in expositione in verbo soluẽdas, & in quæstiõe. ĩ. pro
xima. in versu nono quæritur. & Ar. eorum, quæ leguntur,
& notantur in iuribus proximè allegatis. Aut non agitur de
tali articulo incidenti, & tunc aut calumnia condemnãdi in
expensis euidenter depræhenditur, vel violenter præsumi-
tur: & tunc in quacunque parte litis, siue ante litem conte-
statam, siue post statim, & incontinenti quod hoc modo de hoc
constiterit, facienda est condemnatio & exequutio argum.
eius, quod scripsi post Inn. ĩ. e. q. in prin. & per hãc decretalẽ
per prędictã. l. sancimus. in quibus hoc in ratione probatur, ex
quo inferas quod verba quæ sequunt in litera, nõ designant cer-
tam formam, sed solum ratione exempli ponuntur simile. ff.
de vi & vi ar. l. j. § quòd vulgò. Argu. ff. de legibus, l. non pos-
sunt. Aut non depræhenditur, nec violẽter pręsumitur hu-
iusmodi calumnia, & tunc non fit statim & incontinẽti, sed
differtur vsque ad tẽpus sentẽtię condemnatio expẽsarum:
nam cessante specialitate stari debet regulę quam scripsi per
Inno. ĩ. eo. l. q versu subdens postea. Argu. ĩ. de reg. iuris. cap.
quia iure. lib. vj. cũ ibi notatis, & hoc menti cõmenda Quia
27 in ijs consistit intellectus istius decretalis. ¶ † Tertio quæ-
ritur de qua exceptione, intelligitur iste textus: dic quod tam
de peremptoria, quàm de dilatoria per ea, quæ scripsi in ex-
positione, super verbo opponere, & patet quia hæc consti-
tutio non restringitur ad terminos suos, sed extenditur secũ
dum rationẽ suam, quæ generalis est vt dixi. ĩ. proximè. Præ
tereà de peremptoria nõ est dubium, secundũ omnes. de di-
latoria verò fortior ratio, quia magis odiosa. vt patet ex ijs
quæ leguntur, & notantur. ĩ. de lit. conte. c. j. lib. vj. & de ex-
cep. c. pia. e. lib. & vide circa hoc, quæ scripsi. ĩ. eo. c. in dictis.
28 Colle. versu secũdo quęrit. ¶ † Quarto quęritur, super ver-
bo *incontinenti*, qualiter intelligitur hoc verbũ, & nũquid ces
sat condemnatio expensarum, si excipiens statim in se onus
probandi assumit: videtur, quòd sic per ea, quæ scripsi in ex-
positione, super verbo *incontinenti*: videtur contrarium per
textum istum, qui requirit inducias: aut enim non assumit
onus statim, & tunc secundum hoc statim esses cõdemnan-
dus in expensis & cessarẽt induciæ, aut statim assumit onus
& tunc secundum hoc liberatur à condemnatione expen-
sarũ, & sic frustra requirit textus inducias, respondeo quòd
illud incontinenti, refertur ad tempus lapsi termini, post
inducias secundum Tancre. & Gof & bene, simile. ĩ. de pre-
bendis si tibi absenti. lib. vj. & refert ad facultatem datã acto
ri, quo ad procurãdum statim dari inducias, quia qui potest
facere, vt possit, videtur posse. ff. de re. iur. qui potest. & aliàs
sibi imputet vt. ĩ. de reg. iur. damnũ. li. vj. & facit quod scri-
psit in expositione in verbo inducijs. nõ ergo sufficit, quòd
non possit incontinenti probare, nisi de hoc appareat, & de
hoc non apparet nisi in termino induciarum transacto: sed
tunc de hoc apparet per lapsum terminum si non probet vt
patet de officio ordinarij cap. ordinarij. § quod si forte. libro. vj.
29 & ibi scripsi. ¶ Quinto quęritur † nũquid cognitio, & pro-
batio, exceptionis peremptoriæ debet esse subita atque sum
maria, maximè dum opponitur post intẽtionẽ actoris, iam
fundatam? & videtur, quòd sic, quia textus dicit incontinẽ-
ti &c. Sed ego puto cõtrarium, nam reus habet hoc benefi-
cium à iure quòd non tenetur suam exceptionẽ proponere,
vel probare, nisi intentione actoris priùs fundata, vt patet
ex ijs quæ leguntur & notantur. C. de exceptionibus. l. si qui-
dem. & est ratio, quia aliud beneficiũ iuris habet quod si actor
suam intentionem non fundauerit, etiam si nihil pręstiterit
absoluatur. C. de rei ven. l. fi. cum cõcordantijs, modò ista est
in iure maxima, quod par debet esse in iudicijs actoris & rei cõ-
ditio, imò quòd rei sunt fauorabiliores, vt dixi. ĩ. Modo sic
est quod actori non est angustanda probatio. C. de hæret. l. quo-
niam. sed sunt sibi dãdæ induciæ si opus fuerit iteratę vt pa-
tet ex ijs quæ leguntur & notantur. ĩ. de testibus. c. vltra ter-
tiam. igitur idem de reo est dicendum, & hoc significat ver-
bum inducijs, positum in plurali. non ergo recipiant iudices
occasionem ex hac litera, ad pręscindendum, vel decurtan-
dum, seu pręcipitandũ probationes, exceptionis perempto-
riæ ipsius rei, sed æqua lance se habeat cum vtraque parte. l.
dist. ponderet. ĩ. de re iudi. c. j. lib. vj. de exceptione tamen
dilatoria, aliud dicerem: quia eo quòd minus pręiudiciõ pa
rat quia ius parti non perimit, sed differt facilius repellitur,
vel decurtatur eius probatio, vt patet in ijs quæ leguntur &
notantur in. c. pia. & in cap. exceptionis. allegatis. ¶ Sexto
quæritur, iuxta vltimã glo. Bernardi per quam videtur luẽ-
30 dum in corpore, qui in pecunia nõ potest soluere † nunquid
hoc sit generaliter verum? & respondeo quòd sic, si fraudu-
lenter, & dolosè dissipauerit bona sua, nec minus debitum
soluet, quia pœnã iam soluit, non pro debito sed pro fraude.
ff. de ijs quæ in frau. cre. l. fi. § fin. in auth. de fideiussoribus §
quod autem. cum glo. ar. ff. ad. l. Iul. peculatus. l. sacrilegi. hoc
autem cessante tunc si debitum descendit ex contractu, vel
quasi sicut si debet, ex mulcta extraordinariè imposita per
officium iudicis nõ luit in corpore, si liberatus ex toto vt. ff.
de offic. presi. l. illicitas. § fi. C de mo. mulctarum. l. fi. vbi autẽ
debetur pecunia ex mera pœna ordinariè à iure imposita,
& creditor nolens hanc subrogationem vult potius sibi de-
bitum reseruari, & tunc cessat ista luitio. sic potest intelligi.
ĩ. tit. prox. olim nobis. quia aliud pro alio inuito nõ soluitur.
ff. si cert. peta. l. cum qui. l. de solutionibus Paolus respondit
secundum Host. de solutionibus. Odoardus. Arg. de offi. or-
dina. dilectus. licet Inn. in cap. Odoardus & Archi. xiiij. q. vj.
si res. vbi de hoc Vicen. & Ioã. And. de institutionibus, cap.
authoritatẽ videantur dicere indistinctè in pœnis ex male-
ficijs, propter inopiam etiam inuitis creditoribus cõmuta-
tionem fieri per. l. j. in fi. ff. de pœnis. & ĩ. de sent. excõ. vt fa-
me. sed si creditor vult huiusmodi subrogationem tunc fiat
vt. ff. pro suo. l. fi. ff. de pœnis. l. j. in fi. de iurisd. om. iud. l. si quis
id quod. § in seruo C. de ser. fugit. l. quicunq;. de sepulch. vio-
lato. l. vltima in fin. in feudis. de pace iuramento firmanda. c.
vno. § iudices. versu qui vero inopia. coll. x. xij. q. ij. fraterni-
tatis. xiiij. q. vj. si res. vbi hoc notat Io. ĩ. de maledicis. c. vlti-
mo. xvij. q. iiij. vxor. vbi hoc notat Archid. sed per hoc actio
tollitur cum effectu, & pro semper notat Bernar. de homi-
cidio sicut dignum. § eos insuper. & approbat Archi. in c. si
res. & Ioã. And. de re. iur. peccatum, in fine. j. glossæ cùm au-
tem pecunia non debetur ex mera pœna, sed ex & pro puro
interesse, ex maleficio descẽdente sicut in actione leg. aquil.
tunc licet in corpore, sed debitum reseruabitur secundum
Inn. & Hosti. in. c. Odoardus. & Archi. in. c. si res. vbi autem
pecunia debita ex contractu, vel quasi debetur, per medium
doli veri, vel præsumpti, & creditor nõ vult expectare, luet
in corpore. & facit quod hîc notat Host. super verbo graua-
men, dicẽs quòd in grauamen actoris & sic dolosè pręsumi-
tur reus exceptionem opponere, eo ipso quòd succumbit in
probatione, nisi per præsumptionem aliam quàm iuramen
tum reueletur per eandem viam. facit. ff. de administratione
tut. l. hoc senatus. Sed si non per mediũ doli veri vel pręsum-
pti, nõ luit in corpore. C. de acti. & obli. l. ob es. & c. Odoar-
dus ratio autem diuersitatis inter pœnã & mulctã est, quia
mulctam imponit iudex quandoque iustè, & quandoq; in-
iustè: pœnam imponit lex, & semper iustè. ff. ad Turpill. l. j.
§ j. ar. ff. de verb. signi. si qua pœna. item mulcta punitur quis
extra ordinem ob mores: pœna verò ob maleficium, quod
rei publicæ magis interest. ff. ad. l. Aquil. ita vulneratus. ff. de
fideius. l. si auro. § id quod vulgò. de senten. excom. vt famæ.

& vide quod notant Io.in.c.ſi res.& Cardi.in.c.cordi.& Io. And.in regula peccatū vbi expediunt ſe duobus membris, dicendo quòd pœnas pecuniarias debitas ex maleficio, vel delicto inops luit in corpore: ſed debitas ex contractu non luit. Sed nō ſatisfacit diſtinctio huic cap.& alijs iuribus allegatis Martinus Sulmiami membrū de pœna pecuniaria ordinariè à iure impoſita ſubdiſtinguit, dicens quòd ſi delinquit in fraudem legis, ſciens ſe nō poſſe pœnam ſoluere, ne deludat luit in corpore, vt.l.allegata.quicunq;.in fine de ſeruis fugitiuis, de reſcriptis.ſedes.in fi.ff.de pœnis.l.j.§.fin.ſed, hoc ceſſante, ſecus: quia ceſſat ratio legis.ff.de iure patronatus.l.adigere.§ quāuis.de appel.cum ceſſante.& quidem erit in hoc caſu quod in mulcta ſic intelligit.l.illicitas.§.penultimo, omnes alias leges de hac materia tractātes. Noſtri tamē doctores antiqui, & moderni iure ciuili, & canonici quaſi omnes tenent ſimpliciter, & indiſtinctè quòd pœna corporalis imponitur. vbi pecuniaria ſolui non poteſt, per iura allegata, quod intellige, vt predixi & quod dicit.l.j.§.fi.de pœnis.intelligo quā eludant pœnam egentes, ex ipſo paupertatis effectu ſine aliqua alia præcogitatione doloſa, & hoc ne delicta remaneant impunita, vt iuribus allegat. ſecundum Henricum dicam.in.c.Odoardus.

De expenſis que præſtentur in fine litis. *Rubrica.*

¶ OCTAVO principaliter queritur, quod de expenſis, quæ preſtantur ratione victorię & in fine litis, & hic mouebo plures.queſtiones. ¶ Primò ergo queritur, nunquid hoc ſit.ſemper, & generaliter verum, quòd victus victori, ratione victorię in expenſis condemnandus ſit.& vide circa hoc opiniones.in glo.quam omnino vide, quia optima eſt: non tamen facit opinio quæ habet iuramentum calumniæ excuſare ab expenſis: nā in cauſa appellationis, & in cauſa criminali iuratur, & tamen ibi ſit condemnatio expenſarū, vt.j. ca.glo.notantur. Hoſtiē.tenet † ꝙ indiſtinctè, victus victori condemnandus eſt in expenſis, & quòd ex ipſo quòd ſuccumbit præſumitur calumniari, vt C.de epiſ.& cle.l.omnes. & hoc verum regulariter. fallit, vbi ex aliquibus circūſtantijs apparet victū iuſtā habuiſſe litigandi cauſam, puta quia in arca teſtatoris reperitur inſtrumentū debiti, de quo ſatiſfactum eſt, ſed hoc heres ignorat. Ar.j.de re iud.c.ſi quis in ius.lib.vj.vel quia eſt perſona adeò religioſa quod nō eſt veriſimile quòd pro aliquo calumnioſe petat, Argu.de no.op.nunci.c.ij.vbi de hoc &.xij.q.ij expedit & hanc opinionem ſequūtur plures.vel niſi alia iuſta cauſa impediat, vt notatur in ſpeculo, de expenſis §.nunc de expenſis: verſu quod talis. & hoc in ſentētia exprimi debet, vt ſciatur, quare non condemnauit, ſed iudices & præſertim auditores palatij omittētes expenſas, ſolent dicere ꝙ ex cauſa omittunt, nec cauſam in ſententia declarant. ratio autē prędictæ regulę eſt iſta, nā hęc condemnatio non inſurgit tantum ex calumnia, ſed ex temeritate.j.de pœnis calumniam ff.de iudicijs.l.eum quē temere. ¶ Cyn.in.l properandū.§.ſin autē alterutra poſt Iacob.de are.& Pe.de bella pert.prędictam opinionē ſequi videtur. Sed excipit caſum quando pro abſente contra preſentem fertur ſententia, vt.l.properandū §.ſui autem ex geſtis item excipit iuſtam ignorantiam, vt.ſ.per.l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de lega.ij. Sed hanc exceptionē dicit ceſſare vbi ſit condēnatio propter abſentiam, & l.ſancimus.& l.properandum.§.ſi quidem.ſed qualiter preſumatur iuſtam igorantiā, ſeu iuſtā cauſam litigandi habuiſſe, quæ eum releuet ab expenſis, & tollat preſumptionem calumnię breuiter nō ſufficit ad hoc calumniæ iuramentum: quia præſumptionē inde reſultantem tollit ſententia.ff.de iureiuran.l.nam poſteà.§.ſi damnetur vt ſcripſit Cyn.C.de epiſc.& cle.auth.generaliter.in.ij.queſt.vbi videas, & dicta neceſſaria eſt alia cauſa. ¶ Paulus eādem opinionem ſequitur dicens, quòd eo ipſo, quòd ſuccumbit ſit condemnatio expenſis, niſi euidens preſumptio aliud inducat, non obſtat quòd aliquādo cōtingit. quomodo ſub iuſto titulo perire, quia euentus litis dubius eſt.ff.de pecul.l.quod debetur quia illud raro euenit, & ad rarum nō adaptatur lex. Ad iuramentum calumnię reſpondet, vt Cynus. Arg. ff.de in integrū reſti.l.Dynus, item quia iuramentum non excludit temeritatem. item quia preſumitur ſtare iniuſtitiam cauſæ ſuæ, quia in facto proprio &c.de reſcriptis ab excommunicato hæc enim præſumptio facit plenam probationē quæ non tollitur per ſemiplenam iuramenti.j.de proba.per tuas.ff.qui ſunt ſui vel ali.iur.l.filium. ¶ Gulielmus de cugno.in pręd.§.ſin autem alterutra.& in.l.iij.circa prin.ff.de iureiur.inducit contra prędictā opinionem.l.j in prin.ff.ſi mulier.ven.no.in poſ.miſ.ſu.&.l.iij.§ penul.ff.de iure iur.& gloſ.in authen.de iudicibus.§.oportet. huic glo.Bernard.in principio concordantem. Sed finaliter tenet opinionem proximè pręcedentem, dicit enim quòd pręſumptionem calumnię non tollit iuramentum ſed ignorantia probabilis, vt.ff.de re.iur.l.in alterius.& ad Velleia.l. quicquid, leuis eſt enim præſumptio iuramenti, ſed fortior pręſumptio ignorantię Ar.C.de off.ciui.iud l.ij.pręſumptio authen.pręſumptione tollitur fortiori ar.ff.de ritu nupt.l. non ſolum.§.de vno. Aliud eſt enim ignorare, aliud iurare. prętereà errans in iure, non calumniatur etiā de calumnia iurando, & tamen quia temere facit, condēnatur in expenſis: quia talis error non dat iuſtam cauſam, licet excludat calumniam vt.ff.ſi certū petatur.l.quod te mihi &.ff.quod vi aut clam.l.fundus.& concordat ibi in additione Raynerius de forli. ¶ Iacob.de butrig.in.j.§.ſin autem alterutra repræhendit per dictam rationem quæ habet quòd ſententiā ſequens tollit præſumptionem, ex iuramento inſurgendam: quia ſententia non venit dicere contra iuramentum, nam licet declaret eum fouere malam cauſam, non tamen remouet, quia putauerit habere bonā cauſam, nec obſtat.§.ſi damnetur alle.quia ibi directè venit ſententia cōtra iuramentum ¶ Pręterea repręhendit illud, quod dicitur quòd ex ſola victoria veniunt expenſæ: quia imo propter temeritatē. vt inſti.de pœna temere litigantium, in princ.& prę.l.eum, quē temere & ideò dicit lex in corpore de iudicibus, quòd iudex debet deliberare de animo litigantium, & ſi viderit veniam, in expenſis neminem condēnabit. ſubdit quod quidam calumnioſę, & iſti condemnantur in expenſis quidam non calumnioſę, ſed temerè litigant, & iſta etiam condēnatur in expenſis. ſed quando ceſſant calumnia, & temeritas, non condemnantur in expenſis ſed ſi ceſſet ſola calūnia, & remaneat temeritas adhuc ſit condemnatio expenſa. quia non ſufficit ſimpliciter putare, niſi iuſta ratione putatur. dicit tamen quòd ceſſant calumnia & temeritas propter iuramētum de calumnia: quia non eſt veriſimilè quòd eſſet immemor &c.vt.C.ad le Iul.repe.l.ſi.& authen.nouo iure licet enim non ſufficiant ſimpliciter putare niſi iuſta ratione putetur, tamen ad tollendum præſumptionem calumnię & temeritas, ſufficit iurare, ꝙ iuſta ratione motus. credit fouere iuſtam cauſam, imò, plus dicit, videlicet quòd iuramentum calumnię quod continet, ꝙ qui credit ſe habere iuſtam cauſam, vt.l.ij §.quod obſeruari.ſ.titu.j.oportet intelligi, quòd credat iuſtis rationibus, & non temerarijs, ideò illud iuramentum non paratur niſi ab homine legitimo, & ad hoc legitimam ætatem habente, vt notantur in §.quod obſeruari, vt.ff.de act.emp.l.ij.§.Iulianus remittens quoad hoc ad notata ſua C.de iuramento calumniæ. l.ij.ex quibus infert finaliter quē excuſari propter iuramentū ab expenſis, & hoc putat niſi expreſſè de calūnia doceatur, nec mireris quia ipſe fuit ſectator gloſſarum ¶ Barto.in pręd.§.ſin autem alterutra credit Gul.& Ia.de but.habuiſſe bonū intellectum, nam iuramentum excuſat à pręſumpta calumnia & à pręſumpta temeritate ſecundum Ia. ſed pro tanto Gul.diſtinguit inter calumniam & temeritatem, quia calumnia conſiſtit in animo, ideo nō poteſt directè probari, temeritas autem poteſt ex actis faciliter. Quid enim ſi errauit in iure quod eſt lata culpa, & ſic temeritas. C.de leg.l.leges.ff.de ijs qui not.infa.l. liberorū.§.pe.item pōt apparere ex actis: quia actor nō inueſtigauit omnia, quæ debet, antequā perueniret ad iudicum,

vt.l.

vt.l.qui in alterius. Quod autẽ dolosè hoc fecerit, nõ poteſt
perpendi ex actis: ſed quicquid dicat Barto. non videntur
per hoc dictæ opiniones contrariæ concordari, nec quòd
neceſſario exigatur lata culpa. videtur ad temeritatem, vt. j.
dicam. ¶ Inno. debetur voluiſſe tenere opinionem Hoſtien.
Cyn. Gul. & Pau. propter duo, quæ dicit primũ eſt quòd re-
gulare eſt quòd in fine litis fiat condemnatio, ſed responde-
retur ꝙ ad alium intellectum loquitur adijcit verbũ enim,
ſecũdum eſt, quia ipſe ponit inter expenſas quæ præſtantur
in medio litis, & illas quæ præſtantur in fine litis, hanc dif-
ferentiam quia primò attenditur an iuſtè, vel iniuſtè, litiga-
uerit ſuper principali, ſed ſuper exceptione tantũ, vt. j. de ſe
queſtrati. c. ad hæc. & de appel. c. ſignificauit. & c. ſæpè. & in
q. iij. §. ſpatium in fine, ſed in alijs, videlicet quæ in fine litis
præſtantur. attenditur, an iuſtam cauſam habuit litigandi,
vel probabilem tantũ, & ſic non fit condemnatio expenſa-
rum. j. titu. proxi. c. ij. j. de ſenten. excom. ſacro. & præd. l. qui
ſolidum §. etiam. & ff. de pet. here. l. illud. & maximè ſi iuratũ
eſt de calumnia præſumemus eum bona fide litigare. j. q. vij.
ſciuimus & vnum quod ſubdit dicens, ꝙ ſi temere litigauit,
condemnatur in expenſis vt. l. eum quẽ temere. Sed duo alia
dicta eius ſignãt quòd ipſe remanſit dubius, primò quia di-
xit, & maximè ſi iuratum eſt, & circa ſcripſi ſuprà ſecundo
quia ſubdit hęc verba, quidam tamen dicũt, quòd hoc ipſo
quòd ſuccumbit condemnandus eſt Ar. ij q. iij. qui non pro
probat & C. de adul. l. j. ſed ad primũ reſpondetur quòd ibi
vltra iuramentũ præſupponit cauſam iuſtam, vel ſaltẽ pro-
babilem, & ad ſecũdum reſpondetur quòd refert ſe ad illos,
qui adeo indiſtinctè loquũtur, quòd etiam cauſam iuſtã vel
probabilem volunt excludere, quorum opinio ſibi non pla-
cet, vnde puto quòd ipſe fuerit in eadẽ opinione cũ Hoſti.
32 licet loquutus non fuerit ita clare ego † autem puto opinio
nem Hoſti. veriſiam. & probo duplici ratione, prima ratio
eſt, quia ſi ſolũm calumnię iuramentũ excuſaret, ab expenſis
iſtud eſſet regulare, ꝙ victus victori non condẽnaret in ex-
penſis ſed hoc falſum eſt, quia imo eſt contrariũ regulare, vt
eſt expreſſum. in §. ſin autem alterutra. & patet quia iuramẽ
tum calumniæ in omnibus cauſis regulariter præſtandũ eſt
C. de iuramento calumnię. l. ij. §. ſed quia veremur. ſecũda ra-
tio eſt, quia etiam ceſſante calumnia, hac ſola temeritate cõ-
33 dẽnandus eſt, eſt aliquis in expenſis ſed † iuramentũ calum-
niæ licet præſumptionem calumniæ tollat vel attenuet non
tamen tollit de per ſe temeritatem, ergo nec excuſat ab ex-
penſis: in maiori propoſitione omnes concordant, etiã ipſe
Iaco. de but. & eſt tex. in præd. l. eum quẽ temere, & eſt ratio,
quia ſi ex tuo facto temerario damnum mihi oblatum eſt
iuſtum & æquũ eſt, quòd illud mihi reſarcias. etiam ſi fece-
ris ſine dolo, & lata culpa, vt. ff. ad l. aquil. l. leuiſſima. & quaſi
per totũ vide per præd. l. leuiſſima, puto quòd lata culpa nõ
exigitur neceſſario, ad temeritatem inducendã, ex qua cen-
34 ſetur condemnatio expenſar. imò † quòd ſufficiat ſaltẽ leuis
culpa, in hoc fortè conſiſtens quia fortè non conſuluit peri-
tiores, vel ſi fortè conſuluit eos, non credidit eis, vt. ff. de bo.
poſſ. l. in bonorũ, alias enim eſſet nimis reſtringere regulam,
quæ habet victum victori condemnandum in expen. imo
rariſſimè eſſet, illi locus, cum pauci ſunt de ſuccumbẽtibus,
qui à lata culpa excuſari non poſſint: nec eſſet tunc differen
tia inter calumniam, & temeritatem, eo quòd lata culpa do
lo, & ſic calumnię æquiparatur. ff. depo. l. quòd Nerua. quod
nullus diceret Minor autem propoſito, patet per ea quę ſcri
pſi ſuprà poſt Guil. nam credens per temeritatẽ firmiſſimè
aliquid eſſe iuſtum: quod tamen reuera iniuſtum eſt, iuraret
ſe credere illud iuſtum & illud proſequeretur tanquam iu-
ſtum, nec eſſet calumnioſus vel doloſus, & tamen negari nõ
poſſet quando eſſet temerarius, niſi ſaltẽ iuſtã, vel probabi-
lem cauſam credẽdi haberet, vt cõtinuò in multis probis vi-
ris temere litigantibus, docet experiẽtia: temeritas enim in-
diſtinctè iurantis, & iniuſtè & indiſtinctè litigantis ſibi, &
nõ aduerſario obeſſe debet & facit, quia ea temeritate, qua
probus vir trahitur, ad indiſtinctè litigandum, eadem teme
ritate trahitur ad indiſtinctè iurandũ. & fatuus eſſet ſi iura-
ret ſe iuſte motum, quia hoc iure eſt, ſed debet ſolũ iurare ſe
credere iuſtè motũ: talis autẽ credulitas de per ſe temeritatẽ
nõ excludit, cum credulitas alia ſit temeraria & indiſcreta
alia vere non temeraria ſed diſcreta vt patet ad ſenſum.
35 ¶ Secũdo † quæritur, quid ſi fertur ſententia pro abſente ha
bes opiniones duas notatas in. l. properandũ. §. ſin autem ex
geſtis in glo. ſuper verbo excipiendis, in præd. c. calumniã &
prima opinio placet Cy. ibi in vlti. q. dicit enim quòd conti
net ęquitatẽ, & placet etiam Accurſio dicit enim ibi textus,
quòd ſi pro actore abſente erat ferenda ſentẽtia, ſubaudi cũ
condẽnatione expenſarũ, deducentur expenſę rei de conde-
mnatione & habet prima opi. de cõdemna. videlicete xpen.
ſecundũ Ioã. alia non habet de condemnatione. ſ. princip. &
certe iniquitas ſecundæ opinionis, not. in præd. glo. vim ꝙ
actor foueris iuſtitiã duplici damno grauetur puta ꝙ perdat
expenſas, quas fecit in quibus reus fuerat condemnãdus, &
quòd ſoluat reo ſuper principali expenſas, quas fecit iuſtifi-
cat primã opinionẽ. ſed de quibus expenſis eſt intelligenda
exceptio, de qua ibi loquitur in verbo, excipiendis breuiter
licet aliqualis æquitas prima facie ſuadet, ꝙ deberet intelli-
gi ſolũ modo de expenſis factis per reum tempore abſentiæ
vel occaſione illius. Tamen quia lex illa loquitur ſimpliciter
indiſtinctè oportet eã generaliter intelligi. ff. qui, & à qui. l.
proſpexit. maximè: quia hoc inducitur in pœnam cõtuma
ciæ ipſius actoris ideo nõ attẽditur talis æquitas, ſed potius
pæna, quam lex imponit Paulus autẽ dicit, quòd primo ſta-
tutũ fuit in laicis, de condemnatione expen. vt. l. eum quem
temere ſecundo in clericis, vt auth. generaliter tertio gene-
raliter. ex §. ſin autem alterutra. Quarto quòd actor perdat
decimam partẽ, & c. ſi ſoccumbat, vt eadẽ auth. generaliter.
¶ Tertio quæritur quid in criminali habes hic glo. quòd eò
quia ſuccumbit, præſumitur calũnia & habet locum conde-
mnatio in quo omnes concordant: adde quæ ſcripſi. j. eo. c.
36 in dictis collect. verſi. xvij. dicit. ¶ Quarto quæritur † quid
cùm procedit iudex ex officio, dicit Paulus aut ſuccumbit
inquiſitus, & hoc certum per illius quod dixi in textu, & qd
notantur. j. c. proximo in glo. ſi aut abſoluitur, & tunc ſi ſit
denuncians condemnatur Argu. j. de calumniatoribus. c. ij.
& de accuſa. c. olim. & j. c. pri. & eſt cõmunis opinio legiſta-
rum, quam ſequitur ſpeculator. de expenſis. §. j. in fine nullo
autem denunciante, tenetur iudex ad expenſas inquiſi. ſi ca-
lumnioſè proceſſerit, ſed hic prima facie non præſumitur:
quia neceſſitas officij eum excuſat, de de accuſat. qualiter. ij.
de officio ordinarij cap. irrefragabili. de hoc in ſpeculo. de
expen. §. nunc videndum. verſu. hoc quoque vide. j. in dictis
collect. verſu. xviij. de iudice & quæ dicam. de eo. j. eo. ti. c. ſe
in ſecunda queſtione principali. ¶ Quinto quęritur, à quo
tempore veniunt, expenſæ quæ præſtantur in fine litis. Bar
tho. in §. ſin autẽ alterutra dicit, quòd placet ſibi vna practi-
ca, quam ipſe inducit, videlicet quòd ſi appareat alterã par-
tium, certo tempore litis, tantũ fuiſſe temerariã, ab illo tem
pore tantum iudex illam condemnabit in expẽſis, vt ſi poſt
productionem vnius inſtrumenti, vel poſt publicationem
atteſtationũ, fuit bona pars certificata de iniuſtitia ſua, iu-
dex eum condemnabit in expenſis, à die productionis, vel
aperturę, & nõ antea factis alleg. textum. ff. depoſiti. l. ſi quis
inficiatur dicit etiam quòd poteſt ab initio apparere in te-
meritate fuiſſe litigantem, & tũc condemnabitur ad omnes
& ideo Inno. Hoſt. & nouella hic dicũt, ꝙ quando cauſa ap-
pellationis agitatur, ex primis actis, indiſtinctè victus victo
ri cõdemnatur in expen. quia errauit in iure victus: quia vi-
dens omnia acta. debuit cognoſcere iniuſtitiã ſuam, inducit
37 etiã no. Ioã. And. in reg. iur. ignorantia de re. iur. lib. vj. † die
quòd regulariter à tempore morę litis. etiã iuxta lecta & no.
in cle. cum lite. j. vt lite pendẽte veniũt expenſæ vt hic vide
tur not. per Inno. & eſt ratio, quia officiũ iudicis per quod
veniunt, reſpicit totam litẽ, & quia reus ſtatim ꝙ cognouit

ſe citatum,debuit inquirere & deliberare ſuper inſtãtia,vel
iniuſtitia ſuæ,& aduerſæ partis.ſed quãdo iuſtam vel proba-
bilem cauſam habuit litigãdi,excuſatur,ſecundũ omnes vt
dixi ſupra,vnde cũ hoc non ſit lege determinatũ arbitrium
38 eſt de officio dele.de cauſis.† Dico igiť ꝙ ſic arbitrari debet
iudex,videlicet ꝙ ſi reperit ſuccumbenté,habuiſſe iuſtã vel
probabilẽ litigandi cauſam per totã litẽ illũ releuabit in to-
tum.ſi verò pro vna ſola parte litis tunc quo ad illã & illius
tempus,& non vltra illum releuabit.quia quanto tẽpore du
rat culpa,pro tanto tempore infligitur pœna.& nõ vltra,vt
ſupra.de conſtit.c.ij.&.c.non concupiſcentiã,&.c.vlti.eo.ti.
ĩ.de ijs quæ fiunt à maiori parte capitub,ca.quęſiuit.& ita
39 pluries in palatio ſeruari,& ſeruari vidi. Sexto † quæritur
nũquid iudex etiam parte non petente poſsit facere cõdem
nationem expenſarũ Dy.tenet ꝙ ſic.ff.de dam.inſect.l.iiij.§.
hoc autẽ.vbi vide Bartho.& videtur probari hęc ſententia,
per glo.quæ eſt.ff.de dam.inſect.l.ſi quis miſſus §.fin.in vlti.
glo.alij dicunt,ꝙ non veniunt expenſæ per iudicis officiũ
niſi apertè petantur,non obſtat §.item ſciendũ , quia latiùs
venit poſt litem conteſtatã,vt.ſ.veniat non petitũ in libel-
lo dum tamen petatur apertè vt notatur ibi & eo.tit.l.ſi ſer.
uos.& de vſuris.l.poſt litẽ,& facit pro hoc,quia iudex circa
ea quæ facta ſunt,nõ ſupplet vt legitur,& notatur.C.vt quę
deſunt aduo.partiũ.ar.non ſuper.in.l.j.& pro hoc.C.de edẽ-
do.l.procurator.in fine & hoc placet Cyn.in præd.§.finau-
tem alterutra.in.v.q.& dicitur id recœpiſſe,à Guil.quia re-
uera fuit additio,& additiones ſuas.ipſe furat⁹ fuit regulari
ter à Gul & idẽ placet ibi Bartho.& latiùs per eum.in pręd.
§.hoc autẽ.alij diſtinguũt,aut quęritur,vtrũ iudex teneatur
cõdemnare ad expenſas non petitas,& alias puniri debeat,
& tunc dicunt,ꝙ nõ , & ſic procedat opinio Cyn.aut quęri
tur nunquid poſsit,& tunc dicunt ꝙ ſic,& ſic procedat opi-
nio Dy.Ar.C.de fruct.& li.ex.l.non ignorat,& hoc ſemel vi
40 di placere in rota.& † ideò cõſulit Barth.ꝙ ex parte actoris
ſemper petas in libello,alium condẽnari in expenſis,& dam
nis iam factis , & fiendis , & idem ex parte rei ſecundum
eum.Sed meliùs eſt,quòd petas factas,& de fiendis proteſte
tur,iudicis officium implorando,& ſic ſeruatur:nam iure
actionis non petuntur,ſed pro illis iudicis officium im-
ploratur,vt §.item ſciendum.& per hoc modifica,& de-
41 clara diſtinctionem ſupra proximam. ¶ Septimo † quæri
tur,quæ & quales debent eſſe expenſæ in quibus eſt victus
victori condemnandus.Super quo hic omnino vide Berna.
Guil.de cugno in prædicto.§.fin.autem alterutra dicit.quòd
illæ expẽſæ ſunt expẽſę ſolitę & factæ occaſione litis,ſiue iu
dicij inſpecta conditione perſonę:nam ſi eſſet ruſticus,non
conſuetus venire eques,tales expenſas nõ recuperaret.& de
hoc eſt gloſſ.notabilis.ff. mandati.l. idemque.§.labeo . Item
veniunt ſumptus quos fecit,bibẽdo & cõmedendo.& in ad
uocatis,& in alijs vt.C.qui accuſare non poſſunt.l.iij.& præ
dicta.l.eum quem temerè,& ſi erat artifex,vel laborator,in
domo propria quęrebat vitam ex operibus ſuis,non poteſt
ſibi opponi,quòd tñ bibiſſet vel comediſſet in domo imò
abſque deductione , huiuſmodi totum recuperabit. Sed ſi
erat talis,qui nõ viuebat ex operib⁹ ſuis, vtputa nobilis,vel
clericus tũc ſecus:quia tũc tales expẽſas,quas fecit bibendo,
& commedendo non recuperabit,Ar.ff.ad exhibendum.l.
ſed ſi hæreditas.§.primo.&.ff.de peti.hęre.l.Sed ſi lege com-
miſſoria §.quòd autem.cum ibi notatis ſcdm Guil.& no.in
præ.l.eum quẽ temere.in prin.ſcdm Ray.Paulus dicit poſt
Nouellam ſibi tamen attribuendo,ꝙ de hoc eſt hìc glo.quæ
habetur dupliciter,dicit enim ſecũdum quoſdam quòd vti-
les factę propter cauſam , & non delicatę reſtituũtur,&c.&
ſic habet Hoſti.Alij habent non vtiles,& ſic ponit lo.ij.q.j.
in primis,& Vinc.Inno.& quaſi oẽs hic allegãt decretalẽ cũ
veniſſent.ĩ.ti.j.Speculator verò de expeñ.§.fi.in verſu & no
ta hoc tangit:& nihil approbat.Sed Paulus poſt dñm ſuũ,di
42 cit quòd prædicti idẽ ſentire vidẽtur.† Sunt enim quędam
expẽſæ vtiles,moderatæ tamẽ,& iſtæ reſtituuntur.& ſic lo-
quuntur primi.Quædã verò ſunt vtiles,ſupfluę licet ſaciẽti
poſsint eſſe vtiles,vt ſi cõduxit decẽ aduocatos,cũ duo ſuf-
ficerẽt,nõ habebit expẽ.pro decẽ : licet poſſet ſibi eſſe vtile,
quia vnus videt,quod alij non perpẽdunt. Ego autẽ puto,ꝙ
primi intelligunt de expen.vtilib⁹,cauſæ nõ pſonæ,& ꝙ ſe-
cundi intelligunt de expen.nõ vtilib⁹ videlicet perſonæ,ſed
cauſæ.& ſic in idem recidunt,quo ad mentẽ.& dico expen.
vtiles pſonæ & non cauſæ,quæ vtilitatẽ afferũt ſaciẽti. Sed
cauſam nõ reſpiciũt,vel ſi litigãs ſup agro in ciuitate ædifi-
cat reficit vnã domũ multũm neceſſariã,talis expẽſa dicitur
nõ vtilis videlicet cauſæ,licet ſit vtilis pſonæ.Expen.autem
vtilis cauſæ,& non pſone,appello illas videlicet.quas nõ eſ-
ſet perſona factura,niſi eſſet cauſa , & quas facit ſolũmodo
propter cauſam,ſicut ſalariũ quod datur aduocato,notario,
& pcuratori,& dic ꝙ inquãtũ magis expẽdit pars in victu,
ſuo , litis occaſione quàm eſſet expenſura in domo vtputa
quia victus carior,vel equi neceſſarij pro cõditione pſonæ,
qui nõ eſſent neceſſarij reſidendo in domo propria. Sed nõ
eſt curãdum de hac diſceptatione quia vera lis,eſt & nõ rea
lis. ¶ Octauo quęritur,quid ſi gratis habuit aduocatũ,vide
tur quòd nihilominus debeat eius ſalariũ cõputari?Rñde ſi
ſibi ipſe fuiſſet aduocatus.Arg.ff.de fideiuſſo.l.ſtipulatus eſ-
ſes.Solutio,ſi ille ſeruiuit animo gratuito,ſeu donãdi.nõ re-
cuperat.aliàs ſic.ff.mãdati. ſecũ dum Nouellam.Idemq́ no-
notat Specu.de expẽſis.§.vltimo.vbi quęrit etiam de empto
re aduocato,qui nõ habet aliũ aduocatũ. Itẽ de victore,qui
plus expẽdit,quàm victus erat expẽſurus.& tenet ꝙ nõ habe
tur illius ratio,vt.ff.mandati.l.ſi quis.§.impẽdia.Itẽ de habẽ-
te duas lites,qui gratia vnius nil expẽdit,& diſtinguit inter
expẽſas,quę fiunt propter contumaciã, vel propter calum-
43 niã,vel pter temeritatẽ† Item dicit quòd ſunt quatuor ge
nera expẽſarum,quæ fiunt in iudicio.Primo in teſtibus ha-
bendis.Secundo in aduocato,& notarijs. Tertio in Iudice,
& acceſſore.Quarto in executorib⁹,quod pſequere vt ibi p
eum.¶ Nono querirur,nũquid iudex qui cõdemnat in prin
cipali,& omittit condemnare in expen.poteſt poſteà in ex-
pen.cõdẽnare. Cynus poſt Petrũ.C.de fructibus & litiũ ex.
l.terminato.in.ij.&.iij.quęſtionib⁹ hoc tractat dicẽs , quòd
eadem die hoc poteſt, puta ſi cõdemnauit in principali de
mane,in ſero poterit condemnare in expen.ſed poſt magnũ
interuallũ,hoc nõ poſſet:q̃a nõ poſſet hoc ſacere in ſequen-
ti die.Arg.ff.de re iudi.l.Paulus rñdit,& hoc verũ ſecũdum
quoſdã.niſi ſibi reſeruaſſet,facta proteſtatione licentiã con-
demnãdi in expenſis quia tunc etiã ex interuallo poſſet hoc
facere ſecũdum eos.Arg.ff.de ſolu.l.modeſtinus.Quia vide-
tur tunc facere pro illo tẽpore,ad quod ſe proteſtatio refere
bat.vt Arg.ĩ.de hęre.inſti.l.aſſe.&.C.de mann.teſta.l.j.Et vi
detur caſus iuncta glo.ibi quæ ſic intelligit. ff. famil. ercifc.
l.Labeo.§.ſed ſi regionib⁹.verſi.ſed ſi purè.Sed nõ placet,Pe.
& Cyno vbi.ſ.iſta opinio,& primo quia pteſtatio nõ ope-
ratur aliud,niſi quòd voluntatẽ cõſeruat.& declarat cõten-
ſum contrariũ,vbi tractatur de iure amittendo per conſen-
ſum,vt.ff.de relig.& ſumptibus funerũ.l.at ſi quis.§.plerięq.
Sed eius eſt nolle cuius eſt velle.ff.de re.iur.l.eius at in caſu
noſtro,hoc nõ pendet ex volũtate iudicis,quod patet per.l.
terminato.inducẽdo ſic eadem,qõ vel plures ſibi cõtinentes
debẽt ſimul dirimi,& non per partes.ff.famil.erciſ.l.in hoc
iudicio.de arbitr.l.qualẽ.§.dicere.& ſcripſit Cyn.C.ſi aduer.
rem indi.l.j.Sed quęſtio expen.cõtinens eſt qõni principali.
vt.l.terminato.&.l.Paulus.alleg.&.ff. quæ ſen.ſine app.re-
ſcin.l.j in fine facit.Quia ſublato principali,&c.C.depoſiti.
l.iiij.& prędicta.l.terminato.Fatẽtur tamen,quòd cõdem-
nans in principali & etiã in expen.poteſt ſibi reſeruare taxa
tionẽ expen.& quòd ſi illã ſibi reſeruet in ſentẽtia,ipſe poſt
ex interuallo poterit taxare,Arg.predictę.l.aſſe.&.ff.de con
dic inſti.l.inſtitutio talis.iũcta.l.ij.C.de iure codicil.& l.hę-
reditas.C.de codicil.non obſtat pręditus verſus ſed ſi purè
cum glo.Quia glo.hoc nõ dicit,vel exponiť ibi purè.i.ſim-
pliciter nõ adiecta ſeruitute,vel ibi adiecit alterũ faciendo
ſeruum,

seruum,reseruato sibi cōmodo proprietatis,aliter nō posset
procedere,cum nō operetur reseruatum vbi nō potest ope-
rari cōsensus. Guil. de cug.in.l.terminato,subdistinguit.aut
loquimur de sumptibus vel expen.quæ possunt peti separa-
tim à principali,vt quia promisisti mihi satisfacere de sum
ptibus quos facerem,intra vel extra litem,quod potest pro
mitti,in authen.de iudicibus.§ opnitet.Arg.ff.de leg.iij.l.iij.
§.si res.& not.C.depositi.l.iiij.& talis reseruatin valet. Aut
loquimnr de alijs sumptibus , qui de inre nō competūs nisi
cum sorte principali.vt.C.depositi.l.iij.&.ff.de excep.rei iu
di.l.si in iudicio.& tunc talis reseruatio nihil facit , nec iu-
dex super hoc potest aliquid statuere,& est textus secundū
eum.ff.de actio.& obli.l.obligationes quæ proprijs. Ray.in
secūdo membro,tenet cōtrarium,sequendo glos.l.termina-
to.non obstat.l.obligationes:quia loquitur de obligationi-
bus expresè reprobatis à lege,vt notatur ibi & in.l.statum.
§.aliquādo.ff.de solutionibus.talis autē reseruatio nō est ex
presè lege prohibita.Item repręhendit primū membrum,
tanquā superfluum,vt notatur in glo.per Guil.allegat.&.ff.
de rei ven.l.ex diuerso.§.vbi. Bar.in.l.terminato . prosequi-
tur glosam.& tangit opiniones,sed nō eligit,saluo quod di-
cit,quòd opinio practicatur. Paulus recitat hîc dicta Cy.&
illum non nominat,& Accur.in.l.terminato. propterea re-
fert opinionem Inno.hîc,& finaliter dicit,quòd placet sibi
opinio Inno.quæ habetur,quòd nō potest iudex sibi reser-
uare condemnationem & taxationem ,& inducit rationem
Cyni quam pręmisi,illam furtiuè sibi attribuens,fatetur ta
men quòd si cōdemnat in expen.potest reseruare sibi taxa-
tionē,& ex internallo taxare,& illa est opinio Inno. & Ho-
stien.hic & Specul.de expen.§.viso versu.Sed si reus & de ex
pen.§.postremo.in prin.Henricus autē predicta sub vna di-
44 stinctione,complectitur dicens,† aut quæris de expen.quæ
veniunt iure actionis & ad illas post sententiā,& perpetuò
agi potest,hoc est quādiu durat illa actio & de hoc sunt ca-
sus si bene intelligantur,de rescript.ex parte.ĩ.in fine.de ar-
bitris.per tuas.§.si vero recęptum.versu,& si nulla causa vbi
Bernar.Io.Inno.& Hosti.hoc tenēt.&.j̃.de appellationib⁹,
irrepræhensibilis.& cap.signauit.&.c.sæpe. &.c.vt debitus.
&.cap.Nicolao.&.ij.q.vj.omnino.& prædict.l.eum quē te-
mere.&.C.quādo prouncare nō est necesse.l.vltima,& quo-
rum appellationes nō recipiuntur.l.ab executore.in fine.&
hoc tenēt Gos.Hosti.& Nouella.in.c.ex parte.ĩ.& Archid.
ij.q.j.imprimis.&.j̃.de appellationibus, cum friuolis lib.vj.
& Landinus in cle.sæpe contingit de verb.sig.in glo.finali.
Aut quæris de expen.quæ non debentur iure actionis , sed
tantum officio iudicis,& tunc,aut quæritur an posit peti,
& in eis cōdemnatio fit post sententiam. Eadem tamen die
qua sententia lata fnit,& dico sic vt.pręd.ict.l. Paulus rn̄dit,
secundum Gos.Hosti.& Nouellam hic.& pręd.ic.ca.ex par-
te.ĩ.&Archid.vbi supra aut quęris,nūquid postea,& ex in-
teruallo,& tūc aut quæritur , nūquid condemnando in ex-
pen.posit sibi reseruare taxatinnem earum,& postea etiam
post longum interuallum taxare,& tunc dico sic.per.l insti-
tutio talis.vt dixi snpra quia taxatio,non est condemnatio,
45 sed sola declaratio condemnationis.† Aut quæris de petitio
ne & condemnatione,& tunc secus,quia sublato principa-
li,videlicet actione,& lite per sententiam diffinitiuam,offi
ciū iudicis mercenarium (actioni & liti deseruiēs) per quod
tamen expensæ huiusmodi veniūt,subsistere nō potest.vt.l.
terminato.&.l.properandum.§.& si quidem &.§.sinantem al
terutra,secundum pręd.icti.doctores vbi supra,& hoc verū
si iudex diffiniendo super principali reseruauerit sibi con-
demnationem expen.secundū Inno.& Hn.hîc & vide quod
notatur.ĩ.de procur. auditis. Sed de hoc vide per Nouel-
lam.j̃.de sequestr. po.c.j.ad finem super verbo moderatas.
46 ¶ Decimo† quęritur per quē modum fiunt condemnatio,
& taxatio expen.respōdet Paulus dicens quòd ordo iste ser-
upri debet quia primo debet fieri taxatio per iudicē.Secun-
do debet iuuari per partem,tertio debet fieri condemnatio
per iudicem,inquantū fuit iuratū per partem , & nō in mi-
nus.vt.C.de iudic.authen.post iusiurādum . remittēs ad no-
tata.de procu.constitutus.& si quęris quādo debet fieri con
demnatio in quæstione.ĩ.proxima est responsum , & vide
etiam in Specul. de expensis.§.si. ver.illud.& ver. sequenti.
Subdit etiam ꝙ si iudex nō cōdemnauit vbi debuit , de suo
resarcire debet ,sed habet recursum contra partem.vt.C.de
exactoribut tributorum.l.penul.lib.x.& ibi gl.Sed aduerte,
quia nisi ex condemnatione expen. reseruat iudex taxatio-
nem ,ceterū est quòd nec iuramentū nec taxatio pręcedunt
condemnationē. Quod ramen hodie communiter faciunt
omnes iudices:nec etiam tunc obseruatur dictus ordo in ta
xatione imo tunc precedit iuramentū taxationē,sed est ve-
rum quoòd iudex nō solet aptè exigere iuramentum, nisi.j̃.
sententiā siue super sententia , ad quam taxare intendit,&
tunc de illa iurato illam seruant , & hunc ordinem seruant
auditores ,palatij , & ita seruabam dum eram auditor . Et
hic omnino iunge quæ scripsi.j.de sequestra.c.j.in sepeimo
47 notabili.¶ † Vndecimo quęritur vtrum à condemnatione
expensarum posit appellari.Distinguunt quidam,aut fiunt
ratione victoriæ ,& potest.C.quādo appellare nō est neces-
se..l.si.aut ratione contumaciæ , et non potest.quod verum
intelligit Paulus si fiat condemnatio durante contumacia.
Sed adhuc.hoc verum intellige.in vera et nnn in ficta con-
tumacia , per lecta & notata in cle.si ante.j̃.e.debet fortè
hoc non fuit necessariū dicere,si dicamus quòd expen.quæ
veniunt ratione cōtumaciæ , siue reseruandæ in fine causæ,
de quo aliquid tetigi.ĩ.e.ca.in.vj.q.principali.ver.viij.quæ-
ritur,& ver.ix.quęritur,& tangitur per Cyn.in.l.sancimus.
C.de iudice.¶ Duodecimo quęritur vtrum traxatione ex-
pensarum posit appellari super quo vide in Spec. titulo de
expen.§.viso.versu.sed si reus,&.§.postremo.in prin.vbi te-
net Specul.quòd sic & idem tenet Innn.ĩ.de ijs quæ vi me-
tu ve causa fiunt.ca.super eo. Pręsertim si modum excedit.
vt nntatur.j̃.de appellationibus.cap.sæpe.

De expen.quæ præstantur in causa appellationis *Rubrica.*

¶ NONO principaliter quęritur,quòd in causa appella-
tionit de expen. Bernardus dicit hic,quòd in causa appella-
tionis nulla distinctio faciēda est,an iustam habuit causam
appellandi vel nō siue appelletur ante sententiam,siue à sen
tentia quia semper fit cōdemnatio expen. secundū eum quē
omnino uideas.& hanc opinionem tangit Inno.& reddit ra
tionem diuersitatis,quia in causa principali inducūtur pro-
bationes facti,in quo probabilis est ignorantia.Sed in causa
appellationis pro magna parte non iuducuntur probatio-
nes facti.Sed tantum allegationes iuris , iuris antem igno-
rantia non est probabilis.ff.de iur.& fac. igno.l.j. &.j̃.de re.
iur.igno.vbi notatur ista ratio quam etiā Hosti.hic posuit.
Subdit tamen.quòd nō semper in causa appellationis indi-
stincte condemnādus est appellas in expen.Nam si in ea in-
ducerentur nouæ probatioues facti quas licet alij inducere.
j̃.de testibus.fraternitatis.in quo casu non solum patri , sed
nec iudici potest aliqnid imputari.j̃.de fide instrumētorū,
com Io.in fine non esset tunc appellans condemnandus in
expen. Cum Bernar. autē concordant Io.& Tancredus,ac
Specul.de expen.§.nunc dicendum.in prin.Qnod tamen di
cunt verum,nisi appellans doceat se iustam causam litigan-
di,& appellandi habuisse,vel in appellādo probabiliter er-
rasse,vt in dubio quod potest oriri.j̃.de decimis. memini-
mus,& cap.suggestum.& de appellationib⁹ cap.vt debitus,
vel nisi alteri successerit.j̃.de re.iur.qui in ius.lib.vj.vel nisi
appellationi renunciet tempore cōgruo.j̃.tit.j.ca. penulti-
mo.Paulus vero quo ad appellationes intellectas in causis
beneficialibus,extra iudiciū remittit ad lecta & notata.de
electione cap.j.lib.vj.§.adijcientes Quo ad alias autem extra
iudiciales, remittit ad notata Cardi.j̃.de appellationibus
cordi.& ad lecta & notata.C.ne mul.ad colla.tenean.l.vna.li
lib.ij.Quoad iudiciales autē ab interloqutoria vel grauami
ne interpositas dicit Bernar.verū,eo quòd appellanti nō li-

cet,nisi exactis prinribus processum impugnare, vel appellationem iustificare,vt in cle. appellanti.de appellationibus. de appellatione autem à diffinitiua interposita,dicit procedere quod scripsi.s̃.eo.q.ver. tamen quod nun semper.&
49 ver. quod tamen dicũt verum.† Egu autem puto in genere idem in causa appellationis,quu ad appellantẽ sicut in causa principali,quo ad actorem:vel etiam quo ad reum videlicet ꝙ victus semper condemnandus est in expeñ.nisi iustã seu probabilem causam habuit litigandi. & in hoc sto cum Inno.& Specul.Dicoq́ʒ id esse arbitrariũ vtrobiqʒ cum neutro casu à lege sit determinatũ quæ sit causa iusta vel probabilis.vt.c.de causis.allegato,dico tamen ꝙ durior arte iudex ad æstimandũ causam iustam,vel probabilem in appellante qui iam habuit sententiam contra se, quàm in agente, vel defendente,qui nullam adhuc contra se sententiam reportauit.& hoc pro eo quia prima facie prę sumitur pro sentẽtia. vt.s̃.de renunciatio.c.in prę sentia.Sed quia ista prę sumptio alia presumptione tolli potest.ff.de in integrũ resti.l.diuus potest insurgere.vel apparere p̃sumptio fortior, detegẽs causam iustam,seu probabilem litigãdi:vt quia ex actis primis apparet de iniquitate sententiæ manifestæ. Quæ tamen ex nouis præsumptionib⁹ & ꝓbationib⁹ quę præuideri nõ poterant est necessario confirmanda certe hoc releuandus est appellans,ne dum ab expeñ. appellationis, sed etiam instantiæ primæ:& ita practicari vidi. & idem dicendum de tertia instantia.pari passu ex identitate rationis. in hoc tamen inter causam principalem,& causam appellationis est differentia:quia licet actor habens iustam & rationabilem causam litigandi propter hanc causam releuetur ab expeñ. in instantia prima.Tamen propter causam non releuaretur in secunda,quia illam tollit prę sumptio quæ pro sententia facit,& ita seruatur.& hoc verum,nisi res esset in tanto dubio,quòd bonus iudex eum ratione tantæ dubietatis arbitraretur excusandum,quod quãdoqʒ licet rarissimè vidi:tota enim hæc materia arbitraria est,vt prędixi. Et hoc quidẽ placet domino Martino de salua.dicit enim quòd etiã appellans ab interlocutoria,vel à grauamine ante sententiam releuatur à condemnatione expeñ.in casu,in quo propter opinionem doctorũ varietatẽ tanta esset iuris dubietas, quòd non immerito inducetur causam probabilem dubitandi iudicis interlocutoria non obstañ.hoc enim casu iuris ignorantia probabilis esse potest.notat Cardi.in ca ignorantia. alle.licet regulariter opinionis probabilitas tollatur per sententiam,secundum eum & dixi.s̃.Subdit quòd in appellatione extraiudiciali , idem quod in causa principali quo ad hoc dici debet & bene vt credo,quia appellatio extraiudicialis nõ est nisi quædam ad causam prouocatio:de appel.c. bonæ.vel quædam iuris citatio.de elect.c.j.lib.vj.& dicetur in.c.sæpe.j̃.de appellationibus.Sed opponit dominus Martinus quia textus dicentes victum condemnandum victori in expensis.non respiciunt culpam victi , sed interesse victoris.Igitur habere vel non habere causam probabilem litigandi,siue appellandi, non inducit excusationem vel condemnationem expeñ.nõ respõdet,sed respõdeo quòd suppositum quod assumit falsum est:quia imo textus predicti supponunt calumniã veram vel prę sumptã,vt.j̃.de poenis. cap.calumniã,vel temeritatẽ.vt prędic.l.eum quẽ temere.& per cõsequens culpam:quia nõ potest esse calumnia siue temeritas sine culpa,& est ratio huius:quia si habens probabilem causam litigandi esset in expeñ. nihilominus condemnandus plures metu huius cõdemnationis desisterẽt à prosecutione iuris sui,quod lex non vult.vt ff.de peti. hęre.l.illud.adde etiam hîc quæ scripsi.j̃.e.c.in dictis collec.ver.xvj.
50 quærens.¶ Secundo † circa hoc quæritur quid de appellato nunquid indistinctè debet eum releuare ab expeñ.sententia pro se lata Inno.primo dicit, quòd non videtur differentia vtrũ obtineat in causa appellationis appellans , vel appellatus,quia ratio videtur esse cõmunis in vtroque,quia vterqʒ per probationes inductas in causa principali satis potest instrui quid futurũ in causa appellationis.subdit tamẽ posteà alijs videtur quòd appellatus nõ debet condemnari in expẽ. in causa appellationis,quia iustam causam litigandi habet, cum in causa principali pro eo lata sit sententia: nisi aliâs de iustitia sententiæ appareat manifeste & facit notata de renunciatio.in prę sentia Hosti.addit aliam rationem : quia appellatus nil agit,sed patitur,& trahitur inuitus,& hoc verum iudex bona fide tulit pro ipso sententiam. nam si dolo secus si fuit particeps.Sed si non fuit particeps,sibi imputari non debet.Remittit ad summã. eo.ti §.quomodo seu §.cũ autem versu.Quæro igitur & versu sed nunquid appellatũ, & vide in Speculo de expen.§.nũc videndum versu quid de appellato.de hoc remittit Nouella ad notata sua in cap.cordi.in glo.sau.tepenul.vbi de hoc etiam per Cardi.& huc etiã
51 placet Paulo.¶ Tertio † pone,appellans in prima instantia ab expensis fuerat releuatus,nunquid releuabitur etiam in secunda.Respondeo quòd nõ:quia licet habuerit in prima causam probabilem,non tamen in secunda:quia probabilitatem tollit sententia,nisi tanta esset dubietas, quòd duraret probabilitas sententia nõ obstante,vt dixi supra in simili casu:imò aliâs plus dixi in consilijs Rotę,& placuit dominis,dum eram auditor,videlicet quòd si ex actis secũdæ instantiæ appareat iudici appellationis fortè ex iuribus antiquioribus clarè de appellãtis in iustitia , & quòd appellatus etiam in prima instantia,causam non habuit probabilem litigandi,iudex ipse appellationis,supplendo,& corrigendo sententiam prioris iudicis,habebit condemnare appellantẽ etiam in expeñ.causæ principalis,& fortiori ratione in expeñ.causæ appellationis : quia ex nouiter productis iudex appellationis supplet,& corrigit sententiã prioris iudicis. C.de appellationibus.l.eos.& de temporibus appellationũ. l.per hanc.& idem dico versa vice de appellato, videlicet ꝙ ex iuribus antiquioribus,nouiter productis appareat appellatum ab initio fouisse iniustam causam , & ab initio nullã habuisse causam probabilem litigandi,vt quia instrumentũ solutionis debiti per eum petiti ante litem inchoatam personaliter per eum sibi factę in causa,quod nõ potuit per reũ in causa principali reperiri,vel à notario haberi in causa appellationis reperitur vel à notario habetur atque producitur,certe hoc casu iudex appellationis habebit reuocare primam sententiã,nec habebit absoluere actorem appellatum prętextu sententiæ reuocatæ à condemnatione expeñ.tam causæ principali quàm causæ appellationis,quia tunc apparet iudici appellationis,quòd appellatus in vtraque instantia,temere & calumniosè versatus est.& sic cum calumnia sit causa sufficiens cõdemnandi in expensis,iustum est ꝙ talis in eis condemnetur & ita vidi obtineri in consilijs Rotę. Siue ergo reuocet,siue confirmet sententiam primi poterit illã supplere iudex appellationis,quo ad expen.& satis hoc videtur hic velle Paulus inducens capitulum vt litigãtes.de appellationibus.lib.vj.dicit tamen quòd si appellatũ est ab interlocutoria,vel grauamine,& iudex appellationis pronunciauit malè appellatũ,& bene processum,& remisit causam ad primum iudicem,sed omisit statuẽ cõdemnationem expeñ.primus non cõdemnabit illum nisi in fine litis.Subdit quòd finita causa appellationis,non habet amplius locũ condemnatio expeñ.nisi sint tales quæ veniant iure actionis , vt condictione ex canone,de appellationibus cap.repræhensibilis,& ca.ex parte.s̃.Subdit tamen quòd illud capitulum loquitur,quando iudex pronunciat super desertione,quia tunc potest condemnare etiam in expeñ. vnde dicebat dominus Guil.bragouse Cardi. Vabreo.quòd iste est verus intellectus capituli ex parte. s̃.de rescript.quod aliâs obscurũ foret & placet etiã Cardi.Conuenarũ.Sed forte verius est alius intellectus , quẽ ibi scripsi in.iiij. oppositione. Iste tamen intellectus,si in se verus sit,notabilis est,maximè quo ad expeñ.instantię prę cedentis,& fuit obtentus in consilijs Rotæ me presente,quem menti commenda. Sed caue, quia fortè verus non est,vt dicam.j̃.e.q.principali.ver.vj.

quęritur.

52 queritur. ¶ Quarto † queritur quo tẽpore litis, habet fieri
condemnatio expẽ. & videtur, ꝙ in fine litis, & tẽpore sen
tentiæ & non post tempus sententiæ, nisi eadem die fieret,
vt.l.terminato.&.l.Paulus. Respondit allegata. vel nisi fuis-
set appellatum: quia tunc iudex appellationis omissam con-
demnationem supplere posset: vel nisi de desertione postea
ageretur, & super desertione pronũciaretur, vt patet ex his
quæ scripsi in.q.s̃.proxima. vnde redeundo ad primum, in-
ducit Paulus de appellationibus. ca. vt appellationibus. lib.
vj. & subdit, quòd sufficit eadem die petere, etiam si prius
petitę non sint, not. Specul. de expẽ. § finali. ver. illud, vel ni
si venire possent iure actionis, vt scripsi. s̃. e. cap. in octaua.
53 quęstione principali. § nono queritur. ¶ Quinto † queritur
quid si iudex appellationis omittit victum condemnare in
expẽ. & victus appellat: poterit etiam victor ab omissio-
ne appellare? Paulus respõdet quòd nõ: quia per appellatio-
nem victi sibi consulitur, ideo in hoc iudici honorẽ defer-
re debet. C. quãdo prouocare nõ est necesse. l. omnem hono-
rem. secus si victus non appellasset: quia tunc victor ab hu-
iusmodi omissione appellare posset, & si non appellaret
quoad hoc transiret sententia in rem iudicatã. de testamen
tis. cap. Raynutius. & cap. Raynaldus. nec posset victus in
primo casu renunciare suæ appellationi in preiudicium vi-
ctoris, illam propter expẽ. prosequi volẽtis, vt scripsit Cy-
54 nus in. l. per hanc. alle. & Cardi. in ca. cordi. ¶ Sexto † queri-
tur specialiter, de vno quod tetigi supra, pone quòd omissa
est tunc sententia, condemnatio expẽ. quæ debebat de iu-
re fieri, & quòd tales sunt expensæ quæ non possunt venire
post sententiam iure actionis, sed solum quę venire possunt
per officium iudicis mercenarium, deseruiẽs actioni & liti.
Item pone etiam quòd ab illa sententia victus appellauit,
sed appellationem deseruit, & quòd victor super desertio-
ne egit, nũquid iudex desertionis super desertione pronun
cians, potest in sententia desertionis supplere sententiam
principalem quoad condemnationẽ expẽ. Paulus v. abren.
& Conuenar. videntur velle, quòd sic vt scripsi supra, tamẽ
ego sum valde dubius, & primò quia alia est lis ista ab illa,
& per consequens, aliud est officium mercenariũ hîc, & ibi:
præterea ibi agitur iure actionis cui actioni mercenariæ
deseruit dictum officium. hîc verò nõ agitur iure actionis,
sed officio iudicis nobili, quod nulli actioni deseruit, sed
habet officiũ iudicis mercenariũ sibi deseruiẽs, vt patet per
ea quæ scripsit Cynus post Pe. in materia de officio iudi. c. j.
¶ Preterea quia desertio appellationis præsupponit appel-
lationem extinctã & haberi perinde ac si non fuisset appel-
latum, vt. ff. de his qui notantur infamia. l. furti. § j. Sed si nõ
fuisset appellatum dictum officiũ lata sententia quoad con
demnationẽ expẽ. totaliter expirasset, vt. l. terminato. ar. C.
depositi. l. iiij. nec obstat, quòd iudex desertionis potest pro
nunciare appellationem nõ esse desertam, quia per hoc non
sequitur quòd ex hoc solo debeat pronũciare bene vel ma-
le appellatum: aut bene vel male, quo ad principale vel ex-
55 pẽ. fuisse pronunciatum, vel pronunciari omissum. † Imò
istud habet iudex desertionis relinquere iudici appellatio-
nis, vel si habet de vtraque causa cognoscere illud debet sibi
ad processum appellationis reseruare, quia illud spectat ad
officiũ iudicis, qui de appellatione cognoscit, videlicet pro-
nunciare an iudex à quo appellatur, in pronunciando, vel
omittendo, bene vel male fecerit, siue grauauerit, vel nõ gra
uauerit vt de se patet. Siue ergo pronunciet iudex desertio-
nis appellationem desertam esse, siue pronũciet eam nõ esse
desertam, non apparet quomodo ad eius officium pertine-
re possit pronunciare an iudex principaliter omittendo ex-
pẽ. bene vel male fecerit, grauauerit, vel non grauauerit.
& ita non apparet quomodo posit, quo ad omissionem hu-
iusmodi, supplere talem sentẽtiam. & hoc credo verius, nec
obstat capitulum ex parte: quia alium intellectum veriorem
habet, vt ibi scripsi in quarta oppositione, nec obstat capi-
tulum reprehensibilis. quia potest dici quòd ibi loquitur de
expẽ. quæ debentur iure actionis secundum Paulum &
Henricum hic, & ita intelligit etiã Henricus. c. ex parte. s̃.
56 ¶ Septimo † queritur, quales istæ expẽ. esse debent, & dic
quòd tales sicut diximus supra de expẽ. primæ instantiæ,
quæ prestantur in fine litis, & tales sicut scripsit hîc Bernar
dus in glo. magna in ver. & nota tantũ necesse, cui concor-
dat hîc Innocen. dicens quòd erunt necessarię, & factę pro-
pter causam, vt in eundo & redeundo, & in aduocatis. j̃. c. se
quẽti de sequestratiõe. c. ad hoc. C. de iudicijs in. l. sancimus.
& erunt mediocres, & non delicatę. ff. de pig. acti. l. si seruos.
ff. de dam. infec. l. & tunc. § ij. & l. seq. nec queritur an mino-
res potuerit facere. ff. mandati. l. si quis. § impendia. deducen
tur tamen expensæ quas domi faceret secũdum eum & Ber
nard. & Vincentium. Arg. ff. ad exhibend. l. sed si hęreditas.
ff. de rei vendi. l. si res. secũdum Nouellam, quod intellige se-
cundum quod dixi supra post Guil. de cugno in expen. cau-
sæ principalis similiter deducentur: quo casu vel facto factę
sunt secundum eos. Subdit Nouella de verbo vtiles, quod
scripsi in. q. viij. principali versu. vij. queritur. in versiculo
Paulus dicit. Subdit etiã quod necessariæ semper vtiles sunt
sed non conuertitur & quod necessariæ semper includunt
57 moderamẽ in vtilib⁹ ergo moderet̃ iudex. ¶ Octauo † que-
ritur, per quem modum habet fieri hæc cõdemnatio & dic
quòd eodem modo sicut in causa principali, super quo vide
quæ scripsi in octaua quæstione principali. ver. vj. queritur,
& versu decimo queritur, & quod hîc notat Bernar. in fine
58 glossę magnę. ¶ Nono † queritur, pone quòd victus victori
anteà conuenisset stare verbo ipsius super expẽ. nunquid
erit nihilominus necessarium iuramentum? Respondet No
uella quòd sic remittens ad Specul. de probationib⁹. § fi. ver.
Quid si. & hoc multum videtur mihi æquum, maximè quia
iuramentum etiam respicit fauorem iudicis, vt in condem-
nando non erret, & autoritatem iudicij vt sententia iniqui-
tatem non contineat, & quia per hoc loquẽdi facultas in vi-
ctore restringitur & facilitati debitoris succurritur, & cupi
ditas creditoris arctatur. Qualiter autem iniqua taxatio re-
tractari potest, remittit Nouella ad notata sua post Inno. s̃.
de ijs quæ vi, metúve causa fiunt. cap. finali. vbi de hoc dixi.
59 ¶ Decimo † quæritur, quid si in sententia contineban-
tur plures articuli, & in vno iusta est sententia, & in alio in-
iusta, & pars à tota sententia appellauit, quid fiet de expẽ.
respõdet Inno. quòd fiet huic inde expẽ. compẽsatio, & est
ratio secundum eum: quia debebat diuidere iustum articu-
lum ab iniusto, & à solo iniusto appellare, vt. j̃. de testamen-
tis. cap. Raynaldus. Sed pone quòd vnum solum articulum
sententia continebat, vt quia condemnauit in centum, cum
deberet tantũ condemnare in. l. dicit Innocẽ. quòd tunc nõ
debet distinguere, sed licet à sententia appellare & non fiet
hincinde compensatio: quia nõ est partis distinguere, tan-
tum debet & tantum nõ. Arg. tamen contra. ff. si certum pe
tatur. l. quidã. secũdum Innocen. & idem Specul. de expẽ. §
nunc videndum. in fine. vbi ad literam inuenies dictum In-
60 nocẽtij. ¶ Decimo † quæritur, principaliter quoad casum
huius decretalis, videlicet quo tẽpore habet fieri hęc con-
demnatio expensarum videtur quòd tempore quo dantur
induciæ proposita exceptione fit sub conditione huiusmo-
di condemnatio ad expensas, videlicet faciendas sic supra
de procurat. auditis. Sed aduersus istud inducit Innocentius
triplicem iniquitatem, prima iniquitas est, quia secundum
hoc non ferretur sententia sub certa quantitate: quia tunc
expensæ, non possunt esse certę cùm nondum factæ sint,
quod est contra iura. C. de sententijs quæ sine certa quanti-
tate per totum. Sed ad hoc respondet Innocent. quòd hoc
est speciale, in odium excipientis, hìc inducitur, vel aliâs di-
cit quòd super expensis potest ferri incerta sententia quan-
do expensæ non veniunt principaliter, sicut hìc, accedunt
enim hîc expensæ presumptæ maliciæ, plus dicit Innocen.
in modum regulæ, quòd semper super expensis incerta po-
test ferri sententia talis supra condemnandus condemna-

mus talem ad expensas quas fecit, vel quas probauit se fecisse, vt supra de procurat. auditis. & in prędicta. l. terminato. quæ loquitur, quando sic condemnauit: nam si tu velles praue intelligere. l. terminato. scilicet quòd ibi iudex non condemnauit in expensis, sed tantum potestatem agendi de expensis non posset intellectus huiusmodi sustineri: quia cum tantum officio iudicis peti possint, in. l. terminato. & officium tale post terminatum negocium, locum non habeat. instit. de officio iudi. § tertio. nec peti possint iure actionis, cum nulla actio ad eas competat, nisi sit victus ad eas condemnatus: quia tunc competit actio in factum ex re iudicata. Restat necessario dicendum, quòd in. l. terminato. iudex expressè condemnauit partem ad expensas, licet incertas nec reseruauit ei, quòd posset agere de expensis, saluo quod eadem die posset bene etiã condemnationem expensarum officium exercere. ff. de re iudi. l. Paulus. Refert tamen alios dicere, quòd bene valet reseruatio expensarum, & sic seruatur à pluribus sic intelligentibus dictam legem, quòd agetur ad illas condictione ex illa lege. Sed primum dictum magis placet Inno. quia remittit ad notata sua de procur. auditis. vbi de hoc satis plenè scripsi. Secunda iniquitas est, quia intromittit se iudex condemnando ad futuras expensas, de tractu futuri temporis cõtra legem illam. ff. de vsur. Sed Inno. pro responsione remittit ad notata sua. in prędicto cap. auditis. vbi plenius de hoc scripsi, & vide super hoc quod scripsi. ĩ. eo. cap. in dictis collec. ver. tertio. de tractu temporis futuri. Tertia iniquitas est, quia fertur sententia sub conditione contra. l. ij. q. vj. biduum. Sed respondet Inno. quòd hoc non est contra ius, sed potest vt etiam patet in contrario, & quòd ita statutum est, propter breuiandas lites. Refert etiã quosdam dicere, condemnationem hanc tantùm in fine litis fieri: quod faciunt frequenter iudices. Sed litera bene per omnia hoc non patitur secundum eum: vel dic, quòd excipiente deficiente in probatione fiet hæc condemnatio secundum quosdam, & est hoc speciale, secundum eos quia etiam si aliâs obtineret in principali causa, puta per alias exceptiones, tamen antea condemnabitur in expensis factis in illa exceptione, quam non probauit. Sed licet Inno. hanc opinionem refutet, illam non approbat, nec reprobat, & tamen procedit de mente literæ secundum Nouellam & Paulum vt scripsi in expositione in verbo inducijs, & illam tenens, de prędictis tamen remittet Nouella ad notata sua. ĩ. de sequestratione possessionis cap. primo ad finẽ super ver-
61 bo moderatas. ¶ Vndecimo in fine decretalis, † quæritur, qualem poenam habet arbitrarij discretus iudex in hoc casu, studeo quòd hoc incertum est, pendet enim ex diuersitate circunstantiarum, & ex modo contumaciæ temeritatis, & calamitatis & calumniæ excipientis quæ sæpius variantur in facto, & ideo incerta sunt: propter hoc enim quòd à iure nulla certitudo super hoc dari potest, remittitur istud ad boni iudicis arbitrium, secundum Vincen. & Gof. & hic notatur per Bernar. in vltima glo. Simile habes in numero testium. ff. de testibus. l. iij. ĩ. de testibus. Cum causam. Item in mora. ff. de versut. l. mora. Item in tempore. ĩ. quod suspitionis causa debet probari. supra de offi. deleg. cap. suspicionis. Item in inducijs citatorijs, supra vt lite non contestata, quoniam item in expensis vt hic &. ff. de rei vendi. l. in fundo. item in numero purgatoris. ĩ. de purgatione canonica, cum in iuuentute, item in canone poenitentiali. xxvj. q. vij. tempore. Item in tempus quod datur condemnatis. ff. de re iudi. l. ij. Item in tempore iudicandi. de offi. deleg. consuluit.
62 secundum Hosti. & Nouellam. ¶ Collectarius. † Aliqua de prædictis repetendo, & circa plura de alibi tactis plurimũ extrauagando, hic multa tangit per quæ transibo, quantum potero remissiuè ne curiosis deesse aliquid videatur. ¶ Primo inducit in verbo cupientes, pro primo notabili Pauli lecta & notata de ferijs conquęstus, & per Archid. de officio ordinarij, vt litigantes. ¶ Secundo quærit, quid de exceptionibus dilatorijs. & recitat glossam Bernardi hic quæ dicit quòd hoc casu fecit per literã quæ sequitur. ĩ. postquã &c. Sed secundum hoc, nec in exceptionibus oppositis antequã actor fundet intentionẽ suam locũ haberet: quod est absurdum, cũ eadem sit ratio, ideo subaudi maxime, vt sic sequentia, secundum pręcedentia intelligantur Arg. de appellationibus sedo requiris secundum Inn. & Hosti. faciunt lecta & notata in cap. pia. & in cap. frequẽs. super quo vide quæ scripsi. s. e. cap. in. vij. principali versu secundo quæritur, & versu tertio quæritur. ¶ Tertio de tractu futuri tẽporis, iuxta id quod tetigi. s. e. cap. in. x. q. principali. versu. Secunda inest dicit collectarius, quòd tractus futuri tẽporis, potest spectare ad iudicem, vbi subest causa de pręsenti, remittens ad lecta, & notata de senten. excõmunicationis, Romana. § caueant. & de procur. ca. auditis super quo omnino vide, quod scripsit Cy. C. de fideicommissis. l. j. in vltima oppositione. ¶ Quarto refert Collectarius, quæ scripsi in expositione literæ super verbo. cõtinenti, vsq; ad versum quod putat Paulus? Super quo vide quod scripsi. s. e. ca. in. vij. q. principali. versu quarto quęritur. ¶ Quinto quęrit nũquid si excipiẽs non pbat suã exceptionẽ, & iudex nõ cõdemnat in expeñ. nunquid semper cõdemnare poterit lite pendente, videtur quòd nõ per. c. cũ appellationibus. de appel. lib. vj. videtur contrariũ notari per Inno. & Hostiẽ. de appella. sæpe & per Archid. in. c. quia nec obstat contrariũ: quia ibi desinet esse iudex: nec obstat. ff. de re iudi. l. Paulus. quia semper ante sententiam durat officiũ. de offi. deleg. in literis. Sexto intercedit aliqua de his quæ scripsit. s. eo. c. in. vj. q. principali. & vltra dicit quòd expeñ. propter cõtumaciã indistinctè præstãtur: nisi absentia excusetur, remittens ad lecta & notata de senten. excom. c. venerabilibus § idem. & § seq. & de offi. deleg. cũ cõtingat. Septimo dicit, quod si actor ex alia causa, quàm cõtumaciæ cõdemnatur in expeñ. nõ propter hoc retardat processus, sed aliâs cõpeditur ad soluendum. Arg. de appella. super eo. vt seruetur regula, quod lites abbreuientur, & finis eis imponatur. vt hic & de ferijs. c. finali, quia in odiũ contumaciæ qui instare habet lex prędicta est in poenã. iiij. q. iiij. nullus quã nostrũ nõ est extẽdere. ff. solu. ma. l. si verò. § de viro. ĩ. de re. iur. l. odia. & c. in poenis. Ideo Archiepiscopus nõ cõpellit subditos suffraganeorũ, super salarijs aduocatorũ, responde ne propter hoc principalis causa retardaretur de foro cõpe. Romana. iiij. responsio secundum vnũ intellectum. ¶ Octauo dicit, quòd. l. c. actor. ĩ. e. lib. vj. nõ habet locũ si nõ fuit ad actoris petitionẽ terminus assignatus, licet habeat locum etiã in res quoad audientiæ denegationẽ. per. l. sancimus. vt ibi dicetur allegat Specul. de expeñ. § ij. dicitq; etiã quòd si iudex nõ cõdemnauit deficientem in exceptionis probatione, etiã ante litem contestatam pendente causa, & etiam in diffinitiua potest hoc facere, quia durat semper officium, nec appellabit cõdemnatus nisi ab immoderata ar. de resti. spol. audita. cum ibi notatis per Hosti. & quod not. Inno. de appel. sæpe. sed si cõdemnauit iudex ratione contumaciæ, vel temerariæ vocationis lite pendente, etiam finita actione in factum peti possunt, notat Inno. in. c. calumnia. Cessatque condemnatio expensarũ, cum nõ obstante contumacia, proceditur secundum Cynũ. in. l. sancimus. sed in fine litis restituit secundum cumpo. de electione statuimus. faciunt notata in Specu. de expensis § iuxta vt lite nõ cõtestata. qui § in alijs. & quod legitur, & notatur. ĩ. de eo qui mittitur in possessionẽ. c. vno. lib. vj. ¶ Nono dicit quòd ista est veritas, quòd iuramentum calumniæ non præstat impedimentum aliquod condemnationi expensarum: quia tollit præsumptionem à sententia: nisi error probabilis excuset, inducit vltra allegata supra notata Hostien. de plus petitionibus. c. vnico. in fine per illum text. & in summa titulo de causa possessionis § quis. versu sed nunquid. & ver. sequenti. & late per Archidiaconũ de electione, & electi potestate. cap. statuimus. & l. qui solidũ § etiã. de leg. ij. ¶ Decimo dicit quod si iudex condẽnans omittit expeñ. nõ appellat actor: quia si appellat reus sufficit actori vt. l. omnem honorem. Si non agat

agat contra iudicem. C. de iudi. l. properandum. in fi. remittit q; ad collecta sua. de appel. si duobus. ¶ Vndecimo dicit, iudex omittēs expensas debet exprimere causam: vt § oportet. & c. sacro. & de priuil. cùm olim. § j & vlt. secundum Hosti. hic & Card. in c. cordi. & sic seruat curia secundum Specu. de expen. § nunc videndum. ¶ Duodecimo dicit, quòd si de excommunicatione excipiens eam probet, licet etiam probetur absolutio, non condemnabitur in expensis secundum Arch. in c. pia. nisi ille publicè se gereret pro absoluto. Arg. de sent. excom. si iudex. ¶ Decimotertio dicit quòd licet Host. teneat iudicem non posse condemnare ad futuras expensas, omnes tamen contra de quo dixi supra ¶ Decimoquarto de recuperatione damnorum recitat dicta Cy. in l. sancimus. postea dicit ꝙ secundum veritatem damna non sunt expensæ. de sol. j. dilecti. de resti. spol. grauis. de iniur. c. olim. & c. in nostra. vbi de hoc. & ij. q. j. in primis, & ideo nō videtur quòd victus vel contumax damna restituat secundum canones qui solum de expen. faciunt mentionē. In contrarium alleg. de rescrip. c. fi. sed ibi non est sola contumacia sed etiam falsitas. ¶ Decimoquinto dicit, quòd etiam in causa criminali excusat ab expensis causa probabilis: vt. d. c. statuimus. in fi. ¶ Decimosexto quærens quid in causa appellationis, recitat not. hic per Bern. & Inno. & in c. cordi. & per Inno. Card. Ioā. And. & Archi. & in c. omnimodo. ij. q. vj. per Archi. vbi dicit Archi. quòd cū iudex ex actitatis prioribus & probationibus primæ causæ principaliter iudicat non est iusta causa litigandi, cum possint consuli per peritiores, an bene vel malè appellatum sit ideò locus est condemnationi expensarū vnde si non posset habere certitudinem, sic quòd errore probabili duceretur appellans, vel appellatus vt pote, quia pro se opinionem doctorum haberet, secus esset ar. de rest. spo. literas & de pœni. di. j. in fi. quod debet in sententia declarari. vide in Spec. de expen. § nunc videndum. & per Host. in summa de app. § qualiter decretalis. vt debitus. seu. § quomodo. & per Card. de elec. cupientes. § denique. & per Io. An. in reg. ignorātia. & per Cy. C. de iniur. l. vltima. & huius occasione subdit ꝙ cum est opinionum contrarietas cancellaria non dare literas ne determinare videatur nisi cōsuetudo vsus communis vel cancellariæ stilus amplecteretur vnam partem. ar. xj. q. iij. graue ¶ Decimoseptimo dicit curiam tenere deficientem in probatione dilatoriæ in expēsis indistinctè damnari de hoc per Archi. in. q. vj. si quis episcoporum dicit tamen ꝙ fallunt prædicta propter inopiam. s. ti. proxi. olim. & impossibilitatem vt si religiosus cōdemnetur. de appel. reprehensibilis. & quod not. Card. in c. cordi. subdit quo iure veniunt expensas ante litem cōtestatam, & an possunt peti corā alio iudice, & an possit fieri condemnatio earum ante litem contestatam recitans glo. hic & Cy. in l. sancimus. & quid de delegato & an nominatim peti debeant in libello recitans nota. hic & de appel. significante. & c. sæpè. & quid si per viam denunciationis recitās dicta Cy. in l. sancimus. & quid si denuncians dicat se partem nolle facere, recitans Spe. de expen. § j. in fi. & no. j. c. cùm dilecti. secundum quæ talis in expensis indistinctè damnatur contra fictores, in quo remanet Guil. de verb. sig. sæpè. in fi. sed quia instigator, seu promotor, nō videatur facere actum iudicialem. vide Archi. in c. indemnitatibus. de elect. super verbo quacunq;. ¶ Decimooctauo de iudice ex puro officio procedente, & non probante dicit ꝙ si calumniosè &c. tenetur parti in expensis aliâs non & in dubio propter necessitatem officij excusatur Ar. ff. qui satisd. cog. l. fideiussor. § si necessaria. & hoc verum, si fama requirente, ad inquirendū processit: secus ex proprio capite, quia tunc calumnia præsumeretur, & condemnaretur in expensis secundum Cy. in l. sancimus. quod intelligit collectarius, nisi consuetudo haberet quod etiam fama non referente ex puro officio procedere possit, ne officium suum sit sibi damnosum, de quo hîc aliquid per nouellā. & s. eo. c. j. in. viij. q. princ. ver. quarto quæritur. ¶ Decimonono post Cy. & Pet. in l. sancimus. dicit ꝙ pars præsens à condemnatione expensarum appellat aliâs non. vide. s. in. viij. q. vers. vndecimo quæritur. & vers. sequē. subdit quòd si ctus contumax qui recedit appellans non friuolè manifestè ad hoc appellare potest. ar. cle. si ante. ¶ Vigesimo post Bern. hic & Card. in c. cordi. videtur secundum eum, quòd expensæ quæ veniunt post litem contestatā, peti non possunt post sententiam nō latam super eis, nisi in causa appellationis. Sed dicit quòd secundum Hosti. cōtrarium eo quòd veniunt iure actionis seu cōdictione ex canone. vide Hosti. de rescrip. ex canone. s. & Archi. in d. c. cùm appellatione. super verbo eadem die. ¶ Vigesimoprimo subdit, quòd secundum Bern. & Hosti. veniunt expensæ etiam vtiles, sed secundum Inno. solum veniunt necessariæ. facit. c. ex parte. s. vbi Hosti. tenet cum Inno. faciunt lecta. & nota. per Inno. j. de eo qui mitti. in posses. conuenissent. in fi. & no. Io. ij. q. j. in primis primam tamen opinionem tenet Spe. de expen. § nunc videndum. vers. sed pone. in fin. vide quæ scripsi. in. viij. q. versu septimo, quæritur. & versu octauo quæritur. ¶ Vigesimosecundo dicit expensas deducendas, quas domi fecisset, vt no. hic & c. imprimis. nisi esset bonus artifex, qui in domo victū lucratus fuisset. ff. ad exhib. l. sed & si hæreditas. not. Spe. vbi. s. versu quòd si actor. vtrum autem hæc deductio fiat expensis iudicis, & testium remittit ad collecta sua. de vita & honesta. cleri. cùm ab omni. & de testibus. c. licet. ¶ Vigesimotertio refert opi. Bernard. & Inno. quòd expensæ ante litem contestatam habent necesse peti nominatim in libello, & quòd Specu. vbi. s. § iuxta. idem tenet nisi venient aut contumaciam euidentem. Arg. j. c. proxi. de rescrip. cæterum. de procur. auditis. subdit quòd § sciendum. loquitur in ijs quæ extra tanquā principalia veniunt vt fructus &c. & in expensis factis ante litem contestatam occasione rei petitæ in actione stricti iuris iuxta collecta sua. de fo. compe. dilecti. ¶ Vigesimoquarto dicit, quòd si sententia plures articulos cōtinente ab omnibus appelletur, & in vno obtinet appellans, & in alio succumbit, fit compensatio expensarum: quia debuit articulos separari, secus si non potuisset separare, vt si de centum petitis, solum in litigata cōdemnasset secundum Inno. Host. & nouellam hîc & Spe. eo. ti. § nunc videndum. vers. sed pone. ¶ Vigesimoquinto dicit se obtinuisse quòd si pronuncians ab interloquutoria, vel grauamine malè appellatum obmittit expensas iudex ad quem non potest statum ad eas condemnare, sed veniunt in fine litis, ne causæ plus debito prorogentur, licet iudex ad quem hoc facere debuisset. ¶ Vigesimosexto dicit quòd si aduocatus animo donandi gratis postulauit, non venit eius salarium in expensas, aliâs secus, quia victor tenetur sibi ad antidotum, vt. ff. de petit. hæred. l. sed & si. § consuluit. spem enim remunerationis habuit. ff. mand. l. idemq;. § fi. & l. si remunerandi. nec in dubio præsumitur velle gratis facere. Ar. de sol. c. fi. nisi ratione coniunctionis, inducat colecta sua. de reb. eccle. non alienand. c. fi. subdit quòd non habetur in deductione ratio expensarum, quas victus facturus esset. ff. mādati. l. si quis. sed si victor fuisset, etiam ante sententiam ratione contumaciæ vel defectus probationis, in expensas cōdemnatus, fieret compensatio secundum Spe. vbi. s. nec potest reseruare cōdemnationem iudex licet secus de taxatione, & hîc recitat nota. Cy. in l. terminato. & nouellæ. j. de sequæstra. c. j. & Specu. de expen. § viso. versu, quid si reus. item circa hoc amplio, prima & simplici contumacia iudex statim in expensas condemnare possit recitat dicta nouellæ. de procura. querelam. dicens quòd sic in præceptis de veniendo non autem in præceptis de parendo, dixi in c. querelam. possem etiam quærere qualiter expensas probantur, sed de hoc dic vt scripsi. j. de foro competen. dilecti. in. ij. q. vbi de hoc per Henricum.

SVMMARIVM.

1 *Serò delinquens an eidem, quæ qui noctu, pœnæ subijciendus sit.*

2 *Citationem ad diem feriatam valere.*

3 *Agi velut exceptione in clericum poſſe, & de hac.c.cum dilecti. intelligendum.*

4 *Crimina per procuratorem obtrudi non debere: neque id litis conſorti licere. & nume.25.*

5 *Contumaciæ expenſas à die citationis venire: eas tamen in finem litis reijci debere. nu.6. Limitat primo dictum. nu.7.*

8 *Vocatum, ſi die dicto venire non potuit alio venire debere. & quomodo id accipiendum nulla inter ordinarium, & delegatum differentia facienda. nu.9. Et quomodo id procedat. nu.10. & nu.27.*

11 *Vocatus ſi inopia vel alia cauſſa non cõſtituat, quid iudici faciendum: & in quibus cauſſis procurator conſtitui, vel non poſſit. nu.12.*

13 *Obligationem rem dari, aut fieri certo die in diem ſequentem non extendi: in iudicis præcepto aliud eſſe. nu.14. & quomodo id accipiatur. nume.19. & .20.*

15 *Connexa ad eundem finem ſeparatos effectus non producere, nec in ſingularitates reſolui. Limitat ex iuris interpretatione. nu.16.*

17 *Iudicis officium eſt declarare ius litigatori competere.*

18 *Præceptum comparendi vnde: cui imitatur: quis eius effectus.*

21 *Iudex, abſolutis requiſito, an in expenſas teneatur: & quæ ſit cauſſa probabilis. nume.22.*

23 *Condemnationem expenſarum in cauſſa criminali an & ad quid fiat: & tallionis pœna ad quid infligatur. nu.24.*

26 *Vocatus & procuratorem mittat, & impedimentum probet, & numero.28.*

29 *Pœnitentia peracta, denunciationem impediri. Et ſuorum infirmitatem à contumacia excuſare. nume.30.*

¶ CAP. VI.

Vm dilecti. c. contumax condemnatur in expenſis factis à tempore citationis emiſſæ, in prima parte ponit formam proceſſus, in ſecunda interloquitur ibi qua propter, in prima vero facit quinque, primo enim ponit comparitionem nunciorũ electi, & aduerſariorum ipſius, & deciſam cauſę commiſsionem ſecunda, ibi *quamuis tamen* ponit electi contumaciam primam, tertio ibi *volentes tamen* ponit electi citationem, quarto ibi *expectantibus, igitur* ponit electi abſentiam, & excuſationem. Quinto ibi, ſed contra hoc ponit excuſationis electi impugnationem. ¶ Expone literam. *de rato*, id eſt procuratorium in quo cõtinebatur, quòd ratum haberet quod per illos fieret, concordat de iuramento calumniæ. c. penult. *electione*, id eſt electionis confirmatione facienda, vel facta appellauerit, de appellatione extraiudiciali, remittit Innoc. ad notata ſua. ſ. de maiori. & obed. dilecti. & .ĩ. de appellat. bonæ. vide etiam. de appellationibus. cùm ſit Romana. & .c. conſuluit. & .c. ad audientiam. & .c. conſtitutis. ij. *ſuſpicio*. ĩ. de præſumpt. nullus iuris ordinem hodie non eſſet neceſſe citari iſtum. de elect. c. j. & .c. cupientes. lib. vj. vſque concordat. de reſtitut. in integrum. cùm ex literis. & .c. coram. & de dilationibus. c. expoſuit. in fi. & de fide inſtrumẽtorum accepimus, & de voto. c. licet. & de teſtibus. c. præſentium. § teſtes. lib. vj. remittit nouella ad ſcripta ſua de ordinatis ab epiſcopo. c. j. vbi de hoc ſcripſi pleniſsimè, de quo etiam vide per Henricum. de in integ. reſtit. c. conſtitutus. in vltima diſtinctione, quæ tamen debuit collocari in fine capituli coram. eo. ti. *dominica*. de hac forma citandi, vide in Spec. de citatione. § .j. verſu item excipitur quòd citatio ſit ad diem & per Hoſti. in ſumma. de ferijs. § .ſi. in prin. *procuratorem*. hodie perſonaliter tenentur venire, & ſeruare tempora decretalis primæ, & decretalis cupientes. de elec. lib. vj. *Scribebat* ſed nõ probabat, vt dicit glo. ſerò, id eſt tardè concordat. de crimine falſi. c. ad falſariorum. vnde Hiero. ab Albie. c. iiij. conſuetudo humani ſermonis eſt ſerò, non veſperam ſignare ſed
1 tardè, ſolemus enim dicere ſerò, id eſt tardè: † vnde dubitari ſolet, ſi ſtatuto ſynodali, vel municipali in eadem ſpecie delicti diuerſa pœna imponitur agenti, de die, & agenti de nocte, quæ debeat imponi idem agẽti de ſero. Super quo vide nouellam. ĩ. de homic. c. ſi perfodiens. & hæc prima excuſatio electi ex parte nuncij: ſecunda ex parte termini, tertia ex parte aduerſantium, *diſcrimina*. Generalis excuſatio, ſimile. de accuſat. veniens. *potuerat*, non obſtante viarum diſcrimine quod allegabat aliter enim non procederet litera, nam non ſic de facili mittit quis procuratorem, ſicut nuncium, ſecundum Vincen. qui ſic etiam intelligit iura quę alleg. glo. & idem Abbas & talis faceret excuſationem quia non reciperet procuratorium. ſecundum Hoſti. *reſponſalem* remittit Inno. ad nota. ſua. de procur. querelam. vbi vide omnino quę ibi ſcripſi in tribus primis oppoſitionibus, *dumtaxat* tutor enim excuſaretur, propter impoſsibilitatem ſuperuenientẽ, ex quo perſona ipſius requirebatur, ſic. de offi. dele. c. ſi. Ho-
2 ſti. *duo* Pet. de Bellaperti. C. de ferijs. l. dies feſtos. in. q. † an valeat citatio facta ad diem feriatam, non vult fateri quòd citatio ad diem habeat duo mandata, ſed dicit illud vnũ indiuiſibile illa ratione: quia non valeret citatio, ſine die, per. l. ita ſtipulatus. in prin. de ver. ob. ſed hæc ratio non placet nouellæ, per ea quæ ipſe notauit. ĩ. de appel. cùm parati. in fi & quia illud dictum etiam hîc reprobari videtur de quo ſcripſi. ſ. de ferijs. c. conquæſtus. in. j. q. *tenetur nihilominus* quod notant hic Goſ. & Hoſt. ſcripſit Io. And. de reg. iur. nemo poteſt. lib. vj. *nequiuerit*. ff. mand. l. ſi mandato. ij. § Paulus reſpondit. *de vicino*. forſan, enim tunc expectaſſet. de offi. dele. conſuluit. *formidabat*, id eſt ſe formidare dicebat, canonica enim erat allegatio, ſi probaſſet. ĩ. de ſent. excom. decętero. ſecundum Vinc. ſed hoc verum ad excuſandum comparitionem perſonalem, ſed nõ valet ad excuſandum procuratoris miſſionem, ſecundum Inno. reputauimus quod poterat non facere, vt præd. c. conſuluit. & .ſ. eodem ca. prout Vincentius.
3 ¶ Nota † primo in principio literæ, ibi contra eundem ſecundum Inno. & Abba. quòd hîc ſatis apertè patet, quòd in modum exceptionis agitur contra electum, etiam ſi non petat cõfirmationem, vel ordinationem, nam hic nec electus, nec eius nuncij, confirmationem petebant: quia confirmatus erat, nam aliter non nominaretur electus, nec etiam ordinem petebant, quia non poterat præſtari abſenti: item dici non poteſt quòd ageretur cõtra electum accuſando, cùm per procuratores agatur, nec inquirendo, vel denunciando, ſicut in ipſo contextu literæ euidenter apparet. Item non poteſt dici, quòd ſint admiſsi ad proponenda hæc crimina quaſi proſequendo appellationem: quia ipſi non appellauerant, nec electus fuit proſequutus ſuam appellationem, ſecundum Inno. Hoſtien. remittit ad notata ſua. de ordine cognitio. dilectus. in fi. & dicit quòd ex quo electus appellauerat, cauſa delata erat ad curiam. de electione. lib. vj. & quòd quamuis non proſequeretur electus, aduerſarij poterant & debebant proſequi. de appel. oblatæ. de elect. c. ij. lib. vj. & ſic proſequendo hæc & alia etiam poterunt opponere, dicens per hoc quòd non ſequitur concluſio Innoc. de qua ſupra, poteſt etiam dici ſecundum Mar. de Salua, quòd hic agebatur ad declarationem nullitatis ipſius electionis, propter indignitatem electi, dici etiam non poſſet exceptio, vbi actio minime poneretur. ff. de excep. l. ij. ¶ Secundo nota ſpecialia quæ not. Bern. in. j. glo. & vide quæ ſcripſi circa primum. in cle. religioſus. de procura. in expoſitione, in verbo cum ſortè per quæ illud intellige cum nouella de conſortibus: aliud autẽ de criminali intelligit Goſ. cum agitur ciuiliter vt hic
4 agebatur, † hodie autem ſecundum collectarium, eſt expreſſum quòd canonicus, vel clericus, non admittitur pro alio ad crimina opponendum vt cle. non poteſt. de procura. ſed non eſt neceſſe in procuratorio crimina ſpecificari, vt ibi not. vide Archid. de elect. ſtatutum. licet ſecus in caſu. c. procur. eo. ti. ante tamen litem conteſtatam non agit vnus conſors pro alio. C. de conſor. eiuſ. lit. l. j. ſed bene defendit ſecundum collect. niſi in criminalibus. vide Cy. in. d. l. j. ac lecta & notata. de conſti. cum. M. de actione fa. etc. & communi diuidundo contra litem. ibi vnus agit pro alio: & de alijs hic tactis. in gl. & per collectarium. vide Cy. in. d. l. j. & l. ſeq.

Tertio not.

¶ Tertin nota quòd impeditus tenetur procuratorem mit-
tere, vt hic nota. in glos. ex hoc videtur. vide suppositiones
nouellæ de quo etiam latius. j. dicam. ¶ Quarto in fine de-
5 cretalis, ibi *à tempore citationis emissæ.* à † quo tēpore veniunt
expensæ contumaciæ, & expone, non ex quo, sed ad quem,
secundum loā ex tunc enim & non prius fuerat contumax
vnde dicebat Inno. computandum expensas à tempore cita-
tionis, & non à tempore contumaciæ tantum quod dicebat
Hosti. verum quando citatur is de cuius contumacia iam ap
paret sic. s. de procur. auditis & verificatur hoc dictum Ho-
sti. considerata antiqua consuetudine curiæ secūdum quam
in causa appellationis post aduentum vnius partis, expecta-
batur pars altera, diebus. xl. & illo respectu ponderauit no-
uella. in prin. c. primam contumaciam vel fortè statutus fuit
terminus ad prosequēdam appellationem, vt in quarta glo.
putat vero nouella quòd restituantur expensæ citationis, sal
uo quod scripsit. de procur. querelam. & victualium post cō
tumaciam, videlicet quantum plus expendit quàm fuisset
expensurus in domo, iuxta ea quæ notata fuerunt. s. c. proxi.
6 † Sed prius factæ, scilicet ante contumaciam reseruantur ad
finem causæ & hæc vera, nisi in casu de quo loquitur Host.
s. quando citatur is, de cuius contumacia iam apparet, & est
similis differentia, quam scripsit nouella. j. de exces. præla. c.
ex literis. iij. & potest esse ratio secundum Martinum, quia
expensæ veniunt per modum interesse, vt not. Ioan. And. de
elect. c. j. lib. vj. vnde not. nouella. in. c. querelam. quòd pluries
contumax soluit omnes expensas præter vltimam, quæ re-
seruatur in principali, secundum eum, quod non capio: ipse
tamen credit, quòd omnes expensas quas fecit pars inutili-
ter, propter contumaciam aduersarij debet aduersarius re-
fundere parti, per modum interesse, siue in victualibus, siue
in aduocatis, vel procuratoribus: sed non sic dum comparet
aduersarius, nam tunc tales expensæ non sunt factæ inutili-
7 ter, † à die tamē citationis non venient expens. victualium
quas fecit expectando, quia hoc non debuit facere, sed bene
veniunt expensæ quas fecit eundo ad terminum, vel eundo
ad faciendum executionem citationis: & si non vis deficere
semper tene prædictum generale fundamentum, secundum
eum, imò plus credit, videlicet quòd si pars est de longin-
quo, veniunt expensæ quas fecit expectando quòd aduersa-
rius in die citationis compareret, quia nullus diceret quòd
debuisset recedere ad partes, & redire in terminn. Sed si es-
set de propinquo sic quòd sine graui dispendio potuisset re-
cedere, & redire in termino, expensas eundi, & redeundi so-
lum venirent: eo quòd expensæ veniunt per modum in-
teresse, vt scripsit loā. And. in præd. c. j. de elect. in glo. hanc
autem pœnam. lib. vj. & iunge lecta, & notata. s. de procura.
auditis. secundum eum, sed prædicta in palatio apostolico
malæ seruantur, quia auditores palatij ad expensas victua-
lium nullum condemnant. ¶ Opponitur primo circa me-
dium decretalis ibi, cum dicit, vnde non poterat tum pro-
pter termini breuitatem, tum propter viarum discrimina,
modo se conspectui præsentare, ista enim videtur causa suf-
ficiens, ad non comparētis excusationem: quia nemo ad im-
possibile obligatur. j. de reg. iur. nemo potest. solutio secun-
dum Inn. hoc allegando dicit, & statim subditur responsio,
in versu sed contra. hoc faciebat, sed incontinenti replica-
his, quia aut allegatio fuit vera & legitima, aut non. Si sic,
tunc malè sequitur quod infra dicitur, in versu præterea,
8 † videlicet quòd si venire non possit ad diem sibi assigna-
tam, tenetur nihilominus se iudici postea præsentare, nam
vt dicit Inno. in præd. versu preterea suprà verbo præsenta-
re, tunc tenetur citatus post terminum comparere cum scit
aduersarium coram iudice permanere, & maximè in causa
electionis vbi, periculum est in mora. s. de elect. cum inter
vniuersas. Si enim non sciret eum coram iudice perseuera-
re, quare iret nam si fuit iusto impedimento detentus, circū
ducitur peremptorium, vt. l. & post. ff. de iudic. & si frustra
quando iret ageretur enim tunc circunducto peremptorio
se fatigaret laboribus, & expensas, cum tamē ius reddat eum
liberum, vt. ff. si quis cautio. l. ij. si autem excusatio non fue-
rit legitima, adhuc videtur quòd nec tunc præcisè venire te
neatur: quia siue post veniat, siue non, semper tenetur ad le-
gitimas expensas, vt hic nec obst. l. Celsus. ff. de arbi. quam
textus nostræ decretalis inducit, cum aliud sit in solutione
quæ semper liberat debitorem, vt. ff. de solut. l. si pro me. &
ad quam semper tenetur debitor esse post terminum. ¶ Alij
tamen dicunt, vt Inn. refert, quòd semper & etiam post ter-
minum cōparere debet: vt dicat ad minus excusationē ab-
sentiæ suæ. Arg. iiij. q. v. c. j. & etiam vt litiget si aduersarium
inuenerit vt hic super quo vide. s. de ferijs. c. vltimo. in prin.
¶ Petrus & Abbas se expediunt dicentes hæc verba in cau-
sis beneficialibus. hodie hæc decisa per decretalem primam
de elect. lib. vj. ¶ Hosti. refert posse dici quòd vt dicit Inno.
istud allegatio est, nec continet ius commune nec obstat. l.
Celsus. quia ibi obligatus erat ad soluendum ante præce-
ptum, vnde & post diem sibi datum remanet obligatus por-
rò hic non est obligatus ad comparendum antequam cite-
tur, nec obligatur: nisi ex forma citationis & ideo die elapsa
non remanet obligatus ad comparendum, quamuis puniri
possit de contumacia. ¶ Alij distinguit inter consistorium
Papæ, vel alterius ordinarij, in quo locum habet quod hic
dicitur, & consistorium delegati in quo locum non habet
ratio diuersitatis est: quia consistorium ordinarij certum
est, & scitur vbi potest inueniri, & ideò tenetur semel cita-
tus comparere, quandocunq; ne ipsum contemnere videa-
tur. Arg. C. quando prouoc. non est necesse. l. omnem hono-
rem. Consistorium vero delegati vagum est & diffusum, vn-
de nec vbique teneor ipsum sequi, nec in incertum ire. Arg.
ff. de oper. liber. l. quod non. & ff. de iudi. l. hæres absens. imo
debes sequi certum, & dimittere incertum. de pœ. dis. vij § j.
circa primam columnam ad finem. ¶ Subdit postea Hosti.
quòd si bene aduertas hæc omnia, potius continent subti-
les allegationes aduocatorum, quàm veram opinionem cer-
tum enim est, quòd fortius astringit præceptū iudicis quàm
necessitatem inducit, quàm promissio conuentionalis, quæ
ab initio voluntaria fuit. Arg. ff. de inof. test. l. aduersus § fi. &
C. de admi. tuto. l. cùm quædam mulier. & ff. quemad. testa.
aper. l. si quis ex consignatoribus. maximè, si cōtrahens non
adimpleuerit, non timet mulctari, vel violenter de iure co-
erceri: sicut is qui iudicis præceptum cōtemnit. ff. si quis ius
9 di. non obtemp. l. vna. † Sed & si ordinarius honorandus sit
nec contemnendus fortius delegatus Papæ, vt patet in eo,
quod legitur & notetur. de offi. dele. sanè. & c. cùm olim. in-
gere ordinarius etiam vagari posset, sicut delegatus: dicen-
dum est ibi secundum eum quòd cum vterque ad certum lo
cum & certam diem citat, tenetur venire citatus ad locum,
& diem si potest: Alioquin postea quancito potest, vt hîc
quod intelligit Io. Cal. hic in additione, scilicet si venire po-
tuit cessante impedimento: secus enim si venire non potuis
set, etiam nouo impedimento cessante, siue impotentia fuis
set iuris siue facti. ff. quæ sententiæ sine appel. rescin. l. Pau-
lus. & j. de reg. iur. l. Paulus. c. nemo potest. lib. vj. & per hoc
respondetur ad id quod habetur. s. de ferijs. cap. vltimo. se-
cundum eum: nec obstat quòd hæc fuit allegatio, nam quod
hîc dicitur in princip. allegando postea reperitur diffinien-
10 do † fatetur tamen probabiliter distingui posse, quicunque
sit iudex citans vtrum in aliquo certo loco ad quem citat
consueuerit quasi continuè morari, & ius reddere de ordi-
nario patet exemplum quasi vbique. & de delegati potest
poni exēplum si Papa scribat scholari Parisius vel Bono. vel
alibi causa studij vel aliâs commoranti, talis enim ad fixum
consistorium citat, & in hoc casu, tenetur comparere cita-
tus, ad diem sibi assignatam: quàm citius potest, maximè
quando scit ab aduersario procuratorem constitutū ad pro-
sequēdum litem: & hac de causa in eodem loco prope iudi-
cem commorantem & sic videtur hic loqui & ita intelligi-
tur. vel an sit talis iudex, qui non trahit moram in vno loco

quaſi continuam, ſed nunc citat ad vnum locum nunc ad
alium, ſicut faciunt communiter delegati, in quo caſu poſt
diem aſsignatam non tenetur comparere citatus:abſurdum
enim eſſet ſi diceremus ꝙ elapſo anno poſt diem teneretur
comparere, tenetur tamen comparere.ĩ.tres aut quinq; plu
resve dies argu.ff.ſi quis cautio.l.& ſi poſt tres.ſubaudi, aut
pauciores ſecundum ꝙ plus, vel minus conſueuit iudex in
talibus expectare. Arg.ſ.de offic.deleg.conſuluit ſecundum
Hoſti.nouella nimis reſtringit dicta Inno.& Hoſt.& finali-
ter nihil eligit vnde ad iſtud infra redibo.¶ Secundo oppo-
nitur contra tertium notabile, videtur & enim quòd impe-
ditus non tenetur procuratorem mittere, &c.vt in.c.quere-
lam.& alijs iuribus hîc allegatis in glo.ex hoc videtur poſt
prin.ſuper quo vide glo.præterea ex hoc ſequeretur alia ab-
ſurditas non notatata in gl.videlicet quia nullus cogitur fie-
ri procurator, inſtit.mādati.§.ſicut.quomodo ergo imputa-
retur non valenti procuratorē reperire, qui velit ſuſcipere
onus, vel qui velit hoc facere gratis ab illo prę inopia nō va
lente expēſas & ſalarium eidē miniſtrare, cum nemo ad im-
11 poſsibile obligetur.ſ.de pac.c.ſi.† Et ſcias quòd Hoſti.fate-
tur iſtud argumētum niſi fraudulenter aliquid allegetur, de
Epiſcopo enim aut alio diuite & potente, non præſumere-
tur hoc maximè, quia pecuniæ obediunt omnia ecc.xvj.per
quod etiam dicit Hoſti.quòd pauperem qui nil fingit perpe
tuò impeditum perpetuò excuſatum haberet à procurato-
ris conſtitutione, quicquid dicat finis illius gloſſæ quid er-
go fiet tunc: reſpondet Hoſti.quòd tunc vadat, vel mittat
ad eum iudex delegatus, de teſtibus cogend.c.ij.& de plano,
& ſine ſtrepitu decidat cauſam.in authen.de mandatis prin-
cipum.§.ſit tibi.quam in ciuilibus per ceſsionem facile expe
12 diat.ĩ.de ſolu.Odoardus.† ſubdit etiam quòd hæc decretalis
loquitur in electio in quo ſpeciale eſt, quòd impeditus tene-
tur procuratorem conſtituere, licet cauſa ſit ardua, de elect.
cupientes.lib.vj.ver.inſuper & facit.ĩ.de appel.oblati ad fi-
nem Martinus.autem de Salua ſic diſtinguit, quia aut quæ-
ris in cauſis electionum cathedralium &c.& in caſu præd.
c.cupientes.& tunc tene quod ibi habetur, aut in alijs cauſis
beneficialibus, & tunc aut ex parte actoris, & tūc nullus præ
ciſe compellitur ab initio agere, ſed bene cauſatiuè pro in-
terruptione &c.vt in glo.aut loqueris in reo, & tunc citatus
per Papam perſonaliter & non impeditus, tenetur perſona-
liter comparere.Sed ſi non eſt citatus perſonaliter, etiam ſi
non ſit impeditus, poteſt per alium cōparere, & idem ſi im-
peditus culpa ſua. vt.l.Papinianus exuli.ff.de minorib.im-
peditus autem ſine culpa, per iniuriam tamen alterius agat
contra iniuriantem.de offi.deleg.c.ij.ſed ſi ſine iniuria alte-
rius, & prouenit impedimentum, à priuilegio non tenetur
regulariter comparere.ff.ex quib.cau.maio.per totum:ſed ſi
non à priuilegio, &c.tunc ſi impedimētum perpetuum eſt,
tunc non tenetur mittere per procuratorem:ſed ſecus ſi tē-
porale maximè in ardua cauſa, vt in glo.niſi immineat peri-
culum, & ſic procedunt quæ habentur in glo.& quæ notan-
tur ſuper ea ſecundum eum.Sed ad veritatem præmiſſa non
capio, & licet ita ſcripta inueniam exiſtimo quòd corruptè
ſcripta fuerunt, vide tamen Io.Cald.& collectarium.in præ.
c.querelam.& etiam vide ibi Ioan.de Lig.in verſu volo ta-
men quòd attendas, & etiam Bernar.in glo.iiij.& etiam o-
mnino vide quæ ibi ſcripſi in tribus primis oppoſitionibus
& etiam in tertia quæſtione, & etiā quæ ſcripſi. in.vj.q.prin
cipali.verſu.xiiij.quæritur.¶ Primo quæritur, circa materiā
primæ oppoſitionis, vtrum obligatus ad dandum vel facien
dum aliquid in certo tempore, vel infra certum tempus: ſi
illud non poſsit facere in illo tempore vel infra illud tem-
pus: poſtea id facere teneatur. Circa hoc quod diſtinguit
hic Henricus quia aut quæris de contractibus, qui ſunt vo-
luntarij:vt.C.de actionib.& obligationibus.l.ſicut. & tunc
ſi obligatus non poſsit facere in tempore, vel infra tempus,
non tenetur poſtea facere. vt inſtitu.de verborum obliga-
tionibus.§.loca. & in contrarijs hîc allegat. Aut quæris in
præceptis, ſeu mādatis iudicis, quę neceſsitatem importāt,
& ſunt ſemper adimplenda, vt.xiiij.q.j.quod pręcipitur.ff.
de ver.ob.l.inter ſtipulantem.§.primo.& tunc qui non pōt
facere in tempore, vel intra tempus, tenetur facere poſteà:
vt hîc &.ff.de arbitris.l.celſus.ſecundum Hoſt.& Henricum
& Io.An.ĩ.de re.iur.nemo poteſt.libr.vj.Henricus autem.ĩ.
de ſponſalibus.c.ſicut aliter poſt Io.ſic diſtinguit, quia quā-
doq; apponitur terminus ad obligationem contractam per
ſolutionem tollendam, & tunc poſt terminū tenetur facere,
vt hîc.& in dicta.l.celſus.quia non temporis fluxu:ſed ſolu-
tione tollitur obligatio.ff.de act.& obl.l. obligationum fe-
rè.§.placet.nec terminus lapſus inobedientem excuſat: ſed
arguit.ĩ.de conuerſione coniugatorum ex publico ſupra de
officio ordinarij.c.irrefragabili.§.celſus.ſi quis iu.di.non ob-
temp.l.vna.quandoq; ponitur terminus ad obligationem
contrahendam, & tunc obeſt illi qui eſt in mora:vt prædi-
cto.c.ſicut.ſecundum Ioannem, ſed Hoſtieñ.dicit quòd hęc
diſtinctio reprobatur.ff.de in diem adiect.l.ij.vnde Hoſt.di
cit ꝙ aliud eſt in præcepto iudicis, cui ſemper eſt etiam la-
pſo termino obediendum:vt hîc aliud in conuentione par-
tis cuius lapſo termino obligatio euaneſcit:vt.c.ſicut.&.l.ij.
allegata.&.l.ſi per emptorem.eo.tit. niſi tacitè, vel expreſſè
agatur, quòd obligatio vltra terminum extēdatur, tunc eñ
& cum terminus appoſitus non eſt, vltima mora nocet: vt
ff.de peri.& co.rei ven.l.illud.ad hoc.ff.de verb.ob.l.ita ſti-
pulatus.&.l.ſequenti.&.l. ſtipulationes non diuiduntur.§.ſi
quis ita.vel continuus.§.item qui inſulam.plus dicit Hoſtiē.
poſſe dici quòd in.c.ſicut ſpeciale eſt, vt vltra terminum ꝓ-
mittens non remaneat obligatus:quia periculum eſt in dila
tione, propter fragilitatem carnis:vt lite non conteſta.quo-
niam.§.j.Dicit autem Henricus quòd Hoſt.in effectu inci-
dit cum Ioanne, ſaluo quòd dicit quòd edictum Ioannis cui
concordat Goffredus non reprobatur, per.l.ij.ff.de in diem
adiec.quia ibi conuentio partium facit purificari, ſeu reſol-
ui contractum, poſt tempus conditionis extātis.quæ conuē
tio dat legem contractui.ff.depoſiti.l.j.§.ſi conuenerit. ideò
etiam quòd ſi tertius vellet offerre meliorem conditionem
poſt diem, ſeu tempus ſtatutum, non audiretur.vnde magis
facit pro quàm contra.vnde ſecundum Io.an.aliud eſt cum
promitto vendere.ĩ.diem.vt prędicto.c.ſicut.aliud cum ꝓ
mitto vendere ſub conditione, vel purè ſub conditione re-
ſoluendi:vt ibi.¶ Quid dicendum certè ad hanc quæſtionē
pro & contra adduci poſſunt ea, quæ ſuper illa quæſtione
feriata competere ſcripſerunt ſparſim gloſſatores, & alij do
ctores in diuerſis locis, quorum dicta ꝓ maiori parte recol-
legi.ſ.de ferijs.c.conquęſtus.in prima quęſtione. ſuper quo
etiam ſpecialiter vide Cynum.C.de ferijs.l.dies feſtos.in ſe-
cunda quæſtione.vnde quando ſatis cogitaui, videtur mihi
ſecuriꝰ in textibus inſiſtēdum, nec placet quod dicit Hoſt.
quòd verbum vſq; in hac decretali cauſet, quantum ad hoc
deciſionem decretalis.quia licet poſitum fuiſſet in forma ci
tationis:vt patet hîc, poſt prin.in verſu volentes.tamen ra-
tio decidendi quę ponitur poſt medium decretalis.in verſu
præterea non repetit verbum vſq; nec in illo verbo ſe fun-
dat:ſed generaliùs loquitur in citato ad certam diem.Item
etiam exemplum, quòd inducit in verſu.ſi enim de ſoluen-
do ad certum diem, etiam generale eſt:ideò quātum ad hoc
magis ſtarem opinioni Inn.verum quia multū videtur ob-
uiare.prędicto.c.ſicut.ĩ.de ſponſalibus.ideò ſequēdo ea quę
ſcripſit hîc Henricus, & quæ ſcripſi.ĩ.in prin.circa hoc ſic
diſtinguo:quia aut illud quod dandum vel fiendum eſt cer-
ta die procedit ex partis conuentione, aut procedit ex iudi-
13 cis ordinatione.† Primo caſu non tenetur poſt diem dare,
vel facere:vt.c.ſicut.&.§.loca.ſed ſecundo caſu ſecus: vt hîc,
& in prędicta.l.celſus.neceſſaria.l.j.ff.de arbitris.vbi dicitur
quòd arbitria ad ſimilitudinem iudiciorum ſunt redacta:&
eſt ratio diuerſitatis:quia conuentio de ſoluendo, vel faciē
do aliquid certa die tam ex veritate, quā ex iuris interpreta-
tione, conſtituit indiuiſibiliter vnum ſtrictum:vt.c.ſicut.&
§.loca.

14 §.loca &.ff.de act.& obl.l.non solùm.† Sed ordinatio iudi-
cis,vel arbitri, de soluendo, vel faciendo aliquid certa die,
non constituit indiuisibiliter vnum structũ:imò duo man-
data continet,vt hîc,& in præd.l.Celius.& patet primum,
primo quia verba, de se faciunt vnicam simplicem oratio-
nem,licet diei adiectione limitatam, & sic per consequens
vnicum structum quantùm ex conceptione verborum. Se-
cundo,quia iura interpretantur partium conuentiones,val-
de strictè,& ideò volunt,quòd omnia in eis exprimãtur, &
quòd omnia in expressione obmissa habeantur pro obmis-
sis.ff.de verb.ob.l.quicquid.& quòd à propria verborum si-
gnificatione non recedatur, vt.ff.de exerci.l.j.§.si quis nauẽ.
versu in re igitur dubia.ff.de exerci.eo quòd debet imputari
ei qui legem quam apposuit in cõtractu,potuit apertiùs de-
clarare,& non declarauit:vt.ff.de pac.l.veteribus.& de reg.
15 iur.c.cùm qui certus.lib.vj.† Modò vnicam simplicem ora
tionem,per modum vnius structi compositam, extẽdendo,
& supplendo,in duas orationes diuidere, est contra verbo-
rum propriam significationem,vltra ea quæ sunt in conuen
tione expressa addere quod non licet, vt patet ex dictis, &
pro hoc in simili facit quod scripsit Cy.C.de excep.l.si qui-
dem.in.j.q.dicens:quòd si quis respondit in iudicio, se pro-
misisse sub conditione,vnum capitulum est sub conditione
conceptum,quòd separari non potest.& ideò actor debet
approbare,vel totum reprobare, nec succumbit reus:etiam
exceptione non probata.Et idem not.Cy.C.de probat.l.ex-
ceptionẽ.in.iiij.q.post Pe.&.C.de donat.ante nupt.l.ij.circa
medium lectoræ,versu ista glo.inducitur ibi aut sunt conne
xa &c.&.C.de confes.l.ij.in.xiij.q.vbi dicit Cyn.post Iac.de
Rauen.& Pe.de Bellapertica,quòd si reus confitetur se rece-
pisse,vt lectiones repeteret,vnum structum est:quòd separa
ri non potest & ideò succumbit actor nisi probet receptio-
nem simpliciter factam,& satis colligitur,ex ijs quæ notan-
tur.de excep.c.cùm venerabilis.& de reg.iur.c.exceptionem.
per Io.And.& per Archi.in.c.statuimus.de confes.circa me-
dium.j.colũ.& faciunt quæ leguntur,& notantur.c.cùm Io-
annes.faciunt pro & contra,quæ notan.per Accur.ff.de act.
& de motu.l.falsa.§.vlti.in glo.fi.& quæ habentur in concor
danter, ibi signatis pro quo bene facit illud quòd nota.ibi,
per Bar.videlicet quòd licet quãdo pluralitas respicit diuer-
sos,& separatos effectus, tunc in singularitate resoluatur,vt
ibi tamen quando non respicit nisi vnum effectum, tũc ex-
tremum de pluribus copulatum, in plures singularitates re-
soluendum non est.vt.C.de impub.& alijs substi.l.quamuis.
de quo etiam per enim.in.l.hoc articulo.ff.de hære.instit.ac
in casu secũdo ordinatio iudicis, facta in modum,videlicet
præcepti, vel mandati, vel finem de dando vel faciendo ali-
quid,certa die:licet secundum rigorem propriæ significatio
nis verborum,videatur facere indiuisibiliter vnum structũ
16 per prædicta.† Tamen ex iuris interpretatione, intelligitur
duo præcepta,siue capitula,effectualiter continere,vt hîc &
in.l.Celsus.testualiter est expressum,& est ista interpretatio
iuris,non hominis:vt hîc legitur ad contextum, & est ratio
huius interpretationis,quia iudex de iure, nõ est ordinatus
ad dandum,nec potest,nec debet,vni dare aliquid de iure al
terius:quia hoc non est iustitiæ,sed gratiæ imò potius iniu-
stitiæ,atque iniuriæ.ff.de insti.& iure.l.iustitia.§.iuris præce
17 pta.† sed est ordinatus iudex solùm, ad declarandum inter
partes iustitiam,& ad eam executioni mandandam.ff.de ori
gi.iur.l.ij.§.post originem.de rei vend.l.ex diuerso.§.j.& si ser
uitus vendicetur. l.sicuti.§.sed, si quæritur ex quo infertur,
quòd iudex mandando,præcipiendo,seu ordinãdo,vel sen-
tentiando,quòd vna pars,aliquid alteri parti dare, vel face-
re,habeat certa die:censetur declarare partem,quàm ad hoc
condemnat, ad dandum, vel faciendum temerè, & ad hoc
partem ipsam etiam condemnare.Pronunciando enim, vel
ordinando,de vno videtur etiam pronunciare, seu ordina-
re,de alio quod de illo vel ad illud de necessitate infertur.vt
ff.de procur.l.Pomponius.§.sed & is.in fi.ibi nam & cùm iu-
dicatur,&c.Sequitur enim de necessitate, si debeo soluere
certa die, quòd ego debeo soluere: quia ex opposito conse-
quentis,sequitur oppositum antecedentis,videlicet quòd si
non debeo soluere,nec certa die debeo soluere: & sic appa-
ret quòd ex mente,iudex præcipiendo, vel mandando, aut
ordinando,vel sentẽtiando, quòd hoc soluas, vel facias Ti-
tio certa die,videtur mandare,præcipere,sententiare,seu or
dinare duo in effectu:quorum primum est fundamẽtale, seu
radicale,atq; causale,videlicet declarare quòd ad hoc dandũ
vel faciendum temerè, & ad hoc etiam te condemnare.Se-
cundum verò est taxatiuum,& executiuum primi: iuxta id
quòd legitur,& notatur.ff.de re iudi.l.iiij.§.si quis condem-
natus.¶ Sed oppones nam quòd pars habeat comparere cer
ta die coram iudice. non descendit ex aliqua obligatione
prius nata,nec potest venire in modum declarationis,sed so
lùm descendit, ex mero iudicio, sic ordinantis & mandan-
tis,& sic in hoc casu cessat prædicta ratio,& per consequens
cessare etiam debet ius quod ex ipsa ratione infertur: cuius
contrarium determinat ista decretalis,& sic prædicta ratio
non videtur dari. ¶ Secundo oppones, quia licet ordinare,
quòd vna pars alteri dare habeat,veniat ex natura præcedẽ-
tis allegationis,& possit fieri,in modum declarationis:tamẽ
quòd non faciendo pœnam incurrat, nec videtur procede-
re,ex obligatione præcedenti,nec videtur in modum decla-
rationis,posse fieri: sed solùm videtur procedere, ex mero
iudicis officio,in modum cuiusdam nouæ dispositionis, vt
18 in præcedẽti oppositione est dictum.¶ Ad primum† dico,
quòd præceptum de comparendo certa die,venit ex officio
iudicis mercenario, deseruienti actioni, vel officio iudicis,
nobili,quod in locum actionis succedit, vt solet notari per
moderniores.ff.de iurisd.om.iud.l.j.& supponit pro funda-
mento æquitatem,vt patet ex ijs quæ leguntur & notantur.
ff.de act.& emp.l.qui per collusionem.in fi.ff.de auõc.l.quin-
tus.Præterea quòd ad instantiam partis,teneatur coram iu-
dice comparere,ex præcedenti publici gentium iuris obliga
tione, procedit publicum enim ius, quod in magistratibus
consistit, obligat omnes subiectos magistratibus, ad obe-
diendum mandatis eorum, honestis & licitis.ff.de insti.&
iure.l.j.§.publicũ ius.xiiij.q.j.quod præcipitur.&.ĩ.de maio.
& obed.si quis venerit,& sic iudex præcipiendo parti,quòd
compareat certa die,videtur declarare iustum,& equum es-
se quòd compareat,& ita etiam ordinare decretum enim iu
dicis super iustitia, & æquitate semper fundari debet.ff.de
eo quod certo loco.l.quòd si ephesi.§.fi.in authen.de iudic.§.
19 oportet.&.ĩ.de re iudica.c.j.lib.vj. ¶ Ad secundum † dico
quòd in.l.Celsus.§.idem ait.versu,sed ipso ibi.licet igitur li-
cet dicat textus,quòd licet in pœnam non incidat,eo quòd
inter calendas: non dederit.quoniam per eum non steterit,
incidit tamen in ea parte,quòd non dat videlicet post calen
das:puta cùm dare potest,tamen textus non dicit,quòd pœ
na quæ committitur, per arbitrum imponatur. Sed reuera
antequam subiret arbiter, per partes compromittentes in
compromisso, erat apposita: non enim aliter valeret arbi-
trum,nisi videlicet in eo apposita esset pœna.vt.ff.de arbi.l.
litigatores.§.j.cum.§.seq.&.l.non distinguemus.§.j. venit er-
go in pœna ex obligatione præcedente, propter contuma-
ciam non parendum,nihil enim est aliud sentẽtiæ stare pos-
se:quàm id agere,quãtùm in ipso sit,vt arbiter pareatur sen-
tentiæ.vt.d.§.idem ait.versu idem ait. sed pone quòd iudex
præcipit parti,quòd compareat certa die, sub pœna.x.mar-
charum argenti.non potest illa die comparere: quia festum
est.nec tamen comparet sequenti die, cùm possit. quæritur
nunquid incurrat dictam pœnam.videtur posse distingui,
quia aut conditione pœnæ appositæ, formaliter refertur ad
diem,id est si tali die,non comparueris, incurres talem pœ-
nam: aut refertur simpliciter ad comparitionem, vt quia
dicit iudex, & si non comparueris: soluas talem pœnam
primo, caso non incurrat pœnam, eo quòd oportet con-
ditiones, formaliter esse impletas, ad purificationem ea-

rum,vt.ff.de condi.& demon.l.quibus diebus.in princ.& in
fi.&.l.Meuius.eo.tit.sed secundo casu secus,quia tunc condi
tio,formaliter est impleta prout clare probatur.in.d.§.idem
20 ait † sed quid in dubio,vt cum dicit iudex,mando quòd cō-
pareas tali die,sub pœna.x.marcharum,vt in proposita quę
stione.respondeo quòd tunc conditio pœnę appositę,referri
debet ex forma sua ad primū casum,& nō ad secundum , nā
in ambiguis benigniorē sententiam amplectimur.vt in reg.
iuris.& præsertim in pœnis.vt.ff.de pœ.l.si præses.&.l.si de
interpretatione.&.j.de reg.iur.c.in pœnis.lib.vj.& ꝙ dixi
in præceptis iudicum,furtius in conuentionibus partium,
vendicat sibi locū vim,quo ad pœnæ euitationem,vt patet
ex ijs quę scripsi.s.e.q.§.quid dicēdum.Dico tamen ꝙ in ca-
sibus,in quibus dixi,pœnam nō incurri iudex contumacem
arbitrariè punire posset.vt.ff.si quis ius di.non obtēp.l.vna.
in prin.Sed caue de ijs quæ scripsi.j.eo.ca.in dictis collecta-
21 rij.versu quarto.Subdit.¶ Secūdo † principaliter quæritur,
nunquid in causa inquisitionis , habet fieri cōdemnatio ex-
pensarum.Aduerte,quia si proceditur ad instantiam alicu-
ius,cuius interfit:certum est tunc,ꝙ sic & sic intelligitur , ꝙ
habetur in fine huius decretalis, & ꝙ ibi nota.in vlti.glo.se-
cundum Hosti.de quo in Specu.ti.de expen.§.j.in fi.restat er
go dubium cum nullo prosequēte,iudex inquisiuit,& abso-
lutus est inquisitus,vtrum an inquirens teneatur ad expēsam,
super quo breuiter sic distinguere habes,quia aut iudex pro-
cessit,vt debuit,scilicet fama publica referente.de accu.qua-
liter.ij.& de simonia.licet Hely.& tunc non tenetur ad ex-
pē.ipsi inquisito etiam absoluto.Quia ex sui officij necessi-
tate censetur hoc fecisse,per iura proximè allegata faciunt.
not.de offi.dele.ab arb.lib.vj.in vlti.glo.& quòd super ea ibi
scripsit nouella nec enim debet iudex ius sui officij,quod pu
blicū est dimittere indefensum,timore expensarū,quod for
tè faceret.ar.ff.de pet.hære.l.illud.¶ Præterea quia iudex ex
relatione famæ publicæ motus causam probabilem habuit
22 procedendi,vt patet in pluribus supradictis.† Causa antem
probabilis excusat à condemnatione expen.de elec.c.j.in fi.
lib.vj. Aut iudex nō processit,vt debuit.puta quia fama pu-
blica,contra inquisitū non processit,ex quo conuincitur iu-
dicem calūniosè inquisiuisse,& tunc teneatur ad expensas,
quæ veniunt ex interesse , licet processerit ex officio, vt pa-
tet.de sent.excom.c.sacro.versu cumq;.secundum nouellam.
de hoc etiam per Cyn.C.de iudi.l.sancimus.in.xv.q.& vide
etiam, quæ scripsi de hoc.s.e.ti.c.fi.in.viij.q.prin.versu ter-
tio quæritur. & versu querto quæritur, & in duabus remis-
23 sionibus,ibi per me datis ¶ † Sed nūquid est verum,simpli-
citer quod hic not.in glo.fi.videlicet quòd in causa crimina
li,habet locum condemnatio expensarū , de qua loquitur.l.
sancimus.C.de iud.¶ Breuiter Barnar.Io.& Hosti.tenent ꝙ
sic,& concordat quòd not.j.de pœnis.c.calumniam. in.j.glo.
Sed videtur obstare , quia pro parte accusati , sufficit pœna
criminis , & pro parte accusatoris , sufficit pœna tallionis,
nec duplici pœna debet affici,quis eorū.s.de iud.c.at si cle-
rici.ff.nautę caup.stab.l.licet.¶ Solutio dicit nouella , quòd
condemnatio expen.nō est pœna,sed est prosequutio inter-
esse,& rei familiaris respectu recipientis,& not.per Io.And.
de elect.c.j.lib.vj.in glo.hanc pœnam.in fi.& ex hoc inferas,
quòd per pœnam criminis,non impeditur cōdemnatio ex-
pensarum : vt.C.quando ciui.actio crimi.præiudicet.l.vna.
24 ¶ † Itam pœna tallionis,infligitur propter calūniam , & sic
propter extrinsecā causam pœna vero expensar.propter in-
iustum litigium,& sic propter intrinsecam causam.Et sic pa
tet quòd hęc duplex punitio facta ex eodem delicto fit pro-
pter diuersa.& facit.j.de crimi.falsi.c.j.¶ Collectarius autē
25 hic tāgit multa & † primo quòd canonicus vel clericus, pro
alio non admittitur ad crimina opponendū per cle.non po-
test.de procur.de quo hic per Ber.non tamen oportet crimi
na specificari in procuratorio,vt ibi not.& per Arch.de ele-
ctione statuimus,licet secus in casu.c.probare.e.ti.¶ Secūdo
in verbo expectantibus dicit, ꝙ si nō expectassent,sed tem-
pestiuè recessissent altera parte,veniente iudice pro tribuna
li sedente,cōtumaces reputandi essent remittens ad notata
Inno.de offi.dele.consuluit subdit etiam aliqua quæ scripsi.
s.eo.c.in secundo notabili.& aliqua de materia.c.cum qui.
de eo qui mitti.in posses.lib.vj.quæ ibi dicā.¶ Tertio intrat
materiam quarti notabilis,& dissoluit quædā iura valde in-
eptè loquēdo,quæ nec grauem legentē , omitto postea sub-
dit materiam secūdæ oppositionis,remittēs ad collecta sua.
26 in.c.querelam.& ad nota.Io.xviij.di.episcopus † postea quæ-
rit nunquid impeditus,tenetur indistinctè excusatorē mit-
tere,& dicit ꝙ non,sed sufficit postea impedimentū proba-
re.de re iud.cum Bertholdus.de sentē.excō.venerabilibus.§.
idem.& ibi Archi.& in hoc remanent Inno.& Ber.hic & in
c.querelam.& Io.v.q.ij.si egrotans secūdum eum quid enim
operetur missio excusatoris,vbi proceditur ad partis instan
tiam non videt,nisi sciret iudicē,& partem expectare,ne iu-
dex contemni videatur maxime cum ex officio procedit, &
& vt obuiet processui,qui de facto forsan fieret. ¶ Quarto
27 † subdit circa materiā primæ oppositionis, & primæ quæ-
stionis se credere , ꝙ non oporteat citatum comparere post
diem assignatā,si illa die venire non posset:quia nihil profi-
ceret,& sic interpretatur consuetudo , nec obstat quod hic
dicitur : quia loquitur in causis officij,& vbi agitur de peri-
culo animæ,& vbi iudex expectat,secundum Inno.& Hosti,
& proxi.dictū sentit Hosti.in.d.c.querelam.Sed certe quic-
quid dicat collectarius,ratio finalis & decisiua,decretalis ge
neralis est,nec respicit fauorem causæ , tamen seruari debet,
quod cōsuetum est , quia consuetudo est optima legū inter-
pres.ff.de legib.l.cūm de interpretatione.de cōsuetudine.c.
28 cūm dilectus.† Quinto subdit impedimentum probari,per
vnum testē secundum Io.xviij.di.peruenit.de procur.quere-
lam.&.c.seq.vel per proprium iuramentū. secundum nota.
iiij.q.vj.quisquis.&.lxxxij.di.proposuisti.& secundum nota.
Host.in summa.eo.ti.§.ij.in prin.nisi præsumptio esset cōtra
eum secundū Ber.Bar.Brixieñ.iuxta no.in.d.c.proposuisti.
vide tamen Archi.& Card.j.eo.c.j.lib.vj.item vide.in præ.
29 c.cūm Bertholdus.& de appel.c.ratione.¶ Quinto † subin-
trat materiam primi notabilis,& subdit ꝙ non potest denū
ciari,qui pœnitētiam egit,nec etiam de peccato quod execu
tionē non impediret,remittēs ad Arch.de elec.c.j.super ver
bo in formā,& ad collecta sua.eo.ti.ꝙ sicut dicit etiam cum
Host.ꝙ contra non agentē,non admittitur excipiens.de or-
di.cogni.cū dilectus.remittens ad Inno.de procur.constitu-
tus,sed bene denūcians remittit ad Archi.vbi.s.& ad nouel
lam de elec.dudum.l.ij.postea subintrat quædam pertinētia
ad materiam.c.j.de elec.lib.vj.& cle.causam.eo.ti.quæ ibi di
cam si deo placuerit , ꝙ ibi redire possim. ¶ Sexto in verbo
30 estis vos remittit.xxiiij.di.cōmunis filius vbi not.† ꝙ infir-
mitas suorū excusat,vt propria:ꝙ credit iudicis arbitrio re-
linquendū.Postea subintrat alia pertinentia ad materiam.c.
cupientes.&.c.statuimus.de elec.quæ etiam ibi dicam. Item
addit ipse de materia citationis aliqua.not.per Host.in sum
ma.eo.c.seu rub.de contu.& per nouellā.de præb.c.si tibi.&
per Arch.in.d.c.venerabilibus.& per Alex.de app.c.cū para
ti.quæ dicam in loco magis,quia præmissa sufficere debent.

SVMMARIVM.

1 *Literis magnatum, & regum non semper credendum.*
2 *Roma.pontif.rescripto inscripta omnia ad consequentiam trahi non debere.*
3 *Prouisionem subreptitijs literis factam nullius esse momenti: Et quid quid si id postulatum est, quod rescripto non insit nu.4.*
5 *Consecratum à Papa, appellantem à confirmatione alterius etiam cō-tumacem expectari debere. & nu.2; Et an quis aduersus eum audiendus sit nu.6.*
7 *Contumacem etiam aduersus sententiam audiendum.*
8 *Citationem domi facere quando liceat.*
9 *Appellari ad principem quatuor modis.*
10 *Confirmationem subreptitiam, vel nō probatam exceptione impediri. & nu.16.& 17. negata tamen subreptione nihil innouandum nu.21.*

Confirmationem

13 *Confirmationem vitio quolibet peccantem in iudicium ciuile, vel criminale deduci posse. Ampliabis, vt nu.13.*

14 *Obijcere confirmationi ante, & post differre: obiectos tamen probandos esse. nu.15.*

18 *Iudicem, probato vitio, confirmationem cassare posse. Amplio, vt in nu.19. Et quæ sit illius irritandæ causa. nu.20.*

21 *Confirmationem, de qua, cognita causa, pronunciatum est, non irritari. Ampliabis, vt nu.22. & 23. Limito, vt nu.24.*

26 *Appell. intra annum non prosequuta, sententiam exequendam esse. Et vicarium itineris arreptionē appell. correctam esse. nu.27.*

28 *Obijcientem, quæ dicit, probare. Amplio vt nu.32. Id tamen non sine distinctione admittendum: & electus electionis formam: obijciens vitia personarum probet. nu.29. & 30.*

31 *Electus communes habilitates probet.*

33 *Obiectio impediendæ confirmationis onus probandi transfundit.*

34 *Obijciens quando incurrat pœnas c. statuimus. de elec. lib. vj. & nu.35.*

36 *Decret. final. de elect. in. vj. quo casu limitetur.*

37 *Confirmationem absque causæ cognitione factam vim definitiuæ non habere.*

38 *Gesta confirmati etiam ex defectu iuris positiui valere: secus si ex defectu iuris naturalis.*

39 *Citatio quo casu in confirmatione facienda & die festo vocatum venire debere. nu.40.*

41 *Intellectus c. cùm olim. de dolo & contuma. & quæ in eo facti species (casum vocant) effingi possit. nu.42.*

¶ CAP. VII.

CVm olim. Gratiosa est, & non summatur, sed diuiditur in duas partes, in prima narrat factum, sub quo continetur condemnatio, de comperitis. F. & G causæ commissio processus delegatorum confirmantium illum. F. appellatio illius. D. & præsentatio illius. F. in secunda parte Papa remittit siue committit causam sub diuisione bimembri, scilicet an ille. D. inueniatur in prouincia vel non, secunda pars principalis incipit ibi volentes, & secunda secundæ incipit ibi, si autem. ¶ Expone literam *sollicitè* quasi discretè & diligenter ex officio tamen & libello non oblato. Hosti. *quærerent*, id est inquireretis, citatis tamen partibus. j. de accusa. qualiter. ij. § debet. s. de elect. scriptū. lib. vj. *rationabiliter* ponderatis quæ habentur. de elec. cùm in cunctis. & cap. quia propter. & cap. in Genesi. & cap. ecclesia secunda. *in causa* electionis inter F. & G cum primo debuissem cognoscere, de electione illius. D. secundum formam mandati. propter quòd poterat processus vitiari secūdum Hosti. de rescri. cum dilecta. *testimonio* fortè simplici, sine iuramento, & ideò similiter non valuit processus, quia non est testimonijs, sed testibus iudicandū. j. de cohab. cler. ca. tua. vel forsan in hoc casu valuisse testimonium, quia notorium erat nullus discordabat Hostien. *assertione regis*, simplici sine iuramento, vt. s. Argu. lxxxvj. dist. in. nobilissimus Gofre. *celebrata canonicè*, potuerunt isti scire, licet non interfuerit per publicationem electionis, vel assertionem canonicorum, cui nullus resistebat de electione. Quia propter, ad finem, & sic non est cōtra. de testib. veniens. ij. an si. *confirmare* huic facto acquieuit, vel non contradixit. G. quia non apparet eum posteà prosequutum, aliter nō videbatur sola testimonia sufficere, ex quo. de duorū electionibus agebatur. Item. D. nisi appellasset huic cōfirmationi, se non potuisset opponere, quia facta cum causæ cognitione, & sicut habuit vim diffinitiuæ, & transijt in rem iudicatam. secundum Io- 1

no. *præsertim* id est tantum secundum Hosti. istis enim plus credi debuit, & quia melius nouerunt. j. qui matri. accusare possunt. cap videtur. Et quia actiones aliorum &c. j. de testib. licet ex quadam non elegisse negatiuum erat hoc. vnde non probabat. sed præsumptionem inducebat, vel dic quòd partes bene cōueniebant, quòd vnus solus erat electus. vnde multum proderat. F. confessio capituli ad hoc. ff. de iureiur. l. si duo patroni. Gof. *accedens* hæc est appellatio facti, de qua loquitur finis, *impetrabit* à nobis, nulla facta mentione, de prædicta commissione. nec de prædictis electionibus, vt patet in antiqua, & sic literæ, secundum Inno. non valebant. j. e. c. ij. & bene dicit misericorditer, quia ex quo alter legitimè confirmatus fuit, non debuit audiri, nisi per appellationem, de qua propria non erat certus, secundum Inno. nobis. i. Inno. tertio qui successit Cœlestino. &c. j. dicebatur in antiqua cum fratribus nostris, habito super hoc diligēti tractatu, timētes ne sicut prædecessur noster, per literas quas idem. D. portauerat circumuentus dum nos circumueniri contingerit per literas vestras, nobis ab eodē monacho præsentatas volentes &c. vnde dicebat Ala. Fœlix, quem faciunt, aliena pericula cautum. ā. de procur. c. j. &. C. ad leg. Iul. repe. l. j. *volentes* hoc sufficit pro ratione. insti. de iure natu. § sed quod principi. j. de præb. licet *canonicè* considerata necessitate, & de plano. arg. de elect. pro defectu, vt licet non contra quoniam. § j. & ij. libellus tamen est offerendus. de libelli obla. c. ij. & lis contestata. s. de elec. dudum. ij. nisi aliud esset ex forma mandati. s. de elec. venerabili, potest enim superior ex officio, in ijs procedere. de elec. cap. cùm nobis. & cap. scriptum. & cap. nihil. Hosti. Sed melius dic, vt legitur, & notatur. in cle. dispendiosam. de iudic. *spatio* supple numerando ex eo tempore ex quo &c. *arrepto itinere*. an hoc habeat hodie vim appellationis, vide nouellam. de appellatio. vt debitus. *committetis* ipsum confirmando secundum Hosti. cùm iudicum confirmatio fuerit nulla: aliter viderentur hæc verba superflua & secundum hoc videtur ista litera illis verbis coniungenda. s. mādantes, quatenus administrationem, &c. ad hoc vt cōfirmatio ista præcedat consecrationem de qua præmisi elapso. si videlicet prædictus. D. interim nō venerit, vel veniens nil rationabile proposuerit, *consecrare* Archiepiscopi erāt quibus scribit, & adiungent sibi alium Episcopū. de temp. ordi.

1 c. nec episcopi. ¶ Not. † primo in prin. quod cùm de promotionibus ecclesiasticis agitur, non est credendum simpliciter, literis magnatum, etiam plurium, imo nec etiam prælatorū quod prosequere, vt hic habes in. j. glo. sepè. ij. falsa scribuntur principi, vt. ij. q. vj. biduum. in fi. ideò non est fortè expediens credere semper literis regū dum strictissimè pro certorum quandoq; indignorū promotionibus, præsertim ad ecclesias magni status & curæ preces fundunt: quia vt plurimum cum falsis suggestionibus, & plerunq; cū corruptionibus literæ huiusmodi ab ipsis principibus modicum quandoq; de ijs curantibus extorqueantur, & quandoq; ipsi principes literas signant, quas non legunt: neq; tenores illarum sciunt. Sed mirum videtur, quod Papa fuerit ita simplex, quod crediderit sed fortè fuit deceptus ex multitudine sigillorū, estimauit tot sigilla non debuisse esse falsata. de cle. pereg. c. j. secundum Gof. & Hosti. qui per hoc confirmat notata sua. in præd. c. j. & est ex hoc Arg. quod decretum electionis non sit de substantia. de hoc. lxj. di. Episcopus & de elec. innotuit. ¶ Secundo No. ibi, *contra eum* Arg. quod si aliquid petam, nec est qui excipiat, vel excipere posit probata intentione mea, obtinebo vt solet notari. C. de transac. l. vbi pactum. secūdum Gof.

2 ¶ Tertio † not. in verbo *impendi* quod non omnia, quæ epistolis Papalibus continentur continentur, ad cōsequentiam sunt trahenda, cum gratiam continere videntur, vt. ff. de consti. princ. l. j. § planè. nam secundum Inno. & Hosti. quod hic ordinat Inno. iij. non est trahendū ad consequentiā: quia electus ad Papam, vel metropolitanū non debet accedere confirmādus, vel consecrādus, sine testimonialibus literis, & electionia decreto, & quando sit venit, & verè sunt scriptæ tenet confirmatio, & consecratio, dato quòd nullus citetur: debet enim esse vigil, & paratus semper proptet moræ periculum. de appel. oblatæ. quod planum est, si appellatum est. de electio. c. j. lib. vj. & dato quòd non sit appellatum habēnt tamē electi, certum tempus à iure. j. quod debent esse consecrati. de hoc de electi. c. cùm in cunctis. imputet ergo sibi qui. j. illud tempus non fuit vigil. Si autem. j. illud vnus malitiose alterum præueniret, cassaretur quod fieret in præiudicium absentis, vt præd. c. oblatæ. versu si vero excusatur autem hic

Cœlestinus, quia per falsas literas circũuentus secũdùm In-
no.& ideo pronunciari debet irritum, & inane quod sequu-
tum est, de re iud.cùm olim. secundùm Host. ¶ Quarto no-
3 ta ibi, alioquin inter prædictos quòd † prouisio ecclasiæ ca-
thedralis facta per Papam ex officio ad falsam suggestioné
literarum falsarum, & ita per obreptioné, seu subreptionem
est, ipso iure nulla: quia si non esset nulla, mandasset illã cas-
sari, & promotum deponi, quod non facit imò mandat in
casu huiusmodi obreptionis, inter alios duos procedi, per-
inde, ac si huiusmodi Papalis prouisio minimè emanasset,
secundum Martinum. Quod est apertè contra illos, qui di-
cunt quòd prouisiones Papales non possunt de subreptione
argui: quia de contrario est casus expressus, in hac decretali
plùs dicerem quòd si literę quo ad factum fuissent omnino
veræ: vt puta quia ille verè fuisset electus, nulliter tamen,
quia post alterius istorum duorum electionem canonicè fa-
ctam non cassatam, vel si absq; literis huiusmodi post talem
electionem canonicam alter istorum duorũ Papa de ea non
certificatus istum.d.ad hanc ecclesiam promouisset, promo
tio huiusmodi subreptitia, & per consequens nulla censeri,
& per Papam reuocari deberet Arg.huius decretalis, & per
illud quod scripsit Inno.s.de elec.cap.innotuit.in glo.fi.ver-
su.& ideo crederem. Sed pone quòd ad falsam regis supplica
tionem de simplicibus beneficijs Papa prouidet, vel proui-
deri mandat nunquid gratia est subreptitia.cõstat quòd sit,
4 à fortiori ratione. Sed † pone quòd in supplicatione con-
tinetur, quòd rex vel Episcopus supplicat, & tamen de hoc
non fit mentio in literis Papa, stilum cancellariæ resistẽtem
nunquid si reuera ille non supplicauerit, nec supplicari mã-
dauerit, erit gratia subreptitia, & nulla. Quidam tenent, q
non: quia forma cancellariæ talia in literis exprimi non per-
mittens, dat intelligere quòd talia non sunt de mouentibus
ad cõcedendum, nec per cõsequens de ijs quorum expressio
subreptioné inducit, nec mirum: quia ad preces nõ sunt be-
neficia conferenda, vt patet ex ijs quæ leguntur & notantur
in cap.tuam.de ætate, & qualitate. Sed cõtrarium magis pla-
cet domino Martino: quia reuera talia mouere possunt ad
facilius concedendũ, vt patet etiam ex notatis in.j.ca.tuam.
Caueant ergo illi qui per nuncios regum prælatorum vel
aliorum dominorum aut vniuersitatum faciunt sub nomi-
ne mittentium supplicationes porrigi, & signari absq; spe-
ciali vel generali mandato mittentium: imò quandoq; con-
tra prohibitionem eorũ, quia tales impetrationes sunt sub-
reptitiæ, ideò caueat quilibet qui habuit istum casum de
5 conscientia sua. ¶ Quinto † not. secundum vnum intellectũ
qui habet, quòd hæc decretalis non est gratiosa tantùm, sed
facit quòd si contra promotum in Episcopum, & consecra-
tum, ad certam ecclesiam, cui non potest auferri character in-
xta notata in procemio sexti libri causa cõmittitur pro alio
ad eandem ecclesiam electo, & in consecrati cõtumaciam,
alter electus confirmetur, & ab ipsa confirmatione consecra
tus, appellet, & de hoc cõstet tunc antequàm procedatur ad
consecrationem secundi, expectandus est consecrandus per
annum integrum, à tempore suæ appellationis computan-
dum, non obstante quòd sic contumax recesserit: quia appel
lans nec sciatur etiam vbi sit, nec obstat ca.primum.& cap.
Cupientes.de elect.lib.vj.& cap.eum qui.j.eo.ti.&.eo.lib.di
cere enim haberemus hoc casu cessare prædicta iura. eò q
contra iam promotum, & iam consecratum maximè per Pa
pã agitur propter authoritaté Papalis promotionis & pro-
pter dignitaté & reuerentiam muneris consecrationis im-
pensi authoritate ipsius: Cum enim hîc Papa sic fieri volue-
rit, & per epistolam ita fieri mandauerit, videtur cõstitutio
iuris nostri communior, tamen opinio habet, quòd hæc de-
6 cretalis solùm gratiosa est, secundum Martinum † qualiter
autem quis audiatur, contra electum confirmatum, vel con-
tra prouisum per viam nullitatis vel aliâs de quibus aliqua
infrà dicam, post Inno.remittit Mar.ad notata compo.suprà
de electione quòd sicut. ¶ Sexto nota ibi magis rationabili-
ter quòd in dubio, id quod magis est rationabile debet acce-
ptari, & præligi & ibi præferre quòd in concursu duorum
incompatibilium prælatio vnius totalem alterius repulsio-
nem inducit. & nota etiam modum extraneum loquendi in
rescripto, talem enim modum non recipit cancellaria ho-
dierna. ¶ Septimo nota ibi *tertiò citatus* iuncto, quod habe-
7 tur infrà in versu volentes † quòd aduersus sententiam con
tra contumacem, verum vim, quia tertio citatũ in causa con
firmationis ritè latam auditur contumax. Sed dicit Bernar.
in glo.& ideo quòd hoc fuit de gratia. Sed dicit Inno.quòd
iudices sic retulerunt quòd ter citatus noluerit comparere:
dicit tamen quòd de hoc non constabat Papæ: quia si sibi
constitisset non audisset illum: nam sicut ipse cõtumax non
potuisset appellare viua voce, sic nec itinerando, & hoc iu-
stificaret sententiam latam eo absente. Plus dicit Inn.quòd
non fuit necesse aliquam sententiam ferre contra ipsum.D.
absentem, cum non possideret ecclesiam de qua agitur, nec
aliquid in eadem nec de iure, nec de facto, nec ageret contra
alios, nec alij etiam contra eum. dicit autem Host. quòd per
iudicium, vel relationem, vel alio legitimo modo constitu-
tio Papæ de contumacia illius. D. vnde iuxta notata in glo.
sic ergo quæ fuerunt Io.& Tancre. dicit Husti. quòd miseri-
cordia fuit in hoc. q.d. contumax, & non appellans saltẽ ver-
bo auditus fuit, sed non fuit misericordia in hoc, quòd pro-
cessus iudicum nullus innuitur imò quoad hoc cõtinet ius
commune, nam non seruata suæ commissionis forma, iudi-
ces processerunt. arg. de rescriptis. cùm dilecta. de officio de-
leg. venerabili, nec obstat capitulum quoniam frequẽter. ca.
primo, quia illud verum est quãdo quæsitum est de iure ab-
sentis. ¶ Octauo nota in § volentes ibi. Si in ybernia, quem
non esse citandũ extra prouinciam vide Ber in glo. antepe-
8 nultima † Sed nunquid est verum quod videtur velle Ber.
vim quòd sufficiat citatio facta ad domum, cùm non inue-
nitur dicit Martinus hoc intelligendum dum cùm nescitur
vbi est citandus, vel dum est vagabundus, & sine causa reces
sit, vel moratur extra prouinciam vagãdo, ratio sua est, quia
citatio ad domum est multum restringenda, & solum habet
locum in casibus expressis, sicut in materia edictorum, vt in
cle.& de iudic.& in cle. vna. de fo. compet.& in cle. causam.
de electione, & de cleric. non resid. cap. tuæ.& cap. ex parte.
&. C. quomodo, & quando iudex. authen. qui semel. plus di-
cit quòd vltra prædictos casus, nõ reperies legem, vel decre-
talem hunc modum citandi cõcedentem. Inducit ergo cap.
causamq;. s. eo. ti.& iura ibi allegata dicit tamen Host. etiam
cõtra, sed verè nimis rigorosè vt credit quòd enim quis de-
beret priuari beneficio, propter talem citationé nimis esset
9 rigorosum, nisi modo prædicto. ¶ Nono † nota in fine de-
cretalis, ibi *facto* tamen *quod nedum* verbo sed etiam facto, vt
puta per itineris arreptionem appellatur, ad Papam: super
quo vide Bernar. in glo. fin. Vnde dicebat Gof. quòd *quatuor
modis* ad principem appellatur primò per itineris arreptio-
nem. vt hîc, & in iuribus quæ allegat glo. secundò voce. ter-
tiò literis, siue libello. xxxj. q. ij. Lotarius. ij. q. vj. § diffinitiua.
in fi. ff. de appel. l. j. in fi. & l. ij. & quarto per nuncij missio-
nem, de offic. deleg. c. cùm causam. s. titu. proximo audita. de
appellationibus meminimus. & cap. suggestũ. & cap. ad hæc
sicut. ¶ Opponitur. Primo contra versum propter quod ibi
& si eum electum, fuisse canonicè constaret: quia videtur q
hoc non sit necessarium. vt. j. de appellationibus. cap. consti-
10 tuti. ij. † nam effectus confirmationis, obiectu exceptionis
impediri non debet, sed primò debet mitti in possessionem
confirmatus, & posteà dum pacificam possessionem ecclesię
fuerit assequutus, volenti in modum denunciationis, vel ac-
cusationis agere contra eum, licentia denegari non debet, v
habetur quasi ad contextum in prima decretali. constitutia
in fi. hîc dantur multæ solutiones, & hîc intro glo. Innocen
quam habes super verbo canonicè. Prima solutio est, quia
ad quod dicitur in. j. cap. constitutis. in fi. habet locum cum
nec clandestinè, nec obreptitiè obtinuit iste. D. confirma-
ionem

tionem vt hic,& ideò antequã habeat effectum cõfirmatio
nis examinari mandatur,an electio fuerit canonica,vel non
ad quod inducit Inn.notata sua.s̃.de causa pos.c.cum olim.
Secunda solutio est,q hic non constabat de confirmatione,
cuius effectus esset possessio,rerũ Epatus,& ideò nunquã
debuit habere possessionem rerũ epatus,donec de electiõe
sua fuisset cognitum:tantum enim constabat hic de conse-
cratione ipsius.D.facta per Cœlestinũ.Cœlestinus autẽ cõ
secrando non videbatur confirmare,cũ hoc non intẽderet,
& diuersi sint actus,vt.s̃.de electione.c.cũ inter vniuersas.
secũdũ Inn.quod est notabile dictũ ad hoc.videlicet q Car
dinales consecrando Bartholomęũ etiam si liberè,& cessan
te impressione ipsum consecrassent.cum tũc maior quàm
ante esset impressio,per hęc non viderẽtur elegisse,dicit tñ
11 Inn.q † si negaretur confirmationem vel cõsecrationem clã
destinè,vel obreptitiè fuisse obtentam nihil innouaretur,
quousq; de hoc constaret,& hoc ꝓbat sic:quia ad hoc dicẽ
dum nõ admitteretur,nisi ex officio iudicis,videlicet aut di
cendo confirmationem nullam,aut petendo beneficium re
stitutionis,aduersus eam modo quocunq; istorum modorũ
agatur lite pendente nihil innouari debet.vt.ff.de iudic.l.si
prætor.&.C.de restitu.in integrum.l.j.&.ĩ.vt lite penden-
12 te.c.j.† fatetur tñ Inn.q post confirmationem.& consecra-
tionem potest criminaliter agi & criminaliter,& ciuiliter,
super eo.videlicet quòd non sit canonicè institutus, vel q
per Simoniam fuerit institutus,vel quòd omissa fuerit for-
ma,vel quia alio modo peccasset confirmatio,vel consecra-
tio ratione criminis,seu defectus,vel alterius illiciti modi,
ad effectum videlicet depositionis,& spectatur in ijs tem-
pus electionis,vt patet in eo quod legitur,& notatur de ele
ctiõe.dudum.§.fi.versu.sed decisionem,&.c.dudum.ij.§.nos
igitur.nec ex postfacto decursu temporis conualescit:vt pa-
tet in eo quod legitur,& notatur in summa Host.de electio
ne.§.quis eligi.seu.§.item sciendum.primo responso. &.§.&
qualiter.ante finem versu quid si omnia quinimò & in mo-
dum exceptionis:vt notatur.ĩ.de accusa. accedens.§.finali.
13 secundum Hosti.† pone quòd dum confirmatio , vel conse-
cratio petebatur de eo quod modo obijcitur,exceptum , &
iudicatum fuit:nunquid nũc post confirmationem,& cõse-
crationem poterit illud idem in modum denunciationis,
vel accusationis obijci?Respondet Inno.q non,vt supra de
electione dilecti.primo responso.&.§.fi.imò idem secundũ
eum si exceptum tantum fuit,& nõ obstante exceptione se-
cuta confirmatio.nam in ijs casibus fortè posteà agi nõ pos-
set.C.de fi.instru.l.fi.ad finem.ar.C.de fal.l.ipse significaus.se
cundum Inn.& facit quod legitur , & notatur.ĩ.de re iudi.
inter a mo.§.j.secundum Host.Sed quæres quæ est differentia
inter eum qui post confirmationem obijcit,& eum qui ob-
ijcit ante confirmationem?Ad quod respondet Inno.dicẽs.
14 † quòd hęc est differentia:quia qui ante confirmationẽ ob-
ijcit nihil probare debet:ea ratione:quia negantis factum.
& electionem esse canonicam,nulla est probatio.ff.de pro-
ba.l.ei qui dicit.& ideò illi qui asserit illam canonicam incũ
bit probatio:vt ibi.& no.s̃.de postu.prælatorum.c.j.secun-
dum Inn.hæc tamen ratio non placet Host.quia ille qui ne-
gat electionem esse canonicam,negat ius,& ideò ei incum-
bit ꝓbatio maximè ex quo agit.ff.de probat.l.ab ea parte.&
sic hoc nõ probat:debet enim imponi silentium:non tamẽ
debet confirmari electio,nisi probetur canonica extitisse.s̃.
15 de elect.c.nihil est.† Vbi autem post confirmationem dici-
tur electionem minus canonicam esse obijciens hoc prope-
rè debet:nemo enim cogitur dicere titulum suæ possessio-
nis.C.de petit.hære.l.cogi.& no.C.de procur.l.ex insinuatio
ne.secundum Inno.tum quia præsumendum est pro senten
tia confirmantis.s̃.de renũc.in pręsentia.tum quia reus,& si
nihil præstiterit absoluetur.s̃.de causa poss.cum ecclesia.§.fi
nali.versu,& actore.secundum Host.Vel dic secundũ Inno.
vt not.supra de accusat.c.super ijs.vbi remittit nouella Ag.
ad glo.suam quæ incipit ad excipiẽdum.Postremò dicit In-
no.q dum crimen obijcitur aduersus electum,siue ante cõ-
firmationem,siue post:semper qui obijcit probare debet,ni
si ex officio iudex velit inquirere:vt notatur s̃.de postu.prę
latorum.c.j.quare hic non simul audiuntur causæ , & istorũ
trium electorum.s̃.d.f.&.g.secundum Inno.qui tres ad hanc
ecclesiam electos se asserebant:vt.s̃.e.c.in prin.& versu.j.se-
16 cundum Host.Sed vnde resultat talis illatio:certe.† quia.D.
erit primus electus,& ideò nisi prætextu exceptionis,denũ-
ciationis,vel accusationis appareret eius electionem fuisse
minùs canonicam:nulla sequens electio de iure poterat cõ
firmari.s̃.de elect.considerauimus.¶ Item quæres quid si cõ
firmatio ritè facta fuit?breuiter,Inn.videns hanc difficulta-
17 tem,& volens euitare eius materiam . Primò dicit † q illud
quod proximè dictum est,videlicet q post confirmationẽ,
& tantùm contra electionem,& confirmationem,saltem in
modum denunciationis,vel accusationis tam de electione,
& forma electionis quàm etiam de delicto personæ potest
excipi,locum habet quando confirmatio data est,sine causę
cognitione solenni & idem est & fortiùs,qñ sine vlla inqui-
sitione,& causæ cognitione data fuit:sicut est qñ est idem
elector,& confirmator:vt.s̃.de elect.c.quòd sicut.&.ĩ.de ap
18 pell.c.constitutus.&.c.constitutus.ij.† in his etenim casibus
si apparuerit iudici de obiectione cognoscenti electionem
minùs canonicè factam cassabit electionem:& etiam si inue
nerit confirmationem non ritè factam,puta quia confirma
tor noluit admittere contradictores,vel exceptiones legiti-
mas,aut electionem non examinauit,tunc siue appellatum
fuerit,siue non cassabit confirmationem : vt.c.constitutus.
&.c.constitutis.allegat.secundum Inn.& deiecit.indignè ꝓ-
motum.ar.iurium prædictorum,& est expressum.ĩ.de ele-
ctione.per inquisitionem.c.nihil est.§.quia si secus.secundũ
19 Hosti † Secundò dicit Inn.quantũ ad hoc q si confirmatio
fuit ritè facta quãtum ad opinionem iudicis,sed electio cõ-
firmata erat minùs canonica pro eo forsan quòd confirma-
tori tota veritas non innotuit:tunc dicunt quidã quòd eo-
dem modo irritanda est confirmatio:quia inspecta veritate
mala fuit,licet iudex bene processerit.C.de appell.l.eos.ĩ.de
fide instru.cùm Ioannes.ĩ.de priuille.cùm olim.ij.§.penulti.
versu finali.Sed inquid dicant illud quod ipsi dicunt videt
habere locum secundum Inn.vbi fuit appellatum:quia pro-
pter remedium appellationis irritatur,quod factum est : vt
in eisdem iuribus apparet.sed vbi appellatum non est quo-
modo irritabitur quod legitimè factum est.non videtur be
ne secundum Inn.vt patet in eo,quod legitur,& notatur.s̃.
de resti.spo.audita.§.quia tamen.primo responso.secundum
Host.Dicit tamen Inn.quòd non reuocaret sine maturiori
20 consilio.q sic factum esset.† subdit posteà Inno.q vbi su-
perior inuenit electionem minùs canonicam præcessisse,&
confirmationem sine examinatione secutam fuisse : meliùs
pronunciabit hoc modo quàm aliter:vt.s.ita dicat:quia ele-
ctionem minùs canonicam inueni,eam casso:& quia confir
matio malè,seu per errorem fuit obtenta ipsam reuoco arg.
ff.de re iudi.l.quod iussit.C.commina . & episto.l.interlocu
21 tio.&.l.seq.&.C.si per vim.l.fi.† Tertiò principaliter,quan-
tum ad hoc dicit Inn.quòd si confirmatio electionis fieret
cum solenni examinatione,puta partibus constitutis in iu-
dicio,& lite contestata,& sententia confirmationis posteà
lata dicente iudice talem electionem confirmo iuxta capitu
lum dudum.ij.de electione.tunc de cætero nullus admitte-
retur contra electionem,vel confirmationẽ nisi ab ipsa fuis
set appellatum:& hoc neq; propter formam,neq; propter
crimen:quia sententia transit in rem iudicatã.C.commi . &
epi.l.iij.s̃.de elect.cùm dilectus.ad finem.Subdit tamen Inn.
se non negare,quin possit procedi contra hunc confirmatũ
& propter crimen quod ante electionem,& etiam propter
defectum formæ,vt quidam dicunt.Refert tamen pluribus
videri contrarium,qui dicunt non posse super ijs procedi
ad electionem,vel confirmationem cassandam ,sed bene ad
hoc:vt deponatur,vel suspendatur,aut alia pœna impona

tur:vt notatur.§.e.oppositione.narrat tamen etiam Innocē.
22 † quòd pluribus alijs videtur contrarium,& meliùs.s. ꝙ de præmissis non possunt accusari post confirmationem solenniter obtentam:quia trāsit in rem iudicatam:vt dictum est: vt aliquis sit litium finis:vt.C.de fi.instru.l.vltima ad finem.
23 Item refert quòd prędicti etiam videntur dicere † quòd idē est etiam si partes non fuerunt in processu confirmationis, nec litis contestatio facta fuerit:sed tamen solenniter processerit confirmator,inquirendo de forma electionis in loco,vbi facta fuit electio,& de sciētia,& vita,& moribus electi in loco vbi conuersatus est.§.de electione.scriptum.§.per apostolica scripta.&.c.postquàm.e.ti.nam & in hoc casu credit Inn.sententiam,& confirmationem transire in rem iudi
24 catam:† nisi fortè de obreptione proponeretur,vel nisi fortè ex prouisiōe,& de gratia potiùs quàm de mero iure audiretur obijciens,etiam de obreptione non tamen multo tempore post confirmationem.§.de electione.cum dilectus.secundum Inn.nam secundum Host.& populari actione vno agente,& succumbente:si ex eadem causa agit,posteà alius datur vuglaris exceptio rei iudicatę:vt.ff.de popu.act.l.iij. nisi fortè is qui secundo agit doceat primum præuaricatū, vel corruptum fuisse.ff.de pręuarica.l.iij.j.responso.j.de collusione detegenda.c.primo.&.c.fi.vel nisi suam,vel suorum iniuriam prosequatur,& ignorauerit quando primus egit, vel accusa.ff.de accusa.l.si cui.§.ij.Illud autem certum est secundum emp.quòd vbi superior solenniter incoepit examinare negotium partibus.s.præsentibus,& libello oblato si non reperiatur lis fuisse legitimè contestata,& processus,& sententia,& omnia alia quæ ex inde secuta sunt cassa,& irrita nunciātur:vt patet in eo quod legitur,& notatur.§.de elec.dudū.ij.§.licet aūt.scdm Host.sed scdm Nouellam hodie non potest fieri confirmatio parte non vocata,quod dicvt.j.de electione.c.fi.libro sexto.& de materia omnium pręadictorum remittit ad plenè notata per se in prædicto.c.ꝙ sicut.ad finem,dicam de elec.c.fi.libr.vj. ¶ *Secundò* opponitur in fine decretalis.versu si autem in Hybernia.in verbo *anni*:quia non videtur quòd sit expectandus vltra sex menses:vt.c.quoniam frequenter.§.quòd si forsan.§.vt lite non contest.imò videtur quòd non erat expectandus.vt.§.de elect.dudum.&.j.de re iudicata.cum olim.vide Ber.in glo.
25 penultima.† dicit Innocen.quòd in.§.quòd si forsan agitur. de electio.non confirmata,& de electo non consecrato:sed iste consecratus erat,vnde siue appellasset,siue non,pessimū erat:quòd alius intraret in locum eius.j.de concess.pręben-dæ.c.primo.iij.q.vij.hoc quippe.& arguit per hoc Inn.sententiam latam in matrimonio spirituali,sicut super electione non transire in rem iudicatam.sicut nec in carnali.de re iudi.c.lator.&.c.tenor.refert posteà Inn.alios dicere & meliùs,ꝙ si verum esset quod.D.dicebat,scilicet quòd iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi esset iniquus processus iudicum.j.de appel.meminimus.&.c.suggestum.& ideò de iure est,quòd de hoc inquiratur:& hoc comperto reuocetur processus de offic.deleg.cum causam. ¶ *Sed* oppones: quia scilicet ad eosdem iudices remitti non debuit negotium.j.de appell.proposuit.nisi de consensu partis.eo.tit.in-
26 terposita.§.ille qui non interuenit:† sed respondent quòd non remittitur,sed quòd hoc est ius commune,videlicet ꝙ si quis infra annum non prosequatur appellationem:vt primus iudex exequatur suam sententiam.de offic.deleg.pastoralis.§.præterea.& quod ibi notatur,vel meliùs propter pręsumptiones quæ erant cōtra ipsum.D.hoc speciale factum fuit contra ius,videlicet talis remissio ex certa scientia Pa
27 pæ in odium ipsius.D.secundum Inno.† Subdit etiam Inn. quòd hodie dicunt quidam,hoc correctum,videlicet quòd itineris arreptio vim habeat appellationis:vt notatur.j. de appellat.vt debitus.Subdit etiam quòd nec hoc sufficit, videlicet quòd cōstaret de certo quòd ille ad sedem apostolicam veniebat,vt de processu contra se habito conquereret si videlicet copiam iudicis à quo volebat appellare poterat habere intra decem dies à tempore quo sciuit processum contra se habitum computandos:coram eo enim tūc appellare tenetur.ij.q.vj.§.si quis ipsius.seu.§.biduum.Præterea dicit Hosti.quòd non videtur hîc assignari terminus ad appellationem finiēdam:sufficit enim hîc si iste se presentar,& aliquid rationabile pro se proponat iuxta ea quæ supra scripsi.finaliter tamen videtur stare Hostiē.& Nouella. cum Ber.& Gof.in hoc,scilicet quòd ex misericordia,& prouisione quadā Papæ intelliguntur facta omia & stare,scilicet quòd inquiritur de eo de quo fuerat bene inquisitum, & quòd auditur quis post diffinitiuam à qua non fuerat appellatum,& quòd expectatur electus vltra sex menses,& ꝙ datur terminus infra quem quis expediatur in curia,& redeat ad delegatos.

¶ PRIMO quęritur iuxta ea quæ scripsi supra eod.c.in prima oppositione.versi.sed quæres qualiter obijciens aliquid contra electum tenetur ꝓbare,quod obijcit.circa hoc Henricus ex ijs quæ scripsi post Inno.in prædicto versu,sed quæres.format talem distinctionem,aut obijcit in formam aut in personam:si in formam,aut ante confirmationem,& tunc nihil tenetur probare,aut post,& tunc secus: sed si in personam siue ante,siue post,semper tenetur probare,& ꝓsequere membra:vt scripsi in prædicto versu.sed quæres.
28 † Sed secundum Henricum meliùs est dicere indistinctè ꝙ obijciens tenetur probare obiecta per eum siue in formam, siue in personam,siue ante cōfirmationem,siue post confirmationem obijciat:nam qui obijcit in formam negādo electionem canonicam negat ius:& ideò incumbit ei probatio maximè ex quo agit.ff.de probat.l.ab ea parte.vt scripsi post Hostiē.in prædicto versu.sed quæres.in versiculo.hæc tamen ratio facit:quia ex quo de facto electionis constat præsumitur interuenisse solennitas.C.de contrahen.stipul. l.j.dum tamen scrutinium,vel vota in scriptis redacta ostēdant de electione:quia propter decretum in quo appareat consensus capituli.lxj.di.Episcopus dum vt no.expressè Innocen.infra de accusa.super ijs.in glo.ad excipiendum.in fine versu quando autem.& de eo qui furtiuè ordines recoepit.c.innotuit.& istam opinionē approbat.Host.hîc & alij de electione.c.is qui contra.libro sexto.& in.c.si fortè.eo.titulo.& videtur expressum.eodem titulo.cap.statuimus.& c.vt circa.& in prædicto.c.si fortè.sed Compo.in præallegato.c.quòd sicut.circa prin.tenet primam opinionem quam etiam Henricus hîc credit veram in casu vbi de facto,seu decreto electionis non constaret,& hoc etiam innuit Inn. in prædicto.c.super ijs. ¶ Verùm tu forsan circa hoc clariùs distinguere posses,aut quæritur de huiusmodi probatione quoad effectum impediendæ electionis confirmationem. aut quoad effectum cassandi ipsam electionem,aut quoad effectum euitandi poenas de quibus in.c.statuimus.& in c.si fortè.& in.c.is qui contra.alle.in primo casu subdistingue;quia aut ille petit confirmationem ad effectum eam obtinendi tenetur de necessitate probare illud de cuius cōtrario ad impediendam suam confirmationem excipitur,
29 aut non.† Si sic tunc eo ipso quòd hoc non probat electus ipse obijciens probare videtur:vt si excipitur quòd non est electus,vel quòd non est electus à maiori parte, vel quòd non est electus per aliquam de formis concilij generalis,vel quòd non est electus communiter,& per verba singularis numeri,& per vnū.vel si est electus per viam compromissi, quod non omnes consenserunt,vel si per viam scrutinij,ꝙ non fuerunt seruatæ omnes solennitates illius formæ,& si per viam inspirationis,vel quasi quòd etiam non fuerunt seruata illa quæ sunt necessaria in forma ista,iuxta ea quæ leguntur,& notantur.de electione.quia propter.&.c.in genesi.&.c.sicut cum per formam.eo.titu.libro sexto.Ista eīm interuenisse tenetur probare electus,cum sit actor in petitione confirmationis,& hæc omnia sunt necessaria ad fundamentum suæ intentionis,vt patet in iuribus proximè allegatis,& ideò obijciens de contrario qui est reus etiam si nihil

nihil super obiectione sua præstiterit effectum suæ absolutionis,qui est impedimentum petitę confirmationis reportabit,nisi petens confirmationem omnia necessaria ad eam obtinendum plenè probauerit,vt.C.de rei ven.l.fin.&.§.de causa poss.c.cùm in ecclesia allegatis.Et in hoc membro om
30 nes concordare videntur.† Si verò ad obtinendum confirmationem non tenetur de necessitate electus probare contrarium eius quod obijcitur:vtputa:quia de iure præsumitur,vtputa si obijcitur in personam crimen cùm elect⁹ pręsumatur de iure bonus,vel alienabilitas,puta excommunicatio,suspensio,vel interdictum,aut illegitimitas,vel defectus ordinis,aut ætatis cum persona electa in dubio iuris habilitates pręsumatur habere,aut si opponitur in formam contra personas eligentium aliqua inhabilitas,vel defectus,cùm tamen habiles,& non defectuosi de iure prima facie pręsumantur:aut si opponitur ipsos eligentes ante electionem ius eligendi ꝓpter cām aliquā perdidisse,aut post & cōtra appellationem legitimam electionem fuisse attentatā. ijs enim casibus contrarium nō habet probare electus cum probatis omnibus communibus solennitatibus omnia alia de iure præsumi debeant,donec probetur contrarium per obijcientem:vt patet ex ijs quę leguntur,& notantur in iuribus supra inductis.& in.c.cùm in cunctis.& in.l.ab ea parte.alle.& de præsump.c.fi.& de scrutinio.c.vno.saluis ijs quę leguntur,& notantur in prædicto.c.si fortè.& saluo† quòd
31 electus tenetur probare suas communes habilitates maximè dum negantur:puta legitimitatem ętatem,ordinem,vel professionem maximè dum negantur,non tamen plenè sed pręsumptiuè:vt per communem opinionem & famam:vt patet ex ijs quę scripsit Nouella in.c.exceptionis.de litis cōtest.libro sexto.& in.c.infamibus.de reg.iur.e.li.in.q.mercuriali.In prædicto autem casu,cùm videlicet non tenetur ꝓbare electus,vel cùm nō tenetur probare,nisi semiplenè,& semiplenè probat omninò succumbit obijciens,& obtinet electus suę electionis cōsummationem probatis tamen per eum alijs de necessitate probandis,nisi obijciēs plenè probauerit qui opponit:quia probata intentione actoris succūbit reus excipiens exceptione sua plenè non probata eo ꝙ reus in exceptione est actor:vt.ff.de proba.l.in exceptionibus.in prin.& in hoc etiam omnes concordant.¶ In secun-
32 do† casu principali,videlicet cum excipitur ad effectum cassandi electionem:dico indistinctè obijcientem necessario habere probare quę obijcit:& est ratio huius:quia effectus cassationis supponit electionem ipso iure valere:quia aliter cassari non posset.ff.de iniusto ru.l.deniq;.&.l.seq.ff.de condi.& demonst.l.Titio vsusfructus.& per consequens omnia sua substantialia habere:quia aliter ipso iure valere non posset,si videlicet aliquod de substantialibus deficeret:vt de se patet ex consequēti:nisi causa alia cassationis ostēdat,sequit̃ eā confirmandā esse,prout hîc probatur.ff.de confir.tu.l.naturali.§.j.† sed quid si nō tendit ad effectū cassationis,sed ad effectum quòd pronuncietur ipsam electionem non esse cōfirmandam nunquid est idem quoad hoc,ac si exciperetur ad effectum cassationis breuiter respondeo quòd non,imò dico quòd est idem,ac si obijceretur ad effectum impediendi electionis confirmationem,de quo satis scripsi in primo membro huius theoricæ:& est ratio huius quia iudex qui de confirmatione cognoscit non habet sententiare nisi super altero de tribus,videlicet aut pronunciare electionem confirmandam,& eam confirmare,aut pronunciare eam cassandam,& eam cassare,aut pronunciare eam nullam esse,& confirmandam non fore,& confirmationem denegare.nec potest confirmationē denegare:nisi quia aut electio est nulla,aut quia si sit aliqua est cassanda:& eo ipso habet reputare electionem nullam,quod non probat electus ea interuenisse ex quibus de iure valida,& aliqua dici possit:vt patet ex iuribus.§.inductis,& ex ijs quæ scripsi supra ex prima oppositione.Prætereā sciendum est quòd electus petens confirmationem suę electonis cōtra nullam certam personam agit,licet possit habere contradictorem specialem:vt patet ex ijs quę leguntur,& notantur.de electione.c.fi.li.vj.& ideo sententia sua non debet,nec potest conuenienter referri nisi ad personam electi confirmationem petentis concedendo,vel denegando sibi suam confirmationem:aut cassando suam electionem,& faciunt quæ scripsi in prima oppositione in versu item quæris,item etiam sciendum quòd non potest denegare confirmationem,nisi quia ex defectu personæ,vel formæ receperit electionem esse nullam quod censetur reperire eo ipso quòd intra terminum non probat electus eā esse aliquā:vt probatur de offic.ordi.c.ordinarij.§.ꝑ si fortè.libro sexto.Ex quibus clarè infertur,quòd ea quę sufficiunt ad impediendum confirmationem:sufficiunt ad eā per sententiam denegandam.& per consequens quòd casus iste continetur sub membro.§.proximo.¶ In tertio mēbro principali,videlicet dum de probatione obiectus quæritur ad effectum euitandi pœnas de quibus loquitur decre
34 talis,statuimus.de electione.libro sexto.in.§.fi.† Distinguere habes inter pœnam condemnationis expeñ.quam incurrit in formam obijciēs,& non probans,& pœnam suspeñ. quam incurrit obijciens in personam quæ nō probat:nam in pœna expen.videtur illa distinctio facienda quæ in primo principali mēbro facta fuit:nam si in primo casu illius membri non probante electio habetur excipiens pro ꝓbante,& sic pro se reportat sententiam tanquàm victor non ipse reo victo debet dare expensas:sed econtra.C.de iudic.l. properandum.§.sinautem alterutra.sed cùm obijciēs probare tenetur,& aliâs succumbit ipse,& obtinet electus confirmationem:vt in secundo casu dicti membri primi:tunc eadem æquitate victus obijciens victori electio in expeñ. damnandus est,& sic procedit prædicta decretalis statuimus.§.adijcimus.primo responso nec obstat.§.eo.c.finem.& quod ibi scripsi in.vij.q.principali quoad primum casum ꝓximæ distinctionis:nam ibi loquitur de excipiente,qui exceptionem probare habet nos autem loquimur in effectu de excipiente,qui exceptionem probare non habet,vel qui aduersario contrarium non probante probare censet.quan-
35 tùm verò ad pœnam suspeñ.dico quòd illam† incurrit regulariter obijciens si in obiectus probatione defecerit:& sic procedit,quod habetur in prædicto.§.adijcimus.in.ij.responso eo quòd onus probandi regulariter incumbit,sic obijciēti:vt scripsi circa secundum casum primi membri:& sic potest adduci ad propositum,prædictū.c.finē.cum ijs quę ibi scripsi in.vij.q.quæ hîc rectè videntur vēdicare sibi locum. de pœnis verò.c.si fortè.&.c.is qui.contra dicetur in dictis iuribus.Circa hoc autē Collectarius refert notata per Nouellam de electione,quòd sicut & per Archid.lxvij.di.presbyter.& per Inno.de postula.prelatorum.c.primo.& de eo qui furtiuè ordines suscepit.c.secundo.& de accusat.c.super ijs.Dicit etiam veriùs esse,quod de hoc notatur per Archi. de electione.c.si cui.libro sexto.subdit vt.§.¶ Collectarius vltra præmissa quædam alia sparsim tangit.Et primò dicit,
36 † vt iurium correctio euitetur post.c.finale.de electione,.libro sexto.non habet locum in confirmationibus per appellationem,vel immediatam subiectionem ad sedem apostolicam deuolutis:quia spatium latum habent opponēdi quæ opponere volunt,& sic procedunt notata hîc per Innocē & sic seruatur secundum eum,quod crederem si Papa per se ipsum de confirmatione cognosceret ar.C.de testamentis.l. omnium.sed si alteri committeret intelligerem commissionem secundum ius.prædicto.c.finem.arg.§.de rescriptis.c. causamq;.¶ Secundò in verbo canonicè,dicit non obstare c.accedens.de accusationibus propter obreptionem obiectam remittens ad collecta sua,de causa possess.c.cùm olim.
37 ¶ Tertiò† dicit id quod hîc ponunt Ion.& Host.videlicet confirmationem non obtinere vim diffinitiuæ locum habere etiam facta vocatione quam videlicet nullus contradictor apparet,& sic non interuenit causæ cognitio iudicio videlicet ordinato,& ideò censetur interloquutoria,vt no

tat Io.An.in prædicto.c.fi.& de electione.c.cùm dilecti.re-
fert tamen Inn.& Imol.poſt Nouellam de appellationibus.
conſtitutus.j.tenere quòd quia hodie oportet in confirma-
38 tionibus ſeruare ſolénitatẽ vim habet diffinitiuę.¶ † Quar
tò dicit quòd confirmatione nulla propter defectum iuris
poſitiui exiſtẽte valet nihilominus ad hoc quòd teneant ea
quæ agit,licet ſecus ſi flueret propter deffectum iuris natu-
ralis:vt in intruſo,& Simoniacho quo caſu cedere tenetur,
ſ.Saluo quòd ſi poſteà conſenſus interuenerit cedere nõ te-
netur ſicut nec iniuſtè condemnatus ad fundum nõ peccat
retinendo niſi per iudicem expellatur ar.ff.de condi.inde l.
iulianus.Ceſſat enim ratio iuris poſitiui de litibus minuen
dis,& ſic cedit ius poſitiuũ naturali.xxxv.di.ab exordio.niſi
ordinis exequutionem impediret:licet enim poſt confirma
tionem,& conſecrationem de ijs quæratur:vt no.per docto
res hîc & in prędicto.c.cùm dilecti.non ſequitur quin cùm
bona conſcientia poſsit teneri poſt pœnitentiam inducit
39 notata Inn.& Nouellę.de electione.c.quòd ſicut.¶ † Quin
tò dicit quòd in confirmationibus ad curiam deuolutis, ſi-
cut in alijs fit citatio hominis iuxta prædictũ.c.fi.niſi arcet
citatio iuris iuxta.c.ſtatuimus.&.c.cupientes.vt notat No-
uella in.c.nihil.vbi de hoc per Inno.*recedens*.tamen appellãs
non citatur.j.e.c.ij.li.vj.niſi ſponte renũtiet.ſecus ſi coactè
quod qualiter intelligatur vide ibi Io.Andr.& Archid.Sex-
tò in verbo Hybernia dicit illud,quod dum citationẽ extra
prouinciam non fiendam.iij.q.vj.neminem non habere lo-
cum in deleg.remittens ad lecta,& notata per Archi. de re-
40 ſcript.c.ſtatutum.libro ſexto.¶ Septimò † in verbo tres mẽ
ſes,dicit quòd ſi tempus feriatum incidat, nihilominus te-
netur venire & ſe iudici præſentare: aliâs incurrit pœnam
c.cupientes.ad quod vide ibi Cardi.ſuper verbo comparere
in fi.¶ Octauò dicit quòd ſecũdum Abbatem,Ber. & alios
41 breuis † huius.c.intellectus eſt,quòd citatus legitimè poteſt
adhuc citari:vt eius malicia conuincatur:vt.ſ.c.prout & ſic
ſecundum Hoſt.non ponit ius:vt quid ergo tantas occupat
membranas poſſet fortè dici ſecundum collectarium,quod
cùm Inn.& Hoſt.ſupponant quòd valuit itineris arreptio,
quod ſatis probat in litera in fine iuſtè citari,mandatur ſal-
tem j. fatalia.de appel.oblatę:& ſic minima in tãta expecta
42 tione non dicitur.† Et ſecundum hoc ſecundum eum poſ-
ſet hîc ſic poni caſus breuis,reuocatur ꝓceſſus contra eum
factus,& habitus qui facto,& non in ſcriptis ad ſedem apo-
ſtolicam pouocauit ſi.j.termini appellationem ſuam fuerit
proſecutus,& ꝙ valuerit arreptio itineris probat litera ex
eo quòd remittitur ad priores iudices in caſu vbi non fuerit
appellationem ſuam proſecutus:nec ideò debet indiſtinctè
valere proceſſus habitus virtute primarum literarum,ante
notitiam ſecundarum.de reſtitut.ſpo. audita.quia aduerſa-
rius ſciuit itineris arreptionẽ:ſed non ideò indiſtinctè ruit
confirmatio facta poſt itineris arreptionem.de appellatio-
nibus.ſuggeſtũ.vt hîc ꝓponitur:quia nec eam proſequeba-
tur, nec de ea opponebat Ar. de appellationibus. dilecti.
¶ Nonò refert poſſe dici quòd appellans facto per arreptio
nem itineris de ſua appellatione non tenetur facere mentio
nem:vt videtur prout nec iſte hîc fecit,licet ſecus ſi verbo
etiam extra iudicium appellaſſet.de reſcript.ex parte.ij.vbi
dicit gl.quòd edictis,& literis poteſt fieri citatio vide Car.
de iudic.c.j.li.vj.ſic & viua voce.ſ.c.proximo.& per ſcriptu
ram appoſitam in albo prętoris. vide lecta, & notata. in
cle.j.de iudic.& reſiduum.vide per Inn.j.titu.proximo.c.fi.

SVMMARIVM.

CAP. VIII.

Eritatis.¶ Caſ. Si agitur de crimine
in modum denũciationis cõ-
tra reum contumacem recipi poſſunt teſtes,
& diffinitiua ſententia ferri. Primò ponit
denunciationem criminum Epiſcopi Carẽ-
ſis,& tres delegationes ſuper ea ſucceſsiuè factas,& delega-
tionẽ proceſſus.Secundò eum deponit,& per eum alienata
reuocat.ibi *nos igitur*.¶ Expone literam.*Emiſſum*.luce tertio
& j.literam hîc deciſam vide de Schiſmaticis.c.vno. per Io.
1 An.Canonica † quib⁹ accuſantibus Epiſcopum ſeruato or-
dine iudiciario nolebat Epiſcopus reſpondere:ideò in mo
dum inquiſitionis mãdauit Papa contra ipſum procedi:vt
infra ſequitur:ne de malitia ſua commodum reportaret,ſe-
cundum Inn.retulerunt in modum accuſationis,vel inqui-
ſitionis:vt in præcedenti gl.vel in modum denunciationis:
vt patet in integrum.ſic.ij.q.vij.quapropter.& ideò ad eorũ
denunciationem fuit inquiſitio commiſſa.j.de accuſa.cùm
oporteat.&.c.fi.& poteſt fieri depoſitio: vt j.ſequitur cùm
agatur hîc de homicidio j.de accuſa.c.cũ inquiſitionis.Hoſt.
curieñ.Epiſcopus.de bono opere paruni curãs,vt ſequitur qui
polluendo ſe vitijs famam ſuam dilapidauit.j.de accuſa.c.fi
na.§.j.Hoſt.*polluit*.quantum in eo fuit.& facit quod ſcripſit
Nouella.de cohabitatione clericorum.c.veſtra.*propoſito. &*
infra.hîc fortè continebatur inhibitio de qua finis loquitur
videlicet facta Epiſcopo Carieñ.ne de rebus eccleſiæ aliqd
alienaret ſecundum Hoſti.verùm cùm Epiſcopus.ſ.Carię.
priorum iudicum.ſcilicet Epiſcopi tridentini, & collegarum
ſuorum,*per ipſos iudices*.ſcilicet primos,& hæc ſententia ra-
2 tificatur.infra.§.j.ſuſpenſus,† per quam ſuſpenſionem inter-
dicta erat omnis adminiſtratio,& per conſequens aliena-
tio:vt dicit in fine.Gof.& nota quòd propter ſolam contu-
maciam poteſt quis ab officio beneficioq; ſuſpendi: vt in
glo.potuiſſet tamen mitius agi,vt in eo qd legitur,& nota-
tur.de offic.deleg.ſanè quia.Hoſt.*Tandem verò ſufficeret* ſine
verò

verò indicibus,scilicet secundis hoc est Episcopo Brixieñ.
& colleg.Episcopi tridentini qui collegę fuerunt,& primi,
& secundi indices difficulter nota id quod vi fit,tamen fit
simile.ff.de iudic.l.vix.Host.j̃.de cognatione spirituali.c.ij.
li.vj.*malicia*.fie.s̃.e.put.§.j.*neglexit*.& sic nec corã primis,nec
corã secundis iudicibus lis cõtestata fuit:& tñ fertur diffi-
nitiua.j̃.e.§.fi.*à iudicibus*.l.primis:vt.s̃.in fine primi responsi
Cum ano Episcopo.isti fuerunt tertij iudices.s̃.e prout.§.fi. qđ
dic:vt ibi notatur.*commisimus*.in modum inquisitionis:quia
aliàs non liceret contra eum recipere testes,lite non conte-
stata.s̃.vt lite non contestata.c.quoniam frequenter.primo
respõso.& §.sunt & alij.Alij tamen dicunt quòd semper cõ-
tra quemlibet prælatum,& etiam clericum cõtumacem ad
depositionem proceditur lite non cõtestata:vt hîc & infra
de clericis non residentib.c.ex tuę.sed secundum leges secus
vt.ff.de pœnis.l.absentem.Inn.de quo tamen plenius.j̃.di-
cetur.*audiendam*.quibus etiã mandauimus,quòd contra Epi
scopum reciperent testes quos denunciatores nominarent
contumacia exigere.vt.j̃.eo.versu testes.*qui*.s.tertij iudices,
nec per responsalem.ergo non agebatur criminaliter Petrus,
& Ab.*comparuerit*.s.Episcopus sententiam sed idem Episco-
pus hãc & suspensionũ inis spretis pręsumpsit,nihilominus
celebrare:vt.j̃.§.& versu considerato.ex parte vestra quibus
scribitur,non patet hîc,nec in antiqua Nouella.& sic vide-
tur habuisse verbum vestra in litera.alia tamen litera habet
verbum nostra,& vtraq; litera saluari potest quemlibet, &
si nõ fuissent omnia crimina probata sufficeret vnum : quia
de cæteris reus per contumaciam confiteri videretur.*ferna-
num*.quia citatus fuit Episcopus legitimè & contumax.ideò
cum per inquisitionem,seu denunciationem ageretur, po-
tuerũt testes recipi,vt prędicto.§.sunt & alij.sentẽtias suspẽ
sionis,& excommunicationis *celebrare*.hæc sola causa suffi-
cit ad depositionem Host.*scripserunt*.quod siue pro,siue cõ-
tra scribant multum consueuit in curia operari:vt hîc:& de
electione innotuit.versu multa.Host.*In nomine domini*.quod
est non solùm in sententijs,sed etiam in prin.cuiuslibet ope
ris inuocandum:vt patet hîc.& xxiij.di.in nomine.j̃.de te-
stibus.in vbi de hic.C.de off.prefect.pręto.Affri.in nomine
& prima ad Corinth.x.vlcisci.simile.s̃.de postulat.pręlato-
rum.c.primo.§.nos igitur apostoli.j̃.ad Corinth.v.&.xj. q.
iij.audi.spiritu.sic.ij.q.j.de manifesta.*sine spe*.hoc superfluit
3 secundum Gof.di.c.primo.de officio legati.c.vltimo.† inhi-
bitionem fortè propter dilapidationis suspicionem fuit
prohibitus alienare,vt in iuribus alleg.secundum Goff. &
concordantes similes habes in vltima glo.&.j̃.de pręben.c.
inter cæteras.&.s̃.de electione.innotuit.§.fi.factam quasi du
plici iure irrita est alienatio:vno iure:quia contra prohibi-
tionem,& alio iure:quia post suspensionẽ,& excommunica
tionẽ.& sic est euidens argumentum,quòd excommunica-
4 tus† non potest contrahere quantum ad vtilitatem suam:
hoc est quòd nõ potest alium sibi efficaciter obligare,quod
dic vt plenè notatur.j̃.de excep.pia.li.vj.Host.& infra redi-
bo.& sic si alienat de facto non tenet alienatio.sed in cõtra-
rium facit quod scripsit Inn.j̃.de testamentis.c.Raynaldus.
in gl.pactum enim non potest facere,hîc enim loquimur de
inhibitione iudicis circa administrationem rei ecclesiasticæ
facta.ibi verò loquitur de inhibitione arbitrij facta circa
rem propriam primonialem:vt not.Inno.in gl.prędicto ver
su.Item etiam dicimus.cum versibus sequentibus,vsq; ad fi-
nem glossæ vbi reperies rationem diuersitatis inter ista se-
cundum Mar.de salua.nec obstat textus noster,cùm dicit in
5 irritũ reuocantes.† quia non ad ius:sed ad factum refertur
hæc reuocatio,vel pro declaratione accipitur, quòd enim
nulla fit alienatio clarè tenet Innocen.in gloss.prædicta.per
c.fi.de accusationibus.de rebus ecclesiæ ec.quæ seruando ser
uari non possunt:vel alijs quas aliàs alienare posset:immo-
bilia enim,si omnia hæc cessarent,alienare non posset,imò
irrita esset alienatio ipso iure.xij.quæstione.ij.sine exceptio
ne.quod dic vt legitur,& notatur infra de rebus ecclesiæ
non alienandis.c.si quis præsbyterorũ.&.c.nulli liceat.Ho-
6 stien.¶ Nota† primo in.§.nos igitur versu.in nomine domi
ni in verbo depositionis,quòd licet propria referat cõmu-
nia fuisse probata,tamen non fert super crimine,sed tãtùm
deponit secundum Inno.& hoc scias quòd quandoq; iudex
pronunciat mortuum fecisse,vel non fecisse crimen,nõ di-
cens condemnó,vel absoluo.ff.de adimendis legat. l.filio.§.
seia.& nota insti.de hæredita.quæ ab intest.dele.§.per con-
trarium Host.autem dicit quòd potuit ferri sententia depo
sitionis,licet in modum inquisitionis,seu denunciationis es
set actum,& hoc propter tria.Primò quia probatus est ho-
micida,vt prædicto.c.inquisitionis.Secundò quia suspensus
& excõicatus celebrauit diuina.xj.q.iij.si quis Episcopus in
consilio & infra de clerico excommunicato ministrante.c.
primo,& tertio.Tertiò,quia contumacia crescẽte,quæ tan-
ta erat,addenda fuit hęc pœna.de iudic.cum non ab homi-
ne.xxiij.q.iiij.c.fortè:nam & Adam propter contumaciam
depositus fuit Geñ.iij.c.& tangit hîc.xxiiij.distinct.c.pri-
mo.& vndecima quæstione tertia.c.quid ergo.¶ Secundò
7 nota ibi.† *Sacerdotali*.hic esse expressum,quòd sicut sacerdo
talis est,est certus ordo in ecclesia dei:sic & pontificalis, &
quilibet habet suum officium.licet non debet esse pontifi-
calis,sine sacerdotali.j̃.de excessibus pręlatorum ex literis.§.
fin.sacerdotalis.tamen bene potest esse sine pontificali : vt
hîc innuitur igitur iniunxit in sententia de sacerdotali:quia
nisi hoc fecisset sacerdos remansisset de pœnitentia di.pri-
ma pœnæ,& potest hîc sumi argumentum,& ex prædictis
sequitur quòd Episcopus suspensus à sacerdotali officio vi-
detur,etiam suspensus à pontificali:sed non conuertitur, &
quòd quicquid potest sacerdos potest Episcopus consecra-
tus,sed non conuertitur:vt patet supra de electione. quòd
sicut.§.præterea.& infra de excessibus prælatorum. ex lite-
ris.secundum Hostien.& iunge quod notatur supra de æta-
te,& qualitate. cum contingat. ¶ Opponitur primo in.§.
nos igitur.in princip.cum dicit nos igitur attendentes or-
dinem iudiciarum,in hoc facto fuisse seruatum. nam istud
non videtur verum:nam ordo iudiciarius principaliter cõ-
sistit in libelli datione,& litis contestatione : & tamen nec
libellus fuit oblatus,nec lis extitit contestata:respondet Ho
8 stien.dicens† distingue modos procedendi in iudicio,& in-
tellige ad veritatem:quandoq; enim procedit iudex ordina
riè,& tunc ordo iudiciarius est, quòd libellus offeratur,
& lis contestetur:vt notatur supra de iuramẽto calumniæ.
c.penultimo.§.penulti.& fi.supra vt lite non contestata.c.j.
§.consultationi.quandoq; verò procedit extraordinariè su
per famosis de quibus non constat,& tunc ordo iudiciari⁹
est,quòd vocetur is cõtra quem inquisitio fit,& quòd quę-
dam alia obseruentur de quibus legitur,& notatur de accu
sationibus.si constiterit.&.c.qualiter.ij.§.debet.& hîc libel-
lus non offertur,nec contestatur lis,imò contra absentem,
& contumacem proceditur:vt lite non contest. negotium
diffiuitur:vt ibi:& de hoc ordine iudiciario loquitur hîc
9 quia dicitur hîc quòd obseruat⁹ fuit,quod verum est.† quã-
doq; verò procedit extraordinariè,& puro,& mero officio
vt in notorijs,& tunc nec primus,nec secundus ordo iudi-
ciarius obseruatur supra de officio ordinarij.c.primo. imò
in talibus ordo iudiciarius est ordinem non per omnia ob-
seruare quod dic vt legitur,& notatur infra de iureiurã. ad
nostram.ij.§.penultimo.secundum Hostien.¶ Secundò op
ponitur:quia videtur quòd talis ordo extraordinarius in
hoc casu non sufficiat imò sit necessarius ordo solennis,&
per consequens libelli oblatio,ac litis contestatio quæ hîc
omissę fuerunt,licet & enim cum agitur de electione per
quam prælatus in prælatura instituitur,non sit necessarius
10 ille ordo supra vt lite non contestata.quoniam.§.porrò.† ta
men vbi agitur de destitutione prælati maximè propter cri
mẽ,& pręsertim vbi agiť de graui crimine videť necessarius or
do solennis,& per consequens libellus, & contestatio litis,
quia iste casus non excipitur in prædicto.§.porrò.& per

consequens à contrario illius § sub rubrica dicti capituli, &
ipsius tituli in rubro, & in nigro includi debet Ar. iij. qõ. ix.
decernimus. & in c. rursus. quicunq;. facit, quia licet cú agi-
tur de institutione prelati, causa dicatur beneficialis, neq;
summaria: tamen cum agitur de destitutione ipsius propter
crimen causa non dicitur beneficialis neq; summaria: vt pa
tet ex ijs, quę leguntur, & notantur in cle. dispendiosam. de
iudicijs. Solutio autem huius oppositionis ponit hîc per
Ber. in gl. *hîc patet*. quam glossam ponit Host. quasi de verbo
ad verbum. Nouella verò super dicta glo solum facit quas-
dam additiones satis leues, vnde primo remittit ad notata
sua in prędicto § porro. super illa gl. Secundò dicit quòd có
tra absentem accusatum etiam de magno crimine potest da
ri libellus de hoc. ij. q. viij. præscripta. & notatur in. l. absen-
té. allegata in gl. Tertiò circa id quod tangit gloss. de appari-
tore remittit nouella ad notata. j. de homicidio. c. tua. circa
finem. Quartò super dicta gl. ibi *l. ne diu.* &c. inducit concor
dantiam de notatis. ij. q. viij. c. j. & subdit q; Io. per hanc. l. di-
cit idem in dilapidatione: & not. hoc. iij. q. ij. quia ea. ante me
dium magnę gl. & sic solui potest inferior obiectio secundú
eum. Quintò de forma annotationis remittit ad notata in
Speculo de accusati § vlti. versu sed qualiter. in quo § multa
reperies de materia huius glos. & ibi vide, quando incipiat
11 currere annus, de quo loquitur hęc glo. † Sextò dicit quòd
de quorundam locorum consuetudine contumax habetur
pro confesso, de quo remittit ad prędictum § vlti. in princi.
Posteà subdit, quòd in ciuitate Bononieñ. per statutú mu-
nicipale, bannitus pro contumacia in causa criminis punit
de crimine. Remittit etiam ad notata in. l. absentem. allega.
& ibi in casu supplet, scilicet cum muliere, in quæstionibus
confessa de crimine petit accusatoré in officio publico con
stitutum pręsentari. & ibi *vel non*. alleg. Nouella. lxxxvj. di. tan
ta. vbi de hoc in gl. ij. & ibi: *moderni doctores*. dicit quòd licet
moderni tunc essent: nobis antiqui sunt, sicut Io. Vincen. &
Tancre. & de hoc. iij. q. ix. in summa. & ibi, *non contrahit*. alleg.
ẽ. de iudicijs. c. ij. & in fine subdit hęc verba, quasi non pro-
pter crimina, de quibus differebatur: sed propter illud exor
tum fuerit depositus, de iureiur. c. vlti. lib. vj. & sic secúdum
eum habes tres solutiones ex fine glossæ: & quartam habes
ex princip. gl. & quintam habes ex his, quę scripsi circa op-
positionem pręcedentem. Vel secundum eum dic quòd à té
pore excommunicationis lapsus erat annus. Dicit auté Ho-
stié. quòd hanc eandem materiam inuenies notatam per In-
nocen. ẽ. vt lite non contest. c. j. in prin.

12 ¶ PRIMO † quæritur circa materiam secúdæ oppo-
sitionis generaliter, quis sit modus procedendi in criminali
bus cótra reum absenté per cótumaciá, de quo hîc per Ber.
& iij. q. ix. in summa. & c. decernimus. per Io. & Archi. & in
Speculo de accusat § sequitur videre. vbi plenè de iure tam
canonico, quàm ciuili. De canonico verò principaliter hîc
dicamus. Si autem quæris de modo citandi, vide, quę scripsi
ẽ. eo. causam. in dictis Henrici, & aliquid per Accursiú. C. de
13 accusat. l. iiij. † Si autem quæris qualiter proceditur cum accu
sator est absens, tunc si non prosequitur accusationem suam
intra terminum iuris incidit in turpil. C. qui accus. non pos-
sunt. l. si ea. ff. ad turpilianum. l. prima. & per totum. Item pu
nitur extraordinariè, & etiam in expensis partis reæ, vt pręę
dicta. l. absentem. &. C. qui accusare non possunt. l. qui crimé.
& hæc vera sunt. si nondum fuerit in causa conclusum. Si au
tem conclusum esset, tunc distinguunt quidam Doctores:
quia aut accusator, & accusatus tempore latę sententię sunt
præsentes in iudicio, & aut tunc fertur condemnatoria,
vel absolutoria, vt est textus notabilis, & apertus. in. l. fina-
li. & ibi latè per Doctores & pręcipuè per Bartolum. C. de
14 accusationibus. † Aut vtraq; partium erat absens, & tunc
non fertur aliqua sententia diffinitiua: vt notatur. C. de ac-
cusationibus. l. absentem. & est textus rotundus, & clarus. in
l. absentem. ff. de poenis. quod tamen limitat ibi iureconsul-
tus. Aut accusator, & reus est præsens, & tunc absolutoria
ferri non potest: quia sic accusator poena talionis puniretur
qua absens puniri non posset. C. de accusationibus. l. vltima.
& de calumniatoribus. l. prima. sed condemnatoria ferri nó
posset: vt. C. ad. l. Iuliam. de adulterijs. l. quamuis indubitati
iuris sit. Si autem accusatus est absens, & accusator pręsens,
potest ferri absolutoria: quia tunc cessat ratio, & ius per có-
sequens. ff. de iure patronatus. l. adigere § quamuis. j. de appel.
cum cessante. Bart. in extrauagan. ad reprimendum. quomo
do in crimine læsę maiestatis sit procedendum. & quia qd
fauore alicuius concessum est, non debet in eius odium co-
uerti. vt. C. de legibus. l. quod fauore. Sed cóndemnatoria túc
ferri non posset per prędictam. l. absentem. verius tamé cre-
dit Henricus quòd ex quo est in causa conclusum, siue accu
sator, siue accusatus sit absens contumaciter iudex poterit
procedere ad diffinitiuam: quia tunc cessat ratio: quare re-
quiritur præsentia, vt est dictum: sed de hoc dic vt notatur
per Cynum, & Bartol. in pręallegata. l. quamuis. ¶ Præmis
15 sis † ijs videamus qualiter contra reum absentem contuma-
citer in criminibus procedatur, & primo qualiter proceda-
tur per modum accusationis. & hîc distingue, quia aut non
liquet, nec liquere potest de causa, & tunc siue lis sit conte-
stata, siue non, non proceditur ad diffinitiuam: sed excom-
municatur absens: vt. iiij. q. v. quisquis. & v. qõ. ij pręsenti. &
vndecima quęstione tertia. rursus. & c. quicunq;. & tunc si
venit intra annum absoluitur, & auditur super crimine. Si
post annum super crimine non auditur: quia intelligitur iu
ris interpretatione crimen confessus: vt in capi. rursus. & c.
quicunq; & de pręsumpt. nullus. secundum Goff. & Host. su
pra vt lit. non contest. c. & per Specul. in prędicto § sequitur
videre. & Io. An. j. de hæreticis. cum contumacia. in fine. lib.
vj. vnde post annum poterit excommunicatio aggrauari, &
etiam procedi ad suspensionem, vel perpetuam priuationé
officij, & beneficij: vt prædicto. c. rursus. & notarunt Ber.
Inno. & Host. de ætate & qualitate. cum bonę, vel ad relega-
tionem: vt. ff. de poenis. l. absentem § aduersus. & l. capitaliú.
§ primo quam poenam imò etiam deportationis, seu exilij
ecclesia potest imponere: vt. l. di. accedens. lxiij. di. synodo. j.
de calumniatoribus. c. j. in fine. vbi hoc no. gl. & infra de poe
16 nis. c. foelicis. li. vj. † Aut liquet, seu liquere potest de causa
& tunc aut non est lis contestata: & tunc dic per omnia: vt
supra quia nunquàm procedendum est contra absentem li-
te non contestata: vt supra de iudic. c. j. & vt lite non conte.
c. primo. & c. quoniam. vbi de hoc: Aut lis est contestata: &
tunc possunt testes recipi, & si de causa liquet senté tia diffi-
nitiua proferri. sic intelligo. c. decernimus. iij. q. ix. xxiiij. q. iij.
de illicita. xj. q. iij. rursus. & c. quicunq;. quę loquuntur in via
accusationis, & ideò intelliguntur lit. conte. licet ex litera
hoc non colligatur secundum Ber. hîc & Archid. in c. rur-
sus. & iij. q. ix. in summa posset tamen dici secundum Arch.
ibi quòd solus lapsus anni sine sententia amotionis à bene-
ficijs sufficit: vt vlterius non audiatur super beneficijs, &
ita videtur loqui c. rursus. sed super crimine super quo excó
municatio fuit prolata, bene audietur. C. de requiren. reis. l.
ij. & quę dicta sunt in excommunicatione eadem intelligo
in suspeñ. vt. ẽ. de ætate, & qualitate. c. cum bonę. vbi sic sen-
tire videtur Inn. & istud videtur ęquius secundum Henricú
& Ar. j. de re. iur. in poenis. lib. vj. De iure verò ciuili distin-
guitur vtrum poena est. ẽ. relegationem, & tunc reus nó po-
test condemnari: vt. ff. de poenis. l. absentem. sed multiplica-
bitur. vt. ff. si quis ius dicen. non ob. l. vna. aliâs sic. Secundò
principaliter videamus: qualiter proceditur contra reum
contumacem in criminalibus, in modum denunciationis,
17 vel inquisitionis? & hîc distingue: † quia aut quęritur de pro-
cessu faciendo super fama, & tunc sine ordine iudiciario, &
sine litis contestatione proceditur argumé. notatorum per
Ber. Inno. & Hostien. de sponsalibus. cum in tua. & hoc te-
net Landinus in cle. vna de officio ordinarij: Aut quæritur
de processu faciendo super principali, & tunc si inquisitio
est generalis tam in capite, quàm in membris, non est neces
sana

saria litis contestatio.sic intellige de re iudicata.cum.I.&.A. secundum Petrum,& Abbatem ibi:sed si inquisitio est specialis,& contra certam personam adhuc videtur posse procedi lite non contest.vt.§.sunt & alij.& §.debet.allegat.secundum Ber.de iureiur.ad nostram.ij.in gl.finali.& Hostié.hîc,& in summa.eo.titu.§.primo.versu. item & recipiuntur & Ber.& Host.in dicto.c.cum.I.&.A.in glossa fi.& Host.hîc & in summa.eo.ti.§.primo.versu.Item recipiuntur,& Speculatorem.de offic.iudic.§.ij.ad finem.& in rubrica de inquisitione.§.nunc tractemus.versu si autem inquiratur,& sic intelligitur capitulum istud secundum Ber.Inn.& Host.hîc licet Landinus in cle.pastoralis.de re iud.quoad denunciationis teneat contrarium:sed Henricus circa hoc videtur velle sic distinguere:quia aut proceditur,vel inquiritur cõtra aliquem ad instantiam partis,& parte prosequente inquisitionem:& tunc non valet processus lite non contesta.factis in principali:sed deberet procedi ad annotationem bonorum vel aliâs:vt notatur hîc &.c.rursus.&.c.quicunq;.&.&.c.decernimus.Aut proceditur officio iudicis,nulla parte instante,& est reus absens per contumaciam,& tunc procedit cõtra eum super principali lite non contest.vt prędicto.§.sunt & alij.& prędicto.§.debet:sed si est pñsens est ordo iudiciarius seruandus est aliâs non valet processus.ĩ.de purgatiõe canonica.cum dilectus.vt notat Landinus in cle.prima.de offic.ordinar.& Ber.in prędicto.c.qualiter.in prima glossa illius causa versu si verò infamatus quoad absentẽ.& in prædicto.§.debet quoad præsentem.nec obstat istud.c.quia hîc absens non condemnatur de criminibus.de quibus contra eum agebatur.s.homicidij incestus,& dilapidationis,sed papa eum deposuit ex eo quòd post contumaciam excommunicat* celebrauit:vt hîc dicitur in.§.nos igitur.quod potuit iustè fieri:vt.ij.q.j.de illis.&.c.si quis præsbyter.& meliùs.in c.si quis Episcopus damnatur.&.c.sequenti.& infra de clerico excommunicato ministrantę.latores secundum Speculatorem in.§.allegato.sequitur videre & Ber.& Hosti.hîc in fine magnæ glossę.vel dic quòd est speciale in dilapidatione,de qua hîc loquatur quòd in ea lite non contest.procedatur & testes recipiantur & est ratio:quia in ea publica commoda periclitantur:vt.iij.q.ij.quia ea secundum Speculatorem in prædicto.§.sequitur.versu.vel dic si placet.& iste est verus huius.c.intellectus.secundum Io.& Archidiaco.iij.q.ix.in summa.secundum eum. Vel de plano possum dicere,& forsan meliùs,& veriùs,quòd hîc loquitur in Papa cuius solennitatibus non arctatur.C.de testamẽtis.l.omnium.& cõcordat quod hîc notatur in gl.hîc patet.versu potest dici,quòd hîc recepti sunt:cui concordat Hosti.dicens quòd.c.in causis.infra de re indicata.fallit quando constat quòd expressè,& ex certa scientia Papa iudicat contra ius scriptum quia talia specialia ad consequentiam non trahuntur.de cõcess.pręběndæ.c.constitutus.& forte etiam crimina erant notoria,& notoria probantur:tunc enim cessat ordo iudiciarius:vt prædicto.c.ad nostrã.¶ Tertiò principaliter quęritur qualiter alienationes,&c.alia quæ facit excommunicatus excommunicatione durante,de iure valeant,aut non valeant:& hîc intro magnam glossam Inno.quę incipit excommunicatus enim.quam volo tibi per conclusiones expedire.

18 ¶ Prima † igitur conclusio est quòd igitur excõmunicatus nedũ à spiritualiũ imò etiã à tẽporaliũ administratiõe suspẽsus est,& sic administrare nõ pôt,& p cõsequẽs nõ pôt alienare res ecclesię quod videtur intelligendum secundum Innocẽ.de excommunicatis nominatim,& publicè.ar.infra de re iudicata.capitu.ad probandum,& de istis duabus qualitatibus vide quod notatur in cle.eos qui de sepulturis.& idem est secundum Innocen.si non nominatim:sed per sententiam tãtum in qua certum est eum incidisse.infra de ex-

19 cessibus prælatorum.c.finali.¶ Secunda † conclusio Innoc. est quòd excommunicatus res suas vendere donare,& aliâs emere potest,& tenent contractus,si eos faciat.xj.quæstione.tertia quoniam multos.in fine,& expressius infra de sententia excommunicationis.si verè.vbi dicitur,quòd etiam nouos contractus cum eis inire licet secundum Inno. sed si bene attendas prædicta iura,& perlegas inuenies secundum Hosti.quòd casus continent speciales,& ratio specialitatis potest colligi ex eisdem necessitas,scilicet contrahentium,& non fauor excommunicatorum,ideò aliter putat esse dicendum,videlicet quòd excommunicatus non potest contrahere,quantum ad vtilitatem suam,nec potest alium sibi efficaciter obligare:vt scripsi post eum supra in expositione literæ,super verbo factam ibi,& sic est hîc euidens argumentum Inn.autem ex prędicta quæstione infert:quòd for

20 tè dici potest † quòd si excommunicatus procuratorem ad negotia constituat,oritur inter eos actio mandati.non enim inuenimus huiusmodi contractus de iure censeri nullos.secundum eum. Veruntamen secundum Innno.hoc est expressum in iure quòd generaliter excommunicato non est participandum.xj.q.iij.sicut apostoli.& capitulis sequẽtibus.qui ergo contrahit cum excommunicato participat cum eo cõtra legem scriptam.ergo per legem dissolui meretur talis cõtractus.x.di.vides exceptis casibus in quibus hoc probatur à iure permissum:vt patet in eo quod legitur,& notatur.ŝ.de translatione Episcoporum.c.ij.§.sed neq;.versu finali.sed communiter tenetur opinio Inn.quod latiùs psequere: vt dicam infra in quinta quęstione Innocen.& circa eam,& vt

21 habetur in remissionibus vide per me datis.¶ Tertia † conclusio Inno.est ista,quòd licet in iudicijs non sit procurator excõicati admittendus.infra de sententia excõicationis.pet tuas.& de probationibus.c.post cessionem.&.C.de hæreticis.l.penul.& prędicto.c.ad probandum.non esset procurator rei.reus enim excommunicatus constituit procuratorẽ.ŝ.de iudi.c.decernimus.Tamen si excommunicatus in iudicio procuratorem constituat,etiam si sit actor,oritur obligatio,& solum exceptione repellitur huiusmodi procurator.sicut & ipse actor constituens repelleretur secundũ Inn. qui remittit ad notata sua supra de procur.consulti. vbi de hac materia plenissimè pertractaui:sed nolo pter hoc cõtemnere hîc notata alleg.Host.de iudic.c.intelleximus.& de except.cum inter priorem.§.primo.& fi.vbi pbatur: quòd in differendo excommunicatus in iudicio admittitur,& in agendo repellitur facit.infra de rescriptis.c.primo.libro sexta.sed ideò admittitur defendendo:quia hîc est in iure expressum secundum Host.sed licet quoad prohibitionem,& quoad vires exceptionis opponendæ procedat dictum Hostien.& in hoc bene concordat Inno. tamen quoad effectũ processum nullum reddendi maximè in casu in quo non esset exceptio opposita,vel opposita,sed repulsa,& à repulsione minimè appellatum,vel opposita,& ad probandum admissa:sed infra terminũ non probata,non crederem procedere dicta Host.imò crederem valere processum coram ordinario,vel eius delegato apostolico ante tamen excommunicationem impetrato agitatum,prout hæc clarè colliguntur ex hoc quę leguntur.ĩ.de except.c.pia.li.vj.& de rescrip.c.j.eodem li.& fortiori ratione dicerem valere contractus non tantum videtur ius offendi:quia ibi iudex non interuenit,nec per consequens ex prohibita communione fedatur. multa enim fieri prohibentur,quę tamen facta tenent infra de regularibus.c.ad apostolicam.& maximè cum non habent perpetuam prohibitionis causam:vt in proposito: vt no.ĩ.de sponsa.duorum.c.tua.in gl.ij.& de iure patro.c.primo.in cle.super verbo inhibentes.versu sed quæro quid si

22 contra.¶ Quarta † conclusio Inn.est quòd in spiritualibus non valet,quod fit ab excommunicatis:vt infra de appellationibus constitutis.j.quod intellige actiuè: quia ita loquitũ dicta decretalis imò etiam secundum Host.quod minus videretur rationabile nõ valet etiam qd actiuè fit in spiritualibus à suspenso.ŝ.de consuetudine.cum dilectus.§.quia nobis.fallit tamen secundum Inn.prędicta conclusio de duobus casibus.Primus casus est in ijs spiritualibus quæ facti sunt tantum.ar.ĩ.de pręben.c.pro illorum.&.ŝ.de rescript.

c.capitulum Secundus casus est, secundum quosdam, qui se-
cundum Inno. fortè non malè dicunt. vt si aliqui prælati ex-
cõicati sint ea ratione officij sui aliquid spirituale faciãt pu
ta quia prouideant alicui clerico de prælatura, vel canonica
tu, vel quia confirment alicuius electionem bene enim tũc
valet, quod fit ab eis, quandiu tollerantur. viij. q. v. c. nonne.
vj. q. iiij. c. j. & c. ij. secundum Inno. & e. c. q. j. c. si omnia & ca-
pitulis sequentibus. & infra de cohabitatione clericorum. c.
vestra. & de accusat olim. versu prouiso. secundum Host for
tè tamen secundum Inn. fallit hęc secunda fallẽtia vbi noto
rium esset, vel aliter probari posset quòd essent excommu-
nicati quia tunc nec hæc spiritualia, nec etiã alia recipi de-
berent, sed vel per appellationem, vel per alium modum, ad
superiorem esset recurrendum ar. ff. de minoribus. l. sit prę-
tor. § permittitur. allegat Host lecta, & notata de iure patro.
nullus, & inde est secundum eum, quòd cũ ordinato ab ex-
communicato Episcopo hoc sciente non dispensatur: sed cũ
ignorante tantum, vt legitur, & notatur supra de ordinatis
ab Episcopo. c. j. § fi. & c. ij nec obstat secundum Iun j. de ap-
pellationibus constitutis. j. quia ibi non ratione publici offi
cij, quod sibi cõpeteret eligebant: sed speciale ius suum, cũ ra
tione canonicatus, vel fraternitatis spiritualis, vnicuiq; cõ-
petebat, prosequebantur & in non excõicatos tantum reci-
derat publicum officium eligendi ita quòd ibi excommuni
cati non fecerunt ratione publici officij, quod nõ habebãt:
quia publicum officium eligendi in non excommunicatos
tantum reciderat, secundum Inn. & eo modo respõdet Ho-
stien. ad. c. cum dilectus § quia nobis. cum suis similibus. re-
mittit autem dominus Mar. de salua. ad no. Inn. j. de elect. c.
cum Vintuniẽsis. quæ ibi recitaui, & ad notata lo. cal. io pręǀ
dicto. c. ad probandum. & in. l. Barbarius. ff. de officio præ-
toris. & ad not. Innocen. s. de elect. c. illa. vbi omninò videas
23 quę ibi scripsi. † subdit etiam quòd non idem dicas, in reci-
piente: quia reuera nec Inn. illud sentit post modum dicit in
spiritualibus ad quęstiones tenẽdas. Prima est quòd in acti-
bus in quibus imprimitur caracter non impedit excommu
nicatio conferentis, nec etiam recipientis, quin caracter im
primitur, licet excommunicatio bene impediat executioné
recipiente existente excõmunicato publico, vel occulto, aut
conferente existente excommunicato publico: secus enim si
conferens esset excommunicatus occultus: vt prędicto. c. ad
probandum. secunda conclusio dñi Martini de salua. est ista
q in cæteris actibus spiritualib' irretractabilibus, sicut sunt
professio, & matrimonium nihil officit excommunicatio
cuiusq;. Tertia conclusio eius est, quòd in alijs actibus spiri-
tualibus excommunicatio conferentis ratione publici offi-
cij, si publica est officit, si occulta est, non officit. Si verò cõ-
fert ratione priuati officij eius excommunicatio etiam oc-
culta actum impedit, & idem etiam de excommunicatione
occulta recipiẽtis. Omnis enim excommunicatio etiam oc-
culta recipientis collationem iuris spiritualis propter duos
casus duarum quęstionum suarum proximè pręcedentium
reddit actum nullum, secundum eum, super quo vide quæ
scripsi in prædicto. c. consulti. in. ij. quęstione. & maximè ibi
in versu. & est ratio huius: quia excommunicatus, & omnia
etiam quæ ibi scripsi in. xj. quæstionibus primis, & etiam in
xiiij. quęstionib'. remittit autem Nouella ad ea quę scripsit
in prędicto. c. pia. ver. de hoc satis scripsi in. vij. oppositione.
vbi de hac materia latiùs, quã alibi & meliùs pertractauit.
24 ¶ Quinta † conclusio Inno. concordans cum. ij. q. eiusdem
Inno. supra pręcedente est ista quòd generaliter omnes con
tractus initi, cum excommunicato ipso, etiam se excommu
nicatum esse sciente & excommunicatio durante tenent, &
quòd ex his agitur si conueniatur etiam durante excommu
nicatione: & hoc vltimum admittit Host. q quia ipse excõi-
catus, licet huiusmodi contractu durante excõicatiõe inito:
excõicati enim cęteris obligantur, & alios sibi obligant, dñ
sunt excõicati. vt. c. qm̃ multos. in fine. & c. si verè. allegatis.
& tempore excõicationis durant obligationes: licet agi non
possit ex eisdem sum excõicati. vt. c. cũ inter. & c. per tuas.
alleg. Ex his quasi inferẽs Inn. subdit q pẽdente excõicatiõe,
suspenditur effectus debiti, puta fidelitate astricti. Sed cõtra
25 opponit. † quia imo videtur, q iuramento fidelitatis astri-
cti, adueniente excõmunicatione, sint à iuramento absoluti,
vt. xv. q. vj. c. nos. & c. iuratos. & hoc verum recipiendo abso
lutionem pro suspensis, quia durante excõmunicatione iu-
rati non sont astricti, ad seruationem iuramenti, nec obst.
xj. q. iij. Iulianus. & c. quoniam multos. quia ibi potius narrat
factũ, quàm ius, vt ibi etiam colligitur, hoc tamen bene cer-
tum est. q post absolutionem, bene agent excõmunicati, ex
contractu in excommunicatione inito. Rationibus prædi-
ctis, quia contractus tenet, licet agere non possit excõmuni-
catus, excõmunicatione durante Hosti. autem in sua opi. in-
duratus, simpliciter dicit q excõmunicatus non potest sibi
alium ciuiliter obligare, & q naturalis obligatio, ex morbo
inobedientiæ, & excõmunicationis, adeò inficitur, quia ex
illa efficaciter agi non potest, vt patet in eo quod legitur, &
not. in. d. c. si verè. respon. j. vers. j. subdit etiam. id quod dicit
Inno. excõmunicatos alijs obligari, dum sunt excõicati, esse
verum, de iure, & de facto, sed id quod dicit Inno excõmu-
nicatos alios sibi obligare, de facto tantum procedit, quià
de iure obligatio est inefficax, fatetur tamen Hosti. q si antè
excommunicationem sibi aliquos obligauerit, per superue-
nientem excõmunicationem, non tolluntur priores obliga-
tiones, licet ex eis, agi non possit, excõmunicatione duran-
te, vt. c. cum inter priorem. & c. per tuas. alleg. fatetur etiam.
Hosti. hoc quod dicit Inno. de suspensis debiti, fidelitate iu-
rati, & alleg. in feudis, hic finitur lex. c. domino guerram. di-
cit tamen quòd aliquotiens, ad maiorem confirmationem,
vel quia aliqui nihilominus de facto, debitum fidelitatis ser
uant, absoluuntur per Papam, & absoluti denunciantur re-
mittens ad lecta, & notata. j. de pœnis. c. fin. Prætereà dicit,
quòd tempore. c. Iulianus. xj. q. iij. ecclesia erat impotens, &
depressa, & fatetur cum Innoc. quòd ibi potius narrat fa-
ctum. quàm ius, vt ex illo. c. colligi potest. plus dicit Hostiẽ.
quòd ex proximè dictis infertur Argumen. efficax, quòd ex
contractibus cum excommunicato initis, nulla pro ex-
communicato actio efficax oriatur. Si enim antiquæ & effi-
cacia debita, & iurata, per superuenientem excommunica-
tionem impediuntur, & suspenduntur, sed post absolutio-
nem restituuntur, vt supra scripsi, post Innocen. satis debet
apparere iustum, & rationabile, cuilibet catholico, & fi-
deli. quòd excommunicatus contrahens, nullum sibi pos-
sit efficaciter obligare, & quod quantum ad ipsum adeò in-
telligantur mortificati contractus, cum eo initi, quòd nec
post absolutionem possit agi ex eisdem. Et inducat simile,
de bonis operibus ante mortale peccatum factis, & de illis
quæ fecerunt in mortali peccato constituti. Prima siqui-
dem per peccatum subsequens mortificantur. Sed postea
per pœnitentiam resuscitantur, & restituuntur velut postli
minio. Secunda vero quia mortuum, nata sunt per pœnitẽ-
tiam resuscitari nõ possunt: vnde versus illa reuiuiscũt, quæ
mortificata fuerunt, viuere non possunt quæ mortua nata
fuerunt & probantur hęc secundum eum, de pœni. di. iiij. c.
piom. & c. seq. quia § pœnitentia ergo. & notan. in summa.
Hosti. de pœni. § & an ficto pœnitenti. responso primo, &
ad hoc etiam secundum eum, facit optimè quod not. in sum
ma sua, de testamentis § quis sit effectus. sub § j. ab illo versu
item deportatus institui non potest. vsq. ad illum sub § quia
bus autem verbis. sed contra suam opinio videtur expres-
sum arg. secundum eum. j. de iudæis ad liberandam. in deci-
sione § certum. ver. sub interminatione. sed ibi patet, solu. &
j. de hæreti. c. sicut ait § j. & idem tenuit ipse Hosti. in. d. c. si
vere dicens se mutari. quomodo christianus de hoc dubitat
dominus Mar. de Salua. non obstanti. rationibus Host. dum
legebat hanc decretalem, me audiente, stabat firmus in con-
traria opi. Inno. & probabat per rationes & fundamẽta va-
lidissima quæ inferius latè sequuntur. Prima ratio est, quia
lex inficiens alienationem, hoc exprimit, ergo vbi nõ expri-
mit non est nulla, & tñ hic nõ reperitur expressisse. Secunda
ratio est,

ratio est:quia natura contractuũ est, quòd sint vltro citroq;
obligatorij,& tamen ipsum excommunicatum obligant cũ
eo contrahentes,ergo hæc contra contrahentes cũ excõca-
to obligationes excõicato acquirunt. Tertia ratio est: quia
contractus:vt cõiter sunt iure gentium excõicatio verò iu-
ris positiui modo per iura ciuilia,siue positiua iura gẽtium
tolluntur. Ad fundamentum autem Host.respondet,dicens
ꝙ quanquàm cõmunio sit excommunicatio prohibita, &
ex hoc in modum consequentię,contractus sint excommu-
nicato ꝓhibiti expressè,nec principaliter,nec directè,nec
lex ciuilis,nec lex canonica reperitur,quæ inficiat illos. Prę-
tereà lex canonica,vel ciuilis ꝓhibitoria, seu irritatoria nõ
habet locum nisi in casibus expressis,& censentur permissa
omnia quę expressè non repersũtur prohibita.vt.ff.ex qui-
bus causis ma.l.nec non.§.quod ait.ver.quę clausula.vbi con
cordantiæ,&c.ff.de testibus.l.j.§.j.ver.& ij quibus cum simi-
libus. Dicit etiam quòd hęc opinio communiter approba-
tur pet omnes fatetur tamen,quòd cõtrahentes,seu alio mo
do cõicantes cum excõicatis scienter peccant.quod regula-
riter intellige:quia qñq; fallit,& intellige hoc regulariter de
veniali peccato,licet qñq; locum habeat in mortali:sed dic
vt legitur,& notaſ.ĩ.ꝙ metus causa.c.sacris.& quod ibi scri
psi. Prędicta autem opinio Inno.& Mar.semper mihi pla-
cuit,& hodie placet per ea quę scripsi in.c.consulti.allegato.
& per ea quę latè scripsit Nouella de sententia excõicatio-
nis,decet nimus.libro.vj. in tertia suppletione suę vltimæ
glossę,quę incipit idem Io.monachi quem omninò hîc iun
gas.& vide etiam Io.cal.in.c.di.quam ponit in prędicto.c.ad
probandum.& in quadam disputatione quam fecit,quæ in-
cipit excommunicatus,& quę scripsi in prædicto.c.consul-
ti.an.xij.primis quęstionibus.& etiam.iij.q.xiiij.& quæ dicã
ĩ.post Henricum.& in prędicto.c.pia.in.vj.oppositione. &
habebis tunc de hac materia ad saturitatem.sed plus fortè
quàm poteris memoriæ commendare. Sexta conclusio Inn.
26 est ista † quòd si excommuuuicatus spolietur,aget post abso-
lutionem interdicto,vnde videtur quòd nemini licet excõi
cato sua auferre.& ideò dicit post absolutionẽ:quia si priùs
ageret obstaret exceptio:vt notatur de procur. ex insinua-
tione.glossa penultima.& super ea secundum Nouellã. Pręe-
dicta autem quęstio Inn.placet Host.nisi forsan ex iusta cau
sa per ecclesiam,vel per iudicem suum,hanc potestatem ha
bentem diffidatus esset,vel excommunicatus:vt patet in eo
quod legitur,& notatur.de hęreticis.c. excommunicamus.
& .§.moneantur.& de homicidio.pro humani.§.fina. versu
penultimo,& fi.li.vj.aliàs enim non debet quis alij authori-
tate,seu temeritate propria violentiam inferre,seu ius sibi
27 dicere.vt.ff.de vi priuata.l penultima. † Posteà subdit Ho-
stien.quòd hęc sexta quæstio Inno.per eum approbata non
obstat ei,quod ipse scripsit contra quintam quęstionem In-
no.proximè præcedentem quod ibi scripsi:quia aliud est ꝙ
excommunicatus ex contractu voluntario actionem acqui
rat,quod ipse non admittit. Aliud est quòd ex violentia sibi
illata agere possit quod ipse concedit,& est ratio diuersita-
tis triplex. Prima ergo ratio diuersitatis est quòd in primo
casu contrahens ingerit se voluntarię participationi homi
num,vnde ei imputãdum est,& cum ex hoc puniri debeat
nõ debet exinde commodum reportare:vt patet ex ijs quę
leguntur,& notãtur.ĩ.de dona.inter virum,& vx.c.& si ne-
cesse.sed in secundo casu excommunicatus nihil agit:sed pa
titur tantum contra iura,& ideò est ei nõ immeritò succur-
rendum.& probatur hęc ratio diuersitatis.ĩ.de clerico ex-
communicato ministrãte.c.illud.§.illud. Secũda ratio diuer
sitatis est:quia in primo casu contra ius facit excommuni-
catus,& ideò meritò per ius est ei obuiandum. In secundo
verò qui est spoliatus contra ius debet ei contra spoliatoré,
qui ius offendit.per idem ius meritò subueniri ar.x.di.vides
C.de legibus.l.non dubium.ĩ.de trãslatione Episcoporum.
c.quanto.§.cęterum.cum concordantijs.& ex hoc etiam pa
tet,quòd hęc non contrariantur,sed consonant:quia vtroq;
casu contra offendentes iura per eadem dicimus ꝓcedendũ,
quę & contra tales sunt armanda. C.de adult.l.cum vir nu-
bit in fœminam. Tertia ratio diuersitatis est:quia in primo
casu fauor excõicati deprimitur,& reprimitur. in secũdo ve
rò ex æquitate iudiciali sibi iustitia reseruatur.ĩ.de except.
cũ inter priorẽ.§.j.sed nõ vrgent me prædicta motiua quin
videlicet stem cũ opinione Inno.in quinta quęstione pręce
denti. Illa enim motiua quę ad confirmationem huius sextę
conclusionis bene accepto tan quàm vrgentia ad illam quę-
stionem inferendam.alia verò motiua quę dictam quintam
quæstionẽ impugnare videntur,quę cõsistere videnſ in hoc
solo,videlicet ꝙ fauor nõ est excõicato exhibendus.& ꝙ ex
ea cõione interdicta ac iuris offensione,ex qua debet excõi-
catus puniri non debet primũ reportare me nõ vrgente:vt
prędixi,& est ratio:quia non in modum fauoris, vel primi
acquiritur excõicato actio ex contractu,in modũ iuris cõis,
ac etiam iustitię,& rigoris ex natura ipsius contractus,& ex
facto ꝓprio ipsius excõicati contrahentes sibi acquiritur
obligatio,& actio:vt.ff.de act & obl.l.quęcũq; gerimꝰ. Prę-
tereà etiam dico ꝙ nulla lex canonica,vel ciuilis imponit ta
lem pœnã cõioni ꝓhibitæ,seu damnatæ.& ideò non debe-
mus dicere hanc pœnã,esse à iure impositã in auth.de trien.
& semisse.§.cõsideremus.ff.so.ma.l.si verò.§.de viro.maximè
enim quoad pœnas,quę incurri habẽt ipso iure strictam fa-
ciamus interprętationẽ,& casum nõ expressum habeamus
simpliciter pro omisso.ĩ.de electione.c.statutum.li.vj.& qđ
scripsit Nouella super rubrica in pœnis.in.q.mercuriali.de
reg.iur.li.vj.& hinc est ꝙ dicimus,ꝙ in casibus vbi non re-
periuntur à iure statutę certæ ordinariæ pœnæ,pœnę om-
nes sunt arbitrarię,vt.ff.de pœnis l.sed & hodie.ar.ff.de iur.
deli.l.j.in fine.&c.ĩ.de offic.deleg.c.de causis.nũquid enĩ vi-
des à lege prohibitum dolum,vel metum in contractibꝰ cõ
mittere:vt.ff.&.C.de dolo per totum & qđ.me.causa per to
tum nunquid ergo dices in pœnam dolum,vel metũ inferẽ
28 tis cõtractus omnes per dolum,vel metũ initos. † Certe mo
tiua Host.si vrgerent istud inferrent quod tamen falsissimũ
est.nam tales contractus regulariter valent,licet per iudicẽ
rescindi possint:vt.C.de inutilibus stipu.l.dolo.& est ratio
huius:quia tales contractus lex non damnauit:sed eos indu-
xit,sed confirmauit,quãquã excõicato cõionem prohibue-
rit,& hanc rõnem ponit Cynus post Pe.in simili.C.de legi-
bus.l.nõ dubiũ.in.vij.oppositione ꝓxima enim causa actio
nis,& obligationis introducendæ est contractus.& tñ causa
proxima debet inspici.ff.de condic.ob tur.causam.l.pe.in fi.
primi responsi.nec obstat ꝙ prohibitio alienationis facta à
lege alienationẽ reddit nullã:vt patet in ꝓhibitione aliena-
tionis rei minoris,aut ecclesię,vel dotalis:vt scripsit Inn.de
testamentis,Raynaldus.gl.pactum enim.versu vbi.s.lex. Di-
co enim illud verum dum lex directè,& principaliter alie-
nationem ꝓhibet nõ autẽ cum indirectè,& in modũ cõse-
quẽtię sequiſ talis ꝓhibitio,& patet ista solutio ex ijs quæ
leguntur,& notantur.ff.de authoritate tuto.l.j.in prin.mo-
do sic est in proposito.vt superiùs declaraui.igiſ &c. ¶ Septi
29 ma † conclusio Inn.est ista ꝙ si quis cum iuramento,vel sine
iuramento promittit aliquid alij excõicato dare cõsulimus.
ei ꝙ det.nã hoc iuramentum,vel promissio absq; interitu
salutis æternę seruari põt:vt.ĩ.de iure iur.c.si verò.sed extra
eũ fortiùs videſ vrgere.e.ti.c.si debitores.& facit scđm No
uellã qđ ipsa scripsit.ĩ.de excep.c.vlti.maximè si aľs seruari
debet scđm eũ.sed cõtra hoc opponit In.q a tale iurm nõ vř
posse seruari sine peccato.nã in nullo casu cõicare debemus
excõicato.xij.q.ij.cũ excõicato,& si cõicamus,peccamꝰ etiã
mortaliſ,vt pđ.c.sacris.rñdet In.ꝙ cũ licitũ sit ab excõicatis
emere,& eis vẽdere,& cũ eis cõtrahere saltẽ ꝓ vtilitate, &
necessitate sua:vt.ĩ.de sent.exc.c.si verò.& etiã ex pietate pos
sit dari aliquid excõicato.xj.q.iij.qm multos.& ita licet ea fa
cere,quę in cõtractibus cõueniunt:quia aliter sequeretur,ꝙ
ecclia machinareſ fraudes,vel mendaciũ qđ esset absurdũ
xxij.q.ij.cum humilitatis.&.c.primũ.&.c.nec artificio:quia

nec videtur fuisse intentio condentis canonem quòd alius
pùniretur, nisi excommunicatus. Item si seruiens tenetur ei
seruire: vt promisit. xj. q. iij. c. Iulianus. & c. Imperatores. vbi
satis innuitur, quòd apostaticis dominis debemus de oíbus
iuribus respondere. nam possunt comprehendi sub patrefa-
mil. vt prędicto. c. si verè. nec est reuocata ratio prędictorũ
30 per. c. xv. q. vj. ius. & c. iuratos. † quia illa capitula specialiter
loquuntur in absolutioné à fidelitate, & à iuramentó fideli-
tatis, vbi idcirco speciale statuitur, & reuocatur prędictus
canon Iulianus. & c. quoniam multos. quia vale magnum fo
mentum erat excommunicationis, quando videbat se comu
tari de magna caterua vassallorum, vel dic quòd hoc ibi fa-
ctum fuit, propter multam malitiam excõicati, & per con-
sequens modo id fieri non posset, nisi sentialiter absolueren
tur, & quòd ipso iure absoluti non sunt. hoc tamen fatemur
quòd non esset cum excommunicatis, communicandũ, nec
contrahendum, si inde superbiores fierent, vel si apud aliós,
æquè bene, vel etiam aliquantulum minus contrahi posset:
sed Hosti. dicit, quòd sine peccato non videt, ꝙ possit con-
trahi cum excommunicato, vel aliquid promitti ei, seu sol-
ui, nisi in casibus tantum à iure expressis, & sicut sunt casus
contenti, ac scripti in iuribus per Inn. superiùs allegat. super
quo vide quod notatur. ĩ. de sent. excom. cum desideres. § pri
mo. versu. nec Episcopus. & c. quòd in dubijs. § nullus. & c.
31 inter alia. § illud. vbi est hoc expressum. † dicit etiam Hosti.
quòd vasallorum fidelitas, est suspensa. quãdiu dominus est
excommunicatus. vt patet in feudis hic finitur lex. c. domi-
no. nec obstat quod dicit Inno. ecclesiam nõ debere machi
nari fraudem, vel mendacium. Dicit enim quòd contrahen
tes cum ipsis, non fraudantur, sed ipsi excommunicati, non
ab ecclesia, sed à seipsis decipiuntur. subdit quòd hęc duo di
cit se sentire in fauorem fidei, & censurę ecclesiasticę, & etiã
animarum etiam ipsorum excommunicatorum, & in odiũ
peccatorum suorum, videlicet quòd excommunicati alijs
efficaciter obligentur, sed sibi alios non obligent cum effe-
ctu: vt sic districti faciliùs conuertantur. dicit & enim. quòd
si cum alijs contrarium sentiret, scilicet quòd excommuni-
cati indistinctè possent alios sibi efficaciter obligare. non vi
det quomodo posset esse, quin ex hoc ijdem excommunica
ti fierent superbiores, & minus reuererentur sanctam eccle-
siam, & censuram, quod visus est Inno. supra probare. Illud
verò admittit, quòd excommunicato egenti, causa huma-
nitatis eleemosinę possimus aliquid erogare. xj. q. iij quoniã
multos ad finem. quid autem de prædicta septima quęstio-
ne Innocé. sit tenendum, remittit ipse ad notata sua in sum-
ma sua de sententia excommunicationis. § & quæ sit pœna.
seu. § quid si teneor sacramento. fatetur tamen quòd illud qđ
ibi dicitur, debet intelligi de promissione, & iuramento, ei
facto ani equãm esset excommunicatus. Nouella autem li-
cet circa septem prędictas quęstiones recitet ad literam di-
cta Inno. & Hosti. nihil tamen addit de suo in effectu mòre
suo. dominus Mar. de salua quoad materiam prędicti capi-
tuli Iulianus. dicit quòd ista est veritas, quòd tempore pri-
mitiuæ ecclesię subditi tenebantur obedire dominis hære-
ticis infidelibus, paganis, excommunicatis. sed hodie secus
excommunicatione durante per. c. nos sanctorũ. & dicit ꝙ
hîc cõmuniùs approbatur quantũ ad vasallos excõicati. de
hæreticis dicat esse casum ĩ. de hæreticis. c. absolutos. de alijs
autem dicit cõiter approbari, quod hîc notat Inn. videlicet
ꝙ regulariter excommunicatio non absoluit à debito, vel à
seruitio de iure. licet probabiliter in cathedra posset teneri
contrarium, per. c. quoniam multos. quia ibi videtur ex cer
ta ratione ius speciale inductum in certis personis ergo in
alijs in contrarium est ius cõe. ff. ad municipal. l. j. in fine. fi-
naliter dicit dominus Martinus circa materiam quæstionis
32 principalis. † Si quęris de iudicialibus. tunc si respectu perso
nę iudicis, si publicus est excõicatus vitiantur. si occultus est
secus. vt prædicto. c. ad probandum. cum ibi notatis præser
tim per Calde. in distinctione. si respectu partis regulariter
valent, quę fuerit cum eo fallit in prelato públicę excõicato
agente, vel defendente. quia interdicta est sibi administratio
vt hîc, & ideo non potest ius ecclesię in iudicium deducere
nisi fortè sententiam pro ecclesia reportaret: vt Host. de ꝓ-
cur. l. non eo minus. Item fallit in casu. c. primi. de rescript. li.
vj. quod tñ intelligunt quidam in commissione causæ prin-
cipalis, & non in commissione articuli ad causam pertinen
tẽ, secundũ eum. si autem quęris de extraiudicialibus, tũc in
patrimonialibus tene not. hîc per Inn. in spiritualibus, verò
distingue inter publicum, & occultum: vt hîc distinguit In-
no. saluo casu de sacramento, quę actiuè & passiuè ipso iure
tenent. ĩ. de eo qui duxit in matrimoniũ. c. significasti. & ix.
q. j. in summa. & c. j. & c. pro illorum. ĩ. de sent. excõ. saluo ꝙ
carent executione: vt. s. de ordinatis ab Epo. c. ij. & c. fi. & ĩ.
de scismaticis. c. j. vbi vide bonam gl. Inn. de alijs autem spiri
tualibus in quibus non imprimitur caracter, si sint omninò
retractabilia, vt religionis professio, tenent: secus si sunt re-
tractabilia, vt electio, & collatio beneficij, super quibus re-
mittit ad lecta. & nota. in. c. si celebrat. & in. c. pe. de clerico
excõicato ministrãte. & in prędicto. c. ad probandũ. ¶ Octa
ua conclusio Inn. est ista, quòd ex quo inquisitio sit cõtra ali
quem, ex tunc non licet sibi alienare: vt. ĩ. de accusat. c. si. qđ
dic vt ibi legitur, & notatur. Henricus autem materiam prę
33 cedentis quęstionis aggrediẽs. † Primò de multis casibus se
expedit remissiuè: nam quoad iudicialia remittit ad no. suã.
s. de iudic. intelleximus. quę ibi scripsi in prima quæstiõe, &
etiam ad notata sua in prędicto. c. ad ꝓbandũ. de impetra-
tione aũt rescriptorum, remittit ad lecta, & no. in. c. ipso iu-
re. de rescriptis. li. vj. & ad notata sua de offic. deleg. pruden-
tiã. § sexta. vbi de hoc satis etiam scripsi. De ꝓcuratoris autẽ
constitutione. & de gestis per ꝓcuratorẽ huiusmodi remit-
tit ad no. suã. ĩ. de proba. c. post cessionem. de quo satis scripsi
s. de ꝓcur. consulti. de testamẽto aũt seu vltima voluntate
excommunicati remittit ad no. suã. ĩ. de hereticis. excõicam
j. § credentes. De compromisso, seu arbitrio in excõicatum
facto, remittit ad not. sua. in. c. intelleximus alleg. in alijs au-
tem casibus hîc distinguit. inter excõicatum occultũ, & pu-
34 blicũ. † De occulto excommunicato & per ecclesiam tolle-
rato quoad temporalia. dicit quòd valent siue pro siue con-
tra se tenet, ꝙ valent sequẽs, quę scripsi in. ij. & v. quęstioni-
bus. Inn. quoad spiritualia autem quę facit excõicatus ratio
ne públici officij. dicit idem vt. c. nonne. § tria. & l. Barba-
rius. sequens quæ scripsi in. iiij. quæstione Inn. & quę scripsi
post Inno. de electione nihil. & ipse Inno. in prædicto. c. si
verè. licet Host. quoad collationem beneficiorum, ibi con-
tra, & ibi de hoc etiam per Henricum, & per Io. xxiij. qõ. j.
in summa. in prima gl. & per Archid. xxxij. q. v. pręceptum,
licet Io. ibi contra in spiritualibus autem gestis per excom-
municatum óccultum non ratione públici officij: sed ad
suum commodum: vt quia acceptum beneficium vigore
gratiæ dicit talia non valere saltem in effectu nisi per supe-
riorem, posteà confirmentur ar. de clerico excommunicato
ministrante. postulastis. vbi notat Goff. quòd beneficia col-
lata excõicato post absolutionẽ, per eam retineri nõ possunt
quia excõicatus titulum non recipit, & ideò absolutus non
retinet, quod in excõicatione inefficaciter recępit, nisi cum
eo fuerit dispensatum: vt ibi. & idem tenet Arch. lxj. di. c. j.
licet fortè talia teneant ipso iure in persona excõicati occul
ti, vt notat ꝓlixè Cõpo. s. de electione. c. ꝙ sicut in. iij. collñ.
versu itẽ quęritur, an prelatus. & versu Item decimus. & Gu
lielmus de monte laudimo. in cle. ĩ. de relig. domibus. super
verbo fortiùs. de quo tñ remittit ad no. sua in ꝑdicto. c. po
35 stulasti. & in. c. apłicę. e. ti. & iste casus nõ est tactus. s. † Ego
aũt saluo casu ꝑdicti. c. ipso iure. semper credidi, & credo ꝙ
collatio bñficij facta excõicato de iure tenet. qa cũ dispẽsa-
tione bñficiũ retinere põt: vt dicit ꝑdi. decret. postulastis. &
tñ si nõ tenuisset prima collatio sola dispẽsatio absq; noua
collõne, ad hoc nõ sufficeret. Vñ qđ ibi dr̃ ꝙ clicus excõ. vin
culo innodatus ecclı̃astica bñficia conferre non potest: intel
ligo com

ligo commodè, vel absq; peccato, aut impunè, seu honestè
ff. de verb. sig. l. nepos. potest enim Episcopus super hoc dis-
pensare: vt ibi notat Ber. in gl. ij. & Inn. de temporibus ordi
nandorum. c. dilectus. qui tamen non semper beneficia con
ferre habet, & hoc ideò quia defectus: ibi non interuenit
ex parte tituli, vel ex quauis alia causa quæ reddat ipsam col
lationem nullã: sed potiùs ex parte inhabilitatis personæ cu
ius dispensatio relinquitur Episcopo: vt. s. de maioritate, &
obedientia, per tuas. ex qua propter ipsam penes se non reti
nuit, sicut fecit in excommunicatis ordines recipientibus.
de sententia excommunicationis. cum illorum. & in simo-
niacis. j. q. j. & in criminibus post peractam pœnitẽtiam exe
cutionem impedientibus. de quibus. s. de renũcia. c. nihil. §.
propter. excommunicatio enim non est nisi ad eruditionẽ,
& disciplinam. nec debet excedere contumaciam. de consti.
ex literis. & de electione, qua diligentia secundum Baudui-
num in cle. j. de relig. domibus. qui pręmissa intelligit de col
lat. ordinariorum, & etiam propriè si motu proprio contu-
lerit, aliâs secus: vt. c. ipso iure. alleg. iunctis lectis, & notatis.
de rescript. ad audiẽtiam. ij. sed qd de collatione executoris
apostolici facta expectanti excommunicato vigore gratiæ
expectatiuæ ante excommunicationem impetratę breuiter
Laudinus vbi supra hoc disputationi relinquit: sed magis
puto valere collationem ipso iure per pędicta. non obstat
c. ipso iure. quia fundatur in materia surreptionis, & ponit
ius nouum, & per consequens suos terminos non transcen-
dit, nec tamen loquitur de executore, in quo etiam cessat ma
teria surreptionis, nec obstat cle. & si apostolicæ. de offic. or
dinarij. quia executor non æquiparatur legato: quia collatio
legati est libera, & volũtaria. collatio verò executoris neces-
saria. facit etiam ad proximè dicta: quia gesta in personam
excõicati regulariter tenent, nisi in casibus in quibus repe-
ritur expressum, ꝙ non teneant: vt patet ex dictis. hoc autẽ
in casu de quo nunc agimus expressum non reperio: sed po-
tiùs totum contrarium etiam per pędictum. c. postulastis.
super quo vide quę scripsi. s. de ætate, & qualitate. c. cum bo
nę. & per moderniores in cle. auditor. de rescrip. & in. c. ipso
36 iure. & in. c. ꝙ sicut. allegat. † Sed pone ꝙ collatio beneficij
facta excommunicato absoluitur excommunicatus: nunqd
absq; dispensatione alia poterit beneficium retinere vide-
tur ꝙ sic: quia excõicati, vel suspensi post absolutionem om-
nia iura recuperant: vt notatur in pędicto. c. quia diligen-
tia. in gl. fi. & probatur ibi, & in iuribus. in dicta glo. allegat.
in pędicto. c. ex literis. sed ego prima facie cõtrarium tene-
rem, videlicet ꝙ ad maiorem correctionem, & pœnitentiã
excommunicati absoluti, & ad maiorem obedientiam pro-
pter pręcedentem contumaciam, per eum ecclesię exhiben
dam est statutum in iure quòd teneatur ab ecclesia dispen-
sationem petere, & obtinere per. c. postulastis. & per. c. cum
bonę. allegata. ad quę nescirem aliter respondere, & quòd
donec dispensationem obtinuerit, debet ab administratio-
ne cessare. sed nunquid superior posset hanc dispensationẽ
denegare, & beneficia sic eis collata auferre, & prima facie
videtur quòd sic per præalleg. c. postulastis. in principio ibi
cum dicit nisi forsitam cum eis fuerit misericorditer dispen
satum. si enim dispensatio huiusmodi procedit à misericor-
dia, ergo non à necessitate ar. ff. de adimẽdis legatis. l. rem le
37 gatam. † De publico excõicato quoad temporalia ad admi
nistrationẽ ecclesiasticam pertinentia. dicit Henricus id qd
scripsi. s. in prima quæstione Inn. Cui concordant Ab. & Io.
an. in. c. pia. videlicet quòd ipso iure non tenent. & idem di-
cit alijs, quoad actus publicos, & ciuiles exercendos: vt sunt
iudicia, & authoritates, & decreta per. c. cõsulti. & c. ad pro-
bandum. & de immunitate ecclesiarum. aduersus. § quia ve-
rò. secundum Abb. & Io. and. in. c. pia. In alijs autem quoad
præiudicium excommunicati, & vtilitates aliorum stat ꝙ
valent, & agi potest excommunicatione durante, siue scien-
ter, siue ignoranter &c. & in hoc concordant omnes hic, &
in. c. pia. ar. in. c. intelleximus. & c. quoniam multos. & de do-
natio. inter dilectos. & quo scripsit Bar. Brixieñ. in quęstio-
ne dominicali. de cessionario excommunicato, quem dicit
agere excommunicatione durante. sed quoad commodum
excommunicati, refert Henricus dissentionem inter Inno.
& Host. quã vidistis. s. circa secundã tertiam, & circa quin-
tam, sextam, & septimam quęstiões Inn. qui Inn. tenet quòd
valent Host. quòd non valent opinionem autem Hosti. te-
nent Card. infra de vsuris. quàmquàm. in fine. libro sexto. &
in. c. pia. vbi per Host. & Io. an. in dicto. c. pia. & Hosti. de hæ
reticis. sicut ait. & Hugusio, & Laurentius. iij. quæstione no
na. re vera & Bar. brixieñ. in quęstione venerabili, q̃ incipit.
quid cum esset excommunicatus. Sed opinionem Inno. te-
nent Ab. in. c. pia. & Archid. xj. quęstione tertia. excommu-
nicatos. in glossa secunda. & xv. q. vj. nos sanctorum. in glos.
prima. & repetitur per Inno. in. c. si verè. & c. consulti. & eã
amplectitur consuetudo, & pro ea videtur casus expressus
de pœnis. fœlicis. § verum. libro sexto. nec valet ratio Host.
quia multa fieri prohibentur &c. vt. c. ad apostolicam. cum
ibi allegat. & § biduum. & l. relegatorum. § ad tempus. & ea-
dem ratione non valerent contractus, quoad vtilitatem cõ-
trahentium cum excommunicato: quia etiam eis prohibi-
tum est communicare cum eo. Ar. l. siue hæreditaria. Cuius
tamen contrarium concedit Host. Ipse etiam Inno. in. c. si ve
38 rè rñdet ad ea quę possent obijci pro parte aduersa. † Quo-
ad spiritualia autem stat cum quęstione Inno. quarta exem-
plificans primam fallentiam, quoad receptionem facti, ad
canonicatũ dando stallum, & locum &c. de rescript. c. de pręę
bendis. pro illorum. notat Archidiac. xxxij. q. v. pręceptum.
inducit etiam ad casum principalem lecta, & notata. de con
suetudine. cum dilectus. de electione. cum inter. R. seniorem.
de appellationibus. constitutis. Item quoad ea quę scripsi su
pra in septima quęstione Innocen. cui concordant Abb. &
Io. and. de sententia excommunicationis. inter alia. & Hug.
& Io. decimaquinta quæstione sexta. nos sanctorũ. & ipse
Innocen. infra de hęreticis. c. finali. Dicit etiam quòd opi-
nionem Host. sequuntur. B. & Hostien. in prædicto. c. finali.
& Hostien. in summa. de sententia excommunicationis. § fi.
sub § quid si teneor sacramento. & Hugus. & Ber. brixieñ. in
c. allegato. nos sanctorum. & ipse Inn. infra de conces. prębẽ.
c. cum nostris. Sed Io. and. de reg. iur. c. peccatum. libro sexto
in gl. ij. tenet, quòd tale delictum esset deponendum in æde
sacra. argu. C. de iure emphytheutico. l. ij. quod consilium te
net esse tutum. Hostiẽ. in prædicto. § quid si teneor. & Ray-
mundus in summa sua, titulo de sententia excommunica-
tionis. § xxxij. quid si teneor. & glossa Goff. ibi. Dicit tamẽ
Henri. quòd opi. Inno. hic notata videtur verior de iure: cũ
ista solutio possit fieri momento: & quia talis participatio
fieri dicitur ex quadam necessitate. arg. c. quoniam multos.
& c. si verè. & non in clauium contemptum. sed propter cõ-
scientiæ bonum remittens ad notata sua. in. c. sacris. & ad. c.
nos sanctorum. & c. iuratos. xv. q. vj. dicit posse responderi,
quòd loquuntur de seruitio generali, & perpetuo quod ex-
communicato pręstari non debet: ne in magna caterua va-
sallorum, & seruitorum superbiens glorietur: secus in momẽ
tanea debiti solutiõe. Abb. verò hęreticis. c. fi. distinguit, aut
est excommunicatio occulta: & tunc stat cum Inn. quia apo
statę dominum est obediendum, quandiu toleratur. xj. q. iij.
c. si dominus. & c. Iulianus. Aut est publica, & tunc tutum
est tenere primam opinionem ante terminum: post termi-
num verò habet locum opinio secundorum, nec videtur
periurium incurrisse, vel in pœnam incidisse, si non soluit
in termino assignato: non enim est in mora, qui potest exce
ptione legitima se tueri. supra de rescriptis. si quando. & j.
de præbendis, & dignitatibus iunctis ibi notatis. c. cum te-
neamur. & c. non est in mora. de regulis iuris. & est textus
for. l. sciẽdum. ff. de vsur. ff. si cer. pe. l. lecta & hoc dicit Hẽri.
tenẽdum: vt sic iuramentum tacitam habeat conditionem.
infra de iureiur. quemadmodum dicit, tamen tutius etiam
deponere, Remittit ad notata in summa confessorum. de

sententia excommunicationis.q.cxxxiiij.quid si teneor iu-
ramento,& ad censum.libro septimo.tit.de poenis partici
39 pantium cum excommunicato articulo quarto. † Ego au-
tem opinionem Hostien.prima facie de iure veriorem.quia
nedum iuramentum non adstringit,cum vergit in interitũ
salutis eternæ:sed etiam cum vergit in detrimentum, seu
dispendium,aut quemlibet deteriorem exitum.xxij.q.iiij.
si aliquid.vbi Archid.post Thomam latè hoc deducit mo-
do ad propositum nullus negaret,quin prohibitio commu-
nionis in hoc casu excommunicatum respiciat,& afficiat,
quia nihil impedit eum à communione huiusmodi abstine
re:vt prędicto.c.illud.& si huic communioni se immisceat
ipse peccat. Igitur & cum communicans cum eo partici-
pat in peccato,& per consequens etiam peccat infra de sen-
tentia excommunicationis.nuper.peccare autem non po-
test etiam venialiter quin sequatur detrimentum,vel dispẽ
dium,aut deterior exitus respectu salutis animæ. Igitur ad
casum istum iuramentum non astringit,nec se extendit de
iureiuran.c.primo.libro sexto.prætereà quia nec se exten-
dit iuramentum ad casum,qui noceret illi cui prȩstitum est
iuramentum:vt prædicto.c.ne quis arbitretur.sed sic est in
proposito:vt proximè est deductum. Igitur &c.nec video
quòd teneatur deponere:quia iuramenta strictam habent
interpretationem,sicut & cæterȩ obligationes, & tamen
hoc non fuit in iuramento comprȩhensum igitur &c.Col-
lectarius autem primo dicit contra Inno.quòd nedum su-
per beneficijs,sed etiam super crimina pronunciandum est
dum per viam inquisitionis agitur remittens ad notata Ar
chid.de hȩreticis:vt commissum,& ad collecta sua.de iudi-
cijs.c.primo.& allegat capitulum inquisitionis.subdit quòd
apparitor dicitur seruiens, qui parat homines ad iudicia.
40 ¶ Secundò † dicit quòd annus annotationis &c. currit à
tempore quo vltima citatio venit ad notitiam annotati,
secundum Cynum.C.de requirendis reis.l.prima.in quinta
quȩstione.Posteà refert quȩdam notata Cyn.in prædicta.l.
prima.in sexta quȩstione:vbi vide Cynum in.vij. quȩstio-
nibus quas ibi format,quas tanquàm extrauagantes omit-
to.& pro intellectu capituli rursus.&.c. quicunq;. remittit
41 ad collecta sua.in prędicto.c.cum bonȩ. ¶ Tertio † ex dictis
Innocen.quȩ recollegi circa secundam quæstionem.ipse col
ligit vnam distinctionem quam omitto:quia nihil agit,nisi
hoc quòd specialis casus in quo non valet quod facit excõ-
municatus,habetur infra de Hȩreticis.§.credentes.& per cõ
sequens in contrarium erit commune.Posteà subdit aliqua
de lectis,& notatis.in prædicto.c.ipso iure.quȩ ibi dicam,
& in prædicto.ca.consulti.quæ ibi dixi.& in.c. possessioné.
quȩ etiam ibi dicam.Quartò dicit quòd victor petens exe
cutionem sententiȩ prætextu excommunicationis repelli-
tur,secundum Archid.& Io.And.in.c.pia.secus de appellan
te etiam extra iudicium secundum Innocen.de maioritate.
dilecti,quod intelligit in Nouella de appellante ab executo
re:quia illa non est merè extra iudicialis,& ibi vide Card.&
Collectarium.de iudic.examinata.Quintò dicit Acta pro
excommunicationi iudicio,& sententiam pro eo latam va
lere,nec reuocandam esse secundum Inn.Archid.& Io.and.
in.c.pia.licet Hosti.ibi contra,& quòd valet instrumentum
notarij occulti excõicati,secundum Abbatem non obstan-
tibus hîc notatis per Inn.& per Garsiam,& Cardi.in.c.quã
quã.vide Landinum in tractactu de sacramentis.sub rubri-
ca de sententia excom.& Inno.de except. cum venerabilis.
42 in fine. † Sextò dicit ꝙ licet Host.in.c.pia.notet quòd ad-
uocatus recipiens salarium.tenetur illud restituere. si vult
animam saluare.ar.xiiij.q.vj.si res .cum ibi notatis per Ar-
chid.hîc non est verum.si enim meretrix,& histrio faciant
sua quȩ quȩrunt ex illo quȩstu turpi,multò fortiùs iste qui li
citè,licet illicitè se ingerit.vide tamen Host.de pœnitentijs
ac remissionibus.§.quib⁹.& qualiter versu quid de ijs.& qd
legitur.ff.de leg.j.l.si seruo.ij.r̃ñso.& quod notat Io.an.de of
fic.vicarij.c.j.li.vj.in Nouella recitando Host.multum enim
differt seruitus hominis à seruitute dyaboli aliâs sequeret
ꝙ cum quilibet peccator sit seruus peccati, nulli peccatori
posset fieri legatum.Posteà refert aliqua de notatis Nouel-
lȩ.in prædicto.c.decernimus.& Host.de pœnitentijs,& re-
missionibus.cum infirmitas.Posteà subdit aliqua de ijs quæ
scripsi circa septimam quȩstionem Inno.dicens se credere
quòd si iurans excõicato dare tẽpore excõicationis,nescie-
bat illum esse excõicatum non tenetur soluere per.c.ne quis
arbitretur.& per.c.nos sanctorum.& per.l.fi.ff.de.l.commis
soria.& per.c.significasti.de censibus.sed si nesciebat tenetur
adimplere:vt.ff.de condictiõe ob tur.cau.l.j.& de iureiur.c.
j.li.vj.quia denegando peccaret mortaliter:sed soluendo nõ
cum participare cum excommunicato non sit indistinctè
peccatum mortale.finaliter dicit quòd in primo casu proxi
mȩ distinctionis,videtur tutiùs seruare iuramentum inqua
tum fieri potest de iureiur.quãto.ĩ.deponendo in ædem sa-
cram.sed in secũdo casu est difficilè videre quòd debeat ser-
uari iuramentum,sicut si quis iuraret communicare excom
municato videretur enim tutiùs dici ꝙ deberet puniri de
temerario iuramento quid facit pro eo quod scripsi circa di
cta Henrici ad finem.versu ego autem.Septimò refert opi-
nionem Archid.in.c.cum medicinalis.& Inn.in.c.si verè.&
Io.and.in.c.peccatum.& Hostien.in summa.de sentẽtia ex-
cõmunicationis.§.quȩ sit pœna.versu tu teneas, quȩ habet
ꝙ valet sñia excõicationis lata per prȩlatũ excõicatum,quã-
diu toleratur.remittit tamen ad collecta sua.de consuetudi
ne.cum dilectus.& in.c.si verè.& ad notata Inno.Hostiẽ.&
Io.and.in.c.pia.Octauo refert opinioné Nouellæ de pactis.
c.primo.libro sexto.videlicet quòd contra emptorem po-
test venditor excommunicatus excipere de precio non so-
43 luto:quia istud est defensionis.Posteà in verbo † præsentes,
notat ȩquiparari præsentem,& contumacem,& ex hoc in-
fert,quòd sicut præsens,& tacens non posset iudicem recu
sare.ita nec contumax remittens ad lecta,& notata.ĩ.de te-
stibus.c.ij.& ad notata Inn.de dilationibus.prætereà.

SVMMARIVM.

1 *Possessionem primo decreto non quæri licet in actionibus in rem & personam locum habeat.*
2 *Decretum secundum in quo actionum genere locum habeat.*
3 *Remedijs septem non admittentem missum cogi.*
4 *Anno lapso quem effici possessorem verum quomodo accipiendum.*
5 *Verbum,constituitur,propriè,& impropriè accipi.*
6 *Intellectus verior ad.c.contingit.& illius effectus.nu.8.*
7 *A verbis legis recedendum non esse.*
9 *Interpositio primi,& secundi decreti quibus iudicibus competat:& ex quibus causis fiat.nu.10.& an huius sit subsidiaria excommunicatio.numero.11.*
12 *Episcopali iure petito,fieri ex primo decreto missionem.*
13 *Missus in possessione an fructibus vti possit.Et an deiectus possessione petere possit.numero.14.*
15 *Missionem in rei vendicatione fieri amplio ad actionem in personam ad speciem certam.numero.16.*
17 *Quantitate petita,olim in omnia bona,hodie pro mẽsura debiti missionem fieri.Et quid in alternatiuis,& damno infecto.nu.18.& .19.*
20 *Missionis in possessioné ex primo decreto effectus quis siue in personam,siue in rem actum sit.*
21 *Missionem passo possessioné intra annum si in rem perpetuò si in personam actum sit,restitui debere.& nu. 42.*
22 *Decretum quod est num.28.& in quo ab interlocutoria sentẽtia differat.*
23 *Decreti primi definitio,& nu.27.quomodo ad illud perueniatur numero.24.& an in hypothecaria possessionem tribuat.nu.25.*
26 *Primum decretum à prima missione diuersum esse.*
29 *Decretum hîc strictius accipi:secundum decretum quid nu. 30.intra quantum tempus fiat.nu.51.*
31 *Peremptorij omissio in citatione an vitiet processum:& quoties quis ante,vel post litem contest.vocandus sit.*
32 *Dominũ ipsum citandum,& procuratorem vocare quando sufficiat.& de contumacia tutoris.nu.33.*

Citationem

34 *Citationem & libellum ante missionem fieri, & edi debere. Et libellum necessarium esse.nu.38.*
35 *Reo peremptoriè citato an ad obtinendum primum decretū actor sistere debeat, vel sufficiat procuratoris constitutio.*
36 *Missionem, reo litem contestari volente, faciendam esse.*
37 *Contumaciam actis probari ad missionem satis esse.*
39 *Missus in possessionem qua via ingredi debeat & an ei possessorem deijcere liceat.nu.40.*
41 *Contumax ad primi decreti interpositionem vocandus ne sit?*
43 *Missionis ex primo decreto effectus & per eam pignus prætorium constitui quomodo accipiendum.nu.44.*
45 *Causa cognita, ad secundum decretum perueniri.& nu.48.& ad illud quo modo sit citatio facienda.nu.46.*
47 *Vniuersitatem secundo decreto obstringi.quid in furioso?*
49 *Missum ex secundo decreto iterum in possessionem induci nō debere.*
50 *Missio ex primo decreto ad vnam rem, an ad aliam trahatur.*
52 *Missionem ex secundo decreto in omni actione fieri posse.& quid in actione ex empto.nu.53.*
54 *Decreti secundi effectus quis, & an aduersus illud reus sit audiendus.nu.55.*
56 *Missus deiectus an possessionem repetere possit.*
57 *Missum ex secundo decreto statim possessorem effici.limita vt nu.58.*

CAP. IX.

Ontingit. ¶ Casus. Actor iuxta decretum iudicis nō est missus, vel expulsus à reo per lapsum anni verus possessor efficitur, & pars huius. s. de arbitris. c. contingit. & primò ponit casum quādoq; contingentem, secūdo prouidet, ibi ne igitur. ¶ Expone literam: *possessio.* super qua fit conuētio, potentiam cuius tyrannidem timet actor. simile. s. quòd metus causa. c. j. & . j. de app. si iustus. *dolum.* quia fortè facit illum per superiorem vocari, quousq; tempus annale sit lapsum, vel quia fortè cum suo procoratore colludit. ff. de dolo. l. & eleganter § penult. Host. *Multorum.* per absolutam subtilitatem sequentium, quā canones non admittunt, vt. s. c. j. Host. *constituatur.* id est efficiatur ipso lapsu anni. secundum opinionem Gof. vel sumas propere, secundum Vinceñ. quia scilicet sic statuet. i. decernet iudex, & eorum opiniones recitat Nouella. s. vt lite non contest. quoniam frequenter § in alijs. super vltima gl.

1 ¶ PRIMO † quæritur ibi, *adiudicatur causa rei seruandæ possessio.* vtrum ex primo decreto quæratur vera, & ꝓpria possessio, super quo vide Bernar. in prima gl. quam glossam recitat Host. quasi ad literā, quę glossa incipit tractare de materia primi, & secundi decreti, & plenius in gl. fi. sed si vis videre latius, & plures quęstiones circa istam materiam vide tractatum, quem fecit de hoc Dynus. ff. de dam. infect. l. si finita § Iulianus, & Cynus post Iac. & Pe. C. de bonis auth. iudi. possiden. l. cùm proponas. & Host. in summa eo. titu § quid si dicatur cùm alijs § sequentibus. vsq; in finem tituli, & specolatorem sub rubrica de primo decreto, & sub rubrica de secundo decreto. Vnum autem generaliter dicere potes, secundundum communem modum scribentium, videlicet quòd primum decretum interponitur in realibus, quā in personalibus actionibus: vt notant Ber. & Hostien. s. eo. prout & Speculator sub rubrica de primo decreto § restat.

2 versu generaliter. † Sed secundum decretum non interponitur in realibus actionibus, sed in personalibus tantum, secundum Ber. hîc, & Inn. & Host. j. ti. j. c. primo. & speculatorem sub rubrica de secundo decreto § videndum. restat ad finem. & § fi. & secūdum Accur. & alios in dicta. l. si finita § Iulianus. licet Abbas dicat. j. c. proximo. quòd etiam interponitur secundum decretum in realibus, de materia glossæ primę vide specialiter in speculo de primo decreto § iam. de effectu versu. Sed vtrum missus, & versu sequenti, & per Accur. in. l. si quis emptionis § pe. alleg. in gl. Dicit autem Abbas quòd in interpositione secundi decreti, non examinatur an debitum sit petenti id quod ipse petit: quia illud debuit esse examinatum in interpositione primi. sed examinabitur an absens haberet iustam causam absentiæ per quam restitueretur: vt ponit gl.

¶ SECVNDO quæritur ibi, *propter rei potentiam.* siue dolum, & ibi, *nanciści non potest.* quæ remedia contra istum qui non admittit alium ad possessionem de iure competat. super quo vide hîc Ber. in gl. ij. & de hoc solēt alij tractare in c. tuæ. alleg. in glo. vbi Tancretus tenet quòd excommunicatus reus propter contumaciam: qui stetit in excommunicatione per annum, perdit causam, & Nouella remittit ad ea quę ibi scripsit. Dominus autem Martinus de salua dicit ꝙ c. rursus. & c. quicunq; alleg. in gl. loquūtur solum in casu, in quo excommunicatio fertur pro cōtumacia ex crimine descendēte: seu in criminali causa, & ita nihil faciunt, ad id ad quod allegantur per Io. in glo. dicit etiam quòd licet dicatur in. c. rursus. quòd nulla audientia detur hoc debet intelligi super beneficio: quia super crimine bene in suis defen-

3 sionibus audiretur, & hîc satis voluit Bernar. † Inn. autem in prin. gl. ij. ponit septem auxilia, siue remedia, contra huiusmodi contumacem. Primum quòd pręstet cautionem iudicio sisti. s. eo. c. ij. Secundum est quòd condemnetur in expensis. j. de sequestratione possessionis. c. ad hęc. Tertium est quòd condemnetor ad interesse. ff. vti poss. l. si duo § vlti. ff. ne liceat ei. l. j. in prin. Quartū est manon militari. ff. ne liceat ei. l. si quis missus. Quintum est beneficium huius constitutionis. Sextum est beneficium illius constitutionis quoniā frequenter. Septimum est beneficium. l. is cui § missus. ff. vt in poss. legatorum eatur.

¶ TERTIO quæritur ibi, *actor verus.* quia hîc loquitur in reali, quid in personali actione, super quo vide hîc Bern. in gl. iiij. cui concordat Host. & notatur idem. s. e. c. primo. & ad finem gl. tertiæ. allegare potes. c. eum qui. in prin. j. de præben. lib. vj.

4 ¶ QVARTO † quæritur ibi, *verus constituatur elapso anno possessor.* qualiter hoc intelligitur, & an ipso iure, vel per senētiam. super quo vide Bernar. in gl. vltima. in prin. & in speculo de secundo decreto. versu hîc quoq;. Dicit autē dominus Martinus quòd istud. c. est constitutiuum iuris noui quod patet in fine, in verbo sancim⁹. ex quo infert quòd habet locum solùm in casu suo, videlicet cùm propter rei potentiam, siue dolum, & solùm in actione reali, quod innuit litera cùm dicit causa rei seruandę. & ex hoc infert responsionem ad. l. sine poss. ff. de vsucap. & ad. l. quēadmodum. ff. de acquiren. poss. & ad. l. deniq;. ff. ex quibus causis maiores. dicendo ꝙ leges illę in casu isto nō vēdicant sibi locum. vnde hîc est vnus modus possessionem acquirēdi introductus. per. l. sicut. & introducitur per consuetudinem. s. de consuetudine. c. secundo. & hoc in odium contumacis, propter cuius potentiam, vel dolum. &c. vel dic quòd talis non efficitur verus possessor, licet sibi tanquàm vero possessori dētur cōmoda. poss. quoad fructus. & pręscript. &c. & sic videtur notare Inno. j. tit. proximo. c. penultimo. in gl. fi. ibi & iste licet non possideat. Nouella autem in prædicto. c. in alijs. recitat opiniones contrarias Vincen. & Gof. vt scripsi in expositione literæ in verbo constituatur, & finaliter ibi eligit opinionem Goff. tanquàm veriorem, dicens quòd missus ex primo decreto, siue rem detinuerit per annum, siue non detinuerit. s. propter potentiam, vel dolum rei: vt hîc vtroq; casu verus possessor efficitur, & est speciale hîc secundum Goff. in odium illius, qui impedit actorem, &c. & dicit ibi Nouella ꝙ illud hîc placet Inn. vt ibi scripsi in quinta quęstione.

5 † Ad istud propositum videtur posuisse Inn. hîc in verbo cōstituatur, suam vltimam gloss. dicens, quòd hæc decretalis pōt loqui in personali actione, & secundō hoc ꝓpriè ponitur hoc verbum constituatur: quia post annum ex secundo decreto constituet per iudicē verus possessor, sicut si etiā permāsisset in custodia, & sic necessariū esset scdm decretū. Vel pōt loqui in reali, & scdm hoc illud verbū constituat, ponitur impropriè: vt sic sensus constituatur. &c. id est decernatur verus possessor: quia sicut non esset sibi necessarium scdm decretū, si semper in possessione māsisset: sed solo lapsu tpis

fieret verus possessor.sic & si per potentiam,vel dolum ad-
uersarij non potuerit nancisci possessionem.hoc autem est
verum secundum Hosti.quòd non determinatur hic expres
sè an missus ipso iure per lapsum anni verus constituatur
possessor,an per sententiam iudicis.& pro & contra faciūt
notata hic per Ber.in principio vltimę glossę.quid dicendū
breuiter,hic iacet lepus.i.verus huius decretalis intellectus,
& tota difficultas ipsius:quia re vera alia quę hic scribūtur
modicum faciunt ad intellectum decretalis,& ideò hîc vi-
detur mihi potiùs insistendum,& vt breuiter me de isto ar
ticulo expediam amplector opinionem Vincen. & primū
intellectum gloss.fina.Innoc.& dico quòd intellectus Goff.
& Nouellæ qui imponitur Innocen.licet clarè hoc non po-
6 nat non potest de iure procedere.† Dico igitur quòd licet
in reali regulariter secundo decreto non sit opus,videlicet
cùm ex primo decreto peruenit possessio ad actorem,tamē
hæc regula fallit in casu huius decretalis,videlicet cùm per
rei potentiam ,siue dolum,impeditus fuit actor, quominus
ex primo decreto rei petitæ possessio ad eum perueniret:qa
tunc vt actor verus efficiatur possessor facto,& authorita-
te iudiciali est opus.sed vt gratificem opinionē Gof.& No-
uellę,volo eis concedere,quòd secundo decreto , & secun-
dę interlocutorię,seu iudiciali sententiæ demittendo acto-
tem in possessionem non est opus:quia sufficit prima sentē
tia,seu primum decretum.quòd quātum ad hoc.& est ratio
diuersitatis,siue specialitatis in hoc casu . quia cessante ra-
tione legis cessat lex.ff.de iure patronatus.l. adigere.§.quā-
nis.modo in prio casu ratio legis:qa actor in mali per ade-
ptionem possessionem rei petitæ,ex primo decreto factam
verus possessor efficitur:vt hic not.in prin.gl.vltimæ super
quo vide lecta,& notata.ↄ.de verb.sign.dilecto.§.j.& de off.
ordinarij.c.pastoralis.Saluo quod legistæ in hoc aliter dicūt
vide Bartolum.ff.de acquir.possel.l.iij.§.fi.& alios.C.de pręs-
scriptione.xxx.ann.l.si quis emptionis.§.sed si quis.modo si
verus possessor in vim primi decreti realiter executi iam ef-
fectus est,impossibile est quòd in vim secūdi decreti posses-
sor efficiatur:quia quod meum est ex vna causa,ex alia mihi
acquiri non potest:vt.ff.de ver.ob.l.vbi autem.in fine.& in-
stitu.de act.§.sicut itaq;.& infra de fide instrumentorum.§.
cæterum.in fine.Ideò secundum decretum frustra interpo-
neretur,& ista ratio bene innuitur in vltima glo.& per om
nes,& tamen in casu patenter cessat fundamentum istius ra
tionis cùm supponat casus iste,& hæc decretalis quòd pro-
pter rei potentiam vel dolum,actor fuit impeditus posses-
sionem nancisci,ex primo decreto præterea hoc probo per
aliam rationem.nam vbi possunt iura iuribus concordari
eorum correctio omninò vitari debet.C.de inoff.do.l.vna.
C.de inoff.testamento.l.si quando.ↄ.de electione.cùm expe
7 diat.† Ex quo infero vnum fundamentum notissimum,vi-
delicet quòd & si non sit regulariter recedendum à verbis,
nec à propria significatione verborum.ff.de leg.iij.l.non ali
ter.ff.de exercitoria.l.j.§.si quis nauem.versu in re igitur du
bia.ↄ.de priuil.si papa.libr.vj.fortiùs hoc tenendum,& ser
uandum est dum per talem recessum induceretur iuris cor-
rectio,quæ nullo modo est ponenda,nisi in casibus , in qui-
bus hoc reperitur clarè,expressum.vt.C.de appell.l.præcipi
mus.in fine.&.C.de testamentis.l.sciuimus.in fine.modo ad
propositum secundus intellectus gl.finalis Inn.quem sequū-
tur Goff.& Nouella per quem sine aliqua corporali appre-
hensione inducitur acquisitio possessionis ,valde contraria-
tur iuribus:vt.ff.de acquiren.poss.l.j.& l.iij.quasi per totum.
& l.quemadmodum.eo.tit.imò in tantùm contrariatur , ꝙ
quasi iuris impossibilis reputatur,eo quòd ius taliter non
potest fingere super facto:vt.ff.ex quib⁹ causis ma.l.deniq;.
& .ff.de captiuis.l.in bello.§.factæ.& tñ iste casus ,nō est hîc
determinatus,secundum Host.nec potest capi ex ꝓpria si-
gnificatione verborum.secundum Inno.pro quo facit quod
notatur.C.vnde vi.l.si quis in tantam.in verbo committit,
nec in aliqua alia lege canonica,vel ciuili est express⁹.igitur

8 &c.† Quis ergo est effectus huius decretalis?respondeo ꝙ
duplex.Primus quòd iudex tenetur in vim iustitiæ,& ex of
ficio manumilitari in casu huius decretalis reum de facto
verum constituere possessorem:vt hic ar.ff.de rei ven.l.qui
restituere.&.ff.ne vis fiat ei.l.si quis missus.in princ.&.C.de
pig.l.iij.sed fortè iste effectus ante lapsum anni in vim pri-
mi decreti competebat:quia si illud in rem iudicatam trans
iuit,executionem requirebat.ff.de iudic.l.si prætor.cum si-
milibus.Secundus effectus est quia quoad effectus iuris,&
quoad fauorem actoris,& quoad odium rei impedientis
debet haberi perinde saluis tamen infra dicendis,ac si actor
statim ex primo decreto possessionem nactus esset , ne me-
lioris conditionis sit contumax,quàm obediens : vt hîc di-
cit,& hic videt censisse Inn.vt scripsi.ↄ.c.quęstiōe.post prin.
versu vel dic quòd talis non efficitur , & hoc mihi placet:
quia aliter non video quem effectum haberet ista decreta-
lis:faciat ergo iudex rem restitui cum fructibus à tempore
primi decreti perceptis,& iste magnus effectus esse potest.
non obstat ratio Innocē.ꝙ perinde esse debeat.&c.quia fa-
teor quoad effectus iuris,sed non quoad factum : quia istud
nimis iurib⁹,& principis iurium obuiaret,ponat ergo hęc
decretalis ius nouum,præter alia iura,& non contra alia iu
ra edictum,& hoc sufficiat.Et fundatur iste casus in maxi-
ma æquitate,quia si ad commodum vnius aliquid est im-
plendum in personam alterius in præiudicium eius , si ille
in cuius personam impleri debet impediat quominus im-
pleatur.habetur perinde ac si impletum esset:vt.ff.de condi
& demō.l.iure ciuili.&.ff.de reg.iur.l.iure ciuili.&.ↄ.de re.
iuris . l. cùm stat in concordanter.in prædictis iuribus si-
gnatis.

9 ¶ QVINTO † quęrit ad quos iudices pertinet inteposi-
tio primi,& secundi decreti.Inn.ↄ.de verb.signifi.dilecto.
dicit quòd missionem,tam ex primo,quàm ex secundo de-
creto,& tam in personali,quàm in reali actione,possunt fa
cere iudices nedum ordinarij.sed etiam delegati , & nedum
delegati principis:vt.ↄ.eo.c.ij.&.ↄ.titu.j.c.ij.sed etiā cuiusq;
alterius ordinarij.vt infra tit.j.c.iij. Vide quod ibi scripsi in
expositione literę,super verbo decreuerunt,& est iste casus
vbi ante litem contestatam delegatus impendit officium
suum,licet quidam legistæ dicant contrarium.in authen.de
exhibendis,& introducendis reis.§.si verò.collat.v . de quo
per Cynum.in.l.cùm proponas.de bonis autho.iudic.poss.
in septuna quæstione.Speculator verò diuisim tractat quę-
stionem.nam quis iudex det primum decretum,notat sub
rubr.de primo decreto.§.nunc videamus.& quis det.Secun-
dum tractat sub titulo de secūdo decreto.§.restat.sed tu dic
plenè:vt scripsi.ↄ.vt lite non contest.c.tuę.in.ij.q.
10 ¶ SEXTO † quæritur in quibus causis fit missio in pos-
sessionem ex primo decreto,& in quibus causis fit huiusmo
di missio ex secundo decreto:super quo vide Bernard . hîc
in vltima gl.in prædicto.c.quoniam.frequenter in glo.sed
quādiu.& in vltima glossa.ac vide ibi etiam Inn . & Nouel .
lam.Et vide etiam quę scripsi supra eo.c.in prima quæstio-
ne . versu vnum autem generaliter dicere potes . & per Cy.
C.de bonis authoritate iudicum possidendis.l.cùm propo-
nas.in decima quæstione in prin.de hypothecaria autem.
actione,an in illa habeat locum missio,plenè scripsi in præ-
11 dicto.§.in alijs.in quarta quęstione† Et an omissa missione
possit in reali procedi ad excommunicationem , ibi plenè
scripsi in tertia quæstione.Et quod hîc dicit Ber.ad caute-
lam &c.quod quidem reprobant esse malè.vide in speculo
de primo decreto,versu hoc quoq;.& vide etiam quę legun
tur,& notantur.infra titu.proximo.c.primo,& secundo.&
supra eo.titu.c.secundo.& infra de sequestratione.c.secun-
do.& cùm allegat Ber.c.ex frequentibus.iūge.c.primum. de
regulis iuris.libro sexto.& ad id quod dicit Ber . de digni-
tate,quòd idem esset etiam in dignitate seculari:vt in casu
decretalis vltimæ.supra de iudicijs.secundum Gulielmum
in speculo de scdo decreto.§.videndum.versu ꝙ si q̄s elect⁹.

¶ Iuxta

12 ¶ Iuxta† quod quæritur quid si Episcopus petat in ecclesia
ius episcopale,vel aliquid incorporale,puta quòd possit pœ
nitentias dare vel infirmos inungere.nunquid reo contuma
ce mittetur Episcopus in possessioné prædictorũ.cã custo-
dię vr̃ q nõ,ex ea.lé rõne.Sed Inn.dicit q imo fiet missio. qa
generaliter quando agitur actione in rem fit missio in pos-
sessionem rei petitæ etiam si agatur de ecclesia vt in vltima
glo.Bernar.Non obstat si dicas,q p hoc accidere posset q
is qui non habet ius in cura animarũ,habebat ipsi⁹ exerci-
tiũ.fateatur tñ Inn.hoc posse cõtingere,sed excusare ꝑpter ig
norantiá possessoris.quod fatetur Host.si habeat boná fidé.
& ꝓbabilis sit ignorantia.j̃.de cleri.excõ.mini.apostolicæ.
Quinimo,& si malam fidem habeat.Quia licet illa semper
sibi noceat,alijs non nocet de cohabitatiõe clericorũ.c.fin.
Tũ ꝑpter ignorantiá Tũ ꝑpter iuris & iudicis authoritaté.
ff.q cum falso tutore.l.j.ff.de mino.l.ait prætor.§.j.versu qd
tamen.& facit de electione c.nihil.& quod ibi notatur.Sub
dit Inno.etiam aliâs contingere quòd iuris exertitium ha-
bet qui ius non habet.vt quando res petita adiudicaf,illi
qui nullum ius habet in illa.vt.ff.condi.indebiti.l. Iulianus
vide de re iudicata.cum inter vos & dicit addendum quod
notatur.j̃.ti.proximo.c.proximo vnico & vltimo.Hosti.au
13 tem remittit ad summam.de sententijs.§.quot sunt eius spe
cies.Seu.§.sed nunquid est hoc specialiter.¶ Secundo† quę-
ri potest nunquid missus in possessionem ex primo decre-
to vtatur fructibus.Dic vt notatur in prima gloss.Ber.post
medium illius glo.versu.& illud scias.& in specu.de primo de
creto.§.restat versu hoc autem.& in summa.Hosti.dę con-
tumacia.§.qui pœna.seu.§.si.Et qd dicit Ber.de contumacia
exponit Nouel.vt quia dicit se non venturũ.vt no.in.l.al-
leg.in glo.ad quod facit de senten.excõ.venerabilibus.§.se-
cus.lib.vj.Et sup hoc etiam omnino vide quæ scripsit Cyn.
C.de bo.aut.iudi.possiden.l.cum proponas.in.xvij.quæstio.
14 ¶ Tertio iuxta hoc.Quæritur vtrum si missus in possessio
nem ex primo decreto deijciatur posse petere restitutioné:
Super quo vide Ber.in gloss.vltima ad fi.versu.Item quid di
ces.& in specu.de primo decreto.§.iam de effectu.versu.sed
quid si missus.& versu sequenti.vbi tractatur etiam de mis
so contra non legitimè citatũ.de misso auté cõtra reũ,cui
cõpetebat exceptio remittit Nouel.ad not.sua.post Innoc.
de dila.c.ij.in glo.magna.versu.vel dic melius.Host.auté di-
cit q ét succurritur tali.p hanc decretalé.cum dicit.seu ac-
quisitam amittit. Sed dicit Nouella.quòd istud locum ha-
bet.dum id contingit dolo,vel potentia rei.vnde Inno.hîc
de ipso reo expellente.quærens an contra eum competat in
terdictum.tenet q sic,& allegat solum illam legem vltimá,
C.de prętorio pignore.Sed latè loquitur Hostien.cum glos
sa.& l.allegata.dicens hoc casu dari interdictum. vnde vi.
plus enim debet habere detétatio habita iuris authoritate
quàm violenta possessio.Ar.ff.de acquiren.pos.l.iustè.& ta
men violenta parat predoni interdictum.s̃.tit. j.in literis.
Dicit tamen finaliter.Hosti.hoc posse allegari in pœna con
stitutionis. si quis in tantam.Sed in interdicto in quo ne
cessaria est possessio.nõ videtur q competat ad hoc.j̃.de se
questra possessio.c.j.licet dici posset q ibi non fuit ad hoc
actum.Dicit tamen Nouella quòd de simplicitate iuris ca-
nonici satis erit isti narrare factum.dicendo,quòd fuit mis
sus in possessionem talis rei.& quòd talis expulit eum. &
cętera vide infra in dictis Collectarij versu secundo dicit
Collectarius. ¶ Quarto iuxta hoc quęri potest Si misso
actore in possessionem rei petitę contra reum velit tertius
non vendicare contra quem illorum aget. Respondet Ho-
stiensis quòd contra missum cum habeat dotem commu-
nem.vt.ff.de rei ven.l.officium.in fine non tamen ille resti
tuet.si actor.euixerit infra annum nisi vendicans præstet
cautionem.de qua.ff.de rei vendicata.l.quis à quo studio.
vel secundum eum vocabitur contumax missionem pas-
sus,vt si velit rem defendat.infra de re iudicata.capitulo
quamuis.

¶ SEPTIMO quæritur qualiter fit missio in possessio-
nem rei petitæ ex primo decreto,& pro qua parte. Et circa
hoc distinguit sic Henricus.quia aut agitur actiõe reali, aut
personali,aut mixta in causa status,aut in causa damni infe-
15 cti,aut in causa noxali.¶ In† actione reali dicit quòd si res
petita possidetur,seu detinetur ab ipso conuento contuma-
ce,semper fit missio in possessionem eius, siue loquatur de
iure veteri.supra.fforum.siue de iure nouo:vt.ff.ex quibus
causis in poss.eatur.l.fulcinius.§.celsus.sed si res petita non
possidetur,nec detinetur à conuento. tunc idem ius est si-
cut in personali actione statim dicetur secundum eum. In
personali actione,aut petitur species certa, aut quantitas,
16 aut genus.Si† petitur species certa,& possidetur,vel deti-
netur à conuento contumace tunc & iure veteri,& nouo
fit missio in rem petitam:vt prædicto.§.celsus.non tamen ef
ficitur,nec statim,nec post annum missus verus possessor,
sicut efficeretur in reali,saltem post annum: vt hîc & in.§.
in alijs.c.quoniam frequenter.tunc enim missus in persona-
li possidet, cum possidet per secundum decretum est mis-
sus:vt.ff.de acquirenda possessione.l.tertia.§.vltimo.&.ff.de
bonis autho.iudic.possi.l. cum ex legati.sed si non posside-
tur à conuento contumace,tunc idem iuris est,quod statim
17 dicam in quantitate petita.† Si autem petatur quantitas,
vel genus,tunc iure veteri fiebat missio in omnia bona ex
primo decreto.vt.ff.ex quibus causis in possessionem ea-
tur. l.j.& est textus optimus in.l.cum proponas.C.de bonis
authoritate iudicum possidendis. hodie verò solùm pro
mẽsura debiti declarati.vt in aut.ei q posita.C.de bo.aut.iu.
18 poss.quæ est in auth.de exhibendis reis.† Si verò peteretur
species incerta:vt subalternatione stichus, aut Pãphilus se-
cundum Ia.de Rauena.in prædicta.l.cum ꝓponas.idem est
sicut in obligatione generis:quia ei æquiparatur:vt.ff.de cõ
di.inde.l.cum is.§.fi.ideò fit missio in ęstimationem obliga-
tionis.ar.ff.de verb.ob.l.eum qui certarum.§.primo.Petrus
verò de bellapertica ibi dicit quòd si est electio creditoris,
fiet missio in illam rem quam ipse eliget.ff.de reg.iuris.l.qui
potest.sed si est electio debitoris,fiet missio in possessioné
omnium rerum alternatiuè petitarum,eo quòd per factum
rei non declaratur:vt.ff.quorum legatorum.l.j.§.qui autem.
Cynus verò in.l.cum proponas.in decima quæstione præ-
dicta,& subsequentia referẽs,stat cum Petro quoad missio-
nem ex primo decreto:sed quoad missionem ex secũdo de-
creto,stat cum Iacobo.& existimo quòd fuit motus ex eo q
maius pręiudicium affert secundum quàm primum,sed ni-
hil allegat.Ego autem simpliciter starem cum Iacobo: quia
re vera neutrum est simpliciter in petitione imò si alterum
tantùm peteret indebitum petere videretur:vt patet ex ijs,
quæ leguntur,& notantur supra de plus petitionib⁹.c.vno.
§.fi.in prin.modo pro mensura debiti declarati in personali
fit vt auth.& qui iurat alleg.& expone in glo.declarati,& pe
titi,vel præsumpti,vel probati,modo nec petitio,nec præ-
sumptio,nec probatio respicit aliquam specierum alterna-
tiuè contentarum:sed solum ipsam alternationem in gene-
re.& ideò prædictum.c.vnum.§.fi.in fi.prin.rectè quantum
ad hoc genus, & alternationem æquiparat,nec valet argu-
mentum de prædicto.§.qui autem.quia hîc nulla est incerti
tudo nihilq; hîc pro reo imputari possit qui totum negat
cuiusq; negatiói stãdum est,donec actor probet.C.de rei vẽ-
dic.l.fi.facitq; ista missio,& pœna contumaciæ:vt.c.quoniá
frequenter.§.fi.in pœnis autem mitiorem partem accipim⁹
j̃.de re.iur.in pœnis.cum similibus.saluo quòd vbi in peti-
tione diceretur electionem esse petitoris,& de hoc per in-
formationem summariam appareret,colorata videref opi-
nio Petri.Maximè si in libello certum eligeret,& illud pete-
ret,& hoc casu starem cum eo.In causa status,dic vt legitur
19 & notatur.C.de assertione tollenda.l.vna.In† causa dãni in-
fecti,& noxali,dic q fit missio in possessioné rei,propter cu-
ius periculum cautio est petita:vt. ff.de damno infecto. l.
hoc amplius.& l. si finita.§.iulianus. & bonus textus. ff.

de acquiren. poss. l. iij §. fi. vel in poss. rei noxalis: vt. ff. de no-
xalibus. l. & generaliter. de mixta actione, nihil dicit Henri-
cus. sed dic vt scripsi in prædicto §. in alijs. in prima oppo-
sitione.
20 ¶ OCTAVO † quæritur quem effectum habet missio
in possessionem facta ex primo decretu. Si quæris antequã
missio realiter facta sit, dico, q missus potest implorare offi
cium iudicis: vt exequatur, & etiam si non admittitur habet
actionem in factum ex illo edicto ne vis fiat ei. vt. ff. de dã.
infec. l. prætor. & ff. ne vis fiat ei. l. j. & l. iij. antequàm enim re
ipsa mittatur in possessionem non habet pignus prætoriũ:
vt. ff. de pig. act. l. non mirum. Saluo tamen casu huius decre
talis. si verè realiter missio facta sit est in personali actione
habet hypothecariã. Quia habet pignus prætoriũ: vt præ-
dicta. l. non est mirum. sed si agitur reali: secus quia in re ꝓ-
pria nemo pignus habet: vt ff. de reg. iur. l. neq; pignus. ha-
bet tamen interdictum vnde procedit generalis actio in fa
ctum, vel specialis ex illo edicto. ff. de dam. infect. l. si finita §.
fi. interdictum autem vnde vi vel vti poss. habet missus ex
primo decreto in reali secundum illos qui tenent talem etiã
verum possessorem: sed secus de misso in personali: quia nõ
possidet: sed solum detinet: vt notat Dynus in prædicta. l. si
finita. fallit in casu qui ponitur. ff. vt legatorum nomine ca-
ne. l. postquàm §. primo. secundum Cy. post Petrum in. l. cũ
proponas. in. xiiij. quæstione. & Henricum hic: sed caue, &
vide quæ scripsi. j. eo. c. in. vj. quæstione versu. iij. iuxta hoc
quæritur, & vide etiam omninò quę scripsi. j. e. c. in. xij. quę-
stione principali versu. xiij. quæstio est.
¶ NONO quæritur nunquid missus in possessionem ex
primo decretu in reali, vel personali actione efficiatur ante
annum verus possessor. super quo vide quæ scripsi in prædi
cto §. in alijs. in secũda oppositione, & in prima quæstione.
sed caue quia quicquid dicant legistæ, Canonistæ tamẽ com
muniter tenent: quod hic notatur circa principium vlti-
mæ glossæ.
¶ DECIMO quæritur vsq; ad quod tempus missionem
21 passus ad rem recuperandam admittitur: † dic quòd in rea
li: vsq; ad annum cautione præstita, & refusis expensis. j. de
offic. odinarij. c. pastoralis §. fi. & prædicto §. in alijs. sed si ꝑ-
sonali auditur perpetuò præstita cautione, & refusis expen
sis: vt auth. is qui iurat. & c. quoniam frequẽter §. fi. fallit post
interpositionem secundi decreti. vt prædicto §. Iulianus. Itẽ
cùm res est assignata in solutum: vt. ff. de re iudi. l. à diuo §. j.
Item, post lapsum peremptorium. C. de remissione pig. si eo
tempore. Item fallit in misso post diffinitiuã qui res habet
obligatas iure pignoris prætorij: vt. l. non est mirum. & ha-
bet retentionem: vt. C. de distract. pig. l. quandiu. secundum
Henricum hic vide Cynum in. l. cùm proponas. in. xviij. q.
& in. l. ij. C. vbi in rem actio. in. xij. & in duabus ibi quæstio-
nibus sequentibus. sed quoad illud quod dicit de expensis vi
de quod scripsi in prædicto §. in alijs. in. ij. q. & in. iij. q. versu
sed nunquid. vide. j. in duodecima quæstione principali, ver
su duodecima quæstio est.
¶ VNDECIMO quæritur de natura, & conditione pri
mi & secundi decreti. circa quod ad doctrinam iuuenum ca
22 nonistarum, quæruntur plura. † Primò quid est decretum.
dic quòd decretum est rei regulariter non permissę certo ca
su à iudice facta permissio: vt. ff. de minoribus. l. etiam si ex
noxali causa agatur. l. ij. §. fi. & prædicta. l. cùm proponas. vbi
latiùs vide Cynum in prima quæstione. qualiter autem ab
interlocutoris præcepto, & diffinitiua differat, solet notari
per scribentes. ff. de offic. proconsulis & leg. l. ne quicquam §.
vbi decretum. & diuiditur: quia quoddam est primum quo-
dam secundũ, de primo non habemus mentionem: sed non
est secundum nisi sit primum: de secundo habemus in præ-
dicto §. Iulianus. vide omninò in speculo de primo decreto.
§. j. & quod ibi scripsit Io. And. in additione, quæ incipit, q a
Accur. & quæ scripsi. ij. C. quæstione versu Bartolus. in. l. si
23 finita. † Secũdò quid sit primum decretum, dic quòd est rei
regulariter prohibitæ, vel non promissæ in certo casu facta
à iudice prima permissio: ita q primum decretum est pri-
ma permissio. siue prim⁹ iussus, & dicitur primum per abne
gationem præcedentis: vt in procemio ff. orum § discipuli.
& semper petitur per officium iudicis nobile quod in iudi
cis persona residet, & principaliter imploratur, quod nulli
deseruit, nulli mercenatur secundum Cynum, post Petrum
in. l. cùm proponas. in quarta quinta, & sexta quęstionibus:
& an necesse sit illud peti, iudice sedente pro tribunali. Cy-
nus ibi in octaua quæstione remittit ad scripta Dy. in. l. si fi
nita §. si plures. Adde remissiones quas dedi in fine quæstio
nis pręcedentis, & vltra vide ad hoc, vtrum Io. in additione
speciali, titulo de primo decreto §. sequitur videre. in addi-
24 tione. ij. † Tertiò quo ordine, & qualiter perueniatur ad pri
mum decretum. dic q debet præcedere citatio. instit. de pœ
na te. liti, & oportet quòd sit talis qui eum constituat contu
macem, puta trina citatio, ar. quod legitur, & notat. C. quo-
modo & qñ iudex. l. cõsentaneum. vel quòd facta fuerit vno
edicto peremptorio pro omnibus nõ respondisset contu-
max in prima citatione se nolle venire: quia tunc sufficeret
vna citatio simplex, facit quod legitur, & notatur. ff. de iudi.
l. ad peremptoriũ cum quinq; legibus sequẽ. & de re iudica-
ta. l. contumacia §. j. j. eo. c. eum qui. li. vj. & in. c. si ante. in cle.
Secundò est necessarium quòd summariè cognoscatur verũ
debitor sic necne in. l. cùm ꝓponas. & auth. ei qui. & ff. vt in
pos. lega. l. si is à quo §. Diuus. & C. vbi in rem actio. l. ij. vbi
de hoc per Cynum in. xj. q. non tamen est necesse, quòd re-
quirantur amici, nec obstat. ff. ex quibus causis in poss. ea. l.
hæc autem cum similibus. quia lex hæc autẽ ponit ius specia
le in fauorem minoris, & alia iura etiam procedunt de iure
speciali, quod denegatur faciliùs quàm commune. in auth.
de non alienandis § quia verò verisimile. secũdum Cy. post
Pe. in. l. cùm proponas. in. ix. q. Quartò quia in personali fit
missio pro mẽsura debiti declarati, qualiter declaratur, dic
quòd in libello declarari debet. ita tamen quòd res vbi con
stituitur pignus prætorium modicum excedat summam pe
titam: vt notatur in auth. ei qui. Et debet petens missionem
iurare quòd calumniosè non petit, etiam si post litem con-
testatam, & iuramentum calumnię hic petatur: quia & tũc
calumniari potest: vt. ff. de damno infect. l. qui bona §. si quis
stipulatur, & quia petitur missio officio nobili: vt dixi, & sic
videtur alia instantia secundum Pe. & Cy. in. l. cum propo-
nas. in. xj. qõ. An verò missio ex primo decreto possit fieri
post litem contestatam sicut ante quod videtur: quia eadẽ
ratione remittit Cy. vbi. s. in. xij. quæstione ad scripta Dy-
ni in prædicto §. si plures. præterea subdit in. xiij. q. q missio
de primo decreto: vt tedio affectus veniat respõsurus: vt pr̃e
25 dicta. l. is cui. † Vtrum autem primum decretum interposi-
tum in hypothecaria tribuat possessionem, sicut in reali, &
vtrum in hypothecaria fiat missio in omnia bona obligata,
vide per Cynum post Petrum in. l. cum proponas. in. xv. &
in. xvj. q. & quod scripsi in § in alijs. Quintò nunquid à pri-
mo decreto possit appellari. dicit Pet. quòd sic, cum totam
decidit quæstionem alś non vide Cy. in. l. cum proponas. in
l. cum proponas. in. xix. q. in qua quæritur an à sententia lata
in possessorio appelletur. Bartolus in. l. si finita § Iulianus. ff.
de damno infecto. tractauit materiam primi, & secundi
decreti. & circa secundam quæstionem ibi scripsit recitans
in effectu verba Accur. Dyni, & Rsy. quòd primum decre-
tum est primus iussus de mittendo, seu prima missio in pos
sessionem. Secundum decretum est secundus iussus, seu secũ
da missio. nec dicitur hic primum respectu secundi, vel cõ-
tra, tamen non ita hic: quia quãdoq; interponitur primum,
& non secundum, & sicut aliud est sententia aliud extentio
sententiæ. ff. de executione rei iudicatæ. l. j. & de re indic. l. si
cum nulla. quia quandoq; aliud pronunciat, aliud exequi-
tur: vt. l. à diuo pio § j. & l. properandum § sin autem reus.
26 † sic aliud est primum decretum, aliud prima missio. nam
primum decretum est primus iussus, de mittẽdo. prima mis-
sio est

sio est executio illius iussus, quicquid notet glo.in § Iulia-
nus.quam tamen glossam notat perpetuo, quia non est me-
lior in iure ciuili, in hac materia, vt etiam dicit ibi Barto.&
hæc fuit opi.Dy.& Spec.& Ray.secundum vero decretum
est secũus iossus, de mittendo, secũdum prædictos. Sed pri-
mam diffinitionem impugnat ipse Barto.per.l.si prius.ff.de
oper.no.nunc.vbi non est aliquis iussus de mittendo, & sic
diffinitio non conuertitur cum diffinito. Præterea primus
iussus de mittendo post diffinitiuam non potest conuenien
ter primum decretum appellari, & sic diffinitum cum diffi-
nitione non conuertitur, contra lecta, & notata.ff.de dolo.l.
j.§.j.& ff.de regu.iur.l.omnis diffinitio. Præterea secundam
diffinitionem secundi decreti, impugnat, quia in confesso-
ria, & negatoria, aliter interponitur.vt.ff.de dam.infec.l.à
quo fundus.vt ibi nota.per Barto. Præterea missus ex pri-
mo decreto, non est mittendus ex secundo, vt dicam infra.
27 † Diffinit ergo Barto. dicens primum decretum est prima
aggrauatio, ex qua actori aliquid applicatur facti, à iudice
parti conuentæ parte propter contumaciam. Secundum de-
cretum est augmentatio aggrauationis iam factæ, & ex qua
aliquid actori applicatur facta per iudicem parti conuenti
propter contumaciam. Et dicit prima ad differentiam se-
cundi decreti. Et dicit aggrauatio ad differentiam iussus, de
veniendo vel de cauendo, qui non continet grauamen. Item
dicit prima aggrauatio generaliter, vt contineat quodlibet
primum decretum, & quod est.in.l.si prius. Item dicit actori
aliquid applicari ad differentiam mulctæ quæ non applica-
tur parti, vt.C.de modo mulctarum.l.mulctarũ.&.ff.si quis
ius di.non obtemp.l.vna.& dicit facta à iudice ad differen-
tiam aggrauationis factæ, à lege: vt præ.l.contumacia.&.C.
de iudi.l.sancimus. Item dicit propter contumaciam ad dif-
ferentiam eorum quæ fiunt lata diffinitiua, & hoc de diffi-
nitione primi decreti. Secundam diffinitionem secundi de-
creti, dicit parari modo declarandam, & subdit, quòd istud
est quid scholasticum, subtile tamen, bene dicit subtile ta-
men, quia modicum addit in effectu, & loquitur magis im-
propriè, quàm loquantur alij, sed nolo circa impugnationẽ
28 insistere, † ego tamen ruditer loquendo, volo te scire quòd
licet quicquid decernit index generali verbo, possit appella
ri decretum iudicis, istud tamen verbum decretum magis
decrete recipit lex, pro decreto quod cum causæ depositio-
ne interponitur, vt præ.§.vbi decretum.& de rebus eorum.
l.magis puto.&.C.de præd. minorum.in rubro, & in nigro.
& quod scripsit Inno.de rebus eccle.non alienan.c.dudum.
29 in glo.fi. † sed & adhuc strictius sumitur decretum, à iure in
hac materia, videlicet pro ordinatione iudicis, per quam di
cunt actorem ob contumaciam rei mittendum in posses-
sionem rei petitæ, in reali vel rerum debitoris pro mensura
debiti declarati in personali, & si hoc decretum, qui iussus
alio nomine appellatur, nullum aliud decretum præcessit,
tunc appellatur primum decretum, etiam si nullum aliud se-
30 quatur, vt.ff.vnde cognati.l.j.§.proximus.cum simi. † secun-
dum decretum dicitur quod venit per annum post primũ,
videlicet cum actor nactus possessionem ex primo decreto,
illam per annum tenuit, reo in sua contumacia persistente,
& iudex crescente contumacia rei pœnam ipsius contuma-
ciæ aggrauando decernit, quòd actor habeat, & teneat ve-
ram possessionem ista enim applaudent propriæ significa-
tioni verborum, ac verbis glossarum, & doctorum, ac menti
& verbis ipsorum iurium, & si aliter prouidetur in certis ca
sibus, vt.l.si prius.&.l.à quo fundus. seruentur illæ prouisio-
nes in suis casibus, & quod dixi propter contumaciam, &
quod adiunxi etiam si nullum sequatur, tollunt duas impu-
gnationes Barto. satis pueriles.

¶ *De natura & conditione primi decreti per totam istam.xij.q.*

¶ DVODECIMO quęritur de eo quod tetigi in quę-
stione supra proxima, versu tertio, quo ordine qualiter per-
ueniatur ad primum decretum, & vide in versu præallega.
Ecce secundũ Accur.in § Iulianus.& secundum omnes, pri-
mo necessaria est citatio peremptoria. Addit Bar.quòd ne-
cesse est, quòd citatio huiusmodi petita fuerit per partẽ, &
emanauerit ad instantiam eius per.l.ad peremptorium.ff.de
iudi.vt etiam ipse scripsit.ff.de dam.infec.l.iiij.§.hoc autem.
Circa quod restat ponere aliquas particulares quæstiones.
31 ¶ Prima † quæstio est, vtrum in citatione necesse sit pone-
re verbum peremptorium, sic quòd, hoc omisso, vitietur
processus? Attende si sunt tres citationes, non est hoc neces-
se, cum habeant vim peremptorij.C.quomo.& quando iud.
l.tres denunciationes. sed si fiat vna pro omnibus hoc vide-
tur necessarium, vt.l.cõsentaneum.eo.ti.&.d.l.ad perempto-
rium.nisi index citaret per se ipsum C.quomo.& quando iu
dex.l.cessante. secundum vnam lectu. saluo etiam quod si in
citatione diceretur, aliâs lapso termino procedetur cõtra te
ad cognitionem, & pronunciationẽ iustitia mediante, istud
haberet vim peremptorij, vt.ff.de iudi.l.nonnunquam.be-
ne facit.ff.de opti.leg.l.mãcipiorum.& quod ibi notatur per
Bar. secus si diceret elapso termino procedetur contra te, vt
ius postulat, seu iustitia mediante, ius enim tũc vult iterum
citari, sed si diceret citamus te, ac vna citatione pro omni-
bus peremptoria esset, vt.d.l.nonnunquam.& hæc vera an-
te litem contestatam, sed post litem contestatam, videtur
omnis dilatio peremptoria.ar.ff.de ferijs.l.fi.& videtur not.
Spec.de citatione.§.viso.vers.dicunt etiam.& per glo.in ele.
vna.de sequestratione. Bar.autem.in.d.§.Iulianus.dicit quòd
dilationes probatoriæ sunt peremptoriæ. Sed in expectato-
rijs oportet hoc inseri, etiam post litem contestatam, vt.l.
ad peremptorium.&.l.cõsentaneum. alleg. saltem quantum
ad hoc, vt possit perueniri ad diffinitiuam, vel ad primum
decretum, vt prædictæ leges expressè probant, sed quantum
ad alia semper intelligitur peremptoria, vt ad videndum iu-
rare testes.C.de testib.si quando.vel ad audiendum interlo-
qui secundum Barto. certum est enim secundum eum quòd
etiam post litem contestatam, potest perueniri ad primum
decretum, vt.l.properandum.§ sin autem reus. dicit etiam ꝙ
si sit citatus in prima non peremptoria dixerit, se nolle veni
re, non requiruntur plures citationes. & not.per glo.ff.de in
integ.rest.l.fi. ¶ Secũda quæstio est, an sit necesse quòd prin-
cipalis citetur, vt possit perueniri primum decretum? Cyn.
mouet hanc quæstionem.C.de procur.l.cum quis res agit.&
recitata opini.Iaco.de Raue.& Mart.Sali. quem omitto, di-
cit post Pet.de Bellaperti. quòd etiam quantum ad proces-
sum iudicium, contumacia procuratoris, non nocet domi-
no, sed oportet dominum citari ad hoc, vt sit contumax, &
respõdet ad.l.illam. quòd hoc ibi non dicitur, nec ibi de iure
respondetur, imo dicitur quòd iudex deliberabit, &c. Et re-
fert Iaco.de Are. idem sentire facit, quia citatio procurato-
ris, est subsidiaria.ff.de dam.infec.l.iiij.§.ait prætor.&.ĩ.eo.
c.causam. quid ergo dicendum de quæstione principali, ad
nostrum propositum, restricta videtur placere. Barth.ff.de
dam.infec.l.quamuis. quòd quantum ad primum decretum
sufficiat citatio procur.per.d.l.cum quis reo. & per.l.quo-
ties.C.de digni.lib.xij.& per.l.quamuis.ff.de dam.infec.iun-
cto ꝙ vsufructuarius est procurator domini.vt.ff.de oper.
no.nun.l.j.in fi.arg.ff.de dam.infec.l.hoc amplius.§ fi.& eius
quod nota.ĩ.eo.c.causam.& ad illud quod dicitur citationẽ
procuratoris esse subsidiariam, respondet illud esse introdu
ctum in fauorẽ actoris, sed miror de ista opinione quia re-
uera iura patenter sonant, quòd non est citandus procura-
tor, saltem in prima citatione, quando potest dominus prin
cipaliter appręhendi, vt legitur, & not.ĩ.eo.c.causamque.&
ibi scripsi in dictis Henri.& ibi etiam allegaui iura, glossas
32 que, & docto.& facit cle.causam quæ.de elect. † Ideo magis
insisto opi.Pet.nec obstant nota.Inno.ĩ.vt lite non contest.
c.j.& quæ ibi scripsi in tribus primis oppositionibus, &
etiam in prima quæstione, nam dico illa procedere, vt cum
dominus sciens causam agit contra se ad eam prosequendã
procuratorem constituit, de cuius citatione, & contumacia
quæritur: aut cum domino non reperto, generalis procura-

tor,mandatum habens, sufficiens est citatus , sed nec rema-
net,hoc sine dubio,nam hæc pœna missionis,etiam ex pri-
mo decreto personæ videtur imponi , vt.d.l.is cui.& ideo
excommunicati comparatur.ex.d.c.quoniam frequenter.in
fi.& tamen ad talem pœnam non videtur posse procedi,do
mino non appræhenso, vt videtur nota.per Inno.ĩ.ti.j.c.fi.
33 sed patet solutio.in tex.d.c.fi.vbi de hoc dicam† sed an suffi
ciat contumacia tutoris,videtur dicendum quòd sic, quan-
tum ad primum decretum,licet non quantum ad secũdum,
vt ff.ex quib.cau.in poss.ea.l.in possessionem.§.fi. &.d.l.eum
qui res.salit in causa damni infecti. vt.d.l.si finita.§.si fortè.
& in causa libertatis.vt.ff.de fideicõ.liber.l.nec infantes.sed
quid in contumacia curatoris,dic quo ad curatorem furiosi
idem quod in tutore. vt.ff.ex qui.cau.in pos.ea.l.Fulcinius.
§.adeò.&.d.l.nec infantes.& idem in curatore adulti, etiam
quo ad secundum decretum. vt.ff.de reb.auth.iudi.pos. l. si
minor.secus tamen in contumacia gestoris. licet glo.in illo
sentiat idem.in.l.eum qui res.vt scripsit Barto.in præalleg.l.
34 quamuis.¶ Tertia† quæstio est an necesse sit , quòd proce-
dat libellus,antequàm procedatur ad primum decretum,&
videtur quòd sic , quia necesse est quòd præcedat citatio
etiam per reum,vel dictum citatum,constituens contuma-
cem,vt videtur. Arg. C.de ijs qui ad eccle.confug.l.præsenti.
§.cùm autem.& in authen.de litigiosis.§.ad excludendas.col
la.ix.&.C.de Epi.& cle.authen.generaliter. & in authen.de
exhibendis reis.§ si vero quidem.colla.v.& in.d.authẽ.eum
qui.in verbo declarati,& placet Bart.in.§.Iulianus. hoc autẽ
certum est quòd non potest procedi ad missionem in pos-
sessionẽ,etiam ex primo decreto , nisi data petitione. Quia
in reali fit missio in possessionem rei petitæ & in personali,
fit missio pro mensura debiti declarati , & summaria infor-
matione præcedente,quod non videtur bene posse fieri ni-
35 si debitum & allegatum fuerit per partem. ¶ Quarta† quę-
stio est,vtrum vltra citationem peremptoriam, & eius exe-
cutionem,ac rei nõ comparitionem pro primo decreto ob-
tinendo,est necessarium quòd actor compareat in termino,
& rei absentis contumaciam accuset ,videtur quòd sic, quia
aliâs reo non imputaretur.vt.ff.si quis in ius voc.non ierit.l.
ij. in fi.&.ff.de arbi.l.arbiter calendi.&.d.l.properandum.§.
& si quidem.nec obst.glo.quæ habentur. in.d.l.ij.in fi.&.ff.
de eo per quem factum est.l.si.§.j.quia loquuntur quo ad alia
secundum Bar.vbi supra nec sufficit actori comparere, nisi
licentiatus recedat,vel per totam diem terminum expectet,
vt.ff.de iudi.l.& post edictum.& de re. iudi.l.quæsitum. not.
Inno.de pœnis.calumniam.sed sufficeret si procurator acto
ris,habens in eadem curia plures causas , plurium agentium
comparet , dicens præsento me in omnibus terminis , quos
hîc habes ,& quòd licentiatus recedat.per.l.accipientis.ff.de
autho.tuto.licet videatur obscura præsentatio.per.l.aut qui
aliter.§.j.ff.quòd vi aut clam.si tamẽ rueret procuratorium,
vt quia ad hoc speciali mandato,vel alia de causa,perinde es
set ac si non comparuisset. ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.ij.§.de-
fendunt.& quanquàm de procuratorio rei disputetur,& li-
tigetur,consultum est actori quòd compareat,& rei contu-
36 maciam accuset. secundum Barto.ver.s. ¶ Quinta † quæ-
stio est,quid si iudex litem contestandã pronunciat,vt præ-
cipit reo quòd eam contestetur.Sed reus non vult eam con-
testari,nunquid tunc debet procedi,ad primum decretum,
sicut si reus absens esset,& dic quòd sic.vt. C.quomo.& quã-
do.in authen.qui semel.& ibi glo.& videtur tex.ff.de fidei-
com.liber.l.non tamen.q.sine iusta.&.ff.de reg.iur.l.non vi-
detur defendere,& hoc etiam tenet ,Cyn. C.de lit.contest.l.
vna.non obstãte,quòd contra præsentem interponitur pri-
mum decretum,quod habet vim secundi.ff.de noxa.l.is qui.
de interrog.acti.l.non alienam.ff.de dam.infec.l.dies.§.præ-
tor.&.l.si seruus plurium.&.l.inter quos.§.si dominus. nam
in istis actionibus, quæ sunt quasi noxales, faciliùs perueni-
tur ad secundum decretum , quàm in actionibus personali-
bus,quia etiam contra non latitantẽ, vt.d.l.si finita.§ si fortè

in alijs secus , vt.d.l.Iulianus.§.j.& ideo in alijs solum habet
vim primi decreti,tanquam contra contumacem,simile in-
frà de confes.c.ij.lib.vj.in hoc quod ibi loquitur, post litem
contestatam,& dicit iussum,& nolentem respondere habe-
ri pro confesso,&c.innuens à contrario ante litem contesta
37 tam secus esse.¶ Sexta† quæstio est ista, qualiter debet con-
stire de contumacia , vt procedatur ad primum decretum,
nunquid est necesse,quòd iudex pronunciet eum contuma-
cem?dic quòd non,imò sufficit , quòd de contumacia con-
stet in actis. vt.C.ad Trebel.l.sancimus. cum glo.super ver-
bo contumacia & videtur ex mẽte legis præsentis.§.cùm au-
tem.&.l.properandum.&.§.si vero quidem.s.alleg.debet ta-
men iudici,vt iudici , constare de hac contumacia.vt.l.hæc
autem.§.j.ex quib.cau.in posses.ea.Et ex hoc Barto.reproba
uit vnum processum,quia reperijt relationem nuncij citan
tis factam post decretum & faciunt notata Bar.ff.de con di.
& demonst.l.multùm.sufficeret tamen nuncium referre no-
tario , quia & notario tradi possunt instrumenta. C.de ap-
pel.l.eos §.super his. vbi glo.de hoc & ideò non est necesse
quòd fiat relatio,iudice pro tribunali sedẽte,sicut nec com-
missio.ff.de arbi.l.sed si interpellatur.§.j.&.l.differentiam.in
38 prin.eo.ti.¶ Septima† quæstio est nunquid libellus necessa-
rius est in petitione missionis in possessionem ex primo de-
creto , refert Bart.in.§.Iulianus.quòd Spec.in titu.de primo
decreto,& in tit.de secundo decreto,& in tit.de eo qui mit-
titur in possessi.videtur tenere, quòd necessarius sit libellus
nouus , sed dic contra secundum eum , quia fit ex officio &
parte ad hoc amplius non citata faciunt notata.ff.quis ordo
in bo.poss.seruetur.l.ij.§.dies.& de bo.poss.l.si seruus.& hoc
expressè innuunt.§.si vero quidem. &.l.præsenti.§.cum au-
tem.&.l.consentaneum. alleg.quæ non requirunt nisi mis-
39 sionem.¶ Octaua† quæstio est qualiter fit , prima missio in
possessionem ex primo decreto , an intrabit iussus sua au-
thoritate in possessionem : an verò debet mitti per iudicẽ,
dic quòd inducetur in possessionem per executorem. vt.ff.
vt in poss.lega.ea.l.is autem.§.iussus. sed si iudex daret licen-
tiam parti,quòd intraret sua authoritate valeret. C.sol.mat.
l.dotis. & vt nemini licet sine iudice se vindicare in rubro,
& in nigro,& sic erit nuncius in re sua.ff.de furt.l.eum, qui.
§.si epistola.secundum Iaco.de Are.ff.de oper.no.nun.§.nun
ciatio.caueat ergo pars ne intret sine executore , vel iudicis
authoritate,quia perderet ius suum,vt.ff.de re iudi.l.miles.§.
qui iudicati.si tamen iussus possideret,vt quia rem commo-
datam habebat, vel aliter tenebat , non interponitur decre-
tum de mittendo in possessionem. sed habet dicere iudex,
permitto te possidere,& decerno seu iubeo, quòd non tur-
beris. vt.ff.de dam. infecto.l.si proprietarius.§.j.vbi est casus
quòd retinens non mittitur in possessionem. ¶ Nona quæ-
stio est an hodie sit idem , quod olim quoad missionem ex
primo decreto fiendam , glo.in.§.Iulianus. videtur dicere q
non.Dic tamen quòd imò in causa damni infecti nihil est
immutatum,nec etiam in realibus,vt.ff.de dam.infec.l.ij. &
l.prætor.§.in eum. &.l.si finita.§.ex hoc edicto.&.d.l.Fulci-
nius.§ Item videamus.sed in sola personali immutatum est,
40 vt.d.authen.ei qui.¶ Decima† quæstio est,vtrum missus in
possessionem ex primo decreto, potest deijcere possessorẽ,
videtur expressum,quòd non.in.d.l.si finita.§.si quis autem
in possessionem.quod regulariter est verum, tamen ex cau-
sa, potest iudex etiam ex primo decreto deijcere possessorẽ.
vt.ff.de dam.infec.l.iiij.§.si fortè dicatur.in fi.secundum vnã
lecturam , & esset causa satis sufficiens , si dubitat iudex ne
partes ad arma veniant.ff.de vsufruct.l.æquissimum. & hoc
si res est immobilis.Si vero est mobilis, secundum quosdam
sequestratur. vt.ff.qui satisd.cogun.l.si fideiussor.in fi.& hoc
verum si persona suspecta est,quia tunc apud alium deponi-
tur. Si autem in persona creditoris in possessionem missi,
non est suspecta,non deponitur apud alium , sed sibi tradi-
tur,vt.ff.vt in posses.leg.l.is cui.§.qui legatorum.vers.in cæ-
teris.secundum Dy.super quo vide Bar.ff.de bonis autho.
iudi.pos.

41 iudi.possiden.l.in venditione.§.j. ¶ Vndecima† quæstio est vtrum reus citatus peremptoriè, & contumax, sit iterum citandus ad audiendum primum decretū interponi, dic quòd non, quia natura peremptorij, hoc importat, vt colligitur, in.l.consentaneum.& licet in vltima die peremptorij, possit primum decretum interponi, tamen de æquitate, potest in alia die expectari. ff.de iudi.l.& post edictum.&.s̄.de offic.deleg.consuluit.nec obstat.ff.quod vi, aut clam.l.fin.in fi. cum ibi notatis per Bar.quia aliud in iudice, aliud in parte, Arg.eorum quæ scripsi.s̄.eo.ti.c.cum dilecti.in prima quæstione,ver.quid dicendum.Ideo sequenda ea quæ scripsit, licet Bar.remittat,ad ibi notata,per eum, vbi tamen non sol-
42 uit.¶ Duodecima† quæstio est infra quantum tempus passus missionem,ex primo decreto volens expensas, & damna aduersario refundere,admittitur ad rem recuperandam.Super quo vide quæ scripsi.s̄.eod.c.in.x.q.principali. De reali omnes concordant,quòd infra annum tantum, de personali fuit opinio.Ioan.glossato.decreti.Nota hic, & in.c.quoniam frequenter.& Iaco.de Are.ff.de priui.credi.l.eum qui. quod idem in personali.alleg.Iaco.pro textu.C.de præscrip. xxx.ann.l.si quis emptionis.vbi dicitur,quòd ad similitudinem, &c. post annum non auditur nisi probet indebitum esse,&c.Glossa tangit in authen.de exhibendis. communiter omnes tenēt quòd imo auditur perpetuo antequam interponatur secundum decretum. per.l.consentaneum. &.l. properandum.§.sin autem.&.l.ij.in fi.C.vbi in rem actio.sed procederet alia opinio secundum opinionem glo.quæ habet,quòd iuri offerendi spatio.xxx.annorum. præscribitur, sed pro alia parte facit opinio contraria,de quo in.l.cum notissimi.C.de præscrip.xxx.annor.Et hoc verum,si caueat,vt d.l.si finita.§.is qui damni. &.ff.famil.ercis.l.is consequenter. §.j.&.l si fundus.§.j.&.ff.pro hærede.l.ij.in prin.&.ff.de priuil.credi.l.eum,qui. vbi textus est,facit.ff.de priuil.credi.l.si pupillus.in fi.Barto.tamen in.§.Iulianus.dicit, quòd si facta est missio,quia non defendere te, ad defendendum veniente recuperas possessionem reclusis expensis, sed si facta est quia non soluit, oportet quòd soluas antequam recuperes. Item si facta est missio, quia non caues, oportet quòd caueas,antequam recuperes, vt.l.si finita.§.si is qui damni.& §.sequen.& pro hac distinctione,secundum eum, videtur casus.j̄.de verb.signi.ex parte.& quo ad casum.l.eum qui.ff.de priuileg.credi. l.eum qui procedit. illa distinctio an contra latitantem, vel non latitantem, facta sit missio, & per hoc patet responsio,ad.l.si quis emptionis.vide Bartol.in.l.eum qui allegata.vnde si passus missionem vult audire, & interrogatus respondet se velle restituere expensas,& defendere, auditur, aliâs proceditur sine libello ad secundum decretum,quicquid dicat Specu.per lecta & notata.in.l.cum proponas,& authen.ei qui.& per lecta & notata.per Inno.j̄.tit. j.c.j.quia secundum decretum, non est nouus & separatus à processu primo,sed totum est vnum, & primum decretum est ordo perueniendi ad secundum,vt.ff.de bonis autho.iudi.possi.l.cùm vnus. & non iure actionis sed officio iudicis nobili proceditur ad ista, vt dixi.s̄.eo.c.secundum glossam. in.§.Iulianus.& Cyn.in.l.cum proponas.quod placet Barto. per.l.iubere cauere. ff.de iurisdi.omn.iudi. & per.l.ea quæ.§. magistratus.ff.ad municipa.iunctis ijs quæ leguntur, & notantur.in.d.§.vbi decretum.&.ff.de dam.infec.l.iiij.§.duas.li-
43 cet dicat se multum dubitare.¶ Decimatertia† quæstio est, quem effectum habet missio ex primo decreto, vide quæ scripsi.s̄.eo.c.in.viij.q.principali.dicit Bar.quòd nihil aliud facit,nisi quòd dat detentationem ei,qui est missus,vide ibi glossam, quandoque tamen est effectus in iubendo cauere, vt.ff.de oper.no.nunc.l.si prius.quandoque in iubendo mitti in possessionem.ff.ex quibus cau.in posses.ea. per totum. Quandoque plus dicitur in decreto. s̄. quòd fructus lucretur.vt.l.Fulcinius.in fi.Quandoque habet vim secundi decreti.vt.ff.de noxalib.l.quoties.§.prætor. &.ff.de dam.infec. l.inter quos.§.si dominus.& quandoque iubet tenere possessionem ipsam quam habet.ff.de dam.infecto.l.si proprietarius.Quādoque iubet hæc habere loco pignoris,vt in homine capio notatur. C.de præto.pigno.l.j.vnde tales habet effectus quales verba eius sonant, vt notat glo.in.§.Iulianus.& faciunt ea quæ circa hoc notat Inno.de verb.signifi. dilecto. Argu.j̄.de priuileg.c.porro.& alios effectus dixi.s̄.in.viij.q.
44 †& quod ibi dixi per missionem in possessionem,constitui pignus prætorium, intellige reali missione secuta vt ibi dixi, & etiam in re obligata ipsi misso, quicquid dixerim in dicta.q.viij.eo tamen respectu,quòd potest ab eo reuocari. vt.ff.de exceptio.rei iudi.l.ex sextante.§.latinus.&.C.si antiquior creditor.l.j.&.C.de ijs qui in priorum creditorum locum.l.j. Item etiam locum pignus prætorium cum officio iudicis agitur, licet nullam supportat obligationem. Quia cum itur ad iudicem,futurum est in obligatione.vt.l.si finita.§.eleganter.cum duobus.§.sequentib.&.§.si iam ruerint & quia officium iudicis potest accedere fideiussor.ff.de solut.l. cum quis.§.per ea. & de fideiussoribus.l.j.& eadem ratione pignus. Missus autem ex primo decreto non habet possessionem,sed solam detentationem in personali, de reali autem est opinio,& notatur.in.l.si quis emptionis.§.sed si quis. & per Barto.ff.de acquir.posses.l.iij.§.fi. vbi omnino videas ad complementum huius articuli, an autem faciat fructus suos de quo.dixi.s̄.eodem.c.in.vj.q.principali.vers.secundò quæri potest.glo.in.§.Iulianus. tenet quòd non, sed fallit in duobus casibus ibi notatis. Item addit Iacob.de Are.alium per.l.sed & si is.ff.ad Carbonianum.Sed ibi non est propriè primum decretum quod propter contumaciam interponitur, habes glossam.in authen.de exhibendis.§.si vero.vnde sumitur authenticum.ei qui quod lucratur de consuetudine.Sed non est bona consuetudo, quia contra ius diuinum & in fraudem vsurarum sibi ergo in sortem computet.ff.vt in posses.legatorum.l.is cui.§.quæri potest.& hoc in personali procedunt, in reali autem vide glo.in.§.Iulianus.& dic in reali, quòd lucratur si iudex expressit.vt.l.Fulcinius.in fi. si non expressit, secus donec per lapsum anni verus possessor fit,vt.l.si quis emptionis.§.penultimo. secundum Barto. licet aliter dicant canonistæ,vt tetigi.s̄.eo.c.in.q.iiij.principali. Item habet primum decretum effectum, vt per illud perueniatur ad secundum,si videlicet per primum non fuit satis consultum, quia aliter non esset opus venire ad secundum, vt not.glo.in.§.Iulianus. Sed non placet Bartol.quia etiam adeptus dominium ageret rei vendicatione, ad sui dominij declarationem.ff.de procur.l.Pomponius.§.si is. & de rei vendica.l.& ex diuerso. licet ergo habeam possessionem ex primo decreto, expedit agere rei vendicatione, ad dominij declarationem, vt reus de cætero super proprietate non audiatur, & ad hoc sufficit missio ex primo decreto, cum cursu anni. Ideò opus est quòd interponatur secundum, dicit Barto.aut res debet stare dolo malo, & tenetur ad quantitatem, & tunc dic vt in alijs personalibus:aut res extat, & facta est missio, ex primo decreto, lapsusque annus,& tunc ex secundo decreto statuetur ei certum tempus infra quod agat, de proprietate, nec postea audietur aliâs etiam,si aliud decretum non interueniat.vt.l.à quo fundus. ff.de damno infec.secundum Dy.quid autem in hypothecaria,vide glo.Dy.& Bar.ff.de acquiren.posses.l.iij.§.fi.& quæ scripsi.in.§.in alijs.

¶ *De materia secundi Decreti.* *Rubrica.*

¶ DECIMOTERTIO principaliter quæritur,
45 qualiter perueniatur ad secundum edictum.† glo.in.l.Iulianus.dicit,quòd ad illud debet iterum pars citari,ibi vide facit quia interponitur cum causæ cognitione.ff.de dam.infec.l.iiij.§.si fortè. sed causa cognita intelligitur parte præsente, vel citata, vt.l.in causæ.§.causa. ff.de minori.& pro hoc.ff.de acquiren.posses.l.iij.§.fi.& vtrum præconizari debeat,vt vicini sciant,vide lecta & notata, maximè per Barto.ff.ex quibus causis in posses.ea.l.ij.&.l.hæc autem.& for-
46 mo hic aliquas quæstiones. ¶ Prima † quæstio est vtrum

quando interponendum est secundum decretum, sufficiat
& necessarium sit, quòd ad domum illius contra quem hoc
fit, id denuncietur. glo. in § Iulianus. tenet quòd sic. sed vide-
tur contra, quia secundum decretum non interponitur nisi
contra latitantem. vt l. Fulcinius § j. & § quid sit latitare. sed
si denunciatur domui non latitat facit tamen pro glo. l. si fi-
nita § & si forte. vbi contra absentem reipublicæ causa, per-
uenitur ad secundum decretum. distinguit Barto. aut con-
uenitur, quis actione personali in sua persona propriè resi-
dente, & tunc requiritur latitatio. vt l. Fulcinius. aut actio
non residet in sua persona, sed oritur ex vitio rei suæ, vt in
causa damni infecti, & noxali, & tunc non requiritur latita-
tio. vt d. § & si forte. & ff. si ex noxali causa agatur. l. ij. & ita
debet intelligi. ff. de priuileg. creditorum. l. Imperatores. se-
cundum Cyn. post Iacob. de Are. C de in integrum restitu-
tione militum. l. ignorare. quorum dicta Barto. ita intelli-
git, licet alijs verbis Cyn. Modò ad propositum citat in ista
ad domum in causa damni infecti, iustè potest fieri, vt per-
ueniatur ad secundum decretum. Cum latitatio non requi-
ratur, sed in alijs personalibus actionibus, vbi latitatio re-
quiritur, non sufficit denunciare ad domum nisi semel fuis-
set in iudicio, vel nisi fuisset semel personaliter: aut aliâs le-
gitimè citatus, vel aliter ei notificatum. Ita quòd præsuma-
tur latitare eum, & ita dicit notari per Dyn. de reg. iur. c. pro
possessore. lib. vj. & per Innoc. ꝫ. titu. j. c. penult. sed nunquid
necesse est, quòd tempore vtriusque decreti latitet, not. glo.
quòd sic. ff. ex quibus cau. in posses. ea. l. ait prætor § fi. in glo.
parua. super verbo latitat, & ibi videtur textus, sed dic con-
tra. per. d. l. non ignorare. ff. ex quibus cau. in posses. ea. l. pe-
nulti. & ibi notatur, & ad. l. Fulcinius. responde vt ibi nota-
47 tur per Barto. ¶ Secunda † quæstio est, nunquid contra vni-
uersitatem posit procedi ad secundum decretum, dic quòd
sic. vt. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. l. j. § fi. de furio-
so, dic vt in. d. l. Fulcinius § ad eo. de pupillo, & minore, dic
vt. l. hoc amplius. & l. sic minor. ff. de bonis author. iudi. pos-
sid. si autem ille contra quem fit missio non latitat, dabitur
curator bonis, contra quem agatur via ordinaria. vt. ff. ex
quibus cau. in posses. ea. l. in possessionem § fi. vel si sit graue,
& alienum, datur curator, qui bona statim vendat, & satis-
faciat, vt. ff. de curatore bonis dando. l. j. & d. l. Fulcinius §
48 adeo. & l. si diu. & ibi notatur. ¶ Tertia † quæstio est, an
interpositione secundi decreti sit necessaria aliqua causæ co-
gnitio. gloss. in l. Fulcinius. dicit quòd sic, & bene, videlicet
quòd præcesserint ea, quæ præcedere debent, & quòd de
debito constet summatim, & quòd ad videndum illud in-
terponi legitimè sit citatus, super quo vide Barto. in l. Ful-
cinius & à secundo decreto appellari potest etiam de iure
ciuili, quia parat præiudicium perpetuum, secundum Bart.
in § Iulianus. quem vide. ea. l. iij. § si fortè. & Ioan. And. in ad-
ditione Specu. de primo decreto § sequitur videre. ¶ Quar-
49 ta † quæstio est, an ex secundo decreto missus de nouo sit in
possessionem inducendus, glo. instit. de offic. iudic. § fi. vide-
tur dicere quòd sic, Dyn. determinat contrarium, quia fa-
ctum iudicis, & partis æquiparantur, vt. C. de euictionibus.
l. si ob causam. & C. si in causam iudicati pignus captum sit.
l. j. sed quando pars vult transferre in me dominium rei,
apud me existentis, non habet necesse me inducere in pos-
sessionem, vt. ff. de acquiren. possessio. l. qua ratione § inter-
dum. & de rerum diuisione § interdum. glo. autem contraria
tenet, quando missus non erat in possessione, pro Dyn. vi-
detur casus. ff. de damno infecto. l. quamuis. in fi. iuncta l. si
50 proprietarius. & l. prætor § eum cui. ¶ Quinta † quæstio
est, ista pone quòd vnus missus est in possessionem in vna
re ex primo decreto, an secundum decretum potest inter-
poni in alia re Iacob. de Butrig. disputauit hanc quæstio-
nem per. l. quamuis bona. ff. de rebus autho. iudi. possid. l.
quamuis bona. quæ valde singularis est, & non habet con-
cordantias secundum Barto. & quæ ponit vnum casum val-
de extraneum, & quasi similem casui istius decretalis, nam

decretum de mittendo, est illud, quod est de ordine vt per-
ueniatur ad venditionem, sed intelligit hic Rayner. quando
non poterant bona possideri, aliâs missio facta in vna re,
non prodest in alia secundum eum, dicit autem Barto. quòd
quando fit missio ex causa, quæ tantum vnam rem respicit,
vt in causa damni infecti, & noxali, debet præcedere mis-
sio, vt perueniatur ad secundum decretum, vel vt non stet
per eum quo minus mittatur. ff. de damno infecto. l. prætor.
§ eius. & l. si finita § eleganter. & § illud. quandoque fit mis-
sio ex causa, quæ totum patrimonium respicit, vt in omni-
bus personalibus, vt. ff. de iudic. l. fideicommissum § tracta-
tum. & de hæredibus instit. l. ex facto. & ad Trebellia. l. j. § si
hæres. Tunc missio non requiritur, vt. d. l. quamuis. Nec ob-
stat si dicis quòd ibi non poterant bona possideri, quia ibi
denotat facti accidentiam, quod patet ex eo quòd dicit for-
tè, & sic non ponitur limitatiuè, sed ampliatiuè, quasi velit
Barto. dicere quòd vbi missio necessaria ad venditionem
51 procedit, opinio Iaco. & aliâs non. ¶ Sexta † quæstio est in-
fra quantum tempus debet interponi secundum decretum,
glo. in l. cùm proponas. tenet quòd hoc iudicis arbitrio re-
linquitur. Idem Dyn & idem Inno. de verbo. signifi. dilecto.
vbi tamen videtur dicere, quòd melius est interponi post
annum, vt videtur colligi. in cap. quoniam frequenter. pu-
tat Barto. melius esse, quòd hoc iudicis arbitrio relinquatur
per. l. in venditione § de tempore. ff. de rebus authori. iudi.
52 possid. ¶ Septima † quæstio est, in quibus actionibus inter-
ponatur secundum decretum, sed primo videndum est de
primo decreto, de quo dicit glo. in § Iulianus. quòd in omni-
bus nisi natura rei petitæ repugnet dicit Barto. quòd in o-
mnibus actionibus personalibus, ex quibus causis in posses-
sionem. l. j. C. de prætor. pignor. l. ij. in fine, & petitionibus
in rem, & mixtis, vt. l. Fulcinius § item videamus. & § se-
quenti. ac persequutionibus quæ fiunt officio iudicis, vt in
possessio. legatorum ea. ff. & C. per totum dicit nisi natura
rerum repugnet, vt si petitur restitutio aduersus aditionem
vel liberatio à debito, vt si se ab hæreditate abstineant. au-
then. si omnes. & quod doctores ibi notant, & de assertione
tollenda. l. j. § fi. & melius. ff. de fideicommissar. libertatibus.
l. cù vero § subuectum. & l. neque infantes & C. finium re-
gundorum. l. iij. nisi gloss. violaret illam literam super quo,
quæ scripsi. ꝫ. eod. c. in. vj. q. principali. in princi. & in remis-
sionibus, ibi per me datis. Quid ergo dicendum de secundo
decreto. glo. in. l. iubere. ff. de iurisd. omnium iud. dicit quòd
in cautione damni infecti tantum, sed malè dicit per illã. l.
mediam. ff. de peculio legato. Alij dicunt quòd tantum in
duobus casibus, scilicet in causa damni infecti, & noxali, sed
verius est, quòd imo in omnibus actionibus personalibus.
vt. l. properandum § sin autem. & l. cùm proponas. & l. Fulci-
nius § j. teneas ergo glossam. d. § Iulianus. quòd in omnibus
personalibus, habet locum fallit in causa legatorum, & in
possessione nomine ventris, dicit autem Barto. pro regula,
quòd in quibuscunque casibus, per primum decretum, non
est sufficienter consultum, habet locum secundum decre-
tum, per hoc est responsum ad. l. is cui. vt in possessione le-
gatorum. quia ibi missio habet vim cautionis, & notatur. in
l. si finita § si quis damni. & ff. ad Carbonianum. l. si de bonis.
§ de pupillo. quia habet illud quod vult, sed pone quòd pri-
mum decretum fuit interpositum, quia non cauebat, & est
debitum purum, vel purificatum. an vigore illius primi
decreti potest peruenire ad secundum, Dyn. & Bartol. di-
cunt, quòd sic, per. l. si creditores. ff. de priuileg. creditorum.
53 ¶ Octaua † quæstio est, vtrum in actione ex empto, inter-
ponatur secundum decretum, vide glossam octauam in §
Iulianus. Et aduerte quia quandoque agitur ex empto ad in-
teresse, vt. ff. de actio. empti. l. j. & tunc habet locum, quando
agitur ad rem venditam, & tunc idem maximè, quia tunc
tenetur venditor emptorem facere dominum, vt. ff. de acti.
empti. l. Iulianus § ex empto. & ff. de legat. j. l. si domus § de
euictione. & de lega. iij. l. qui concubinam § si hæres. quan-
doque est

doque est venditio in specie, & agitur ad rem ipsam, & ad hæc idem, quia si venditor dominus est, tenetur emptorem facere dominum.vt.ff.de actio.empti.l.ex empto. in princi. & si non est dominus parat causam præscribendi. vt.d.l.ex empto.&.ff.de contrahen.empt.l.clauibus.& sic in nullo casuum prædictorum, est sufficienter consultum per primum
54 decretum, vt.d.§.Iulianus.¶ Nona † quæstio est, quis est effectus secundi decreti, vide gloss.in.§.Iulianus. Aduerte quia duplex est, effectus, vnus quem verbum sonat, alius consequutiuus. Primus videlicet vt statuatur tempus infra quod audiatur reus, de proprietate, & non postea, vt.C.qui accusare non possunt.l.si ea.&.ff.de accusa.l.Titia.& quod notat Dyn.de reg.iur.c.indultum.lib.vj.Argu.C.de ingenuis manumissis.l.diffamari. Et quandoque secundum decretum sonat, vt possideat, & tunc erit dominus, vel præscribet secundum quod dicit glos.& decæterò faciet fructus suos, vnum tamen aduerte, quia quandoque verba sonant aliud, vt iubeo quòd vendatur, vt.l.Fulcinius.§.j.&.l.cùm proponas.& tunc est clarus effectus. Alius est effectus consequutiuus, habebit emptor obligatum meum, cuius sunt vendita bona.vt l.si ob causam.C.de euictionibus. quandoque vero addicitur creditori in solutum debiti, & tunc efficitur dominus, & rediens audietur, infra biennium, volens soluere debitum, vt.C.de iure dominij.impetrando.l.ij.&.d.l.si finita. cum autem secundum Iaco.de Are.quandoque sonant verba, quòd denegetur contumaci petitio dominij, & tunc est idem, ac si esset iussus possidere.vt.ff.de dam.infec.l.quamuis.quandoque aliter interponitur. vt not.per Barto.in.l.si finita.§.si de vectigalibus. residuum materiæ prout occurret dicam in titulo sequenti, & in.d.c.dilecto quo ad iura incorporalia.vide Barto.in.l.si prius.ff.de oper.no.nunci.& quo ad actionem familiæ erciscundæ, & communi diuidundo.vide Barto.ff.ex quibus causis in possess.ea.l.apud Iulianum.& si ius tractatum extendere, vide Hosti.& Speculatu.& Ioan.Andr.in additionibus.in locis superius allegatis.

¶ DECIMOQVARTO principaliter quæri-
55 tur, † pone actor missus in reali, in possessionem rei petitæ, propter rei contumaciam à re ab ipso reo spoliatus, reo infra annum veniente, ac expensas, & damna, & cautionem offerente, & petente se audiri, & procedi in causa, petit ante omnia se restitui, & excipit de sua spoliatione prædicta, quæritur nunquid bene refert collectarius, se vidisse multos magnos viros, dicentes, quòd reus non debet audiri, donec actor, qui verus fuit possessor, secundum communem opinionem, & qui spoliatus fuit per reum fuerit restitutus, Argu.s.de restitu.spolia.Item cum quis, sed faciunt in contrarium quæ leguntur, & notantur.s.eod.c.j.Et quia actor, hoc casu contra se allegat, impediendo obedientiam rei. Item quia non admittere missum, & eum expellere æquiparantur, vt hic probatur, & tamen non admittendo, reus potuisset purgare contumaciam, vt.s.eod.c.j.inducit lecta, & notata per Innocen.de sequæstratione possessionis.c.j.in fine. ¶ Quid dicendum? breuiter credo in modo spoliationis distinguendum. Quia aut spoliando, reus talem violentiam intulit, quòd debet amittere ius suum, iuxta lecta, & notata. C.vnde vi.l.si quis in tantam.&.j.de præben.& digni.c.eum qui.libro.vj.& tunc quia de hoc posset excipi, contra eum per actorem restitutum, videtur quòd in primis sit actori restitutio concordanda, per ea quæ scripsi, suprà in primo.c. in primo notabili, licet fatear quòd hoc dubium habet quod non prosequor, & aliâs dixi, & nunc tunc dissectationi relinquo. Aut non, & tunc secus, & est ratio, quia licet illa regula dolo facit, qui petit quod statim restituturus est, non habeat locum in possessionis recuperandæ probationibus, huius exceptionis nondum factis, licet incontinenti oblatis.s.ti.j.in literis.habet tamen locum, cum iam constat notoriè de ipsa exceptione.s.de filijs præsbyterorum.c.ij.&.c. quoniam & quod ibi scripsi.in.c.ij & in.c.constitutus.&.s.titu.j.ad decimas, & quod scripsit Innoc.de diuort.c.significasti.modo notorium iuris est, quòd si possessio esset penes actorem, reus sic veniens infra annum esset audiendus ad possessionem recuperandum, & in causa procedendi offerendo prædicta, vt patet in dictis, igitur &c. ¶ Collectarius primò propterea quæ scripserunt hic, Bernard.& Innocen. de missione in possessionem, cum agitur de beneficijs obtinendis, vel obtentis, remittit collectarius, ad collecta sua.s. eod.c.cùm dilecti.&.s.vt lite non contestata.c.penultimo. ¶ Secundo dicit, collectarius super eo quod tetigi.s.eod.c.
56 in.vj.q.princip.vers.tertiò iuxta hoc quæritur, † quòd missus in possessionem ex primo decreto in personali actione, eiectus à possessione, non potest petere restitutionem, quia non possidet, nec naturaliter, nec ciuiliter, de misso autem ex primo decreto in reali, qui secundum communem opinionem possidet, & de misso ex secundo decreto in personali, quem constat possidere, refert posse dici nihilominus, quòd non posset agere saltim contra alium, quàm contra dominum, ratione detentationis inducit collecta sua, de causa possessionis.in.c.pastoralis.& dicit quòd hoc videtur sentire Innocen.in commodatario, & depositario, de causa possessionis.c.cùm super.licet ibi hoc neget in illo qui non possidet, naturaliter, vel ciuiliter, super verbo restituendum, vltra vnam columnam, inducit etiam notata Hosti.de restitutione spoliatorum.in literis.in fine.& Inno.eod.tit.c.ij. vbi notant quòd prædo restituitur contra alios, sed non contra dominum, quod intelligitur incontinenti, quo casu non videtur nisi detentationem haberet, & tamen contra alios etiam incontinenti restitueretur, & hoc dicit notari in Specu.de primo, & secundo decreto.§.j.& remittit etiam in Specu.de præb.§.j.vers.sed nunquid depositarius.& subdit quòd Specu.dat condictionem canonis reintegrandam. sed magis placet sibi de interdicto, vt hic notatur.per Inno. & Hostien.quia si hoc tribuat violenta possessio prædoni, fortius data à iudice, sic intelligit notata Hostien.in summa de pignoribus.§.j.vers.sed quæritur. vbi notat quòd creditor conuentionalis, potest agere interdicto, non iudicialis videlicet iudicialis in actibus personalibus, ex primo decreto. Sed bene ex secundo.vt probatur hic, &.s.de offic.ordi. c.pastoralis. nescio si ipse se intellexit: quia non intelligo, quid velit dicere, ideo dic vt scripsi.in.d.vers.tertio iuxta
57 hoc quæritur. ¶ Tertio † ibi *verus constituatur elapso anno possessor.* notat possessionem acquiri in instanti, & in momento: quia statim lapso anno &c. Non sic tamen de scientia de pœniten.distinc.ij.§.ex contrario.cum tamen scientia possideatur.xvj.q.j.reuertimini.videtur tamen dicendum quòd hoc facit hic iuris dispositio. Videtur tamen quòd scientia non in monitio acquiratur, quia scientia repellit ignorantiam sicut contritio peccatum.de pœniten.distinct.iij.peccatum.xxxiij.q.ij.cum renunciatur, aliâs esset dare tempus in quo peccator bonus & malus esset, quod non est dicendum, vt ibi. Sed potest dici quòd loquitur ille textus de sciẽtia infusa, vel de gradu aliquo scientiæ, non de ipsa perfectione, sicut nec perfecta charitas acquiritur in momento. de pœni.distinc.ij.§.hæc quæ de charitate.&.§.sequenti.vel non intelligitur quantum ad modum successionis: sed quantum ad ipsam successionem, secundum eum. ¶ Quarto ibi,
58 *verus constituatur &c.* † Dicit quòd si non impediretur per aduersarium, videretur tunc secus, per ea quæ notantur. xxiij.distinc.in nomine.super verbo disponendum, & hoc teneas, quia textus iste ponit ius nouum, vt dixi, & requirit quòd actor missus per iudicem, fuerit impeditus, per potentiam, vel per dolum rei contumacis.

SVMMARIVM.

1 *Procurator in caussa status admitti an & quando possit.*
2 *Citationem ad vnum articulum ad alios non trahi quomodo accipiendum.*
3 *Archiepiscopum solum etiam in caussis prouinciam tangente vocan-*

dum & act.a cum eo ſuffraganeo, & capitulo obeſſe.
4 *Abundantem cautelam non nocere*
5 *Citare quem per alium poſſe.*
6 *Citatum ſemel contumacem eſſe expenſarum cauſſa. Et quid in cæteris. nume. 7.*
8 *Vocatum ad diem, quo ius reddi non debet, ſi non ſiſtat, in edictum non incidere. Fallit, vt nume. 9.*
10 *Contumacia prima an ad excommunicationem & expenſas ſola ſufficiat.*

¶ CAP. X.

Enerabilis frater. C. ſi reus nõ inuenitur. ſufficit publicè citationẽ ad eccleſiam ſuam proponi. Et de eodem facto habes. ſ. de maioritate, & obedientia. c. vltimo. & de dilatione. c. vltimo. & ponit duplicem formam citandi. Prima quam facit iudex per literas. Secunda quam committit alteri faciendam. ¶ Expone literam immortales, ſicut mors eſt finis vitæ hominis, ita finis eſt mors cauſæ vel litis. Eſt igitur immortalis, quæ nõ moritur nec finit, venturæ, de hoc termino qui tunc erat præteritus fit mentio. ſ. de dilationi. c. fina. primaciæ. de hoc. ſ. de offic. ordinarij. c. duo ſimul. inſtructum ſuper ijs quæ præuideri potuerunt: nam ſuper emergentibus, & inopinatis. dabitur dilatio ſecundum Gof. allegat. ff. ex quibus cauſis maio. l. ſed & ſi. §. ſi feriæ. & de homicidio. c. fi. & inducit Ioan. And. quod ipſe notauit. de electione. cupientes. lib. vj. in ſua penultima gloſ. videbuntur, procurator ſic conſtitutus, non poteſt aliquid dicere, vel facere, quod requirat ſpeciale mandatum, niſi aliquod de ſpecialibus fuiſſet expreſſum. ſ. de procur. qui ad agendum. lib. vj. Nouella procuret, ſi poteris inueniri, vbi habes Archiepiſcopalem ſedem. C. de ſenato. l. ij. & ſi habet in pluribus requiratur vtrobique. ff. ad municipa. l. aſſumptio. nec ſufficit denunciari procuratori, vbi ille eſt præſens, nec obſtat. ſ. de procurato. dilectus. quia ibi dominus erat abſens, ſecundum Vinc. Collectarius tamen refert Pau. in cle. cauſam. de elect. tenuiſſe, quòd licet tutũ ſit citare, apud vtranque eccleſiam, vt de ſepulturis. c. cùm quis. ſufficeret tamen citare apud alteram tantum, quia ſufficit quòd præſumatur ad ipſum citationem perueniſſe, aliâs ſequeretur, quòd ſi in diuerſis, & remotis habitaret, idem fieri deberet quod eſſet abſurdum.
1 ¶ Primo nota † ibi vel per procuratorem, quòd licet hoc eſſet cauſa ſtat⁹, tamen bene interuenit procurator non ſolũ pro parte agentis, vt. liiij. diſt. frequens. ſed etiam pro parte defendentis ſi eſt in poſſeſsione libertatis, qui vendicatur in ſeruum, vt. C. de aſſertione tollenda. l. j. in princ. ſed ſi eſſet in poſſeſsione ſeruitutis legitima & ſic proclamaretur in libertatem non daret procuratorem, vt ibi. & . ij. q. ij. ſi quando nec obſtat huic diſtinctioni. ff. de procura. l. non ſolùm. §. ſed ſi ſtatus. vbi dicitur quòd interuenire poteſt procurator ſiue de ſeruitute proclametur in libertatem, ſiue econtra quia illud de procuratore domini, ſeruus autem ad peculiaria negotia poteſt procuratorem conſtituere. vt. ff. de procura. l. ſeruum quoque. in princi. ſecundum Goff. Iſta autem cauſa licet poſsit dici cauſa ſtatus, ſecundum conſiderationem de qua hic agitur, tamen non eſt cauſa ſtatus hominis, in qua de libertate, vel ſeruitute, vel libertate hominis propriè agatur. de qua tamen loquuntur dictæ leges. ¶ Secun-
2 do † nota ibi, *& omnia alia peragenda.* Qualiter cautè poſita fuerunt iſta verba: quia citatus ad vnum articulum, & contumax, ad alios, nihilominus eſt citandus. de teſtibus. cùm olim. in fi. de procura. auditis vbi per Nouellam. de elect. eccleſia. ij. vbi per Bernar. in. j. glo. & per Innoc. de accuſat. ad petitionem. niſi receſsiſſet appellans. ſ. eo. c. ij. lib. vj. vbi per Archid. & alios. & per Archid. de confeſ. c. ij. eo. lib. ſecus ſi non eſſet citatus ad aliquem Archid. ſpecialiter, ſed ſimpliciter: tunc enim intelligeretur citatus ad omnia, vt notat Innoc. de offic. deleg. conſuluit. circa finem, & eſt expreſſum de in integrum reſtitu. ex literis. ſecundũ Collectarium. qui idem notauit. in. d. c. ex literis. & hoc intelligendum ſi ille terminus fuit peremptorius: quia aliâs ad diffinitiuam procedi non poſſet. nota. in. c. conſuluit. & in. c. cùm olim. alleg. Curia tamen citat ad ſingulos actus in audientia, nec ſufficeret vna ad totam cauſam, ſecundum collectarium. de quo dicam infra. ſuper hoc tamen omnino videas quæ ſcripſi. ſ. de iudic. c. j. in vltima oppoſitione. ad finem. verſ. iuxta præmiſſa quæro. & præſertim. in verſ. ex quo videtur. & ſequen. & in verſ. ſed nunquid talis citatio. vſque in finem. ¶ Tertio
3 † nota in verbo prouincia, quòd quamuis cauſa prouinciam tangat, ſolus Archiepiſcopus neceſſario citandus eſt, nec oportet alios citare, puta ſuffraganeos, aut ipſius Metropolitani, & ſuffraganeorum capitula, ſed nunquid proceſſus factus contra Archiepiſcopum ſuffraganeis, & capitulis prædictis, ac cæteris prælatis, & alijs clericis prouinciæ præiudicat. Dicunt quidam quòd non. Arg. ff. de libera. cauſa. l. ſi pariter. & . C. res inter alios acta. per totum. & notatur. ſ. de arbitris. cùm tempore. & de maioritate, & obedientia. c. inter. & . c. vltimo. & de dilat. c. expoſuiſti. & de re iudicata. c. cùm ſuper. & c. penultimo. dicit tamen Innoc. quòd hoc non placet ſibi: quia imo prædictis præiudicat talis proceſſus, & eſt ratio extra eum quia quando cauſa principaliter tangit vnum, & alios tangit indirectè, ac minus principaliter, & in modum cuiuſdam, conſequentiæ ſi cauſa, defendatur, per illum quem principaliter tangit, & contra eum pronuncietur, præiudicatur illis quos minus principaliter tangit, lata enim ſententia ſuper hæreditate, contra hæredem præiudicat legatarijs. ff. de inoffi. teſtamen. l. Papinianus. §. vltimo. cum ſimilibus, & faciunt quæ leguntur, & notantur. in. c. cùm ſuper. & . c. penultimo. de re iudicata. alleg. & in. l. ſæpe. ff. eo. ti. Et ex hoc ſequitur, quòd ſententia lata contra Archiepiſcopum, ſuper iſto iure primatiæ etiam prædictis non vocatis, ipſo iure valet, & tenet, & debet executioni mandari. Super quo vide quæ ſcripſi. de maiorita. & obedien. c. in illis in. ij. oppoſitione. & in quinque oppoſitioni-
4 bus ſequentibus. ¶ Quarto † nota qualiter habundans cautela non nocet, licet enim ſufficerent literæ Papales ad Archiepiſcopum immediatè directæ, pro citatione ipſius, tamẽ Papa ex habundanti, mandabit duobus executoribus, quòd citarent, vt hic apparet. Arg. C. de teſtamentis. l. teſtamentum. & potuit mouere ad hoc Papam quod poterat cõtingere, quòd literæ directæ Archiepiſcopo ad Archiepiſcopum peruenire non poſſent, ſecundum Innoc. vel quòd malitioſè occultarentur, ſecundum Hoſti. ideo iſtis executoribus mandat, Papa quòd citent, vt per ipſorum relatio-
5 nem conſtet de citatione. ¶ Quinto † nota ibi, *per ipſos, vel alios,* quòd vt executor deputatus ad citandum per alium, citare poſsit, neceſſe eſt quòd illud habeat ſpecialiter in mãdatis, quia aliter hæc verba per ipſos, vel alios ſuperfluerẽt. Sed reſponderi poteſt per ea quæ ſcripſi. ſ. in notabili proximè præcedenti, vide & ſi hoc non fuiſſet expreſſum, hoc poterant illi ſecundum Gof. & Hoſti. ſed Petr. & Abb. contra, Pro quibus facit, quòd is cui certum miniſterium committitur, ſine iuriſditione non delegat. ſ. de offic. deleg. c. fi. ſed dicunt primi quòd quamuis tales ſubdelegare non poſſint, vt ibi poſſunt, tamen citare per alios, ſit enim citatio per literam edictum, vel nuncium, nec citat litera edictum, vel nuncius, ſed ipſi executores citant, ſed & hic intelliguntur. delega. citare miniſterio nuncij. Arg. ff. de conſti. pecu. l. licet. eadem enim ratione per ſe, & alium exequitur quis ſententiam ſuam ſecundum eos, & pro hac opinione facit ſecundum Nouellam quod de conſeruatore dicitur. de offic. delega. c. fi. lib. vj. reperio autem in quibuſdam ſcriptis Paul. dixiſſe, quòd quanquam non poſſent tales, poteſtatem citãdi committere, nudum tamen miniſterium committere poſſent dominus autem Martinus de Salua, dicit quòd vbi committitur poteſtas citandi, non autem nudum miniſterium,

rium, potest illa potestas alijs committi, per ea quæ leguntur, & notantur. s. de offic. deleg. ex literis. & in cle. vna. eod. ti. & sic procedit opinio Goffr. & Hostien. sed si nudum ministerium esset commissum, procederet opinio Pet. & Abbat. secundum eum.

6 ¶ PRIMO † quæritur in verbo citare, vtrum semel citatus non veniens, debeat contumax reputari, dicit Hosti. quòd sic, quo ad expensas, vt legitur, & notatur. s. de procur. querelam in glos. penultima. Fallit in casu glo. vltimæ videlicet, cum iudex non venit ad diem citationis. vt. ff. si quis in ius vocatus non ierit. l. ij. §. vltimo. secundum Hugus. & Bartho. Brixien. in quæstione dominicali, quæ incipit quidam

7 citatus fuit. † Quo ad missionem autem, & excommunicationem distinguitur: quia aut respondet se non venturum, vel non obediturum, & tunc proceditur contra ipsum ad prędicta, seu eorum alterum, vt legitur, & notatur. in. c. quoniam frequenter. ad finem cum notoria sit contumacia, ad hoc. de senten. excommu. venerabilibus. lib. vj. ff. de re iudi. l. contumacia. §. fi. Aut nihil respondet, vel dicit quòd deliberabit, vel non reperitur, & tunc non proceditur contra eum, nec censetur contumax, quo ad hoc, nisi præmissis tribus edictis, quando tamen sic citatus non venit, reputatur contumax, præsumptiuè, & proceditur contra ipsum. xxiiij. q. iij. de illicita. & in. d. l. contumacia. & c. ff. de iudic. l. ad peremptorium. & idem si agatur de alia pœna infligenda, vt ibi. & c. s. de constitut. ex literis. & c. j. de vita & honestate clericorum. c. fina. secundum Hosti. & vide omnino ea quæ scripsi circa materiam huius quæstionis. s. de procur. c. querelam. in secunda quæstione.

8 ¶ SECVNDO † quæritur circa gloss. vltimam, vtrum actor, vel reus, non comparens, ad diem coram iudice, qui illa die procedere non potuisset, teneatur ad expensas, Bernar. & Hosti. hic. & Goff. j. tit. j. & c. ij. & Damasce. in. q. iiij. huius tituli, & Bartho. Brixien. in. q. veneriali. xix. & moderniores. j. eo. c. j. lib. vj. tenent quòd non per. l. ij. in fine. ff. si quis in ius vocatus non ierit. quia talis contumax non est. ff. de arbitris. l. arbiter calendis. & facit quod notatur in Speeu. de arbitris. in fi. & de expen. §. postremo. vers. tu autem. & inde distinctionem impositam. in ver. dicunt quidam. quam posuit Innocen. de pœnis. c. calumniam. collectarius autem præmittens trinam citationem necessariam ad contumaciam conuincendam, vt. c. de illicita. referens tamen hoc non esse verum indistinctè maximè in summarijs, secundum Pau. in clemen. sæpe. de verbo. signifi. quod fatetur collectarios, quo ad excommunicationem. vt. c. statuimus. de sententia excommunicationis. lib. vj. Postea subdit quo ad quæstionem prædictam, quòd vbi iudex scit futurum impedimentum, reus ire non tenetur: quia est in dolo iudex, & pars procurans, & ideo submoueri potest, vt in iuribus al-

9 legat. per glossam, † secus si ignoret, tunc enim reus contumax est, quia tunc non veniendo, non facit quod in se est, ad hoc. de appellatio. si duobus. vide Archid. Cardi. & Ioan. Andr. j. eo. c. j. lib. vj. & Ioan. And. de offic. delega. consuluit. per quæ videtur indistinctè standum cum Gof. & Host. non enim debet pars audiri, petens reum condemnari, cum sua non interfuit. argu. s. c. j. in fine. & vide Innoc. j. de dilatione. Præterea in. iij. colum. circa medium ibi, sed si iudex, & remittit collecta. ad notata. s. eod. prout. in prin. placet opinio Hostié. sed pone quòd actor faciens citari reum in termino non comparet, nunquid poterit excommunicari, videtur, quòd non, quia citatus non est, & quia potest procedi contra eum, & sic notant Ioan. & Archid. xv. q. vij. si autem vbi hoc probari videtur, & idem notatur. iiij. q. v. quisquis, &

10 hic per collectarium, † sed quid & reus legitimè citatus venit, sed in die assignato ad declarandum, contumax est, nunquid virtute primæ contumaciæ potest excommunicari, nō videtur Arg. C. de accu. l. iij. illi enim termino videtur satisfecisse quod verum crederet colec. vbi ad certum articulum citatus foret, aliàs secus inducit collecta sua. s. c. proximo, & notata ibi per Hosti. videlicet quòd pro prima contumacia etiam simplici, potest fieri condemnatio expensarum, remittens ad notata, de procu. querelam. non tamen posset absens excommunicari, vel missio contra absentem fieri nisi notoria esset contumacia secundum eum remittit ad collecta sua. de iudic. c. j.

De eo qui mittitur in possessio. causa rei seruandæ. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Tituli situm congruum esse: contumaciam enim sequitur missio.*

S Vperius visum est de contumacia, † verùm quia propter contumaciam sæpe fit missio in possessionem, ideo &c. Goff. Repetitur. in sexto & conuenit ei. de offic. ordinarij. pastoralis. ij. responso & vt lite non contestata. c. tuæ. & c. quoniam. §. in alijs. & de simonia. querelam.

SVMMARIVM.

1 *Voluntatem facto æquiparari. Declaro, vt nu. 3. 4. & 9.*
2 *Pœnitere, contractu perfecto, non licere.*
5 *Deliberatam voluntatem leuissimo delicto iniuri. Limito, secuta pœnitentia. nume. 6.*
7 *Cogitationem perseueratam latiore culpa obstringi: grauius tamen, quæ ad actum ducta sunt puniri. nume. 8.*
10 *Imperfecta delicta, quorum non est accusatio, expianda non esse.*
11 *Cogitationem incœpti delicti, si pœna fisco quæratur puniri: aliud, si parti.*
12 *Cogitationis locum esse pœnæ, si ad proximum actum deuentum sit.*
13 *Pœnitentem incœpti delicti non puniri: si tamen impotentia desierit, punitur. nu. 14.*
15 *Effectum solum in pœnis canonum spectandum esse. Amplio, vt nu. 16. Limito. vt nu. 17. Et pœnam duplicem esse & quid in vtraque obseruandum. nume. 18.*
19 *Infantem, cui delinquendi deest animus, non puniri. Idem iuris in eo, qui casu deliquit. nu. 20. Si culpa casum præcessit. diuersum est. 21.*
22 *Mitti in possess. si interdictum rem actum sit id tamen vocata parte faciendum.*
23 *Vim passo in rebus corporalibus, & incorporalibus quot, quibusque remedijs succurritur, & quando missioni locus sit & interdicto ne vis fiat &c.*
24 *Missionem in possess. quæ præcedunt. Et quo modo procedat, eiusque contraria reuocatio. nume. 25.*
26 *Nomina pignoris caussa in subsidium capi.*
27 *Missionem in res spirit. non fieri, si de re prophana actum sit nec versa vice.*
28 *Decreto secundo in possess. misso opus non esse.*
29 *Primi & secundi decreti concipiendi forma, & formulæ & nu. 30.*
31 *Possessionem caueni restituendam: & is quemadmodum caueat.*

CAP. I.

C Onstitutis. c. actor missus in possessionem post annum, efficitur verus possessor, licet reus infra annū, cautionem præstare voluerit. Et primo narrat factum. Secundo interloquitur ibi ideoq; decernimus. ¶ Expone literam. *Canonico* pro parte vestra, *terminus*, id est nobis constitit Hosti. *possessionem* etiam sine decreto imo, & post annum nihilominus possessores remanserunt. s. vt lite non conte. quoniam. Inno. custodes tamen fuerunt, sed post annum, si perseueraret, partis contumacia veri possessores essent, vt not. in. d. c. quoniam. & probatur. de offi. ordi. pastoralis. §. fi. non præstitit, & sic quod, dicebat vel offerebat de facto non adimpleuit, Hosti. decernimus quasi secundum decretum interponendo, vel fuit quædam decla-

ratio, seu diffinitio, propter rationem quam ponit glo. vlti-
ma. procemio, i. est sigillo: quia ex quo tulerat sententiam,
non egebat alia confirmatione. Tancre. & concordat. ĩ. titu.
j. cùm venisset. vnde dicit Hosti. quòd sententians vel do-
nans confirmat, quando sententia vel donatio præcedit cō-
firmationem, puta si sic dicit donamus, & confirmamus, vt
hic, quia tunc rem à seipso datam confirmat, vt. ff. de iurisd.
omnium iudic. l. & quia. & ĩ. de resti. spolia. cùm venisset. se-
cus enim si confirmatio præcedit donationem, vt si ita di-
cat. confirmamus, & damus. tunc enim, si dicit sibi ipsi con-
tradicerit, & sic non obstat. ĩ. de fide instrumentorum. inter
dilectos. § cæterùm. vers. cùm eadem. & ver. sequenti. ¶ No-
ta quòd vbi opus est facto, voluntas non habetur pro facto.
1 De † hoc autem qualiter voluntas æquiparetur facto, ha-
bes hîc in glos. iij. vers. item est hic argumentum. & de hoc.
xlv. dist. duæ sunt. & vj. q. j. si quis cum. & xxxvj. q. ij. si quis in
Anglicis. & per Hosti. in summa. de pœnis. § quæ quibus seu.
§ illud. & planè per Archi. xvij. q. j. § si ergo. & C. de epis. &
cler. si quis non dicam. vbi planè per Cyn. & de pœni. dist. j.
magna pietas. & c. si quis non dicam. & c. cogitationis. ĩ. de
sponsalib. c. fi. ¶ Et specialiter, de illo membro, scilicet quan
do voluntas versatur circa bona tractat planè Archi. in. d. §
2 si ergo. ¶ Prætereà † qualiter in contractibus post volunta-
tem perfectam vel imperfectam, volens vel contrahens pœ-
nitere vel aliâs quis contra factum suum venire tractatur.
xij. q. j certè. de iure patronatus. cùm laici. de clericis coniu-
gatis. diuersis fallacijs. de filijs præsbyterorum. veniens. de
electione. nosti. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniam. de reg.
iur. qui semel. & c. mutare. lib. vj. ¶ Et restringendo muta-
tionem ad factum illicitum. vide planè per Ioan. Calde. ĩ. de
rebus ecclesiæ non alienandis. si quis præsbyterorum. ¶ Et
de iudicibus mutantibus eorum sententias vel processus,
vide plenam distinctionem Ioan. Cald. ĩ. de accusa. c. quali-
ter. j. ¶ Circa delicta autem posuit hic Ioan. Cald. vnam di-
stinctionem satis longuam. ¶ Et circa totum brocardū po-
suit hic Henri. aliam distinctionem longissimam. ¶ Et de
hoc etiam per Nouellam. ĩ. de regu. iur. c. in pœnis. in quæ-
stione mercuriali. ¶ Ego autem hæc volo diuidere per quę-
stiones particulares. Et est prima quæstio ista.
3 ¶ QVALITER † in bonis, & quo ad Deum voluntas
facto non subsecuto reputatur pro facto, & hic dico quòd
siue loquamur de præterito, vt quia vellem fecisse bonum
quod non feci: siue loquamur de futuro vt quia volo in fu-
turum aliquod bonum facere, quod tunc non facio, volun-
tas non habetur pro facto, notatur. de pœni. dist. j. c. iusta. &
c. magna pietas. & idem si de præsenti volo facere bonum
quod facere possum, & non facio: imò videor magis con-
temnere. vt. lxvj. dist. non satis. & ibi tangitur in glos. in. d. c.
magna pietas. in glos. quæ incipit vbi deest tempus operan-
di, & eadem distinc. § j. in glo. quæ incipit vtique sola cordis.
Arg. xiiij. q. vj. si res. de vsur. cùm tu. & hoc tangit Bernard.
hic in glo. non tantum studiolam. vers. vel aliter & c. sed si
voluntas non potest adimpleri, vt quia volo confiteri &
non reperio sacerdotem, vel facere eleemosynam, aut resti-
tuere alienum, & non habeo de quo tunc voluntas & chari-
tas haberetur pro facto opere, quo ad dominū, vt patet in
locis & glo. prædictis. sic de pœni. dist. j. in prin. vsque ad. l. si
quis non dicam. & hic per Bernar. in. d. ver. vel aliter. Argu.
xlvij. dist. quòd ad nos. xxij. q. ij. faciat homo. & c. si res. & c.
cùm tu. alleg. de baptismo. debitum. ver. quamuis. de præsby
tero non baptisato. c. ij. & vltimo. & quod notat. xxviij. q. j.
caue. in glo. habet enim iuxta illud senecæ episto. xxxiiij. ad
Lucillum. magna pars bonitatis est velle fieri bonū pro quo.
xlv. dis. duæ sunt. & contradicit Hier. ad Selent. quantum ad
peccati rationē pertinet nocuit qui nocere disposuit secu-
dum Nouellam: saluo quòd si postea potuerit facere & non
fecerit parum proderit sibi sua prima bona voluntas. Arg. ĩ.
de sent. excom. c. eo. lib. vj & patet ex superiùs allegatis: bona
autem voluntas in alio sæculo, quam non habuisset in præ-
senti sæculo nihil sibi prodesset. xiij. q. ij. in præsenti. no. Ioã.
in. d. c. magna pietas. in glo. hoc tantum ideò bene dicit lex
quòd post mortem non potest quis habere aliud velle. C. de
sacro sanc. ecc. l. j. ideo voluntas ambulatoria est solum vsque
ad vitæ exitum. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. cùm hic sta-
tus. § pœnitentiam. & de adi. lega. l. iij. & l. seq. nam nullus ex-
pectare debet quando peccare non potest. de pœni. di. vij. c.
4 vltimo. † Quod autem dixi bonam voluntatem quæ adim-
pleri nō potest haberi pro facto quo ad Deum intellige quo
ad pœnæ eternæ remissionem, quæ sola contritione induci
tur. de pœni. dis. iij. in prin. xxvj. q. vj. agnouimus. non autem
quoad pœnam exteriorem temporalem, & satisfactoriam:
quia si hic non impletur in purgatorio implebitur. xxiij. q.
v. quid ergo facit quod legitur & nota. ĩ. de baptis. super eo &
de pœni. & remissi. quod autem nisi tanta esset contritio q̃
ad pœnæ vtriusque expiationem sufficeret vt in latrone. de
pœni. di. j. importuna. de conse. di. iiij baptismi lucem. & Lu
cæ. xxiij. c. Item quod dixi quòd voluntas bona sine possibi-
litate satisfaciendi habetur pro facto quo ad Deum, fallit in
baptismo. de conse. di. iiij. sine pœnitentia vbi plus operatur
baptismus quàm contritio. Item in eucharistia. quia delētur
venialia, & non sic sola voluntate. Item in confessione, quia
erubescentia pars est pœnitentiæ. Item in martyrio. Item in
voto confitendi: quia non ita absoluitur à Deo sicut à sacer-
dote. Item in voto virginitatis, quo ad aureolam. vt no. in. c.
magna pietas. in gloss. hoc tantùm ad quam recurras, & ibi
reperies concordantias quæ hic omittuntur.
¶ SECVNDO quæritur, quando quis cogitat delictum
committere, & illud delictum non perficit, nec etiam circa
illud aliquid agit: nūquid tunc voluntas habetur pro facto
respectu ad Deum, vel ad ecclesiam, & hic pono certas con-
5 clusiones secundum Archi. vbi. ĩ. ¶ † Prima conclusio est,
quòd in casu in quo volūtas deliberata stat in finibus solius
cogitationis in delectationē non trāseuntis, solum veniali-
ter peccat: & de hoc punitur quo ad Deū, etiam si ad aliud
non procedat: vt. xxvij. q. j. nec aliqua. & legitur & not. xlvij.
di. c. ij. Arg. in glo. q̃ sola cogitatio. ¶ Secunda conclusio est
6 secundum Hen. † q̃ quando cogitatio huiusmodi est indeli-
berata, & præsertim si contingit homini cogitatio cū displi
centia, & contra voluntatē propriam, nullo modo punibilis
est apud Deum: quia nō culpa, nec peccatū est, sed pœna &
debilitas imaginationis: peccatū enim non est, nisi volunta-
riū, quod dic, vt legitur, & no. xv. q. j. c. j. & ij. xxiij. q. iiij. Na-
buchodonosor. & § item vasis iræ quod no. Laud. & Iessel. in
cle. vna. de sum. trini. super verbo firmiter. & in cle. j. de hæ-
ret. § vis enim fieri corpori, sed nō animo. xxxij. q. v. § j. & c. j.
& ij. & not. hic Inn. & Host. & ĩ. de simo. per tuas. ij. hoc etiã
apparet Host. expressè. in summa. de pœnis. § in quibus. in fi.
vers. quid ergo. de tentante: vbi tractat de ista materia dicēs
q̃ cogitatio tentans in nullo punitur, sed potius meretur,
dum modo resistatur: quia nō coronabitur, nisi qui legitimè
certauerit, & primi motus non sunt in potestate nostra: &
beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos vsq; ad petrā: &
nullus peccat in eo quod euitare nō potest. pro hoc. ĩ. ad Co
rin. x. c. xlix. di. c. ij. de pœ. di. j. cogitationis. j. q. iiij § cōtra do-
minus. & quod no. Io. xxiiij. q. iij. cùm ergo. super verbo Ca-
naan. & de isto arti. not. planè Asten. lib. ij. in qua potētia est
7 peccatū. per totum. ¶ † Tertia conclu. est secundū Arch. vbi
ĩ. q̃ in casu in quo cogitatio nō stat in finibus suis, sed trāsit
delectationē, & perseuerat in ea, tūc veniale efficitur morta
le: vt legitur. xv. dist. § vt autē. de pœo. di. j. cogitationis. vnde
prohibemur sequi concupiscentias nostras. Eccle. xviij. post
concupiscentias tuas non eas & c. vnde prauæ cogitationes
separent à Deo Sapien. x. xj. q. iij. audi. tamen locus est pœ-
nitentiæ, etiam quo ad ecclesiam triumphantem. de pœni-
ten. distinct. j. si agamus. & c. quem pœnitet. & de summa
8 trini. c. j. ad finem. ¶ Quarta conclusio est, † quòd quamuis
cogitatio prædicta cum delectatione sequenti sit pecca-
tum mortale, tamen plus peccat ille qui consensum illum,
seu

seu cogitationẽ illam perduxit ad actũ:nam ille opus adijcit
iniquitati.notatur de pœnitẽ.dist. viij.si cui. Duplex enim
est voluntas mala secũdum Augustinũ super Gen.& Asten.
lib.ij.titulo de bonitate & malitia quantò ad actus exterio-
res ad finẽ.vna dicitur incompleta,siue semiplena quæ non
exit in opus,etiã si habeat facultatẽ loci & temporis: altera
completa siue plena quę exit ad opus si tempus habeat & lo
cum,addens ad primũ opus malũ,& augẽs cõsensum & con
temptũ,opus malũ,quia auget libidinẽ quãtũ ad genus pec-
cati carnaliter, & quãdoque etiã infert tertio nocumentũ,
vt cum cõmittitur in proximũ:& cõtemnit Deũ volũtate
& opere intensiuè & extẽsiuè,maior,est enim libido in exe
cutione iuxta glos.super Psal.super illo,appone iniquitatẽ
super iniquitatẽ:qui opus addit voluntati iniquitatẽ addit
iniquitati.Sed de volũtate secũdo modo intelligit glos.sup
illud psalmi,in corde iniquitatẽ operamini in terra. Si vis
inquit & nõ potes Deus reputat factum. ¶ † Quinta cõclu
sio est q prædicta procedunt respectu habito quoad Deũ,
& quòd si habetur respectus ad ecclesiam,siue ad ius,volun
tas suis terminis cõtẽta nõ habetur pro facto, nec punitur:
quia primi motus nõ sunt in potestate nostra:vt.ff.de fur-
tis.l.j.§.sola cogitatio.& de pœnis.l.cogitationis & de pœni
tẽtia dist.j.cogitationis.vbi de hoc.&.vj.q.j.si quis cum mili
tibus.in glo.nõ punitur & c.in fine fallit in crimine hęresis:
nam quis sola volũtate incidit in hęresim:quia illud crimen
actum exteriorẽ nõ respicit,sed sola mala credulitate perfi-
citur:vt notat in.c.cogitationis.arg.j.de hęreti.ad abolen-
dam.&.c.excõmunicamus.§.credentes.& in crimine lesę ma
iestatis.per.l.quisquis.C.ad.l.Iul.maiestatis.&.vj.q.j.§.verũ.
& in Simonia.j.q.j.c.ij.&.c.qui studet.& vtrobique de hoc,
& de Symonia.c.cõsuluerẽ.secundum quosdam,fortè posset
saluari in prohibitis quia Simoniaca,sed secus in Simonia-
cis quia prohibita.vt.c.finali.de Simonia.Dicit Calderinus
quòd ius nunquã punit solam cogitationẽ,nisi sit peccatũ
quod solo cõsensu perficitur:vt in hęresim.Saluo q cum co
gitatio est peccatũ mortale,ius talem pœnitentẽ in hoc pu
nit:quia impedit eum ne ante pœnitentiã in susceptis ordi
nibus administret,& ad superiores ascendat:de temporib⁹
ordinã.lorũ.quęsitũ.Tu verò dicas q licet ecclesia militans
per cõstitutiones suas positiuas cõstitutiuas, & phibitiuas
cogitationẽ intrinsecam procedentem ad deliberationem
& consensum possit quoad peccatum mortale efficere, vbi
aliàs mortale efficere, & etiam animam vinculo excom-
municationis innodare, ac absolutionem à peccatu & ex-
communicatione certis superioribus reseruare,actusq se-
quentes quoad effectum iuris in se suspendere, vel etiam
irritare:vt patet ex iuribus allegatis,& ex iis quę notãtur in
illis:tamen nũquam ecclesia pœnat huiusmodi declararet,
nec etiam de facto ad executionẽ mãdaret,nisi voluntas illa
patefacta esset per verba,aut per facta,vel signa ipsius cogi
tãtis:vt ecclesiastica beneficia.c.vno.de sentẽ. excõmunica.
à nobis.Si autẽ sufferẽ manifestata esset crederem antequã
pœnitentiã peregisset,posset cõpelli ad pœnitentiã peragẽ-
dam.arg.eorũ quę legũtur & notãtur de iudic.c.nouit.cũm
nõ ab homine,sed postquã pœnitentiã peregisset,nullo mo
do potest casus expressis in iure,de quib⁹ prædictũ est, vi-
detur impiè exagerãdum contra talẽ:& sic possit procedere
conclusio supradicta,& dicta scribentium prædictorum.
¶ TERTIO quęrit quid quãdo qs cogitat delictũ com-
mittere,& ad actũ pcedit,sed tamen ipsum delictũ nõ per-
ficit,vt quia attẽtat corrũpere virginẽ loquẽdo cum ea,vel
ponendo scalam &c. nũquid tunc volũtas habet pro facto,
maximè quoad pœnas tẽporales?& hic etiam pono aliquas
10 quęstiones. ¶ Prima cõclusio est † q si sit tale delictũ quod
nõ possit per viã accusationis puniri,sed solũ per viã cuius-
dam quasi cõpẽsationis,tũc nõ punit ex quo nõ est cõfirma-
tum,& pone exẽplũ per.l.j.in fine.ff.quòd quisq iur.& per
11 l.iij.ff.de his qui notãtur infamia.¶ Secũda cõclusio est q si
sit delictũ quod per viã accusationis puniri potest, & agere
de actione,seu pœna ciuili, tunc si sit applicãda fisco,punit
ac si delictũ esset cõsummatũ:vt.C.si quacũque prędit⁹ po-
testate.l.vna.& in authen.de defen.ciui.§.si qua colla.iij. Sed
si sit applicãda parti nõ punitur,nec datur actio:vt.ff.de fur
tis.l.vulgaris.§.qui furti.&.ff.ne quis eum qui in ius vocatus
fuerit.l.penultima.§.docere.fallit vbi delictũ posset de facili
trahi in exemplum:vt.C.de furtis.l.si quis seruo.&.ff.de ser-
uo corrupt.l.j.§.persuadere.¶ Tertia cõclusio est quòd si agi
tur de pœna criminali,& de puniendo delicto nõ principa
liter cogitato,sed accessoriè cõmisso:vt de fractura portarũ
vel murorũ facta volẽdo monialem capere,vel hominẽ in-
terficere,pœna imponit tanquã ex opere cõsummato:vt.ff.
de extraordina.criminibus.& de effractorib⁹.l.j.&.ff.de fur
tis.l.vulgaris.§.qui furti.¶ Quarta cõclusio est quòd cũ agi-
tur de puniẽdo delicto,quod cogitans facere principaliter
intẽdebat,& processit ille solum ad actũ à principali remo-
tum:vt quia gladio euaginato iuit per viã:tũc secũdum Pe-
trum de Bella pertica nõ habetur pro facto,nec imponitur
pœna debita delicto principaliter cogitato. allegat.l.cogita
12 tionis.† Sed si processit ad actum proximũ delicto principa
liter cogitato: vt quia fregit ostia,posuit scalas ad fenestras
camerę,& solicitauit illam quã volebat capere,& tunc non
punitur adhuc,vt de delicto cõsummato, sed extraordina-
riè:vt.ff.de extraordina.criminib⁹.l.j.ad finẽ.&.ff.ad.l.Iuliã
maiestatis.l.famosi.circa mediũ.Iacobo autẽ de Butriga.nõ
placet distinctio an ad actũ verbi,an ad actum facti sit pro-
cessum:quia etiã si ad actum facti processit,nõ punitur, vt
de consummato.allegat.ff.de serui.fugi.l.iij.ff.de pœnis.l.si
aliquid.§.trãsfugę.& ideo dicit q portãs bladum extra terri
toriũ repertus,in territorio nõ punitur statuto imponenti
pœnã illi qui portauerit bladum extra territoriũ, ideo ipse
stat cum distinctione quęstionis supra proximę. ¶ Quinta
13 cõclusio est † quòd si cogitãt delictum perficere ad actũ fa-
cti principalis processit;sed pœnitens, & ad cor rediẽs ab-
stinuit à perficiẽdo,& se retraxit cũ perficere & ad effectũ
deducere potuisset,si voluisset,nõ habetur pro consumma-
to,nec punitur vt de consummato:vt.ff.ad.l.cor.de fal.l.qui
falsam ad turpil.l.quęsitũ.id est sic vocãs clericũ in foro se-
culari,& pœnitẽs ante litẽ contestatã,non patitur pœnã il-
lorũ capitulorũ.xj.q.j.inolita.&.c.placuit.de foro compe.si
diligenti.& ibi notatur arg.C.de iurisdi.omniũ iudi.l.in cri
minali.Fallit vbi punitur sola criminis consciẽtia, vt in hę-
retico:vt.c.ad abolendam.& ca.excommunicamus.§.creden
tes.allegatur & in reo lesæ maiestatis: vt prædicta.l.quis-
quis.& in consciscente sibi mortẽ.ff.de ijs qui mortem sibi
consciuerunt.l.iij.& in extrahente de ecclesia fugientem ad
illam.C.de ijs qui ad ecclesias confugiunt.l.fi.§.sicubi.& in-
fra de homicidio.humani.libro sexto.vbi Cardina.& No-
14 uella ponunt hos casus. ¶ † Sexta conclusio est,quòd si deli
ctum remansit imperfectum propter impotentiam,vt quia
fecit quod potuit,sed adimplere nequiuit, punitur,per.l.ac
si impleuisset:secundum Archidiaconum,& hoc verum se-
cundum Lambertum,Iacobum de Rauena,Petrum de Bel-
la pertica & Cynum si fuit impeditus impedimento facti:
vt.l.si quis non dicam.de pœnitentia distinctione.j.si quis.
non dicam.cum omnibus sequentibus,vsque ad capitulum
cogitationis.C.de ijs qui ad ecclesias confugiunt.l.præsenti.
de furtis.l.si quis seruo.si qualibet præditus potestate.l.j.ff.
ad l.Pompeiam de parricidijs.l.j.in fine.ad.l.corneliã.de sica
rijs.l.si quis cum telo.infra de diuortijs,cap.j.cum ibi nota-
tis per Bernardum & Hostiẽsem.lj.distinctone.si quis post,
de bigamis nuper.& cap.nobis.sed si impeditur impedi-
mento iuris.non punietur ac si delictum esset consumma-
tum.ff.de furtis.l.inter omnes.§.penultimo & ad.l.corneliã
de falsis.l.impuberem.§.si ei.secundum eos,& vide.Guiliel-
mum de Cugno & Ray.in prædicta.l.si quis non dicam.al-
leg.ff.quòd quisque iuris.l.j.§.finali.&.C.si mancipiũ ita fue
rit alie.ne prosti.l.ea quidẽ.Sed hęc Iacob⁹ de Butrig.ibidẽ
repręhẽdit dicens,quòd impedimentũ iuris & facti,æqui-

parātur:vt.l.j.in fine.ff.quod quisque iuris. Sed arg.cōtra.e.
tit.si quis legatū.primo & secūdo respon.nisi dicat quòd ibi
perfecit iuxta id quod scripsit Henricus.ĩ.de crimine falsi.
c.j.dist.ij.in fine.& facit pro dicto mēbro insti.de oblig.quę
ex delic.nascū.§.placuit.& quod notatur de senten.exco.in
audientia.& hęc opinio benigna est. Attēde secūdum Cal.
videtur verius quòd impedimentū iuris nō obstet, ex quo
processit ad actū exteriorem, & fecit dolosè quod potuit,
quantū in ipso fuit:per cap.nuper.& c.à nobis.de bigamis.
& per prędictā.l.si quis seruo.C.de furtis.licet dicāt ibi qui-
dam speciale ne delictum de facili trahatur ad cōsequentiā:
ad.l.inter omnes.& ad §.placuit? Respondet ꝙ ibi nō quęri-
tur de pœna.Ia.autē de Butrig. dicit ꝙ in.l.inter omnes.§.
rectè nō delinquit:quia furtū requirit dolū,& ibi nō erat do
lus.Item dicit Cal.ꝙ vbi impeditus fuit impedimento facti
adhuc mitius punitur,quàm si perfecisset & extraordinariè
secūdum quosdam:vt.ff.de extraordina. criminib⁹.l.j.& di-
cit ꝙ hęc opinio benigna est & hęc opinio placet Io.de Bu
trig.vt scripsi.s.e.q.ad finē.iiij.quęstionis,& hanc opinionē
tangit & deducit Cynus in prędict.l.si quis.nō dicā rapere.
in septima oppositione. Et in hac opinione etiā videt esse
Guil.de Cugno in prędict.l.si quis non dicā.allegat.l.quisquis.
in fine.C.ad.l.Iul.ma.& prædic.l.in.l.ff.ad.l.cor.de sicca.Sed
hoc casu videtur ibi velle distinguere Io.Fabri inter crimi-
na detestabilia, & crimina leuiora.Ray.autē etiā tenet ibi
quòd licet in casu isto eadem.l.puniatur non tamen eadem
pœna:quia pœnæ sunt arbitrariæ.ff.de pœnis.l.hodie.& al
legat pręd.l.j.in fine.ff.de extraor.cri.&.ff.de pœnis.l.aut fa
cta.§.nonnunquā. vnde dicit Guil.ibi ꝙ per hoc respōdit co
miti Alemanici, ꝙ licet deflorās virginē viripotentē sit ca-
pite puniendus, corrumpēs tamen minorē impotentē non
est puniēdus illa pœna:sed est relegādus:ratio primi est:quia
aufert virginitatē quæ nō potest restitui. C.de rap.virginū.
l.vna.Ratio secūdi est,quia nec deflorauit,nec virginitatem
abstulit obstante impotētia. Ideò debet deportari.arg.ff.de
pœnis.l.si quis aliquid.§.qui nōdum.& ibi casus,secundum
eum:sed quicquid sit secundū Cal.nō posset pro illo delicto
agi ac si esset cōsummatū: vt.ff.de furt.l.vulgaris §.qui furti.
nisi cum delictū posset de facili in exemplū trahi:vt.l.si quis
seruo.& §.persuadere alleg.Itē etiā dicit Cal.ꝙ in casu quin-
tæ quęstionis proximę pręcedentis, videlicet cum pœnitēs
abstinuit &c.licet nō puniatur tanquā pro cōmisso puniri,
tamen debet pro actu exteriori quem gessit vt.l.prędicti.&
cap.pro humani allegatis.
15 ¶ QVARTO quęritur quid quoad pœnas spirituales:cir
ca qd pone cōnclusiones quę sequūtur: Prima conclusio est
ꝙ si pœna imponitur à canone solus cōsiderat effectus,sic ꝙ
effectus seu volūtas ducta ad actū imperfectū nō habet pro
facto,ideò insultās & nō tangēs clericū nō incurrit excōmu
nicationē latā à canone.xvij.q.iiij.si quis suadente notat Io.
de penitētia dist.j.si quis pulsat⁹.& Gof.in summa de sentē.
excom.§.quęrit.ver.pone ꝙ supra caput.& Hosti.in summa
de senten.excom §.qualiter ꝓfertur.seu.§.fin.autē ver.in pri-
mis & Asten.lib.vij.tit.iij.ver.quid si sup caput expressius
Archi.in glos.j.&.C.ĩ.de pœnis.c.fœlicis.in prin.quia ver-
ba canonis si quis suadente intelligūtur cum effectu,de cle-
16 ricis nō residentib⁹ relatū,licet Io.ibi cōtra & malè.† Simi-
liter patet in pœna irregularitatis quæ nō infligitur volenti
homicidium perpetrare actu nō secuto.ĩ.de homicidio.c.si
aliquis.& ad idem.ā.de electione.c.perpetuæ.lib.vj.fallit au
tem secūdum Henricū in pręd ict.c.pro humani.§.nos tāto.
ibi vel etiā madauerit cum ibi notatis per Io. An.super ver
bo mandauerit.&.ĩ.de pœnis.c.fęlicis.in prin.lib.vj.& cle.
si quis suadente in prin.e.tit.& ratio specialitatis ibi patet.
Item fallit secūdum eum vbi voluntas est producta ad opus
perfectum de facto , licet imperfectum de iure:vt.c.nuper.
&.c.à nobis.alleg.& in præcedenti membro potest colloca-
re.q.mercurialem quam posuit Nouella in regula in pœnis.
de reg.iur.lib,vj.& eius decisio quæ habet ꝙ vbicunque pro
delicto pœna à iure infligitur ipso facto necessarium est ꝙ
opus sit perfectum quam ꝓsequere vt ibi habetur , quā de-
cisionem hic posuit Cal. remittens ad locum prædictum.
17 ¶ Secunda † conclusio est ꝙ cum pœna spiritualis imponi-
tur ab homine inspicitur enim consideratio non iuris effe-
ctus:quia mitius agitur cum lege quàm cū ministro legis.ff.
de arbitris.l.celsus.ĩ.de clerico excommunicato ministran-
te cap.si celebrat.vt si excōmunico te si eligis eum te paras
ad hoc,incurris sententiam.notat Inno.de appellationib⁹.
præterea.ij.Quia tales pœnę medicinales sunt:vt.ij.q.j.mul
ti.& de senten.excommunicationis.cum medicinalis.
18 ¶ QVINTO † quęritur quod cum cogitat agit & perfi-
cit? Certè tunc punit tanquā de delicto cōsummato. Quod
verū est , si voluntariè fecerit.arg.ff.de fideius.l.si à reo.§.id
quod uulgò.ad.l.aquil.ita vulneratus. de senten.excōmu.vt
famæ,& hoc verū secūdum Guil.& Ray.in.l.si quis.nō dicā
nisi esset tale factum quod nō afferret nocumentū eo ꝙ de
iure nō sortiretur effectum: vt.ff.qd quisq; iu.l.j.in fine.C.si
mancip.ita fue.ali.ne ma.l.ea quidem. Sed Butrigarius dicit
quòd ibi loquitur in pœna cōuētionali,nos autē in legali:le-
galis vero nō expectat iure effectū : quia nec delictū ex quo
&c.Ideo sufficit factum,secus de cōuentionali igitur &c.&
hoc verū de cōuētionali quę cōmitti.habet ex iurisaffectu:
vt.l.ea quidē.de alia em secus.ff.de ver. oblig.l.stipulatio.§.
eius quoq;.Ideo deliberās debitorē, & ꝓmittēs pœnā si pe
tat petēdo de facto pœnā incurrit,secundū eum.l.j. Nec est
locus pœnitētiæ.ff.de seruis fugitiuis.l.quis sit fugitiuus.&
de senten.excō.vt famæ fallit tamen.C.de crimine stelliona
tus.l.j.ff.de publicanis.l.j.§.j.quod me.causa.l.j.§.satis clemen
ter.Sed si ex necessitate fecit,tunc si illa necessitas est absolu
ta excusat in totum à pœna.vt supra quod metus causa.c.sa
sacris.xlv.dist.de iudæis.l.dist.presbyteros.quia tunc magis
pati quàm agere videtur.vt pręd.c.sacris. vj. di.testamentū.
ff.de bonis libertorū.l.ij.§.Cū minor ma.§.si libert⁹.ĩ.de re-
gu.iur.ex timore vbi de hoc & de hoc etiam notatur.ĩ.de
homicidio.sicut dignū. Sed si fuit conditionalis tunc culpa
nō excusatur in totū.sed atenuatur culpa & peccatū:vt prę-
dicto.c.sacris. &.ij.q.j.imprimis.vbi de hoc & hoc vera in
maiore,in minori autē doli capace,dic vt habes per Henri
cum.ĩ.de delictis puerorū.c.j.Caue tamen,quia in aliquib⁹
casibus quis euitat pœnā etiā post cōsummationē delicti. vt
not.de iure patro.c.cū laici.vt scripsit Ioā.Fabri.in prędict.
l.si quis non dicā Item est vnus casus secundum Butrig.in
authen.nouo iure.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.
19 ¶ SEXTO † quæritur quādo ille qui agit & perficit deli-
ctum nō præcogitauit illud cōmittere,nūquid tunc factum
si de volūtate æquiparatur volūtati & facto:& hic pono se-
cundum Archid.vbi.s.etiā aliquas quæstiones.Prima.q.est
quòd si ille qui nō cogitat sed agit & pficit est infans nō cō-
clusio punit etiā quoad Deū ex quo nō est doli capax,de cō-
secra.dist.v.paruuli.&.c.eos.vbi de hoc.ĩ.de delictis puero.
c.ij quia eius ætas ignorat qd agit.ff.ad.l.cor.de sic.l.infans.
& idē si est furiosus:qa nō habet animū cogitādi,nec delibe
rādi.ff.de offi.pręsid.l.diuus.xvj.q.j.meritò. &.c. illud.&.§.
sed obijcit.&.c.aliquos.&.c.nō est.& pręd.l.infans.nam vo-
lūtas & propositū distingūt maleficia.ff.de furtis. qui iniu-
riæ.de senten.excom.cum voluntate,sed furioso potest im-
poni pœnitētia ad cautelā,vt.e.causa & quęstione.c.si quis
insaniens.& ibi notatus de hoc in glos.c.per Io.& Archid.
Sed,de hoc plenius in cle.si furiosi.de homicidio. ¶ Secun-
20 da † cōclusio est ꝙ si talis qui nō cogitauit sed egit & perfe-
cit id fecit per casum & nō per culpā,neque culpa pręcessit
casum nō punit. vt.ff.de admi rerū ad ciuita pertinen.l.ij.§ si
eo tēpore.& de pœnis.l.respiciēdum. &.C.ad.l.cor.de.sic.l.j.
21 &.C.de tabula.l.generali.lib.x. ¶ Tertia † conclusio est.ꝙ si
per culpā cōmisit qs delictū qd non cogitat cōmittere, vel
cōmittit per casum,& culpa pręcedit casum,tūc punit, licet
mitius quàm si delictū ex ꝓposito cōmisisset.ff.de dā.Isec.l.
fluminū.§.stipulatio.& de act.& ob.l.j.§.is à quo.&de legib⁹.
l.j.&

ij.& de pœnis.l.respiciendum §.delinquit.Ideo autẽ dixi mi tius:quia in delictis lata culpa dolo non equiparatur.ff.ad.l. cor.de sic.l.j.& de iniurijs.l si nõ couicij.& ad videndum an in culpa fuit,considerari debet an daret operã rei illicite iuxta notata Bernar.de homicidio sicut dignũ in glos.not.ꝙ &.l.dist.c.de his.& de testibus cap. sicut. Et huic distinctioni insistit Guil.de cugn.in predic.l.si quis non dicam dicens quòd si dabat operã rei illicite punitur licet non cogitauerit:vt si volens deflorare Bertham deflorat Caterinam, quia de no&te.ff.e.ad.l.Iul.de vi pub.l.quoniã multa.ff.de iniur.l.eum qui.§.si iniuria.de pœnis.si quis aliquid.§.qui abortionis. Sed si dabat operam rei licite potest deprehendi aliquis defectus culpæ,tũc debet puniri sed nõ tanta pœna: vt si ludens in cõmuni platea casu occidit transeuntẽ.ff.ad l.cor.de sicca.l.lege cornelia §.cum quidam per lasciuiam.si autẽ nõ potest deprehendi aliquis defectus culpæ nõ punit, vt si ludens telo in loco ad hoc cõsueto transeuntẽ ibi incaute casu occidit: vt.ff.ad.l.aquil.si putator.&.l.item si obstetrix. Et similis distinctio posset etiam cõsiderari in minore doli capace.j.de delictis puerorũ.c.ij. Caue tamen, quia secundum legistas distinguere conuenit de modo culpæ:quia si lata est minus punitur quàm si fuisset in dolo.vt predic.l. in lege.si leuis adhuc minus:vt.ff.de reg.iur.l.quod calore.si leuissima adhuc minus:vt.ff.ad.l.aquil.l.si scientiã §.qui cũ aliter.& de illa distin. quando culpa vel quasi delinquit, & quando culpa precessit casum,vel non precessit,& quando dat operã rei licite vel illicite remittit Henricus ad notata in predicto.c.sicut dignum.vbi reperies eius distinctionẽ.

¶ SEPTIMO queritur intrando primã glos.Inno. qualiter intelligãtur illa verba.*in possessione ecclesiæ* in posita prin. decretalis & ad hoc dat Inno.duas respõsiones.Prima respõsio est quòd intelliguntur de possessione eiusdem ecclesiæ quam fortè petebat canonicus agendo possessorio vnde vi, sibi restitui id est ecclesie cuius canonicus existebat. ¶ Et hanc supponẽdo pro vera infert Inno.ex ea duo correlaria.

22 ¶ Primũ est† quòd in interdictis in rẽ scriptis fit missio in possessionẽ causa rei seruãde: quia ita videtur hìc fuisse factum,hic enim super hac possessione data rei seruãde causa agebatur. ¶ Secũdum est quòd partibus presentibus est interponendum secundum decretũ quod satis dici potest secũdum eum,eo ꝙ aduersarius cõtra quẽ interponẽdum est, multa posset dicere, & iura sua allegare.Secus credit collectarius de primo decreto cùm interponitur causa custodie: quia ibi nõ agit de preiudicio aliquo absentis cũ solus cursus anni ibi cõstituat possessorẽ.arg.s.de procur.c.auditis. Sed hoc nõ facit ad propositũ:quia in Nouella nõ loquit de primo decreto quod infertur cõtumaci in pœnã cõtumacie siue mulcte:sed de secũdo decreto quòd fit in modũ cuiusdã declarationis siue sentẽtie:itẽ quia nõ potest ferre sententiã nisi in cõfessum vel cõuictũ.ij.q.j.nos. Itẽ quia iudicantem oportet &c.& melius de hoc facit.C.quomodo & quãdo iudex.l.ea que.s.de cõstit.c.Ecclesia.Item quia nõ debet ꝓcedi cõtra nõ citatũ de causa possessio.c.j.de maiorita.& obed. inter quatuor.Fatet autẽ Inno.posse respõderi ꝙ hìc nõ petebat secundũ decretũ:quia nõ erat necessariũ in reali actione:sed sufficiebat solus lapsus anni: sed petebat sibi restitui possessionẽ nõ obstante lapsu anni cũ nõ fuerit in mora.Secũda rñsio est ꝙ sup possessione agebat hoc modo:quia vna pars petebat eam reuocari,& alia petebat eam cõfirmari intelligendo de possessione in quã missio facta erat,& hic est melior intellectus secũdum Inno. Potest etiã dici secũdum Hosti.ꝙ originaliter nõ fuerit hic actũ interdicto vnde vi. sed petitorio qa Ecclesia tanquã proprietas petita fuerat:vt hic &.j.c.j.Secus enim si petat tanquã beneficium, quia tũc nõ habet locũ missio:sed expedit causa,etiã lite nõ contest. cõtumacia exigẽte.vt.j.e.eũ qui.lib.vj.secundum Hosti.sed dum de ecclesia vt de proprietate agitur, bene fit missio vt dictum est quã fecerũt hic delegati Pape propter cõtumaciã aduersarij cõuenti vel quia noluit stare iuri secundũ eũ.

23 ¶ OCTAVO† queritur intrando glos.Inno.quã super verbo Ecclesie collocauit qualiter cõsuletur actori cõquerẽti de aliquo auferẽte vel turbãte iura vel seruitutes Ecclesie. & nõ permittẽte vti eis,nec etiã cõparente ad rñdendum, subaudi & absente per cõtumaciam? Rñdet Inno. primo ꝙ excõmunicari potest.s.vt lite non cõtest.c.tue.&.c.quoniã. Secũdo ꝙ multa iudici potest.ff.si quis ius di.nõ obtem.l.j. Tertio ꝙ potest taxari interesse secũdum quod exigit natura interdicti vel actionis de qua agit.Quarto quia ad instar aliarũ actionũ personaliũ fiet missio in possessionẽ ad mensurã debiti declarati:sed & multi alij modi procedendi sunt cõtra cõtumacẽ, sicut de ijs & alijs plenè notat.s.tit.j.Contingit.ad finem.&.s.vt lite nõ cõtest.c.tue.j.rñso super verbo inducẽdus,secũdum Hosti.vel melius dicas secũdum Inno.ꝙ cũ agit cõfessoria iudex mittet actorẽ in possessionem seruitutis vel alterius iuris petiti,& erit possessor verus nõ causa custodie, & ꝓhibebit reo ne turbet ipsum actorẽ vti seruitute illa quousque de iure suo ꝓbauerit,& precipiet ei ꝙ super hoc caueat & faciet interim quasi possessione pacifica seruitutis,vel alterius iuris petiti gaudere possessorẽ.ff. de ope.no.nun.l.si prius.si seruitus vendi.l.is cuius familia. de vsufructu.l.si vsufructus legatus. & .l. cuiuscunque. de optione legata.l.mancipiorũ. C.de ingenuis manumissis.l. diffamari.C. de remissione pignorũ.l. si eo tẽpore.ff. vt in possessiõe lega.l.si pecunia.§.j.l.&.si inutiles.ff.de coll.bono. §.fi.secũdum Inno. Dicit etiã collectarius ꝙ etiã in omnib⁹ actionib⁹ in rem scriptis atque mixtis inquãtũ agit ad rem fit missio sicut in reali actione remittẽs ad notata in Specu. de citatione.§.sequit videre.& per Gof.in summa vt lite nõ cõtest.& per Hosti.e.tit.§.vltimo.& per Inno.de verb.sig.dilecto.& de hoc in Specu.de primo decreto.§.restat.ver.quid si agatur cõfessoria.Sed quid si agat negatoria? Rñdet Inno. ꝙ tunc nõ fit missio in possessionẽ:quia nec potest fieri,sed cauebit de nõ molestando vt in predictis iuribus. Eodẽ modo cõsulitur secũdum eum,siue agatur interdicto vti possi. siue interdicto vnde vi pro incorporalib⁹ siue quoquomodo alio agat in corporalib⁹ prout predicta iura sonãt:vt.j. de sequestratione posses.c.j.licet enim agens interdicto vti possidetis nõ possit mitti in possessionẽ cũ dicat se possidere:vt patet in eo quod legitur & notat.s.de iudic. examinata.Tamẽ precipiet reo ꝙ nõ impediat actorẽ quousque de iure suo probet:vt in pre.l.Si prius.&.ff.de itine. actuꝗ priuato.l.j.ij.&.iij.Sentẽtia autẽ nõ fert cũ nõ sit lis cõtest.vt.s. vt lit.nõ cõtest.quoniã.primo responso secundum Innocen.

¶ NONO querit,vtrũ cũ petitur ecclesia iuris episcop.qd episcopus habet in ea siue parochiali quod Archidian⁹,vel archipresbyter in ea habet:procedet ad missionẽ in posses. propter cõtumaciã rei,vel qualiter tũc actori cõsulendum est? Rñdet Inno.ꝙ imò procedet & succurret sicut in.q.proxima dictũ est succurri agẽti pro iure incorporali:nam cum nõ possit ecclesia esse in alicui⁹ dominio,vel possessione.ff. de rei vendica.l.in rem.in prin.nõ potest de ea agi,nisi ratione iuris, quod in ea habet:vt.ff.de cõtrahen.empt.l.qui tabernas.&.ff. de pigno.l.vltima. Ideò ratione iuris,qd in ea habetur predictis modis procedendum est.

24 ¶ DECIMO† queritur,an aduersario cõtumace, debet iudex incipere ab hac pœna missionis in possessionem? Refert quosdam dicere,& fortè bene,ꝙ antequã iudex ꝓcedat ab hanc missionẽ in posses.que videlicet est grauiter preiudicialis,& per quã actor verus possessor efficit, qd incipiet ad alia leuiori pœna videlicet ab excõmunicatione, vel sequestratiõe,vel saltẽ à missione in posses.causa custodie.arg. s.de dolo & cõtu.c.ij.ad finẽ.primi rñsi.Sed opponit Inno. de predic.l.si priùs.ff.de ope.no.nun.vbi dicit ꝙ nõ sunt alie iudicis partes,nisi vt ꝓcedat priori modo.i.vt caueat secundum Hosti.Sed rñdet Inno.ꝙ ille tex.nõ remouet quin ꝓcedat mitiorib⁹ modis: qa à mitiori semp inchoãdũ est iuxta id quod legitur & notatur de officio deleg.sanè.de quo.s. vt lite non contest.quoniã in fine:sed hoc vult dicere quòd

ad diffinitiuã sententiã proferendam ibi procedi nõ potest, & hoc secundũ Hosti. propter defectũ lit. cõtest. ad intellectum prędic. l. si priùs. & totius huius materię vide ibi Bartolũ qui eam repetijt valde solenniter, & ideo nolui hãc materiam amplius dilatare. Poterit ergo secundum Inno. ab initio vt dictũ est procedi cõtra contumacẽ in prędictis casib⁹ per missionẽ in possessionẽ, & si intra annũ venerit, tunc restitutis expẽsis & pręstita cautione de stando iuri, recuperabit possessionẽ hanc vel relaxabitur mandatũ factum de nõ molestando renuncio super hoc pręstita

25 ¶ VNDECIMO quęrit̃ quõ potest ꝓcedere missio in possessionẽ, & eius reuocatio in huiusmodi iurib⁹ incorporalibus cũ in illis nõ cadat propriè possessio. vt. ff. de acquiren. re. do. l. si seruus. § incorporales. Respondet Inno. ꝙ propriè dicitur hic fieri missio & reuocatio: quia sicut pro incorporalibus damus interdictũ quasi possessionis. ff. de seruitutibus. l. quoties. s̃. de electione querelã. s̃. de causa possessionis eum Ecclesia: ita etiã potest fieri missio in possessionem vt hic, &. j̃. de sequestratione possessionis. c. ij. &. s̃. de dolo & cõtumacia. c. ij. &. s̃. vt lite nõ cõtest. accedẽs. &. j̃. c. proximo, ita quòd si passus missionẽ infra annũ nõ venerit ex tunc poterit iudex decernere actori quasi possessionẽ verã iure petiti, ita ꝙ vlterius nõ reuocabitur, nisi reus probet de iure suo: item aliam opinionẽ refert Inno. quæ habet quòd iudex mittet in possessionẽ istorũ iuriũ & mãdatum faciet de nõ molestando. & si intra annũ nõ venerit ex tunc poterit sibi decerni quasi possessio. i. quòd vlterius nõ reuocabitur mandatũ factũ, nisi probauerit de iure suo, & secundum vtrãque opinionẽ ad hoc necessariũ est secũdum decretum, fatetur tamen Inno. alios in hoc vltimo dicto cõtrarios dicẽtes sequẽdo primã opinionẽ ꝙ statim sit verus possessor lapsu anni, & sine decreto secũdo sicut in reali actione legitur & notatur. s̃. vt lite non cõtest. quoniã. § in alijs. & hoc satis innuit hęc decretalis. Tertiã etiã opinionẽ refert Inno. dicens alios dicere corpora Ecclesiarũ possideri ab Episcopis, vel capitulis, seu prælatis earũ, & per cõsequens ꝙ missio fiet in possessionẽ corporalem Ecclesiarũ & nõ in possessionẽ iuriũ secũdum eum: nam vt dicit Hosti. spiritualia & ecclesiastica, licet nõ possideat è laicis. arg. j̃. de decimis. decernimus: & est exprę ssum. j̃. de præscrip. causamq̃. tamen à clericis & Ecclesiasticis personis possidentur, vnde Episcopus petit decimas & Ecclesias sibi adiudicari. j̃. de decimis. dodum. de Religiosis domibus cõstitutus, & duubus capitulis sequẽtibus, & aliæ personę Ecclesiasticę. j̃. de dona. inter dilectos. s̃. de trãsac. præterea. ij. & quãdoq̃ agũt de solis iuribus. s̃. de officio ordinarij. cõquerẽte. de trãsac. veniẽs, ꝙ metus causa. cum dilectus. Et ideo videtur dicendum secũdum Hosti. ꝙ si tantũ iura petantur fiet missio in possessionẽ iurium petitorũ & nõ Ecclesiarũ, si autem tantũ Ecclesię petantur, tũc fiet missio in corporalẽ possessionẽ ipsarũ Ecclesiarũ tantũ. vt hic &. j̃. c. ꝓximo. &. j̃. de sequestratione possessionis. c. j. & ij. Si verò tam Ecclesia quàm iura petantur. Restat ꝙ ex tunc fiet missio in vtrũque secũdum eum. Item Inno. volens quartã oppositionẽ addere, refert alios dixisse vt notat. s̃. tit. proximo. cõtingit. ad finẽ quod ibi scripsi in sexta q̃ne principali ver. iuxta q̃d quęrit̃ quid si Episcopus.

26 ¶ VODECIMO † quęritur, vtrũ si actor in personali actione mittẽdus sit in possessionẽ causa custodiæ & nõ inueniãt res corporales, in quarũ possessionẽ mitti possit, nunquid mittetur in possessionẽ nominũ. Respõdet Inno. ꝙ sic ita ꝙ poterit exigere debita, & quod vero creditori denegabũtur actiones. ff. vt in pos. legato. l. si inutiles. Ita ꝙ secundũ collectariũ vocabũtur creditores, si quos habeat, & inhibebitur eis ne reo soluant, sed actori. Dicit etiã ꝙ si debitores negarent debita, daret̃ curator bonis remittẽs ad notata in Specu. de primo decreto. Tamen si intra annũ vel secũdum alios quãdocũque veniens obtulerit p̃stiterit cautionem de stando iuri recuperabit possessionẽ, secũdum Inno. j. collecta ab eo qui in possessionẽ missus fuit secũdum Hosti. vt ff. de colla. bonorum. l. j. § iubet. & ex necesse aget vt prius vt prędic. § iubet. secũdum Inno. Sed nũquid etiã in possessionem aliorũ incorporaliũ, & spiritualiũ induci poterit talis missus ex personali cũ nõ inueniũtur res corporales. Respõdet Inno. ꝙ sic dũmodo cum autoritate iudicis id fiat. arg. ff. de acquirẽ. possef. l. iuste possidet. fatet̃ tamen Inno. alios dicere cõtrariũ, quãdo interdicto vnde vi, vel actione ex empto agitur, vel alia personali actione vbi fit missio pro mensura debiti declarati, tunc enim cõpetens siue congruũ est ꝙ fiat missio primo in possessionẽ illius rei, de qua agitur, & postea si ratione interesse aliquid plus debetur in possessionem aliarum rerũ. Subdit Inno. tamen ꝙ licet hoc congruũ sit tamen non infert necessitatem: quia ex causa si iudici videatur aliud fieri pptest secundum eum.

27 ¶ DECIMOTERTIO † quęrit̃ vtrũ cũ agitur personalib⁹ actionibus pro tẽporalibus reb⁹ possit procedi ad missionem in possessionẽ in spiritualib⁹ pro mẽsura debiti declarati. Respõdet Inno. ꝙ nõ & hoc probat duplici ratione. Prima ratio est, quia spiritualia æstimationẽ nõ recipiũt, & ideò in eis debita cõmensurari nõ possunt. Secũda ratio est quia spiritualia cũ temporalibus permutari nõ possunt. j̃. de re. permu. ad quęstionem, dicit tamen ꝙ si ageretur personali actione pro spiritualibus puta ex permutatione vel donatione rerũ spiritualiũ: vt quia fortè permutatę vel donatę sunt tunc bene etiam in alijs reb⁹ spiritualibus credit Inno. fieri missionẽ & etiã fortè in tẽporalibus maximè si tẽporalibus erãt annexę pręstationes tẽporales secũdũ eũ. Verius tamen videt̃ secũdum Hosti. ꝙ quãdo petũtur spiritualia nũquã fit missio in tẽporalibus, & est argumentũ optimũ in eo quod legit̃ & notatur de restit. spol. frequẽs. § vlti. lib. vj. Dicit tamen collectarius ꝙ Inno. bene sciebat prędictã decretalẽ frequẽs quia fuit eius conditor, & ꝙ fortè nõ habet locũ q̃d ibi dicit̃ in hoc casu ꝓpter odiũ cõtumacis, sed nõ valet hęc ratio, quia maius est odium spoliantis, & de hoc in Specu. de primo decreto § restat. in fine.

28 ¶ DECIMOQVARTO quęrit̃ circa tex. ibi, *d. sernimus ut a modo possessionẽ* &c. Nũquid hic opus erat secũdo decre. R̃ndet Inno. ꝙ nõ imo absq̃ isto secũdo decre. sicut à primo sic & post annũ possessionẽ habuissent licet diuersimode quia intra annũ custodes tantũmodo fuerũt, sed post annũ reorũ cõtumacia pseuerãte veri possessores etiã absq̃ hoc ꝙ Papa sic decreuisset facti fuissent vt notat̃. s̃. vt lite non contest. Quoniam secundum Innocen. & probatur. s̃. de officio ordinarij. pastoralis. § finali.

¶ DECIMOQVINTO quęritur, quid est decretũ & qualiter interponit̃ primũ vel secũdũ decre. R̃ndet Inno. ꝙ decretũ idẽ est q̃d iussus. vt. ff. de dam. infec. l. si finita. Dicit autem Hosti. ꝙ decretũ idem est q̃d missio in possessionẽ, licet ex secũdo decreto solẽnius fiat quàm quãdo fit causa custodiæ. vt. ff. de dam. infec. l. iiij. §. j. & § duas. & l. si finita. § Iulian⁹. de quo vide latius. s̃. tit. j. c. cõtingit. xij. & xiij. q. & an-
29 nexis suis. † Cũ sequẽter videam⁹ per quę verba interponatur primũ decretũ. Circa tamen quod refert Inno. quuisdam dicere primũ decretũ sic fieri. Decerno habẽs potestatẽ mittẽdi in pos. talis rei ob cõtumaciã. Sed secũdũ eum nõ videtur bene dicere quia his verbis sibi potiùs quàm alij legẽ dicere. Præterea nil aliud est dicere, decerno mit. nisi ꝙ iure mittatur. arg. de postu. pręla. c. j. quia debẽt dici verba pfecta vt volo, cõstituo, &c. vt per Specu. in. j. decre. & hac occasione notat vt per Bernar. c. cõtingit scilicet spãle esse in petitio. hęred. ꝙ missus in pos. quod qualiter procedat. ibi vide. Secũdo not. Inn. ꝙ debet sic interponi, mitto te in pos. cã custodię, sed iudex talium sic diceret, nisi re mitteret̃. Quid ergo dicẽdum? melius erit ita hęc decre. sic fieri. Et primũ decretũ sic fit. decerno te esse possef. cũ custo. & post re mittat̃ in pos. realẽ per ministrũ sic fieri, volo ꝙ minister noster ponat te in pos. realẽ & minister hoc referat hoc factũ fuisse à se sic. Arg. ff. de rebus eorũ. l. magis. § nec titulotenus. arg. j̃. de re iudi. cum aliquibus. & de verbo. sig. c. in ijs. secundum

eum

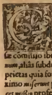
eum Sab. sit autem Inno. quòd prędicto decreto sic facto si iussus mitti actualiter in possessionem nō mitteretur actualiter in eam, tamen hoc iure consequeretur elapso anno, & eodem modo constitueretur verus possessor, ac si in possessionem corporalem ab initio missus esset: quod dic vt legi
30 tur & notatur. s. tit. j. contingit secundum Hosti. † Sed qualiter interponitur secundum decretum. Respondet Innocē. quòd eodem modo secundum decretū sic faciet decerno vel constituo vel iubeo te esse verū possessorē talis rei. Subdit etiā quòd iste licet nō possideat in veritate, tamen iura possessionis habebit pura: quia fructus illius possessiōis eius erūt: vt. ff. de acquiren. re. do. l. bonę fidei. & praescribet ac si possideret, secundum Inno. Cum tamn alias sine possessione corporali praescriptio nō procedat. j. de praescript. causam quę. secundum Hosti. Vel aliter dicit Inno. iudex primū decretum sic faciet iubeo tali absenti contumaci vel pro cōtumace habito vt talem recipiat secū in possessionē talis rei causa custodiae. Secundum vero decretū sic faciet, iubeo tali contumaci vel condemno eum, vt tradat tibi possessionē talis rei, & si noluerit obedire sententię manu militari auferetur ei. ff. de rei ven. l. qui restituere. secundū Inno. Sed dicit Hosti. quòd alij modi supra proximè dicti magis sibi placent, placetque sibi quod dixi de manu militari &c. per. l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. & dicit quòd si propter potentiam vel dolum aduersarij non possit hoc adimpleri ius supplet factum ac si factum esset: vt legitur & notatur in. c. contingit. & sic talis possessio etiam quoad factum plus habet iuris, quàm facti: de quo notatur de conces. praebendae. cùm nostras. §. auditor. & secundum hoc intellige quae de ista materia supradicta sunt secundum Hostiensem.

31 ¶ Decimosexto † quęritur cui sit praestanda cautio per contumacem passum missionem volentem possessionem recuperare, & qualis esse debet. de secundo respondet Bernar. in glos. si vero. ver. vel si eam. quòd si non potest pręstare fideiussores vel pignora, det quā potest, scilicet iuratoriam. dicit autem Hosti. quòd obliget etiam ipsam rem quam recuperat: quia & hanc cautionem pręstare potest. dicit etiam quòd posset obligari ad poenam pecuniariam, de praesumptionibus literas. ver. quòd circa. vel ad poenam priuationis beneficij. j. de electione, cum dilecti, ad finem. Quo autem ad primum dicit Bernar. quòd parti pręstanda est, & iudici si haberi potest & iudici etiā parte absente: quod intelligit Hostien. dūmodo pars sit citata. de quo in Specu. de primo decreto. §. iam de effectu. ver. antepenultimo, & penultimo, & pleniorem remissionem dedit Nouella. s. vt lite non cōtest. quoniam. §. in alijs super verbo recuperat. & pro fine glossae Bernar. vide in decretali pastoralis. ibi allegatis in fine. Aduerte tamen quia Inno. & Hosti. arguebant per hanc literam quòd primo parti, secundo iudici, tertio publicis personis & vicinis praestanda est, & fatentur quòd si non sit qui recipiat, ex quo reus fecit quicquid potuit nō currit ei tempus, nec sibi imputatur. Arg. ff. de leg. j. l. si fundū. §. Titio. aliàs est lex antepenultima.

SVMMARIVM

1 *Impeditum quando lex iuuet.*
2 *Impeditus, quantum possit, conetur. & nu. 5.*
3 *Duo ex tribus absque clausula, quod si non omnes &c. procedere non posse. In tutoribus diuersum esse. nu. 4.*

¶ CAP. II.

CVm sicut. Accepimus. C. si non litet per reum quominus caueret intra annū actor per lapsum anni non efficitur verus possessor, & in prima parte ponitur facti narratio, in secunda causae cōmissio ibi discretioni vest. &c. ¶ Expone literā. *subdiaconum*, aliàs subdecanum, super ecclesia quę petebatur, vt proprietas quia forte cōmuni mente erat deputata. sic. s. c. proximo *miserunt* propter cōtumaciam subdecani *Cum hoc sciscet missio* profectus simile. j. de testibus praesentata recepta. & satisfactione expensarū. s. vt lite nō cōtest. quoniam. §. in alijs. *non steterit*, vt quia personam idoneam coram qua cauere posset habere non potuit secundum Inno. ¶ Nota primo quòd cum agitur de ecclesia locus est, missioni sic supra. c. proximo. ¶ Secūdo nota quòd cum sunt tres iudices deputati & duo nō possunt procedere: quia vnus mortuus & alter absens, tertius nō impeditus nihil facere potest etiam in his quę necessitatē habent, & in quibus mora aliàs periculū
1 habet inducere, super quo vide Bernar. in glo. j. † Tertiò nota quòd cum quis propter impedimentū cōtingens in personam tertij puta absentię vel mortis alterius sibi prouidere nō potest, lex sibi succurrit: vt videlicet oblatio cautionis facta corā Archidiacono quae ad possessionis recuperationē de iure nō valet: saltē valeat ad interrumpēdam praescriptionem: sicut si fieret corā alia persona publica. vt. s. de officio ordinarij. pastoralis. secundum Inno. Quartò nota quòd si per me non cōstat quominus faciam id quod debeo mihi imputari non debet: super quo hîc vide Bernardum in glo. finali.
2 † Quintò nota quòd qui nō potest facere quod fiendū est, non debet propter hoc omittere quod facere potest: quia si non potest pręstare cautionē iudici aliter debet eam offerre extra iudicium eo modo quo potest. j. de appella. c. si iustus. ¶ Opponitur cōtra primū notabile de. c. eum qui. j. e. lib. vj. Sed solue vt ibi legitur & notatur. ¶ Secūdo opponitur ad idem: quia cum agitur pro iure incorporali non fit missio, sed interponit cautio: vt. ff. de operis no. nun. l. si priùs. Sed solue vt scripsi post Inno. s. c. proximo. in. xij. quęstione & in quaestione seq. & in tribus quaestionibus praecedentibus.
3 ¶ † Tertiò opponitur cōtra secundum notabile de cap. scicitatus. s. de rescriptis, & de officio delegati. c. prudentiā. §. adijcim⁹. Solutio ibi erat apposita talis cōditio: vt si omnes interesse nequiuerint duo ea nihilominus exequātur: hîc verò nō: sed nō meruit signari quia idē esset si apposita fuisset: quia nec tunc vnus solus iurisdictionē habere posset: sed bene esset aliud si apposita esset illa clausula. quatenus vos vel duo, aut vnus vestrū &c. ¶ Quarto opponit de. l. tutor qui.
4 §. j. ff. de administratione tutorū. Solutio † ibi loquitur in tutoribus, quorū quilibet potest officiū exercere, ne personae cui dantur impediātur vtilitas: vt probatur. ff. de administra. tutorū. l. si plures. ff. de tutelis & rationibus distrahēdis. l. j. §. nūc tractemus. nos autē loqmur de plurib⁹ delegatis, quorū vnus sine altero nil facere potest nisi caueat aliud in rescriptu eo quòd integrius est iudiciū quod plurimorū sentētia roboratur: vt prędic. c. prudentiā. j. respōso. ver. illa quippe. licet enim Archidiaconus posset recipere cautionē, ne tēpus curreret cōtumaci, nō tamē potuit possessionem restituere: quia nō reciperet prout nec recipere posset cautionē, vt iudex, sed vt alia publica & honesta persona, & hęc est ratio quare hîc contumax releuatur: vt patet in prędic. c. pastoralis. §. fi. imo si reciperet eam tanquā iudex nō deberet hoc facere, nisi praesentib⁹ quorū interest, allegāt quidā prędict. c. prudentiā. §. penult. & fin. sed melius facit secūdum Hosti. de offic. Archid. §. fi. de tempo. ordinādorū. l. si Archiepiscopus. cum ibi not. & quod notat. s. c. proximo. ¶ Quinto opponit
5 quartū notabile de. c. sicut. j. de spōsalibus. † Vide ista materia est brocardica. & de ea remittit Nouell. ad notata. j. de reg. iur. imputari. lib. vj. ego autē remitto te ad longā distin. quā ponit Henri. in d. c. sicut. §. ¶ Sexto opponit ad idē de. c. proxi. sed soluit Bernar. in fin. glo. vlt. quę solutio fuit Tanc. vnde hic realiter obtuli, & sic cū effectu & idoneè quātū in se fuit cauere voluit, ibi verò secus.

SVMMARIVM

1 *Appellatione pendente nihil innouari quomodo accipiendum.*
2 *Dilationes officio iudicis dari, & arbitrarias esse.*
3 *Litis sumptibus ac extra litem factis contumacem coërceri.*
4 *Cautionem offerens non propterea appellat. renunciat. & nu. 14.*
5 *Delegatum appellationi non derogare nec de ea cognoscere. nu. 15.*
6 *Intellectus c. cum venissent. de eo qui mit. cogita tamen. Romanumque pont. s. de appel. cognouisse & pronunciasse Aegidio reclamante.*

7 *Appellantem iustum expensis non coërceri, nec sententiam in rem transire iudicatam.*
8 *Cautionem offerenti possess. restitui debet, etiam expensarum taxa. Et quid si reus inculpate incidat in edictum. nu. 9.*
10 *Consuetudinum diversarum quæ spectanda.*
11 *Consuetudinem priorem B non servari, & ita depositum pœnam illius emptori solvere cogi & nu. 13.*
12 *Ultimorum habendam in quovis actu rationem.*

¶ CAP. III.

Cum venissent. C si reus contra quem facta est missio, docet se contumacem nõ fuisse, non condemnabitur ad expensas: & sunt duę partes: prima ponit factum corã Papa narratũ, & querelæ vel appellationis remediũ, ibi nos igitur. ¶ Expone literam. legato non quòd in locis qui sunt de temporali iurisditione ecclesiæ in civilibus contra laicos adiri legatũ. Quod tamen secundum Gof. fieri nõ posset in terris imperij etiam vacante imperio, vt notatur in Specu. titulo. ij. §. nunc ostendendũ. ver. xix. *Consuetudinem*, si diversæ sint consuetudines iudicis, actoris, & rei, quam cõsuetudinem iudex sequi debeat. notatur. xij. dist. illud. & in Specu. de sententiæ prolatione. §. j. ver. sed pone. & per Iacobũ de butrigarijs in quęstione quæ incipit, cõmune Bononiæ & plenissime scripsi de hoc de foro compe. c. quod clericis. in secunda oppositione, & in prima quæstione vbi reperies in effectu ea quæ scripsit hic Henricus in sua distinctione, & Io. cal. in quadã quæstione per eum disputata, *ad nostram audientiam*. Ideo appellavit ad Papã, quia tota causa fuerat delegata, vel verius: quia delegãs erat ordinarius. Vincen. & sic nõ obstat de officio deleg. super quęstionũ: vel legatus iam recesserat secũdũ Hosti. nec obstat de officio legati. c. fi. quia iudices ante ipsius recessum iam incęperant procedere, secũdum Novellã, vel speciale est in Papa ꝙ ad ipsum à quolibet appellatur. ij. q. vj. ad Romanam. & c. ideo. Et de hac materia copiosè notatur in summa de appellationibus. §. à quo & ad quẽ. seu. §. vt autẽ. secũdum Hosti. & in prędict. c. super quęstionum. §. porrò. appellavit & merito dummodo cõsuetudo esset laudabilis: nam & ex hoc sequebatur quòd appellatio iusta erat secũdum Inno. vt. j. e. §. nos igitur. & quia nõ servabatur forma mandati quę ex acta diligentia servãda est, de rescriptis. cum dilecta. in fine Hosti. *nihilominus*. prima appellatione facta nõ obstante adversa. s. Abbatem Hosti. causa custodiæ iam infra annũ custos tantũ est non possessor: quod dic vt legitur & notatur. s. tit. j. cõtingit, quod vtrũ bene vel malè fecerit pendet ex consuetudinis approbatione, vel reproba-
1 tione. j. e. §. fi. Simile supra de resti. in integrũ. c. fi. † Quod ergo dici consuevit appellatione pendente nihil innovãdum esse. ij. q. vj. appellatione. verum est de appellatione iusta. j. de appellationibus. pastoralis. Secus autẽ de iniusta, vt hic: quia non debet quod legitimè actum est retractari. s. de restit. spolia. audita. §. quia tamẽ. j. de appellationibus. dilectis. decreverunt: interponit etiam primũ decretũ delegatus ab ordinario secũdum canones, vt hic, licet aliud videatur secũdum leges. vt. ff. de offi. procõsul. & legati. l. nec quicquã §. vbi decretũ. Alij tamen dicunt quòd etiã iudex municipalis illud interponere potest: vt. ff. de dam. infec. l. iij. §. duas. & de hoc notatur in summa de officio delegati. §. quę delegati. ver. delegantur alij. & ver. sequenti. & s. de officio ordinarij. pastoralis. primo respõso ver. vel animadvertere. & vide quod scripsi in prædict. c. cuntingit. in quinta quęstione ita quòd quasi diceret tali tenore adiecto in decreto, si non est modus vel conditio sed potius notificatio eius, quòd
2 est de iure simile. ff. de tutelis. l. muto §. j. Gus. *& diem*. † Similis dilatio temporis. xx. q. ij. c. ij. de restitut. in integrũ constitutus, & hoc de die iunxerunt forsan iudices ex officio: nam de iure scripto dies ista non datur sed annus tantum. C. vbi in rem actio. l. ij. s. e. cap. j. & sic est argumentum quòd ista præscriptio arbitraria est: sicut & omnes dilationes generaliter: vt patet in eo quòd legitur & notatur. s. de procur. dilectis. Quod non putat verum Hosti. Sed dicit quòd ideo ita fecerunt: quia talis erat cousuetudo in terra, sic in prędict. c. constitutus. §. j. ver. vel si. *Triginta libras*, hic malè pronũciavit vt in fine patet, quia debuerunt examinari, & post taxari & post iuramento probari legitur & notatur de procur. constitutus. vt lite non contesta. qm̃. §. in alijs s. tit. j. finem, ideo in ne non dicit restituendas triginta libras, sed tantum necessarias expensas secundum Inno. & Hosti. legatus qui successit alteri qui causam commisit illo sursan mortuo vel revocato secundum Hosti. *succedit* ergo vnus legatus alteri, etiam in causarum cognitione & beneficiorum collatiune secundum eum *infra annum* à tẽpore missionis, & sic nõ erat completa præscriptio, ipse scilicet Petrus & repete infra annũ, in possessionem id est corporalem detentationem secũdum Vincen. possessionem enim habebat secundum Novellam decernentes nõ decretum interponendo, sed diffiniẽdo vel diffinitionem committendo appellasse: quia tũc excedebãt delegati formam mandati de rescriptis. cum dilecta. *alioquin* id est si non sit laudabilis consuetudo Abbas provocasse, &
3 per consequens contumacem fuisse *in litem* † dicit Inno. ꝙ ex quo missio in possessionẽ facta etiam propter contumaciam rei speciale est, quòd contumax teneatur nõ solum de expensis in litem factis, sed etiam circa litem, & non solum de necessarijs, sed etiam de vtilibus, & de his quas credidit vtiles qui expendit: sed aliter secus secundum eum: sed licet sit de rigore iuris civilis, forte dici posset, tamen de canonica benignitate videretur talem non teneri, nisi ad necessarias in lite factas: vt hic, & s. tit. j cap. primo. & j. de pœnis. cap. sua. Et nota quòd hic fertur incerta sententia circa expensas, de quibus adhuc non constabat, vel non fertur sententia. sed qualiter ferri debeat declaratur, secũdum Hosti. qui remittit ad notata sua. s. tit. j. finem. vbi plenissimè scripsi de materia expensarũ, & quo ad practicam vide Archid. de appellationibus. c. cum appellationibus lib. vj. & de exceptionibus. pia. c. lib. & Hosti. de rescript. ex parte, & Novellam j. tit. ij. super verbo moderatas & Inno. de appellationibus. c. sæpe & quę scripsi in dicto. c. finẽ. in. viij. q. principali. ver. septimo quęritur quę & quales. & ver octavo quæritur quid si gratis, & in nona q. principali ver. septimo quęritur quales istę, & in remissionibus vtrobique datis & quod hic notatur per Bernard. in glos. penult. & finali & quo ad notata in glo. penulti. videlicet circa credulitatẽ expediẽtiæ, dic ꝙ sufficit hoc casu, ꝙ non sit in dolo secũdum Novellã, de quo in Spec. de. secũdo decreto §. iuxta. ver. sed quid si actor.
4 ¶ Primo opponitur, † quia iste textus videtur quandã inconvenientiam cõtinere. Refert enim in facto, quòd passus decretum missionis qui appellaverat à delegato legati corã successore obtulit cautionem, & per consequens renũciavit suæ appellationi. arg. in autheotic. vt nulli iudicum. §. & hoc vero iubemus colla. nona, & tamen in textu nostro expresse decidítur quod Romanus pontifex mandavit de eius appellatione inquiri cum videretur illud fieri non debere si suæ renunciaverat appellationi. arg iurium infra notatorum. in canone quam periculosum. vij. quęstione prima. ff. de ædilitio edicto. l. quæritur. §. si venditor. & C. de pactis. l. post quã liti. & ff. de his, qui notantur infamia. l. furti. § primo. ratio est, quia quod extinctum est, reviviscere non potest, vt notant Bart. & seq. l. si rem §. aream. ff. de solutionibus. Et quòd suæ appellationi renunciasse videatur, videtur textus. supra de officio delega. gratum. in fine. & infra de appellationibus cap. solicitudinem. iuncto. §. & hoc vero iubemus. in authentic. vt nulli iudic. allegata vide Bernard. hic in glos. tertia, & in glos. antepenultima. vnde dicit Bernard. quòd quia adversarius noluit recipere cautionẽ &c. licuit ei ꝓsequi appellationẽ secũdõ Io. Tancre. & Vincen. arg. de pact. c. cũ pridem. sed nõ placet ista solutio: quia nõ solvit cõtraria secundum Hosti. nec etiã placet mihi, quia si ex oblatione cautionis, &

petitione

petitione restitutionis censeatur inducta tacita renuncia-
tio appellationis per sequẽtem recusationem aduersarij nõ
potuit reuiuiscere. ff. de verbo. oblig. l. inter stipulantẽ § sa-
cram. ff. de solu. l. qui res § aream. & hoc maximè quia ordi-
natio legati super huiusmodi petitione fieri poterat, & de-
bebat etiam in inuitum: vt prędicta. l. inter § j. vel dic secun
dum Inno. quòd coram illo coram quo obtulit cautionem
prosequebatur suam appellationẽ cum comparuerit coram
rectore marchię qui semper priùs cognoscit de appellatio-
nibus ad sedem apostolicã interiectis: sicut in cuiuslibet re-
ctoris marchiæ speciali priuilegio cõtinetur secundum eũ.
Sed ista solutio diuinat in duobus. Primò quòd ille legatus
coram quo obtulit esset rector marchie. Secũdò quòd pro-
sequeretur appellationem coram eo. nec constat etiã de pri
5 uilegio allegato. ¶ Præterea quia dicit Hostiẽ. quòd quãuis
inueniat quòd legatus quoniã examinat appellationẽ inter-
positam ad Papam, non tamen vt ei deroget, sed vt eam ple-
niùs instructam mittat: vt legitur, & notatur de appellatio-
nibus. constitutus § j. & ideo dicit ꝙ hanc solutionẽ Inno.
ideo non renunciauit offerẽdo &c. quia nõ à primo legato,
sed ab eius delegatis appellauerat. vnde oblatio cautionis &
expensarũ nõ fuit signũ renunciationis appellationis: quia
non fuit hoc oblatũ corã eo à quo fuerat appellatũ. Quin-
imò videt ꝙ & si corã iudice à quo appellatũ fuit offerret
plusquã deberet, mos ei gerendus esset, nec deberet ei impu
tari. arg. ff. de ꝓbationi. l. circa. in fine. sed Hosti. dicit ꝙ ipsa
nõ videt quo modo possit esse quòd appellationi nõ renun
ciet si post ipsam veniat vel aliquid faciat coram iudice: vt
patet in eo quod legitur & notatur de offic. deleg. gratum. §.
fi. arg. ff. de iudic. l. licet. ff. rem ratã haberi. l. iij. § falsus. Prę-
terea dicit Hosti. quòd non obstat ꝙ iste nõ fuit idem lega-
tus qui cõmiserat, quia iste idem reputatur cum succeßerit
in onere ac honore, de offic. ordinarij c. pastoralis § j. ver. ad
quod dicimus: & in eo quod legitur & notatur de officio.
deleg. gratum. quoniã abbas. vnde Hosti. soluit aliter. dicens
quòd nõ obtulit cautionẽ Conquęrendo sed quasi de com-
positione tractando dicendo, patet ea quæ dicam intẽdo di
cere extra iudicium de ordine cogni. cum dilecti. j. respõso.
ver. & ei citra. Et salua appellatione quam feci cui nullo mo
do volo renũciare, nisi verba mea sortirẽtur effectum: quia
verba intelligenda sunt cum effectu. de cleri. non residenti-
bus relatũ. de offic. delegat. ex literis. vbi dicit & dicit quòd
verum est quòd ita processit negocium ꝙ ille narrauit seriẽ
totã & dicit sic: si placeret aduersæ parti ego darem sex lib.
pro expensis & cauerem sufficienter quòd starent iuri corã
vobis, & ad hoc offero me paratum & etiã ad interrumpen
dam omnem pręscriptionẽ ipsam cautionem vobis offero
non tanquã iudici, sed tanquã personæ publicę de stando iu
ri coram Papa: sed quia pars hoc nõ acceptauerit, nec etiam
legatus nihil actum fuit, nec per verba pręmissa appellatio-
ni nõ renunciauit, sed ipsam saluauit, & secundum hunc in-
tellectũ plana est litera: sed dubito quòd minus diuinet ad
textum ista solutio ideo alij dicunt quòd cognouit legatus
de appellatione vt eam instructam mitteret iuxta lecta &
notata de appellationibus cõstitutus. Petrus autẽ & Abbas
dicunt quòd hæc decretalis intendit ꝙ expeñ. contumacię
non restituit qui probat se prius legitimè appellasse, licet
postea appellationi renũciet & dicit Nouella ꝙ hæc opinio
optimè probatur. j̃. de senten. excõ. licet. lib. vj. & facit quod
notatur in Specu. de primo decreto § iam de effectu. versu
quid si index. ¶ Quid dicendum? in veritate ego sum bene
6 dubius, † sed magis placet mihi vltima opinio Petri & Ab-
batis pro eo ꝙ Papa nõ disponit de articulo appellationis,
sed solum de articulo expeñ. super quo fuerat per delegatos
post appellationẽ ordinatũ, nec mandat inquiri principali-
ter, nec propter se de articulo appellationis, sed causaliter &
propter articulum expeñ. ac si velit dicere textus: si appella-
tio fuit legitima & si non fuit legitima, bene fecerunt &c.
vnde si appellatio fuit legitima. Et ideo si appellatio fuit le-
gitima & ideo ordinatio mala imo nulla: quia facta à iurisdi
tione suspensa. j̃. de senten. excõ. per tuas. non potuit per se-
quentem appellationẽ renũciationis reconualescere vt re-
gula quòd ab initio. ff. de reg. iur. & hoc rectè vult in simili
prędicta decretalis, licet. Ex quo infero vnũ mẽti tenendũ,
quòd quanquàm prędict. decre. licet loquatur de sententia
excom. & ideò ponatur in illo titulo, tamen extẽdi debet ex
mente ad omnẽ alium actum seu processum iudiciariũ per
iudicẽ à quo est appellatũ legitimè post appellationẽ, & an-
te renũciationẽ, vel desertionẽ attentarũ: quia in omni actu
seu processu habet locũ ratio dictæ decret. quę ratio est vr-
gens, & de necessitate cõcludens videlicet quia quicquid fa
cit iudex post appellationẽ legitimã, & ante eius desertionẽ
vel renũciationẽ est nullum ipso iure: & ideo per quẽcunque
sequentẽ actum nõ recõualescit, vt. s̃. de electione. c. auditis.
& j̃. de reg. iur. nõ firmatur. lib vj. vel potest dici, ꝙ Papa de
subtilitate illius tacitę renũciationis nõ curabit: sed ad gra-
uamen illatum per iudices solùm attendit, & illud sub certa
forma reuocari mandauit: sicut potuissent ipsi, qui graua-
runt. ff. de re iudi. l. quod iussit. j̃. de appel. cum cessante. Sed
alia solutio supra proxima magis mihi placet.
¶ Opponitur secundo duplici modo, vt in glos. ij. sed & alio
modo opponitur: quia ex quo prior appellatio nõ tenebat,
interlocutoria super expẽsas à qua nõ fuit appellatũ, transi-
uit in rem iudicatã, de electione. cum dilecti. in fine. Respõ-
det Goffre. quòd nõ super expensas necessarias, sed super vo
luntarias nũciarũt: vel aliter, quia dubitabatur de viribus ap
pellationis manent omnia in suspenso: & sic etiã nõ transit:
vnde superior moderari potest de testamẽtis. c. Raynutius.
& c. Raynaldus. vel nõ fuit interlocutoria: quia non omnia
verba &c. C. de senten. l. ex stipulatione. & j̃. de præsumptio
nibus. c. ij. vt scripsit Nouella. vel aliter, licet transeat interlo
cutoria in rem iudicatã quoad partẽ, vt in cõtrario: non ta-
men quoad iudicẽ. vt. l. quod iussit. & c. cum cessante. & per
7 cõsequens nec quo ad eius superiorẽ, vt hîc † vel aliter vide
tur distinguendum, prout textus distinguit in fine: quia aut
fuit rationabiliter appellatũ: & tunc non valuit cõdemna-
tio expensarũ: nec transiuit in rem iudicatã: aut nõ fuit ra-
tionabiliter appellatũ: & tunc licet teneatur ad expensas: ta
men non statur condemnationi, propter rationes factas in
glos. ij. nec obstat, quòd transiuerit in rem iudicatã propter
illud quod dixit in solutione supra proxima: & hæc est veri
tas. Et ex hac solutione menti cõmenda, videlicet, quòd ne-
dum iudex qui de causa cognoscit, potest mutare vel mode-
rari quod fecit, sed etiã eius superior cognoscẽs de appella-
tione & pronuncians malè appellatũ: quãdo videlicet est ta
lis qui potest causam retinere, sicut Papa ne obstet capitulũ
vt debitus. in fine. ¶ Tertio opponitur: quia Papa hîc in §
nos igitur. Primo decreuit simpliciter ipsum Petrũ, cautio-
ne pręstita in posses. reducendũ, & postea mãdat inquiri an
fuerit rationabiliter prouocatũ: debuit enim nedum quoad
articulũ expeñ. sed etiã ad præstationẽ cautionis. d. distin-
ctionẽ præmittere. s. an fuit rationabiliter vel irrationabili-
ter appellatũ: nam si fuit rationabiliter appellatũ, nec tene-
tur cautionem prestare, nec expeñ. quia quicquid fit post ap-
pellationẽ legitimã reuocatur. s̃. de dila. c. j. § finali. Præterea
adhuc videt magis patẽs iniquitas imo quædam insolubili-
tas, secũdum Inno. Quia aut fuit appellatio legitima. & tũc
obstat quod proximè dixi: aut nõ fuit legitima, & tunc iniu
stum est quod sequitur. videlicet ꝙ in possessionẽ reducitur
reus quantũcũque caueat, nisi primo satisfaciat de expẽsis.
8 s̃. vt lite nõ contestata qm̃ § in alijs. † Respõdet Inno. dicẽs,
quòd quilibet iudex appellationis de iure cõmuni si appel-
lans noluerit statim antequã constet an sit appellatio legiti
ma restituere ei possessionem pręstita cautione & refusis ex
pensis si certæ sunt, aut de facili per iudicem taxari possint:
alioquin si longiores probationes requirerent, non retar-
daretur nec impediret propter hoc restitutio possessionis
fieret: sed statim sola cautione præstita: & postea cogno-

sceret iudex de appelatione,& si inueniat eam illegitimam,
faciet misso refundi expeñ.& sic intelligitur quod hic dici-
tur,& hoc contingit duplici ratione.Prima est quia parum
amittit qui possessionem causa custodiæ assignatam resti-
tuit:secundum Inno.ex quo aduersarius paratus est stare iu
ri imò ei expedit quòd sic fiat: quia talis possessio nullum
ius ei tribuit:& tamen posset differri cognitio quòd proba-
tiones suę à rerum natura caderent:vt prędicto cap.quoniã
primo responso:Nec obstat si dicas quòd per lapsum anni
verus possessor efficeretur: quia hoc nõ est verum.ex quo
cautio infra annum oblata fuit, & etiam si hoc esset adhuc
expedit ei quòd saluę sint probationes suæ:alioquin aduer-
sario veniente,& de iure suo probante,necesse habebit rem
ei restituere nisi & ipse de iure suo probet: vt patet in eo
quod legitur & notatur.͞j.de probatio.ex literis.Secunda ra
tio ex appellatione facta insurgit cui in dubio fuerat defe-
rendum,& qua pendente nihil debuit innouari: vt nota-
tur.͞j.de appellationibus.c.cum speciali.§.excessu quoq; du-
bio.&.c.dilecti.j.in fine.&.c.dilectus.§.quia vero.in fine.&
ideo nec missio in possessionem fieri debuit. Expeñ.autẽ re
fusio ideo retardatur: quia ibi maius periculum & damnũ
posset esse si indebitè solueret:secundum Inno.& quia incer
tæ sunt,nec de facili potest fieri taxatio:vt dictũ est secun-
dum Hosti.& per hanc cautionem remouetur periculum:
quia missus in possessionẽ remaneret verus possessor quòd
esset malum:quia passus missionem propter suam appella-
tionem probabiliter dubitabat:secundum Inno.Subaudi si
contingeret appellationem pronunciari legitimam ,secun-
dum Hosti.vel forte idem si contrarium pronunciaretur,
dummodo appellatio sua non esset manifestè friuola,vt cle.
9 si ante.de dolo & cõtumacia. † Nouella autẽ quasi ad aliam
tacitam oppositionem respõdere volens, quęrit quare com
pellitur si non fuit contumax:& respondet quòd noluit ille
Petrus differre possessionis recuperationem,donec proba-
ret appellationem legitimam:nec obstat quòd notat Inno.
͞j.c.proximo in fine magnæ glossæ:quia illud locum habet,
vbi sine culpa iudicis apparet reum nõ cõtumacem:vt quia
captus à latrunculis pons fractus vel aliquid tale hic autem
loquimur cum culpa iudicis grauantis excusat contumaciã:
vnde cum non debuerit iudex procedere post appellationẽ
à tali grauamine interiectã omnis cognitio summaria, quã
de iure actoris fecisset,habetur pro nõ facta,nec aggrauabit
missionem passum plusquam si facta non esset.
o PRIMO quæritur ibi *bonam terræ consuetudinem* cuius loci
consuetudo debeat inspici & attendi:& intellige de rationa
bili:quia alias non valet de cõsuetudine cap. vltimo vt tol-
latur.c.constitutus.de fideiuss.& hoc supposito dicas:quòd
si consuetudo tendit ad litem ordinandam inspicitur con-
suetudo loci vbi causa tractatur.ff.de testibus.l.iij.in fine.C.
de episc.& cle.l.cum clericis.ad finem:& ibi casus.Si autem
consuetudo tendit ad litem decidendam,& respicit territo
rium & res territorij illius consuetudo inspicitur:vt hic:&
infra de iureiur.venientes.& de testamẽtis Rainucius.&.ff.
de cẽsib⁹.l.forma.&.de mulie.& in quo loco mu.sex.cõgru.
l.vna.lib.x.vt si est hic cõsuetudo coniuges sibi inuicem do
nare non posse:quoniã superueniẽs teneat mobilia & con-
quęstas respicit bona hic existentia.Arg.ff.de tu.& cu.da.ab
his.l.pupillo.& de admi.tut.l.Titiũ.§.tutores.l.sine hærede.
§.lucius.C.de ædific.priua.l.an in totum.C.de prędijs in.l.
iij.& vlti.lib.vj.Si autem consuetudo respicit contractus
personarum inspicitur consuetudo loci cõtractus : de in in-
tegrum resti.constitutus.de foro compe. Romana.§.contra-
hentes.lib.vj.ff.de euic.l.si fundus . de vsuris.l.j.de re.iur.l.
semper in stipulationibus.Sed si respicit crimina punienda
vel non punienda,inspicitur consuetudo loci vbi delictum
est cõmissum.C.vbi de crimine agi oporteat. authen.qua in
prouincia.in authen.vt omnes obe.iudi.§.j.ff.de extraordi.
crimi.l.saccularij.§.sunt quædã.ff.de noxalibus.l.ij.͞s.de fo-
ro competen.licet.& cap.postulasti.xij.dist.illud.vbi de hoc
per Io.& Archi.Et colligitur hæc distinctio ex dictis Abba
tis hic & Landini in cle.sæpe.de verb.sig.& Iacobum de are
na.& Cy.C.quæ sit lon.consue.l.j.quos Henricus hic sequi-
tur.vide Inno.de cõsuetudine in rubric.& Hosti.c.j.& Spe-
cul. de sententiæ prolatione.§.qualiter circa prin. & de fe-
rijs.§.primo ver.sed pone.Et Cynus post Ia.& Pe.C.de sum
matri.l.j.& compo.& Nouellam de consuetudine in rubri-
ca.& Archid.in primo cap.illud. Et plenius scripsi de foro
compe.quòd clericis in secunda oppositione.
SECVNDO quęritur pone Bononię fuerũt facta duo
statuta successiuè in primò cauebatur bannitum cum insul-
tu facto cum armis animo occidendi censeri bannitum
pro graui crimine in secundo cauebatur talem non censeri
bannitũ pro graui crimine. Contingit quòd tempore pri-
mi statuti cõmune Bononieñ.vendidit Titio ius percipien
di à quolibet bannito vel banniendo,qui de banno graui vo
luerit cancellari.xx.solidos.Quidam tempore secundi statu
ti bãnitus de crimine prędicti insultus vult cancellari,num
11 quid debet soluere Titio. xx. solidos? Et † primò arguitur q
sic:quia tempore contractus vigebat primum statutum,igi-
tur illud tempus debet inspici.arg.C.de rei vxo.act.l.j.§.fi.
de fide instrumentorũ.l.contractus.de testamentis.l. iube-
mus.ad finem arg.ad eius quòd proxime dictum est de loci
consuetudine in contractibus attendenda.Arg.ff.de iudic.l.
exigere:arguendo de loco ad tempus si certum petatur.l.vi-
num.de tritica l.fi.Secũdo quia leges futura non respiciunt,
sed pręterita.C.de legibus.l.leges.Tertio:quia cõtractus iste
fuit venditio quæ consensu contrahitur,in quo consensus
tempore primi statuti adhibitus solum referebatur ad il-
lud,& sic non poterat porrigi ad aliud de quo nõ fuerat co-
gitatum.ff.si certum petatur.l.si fundus.de iurisd.omnium
iudic.si per errorem.de iudic.l.ij.de iur.& fac.igno.l.cum te.
Quarto omnis dispositio respicit pręsens tempus solũ , nisi
caueatur in ea de futuro.ff.de contrahen. empt.l.cum in le-
ge.de lega.iij.l.nomen.de auro & argen.legato.l.si vni.Quin
to quia conditio contractus refertur ad tempus contractus:
ff.de verb.oblig.l.filius qui potiores in pig.habeant.l.j.l.qui
balneũ.&.l.potior.igitur & illa qui voluerit cancellari &c.
arg.ff.de leg.j.l.statum. de leg.iij.l.nuper.Sexto : quia paria.
sunt nomen proprium & demonstratio certa.ff.si certũ pe-
tatur.l.certũ.Scriptura autem indeterminata relata ad aliã
determinatam per illam determinata certitudinaliter de-
mõstratur.ff.de re iudicata.l.ait pretor.de verb.obli.l.vbi.§.
quòd vero.C.de senten.quę sine certa quãti.l.j.&.ij.C.ad tre
bel.l.si quis priore insti.quib⁹ mod.testa.infir.§ sed & si quis.
Maximè quia vniuersalitas in singulis pro determinata lo-
cutione habetur : de quadriennij pręscript.l.omnes. C . de
pręscript.xxx.vel xl.annorum.l.omnes.ff.si certum petatur.
l.j.Septimo quia cõmune vendens per statutum posterius iu
ri quęsito emptori ex primo non potuit præiudicare.ff.de
aqua plu.arc.l.in concedendo cum similibus.arg.ff.de leg.ij.
l.cũ pater.so.ma.l.filius.de vulg.cohęredi.§.filius. nec enim
alteri per alterum debet iniqua afferri conditio,neque inui
tari cõsilium in pręiudicium alterius:vt in re.iur.Octauo.
quia conditio cõtractus impedita facto aduersarij habetur
pro impleta.ff.de condi.& demon.l.iure ciuili. Nono : quia
delictũ de quo agitur iure naturali seu gentium graue est.ff.
de iusti.& iur.l.vt vim & iniuriã. ergo per.l.municipalẽ nõ
potuit non graue effici,nisi de iure naturali.§.sed naturalia:
imò & iure diuino graue est : quo iure dicitur qui viderit
mulierem ad concupiscentiam iam mœchatus est in corde
suo,de quo satis scripsi.͞s.e.c.j.facit lex,is qui cum telo.iun-
cto quòd diceret homicidium ex dolo cõmissum posse esse
leue crimen.Quia grauitas criminis ex facti atrocitate cau-
satur,quæ atrocitas ex circunstantijs attẽditur insti.de in-
iur.§.atrox.ff.de iniur.l.ait pretor.§.atrocem . notatur ad.l.
Aquil.l.liber homo.& in.l.Si quis in hoc genus.C.de epi.&
cle.facta autẽ iuris nõ inuitantur.ff.ex quibus cau.ma.l.de-
nique.de captiuis.l.in bello.§.factæ.facit:quia manente ma-
teria

teria mutatio formę irreducibiliter ad primam nõ facit de-
finere sub appellatione primę materię cõtineri:vt.ff.de leg.
iij.l.quęsitum §.illud facit.quia delicta ęstimantur grauia ex
genere pœnę.C.de requiren.reis.l.j.facit:quia ius commune
læsum in vno firmum remanet in alio:vt.l.commodissimè.
&.l.sciuimus.&.l.Papinianus.& sit statutũ quoad bannũ nõ
lędit ius commune quoad pœnam.cum ergo grauitas sit ef
fectus pœnæ vno posito,vel non remoto idem de alio ar-
guendo de causa si.ad effectum & econtra,quia verbum gra
ui positum in contractu debet accipi secundum communẽ,
& naturalem acceptionem ipsius quam recipit à iure cõi di
uino naturali gentium,& ciuili non secundum accidentalẽ
quam recipit à.l.municipali.C.de ijs qui veniam ętatis impe
trauerunt.l.si.de leg.ij.l.cum pater.§.hæreditatem.de ver.ob.
l.ex ea.ff.de tutel.l.qui habet.facit qui in generali, & deter-
minata dispositione non censetur dispositum id quod non
est:vt.ff.de condic.inde.l.procurator.§.Celsus.põt induci.C.
12 de legi.hære.l.meminimus.In † contrarium arguitur,& pri-
mo:quia dispositio sub appellatione concepta ex tempore
variatur.ff.de,annuis legat.l.annua.§.titia.de iurisdi.om.iud.
l.more.&.l.& quia.in auth.vt nulli iudicum.§.& hoc verò
iubemus.ad trebel.l.quoties.§.si.Secundò quia nomina desi-
gnantia qualitatem adiecta verbo illam ad tempus verbi re-
ferunt.ff.de statu hominum.l.in seruorum.§.ingenuus.&.ff.
qui.mo.vsus.amit.l.quid tamen.§.quadrigę.Tertiò quia con
uẽtione non relata expressè ad certum tempus disponit de
pręsenti secundum pręsens,& de futuro secundum futurũ.
de ver.ob.l.si à colono.C.quæ res pig.ob.poss.l.fi.ff.de seruit.
vrba.prędi.l.si seruitus.Quartò:quia non potest considera-
ri quoad hoc tempus primi statuti:quia nondum illud con
traxerat:vt statuto durante,quia vltra tempus suum statu-
tum illud non porrigitur.C.de testamentis.l.iubemus.de fi.
de instrumentorum.l.contractus.ff.de postulando.l.impera
tores.& de officio proconsulis.l.meminisse.si autem consi-
deretur secundũ statutum definit qualitas igitur &c.Quin-
tò:quia iura sequentia præcedentibus derogant,& maximè
specialia generalibus.C.quę sit lon.con.l.ij.ff.cõia prædi.l.si
venditor.§.si constat.ff.de legibus.l.de quibus.de iusti.& iur.
l.omnes populi.&.l.ius ciuile.imò allegans legem veterẽ in-
cidit in crimẽ falsi.C.de condi.instit.codice.l.vna.Sextò:qa
omnis conuentio super aliquo disponẽs:velut super sua ma
teria ex variatione materię redditur diuidua,licet super in-
diuiduo videatur facta.ff.de verb.ob.l.ij.§.quędã.&.l.stipu-
lationes non diuiduntur.primo responso,& maximè cũ à le
ge,vel à tẽpore venit variatio: vt.C.de adult.l.Gracchus.&
ad.l.acquil.l.sed.si quencunq;.de pœnis.l.aut facta.de accus.
l.leuia.Septimò:quia vbi conuentio interponitur de re cui
inest arbitrium prætoris,siue iudicis agi videtur:vt non cũ
mittatur nisi aliter de ea re ex prętoris,iudicis,vel legis arbi
trio disponatur:vt.ff.de pcur.l.si post.&.l.seruum.§.ait præ-
tor.&.l.sed.&.e.§.pretor.&.l.non cogendum.§.ac si iustas.ff.
iudicatum solui.l.vir boni.s.si quis cautionibus.l.ij.ergo no
uæ legis arbitrium,seu dispositio debet limitare casum no-
strum.Octauò videtur casus.ff.de senatoribus.l.emancipa-
tioni.& insti.de hære.qui ab intes.defe.§.cum autem quæri-
tur.simul coniunctis.Nonò:quia in alienationibus hominis
vltima remanet,& præiudicat primæ.C.de rei vẽ.l.quoties.
C.de pactis.l.iij.C.de transact.l.vltima.Decimò:quia quic-
quid sit de iure quęsito in quęrendo debitor pręiudicat cre
ditori.ff.qui in fraudum cre.per totum.de verborum sign.l.
l.alienationis.§.primo.pro socio.l.nemo.C.de acquirend.pos
13 sessione.l.finali.¶ Solutio † prima pars videtur verior & pla
cet Ia.de butrigarijs:tum quia tempore contractus illud cri
men inter grauia numerabatur ex forma statuti,& ideò per
relationem ad illud censetur nominatum in contractu: vt
ff.de verbo.obliga.l.vbi autem.§.si quis.&.§.qui illud. nota-
tur de re iudi.l.ait prætor.§.si iudex.tum quia non obstante
secundo statuto crimen de natura sua grauet remanet:tum
quia vendentes per statutum à se factum legem venditoris
deteriorari non possunt,& per alia quę pro prima parte ad-
ducta sunt,& ad argumenta contraria per te respondeas:qa
illa non induxi nisi vt tuam aptitudinem incitarẽ.¶ Colle
ctarius ponit sic casum breuem non imputatur reo,si infra
annum obtulerit cautionem & expensas factas in lite,& nõ
stat per eum,sed per partem indebitas expensas petentem.
Item dicit Collectarius quòd illud quòd scripsi post Inno.
in tertia oppositione quòd iudex appellationis ante cogni-
tionem causę appellationis potest cautionem recipere, &
restitutionem facere contumaci non est mirandum quoad
primum ar.s.c.proximo.& de officio ordinarij. pastoralis.
argu.contra de appell.romana.§.si verò vocatis.&.§.sequen-
ti.sed quantum ad restitutionem possessionis credit debere
14 distingui:vt ibi.† Subdit cum Bernardo licet Hostiẽ.con-
tra secundum se quòd non renunciat per hoc suę appellatio
ni eo quòd verba debẽt intelligi cum effectu,& refert Inn.
idem sentire.Ad hoc verò quod dicit Inn.quòd dato quòd
appellatio legitima reperiatur,nihilominus cautionem de-
bet præstare licet non expensas cum non fuerit contumax:
facit melius.s.c.proximo.vbi notatur quòd etiam si passus
missionem iustè fuerit impeditus,præstat cautionem sicut
excommunicatus iustè impeditus de sententia excom.vene
rabilibus.§.sed si.Sed ar.contra.e.tit.sacro.sed in alio casu lo-
quitur.Item in verbo *ingressus*.notat à contrario quòd ante
ingressum prouinciæ legatus nullam habet potestatem,re-
15 mittens ad ea quę notari solent de officio legati.nouit. † Et
quòd legatus non cognoscit de appellatione emissa ad Pa-
pam:remittens ad collecta sua de appellat.nouit.licet & hîc
possit colligi contrarium,cum ad eum causa remittatur.Itẽ
quoad materiam gl.remittit ad notata Cardina. de electio.
cupientes.in fine.Item quoad ea quæ scripsi supra in prima
quęstione remittit ad notata Cyni.C.de Episco.& clericis.
l.cum clericis.

SVMMARIVM.

1 *Reum ipsum citandum & quid,eo absente,faciendum.*
2 *Citare domi quibus casibus non sufficiat.& nu.14.& quid in absente dolofo.nu.3.*
4 *Citationem domi factam missioni sufficere:sententiæ non item,& quæ sit differentiæ ratio.nu.5.*
6 *Citare domi lite contest.sufficere & quid redintegratalite.nu.7.*
8 *Defuncto reo, domi citare non sufficit & in qua domo citandum.numero.9.*
10 *Absenti iusta causa possess.restitui refusis expensis.*
11 *Domi quomodo citandum,& quid si dimagetur reus.nu.12.&16.*
13 *Citatio domi facta quando efficax,aut inefficax sit.*
15 *Citatione domi facta,qui,& quo casu requirendi.*
17 *Citationis exequendæ forma,& an intimare satis sit,& quid in causa sacerdotiorum.nu.18.*
19 *Contumaciam modo triplici apparere.*
20 *Verus contumax non appellat:& quis sit verus contumax.*
21 *Iudiciarijs quibuscunque actibus reum citandum: fauore tamen sacerdotiorum aliud esse.nu.22.*
23 *Clem.causam de elect.l.quo casu restringenda.& quando extẽdi possit.numero.24.*
25 *Intimare domicilio extra casum sacerdotij satis ne sit.*

CAP. IIII.

SI aduersarius. ¶ Cas.Si reus citatus se absentat, nec procurator,vel alius illum defendit mittitur actor in possessionem rei petitæ causa custodiæ. Expone literam, *cum reus*. scilicet Vincen.quia actore se absentãte,aut reus absoluitur ab instantia.C.de iudic.l.properandum.§.primo.aut in principali si assumit onus probandi.supra titu.primo. tamen secundum Goff.*edictum*.notat hîc Goff.quòd olim fiebant citationes per edicta,vel per exequutores missos ad domum.C.de præscrip.xxx.anno.l.cum notissimi.vel per præcones. ff.de

in integrum rest.l. Diuus. C. quomodo & qñ. in auth. qui semel. hodie per nuncios. de appellationibus. cum parati. vel per literas. iiij. q. v. c. vno. de offic. deleg. c. prudētiam. de quo in speculo de citat. §. sequitur. in principio. & versu & nota remota, vel non remota. In ciuitate autem existentem bonũ est personaliter citare. ar. in auth. de exhiben. §. si verò, etiam quidam iurent Inno. transferens voluntate propria ligitimũ vt legitur, & notatur. s. ti. j. c. si dimisit supple dimittere potuit. ff. ex quib9 causis ma. l. sed & si. secus si dimittere nõ potuerit, vel dimiserit, & mortuus est: vt eo. ti. l. nec non. secundum Goff. & Abbatem publicè. s. claris verbis, & euidēter. ff. de institoria. l. sed & si. §. primo. Vincen.

¶ PRIMO quæritur vtrum antequàm procedat ad missionem actoris in possessionē sit necessaria citatio, & qua-
1 lis citatio necessaria sit. † Refert Inn. quosdam dicere quòd siue facienda sit missio, siue diffinitiua sententia sit ferenda semper citandus est aduersarius personaliter si scitur vbi est quantuncunq; sit remotus. Si autem nescitur vbi sit tūc pro magna parte habent locum iura sequentia. Ipse autem Inno. nunc à seipso loquens ponit hanc quæstionem, quòd necessarium est: vt vocet reus antequàm fiat missio in possessionem, siue in reali, siue in personali: vt hic & in auth. de exhibendis reis. §. si verò etiam quidam iurent. & c. ff. ex quibus causis ma. l. ergo. & l. præcedenti. §. fi. & etiam. in l. sequēti. & c. ff. ex quibus causis in poss. eatur. l. hæc autem. & hoc verum si præsens est. si autem præsens non est necessarium est quòd vocentur agnati cognati affines, & amici: vt. l. hæc autem. & l. ergo. allegatis. & etiam secundum eum sunt hæc vera etiam si citatus sit maior, vel minor, aut pupillus. ff. ex quibus causis maior. l. item ait prætor. & prædicta. l. hæc autem. siue causa rei publicæ absens: vt. C. de in integrum resti. militum. l. ignorare. vide tamen omninò, & hic iunge ea quæ scripsi circa hoc supra titu. proximo. c. contingit. in. xij. quæstione principali versu: Secunda quæstio est. imò omnino iũge hic totam illam duodecimam quæstionem principalem: sed opponit Inn. aduersus ꝓximè dictum de absente rei publicæ causa. ar. ff. eum qui appellauerit in prouin. defen. l. ij. Sed respondet Inno. quòd licet absens causa rei publicæ nõ teneatur præcisè se defendere. tenetur tamen se defendere causatiuè, scilicet per missionem in possessionem: sed contra hoc replicat Inno. dicens quòd idem est in quolibet absente. respondet tamen in hoc esse priuilegium eius: quia assignata eius absentia non debet iudex properare ad missionem in possessionem. & si hoc fecerit datur restitutio: vt. ff. ex quibus causis ma. per totũ. vel in hoc est priuilegiata absentia: quia in causa appellationis procederetur contra aliũ, qui non est absens causa rei publicæ: vt infra sequitur. sed cõtra absentem causa rei publicæ non procederetur, licet fieret missio in possessionem bonorum suorum: quia quantum ad hoc nullo iure priuilegiatus inuenitur. ¶ Secundò opponit Innocen. de. l. eum qui. ff. de priuilegio creditorum. secundo responso vbi dicitur quòd non contrahitur pign9 absentis causa rei publicæ. Respondet enim Inno. quòd non contrahitur pignus subaudi tale, quale in alijs. nam res aliorum absentium venduntur: sed istorum non: vt prædicta. l. ignorante. C. de resti. militum.

2 ¶ SECVNDO † quæritur ecce vidimus supra quoad effectum missionis in possessionem contra absentem etiam rei publicæ causa sufficit citatio facta ad domum. Quæritur ergo nunquid ad alios effectus: vt quoad diffinitiuam, vel excommunicationis sententiam promulgandam sufficiat talis citatio facta ad domum. Respondet Innocentius, & dicit quòd aliàs non sufficit citatio ad domum, scilicet vt procedatur ad diffinitiuam sententiam contra aliquem etiam in casibus in quibus proceditur lite non contestata. iuxta lecta, & notata supra: vt lite non contesta. quoniam. §. sunt & alij. & §. præcedenti. & cle. dispendiosam. de iudic. secundò dicit quòd non sic sufficit citatio ad domum, ad effectum: vt aliquis excommunicetur eo quòd excommunicationem debet præcedere monitio. de sententia excommunicationis. sacro. Ab hac tamen regula excipit Inno. vnum casum: puta cum citandus in fraudem se absentasset ante citationē, & postquā ꝓmisit iudicio sisti, vel etiā sine ꝓmissione postquàm semel comparuit, aut postquàm citatus est vel
3 etiam cum alio modo maliciosè se absentat, Sed † quæres ecce tres modi maliciosæ absentiæ proximè nominati sunt videlicet post promissionem comparitionem, & citationē, & addita est clausula generalis de illo qui alio modo maliciosè se absentat, videlicet qualiter alio modo absentia censenda est maliciosa. respondet Innocen dicens quòd præsumitur maliciosa absentia vbicunq; quis tenetur aliquid facere, & adest, & de hoc ponit exempla. Primum exemplum est de clerico qui tenetur in sua ecclesia residere etiam secundum Hostien. si non haberet ibi nisi beneficium. xx. sol. vt infra de clericis non residenti. conquærente. Dicit ergo Inno. quòd si clericus ab ecclesia, vel maritus ab vxore se absentāt absq; iusta causa, contra eos procedetur lite non contestata: & sufficiet citationem fieri ad domum, & sic intelliguntur prædictum. c. quoniam. §. j. & §. si verò. responso primo. & versu si autem. & sequentib9. vbi de hoc. & infra qui matrimonium accusare possunt. c. j. & de clericis non residētibus. c. vt tuæ. & c. s. titulo. j. c. cum causam. & ff. vbi pupillus educari debeat. l. penul. & infra de appellationibus. c. suggestum. & hoc verum, si ecclesia, vel vxor ipsum repetat. Pone enim quòd aliquis aliqua personali, vel reali actione, aut in modum inquisitionis de crimine vbi proceditur lite non contestata vellet agere contra eum: certè tunc secundum Innocen. non sufficeret citatio ad domum, etiam secundum Hosti. in casibus in quibus proceditur lite non contestata: & est ratio diuersitatis secundum Inn. quia quantum ad illa non videtur esse absens causa contumaciæ: cum ad illa non teneretur præsens esse nisi citaretur: quam rationem extendunt Hostien. & Nouella nihil tamen addentes in effectu.
4 ¶ Sed opponit Inno. † quia ex prædicta ratione videtur inferri quòd si aliquis tenetur aliquid certo loco, & tempore soluere: & tūc sit absens, videtur maliciosè esse absens: & sic contra eum ratione huius maliciosæ absentiæ posse procedi nedum ad missionem in possessionem, sed etiam ad sententiam: quod videtur nimis forte, maximè, cum regulariter non agatur: nisi ad id ad quod dandum, vel faciendum aduersarius ex aliqua obligatione tenetur: sed respondet Innoc. dicens quòd re vera in casibus supra proximis. de quibus oppositionem ex citatione facta ad domum non potest procedi nisi ad missionem in possessionem etiam si maliciosè sit absens, nec obstat quod prædictum est de clerico, & marito respectu ecclesiæ, & vxoris: quia non ita præcisè tenetur debitor pecuniæ ad soluendum: sicut maritus ad debitum vxori reddendum: & clericus ad ecclesiæ seruiendũ.
5 † Item quæres cur in præcedentibus addidi hanc laxationem, videlicet etiam in causis in quibus lite non contestat. proceditur. respondet Inno. quòd ideò hoc dicimus: quia in alijs etiam citato reo, vel absente per contumaciam non proceditur lite non contest. ad diffinitiuam: vt supra de electione dudum. ij. §. licet autem. Præterea quia supra diximus qualiter citandus est reus, & qualiter contra reum citatum proceditur: quæres forsan quid de actore? Ad quòd respondet Inno. dicens, quòd si actor etiam in causis in quibus necessaria est litis contestatio ante litem contestatam absens fuerit, vocabitur tribus edictis etiam ad domum propositis: & si non comparuerit, procedetur etiam ad diffinitiuã sententiam contra eum: vt. C. quomodo & quando iudex. authen. qui semel. & in authē. de litig. §. omnem. licet quidam aliter intelligant prædicta iura, & dicant non posse procedi ad sententiam diffinitiuam. Sed dicit Innoc. quòd imò hoc certum est posse, & sufficere citationem ad domum: vt in prædictis iuribus. & in authen. de exhibendis reis. §. si verò. & in eo q legitur, & notatur. s. ti. j. c. causamquæ. & c. fin. & sic potest intelligi. l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex

do iudex. Et circa materiam huius secundę quęstionis prin
cipalis, ac pręcedentis, & sequentis omninò vide quę scripsi
in cle. dudum. de iudic. in prima oppositione & etiam in cle.
si ante. de dolo & contumacia. in tertia quęstione principa
li. & in remissionib⁹ quas ibi dedi. & adde omnino quę scri
psi. ĩ. de testi. c. ij. in quarta quæstione.
6 ¶ TERTIO † principaliter quęritur quia vidimus supra
de citatione, & processu qui fiunt ante litem contestatam:
quid post litē contest. fieri debeat? Respondet Inn. dicens ꝙ
post litem contest. semper potest fieri citatio ad domū, & si
non venerit feretur sententia diffinitiua. s̃. titu. proximo. c.
7 causam. C. de iudic. l. properandum. § primo. † sed pone post
litem cōtest. absolutus est reus ab instantia iudicij: posteà cō
paret actor, & reincipit processum contra reum, qui absens
est, & ex citatione ad domum facta procedere ad sententiā
diffinitiuam nunquid potest hoc fieri de iure. respōdet Inn.
dicens, quòd non: nam per absolutionē ab instantia iudicij.
lite contest. & omnia alia acta iudicij peruenit. & ideò eodē
modo debet citari, sicut si nunquàm facta esset litis cōtesta
tio: sed quid si tm̃ circunductum esset edictum, respondet
Inn. ꝙ tunc secus: quia tunc citatio ad domum sufficeret, &
est ratio: quia circunductio tum edicti non est tantę effica-
ciæ, sicut absolutio ab instantia iudicij: quia per talem circū
ductionem edicti litis contestatio, vel alia quę pręcesserunt
non intelliguntur perempta: sed edictum tantum: vt. ff. de
iudic. l. & post edictum. & de hoc remittit Nouella ad ple-
nius notata per eum. de offic. deleg. consuluit. super gl. ij. vbi
etiam satis scripsi de hoc.
8 ¶ QVARTO † quæritur nunquid ad hoc quòd proce-
di possit ad missionem, & venditionem in bonis defuncti,
sufficit citare ad domum? Respondet Inn. quòd non: nisi la-
titet is, qui citandus est. ff. ex quibus causis in posses. eatur. l.
fulcinius. § illud. & hoc est vehemens argumentum quòd si
non sufficiat citatio ad domum: vt fiat remissio: nisi latitet,
quòd multò fortiùs non sufficit ad diffinitiuam sententiā
9 etiam vbi lite non contest. potest procedi. † Subdit autem
Inno. ꝙ hęc citatio ad domum debet fieri ad domum illius
qui citandus est, vel ad domum vbi habitat. vel ad prędiū,
vel si non habet domum, vel prędium publicatur procura-
tori, vel consanguineis iuxta ea quę scripsi. s̃. eo. c. in prima
quęstione versu si autem præsens non est & dicam post ea.
& si nullus videatur in domo sua appendi potest littera, siue
charta in ædibus: vt. ff. de damno infect. l. iiij. § prætorio. &
§. sequentibus. vsq; ad § in eum. & ff. quod vi, aut clam. l. aut
qui aliter. § j. & § sequentibus & dicam. ĩ.
10 ¶ QVINTO † quęritur pone aliquis missus est in posses
sionē tanquàm verus possessor. posteà venit reus. & probat
quòd ex iusta causa aberat, nunquid restituitur ei possessio?
respondet Innocē. quòd sic: vt. ff. de dam. infect. l. si finita. § si
fortè. & quòd legitur, & notatur. ĩ. de re iudica. c. cum Ber-
toldus. § post modum. & idem videtur in pupillo: sed nunqd
recuperans possessionem tenetur restituere expensas quas
missus fecit super obtinenda missione, vel eundo ad iudi-
cium, vel in aduocatis, vel in alijs. Respondet Inno. quòd nō
nam cū nō soluātur, nisi ratione contumacię: vt. C. de iudi. l.
sancimus. & ipse contumax dici non possit: quia iusto impe-
dimento detentus: vt patet in eo quod legitur & notatur in-
fra de clericis non residentibus inter quatuor in fine. & c. fi-
nali. & per consequens patet quòd nec ad expensas tenetur.
Missio autem in possessionem non fit tantum causa contu-
maciæ: sed etiam ratione iuris sui: vnde etiam propter hoc
fit ibi summaria inquisitio: vt legitur, & notatur in prędi-
cto. c. quoniam frequenter. § penultimo. & ideò credit Inn.
eum cogendum: vt præstet cautionem iudicio sisti antequā
possessionem recuperet: & vide quod scripsi in. c. præceden
ti. De expensis autem quas fecit possessor circa fructus re-
colligendos, dicit Inn. ꝙ talis possessionem recuperans illas
restituet: vt. ff. de petitiōe hęre. l. si à domino. § vltimo. & de
hoc in speculo de citatione. § sequitur. versu sed nūquid suf-
ficit. & de accu. § j. versu sed nunquid. &c.
¶ SEXTO quęritur qualiter fienda est huiusmodi citatio
ad domum, & hîc repete quæ scripsi. s̃. eo. c. in quarta quæ-
stione versu. subdit autem Inno. & diuide hanc quęstionem
in partes duas. Prima pars est cum scitur domus quam inha
bitat qui citandus est. Secunda pars est quando nullam cer-
11 tam domum inhabitat: sed vagabundus est, circa † primam
partem, videlicet cum citandus certam domum inhabita-
re solet, licet fortè ab illa sit absens tempore citationis. dicit
Inn. quòd in illa domo in qua degit requirendus, seu citan-
dus est, non autem vbi beneficium, vel domicilium habet:
quia etiam si in alia domo degit requirendus, seu citandus
est non autem vbi beneficium, vel domicilium habet: quia
etiam si in alia domo degit ibi requirendus est: vt. ff. de dam
no infect. l. iiij. § abesse. sed nunquid si citandus est in domo
eo inuito potest intrare nuncius ad citandum eum in perso
nam? breuiter dic quòd non imò iniuriam faceret sic ingre-
diendo, & ideò tunc debet fieri citatio ante domum: vt. ff.
de in ius vocan. l. pleriq;. & l. seq. secundum Vincen. Pet. &
Abb. & Specula. de citatione. § sequitur. versu sed an reo. vn-
de dicit Hieronimus. Quid apud homines tutum erit, si nec
parietibus ne sterneis possumus nostra secreta celare? Nec
debet quis inuitus de domo extrahi. ff. de re. iur. l. nemo de
domo. & hoc verum in ciuilibus: secus in criminalib⁹. in au-
then. vt nulli iudicum. § si quis verò compręhensorum. se-
cundum Gost. & ibi de hoc per Accursium. circa secundam
partem quęstionis dicit Inno. quòd si ille qui citādus est sit
vagabundus, tunc in loco vbi habet domicilium, vel benefi
cium, & maximè illud de quo agitur citādus est: vt infra de
12 clericis non residentibus. c. ex tuæ. Si † autem nusquàm do-
micilium habet, nec domum vbi habitet, debēt moueri co-
gnati, & amici eius: vt eum defendant: vt in prædicta. l. hæc
autem. & idem faciendum est secundum Inn. si habet domū
in agro, vel in alio loco deserto, nec ibi inueniatur: quia tūc
non solum in domo illa citandus esset: sed alia diligentia ad-
hibenda est in citatione eius, scilicet quia requirendi sunt
amici. ff. de litig. & no. l. j. § primo. infra qui matrimoniū ac-
cusare possunt. c. j. secundum Inno. Dicit autem Hosti. quòd
cautum est consilium quòd quandocunq; aliquis personali-
ter citari non potest omnes istę cautelæ, & quę aliæ occur-
runt adhibeantur: vt videlicet citetur ad domum propriam
& in qua inhabitare consueuit etiam si aliena sit, & in eccle
sia, vel in ecclesijs in qua, vel in quibus beneficia, vel benefi-
cium habet, vel cuius, vel quarum parrochianus est præsen-
te populo, & publicè in platea. & quòd parentes, & affines,
& amici admoneantur. vt ipsum defendāt antequàm proce
datur contra absentem tanquàm contra cōtumacem: vt po-
test colligi ex iuribus inductis. s̃. e. quæstione. & quæstioni-
bus pręcedentibus. ar. ff. de institoria. l. sed & si pupillus. § de
quo palam. & § sequentibus. & infra de clandestina despōsa-
tione, cum inhibitio. j. responso. & qui matrimonium accu
sare possunt. c. fi. & ĩ. de senten. excō. sacro. licet aliqua de præ
dictis per se sufficere videantur secundum eum. An verò in
receptione testium sufficiat ad domum citasse eum contra
quem producuntur? vide Nouellam in quæstione mercuria
li. super regula pręsumitur de re. iur. lib. vj.
¶ SEPTIMO quæritur in principio decretalis ibi, *post citationem*. quid si ante citationem &c. super quo vide notata
hîc in prima gl. quæ videtur sapere quòd idem fit: sed Phili-
pus contra Host. tamen videtur sentire quòd idem si ante.
& idem Nouella inducens quod notatur. v. q. iij. si ægrotans.
in fine primæ glossæ. & idem Collectarius dicēs debere sup
pleri ad textum verbum maximè, secundum omnes. quod
verum intelligit quantùm ad pręmissa facienda. i. quantùm
ad missionem in possessionem, vbi sufficit citatio ad domū
vel ad ecclesiam, etiam si persona non appræhendatur, re-
mittens ad lecta, & notata. de offic. dele. c. consultationibus.
& hanc opinionem credo veram per ea quæ scripsi. s̃. eo. c.
in prima quæstione.

13 ¶ OCTAVO † quæritur secundum Collect. nunquid citatio facta ad domum, vel ad ecclesiam sit efficax? Aduerte quantùm ad executionem fiendam in personam non sufficeret: quia necessaria est personę appręhensio: sed nihil facit iste casus. Quantùm verò ad excommunicationem idẽ per ea quę scripsi supra in.ij.q.in prin. quia non fertur nisi in contumacem.xj.q.iij.nemo. Fallit vbi maliciosè se absentaret: vt scripsi.s.q.ij.versu ab hac tamen regula. & fortiùs hoc si latitaret, vel aliâs maliciosè impediret ne ad ipsum citatio perueniret: quia hoc casu esset contumacia pręsumpta pro quaquis excõicatur, de sent. excõ. venerabilibus.§.idem. &.§.se.idem si ignorantia esset crassa: quia tunc deberet pro scientia reputari. de constitu.c.ij.li.vj. item dicit q̃ citatio ad domum quantùm ad procedendum ad diffinitiuam sententiam per ea quæ scripsi.e.c.iij.ij.quęstione.in principio. & in quarta quæstione versu & est hoc vehemens argumentum saluis his quæ scripsi in iij.q.versu ab hac tantum cum omnibus versibus sequentibus iunctis lectis, & notatis de testibus.c.ij,&.s.tit.j.c.causam.&.c.pront.& per Inn.in prędicto.c.qm̃.§.sin autem.nisi latitaret &c.vt p̃dicto.c.qm̃.§.porrò.cum latitat autem, vel impedit &c.non est necessaria alia citatio, secundum Cardi.in.§.contrahentes.argumẽto prędicti.§.sed porrò tutiùs est q̃ fiat secundum Arch.ibi & Hosti.in.c.quoniam.& in.c.causam.& in.c.fi.s.tit.primo. & secundum Inn.de accusa.ad petitionem.vbiq; autem agitur de crimine debet appręhendi persona.ij.q.v.vocatio.& in speculo de accusat.§.primo.etiam si agatur ciuiliter per lecta, & notata.s.ti proximo veritatis: sed & vbicunq; sufficit citatio ad domũ intellige si persona appręhendi nõ põt: qa si scitur vbi est primo citari debet per ea quę scripsi supra.e.c.in prima.q.in prin.& in.vj.q.in prin.& in versu circa. & per iura hîc alle.in.ij.glo.& per notata.in.c.causam.in princ. & per Archidiaconum.de electionę.c.primo. super verbo mensam quoad absolutionem ab instantia iudicij. si persona potest appræhendi sufficit citatio ad domum nisi in casibus superius exceptuatis in quibus ex huiusmodi citatione proceditur ad sententiam: inducit notata Inn. hîc quæ scripsi.s.e.c.in.iij.quæstione versu.sed pone.sed re vera aliter loquitur Inno. vt ibi patet, nec obstat.c.causam.nec post citationem legitimam fit citatio ad domum: sed illud intelligit Collect. vbi persona appræhensa non fuit, vel ex abundanti sufficit enim vna citatio: vbi citatur ad totam causam dũ modo sit peremptoria remittens ad collecta.s.c.fi.sed non intelligo eum. dic ergo: vt scripsi.s.titu.primo. eum qui.libro sexto.in.ij.oppositione.&.vj.q.& iunge etiam hîc quæ scripsit Cynus.C.de bo.autho.in possess.l.cum proponas.in x.quæstione.ibi circa citationem dubitatur. Item quærit qd si facta missione propter contumaciam rei cum ageretur de tribus transigitur super duobus, venit reus, & super quo nõ est transactum offert cautionem: vt pro rata illius soluere expensas aliter vult habere integras, quid dicendum? Refert Io.an. post Io.de deo dixisse illum non esse audiendum, donec soluerit integras: quia licet fuerit transactum super principali non tamen super expensis. de priuileg. cum olim.ij.sępe enim Inno.in principali condemnatur in expẽsis. de pœnis. calumniam.ij.q.vj.accusatore. nec obstat.C.de vsuris.l.eos. quia expensę maximè contumaciæ longe plus distant à negotio principali quàm fructus à re, vel vsuræ à sorte.

¶ NONO quæritur redeundo ad materiam primæ quęstionũ in versu *si autem præsens non est*. vbi patet esse de mente

14 te Inno. quòd contra † cum contra absentem ex citatione ad domum ad missionem in possessionem procedit vltra prædictam citationem factam ad domum, necessariũ est quòd vocantur agnati, cognati, affines, & amici. Quæritur igitur vtrum in omnibus alijs casibus idem sit dicendum? Dominus Martinus de salua hîc dicit quòd non: dicit enim quòd non habet locum prędicta cautela de rigore iuris, nisi in casibus in quibus hoc ex priuilegio reperitur hoc statutum: vt in fauorem minoris &c. plus videtur notasse Cynus. C. de bonis authoritate iudicum possidendis.l. cum proponas.in.ix.quęstione. quòd recitat Paulus in clemen. causam. de electione.in gl. quæ incipit ad casum specialiter constitutum &c. ad finem. vbi dicit etiam Paulus quòd non inuenitur secundum canones quòd tales citari debeant: sed sufficit sola rei contumacia etiam: vt valeat missio in possessionem de qua hîc loquimur & alia quę fieri possunt contra cõtumacem allegat prædicto.c.quoniam.§.in alijs.s.eo.c.j.& supra titulo primo.c.primo, & secundo.&.c.cum olim.cum concordantijs. sed gl. in cle. dudum. de iudic. in glo. quæ incipit idem verbum in fine videtur velle contrarium: sed Symon de brossano ibi tenet opinionem Pauli, & probat sic: nam quòd sit necesse amicos requi speciale est in minore. ff. ex quib' causis in possessionem eatur.l. hæc autem. & in absente causa reipublicæ. vt. ff. ex quibus cau. ma.l. item.§.fi.cũ l. sequenti. ergo regula est in contrarium. ff. de legibus.l. ius singulare. ff. ad municipales.l. prima. in fine. item dicit ibi Symon quòd in casibus in quibus requirẽdi sunt amici, requirendi sunt in loco, & ciuitate vbi res agitur: nõ enim in quolibet loco requiri debent, licet gl. in prędicta.l. hæc autem. pedes non firmet. Item dicit quòd quando citantur amici non est necesse quòd citentur singulariter: sed sufficit quòd generaliter. Barto. autem. ff. ex quibus causis in possess. eatur. l. hæc autem. in principio. videtur velle dicere quòd non in quolibet actu sunt citandi amici, & quòd non nisi quantum ad hoc: vt fiat missio ex primo decreto, ita quòd Bartolus videtur fuisse in opinione quòd generaliter cum agitur de mittendo in possessionem ex primo decreto requirẽdi sunt amici quòd satis hîc videtur placere Innocẽ. vt patet ex his quæ scripsi supra.e.c.in prima quæstione. quid dicendum?

15 breuiter iudicio meo distinguere potes † quia aut quęris de citatione contra vagabundum de cuius certa habitatione non constat, neq; scitur vbi sit persona, & tunc quoad effectum mittendi actorem in possessionem bonorũ illius propter eius absentiam necessarium est quòd vocentur amici &c. & requirantur: vt illum defendant, si, videlicet cum defendere voluerint, & sic procedit quod scripsi post Ion.s.e.c.in.vj.quæstione versu circa secundam partem. ibi *Si autem* nusquàm &c. & est casus in ratione in prædicta.l. hæc autẽ. quã ad hoc allegat Inn. in principio legis ibi cum dicit siue habeat tutorem pupillus, siue non habeat: nam pupillus tutorem non habens maximè si sit iustus qui non intelligat, nec in dolo, nec in contumacia constitui potest quinimò, nec citari potest etiam si sit pubes minor tamen.xxv. annis & tutore, & curatore careat: quia non posset comparere, etiam si vellet cum personam standi in iudicio non habeat argumento eorum, quę leguntur, & notantur. ff. de actio. & obli.l. furiosus. ff. de verb. ob.l. si pupillus. ad.l. cor. de sic.l. infans. C. qui legi. perso. ha. stan. in iudi.l.j.&.ij & cle. si furiosus. de homicidio. &. ff. de re iudicata.l. contra pupillum. in prin. vbi videtur expressum quòd citari non potest. Sic & enim ex identitate rationis fateri oportet quòd contra absentem quem nulla citatio appręhendere verè, vel fictè, nec etiam contumaciam constituere potest, habet fieri missio in possessionem, imò hoc fortiori ratione dicendũ est quã in pupillo: quia pupillus maximè infans non potest notari in culpa, si tutorem non habet: vagabundus autem in notabili culpa est: quia dum vagari voluit saltem procuratorem non dimisit. argumento eorum, quę leguntur, & notantur. ff. ex quibus causis ma.l. nec non. & de in integrum resti.l. fi. & est ratio huius: quia missio in possessionem non fit tantum causa contumacię: sed etiam ratiõe iuris illius qui mittitur in possessionem, & ideò fit etiam contra non contumacem: vt patet ex his quæ scripsi post Inno. super eo.c. in quinta quęstione. versu sed nunquid. ibi respondet Ino. &c. hoc autem expedito quòd contra talem qui vt præmittere citari non potest fieri, habet missio in possessionem: vt ostẽsum est: restat necessariò dicere quòd saltem conuocari, & requiri habeant parentes, affines, & amici &c. quia si non

potest

potest fieri quod de iure fieri deberet, fiat tamen quod fieri potest infra de appellationibus.§i iustus.Modò ad missionē non debet procedi nisi parte votata:vt patet ex his quę scripsi.§.e.c.iij.q.j.si ergo non pôt vocari in persona propria cû vagabundus sit,nec persona valeat reperiri,nec etiam ad locum suæ habitationis cum nullam certam habeat habitationem,nec in personam procuratoris cum procuratorem non dimiserat:restat citetur modis alijs extraordinarijs de quibus reperitur iure cautum,videlicet appellatio apud parentes,affines,& amicos:quia ille modus exprimitur in prędicta.l.item.§.vltimo.&.l.hęc autem.allegat.item in ecclesia cathedrali,& in ecclesia parrochiali vnde extitit oriundus: quia etiam ille modus satis videtur expressus in iure:vt prędicta cle.causam.itē & in locis publicis ad instar citationis, quę fit per edictū,& illius quę solebat fieri in albo prętoris iuxta lecta,& notata in cle.dudū.de iudic.nec obstat ꝙ prædicta iura ponūt casus speciales,& nō sunt trahendi ad consequentiā vt.j.de re.iur.c.quę à iure.li.vj.quia fateor si remediū iuris cōis locus esse posset illi omninò standū foret, & sic loquitur regula quę à iure cum concordantijs.sed vbi remedio iuris cōis locus esse non pôt:non restat,nisi ex remedijs iurium specialium remediare qn̄ casus est similis rationis:quia illud est consilium legis.ff.de legibus.l.nō possunt. & sic potest procedere quod scripsi post Host.§.e.c.in.vj q.

16 versu dicit autem Host.† Aut apparet certa habitatio ipsi⁹ citandi absentis,& agitur de faciendo missionem cōtra eū, & tunc si habitatio est in agro,vel in alio loco deserto: vbi nō sunt habitantes de quibus sit verisimile ꝙ deducant citationem in notitiam ipsius citati,seu qui ipsum citatum possent,vel vellent defendere,& tunc idem quod.§.proximè est dicendum ex identitate rationis,& per iura,& rationes supra proximas.& sic procedit quod scripsi post Inn.§.eo.c.in vj.q.versu circa ibi,& idē faciendum est. Si autem apparet certa habitatio ipsius citandi in loco,videlicet vbi sunt habitantes de quibus sit aliqualiter verisimile quòd vellent,& possent citatum defendere,aut in eius notitiam citationem deducere,& tunc aut citatus est pupillus,vel reipublicæ cā absens,& tunc vt prædictum est quòd requirendi sunt amici &c.vt.l.item.§.fi.&.l.hæc autem.in principio alleg.& idē dicerem ex identitate rationis de impedimēto legitimè,vel aliâs ex clausula generali restitutionem petere valente ar.ff. ex quibus causis ma.l.j.§.fi.etiam si esset maior.xxv.annis & facit optimè quod scripsi.§.post Inn.in.v.q.in princip.& in versu sed nunquid.Aut est maior.xxv.annis absens sed non rei publicę causa,nec aliâs etiam legitimè impeditus,nec talis,qui possit restitutionem ex clausula generali,& tunc aut quęris an sit tutum sit & ęquum ad maiorem prouisionem absentis an cautelam de requiren.amicis &c.& interponere & tūc dico quòd sic & sic procedit quod scripsi post Host. in.vj.q.versu dicit autem Host.allegato. Aut quęris vtrum hoc sit necessarium de rigore iuris,& tunc dico ꝙ nō etiam quoad effectum faciendi missionem in possessionem,& sic procedunt dicta Petri de bella pertica Cy. Pauli,Symo. & Mar.quæ scripsi.§.in principio huius quęstionis: veruntamen sint,vel non sint ibi tales habitantes:vt dixi.§.vel an citatus sit minor,vel absens rei publicę causa,aut aliâs legitimè impeditus,quòd ex varijs causarum generib⁹ procedere potest non esse,nec esse potest aliqua lege determinatum totā hanc materiam reputo de iure arbitrariam:vt.ff.de iure deliberandi.l.j.in fine.&.ff.de effractο.l.j.&.§.de offic.deleg.de causis:ideò expedit habere probum,& discretum iudicem in hac parte:quia ad illum pertinet istud arbitrium:vt.ff.de verb.obliga.l.continuus.in principio.& prædicta credo vendicare sibi locum in quibuscunq; alijs casibus in quibus sufficit citatio facta ad domum:saluo quòd secūdum quòd casus possunt esse maioris,vel minoris prǫiudicij: iudex probus,& discretus arbitrando de hoc maiorem,vel minorem solennitatem adhibebit:in casibus autem in quibus citatio appręhendit personam de facto & etiam in casibus in quibus necesse est quòd citatio personam appręhendat,cessat totaliter hęc disputatio.quia si persona appręhensa est plenè citanti,& citato per ordinarium iuris remedium est prouisum,& ideò minus plenè extraordinario remedio opus non est.ff.de minoribus.l.in causę.si verò citatio personam nondum appręhendit,tunc frustra interponeretur ista solēnitas cum non sufficiat:vt supponitur quæ menti commendata:quia non vidi alibi hunc passum sic examinatum.

17 ¶DECIMO† quæritur habemus enim modum intimādi beneficialem appellationem iuris citationem,seu ipsius executionem inducētem per prędicta cle.causam de electione expeditam.Quęritur igitur nunquid quoad exequendā citationem hominis in causa beneficiali sufficiat ille mod⁹? & videtur quòd sic,per finem illius cle.ibi cum dicitur *idē quoque in alijs casibus obseruari volumus in quibus requiritur intimatio facienda*.& procedit argumentum maximè cum citatio fit per literas iudicis in quibus literis inseritur illa clausula *citetis talem quem etiam tenore præsentium nos citamus*. tunc enim non est necessaria nisi intimatio sola.& pro hoc facit quod scripsi post Inno.§.eo.c.in secunda quęstione. versu sed quęres.& hanc partem amplectuntur palatij apostolici causarum auditores.sed in contrarium multum facit primo quia illa cle.videtur ponere ius nouum in certis generibus causarum,prout videtur ibi colligi ex ibi notatis in penultima gl.& licet cauda illius clemen.extendat illam clemē.ad alios casus in quibus requiritur intimatio facienda,non tamen extendit eum ad casus in quibus est citatio facienda:videtur enim citatio,& citationis executio aliquid vltra simplicem intimationem importare:& ideò in prędicta cle.dudum.inter citationem,& intimationem quoad hoc distinguit,& in intimatiōe dicit pdicta cle.causam loqui & posteà membrum de citatione prosequitur de plano innuens ꝙ prædicta cle.non loquitur de citatione nec aliquis de scribētibus quos vidi hoc clarè exprimit quos recordor. Præterea hoc ratione deduco:quia vbi appellatum abesse, & eius procuratorem non inueniri contingit vult cle. prædicta ꝙ sufficiat tunc intimationem facere in domo quam inhabitare consueuit appellatus,vel si eadem domus in remotis existat in ecclesia cathedrali in cuius ciuitate,vel diœcesi cōsistit beneficium,& in vtroq; casu in eclesia, vel beneficio

18 de quo agitur.† Pone ergo quòd iste qui super beneficio cōuenit,& citādus est infra ciuitatē,vel diœcesin,vbi est bñficiū de quo agit nō est,nec habitat,nec habitare cōsueuit sed habitare consueuit in alia diœcesi remota fortè per.iiij.vel quinq; dietas dicesne tūc ꝙ sufficiat citare in ecclesia cathedrali,& in beneficio de quo agitur:propter h°c fortè qa imaginaris quòd ibi debuit procuratorem dimittere:iuxta lecta,& notata in cle.cum ei.quem in fine de concess. præben.certè hoc videtur prima facie nimis fortè,præsertim attentis his quę scripsi.§.e.c.in secunda quęstione.& maximè si citandus non est possessor beneficij.vel si possessor est beneficium esset curatum,seu aliâs requireret residētiam personalem,tunc pro domicilio haberi deberet:vt notat Inno. de priuil.c.ex ore post medium magnæ glossę, & sic aliquē colorem haberet opinio multum colorata sumpto argumēto à contrario prædictę glo.Innoc.Prætereà nec prædictus color in suo casu valere videtur:nam quoad effectum procedendi ad sententiam diffinitiuam.sufficit citatio facta in domicilio:vt patet ex his quæ scripsi.§.eo.c.in prima quæstione.& optimè probaui iudicio meo post Innoc.§.eod.in quarta quæstione versu & est hoc vehemens argumentum arguendo affirmatiuè de minori ad manus:vt supra de electione.c.cum in cunctis.in principio.Certum enim est ꝙ venditio bonorum minoris est præiudicij quàm sententia diffinitiua quę finem toti imponit,& tamen ad venditionem non potest procedi,nisi contra latitantem,& non dicitur latitans qui extra domiciliū in aliena ciuitate aditum sui præbet:vt probat.l.fulcinius.§.illud. quam Inn.allegat ad hoc probandum ,licet eam non inducat.sed ad hoc non

induco decretalem magis propriè loquentem quę iudicio
meo hoc clarè probat.videlicet quòd ad sententiam proce-
di non pōt ex sola citatione facta ad domum persona nō ap
pręhensa,videlicet prędicta decre.qm̄ frequenter.§ porrò.
Ibi enim dicitur ꝙ dum de matrimonio spirituali, vel car-
nali agitur,si cōtumax apparuerit is in quem fuerit actio di
19 rigenda potest cuntra eum lit.nō contest.procedi. † Posteà
textus declarat qualiter debet cōtumax apparere,& dicit ꝙ
altero de tribus modis,videlicet quia peremptoria citatio-
ne recepta venire cōtēnit:siue quia maliciosè seipsum occul
tat,siue quia impedit ne posit citatio ad eum peruenire,&
ita clarè probat prędictus textus ꝙ præter duos casus exce-
ptos,videlicet de maliciosa occultatione, & impedimento
citandi &c.regula habet ꝙ etiam in causis in quibus lite nō
contest.proceditur:vt ꝓcedi posit,necesse est quòd absens
contra quem semel peremptoriam citationem receperit,&
ita semel fuerit verus contumax.Tertium tamen casum exci
pit Inn.videlicet cum absens semel in iudicio fuerit,& cer-
titudinaliter sciuerit causam agi:vt scripsi.s̄.eo.c in.ij.qō.in
princ.versu ab hac tamen ibi,vel etiam &c.& pro his bene
facit quod notat gl.post Cōpo in prędicta cle.causam.in gl.
penultima.citra medium.ibi *sed an sic constituat.&c.* vbi ap-
paret ꝙ Compost.& gl.sentiunt ꝙ in vim citationis iuris de
qua loquitur.c.statuimus.de electione.li.vj.& executionis il
lius citationis factę in domo,& ecclesia de qua loquitur di-
cta cle.non inducitur vera citatio:sed ficta,licet vigore eius
posit procedi in vim constitutionis prædictę cle.& ita est
casus specialissimus,cum in contrarium sit ius commune:
vt patet ex præcedentibus.¶ Sed oppones primò: quia si-
20 cut plenè scripsi in cle.si ante.s̄.ti.proximo: † verus contu-
max à diffinitiua sententia non appellat.ff.de iudic.l.& post
edictum.in fine.de re iudicata.l.contumacia.§.j.de appella-
tionibus.l.eum qui.§.vltimo.C.de iudic.l.properandum.§ cū
autem.tamen fictus contumax à diffinitiua sententia appel-
lare potest,& tenet sententia lata contra eum si non appel-
lat:vt.C.quomodo,& qñ iudex.l.ab eo.& prędicta cle. si an-
te:igitur non est verum dicere quòd non posit procedi ad
sententiam nisi contra verum contumacem.Si enim nō pos
set sententia non teneret,nec appellatione opus esset:verus
autem contumax est quem citatio apprę hendit,& qui veni
re potuit,& non venit:vt prędicta.l.eum qui.§.vltimo.& no
tatur in prędicta cle.si ante:sed respōdeo,& dico ꝙ licet nō
posit procedi ad sententiam regulariter nisi contra illum
quē citatio personaliter appręhendit,tamē & potest esse ꝙ
& in termino ad audiendum sententiam fictus cōtumax:vt
21 pote citatus ad domum ad sententiam audiendam. † ille em̄
qui semel citatus est ad causam,& per citationem personali-
ter appręhensus,imò & si litem fuerit contestatus, nihilo-
minus ad singulos actus,& etiam ad sententiam est citan-
dus:quia etiam contumax in prin.ad actus singulos posteà
citati deberet:vt scripsi.s̄.ti.j.c.eum qui.in sexto notabili.&
in.ij.quæstione.& tamen constat quòd post lit.contest.imò
& post primam citationem quæ personam appręhēdit imò
& post ptimam compatitionem personalem sufficit omnes
sequentes citationes fieri ad domum:vt patet ex ex his quę
scripsi.s̄.e.c.in.ij.q.circa principium in versu ab hac tamen,
& tertia quæstione in prin.vera autem,vel ficta contumacia
solum consideratur respectu actus ad quem quis citatur:vt
satis scripsi in prædicta clem.si ante.¶ Secūdò oppones qa
per citationem iuris quæ personam citati non appręhendit:
executans solùm in domo,& ecclesia potest procedi ad om-
nes actus,etiam vsq; ad sententiam inclusiuè: vt prædicta
cle.causam.de electione iuncto.c.statuimus.eo.ti.li.vj.igitur
idem videtur esse dicendum de citatione hominis quātum
ad ista non appareat ratio diuersitatis inter illas.ar.ff.de ver
bo.obli.l.à Titio.in fine.& facit quia mitiùs videretur agen-
dum cum lege,quàm cum ministro legis quoad excusationē
22 contumacis.ar.ff.de arbitris.l.celsus. † sed respondeo quòd
ratio specialitatis,& diuersitatis hîc causatur ex celeritate,

quam requirit cā beneficialis,& ex periculo diutinę vacatio
nis:vt prædicto.§ porrò.& .s̄.de electi. ne pro defectu. &.c.
xt circa.e.ti.li.vj.& infra de appellationibus.c. oblatę. pro-
pter enim istā causam voluit Papa Clemens quintus in cō-
silio Dienneñ.in prædicta cle.causam talem modum huius-
modi iuris citationem exequendi inducere fingendo certis
casibus illum verè citatum qui tamen forsan de citatione ni
hil sciuit,& habes simile in prædicta cle.dudum.Fingit em̄
lex mortua insti.quibus modis ius patrię potestatis soluit.§.
si ab hostibus.& l.viua.C.de rei vxorię ac.l.vna verum quia
fictiones extensionem non recipiunt.vt patet ex lectis, &
notatis.de rescript.c.susceptum.li.vj.nec etiam iure positi-
us noua & specialia transgrediuntur casus suos:vt patet ex
lectis,& notatis de regularibus.c.non solùm.&.c.cōstitutio-
nem.li.vj.&.l.ius singulare.&.c.quę à iure.allegat.non vide-
tur prima facie quòd prædicta cle.causam.quæ est quędam
l.positiua,noua,& specialis ac exorbitans à communi iure
loquens solùm in executione citationis iuris non debet egre
di casum suum:nec per consequens ad hominis citationē ex
tendi contra communia iura,præfertim cum sit iurium coe
rectio euitanda.de electione.cum expediat.li.vj.nec sit veri-
simile quòd Papa vno verbo velit tollere omnia iura.C. de
inoffic.testa.l.si quando.supra de electione.c.ecclesia vestra.
¶ Tertiò oppones de fine dictæ clem.causam.vbi dicitur ꝙ
prædicta cle.habet locum in alijs casibus in quibus requiri-
tur intimatio facienda,ex quo videtur quòd non ponat ius
speciale:sed potiùs generale,& per consequens quòd habeat
locum etiam in intimatione cuiuscunq; citationis etiam ab
homine emanatæ:imò videtur etiam quòd habeat locum
nedum in intimatione citationis iam factę:sed etiam in exe
cutione citationis fiendę ex identitate rationis:quia lex cō-
munis extra terminos proprios extenditur ad alios termi-
nos in ratiōe similes ex similitudine rationis.ff.ad leg.aquil.
l.illud.ff.de fonte.l.vna.C.ad.l.fal.l.vltima.modo siue agam⁹
de intimatione citationis iam factæ,siue agamus de noua ci
tatione semper est identitas rationis:quod declaro sic: nam
ratio quare requirunt iura communia quòd citatio fiat in
personam quoad actus magni præiudicij:sicut est bonorū
venditio,sententia diffinitiua &c.huiusmodi ratio est ipm
graue præiudicium quod inde infertur,& grauis etiam iuris
læsio quod ius abortet contra absentem ignorantem inau-
ditum indefensum,& forsitan innocentem ad condemna-
tionem,vel aliud graue præiudicium procedere.ff.de re iu-
dica.l.de vnoquoq;.C.quomodo,& quando. in l.ea quæ.C.
si per vim,vel alio modo.l.fina.ij.q.j.nos in quenquam. s̄.de
causa poss.c.primo.infra de preben.c.licet.ij.modo ista ratio
æquè militat in vtroq; casu:nam simile præiudicium,& si-
milis iuris offensa vtrobiq; est,& in veritate ista vltima ra-
tio multùm arguit magnam,& euidentem iniquitatem cō-
tra cle.prædictę maximè vbi contra verò possessorem non
domiciliarium in remotis agentem longissimè fortè à cu-
ria romana distantem,& forsan ignorantem,ac etiam forsi-
tan ius habentem in vim talis intimationis in ecclesia cathe
drali,& beneficio de quo agitur executæ apud sedem apo-
stolicam proceditur:verum quia lex quantumcunq; dura te-
nenda est.ff.qui & à quibus.l prospexit oportet insistere te-
xtui prędictę cle.Quid ergo dicendum ad prædictam oppo
23 sitionem?breuiter dico imprimis quòd non est amplianda:
sed potiùs restringenda:quia videtur quodam modo conti
nere certo casu ius iniquum, & saltem multùm singulare,
atq; exorbitans argumento regulæ quę à iure cum similib⁹:
secundò dico,& proximo dicto inferendo quòd prima fa-
cie probabiliter potest dici quòd licet finis illius cle. exten-
dat illam ad alios casus quoad materiam intimationis illud
tenendum est restrictiuè,videlicet in simplici intimatione,
nec est extendendum ad materiam citationis:prout intelle-
xit Sy.vt prædixi.Tertiò dico quòd fortè potest restringi
prædicta extensio facta ad alios casus similis rationis,& cō
ditionis per ea quæ legūt.& notantur in cle.si dignitatem.§.
ad hoc.

ad hoc.de præben.Quartò dico,quòd fortè oon poteſt,nec
debet intelligi prędicta extenſio de caſu intimationis , cita-
tionis factę,etiam in caſu beneficiali,& eſt ratio: quia ſpe-
cialiter reperitur contrarium diſpoſitum in hoc caſu:vt prę
dicto.§.porrò.igitur non eſt veriſimile quòd conditor vo-
luerit hanc generalitatẽ extendere ad hunc caſum.ff.de ver.
ob.l.doli clanſola.& de pœnis.l.ſanctio legum.maximè quia
iſtud eſſet iura antiqua corrigere in hoc caſu cõtra.c.cũ ex-
pediat allegatum.nec obſtat.§.porrò.non loquitur in cita-
tionis intimatione:ſed in ipſa actuali citatione:quia dico ꝙ
cũ idẽ ſit effectus per omnia eadem mens pręſumitur,& idẽ
ius per conſequens vtrobiq; argumentum.ỹ.de electione.ſi
poſtquã.ad finẽ.li.vj.& qđ notatur per Io.an.in gl.& Nouel
la de temporibus ordinandorum.c.primo.li.vj.Plus dico ꝙ
non eſt eadem ratio vtrobiq;:nam illa cle.ſe retulit ad caſus
qui cõiter contingebant.ff.de legibus.nam ad ea.Communi
ter autem contingere ſolebat electiones,præſentationes , &
prouiſiones beneficiorum à quibus appellari contingebat,
fiebant in partibus,vbi erant beneficia ipſa,& perſonis ibi
notis,& ſicut nõ erat veriſimile ꝙ appellationes ab illis in-
teriectę,& ibi ſecundum formam dictę cle.intimatę ad ap-
pellatorum notitiam non deducerentur qoãquã hodie : ſe-
cus ex eo ꝙ ſedes apoſtolica paulatim finaliter omnia occu-
pauit:ſed in citationibus ſecus:Caue tamen:quia auditores:
prædicti in citationibus ab eis in cauſis beneficialibus ema-
natis interpretantur finem dictę cle.locum vendicare.vnde
ſi dicta interpretatio quã iam vidi ſeruari quaſi per.xx . an-
nos,tranſiuerit in naturam cõſuetudinis,illa omninò apud
ſedem apoſtolicam exequenda,tanquàm optima legis inter-
pres,& ita conſulo ꝙ fiat ar.ff.de legibus.l.ſi de interpreta-
tione.ỹ.de conſuetudine.cum dilectus.&.ff.de legibus.l.mi-
24 nimè.†ſed extra curiam vbi coram ordinarijs , aut coram
delegatis iudicibus ageretur,dubitarem quòd non eſſet ſe-
curum hęc ſeruare prędicta.nec obſtat infra de re iud.in cau
ſis.tum quia auditorium rotæ nõ eſt auditorium Papę:imò
ab illo appellatur ad Papam.ar.ỹ.de conſuetudine . non pu-
tamus.li.vj.tum quia conſuetudo curię iuri cõi non derogat
extra curiam.Præterea etiam noueris ꝙ prędicta non ſcripſi
aſſertiuè:ſed magis ad tuum animũ incitandum ad alterius
cogitandum:& ſi Deus prorogauerit mihi vitam propono
decidere in prędicta cle.cauſam.
25 ¶ VNDECIMO† quæritur,quid ſi in alia cauſa nõ be-
neficiali citet auditor ad partes ex cõmiſſione ſpeciali , nũ-
quid tũc ſufficit intimare in domicilio,& in cathedrali ec-
cleſia,& in eccleſia parochiali,vbi degit quoad effectum ꝓ-
cedendi ad omnes,& ſingulos actus,vſq; ad diffinitiuam ſen
tentiam incluſiuè.Auditores palatij.videntur etiam hodie
velle dicere ꝙ ſic & trahere finẽ prędictę cle. caſum:ſed cer-
tè hoc videtur fortè propter ea,quę ſcripſi in quęſtione ꝓ-
ximè pręcedenti quę in hac quęſtione fortiùs vrgent:& ꝓ
pterea qđ ſcripſi.ſ.e.c.in.ij.quęſtiõe verſu pone enim quod
aliquis per quę etiam patet quòd illa quę ante illud verbũ
ibi ſcripſeram non obuiant his quę ſcripſi in quęſtione.ſu-
pra proximæ:quia ibi loquitur vbi agitur contra poſſeſſorẽ
eccleſię,vel beneficij ad eius priuationem propter nõ reſidẽ
tiam iuxta lecta,& ootata.de clericis noo reſidentibus.c. vt
tuę.&.c.finali.ſed in quæſtione ſupra proximè præcedenti
fui loquutus eum agitur ſuper titulo beneficij , licet enim
hoc ſecundo caſu cauſa propria ſit beneficialis,in primo ta
men caſu propriè beneficialis non dicitur:vt notatur in cle.
diſpendioſam.de iudicijs.& ſcias quòd ego volui magis pro
fundè inquirere modos citandi,& rationes exequendi : ſed
quia ſatis videntur mihi ſufficere ea quæ ſcripſi io præce-
dentibus , innixus his quæ ſcripſi in prædicta cle.dudum.in
prima oppoſitione:& quia etiam iam ſatis fui longus ma-
teriam ampliùs non extendo:ſed fortè dicam in prædicta
clementi.cauſam.quo loco fuſiùs hanc materiam examina-
re intendo.de qua videtur ediſſeruiſſe Barto.in.l.iij.§.ij.&
iij.per illum textum.ff.de damno infecto.

Vt lite penden.nihil inno. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Rubrica,vt lit.penden.continuatio.litem que citatione pendere.nu.2.*
3 *Titul.vt lis.penden.ſenſus,& nu.5.*
4 *Lite pend.quæ facere liceat.*
6 *Inhibere quando,vel non poſſit iudex.*
7 *Innouata quæ vis tollantur remiſſiue.*

1 QVoniam † dobitari poſſet vtrũ cir-
ca ſtatum cauſę pendentis
poſſet aliquid immutari:ſicut immutaſ cir-
ca ſtatum rerum eorum qui per contumaciã
ſuot abſentes:quia mittitur actor in poſſeſ-
ſionem earum:vt ſupra titulo proximo ideò &c.Goff.& ad
materiam facit.xj.q.j.c.ſi.xvj.q.iiij.volumus.& repetitur.vj.
& in cle.& huic conuenit.de conſtitutio . c.cum.M.in fine.
de accuſat.c.olim.
¶ PRIMO quæritur quando dicitur lis peodere quo-
ad materiam huius tituli dicit Hoſti.infra eo.c.j.quòd dici-
tur pendere per libelli oblationem factam Principi.C.quan
do libellus principi oblatus.l.prima.&.ij.etiam ſi oon ſit im
2 petratum reſcriptum.C.e.l.j.† Sed dicit Nouella ꝙ lis dici-
tur pendere quoad hunc titulum cum iudex competens ci
tat exprimendo talia per quæ citatus inſtrui poteſt , ſuper
quo io iudicio conuenitur,& hoc ſi cation peruenit ad illũ,
vel ſi per illum ſtetit quominus ad eum perueniret:vt clem.
ſecunda infra eodem.
3 ¶ SECVNDO † quæritur qualiter intelligitur rubrica
pręſertim quoad illa verba nihil innouetur , breuiter vide-
tur reſpondendum:diſcurrendo per caſus.Primò enim poſ
ſeſſor ſua poſſeſsione lite pendente:priuari non debet . in-
fra.e.c.j.&.ij.Secundò res litigioſa alteri prohibetur.ỹ.e.c.iij.
& quarto.Tertiò prohibetur,ne nouum priuilegium lite
pendente hoc tacito impetretur.ỹ.e.c.ſi.& infra de teſtib us.
cauſam.ij.& ſic loquitur.C.ne lite pendente per totum.ſecũ
dum Inn.ỹ.e.c.primo.
4 ¶ TERTIO † quęritur ſuper verbo *nihil* poſito in rubri-
ca,nunquid lite pendente:circa id de quo pendente:circa id
de quo pendet lis liceat aliquid facere non obſtante litis pẽ
dentia,& reſpõdetur quòd ſic:quia licet facere illud per qđ
nihil innouatur,licet enim vti poſſeſsione antiqua , ſecun-
dum Inn.quia id non eſt aliquid innouare:ſed vetus conſer-
uare,& eo vti ar.ff.de re vendi.l.vtiq;.ſecundum Pe.mona-
chi ſimile.ỹ.de iudæis.c.conſuluit.ſecundum Nouellam:ſed
nunquid licet in aliquo innouare:breuiter dicit Inn.ỹ.e.c.j.
in fine gloſſę ſecundæ,ꝙ etiam aliqua noua põt facere liti-
gans,& ante litem conteſt.& poſt dummodo non faciat in
præiudicium iuris aduerſarij:vt.ỹ.de ap.ſignificante.vbi de
ar.ff.de iniuſto rup.& irri.fact.teſta.l.ſi quis à filio.§.hi autẽ.
& in alijs concordat Card.ỹ.e.li.vj.in rubrica dicens , ꝙ tũc
habet locum iſtud edictum qñ contra litem pendẽtem,ſeu
in præiudicium ipſius impetratur:ſecus enim ſi impetrare-
tur ſcdm,vel præter:vt ꝙ detur copia actorum,vel ꝙ iudex
procedat,vel ꝙ alius ſibi aſſocietur.C.vt lit.pẽ.l.ij.& in aut.
in medio litis ſacras iuſsiones non fieri.§.ſuper hoc.coll.viij.
vel ſi accuſetur matrimonium,& lite pendente impetrẽt cõ
iuges diſpenſationem ſuper impedimẽto propter qđ matri
5 monium accuſatur,† vnde titulus iſte ſcdm eum prouidet
ne litigantibus fiat præiudicium:ſed non tollit litigaotium
ſuffragium.ar.C.de legibus.l.quod fauore.ỹ.de re . iur.c.quòd
ob gratiam.vnde finaliter concludit Card.ꝙ nihil eſt inno-
6 uandõ.† ſubdit autem ꝙ ſit inhibitio in cauſis lite conteſta
ta,& aliàs regulariter contra quod dictum antiqui Audito-
res prædicare ſolebant:ſed moderni Auditores quandoq;
inhibent in citatorio,& mandant inhiberi poſt citationẽ
executam per citantem,& ex tunc inhibent eo ꝙ ius tũc in-
hibet:vt cle.ij.infra.e.qđ fateor ex cauſa fieri poſſe : ſed ſine

causa forsan de rigore iuris tunc inbiberi non debet: quia do nec iurisditio sit fundata iudex non debet procedere: sed tal tem donec seruatus fuerit terminus ad dicendũ contra cõmissionem iurisditio non videtur fundata: prętereà licet ius inbibeat contentari debet pars inhibitiõe iuris & si vult habere inhibitionem hominis, debet fundare iudiciũ per lit. contest: quia ante non videtur agere: sed agere velle. ff. rem ratam haberi. l. hoc amplius. in auth. de litigiosis. §. si verò initium. & faciunt bene pro prędictis, quę leguntur, & notant ĩ. de sent. exc. romana. §. caueant. imò videtur iudex inhibẽs cum citatorio sibi contrarius: quia eo ipso ꝙ citat ad dicendum contra cõmissionem sibi factam vult admittere exceptiones, & causas propter quas põt sua iurisditio impugnari: & de hoc cognoscere an habeat iurisditionem, & tñ inhibendo suam iurisditionem exequitur, & eam se habere supponit: super quo vide quod scripsi. j. eo. c. laudab. item. in. iiij. q. ad finem versu. Item sundit Collectarius & c. si. in tertio notabili. Item subdit Card. ꝙ etiam pendente appellatione nihil innouandum est: sed pone ꝙ sententia duos habet articulos & ꝙ ab vno, & non ab alio appellatum est nunquid in illo à quo appellatum non est potest fieri executio saltem post decem dies. Dicit Cardinalis ꝙ sic: vt infra de appellationibus. non solum. li. vj.

7 ¶ QVARTO quæritur qualiter tolluntur, vel reuocantur ea quæ fiunt post & contra litis pendentiam, & quid de innouatis post & contra appellationem: breuiter de his me expedio per remissiones. de primo enim remitto ad lecta, & & notata. ĩ. e. c. ij. in cle. & de secundo remitto ad lecta, & notata ĩ. de ap. c. non solum. & vtrobiq; dicam.

SVMMARIVM.

1 *Decret. à memoria concisus Gregorius volum. ni inseri: illusque sensum ex antiquis huc transcripta sumendum.*
2 *Lite pendente nihil innouandum.*
3 *Dignitatum insignia quando extra prouinciam geri possunt.*
4 *Principem iudicta causa, nemini ius suum auferre. Limita nu. 6.*
5 *Decret. j. vt lit. pen. de qua possessione accipiatur.*
7 *Principis rescripto ius alterius tolli non debere.*
8 *Romanus pontifex an errare possit.*
9 *Rescriptum in damnum alterius reuocari non debere.*
10 *Inhiberi, lite non mota possitnè possessio.*
11 *Consuetudo quo modo hic accipiatur, & à præscriptione differat. & an ea ius quæratur. nu. 15.*
12 *Lis pendere quomodo dicatur & hic titu. in quibus à titu. de rest. spo. dissideat. nu. 13.*
14 *Libelli oblatione absq; citatione lis non pendet: per hanc tamen negotium quandoque cœptum dici.*

CAP I.

A Memoria. Cas. Lite pendente, reus commodo suæ possessionis priuari non debet. prima pars decisẽ ponit querelam, & secunda pars ipsi querelę respondet ibi *statuimus.* ¶ Expone literam. & c. ĩ. sub isto infra sequũtur in antiqua hæc verba: *Qualiter in primo anno promotionis transcriptum literarum fælicis memoriæ prædecessoris nostri Honorij nobis feceris præsentari, in quo continebatur antecessoribus tuis ab apostolica sede priuilegium fuisse indultum: vt tam eis, quàm successoribus suis liberum esset per totã Angliam ante se crucem deferre. Nos verò antecessoris nostri vestigijs inhærentes tibi scripti nostri immune confirmamus quod antecessoribus tuis fuerat à prædecessore nostro clementer indultum. Post modum sanctæ & venerandæ memoriæ. Thomas quondam Cantuarieñ. Archiepiscopus existimans hoc in depressione iuris sui, & suæ dignitatis redildare, exinde cœpit quæstionẽ mouere, & ipse propter hoc ad sedẽ apostolicam appellauit affirmans si bene meminimus quòd tibi & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset: sicque factum est & pro nostra tibi scripta inhibuimus ne in prouincia Cantuarieñ. ecclesiæ, donec de ipsa causa cognosceretur ante se crucem deferre aliqua ratione auderes: quia ergo per dilectos filios nostros. I. & A. clericos tuos gravẽ coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quòd de possessione huius rei quam tu, & antecessores tui habuistis, ante cognitionem iudicij spoliasti: eam nos volentes tibi tanquàm venerabili fratri nostro deferre, & iura tua integra, & illibata seruare præsentibus literis:* & sequitur in tex. *statuimus. quòd litera &c.* & certè iudicio meo

1 malum fuit tantum decidere de antiqua: quia litera decisa valde notabilis est, & multũm clarificat textũ nostrum Cantuarieñ. i. sancti Thomę: vt patet in antiqua quam supra ꝓximè recitaui, & sic patet ꝙ quãq; sancti viri aliqua iniusta petunt: sed vel fortè tunc nondum iustificatus erat, vel fortè tunc errabat in facto, direximus, lite pendente, & te in diutina possessione existente subaudi, & impetrante de lite, & appellatione pendente mentionem faciente expressam: vt patet in antiqua: sed de huiusmodi diutina possessione tacente cuius status lite pendente immutari non debet, vt hîc habes vobis sed tibi, & successoribus tuis est. i. esse dicitur consueuistis. & si consuetudo pręscripta non esset, nihilominus tamen poterat vti possessione sua: quia non debet ipsa spoliari sine causæ cognitione. de resti. spo. conquęrẽte. de accu. c. olim. secundum Inn. & Host. *Sententia.* innuit secundũ Host. ꝙ lis penderet, & sic facit ad titulum de quo dicam. ĩ. ¶ Nota primo ꝙ qui nõ potest vti insignibus proprijs in territorio alieno: nam portatio crucis est insigne propriũ Archiepiscopi, & tñ ipse nõ potest illo vti de iure in prouincia aliena:

2 vt hîc patet à contrario de quo infra dicam. ¶ Secũdò nota ꝙ lite pendente nihil innouandum est: vt. s. in rubrica. sic nec pendente appellatione. ff. nihil inno. apper. interpo. l. vna. ĩ. de appellationibus. §. j. in fine. Sic nec pendente causa restitutionis. C. in integrum rest. postulata, ne quid noui fiat l. vna. Sic nec pendente relatione. s. de offic. lega. c. licet. Vel recusatione. de offic. deleg. suspicionis. aut superiorum reuocatione ĩ. e. ecclesia. j. Tertiò nota ꝙ rescriptum apostolicum non debet pręiudicare priuilegio ecclesiæ, sic nec consuetudini approbatæ. de rescriptis. cum ordinẽ. & e. ti. c. si ꝓpter. lib. vj. C. si contra ius vel vti pu. l. pręscriptione. & hinc est ꝙ interpretatio rescriptorum debet fieri sẽdm ius cõmune de rescriptis. c. cũmq;. de translat. c. si. secundum Inno. ¶ Opponitur contra primum notabile: quia Proconsul insignijs vtitur etiam in prouincia aliena. ff. de off. Procõsul. l. j. Item pręfectus pretorio, & præfectus vrbis, & præpositus sacri cubiculi etiam post depositas administrationes insignibus vtuntur. ff. de offi. pręfe. vrbis. l. j. C. de prępo. sacri cubiculi. li. xij. soluunt Goff. & Host. ꝙ prædicta sunt specialia & ꝙ nisi priuilegium, vel possessio obstaret instè petebatur per Cantuarieñ. quia ex tali dilatiõe legebatur honor ipsius cũ talia insignia denotent maioritatẽ, & pręsidentiam loci, quo quis vtitur de quo remittunt ad lecta, & notata. s. de authoritate, & vsu palij. c. ex tuarum. sed dicet aliquis soluitur & malè dum soluitur per speciale nisi specialitatis ratio allegetur, & ideò aliter dici potest videlicet ꝙ contraria loquuntur de dignitatibus personarum quæ personas sequũtur vbicũq; sint.

3 Nos autem loquimur de dignitatibus ecclesiarũ quę respiciunt territoria certa ipsis ecclesijs deputata: pręterea in cõtrarijs nulla est prohibitio iuris eò ꝙ nullum erat interesse personarum, seu dignitatum, vel officiorum cum totus honor totaq; dignitas totaq; vtilitas ad imperium Romanũ vice & nõie cuius omnia tunc fiebant effectualiter referrent, id verò secus cum ista diuisim diuersas ecclesias etiam realiter, vel effectualiter concernãt: vel aliter dic ꝙ contraria loquuntur de insignibus quę competunt soltũm ratione honoris: hîc verò loquimur de insignibus quę cõpetũt ratione iurisditionis, & potestatis vnde ibi insignia nõ sunt nisi signa honorũ, hîc verò sunt signa iurisditionis, & potestatis, atq; territorij. do tibi simile doctor vbiq; portat biretum: potestas extra propriam ciuitatem non portat baquetã, nec seruiẽs vltra territoriũ sui domini portat ensem. nec dñs extra territoriũ erigit furcam: sic Ep̃s vbiq; dum celebrat pontificaliter portat indumẽta, & paramẽta pontificalia: quia cõpetũt rõne honoris pontificalis dignitatis, & tñ Archiep̃s extra prouinciam non portat pallium: quia cõpetit ratiõe plenitudinis

nitudinis officij:vt prędicto.c.ex tuarum.&c.ad honorem.
4 eo.ti.¶ Secundo † opponitur:quia princeps,parte non voca
ta,& causę cognitione non habita,& iusta ratione non pręuia,neminem priuare debet iure suo.ar.de offi.deleg.cõsultationibus.de rest.spo.cum accedam.ff.de adop.l.nam ita diuus.ff.de his qui sunt sui,vel ali.iuris.l.j.§.finali.&.l.ij.§.j.ff.de re iudi.l.vnoquoq;.s̃.de maioritate,& obed.c.inter quatuor.&.c.humilis.& in decisa huius decretalis quã.s̃.posuit ar.C.si per vim vel alio modo.l.fi.&.j̃.de præben.licet Eps.li.vj.& tñ Papa Alexander tertius conditor huius decretalis priuilegiõ per se concessum Thomę Cantuarieñ.Archiepiscopo per ecclesiam in factum approbato.j̃.de homicidio sicut dignum.& eius Cantuarieñ.ecclesiæ ipso Cantuarieñ.Archiepo nõ vocato reuocauit:vt hîc patet.& sic absq; causæ cognitione,& sic absq; iusta ratione:patet primum:qa plena causæ cognitio absq; vocatione partis,quę tangit,haberi non potest vt.l.de vnoquoq;.&.l.fi.&.c.licet Eps.alleg.&.l.ea quę.quomodo & qñ iudex.Item patet secundum:qa quãqoã ratio allegata per partem prima facie videatur iudici esse bona,tñ donec pars quę tangit ad illius impugnationẽ sit reuocata & super huiusmodi impugnatione audiẽtia sibi data ratio iusta censeri non põt:vt patet ex his quæ legũtur,& notantur in iuribus.s̃.allegat.&.j.de testi.c.ij.&.s̃.de offic.ordi.c.ordinarij.li.vj.Quid dicendũ?miror ꝙ doctores hîc nihil dixerũt,loquor de cõmunibus quos habeo,videlicet de glosatoribus Inn.Host.Nouella,Henrico Collec.& Lignano saluo ꝙ Lignanus aliqualiter mouit:vt habeo
5 in scriptis suis:sed non soluit.† Ego autem dico ꝙ hîc cõstabat notoriè Papę de iniustitia rescripti per eum reuocati tã videlicet ex regestis apostolicę sedis in quibus priuilegium Honorij,& cõfirmatio ipsius Alexandri ecclię Eboraceñ.cõcessa erant contenta quã etiã ex memoria ipsius Alexã.q cõfirmationẽ cõcesserat,& de sua cõfirmatiõe:vtpote de facto ꝓprio memoria habebat:vt.ff.pro suo.l.fi.&.s̃.de rescri p.c.ab excõicato.quã etiã ex actis causæ ad ipsum Alexã.per appellationẽ Cãtuarieñ.Archiepi deuolutę:vt patet in.d.decisa p quę acta apparebat:vt ęxistimo.de diutina possessiõe Eboracẽ.Archiepi & ideò Papa illud potuit in cõtinẽti reuocare,& est simile quod legit,& no.per Inn.s̃.de cõsuet.cũ inter vos.in fi.ar.ff.de act.empt.l.emptorẽ.vel aliter dico:ꝙ quia Papa lite peodẽte,absq; partis vocatione,& causę cognitiõe illud rescriptũ Cantuariẽ.Archiepo in pręiudicio Eboracẽ.epi cõcesserat,illud poterat,& debebat etiã absq; partis vocatione reuocare per illud qd notat Accur.ff.de euic.l.si minor.ar.j̃.de re.iur.c.j.vel dic ꝙ illud reuocauit ex puro officio in modũ atten.vocata parte iuxta ea,quę.j̃.dicã de attentatorũ reuocatione:vel dic ꝙ & si de cõsuetudine,& possessione Archiepi Eboracẽ.notoriè,& fortè nõ cõstabat,tñ cõstabat notoriè de priuilegio,& cõfirmatione Eboracẽ.Archiepi quę non debuerunt per rescriptũ contrariũ lite pẽ
6 dẽ.absq; causę cognitione reuocari:† prætereà debes attendere ꝙ textus nõ loquitur de consuetudine,& possessione huiusmodi assertiuè,& dispositiuè,sed magis sub cõditione vt patet in verbo quẽadmodum qd importat de natura sua cõditionẽ sicut hęc dictio iuxta.& hęc dictio scdm:vt patet ex his quę leguntur,& not.j̃.de ver.sig.c.Abbate.§.pręterea cum pascalis.versu contra quod.& qd.not.in verbo causalis sicut & dictio qui:vt.ff.de leg.j.l.sticum.& de le.iij.l.nuper.hoc enim habet natura rescripeorũ,videlicet ꝙ omnia asserta per tacitam conditionem inducant:puta illam si preces veritati nitantur supra de rescrip.ex parte.cũ similibus:vt sic Papa magis hic videatur statuisse in iure,quàm in facto:vt prædicto.c.cũ inter vos.in fi.& hanc solotionẽ cum prima solutione coniunctam tene,& menti cõmenda.¶ Tertio opponitur:quia licet impetratio facta à principe lite pẽdente nõ facta mentione de lite nõ valeat,vt.j̃.e.c.fi.tñ si in impetratione fiat mentio de lite non valere debet vt notat Inn.j̃.e.ti.c.fi.quia cum princeps aliquid concedit certioratus de impedimento censetur illud tollere,seu super eo dispensare.ff.de excusat.tuto.l.idem Vlpianus.in fine ff de re iudi.l.quidam consulebant in fine & tamen rescriptum cõcessum Cantuarieñ.Archiepiscopo faciebat mentionem de lite:vt patet in antiqua in decisa quam scripsi supra in expositione literæ super verbo,& infra fortè solues,& dices ꝙ non causatur iniquitas ex taciturnitate litis pendentiæ:sed ex taciturnitate priuilegij ecclesiæ Eboracensis:sed hoc nõ est verum:quia imò fiebat mentio de prædicto priuilegio:vt patet in dicta decisa.Prætereà qoia secundum hoc,non bene staret hęc decretalis in isto titulo,vel fortè dices quòd non faciebat illud rescriptum meotionem de consuetudine,& possessione Eboraceñ.ecclesiæ:sed si hoc ponderas solùm adhuc malè stat hæc decretalis in isto titulo:sed deberet collocari in titulo de consoetudine,vel de causa possessionis,vel de restitotione spoliatorum.Quid dicendum?
7 † breuiter respondeo quòd licet iniquitas dicti rescripti,tã ex priuilegio contrario quàm etiam ex consuetudine contraria,& ex possessione diotina Eboraceñ.ecclesiæ arguatur tamen ex litis pendentia,& eius priuilegio manifestiùs conuincitur,atq; confutatur dicta iniquitas:nam & si nusquàm debeat princeps ius alterius per priuilegium suum tollere.C.de emãcipatione liberorum.l.nec auus.ff.ne quid in loco publico.l.secunda.§.meritò.&.§.si quis à principe.tamen tunc potissimè ab hoc abstinere debet princeps cum videt illud ius,de cuius læsione agitur iam est deductum in litem:quia tunc fortiùs est ad tollendum arg.in authenti.vt non fiant iussiones in medio litis.§.primo.& secundo.C.de litigiosis.per totum titulum.& ideò ad hoc denotan
8 dum fuit collocata hæc decretalis in isto titulo.Item † etiã possum dicere quòd rescriptum fundabatur in vno errore iuris,videlicet quia videbatur quòd non deberet licere Archiepiscopo Eboracensi vti priuilegio suo lite pendente quemadmodum ante litis pendentiam vtebatur,& hoc propter dubium quod inducebat litis pendentia,vnde quia iste erat manifestus error iuris,videlicet quòd possessor vsus suæ possessionis propter litis pendentiam priuaretur,ideò ad tollendum istum errorem,& ad declarandum dubium quod illius occasione circa effectum litis pendentiæ inesse poterat,emanauit ista decretalis,& ideò non immeritò fuit sub isto titulo collocata:sed opponens:quia non est verisimile quòd rescriptum Papæ manifestum iuris errorem contineat cum omnia iura in scrinio pectoris sui censeatur habere.C.de testamentis.l.omnium.infra de consuetudine.c.primo.libro sexto.sed respondeo,& dico quòd licet non sit verisimile,tamen est possibile,& quòd licet tunc nullus inferior de hoc cognoscere posit.supra de iudicijs.cap.cum venissent.tamen ipse Papa,vel eius successor hoc percepto illud reuocare debet.trigesimaquinta quæstione nona.c.sententiam.&.c.veniam.supra de in integrum restitutione.cũ ex literis.Vel possum dicere,quòd Papæ non erat expositum,videlicet de consuetudine,& possessione legitima ecclesiæ Eboracensis:vnde cum in casu non exposito,si verus esset,fieret præiudicium litis pendentiæ,& iuri ipsius litigantis:Papa in illum casum illud voluit reuocare:vt hac decretali epistola ab eodem Romano pontifice manifestè rescriptum est.Et ex præmissis patet ratio dubitandi,& decidi ad hanc decretalem.

9 ¶ PRIMO † quæritur vtrum rescriptum Cantuarieñ.Archepiscopi quoad pręiudicium Eboraceñ.ecclesię hic fuerit reuocatum ratione subreptionis an verò ratione iniquitatis:quia textus de hoc nihil aperit & caue quia quęstio vnum supponit,& aliud quærit,quoad suppositum autem dico ꝙ Papa re vera hic nõ reuocauit rescriptũ p expressum sed solũ statuit ꝙ Eboraceñ.Archiepo ꝑiudiciũ nõ faceret quominus &c.vt habet in textu vnde dico quòd quoad alia rescriptum mansit in robore suo potest enim pro parte valere,& pro parte non:vt infra de rescript.si eo tẽpore.li.vj.quoad quęsitum autẽ dico ꝙ tam ratione subreptionis statuit hîc,ꝙ non pręiudicaret quominus &c.vt hîc dicitur.&

primo ratione iniquitatis:vt patet ex his,quę scripsi ex oppositione proximè pręcedenti,& ex his quę hîc notat Ber. in gl.j.& in tribus gl.sequentibus quas omninò mēti cōmēdes:item ratione subreptionis:quia tacuit de cōsuetudine, & possessione ecclesiæ Eboraceñ.j̄.de priuil.dudum.& qd scripsi.s̄.eo.c.in tertio notabili.& qd hîc notat.B.in gl.fi.& quod legitur,& notatur.j̄.de concess.præben.cum nostris. & de consuetud.c.j.li.vj.

01 ¶SECVNDO † quęritur:quid si Eboraceñ. Archiep̄s ante litem motam per Cantuarieñ.Archiep̄m non fuisset vsus priuilegio suo nunquid ꝓpter litis pēdentiam potuisset de iure eidem inhiberi ne vteretur priuilegio illo:donec quæstio diffinitiua sententia terminata foret:videtur ꝙ nō per istam decretalem à sensu contrario arguendo:quia ista decretalis ibi queādmodum &c.in consuetudine,& possessione Eboraceñ.Archiepi principaliter fundari videtur,& fortè rescriptum hîc reuocatum habuit respectum ad illud quia fortè non fiebat in eo mentio de cōsuetudine,& possessione Eboraceñ.Archiepi.Non enim est verisimile ꝙ Alexan.tertius,qui fuit magn⁹ literatus,& qui tēpore suo ædidit multa;iura concessisset prædictum rescriptum si fuisset dictum ꝙ Eboraceñ.Archiep̄s tunc fuisset in possessione cum ius istud sit multum notorium,videlicet ꝙ propter litis pendentiam quis sua possessione spoliari non debet:sed in cōtrarium facit:quia circa statum possessionis rei de qua qua agitur,lite pendente nihil innouari,vel in partis aduersæ pręiudicium de nouo attentari debet:sed debent manere omnia in statu in quo erant tempore litis motę:vt hîc,& in c.sequenti.& in illis tribus capitulis alijs sequentibus:sed cōstat ꝙ si non possidēs tēpore litis motę,lite pendente incipiat possidere ipsi aliquid noui facit:quia facit quod ante factum non erat,& cedit hoc in graue pręiudicium partis ꝓpter cōmoda possessionis,de quibus habetur,ff.de rei ven.l. is qui destinauit.insti.de interdictis.§.cōmodum.j̄.de ꝓbationibus.ex literis.ego aliâs dicam & tu interim cogitabis.

11 ¶TERTIO † quęritur in verbo *consueuistis*.de qua consuetudine hîc loquatur:ad quod respondeo ꝙ nō loquitur de propria consuetudine:sed solum de vsu possessionis.& primo quia dum vnus cōtra alterum ꝓprio iure vtitur,vel vtendo ius proprium acquirere intēdit,& si possit dici pręscriptio dum habet cętera cōcomitantia,videlicet titulum bonam fidē,tempus à lege diffinitum,& rationem de cōsuetudine.c.vltimo.de præscript:si diligenti.&.c.j.e.ti.li.vj.,tamen nō potest dici consuetudo:quia non tendit ad introducendum ius disponens:sed ius dispositum,& formatum:vt veniant notata scribentium super differentia cōsuetudinis, & pręscriptionis quę habes.C.quę sit lon.consue.l.ij.&.s̄.de consue.c.fi.& notaᵗ per Nouellam.de cōsuetudine.c.nō est. li.vj.Prætereà nō est opus præscript.completa in hac materia cū sufficiat sola possessio:vt.j̄.e.ꝓximo.& optimè faciūt quę scripsi.s̄.in expositione literę super verbo consueuistis. &.j̄.in suppletione glossarum,in suppletione vltimę gl.

12 ¶QVARTO † quærit qualiter quoad casum huius decretalis,& quoad materiam huius decretalis dicitur lis pendere,& aduerte quia de hoc tetigi super rubr.in prima quęstione.& propter hîc not.necesse est aliqua refricare.dic ergo ꝙ dicitur lis pēdere nedū per litis contestationem.j̄.de verb.sig.ex parte.ij.sed etiam libello principi oblato.C.qñ li. princi.obla.fa.l.j.&.ij.& si adhuc impetratum non sit.C.eo. ti.l.j.& multò fortiùs ex quo impetratū est.j̄.de ap.suggestū. & fortiùs ex quo negotiū est cōmissum.j̄.de testib.cāmq;.ij. sed fortiùs dū facta est citatio.s̄.de of.del.gratū.scdm Host. prętereà dicit Host.securè dicendū ꝙ nedū illa quę post lit. cōtest.pręsumiᵗ:sed etiā ea quę ante lit.contest.& saltē post citationē attentanᵗ sunt sine libello aliquo ex puro,& mero officio iudicis in statum pristinū reuocanda:vt patet.s̄.de constitu.cum.M.in fine.& clariùs.j̄.de spōsali.ad dissoluendū.j̄.de accusatio.olim.in quibus nec dici potest,ꝙ lis fuerit cōtestata ad idē.j̄.e.c.j.&.c.fi.qd etiā facere debet iudex

13 à quo appellatum est.j̄.de ap.cū teneamur.† sed in titulo de rest.spo.offertur libellus,& seruaᵗ ordo iudiciarius:vt patet de rest.spo.olim.& tribus capitulis sequentibus.&.c.fi.e.tit. hîc aūt de plano negotium expediᵗ,& in his differt iste titu

14 lus ab illo scdm Host.† sed qd dicit Host.de citatione dicit Collect.intelligendū de citatione formali:vt cle.ij.j̄.eo.vbi habes in gl.ea quę ṗdicta sunt.Item qd dicit de impetratione rescripti non videtur probabile scdm Colle.ar.eorū quæ no.ipse Host.s̄.de resti.spoli.ex cōquęstiōe nisi saltē citatio simplex vigore rescripti impetrati pręcessisset ar.prędi.cle. ij.à contrario.sicut nec sola libelli oblatio inducit litis pendentiā absq; citatione:vt notat Ber.de libelli oblat.c.j.& vt lit.nō contest.c.vno.tñ per præmissa & etiā per citationē dicitᵗ negotiū cœptum quoad officiū iudicis in aliquib⁹ exercendū:super quo vide no.pręsertim per Guliel.de mōte Laudunoin prędi.cle.ij.vbi notat etiā Laudinus ꝙ nō sufficit sola cōmissio,nec obstat de testib.c.cām.in fi.quia speciale est ibi in literis apostolicis,vel priuilegijs,quę impetranᵗ super aliquo negotio iam iudicibus cōmisso tacita veritate.istud aūt obtinet gñaliter in alijs:item super hoc qd dictū est in ti.de resti.spo.requirit libellū,& ordinē iuris remittit Collectarius ad collecta sua:vt lite non cōtest.accedēs.j.ad not. Inn.de rebus eccl.nō alie.c.epi.& ad no.Card.e.tit.in rubri, li.vj.& tangit vnū dictū Card.qd scripsi.s̄.eo.in rubri.in.iij. q.Supple gl.in gl.j.ibi:*Apostolicæ sedis vt dicebat*.in gl.ij.in fi. scdm Tācredum.&.j̄.de rescript.c.statutū.in prin.li.vj.& de concess.prębē.c.ij.e.li.in gl.iij.ibi de dilapidatione,vel fuga. ff.de his qui in frau.cre.l.ait pretor.§.si debitorē.& ibi.c.ij. Fallit etiam in casibus ibi notatis in quibus fit sequæstratio. in gl.vlt.ibi *specialis*.secus in cōsuetudine quæ nihil operareᵗ

15 quātum ad hoc.vt.s̄.de vsu palij.c.ex tuarum † nisi per eam tale ius acquireretur nō personis personaliter,sed ecclię realiter,& sic adeo inueterata esset ꝙ ipsius cōtrarium non sit memoria.j̄.de verb.sig.c.super quibusdā.scdm Host.super quo vide quæ scripsi.s̄.e.c.in.iij.q.& in expositione literæ super verbo consueuistis.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus c.laudabilem.& quæ huius dubitandi & decidendi rationes.Idemque ad matrimonium spirituale extendi.nu.2.*
3 *Aedificatum,pendente nouo opere,quo casu non demolitur.*
4 *Innouata,lite pendente iuris quærendi,faciendæq; rei causa qñ reuocētur.*
5 *Alienata à non litigatore in non litigatorem non reuocari.*
6 *Innouata in damnum litis in edictum incidere fallit.vt nu.7.*
8 *Gratiā canonis,pendēte matrimonij lite facta valere,& quomodo accipiendum.nu.10.*
9 *Clericus matrimonij accusat⁹,interim debitū reddēs,sitne irregularis.*

CAP. II.

Laudabilem. Cas.Lite pendente super cōiugio nō interdicitur cōiungibus carnale cōuiciū:communis diuisio:secunda ibi *ad quod*.¶ Expone literā *accusari*.† siue ad separationē vinculi propter perpetuum impedimentum siue thori propter adulterium & hoc placet Laurentio:quia cum agatur ibi de crimine licet ciuiliter accusatio pōt dici qd nō est in primo casu vterq; tñ intellectus ꝓcedit quantū ad titulū,ratio aūt dubitandi est:quia si dicaᵗ matrimoniū nullū in copula imminet periculū incestus:si agatur ad separationē videt copulans sibi pręiudicare ratio decidendi:quia lite pēdente non priuatur quis possessione scdm Io.de Lignano.&.j̄.sequiᵗ

2 in antiqua.† *Antequā diu dissimulari possit,vel potius sustinerē ad quod breuiter rñdemus quòd cū Alexand.tertius aperte prohibeat ne ad inuicē iusta causa fiat examinatio separētur,& Symachi Papæ contineat institutum:vt prælatus aliqui accusatus antequam ea,quæ obijciūt luce clarescāt,relinqui nō debeāt à subiectis in pñti articulo.* Et postea sequitur in texto *quòd coniugum*.&c.& de decreto Alexandri habes de officio delegati.causam.de diuor.porrò ad idem Luci⁹ tertius de cognatione spirituali.cōtracto. & de instituto Syma.Papę habes.viij.q.iiij.nonne.concordat.xvj

dat.xvj.q.iiij.volumus.xv.q.vlt.c.vl.ante probatam,& secutam ex eo sententiam.de officio delega.c.iudex.lib.vj.tunc enim erit notorium de coha.cleri.vestra.ff.de regulis iuris.l.res iudicata.de statu homi.l.ingenuum.de renunc.in præsentia de coniugio seruorum.proposuit.xxxiiij.dist.si coius.'qd habet & in cuius quasi possessione est tempore accusationis ne fit contra.j.de sponsalibus.cum locum.& de hoc.s.de resti.spo.ex transmissa.secundum Host.& hoc satis probat verbum suspendendum secundum Nouellam'*priuari*.subaudi à iudice,deneget tamen pars ne sibi fiat præiudicium: super quo vide,quod notatur.j.de coniug.seruo.proposuit.vel ne damnet conscientiam suam.j.de sent.excom. inquisitioni.nec obstat de re iudicata.c.tenor.vt ibi no.in vltima gl.

¶ PRIMO † quæritur quid?si quis agat ad demoliendũ
3 nouum opus petens prohiberi reo,ne deinceps attentet similia,nunquid ædificatum post citationem sit demoliendum,quasi lite pendente attentatum?Respondet Hostië.ꝙ non,si ædificans erat in quasi possessione iuris ædificandi ass contra.j.de appellationibus.significante.nisi aliud fieret ex iure illius edicti.de noui operis nunc.&.j.de ope.no.nun.c.j.& per totum:secus si detur,quòd opus factum à tempore motæ litis debeat demoliri:hęc enim verba non ad lapilli iactum,vel ad citationem factam,sed ad tempus litis contestatę tantùm sunt referenda.j.de verbo.significa.ex parte.secundo.

4 ¶ SECVNDO † quęritur nunquid cum litigatur super re fienda,vel non fienda:aut super iure quęrendo,vel non quęrendo,& aliquid super illa re,vel super illo iure de nouo fiat,lite pendente,sit locus reuocationi per modum attentati,verbi gratia,pone quòd expectans qui acceptauit beneficium vigore suę gratiæ expectatiuę:& nondum fecit sibi ꝓuideri,petit pronunciari huiusmodi canonicas,vel ordinario collatore,seu competitore,aut alio ratione sui interesse,contradictore se opponente,& interim,lite pendente,executor dictę gratię prouidet ipsi expectanti,vel alter habens aliàs potestatem de beneficio prouidẽdi prouidet alteri expectanti.Vel pone,sicut fuit in facto,quòd magister Ioannes blanchardi Decanus Leodiẽsis,qui obtiouit à domino Gregorio Papa.xj.gratiam de prima præbenda ecclesię Leodiensis vacatura,quam intra mensem duxerat acceptandam suo decanatui Leodieñ.vniendam,& cui prębendam postea vacantem vigore dictę gratię intra mensem receptauit:& cum capitulum Leodieñ.vnioni se opposuisset:lite super hoc per appellationem ad curiam deuoluta,causaq; huiusmodi commissa domino petro Flandrini tunc dyacono cardinali,cuius,& sacri palatij tunc eram auditor Decanus petebat declarari gratiam,& acceptationem ipsius esse canonicas:& ad vnionem procedendũ esse.Capitulum de subreptione dictę gratię opposuit:liteq; huiusmodi sic pendente,executor prędictę gratię dictam præbendam dicto decanatui vniuit:quæritur nunc vtrum collationes,& vnio supradictæ per modum attentati veniant reuocandę?& videtur quòd sic per.c.cum.M supra de constitutionibꝰ.in fine.ibi enim quatuor recepti super numerum petebant sibi de fructibus excrescentibus prouideri:& tamen Papa mandat reuocari in irritum quęcunq; ab alterutra partium in præiudicium alterius circa ꝓbendas,vel possessiones fuerũt innouata:sed in contrarium,quod scripsi in quæstione.s.ꝓxima:id quod habetur supra de in integrum restitutione.cũ venissent.in fine.vbi videtur innui,quòd lite pendente super iure eligendi inter Episcopum,& monachos electio facta à monachis.non est reuocanda per modum attentati,nec aliàs donec lis finita esset:& pro hac parte bene videntur facere,quæ scripsit Inn.supra de constitu.c.cum.M.in glo.quæ incipit cognitione præmissa quãquã tñ fatear ꝙ gl.illa pôt volui pro,& cõtra,& etiã ibi notat Compo.& qd etiam ibi scripsi.in.xv.q.Ipsi enim ibi in hac conclusione conueniunt ꝙ licet cum de dñio,vel quasi agitur alienans incidat in vitium litigiosi:secus tñ est cum nõ agitur de dñio,vel quasi,sed petitur res tanquam debita:super quo etiam omninò videanť quę scripsi de arbitris c.ex parte.in opposisione.ij.& in remissionibꝰ quas ibi dedi.& in prędicto.c.cũ venissent.in quarta oppositione.& facit in auth.litigiosa.C.de litigiosis:sed pro prima parte faciunt de iure patronatus.ex literis.de præben.c.inter cętera.Quidam verò circa hoc sic distin-
5 gunt:quia aut agitur de facto alterius dictarum partiũ.† In primo casu,aut agitur de alienatione fienda per tertiũ,& in tertium:& tunc dico ꝙ tenet,nec reuocatur per modũ attẽtati,siue fiat à cõi dño,siue ab alio:quia prohibitio huius tituli non respicit nisi partes inter quas agatur & hoc verum regulariter.Fallit,in casu capituli primi,& secundi.j.e.li vj.& in casu cle.ij.infra.e.prout scripsit Nouella in prædicto.c.ij.Aut fit à tertio:sed in alterum ipsorum litigentium,& tũc aut fit à cõi dño,& tunc nõ valet nisi facta fuerit à principe cũ expressa mentione litis:vt notat Inn.j.eo.c.si.additione,quam Nouella ibi scripsit.Aut fit ab alio,quã à cõmuni domino:& tunc etiam fiat in alterum litigantium valet,& tenet,nec reuocatur:& sic procedit,qd habetur.j.de re iudica.c.Abbate.li.vj.Si verò fit innouatio per alterũ litigantiũ,& tunc aut quæritur vtrum incidat in vitium litigiosi:& tunc dic ꝙ non:quia illud nõ habet locũ,nisi dum agitur de dño vel quasi:vt.d.auth.litigiosa.& sic procedunt quę scripsi in d.c.cum.M in.xv.q.& in.d.c.ex parte.in.ij.oppositione.Aut quęritur vtrum incidas in pœnã edicti.videlicet:vt sit locꝰ
6 reuocationi per modũ attentati.& tunc † dic,ꝙ aut per innouationem prędicatur liti circa statum possessionis,& tunc dico.quòd sic vt hic &.c.proximè prętedẽti: vel circa statum litis:& idem:quia tunc locũ habent mens,& verba istius edicti:vt si possessor rem alienaret in potentiorem,vt impediret litẽ,vel litis executionem:tunc enim:quia cederet hoc in prędicium litis,& partis litigantis per modũ at-
7 tentati reuocari deberet argu.in duobus c.ꝓximè seq.† Aut innouata non cedũt ad immutationẽ statꝰ possessionis,nec in aliud prędicium litis,aut partis litigantis:& tunc nõ incidat in istud edictum argu.eorum,quæ scripsi.s.e.ti.sup rubr.in.iij.q.versu:sed nunquid licet arg.j.de præben.c.licet Episcopus.vbi dicitur qd ordinarius potest prouidere de ecclesia possessa per alium,illo nõ vocato,eò ꝙ per hoc illi nõ præiudicatur:& hoc notauerat Inn.j.de pręben.c.de multa per qd videtur quęstio determinata,ꝙ valẽt alienationes atq; vnio in casibus merę quęstionis principalis:dummodo vlterius non procedatur,videlicet ad immutationem status possessionis,vel status litis:& hoc videntur voluisse Inn.& Cõpo.in prædicto.c.cum.M.in eo quod dicunt quòd licet litigetur super iure ad rem collatio nõ impeditur,nec reuocatur arg.de præben.dilectus filius.& de concess.præbẽdę.c.ex parte Astensis & qualiter respondeatur ad.c.inter cętera.vide ibi per Inn.sed caue:quia licet ex vi edicti non esset fortè fienda reuocatio:si tamen negotium esset plenè aduocatum ad Papam fortè propter manus appositionem,& tacitam inhibitionem reuocaretur quòd factũ esset post huiusmodi aduocationem arg.j.de appellationibus.vt nostrũ.& qd ibi scripsit Nouella in magna gl.versu vel dic hoc speciale esse,& versu sequenti.& quod ibi scripsi in additione,& maximè si super potestate faciendi,seu conferendi agať,vt cum opponatur surreptio contra gratiam,cuius pars est executoria.de officio delega.si super.li.vj.vigore cuius fuit facta vnio,vel ꝓuisio:tũc eñ nedũ,ipsa ptãs:sed etiam vsus ipsius potestatis per adoocationẽ,& manus appositionẽ cẽseť cuilibet inferiori offerri,& in ipsum Papã trãsferri:vt.d.c.vt debitus.& qd scripsit Inn.in.c.cũ.M & in.d.gl.cognitione ꝓmissa.& gl.seq.de hoc dicã in discursu huius tit.

8 ¶ TERTIO † quęritur qd si matrimonij accus.pẽ.alter cõiugũ dispẽsationẽ impetrauit.Card.j.e.li.vj.in rub.tenet ꝙ valet:sed Collecta.dicit ꝙ posset esse verum altera parte consentiente de nouo:quia cum ab initio nullum fuerit altera parte reconualescere non potuit ar.j.de eo qui duxit in matrimonium.c.j.&.c.si haberet,ad nouum enim concos

ſum poſt diſpenſationem, alia pars cogi nõ poſſet, & ſic nec matrimonium nullum confirmari: vt.c.non debet.de conſanguinitate.&.c.nõ firmatur.de re.iur.li.vj.& q̃d vtrobiq; notatur. ſaluo q̃ ſi altera pars impedimẽtũ ſciuiſſet ad hoc cogi poſſet ſecũdum eum propter illius odium de bigamis.c.debitum.&.c.nuper.de renunc.quod in dubijs.&.c.admonet.& q̃d vtrobiq; no.per Inn.& quia cũ voluerit cum ea cõtrahere.ſi ad hoc compellitur non fit ſibi iniuria.ſ.de re.iu.ſcienti.li.vj.ſubdit etiam q̃ ſi accuſator pendente accuſatione impetret habilitationem nõ valet: ſecus de accuſato: vbi accuſator nullam pœnam pati debet, remittit ad Inn.de ele
9 ctio.dudũ.ij.† Item ſubdit notari per Ioã.xxxiij.di.ſi cuius. q̃ ſi matrimonij accuſatione pendente clericus de mandato iudicis vxori debitum reddit irregularitatem non incurrit.inducit notata Bernar.de cõiugio ſeruorum propoſuit. ſed Hoſt.in ſumma de bigamis.§.quot ſunt ſpecies.verſu.ix. notat contrarium & etiam Bartolomæus vbi.ſ̃. Ipſe autem Collectarius credit quòd cum talis hoc caſu non habeat reſiſtere mandato iudicis, cum de periculo animę non agatur. de reſtitu.ſpo.literas.iudicis præceptum eum excuſat, & q̃ hîc tenet Inno.de ſenten.excom.c.inquiſitioni.niſi vbi forſan fornicatio notoria eſſet: quia tunc à mandato iudicis ex iuris beneficio excuſatur, & ſaltem põt ſibi remediare per appellationis obiectum propter quod de coacto voluntarius efficitur, ſcandalumq;, & deformatio eccleſię in talis ꝓmotione generaretur: vt dicit Archi.in prædicto.c.ſi cuius. & Io.an.in.c.quod quis.de re.iur. Dicit autem finaliter Collectarius quòd opinio Hoſti.videtur ſecurior propter ſacramenti defectum. & quia hoc caſu neceſſarius non eſt dolus, & hanc opinionem credo veram per ea quæ ſcripſi in prædicto.c.debitum.de bigamis.& in.c.altercationis.eo.titu.li.
20 vj.† Caue tamen quia quoad illud quod in principio dixi poſt Collectarium diſpenſationẽ ſuper matrimonio ab vna parte accuſatione pendente obtentã nocere alteri parti quę ſciuit impedimentum. reſiſtit Io.de Lignano dicens ſe nõ cõcipere, q̃ abſq; nouo conſenſu diſpenſatio huiuſmodi validet matrimonium. Aliud eſt enim habilitare contrahentes aliud contrahere, nec ex vno alterum inferri poteſt.ff.de minoribus.l.papinianus. nec enim conſenſus primus ad hoc ſufficeret de electio.auditis.& de re.iur.non firmatur.libro ſexto.neq; circunſcripto conſenſu hoc poſsibile cum ſolo conſenſu perficiatur matrimonium de ſponſalibus.cum locum.xxvij.q.ij.ſufficiat. Subdit tamen poſſe diſtingui: quia aut ante diſpenſationem fuit per partem aliam contradictum, & tunc quia per contradictionem à primo conſenſu videtur receſſum, obtinet quod ſtatim eſt dictum: aut non fuit contradictum, & tunc ſine nouo conſenſu diſpenſatio operatur effectum: quia primus conſenſus ſemper durare videtur: ſed breuiter hoc non placet mihi, niſi per aliqua ſuperuenientia ſigna appareret de continuatione conſenſus. ar.eorum, quę leguntur, & notantur de deſponſatione impuberum, ſi infantes. in principio.libro ſexto. Item ſubdit Collectarius, quòd iudex quicunq; citatione facta ſaltem formali inhibere poteſt, inducit de ordine cognitionum tuam & probat quia hoc poteſt iudex appellationis. de appellationibus Romana.&.c.non ſolum.libro ſexto. ſed ille non niſi poſtquàm incępit cognoſcere de cauſa appellationis.ex prædicto.c.non ſolùm.ſcdm eum & ſic non facit pro, imò contra. vnde ſubdit quòd curia ſeruat quòd nõ inhibeatur, niſi poſt lit.conteſt. ſuper quo remittit ad notata.de appellationibus.c.ſignificante.de quo ſcripſi.ã.e.ti.in rubri.in.iij. q.verſu.ſubdit autẽ.&c.

SVMMARIVM.

1 *Decretalis eccleſia.j.& .4. vt lite penden.& eccleſia.de conſtitu.ſupra vnius progreſſum. Et eis quæ ſpecies inſit.*
2 *Locationem in ſpecie.c.j. vt lite pend.initam fuiſſe verius eſt.*
3 *Suſpenſa in rem actione, in commiſſum agi poſſe.*
4 *Subrogationem varij eſſe generis.& nu.17.& quando in qualibet ſuis extenſio & quid in ſurrogatione rerũ & perſonarũ.nu.7.& 8.*
5 *Subrogatam actionem eius, cuius loco ſuffecitur naturã induere. Idẽ q̃ iuris eſſe in cumulatione actionis lege facta.nu.6.*
9 *Scientem, doloque deſinentẽ poſſidere in edicto de litigioſis incidere.*
10 *Litigioſæ rei ſubſtitutam vitio eodem affici.*
11 *Litigioſi modum duplicem eſſe. Et in quibus cauſis, actionibusue litigioſi vitium contrahatur.nu.12.& 13.*
14 *Litigioſam rem alienantis, & accipientis pœna. An vtriuſque ſcientia requiratur. Et quo caſu alienari poſſit.nu.15.*
16 *Dominium ſine traditione quæri fauore eccleſiæ.*
18 *Citatione in quibus actionibus litigioſa res fiat.*
19 *Conſtitutionis rem litigioſam prohibentis alienare effectus.*
20 *Delictum perſonæ an eccleſiæ noceat.*

CAP. III.

1 ECcleſia.j. pars eſt infra.c.proximo.& ſ.de conſtit.c.eccleſia, † & debent ſic iſtę tres cõſtitutiões ordinari. Primò legitur iſta, vſq; ad.§.prohibemus. Secundò ſequens vſq; ad finem. Tertiò illa.ſ̃.de cõſtitu. Quartò continuatur.j̃.c.prohibemus.vſq; in finem.& eſt caſus longus omniũ ſimul ſic ordinatarum, & coniunctarum, talis eccleſia ſanctę mariæ in via lata contra Ioannem de Arteya mouit ſuper quibuſdã poſſeſsionibus corã Laurentio iudice quæſtionem. vt patet hîc in prin. lite conteſtata. Idem Ioannes poſſeſsiones illas tranſtulit in monaſteriũ ſancti Siluestri. demum. B. ſenator occaſione cuiuſdam ſtatuti ſui in quo continebatur quòd ſi quis rem litigioſam lite pendente transferret in alium, hoc ipſo poſſeſsio auferretur poſſeſſori, & aſsignaretur petitori, ſpoliauit monaſterium poſſeſsionibus illis, & eas reſtituit eccleſiæ ſanctæ Mariæ: vt tangitur ſupra de conſtitut.c.eccleſia. poſt modum ſentẽtia ſenatoris fuit reuocata per ſucceſſorem, & per quendam conſiliarium capitolij, & eccleſia ſanctæ Mariæ ſpoliata, & monaſterium reſtitutum. lite illa pendẽte. Cœleſtinus Papa cauſam hanc ad ſuam præſentiam reuocauit, poſt quam reuocationem diuerſæ ſententiæ latæ fuerunt per ſenatores, quandoq; pro eccleſia, quandoq; pro monaſterio tandẽ monaſterium eaſdem poſſeſsiones alij locationis titulo aſsignauit. vltimò coram Inn. eccleſia ſanctę Marię petijt reſtitutionem illarum poſſeſsionum quibus per dictum conſiliarium capitolij iniuſtè fuerat ſpoliata Inn. autẽ auditis hinc inde propoſitis quicquid attentatum fuerat per ſenatores, vel alios à tẽpore illo quo Cœleſtinum ad ſe reuocauit negotium & decernit irritum, & inane: ſed & quia eidem conſtitit præfatam eccleſiam iniuſtè per conſiliarium ſpoliatã ipſam reſtituendam eſſe pronunciauit. Verum q̃ñ monaſterium ipſas poſſeſsiones in alium titulo locationis trãſtulerat, fecit alias ę qui valentes ſupponi loco illarum ad bonorum virorum arbitrium, & illę ſubſtitutę fuerunt reſtitutę eccleſiæ ſanctę Marię, & quia erant pignori obligatę fecit ipſas redimi, & ſatisfieri creditoribus, qui ipſi Inn. inſtrumẽtum pignorum reſignarunt. & hoc eſt quod legitur, & notatur.j̃.c.proximo. tam in textu, quàm in deciſa. Demũ Inn. reſtituit eaſdem poſſeſsiones monaſterio contra ſententiam B. ſenatoris occaſione ſtatuti latã: vt plenius legitur. & notatur.ſ̃.de conſti.eccleſia. timens autẽ Inn. ne monaſterium iſtas poſſeſsiones ſubrogatas, & ſibi finaliter redditas iterũ alienet, prohibet ne hoc fiat: vt ſi forſan eccleſia de proprietate, ſeu vitio litigioſi agere voluerit inueniat quod valeat euincere, & habere, & ſic loquitur.j̃.e.c.§.prohibemus. & §. ſequenti. & ſic habes totam ſeriem negotij ſcdm Hoſt. & colligitur ex integra quam habes in compilatione tertia ſub titulo. de foro cõpet. licet & aliam habeas de eadem materia in eadẽ cõpilatione ſub ti.de reſt.ſpo. & potes ſic ſummare hãc decretalẽ, qui rẽ litigioſam alienauit ita q̃ rehaberi nõ põt debet ę quiualentẽ ſubſtituere in locũ illius quẽ alienare nõ potuit ¶ Expone literã *ipſius*.ſ.eccleſię, & ſic videbatur vẽdicare ff.de rei ven.l.in rem. Hoſt. *prohibemus*. Secunda pars. *quæ ſucceſſerunt*. intellexerat enim Papa quòd monaſterium ſancti Siluestri poſſederat, & in aliũ trãſtulerat permutatiõis titulo poſſeſſ.

lo possessiones de quibus ecclesia contra Ioánem litem mo
uerat,& quas Ioannes lite iam cõtestata super eis inter ipm
& ecclesiam transtulerat in monasterium:sed hoc non erat
verum quòd ipsas possessiones monasterium permutatio-
nis titulo transtulisset:sed tantùm locauerat:vt in.c.sequen-
ti.Papa tamen scdm quod intellexerat mandat.ſ.ꝙ non alie
nent possessiones quas intellexerat monasterium recępisse
pro permutatione illarum quas litigiosas acceperat à Ioan.
2 secundum Inn.† tu verò intelligas ꝙ hoc ideò dicit:qa pos-
sessiones super quibus fuit mota quęstio principalis fuerũt
translatę in alium titulo locationis,& quia forsan propter
potentiam possidentis rehaberi non poterant fuerunt loco
illarum illæ,de quibus hîc loquitur,subrogatę & sic est hîc
argumẽtum ꝙ res quę succedit in locum alterius &c.vt hîc
per Bernar.in fine secundę glossę.facit de vsuris.c.cum tu.§.
fi.de censib⁹.significauit.§.j.cum concordantijs.ff.de pet.hæ
reditatis.l.sed & si.§.primo.&.§.ꝓ autem quis.in aut.vt im-
mobilia ante nuptias ante finem coll.v.secundũ Host.*transferlantas*.vt.s̃.de constit.c.ecclesia.& ideò ibidem & infra.c.ꝓ-
ximo.ex officio reuocatur quicquid iniustè extitit attenta-
tum Host.*alienare*.& si post tale mandatum receptum alie-
nauerit non valet alienatio de dolo,& contumacia.verita-
tis in fine.Host.præsumatis timebant de alienatione:quia
forsan monachi dilapidatores erant,& quia res alias primò
alienauerat ar.j̃.de præsum.mandata.ideò petijt sibi de ec-
3 clesia prouideri: *vt si ecclesia*.† Tertia pars de proprietate ꝓ-
sequendo rei vẽdicationem quam proposuerat.& sic est hîc
argumentum expressum ꝙ si pendente lite super proprie-
tate volo libellum offerre de rei commissione possum hoc
facere primo libello suspenso.ar.de causa pos.pastoralis.nec
obstat quomodo,& quando iudex auth.qui semel.quia ibi
verum est non reus propter delictum suum illud priuilegiũ
amittat:vt in casu isto.& de hoc notatur in prędicto.c.pa-
storalis *voluerit*.quasi diceret in oppositiõe sua est verum de
primo,vel secundo agat.cum hæc duo sub disiunctione po
suerit ar.s̃.de rescript.inter cætera.in vanum quoad rem li-
tigiosam recuperandam siue de iure litigando quod non fit
sine laboribus,& expensis.ff.de minoribus.l minorib⁹.xxv.
annis.siue etiam de facto propter potentiam detentoris:vt
patet in eo quod legitur,& notatur.de rebus eccle.non alie.
c.ad audientiam.§.fi.in principio.quantum enim ad mona-
sterium nũquàm in vanum laboraret:vt infra.e.c.j.vel etiá
hoc ideò dicit:quia si monasterium non sentiret lucrum ex
contractu prolari non deberet ex eo sustinere damnum.ar.
xvj.q.vj.si episcopum.secundum Inno.ad quod forsan infra
redibo.¶ Primò opponit̃ quia hîc videtur innui ꝙ res sur-
rogata in locum alterius sortitur naturam illius in cuius lo-
cum surrogata est de quo tetigi supra in expositione super
verbo successerunt & de quo hîc per Bernar.in gl.ij.contra
quod opponitur:quia nummus ex re furtiua redactus fur-
tiuus non est ar.ff.de furtis.l.qui vas.§.vltimo.&.ff.de petit.
hæreditatis.l.item veniunt.§.cum prędiximus.&.C.de rei
ven.l.si ex ea.remittit Nouella de hoc ad notata infra de pe-
culio clericorum.c.inquirendum.in gl.secunda.¶ Henricus
autem volens pleniùs tractare materiam huius brocardi
4 † distinguit istam materiam in duas partes principales:qa
alia est subrogatio actionum alia surrogatio rerum.De sur-
rogatione actionum tria membra distinguit:quia aut fit in
via suppletionis,aut fit in via propriæ surrogationis,aut fit
in via proprię cumulationis.De surrogatione autem actio-
nis quę fit in via suppletionis quod fit vbi verba,& mens
legis deficiunt circa actionem dandam in aliquo casu,& ta-
men in modum suppletionis fit extensio,& datur vtilis;vt
ff.si quadru.pau.se.di.l.penulti.& de seruo corrupto.l.in tã-
tum.§.primo.dicit quòd tũc sortitur naturam eius cuius lo-
co surrogatur:vt.ff.de noxali.l.electio.§ si his.& de relig.l.os
sa.§.si locus.& si ex noxali causa agatur.l.ij.§.j.in fine.& præ-
dicta.l.penultima.& hoc verum præterquàm in his pro-
pter quæ fuit subrogatio & in eo casu quo supplet ei,quia
tunc deuiat ab eius natura:vt patet in iuribus supradictis.
5 ¶ † De subrogatione autem propria actionis loco actionis
dandæ:vt cum in locum mortui,vel reiecti fit missio:vt ff.
vsufructu.l.vetus quæstio.cum.l.sequẽti.dicit quòd si fit sur
rogatio per.l.sortitur naturam.&c.nisi in eo propter quod
fuit facta surrogatio:vt institu.de actionibus.§.fuerat.C.de
rei vxo.actione.l.vna.in principio.ff.de dolo.l.non debet.&
de doli exceptione.l.apud cellsum.§.aduersus.Si autem fit
per hominem.i.per conuentionem partium sortitur na-
turam primæ quantum ad principale debitum non quan
tum ad accessoria:ad quę minimè extenduntur,vt mihi
condemnatus es in centum mihi competit actio iudicati
ad centum,vt executio fiat in centum.ff.ne ius fiat ei.l.mis
sum.pone stipulor illa centum animo nouandi fit surroga-
tio quantum ad principale non quoad exequutionem.ff.de
re iudi.l.iiij.§.si ex conuentione.C.de rei iudi.l.ij.facit.ff.de
separationibus.l.j.§.illud.& de iure do.l.cum in fundo.§.si
fundus.secundo responso.nec obstat.ff.qui pot.in pig.ha.l.
creditor acceptis.&.l.qui prior.in principio:quia ibi facta
fuit nouatio tam in principali,quàm in pignoribus secun-
6 dum ibi notata in gl.† De cumulatione actionis,quæ fit
per.l.dicit quòd sortitur naturam primæ:vt.C.de execu.rei
iudicatæ.l.secunda.&.C.ne filius pro patre.l.prima.&.ff.de
his qui deiecerunt.vel effu.l.prima.§.si filius,& de peculio.
l.tertia.§.fi.saluo quod legitur,& notatur.ff.de peculio.l.ter-
tia.§.idem scribit,& de noxali actio.l.quoties.Si autem fit
cumulatio per conuentionem partium,& cumulatur actio
æquè principalis,æquè principali cessat regula:quia quæli-
bet retinet naturam propriam.vt.ff.pro socio.l.si quis.&.l.
qui societatem.& de petit.hæredit.l.item veniunt.§.cũ prę-
diximus.& de constituta pecunia.l.item illa verba.§.quod
dicitur.&.C.de communia de leg.l.fi.fallit.ff.de donat.l.qui
id quod.& est ratio.ff.de re iudi.l.ne ex liberalitate.Item tal
lit.ff.de constitut.pecunia.l.tertia.secundum vnum intelle-
ctum.Si autem accumulatur actio actioni.ff.si quis cau.l.si
cum.§.qui iniuriarum.secundum Lambertum in prædicto
§.qui iniuriarum.& Pet.de bellapertica.in prædicto.§.fue-
7 rat.† De subrogatione rerum dicit quòd si fit à iure sorti-
tur naturam &c.saltem ad illud propter quod fit subroga-
tio.&.ff.de iure do.l.res.si certum petatur.l.cum quid.&
idem si fit ab homine respectu eius propter quod fit surro-
gatio:vt hîc.&.ff.de donatio.inter virum,& vxorem.l.vxor
marito.&.l.si donatæ.§.si sponsus.& de condi.& demon.l.fi-
liæ.§.Titio.& de leg.tertio.l.fideicommissa.§.si in rem.in fi-
ne.&.lxxxiij.di.c.fi.&.lxxxiiij.di.c.primo.Si autem fit sur
rogatio rei ab homine ad alium finem quàm ad illum pro-
pter quem fit surrogatio,& tunc si ille finis sit fauorabilis,
& eadem æquitate,seu ratione fulciatur,sortitur naturam
primæ.ff.de leg.secundo.l.imperator.§.fi.cum.l.sequenti.ff.
de iure do.l.ita constante.sol.ma.l.si rem,& precium:si pars
hæreditatis petatur.l.cum multi.quod metus causa.l.videa-
mus.&.l.si ipsa de hęrrditate,ve.actione vendita.l.vendi-
tor.de vsuris.c.cum tu.§.finali.aut non.& tunc non sortitur
naturam &c.vt.ff.de furtis.l.qui vas.§.finali.& de statu libe.
l.tertia.§.sanè.& harum legum ratio est:quia precium non
contractat inuito domino,& ne res & precium sint furti-
ua,& ne pœna extendatur vltra mensuram delicti,& vt pœ
næ restringantur.ff.de pœnis.l.interpretatione.infra de re-
gulis iuris.c.in pœnis.libro sexto.ff.de leg.secundo.l.cum pa
ter.§.dulcissimis.ff.de hęredi.vel actione vendita.l.vendi-
tor.ex.§.fi.vel dic aliter in hoc vltimo membro,videlicet cũ
ad aliũ finẽ &c.qa aut actio cõpetit ad rẽ singularẽ,& singu
lariter,& tũc siue sit in rem,siue in personã ꝑtium nõ succe-
dit loco rei:vt.l.qui vas.§.fi.& prędi.§.sanè.Fallit re perẽpta.
C.de rei vẽ.l.mater.ff.de neg.gest.l.vlti.sed si cõpetit ad vni-
uersitatẽ.tunc siue sit realis,siue personalis,siue mixta ꝓciũ
succedit loco rei.vt.l.si rẽ.& precium.&.l.imperator.§.si tñ.
cum.l.se.&.l.venditor.circa medium.ff.de hæred.vel actio.
8 vendita.† De subrogatione personarũ dicit ꝙ si fit sub noĩe

dignitatis,sortitur naturam &c.lxxxxiij.di.c.si.lxxxxiiij.di. c.primo.§.de officio dele.c.sanè quia.&.c.quoniam Abbas. sed si sub nomine proprio secus:vt ibi à contrario,& de iure patronatus.c.vno.in fine.li.vj.& pro vtroq; membro de rescript.si gratiosè.e.li.& quòd scripsit ipse Henricus.infra de præscript.illud.Ego autem prędicta nolui hîc examinare,licet noluerim prętermittere dicta Henrici.Consideraui enim quòd nimis extrauagant.& à materia tituli,& à materia decretalis.forsan dicam in prædicto capi.inquirendum.

9 ¶ † Secundò opponitur quia non videtur quòd de vitio litigiosi non possit ecclesia agere contra monasterium eo ꝙ nunquàm actum fuit contra illud:sed ad hoc respondet Inno.dicens quòd imò in casibus contra monasterium de vitio litigiosi agi posset & primò si monasterium scienter rē litigiosam accœpisset,& eam possideret:vt.C.de litigiosis.l.vltima.Secundò si nō possideret,sed possedisset,& dolo desijsset possidere:vt.ff.de pet.hære.l.nec vllam.§.item si quis dolo.&.C.de alie.mu.iud.causa facta.l.vna.Monasterium autem dicebatur hîc in fraudem alienasse, & sic dolo desijsse possidere quod si verum erat tenebatur,& de vitio litigio-

10 si.rei ven.vt legibus allegatis.† Sed quęres quare prohibentur alienari res,quę successerunt in ius litigij,seu rerum litigiosarum,cum etiam de alijs sit satisfaciendum:vt in sequēti.c.dicitur.& cum ille non plus quā alię sint obligatæ?Respondet Inn.quòd monasterium specialiter suberat Papę,& ideò debuit ei cauere quantum potuit ne sua etiam mobilia alienaret,seu perderet.Refert tamen alios dicere quòd sicut pro re litigiosa datę sunt ita iure illarum censentur per iura allegata ad finem glossę secundę.& in oppositione proximè præcedenti:sed oppones:quia saltem ex causa transactionis rem litigiosam licet alienare.C.de litigiosis.l.penulti.sed respondet Innocen.illud verum esse,nisi in fraudem fieret,sicut hîc fiebat.dicit etiam quòd licet super his transigere liceat tamen non eas licet permutare.dicit etiam quòd Papa in negotijs quasi semper ex prouisione procedit quod perpetuò menti commenda,de qua prouisione remittit Host. de accusa.ad petitionem occasione quorum,& notatorum hîc per Bernard.hîc in gl.iij.quę incipit *pœna litigiosi*,& per Hostiē.hîc in magna gl.quę incipit, *litigiosa res dicitur*.tractat hîc Henricus duos articulos.Primus est quādo res,vel actio dicatur litigiosa,vel non Secundus est qua pœna puniatur alienans rem litigiosam:ideò de istis duobus articulis duas primas quæstiones formabimus.

¶ PRIMO † ergo quæritur quando res,vel actio dica-

11 tur litigiosa,vel non pro quo sciēdum est † quòd duplex est modus litigiosi vitium contrahendi vnus est secundum iura antiqua ꝉ.torum.&.C.per litem contest.vt.C.de litigiosis. l.ij.&.l.fi.preterquàm in actionibus vniuersalibus:vt in pet. hæred.& fa.mil.ercis.quia vitium litigiosi ibi contrahitur etiam ante litem contest.vt legitur,& notatur.ff.de pet.hæred.l.diuus.ff.famil.ercis.l.alienationes.C.de peti. hæred.l.si post motam.Secundus modus est secundum iura noua authen.quorum per solam conuentionem,petitionem continentem,vel vna cum petitione factā.tñ iste modus non habet locum nisi in rei vendicatione tantùm.vt in auth.de litigiosis.§.j.coll.viij.&.C.de litigiosis.authen.litigiosa res est.

12 ¶ Item † sciendum est ꝙ vitium litigiosi qñq; contrahitur in actionibus personalibus,siue realibus ita ꝙ ipsæ actiones dicantur affectę vitio litigiosi,& non ipsę res per ipsas actiones in iudicium deductę:exemplū de personalibus peto à te fundū,vel equum actione ex empto,vel alia actione personali res petita tunc non afficitur vitio litigiosi, quin possit in alium trāsferri:sed ipsa actio efficitur litigiosa per litis cōtestationem ita ꝙ post lit.contest.in alium cedi non pōt:sed ante bñ.Exemplum de actionibus realibus:vt rei vendicatione confessoria,negatoria & similibus,& tunc eñ etiam actio realis tñ per lit.contestat.vitio litigiosi afficit, ita ꝙ ante lit.contest.cedi pōt licet cū agit de dominio rei post cōuentionē,& libellum res petita censeatur affecta:sic ꝙ vēdi non pōt:vt scripsit Cy.post Ia.de ra.in prædicta aut.litigio

13 sa in.ij.q.His premissis patet dissolutio quęstionis:† quia si quęris de actionibus personalibus tene qđ dictum est per.l. ij.& si.C.de litig.saluis casibus in prędicta.l.si exceptione.Siris de realibus actionibus tene idem qđ in personalibus: vt dictum est in.l.ij.&.l.fi.allegatis.qa illę leges inter reales, & personales nō distinguuntur ar.ff.de publiciana.l.de precio. de priuil.quia circa.nec etiam quoad reales reperiuntur correctæ.ar.C.de testamentis.l.sancimus.& de appellationibus. precipimus.in fine.si autem quęris de rebus per actiones ꝑsonales in iudicium deductis tene in eis illud vitium nō cōtrahi nec ante lit.conte.nec post.sic intelliguntur no.Inn.de constitu.cum.M.gl.penult.versu sed si possessiones.& infra de exceptionibus.c.dilectę.in fine.vbi dicit quòd motio litis personalis non facit rem litigiosam:si verò quęris de rebus deductis in iudicium per actiones reales vniuersales tñ & tunc tene per solam motam cōtrouersiam vitium litigiosi contrahi:vt dixi.§.Fallit in alienatione necessaria:vt prędicta.l.si post motam.& in rebus quę seruando seruari non possunt.vt prędi.l.diuus.sed si agitur actione singulari,&.de dominio rei tūc fit litigiosa per solam cōuentionē cum petitione,vel precibus principi oblatis,& iudici insinuatis, ac per eum futuro reo cognitus:vt prædicta authen. litigiosa. Si autem ageretur de re diuidenda necessaria litis contesta. C.cōi diuidundo.l.j.in fi.& de litig.l.ij.Fallit vbi esset alienatio necessaria:vt prędicta.l.alienationes.&.ff.de fundo dotali.l.j.&.l.si fundum:vt scripsit Cynus post Pe.C.cōi diuidundo.l.j.in prima.q.& concordat Nouella.§.e.c.fi.dicens etiam post Goff.ꝙ in rebus corporalibus,mobilibus,immobilib⁹, & se mouentibus tantū,habet locū vitiū litigiosi,& nōn in rebus incorporalibus per authoritates allegatas,& idem tenent Azo in summa.e.ti.& Host.& Nouella hîc circa quod omninò vide quę scripsi.§.e.c.dilectus.in.iij.q.

14 ¶ SECVNDO † quęritur qua pœna puniantur alienās rem litigiosam,& ille in quem fit alienatio:dic quòd vterq; videlicet vendēs,& emens ꝓbabiliter sit ignorās,excusatur vterq;.§.de cleri.excō.ministrāte.c.apostolicę.C.de tabula. l.gñali.li.x.scdm Host.hîc sic ꝙ vēditor rē & emptor preciū recuperabūt.de quo per Host.in summa.de ali.mu.iud.cā fa. §.qualiter cōpetat.licet Azo tenuerit.C.de litig.l.fi.& ꝙ alienator nō pōt esse ignorans.& idē ibi innuit Accur. nā imò pōt esse ignorās saltē qñ succedit in ius alterius.ff.de re.iur. c.cū quis in ius.libro sexto.si aūt vterq; sciuit rē esse litigiosam,tūc emptor preciū amittit,& rē vēditor restituit.& vēditor similē quātitatē soluerit qđ & quātitas similis fisco applicat:vt prędicta.l.fi.si aūt vēditor sciebat,& emptor ignorabat tūc emptor qđ suū est,videlicet ꝓtiū à vēditore recuperat,& in pœnam vēditoris qui vitiū litigiosi manifestare omisit vltra exiget à vēditore tertiā partē ꝓcij:vt.l.si allega. sed si emptor sciebat,& vēditor ignorabat tūc fiet ecōuerso quia emptor rē restituet cū tertia parte precij ipsius rei ex idētitate rationis:& eodē mō puniunt donās,& donatarius vt.d.l.fi.Fallit in casibus exceptis ibidē & hîc notatis ꝑ Ber. & Host.vñ versus scdm Abbatē:nō vitiosa dat res:sed si dos cōstituat,vel si legatum,vel si diuisio fratrū,vel si transactū,

15 vel ne pereat timeat.Notat aūt Inn.in prędicto.c.cū.M.† ꝙ licet rei litigiosæ alienatio voluntaria ꝓhibeat,nō tñ necessaria:vt.ff.de rei vē.l.is à quo.&.l.se.notat ēt ibi Cōpo.ꝙ ꝓhibitio huius alienationis fit tantū litigatoribus, videlicet actori.C.de litig.l.ij.& reo.C.de edendo.l.vlti.idē no.Archi. xj.q.j.quia res.sicut aūt nō pōt alienari res litigiosa ita nec obli.ar.C.de re.ali.nō ali.l.vlti.nec obstat in aut.de litigiosis. §.ad hęc coll.viij.quia ille.§.nō vult dicere ꝙ possit obligari: sed vult dicere ꝙ res de cuius hypotheca tractatur & quòd super qua lis mota est,pōt vēdi absq; vitio litigiosi dūmō de ꝓcio rei creditori satisfaciat:vt ibi vñ lis mota sup hypotheca nō afficit rē vitio litigiosi; & sic intelligit scdm Hēri.ille § & adde etiam quę no.per Inn.de elect.dudum.ij.in gl.quidam tamē dicunt versu,alij tamen dicunt vsq; ad finē dictæ glossæ

glossę & quod notatur. lxxxj. dist. tantis de illo qui fecit se ordinari accusatione penden. &c.

16 ¶ TERTIO † queritur in verbo proprietate quomodo potuit hîc dominium sine traditione transferri contra. l. traditionibus. C. de pactis. respondet Collect. speciale esse in ecclesia. C. de sacrosanct. eccle. l. vt inter diuinum. & notatur de consuetudine. ex literis. vel dicit quòd hoc facit surrogatio, & ordinatio Papæ, & ꝙ per hoc non obstat. l. qui vas. §. vltimo. ff. de furtis. quia ibi non est talis surrogatio. sed fortè frustra fit quæstio: quia non apparet de supposito quæstionis, videlicet an traditę fuerunt, vel non traditę, & ideò scribentes cęteri hoc nõ tangunt pręter Lignanum qui furatur hoc à Collect. prout ab eo & à Bartolo consueuit furari ea quę addit. ¶ Supple glossas in glossa. j. in fine. dicit Inno. quòd sufficit habere intellectum: licet nesciamus qualiter fuerit factum. Pe. autem, & Abbas, ac Host. latiùs ponebãt factum: prout posui supra in principio decretal. In glo. ij. in fine. Ioannes. &. C. de rei ven. l. si ex ea. vbi dicit quòd si emerem de pecunia tua res non transit in dominium tuum. Fallit in re empta de pecunia pupilli, vel ecclesię, & quid de pecunia militis ibi notatur vide lecta, & notata de peculio clericorum inquirendum. Dicit autem Lignanus † quòd vbi

17 requiritur vera, & formalis surrogatio stat regula, videlicet ꝙ sapit eãdem naturam, & dicitur vera, & formalis, siue plena qñ à tanta materia surrogata, & formalitate surrogationis primæ rei transit in eandem potestatem in qua erat prima: vt in terminis huius capituli. aut non est vera, & formalis, siue plena surrogatio: sed nuda, & materialis: vt qa emorem de pecunia tua, & tunc obtinet regula contraria: sed dic vt scripsi supra. e. c. in prima oppositione in gl. iij. in principio: vide quę scripsi. s̄. e. c. in secunda oppositiõe. & in prima, & secunda quęstionibus. & ibi fisco nisi ignorantia excuset dixi. s̄. e. in secunda quęstione quę tamen non excusat in facto proprio. de rescript. ab excommunicato. vbi autem dicit glo. & dixi in secunda quęstione precium restituendũ alteri dicas illum liberari si erat ad preciũ obligatus. Si autem seruus emit sine mandato spectatur scientia, vel ignorantia domini, & non serui. Si vero de mandato domini spectatur scientia, vel ignorantia domini, & non serui. Si quis autem rem litigiosam in sacram dedicauerit punitur in duplũ petenti applicandum. ff. de litig. l. penult. & fi. secũdum Hostien. & inde etiam deductam, nec requiritur hîc cõtestatio de hoc. j̄. e. c. j. li. vj. & c. ij. in cle. & ibi *de cuius dominio*. vel quasi ar. instit. de act. §. alia. Hosti. & de re iudi. abbate. lib. sexto. in principio Nouella. & ibi *siue actiones*. de hoc. C. de litigio. l. ij. & authen. litigiosa. & per Nouellam infra. c. proximo. super gl. prima & habet hîc locum tantum in rebus corporalibus mobilibus, vel immobilibus, non autem in rebus incorporalibus, nec hypothecaria actione in aut. de litigiosis. §. ad hoc Hosti. & dixi supra ad finem secũdę quęstionis. sed nec simplex interdictio rei facit rem litigiosam: vt. ff. de litig. l. prima. in prin. & ibi *transactionis*. sed contra quia ex causa transactionis Ioannes in monasterium rem transtulerat: vt patet in auth. ergo non competebat contra eũ actio respondent Laurentius Io. & Tancredus quòd in fraudem facta fuit transactio & idem. Pet. & Abbas Item licet posset transigi non poterat permutari secundum Inno. & ibi, *vel per fideicommissi causam*. ponit hîc Abbas post Vincentium versus quos posui supra ad finem secundæ quæstionis. Scire autẽ debes ꝙ Bart. ff. de litig. l. j. §. primo. circa hanc materiã

18 ponit theoricam dicens, † aut agitur reali, aut personali, aut mixta. si reali, & contenditur principaliter de dominio, vel de eo quod est pars dominij: vt vsusfructus tunc sola citatio facit rem litigiosam, vt auth. litigiosa. & ibi notatur per gl. & idem de ipsa actione. sed si de alio iure concenditur: vt in hypothecaria confessoria, & negatoria res nõ efficitur litigiosa in auth. de litigiosis. l. ij. & idem si de possessiõe. Si verò agitur personali, & non contenditur de ipsa re: sed de opefacto in rę. res non efficitur litigiosa etiam si actio fit in rem scripta de aqua plu. l. quãquã. §. Iulianus. & ibi notatur actio tamen fit litigiosa lit. contest. C. de litig. l. ij. Si autem agitur actione mixta vniuersali olim & hodie fit litigiosa per solã citationem. ff. de pet. hæredit. l. diuus. & famil. ercisc. l. alienationes: sed si particularis res & actio fiunt litigiosę per litis

19 contestationem. C. communi diuidudo. l. j. † Effectus autem triplex erat secundum tempora. fforum. Primò quia impediebatur alienatio: vt. l. diuus. l. & l. alienationes. Secundò qa ille in quem fiebat translatio non poterat in præscriptione sibi cõnumerare tempus sui authoris. C. de pręscript. long. temp. l. j. Tertiò ꝙ si cadebat à possessione non poterat eam recuperare obstante except. vt hîc: hodie verò est additum, quòd contractus super re litigiosa habitus est ipso iure nullus. Item quia accedenti ad contractum imponuntur certæ poenæ quę ponuntur in. l. fi. C. e. Item quia si sententia est lata contra primum reum potest mandari executioni contra eum in quem facta est translatio: v. l. fi. C. de litigiosis. qd plenius declarat ipse Bart. in repetitione. l. creditores. C. de pig. quas poenas intellige si fiat alienatio lite penden. nam si perempta esset instantia, licet tunc duraret vitium litigiosi: vt notat. C. de iudi. l. properandum. §. & si quidem. & ff. iudicatum solui. l. ij. tamen contractus habitus valet: vt prædicta. l. j. C. de lon. tempo. pręscript. res autem litigiosa obligari non potest: vt. l. si filius. §. fi. ff. quæ res pig. ob poss. & notat gl. ff. communi diuidundo. l. j. §. fi. secundum eum & alia vide per eum in auth. litigiosa. & in. l. fi. C. de litigiosis. subdit autem Lignanus quod tangit Cynus. C. de litig. l. fi. in vltima quæstione & etiam quòd ibi tangit Cynus de donatario. in q. ij. approbans nihilominus quod hîc notatur in gl. ne tamẽ facit mentionem de Cy. In gl. vlt. ibi, *parem*. respondes hîc si

20 sciret actori eum non possidere & ibi *delictum*. † Delictum enim personæ in damnum ecclesiæ redundaret si Abbas q soluendo nõ est se liti ingereret improuidè, & damnosè secundum Laurentium & in fine. Idem Inno. vel secundũ eum laborate posset in vanum ad rem litigiosam recuperandam litigando de iure quod non fit sine laboribus. ff. de minoribus. l. minor. xxv. annis. vel de facto propter potentiam detẽtoris de re ec. non alio. c. penulti. vel secundum Host. qui remittit etiam ad notata de solut. c. si monasterium. fieri posse non soluendo. de restit. spo. olim. ij. sed nec in rei venditione condemnatur qui non possidet. ff. de rei ven. Si autem s̄. de iudi. examinata. dicit enim quòd leges poenales per ius canonicum approbatæ: sicut de litigioso patet hîc. & xj. q. j. quia res in ecclesia scitis locũ habent saltem cum tota ecclesia delinquit, facit quòd notatur de ordi. cog. c. ij. de dolo, & contumacia. c. j. secundum Host.

SVMMARIVM.

1 *Statuta vnius ab alio irritanda non esse. & quando non ad imperatorem: sed ad pontificem Ro. appellandum sit.*
2 *Liberationem præsumi instrumẽto penes debitorem reperto: & eo casu viri deferendum iusiurandum.*
3 *Pignerati instrumenti redditione debitorem non liberari.*
4 *Instrumento ob causam tradito, liberationem non contingere.*
5 *Instrumento debitori tradito, eoque rursus creditori reddito, an contingat liberatio. & quid si in eo plures erant obligati. nu. 6.*
7 *Obligatus duobus instrumentis vno reddito, an liberetur.*
8 *Principem donata reuocare concessis literis posse. & quid si donatum confessus sit. nu. 9.*
10 *Donationem principis literis non egere.*

CAP. IIII.

Ecclesia. ij. Summata est. s̄. c. proximo. vbi vide quę scripsi in princ. ante literę expositionem. Expone literã, *spoliata*. per consiliarium capitolij. *restitui*. fortè conditione ex decretali sępe. de restitu. spo. vel fortè propter vitium litigiosi Inn. *ab alijs*. senatoribus q nunc pro ecclesia, nunc pro monasterio diuersas sñas protulerũt scdm Host. Dicit aũt In. ꝙ qa cã vertebat int laicos, & clericos fortè multi ꝑcessus habiti fuerũt & per clericos,

& per laicos de quibus hìc non dicitur:sed opponebatur de
illis contra ecclesiam sanctę Marię quę restitutionem pete-
bat quarundam possessionū *reuocamus*.plus enī est Romanū
pontificē ad se aliquid &c.de ap.vt nostrū.*post restitutionem*.
quia dicebat Ioannes se tenere alias possessiones sub annuo
censu à monasterio.sed Host.intelligit de restitutiōe de qua
dicitur.s̃.de constitu.c.ecclesia.& supplet & post conuentio
nē ecclesię factam de bonis possessoribus & tunc propriè di
citur istos ex alienatione incidisse in vitium litigiosi & do-
lo possidere desijsse secundum eum liberari à solutione cre
1 ditis secundum Host. ¶ Opponitur † ibi, *irritum decernimus, & inane*.licet enim hoc fieri potuisset.Si senatores statuētes
fuissent delegati Papę ar.ff.de iudic.l.iudicium soluitur.ve-
rùm in ordinario secus:vnus ordinarius statuta alterius irri
tare non pōt ar.eius quod legitur & not.s̃.de offi.or.c.pasto
ralis.sed constat quòd senator qui statuit erat ordinarius,&
secularis iudex,& Papa erat ordinarius ecclesiasticus ad quē
non fuerat appellatum:nec videbatur appellari posse:sed ad
imperatorem.x.di.quoniam idem.lxxxxvj.di.cum ad verū.
rn̄det Host.ꝙ imò speciale est in Papa eo quòd ipse est cun
ctorum ordinarius etiam immediatus.xj.q.iij.cuncta.&.c.
per principalem.& maximè in hoc casu:quia agebatur inter
ecclesias.de fo.com.c.cū sit.& de inde iud.c.finali.vel fortè ta
lis erat cōsuetudo in vrbe:vt.s̃.de foro cōpe.c.si clericus.in
fine.&.c.licet.vel dic & veriùs ꝙ ratio est eo quòd Papa est
dominus spiritualis,& temporalis in vrbe:quia vrbs est de
patrimonio ecclesię.lxxxxvj.di.Constantinus.qui filij sint le
gitimi.per venerabilem.de electione.fundamenta.li.vj.aliâs
autem nisi esset appellatum regulariter processus ordinarij
non deberet impediri.j̃.de ap.vt debitus.secundum Hosti.
2 ¶ P R I M O † quæritur occasione eorum,quæ hìc no-
tantur in vltima glossa, vtrum repertio instrumenti debiti
liberationem?super quo vide notata de renūc.c.sanè.in ter
tia gloss.de offic.deleg.coram.in fine primę glossę.ff.de pac.
l.ij.de leg.iij.l.qui chirographum.lxxvij.di.§.verū.super quo
dicas quòd aut loquimur de instrumēto restituto non sim-
pliciter cancellato,vel inciso reperto penes debitorem,&
tunc probatur liberatio:vt hìc notatur in gl.fina.aut de trāf
lato,vel inciso,& tūc secus super quo vide in Speculo de in-
strumentorum æditione.§.postquàm.versu porrò.& versu
pręcedenti.Accur.tamen.C.de latina li.toll.l.vna.§.ille autē.
& Goff.hic dicunt quòd talis instrumēti repertio penes de-
bitorem,licet pro debitore faciat pręsumptionem, non ta-
men sufficientem probationem,nisi etiam probet debitor
illud instrumentum sibi fuisse restitutum.Iacob⁹ autem de
arena distinguit:quia aut debitor dicit se liberatum per pa-
ctum,& ostendit instrumentum esse penes se & tunc debet
probare illud sibi restitutum per creditorem.Aut dicit se li
beratum solutione,& tunc aut est persona domestica credi
tori,& tunc etiam necesse habet ꝓbare quòd fuerit sibi red
ditum:quia aliâs præsumitur subtraxisse:vt prædicto.§.ille.
& C.in quibus causis ro.cen.l.j.aut non est in persona dome
stica debitor creditori,& tunc pręsumetur solutione libera
tus.ff.de probat.l.si chirographum.& est ratio diuersitatis:
quia primus allegans pactum, donare verò perdere est,nec
præsumitur aliquis iactare suum.ff.de do.l.filius familias.de
probat.cum de indebito.in fine.sed secundus allegans solu-
tionem allegat casum in quo solet instrumentum restitui.C.
de condic.sine causa.l.dissolutæ.huic ergo stabitur:si cōtra-
rium non probetur.dicebat ergo hìc Goff.quòd licet præsu
matur liberatio,tamen non est præsumptio iuris,& de iure
posset enim ad debitorem peruenisse sine voluntate credi-
toris.xij.q.ij.si quis de clericis de symonia.c.querelam.& ꝓ-
pter pręd[i]cta dant doctores consilium ꝙ fiat instrumentum
solutionis,vel liberationis per.l.pecunię.C.de solu.& pręedi
ctā distinctionē Ia.de arena reperies per Cy.C.de probat.l.
si de possessione.in primis oppositiōe Gul.de cug.ff.de pac.
l.postquàm.refert quosdam distinguere an instrumentū re-
periatur cancellatum penes creditorem,& tunc faciat ple-
nam probationem,an penes debitorem,& tūc secus:qd nō
placet sibi imò nullo casu credit plenè probari per repertio
nem,seu cancellationem huiusmodi de per se,sed attēdi de-
bere quoad hoc conditiones partium ar.C.de la.li.tol.l.vna.
§.sin autem:& de solut.l.qui debitori.& hoc videlicet quā
tum ad hoc:vt differatur iuramentum creditori,& non de-
bitori:vt in feudis quid iuris sit si de inuestitura fuerit con-
trouersia,inter dominum,& vasallū.c.vno.§.j.sed dicit Ray
nerius ꝙ imò est in titulo de contentione inter dominum,
& vasallum de inuestitura feudi.c.sacramentū.sed dicit Ray
nerius quòd si debitor esset talis persona in qua non cade-
ret suspicio tunc sibi deferretur iuramentum,& dicit quòd
gl.in dicta.l.postquàm.in fine.tunc habuit intellectum si be
ne consideretur,dicit tamen quòd præualet pręedicta distin
ctio Ia.de arena.Ia.autem de Butrigarijs in prædicta.l.post-
quàm.dicit quòd si probet,vel quòd si creditor reddiderit
debitori,vel quòd repertum fuerit apud creditorem cancel
latum præsumitur creditor debitum remisisse: vt pręedicta
l.si chirographum.sed si repertum fuerit apud debitorē do-
mesticum,vel amicum ipsius creditoris non præsumitur li-
beratus:sed si non erat domesticus,vel amicus licet non ꝓ-
bet plenè liberationem,facit tamen talem qualem pręsum-
ptionem:vt pręedicta.l.si chirographum.secundum eū Bart.
autem stat cum distinct.Ia.de arena.Bertrandus caprioli vi-
detur velle ꝙ si reperiatur penes debitorem cancellatū pre-
sumitur remissum debitum,eo quòd nobilior præsumptio,
videlicet quòd creditor cancellauerit,& non debitor in du-
bio debet recipi:vt.ff.pro socio.l.meritò.& de dona.inter vi
rum,& vxorem.l.Quintus.maximè quia creditor pręsumi-
tur diligens in conseruando sicut in acquirendo:& quia pre
sumptio huiusmodi aliam pręsumptionem contrariam tol-
lit ar.ff.de in integrum resti.l.diuus.& quod metus causa.l.
non est verisimile C.de proba.l.siue possidetis.& quod præ-
sumatur quis cautus in conseruando,sicut in acquiredo in-
ducit.ff.de transact.l.cum hi.§.j.&.ij.
3 ¶ S E C V N D O † quæritur occasione pręmissorum po-
ne habebam quendam debitorem in ducentis,cum instru-
mento mihi obligatum recepi à te centum mutuo,& tra-
didi in pignus illud instrumentum posteà reddidisti mihi
instrumentum nunquid videaris mihi remisisse debitū? re-
spondet Gulielmus in pręedicta.l.postquàm.quòd non ar.di
ctæ legis,& legis si vnus.§.in summa.e.tit.&.ff.de le.j.l.seruū
filij.§.eum qui.ar.ff.de mili.testamento.l.Titius.& est ratio:
quia ex huiusmodi redditione instrumenti in alio quàm in
remisione debiti potest debitor magnam vtilitatem habe-
re quia poterit exigere debitum secundum Raynerium,nec
obstat.l.labeo.§.fi.ff.de pac.cum similibus:quia loquitur de
instrumento eiusdem debiti principalis hìc verò loquimur
de instrumento pignore obligato,& sic de accessorio.ar.pre
dicta.l.postquàm.& quòd ibi notatur per glo.& per Dynū.
& est textus.C.de remiss.pig.l.creditorem.secundum eun-
dem Raynerium.& concordat Bart.allegat.l.si is qui duos.
4 in fine de duobus reis.&.l.j.C.de do ¶ Iuxta † quòd quæri-
tur pone cum instrumento vendidisti mihi domum precio
centum,& tradidisti mihi.Posteà quidam petijt à me do-
mum.ego venio ad te,& tradis mihi instrumentum vendi-
tionis domus cum quo me defendam in causa euictionis in
quo continetur quòd debes mihi centum nomine venditio
nis domus cum illo instrumento obtinui posteà petis à me
centum ego dico quòd tu videris mihi remisisse:quia tradi-
disti mihi instrumentum nunquid bene dico.Respōdet Gu
lielmus quòd non quia potest operari instrumenti traditio
in alio,& sic nō videtur remissum:ar.ff.de fundo instructo.
l.fundus qui locatus.& de au.& ar.leg.l.Titio.§.sæpe pie.&.l.
pediculis.§.idem conquęretur.& de leg.j.l.si res obligata.vt
sic operetur remissionem cum non potest alium effectū ope
rari.Sed cum potest habere alium effectum non videatur
remissum

remissum.ff.de proba.l.cũ de indebito.in fine.nisi aliud ope
retur cõiunctio personarũ: vt.ff.de proba.l.pocula.ff.de do-
5 na.inter virũ & vxoré.l.vtrũ.cum similibus. ¶ Item † pone
debebã tibi centũ cum instrumento,tradidisti mihi illud &
posteà retradidi tibi,vtrum per hoc videor te reposuisse in
pristinam obligationem:vt petere possis à me debitũ, vide-
tur quòd sic:nam idem iure esset ecõtra,& facit.ff.de pac.l.si
vnus.arg.ff.de al.le.l.quòd si iterũ.& de ope.lega.l.planè.per
quæ videt quòd tacita remissio sit sublata. Item quia idem
esset in tertia psona ergo fortius & in vna.C.de do.l.j.ff.de
lega.j.l.si creditori.Contrariõ videtur quia instrumentũ po
test aliam vtilitaté habere penes te,vt si soluissem tibi ꝙ nõ
possem probare debitũ,nec possim repetere id quod solui
ff.de furtis.l.qui tabulas.&.l.quid tabularũ.&.l.fulo.§.si iun-
cto.ꝙ debet esse idem iuris in redditione sicut in liberatio-
ne.arg.ff.si certum petatur.l.eius qui.§.quas vero.de actio.&
obliga.l.Arrianus.& in prędicto.§.pactus à cõtrario.&.ff.de
solu.l.Stichũ aut Pamphilũ.§.naturalis. Cum enim tua pri-
ma traditio fuerit gratuita retraditio mea,videt dictã repo
sitioné in modũ cuiusdam operationis operari in authé.de
nõ eligẽdo secũdo nubẽtes.§.j.ff.mãdari.l.si verò remuneran
di.§.Pomponius.de peti.hęredit.l.sed & si.l.§.cõsuluit.& ista
pars placet Guil.vbi supra arg.ff.de lega.ij.l.titia.§.qui in vi-
ta.& ita videt etiã placere Bart. Et ista pars etiã placet Io.ni
6 choti & Bertrã.caprioli.† Præterea pone ꝙ instrumentum
erat in quo cõtinebatur ꝙ tu debebas mihi decem & Titius
quinque ex diuersis cõtractibus,tibi reddidi instrumẽtũ,&
sic videor tibi remisisse tuũ debitũ nũquid videor per hoc
Titio remisisse suũ?videtur ꝙ non:quia alteri per alterũ ac-
quiri non potest.ff.de verb.oblig.l.stipulatio ista habere.§.al
teri.& ne plus operet tacitũ quàm expressum.ff.locati.l.qui
ad certũ. Et hanc opinionem tenebat Ioannes de feritate:
quia de alio operari potest,& quia recipiẽs aliud cõmodum
ex hoc sentit.Dicit Guil.vbi supra ꝙ imo tu poteris petere
à Titio dicta quinque:nam cũ instrumentũ tibi tradidero
totũ quod in eo continet videor tibi dare.arg.C.de pac.quę
super doté.l.vltima cũ glos.eo ꝙ ille solus obligat⁹ remanet.
arg.C.de do.l.j.&.ff.de lega.j.l.seruũ filij.§.cũ qui.& pro hoc
est lex multũ notabilis.ff.de liberatione legata.l.is qui duos.
in secũdo dicto. Et hanc etiã parté tenent etiã Io.nichoti,&
Bertrãdus caprioli.quia de nullo alio operaretur, nec aliud
emolumentũ afferret:nam inuitus ad ostendendũ compelle
retur,vt cõtra Titiũ possem probare debitũ.arg.C.de æden
do.l.si procurator.& authen.si quis in aliquo documento.
7 ¶ Item † quęro,ecce aliquãdo de vno debito fiunt duo in-
strumenta,nec est incõueniens.arg.C.de noua.l.vltima.ff.de
testamẽtis.l.vnũ.Pone igitur ꝙ super debito in quo te mihi
obligasti duobus instrumẽtis cõfectis,tibi tradidi vnum,&
mihi aliud retinui nũquid videor tibi debitũ remisisse?vi-
detur ꝙ nõ.arg.ff.de his quę in testa.delen.l.si.Sed secũdum
Rayneriũ ibi speciale fauore vltimę volũtatũ.Item pro hoc
ff.de bo.pos.secũdum tabu.l.j.§.si quis in duob⁹.& arg.j.de
vi & vi.ar.l.j.§.penultimo.& arg.ff.quòd met⁹ causa.l.nõ est
verisimile.ff.de ritu nupt.l.nõ solũ.§.de vno.In cõtrariũ vi-
detur ꝙ operetur remissioné vt aliquid operet traditio in-
strumenti.arg.ff.de leg.j.l.si quãdo.& l.res obligatas.Si enim
illud ibi dicit ꝓpter fauoré exhibitõ vltimę volũtatis,igit
illud hic dicat propter fauoré liberationis pro primo.ff.de
inofficioso testa.l.si pars.& pro secũdo in prędicta.l.Arria-
nus.ff.de re iudi.inter partes.Et pro hoc.ff.de acquiré.pos.l.
iij.circa prin.in authé.vt liceat matri & auię.§.ad hoc.C.de
diuer.rescript.l.j.Et ista secũda pars videtur placere Guil.&
Bart.vbi supra.& istud placebit etiã Ioanni nichoti & Ber-
trando caprioli per.l.antepenul.ff.quẽadmodum testa.ape-
riãtur.vbi nõ refertur vtrum vnum sit apertum vel ambo.
8 ¶ Vltimo † quo ad hoc quęritur, pone Rex Franciæ dedit
Cancellario suo multas terras cõcedens ei quòd faceret lite-
ras quales vellet posteà : quia amor dominorum non est ad
odiũ.Rex indignatus cõtra Cancellariũ voluit ab eo totum
remouere. Cancellarius vero per literas regias se defendit,
Rex vero eum repellit:quia dum ipse erat familiaris,& do-
mesticus,& Cancellarius ipse prius voluit eas peti , & dicit
quòd nõ potuit se iuuare de illis,nisi probet aliter literas es-
se factas de voluntate Regis , nũquid bene dicit Rex.Refert
Bertrãdus caprioli doctores tenere ꝙ sic per prędicta & in-
9 ducit pro hoc.l.precib⁹.C.de ꝓba. Caue tamen † quia si con
fiteret Rex.vel aliàs cõstaret ꝙ ipse donasset prędicta Can-
cellario & concessisset sibi ꝙ faceret super hoc literas quas
10 vellet,de iure nõ posset se defendere occasione ꝓdicta.† Do
natio auté principis superioré nõ recognoscẽtis literis non
eget:vt.C.de do.l.sancimus.circa prio.ver.exceptis.arg.e.tit.
l.si donatio. &.l.ne cambij.& melius.e.tit.l.in extraneos. Et
quod scripsit Archidia.in procemio sexti,super verbo trãs-
mittimus.Cum enim constat de veritate non est de præ-
sumptionibus disceptandum:vt prædicta.l.diuus.

SVMMARIVM

1 *Decimas ex nouali nunquid peti possint.*
2 *Priuilegium lite pendente uiri nouo non obesse.& qua causa.nu.10.*
3 *Innouatione sententiam non impediri.*
4 *Decimæ a quibus fundis debeantur.*
5 *Lite pendente quibus casibus innouari liceat.*
6 *Iudicis officium à quo tempore actioni deseruiat.*
7 *Probantium priori ferenda ne sit sententia. Et an rescriptum litis pen dentia obsit.nu.8.*
9 *Acquisitio litigiosæ rei à vero domino cui prosit.*
11 *Titulus vt lite pendente, & titulus de litigios.quibus casibus dissideãt, & conueniant. & qualiter cõtrahatur vitiũ litig.nume.14.*
12 *Priuilegium lite pendente obtentum valere.limita vt nu.13. Et an re uocari possit.nu.15. Et quid motu proprio concessum sit.nu.17.*
16 *Factum à iudice,causa non cognita,reuocari ne possit.*

¶ CAP. V.

DIlectus filius. Casus nõ obstat pri
uilegiũ impetratũ li
te pendente de lite nõ habita mentione.Et
primo ponit partis querelam.Secũdo quęre
relæ respõdet, ibi ideoq;. ¶ Expone literam
1 *personæ*,aliàs rector *noualium* † si colebãt isti proprijs manib⁹
vel sumptibus fortè dicebat presbyter se prescripsisse cõtra
illos.j.de priui.l.accedentib⁹.&.c.si de terra.vel percipiebãt
monachi decimas in hac parrochia,ab antiquo, nũc vero &
de noualibus idẽ vendicabant,& malè nisi rationabile quid
ostendant de decimis cum cõtingat,vel pone casum per ca-
pitulum.j.de decimis. dilecti.&.c.licet.& de pac.c.penulti-
mo.& per hoc non obstat infra de decimis.c.ex parte.j.*infra
fines*.& ideo pertinent ad parrochialem ecclesiam salua ca-
nonica episcopi.Sed si dubitetur de finibus,posset Episco-
pus hanc decimam aliæ ecclesiæ dare,vel sibi potius retine-
re in quo nõ esset sibi grauis electio de decimis.c.quoniam.
Hosti.*emersisset* forsitan sola citatione facta de officio deleg.
gratum.vel causam iudicio proposita,licet nondum contra:
nam dum proponitur causa est.de verb.signi.torus.ver.con-
stat.& ver.quę dum proponitur. & sic nedum lit.cõtest.sed
etiã causa sine quęstione tantũ proposita dicitur lis pẽdere.
Quod dic vt notat.s.eo.c.j.&.j.tit.j.c.ij. Hosti.sed melius.
j.eo.c.ij.in cle.supradicti super dictis decimis conuenti,vel
de ipsis agentes secũdum quod casus diuersimodè potest po
ni *vendicare*,id est defendere,sic contra.viij.dist.quo iure.in
prin.Gos.vel propriè vt supra dixi,cõtendunt & malè secun
dum Inno.C.vt lite penden.l.j.&.ij.&.s.eo.c.j.& idem est in
2 iure,quod in priuilegio.supra † vt nouum ius nõ præiudi-
cet.in authen. vt cum de appellatione cognoscitur in prin.
in authen.vt in medio litis.per totum. Ideo autem non va-
let priuilegium super nouo iure concessum:quia non præsu
mitur Papa vel quicũque alius superior, vel æqualis vel etiã
inferior hoc ius cõcedere pendente lite,sed si constaret con
trarium bene valeret:vt hic apparet vbi dicit ꝙ ideo nõ va
let,quia non fecit mentionem de lite, vnde apparet quòd si
de lite fecit mentionem bene valeret priuilegium ad hoc.j.

de testi.c.causam.secũdum eum.Sed ipse Inno.in additione
quòd licet à cõmuni domino vel prelato nõ possit quis im
petrare priuilegiũ lite pendente,tamen bene potest quis ac-
quirere ius alterius per vsucapionem,& alijs modis.ff.de rei
vẽdi.l.si post acceptũ.&.l.si autẽ.§.fi.ff.de pigno.act.l.si rem.
§.finali.ff.depositi.l.j.§.idem trebatius.ff.mãdati.&.l.si man-
dauero.Subdit etiam quòd cõmunis dominus pro suo iure
tuendo de nouo dat alicui aliquid iuris.de cõfirmatione vti
li cum directa.§.vltimo de alio autẽ quàm de cõmuni domi
no vel prelato dicit nõ esse presumendum quòd propter li
tem pẽdentẽ omitteretur alicui dare priuilegiũ,vel ius suũ,
& ideo bene valet priuilegiũ datũ à tali etiã lite pendẽte,se-
3 cundum eum,† Item subdit quòd nulla innouatio impedit
quin feratur sententia,secũdũ iura quę obtinebãt tempore
litis motę.Vnde si priuilegium impetretur lite pendente &
posteà pereat instãtia iudicij,vel feratur sentẽtia pro impe
trante priuilegiũ bene valebit priuilegiũ.Si autẽ sola citatio
interuenit oportet ad hoc vt valeat priuilegiũ posteà impe-
tratũ quòd diffinitiua sentẽtia feratur,vel quòd absoluatur
ab instantia iudicij:etiã si nõ fit lis cõtest.vel ꝙ renunciet li
ti cœptæ expresè vel saltẽ tacitè:puta quia alios iudices im
petrat super eadem lite nõ quòd succedant in causa prioris
cognitionis,sed quòd de nouo procedant secũdum eum,nõ
obstante,nota ꝙ sola litis pendentia:etiã si dolosè nõ tacea-
4 tur impedit vires priuilegij ¶ Nota † primo ꝙ parrochiali
ecclesiæ debentur decimæ ex prædijs situatis in sua parro-
chia.j.de decimus ex transmissa,& ꝙ cui debẽtur antiquæ
decimę debẽtur,& noualia de iure communi.de decimis.ex
parte.&.c.cum cõtingat.quodque superior pro membro in-
5 feriori priuilegiũ impetrat secũdũ Lignanũ.¶ Secũdo† no
ta secũdum Collectariũ ꝙ regulariter lite pendẽte nihil est
innouãdum.Fallit in casu.c.quoniã.de iure patronatus. vbi
ius patronatus censetur sequestratũ &c.Item in casu capitu-
li accusatũ de Simonia vbi accusatus suspẽditur &c.Item in
necessaria alienatione quę nõ prohibet lite pendente.notat
Inno.de consti.cum. M.Item fallit in tertio quem nõ afficit
vitiõ litigiosi notat Compo.in.c.cum.M.Item in priuilegia
to qui cogitur litem contestari & postea sequestrat res sicut
cõtingit in familia iudicis.ff.de offi.presid.l.senatus.& per.l.
hic allegat in fine.per Bernar. Sed hos casus ponit Archid.
xj.q.j.aliâs.xvij.quia res.Subdit Collectarius ꝙ id quod dici
tur de appella.significãte.ante lit.contest.&c.habet locũ etiã
post lit cõtest.vnde ponitur ibi verbũ presertim.aut dic vt
6 ibi.¶ Tertio † nota secũdum eum quòd postquã iudex cita
uit partes autoritate rescripti apostolici,& res de quib9 agi
tur exprimitur incipit officium iudicis actioni seruire,vel
omnis innouatio adueniẽte termino præ omnibus alijs de-
beat per officiũ reformari.xvj.q.iiij.volumus.quis enim in-
cipit à citatione.de officio deleg.gratũ.& ita antequã iudex
recusetur purgabit omnẽ violentiã precedentẽ.Sed cõtra vi
detur expressum in eo quod legitur & notatur de verb.sign.
ex parte.ij.in fine.vbi de hoc refert tamen alios dicere quòd
officiũ iudicis deseruiturũ nõ habet locũ antequam partes
compareãt corã iudice:quia fortè in termino impugnabit
iurisdictio iudicis & rescriptũ.ff.de iudicijs.l.si quis.vnde di-
cit Inno.in predicto.c.significãte ꝙ illi iudices minus testi-
nauerunt cum adhuc possent recusari.de quo ibi vide per
Inno.& Hosti.& per Archid.in predicto.c.quia res. Credit
autem Collecta.ꝙ si iurisditio iudicis impeditur iudex sta-
tim quòd cõstat sibi de iurisditione potest suũ officiũ im-
pendere.allegat lecta & notata.s.eo.c.j.& notata per Inno.
de resti.spolia.ex cõquęstione & hoc facit ad id quod tetigi
s.eo.tit.super rubrica circa tertiam quęstionẽ.ver.subdit.in
7 iiij.quęstione.¶ †Subdit autẽ Collectarius ꝙ si duo litigãt
super beneficio & prius liquet de iure vnius,nec ita cito po
test liquere de iure alterius fertur sententia pro primo pro-
bante , sed dabit cautionẽ de restituẽdo notat Inno.secũdũ
eum.de clãdestina desponsatione.cũ inhibitio.in fine pri-
mæ glosæ,sed nõ capio istud dictum:quia licet vbi sunt plu
res cõpetitores cõtra eundem possessorẽ primò perueniens
ad sententiã alteri caueat.ff.de rei vẽdi.l.si is à quo. & notat
Inno.de re iudi.cum super.tamen vbi nõ est nisi vnus cõpe-
titor,si clarè probat obtinet sententiã , neque cauet si clarè
nõ probat reus absoluitur & nõ cauet,si verò æqualiter pro
bant adhuc absoluitur reus,& nõ cauet.de proba.ex literis.
&.c.in præsentia. C. de æden.l.qui accusare. C. de proba.l.
actor.C.de rei vendi.l.fi.ff.de actio.& oblig.l.Arrianus.de
regu.iuris.l.fauorabiliores.ff.de rei ven.l.is qui destinauit.&
ff.de re iudi.l.iutet pares.cũ similib9. ¶ Nec reperio aliquo
iure cautũ ꝙ in aliquo casuũ proximè dictorũ locus sit hu-
iusmodi cautioni,nec Inno.in predicto.c.cum inhibitio.di
8 cit illud quod Collectarius sibi imponit. ¶ Postea † subdit
Collectarius quòd sicut rescriptum impetratũ,lite penden.
nõ noceat pendentię litis,sic nec ius edictũ secũdum Inno.
hic remittit Collectarius ad lecta & notata de cõsti.c.fi.nisi
aliud esset expressum:vt cle.j.de iudi.&.c.j.de proba.Ligna
nus verò de his quæ scripsi supra in expositione literæ post
Inno.format hîc plures oppositiones,quas omitto.
9 ¶ PRIMO quęritur quid si duorũ,quorũ neuter erat do-
minus agentiũ & cõtendentiũ de aliqua re alter eorũ emat
à vero domino proprietatem ipsius rei,dic breuiter quòd si
emẽs sit reus prodest sibi huiusmodi acquisitio lite penden.
facta quo ad effectũ absolutionis.C.mandati.l.per diuersas.
nam & si ius illud nõ acquisiuisset tamen absolueret quãuis
nil probaret actore nõ probante.C.de rei vendi.l.si de causa
poss.cum ecclesia.ad finem. De actore vero in quo satis in-
stat Hosti.ipse fatetur tenendum quod dicitur.j.de re iudi.
Abbate.lib.vj.vt distinguat an post lit.cõtest.vel prius cœ-
pit etiã dominus & primo casu aut egit expressa certa cau-
sa,aut nõ,vt ibi notatur. Dicit autẽ hic Inno.vt predixi tũc
demũ nõ valere nouũ ius vel priuilegiũ impetratũ lite pen-
dente quoniã obtentum est , nõ ex certa scientia principis:
quia presumẽdum nõ est quod cõcederet si sciret litem pen
dere.arg C.de emancipa. liberorum.l.nec auus.s.de officio
delega.super eo.§ finali ad finẽ.vbi vero cõstaret hoc conces-
sum ex certa scientia principis,tunc valeret quod satis pro-
bat litera sequens innuẽs quòd si de lite facta fuisset mentio
indulgentia valuisset,secundum eum super quo vide ipsum
Inno de electione. dudum.j.super glos.talis.ipse autẽ Inno.
etiã interserit istud videlicet quòd nõ est presumendum ꝙ
Papa vel alius superior vel æqualis,vel inferior hoc ius con
cederet.si sciret litẽ pendere, quod de Papa vel alio superio
re satis fateor.Sed de æquali vel inferiore dubito pro eo: qa
nõ apparet ratio quare ęqualis vel inferior propter litẽ pen
dentẽ inter duos super re sua vellet omittere disponere de il
la re seu de iure sibi cõpetẽte in illa re.& ideo si de illa dispo
nat sciens vel ignorãs litis pendentiã in alterũ litigantiũ vel
in quẽuis aliũ propter litẽ nõ impeditur quin valeat disposi
tio eius:vt patet ex his quæ leguntur & notãtur.de re iudi.
Abbate.lib.vj.& de preben.c.licet.ij.&: quæ scripsi in exposi
tione literę super verbo contendunt.
10 ¶ SECVNDO quęritur quæ fuit causa verò quare non
valuit hîc impetratio priuilegij.glos.videt velle innuere ꝙ
illa fuit ratio quia res res erat litigiosa:sed non placet hoc
Gos.quia cum hic ageretur de iure decimarum & sic de reb9
incorporalibus non habet locum vitiũ litigiosi per iura au-
thenticorũ,licet locũ haberet per leges veteres C.de litigio.
l.ij.nam vt dicit authen.de litig.§.j.col.viij.*Sancimus intelligi
rem litigiosam rem mobilem vel immobilem seu se mouentem, de cu-
ius dominio* &c.vnde Azo sequens dominũ suum etiã tenuit
ꝙ nõ habet locum in rebus incorporalib9 & idem Hosti.su
per eadem ecclesia.j.vt ibi scripsi.Quę fuit ergo ratio respõ
det Gos.quòd ratio fuit,quia monachi preuenti fuerãt per
conuentionem , & sic indulgentia illos non liberat de foro
compe.proposuisti.Sed ista ratio modicũ valet:quia preuẽ-
tio de qua loquitur capitu. proposuisti. solum loquitur de
acquisitione seu firmatione iurisditionis per quam cogno-
scitur & non de acquisitione seu confirmatione iuris super
quo

quo cognoscitur de quo hic loquimur.Sit ergo alia ratio se-
cūdum eum:quia lite pendēte nō potuit impetrari in prę iu
dicium aduersarij secūdum eum.vt.§.eo.c.j.Sed adhuc non
valet ista ratio:quia imo bene potest impetrari dummodo
fiat mentio de lite & ex certa scientia cōcedatur:vt patet ex
his quæ scripsi in quæstione supra proxima.ver.dicit autē
hic Inno.quę est igitur ratio? Breuiter respondeo & dico ꝙ
Bernardus verā rationē assignat, videlicet quia priuilegiū
fuit impetratū super re litigiosa.i.super qua lis pendebat ta
cita veritate & nō facta mentione de lite,& est ratio ratio-
nis:quia nō est præsumendum quòd Papa cōcessisset si sci-
uisset litem pendere:vt scripsi in quæstione supra proxima.
ver.dicit autē hic Inno.& sic intelligitur.§.eo.c.j.vnde malè
repræhendit Gos.dictum Bernard.nam licet quoad defe-
ctus de quib⁹ loquitur titulus de litigiosis in.ff.C.& authē.
verū dicat Gos.tamen quoad cōmunem & generalem ver-
bi acceptionē quā sequi debemus de spon.ex literis.& quo
ad effectus huius tituli res super qua,vel de qua litigat̄,siue
sit corporalis siue incorporalis,merito litigiosa dici cōsue-
11 uit & ad istum intellectum loquitur Bernar. † Caue igitur
bene ne,de isto titulo & de illo titu.de litig.permixtè loqua
ris & per hoc intellige ea quæ scripsi.§.eo.ca.laudabilem.in
secunda quęstione.Dico & enim & menti teneas ꝙ licet vt
habeat locū vitium litigiosi necesse sit ꝙ de rei corporalis
dominio agat̄.vt authen.litigiosa.C.de litigiosis tamen quo
ad alios duos effectus, videlicet vt omnis impetratio facta
lite pendente à cōmuni domino superiore amborū nō facta
mētione de lite sic surreptitia:vt hîc.&.§.eo.c.j.& vt omnia
innouata lite pendente in prę iudiciū litis & aduersarij liti
gātis ex puro officio per modum attentati ante omnia re-
uocātur.vt cle.ij.ꝭ.eo.& etiā quo ad tertiū effectum de quo
loquitur cap.j.&.ij.ꝭ.eo.lib.vj.& etiā cle.j.ꝭ.eodem,sufficit
sola litis pendentia eo modo quo loquit̄ cle.ij.ꝭ.eo.siue aga-
de re corporali siue de incorporali siue de dominio, siue de
alio iure, siue de iure in rem, siue de iure ad rem,siue de re
iam facta,siue de re adhuc fienda,& sic procedunt quę scri-
psi in prędicto.c.laudabilem.in.ij.q.& si bene ponderes ista
tu ad pauca reduces verū intellectū omniū decretaliū huius
tituli & omniū legū tituli de litig. ¶ Vnde Henricus ad pro
12 positū dum † quęritur nūquid priuilegium lite pendente
impetratū valeat.ponit hic vnā disputationē, & in effectu
dicit quòd si impetretur ante litem motā valet,vt hic & in
rubrica à cōtrario & notatur hic per Hosti.super verbo nō
obstan.Sed si lite pendente impetretur nec fiat prę iudicium
alteri adhuc valet.notatur per Inno.de electione le.ij.super
verbo electionis tempore.Si autē fieret prę iudicium alteri
sed nō super iure de quo litigatur adhuc valet.notat hic Ho
stien.super verbo nō obstante.arg.eius quod legitur & nota
tur super eodem in rubrica.Et idem si ex certa scientia prin
cipis & facta mentione de lite etiam in prę iudiciū iuris de
quo litigatur fuerit impetratū dummodo princeps illud po
tuit indulgere,vt hic in ver.licet à cōtrario secūdum Inno.
Hosti.& Nouellam,licet secus si esset calidus ꝙ princeps nō
posset concedere.C.de preci. imperatori offerendis.l.quo-
ties.& ꝙ sit illud ius quod potest,vel nō potest princeps cō-
cedere remittit ad notata sua de cōstitutionibus.cum acces-
13 sissent.† Si vero impetratur à superiore nō ex certa scientia
& in præiudiciū litis &c.nō valet:vt hîc & in authen.vt in
medio litis sacrę missiones,non fiant.§.si vero.de testi.cau-
sam q̃.de priuile. dudum. C. vnde vi.l.autoritate.C.de fun-
dis & falci.rei dominicę.l.si qua loca.xvj.q.v. placuit,secun-
dum Innocē.Hostien.& Nouellam hîc.Sed si impetretur ab
alio quàm à superiore ius habente valeret,vt plenè notatur
ꝭ.de re iudi.Abbate.lib.vj.in fine.secūdum Hosti.& Nouel
lam hîc.Secus tamen si ius nō haberet.ff.de re iudi.l.nemo
plus iuris.de acqui. rerū dominio.l.traditio.ꝭ.q.vij.daiber-
tum.de dona.inter virum & vxorem cap.nuper.
14 ¶ TERTIO † quęritur qualiter contrahitur vitium liti-
giosi? Dicūt quidā quòd dupliciter.Primo per iura antiqua,
per litis cōtestationem.Secundo per iura noua per solā con
uentionem in actione reali,& ideo isto modo nō contrahi-
tur,si agatur pro incorporalibus,vel hypothecaria: sed be-
ne contrahitur per modum iuris antiqui,vt demū lite con-
testa.fiat actio litigiosa. Aut ergo quæritur de actione reali
per quam mouetur quęstio de dominio rei,& tūc per con-
uentionem fit res litigiosa, & fortè nō efficitur litigiosa rei
vendicatio:vnde res nō possit vēdi illa realis actio ante lit.
cōtest.poterit cedi, aliud enim est vitiū quod afficit actio-
nem,aliud quod afficit rem:si autē quęritur de actione per-
sonali,tūc res ad quem agitur nō afficitur vitio litigiosi,sed
afficitur actio post litem cōtest.C.de litigiosis.l.finali.& sic
intelligitur quod notatur supra eodem ecclesia.j.secundum
Nouellā,vbi de hoc scripsi plenius in.j.&.ij.quæstionibus.
15 ¶ QVARTO † quæritur vtrū priuilegiū impetratum à
Papa lite pendente non facta mentione de lite possit iudex
instante aduersario per modum attentati ex officio reuo-
care.Et breuiter puto ꝙ nō,& ꝙ Papa hoc emanauit ista de
cre.quia enim nō poterat ex illo generali remedio huic ca-
sui succurri voluit Papa per modum aliū prouideri,videli-
cet vt talis impetratio tanquā surreptitia nulla debeat repu
tari & est ratio huius:quia nullus inferior à principe potest
præiudicare liti cōtra prohibitionē iuris cōmunis.ff.de le-
ga.j.l.nemo.ꝭ.de testa.c.requisisti.& ideo si alter litigantium
per se solū vel cū alio facit aliquid in præiudiciū litis censet̄
nō immerito attentatū.C.de legib⁹.l.nō dubiū.& in regula
iuris quæ cōtra.lib.vj.& ideo non mirū si ex priuilegio.litis
pendentiæ est introductū quod ex puro officio ante omnia
reuocetur:vt cle.ij.ꝭ.eodem cum ibi notatis.verū Papa qui
potest supra & cōtra ius.de cōcess.præbendæ.proposuit.po-
test priuilegia concedere etiam in præiudiciū litis,si conce-
dat illud nō potest dici attentatū cōtra ius:verū quia nō est
prę sumendum ꝙ hoc velit,licet possit cum certificatur de
lite,ideo statuit ipse seu potius declarauit per istam decreta
lem ꝙ si illud ab eo impetretur nō facta mētione de lite cen
setur impetratio surreptitia:quia tacita veritate obtēta, vt
hic & dixi supra.Prætereà quia ex sola impetratione quę est
surreptitia & nulla,vt hic dicitur nullum sit præiudiciū ad-
uersario vel liti,seu iuri super quo litigatur.vt.ꝭ.de reg.iur.
cap.nō prestat.lib.vj.& ideo nō est opus reuocatione: nam
iudex ex tenore surreptionē agnoscens ea nō obstante pro-
cedet ac si nō fuisset obtenta.verū si obtenta talis priuilegij
vt puta de cruce portāda in prouincia aliena impetrās pro-
cederet ad crucis deportationē lite pendente & in præiudi-
cium litis propter inmutationē status possessionis putarē
hîc,huiusmodi factū debere reuocari in modum attentati
iuxta casum.c.j.§.eo.Et est ratio huius:quia licet Papa nō at
tentauerit cōtra ius priuilegiū subreptitiū cōcedēdo:atten-
tat tamen impetrās illud,cū sit nullum de facto executioni
mandando:& quia licet impetratio subreptitia executioni
non mādata de per se nulli præiudicet:tamen ipsa executio
facta valde præiudicat,quia aduersario possessionē acquirit
arg.ff.de rei vendi.l.is qui destinauit.institut.de interdic.§.
commodum.ꝭ.de probationibus.ex literis.
16 ¶ QVINTO † quæritur nūquid si iudex de causa cogno
scens aliquid facit in causa pro vna parte in præiudiciū alte
rius,poterit alter petere illud ante omnia,& in modū atten
tati ex puro officio reuocari? Et breuiter dico,ꝙ sic,si extra
iudiciū,& sine causæ cognitione iniustè hoc attentet:& idē
extra metas suæ iurisditionis id faciat,vtputa, si ante causæ
cognitionē mittat clientes ad spoliandum de facto possesso
rem,& eum faciat spoliari:quia tūc censetur facere vt priua-
tus,nō vt iudex.C.de iure fisci.lib.x.l.prohibitū. &.C.de mo
tatis.l.deuotū.cum similibus.Sed si iudicialiter & cum cau-
sæ cognitione,& infra metas suę iurisditionis id faciat,non
potest id peti reuocari in modum attētati:quia si bene fece
rit,expeditum est quod teneri debet,& executioni manda-
ri id, quod petit.ff.de iudicijs.l.si prætor.ff.ne quid in loco
publico fiat.l.vltima,in fine.Si autem iniustè fecit tunc pro-

uident iura de alio remedio, videlicet de remedio appella-
tionis, vnde si negauerit appellare imputet sibi: quia cense-
tur factum iudicis tacitè eunfirmare. j̃. de re iudi. c. quòd ad
consultationẽ. & c. cum inter vos. Si vero appellauerit prose
quatur suam appellationem, quia aliud remedium nõ habe-
bit. j̃. de appellationibus per totũ titulum. Fallit in casu in
quo post & cõtra appellationem legitimam iudex attenta-
ret: quia tunc illud reuocetur in modum attentati secũdum
modum qui traditur. j̃. de appellationibus nõ solum. lib. vj.
17 ¶ SEXTO † quæritur verũ priuilegiũ lite pendente & in
præiudiciũ aduersarij motu proprio à Papa concel. de iure
valeat videt quòd sic: quia motus proprius tollit surreptio-
nem. j̃. de præben. c. si motu. lib. vj. & cle. si pluribus. eo. titu.
¶ Breuiter puto cõtrarium: nam licet motus proprius tol-
lat illam surreptionẽ tamen aliàs surreptionem nõ tollit &
præsertim illas quæ ex iuris cõmunis dispositione propter
præiudiciũ alterius euitãdum ortũ habent: nam & si nõ in
modum surreptionis tamen per viã iuris cõmunis talia op-
poni possunt secũdum quod scripsit Nouella in prędicto. c.
si motu. super verbo liberante, & super fine suæ tertiæ glos.
hæc enim ratio quæ habet de iure præsumẽdum fore Papã
nolle priuilegiũ concedere in prężudicium alterius. vt. l. nec
auus. & l. autoritatẽ. & § merito. & § si quis à principe allega
tis æquè motũ propriũ sicut impetrationem respiciũt, imo
magis licet enim quandoque princeps quasi inuitus per im-
portunitatẽ petentiũ ad cõcedendum nõ cõcedenda, indu-
catur tamen vt cessant importunitas atq; petitio præsumi
tur princeps iustus & sanctus, & nihil velle nisi quod leges
suæ volunt. C. de pe. bo. subla. l. j. & c. ij. lib. x. arg. C. de præci.
impe. offe. l. quoties, & duabus legibus sequẽtibus. & l. rescri
pta. e. tit. & C. si contra ius vel vtilitatẽ publi. l. vltima. Et ex
hoc dico quòd si spoliator violẽtus obtinet à principe etiã
motu proprio priuilegiũ super re in qua amisit spolium nõ
facta de spolio mentione nõ valet huiusmodi priuilegium,
& facit quia lex autoritatẽ. C. vnde vi quæ hoc dicit videli-
cet cum priuilegiũ tendit ad possessionẽ retinendam ad ca-
sum impetrationis se nõ restringit, sed potius loquitur indi
stinctè, & est ratio quia tale priuilegiũ tulleret omnia iura
de restitutione loquẽtia & spoliato iudiciũ possessorium ex
toto auferret & spoliato in suo peccato damnabili confoue
ret quæ non præsumũtur principem saltem motu proprio
velle posse. vt patet ex dictis arg. C. de inoffi. test. l. si quando.
& j̃. de electione capitulo ecclesia.

De sequestratione possessionis & fructuum Rubrica.

❧ SVMMARIVM

1 *Sequestratione innouari posse congrue igitur rub. continuatio.*
2 *Decre. huius tituli quo modo rub. aptandæ sint.*
3 *Sequestratio quid, qua causa fiat, & quo modo finiatur, nu. 4.*

ISta sic continuari potest: quia licet regulariter lite
pendente nihil debeat innouari vt supra tit. pro-
1 ximo in rubro & in nigro, tamen quandoq; † hoc
fallit in modum sequestrationis: vt. j̃. eo. c. ij. & iij. & in cle.
2 vna. eo. tit. Ideo subijcitur hic iste titulus. † Et facit prima
decretalis ad primam partẽ rubricæ. reliquę vero ad secun-
dam, & ad materiã facit. ij. q. vj. quoties. ij. lxxvij. dist. Episco
pus. de rescript. olim. de iudi. examinata. de dolo & cõtuma-
3 cia. c. ij. † Sequestratio autẽ dicitur rei de qua agit depositio.
ff. depositi. l. licet. & l. proprię. ff. de verb. signi. l. sequester. Et
si fit causa possessionis amittẽdæ neuter possidet sed solus se
quester possidet. Si vero fit causa custodiæ penes possidentẽ
remanet possessio: vt iurib⁹ allegatis secũdum Hosti. super
quo omnino vide quæ scripsi de iudi. c. examinata. in prima
oppositione, & quæ legũtur & notãtur. j̃. c. j. In quibus autẽ
casibus fiat sequestratio habes plenè per Hosti. in summa. e.
tit. § & an sit licita. & per Inno. j̃. eo. c. j. in glos. finali. & per
4 Bernar. j̃. eo. dilectus in glos. ij. vbi de hoc dicam. † Finitur
autẽ sequestratio existẽte cõditione restitutionis rei deposi
tæ, seu sequestratæ. ff. de dolo. l. si qs affirmauerit. § si oleũ. vel
deponente sequestrato suũ officiũ iusta de causa, & tunc res
deponenda est in æde sacra. vt. ff. depositi. l. ei apud quẽ. § vl-
timo. secũdum Hosti. Et scias quòd Cardinalis & Nouella
post eum valde dilatarunt materiã sequestrationis in regula
locupletari. de regu. iuris lib. vj.

❧ SMMAIVM.

1 *Sequestrationem nõ permitti nisi quatenus permissa sit.*
2 *Successioni in ecclesia locum esse.*
3 *Causa simpliciter commissa petitorium & possess. commissa censeri. Et hæc connexa esse. nu. 4.*
5 *Papæ factum quod, & quis reuocare possit.*
6 *Sequestrationis multas esse causas.*
7 *Expensarum sententia qualiter ferenda sit. Et an taxationem sibi reseruare possit iudex. nu. 8.*
9 *Reseruata taxa expens. ad quid agendum.*
10 *Causa possess. specialiter delegata ad petitorium nõ extendi: nec versa vice. nu. 11. Limita nisi incidenter. nu. 12. Limita si vnum sine altero tractari non possit. nu. 13.*

¶ CAP. I.

AD hoc vnxit nos Deus.

Casus propter contumaciam rei res ab eo-
dem petita sequestrari nõ debet secuudum
Nouellam vel secũdum Abbatem in realib⁹
nõ est à principio sequestratio facienda. Sed secũdum Colle
ctariũ quia ibi Nouella & Hosti. ponũt casum contrariũ. s̃.
de dolo. c. ij. potest sic poni secundum eum sequestratio se-
mel adiudicata causa custodiæ non est prohibitione iudicis
reuocanda. Et sunt duæ partes principales in prima proces-
sus narratio facta per Abbatẽ quæ cõtinet delegationẽ cau-
sæ diffinitionẽ possessorij inchoationẽ petitorij expectatio
nem missionẽ, deiectionẽ, interpretationẽ Cœlestini. Seque
strationẽ per Cœlestinũ factam: in secũda parte principali
quæ ibi incipit in eum statũ &c. ponitur Papæ pronuncia-
tio, & in illa duo facit. Primo reuocat sequestrationem, &
rem in statum pristinũ reducit. Secũdo iubet expẽ. restitui
& iubet caueri & de facto huius decretalis loquitur. j̃. de fi-
de instrumentorũ. inter dilectos ¶ Expone literã *prædecessor*
rius. loquitur Mediolaneñ. Archiepiscopo, & de hoc nota q̃
sicut successor temporalis succedit prędecessori suo in iudi
cio. ff. de terijs. l. oratione § illud. sic & spiritualis: vt hic & s̃.
tit. j. c. finali. qui etiã tenet satisfacere pro creditis ipsius. de
solu. c. j. Hosti. inter ipsum scilicet prędecessorẽ suũ ex parte
vna & monasteriũ suũ scilicet Abbatis ex parte altera Ho-
stien *agitata* corã alijs iudicib⁹ pe. & Abbas literas absolutè
& indistinctè vnde tam petitorium quàm possessoriũ vide
tur fuisse cõmissum: vt j̃. eo. c. § Cœlestinus. Hosti. *possessorio*
ab vtraque parte intentato. cum vterque intenderet se possi
deret se possidere nec poterat petitoriũ ante possessionem
expediri. ff. vti possi. l. si duo. primo respõso. & § j. & l. j. § in-
ter litigatores. eo. tit. Hosti. *partim* id est super quibusdam re
bus, simile de elect. querelã. & de pręscript. auditis. & de ma.
& obe. his quę Gof. & de religio. domib⁹. c. ij. vel forsan vnus
probabit quòd possidebat ciuiliter alius naturaliter. ff. vti
possi. l. j. § aij. & l. si duo. § cum inquilinus. & § labeo quoq;. &
l. si. Sed prior expositio preualet in hoc casu: vt patet in eo
quod notatur. j̃. eo. super verbo nolente, & nota quòd vbi
2 vterque videtur probasse intentionẽ suã, si vnus probat me
lius alio in hoc interdicto potior est iure. j̃. de proba. li-
cet. § finali. § cognoscentes. & seq. Hosti. *procuratore* & sic vni
uersitas & cõuẽtus procuratorẽ cõstituũt. s. de procur. quia
in causis. & c. petitio. & dic vt notatur in. c. quia in causis
Hosti. *volente* subaudi super rebus in quibus pro Archiepi-
scopo quoad possessoriũ sententia lata erat & ex hoc elici-
tur quòd

tur quòd non super eadem re pronunciatũ fuerat, sed super diuersi, vt notat supra super verbo partim. & accedit quod notatur supra de iudi. examinata Hosti. *expirasse* & malè: & patet ex eo: quia missio in possessionẽ ratã habet vnde condemnatur Episcopus & in expẽ. & in cautione præstanda: vt in fine. c. Item patet ex hoc, quòd reducit nogotiũ in eo statu in quo erat tempore quo facta fuit cõmissio Mutineñ. & Regino episcopis, ex quo etiam sequitur quòd Veroneñ. Episcopus benè ꝓcessit secundum Inno. & Hosti. *officio suo.* quoad pronũciationẽ, nõ quoad executionẽ. de officio delega. significasti. &. c. in literis. &. ĩ. de re iudi. cum aliquibus. Host. &. ĩ. hoc est quòd Archiepiscopus multoties citatus postea noluit cõparere, & ideo sequit, sed iudex &c. Hostiẽ. *iudex* scilicet Episcopus Veroneñ. reputãs Archiepiscopum cõtumacẽ. Hosti. *actorem* scilicet Abbatẽ & monachos. Inno. seu monasteriũ. Hosti. per ipsum scilicet Episcopũ. vt. š. primo respõso propter eiusdẽ scilicet Archiepiscopi *mitti* causa rei seruãdæ. Vincen. *decreuit.* ex primo decreto, quod dic vt notatur. š. de dolo & cõtu. c. j. & fi. Hosti. & bene secundum Inno. *à quo* scilicet possessione violenta, nũquid ergo Abbas potest tanquã spoliatus restitutionẽ petere, de hoc vtrum intra annũ custos tantũ, vel possessor sit, dic vt notatur. š. de dolo. cõtingit. Hosti. *eiecit.* & malè: vt dicto. c. cõtingit. &. ff. de rebus autoritate iudi. possi. l. quãuis. Inno. saluo, ꝗ si exceptione aliqua tutus esset, bene hoc facere potuisset, vt not. Inno. de dilatio. prætereà. Secũdum Collectariũ nũquid ergo à proprietate cecidit? vide quod notat. š. tit. j. ecclesia. j. §. fi. & de dolo & cõtumacia. c. j. Hosti. *interpretatus*, & bene & hoc eius erat. ĩ. de senten. excom. c. inter. & š. de iudi. cum venissent. Nec obstat de postula. prælatorũ. c. j. ver. nec valet. vt ibi soluitur. Hosti. *Rescriptum* in quo cõtinebat quòd causam quæ vertebatur inter Archiepiscopum Mediolaneñ. & Abbatẽ de Stregula audiret & diffiniret Inno. *absolutè & indistinctè* his verbis sæpe vtũtur magistri cũ volũt generalitates textuũ extẽdere, dicũt enim ꝗ quia absolutè & indistinctè textus loquitur, omnia cõpræhendit, & generaliter debet intelligi & eius scilicet casus *Continentia.* Sumit ex l. nulli. C. de iudi. *mutinensis.* corã quib⁹ cautionẽ obtulit Archiepiscopus intra annũ, de iudicio sisti, & ꝗ parat⁹ erat satisfacere de expẽsis & tangit hic. ĩ §. j. ver. ne autẽ. Sed per iudices stetit ꝗ hoc nõ adimpleuit, & per partẽ aduersam, ideo non debuit sibi imputari, vt legitur & notatur. š. de eo qui mittitur in possessionẽ. c. ij. & iij. Hosti. & *proprietatis* hic fiunt, & pro id est. vel loquitur de possessione subtracta monasterio per Archiepiscopũ, vt de illa cognosceret an deberet restitui vel dictũ fuit ex superabũdanti, vel ꝗ sequitur possessionem &c. venit expositiuè hoc dico, ne obstet quia supra dicitur possessoriũ iam per Veroneñ Episcopũ terminatũ Nouellã *possessionem* sequestratã Inno. *resignarent*, id est resignari faceret per illos apud quos erat sequestrata. Nouella & sic erat possessio circa sequestrũ, vt hic notatur, & satis probat supra de dolo. c. ij. cuius cõtrariũ notat glo. de iudi. c. examinata. vbi vide Collec. tamen Inno. hic circa finẽ videtur velle ꝗ sequester nõ possidet quãdo sequestratio succedit loco missionis in possessionẽ, & vide Collec. in prædic. c. pastoralis. nec aliquo modo videre omittas ea, quę scripsi in prędic. c. examinata. in prima oppositione, vbi plenè tractaui illam materiã, videlicet vtrũ in sequestrũ possessio transferat *proprietate.* š. de causa possess. cum dilectus. *triumphum.* nam licet possessio in pronũciatione premutatur in executione tamẽ debet proprietas preualere, vt prędic. c. cum dilectus. &. ĩ. in antiqua erat nos autẽ Abbati supradicto mãdauimus, vel literis illis quas ad Veroneñ. & Serrarieñ. Episcopos super restituẽda sibi possessione cũ fructibus per mendaciũ impetraret omnino careret, & in eum statum &c. Nouella. *in eum statum.* notat hic Vincen. ꝗ si post sequestrationẽ fertur sententia quæ postea retractatur in causa appellationis & pronunciatur ꝗ partes redeant in primũ statũ nõ facta mentione de sequestratione reintegrabitur sequestratio, cuius glos. vide in Specu. ver. sed pone Nouella & not. ꝗ vsque huc durat processus habitus tempore Cœlestini, cui mortuo fuit Inno. substitutus vt in decisa. Vnde hîc incipit processus Innocentij Hosti. Reducimus eo ꝗ Cœlestinus malè reuocauerit & iniustè possessionẽ datã per Episcopũ Veroneñ. secũdum Inno. vel dic vt infra notatur. Hosti. in quo fuerat sic ergo causa rei seruãdæ monasteriũ possidebit, licet enim eiectum esset nihilominus intelligit possidere, de dolo & contumacia *contingit mandato sequestrationis.* hoc ideo fecit quia cũ res deponitur apud sequestrũ neuter litigantiũ possidet. ff. depositi. l. licet. §. j nisi dictũ sit, ꝗ tantũ causa custodiæ. ff. de acquiren. possess. l. interesse. & notatur de iudi. c. examinata.

1 † Erat ergo sequestratio, præiudicialis Abbati: cũ per ipsam amisisset possessionẽ quã habebat, & ideo quia sequestratio prohibita est, nisi in casibus quorũ nullus est hîc reuocatus, nec enim negãdum est romanæ sedis sententiã posse in melius cõmutari. de restitutione in integrum. cum in literis. §. j. ver. prẽsertim. xxxv. q. ix. sentẽtiã. vnde ipse Papa se corrigit legitur & notatur. š. tit. j. c. j. Hosti. penit⁹ tamẽ secũdũ Collec. videtur ꝗ fuit iustè facta. arg. š. de dolo. c. ij. & est verũ secũdum eum quòd ab initio fieri potuit: sed ex quo primo facta fuit missio nõ debuit postea procedi ad sequestrationẽ: & sic nota qualiter ex quo iudex elegit vnã viam, nõ debet dimittere, nec aliam nouã assumere, & sic nota variationẽ in iudicibus esse damnatam: vt cle. ij. de renun. secundum eum *Reuocato* quia generaliter prohibetur, nisi in casibus quorũ nullus hic secũdum Inno. & dixi supra cuius occasione notat hic Inno. quinque casus, de quibus per Bernar. in. c. sequẽti in glo. ij. vbi etiã de hoc per Hostiẽ. in glos. nota ꝗ possessor vnde cum missio in possessionẽ fuisset hic secundũ legẽ facta nõ debuit auferri, sed ablata missio restitui nõ domino, nisi paratus esset cauere de stando iuri & de expeñ. secũdum Inno. & Hosti. *moderatas* expeñ. sic supra de eo qui mittitur in possessionẽ. c. iij. in fine & de dolo. cũ dilecti. ad finẽ & ca. finẽ vbi plenè scripsi de materia expeñ. *satisfactionis.* oblatæ corã Regino & Mutineñ. Episcopis corã quibus Archiepiscopus quãuis eiecisset monasteriũ de possessione nihilominus tamen obtulit intra annũ cautionẽ & satisfactionẽ vt dictũ est supra. Hosti. propter hoc, & intelligo ꝗ præcessit taxatio. Inno. Tu vero intelligas sicut litera iacet & sicut est hic expressum ꝗ in expeñ. potest dari sentẽtia generalis & incerta, nedum quoad tempus preteritũ sed etiã quoad futurũ vt hic &. š. de dolo. cum dilecti. ad finẽ. & de procur. auditis. § certũ. ver. cõdemnandum quod dic vt ibi notatur & in prędicto. c. finẽ. Hosti. *sufficientem* scilicet pignoratitiã vel fideiussoriã & nõ nudam. ff. mandati. l. si mandato. § fi. & sic possessionẽ recuperabit seu potius autoritate iudiciaria retinebit purgata cõtumacia vt prædic. c. cõtingit. &. š. vt lite nõ contest. quoniã. § in alijs Hosti.

2 ¶ Nota † primo ꝗ cum de causa ecclesiæ agitur, locus est succelsioni, vt scripsi in verbo prædecessor tuus. vnde hoc, quod ibi scripsi generaliter, videlicet, ꝗ successor succedit prędecessori in statu litis. Intelligit hîc Collectarius de eo, qui succedit iure proprio, & de successore vniuersali: nam si quis cõmisit crimen, & propter hoc cõfiscantur ipsius bona: fiscus nõ succedit in lite. ff. solu. matri. l. si cõstante. § finali. & idẽ si accusator moritur lite pendente. ij. q. viij. libellorũ. & remittit ad notata de cõstitutionibus. cum. M. ¶ Secũdo nota; ꝗ cõuentus procuratorẽ cõstituit, vt scripsi in verbo ꝓcuratore. Sed hic nõ probatur: quia Abbas debet cõstituere cũ cõuentu, vt colligitur ex lectis & notatis. de rescript. edoceri. de iudicijs. causam quæ. & in cle. procuratorem. de procuratoribus. ¶ Tertio nota, ꝗ eius est interpretari, cuius est condere: & ꝗ solus princeps interpretatur factum suũ. C. de legibus. l. vltima. ff. de verbo. signifi. l. Neratius. ĩ. de offi. ordina. c. ordinarij. lib. vj. & dixi super verbo interpretat⁹.

3 ¶ Quarto nota † quòd vbi simpliciter cõmittitur, puta, super tali re inter tales censetur cõmitti possessoriũ & petitoriũ de causa possessionis. c. j. & c. ij. & c. pastoralis. & c. cũ dilectus. & de testibus. signifi.

carũt.arg.C.de rei vendi.l.ordinarij.licet secus si tantũ pos-
sessor eum cõmisisset vel ecõtra.C.si à nõ compe.iudi.l.si de
4 proprietate. ¶ Quinto † nota petitoriũ & possessoriũ esse
connexa.& ideo nõ esse corã diuersis iudicib⁹ agitãda:quia
sic videretur diuidi cõtinentia causæ:vt præ.hic.l.nulli simi
le de causa proprietatis vsufructus.arg.ff.de liberali.cau.l.si
pariter.de quibus rebus ad eundem iudicem eatur.l.j & .ij.
nam hodie super diuersis rebus quæ sub vno iudice cõmo-
dè tractari possunt nõ sunt diuersi iudices impetrandi:vt le
gitur & notatur de rescript.c.si.& eo.tit.c.dispendia.lib.vj.
5 ¶ Sexto † nota φ nec etiã Papa quãquã solutus legib⁹ debet
ex suo arbitrio cõtra iustitiã in alterius preiudiciũ iudicare
seu facere vel ordinare,& quòd si hoc fecerit illud successor
reuocare debet.arg.C.de legibus.l.digna vox.&.c.sententiã.
&.c.cũ ex literis allegatis quod vtinã hodie & semper pon-
deraretur per principes qui nõ habent superiores correcto-
res sed timere debent ne Deus in alio seculo suppleat & gra
uius forsitam vlciscatur.Dicit tamen.Hosti.φ Inno.hic par
cere potuit Cœlestino cõsiderata simplicitate Iudicũ iuxta
6 lecta & notata sua.s̃.de dolo c.ij.† Nam & multi sunt casus
in quibus iudex etiã ex officio mandat rem sequestrari.ff.de
de offi.pręsid.l.senatus.ff.de dolo.l.si oleũ. qui satisdare co-
gãtur.l.fideiussor.§.fin.solu.matri.l.si cum dotẽ.§.dotis.in au
then.de æqualitate.§.illud quoq.col.vij.ff.de appel.l.Impe-
ratores.in fine.C.quo.ap.nõ recipi.l.ab executore.C.de asser
tione tol.l.vna.C.de agrico.& censi.l.si.lib.xj.s̃.de resti.spo.
ex transmissa.&.c.literas.§.finali.& de dolo & cõtumacia.c.
ex literis.secundũ Inno.Quid enim si serui vel ascripititij.&
potissimè liberi homines cõquęrantur de tyrannide domi-
ni & probabiliter timeat ne dominos occasione ista sęuiat
in eosdem,nũquid bonus iudex ipsos sufficienter assecurari
faciet si potest?Certè sic imo lite pendẽte ipsos homines fa
ciet sequestrari argumẽto iuriũ prædictorũ &.ff.de officio
prefec.vrbis.l.j.§.quod autẽ dictũ est.insti.de his qui sunt sui
vel ali.iure.§.dominorũ &.§.sequẽti.ff.de adul.l.si postulaue
rit.§.ratio.ff.de quæstionibus.l.j.§.penultimo.ff.de his quib⁹
vt indignis.l.si inimicitiæ.j̃.de probat.c.penul.de spõia.ca.
cum locũ.supra vt lite nõ cõtest.c.finali.§.si.secũdum Hosti.
¶ Septimo nota in fine ibi vsque ad tẽpus satisfactionis ob.
7 late.† Qualiter valet sentẽtia generalis,& incerta super ex-
pensis tam pro preterito quàm etiã pro futuro vt scripsi in
verbo satisfactionis & de hoc in Specu.de except.§.viso ver
su.φ si reus & ibi videas quomodo hodie nõ præcedit taxa-
tio ne propaletur pronũciatio,sed sic cõdemnatio taxatio-
ne seruata & de hoc etiã in Speculo de expeñ.§.postremo.in
pgincipio.& ver.Item scias & per Inno.in predicto ca.finẽ.
qui ibi tenet hoc dicẽs quòd necesse est sic intelligi.l.termi-
nato.C.de fru.& li.expeñ.nec potest stare quod quidam di-
cunt φ ibi iudex nõ cõdemnauit sed reseruauit parti pote-
statẽ agendi de expeñ.quod sic probatur:nam aut peterẽtur
expeñ. officio iudicis & illud cessat finito negotio insti.de
officio iudicis.§.præterea.aut iure actionis,& hoc nõ: quia
actio nõ cõpetit ad illas,nisi facta sit cõdemnatio,& tũc da-
tur actio in factũ ex re iudicata,& sic necessario sequitur φ
l.illa intelligitur quando iudex cõdemnauit sed ad incertas
reseruãdo enim petitionẽ illarũ nil ageret, dicit tamẽ quos-
dam tenere φ valet reseruatio,& φ tunc petitur cõdi.ex il
8 la.l.terminato.quod sibi nõ placet.Sed nunquid † reseruare
potest sibi iudex cõdemnationẽ expensarũ quæ veniunt ex
eius officio sicut reseruat taxationẽ. ¶ Guilielmus videtur
velle quòd sic in Specu.de except.§.viso.ver.φ si reus.quod
videtur ex identitate rationis sicut de taxatione est dictũ.
arg.ff.de solut.l.Modestinus.qui enim protestatur aliquid se
facturũ videtur illud facere cum protestatur de appellatio-
nibus.c.si.ff.de hęred.insti.l.asse manumis. testa.l.j.& videt
expressum.ff.familię ercis.l.item labeo.§.ij.ver.Sed si parè te
nendo quod ibi dicitur in glos.Sed Nouella hic cõtra arg.ff.
de re iudi.l.Paulus.j̃.de appellationibus. c.appellationibus.
lib.vj.,& prędicta.l.terminato. & dictũ Guilielmũ intelligit

in interlocutorijs in quibus vsque ad diffinitiuã posset fieri
cõdemnationis reseruatio,de quo vide plenè per Nouellam
de appellationibus.c.sæpe contingit super verbo expen.nec
obstat quod de protestatione dicitur cũ iste nõ sit actus,qui
pendeat ex volũtate iudicis cum finito principali nõ duret
circa hoc iudicis officiũ,& lex, asse.facit pro sic inducta si-
cut cõdemnatio expeñ.debet fieri cum principali,sic hære-
dis institutio in testamentu.C.de iure codicillorũ.l.ij.& de
his quibus vt indignus.l.hæreditas.Sed si testator dicit hæ-
redem instituo,quẽ codicil.declarabo, declaratus postea in
codicil.videtur institutus in testamẽto:vt ibi.& de cõdi.in-
stitut.l.illa.Sic condemnatur reseruata declaratione videtur
in sententia condemnatis:sed secus si reseruaretur condem-
natio vltra diem per iura prędicta secũdum Nouellam.Sed
caue quia Nouella omnia prædicta recepit ab his quæ scri-
psit Cynus post Petrũ de bella pertica in prędicta.l.termina
to.in tertia quæstione,licet illos non nominet & ita in hoc
9 cõmisit furtũ scribentium consuetum.Sed eo casu † quo re-
seruatur taxatio ad quid agetur,& corã quo taxatione nõ fa
cta.dicit Nouella φ corã executore peti posset declaratio se
cundum Accursium qui hoc notat in prędicta.l.terminato.
quod nõ videtur placere Guil.in prędicto ver.φ si reus.Su-
per quo vide quod scripsi de eo qui mittitur in possessionẽ.
cum venissent. ¶ Primo opponit Ioannes de lignano con-
tra id quod habetur hic in § Cœlestinus ibi.vt de causa pos.
& ꝓprietatis:quia causa possessorij iam erat terminata per
sententiã à qua non fuerat appellatũ & quæ sic transierat in
rem iudicatã,igitur nõ debuit vltra cõmitti,cuius expositio
ois metu quidam exponunt hic & pro id est:vt scripsi super
verbo & proprietatis vel aliter solue vt ibi dixi,vel dic φ si-
cut Cœlestinus ex arbitrio suo malè sequestrauit ita etiam
malè cõmisit. ¶ Secundo opponitur cõtra illud quòd habe
tur in prædic.§ Cœlestinus.in principio:quia rescripta ad li
tes sunt stricti iuris supra de rescript.c.ad hoc.&.c.significã-
te.&.c.Rodulphus.Igitur cõmissio facta super re nõ se exten
dit ad possessionem rei:quia ista nil cõmune habent:vt.ff.de
acquirẽ.posses.l.naturaliter.§.nihil cõmune.& est text.C.si à
non cõpetente iudice.l.si de proprietate.super quo vide hic
Bernar.in glos.iij.cui cõcordant Inno. Hosti.& Nouella.vn
de secũdum Henri.sequẽdo dicta doctorũ & glos.circa hoc
sic distinguere habes:quia aut causa est cõmissa specialiter &
expresse vtroque:& hic certũ est quod de vtroque cognosce
re potest videlicet primò de possessorio, secũdò de proprie
tate.s̃.de causa posses.c.j.& vt notat ibi Bernar.in.c.pastora
lis.in glos.ij.vel etiã simul casibus quib⁹ simul intentari pos-
sunt,de quo ibi scripsi,& in.c.dilectus.aut est cõmissa causa
simpliciter:& tunc dic idem per omnia,quod in mẽbro pre
cedenti,vt patet hic in textu & in glos,& in dicto.c.pastora
10 lis vbi hoc notat Bernar.& hic Inno.& Hosti.Aut † est cõ-
missa causa super altero tantũ:& tunc aut causa possessionis
tantũmodo est cõmissa:& tunc delegatus nõ potest de pro-
prietate cognoscere,vt dicit glos.& in hoc cõcordant Inno.
& Hosti.vnde si impetrãs expressisset tantũ possessoriũ vio
lentus nõ posset cõueniri super petitorio inuitus de ordine
cognitionũ.c.finali.& ideo dico,inuitus,quia quoad tẽpus,
& res iurisditio delegati de cõsensu partiũ prorogatur:& de
11 hoc de officio delegati.P.&.G.Aut † causa proprietatis tan-
tummodo est cõmissa:& hic sunt cõtrariæ opinones: nam
Bernardus & Hosti.in dicto.c.pastoralis. tenent φ delegat⁹
talis etiã de causa possessionis cognoscere potest:quia prius
scire debet quis sit possessor:vt prędicta.l.ordinarij.& hanc
sequũtur hic Io.& Vincen.arg.prędictæ.l.si de proprietate.
& facit quod notatur in prædicto.c.cum dilectus.& in pre-
dicto.c.pastoralis.glos.ij.Sed Inno.& Hosti.hic tenent con-
trarium dicentes quòd si alterum tãtummodo sit commis-
sum non poterit de nõ commisso cognoscere delegatus,nisi
reus super non commisso vellet reconuenire actorem,& sic
procedit oppositio:hæc enim opinio secundum Henricum
est fauorabilis attentis viribus rescriptorum, quæ sunt re-
stringendę

stringendæ secũdum Hosti.vt dixi nec extenduntur ad expressa allegat etiam de rescript. nõnulli.&.c.si.de offi.deleg. P.&.G.&.c.cũ olim.idem tenet glos.in prędi.c.pastoralis.in
12 glo.ergo si in fine Accur.in prędicta.l.si de proprietate.† Saluo ꝙ si quæstio possessionis est incidens iudex proprietatis de illa cognoscet. C.de iudi.l.nulli.&.l.quoties. verum circa istud membrũ sic distinguere potes:quia aut delegans causam proprietatis expressè inhibet delegato ne de possessione cognoscat, & tunc nõ potest cognoscere de possessione: quia hoc esset contra formã mandati expressè.arg.s.de rescript.cum dilecta. & de officio delega. venerabili. in fine. Aut nõ inhibet expressè,& tunc aut in cõmissione est verbum restrictiuum,seu limitatiuum : vt duntaxat vel tantũmodo,& tunc idem,quia apparet apertè de intentione quæ seruari debet.de officio delega.c.ex parte.ij. &.c.super quæ-
13 stionum.§.intẽtionis.† Aut nõ est ibi verbũ restrictiuũ &c. & tunc aut potest cõmodè expediri petitorium sine possessorio,& tunc nõ potest de causa possessionis cognoscere:vt in contrario.Aut nõ potest cõmodè petitorium sine possessorio expediri,& tunc potest esse vera opinio, videlicet ꝙ cognoscere possit de possessorio.Et probat sic:nam mandata iurisditionis & procurationis æquiparantur.ff.de iurisdi. omniũ iudi.l.& quia.& tamen lex dicit ꝙ procurator datus ad causam proprietatis potest agere ad exhibẽdum & interdicto quorũ bonorũ:vt.ff.de procur.l.ad rem.&.l.ad legatũ. Sed fortè dici posset quòd istud membrum procederet in modum quæstionis incidentis,quo casu nullus dubitaret:vt l.nulli.&.l.quoties.allegatis.& notatur per Cynum in prędicta.l.si de proprietate.vbi reperies proximam distinctionẽ: saluo,quòd Cynus post Iacobũ de Rauenna & Petrũ de bella pertica prædictum vltimum membrũ collocat sub quæstione incidenti & hoc vt credo verius. Caue tamen quia quanquã delegatus cui est cõmissa causa proprietatis & possessionis,aut simpliciter finita lite super possessione possit cognoscere de petitorio tamen cõuersus casus nõ potest habere locũ:quia si petitoriũ primo finitur non est amplius de proprietate quærendum vt prędicto.c.cum dilectus secundum Inno.& adde quod ibi post eum scripsi.& prædicto.c. pastoralis vbi de hoc per Nouellam super glos.antepenulti. hoc autem certum est quòd dum commissa causa super proprietate potest ratione connexitatis agi super possessione per modum incidentiæ,vel recõuentionis cum protestatione pręmissa,iuxta authenticam & cõsequẽter.C.de senten. & interlocu.omniũ iudi.aut aliâs secundum vnã opinionẽ finito iudicio super cõmisso nõ potest inchoare pars super non cõmisso eo ꝙ de illo non agitur nisi ratione connexitatis vel accessorij : sed si principale iam effugit cognitionem eius per sententiam ergo cõnexum vel accessorium secundum eundem Inno.& facit quod notatur infra de rescript. cap.j.lib.vj.in glo.ij.per Ioã.An.& est ratio secũdum Hosti. quia ex quo iudex diffiniuit commissum functus est officio suo vt in prima glos. & adde textum rotundum in.l.iudex posteaquã.ff.de re iudicata. Quod tamen intelligendum est de iudice delegato.l.si vt ꝓponis.j.C.quomodo & qñ iudex.

SVMMARIVM.

1 *Proprietatis iudicio agi in specie. cap.dilectus de sequestra.possess. nusquam tamen possessorem esse.nu.2.*
3 *Sequestrationem prohibitam non nisi certis causis concedi. Et quæ sint causæ. nu.5.*
4 *Appellari ab executore an possit.Et quis appellationis effectus.*
6 *Assecurandos quos curare debeat iudex,& qua de causa.*
7 *Petitorij & possessorij delegata causa illoq; suspenso, de hoc tantum pronuncietur, an sententia appellationis super vtroque lata valeat.*
8 *Petitorium itáne positionibus suspendatur, vt solo possessorio procedatur.Et quid in hoc sit repetendum*
9 *Possessorium retinendæ,& recuperandæ diuersa esse.*

¶ CAP. II.

Dilectus filius. Casus,si missus i possessionẽ causa custodiæ rei contentiosę fructus dissipat, dissipati reuocantur & alij sequestrantur.Et primo ponit quærelam rei passi missionem.Secundo dat ei iudices,ibi quocirca.¶ Expone literã *ipsius ecclesiæ* licet quidam dicant quòd agebatur de ecclesia,vt de beneficio,& ideo missus non faciebat fructus suos,& quòd nõ agebatur de proprietate ecclesiæ sed de præbenda:& ideo non
1 erat verus possessor.† Melius tamen videtur secũdum Inno. quòd de proprietate tantum agebatur : sed non fuit verus possessor:quia nõ erat lapsus annus,& ideo nec faciebat fructus suos,imò & si iu rem ageretur fructus suos non faceret missus:vt notatur supra vt lite non contestata.quoniam.secundum Inno.qui scilicet Abbas & conuentus si est ita scilicet quòd sunt missi solum causa custodiæ , & quòd fructus dissipent reuocetis sequestrationem vna cum alijs &c.
2 ¶ Nota primo † quòd missus in reali nec possessor est , nec lucratur fructus intra annum.Super quo vide hic Bernardũ in prima glos.Secundo nota quòd si missus huiusmodi fructus dissipet locus est sequestrationi de quo hic per Bernardum in glossa secunda.
3 ¶ PRIMO † primo in quibus casibus locus est sequestrationi.Inno.supra cap.proximo præmittens pro fundamento sequestrationem regulariter esse prohibitam , enumerat quinque casus in quibus eam dicit esse permissam Bernardus autem in glos.ij.hic enumerat casus.xj.Hosti verò enumerat casus decem & septem,dicta vtriusque comprehendens,& cum eis concordat dicens, quòd regula prohibitoria sequestrationis fallit:primò si partes cõsentiunt.ff.de solutio.l.si soluturus.ff.depositi.l.licet.ff.de verborum significatio.l.sequester.& iste est primus casus quem ponit Inno. quem non curauit enumerare Bernardus,nec etiam Cynus C.de prohibita sequestratione.l.vna. qui ibi enumerat decem casus eo fortè,quòd dubio caret : quia conuentio partium legem communem facit. ff. depositi.l.j.§.si conuenerit.de regu.iur.c.scienti.lib.vj.Secundo in re dotali ex iusta causa puta marito furioso facto:vt.ff.solu.matri.l.si cum dotem.§.si vero dotis.& hoc non tangunt alij tres prędicti : vt marito ad inopiam vergente, & hunc casum taugunt Bernardus & Cynus.facit.j.de dona.inter virum & vxorẽ. cap. per vestras. Tertio fauore religionis.s.de dolo.cap.ij.quod tamen ibi expressum probatur secundum eum,licet Bernardus hunc casum tãgat de quo dic vt ibi scripsi.Quarto quãdo res mobilis petitur à suspecto de fuga,& hunc casum ponunt Bernardus & Cynus & Innocentius.ff.de officio prędidis.l.senatus §.finali . quod intelligit dum nec cauere potest:vt.ff.qui satisdare coguntur.l.si fideiussor.§.finali.quia & tunc debitorem fugientem licitũ est retinere.ff.de hijs quæ in frau.cre.l.ait pretor.§.si debitorem. Quinto quando aliquis de familia iudicis petit à me rem quam dicit sibi subtractam fit sequestratio vsque ad euẽtum successoris:vt prędicta.l.senatus.& hunc casum ponit etiam Cynus. Sexto quando seruus proclamat in libertatem &c.& hunc casum ponunt Bernardus & Cynus.Septimo quando maritus petit virginem in vxorem,& ipsa negat contractum,vel opponit consanguinitatem.de spon.cum locum.vel cum mulieri trepidanti non potest mederi per aliquam cautionem,iuxta lecta & notata de restitutio.spolia.ex transmissa.& cap.literas.§.fin.ꝙ hunc tangũt Bernardus & Cynus.Octauo quando appellatur ab executore & hunc ponunt Bernardus & Cynus facit.xj.quæstio.j.quia res.Nono in colono negante pensionem,& hunc etiam ponunt Bernardus,& Cynus.C. de agricolis & censitis.l.litibus. &.l.finali,quæ incipit cum scimus.lib.xj.Decimo quando agitur de possessione.& non potest constare quis possideat.ff.de acquirenda possessione. l.in sequestro.& hunc non ponunt alij. Vndecimo quando timetur ne propter contentionem veniant partes ad arma.

arg. ff. de vsufru. §. l. æquissimum & notatur. ī. de probatio. in præsentia. primo responso. & hunc etiam non ponunt alij. Duodecimo quãdo appellans fructus incipit dissipare, & hunc ponunt omnes arg. ij. quæstio. vj. quoties. ff. de appellatio. l. Imperatores. Ex quibus sumitur quod hic dicitur, & hoc semper potest locum habere secundum eum vbicunque persona à qua res petitur pauper est & suspecta. xj. quæstio. j. cap. finali. ff. soluto matrimonio. l. si cum dotem. §. sin autẽ. iij. quæstio. ij. quia ea. & faciunt notata supra cap proximo. & j. cap. sequenti. Decimotertio propter scandalum euitandum: vt prædicto cap. per literas. secundum vnum intellectum, & de iure patronatus cap. j. & ij. & hunc ponunt Cynus & Bernardus. Decimoquarto propter impotẽtiam vel contumaciam nolentis cauere, & hunc tangunt Cynus & Innocen. argu. ff. de collatione bonorũ. l. j. §. si frater. ī. de dolo & contumacia. c. ij. per quod capitulũ dicit Innocẽ. idem esse quando contumax est in parendo vel in sistẽdo in iudicio: vt ibi notatur non tamen aufertur possessori possessio. ff. de acquiren. possess. l. interesse. aliàs secus. ff. depositi. l. licet §. j. Ideo autem in cap. supra proximo fuit reuocata sequestratio: quia commissio in possessionem quæ ibi fuisset legitimè facta, nec auferri nec sequestrari debebat, nec restitui debuit misso, sed domino vbi dominus paratus esset cauere de stando iuri & soluere expensas secundum Innocen. Decimoquinto ne impediatur vendendi commoditas. ff. de dolo. l. si oleum. secundum Gof. vel ne oriatur scandalum: vt ibi. & supra cap. proximo. secundum Bernardum. Decimosexto quando iacet hæreditas & timetur probabiliter ne partes ad arma veniant. Super quo vide quod notatur de probationibus. in præsentia. in fine primi responsi. sed videtur iste cum vndecimo concurrere. Decimoseptimo in iudicibus capitaneis, iudices enim capitanei rem de qua agitur coram eis, potissimè vt ipsam ad manus suas teneant, pro suo arbitrio continuò faciunt sequestrari. ī. cap. proximo §. Cœlestinus. de rescript. c. olim. adeo quòd regulariter obtinet iste casus, & si nõ fiat sequestratio, casuale est apud ipsos, non tamen quod fit, sed quod fieri debet est spectandum. ff. de officio præsidis. l. sed licet. de electio. cum causam §. primo. Cætera suppleas per ea quæ infra addam in supple. glos. secundæ. Et adde casum nouum. eodem titu. cap. j. in cle. Et notata Cardinalis. ī. de regulis iuris. locupletari. ¶ Supple glossas. in glos. secunda ibi *lege vna* vbi de hoc: sed plenius dicebat autem Vincentius quòd edictum de sequestratione non est prohibitorum scilicet certorũ casuum, & ibi *appella-*

4 *tur* † ab executore quod fieri potest secũdum ea quæ notantur. ī. de re iudi. quod ad consultationem. in vltima glos. & ibi possessionis, & est ratio secundum Gof. in summa eo. tit. in fine, & secundum Hosti. ī. cap. proximo: quia cum appellatur ab executore præsumitur hoc fieri causa impediendæ vtilitatis sententiæ quæ iam transiuerat in rem iudicatam: sed quando appellatur à sententia, appellatio suspẽdit pronunciatum: vnde non fit sequestratio nisi fructus dissipet, & ibi §. vltimo. Et vide quod ibi notatur in verbo officium:

5 † quia vel non possidebat immobilia, vel quia pauca, vel quia mali mores &c. vel quia prius malè administrauit, talia enim personam possidentis suspectam reddunt: vt ibi notatur, & vide etiam quæ ibi notantur in glos. sequenti, & ibi res eius ne dominus illas dissipet. Philip. & ibi deserere debet si colonus negat emptionem in cuius solutione diu cessauit secundum Hosti. Et quid tum iuris sit si colonus in solutione pensionis, vel canonis vltra tempus à lege præfinitum cessauerit: vel possessionem interuerterit, iuraque dominicalia negauerit, eleganter à sacratissimo Imperatore rescriptum est. l. litibus. de agricolis & censitis. lib. xj. C. Et an tunc prædia colonaria in cõmissum cadere dici possint: vide ibidem textum apertũ, & ibi Bart. & Lucam de penna. Quantum verò temporis cessare oporteat ad hoc, vt quis à colonario prædio deijci possit, textus est in simili. in. l. ij. & ibi Bart. & cæteri scribentes. C. de iure emphiteutico. Emphiteuta verò triennio in solutione canonis emphiteutici cessante, prædium emphiteuticum in commissum cadere, & ita emphyteutam à prædio illo deijci debere manifestissimi iuris est ex textu formali. d. l. ij. & ibi. l. vltima. voluit allegare l. litibus eo. titu. quia lex vltima ad propositum nihil facit & ibi §. si autem. vel ex alia iusta causa, puta eo furioso facto: vt §. sequenti. & ibi §. illud quoque. & ī. de dote post diuortium restituenda. c. per vestras. Tolle simile pulchrum ex elegantiore iureconsulti Vlpiani responso. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. soluto matrimonio. vbi dicit iureconsultus si maritus, vel vxor furere cœperit an matrimonium soluatur, & ita repetitioni dotis locus fit, & respondet iureconsultus eleganter, quod ibi videas & ibi de sæuitia. Dicebat Hosti. ī. c.

6 proximo quòd si serui, vel adscriptitij † maximè liberi homines conquærantur de tyrannide domini, & probabiliter timeatur, ne dominus hac occasione sæuiat in illos, faciet bonus iudex illos sufficienter assecurari si potest aliâs pendente lite, illos faciet sequestrari. argu. de his qui sunt sui vel alieni iuris §. sed & maior. &. ff. de offi. præfec. vrbis. l. j. §. quod autem. ff. de adulterijs & stupro. l. si postulauerit §. ratio. & ff. de quæstionibus. l. j. § penultimo. & ī. de probationibus. cap. penultimo. & de ista assecuratione & qua actione hi qui vim sibi illaturam timent, vide textum in. l. metũ. iij. ff. quod metus causa. & ibi de familia iudicis: quia sequestratur res in tempus vsque successoris, & ibi ex *literis* non probat hoc quia ibi de viribus sequestrationis non quæritur vt ibi dixi, & contrarium probatur secundum Nouellam. ī. c. proximo. Adde casum constitutionis ad concupiscendas. eo. tit. in cle. Item cum de voluntate partium res litigiosa sequestratur, & lite finita victori detur: vt prædicta. l. interesse puto. Item propter contumaciam vel impotentiam non cauentis de bonorum colla. fienda. ff. de colla. l. j. §. si frater. Item ne perdatur vendendi commoditas: vt prædicta. l. si oleum. secundum Gof. Item cum timetur scandalum vt ne ad arma partes prosiliãt: vt prædicta. l. æquissimum. de iure patronatus. cap. j. & ij. & ī. c. j. vel quia iacentẽ hæreditatẽ vterque vult occupare, vel quia vterque dicens se possidere fructus vult colligere. de quo in *Spec.* eo. tit. in principio. & ver. sed numquid. Redeundo ad materiam capituli primi. ī. eodem. hîc subijcio duas quæstiones de tempore domini Bernardi de bosqueto motas in consilijs Rotæ.

7 ¶ PRIMO quæritur pone, acto in partibus super ecclesia petitorio & possessorio, & tandem in causa suspenso petitorio, & in solo possessorio lata sententia, & à sententia appellato & appellationi delato in virtute appellationis, causa appellationis ipsius committitur in curia auditori & procedunt partes corã eo in petitorio & possessorio simul, & fertur sententia in vtroque quæritur vtrũ valeat in petitorio? quidã auditores dixerunt quòd nõ: quia solum possessoriũ videtur fuisse cõmissum: nam nõ erat appellatũ nisi à sententia lata in possessorio, nec erat commissa, nisi causa appellationis: sed alij contrarium tenuerunt: quia totum videlicet tam possessorium quàm petitorium fuit per prædictam appellationem ad curiam deuolutam & originaliter fuerat super toto processum. Et quia causæ continentia non debet diuidi, ex hoc enim inferebant quòd cõmissa causa illius appellationis censebatur cõmissum totũ negotium eo modo quo erat in partib' apud primũ iudicẽ, & per cõsequẽs cum coram primo potuisset procedi, etiã in petitorio poterit & corã isto. arg. huius. c. arg. eius quod scripsi supra in secunda oppositione. Refert tamẽ præfat' Bernar. quòd plures erãt pro prima parte. eo quòd sub possessorio nõ venit petitorium nec possessoriũ trahit ad se petitorium: licet secus ecõtra. arg. l. si de proprietate. & § nihil. alleg. nec valet illa ratio quòd appellatio totũ negotium deuoluat: quia illud est verum de negotio causæ possessorij, non autem de negotio causæ petitorij. Cum istæ causæ adeò diuersæ sint quòd nil inter se commune habẽt, nec obstat quòd causæ nõ debẽt diuidi: vt prædic. l. nulli. quia hoc verum est vterque currẽte modo durante

possessorio

possessorio petitorium non debet currere. de causa posses. pastoralis Et si simul currât in culpa est spoliatus qui sic tacitè renunciat iuri suo, & etiam in causa est virtus appellationis vnum ab alio ex iuris necessitate segregantis, licet etiam posset dici quòd contra volentem causas diuidere de hoc posset excipi & à Papa obtineri eidem vtrunque committi, & quia iurisditio auditorum strictè semper interpretari consueuit, & quia facilè est remedium imputetur parti, quæ remedium non præmittit, vt in regu. damnum. de reg. iur. lib. vj. per quæ videtur mihi prima pars probabilior.

8 ¶ SECVNDO quæritur, pone per possessorem libello dato, super beneficio in petitorio, videlicet cõtra impedientem, & se opponentem seque ius habere, in beneficio prætendentem, spoliatus possessor per aduersarium, ipseq; spoliatus datis per eum articulis in petitorio, in fine articulorũ suspendit petitorium, protestans quod in solo possessorio vult procedere, quæritur vtrum necesse habeat repetere in iudicio possessorio, omnes terminos præcedentes, videtur quòd sic: quia non erat processum nisi in petitorio, nõ enim erat datus libellus nisi in petitorio, & maximè quia dans libellum possidebat, nec de spoliatione cõquæri poterat, cum nondum facta foret, & ideò nec super possessorio lis contestata erat, tamen auditores tenuerunt contrarium, quia in beneficialibus etiam si solo possessorio procedatur, non est necesse dare libellum seu litem contestari: nam in beneficialibus etiã super possessorio proceditur summariè, & de plano habet enim locum cle. dispẽdiosam. etiam in possessorio solo, vt ibi notatur. Item etiã quia docto de petitorio satis videtur deduci possessorium, quoad sui materiam, licet non formaliter ad finẽ possessionis restituendæ, sed tunc potius tuẽdæ. Igitur sufficere videtur. ar. ff. de excep. rei iud. l. si quis cum totum. §. j. ver. ibi si quis fundum. cum versibus sequentibus præsertim quia possessorium restituendę possessionis, est multum fauorabile pro spoliato, & celeritatẽ desiderat, maximè in odium spoliantis, vt si dicamus q; possessorium retinẽdæ quod in libello petitorij fuit deductum, mutetur nunc in possessorium restituendæ, sicut petitio possessionis secundum tabulas mutatur in cõtratabulas. vt. ff. de bo. poss. secundum tabu. l. ij. §. si sub conditione. sed ad veritatem ego sum dubius: nam non capio, qualiter quod nõ est, nec in re, nec in intentione, nec in effectu, nec in causa, potest videri

9 deductũ in iudicio. arg. ff. de iud. l. non potest videri † modò ita est de possessorio recuperandæ antequam causa ipsius, id est spoliatio prodita sit in rerum natura, Præterea possessorium tuendæ seu defendendæ, & possessorium reperandæ, sunt duo diuersa iudicia, quasi contraria, & prorsus inuicem separata, igitur deductum in vno, non censetur deductũ in alio, arg. ff. de excep. rei iud. l. singulis cõtrouersijs. & l. si à te. & l. & an eadem. cum simi. Aliud enim est possessione quam teneo me defendi aliud est possessionem quam teneo mihi restitui facit quia incongrua actio ab initio intentata in cõgruam mutari non potest, propter diuersitatem actionum. ã. de iudic. c. examinata.

SVMMARIVM.

1 *Sequestrandi ius quis habeat.*
2 *Sequestrationem fieri si ab executione appelletur, in appella. à definitiua non item & quæ sit differentiæ ratio.*
3 *Fructus sequestrari dissipationis caussa.*
4 *Sequestratio quid, & quotuplex.*
5 *Sequestrationem duplici modo fieri.*
6 *Sequestrationis contentiosa definitio.*
7 *Sequestrari rem officio nobili iudicem posse. Idem in mercenario dicimus. nu. 8. Ampliabis, vt nu. 9.*
10 *Proclamantis in libertatem res quando sequestrandæ sint.*
11 *Probantem clarius in possessione tuendum esse.*
12 *Sequestrationem suspicionis, fructuum, abususque caussa induci.*
13 *Sequestrationi tunc in ea caussa locum esse cum mitti quis in possessionem non potest, aliâs secus. nu. 14.*
15 *Religionis fauore sequestrari, quàm in posses. mittere expeditius esse.*
16 *Sequestrari in caussis appella. quibus casibus prohibitum sit. Et quid si ante definitiuam appelletur. nu. 17.*
18 *Sequestrari in executione sententiæ an possit.*

CAP. III.

Beo. Breue est, & ideo non summatur nec diuiditur, sed aptum est vt repetatur. Expone literam dissipentur, id est dissipari dicuntur, si eos in suos vsus cõuertat, vel etiam si distrahat. ã. c. prox. nisi essent fructus qui non possunt seruari, quia tũc liceret distrahere. arg. ff. de peti. hære. l. diuus. secundum Inn. arg. ã. c. proxi. lite id est appellatione qua pendente nihil regulariter innouatur. j. de appella. dilectis. Hosti. sequestrari præsumitur enim contra eum. sicut contra illum qui mota sibi quæstione hæreditatis, sine causa, soluit legata. ff. ad leg. Falci. l. dolo. Gof.

1 ¶ PRIMO † quæritur per quem fit hæc sequestratio, respondet Hosti. quòd per iudicem à quo appellatum est, videlicet priusquàm appellatio superiori fuerit præsentata, & ab illo recepta. nam posteà recurreretur ad eum, vt. C. quor. app. non reci. l. ab executore. & C. de iureiur. l. generaliter. §. sin autem. & ij. q. vj. quoties. ad hoc. ã. de offi. dele. pastoralis. §. præterea. j. de appel. l. Romana. §. cùm autem. & §. sin autem. lib. vj. sed primum nõ placet domino Martino de Salua, pro eo quòd hîc loquimur in casu in quo appellatur à diffinitiua, in quo casu statim suspenditur iurisditio illius à quo appellatur. ff. ad Turpil. l. j. in fi. & quod legitur, & notatur. j. de appel. non solum. lib. vj. & etiam contrarium videtur placere Bart. ff. de appel. l. Imperatores. §. idem rescripserunt. per. l. ei, cuius. §. sed & si quid. ff. de appel. recipiendis. & hoc magis placet. Præterea nec videtur procedere cum appellatur ante sententiam, quia tunc non esset locus sequestrationi, per hanc decretalem, & cle. vnicam. j. eod. à contrario iuncta l. vna. C. de prohi. sequestra. aut enim appellaretur iniustè, & tunc non esset æquum, fructus propter hoc sequestrari, aut iustè, & tunc facta fide reuocaretur hoc in modum attentati. vt. d. c. non solum.

2 ¶ SECVNDO † quæritur vtrum hæc decretalis ponat ius nouum? Vinc. videtur velle quòd sic scripsit enim hic, q; hoc non erat lege expressum, nisi quando ab executore appellatur, vt. d. l. ab executione. sed Hosti. dicit quòd imo erat expressum. ff. de appel. l. Imperatores. §. fi. vnde sumitur hæc decretalis, tamen inter casus istos, est hæc differentia, nam cum appellatur ab executore qui modum excedit etiam si non dissipentur fructus, fit sequestratio. vt. d. l. ab executione. sed cum appellatur à sententia, non fit sequestratio, nisi dissipentur, vt hîc, & in. d. l. Imperatores. & est ratio diuersitatis, quia in primo casu transit iam sententia in rem iudicatam, licet executor dicatur modum executionis excessisse, propter quod appellatur. de offi. ord. irrefragabili. §. j. de offi. dele. super quæstionũ. §. j. & §. verum. & ideo propter authoritatem sententiæ timetur, nec appellatio malitiosè fiat, vt vtilitas sententiæ impediatur, ideo fructus auferuntur ab appellante, & in deposito collocantur. arg. ã. de in integ. resti. c. suscitata. §. ne vero. sed in casu secundo sententia non transit in rem iudicatam, imò per appellationem extinguitur, siue suspenditur. ff. ad Turpil. l. j. in fi. de offi. deleg. pastoralis. vbi de hoc ita vt interim nihil debeat innouari. ff. vt nihil innouetur appellatione pendente. l. vna & ij. q. vj. c. appellationes. & c. quoties. merito igitur non sequestrantur fructus ab appellante, nisi oriatur præsumptio cõtra ipsum, puta quia fructus incipit depopulari siue dissipare, vt hic, & d. l. Imperatores. ex hoc enim præsumitur contra ipsum, sicut in casu. d. l. dolo. secundum Hosti. vnde quicquid dicat hic Bern. sola obligatio restitutionis fructuum, non est causa seu ratio huius, quia secundum hoc sequestrarẽtur, etiam in principali, post litẽ conte. imo secundum Nouel. est ratio vna, cum prædicta obligatione præsumptio faciens pro actore, quæ insurgit ex sententia iam lata, pro ipso, & con-

tra reum, ex eo quòd diſsipat, ante ſententiam autem cum
appellatur ab interlocutoria, non fit ſequeſtrario, niſi eſſet
manifeſta ſuſpicio, vt notat Archid.ij.q.vj.quoties.& Card.
de reg. iur. imputari.in fi.& hic Collectarius.

3 ¶ TERTIO † quæritur quid ſi ante ſententiam ſpolia-
to reo per actorem pro reo ſpoliato petente reuocari iſtud
innonatum, ex priuilegio litis ſententiæ abſque libello, & ex
puro officio lata eſt ſententia interlocutoria reſtitutoria, à
qua appellato per aduerſarium appellans, diſsipar fructus,
quos habet cum poſſeſsione reſtituere ſi interlocutoria con
firmetur, petit autem ſpoliatus, fructus ſequeſtrari, quæri-
tur nunquid bene? videtur quòd non. per ea quæ ſcripſi ad
finem quæſtionis. ſ.proximæ.&.ſ.q.j.verſic.ſed primo non
placet. Item facit quia generaliter ſequeſtratio eſt prohibi-
ta.C.de prohibita ſequeſtratione. l.vna.igitur caſus permiſ-
ſiuos loquens dum à diffinitiua appellatur, cum ſit exorbi-
tans, non debet extendi ad caſum in quo ab interlocutoria
appellatur.de reg.iur.quæ à iure.lib.vj.etiamſi ſit eadem ra-
tio.de regularibus.non ſolum.&.c.conſtitutionem.eod.lib.
In contrarium facit, quia ſi ſententia diffinitiua pro huiuſ-
modi ſpoliato lata fuiſſet in poſſeſſorio, & appellans fru-
ctus diſsiparet, locus eſſet ſequeſtrationi, vt hìc probatur
pro eo quòd textus generaliter loquitur, & indiſtinctè, &
pro eo quòd ratio textus generalis eſt.argumen.ſ.de coniu-
gio leproſorum. c.ij. ſed idem eſt effectus, eademque ratio
dum fertur interlocutoria in caſu noſtræ quæſtionis ergo,
eadem mens, & ſic per conſequens & idem ius.ff.de verbo.
oblig.l.à Titio.in fi.& quod ſcripſit Cyno.C.de ſacroſanc.ec-
cle.l.illud.& Dyn.de reg.ior.in argum.lib.vj.& Ioan. Andr.
de tempo.ordi.c.j.in glo.& in Nouella.eod.lib. Attende, hìc
ſunt duæ difficultates. Prima, an habeat locum hæc decreta-
lis dum appellatur à diffinitiua lata in poſſeſſorio reſtituen
dæ. Secunda eſt dum appellatur ante ſententiam ab interlo-
cutoria quæ habet vim diffinitiuæ latæ ſuper poſſeſſorio
reſtituendæ, ſed de ijs intendo dicere in clemen.vna. ſ.eod.
in.xiiij.xv.&.xxxj.quæſtio.

4 ¶ QVARTO † quæritur quotuplex eſt ſequeſtratio, &
quæ eſt eius diffinitio per hoc enim res efficietur lucidior.
ff.de doli excep.l.j.pro quo ſciendum eſt quòd ſequeſtratio-
num, alia fit partium conuentione, alia iudicis poteſtate, ſe-
queſtratio autem quæ fit partium voluntate, dicitur rei quę
in controuerſia deducitur conſenſus concordantium apud
tertium depoſitio, vt.ff.depo.l.licet.&.l.ei apud.in princ.&
§.fi.& iſte tertius ſequeſter vocatur à ſequendo, quia vterq;
de contendentibus fidem ipſius ſequitur, vt dictis iuribus.
&.ff.de verbo.ſignific.l.ſequeſtrum. Eſt enim omnis ſeque-
ſter depoſitarius, non econtra: nam licet plures & vnus poſ-
ſent deponere, tamen apud ſequeſtrum non niſi plures de-
ponere poſſunt verum nihilominus quilibet deponit inſo-
lidum, vt.l.licet.&.l.ei alleg.& habet talis de poteſtate quan
tum conuentio partium ſibi tribuit, vt.l.ei.§.fi.nec mirum.
nam iſte contractus ex conuentione legem accipit.ff.depo.
l.j.§.ſi conuenerit. Eſt tamen differentia, quia in alijs depo-
ſitarius non poſsidet, ſed hic poſsidet, ſi hoc ſit actum, &
tunc neutra partium poteſt ſe iuuare poſſeſsione, contra
alios, quoad effectum vſucapionis, cum ſit iam interrupta,
ſed ſi nihil actum ſit expreſſe, poſſeſsio proderit victori, con
tra alios, ſed vnus contra alterum de illa poſſeſsione non po
tuit ſe iuuare, & hoc caſu poſſeſsio, dicitur eſſe penes ſeque-
ſtrum cum ipſis deponentibus ſit inutilis inter ſe, licet quo
ad alios proficiat victori, & eſt ratio, quia certantes de re, &
eam deponentes penes ſequeſtrum fidem eius ſequuntur:
vnde hoc pendente, vnus contra alium de poſſeſsione ſe iu-
uare nequit, ſed contra alios benè, quoad alios enim victor
liberas habet ædes. ff.ſi ſeruitus vendi.l.loci corpus.§.com-
petit.ſic intellige.l.intereſſe puto.&.d.l.licet.ff.de acqui.poſ-
ſeſ.ſecundum Card.in rubri.locupletari.ſ.de reg.ior.lib.vj.
ſed de hoc videlicet an ſequeſter poſsideat plenè, ſcripſi in
d.c.examinata.in.j.oppoſitione, & iſto caſu ſequeſtratio non
eſt prohibita, ſed à iure approbata, ſicut quiuis alius con-
tractus legitimus, & eſt voluntaria à principio, ſicut cæteri
approbati contractus, ſed ex quo conuentum eſt, recedere
non licet, nec quoad partes contrahentes, nec quo ad ter-
tium ſequeſtrum recipientem, niſi ex cauſa.C.de acti.& obl.
l.ſicut.&.d.l.ei.§.ſi velit.& qua actione agatur, hoc caſu no-
tatur.in.d.l.licet. Viſo de ſequeſtratione quæ fit ex partium
concertantium conuentione, videamus de ſequeſtratione,
quæ fit ex iudicis poteſtate.

¶ QVINTO igitur quæro, quot modis & qualiter fit ſe-
5 queſtratio ex iudicis poteſtate, † & reſpondeo quòd dupli-
citer, quia aut fit de re contentioſa, aut de re non contentio
ſa, ſi autem fit de re non contentioſa hoc dupliciter, quia
aut fit ad iuris ſui obſeruationem, aut ad oneris euitationẽ,
exemplum de primo vtputa plures ſunt hæredes, quorum
quilibet alterum recognoſcit hæredem vult tamen quilibet
ius ſuum in poſterum reſeruare, ſicut in tabulis teſtamenti,
& cautionibus, ſeu alijs ipſis hæredibus communibus tunc
enim ſi ius iſtos non concordat, ſeu ſi prædicti conueniri
non poſſunt, fit ſequeſtratio.ff.fami.erciſ.l.cæteræ.§.fin.&.l.
ſeq.ff.de fide inſtru.l.ſi.exemplum de ſecundo.C.de vſur.l.ac-
ceptam.ff.de vſuris.l.debitor.& iſtis caſibus ſequeſtratio eſt
rei liquidæ ſui iuris tuendi, ſeu oneris euitandi gratia depo-
ſitio ſecundum Cardina.

6 ¶ SEXTO † quęritur de ſequeſtratione, quæ fit de re cõ-
tentioſa ex iudicis poteſtate, qualiter diffinitur, & dic quòd
hoc modo: quia talis ſequeſtratio eſt rei detentæ ſeu poſſeſ-
ſæ aut fructuum eius quæ in controuerſiam vertitur, à poſ-
ſeſſore ſeu detinente iudicis officio ex cauſa ſeparatio, & pe
nes alium depoſitio, & hoc caſo ſequeſtratio dicitur à ſeque-
ſtrare quod eſt idẽ in vna ſignificatione, quod ſeparare præ-
ſertim certantes ſeu pacificare, quia ex ipſo ſequeſtro ſequi-
tur pacificatio, & ſi non ſimpliciter, ſaltem ad tempus, ſeu
quoad aliquid, & dictus omnibus modis ſequeſter eſt qui
inter certantes medius interuenit ſecundum Iſid. Primo ca-
ſu ex partium conuentione. Secundo caſu ex iudicis autho-
ritate, & primum magis approbatur cum non ſit neceſſaria
iudicis authoritas, vbi partes concordant.ff.de ope.no.nun-
cia.l.j.§.& poſt operis.ſecundum eum.

¶ SEPTIMO quæritur quot modis iudicis officio fit
ſequeſtratio, & dic quòd quadrupliciter. Aut enim fit ex
mero officio præſidentis, aut ex eius officio mercenario,
aut ad petitionem ſequeſtri, aut ad petitionem alterius par-
7 tis. † Exemplum de primo vt ſi præſes videt aliquos ad ar-
ma, & rixas venire, eos poteſt ſua iuriſdictione compeſcere,
vt.ff.de vſufructu.l.æquiſsimum.debet enim tunc dicere ſu-
perior, tunc enim vt in aliquibus locis fit, debet dicere ſu-
perior, recipio hanc contentionem in manu mea, & rem
cuſtodiri faciam, & veniatis coram me, ius veſtrum proſe-
cuturi, & hoc fit in Normania in iudicio reſtitutorio, in
quo iudex fundum de cuius reſtitutione agitur, mandato
ſuo facit coli, & reſtitui fructus obtinenti, ne iſti contendẽ-
tes, ad arma proſiliant, quod ſæpe fit in iſtis ſpoliationibus,
& ſic ſequeſtratio mero officio iudicis incumbit, iudici cũ
ipſe ſubditos videt ad arma paratos neutra partium curan-
8 te componere, ſeu iudicem adire. † Secundo modo fit ſeque
ſtratio iudicis officio mercenario, ſeu deſeruienti, vt ſi offi-
cium eſt debitũ propter illud, poteſt fieri ſequeſtratio verbi
gratia, aliquis beneficiatus non valet ſeruire beneficio, præ-
ſidens ſic habet curare beneficium, quòd eius officium non
negligatur, & tunc quantuncunque appellet beneficiatus,
fructus poterunt ſequeſtrari, ſaltem quoad hoc vt benefi-
cium officietur de appellationibus.peruenit. Et etiam exem
plum poteſt poni. C.quibus ad libertatem proclamare non
licet.l.tertia.C.de aſſertione tollenda.l.prima.§.ſuper pecu-
lio.quibus iuribus videtur quòd ſi duo contendunt de be-
beneficio, quorum nullus ſuit poſſeſſor pacificus, fructus
poterunt ſequeſtrari, cum dictum beneficium non duos
miniſtros, ſed vnum debeat obtinere, ſaltem quouſque con-
tentio

tentio sopiatur, argu.ſ.de rescriptis.cùm contingat.argu.ff.
9 depositi.l.j.§.apud Iulianum.nec mirum † nam iudex videns quòd duo dicunt se habere dignitatem de qua agitur insolidum, in qua ius non potest causari ex possessione, sed ex canonica institutione.ff.de decur.l.Hærennius.ſ.de reg.iur. cap.j.lib.vj. nec ista dignitas duos sponsos habere debeat, nec etiam debeat inofficiata remanere, cum ad officium faciendum, quàm ad obseruandum ipsos fructus, ei qui obtinebit, suo officio fructus ipsos poterit sequestrare, argumẽ. iurium prædictorum.& ff.de tabu.exhiben.l.fi.ff.vt legato. nomi.caueatur.l.postquàm.§.j.& est ratio ad præmissa, quia quandocunque iudex aspicit imminere onus alicui, & illud non facit, ille cui incumbit & decet, præses debet vocare illum cui dictum onus incumbit, & si illud ipse non fecerit, debet fieri rei sequestratio, vt est casus.ff.soluto matrimonio.l.si cum dotem §.finautem.&.ſ.de dote, post diuortium restituenda.c.per nostras.& hæc est ratio. d.decretalis.peruenit.secundum Cardi.& hoc credit indubitatum in beneficiali causa, vbi ante possessionem alterius pacificam, apparet controuersia in lumine prouisionis fiendæ, vel factæ simile.ſ.de iure patronatus.c.ij.&.iij. & sic etiam videretur dicendum in contractu, & sic intelligit.xj.q.j.c.quia res.ibi enim habet prouidere præses, & propter quietem partium, & vt onera rei expleantur, & vt res rectè gubernetur. Ex quibus colligit quòd iudicis officium mercenarium deseruit sequestrationi faciendæ, aut propter onus rei incumbens, quod non expletur, vt dictum est, aut propter rei concessæ abusum, & sic loquitur.c.peruenit.&.l.si cum dotem.
10 §.finautem. allegatis. &.ſ.c.proximo. Aut † deseruit istud officium sequestrationi, ex qualitate personarum concertantium, & quando qualitas personarum est talis, quòd facti natura inducit impossibilitatem, tunc enim iudex debet partibus per cautionem, id est, per cautelam sequestrationis, vt dicit glossa prouidere, verbi gratia, Petr.est liber, est tamen alter in possessione seruitutis ipsius. P. proclamat ipse.P. in libertatem multæ res sunt apud ipsum.P. quarum aliquas confitetur idem. P.acquisitas ex re possessoris: aut ex opera ipsius. P. istæ debent statim restitui possessori alia autem quæ ex donatione, vel ex legato perueniunt ipsi Petro, detecta libertate ipsius, debent assignari ipsi Petro.Sed interim cum dubitatur de aliquibus rebus, an sic vel sic sint acquisitæ, tunc cautela sequestrationis est adhibenda.Sic loquitur.C.quibus ad libertatem proclamare non licet. l.iij.& de assertione tollenda l.j.§.super peculio. nam in dictis iuribus impossibilitas facti ad personas relata, sequestrationem necessario inducit, & in dictis casibus sequestratio necessaria est, secundum Card.quod intelligit vbi possessor cauere non poterat.C.de ordine cognitionum.l.fi.Sed cum qualitas vnius personæ hoc induceret, & tunc peteretur fieri ab alia parte per iudicem tunc esset causalis, seu specialis, & contra regulam, vt statim dicam. Cum autem contenditur super iudicio vniuersali, quod est triplex, vel quasi, sicut est vbi contenditur de beneficio, vt notatur.ſ.de libelli oblatione. c.j.citius inducitur sequestratio, quàm in iudicio singulari, quo peto meum vel mihi debitum, vt assero agendo, vnde iura dicentia sequestrationem faciendam, loquuntur multum in iudicio vniuersali, vel quasi.vt.ff.de tabu.exhiben.l. fi.ff.de collatio.bono.l.j.§.super.C.de ordine cognitionum.l. fi.C.de assertio.tollenda.l.j.§.super peculio.C.qui ad liberta. proclama.non licet.l.iij.Et est ratio, quia vbi ago contra Petrum, ad certam rem ibi contenditur de eo, quod alter tenet, vel de quo est præsumptio reum ad hoc non ligatum, nisi aliud probetur, vt.ſ.dicam. sed vbi contenditur super vniuersitate, vel quasi ibi non est præsumptio pro detinente, tam efficax sicut est. in.d.c.cùm possidens. vniuersa singula non possideat. ff.de acquirenda possessione. l.qui vniuersas.in princi.
11 ¶ Item ex æquitate dictorum iurium † potest dici, quòd si duo contenderent, de vno beneficio, & potiora iura apparerent pro vno quàm pro alio, ille qui offert iura potiora, esset in possessione tuendus, vel mittendus.argu.C.de edicto diui Adria.tollen.l.fi.quo casu si iste peteret sequestrationem fieri, deberet audiri, cum enim sit admittendus ad plus, vt ad possessionem magis ad sequestrationem.Tertio modo fit sequestratio ad petitionem sequestri, de quo dic vt.ff.depositi.l.ei apud quem.§.si velit.Quarto modo fit sequestratio, per iudicem ad petitionem partis, & hinc pẽdent leges, & prophetæ, & hic distinguitur, quia aut petitur sequestratio pendente principali negotio, aut petitur sequestratio, pendente negotio appellationis, ante executionem interiectę. Aut petitur sequestratio pendente negotio appellationis ab executore seu ab executione interiectæ. Primo casu dupliciter, quia aut proceditur à parte contra partem præsentem, aut à parte in partis contumaciam. Primo casu etiam dupliciter, quia aut contenditur super re de qua magis est præsumptio, pro reo, vt si peto rem ex aliquo contractu, ius præsumit illum non ligatum nisi probetur ligatus, & tunc sequestrationis necessitas conquiescit, & ideo isto casu est inhibita, nam primo debet debitor conuinci, & tunc demum absolutionem constringi.C.de prohibita sequestratione.l.vna.de actio.& obligationib. l.negantes.& de iure fisci.l.fi.lib.x.idem dico si res est talis cuius possessio indifferenter cadat, inter eos qui contendunt, verbi gratia habere fundum ita cadit in me, sicut in Petro, & ecõtra ago contra Petr. ad fundum, eo quòd plus habet quàm ego. ſ.possessionem. instit.de interdictis.§.commodum. C. de rei vendicatione.l.alienas.nunquam principali pendente negotio debet fieri sequestratio, & sic loquitur.c.j.ſ.eo.&.ff. de rei vendicatione.l.vtique. verum vbi dicta præsumptio vinceretur aliqua æquitate, vt.ſ.de sponsa.cùm locum.& de resti.spolia.literas.&.ff.de offic.præsi.l.senatus.& tunc iudicis officio esset sequestratio permissa, si iudici æquitate suadente videretur, vt est expressum in dictis iuribus, vt.ff.qui satisdare cogantur.l.si fideiussor.§.fi. Et † ij sunt casus specia-
12 les contra regulam, ibi enim suspicio quæ habetur contra reum, vt prouideatur parti agenti, inducit sequestrationem, quia enim interest iudicis, ne iudicium fit delusorium. ff.ne quid in loco publico.l.fin.habet iudex prouidere, vt tam in principali, quàm in fructibus cautela conueniens, præstetur in re mobili, vt.d.l.si fideiussor. Et pari æquitate idem est in fructibus rei immobilis, vnde si reus non possit cauere vt iudici æquum videbitur fiet sequestratio: nam cum aliquid incumbit in iudicis, & iudex non potest facere, vt ius præcipit, debet prouidere vt potest.C.de assertio.tollenda.l.j.§.si vero reuera.&.ff.de collat.bono.l.j.§.si frater.& de offi.dele. c.statutum.lib.vj.& hoc casu sequestratio est subsidiaria, & sic loquitur.C.de agri.& censi.l.litibus. lib.xj. Est ergo regulare quòd quando aliquid incumbit alicui, & ille onus annexum non implet sed abutitur, iudex ex officio habet prouidere, verbigratia Petrus est missus in possessioné rei petitæ, causa rei seruandæ, iste non facit fructus suos, sed ne illos consumat iudex habet prouidere super hoc vt sequestrentur, vt.c.ſ.proxi.&.c.per nostras.&.§.finautem.allegatis.& hoc fieri debet cum causæ cognitione: nam cum nedum possessor, sed & in possessione existens non sit à possessione siue à detentatione sine causæ cognitione amouendus.vt.ſ. de simo.querela.&.C.si per vim vel alio modo. l.fi.in prædictis versatur causæ cognitio, & est expressum.ſ.c.proximo. secundum Cardina. ¶ Sinautem procedatur in contumaciam partis absentis, hoc potest fieri dupliciter, nam aut est causa, in qua potest procedi ad missionem in possessionem,
13 † aut non est talis causa, in qua possit fieri missio, vt quia agitur de beneficio vt de beneficio. ſ.de eo qui mittitur in possessionem.c.actor.Sed melius.in.c.eum qui.eod.ti.lib.vj. & in hoc secundo casu potest fieri sequestratio, & de hoc est decretalis expressa.ſ.de rescriptis. cap.olim. nam cum missio in hoc casu cesset, id quod est illi similius seu vicinius fieri debet, vnde quod glos.ibi dicit quòd malè fuit ibi facta sequestratio malè dicit, nam illa decretalis prosequitur fi-

ctum sequestrationis, quod non faceret si indebitè facta
fuisset, vt apparet ex textu dictæ decretalis. ¶ Sed Nouella.
in.d.regula, imputari.dicit quod hoc sibi non apparet: si ve
14 rò est † causa in qua possit procedi ad missionem in posses-
sionem, tunc regulariter est obseruanda, cum via de mit-
tendo in possessionem sit ordinaria.vt.C.vbi in rem actio.
l.ij.in fin.intuitu tamen religionis dicunt aliqui iudicem ad
sequestrationem posse procedere, vel etiam ex alia iusta
causa. & sic intelligunt.s.de dolo & contumacia.c.ij. ¶ Sed
hoc casu dicit Cardina.quòd cum reus est contumax de iu-
re, sua contumacia est punienda, & hoc est necessarium: aut
in re da qua contenditur, aut in persona vbi in rem non po-
test. s.vt lite non contestata.c.tuæ. in re dupliciter vt præ-
missum est, nam vbi missio non est possibilis, tunc excom-
municatio aut sequestratio est necessaria, nec aliqua puni-
tio contumaciæ in re est vicinior missioni in possessionem,
ipsa sequestratione quæ se habet ad missionem in posses-
sionem, vt excedens & excessum: nam contumaci est magis
luctuosum quàm aduersarius sit in possessione, & ipsum
contumacem tedio afficiat, quàm si apud bonum virum res
esset ad custodiendum deposita per iudicem. Argumen.C.
de bonis quæ liberis.l.cùm oportet. plus tamen receditur
à re per sequestrationem factam propter contumaciam,
quàm per missionem in possessionem, & secundum hos ef-
fectus, vel alios dici potest quandoque plus, quandoque mi-
nus, missio in possessionem respectu sequestrationis. ¶ Su-
per quo remittit Nouella ad notata sua.in.c.ij.s.de dolo. al-
legato.super verbo religionis, & super.iij.glo.& propter re-
15 spectum aliquem dictum est. in.d.c.ij. † factam sequestra-
tionem intuitu religionis, nam magis competit religioso
litiganti, quòd fiat sequestratio, quàm in possessionem mis-
sio, quæ est ad afficiendum tedio contumacem quod non
cadit hoc est non habet cadere, in religiosum, & isto casu
etiam vbi fieri posset missio in possessionem, posset fieri
de iure sequestratio, regularius tamen hoc casu fit punitio
per missionem, cum hoc sit ordinarium.s.vt lite non con-
testata. quoniam.§.in alijs. iudex tamen cuius officium est
latissimum.ff.de iurisditione omnium iudicum.l.j.debet at
tendere qua via reus contumax magis adstringi valeat, vt
suam contumaciam agnoscat, & illam purget, & tunc illam
viam exequatur siue de excommunicando, siue de mitten-
do in possessionem, siue de sequestrando: cum enim contu-
macia, quandoque damno litis coërceatur. ff.de re indic.l.
contumacia.C.de ingenuis manumis.l.diffamari.j.de proba
tionibus.c.licet.circa principium multomagis iudex punire
poterit contumacem sequestratione, iudex enim pœnali iu-
dicio iurisditionem suam potest defendere.ff.si quis ius di-
centi non obtemperauerit.l.j.inter quæ pœnalia iudicia
sequestrationis. pœna continetur, plus dicit Cardina.vt.s.
quòd sequestratio pœna mitior est, missione in possessio-
nem: vt.d.c.ij.s.de dolo & contumacia. & sic illud legit In-
noc.Sed contra quia in.d.decretali.ij.s.de dolo & contuma-
cia. vt ibi dicit textus expressè poterat fieri missio in pos-
sessionem. ¶ Si ergo facta est, ibi sequestratio fauore religio-
nis, & est minus sequestratio quàm in possessionem mitte-
re, ergo non est fauor, sed potius grauatur ecclesia. ¶ Solutio
tam missio, quàm sequestratio fit, vt reus tedio affectus, co-
gatur iudicio stare, vt.d.decretali.ij.hæc tamen pœna pro-
prius cadit in missione, quàm in sequestratione, vnde cum
religiosi tedium non habeant querere, nec pœnam aduersa-
rijs. Argumen.j.de pœnis.c.suam.licet ius suum prosequi
possint.j.de operis noui nunciatio.c.ij.mitius est in tuendo
religionem sequestrare, quàm in possessionem mittere &
ideo signanter dicit textus intuitu religionis, non fauore,
nam in missione in possessionem, fit tedium per actorem,
& iudicem authorizantem, sed in sequestratione tantum
16 per iudicem licet ad partis instantiam. ¶ Si † verò proceda
tur in negotio appellationis ante executionem, hoc potest
fieri dupliciter: quia aut appellatio interponitur à diffiniti-
tiua, super principali interponitur appellatio & petitur se-
questratio tunc aut à petitore appellante, aut à possessore.
¶ Primo casu est impossibilis cum nihil possit sequestrari
hoc est separari ab eo qui nihil habet, & sic loquitur.ij.q.vj.
quoties.ij.secundo responso. ¶ Si autem à possessore peta-
tur fieri qui appellat, & prosequitur negotium regulariter
non debet fieri, cum appellantis status appellatione pen-
dente, sit integer.ff.nil nouari appellatione pēdente.l.j.imo
hoc casu attentatum regulariter reuocari deberet, etiam il-
lud quod esset attentatum ante dicendum.j.de appellatio-
nibus.non solum.lib.vj ¶ Sed hoc fallit, quando dictus pos-
sessor fructus dilapidat, aut aliàs suspectus est. vt.d.c.quo-
ties.in princip.& in fi.&.d.l.Imperatores.in fi.& hic, & vbi-
cunque, in principali procederem ad sequestrationem, mul
to magis in causa appellationis, vbi possessor victus appel-
lat: cum iam diffinitiua sit contra eum, & ob hoc facilius
est contra eum procedendum, vt fiat sequestratio, quàm in
17 principali. ¶ Si † autem appellatio interponatur ante diffi-
nitiuam, cum appellans de iniquitate iudicantis principali-
ter conquæratur.s.de appellationibus. interposita.§.fin.hoc
articulo pendente iudicis officium circa sequestrationem
rei, aut fructuum eius, super quibus non agitur, prorsus con
quiescit, cum nec in principali iudex appellationis talis co-
gnitionem habeat, nisi in euentum in quo apparebit, ap-
pellationem ante diffinitiuam emissam fore legitimam. vt
18 j.de appellationibus. vt debitus. ¶ Cum autem † procedi-
tur in negotio appellationis ab executione interiectæ: aut
res est mobilis, & tunc res sequestratur: aut immobilia, &
tunc sequestrantur fructus rei restituendi illi, qui obtinue-
runt non distincto, vtrum possessor sit suspectus necne &
tunc sequestratio est præcepta. vt.C.quor.appella.non reci.
l.ab executore. nec est mirum quia ex quo à sententia non
est appellatum. ¶ Sed ab executione magna est præsumptio
contra appellantem, & propterea iura statuunt rem à possi-
dente separandam, & apud aliud deponendam, quousque
querela sopiatur. ¶ Ex quibus colligitur quando seque-
stratio non est possibilis, quando prohibita, quando per-
missa, & quando præcepta.secundum Cardi.vbi.s.adde ta-
men quæ scripsi. in.d.c.ij. s.de dolo & contumacia.in duo-
bus primis notabilibus, & in expositione super verbo con-
tumaciter, & super verbo restitui & per illa ista verificata.

De confessis. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Situm tituli congruum esse quibusque decretalibus conuenisti.nu.2.*

CONtinua sic quoniam quan-
doque à iudice, quandoq; à parte in iudicio fiunt
interrogationes.de electio.dudum.ij.de litis con-
testatione.c.vno.de fide instrumen.cum Ioan.super quibus
pars respondens confitetur vel negat, & si negat pars po-
1 nens, probare habet, † ideò prius. de confessis. & deinde.de
probationibus.videamus.vel quia sæpè contingit quòd li-
bello oblato propter contumaciam rei suspenditur proces-
sus, & causæ examinatio circa quod multipliciter est proui-
sum. ¶ Sed quia reus veniens sæpe id quod verum est iuxta
conscientiam confitetur, vel quia sæpe fit positio.de electio.
dudum.ij. de litis contestatione. cap.vno. & interrogantur
partes, de dolo.prout.de appellationibus. cùm causam.& à
iudice. de fide instrumentorum. cùm Ioannes. quibus con-
fessatus altera pars releuatur ab onere probandi. secundum
Hostien.& Pau.vel aliàs vt scripsi.j.eod. in rubrica.lib.vj.&
omnino hìc coniunge summam quam per remissiones ibi
dedi, & quod in fi.ibi secundum Paul.subiunxi, & habetur
materia. xv.q.iij.q.vj.q.viij. & per totum. &.ij. q.j. cap.j.&
2 ij.&.v. &.vj. & repetitur in.vj. Et † coadaptatur rubricæ
de elect.

de electione.c.scriptum.versi.quamuis. &.c.dudum.ij.versi. sed cum.& de renuncia.in præsentia.& de ætate,& qualitate.c.fina.de offic.deleg.prudentiam.§.sexta.de iudic.at si clerici.de iuramento calumniæ. c.fina.de re iudicata.c.consanguinei.de eo qui ducit in matrimonium.c.super eo.de accusationib.cùm dilecti. de in integrum restitutio.c.ij.lib.vj.& de accusat.c.j.eod.lib.& in clemen.constitutionem. in fi.de electione.secundum Nouellam.& per Gof.& Hosti.in summa.eo.titu.& in Specu.parte secunda,& parte quarta. eo.ti.

SVMMARIVM.

1 *Infames purgari oportere.*
2 *Interrogatio,cuius meminit.c.j.de confess quò pertineat.*
3 *Confessos de alijs interrogari posse. & numero.4. Falle, vt numero.5.&.10.*
4 *Inquisitione generali facta, postulante aliquo, quem interrogari non debere. Limita, vt numero.7. & quid in speciali inquisitione.numero.8.*
9 *Inquiri contra certam personam etiam non notatam in delicto priuilegiato posse: & quæ sint delicta priuilegiata.*
11 *Confessum criminis de eo in alios interrogandum non esse.*
12 *Confesso alterum opē fecisse dicenti danda an sit fides.*
13 *Confessione vnius alterum torquendum non esse. Et qualis debeat esse interrogatio.nume.14.*
15 *Testem deliquisse se respondere cogi non debere.*

CAP. I.

CVm monasterium. casus. Ei qui crimen proprium confitetur non creditur,contra eos quos dicit criminis fuisse suggestores, & erat olim sub titulo de homicidio, & diuiditur in duas:quia primo instruit iudicem, absoluendo non infamatos, & reddit causam ibi, *quia secundum*. ¶ Secundo instruit,in purgando infamatos,ibi si causam. ¶ Expone literam *suggestione* hoc dicit, quia consilio & suggestione, committitur homicidium.l.distinct.si quis vidua. de homicidio.sicut dignum.de clericis pugnantibus.in duello.Henr. & etiam ratihabitione.j.q.iiij.prælatus.Gosfr.& Hostien. *consimus* hic incipe contructum *penè*, nisi quia fortè indiceretur purgatio si magna oriretur infamia, vt hìc notatur, &.ĩ.de electio.per inquisitionem. Innocen.vtriusque iuris canonici,& ciuilis,& in glos.sunt concordantiæ *crimine læsæ maiestatis excepto*. Idem videtur in crimine simoniæ. Argu. lxxviij.distinc.si quis Papa.&.ĩ.eod.sanè.sed Arg.contra.j̃. de testibus.veniens.Ex quo capitulo dicunt quidam, quòd in crimine simoniæ non admittitur socius, nisi sit crimen læsæ maiestatis,& sic loquitur.d.c.si quis Papa.Innoc. ¶ Sed contrarium est verum. vt.j̃.de testib.c.j.lib.vj. quod dic vt ibi legitur, & notatur. ¶ Quid autem de crimine hæresis, dic idem vt legitur,& notatur.j̃.de hæretic.in fidei.eod.lib. ¶ Alios autem casus.vide in Specu.de accusatore.§.j.versic. item repellitur.qui fuit *confitentis* sine interrogatione, vt sic diuersificetur à præcedenti casu.ĩ.in fine primi responsi. Hostien. *quenlibet* de hoc.lxxix.distin.c.ij.admittenda quantum ad aliorum condemnationem, sed ad præsumptionem tantum Hostien. *eos* scilicet contra quos præsbyter est confessus *infamia*, scilicet homicidij, & aliunde orta, quàm ex dicto huius præsbyteri. Argumen.xj.q.j.Christianus. & de
a accusationib.qualiter.ij.vel dic† quòd qualitercunque infamati sint erit purgatio eis indicenda, quod dic vt legitur, & notatur.j̃.de accusationibus.veniens. in fine.de simonia. insinuatum.de purgatione canonica. cùm P. &.c.cùm dilectus.&.c.cùm in iuuentute.§.finali. Hostien. ¶ Dicit autem dominus Martinus, quòd licet quidam dicant de infamia inquisitionem præcedente, quòd non sufficit, nisi à bonis discretis, & non suspectis ortum habuerit, tamen in illa quæ purgationem inducit, communiter omnes concordant, quòd vndecunque insurgat, sufficit propter scandalum. de quo notatur. de purgatione canonica. cap.penultimo.in glos.penultima.& aliquid.de accusatione. cap.qualiter.dicitque etiam,quòd de numero testium necessariorum ad purgationem communiter tenetur quòd hoc est hodie arbitrarium, *cognoueris*. ¶ Subaudi potest quæri etiam à confitente contra se: sed si per alios probari non potest singulis eis, &c.Hostien.tribus socijs hoc arbitrium est vt legitur, & notatur.j̃.de purgatione canonica.quoties.& cap. ex tuarum.&.d.cap.insinuatum.Hostien. ¶ Et caue de votis hic in vltima glos.videlicet quòd deficiens in purgatione punitur tanquam conuictus, hoc enim intellige secundum modum, secundum quem actum est, & aliter non.& ad hoc semper solet Goffred.allegare.c.accedens.de accusationibus. vbi de hoc. secundum Martinum. ¶ Opponitur de.l.prouinciarum. vt in glo.ij.vbi videre solutionem. Cyn.vero.C. de accusationibus.l.fi.in secunda oppositione dicit, quòd in contrario fallit,& in alijs casibus notatis.per Accur.in.l.fin. allegata ¶ Sed dici potest quòd reuera ibi fallit, cum videlicet de proditione, id est de reuelatione consiliorum virorum scceleratorum, quæ aduersus principem vel rem publicam iniuntur, & idem crederem si iurentur ad aliquod malum personæ priuatæ inferendum, quia expedit reipublicæ prouidere, ne vnus alium lædat iniustè. ff.de ijs qui
a sunt sui vel alieni iuris. l.ij.§.dominorum.† vnde clarius dicas quòd hic loquitur de interrogatione quæ tendit ad detegendum, & conuincendum crimen iam commissum, ibi verò loquitur de interrogatione quæ tendit ad detegendum consilium virorum scceleratorum initum,super crimine committendo, non principaliter vt puniatur, quia nondum commissum dicitur. Sed principaliter vt prouideatur,ne committi possit, & ex consequenti vt inquiratur de statu huiusmodi scceleratorum, & vt reperta veritate purgetur de talibus prouincia.ff.de officio præsidis.l.congruit. ¶ Secundo opponitur. de cap.quoniam. j̃.de testibus.ibi, *seu mulieres, cum quibus peregisse dicitur*.&.ff.de quæstionibus.l.prima.§.cùm quis latrones.&.§.si quis vltro. ¶ Soluunt quidam quòd delati antequàm crimen confessi sint, de alijs interrogandi sunt, & eis creditur. vt hìc in fine. ¶ Sed dicit Hostien.hanc solutionem reprobari per prius. ff.ad Sylleianum. vbi dicitur quòd prius de se familia torquenda est, & si fateatur, tunc interrogetur, quo mandante flagitium
3 admissum sit. ¶ Soluit ergo Hosti.† dicens quòd interrogati possunt ad instructionem, sed non creditur eis, nisi quantùm ad præsumptionem. Argumen.ff.de custodia reorum.l.diuus.vt in glos.nec absque tormentis.C.ad legem Iuliam maiestatis. l.iij. &.iiij. quæstio. iij.§.item in criminali. versicu.item si ea. nec obstat quod hìc sequitur interrogari non debent &c. ¶ Quia subaudiendum est quantùm ad hoc, vt per confessionem ipsorum alij condemnentur, nisi & aliter conuincantur, vel ita demum interrogari debent, si ij de quibus interrogantur, fuerint infamati, iuxta id quod scripsi,in expositione super verbo infamia, de occultis enim non sunt interrogandi,vt hìc Argumen.j̃.de accu-
4 sationibus. cap.inquisitionis. secundum eum. ¶ † Generalius tamen circa hoc, sic distinguere potes: quia aut quæris, vtrum possit in genere de ijs participibus, seu alijs malefactoribus,& dic quòd sic. ¶ Sic intellige notata hic in glossa secunda,ibi.Item auditur,& ibi allegata.& dicta.l.prius. ¶ Aut vtrum possint interrogari specialiter,& vt testes. Et tunc procedit iudex ex officio ad pœnam seu multam extraordinariam indicendam, dic quòd sic, quia tunc leuiores probationes sufficiunt, secundum Hostien.in summa.eodem titulo.§.qualiter.versi.per participes.& de accusationibus. sub rubrica. de criminibus extraordinarijs pu-
5 niendum. ¶ Sed si† procedit ad pœnam ordinariam imponendam,in modum accusationis, non debet interrogari de complicibus eiusdem criminis, vt hìc, & faciunt notata in

Specu.de teste.§.j.verf.quid fi quatuor,siue iam fint confefsi, fiue ante.quicquid dicat Hoft.j̃.de teftib.veniens.j.&c.c.fuper eo.j.fecundum Henri.¶ Sed fi non dicantur complices eiufdem criminis,bene creditur eis,quo ad fufpicionem,feu præfumptionem tantùm,fecundum Bernar.Inno.& Hofti. Arg.d.l.prouinciarum.& maximè contra infamatos, vt notat Hoftien.in.d.§.qualiter.verf.occultorum.¶ Sed fi quæris quoad probationem veram,& ille contra quem producuntur,vult eos repellere obiectus criminis, poteft etiam in ciuili,vt.d.c.fuper eo.&.c.ex parte.eo.tit.¶ Si vero nil obijcit contra eos, & nondum funt confefsi, valet eorum teftimonium, nifi poftea confiteantur crimen eorum præcedens notans infamia iuxta.l.j.& per totum.ff.de ijs qui notan.infa.notorium tempore fuæ depofitionis. de ordi.cognitio. cùm dilectus.in fi.de teftib.licet ex quadam. & c.fi.xxij.q.v. præceptum.¶ Secus fortè fi occultum. C.de teftamen.l.j.ff. de offi.præto.l.Barbarius.iij.q.vij.§.tria.vel fi folum per fententiam infamaret,nifi fortè eorum iam effet opinio aggrauata. Argu.d.l.prouinciarum.&.C.de falfa moneta.l.j ¶ Sic intelligit Henri.hic Bernard.& Hoftien. Poftquàm autem confefsi effent,eis non crederetur,vt hic ibi quia fecundum. j̃.de teftibus.veniens.j.xv.q.iij.nemini.iij.q.xj.neganda vbi de hoc.C.de accufationib.l.fin.ratio,quia infames funt.ff.de ijs qui notan.infa.l.athletas.§.fin.cum.l.feq.fallit in criminibus exceptis læfæ maieftatis, vt hic fimoniæ.de teftibus.veniens.j.&.c.j.lib.vj.confpirationis.de teftibus cogendis.c.vltimo. quod dic vt notatur ibi.in.d.c.j. verf.item repellitur. qui fuit, & qualiter participes debent deponere vide modernos.in.d.c.j.& in hærefi.ex.d.c.in fidei. & hoc fi accufatus eft malæ famæ, aliâs non.xv.q.iij.nemini.&.c.fanè.ij.q.j. imprimis.de fimonia.per tuas.notant Bernar.& Inno.j̃.tit. ij.veniens.j. & hoc verum quando proceditur per viam accufationis, fi vero per viam denunciationis vel exceptionis, vide.j̃.titu.ij.quoniam. fecundum Henri.& adde quæ fcripfit ipfe Henri.in.d.cap.veniens. caue tamen quia non omnia prædicta omnino mihi placent, fed dicam in locis fuperfluis.

¶ PRIMO quæritur, ecce, hîc dicitur, quòd non debet aliquis interrogari,de crimine alterius,nunquid hoc fit femper verum videtur iftud expeditum per ea, quæ proximè dixi.Cyn.autem fuper hoc fe expedit in.d.l.fi.C.de accufat. in fecunda oppofitione, dicens hoc regulare, fed fallere in cafibus notatis ibi per gloff. Et videtur ifta refponfio probari per textum iftum ibi, quia fecundum &c. Alij diftinguunt dicentes quòd de infamatis interrogari poffunt de alijs non,vt tetigi fupra.poft Hoftien.alij diftinguunt.vt in glo.videlicet quòd ad effectum fufpicionis,feu præfumptionis, & non probationis interrogari poffunt, cui concordat Hofti.fed non multum placet,quia de illo effectu non quærimus, & quia tendere ad diffamandum non diffamatum, non videtur effe honeftum,nec amicabile iuri.Quid dicendum? Breuiter fic videtur mihi poffe diftingui: quia aut quæritur de interrogatione quæ fit in modum cuiufdam inquifitionis, ab illo qui non eft in teftem productus. Aut quæritur de interrogatione, quæ fit in modum cuiufdam
6 examinationis, ab illo qui eft in teftem productus.† Primo cafu,aut quæritur de interrogatione, quæ fit in modum inquifitionis generalis hoc eft de incerta, & innominata perfona in genere, & ad inftructionem ipfius iudicis, & tunc aut proceditur in viam accufationis, & ad inftantiam partis, & tunc ad inftantiam partis non eft interrogandus, de alijs non accufatis: quia nil ad accufatorem de illis cum eos
7 non accufet. vt.d.l.fi.C.de accufationib.fed fi † fama in genere pulfet animum iudicantis, maximè fi fit ordinarius, & præfertim, fi timet de fimilibus vel maioribus malis committendis per fceleratos, de quibus inquirit qui fuerunt participes, aut mandatum vel auxilium, aut confilium in committendo facinore præftiterunt, & tunc poterit ex officio fuo ab accufato in genere inquirere de prædictis, & fic loquitur lex prouinciarum.allegata. Aut proceditur per viam inquifitionis, & tunc fto cum Henri.quòd poterit facere huiufmodi interrogationem generalem, & effet illud clarum, fi inquifitio effet generalis contra perfonam incer-
8 tam,fama in genere deferente peccatum, † fed cum inquifitio eft fpecialis contra certam perfonam, adhuc idem placet, eo modo quo dictum eft, cum proceditur per viam accufationis ex identitate imò ex maioritate rationis. Aut quæritur de interrogatione, quæ fit in modum inquifitionis fpecialis, hoc eft de certa & nominata perfona, & tunc aut illa eft de huiufmodi crimine diffamata, aut non, fi fic interrogetur de illa,fi non tunc fecus.Et in hoc fequor quod fcripfi poft Hoftien.in oppofitione proximè præcedenti, proxime an dicta.Henri.& eft ratio quia contra non infamatum inquiri non debet,vt patet, ex ijs quæ leguntur,& notantur.j̃.de accufationibus.c.qualiter.j.& ij. &.c.inquifitionis.&.c.cùm oporteat.eod.titu.& de fimonia.c.licet.Hely.& de purgatione canonica. c.cùm in iuuentute. & quod fcripfi. s̃.eod.in expofitione fuper verbo infamia, nec mirum:quia ratio quare fuperior non procedit in modum inquifitionis, contra fubditum non infamatum, in hoc cafu vendicat fibi locum, videlicet quia non eft inquietandus, ftatus fubditorum fine caufa, & quia nulla poteft inquifitio fieri contra perfonam certam de crimine, quin faltem de facto nocet, & aggrauet famam fuam quod fuperior optare non debet. vt.j̃.de accufationibus. c.qualiter.ij.fed quæres. nunquid ergo quoad præmiffa eft aliqua fpecialitas in ali-
9 quibus criminibus exceptis.Breuiter non video † nifi quantum ad hoc quòd in criminibus priuilegiatis,& exceptis,ex leuiori fufpicione,& ex minori infamia,contra certam perfonam,ac ex leuiori, & minori caufa, contra incertam fortè inquiritur, non enim reperio crimen læfæ maieftatis, vel hærefis in hoc priuilegiatum,quòd pofsit procedi fuper eo, ex officio, & in modum inquifitionis fpecialis, contra certam perfonam non diffamatam, nec fufpectam, cum tamen textus fupra per me allegati illud prohibeant indiftinctè,& per confequens ftabo illis textibus, cum eos non reperiam effe mutatos.C.de appellationibus.l.præcipimus.in fi. &.C. de teftamen.l.fancimus.nec obftat ifte textus.in verf.quia fecundum. quia aliter intelligitur, vt dicam in fequenti cafu, caue tamen quòd ad faluandum iftum textum,fecurius poteft loqui cum domino Martino de Salua, dicendo videlicet quòd illa regula quæ habet quòd de fe confefsi non debent de aliorum criminibus in modum inquifitionis inter-
10 rogari † fallit in crimine læfæ maieftatis, vt hic: hoc enim videtur probabilius dictum,quia fi principium, loqueretur de interrogatione, facta in modum inquifitionis, & ifte verfus, quia fecundum loquæretur de interrogatione facta tefti,in modum examinationis, non effet bona conuenientia inter dictum pofitum in principio & rationem dicti pofitam. in verfic.quia fecundum. quia aliter dicendo ifta ad diuerfos cafus referri oporteret, quod videretur fatis extraneum: nec obftant iura excipientia crimen hærefis, & alia crimina, quia non excipiunt à regula, fupra proxima. fed excipiunt ab illa regula, quia cauetur focios criminis non admitti in teftes, ideo dicit Martinus, quòd confeffus hærefim, de alijs in fpecie fuper hoc crimine interrogari non debet, vt hîc licet iudicio contra focium inftituto admitteretur contra eum.vt teftis. & de hoc remittit ad notata fua.de teftibus.veniens. Sed fortè non effet, magnum peccatum quoad hoc æquiparare crimen hærefis crimini læfæ maieftatis: cum plus fit diuinam, quàm humanam lædere maieftatem.j̃.de hæreticis.vergentis.cum concordantijs ibi fignatis.in glof.antepenultima. & prædictum intellectum tene menti, quia pulcher, & fingularis eft.& notabi.
11 ¶ In fecundo † cafu principali, videlicet dum quæritur de interrogatione quæ fit in modum cuiufdam examinationis, ab illo qui eft in teftem productus, & hic diftinguo:quia aut interrogandus iam eft cõfeffus, proprium crimen,&

men,& tunc non debet interrogari, vt testis: quia nec debet in testem admitti contra alium super eodem crimine, nec etiam super alijs criminibus, fallit tamen in exceptis criminibus, & sic rectè procedit iste text. in versi. quia secundum est dictum Cy. de quo. s. & rationem ponit. l. fi. C. de accusationib. quia propter speciem vel impunitatis, vel dilationis inferendæ pœnæ, facilis esset confessus de proprio crimine, ad deponendum contra alium. Sed est & alia ratio, quia per propriam confessionem notatus est infamia iuris, & etiam in magna personæ vilitate constitutus, & ideo à modo in testem admitti non debet. ff. de testibus. l. ij. §. lex Iulia. & licet Henri. circa hoc aliter distinguat, distinctio tamen eius dubia est, & magis starem in dubio isti textui. Aut non dum est confessus proprium crimen, & tunc dic vt scripsi post Henr. in proxima oppositione. versi. si vero nil obijcit. nec si obiectus criminis, aut alia inhabilitas eum non repellit, vt testis deponere potest, vt hic à contrario. Quod autem dicit Henr. de eo qui postea confitetur crimen notorium tempore depositionis, non multum curo, quia non sequens confessio, sed præcedens criminis notorietas impedit effectum testimonij, & quia respectu illius attenditur conditio testis, vt in iuribus per eum allegatis.

12 ¶ SECVNDO † quæritur vtrum cum cõfessus crimen proprium proponit crimen alterius, vt se fecisse crimen illius mandato, vel suggestione, aut illo opem, fauorem vel consilium exhibente, seu illum crimen aliud cõmisisse nunquid sit ei fides adhibenda de iure? distingue, quia aut deponit de her non interrogatus, & tunc quoad probationem, fidem non facit, & sic rectè loquitur principium illius decretalis, sed bene operatur aliqualem suspicionem, vt hic notatur. in fine. ij. glo. Aut deponit interrogatus, & tunc aut fuit interrogatus in casu, in quo de iure interrogari non debuit, & tunc dic vt in casu. s. proxi. Aut fuit interrogatus in casu in quo interrogari debuit, & tunc aut est testis, & tunc valet ad probationem, dum modo legitimè productus extiterit, & receptus, & aliud canonicum non obsistat, vt. j. de testib. c. ij. per totum. Aut fuit interrogatus non vt testis, sed in modum generalis vel specialis inquisitionis. & tunc non facit plenam probationem: quia nec ad istum finem, nec cum testis solemnitate recipitur, sed valet ad finem ad quem interrogatur, quia facit præsumptionem, & parat viam formatæ inquisitioni, & sic intelligo hic notata per glo. & Hostien. per me in secunda oppositione recitata.

13 ¶ TERTIO † quæritur, pone præsbyter delatus de crimine proponit se crimen Petri suggestione commisisse, nunquid hoc sufficit, ad quæstionandum ipsum Petrum, respondet Collect. quòd non, eo quòd dicit textus generaliter nulli pœnæ, & hoc verum nisi subessent alij modi probandi, dicit tamen quòd si subessent aliæ probationes, licet non sufficientes, illud quinad hoc, satis sufficeret, probat, quia litera ibi, nisi alijs modis non adijcit verbum legitimis vnde cum hoc sufficeret vnus testis: quia vnus testis facit semiplenam probationem, vt notatur. C. de rebus creditis. l. in bonæ fidei. & semiplena probatio sufficit ad quæstionem, vt notatur. C. ad legem Iuliam maiestatis. l. ij. super verbo conuictus, sed iste casus modicum habet de dubio: nam si sufficit vnus solus testis ad quæstionem, quanto magis cum confessione delati, sed contra. de. l. qui vltimo in fine. ff. de quæstionibus. vbi dicitur, quod rei sæpe seruari solent post damnationem, vt ex ijs in alios quæstio habeatur, respondet Collect. dicens quòd ideo interrogantur damnati, vt eorum confessio faciat præsumptionem, vt. d. l. notatur. in glo. fin. sed breuiter illa glo. hoc non dicit, sed respondeos. ad. l. fi. de accusat. dicit quòd illa lex finalis loquitur in confesso. & l. qui vltimo in conuicto, vel illa in non damnato, & alia in iam damnato Cyn. autem post Petr. in. d. l. fi. in vltima quæstione, quærens an confessio facta de criminibus aliorum illi noceat, ad propositum, sic respondet secundum quosdam, quia aut debuit interrogari, aut nun, si debuit quia est de casibus specialibus, tunc non præiudicat plenè, sed facit aliquam præsumptionem, ita quòd locus est quæstioni per tormenta, si non debuit interrogari, tunc non facit talem præsumptionem, ita quòd locus est quæstioni per tormenta, sed Petr. videtur intelligere indistinctè quòd talis confessio, talem præsumptionem facit, quòd quæstio tormentorum vendicat sibi locum, sed Cyn. ibi dicit quòd præcedens aliorum opinio. videtur rationabilior, & ideo magis placet Collect. & Martino de Salua, & etiam mihi. Et dubito quòd propter opinionem Petri, torti fuerunt indebitè multi innocentes præmissa enim, videlicet dicta Petri, videntur contra hanc literam, vnde tutius est literæ adhærere, nisi aliæ præsumptiones adessent, secundum eum † subdit alia duo primum est quòd interrogationes tales debent fieri in genere, non in specie. vt. ff. de quæstionibus. l. j. secundum est quòd testes non facientes nisi præsumptionem, possunt produci, etiam attestationibus publicatis vt notat Innocen. de accusa. c. in dilecti.

14 (marginal, at "re, nisi aliæ præsumptiones")

15 ¶ QVARTO † quæritur secundum Collect. an nunquid testis tenetur respondere de crimine quod commisit. refert Archid. l. distin. ex pœnitentibus. dixisse, quòd non tenetur iurare nec dicere criminis veritatem, tamen bene debet dicere an sit infamatus vel condemnatus, & de ijs, quæ impedirunt executionem officij. Imò etiam principalis in causa non teneretur respondere, sed ad aliam pœnam, quàm spiritualem agitur, vt plenè per compo. de electi. dudum. vnde prout notat ibidem, si fiat positio contra me, quòd sum excommunicatus à canone, non teneor respondere, quia terminus est, quia sententia canonis non potest esse nisi iusta secus si ponatur quòd sum excommunicatus ab homine, quia ista potest esse iniusta, & habes in Spec. titu. de positionibus. ver. si pono. & sic potest intelligi, quod not. Ioan. And. j. eo. c. lib. vj. & ad iura contraria. de elect. per inquisitionem. & c. dudum. & hic. & j. c. proxi. de tempo. ordi. dilectus. de accus. inquisitionis. Dici potest quòd in illis voluntariè fuit responsum, vnde si Episcopus quærat debet ei dici, domine non debetis quærere, nec ego teneor respondere, quia occulta criminis & c. xxvij. q. j. erubescant. vide in Spe. de posit. §. vij. dominus vero Marti. de Salua, dicit aut quæris de inquisito, vel accusato, an teneatur de crimine de quo defertur respondere, & de hoc dic vt not. per Inno. j. c. proxi. aut de teste, & de hoc dic vt not per Inn. de accus. inquisitionis. & per gl. & alios. de testi. cùm causam. Aut quæris de electo, vel confirmato, & de hoc, dic vt not. per Inno. s. de elec. dudum. ij. remittit etiam ipse dominus Mart. de hoc, & de materia interrogationum ad nota. Inno. de elect. c. bone. & Accurs. ff. de quæstionibus. l. j. §. si quis vltro.

SVMMARIVM.

1 *Respondere thesis, qua quis in crimine deprahensus dicitur, debere. Hoc tamen præcisè non adigi. nu. 2.*

3 *Respondere de crimine eum non cogi, qui eius infamulatus non fuit.*

4 *Interrogari quem in alium de eo crimine non debere, quo aduersùs eum excipi possit.*

5 *Testem respondere non cogi, an sit irregularis, aut vitiato corpore. Et quis sensus cùm super electione. de confess. nu. 6.*

7 *Criminis confessum de gradu deijci.*

8 *Confessum etiam non accusatum puniri. Limito, vt nu. 9. Et quo modo hoc accipiendum sit. nu. 11.*

10 *Probatum simoniacum alterius confessione, nisi accusetur, non puniri.*

11 *Confessum ante quemcunque iudicem etiam sine accusatore puniri. Et quæ ad iudicis delegati notionem pertineant. nu. 13.*

14 *Extraiudicialem delicti confessionem non plenè probare: ea tamen confessum suspendi.*

¶ CAP. II.

Cum super electione. c. qui in iure confessus est symoniacum, ab officio, & beneficio deponitur. Et præmittit depositionis causam, & secundum depositionem ibi, nos

quoniam.¶ Expone literam.&c.j̃.hîc cõtinetur quod eſt.ſ̃.de
cauſa poſſeſsi.cùm ſuper. *volumus* inititur interdum rigori
voluntas Papæ, vt hîc, & interdum miſericordiæ.de dolo &
contu.cùm olim.ver.volentes.Hoſt.intelligit propriè, & ad
literã.¶ Opponitur primo: quia hic videtur diei quòd vbi
canonicus fuit interrogatus, an ſimoniam de qua infama-
tus erat commiſiſſet, & quòd reſpondendo confeſſus fuit ſe
ſimoniam huiuſmodi commiſiſſe, videtur enim quòd non
debuit ſic interrogari nec compelli, huic interrogationi, re-
ſpondere per.c.ſi peccauerit.ij.q.j.vbi dicitur. *non tibi dico vt
te perdas in publicum*. Aduerte hîc habes duas glo.Inno.in qui-
bus ſtat pondus materiæ huius decretalis, quarum prima
pars tractat materiam huius oppoſitionis, & hanc primam
glo.volo ſummare per concluſiones, per quas apparebit ſo-
lutio huius oppoſitionis.¶ Prima ergo concluſio principa-
1 lis huius glo.eſt iſta, † quòd vbicunque in poſitione poni-
tur, quòd ille, contra quem ſuper crimine ponitur, publicè
fuit in huiuſmodi crimine depræhẽſus, vel etiam ſi certum
eſt quòd infamatus eſt, etiamſi aliâs in poſitione non pona-
tur, quòd publicè &c.poterit interrogari, & reſpondere de-
bet Arg.pro primo.de coha.cler.& mulierum.c.veſtra.item
ſubdit Inno.quòd etiam tenetur quis reſpondere de crimi-
ne ſibi impoſito, vbi agitur contra eum accuſando, vel inqui
rendo, & etiam vbi agitur excipiendo, contra ordinandum,
vel conſecrandum, vt ab ordine vel cõſecratione repellatur,
ſecundum Inno.vt.j̃.de accuſa.c.ſuper ijs.remittit Nouella
ad notata ſua. de elect.dudum.ij.§.tandem.in glo.ſuper pro-
ceſſu, & idem etiam qualitercũque alio modo agatur crimi-
naliter, vel ciuiliter, contra eum.ſecundum Hoſti.quod pro-
bat Inno.ſic, nam poteſt ei indici purgatio per iuramentum
ſuum, & purgatorium ſacramẽtum vbi oportet eum negare
ſe crimen commiſiſſe.ij.q.v.præſbyter.&.c.omnibus.ſecun-
dum Inno.&.ſ̃.c.proximo.in fi.ſecundum Hoſt.modo mul-
to fortius antequam indicatur ei purgatio, poteſt ab eo ſolo
quæri, an crimen commiſerit, ſecundum Inno.quia hoc mi-
nus, & facilius, eſt ei videlicet quòd ab eo ſolo, veritas ha-
beatur. Arg.in eo quod legitur & notatur.j̃.de deci.ex par-
te.iij.&.j̃.qui filij ſint legi.c.per venerabilem.primo reſpon
2 ſo ſecundum Hoſti.† dicit tamen Inn.quòd licet ſit interro-
gatus, reſpondere teneatur, tamen non præcisè cogeret eum
reſpondere, ſicut nec præcisè cogeret eum ſe purgare, ſed
cauſatiuè tantum vt videlicet, ſi reſpõdere renuerit, ſicut &
ſi ſe purgare non voluerit, punietur tanquam conuictus, vel
ſuſpendetur, vel aliâs cõtra ipſum ſecundum quòd requiret
negotij qualitas, de quo agitur procedetur, ſecundum Inno.
& Hoſti.alleg.Hoſt.ff.de interro.acti.l.de ætate.§.qui tacuit.
& quod legitur, & not.ſ̃.de iuramen.calum.§.ſi.c.pœna.ſatis
enim videtur delicatus, ſiue malicioſus ille qui ſe purgare
debet, etiam cum multis iuratis, ſi ſolo verbo proprio re-
nuit ſe purgare, ſecundum eos & in ijs conſiſtit prima cõclu
ſio huius glo.¶ Secunda concluſio principalis huius primæ
3 glo.Inno.eſt iſta † quòd ſi ille cui crimen imponitur, de illo
non ſit diffamatus, nec conuictus, nec confeſſus, vel depræ-
henſus, tunc nõ coget eum iudex reſpõdere, ſecundum Inn.
nec etiam ſi occultus ſit debet eum iudex ſuper hoc interro-
gare, vt patet in eo quod legitur, & notatur.j̃.de accu.quali-
ter.j.in fi.& ſic intelligi debet.de pœni.di.j.§.ijs authoritati-
bus.&.c.non tibi dico.&.d.c.ſi peccauerit.ſecundum Hoſti.
& per hoc ſatiſfactum eſt, oppoſitioni, & eſt ratio quia oc-
culta publicanda non ſunt ſed ſoli Deo relinquenda.vj.q.j.ſi
omnia. &.c.oues.&.c.ex merito.& de ſimo.ſicut nobis.nulla
ergo æquitas poteſt mouere iudicẽ vt reum interroget, de
occultis.æquitate autem deficiente non eſt locus iudiciali
interrogationi, vt colligitur.ff.de interrog.act.l.vbicunque.
& in eo quod legitur, & notatur.j̃.eo.ſtatuimus.lib.vj.ſub-
dit tamen Inn.quòd quantum prima facie videtur vbicun-
que cogitur teſtis reddere teſtimonium, & cauſam ſui teſti-
monij, ſecundum canones.de quo notatur.j̃.de teſtib.c.j.&
c.cùm cauſam quæ.inter Archiepiſcopum primo reſponſo.
verſ.ac eos.ibi iudex interrogabit eum, & videtur placere
4 Hoſti.¶ Tertia † cõcluſio principalis huius gloſſæ eſt, quòd
ſi cõtra illum cui crimen opponitur, non agitur directè, ſed
quia inducitur in teſtem, vel accuſat, excipitur, contra eum
quòd non poteſt accuſare vel contra aduerſarium, quòd nõ
poteſt eum in teſtem inducere, quia criminoſus eſt ille, non
eſt interrogandus, de illo crimine de quo excipitur, contra
ipſum, quamuis etiam dicatur de eo condemnatus vel con-
uictus, vel confeſſus, vel publicè infamatus, ſecundum Inno.
quia nec in hoc caſu ſunt teſtes compellendi, & huius ratio
plenè notatur.j̃.de teſtib.cogen.dilectorum.ſecundum Ho-
ſti.de hoc enim non agitur nec ſuper hoc iurauit.j̃.de teſtib.
nec tenetur ſe prodere.ij.q.j.imprimis. ſecundum Innoc.&
dictum eſt.ſ̃.nec obſtat ſuperius argumentum. in oppoſi-
tione, & circa primã concluſionem factam, quia cõtra hunc
agitur vt repellatur à teſtimonio, vel ab accuſatione, nõ au-
tem vt denuncietur vir boni teſtimonij, pro qua denuncia-
tione, eſt purgatio indicenda. Argu.de purga.cano.c.ex tua-
rum.nec obſtat quòd hîc fuit interrogatus, & reſpõdit, quia
non fuit compulſus, ſed ei placuit reſpondere, & eodem mo
do reſpondetur, ad id quod legitur, & notatur.j̃.de accuſat.
c.inquiſitionis. vel dic quòd vbi agitur de facto proprio,
vt hîc, vbi inquirebatur, de ſimonia.c.cùm eo commiſſa.
bene requiritur ab eo veritas, cùm de eo infamatus eſt, nec
valet dictum eius vt teſtis, ſed præſumptionem facit.vt no-
tatur.j̃.de accu.cùm dilecti.ſecundum Inno.remittit Hoſti.
ad ea quæ ſcripſi poſt eum.ſ̃.eod.c.j.circa principium quin-
tæ oppoſitionis, ſubdit tamen Inno.quòd prius dictum ma-
gis placet, ſubdit etiam Innoc.quòd non placet ſibi dictum
quorundam dicentium quòd bene poſſunt teſtes interro-
gari, an ſint de crimine condemnati, eo quòd condemnatio
5 non eſt crimen, & eſt notorium iuris, † ſubdit etiam quoſ-
dam dicere, quòd teſtis poteſt interrogari, vtrũ ſit irregula-
ris, vel corpore vitiatus, tamen de irregularitate, contrarsũ
credit, cum poſsit eſſe occulta, & ſine peccato tollerari, vt
patet in eo quod legitur, & notatur.ſ̃.de renunc.niſi cum
pridem.§.perſonæ. ſecundum Innocen. Alij autem dicunt,
quòd ſuper talibus non eſt teſtis, interrogandus, & ſi inter-
rogatus reſpondeat, non valet ſuum teſtimonium, cùm de-
ponat, ſuper ijs non iuratus, vt.d.c.de teſtibus. ſed dicit In-
noc.ſe non fateri hanc rationem eſſe iuſtam, ſcilicet q; non
iurauit ſuper ijs dicere veritatem, & quòd qui iurat ſuper
principali, & ſuper omnibus contingentibus, iurare intelli-
gitur.ſ̃.de offic.deleg.prætereà.ff.de iuriſd.omn.iudi.l.ij.ſe-
cundum Innocen.& quod notatur.in.d.c.præterea. ſecun-
dum Hoſti.finaliter Hoſti.circa interrogationem denun-
ciati, vel inquiſiti, remittit ad plenè notata.j̃.de appellatio-
nibus.c.conſtiterit.&.c.qualiter.ij.§.debet. de interrogatio-
ne verò teſtium remittit, ad plenè notata. in.d.c.cùm cau-
6 ſam.† De intellectu verò iſtius decretalis, dicit, tenen-
dum quod notatur in glo.ipſe verò & Innoc.remittunt ad
notata ſua.ſ̃.de electio.per inquiſitionem.& dicunt illa eſſe
hîc repetenda, & etiam Henri.de hoc, videlicet vtrum pro-
batio in vno iudicio facta noceat in alio, & vtrum teſtis ex
confeſsione, quam facit contra ſe, in teſtimonio perhiben-
do, puniri poſsit, remittit ad diſtinctionem quam fecit.in.d.
c.per inquiſitionem.¶ Secundo opponitur, vt hic in prima
glo.Bernar.verſ.ſed nonne.& hæc oppoſitio reſpicit ſecun-
dam gloſſam Innocent. quam etiam expedio per concluſio-
nes per quas etiam apparebit ſolutio oppoſitionu.¶ Prima
7 ergo concluſio principalis, huius gloſſæ eſt iſta, † quòd in
confitentem proprium crimen poteſt iudex pœnam de-
poſitionis imponere, etiam ſi contra eum adhuc non age-
retur, & probat hac ratione: quia in confitentem nullæ ſunt
partes iudicis, niſi vt condemnet.ff.ad legem Aquiliam.l.
perinde.& ad hoc ſoluit ad prædictam oppoſitionem: quia
hîc canonicus confeſſus fuit crimen ſimoniæ, & ideò de-
ponitur, licet contra eum adhuc non ageretur nec valet ar-
gumentum, cum dicitur non agebatur ad hoc, nec agebatur
contra

8 contra. Cum igitur non debebet nocere ei confessio: † quia imò nocet, & maximè vbi crimen quod obijcitur tãgit causam de qua agitur, sicut electio enim de qua hic agitur petebatur cassari propter symoniam cum canonico celebratam. si ergo ipse confitebatur, bene debuit ex eo condemnari: vt ĩ. de exceptionibus. c. deniq; § cæterum. in, fine. & prædicto c. per inquisitionem. & ff. de adulterijs. l. j. § si publico. aliter autem non deponeretur nisi contra ipsum ageretur: vt notatur in prædicto § cęterum. secundum Nouellam. Dicit autem dominus Martinus de salua, quòd ex his insurgit vna conclusio valde mirabilis, videlicet quòd contra testem confessum crimen in iudicio non inttẽato contra eum põt procedi ex confessione ad impositionem ordinariè pœnæ ac si fuisset directè processum, per viam accusationis contra eũ. Sed iunge notabilem restrictionem quam tetigit Inn. & quã firmat Nouella, & confirmat Mar. videlicet dummodo crimen contingat negotium principale, & illud etiam hic tangunt. B. & Host. quod menti tene, & faciunt notata Inn. de accusat. qualiter. ij. ex qua restrictione inferas, quòd si crimẽ super quo testis confiteretur non contingeret negotiũ principale, ex illa confessione in illo iudicio puniri non deberet vt prędicto c. deniq;. vbi de istis omnibus videtur casus. Dico tamen quòd in alio iudicio contra eum posteà intentato faceret fidem sua confessio huiusmodi nisi eam excusaret vel eius probaret errorem: vt notat Inn. in præd. per inquisitionem: voluerunt tamen quidam dicere, quòd hæc decretalis loquatur solùm in crimine symonię, & ad istum intellectum ie videtur retulisse casos summarius Nouellæ, quem supra posui. & facit: quia hæc decretalis pœnalis videtur: sed communiter intelligitur magis laxè, & certè credo quòd bene: quia prędictum c. deniq;. in fine loquitur generaliter.

9 ¶ Secunda conclusio principalis huius glossę, habet † quòd illud quod dicit pręcedens conclusio de confesso non habet locum in conuicto per testes, vel instrumenta: quanquàm aliqui contrarium opinentur. vnde refert Inn. quòd plus videtur quibusdam, sed non placet, quòd etiam si non confiteatur, sed probetur per testes cum crimina sint ita connexa, scilicet quia agebatur de symonia, cum canonico commissa impossibile est autem, quòd dans ex facto sit symoniacus sine accipiente, imò est necesse quòd ambo sint symoniaci, si ergo contra alterum agatur, & alter sciens de symonia secum commissa agi non processerit & defenderit causam suam imputatur ei, & sic videtur loqui pręiudicium. c. deniq; ar. iij. q. v. hoc quippe. secunda quęstione quinta. interrogatum. & c. statuit. lxxxj. dist. tantis. lxxxij. dist. Archid. cum similibus. & est enim indignum, ex quo de vtrusq; crimine constat, quòd vnus puniatur, & alter remaneat impunitus, & maximè ex quo alter sciat de hoc crimine agi, quod ignorare non potest, ex quo de eo interrogatur, vel super eo pro teste producitur, sicut hîc fuit: sed tamen hoc non fatetur Inn. in probatione quę fit per testes, vel instrumenta.

10 Quantuncunq; † enim sic probaretur eum esse symoniacum non imponeretur ei pœna, cum de hoc non sit accusatus: vt paret etiam in connexis. ff. de adul. l. denunciasse nisi fortè ex officio iudicis, extra ordinem ageretur. xxiiij. quęstione. iij. ecce sed in confessione bene fatetur posse pœnam perpetuam imponi: vbi tangit crimen de quo agitur: sed realiter non nisi de nouo agatur: vt notatur in prædicto c. per inquisitionem, nec obstat prędicto c. deniq;. vt ipse ibi notauit, nec obstat. ff. de adulte. l. j. § si publico. quia ibi principaliter fuit maritus accusatus, & est ibi speciale, ꝙ vxor accusata de adulterio potest accusare accusatorem de lenocinio secundum eum. Dicit autem Host. quòd Inn. per hoc in aliquo contradicit in his quæ scripsi post eum in oppositione pręcedenti. & existimo, quòd intelligit de his quæ ibi scripsi in tertia quæstione. sed apparet mihi quòd ibi cessat omnis contrarietas: nam licet ibi dicat talem non esse interrogandum, non tamen ibi negat quòd si sponte confessus fuerit, quin ex sua confessione damnari possit, imò magis sentit, ibi contrarium: vt ibi scripsi, & circa principium dictæ tertiæ conclusionis, versu nec obstat, quòd hic fuit. Item refert Host. dici posse speciale in clerico: vt ex tali cõfessione puniatur sine accusatore, sicut & cleric⁹, qui de peccato publicè gloriatur. ĩ. de excessibus prælatorum. quã sit. & remittit Nouella ad notata sua. ĩ. de fideiussoribus. peruenit. super vltima gl. & vide omninò ibi notata per Innoc. in gl. fi. per quæ modifica prædictam conclusionem primam. Et probatur prędicta conclusio secunda in prædicto. c. cum dilectus. de ordi. cog. quod sic intelligitur: nec obstant prædicta notata Innocen. in prędicto. c. peruenit. vt ibi dicetur. sed non placet dictum vltimum Hostiẽ. quòd speciale sit in clerico &c. quia non apparet ratio diuersitatis, seu specialitatis, nec obstat. c. quàm sit. quia ibi non imponitur ordinaria pœna: quia non deponitur: sed suspenditur: vt ibi notatur per Ber. vel intelligitur habito legitimo processu contra eum: vt ibi notatur per Inn. in gl. ij. noueris tamen quosdam voluisse aliter intelligere hanc decretalem dicentes, quòd hîc speciale est in confessione facta per clericum coram Papa, & idem fatentur de confessione facta per laicum coram imperatore: quia princeps ad solennitatem ordinis iudiciarij non adstringitur ar. C. de testamentis. l. omnium. & C. de dona. inter virum, & vxorem. l. penultima. & hoc videtur hîc sensisse Collect. qui hîc super verbo nos. dicit quòd secus in alio inferiore iudice, & quòd sic intelligenda sunt notata hîc per Inn. remittens etiam ad lecta, & notata de corpore vitiatis. c. exposuisti. Est enim hoc verum secundum eum quòd vbi reus confitetur coram Papa defectum suum etiã de quo in libello contra se dato, nihil tangitur, potest, & cõsueuit Papa sic confitentem priuare suo beneficio, & quòd in alio vltra petita in libello potestatem non habente: secus esset secundum Compo. de rescript. mandatum. & Archid. de iureiur. cum impositionibus: sed non placet: quia prædictum. c. deniq;. in fine pręcedens in tempore hanc decretalem, quia illa à Coelesti. iij. & ista ab Inn. tertio emanarunt, loquitur generaliter, & tamen in suo sensu contrario innuit

11 quod hîc dicitur. † Et ideò Collectarius forsan hoc pręuidens, prælibata dicta sua dicens illa intelligenda, nisi vbi crimen confessum contingeret negotium de quo ageretur: vt prędicto. c. deniq;. in fine. vel quantum ad pœnam extraordinariam: quia ratione confessionis testis bene punietur extraordinaria pœna: vt. c. cum dilectus. & c. deniq;. allegatis. à contrario etiam si esset facta extra iudicium: vt notant Inn. & Compo. in prædicto. c. per inquisitionem. ar. de probat. per tuas. quia hoc non cedit in præiudicium tertij, & ibi secundum Hostiẽ. remittitq; ad notata. l. di. de pœnitentibus. & per Archid. de offic. dele. c. primo. libro sexto. super verbo indaginem. vbi notat indistinctè, quòd propter confessionem extra iudicium factam quis non punitur, & de hoc etiam notatur infra. c. proximo. secundum eum. Sed caue: quia contra talem coniunctum per testes potest iudex sine accusatore ex officio inquirere, & ex eisdem actis, si se legitimè non excuset punire: vt scripsi in c. vt nostrum. infra vt ecclesiastica beneficia in vltima suppletione glossæ tertiæ. in ver. item. adde alium casum, & pleniùs in consilijs meis consilio nonagesimoquarto. in magna addit. circa vigesimum dubium illius additionis, & vtrobiq; omninò videas.

12 Tertia conclusio Inn. est ista † quòd non solum ordinarius: sed etiam delegatus, tunc confitentem potest punire, & eandem quæstionem posuit in prædicto. c. peruenit. Et idem videtur hîc velle Hostien. in eo: quia hoc recitat, & non impugnat: sed dicit dominus Martinus quòd hoc est sibi minus dubium. eo quòd iudex delegatus nullam potestatem nisi in sibi commissis, vel in connexis, sine quibus commissa expedire non potest: vt supra de officio deleg. prudentiam. § sexta. fatetur tamen quòd hoc nunquàm reprobari vidit: sed nihilominus credo prima facie quòd Inn. bene dixit, & est ratio quòd prædicta decretalis deniq;. in fine per quam omnes, & etiam ipse Mar. declarant, & iustificant istam decre-

talem fundat se in contingentia causæ, & ibi notat per Bernardum in vltima gl. vbi etiam per concordantias, hic persuadentes reperies † delegatus autem cognoscit etiam de his
13 quę non sunt sibi commissa, dummodo sint contingētia ad principale negotium specialiter sibi commissum etiamsi, nō necessariò ad illud contingant, si etiam sine illis possunt expediri: vt infra de donatione inter virum, & vxorem. c. de prudentia. cum ibi notatis in secunda gl. vbi reperies etiam concordantias hic probantes. ar. ff. de procuratoribus. l. ad rem. & l. ad legatum. nam non solum ea quæ sunt sub mandato inclusa: sed etiam ea quæ sunt proxima, videntur inclusi sub mandato. arg. ff. mandati. si mandato T. tij. §. fi. & notatur per Inn. de electio. c. in causis. faciunt notata per Bernardum. de officio deleg. præterea. in glo. vltima. & quod ibi
14 scripsi in primus quinq; quęstionibus. Quæritur † iuxta pręmissa vtrum confessio extraiudicialis contra delatum de crimine delictum huiusmodi plenè probet, & videtur quòd non ex his quę scripsi supra post Collectarium, & fuit hoc obtentum semel in Agnania me pręsente, in consilijs rotæ, saltem quoad poenam ordinariam infligendam, & probatur per. c. quàm sit graue. infra de excessibus pręlatorum, vbi præsbyter beneficiatus confessus crimen adulterij se commisisse, non deponitur ab ordine, nec priuatur à beneficio: sed solùm suspenditur: vt ibi notatur per Ber. Inn. & Hosti. quanquàm hoc ad indicendam purgationem sufficeret: vt ibi notatur per Host. ar. supra. c. proximo. & ideò gl. per Bartolū approbata. ff. de adulterijs. l. capite quinto. notat quòd confessio extraiudicialis non probet, nisi ad confitentem torturę subijciendum: in delictis enim probationes luce clariores esse debent. C. de probationibus. l. fi. si tamen ipsa confessio causat crimen eius, probatio crimen probat. quoad poenam pro illo crimine huiusmodi confessionis imponendam etiam sine accusatore si sit notoria: vt legitur, & notatur in præallegato. c. quàm sit graue. Supple glossas in gl. prima. in fine. secundum Io. & quę sit ratio notatur de ordine cognitionum. capitu. secundo. in fine penultimę glossæ. In glossa vltima in fine modus est Venetorum, & est simile de priuilegijs. cum olim. ij. & si ad literam intelligas de sarracenis captiuis, qui vendi poterant, & in pecuniam redigi, idē erit secundum Host.

SVMMARIVM.

1 Errorem post sententiam corrigi speciale esse.
2 Errorem post sententiam nocere dolo aduersarij intelligendum est.
3 Confessionem lite non contestata sciens revocat, limito vt nu. 4.
5 Iuris, aut errore, aut ignorantia confessionem non reuocari.
6 Confessionis factæ errore, aut ignorantia emissa quem pœnitere. Nec errore confessionem factam valere nu. 16.
7 Errorem allegans confessionem reuocat.
8 Confessionem erroneam in integ. restitutione reuocari.
9 Confessio quibus casibus non noceat.
10 Furiosum confessionis vinculo non obstringi.
11 Impuberem confessione non obligari.
12 Confessionem sententiæ æquiparari. Et minoris confessionem non tenere verius est.
13 Coactam confessionem non obligare. Amplio, si fiat in tormentis, & cur inuenta fuit quæstio: nu. 14.
15 Confessionem eiusque qualitates veras esse oportere: nec veritati contrariam obesse. nu. 17.
18 Impossibilitate iuris, aut naturæ confessionem non valere.
19 Interrogatum non clarè respondere cogi posse.
20 Incertitudinem confessioni obesse in actionibus in personam, si in rem actum sit, aliud esse nu. nu. 21. Aliud etiam in confessione contentiosa nu. 22 23. & 25. & 26.
24 Causam certam actioni in personam inferi debere.
27 Confessionem voluntariam, absente parte nullam esse. Limito si in iudicio fiat nu. 28. & 30. Hoc tamen accipiendum. vt nu. 31.
29 Absenti & testimonia, & vltimas voluntates prodesse.
32 Confessionem contentiosam absente parte non probare verius est.
33 Inductis modo non alij fauere non debere.
34 Inducta ad obligandum non probare.
35 Confessionem voluntariam publico instrumento insertam probare.
36 Confessionem alicui nocituram nullius esse momenti. Idemque iuris esse si de re, cuius nullum ius habeat, confessus sit nu. 37.
38 Procuratoris excedentis mandatum confessionem non obesse. & nu. 41. Idem si dolo libere confessus sit nume. 40. 41.
39 Voluntariam, & contentiosam iurisdictionem differre. & nu. 76.
42 Pupillo, authore tutore, agente, illum respondere non cogi.
44 Mandati specialiter delictum ratumue habenti factum procuratoris nocere. Idemque iuris esse in generali mandato factum spectātio nu. 45. & quid in confessione aduocati nu. 93.
46 Contumaciam procuratoris quando domino noceat.
47 Procuratore contumace, dominum appellare non prohiberi: nec debere expensas. & quid hoc accipi debeat nu. 48.
49 Negligente procuratore, sibi imputet, qui eum elegit & nu. 51.
50 Dominum casu, qui procuratori accidit excusari.
52 Confessionis effectum duplicem esse.
53 Confessum extra iudicium non obligari. & an partem adesse oporteat numero. 54.
55 Enunciatiua verba non disponere nisi ex præsumpta mente testatoris.
56 Confessum donationis caussa etiam non vrata obligari. & sensus. l. ex hac scriptura. de donat. ff. nu. 57.
58 Confessionem non disponentis sine causa non tenere. Vltimam tamen voluntatem sine eius adiectione valere. nu. 59.
60 Enunciatiuis verbis liberationem, si id agitur, induci. & probari. & partem adesse oportere, aliàs probationem solum inducunt numero. 61.
61 Confessione etiam sine causa liberationem induci.
63 Liberationem vltima voluntas etiam non disponēs an inducat, an probet solum, & quomodo probandum. nu. 64.
65 Iudiciariam confessionem etiam sine caussa, & etiam enunciatiuam, & liberare, & obligare. Limito vt nu. 79.
66 Renunciationem iuri, & extra, & intra iudicium, & sine caussa absenti prodesse sibiq; obesse.
67 Confessum præcepto, non condemnatione statuto termino cogendum esse.
68 Confessio quam actionem pariat. & an ex ea competat iudicis officium nu 69 & dominij nunquid translatiua sit nu. 70.
71 Erroneam confessionem quandocunque ante sententiam reuocari: limitatur tribus casibus. nu. 72. & error quomodo hic accipiendus. numero 73. 77. & 78.
74 Confessionem, lite non contestata errore etiam non probato reuocari. & quid lis sit contestata nu. 75.
80 Confessionem contra legem factam non censeri.
81 Confessio errore iuris contra se an contrarij probatio sit admittenda.
82 Errore confessum rei veritatem probare satis esse. Amplio vt nume. 83. & quid, & quando probandum. numero 84. 85. & 92. declaratur. nu. 86.
87 Lite sententia, aliouè remedio finita reuocationi locum non esse. Amplio vt nu. 88.
89 Iracundè confessum tunc obligari, cum de re constat. & intellectum ad l. vnde Neratius. nu. 90.
91 Reuocationi quando, vel non locus sit & nu. 94.

CAP. III.

Ex parte Abbatis. ¶ Ista decretalis repetita est per Paulum. Cas. Confessio facta per facti errorem non nocet, si ante finitum negotium de errore docetur prima pars narrat factum: secunda prouidet iudicem instruendo, ibi cum igitur. ¶ Expone literam *Abbatis*. nomen est solicitudinis, notatur de ætate, & qualitate. c. tuam. aliquando tamen ęquiparatur Episcopo de officio deleg. c. vltimo. in principio libro sexto. *Conuentus*. ethymologiam huius vocabuli vide. xv. distin. c. primo. & copulatio Abbatis, & Conuentus facit ad notata

sua do

fua de refcript.edoceri.de procuratoribus.c.primo.& in Speculo de actore ad finem verfu non obijcitur prælato *monaste rij*.ficut etiam appellatur locus canonicorum regularium, de ætate.c.intelleximus.de priuilegijs.cum olim.ij.per Archi. de electio.c.ex eo.libro fexto.tamen aliud eft monafterium, aliud ecclefia.x.quæftione.j.c.j.liiij.dift.§.de feruis.*proponitur*. per querelam inter ipfos monachos &c. videlicet nomine monafterij:quia aliter non poffunt.xij.q.j.non dicatis. not. Inn.de officio ordinarij.quanto,& prædicto.c.edoceri. fic enim debet libellus concipi de probat.ex literis.& intelligitur hoc fine expreſsione:vt hic,& de iuramento calumniæ. cum caufam.*ex parte vna*.videlicet agente,de probat.c.licet. nam fi effent rei,non tractarentur coram feculari de foro competenti.c.fecundo.&.c.cum fit. Hoft. tamen intelligit quòd erant rei,quod poteft effe verum in caufa reconuentionis fecundum opinionem quæ habet,quòd clericus poteft reconueniri coram feculari quæ tamen non placet Pau lo.*vxoris*.cuius nomine agit,etiam fine mandato:vt hic, & fupra de procura.c.conftitutis.præftita cautione de rato.C. de procura.l.maritus.quod intelligit Hoft.in parafernalibus mulieris,non in dote in qua agit ea inuita.C.de rei vendic.l. doce.vel dic:vt tollas omne dubium quod à muliere habebat mandatum Pau.quod profequere:vt notatur in prædicto.c.conftitutis.*œconomus*.ad lites de iuramento calumniæ imperatoris,alij conftituuntur ad feruandum de officio ordi.cum vos.*quedam*.non dicit quę nec eft vis.quia poftquàm petitur iuris definitio debet docere per inftrumenta, vel per teftes.C.fi minor folu.mat.di.l.omnia.&.l.fi.idem fi non doceat dummodo petat reftitui propter confeſsionem.ff.e. l.certum.§.penultimo.infra de in integrum reftitu.fi aduerfus.li.vj.Paulus.fed hoc intellige fanè:vt ibi fcripfi,& infra dicam *nullam*.quoad principale:quia grauamen,labor,& expenfæ vertuntur in probatione erroris: *errorem facti*. talis ignorantia femper excufat ignorantia iurisquandoq; fic,quandoq; non:vt notatur prima quæftione.iiij.§.notandum.& licet non extra iudicium in damno vitando,nocet tamen in iudicio,notatur.ff.eo.l.prima.*in iure*.i. coram iudice in tali caufa,pro tribunali fedente,aliàs cenfetur facta coram priuato.C.de liberali caufa.l.interrogatum,cum gl.fua.& idem fi proteftetur,quòd non intendit confiteri: vt notatur.ſ.de lite conteftata.c.j.& de ordine cognit.c.fecundo.Paulus. *tenemur*.ergo not.quòd confeſsio procuratoris nocet domino de caufa poffeſsio.cum olim.i.vide inter quęftiones meas,quęftione.lxx.& dicam infra poft iudicium graue:quia de modico non curatur,notatur de in integrum refti.c.fecundo.*negotio*.i.caufa.de verb.fignifi.forus.verfu negotio.*generari*.directè,vel indirectè.ſ.de tefti.ex tenore fecundum Nouellam, nec mireris:quia confeſsio fyndici à prælato, & conuentu conftituti in iudicio.& infra fines mandati facta ipfo iure præiudicat,licet fi à folo prælato conftitutus effet,non plus quàm prælati confeſsio præiudicare poffet,vt colligitur ex lectis,& notatis.infra de teftibus præfentium. lib.vj.& fupra de elect.dudum.fecundo.licet fecus fi extra iudicium cõfitetur,maximè fi gratuitè,vel extra mandatum: vt colligitur ex notatis per Inn.de refcriptis.edoceri.de iudic.caufam. vt lite non conteftata.c.primo.argu.de offic.delegati. cum olim.fecundum Mar.*finito*.quibus modis dicatur finiri negotium,patet ex lectis,& notatis.infra de litis conteftat.c.exceptionem.lib.vj.vbi de hoc plenè fcripfi. & dicitur finiri. tranfact.vel fententia,quæ in rem tranfiuit iudicatam, & & tunc etiam finitur reuocatio de re iudicata fuborta vbi de hoc per Hoft.Paulus *nominis*.loquitur ergo nedum in minore:fed etiam in reftitutione quę datur maiori concordat. l.error.C.de iuris,& facti ignorãtia.Paulus noceat qualiter confeſsio clerici fuper crimine facta coram iudice feculari nocet fibi tanquàm extraiudicialis,& quæ differentiæ inter iudicialem,& extraiudicialem fatis fcripfi fupra de iudicijs. ac fi clerici ad finem primæ oppofitionis.Sed opponet de.c. quod femel.infra de regulis iuris.li.vj.fed refpondetur: quia

aut cõftat,quòd errauerit,& habet locum quod hic dicitur, aut conftat quòd non errauerit,& habet locum regula, aut dubitatur,aut præfumitur non erraffe: quia non præfumitur,qui dixiffe,quod mente non geffit.ff.de fupellectili lega.l.labeo.Paulus error eft,qui aliter eft quàm credatur, tamen aliud eft error,aliud ignorantia,aliud turbatio:vt notat Archid.xxxviij.diftinct.quanuis igitur *poterunt*.directè, vel indirectè fecundum Inn.& Hoft.*docere*.vide de reftit.in integrum.c.vltimo.libro fexto.& dicunt quidam tunc neceffe probari errorem quando triduum eft elapfum aliter ĩ triduum fieret reuocatio nudo verbo.C.de errore aduocatorum.l.tertia.remittit Hoft.ad fummam fuam.eo.tit.§.primo.& Nouella ad notata fua infra de cenfibus.olim. Caue tamen quia dicit Collect.quòd error iuris non bene probari poteft,fi deliberatè facta fuit confeſsio:fecus fi calore iracundiæ facta fuiffe probaretur:vt notat Bernardus de diuortijs ex literis.in gl.fed nunquid,& Inn.infra vt ecclefiaftica beneficia.c.vt noftrum.ar.de iureiurando.c.cum in po
t fitionibus.libro fexto.¶ Primò opponitur in verbo † quia imò,& poft fententiam,poteft error corrigi: vt.C.de iuris, & facti ignorantia.l.j.&.ff.ad fenat.confnl.mace.l.tamen fi. &.ff.de re iudicata.l.nefennius.§.fi.&.ff.de fideiufforibus.l. fideiuffor.Solutio illa fpecialia funt,& omninò iungas ea quę fcripfi infra de in integrum reftitutione.c.fi aduerfus.in expofitione literæ fuper verbo finitam,& in tribus quęftionibus,& earũ remiſsionibus,& pleniùs in.c.exceptionis.de
a litis conteftatio.lib.vj.¶ Secundò † opponitur de.l.admonendi.ff.de iureiurando.&.ff.de re iudicata,& eius effectu.l. diuus.& quando actio de peculio eft annalis.l.prima.§.vltimo.&.ff.de inftitoria actione.l. habebat.in quibus etiam poft fententiam non nocet error. Solutio in omnibus illis cafibus interuenerat dolus aduerfarij,& ideò fententia nun præiudicat:vt.ff.de iudic.l.fi prætor.&.ff.quod cum eo.l.fed fi ex parte.§.penultimo.&.C.de procuratoribus.l.licet. vel ibi intolerabiliſsimus fuit error,fecundum Philip.

¶ PRIMO quæritur ibi *error facti*.an hoc locum habeat in confeſsionibus,quæ fiunt ante litem conteftatam. fuper quo remittit Nouella ad notata Bernar.infra titulo primo. quoniam contra in gloffa, & taciturnitas,quę inter ifta videtur differentiam facere,& etiam ad notata. ff. de dolo.l. quidam.& etiam ad notata fua poft Dynum infra de regulis iuris.c.præfumitur ignorantia.libro fexto.vide Iacobum de arena dicebat de eo qui confitetur ante litem conteftatam,
3 aut fcienter,aut ignoranter. † fi fcienter etiam ante litem cõteftatam reuocat.ff.de rei vendicatione. l.is qui.§.cæterum. de noxalibus.l.electio.§.fecundo. Fallit quando cum captione aduerfarij.ff. de interrogatorijs actionibus.l.de ætate.& cum actore à certa perfona nolente rem petere,alius fe obtulit,dicens fe poſsidere.ff.de rei vendicatione.l.fin autem. aliâs licet captio,fic pœnitet:fed tenetur de dolo.ff.de dolo.
4 l.penultima.& de petitione hæreditatis.l.qui fe liti. † fed fi lis conteftata eft non pœnitet,nifi actori obijciatur fua fciẽtia:vt dicta.l.is qui.&.l.fequenti.Nam hoc ipfo captio eft,fi caufæ inftantia appareat,& fic non licet: vt prædicta. l.de ætate.§.celfus.& fibi non placet quod aliqui dicunt locum effe pœnitentiæ nifi res fit vfucapta. Si autem ignoranter ante litem conteftatam,multò fortiùs reuocat, quàm cum fcienter de quo fupra per prædictam.l.is qui.cum concordãtijs poft litem verò conteftatam reuocat fi iuftam habeat ignorantiam,aliâs non:vt prædicta.l.de ætate. ad finem.& ff.ad velleia.l.fi mulier.fi autem poft litem conteftatam facta fuiffet confeſsio,& per fcientem non reuocaret.ff.de donat.l.quidam.ff.de confeſsis.l.is qui.& de interrogatorijs a-
5 ctionibus.l.noluit. † Sed fi per ignorantem,& fuit error,vel ignorantia iuris non reuocat.ff.de confeſsis.l.non fatetur. nifi effet miles.C.de iuris,& facti ignorantia.l.prima.vel fœmina,vel rufticus fortè fi iuris periti copiam habere non potuerunt, vt.ff.de iuris,& facti ignorantia.l.regula.§.fed fi in
6 iure.&.ff.de bonorum poffeſsione.l.in bonorum. Si † fue-

rit error,vel ignorantia facti probabilis,reuocat ante ſentẽ
tiam,facta fide de errore,poſteà non vt hîc,& C.de iuris,&
facti ignorantia.l.error. Si verò error nõ erat probabilis,nõ
reuocat,vt prędicta.l.de ætate.ad finem.& ff.de iuris, & fa-
cti ignorantia.l.nec ſupina.&.l.regula.§.ſecundo.eod titu.ali
qui tamen dicunt indiſtinctè errorem reuocari poſſe arg.ff.
de condictione indebiti.l.ſed & ſi me putem.ſecundum No
nellum. Hoſti.autem infra de fide inſtrumentorum cum Io.
in alia materia laxando videtur dixiſſe,quòd confeſsio iura
ta non poteſt reuocari:quia reuocando,vel dolum,vel teme
ritatem propriam allegaret,quod intelligit dominus Mar.
in iuramento de veritate,non autem in iuramento,de cre-
dulitate,ſuper quo vide Cynum in.l.vna . C.de confeſsis.io
quæſtione vndecima.vbi omninò vide Ia.de Butrigarijs,&
Bartolum.

¶ SECVNDO quæritur onnquid reuocetur error hoc
ipſo quòd confeſſus dicit ſe erraſſe,& rem aliter ſa habere,
videtur quòd ſic:quia pręſumitur ignorans,qui non proba-
tur ſciens.ſ.de regulis iuris.c.pręſumitur libro ſexto . cum
7 concordantijs . † Reſpondet Iacobus de Arena,quòd præ-
ſumitur rem ſic eſſe:vt confeſſus eſt,niſi probet cõtrarium.
ar.C.de errore aduocatorum.l.ſecunda.ſed probato contra-
rio eliſa eſt confeſsio,ſicut & pręſumptio eliditur per pro-
bationem contrarij.infra titulo primo propoſuiſti.&.c. li-
cet.ff.de iure dotium.l.nuptam.de fideicommiſſarijs liber-
tatibus.l.generaliter §.ſi petitam.& ſi aduerſarius replicat de
ſcientia audietur argumen.C.de euictionibus . l.penultima.
&.ff.de adminiſtratione tutorum.l.quidam.vel poteſt dici,
quòd reuocans debet iurare ſe per errorem confeſſum,qd
fateri non debuit,argu.C.de his qui ad eccleſias confugiunt.
ſi.infra de ſententia excommunicationis.Si verò.& hoc in
confeſsione non iurata in palatio apoſtolico communiter
obſeruatur:ſed primum dictum magis.ſ.placet.
8 ¶ TERTIO † quęritur,verum ipſo iure an verò per viam
reſtitutionis admittatur quis contra ſuam confeſsionem. Ia
co.de arena tenet,quòd per viam reſtitutionis in integrum
allegat.ff.de confeſsis.l.cum fideicommiſſum.&.l.certum.§.
minorem.eo.tit.ſed contra.C.de iuris,& facti ignorantia.l.
error.vbi dicitur,quòd negotio non finito non nocet,ſi nõ
nocet,igitur non eſt neceſſaria reſtitutio.C.in quibus cauſis
in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria.l.tertia . ſed ſoluit
Iacobus dicens,quòd non nocet inſpecto exitu,qui per reſti
tutionem in integrum habebitur,facit.c.ij.infra de in inte-
grum reſtitutione.libro ſexto.vide Cynum.in prædicta.l.er
ror.& gl.in.l.de ætate.§.fin.& Azonem in ſumma.eo.titu.&
Dynum infra de regulis,quòd ſemel.libro ſexto.parum an-
te medium,& de modo probandi errorẽ ſiue ignorantiã.vi
de gloſſam.ff.de accuſationibus.l.ſi cui.§.primo.Supple gloſ
ſas in glo.prima.ibi *poſt litem*.& ante:vt notatur.infra eo.tit.
c.primo.in gloſſa prima libro ſexto per Ioãnem Andręam.
Vnde in hoc per omnes repræhenditur iſta gloſſa : quia iſte
titulus habet locum etiam ante litẽ conteſtatam:& ibi prę-
iudicet de tacita confeſsione per productionem priuilegij,
vel inſtrumenti,ao prę iudicet,remittit Nouella ad notata
ſua,infra de exceptionibus.c.cum venerabilis.in gloſſ.veri-
ficari.& in gl.quaſi dicat,& de ſententia excommunicatio-
nis.c.olim.ſuper gloſſa penultima.& ibi plura de hoc notan
tur.ſecunda quæſtione prima.c.ſecundo:&.C.eodem titulo
de confeſsis.l.vnica.& vtrobiq; notatur verſus,Minor ſpon
te ſciens &c.vt in gloſſa finali huius decretalis , & in Specu-
lo de confeſsis.§.ſecundo.& per Hoſti.in ſumma eiuſdem ti
tuli.§.primo.& vtrobiq; plenè de & ibi maior , & cõpos mẽ
9 tis.† Confeſsio enim furioſi non nocet:cum nullum nego-
tium contrahere poſſis infra de ſucceſsionibus ab inteſtato.
c.finali.ff.de regulis iuris.l.in negotijs Item requiritur,quòd
ſit principalis dominus,non procurator,de hoc ſupra vt lite
non conteſtata.c.primo.Hoſt.& ibi confeſsionem,& eccle-
ſia infra de reſtitutione in integrum.c.ſecundo.libro ſexto.
& ibi.§.ſi debitum & §.præcedenti.vbi ſatis de hoc , & in
prædicta.l.vna.C.eodem titu.& per Dynum in regula quod
ſemel placuit,ampliùs diſplicere non poteſt.de regulis iuris.
& pleniùs in Speculo de confeſsis.§.tertio.verſu ſi autem.&
ibi contra ius,vt ſi Chriſtianus confiteatur ſe ſeruum Iudęi
de Iudæis.c.vltimo,vel maritum Iudęæ vigeſimanctaua.qõ.
prima.c.caue.& ibi confeſsione,de hoc pleniùs in Speculo
de confeſsis.§.primo.& ibi non nocet quaſi fauor,ſcilicet li-
bertatis repugnet:ſed propter illud quod ſequitur ,oelitis
exemplificatur de fauore matrimonij.per.c . ſuper eo . & de
eo qui cognouit conſanguineum,& de vtroq; vide in Specu
lo de confeſsis.§.ſecundo.verſu decimo.in gloſſ.vltima . ibi
finito negotio : finito verò negotio à quo appellatum non eſt,
finitur reuocatio erroris.C.de tranſactionibus. ſub præte-
xtu.infra de re iudicata.cum inter.Hoſtien.Si verò appella-
tum eſt,adhuc locus eſt correctioni ſecundum AEgidium,
& Speculatorem,qui in titulo de confeſsis.§.finali.verſu pe-
nultimo.& in fine vbi de hoc.¶ Expeditus de his quæ com
muni lectori poſſunt ſufficere ad tractatum pleniorem ac-
cedamus.quem poſſumus per tres articulos expedire , circa
ſingulos articulos formando ſingulas quæſtiones , Primus
articulus eſt de impedimentis confeſsionis.Secũdus de eius
effectu.Tertius de eius reuocatione.

De impedimentis confeſsionis *Rubrica.*

¶ QVARTO principaliter quæritur quę ſunt illa,quæ
poſſunt impedire ne confeſsio valere poſsit:ad quod reſpõ-
deo quòd ſaluo iure melioris compoti,nouem impedimen-
10 ta notari poſſunt.¶ Primum † impedimentum eſt furor
ipſius confitentis,vt infra de ſucceſsionibus ab inteſtato.c.
finali.Captio enim mentis mentem , & intellectum impe-
diens,impedit omnes effectus.qui à mente,& intellectu ne-
ceſſario procedere habent:vt infra de homicidio.c.ſi furio-
ſus.in clementinis cum concordantijs ibi ſignatis , & facit
quod ſcripſi in quarta ſupplitione primæ gloſſę.ſaluo quòd
ſi non eſſet cõtinuus furioſus,ſed p dilucida interualla,& tẽ
pore confeſsionis,ceſſaret furor ,ceſſaret impedimentum
huiuſmodi à furore procedens:vt. C.de cura furioſi.l.penul
tima.& ſi.quod notatur in prædicta clemen.in gloſſa ſecun
11 da.¶ Secundum impedimentum eſt † defectus ætatis , & ſi
ſit infans,conſtat quòd non valet eius cõfeſsio propter de-
fectum intellectus,eadem ratione,ſicut de furioſo eſt dictũ:
vt prædicta clemen.cum ibi notatis in tertia gloſſa & ſi dor
miens verba confeſsionalia promeret,idem eadem ratione
cenſeretur per prędictam clemen.cum ibi notatis.& gloſſa
quarta.de pupillo autem infante maiore ſi tutore caret , vel
ſi tutorem habet,& eius authoritas non interuenerit,idẽ dã
cimus:vt.ff.de confeſsis.l.certum.§.in pupillo , cum ibi no-
tatis Fallit tamen ſecundum quoſdam in caſibus,in quibus
ſine tutore poteſt eſſe in iudicio:vt in momentanea poſſeſ-
ſione:vt.C.qui legitimam perſonam habent ſtandi in iudi-
cio.l.momentaneæ primo reſponſo.& interdicto de libero
homine exhibendo,vt.ff.de libero homine exhibendo.l.iij.
& in alijs caſibus,qui notantur de reſtitutione ſpoliatorum.
ex parte.& de iudicijs.c.finali.libro ſexto.& in Speculo de
actore col.quarta ne principis authoritate decipiatur , cum
eo litigans.ſed Paulus. poſt Cynum.C.l.vna.in principio.la
tiùs circa hoc diſtinguit ſic:quia aut minor caret tutore,&
curatore , & habet bonorum ſuorum adminiſtrationem,
aut non,ſi ſic,aut confitetur in cauſa,in qua habet legitimã
perſonam ſtandi in iudicio , & tunc valet eius confeſsio . C.
ſi per vim,vel alio modo.l.prima.aut in cauſa in qua nõ ha-
bet.&c.& tunc per viam contentioſę iuriſdictionis , & tunc
non valet eius confeſsio C.qui legitimas perſonas ſtandi in
iudicio habeant , vel non.l.momentaneæ.§.vltimo. Aut cõ-
fitetur voluntariè,& tunc aut eſt pupillus,& non valet eius
confeſsio:vt prędicta.l.certum.§.in pupillo.aut eſt adultus,
& tunc valet confeſsio:vt.ff.de manumiſsis vindicta.§ ſi mi
nor.ſi verò non habeat adminiſtrationem,tunc aut eſt adul

tus,an

tus, aut pupillus. Si est adultus tunc aut confitetur cum au-
thoritate curatoris, & tunc valet eius confessio, sed restitui-
tur: vt prædicta. l. certum. § minoré. & C. si tutor vel. c. inter
uenerit. l. secunda. Aut confitetur siue authoritate curato-
ris, & tunc aut confitetur super his quæ pertinent ad solen-
nizandum iudicium, & tunc non valet, & sic intelligitur. C.
de authoritate tutorum. l. clarum. quia solennitas personæ
tunc requiritur. Aut super his quæ pertinent ad veritatem
perquirendam, & tunc valet cófessio, sed restituitur: vt prę-
dicta l. certum. § minorem. quia tunc de solennitate perso-
næ nõ quæritur: de veritate enim interrogatur, & iurat. in-
ducit notata in prædicto § minorem. Caue tamen, quia qui
dam excipiunt vnum casum, videlicet in spiritualibus per
notata. ff. de minoribus. l. ait prætor. circa principium & su-
pra de restitutione spoliatorum. c. ex parte. & infra de iudi-
cijs. c. si auuum libro sexto. sed illud continetur sub alio mé
bro supra tacto, scilicet de illis in quibus habent legitimam
personam standi in iudicio. si autem est pupillus, aut est ma
11 ior in fante, & tunc valet confessio salua prędicta distinctio
ne facta de adulto, quę necessarió hîc locũ habet, videlicet
cum authoritate tutoris: sed restituitur vt prędicta. l. certũ.
§ in pupillo. Aut est infans, & tunc non valet etiam cum au-
thoritate tutoris: quia nec sic in iudicio esse potest. ff. de ad-
12 ministratione tutorum. l. prima. § in causis. Accursius † tamé
in prędicto § minorem. tenet quòd sententia est nulla, si mi-
nor sine tutore fuit in iudicio per. l. non eo minus. C. de pro-
curatoribus. & Hostien. in summa. eo. tit. § primo. quia in cõ
fessione adest consensus confitentis, nõ in sententia. Petrus
dicit quòd sicut sententia nulla sic confessio. quia vtraq; p-
cedit in inuitum per modum contentiosę iurisdictionis: vt
prædicto § minorem: intelligit quando tutore & curatore
carebat, & hôc verius, quod hîc ampliùs non discutio: quia
alibi de hoc dixi, & de his notatur per Cynum. C de confes
sis. l. vna. circa principium. & in decimaquinta, & in vltima
quęstionibus Lignanus autem simpliciter tenet hîc, quòd
minor læsus ex confessione, restituitur aduersus eam: quia
licet persona eius quantum ad standum in iudicio, in qui-
busdam causis sit habilitata, non propter hoc perdit minor
priuilegium restitutionis, eò quòd exorbitantia non reci-
piunt extensionem facit C. de in integrum restitutione. l. si
curatorem. & quod not. gl. C. si de momentanea possessione.
l. vna. & Archid. xv. quęstione. iij. certis. & Host. in summa
eo. titu. in principio. & c. si aduersus. de in integrum restitu-
tione. libro sexto. iuncto quòd ecclesia æquiparatur minori
13 &c. ¶ Tertium impedimentum est † coactio voluntatis, vi
delicet cum quis non sponte, sed coacté confessus est: vt. ff.
de quæstionibus. l. prima. § diuus. de quo hic in glossa pri-
ma. versu item sponte. nisi in ea cessante metu, vel violen-
tia perseueraret: vt prædicta l. prima. § si quis vltro. & nota-
tur per Cynum. C. de quæstionibus. l. finali. in quinta quæ-
stione: sed contra, quia iura præcipiunt aliquos ex certis cau
sis torqueri. infra de deposito: c. primo. & de regulis iuris. c.
cum in contemplatione. & quinta quæstione quinta. c. illi.
14 vbi de hoc. † Sunt enim inuentæ quæstiones ad veritatem
eliciendam: vt. ff. & C. de quæstionibus. per totum. Respon-
detur quòd hoc verum de confessio. vltronea, vel perseuerá
ti, & non de confessione tantùm, videlicet cum cessat terror
tormentorum, & dum est extra locum tormenti, ita quòd il
la non videat, aliâs semper præsumitur in tormento confi-
teri: vt. ff. de incẽdio, ruina, & naufragio. l. si ex incẽdio. & no
tatur supra quòd metus causa. c. primo. nec obstant notata
Inno. de officio delegatì causam matrimonij. in glo. secunda
in fine: quia ibi loquitur de metu iniurioso partis, hîc loqui-
mur de facto iudicis, qui in dubio non præsumitur iniustè
agere. Et licet coacta cõfessio. xv. quæstione prima. meritò.
15 non tamen spontanea quę sola præiudicat † vnde nõ solùm
requiritur confessio vera: sed etiam eius qualitas, & sic non
obstat quòd qualitates, & accidentia non habent immutare
substantiam: quia non omnis confessio nocet: sed solùm li-
bera, & spontanea secundum Pau. sicut in alia materia dici-
mus, quòd prælati electio non valet nisi sit libera, & spon-
tanea. viij. q. prima dilectissimi. de electione. c. bonæ. cum
similibus. argumen. de sponsalibus. c. cum locum. & hoc est
fundamentum optimum ad probandum quòd electio sum-
mi pontificis, & cuiuslibet alterius prælati à coacta volunta
te procedens, est ipso iure nulla de quo scripsi multum latè
in opere meo nouissimo intitulato de ostentatione verita-
16 tis. libro tertio. ¶ Quartum † impedimentũ est error ipsius
confitentis: vt hîc in gl prima. versu, Item quòd ex certa scié
tia, super quo vide Bartolum. ff. de confessis. l. non fatetur. &
Cynum, & Butrigarium. C. de iuris, & facti ignorantia. l. er-
ror. & Cynus de confessis. l. vna. in vndecima quęstione. qđ
intellige: prout dicam infra circa materiam sexti articuli.
17 ¶ Quintum † impedimentum est manifestatio contrariæ
veritatis, vt. ff. de interrogatorijs actionibus. l. confessioni-
bus. & l. is cuius. & ff. ad legem Aquiliam. l. inde Neratius. §
finali. & quia requiritur manifestatio, & per consequens ꝙ
constet de contraria veritate confitentis, qui de hoc se iuuat
onus probandi incumbit, & sic intelligo quod hîc Bernard.
& Accur. C. eodem. l. vna. dicunt quòd oportet, quòd si res
de qua cum alio sit actio de quo ibi per Cynum circa prin-
cipium & de hoc etiam dicam in sexto articulo. ¶ Sextum
18 † impedimentum est impossibilitas iuris, vel naturæ, aut
fraus, vel fauor, seu incertitudo rei confessatæ. sed aduerte:
quia duo prima, scilicet impossibilitas iuris, vel naturæ, ad
impedimentum proximè præcedens referuntur, ac ipsum
specificant, & declarant, & intelliguntur secundum illud, vi-
delicet solum in casu in quo de impossibilitate huiusmodi
patenter constet, & sic intellige quod hîc notatur in gl. ver-
su. Item requiritur quòd nõ sit contra naturam, & versu, vel
si quis. & versicul. item quòd non sit contra ius, cum supple
tione, quam ibi dedi. Tertium verò de fraude conuenit cum
tertio impedimento, de coactione voluntatis. sed & vltra
patet huius exemplum cùm in fraudem creditorum debi-
tor confitetur: vt. ff. de his qui in fraudem creditorum. l. ter-
tia. & per totum. Et notat Cynus. C. eo. circa principium. &
ante principium primæ quæstionis. Vel si [illegible] de coniugi-
bus in fauorem alterius, & in fraudem legalis prohibitionis
confitetur alteri coniungi magnam summam se debere, aut
prælatus contra prohibitionem iuris rem immobilem alie-
nate cupiens in fraudem dictæ prohibitionis confitetur ne-
cessitatem, vel vtilitatem ecclesiæ hoc exposcere ad quod
infra [illegible]dibo. Quartum verò de fauore exemplificatur. vt si
confiteor me esse seruum tuum, nam tunc fauor libertatis
impedit ne confessio mihi obsit, vt. C. de liber. causa. l. inter
rogata. & l. parentes. Quod intellige, nisi confessio fieret iu-
dicialiter contentiosè: vt. l. iubemus. eo. ti Sic intellige quod
hîc notatur in primæ glossæ, & quod ibi scripsi in vltima
suppletione. Quintum verò de incertitudine rei confessatæ
satis de se patet, & probator. ff. eod. l. certum. in principio. &
hoc verum secundum Paulum si omninò incertum est. Se-
19 cus enim si certificari posset ex alijs. Plus † dicit quòd respõ
dens tenetur claré respondere: vt prædicta l. de ætate. § qui
tacuit. cum. § sequentibus. de pœnitentia, distinctione secun
da. c. secundo. & si non vult respondere claré, habetur pro
confitente, vel negante: prout magis expedit aduersario: vt
prædicto § qui tacuit. vt infra eodem. c. secundo. libro sexto.
remittit Paulus ad specul. de positionibus § nouum in fine
versu, quid si quis contradicit. postea addit Paulus ea quæ
scripsit Cynus C. de litis contestatione. l. vna. in vlma quæ-
20 stione. ¶ Septimum † impedimentum est defectus, seu in-
certitudo legitimę causæ: vt. ff. de probationibus. l. cum de
indebito. § fi. infra de fide instrumentorum. c. si cautio. quod
habet locum in personalibus, & sic procedit quod notat Spe
culator titulo de confessis. § nunc videndum. versu, si autem
non fuit causa, saluo quòd facit probationem semiplenam:
vt ibi notat Speculator, & Accursi⁹. C. de conueniendis fisci
21 debitoribus. l. vltima. libro decimo. Sed † secus in realibus: vt

prædicta.l.certum.§.ſed & ſi fundum.& eſt ratio diuerſita-
tis:quia in vna re non niſi vnicum,& ex cauſa vnica poſſum
habere dominium.ff.de verbo.obligat.l.vbi.§.ſi.inſtituta de
actionibus.§.hc itaq;.ĩ.de fide inſtrumentorum.c.inter.§.cę
terum.in fine.ſed in perſonalibus ad eandem rem, poſſum
ex pluribus cauſis plures habere obligationes.ff.de actioni-
bus empti.l.non eſt nouum.& ſibi in realibus non eſt,neceſ
ſe poteſt aliqua incertitudo in re confeſſata,cum res de cu-
ius dominio agitur eſt certa.argu.infra de teſtibus.licet ex
quadam.ff.ſi certum petatur.l.certum.de liberis poſthumis
& heredibus inſtituendi.l.nominatim.ſed in perſonalibus
eſt incertitudo ſuper re confeſſata, videlicet ſuper debito,
ſeu obligatione ar.ff.de leg.primo.l.cum incertus.Igitur nõ
mirum ſi vna propter incertitudinem vitietur,& non alia
vt prædicta.l.certum.in principio.§.primo.& allegat Petr⁹
in ſimili.ff.de exceptione rei iudicatæ.l.& an eadem.§.actio
nes,per quam legem dicunt Pe.& Cy.C.de probationibus.
l.non epiſtolis.& Henricus hic in realibus cauſam non re-
quiri,& ideò in eis valere confeſsionem ſine cauſa ſic.ff.de
probationibus.l.quidam.&.l.vltima.argumen.infra de re iu
dicata.c.Abbate.libro ſexto.ſed ratio pręcedens videtur mi
hi clarior.Aliam rationem inducebat quidam doctor ſubti
lis,videlicet q non oẽs cauſę.i.obligationes pariũt actiones
vt.ff.de pactis.l.iuriſgentium.§.ſed cum nulla.&.§.quinimo.
ſed non procedit hoc de iure canonico.xij.q.ij.c.quicunq;
ſuffragio.&.c.quia Ioannes.& de iureiurand.c.ex reſcripto.
ſupra de pactis.c.primo.vbi de hoc pleniꝰ ſcripſi,& eo.titu.
c.quoties.Caue tamen,quia hoc quod prædixi confeſsionẽ
in perſonalibus,ſine cauſæ expreſsione non obeſſe duplicẽ
22 recipit reſtrictionem.Prima reſtrictio eſt † quia locum ha-
bet,quoad obligationes duntaxat,non autem quoad libera-
tiones:vt.ff.de pactis.l.tale pactum.io principio.& in auth.
de teſtibus.§.licet:collat.vij.quod intellige reſpectu effectus
probandi liberationem:quia de effectu liberationis, aliter
infra dicam.& eſt ratio diuerſitatis,fauor liberationis.ff.de
actionibus & obligationibus.l.Arrianus.& de regulis iuris.
l.fauorabiliores.& quia plus deſtruit negatio,quàm affir-
matio ponat:quia negatio deſtruit,id quod eam ſequitur.ff
de rebus dubijs.l.ſi is cui ducenta.§.vtrum.ideò ſi profiteor
tę non teneri mihi in decem,fateor te oon teneri ad ea, ex
quacunq; cauſa,& ſic nulla incertitudo,ſic ceſſat ratio legis
cum de indebito.§.ſi:& idem fortè in alijs pactis ſuper libe-
ratione factis etiam nec expreſſam,nec tacitam diſpoſitio-
nem habentibus:vt ſi confiteor te ſoluiſſe,& eſt ratio huius
quia multiplicatio obligationum nunquàm præſumitur: vt
prædicta.l.cum de indebito.§.primo.& quia pręſumitur fa-
cta ſuper obligatione grauiori.ff.de ſolutionibus.l.prima.
argumen.§.& licet alleg.licet lex tale pactum.ſecũdum com
munem opinionem loquatur de habente tacitam diſpoſi-
tionem liberatoriam:vt hic notatur per Henricum argumẽ
to prędictę.l.iuregentium.§.pactorum.&.ff.de probationi-
bus l.ſi pactum.quod licet non valeat ad liberationem,dum
ſit in abſentia partis ſecundum eum.Secunda reſtrictio eſt,
23 † quod dixi confeſsionẽ in perſonalibus ſine cauſæ expreſ-
ſione non valerę,ad extraiudicialia dũtaxat reſtringi debet
nam in iudicialibus valet,& nocet confeſsio,ſine cauſæ ex-
preſsione,etiam in perſonalibus obligationibus, & proba-
tur ſic:quia regulam certã habemus,q valet confeſsio io iu
re facta.ff.&.C.eodem titul.l.prima.nec reperimus textum
qui excipiat iſtum caſum.argumento.ff.de interrogatorijs
actionibus.l.prima. &.l. voluit.§.quod ait. & probatur in
prędicta.l.certum.§.& ſi alia.facit quia in iudicijs quaſi con
trahimus.ff.de peculio.l.tertia.§.idem ſcribit.modo obliga-
tio contrahenda cauſam non requirit.Sed confeſsio extra-
iudicialis non parit obligationem.ff.depoſiti.l.publia.in fi-
ne ſecundum Petrum,& Cynum.C.de non numerata pecu
nia.l.generaliter.in tertia quęſtione.ſed & alia reddi poteſt.
Ratio enim quare cõfeſsio de re incerta nõ valere,nõ fuit:
quia res incerta deberi non poteſt:quia imò poteſt:vt.ff.de
legatis primo.l.cum incertus.&.l.legato generaliter.& de iu
re dotium.l.cum poſt.§.gener.ſed & ratio quia confeſsio fa
cta de re incerta non videtur facta bene deliberatè.ideò no
24 fuerunt iura talem vacationem obeſſe. † Item quia agi non
poteſt in perſonalib⁹ niſi certa cauſa expreſſa ſupra de libel
li oblatione.c.finali.infra de cenſibus.peruenit.C.de ędicto
diui Adriani tollendo.l.final.ff.quando di.legati cedit.l.hoc
legatum.facit.ff.de iureiurando.l.duobus.§.colonus.& de in
ſtitoria.l.habebat.& arborum furtim cæſarum.l.prima.&
l.ſi colonus.modò confeſsio regulariter non parit effectum
obligationis:ſed bene probationis:vt præallegata.l.publia.
in fine.Probatio autem non poteſt fieri niſi primò detur li
bellus,ſuper modo agendi,ac lis ſuper eo conteſtetur ſupra
vt lite non conteſtata.per totum.Dari autem non poteſt li
bellus ſuper incerta obligatione:vt probatum eſt,nec ſuper
incerto poteſt ferri ſententia inſtituta de actionibus.§.cura
re.C.de ſententijs quæ ſine certa quantitate proferuntur.l.
hęc ſentẽtia.& per totum progreſſum illius tituli.& poteſt
hoc probari per textum argumento petito à conſequentia,
in.l.ſexta.§.item ſi plures Herotes.ff.de rei vendicatione. vn
decima quæſtione tertia.c.graue.Quod autem ſententia fer
ri certa debeat probatur ratione vrgenti,& inuincibili: ſen
tentia enim debet eſſe conformis libello,textus eſt aureus
in.l.vt fundus.ff. communi diuidundo.atqui libellum cer-
tum eſſe debere reſponſum eſt à iureconſulto in.l.ſi io rem.
ff.de rei vendicatione.ergo & ſententia.Procedit hoc in tan
tum licet ſuper incerto actum ſit,notatur in dicto.§.cura-
re.& per ſcribentes in.l.finali:poſt Accurſium.ff.ſi quis in
25 ius vocatus non ierit.Sed † caue:quia confeſsio facta iudi-
cialiter parte pręſente ſuper incerto bene pręiudicat in effe
ctu:quia iudex captis pignoribus,vel per cenſuram,ſi ſit ec-
cleſiaſticus talem compellere debet, ſuam confeſsionem de
clarare:vt prædicta.l.certum.§.primo.cum ibi ootatis in gl.
vel debet haberi pro confeſſo,ſi non reſpondet certum,vt
infra eo.c.ſecundo.libro ſexto.quod intellige:vt ibi dicam
& vide Cynum.C.de iuramento calumniæ.l.ſecũda.§.quòd
ſi actor,& Bartolum in prædicta.l.certum.§.primo.ſed ſe-
cus in extraiudiciali:quia ibi ceſſat officium, & remedium
de quo ſupra.Si verò detur libellus certa obligatione confeſ
ſio ſequens illam non probat:quia extra confeſsiones artis
malæ poteſt argui ab indefinita ad aliquam ſingularem:vt
colligitur ex notatis Dyni in rubrica de regulis iuris libro
ſexto.& per Ioannem Andręam.de electio.vt circa.in glo.
omnium.non enim ſequitur,debeo tibi decem ergo ex cau-
ſa mutui,nec operatur confeſsio niſi propoſita,& probata
iudicialiter : quia extra iudiciũ nullus poteſt tibi ius dicere
vt.C.de iudæis.l.nullus.ſed prædicta ceſſant in confeſsione
26 iudiciali † quia quæ in præfationibus dicuntur &c.ff.de ver
borum obligationibus.l.titia.§.idem reſpõdit.per quod in-
fertur illam referẽdam,ad cauſam ex qua pręagitur.argu-
mento.C.de ſentẽtijs quę ſine certa quantitate proferun-
tur.l.ſecunda,& tertia.Si autem actuor eſſet generaliter, &
libellus admiſſus,licet admitti non deberet iuxta.l.finalem.
C.de annali exceptione.putarem etiã valere confeſsionem
generalem,pro eo quia parit obligationem,& propter au-
thoritatem iudiciorum,cui illudi non debet.ff.de iudicijs.
l.ſi prætor.non enim eſt veroſimile,quòd quis coram aduer
ſario,vel iudice ſuo loquatur cõtra ſe indeliberatè. argumẽ
to.C.arbitrium tutelę.l.finali.& præmiſsis concordat in ef
fectu hîc Henri.licet per alia verba.Dicit enim,aut confeſ
ſio emiſſa ſine cauſa ad obligandum emittitur,ſuper articu
lo requirente cauſam,vt in perſonalibus,& tunc non valet,
etiam ad probandum,vt in Speculo eodem titulo.§.nunc vi
dendum. Aut ſuper articulo non requirente cauſam,& tũc
valet ſaltem ad probandum:vt io realibus ſecundum Cy-
27 num.in.l.generaliter.allegata.¶ Octauum † impedimẽtum
eſt abſentia partis,ſecundum communem opinionem gloſ
ſarum.argumento.ff.de interrogatorijs actionibus.l.finali.
&.ff.de confeſsis.l.certum.§.ſi quis abſente.& notat Accur.
in prędicta

in prædicta.l.fi.&.C.eodem .l.vna.& de conueniendis fisci
debitorib⁹.l.fi.& prędicta.l.cum de indebito.§ fi.& Bernar.
hic in glossa.prima versu.item quòd aduersarius sit præsens
& idem etiam hic notat Host.Petrus verò,& Cynus in prę
dicta.l.generaliter.in quarta quæstione, & hic Henricus in
prima dist.ad casum vnicum hoc restringunt,videlicet cùm
in contentioso iudicio per modum contentiosæ iurisditio-
nis proceditur,& sic intelligunt.l.fina.ff.de interrogatorijs
actionibus.& prædicto.§.si quis absente.& est ratio:quia ta-
lis confessio hoc casu parit obligationem:vt legibus allega
tis,& in prædicto.§.item scribit.quę absenti non quęritur
insti.de inutilibus stipulationibus.§.alteri ex defectu con-
sensus.ff.de pact.l.prima.de donationibus.l. si absenti.& de
28 prębendis.c.si tibi absenti.libro sexto.secus verò † secundù
eos etiam in iudicio,si fieret confessio per modum volunta-
riæ iurisditionis:quia talis confessio valeret secundum Pe-
trum,& Cynum.C.de Epi.& cle.auth.generaliter.& prædi
cta.l.non nudis.sic intelligunt.ff.rem pupilli saluam fore.l.
non quasi.& de magistratibus conueniendis.l.prima.§.exi
gere.& prędicta authen.generaliter.ratio diuersitatis, quia
cum agitur contentiosè,quęlibet pars pro se prosequitur.ff.
de re iudicata.l.de vno.ideò non oportet quòd iudex sup-
pleat personam partis:sed sibi proceditur voluntariè nō vo
catur pars,& ideò iudex supplere habet. In extraiudiciali-
bus verò dicunt non requiri præsentiam partis, & probat
Pet.primo quia non reperitur iure cautum, quòd requira-
tur argumen.in auth.de triente,& semisse.§.consideremus.
&.C.de collat.l.illud.facit.ij.q.quinta.consuluisti.de transla-
ti.Episco.c.inter corporalia.§.sed neq;. Secundò quia quod
de vno dicitur.&c.ff.de iudicijs.l.si pretor.C.de procurato-
ribus.l.maritus.de pręsumptioni.c.nonne.modo lex finalis,
de interrogatorijs actionibus.&.§.si quis pręsente.loquitur
solùm in iudiciali.Tertiò quia cessante ratione legis &c.ff.
de iure patronatus.l.adigere.§.quanuis.modo ratio iurium
dicentium in confessione iudiciali,requirit partis præsen-
tiam,est quia non potest quæri absenti,vt dictum est, alle-
gat Henri.ff.de verborum obligationibus.l.j.de actio.& obl.
l.consensu.instit.de obl.qui ex contractu nascuntur in prin
cipio.modo ista ratio cessat in extraiudiciali:quia illa non
29 parit obligationem:vt.l.publia.in fi. † Quartò quia in de-
positione testis valida ad probandum non requiritur par-
tis præsentia:vt notatur infra de testibus.c.secundo.Quin-
tò quia in vltimis volutatibus, quæ fiunt in absentia par-
tis.de legatis secundo.l.cum pater.§.sutdo.C.quando dies le
gati cedit.l.finali.valet confestin facta causa expressa,etiam
ad obligandum:vt.ff.de libera.legat.l.legaui.§.vltimo.&.C.
de falsa causa.l.prima.& tamen de illis ad ista bene arguit.ff.
de legatis primo.l.seruum filij.§.cum qui.& de legatis tertio.
l.qui Chirographum. & infra de concessione præbendæ:
quia cunctis. versu:sed extitit,& tamen ex vltima volunta-
te,dispositiua,non autem ex enunciatiua quæritur absenti,
quod intelligit Petrus de confessione non tendente nisi ad
effectum probandi:quia si tenderet ad effectum obligatio-
nem,vel liberationem disponendi:secus esset per præmissa:
vt prędicta.l.tale pactum.&.ff.de donationibus.l.nuda.& de
solutionibus, & liberatio.l.si cum Cornelius.quod intelli-
git Cynus quoad effectum disponendi volens dicere: secus
de effectu probandi etiam in confessione ad dispositionem
tendente,quod facit ad vnum,quod infra dicam.Paulus au
tem primo arguit,quòd in confessione iudiciali non sit ne-
cessaria prę sentia partis,nam non est illa necessaria in extra-
iudiciali,& tamē hic sicut ibi quasi contrahimus: facit quia
etiam extra iudicium solo consensu,etiam inter absentes cō
trahitur obligatio.ff.de actionibus,& obligationibus.l.con
sensu.&.l.obligationum.§.primo.item quia iudex est publi-
ca persona per quam absenti quęritur,atq; subuenitur sub-
30 iectis de vsuris.quanquàm.libro sexto.Posteà subdit † quòd
opinio Petri satis videtur æqua,videlicet quòd non sit ne-
cessaria præsentia partis,vbicunq; in absentia partis iudex
procedit,quia si valent acta absenti,& contra absentem pro
quo allegat.c.primo.de electione.libro sexto.& notata Inn.
de dilationibus.præterea.cur non valeat confessio ratio nō
apparet.de renunciationibus autem extra iudicium facta.di
cit Paulus quòd nocet,& prodest cuilibet absenti,& ei pa-
rit exceptionem,allegat notata Inn.& Host.de renunciatio
ne.c.veniēs.Subdit tamen Lambertum sic distinguere.Aut
fit ad obligandum,& non nocet,nec in iudicio, nec extra:
quia hic non interuenit consensus obligatorius,aut ad pro-
bandum,& illa absenti prodest: vt prædicta.l.publia.§.Ti-
tius.aut ad liberandum,& tunc valet:vt.ff.de liberatione le-
gata.l.Aurelio.§.primo.Henricus autem de confessione in-
diciali.dicit primo quòd si fiat coram iudice proprio, non
tamen pro tribunali sedente,sed in domo,vel in campo exi
stente,perinde est ac si coram priuato fieret:vt.C.de libera-
li causa.l.interrogatam.&.C.de dilationibus.l.à procedente.
31 secundum Host.i.hic. † quod intelligit quando tendit ad li-
tis decisionem:quia tales non possunt fieri,videlicet iudicia
liter,sic vt pro confessionibus iudicialibus habeantur, nisi
iudice pro tribunali sedente:quia in eo casu sententia,& cō
fessio pari passu ambulabant:vt.ff.de iustitia,& iure.l.penul
tima.Præterea talis confessio importat causæ cognitionem,
& ideò non potest de plano fieri.C.de dilationibus.l.à pro-
cedente.ff.de officio proconsulis.l.nec quicquam.§.vbi de-
cretum.sed si fieret,& tenderet solùm ad præparationem iu
dicij,tunc secus:quia quolibet loco fieri posset: vt.ff.de in-
terrogatorijs actionibus.l.voluit.§.vltimo. & idem si fieret
per modum voluntariæ iurisditionis,vt obligationes,& ga-
giamenta,vtendo vulgari laicorum.quia quæ inter volen-
tes fiunt vbiq; fieri possunt:vt.ff.de manumissis vindicta.l.
non omninò.vbi hoc notat gl.& instituta de lib.seru.&.ff.
de officio proconsulis.l.secunda.& in his satis concordant
Petrus,& Cynus.C.eo.l.vna.quicquid hic notet Hostien.se-
cundum ipsum Henricum.Item scias quòd hic tractauit
Paulus qualiter confessio facta coram non suo iudice valet,
vel non valet in alio,de quibus satis scripsi in prędicto.c.
per inquisitionem.& plenius in prædicto.c.at si clerici.Item
tractat de confessione facta coram arbitro,& recitat dicta
Petri,qui simpliciter,quòd non valet: vt iudicialis: sed de
hoc dicam infra titulo primo.c.præsentata.vbi magis pro-
priè cadit.Item tractat de eo,quod tactum est in principio
huius additionis,recitans dicta scribentium,& nihil addit,
& finaliter remittit ad speculum & ad Hostien. in summa.
Item addit Lignanus quòd si fit coram non iudice,ante aliā
prorogationem non operatur vim prorogationis, & con-
fessionis.Secundò quòd si fit coram iudice proprio pro tri
bunali sedente,& confitens protestetur quod non intendit
loqui in iudicio,seu tanquàm coram iudice,adhuc idem: vt
supra de ordine cognitionum.cum dilectus.in principio.ibi
circa litis cōtestationem,secundum Hostien.hic,& ibi.Ter
tiò quòd hoc cessante facta coram iudice proprio pro tribu
nali sedente,& aduersario præsente etiam sine causa,statim
valet secundum Hostien.& Nouellam in.c.si cautio.ac obli
gat,& probat:vt.C.eo.l.vna.&.ff.de interrogatorijs actioni-
bus.l.illa.&.l.si sine.&.l.voluit.§.quod ait prætor.&.l.de æta
te.§.qui interrogatus.&. ff.eodē.l.prima.&.l.certum.seruatis
versibus quos ponit Host.in summa.eodem titulo.§ quali-
ter.etiam si processus iudicis aliâs non valeret argumento
supra de restitutione spoliatorum.pisanis.Quartò quòd fa
cta vt supra parte absente per modum voluntariæ iurisdi-
tionis,prodest absenti,quia talis est intentio iudicis,secun-
dum Petrum:vt dixi supra,vt.l.non quasi.&.§.exigere.& au
then.generaliter.allegatis.Quintò à duobus dictis supra ꝓ-
ximis excipit,primò in mutuo:quia competit exceptio nō
numeratæ pecuniæ.&c.Secundò in dote eodem modo &c.
vt.C.de non numerata pecunia per totum.& de dote cauta
non numerata.l.vltima.& authē.ibi posita,licet secus si per
modum contentiosæ iurisditionis in vtroq; casu,parte ta-
men præsente,eo quòd tunc censeretur confiteri inuitus.ff.

de verborum obligationibus.l.inter stipulãtem.§.stichum.
secundum Petrum,& Cynum.C.de non numerata pecu.l.
in contractibus.quod intellige in obligatorijs,vsq; ad bien
nium,& in liberatorijs quinq; concurrentibus vsq; ad tri-
ginta dies:vt dicta.l. in contractibus.& hoc dum impugna
tur propter non numerationẽ:secus enim si diceretur,nõ ita
gestum,siue factum,quia tunc exceptio esset perpetua : sed
excipiens tunc probaret,& sic statim obesset confessio , sic
procedunt notata Lamberti.C.e.l.vna.& sic non est fauora-
bilior actio,quàm exceptio secundum Butrigarium in.l.ge
neraliter.& in.l.in contractibus.Sextò dicit quòd confessio
emissa per modum contentiosæ iurisditionis in vtroq; ca-
su,parte absente,non valet.ff.de interrogatorijs actionibus.
l.vltima.quia tunc non est intentio iudicis supplere perso-
nam partis:vt ibi & prędicta.l.de vnoquoq;.secundum Pet.
Septimò quòd illud verum olim vbi non solebat quis absen
ti condemnari,vt prędicto.§.si quis absente.sed quia hodie
contractu heremodicio,potest iudex absentem damnare.
C.de iudicijs.l.properandum.§.primo.supra de dolo,& con
tumacia.c.causam.&.c.prout.Etiam hodie prodest absenti
confessio:quia præsentia habetur pro absentia:vt quia sen-
tentia,& confessio ambulant pari passu secundom Pet . &
Cy.in auth.generaliter.&.C.e.l.vna.& Hosti.in prædicto.§.
qualiter.versu verum est autem .de extraiudiciali dicit Hen
ricus primo secundum Accur.& sequaces in.l.si.& in.l.cum
de indebito.§.si.& de conueniendis fisci debitoribus.l.si . &
Bernar.& Host.hic requiri partis præsentiam ,nisi fiat per
nuncium.vel epistolam,& prędicta.l.publia.secundum Iac.
de Rauena.in prędicta.l.certum.licet Io.infra de successio.
ne ab intestato.c.si.super verbo confitentem.&.xv.q.vlti.in
summa.& Hugusio eadem causa,quęstione quinta.presby
ter.teneant quòd nec facta parte pręsente,valet etiam ad ꝓ.
bandum.Secundò dic sequendam communem opinionem
doctorum legum,videlicet talem non inducere obligatio-
nem,licet Ia.antiquus doctor quem speculator sequi vide-
tur teneat contrarium,ratio quia verba enũciatiua non dis-
ponunt.vt .dicta. l.nuda. &.C.de testamento militis . l . ex
his.& quia iste non est de modis obligationem inducendi:
vt.l.patre furioso.&.§.placet.Fatetur tamen quòd probatio
nem facit,& vtrunq; dicit probari.in.l.publia.§.fin.allegata.
nisi dispositionem annexam,vel verbis,vel literis contine-
ret,de qua tunc obligationem pareret.C.de non numerata
pecunia.l.generaliter.& per totum.& instituta de literarum
obligatione.per totum.Tertiò dicit quoad probandum ibi
non requiritur partis præsentia,& ad hoc adducit rationes,
quas tetigi supra post Pe.Fallit secundum eum cum non fit
animo confitẽdi,sed propter aliud.vt.C.de probationibus.
l.non epistolis,&.l.non nudis.& prædicta.l.ex his.& melius
ff.familię erciscundę.l.qui familiæ.&.ff.de testamẽtis.l.neq;
professio.&.C.de falsa causa adiecta.l.prima.vbi de hoc po
nit Cynus post Petrum vnam magnam distinctionem . Se-
cundò fallit super crimine quoad viam triplicem iuxta.c.su
per his.&.c.qualiter.secũdo.de accusationibus.vt.c.at si cle-
rici.de iudicijs.nisi esset notorium,de accusationibus.c.eui-
dentia.& secunda quęstione prima.de manifesta.vel nisi es-
set orta infamia,vel scandalum:quia tunc puniretur,saltem
extraordinariè.ꝫ.e.cum super.& infra de excessibus.c.quàm
sit.remittit ad Innocentium,Ber.& Hostien.& Compo.de
electione,& electi potestate.per inquisitionem.& ad Specu
latorem eodem titulo.§.nunc videndum.versu nunc dicen-
dum restat,& ad Io.decimaquinta quęstione vltima.in sum-
ma.& ad Vgusionem , & Archidiaconum in prędicto.c.
præsbyter.sed de hoc videlicet qualiter inducat dispositio.
nem obligationis,vel liberationis fortè infra dicam.Quid
32 dicendum? † breuiter opinio Pe.Cy.& Hen.quę habet quod cõ
fessio facta corã iudice ꝓprio ꝓ tribunali sedẽte in absentia
partis,dum agitur in modum iurisditionis contentiosę nõ
probat hactenus mihi non placuit,nec etiam placet hodie
etiam si heremodicium cõtractum non fuerit,vtpote,quia
pars sit absens,sed non per contumaciã:quia nõ video quo-
modo melior debeat esse conditio contumacis , quàm non
contumacis.ff.de negotijs gestis.l.siue hæreditaria.de inter-
dictis,& relegat.l.relegatorum.in fine.infra de præbendis.c.
eum qui . in principio.libro sexto.Pręterea quanquàm pre-
dicti probent,quoad obligandum,tamen quoad probandũ
non inferunt,& sic tollitur.l.finalis. ff. de interrogatorijs
actionibus.in fine.ibi & responso suo conuenire non posse
quia de effectu probatur,non loquitur,nec video rationem
quare confessio extraiudicialis facta parte absente ,quæ ꝓ-
bat secundum eos,esset maioris authoritatis,quàm iudicia-
lis facta in absentia partis,nam iudicialis authoritas effectũ
confessionis attenuare non debet,sed potiùs fortificare,ne
ludibrio sit,vt.l.si pretor.allegata.&.ff.ne quid in loco pu-
blico.l.si.in fine.maximè:quia in iudicijs,& præsertim corã
iudice præsumitur quis loqui magis deliberatè . Præterea
33 † quãquã iura velint quòd actus iudiciarij in fauorem par-
tis præsentis,& in pręiudicium partis absentis celebrari nõ
valeant,nisi vocata per cõtumaciam se absentauerit.C.quo-
modo & quando iudex.l.ea quæ.C.si per vim , vel alio mo-
do.l.si.& ita loquitur.l.de vnoquoq; negotio.allega. tamen
non reperio quòd in fauorem partis absentis valere possint
dummodo aliàs non deficiant in substantialibus suis:vt prę
dicta.l.properandum.§.j.ij.&.iij.quod enim in fauorem ab-
sentis introductum est,ne contra eum in eius absentia pro-
cedatur,non debet dum de eius fauore agitur in læsionem
ipsius retorqueri.C.de legibus.l.quod fauore.& eo.ti.ff.l.nul
la.& infra de regulis iuris.quod ob gratiam.libro sexto.Prę-
34 tereà † si non valeret:vt iudicialis,non video cur valere nõ
deberet,saltem:vt extraiudicialis supposita eorum opinio-
ne,quòd habet quòd extraiudicialis valeat ad probandum,
pro quo bene faciunt notata Inn.in prędicto.c.per inquisi-
tionem.in glossa magna.nec obstat.l.certum.§.si quis absen
te.quia loquitur de obligando liberto patrono,pro operis,
& sic de effectu obligandi,& non de effectu probandi.nec
obstat quod ibi dicitur quòd non debet pro iudicato habe-
ri:quia non solet quis absenti condemnari:quia non loqui-
tur de effectu probationis:sed de effectu sententię ad finem
executionis,vel in modum actionis,quę ex re iudicata de-
scendit:vt.C.de rebus creditis.l.actori.vel officij iudicis de
quo.ff.de minoribus.l.minor vigintiquinq; annis cui fidei-
commissum.de rei vendicatione.l.qui restituere . & ne vis
fiat ei.l.tertia.in principio.de quo forsam infra dicam : vt si
concordet dictus.§.cum alijs iuribus.C.de inofficiosis doti-
bus.l.vna.infra de electionibus.cum expediat . libro sexto.
Præterea quis diceret confessionem factam in libello , vel
positione,aut exceptione,vel commissione,seu appellatio-
ne,vel producto parti absenti non prodesse?existimo quòd
nullus etiam secundum Henricum hic,& Bartolum in prę
dicto.§.si quis absente.& Nouellam infra de iureiurando.
cum in positionibus.libro sexto.argumen.C.de liberali cau
sa.l.cum precum. & tamen in his casibus magna ratio spe-
cialitatis non apparet.De extraiudiciali autem confessione
facta in absentia aduersarij,qualiter valeat verè dubius sum
35 † & imprimis dico aliquos casus esse certos in quibus valet
huiusmodi confessio ad probandum primus est cum emit-
titur in libello oblato principi:vt prædicta.l.cum precum.
Secundus est cum emittitur per Epistolam vel nuncium di
rectam, seu directum,per confitentem absenti:vt prædicta
l.poblia.§.finali.cum ibi notatis.Tertius est cum emittitur
in publico instrumento cum deliberatione cõfecto animo
confitendi,seu asserendi dispositiuè , pro vero:vt . C . arbi-
trium tutelæ.l.finali.C.de non numerata pecunia . l.genera-
liter.& authen.contra qui propriam.& infra titulo primo.
per tuas.sed & alium licet mihi aliqualiter dubium addere
possum,videlicet cum quis deliberatè,& ex proposito , &
principaliter animo confitendi,& recognoscendi veritatem
coram aliqua persona ad hoc per eum vocata , vel reddita
attenta,& fortiùs,si plures essent,confitetur,seu dispositiuè
asserit se

asserit se debere aliquid certum per ipsum nominatim ex-
pressum alicui certæ personę, per eum specialiter nomina-
tę, licet absenti, tunc enim satis crederem talem confessio-
nem prodesse absenti, ad probandum, & si procedat opinio
Petri, Cy. & Henr. sed si vel causa truffę, vel causa solatij, aut
indeliberatè, seu ex abrupto ex calore, vel lapsu linguæ, seu
alia intentione, quàm animo confitendi hoc fieret, tunc se-
cus esset, & sic procedit opinio aliorum quam scripsi supra
in versu de extraiudiciali, dicit Hen. in principio & iura al-
legata pro vtraq; opinione ambo dicta probant: sed primú
dictum fallit, vbi confessus vellet in alium casum suam con
fessionem declarare per notata Inn. in c. per inquisitioné. &
in c. at si clerici. & in c. si. de successionibus ab intestato. al-
legatis quod tamen probare haberet: quia verba prima fa-
cie debent recipi in sensu quem sonant. ff. de supellectili le-
gata. l. labeo. ff. de rebus dubijs. l. si quis in ambiguo. si enim
diceret simpliciter se falsum dixisse suam turpitudinem alle
garet, & suam temeritaté, quę puniri deberet vt. ff. de actio-
nibus empti in. l. Iulianus. § primo. &. ff. ad Turpil. l. j. & hãc
communem ponit Ia. de Butrig. C. de iuris, & facti ignoran
tia. l. error. in vltima quęstione argu. C. de non numerata pe
cunia. l. generaliter. vbi etiam videtur poni ista ratio. &. C.
de seruo pignori dato manumisso. l. si creditoribus. &. ff. de
adoptionibus. l. post mortem, & per hoc non omninò pla-
cent nota. Host. de successionibus ab intestato. c. si propter
notata ibidem per Inn. vel sanè procedunt attento modo
agendi, super quo vide ibi Hostié. & vide etiam Dynum in
regula quòd semel placuit in alijs autem sto cum Pet. & cú
36 Henr. saluis quæ prædixi, & quæ infra dicam. Nonum † im-
pedimentum est defectus potestatis ex parte ipsius confi-
tentis, vt si quis confitetur pro se, & contra aduersarium nõ
valet, nec aduersario præiudicat: quia non potest hoc facere
confitens vt. xiiij. q. j. § primo. &. ff. de interrogatorijs actio-
nibus. l. de ætate. in principio. & in hoc omnes concordant.
Si verò quis partim pro se, & partim contra se confiteatur
sibi pręiudicet, vide plenè per Henri. infra de concessione
prębendæ. cum super. in prima distinctione. Item an con-
fessio facta cum determinatione nocet confitenti, nisi pro-
bet determinationem: tractat hîc Paulus: sed dicam de hoc
infra eo. statuimus. libro sexto. Item an negata maiori sum-
ma videatur negari minor, & etiam de eo de quo supra pri-
mo remisi ad notata Henr. in c. cum super. dicam in prædi-
cto. c. statuimus. Patet aliud exemplum, quando quis non cõ
fitetur contra se: sed contra alium, fortè nõ aduersarium: vt
quia interrogatus super obligatione, vel contractu, aut su-
per crimine alterius non pręiudicat alteri quoad plenam
probationem: quod tamen intellige, vt notatur per Cy. C.
de accusationibus, l. vltima. & per me plenius supra. c. proxi-
37 mo. Tertium † exemplum potest poni, vbi quis confitetur
super eo, quod non potest disponere, seu cui non potest re-
nũciare: nam tunc non valet confessio, vt notat Bartolus
ff. de verborum obligationibus. l. sciendum. &. ff. de castrensi
peculio. l. si fortè. argumento. ff. de nouationibus, & delega-
tionibus. l. doli. § diuersum. & quod notatur. C. de in inte-
grum restitutione minorum. l. de tutela. & quod legitur, &
notatur. l. prima, & secunda. de fide instrumẽtorum, & iure
hastę fiscalis. lib. x. C. vbi non præsumitur subhastatio: quia
requirit temporum interualla &c. Sed hoc verum in præiu-
dicium alterius, vtputa ecclesię, vel alterius personæ: & pa-
tet exemplum in prædicta. l. si fortè. quia castrensia donata
pater iure peculij occuparet. ff. de acquirenda, & repudian-
da hæreditate. l. placet. Sed vbi de solius confitentis præiu-
dicio ageretur, secus esset per prędicta, & facit quod scripsi
inter quæstiones meas, quęstione quinquagesima sexta.
38 Quartum † exemplum poni potest in procuratore, qui fines
mãdati excedẽs, cõtra dñm confitet, & in quouis alio admi-
nistratore extra fines suæ administrationis confitente: nam
si talis procurator, vel administrator extra iudicium confi-
tetur, clarum est quòd non præiudicat regulariter textus. de
in integrum restitu. si aduersus. libro. vj. à contrario secun-
dum Ioannem Andreã ibi. Si vero fit in iudicio, tunc si per
prælatum remittit Henri. ad notata per Ioan. & Archidia.
xxij. dist. Cõstantinopolitana. & ad alios. j. tit. j. præsentiũ.
libro. vj. & prædicto. c. si aduersus. Si autem per procurato-
rem non habentem mandatum, certum est quòd nõ nocet
nisi ratum habeat. ff. de interrogato. actio. l. si defensor. j. re-
so. Sed si mandatum habet speciale ad hoc, vel dominus rati
ficat. iuxta. l. fi. C. ad Macedonianũ. omnino sibi præiudicat.
ff. de interrogato. actionibus. l. qui seruum. j. responsio. in fi-
ne. videlicet in eodem iudicio. Sed in alio non licet domino
confitenti, etiam in alio præiudicaret, secũdum Compo. &
Nouellam in cap. per inquisitioné. Sed si solum habet man-
datum generale, siue procurator, tutor, curator, vel alius ad-
ministrator existat, & voluntariè confessioni se offert, non
præiudicat. vt prædicta. l. certum. § sed an & ipsos. Sed si ali-
ter in iudicio confitetur dum contentiosè agitur, & de ca-
lumnia iuratum est, vt ad positiones respondendo, præiudi
cat, sicut sententia. arg. ff. de re iudi. l. iiij. in prin. & § tutor.
ff. de procur. l. nõ solùm. in prin. C. de iuramento calumnię.
l. ij. § quo obseruari. j. de re iudicata. suborta. §. vt lite nó con
testata. c. j. vbi plenius scripsi in tribus primis oppositioni-
bus, & prima quęstione quę hîc iunge nisi reuocet, & con-
trarium probet vt prædicto. c. j. de officio delegati. cũ olim.
in fine, & sic secundum Henricum potest intelligi prędicto
§ sed an & ipsos: vt hic & infra de appellationibus. cum cau
sam. & de censibus. cum olim. secundum Accursium. in præ-
dicto § & Hostien. in summa eodem titu. § secundo. sub § do
minus causæ. & Specula. eodem titu. § sequitur videre. versu
decimoquarto. & § postremo. versu si verè fit. quod potest
etiam indirectè infra de testibus. ex tenore. secundum Host.
39 hîc, & est ratio diuersitatis inter voluntariam, & contentio
sam confessionem: quia talis non potest donare quod face-
ret si se offerret. ff. de pactis. l. pactum curatoris. & de trans-
actionibus. l. præses. sed contentio fertur in inuitum. ff. de
verborum obligationibus. l. inter stipulantem. § primo. &
quia sic euitat periurium, & agnoscit bonam fidem. ff. de ad-
ministratione tutorum. l. sicut. § quoties. super quo vide Cy
num. C. eodem. l. vna. & in prędicto § quod obseruari. & Ho
stien. in summa. eodem titulo. § qualiter. secundum Hostien.
40 hîc. † aduerte primo quia si dolosa esset confessio facta in
iudicio contentioso contra procuratorem, si soluendo esset
daretur recursus, & alioquin etiam maiori aduersus confes
sionem restitutio argumentu prædictę legis properandum.
§ primo. &. ff. de eo per quem factum est. l. fina. probato ta-
men dolo. ff. de probationibus. l. quoties. § qui dolo. Secun-
41 dò † aduerte quia etiam dum contentiosè agitur vltro obla
ta domino non obest: quia ad hoc dominus non tenetur, &
& sic voluntariè, non ex necessitate, & dolosè non ex bona
fide fieri videtur, & hoc videtur sentire Inn. in prædicto. c.
primo. circa medium magnæ glossę: vbi not. quòd si procu
rator scienter, & voluntariè producit falsa instrumenta,
non nocet domino, & iunge quæ scripsi inter conclusio-
nes meas palatij cõclusione cẽtesima vigesima. Eadem tunc
enim est ratio de contentiosa, sicut de voluntaria, & de iu-
42 diciali sicut de extraiudiciali. Tertiò † aduerte ad tutorem:
quia si cum eius authoritate agit pupillus, non tenetur tu-
tor respondere, & ideò non potest nocere pupillo eius cõ-
fessio, & sic intelligitur dicta lex certum. in § sed & an ipsos.
& prædictus § quod obseruari. Sed si ageret tutor, idé quòd
de procuratore dicendum est, saluis notatis Petri, & Cyni.
C. de his quibus vt indignis aufertur hæreditas. l. Polla. de
administratore ecclesiæ vide Cynum. C. hoc titulo. l. vnica.
& de sacrosanctis ecclesijs, rebus, & priuilegijs earum. l. iu-
bemus nullam. & canonistas in. c. præsentium. & c. si aduer
sus. & c. de constantinopolitana. allegato. & de tutore vide
Bartolum. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit. l. vni-
ca. § finali. Reassumit idem Bartolus in prędicta. l. polla. &
de prælato aliquid per Inno. de præscript. cum olim. in fine.

43 Quartò † aduerte de hoc quod in principio tetigi, videlicet dum procurator fines mandati excedit, quia nō prǫiudicat ff. mā. l. si procurator. quod quisq; iuris. l. tertia. §. si procurator. ff. commodati. l. argentum. de operis noui nunciatione. l. de pupillo. §. si plurium. primo responso. de exceptione doli. l. apud celsum. §. si quis non tutor. C. de procuratoribus. l. si procurator. argumen. C. de inofficioso testamento. l. si qs in suo. in fine. vnde vi. l. meminerint. & in regula iuris non debet argumento infra de appellationibus, significante. ff. mandati. l. diligenter. de officio delegati. cum olim. & c. cum
44 dilecta. de restitutiōe spoliatorum. pisanis. Quintò † aduerte ad delicta, quia si dominus mandauit specialiter sibi prǫiudicat, vt prǫdicta. l. qui seruum. ad finem primi responsi. & ff. ad leg. Aquil. l. proinde. §. primo. & ibi gl. & de cōdictione indebiti. l. si procurator. in principio. & si quis ius di. non obtem. l. prima. §. qui vi à me. & §. quoties. & §. deiecisse. C. de dignitatibus. l. quoties. de accusat. l. non ideò. cum ibi notatis. ff. ne vis fiat ei. l. prima. §. si domini. & hoc in eodem iudicio. Idem si cessante mandato speciali sequeretur ratihabitio: vt. C. ad macedonianum. l. finali. quia si culpam alienam facit suam, notatur prima. q. tertia. sic itaq; argumento. ff. de condictione indebiti. l. si procurator. xxxvij. qō. v. si quis se. lxxxiij. dist. quid prodest. de sententia excommunicationis. cum quis. li. vj. de reg. iur. c. rati. & c. ratum. & ratum habens quoad cōmodum, tenetur etiam ratum habere, quoad onus vt. ff. de exceptione doli. l. apud celsum. §. de authoris. & idē si lucrum ad eum peruenisset ex dolo: quia tunc de lucro teneretur: vt prædicta. l. apud celsum. §. illa etiam. & de dolo. l. non debet. §. fi. cum. l. sequenti. & se. ff. de tributoria. l. iij. §. lu-
45 lianus. Sextò † aduerte quòd cessante speciali mandato illi quoad hoc parificatur generale, si sub generali directè cadit factum procuratoris, nec reperitur racitè, vel expressè à iure, vel ab homine, à generalitate exceptum. ff. de administratione tutorum. l. si duo aliter. secus vt in casibus notatis per Cardinalem in regula, in generali. facias tamen differentiā inter causas, & casus iuxta no. gl. in cle. non potest. de procu. & no. in. c. sedes. de rescriptis. & idem dum venit inclusio in modum consequentiǫ maximè necessariǫ: vt. ff. de procur. l.
46 ad rem. & l. ad legatum. Septimò aduerte † quia etiam negligentia contumacia, vel imperitia procuratoris, quoad validationem processus nocet dño, & etiam quoad pœnā grauiorem: vt est excōicatio, vel damnum litis, si sciuerit dñs, & non prorogauerit, aliàs non, vt colligitur ex lectis, & notatis, prǫsertim & per Inn. in d. c. j. vt lite non contest. ff. si quis ius di. non ob. l. vna. §. si procurator. qđ quisq; iuris. l. iij. §. si procurator. de procuratoribus. l. qui proprio. §. adeò. ff. de damno infect. l. si quis missum. de reg. iur. l. neq; interdicto. ff. de procur. l. neq; ignorantis. ff. man. l. si mandato. in princ. de li. causa. l. in seruo. de exceptione doli. l. si procurator. ff. de acqui. pos. l. si. primo responso. nō obstat prǫdicta lex polla. quia ibi pupillus actionem cedendo liberatur, ar. ff. quando ex facto.
47 tu. l. j. & ff. de admi. tu. l. si. † Ideò propter contumaciam procuratori, non perdit dñs beneficium appellandi secundum Barto. notat Inn. in prædicta. c. primo. & scripsi plenè in cle. si ante. de dolo, & contumacia. nec condemnatur in expensis, secundum Bar. licet Inn. contra in prǫdicto. c. j. probatur dictum Bart. ff. si quis ius dicenti. l. prima. in fi. & quia delictum est causa condemnationis expensarum, quod non venit in generali mandato. ff. de his quǫ in fraudem creditorū l. si pater. ff. de condic. inde. l. si procurator. C. de administratione tu. l. non ignotum. vbi est casus secundum Barto. licet repelli possit dñs expensas non refundens, sed potest hoc sal
48 uari † de expensis contumaciæ, in qua solus procurator est culpa, & dictum Inn. in expensis causæ per dñm specialiter procuratori commissǫ, in quibus dominus non excusatur à culpabilis: secus si in vim gnalis mandati dño incōsultò procurator causam prosequeretur, quia tunc solus ipse de culpa notaretur, & sic posset esse locus opinioni Bart. plus dicit Bart. dominum non pati missionem ex secundo decreto propter contumaciam procuratoris: quia nimis est magni prǫiudicij, vt. ff. si ex noxali causa agatur. l. iij. & de damno infecto. l. hoc amplius. in fi. & vsufructuarius quēadmodum caueat. l. prima. in fi. Item pro eo quod dixi si non purgauerit. & c. facit. C. de execu. & transla. mi. anno. l. ij. li. xij. & C. de Sal. interdi. l. ij. & ff. de procuratoribus. l. non solùm. in princip. c. primo. & in speculo titulo de executione sententiæ. §. pri-
49 mo. Si † tamen argueretur propria contumacia domini: vt quia non facit quod facere debet. ff. si quis ius di. l. j. §. si procurator ipse punietur. ff. ma. l. si procuratorem. §. si tutores. de verbo. oblig. l. cum filius. §. in hac. & l. ad diem. ideò si dominus citatur ad causam mittit procuratorem negligentem de illius contumacia ipse tenetur, quia non fecit dominus, quod facere debuit. ideò contumax de iure cēsetur per prædicta iura argumen. ff. de arbitris. l. non distinguemus. §. pe.
50 cum ibi notatis. Tamen † propter casum contingentem in personam procuratoris excusaretur, sicut si contigisset in persona sua: vt. C. qui pe. tu. l. cum à matribus. ꝭ. de pign. c. significantibus. pariter tamen dominus propter contumaciam procuratoris etiam cessante propria culpa missionem ex primo decreto: quia non est tanti præiudicij: vt. C. de digni. l. quoties. imò & damnum litis, si non appellat procurator intra decem dies. vt. ff. quando appellandum sit. l. j. §. si. licet sibi succurratur quandoq; secundum formā. l. & eleganter. §. pe. ff. de dolo. secundum Bart. & prout notatur in §. fin. allegato nocet etiam imperitia procuratoris domino: vt dixi: vt si omisit producere iura. vel dare obiectus in termino aut appellare. vt dixi, aut rem meliorem, seu pro minori precio emere, vel ab emptione non vtili abstinere. ff. de procuratoribus. si defunctus. cum ibi notatis ex quibus causis in possessionē earur. l. secūda. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. l. j. §. quòd si nemo. & l. ciuitates. ff. de procur. l. nō solùm. §. primo. cum ibi notatis. quando appellandum sit. l. j. in fine. ij. q. vj. biduum. versu si aduersus. & l. quoties. & c. si aduersus. allegar. & prædicto. c. primo. & C. de eroga. mil. an. l. fina. li. xij. & ff. de ædi. edicto. l. quòd si noluit. §. si mancipium. de verborum obligationibus. l. sed si ex stipulatu. de electione.
51 c. cupientes. §. quòd si per viginti. quia † tunc dominus ex sua culpa pœnam patitur eo quòd procuratorē minùs discretum. aut minùs diligentem elegit, notatur in prædicto c. si compromissarius. probatur. ff. de minoribus vigintiquinq; annis. l. cum mandato. in fine. de instiroria actione. l. sed & si quis. in fine. C. de acquirenda & amittenda possessione. l. fin. ij. responso. ff. de procuratoribus. l. non cogendum. §. fi. cum l. sequen. licet habeat recursum contra procuratorem. C. mādati. l. si à procuratore. & si maior exactio iuxta. l. nam is. ff. de dolo malo. & c. Odoardus. de solutionibus. imputet suæ culpæ. ꝭ. de re. iur. c. damnum. li. vj. ar. ff. de contrahenda emptione, & venditione. l. in huiusmodi. & prædicta. l. apud Celsum. §. illa. & §. quæsitum. & c. suborta. & c. sæpè. allegatis. de causa possessionis, & proprietatis. cum olim. ff. de tributoria. l. procuratoris. & l. illud. de ædi. edicto. l. quòd si nolit. §. si mancipium. & l. ædiles. §. & notandum. Et licet Paulus hîc diuersas diuersorum opiniones recitet: quia in effectu finaliter nihil addit non recito, de confessione autem prælati recitat dicta Petri de bellapertica. sed dicam infra titu. primo. prǫsentiam. libro. vj. de confessione autem aduocati, recitat Paulus quæ habes in Cy. C. de errore aduocatorum. l. j. & duabus seq. & per host. in summa. §. an error. & in Spec. e. ti. §. postremo. & in Cy. C. de iuris, & facti igno. l. error. quǫ etiam omnia omitto, quia meliùs cadent in locis proprijs.

De effectu confessionis *Rubrica.*

¶ QVINTO principaliter quæritur quis est effectus cō-
52 fessionis: † breuiter dico ꝙ vnus est regularis, & alius irregularis. Effectus verò regularis est probatiuus, quia videlicet operatur probationē, seu releuat ab onere probandi aduersariū, de quo effectu satis diximus in prǫcedentibus. Effectus verò irregularis est dispositiuus: qa. s. operatur dispositionē. s. obligationē, aut liberationem propter quǫ quǫramus per ordinem

ordinem de duobus. Quæramus igitur imprimis,qualiter
confessio operatur,vel non operatur obligationem. super
53 quo Hen.post Petrum,& Cy.sic dicit † quòd cõfessio extra
iuss emissa,secundum communem opinionem doctorum le
gum,nec actionem,nec obligationem inducit,licet la.anti-
quus doctor iuris ciuilis teneat opinionem contrariã ipmq;
quidam canonistę sequantur,probat:quia confessio de per
se solam continet renunciationẽ,& non dispositionem:ver-
ba autem enunciatiua de natura sua nullam dispositionem
inducunt:vt.l.ex his.&.l.nuda.allegat.cum ibi notatis.Præ-
tereà quia iste non est de modis obligationis inducendæ: vt
l.patre furioso.&.§.placet.Præterea quia videtur textus in
prędicta.l.Publia.in fine.Fallit vbi verba confessionis, ha-
berẽt obligatoriam dispositionem annexam,sic loquitur.l.
generaliter.C.de non numerata pecunia.& institu.de litera
54 rum obligationi.per totum.Sed † nunquid requiritur tunc
pręsentia partis.Distingue:quia aut inter viuos,aut in vlti
ma voluntate,primo casu sic.Secundò casu non:ratio primi
quia absenti regulatiter non acquiritur inter viuos.ar ff.de
pactis.l.prima.Fallit vbi interuenit nuncius,vel epistola:qa
tunc interpretatiuè censetur præsentia interuenire.ff.de cõ
trahenda emptione.l.prima. in fine & sic saluant aliqui.ĩ.de
pactis.c.primo.&.c.quoties.xij.q.ij.quicunq; suffragio.&.c.
quia Ioãnes.infra de iureiur.c.rescripto.aliàs si nec vera nec
interpretatiua adesset præsentia,nec verba annexam dispo-
sitionem haberent nulla obligetio nasci posset:vt prædicta
l.publia.in fine.secundum Inno.& Nouellam.infra de succes
sionibus ab intestato.c.fin.& Gesselinum in cle.vna.de iure-
iurando.Ratio secundi est:quia vltima volũtas,quoad acqui
rendum alteri illius pręsentiam non requirit:vt.ff.de leg.iij.
l.cùm pater.§.surdo.&.§.donationis.&.C.quando dies lega.
cedit.l.fi.secundũ Petrum,& Cyn.in.l.generaliter.allegata.
55 Verum † autem verba enunciatiua absq; dispositione anne-
xa in vltimis voluntatibus aliquam obligationem inducant
dic quòd non regulariter:vt prædicta.l. ex his. secundum
Henricum.sed caue:quia in vltimis volũtatibus, verba etiã
non dispositiua quandoq; obligationem inducũt. videlicet
dum ex animo ad obligandum emanarunt:vt.ff.de legatis
secundo.l.vnum ex familia.§.fi.& de interrogatorijs actio-
nibus.l.de ætate.§.qui interrogatus.&.C.de falsa causa adie-
cta.l.prima.&.l.penultima.quia subauditur tacita disposi-
tio,& ideo dari volo:vt prædictis iuribus,nisi hæredes pro-
bent confessionem erroneam ad quod admittuntur. ff.de
auro,& argento lega.l.qui vxori.& C.de falsa causa adiect.
c.primo.nisi testator iurasset.vt.§.codicillis.& authen.quod
56 obtinet allegat. Si † autem tenderet confessio ad donandum
staretur sine iuramento,& causa.ff.de dolo.l.ex hac scriptu-
ra.ratio diuersitatis:quia de debito non deducit hæres quar
tam quam deducit ex legato.C.ad legem falcidiam.l.irritũ.
& sic in primo casu requiritur maior solennitas ne fraude-
tur hęres secundum Hosti.de successione ab intestato.c.fin.
prout etiam non deducitur in donatione inter viuos.vt.ff.
57 ad leg.falcidiam.l.sed & si vsufructus.§.dos legata. † & ideò
potes intelligere.l.ex hac scriptura.in donatione causa mor
tis,vbi habet locum falcidia.C.ad.l.fal.l.si moris.&.l.in do-
nationibus.nam aliter nõ valeret propter absentiam.vt no
tat gl.C.de sac.san.ec.l.illud.in fine.licet secus in legato:vt.§.
surdo.&.§.donationis.allegatis,& quòd loquatur de dona-
tione causa mortis,vel legato patet ibi in fine.cum dicit ad
liberos dominium pertinere:quia hoc est speciale in vltima
voluntate:quia dominiũ sine traditione transferatur ff. de
legatis secundo.l.legatum.de legatis primo.l.si tibi homo.§.
cum seruus.de verb.ob.l.à Titio.secundum Pe.& Cy.in.l.ge
neraliter.allegata .Fallit vbi interuenit iuramentũ: sed sub-
audiũt quidam si habet dispositionem annexam,& tũc ope-
ratur iuramentum:quia tunc ad probandum cõtrariũ non
admittitur.ff.de lega.iij.l.cùm quis decedens.§.codicillis.&
C.de probationibus.auth.quod locum.& notatur.ff.de leg.
ij.l.Lucius.§.quis.sed si habet annexam dispositionem non
nascitur obligatio ex causa confessata:quia hęredes possunt
probare contrarium.C.de probationibus.l.rationes.& præ
dicto.§.quisquis.sed nascitur ex testaméto:vt prædicta.l.Lu
cius.§.Sempronij.& de liberatione legata.l.Aurelius.§.fina.
58 Rursus † quæres nũquid vt confessio extraiudicialis de qua
loquimur habens annexam dispositionẽ obligationem in-
ducat est necessaria adiectio causæ,& in hoc tenet Specula-
tor vbi supra quòd sic,& quòd confessio talis facta sine cau
sa in nullo valet.vt.c.si cautio.&.l.generaliter.&.l.publia.§.
finali.&.l.cùm de indebito.§.finali allegatis:vt patet in Spe
culo eo.titu.§.nunc videndum.versi.si autem non fuit causa
quod fatetur Henricus,vbi articulus super quo emittitur
requirit causam:vt in personalibus:secus si causam non re-
quireret,vt in realibus:sed illud respectu effectus probato-
rij:quia obligatorius in realibus non vendicat sibi locum.
institu.de actio.in prin.cum ibi notatis.& hoc verum inter
viuos.Saluo quòd excipitur confessio facta super mutuo,
quæ etiam facta cum causa non nocet ante biennium cum
effectu obstante exceptione non numeratę pecunię:vt præ
dicta.l.in contractibus.& institut.de literarum obligationi.
& idem in dote:prout tamen legitur,& notatur.C.de dote
59 cauta non nu.l.finali.sed † quid in vltima voluntate,& hic
dicas,quòd non requiritur causæ adiectio:vt.§.surdo.&.§.
donationis.&.l.fi.&.l.generaliter allegatis Fallit vbi tende
ret ad acquirendum non capaci:quia tunc præsumeretur in
fraudem facta.vt.ff.de probationibus.l.qui testamentum:
vt notat gl.in prędicto.§.quisquis.& Specul.e.ti.§ nunc vidẽ
dum.versu sequitur videre & in titulo de successionibus ab
intestato.circa finem.sed dum agitur de acquirendo capaci
nascitur obligatio solùm ex testamento.vt.ff.de legatis.j.l.si
sic.§.primo.& si iurauit testator,non reuocat hæres, vt.§.co
dicillis.& auth.quod obtinet secundum Cynum in prædi-
cta.l.generaliter.vij.viij.ix.x.xj.& duodecima quęstiõibus.
60 Consequenter viso de effectu obligatorio † de effectu libe-
ratorio videamus,& hic dicas,quòd si verba sunt meré enũ
ciatiua,nec aliquam habent dispositionem annexam non in
ducunt,licet probent liberationem.vt prædicta.l.in contra
ctibus.§.sed quoniam.&.§.super cœteris.super quo videan-
tur lecta,& notata.in prędicta.l.nuda.&.ff.de solutio.l.si cũ
Cornelius.operantur tamen probationem,vt dixi & etiam
liberationem,si habent dispositionem annexam,nec quoad
effectum liberationis,seu probationis expectãtur.xxx.dies.
sed statim effectus huiusmodi inducuntur,licet alij aliter di
cant.argu.ff.de reg.iuris.l.in omnibus.ff.de verbo.ob.l.cum
qui Calendis.§.quoties.& de solut.l.quod dicimus.vbi hoc
cauetur in dispositionibus obligatorijs,vbi illud quod purè
committitur statim debetur.Ergo fortius idem in liberato
rijs:vt.l.Arrianus.&.l.fauorabiliores.Facit quia in confes-
sionibus extraiudicialibus tendentibus ad obligationem di
ctum est,ꝙ si debitè fiant,statim ligant.Prætereà hoc vide-
tur expressum.in.d.l.tale pactum.sed aduerte:quia infra re-
maneo dubius,& remitto ad dicenda in.d.c.si cautio. Caue
tamen,quia etiam tacitè annectitur dispositio liberatoria:
vt si confiteor te mihi in aliquo non teneri talis confessio
tacitè vim pacti importat:vt prędicta.l.tale pactũ.quia ma
gis sensus,quàm verba tunc spectantur:vt.ff.de pact.l.iuris
61 gentiũ.§.pactorũ.Sed an requiritur pñtia partis,& tũc † dic
ꝙ nõ quoad effectum probãdi:vt prędictum est:sed quoad
effectum liberandi,si nõ habet dispositionẽ annexã expres-
sè,nec tacitè:vt quia cõfiteor ꝙ soluisti mihi decem,in qui-
bus mihi tenebaris ex tali causa certum est ꝙ nõ inducit li-
berationẽ,sed solùm proficit ad probãdum siue in absentia,
siue in præsentia aduersarij fiat,vt in auth de test.§.sed licet.
col.vij.sed quoad probãdum statim pręiudicat.xxx.diebus.
minimè spectatis.quia licet Pet.& Cy.in.l.in contractibus.
teneant onus probandi incumbere debitori intra.xxx.dies.
pręterquàm in quinq; casibus ibi exceptis quibus concor-
dat Spec.in.d.§ nunc videndum.versu cætęrum.tñ Lamber
tus.C.e.l.vna.innuit ꝙ imò incumbit creditori confitenti,

quando dicit quòd potest probare contrarium suæ confes-
sionis intra triginta dies d: quod per Accursium in prędicta
l. in contractibus. secundum quosdam: sed ad veritatem hoc
mihi dubium & alias dicam & fortè in prędicto. c. si cautio.
sed quoad effectum inducendi liberationem Cynus, & Pe-
trus in. l. generaliter. & Henricus hic tenet, quòd requiritur
præsentia partis, videlicet aut interpretatiua, scilicet per nũ
cium, aut epistolam quia postquàm de dispositione inducen
da agitur, siue ad obligandum, siue ad liberandum agatur ea
dem est ratio vtrobiq; quia nihil absenti, verè, & interpre-
tatiuè acquiritur, & sic loquitur. l. tale pactum. l. nuda. & l. si
62 cum Cororlius. allegat. † Sed adhuc quęres nunquid vt con
fessiu habẽs annexã dispositionẽ, operet liberationem sit ne
cessaria adiectio causę Pe. & Cy. in prædicta. l. generaliter. vi
dentur velle quòd non per prædictam. l. tale pactum & per
ea quæ scripsi supra in quarta quæstione principali, circa se-
ptimum impedimentum. versic. caue tamen in principio. Si
enim valet in casu suo ad probandum liberationem iam fa-
ctam, cur non valeret etiam in casu suo ad inducendum li-
berationem de nouo non apparet ratio diuersitatis cum
vtrobiq; versetur idem effectus, vel quasi. Dicam tamen in
prędicto. c. si cautio. & prædicta locum habent inter viuos.
63 Sed quid de vltima voluntate † nunquid quoad effectum li
berationis requiritur præsentia partis, ac annexa dispositio
& adiectio causę, Primum est indubitatum: quia non requi-
ritur pręsentia: vt. § surdo. & § donationis. & alijs iuribus ad
hoc supra allegatis. Secundum verò de annexione expressæ,
vel tacitę dispositionis est dubium. hoc tamen certum est,
quòd si habet annexam expressam dispositionem liberato-
riam: vt quia testator, siue quittat, aut exigi vetat, aut taci-
tam: vt quia profitetur Titium sibi in aliquo non teneri, per
hoc inducitur liberatio. ff. de leg. iij. l. Lucius § primo. de li-
beratione legata. l. Aurelius § fi. C. de falsa causa adiecta. l. pri
ma, & tertia. & prædicta. l. tale pactum. licet Petrus, & Cyn.
in. l. generaliter. videantur aliter sentire de tacita. sed illud
mirabile, videlicet quòd dispositio inter viuos prædicto
modo facta parit obligationem, & liberationem secundum
eos sit fauorabilior quàm vltima voluntas: sed si non habet
dispositionem liberatoriam expressam, vel tacitam sibi an-
nexam, adhuc est indubitatum, quod probat: vt prædicto §
quisquis. sed an liberet est dubium: vt hic dico: quia aut de-
bitor probat testatorem fuisse hoc confessum scienter, &
tunc videtur sibi legata liberatio: vt. l. tale pactum. & C. de
falsa causa. l. prima. & petet ex causa legati. vt. ff. de legatis se
cundo. l. Tertia § Caius. & de liberatione legata. l. qui vxori.
sed si hoc non potest non operatur liberationem: sed solùm
probationem. Hæres tamen tunc ad probandum contra-
rium admittetur, nisi testator contrarium iurasset. Talis ta-
men confessio etiam iurata creditoribus non præiudicaret.
64 vt. l. rationes. & l. exemplo. C. de probationibus. † caue tamẽ
quia si confessio facta inter viuos, vel in vltima volũtate re
feratur ad instrumentum, tunc non probat nisi instrumen-
tum exhibeatur argumentum. ff. de liberatione legata. l. lega
ti. vt notatur in Speculo in dicto § nunc videndum. versu.
sequitur videre. versiculo si autem &c. secundum Henri Cu
ius dicta non possum examinare de præsenti. De iudiciali
autem confessione qualiter operetur obligationem me ex-
pedio. Dico enim primò, quòd in omnibus casibus, in qui-
bus confessio extraiudicialis inter viuos facta dispositionẽ
obligatoriam, vel liberatoriam operatur, ipsa etiam confes-
sio iudicialis idem operatur: quia non minoris authoritatis
65 esse debet. † Dicóque etiam secundum communem opinio
nem legistarum, quòd hunc specialem effectum habet con-
fessio iudicialis: quia si sit facta in præsentia iudicis, saltem
pro tribunali sedentis, & in præsentia partis, siue habeat dis
positionem annexam, siue non, siue habeat causam adiectã,
siue non operatur dispositionem obligatoriam, vel liberato
riã secundum naturam ipsius confessionis, dũmodo non sub
sit aliquod de alijs impedimentis prælibatis, sic possunt intel

ligi. C. e. l. vna. & ff. e. l. j. & ff. de interro. ac. l. j. & l. si sine. & l.
noluit § quod ait prætor. & l. de ætate § qui interrogatus. &
d. l. certum. eo q in iudicijs quasi contrahitur, vt. d. § idẽ scri
66 bit. De renunciatione † autem dico q si quis renunciat iuri
suo, seu dominio rei, siue libera voluntate valet talis renun-
ciatio etiã absente parte, & præiudicat renũcianti, & parit
exceptionem cuilibet, siue in iudicio, siue extra iudicium fa
cta fuerit. C. de pac. l. postquàm. C. qui accusare possunt. l. ac
cusationem. vij. q. j. quã periculosum. s. de renũc. veniẽs. vbi
hoc no. Inn. & Host. & Nouella. Pręterea quia de effectu cõ
fessionis hîc tractamus. Pau. mouet hîc circa hoc tria dubia.
67 ¶ PRIMO ergo † quærit qualiter proceditur contra con
fessum nunquid sentẽtia cõdemnatoria est necessaria Host.
videtur hîc velle q sic nec obstat. ff. ad. l. Aquil. l. proinde. vbi
dicit q in confessum nullę sunt partes iudicis: qa debet sub-
audiri, videlicet examinatoriæ, non autem condemnatorię.
allegat de transactio. pręterea. & de re. permutatione. cũm
olim. & idem videtur hic tenere Bern. & hoc intellige post
litem conte. vel saltem post libelli dationem, quia si inconti
nenti absque libello, & litis contest. confitetur aliquid certũ
non posset ferri cõdemnatoria diffinitiua nec testaret aliud
nisi q illi pręciperetur per iudicem q solueret, & q ei assi-
gnaretur terminus ad soluendum, qui curreret à die confes
sionis, vt. ff. de iudicijs. l. si debitori. sic procedit dicta. l. proin
de secundum Spe. e. ti. § j. in prin. de quo vide per Bern. & Inn. de
elect. dudũ. ij. vbi de hoc scripsi. & de ver. sig. ex parte. & per
Bar. ff. e. l. j. & l. certum § fi.
68 ¶ SECVNDO † quærit an ex cõfessione oriatur actio
in factum, & etiam nascatur actio ex sententia quę sequitur
pòst confessionem de quo dic vt scripsit Cynus. C. e. l. vna.
in. viij. quęstione. & Bar. ff. e. l. certum § fi. in pe. & vlti. q.
69 ¶ TERTIO † quęrit vtrum ex confessione cõpetat iu-
dicis officium pro executione facienda, & nunquid confes-
sio posit executioni mandari, de quibus dic, vt scripsit Cy.
C. eo. l. vna. in. ix. & x. quęstionibus. Lignanus autem in hoc
consentiens quod prędixi allegans. C. ne quis in sua causa. l.
vna. & gl. ff. e. l. j. inducit ad hoc q statuta dr gabellis soluen
dis pro sententijs non procedunt in confessionibus, vel pręc
ceptis in criminalibus autẽ dicit quòd semper confessio nõ
sequitur sententia. ff. de custo reo. l. si cõfessus. Item nunquid
posit confessus appellare vide Accursium, & per Bart. ff. de
app. l. fi § iussus. & per alios. j. de appellationibus. Romana §
70 si autem. li. vj. ver. item nunqui. l. Itẽ nunquid † ex cõfessione
transfertur dominium, vide Cy. C. de iur. & facti igno. l. cum
falsa. in. iiij. q. & q. seq. & iunge ad materiam huius decretalis
tres quæstiones præcedentes, & quod notatur in specula. e.
tit. § j in fine. & § nunc videndum & § porrò. & sequenti. &
iunge etiam quæ scripsit Cy. C. de nõ numerata pecu. l. gñã-
liter in primis. xv. quæstionibus. & in prædicta. l. vna. C. e. in
ix & x. quæstionibus. quia per illa clarior eris in pręcedenti-
bus. quia pro magna parte extrahuntur ab illis.

De reuocatione confessionis. *Rubrica.*

¶ SEXTO principaliter quęritur qualiter quis posit suã
confessionem reuocare. & hic omninò addas quæ scripsi in
cle. si vna. de re. eccle. nõ alie. in. xvij. q. super quo repete, quæ
scripsi. s. in trib⁹ primis quæstioni & quæ no. Cy C. e. l. vna.
in. xj. q. & C. de iur. & fac. ignn. l. error. in prima. q. & duabus
sequentibus. & etiam in septem oppositionibus, & etiam
hic per Henricum in vltima distinctione, & per Hostien. in
summa § quid si confitetur. & in Specu. eo. tit. § fi. & per Pau
lum, & Lignanum hic qui licet plura dicant nihil videtur in
71 effectu addere ad scribentes. Ego † autem quãdoq; volui da
re pro regula, quòd erronea confessio facta in iudicio, vel
extra reuocatur saltem vsq; ad sententiam, docto de errore
iusto, vt hîc & prædicta. l. de ætate § qui iusto. & § fi. & ff. de
confessis. l. non fatetur. & C. de iuris & facti ignorantia. l.
72 error. Dixi erronea. † quia secus regulariter in confessione
ex certa scientia facta: quia illa regulariter non reuocatur.
vt notatur. ff. de dolo malo. l. quidam in iure. & probat, in. l.
Iulianus.

Iulianus.ff.eo.&.l.qui stichum.eo.titu.Fallit quoad præpa-
ratoria iudiciorum in duobus casibus,primus est,si reus cō-
tra quem agitur rei vendicatione confessus est se possidere,
cum tamen non possideret,& actor,& reus hoc sciebant.vt
ff.de rei vendicatione.l.is qui se obulit.Fallit secundo etiam
in preparatorijs ante litem contestatam,vbi aduersarius ex
reuocatione non potest pretendere interesse.ff.de interroga
torijs actionibus.l.de ætate.§.fi.& intelligitur captiu aduer-
73 sarij per lecta,& notata.ff.de rei vēdicatione.† Item dixi er-
ronea respectu erroris insti & infra sequitur & probatur in
prędicta.l.de ętate.§.qui iusto.non tamen intelligo,de ita iu
sto qui omnem culpam excludat,puta leuem,& leuissimam
sed de illo qui excludit latam:vt.C.de iuris,& facti ignoran
tia.l.error.quam sic intelligit Bartolus.hinc est quòd quia
error iuris non excludit latam culpam:vt.ff.de iuris,& facti
ignorantia.l.secunda.ideò in iudicio non excusat:vt.ff.eo.l.
non fatetur.cuius sententię est gl.hîc & ff.de noxalibus.l.ele
ctio.§.neq;.quia debuit consulere peritiores.ff.de bo. poss.l.
in bonorum.quod si non fecit in culpa est:vt prędicta.l.dā-
num.hoc tamen restringit Dynus post litem contestatam:
quia secus ante. & hoc ipse ponit in regula ignorantia infra
de regulis iuris lib.sexto.& idem tenet gl.in prædicta.l.qui-
dam in iure:sed Petrus dicit quòd imò admittitur confes-
sionis reuocatio ex errore iuris post lit.conte. ope tamen re-
stitutionis allegat casum.ff.e.l.cum fideicommissum proba.
quia error iuris prodest in damno vitando.ff.de iuris,& fa-
cti ignorantia.l.error.& eo.ti.C.l.error.cum ibi notatis. sed
si esset error facti posset reuocari etiam sine opere restitu-
tionis,& super hoc habes gl.in prędicta.l.de ætate.§ Celsus.
quem ponit Archid.xxxij.q.j.c.apud.sed Iacobus de butrig.
C.de iuris,& facti ignorantia.l.error allegata.dicit quòd imò
intelligitur.l.fideicommissum.de errore facti,& tenet cum
glo.videlicet quòd iuris error in iudicijs indistinctè pręiudi
cat per.l.error.proximè allegatam Bartolus.ff.eo.l.non fate-
tur.videtur sequi opinionem Dyni Paulus hîc in modum
recitandi videtur sequi opinionem Petri.sed opinionē Dy-
ni videtur approbare & Cynus.in prædicta.l.error.& etiam
Iacobus de arena:vt scripsi supra eo.q.j.versu.sed si per igno
rantiam &c.& etiam communiter approbatur Henricus ve
rò dicit si ex reuocatione non contingit damnum aduersa-
rij potest quandoq; reuocari:vt prędicto.§.Celsus.sed iste ca
74 sus est indubitatus,& aliter dicit† quòd etiam indistinctè
ante litem contestatam etiam errore non probato:vt prædi
cta.l.electio.§.neq;.& ff.de rei vendicatione.l.is qui.sed post
litem contestatam non nisi iustus error interuenerit vt.l.de
ætate.§.ex causa.&.§.qui iusto.&.l.cum fideicommissum.alle
gatis.sic distinguit Accur.in prædicto.§.celsus.& Arc.xxxij.
75 q.j.c.apud.Ego autem volui sic distinguere.† quia aut ius su
per quo versatur ignorantia habet etiam inter peritos pro-
babilem interpretationem,seu dubitationem,& tunc pro-
cedat opinio Dyni:quia tunc ignorātia iuris æquiparatur
ignorantię facti:vt notat Card.in prima regula ignorantia.
Aut huiusmodi ius est clarum apud illos,qui iura nouerunt
sic,nullam habet probabilem iuris dubitationem apud pe-
ritiores in iure,& tunc aut adeò est clarum, quòd nec apud
illos qui iura non nouerunt aliquam habet probabilem du-
bitationem:vtpote quia à iure naturali,vel gentium tam cla
rè elicitur,quòd naturalis ratio,seu instinctus cuilibet ma-
nifestat veritatem talis iuris:& tunc adhuc sto cum gl. quæ
habet quòd talis ignorantia nunquàm excusat:quia illa cen-
setur ignorantia iuris naturalis in qua decipere,& decipi ad
paria iudicantur infra de vsuris.c.cum to.Aut non est tale
ius adeò clarum , quin apud ignorantes iura scripta possint
aliquod habere dubium,& tunc aut sunt tales personę,quæ
per iura ab huiusmodi ignorantia specialiter excusantur si-
cut miles fœmina,vel rusticus,& tunc procedat opinio
Pe.vt.C.de iuris,& facti ignorantia.l.regula.in prin.& in.§.j.
&.ij.Aut nō sunt tales personæ,& tunc eo loco habet opinio
Dyni,videlicet quod culpa non consulendi peritiores tales ab
huiusmodi reuocatione repellat:vt prędicta.l.in bonorum.
sed ad veritatem finaliter magis me reduco ad opinionem
Petri,& primo quia ad rationem ipsius non est responsum.
Secundò quia naturalis æquitas non permitteret quòd ex
fatua confessione iuri contraria cōtra veritatem iudex sciē
ter iudicaret,& quòd sic cum aliena iactura false confiten-
tis pars alia veritatem locupletaretur nunquàm sententiam
cum iniqua eius executione reportando in autha.de iudici-
bus.§.oportet.&.ff.de eo quod certo loc.l.quòd si Ephesi. &
ff.de condi.inde.l.nam natura.Quandocunq; enim constat
de veritate opinioni contraria cedit opinio veritati.viij.di.
veritate.Facit quia cōfessio succedit in locum probationis.
probatio autem non est aliud nisi quędam manifestatio ve-
ritatis.Confessio autem contraria iuri non est manifestatio
veritatis.Item dixi *in iudicio, vel extra.* in hoc enim est conue-
nientia:quia vterq; error ante sententiam reuocatur:sed dis
conueniunt secundum quosdam:quia error iuris,qui suffi-
cit ad reuocationem extraiudicialis confessionis non suffi-
cit ad reuocationem iudicialis de quo supra proximè dixi.
sed Iacobus de Butrig.C.de iuris,& facti ignorantia.l.error.
76 † aliam differentiam ponit dicens,quòd semper in iudicijs
confessio erronea facta scienter pręiudicat in probabilibus,
quia loco probationis est:vt. C.de iuramento calumniæ.l.
iij.§.quod obseruari.quia non habet effectum inductiuum:
sed declaratiuū:sed in extraiudicialibus habet effectum etiā
inductiuum:ideò in his,quę post cōsensum confitentis in-
duci possunt confessio facta à sciente præiudicat. vt.ff. de
acquirenda possessione.l.iij.§.in amittenda.& l.si id quod.§.
differentia.&.ff.de pact.l.tale.primo responso.sed in alijs se-
cus,vt.C.de iuris,& facti ignorantia.l.cum falsa.sed nec pla-
cet hęc differentia:quia imò totum contrarium est verum,
videlicet quòd in extraiudicialibus confessio non hñs dispo
sitionem annexam non operatur effectum inductiuum: li-
cet secus in iudicialibus:vt dixi supra in quæstione proximę
pręcedenti circa principium & in versu de iudiciali autem,
super quo vide quæ scripsi inter conclusiones meas quęstio-
ne.lxxiiij.Item sequitur *reuocatur, & interim præiudicat.* vt . C.
77 de liberali causa.l.iubemus.Item sequitur† *saltem vsq; ad sen
tentiam*:quia regulariter post sententiam secus:vt prædicta.l.
error.Fallit vbi fuisset error iustissimus omnem culpam ex-
cludens:quia tunc post sententiam , per viam restitutionis
in integrum ex generali clausula,si qua mihi iusta causa vi-
debitur reuocari posset vt prędicta.l.de ætate.§.si ex causa.
& prędicta.l.cum fideicommissum.secundum Butriga.Bar.
& alios argumen.ff.ex quibus causis maiores.l.prima.§.fina.
78 Item sequitur † docto de iusto errore:vt hîc:& est ratio se-
cundum Butrigarium.quia pręsumitur mēte agitasse quod
verbo expressit.ff.de supellectili legato.l.labeo.aliàs esset al-
legare suam temeritatem punibilem:vt dixi in præcedenti-
bus : sed pone,quòd quis confiteretur falsum per ignoran-
tiam iuris:vt quia ad pecuniam depositam , vel commoda-
tam quam casu fortuito amisit sine quacunq; culpa sua,cre-
dens nihilominus per iuris errorem se debere iudicialiter
confiretur se teneri nunquid talis confessio inducit obliga-
tionem:vt sic ex ea valeat condemnari contra opinionem
Petri,& cōtra illud quod dixi supra.Videtur quòd sic quia
confessio iudicialis inducit dicit dispositionem obligato-
79 riam.vt dixi in præcedentibus.† Sed breuiter credo con-
trarium,nam quandoq; dispositio non potest de iure opera
ri effectum expressum,ad quem operandum principaliter
est inducta per consequens nec etiam tacitum,vel consecu-
tiuum:vt.ff.de vulgari,& pupillari substitutione.l.ex pupil
lari.Modò effectum probationis ad quem principaliter,&
expressè tendit cōfessio non pōt ipsa in proposito operari:
vt superi⁹ est deductū.igit nec etiā poterit operari effectū
secundariū,videlicet obligatiōis inducēdę:sed vt opiniones
80 concordes forsam pbabiter distinguere posses. quia † aut

explicitè, siue expressè quis confitetur contra ius vt filiumfamiliâs posse testari, aut puberi tutorem dare, & tunc confessio habeatur simpliciter pro non facta, nec indigeat aliqua reuocatione: quia continet errorem manifestè expressum: vt. ff. quæ sententiæ sine appellatione rescindãtur. l. j. §. cum contra. & infra de sententia excommunicationis. c. per tuas. & c. solet. & ad istum sensum non sunt loquuti docto-
81 res scribentes. ¶ Ant non est quis confessus explicitè contra ius constitutionis, sed ex ignorantia iuris aliquid contra se est confessus: vt quia hæres legitimus possessor hæreditatis Titij fratris sui confessus est hęredi testamentario ipsius Titij in quo ille hęres institutus fuerat fuisse legitimè tactũ seu ipsum agentem fuisse hęredem testamentarium ipsius Titij: aut ad illum hęreditatem Titij iure testamẽtario pertinere, vel ad illum hæreditatem Titij simpliciter pertinere, & est sic confessus propter ignorantiam iuris: quia cum Titius tempore conditi testamenti esset impubes, vel filius familiâs credebat, quòd hoc non obstante liceret sibi de iure testari. Si enim esset error facti, tunc esset alia quęstio. Et hoc casu subdistinguo: quia aut notorium est factũ, ex quo ius resultat, seu de illo manifestè constat ex actis, aut nõ sed offertur eius probatio per illum, qui vult reuocari confessionem tanquàm erroneam. In primo casu procedit opinio Petri, & illud quod proximè dixi, & deductio, quam supra feci. In secundo casu in quo in effectu quęritur vtrum talis ad effectum reuocationis petens se admitti ad probandum factum contrarium ad hoc admitti debeat & tunc aut allegat se errasse in facto: vt quia credidit testantem fuisse puberem, vel sui iuris, & tunc admittetur eo modo, quo admittitur, quis ex errore facti iuxta ea quę dixi supra, & quę dicã ĩ. aut non allegat se errasse in facto: sed solùm dicat supposita veritate facti, quam confitetur se sciuisse, se fuisse circunuentum ex errore iuris. & tunc probabilis esset distinctio quam scripsi supra eo. articulo in versu. Ego autem quandoq; volui: nam recipiẽdo casum vltimum dictę distinctionis magis dubium possum dicere, quòd nedum culpa non consulẽdi peritiores: sed etiam inuerisimilitudo, & pręsumptio calumnię, quę plerumq; repellit à probatione: vt scripsit Inno. de concessione prębend. post electionem repellit etiam in casu isto, non enim est verisimile quòd ius ignorauerit imò pręsumitur quòd illud sciuerit, cum ad illud sciẽdum de iure teneretur: quia cum regulariter nullus aggrediatus actum iudicariũ, pręsertim periculosum est, sicut est confessionalis absq; præiudicatione, atq; consilio non est verisimile quin habuerit consilium cum tali qui de iure cum potuerit aduisare ar. prędicta. l. regula. §. sed iuris ignorantia. & in hoc potest saluari opinio Dyni. Vel possum dicere hoc, quod non est lege determinatum committi arbitrio iudicãtis: vt inter prędictas opiniones per quandam æquitatis semitam in cedendo ad partem benigniorem, vel verisimiliorem arbitretur, an videlicet sit verisimile illum, qui allegat iuris ignorantia se decœptum, & se petit admitti ad probãdum verisimiliter, & absq; calumnia petat quòd arbitrabitur id ex consideratione personę, & negotij, ac iudicij & modo ipsius confessionis, & consilio ipsius confitentis, & cõsiderabit iudex, an habeat procuratorem, & aduocatum ad tutum cum cuius, vel quorum consilio verisimile sit, eum sic fuisse cõfessum: vt sic de difficili admittatur, an verò sit homo simplex carens aduocato, & procuratore, & an in respõdendo pręcipitatus. an verò tempore habito ad deliberandum, deliberatè responderit: vt in secundo casu difficiliùs admittatur quàm in primo. Porrò necesse est quęrere, an volenti admitti ad suam confessionem reuocandam probato per eum rem aliter se habere, quàm cõfessus sit vltra sit necesse docere de errore suo, seu de causa erroris sui. & videretur ista quæstio determinata, per ea quæ scripsi supra. e. c. in secunda quęstione principali: sed non est: quia ibi quæritur, an sit necesse ꝓbare, rem aliter se habere: vbi verò illud sup-
82 ponitur, † Ego autem aliâs pertractans istam materiam volui respondere ad quæstionem negatiuę dicendo illud non esse necesse: sed sufficere probare rem aliter se habere. & pro, hoc induco tres glossas. Prima est in prædicta. l. non fatetur. Secunda est in prędicto. §. qui iusto. Tertia est in prędicta. l. cũ de indebito circa principium, & videtur textus. C. de iuris, & facti ignorantia. l. si post diuisionem. fateor tamen quòd glossam contrariam habemus. ff. de legi. primo. l. si res obligata. & aliam. ff. de nouat. l. si quis delegauerit. & ibi distinguitur error in facto proprio, & alieno & Dynum infra de regulis iuris pręsumitur. libro sexto. De confessione autem procuratoris non esset magnum dubium per prędictã
83 l. certum. §. sed an ipsos. vbi gl. de hoc. † Item etiam in confessione principalis satis esset patens conclusio si de facto alieno quis confessus esset: quia ibi cadit error probabilis. ff. ꝓ suo. l. finali. & l. si quis delegauerit. allegata. Item patet conclusio in facto proprio dum tractatur de damno vitando extra iudicium. vt. l. si post diuisionem. allegata. & ff. de condictione indebiti. l. sed & si me putem. & sic procedit gloss. in prædicta. l. cum de indebito. Item satis potest admitti in pręparatorijs iudiciorum: vt prędicto. §. qui iusto. cum glos. sua. sed vbi tractaretur de facto proprio, nec allegaretur aliqua causa probabilis erroris, videretur prima facie talem repellendum esse: quia talis error non est probabilis, nec excusabilis: vt. ff. ad Velleianum. l. quanquàm. & prędicta. l. fin. & supra de rescriptis ab excommunicato. sed si aliqua causa ꝓbabilis erroris allegaretur, tunc secus esset: quia tunc posset esse error in facto proprio probabilis: vt notat Inno. supra
84 de in integrum restitutione. constitutus. Necesse † est ergo vt talis alleget circunstantias aliquas ex quibus præsumatur error: vt persuasio aduersarij. ff. quando actio de peculio est annalis. l. ij. & ff. pro suo. l. hominem. Aut temporis longiquitas. ff. de acquirenda possessione. l. peregrè. in principio. & notat Dynus in prędicta regula pręsumitur. Aut implicatio, seu intrincatio negotij. ff. eo. l. penultima. ff. de pactis. l. emptor. §. Lucius. sic etiam potest dici, dum allegatur error iuris quòd quia nullus pręsumitur iura ignorare. ff. ad Trebellianum. l. si hęres ab eo. in fine. & ff. de iuris, & facti ignorantia. l. secunda. in fine. & præsumitur de quolibet, quòd voluerit consulere peritiores: vt prædicta. l. in bonorum. Oportet ex aliquibus verosimilibus circunstantijs hoc excusare iuxta doctrinam, quam dat iurisconsultus. ff. de adul. l. si adulterium. cum incœstu. §. primo. Si verò confessio haberet iuris errorem explicitè expressum eo ipso de errore constaret: vt dixi supra & pro hoc. ff. de auro, & argento legato. l. ornamentorum. & ff. de interrogatorijs actionibus. l. confessionibus. & prędicto. §. quod obseruari, & quòd de iuris, & naturæ repugnantia per glossam notatur hic. & C. eo. l. vna. ideò confessio emissa super malo intellectu vnius legis non præiudicat confitenti: secus si super consuetudine, vel statuto: quia talia sunt probanda, & idem forte de extrauaganti principis argumen. C. de re iudicata. l. cum prolatis. & infra de fide instrumentorum pastoralis. cum ibi no
85 tatis. Sed † hodie circa dubium principale dicerem, quòd aut constat iam ex actis rem aliter se habere. Aut ad hoc probandum petit reuocans se admitti. In primo casu dicerem reuocationem erroris incontinenti admittendam, non docto de alia causa erroris: præsumerem enim tunc confessionem ex inaduertentia factam, cum non sit verosimile quem velle vltra iactare suum. vt prædicta. l. cum de indebito. in fine. saluo, quòd si omninò constaret, quòd confitens de certo sciuisset rem aliter se habere gratis, & animo dandi videretur ad hoc se obligasse. argumen. ff. de condictione indebiti. l. prima. & ff. de regulis iuris. l. per errorem. Sed & si dubitetur animo obligandi confessionem ita ab eo emissam tunc indubitati iuris est eam reuocari posse, per rationem generalem text. d. l. cum de indebito. ṽ. allegat. in principio. ¶ In secundo casu obseruant auditores palatij, quòd

tij, quòd ſufficit dare de materia approbata conſtaret rem
aliter ſe habere, quia per hoc conſtaret de errore: & ſic intel
86 ligitur communiter per practicos iſta decretalis. † Sed de
mente gloſſarum, & doctorum ſcribentium videtur fuiſſe,
quòd vltra hoc requiratur excuſatio erroris ipſius confiten
tis: quia cum confeſsio pariat obligationē in iudicijs vt prę-
dictum eſt ſcienter falſum confitens ſe obligat etiamſi res ali
ter ſe habeat: vt ſtatim dixi, & ita non ſequitur res aliter ſe
habet, ergo non tenetur: & ſi tenetur ex reuocatiōe auffer-
retur aduerſario ius obligationis ſibi acquiſitum, quod fieri
non debet infra de electione. c. ab eo. libro ſexto in fine. &
patet, quia communis opinio habet: & probat hæc decreta
lis à contrario, quòd licet admittatur quis ad reuocandam cō
feſsionem malè emiſſam ex errore facti: ſecus tamen ſi eſſet
malè emiſſa ex errore iuris ſaltem clari, & indubitati, & in
hoc de ſcribentibus nullus diſcordat, & tamen ſi ad reuoca-
tionem ſufficeret docere rem aliter ſe habere non deberet
fieri hęc differentia inter errorem facti, & errorem iuris:
quia tunc eadem ratio eſſet vtrobiq; videlicet rem aliter ſe
habere, vnde ſecundum communem ſcribentium opinionē
non deberet reuocans admitti ad probandum rem aliter ſe
habere, niſi etiam deduceret aliquam excuſationem, & etiā
peteret ſe admitti ad eam probandum: quia aliter & imper
tinenter & inuerisimiliter opponere videretur: ſed fateor
quòd palatium hoc non ſeruat. imò communiter admittūt
ad reuocandum, etiam ſine aliqua probatione erroris, niſi
reſponſio, ſiue confeſsio data fuiſſet per iuramentum de ve
ritate: quia tunc reuocans propriam turpitudinem allega-
ret: ad quod allegandum admitti non deberet: vt dixi in prę
cedentibus, & in hoc concordat Hoſti. vel niſi producendo
inſtrumentum contenta in eo fuiſſet confeſſus: nam & ſi re-
uocaretur confeſsio, remaneret probatio per productum, ſe
cundum Inn. infra de ſenſibus. c. cum olim. & infra de exce-
87 ptionibus. c. cum venerabilis. Caue tamen † quia poſt finitū
negotium per tranſactionem, vel per ſententiam non eſt lo-
cus reuocationi regulariter: vt hîc, &. C. de iuris, & fac. igno-
rantia. l. error. & de tranſactionib. l. ſub prætextu. & infra de
re iudicata. c. inter. & de in integrum reſtitutione. c. ſecūdo.
88 libro ſexto. † imò nec poſt concluſionem ſecundum Cardi
nalem in prædicto. c. ſecundo. allegat ſupra de procuratori-
bus. auditis. & de cauſa poſſeſsionis. paſtoralis. &. de adulte.
l. quamuis. j. Aliqui tamen dicunt prędictam regulam fallere
& placet Hen. in caſu. l. ea quæ. C. de condictione indebiti de
quo etiam inſtitutionibus, de obligationibus, quæ ex quaſi
contractu naſcuntur. §. primo. ſic intelligētes. l. ſi is cum quo.
ff. eod. quod dic: vt notatur in §. allegato. Item fallit vbi eſt
à ſententia appellatum, & ſic dicit ſpeculator ſe obtinuiſſe
in ſpeculo eodem titu. §. fi. verſu penultimo. Item caue: quia
circa vnum quod ſupra tetigi de confeſsione facta ſcienter
89 diſtinguit hîc Henricus dicens, † quòd ſi ex calore iracun-
dię locus eſt reuocationi ar. ff. de diuortijs. l. tertia. & de regu
lis iuris. l. quod calore. de quo per. B. Hoſt. & Henricum. in-
fra de diuortijs. ex literis. aliter ſi facta eſt ante litem conte-
ſtatam ad iudicij pręparationem, nec ſit damnum aduer-
ſario locus eſt pœnitentiæ, & aliâs non. ff. de rei vendicatio
ne. l. ſi autem. & de dolo. l. penultima. nec etiam poſt. ff. de
rei vendicatione: l. is qui. ſed ſi tendit ad litis deciſionem pœ
nitere non poteſt: vt. C. eo. l. vna. quam tamen diſtinctionem
ponit Cynus in prędicta. l. vna. in. xj. quæſtione, & hîc No-
uella pro maiori parte. Fallit dum confitetur id cuius con-
trarium per rerum naturam euidenter apparet: vt ſe occidiſ
ſe illum qui adhuc viuit: vt prædicta. l. inde Neratius. §. vlti-
mo. & eſt ratio diuerſitatis ad prędicta: quia hîc verſatur fal
ſitas quæ euidenter, & notoriè probari poteſt: ſed cum con
fiteor me debere non ſic cum contrarium ſit negatiua, quæ
non poteſt ita clare probari ſupra de electione. bonę memo
rię. §. contra legati. & vide quod notat ſpeculator de interro
gatorijs actionibus. quæ fiunt ante litis conteſtationem vt. §.
ſecundo. in principio. ſecundum Henr. Præterea vbi confi-
teor me debere, hîc cadit facultas obligationis: ſed ſi confi-
teor me hominem liberum occidiſſe, non ſic: niſi loquaris
de obligatione ex delicto: quę non ita faciliter contrahi-
tur: ſed dices quòd. l. inde Neratius. §. finali. ff. ad legem Aqui
liam. loquitur de homine ſeruo, & de obligatione ciuili, ex
90 qua naſcitur actio. l. Aquiliæ. † Sed dico, quòd ſoluit ibi te-
xtus in fine dicens, certum occiſum hominem eſſe à quo-
cunq; oportet: Nam dum conſtat hominem occiſum eſſe
prędiudicat falſa confeſsio facta ſcienter: quia tunc poteſt eſ-
ſe locus illi actioni legis Aquilię. ſed dum conſtat hominem
occiſum non eſſe, non poteſt eſſe locus illi actioni: quia non
poteſt naſci ex damno dato: de materia forſan tangam. infra
accuſationibus. cum dilecti. vbi Inn. & Hoſtien. de hoc tan-
gunt, & ibi vide per Inn. in glo. finali. Paulus vltra hæc pau-
ca dicit, & primò quòd reuocans affirmatiuam, probat ne-
gatiuam indirectè, ſi eſt coarctata &c. infra de teſtibus. c. ex
tenore. quia non obſtat publicatio de qua in. c. fraternitatis.
91 & cle. ij. eo. ti. Secundò dicit † quòd ſi confeſsio ſit ſuper tali
facto ex quo non poteſt oriri obligatio inter partes locus
eſt reuocationi ante litem conteſtatam: vt ſi confiteor te nō
eſſe ſeruum, vel libertum meum: vt. ff. de rei vendicatione. l.
is qui. & duabus ſequentibus. Tertiò dicit quòd ſi aduerſa-
rius præſens confitentem ſciuit mentiri confitendo locus
eſt reuocationi etiam poſt litem conteſtatam. ff. de petitio.
hære. l. qui ſe abſtulit. Quartò per prędicta. l. ea quæ. Quin
tò ponit illud quod ſcripſi ſupra eo. verſu fallit dum confi-
tetur, & dicit quòd dum confeſsio eſt notoriè falſa locus eſt
reuocationi inducens clem. paſtoralis. de re iudica. & quod
ipſe ibi ſcripſit quod menti tene: quia ſi ſit verum valde ob-
ſtat ei quod ſcripſi. ſ. eo. verſu quia confeſsio. Sextò dicit q
dum quis reuocando confitetur quod negauit tenet reuo-
catio: vt prædicto. §. neq;. Et idem quando reuocat ſine prę
iudicio aduerſarij: vt dictum eſt ſupra. Collectarius hîc mul
ta ſpecialiter tangit, & imprimis quòd in criminibus nō va
let confeſsio extraiudicialis ad pœnam ordinariam: ſed be-
ne ad ſuſpenſionem ſecundum Hoſt. & Ber. ſupra capi. pro-
ximo. ſi perſeueret ſecundum Io. xxj. quæſtione ſecunda. Lo-
tharius. & ſi teſtes fuerunt præſentes, & facta fuerit ſolenni
ter ſecundum Archid. l. di. ex pœnitentibus. quod rene men
ti: quia fortè in omni confeſsione extraiudiciali in ciuili-
bus, & criminalibus, talis modificatio eſſet conueniens ne
vaga, & indeliberata prędicet. Poſteà recitat illud qualiter
confeſsio inter viuos, vel vltima voluntate præiudicet no-
tata Hoſti. in ſumma eo. titu. c. tertio. Poſteà circa illud qua-
liter dicatur finitum negotium recitat notata in prędicto. c.
ſi aduerſus. & infra eo. c. ſi aduerſus. & infra. eo. c. ſecundo. li-
92 bro ſexto. & in ſpeculo. e. titu. §. finali. † Item quid proban-
dum eſt ante, vel poſt litem conteſtatam ad effectum reuo-
candi confeſsionem recitat notata ſpeculi in prædicto. §. fi-
nali. & etiam quæ ibi notat ſpeculator. de probationibus
ignorantiæ ipſius confitentis ignorante, vel ſciente eius ad-
93 uerſario. † Item qualiter nocet confeſsio aduocati recitat di
cta Hoſtien. in ſumma. eo. titu. c. ſecundo. & dotata infra de
appellationibus cum cauſam. & per Accurſium. C. de erro-
re aduocatorum. l. prima. vbi vide Cynum & in duabus le-
gibus ſequentibus. & Io. And. in prædicto. c. ſi aduerſus. item
ſpecialiter recitat notata Cyni. C. de errore aduocatorum.
l. iij. & remittit ad colle. ſua de diuor. c. ex literis. Poſteà re-
fert circa illud an confeſsio facta ſine cauſa valeat & an va-
leat facta minore, & an competat reſtitutio minori aduer-
ſus ſuam confeſsionem, & quid de infante, & quid de impu
bere, & quid de pubere ſiue adulto recitat multa de prędi-
ctis, ac etiam aliqua dicta Accurſij, Cyni, Hoſtienſis, &
Guliel. Durandi in ſpecu. quæ pro maiori parte. ſ. explicaui.
ideò illa non replico, remittit etiam ad ſpeculum de autho-
ritate tutorū circa principiū. & ad no. C. de epi. & cle. aut. cā.
quę ſit cū monacho. Itē qualiter in confitentē nullę ſunt par

tes iudicis remittit ad collecta ſua de libelli obla. c. primo.
& ad pleniùs notata. ĵ. de ſucceſſoribus ab inteſtato. c. fina.
94 Lignanus † quòd confitens veritatem non reuocat. Item
quòd confitens falſum ſcienter, & ſcienti reuocat: quia ille
ſe decipit: vt. l. qui ſe liti. & idem ſi ignoranti ante litem con
teſt. ceſſante graui præiudicio aduerſarij, & aliter non: vt. l.
de ætate. §. finali. & l. ſin autem. in prin. nec etiam poſt litem
conteſt. vt. l. qui ſe liti. ſed ſi ignoráter reuocat, ſicut qui ſcié
ter aliàs autem ſi ignorauit propter latam culpam non reuo
cat: vt. §. qui iuſto. in fine. vt ſi errat in iure: ſed ſi propter cul
pam leuem reuocat vſq; ad ſententiam probando contra-
rium iure communi: vt hic, & prædicta. l. error. ſed poſt iure
reſtitutionis ex clauſula generali: vt prædicta. l. cum fideicó-
miſſum. ſed quod dixi de reſtitutio. fallit in. l. ſi mulier. ff. ad
Velleianum. & vbi error reddit iudicium nullum: vt. ff. de
iuriſdi. omnium iudi. l. ſi per errorem. & C. de procurat. l. li-
cet. præmiſſa cum circa præparatoria. Si verò circa deciſo-
ria ſcienter confitens non reuocat: vt prędicta. l. quidam in
iure. & ff. e. l. ſtichum. Cõfitenti verò ignoranter pręiudicat,
donec reuocet, imò donec clareſcat: vt prædicta. l. iubemus.
& ff. e. l. iiij. nec reuocat cum per inficiationem &c. vt prædi
cta. l. quarta. nec etiam cum per latam culpam: vt prędicto. §.
qui iuſto. ſed ſi ſine culpa, vel cum leui reuocat vſq; ad ſenté
tiam: vt prædicta. l. error. Item reuocatur confeſsio poſt prę
ceptum iuxta. l. ſi debitori. quia pręceptum non eſt ſenten-
tia: ſed executio confeſsionis niſi datus fuiſſet terminus ad
oſtendendum, quòd ſic non debuiſſet pręcipi. ff. e. l. penulti.
& licet confeſſus verè habeatur pro conuicto. C. eod. l. vna.
non tamen erroneæ. ff. e. l. penult. Confeſsio autem facta an-
te litem conteſtatam non expectat ſententiam: ſecus ſi poſt
notatur in. c. dudum. & in. c. ex parte. allegat. Aliud enim prę
ceptum, aliud ſententia. ff. de re iudi. l. poſt ſententiam. & ſi
volo reuocare cõfeſsionem factam per alium nomine meo
ſufficit probare rem aliter ſe habere: ſic ſoluatur gloſſa in. l.
non fatetur. & in. §. qui iuſto. ar. in prædicta. l. certum. §. ſed
an & ipſos. cum gl. ſed ſi eſt confeſsio mea propria, & erra-
ui in facto alieno ſufficit etiam etiam illud. ff. pro ſuo. l. ſi. de
nouationib⁹, & delegationib⁹. l. ſi quis delegauerit. & quod
notatur in. l. cum de indebito. in principio. & in. l. ſi res obli
gata. ſed ſi in proprio, & tracto de damno vitando, & aduer
ſarius de lucro captãdo adhuc idem C. de iuris & facti igno
rantia. l. ſi poſt. ff. de condict. indebiti. l. ſed & ſi me putem
& notatur in. l. cum de indebito. ſed ſi ſum in pari cauſa cũ
aduerſario, tunc ſecus vt. l. quanquàm. & c. ab excommuni-
cato. niſi excuſem ex alia circunſtantia, & hoc cum extra iu
dicium confiteor: ſed ſi in iudicio, & circa præparatoria
ſufficit probare rem aliter ſe habere: vt. §. qui iuſto. circa de-
ciſoria ſecus. niſi probet ex circũſtantijs, vt quòd fuerim ſe-
ductus dolo aduerſarij. ff. quando actio de peculio ſit anna-
lis. l. finali. & ff. pro ſuo. l. hominem. Aut temporis longi-
quitate vt eſt textus aureus, & rotundus. in. l. peregrè. in fi-
ne principij. ff. de acquirenda, vel admittenda poſſeſsione.
Aut quia negotium eſt implicitum. ff. illo, & eodem titulo.
l. penultima. & eſt textus melior de toto corpore iuris in. l.
emptor. §. Lucius. ff. de pactis. & latè per Dynum in regula
præſumitur ignorantia, vbi ſcientia non probatur. de regu
lis iuris. libro ſexto. Excuſatur autem error iuris, vt colligi-
tur in. l. ſi adulterium cum inceſtu. ff. ad legem Iuliam de
adulterijs, & ſtupro. non nocet tamen, cum eſt expreſſus,
vt. l. ornamentorum. ff. de auro, & argento legato, mundo,
ornamentis, vnguentis, veſtibus, vel veſtimentis, & ſtatuis
legatis. lucerna iuris Bartolus in. l. non fatetur. ff. de confeſ-
ſis. Bal. & Io. Fabri in. l. cum teſtamentũ. C. de iur. & fac. igno
rantia. ſeu cum quis confitetur falſum intellectum: ſecus de
conſuetudine, vel ſtatuto, aut extrauaganti: vt tactum eſt ſu
pra. & habent locum prædicta coram arbitro, dum eius ſen
tentia legis, vel ſtatuti authoritate executioni mandanda
eſt, & aliter non. & etiam in præceptis notariorum vim iu-
dicialem authoritate ſtatuti habentibus ſecundum eum.

De probationibus. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Negata probari oportere: communioremq; titu. ſpecialioribus præno-
tandum nu. 2.*
3 *Probantem teſtibus, inſtrumentis ſiue iureiurando non adſtringi: confeſ-
ſum tamen probare releuare. nu. 4.*
5 *Probationis definitiones, & quæ verior eiuſque ortus, & nomē. 6. &
quot probationum ſpecies. nu. 12.*
7 *Probandi onus cui incumbat, & cui facienda fides nu. 8. quid & quan-
do probandum. nu. 9. & 10.*
11 *Libello probationem conformem eſſe debere eandemque claram.*
13 *Iurato vltra vtroque termino, debitumne creditor, an debitor ſolu-
tum probet. Hæc tamen in re veritati locum eſſe & nu. 17.*
14 *Confeſſionē debitoris creditori non prodeſſe, contrario ſtante. Hancq;
probationem ſuam imputari num. 15. licet ex eius parte ius metia-
mur. nu. 16.*
18 *Periurum eum eſſe, qui iurato die non ſoluit, id tamen reſtringi nu. 19.*
20 *Authen. contra, qui propriam. C. de non nume. pecunia. quo caſu lo-
cus non ſit.*

Vpra proximè, di
ximus de cõ
feſſionib⁹ per quas aſ-
ſerens à probatione re-
1 leuatur. verum † quia
promptiores ſunt ne-
gationes quibus factis
neceſſariæ ſunt proba
tiones. ideò de proba-
tionibus videamus, &
genus præmittamus,
vt ad ſpecies congrué-
tiùs deſcendam⁹. ſimi
le. ff. & C. e. titu. & ff. De ſeruitutibus. de materia. ij. q. j. & iij.
q. ix. & vj. q. vltima. & xxiiij. qõ. iij. de illicita. & repetitur in
cle. ¶ Primò opponitur: quia videtur quòd rubrica ſit ſu-
perflua: nam ex quo ſtatim de ſpeciebus probationum erat
tractaturus, ſuperfluum videtur præmiſiſſe genus contra
præmiſſa procemij. Solutio licet. ĵ. tractet de quatuor ſpe-
2 ciebus probationum, † congruè præmiſit hanc rubricam ge
neralem: quia ſub illa proſequitur, vel quod non adapeatur
ad alteram illarum ſpecierum, vel quod adapeatur pluribus
ex illis, vel includit omnem ſpeciem probandi: de primo pa-
tet infra eo. propoſuiſti. & c. cauſam. vbi tractat de probatio
ne virginitatis per aſpectum & infra eod. cum cauſam. vbi
tractat de probatione limitationis per libros antiquos, fa-
mam, & adminicula &. ĵ. e. per tuas. vbi tractat de probatio
ne filiationis per nominationem, & opinionem communē
viciniæ & infra eo. poſſeſsionem. vbi tractat de poſſeſsio-
ne per literas. ordinariorum. &. ĵ. e. c. finali. vbi tractat de pro
batione per acta cauſę: quia enim de ijs ſpeciebus non inten
debat multiplicare rubricas, licet hæc omnia ad teſtes, vel
inſtrumenta reduci poſſent: ideò ſub hac generali prædicta
3 proſequitur. de † ſecundo patet. ĵ. c. ij. vbi quis per inſtrumē
ta, vel teſtes probauit iurare non cogitur, quod tribus rubri
cis, ſeu ſpeciebus poterit adaptari. & ĵ. iij. vbi probatio te-
ſtium pręfertur inſtrumento. Item præfert iuramento vni⁹
ĵ. e. iurauit. ex maximę partis. ĵ. eo. propoſuiſti. & pręcipuè ſi
iuret ſuper negatiua. ĵ. e. ad noſtram. & iſta ſingula duabus
rubricis poterunt conuenire. De tertio patet. ĵ. c. j. vbi reus
non cogitur probare de iure actoris, & ĵ. e. ex literis. vbi di-
citur ꝙ in communi iudicio probant actor, & reus: & quid
ſi probent æqualiter & infra. e. in præſentia. vbi docet, quòd
dubia probatio non releuat probantem. &. ĵ. e. licet. vbi do-
cet ꝙ in interdicto retinendæ obtinet, qui probat titulum
iuſtiorem, &. ĵ. e. quoniã. vbi docet, ꝙ iudici ſuper proceſſu
non creditur

non creditur quæ quidem non vadit ad verã quàm ad aliam probandi speciem pertinebant, ideò indiguerunt rubrica generali, obiectio verò procederetur quando omnem probandi speciem, & diuisim prosequi debuisset. ¶ Secundo opponitur, quia videtur quòd malè sit situata ista rubrica. Confessio enim species est probationis.§.de resti.spo.cùm ad sedem.& ideò debuit sequi genus: & est similis obiectio super rubrica.ˀ.de homicid.solutio re vera confessio non est
4 propria probatio.† Sed probationis releuatio, vt scripsit Nouella.§.de electione.bonæ.j. super verbo probatio, hinc est, quòd puram & simplicem negatiuam deduco impositionem vt per responsionem aduersarij si confiteatur releuari à probando.ˀ.de confessis.cap.j.libro.vj. quam tamen probare non possem vt ibi.&.ˀ.eodem.quoniam.in principio.congruus igitur fuit ordo, vt prius de releuatione probationis, & secundo de probatione in genere & demum in specie videremus.
5 ¶ PRIMO † quæritur quid sit probatio Azo.& Accur. C.eo.super rubrica dicunt, quòd probatio est rei dubiæ per argumenta ostensio & idem Damasus hîc. Sed hanc diffinitionem impugnat Goffr.per.c.forus.§.causa.ˀ.de verborum significa.vbi dicitur quòd argumentum nunquam testibus nunquam tabulis, sed sola inuestigatione inuenit veritatem probatio autem testibus, & fide tabularum cõstat per quod patet secundum eum quòd diffinitio competit ijs quæ probantur per instantiam disputandi non ijs quæ probantur in iudicio. Vnde Goffred. diffinit sic. Probatio est rei dubiæ per testes vel instrumenta, & plerunque per indicia & præsumptiones ostensio. dicit plerunque, quia licet in ciuilibus probent præsumptiones, & indicia certa & violenta. xxxij. q.j.dicit.ˀ.de præsumptionibus.c.ij.ff.de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. l.filium. non tamen in criminalibus.ij.q.j.c.j.ˀ. de præsumpt.c.literas.ff.de pœnis.l.absentem.nisi essent luce clariora. C.de probationibus. l.sciant. Sed Hostien.dicit quòd sufficiens nõ est hæc diffinitio cum etiam multis alijs modis fiat probatio qui notantur in summa.eo.tit.§.fi.& in Spec.eod.tit.§.vltimo. vnde sibi placet prima diffinitio. Respondet ad decretalem forus.§.causa. quòd ibi sumitur argumentum strictè, & propriè in dialectica & difficultatibus iuris, sed in diffinitione sumitur largè pro omni specie probationis sicut instrumentum quandoque strictè quandoque largè quandoque largius sumitur, remittit ad summam.de fide instrumentorum.§.j.dicit tamen quòd vt satisfiat conscientiæ Goffr.dici posset quòd probatio est rei dubiæ legitimè facta declaratio.
6 ¶ SECVNDO † quæritur, vnde dicitur probatio & respondet Accur.post Placen.vbi.§.quòd dicitur à probè aduerbio: facit enim probè qui probat: manifestat enim dubium vincit aduersarium & euitat pœnas non probãtium: vel dicitur probatio quasi propallatio vel manifestatio eius quod dubium est.
7 ¶ TERTIO † quæritur, quis debet probare dic quòd regulariter actor. C.de ædendo.l.qui accusare.C.eod.l.actor. Canonisata.vj.q.vltima.&.ff.eo.l.ij.ˀ.vt ecclesiastica beneficia.c.vno.&.ij.q.v.c.j.& reus respectu suæ exceptionis: quia hoc respectu censetur actor.ff.de probationi.l.in exceptionibus.in princip.ff.de exceptionib.l.j.ff.quòd metus causa.l. metum.§.quòd prætor.ff.rem ratam haberi.l.quo enim.§.de dolo & contumacia.c.finem.& de ordine cognitionum.c.ij. negatiua enim regulariter probari non potest. vt.d.l.actor, nisi per confessionem.de tempo.ordinan.dilectus.ˀ.de confessis.c.j.allegato.nisi sit aliqua determinatione arctata iuxta notata.in.d.c.bonæ.& in Spec.eo.tit.§.j.in princ.& per Hostien.in summa.eo.ti.§.ij. Quandoque tamen etiam in principali transfertur probatio vt in casibus notatis.ˀ.vt ecclesiastica beneficia sine diminutione confe.c.vno.& in Specu. eodem titu.§.j.vbi notantur vndecim casus & vbi etiam in versic.vltimo quæritur & sequenti notatur qualiter probetur communis opinio.

8 ¶ QVARTO † quæritur, cui debet fieri probatio, dic quòd iudici, præsente aduersario aut citato & absente per contumaciam, patet primum. de rescriptis.inter cæteras.de electio.dudum.&.c.scriptum.ˀ.eo.quoniam.C.de ædendo.l. procurator.ij.q.vij.plerique. Patet secundum.ˀ.titu.j.c.ij.C. de testibus.l.eos.&.l.sequenti.
9 ¶ QVINTO † quæritur, quid debet probari, & dic quòd id quod deductum est nisi fuerit confessatum si est tale, quod super eo iudicium verti posit: & quòd probatum iuuet: quia aliàs non est probatio admittenda.§.de offi. delega.cùm contingat.secundum Pau.vide latiùs per Hosti. in summa.eo.titu.§.quid debet probari.& in Specu.eo.titu. §.nunc dicendum.
10 ¶ SEXTO † quæritur, quando debet fieri probatio dic quòd lite pendente, & in termino ad hoc assignato.ˀ.eod. licet.& de re iudi.inter monasterium.&.c.sequen.&.§.de in integ.resti.c.coram.& de hoc in Spec.de dilat.§.nunc videndum.vers.quid si data.& sequenti.
11 ¶ SEPTIMO † quæritur, qualiter debet probatio fieri dic quòd secundum formam libelli secundum quam debet sententia ferri.vt.d.c.ij.de ordine cognitio.vt.ˀ.de accusat. qualiter. Item debet probari clarè & determinatè ita quòd probatio sit necessaria non solum possibilis.vt legitur, & notatur ˀ.eodem .in præsentia. &.ˀ.de conditionibus appositis c.penul.secundum Pau.de quo per Hosti.in summa. eo.ti.§.& qualiter.
12 ¶ OCTAVO † quæritur, quot sunt species probationum, sed de hoc me expedio remissiuè.vide igitur de hoc in Hosti.in summa.eo.tit.§.fi.& in Spec.eo.tit.§. videndum.vbi reperies.xj.species & vtrobique plenè de hoc. Iunge etiam omnino illas quæstiones distinctiones, & decisiones, quas scripsi circa materiam probationum.ˀ.de litis contest.c.exceptionis circa sextam oppositionem per.xx.chartas & vltra per quæ te poteris multum extendere, & formare in hoc titulo vnam pulchram repetitionem.
13 ¶ NONO † principaliter quæritur, de vna quæstione quæ fuit disputata per Ioan.Cald.in materia probationum & incipit. A.debitor promisit. V.creditori, & est in numero aliarum. xxv. secundum librum meum: pone. A. creditor promisit. B.debitori debitum soluere certa die, & econtra creditor debitori sibi solutum rursus non petere, & alter alteri hincinde promissa iurarunt, elapso termino creditor petit debitum quod debitor negat, & si de eo appareret cõfitetur se non soluisse creditor producit instrumentum debiti & debitor producit etiam instrumentum vt testes qui dicunt solutionem ei factam à debitore, vel ab alio pro eo: vel pactum, quod fecit debitori, vel alteri pro eo de nõ petendo. Quæritur primo nunquid debitor sit condemnandus, vel absoluendus? Secundo quæritur, vtrum aliquis eorum sit periurus? Et arguit, ipse Calder.multipliciter ad vtranque partem, posteà soluit dicens in prima quæstione quòd debitor est absoluendus, & primo quia actore nõ probante reus absoluitur: modo hîc actor non probauit, quia produxit probationes contrarias, vt.l.scripturæ.&.c.imputari. Secundo, quia vbi iura sunt obscura reus debet absolui. Tertio, quia imputari debet actori qui rem potuit apertiùs
14 declarare, vel clariorem reddere. Quarto, † quia confessio debitoris, creditori prodesse non debuit: quia constat de cõtraritate. C.de iuris & fac.ignor.l.cùm falsa.ff.de offi.præsi. l.illicita.§.j.ˀ.de re iudi.cùm inter vos.& sic fuit erronea in facto, & sic non nocet.§.tit.j.ex parte. C.de iur.& fac.igno.l. error. & maximè quo ad pactum cui non contradicit: quia dicit se non soluisse, & nõ dicit se non satisfecisse, & sic non obstat.l.si rem.§.omnis.differunt enim prædicta.vt.ˀ.de iureiurand.ad nostram.j. & respectu instrumenti constat eam esse erroneam propter maiorem authoritatem notarij, & testium subscriptorum. Ad leges verò satisfactionem, & solutionem æquiparantes.ff.de solut.l.solutionis. ff.de verbo. oblig.l.solutionis.dicitur quòd referunt se ad liberationem

personæ, & ad substantiam, non ad qualitatem satisfactio-
nis. Sic intelligit nota. ff. de verb. signific. l. liberationis per. l.
quartam. § penult. ff. de re iudi. & coadiuuat. si ab alio fuit fa-
cta solutio iuxta. l. solutionem. ff. de solutio. & l. soluendo. de
15 neg. gest. & c. ff. pro suo. l. si. cum simi. Quinto † quia plus im-
putatur actori producta probatio, quàm reo sua confessio,
quia ad defensionem sui, & quia videbatur à sua negatione
dependere, & quia licet sibi vti contrarijs. de reg. iur. nullus
pluribus non autem actori. de appellationib. solicitudinem.
quia actor voluntarius, & deliberatus venit reus verè coa-
ctus, & quia ex parte actoris ius metimur, & quia potius
præsumitur reus ioco quàm veridicè loqui. j̃. de successio-
nibus ab intestato. cùm dilectus. de diuort. ex literis. aut ex
lubrico linguæ. ff. ad legem Iuliam maiestatis. l. famosi. aut
ex oblinione. ff. de probatio. l. quinquaginta. & quod nota-
tur. in Specu. de locato. § nunc aliqua. versic. lxvj. Sexto, quia
solutum repeteret: quia naturaliter indebitum quocunque
errore solutum repetitur. ff. de condi. inde. l. solutam. nota-
tur. j. q. iiij. § notandum. j̃. de solutio. is, qui. modo nedum so-
lutio imò etiam pactum de non petendo tollit naturalem
obligationem notat glo. ff. de pactis. l. si vnus § pactus. & Ber
nard. j̃. de solutio § vltimo. in fi. primæ glossæ. de quo plenè
scripsi. in. d. c. exceptionis. circa. d sextam oppositionem. &
sic facilius datur retentio vt regula quæ ad agendum, & re-
gula cui damus. & sic etiam aduersus agentem competit ex-
ceptio vt regula dolo facit. Non obstat. j̃. de iureiuran. debi-
tores. quia ibi est speciale propter religionem iuramenti, &
idem si alteri esset factum pactum: quia illam legalem regu-
lam neminem alteri pacisci, vel stipulari posse simplicitas
canonica non admittitur. xxij. q. v. iuramenti. notatur. j. q. j.
quoties. sicut nec illam quæ ex pacto nudo denegat actio-
nem. ī. de pactis. c. j. xij. q. ij. quæcunque suffragio. Septimo,
quia hic petitio contra fidem etiam primi illiciti iuramen-
ti proponitur. Facit regula bona fides. & c. j̃. de præscriptio.
vigilanti. & c. c. quoniam. Octauo, videtur casus in ratione. ff.
de confessis. l. penult. in princi. vbi constito de veritate con-
16 traria confessionis rei reus absoluitur. Nono † principaliter
ponderat: quia cõstat per iura producta per actorem ex cu-
ius persona principaliter ius metimur nil deberi: & sic po-
test suppleri de facto, licet pars illi rationem non mutatur.
de consuetudine. cùm dilectus. de concessi. præben. ex parte.
C. de appellationibus. l. ampliorem. de temporibus appella
tionum. l. vltima. not. Archid. xxviij. distinc. priusquàm. iij. q.
17 vij. iudicet † videlicet secundum veritatem ipsam cognitam
potius iudicando. xxx. q. v. iudicantem. de in integrum resti.
tum ex literis. viij. distinct. veritate. nisi casu quo alteri pa-
ctum esset factum propter subtilitatem legum, quæ illud
decernit non valere instit. de inutilibus stipulationibus § si
quis alij. nisi in casibus. videlicet dum filio pro patre, seruo
pro domino, aut procuratori præsenti fieret. vt ibi. & c. ff. de
verb. obliga. l. si procuratori. argu. j̃. de vsuris. quanquam. lib.
vj. & quod no. Inno. de conuersione coniugatorum. dudum.
Sed finaliter magis videtur sibi placere quod de simplicita-
te canonica. ī. scripsi, illa enim verborum solennitatem non
quærit, sed solum rei veritatem, voluntatem, & consensum.
argu. ff. de constit. pecu. l. j. ¶ Ad secundam quæstionem re-
spondet, referendo se non ad iuramentum in lite pręstitum:
sed ad iuramentum præstitum in contractu: quòd hic sunt
considerandi quatuor casus, quorum duo certi tertius du-
bius, & quartus pro parte dubius, & pro parte certus: nam
vbi dicitur facta per debitorem solutio creditori, vel per
creditorem pactum debitori. Et idem intelligo si talis per-
sonæ pro eo, quòd secundum ius commune valeat, vt filio
vel seruo, aut procuratori præsentis saltem ipso debito vel
sciente, in istis duobus casibus, certum est secundum prædi-
cta quòd creditor iterum petendo periurus est, & non de-
bitor. Tertius casus duobus est, videlicet cum dicitur pa-
ctum factum cum extraneo ita, quòd de iure ciuili non va-
leat: tunc enim posita vera discrepantia iuris canonici, & ci-
uilis, dicendo quòd de iure debitor est periurus: quia non le-
gitimè fuit liberatus. Sed de iure canonico potius creditor:
quia remissum debitum petit. arg. ff. de pact. l. iuregentium.
§ dolo. vers. sed si fraudandi. ibi, *inquam quòd si semel*, & de
lib. homine exhibendo. l. iij. § si quis cum. & in hoc articulo
latè intelligit verba, vt comprehendant etiam remissionem
iuramenti j̃. de vsur. quanquam. & sic non obstat. d. c. ad no-
stram. Quartus casus pro parte dubius, & pro parte certus
est, quando dicitur facta solutio ab alio pro debitore: nam
in hoc casu, certum est de creditore, quòd periurus est: quia
sponte recipiendo solutionem pro alio liberauit eum. In de-
bitore autem distinguitur: quia aut sciuit solutionem, aut
ignorauit: si sciuit non est periurus, quia se quamuis per
alium liberatum sciebat, si nesciuit nec verosimiliter crede-
re debuit, cum non mandauerit: & tamen in termino nec
soluit, nec obtulit: tunc dicit ipse quòd quia Ioan. And. hoc
in quæstionem deduxerat propter illius reuerentiam nihil
de hoc dixit, sed hoc illius determinationi relinquit. Ego
autem de quęstione, & determinatione Ioan. And. pro nunc
non recordor, sed nihilominus circa hoc distinguo sic: quia
aut quæris vtrum rem damnatam ex affectu deprauato cõ-
18 miserit, dico quòd sic: † quia credens adhuc se teneri tam in
vim contractus, quàm in vim etiam iuramenti soluere in
termino & in iudicio recusauit, credidit vel credere verosi-
militer debuit, se venire contra proprium iuramentum, &
per consequens ex affectu voluit incurrere periurium, quia
sicut scripsi. ī. de eo qui mittitur in possessionem. c. j. sola vo
luntas mala præsertim, quæ ad extra tantum in se fuit ad
actum processit, quanquam effectus sequutus non fuerit
damnata est vbi vide in tertia quæstione, & in sex quæstio-
nibus sequentibus, & quod legitur & notatur. per Cyn. de
Episc. & Cleri. l. si quis non dicam. & c. C. de siccar. l. is qui cum
telo. quæ canonizatæ sunt. de pœniten. distin. j. Aut quæris
nunquid hoc factum damnatum transeat in veram pœnam
periurij & tunc dico quòd non: nam id quod esse desijt, &
amplius non est frangi seu violari non potest. ff. de iniusto
testamento. l. v. § j. ff de vsufructu legato. l. Titio vsusfructus.
19 † Modo ita est quòd licet illud iuramentum semel tenue-
runt tamen per solutionem, per alium factam prædictum
iuramentum omnino sublatum est: quia interuenerat acces-
soriè ad contractum obligationis, videlicet affirmationem
ipsius contractus. Igitur sublato contractu per huiusmodi
solutionem tollitur etiam iuramentum. C. de legibus. l. non
dubium. j̃. de fide instrumentor. c. inter. § cùm igitur. periu-
rus autem nõ dicitur, nisi ille qui scienter falsum iurat quod
non fecit iste vel qui iuramentum per se præstitum frangit,
seu violat. Ad. c. verò nuper. ī. de bigamis. respondeo, patet
responsio ex his, quæ ibi scripsi. in. iij. v. vj. vij. viij. ix. x. & c. xj.
quæstionibus, quas perlege: quia bene faciunt ad proposi-
tam quæstionem, nec obstat si dicatur reum in iure confes-
sum pro condemnato haberi: quia illud fallit, cum de con-
traria veritate, & erroris confessione apparet, prout latè
scripsi. in. d. c. ex parte. nec obstat. l. inde Neratius. § qui homi
nem. ff. ad legem Aquiliam. quia illud est speciale. in. l. Aqui-
lia. vt ibi sentit glossa. Authen. verò contra qui propriam.
C. de non nume. pecu. quia non dicitur negasse propriam
scripturam vel numerationem, quibus casibus specialiter
20 locum habet † vno nec hoc casu sic locum haberet propter
malam fidem creditoris, in illa enim authē. requiritur, quòd
actor sit bonæ fidei. in princ. & in fi. vt notatur. in § studium.
in gloss. id est postquam actor. in authen. de triente & semis-
se. Ad alias autem rationes, quas induxerat Cardi. pro par-
te contraria satis est facilè respondere, ideò eas & earum so-
lutiones omitto.

SVMMARIVM.

1 *Pacta à quolibet hominum genere seruari debere.*
2 *Exhibere ei, cuius interest, oportere.*

Actionum

3 *Actionum æditio quê fieri debeat remissiuè.*
4 *Rationes in specialibus actionibus ædi oportere. & nu.15. procedit. vt numero.5.*
6 *Priuatum ædere rationes.*
7 *Acta iudiciaria ædi debere & quomodo. nume. 9.*
8 *Forensia acta qua.*
10 *Propriorum instrumentorum æditionem actione ad exhiben. peti. & petere ea exhiberi iuris, aut probationis caussa differre. nu. 11.*
12 *Instrumenta communia ædi toto debere & quæ sint communia. numero. 13. 14. 16. & .17.*
18 *Aliena instrumenta non ædi: Ex quinque caussis ea ædenda. nu. 19.*
20 *Ædere quid? & quomodo ædendum, si instrumento fundari intentio dicatur.*
21 *Instrumentum alienum reo quibus casibus lit. non contest. ædi debeat.*
22 *Instrumenti eam partem solum, quæ controuertitur, ædi.*
23 *Instrumentum, si de falso queratur, ædi.*
24 *Reum actori ob id actionem fundaturo non ædi. Fallit in inuaturo. numero. 26.*
25 *Exceptionis, vel replicationis caussis mutuò sibi ædunt actor, & reus. & quæ sit ratio. nu. 27.*
28 *Instrumentum id, cuius meminit libellus, ædendum. Idque lit. etiam non contesta. nu. 29. Alioquin nisi post & si eo vsum sit. nu. 30.*
31 *Æditio quibus remedijs petatur.*

CAP. I.

EX epistolæ. casus. Reus actori sua propria instrumenta ædere non tenetur. In prima petitio. In secunda petitionis repulsio, ibi sed ad hoc. ¶ Expone literam, *scriberem* ex humilitate vel secundum antiqua tempora sic loquitur hodie authē. tale rescriptum reputaretur falsum, sic. j. de testamentis. si filius. Hosti. ex ijs scilicet instrumentis pactorum. C. de legibus. l. digna vox. vbi Cyn. allegat hanc decretalem ad probandum
1 † quòd pacta per Imperatorem cum subditis inita etiam per successores sunt seruanda vbi vide: pacta enim sunt iuris naturalis & diuini, quia nihil tam graue quàm fidem fallere. ff. de pactis. l. j. in princ. ff. de constit. pecu. l. j. in princ. & sic omnes adstringunt quoad obligationem naturalem, & ideò seruus (qui quoad effectus iuris ciuilis pro nullo habetur. ff. de reg. iur. l. quod attinet.) hac obligatione ligatur. ff. de condictio. indeb. l. naturaliter. sed videtur quòd ciuiliter obligari non possit, quia illo iure ligari non potest. ff. de legib. l. princeps. & per consequens nec agi potest contra eum: cum de iure ciuili introductæ videantur actiones. ff. de origi. iur. l. ij. § deinde. ex ijs legibus: tamen qui dicit apud Papam ratione peccati denunciari potest, vt. s. de iudi. c. nouit. si tamen cum non subditis iniret pacta absque dubio ad eorum obseruationem teneretur. lxiij. distinct. tibi domino. & c. ego Ludouicus. & cle. Romani principes. de iureiurando. cum similib. *Quia nulli* speciale est in fisco quòd ille, contra quem agit, tenetur ædere instrumenta facientia contra se, & pro fisco. & C. de ædendo. l. iustum. & ff. eod. tit. l. iij. Super quo vide in Spe. de instrumentorum æditione. § videndum. versi. ex præmissis. & quod ibi in fi. scripsit Ioan. in additione. *ea quæ contra te* materialiter ponit, hæc verba *documenta*. j. eod. quoniam. in fi. *medio*, id est iudicio quod est medium
2 inter actorem & reum offerre not. Inno. quòd † actio ad exhibendum locum habet vbicunque mea interest aliquod exhiberi ratione iuris, quod in eo habeo vel in eo peto, siue vt vendicem, siue vt præstem. ff. ad exhibend. l. iij. § sciendum. quod videtur huic decretali obstare, sed non obstat quia æditio instrumentorum, quæ etiam est ad probandum intentionem meam, non fit quandocunque mea interest: quia graue esset probationes suas apud aduersarium requirere. ff. ad exhibendum. l. penult. & l. si liber homo.
3 ¶ PRIMO † quæritur, qualiter debent ædi actiones, sed de hoc me expedio remissiuè remitto enim ad ea quæ scripsit Cyn. C. de ædendo. l. ædita actio. & C. de litis contestat. authen. offeratur, & ad ea quæ scripsi. s. de libelli oblatione. in primis duabus oppositionibus, & in duabus primis quæstionibus. cum quinque sequentibus. & in. c. significantibus. in prima quæstione, & duabus sequentibus. & in. c. dilecti. in prima quæstione, & tribus sequentibus, nec est hoc præsentis speculationis.

¶ SECVNDO quæritur, qualiter fieri debet æditio rationum respondet Innoc. in princi. primæ glossæ, dicens sic omissis omnibus alijs opinionibus dicimus rationes semper esse cum die & consule exhibendas ab argentarijs. ff. de ædendo. l. j. § rationes. & l. prætor. in princ. Henricus tamen
4 circa hoc sic distinguit: quia † quandoque petitur rationum æditio per actiones speciales, puta tutelæ vel negotiorum gestorum, & tunc debet fieri æditio & in totum. vt. ff. de ædendo. l. quædam. & idem in interdicto de tabulis exhibendis. vt. ff. de tab. exhiben. l. j. quandoque petitur per ædictum
5 de ædendo. Et tunc † quandoque petitur ab illo qui ipsam rationem fecit ex publico officio, vt sunt argentarij, & nummularij, & tunc debet fieri in totum, & cum die & consule, & etiam contra fiscum, siue tenens sit vsurus, siue non. vt. C. de ædendo. l. non est nouum. & l. iustum. & ff. de iure fisci. l. in fraudem. § ex ijs bonis. & § sequenti. & xlv. distin. qui sincera. & est ratio, quia rationes sunt communes vt patet in rationibus nummulariorum & quorunlibet aliorum obligatorum ad rationem reddendam. vt. ff. de ædendo. l. j. § rationes. & l. si quis ex argentarijs. & l. prætor ait per totum.
6 † Aut petitur æditio rationum ab illo qui rationes fecit nō ex publico officio: sed vt priuatus, & ad suam priuatam vtilitatem prout faciunt mercatores, & aliqui conficiunt scripturas in libris, seu papiris suis, de datis & acceptis, & tales rationes non tenetur regulariter quis ædere. argu. cle. vnicæ. § cæterùm. de vsur. vbi est speciale in odium vsurarum, & sic est in contrarium ius commune: licet Abbas in mercatoribus hic contra & malè secundum eum fallit in casu vbi ille à quo petitur æditio illis rationibus vtitur, & potest intelligi. C. de ædendo. l. j. Secundo fallit quando ille qui petit sibi ædi est priuilegiatus vt fiscus. ff. de ædendo. l. iij. Tertio fallit in debitore vsurarij, volente vsurarium conuincere per suas rationes, vt. d. § cæterùm. vt ibi notatur per glossam aduerte quia glos. Accur. Guil. de Cugno, & Barto. imò etiam Iacob. Petr. Ioan. Nicoti. & Bert. Caprioli. ff. de æden. l. quædam. § nummularios. quærunt, vtrum libris nummulariorum modernorum hodie fides debeat adhiberi, & finaliter determinat glo. quòd sic contra eos non autem pro eis: plus dicit Guil. quòd non tenentur hodie ædere, vt prædictum est, quæ prosequere, vt ibi notatur.
7 ¶ TERTIO † quæritur qualiter fit æditio actorum iudiciariorum. dicit Innoc. quòd acta sicut rationes & instrumenta tutoris & curatoris, & negotiorum gestoris, etiam propria quisque exhibere cogitur. argu. ff. de ædendo. l. prætor. § j. & C. de ædendo. l. ij. & maximè officio iudicis exhibentur ista vbi iusta causa mouet iudicem fortè: quia actor amisit instrumenta sua, & etiam originalia sunt perdita. C. de ædendo. l. j. ff. de ædendo. l. si quis. § probibet. secundum
8 eum. Subdit † quòd acta forensia computant aliqui omnia, quæ fiunt coram iudice, & alijs publicis personis, vt emancipationes protestationes, &c. huiusmodi. s. de offic. ordina. pastoralis. § fin. C. de annali exceptione. l. vt perfectius. & est expressum. C. de iudic. l. cùm speciali. & s. de procura. c. j. secundum eum. Refert tamen quòd alij dicunt contrarium. concludit finaliter quòd quicquid dicatur, tamen ex causa iudex ex officio suo ea præcipiet exhiberi, vt. C. de ædendo. l. j. vel actione in factum. vt. ff. ad exhibendum. l. iij. § penult.
9 † Henr. vero dicit quòd acta debent ædi cum die & consule. vt. C. de ædendo. l. ij. licet etiam non sit eis vsurus aduersarius secundum Azo. ibi & ff. de ædendo. l. j. & secundum Innoc. & Hostien. hic & pro hoc. j. eo. quoniam. & quòd aliàs appellari posset. vt. C. vt lite penden. l. ij. & pro tanto notana

Innoc. & Hostien. j. de fide instrumentorum. G. Perpetuus
quòd ille qui à sententia contra se lata appellauit, potest pe-
tere in causa appellationis ab aduersario suo, illam senten-
tiam sibi exhiberi, & aduersarius cogendus est per iudicem
illam exhibere, per illud. c. & per. l. is, apud quem C. de æden
do. & idem notat Specu. titu. de instrumentorum æditione.
§. nunc dicamus. vers. sed pone peto. & Zenzel. in cle. consti-
tutionem. de electione. super verbo exhibeat. Sed aduerte,
quia aut quæritur de exhibitione actorũ. in quibus sunt co-
piata producta, & causæ processus & de istis nulli dubium
quin debeant exhiberi ambabus partibus non per partes:
quia ad eas non pertinet actorum custodia sed per nota-
rium causæ, qui illa confecit, & custodit ad mãdatum ipsius
iudicis, & sic rectè loquitur. l. ij. C. de ædendo. & potest peti
huiusmodi æditio per quencunque cuius intersit vt scripsit
Cyn. in. d. l. ij. in. j. quæstione vbi etiam vide in quæstione. ij.
qualiter acta in vno iudicio inter easdem vel alias personas
prosunt in alio. Aut quæris de exhibitione instrumento-
rum iam productorum, & copiatorum in actis. Ad quod
videntur se referre dicta Innocen. quæ in princip. recitaui.
& hæc est alia quæstio: quia propriè loquendo instrumen-
ta huiusmodi nec sunt acta, nec sunt de actis licet ad acta
pertineant, quia producta sunt & de ijs faciam. j. tracta-
tum specialem.
10 ¶ QVARTO † quæritur qualiter debet fieri æditio in-
strumentorum propriorum, illius qui æditionem petit fie-
ri, dic quòd in totum & per actionem ad exhibendum. arg.
eius quod scripsi post Innocen. s. in expositione literæ super
vltimo verbo vt. d. l. iij. §. interdum. ff. ad exhibendum. & C.
ad exhibendum. l. vltima. nec per hoc sequitur si interest
mea habere instrumenta aliena, vt fundem vel probem per
ea meam intentionem quòd propter tale interesse mihi de-
beant exhiberi: quia hoc esset contra casum huius decreta-
11 lis. Aliud † est enim petere rem exhiberi ratione iuris in ea
competentis vt ex illo iure ad eam agatur, & sic procedit
quod proximè dixi. Aliud est petere probationem exhiberi
ab aduersario, vt petens aduersarium ex ea habeat impu-
gnare, & sic loquitur hæc decretalis: nam in primo quis so-
lum prosequitur quod suum est, in secundo vero casu quis
solùm nititur aduersarium impugnare, & ex eo quòd ad-
uersarij & non ipsius est se iuuare inter quæ magna diffe-
rentia est.
12 ¶ QVINTO † quæritur, qualiter debet fieri editio in-
strumentorum petẽti, & aduersario communium? dic quòd
in totum fieri debet videlicet & cum die & consule. vt. ff. fa-
mil. ercisc. l. si quæ sunt cautiones. & C. de ædendo. l. procura-
tor. Sed quæres quæ dicuntur instrumenta communia. Re-
13 spondet Innoc. † quòd communia sunt instrumenta hære-
ditaria, vt. l. procurator. & l. si quæ. & c. G. Perpetuus. allega.
hæc enim sunt communia & exhibenda inter cohæredes.
Item testamenta sunt communia, & exhibenda inter hære-
des & legatarios. ff. de fide instrumentorum. l. fi. Item instru-
menta tutorum & curatorum ac procuratoris & negotio-
rum gestorum quæ per actionem tutelæ & mandati ædun-
tur. ff. de ædendo. l. quemadmodum. & idem in actis. C. de
ædendo. l. ij. hæc enim instrumenta dicuntur esse commu-
nia quæ cõmuniter fiunt pro cautione plurium. ff. de æden-
do. l. prætor. §. j. Item dicuntur instrumenta communis quæ
communiter assignantur à tabellione vel quocunque cuius
14 sunt secundum eum. ¶ Sed † pone quòd in instrumento cõ-
tineatur communis cautio duorum nunquid propter hoc
erit instrumentum commune vt, pone quòd ego vendidi
tibi domum & caui tibi de euictione, & tu promisisti mihi
soluere pretium ad certum terminum quòd ꝗ ego redemi
instrumentum à tabellione nunquid ego cogor tibi facere
copiam de eo. Respondet Inno. quòd non, per præmissa sed
dicit quòd tabellio qui fecit instrumẽtum ad preces vtriuſ-
que cogitur illud exhibere. Plus dicit Innoc. se credere quòd
si haberem prothocolum notarij etiamsi esset commune,
quia factum pro aduersario sicut pro me bene cogerer illud
exhibere. argu. ff. de ædendo. l. prætor. §. j. Item dicit idem vi-
deri in actionibus hæreditarijs, & in alijs. Dicit causam
quòd si vnus redemerit exemplaria à tabellione illa exhibe-
re non tenetur: sed originalia tantùm quæ sunt communia,
15 & inuicem exhibenda. † Subdit alios dicere, & bene. quòd
acta & rationes & instrumenta tutoris & curatoris & nego
tiorum gestorum etiam propria quisque exhibere cogitur,
arg. d. l. & C. de ædendo. l. ij. & quòd maximè officio iudicis
hæc exhibentur vbi iusta causa moueret iudicem, puta quia
actor amisit acta sua & originalia sunt perdita. C. de æden-
do. l. j. ff. de ædendo. l. si quis ex argentarijs. § prohibet. argu-
men. j. eodem. c. fi. ff. de testib. l. curent. quod prosequere la-
tius vt scripsi. s. in. iij. quæstione. in princ. vsque ad versum
Henr. vero si velis intelligere Innoc. quia eius dicta diuersas
facies habent. Nec dicas quo ad hunc casum communia quę
fiunt gratia vtriusque, quia secundum hoc omne instrumen
tum contractus esset commune fit enim instrumentum em-
16 ptionis, venditoris & emptoris fauore, † sed dicuntur com-
munia vel quia communiter obueniunt beneficio testamen
ti vel alio. ff. famil. ercisc. l. quæ. & de fide instrumentorum. l.
fin. vel ratione negotij de quo quæritur vt quia est nummu-
larius vel procurator meus generalis ad negotia, vel quinis
alius obligatus ratione reddendæ habens librum in quo cõ-
tinentur recepta, & expensa. ff. de ædendo. l. j. § rationes. & l.
prætor. vel ratione personæ custodientis quæ publica est vt
tabellio. j. de fide instrumentorum. c. penulti. vel ratione li-
bri censualis. ff. de ædendo. l. argentarius. j. de præscripti. ad
audientiam. C. de fide instrumentorum. l. illatæ. & talis liber
ædendus est etiam contra fiscum. vt. d. l. illatę. & hoc in defe-
ctum probationis & non aliâs ad hoc. ff. de ędendo. l. iij. &
17 idem de registro secundum Host. † Dicit autem Henr. quòd
dicuntur instrumenta communia quę communiter fiunt
pro cautione plurium, vt. ff. de ędendo. l. prętor. §. j. vt sunt
instrumenta hęreditaria, vt dixi. s. vt. l. si quę sunt. & l. pro-
curator. & c G. Perpetuus. vbi de hoc allegatis & commis-
siones seu delegationes iudicum. vt. s. de dilat. preterea. & j.
de fide instrumento. ex literis. & testamenta quę sunt com-
munia & exhibenda inter hęredes & legatarios. ff. de fide
instrumentorum. l. fina. & alia de quibus plenè. j. de fide in-
strumentorum. c. j.
18 ¶ SEXTO † quęritur, qualiter debet fieri ęditio instru-
menti alieni de quo ille à quo petitur fieri, non vtitur, dic
quòd regulariter ille non teneretur illud ędere, vt hîc & C.
de testibus. l. nimis graue. & de ędendo. l. qui accusare. & ff.
de ędendo. l. j. §. ędenda. primo respõso. fallit secundum Azo.
in fisco. vt. ff. de ędendo. l. iij. & dicit Henr. quòd approbatur
hęc opinio in parlamento.
19 ¶ SEPTIMO quęritur qualiter fit † æditio instrumenti
alieni de quo ille vtitur à quo petitur æditio & cum videli-
cet vtitur ille toto instrumento & hîc distingue tres casus,
primus est cum quis petit illud sibi ędi vt videat qualiter
aduersarius fundat, per illud suam intentionem. Secundus
casus est, cum petit sibi illud ędi, vt illud redarguat de falso.
Tertius casus est, cum petit illud sibi ędi vt per illud fundet
intentionem suam. Item quartus casus addi potest, cum vi-
delicet petit sibi illud ędi vt deliberet qualiter respondere
debeat libello vel petitioni alterius, de instrumento facien-
ti mentionem etiam si ille alter de instrumento aliâs non
vtatur. Item quintus casus addi potest, dum ille à quo peti-
tur fieri, ęditio non vtitur nec vsurus est toto instrumento
sed solùm certo articulo vel certis articulis de quibus solum
vertitur quęstio inter partes. An primo casu debet ędi, id
est ostendi ac legi & transcribi totus tenor sine die tamen &
consule quo scriptum est instrumentum, vt. ff. de ędendo. l. j.
in princ. & § ęditiones. secundum Azon. ¶ Licet Ioan. dicat
quòd imo in totum debet sibi ędi, & facit pro Azo. j. de fi-
de instrumentorum. c. contingit. & de priuileg. c. cùm per-
sonæ. lib. vj. Dies autem quo facienda est solutio ędendus.
vt. d. §.

vt.d.§.æditiones. & si dies solutionis apparere non potest,
nisi etiam ædatur dies instrumenti tunc totum ædi debet
vt notatur in Specu. de instrumentorum æditione §.viden-
dum.ver.sed cum dies.& per Nouellam.ĩ.de fide instrumen
torum.G.Perpetuus vicarius. de iure suo super principali &
hoc erat quod faciebat dubium: quia probationes in princi
pali lite contesta.& non ante sunt faciendæ. ĩ.vt lite non
contesta.in rubro & nigro. Sed dominus Martinus de Salua
21 à principali † dicto Innoc.quod scripsi.ĩ.in princip.vers.ad
quod Innoc.&c.excipit casus.Primus est,cum verosimile est
quòd instrumentum de quo fit mentio in libello sit penes
aduersarium , vt.ff.de ædendo.l.ij.Secundus est, cum taliter
tenor eius exprimitur quòd aduersarius absque alia æditio-
ne potest deliberare super contentis in libello.Tertius casus
est,cum super instrumento narrato non fundatur intentio
libellantis. Ijs enim casibus cessat ratio Innocen.tunc enim
propriè secundum eum hoc dictum Innocen.vendicat sibi
locum cum instrumentum narrans se refert ad illud dicen-
do vt ibi continetur &c.Simile quòd de concessione priui-
legij ad insta notat ipse Inno.de fide instrumentorum.inter
dilectos.in additione.& Archid.eod.titu.lib.vj.in.c.si Papa.
& idem videtur sensisse Barto.ff.de ædendo.l.ij.&.ff.vt le-
ga.nomi.cauea.l.postquàm.§.si dies. & vide quod scripsi cir-
ca hoc.ĩ.de libelli oblatione.c.j.in.v.quęstione principali §.
quinto quęritur. ad finem versi.& hoc inducit ad quęstio-
22 nem. ¶ In quinto † casu videlicet dum ille à quo petitur fie-
ri æditio , non vtitur instrumento toto nec vsurus est , sed
solum certo articulo &c. de quibus tantum est controuersia
dic quòd tunc totum exhiberi debet integraliter legendum,
sed nõ est tradenda copia nisi solùm de illis articulis de qui-
bus est controuersia,sic intellige.ĩ.de fide instrumentorum.
contingit.& ita intelligit ibi Innocen.licet Hostien.ibi in-
tellexerit quòd ille solus articulus de quo est controuersia
debet exhiberi ad legendum ,cuius opinio est hodie repro-
bata.ĩ.de priuileg.cum personæ.lib.vj.vbi & in.d.c.contin-
23 git. de hoc dicam. ¶ In secundo casu, † cum quis petit sibi
exhiberi vt arguat de falso respondet Innoc.dicens sic si au-
tem non vt instruar ad probationem , sed vt videam post-
quàm productum est an sit verum vel falsum , facienda est
æditio etiam in princ.causæ,sine tamen die & consule.vt.ff.
de ędendo.l.j.§.rationes. nisi cum nomine fisci agitur , vt.ff.
de iure fisci. l.nec quisquàm. Caue tamen quia ista verba In-
nocen.sunt dubia quoad duo.Primum est quo ad illud quod
dicit sine die & consule &c. Illud enim sanè est intelligen-
dum , videlicet cùm volens illud de falso arguere, non vult
circa diem & consulem dicere illud falsum : nam si vellet
ostendere falsitatem circa diem & consulem etiam cum die
& consule ędi deberet. vt.C.de contrahenda stipulatione.l.
optimam. & ideò de hoc interrogari debet vt notat glo.in
d.§.æditiones. & Nouella. in d.c.G.Perpetuus. & sic potest
intelligi.ff.de ædendo.l.j.§.penulti.& ĩ.de fide instrumento-
rum.acceptimus. &.c.inter dilectos.§.sed contra. &.§.eadem.
vers.sed & ipsum. Talis autem de falso volens arguere de ca-
lumnia debet iurare vt legitur & notatur. ff.de ædendo.l.si
quis.§.exigitur.& de fide instrumentorum.l vltima.& notat
Bernar.in.d.c.accepimus.& placet etiam hic Henri. Secun-
dum est in hoc quod dicit Innocen.etiam in prin.causæ &c.
quia illud posset esse verum si de illo in libello fieret men-
tio,aliâs enim donec vtatur non tenetur ædere.Sed non fa-
cit ad propositum istud dictum cum loquatur solum de
vtente. Qualiter ergo intelligantur illa verba Innoc.etiam
in princ.causæ.Breuiter dico,quòd illud principium debet
referri ad statum causæ qui sequitur post prodoctionem in-
strumenti , ac si velit dicere quòd incontinenti quòd pro-
ductum est,& in princip.causæ , id est antequam ad aliquid
aliud procedatur in causa potest peti æditio ad finem ar-
24 guendi de falso. ¶ In tertio † casu cùm petit sibi illud ædi vt
per hoc fundet intentionem suam Innocen.videtur velle
sic distinguere:quia aut petitur ęditio fieri per aduersarium
ad quem pertinet instrumentum , & tunc iudex absque ma-
gna causa hanc æditionem fieri non faciat , quia non licet
intentionem alicuius ex alterius instrumentis fundari. vt
hic. &.C.de ædendo. l.vltima. Aut petitur fieri ęditio per
alios & tunc iudex , facilius coget ad exhibendum & sic lo-
quitur.d.l.iij.§.penulti.ff.ad exhibendum.Caue tamen , quia
circa primum membrum proximæ distinctionis fuerunt
diuersæ opiniones legistarum : nam illud membrum subdi-
stinxit Ioan.sic quia aut actor petit æditionem sibi fieri à
reo ad fundandam intentionem suam , & tunc non ædetur
sibi.C.de ædendo.l.qui accusare. Fallit secundum Ioan.Cal-
der.si vtatur.vt.§.ædenda.&.c.accepimus.&.c.contingit.al-
legatis.Secundo fallit secundum Ioan.Calde.si reus non ne-
gat ex toto , sed solùm partem vel accidentia rei , quia tunc
debet ędi,vt appareat,quid confessatum, vel quid negatum
est.vt.ff.de actio.empti.l.Titius. &.l.creditor. & de lega.iij.
l.qui concubinam.§.cùm ita. &.l.prędijs.§.Titio.Tertiò fal-
lit vbi actor peteret sibi ædi non ad fundandam suam inten
tionem circa suam actionem , sed circa suam replicationem
ad instar eius quod statim dicetur de reo.argu.ff.de adulte.l.
vim passam.§.si.vt æqualitas seruetur in iudicijs.ĩ.de excep.
cùm inter.ĩ.de mutuis petitionibus. c.j. C de fructib.& lit.
25 expen.l.si.Sed prima fallentia dubium habet. Aut † reus pe-
tit ab actore sibi æditionem fieri ad fundandam suam exce-
ptionem,vel actor, vt dixi, ad fundandam suam replicatio-
nem , & tunc debet fieri ęditio , vt.C.de æden.l.non est no-
uum. &.l.iustum. & hanc opinionem tenẽt hic Alanus , ac
Petr.& Cyn.C.de ædendo.l.ea , quæ. vbi plenè vide per eos
de hac materia sed Azo.dicit indistinctè ,quòd aduersarius
non debet aduersario ędere suum proprium instrumentum
argumẽ.l.qui accusare.&.l.nimis graue. allegatarum.& quia
speciale est in fisco. ff.de ędendo.l.iij.igitur in contrarium
est ius commune, vt.ff.ad municipales.l j.Henr.autem dicit
quòd opinio Azo.est de iure verior.Fallit tamen in fisco vt
dictum est.Nec obstant leges allegatę per Ioan.quia non lo-
quuntur in instrumentis , sed in rationibus quę sunt com-
munes,& hoc tenet Lamber.de Sali.ff.de ędendo.l.j.vbi ple-
nè de hoc per Guilhel.de Cugno, & per Barto.& etiam per
doctores Aurelianen ¶ Quid dicendum de hoc ? certè pu-
to cum Barto.in.d.l.& quę. quòd imo actor tenetur ędere
reo ad eius exceptionem fundandam per. l dissolutę.C.de
condictione ex lege. & per.l.qui tabulas.ff.de furt.Quod'q;
reus tenetur ędere actori ad replicationem fundandam per
d.l.& quę.in fi.à contrario sensu.&.ff.ad legem Falcidiam.l.
penulti.§.fin.imo secundum Guilhelmum de Cugno, in.d.§.
26 ęditiones. ad † intentionem autem actoris iuuandam reus
tenetur actori ędere vt si petij à te fundum Titianum ex
vendito & probo venditionem possum petere , quòd ędas
instrumentum non ad fundandam intentionem , quia iam
aliunde probaui venditionem , sed ad coadiuuandam hoc
est ad ostendendum quantum se extendit ille fundus. vt.ff.
de lega.iij.l.prędijs.§.Titio.quę prosequere latius vt per prę-
dictos in locis prędictis. Sed quę est ratio diuersitatis. Pri-
mo inter actorem & reum. Secundo in actore inter actio-
nem & replicationem. Quoad primum ratio esse potest,
quia rei sunt fauorabiliores.ff.de actionib.& obligationib.l.
Arrianus.& de regu.iur.in regula fauorabiliores. Item quia
actor agit , quando vult & sponte prouocat ideò antequàm
prouocet prouideat sibi per quem modum suam intentio-
nem fundare debeat , & si non possit,taceat. vt.vj.q.ij.c.si
tantum.&.c.placuit.reus inuitus trahitur & de necessitate
compellitur respondere nec potest tantum tempus habere
ad prouidendum sibi quomodo fundet suam intentionem
ff.de exceptione doli.l.parè.§.fi.& ideò quia arctatur de ne-
cessitate sibi succurritur. ff.qui satisdare cogantur. l.si fide-
iussor.§.si necessaria. & quod notatur. ĩ.de officio delega.c.
27 ab arbitris.in glo.fin.Item † quoad secundum,dico quòd ra-
tio est:quia actor non potuit rei exceptionem prouidere, si-
cut nec reus potuerat prouidere intẽtionem actoris & ideò

quoad hoc vtrobique eadem ratio videlicet. in reo quoad exceptionem, & in actore quoad replicationem. Præterea vtrobique æqua neceſsitas, & ideò vtrobique æqua conditio, ſed non ſic in actione vt dixi. ¶ In quarto caſu cum vi-
28 delicet quando petit † quis ſibi ædi inſtrumentum de quo fit mentio in libello ſeu petitione data contra eum vt deliberet qualiter reſpondere debeat, libello ſeu petitioni huiuſmodi etiam ſi ille de inſtrumento aliter non vtatur qualiter debet fieri talis æditio. Ad quod Innocen. reſpondet dicens quòd ſi quis in libello, vel poſitionibus facit mentionem de aliquo inſtrumento ſuo non alterius ſatis poteſt dici ad officium iudicis, vt illud etiam ante litem conteſtatam, vel reſponſionem faciat exhiberi argumẽtum bonum. ff. de ædendo. l. vltima. Item probat ſic: quia ſine eorum inſpectione non poteſt plenè deliberare. argumen. ff. de ædendo. l. j. in princi. & hoc intelligit verum Innocen. ſi habet ea in præſenti alioqui non obſtante quòd non exhibet procedetur in cauſa. Subdit etiam Innocen. in modum cuiuſdam notabilis quòd ſi pendente lite petuntur inſtrumenta exhiberi iudex in omnibus cauſis, mediante ſuo officio pediſequo, id eſt mercenario iubebit ea exhiberi ſuper lite mota ſicut ſi ſuper lite mota peteretur æditio iuberet ea exhiberi per actionem, vel officium, quod vicem actionis obtinet. Nouella verò, ſi quæratur, an ſit facienda æditio ante litem conteſtatam, vel poſt ad propoſitum ſic diſtinguit, quia aut actor in libello de inſtrumento facit mentionem an non.
29 † Primo caſu, vt puta ſi peto centum quæ mihi debes ex tali inſtrumento & tunc ante litem conteſtatam fiet illius inſtrumenti æditio quia aliâs reus deliberare non poſſet, argumen. C. de ædendo. authen. ſi quis in aliquo. & .j. de fide
30 inſtrumentorum. c. ij. Secundo caſu, † non cogitur ædere, donec vtatur eo & de hoc in Spec. de inſtrumentorum æditione § nunc dicamus. verſ. quid ſi quis. & in verſ. ibi præcedente. tractatu an in cauſa appellationis ante litem conteſtatam æditio appellationis tacta iudici ſit facienda parti. Non obſtat quod tetigit Nouella. ſ. de electione. nihil. in fi. quia aliud eſt legitimare perſonam quod fit ante litem conteſtatam. Aliud eſt legitimare cauſam quod fit poſt litem conteſtatam ſecundum eam. Ex præmiſsis & maximè ex eo, quod ſcripſi poſt Innocen. ſ. in verſ. & hoc intelligit verum infert Ioan. Calder. quòd ſi quis petit pronunciari inſtrumentum aliquod fictitium & ſimulatitium cum præſumptio ſit quòd illud ſit penes creditorem ante litem conteſtatam non habet illud exhibere. Item credit Ioan. Calde. quòd Innocen. loquatur de inſtrumento per quod intendit probare.

31 ¶ OCTAVO † quæritur quibus modis habet fieri æditio inſtrumenti, vel cuiuſuis alterius ſcripturæ, dic quòd multis modis, vnde ſi petens æditionem dominus eſt illam poteſt petere per actionem ad exhibendum, vt. ff. ad exhibendum. l. vltima § vltimo. quandoque actione pignoratitia. vt. ff. de pignoratitia actione. l. vltima. quandoque actione familiæ erciſcundæ. vt. ff. famil. erciſcun. l. iiii. & l. ſequen. quandoque actione ex empto. vt. ff. de actio. empti. l. Titius. & l. creditor. quandoque condictione ſine cauſa. vt. d. l. diſſolutæ. C. de condi. ſine cauſa. Quandoque condictione ex. l. vt. C. de liberali cauſa. l. ſi cum datam. Quandoque actione ex teſtamento. vt. C. de fideicommiſsis. l. inſtrumenta. Quandoque actione mandati vel pro ſocio vel tutelæ. vt. ff. de ædendo. l. quædam. vel actione in factum ex illo ædicto, quemadmodum teſtamenta aperiantur. Saluo quòd diſtinguitur, vtrum is à quo petitur æditio confiteatur ſe tabulas poſsidere, & tunc habet locum prædicta actio in factum ex interdicto de tabulis exhibendis. vt. ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur. l. ij § vltimo. & de tabulis exhibendis. l. j. Quandoque actione in factum ex ædicto de ædendo. ff. de ædendo. l. iij. Quandoque officio iudicis. vt. C. de ædendo. l. ij. & ff. ad legem Falcidiam. l. vltima § vltimo. Et vide quod notatur in Specu. & per Ioan. in additionibus. de inſtrumentorum æditione § nil dicamus. & § videndum reſtat. & per Barto. ff. de ædendo. l. j § æditiones. & § ſequenti. & l. ſi quis ex argentarijs § ſi nuncium. & § ſequen. & l. quædam. in princ. & § nihil. & § nummularios. & in d. l. & quæ. vbi etiam vide Cynum. & ff. de tabulis exhibendis. l. fin. vbi nullo modo videre omitas Barto. & per Guiliel. de Cugno, in d. § æditiones. vbi etiam videre non omitas & ibi videre potes Aurelianen. præſertim moderniores videlicet Ioan. Nicoti, & Bertran. Caprioli & tunc exiſtimo quòd nihil tibi deeſſe poterit. ¶ Supple gloſſas. in glo. j. in fi. ſimile. xc. diſtinct. c. vltimo. vbi de hoc. aliâs eſt in tex. gazophilacio. & dicatur locus vbi theſaurus vel diuitiæ reponuntur & in. l. vocatur iſte locus archiuus. in authen. de ijs qui ingrediuntur ad appellationem § ſi vero etiam. colla. v. & xxx. q. j. c. j. ſecundum Hoſtien. & ibi, *exactor* & vſurarius. vt in clemen. vna. de vſuris § cæterùm. & vide quod ibi notatur per gloſſam, ſuper verbo rationem, & in fi. vt. ff. de ædendo. l. j. & l. prætor ait § j. ſecundum Vincen. Circa hoc vltimum remittit Nouella ad notata ſua. j. de exceptionibus. cùm venerabilis. in gloſ. quaſi dicat. verſi. ſed contra. in gloſſa vltima. ibi qui intendit vbi de hoc, *& ibi contra ipſum nec tenebitur allegare* iura quæ pro aduerſario faciunt, & notatur. iiij. q. iiij. cap. j. & in fi. de hoc plenè. in § æditiones. & in cap. G. Perpetuus. allegatis.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudinis virtus plenitores tamen probationes, quàm conſuetudo, lex exegit.*
2 *Ratio decidendi ad c. ſicut. multiplex. Et que potior. nu. 3.*
4 *Moribus recipi, vt non niſi teſtibus tribus credatur.*
5 *Teſtem vnum probare vſu admitti non poſſe.*
6 *Teſtimonijs iuratis, non teſtibus conſuetudine induci.*
7 *Solutionem ſolo inſtrumento probari, pacto induci poſſe verum eſt.*
8 *Decret. ſicut de iuramento loquens quibus caſibus reſtringatur. & numero. 9.*

¶ *CAP. II.*

SIcut conſuetudo. caſus. Actor qui plenè probauit non debet compelli iurare Nouella ſubaudi etiamſi hoc habeat conſuetudo, vt in textu, nec aliâs habebis plenam ſummã, Primo narrat conſuetudinem. Secundo eam improbat ibi, *nos cum tunc*. ¶ Expone literam. *& infrà*, fortè decidit, quod ſicut laudabilis tenenda, ita laudabilis reprobanda, de quo. ſ. de conſuetud. c. fin. Hoſtien. *aut teſtibus*, fortè ſecus erat in confeſsione, quia ſcilicet probato per confeſsionem aduerſarij non compellabatur iurare, *ei*, qui iam probauit intentionem ſuam inſtrumentis, vel teſtibus quorum alterum ſufficit. de reſtitutio. ſpolia. cùm ad ſedem. de fide inſtrumento. cùm Ioannes. *ſacramentum* de veritate *non habetur* quaſi præſumere vellent, quòd omnino fouerent iniuſtam cauſam, ſiue litem, ſed, vt dicit Hoſtien. non ex probatione facta, ſed potiùs ex ipſius defectu præſumenda eſt calumnia, vt patet in eo quod legitur, & notatur. ſ. de dolo & contumacia. cap. finem, *deeſſe*, ad plenam fidem faciendam. Vincen. vnde dicit Hoſtien. ſi plenè probat actor, condemnatur reus. j. cap. proximo. & cap. in præſentia. ſi nihil probat, abſoluitur. C. de rei vendica. l. fi. ſi ſemiplenè defertur iuramentum quod dic. vt. j. de iureiuran. c. fi.

1 ¶ PRIMO † quæritur ibi, *reprobamus* quæ eſt ratio dubitandi, atque decidendi. De ratione dubitandi non oportet multùm inquirere: quia authoritas conſuetudinis quæ addit & detrahit & derogat iuri ſcripto, præbet hîc magnam occaſionem dubitandi, iuxta lecta & notata. ſ. de conſuetudine. c. vltimo. facit quia conſuetudo legi parificatur. ff. de legibus. l. de quibus. & tamen lex vltra communem

probandi

probandi modum plerunque exigit aliud probationis genus.vt.C.de testamentis. hac consultissima. &.C.de codicil-
2 lis.l.vltima.cum similibus. Decidendi † autem ratio multiplex assignatur. Prima est quòd irrationabilis consuetudo non valet. vt.d.c.fina.hæc autem est irrationabilis quia ratio superfluitatem non admittit.Secunda est,quia talis consuetudo est contra ius scriptum,imo contra ius diuinum secundum quod non iuratur nisi ex causa, sic enim consuetudo conuersa simili causa reprobatur. ĵ.eodem. ad nostram. & loquitur illa in reo hæc in teste secundum Hosti. Ex prima ratione arguit Collectar.quòd non valet consuetudo quòd actus superfluus in iudicio fiat quia ars debet imitari naturam. Secundo arguit quòd non valet consuetudo contra ordinem iuris.inducit de capel.monach.c.ij.lib.vj.& de fideiussor.constitutus.& facit secundum eum pro superfluis relecandis. Aliam rationem inducit Bernard.in fi.glo.vltimæ:quia ex quo semel fuit iuratum de calumnia &c.Sed ista ratio non videtur bene secura, quia iuramento malitiæ ad quod videbatur hæc consuetudo tendere post iuramentum calumniæ bene exigitur.de iuramento calumniæ. c.ij.§.vlti-
3 mo. lib.vj.¶ Quid † dicendum? verè credo quòd ratio fuerit: quia plerunque quis agit ex facto alieno in quo iurans de veritate faciliter posset deierare. argumen.ff.de in litem iurando.l.videamus.§.j.in fi.Iuramentum autem de credulitate sub iuramento calumniæ continetur, multi enim sunt valde difficiles ad iurandum. ff.de conditio.institutionum. l.quæ sub conditione.§.primo.illi perquàm timendi &c. Et sic ex hac consuetudine possent plures retrahi à prosequutione iuris sui ex quibus redditur consuetudo huiusmodi irrationabilis, & perniciosa, & per consequens merito reprobata.

4 ¶ SECVNDO † quæritur vtrum valeat consuetudo, quòd tres testes ad probationem, necessariò requirantur? Dicit Nouella, quòd per hanc decretalem videtur probari, quòd non, si enim non valet consuetudo, quæ ad plenam probationem duorum testium addit necessariò partis iuramentum, ergo nec valet, quæ addit necessariò iuramentum tertij testis, & in hoc videtur stare Collect.sed Martinus de Salua, tenet contrarium: quia si lex hoc potest ergo consuetudo vt dixi.ŝ.& hoc magis placet, quia in hoc fuit deceptus Ioan.And.quia salua pace non ponderauit bene rationem decretalis, quam posui.ŝ.

5 ¶ TERTIO † quæritur vtrum valet consuetudo quòd credatur vni testi indifferenter. Collect. videtur velle, quòd sic licet secus in statuto remittens ad collecta sua.de constitutio.cùm omnes. quia in statuto non est tacitus consensus omnium, vel maioris partis populi, iuxta collecta.de consuetudine.c.fin.nisi fortè in criminibus vbi cautius est agendum secundum eum, sed Lignanus non concipit istam differentiam de consuetudine, & statuto, nam in statuto est consensus, omnium vel maioris partis illorum, qui statuere possunt, & tamen potius debet operari expressum quàm tacitum.de procuratoribus. qui ad agendum. lib.vj. ff.si quis cau.l.sed & si.§.quæsitum. & melius. ff.locati. l.qui ad certum. Fatetur tamen statutum legi communi obuiare non posse, de iure canonico. de maioritate & obedientia. cùm inferior. & clemen.ne Romani. de electione. in princ.licet secus de iure ciuili.ff.de iustitia & iure. l.omnes populi. Sed contra hoc vltimum videtur. C.de offic.præfec.orien.l.formam. Præthereà, non apparet ratio diuersitatis inter ius canonicum & ciuile quantum ad hoc. Prætereà.c.cùm inferior. & clemen.ne Romani. ponunt rationem vtrique iuri communem. Prætereà.l.omnes populi.allegata, licet dicat, quòd omnes populi, qui legibus, & moribus reguntur partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure vtuntur, & quòd quisque populus proprium sibi ius constituit: non tamen dicit quòd aduersus ius commune à principe emanatum possit sibi constituere ius proprium licet enim Barto.à cuius repetitione Lignanus prædictam opinionem recepit. l.illam generaliter intelligat. vt etiam casum constitutionis principis aduersum contineat, tamen videtur quòd imo restringi debet, vt non includat illum casum, qui tanquam rationabilem, & à prædictis iuribus reprobatum. ¶ Quid tamen de quæstione nostra dici debet? Lignanus nihil dicit, videretur tamen dicendum, quòd cum probationes à iure positiuo videantur authoritatem habere, quòd tanquam per statutum legi communi dicenti quòd vox vnius vox nullius &c.C.de testibus.l.iurisiurandi. in fi.secundum prædicta derogari non possit tamen secus. de consuetudine.consuetudo enim maioris authoritatis est quàm statutum: quia habet legis communis approbationem.ŝ.de consuetudine. c.fina. Prætereà nec.l.iurisiurandi. dicit vni testi simpliciter non credendum, sed dicit quòd non facilè admitti debet, & hoc propter tabellionem, cui soli quandoque creditur vt ibi notatur in glo.facit quia in casibus quandoque creditur vni soli, vt patet ex lectis & notatis. in clemen.literis. ĵ.eodem. Sed apparet mihi finaliter quòd consuetudo quæ haberet vni testi soli credendum esse indifferenter, in omni causa, irrationabilis esset: & per consequens non valeret cuius prosequutionem pro nunc obmitto: quia propono dicere.in clemen.literis. ĵ.eodem.dicit
6 † autem hic Collectarius: valere consuetudinem quòd pluribus iuratis testimonijs non testibus stetur ratione præmissa & dicit hoc notari per Hostien.& Nouellam.ĵ.de appellationibus.c.j.licet videatur contra.de cohabitatione clericorum.vestra.secundum eum.

7 ¶ QVARTO † quæritur nunquid valet pactum contrahentium cum non possit fieri probatio solutionis nisi per instrumentum. Refert Lignanus glossam tenere.in authen.de testibus.in princ.quòd non: quia non debet restringi facultas probationis. C.de hæreticis. l.quoniam. in fi.nec ad vnam speciem probationis arctari. ŝ.de renunciatio.in præsentia.subdit quòd hæc opinio fortè non est vera: quoniam hic pactum emanabat super priuato commodo & fauore, cui potest renunciari.C.de pactis.l.penult.ĵ.de regularibus. ad apostolicam.& quia partes possunt facere pactum cum non valeat contractus nisi in scriptis iuxta notata. de censibus. c.Romana. lib.vj.induco lecta & notata. C.de fide instrumentorum. l.contractus. &. ff. de pignoribus. l.contrahitur.

8 ¶ QVINTO † quæritur ibi, *legitimè*: an excipiantur aliqui casus. Respondet Innocen.dicens quòd fallit in illo, qui dicitur aliquid recepisse, vt sententiam ferret.in authen.vt litigantes iurent.primo responso collatione. ix. super quo remittit Hostien.de re iudi.cùm æterni.lib.vj. Secundò fallit vbicunque aliquis remanet infamatus licet nihil sit probatum.ŝ.titu.j.c.j. &.ĵ.de testibus. tam in literis. Tertiò fallit vbi semiplenè probatum est.de procura.ex insinuatione. secundum Innocen. Hæc autem decretalis non tollit iuramenta quæ præstantur ante probationem factas de quibus.
9 ĵ.de iureiuran.c.fina.† Item nec tollit iuramenta quæ per iudicem ex officio suo ex causa etiam post probationes iam factas apertè veritatem sciente exigerentur cum iuramentum, de calumnia, de malitia, & de veritate exigat index quandocunque & etiam quandoque pluries & ex causa.ff.de interroga.actionib.l.vbicunque.ĵ.de iuramento calumniæ. c.ij.§.fina.lib.vj.cum similib.sed bene tollit iuramenta, quæ ad petitionem partis à parte sciente vel ignorante post plenas probationes factas sine causa, quæ consuetudine exigerentur, quia talis consuetudo esset irrationabilis & in hoc stat verus intellectus huius decretalis.

SVMMARIVM.

1 *Limites miscentium pœna.*
2 *Finium regundorum actio cui competat: & cuius naturæ sit.num.10.*
3 *Litigatorum vtrunque in communibus iudicijs probare.*
4 *Interdicta vti possid.vnde vi & in rem actio cui competant.*

5 *Ecclesiæ, aut præbendæ nomine quando & à quo agi possit & nu. 6.*
Et præbendam certa iura habere. nu. 7.
8 *Præbendarium procuratori ecclesiæ etiam speciali præferendum.*
9 *Præbendas distinctas esse quo modo, & quatenus accipiendum.*
11 *Litigatori vtroq; probaturo, vtrius ordine potiores sint probationes.*
12 *Positionibus iura tertij inseri non debere. Nec quem iursta positione inuari. nume. 13.*
14 *Administratio legitima quæ: & an eo nomine agi possit.*

¶ CAP III.

EX literis. casus. In communi iudicio probant actor & reus, & si
pariter probant, reus absoluitur: nisi fauora-
bilem causam foueat actor: communis diui-
sio, secunda ibi, *ad quod.* ¶ Expone literam,
præbendas, id est reditus. Episcopus enim non habet præben-
dam nisi ex speciali indulgentia vel ex necessaria causa Gof-
fred. qui fortè inspexit antiquam in qua scribebatur Cy-
sten. Episcopo terminorum, quod non est nouum vt Genes.
xiij. & . j. de verbo. significatio. c. forus. in vers. lis: quia discor
diam solet excitare communio. ff. de legatis. ij. l. cùm pater. §.
1 dulcissimis. in fine Hostien. *antiquos fines* † hîc non est pœna
arbitraria, sed splendidiores personæ, si admiscuerunt ter-
minos, relegantur, humiliores verè castigantur, & ad opus
biennio dantur sed & si criminaliter agatur ex lege agraria
pœna. l. aureorum statuta est. & si seruus sit capitalis. vt. ff. de
termino moto. l. j. ij. & . iij. Hostien. *tui fundi*, id est, tibi in
2 præbendam assignati † vnde & tibi competebat actio fi-
nium regundorum, ad hoc vt termini antiquitus vel de no-
uo positi ab illo qui partem aliam habuit obseruentur. ff. fi-
nium regundorum. l. in finalibus. & l. eos. sed & proprietati
cohæret hæc quæstio. C. finium regundo. l. iij. vnde si quan-
do de crimine agitur dubitetur cuius sit proprietas vel pos-
sessio super hoc recipientur testes vt hic secundum Inno-
cen. *occupasse libellos* in hac materia vide in Speculo, de iu-
dicijs. §. sequitur. xl. annorum. & sic communis actio est præ-
scripta. j. de præscriptioni. de quarta. & . c. ad aures. & . c. quia
iudicante. vbi de hoc Hostien. *inconcussè*, id est imperturba-
tè & sine interruptione Goffred. possederit hucusque: & sic
3 vterque contendebat † se possidere, vnde & vti possidetis
proponi poterat hincinde de hoc. j. eodem. licet. *ad quod*, id
est ad intellectum, & solutionem propositæ quæstionis *hinc-
inde.* In alijs iudicijs prius debet recipi probatio actoris &
de hoc. ff. eodem titulo. l. circa. in glos. vltima. & in Specu. de
probationibus. §. j. versic. sed vbi vterque & per Dynum. de
regu. iur. c. non licet. lib. vj. *examinatis.* diligenter non per-
functoriè. j. titu. proximo. præterea. & . c. cùm causam. præ-
cellere, sic in interdicto vti possidetis, quod etiam duplex
est is obtinet, qui superior est in interdicto. j. eodem. licet.
ff. vti possidetis. l. si duo. in princ. Goffre. *sibi* nota fidem iu-
dici faciendam. de testib. in nostra. & . ff. eod. l. quinquaginta.
in fi. *adminiat* cum effectu, id est pronunciando secundum di-
cta illorum, *præferentur* cum effectu *pro libertate*, id est pro ea
parte quæ libertatem fouet vt etiam si sit actor Hosti. *ali-
quando* hoc dicit, quia regula est in contrarium de hoc. j. vt
eccle. beneficia. c. vno. in prin. *longissimi* vel longi. C. de præ-
script. longi tempo. l. penul. & . l. emptor. *obijcit* in modum ex-
ceptionis aliàs contra. vt. C de præscripti. xxx. annorum. l. si
quis emptionis. qui possidet vel possidere impeditur. de do-
lo & contu. contingit. quod tamen non concedit vsquequa-
4 que Vinc. ¶ Ratio † dubitandi, quia possessori non incum-
bit probatio: ratio decidendi quia iudicium est commune,
& non probat vt reus sed vt actor secundum Ligna. notabi-
lia patent in litera. ¶ Opponitur quia videtur quòd Episco
pus qui hic admissus extitit ad agendum non potuerit age-
re. Primò enim non poterat agere interdicto vti possidetis:
quia aduersarius suus iam partem fundi occupauerat, vt hîc
sequitur: & ideo agens possessionem amiserat, ex quo infer-
tur, quòd interdictum vti possidetis sibi competere non
poterat, ex quo non possidebat. vt. ff. vti possidetis. l. j. & per
totum. Item quia videtur quòd nec interdicto vnde vi age-
re potuerit, quia non videtur, quòd fuerit spoliatus fortè à
principio aduersarius terminos præbendæ suæ sine violen-
tia occupauit: item quia videtur quòd nec rei vendicatione
agere potuerit nam non proprio nomine, cum non esset
sua proprietas, nec nomine Ecclesiæ cum Ecclesia posside-
ret æqualiter omnes præbendas per omnes canonicos qui-
cunque essent illi, qui eas possiderent. Item quia ratio. s.
proxima sufficiens est, quare etiam interdictis superioribus
agere non potuit, vt notatur. j. de testamen. relatum. ij. re-
sponso. j. ¶ Solutio posset dici, quòd fortè nomine præben-
dæ suæ agere potuit, sicut & Abbas tantùm nomine digni-
tatis suæ agit quando à conuentu suo bona discreta habet.
de rescriptis. edoceri. vbi de hoc secundum Innoc. remittit
Nouella ad notata sua. ne præla. vices suas. c. querelam. super
5 glos. ij. † Subdit Innoc. quòd expedit agere tantum nomine
præbendæ suæ & non nomine ecclesiæ quando agit contra
canonicos suos vel contra alios in nomine eiusdem Ecclesiæ
se possidere, vel ius habere dicunt. Sed cõtra alios extraneos
qui iure Ecclesiæ non vtuntur tutius videtur esse agendum
nomine Ecclesiæ quàm præbendæ secundum eum remittit
Nouella ad ea quæ scripsit. s. de restit. spolia. c. ex literis. ante
finem magnæ glo. vers. & hoc notandum. dicit tamen Innoc.
quòd in hoc casu oportet quòd habeat procurationẽ præ-
positi & canonicorum vel aliorum ad quos res pertinet siue
quorum nomine agit. s. de procura. c. j. & de iudic. c. causam.
¶ Sed oppones: quia præbenda nil videtur habere vel possi
dere, quo modo ergo nomine eius agi potest non apparet.
6 † Respondet Inn. quòd imo præbenda potest habere & ha-
bet certas possessiones reditus & iura ex quo per illum qui
hoc potest facere sunt sibi assignata, & ex quo diuisa est ab
alijs, & etiam limitata arg. j. de præb. c. exposuisti. sicut & pa
rochialis Ecclesia. j. de ijs, quæ fiunt à præla. c. pastoralis. quæ
& quando est ei annexa in quo casu de iuribus ipsius Eccle-
siæ annexæ non videtur agendum nomine Ecclesiæ sed præ-
bendæ. arg. ff. de ædi. edict. l. iustissimè. & quod legitur & no.
de præb. extirpandæ. § qui vero. & de offi. dele. prudentiam.
7 § penul. & vlt. & per Inno. in. d. c. relatum. § nomine. † Potest
ergo præbenda secundum Inno. habere iura sua distincta si-
cut Episcopatus Abbatia, hospitale, & quæcunque alia do-
8 mus, vel dignitas, vel administratio. Subdit † etiam quòd si
in petitione seu defensione iurium præbendæ procurator
Ecclesiæ non specialis sed generalis & præbendarius simul
concurrerent videretur præbẽdarius præferendus. & de hoc
nota. de resti. spol. olim causam. secundum eum. & . s. de iudi.
cùm deputati. secundum Host. quoad præmissa remittit col-
lect. ad collecta sua. in. d. c. cùm deputati. Item subdit contra
Inn. & pro Host. vt dicit quòd etiam non possidens agit. vti
posside. dum modo dicat se possidere, sed caueat quia succũ-
9 bet nisi probet. vt. j. eod. licet. ¶ Aduerte † quia per lecta &
not. Inn. hic & in. d. § nomine. concludere habes hoc funda-
mentum, quod licet præbẽdæ sint distinctæ quoad demonstra-
tionem tamen bona sunt vniuersitatis ipsius Ecclesiæ. Ex
quo habes inferre duo. Primum est, quòd de iure communi
plena dispositio præbendarum non spectat ad Episcopũ sed
magis ad capitulũ, & per consequens idem videtur de præ-
sentatione eo quod de bonis ipsius capituli præbẽdæ sunt fun-
datæ & quod per cõsequens de iure communi patronatus ipsa-
rum præbendarũ debet ad capitulum pertinere. Secundum
est, quod nihilominus nomine præbendæ agere potest præben
darius. per. c. cùm deputati. alleg. & per regulam quam ponit
10 Inno. in. d. c. edoceri. † Si autem vis scire naturam propriam
huius actionis quæ dicitur finium regundorũ & aliarũ dua-
rum actionũ ciuilium quæ appellantur cõmuni diuid. & fa-
mil. erc. vide quæ leguntur & not. ad plenum per glo. & doc.
& præsertim. per Pet. de Bellaper. Pe. Hely. Jo. Fab. & Jo. Rol.
insti. de acti. § quędã actiones. quorũ dicta aliqua bene nota-
bilia pro canonistarum instructione decreueram hîc insere
re, sed causa breuitatis omitto.

Primo

11 ¶ PRIMO quęritur † si actor & reus offerũt probationes super dominio rei quis preferetur, videtur quòd reus quia in pari causa rei sunt fauorabiliores, vt hîc. Dicit Collectarius ꝙ imo primo recipiũtur probationes actoris ex ordine: vt. C. de falsis. l. fi. & ꝙ hoc sentiũt hîc Inno. & Bernar. & Dynus. ĩ. de reg. iur. nõ licet. lib. vj. Subdit secundũ Inno. quòd etiã si actor in probatione deficiat rei probationes super dominio admittentur: quia probato dominio, reus cõsequitur ius agẽdi secũdum Dynũ, vbi. s̃. Et not. hîc argu. pro regula iuris fauorabiliores, licet notet Hosti. de re iudi. sub. orta. ꝙ vbi dubiũ est de iure actoris & rei determinatio relinquitur arbitrio iudicis. Caue tamen, quia si actor egisset petitorio & possessorio restitutorio, & probasset spoliũ sed nõ dñiũ obtineret in possessorio. p. c. cũ ecclesia. de cau. pos. à cõtrario. & c. cum olim. eo. tit. Facit not. Inno. de electio. bo. glos. & ideò & collecta de causa pos. cũ dilectus. in fine.
12 ¶ SECVNDO † quęritur, an agẽs cõtra possessorẽ poteſt dare articulos de iure tertij. Dicit Collec. quòd nõ: quia actore nõ docente de iure suo reus, & si nullum ius habeat debet absolui, vt hîc & . ĩ. de conces. præben. post electionẽ. & quod notat Cõpo. s̃. de rescript. c. ij. glo. finali. & Archid. c. distinctio. cõtra morem. & sic seruat curia secũdum eum.
13 Negans'q; † positiones de illis se iuuare non poteſt, dixi in cap. statuimus. de cõfessis. Item dicit quòd quãdocũque scilicet ante litis cõtest. & post fiunt positiones: dixi vbi supra. Inseritq; casum capituli secundi. de confessis. lib. vj. & dicit illud locũ non habere in positionibus factis ex officio: quia pœnale. Refertq; Archid. tenere, quòd nec locũ habet cum aliquibus respondet, & alijs respondere recusat, licet Ioan. Andre. cõtra quoad illas, quibus respondere recusat, & melius secũdum eum: quia loquitur indistinctè, nec locũ habet cum iussus sit per nuncium, vel per literã secũdum Archid. & Collec. sed dic vt ibi scripsi. ¶ Supple glossas. in glos. j. ibi *finium regundorum*. hoc verum quando inter se agũt, ita ꝙ nil poteſt ecclesiæ deperire. Si verò contra extraneũ necessariũ esset procuratoriũ ecclesiæ: quia per id posset ecclesiæ deperire, vt dixi in textu & ibi *vsumfructum* de hoc de peculio. c.
14 si † posset. tamen hoc intelligi quando clerici habẽt de consuetudine, vel ex constitutione, vel ab Episcopo, vel ab alio ordinario potestatem administrandi, hanc enim reputo legitimã administrationem. C. de iuramẽto calum. l. ij. § ij. nam qui habet generalem administrationẽ à domino rem in iudiciũ deducere poteſt. ff. de pac. l. nam & si necesse. secũdum Inno. in glos. ij. ibi singula. vbi de hoc in prima glos. & . ĩ. de pręsumpt. mandata. & ibi solutio secundum Azo. & ibi refert secundũ Inno. & ibi si consul. vbi de hoc in glo. sic. ĩ. ibi & obscurus. ĩ. de reg. iur. estote. Vincẽ. de fid. instru. inter dilectos. in fine. Gof. & in fine. j. q. vij. tali Gof.

SVMMARIVM.

1 *Controuersia corporum commixtione sine viri habenda fides.*
2 *Matrimonium, etiam virginitate probata, non dissolui.*
3 *Decretalis proposuisti. de quo testimonio accipiatur.*

¶ CAP. IIII.

PRoposuisti. Casus. Testificatio matronarum in virginitate probanda assertioni viri præfertur. Communis diuisio. Secũda ibi videt. ¶ Expone literã *delegata* aliâs debuisset diœcesanus cognoscere de hoc. ĩ. de cõsan. & affi. c. j. *cognitam*. Secus enim si fuisset cognita, & superuenisset maleficiũ, vel impedimentum: vt lite nõ cõtest. quoniã § si verò. Pet. & Abbas *quod* scilicet se incognitã, quod pręmisit, & virginẽ, prout sequitur, *& infra* quæris an potius sit credendũ *testimonij*: quia testimonia dicũtur sine iuramẽto prolata. ĩ. de cohabita. clericorum. c. tua. respõdetur ꝙ matronæ nõ debeãt iurare. de quo remittit Nouella ad scripta sua. ĩ. de frigidis & malefi. fraternitatis. super glo. ij. potius quàm iuramẽto viri, vel ponitur
5 electiuẽ. † Henricus cũ quęritur verũ super veritate carnalis copulæ vni testimonio sit credendum, vel quod iuris superhoc remittit ad ea, quę scripsit ipse. ĩ. de despon. impub. cap. continebatur in distinctione. ¶ In glos. j. in fine poteſt etiam exemplificari per decre. de spon. is qui. & c. fi. & qui ma. ac. pos. in fine. secũdum Hosti. Vel nolebat mulier ingredi religionẽ quod poterat inuito viro: si nõ erat illa cognita.
2 ĩ. de cõiu. seruorũ. verũ. & c. ex publico. hoc dico: † quia licet sit sufficiens probatio virginitatis: nõ tamen per eam separatur matrimoniũ, nisi interueniant quæ habetur in pręe-
3 dicto cap. fraternitatis allegato. & c. literæ. eo. tit. † & quod hic dicit de testimonio, intellige, de iuratis depositionibus vt satis probat in pręedicto. c. literæ. secundũ Collec. nec alia sunt hic not. digna, nisi hic velles aggregare alibi pertractata.

SVMMARIVM

1 *Instrumentum quo casu li. non contest. admitt.*
2 *Appellare satis non esse, nisi id legitime fiat.*
3 *Procuratori quatenus dãda sit fides: eiusq; dolus quo casu nõ obsit dño.*
4 *Arbitri sigillo fidem non dari.*
5 *Sigillo delegati quando credendum.*
6 *Actus varios quo literarũ genere & cõceptu probari, vel non possint.*
7 *Producens sigillum procurator quid probare oporteat.*
8 *Disiunctorum similium vtrumque admitti.*
9 *Obligatione disiunctè concepta, vtrunque peti.*
10 *Libello plura complecti quando liberum sit: & quid si vnum disiunctorum pendeat ex euentu futuro numero. 11.*
12 *Negatiuã triplicẽ esse simplicemq; aut infinitã probari nõ posse nu. 13.*
14 *Negatiuam in affirmatiuam resolubilem probari, & quo modo intelligatur nu. 15.*
16 *Instrumenta publica ac priuata quot testibus impugnentur.*
17 *Testibus instrumento reclamantibus quæ potior probatio erit. & nu. 19. 20. & . 21. & nu. 26. & quid obseruandum. nu. 30.*
18 *Tabellionem creatum, & ita exercuisse probandum est.*
22 *Instrumenta probare, licet testis non meminisse se dixerit.*
23 *Testibus instrumenta, & testes testibus impugnari: illud quatenus verum habeat. nu. 24.*
25 *Notarius quando testis censeatur.*
26 *Instrumentum instrumento impugnari ita vt à diuersis proferantur potius præualet: si ab eodem, neutro locus sit.*
28 *Instrumenta quatenus & quo modo impugnare liceat.*
29 *Negatiuæ probatio quo modo in cap. tertio loco. admissa fuit.*

¶ CAP. V.

TErtio loco. Ista decretalis repetita est per Paulum, ideo ob reuerentiã eius suũ ordinem obseruabo. C. testiũ probatio præfertur instrumẽto. Diuisio. primo ponit quæstionẽ. Secundo respondet ibi. *Sed quoniam*. ¶ Expone literã. *loco*, id est vice vel quæstionr. de præsumptio. tertio, & est modus loquẽdi. de officio delega. prudentiam. in prin. de celeb. mis. cum Marthæ § iij. de appel. Secũdo requiris § iij. cum simili. de hac dictione habetur, de re iudi. quod ad cõsultationem. xxxj. dist. ca. j. de elect. c. j. lib. vj. vbi de hoc per Archid. cũ suis remissionibus *nobis* & merito de iuramen. calum. c. j. qui filij sint legitimi. per venerabilem. *ecclesiæ* dictio monstratiua. xcix. dist. ca. finali. xxxvj. dist. § ecclesiæ. & cõclusiua. ĩ. tit. j. c. ij. *quidam* suppresio nominis innuit ꝙ fuit dubiũ iuris nõ de facto emergens: aliâs fuisset expressum, nisi esset fori pœnitentialis. de pœnis & remissionibus omnis *regularis* in seculari clerico vel laico idem *sigillo* vide quod dicã de fide instrumen. cum dilectus. *capituli*. tale sigillum habere nõ possunt: quia nõ faciũt vnũ corpus de exces. præla dilecta, & intellige ꝙ erat sigillum tale quod legitimè cõcessum fecisset fidem, vt sit maior dubitatio de solu. cap. ij. facit de appel. significauit. *amico*. hęc non vera: quia secundũ Tul. nõ est nisi in bonũ, nam secũdum eum amicitia est omniũ humanarũ rerũ cũ beneuolentia & charitate associetur. Sed hoc nõ erat secũdum Dynum opus falsum cũmittere. vnde nõ errãt ad text. cõcor. de renunciatio. nisi cum pridem § viij. de purgatio. cano. cum in iuuentute significauit, id est *sigillaui* scilicet nomine capituli & ecclesiæ & sic falsitatem commisit. & vide quod no-

tatur de fideiusso.ioter dilectos.in glos.non enim facta per
capitulum alienatio.quid contineat hoc verbum habes.de
re.ecle.nō alie.nulli.vbi de hoc.Sed quoad casum istū idem
esset in quacunque alienatione quæ deberet per capitulum
expediri,cum sit eadem ratio.Secus io singularibus actibus.
adde quod ootatur de electione bonę.prima glos.& sic el-
sent *quarundam rerum* expressarū instrumento, aliâs emptio
non teneret sic nec sine pretio.ff.de cōtrahen.emptio.l.ij.§
sine pretio,& quasi subscribens sigillo falso. Sed cum sit reli
giosus proprio carens & sic æstimationem dare non potest,
etiam dolo vno,& omni modo quo potest sine mortali re-
stituat omnia.Super quo vide quod notatur.ff.de furtis.qui
cum fure.& quod noratur.j.distinctio.ius gentium.& per
Inno.de resti.spolia.olim.*ecclesiæ* cuins erat processus.Idem
si esset alterins ecclesiæ clericus *immobilium* quo casu debuit
interuenire solennitas, aliâs non, videlicet.xij.q.ij.summi.
de rebus eccle.non alie.hoc consultissimo.libro.vj.Sed for-
tè in instrumento dicebatur solennitatem interuenisse, ta-
men,quoad casum huius cap.Idem in mobilibus & alijs acti
bus capituli *continetur* non refert an prima vel tertia perso-
na.de conuer.coniuga.dudum.quo scilicet instrumēto exhi-
bito ad fundandum intentionem actoris. Sed nunquid an-
1 te debuit Inno.j̃.cap.j.† dicit aut actor facit mentionem de
eo in libello,tuoc debet illud tradere ante litis contesta.si
enim habeat io pręsenti,cum reus aliâs deliberare non pos-
set.argu.C.de æden.authen.si quis.de fide instru.cap.j.cum
clausulis productis non fiat ad probādum intentionem suā,
sed vt reus deliberet super narratis in libello. Aut actor non
facit mentionem,& tunc non fit æditio:nisi quando vtitur
eo ad fundandam intentionem suam de hoc in Specu.titulo
de instrumentorū æditio.§.nunc dicamus. ver. quid si quis.
2 & ibi in ver.sed pone.de æditione appellationis. ¶ † Circa
quod est aduertendum quòd Compo.in.c.cum dilecti.no-
tat dicens sic se obtinuisse,quòd non sufficit appellanti pro
bare appellatum,oisi probet quòd legitima sit appellatio.&
intra.x.dies.de testi.significarūt.ratio: quia qui substantialē
solennitatem allegat eam debet probare.ff.de publiciana.
quęcunque §.de pupillo.de hoc in Specu.de appel.§.de offi-
cio.§.penul.licet aliud sit in solennitate de hoc.de re iudi.si-
cut.per Inno.de eo qui furtim.ordi.rece. innotuit.cū suis
remissionibus.Subdit tamen ibi,quòd licet ante lit.contest.
producatur instrumentū iudici appellationis, cū parti ædi
non debet,ibi vide *in iudicio*, id est coram iudice, vel alio de
ipsius mandato,& tunc ex quo exemplandum est in actis nō
agitur ad æditionem originaliū, sed exemplorū actis redu-
ctorum,id est ipsorū actorum ad quæ tradenda semper agi
potest,vt notat Inno.j̃.eo.c.j.etiam si nō sunt in totū exem-
plata secundum Inno.& Hosti.qui de hoc ootauit.j̃.eo.quo
niam contra.Quidam tamen dicunt quòd delegationes &
procurationes procurari dicūtur,per sigilla,quia sunt actus
ante iudiciales,quod vide ibi,procur.de nomine non cura-
mus.de procur.petitio,*vniuersitatis* & ecclesię cuius erat res
ad quid cognoscatur quòd sic collegiata diai de iure patro.
nobis.illud instrumentū,& sic eum impugnabat ex defectu
coosensus noo sigilli tantum expresso,& requiritur si aliena
tio esset perpetua in temporali, sufficit tacitus de ijs quæ
fiunt à præla.ca.ij.conuentus etbimologia huius verbi ha-
betur.xv.distin.c.primo in fine.de quo de rescript.edoceri.
non fuisse per verba negatiua excipiebat quòd potuit pro-
pter contumacem:vt infra dicam.& sic hoc vitiabat fidem
totius instrumenti *vel* pro id est Gos,vel dic quòd adulteri
num est ad sigillū factum ad similitudinem veri,sicut adul-
terinus coitus est,si matrimonialis non est,& furtiuū quan-
do verum sigillum,si sioe consensu capituli apponitur.facit
de crimine fal.licet.de elect.innotuit.*Sigillum* ergo non sta-
tim credi debet sigillo.de hoc.j.quæstione.j.si quis.inquit.
Nouella de hoc,id est de dictis rebus alienaodis.*fratres*.ratio
ne institutionis & professionis,si erant monachi: nam etiā

qui sunt intitulati in eadem ecclesia dicūtur fratres.xij.quę-
stione.ij.ambas.per hoc includit pręlatum,clericos,& con
uersos.j̃.titulo.j.insuper.& cap.cum nuncius.cum concor.
vbi de hoc dixi testimoniū super exceptione falsitatis pręe-
dictæ *quoties* innuit de hoc sæpe fuisse tractatum de purga.
cano.quoties.idem si dicebat nullum fuisse tractatum tem-
pore descripti in instrumento,per id quod infra dicam *con-
silium* quod non sufficit hoc casu, sed requiritur consensus
de ijs quæ fiunt à præla.cum apostolica. *vnanimes*,non enim
poterant consentire,nisi in communi.in cap.j.de rebus ec-
cle.non alie.lib.vj.& quod notabat hic Hostien.de duobus
compromissarijs contradicentibus pronunciationi tertij.
cap.vide. de re iudicata cap.penultimo.in glos.penultima.
Nouella lib.vj.*volebam*,hoc verbum notat expressum dissen
sum:vt dixi de loca.potuit *contra hoc*,id est talia testimonia
probant replicando,ne sufficeret illud allegare:nisi probe-
tur de conces.præben.cum super.tantummodo quasi non se
cundum formam instrumenti.sit iudicandum de imponen-
do silentium actori:quia instrumentum oon facit fidem, &
aliter non probanit.¶ Nota Primò quòd subito non debet
credi sigillo.j.quęstione.j.si quis.ad idem.de dolo.cum olim.
in glos.prima.Secundo nota quòd ad tollendum fidem sigil-
li,sufficit probare dominū noluisse. Tertio alternatiuè exci
pientem audiendum. Quarto nota quòd in causa ecclesiæ
fratres testificari possunt.de quo plenius vide.j̃.tit.j.cum
nuncius.Quinto quòd oegatiua per testes probetur. Vlti-
mo instrumentum per testes reprobari. ¶ Opponitur pri-
mo,contra primum notabile.de cap.ij.j̃.de fide instru.& de
cap.curę.xj.q.iij.Solutio aliud est quærere vtrum credatur
sigillo,scilicet quòd verum sit sigillum non furtiuom,nec
adulterinum & sic procedit notabile.Facit.xcviij.distin.per
totum.de cleri.peregri.c.j.Aliud vtrum probet quo casu lo-
quuntur contraria. Circa quod tamen distinguendum est,
vt plenius dicetur.j̃.de fide instru.cū dilectus.quia aut quę-
ritur de sigillo priuati,aut de sigillo arbitri,aut de sigillo de-
legati,aut de sigillo ordinarij,vel pręlati.Si de sigillo priua-
ti statur contra eum,sed non pro eo.ff.de procur.l.si procu-
3 ratorem.† vbi de hoc.j̃.de solutionibus.cap.ij.per quod ar-
guitur quòd habens sigillum alicuius admittitur vt procu-
rator ipsius: nam in sigillo imago domioi imprimitur.de
pœniten.distin.iij.principiū.vel saltem caracter, & literas
nominis.j̃.de fide instrumentorū.inter dilectos.ff.de testa.
l.ad testium.§.si quis tamen.boc non placet Hosti.in prædi-
cto decre.nisi habeat literam sigillatam, & caueat de rato.
argu.pręd.icta.l.si procuratorem.& de officio ordinarij.cum
quęrente.vel aliâs fiat fides iuxta notata de procur.cap.pri-
mo.Dicit etiā Hosti.quòd si procuratori meo,de quo con-
fidebam tradidi literas,vt in eis in curia scriberet procura-
torium,vel aliud necessarium secundum consilium perito-
rum & ibi scripsit mendacium de mutuo,& illud recipit,
mihi non imputatur si talis erat ille,de quo poteram & de-
bebam confidere.arg.de officio delega.cum olim.de pigno.
4 cap.significante.Si † autem de sigillo arbitri,qui voluntariè
aditur,quæritur:dic,quòd eius sigillo noo creditur.C.de ar-
bitris.ne in arbitris.nec mirum:quia infans potest esse arbi-
ter.ff.de arbi.pędius.not.iij.q.vij.§.tria.ver.cognitores.cu ma
dicto, vel facto credi foret absurdum.j̃.tit.proximo.lib.ij.
5 Tertio † casu dicit Compo.de elect.statuimus.lib.vj.in quar
ta columna ver.item quęritur,quia aut quæritur vtrū cre-
ditur delegato super relatione,& tūc creditur aut super pro
cessu,& tunc aut quæritur de processu iudiciali & nō credi
tur,nisi quantum per acta patet ad hoc de purga.cano.c.vl-
timo.ver.his igitur.vbi de hoc:hoc verum nisi in literis Pa-
pæ esset clausula quicquid feceris super hoc oobis per tuas
literas &c.de testi.cum canon.in fine.de cōfirmatione.cum
dilecta.cū similibus.si de extraiudicialibus,puta de exequen
te officiū sibi cōmissum, creditur ei,si de sigillo coostat.ita
notatur in.c.cum in iure.de offi.deleg.& sic seruat curia ad
quod facit

quod facit.de officio delega.cum olim.de presumptio.cum
in iuuẽtute. & predicto cap.cum dilecta.Super quo vide in
Speculo de remissione§ vtile.ad finem vsque.Quarto casu
cum queritur de sigillo ordinarij,remittit Paulus ad plenã
distinctionem quam circa hoc posuit ipse in predicto cap.
6 cum dilectus.† Preterea subdistinguit membrum primum
illius distinctionis quod loquitur de actu pendente à volun
tate,& dispositione facientis,dicens quòd aut literæ super
illo principaliter & per verba præterita assertiua sunt con-
fectæ,& valent:vt notat Hostiensis de verborum significa-
tione.Abbate.Aut sunt confectæ super vno actu dependen
te intentione fundata super proprio & de preterito,& tũc
preteritum non probant nisi essent literæ Papales:vt de.li-
teris.ĩ.eo.quia respectu illius sunt narratiuę,vel testimonia
les,alia dicit prosequenda vt in prædicto cap.cum dilectus.
sed de hoc etiam plenè dicetur.ĩ.eo.post cessionem.quarta
oppositione,& in prima questione,&.vj.quæstionibus se-
quentibus:& singulariter in septima questione.&.ĩ.titu.ij.
7 cap.cùm dilectus.in.ij.quæstione. ¶ Secundo † opponitur
contra secũdum notabile:quia videtur quòd ad tollendum
fidem sigilli non sit necesse probare dominum voluisse,imò
quòd producens sigillum necesse habeat probare illud de
voluntate domini fuisse appositum.arg.ff.de testa.l.penulti-
ma.C.de testa.l.sed si vnus.&.l.hac consultissima.de re iudi.
cum inter vos.Solutio dicit Inno.de fide instrumentorum
cap.ij.Sufficeret vt chartę loquentium sigillum apponatur,
licet non exprimat contrahentes quòd sua apposuerunt.ar-
gumen.de fide instrumentorum.inter dilectos.ibi vide post
Inno.pro hoc dicto bene facit cap. hoc,secũdum Paulum.
¶ Tertio opponitur circa tertium notabile,cui concordat
de in integrum restit.constitutus.de emptione.cum dilecti.
de pignoribus.ex literis.de priuileg.cum olim.de testa.Ray
nutius.ver.postmodum.de restit.spolia.audita.de re iudica.
Abbate.lib.vj.ij.questione.j.primates.nam non licet vaga-
ri in incertum cum alterius discrimine,sed alternatiua hoc
facit de electione.vt quis duas.lib.vj.ff.de æden.l.j.§ æden-
do.de rescript.ad hoc.eo.tit.cap.ij.lib.vj.& ea.in electioni-
8 bus.de electione.eod.libro in fine.Solutio † aut alternati-
ua distinguit similia aut aduersa.Primo casu admittitur,vt
in cap.Raynutius.& ibi notant Hosti.Petrus & Abbas.sic
potest intelligi hoc cap.nam satis est simile sigillũ esse adul-
terinum & falsum respectu appositionis,& effectus.Secun-
do casu aut alternatiua est in obligatione expressa aut non:
9 si † est in obligatione expressa,tunc venit in petitione,vel
propositione:vt in dicto cap.cũ dilecti.C.de rescin.vendi.
mancres.imo petens alterum tantum plus petit:contra id.
de plus peti.cap.vno.si non est expressa in obligatione,tunc
occurrunt duo quorum vnum inest alteri,sicut nullitas quę
inest oppositioni.ff.famil.erciscũ.quidam tunc possunt pro
poni in eodem libello successiuè:& de hoc per Innocẽ.de re
iudica.cap.j.de appel.dilecto.& in Specu.titulo.de senten.
prolatione§ iuxta.ad finem.ver.sed nunquid talis.Si vero al
ternatiua non est in obligatione,nec vnum inest alteri,aut
proponũtur plura ad diuersa,aut ad idem.Primo casu vtra-
que intentatur nisi essent contraria.C.de furtis.l.j.&.l.ancil
10 le. † Secũdo casu dicit Inno.in dicto cap.constitutus.quod
vbicunque quis probabiliter dubitat non solum ratione al-
terius facti,sed etiam proprij potest in eodem libello plures
proponere actiones,nec cogitur eligere etiam si se nõ com-
patiuntur sed non habet locum in casu decretalis de postu-
tio.prela.c.vno.lib.vj.vbi autem dubium non est probabile
cogitur eligere.ff.de lega.cum filius§ varijs.ff.de regu.iur.ne
mo§ finali.Primũ dictũ potest exemplificari in casu capitu-
li mandato de preben.lib.vj.dupliciter,primo ante vacatio
nem quia cum tunc fit mandatum incertum & forma libelli
quæ ex illo oritur potest esse incerta iuxta notata per Ho-
stien.de concessione preben.cum super.Secundo post vaca-
tionem,quando probabiliter dubitat ad quem collatio spe-
ctat,an ad primò expressum in rescripto,an ad secundum
u qui nec vult eum certificare.Sed † quid si vna pars disiuncti
uè pendet ex futuro euentu altera non,videtur quòd respe-
ctu eius quę pendet ex futuro iudicium pendeat,quod esse
non debet.ff.de vsur.l.j.§ j.contra.ĩ.de testa.Raynaldus.C.lo
ca.cõductores vbi petitur res vel ęstimatio.Bernar.in dicto
cap.Raynaldus.recitat quòd aut pendet exterius,vt si peti-
tur quòd sub conditione pendente debetur,aut ex ijs quæ
in iudicio agũtur,intellige principaliter non accessoriè,ibi
vide,& ibi dicit Hostien.quòd propter summum bonum
iustitiæ de quo.xij.questio.ij.cum deuotissima.recipitur il-
le libellus qui erat contrarius legato,cuius obligatio nõ pen
det,& ex eo non debetur.ff.quòd metus causa.si cum excep.
§ satis.& § hæc autem actio.& ibi etiam dicit Innocẽ.quòd
non est iudicium impendenti ex quo ex ijs quæ aguntur po
test fieri certa summa.Alij dicunt quòd ille libellus fuit ad-
missus de consuetudine:vel quia non fuit exceptum de casu
illius.l.conductores.Gu.plenè in Specul.titulo de solutioni
bus§ sequitur.ver.quid si libellus.& ibi dicit quòd illa peti-
tio nõ videtur facta super alternatiua probationis,imo ex-
tenditur ad id super quo potest extendi actoris petitio.ff.de
iudi.si quis intentione.Sed intentio non est.quòd fit rei ele
ctio.ff.de verborum obligationibus.l.stipulatio§ primo.ff.
de iudi.solemus.de causa pos.cum in ecclesia.sic intelligitur
petitio rei non ęstimatio.& in re fiet condemnatio.ff.de so
lutio.Stichum.in prin.de censi.cum olim.& quod ibi notat
Innocen.de illo autem libello quo peto quòd tu emendes
damnum,& si fueris nisi citatus duplum.vide in Specu.de
litis contestatione§ iam nunc.ver.sed nunquid talis libel-
lus.& ibi recitat Specu.not.in dicta.l.conductores. ¶ Quar-
to opponitur contra quintum notabile de electio.bonæ.j.ĩ.
eo.quoniam cum similibus.negatiuam etiam implicitam te
stes non probant.de causa possessio.cum Ecclesia. ¶ Circa
hoc est ponderandum quòd quandoque quis dicit de pro-
prio facto siue conscientia quandoque de alieno.Primo ca-
su certum est quòd potest negatiuam asserere,vt non con-
sensi vel de mea conscientia nõ est illud factum.de rescript.
12 olim.de exces.prela.inter.de testi.tam literis.& hic.† Si in
alieno.glos.in c.bonæ.distinguit triplicem negatiuam iuris
facti,qualitatis.De prima vide ibi,& dic vt ibi.De secunda
dicit quòd est duplex,quædam pura de qua loquuntur con
traria quæ non probantur directè ad hanc decre.Respon-
det quòd hic probatur presumptiuè Hosti.intelligit quòd
hic probatur verè,sed mirabili modo,sicut etiam in princi
pio dixi.Nouella autem in predicto cap.bonę,dicit negati-
uam facti quæ cadit super intellectum testis etiam directè
probare etiam per testes,& quando habet tantam determi-
natam restrictionẽ & coarctationem locutionis quòd dire-
ctè non per mediam causam cadere potest in sensum,& in-
tellectum testis,secus si testis nõ capit nisi per mediam cau-
sam vel oblitum:sic intelligit glos.per coarctationem enim
emittitur infinitas & reducitur in eadem certitudine quæ
per sensum corporis sciri potest,& tunc non resistit rerum
natura huic probationi:nam determinatum non ens quan
doque bene cadit in intellectu testis:nam bene videre po-
test,& decernere,quòd non habeo pileum in capite,vel
aliud quãdoque per specificatas species alterius entis. ¶ Ad
13 contraria † respondet Nouella quòd loquantur de negati-
ua non determinata:vnde fatetur quòd quædam negatio
simpliciter & directè cadit in intellectu sicut affirmatio:
hęc non capit Paulus consideratis exemplis Nouellæ non
enim videt quòd negatio quantũcunque coarctata directè
cadat in intellectu testis licet fateatur quòd cadat sicut cer-
ta & indubitata.& quod probari potest,vnde non plus vi-
des quòd non habes lanceam in manu,quàm alias eua-
cuationes seu priuationes,ergo manus ponit hoc in intel-
lectu testis,quod directè videt.Vnde dico quòd talis ne-
gatiua per se & immediatè non venit in agnitionem

testis, & si hoc diceret testis falsum assereret, hoc satis patet
14 cuilibet subtiliter intuenti ¶ Aut † enim negatiua per co-
arctationem acquirit aliquam entitatem vel resolutionem,
in affirmatiuam, vel alio modo: & tunc affirmatiua dire-
ctè intelligitur nõ negatiua de renuncia super hoc: quia per
tales coarctationes est facta affirmatiua. aut per coarctatio-
nes nullam entitatem acquirat, & tũc aut ipse diceret quòd
talis negatiua sine circunstatia moneret intellectum, tunc
15 etiam illud faceret negatiua absoluta. Si † autem circunstan-
tiæ faciunt negatiuam, occurrere intellectui, tunc conceditur,
quòd negatiua intelligitur per circunstantias quod est
indirectè & per causam intelligere cum negatiua non mo-
ueat intellectum per se, vt dicit Aristoteles, de sensu & sensa
to. hoc tamen relinquo Philosophis cũ iurist. habente textũ
vniuersaliter loquentem. j. eo. quoniam contra sal. am Pau.
aduerte quia existimo quòd Paulus æquè notet: nam proba
biliter dici potest quòd Nouella directam probationem ap
pellauit illam super qua testi deponenti simpliciter, id est,
absque causæ redditione creditur ad quod non percutit im
pugnatio Pau. Adeò enim breuis & facilis est circuitus, quẽ
ponit Paulus videlicet ex consideratione circunstantiarum
quæ intellectui in continenti occurrunt puta si haberes pi-
leum in capite vel lanceã in manu vtique viderem, & extra
traheretur campana audirem quòd directè censetur ista co
gnitio cadere in mentem testis & ista fuit intentio Ioannis
Andr. in qua vt mihi apparet repræhẽdi nõ potest. ¶ Quan
to opponitur contra textum notabile, cui tamen concor. de
fide instrumentorũ. cum Ioannes, & quia potior est vox vi-
ua quàm mortua. in authen. de fide instru. § si vero. Sed cõtra
quia æqualem vim habet &c. vt dicit hic. & C. de rei vendi.
indicia. vbi dicitur quòd certa indicia æqualem vim habẽt
cum instrumẽtis, & nomine instrumenturũ continentur ta
stes. de testi. c. o. peruenit & ff. de fide instrumentorũ. l. j. imo
fides instrumenti præualet testibus, vt dicit glos. in authen.
de fide instru. § si vero. Ad illam responde quòd vbi ex vna
parte concurrũt vox viua & mortua instrumentũ non præ-
ualet vt ibi notatur quòd duplex ratio vincit vnam, de regu
la. qui post vo. lib. vj. & j. c. proximo. Ad l. Celsus. quam alle
gat glos. responde quòd illud est casuale, sicut in alijs casibus
in quibus scriptura requiritur quæ notantur. de censi. ca. j. §
postquam. lib. vj. ¶ Quæstiones & pro declaratione glossæ
quæro per quot testes instrumentum reprobetur. Circa hoc
16 recitabo opinionem in fine distinguam: & primo † est scien
dum quòd glo. in. l. in exercendis, distinguit inter instrumen
tum priuatum & publicum: nam in priuato ad eius reproba
tionem sufficiunt duo testes alleg. C. de contrahen. stipula-
tio. optimam. Sed illa loquitur quando probatur indirectè
secũdum Azo. idem notat Specu. de instru. ædi. § restat. ver.
sed pone. Sed in publico requirũtur tres, aut quatuor testes.
alleg. C. de proba. l. cum precibus. quæ hoc non dicit. & j. de
fide instru. cum Ioannes. quæ non loquitur de reprobatione
instrumenti: sed de eo quod fuit omissum in instrumento.
17 ¶ Vnde † in primo casu idem est ac si quæreretur quòd te-
stes præualent testibus: nam instrumentum priuatũ non fa-
cit fidem nisi probetur per testes, ideò per duos testes repro
batur. ¶ Aliud vero non nisi per scripturam. C. de non nu-
merata pecunia. l. generaliter. quod tamen intellige vt ibi le
gitur & notatur. Bernar. vero hic, & in prædicto cap. cum
Ioannes. dicit quòd publicum reprobatur per quatuor vel
quinque testes. Vincen. verò dicit quòd de hoc non potest
dari doctrina, sed iudicis arbitrio relinquatur, vt considera-
ta fide tabellionis, & fide testium consideret quæ sunt vali-
diora. ff. de testibus. l. testium. § j. & idem Iacobus de Rauena
& Petrus de bella pertica potest enim instrumentum esse ta
le quòd duo testes præualerent, & potest esse tale quòd ma-
ior fides adhibetur instrumento quàm quatuor testibus. ar-
gumen. j. de præsumptio. cap. illud. vbi vero fides est par &
æqualis credulitas, tunc aut loquimur de facto recenti, aut
de antiquo vt etiam recitat glos. hic in antiquo enim magis
creditur instrumento, & in recenti testibus. argu. ff. de testi-
bus. l. ob carmen. § primo. Alij, vt Ioãnes de Rauena, dicunt.
Aut negatur confectũ ab eo qui dicitur scripsisse tunc pro-
betur per eum qui scripsit arg. C. de falsis. l. si quis Decurio.
vel per testes inscriptos qui dicent quòd eis videntibus ille
scripsit vel per comparationem literę. in authen. de fide in-
strumentorum. § sed si instrumentum. & C. eo. l. comparatio
nes Aut dicitur quòd notarius non scripsit verum sed fal-
sum, & tunc aut contradicit instrumento vnicus testis aut
plures, si vnicus aut est in eodem testamento scriptus, aut
alius, si scriptus aut est de numero necessario, & tunc reddit
instrumentum suspectum. ff. de appel. l. j. melius. ff. quẽadmo
dum testamenta aperiantur. l. j. in fine. sed Io. dicit illud spe-
ciale in testamento, vel vbi vno teste remoto, non remanet
numerus testium completus secũdum Inno. & hoc videtur
placere Bartol. in prædicta. l. j. Sed prędicti dicunt quòd ea-
dem ratio est in alijs: quia calumniosam scripturam obtine
re non conuenit. ff. de fide instru. l. j. nisi imponatur eis fides
non tantum per tabellionem, nec tantũ per duos testes in-
scriptos, imo etiam per alios non inscriptos. Si autem testis
est supernumerarius, tunc aut est vnus tantũ, & non nocet:
& idem si non inscriptus instrumento: vt. j. tit. j. veniẽs. vbi
de hoc Si vero sunt plures siue inscriptus siue non, tunc duo
faciunt vacillare fidem instrumenti, sicut comparatio litera
rum quæ maioris autoritatis. in authen. de fide instrumento
rum § j. facit vacillare instrumẽtum, vt in authen. ibi sequen
ti. § j. & sic est fides imponenda iuxta regulam. C. de fide in-
strumentorum. l. j. Sed quia prædicta distinctio fuit tracta
ex tractatibus Inno. & Hosti. in dicto. c. cum Ioannes. & Spe
cul. de instrumen. æditione. § restat. ver. sed quæro. & sequen
ti. Ampliando materiam dici potest, quòd aliquando oppo
nitur contra instrumentum defectus officij potestatis scri-
bentis Aliquando opponitur defectus veritatis ipsius scri-
pturę. Aliquando opponitur defectus veritatis ipsius rei.
¶ In primo casu aut est quęstio inter duos quorum alter vti
tur instrumento, & tunc dicunt Azo & Specu. standum in-
strumento ne in infinitum procedamus. Alij dicunt quòd
debet probari potestas officio: quia non præsumitur cum
18 sit extrinseca qualitas proueniens per acquisitionẽ † vnde
probari debet per instrumentum vel per testes officium illi
fuisse commissum. arg. eius quod notat Inno. de fide instru.
cap. ij. vel saltem quòd tempore instrumenti cõfecti officiũ
notarij fungebatur. arg. ff. ad Macedonianũ. l. tertia. & de of-
ficio prætoris. l. Barbarius. infra de re iudicata ad proban-
dum: seu fortè quòd appareant instrumenta diuersa inter
diuersos de manu eius confecta firma manentia tot quòd
per ea appareat eum publicum gessisse officium iuxta arbi-
trium boni viri ex quo non sunt limites, certi terminati ar-
gumen. ff. de vsuris. l. mora. de officio delegati. de causis. &
de hoc in Speculo de instrumentorum æditione. § restat. ver
sicu. & scias. & ver. illud autem. & de procuratoribus. § ratio
ne. versi. secundo. & de probationibus. § primo. versi. & nota
cum suis remissionibus. sed licet hęc sit communis opinio
tamen multi tenent contrarium, nec obstat. l. Barbarius.
quia ibi fuit adminiculum superioris officium committen-
tis quòd dicebatur non valere propter conditionem per-
sonæ circa, quod statur communi opinioni secus in officio
quod debet à superiore committi, & commissum non appa
ret. de quo infra de fide instrumentorum. cum. P. & hoc om
ninò tenet Gulielmus cum appaeet ex post facto eum non
fuisse notarium in prædicto. § restat. versiculo, quid si. Sed
quare non sit idem, quando non apparet non bene vides
Paulus: nisi dicatur, quòd præsumptio, hoc facit. indocit do
nec fuerit veritas patefacta. viij. distinct. veritate. sicut dici-
tur de sententia per falsos testes lata: vt solet recitari de ex-
ceptionibus. cũ venerabilis. sed Mar. Salutani dicit, ꝙ debet
ꝓbari ꝙ sit tabellio: q̃a exercitiũ nõ facit tabellionẽ, vt. ff. de

eo qui pro tuto.;gessit.l.si is.in fine.ff.de re.eorum.l.neque.
C.si à non compe.iudice per totū & idem Cynus.in prædi-
cta.l.comparationes.vbi vide in tertia & sexta quæstionib⁹
licet glossa videatur contrarium tenere in authen.de fide
instrumentorū §.si vero.Sta cum communi opinione: quia
eam generalis curiarum consuetudo amplectitur.arg.ff.de
legi.l.minimè.&.s.de cōsuetudine cūm dilectus.& not.per
Innocē.& Hosti.j.de verborū significatio. veniens. Quan-
do autem est,quæstio cum notario non sufficit communis
opinio,vt probatio in alium transferatur,& idem in præla-
to marito & similibus,vt notat Inno.in prædicto cap.ve-
niens.ad finem magnæ glossæ.& Specu.de probationibus.§.
primo ver.octauo.Et vide quod circa hoc de prælato notat
Innocen.de electio.transmissa. ¶ In secundo casu,videlicet
quando refertur quæstio veritate scripturę remittit Paulus
ad ea quæ post eum scripsi supra, & ad ea quæ notantur in
19 Specu.in prędicto.§.restat. ver.sed si producit. ¶ In † tertio
casu quando ponitur defectus veritatis ipsius rei est aduer
tendum quòd quādoque pars de scriptura in instrumento
vult hoc probare per se,quandoque per se , quandoque per
alium.¶ Primo casu aut per testes inscriptos in instrumen-
to aut per alios aut per aliud instrumentum,si primò vide-
tur admittendus vt hic & supra de dolo.c.cum olim.ver.
presertim,& infra de testi.tam literis.in fine. Nec obstat q
testes videantur in causa propria deponere.iiij.q.iij.nullus.
sicut de causa vniuersitatis dicimus in qua singuli testifican
tur quorum non est illa causa propria.xij.q.ij.qui manumit
tit.&,j.tit.j.c.insuper.&.c.cum nuncius.cum similibus per
quod etiam patet quòd non sunt singulares:quia omnes de
actibus capituli testificantur seu de vniuersis quibus inter-
fuerint non autem dicit quilibet de seipso:vt notant Inno.
& Hosti.in prædicto cap.cum Ioannes.in glos.magna.vbi
vero instrumentum confectum esset de pluribus personis,
per seipsum non probaret cum essent testes in sua causa pro
pria.Secūdo casu,quando vult probare per alios scilicet per
testes separatos,tunc aut per vnum,aut per plures,quod dic
20 vt supra dictum est.† Hîc tamē est attēdendum quòd quan
doque testis contradicit instrumento quo ad tenorem dicēs
aliter actum quàm scriptum,quādoque negat se interfuisse,
quandoque dicit se non recordari.Primo casu satis videtur
standum instrumento , licet testis dicat se aliter deposuisse
quàm sit scriptum,vel pars dicat se non fuisse confessum.j.
eo.quoniam.vel dic vt in casu sequenti.Secūdo casu in tan-
tum debilitatur instrumentum quòd nil probat secundum
Hosti.s.tit.j.tam literis.§.si etiam.si centum testes essent in-
scripti & omnes mortui,vel omnes tacerent. Instrumētum
enim nullā fidem habet,nisi ex officio notarij,quare suspe-
ctus redditur per talem conditionem.Idem si centum testes
probarent contrarium expressum in instrumento:quia per
hoc non probant illum testem interfuisse,licet aliâs conti-
neat verum quoad cōtractum.facit quod notat Inno. de of-
21 ficio delega.cum in iure.¶ Sed Inno.† dicit hoc casu instru
mentum suspectum.dicens quòd si probarent testem inter-
fuisse negantē,tunc staretur instrumento,& sic potest ipse
intelligi,vt patet de electio.cum dilectus.§.res non.non ta-
men negatur contrarium posse negari & probari per testes,
quicquid sit de scriptura. Si vero sint plures qui negant se
contractui interfuisse nihilominus valet instrumentum pu
blicum quod per se autoritatē habet,ij sunt singulares , nec
possunt directè probare negatiuā.C.de probatio.actor.Se-
cus si probaretur aliquos tunc inscriptos ibi fuisse tempore
contractus:tunc patet quòd falsum est instrumētum,quod
cōtinet testem affuisse qui absens erat,de ijs quæ fiunt à prę
la.quāto.in dubio tamen potius pro instrumento pręsumeť,
quàm contra, vt potius res valeat quàm pereat.de verbo.si-
gnifica. Abbate.quia talis suspicio ex negatiua orta non est,
tanti valoris quòd debet instrumentū omnino anullare,nisi
fortà ipsa inducere sufficienter probaretur,vel nisi iudex in
acerrima inqsitione aliquid reperiret rationabile,per quod
moueretur in contrariū secūdum Inno.Sed Iaco.Bal.in hoc
22 casu tenent cōtrarium ¶ Tertio † casu quando testes dicūt
se non recordari an interfuerint,statur instrumento contra
quod nil probatur,sed dubium tantū opponitur quantum
non est tantæ virtutis vel efficaciæ quòd habeat instrumen
tum anullare,imo in dubio sit benigna interpretatio vt res
potius valeat,vt dictū est secundum Inno.¶ Sed si quis vult
reprobare ipsum per testes nō inscriptos hic resultant duæ
quęstiones,vna vtrū instrumentū possit per testes reproba
ri,& de hoc dicit glos.in.c.cum Ioannes.de fide instru.quòd
sit.Presertim vbi factum est recens, quod disputādo tenuit
Gof.per.l.cum precibus.C.de fide instru.Exceptis ca b⁹ per
testes instrumentum non reprobatur:quia est præsumptio
iuris,& de iure quòd ita fuerit, sicut est in instrumēto.C.de
adul.antiqua.C.ar.tu.l.finali.Sed licet ibi quis nō possit suā
confessionem reprobare potest instrumentū dicere falsum
secundum Innocen. ¶ Secūda quęstio est,per quos possit re
probari,& Accur.qui de hoc tractat in.l.in exercēdis.dicit
quòd ad minus tres sunt necessarij,quod apertè videť pro-
bare decre.cum Ioannes.ibi trium vel plurium.¶ Item quia
instrumentū facit plenam probationem,& similiter duo te
stes plenam,qui tamen inscribuntur in eo.& sic tres requi-
23 rentur.Sed † Inno.dicit quòd instrumentū quantūcunque
publicum & quotcunque testes sint inscripti reprobātur,&
enim derogatur per duos vel ad plus per tres testes,& ad il-
lud dictum remittit Specu.in Speculo tit.de instru.ædi.§.
restat.ver.sed quæro.ratio quia, instrumentum nō habet fi-
dem,nisi ex officio & autoritate notarij,cui iustum est duos
vel tres testes præferri. Item iustum probatio non est vera
vel naturalis quæ requirit ora duorum sed præsumptiua &
contra ius est inductum quòd chartę animalis mortui cre-
datur,vt dicit Inno.in cap.cum Petrus.de fide instru.Hac ra
tione non probatur crimen per instrumentū: quia requirit
probationem luce clariorē,de quo de maio.& obedien.cum
in ecclesijs.merito ergo probatio duorū quæ est vera vel na
turalis adeò demonstrata,quòd in ore duorū &c.instrumen
to pręfertur.Et quia probationē præsumptionis etiam vio-
lentę per quā etiā aliâs pronūciaretur præiudicent etiā duo
24 testes patet.s.eo.proposuisti.† Hęc vera nisi instrumentum
per testes inscriptos,vel alios qui interfuerūt,& qui prædi-
ctos interfuisse asseruit corroboreť.in authē.de fide instru.
§.si tantū.& § si vero.moriātur.Item quia iuramentū per iu
dicem delatū facit plenā probationē ex qua iudicari potest,
& tamen ei per duos testes pręiudicareť,vel per instrumen
tum.ff.de iureiuran.admonēdum.Idem est in sigillo qd pro
batur,vt.s.dixi.& tamen reprobať, vt hic,& videť casus de
testi.cū à nobis.Et sic intelligať quod ibi dicitur testamen-
tum adminiculo scilicet vocis viuæ,nec obstat q ibi loquiť
de scriptura iudicis:quia iudices in loco illo vocātur testes,
nec obstat cap.cū Ioānes. quia non dicit ibi litera q tres re-
quirātur cōtra instrumentū,sed q instrumentū nō pręfeiť
trib⁹ per quod etiā respōdeť ad opinionē Accur.& eius ra-
tiones.Et eodem modo respōde ad aliā opinionē quæ habet
quòd duo testes dicētes cōtra instrumentū parē faciūt pro-
bationē scilicet impar fertur sentētia cōtra actorē.s.eo.ex
literis.quia nō est par,sed validios.Nec valet,quia Bernar.di
cit q tabellio æquipollet duobus:quia hoc non probať iure
25 nam.l.Domitius.quā allegat ad hoc dicit q † in testamēto
nūcupatiuo cōputatur tabellio , vbi nō est opus scripturæ.
&.l.si quis decurio.loquitur quando de scriptura dubitatur
non de instrumenti,vt ibi notatur,vnde vbi scriptura est de
substantia cōtractus notarius cōputatur in numero testiū.
Decre.quoniam s.eo.requirit duos,sed non in supplemen-
tum officij alibi tres.xvj.q.iij.§.potest.ver.is autem. Glo.au
tem hic,& in cap.cum Ioannes.allegat.repetit bis id & etiā
glo.in dicta.l.in exercēdis per modum qui notatur.ff.de ver
borū.oblig.quater.nam instrumētū quod æquipollet duob⁹

teſtibus includit & requirit teſtes inſcriptos & autoritatem notarij quę ſcriptura tamen per ſe nō probat & ſic tota fides inſtrumenti pendet à notario vt patet ad oculum. ¶ Ratio quæ habet quòd duo teſtes dicunt eſſe inſcripti procedetur quando cōſtat quòd ſe ſubſcripſerunt aliâs ſi notarius ſubſcripſiſſet.xl.requirerentur.xlij.quod eſſet abſurdum,alij dicunt quòd aut teſtes nolunt probare directè, & tunc tres requiruntur:aut indirectè per modum qui habetur.ĩ.de teſtibus.ex tenore.tunc duo ſufficiunt:quod vide in Specu.in dicto §.reſtat.ver.ſed pone.¶ Alij etiā dicunt vt Rodoſ.quòd plures vel pauciores requirantur ſecundum veram cauſam quod non placet Inno.in.c.cum Ioannes.in gloſ.magna circa

26 ea medium.¶ Cōclude † ergo cum opinione Inno.quæ vera eſt cui nō obſtat quot ſunt caſus in quib⁹ requiritur ſcriptura vt dixi.ſ.eo.ergo illa videtur validior probatio quia fateor quòd eſt efficacior & ſecurior:quia iuſtum eſt certus & memoria hominum labilis & variabilis.C.qui teſta.face.poſ.l.hac conſultiſsima.Sed hæc prærogatiua durat donec contra inſtrumentū aliquid rationabile probetur ſecūdum

27 Innocen. ¶ Vltimo † caſu quando vult reprobare inſtrumentū per inſtrumentū cōtrarium.Diſtingue aut contrarietas apparet in eodem inſtrumento aut in diuerſis. ¶ Primo caſu aut poteſt iuuari aliqua ſubdiuiſione tunc nō eſt cōtrarietas,vt in prima conſti.de ijs quæ fiunt à præla.cum apoſtolica.de reſtitu.ſpolia.literas.ff.de petitio.hæredi.¶ Idem ſi poteſt iuuari aliqua modificatione,ſecūdum naturā contractus.ff.loca.item ſi.¶ Facit de cōſuetudine.cum dilectus.de priuil.veſtræ.cum ſimilibus.ſi nō poteſt iuuari non facit fidem.ff.de regu.iur.l.vbi repugnantia.Sic nec creditur teſti vacillanti.ĩ.eo.licet vbi de hoc.ff.de teſti.l.in teſtamentum.&.l.ob carmen.¶ Secundo caſu refert an ab eodem, & tunc ſibi adinuicem derogant.de fide inſtru.imputari.C.eo.ſcripturę.ſiue publicę ſiue priuatæ,ſiue vna publica,& alia priuata quæ in hoc ſunt æquales licet nō ad vincendum aduerſarium.¶ Si à diuerſis oportet cōſiderari quæ ſit dignior,vel ratione autoritatis,vt quia vna publica alia priuata, vel ratione ſcribentis vel teſtificantiū,vel aliâs vt vna præferatur alteri,ſi dignior.ff.de teſti.l.iij.§.j.Si vero nō apparet quæ ſit dignior:quia ęquales omnino ſunt.¶ Succumbit cui incumbit neceſſariò onus probandi, cui nō prodeſt dubia probatio.ĩ.eod.in pręſentia.Paulus. Quid dicendum?dico quòd prædictæ accumulationes materiarum nō erant hîc neceſſariæ:ſed propter ſamoſitatem repetentis, & auiditatem ſtudentium fuerūt hic poſitæ:& quia tantū principaliter materias trium decretalium, videlicet.c.poſt ceſsionem.ĩ.eo.&.c.cum dilectus.&.c.cum Ioannes.ĩ.de fide inſtrumē.quas propono Deo pręuio ſolēniter legere & alia tacta ſupra per Paulum in locis proprijs enucleare.Circa ea hic amplius nō inſiſto.¶ Collec.autem ibi *totum* dicit bene notandam literam:quia hic agebatur de facto cōmuni,& notorio probando,& ideò admittitur indirecta probatio.Secus enim ſi ageretur de ſingulari & ſecreto,vt notatur.ſ.de elect.cum dilecti.Item ibi aſſertionem teſtium,iuxta materiam glo.remittit ad notata in prædicto.c.cum Ioannes. ¶ Et ſubdit nō ſtatim eſſe credendum ſigillo remittens ad lecta & notata.j.q.j.Arrianos.Item ad intellectum duarum legū quas gloſ.adducit in fine.remittit ad collecta ſua.ĩ.de ſucceſ.ab inteſta.c.j.in fine.¶ Hen.notat hîc negatiuam indirectè probari ſecundum Bernardum Inno.& Hoſti. Vel dic & fortè melius ſecundum eum quòd hic loquitur de dicto negatiuo ſiue conſenſu quod probari poteſt vt hîc, & eſt ratio: quia dictum negotium offert ſe ſenſui auditus ſicut & dictum affirmatiuum:vt hîc eſt ſupra de elect.cum dilectus.Sed factum inter negatiuum regulariter probari non poteſt:vt.vj.q.vltima.actor.ſecundum Tancredum & Goſ.hic & Archidiaconum in prædicto cap.actor.& Hoſti.in ſumma.eo.tit.§ quis debet probare.& finaliter remittit ſuper hoc ad notata ſua.

28 de electione bonæ memoriæ Maguntino.¶ Secūdo † cum quæritur qualiter quis contra inſtrumentum venire poſsit diſtinguit:quia aut volens venire contra,fatetur inſtrumentum de voluntate ſua factum, aut diffitetur.Primo caſu,ſi priuatum eſt admittitur per ſcripturam,ſed non per teſtes.C.de non numerata pecunia.l.generaliter. Sed ſi publicū eſt nec per teſtes,nec per ſcripturam admittitur cōtra.vt.C.ad Velleianum.l.antiquæ.&.C.arbitrium tutelæ.l.finali. Secundo caſu dum diffitetur tam per teſtes,quàm per inſtrumenta admittitur:vt prædicta.l.cum pręcibus. & prędicto.c.cū Ioannes.§ porrò.notant Iacobus,Petrus,& Cynus in prędicta.l.antiquæ.in.iiij.quæſtione.vbi prędictam diſtinctionē reperies.Sed ſi quęras per quot teſtes poterat reprobari inſtrumentum, & quot teſtes præiudicent inſtrumento, de quo ſatis ſupra dictum eſt poſt Paulum,vide ipſum Henricum in prædicto cap.cum Ioannes.in ſecunda diſtinctione.¶ Supple gloſ.in gloſ.j.ibi ex tenore.& cap.tam literis.in fine.& ibi non poſſet.dicit Inno.alternatiuè tamen,quòd hîc non probatur negatiua,ſed ꝙ probationes iſtæ inducunt in ea præſumptionem quòd fratres non cōſenſerint cui ſtatur donec probetur contrarium.ĩ.de ſponſa.is qui. ¶ Nouella

29 † autem dicit quòd ſi iſti fratres recordentur de die & loco contractus poſſent directè probare negatiuam per ea quæ plenè ſcripſit in prædicto cap.bonæ.quod Paulus repręhendit:vt prędixi. Et videtur eſſe hoc contra mentem Inno,& Hoſti.hîc videntur enim velle & preſertim Hoſti.quòd negatiua hîc non probatur verè,ſed in tantū debilitatur fides inſtrumenti per contrariam præſumptionem quòd probatio inſtrumenti non ſufficit,niſi adminiculetur per alia,& preſertim vbi litera nō habet appoſitionē ſigilli. ¶ Et hunc credit Martinus de ſalua eſſe intellectum huius capituli & ita eſſet litera ſummanda ſecundum eum depoſitio perſonarum alicuius collegij iurantium aliquid per collegium non eſſe factum pręfertur literę ſigillo collegij ſigillare,niſi aliter adiuuetur.in gloſ.vltima ibi *in exercendis*,vbi de hoc & ibi *cenſus* id eſt caſuale Tancre.& ibi.l. *vltima*.ad hoc faciunt caſus in quibus ſcriptura requiritur qui notantur.ĩ.de cenſi.cap.j.lib.vj.§ poſtquā.& ibi *per teſtes*.& ſic probabit excipiēs de quo in Specu.eo.tit.§.j. ver.nono.& ibi naturam negotij,dicit Goſ.ĩ.de teſtibus cum à nobis.quòd conſiderabit iudex qualitatem tabellionis.ĩ.de pręſcriptionibus.ad audientiam.& conditionem teſtium.iiij.q.iij.ſi teſtes.& ſecundum hoc alterum alteri pręferret,ſcilicet inſtrumentum, vel te-

30 ſtes.Si † vero omnia ſunt æqualia & ſic eſt probatio in obſcuro,abſolue reum.ſ.eo.ex literis.cum concor.de quo dixi ſupra.eo.ex literis. cum concor. de quo dixi ſupra . Et ſuper quo remittit Nouella ad notata ſua.ĩ.de fide inſtru.imputari.ſuper fine ſecundę gloſ.& vide quod ſtatim dicam.& ibi labilis xxij.diſt.in.pręterea.C.qui teſta.facere poſſunt.l.hac cōſultiſsima.ver.at cū humana. & ibi ad minus quatuor,& hoc tenet Goſ.hic & in quæſtionibus ſuis quęſtione.xxxj. Et idem tenet gloſſa in capi.cum Ioannes. in fine.& in capi.cūm à nobis.Sed Inno.contra in cap.cum Ioānes.quod Nouella putat verum remittendo ad notata ſua ibi.& videtur hoc notare Specul.remittendo ad Innocen.de inſtrumentorum ęditione.§.reſtat. ver. ſed quęro & ibi *& plus*.ff.de teſtamentis.l.domitius labeo.& quandoque per ſe plenè probat.C.ad.l.corneliam de falſis.& ad ſenatuſcōſultum Lybonianum.l.ſi quis decurio.Goffredus. Et ibi *ad minus* parum valet hoc dictum in quo bis idem aſſumitur. vide Nouellam in prędicto cap.cum Ioannes.ſuper gloſ.& ita patet.Et ibi publicè confectum.& hoc propter ipſius nimiam ſolennitatem.Goſ.& ibi *confitetur* & eſt ratio:quia mulier per illam confeſsionem admittit priuilegium velleiani, quod facilius perditur quā ius commune:vt in confeſsione numeratę pecunię.C.de non numerata pecunia.l. aduerſus. &.l.in contractibus.Goſ.*& in fine* hanc gloſſam quęre.iiij.quęſtio.iij.§.item in criminali.in principio. ver. ſi teſtes.ad finem magnę gloſſę.

SVMMARIVM

Testificatis deficitis, matrimonij contracti causa testes produci. & qui producantur. nu. 2. Amplio ad contrahendum nu. 4.
3 *Differentia rationem esse inter contrahendum, ac contractum matrimonium.*

¶ CAP. VI.

Vrauit. In causa matrimoniali, publicatis attestationib⁹, super eodem articulo testes produci non possunt & respicit hæc summatio verbum testibus publicatis vel aliter cōtra dicta plurium testiū vnicus testis admitti non debet. ¶ Expone literā *accepturum* & sic erit sponsa de futuro remittit Nouella ad summula quarti libri in principio *transducere*, id est cum ea matrimonium cōtrahere sicut iurauerat, vel propriè secundum morem. j̃. de clandestina despō. c. finali. *quinto* hodie quarto vel citeriori. j̃ de cōsan. non debet *probare velit* testibus legitimis secundum vnam lecturam. vel id est volentibus per suū testimonium asserere secūdum aliam, *nullo* per hoc repellitur probatio secūdum Iacobū: quia adstruebat simplicē negatiuam. Secus si redarguisset de falso: maximè eūm ex parte primi parentis sibi inuicem aliquid attinerent secundum Hosti. *standum* quousque per testes idoneos, & sufficiētes, sit cōtra probatum, & sic cessant cōtraria secūdum Hosti. priori. Sequebatur in antiqua, nec de vnius tantùm testimonio est curandum. ¶ Opponitur ibi & *partibus publicatam* de. c. le
2 ries. j̃. de testi glo. soluit † quod hic de cōtrahendo matrimonio, ibi vero de contracto agitur. dicit Mar. ꝙ hæc lectura cōmuniter approbatur. Sed Hosti. dicit quòd hæc diuersitas reprobatur. j̃. de sponsa. cap. præterea. j. & ij. & c. cum in tua. vnde refert alios dixisse, quòd ideó non nocuit publicatio: quia nō fuit facta in forma iudicij, prima probatio. Sed contra hoc est verbū partibus, cum partes nō consueuerint esse nisi in iudicio. ¶ Item cōtra facit quod hîc dicitur iurātis canonisatio: quia volunt canones, quòd in iudicio iurēt. j̃. tit. j. quoties. tamen Inno. videtur stare prędictę solutioni: quia facilius dissoluitur contrahendū, quàm cōtractum: tamen iudex stabit melioribus probationib⁹ in authen. de testi. § quia verò. secundum eum. ¶ Io. Cal. dicit quòd opinio glos. videtur sibi æqua, videlicet, quòd cum agitur de matrimonio contrahendo locus sit regule quæ habet, quòd publi
2 catis attestationibus &c. † dummodo primi testes dixerint id per quod apparet impedimentū: nam tunc post publicationem, alij nō admitterentur ad probandum cōtrarium. Secus autem si dixerint id per quod nō videtur impedimentū subesse, & hoc casu procedit dictum Hosti. quia primo casu cessat periculum, & in secūdo posset graue periculum imminere. j̃. tit. j. licet ex quadam. vt sic recedatur à regula in casu in quo locum habet ratio exceptionis, & in alio nō: vt. s̃. de
3 transact. c. ij. secūdum eum. † Et hæc est veritas quia sicut ratio diuersitatis inter cōtrahendum, & contractum est periculum animæ quod regulariter vertitur in contracto, & regulariter nō vertitur in cōtrahendo: sic in cōtrahendo dicimus quòd ibi animæ periculum verteretur, cessaret regula: & pari ratione videretur dicēdum in cōtracto, quòd cessante ibi animæ periculo, prædictæ regulæ ibi locus esset, & secundum hoc intellige, quod scripserunt hîc Hosti. Nouella & Bernardus in ver. propter hoc dicunt quidam & Inno. de consangui. & affini. c. j. & Hosti. j̃. tit. j. cum in tua. & c. constituti. j. & Landinus in cle. testibus. j̃. tit. j. & Henricus. j̃. titu. j. cap. fraternitatis. & Collectarius hic cuius dicta aliter non recito: quia concidunt cum Hosti. ¶ Supple glossas in glos. j. ibi Vincentiū dicentem olim quando illa decret. non erat in hac compilatione, & in secūda olim quæ non fuerit Papalis, & est simile quod scripsi. s̃. de elect. suffraganeis. Quid vero dixerit in secundo apparatu, vide Nouellam in prędicto cap. series super vltima glos. & ibi *consanguinei* Eodem tertio respōdet Inno. ad ista, & ad cap. ex tenore. eo. tit. & ibi *dicunt quidam* hoc placet Hosti. de iure scripto propter animarum periculum, propter quod nec transit hîc sententia in rem iudicatam, & auditur allegās suam turpitudinem. Et si post publicatas attestationes: & post sententiam, hoc licet multo fortius post publicationem ante sententiam, se-
4 cundum eum. ¶ Dicit † autem Collectarius ꝙ si post attestationes publicatas proponeretur illos esse in gradu cōsanguinitatis prohibito, & offerretur non si quidem vnus testis, sed probatio legitima, nec adstruēdo negatiuam simpliciter alleg. congruè admitteretur non obstante quòd de contrahendo ageretur, quod probat hîc verbum *accusabat* maximè si aliqua præsumptio esset cōtra matrimonium contrahendum: vt. j. c. per tuas. & . j̃. tit. j. super eo secundum eum. Sed dic vt supra.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem excommunicatum submoueri, declaro, vt nu. 38.*
2 *Vocula, cum, significatio.*
3 *Recepta probationi standum & stare, verbum communi acceptione ad varia se negotia extendi.*
4 *Donec, verbo, quæ circunstantia limitentur.*
5 *Procuratoris potestas quo tempore incipiat.*
6 *Literas ordinarij signatas probare, & quid in delegatis. nu. 26.*
7 *Probationem quantumuis legitimam contraria veritate destrui*
8 *Infamem, excommunicatúmue onerosa munera subire iure ciuili, cui canones reclamant.*
9 *Gesta publicè excommunicati non valere. Extendo, vt nu. 10. & nu. 14. limito vt nu. 13.*
11 *Officia quælibet excommunicato interdici.*
12 *Excommunicationem durare, nisi absolutio probetur.*
15 *Vocem viuam potiorem esse. Huic tamen non semper credi.*
16 *Tabellionis officium quod.*
17 *Instrumenta, si testes decesserint, non nisi subsignata fidem facere.*
18 *Episcopi literis non subsignatis nunquid detur fides. & nu. 19. 21. & 22.*
20 *Literæ Romani Pontificis quo casu fidem faciant.*
23 *Iudicum testimoniales fidem non adstruere. Idem iuris in verbis enunciatiuis. nu. 24. & quid in alio verborū conceptu. nu. 25. Et quid in testimonialibus Episcopi. nu. 37.*
27 *Relationi quatenus credendum.*
28 *Literis delegati ex forma rescripti datur fides. Et an literæ priuati probent. nu. 29.*
30 *Sigillum quo modo accipiendum eo casu, quo huic credi.*
31 *Sigillo Episcopi extra diœcesin, & aliena causa credi idem iuris esse in his, quæ officij sunt. nu. 32.*
33 *Literæ signatæ, non nisi subscripta creditur.*
34 *Episcopi sigillum authenticum esse. Ideoque fidem facere. nu. 36.*
35 *Testes instrumento notarij necessarios esse: quod in literis Episcopi negamus. limita vt nu. 45.*
37 *Episcopi testimoniales fidem facere.*
39 *Constitutionem procuratoris excommunicationis nota non inuri, durante tamen excommunicatione eum repelli. nu. 40.*
41 *Processum cum excommunicato habitum non nisi exceptione irritari. & nu. 43.*
42 *Procurator excommunicatus substituendi ne ius habeat.*
44 *Decretalis post cessionem quem procuratorem submouendum dicat.*

¶ CAP. VII.

Post cessionem. Quoniam per dominnū Ioannem Calderi. in repetitionibus, vtique ordinatissimum fuit hæc decre. solenniter repetita ipsius ordinem, de prauio obseruabo. ¶ Casus probat quis excōmunicat⁹ per literas sui ordinarij, & propter hoc à procuratione repellit. Et per hoc patet diuisio: quia dicta cōiūgens primū ponit pro causa, secundū ibi. ipsum Calde. Vel sic per literas ordinarij probat quit excōmunicatus, nisi cōtrariū doceatur. Et diuiditur in duas partes, in prima decidit partiū cōtentio, in secūda ponit Papæ interlocutio ibi. Cum igitur in qua duo facit pręmittit motiuum interlocutionis. Secūdo interloquitur ibi ipsum tanquam. ¶ Item in prima facit tria ponit motiuum, vt dixi cui interserit ipsius efficaciam ibi *quibus* quam sta.

tim moderando determinat ibi donec Nouella. ¶ Casus
1 † longus seu literalis est. Actor & reus habebant causam co
ram Papa, alter ipsorum constituit procuratorem quendam
Guihelmum, cõtra quẽ opponebat aduersarius quòd excõ-
municatus erat, cum assumpsit officium, & hoc probabat
per literas ordinarij sui replicabatur forte, quòd literæ non
probabant, Papa interlocutus est illum non admittendum,
cum constiterit de ipsius excõmunicatione, per illas literas
quibus statur, si contrarium non probetur. Hoc dicit Nouel
la. ¶ Expone literam, &. j. ex antiqua quæ est in tertia com-
pilatione, nõ possum perpendere decisum quod libenter vi-
2 dissem: vt. j. dicam. Nouella. ¶ Cum pro † quia ponit enim
interlocutionis causam, vt dixit Nouella, quandoque tamen
ponitur pro quando. j. eo. causam. & quandoque vtranque
significationem habet diuisim de cõmoda. c. vno. Sed inter-
dum simul ponitur vtroque modo. de dolo & cõtumacia. c.
primo. ¶ Super quo vide in prædicto. c. vno, & plenius per
Nouellam in regula nullus in consilio. de regu. iur. lib. vj. igi-
tur infert ex causa cõcor. xxiij. q. viij. igitur. ¶ Simili modo
loquendi sæpe vtitur Gratianus. ij. q. vj. cum ergo. j. q. ij. xj. q.
ij. cum ergo. cum similibus & sine hac cõiunctione illatiua,
sufficeret dictio causatiua, vt sæpe inuenire potes: vnde ad
ornatum rhetoricũ poni videtur per literas super excõmu-
nicatione cõfectas. de testimonialibus infra dicã: & hoc in-
telligitur de sigillatis, aliàs nõ dicerentur authenticę. de fide
instrumentorũ. c. ij. lxiij. dist. In nomine patris *iudicis*, & ita
videtur loqui de actu & pbatione iudiciali, ordinarij ipsius
excõmunicati, & tolle literam. j. nobis cõstiterit quod sequi
tur post interpositionem respicientem principale proposi-
tum. Nouella sic de senten. excom. si quem. & generali verbo
dicitur Episcopus. arg. eorum quæ leguntur, & notantur. s.
de foro compe. cum contingat. xj. q. j. de persona. xxv. distin.
perlectis. de officio ordin. c. ordinarij. lib. vj. secũdum Colle-
ctarium. sed & inferiores iudices compræhendit: de quo. j.
dicã. vnde quod dicit ordinarius notat pactum, quid de de-
legato & arbitro infra dicam. *Standum* modus loquendi, se-
3 cundum quem statur probationi † cum recipitur, vt stabi-
lis sufficiés, & fide digna. Sic. j. tit. primo in omni. & c. licet.
& tit. ij. prætereà. & de fide instru. si cautio. & non statur, cũ
fides nõ adhibetur. j. eo. per tuas. sicut non statur sententiæ
quãdo nõ tenet de re iudi. inter cæteras. & inde dicitur q in
ore duorũ vel triũ stat omne verbũ. j. eo. in omni. & c. licet.
& est simile. s. de cõsuetu. c. ij. vbi dicitur stabilis & firma du
ratio. Sic interdũ quęritur, cui de duobus iuramẽtis contra
rijs standũ sit. j. de iureiuran. c. tua. j. & cũ quæritur an excõ-
municatus possit stare in iudicio. de iudi. intelleximus. vbi
vide quæ scripsi in primis duab⁹ quęstionibus, & presertim
in secunda quæstione § quarto quærit. & an fidelis cõtra do
minum de iureiurando. petitio. & cõmuniter sic ponitur, vt
stans differat à sedente. de vita, & honestate clericorum. c. j.
cum cõcordantijs vel à cadente. de iureiurando. nimis. vel à
decedẽte. eo. tit. Sicut ex literis Nouella sic dicitur, quòd do
mino seruus suus stat aut cadit, scilicet approbandus vel pu
niendus. ij. q. j. multi & cap. Deus. de iureiur. nimis. sic ratio-
ni statur dicto reprobato. j. eo. per tuas. Sic stare dicitur quod
probandum est. de iureiuran. tua. & qui alteri resistit contra
ipsum stare videtur. eo. tit. petitio. sic parens vel obediens ei
cui obedit, dicitur stare. j. de appel. per tuas. & nõ statur sen
tentiæ iniquæ: quia ei nõ paretur. de re iudi. inter cæteras.
vnde hic denotat fraternitatem. l. distin. quid est hoc. j. q. j. iu
dices. in fine. & prędicto. c. sicut ex literis. & de re iudicata. c.
vltimo. libro. vj. Sed ibi contra sedere, *donec* determinat pro
4 ximè dictum intendens quòd † hæc probatio, vel scriptu-
ra, reprobari potest sicut alia publica. s. eo. tertio. de fide in-
strumentorũ. cum Ioannes. Nouella sic. j. de preben. cum se-
cundum. & c. pro illorum. in fine. & de elect. Cum terra. de
rescript. pastoralis. secundo responso. & c. cum contingat. de
verbo. significa. Abbate. in fine. & c. finali. & quod ibi nota-
tur de spon. in præsentia. & c. sicut. in prin. de secũdis nupt.

dominus. & propriè dictio hęc designat: vt in dictis iuribus
& in hoc differunt donec & vsque, quia vsque non solum
locum, sed tempus, & alios terminos denotat, vt dixi de eo
qui renuntiat episcopatui cap. j. tamen hæc dictio inter-
dum nõ infert. de verborum significatio. Ioseph. & quod no
tatur eo. tit. quod dicitur *contrarium* puta reprobando scri-
pturam, vt dixi, vel probando sententiam nullam fuisse, vel
istum fuisse absolutum: & hoc nõ esset reprobare scripturã.
j. tit. primo. cum tu. de cleri. excõmu. ministran. proposuit.
& c. cum Ioannes. allegato Nouella. & Calde, probetur quo-
modolibet dũmodo legitimè *excommunicatus* maiori de sen-
tentia excõmunicationis. si quem. minor enim non repelli-
tur. j. de except. à nobis, de clericis excõmunicatis cap. fina-
li. Nouella. *cum* pro quando: aliter sumitur. s. eodem. c. hic
enim determina tempus, ibi causam, & vtroque modo poni
tur. s. de dolo. cap. primo. & ibi dixi. Nouella *officium* quodli
bet ministerium potest officium appellari. s. de officio Ar-
chidiaconi. c. ij. de officio delega. cap. cum olim. de cõcessio-
ne præbendæ nulla. § cum verò. de exces. prę la. ex literis. in
fine. vnde Tullius officium est quod ex natura vel legibus
adimpleri oportet, & dicitur ab efficiendo quasi efficium:
sed propter decorẽ sermonis, litera est mutilata. arg. xiiij. q.
iiij. denique. de postulando. cap. vltimo. *procurationis* actoris,
vel rei: vt. j. dicã. Nouella assumpsit, quod fuit ab initio vo-
luntarium. C. de procur. l. inuitus. nec videtur sufficere taci-
turnitas. ff. eo. l. filius § inuitus. saluo quod habes in cle. instru
mento. de procur. Nouella hîc ergo actus scilicet constitu-
tionis, & procurationis perficitur, sequuta assumptione per
constitutum, & illud est principium, quod ponderatur, de
quo remittit glos. de elect. dudum. & quæ ex hoc arguitur q
literæ per excõmunicatum impetrare, non valent, quod ve-
5 rum est, vt hîc. & j. de rescript. cap. j. lib. vj. Et † per hoc etiã
nota quòd procurator à tempore presentationis sibi factæ,
& receptionis procuratorij, & nõ ante suam potestatem re-
cipit. de appellatio. super eo. ij. ff. de officio procõsulis. l. ob-
seruare. in fine. secundum Compo. qui hoc notat. de electio
nibus statuimus. lib. vj. & Specu. de procur. § j. ver. sed quid si
procuratorium benefacit. de procur. is qui. lib. vj. primo re-
sponso. ibi post mandatum susceptum. & iij. q. vj. c. vno. &
quod ibi notatur. & de restitu. spolia. audita. in fine, & quod
notatur. xxiij. quæstio. vltima sæpe iuncto quòd simile est
mandatum procurationis, & iurisditionis. vt. ff. de iurisdi.
omnium iudicum. l. & quia. & quod notatur. C. de procura.
l. si procurator. Calde. per quod notabat bone memorię do
minus Petrus flandrini quondam Cardinalis sancti Eusta-
chij delegatum recipere potestatem exercẽdi, quod sibi in-
iunctum est, tunc demum cum recipit literas suę delegatio-
nis quod videtur expressum secundum eum in extrauaganti
Bonifacij quę iniunctè. Sed caue, quia hoc fortè non vsque-
que procedit: quod prosequere per ea, quę latè scripsi in prę
dicto cap. is qui in principali. *tanquam procuratorem* vt princi
palem. ergo bene admisisset illum, si fuisset reus. s. de iudi-
cijs. c. intelleximus. Nouella. & per hoc soluitur quęstio, de
qua infra dicam. Calde. *non duximus admittendum* id est decre
uimus non admittendum. Similis pronunciatio per negati-
uam. j. eodem. licet. in principio. & resoluitur in affirmati-
uam scilicet duximus repellendum. j. de simonia. per tuas.
ij. ver. cęteras. quandoque sunt hęc diuersa. de restitutio. spo
liato. cap. finali, in fine. facit de iureiurando. c. quemadmo-
6 dum, Nouella. ¶ Primo † nota quòd dixit summando No-
uella, videlicet quòd literę ordinarij probant, cõcordat. xj.
quęstione. ij. curę. vbi de hoc & c. debent. de officio ordina-
rij. ad reprimendam. de treuga & pace. c. j. de raptoribus. c. j.
de re iudicata. ad probandum. de sententia excõmunicatio
nis. c. j. lib. vj. quę iura probant de exceptione, de qua hîc.
Sed idem in alijs casibus. xviij. distinctione. c. j. & ij. lxxiij. di
stinctione. per totum. iij. quęstione. v. quisquis xix. quęstio-
ne. ij. c. j. & ij. xxviij. distinctione. c. j. & ij. de clericis peregri-
nantibus. c. j. & iij. xix. quęstione. ij. statuimus. de electione.
cum inter.

cum inter.de maioritate & obedientia. cum in ecclesijs.de fide instru.quia super his.& cap.cum dilectus.de confir.vtili vel inutili.cum dilectus.& de solutionibus.ca.ij.de his quæ fiunt à prælato sine consensu capituli.ea noscitur.de appel. significauit.s.eo.c.iij.de excess.præla.dilecta.C.de Episco.& cleri.si quis per calumniam.per quę iura probatur,quòd nõ solum Episcoporum,sed & aliorum inferiorũ iudicum statur literis sigillatis in actibus iudicialibus,& extraiudicialibus,vnde æquiparantur literæ sigillatæ, & instrumentum publicum.de elect.vt circa.libro.vj.de offi.ordi.si canonici. eo.lib. Faciunt iura quæ idem probant de literis obligatorijs,& arbitratorijs.j.allegata.&.j.de sententia excommunicationis.solet.&.c.licet.libro.vj. ¶ Secũdò nota quòd plena probatio reprobatur.s.eo.tertio loco.j.eo.licet.& cap. causam.cum similibus. ¶ Tertio nota quòd excõmunicatus repellitur ab officio ꝓcurationis,Nouella.& sic nota quòd repellitur ab officijs vilicis & onerosis quale est officiũ procuratoris.C.de decurio.l.si quis procuratorem.libro.x.Calderi. ¶ Quarto nota,quòd actus denominatur ex terminis agentis & patiẽtis.de appel.super eo.cum similibus. Calde. ¶ Quinto nota quod initium est ponderandum.de quo.s. remisit Calde. ¶ Sexto nota ꝙ tempus factæ procurationis attenditur,ad quod glos.inducit similia.Nouella. ¶ Opponitur primo contra secundum notabile, quia videtur quòd plena probatio,reprobari non possit: quia plena probatio pro veritate habetur.lxxxvj.distin.quis quascũque.de simo. licet Hely.ij.q.vj.Deus.xj.quæstione.iij.eorum.Sed veritas incommutabilis est.x.distin. consuetudo.& cap.veritate.& sequenti ergo irreparabilis,pro hac ratione.facit.j.eo.quoniam.& cap.ad nostram.s.eo.cap.ij.de officio præsidis.illicitas.§.veritas.de re iudi.cum inter nos.Solutio veritas pręsumpta bene reprobatur:vt hîc:& si qua præsumptio præsumptione confunditur qui filij sint legi.tranſmissæ. Sed veritas,quæ est indubitata, & per se nota non reprobatur. de regu.iuris verum.xxxij.quęstione.vj.si Paulus.de regulis iuris plus semper.& cap.in toto.libro.vj.cum similibus. Vel
7 dic † quòd probatio dupliciter reprobatur, vno modo: quia ostenditur sic fuisse,vel id non fuisse quod probatum fuerat,& hoc probando.scilicet ipsius falsitatem, vt videlicet si probatur scriptura excommunicationis,per appositionem sigilli falsi falsam,vel quia tunc mortuus erat,qui illam dicitur tulisse,vel absens qui dicitur tunc in loco fuisse.& si s.eo.tertio.de fide instrumentorum.inter.&.c.cum Ioãnes. & tunc locum habet quod dictum est, scilicet quòd illud quod videbatur verum reprobatur.Item potest esse quòd fuit,& est,tamen opinatiuè reprobatur, quam opinionem sequitur iudex.de sententia excommunicationis.cum à nobis.ij. Alio modo reprobatur non in se,sed tollitur effectus solutionis producentis,& sic est cõtrarietas respectu intentionis:non autem propriè respectu probationis, & reprobationis inuicem relatiuarũ,puta quia probo sententiã nullam:vt quia præcessit appellatio quam produco, vel probo absolutionem ab excommunicatione quam probasti:sicut si probares intentionem , & obligationem,& ego solutionem,vel pactum ore non petendo hîc non est contrarietas in probationibus in se cum vtrunque potuerit esse. Sed nõ habet effectum probationem faciens quam intendebat,ergo nullo casu propriè veritas quæ inest reprobatur ,& sic cessant contraria,& quod dixi probationem non reprobari,verum est quando ius non admittit reprobationem:quia ex probatione disposuit sic esse, quoad aliquem effectum etiamsi verum non sit,tunc enim inducitur pręsumptio iuris,& de iure quæ non admittit probationem,in contrariũ de spon.is qui consimili.Item ius non admitteret reprobationẽ propter præsumptionẽ,quæ est ex causa cõtra reprobare volentẽ.de testi.fraternitatis.& cle.testib°.& authẽ.e. tit.§.quia vero.col.vij.Per prędicta respondetur ad id quod posset opponi,quòd duo contraria non possunt simul esse vera.Sed vno posito aliud remouetur.xxxij. quæstione.v.

cum renunciatur de pœnitentia distin.j.omnis de priuil. cũ olim.ij.in fine cũ similib°. ¶ Secũdo opponitur ad tertiũ
8 notabile,& videtur † quòd excommunicatus à tali officio vilissimo scilicet procurationis, non debeat repelli;quia & si repellatur ab honoribus,non tamen ab oneribus de iudi. intellexinius.de senten.excom.si verò.facit quod notatur de iuramẽto calum.cap.penultimo.Sed hoc officium est vilissimum,& onerosum,vt patet de decurionibus.si quis per procuratorem libro.x.C.vnde etiam infames non repelluntur ab eo.institut.de exceptionibus.§.vltimo.ff.de receptis arbitris.l.Pædius.in principio.ergo.Solutio qualecunque sit officium,hoc denegari non potest,quin sit actus legitimus, vel communis à quibus excommunicati repelluntur.de exceptio.pia.de senten.excom.licet.libro.vj.propter communionis periculum.vt in dicto cap.pia.lib.vj. Et quia licet officium sit onerosum est tamen vtile, & quòd dicitur quòd infamis admittitur,videtur procedere de iure ciuili. Secus secundum canones.iij.quæstio.viij.cap.j.& cap.infames.vbi de hoc.v.quæstio.iij.quia Episcopi.de iuramento calum.c. Imperatores.vbi de hoc notatur.& de iudi.cum deputati. ¶ Tertio opponitur & probatur,quòd ea quę facit procurator excommunicatus,valent non obstante excommunicatione:quia ea quę facit quis ratione officij valent,licet illud officium habere non possit.viij.quęstio.iiij.nonne.iij.quæstio.viij.§.quia verum.j.quęstio.j.§.cum vim.C.de senten.l.
9 ij.cum similibus. † Solutio euadendo ad contraria dici potest,quòd valent donec tolleratur: vt in dicto cap.nonne. Sed probata excommunicatione repellitur,& quę postea faciet,non valebunt:sicut de exceptio.pia.libro.vj. Et hoc videtur placere quibusdam ratione prędicta.Sed hæc solutio bona non videtur:quia si constitutio procuratoris non va-
10 luit,sequitur † quòd acta per eum in iudicio à non procuratore non valent,sed sunt irrita.s.de procura.ex insinuatione.& cap.sequenti.de rescriptis.ex parte decani. Dico quòd si publicè excommunicatus erat non valet constitutio,nec per cõsequens post agitata.de re iudi.ad probandum. Idem puto si occultus,si constituens sciebat eum excommunicatum quantum ad ea quæ fecit in eius fauorem:sed si erat excommunicatus occultè: tunc ea quæ fecit ratione publici officij bene valent,vt in contrarijs. Sic intellige quod notatur de procura.cap.vltimo.in glos.j.secundum Ioãnem Calde.vnde vide distinctionem quam posuit ipse Ioan. Calde. vnde vide distinctionem quam posuit ipse Ioan.Calde.de re iudi.ad probandum.& quæstionem quam disputauit de excommunicato qui opinione communi &c.& incipit excommunicatus qui communi opinione,sed melius vide eã quæ de his latius scripsi,de procurato. cap.consulti.in tertia opinione. Et aduerte:quia ex hac decretali,videtur inferri casus satis mirabilis,& quem aliàs nõ ita ponderaui,sicut modo,videlicet,quòd constitutio procuratoris ex vitio excommunicationis procuratoris constituti,quod inest tempore constitutionis adeò inficitur, quòd etiam si cessaret tempore exercitij procurationis excommunicatio à solutione, videlicet interueniente duraret, nihilominus vitium atque infectio sit ꝙ ex eo contra personam procuratoris licet absoluti excipi posset,hîc enim põderatur solum, quòd excõmunicatus erat procurator cum officium procuratio-
11 nis assumpsit.Secundo † pondera quòd nedum officia publica, vel quorum exercitia versantur circa spiritualia:sed etiam priuata,& prophana sunt excommunicatis interdicta:nam licet publicè intersit absentes à quibuscunque defendi.ff.de procura.l.seruum quoque.§.publicè.tamen mandatum à priuata persona ad priuatam personam super re priuata directum saltem vtilitate priuatum est,nec id aperitur quod de re spirituali ageretur. Tertio pondera quòd quoad priuata officia excommunicatis interdicta non distinguitur,an sit publicus vel occultus:quia textus iste circa
12 hoc nõ distinguit. † Sed caue:quia prędictæ tres conclusiones eo modo quo positæ sunt multùm essent periculosæ &

nimis extenderent materiam capituli cõſulti allrgati.vnde fortè ſecurius & verius poteſt elici hîc alia conclnſio, videlicet quòd eum exceptio excõmunicationis in modum dilatoriç opponitur,ſufficit probare excõmunicationem ſemel latam:quia niſi probetur abſolutio poſtea facta prçſumitur durare excõmunicatio,& procedit exceptio,& hoc voluerunt Nouella & Calde.vt patet ex his quæ ſcripſi ſupra in expoſitione , in verbo contrarium.Item caue,quia hîc non dicitur acta per talem excommunicatum eſſe ipſo iure nulla ſicut dicitur de reſcriptis cap.j.libro.vj.& in prædicto ca. conſulti.& in cap.ad probandum.allegato.ſed dicitur quòd ſi de excommunicatione tali excipitur,& hoc modo probatur ille hoc prætextu à procuratione repellitur. Ex quibus patet reſponſio ad iam ſuperius ponderata:& primo ad primum dicitur,quòd illud re vera de iure non procedit , nec etiam hîc probatur,nec obſtat quod hîc ponderatur tempus aſſumpti officij , eo quòd hîc in facto nõ ponitur quòd abſolutio ſecuta fuerit,vnde hoc ideò dicitur:quia per hoc excipientis de excommunicatione intentio ſuper hoc eſt probata,& ei ſtari debet , donec per procuratorem contra quem aſſumitur de abſolutione replicetur,& probetur.j̃.
13 de inebriationibus.in principio.§.j.Ad ſecundum dico † quod aut quçritur an priuata officia ſic ſint excommunicato interdicta,quòd geſta per eum ſint ipſo iure nulla,& tunc dic quòd non ſaltem regulariter,& ſic procedunt notata Innocentij de ſententia excommunicationis. ſi verè. ac Bernar. & Hoſtien.& aliorum de exceptionibus cap.pia.libro.vj.& ea quæ ſcripſi in prçdicto cap.conſulti.Aut quçris nunquid priuata officia ſint excõmunicatis interdicta , quoad iſtum effectum,vt dum ad illa ſe ingerere cupiũt,ab illis prçtextu excõmunicationis huiuſmodi repelli poſſint,& dico quòd ſic:vt.j̃.de clericis excommunicatis. cap.illud.& cap.poſtulaſtis.& cap.propoſuit.& cap.ſi celebrat.& ſic procedit hçc decret.& idem quoad hoc dico de publicis:quia iura prçdicta indiſtinctè loquũtur ,nec obſtat capitulum.ad probandum.quia reſpicit primum membrum.Ad tertium diſtinguo vt ad proximum:nam ſiue ſit publicus ſiue ſit occultus excommunicatus,prætextu excommunicationis obiectæ à priuatis & publicis repelli debet,nec obſtat capitulũ,nõne.viij.quæſtione.iiij.quia hoc operatur hîc periculum com-
14 munionis prohibitæ & probatç. † Sed non ſunt nulla geſta per eum non repulſum,niſi eſſet publicus,& ratione publici officij geſta forent:vt cap.conſulti.& cap.ad probandum præter caſus qui ſumuntur ex lectis & notatis de reſcriptis. cap.j.libro.vj.Et ex his habes verum intellectum huius decre.quicquid alij ſcripſerũt ,& ſatis miror,quòd iſta Nouella & Calde.non declarauerint. ¶ Quarto opponitur contra dictum principale,& ſummariũ noſtræ decretalis quòd literis ordinariorum etiam ſigillatis non ſit ſtandum per.c. cum à nobis.j̃.titu.j.vbi dicitur literas iudicis verè reprobari,ſi non habent ſubſcriptionem teſtium eſſet neceſſaria nõ obſtante quòd ſigillatæ ſunt.Item non creditur iudici , niſi in certis caſibus appareat.xj.quæſtione.iij.quãuis.xxx.quæſtione vltima.incerta.aliâs ſub.§.bis ita.vij. quæſtio.ij.qualiter.in fine.facit.j̃.tit.primo.cum tu.Item non ſcripturæ tabellionis creditur ſine ſubſcriptione teſtium.in authen.de hæredi.& falcid.§.ſancimus.& §.ſi vero.collatione.j.de procurato.cap.j.& notatur.j̃.eodem.quoniam.in tertia gloſ.ergo multominus literis iudicum cum officium tabellionum ſit ſcribere non iudicum.j̃.eod.quoniam.& de hære.cap.fi-
15 nali.aduerſus.& cap.excõmunicatus.§.credentes.† Prætereà viua vox potior eſt quàm mortua.in authen.de inſtru.cau.§. ſi vero.collatione.vj.ſed viuæ voci Epiſcopi non creditur: vt cap.placuit.nec alterius iudicis.j̃.eod.quoniam.j̃.titulo primo.cum à nobis.primo reſponſo.ergo &c.Item eulogia &c.ff.de cuſto.& exhi.re.diuus.de dolo & contumacia.cum olim.Ad partem affirmatiuam , ſcilicet quòd credatur faciunt multa iura ſupra allegata.¶ Sciẽdum eſt quòd in hoc articulo diuerſi diuerſa ſenſerunt , & ſcripſerunt, hi ergo quem ſequitur Hoſti.& plures alij dixerũt, quòd literis Epiſcoporum & aliorum ordinariorum ſigillatis creditur per iura ſupra allegata,& per decret.ij.j̃.de fide inſtrumentorũ. Hoſtienſis etiam allegat de purgatione cano.cap.penultimo.dicens,iurandum quòd ſi aliquis dicat cõtrarium,nam ſi officium tabellionis conceſſum fortè vili perſonæ,facit illius ſcripturam eſſe authenticam multofortius officium Epiſcopalis dignitatis,& ordinis,cum Epiſcopus in ſua conſecratione ſolenniter profiteatur ſe canones ſeruaturum.Sicut igitur creditur inſtrumento tabellionis cum teſtium ſubſcriptione,ſic ſecundum eum credi debet literis Epiſcopi cum ſigillo potiſsimè cum fides ipſius Epiſcopi præponderare videatur fidei tabellionis.de fide inſtrumentorũ.cap. penultimo,& vltimo.Item ſicut tabellioni creditur propter officium iuraturum,ſic ſigillifero Epiſcopi puta capellano ſeu cancellario honeſto,& fideli,iurat quòd officium ſigilli fideliter exercebit,& quòd nil ſine licentia Epiſcopi ſpeciali ſigillabit,niſi aliquibus quæ leuia fuerint. Ergo generaliter literç Epiſcopi cum ſigillo per Epiſcopum,vel eius officialem ad hoc deputatum plenam facient fidem,niſi reprobarentur,vt hîc.Item ſecundum ipſum non videtur ratio, quare ſecus in tabellione,ſecus in prælato idem ius erit,ergo de conſtitu.tranſlato.de conſanguinitate & affinitate. tua.alleg.C.de cura l.j.&.ij.lib.xij.ff.de teſtibus.l.iij.& quod notatur de appel.cum parati.qui cle.vel mona. ſicut tenor. ad cap.quoniam.j̃.eodem. dicit quòd loquitur quando illud oſtendit in cancellario per manum publicam , vel duos idoneos,non confecto , vel quando viua voce dicit quòd ita proceſsit,ſed non apparent ſigillatæ literç,nec obſtat ſecundum eum quòd dignior ſit viua vox : quia illud verum quando per plures aliquid probatur.de exceſ.præla.inter.j̃. tit.primo.à nobis. Vel reſponde per notata ſupra eodem titulo ſicut.Sicut ergo viuç voci tabellionis nõ creditur ſicut eius inſtrumẽto,ita nec viuç voci Epiſcopi,ſed ſicut inſtrumento ſubſcripto ſtatur illius,ſic literis ſigillatis ipſius Epiſcopi ſecundum eum.¶ Quia hæc opinio non placuit Calde.in primis ad rationes eius reſpondet,non enim eſt bona
16 comparatio de tabellione ad Epiſcopum:† nam officium tabellionis eſt ſcribere,ſed non iudicis,licet quandoque autoritatem prçſtet.de fide inſtrumentorum.c.penultimo , & vltimo.non tamen ſequitur quòd eius ſcriptura authentica fidem faciat,hæc enim ſunt diuerſa aliquid facere,vel facto autoritate prçſtare : vt in clemen.ſi vna.de rebus eccle.non alienan.Idem in alio.ff.de accu.tuto.l.j.Ad capitulum penultimum de purga.cano.dic quòd ibi non dicitur quòd illi relationi ſtetur ſuper his,quç in ea continentur.Sed non apparebat contrarium,videlicet de his quæ in ea continebantur.Ideo non prçſumebantur.j̃.eo.quoniam. Item quia ſtatur ibi relationi contra producentem,& loquitur de delegatis,de quibus.j̃.dicam. decretali. cum à nobis.j̃.titulo primo.quam quidam adducunt in contrarium.Facit ad intelligendam illam de notarijs,vel exponendo, niſi id eſt quãuis. vel loquitur in caſibus ſpecialibus,de quibus.j̃.dicam.Quidam tamen illam videntur intelligere in iudicialibus actibus,vt in eis valeat ſcriptura iudicis,vel ſubſcriptione,ſicut valet illa notarij in caſu illo.C.de dona.l.in donationibus. Et notatur.j̃.eo.quoniam hçc non credo per cap.quoniam. vt dicit hic Innocen.& in dicto cap.cum à nobis. Decret. enim de fide inſtrumento.quam principaliter.inducit Hugo poſt Innocentium non facit pro eis,imò contra quia lo-
17 quitur de literis habentibus ſubſcriptionem teſtium † ibi enim quçrebatur,an ſcriptura fidem faceret mortuis teſtibus in ea inſcriptis,& reſpõdetur quòd non niſi per manum publicam fuerit confecta,vel ſigillum haberet authenticũ, ergo ſupponit teſtes in ſcriptura fuiſſe inſcriptos,quod nulli videtur ponderaſſe,ſed ſalua pace ipſe non videtur bene ponderare illa verba de ſigillo authentico loquentia poſita ibi per quod poſsit probari:quia illa verba expreſsè dicunt ſigillum authenticum probare.& glo.exemplificat de ſigillo Epiſcopi.

Episcopi. ¶ Fuit alia opinio Bernar. Hispa. qui dicit regulariter non credi literis ordinariorum. per. l. iij. §. si autem. C. de arbi. fallit tamen vbi redactæ sunt in scripturam publicam per tabellionem. C. de dona. l. in donationibus. de fide instrumentorum. inter dilectos. Item vbi habent testium subscriptionem. xj. quæstio. vij. §. potest. C. de anna. exceptio, vt perfectius. Hanc opinionem sequitur Vincen. addens in quibus creditur, scilicet quando literæ Episcopi habuerunt etiam sigillum capituli. xix. quęstio. iiij. statuimus. de electione. cum inter. R. Item cum apparent sigilla plurium Episcoporum vel cum ordinarius delegat causam per literas suas sigillatas: quia iudicium redditur in inuitum. ff. de verborū obligationibus. l. inter stipulantem. §. sacram. argu. vero. vj. quæstione. ij. placuit. & de electione. vt circa. libro. vj. tenet quòd litera Episcopi non probat, nisi habeat subscriptionem, vel nisi hoc habeat consuetudo. Gof. Petrus & Abbas dixerunt, quòd Episcopo aliquid contentiosè dicenti, & constituenti se partem non creditur: vt. vj. quæstio. ij. si tantum. maximè per decre. cum tu. j̄. eodem. sed scribenti, vt Episcopo & vt ordinario de eo quod fit per eum, vel coram eo sic, vt hîc. & cap. curæ ipse, tamen Gof. in quæstione. xiij. tenet idem quod hic glos. ¶ Ioannes & Bernar. distinguunt, inter iudicialia in quibus non creditur, nisi scriptura habeat testium subscriptionem, vel quatenus constat legitimis documentis. j̄. eo. quoniam. j̄. titulo. j. cum à nobis. & extraiudicialia in quibus bene creditur, vt hîc, & in ca. curę. maximè in sententia excommunicationis, quæ iniusta ligat. xj. quæstio. iij. cap. j & ij. & quia medicinalis est. ij. quæstione. j. multi. & quia quis præsumitur excommunicatus. de cleri. excōmunicato ministran. illud. ¶ Sed Innocen. dicit, quòd quoad excōmunicationem literis Episcoporum credetur, vt excommunicati vitent in ecclesia, vt in cap. curæ. non autem, vt cum vincantur. ¶ Hosti. in vltimo contra prædictas rationes allegat decre. j. de treug. & pace. Sed quidam dicunt quòd prædicta opinio approbatur in executionem oppositam in vim dilatorię, in vim peremptorię non: ratio quia nimis afficit prima quàm secunda, de procurato. ex insinuatione. Vnde primo casu arctatur excipiens ad probandum intra octo dies, secundo non. de exceptio. pia. libro. vj. Ioan. Andręas dicit in hoc quòd si purè sit litera testimonialis, puta quia ad petitionem partis scribit iudici quòd talem excommunicauit, ei non statur. in quęstione. ix. testes. Si autē sit promulgatoria ei statur hoc Guil. in Specu. titu. de probationibus. §. finali. ver. x. vbi dicit curiam tenere nō credi sigillo, nisi sit authenticum. de fide instru. cap. ij. & cap. cum dilectus. de sententia excōmunicationis cap. j. libro. vj. vnde dicit sigilla Episcoporum, & officialium suorum principum, Abbatū exemptorum, & notariorum, & iurisditionem habentium fidem facere, etiam in negotijs alienis inferiorum, sed non nisi his quæ sunt suæ iurisditionis, & dicit hoc placere Innocen. de fide instrumentorum. c. j. & ij. ¶ Scias quòd Innocen. in pręditco cap. j. de fide instrumentorum. in principio suæ magnæ glos. dicit quòd scriptura authentica dicitur quæ sigillum habet authenticum cum testium subscriptione, nisi in leuibus, quæ non sunt multum pręiudicialia qualia. xj. quæstio. iij. curæ. lxxij. distinctio per totum. xcvij. distinctio. nobilissimus. xcviij. distinctio. per totum. xcviij. distinctio. c. j. & ij. Sed Hostiē. dicit quòd aliqua ex his sunt præiudicialia, & quòd in eorum aliquibus plura requiruntur sigilla. de cleri. peregri. cap. j. in medio dictæ glos. tenet ipse Innocen. quòd credatur literis Abbatum, & Archidiaconorum, & pręlatorum, inferiorum in extraiudicialibus, sed vbi inter quos & quantum seu ad quantam sententiam dicit standum consuetudini: quia non est iure determinatū. ξ. tit. iij. cum dilectus. C. de emancipa. libe. l. j. & vltima. de foro competen. cum contingat. Ad hanc decre. & cap. curæ. respondet quòd in excommunicatione loquuntur propter periculum cōmunionis de rapto. cap. j. aliâs constat quòd Episcopo, vel alteri dicenti talem sententiam tuli, vel talem citaui non creditur, nisi aliter probetur. j̄. eo. quoniam. In fine einsdem glos. dicit quòd creditur literis cuiuscunque prælati, in hijs quæ ratione sui officij publici facere debet, vt Archiepiscopo vocanti suum suffraganeum ad consilium vel ad consecrandum suum suffraganeum. xviij. distin. si Episcopus. lxv. distin. non debet. vel in casu. c. pontifex. libro. vj. vel cum capitulū vocat cōcanonicum ad electionem. de electio. cum inter vniuersas. & in casu dicti cap. statuimus. xix. quæstio. iij. & cap. curę. & lxxij. distin. per totum. idem in similibus. Item quando creditur licet non spectaret ad officium, vt literæ testimoniali, de ordinibus minoribus, vel procuratorem constituenti ad impetrandum & contradicendum de rescript nōnulli. dicens, quòd in his de generali maximè Romanæ ecclesię cōsuetudine creditur. sed in cap. ij. de fide instrumentorū, dicit quòd sigillis ipsorum inferiorum pręlatorum Episcopo non creditur, nisi id habeat cōsuetudo, vel nisi iurisditionem habeant: quia in his quæ sunt iurisditionis instrumēta cuiuslibet ordinarij, vel delegati authentica sunt. j̄. tit. j. cum à nobis. Et propter hoc dicit Hostien. ipsum sibi esse contrarium, in his quæ supradicta sunt post eum, & verum videtur dicere Hosti. nisi hoc vltimum intelligas secundum determinationē pręcedentem, scilicet quando habet testium subsciptionem, vel nisi hoc habeat cōsuetudo, idem Nouella. sed fatetur quòd de hoc non est plenè prouisum: quia posset opponens sigillum furtiuū falsos inscribere, vel nunc mortuos tunc viuentes. facit. j̄. titu. j. ex tenore. nisi intelligas subscriptionem factam manibus subscribentium. Nec placet sibi quod dicit Hosti. scilicet quòd nō est differentia inter sigillum & instrumentum tabellionis: quia si dicatur falsum instrumentum notarij, hoc per comparationem literarum faciliter poterit compręhendi, sed si verum sigillum furtiuè subtrahitur, & falsis literis apponatur, deficiet reprobatio. Item quia faciliter à cancellario fortè dormiente sigillum poterit subtrahi, sed impossibile est surripi actum scribendi, sic ergo illa sunt diuersa multum.

18 ¶ Ioan autem Calde. credit † literis Episcopi, & cuiuslibet ordinarij, etiam sigillatur si nō habent testium subscriptionem, non creditur. sed si habent sigillum authenticum, & subscriptionem testium bene creditur, & hoc placet mihi per rationes in contrarium allegatas, & per. c. ij. de fide instrumentorum. quod Hugo & Hosti. inducunt pro se quomodo faciat contra declaraui supra. facit de procurato. c. j.
19 fallit hoc quod dixi. ξ. non credendum in casibus. † Primus est in leuibus non præiudicialibus, vt ordinibus, vel minoribus clericorum, & similibus, vt in iuribus ad hoc supra allega. quod tamen in dubio discernat discretus iudex an leuia seu pręiudicialia sint, non autem is cuius literę sunt: quia suspectus esset. facit. j̄. tit. j. in nostra. Item fallit in executione: vt hîc, & in similibus, vt hîc, & quoad literas super hoc cōfectas rationibus pręditcis. De testimonialib⁹, hæc enim supra dixi. Tertius casus contra producentem, vel sigillum cōcedentem de solutio. si quorundam. ff. de procurato. si procuratorem. ff. de pigno. l. penultima. ij. quęstio. vij. quoties. & cap. saluberrimum. xxvij. quęstio. j. omnes fœminæ. Quartus quando loci habet consuetudo. de fide instrumentorū. cum dilectus. aliâs teneas literarum quorundam ordinariorum nō probare, sine testium subscriptione. Ponderandum ergo videtur quod decre. ij. de fide instrumentorum noluit prouidere non solum locis vbi est vsus tabellionum, vt per eos instrumenta conficiantur cum testium subscriptione, sed etiam vbi talis non est, & tunc sigillum authenticum apponatur scripturę, sed cum testium subscriptione: quia illa non est impossibilis. Item ponderandum est. c. quoniam. j̄. eod. vbi duo viri idonei æquiparantur fidei tabellionis, cuius scriptura tantū efficeret, quoad actum sine subscriptione testium, & per prædicta contraria ad concordiam reducuntur, secundum eum. sed ad hoc. j̄. redibo. ¶ Quinto opponitur quia per literas Papæ non probātur ea, quæ in ipsis continentur. de priuileg. si Papa. libro. vj. ergo minus probāt

20 literæ aliorum † Solutio id locũ habet cum ſint verba nar-
ratiua,ſecus ſi aſſertiua,vt ibi,hodie etiam narratiuæ literæ
Papę in facto ſuo ſuper quibus fundatur ſua intentio,faciũt
plenam probationem:vt in cle.literis.eodem titu.¶ Oppo
ſitionibus expeditis,ad quæſtiones accedo.Et primo ad ma
teriam quartæ oppoſitionis redeundo,quæro vtrum literis
Epiſcoporum ſigillis eorum ſigillatis fides debeat adhiberi,
videlicet,cum contra partem agitur,& de graui partis præ-
21 iudicio tractatur.† Et hic ceſſante conſuetudine,& alijs ca-
ſibus ſupra per Calde.exceptis ſtandum videretur cum Cal
de.nam in his quæ ratione naturali non probantur, ſed re-
quirunt iuris poſitiui ſuffragium non ponimus,niſi quantũ
reperimus.l.cautum.in authen.de triente & ſemiſſe.§.conſi-
deremus.C.de colla.l.illam.lxxxvj.diſtin.vbi nam.quòd au-
tem pelli mortuæ,vel ſigillo credatur,à naturali ratione nõ
infertur,imo prima facie obuiat principijs naturalis ratio-
nis,ideo quoad hoc ne rerum memoria pereat, opus eſt ſuf-
fragio iuris poſitiui, quod ſolus princeps hoc caſu poteſt
inducere,vt patet ſecundum quòd videtur ex notatis Inno.
in.c.cum.P.Sed aduerte quia illud quod dicit Inno.in cap.
cum.P.reſpicit generalitatem quoad omnes ſupra quos ſo-
lus princeps preeſt,ſed quoad diœceſim Epiſcopi,ratio,nec
mens,nec verba,Inno.vrgere videntur:cum omnes teneant
quòd Epiſcopus in ſua diœceſi de iure cõmuni poteſt crea-
re notarios quibus in ſua diœceſi,& inter ſubditos de geſtis
coram eis credi debet,vt ibi latius dicam.Prædicta igitur ſa
tis videntur poſſe reſtringi,cum extra propriam diœceſim,
& inter non ſubditos ageretur,coniungere tamen potes ea
quæ ſcripſi inter cõſilia mea nuperrimè conſilio.lxxj.¶ Ca-
22 ue tamen,† quia duo volo menti tenere,primum eſt quòd
generalis cõſuetudo vniuerſalis eccleſiæ tenet ſigilla Epiſco
porum eſſe authentica,& eis infra ſuas diœceſes,& inter
ſuos ſubditos fidem adhibendam,maximè extra iudicium,
& dum cauſa Epiſcopi nõ agitur,& dum Epiſcopus ipſe de
geſtis coram eo ſub data præſentis temporis diſpoſitiuè lo-
quitur:& ab hac concluſione nullum dando diſcrepantem.
Secundum eſt quòd cum agitur contra apoſtolicum, & de
data prouiſionis,diſceptatur ſuper prouiſione Epiſcopi fa-
cta per eum authoritate ſua ordinaria,ſub data pręcedente
prouiſionẽ apoſtolicis literis ipſius Epiſcopi. Auditores pa-
latij fidem non adhibent:tum quia de fraude dubitant:tum
quia de facto Epiſcopi tunc agi videtur.

¶ SECVNDO quæritur vtrum literæ iudicis cum ſub-
ſcriptione,vel ſine ſubſcriptione, in caſibus in quibus non
23 eſt neceſſaria ſubſcriptio probãt ſuper facto pręterito,† pu
ta iudex ſcribit ſe,vel alium talem excommunicaſſe, vel or-
dinaſſe,vel beneficium contuliſſe,vel talem ſententiam tu-
liſſe,& ſic ſunt purè teſtimoniales ſupra dixi eis nõ ſtari,pu-
ta quia ad petitionem alterius ſcribit etiam ſi ſint de facto
ſcribentis,multominus de alieno,ad hoc facit pręd1cta de-
cre.ſi Papa.& ita intelligitur quod notatur.iij.quæſtio.ix.te
ſtes.in glo.j.facit quod notat Inno.ĵ.eo.quoniam.ſalua con
ſuetudine curiæ,per quam creditur pluribus ſigillis.de ele-
ctio.innotuit.etiam in pręiudicium alterius,quandoque.de
maiori.& obe.cum in eccleſijs.de dolo & cõtu.veritatis.ma
ximè Cardinalium.facit de appel.cum parati.& cap.conſti-
tutus.ver.intellecto.de priuileg.cum olim eſſemus.vel cum
nulli ſit pręiudicium,puta de ordinibus,vel minoribus ali-
24 alicuius,de cleri.peregri.c.j.cum ſimilibus.Si verò † nõ ſunt
purè teſtimoniales,ſed recitauit ita fuiſſe factum ad aliquẽ
finem,qui ſit vel fieri mandatur per iudicem ratione illius
facti recitati.puta quia recitat ſe tali beneficium contuliſſe,
ideo mandat illum in poſſeſſionem mitti,vel contra talem
ſententiam tuliſſe,ideo mandat eum de poſſeſſione remo-
ueri, vel vitari,vel his ſimilia,tunc non eſt quæſtio,& vide
tur quòd hoc caſu non probet illud factum de pręterito:
quia ſcriptura,in qua eſt obmiſſa debita forma,non facit fi-
dem.ĵ.eodem.quoniam.ĵ.titu.ij.cap.penultimo & vltimo.
de his quæ ſiunt à prælato.ea noſcitur.cum ſimilibus,ſed ſic
eſt hîc cum ſuper factis de præterito non ſit appoſitum ſigil
lum,ſed ſolum ſuper eo quod tunc dicitur fieri ſicut de no-
tario dicitur,quod eius ſubſcriptio ſe refert ſolùm ad ea,ſu
per quibus principaliter eſt inſtrumentum confectum, vt
notat Inno.ĵ.eodem quoniam. probatur.iij.quęſtio.vi.hoc
quippe.prout ibi notat gloſ.j.ad idem facit decret.ſi Papa.
in principio.Præterea cum quis narrat verba ſunt neceſſa-
ria,Ideo de narrato aliter fieri debet probatio,& fidet.c.di-
ſtinctione.contra morem.de verborũ ſignificatione. Abba-
te.ĵ.titulo.iij.cap.j.C.de ædеn.authen.ſi quis in aliquo.cum
ſimilibus.Et generaliter videtur,quòd talia verba cum ſint
nunciatiua,non diſpoſitiua,non probent,niſi cõtra ſcriben
tem.ff.de procurato.l.ſi & procuratorem.§.finali.cum talia
narratiua,ſolum probare debeant.facit de fide inſtrumen.
ex literis.In contrarium facit de iure patro.quod autem.§.j.
vbi videtur hoc expreſſum,ſicut non refert, an tabellio lo-
quatur in prima perſona,vel tertia.de conuer.coniuga.du-
dum.de excommunicatione videtur eſſe textus.xj. quæſtio.
iij.precipuè. Ad idem.C.de contrahen.ſtipula.optimam.ff.
rem ratam haberi.l.ſacerdotio.ff.de donatio.ex hoc.cum ſi-
milibus.Per quæ iura tenet hîc Hoſti.de verbo.ſignificatio.
Abbate,quia hoc habet conſuetudo generalis,alias.ff.de pi-
gno.actio.l.vel vniuerſorum. de pręſum.mandata. & quia
abſurdum eſſet tantum multitudinem condemnare.arg.ff.
de offi.præto. Barbarius.de tempo.ordina.cap.ij.nec eſt cu-
randum de verbis,ex quo de mente conſtat.de verborum ſi-
gnificatione.intelligentia.& cap.in his.& cap. pręterea.non
autem eſt ſimile ſi fiat mentio inſtrumenti:quia illud poteſt
eſſe vitioſum,nec literis nec officio à facto ſuo pendet.Item
ibi fertur teſtimonium de contractu habito coram alio, hîc
vero iudex fert teſtimonium de habito coram eo,ſecũdum
Hoſtien.& dicit quòd hoc ſeruat curia.ad hanc opinionem
æquiparando literas Papæ,& aliorum bene facit cle.literis.
ĵ.titu.j.Fortè non incongrue diſtingueretur inter ea,quę di
cit iudex in dictis literis ſe feciſſe:& ea quę dicit facta corã
ſe aſſerendo de facto paſſiuo,vt primo caſu bene probarẽt.
argu.dictę clemen.literis.ibi,feciſſe narramus. Secundo ca-
ſu non,in dicto cap.ſi Papa.primo reſponſo.ſi bene inſpici-
tur non ponuntur verba temporis pręteriti, ſed pręſentis:
quod nõ caret miniſterio:hęc vera,niſi alia eſſet pręſumptio
puta ſententia quæ trãſiuit in rem iudicatã,in qua iudex fa
cit mentionem de actu veteri pręcedenti:& ſic intelligitur
quod notatur per Innocen.de offic. dele.cum in iure peritus.
¶ Contra hanc diſtinctionem facit,quod notatur per No-
uellam in dicta clemen.literis.in gloſ.quid ſi.vbi dicit,quòd
etiam ſi talia verba non ſunt de facto Papę:ſi tamen ſuper
eis Papę fundatur intentio,bene probant:licet contrarium
25 poſſet poſteà probari ſecundum ipſum. † Sed poſito,quòd
illud eſſet verum in literis Papalibus nõ credo in literis alio
rum per primò allegata,per quę in pręſenti quęſtione dico
ſalua conſuetudine,de qua dicit Hoſtien.& ſaluis leuibus,&
pręiudicialibus,de quibus ſupra in quęſtione.iiij.tales lite-
ras ſuper dicta cauſa non probare:ad quod facit, quod dixi
poſt Inno.de ordine cognitio.cap.j.iiij.quæſtione.& hoc ve
rum,niſi contra producentem vel loquentẽ,vt dicta.l.opti-
mam.& ſic poteſt intelligi cap.quod autem.de iure patrona
tus.tamen ibi verba non ponebantur cauſatiuè,ſed diſpoſi-
tiuè:& tunc concludunt verba pręſentis temporis:ſic in.l.ſa
tiſdatio.allegata ſupra.& per hoc plura,quę videntur cõtra-
ria,non obſtant.Alię leges loquuntur in teſtamentis in qui-
bus multa loquũtur ſpecialia,vt notatur in.l.ex hac ſcriptu-
ra.hîc allegata.&.ff.de lega ſecundo.l.titia. in principio. In
quibus etiã iuribus diſtinguitur inter verba diſpoſitiua,de-
nunciatiua, & cauſatiua,& in verbis an ſint pręteriti tem
poris,an futuri,de quo plenè per Cynum C.de teſta.l.ver
ba.In enũciatiuis etiam diſtinguitur an ſit emiſſa in contra
ctibus,an in vltima voluntate,& an propter ſe,aut propter
aliud.vt notat Accur.C.de falſa cauſa adiecta.l.j.

26 ¶ TERTIO quæritur,an † credatur literis delegatorum.
gloſ.arguit

glos.arguit quòd sic.ĩ.de officio delega.cum olim.in fine.de
dolo & contumacia.veritatis.de presumptio.cum in iuuen-
tute.de confirmatione vtili vel inutili.cum dilecta.in prin.
de præben.cum secũdum.in fine.de cõces.preben.accedens.
de fideiusso.peruenit.& cap.sequenti.de accusa.cum dilecti.
de exces.prela.ex literis.&.c.inter dilectos.de purga.cano.c.
penultimo.facit de appel.cap.j.libro.vj.Hostien.notat in.c.
penul.de purga.cano.cap.vnius.non statur plurimum.ĩ.eo.
quoniam.& dicit quòd sic approbat curia. Compo.idem
26 de electio.c.j,libro.vj.qui etiam † dicit quòd literis obliga-
torijs scriptis per modum actoris statur,designando loca,&
per consequens per cap.quoniam.ĩ.eo.Sed ad secũdum mo-
dum relationis non,nisi interueniant,quæ habentur de ap-
pella.intimasti.C.de rela.l.j.&.ij.dicit tamen supra de rescri-
ptis.capitulum.quòd creditur literis Abbatis dicentis se fe-
cisse de mandato sedis Apostolicæ aliquem recepisse in ca-
nonicum alicuius ecclesiæ: nam ministro creditur in facto
sibi commisso.ĩ.de appel.cum parati.Dicit tamen in dicta
27 decre.penulti. † quòd relationi creditur exhibitæ per par-
tem in eo quod est contra illam.ff.de procurato.l.si procura
torẽ.xiij.questio.ij.§.j.de consi.cum olim.in fine.nisi pro-
betur contrariũ.Et sic intelligitur predi.decre.vbi non pars.
non creditur,nisi habeat sigillum notum, & authenticum.
Sed sic si habet per iura primò inducta donec probetur con
trarium.de elect.cum inter. R.cap.scriptum.& cap.de testi.
cum à nobis.Guil.in Specu.de remis.§ vltimo.vbi de hoc tra
ctat plenè tenet,quòd super sigillo remissionis delegati sta-
tur,vt credatur negotiũ remissum,& coram superiore aga-
tur,vt in primis iuribus,sed non quoad contenta in remis-
sione seu quoad agitata iudicialiter coram eo,etiam si sic as-
serat,nisi quatenus. &c.ĩ.eo.quoniam.vbi non iudicialiter
pone executor procedit certũ ministerium sibi iniunctum
exequendo,tunc sufficit suum sigillum,ratio:quia in hoc nõ
vertitur magnum præiudicium:nam & possunt partes corã
suo superiore iustitiã suam consequi,& sic intelligitur præ-
dictus.§.nec tantum.ff.de rebus eorũ qui sub tute. vel cura
magis.& decret.cum parati.de appellatio.& sic seruat curia
inter istos,cum multũ interest:vt in cap.vltimo.de officio
delega.vnde dicit quòd si delegatus vel executor scribit co-
ram se appellatum non creditur ei,etiam si plures essent. Di
28 cit † tamen quòd si in rescripto est talis clausula, quicquid
inde feceris studeas nobis per tuas literas intimare,tunc tali
scribẽti de eo quod fecerit creditur propter formam man-
dati iniuncti,non ex persona sui,hoc placet mihi:quia si nõ
creditur literis ordinariorũ,sine subscriptione,vt supra est
dictum & probatum,multominus delegatorũ literis vnius
vel plurium,nec puto talis literis standum, super his quæ
ad officium suum non pertinent.Si autem referunt de his
quæ ad officium suum pertinent,si sunt de actis etiam de
his non stabitur,nisi de his appareat, secundum formam.c.
ĩ.eo.quoniam.In alijs preiudicialibus etiã nimis statur sine
subscriptione,nisi in nudo ministerio,vel cum dicta clausu-
la de qua statim dixi,vel vbi similis est in rescripto,& sic in-
telligitur iura predicta,vel contra subscribentem, vel pro-
ducentem,vt in dicta decret.penulti.cum similibus.

¶ QVARTO queritur quid de literis arbitrorum vide-
tur quòd eis credatur.ĩ.titulo.j.presentata.dic contra, per
ea quæ dicta sunt.&.C.de arbi.l.ne in arbitris.& vt dicit do
minus.P.iij.in casu huius decret.non est quæstio:quia arbi-
tri excommunicare non possunt,vt scripsi post Gof.& Ho-
stien.de officio ordin. cap.penultimo.sed idem & quoad
alios casus per.l.ne in arbitris.C.de arbitris.quia & infamis
potest esse arbiter.ff.de arbi.l.Pædius.aliás parui.in quæstio
ne.vij.§.tua.ver.cognitores.cuius dicto vel sigillo credi esset
absurdum.ĩ.de testi.licet.ij.non obstat.eo.titu.præsentata.
quia ibi narratur factum.

29 ¶ QVINTO † queritur de literis,& sigillo priuati,dicit
quòd illis non statur,nisi contra eum,vt dicta.l.si procura-
torem de solutio.si quorundam.& de.instrumento.de pro-
cura.ĩ.de rebus eccle.non alienan.c.j.libro.vj.Si autem tales
literæ priuati habent testium subscriptionem quid iuris sit,
tunc nota de fide instrumentorum.cap.ij.ibi vide.

30 ¶ SEXTO queritur † de quo sigillo intelligitur, quòd li-
teris sigillatis certis casibus statur.Solutio.de proprio, nec
enim pars debet de alieno sigillare.ff.qui testa.face.pos.ad te
stium.§.si quis &.l.penultima.nisi proprium secum non ha-
beret,vel non habet.insti.de testa.§.possunt.C.eo.si vnus.&
tunc hoc in litera est exprimẽdum,vt notatur de re iudi.cũ
inter vos.&.xcvij.distinctio. nobilissimus. circa medium
magne glos.& quòd ius ciuile vocat anulum,ius canonicum
vocat sigillum.Item hoc est intelligendum de sigillo,ad aliũ
vsum non specialiter deputato de appella.significauit.& de-
bet habere literas, imagines,& caracteres legibiles,represen
tantes verum sigillum.de fide instrumentorum.inter dile-
ctos.Ad predicta facit de pœniten.distin.ij.principium.

¶ SEPTIMO queritur redeũdo ad materiam primi no-
tabilis,quarte oppositionis,& primæ questionis, videlicet
vtrum sigillum Episcopi de iure sit authenticũ, & antequã
directè ad questionem descendam premitto vnam distin-
ctionem quam fecit Henricus circa materiã supradictam:
nam cum queritur an sigillum Episcopi facit fidem, distin-
guit:quia aut est ignotum,& tunc non sic procedunt lecta,
& notata.de fide instrumento quòd super his.de cleri.pere-
grinan.cap.j.&.ij.aut est notum,& tunc si in causa propria,
idem si pro se.C.de testibus.l.omnibus.iiij.questio.iij.si te-
stes.§.item omnibus. C.ne quis in causa sua.per totum.sed
contra se bene vt predicta.l.si procuratorem.&.C.de re.ali.
non ali.l.ij.notat Hostien.in summa.§.ri.§.finali.circa finem.
31 Si vero in causa aliena,† & inter extraneos loquimur,& ap-
paret consuetudo seruanda est,si præscripta sit,secundum
Inno.hic etiam si habeat consuetudo quòd extra diœce.&c.
secundum Hosti.in prædicto cap.cum dilectus.argu.C.de
adulterijs.quãuis indubitatur. Et idem de sigillo Abbatis.
xiij.questio.ix.statuimus.& cap.seu conuentus.ĩ.eo.cap.ter
tio.&.ĩ.de appel.significauit.& cuiuslibet collegij.ĩ.de ex-
ces.prela.dilecta.nam in omnibus his casibus consuetudo
est seruanda:notat Hostien.in summa.eo.tit.§.finali.ver.x.&
Ioan.vj.questio.ij.placuit.& Archid.in prædicto cap.vt cir
ca.glos.j.Cessante autem consuetudine,si loquimur de his,
quæ facit Episcopus ratione officij,maximè fauorabilibus,
& nulli preiudicialibus, sicut de excommunicatione, que
medicinalis est:vt predicto cap.cum medicinalis.&.ij.que-
stio.j.multi.tunc facit fidem,vt hic.& supra de treuga & pa
ce.c.j.&.c.cure.& cap.debent.alleg.secũdum Hug.&.Hosti.
hic.& Archid.in quæstione.ix.testes.& prædicto cap.vt cir
ca.in fine.facit bene predictũ cap.vt circa.& cap.si canoni-
ci.& cap.cum medicinalis.alleg.Et hoc verum cum litera
est sententiæ promulgatorie:quia si esset precise testimonia
lis tunc secus,vt predicto cap.testes.secundum Nouellam
hic.Tamen quòd literis testimonialibus credatur extra iudi
cium.facit de maio.& obe.cum in ecclesijs vbi hoc notat
Gof.& de cleri.peregri.per totũ.& predicto cap.Cum à no-
32 bis. † Item membrum prædictum,de his quæ facit Episco
pus ratione officij,patet in literis Archiepiscopi ad consi-
lium,vel consecrationem euocantis.lxv.distinctio.non de-
bet.& in commendatitijs.lxxij.distinctio.per totum.notat
Innocen.ĩ.de fide instrumentorum.cap.j.in fine.& Archid,
in predicto cap.placuit.Et in cause commissione:quia iudi-
cium redditur in inuitum.de verborũ obligatio.l.inter sti-
pulantem.§.j.secundum Vincen. hic & Archidiaconũ.vij.
questio.j.qualiter.& idem in omnibus alijs actibus, in qui-
bus Episcopus habet dispositionem,& que à sua volunta-
te dependeat vt collationes beneficiorum, & similia; hac
enim ratione creditur literis pœnitentiarij secundum Ho-
stien.Abba.& Nouellam.ĩ.de senten. excõmunicatio. cap.
sicut nobis.& in hoc casu potest seruari opinio Hugo.&
Hostien.hic & Goffre.in summa de fide instrumen.in prin-
cipio.& Specul.eod.titu.§.finali.ver.x.ibi dicas igitur &c.&

Bernat.& Hoſtien.j̃.de fideiuſſo.c.ij.in gloſ.nota ſcriptura.
In alijs autem ſi literę habent teſtiũ ſubſcriptionem eis cre-
ditur:vt ſupra de procurato. cap.j.&.j̃.titu.j.cum à nobis.al
legato.vnde Vincẽ.intelligit quòd hic.& in cap.ij.j̃.de fide
inſtrumentorum.ſubſcriptio teſtium interuenit.& idem Io
an.in prędicto cap.placuit.& Inno.in prædicto cap.ij.&.c.
cum dilectus.allegato. & Archid.in prędicto cap.qualiter.
in gloſ.hic elicitur , ſed ſi non habent teſtium ſubſcriptio-
nem,eis non creditur,vt prędicto cap.cum à nobis , & hoc
tenent expreſsè Ioan.in prędicto cap.placuit.& Archid.in
cap.curæ. &.c.vt circa alleg.& maximè vbi pars de hoc con
tenderet,vt notatur in prædicto cap.qualiter.& in.c.curæ.
allegato. ¶ Collecta.recitat aliqua de notatis.j̃.de fide in-
ſtrumentorum.c.ij.quæ faciũt pro.& notata Cardi.in prę-
dicto.c.ſi canonici.quæ faciunt contra.& Archid.in cap.vt
circa.&.c.placuit.allegatis.&.j̃.eo. quoniam . & prędicto.c.
cum à nobis.& per Ioan.in prędicto.c.curæ.Et ſubdit quòd
tota curia interpretata eſt quòd ſigillum cuiuſlibet ordina-
rij iuriſditionem habentis probat,niſi reprobetur quod po
teſt fieri per duos teſtes,ſecundum Ioan.in prædicto.c.curę.
quam interpretationem ſequi debemus.ff.de legi.l.de qui-
bus.Sed contra inducit opinionem Cyni.C.de pact.l.pacta
33 nouiſsima.vbi dicit notari quòd † de iure ciuili non ſtatur
literæ ſigillatæ,niſi manus publica ſit ſubſcripta, poſteà re-
citat opinionem Specu.vbi ſupra,quæ videtur ſibi rationa-
bilis,& quæ de facto tenetur ſecundum eum,videlicet lite-
ris Epiſcoporum,& officialium ſuorũ,ac principũ & Abba-
tum exemptorum iuriſditionem fidem facere,etiam in ne-
gotijs alienis inferiorum,ſed aliorũ,non niſi in his quę ſunt
ſuæ iuriſditionis,vt notatur in Specu.eo.titu.§.finali.ver.x.
poſtea de literis delegatorum remittit ad Specu.de remiſ.§.
vtile.& Compo.de elect.ſtatuimus vnde dicit ſuper remiſ-
ſionibus,eis credi non ſuper proceſſu,niſi literę commiſſio
nis haberent clauſulam,quicquid autem ſuper hoc egeritis,
&c.j̃ tit.i.cum clamor.ſed executoribus quoad extraiudicia
lia bene ſtatur,& ita ſeruat curia ſecundum eos,de quo ſcri-
pſi latiùs in cap.iij s̃.eod. Quid autem dicendum de quæ-
ſtione noſtra principali,in qua quęrebatur,vtrum ſigillum
Epiſcopi ſit autenticum:pro quo ſciendum quòd hic ſunt
duę quęſtiones valde iudicio meo differẽtes.Prima eſt vtrũ
ſigillum Epiſcopi ſit authenticum.Secunda ſuppoſito quòd
ſit authenticum,vtrum literæ ſigillo huiuſmodi ſigillatæ fi-
dem faciant,in omnibus caſibus,vel in quibus, & in quibus
non.¶ Ad primam quęſtionem reſpondeo & dico omnino
34 tenendum quòd ſigillum Epiſcopi eſt authenticũ per iſtam
decretalem:quia probat donec probetur contrarium,vt hic
dicitur,& faciunt omnia iura pro hac parte allegata.s̃.eod.
cap.in primo notabi.& circa quartã oppoſitionẽ.&.iij.di.s̃.
proxima,quæ non refrico,nec valet dicere,quòd illi ſint ca-
ſus ſpeciales:quia nullibi reperies contrarium de iure com-
muni determinatũ. Et ideo cum textus dicant ſigillum Epi-
ſcopi probare in caſibus ſupradictis,oportet fateri illud eſſe
authenticum:quia ſi non eſſet authenticum,non probaret
etiam in caſibus ſupradictis , vt clarè probatur.j̃.de fide in-
ſtrumentorum.c.j.&.ij.igitur neceſſariò fateri habes quòd
ſit authenticum,nec valet dicere quòd authenticum ſit in
caſibus,& non in alijs:quia quod nõ in alijs nullo iure pro-
babis.Secundo hic probo,quia conſuetudo eſt legum opti-
ma interpres.ff.de legibus.l.ſi de interpretatione.s̃.de con-
ſuetudine.cum dilectus.& tamen conſuetudo totius vniuer
ſalis eccleſiæ interpretatur,& etiam interpretata eſt à tem-
pore cuius initij hominum memoria non exiſtit,ſigillum
Epiſcopi eſſe authenticum.Facit quia minimè ſunt mutan-
da quę inpretationem certam tam longo tempore habue-
runt:vt.ff.de legi.l.minimè.vnde ſatagentes contrariam opi
nionem defendere dicũtur eſſe nimis corioſi:quia diſceptãt
de his quæ non multum expediunt , & plus ſapiunt,quàm
oportet,vt.j̃ de renuncia.c.quoniam.in principio.libro.vj.
Præterea hanc partem tenet deciſiuè gloſ.j̃.de fide inſtru.
cap.ij.in gloſ.finali & Hug.& Hoſtien.ibidem & etiam hic
& Specu.in prædicto ver.decimo. Non obſtant ea , quæ in
contrarium allegantur,& primo non obſtat cap.cum à no-
bis.tum quia non dicit ſimpliciter non ſtandum , ſed dicit
non ſic ſtandum,cum duorũ , vel trium teſtium bonorum,
teſtimonia pręualeant.Præterea loquitur in actis iudiciali-
bus,quibus eſt ſpeciale,quòd ſigillo authentico non creda-
tur,eo quòd alius modus probandi,à iure ibi diſponitur,vt
j̃.eo.quoniam.& illo modo ad plura alia ſimilia , in contra-
rium allegata reſpondere habes,& cum dicitur quòd inſtru
mento ſine ſubſcriptione teſtium non creditur , igitur nec
ſigillo ſine teſtibus creditur.Reſpondeo quòd illud directè
non reſpicit pręſentem quæſtionem,ſed ſequentẽ. Pręterea
dico,quòd ego non capio,quòd appoſitio nominum teſtiũ
de per ſe aliquid faciat ad fidem literæ:quia quòd credatur
ſigillo epiſcopi tanquam authentico nõ facit ſigillum quod
mortuum eſt,& eadem ratione,neque litera , neque tincta,
quæ etiam verè mortuæ ſunt,Sed hoc facit fides,& authori
tas Epiſcopi mãdantis ſigillum apponi,ſicut dicimus quòd
tota probatio publici inſtrumenti,dependet à fide authori
tate & officio ipſius notarij,vel ergo ſtabis fidei,& authori
tati Epiſcopi,ſigillum mandantis apponi,& habeo propoſi
tum vel non ſtabis,& tunc ea facilitate,qua times,de appo-
ſitione ſigilli timere habes de inſcriptione teſtium.ſed di-
ces igitur ,nec in inſtrumento notarij teſtium inſcriptio
35 eſt neceſſaria Sed reſpondeo quòd imo:quia à iure eſt iſta
ſolennitas quoad notarium introducta.in authen.de inſtru
mentorum caute.§.j.vt pateat copia facilior impugnandi.C.
de contrahenda & committenda ſtipulatione.l.optimam.
ſed quoad Epiſcopum non reperio hoc à iure diſpoſitũ , vi-
delicet quòd vt ſigillum eius ſit authenticum neceſſaria ſit
præſentia,& inſcriptio teſtiũ. Nec obſtat prædictum cap.
cum à nobis.quia ibi nihil dicitur de ſubſcriptione teſtium
nec obſtat.c.ij.de fide inſtrumentorum.quia licet.in primo
dicto loquatur de inſcriptione teſtium , tamen in ſecundo
vbi loquitur ſigillo de hoc nihil dicit,nec obſtat.c.j.de pro-
cura.quia ibi de ſigillo authentico non loquitur,& eſt caſus
ſpecialis & ponitur ratio ſpecialitatis in textu,nec obſtat quod
viua vox potior eſt,quàm mortua:& tamen viuæ voci Epi-
ſcopi non creditur:quia idem argumentum de notario di-
ceretur.Item & ex alio capite non valet,ideo enim viuæ vo
ci Epiſcopi non creditur:quia idem argumentum de nota-
rio diceretur.Item & ex alio capite non valet,ideo enim vi
uæ voci Epiſcopi non creditur:quia deponit,vt teſtis de fa-
cto præterito,in quo memoria labi poteſt,& ideo ſibi non
creditur : vt.l.omnibus.allegata.ſed nos loquimur in facto
præſenti,vbi non eſt periculum in memoria.Præterea iura
dant authoritatem literæ ſigillatæ ſigillo authentico,quam
non dant viuę voci pro eo quòd ibi plures perſonæ interue
nire conſueuerunt,videlicet,ſcriptor literę,cuſtos ſigilli,&
Epiſcopus mãdans ſigillari,& pręſentia illorum inter quos
agitur,& pręſentia expeditionis ipſius actus ſic dant iura
authoritatem conſuetudinis propter actuum multiplicatio
nem & diuturnitatem.s̃.de conſuetudine.c.finali.quam de-
negant ſtatuto,vt clemen.ne Romani.de electio.in prin.c.
vero placuit.& cap.ſi tantum.non meruerunt ad propoſitũ
allegari:quia loquitur in cauſa propria,dum Epiſcopus de-
nunciat,vel accuſat,aut inquit contra ſubditũ.Item nec.c.
quoniam.j̃.eo.quia loquitur in actibus iudicialibus,nec fa-
cit mentionem de ſigillo,nec obſtat quòd non ſemper eulo
gia ſunt ex fide quia non loquitur de talibus literis authenti
cis prędicta.l.Diuus.quæ hoc dicit.¶ Ad ſecundam quęſtio
nem in qua quæritur ſuppoſito,quòd ſigillum Epiſcopi ſit
authenticum,vtrũ literis illo ſigillo ſigillatis credi debeat,
36 &c.Reſpondeo & dico,† quòd ſic regulariter , videlicet in
omnibus caſibus in quibus literis ſigillatis ſigillo authenti
co,credi per ea quæ dixi circa quæſtionem pręcedentem:
quia ſi eſt verum ſimpliciter quòd authenticum ſit,vt ibi di
ctum eſt,igitur ei tanquam authentico credi debet , fateor
tamen

tamen, quòd fallit in casibus. Primus est in causa propria. Secundus est inter non subditos extra territorium propriè diœcesis. Tertius est cum eius sigillum est ignotum. Quartus est in actibus iudicialibus. Quintus cum fert testimonium de præterito, qui quinque casus patent ex præcedentibus.

37 ¶ Restat que vnus solus casus dubi⁹ videlicet de his† quę non fiunt per Episcopū actiuè ex officio, vel aliàs: sed fiunt coram eo, sicut sunt contractus, confessiones, recognitiones. procuratorum constitutionum, ac cæteri actus, qui inter viuos fiunt, necnon etiam vltimæ voluntates, nunquid si super his det Episcopus literas testimoniales nō tanquam de præteritis, sed tanquam de pręsentialiter coram eo agitatis probant huiusmodi literę huiusmodi sigillo Episcopi sigillatæ, & iste est casus, in quo solùm stat principalis contrarietas inter scribentes, in quo verè multùm dubius verum: quia tale testimonium perhibere ad officium dignitatis Episcopalis non pertinet, si de iure scripto loquamur, inclinor ad opinionem communiorem doctorum scribentium, qui dicunt hoc casu literis Episcopi non credendum, & maximè quia speciale est in Papa, vt clemen. literis. j. eo. & sic in contrarium ius commune. arg. ff. ad municipales. l. j. in fine. nec indignetur Episcopus si in hoc suæ dignitati non defeuratur, sed suæ culpæ imputat: quia rei ad se non pertinentis se immiscet: vt. j. de regulis iuris. c. non est sine culpa. & cap. damnum. libro. vj. Si verò loquamur de iure consuetudinario alio. ij. loquor: quia generalis ecclesiæ consuetudo iam obtinet quòd nedum Episcoporum, imo & iuratorum eorum & nedum sit imo & ipsorum officialium ac iuratorum huiusmodi relationem per officiales assertam, literis fides consueuit adhiberi. Caue tamen: quia in multis diœces. alia consuetudo est, videlicet, quòd in literis Episcoporum & officialium suorum notarij eorū iurati, nomen suum proprium cum certis signis inscribunt, in fidem & testimoniū literarum quod si deficeret dubitarem de viribus literarum, propter defectum solennitatis consuetę ad instar legis. Cuius solennitatis defectus actum vitiat. ff. de transact. l. cum hi. ff. de rebus eorum. l. magis. C. de fide instrumentorum & iore fiscalis hastę. l. ij. & libro. x.

¶ OCTAVO quęritur circa secundum dictum huius decretalis, quid si constitutus erat excommunicatus tempore constitutionis, sed absolutus tempore assumptionis? Aliqui dicunt, quòd idem quia consideramus initium secundum Boat. vt hic in glos. notatur & recitatiuè videtur placere Nouellæ. Et secundum hoc fateri oportet quòd ipsa procur. constitutio facta de excommunicato est ab initio ipso iure nulla, quodque iste est vnus de casibus specialibus, in quibus excommunicatio gesta per excommunicatū reddit ab initio ipso iure nulla, licet Ioan. Calde. volens quasi inter duas aquas ambulare, alijs verbu vtatur, nam & huic opinioni assentit Ioan. Calde. in casu in quo ipsa procuratoris constitutio ab initio non valuit. Sed ad veritatem non placet mihi iste modus loquendi: quia istud est respondere per incertius ad incertum. Sed quid si tempore constitutionis non erat excommunicatus sed bene erat excommunicatus tempore assumptionis dic quòd si etiam tempore executionis durabat excommunicatio, repellitur, vt hic secundū Henricum, Sed si non durabat excōmunicatio: vt quia fuerat post tempus assumptionis absolutus, dicunt quidam idem eo quòd fuit initiū in assumptione. Alij dicunt, quòd ex noua assumptione potest procedere: quia per assumptionem vitiosam non vitiatur constitutio quæ fuit legitima secundum Martinum. Ego autem dico quòd siue tempore constitutionis siue tempore assumptionis cōstet illum fuisse excommunicatum, nisi probet contrarium, idest postea se fuisse absolutum à iudicio repelletur, vt hîc, vt patet ex his quæ scripsi in expositione, super verbo contrarium. sed si probet se esse absolutum tempore quo vult admitti repelli non potest, pretextu excommunicationis pręcedentis, siue fuerit excommunicatus tempore constitutionis tantū, siue fuerit excommunicatus tempore assumptionis tantū quia reuera procuratoris constitutio maximè facta à priuato, & circa rem priuatā, ex vitio excommunicationis ipsius constituti non inficitur ipso iure, vt patet ex his quæ scripsi in prædicto cap. consulti. & tangam. j.

38 ¶ NONO quęritur, † quid si vtroque tempore, videlicet constitutionis & assumptionis erat excommunicatus constitutus, & postea domino in eadem voluntate manente est absolutus, poteritne officiū exercere, videtur quòd sic, per l. obseruare. in fine. ff. de officio proconsulis, & legati. dicit Calde. secundum Vincen. & Guliel. in Specu. de procurato. post principicium. & Nouella hîc contrariū ratione prædicta: quia à principio non valuit, & ad prædictam. l. respondet, quia proconsul qui ante ingressum prouinciæ legatum dabat iurisditionem habebat habitu, licet nō actu, vel exercitio. simile. C. de curatore furio. l. penultima. de rescriptio. pastoralis. in fine. & quandoque etiam actu, vt eo. titu. l. aliquando per ingressum. ergo prouinciæ legati potestas non reuocata ratione habitus pręcedentis ad actum reducitur, nec etiam obstat. j. de procurato. licet. in principio. lib. vj. ibi enim à principio procuratorium tenuit, nec per dissensum procuratoris tenere desijt, ideo manente consensu domini continuari potuit & valere, sed hîc à principio nō tenuit. ¶ Subdit quòd id quod prędixerat per dissensum procuratoris procurationem non desijsse non fatetur ipse de rigore iuris: quia sicut ex consensu constituti propter procuratorem fundatur, ita ex eius dissensu dissoluitur. j. de regu. iuris. c. j. sed quia procuratorium etiam tempus constitutionis respicit, si post dissensum procurator cōsentit, licet pro tempore dissensus effectu caruerit, tamen tempore consensus debitum sortitur effectum, est enim ibi noua voluntas cum retrotracta, vt. j. de prçben. si tibi. lib. vj. & facit quod ibi notatur per Ioan. Andrę. in glos. penul. Et per hoc videtur quòd si tempore constitutionis non erat excommunicatus, sed tempore assumptionis erat excōmunicatus post que tempore exercitij erat absolutus, poterat suum officiū exercere, quod indubitanter credit Calde. sequendo opinionem Inno. de qua supra dixi. in tertia quæstione. Sed tenēdo contrarium non credit Calde. quòd hoc casu posset, vt procurator suum officium exercere, sine nouo mandato: quia vitium fuit in origine quod totum vitiat. j. quæstio. j. quibusdam. & cap. si quis. hîc enim actus perficitur ex constitutione & assumptione, fatetur tamen quòd dominus ratam habere posset. C. de procura. l. ij. & s. de procur. in nostra. in fine. & ff. de iudi. l. licet. ¶ Quid dicendum? miror certe de

39 opinione tanti viri: † quia nullo iure cautum reperio quòd cōstitutio procura. facta à priuato super re priuata ex vitio excōmunicationis ipsius constituti inficiatur ipso iure, cum tamen preter actus, qui aguntur per constitutos in officio publico excommunicatos publicè non reperiam gesta per excommunicatum pręter casus exceptos infici ipso iure prout examinando latè scripsi in prædicto capit. consulti. Et tamen inter casus exceptos procurationis constitutionem de priuato in priuatum, & super re priuata, & prophana, factam adnumerari non reperiam, nec obstat cap. consulti. quia ibi deputatus fuerat procurator ab illis qui erant in publico officio cōstituti, inter quos erant aliqui excommunicati, quorum admixtio vitiabat cuiusque ratio esse posuit ibi latis scripsi.

40 ¶ DECIMO quęritur † si cōstitutionis & susceptionis temporibus non ligatus dum litigat est excommunicatus quid iuris. Tunc respondet Calde. planum esse quòd durante excommunicatione repellitur etiam si post litem contestatam exceptio opponatur, non propter defectum procurationis propter periculum communionis, secundum Nouellam, prout etiam ipse scripsit de procura. in nostra. super glos. quando dicatur, sed ex quo procuratorium valuit absolutus admittetur per prædicta, & per lecta & notata in prędicto cap. pia.

41 ¶ VNDECIMO querítur,† ao in caſu huius decretalis ſit neceſſaria exceptio, vel an proceſſus cum tali habitus ipſo iure ſit nullus. Inno. hîc dicit ſimpliciter quòd per exceptionem elidi poteſt procuratorium ęquiparat ipſum conſtituenti dices quòd quicquid facit procurator, antequam probetur ipſum excõmunicatũ fuiſſe, valet, ſicut dicitur de cõſtituente, vt legitur & notatur in prædicto. c. pia. licet nõ ſic indiſtinctè extra iudicium, iuxta lecta, & notata in. c. conſulti. & c. veritatis. allegatis remittit Nouella ad Specu. de procura. in prin. vbi Guliel. in occulto excõmunicato poſt conſtitutiones videtur fateri quòd teneat proceſſus, ſed in excõmunicato tempore cõſtitutionis nõ. Credit Ioan. Cal. per ratiõnẽ quã poſt eum aſsignaui. ſ. e. c. in ſolutione ſecũdæ oppoſitionis proceſſum huiuſmodi eſſe nullum ſi excõmunicatus erat publicus. Secus ſi occultus remittens ad remiſsiones quas dedi poſt eũ ſupra ſuper obiectione tertia. ſubdens ꝙ non eſt bona æquiparatio Inno. quia per eam ſequeretur quòd excõmunicatus poſſet eſſe procurator rei, de quo quærebat hîc Nouella, cum reus in iudicio eſſe poſſit. de iudi. intelleximus. quod tamẽ falſum eſt, vt. eo. c. ſecundum Nouellam, cum reus ſit neceſſarius, & ideo ſibi ſubuenitur: procurator verò voluntarius, & ideo nõ auditur. facit ĩ. de offi. delega. ab arbi. lib. vj. Et per hoc etiã ſecũdum eum ſoluitur alia quæſtio an excõmunicatus in cauſa cõmuni ſibi & reo poſsit eſſe ipſius rei procurator, ſcilicet ꝙ nõ etiam ſecũdum Nouellam, & hoc voluit illud verbũ tanquã in litera poſitũ, quia & ſi admitteretur, vt reus ſuo nomine nõ vt rei procurator, licet videtur contra argu. in cle. religioſi. de procura. & propter iſta dicit Nouella, ꝙ libẽter vidiſſet integrũ huius quia per illam forſan ſoluebatur hęc quęſtio, forſan enim vacante eccleſia, & electione celebrata, in cauſa cõfirmationis, vel caſſationis Guliel. canonicus datus fuit procurator quem Papa licet admiſerit vt principalem non vt procuratorem ſecũdum Nouellam. Quid dicẽdum? aduerte, quia non mirũ ſi ex errore ſequitur error, vt. ff. de rei vendica. l. in fundo. error autẽ Calde. ſtat in principijs: quia credidit cõſtitutionem procuratoris excõmunicati nullam quod hoc caſu nullo iure probatur, vt prędixi, & vt tenet Inno. prout ipſe fatetur, & bene. Et ideo non mireris ſi concluſiones quas inde infert, nõ procedunt: quia dum ruit fundamentũ, ruit & ædificium. de presbyte. nõ bapti. veniens. & j. q. j. cũ Paulus. Miror magis quia fundat hoc per ea quę ſcripſi poſt eum. ſ. eo. c. iij. ij. & iij. oppoſitionibus: quia ibi ſecũdum veritatẽ nihil probat: quia illa quæ ibi allegat vel loquitur, de illo qui eſt in publico officio conſtitutus iuxta prędictũ cap. ad probãdum, vel reſpiciũt vniformiter etiam actus qui ſola exceptione oppoſita agentẽ repellũt: & ſic ad propoſitũ nõ faciũt iuxta gloſ. Ioan. Andr. in prędi. c. pia. ſuper verbo ſpeciem. Fateor tamen ꝙ procurator excõmunicatus pro reo excõmunicato, vel nõ excõmunicato in iudicio admitti volens exceptionẽ repellitur nõ, quia vitiũ excõmunicationis proceſſum nullum reddat, Sed quia de facto excõmunicato cõmunio denegari debet, & ſic nil faciunt ſuperius allegata.

42 ¶ DVODECIMO quęritur vtrũ † excõmunicatus cõſtitutus procurator, cũ poteſtate ſubſtituendi, poſsit ſubſtituere? Reſpondetur ꝙ ſic: quia iſte eſt caſus qui poteſt per aliũ excõmunicari. ĩ. de regu. iur. quæ per aliũ. lib. vj. dicit Calde. quòd ſi ponitur excõmunicatus poſt aſſumptionẽ officij, & nõ ante, vel ponitur occultus & non publicus, vel ſi ſequimur opinionẽ Inno. quã ponit hîc in gloſ. finali, videlicet, ꝙ neceſſaria ſit exceptio, non eſt quęſtio cum valeat ſubſtitutio: quia certũ eſt ꝙ valet cõſtitutio. arg. ĩ. de offi. deleg. c. iudex. lib. vj. facit quia cõſtitutus videtur à primo cõſtituente poteſtatem habere: vt. ff. quod cuiuſque vniuer. nomine. l. item eorũ. §. j. & ĩ. de procura. c. is qui. lib. vj. Sed in contrariũ facit clemen. religioſus. de procura. & quod ibi notatur in fine per glo. gloſ. enim in prędic. clemen. dicit ſolui quęſtionẽ per ea quæ ibi notãtur. Ex quib⁹ ſequitur ſecũdum Calde. ꝙ tenendũ talem eſſe excõmunicatũ ipſo iure inhabilem nõ potuit ſubſtituere. arg. prędic. c. iudex. in fine. ſed dici poſſet ſecundum eũ ꝙ ſi cõſtitutus habuit tale mandatũ. nõ tenuit ſubſtitutio. arg. d. cle. & per ea quę ſcripſi poſt eũ. ſ. eo. c. in obiectione tertia. Super quo vide quod ſcripſi in clemẽ. procuratorẽ. de procur. ſuper fine vltimę glo. & in. d. c. intelleximus. in. iiij. quęſtione collec. ¶ Aduerte quia vt ſcripſi ſupra ex errore ſequitur error, & ideo hîc nulla inhabilitas, valuerũt ꝙ cõſtitutio & aſſumptio ipſo iure, vt prędixi, & hoc etiã tenet hîc Collec. poſt Inno. licet dicat alios diſtinguere inter publicũ & occultũ, remittẽs ad Spec. de procur. in prin. quæ tamen diſtinctio locũ nõ habet, niſi in illis, qui ſunt in publico officio cõſtituti, & ꝙ valuerũt inſtitutio & aſſumptio
43 ipſo iure probat collect. † quia valuit proceſſus cũ iſto procuratore habitus, vt not. Inno. hîc & vbi ſupra, & probatur in d. c. pia. tamen exceptione propoſita virtute illius procurationis agere nõ poterit etiã ſi modo fuerit abſolutus notat Ioan. Andr. poſt Hoſti. & Specu. de reſcript. ipſo iure. lib. vj. & Inno. in. d. c. conſulti. quia exercitiũ cauſę transferre non poterit dominus in excõmunicatũ, licet vſque ad exceptionem valuerit quod fecit propter cõmunem ignorantiam, & publicam vtilitatem contrahentium, ſecundum eum.

44 ¶ DECIMOTERTIO † quęritur nũquid quod hîc dicitur de excõmunicato intelligitur de publico, an etiã de occulto? Refert Collec. Archid. & Zenzel. tenuiſſe & Hoſtiẽ. hîc tenere hoc cap. loqui de publico. arg. d. c. ad probãdum. prout notatur per eos in d. c. ipſo iure. ibi tamen Cardi. contra, & verius ſecũdum eum, nec obſtat. c. ad probãdum. quia tenet ſentẽtia excõmunicati propter publicũ officiũ in quo tolleratur, hîc autem ceſſat prædicta ratio: quia hîc agimus de facto priuatæ perſonæ, & de repellendo procuratorem qui cauſæ exercitium capere potuit etiam excõmunicatus ſiue publicus ſiue occultus, vt clarè notat Inno. in. d. c. cõſulti. circa principium, licet Nouella ibi ſuper verbo ſententia. in fine. videretur velle intelligere de excõmunicato non per ſententiam hominis, quẽ Collec. dicit ſe nõ intelligere: quia cõtrarium videtur caueri in iudicialibus in. d. c. pia. de quo tamen latè ſcripſi in. d. c. conſulti. vnde per ea, quæ ibi ſcripſi teneas indubitanter, quòd quoad ea, quæ facit excõmunicatus, non tanquã in publico officio conſtitutus, ſed tanquam priuatus non refert, an ſit publicus vel occultus: nam ſiue publicus ſiue occultus, tenet regulariter quòd facit donec per iudicẽ exceptione oppoſita repellatur, vt ibi ſcripſi nec contrarium reperies iure probari, pręter caſus ſpeciales de quibus dicam in cap. ad probandum. & cap. ipſo iure. allegatis. ĩ. de ſenten. excommu. ſi vero. & eo. titu. decreuimus. libro. vj. vbi omnino vide Nouellam: quia ibi notata per eã valde faciunt ad propoſitum. Quęrit etiam Nouella an excommunicatus conſtituat procuratorem ad negotia, vel ad iudicia, & remittit ad notata ſua poſt Inno. & Hoſti. de dolo & contumacia. veritatis. poſt principium magnæ gloſ. itẽ quærit de procuratore, qui appellauit, an poſteà excõmunicatus proſequi poſsit, & an ſi dominus extra iudiciũ appellationem ſuo nomine interpoſitam ratam habuerit appellãs excõmunicatus illam proſequi poſsit remittens ad notata ſua de except. cap. ſignificauit. in glo. ꝙ capitulum. ¶ Supple gloſſas in gloſ. j. ibi, Epiſcopi. & cuiuſlibet inferioris ordinarij cum textus de epiſcopo nõ loquatur, & ibi curæ. vbi de hoc in glo. & ad idem. ea. quæſtione debẽt & ibi de cõſilijs & cap. ſi Epiſcopus. & ibi peruenit. & c. ſeq. & ibi. c. j. ad idẽ de cleri. peregri. c. j. & ibi ſi vn⁹. & facit. ĩ. de re iudi. cum inter. vbi de hoc: & ibi adhibetur etiã in alia prouincia ſi hoc habeat cõſuetudo ſecũdum Hoſti. quẽ omnino de lõgo videas in originali, nec eius verba contemnas, licet longa quãquã ipſum non repetam ad contextum timens de prolixitate notari. & ibi cum dilectus. & de re iudicata. ad probandum. de fide inſtrumẽtorum. quod ſuper. C. de Epiſco. & cleri. l. ſi qua. de main. & obe. cum in eccleſijs. de dolo & contu. veritatis. de ſolu. cap. ij. ſ. eodem. c. iij. de electio. cum inter. R. de

appel.ſignificauit.de excel.præla.dilecta Nouella.& ibi pla-
cuit.vbi de hoc in.j.glo.& ibi,cum tu. ibi fuerat appellatum
ſecundum Hoſt.arg.j.de app.dilectis.ad fi.& ibi,diuus.ij. &
ſ.de dolo.cùm olim.& ibi ſubſcriptioné, dicit Hoſti.quòd
ſpeciale eſt in actis iudiciorum quòd credatur tabellioni ſi-
ne ſubſcriptione de quo.j.eo.quoniam.& ibi.§.ſi quis igitur
ad hanc ſecundam partem inducitur.ij.q.iij.quamuis.xxx.q.
vlti. incerta.& aliâs eſt ſub.§.ijs ita.vij.q.j.qualiter.Nouella.
& ibi Hugo.dicit quem ſequitur Hoſti.hic qui remittit ad
ſummam.eo.ti.§.ſi.verſ.x.& ibi per iura prædicta,& optimè
facit.c.cùm medicinalis.ſecundum Hoſti.&.c.vt circa.&.c.ſi
canonici.alleg.& ibi alij, ſcilicet Bern.Hiſpa.qui inducit.C.
de arbi.l.iiij.§.ſi autem.& ibi.§.poteſt.verſ.quòd ſi præſes.&
C.de anna.except.vt perfectius.& hanc opinionem ſeque-
batur Vinc.additis duobus caſibus,dicebat enim quòd lite-
ris ordinariorum non creditur, niſi in prædictis duobus ca-
ſibus,vel niſi haberent ſigillum capituli per.c.ſtatuimus.al-
leg.in prin.glo.& per.d.c.cùm inter.R.de elect.vel niſi appa-
rerent ſigilla plurium Epiſcoporum. xcviij.diſt.per totum.
de cler.pereg.c.j.& ibi dicas,ſecundum Ioan.& idem Innoc.
qui dicit quòd literis Epiſcopi in iudicijs non creditur, niſi
illa ſint ſcripta & facta per notarium, vel duos viros.j.eod.
quoniam.& in.c.curæ.loquitur de excommunicatis per Epi
ſcopum denunciatis ſecundum eum nec ibi dicitur quòd vi
tentur in iudicio,ſed in Eccleſia tantũ quod non eſt eis præ-
iudiciabile, ſed potius ſaluificum,& medicinale dum modo
non cõtemnant.j.q.j.multis.per quod videtur quòd ſi Epi-
ſcopus excommunicatum ad ſe mandet in iudicio vitari nõ
ſtabitur literis niſi per manum publicam ſint confectæ, ſed
Hoſti.dicit præcipuè in ſententia excommunicationis lite-
ris Epiſcopi eſſe credendum, per hoc & per illud.c.vt.ſ.de
treuga & pace.c.j.quia etiam iniuſta ſeruanda eſt.xj.q.iij.c.j.
& idem in dubio de clerico excommunicato.c.illud.& quia
medicinalis &c.dicit etiam cum Hug.tenendum quòd in o-
mnibus ſtetur literæ Epiſcopi, niſi probetur contrarium,
etiam circa acta quòd dicit eſſe expreſſum. j.de purga.ca.c.
penul.ver.ijs igitur.nec obſt.ſecundum eum.j.eo.quoniam.
quia illud intelligit quando viua voce dicit ſe ſic proceſsiſſe
nec apparerent literæ ſic ſigillatæ,vel quando id oſtendit in
calculario non cõfecto manu publica nec per duos viros ſi-
cut de iure non creditur notę tabellionis,& tamen creditur
inſtrumento eius.in auth.de hære. & Fal.§.ſi vero abſint.ar-
gu.j.ti.j.cùm à nobis.illud autem quod dicitur quòd viuæ
voci magis creditur intelligitur quãdo per plures probatur.
de excel.præla.inter.ver.prętereà ſecus cum per vnum.vt.d.
c.cùm à nobis.item ſecus in facto antiquo de hoc.ſ.eo.ter-
tio.Nouella,& ibi curæ,&.ſ.de treug.& pace.c.j.dicit Vinc.
quòd literis ſigillatis quibus commiſsionem cauſæ commit
tit bene creditur quia iudicium redditur in inuitum, vt.d.l.
inter ſtipulantem.§.j.& in ſi.Quærit Nouella quid reporta-
bimus ex tot ſparſis,& dicit quòd contra opinionem Hoſti.
quæ habet ita credit ſigillo ſicut publicę manui multum fa-
cit quòd ſi falſo ſcribatur inſtrumentum ſub nomine nota-
rij hoc facile per comparationem literarum poterit depræ-
hendi.Sed ſi verum ſigillum furtiuè ſubtractum falſis literis
apponatur hîc deficiet reprobatio,facilè enim poteſt à can-
cellario forſan dormiente ſigillũ ſurripi, à notario vero im-
poſsibile eſt actum ſcribendi,vnde ſalua pace Hoſti.bene vi
deretur notãdum aliquid diuerſum inter iſta,vnde cum Ar-
chidiacono videretur tenendum quòd requiratur ſubſcri-
45 ptio facta manu ſubſcribentium Nouella.† Sed vere nõ pla-
cet mihi tantus rigor,quia nullo iure exprimitur,nulloq́; lo
co de more ſeruatur, quòd in aliqua litera teſtes ſe ſubſcri-
bant, niſi in caſu alienationis rerum Eccleſiæ.x.q.ij.hoc ius
porrectum.xij.q.ij.ſine exceptione.Prætereà ſalua pace No-
uellæ per relationem Epiſcopi & cancellarij poſſet ſciri ve-
ritas,vt.ſ.eo.tertio, & quod legitur & not.ff.quemad.teſta.
aper.in ſi.&.j.de ſide inſtru.cùm Ioannes. & quia præſumi-
tur de quolibet quòd ſit diligens in officio ſuo,& quia illud
reſpicit cauſam quæ poſſet mouere legiſlatorem ad proui-
dendum nouiter cõtra fraudem, non autem arguit ſigillum
Epiſcopi non eſſe authẽticum, quia eadem ratione nullum
aliud eſſet authenticum contra.d.c.ij. de fide inſtrumen.do-
minus Mart.recitat hîc opinio Pau.de qua videbimus. j.de
fide inſtrumen.c.cùm dilectus. & opinionem Calder.quam
poſui.ſ. Poſteà refert Ioan.de Ligna.ponere tres ſpecies li-
terarum videlicet diſpoſitiuas recitatiuas ſeu teſtimoniales
atque mixtas,& in diſpoſitiuas dicere eas probare,in ijs quę
ſpectant ad officium ſuum, ſi teſtium habeant ſubſcriptio-
nem non faciendo differentiam inter ardua & leuia, quia
non apparet ratio diuerſitatis, ac recitatiuas non probare
præter quàm in Papa.vt cle.literis.j.eo.& quod nota.j.eod.
quoniam. mixtas autem quoad diſpoſitionem non quoad
recitationem probare, niſi in commiſsis & in ijs quæ non
ſonant niſi præſumptionem,vt in commendatitijs. Item re-
citat quòd dominus Vabreñ.approbat opini. Archi. Poſteà
ſubdit quòd contra naturam ſit rei mortuæ credere iuxta
not.Inn.in.c.cùm P.non credet ſigillo niſi in caſibus in qui-
bus reperitur hoc expreſſum ideo non in iudicialibus licet
ibi credatur notario ſine ſubſcriptione, vt not.hîc Inno.&
glo.j.eod.quoniam.quia ibi caſus eſt,conſulit tamen, quòd
in arduis notarius ſcribat teſtes, & ita ſeruatur, idem dicit
de extraiudicialibus non ſpectantibus ad officium Epiſco-
pi quia eum quoad illa prædicta regula non reperiatur vi-
tiata ei ſtari debet,ſed in ſpectantibus ad officium ſuum ſe-
cus quia tunc ſigillum eſt authenticum, ſic intelligit Innoc.
de fide;inſtru.c.j.&.ij. Subdit tutius eſſe,quòd teſtes ſe ſub-
ſcribant ſed non capio vt prædixi quòd ſit neceſſarium ſi-
cut nec in inſtrumento quod dixit tamen de ſubſcriptione
ſubdit fallere in leuibus vt in commẽdatitijs & ordinibus,
& id quod dicit de ſubſcriptione fatetur ſe recepiſſe à.c.ij.
de fide inſtru.ad quod tamen ſuperius eſt reſponſum. Fina-
liter dicit ſequendam prædictam diſtinctionem Lignani,&
remittit ad not.Hoſti.j.de verb.ſigni.Abb.& Ioan.And.de
re iudi.Apoſtolicæ.lib.vj. Tu veru teneas quòd ſcripſi.ſ.in
j.&.vij.quæſtionib.& quod dicam.in.d.c.cùm dilectus.¶ In
glo.vltima ibi tempus electionis, & tempus quo accuſator
libellum obtulit. ff.de pub.iudi.l.is qui. ſecundum Vincen.
& in ſi.de reſcrip.c.j.lib.vj.Et dic vt ibi licet Hoſti.hîc dicat
hoc verum de publico.Nouella. ¶ Circa materiam huius
glo.inſero diſtinctionem Henrici,qui cum quæritur vtrum
procurator excommunicatus, ad procurationis officium
admittatur, ſic diſtinguit, quia aut excommunicatus erat
ſolum tempore quo procurationis officium aſſumpſit, &
tunc non vt hîc.Aut ſolum tempore conſtitutionis,& tunc
idem ſecundum Boat.cum hîc ſolum conſideremus princi-
pium,vt hîc in glo.iſta, ſed non eſt verum quia tenuit con-
ſtitutio ipſo iure, vt dixi ſupra. Aut vtroque tempore ex-
communicatus, ſed nunc abſolutus,& apparet conſtituen-
tem in eadem voluntate manere, & adhuc idem, quia non
valuit procuratorium ſecundum Vincen.Petr.& Abba.nec
obſtat. d.l.obſeruare.§.vltimo. quia ibi iuriſditio in habitu
competebat,vel actu licet non exercitio. nec obſtat.de pro-
cura.c.licet.lib.vj.quia ibi procuratorium ab initio tenuit,
nec per diſſenſum procuratoris tenere deſijt,& placet Spe-
cula.de procura.in princ.ſed non placet domino Martino,
nec mihi, quia imò procuratorium non obſtante excom-
municatione valuit à principio ipſo iure, vt ſupra deduxi.
46 Vnde † dicit Martinus ſed non reperies legem procurato-
rium inficientem ratione excommunicationis, ſiue in acto-
re, ſiue in reo, ſiue de conſtituentis, ſiue de recipientis ex-
communicatione loquamur, & tamen cum iſta infectio à
iure poſitiuo deſcendat legem irritantem allegare oportet
inducit notata.in regula vtile,& in.c.is cui.& in.c.ſi religio-
ſus.de procuratoribus. in clemen. Aut eſt vtroque tempore
non ligatus,ſed dum litigat eſt excommunicatus,& tunc dic
procuratorium valere:vnde licet durãte excommunicatio-
ne repellatur ſecuta abſolutione admittitur: quia durante

excommunicatione, non potest defectum procuratoris, sed propter periculum cōmunionis repellitur, & ideo post litē cōtestatum repelleretur. Subdit φ in casu huius decre. necessaria est exceptio secundum Inno. & aliâs valeret quicquid ageret per. d. c. Pia. Plus autem extra iudicium valeret quæ ageret remittit Inno. ad no. in. c. consulti. & c. dignitatis. alle. vide in Spe. de procur. in prin. posteà subintrat differētiam de publico & occulto, sed vbi cōstituitur à priuato nulla est quoad hoc differentia facienda secundum Mar. φ certos casus habemus in quibus iura irritant facta ab excōmunicatis sicut in electione, & in rescripto Papæ. de consue. cùm dilectus. de elec. cùm inter. de rescri. ipso iure. lib. vj. sed aliâs nō reperiuntur iura irritari, cum à priuato &c. sed si à cōstituto in publico officio dicitur φ facta per publicū non tenēt, sed secus de occulto, vt. d. c. ad probandū. eo φ publicus est ab administratione suspensus. de exces. præla. c. fi. de dolo. c. veritatis. & de appel. c. pastoralis. de reo nō esset dubium. vt c. intelleximus. de iudi. & d. c. ipso iure. secūdum eum posteà tangit Henr. an excōmunicatus possit esse procurator rei, & an possit substituere quæ tāguntur hîc per Nouellā, & etiā quid de literis arbitrorum sed ista omnia expediri supra.

SVMMARIVM.

1 *Quartam iure naturæ debitam grauari non debere.*
2 *Maior quilibet præsumitur. Defectum tamen ætatis ab eo, qui dicit, probandum. nu. 3.*
4 *Minorem se probet, qui iudicio tutelæ acturus est.*
5 *Restitutionem petens minorem se probet vt pauperem, qui talem se asserit. nume. 6.*
7 *Hæreditatem petenti remedia pleraque competere.*
8 *Hæreditariarum rerum possessio quo modo adipiscenda.*
9 *Hæreditate iacente, negata vnius possessione, neutrum possessio. mitti debere idemque iuris esse, si eam armata vi ingredi velint. nu. 10. Limitto. vt nu. 12.*
11 *Prohibito possess. ingredi non licere.*
13 *Præbendam non nisi canonica institutione quæri.*
14 *Successori easdem actiones competere, quæ ei à quo ius habuit.*
15 *Obseruationes iuris in translatione rerum minoris in monasterium necessarias non esse.*
16 *Feudū ingressu monasterij nō trāsferri & in vsufructu diuersum ius est.*
17 *Monasterium ingresso succedens nomina exoluere debere.*
18 *Mandato religionem ingressi quo casu parendum.*
19 *Religionem ingressi immobilia cui quærantur, & an hoc casu pretium loco rei succedat. nu. 20.*
21 *Cænobium, etiamsi ingressus res omnes in id transmiserit, filij loco non esse.*
22 *Legitimam liberis ex bonis in monasterium transmissis deberi.*
32 *Testamentum monasterium ingressuri, hoc præterito, an rumpatur an quarta tantùm debeatur.*
24 *Obueniente ingresso monasterio hæreditate monasterium succedere. & nume. 26. & an hoc, an ille eam adibit, & an ingrediens ad hoc adigatur. nu. 27.*
25 *Pater filium ingressu monasterij non exhæredet, & vice versa.*
28 *Moriente ingresso, non adita hæreditate delata, an ea priuetur monasterium.*
29 *Ingrediens monaster. videatur nè sine liberis decessisse, & quid si non ingrediatur, sed donet, nume. 30. & quid si hæredem monaster. instituat, nume. 31.*
32 *Feudum Caio, hæredibusque concessum, de filijs accipi & quid de emphyteusi. & an feudum ingressu monast. ad id trāsmittatur, nu. 38.*
33 *Conditionem ne fias cænobita, vitiari, & substitutus bona capiet.*
34 *Ingressu in diem coacto, nihil cænobio quæri & quid in perpetuo, & quis bona capiet.*
35 *Cænobio ante ingressum spontaneum quoquo titulo relictorum nihil quæri & quo modo accipiatur.*
36 *Testari monacho non professo etiam inter extraneos licere, professo verò non, nisi inter liberos.*
37 *Ingressu puro omnia in monasterium transmitti. Idem in dubio limito si sub conditione.*
39 *Liberos, ingresso monasterio patre, sui iuris effici.*
40 *Substituto, ingrediente monasterio instituto in fraudem, relicta non nos adimi. Idemque iuris esse, si incapax (etiam cessante fraude) sic cænobium, nume. 41.*
42 *Fideicommissum, si decedas sine liberis, restituas &c. ad cænobia nō extendi verius est. Hoc tamen restringe, vt nu. 43.*

¶ *CAP. VIII.*

IN præsentia. casus. Dubia probatio nō releuat probātem. & sunt tres partes, in prima processus narratio, in secūda ibi, *dilectus* auditoris diffinitio, & in tertia ibi, *nos igitur* diffinitionis cōfirmatio. Prima subdiuidit quia primo ponitur actoris petitio in secunda ibi, *verum* reorum rūsio, & reconuentio. iij. ibi ad hoc actoris replicatio. iiij. ibi verum reorum duplicatio. ¶ Expone literā *proposuit* fortè per aduocatos coelicotia iudicis. s. de iudi. pastoralis. Host. *illa quæ de bonis* hîc nō fit specificatio rerū de hoc. s. de lib. ob. c. ij. *ipsius.* s. fratris & nepotis *cōpesci*, dicunt Inno. & Host. φ hic agitur de molestatione quæ fit extra iudicium nō de illa quæ fit in iudicio. s. de elec. cùm ecclesia. j. c. proxi. ad fi. proposuit excipiēdo, & hoc respectu replicabit altera pars. Item agendo vt sequitur per hoc not. Hosti. ex eodem facto posse excipi & peti. renūc. de ord. cogni. cùm dilectus. *intulerant* quasi propria authoritate, & sine iudice cum ad ipsos nō spectarent, *replicauit*, respectu exceptionis, vt dixi *minor annis* & hoc fuit probatū sed nō claræ, vt sequitur *infirmitatis*, licet infirmus esset compos mētis potuit profiteri, secus si mentis compos nō esset. j. de reg. sicut tenor. & xvij. q. j. Gōsaldus secundum Goff. *reuocauit*, & hoc monachi cōfitentur *respondere* triplicando sicut. s. de so. cōp. ex parte. *eidem* monasterio, aliâs eisdem. s. monachis *oblationē* quam fecerat de persona & de rebus Inn. *iuramento* & sic nō licuit cōtra venire ex quo pubes erat, vt. j. dicetur se. & sua *differentiam* an expresè an tacitè ingrediens conferat bona sua no. hîc Host. de qua nn. C. de sacrosan. Eccl. auth. ingressi. & demū remittit ad not. j. de cler. cōiu. quod à te *exceptionis* propriæ quo ad recōuentionem impropriæ. i. replicationis, quoad exceptionē *duobus* plures vide no. xxvij. q. j. c. j. in prin. & ff. de postu. l. j. §. pueritiam. *quatuordecim* talis licet prudens & sagax testari nō potest, vt dicam. j. de despō. impu. c. fi. super verbo nubilis *soleatur*. C. si maior fac. māc. sine decr. l. fi. *infra*. xxv. post pubertatē. sed & si tenetur etiam in totū, certū est autē φ in totum nō tenebat. j. de testa. Raynutius. & dixi in prin. *Cardinalis* cui secundo cōmissa fuit auditio & diffinitio fortè Papa reuocauerat ad se negotium. s. vt li. pen. ecclesia. ij. vel mortuus erat primus, vel absens, & nō sperabat de proximo reditu aliâs debuisset potius aliquantulū expectare. ff. de vaca. mu. l. pen. in fi. secundum Hosti. *de mandato*; aliâs auditor nō diffinit, sed refert. de offi. dele. super quæstionū. *condemnauit*, ideo sic pronūciatur, quia hoc erat cōuentio & recōuentio *confirmamus*, sic. j. de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. in fi. ¶ Supple glo. in glo j. ibi, *naturales* an sit idem in emphyteusi data Titio pro se, & filijs an sufficiant naturales vide satis in Spe. de loca. §. nunc aliqua. vers. lxvij. & vers. lxxvij. & ibi. §. si quis rogatus. ibi videas satis de hoc, & l. hæredibus. §. j. & ibi. ex facto. §. vlti. & ibi, *qui notantur* melius diceret qui habētur & sunt ij. s. assignatio dotis, & donatio propter nuptias, & ibi puræ quis scilicet filius, vel nepos. in glo. ij. ibi requirebantur incipiendo ab vltimo in glo. sed nomine ibi, *circa reum*, hîc vterq; actor & reus, dic tamen de hoc vt not. de rest. spo. cùm ad sedem. & ibi, *de præsump. cum vlim.* debet dicere. de rescri. cùm à Deo. ita stabat gl. & vt expressit vnicū ad hoc inducebatur, φ in beneficijs attēditur intentio proferentis verbū, & ibi erat clarius in antiqua, & ibi *cum tu.* & j. de cōdi. appo. per tuas. & in fi. j. de testi. per tuas. dic vt ibi dicit dn̄s Vabren. cum pars obscurè dicit, & testis obscurè deposuit non esse locum interrogationi, secus cū pars claræ dicit, & testis obscurè deposuit, quia in primo casu fuit pars in culpa, sed in secundo notarius qui examinauit Martinus.

Opponi-

1 ¶ Opponitur † primo in verbo *bona* quia quicquid dixerit
teſtator, non potuit filium grauare poſt pubertatem in de-
bito bonorum ſubſidio, igitur malè petebant patrui eius,
qui omnia petebant Inno.tacetur cõtrarium, & quòd malè
peterent.j̃.ſequitur, & probatur.de teſta.c.Raynutius. &c.c.
Raynaldus.& dicunt quidam ꝙ iſti patrui intendebant pe-
titionem hæreditatis, ſed nitebantur venire ex teſtamento
patris, qui inſtituit eos hæredes filij ſui impuberis, & eum
impuberem deceſsiſſe dicebant, vel dic & melius ſecundum
Inno.quòd imo agebant actione ex teſtaméto, & de hoc no.
in.d.c.Raynutius. ¶ Secundo opponitur: quia hîc innuitur
in.§.verum ſyndicus.ver.quare cum cõſtet.& hîc not.in gl.
iij.quòd maior ætas præſumitur, niſi probetur minor ætas,
videtur enim quòd imò ille, qui allegat maioré ætatem de-
beat eam probare per aſpectum, vel aliàs, vt.ff.de minor.i.l.
de ætate.&.l.minor.xxv.annis.&.ff.de interro.act.l.de æta-
2 te.&.C.de proba.l.cùm te.cum ibi not. † Solutio licet cõſtet
de aliquo quòd aliquo tempore fuerit minor non tamen ho
die maior præſumitur, niſi hoc probetur, vt not.ff.de iure-
iur.l.nam poſteà.§.ſi minor.& hîc per Hoſt.& eſt ratio ſecũ-
dum eos quia per lapſum téporis fit quis maior, ſed hoc non
eſt ſemper verum, quia ſi quis dicit tutelam finitã, & tutor
negat neceſſe eſt pubertatem probari, vt iuribus pro contra
rio alleg.& not.in.d.l.cùm te.& remittit Hoſti.ad ſummam.
eo.ti.§.fi.verſ.viij.& verſ.item minor ætas. & ver.ſeq.& No-
uella ad Spec.de actore.in prin.ver.ſi ergo. ¶ Aduerte ſuper
iſto articulo quis probet ætatem multiplex fuit opinio vna
Ioan.Lauren.lxxviij.diſt.præſbyter quòd agens probet æta-
tem cui concordat Azo in ſumma.eo.ti.in fi.& Hoſti.eo.ti.
§.fi.ver.octauo.vbi tenet quòd aſſerens ſe maiorem, vt à tu
tela liberetur, vel vt tanquam maior, ad aliquid admittatur,
& qui dicit ſe minorem, vt reſtituatur probare debet, & ſi
tutores dicũt finitam tutelam, & minor negat, tutores pro-
bant, cui etiam accedit opinio dicentium quòd qui petit ſe
admitti, vt talem probat ſe talem. Secunda opinio fuit Spec.
titu.de actore.in princ.quòd negatiuè proponatur exceptio
ætatis.ſ.nego te maiorem eſſe, & eſt ſimile quod nota.ſ̃.de
procur.c.j.niſi per aſpectum appareat minor, quia tunc ſecu
rè affirmatiuè proponat, ſed non placet quòd per ſophiſti-
cationes verborum natura mutetur.C.commo.de leg.l.ij.in
fi.de elect.commiſſa.§.porrò.lib.vj. Tertia opinio diſtinguit,
aut vnus proponit, & alius negat, & tunc probet affirmans,
aut vterque affirmat, vel vterq; negat, & tunc probet actor,
ſed Accur.ff.de minor.l.de ætate.vult quòd quando vterque
proponit negatiuè præſumitur minor Io.de Deo dicit ſim-
pliciter, quòd implicita probetur à negante. Bonaguida di-
cebat obtentum, vt not.glo.de reſcrip.ſi eotempore.lib.vj.
quòd is qui dicit quem nõ idoneum propter minorem æta-
tem id probet.Iac.de Raue.& Pet.de Bellaper.& Cyn.C.de
3 procu.l.cùm te. † cum procuratori defectus ætatis opponi-
tur probet excipiens, quia edictum de procur.eſt prohibi-
torium, in edictis autem permiſſorijs probet dicens ſe per-
miſſum, ſed ſi aſpectu corporis facit præſumptionem pro
vna parte, illa transfert onus probandi in aliam, vt.ff.de mi-
nori.l.minor.xxv.annis.adito præſide. vt.j̃.vt eccle.benefic.
c.vnco.hoc ceſſante, aut minor eſt actor, & petit admitti ad
4 aliquem actum, aut eſt reus. Si † actor tunc aut minor petit
admitti ad actum ad quem non admitteretur, niſi minor eſ-
ſet, vt quia dicit finitam curam & ſe bona ſua adminiſtrare
debere, & tunc incumbit ſibi onus probandi ſe eſſe maioré,
5 vt.ff.de minorib.l.de ætate. Aut † petit admitti ad actum ad
quem nõ admitteretur, niſi minor eſſet, vt quia petit in in-
tegrum reſtitutionem tanquàm minor, & tunc debet pro-
bare ſe eſſe minorem, vt.ff.de iureiurã.l.nam poſtea.§.ſi mi-
nor.C.de in integ.reſti.mili.l.ſi minorem.& de proba.l.cùm
te.ita not.in ſumma.eo.tit.§.fi.verſi.viij.in verſi.item minor
ætas.& Accur.& Lamb.in.d.l.de ætate.& idem ſentit Ioan.
lxxviij.diſt.præſbyter, & vide quod not.Archi.j̃.de reſcrip.
ſi eo tempore.in gl.proprietatis.lib.vj.& per iſtum eundem
modum diſſoluunt doctores iuris ciuilis quædam iura ſibi
inuicem prima facie contraria, quædam enim iura dicunt,
quòd oportet aliquem probare ſe locupletem, quidam iura
dicunt cõtrarium, diſſoluuntur ſic aut petit admitti ad actũ
talem ad quem nõ admitteretur, niſi locuples, & tunc præſu
mitur pauper donec probauerit ſe diuitem, vt in fideiuſſo-
re.ff.qui ſatiſd.cog.l.ſi fideiuſſor.§.qui pro rei qualitate. Aut
6 † petit admitti ad actum talem ad quem non admitteretur
niſi pauper, & tunc oportet quòd probet ſe pauperem, vt ſi
petat alimenta, quia pauper à ſuo filio, vel liberto, vel alio
qui ipſum in cauſa paupertatis alere tenetur, vt.ff.de lib.ag-
noſc.l.fi.ſi minor eſt reus, & aduerſarius actor, tunc aut ad-
uerſarius minoris petit ab eo, vel vult exercere in perſona
ipſius tale quid quod non poſſet facere niſi minor eſſet, vt
quia petit adminiſtrationem rerum ipſius tanquam mino-
ris ſibi decerni, & debet eum probare minorem. Aut petit
ab eo, vel vult exercere in perſona ipſius tale quid, quod nõ
poſſet facere, niſi maior eſſet, vt quia dicit finitam eſſe cu-
ram, & vult reddere rationé curæ & ab onere ipſius abſolui,
& tunc tenetur probare eum eſſe maiorem, vt in.l.allegata
de ætate.C.qui & aduer.quos.l.j.& quando electio in præla-
tum opponitur defectus natalium, & ætatis quis probare
debeat dicam.j̃.de purgatio.c.accedens.
¶ PRIMO quæritur, in verbo *petebant*, & in verbo *reſti-*
7 *tui* quo † iure poteſt hæres petere bona hæreditaria ſibi re-
ſtitui, maximè ab alio, qui ſe hæredem etiam prætendit eſſe,
& hoc propter id de quo aliquid tetigi.ſ̃.in prima opinio.&
hîc ſubintro tertiam glo.Inno.pro euidentia autẽ quæſtio-
nis præmittit Inno.vnũ tale notabile videlicet ſi plures ſint:
vel prętendant ſe eſſe hæredes eiuſdem, ſicut hîc duo fratres
ab vna parte, & ponamus ſine præiudicio veritatis literalis
monaſterium, ab alio tunc licet vnus hæres adiuerit hære-
ditatem pro toto, vel pro parte: & licet per multos dies, vel
annos ſe geſſerit pro hærede, vt ponamus monaſterium in
hoc caſu: nihilominus tamen alius vtputa dicti fratres, ſeu
alter eorundem poteſt adire etiam ſola voluntate pro toto,
vel pro parte eſſe eadem, & omnes res hæreditarias, quæ nõ
ſunt per alium occupatæ poteſt accipere poſteà ad propoſi-
tum cõdeſcendens ſubinfert Ino.dicens ſic verumtamẽ ſiue
primus, ſiue ſecundus habeat ius ipſe contra non habentem
ius ad recuperãdam poſſeſsionem rerum malè occupatarũ,
de iure cõpetunt ſibi plura remedia. Primò enim pro adipi-
ſcenda poſſeſsione cõpetit ſibi interdictum quorum bono-
rum, vt.ff.&.C.quor.bono.per totum titu. Secũdò cõpetit
ſibi edictum diui Adriani.C.de edicto diui Adri.tollen.l.fi.
Tertiò cõpetit ſibi actio in factum ad ſimilitudinem expi-
latæ hæreditatis. ff.de crimi.expi.hære.per totum. Quartò
etiam cõpetit ſibi, vt quidam dicunt cõdictio ex.l.cõquęre-
batur.C.vnde vi.ſubdit etiam ꝙ ad proprietatem recuperã-
dam cõpetit ſibi petitio hæreditatis. vt.ff.de peti.hære.l.re-
gulariter.& hæc vera cũ talis habens ius in hæreditate, vult
agere cõtra non habentem ius, qui nihilominus ſe hæredem
eſſe prætendit, vel fortè poſsidet ſine titulo colorato, & ita
pro poſſeſſore, ſed ſi vellet agere cum titulo poſsidentem,
tunc non competerent ſibi dictæ actiones, vt legitur & no-
tatur in iuribus.ſ̃.allega.ſed oporteret agere, vel actione in
rem, vel actione ex teſtamento, vt dixi in prima opini. Item
hæc vera cum hæres nõdum eſt adeptus poſſeſsionem, quia
poſſeſsione adepta, ſibi non competeret actio, niſi interdi-
ctum vti poſsidetis contra turbantem, vt.ff.vti poſsid.l.j.§.
interdictum autem niſi poſſeſsionem amittat, quia tunc ſi-
bi competit interdictum, vnde vi ad reſtitutionem.ff.vnde
vi.l.j.& per totum.
¶ SECVNDO quæritur occaſione præmiſſorũ, & con
8 tinuando materiam dictæ glo.per quem † modũ adipiſcitur
hæres poſſeſsionem rerum hæreditariarum. reſpondet Inn.
ꝙ non cenſetur hæres tranſire in poſſeſsioné rerũ hæredita
tis niſi cum nactus fuerit per ſe, vel per alium poſſeſsioné
ſingularem, quàm ad eum hæreditate adita tranſeant omnia

iura,vt.ff.de acqui.posses.l.cùm hęredes.j.responso secundũ
Inno.nisi fortè in ecclesia aliud speciale quid dicatur.arg.C.
sacrosanc.Eccle.l.fi.&.s.de consuetu.c.ij.Hosti.nec obst.se-
cundum Inno.ff.ad Trebel.l.ex facto.j.responso.&.l.restitu-
ta, quia ibi non dicit possessionem transire sed dominium.
9 ¶ Sed pone quòd vnus † dicit se possidere, & alius negat, &
dicit eum non possidere,vultq́ eorum quilibet ire ad occu-
pandum possessionem vacantem, nunquid hoc debet per-
mitti? Respondet Inno.quòd si non est ibi timor armorum
permitti debet vtrique ire ad occupandum possessionẽ va-
cantem, & ille qui in occupatione præuenerit, in ea defen-
detur donec alius de iure suo probet, si autem est ibi timor
armorum, id est ne illi inter se ad arma prosiliant, tunc iu-
dex debet eos compescere, & eis inhibere ne quis eam pri-
uatim etiam intret,vt.ff.de vsufructu.l.si cuius.§.sed si inter
duos.aliâs est lex & incipit æquissimum,vnde subdit Inno.
quòd hoc casu examinabit iudex vter eorum possideat &
incumbit, tunc illi qui dicit se possidere onus hoc proban-
di,vt.ff.de probat.l.ij.secundum Inno.& hoc verum secun-
dum Hosti.quando alter eorum tantùm contendit se possi-
10 dere, † nam si vterque tunc vtriusque probationes recipiun
tur, & ille qui meliùs probauerit obtinebit, vt patet in eo
quod legitur & notatur.j.c.j.§.fi. contingit enim interdum,
quòd duo qui possident se inuicem turbant, & neuter vult
actor esse, vel libellum dare contra reliquum de ijs vide in
Specu.de petitorio & possessorio.§.j.ver.pariter.& de libelli
oblatione.§.nunc videndum. vers.xxij. Item subdit Innoc.
quòd si neuter dicit se possidere,& vterque festinat cum ar-
mis possessionem accipere, tunc etiam debet iudex simili-
ter vtrunque compescere,& vtrique inhibere ne intret pos-
sessionem,& in hoc casu res hæreditariæ à nemine possessæ
& fructus earum tenebuntur & conseruabuntur authorita-
te iudicis, sicut hæreditas iacens, & fructus hæreditatis ia-
centis,secundum Inno.& erit iste vnus casus, in quo per iu-
dicem potest fieri sequestratio. sunt & alij quod dic vt no-
tatur.s.de sequestra.posses.c.ij. & est hoc verum secundum
Inno.quando dubitatur ne partes simul cõcurrant. Si enim
certum est, quòd vnus potest alium præuenire, nunquam
est impediendus, vel etiam prohibendus ingredi possessio-
nem, imò alius posteà veniens est cohibendus à molestatio-
11 ne primo ingressi, vt hîc. ¶ Iuxta hoc ergo pone † quòd se-
mel aliquis verbo, vel facto prohibitus fuit, nunquid post-
eà alteri ipsorum prohibitorum,vel etiam alij cum isti fue-
runt primo ingressi seu primo in petitione liceat possessio-
nem illam ingredi,siue publicè siue priuatim? respondet In-
noc.quòd non,donec seu quousque lis super possessione, si-
ue super proprietate per iudicem fuerit terminata. Termi-
nabitur autem secundum Innoc.hoc modo, quia iudex qui
prohibuit ingressum possessionis ex officio suo & sine libel
lo & de plano examinabit,& cognoscet quis possideat quã-
do vterque dicit se possidere.arg.ff.de lib.cau.l.liberis.§.fi.se-
cundum quosdam. Alij vero dicunt, quòd imo ordinatiuè
tantùm audiendæ sunt partes super interdicto,vt.ff.vti pos-
sid.l.j.§.huius autem interdicti. quando verò neuter dicit se
possidere. Sed tantum vterque vult primo adire hæredita-
tem, tunc debet iudex examinare, & cognoscere inspecto
testamento,cuius potiora sunt iura,vt.C.de edic.diui Adri.
tollen.l.fi.secundum Inno.quod dic vt plenæ nota.de verb.
sig.dilecto.§.fi. Et hoc verum in tẽporalibus hæreditatibus.
12 ¶ TERTIO † quæritur,quid in spiritualibus beneficijs,
vt videlicet in præbendis,dicit Inno.quòd ibi secus est,quia
licet vacent possessiones,non tamen quilibet volens eas oc-
cupare admittendus est, quia licet ius præbendæ vacet, res
tamen & iura pertinentia ad præbendam non vacant, imò
ab ecclesia cuius præbendæ sunt possidentur,etiam dũ prę-
bendarij viuunt,nam & ipsi præbendarij illa nomine Eccle-
siæ possiderẽt,& de hoc no.s.eo.ex literis.vbi de hoc scripsi
secundum Inno.& idem est videre secundum Hosti.in Epi-
scopatu & alijs dignitatibus, quarum dignitatum nomine
agunt ij qui eas tenent,siue nomine Ecclesię,& non nomine
proprio,quia nec propriæ eorum sunt,sed Ecclesiæ,vt patet
in eo quod not.s.de rest.spo.in literis.& etiam Ecclesia Ro-
mana,si nullus alius supersit ipsas intelligitur possidere.arg.
ix.q.iij.c.cũcta.&.c.per principalem.vnde & negligentibus
ijs ad quos spectat ex officio eis prouidet.j.de insti.cùm ve-
nissent.§.fi.nec mirum,quia à Romana omnis dignitas reci-
pit suum fundamentum. xxij.dist.c.j.secundum Hosti.Item
13 † quia secundum Inno.præbendæ non sunt occupandæ, sed
authoritate superiorum legitimè conferendæ, nemo enim
secundum Hosti.debet se ingerere patrimonio crucifixi,sed
qui vocatur à Deo tanquam Aaron.s.de elect.qualiter.&.j.
de præb.cùm iam dudum. Item quia quantuncunque cano-
nici sint vocati, non tamen licet eis possessionem appræhẽ-
dere,vel administrare,siue authoritate illius ad quem perti-
net,siue per confirmationem,siue per institutionem ius ha-
beant,secundum Hosti.inducit lecta & not.de elect.cùm in
cunctis.§.cùm verò.&.c.nosti. &.c.trãsmissam. &.c.qualiter.
& de renũ.admonet.& de cler.pereg.c.fi.&.j.de insti.c.iij.&
remittit Nouella ad not.j.de præb.c.eum qui.lib.vj.vbi vi-
de Archi.& de eo qui mit.in poss.c.eum qui. lib.vj.& quod
scripsi.s.de resti.spolia.cùm super.& in.d.c.transmissam.vbi
omnino videas, & in remissionibus quas ibi dedi per quæ
omnino habes corrigere, vel saltem modificare. s.nota.per
Hosti.& vide etiam nota.per Hosti.j.eo.cùm causam.
¶ QVARTO quęritur in.§.j.ibi,*restitui monasterio vestro petebat* qua actione hoc petebat,& hic subintro gl.Inno.su-
per verbo petebat, ad hoc autem respondet Inno.dicens ꝙ
14 ad hoc † competunt monasterio eædem actiones quæ com-
petebãt puero qui ingressus fuit monasterium tempore in-
gressus,quia in ingressu monasterij,omnia iura ingressi sunt
in monasterio translata.C.de sacrosanc.Eccle.auth.ingressi.
xix.q.vlti.si qua vnde postquàm in monasterium translata
sunt iura ingressi ex tunc monasterium habet ordinarias
actiones,scilicet rei vendicationem,vel publicianam videli-
cet si aliqua de hęreditate iusto titulo possiderent,vel inter-
dictum quorum bonorum, seu petitionem hęreditatis,si si-
ne iusto titulo possiderent de bonis eius, de quo agitur seu
tantum pro hærede, vel pro possessore.hoc tamen non pla-
cet Inno.quia hîc monasterium non dicitur hæres pueri li-
cet in monasterium omnia iura eius trãslata sint,vt pręmis-
sum est ideò dicendum est quòd monasterio cõpetit rei ven
dicatio,si puer erat dominus rei quæ petitur,& si puer non
erat dominus competit ei publiciana, & ad actiones potest
mouere monasterium etiam si possessionem non habuit re-
rum petitarũ,quia speciale est in Ecclesia ꝙ ex sola donatio-
ne, vel obligatione agat etiam sine adeptione possessionis,
vt.C.de sacrosanc.Eccl.l.fi.si tamen negaretur ꝙ puer fuisset
dominus,tunc incumberet onus probandi matrimonio, &
oporteret ꝙ probaret acquisitionẽ dominij factam in per-
sonam pueri, videlicet ꝙ puer per traditionem corporalem
sibi factam petita acceperit, vt.C.de pac.l.traditionibus. vel
per alium modum quo sine traditione dominium rei corpo
ralis acquiritur, sicut patet in legato,vt.ff.de fur.l.à Titio.&
in hærede instituto,qui hæreditatẽ adijt,vt.ff.de acqui.hæ-
re.l.cùm hæredes.& in bonorum possessore. ff.de bo.pos.l.j.
& per totum.& in arrogatione,vt insti.de arrog.§.per arro-
gationem.in prin.& in addic.cau liber.conser.vt insti.de eo
cui liber.cau.per totũ.secundum Inn.& Host.& dic ꝙ pete-
bat recõueniendo simile.j.de succ.ab inte.c.fi.secundũ Host.
¶ QVINTO quæritur.in.§.ad hæc autem.ibi,*minor annis*
15 *fuerit*.vtrũ in alienatione † bonorũ immobilium,quam facit
minor in monasterium ipsum ingrediendo fit necessaria so-
lennitas iuris quę communiter requiritur in alienationibus
bonorũ immobilium minorũ puta causa,& causæ cognitio
ac decretũ de qua.ff.de reb.eorũ.& C.de præd.mino.per to-
tũ.& hîc subintro glo.magnã, & vltimam Inno.quæ est su-
per verbo minor annis. Respõdet Inno.ꝙ non dicens ꝙ hîc
habes expressè quòd minor.xxv.annis ingrediendo mona-
sterium

sterium alienat sua bona etiam sine curatore, & sine decreto contra id.C.de præd.minorum.&.l.si quidem.&.l.si prædium.per totum. Nunquid ergo erit idem si in alias causas etiam pias alienet.respondet Innoc.quòd non,imò secus.argu.ff.de pollicit.l.j.§.voto.

¶SEXTO quæritur,continuando materiam dictæ glossæ,nunquid in huiusmodi alienatione feuda transeant. Respondet Innoc.quòd sic si debeant talia seruitia quæ monasterium possit honestè exhibere per se,vel per alium,arg.C.de Epi.& Cler.l.quisquis censibus.&.l.ad similitudinem.sed si talia debeant seruitia quæ monasterium non potest exhibere:tunc debent feuda redire ad dominum.arg.C.de cadu.tollen.l.vna.§.ne autem.&.ff.de solutioni.l.inter artifices.super quo vide Hostien.j.de rebus Eccle.non alienã.c.finali.

¶Sed quid de emphyteusi respondet Innoc.quòd etiam transeunt.arg.ff.de leg.ij.l.peto.§.j.sed in contrarium facit in authen.de alienatione & emphyteusi.§.j.collatio.ix.remittit Nouella ad Specu.de locato.§.nunc aliqua.versic.cxx.& dominus Mart.ad not.Card.& Nouellæ.j.de immu.Eccle.c.fi.lib.vj.& Nouellæ.j.de locato.c.propter.&.c.potuit.Sed nũquid vsusfructus transit,respondet Innoc.quòd sic, & quòd durat ad vitam ingressi tantum.arg.insti.de acquisitione per arrogationem.§.vsus enim. & vsusfructus.&.§.seq.& de vsufructu.§.finitur.& de hoc remittit Nouella.ix.q.iij.si qui.sed quid de eis quæ data sunt ei sub ista conditione ne alienari possint, respondet Inno.quòd illa transeunt.argu.ff.de fundo dotali.l.j.& de lega.iij.l.pater.& quod legitur,& notatur.j.de iure patrona.ex literis. licet sit argumentum contra.ff.de lega.ij.l.peto.§.fina.

17 ¶SEPTIMO quæritur † nunquid monasterium teneatur creditoribus ipsius ingredientis respondere, respondet Innoc.quòd cum monasterium in totum succedat, tenetur inquantum ad ipsum peruenit, querelantibus respondere, vt.ff.de capitis diminutione.l.tutelas.ff.de adoptio.l.si arrogator.institu.de acquisitione per arrogationem. per totum. plus dicit Innocen.quòd idem est vbicunque alicuius patrimonium ad aliquem peruenit, vt.C.de vi publi.l.ij. &.ff.de fideiussor.l.inter eos.§.fi.secundum Innoc.& Hosti.Sed quia iura videntur contraria.ff.de iure dotum.l.mulier bona.de donatio.l.hæreditatem.C.de hæreditate,vel actione vendita.l.ij.adeo circa istum titulum, cum quæritur vtrum ille ad quem bona alicuius peruenerint, teneatur creditoribus illius respõdere possum secundum Henr.sic distinguere, quia aut de bonis alicuius certæ res, seu certa bona per modum singularitatis ad alium perueniunt:& tunc in nullo tenetur propter hoc creditoribus illius, à quo proueniunt, respondere,& hoc siue ad eum perueniant ex dispositione in viuos vt.C.de senten.passis.l.si debitor.j.responso. siue ex dispositione in vltima voluntate.vt.ff.ad Trebel.l.si legatus.§.multum interest.& instit.de fideiussorib.§.si quis vnam.cum ibi allega.Aut de bonis alicuius certa pars per modum quotæ, seu omnia bona ipsius per modum vniuersitatis, ad alium peruenit,vel peruenerit & tunc refert: aut ille à quo peruenerunt factus est non soluendo, & tunc æquum est eum teneri inquantum ad eum.arg.ff.de leg.j.l.planè.ij.§.qui rogatus.& de fundo dota.l.si maritus fundum.& de eo per quem factum est.l.penulti.& hoc tenet. argu.C.de hære.vel actio.vend.l.j.&.ij.Et ita potest intelligi opinio Innocen.hîc.Aut non est factus non soluendo,& tunc aut ista bona seu quota bonorum perueniunt, seu peruenit ad eum iure successionis hæreditariæ, aut aliâs. Si primo modo tunc tenetur, vt C.de hæred.actio.l.j.& l.Falci.in authen.sed cum testator.j.de sepultu.c.vltimo.& de raptor.c.in literis.Si secundo modo tunc refert,aut bona ex dispositione legis,aut ex conuentione partium, si ex dispositione legis, tunc tenetur per illa rata per quæ peruenit ad eum ita intellige opinionem Inno.hîc & iura per eum allegata: nam per legis dispositionem bona ingressi perueniunt ad monasterium, vt hîc.&.C.de sacrosanc.Eccle.in authen.ingressi. sic etiam intellige.§.allegatum multum interest.&.C.ad legem Iul.de vi pub.vel priuata.l.tutoris.Si ex conuentione partium,tunc non tenetur ita intellige iura.s.in princ.alleg.ff.de iure dotium.l.mulier bona.de donat.l.hæreditatem.& C.de hæred.vel actio.vendi.l.ij.& ita intellexerunt illa iura.Pet.de Bellaper.in.l.alleg.tutoris.Sed fallit vt credo.in l.alleg.si debitor.in fi.C.de senten.passis.& est ratio in fauorem fisci ne sua liberalitas sit sibi damnosa.argu.ff.de re iudi.l.ne ex liberalitate.& vide Ioan.j.de priuileg.per exemptionem.super verbo conuersi.io Nouella.lib.vj.vbi dicit quòd Ioan.de Deo.lib.iiij.q.vij.disputauit de debitore qui facto testamento & filia instituta, factus est conuersus Ecclesiæ secularis offerens illi omnia bona sua,saluo testamento prædicto, an creditor cui ipsius bona erant obligata,ex mutuo agere debeat contra eam, vel contra Ecclesiam,vel contra filiam, quòd contra eum videtur, quia actio est personalis, in qua coërcenda est.s.persona.s.vt lite non contesta.tuæ.&.c.quoniam.ad fi. Item constat,quòd conuersio non est solutio, nec acceptilatio, quia remanet obligatus. Item talis potest contrahere matrimonium, vt notatur.xxvij.quæst.j vt lex. posteà arguit contra filiam.posteà contra Ecclesiam, soluit quòd persona conuenienda sit executio veræ fiet in bonis penes quencunque fuerint propter hypothecam,quia res transit cum onere.j.de pignorib.ex literis. & secundum prædictam solutionem conueniet, vt exemptus si Ecclesia est exempta per decretalem illam secundum eum. sed de hoc vltra dicam. j.de priuileg.vt priuilegia.distinct.j.

18 ¶OCTAVO quæritur † pone ingrediens in sua oblatione mandat aliquid expendi, nunquid implenda est eius voluntas, respondet Innocen.quòd sic, maximè si in pias causas.arg.ff.de pactis.l.contra.in fi.&.C.eo.l.legem.Et idem si mandet ne aliquid alienetur,de ijs quæ secum transfert.in authen.de alienatione & emphyteusi.§.sanctissimis. collat.ix. Subdit quòd licet ad hoc obseruandum nulla competat actio monacho,seu monasterio,seu cõtra monasterium, tamen prælati ex officio hoc facient adimpleri.arg.C.de libe.causa.l.cùm affirmes.&.j.de testa.c.nos quidẽ. &.c.indicante.&.c.si hæredes.&.c.tua.secundum Inno.& Hosti.

19 ¶NONO quæritur † continuando dictam glossam, si ingrediatur quis monasterium cui nõ licet habere proprium, etiam in communi quid tunc fiet de bonis immobilibus, vt puta si ingreditur ordinem prædicatorum, vel minorum, aut aliorum mendicantium,refert Innocen.quosdam dicere quòd bona illius debent haberi pro derelicto, & sic occupanti conceduntur,vt.ff.pro derelicto.l.j.ij.&.iij. & per totum.vel sunt in causa caduci,vt.C.de cadu.tollen.dis.l.vnica. Alij dicunt quòd debent peruenire ad succedentes ab intestato, quia mortuus fingitur, vt.C.de Episco.& Cler.l.Deo nobis. Tertij dicunt quòd cum non sit monachus tantum monasterium, sed etiam Episcopi quando monasterium nõ potest bona eius habere peruenient ad Episcopum. arg.xvj.q.j.qui verè.xviij.q.j.c.j.xxvij. q.j. de puellis.aliâs de viduis.& ibi de hoc secundum Inno.sed melius.argu.j.de decimis.quoniam.& C.de Episco.& cler.l.nulli licere.§.quòd si testa-
20 tor.secundum Hostien.† Quicquid tamen scribatur hîc talia monasteria volunt habere bona,nõ vt sibi retineant, sed vt vendant, quo nam iure illud faciant hic aduertãt:generaliter enim succedit pretium loco rei,vt.ff.de vsufr.l.quia qui pretio.& de tributoria actione.§.non autem totum.&.l.aliquando.secundum Hosti.& de hoc in Spec.de statu monac.§.j.ver.tertio.vbi tenet Spe.hoc fieri posse.secundum Mar.& vide quod not.de relig.domibus.c.vno.lib.vj.in glo.veterem.vbi remittit Nouella ad titulum & ad constitutionem de fratribus minoribus vide Archi.in.d.c.de viduis.vbi videtur tenere quòd ad Episcopũ. vide etiam Cy.in.d.l.Deo nobis.qui in vlti.q.post Iaco.de Are.videtur tenere quòd remaneant Ecclesiæ Romanæ quæ tanquàm caput inest ordini, sicut pater in filio & dominus in seruo, vt.ff.de optio.lega.l.si Pamphilo.& de damno infect.l.si seruus.& de stipu.seruo.

l.j.§.ij.&.§.proinde.& ex ijs sustentabuntur fratres. argumẽ.
C.de Episco.& cleri.l.raptores.& de alimentis lega.l.seruos.
Sed dicit ibi Cyn.quòd de hoc non multùm gauderent fra-
tres. Dicit tamen hic Collecta.quòd hoc videtur verius in
exemptis.Henr.autem veriorem credit opinionem quæ ha-
bet quòd pertineant ad eos qui ab intestato decedũt quam
recitat Ioan.in.c.allega.de viduis. argumen. xix. distinctio.
quia ingredientibus.& quam etiam sentit Innocẽ.in.c.rela-
tum.de sepul.in glo.j.& hoc maximè in ordine fratrum mi-
norum cui maximè hoc repugnare videtur, vt.j.de verbo.
significa.c.hic.§.ad hæc.cum.§.sequentibus.lib.vj.& in clem.
exiui.eod.titu.§.cæterum. versi.cùm ergo.&.§.quia igitur.&
in extrauaganti. Ioan.xxij.quæ incipit quorundam exigit.
Et videtur hæc opinio magnum colorem habere, etiam in
omnibus mendicantibus, quia licet quando dominus res
suas habet pro derelicto, statim occupantibus acquirantur
pro eo, quia dominus habendo pro derelicto videtur habe-
re animum eas donandi volentibus occupare, vt.ff.de stipu-
lationib.seruo.l.quòd seruus.& notat glo.ff.pro derelicto.in
rubri.de quo per Barto.in.d.l.quòd seruus. tamen vbi aliàs
perdit bona, eo videlicet, vel quia priuatur eis, vel quia cen-
setur quoad ea mortuus ciuiliter quanquàm, viuat natura-
liter, si aliàs non disponitur ad quem pertineant ad succe-
dentes ab intestato pertinere debent, vt patet in præscript.
C.de bo.damna.authen.bona dãnatorum.facit quia licet in
ijs quæ strictam interpretationem habent ciuilis mors non
æquiparetur naturali, vt.j.de rescriptis.c.susceptum.lib.vj.
tamen in alijs secus.vt.vij.q.j.§.ecce.in quibus.xxxiij q.ij.§.j.
xvj.q.j.placuit. ff.de verbo.obligatio.l.ex ea parte.§.insulam.
de donatio.inter virum & vxorem.l.sed si mors. facit quia
cum in casum mortis bona debeantur hæredibus legitimis
æquius est ad eos deferri, quàm ad extraneos pertinere & il-
lis spem successionis auferri: fateor tamen, quòd colorem
habet alia opinio, quæ dicit pertinere ad Episcopum in
non exemptis & ad Papam in exemptis pro eo quòd bona
in ingressu personam sequũtur, vt authen.ingressi.C.de sa-
crosanct.Eccles.& hìc probatur sicut in arrogatione prædi-
ctum est: ingrediens autem non solum donat se monasterio
quod ingreditur, sed etiam toti Ecclesiæ quæ est vna, vt in
extrauaganti vnam sanctam. & ideo si bona non possunt
transire in monasterio, transeunt saltem in Ecclesiam sicut
dicimus in profitente, vt.j.de regularib.c.constitutionem.§.
vltimo. lib.vj.sed hoc argumentum clariùs instaret si bona
expressè offerret, tu cogitabis.

¶ DECIMO quæritur, quia dictum est.s.in.vij.q.quòd
monasterium tenetur creditoribus ipsius ingredientis: nun-
21 quid ergo censetur loco hæredis? Respondet Innoc.† quòd
nõ: quia eum statim factus est monachus habet dominium,
& possessionem omnium bonorum monachi.arg.ff.de pre-
cario.l.si adoptauero.secundum Inno.& Hosti.& est expres-
sum de dominio. C.de sacrosanc.Eccle.l.fi.& in eo quod le-
gitur, & notatur.de consuetudine.c.ij.secus in hærede: quia
hæres nõ acquirit dominium donec adierit, nec etiam pos-
sessionem rerum hæreditariarum donec eam corporaliter
nactus fuerit.vt.ff.de acquir.posses.l.cùm hæredes.quamuis
in hoc articulo innuatur quòd monasterium loco hæredis
habetur.vt.j.eod.c.§.verùm. in fi.& probatur.in authen.de
sanc.Epis.§.sed hoc in præsenti.colla.ix. Nunquid ergo cum
bona veniant ad monasterium legitimam dabit descenden-
tibus causam. Respondet Innocen.quòd sic.vt.xix.quæstio-
ne vltima.in fi.

22 ¶ VNDECIMO † quæritur, pone quòd ingrediens ha-
bet descendentes quibus debetur legitima nunquid censen-
tur priuari ea per talem ingressum videtur quòd sic, quia
hìc dicitur quòd omnia bona ingredientis monasterium
transeunt in ipsum. Innocent.tenet contrarium quia illud
quod dicitur quòd omnia transeunt in monasterium debet
intelligi salua legitima quæ hæredibus descendentibus est
reddenda.xix.q.fin.c.fi.&.xvij.q.fi.c.fin.& idem videtur ipsi
Innocẽ.in ascendentibus. vt.ff.de inoffic.testamen.l.nam &
si.quia nec exhæredari possunt sine causa.vt in auth.vt cum
de appellatione cognoscitur.§.sancimus. collatio.viij. &.C.
de Episc.& Cleri.authen.præsbyteros.licet secundum Mar.
Ioan. videatur notare contrarium de ascendentibus in. d.
authen.si qua mulier.

23 ¶ DVODECIMO quæritur pone † ingressurus mo-
nasterium ascendentes, vel descendentes non habens, & te-
stamentum faciens præterit monasterium & alios instituit,
& postea ingreditur monasterium & religionem profitetur
nunquid per hoc rumpitur testamentum quasi agnatione
posthumi. Respondet Inno.quòd sic.arg.huius.c.& in auth.
de sanctissimis episco.§.sed hoc in præsenti. collatio.ix.&.ff.
de iniusto rupto testamen.l.filio.& idem tenet glo.vt refert
Mar.in.d.authen.si qua mulier.Item secundum Innoc.rum-
pitur quia censetur capite minutus.vt.ff.de capitis diminu-
tione.l.j.&.l.amissione.§.fina.& duabus legibus sequentibus.
&.l.fina.refert tamen Innocen. alios dicere quòd imò mo-
nasterium tantum habebit legitimam suam. vt.xix. q.vlti-
ma.c.vltimo.& authen.si qua mulier.& sic etiam alternatiuè
ponit hìc Abbas nec Hostien.ne Nouella eligit. Sed videre-
tur posse distingui, quia aut in ipso ingressu seu propter
ipsum ingressum sic testatus est & tunc habeat locum secun
da opinio quia tunc dat sibi lex liberam facultatem dispo-
nendi de bonis suis. vt.d.authen.si qua mulier. Aut non co-
gitabat de ingressu & tunc sit locus primæ opinioni quia te-
stamentum non adimit liberam facultatem disponendi in
vita & tamen ingrediendo disponit vt hìc sicut si transiret
in familiam alterius per arrogationem vel per seruitutem.

24 ¶ DECIMOTERTIO quæritur † nunquid mona-
sterium ex persona monachi habet succedere? Respondet
Innocen.quòd sic dicens hoc autem est certum quòd hære-
ditates & legata & ab intestato & ex testamento quæ mona-
cho seu monasterio occasione personę monachi debent ob-
uenire melius capiet monasterium quàm monachus cœpis-
set si in sæculo permansisset.xix.q.fina.in fi.& in hoc est fi-
nis dictæ glossæ Innocen.& ibi notatur qualiter ille qui po-
terat exhæredari post ingressum amplius exhæredari non
25 potest secundum Martinum hoc † autem certum est quòd
non conceditur parentibus filios, vel filijs parentes exhære-
dare pro eo, quòd relinquunt sæculum & monasticam vi-
tam ducunt quòdque parentibus inhibetur ne filios conuer-
sos à monasterijs abstrahant.in authen.de sanctis.Epis.circa
princ.vltimæ colum.§.nullam vero licentiam damus.&.§.se-
26 queo.secundum Hostien.Sic † ergo patet quòd pro mona-
cho succedit monasterium tam ex testamento, quàm etiam
ab intestato, facit.d.l.Deo nobis.& not.Arch.xvj.q.j.mona-
chi enim & Gof.hic & Host.& Hen.s.de postulan.c.ex par-
te.vbi de hoc scripsi, fallit in mendicantibus.vt scripsi.s.se-
cũdum Iac.& Pet.& alios.in.d.l.Deo nobis.arg.ff.de ijs quæ
pro non scriptis habentur.l.in metallum.&.C.de hære.insti.
l.j.quod credit verum Henr.saltem in fratribus minoribus.
vt.d.cle.exiui.§.quia igitur.licet aliqui dicant quòd tales fra-
tres mendicantes succedere possunt, non vt sibi retineant
sed vt vendant & pecuniam conuertant in libros, vestes, &
alimenta.vt.ff.de leg.j.l.cætera.§.si duobus.&.l.filiusfamilias.
§.si quis alicui.& de leg.iij.l.fideicommissa.§.seruo. Si autem
vis scire plenius qualiter fratres minores possunt, vel non
possunt succedere & de hæreditatibus & legatis eis relictis
quæ ipsi non possunt capere quid fiendum vel dicendum sit
vide Barto.in minorita sua, cuius tractatus hic posset inse-
ri, sed causa breuitatis obmitto.

¶ DECIMOQVARTO quæritur dum monasteriũ
27 ex persona monachi in hæreditate succedit † quis hæredita-
tem ex testamento vel ab intestato monacho delatam adi-
bit. Quidam dicunt quòd monasterium alij dicunt quòd
imò monachus iussu monasterij sicut filius iussu patris. vt
ff.de acquirenda hæreditate.l.si quis mihi bona.§.iussum.
Sed quid si monachus nullo modo adire velit. Quidam
dicunt

dicunt idem quod in ſeruo qui poteſt adire nolle nec acqui-
ritur domino. C.de hęredibus inſtituendis.l.cùm proponas.
Alij dicũt idem quod in filiofamiliâs cuius pater poteſt adi-
re iure codicis.vt.C.de bonis quæ libe.l.nõ ſolum.vt ſic poſ-
ſit & monaſterium, vel compellatur per Abba.ſub debito
reuerentiæ vel per Epiſcopum quia index.ĩ.de offi.ordina.
quanto.arg C.de iure deliberandi.l.ſi aliquis.ſed ſi nullo mo
do conſentit dic vt.ſ.ſed ſi monachus vult adire ſed mona-
ſterium vult repudiare præfertur monaſterium ſecundum
Iacob.de Arena.ff.de ſucceſſorio edicto.l.j.§.per ſeruum.ſe-
cundum Cyn.in.d.l.Deo nobis.in.iij.q.Dicit autem Nouel
la quòd hæ intricationes ceſſant ſi dicamus ſic monacho
velle & nolle deficere., quia hæc omnia per monaſterium
ſunt agenda, ſed hoc non videtur obſtare, quia Abb.poteſt
ſibi quoad hoc velle & nolle concedere.ĩ.de elect.ſi religio-
ſus.lib.vj.verius videtur quòd poſsit monaſterium adire ad
inſtar patris, ſed tutius eſt quòd faciat monachum adire ſi
28 poteſt,† ſed quid ſi moritur monachus hęreditate delata &
non adita refert Cyn.vbi.ſ.d.lac.dixiſſe: aut erat hæreditas
aſcendentium & tunc tranſmittit monachus in monaſte-
rium qui loco filij eſt vt hîc.&c.d.§.ſed hoc in præſenti.argu.
C.de ijs qui ante apertas tabulas.l.j. Aut erat hæreditas ex-
traneorum & tunc monaſterium mero iure eſt excluſum
ſed poterit reſtitui tanquam minor.vt.C.de ſacroſanct.Ec-
cleſ.l.ſi.&c.ff.de acquiren.hæred.l.cùm quidam. &.l.Pantho-
nius.& de minorib.l.ait prætor. ſed dicit Nouella quòd iſta
ceſſare videntur ſi dicamus monaſterio delatam hæredita-
tem potius, quàm monacho quod videtur ipſi Martino pro
eo quòd monacho ſicut mortuus mõdo videtur interdictũ
velle & nolle,ſed ad hoc.ſ.eſt reſponſum.
¶ DECIMOQVINTO quæritur, pone ingrediens
29 † monaſterium ante ingreſſum fuerat hæres per alium inſti
tutus, & per inſtituentem rogatus hæreditatem reſtituere
monaſterio, vel Eccleſiæ vel aliter in pias cauſas expendere
ſub conditione ſi decederet ſine liberis nunquid poſteà mo
naſterium ingrediendo intelligitur conditioni ſatiſfactum?
reſpondet Innocen.quòd non quia ingreſſus monaſterium
ſingitur non ſolum decedere cum hærede ſed etiam cum li-
beris. vt.d.§.ſed hoc in præſenti.& idem ſi eſſet rogatus, re-
ſtituere patruis ſub dicta conditione, & eſt ſpeciale fauore
religionis, cum aliâs requirantur naturales, nec ſufficiant le-
gitimi tantùm. ff. de lega.ij.l.ſi ita quis.io ſi.verſi.etiam.tene-
bat tamen Dyn.quòd ſi in ſubſtitutione addatur de filijs ex
ſe deſcendentibus tunc etiam non euaneſcit ſubſtitutio per
ingreſſum, quia expreſsio illorum quæ tacitè inſunt nil ope-
ratur.ff.de leg.j.l.iij. Aliqui tamen contra & allegant pro ſe.
C.de cadu.tollend.l.vnica.§.ſi verò.C.de ijs qui veniam æta.
impe.l.omnes.de iure emphyteutico.l.ſi.ff.de contrahenda
emptione.l.ſi debitor.§.veriſimile.& remittit Nouella ad ea,
quæ ipſa ſcripſit.de teſtamen.Raynaldus.ſuper glo.videtur.
30 ¶ Sed pone † quòd inſtitutus & rogatus reſtituere ſub præ-
dicta conſtitutione non ingreditur monaſterium, ſed do-
nat ſe & ſua alicui Eccleſiæ ſæculari: nunquid tunc cenſetur
conditio defeciſſe? dicit Innocen.quòd ſi ſolùm fieret cleri-
cus alicuius ſæcularis Eccleſiæ non vt ibi perpetuò clericus
remaneret deficeret conditio nec euaneſceret dictum fidei-
commiſſum, ſed ſi ſic fieret vt ibi, perpetuò clericus rema-
neret, tunc ſecus. Et eo caſu expenderetur ipſum relictum
in pias cauſas. vt.d.§.ſed hoc in præſenti. ¶ Sed quid ſi teſta-
tor dixiſſet volumus talem partem hæreditas dare patruis ſi
deceſſerit ſine liberis etiam ſi fiat monachus ſatiſfactum vi-
detur conditioni.argumen.hic. Verumtamen notat Innoc.
licet ſatis peregrinè ambiguum verbum teſtis pro reo vel
magis pro eo contra quem producitur interpretandum eſ-
ſe.argumen.ĩ.eodem.ex literis. & ad concordiam reducen-
dum.ĩ.tit.j.cùm tu.& hic finis glo.Inno.
31 ¶ DECIMOSEXTO † quæritur, ſi concedo feu-
dum, vel precarium tibi, & hæredibus tuis, nunquid vide-
tur intelligi de filijs? videtur quòd ſic ne doret ſine fine &

nota.per Accur.in.l.ex facto.§.vltimo.allega.hîc in glo.j.per
illud quod notatur in dicta glo.Nil dicit de emphyteuſi, ſed
Specu.de locato.§.nunc aliqua. verſic.cxiij.dicit hoc verum
in emphyteuta Eccleſiæ per §.emphyteuſim. io authen.de
non alienandis. ſed in emphyteutis priuatus dicit ſecus &
ibi vide concordantias, & idem notat Accur.ff.ſoluto ma-
trimonio.l.etiam.in.j.gloſ.non obſtat.§.licentiam.de aliena-
tione & emphyteuſi. per quam dicunt quidam correctum.
§.emphyteuſim.quia licet ſit correctum quoad tempus, &
numerum ſucceſſorum non tamen quoad qualitatem ipſo-
rum ſi autem ſit data emphyteuſis Titio pro ſe, & pro filijs
an ſufficiant naturales, ſupra in prima ſuppletione primæ
gloſſæ remiſi ad Speculum.in.d.§.nunc aliqua.verſicu.lxvij.
& verſicu.clxxvij.
32 ¶ DECIMOSEPTIMO † quæritur, circa materiam
vltimæ gloſſæ.in princip.quid ſi non ingrediatur monaſte-
rium, ſed ipſum hæredem inſtituat. Dicunt communiter
doctores, quòd ſubſtitutioni locus eſt nec cauſam dicti au-
thentici extendunt & hoc tenet Accur.C.ad Trebellia au-
then.niſi rogati.& Goffre.hîc & facit ad hoc.ĩ.G.ſecunda.
Alij contradicentes, quòd ſemper per ingreſſum.vel inſtitu
tionem, vel donatione inter viuos ex quo monaſterio relin-
quetur habetur loco filiorum: quia eadem ratio in vtroque
caſu, ſcilicet fauor religionis: ergo idem ius de conſtitutio-
nibus. tranſlato. C.de liber.præter.l.j.argu.opt.de Epiſco.&
Cler.l.ſi quis ad declinandam.in auth.de eccl.tit.§.ſi autem.
collat.ix. Item, quia talis donatio & quamuis prima opinio
ſit communior, vltima æquior & ideò ſecundum Hoſtien.
magis congruit canoniſtæ, de iudi.dilecti.de tranſactio.c.ſi.
Pro quo etiam facit hæc decre.ſed illa fuerunt verba partis
allegantis & Cardi.ſe retulit ad ingreſſum religionis vt pa-
tet ex verbis ſuis, vnde plus placet Ioan.Calder.communis
opinio. ¶ Quid ſi teſtator de ſe ipſo dicat ſi ſine liberis de-
cedam talem inſtituo, quæritur an ſi ingrediatur monaſte-
rium &c.euaneſcat ſubſtitutio.Mar.Subh.doctor.Ioã.And.
in l tenet.quòd non pro eo quòd authẽticum eſt tanquam
exhorbitans tenendum in ſuis terminis, ſed decidas per ea
quæ Ioan.poſuit.ſ.in iſto.c.ſuper verbo minor anni.verſi.ſi
vero is qui ibi rumpitur teſtamentum. Martinus. ¶ Quid
33 † ſi ſubſtitutio ſit facta de aliquo ſub conditione, ſi non in-
greditur monaſterium? dicunt aliqui quòd ſi ingrediatur
ſubſtitutio euaneſcit.argu.in authen.de non alie.§.ſanctiſſi-
mis.collat.ix.imò ſecundum Goffr.& tum dici poteſt quòd
pro non ſcripto habetur talis conditio velut turpis cum per
eam maius bonum impediatur vt notatur.ĩ.de ſimonia.ne
mo.ſi enim conditio ſimilis non impedit carnale matrimo-
nium.C.de indi.vidu.tollen.l.ij.multò magis ſpirituale.arg.
opt.in authen.de nupt.§.quæ vero.colla.iij.&.ĩ.de condi.ap
poſi.c.j.& de hoc in Spe.teſtamen.§.j.verſ.teneat monachus.
ſubſtitutio non euaneſcit Vinc.vnde dicit Abb.quòd ſi in-
trauit & ante tempus probationis exiuit non præiudicat
ſubſtitutio. de regu.ſtatuimus. ſi autem intrauit ſolùm in
fraudem ſubſtituti, dicit Abb.ſecundum magiſtrum ſuum
ſubſtitutio non euaneſcere quia fraus & dolus &c.de reſcri.
ſedes ad id.ĩ.de ſepultu.in noſtra.& bene facit.de teſtamen.
officij.requiſiſti.&.c.ſi.& quod notat Accur.ad Trebellia.in
authen.niſi rogati.& dicit, quòd probatur ius fructus com-
minationes factas per hæredem ipſi ſubſtituto ad idem. de
renonciatio.c.ij.lib.vj.
¶ DECIMOOCTAVO generaliter quæro, vt ha-
beas dicta Henri.qualiter bona ingredientis monaſterium
tacitè ad ipſum monaſterium transferuntur atque perti-
34 neant. Circa quod diſtinguit Henricus: † quia aut ingredi-
tur monaſterium in vita aut in morte, ſi in vita tunc aut
quæris de bonis non feudalibus: aut de feudalibus, ſi de non
feudalibus tunc aut quis detruditur inuitus in monaſte-
rium, & tunc aut ad tempus & tunc omnia bona retinet vel
ſaltem recuperat tempore elapſo: ratio quia fingitur non
ingreſſus, qui tam cito recedit: ideo non mirũ ſi recuperet,

vt.ij.q.j.imprimis.&.j.de cler.coniug.quod à te.vt not.Spe. rubri.de statu monacho.§.vnico.in fi. Aut in perpetuum & tunc totum relinquitur legitimis hæredibus: vnde viuere posit monasterio reseruato. vt.vj.q.vj.c.de lapsis.quod arbitrandum iudicio Episcopi relinquitur qui cum in monasterio ponit vel fortè tantùm habebit,quantum vnus ex hæredibus.argum.xiij.q.c.si quis irascitur.lex tamen ciuilis statuit quòd bona intrusi aliter diuidantur videlicet quòd si habeat liberos duas partes, habeant bonorum si non habet liberos aut habet parentes & illi habebunt vnam tertiam partem bonorum,monasterium vero duas:si autem non habet parentes monasterium omnia bona habebit.in authen. vt lice.matri & auiæ.§.quia ratio. quidam secundum Bernard.Isid.qui hoc notat.in.c.allega.de lapsis.Idem Archidia. xxvij.q.j.cap.si quis rapuerit. sed primum verius est, scilicet quòd legitimi hæredes totum habebunt præter vitæ necessaria illi qui in monasterium intruditur.vnde per illud.c.de lapsis.derogatur legi prędictæ vt liceat matri & auiæ.vt no-
35 tat Specu.vbi.s.Aut † quis sponte ingreditur monasterium puta quia sanus, vel infirmus ad hoc quòd monachus fiat ingreditur, & tunc aut ante ingressum disposuit de bonis suis, & valuit.xix.q.vltima.§.si qua mulier. &.§.nunc autem. &.c.quia ingredientibus.& in authē.de monach.circa princip.collat.ix.quæ iura dant ei potestatem disponendi de rebus suis ante ingressum.& argu.xvij.q.vltima.quicunque.vt notat Specu.rubri.de statu monacho.vers.lj.Aut non disponit ante ingressum: & tunc aut ingreditur monasterium religionis à sede Apostolica non approbatæ & tunc non est ligatus ordini.vt notat Hostien.j.de regularib.c.is,qui.& Archid.eod.ti.constitutionem.super verbo in illa lib.vj & Ge. de voto & voti redemptione. c.vnico. lib.vj.& extra de regularibus.c.eos.super verbo religionem. in clemen.& extrauagant.Ioan.xxij.quæ incipit Sancta Romana super verbo approbati,& ideò ex quo non valet ingressus quo ad personam,non debet valere quoad bona, quæ sequuntur regulariter personam.vt.j.de vita, & honest.cleri.c.fina.& vbi expressum non valet,nec tacitum.ff.de serui.rustico.prædio.l. iij.in fin.ad hoc facit.ff.de ijs quib.vt indigni.l.cùm senatus. & de colleg.illi.l.j.&.ij. Aut ingreditur monasterium religionis à sede Apostolica approbatæ:& tunc recuperabit bona sua.argu.iurium allegatorum,& hoc tenet glo.C.de sacro sanc.eccle.authen.ingressi.& hoc probatur sic nam si ingressus teneret, & ingrediens infra annum exiret religionem, recuperaret bona sua. &.s.de renunciatio. ex transmissa.& j.de regularibus. statuimus.ergo multò fortiùs vbi ingressus ab initio non tenuit, quia multa impediunt contrahenda, quæ non dirimunt iam contracta. ff.de ijs, qui sunt sui, vel alieni iuris. l.patre furioso. j.de regularib.ad Apostolicam. Aut tenet ingressus & tunc aut remanet in monaste-
36 rio,aut non † si sic aut post ingressum disponit rectè & legitimè de bonis suis in persona alterius vel aliorum quàm monasterij,& tunc non transferuntur ad monasterium, & quãdo est hoc,dic quòd aut nondum fecit adhuc professionem tacitam vel expressam in religione & tunc potest testari, vt xij.q.v.c.fina.cum tunc etiam ad sæculum reuerti potest.j. de regularib.statuimus.eod.titu.c.is,qui.&.c.non solum.lib. vj.& hoc tenent Innocen.& Hosti.c.ij.j.de testamentis. & Hostien.in summa.titu.de testamentis.§.j. sub.§.quis posit facere.vers.idem puto.& pro hoc videtur casus.j.de senten. excommunica.c.religioso.§.fi.lib.vj.de regularibus.c.beneficium.eod.lib.vbi hoc idem tenet Archi.super verbo assensus,&.xix.q.vltima.§.nunc autem.& Ioan.de Ancho.in summa.de testamentis.§.sed quid si intrauit. Aut iam fecit professionem tacitam vel expressam & tunc aut habet liberos aut non.Si sic,tunc etiam post ingressum bona inter eos diuidere potest ita quòd legitimam eis tribuat ad minus & quòd monasterium tantum habeat,quantum vnus ex filijs. vt.xix.q.vlti.§.si qua mulier. & si non diuidat inter eos liberis concedetur à lege legitima residuum verò erit monaste-
rio.vt in.d.§.nunc autem De quo articulo vide quod notat plenè Spec.rub.de statu monacho.versi.liij.& versi.sequen.
37 Aut † nec disponit de rebus suis nec habet liberos & tunc aut est ingressus monasterium religionis non mendicantis, aut monasterium mendicantis religionis. In primo casu refert, aut moritur, infrà annum probationis & tunc distinguit Iacob.de Rauen.& Petr.de Bellapertica, & Cyn.C.de sacrosanct.Eccle.in authen.ingressi.aut fuit ingressus & dedicauerit se purè,aut sub conditione,aut est dubium si purè tunc remanent post monasterium. argumen.ff.de in diem addictio.l.ij.& probatur.xix.q.vltima.c.perlatum.&.§.si qua mulier.&.C.de sacrosanct.Ecclesi.in authen.ingressi. sed hoc fallit in casu vbi per fraudem inductus intrauit vt legitur & notatur.xx.q.iij.constituit. j.de testamentis. requisisti.in fi. & de conuer.coniug.dudum.si sub conditione tunc non remanent. argumen.l.ij.respon.quia pendet quod nihil est in re.vt.ff.de conditio.& demonstra.l.qui hæredes.§.fina.si est dubium tunc dicunt Iacob.de Rauen.& Petr.quòd ex quo decedit vt monachus, videtur sibi placere, quòd sit monachus & quòd bona sint monasterij perinde, ac si esset professus, quia summa est ratio quæ pro religione.ff.de religio. & sumpti.fune.l.sunt personæ. Et quia per mortem videtur confirmari sicut donatio inter coniuges.C.de donatio.inter virum & vxorem.l.donationes. & per totum.j.de donatio. inter virum & vxorem.c.fina.quam opinionem Cyn.reputat duram, vt scilicet per hoc excludantur succedentes ab intestato.Pro opinione tamen Iacob.& Pet.bene facit.j.de baptis.c.maiores.§.penulti.& fina.cum ibi notatis. Aut non moritur, infra annum professionis sed profitetur tacitè vel expressè & tunc aut quæris de bonis feudalibus aut de alijs,
38 † si de feudalibus tunc dicit Innocen.& Hostien.post eum quòd talia transeunt si debent talia seruitia quæ monasterio posit honestè exhibere per se, vel per alium.argumen. C.de Episcopis & Clericis.l.quisquis.&.l.ad similitudinem. aliàs redibunt ad dominum. argumen.C.de cadu.tollend.l. vnica.§.ne autem.ff.de solutionib.inter artifices.secundum Innocen.& Hostien.hic de quo dixi satis.s.eod.c.in.vj.quæstione.Sed Lauren.xix.q.iij.§.si qua mulier.in hoc contradicens indistinctè quòd non transeunt in monasterium. Et credo, quòd ista opinio tenetur de facto in omni transitu, seu ingressu cuiuscunque religionis si sint bona non feudalia, tunc transeunt in monasterium vt hic &.C.de sacrosanct.Eccle.in authen.ingressi.In secundo casu, scilicet quãdo est ingressus monasterij religionis mēdicantium vt prædicatorum vel minorum dic vt scripsi. s.eod.c.in.ix.quæst.
39 ¶ Et nota † quod ingrediens monasterium desinit habere filios in potestate.argumen.ff.de adulter.l.sic eueniet.l.sequē. sed intrusus bene retinet & in auth.vt nulli iudicum.§.quia vero.collati.ix.sed nunquam filij transeunt in potestate Abbatis videtur quòd sic.argumen.ff.de adoptio.l.si pater. sed secus est.argumen.xix.quæstio.iij. si qua.& est ratio diuersitatis,quia qui monasterium ingreditur denunciat proprijs, & ita filij efficiuntur sui iuris in arrogato non ita secundum Lauren.& Archid.xij.q.j.non dicatis.super verbo possidere secundum Henr.
40 ¶ DECIMONONO generaliter quæritur † vtrum ingrediens monasterium, vel clericatum assumens seu Ecclesiæ se conferens fingatur, seu reputetur habere liberos, adeò quòd si talis ex testamento vel ab intestato succedens oneratus sit substitutione vel fideicommisso sub conditione si sine liberis decederet per hoc defecta sit conditio? Circa quod Henr.sic distinguit,quia,aut quæris de ingrediente monasterium, aut de clericatum assumente, aut de conferente se Ecclesiæ si de ingrediente monasterium,& intellige sponte & de monasterio religionis à sede Apostolica approbatę aliàs secus vt dixi.in proxima distinctione,tunc refert,aut talis ingrediens monasterium. j.tempus probationis exiuit & tunc non est defecta conditio & talis ingressus prǽiudicat substituto seu fideicommissario. j.de reg.statuimus.&

mus.& eo.titu.c.is qui.libro ſexto.& hoc notāt Abb.& Io. An.hîc pro hoc in auth.de ſanctiſsimis Epiſc ·§·ſed hoc in pręſenti.coll.ix.& in auth.de monachis·§·illud . col . vbi de hoc.Aut non exiuit infra tempus probationis:ſed religionē profitetur tacitè,vel expręſſè,& tunc aut in fraudem intrauit ſubſtitutionis,vel fideicommiſsi,& tunc non deficit cō ditio,nec pręiudicat ſubſtituto,ſeu fideicommiſſario maximè cum titulum lucratiuum habeat monaſterium . argu. ff.de his,quę in frau.credito.l.omnes·§·Lucius.& hoc tenet gl.C.ad Trebel.in auth.niſi rogati.& petrus,& Cynus poſt eum.Item tenent Pet.de Sanſo.& Abb.& Io.And.hîc:quia fraus,& dolus &c.ſ.de reſcript.c.ſedes apoſtolica.cum ſuis concordantijs.& videtur caſus ibi de ſepul.in noſtra,ibi *niſi dolo,vel fraude*.& bene facit infra de teſtamentis.requiſiſti.& c.officij·§·ſi verò.&.c.vltimo.& talis fraus probabitur probando,comminationes factas ab hęrede ipſi ſubſtituto ſeu
41 fideicommiſſario ſecundum eos.aut non intrauit† monaſterium in fraudem:ſed bona fide,& tunc aut intrauit tale monaſterium cui talis ſucceſsio,ſeu talia bona acquiri non poſſunt:vt quia eſt ordinis mendicantium prout dixi diſtinctione proxima,& tunc non deficit conditio,nec pręiudicat ſubſtituto,ſeu fideicommiſſario,& eſt ratio : nam ex quo bona monaſterio acquiri non poſſunt:non adimentur ſubſtituto,aut commiſſario.argu.de donationibus inter virum,& vxorem.l.vir vxori·§·ſed ſi promiſſor.ff.de ſolutio.l. cum quis·§·ſi debitorem.ex quibus cauſis ma.l.nec vtilem. aut intrauit tale monaſterium quod eſt capax talis conſeſſionis,vel talium bonorum,& cui talia quæri poſſunt , & tunc aut ſubſtitutio,vel fideicommiſſum ſit ab hęrede per hęc verba ſi decederet ſine liberis ab ipſo legitimè deſcendentibus,& intrat monaſterium,& tunc dicit Hoſtië.infra de teſtamentis.Raynaldus circa princip.ſuper verbo deſcē dentes quòd regij.fuit hęc quęſtio de facto,& conſulti fuerunt doctores Bononienſes,& reſpondit Bagarotus quòd monaſterium habebatur loco talium filiorum in authē . de ſanctiſsimis Epiſcopis·§·ſed hęc in pręſenti.&·§·nullam verò licentiam.coll.ix.argu.pro ipſo.infra de pœnis.c.ſecundo de teſtamē.requiſiſti.ff.de legatis.j.l.nemo.nam & in ſumma eſt ratio quæ pro religione facit.ff.de relig.ſunt perſonæ.C. de ſacroſanctis eccleſijs.l.penultima,& vltima.& hoc placet Dyno:vt notat Io.An.hîc . Dominus Azo. reſpondet contrarium,nec obſtat·§·ſed hoc in præſenti licet enim monaſterium habeatur loco filiorum ex ſe,vel ex ſuo corpore legitimè deſcendentium:vt in caſu noſtro,& illa verba debēt aliquid operari.ff.de legatis.j.l.ſi quando. de vſuris.l.ſtipulatus.infra de priuilegijs.ſi Papę.li.vj.nec ab eorum ſignificatione recedi debet,niſi appareat teſtatorem aliud voluiſſe. ff.de legatis.iij.l.non aliter.vel niſi à principe cuius eſt interpretari dubia alia interpretatio fiat.C.de legibus.l.fin.infra qui filij ſint legitimi.per venerabilem·§·rationibus.quod putat Hoſt.verius.ſi tamen ad principem recurſus haberetur,deberet monaſterio penſatis primis iuribus reſpondere ſecundum eum Io.And.ibi dicit quòd Petrus de Bellapertica diſputauit tunc articulum in corpore ſuper prædicto·§·& tenet ſubſtitutionem non expirare cum teſtamento naturalitatem elegerit,nec reliquit voluntatem ſuam interpretationi iuris,per quod dicit ſolui contraria quę volunt quòd dictum ſimpliciter ſine liberis faciat monaſterium haberi loco liberorum,ſed quando naturalitatem elegit ceſſat interpretatio.C.de inſtitu.& ſubſtit.l.generaliter·§·finali.C. de liberis pręteritis.l.tertia.ff.de conditioni.& demonſtr.l. nonnunquàm.& de regulis iuris.l.expreſſa.&.l.tertia. ff.de legatis.iij.cum concor.quam inducit Dynus loquitur cum taciti,& expreſsi eſt idem effectus per omnia quòd hoc nomen ſecundum Io.An.ibi.quod credo verius ſecūdum Henricum.aut ſubſtitutio , aut fideicommiſſum ſit ab hærede ſimpliciter per hęc verba ſi decederet ſine liberis,& tunc cō ditio eſt defecta,& eo caſu ipſum monaſterium habetur lo
42 co liberorum vt hic.Ratio† poteſt eſſe : quia cum teſtator dicit inſtituo te hæredem meum,& ſi deceſſeris ſine liberis quòd alijs reſtituas &c.videtur dicere ſi caſtitatem ſeruaueris reſtituas:ſed cum per hoc impediatur vita contemplatiua,quæ ſatis ſecurior,& melior eſt,quàm actiua : vt legitur.& notatur.ſupra de renuncia.c.niſi cum pridem·§·nec putes,& multi vitam illam eligerent,& monaſterium intrarēt niſi de adimendo fideicommiſſo timerent,ideò ius voluit quòd iſta conditio remitteretur ſi vitam hanc eligerent , & monaſterium intrarent:vt non timeāt hoc facere ſicut aliæ turpes,& impoſsibiles conditiones remittuntur inſtitu . de legatis·§·impoſsibilis.ff.de condi.inſtitu.l.conditiones. &.l.
43 filius.infra de conditionibus appoſitis.c.fin.Fallit† quando rogatus eſt reſtituere loco religioſo,vel eccleſię , vel expendere in pias cauſas:quia tunc non euaneſcit ſubſtitutio,vel fideicommiſſum:vt hic notat gloſſa,& probatur in iuribus per eam allegatis,& ratio huius colligitur . C.qui potior.in pig. ha.l.vltima·§·exceptis.hæc vera quando ingreditur monaſterium,ſed ipſum hęredem inſtituat : nam tunc dicunt magiſtri communiter,& non eſt locus ſubſtitutioni,vel fideicommiſſo,nec caſum authenticæ allegatę:niſi rogati extendunt vltra quàm loquatur.Alij contra:quia eadem ratio in vtroq; fauor,ſcilicet religionis ergo idem ius.ſ.de conſtitutionibus.tranſlato.argu.opt.authē.de eccleſiaſticis titulis. ·§·ſi autem.coll.ix.& quāuis prima opinio ſit verior vltima. tamen ęquior,& ideò magis congruit Canoniſtæ.ſ.de iudicijs.dilecti.de tranſact.c.finali.ſecundum quòd not.Hoſtiē. hîc.In ſecundo membro principali.ſ.quando clericatum aſſumit tunc ceſſante fraude dic vt hîc in gl.In tertio membro principali,ſcilicet quando tradidit ſe,& ſua alicui eccleſiæ ſeculari non deficit conditio,nec præiudicat ſubſtituto ſeu fideicommiſſario:vt dicit gl. hîc.cuius opinionem tenent Gul.de Montelaudino.&.G.extra de decimis.c.primo.in clemen.ſed Hoſtiē.in hoc contradicens,quòd licet iſta opinio ſit communior tamen contraria opinio eſt æquior,quia eadem eſt ratio fauor,ſcilicet religionis,ſiue per ingreſſum,ſiue per donationem inter viuos,ſiue per inſtitutionem bona ad monaſterium perueniant,ideò magis congruit Canoniſtæ ſecundum eum prius dictum ſecurius eſt tenere . Vigeſimo poſſemus ad dicta Collectarij accedere.verum quia licet plura dicat nihil addit magno effectu dignum , dicta eius obmitto,& eadem ratione idem de Lignano.Complementum autem materiæ recipe ex notatis Cyni,& aliorum in auth.ingreſsi.& auth.ſi qua mulier.&.l.Deo nobis.alleg.

SVMMARIVM.

1 *Teſtibus quæ obijci poſſint: ſibiq; ipſis repugnantibus denidem ſit fides.numero.3.*
2 *Præſcriptione à iure diſcedendum non eſſe.*
4 *Formulæ teſtes falſa dixiſſe &c.coniunctim faciendam fidem & numero.11.& quando alterum,vel vtrunque probari debeat.numero.12.13.&.14.*
5 *L.fauorabiliores.ff.de reg.iur.reſtringi.*
6 *Occupatæ alterius poſſeſs. vim fieri quibus rebus dici poſſit.*
7 *Acceſſoria generaliter peti poſſe.*
8 *Delegatum an alios teſtes,qui in delegatiōe dicti nō ſint recipere poſſit.*
9 *Reſellenti teſtes quæ ſpectanda ſint & delegato recipienti.nu.10.*
15 *Coniunctè proponens vtrunq; probet,& probandi vnius quæ formula,& quando coniūctim , vel proponi diſiunctim dici poſſint.*
16 *Sententiam falſis inſtrumentis latam non niſi appellat.vel reſtit . reſcindi.& poſtulatæ reſtitu.formula.nu.25.& quid ſi abſentem feratur ſententia.nu.17.*
18 *Sententiam falſi inſtru.latam perpetuò reſcindi,ſi animæ noxalis ſit. Idem in exceptione oppoſita.nu.20.*
19 *Reſtitutione ſententiam falſis inſtru.latam intra quadriennium reſcindi officio verò iud.ſ.triceniuum.*
21 *Replicationem in quæſtione falſi actioni commenſurari.*
22 *Sententiam,ſicut inſtrumenta quæſtioni falſi perpetuò ſubijci.*
23 *Sententiam cum procuratore falſo latam dño non obeſſe niſi ſcienti.*

24 *Quæstio falsi quot modis proponatur: & cuiuslibet formula.*

26 *Testes sibi ex diametro repugnare, si vterque insolidum possidere adserant, eosque suspectos esse, si negatiuam adstruant. nu. 27.*

28 *Eleuanti testimonia quid obseruandum.*

29 *Potiorem probationem præualere: & vno possidente, alium clam possidere præsumi.*

30 *Antiquiorem tempore probationem in interd. vti possi. præualere & conditio testium quando spectetur. nu. 31.*

32 *Turbato interd. vti possid. competere.*

33 *Duo rem eandem possidere posse quo modo accipiatur. & ad res iura extendi.*

34 *Silentium turbanti imponi debere.*

35 *Intellectus verior ad c. licet. de probat.*

36 *Fauentini in specie c. licet. de probat. cur caussa ceciderant.*

37 *Turbationum species, & formam nominatim deduci debere.*

38 *Litigantium vtrunq; in interd. vti possi. probare debere.*

39 *Possessionem titulo non probari.*

40 *Præsumptionem vitiosæ possess. titulo tolli. & cur. nu. 79.*

41 *Tempus necessariũ vtile aliquando fieri.*

42 *Tempus præscriptionis consummatum fuisse probandum est: & idq; ante lit. contest. & formula d. l. x. annis, & citra quomodo in praxim ducenda. nu. 43.*

44 *Interd. vti possi. possidenti competere. & nu. 49.*

45 *Interdictum vti possi. in eum, qui se possidere ait competere: in dissimulatorem non item: amplio vt nu. 48.*

46 *Turbationem casibus duobus fieri: neutro tamen vti possi. interdi. competere. nu. 47.*

50 *Interd. vti possid. directum in rem quamlibet immobilem competere: idq; tam ex verbis, quam mente legis. Limito vt nu. 51.*

52 *Vsufructuario interd. vti possid. directum competere: in seruitutes reales vtile tantum. nu. 53.*

54 *Vtrobi interdictum. & vti possid. & officium iudicis quando detur adscriptum glebæ.*

55 *Vtile interdictum in iurisdictionum, & simil. turbatores competere.*

56 *Seruitutes personarum continuas esse, & ita præscribi posse.*

57 *Canon similesq; annuæ præstationes quo iure petantur petitory, & possess. eam esse naturã vt illius caussa hoc agatur.*

58 *Decret. querelam de electione de iure reali loqui, & ita rectè in specie eius possess. & petitor. agi.*

59 *Libellũ interd. vti possid. narratione iuris, & vis, & trium capitum conclusione consumi.*

60 *Possessionis qualitates libello nominatim dici non debere: in modo turbationis diuersum esse nu. 62. & quæ differentiæ ratio. nu. 63.*

61 *Tempus, locusq; libello tunc inseri debere, cum dolus arguitur.*

64 *Modum turbationis conclusione exprimere actorem non cogi: ad satisfactionem tamen ne vis fiat concludi posse. nu. 65. eamq; perpetuam esse nu. 66.*

67 *Agens interd. vti poss. quæ probet, & quæ reus huic ius tertij illi obtrudere posse. nu. 68.*

69 *Formula sententiæ in interd. vti possid. & quid si actor possess. non probet.*

70 *Actorem, possessione probata, vincere quo modo accipiendum: idq; in reo admitti nu. 71.*

72 *Victori reo possessionem rei controuersæ adiudicare quatenus licitum.*

73 *Ciuiliter ciuilem, naturalem naturaliter possidenti. compensatis expensis, adiudicari.*

74 *Probantem potiorem in eadem possess. vincere. Et lit. contest. tempore possidere quo modo accipiendum. nu. 75.*

76 *Possidẽdi occasionẽ a iudice tolli non debere, sicut nec iuris beneficiũ.*

77 *Argumentum à legatis ad iudicia duci.*

78 *Probationibus æqualibus, vtriq; ex æquo rei possessorem adiudicandam esse verius est. & nu. 80.*

CAP. IX.

LIcet causam. Cas. In interdicto vti possidetis obtinet q iustiorem titulum probat, & sunt quinq; partes in prima processus decisa narratio. ibi *porro.* Fauentinorũ exceptio contra testes ecclesiæ, & ipsius ecclesiæ respõsio & Papæ interlocutio, & interlocutionis ratio in tertia ibi *post hæc.* corruptionis, & falsitatis noua exceptio, ꝓbationisq; ipsius admissionis exceptio, & reprobationis cõmissio. in .iiij. ibi, *quamquam.* testes Fauẽtinorum impugnat primo probatorios, secũdò reprobatorios, in quinta ibi, *ex præmissis.* allegando concludit pro ecclesia, & pro ipsa pronunciat, & de eodem facto loquitur. ĩ. de iuramento calũniæ. cum causam. &. ĩ. de testi. cũ causam per quæ decidit illud ĩ. quod sequitur. ¶ Expone literam iurisditionis, honore, districtu hæc verba exponunt Pe. & Abb. vt dicã post Inn. ĩ. in magna gl. post prin *spectare.* hoc verbũ sumitur strictè secundũ Inn. & Ber. videlicet etiã pro iure possessionis aliàs contra. ĩ. de cã pos. cũ ecclesia. &c. se. scdm collecta. *proponebatur.* agendo possessorio: vt patet. ĩ. dicebat enĩ se prædicta possidere, & petebat cõe à sua sua molestatione cõpesci &. ĩ. hic deciditur quod habetur in. c. cũ causam. *publicatis.* propter hoc soldm nõ debuit admitti, nisi scdm formam. ĩ. ti. j. p̃ntium. scdm Goff. *ac probare.* aliter parũ valeret obiectio non probata. ĩ. de concess. p̃bẽ. cũ super *dixisse.* vt. s. & ad hoc duo probanda se astrinxit: vt patet. ĩ. post sententiã ar. Host. pro opinione sua de qua dixi. s. e. iurauit. s. ꝗ post publicatas attestatiões in cã matrimoniali possunt testes produci cum hoc possit fieri etiam post sniam. *nõnulli.* fortè Cardinales Pe. *crederent.* no. Ab. ex præsumptione quæ fit cõtra partem nõ recedendum à iuris tramite, *abrecisse.* poterat recepisse iuramentũ de malitia. ĩ. de iuramẽto calum. c. ij. in fi. li. vj. de resti. spo. literas. *subtiliter.* quia de falsitate timebatur approbat subtilitas de hoc de iudic. dilecti. &c. ĩ. de ferijs. capellanus. *ex tunc.* finito. s. primo mense *si producendorũ.* per cõe. vbi ergo nullos testes reprobatorios producat cõmuue huic termino non est locus: secus si super principali daretur mensis actori ad probandum, & ex tunc alius mensis reo: nam licet actor primo mense nil probauerit probationem tamẽ sibi necessariam reus facere poterit in secũdo scdm Host. Ratio patẽs est & . ĩ. hic deciditur q̃ vtraq; pars testes *produxit* & post redijt ad curiam, & post multa allegata Papa pronunciat vt. s. produxit coram primi, nõ corã secũdis Inn. testes inducti coram secundis Inn *testes inducti.* corã secundis iudicibus *contradicunt.* nõ singuli singulis: sed singuli sibijpsis, & sic nõ facit pro opinione reprobat: vt. ĩ. tit. j. in nostra & de fide instru. imputari *leuis.* quia cotidie mentiuntur, licet nullum lædant Ab. videant non tñ dixerunt sufficienter: quia multorum prodesset vincere penitus quasi, nec plenè, nec semiplenè appeti ĩ. ti. j. *prox. miora.* ĩ. tit. j. in nostra. & per hoc dicit Inn. ĩ. de rescriptis. auditis. vt ibi dixi super verbo exceptione quid paritate testiũ ecclesia dicentiũ plus illis creditur quorum dicta cõsonant iuri cõi *dist. ictu.* vulgare Lõbardorum, & Tuscorũ. & idẽ territorium de quo. ff. de verb. signi. si pupillus § territorium. scdm Goff. *possedit.* qualiter probetur cõtinua. primò vide in Speculo de proba. § j. ad finem. & de rusticis, qui dicunt aliquem tenuisse, & posse disse vide quod notatur. ff. de verb. ob. stipulatio ista habere § hoc quoq; *à quinquaginta.* & sic citra lx. & nota, q ĩ. nõ submittit copulã dicẽdo & citra: vt. s. scdm Host. aliqua seruitia tatione honoris iurisditionis, vel districtus &. s. nõ ꝓdere illis, quoad illorum positionẽ probandã: quia duo simul &c. vt sequitur ad hoc de cã poss. c. fin. nec etiam prodest eis quantùm ad perceptionẽ ipsorum seruitiorũ si de ipsa ageretur: nam per præmissa patet, q illa proculdubio &c. vt sequitur ar. ĩ. de censi. licet & dicit Host. per hoc interlineare plenam decre. quoad notata hic in magna gl. Inn. incipiunt iam incœpisse præsumuntur & ar. q homines mei sine cõsensu meo nõ possunt se facere alterius censuales, sup quo vide quod notatur de foro compe. verum Hostiẽ. *præsumuntur.* nisi probetur contrarium eadem seruitia vi, vel clam possidere & sic loquitur de rest. spo. c. fi. Igitur si cõe aliquem iustum titulum probasse per quẽ canoniciq; præsumptionem elidere potuisset bene obtinuisset in interdicto secundum Inn. ad ar. Host. per decre. de elect. cum inter. R. ver. lanè. & quæ ibi notantur Imperatorũ, & Ro. Pon. ordo præposterus

s. de iudi.

§.de iudi.decernimus.sed fortè respicit temporis prioritatem,scilicet quia primò per Imperatores secundo Roma. Pontifi.hęc data fuerunt,& confirmata,sic supra de resti.in inte.auditis.secundum Host.*iustam*.ex probatione ergo tituli & prioritate temporis circa positionem præsumitur, & concluditur,quòd statim sequitur:*sine titulo*.quem nec allegabant,nec probabāt *prohiberi*.patet hîc ꝙ Fauentini erant rei,*super iurisditione*.ideò quę sequuntur, non determinant verbum præcedens,scilicet condemnamus:sed participium scilicet silentium imponentes secundum Inn.*priorum*. retinendę possessionis Pe.*tantùm*.modo imputet ergo sibi,quia non petijt sibi commune condemnari super interdicto.i. quanti sua intererat pacificè possedisse, quę condemnatio facta fuisset si de hoc fuisset actum,& de interesse constaret ff.vti poss.se domino.§.finali.Hostiē.*actum est*.aliâs etiam de proprietate pronunciari potuisset per ea quę probata erant per ecclesiam:probauerat enim cursum temporis cum titulo per quod de scriptione constabat secundum Io.silentium & sic condemnetur commmune vt reus & silentium imponitur *vt actori*.vtrq; ergo actor,& reus sic supra.c. proximo. Host.per alios.infra de regulis iuris.qui per alium.Nota secundum Lignanum sex per ordinem,& primò quòd interdictum vti possidetis datur possessori inquietato.ff.vti poss. l.j.de causa poss.cum dilectus. Secundò quòd pro iuribus incorporalibus datur hoc interdictum vtile tamen.Tertiò quòd exceptio falsitatis admittitur ante & post sententiam j.de except.venerabilis.Quartò quòd nulli debet iudex in iustitia deficere.Quintò quòd lapsus peremptorij litigantes excludit infra de exceptionibus.pastoralis. Sextò quòd propter antiquiorem possessionem quis in interdicto hoc prefertur & quòd vti possi non competit possidenti ab ad-
1 uersario vitiosè.C.vti possi.l.j.Item † notat Abbas hîc colligit sex exceptiones quę competunt contra testes,prima de conditione,secunda de singularitate, tertia de de mala fama,quarta de leui opinione,sexta de corruptione. Tertiò nota secundum Inno.hîc in.§.primo.versi.œconomo.super verbo non debere quòd super exceptione sit contestatio,de quo dic vt supra de officio deleg.prudentiam.§.sexto.& ibi interloquendo quòd in emergenti pronunciatur secundum Inn.de hoc supra de ordine cogni.c.j.Quartò super verbo non curauit nota secundum Collect.terminum ad testes ꝓducendos assignatum peremptorium intelligi etiam si non exprimatur,quia ideò hîc non auditur sicut assignatus ad proponēdum omnes peremptorias.vel dilatorias exceptiones de exceptionibus.pastoralis.super quo vide.iij.quæstione quinta quisquis.in fine magnę glossæ,& in Speculo de dilationibus.§.primo.in principio.& per Inn.de appellationibus.super verbo cęterum.Quintò nota super verbo *te-*
2 *mere*.† qualiter propter præsumptionem non debet deuiari à iure.simile supra de dolo.cum dilecti.de postu.c.bonæ.secundum Collectarium,& addę notata Card.& Nouellæ.de hęreticis.filij.libro sexto.per Inn.infra de concess.præbendæ.post electionem.Aliqui etiam hîc notant in.§.quāquàm,
3 ibi *quia sibi inuicem euidentissimè contradicunt*, quòd † si testes eiusdem partis sibi inuicem contradicant neutris est credēdum argu.C.de fide instru.l.in exercendis.& l.scripturæ.sed Inn tenet contrarium arg.in auth.de testibus.§.si verò apertè.hęc enim litera non dicit,quòd si vnus testis alij,vel alijs contradiceret quòd non valeret dictum eius,sed vult dicere iste textus,quòd vnus testis sibijpsi contradicebat secundum Inn.quia tunc bene certum est quòd non valet. Sextò nota super verbo *adstrinxit*.videlicet in.§.idem quoq;. quòd qui se adstringit ad illud,ad quod non tenetur,ad illud compellitur,& sibi imputet,& dicitur se adstrinxisse secundum Host.eo ipso quòd hęc duo,quę sequuntur connexè proposuit,& idem esset si copulatiuè:secus si disiunctiuè. de hoc supra de rescriptis.inter cęteras.vnde cauti aduocati in fine. libelli exceptionum.vel articulorum ponunt hanc clausulā *non adstringens,se ad omnia probanda*.&c.secundum Pet. Dicūt autem Inn.& Host.probandum hoc quod testes corrupti
4 falsum dixerunt quòd † quando hęc exceptio opponitur ante sententiam sufficit sic opponi,& probari quòd corrupti falsum dixerunt,vbi autem post sententiam opponitur ante exequutionem,vel agitur post sentētiam ad illam rescindendam oportet plus addi reprobari,videlicet quòd iudex secutus dicta ipsorum sic pronunciauit: vt patet per iura hîc alle.in gl.secunda.Collect.verò pro eo quod dixi, quòd secus si disiunctiuè &c.allegat de rescriptis.olim. & notata Cardi. & Archi.de electione.c.j.ad finem.li.vj.seruato tamen quod habetur.e.tit.si fortè. Henricus autem repetens vnum quod prædixi dicit quòd si ante sententiam non sufficit secundum Inn.probare corruptionem,nisi probetur dicti falsitas:vt hîc in versu ad reprobandum in fine videtur tamen sibi secundum Host.dicendum ꝙ sufficit alterum ꝓbare,scilicet falsitatem,aut corruptionem per textum istum in verbo adstrinxit à contrario. Fatemur tamen opinionem Inno.de vtroq; probando locum habere post sententiam, & vltra quòd iudex secutus fuerit &c.arg. j.de re iudi.cum I.& A.de testi.sicut.C.si ex falsis instrument.l.j.ij.& .iij.finali ter tamen dicit quòd imò secundum Host.sufficit alterum tantùm,scilicet falsitatem,vel corruptionem proponere,& probare,quòd iudex secutus est dictum eorum de quo per Host.in summa.de crimine fa.§.finali.ver.& nota quòd secundum quosdā,item de materia mendacij, vide plenè in summa confessorum tit.de mendacio,& per Astensem de octauo pręcepto,& per Host.in summa de pœni.& remiss. & certè dicta Hostiē.mihi placent,& ex prędictis,& ex ista decret.in.§.quanquā.& duobus sequentibus colligit Collec.
5 ꝙ † licet reo in dubio sit fauendum:vt infra de reg.iur.c.cum sunt.li.vj.cum ibi notatis,tamen in probationibus per eum productis secus est vt hic &.s.c.proximo.sed caue:quia hoc facit præsumptio faciens contra reum, & contra testes. vt patet ex his quæ scripsi.s.e.in ver.notabili.Item notat Collect.ꝙ quanta fides sit adhibenda testibus relinquitur arbitrio iudicis etiam de criminosis faciunt enim criminosi aliqualem pręsumptionem scdm Collect.qui remittit ad not. Bernar.hîc.& j.de re iudi.cum.I.& A.super verbo recipi potuerunt,& facit de Symonia.per tuas.¶ Septimò nota in.§.
6 cum ergo.super verbo *temeritate*.ꝙ † ex quo aliquis possidet aliquam rem,& de hoc constat intrans possessionem illius dicitur violentiam committere,vel iniustè intrare:nisi probet ꝙ iustè,& est hoc intelligendum de rebus corporalibus quę non possunt eodem modo,à pluribus possideri: secus de incorporalib⁹:vt notatur de iure patro.c.primo.¶ Octauò nota in.§.vltimo ibi: *& alijs ad hoc generaliter pertinētibus.*
7 † verba generalia in his,quę accessoriè veniunt admitti in petitione,& in sententia,& cum verba libelli generalia, & larga fuerunt generaliter,& largè esse intelligenda,& sic fore pronunciandum:vt.ff.de iudicijs.l.si quis intentione.& l. solem⁹.&.s.de cā pos.c.iij.ad fivū cū adiudicat alicui res ad iudicari potest cūsuis pertinētijs,secundū Inn.ar.s.de resti. spoli.cum ad sedē.j.de fide instru.inter dilectos.scdm Host. & hęc fortè ideò quia hæc debebantur de communi, aliâs non ferretur nisi specificans,& probatis in processu secundum Inn.in prędicto.c.cum ad sedem.in principio.& licet in debitis de iure cōi possit fieri sententia generalis non fiet executio nisi in his quę specialiter probabuntur contineri sub libello generali:vt ibi notat Ber.in fine primę glossę secundum Collect.¶ Nonò nota in verbo:*habitatores dominū pro hominibus suis quamuis liberis agere posse*.nam per hoc potest colligi hoc fuisse petitum aliâs contra de ordine cogni. cum dilectus.§.fi.& de deci.dudum. & hoc illa ratione:quia in molestatione hominum intelligitur dominus molestari. & quia interest domini subiectos habere locupletes in auth.vt iudi.sine quoquo suffragio.§.cogitatio.coll.ij.sup quo remittit Nouella ad notata sua j.de app.dilectis.& facit.j.de priuil.c.authoritate.in si.li.vj.remittit Colle.ad collecta sua de foro cōpe.conquęstus.plura aōt alia posses hic colligere:

quia tota decretalis, & omnia eius dicta notatu digna sunt.
¶ Primò opponitur, quia hic in §. j. versu infra quem termi
num, & in c. cum causam ī. ti. j. simul coniunctis clarè innui
tur quod coram Placētino Episco ad testes super principali re-
cipiendos deputato potuerunt produci testes ad reproban-
dum super principali productos. Iurisditio enī iudicis dele
gati valde stricta est, nec ad alias res, nec ad alias personas
extenditur. s. de offi. dele. cum olim. & c. P. & G. Solutio, di-
cere potes, quod hoc fuerat illi expressè commissum: quia aliâs
hoc non posset, licet posset admittere probationem illius,
qui dicit se velle testes reprobare, & illam in actis redigi, fa-
cere: quia sine ea non bene posset expediri receptio secun-
dum Inn. argu. ff. de iurisditione omnium iudicum. l. ij. vel
secundum Hostiē. hoc potuit sine commissione eò quod cense-
tur accessorium receptionis cōmissę, & placet Gul. in Spe-
culo de teste. §. qualiter. versu sed quare opponitur. & hoc
maximè verum secundum Paulum si mādetur illi quòd ad
sedem Apostolicam causam instructam remittat: sed & sine
hoc placet mihi opinio Host. per ea quę leguntur, & notan
tur. C. quomodo, & quando iudex. authē. & consequenter. s.
de mutuis petitionibus. c. prudentiam. C. de tempo. in inte.
resti. pe. l. petendæ. de fruct. & li. ex. l. terminato. ff. qd quisque
iuris. in rubro, & in nigro. & per totum. quia nec aliter fieri
potest, an, seu quæ fides sit testibus adhibenda cum eorum
opinio sit quoad hoc ponderanda: vt hic dicitur argumen.
ff. de procuratoribus. l. ad diem. & l. ad legatum. per hoc et-
enim lites abbreuiantur, & parcitur laboribus, & expensis
& sic est amplectenda hæc opinio tanquàm æqua. argumē.
9 s. de dolo. c. finem. Secundò opponitur † quia hic in §. quā.
quā. in fine. innuitur quòd non sufficit probare quòd testes
sint malę famę, & leuis opinionis: nam ad dicta testium re-
probanda videtur sufficere quòd probetur quòd criminosi
erant, vt patet ex his quæ legunt, & notantur. ti. primo. c. ex
parte. A. & c. testimoniū. Solutio dici posset quòd illud suffi
ceret si ageretur ad hoc: sed non agebatur ad hoc, imò fue-
runt Fauentini repulsi per interlocutoriam Papæ: quia in-
fra terminum sibi assignatum de criminibus nil probaue-
rant: vt supra in principio. solùm ergo de corruptione, & fal
sitate post modum obiecta agitur hic secundum Inn. si er-
go fuisset exceptum, & fuisset exceptio admissa, & probata
illud fortè sufficeret: sed hic licet fuerit exceptum repulsa
fuit exceptio: sed qualiter ergo de hoc cōstitit dic quòd per
relationem commissarię, qui eos viderunt, & examinaue-
runt hoc sic perceperunt, & retulerunt. Ex hoc enim textu
10 habes secundum Inn. & Bernardum, quòd † qui recipit te-
stes, debet referre iudici, cuius authoritatis, & famæ sint, &
de alijs circunstantijs ī. ti. proximo. c. cum causam. & de fide-
iussoribus. constitutus. eius enim arbitrio committitur de-
cernere an nulla, vel modica, & quæ vel quanta fides sit testi
bus adhibenda, & hoc magis scire potest secundum vt. ff. de
testibus. l. iij. §. tu magis. Sed adhuc oppones: quia & ex præ-
cedentibus, & etiam hic ex textu. in §. idem quoque. colligi-
11 tur quòd † oportet duo probare coniunctim, scilicet falsita-
tem dicti, & corruptionem testis cōtra, quod videtur: quia
si dictum testis probetur falsum, ei stari non debet etiam si
corruptus non fuerit: vt. C. de contrahenda stipulatione. l.
optimam. & infra titulo proximo. ex tenore. Item etiam si
testis corruptus deposuerit, non debet valere eius depositio
etiam supposito, quòd non probetur aliàs quòd falsum di-
xerit, arg. C. quando prouo. non est neces. l. venales. Aduerte
hic sunt plures difficultates, prima est an sufficiat probare
falsitatem, secunda est an sufficiat probare corruptionem,
tertia est an sit necesse probare post sentētiam quòd iudex
12 in sententia dicta testium secutus fuit. Circa † primum an-
te sententiam tenet Inno. quem omnes sequuntur sufficere
probationem falsitatis directè, vel indirectè: vt ī. te testibus.
ex tenore. quia idem in instrumento. C. si ex falsis instrumē
tis. l. penult. & vltima. cum æqualis sit virtus testium, & in-
strumentorum. C. de fide instru. l. in exercēdis. argumē. ff. de
excepti. l. qui à agnitis. C. de transactionibus. l. si ex falsis. Fal-
lit vbi se adstrinxit ad vtrunque probandum, vt hic probatur
in §. idem quoque, & dixi supra in sexto notabili. sed post sen-
tentiam secus, quia vltra tunc oportet probare corruptio-
nem, videlicet quòd dolosè, scilicet odio, vel amore falsum
testimonium dixerint. vt. C. de falsis. l. nec exemplum. & est
ad hoc validum argumentum: quia post publicationem at-
testationum non possunt testes induci, eo quia timetur de
corruptione eorum in authē. de test. §. si verò. secundum In-
no. Circa secundum videtur quòd sufficiat probare corru-
ptionem: vt secunda quęstione sexta. venales. videtur cōtra:
ī. de re iudi. cum. l. & A. & C. si ex falsis instru. l. falsam. & ī.
de testi. sicut & hic in prædicto §. idem quoque, per quæ vide-
13 tur necessarium quòd etiam probetur falsitas. † Secundum
magis placet Inn. & videtur magis placere Bernard. sed, pri-
mum magis videtur placere Host. vt dixi supra in sexto no
tabili, & etiam Go. & Fa. quod notat Ber. infra de testibus.
pręsentium. in gl. secunda. & placet etiam Nouellæ: quia pro-
bata corruptione, apparet illum periurum per capitula quę
iurauit quę notantur infra ti. proximo fraternitatis. in vlti-
ma glossa. ad hoc. ff. de testibus. l. tertia. §. lege iul. & quarta
quęstione tertia. §. item in criminali. versu item Iulia. & vt
ibi dixi mabi magis mibi placet prędicta opinio Host. & est
ratio: quia ex fide, & authoritate testis probat eius dictum,
seu testimonium: vt hic probatur in. c. quanquàm. in fine.
Corrupti autem testis nulla est fides, nulla est authoritas:
quia non propter veritatem: sed propter corruptionem: vt
puta propter precium odium, vel fauorem ita deponit: nā
si id quod magis videtur inesse inest fortiori ratione, & il-
lud quod magis. s. de elect. cum in cunctis. in principio. & ta
men solus timor corruptionis testium etiam nondum no-
minatorum post publicatas attestationes, à probationis ad-
missione repellit: vt legitur, & notatur infra titulo primo.
fraternitatis. Igitur fortius ipsa certa, & probata certorum
testium corruptio hanc probationem debet sepellere. Et
ista opinio etiam placuit Barthol. ff. de re iudicata. l. diuus.
in secunda quęstione. allegat in argumentum. ff. de testib⁹. l.
tertia. ibi nec lucrari &c. & C. quando prouo. non est neces-
se. l. nec venales. Item probat: quia eo ipso quòd quis accipit
pecuniam: vt testimoniū dicat falsarius est etiam si verum
dicat: vt. ff. de fal. l. j. §. primo. & quod ibi notat glossa super
verbo aduocatus, & sic secundum eum non bene dixit hic
Inn. nisi diceres quando testes fuerunt corrupti non pecu-
nia, & de hoc in Speculo de teste. §. primo. ver. sed quid si te-
sti. sed magis placet quod. & tunc sufficiat probare corru-
ptionem per alia quę prędixi. Circa tertium dico quòd an-
14 te † sententiam huic quęstioni non est locus: vt de se patet
post sententiam autem omnes tenent quòd non sufficit pro-
bare testes falsum dixisse, aut corruptos fuisse, vel vtrunque
simul. Sed vltra necesse est quòd probetur quòd iudex secu-
tus fuerit dicta testium vt hic notatur per Bernard. argu. c.
cum. l. & A. & l. falsam. alle. & placet hoc etiā domino Mar-
tino de salua eo quòd obijcere de corruptione est oppone-
re crimen in testes quod non potest fieri nisi ante senten-
tiam secundum eum. & hæc opinio etiam mihi placet. &
est ratio: quia si iudex non fuerit sequutus illa dicta, & iu-
stificatur aliàs sententia ex actis nullum est dubium: sed & si
non iustificatur aliàs ex actis tamen quanquàm sit lata con
tra ius cōstitutionis si transiuit in rem iudicatam ius facit:
& pro veritate habetur. ff. de iu. & iu. l. pe. ff. de statu homi. l.
ingenuū. ff. de re iud. l. res iudicata. ī. de re iud. cū inter vos.
& hic iunge quæ scripsi. s. in secundo notabili, & quę hic
notantur in glossa secunda, & in suppletionibus. Sed quæ-
15 res quando dicetur se adstrinxisse: vt sic † teneatur vtrunque
probare prout hic dicitur in §. idem quoque. Respondet Ho-
stien. quòd eo ipso, quòd hæc duo scilicet testes corruptos
fuisse, & falsum dixisse sic connexè proposuit &c. vt dixi su
pra in principio sexti notabilis: vt hic in §. idem quoque. &
ff. de re iudi. l. diuus. quam sic: ibi intellexit Barto. argu. ff. de
institoria

institoria.l.habebat. in princ.& exemplificat Bar.cum quis
in eadem oratione hoc ponit:vt dico ꝙ testes falsum dixe-
runt corrupti.quia tunc videtur quis se restringere: vt hic
& prędicta.l.diuus.& est ratio:quia istud adiectum corru-
pti tunc totam orationem qualificat:ideò si hoc non pro-
bat,tunc non probat quod intendit,& hoc videtur esse de
mente iurisconsulti in simili.ff.de eo qui mittitur in posses
sionem.l.Fulcinius.§.primo.sed quid si copulatiuè ꝓposuit:
vt dico testes falsum dixisse,& eos fuisse corruptos:supra di
xi in princ.sexti notabilis post Host.§.tūc videtur se adstrin
gere.sed Bartolus tenet contrarium in prędicta.l.diuus. qa
tunc videtur duas causas cumulare secundum materiam le-
gis ędita actio.C.de ædend.quam tractat Dynus in regula
nullus pluribus. Dat simile in proponente plures exceptio-
nes,qui non habet necesse probare omnes.ff.de excusat.tu-
to.l.scire.§.scire.&.l.propter litem.§.primo.& facit quod no
tat,de executione rei iudi.l.si quis ad exhibēdum.plus dicit
idem eum in eadem oratiōe dum vnum aliud qualificat:vt
dico testes fore falsos,& corruptos,tune alterum probare
sufficit arg.ff.de verb.signi.l.sæpè.§.& cum adijcimus.& qd
notat Ber.ī.tit.proximo.c.ij.& subdit idem in reo cū acto
ris intentio est probata:secus si probata non est: nam tunc
reo non noceret quòd se adstrinxisset ad probandum:vt.ff.
de proba.l.circa.Aduerte si dissolutè,seu diuisim proposuis
set:vt dico testes falsum dixisse,item corruptos fuisse,vel di
co falsum dixisse,& dico corruptos fuisse nullum dubium
est:quia hic nulla connexio:sed cum proposuit copulatiuè:
vt dico falsum dixisse,& corruptos fuisse aliquale dubium
est:quia potest esse sensus copulatiuus,& sensus diuisus,seu dis
solutus.Sed in veritate magis sto cum Bartol.quia non est
verisimile in dubio quòd voluerit ad superfluam probatio
nem se adstringere arg.ff.de verbo.obli.l.quisquis.& faciunt
bene hîc notata per Bernar.in glo.sic videtur,& quæ dicam
ī.in suppletione dictæ gl.quæ incipit hoc potest esse verū.
plus dicit Bar.sufficere si probent corruptos vt testimoniū
ferant in tali causa:licet non probem corruptos: vt ficient
contra me eo quòd causa illa mea est:secus si solùm probent
eos corruptos,vt testimonium ferant: vt prędicta.l.Fulci-
nius.§.quòd si aduersus.¶ Tertiò opponitur: quia hic in
principio dicitur quòd de falsitate testium potest opponi
etiam post sententiam,& tamen hoc non videtur verum,&
primo:quia sententia non est ipso iure nulla imò si rescindi
debeat opus est restitutione:vt.ff.de re iudi.l.diuus.alìe nul-
la autem potest opponi exceptio post restitutionem: quia
ius facit sententia inter partes:vt dixi supra, secundò quia
saltem post.xx.annos non potest excipi vt.C.de falsis.l.que-
relam.Aduerte hîc sunt tres difficultates prima est an sentē
tia lata per falsos testes,vel per falsa instrumenta sit ipso iu-
re nulla,aut potiùs retractanda.Secunda est vsq; ad quod tē
pus possit agi de hoc.Tertia est vsq; ad quod tempus potest
16 de hoc excipi.Circa † primam difficultatę omninò teneas
quòd sententia lata per falsos testes,vel per falsa instrumen-
ta bene tenet mero iure:sed est retractanda :vt prædicta.l.
diuus.secundum Ber.Inn.& Host.hîc &.ī.de crimine falsi.
c.primo.& Host.in summa.eo.tit.de re iudic.§.quid iuris.&
specu.de sententiæ prolatione.§.fi.ver. in summa.licet glos.
dicat quòd sit nulla insti.de except.§.hodie.& B.ī.de excep.
cum venerabilis.in fine.dicens tamen quòd talis sententia
in robore suo ducat,& seruari debet quousq; veritas fuerit
releuata.ī.de fide instru.accepimus.veritate verò reuelata,
primo apparet quòd nulla fuit ar.ī.de frigidis,& maleficia-
tis.c.fraternitatis.in fi.vnde Host.ibi dicit quòd illa retra-
ctatio de qua loquitur hîc glossa est secundum vulgi opinio
nem quæ præfertur veritati occultæ:vt supra de bigamis
nuper.sed veritate manifesta pronunciatur nulla fuisse quo-
ad veritatem secundum Host.sed primum nihilominus te-
neas ipso iure per prædicta.l.diuus.quæ dicit eam per resti-
tutionem in integrum reuocari.ar.ff.de minoribus.l.in cau
sę.nec obstat vt.ff.de fideicōmissarijs libertatibus.l.cum ve

rò.§.subuentum.quia aliud in decreto:vt ibi super quo om-
ninò vide Bar.ff.de acquir.poss.l.iustè.in distinctione.nec
17 obstat.ff.de iudi.l.si prætor.§.Marcellus † quia illud quod di
xi habet locum cum fertur sententia contra præsentem:nā
si contra absentem ferretur dolo aduersarij per falsas allega-
tiones tunc nulla esset ipso iure:vt prędicto.§.Marcellus.sed
si sine dolo aduersarij ferretur contra absentem etiam per
falsas allegationes non esset nulla:sed aliqua tamen per resti
tutionem rescindenda,vt eodem.§.Marcellus.nec obstat.l.j.
ff.de fide instru.quia intelligitur de falsi quęstione non fuit
cognitum ante sententiam ,quia si cognitum fuisset ante
sententiam:tunc secus esset:vt in contrario,& notatur hîc
per Bernardum,Inn.& Host.& ad.l.qui agnitis.ff.de excep.
responde:vt ibi notatur,& iunge quę ibi scripsit Barto.nec
obstat not.glo.ff.ad trebe.l.seruo inuito.§.cum prætor . vbi
notatur si per imperitiam est iudicatum pars petit restitui,
quia illud intelligo quando pars habuit iustam causam:qua-
re non appellauit:quia fortè fuerunt aliqua allegata fallè à
parte circa factum aliàs si ex ipsis aliquid appareret quòd
iudex malè iudicasset pars non haberet iustam causam erro
ris:quia erraret in iure,& sic non daretur sibi restitutio ex
clausula generali,si qua iniusta causa videbit remittit Col-
lect.ad collecta sua de falsis.c.ij.& interserit notata per Cy.
C.e.l.vis eius.& etiam interserit notata.C.eo.l.rationes.&.l.
cum te.&.l.cū precū.& collecta sua de rescrip.cum adeò.&
ī.c.proximo.& nota de restit.spo.ad decimas.ī.de pig.cum
contra quę causa breuitatis omitto.Circa secundam diffi-
cultatem,videlicet cum quęritur vsq; ad quod tempus po-
test retractari sentētia lata per falsos testes,aut per falsa in-
18 strumenta potes distinguere secundum Henr.quia † aut agi
tur de causis matrimonialibus alijs in quibus periculū ani-
mæ vertitur,& tunc potest agi de falso sine præfinitione tē
poris etiam vltra centum. annos:vt.xxxv.q.ix.§.quia ergo.&
capit.seq.infra de re iudicata.c.lator &.c.tenor.&.c.consan
guinei.nam in talibus pręscriptio locum habere nō potest:
vt.xxxiij.q.v.quod Deo patri.Aut agitur de causis in qui-
bus non sic vertitur periculum animæ. & tunc aut quæri-
tur de falso per modum actionis,aut per modum exceptio-
nis,aut per modum replicationis,si per modum actionis,
nis,tunc aut agitur de falso criminaliter per viam accusatio
nis,& tunc potest agi vsq; ad.xx.annos.C.ad.l.cor.de falsis.l.
quęrela.ī.de except.c.cum venerabilis.Aut ciuiliter,& tūc
19 † aut agitur per integrum restitutionem ,& tunc vsq; ad
quadriennium:vt supra de in integrum resti.c.primo.secū-
dum Bernar.& Host.hîc.& intellige vsq; ad quadriennium
à tempore sententiæ numerandum.vt extra de restitutio-
ne in integ.c.vnico.in cle.aut per actionem in factum, &
tunc vsq; ad.xxx.annos:vt in dicto.c.cum venerabilis.&.ff.
ad.l.cor.de fal.l.qui nomine.sicut in alijs personalibus actio
nibus.C.de constituta pecunia.l.ij.secundum Ber.& Hostiē.
Pe.& Abb.hîc.aut per officium iudicis,& tunc vsq; ad.xxx.
annos:vt notat in dicta.l.querelam.& spec.tit.de sententiæ
prola.§.fi.ver.in summa.sed hoc reprobat Cy.in dicta.l.que-
relā.dicens ꝙ istud est officiū iudicis mercenarium,& du-
rat quantū durat principalis ꝓposita corā iudice:vt.C.de-
positi.l.iiij.tu verò tene opinionem prędictā Accur.& spe.
& dic ꝙ istud officiū iudicis nō est mercenarium:sed per se
stans,& loco actionis proponitur.ī.de offi.iudicis.c.fi.quæ
quidē actio durat per.xxx.annos:vt est dictū ergo,& istud
officium iudicis:quia res surrogata loco alterius &c.ff.si qs
20 caut.l.si cū.§.iniuriarum.secundū Henr.Si quęratur † de fal-
so per modum exceptionis tunc perpetuò quis auditur:qa
quæ temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiē
dum.ff.de except.doli.l.purè.§.fi.secundum Accur.& Spec.
vbi supra & Pet.hîc.nam tot modis de falso quæri potest,
& etiam quinto modo,quod dic per Spe.in dicto.§.in fine.
ver.in summa.sed hoc qd dictum est de exceptione non vi-
detur ꝓcedere:nam lex dicit ꝙ si inductus sum per falsa in-
strumenta ad trāsigendum possum in integrū restitutionē

petere.Item ſi per ſalſa inſtrumenta reportaſti pro te ſentẽ-
tiam poſſum in inte.reſti.petere vt.C.de tranſac.l.ſi ex falſis.
C.ſi ex ſalſis inſtrumentis.per totum.&.ff.de re iud.l.diuus.
ergo exceptio quę loco actionis competit nõ debet durare
vltra quã actio duret:vt.ff.de petit.hæred.l.ſi quis libertatẽ.
de inoff.teſta.l.Pap.contra veteraoi.§.ſi filius.& de hoc te-
tigi.ſ.de conſtit.c.cum acceſsiſſent.& ideò io iſto articulo
ſic diſtinguo ſequendo opinionẽ Ia.de Ra.& Cy.in.d.l.que-
rela.Aut ille qui obtinuit per ſalſa inſtrumenta fuit in dulo
ſcienter his vtendo,& tunc durat exceptio ſaltem quantum
durat actio ciuilis per regulam cui damus actionem &c.ff.
de re iur.inuitus.§.cui damus.&.j.de ꝑc.qui ad agendum.li.
vj.aut non fuit in dolo:vtpote non conſcius falſitatis,& tũc
quia nõ poteſt excipi niſi habeatur reſtitutio:vt.ff.de exce-
ptioni.l.exceptiones.§.ſi.verum eſt quòd exceptio non du-
rat vltra quadriennium ad hoc facit iſtud.c.&.j.de except.c.
cũ venerabilis.qđ ꝓſequere lati⁹:vt ſcripſit Cy.in.d.l.qrela.
21 in ſi.Bar.in.d.l.diuus.ad ſi.ſi † quęrat de falſo per viam repli
cationis tu dic quòd durat quantum durat actio,& eſt eiuſ
dem vitę cuius eſt actio,cui accedit,& quem repellendo ex-
cept.roborat,& confirmat:nam eadem eſt regula in agendo
& io replicando:vt.C.de dilat.l.ſi quando.& ſic intelligo.ff.
de pecul.l.quæſitum.licet ſpeculat.in.§.alleg.teneat contra-
rium,dicens ꝙ ſiue quęratur de falſo per viam exceptionis,
ſiue per viam replicationis ꝙ quis perpetuò eſt audiendus
per.l.alle.purè.ſedm Hoſt.& malè:vt credo,& de iſta mate-
ria habes per Hoſt.i.e.in ſumma euſdem tituli de except.§.&
quando.ſub.§.&.j.quod tempus.vbi ponit tales verſus,quis
tamen non ſunt perfecti,accuſas,agis in factum per Io.ve-
recundis.i.per iudicis officium qđ datur verecundis.i.mino
rib⁹ falſum.xx.xxxiiij.annis,quos verſus ibi expone per eũ.
Ipſe verò Hoſt.dicit in ſumma de crimi.fal.§.j.in ſi.ꝙ ſentẽ-
tia lata occaſione ſalſarum literarum nullius eſt momẽti,&
opponi poteſt exceptio falſi etiam poſt ſententiã apud exe-
22 cutorem.j.de re iud.decętero.ff.de iudi.ſi prętor.Sed † Ioan.
An.in.d.c.cum venerabilis.gl.pe.poſt multas opiniones re-
citatas dicit ꝙ de iure noſtro planè videtur quòd per viam
exceptionis obijciatur falſitas contra ſententiam:vt apertè
dicit textus ibi,& hic,&.ſ.de procur.in noſtra exceptione
loquitur ad idem de crimine falſi.c.ij.& tamẽ etiam de iure
noſtro dicitur valere ſententia quandiu probetur falſitas:vt
in.d.c.accepimus.ſicut & de ciuili in.d.l.diuus.vnde ſibi diſ
tinguendum videtur inter veram falſitatem reſcripti cuius
veritate profert delegatus ſnĩam de qua loquitur decretalis
ſecunda de crimine falſi,de qua ſine temporis præfinitione
agitur,& excipitur contra agentem:vt ibi notat Ion.in.j.gl.
& falſitatem procuratorum de qua in prędicta decret.in no
ſtra.tõ ratificari poteſt ſententia lata cum falſo procurato-
re:vt notat Ber.de re iud.c.j.quod nõ eſſet,ſi eſſet omninò
nulla,& idem de ſententia lata per falſa inſtrumenta:vt no-
tat Cy.C.de tranſact.l.ſi ex falſis.vbi dicunt in prima ꝙ nec
valet ſententia in qua delegatus pronunciauit falſas literas
veras eſſe,nec ſequens proceſſus habitus in negotio princi-
pali,& hoc propter defectum iuriſditionis.ſ.de offic.vica.
ſua.C.ſi nõ à compe.iudi.per totum.vnde vbi talis litera di-
citur falſa iudex delegatus hoc incidens diffinire nõ poteſt:
ſed ſuperior.xix.di.in memoriam.j.de re iud.decætero.Fa-
bricatio enim falſi reſcripti ſicut non potuit illum facere iu
23 dicem in principali ita nec in incidẽti.in ſecunda † l.de in-
ſtrumento procurationis dicit,quòd ſi pronuncietur vbiq;
cum ſit falſum ſententia,vel proceſſus cum illo procurato-
re habet non valebunt in præiudicium dñi abſentis niſi do
minus vellet ratum habere expreſſè,vel tacitè appellando
ff.rem ratam.habe.l.iij.§.falſus.quia iudicium nullum.C.de
procura.licet.ff.de iud.l.ſecundum eos.ibi & in his duabus
quęſtionibus concordat Spe.tit.de reſcript.prę ſentatione.
§.viſo.in fine verſu quid ſi excipitur,& verſi.ſequenti.& Ia.
da Arena,& Cy.C.de procura.l.licet.&.l.maritus.ſed in vlti
ma falſitate,ſcilicet procurationis Ber.tenet contrarium.ſ.

de offi.deleg.coram gl.j.circa medium.Idem innuit Specul.
hoc titu.§.nunc videndum.in fine.ver.in ſumma.& de hoc
per eum de Synodo in prin.ver.quid ſi iudex pronũciat pri
mum veriùs credo argu.C.de fide inſtru.l.ij.ſi tamen domi-
nus ſciens latam interloquitur pro inſtrumento,ſeu literis
procurationis non contradicat,vel ſaltem non appellat in-
tra decem dies decætero ſibi præcluſa eſt via contradicendi
arg.ff.ꝙ cum falſo tu.l.j.in ſi.qđ me.cauſa.l.j.in ſi.de pig.act.
l.ſi.ſ.de electio.cum dilecti.& in eo quod legitur,& notatur
ſ.de offic.deleg.cum olim Abbas.in ſi.j.de re iud.c.penult.vt
notat Hoſt.& Io.An.ſ.de procurat.c.penultimo.Falſitatẽ
24 † autem probationis ex quibus fertur ſentẽtia de qua prin-
cipaliter loquimur poteſt agi criminaliter.itẽ ciuiliter per
actionem in factum,item per beneficium reſtitutionis,&
hoc habent tempora limitata:vt in iſta gl.Ber.in fine.Item
per viam exceptionis,itẽ per viam replicationis,ſi per viã
exceptionis putat verum quod notat Accur.in.l.alle.quere-
lam.quod perpetuo quando agetur de ſententia poterit ex-
cipere de ipſius nullitate quod placet etiam ſpe.da ſententię
prolatione.§.ſi.ver.in ſumma.licet contrarium videatur te-
nere de ſententiæ executione in fine,ſcilicet quòd non exci
pitur ſine reſtitutione,& idem Compo.in dicto.c.ſuper li-
teris.in gloſſa quæritur hoc ver.intellige tamen nec diſtin-
guit an victor fuerit conſcius falſitatis,necne & procedit
hoc propriè cum ſententia eſt lata pro actore qui poſteà pe
tit ipſius executionem.Abſolutoria enim lata pro eo ſecũ
trahit executionem:vt notatur.j.de appellationibus.paſto-
ralis.Si per viam replicationis diſtinguit,aut excipitur de
ſententia contra actorem de nouo repetentem primã actio
nem:vt quia petebat fundum abſolutus fuit reus per ſalſas
probationes iterum petit fundũ illum excipit reus de ſentẽ
tia actor replicat de nullitate,& falſitate hoc poſſet locum
habere quòd actor ineptè agat,debuit enim prius reſtitu-
tionem petere:vt in dicta.l.diuus.Si verò excipitur contra
actorem non repetentem primam actionem puta peto ele-
ctionem tuam caſſari propter crimen,vel defectum exci-
pis de ſententia abſolutoria replico de ipſius nullitate,& fal
ſitate putat Io.An.quòd procedit replicatio,& erit perpe-
tua,vel competat quandocunq; excipitur.& idem dicit de
duplicatione:vt ſi petia electionem confirmari excipio de
crimine replicas de ſententia abſolutoria duplico de ipſius
nullitate,& falſitate procederet duplicatio,& ſine tempo-
ris præiudicio.Certum eſt enim quòd ego contra quem nõ
fuit principaliter ſententia formata,non teneor petere re-
25 ſtitutionem contra illam.Si autem velles tenere quòd † de
neceſsitate ſit petenda reſtitutio contra illam dici poſſet,ꝙ
per viam reſtitutionis conſequereris reuocationem ſenten-
tiæ quam tamen non conſequereris per viam exceptionis,
vel replicationis quibus erit ſatis quòd probatæ ſunt ſuum
conſequenter effectum.ſ.de ordi.cogni.c.ij.de reſtit.ſpo.ſo
licitæ.Item ſi oppoois ex quo competit extraordinarium
beneficium reſtitutionis ergo non competit ordinarium
nullitatis.Reſpondeo hîc non eſſe pręciſum quod patet per
c.ij.de in inte.reſti.libro ſexto.ſecundum Io.An.in dicto.c.
dum venerabilis.Diſtinguens credit Henricus veriorem
cum his quæ interſerui poſt eum.ſ.verſu vbi dicunt vſq; ad
verſi.& falſitate probationum &c.Si verò velis ſcire infra
quod tempus poteſt agi de nullitate ſententiæ vide per.G.
de Monteland.& Zenzel de re iud.c.j.in clemen.quid dicẽ-
dum:breuiter iſta examinabo(ſi Deo placeat)in prædicto
c.cum venerabilis.vbi ponũtur originaliter per Nouellam.
Circa tertiam difficultatem ſufficere videntur ea quæ ſcri-
pſi.ſ.e.oppoſitione in prędicta diſtinctione Henr.verſu.ſi
quęratur de falſo per modum exceptionis vſq; ad verſi.ipſe
verò.Hoſtiẽ.dicit in ſumma.& verſicu.ſed Io.And.in dicto
c.cum venerabilis.& de fide inſtru.l.vlti.& Bart.in prædi-
cta.l.diuus.vbi ipſe Bar.ſimpliciter tenet quòd prędicta ex-
ceptio eſt perpetua etiam ante petitam reſtitutionem.vt.l.
qui agnitis.de except.& prædicto.c.cum venerabilis.& hoc
verum

verum cum volo solum ab effectu sententię excludere: sed
si vellem restitui, vt absoluerer non obstante sententia tunc
esset necessaria restitutio vt prædicta.l.diuus.prędicta autē
dicta Nouellę etiam per me reperies in.d.c.vcoerabilu. in
26 vij.oppositiōe vbi videas.¶ Quartò † opponitur, quia hîc
in.§.ex præmissis.in principio signanter ponderat textus ꝙ
pro parte Rauennateñ.ecclesiæ, testes numero plures depo
suerunt, & malè: vt videtur, & hîc intro magnam glossam
Inn.quid enim ad rem, si meliùs probauit ecclesia, quàm cō.
mune capitula per se proposita cum se inuicem istę proba-
tiones non contingant poterant etiam habere omnem ho-
norem districtum, & iurisditionem in locis: , de quibus hîc
agitur, & etiam commune aliqua seruitia, & sic non contra-
dicunt sibi testes prætereà, & quia si testes sibi contradice-
rent, deberet iudex, si fieri posset, illos concordare: vt.j.tit.
proximo.c.cum tu.respondet Inno.dicens, ꝙ multum facit
ad rem: quia & si ecclesia probauit omnem iurisditionē, ho-
norem, & districtum se possedisse: ex hoc bene sequitur, ꝙ
alius ibi non potuit seruitia possedisse, qui enim omnia di-
cit nihil prætermisit.xix.dist.si Romanorum.de maiori. &
obe.solitæ.§.pe.ad finem.& hoc innuit hæc litera vbi dicit
quòd duo simul &c.vt hîc in prædicto.§.ex præmissis.versi.
cum duo insimul.in principio.Sed replicabis, quia secundū
hoc testes ecclesiæ videntur esse suspecti cum negatiuam
adstruere videantur, scilicet ꝙ sic pertineant ad ecclesiam ꝙ
nō ad commune, seu quòd sic possederit quòd non commu
27 ne.s.de causa pos.c.cum ecclesia.§.partibus.in fine. † Sed re-
spondet Inn.quòd refert an dicat testis commune non pos-
sidere, vel ecclesiam tantùm possidere: quia tunc videt eius
testimonium esse suspectum: vt in contrario. An verò dicat
omnem honorem ad ecclesiam pertinere &c.& tunc dictū
eius in nullo suspectum dici potest: quia nec tunc potest di
ci quòd talis testis adstruat negatiuam: vt hîc. Sed adhuc in-
stabis: quia aut per prædicta verba excluduntur Fauentini,
& habeo propositum, aut non excluduntur, & tūc dicta te-
28 stium saluari possunt: sed ad rem nihil faciunt. necesse † est
ergo quòd includantur, & quòd dicta testium ecclesiæ sic
intelligantur quòd sic pertineant ad ecclesiam quòd nō ad
commune, & sic per consequens negatiuam probare viden-
tur ergo sicut præmissum est reprobandum ipsorum testi-
monium: vt suspectum Respōdet Host.dici posse quòd re-
fert an testis expressè adstruat probare negatiuam, quia hoc
omninò reprobandum est, vt dictum est, an verò tacitè illā
probet: quia illud non reprobatur: vt hîc & arg. ff.de hære.
insti.l.si quis Sempronium.&.ff.de re.iur.l.expressa.sed hoc
non multum placet: quia ista solutio non est realis: sed ver-
balis tantùm: quia non refert quoad rem.& effectum inter
tacitum, & expressum.ff.si certum petatur.l.cū quid. Vnde
alio modo soluit Inn.dicens quòd dicta istorum testium sic
sunt intelligenda non vt Fauentinos, vel alios excludant: qa
sic essent suspecta: sed quòd iurisditionem honorem, & di-
strictum omnis generis ibi exercuit ecclesia tam in ciuilib⁹,
quàm in criminalibus causis puta iurisditionem in cogni-
tione causarum, & punitione maleficiorum, insuper & ho-
norem: quia eam honorabant vocando eam dominam oc-
currendo nuncijs eius, obediendo eius mandatis, item est
districtum, quia extra iudicium distringebat eos puta exi-
gēdo cautiones, & fideiussiones ne ad illicita prorumperēt,
quæ omnia & hi similia possunt sub iurisditione compre-
hendi. Sed rursus & tertio replicabis: quia secundum hoc
adhuc restat insolutum contrarium principale: nam secun-
dum hoc nihil prodest ecclesię quòd plures, vel meliores, &
antiquiores habuit probationes cum per testes ecclesię nō
tangantur Fauentini. Item quia secundum hoc nihil faceret
ad propositum quod sequitur in textu ibi cum duo insoli-
dum &c.nam cū testes ecclesię de seruitijs de quibus depo-
nunt testes cōis non dixerint vterq; debet habere quod ꝓ-
bat: sed ad hoc potes secundum Inn.respondere ꝙ meliori-
tas, vel authoritas testium, vt ita loquar, non valet quoad
hoc ꝙ Fauentini non habeant seruitia dummodo tantùm
per duos testes probarent se seruitia possedisse. quid est er-
29 go, quod hîc inducitur? dicit Inn. ꝙ † ad hoc quòd Fauentini
seruitia non habeant, facit probatio temporis antiquioris,
reccepta pro ecclesia.s.de elect.cum ecclesia Vulterana.§.j.
ad finem, vel quia fundata est ecclesiæ intentio, si ergo cōe
post probat se in eisdē locis aliqua seruitia percœpisse præ-
sumitur, quòd possederit clam: nisi probet ꝙ ecclesia sciue-
rit cōe possidere, & etiam fortè intēdere possidere iure suo
ar.ff.de aqua coti.& æsti.l.j.§.aristo.subaudi & non cōtradi-
xisse: nam si contradixisset eis non obesset: vt prædicto.§.ari
sto.&.§.item queritur.&.§.Trebatius.&.§.deinde ait pretor.
eadem.l.& sequenti.qui autem allegat scientiam ipsam pro-
bare deber.ff.e.l.verius.lxxxij.dist.proposuisti.ff.de admini
stratione tu.l.ideò.nisi fortè violentę prȩsumptiones essent
ꝙ sciuerit: quia tunc oportet quòd ignorantiam probet arg.
xvij.q.j.quod dicitis.s.de postulat. prælatorum.c.j.§.quod
nec sufficit.vbi de hoc.sed & si probauit sententiam eccle-
siæ, & ecclesia econtra probet quod statim postquàm sciuit
verbo, vel alio modo contradicit, tunc dicetur ꝙ cōe vi ab
ecclesia possedisse videtur: vt.ff.quod vi, aut clam.l.j.§.quid
sic.&.§.seq &.ff.vti poss.l.j.§.si.vtroq; ergo istorum modorū
videlicet siue vi, siue clam ab ecclesia cōmune possideat in
interdicto succumbet vt insti.de interdictis.§.retinendę.&
& licet sola probatio antiquioris temporis ecclesię deberet
sufficere tamen, & ei adminiculabantur priuilegia, quæ in-
ducit vt hîc in.§.ex præmissis.ver.& ex priuilegijs secundū
Inno.¶ Quintò principaliter opponitur continuando di-
ctam glossam: quia & præmissa ex contextu literæ sonare vi
dentur quòd testes communis probarunt quòd commune
& non ecclesia possidet dicta seruitia: & tamen ex hoc vi-
detur inferri ꝙ cōmune in hoc interdicto vti possidetis su-
per eis debet obtinere: vt.ff.vti possidetis.l.si duo.§.hoc. &
maximè: quia sufficere ꝙ commune probet se tempore litis
contestationis possedisse: vt prędicto.§.retinendę.&.ff.vti
poss.l.j.§.interdictum autem.&.§.sequenti.Respondet Inno.
30 † ꝙ non est verum ecclesiam huiusmodi seruitia non possi-
dere: quia imò erat in possessione recipienda illa, & alia ser-
uitia qñ volebat, & licet commune probasset se consimilia
tēpore litis contestatæ possedisse: quia tamen propter prio-
ritatem temporis possessionis ecclesię quæ euidenter pro-
babatur prȩsumitur quòd clandestina, vel violēta fuerit Fa
uētinorum possessio, & ideò in hoc interdicto succumbūt:
vt dictum est, & probatur.ff.vti possidetis.l.j.§.vltimo.secū
dum eum: sed quid ergo valere potest melioritas testium.
31 Respondet † Inn.ꝙ tunc pręcipuè valet cum testes de eodē
tempore deponunt.sed quare ergo hîc ponderatur hęc me-
lioritas? respondet Inn.quòd ideò hoc hîc posuit: quia for-
tè vterq; testes probabant ꝙ tempore litis contestatę eadem
seruitia recipiebant ecclesia, & commune: sed ecclesia me-
lius, & per meliores testes hoc probabat de se & ideò præ-
ualuerunt testes sui, & sic bene sequitur in textu ibi, cū duo
insolidum &c.Sed oppones: quia etiam si vi, vel clam possi-
deat cōe: tamen quia possidet non debet habere locum in-
terdictum vti possi. quia tunc tantùm locum habere vide-
tur qñ agens ex eo se tantū & non aduersarium possidere di
cit vt.ff.vti pos.l.j.§.igitur.&.§.precedenti.&.l.si duo.§.j.Re-
fert Inn.quosdam dicere quòd hîc cōpetit interdictum qd
vi, aut clam: aut interdictum vnde vi: vt.ff.qd vi, aut clam.l.
j.ij.&.iij.in prin.&.ff.de vi, & vi arma.l.j.primo responso.&
instit.e.§.est igitur hoc interdictum: sed dicit Inn.quòd imò
32 † locum habet interdictum vti possi.tantùm, quia actor nō
dicit se expulsum: sed turbari tantùm in quo casu quamuis
& ille qui turbat, possideat, si tamen vi, aut clam, aut preca-
rio ab aduersario datur vti possi.vt.ff.vti possi.l.j.& nō in-
terdictum vnde vi: quia interdictum vnde vi locum habet
quando quis expulsus est: vt.ff.vnde vi.l.j.primo responso.
&.§.j.&.ij.&.§.deijcitur.&.§.interdictum autem.si autē ex-
pulsus esset competeret interdictum vnde vi, vel officium

iudicis, vel condictio ex decretalibus. ꝫ. de elec. querelam. ꝫ. de cā pos. cum ecclesia. ꝫ. de resti. spo. sæpè contingit. prout no. in illis decretalibus. Sed secundo oppones dicens nonne eo ipso, ꝙ alius est in possessione ecclesia amisit etiam si ante eam habuerant certè hoc negari nō potest: vt videtur: qa neq; iustè, neq; iniustè duas possessiones in diuersas personas in eadem re concurrere possibile est: vt. ff. de precario. l. duo in solidū. ff. cōmo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculū. re-
33 spōdet Inn ꝙ † potest esse ꝙ possessionem iurisditionis, honoris districtꝰ, & etiam ipsorum seruitiorum retinuerit ecclesia & ꝙ nihilominus possessionem seruitiorum quęfuerit cōe sit, ꝙ vterq; habeat possessionem sui iuris licet cōe malè habeat secundum Inn. nec obstat ꝙ duo non possunt possidere eandem rem: vt dictum est: quia illud verū est in solidum, vel eadem specie possessionis: vt probant iura ad hoc inducta porrò incorporalia, & iura de quibꝰ hîc loquitur, possunt à pluribus possideri: vt probatur. ff. de pecul. l. quis ergo casus. & l. præcedenti. & ff. pro socio. l. ij. & iij. primo responso. & l. societatis: & l. si societatem. & l. coiri. & C. de noua. & delega. l. iij. sed & eadem res corporalis à duobus possideri potest ab vno instè, & ab alio iniustè. ff. vti possidetis. l. si duo. primo responso, vel ab vno ciuiliter, & ab alio naturaliter. ff. vti possi. l. si duo. §. Labeo. & §. sequenti. secundum Host. sed & posset dici scdm Inn. & & adijci his, quę superius dicta sunt licet iure nō probetur, videlicet ꝙ hîc cōpetit interdictum vnde vi, vel officiū iudicis, vel cōdictio ex prædictis decretalibus cōpetit ecclesię in hoc casu ad recuperandum illud ius seruitiosum qd possidebat cōc, & nihilominus datur eis interdictum vti possidetis ratione via turbatiuæ quam patiebatur à cōi super honore districtu, & iurisditione quę ipsa ecclesia possidebat. Item tertio replicabis: qa siue vterq; possessionē habuerit, licet cōe quoad seruitia malè, siue cōpetat ecclesiæ remedium ad recuperandū &c. vt prędictum est tamen propter hoc non videtur imponēdum esse silentium cōi, prout hic in fine decretalis imponitur, cū per interdictum vti possidetis non sit auferenda possessio: sed solum ipsi possidenti tuenda, atq; defendenda vt. ff. vti possi. l. j, & per totum. & sic per hoc interdictū non erat cōi auferenda possessio seruitiorum, quam habebat. re-
34 spondet Inn. † dicens sic tu autem posses respondere ꝙ etiā agendo interdicto vti possidetis ex quo constat ꝙ vi, aut clam possides ab aduersario imponetur ei silentiū: quia aliter à turbatione non cessaret, nisi videlicet ipsa seruitia olnò dimitteret secundū eum ar. optimū scdm Host. ꝫ. de resti. spo. Pisania. & ff. vti poss. l. j. §. est igitur hoc interdictum. & §. ait Pędius. & §. perpetuò. & §. sequenti. & . l. si duo. §. hoc interdictum & §. seq. vsq; ad §. creditores. refert tamen Inn. quosdam dicere licet iure non probent ꝙ si cōe posset seruitia recipere sine perturbatione iurium ecclesię non imponeretur ei silentium quanuis vi, aut clam possideret cum ad hoc non ageretur maximè: quia interdictum hoc nullā possessionem dat, vel aufert possidenti: sed tuetur tantūmodo possessorem, vt suam possessionem retinere possit: vt. ff. vti possidetis. l. j primo responso. & §. ij. & . iij. & quia non potest turbari qui nō possidet: nam ex sola vi turbatiua competit hoc interdictum vtī. eo. c. in fi. & in alijs præmissis iuribus. subdit etiam Inn. ꝙ hæc locum habent vbi petebatur ꝙ cōe cessaret ab inquietatione ecclesiæ in seruitijs exigendis, in prædictis locis, & cōe tantum de seruitijs quæstionem præferebat. Finaliter post tot sparsa restat inquirere quicquid est verus, & planus huius decretalis intellectus. & breuiter ad hanc quæstionem videtur velle Inno. respondere dicens
35 sic, † vel dic, & planius petitum esse in libello cōe cessare à turbatione ecclesiæ super iurisditione, & districtu, & quòd commune non seruitiorū, sed iurisditionis, honoris, & districtus quæstiones mouebat secundum eum. sed hoc quod dicitur de seruitijs inducebat commune ad possessionem suam probandam, quòd quantum ad probationem possessionis prædictorum, videlicet iurisditionis, honoris, & districtꝰ nihil aut modicum faciebat: vt patet in eo quod legitur, & notatur. ꝫ. de causa poss. c. fi. & hanc lecturam credit dominus Martinus de salua esse planam, & de iure veram, vt ab eo audiui in scholis. & ideò secundum Inn. meliores, & antiquiores probationes ex parte ecclesiæ habitæ de tempore antiquiori pręualuerūt: vt hîc dicit. & secundum hūc intellectum bene sequitur hîc in §. ex premissis. ad finem ibi cum duo insolidum &c. & ibi expone eandem rem, scilicet iurisditionem, honorem, & districtum de quibus, & non de seruitijs inter partes principaliter agebatur, & sic plana sunt omnia, nec aliqua ex hoc sequitur absurditas, nec ius aliquod contradicit: sed concordant iura ˈvt. ꝫ. de elect. cum ecclesia vulterana. & c. ff. vti possidetis. l. si duo. §. vlti. & alia præmissa iura. sed si commune confitetur iurisditionem honorem, & districtum ad ecclesiam pertinere, nec de his quęstionem referret ecclesię: sed solùmmodo aliqua seruitia, vel aliqua iura specialia diceret se in eisdem locis habere, & illa petijsset sibi adiudicari, in hoc casu bene esset audiendum commune, & tunc essent ecclesię adiudicanda quæ petit, & similiter iura sua argu. ff. vti possidetis. l. vltima. & l. si duo. §. si vicinus. posset enim referre quęstionem iuris quod in re habet, vt. l. vltima. & §. si vicinus. alle: & sic posset dici de iure quod quis in iurisditione pretenderet arg. prædictę. l. vltimę. secundum Innoc. vnde si commune hæc seruitia instè possideret, tūc in hoc vti possidetis interdicto ecclesia succumberet: quia hoc interdictum tuetur solùmmodo possessorem: vt supra dictum est: sed licet commune iustè possideret, si tamen in proprietate ius non haberet daretur ecclesię negatoria contra ipsum. ff. si vsusfructus petatur. l. de confessoria. satis notatur de causa pos. cum ecclesia. & de indi. examinata. sed & si commune non esset in possessione istorum seruitiorum: tunc cōtra ipsum daretur etiam ecclesię interdictum vti possidetis: quia locum habet non solum quando quæritur quis possideat: sed etiam contra eum, qui non possidet si turbat possidentem, vel non permittit eum vti iure suo: vt. ff. vti possi. l. j. §. inter litigatores. & l. si duo. primo responso. & §. cum inquilinus. & §. seq. & §. si vicinus. & c. ff. si seruitus vendic. l sicuti. §. Aristo. & prędicto. §. si inquilinus. & etiam contra illum qui tractat de suo auferēdo vt prędicta l. si duo. § item videamus. si actor secundum Inno. illi autem qui est in possessione talis iuris, vel seruitutis datur vtile interdictū contra turbantes eum: vt. ff. de iniur. l. iniuriarū. §. vltimo. & l. seq. Si verò cōe neq; iurisditionis, neq; iuris qđ in iurisditione habet faceret controuersiam: sed temeritate propria cōtrouersiam, vel molestatinā huiusmodi inferret teneretur ecclesię actione iniuriarum: vt. ff. de acti. empti. l. qui pendentem. §. inuito. & . ff. de iniur l. j. in princ. scdm Inn.

¶ Sextò principaliter opponitur cōtra prædictum intellectum huius decretalis in eo qd dicit ꝙ idcirco imponit silētium cōi, nec in snia excipitur de seruitijs: quia de ipsis actū nō fuit: quia cōtra illud videtur qđ notat hîc Ber. in gl. qnq; tamen. ver. in casibus verò vbi notatur ꝙ cū ambo inueniūtur possidere modi possidendi distingui debēt, & vtriq; sua possessio adiudicari quod etiā hîc notatur per Inn. & ideò ad hoc respondet Inno. dicens illud obtinere vbi neuter ab
36 altero malè possidet, scilicet vi, vel clam precario. hîc † autem sola ecclesia egerat, vnde quanuis commune postmodum possessionem, & redemptionem seruitiorum probasset, & peteret hoc fieri: quia nec petita fuerant, nec super eis lis fuerat contestata: vt patet in eo quod legitur, & notatur. de ordi. cogni. cum dilectus. §. finali. ar. de simo. licet. secundū Innoc. Subdit tamen Innocen. posse dici quòd si commune bene probasset seruitia posset absolui quoad seruitia ab impetitione ecclesiæ argu. supra de electio. querelam. §. penultimo, & vltimo. sed non fieret adiudicatio quòd super seruitijs non molestaretur ab ecclesia cum istud petitum non esset: vt dictum est, & vide quod dicam infra super gloss. quandoq; tamen ad finem: sed hoc non placet Hostien. imò dicit quòd hoc est contra id, quod notatur secundum eundem Inno.

Inno.ĩ.de restit.spo.ex conquestione.§ primo. super verbo
ante ipsius causę ingressum secundum Host.&.eo.c.§.finali.
super verbo iudicibus,& super verbo si quis etiam obtule-
rit.secundum Nouellam.hic autem secundum Innocẽ.ideò
quoad seruitia noo fuit absolutum cõmune,quia sicut præ-
sumebatur quòd commune vi,vel clam ab ecclesia posside-
37 ret.Item subdit Inno.quòd vt† non possint hæ dubietates
euenire,semper debet actor in hoc interdicto vti possi.mo
dos turbationis exprimere,si enim non exprimat,& feratur
sententia pro actore,ꝙ à reo decęterò non vexetur in nullo
vexare poterit ipsum reus,& etiam si erat io possessione iu-
sta aliquorum seruitiorum ipsa amplius non poterit vti ar.
C.de annali exceptio.l.vltima.secundum eum simplex ergo
imò fatuus reputari poterit aduocatus rei,qui talem libel-
lũ recipit,& non petit vexationes huiusmodi declarari ꝓut
38 legitur,& notatur in.l.vlti.alleg.† item subdit Inn.quòd nõ
facit vim quam quęstionem faciat tractus in iudicio in in-
terdicto vti possid.quia super eo,ꝙ proponit,ille qui trahit
alium in iudicium recipienſ probationes vtriusq;:cõ vterq;
in hoc interdicto sit actor,& reus,& pariter pro vtroq;,&
contra vtrunq; pronunciabitur secundum Inn.videlicet ꝓ
isto,vel pro illo secundum quòd probationes meliores, &
efficaciores apparebunt:vt patet ex eo quod legitur,& nota
tur hic in.§.finali.versu nos cognoscentes secundum Hosti.
39 ¶ Septimò opponitur,quia hic in.§.ex præmissis.versi.† &
ex priuilegijs apparet ꝙ fuit admissus Episcop⁹ Fauentinus
ad producẽdum priuilegia sua titulum,& proprietatem iu-
ris sui respicientia,quanquàm solo possessorio ageretur,vi-
delicet interdicto vti possi. in quo Episcopus erat actor.vi-
deretur enim quoad hoc admitti,de iure non potuit eum:
quia ista duo iudicia,videlicet petitorium,& possessorium
nihil commune habent.ff.de acquirẽ.poss.l.naturaliter.§.ni-
hil Tum quia iuris ordo requirit,ꝙ pręcedat possessorium.
C.de rei vendicatione.l.ordinarij.& C.de interdictis.l.in-
certi.& caue:quia hic intro gl.Inno.quæ ponitur super ver-
bo ex priuilegijs.Respondet ergo Innoc.dicens,quòd malus
erat titulus communis Fauentini,vel priuilegia ecclesiæ Fa
uentinę modicum faciunt ad interdictum vti poss.attentis
his,quę scripta sunt supra in pręcedentibus secundum eum:
& licet vtruoq; dictum sit dubium,non insisto propter id,
qood statim sequitur.Subdit autem Inn.ꝙ & aliter solui po
test,videlicet dicendo,quòd imò priuilegia ecclesiæ multũ
faciunt ad iudicium possessorium huius interdicti:quia cõ
munæ probationes inducit super seruitijs,& ecclesia super
omnium iorisditione,honore,& districtu,& qui dicit om-
ne nihil commune relinquit:imò illum excludit,prudenter
ergo fecit ecclesia quę quantum potuit suam causam iustifi-
cauit,vt suæ probationes communiu probationibus præfe-
40 runtur.Inn.arg.ĩ.de succes.ab intestato.c.si.plus† dicit Inno.
quòd si commune probasset se seruitia possedisse antequàm
ecclesia in prædictis castris iurisditionem,honorem, & di-
strictum possedisset non teneretur commune probare ali-
quem iustum titulũm suæ possessionis:quia nulla esset pręs-
sumptio contra eum,sed quia in re alterius dicit se ius ali-
quod quæsiuisse eo quòd omnis res præsumitur libera vi,
vel clam pręsumitur possidere nisi cõtrarium probet & sic
loquitur.c.Pisanis.ĩ.de resti.spo.vnde bene fatetur Innocẽ.
quòd si commune probasset aliquem titulum per quẽ præ-
sumptionem contrariam remouisset in interdicto vti possi
detis obtinuisset secundum eum pro quo inducit Hosti.de-
cre.cum inter.R.ver.sanẽ.ĩ.de elect.& quę ibi notantur:su-
per quo remittit Collect.ad collecta sua de foro compe.con
questus.& de appell.dilectus.

¶ EXPEDITIS oppositionibus ad quęstiones accedo
& primo expediam duas quæstiones literales.Secundò cir-
ca materiam interdicti vti possid.de quo hic principaliter
agitur mouebo alias quęstiones.Ad primum igitur veniẽs
quęro primò hic in.§.primo.in fine.super altero mense nũ-
quid hoc tempus.videlicet huiusmodi mensium erit vtile
vel continuum Inn.ĩ.titu.proximo.c.vltra tertiam. videtur
41 velle quòd sic continuum sed Host.† hic dicit,quòd quan-
doq; de necessitate est vtile.vt.ff.de diuersis,& temporis pręs
scriptionibus.l.j.&.ij.&.ff.quando appel.fit.l.j.§.dies. Quid
enim si contingat iudicem literam recipere in ramis palma
rum:nam per.xv.dies tunc feriabit velit nolit.ĩ.de ferijs.c.fi
nali. Durum enim esset sentire, quòd medietas mensis sic
frustrà liberetur producenti maximè quando in alia medie-
tate prodoctionem non posset perficere cum terminus cur
rat à tempore receptionis ĩ.de appel.super eo.ij.vel quid si
iudex recipiat literam in prin.feriarum dicit Hostiẽ. quòd
tuoc si pars aduersa non consentiat in prorogatione hoc tẽ
pore possunt testes recipi cum vrgeat necessitas:vt.ff.de fe-
rijs.l.j.§.fi.& supra de iudic.c.fi.&.ĩ.de se.c.fi.& faciunt quæ
notat Host.in somma de decimis.§.fi.secundum Col.

¶ SECVNDO quæritur in.§ ex pręmissis ibi quòd à.lx.
42 annis & citra.quid si testis† dicit aliquẽ possedisse à.lx.an-
nis citra,nunquid est probata præscriptio quadragenaria?
videtur quòd non:quia tempus pręcedens vsq; ad tempus
testimonij lati hic videtur solũm includi,& sic videtur de-
trahi tempus testimonij:igitur & in casu quæstionis prædi
ctæ solũm debet includi tempus pręcedens citationem,& li
tis contestationẽ,& sic debet detrahi tẽpus, quo fit citatio
& litis cõtestatio quia per ista verba fit interruptio nisi ad-
deret verbum,& plus dicendo satis potest adijcere tempus
motę litis arg.ff.de verb.sig.l.hęc adiectio.secundum Goff.
& idem notatur infra de fide instru.inter dilectos.Dicit au
tem Host.hic & io prædicto.c.inter dilectos.& etiam Abb.
43 hic quòd† ista copula à.lx.annis & citra,vult quòd.lx.anni
sunt quòd incœpit possidere, & posteà hucusq; procedit:
sed si sine copula sic diceret à.lx.annis citra tunc verificare-
tur etiam si vno tantum die possederit allegat etiam infra
de pręscriptionibus.ad audientiam.& de verb.signi.Abba-
te.quod tene menti propractica aduocatorum,& procura-
torum in curijs,& recordare de hoc dum habebis formare
positionem,vel articulum.vel libellum in materia pręscri-
ptionis quod non formes sine copula dicendo à.lx.annis ci
tra:sed potius cum copula dicendo à.lx.annis & citra Io.au-
tem Calde.de prædicta adiectione,& plus dicit quòd imò
vltra expressum tempus ad aliquod aliud tempus refertur:
vt prædicta.l.hæc adiectio.tamen ad quantum tempus refe
ratur incertum est.dictum autem testis debet esse clarum,
& certum,& aliàs non probat,vt supra.c.proximo. & ideò
infert ex hoc quòd illa adiectio in proposito non facit inclu
di tempus motæ litis,nec obstat supra de dilat. literę.quia
ibi in libello fuerat adiectum verbum,& vltra non si quidẽ
necessario,sed ex habundanti.Subdit Io.Cald.quòd cautus
ergo debet esse aduocat⁹,scilicet quòd formet capitula hoc
est libellum,& articulum de maiori tempore possessionis
quã sit illud qđ est necessariũ ad præscriptionẽ ne ꝓpter in-
certã,vel incõpletam testiũ depositionẽ in ꝓbatiõe deficiat.

De interdicto vti possidetis. *Rubrica.*

¶ TERTIO quia istud.c.tractat principaliter de interdi
cto vti possidetis,& quia etiam Io.de Lig.materiã huius in-
terdicti hic inseruit ad illã quantũ possum decisiuè accedo,
44 & quęro priò† cui cõpetit interdictum vti pos.& rñdeo ꝙ
tantũ cõpetit possidenti.s.ciuiliter,vel naturaliter.vt.ff.vti
pos.l.j.in prin.&.§.hoc interdictũ.necesse tamen est ꝙ non
possideat ab aduersario vi,vel clam aut precario:vt.d.l.j.§.fi.
&.e.ti.C.e.l.j.qđ qualiter intelligitur fortè.ĩ.dicet.sed quare
est hoc interdictũ introductũ?dicit Lig.ꝙ ideò ne turbenſ
possessores in possessionibus suis,sed dico ꝙ etiam ne vi ab
eis expellanſ.natura eñ huius interdicti est ꝙ sit ꝓhibito-
riũ ne.s.vis fiat possessori,quomin⁹ suã possessionẽ retineat
ipsaq; gaudeat pacificè,& quietè.d. l.j.§.hoc interdictũ.§.hu
ius.§.deniq;.&.§.interdictũ.& iõ ad retinendã possessionem
datur.vt.d.§.hoc interdictum.& sic habes,cui,& quare cõ-
petit,& cuius naturæ est.

¶ QVARTO quæritur contra quos competit interdi-

45 ctum vti possidetis.† Aliqui dicunt quòd solum competit
contra eum, qui se possidere contendit, & non contra alios,
& de hoc videtur esse casus. ff. vti possidetis. l. j. §. huius autẽ
interdicti. ibi possidere affirmat. vbi vide glossam super
verbo affirmat. & facit eadem. l. §. retinendæ. gl. in prędicto
§. huius autem. allegat in contrarium. l. si duo §. si vicinus. eo.
ti. & hoc verius secundum Bar. quia datur contra inquietã
tem, etiam si non contendat se possidere: vt prædicto §. si vi
cinus. & hoc tenet glossa in prędicta. l. j. §. restituendæ. & in
prędicta. l. si duo. in prin. & .e. tit. C. l. j. & eo. tit. insti. §. hodie.
argu. ff. vnde vi. l. vim facit. licet contrarium videatur nota-
re Bernar. de causa posses. cum dilectus. non tamen datur cõ
tra diffamatorem tantùm: vt notat Inn. s. de in inte. restit. c.
ij. circa medium magnę glossæ, nisi secundum Bart. per dif-
famationem tuam in mea possessione turbarer siue impedi
rer, vt quia propter verba tua non reperio laboratores, seu
colonos, vel homines, qui veniãt ad curiam meam: quia nõ
dixisti quòd non habeo possessionẽ bonæ fidei agri, vel iu-
risditionis, tunc enim videris mihi facere vim: vt prędicta
l. vim facit. ibi, siue faciendo per quod &c. Pone ergo conuẽ
tus sancti Proculi est in quasi possessione eligẽdi Abbatem
in monasterio sancti Stephani: modò cõuentus sancti Ste-
phani turbat conuentum sancti Proculi competétne hoc
interdictum? Aduerte ista turbatio potest contingere diuer
46 sis modis, † primò si electio iam admisso, ei nõ obedietur:
hoc autem casu non turbatur ius eligẽdi. sed electus: & ideò
conuentui sancti Proculi nõ competit interdictũ, & est re-
currendum ad confessoriam vtilẽ, vel ad vtilem in rẽ actio-
nem: vt. ff. de rei ven. l. j. §. per hanc. & maximè quia interdi-
ctum nunquàm habet locum quando contendit se habere
iurisditionem in se subditum tunc enim contra illum alium
daretur interdictum: vt. j. de libero homine exhibẽdo. l. iij.
§. hoc autem interdictum. & §. sequenti. & idem dicendum
de adscriptitio, vasallo, & similibus si ipsi contradicunt dño
suo, videlicet q debet recurri ad dicta remedia ne competat
cõtra eos interdictum. secus si alius terti⁹ eos seruos, seu ad-
47 scriptitios, vel vasallos suos contenderet. Secundo † modo
potest turbari si illi Stephani eligunt, sciente conuentu san-
cti Proculi, & negligente eligere: sed tunc conuentus sancti
Proculi possessionem iuris eligẽdi amitteretur: quia in istis
iurib⁹ incorporalib⁹ nõ est aliud quasi possessio, nisi quod-
dam ius, & vt notatur. ff. de serui. l. quoties. & C. de seruituti.
l. ij. & ideò, nec tunc haberet locum hoc interdictum, quod
datur possidenti tantùm. verum si non obstante electione,
cõuentus sancti Stephani eligit cõuentus sancti Proculi, nõ
priuatur illa quasi possessione, quia non suspicatur se posse
repelli, sed habet animum retinendi, & ideò contra conuẽ-
tum sancti Stephani posset tunc intentare hoc interdictum
secundum Inn. vbi supra, & Bart. in prædicto §. huius autẽ.
48 Contra † ipsum autem electum non competit hoc interdi-
ctũ secundum Inn. vbi. s. quia ille non turbat conuentũ san
cti Proculi in sua quasi possessione nisi per acceptationẽ
electionis facultas eligendi conuentui sancti Proculi aliquo
modo impediretur: vt si aliqui quos debebant vocare nolũt
adesse propter timorem illius electi ar. prędicta. l. vim facit.
scdm Bar. & idem dicit de confirmatione illius talis electi,
vt contra cõfirmationem, vel confirmatum nõ cõpetat hoc
49 interdictum: nisi facultatem impediant eligendi. An † recto
ri ecclesiæ competat hoc interdictum contra eum, qui facit
turbationẽ in ecclesia dicit gl. in prædicta. l. j q forte sic, qd
intellige si turbatur in possessione iuris sibi competentis in
ecclesia: secus enim aliàs si turbaretur ecclesia: quia tunc de-
beret recurri ad interdictũ ne quid in loco sacro. scdm Lig.
50 ¶ QVINTO quęritur † pro quibus rebus competit hoc
interdictum? Aliqui dicunt, q pro ædibus tantùm compe-
tit directum interdictum vti possidetis, sed Accursius. ff. e.
l. j. in princ. dicit q imò pro qualibet re corporali immobili
locum habet: vt. e. l. §. interdictum. nec obstat q eadem. l. di-
citur in princ. de ędibus: quia hoc fuit dictum gratia exẽpli.
plus dicunt doctores moderni, q quãdoq; vltra verba legis
mens extenditur, & ex mente ipsius legis habet locum auxi
lium: vt. ff. de legi. tut. l. iij. in prin. sed quando lex extendere-
tur non ex mẽte legis: sed ex interpretatione iureconsultorũ
propter similitudinem rationis tunc haberet locum vtilis
actio: vt. ff. si quadrupes pauperiem fecis. di. l. pe. quod placet
Bar. nam illud quod est ex mente legis, est lex: vt. ff. de verb.
sign. l. j. & l. nominis & rei §. verbum. pro quo induco. ff. de le
gi. l. scire. j. de verbo. sig. c. præterea. & c. in his. licet in multis
glossis reperiatur notatum, q ex mente legis competit vti-
lis. ff. de neg. gest. l. actio. & C. de nego. gestis. l. curatoris. & C.
de lega. l. ex legato nominis. B per Dynũ de act. super arbo-
re, super quo vide Cynum. C. vti poss. l. vna. in secunda quę-
stione. & C. de actionibus & obli. l. j. vbi tractatur materia
de vtilibus actionibus. Ex quo concludunt Cynus & Bar. q
hoc interdictum directum cõpetit pro omnibus rebus cor
51 poralibus immobilibus vrbanis, & rusticis † fallit tamen in
cloacis vbi non habet locũ hoc interdictum, eò quòd spe-
ciale interdictum propositum est pro cloacis. ff. de verb. ob.
l. doli clausula. & ff. de pœnis. l. sanctio legum. & ff. de iniur.
l. apud Labeonem §. prætor. iuncta. l. j. & ff. de cloacis. & eadẽ
ratione non cõpetit pro rebus mobilibus, eò q pro illis spe
ciale interdictum competit: vt. ff. vtrobi. l. vnica §. j.
¶ SEXTO quæritur vtrum interdictum vti poss. cõpetat
pro iuribus, seu rebus incorporalibus: vt pro seruitutib⁹. di-
52 cebat Ia. de Arena q si sunt seruitutes † personales, vt vsus-
fructus, & similes locũ habet interdictum directum, & vti-
le diuersis respectibus: qa vsusfructuarius est in naturali pos
sessione fundi: vt. ff. de acquir. poss. l. naturaliter. in princ. sed
non in ciuili: quia pro suo rem non possidet: vt. ff. de acquir.
rerum do. l. acquiritur. in fi. Item habet in suo iure vsusfru-
ctus quasi possessionem ciuilem, & naturalẽ. s. sui iuris vsus-
fructus, vnde pro vera naturali possessione, in qua est ha-
bet directum interdictum, & pro quasi possessione in qua
est iuris sui habet vtile, & q sic quasi possideat ius suum no.
53 ff. ex quibus cau. ma. l. ait pretor. § item ei. Si † autem seruitu
tes reales, tunc quia incorporalia licet verè, & propriè non
possideantur: vt. ff. de acquir. re. do. l. si seruus §. incorporales.
tamen quasi possidẽtur: vt. ff. de serui. l. quoties. ideò pro eis
competit vtile interdictum: vt prædicta. l. quoties. & ff. vti
possi. l. iij. §. item videamus. secundum Accur. & quasi omnes
moderniores saluo q licet prædictus Ia. hoc fateatur in ser-
uitute habente causam continuam: vt. ff. si serui. ven. l. sicuti.
§. fi. tamen in seruitute non habente causam continuam di-
cit contrarium, & dicit quòd ibi non potest defendi quasi
possessio per hoc interdictum: sed defenditur per interdi-
ctum de iti. actuq; priua. vt. ff. de iti. actuq; priua. l. j. §. j. & ij.
& vsq; ad. l. iij. vel per interdictum. de aqua coti. & æsti. l. j. &
appellantur illa interdicta possessoria: sed Bart. quoad illud
de seruitute personali vsusfructus repræhendit secundũ mẽ
brum prædictę distinctionis dicens q nunquàm competit
vtile: sed semper cõpetit directũ per. l. fi. ff. vti possi. nã sicut
vsusfructus est pars dñij: vt. ff. de vsufr. l. iiij. ita ẽt possessio
vsufructuarij rẽ ipsam propriè respicit. vnde nõ dicitur re-
ctè quasi possideo vsumfructũ, & est quasi scdm eũ. ff. de ac-
qui. pos. l. permisceri. super quo vide eũ in. d. l. naturaliter. in
prin. & in. l. j. ff. vti pos. qd non examino: quia modicũ facit
quoad canonistã ista difficultas. s. de iud. c. dilecti. quoad alias
seruitutes ipse prosequit latiùs. d. distinct. prędicti Iaco. sed
omitto, & cõsulo Canonistæ, q nomẽ actionis in libello nõ
exprimat. & tũc has difficultates euitabit iuxta no. Cy. C. de
ędẽdo. ædita, & quæ scripsi. s. de iud. examinata. & c. dilecti.
Sed pone habeo iurisditionẽ in castro, & sum in quasi posses
sione iurisditionis: vel habeo quasi possessionẽ in seruo ad-
scriptitio, vel vasallo, videlicet iuris ascriptitij. vel vasallati-
tij. tu turbas me in quasi possessiõe huiusmodi nũqd cõpetit
54 mihi interdictũ vti pos. Dicit † Cy. post alios. C. vti poss. l.
vna. ad fi. ij. q. de adscriptitio, q si recedit de gleba proponet
pro eo vtile vtrobi: sed si remanet in gleba dat vtile vti pos.

quia pars fundi est, & ideò censetur res immobilis, vt. C. de
agrico. & cen. l. quẽadmodum & ff. de diuers. & tempo. act. l.
longè, & proponetur tunc non contra seruum adscripti-
tium quia cum liber homo sit: & sic nec ab alio possidetatur
non agetur contra ipsum interdicto, sed officio iudicis: vt
ff. de libero homine exhi. l. vltima. & ff. de rei vendi. l. j. §. per
hanc. sed proponetur contra alium, qui illum detinet & ita
55 sentit hic gl. in prędicta. l. vna. & Bar. in prędicta. l. j. De † iu
risditione veró, & cæteris similibus sicut sunt honores di-
strictus, & cæteri huiusmodi tene quòd datur pro eis inter-
dictũ hoc, & est casus hic, sed intellige de vtili, & non de di-
recto secundum Bar. quia talia, cum sint incorporalia, non
propriè: sed quasi possidentur vt dixi. nec obstat, quòd quasi
possessio talium non habet causam continuam cum requi-
rat factum hominis, vt. ff. de serui. vrba. l. foramen. quia prę-
dicta distinctio de continuam, vel discõtinuam causam ha-
bentibus tantùm habet locum in seruitutib⁹ merè realibus
quę debentur à re rei: nam cum res ea non habeat animum⁹
non potest diu quasi possidere: nisi quatenus est vsus de f'
56 cto. In † iuribus autem, quę debentur personę non habet lo
cum prędicta distinctio: quia licet respectu iuris causam dis
continuam habeant, tamen illorum quasi possessio dicitur
continua: quia continuò teneri potest in animo quasi pos-
sidentis, & ideò vsusfructus, & vsus possunt præscribi lon-
go tempore eò, quòd semper censetur habere causam con
tinuam: quia personæ debentur: vt. ff. de vsucap. l. iusso. §. nõ
mutat. vbi vide Bart. & C. de prescript. lõgi tempo. l. si. ;licet
57 gl. ibi aliter intelligat. Sed nunquid in † personalibus pręsta-
tionibus habet locum hoc interdictum, vt pone, aliquis te-
netur mihi dare omni anno vnum par caponum, dicit Ia. de
Arena quòd non, quia contra debitores obligatos persona-
liter nullum est interdictum propositum, vt. ff. quorum bo-
norum. l. vltima. vnde dicit, quòd aduersus. c. querelam. s. de
elect. opus est querela: nam quod in personalib⁹ actionibus
locum habeat possessorium nusquã auditum, minus quàm
relatum est, preterquàm á Saturno: vnde in foro canonista
rum seruetur erroneus intellectus, & etiam per illos legistas
qui manus habentes extra Gazuphilacium inscij thesauri
(qui apud eos est) apud mendicantes vadunt mendicatum,
quod dic, vt latius scripsit Cynus post prędictum Iac. C. de
pact. l. si certis annis. in vltima quæstione. & C. de seruit. &
aqua. l. ij. & per Odonem de Senonis in summa interdicto-
rum sub rubrica quorum bonorũ, & per modernos & præ-
sertim per Io. Rolandi in prędicta. l. vltima. ff. quorum bo-
norum. vide prędicta. l. vltima. hoc non probat in hoc quod
dicit, quòd interdicto quorum bonorum debitores hęredi-
tarij non tenentur, sed tanquàm corporum possessores, quia
eadem ratione, nec cõtra possessores alicuius iuris realis cõ-
peteret interdictum, cum ibi dicat tantum corporum pos-
sessores contra quos tãtum est. ff. quorum lega. l. j. §. quod au-
tem ait, & ff. de aqua coti. & ęsti. & ff. de itinere actuq; priua. per
totum. Bart. autem in prædicta. l. vltima dicit se non videre
quòd dicatur possessorium, nisi respectu petitorij: vt vide-
re potestis, per totum librum quintum. ff. noui. vbi tracta-
tur materia interdictorum, modo si aliquis debet mihi da-
re aliquod annuum propter quod ego habeo aliquod ius in
eius persona: quia est meus vasallus, vel adscriptiti⁹, ita quòd
habeo aliquod ius reale in eius persona ꝓ quo possum age-
re petitorio, tunc possum agere petitorio, tunc possum etiã
agere interdicto possessorio, vt prædicto. c. querelam. sed si
habeo ipsum tantùm personaliter obligatum, nec habeo in
eius persona ius reale tunc non datur mihi possessorium cõ
tra eum arg. prædictę. l. vltimę, quia nec petitorium, & quia
non reperitur in aliqua parte iuris cautum secundum eum.
58 aduerte, quia † neuter bene intellexit prędictum. c. querelã.
nam nec loquitur ibi de personali pręstatione, sicut prędi-
ctus Iacobus falsè supponit, & ideo ex cæcitate ignorantiæ
eam fatuè reprehendit, nec loquitur de iure reali in perso-
na alterius competente, prout videtur sentire Barto. sed so-
lùm loquitur de iure reali annuæ pensionis ecclesiæ sanctæ
Agathæ super ecclesia sancti saluatoris competente in quo
iure reali quam petitorium. & possessorium, cum sit perpe
tuum, & in eo cadat quasi possessio, quemadmodum & in
alijs iuribus perpetuis de re ad rem debitis, est videre: vt ibi
apparet clarè in principio, & in fine decretalis, quod latius
ibi extiti prosecutus.

¶ SEPTIMO quæritur qualiter in interdicto vti posside.
59 formetur libellos: dic † quòd actor debet primò narrare se
possidere, vel quasi possidere id, in quo dicit se turbari, vel
inquietari. Secundò debet dicere aduersarium eum turbare
vel inquietare, patet primum. ff. vti possi. l. j. §. interdictum
autem. & secundum in eo, quod legitur, & notatur eadem. l.
§. huius autem. Item debet concludere ad tria. primum est
quòd reus à molestatione desistat, secundum est quòd de cę
terò in futurum eum non molestet. Tertium est, quòd con-
demnetur ad interesse molestationis pręteritę, & proban-
tur ista tria. ff. vti possi. l. j. circa prin. & l. si duo. §. finali. cum
ibi notatis. Circa primum quęritur vtrum actor debet ex-
60 primere † an possideat ciuiliter, vel naturaliter Bart. putat,
quòd non: quia & in rei vendicatione sufficit ꝙ quis dicat
simpliciter se dominum: vt. ff. de except. rei iudi. l. si mater. §.
eadem. & l. & an eadem. §. actiones. nisi interesset aduersarij:
vt quia diceret se vsufructuarium, vel proprietarium tantũ
& sic vellet assumere defensionem in ciuili tantùm, vel in
naturali tantùm: quia tunc actor deberet hoc declarare, alś
non posset reus deliberare an vellet cedere, vel contendere
ar. ff. de æden. l. j. in prin. & hoc verum, si reus hoc petat, alś
61 non, vt. C. de annali except. l. vltima. Circa † secundum, quę-
ro an debeat exprimere, an non mensem, & locum turbatio
nis, sicut in criminali iuxta. l. libellorũ. ff. de accusationibus.
Dicit Bart. quòd sic si concludit dolum aduersarij, vt. ff. de
iniur. l. prætor edixit. in principio. & de dolo. l. itaq;. & est
expressum. ff. vnde vi. l. j. §. rectissimè. & §. ibi autem ait. sal-
uo quòd loquitur in interdicto vnde vi, & videtur casus su-
pra de procur. c. tuæ. & facit not. Inn. infra de accusa. c. qua-
liter, & quando: sed si non arguit dolum aduersarij, quod po
test esse quandoq; vt notat Bart. in prędicta. l. si duo. in prin
cipio tunc secus: quia hoc iudicium est ciuile in quo nõ re-
peritur, quòd quis debeat restringere se ad locũ, & tempus:
ff. de ęden. l. j. circa principium cum sua glossa, & quod no-
62 tatur. C. de testi. l. testium. Sed † nunquid debe⁹ narrare qua-
litatem turbationis, cum multi sint modi turbationis: vt. ff.
vnde vi. l. vim facit. & vt patet ex notatis Bar. ff. vti posid. l.
j. §. huius autem. Respondet Bar. quòd sic, dum arguitur do-
lus, seu delictum: quia tunc debet poni certum: sed quæ est
ratio, quòd tenetur in casu dicere clarè, & limitatè modum
turbationis, non autem qualitatem distinctam ipsius posses
63 sionis. Respondet † Bart. dicens ꝙ ea quę continent factum
aduersarij, & delictum eius debet poni distinctè, & clarè:
sed ea, quæ continent ius agentis, & non factum aduersarij,
vel delictum eius necesse ponere, ita distinctè nisi cum in-
terest rei, vt dictum est. Circa primum capitulum conclu-
sionis libelli quæritur, vtrum sit necesse declarare in posses-
64 sione modum desistendi à turbatione, dicit † quòd non de
necessitate, quia hoc spectat ad iudicem, non ad partem, &
quis cogitur declarare tantũ qd spectat ad eum, vt. ff. de ver.
obl. l. vbi. §. qui illud. vtile tamẽ posset esse: quia istud interdi
ctũ habet q̃q; naturam recuperandę possessionis, si enĩ ha
beo ciuilem, & tu naturalem iniustè à me ego turbor in ci-
uili per retentionem naturalis desistere ergo ab ista turba-
tione est restituere mihi naturalem possessionẽ quã habes
per cuius retentionẽ turbor in ciuili: vt. ff. vti poss. l. si duo. in
prin. & tũc potero in libello cõcludere eũ cõdẽnari: vt mihi
restituat dictam naturalem, & sic à molestatione desistat: vt
notatur in. l. naturaliter. §. nihil cõmune. & l. clam possidere.
§. qui ad nundinas. ff. de acquir. poss. circa secundum quęri-
65 tur, an † debeat petere sibi satisdari de non molestando in
futurum dic, quòd sic, vt. C. vti po. l. vna. in fine secundum

verum intellectum, & ibi notatur in Cy. &. ff. de iti. actuq;
priuat. l. l. ij. § in hoc interdicto. & quod ibi notatur, & de
aqua coti & æsti. l. penultima. sed Collect. in contrarium ar-
guit: quia excommunicatus non præstat istam cautionem,
sed simplicem: vt patet ex lectis, & notatis. s. de offi. dele. cũ
contingat. &. j. de verbo. signi. ex parte. & hoc videtur nota
re Io. An. secundum eum de ho. c. ij. li. vj. quod ibi modificat
ipse Io. An. & Archid. nisi illa cautio exigeretur à suspecto,
licet Archid. ibi & aliter dicat: sed fatetur Collect. quòd sa-
tis est hîc suspectus reus ex quo actor iam probauit inten-
tionem suam super interdicto, ideò tene quod prædictum
66 est: sed nunquid † hæc prohibitio & satisdatio de non mo-
lestando in futurum debet esse perpetua, respondeo quòd
sic si ius agentis est perpetuum: sed si temporale est: vt quia
habet vsumfructum ad tempus tunc erit temporalis. Circa
tertium quæritur qualiter debet æstimari interesse in hoc
interdicto, dicit Bart. quòd debet haberi respectus non ad
proprietatem, sed ad possessioné: vt. ff. vti poss. l. si duo. § vlt.
¶ OCTAVO quæritur, quid debet probare actor, & qd
67 debet probare reus in interdicto vti possi. Dic † quòd vt
actor vincat probare habet se possedisse tempore turbatio-
nis, & litis contestationis. Item si aduersarius probet se pos-
sidere tunc debet actor probare illam possessionem esse clã
destinam quod probatur eo ipso, quòd probat suam anti-
quiorem, & de hoc dicit Barto. esse hîc casum notabilem:
quódq; sit ab eo clandestina: probatur tunc eo ipso quòd
non probat reus esse clandestinam ab alio: sufficit enim ꝙ
in veritate debuit timere, vel suspicari sibi ab aduersario cõ
trouersiam fieri, licet de alio fuerit suspicatus: vt. l. is qui in
puteum. § si quis. ff. vti possi. l. j. § interdictum autem & § qd
ait prætor. Reus autem habet probare actorem non possi-
dere, vel ab eo possidere iniustè, vel seruum habere iustam
causam detinendi: licet nullo modo possideat. vt. ff. vnde vi.
l. colonus. quòd autem actor nõ possideat, probatur eo ipso
quòd actor non probat se possidere: vel si reus probat aliũ
68 ciuiliter, & naturaliter possidere: potest † enim reus oppo-
nere de iure tertij: quando illud est exclusum iuris agentis:
vt. C. de seruis fugitiuis. l. cum seruum. &. C. de rei vẽd. l. vlt.
Alia autem prædicta qualiter possunt probari per seipsa li-
quent, & habent locum prædicta cum agitur pro rebus cor-
poralib⁹ secundum Bar. in prædicto. § quod ait. & si quæ spe
cialia sint in incorporalibus dicam infra de præscrip. veniẽs.
vbi de hoc aliquid per Inn. & vbi intẽdo declarare, qualiter
potest opponi actori per reum, vel reo per actorem quòd il
le ab eo iniustè possidet, videlicet vi, vel clam, aut precario
de quo plenè per Bart. in prædicto. § quod ait. ff. vti poss. l. j.
&. e. l. § interdictum autem. & l. si duo. in princ. quæ omninò
oportet videre ad declarationem huius quæstionis de quo
etiam satis per Cy. C. vti poss. l. vna.
¶ NONO quæritur qualiter formatur sententia in inter-
dicto vti possidetis, & hîc redeo ad gl. Inn. quæ incipit, *malus
titulus*. quã. s. dimiseram incõpletam, & hîc dicit Inn. ꝙ vbi
intentatur cõtra eum qui inuenitur nihil possidere, vel in-
iustè ab aduersario possidere: quia aduersarius priùs posse-
derat & is, cõtra quem agitur, incipit postmodum eandem
69 rem vi, vel clam, vel precario possidere: nunquã † debet sen-
tentiari, vti possidetis, ita vti possideatis: sed debet condem
nari molestator, & imponi sibi silẽtium: vt hîc, &. C. vti pos.
l. vna. &. ff. vti pos. l. j. § vlt. si autem actor inueniatur nõ pos-
sidere, vel reus probet meliùs se possidere, absoluitur reus. s.
de elect. cum ecclesia, vel fortè adiudicabitur sibi res, de qua
agitur, si de iure suo probauerit: vbi autem inuenitur vterq;
possessor discernat sententia quam possessionem vterq; ha-
bet. & quia inueni te Ioannem habere naturalem: quia vsus-
fructuarius, & te Petrũ habere ciuilem: quia proprietarius:
& sic vos distinctas possessiones habere: ideò præcipio, vt
Ioã. naturalem, & tu Petre, ciuilem vti possidetis, ita possi-
deatis, arg. instit. de act. § curare. & si secus factum fuerit: nõ
tenet inia: quia certum non continet iudex aũt semper de-
bet adijcere in sententia hanc clausulã vim fieri contra mã-
datum meum prohibeo: vt. l. vna. & l. j. in prin. alleg. vbi au-
tem vterq; ꝓbat se ciuiliter, & naturaliter possidere, & per
omnia sunt æquales probationes, & præsumptiones: dicunt
quidam ita pronunciandum vti possidetis, ita possideatis.
Alij dicunt quòd debet pronunciare, quia quilibet pro me-
dietate, & ambo pro indiuiso possideant, & sic inter eos di
uidetur ar. ff. de vsufr. l. si cuius. § si inter duos. sed non videt
bene dictum: quia hoc nunquàm fuit petitum, & sic nõ de-
bet sententiari. j. de Simo. licet. alij autem dicũt abstinendũ
à sententia, vt sic affecti tædio componant: vel arbitros eli-
gant: vtrobiq; tamẽ prohibebit iudex vim fieri, vel diuiden
do rem vt dictũ est: vel ex quo vnus aliquid receperit alius
prohibebitur illud idem recipere secundum Inn. Quid di-
cendum? breuiter hîc distinguo quatuor casus principales,
primus est cum tempore sententiæ per probationes reperit
solùm actorem id. de quo agitur possidere, vel quasi. Secun-
dus est, cum id solùm de reo reperitur. Tertius est, cum id
reperitur de vtroq; secundum diuersos modos possidendi.
Quartus est cum id reperitur de vtroq; secundum eundem
modum possidendi. Circa primum casum principalem di-
70 co, ꝙ † cum tempore sententiæ reperitur per probationes
actorem solùm modo possidere &c. tunc siue iustè, siue iniu
stè dummodo non ab aduersario eum repertum fuerit pos-
sidere ipse obtinere debet, & reus debet sibi condemnari ad
contenta in libello de quibus dixi in quæstione proximè
præcedenti: vt. ff. vti poss. l. si duo. § finali. & condemnatus
reus, ad interesse actoris non propter contumaciam non pa
rendi: sed propter incommodum inquietationis: vt prædi-
cto. § fi. sed si reperitur quòd iniustè ab aduersario possideat
puta vi, vel clam, aut precario, tunc reus aduersarius absol-
uetur: vt. C. e. l. vna à contrario. & ff. eo. l. j. § vltimo. & . ff. de
precario. l. qui precario. Circa secundum casum principalẽ
71 dico, ꝙ si † tempore sententiæ per probationes repertũ fue-
rit reum tantummodo possidere &c. tunc siue iustè, siue in-
iustè eum constiterit possidere: dummodò non constet ab
aduersario possidere iniustè tunc reus absoluitur, & actor
condemnatur ad illa tria contenta in petitione, quæ dixi in
quæstione præcedenti, & ita intellige quod scripsi. s. ea. qõ.
post Inn. quantum ad hoc secundum Bar. in prædicta. l. vna.
72 Dicit † tamen Host. ꝙ quicquid dicat Inno. vt adiudicetur
reo res, de qua agitur, necesse est, quòd de iure suo actum sit
petitione porrecta, & lite cõtestata aliâs si de sola possessio-
ne actum esset, factum esset dicere quòd daretur inia super
proprietate ar. s. de ordi. cogni. cum dilectus. & hîc in fine.
Ius tamen possessionis posset sibi adiudicari, & actori præci
pi ꝙ ab ipsius rei molestatione desisteret. Secundò est neces
sarium ꝙ reus petierit pronunciari pro reo quod petierit
actor pronunciare pro parte sua: quia si nihil petierit reus
tunc ipse reus solũ absoluetur: vt. s. de elect. cum ecclesia. &
hîc in fi. ibi cum probationes &c. secũdm Henri. Tamen Bar.
in prædicta. l. vna. tenet idem si non petierit: quia quilibet
est actor, & reus, vt. ff. de procur. l. si defunctus. & ff. de iud. l.
cum ambo. nec obstat. ff. de iureiur. l. sed & si possessori: quia
istud est possessorium duplex, & illud simplex secũdum eũ.
sed primum verius quia si conderas petitionem rei ad eam
iudex supplere non potest: quia nõ potest supplere in facto.
C. de fideicommiss. liber. l. vlti. & prædicto. c. licet. si cõsideras
petitionem actoris: illa non prodest reo, nisi quoad benefi-
cium absolutionis secũdum notata Inn. de offi. dele. cum cõ
tingat. & sic quòd hoc iudicium duplex sit, nihil ad rem. &
idem teneas si vterq; se possidere probasset dummodò pro-
bationes rei essent meliores, secundum Innocẽtium: vt hîc
probatur: sed si repertum fuerit quòd reus ab actore iniustè
hoc est vi, vel clam, vel precario possideat: tunc solùm ab-
soluitur reus pro eo solo: quia non constat eum possidere,
& ideò tunc actor nõ condemnabit ipsi reo in aliquo: quia
reus ab actore iniustè possidet secundum Barto. in d. l. vna.
73 Circa tertium casum principalem † dico † si per probatio-
nes tempore

nes tempore ſententię reperitur vtrunq; iuſtè poſsidere
diuerſis modis,ſeu generibus poſsidendi,puta vnum ciui
liter.vt proprietarius,& alium naturaliter,vt vſufructua-
rius,vel vt vſuarius, vel vt vaſallus tunc iudex pronuncia-
bit pro vtroq;,& contra vtrunq;,videlicet vtriq; ſuam poſ
ſeſsionem adiudicando:& vtrunq; in ſua poſſeſsione po-
tiorem eſſe decernendo,& vtriq; probibendo,ne alium in
ſua poſſeſsione moleſtet,& vtrunq; ad intereſſe præteriti
temporis alteri condemnando per lecta,& notata in præ-
dicta.l.vna.& in.l.j.&.l.ſi duo.e.ti.ff.& expenſas hincinde
compenſando.vt.ff.de compẽſat.l.ſi ambo.& idem ſi vnus
poſsidet iuſtè:& alter iniuſtè,non tamen ab aduerſario: li-
cet ſecus ſi ab aduerſario poſsideret iniuſtè per ea quę ſu-
pradicta ſunt.Circa quartum caſum principalem dico, ꝙ
74 † cum tempore ſententię reperitur per ꝓbationes vtrunq;
poſsidere eodem modo,ſeu genere poſsidẽdi:& reperitur
etiam aliqua innotabilis inæqualitas,ſeu imparitas:vt quia
vnus ꝓbat antiquiori poſſeſsiune,quàm alius:vel quia vnus
probat per teſtes magis idoneos,vel per alias probationes
meliores:vel quia probationibus exiſtentibus æqualibus,
vnus probat de titulo & alius non,vel vnus probat de titu-
lo melius quàm alter:vel conſtat,quòd alter prouocauit ad
cauſam:tunc ille pro quo facit huiuſmodi diſparitas ,ſeu
inæqualitas obtinet in hoc interdicto pro primo probante
de antiquiori poſſeſsione eſt hîc caſus ſecundum intellectũ
Inn.quia præſumitur pro eo,qui diu poſſedit.arg.C.de ac-
quirenda poſſeſ.l.licet.& de probat.l.ſiue poſsidetis.& quia
per hoc offenditur alium nullam poſſeſsionem eſſe adeptũ
ſeu illam eſſe clandeſtinam:vt.C.vnde vi.l. vltima.&.ff. de
acquirenda.poſſ.l.clam poſsidere.in principio.&.l.ſi de eo.§.
75 finali.nec obſtat,ꝙ ſufficit † tempore litis conteſtatę poſsi-
dere:quia illud verum eſt,vbi non conſtat alium etiam poſ
ſidere,& vbi ceſſat talis concurſus pro ſecũdo,videlicet pro
habente probationes meliores facit.ff.de teſti.l.ob carmen.
§.ſi teſtes.&.ff.vti poſsidetis.l.j.§.hoc interdictum.& hîc in
fine:nam ꝓ eo qui meliores & clariores probationes habet
ferri debet ſententia: vt.d.§ ſi teſtes.&.C.de edicto diui adri.
tollen.l.ſi pro tertio,videlicet pro probante titulum.ĩ.inſti
tutionis,vel dominij videtur hîc textus,&.ff.depoſiti.l.bo-
na fides.Ideò cautela eſt interdicto vti poſsidetis dare etiã
de proprietate ſecundum Ia.de Arena.& Cynum.pro quar
to,videlicet pro illo qui titulum melius probat.Facit ,quia
iſtud cauſat quandam inæqualitatem maioris iuſtificatio-
nis,quæ cum omnia alia æqualia ſunt prępondera re debet:
vt.§.ſi teſtes.&.l.ſi alle.& hîc argu.de reſcriptis.duobus.li.vj.
& eo.ti.& li.c.ſi à ſede.&.c.ſi pluribus.Pro quinto videlicet
dum alter ꝓuocauit ad cauſam,facit quia cauſam prouo-
cauit debet ſententiari vbi omnes probationes ſunt pares,
&.ĩ.e ex literis.&.ĩ.de fide inſtrumen.inter dilectos.in fine.

¶ DECIMO quæritur circa quartum caſum principa-
lem quæſtionis proximæ pręcedentis quid ſi nulla eſt im-
paritas,ſeu inęqualitas:ſed omnia ſunt paria:vt quia proba-
tur hincinde æqualiter vtrunq; poſsidere eodẽ genere poſ-
ſidendi,nec apparet de antiquiori poſſeſsione,nec de titulo
vel dominio alterius,ſeu pro vtroq; æqualiter de his con-
ſtat:nec apparet,quis prouocauit ad cauſam quid tunc ha-
bet facere iudex.Dicunt quidam,quòd debet dicere vti poſ
ſidetis, ita poſsideatis.ſed ſecundum Inn.hoc non eſſet bo-
num,nec tutum:quia ſic poneret gladios eis in manibus,
quod non debet facere:vt prędicta.l.æquiſsimum . Alij di-
cunt quòd debet negotium ſortè dirimere:vt.ff. de iudi.l.
ſed cum ambo.& in alijs concordantijs.hîc alle per Ber.Ho
ſtien.&.Nouellam,ſed hoc haberet locum,ſi partes in hoc
conſentirent:aliâs enim eis inuitis,iudex hoc facere nõ de-
beret ſecundum Henricum:& bene,vt credo:& in hoc cõ-
cord.Cy.C.eo.l.vna.in fi.decimę quęſtionis dicens ſic.Alij
dicunt ꝙ pariter ſe habentibus ꝓbationibus ſortè dirime-
tur,quod non eſt verum.quid ergo dicendum? Dicit Cyn.
ibidem ꝙ iudex tunc debet præcipere partibus,ne vadant
ad locum,& dicere.ſi quis veſtrum confidit de proprietate
porrigat libellum in petitorio.nam cum non cõſtet ei quia
ſit potior in poſſeſsione non debet pronũciare,imò debẽt
abſtinere à iudicando,vt.ff.de offi.præſi l.diuus.& de arbit.
l.ſi de meis §.finali.&.l.ſequenti.Subdit Henricus quòd ex
quo æquales ſunt probationes ſi vna pars quæ eſt potentior
poſſeſsionem ingrediatur,& mandet alteri,ne audeat acce-
dere alter amittit poſſeſsionem ſi ſuſpicatur ſe poſſe repelli
& ſic primus eſt potior,nec tenetur alteri reſtituere ;quia
non inuaſit alienam poſſeſsionem:ſed ſuam retinuit,& de-
fendit ſecundum Pe.de Sanſona & vide quod notat Spe.tit.
de petitorio,& poſſeſſorio.§.primo.ver.nota tamen diligen
ter.Sed Pet.Helye.prædictum modum videlicet præcipien
di partibus ne vadant ad locum non credit eſſe verum de
iure,& probat:primò quia hoc interdictum ꝓpoſitum eſt
cauſa tuendi poſſeſsionem,vt dixi ſupra in tertia quæſtio-
76 ne † igitur nõ cauſa amittendi modo per talem modum da-
retur occaſio poſſeſsionem amittendi:quia tunc amittitur
quando facultas perditur adeundi.ff.de acquirẽ.poſſ. l.ij.§.
labeo.&.l.qui vniuerſas.§ item ꝙ à maiori . ne cã effectum
cõtrarium operetur.ff.de adi.lega.l legata . ad Trebel.l.dedu
cta.§.pe.& ne remedium huius poſſeſſorij in fauorem poſ-
ſeſſoris inductum retorqueatur in læſionem ipſius.C.de le-
gibus.l.quod fauore.& ne poſſeſſor fraudetur cõſilio legis
conſulentis poſſeſſorio prius agi.ff.de rei vendicatione.l.is
qui deſtinauit &.e.ti.C.e.l.ordinarij.& de interdictis.C.e.l.
incerti.& ne interdictum hoc effectu ſentẽtiæ careat cõtra
mẽtem iuris,vt prędicto.§.huius autem.Et quia per hoc vi
deretur præcludi via agendi petitorio:puta à rei vendica-
tione:quia requirit reum poſſeſſorẽ,vel ſaltem detẽtorem.
ff.de rei vendi.l.officium.C.de ali.mu.iudi.cau.fac.l.j.inſtit.
de act.§.primo.& tñ propter conflictum probationũ æqua-
lium nullus cenſetur hîc poſſeſſor,vel detentor niſi decla-
retur adeò ꝙ rei vendicatio poſſeſſor non datur.ff.vti poſſ.
l.prima.§.interdictum autem.ij.reſponſo.& tamen quilibet
ſe aſſerit poſſeſſorem,nec obſtat ſi dicatur,ꝙ iudex ſic ordi
nauit ſaluo ſuper poſſeſsione:quoniam hęc ſaluatio parum
prodeſt:tum,quia iſti pręſupponunt iſtud ius poſſeſſorij:
etiam ſit obſcurum,quòd nec debet,nec poteſt per iudicem
declarari:tum ,quia iſta ſaluatio eſt cõtraria ordinationi cũ
ordinatio adimat ius adimẽdi rem poſſeſſam,& ſic adimat
poſſeſsionem,& ſic non conſeruat ius in futurum ,nec eſt
vtilis ex quo eſt contraria actui,de quo agitur in ordinatio-
ne.C.de appellationibus.l.ſi quis libellos.Item probat : quia
iudex debet ordinare,& prouidere eo modo,qui eſt vtilior
partibus:vt prędicta.l.æquiſsimum.Vtilius aũt eſt ordina-
re:quia quilibet pro parte indiuiſa poſsideat neuterq; alte-
rum ꝓ parte indiuiſa inquietet,& ꝙ ſic poſsit ordinare ꝓ-
77 bat † ęquiparando hanc incertitudinem incertitudini lega-
ti relictis duobus cuilibet ſimpliciter,vel inſolidũ,ꝙ vterq;
pro parte adiudicat iudex.ff.de leg.j.§.planè.i.in prin.&.§ ſi
rẽ.Diſpoſitio eñ teſtantis ꝓ lege habetur in auth.de nup.
§.diſponat.igiẽ eam põt ſequi iudex maximè de ſimilib⁹ ad
ſimilia arguẽdo in auth.de admi.offi.§.j.C.de iud.rẽ.nõ no-
uam in prin.iũcta.l.nõ poſſunt.ff.de leg.per hoc eñ dicta te
ſtiũ iudex cõcordat qd facere debet.ĩ.ti.ꝓxi.cũ tu . licet eñ
neuter niſi ꝓ parte indiuiſa poſsideat quilibet tñ ſe vtetur
inſolidũ.ff.ſi ſerui.vẽ.l.loci corpus.§.j.Vtilius eſt eñ vtriq;
pro parte indiuiſa poſsidere,quã ꝓ nulla parte:dareẽ enim
occaſio ꝙ neuter haberet poſſeſsionẽ,nec inſolidũ , nec in
parte,& facit.ff.de leg.j.l.Titię textores.in pri.nec obſtat ꝙ
atteſtationes habẽt quẽlibet inſolidum poſsidere,qñ refe-
rũt ſe ad vſum,vel exercitiũ facti iuxta no.ff.de ver.ob.l.ſti
pulatio iſta habere.§.ij qui.& ſic nõ vr̃ ordinatio cõtraria at
teſtationib⁹,cũ quilibet poſsit exercere de facto inſolidum;
licet ſolum ꝓ parte indiuiſa poſsideat,& ſic cõio diſcordiã
pariat ff.de le.ij.l.cũ pater.§ dulciſsimis. ſedari poteſt per
alia iudicia vno contra alterum ad partẽ poſſeſſam per aliũ
rei vendicatione agendo.ff.ſi pars hęre.peta.l.j.§.j.vel agen.

do communi diuidundo:vt.ff.cómuni diuidundo.§ ij. Bart.
veró.C.e.l.vna.finaliter in hanc opinionem declinat dicens
78 q † vterq; possessor pro parte dimidia pro indiuiso remane-
bit:nam secundum eum partes debent iacere per concur-
sum alle.l.si finita.ff.de dam.infect.& istam opinionem etiá
tetigit hic Inn.vt scripsi in quęstione.s.proxima post prin-
cipium.ver.vbi autem vterq; probat se ciuiliter.& ista opi-
nio prima facie mihi placet & primo quia sequestratio quã
effectualiter inducit opinio contraria regula iter est prohibi
ta.vt.C.de prohibita sequestratione.in rubro,& in nigro.
Et quia satisfit quantum satisfieri potest communi modo
pronunciandi in hoc interdicto,dum vterq; posidet,vide-
licet vti posidetis ita posideatis non enim per exclusioné:
quia esset oppositum in obiecto:sed per concursum & eo
modo quo fieri potest:vt.C.e.l.vna.quæ hoc modo intelli-
gi potest in casu isto.Circa hoc tamé omninó vide quæ le-
gũtur,& notãtur,& etiam quę scribam.j.ritu.proximo.c.in
nostra.& quę circa hoc hic notat Colle.quæ ibi dicam.Sup
ple glossas in gl.j.in fine ad idem.s.de offic.delega. inspicio-
nis.&.c.de causis.de conuer.coniuga.ex publico.de restitu.
spo.frequens.de præben.si tibi absenti.de conuer.præla.c.fi.
li.vj.& de hoc satis in speculo de dila.§ j.in fine vbi tractat
de diuersis dilationibus iuris,& iudicis.& ibi *inuenies*. q de
hoc notat Inn. Vinc.de exceptio.pastoralis.in gl.ij.ibi retra
ctatur sententia de hoc in speculo.de rescript. præsentret.§
primo.gl.in fine vbi etiam tractatur an fit idem in falsitate
rescripti,& instrumenti,procuratorij,& de rescripto plené
dixi post Inn.s.de rescript.super literis,& ibi quoldam,scili
cet placentium & ibi *deinu*.vbi de hoc & ibi *l.pen*. vbi idem
tenet Accut.& ibi *in exercendis*.& instrumẽtorum appella-
tione testes continentur.ff.de fide instru.l.j.j.ti.ij.puenit.j.
& ibi *exceptiones item*.hoc magis placuit Inn.quod credo ve-
rum post sententiam:vt dixi in proxima quæstione secun-
dũ eum & hoc Vinc.placet & ibi bene *tenet*.in casu , scilicet
fauore pupillorũ dicitur *vilia*.C.si ex fal.al.l.j.&.ij.Goff. &
ibi *retractanda*.est nec mirum:quia & retractatur transactio
quæ tamen fit de precium voluntate.C.de transact.si ex fal-
sis,& ibi *quadriennium*.C.de in inte.resti.l.finali. & ibi.xxx.an-
nos.C.de constit.per.l.ij.§ pe.Abb.& ibi querela vbi de hoc
& in fine.adde vbi de hoc in glo.pe.& vide quod ibi dicam
de hoc plené & in Speculo de senten.prolat.§.fina veró cp-
pone item quód lata est & versi.sequentibus.in gl. ibi nota
tres reprobationes meliùs diceret tres probationes,vel duæ
reprobationes.in gl.sic.s.ibi bonæ &.c.cum dilecta.in glo.
sic videtur ibi falsum dixisse cũ publicatis attestationibus,
non possunt testes super principali induci propter quod di
cit Vinc.hoc fieri posse per dicta aliorum testium iam pro-
ductorum ante publicationem , vel per sua propria dicta
si sibi contradicunt,vel instrumenta P.& ibi,*recipiendo*.qui-
dam dicunt speciale quód producantur testes de nouo con
tra dicta testium vbi allegatur corruptio , & hoc propter
connexam corruptionem quod tamen non credo Vinc .&
ibi *obligando*.hoc potest esse verum secũdum Host.vt expres-
sò obligauit se dicens quód non prodesset ei probatio nisi
vtrunq; probaret, & sic posset hoc intelligi,& quod dicitur
in Sy.&.C.de fideiussoribus.l.finali.sed vbi hoc sic non ex-
pressit,sufficit quód alterum probet falsitatem , vel corru-
ptionem contra talis sit intestabilis.i.non admittendus in
testem quarta quæstione tertia.§.inter ver.l.iulia. hæc pro-
cedunt in his quę dependent à potestate ipsius obligantis
in probata corruptione:sed in probata falsitate tantum est
maius dubium:sed dic in hoc quód si iudex in hoc facit con
scientiã deponat,si nõ potest nullatenus iudicet.c.per tuas.
de Sy.si nõ & constat rei euidentia iudici de falsa depositio-
ne directa,& tunc nõ debet pronunciare.c.ij.de purga.ca.&
c.fraternitatis de frigi.aut licet probata sit per alios testes,
falsitas tñ modo prędicto non constat,& tunc iudex debet
pronunciare:quia.j.testes probantes falsitatem possunt esse
corrupti sicut alij,vbi veró agit de re quę nõ est in potesta-
te &c.tunc sequitur iudex omninò veritatem Mar. *& in fi.*
de elect vt certa.li vj.in gl.si autem.in gloss.bene dicit ibi §
ecclesiastico.vbi satis de hoc & ibi *vxor similiter*.ex.§ si fun-
dus.colligitur & vterq; posidet.item sunt quandoq; duo
domini alter spe,alter re.sicut patet.& filius.ff.de lib. & po.
79 l.in suis.scdm Host.& in fi.scdm Io.& Tan.in gl.sed † quare
in fine.Hostié.dicit q ideó requirit hic titulus:quia ex eo q
Archie.pbat q primo possedit,& priuilegia.j.scripta ostẽ
dit est pręsumptio Fauentinos q violenter eandẽ possessio-
né intrauerit:sed per probationem iusti tituli potuissent re
leuari.& hoc enim casu.s.quando pręsumptio est cõtra reũ
cogit probare titulum.i.iustam causam retinẽdi,aut fiet cõ
demnatio ad hoc de pręscript.c.primo.li.vj.requiritur etiá
titulus propter seruitia quæ sibi deberi dicebant ad quæ nõ
sufficit tempus probare de hoc.j.de sen.licet in gl.no.q ibi
videas.hoc dicit qoia Io.hic notauerat in gl.tamen in prin.
Host.hic dicebat nota tres casus circa hoc interdictum.Pri
mus quando duo contendunt se posidere eandem rem , &
eodem modo,& eodem iure cõsensus quando duo conten-
dunt se posidere eandem rem diuerso modo,& diuerso iu-
re.Tertius quando vnus solus posidet,& agit contra alium
molestantem,vel inquietantem,& de hoc omnibus potes
instrui ex gl.& ibi *non possidet* licet teneas,licet contrarium
notatur de causa posses.cum dilectus.tamen vt dicam.j.de
præscrip.veniens.in gl.licet Episcopus in fine veró datur ei
qui est in possessione rei contra verum possessorem nõ eie-
ctum.& ibi *vt possides*.& adde circa positionẽ vim tibi fieri
prohibeo,hoc enim semper addit in sententia iudex qui de
hoc interdicto pronunciat.C.vti poss.l.vna.secundum Inn.
& ibi supersedeat:vt sic partes affectæ tędio componãt,vel
inter se,vel per communes arbitros dicit Vinc.forté poterit
80 † pronũciare vtrunq; posidere immedietatem pro indiui
so donec de proprietate constabit,dicit Inno. non videtur
pronunciandum cum hoc præteritum nun fuerit.j.de Sy.
licet dic etiam q omni casu iudex vim fieri prohibebit per
alium occupari vide quod dixi de elect.Cumana.in gl.sunt
qui dicunt ad finem.ver.nec sunt alij.& ibi omninó partes
cautelam aduocati in hoc casu circa cautelam appręhenden
dam,& aduersarium ea priuandum quam recitant hic Pe-
trus,& Abbas,vide in Spe.de peti.& poss.§ primo.ver.nota
tamen.& ibi.*forte dirimatur*.hoc iustius esse,& de consuetu-
dine approbatur secũdum Host.ac.circa.T.vti posidetis.li.
primo.in gl.sed qualiter in fi.cum iudicium sortis locum nõ
habeat in facto incerto & vide quod dicam de sortil.c.si su
per.vltima gl.dñi.G.intelligas,nisi vterq; resistat:quia tunc
se impediunt:vbi dicam.quid in beneficialibus vbi non est
locus diuisioni,nec sorti,vide qd no.de eo qui mitt. in poss.
eũ qui.lib.vj.super vltima gl.& ibi *dantur possidenti*.vnde non
datur creditori,vel ei qui est in possessione causa rei seruan
dæ nota de hoc.s.de dolo & contu.contingit.ad finem vlti-
mæ glossę.& ibi incorporalibus,& propriè dicit quasi vti
poss.in gl.imò debemus in fine sicut alleg.j.de priuil.vt pri
uilegia ad finem Host.in gl.vltima ibi,& non procuratoria.
& tamen procurator fuerat contestatus litem:vt patet.C.de
iura.ca.cum causam.& in fine.alij dicunt quòd commune
iniuriosé exercitasita seruitia & contra iniuriantem debuit
ferri sententia.&.C.de iniur.l.vlti.

☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Nominatione quem filium præsumi.*
2 *Inconsulto, innoque non credi & plura sollenda antinomia cã cõnecti.*
3 *Legitimum quem esse, non nisi præsumptionibus probari.*
4 *Matrimonium, cui inest aut anima noxa, aut scandalum dissolui.*
5 *Electionem secundum Bartholo. Bar. metu factam non fuisse: variatre igitur non licere.*
6 *Intellectus.c.per tuas.& nu.7.& nepte filiã nominatã heredẽ rectè institui.nu.8.Hoc tamen extantibus liberis admittendũ nõ esse, qui nec testamẽto,nec mutatiõe nominis exhæredari possunt.*
10 *Nominationem iudicialem nuo facere,& quomodo accipiendam.*
11 *Exceptiones in instrumentum suspectum non admitti.*

Positiones

12 *Positiones scripto datas non reuocari.& eum, qui se non probaturum dicit probare posse.nu.13.*
14 *Testes iuramento intra peremptorium recipi debere.*

CAP. X.

PEr tuas. ¶ Cas.Si q nominent aliquẽ filium,& ita communiter re-
putatur non creditur posteà alteri eorum iu
ranti contrarium.Cõmunis diuisio.secunda
ibi.*quia verò.* ¶ Expone literam *interim*.j.in-
fra septennium,& ex hoc vult innuere præsumptionem in-
fra scriptum filium non esse.Hostiẽ.*diuertens.*& forsan alteri
adhærens non post multum quasi videatur diuertisse.ff.de
diuor.l.iij.in fi.& hoc facit pro filiatione *mulieris.*quæ post.
eà iurauit contrarium propter minas quas pater Sophię in-
ferebat illi.R.filio pro eo q ipsam Sophiã carnaliter cogno-
uerat nisi ipsam duceret in vxorem,vt in integ.Host.*præci-
pue.*quia & amicorum suorũ,vt patet in antiqua *recognouit.*
similis recognitio de elect,per elec.per inquisitionem Gof.
*infirmare.*ĩ.de elect.per inquisitionem Inn.*non potest habere.*si
dicas.i.accipere loquitur in contrahendo si dicas.i.retinere
cum iam duxisset illam loquitur in iam cõtracto quod plus
concordat antiquę. ¶ Primò opponitur ibi,*& filius eius no-
minatus fuit communiter & habitus.*de.l.non epistolis.&.l.non
1 nudis.&.l.si pater.&.c.illud.alle.in prima gl.† Dicit Host.cũ
Ber.q sola nominatio non facit quem filium:vt in contra-
rijs,& licet Ber.videatur sentire q cum nominatione suffi-
cit habito dicit Host.hoc verum solùm quoad pręsumptio
nem.vt.ff.eo.l.etiã matris.&.ĩ.qui filij sint legitimi.per tuas.
&.c.transmissę:vbi de hoc tamen huic pręsumptioni statur
donec probatur contrarium,vt hîc:sed non pręiudicat ve-
ritati:vt supra in primis concord.&.ff.e.l.fi.Præterea & alia
coadiuuant,quæ sequuntur in textu. ¶ Secundò opponitur
quia potiùs pręsumendum videtur pro primo dicto patris,
&c.vt in secunda gl.ibi:*sed nunc.*&c.Item & pro secũdo di
cto matris:vt in fine dictæ glossæ secundæ ibi:*sed videretur,*
2 *&c.*vides solutiões Ber.in prędicta gl.Dicit Host.q † ideò
hîc non creditur primo dicto patris.quia indeliberatè dicit
& quia iratus erat,ex eo,quòd mulier ab eo diuerterat.arg.
C.de iniur.l.si non conuincij.& quia magis credendum erat
mulieri,quæ de se certior erat argu.ĩ.de accusa.videtur.Ad
secundum respondet,quòd præsumitur hoc dicere,vt vita-
ret mortem filij,quam ei minabatur pater Sophiæ arg.ff.de
adult.l.nec in ea.& quod met.causa.l.isti quidem.Item impu
gnat solutionem Ber.de fauore prolis,quia cum sit illegiti-
ma,non videt magnum fauorem arg.ĩ.qui filij sint legitimi
transmissæ.potes tamen si vis dicere secundum eum quòd
hoc ideò accidit:quia cum primum dictum contrarium sit
secundo,& econuerso,dubium potest esse ar.C.quibus ad li
ber.proclamare non licet.l.iij.& de elect.cum inter.R.§.fin.
cum ergo agatur de matrimonio contrahendo inter hũc fi-
lium,& neptem.T.pater dicitur pręsumptiuè:vt hîc in § pri
mo.& sic vertatur hîc periculum animę,in hoc dubio stan-
dum est primo dicto tanquàm tutiori animabus,vt sic ma-
trimonium impediatur in casu in quo non est periculum,&
non contrahatur in casu in quo periculũ posset esse,& etiã:
quia propter famam contrariam scandalum immineret,ad
hoc.ĩ.de sponsa.iuuenis.& de cognatione legali.c.vno.& de
cognatione spirituali.c.super eo.Ego autem recipio omnes
prædictas solutiones simul,& coniunctim:quia sic sufficiũt
pro iustificatione huius textus:quia & si singula nõ prodes
sent,coniuncta tamẽ prodesse deberẽt,vt.ĩ.c.cum causam.
cum ibi notatis. ¶ Tertiò opponitur:quia nõ videtur quòd
filiatio probari possit,vt.ff.de conditionibus,& demonstra
3 tionibus.l.Lucius.Solutio fateor † q directè,verè,& pro-
priè non probatur:vt ibi,sed dico,quòd probatur indirectè
atq; pręsumptiuè vt hîc,&.ff.e.l.secũda.&.ff.de his qui sunt
sui,vel alieni iuris.l.filium.&.C.de nuptijs.l.cum vicinus.
quod dic vt notatur de filijs presbyterorum.Michael.&.ĩ.
de purga.c.accedens.& iunge hîc omninò ea quæ scripsi in
prædicto.c.Michaël.in quinq; quæstionibus,& ea quæ no-
tantur per Ber.Host.& Nouellam,& etiam per Henricum
in distinctione.infra qui filij sunt legitimi.per tuas. & per
Inno.in pręddicto.c.Michaël.per quæ plenè habebis qualiter
filiatio,vel legitimitas.& vide etiam quod notatur.C.quo-
rum bonorum.l.j.& in prædicta.l.ij.ff.de probationibus.&
per Host.in summa de cohabitatiõe clericorum.§.& quali-
ter.secundum Collect.sed ibi modicum.Remittit etiam ad
lecta,& notata de iudicijs.cum deputati.de præscriptioni-
bus.illud.de sententia excommunicationis.si iudex.libro se-
xto. ¶ Quartò opponitur:quia licet propter præsumptio-
nem matrimonium impediatur non tamen dissoluitur:vt
patet ex his,quæ leguntur,& notantur infra titu.proximo.
licet.in fine.& de eo qui cognouit consanguineam vxoris
4 suæ.c.super eo.vbi de hoc potest † dici quòd hîc loquitur in
contrahendo,vel quòd hîc fit propter periculum animarũ,
& pro vitando scandalo,vt prædictum est,vel quòd vehe-
mens est pręsumptio.ar.eius quod notatur infra de præsum
ptionibus.literas.sed prima solutio videtur securior,& ma-
ximè quia multum applaudet ad finem literæ.Producitur
autem hęc decretalis cum gl.sua per Bartholomistas ad hoc
quòd cum Cardinales,qui post mortem Gregorij.xj.succes
siuè duos elegerunt,& primum prius verum asseruerunt es-
se Papam,& posteà voluerunt asserere contrarium:& pri-
mò negare,& secundo adhærere non fuerunt audiendi,ad
instar testium,qui ex interuallo variare non possunt:vt.ĩ.ti
5 tu.secundo.pręterea.Sed re vera non † procedit ista indu-
ctio:quia secunda assertio,& non prima præsumitur facta
per metum in isto proposito:vt dixi supra secundum Host.
sed in casu Cardinalium totum fuerit econtra:quia prima
assertio facta fuit per metum,secunda verò liberè,& sine
metu,vt in tractatu nouo,& in libro de ostensione verita-
tis plenè monstratum est,licet enim variare ex causa.vt di-
cetur in pręddicto.c.præterea.Causa verò legitima censetur
metus cadens in constãtem:vt supra de his vi metu ve cau-
sa fiunt.c.primo.Collect.primò dicit hunc esse breuem intel-
6 lectum huius decretalis,videlicet,† quòd vbi agitur de pe-
riculo impedit matrimonium contrahendum,non enim
credit quòd etiam hîc iam contractum:nam non ita de leui
separetur:vt infra qui filij sint legitimi.per tuas.& ad.l.non
epistolis.C.de probationibus.& ad id quod legitur,& nota-
tur.infra de præsumptionibus.illud.in fine,patet solutio ex
præmissis:nam agitur de periculo animę,quod vertitur in
7 matrimonio contrahendo.Secundò tractat † an epistola cõ
tinens fraternitatis enũciationem,saltem pręsumptionem
inducat:cui stari debeat,donec de contrario constet recitãs
scripta Cyni.C.eo.l.non epistolis.& remittens ad collecta
sua.ĩ.titulo.proximo.c.finali.& infra de successionibus ab
intestato.c.finali.& illud etiam tractat quod scripsit Cynus.
C.eodem.l.non nudis.in.j.ij.iij.&.iiij.quæstionibus.vbi ha
bes de confessione,& probatione filiationis:& etiam tan-
git scripta Cyni.C.eo.l.rationes.in prima,& secunda oppo-
sitionibus,& in quæstione.Item tangit illud quod posuit
Nouella de foro competenti.si diligenti.videlicet non vale-
re pactum de solutione non probanda:nisi per instrumen-
tum argumento.C.de hæreticis.l.quoniam.in fine.& de re-
nunciatione.in præsentia.& notatur in authen.de testibus.
in principio.Item super probatione filiationis remittit ad
collecta sua infra qui filij sint legitimi.transmissæ.posteà tã-
git,quæ sunt necessaria ad probationem dominij,vel quasi
in rei vendicatione,& publiciana recitans nota Cyni.C.eo.
l.cum res.in secunda oppositione.& in duabus quæstioni-
bus dicens in.c.eos qui.prima quæstione prima supplen-
dum esse traditionem interuenisse,& remittens ad notata
per totum.de sententia,& re iudicata.c.Abbate sanè.libro
sexto.& ad collecta sua de libelli oblatione.c.dilecti.pro re-
gula autem traditum est dominium sine traditione quæri
non posse.l.traditionibus.C.de pactis.nec nuda traditione
dominium acquiritur.l.nũquàm nuda.ff.de acquir.rerũ do.

posteà quærit, pone, mulier habens, filiam, & neptem non
consueuit filiam vocare filiam: sed consueuit neptem vocare
filiam ecce quòd ipsa dicit in testamento filiam meam hę-
redem instituo an debeat intelligi de filia an verò de nepte.
8 Quod de † nepte, faciunt lecta, & notata hîc, & quod nota
tur. lxxxxv. di. olim maximè, quia nominationem iuuat af-
fectio, & approbatio arg. xvj. q. j. c. primo. & quod legitur,
& notatur per Hostien. de iure patronatus. relatum, & de iu
reiurando quanto. & prædicto. c. transmissę. & c. per tuas. &
lxxxxiij. legimus. & lxxix. di. peruenit attenta mente: vt pri-
ma. q. j. Marchion. & de elect. per inquisitionem. & c. per ve-
nerabilem. & de tempore ordi. dilectus. in prin. & quia con-
suetudo patrisfamiliâs &c. vide concordantias. de celebrat.
missa. cum marthę. sed in contrarium. C. de fideicom. cû acu
tissimi. per quam dicit Ia. de Rauenna quòd si agitur de in-
stitutione, vel de magno legato verisimile est, potiùs testato
rem obliuisci &c. licet bene inspiceretur affectio, si de mo-
dico ageretur ad idem. ij. q. vj. ad Romanã. vnde credit Col-
9 lectarius, q † sicut mater non potuit exhęredare filiam per
testamentum, ita nec per nominis mutationem arg. eorum,
quæ legũtur, de iureiur. Quintauallis. ideò rogatus restituo-
re hęreditatem cognatis censetur intelligere de liberis, vt no
tatur. ĩ. eo. in prio. Qualiter autem nominatio faciat ius no
tat Archi. xxiij. q. iiij. si fortè. vbi de hoc & ij. q. vj. nomina-
tiones. & supra de procuratoribus. petitio. & cle. si summus.
10 de sen. excom. Ex † quibus colligitur, quòd nominatio iudi
cialis facta ex causa animo condemnandi, vel absoluẽdi, seu
approbandi facit ius. argumẽ. de electione. bonę. & idem de
extraiudiciali solenniter facta: vt prędicto. c. nominationes.
aliâs non: vt. c. petitio. & cle. si summus. & primum intellige
vbi fit nominatio de his quæ sunt in potestate nominantis.
Item vbi per consequens de probatione, quę fit per conse-
quentiam remittit ad notata. xviij. di. peruenit. in princip.
probato enim aliquo, cohærentia probata videntur. Post
annectit quædam impertinentia decretali, & primò. quòd
non tenetur reus ad mandatum iudicis respondere positio
nibus aduersarij saluo sibi iure super exceptione legitima
per se posita maximè si est præiudicialis, secundum Host. &
11 Nouellam de off. dele. cum contingat. Item † quòd exceptio
pacti de non petendo, vel alia probabilis contra instrumen
tum debiti opposita potest repelli per iudicem, si vehemen
ter suspicetur eam opponi ad deferendum secundum Inno.
& Nouellam de conces. pręben. post electionem. sed non re-
putat Collect. tutum, quòd propter suspicionem legitima
defensio denegetur secunda quęstione prima. c. primo. nisi
ad impediendam litis contestationem opponatur. ĩ. de lite
12 contestata. except. libro sexto. Item dicit Io. de deo † tenere
positiones in scriptis datas reuocari non posse, sed aliâs be-
ne de electione. scriptum. de confess. ex parte, videlicet secũ
dum Spec. de positionibus. § finali. probato errore. & posset
intelligi dictum Ioannis nisi incontinenti sicut de teste: vt
prædicto. c. pręterea. licet contra de electio. adeò. libro. vj. &
cle. constitutionem. e. ti. sed dic: vt notatum est in prædicto
13 c. ex parte. Item dicit † se audiuisse à magno viro partem quę
dicit nolo vlterius testes producere, vel probare posse varia
re, eò quòd verba extensiua sunt pro quo extra eum faciunt
lecta, & notata. ff. de verb. obli. l. si quis stipolatus sit stichũ.
sed illa magis faciunt contra quàm pro ad idem. ĩ. c. proxi-
mo fraternitatis. & c. cum venisset. & c. cum causa. quæ etiã
sunt contra, nam sic dicendo videtur renunciare, nec etiam
verba volo, & nolo, sunt extensiua in præsenti. ff. de successo
rio edicto. l. prima. licet in futuro secus notat Card. de pro-
curatoribus, licet nisi fortè incontinenti hoc fieret: vt præ-
dicto. c. præterea. & notatur per doctores de exceptionibus.
14 c. finali, lib. sexto. Item dicit † quòd habenti terminum per-
emptorium ad probandum non sufficit infra terminum te-
stes producere, nisi iurent: sed sufficit si iurent etiam si non
examinantur intra terminum: quia examinare est iudicis,
vt notat Archid. de exceptio. pia. super verbo probauerit. li
libro sexto. & ex simili occasione posses hic coniungere o-
mnes materias iuris de variatione loquentes in vtroq; iure
longè lateq; dispersas.

SVMMARIVM.

1 *Tabellioni varia nomina indita fuisse,*
2 *Acta iudiciaria à solo actuario expediri non posse: fallit vt ibi.*
3 *Actuarium vnum ad acta forensia non sufficere: moribus tamen vnu recipi: & quando vnus sufficiat. numero. 5.*
4 *Scribarum officium quod.*
6 *Notario neminem substitui: alius tamen in mundum redigere p̃ õt.*
7 *Decretum citandi, iudicij non esse. & nu. 42. licet reclamet formula forensis. 41. & quale esse oporteat: & quæ eius concipiendi forma numero. 8.*
9 *Cætera, & singula consuetas esse notariorum formulas: & quis eorum effectus.*
10 *Exempla vnius actorum litigatoribus danda: ea tamen negata testibus impugnari.*
11 *Acta forensia custodiat actuarius, cuius sunt incommodo. numero. 31.*
12 *Forensia acta variè probari.*
13 *Iudici solo credi non debere. Amplio, & limito, vt nu. 17. pluribus tamen credi posse nu. 14. limito etiam, numero. 18. & . 63.*
15 *Cardinali non semper credi: & quatenus ei detur fides. nu. 16.*
19 *Delegati solo sigillo probari: quod in decreto citatorio, & remissorio admittendum est numero. 20. 21.*
22 *Negatiuam non probari: licet rem dubiam faciat. numero. 23.*
24 *Veritatem inuandam esse, etiq; ue nitentes.*
25 *Notarium vice duorum fungi: & quando ei soli fides detur: & quid scriba spectandum nu. 26.*
27 *Vocari quem in ius quatuor modis.*
28 *Exceptiones, quo ordine proponi, & quæ in iudicem obijci possint.*
29 *Acta ad faciendam fidem qualia esse oporteat. Eaque communia, & ita litigatoribus edenda etiam iudici inscio. nu. 30.*
32 *Vitium vnius alijs etiam eiusdem classis adscribi non debere.*
33 *Scribæ publico extra iudicium non credi: nec intra credi voci. scriptis tamen datur fides, & quo modo hoc admittatur. nu. 34.*
35 *Actuarium vnum sufficere, quæ sit ratio quod extende vt nu. 36. Limito, vt nu. 38. & quæ sit persona publica. nu. 37.*
39 *Vnum ex duobus scribere sat est: vtrumq; tamen dispositioni, & correptioni necessarium nu. 40.*
43 *Exempla sola, non ipsa authentica etiam producta, adi. Amplio, vt nu. 44. & quo modo procedat nu. 46. nec secundo producendum. & quid ei in quem producitur, faciendum nu. 45.*
47 *Instrumentum in quæstione falsi deferendũ in vniuersum edi debere,*
48 *Procurationes, & rescripta delegationũ in actis redigi posse: non tamen necessariò: in delegationibus aliud esse. nu. 49.*
50 *Procurationem probandam esse, & quando, & quo modo admittitur procurator.*
51 *Actis testium trepidationem inserendam curent eorum receptores, & eorum fidem: Eis præsentibus, nu. 52. quod accipe, vt nu. 54. & actuario quid hoc casu faciendum nu. 53.*
55 *Sententiæ scriptæ, quando de cæteris actis detur fides.*
56 *Actis singulis testes necessarios non esse.*
57 *Sententia quo modo impugnetur: ipsiusq; vitium tunc probandum, & nu. 58. & quando ex ordine impugnetur. nu. 59. & quo modo hoc accipiatur. nu. 61.*
60 *Impugnata sententia caussa, eam valere probet victor.*
62 *Acta qualiter cancellari possint.*
64 *Exceptiones scripto dari, & quis confessiones recipiat.*
65 *Attestationes cuiusmodi acta sint, quandoq; eis fides danda.*
66 *Iudicio vice testium qui adsint. quibus tamen actis testes adhibere tutius sit nu. 67.*
68 *Sententiam, errore probato, rescindi, & quæ errones dici possit.*
69 *Excommunicationis &c. sententiam prophanis æquiparari, vt ordine ad vtrasq; procedatur.*

CAP. XI.

QVoniam contra falsam.

¶ Cas. Iudex debet habere notariũ, vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicij: aliâs si quid difficultatis emerserit per superiorem punietur

punietur, nec reddetur ei super processu nisi inquãtum per
alia legitima documenta cõstabit. Et diuiditur decretalis in
tres partes. in prima ponitur constitutionis causa, in secun-
da quæstio ibi, statuimus quasi.iij. pœna. ibi, *iudex*. Et secun-
dum Hosti. Si.ad hoc prin.de elect. quia Papa.j.de appel. vt
debitus. exemplificabit autem hanc decretalem sic, pone ꝙ
oblatus erat libellus lis contestata & ordinatum iudicium
reo receptis inducijs ad iudicem redijsset, iudex assignauit
terminum ad audiendam sententiam, reus negauit. lit. con-
testa. & liquere de ea, iudex contrarium asserebat; quia nega-
tiuam pars probare non poterat: ideò emanauit hæc consti-
tutio. ¶ Expone literam iudicis, secus si essent plures, quia
tunc creditur eis. j. de accusa. cùm dilecti. de exces. præla. in-
ter dilectos. &. d. §. præterea. & sic seruat Romana Ecclesia li-
cet aliqui contradicant secundum Inno. & adde quod nota-
tur. j. tit. j. cùm à nobis. & de purg. cano. cùm dilectus. & not.
secundum Inno. quòd ex quo creditur duobus iudicibus vel
duobus scriptoribus ergo vni iudici & vni scriptori est cre-
dendum, quod verum est secundum Hosti. quia in ore duo-
rum &c. j. tit. proxi. in nomine domini. de testa. cùm omnes.
& c. relatū. j. &. ff. de testib. vbi numerus, casus. iiij. q. iij. *Inno-
cens* qui credit omni verbo. xxij. q. iiij. Innocens & potiùs
est absoluendus nocens, quàm condemnandus Innocens. ff.
de pœnis. absentem, & meliùs est de misericordia, quàm de
rigore reddere rationem. xxxvj. q. vij. alleg Hosti. *verum*, id
est puram simplicem & indeterminatam. Host. idem etiam
interdum determinata nam si dicatur citatus tali die, licet
hoc sit falsum, cum forsan deficit probatio ideò dixit quan-
doque ne falsitas propter has causas interdum in testem ad-
mittitur qui aliâs repelletur. j. de testi. cog. c. si. propter hoc
etiam oportet iudicantem cuncta rimari. xxx. q. x. iudican-
tem. ff. de testib. curent. secundum Hosti. falsitas autem pro-
priè in teste, qui debet vti veritate, iniquitas in iudice, qui
debet vti æquitate. iiij. q. iiij. c. j. *veritati* refert Valer. in. vij. c.
in exemplo. vj. quòd Anto. aduocatus qui quæ dicebat in
iudicio scribi non sinebat, vt si expediret negare posset, &
sic vtebatur eloquentia, sed abutebatur verecundia *flami-
mus*, hîc exprimit constitutionis formam ordinario quale
est. ij. q. j. imprimis. & hîc dicitur, vbi locum cõstitutio. Ho-
sti. *adhibeat*, id est secum habeat, vel sibi iungat, vel adiun-
gat, autem hîc dicit, quòd contineat constaturum, vel super
quo promulgatur secundum Host. & illud autem superfluit
publicum, id est tabellionem: publicum enim gerit officium,
1 † & ex eo seruus publicus dicitur. ff. rem pu. sal. fo. l. ij. in fi. di
citur etiam Scriniarius. j. de præscr. ad audientiam. de hæret.
si aduersus. & tabellio. j. de simo. in c. pen. & notarius. j. de si-
mo. c. j. & tabularius. C. qui test. fac. pos. l. hac consultissima §.
sed quia tabulariorū. &. C. de tab. lib. x. l. j. etiam dicitur scri-
ba, vt ibi & de diuersis nominibus, & officijs istorū, ibi not.
in rub. hic publicam manum habere dicitur. &. j. de simo. in
c. ij. nec refert, nō mutata veritate, an loquatur in prima vel
tertia. j. de conuer. coniu. dudum. à quo verò constituatur,
& qualiter &c. quæ cõuersetur eius officium dicam. j. ne cle.
vel mona. c. antepe. secundum Hosti. *aut duos* sic. j. de hæret.
2 vt officium § verùm. in fi. lib. vj. & dicit † Inno. non esse in-
telligēdum, quòd solo notario vel duobus clericis credatur,
de scriptura processus puta, cum scribunt. Talis sic fuit con-
fessus vel talis testis: sic dicit & sic dicetis nisi hæc fiant corã
iudice, vel corã alio per ipsum ad hoc deputato. Satis enim
videtur, quòd ipsum notariū, vel duos viros deputare possit
ad vtrunque officium, scilicet receptoris testium & scripto-
ris, & hoc habet generalis cõsuetudo quæ optima est legum
interpres. ff. de legi. minimè. & l. diuturna. & l. si de interpre-
tatione. receptio enim testiū cõfessiones, & positiones vbi-
cunque recipiuntur & scribuntur siue in præsentia, siue in
absentia iudicis tutum est ꝙ in arduis habeatur instrumen-
tum de alio notario super mandato iudicis, vel illud in lite-
ra iudicis exprimere: quia forsan non posset finaliter sustine-
ri, quòd idem esset iudex seu cõmissarius & notarius Mar. &
dum modo fiant de iudicis mandato inter acta iudicij com-
putantur & vbiq; iudicis authoritate ac si præsens esset iu-
dex secundum Inno. qui tum remittit ad ea quæ not. j. tit. j.
cùm à nobis. nã omnia nostra facimus &c. C. de vet. iu. enu. l.
j. § omnibus. ver. omnia enim. secūdum Hosti. secundū quem
sanum est consilium ꝙ de authoritate iudicis siue de cõmis-
sione per eum facta fides fieri possit nō per illum solùm cui
cõmittitur, cui non creditur. arg. C. de man. prin. l. vna. C. de
testi. l. omnibus. C. de iure fisci. prohibitum. lib. x. sed per in-
strumentum alterius tabellionis vel sigillo authentico sigil-
latum. j. de fide instru. c. ij. & facit quod dicam. j. super versi.
idoneos quasi honestos & bonæ famæ de quibus nō sit vero-
3 simile ꝙ aliquam falsitatem cõmittant ideò † autem requirū
tur duo, quia nec iurati nec eis hoc publicum officium cum
solita solennitate iniunctum secundum Host. & Nouellam.
Quid de clericis curiæ iuratis vnus sufficit, cùm iuxta Inno.
c. cùm P. j. de fide instru. quid si de consuetudine potest Epi-
scopus creare notarios credetur vni si hoc habeat consuetu
do si non tunc si sumas publicum pro notario tunc require-
rentur duo, sed magis videtur de mente scribentium quòd
hîc recipiatur publica persona pro persona in hoc publico
officio generaliter constituta, licet aliâs notarij non sint, &
tunc sufficeret vnus. Et idem dic de cæteris quibuscunque
prælatis: & ita saluabis, quod cõmuniter fit, talis tamen non
propter hoc faceret instrumentum si aliâs notarius nō esset
Mart. & sic videtur velle Hosti. ꝙ si isti iurare non debeant:
vnde dicebat Abb. non esse iure cautum, ꝙ isti iurent tum
4 dicitur cautius esse, ꝙ iurent. *quoniam fideliter* hîc † dicit quid
scriptores facere debeant, debent enim omnia quę occurrūt
secundum iudicis præceptum sigillatim & ordinatè scribe-
re, scripta enim iudices debent determinare, determinato-
rum, & propositorum qualitercunq;: ex quo sunt in actis re-
dacta partibus extra tradere, traditorum extra retinere, &
reddit causam, quare retinentur & quare sic scribantur Ho-
sti. *acta* scias quòd acta certa die facta de volūtate iudicis. &
partium destrui possunt. ff. de re iud. l. acta. nisi negotium vel
5 lis terminata sit, vt ibi *conscribant* ambo † igitur scribere de-
bent, nec sufficit alterum scribere, sicut dicitur de pluribus
arbitris ꝙ aut omnes pronunciabunt, aut nullus. ff. de arbi.
non cogendum § item si plures. Gof. Nouella & cõmuniter
approbatur. M. dicit tamen Hosti. sufficere si vnus scribat &
alter testificetur coram eo sic actum fuisse, & pro hac parte
facit decre. noua quæ tollit arg. Gof. j. de re iud. cùm ab vno.
lib. vj. plus dicit hîc Inno. ꝙ isti duo non solum per alterū ex
se subscribere possunt, sed etiam per quemlibet extraneum:
ille enim qui propria manu non scribit, debet per sigillū au-
thenticum, vel suam subscriptionē, vel alio modo legitimo
notum facere ꝙ hoc sua authoritate factum est. ff. de admi.
tuto. & c. cùm in iure. sic est & in electionibus, ꝙ vnus solus
pro se & alijs electionē pronūciat. vt in d. decr. cùm ab vno.
& sic in iudicibus vt ibi, sic quilibet tabellio actis per alium
factis authoritatem præstare potest. in auth. de tabel. colla.
iiij. secūdum Inno. Nouella, sed ille § facit contra Mar. sed se-
cundum Host. hoc vltimū reprobari videtur in eo, quod le-
gitur, & not. j. de fide instru. c. pen. & vlti. Nouella. Tu dic, ꝙ
6 † recipere notam per alium nō licet, sed grossare quod per
se recepit per alium recipit cõsuetudo licet sit graue de iu-
re vt dicam. in. d. c. inter dilectos. sic etiam dicam in duobus
viris ꝙ ad audiendum & interessendum in expeditionibus
terminorū non possunt mittere substitutionē per rationem
Hosti. sed quod redegerit in suo manuali ad grossandū be-
ne substituerent, quinimo credo ꝙ notario ipso præsente,
potest alius facere actū scribendi manuale actorū eo tempo-
re cùm agūtur dummodo præsens sit & dictet alteri quomo
do scribat, quia hîc cessat ratio Hosti. Mart. Item secundum
eum ex quo iudex industriam & fidelitatem tabellionis, vel
duarum personarū elegit, non videtur ꝙ extraneo cõmitte-
re possunt, nisi de iudicis authoritate ad hoc. de offi. dele. c.
vlt. § quos autē. *videlicet* de ijs quæ scribenda occurrūt speci-

ficat.xiiij.ponendo posteà clausulam generalem. Hosti. *cita-*
tiones.i.relationes nunciorũ citantium secundũ Inno.& Ho-
sti.vel.i.præceptũ impositum nuncijs de citando & hoc cõ-
muniter non seruatur. Sed dicit Inno. ꝙ litera, per quã datur
potestas citandi, scribi debet in actis, nisi esset nũcius publi-
7 cus ad omnes citationes faciendas cõstitutus † litera vero ci
tationis sufficit esse sigillatũ sigillo iudicis: quia nec propriè
est de actis iudicij, sed potiùs de anteiudicialibus. dicit Host.
ꝙ prima citatio anteiudicialis dici potest per quam firma-
tur iudicium, & perpetuatur iurisditio. Sed post litem cõte-
statam sæpe oportet partes citari de quibus citationibus nõ
dubitãtur: quoniam sunt iudiciales, & t ñ sufficit, ꝙ litera ci-
tatoria sigillo iudicis sigilletur, & tali literæ creditur super
cõmissione & literæ quam remittit citator suo sigillo signa-
tę creditur de facta citatione, & hoc habet gñalis consuetu-
do imò etiam de Gallicana & quarundam aliarum regionũ
consuetudine, prębyter, citatio facta hoc ipso ꝙ ille cui cõ-
missa est citatio remittit literam cõmissionis ibi apponẽdo
suum sigillũ Nouella. & hoc bene inducere potest consuetu
do quæ cõtra talia vendicat sibi locũ, & facit, seu probat au-
thenticam quæ aliàs non esset vt not. Inn. ĩ. de lib. obla. Ca-
ue tñ in arduis, & relatione facienda de lõginquis partibus,
quia omnino expediret habere instrumentũ de executione
Mar. hæc autem omnia quantũ ad iudicialia per tabellionẽ,
8 aut duos viros idoneos sunt in actis redigẽda, † qualiter scri
bat tabellio, rñdetur ꝙ scribere potest ꝙ iudex iniunxit nũ-
cio vt citaret talem, & ꝙ nũcius reuersus retulit ꝙ tali die &
coram talibus citauerat, nam testes sunt adhibẽdi. ĩ. de sent.
excõ. sacro. & per hoc dicitur solutam quæstionẽ, an creda-
tur nũcio credetur, nempe cũ iuratus est tanq̃ tabellioni. s.
prima facie nam si negetur per solũ nuncium, vt tabellionẽ
non cõuincetur negans. vt. d. decre. sacro. ar. de rest. in inte. ex
literis. C. de curio. l. fi. C. de accu. singuli. & secũdum hoc di-
cit intelligendũ, quod not. de appel. cũm parati. & ĩ. de dolo
& contu. cũm dilecti. ver. scribat. & vide in summa. de dolo.
sub rub. de contu. § j. ver. ꝙ si absens dicat, & seq. *responsiones*.
supple, & iuramenta: & notat tacitè obmitti posse iuramen
tum calũniæ quod est verũ. ĩ. de iura. calũ. c. j. ij. rñ. lib. vj. de
hoc. ĩ. ti. proxi. *interrogationes* ecce, septimũ quod videbatur
præmitten lũ ante versi. rationes. quia interrogationes sunt
propriè ante lit. contest. sed assumpsit hoc nomen gñale, &
vt positiones, & interrogationes includeret, de quibus tra
ctat gl. eodem modo posset opponi. de ver. interlocutiones,
quia seruato ordine, non videtur ante lit. conte. esse interlo
quendum. Submittit ergo in fi. verbũ generale, &c. quæ &c.
secundũ Host. *testium* quia diligẽter sunt examinãdi de hoc.
ĩ. ti. j. cũm causam. Host. *depositiones* & etiã iuramẽta quæ de
positiones pręcedũt. ĩ. ti. j. fraternitatis. in fi. *productiones*, hoc
est decimũ sub quo compræhẽdi potest omne id quod cau-
sam instruit. ff. de fide instr. l. j. & ĩ. ti. ij. peruenit. & de ijs. &
9 de resti. spo. cũm ad sedem. *& cætera*. ecce. xv. in quo † ponit
clausulam gñalem quæ compræhẽdit omnia, præmissis spe-
cialibus casibus. de procur. qui ad agendũ. lib. vj. quæ occur-
runt in pręsentia tabellionis, & per hoc & alia, quæ sequunt
satis patet, ꝙ licet multa cõtineantur in instrumẽto: tabellio
tamẽ, qui dicit se ijs interfuisse, non videtur loqui nisi de ijs,
qui in eodem loco, & die, & coram ipso fuerint acta. vnde si
iudex ferat sententiam, & narrat quomodo libellus fuerit ob-
latus lis contest. positũ & iuratum, confessum vel negatũ, &
probatũ de processu coram ipso habito, & posteà sequatur
sententia & de ijs fiat publicũ instrumentũ, & posteà cõclu-
dat tabellio, & dicat actũ tali loco & die in præsentia mea &
taliũ, hæc clausula est tantùm ad probationẽ sententiæ illa
die habitã restringenda, & per id narrata non probantur, fa.
ĩ. de priuil. si Papa. in prin. lib. vj. & quod not. de censi. cũm
olim. in glo. ij. imò si tabellio diceret tali die & loco fuit ob-
latus libellus & lis conte. tñ adhuc non probarentur prædi-
cta per illud instrumentũ ꝙ quantùm ad id videtur tantum
testimoniale secundũ Inn. & de hoc in Spe. de instr. ædi. § re-

stat. ad fi. ver. in summa. primò dictum placet Hosti. & dicit,
ꝙ sibi placeret vltimũ: nam si in modũ recitationis hoc di-
cat tabellio, verũ est, quod Inno. dicit sed qñ singula, & vbi,
& coram quibus, & qñ, & ꝙ fuerit in sui præsentia, acta ex-
primit, posteà subscribens se in singulis actibus interfuisse.
Nouella. dummodo subaudi dicat vel aliàs appareat, ꝙ ipse
notarius fuerit, instrumentũ retinere de oĩbus actibus, quia
in dubio si diceret simpliciter se rogatũ de vltimo actu tan-
tum, intelligerem eum fuisse rogatũ & non de alijs, quod est
notab. secundò Mar. putat Hosti. illud testimoniale sufficere
quoad omnia & singula pręmissa: nec videlicet rationem ad
contrariũ allegat. de consti. translato. de consang. & affi. tua.
Caueat tamen tabellio ne in ipsorũ aliquo ferat falsum testi
moniũ: quia probato, ꝙ in aliquo prædictorũ fuisset absens
non solùm reprobaretur ipsius testimoniũ. ĩ. tit. j. ex tenore.
sed etiam instrumentũ falsum redderetur, & ipse formidare
posset pœnam falsi. ĩ. de ijs. quæ fi. à præla. quanto. secũdum
Host. *cõpetenti ordine*. q. d. ordo supradictus nõ est per omnia
sequendus: nam qñque ante litem contestatã fit interroga-
tio, probatio, interlocutio, & appellatio, Host. *tempora*, & sic
redargui posset falsitas ex loco, & tẽpore. ĩ. ti. j. ex tenore. se-
cundũ. Hosti. *& personas*, iudicum, litigatorũ, & illorum, de
quibus acta loquũtur, non testium, qui actis intersunt secũ
dum Inno. arg. à cõtrario. in auth. de hęre. & Fal. § si vero ab-
senti. coll. ij. secũdum Hosti. potius vide sumitur contrariũ
illud verbũ innuit contrariũ generaliter dicendo personas,
quod intelligitur etiam de ijs corã quibus fiunt acta vt si ex-
pediat possit ad eas recursus haberi. de sent. exc. sacro. Nouel
la. cõmunius approbatur dictũ contrariũ Inno. Mar. *conscri-*
pto.i. scriptorũ exemplar: nam originalia debẽt penes scripto
10 res remanere, vt sequitur. Hosti. *Originalia* dicit Hosti. ꝙ † in
causis, vbi sunt duæ partes, cõficientur tria scripta vnũ origi
nale remanens penes notariũ, & duo ex illis sumpta, quorũ
vnum debetur vni parti, & aliud alteri, & si in præsumptis
oriatur dubitatio recurretur ad originale, cui magis crede-
tur. ix. di. vt veterũ. lxxvj. di. ieiuniũ. ĩ. de simo. nisi. C. de ędẽ-
do. auth. si quis in aliquo. ꝙ autem dixi standũ originali, hoc
verum secundũ Hosti nisi per testes qui præsentes fuissent,
contrariũ probaretur. ar. ĩ. de sent. exc. sacro. & sic potest in-
telligi. ĩ. de pœnis. dilectus. Quid enim, si corruptꝰ scriptor,
cũ reus respondebat confitetur, scribebat, negat, vel ecõuer-
so? certè in nouo facto magis credetur testibus, de hoc super
11 eodem certis, *penes scriptores* ergo si iudex dicat, ꝙ velit † ꝙ
acta maneant penes eũ, & scriptor velit ꝙ penes se maneant
præferẽdus videtur scriptor per hanc literã. & quia si de sua
scriptura dubitaretur, posset sibi periculũ imminere pro iu-
dice. facit. ĩ. c. fi. sic. vnde tractat hîc Spe. de teste. § publicatis.
in. j. vers. dicit Gof. ĩ. c. fi. ꝙ ibi de facto originalia remanse-
rant penes iudices, cũ remansisse debuissent penes scripto-
res per hanc literã & hoc credo, & facit iuramentũ tabellio-
nis, de quo dicam. ĩ. ne cler. vel mo. sicut de facto videmus, ꝙ
si notarij sunt officiales Episcoporũ comitum vel rectorum
qui ciuitatibus præsunt cogũtur finito ipsorũ officio dimit-
tere acta in camera officij, quod gesserũt: æquum tamen est
tales libros, vel acta duplicari, & penes vtrosque remanere,
pro illo tñ more. Nouella. iste mos esset nimis grauis, ideò
tenetur, ꝙ regesta originalia acta coram vno iudice traden
da sunt notario alterius iudicij, coram quo causa reuocata à
primo pendet Mart. facit. de præscr. ad audientiam. & quod
not. ĩ. eo. cũm causam. in. j. glo. cũ iuribus ibi allegatis *rema-*
nean, dicit quasi contentio inter iudicẽ, & partem vel etiam
inter partes adinuicem *moderamine* de omnibus sic fideliter
de omnibus scribendũ per notariũ, & duos viros & detra-
hendis sumptis retentis originalibus *improuidos*, quia nõ ad-
uertunt, quid dicatur, vel scribatur *iniquos* qui corrũpi pos-
sunt de facili, *obseruare* vt quia negligit habere tabellionem,
vel duos viros idoneos, vel negligit aduertere ꝙ scribatur &
propter id aliquod falsum cõmittatur quod fortè posteà re-
probatur & sic oportet de nouo procedi, & grauatur pars
laboribus,

laboribus, & retardatur processus secūdum Hosti. *emerserit*
si ergo nil emergat difficile non est locus pœnæ *debita* ad ar-
bitrium ipsius superioris. ĵ. de offi. dele. de causis. vel satisfa-
ciet de suo. ĵ. de sen. exc. sacro. & secūdum Hosti. si non esset
soluēdo, alia pœna mulctabitur. ĵ. de malef. c. ij. ĵ. de dolo &
contu. finem. *castigetur*, prouidetur etiam iudici contra par-
tem assertionē ipsius temere negātem. ĵ. de pœnis. dilectus.
ipsius non dicit ipsorū, tamen licet in alio iudicio eis crede-
retur si plures essent vt dixi prius. in prin. cūm in suo. nō nisi
aliter probaretur *præsumatur* scilicet ꝙ fuerit sic actū, an ve-
ro si constat actum præsumatur bene actum vide quod dixi.
de offi. dele. cūm in iure. super glo. j. post prin. parum tamen
& facit quod statim dicā post Hosti. *processu* viua voce sola
& nuda confirmatio, vt patet in eo quod sequitur quod ex-
tendas ad sententiam, quæ est de processu, quod dic vt plenè
dixi. de renunc. in præsentia. & contraria signata. in prin. vlt.
glo. intelliguntur, quando apparent acta originalia, & authē-
tica, pro quibus prima facie præsumitur etiamsi de processu
agatur: nisi in ipsis reperiatur contraria præsumptio vt pa-
tet. ĵ. de testi. spo. cūm ad sedem. ver. nos prioris. hîc vero lo-
quitur quando solus iudex asserit sic processum, vel senten-
tiatum, cui non est credendum quantæcunq; sit dignitatis.
ĵ. ti. j. cūm à nobis saluo Papa vt ibi. arg. C. de testa. l. omniū.
secundum Host. qui dicit, ꝙ quamuis aliqui circa horū con-
trariorum solutionem multa sparserit, hæc est plana, & ve-
ra solutio dicens hîc iungendum. de sent. ex re iudi. sub rub.
de sent. § qualiter proferri debeat. sub § est ordo. *constiterit* nā
12 licet ipsa acta † nō scribantur per tabellionem, aut duos vi-
ros, valent tamen si probari possunt per confessionem par-
tium, vel per testes, vel alio modo secūdum Inno. ad hoc in-
ducebat Host. quia appellatione documentorū continentur
etiam testes. ff. de fide instru. l. j. ĵ. tit. ij. peruenit. j. sed ad hoc
facit. ij. q. vij. plerique; Gof. tamen dixerat, ꝙ hîc vocat docu-
menta acta confecta per tabellionē, vel duos viros idoneos,
an vero iudex cui constat litem contestatam esse, tabellione
hoc idem asserente debeat sententiam ferre: cum illa conte-
statio nō sit scripta in actis vide in Spe. de sen. prola. § iuxta.
ver. sed pone ꝙ publicatis. ¶ Nota primò, ꝙ non omnes iu-
dices sunt boni, & æqui, & ꝙ quandoq; eorum assertiones
sunt falsæ & ꝙ propter hoc aduersus iudices, & eorum asser
tiones reclamantibus audientia dari debet, ne eis liceat pro
libito opprimere Innocentes, quod mente tene. ¶ Secundo
13 nota ꝙ † assertioni vnius iudicis credi non debet, de proces-
su habito coram eo secus si essent plures vt dixi super verbo
iudicis, sed de hoc dubito quia assertiones non iuratæ non
sunt testes, sed testimonia. ĵ. tit. proxi. c. ij. Præterea, quia du-
plici officio non debent fungi, etiam si plures sint vt hîc in-
nuitur, & ideò dicit Ligna. ꝙ iudicio pendente corā eis non
creditur ipsis etiam si plures sint, quia nō possunt gerere of-
ficia testiū & iudicis. ff. de testi. l. si ĵ. de testib. c. Romana. lib.
vj. ¶ Sed generaliùs circa hoc distinguere potes, quia aut cau-
sa adhuc pendet coram eo vel eis, & tunc non creditur &
hoc clarum si sit vnus solus quātæcunq; authoritatis vel di-
gnitatis secūdum Hosti. hîc & ĵ. de sent. exc. sacro. § vlti. glo.
antepenul. & c. ij. q. vj. § biduum. in fi. & C. de arbi. l. ne in arbi-
14 tris. & si † sint plures adhuc idē, vt hîc, & sic not. Ber. & Ho-
sti. ĵ. de testi. cūm à nobis. & ita intelligitur. ij. q. vj. statuen-
dum. secūdum Archi. ibi & secūdum Bern. ĵ. ti. proxi. c. dile-
cto. & secūdum Hosti. ĵ. de accu. cūm dilecti. j. salua autho-
ritate Papæ. vt in. d. c. cūm à nobis. in fi. secūdum Hosti. hîc.
Dicunt etiam quidam hoc fallere quādo est Cardi. vel alius
magnæ authoritatis. vt. ĵ. de locato. c. j. & xcvij. dis. nobilissi-
15 mus. sed tu † dic ꝙ nec illis de rigore iuris credendum est, vt
dicebat Clemens. arg. ĵ. ti. proxi. licet ex quadam. § ne tamen.
ibi etiam si præsulari &c. vt not. Specu. de teste. § j. in. xij. col.
versi. item ꝙ sint in eadem causa ibi, sed & quod dixi, ꝙ iu-
dex &c. & de sent. prola. § iuxta. ver. sed pone. ꝙ publicatis &
hoc expressè innuit hîc Hosti. qui erat Card. & qui solū Pa-
pam excipit, vt est dictum, licet ipse Hosti. contrariū nutet
ĵ. de apoel. cūm parati. & c. constitutus. & ĵ. de sent. excō. ad
eminentiam. in glo. fi. & Inno. ĵ. de priuile. cūm olim. j. super
verbo assertiones. Sed sta prædicto rigori pro quo faciunt
not Bern. in. d. c. cūm olim glo. istis non creditur, & vide Ar
chid. in. d. c. nobilissimus. glo. antepen. vbi nihil assertiuè te-
net. Item vide glo. & Zenzel. in cle. vna. ĵ. eo. super verbo re-
seruasse. vbi tenent ꝙ verbis narratiuis Cardinali non credi
tur. Hosti. verò. in. d. c. constitutus. ĵ. de appel. dicit ꝙ forsan
speciale est in Cardinali, sicut & consuetudo Romanæ cu-
riæ habet vt assertioni eius stetur de eis quæ coram eo acta
sunt. arg. illius. c. & c. cūm parati. & c. cūm olim. alleg. & ĵ. de
elect. innotuit. § multa. & c. cūm à nobis. & hoc facit præro-
gatiua honoris secūdum eum. ĵ. de offi. leg. c. officij. lib. vj. &
idem recitat Archi. viij. q. iij. c. talia. super verbo non possu-
mus. & Zenzel. in extrauag. Io. xxij. execrabilis. in prin. super
verbo sublimitatem eorum. in fi. sed prius dictum credit ve-
16 rius Henr. Tu † autem circa hoc sic dicas, quia aut quæritur
de processu agitato iudicialiter coram Cardinali, & tūc dic,
ꝙ ei magis, in hoc non creditur, quàm alteri: quia nec iure,
nec consuetudine excipitur, quantùm ad hoc. Et quia ratio
in eo magis vrgere videtur quia attenta sublimitate ipsius
magis indecens foret de eo quàm de alio ꝙ notarij officium
17 in se assumeret. Aut † quæris de alijs, & tunc etiam regulari-
ter suæ assertioni non creditur. vt. C. de testi. l. omnibus. Fal-
lit in casibus in quibus consuetudo Romanæ curiæ habet ei
credi sicut in receptionibus resignationū & in relationibus
causarum sibi cōmissarum, & ita procedat dictū Host. Item
cum gerit publicum officium vt puta pœnitētiarij maioris
aut Vicecancellarij quia tunc in pertinentibus ad officium
sibi creditur non ratione Cardinalatus, sed ratione officij
quod exercet, per ea quæ tangā. ĵ. Aut causa non est amplius
coram eo, vt quia per appellationē, vel aliàs deuoluta est ad
18 superiorem, & tunc aut producuntur in testes, & iurant † &
tunc eis creditur de processu facto corā eis, sicut & alijs testi
bus crederetur. vt. d. c. cūm dilecti. § quia verò. & § fi. vbi hoc
tenet Hosti. & Archi. in. c. statuendum. facit de elec. cūm di-
lectus. melius. ĵ. de exces. præla. inter dilectos. § præterea. vbi
hoc tenēt Ber. Hosti. & Abb. & de purga. ca. cūm dilectus. §
is igitur. vbi de hoc aliquid per Henri. vnde creditur duo-
bus, sed non vni soli, & ideò hîc in principio, & in fine lo-
quitur de iudice in singulari, & non in plurali secūdum Ho-
sti. ar. iiij. q. iij. § item in criminali. ver. vbi numerus secundū
Inn. Hosti. & Spe. vbi. ĵ. & in hoc satis concordat Card. in. d.
c. Romana. nec obst. c. statuendum. ibi *fuerit* &c. quia supple,
& adhuc est secundū Hosti. & Nouel. in. d. c. cūm à nobis. &
qua ratione creditur duobus iudicibus, vel duobus scripto-
ribus, eadē ratione vni iudici, & vni scriptori credendū est,
quia in ore duorū &c. vt dixi super verbo iudicis. Quod in-
tellige de duobus iudicibus, & vno iudice, ac vno scriptore
in testes productis, à curatis, quia aliàs non crederetur, nisi
scriptor esset notarius. arg. ĵ. de rescri. c. olim. & statim dicā.
Aut non producuntur in testes, sed referūt simpliciter pro-
cessum habitū coram eis & tunc eis non creditur nisi quate-
nus constiterit legitimis documentis secūdum Abb. & No-
19 uel. & idem Abb. in. d. § præterea. Fallit † in delegationibus,
& subdelegationibus, quæ probantur per sola sigilla delegā-
tium seu subdelegantium. talia enim non possunt dici iudi-
cialia cum fiant sine causæ cognitione, & partibus absenti-
bus, vt not. hîc Inno. in glo. per hoc satis patet in fi. & Hosti.
hîc & Archi. de offi. dele. si à subdelegato & Card. de offi. or-
20 di. Romana. Secundò † fallit in litera citationis quam suffi-
cit esse sigillatam, sigillo iudicis quia nō est propriè de actis
iudicij sed de anteiudicialibus secūdum Inno. & Host. hîc &
Zenzeli. in cle. j. de iudi. Tertiò fallit in iudicialibus, ne vijs
præiudicij quæ fiunt in absentia partis, & sine causæ cogni-
tione, vt simplices citationes quæ fiunt in processu & sunt
de processu secūdum Zenzel hîc, aliàs autem oportet pro-
bari per legitima documēta, id est per acta iudiciaria, vt hîc.
& d. c. cūm à nobis. & ĵ. de electio. bonæ. j. & de renunc. c. in

præſentia. Aut per inſtrumentũ tabellionis, cui tamen quo-
ad enunciatiua, & enarratiua, nõ creditur : quod dic vt ſcri-
pſi ſuper verbo occurrunt, de quo per gloſ. in d. c. ſi Papa. &
per glo. in cle. vna. ĩ. eo. Item & per teſtes. arg. ff. de fide inſtr.
l. j. & ĩ. ti. ij. peruenit. ſecundum Inno. & Hoſti. hĩ : ad quod
fortè. ĩ. redibo. & ex prædictis patet, quòd ſigillis, vel literis
iudicis ordinarij vel delegati aut iudicibus huiuſmodi ſu-
per proceſſibus & actis iudicialibus corã eis habitis nõ cre-
ditur, vt hîc & notant plenè Inno. & Hoſti. in d. c. cùm à no-
bis. fallit cùm habent ſubſcriptionem teſtium. arg. C. qui po
tio. in pig habe. l. ſcripturas. ſecundum Hoſti. hîc & ĩ. ti. iij. c.
ij ſed Inno. contra in. d. c. cùm à nobis. Item fallit in literis ci
tationis vt prædixi. Item fallit cum conſuetudo dat authori
tatem literis, vel ſigillis. ĩ. de fide inſtru. cùm dilectus. & ma
ximè, cum manu notarij ſunt ſcriptæ vt ibi dicam. Item fal-
lit vbi manu tabellionis vel duorum ſcriptorum ſcriptæ eſ-
21 ſent vt hîc in tex. & in glo. Item † fallit in literis remiſsionis
& relationis videlicet quantùm ad hoc vt credatur per il-
lum negotium fuiſſe remiſſum, & vt cauſa coram ſuperio-
re, ſeu in curia agatur. vt. c. cùm à nobis. & c. accedens. & c.
cùm dilecti. alleg. & de offi. dele. cùm olim. ij & de præſum.
cùm in iuuentute. in fi. & de confir. cùm dilecti. in prin. & de
præben. cùm ſecundum. in fi. & de purga. cano. c. penul. verſ.
is igitur. ſed non quantum ad cõtenta in remiſsione niſi fiat
vtraque parte præſente, & copiam recipiente, & niſi inter-
ueniant alia de quibus habes. C. de relat. l. j. ij. & iij. & de ap-
pel. intimaſti. De executore autem certum miniſterium ſibi
commiſſum extraiudicialiter exequente dic quòd literis ſi-
gillatis, eius ſigillo de quo conſtat ſuper ſua relatione credi-
tur. & ſic ſeruat curia ſecundum Compo. de elec. ſtatuimus.
in. iiij. col. verſ. item quæritur de modo. & in Spe. de remiſ. §.
penult. in fi. ver. ſed nunquid remiſsio. & de ſent. prola. § iu-
xta. verſ. ſed pone. quòd publicatis atteſtationibus, ſed vide
omnino quæ ſcripſi. ſ̃. de offi. deleg. cùm in iure. & ſ̃. eo. ti. c.
tertio loco. & c. poſt ceſsionem. & Hoſti. ĩ. de verb. ſig. Ab-
ba. & ſ̃. de renunc. in præſentia. qualiter autem iudex vel ar-
biter poteſt eſſe teſtis in cauſa dicam. ĩ tit. j. dilecto. ¶ Ter-
22 tio notat † quòd negantis factum per rerum naturam nulla
eſt probatio directa, & ideò propter hanc impoſsibilitatem
probandi ius neganti ſuccurrit vt hîc habes remittit Col-
lect. ad lecta, & notata, & ad collecta ſua. de electio. bonæ. j.
Poſteà recitat notata per Cy. C. eo. l. actor. in tertia oppoſi-
tione. vbi vide notata ipſius Cy. in. vij. quæſtionibus quorũ
aliqua recitat hîc Collec. quæ omitto. Item remittit ad not.
Card. de confeſ. ſtatuimus. & Nouellæ. in d. c. bonæ. & de re-
nunc. ſuper hoc. Item interſerit quoad hoc nota Cy. C. eo. l.
ad probationem. in quæſtione. Ego verò te remitto ad ea
quæ ſcripſi. ſ̃. eod. c. tertio loco. in quarta oppoſitione & in
ſecunda ſuppletione primæ gloſſæ, ſubdit etiam collecta
quantum ad hoc aliqua lecta & notata. de confeſ. ſtatuimus.
lib. vj. & in Spe. de teſte. § nunc oſtendendum. in fi. & per In-
no. de verb. ſigni. veniens. circa medium ſecundæ columnæ.
23 Subdit † quòd per ſolam negationem res non efficitur du-
bia niſi adſint præſumptiones pro negante inducens notata
hîc per Inno. ſuper verbo inſtrumentorum & per Card. de
ſent. excom. ſolet. in. ij. col. & in Spe. de ſatiſd. § viſo. arg. ff. qui
ſatiſ. cog. in. l. ſi verò. remittens ad collecta ſua. ſ̃. de procura.
24 c. j. ¶ Quarto nota † quòd iuuanda eſt veritas, & cauendum
ne ei falſitas vel æquitati iniquitas præualere poſsit. viij. di-
ſtinc. veritate. & hoc facit pro auditoribus palatij, qui ſolẽt
quandoque iuuare partem quæ videtur veritatem habere &
iuſtitiam fouere & cõtra barataturum calumnias ſubtili in-
genio prouidere, vt pro veritate lis finem capiat quam ca-
lumnioſus nititur conſtituere immortalem, & hoc eſt quod
voluit lex. C. de iudi. l. properandum. § j. in fi. cum dicit quòd
nullus tam audax inuenitur qui poſsit inuito iudice litem
25 protrahere. ¶ Quinto nota † quòd notarius publicus vicẽ
ſuſtinet duorum virorum idoneorum quod facit ad hoc
quòd inſtrumentum publicum per pauciores teſtes quàm
per quatuor vel quinque reprobari non poſsit. Super quo
vide Barto. ff. quemadmo. teſta. aper. l. j. in fi. & Inno. ĩ. tit. iij.
cùm Ioannes. & quæ ſcripſi. ſ̃. eo. titu. s. tertio loco. imò plus
nota caſum in quo creditur notario abſque teſtibus, ſed hoc
eſt forſan propter hoc, quia ius præſumitur, quòd iudicia
publicè fiant iuxta nota. ĩ. de except. c. exceptionem. ſuper
verbo publicè quod poſſet procedere in iudice ordinario,
vel in delegato qui continuò magnam audientiam haberet,
ſicut habent auditores palatij & cameræ apoſtolicæ : ſed in
delegato vnius cauſæ, & duarum partium iſta reſponſio non
videretur eſſe ſufficiens : quia poſſet eſſe ſæpius, quòd ſolus
notarius cum parte proſequente coram iudice præſens non
eſſet, & ſi vtraque parte præſente proceſſum eſſet & partes
contenderent de proceſſu adhuc ceſſaret prædicta ratio, ſed
fortè conſiderauit iſtud ius quòd hîc tria ſemper interue-
niunt, ſcilicet notarius, & iudex, ac partes: niſi altera per cõ-
tumaciam ſe abſentet, quæ tunc damnum ſibi imputet. ĩ. de
regu. iur. damnum quod quis. lib. vj. Item quòd hîc ſuffraga-
tur iudicialis authoritas. ff. de iudic. l. ſi prætor. Item, quòd
partes poſſunt & etiam cõſueuerunt ſecum ad ſingulos ter-
minos plures perſonas ſecum ducere, propter quæ non eſt
veriſimile, quòd poſsit circa iſta fraus committi: & ideo vo
luit hoc ius, quòd alia ſolẽnitate opus non foret ad proban-
dum: ſed ad hoc ſufficerent acta conſcripta per notarium,
26 vel duos viros, vt hîc dicitur. ¶ Sexto nota † in verbo vni-
uerſa & in verbo conſcribant. quòd notarius cauſæ non de-
bet omittere aliquid de contingentibus quin totum ſcribat
in actis, & pro hoc facit quod ſequitur in textu ibi, & c. quæ
occurrunt, & quòd ſimul debet eas ſcribere quia dicit *con-*
ſcribant. quod dicitur à con. quod eſt ſimul, quaſi ſimul ſcri-
bant, hoc eſt, quòd omnia, quæ acta ſunt in vno termino, in
illo termino conſcribat, id eſt ſimul ſcribat : non tamen in
inuolucro, ſed cum vno ordine quòd deſignant verba, quæ
ſequuntur ibi, *competenti ordine conſcribenda*. modus enim de-
clarat quandoque, & quandoque mutat, & quandoque im-
pedit intellectum : & hæc faciunt contra quoſdam corru-
ptos notarios, qui ob fauorem vnius partis, vel odium al-
terius omittunt plura ponere in regeſtis, vel ponunt ea in
alio modo, vel in alio ordine, quàm deberent. Item faciunt
hæc contra quoſdam notarios negligentes, vel ignorantes,
qui propter negligentiam, ſeu inaduertentiam, vel obliuio-
nem, aut ignorantiam prædicta omittunt, vel peruertunt:
& patent hæc maximè in receptionibus atteſtationum, vbi
maximum vertitur periculum. Vnde ſemper dolui, quòd in
palatio teſtium examinationes notarijs ſemper committun
tur : ex quo periclitantur infinitæ cauſæ propter negligen-
tiam, & ignorantiam notariorum. ¶ Septimo nota, quòd li-
cet notarius cauſæ vniuerſa acta, & cuncta, quæ occurrunt
conſcribere debeat in ordine competenti : tamen ſingulari-
ter mentem debet habere ad conſcribendum illa quatuor-
decim, quæ hîc in litera deſignantur: quæ ideo deſignantur,
quia notatu digniora ſunt vt. ff. de iniur. l. item apud. § hoc
edictũ. verſ. ea etenim. ſed & inter iſta ſpecialiter not. Henr.
27 citationes, & exceptiones, & occaſione † primi notat qua-
tuor modis citationes fieri, vno modo literis iudicis, vt hîc
ſecundo modo voce præconis. vt. d. c. cùm parati. & C. de fer.
l. dies feſtos. tertio modo edictione, & ordinatione iuris vt
ĩ. de elec. c. j. & c. cupientes. & de offi. ordi. c. quamuis. lib. vj.
quarto modo ſcripto propoſito in albo prætoris. vt cle. j. de
iudi. vt not. Land. ibidem & de hoc latius ibi ſcripſi, & quo-
cunque prædictorum modorum fiat citatio habet locum
iſta decre. licet poſſet dici probabiliter, quòd non habet lo-
cum in tertio modo: quia citatio iuris eſt certa, vt iuribus al
leg. arg. ff. de probat. l. ab ea parte. cum ibi not. ſecundũ eum:
ſed hoc nihil eſt : quia factum ex quo auditor citatiu iuris,
requirit ſcripturam, vt patet in iuribus alleg & ĩ. de elect. c.
ſtatuimus. lib. vj & cle. cauſam, quæ. eod tit. quæ ſcriptura in
actis redigenda eſt, vt hîc. Et idem dico de relatione præco-
nis in ſecundo modo : & de albo prætoris in quarto modo
citandi

citandi. Item si quæris vtrum relatio solius seruētis plenam
fidem faciat de citatione per eum facta remittit ipse ad no-
tata sua.in.d.c.cùm parati. ¶ Itē occasione eius quod hîc di-
citur de exceptionibus refert Henri.consilium Hosti.quòd
28 †reus proponat primò exceptiones competentes cōtra iu-
dicem.secundò contra rescriptum,tertiò contra partem,&
alios.Primò enim debet poni securis ad radicem scilicet ad
iurisditionem.vt.iij.q.iiij.§.exceptio.vt in Spe.de excep.§.vi-
so.ver.porrò.vbi plenius de hoc si autem reus scienter omit
tit exceptionem contra iurisditionē ad eam redire non po-
test.arg.ff.de iudi.l.j.&.C.de iudi.l.sancimus.in fi.sed si igno-
ranter,tunc secus.vt.ff.de iuris.om.iudi.l.si per errorem. illa
verò exceptione deficiente,opponat exceptiones sibi cōtra
personam iudicis competentes,vt quia suspectus,seruus,in-
famis,vel excommunicatus: illis vero deficientibus propo-
nat contra rescriptum,& vltimo proponat exceptiones cō-
petentes sibi ratione sui,vt quia legatus, vel huiusmodi, vel
ratione aduersarij,vt quia seruus,vel excommunicatus &c.
vel ratione causæ,vel loci,vel libelli, vt not.in Specu.vbi.s.
29 ¶ Octauo nota † quòd ad hoc vt scriptura aliqua reputetur
solennis & sufficiens ad probādum requiritur quòd habeat
designationem loci,temporis,& personarum,quia hîc dici-
tur loca & tempora designādo & personas:& facit quod hîc
not.in glo.in quo loco.&.j.ti.iij.c.inter.ff.in glo.indictio.&
quod legitur & notatur.de re iud.c.Abbate.li.vj.& per No-
uellam super data eiusdem libri, &.C.de contrahen.stipu.l.
optimam.& quod scripsit ibi Cy.in.iiij.q.& in tribus quæ-
stionibus sequentibus. ¶ Nono nota ibi, *partibus tribuantur*,
30 quòd acta † sint communia ambabus partibus & ideò sine
difficultate debet copia eis dari contra iudices & notarios
in hoc difficultates partibus ingerentes,& prætendentes φ
copia decerni debet per iudicem antequàm detur & malè
vt videtur,quòd hoc ius præcipit eam dari,ideò hoc subest
necessitati.xiiij.q.j.quod præcipitur. Ex quo sequitur quòd
etiam,inconsulto iudice,notarius posset eam dare,dummo-
dò constaret patēter ex actis, φ pars esset in dubio enim iu-
dex consulendus esset & eam deberet decernere,vel negare.
Plus dico φ etiam copia attestationum cuilibet parti sine
difficultate dari debet, cum textus iste illum casum non ex-
cipiat.de maior.& obe.solitæ.in fi.sed recipiens recludit sibi
viam probandi per testes,super eisdem articulis,vel directo
contrarijs.j.ti.proxi.fraternitatis.& cle.ij.eo.tit. ¶ Decimo
31 † nota ibi, *ita quòd originalia penes scriptores remaneant* quod cu
stodia regesti causæ ad notarium, & non ad iudicem perti-
net, quod facit contra aliquos iudices qui volunt inuitis no-
tarijs & sine causa non absque mali suspicione regestra reti-
nere apud se, & facit quod sequitur in litera ibi vt si super
processu iudicis &c.quia in hoc iudici non creditur sed no-
32 tario vt prædictum est. ¶ Vndecimo nota quòd † quando
aliqui particulares alicuius professionis eorum causantibus
demeritis notantur in malum taliter debet fieri quòd non
notetur ipsa professio nec alij professores ipsius, Innocētes,
licet enim Papa in princ.decretalis iniquos iudices de falsa
assertione notauerit:tamen posteà.in versi.quo hoc adhibi-
to &c.excusat honestos iudices, & discretos dicens, eis esse
deferendum, facit.j.de appel.vt debitus.&.C.quando pro-
uo.non est neces.l.omnē.& propter hoc conquæruntur fra-
tres prædicatores:quia dicunt propter fatuitatem magistri
Ioannis de Montessono,& quorundam aliorum fratrum sui
ordinis alios fratres Innocentes,ac prouidos,& discretos,&
ordinē nuper sine causa fuisse afflictos. ¶ Duodecimo nota
in.§.vltimo.ibi animaduersione debita quòd negligentia iu-
dicis nedum corripi, vel leuiter corrigi debet imò animad-
uersione debita castigāda est,super quo iunge quod hîc no-
ta.in glo.penul.quod facit contra iudices negligentes, quo-
rum negligentia est destructio miserabilium personarum.
Itē φ nec pro processu iudicis præsumitur nisi quatenus cō-
stiterit legitimis documentis, super quo vide quæ scripsi.s.
eo.c.in.ij.nota.& in remissionibus ad finē illius p me datis.

¶ PRIMO quæritur in prin.ibi aut publicam, vtrum in
omnibus tali publicæ personæ vel duobus viris idoneis in
ijs quæ dicunt circa causam sit credendum, super quo repe-
te quæ scripsi in expositione super verbo aut duos,quo præ-
33 misso distingue sic: quia † aut quæritur, nunquid super ijs,
quæ aguntur extra iudicium, sit eis credendum & dic quòd
non:nam ius nouum,& singulare casum proprium non ex-
cedit.ff.de legib.l.ius singulare.Modò quòd hîc credatur no-
tario siue solenni instrumento vel etiam duobus viris quā-
quam idoneis quod hîc statuitur nouum, & singulare est,&
non statuitur: nisi certo caso videlicet circa acta iudicialia
igitur casus alios iuris cōmunis dispositioni reliquit.ff.de
condi.ob cau.l.si extraneus.sol.mat.l.si cum dotem.de lib.&
posthu.l.commodissimè.j.de rescri.c.susceptum.lib.vj.Aut
quæris circa iudicialia,& tunc aut quæris de ijs,quæ referrēt
viua voce, vel aliâs extracta & tunc φ eis etiam non credi-
tur,quia hîc non statuitur credi nisi actis per eos cōscriptis
sic enim ratus est legislator & sic placuit.ff.de consti.prin.l.j.
34 arg eorū quæ dixi in casu proximo præcedenti. Aut † quæ-
ris de eis quæ ipsi referunt in actis per eos conscriptis & tūc
aut quæris de ijs,quæ referunt facta fuisse per iudicem: aut
de mandato iudicis:aut per partes vel aliquas ipsarum par-
tium seu alios principaliter vel accessoriè venientes ad cau-
sam coram iudice & tunc eis bene creditur vt hîc.Aut refe-
runt de alijs per alios,vel coram alijs,aut etiam coram se fa-
ctis, vt φ coram se vna pars sit confessa sic, vel φ coram se
vnus testis sic deposuerit:& tunc dic,quòd eis non creditur:
nisi constaret eis esse commissum per iudicem, vt scripsi.s.
post Innocē.super dicto verbo hos duos vbi scripsi qualiter
hoc potest eis cōmitti per iudicem:tunc enim nō censentur
esse acta iudicialia, nisi per iudicē aut coram iudice, seu per
deputatum,vel coram deputato ab eo acta fuerint, & tamē
de actis iudicialibus solùm loquitur ista decretalis.Caue ta-
men,quia de cōmissionibus, quæ fiunt iudici aut per iudicē
ipsi notario vel duobus viris tutum est,φ saltem scribantur
testes & ita seruatur:imò vltra requirant aliqui super com-
missione facta notario alium notarium vt dixi,in loco præ-
allegato sed non seruatur.

¶ SECVNDO quæritur ibi, *duos idoneos*, quare plures
sunt necessarij, circa quod vide quod scripsi in verbo ido-
neos circa prin.& adde φ etiā ideo plures requiruntur quia
sine testibus, & alijs solennitatibus acta in iudicio recipere
& in regestro conscribere habent cui regestro sicut publico
instrumento fides ab omnibus adhibetur vnde cum hîc ma-
gnum periculum,hîc cautius fuit agendū.j.de elec.vbi ma-
35 ius.in prin.lib.vj.Sed † quomodo ergo sufficit vnus solus no
tarius?Respondeo, φ ratio quare ius contentatur de vnico
notario in hoc casu fuit ista quia notarius aliâs publica per-
sona est & publicū habet officium quod in scribēdo & scri-
pturam & gesta hominū in notam recipiendo, notam quæ
in publicam formam ad æternā memoriam redigendo con-
sistit vt dicetur.j.ti.iij.c.cùm.P.vnde hîc solùm remittūtur
sibi consuetæ solennitates aliâs necessariæ in publicis instru
mentis,sed nō sic in duobus viris idoneis quacunq; solenni
tate non possent aliâs scripturam facere authenticam facit:
quia in habentibus symbolum facilior est transitus.ff.de rei
ven.l.in rem.§.item quæcunq;.& quia facilius est iam habēti
potestatem actum gerēdi solennitatē actus remittere,quàm
huiusmodi potestatem nō habenti eam dare & solēnitatem
remittere vt.C.de inof.testa.l.si quando. magis enim impe-
diunt duo impedimēta quàm vnū.s.de fil.presby.c.ij. ¶ Sed
36 pone φ † Episcopus, vel officialis Episcopi de causa cogno-
scens ad acta cōscribenda vult recipere de iuratis suæ curiæ
quæritur vtrum sufficiat sibi recipere vnū vel necesse sit φ
recipiat duos & hîc præmitte, quæ scripsi super verbo ido-
neos ibi quid de clericis curiæ iuratis,& adde φ omnino de-
bet sufficere vnus solus si eius officium sic scribere scripturā
videlicet authenticam cui fides debeat adhiberi & est ratio
quia textus iste non loquitur de notario vel tabellione Papali

vel Imperiali duntaxat sed solùm requirit † personam publi
37 cam, id est publicum officium habenté & intelligitur de of-
ficio scribendi, id est publicam scripturam faciendi cui fides
de iure debeat adhiberi, modo licet tales iurati non sint no
tarij Papales vel Imperiales sed solùm Episcopales nec pos-
sint in toto Imperio seu in tota obedientia Papæ instrumé-
ta cóficere sed solum infra territorium Episcopi. vt. j. de fo-
ro compe. Romana. § sed nec eos. lib. vj. & quod ibi scripsi, &
etiam quod scripsi nuperrimè in cósilio meo. lxxj. negari ta-
men non potest quin publicæ personæ sint quia publicú ha
bent officium in scribédo videlicet inter subditos, & in ter-
ritorio Episcopi ita q nedum mens imò & verba huius no-
ui iuris ad tales iuratos adaptantur. Si † tamé ad alia officia,
38 quàm scribendi iurati essent, vel ad eos nó spectaret scriptu-
ras suas in publicam formam redigere vel; si nó adhiberetur
fides scripturis ipsorum: tunc dicerem omnino contrarium
videlicet q vnus solus non sufficeret sed essent duo necessa-
rij, quia tunc talis iuratus quoad officium scribendi, de quo
hîc agitur nó posset psona publica reputari, & cessaret ratio
quam prędixi de notario. ar. ff. de iure patro. l. adigere. § quis.
39 ¶ TERTIO quæritur in verbo *conscribant* † vtrum quia
sit necesse q ambo scribant circa quod vide quæ scripsi in
expositione literæ super dicto verbo cóscribant, & ijs præ-
missis, distingue quia aut quęris an sit necesse q verè vel in-
terpretatiuè simul scribát & dico q sic, vt hic probatur. Aut
quæritur an sit necesse pręcisè & verè, q per se simul scribát
& dico q non: quia satis videtur facere, & edicto satisfacere,
qui per aliú facit. j. de reg. iur. qui per alium. lib. vj. præterea
quia casus in quibus quis arctatur facere per se sic, q nó pos
sit alteri cómittere sunt speciales & specialiter in iure nota-
ti inter quos videtur adnumerari iste casus, arg. ff. de ijs, qui
sunt sui, vel ali. iur. l. patre furioso. &. ff. ad munic. l. j. in fi. suf-
ficit ergo q vnus scribat de mandato alterius vel q vnus ex-
traneus scribat de mandato amború: dummodo mandatum
approbatio & authorizatio vtriusq; interueniat per expres
sum: quia omnia nostra facimus quibus nostrá authoritaté
impertimur &c. C. de vet. iur. enucl. l. j. § omnibus. ver. omnia
enim &c. Sed oppones, quia hîc videtur eorú industria & sic
per cósequens videtur, q per alium nó possint facere. arg. j.
de offi. dele. c. fi. in fi. licet Lign. non multùm penderet eò q
non est actus industrionalis, sed & stat nihilominus ratio. vt
ff. de solu. l. inter artifices. & d. c. fi. de offi. dele. præterea. quia
videtur q de iure notarius teneatur prothocollú suum sua
propria manu scribere in auth. de tabel. § j. & quod ibi nota.
Præterea, quia tex. iste requirit veritaté videlicet q scribant
igitur per interpretatiuú intellectú non potest satisfieri isti
literæ. vt. j. de rescri. c. susceptú. lib. vj. sic vbi requiritur vera
probatio non sufficit præsumpta vt legitur & not. per Bart.
ff. de cond. & demó. l. Lucius. Quid dicendum? verè ego sum
valde dubius, non enim placet mihi illud dictum recitatum
per Marti. videlicet q sit necessaria iudicis authoritas: quia
magis túc videref facere ipse iudex. vt. ff. qd quisque vniuer.
nomi. l. item corú. § si decuriones. pręterea auget fortiter du
bium vnú aliud quod impugnat dictú supra proximú quia
via directa prohibitú nó videtur via indirecta permissum.
j. de reg. iur. cùm quid vna via. & tamen directè prohibetur
iudici vni soli cómittere: nisi esset persona publica vt hîc di
citur quomodo ergo per viam talis substitutionis & autho-
risationis fieri poterit? nó apparet. Item quo modo plus pos
sent isti duo electi per iudicé, quàm ipse iudex etiam nó ap-
40 paret. Finaliter † tu distingue saluo omnium iudicio melio-
ri, quia quæris vtrú tales possint simpliciter substituere aliú
vel alios loco sui & túc dic q non per rationes præcedétes.
Aut quæris vtrú dictamine & ordinatione, ac correctione
retétis penes se solùm actum & laboré scribendi possint per
alium exercere, & tunc dic q sic, & tunc procedunt ea, quæ
scripsi super verbo cóscribant, & est ratio diuersitatis, quia
in dictando ordinando, atq; corrigendo stat tota industria
quátùm ad hoc & ideò nó est iustú q alteri demádari possit

ff. de solu. l. inter artifices. ff. de offi. eius cui manda. iurisdi. in
prin. sed in actu, vel labore scribédi non cadit huiusmodi in-
dustria, cú inexperti in negotijs plerunq; scribát melius, est
ergo necesse q prædicti duo in singulis terminis, & actibus
personaliter sint præsentes & q expeditiones singulorú ter-
minorum, & actuum ambo conscribát, vel vnus altero præ-
sente, & pro parte sua mádante seu cósentiente, & approbá-
te hoc faciat dummodò alter scripturam videat & perlegat,
quia aliter in sua approbatione nulla industria vteretur, vel
si per extraneú scribi faciant quod prius in modú minutæ
scripturam præordinent aut scribenti scripturá dictent vel
verbo scriptori qualiter scribat præordinét ac posteà incó-
tinenti scripturá perlegant, atq; corrigant vel salté hæc fa-
ciat vnus altero præsente audiente & intelligéte ac etiá ap-
probante. vt. d. c. cùm ab vno. de re iudi. lib. vj. in ijs enim so-
lùm stat industria tota omnium notariorú & per hoc saluá-
tur notarij palatij, qui regestra causarú scribunt, per alios &
sic etiam interpretatur cósuetudo vbiq;. arg. s. de consuetu.
cùm dilectus. &. ff. de legi. l. sed si de interpretatione. & l. mi-
nimè. & ita saluátur oés tabelliones, qui publica instruméta
scribút per alios: licet in eis se subscribát, sicut solet notarius
in fine regestri: se subscribere dú absportaf curia. sed dú in-
fra curiá de notario vnius portaf ad notariú alterius non so-
let notarius se subscribere, quia in hoc quod tradit de manu
ppria ipsa traditio de more curiæ loco subscriptiós habef.
¶ QVARTO quæritur in verbo *citationes* qualiter de li
tera vel mádato iudicis ad citandú, & de actu, vel relatione
ipsius citationis iudicialiter fiat fides & quæ de istis sunt re-
digenda in actis circa quæ vide quæ scripsi in expositione li
teræ super verbo citationes & quæ scripsi. s. circa secundum
41 notab. & quæ dicam. in. d. c. cùm parati. † Obseruátia autem
curiæ habet q cursoribus Papæ qui ad faciendú citationes
sunt per Papam gñaliter deputati tam super mádato de ci-
tádo per iudices eis facto, quàm super executione mádati &
alijs ad hoc pertinétibus plena adhibetur eis fides, & solùm
in actis scribitur qualiter cursor retulit de mandato iudicis
sibi facto se citasse talé, &c. solet autem dubitari vtrú prima
citatio ad causam sit iudicialis vt sic appellatio in causa be-
neficiali ab ea interposita iudicialis césceatur vt sic nó sit lo-
cus decr. vt circa de elec. lib. vj. quia in appellatione iudiciali
non vendicat sibi locú, & vt sic sit necesse appellare in præ-
sentia iudicis. ff. quando appel. sit. l. j. &. j. de appel. c. si iustus.
& vt sit necesse sit exprimere causam in scriptis & apostolos
petere. vt. j. de appel. cordi. lib. vj. sic q aliâs appellatio nulla
sit ipso iure & per cósequens non deuoluat causam ad curiá
vt sit non sit locus. c. statuimus. j. de elec. lib. vj. neq; cle. cau-
sam electionis. eo. tit. Et breuiter quoad effectus prædictos
tenuerunt nuper in consilijs Rotæ quasi omnes dñi Palatij
Apostolici auditores prædictam appellationé esse iudicialé
& inducebatur iste textus, item q ab ea parte quæ est de in
ius vocádo incipiunt omnia iudicia. vt insti. de pœ. teme. li-
tig. ad fi. & quia idem iudicium est de via & de termino. ff. de
42 spon. l. oratio. cum si. † Sed valde facit in cótrarium quod no
tant hîc Inno. & Host. Nouella, & Henr. videlicet q talis ci-
tatio prima nó est propriè de actis iudicij, sed potius de an-
teiudicialibus, vt patet ex ijs quæ scripsi in expositione sup
prędicto verbo citationes. circa prin. & etiam circa secundú
notab. ante fi. ver. secúdo fallit &c. nec obst. ista decre. quia li-
cet talis citatio sit redigéda in actis, vt hic dicitur: tamen ex
hoc nó sequitur, q sit iudicialis, quia aliqua nó iudicialia be-
ne sunt redigéda in actis vt sunt rescripta, quæ dant iurisdi-
tioné, nec obstat, q omnia iudicia incipiunt ab ea parte, quę
est de in ius vocádo. quia si propriè verba recipimus intelli-
gútur de citatione effectuali. i. legitimè executata & de tali,
quæ ex forma sui habeat inducere litis pédentiam. vt cle. ij.
j. vt lit. pend. non auté ex solo citationis decreto. Præterea
de quacunq; intelligas debet ille textus intelligi de pręparа-
méto necessario ipsius litis sicut si ille, qui ædificare dispo-
suit, quærat ligna, lapides, & cęméta quadá impropria locu-

tione

tione dicitur incipere suũ opus. ff. de condi. ob cau. l. dedi. &
l. si pecuniam. nõ obst. æquiparatio viæ, & termini : quia illa
habet locũ quoad prohibitionẽ. vt. d. l. oratio. & quoad con-
cessionẽ. ff. de serui. rusti. præd. l. iij. § qui iter. & de procura. l.
ad rem. & l. ad legatũ. nõ autem quo ad denominationẽ nec
etiam quoad qualitatẽ vel formam vnde oritur denomina-
tio, vt in proposito & in exemplo quod. s. posui ideò satis
dubia videtur prædicta opinio: sed tu cogitabis.
¶ QVINTO quæritur, & hîc subintro magnã glo. Inno.
quæ est super verbo instrumentorũ quæ incipit & no. ꝙ ex
43 quo pone † ergo ꝙ tu produxisti corã iudice seu corã alio de
mãdato eius in causa inter te, & me pẽdente tua propria in-
strumẽta & fiunt illa de mãdato iudicis exẽplata seu potiùs
in actis redacta, ego autẽ peto illa mihi ædi, quæritur nunqd
bene petam? rñdet Inno. ꝙ non & primò: quia nõ agitur ad
huiusmodi æditioni: nisi raro: quia propria sunt vt patet ex
ijs quæ scripsi. s. eo. c. j. Item quia trãslata seu redacta sunt in
actis, & potest agi ad æditionẽ exemplatorũ. i. in actis reda-
ctorũ hoc est ipsorum actorũ ad quæ semper agitur. vt. s. eo.
44 c. j. Subdit Inno. ꝙ idem † esset si nõ essent exemplata in to-
tum sed in talem & tantã partem ꝙ de ipsis dubitari nõ pos
sit, vt si in actis sit scriptum Pe. produxit instrumentũ cuius
principium tale est & finis talis, quia extunc illud inter acta
computatur secundũ Inno. aliàs esset periculũ producenti si
solùm diceretur produxit tot instrumenta vt not. in Spe. de
instro. ædi. § videndũ. post prin. & dicit Host. tantùm ponẽ-
dum de principio & de fine ꝙ cesset ęquiuocatio & ꝙ liqui-
45 dè pateat, de quo loquitur instrumentũ dicit etiã Hosti. † ꝙ
ex quo edictio facta & scripta est, is, qui produxit instrumẽ-
tum, non habet necesse ipsum iterũ ædere. i. probare ꝙ fue-
rat per publicã manum confectũ, quia eo ipso ꝙ publicè fuit
productũ, & ꝙ aduersarius nil opponens tacuit ipsum vide-
tur approbasse. ff. de procur. l. Põponius § rata. s. de offi. dele.
rati ratũ. C. arb. tute. l. fi. ibi, *enim neq; sic homo simplex, imò ma-
gis stultus inuenitur, vt in publico inuentario contra se scribi alteri pa
tiatur.* Debuit ergo à principio saltim præstari. j. ti. j. pręsen-
tium. & illa facere in actis redigi, vt hîc vel, iudice renuente,
hoc faciat inde fieri instrumentũ de protestatione, vel lite-
ras testimoniales authẽtico sigillo sigillatas. arg. da sen. exc. c.
j. lib. vj. ¶ Caue quia quod scripsi. s. de æditione instrumẽti
46 producti & in actis redacti post Inn. † sanè est intelligendũ:
quia aut quæritur de æditione quã petit aduersarius de ori-
ginali sibi fieri per modũ realis ostẽsionis vt videat si est ra-
sum, fractũ, lineatũ, vel abolitũ, falsum aut aliàs suspectũ, &
tũc dico ꝙ nisi aliàs ad istos effectus sibi ostẽsum fuerit da-
ta sibi plena copia videndi atq; perlegẽdi omnino ad prędi-
ctos effectus sibi ædi. i. ostẽdi debet: nam aliàs sibi subtrahe-
retur legitima defensio quod nõ debet fieri. j. de excep. cùm
inter. & de re iud. pastoralis. in cle. Aut pars petit sibi ædi. i.
copiã sibi dari, & tũc sufficit ꝙ detur sibi copia de regastra-
tione facta in actis, quia donec impugnetur pro eodẽ cũ ori
ginali habetur vt hîc. Aut petit pars sibi ædi. i. da nouo pro-
duci cum effectu. i. cũ noua approbatione signorũ, & sigillo
rum &c. & tunc nõ debet audiri: quia semel satisfactũ est edi
cto, quod dic vt scripsi super eadẽ quæstione ibi dicit etiam
Host. &c. vnde in primo casu non posset saluari dictũ Inno.
sed in duobus sequen. ¶ Subdit autẽ Hosti. ꝙ licet sic intelli
gatur instrumentũ approbatum ex quo in actis sit redactũ
est, oportet tñ illud iterũ produci vt de tenore appareat ex
quo sic decisè scriptũ est, licet secus esset si tãtùm de eo scri-
ptum fuisset, ꝙ da ipsius tenore cõstare vt si dicatur Petrus
produxit cõtra. M. publicum instrumentũ per te notarium
tali die, & tali loco receptũ in quo continetur, ꝙ dictus. P.
vẽdidit talem domũ tali pretio & in præsentia taliũ tali &c.
cuius instrumẽti tale erat principium & talis finis. arg. ff. de
leg. j. l. si seruus plurium. § fi. & quod legitur & not. j. ti. j. licet
ex quadã § testes. ver. psonas. & C. de sent. quæ sine cer. quãt.
l. ij. & idem esset secundũ eum si non essent redacta in actis
tẽpus locus & nomina testiũ. arg. j. ti. iij. cùm Ioãnes § j. ver.

fi. & si is, cõtra quẽ producebatur tacuit nec petijt ꝙ hæc in
actis redigerẽtur sibi poterit imputare vt prædictum est, &
47 hoc verum † nisi instrumentũ arguatur de falso: quia tunc cũ
dic & cõsule est ædendũ vt patet in eo quost legitur, & not.
j. de fide instru. inter dilectos § sed cõtra eum. sed plus dico
ꝙ etiam vt super falsitate imò & super suspicione deliberet
videlicet an de falsitate vel suspicione illud, eo inspecto, ve-
lit arguere sibi exhiberi debet qa illi⁹ tenore originaliter nõ
inspecto sup hoc deliberare nõ posset subtracta autẽ delibe-
randi facultate, cẽsetur subtrahi legitima defensio, quæ sine
deliberatione, nec proponi, nec deduci posset vt patet ex le-
ctis, & notatis. ff. de ædendo. l. j. & c. s. eo. c. j.
¶ SEXTO quæritur, quæ hîc specialiter non designãtur:
48 & tamẽ ad causam faciunt † an sint redigẽda in actis vt sunt
instrumẽta procurationũ, & rescripta commissionũ? rñdet
Inno. hoc tutũ esse videlicet ea in actis facere redigi ad cau-
telam, dicit tñ ꝙ & si redacta non fuerũt: tamen nõ oportet
procuratorẽ probare mandatũ ex quo eum vsq; ad litẽ con-
testatã admisit. vt. ff. de procura. l. Põponius § rati. nec iudex
commissionẽ sibi factã vt probatur. j. de elec. statuimus. lib.
vj. vel dic & melius secundũ Inno. ꝙ bene debet commissio-
nem rescriptũ & probationẽ in iudicio exhibitã, & in actis
redactã. Sed non tenetur mõstrare ipsa originalia, nec teno-
rem eorũ probare. Sed si nõ sint in actis redacta oportet prę
dicta probare sicut hîc satis expressè innuit videlicet p exhi
bitionẽ originalium secũdum eum. & facit quod legitur, &
not. de offi. dele. cùm in iure. & super ea per Nouellã. subdit
autẽ Hosti. ꝙ cauere debet notarius ne in regestrãdo vtatur
abbreuiaturis: nã ex ijs insurgũt qñque magna dubia & liti-
gia per quæ processus causarũ impediuntur & partes vexã-
tur quibus occurrendũ est. C. de fide instru. l. fi. de fruc. & lit.
expẽ. l. terminato. in fi. da dolo. c. fi. & accedit ꝙ de ijs abbre-
uiaturis. not. j. ti. iij. cùm. P. tabellio. ¶ Subdit etiam Inno. ꝙ
49 delegationes † & subdelegationes debẽt esse scriptæ in actis
vt, hîc & quod sufficit ibi hoc dixi subdelegatio scripta fuit
per tales refert tñ aliquos dicere, & ꝙ sic etiam Papa iudica
uit videlicet ꝙ delegationes & subdelegationes probãtur p
sola sigilla delegãtium, non enim dicũtur esse acta iudicij cũ
fiant sine causæ cognitione & partibus absentibus secundũ
50 eum. Et eodẽ modo † probatur procuratio per instrumentũ
ex inde confectũ, quia tam cõmissio, quàm procuratio ante
lit. contest. & post per ipsa originalia sunt probãda secũdum
Host. nec obst. l. Põponius § rati. alle. ibi enim dicitur ꝙ post
lit. cõte. nõ exigitur cautio de rato & bene : quia hæc cautio
locũ non habet nisi vbi dubiũ est an sit procurator quod est
semper cũ procurator dicit verisimiliter se habere manda-
tum, sed non habet & ideò cũ cautione admittitur. vt. C. de
procur. l. j. arg. ff. de iur. dot. l. plerunq; § fi. & ex hoc procedit
ꝙ post lit. contest. reus nõ potest dicere satisda: quia dubito,
an habeas mandatũ nec præcisè petere, vt probet mandatũ
quia ante lit. contest. præcisè incũbebat hoc onus, sed si reus
vult probare ꝙ ille qui dicit se procuratorẽ non habet mã-
datum potest & sic etiam nõ exigetur cautio de rato, sed ab-
soluetur reus ab obseruatione iudicij: & idem etiam si nõ of
ferat se probaturum, ꝙ non sit procurator. Sed tantùm dicit
eum non admittendũ vlterius nisi ostendat procurationem
originalẽ, vel acta iudicij, in quibus cõtineatur, ꝙ eius pro-
curatio exhibita fuerit, vel nisi post dubitationẽ istam. s. ꝙ
nõ esset procurator & inquisitionẽ super his factã admissus
fuerit tanq̃ procurator. arg. s. de elec. cùm dilectus. nõ admit
titur quasi procurator, nisi satisdet: nã licet nõ cogatur satis-
dare post lit. contest. potest tñ si vult, si enim nouus procura
tor satisdare debet. C. de cõsor. eiusd. lit. l. ij. secundũ eum sed
quod. s. prænotatũ est magis placet Host. videlicet ꝙ procu-
ratoria per originalia sunt probanda, sed circa ista non insi-
sto cum non respiciant materiam decretalis. sed potiùs ma-
teriam. l. j. C. de procur. & c. s. de procur. c. j.
¶ SEPTIMO quæritur qualiter attestationes debẽt scri
51 bi in actis, rñdet Inn. dicẽs, ꝙ † ille, qui recipit attestationes,

debet ponere in actis, quanta fides ſit teſtibus adhibenda. vt
iiij. q ij. §. itē. & ꝟ. tit. j. cōſtitutis j. in fi. & c. cauſam. nā niſi ſic
ponat, inde poterit accidere periculū: quia, ꝗuis ipſe, ꝗ teſtes
recipit, faciat bonā ſentētiam cōtra dicta teſtiū, quia nouit
teſtes in ſuis teſtimonijs vacillare: tñ ſuperior ad quē appel-
latur, vel ad quē alio modo cauſa deferꝭ, feret ſententiā iuſtā
ſecūdum dicta teſtiū reuocādo iuſtā ſentētiam: & hoc ideò
quia vacillationē ignorabat ſecundū eū & ſic ſibi nō poterit
imputari. ꝟ. de fide inſtr. cùm Ioānes. ad fi. Subdit etiā Hoſti.
ꝙ ille, ꝑ cuius negligentiā hoc accidit pōt in foro cōſcientię
dubiū eſt vtrū læſus ſit producēs teſtes pro eo, ꝙ ipſe nō ad-
hibuit diligētiam, quā debuit in officio ſuo, & facit. ꝟ. e. c. ad
fi. negligētia enim, quæ in ꝓprio facto culpāda eſt, in alieno
eſt vituperāda. ff. ſol. mat. l. etiā. § j. & l. ſi conſtāte. § maritus. &
ꝰ. de offi. Arch. ea quæ. ¶ Sed nūquid ille, ꝗ teſtes recipit de-
bet dicere, & facere ſcribi in actis, præſente & audiēte teſte
52 ꝙ ipſe reputat eū vacillaſſe videtur † ꝙ ſic, ne tollaꝭ defenſio
famæ propriæ ipſi teſti, & ꝑ hoc videꝭ ꝙ in hoc caſu datur
ipſi teſti, cōtradicēdi facultas licet partē nō oporteat eſſe ꝓ-
ſentē, nec aliquid ſcire quouſq; dictū teſtis fuerit publicatū:
alioquin nimis impediretur proceſſus cauſarū, nec mirādum.
Sed in hoc requiritur teſtis & auditur cōtradicens, quia eius
intereſt nā propter hoc puniri debet. vt. ꝟ. de pœ. c. ſuper ijs.
& quod ibi not. nec ob. ꝰ. de ord. cogni. cùm dilectus. in fi. ꝗa
nulla pœna imponiꝭ teſti, ibi quia teſtis ibi ex proprio dicto
non cōuincitur, ſed ꝑ alios teſtes abſens reprobaꝭ, hìc verò
ex proprio dicto cōſtat de ipſius malitia, quare ipſum punit
vt. C. de teſti. l. nullū. & ꝰ. ti. j. c. ij. ſed de hoc dic veriùs, vt di-
cam. ꝟ. e. q. ver. itē ſubdit. ꝙ videꝭ aliquibus. vſq; ad finē quę-
53 ſtionis. Subdit † tñ Inn. ꝙ tabellio, ꝗ ſcribit atteſtationes nō
debet dicere vel in actis ſcribere, ſed interſerere in depoſi-
tionibus teſtiū, vt ipſi bene videāt, & cognoſcāt ꝙ vacillāt.
poſteà refert Inno. opi. aliorū qui dicūt ꝙ ſi ſolus iudex dicat
ibidē ſcilicet in receptione teſtiū ꝙ vacillat ei credendū eſt,
& ꝙ tabellio illud ſcribere debet etiam ſi nihil videat in co
turbationis, vel vacillationis: ꝗa tabellio nullā habet autho-
ritatē in receptione teſtis, ſed tātùm in ſcribēdo ſecundū eū
iudex verò tātùm authoritatē habet & diligēter examinare
debet, & etiāſi ſibi videꝭ poteſt teſtē vinculare, vel aliter pu
nire vt iuribus. ꝰ. alleg. & in quæſtione ponere. ꝟ. de depo. c. j.
ff. de quæſtio. per totū. & eū capere. ff. de iniur. l. iniuriarū. j.
rñſo. Præterea alia ratio eſt, ꝗa iudex ſuperior eſt vnde ma-
gis tabellio iudici ꝙ ecōtrario credere debet, eſt & tertia ra-
tio melior, ꝗa tabellio circa ſcripturā intentus nō poteſt ita
intēdere variationi, vel titubationi, nec ita cōſiderare faciei
ruborē, palorē, vel mutationē, ſicut iudex ꝗ & ſi dictet ſem-
per pōt oculos ad teſtē habere, ergo ei magis credendū eſt, ꝗ
veritatē nouit. ꝟ. qui matri. accu. poſ. c. videtur. & facit quod
not. ſecundū Hoſti. in ſumma. de teſte. § qs poteſt eſſe teſtis.
ſub. §. & cū cauſa. ver. habet autē. & § ſuper ꝗbus. per totū. &
ideò ſecundū Inn. ſicut tabellio teneꝭ fideliter ſcribere, quæ
teſtis dicit, ita & ea quæ pertinēt ad iudicis officiū tñ quan-
tum ad hoc cū bona cōſcientia poterit ſcribere tabellio ſic,
& iudex dixit mihi tabellioni vt ſcriberē ꝙ teſtis vacillat,
ſed efficacior eſſet ſcriptura ſi adderet & mihi ſic videbaꝭ ꝙ
vacillaret ſi tñ veritas ſic ſe habeat ꝗa nec mentiri, nec falſi-
tatē aliquā ſcribere debet ſecundū Inno. Subdit videtur ꝙ in
dex & tabellio quātuncunq; poſſunt magis debēt exprimere
modū vacillationis. ſ. quia dubitādo, vel tremēdo, vel ſudan-
do præ nimio timore loquebatur vel aliter huiuſmodi. Item
54 † ſubdit ꝙ videꝭ aliquibus, & fortè nō malè ꝙ etiā non intel
ligēte hoc teſte poſſit hoc facere ſcribi ſecundū eum vt for-
tè, teſte abſente, & pœnitus ignorāte, & hoc placet Hoſt. tū,
ne per ipſum teſtē ante ipſius, & aliorū publicationē ſecreta
iudicis reuelētur. quod vitandū eſt. C. de fal. l. vbi. & quod di-
ciꝭ. ꝟ. tit. j. fraternitatis. tū ne ex hoc rācores, odia, litigia, ant
bella orianꝭ quæ etiā ſunt vitāda. arg. ff. de vſufr. l. ęquiſſimū.
de reſcri. nōnulli. § cùm antē. tū, ne ex hoc, quod occultū eſt,
teſtis infametur. arg. vj. q. j. ex merito. & c. deteriores. tū, quia

ſolus iudex, & nō alius ex ijs habet informare ſuum motū. ff.
de teſti. l. ob carmē. ꝟ. ti. j. præterea. & hæc vera dūmodo iu-
dex teſti nullam pœnā infligat vel infligere intēdat aliâs ſer-
uetur quod. ꝰ. dictū eſt ſecundū Hoſt. Item ſubdit Inno. ꝙ il-
lud bene videꝭ ꝙ niſi iudex prędicta inſerat, vel ſcribi faciat
dū dicꝭ teſtimoniū, ꝙ poſteà nō faciat hoc ſcribi & ꝙ nec
hìc crederetur ei, vt hîc probatur ſecūdum eum. Et hoc tūc
placet Hoſt. qñ ex illo intēderet teſtē punire vel qñ id ſcribe
retur poſt nimiū interuallū aliâs ſi hoc fortè vult abſcōdere
ipſi teſti, eo pñte, nil dicet ſed ex quo ille exiuerit incōtinēti,
& anteꝙ aliod intromittaꝭ, vel ad alia diuertaꝭ, poterit hoc
ſcribi. vt. ꝟ. ti. ij. ꝓtereà. Hoſt. ſed opponnes, ꝗa ſecundū ꝓdicta
tāta poteſtas daꝭ iudici, ꝙ quaſi ſemꝑ iuſtificare vel cōdēna-
re poterit. rñ. Hoſt. ꝙ eſto ꝙ hoc ſit verū, tñ hoc nō pōt face
re iudex ſine graui pœna. de re iud. c. j. lib. vj. & ꝟ. e. c. in fi.
55 ¶ OCTAVO quęritur nūquid crediꭍ † inſtrumēto ſentē
tiæ narrāti proceſſum? circa qđ videas quæ ſcripſi. ꝰ. eo. c. in
expoſitione literæ ſuꝑ verbo quæ occurrūt quibꝰ præmiſ-
ſis ſuꝑ hoc ſic diſtingue, quia aut quoad ſingulos actus pro-
ceſſus obſeruauit in illo inſtrumēto notarius formā publici
inſtrumēti, vt ꝗa in quolibet actu ſcripſit locū, diem, teſtes,
annū, mēſem, pontificatū, indictionē, & ſe, & teſtes ſuꝑ illo
fuiſſe rogatos, & tūc quoad oēs & ſingulos actus huiuſmodi
facit plenā fidem dūmodo veritas ita ſe habeat videlicet ꝗa
in oībus actibus omnes huiuſmodi ſolēnitates ſic interuene
rint ſuꝑ quo creditur inſtrumento donec fuerit reprobatū:
quia tūc licet charta ſit vna & ſubſcriptio, ac ſignatio ſit cō-
munis tñ tot cēſentur eſſe inſtrumēta, quot ſunt actus. vt. ff.
de verb. ob. l. ſcire debemus. & ſic procedūt dicta Hoſt. Aut
non, & tūc ſolùm facit fidē quo ad actū ſentētiæ ſeu quoad
illos actus ſuper ꝗbus narrat notarius ſolēnitates huiuſmo-
di fuiſſe ſeruatas & nō quoad actus alios de ꝗbus hìc nō di-
cit, & ſic procedūt dicta Inno. & eſt ratio huius ꝗa ſolēnita-
tibus deficientibus inſtrumentū deficit de iure communi &
hoc clarū nec iuuaꝭ ex hoc nouo iure quod non ad talē ſcri-
pturā ſed ſolum ad acta cauſæ ſe retulit, & ideò licet quo ad
acta cauſæ ſufficeret ꝙ tabellio diceret ꝙ tali die & loco per
talē contra talem corā tali fuit talis oblatus libellus vt hic di
citur, tñ hoc nō ſufficeret, quo ad publicū inſtrumentū niſi
& alias ſolēnitates haberet, vt hìc dicit Inn. & bene, ꝗa tunc
videretur talis narratio teſtimonialis, ſeu recitatoria tantū,
eo ꝙ careret ſua forma à iure ſtatuta, verbis aūt ſolū de ꝓteri
to narratiuis ſine iuris ſolēnitate nō crediꭍ vt patet ex iis, ꝗ
ſcripſi. ꝰ. eo. poſt ceſſionē. nec ob. quod opponis Lign. cōtra
primū membrum volēs tenere cōtrarium quia inſtrumentū
nō conficiꭍ, niſi ſuꝑ actibus, de ꝗbus diſponiꭍ, tunc cū confi-
ciꭍ: fateor enim ſibi hoc quo ad receptionē inſtri, ſed dico
ꝙ de inſtro recepto vno anno pōt ex noto, vel ꝓthocollo
notarij cōfici inſtrm ꝑ x. ann. poſt & ita intelligo ea, ꝗ ꝓdixi.
¶ NONO quæriꭍ, in verbo perſonas nūquid in actis quo
ad ſingulos actus ſit neceſſe ſcribere ꝑſonas teſtiū pręſentiū?
Circa quod vide quæ ſcripſi in expoſitione ſuꝑ verbo ꝑſo-
nas, & nihilominus tene ſimpliciter opi. Inn. videlicet ꝙ li-
cet illud poſſet, ei expediret fieri ad hoc ne veritas poſſet oc
cultari. ꝟ. ti. j. ex tenore. C. de cōtrah. & cōmit. ſtip. l. optimā.
56 in fi. † tñ hoc nō eſt neceſſe: quia iſtud ius quod nouū, & de-
ciſiuū eſt, & edictū per hominē valde oculatū & valde lite-
ratū videlicet ꝑ Inn. tertiū in cōcilio gñali hoc nō requirit, &
ideò de capite noſtro iſtud addere nō debemus. ff. ſo. mat. l. ſi
verò. § de viro. Præterea ꝗa tales ſecundū mentē huius noui
iuris nō aſſumunꭍ: niſi ad ſcribendū acta & ideò poſtꝙ dicit
primo i gñe ꝙ fideliter vniuerſa acta iudicis cōſcribāt, poſt-
ea ſtatim declarat in ſpecie dicēs videlicet citationes &c. Et
poſteà cōſequenter de ꝑſonis annectit mō licet ꝑſonæ inter
quas agiꭍ ad loca & dies de ꝗbus agiꭍ, & iudex & notariꝰ co
ram ꝗbus agiꭍ ſunt de actis tanꝙ ſuppoſitaliter determinā-
tes ipſos actꝰ iuxta id qđ legiꭍ & not. ꝑ Car. ꝟ. de re iud. Abb.
lib. vj. tñ non ſic de teſtibus: quia ſine illis poſſunt acta iudi-
cialia fieri cū nullo iure reperiam illos in actis de neceſſitate
requiri.

requiri.Præterea verbũ,*personas*,solùm ad principales,& ne
cessarias secũdum naturã subiectæ materiæ referri debet.ff.
si ager vectigalis.l.j.§.qui in perpetuũ.insti.de iure naturali.
§.quoties.

¶DECIMO quærit in fine *nec pro ipsius præsumatur pro-
cessu:nisi quatenus legitimis cõstiterit documẽtis*,qualiter istud de
bet intelligi.Super quo præmitte q̃ scripsi.s.eo.c.circa secun
dum notabile,& quę scripsi in expositione literę sup verbo
præsumatur.& sup verbo *processu*.& super verbo *cõstiterit*.& q̃
hic notãtur ꝑ Bernar.hic in vltima glos.& quę dicã in sup-
pletionib⁹ dictæ vltimæ glos.Quib⁹ præmissis scire debes,
ꝙ Ioã.Cal.cũ quęrit an ꝓcise standũ sit sentẽtię diffinitiuę.
57 †Et si impugnet cui onus ꝓbãdi incũbat.Dicit ꝙ si nõ fuit
appellatũ,vel fuit,& nulla est appellatio,vel deserta,& solũ
impugnat sentẽtia ex causa cessante casu restitutionis nõ au
ditur impugnãs:qa licet sit lata cõtra ius litigatoris trãsit in
rem iudicatã.j.de re iudi.cũ inter vos.Et idem si impugnat
ex ordine,secũdũ Cõpo.de elec.bonę.j.arg.ij.q.vj.§.diffiniti
ua.quia ex quo victus nõ appellat iudiciũ cõfirmat.C.de sen
ten.q̃ sine certa quãtit.l.fi.Et qa difficilimũ est semp omnia
acta causę seruare,sed nõ credit Cal.ꝙ taciturnitas partiũ fa
ciat valere sententiã,q̃ nulla.arg.ff de appel.l.si exp̃ssim.&j.
de purga.vulga.c.ij.vnde dicit ꝙ debet audiri impugnãs ex
58 ordine.Dicit †tñ ꝙ hoc casu ꝓscriptio est pro sentẽtia im-
pugnãs debet hoc ꝓbare,scilicet,defectũ fuisse in ordine,&
ꝙ hoc operat ꝓsentia & taciturnitas partis:qa trãsfert onus
probãdi in illũ q aliãs nõ tenet ꝓbare.arg.j.vt ecclesiastica
bñficia.c.vno.cũ similib⁹.dicit tñ ꝙ ꝓbabit ille huiusmodi
negatiuã.s.ordinẽ debitũ nõ fuisse seruatũ.ꝓducẽdo acta ex
quib⁹ hoc poterit apparere.arg.j.de priuile.cũ olim.ij.s.de
restit.spol.cũ ad sedẽ.C.de iureiur.l.finali.& ita videt intelli
gendum qd notat ꝑ Nouellã hic,& in.c.cũ in iure.s.de offi.
deleg.Et est hoc potissimè verũ cũ sentẽtia recẽs est,si enim
longũ tempus est ꝙ lata fuit æquitatẽ dictũ Cõpo.licet id
nõ sit expressum in iure posset ꝗ hoc casu dici longũ tẽpus
vltra bienniũ,quod ex causa dicit appellãti.j.de appel.cũ sit
Romana.vt videt sentire Hosti.s.de renũ.in ꝓsentia.vel for
tè.xx.anno.ad instar exceptionis falsi ꝓcuratoris.s.de pro-
cura.in nr̃a.vel falsorũ testiũ,seu instrumẽtorũ.j.de excep.
cum venerabilis.maximè cũ tales exceptiones probatæ vi-
deãtur sententiã nullã reddere:vt notat in.d.c.cũ venerabi-
lis.vel hoc iudicis arbitrio relinquat,ex quo tẽpus limitatũ
nõ est.ff.de iure deliberãdi.l.j.§.j.s.de.offi.deleg.de causis.in
59 fine.Dicit tamen ꝙ vtile †esset habere ius sup hoc qd limi
taret tẽpus.intra qd hoc casu posset sentẽtia impugnari pro
pter prędictã æquitatẽ,si autẽ fuit appellatũ nec appellatio
nulla nec deserta,sed pendet,tũc si impugnat ex ordine,tũc
ille qui eam obtinuit tenet eam iustificare ex actis,vt hic in
fine.& in authen.de his q ingrediũtur ad appellationẽ.§.il-
60 lud cu.l.v.Si †autẽ impugnat ex causa per reũ cõdemnatum
appellantẽ actor appellat⁹ tenet ꝓbare iustã esse sententiã,
vel ex ꝓbatis in principali,vel ex nouo ꝓbãdis:vt.d.c.cum
sedẽ.&.j.titu.iij.cũ Ioãnes.Sed si reus fuit absolut⁹ & appel
lauit,actor idẽ.s.ꝙ actor in principio appellãs,sicut debuit
in principali ꝓbare,ita etiã tenet ꝓbare in cã appellationis:
vt.d.§.illud.nec obstat.C.de appel.l.is q ad similia.nam etiã
ibi ꝓbat appellãs:quia etiã tenebatur in principali ꝓbare.
Erat eñ ius cõmune contra eum quo qlibet tenet adinueni
re,ex quo ciuis est,vel incola.ff.ad municipa.l.incola.&.ff.
de muneri.& hono.l.munerũ.arg.j.de pręscript.c.j.lib.vj.se
61 cundũ Ioã.Cal.Sed †primũ membrũ principale solũ intelli
ge cum appellatũ est à diffinitiua,nõ autẽ cum appellatũ est
ab interlocutoria,nulliter,vel cũ est appellatio deserta,aut
ei renunciatum,aut etiã ab ea appellari omissum:nam licet
trãseat in rem iudicatã,quoad partẽ,nõ tamẽ quoad iudicẽ.
j.de appel.cũ cessante,& restat adhuc diffinitiua sententia
ferẽda ex actis ꝓcessus,in qua adhuc restat examinari an ri-
te sit ꝓcessum & bene ꝓbatũ.Itẽ habet cõmunis opinio:qa
cũ lata est diffinitiua & trãsiuit in rem iudicatã.& pars con-
tra quã lata est ꝓsens fuit vix audit etiãsi offerẽs ad ꝓpatio-
nem nullitatis ex defectu processus,licet reuera admitti de-
bet,si induceret ꝓbationes ꝓbabiles,& vrgẽtes.Sup quo o-
mnino vide q̃ scripsi in.c.in ꝓsentia.&.c.cum in iure.alleg.
62 Aduerte.Quęrit hic Lignanus †qualiter acta cãcellari pos-
sunt,& de qbusdã alijs tactis per Bartol.ff.de re iudi.l.acta.
recitãs & sibi attribuẽs verba Bart.sed dic vt ibi.Itẽ tractat
hic Lignanus qualiter acta in vno iudicio ꝓbant in alio,&
etiã an de per se ꝓbent.de quo plenè per Cynũ.C.de ęden.l.
ij.& plenius per Bart.ff.iudi.sol.cum mortua.& scripsi.s.de
elect.c.per inqsitionẽ.in secunda opposit. ne.& de iudi.c.
c.ac si clerici.& vide etiã lecta & not.C.de re iudi.l.gesta.&
per Cyn.C.de iudi.l.properãdum.§.vlti.Et q̃ scripsi.s.de iudi.
venerabilis.in oppositione.& Iaco.de Butrig.d.l.gesta.cuius
verba recitat etiã hic Lignanus. ¶Collec.interserit quædã
notata per Cyn.C.eo.l.ad ꝓbationẽ.&.l.exceptioni.eo.tit.q̃
omitto.Itẽ subdit secũdũ Mandagotũ.c.xix. ver.cœterũ.nõ
censeri instrumẽtũ authẽticũ seu publicũ sine testib⁹,licet
Inno.cõtra.j.tit.j.Albericus.qd fortè saluat cum inuenitur
in archiuo publico,quoad acta iudicialia,de quo ibi detur,
63 &†qualiter creditur pluribus iudicibus de ꝓcessu remittit
ad Inno.de elect.cũ dilecti.ad finẽ.de exces.prælato.inter di
lectos.& ad alios.vt C.de arbitris.l.ne in arbitris.§.si autẽ.&
ad collecta sua de arbi.c.ij.Et dicit ꝙ illa est cõmunis opinio
licet Bernar.e cõtra.j.tit.j.cum à nobis.& Inno.de elec.cum
dilecti.vnus tamen iudex valebit in appellatione,vt testis,
secundum Inno.de procur.ex insinuatione.in fine.simile de
trãsac.ex literis.& qd notãt Hosti.j.tit.j.de testibus.& Inno.
eo.tit.dilecto.& in.d.c.pręsentia.& vide collecta de accusa.
cum dilecti.Credit autẽ iudici in cõmissis arbitrio suo,vt in
dilationib⁹,& in his in quib⁹ specialiter versat eius officiũ.
vide Inno.de eo qui furtiuè ordines suscepit.c.innotuit.cir-
ca mediũ.Subdit ꝙ citationes fiunt sine causę cognitione,se
cundum Inno.& Hosti.de dilationibus.præterea.in prin &
de off.dele.prudentiã.vide in.c.ꝓterea.& qualiter sub cõdi-
tione,vide collecta de foro cõpe.ꝓposuisti.monitio autem
nõ habet vim citationis,secũdum Inno.de cohabi.cleri.vr̃a.
nisi habeat clausulã,nisi causam.vt.j.tit.ꝓxi.c.ij.& q̃ notant
per Inno.& Hosti.in.d.c.cũ Ioãnes.Ideo citatio nõ est de a-
ctis,& ꝙ delegationes & subdelegationes ꝓbent per sigilla.
vide.Archid.in.d.c.si à subdelegato,& qualiter ꝓbatur,vel
pręsumit citatio vide notata Archid.lxxxij.dist. proposui-
64 sti.ac Inno.de elect.ꝙ sicut.&.c.bonę.Subdit †etiã ꝙ exce-
ptiones sunt dãdę in scriptis,secũdum Bernar.hic,& de of-
ficio dele.pastoralis.& Card.de appel.limita.licet Hosti.hic
cõtra,& ꝙ cõfessiones solus iudex recipit.de accusa.cũ dile-
cti.Itẽ notat renũcia.& cõclusiones,hic poni vt diuersa.vi-
de doctores.de in integ.resti.c.ij.lib.vj.& cle.sæpe.de verbo.
signi.describũtur loca & tẽpora,vt possint argui de falso no
tat Hosti.j.tit.inter.& ad hoc qd scripsi.s.l.viij.q.alleg.cle.
j.j.eo.& cle.j.de ꝓben.ij.resiso.Itẽ circa.l.Põponius.§.rati.ff.
de ꝓcur.recitat aliqua de dictis Inno.& subdit semꝑ oppo-
ni posse nõ es ꝓcurator,secũdum Inno.de ꝓcu.in nr̃a.quia
semꝑ esset iudiciũ nullũ.C.de ꝓcur.l.licet.& qualiter iudex
ex officio cõparentẽ cõpellit ad satisdandũ remittit ad Ioan
nem Andr.de elec.statuim⁹.lib.vj.& ad collecta sua de ꝓcu.
auditis.Subdit ꝙ nõ possunt isti duo scribere ꝑ aliũ.de fide
instr.c.penu.& fin.qa electa industria.j.de testi.quoniã.nisi
fieret de volũtate partium.de rescript.statuimus.§.in ꝓullo.
Subdit etiã in verbo castiget.ꝙ omisio hic non induceret
nullitatẽ:qa hic certa pœna alia imponit probant eñ etiã
partes & ꝑ confessiones partiũ & ꝓbat litera in fine,ibi nisi
legitim⁹ &c.sed faciũt cõtra not.Inno.de rescrip.causam.in
fine.sed pro faciũt not.eiusdẽ.eo.tit.cũ dilecta.Item dicit ꝙ
contra sententiã à qua nõ est appellatum,nõ opponitur de
processu,secũdũ Inno.& Hosti.in.c.bonæ.& in.c.admonet.
&.in.c.cũ ad sedẽ.& in.c.cũ in iure.& de restitu.spolia.con-
quærẽte.quorũ aliqua dicta hic recitat.vide Archid.in.c.no
bilissimus.Item an credatur literis executoris recitat notata

in Specu.de remissione.§.vtile.ver.sed nunquid.& Hosti.de
purga.cano.cum dilectus.& Archid.lxj.distin. Cathinensis.
& de pœna illorũ,qui citationes & alia acta corrumpũt,re-
mittit ad Specu.de dolo.§.ij.vbi notat ꝙ puniũtur in quin-
quaginta aureis.ff.de iurisd.omniũ iudi.l.si quis.Item Ligna
nus,cũ quęritur qualiter acta probẽt,dicit quòd vim habẽt
publici instrumẽti,vt hîc.&.ĩ.titu.iij.c.ij.&.d.l.gesta. Dicit
tamen ꝙ acta litis ordinaria,pereũte instantia, pereũt quo
ad vim actorũ,sed nõ quoad vim ꝓbationis:sed illa non pe
reunte,sed alio iudice subrogato habẽt corã eo vim actorũ
nec etiã quoad alios effectus,quàm decisionis sicut interru-
65 ptionis præscriptionis.De actus † decisorijs,vt sunt attesta
tiones,dicit ꝙ ante publicationẽ nõ faciũt fidem in secũda
instantia,remittẽs ad notata sua.ĩ.tit.j.Albericus.&.c.cũ in
tua.Sed hoc est falsum,vt ibi dicã, sed si publicatæ sunt,di-
cit ꝙ faciũt fidẽ inter eosdẽ:sed nõ inter alios,nisi haberent
causam ab illjs,& hic in ciuili,de criminali remittit ad no-
tata sua.ĩ.tit.j.cũ causam ꝓbantq́ instrumẽta perdita rege-
strata per acta,secũdum eum. ¶ Supple glossas,in glos.j.ibi
ex tenore.& directè per cõfessionẽ aduersarij.s̃.de tempo.or
dina.dilectus.& de æta.& quali.c.vltimo.&.ĩ.de confes.c.j.
lib.vj.*&* *in fine*.hoc dicit quia hoc antiqui dixerũt in glos.ij.
in fine.& potest dici secũdum Vincen.extraordinariũ cõpro
missum quod ad similitudinẽ iudiciorũ redactũ est.ff.de ar
bi.l.j.& in eo quod in scriptis proceditur.C.de arbi.l.placet.
nec verbo arbitri credit̃.C.eo.ne in arbitris.Hosti.Nouella.
sic intellige ordinatiũ pro omni iudicio ciuili vel crimina-
li corã quocũque iudice,vel etiã arbitro,& extraordinario,
pro omni alio vbi figura iudicis nõ seruat̃, vt ordinariũ,&
extraordinariũ omnia iudicia cõpræhendant Marti.in.iij.
glos.ibi *duobus*.& hoc colligitur ex duab⁹ legib⁹.Prima.ff.de
testa.l.Domitius.vbi tabellio cõnumeratur numero.vij.te-
stiũ qui debẽt esse in testamẽto.Secũda.C.qui testa.face.pos.
l.hac cõsultissima.§.sed quia tabellio.vbi deficiẽte tabellio-
ne adhibetur vnus testis:ergo.vij.&.viij.ponũtur loco tabel
lionis.Si tamen dicas illud speciale in testamẽto nuncupati
uo nõ probat hoc,& de hoc nota ibi *simile*,ꝙ de clerico ad
laicũ notatur.lxxvij.distin.monachus.ad finẽ.& ibi iuratus,
& quia de authoritate iudicis scribit,secũdum Petrũ,& ibi
sancimus.glos.Ioã.& Tancre.adde &.§.si vero.absunt col.j.&
vide quod ibi nota.Aliqui dicũt illud speciale in inuẽtario,
& vide quod dixi super verbo personas.& ibi aliud faciat,
ad hoc.C.de dona.l.in donationibus. Gof.& Inno.Pręterea
nõne credit̃ scripturæ tabellionis qui testem sine præsentia
testiũ examinat in secreto,sed illud speciale secũdum Hosti.
quia examinatio sic debet fieri ex secreto.ĩ.tit.j.venerabili.
Itẽ per tabellionẽ quãdoque fit plena ꝓbatio.in authen.de
fide instru.§.si vero.colla.vj.&.C.de fal.si quis Decurio.Sed
Hosti.videt̃ ꝙ quãdo vertit̃ in dubiũ scripturæ tabellionis
nõ credit̃ sine subscriptione.s̃.de elect.scriptũ.§.j.& ꝙ præ-
sentia testiũ requiratur habetur in authen.de fide instru.§.si
quis igitur.&.§.sed si quis mutui.&.§.si vero.Ad legẽ dona-
66 tionib⁹.respondet nõ esse necesse vocari vicinos:† sufficere
enim debẽt,qui sunt cũ iudice,vel etiã præsumũtur esse fa-
miliares,& cõsiliarij,nec enim cõtra ea,quæ publicè fiunt,
potest solicitudo notari,necne cõsueuit iudex etiã delegat⁹
solus esse ad hoc de sentẽ.& interlo.com sententiã.C.de ap-
pel.quoniã iudices.C.de sentẽ.ex breui. reci.l.j.ij.&.iij.C.de
iudi.authen.ad hæc si administrator.in fine.& pręce.Nouel
la nõ recedas ab opinione glo.Inno.quo ad hoc ꝙ fidem fa-
ciũt in modũ actorũ:quia hoc habet consuetudo.Igitur per
c.cũ dilectus.s̃.de cõsuetudine.licet quoad effectus extrain-
diciales,vt ad ꝓbãdum interruptionẽ necesse sit haberi in-
strumẽtũ super lit.cõtest.cũ subscriptione testiũ.Securũ est
autẽ in omnibus arduis petere instrumentũ,& subscribere
testes,opinio autẽ Inno.& glo.cõmuniter approbat̃. Marti.
& ibi,sed tutius,idem Hosti.qui etiã remittit ad ea quę no-
67 tãtur de fide instru.c.ij.cõmuniter † in lit.cõtest.& interlo-
cutionib⁹ subscribũtur testes,in alijs nõ,apud aliquos serua

tur ꝙ solũ in diffinitiua scribũtur,cũ illa sit finis,& termin⁹
actorũ.ff.de re iudi.l.j.& vbi maius periculũ vertitur &c.de
elec.vbi.in prin.lib.vj.& ibi cõcor.in glos.vt per hoc ibi cũ
parati.de dolo & contuma.cũ dilecti.Phi.& ibi,sed hodie,
hoc dicebat Ioan.sub dubio fortè vel secũdum eum saltim
quoad hoc credit̃ nũcio, vt negãs cogat̃ iuuare se nõ citatũ.
s̃.de resti.in integ.ex literis.& si iurat remittitur arbitrio iu
dicis,vt cõsiderata cõditione personarũ,existimet, cui ma-
gis credere debeat,dicã post Ioan.Andr.ĩ.de appel.cũ para-
ti.vbi plenè vide.s̃.de resti.in inte.c.in literis.& ibi iure isto
istud ius hoc nõ vetat secũdum Hosti.& Inno.alia enim est
ratio in iudice,cuius officiũ nõ est citare, & qui debet secũ
habere notariũ,qui sua gesta cõscribat,sed officiũ nuncij est
citare,qui etiã si secũ notariũ duceret,partes nimiũ graua-
rẽtur,& in hoc adde quod scripsi.ĩ.de appel.cum parati.Di
cebat Gof.frequẽtius oritur altercatio inter iudicẽ & partẽ,
quàm inter nunciũ & partẽ, & ideo minus creditur iudici
quàm nũcio,in glos.quæ cõtinere,ibi vt *contumax*, probãda
est enim cõtumacia de hoc.ij.q.vj.q̃s quis.*&* *in fine*.&.lxxiiij.
dist.Honoratus.&.vj.q.v.in summa.In glo.& *sic patet* ibi *ar-
gumentũ* nõ egemus argumẽto:quia est expressum.C.de iudi.
l.aptissimi.Hosti.vide per glos.istã pulchrã notãt Inno.c.cũ
generali.de appel.ad finẽ.vbi dicit nõ meminerim me legis-
se &c.in glo.exceptio.ibi in scriptis dicit Hostiẽ.ꝙ exceptio
de necessitate nõ est porrigẽda in scriptus,sed redigenda tan
tum.Nouella.vnde aduerte ad fatuã imaginẽ glos.quę alleg.
hanc decretalem quæ tamen non ꝓbat partes debere illa de
quib⁹ loqtur hoc.c.tradere in scriptis,licet ꝓbet ꝙ illa de-
bet notarius redigere in actis. Mar.& *primo ponenda*.de hoc
ĩ.de re iudi.inter monasteriũ.in glos.ideò ibi *sententia*.& in
hoc interest iudicis,quòd ipsa petitio detur in quo intersit
actoris & rei.not.in cle.de verb signi.si sæpe.ver.verũ quia.
in glo.ij.& in fine.& plenius in prędict.cõsti.sępe.post prin.
in glos.dicit̃ per hoc in glo.j.ponẽs ibi *ponere* interrogare se
ponere,cum id habeat necesse ꝓbare.Fateor tamen ꝙ pars
postquã potuit interrogare,posset.Ioã.& Vincẽ.qualiter ad
interrogationes iudicis nõ faciẽtis,positiones,tenet̃ pars re
spõdere,& nõ ad interrogationes partis,si nõ ponat vide.c.
iudicantẽ.hîc alleg Mar.Et confectionẽ:quia hoc relevet ex
quo reus cõtestando negauit.notatur in prædicta cõstitu-
tio.sæpe.ver.& quia.in glos.ij.*&* *in fine*.de hoc in Specu.de
deposito.§.iij.ver.debet patronus.in glos.& taciturnitas.ibi
scribi,& negatio,& tunc locus est ꝓbationibus de quibus
statim submittit,secundum Hostiẽ.& ibi si seruus.ij.&.ĩ.de
cõses.c.ij.lib.vj.& ibi *reuocari*.etiã post quadriẽnniũ nõdum
finito negotio.ĩ.de restitu.in integ.c.ij.lib.vj.& ibi *post litis
contest*.nota ꝙ glos.innuit diuersum ius esse inter cõtessionẽ
factã ante litis cõtest.& post eam,cui conuenit quod not.ff.
de dona.l.quidã.vide quod dixi de cõses.c.vltimo.in glo.an
hoc locũ.in glo.*vt sciatur*.ibi *competenti*.& vt sciatur an ante
lit.penden.sit obtentũ,nã si esset priuilegiũ nõ valeret.ĩ.tit.
j.causam.secundũ Ioã.& Vincẽ.in glo.licet sit ibi *imprimis*.&
ĩ.de re iudi.c.vltimo.lib.vj.vbi de hoc in prima glos.in glo.
postquã ibi *admittatur*.ante sentẽtiã,& post in causa appella
tionis, secus.ĩ.de fide instru.cũ Ioãnes.*&* *in fine*.adde quod
ibi dixi super verbo renũciet.in glos.*in quo*.ibi *in omnibus*.&
ĩ.de re iudi.Abbate.ad finẽ.lib.vj.vbi de hoc,& ibi *debet edi*.
quod dic vt.ĩ.de priuil.cum personę.in fine.primo respõso.
lib.vj.in glo.vltima.ibi.§.*illud*.de hoc.s̃.de renũcia.in pręsen
tia.in glos.hoc est arg.& hîc adde quod ibi dixi in fine.&.ĩ.
de appel.cũ speciali.in glos.antepenul.& ibi *ratione processus*.
Dicebat enim ꝙ si cõdemnauit aliquẽ in.C.& cõdemnatus
qui non appellauit dicit sententiã iniustam & super hoc pe
tat sibi exhiberi attestationes, & alia, vt ex ipsis appareret
iniustam sententiam non est audiendus:& si de facto tam
produxerit acta,licet ex eis non probetur sententia iusta,
non tamen propter hoc reuocabitur sententia. imo plus vi
detur secundum eum, quòd si dixisset quòd per.A.&.B.
fuisset probatũ,& si nihil ꝓbetur per illos testes præsumi-
tur tamen

tur tamen pro sententia.arg.de renuncia.in præsentia.& ibi
omnino vide Ioã.Andr.in Nouella.de re iudi.causam.ff.de
re iudi.cum prolatis.arg.cõtra.de reg.iur.cum Bertholdus.
68 prædicta obijcit Hostië.si † in sentẽtia expressum esset per
A.&.B.probatũ & per acta apparet cõtrariũ,videtur error
expressus in sententia,vnde de hoc facta fide,videretur sen-
tentia retractanda.argu.in eo quod legitur & notatur.j.de
re iudi.cũ Bertholdus.& super spo.cum ad sedem.ver.nos
prioris.C.de æden.l.ij.de re iudi.c.ij.Istud enim loquitur cũ
sententia lata est cõtra ius & ordinẽ iudiciorũ:sed Inno.lo-
cutus est quãdo ius litigatorũ fertur sentẽtia,quæ.x.diebus
elapsis trãsit in rem iudicatã,& sibi imputet,qui nõ appella
uit.j.de re iudi.cum inter vos.nec obstat de purg.vulg.c.ij.
quia ibi notoriũ erat nõ tenere sentẽtiã , tum quia reus per
probationẽ à iure improbatã fuerat cõdemnatus:tum quia
publicè cõtrariũ est reparari eius quod videbatur fuisse pro
batũ,vnde potuit bene tractari sentẽtia.j.de appel.solicitu
69 dinẽ.§.si vero.Dicit † etiã Inno.quòd cũ in sententijs spiri-
tualib⁹ excõmunicationis,scilicet,suspẽsionis,& interdicti
certus ordo iudiciarius seruãdus sit idem in eis quod in alijs
est censendum,vt si ab eis nõ sit appellatũ præsumatur pro
iudice,aliàs non,& in hoc secũdum Hosti.adde quod notat
de offi.ordi.ad reprimendam.§.j. Videas de his quę dixi in
decre.in præsentia.& ibi *nullam* benedicit.G.tamen hoc pu-
to,& forsan sit de mente Inno.& etiã ipse exprimit.de offi.
deleg.cum in iure.quia præsentia & taciturnitas hoc opere
tur,quòd transfert onus probãdi in tacentẽ,& si dicas quo-
modo probabit negatiuã:Respondeo per acta causę quibus
productis ex quo nõ apparet litis cõtest.habebitur pro non
contestata nisi victor probet cõtrarium ad hoc.optimè.s.
de restitu.spolia.cum ad sedem.ad finẽ.facit de priuileg.cũ
olim.j.secundum Nouellam, vide quod scripsi.s.eo.cap.in
decima quæstione principali.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudinem iuri naturæ reclamantem princeps non iuuet.Et veri tati inimicam tolli.numero.4.*
2 *Purgatum purganti naturaliter non obligari.Et à Romano pontifice consuetudinem restringi posse.numero.3.*
5 *Probationi inualidæ authoritatem præstat consuetudo.*

CAP. XII.

AD nostram. Casus.Si ꝓbari potest
reũ deliquisse eius pur
gatio quòd nõ deliquerit recipienda nõ est,
& ponit primo cõsuetudinem,quã secundo
seruari prohibet ibi *volentes.* ¶ Expone lite-
ram,legi,id est cõsuetudini.sic de spon.c.ij.regni fortè,ideò
non valebat:quia non erat inducta de scientia principis qui
poterat ibi legẽ dare.ff.de legibus.l.de quibus. Sed hoc non
placet Lignano:quia in introductione cõsuetudinis cõsen-
sus principis tacitus,vel expressus nõ est necessarius:sed suf-
ficit totius cõsensus populi,vel maioris partis,vt patet ex le
ctis,& notatis de consue.c.finali. Vel dic secundum Inno.ꝙ
1 erat cõtra ius naturale.vj.q.v.actor.vel † potest dici secun-
dum Hosti.ꝙ erat circa naturalem rationẽ,de qua in glo.vel
dic secũdum eos,quòd ista cõsuetudo erat cõtra bonos mo-
res,ꝙ ideò cõsensus principis nullũ tali cõsuetudini robur
tribueret secũdum Inno.vnde secũdum Hosti.etiã per prin
cipem non poterat roborari.xij.dist.illa.de consue.c.finali.
insontes,id est inculpabiles.Et dicit Hosti.ꝙ hæc lex est in Sa
xonia vbi si fur tenens in vna manu furtiuã rem sub super-
tunicali,& cum alia velit iurare quòd rem illam nõ habet,
nec scit habentẽ nõ auditur dominus etiam si petat inspici
quod habet in alia manu , & dicũt sibi l.hãc datã à Carolo.
sicut & aliã iniquã.de quo.j.de spon.c.j.*purg ore*.refert Ligna
nus Vincen.dicere quòd aliõ purgãs nõ habet illum obliga
tum,vt eum purget,quod intelligit Lignanus in causa iniu-
sta,secus enim in iusta.arg.de testa.c.cum in officij.licet hu-
iusmodi obligatio nõ sit talis sicut illa quę nascitur ex pacto
etiã nudo , quæ potest deduci in cõpensationem,& de qua
potest excipi,secũdum eum,*à clero*,saltẽ nam nec per laicos
est seruãda,& in talibus potest laicus refrenare.de consue.c.
iij.& penul.saltẽ propter peccatũ.de iudi. nouit. secundum
Hosti.ꝓbari nõ secũdum Hosti.pro eo quod habes de con-
fes.c.j.lib.vj.audiatis.nõ admisso reliquo qui vult probare
affirmatiuã,si enim simul cum illo probare velles,mos ei ge
rendus esset.s.de resti.spolia.c.pisanis.nõ tamen sufficit iure
mihi ab aduersario,vel ex causa per iudicẽ deferetur.quod
dic vt.j.de iureiur.c.finali.secũdum Inno.¶ Supple glossas,
in glos.j.ibi *sin* similes,vt patet in authent.in qua etiam di-
2 citur & respondet † dupliciter quòd tales vicissim se purga
bant,propter quod dicebat Vincen.compurgatorẽ nõ habe
re naturaliter obligatũ,eum quẽ purgauit.vt etiã eum pur-
get.circa de testa.cũ in officijs.dicit tamen ꝙ teneor te pur-
gare in causa iusta,sicut tu me.l.secũdum eum.illa naturalis
obligatio nõ talis,qualis illa , quæ orit̃ ex peccato,illa enim
fortior est & venit in compensationẽ.ff.de compen.& si sol
uitur.nõ dicitur donatio.ff.de compensa.hoc iure.penult.§.
& in fine.Hosti.intelligit quomodo.l.per te tantũ.cũ tamen
in casu quo locus est purgationi nõ sufficiat iuramentũ pur
gandi.de confes.c.j.cum similibus.*in glossa vltima in fine*. sicut
nec in crimine notorio.j.de purga. cano.c.penu.laco.¶ No
ta primo ibi,*sacerdotes,& clerici*.à cõtrario ꝙ Papa nõ debet
se intromittere de legibus,seu cõsuetudinibus laicorũ quo
ad laicos,etiã supposito,ꝙ sint irrationabiles , & iniquæ:&
per consequẽs de iure tollendæ:quia nõ videtur iurisditio
in eos ad eum pertinere.x.dist. quoniã idem.xcvj.dist.cũ ad
verũ.sed contrariũ patet.j.de prescript.quoniã omne.Papa
enim vbi agit̃ principaliter de peccato superior est omniũ
principũ temporaliũ,vt patet in eo quod legitur, & nota-
3 tur.s.de iudi.nouit.† Vnde dicit Lignanus ꝙ nõdum inter
clericos,imò etiã inter laicos potuit Papa ratione peccati
cõsuetudinẽ huiusmodi refrenare:vt.d.c.nouit.&.s.de con-
sue.c.iij.&.c.penul.secundũ Hosti.Erat autẽ consuetudo,ꝙ
exclusa probatione affirmatiuè admitteretur ꝓbatio nega-
tiuæ:si autẽ simul vtriusque ꝓbatio admissa fuisset mos pro
bare volenti gerẽdus fuisset.de restit.spolia.c.ij.&.s.eo.licet
secundò Lignanũ,& fortè omisit loqui de laicis,ob causam:
quia fortè videbat eos obstinatos,& nõ dispositos ad obe-
diendũ,vel fortè dispositos ad scandalũ. ¶ Secũdò nota ibi
omni iuri contraria.vniuersalẽ affirmatiuã,penes naturã mate
riæ subiectæ restringẽdam.quis enim diceret omnia iura de
ista materia loqui , certè nullus.Expone ergo omni iuri de
ista materia dispositiuè loquẽti.arg.ff.de serui.rusti.prædi.l.
si cui.& de munerib⁹,& honorib⁹.l.vt gradatim §.& si lege.
¶ Tertio nota ꝙ dum pro actore potest affirmatiuè ꝓbari
reus in ꝓbatione negatiuæ audiri nõ debet. Et primo quia
negatiua per rerũ naturã nõ videtur esse probabilis.vj.q.v.
actor.de elect.bonæ.j.&.s.c.ꝓximo.circa prin.Secũdo quia
plus probãt duo testes affirmatiuè deponẽtes,quàm omnes
qui possent negatiuè loqui:vt patet ex his quę scripsit Inno.
j.de verb.signi.veniẽs.& ideo notat Collec.hîc affirmatiuã
esse pręstantiorẽ,remittẽs quoad collecta sua.j.iij.c.cum Io
4 annes.¶ Quarto nota,† ꝙ licet cõsuetudinis nõ sit vilis au
thoritas,nõ tamen est adeo valitura momẽto ꝙ rationẽ vin
cat,aut legẽ.C.quæ sit lon.cõsue.l.ij.s.de cõsue.c.cũ cõsuetu-
dinis.&.c.cũ tanto.vnde notat hîc Collec.nõ valere cõsue-
tudinẽ quæ est cõtra veritatẽ habẽdam,& quę per cõsequẽs
occasionẽ peccãdi inducit.de cõsue.ex parte.cum similibus.
simile.C.de infamẽ.calum.c.cœterũ. ¶ Quinto nota,ꝙ cõ-
suetudo nõ potest ꝓbationẽ nõ authorizabilẽ vtputa solã
purgationẽ reddere authorizabilẽ,neque ecõtra authoriza
bilẽ facere nõ authorizabilẽ,puta ꝓbationẽ negatiuę per te
stes de certa sciẽtia.deponẽtes facit.s.eo.tit.c.ij.¶ Opponit̃
cõtra tertiũ notabile.de.c.tertio loco.s.eo.Solutio.aut quę-
ris vtrũ cõtra probationẽ affirmatiuę admittatur probatio
negatiuæ minus sufficiẽs,vt puta per solã purgationẽ,& dic
ꝙ nõ,vt hîc.quia secũdũ Philosophos à ꝓportione minoris
inæqualitatis,nõ fit motus:vt.s.eo.licet causam.Aut quęris

vtrum cõtra probationẽ affirmatiuę admittatur probatio
negatiuæ ſufficiẽs vtpote indictã in affirmatiuã reſoluta, &
tunc dico ꝙ ſic, vt patet ex his quę legũtur, & notãtur in d.
c. tertio loco. & ſ. de renũcia. ſuper hoc. & de reſti. ſpolia. ſo-
licitę. ¶ Secũdo opponitur cõtra vltimũ notabile: quia imo
cõſuetudo de probatione minus autorizabili facit autoriza
bilem, vt patet ex his quæ legũtur, & notãtur. j. tit. ij. c. ij. &
j. de teſta. c. cum eſſes. & quæ ſcripſi. ſ. eo. c. poſt ceſsionem.
Item ꝙ faciat de probatione authorizabili nõ authorizabi-
lem, licet enim ꝓbatio duorũ teſtiũ ſit authorizabilis vt. l.
vbi numerus. Tamen in teſtamẽtis & codicillis. l. eos repro-
bat: vt. C. qui teſta. face. poſ. & C. de teſta. l. hac cõſultiſsima.
5 & C. de codicil. l. vltima. Solutio, aut † quæris, vtrũ lex, vel
cõſuetudo, quas æquiparo: vt. ff. de legi. l. de quibus § j. poſsit
facere de nõ authorizabili probatione authorizabilem, vel
ecõtra, & tunc dic, ꝙ ſic vt in cõtrarijs, quod tamen fallit in
caſu qui rationabilitatem includeret: vt. ſ. eo. c. ij. aut quæris
vtrũ poſsit lex, vel conſuetudo inducere, ꝙ minus ſufficiens
probatio tollat vel impediat probationẽ ſufficientẽ in cõfli
ctu: & tunc dico, ꝙ nõ vt hîc quia eſſet cõtra rationẽ de qua
ſ. eo. c. licet. & C. de edicto diui Adri. l. finali. ¶ Quæro quæ
eſt ratio dubitãdi, & decidendi in hac decret. & breuiter re-
ſpõdeo vtrãque colligi ex his q̃ ſcripſi in notabilib⁹ & oppo
ſitionib⁹ præcedẽ. & in expoſitione literę ſup verbo regni.

SVMMARIVM.

1 *Adnotationes conuinclas iuuare, & an probent.*
2 *Probationum adminicula ſingula non ſufficere, coniuncla probare: & quomodo procedat. numero. 7.*
3 *Antiqua volumina ex archiuo prolata probare.*
4 *Terminos incertos ſorte dirimi.*
5 *Famam ſolam plerunq; probare: & quot teſtibus probetur nume. 6.*
8 *Poſſeſſorem ex præſumptione dicere titulum cogi.*
9 *Epiſcopatuum eccleſiæ primeua fines diſcretos nõ fuiſſe: & quo tempore diſcreti ſunt. numero. 12.*
10 *Epiſcopatus vnius, diſcerni, alijs ſubijci ex cauſſa poſſe: & c. plures. xvj. q. j. per c. cum cauſſam intelligi.*
11 *§ fere. & § item ea. j. inſti. de rerum diuiſione ad ſacra non extendi.*

¶ CAP. XIII.

Cum cauſam. Caſus. Fines diœceſis probãtur per libros antiquos, adminicula, teſtes, & famam:
& poteſt eſſe communis diuiſio, ſecũda ibi
Martinus. & eodem facto loquitur. ſ. de pro
cura. audiens. ¶ Expone literã, limitatione, dicit hîc Goſ. ꝙ
limites ſolent diſtingui per flumina, per riuos aquarũ, per
caſtella, per villas, puta caſtrũ, vel villa ſit vnius diœceſis, cu
ra verò ſit alterius, quãdoque etiã diſtinguitur per mõtes, vt
totus mons ſit vnius diœceſis, reliquũ alterius, vt ſcilicet il-
la ſit limina vel limitationes diœceſum, quãdoque quęritur
de limitatione agrorũ, vel præbẽdarũ. de præſcript. quia iu-
dicante. ſ. eo. ex literis. *libros* nomine librorum continentur
omnia volumina ſiue in chartis, ſiue in membrana, vel qua-
libet alia materia. ff. de lega. iij. l. librorũ. chartis verò legatis
libri iam facti nõ continentur. eo. tit. l. chartis. Vincen. *Alio
modo*, vt per recognitionẽ. j. de cenſi. cum olim per cõfeſsio
nem. ſ. de cõfeſ. c. vltimo. per iuramẽti delationẽ. xvj. q. iij. ꝙ
dilecto. per violentã pręſumptionẽ. arg. j. de preſumpt. affer
te. & c. quia verſimile. & ſ. eo. licet. & ideo in hoc caſu iuſtè
imploratur officiũ iudicis ad diuiſionem faciendam, ad quã
adminicula operãtur, vt præmiſſum eſt. & j. ſequitur: & pa
tet in eo, quod legitur, & notatur. j. de reli. do. c. j. ¶ Supple
gloſſas, in gloſ. j. ibi *ad audientiam* vbi de hoc in. v. glo. & xvj.
diſt. habeo. Vincen. & ibi *cum ex literis*. ibi creditur regiſtro,
& ibi *ſanè*. ij. & iij. q. vij. *poſtulatus*. Vincen. & Goſ. & ibi *albo*.
de quo in cle. de iudi. dudum. in prin. & vide quod ibi not.
& ibi *prætoris*, vel quę ponebatur ante hoſtiũ. ff. de inſtit. ſed
& ſi § præſcribere. Vincen. & Goſ. *& in fine*, dicit hîc Hoſti.
quòd licet prædicta ſic cõfuſè & generaliter ſint notata, nõ
5 tamen † omnia faciũt plenam fidem, ſed illa ſola quæ reſer
uata ſunt ſub cuſtodia publica, pacifica & fideli, alia vero
adminiculantur. Quid enim ſi reperitur ſcriptũ in aliquo li
bro Eccleſiæ, ꝙ domus talis vel vinea debet certũ cenſum,
an hoc probet, arbitratur bonus iudex cõſideratis prędictis
iuribus: nam iam ſunt centũ anni ſacerdos potuiſſet ſcribe-
re quód tota prouincia ſua erat, nec de facili eis creditur ſi-
ne alijs adminiculis. C. eo. inſtrumẽta. vbi verò in cauſa ali-
cuius facti ſculpturę lapidũ, priuilegia monaſterij cui ſobeſt
Eccleſia cõcordant, plena erit probatio, vt dicit Hoſti. ſe de
facto vidiſſe, probatur etiã iterato per verã probationẽ. C.
de fundis limitrophis. l. j. & ij. lib. xj. & in talibus quãdoque
recurretur ad agrimenſores, puta cum vnus habet duo mi-
liaria alter tria. C. finiũ regun. l. ij. de præſcript. quia iudican
te. in gloſ. vltima in fine. & j. de hæreti. excõmunicamus. in
fine. ¶ Nota primo, ꝙ libri antiqui probãt, ſecũdo nota ꝙ
fama probat, tertio nota ꝙ adminicula probãt, quarto nota
2 ſecũdum verũ intellectum † qui habet ꝙ nullum iſtorũ de
per ſe plenè probat, ſed bene omnia ſimol, ꝙ plures inſuffi-
cientes probationes ſimul coniungi poſſunt ad faciendum
vnã bonã & ſufficientẽ probationẽ, & ſic habet locũ vulga-
re illud, & quæ nõ proſunt ſingula, multa iuuant. quinto no
ta ſuppoſito quód vnus iſtorũ Epiſcoporũ de territorio alte
rius poſsidebat, quòd poſſeſſor tenetur dicere titulum ſuæ
poſſeſsionis. ¶ Primo opponiꝛ cõtra primũ notabile: quia
vt ſcriptura probet oportet ꝙ ſit authentica: priuata enim
fidem nõ facit, vt patet ex his, quæ legũtur, & notãtur. j. tit.
ij. c. ij. modo liber antiquus inquantũ talis nõ dicitur ſcriptu
3 ra authentica. Solutio, † cum quęritur vtrũ ſcriptura anti-
quorũ librorũ, vel inſtrumentũ productum ex archiuo pu-
blico vel ſcriptura poſita in aliqua columna, vel lapide, vel
alia documẽta, de quibus notatur hîc in gloſ. j. probẽt diſtin
gue. Aut quæris de illis documẽtis, quæ remanẽt ſub cuſto-
dia publica & fideli, & illa faciũt fidem plenã: vt. ſ. de reſtit.
in integrũ. c. cum ex literis § nos igitur. ver. perpenſius. & j.
de pręſcript. ad audientiã. de cleri. nõ reſi. c. ex geſtis. xvij. di-
ſtin. habeo librũ. xxx. q. j. peruenit. ff. de proba. l. cenſus. C. de
fide inſtrumen. authentica. ad hoc. Aut quęris de alijs & illa
adminiculum præſtant, nec de facili eis crederetur ſine alijs
adminiculis, & hoc arbitrabitur bonus iudex cõſideratis iu
ribus. alleg. per Bernar. hîc in. j. gloſ. arg. C. eo. tit. l. inſtrumen
ta. ſecũdũ Hoſti. hîc. vnde vbi vita alicuius facti & ſculptu-
ræ lapidũ, & priuilegia monaſterij, cui eccleſia ſubiacet con
cordãt ꝙ eccleſia eſt Collubrieñ. diœceſ. plena probatio eſt
ſecũdum Hoſti. Et vide quod not. Hoſti. in ſumma. tit. de re
li. do. § cui ſubeſt. ver. quod autẽ. & ver. quid ſi nullo modo.
4 vbi dicit ꝙ † vbi termini diœceſum ſunt incerti, ad nouos
terminos recurretur, vel etiã ſecũdum quoſdam ad termi-
nos iuriſditionis ſecularis ciuitatũ, quod ſi nullo modo po-
teſt apparere de limitib⁹; tũc fortè dirimeꝛ ſorte. ff. de iudi.
ſi cum ambo. Vel ſi ambo Epiſcopi ſunt eiuſdem prouincię,
Metropolitanus de hoc habet cognoſcere. ſ. de foro cõpe. ſa
nè. & poterit gratificari cuj voluerit, vel ſibi retinere. j. de
decimis. quoniã. Si vero ſunt diuerſarũ prouinciarum, tunc
idem poterit facere primas, vel Papa, ſecundũ eum ibi. & j.
de reli. do. c. j. & vide quod not. gloſ. j. de conſue. c. j. glo. j. lib.
vj. ¶ Lignanus autẽ dicit ſe nõ concipere ꝙ per libros anti-
quos ex capite quod narrãt de neceſſario aliquid probetur,
ſed vel ſolum adminiculanꝛ vel probant vbi deficit alia pro
batio, & ideo dicitur probatio non neceſſaria: quia ad eam
recurritur in defectum aliarũ probationũ, ſicut dicimus de
probatione copulæ & filiationis. vt notaꝛ. ff. de his qui ſunt
ſui vel alie. iuris. l. filium eum dicimus. ¶ Collec. autem di-
cit, hîc quòd eſt vnus caſus, qui probatur per ſcripturã, ſcili
cet, facta antiqua. vnde dictum eſt relege veteres libros. tex-
tus eſt formalis in § j. inſtit. de teſta. ordi. & xxiiij. q. j. ſi agiꝛ
vnde ſcripſit Nouella de tranſact. quãto. quòd propter anti
quitatẽ quis à probandi onere releuatur alios vero caſus vbi
ſcriptura requiratur, vide notatos de cenſi. Romana. tamen
iſte etiã probatur per teſtes, ſicut & multę de ibi enumera-
tis. Circa

tis.Circa materiã decr.remittit ad not.Host.de parrochijs.
super eo.&.xia.dist.Item si dominus.& ad.l.nec omissa.C.de
liberali causa.& super fine glos.remittit ad ea quæ de albo
prætoris notantur in cle.j.de iudi.& in Specu.de dolo.§.ij.
¶ SECUNDO opponitur cõtra secũdum notabile, quòd
fama nõ probat:vt.iiij.q.iij.§.item sæpe.&.ij.q.j.cap.vltimo.
Solutio,aut quæritur vtrum probet per se aut cum admini
culis alijs,primo casu aut fama est super eo quod semel ha-
bet cõtingere,& euenire vt mors,qua nil certius,nihilq; in-
certius hora eius:vt.ff.de condi.& demon.l.j.in authenti.de
5 hære.& fal.§.in omnibus.col.j.de pœniten.dist.j.§.fi.& † tũc
sola fama per se probat nisi cõtrarium probetur,vnde si pe-
to à te hæreditatẽ.B.quẽ excipis viuere,& probẽ mortẽ per
famã,succumbis:nisi cõtrarium probes,vt not.in Specu.par
te.iij.titu.de notorijs crimi.§.tama.circa medium.ver.sed
adhuc.& per Archid xxxv.q vj.si duo.fallit in casu,vbi vn⁹
cõiugum afferens alterũ mortuum in remotũ vellet cũ alio
vel alia contrahere:quia tunc nõ sufficeret fama,sed de hoc
dic vt legitur & not.in authẽ.vt liceat matri & auiæ.§.quod
autẽ coll.viij.& C.de reb⁹ dub.in authẽ.hodie.&.j.de spon.
cap.in præsentia vbi de hoc per Henri.&.j.de secũdis nup.
cap.dominus.& quę sit ratio,ibi vide.Aut fama est super eo
quod nõ habet necessariò euenire vt super crimine vel con-
tractu.Et tunc aut quæris an plenè probet,& dic quòd non:
vt prædicto.§.item sæpe fit vbi hoc notat Ioan.&.ij.q.j.c.vl-
timo.Fallit vbi quis ad inopiã vergit:vt in authen.de æqua
litate do.§.illud.col.viij.arg.ff.de fundo instru.l.cũ de lanio-
nis.§.asinam.& ita not. Accur.C.de iure do.l.vbi.& Cyn.C.
solu.matri.l.si quidem.Aut quęris vtrũ semiplenè probet,
& tunc dic quòd nõ in criminalibus.arg C.de proba.l.sciãt
cuncti.canoniz ita.ij.q.viij.& notant Ber. Vincen. Laur.&
Hostien.j.de testi.veniens.j & Specu.in prędicto.§.fama.&
Archid.in.c.si duo.&.c.sciãt.alleg.Sed in ciuilib⁹ probat se-
miplenè & cum alijs adminiculis plenè.ff.de fin.l.j.§.perhen
ne.de testi.l.iij.§.tu magis.vbi glos.de hoc.de in lit.iurãdo.l.
vulgo.& prędicto.§.asinã.de vsucap l.non solũ.§.j.quis ordo
in bono.pol.seruetur.l.ij.de hæred.instit.l.patronus.& præ-
dic.authẽ hodie.j.de pręsump.illud.&.c.iij.j.tit.j.pręterea.
& notat Ioã.in.§.item sæpe.& Bernar.j.de appel.c.j.& Gof.
6 & Nouella j.tit.j.tam literis. Et † sufficiũt ad probationem
famæ duo testes de præsumpt.quia verisimile.de accusa.in-
quisitionis.in fine,vt notat Nouella in prædicto.c.tam lite-
ris.& Specu.de notorijs crimi.§.j.versi sed qualiter.&.§.iam
de notario.ver.si.in fine.& Inno.& Host.in prædicto.c.in-
quisitionis.glos finali , secundum Henri.Sed dic de hoc ple-
nius,vt not.per Tho.de Pipernu in tractatu quẽ ædidit de
fama,& adhuc plenius,vt notatur per Bartolum.ff.de quæ-
stionib⁹.l.de minore.§.tormẽta.& dicam fortè aliquid in.c.
veniẽs alleg.¶ Opponitur cõtra quartũ notabile.de.l.spado
nem.§.qui iura.ff.de excusa.tuto.vbi duæ.insufficiẽtes excu-
7 sationes nõ cõstituũt vnã bonã Solutio,† aut quæris an duo
iura diuersa,ad diuersos fines tendentia cõiungi possint ad
vnum communẽ finem ad quem nõ tendunt de natura sua:
& tunc dic q nõ vnde si nullum eorũ per se sufficit,tũc nec
ea simul cõiuncta sufficiẽt,& sic loquitur.§.qui iura.allega-
tus.Aut quæris plura iura ad eundem finẽ tendentia,atque
ordinata,quorũ nullum de per se sufficit omnia simul iũcta
sufficere possint , licet enim lapidem istũ nullus horũ decẽ
hominũ per se trahere possit simul vniti illum trahũt,& sic
est videre in omnib⁹ effectib⁹,ad quorũ productionem re-
quirũtur plures causę,& sic procedit vnica decre.& prædictũ
quartũ notabile,de quo hîc per Bernar.ad finẽ glos.Et per
hoc cõsueui reprobare modum quẽ tenuit Ioã.de Lignano
in deducẽdo metũ vel violẽtiã nõ interuenisse in electione
Bartholomæi ad Papatũ post mortẽ Gregorij Papæ vndeci
mi:quia singulos actus diuisim põderabat,& nõ cõiunctim
& malè:quia & si diuisim nullus eorũ hoc inferret,& cõiun
ctim omnes simul id inferrent,hoc sufficeret per prædicta.
¶ Quarto opponitur cõtra quintum notabile:quia sufficit

possidenti q possideat,vt patet in eo quod legitur,& nota
tur.s.eo.ex literis.nec cogitur aliquis titulum suæ possessio
nis dicere:vt.C.de peti hære.l.cogi.imò pręsumitur q bene
possideat,nisi probetur cõtrariũ.j.de præsumpt.dudum.&
8 melius.C.de rei vendi.l.finali. ¶ Solutio hæc vera † vbi ne-
scitur veritas,& vbi nõ est præsumptio,in cõtrarium cõtra
possidentem,vt patet.C.eo.l.siue possidetis.&.c.dist.contra
morẽ.at hîc secus cũ hæc terra suis temporibus ad cultũ di-
uinũ Christi redierit.Vnde satis poterat cõstare q nõ erant
Episcopatus diuisi,vel erat præsumptio vehemẽs in contra
riũ secundum Inno.vel cõstabat q vterque Episcoporũ oc-
cupauerat de territorio alterius,& extenderat limites suos
quantũ potuerat extẽdere,& adhuc extẽdere conabatur.vn
de cõstabat q talis possessio nõ debebat prodesse, quinimò
nõ agebatur hîc de locis possessis,tunc enim non possidens
cõtra possessorẽ,seu etiã detentorem suas deberet dirigere
actiones.ff de rei ven.l.officiũ.s.eo.ex literis.s.de foro com
peten.sanè.nec deberet sibi ius dicere.C.vnde vi.l.si quis in
tantã.xvj.q.vij.placuit.Sed agebatur hîc de diuisione,& li-
mitatione,ad quã ex quo vi ceptũ est,nõ obstãte possessio-
ne alterius,semper agi potest,vt hîc.&.xvj.q.iij.licet in regu
lis.&.c.sequẽti.&.s.eo.ea literis.Sed cõtra prędicta secundũ
Inno.replicãdo opponunt,nõ enim videtur hæc incertitudo
locũ habere posse,cũ etiã ante aduentũ Christi prouinciæ
& Episcopatus diuisi fuerint secũdum quã diuisionẽ Apo-
stoli posteà statuerũt Primates Archiepiscopos & Episco-
pos.lxxx.dist.c.j &.ij.&.xcj.dist.c.j.Solutio, dicit Inno.q li-
9 cet Apostoli ordinauerint,vbi essent Episcopi nõ tamen di
stinxerũt Episcopatuũ fines.Vnde secũdum Hosti.in primi
tiua ecclesia,omnia erant cõfusa,& etiã parrochiani omnes
cõmunes erãt,quare & quẽ Episcopus vnus excõmunicabat
alius absoluebat.sed & secũdum Inno.& si aliqua Apostoli
10 alicubi diuiserũt:nõ tamen omnia.Et † potest etiã esse secũ-
dum eum,q postea fuit immutatũ:nam succedentibus tem
poribus variãtur cõstitutiones locorũ,vnde,& quicquid te
nebat vnus,modò tenet alius,secũdum Inno.mutãtur etiã
secũdum Hosti.& diuiduntur ac minuuntur Episcopatus,
ex causa domini Papæ beneplacitũ.Et priuãtur etiã ciuita-
tes honore Episcopali,& alijs ecclesijs subijciũtur, vt patet
vij.q.j mutationes.&.xvij.q.j.§.sicut.xxv.q.ij.ita nos.& legit
& notatur.j.de exces.præla.sicut vnire.& etiã de nouo erigi
tur cathedra,ita q nec alij subijcitur, vel vincit.s.de maio.
& obe.cũ inferior.Quãdoque verò eximitur,& alij subijci
tur vel vincitur,& hoc etiã eadem vnio reuocatur,vt patet
in eo,quod legitur,& notatur.j.ne sede vacã.c.j.nec obstat
secũdum Inno.xvj.q.j.plures.quia loquitur quãdo erãt plu-
res parrochię limitatæ,sed de aliquo loco dubitabatur.j.cu
ius fines essent,quę & vterq; litigantiũ se possidere dicebat:
in quo casu est secũdum formã ibi traditã procedendum , vel
potest intelligi in eodem casu,in quo & istud loquit.Sed tũc
intelligẽdum est q illud.c.corrigitur.vel q secũdũ istud in-
telligit,vt videlicet istæ præsumptiones,de quib⁹ hîc loqui
tur,ibi addãtur,& subaudiãtur,quod melius est,vt patet.ff.
de leg.l.nõ est nouũ.&.l.sequẽtib⁹.&.C.de inoffi.doti.l.j.Fal
11 lit † autẽ hîc primò illa regula,q in nullius bonis est &c.in-
stitu.de re.diui.§.ferè igitur.secũdo illa q quęsita ex hostib⁹
nostra fiunt.insti.de re.diui.§.item ea.j.nõ sunt enim spiritu-
alia ab illo occupãda: nisi Christi,vel eiusdẽ vicarij autho-
ritate,vt patet in e. quod legit & notat de cleri.peregri.c.
finali & de offi.Archid.cũ satis. vel saltẽ authoritate cano-
nis à qua istud quãdoque & ex causa cõceditur:vt.xvj.q.iij.
placuit.&.j.de præscript.c.j.secũdum Inno.qui & post eum
etiã posuit hîc Abbas q nec sine vicarij Christi authoritate
fit,vt patet.s.de trãsla. Episcopi.c.ij.§.si neque ver.præser-
12 tim.† Sed quicquid.s.dicatur illud certũ est secundum Ho-
stien.quòd nõ fuit certa diuisio ecclesiarum facta vsque ad
tempus Dyonisij,vt probatur.xvj quæstio.j.ecclesias.& le-
gitur & notatur.j.de his quę fiunt à præla.sine cõsensu capi
tuli.pastoralis.respõso.j.qui & posteà potuit mutari vel ob-

fuscari, vt patet.ff.finium regun.in finalibus.& in eo quod notatur.s̄.e.glos.ver.mutantur.Ideo quandocunque de limitatione occurrit dubium, ad ipsam limitationem putat esse recurrendum, & ad ea quæ hîc leguntur.

SVMMARIVM

1 *Eiectus è cœnobio res suas reddi: & quo casu expēsas so.uat cœnobiū.*
2 *Probationes quæ, & quādo eas repetere liceat.*
3 *Corruptam sacrari: & quæ virtutes ad vitam ducant.*
4 *Testes, alijs publicatis, recipere quando liceat.*

¶ CAP. XIIII.

CAusam matrimonii. Casus. possunt reprobari matronæ, per quas virginitas puellæ probatur, & est cōmunis diuisio. Secūda ibi quibus. ¶ Expone literam *monachum* cū mulier sit in possessione monachatus lite pendente defendetur per syndicū monasterij, & habebit expen.à monasterio cō nō videatur habere propriū.de accu.ex parte,&c.cū olim.& si apparet
1 † cōtrariū educetur de monasterio cū reb⁹ eam sequētibus, nō cū his, quas separatim obtulit secūdum Gof.& Hosti.& facit quod not.de cleri.cōiu. quod à te.& vide quod dicā.j.de regula, licet super verbo requirēdum *securè* hoc semper prœuidere debet iudex.j.de appel.ex parte.vbi de hoc Hosti.*postmodum*, ergo si potius reciperetur nō valerēt.s̄.de rescript.cum dilecta.*contingentes* impertinētes ergo reijciēt.de offi.deleg.cū cōtingat.*ob obstetricum* de cura istarū & de balneo fiendo propter vnguēta, vel medicamenta tractat hîc Hosti.de quo plenius post eum.j.de frigi.fraternitatis.*adhuc*, quia nō erat lata sentētia, imò si lata esset iterum audirētur de frigi.fraternitatis.de re iudi.lator.cum similibus.*coretis*, ex officio propter periculum propter quod semel probatū, & de facto vnius sæpius quæritur circa id de offi.lega.licet. ¶ Supple glossas, in gl.j.ibi *ex trāsmissa*, vt ibi patet nō habet hoc casu possessio sine copula, & adde quod dixi de cōuer. cōiu. dudum.in prin.in glos.ij.ibi *criminosè* vel incorruptè Inno.vel nolebat cōtra ipsas producere alias matronas honestiores & plures asserētes cōtrariū, quibus standum est.j.tit.j.in nostra.in glos.iij.*inducendi*. hîc loquitur de quadam speciali & extraordinaria probatione, in qua ratio legis de percunctatione attestationis, & ne aliquid addatur corrigatur vel minuatur locū nō habet secun
2 dum Gof.vnde dicebat Vincen. ꝙ hîc † reiteratur probatio, vt euigilet bonū cōsiderationis, idem in inspectiōe instrumentorum.vt.C.de fide instru.l.vltima.& inspectione finiū.ff.finiū regun.si irruptiōe.§.officiū.in gl.vlti.*paradisum* sicut nuptiæ replēt terram, vt ibi, & ibi virgines, imò etiam martyres & prædicatores, secūdum Hosti.qui exponēs hîc Hymnū de sancto Ioanne baptista serta terdenis &c.dicit eum habuisse triplicē coronā vel laureolā, scilicet quia virgo, quia predicator, quia martyr & hoc vult ver.ibi sum à centeno cumulata &c.& ibi *laureolam* dictam ab arbore lauro quæ nūquam viriditatem deponit, & olim victores coronabātur ea, cum laude & est corona laudis, & quidā splendor quo ab alijs discernūtur. ¶ Collec.vbi dicit glos.ꝙ corrupta non potest inter virgines cōsecrari, alleg.xxvj.distin.
3 Accursius, & dic † ꝙ imò dispensatiuè etiā per Episcopum ex causa secūdum Archid.ibidē de aureola remittit ad collecta celebra. missarū.cū Marthæ, & quod dicit glos.ꝙ sola virginitas potens est animas hominū Deo præsentare subaudi præcipuè vt legitur & notatur.xxxiiij.q.v.tunc saluabitur, & licet dicat glos.ꝙ castitas mater est aliarū virtutū, idē de charitate.de renūtia.c.nisi, de pœnitētia.distin.ij.charitas.& de humilitate.quia fundamentū est chastitatis.xxxiij.distin.hæc scripsimus.& sine ipsis salus haberi nō potest.de pœnitētia distin.ij.§.ecōtra.nec in Episcopo alia magis fulget virtus.c.distin.cōtra morē.sed glo.potest intelligi, ꝙ est præcipua quantū ad puritatē carnis. ¶ Lignanus notat ꝙ litigātibus debet prouideri de loco tuto.j.de appel.ex parte.&
4 prędicto.c.cū locū.Secūdò ibi † quia, vt dicit canon notat pro generali allegatione. Alij verò etiam hîc notāt in causa matrimoniali testes recipi, alijs publicatis. Sed licet hoc sit verū vt patebit.j.tit.j.series.&.c.cū tua.nō ꝓbatur hîc: quia loquit̄ de quadā extraordinaria ꝓbatione in qua ratio legis de percūctatione, & de periculo subornationis additionis vel diminutionis testiū cessat. Subdit aliquos tenere virginitatē esse virtutē theologicā eo quòd quidā morales ponūt eam esse vitiū & malè de quo remittit ad tráctatū pacis, & licet materia decretalis maiorē extensionē requireret, tamen quia extensio materiā tituli propriè non respiceret, maiorū meorum sequens vestigia, ab vlteriori prosecutione contra præconcepta desisto.

SVMMARIVM.

1 *Causæ notionem à iudice rescripto non auferri, & cur. Eamque triennio quo casu non expiret numero. 2.*
3 *Testes eosdem cum alijs, deperditis testimonijs, repeti.*
4 *Solutionem, debitore instrumentum inductum edente, præsumi: & quin hoc casu probet.*
5 *Actis vnius iudicij in alio credere an liceat.*

CAP. XV.

CVm bonæ. Casus. Acta coram primis iudicibus habita fidem faciūt corā secundis, & de eodem facto s̄.de arbi.cum tempore potest hîc cuiusdam cōmissionis formā bimēbrē, secūda ibi, *absquam.* ¶ Expone literā, *requirentes* dicūt hîc Inno & Hosti.ꝙ
1 si alicui mandatur ꝙ facias sibi exhiberi processus alicuius causę ꝙ rescriptū potest per exceptionem elidi, puta ꝙ hoc fuerat alteri cōmissum de quo nō fit mentio in secūdo.de rescript.cœterū.quia non est verisimile Papā voluisse honori iudicis corā quo pēdebat causa detrahere.j.de appel.vt debitus.vide omnino.s̄.de offi.deleg.ex literis.quia hoc est nobilissimū secūdum dominū Martinū, nisi forsan per appellationi.vel alio modo fuisset appellatū ad sedem apostolicā deuoluta.de offi.dele.licet.de offi.dele.pastoralis §.pręterea. vel quādo per primū iudicem, qui nō habet amplius cognoscere fuerūt partes absolutę ab obseruatione iudicij.C.de iudicijs.properādum.vel si expresso nomine fuerat illi scriptū & mortuus est.de offi.deleg.quoniam.vel quomodocūque. aliàs sua iurisditio expirauerat *remittatis* reuocat ergo ad se negotiū quod potest.s̄.vt lite penden. Ecclesia, cum nō *reuocetur*, patet per hoc ꝙ si non reuocaretur in dubiū, & apparerent originalia, illis staretur: sed ex quo nō apparēt, nō creditur litem esse contestatā, si negetur: nisi probetur, sed hîc vtraque pars cōfitebatur cōtestationem: & super petitione certa in scriptis data, ne sit cōtra.de libel.obla.c.j.secundum
2 Hosti.secūdum quē probat decre. † ꝙ instantia litis nō perit cursu triēnij cum hæc lis fuerat inchoata tempore Cœlestini, & per Inno.cōmissa, cui postea successit Honorius, qui plus vltra triēniū vixit & modo erat corā Gregorio inducit decre.cum tempore, de arbi.de quo satis scripsi.s̄.de iudi.c. cum venerabilis.*partium*.nō alterius tantū ne iudiciū claudicet.de excep.cum inter.nisi forsan præsumeretur cōtra alterum apud quē depositæ fuissent attestationes quod dic vt.j. de testi.cōstitutus.Hosti ꝓbationes cuiuscūque generis.Hostien.qui de diuersis specieb⁹ probādi tractat hîc de quibus remissiones dedi.s̄.de testi.spolia cū ad sedem.super vj.glo. si *partes*.ti.s̄.de electio.scriptū.ver.& si partes *sufficienter* aliter causa non posset differri.s̄.de elect.dudum.ibi ¶ Supple glossas.in glo.ij.ibi *in fine*.potest hoc etiā intelligi de recipiēdis ꝓbationib⁹, super his quę partes proponerēt cōtra acta, secundum Inno.in glo.iij.ibi *inueniri* vel inueniūtur, sed nō authentica per sigillum vel manū publicā, vnde fidem non
3 faciunt.s̄.eo.quoniā Hosti ¶ Collec.† dicit hîc esse vnū casum, in quo testibus publicatis ijdem, & alij recipiuntur, videlicet dum perditæ sunt attestationes, secundum Hosti. quicquid dicat Bernar.remittēs ad notata in clemē.ij.tit.j. Quærit postea nunquid debitor exhibendo instrumentum debiti

debiti probet solutionem,& dicit q̃ glos.innuit,q̃ nõ.C.de testi.l.testium.& clarius.C.de lati.liber.tol.l.vna.vbi de hoc videtur textus in verbo nõ minus.quia non creditur quòd contra voluntatem creditoris habeat nisi probetur.C.de solutio.l.quod debitori.& vide quod iuxta hoc notat in Spec. de instru.æditio.§.postquã & .ff.de pac.l.ij.§.j.& .l.seq.& hãc sententiam tenet Gof.Refert tamen Collec.se audiuisse à Guidone de suza.quòd in prędicta.l.j.instrumentũ fuit inuentũ penes vnũ familiarẽ de quo præsumitur quòd esset corruptus.secus si apud extraneum,ac vbi apud alium reperiretur presumeretur liberatus per prędictam.l.ij.& seque. Ad euitandum autem omnem timorẽ facias fieri literã solu-
4 tionis,secũdum Archid.lxxv.dist.ieiuniũ.vbi Ioan.† notat quòd dum instrumentũ cancellatũ ostenditur,satisfactum præsumitur,nisi cõtrarium probetur:tamen lex videtur dicere quòd nõ interest debitoris q̃ facta solutione instrumẽtum cancelletur,vt.C.de solu.l.inductum.sed facit cõtra eo.tit.l.vltima.de hoc in Specu.de instru.æditio.§.ij.circa finẽ. vbi notatur quòd si debitor simpliciter dicat se soluisse hoc probare debet quod nisi faciat recepto iuramẽto à creditore faciet iudex refici instrumentũ,& si debitor exhibeat instrumentũ cancellatũ & creditor neget simpliciter redditum fuisse,debitor habet probare redditionẽ,secus si diceret se perdidisse & ad debitorem sine causa peruenisse secundum eum quæ hîc nõ pertracto,quia sunt impertinẽtia ad materiam decretalis.¶ Lignanus notat recurri ad origina-
5 lia.xcvj.distin.vt veterũ.dominus Martinus tractat † qualiter acta in vno iudicio probant in alio,ponens ea quæ scripsit de hoc Lignanus.s.eo.quoniã.vbi vide omnino remissiones per me datam, vbi multò plenius de hoc reperies,& finaliter de hoc remittit ad notata Inno.j.titu.j.cũ causam. alia vero magna notatu digna quæ hic non habes.

De testibus,& attestatio. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Probationum species generi subijci,& earum quæ validior: & cur pluraliter titulus inscribatur.numero. 5.*
2 *Testem obiecto crimine,non puniri.Huius quæ recipiendi,& examinandi forma.numero. 3.*
4 *Credulitatem non,nisi sensu corporeo fundatam probare.Extende ad artis peritiam.*
6 *Attestationes à testibus discerni:habent tamen quid commune.*
7 *Testes qui,& quoties refelli possint.*
8 *Testes quando,intra quæ tempora & quomodo recipi,& quid testari debeant.& numero. 9.*

1 CONTINUANT Hosti.Nouella & Paulus † præmissum est enim.s.de probationibus in genere.Restat igitur de speciebus probationum ,nunc videre,probamus enim per testes instrumenta,presumptiones & iusiurãdum,de quibus in hac & sequẽtibus rubricis pertractatur,verùm quia inter prędictas probandi species validior,est illa,quæ fit per viuã vocẽ testiũ.in authen.de instrumen.fide & cautela.§.si verò aliquid.colla. vj.ideo de illa prẽmittit,materia vero habetur.ij.q.iiij.& .ij. q.v.& .q.ix.& .iiij.q.iij.& .xiiij.q.iij.& .xxxv.q.vj.per totũ.& facit.xj.q.iij.quisquis.& repetitur in.vj.& in cle.Conueniũt autẽ tres rubricæ proximę infra sequẽtes.& .s.vt lite nõ contestata.quoniã.& .j.qui matri.accu.pos.c.videtur.& .s.de seruis non ordinandis.cap.de famulis.& de clericis peregrin.
3 cap.tuæ.Item † qualiter contra testem crimen excipiendo proponatur,ac probatur pœna ordinaria non imponitur. vide.s.de ordi.cogni.c.ij.de causa pos.cũ ecclesia.ver.nec igitur.de dolo & cõtu.veritatis.& de confes.c.cum super.& .j. de excep.denique.& de re iudi.c.sicut. Quæ autẽ requiruntur in teste,remittit Paulus ad notata sua.j.eo.c.j. Et pptet quæ repellitur testis,remittit ad notata.j.eo.testimoniũ.&
3 in Specu.eo.tit.§.j.per totũ.vbi plenè.Et quid sit † primo deposuit,& post iurat remittit ad notatã.j.eo.testimoniũ.Et quid debeat pbare testis.Et qualiter & per quẽ sensum corporeũ debet deponere,vide Inno.& Hosti.j.eo.cũ causam. Et qualiter licet testis dicere debeat causam sciẽtiæ interrogatus,nõ tamen tenet exprimere causam illius actus de quo deponit,remittit Nouella ad lecta & notata de cohabitatio ne clericorũ.tua nos.de fideiuss.cõstitutus de spõsa.preterea. ij.de accusa.cũ oporteat.& .c.inquisitionis.§.ij.& .c.qualiter. ij.& .c.olim.de simonia.licet Heli.& .c.sequenti.de crimine fal.c.j.de priuile.cũ olim.j.de verbo.significa.forus.ad finẽ. De testimonio vero credulitatis nota in prædicto.c.inquisi-
4 tionis.§.j.ad finẽ.Et q̃ admittatur † testimoniũ credulitatis, videtur.per.l.j.ff.de ven.inspi.& .ff.ad.l.iul.de plagi.l.plagij. in fine.& .j.eo.preterea.& .j.de presumpt.literas.Super quo dicit Paulus,quòd si deponẽs de credulitate testificat se vidisse aliquid ex quo naturaliter sequitur illa credulitas,valet testimoniũ,vt in cõtrarijs:aliàs illa,quæ sensu corporeo nõ appręhenduntur,probari nõ possent,& idem de illo qui secũdum suã artẽ iudicat:vt.j.de homicidio.significasti.de quo in Specu.de proba.§.si.ver.hoc quoque.Si autẽ credulitas est remota,& talib⁹ rationibus nõ fulcita nõ valet testimoniũ,& sic intelligitur quod notatur in Spec.eo.tit.§.nũc de interrogationibus.ver.vltimo.secũdum eum.Item cõuenit rubricæ de rescrip.c.statutũ.§.penultimo.lib.vj.& de officio deleg.c.vltimo.& de iudi.c.ij.& de foro compe.c.j.§.j. & de hęreti.c.in fidei.& .c.accusatus.§.licet.& .c.vt officiũ.§. verũ.& .c.cõtra Christianos.& .c.vltimo.§.j.& de pœnis.c. fœlicis.§.quòd si quis.& de senten.excom.decreuimus.eo.libro.& de officio deleg.c.vno in cle.secundum Nouellam.
5 ¶PRIMO quæritur circa istam rubricam † quare dicit de testibus in plurali cũ sufficeret singulare.vt.j.de iureiur. in rubrica.Solutio,hæc sunt de arbitrarijs, quæ pendent à principũ voluntate de quibus nõn videtur reddenda ratio iuxta lecta & notata de rescript.si quando licet posset dici, quòd cõgruè loquitur in plurali,eo q̃ regulariter duo testes rectè requiruntur ad probandum,vt.j.eo.licet.j.& .ij.& .c.veniens.& .c.cũ à nobis.Fallit tamen in casu.j.eo.super eo.ij.re spõso.& in alijs casibus de quibus remittã.j.eo.veniẽs.secũdum Nouellam & Paulum.Primũ tamen verius secundum Nouellã,& probãt hoc etiã sequẽtes rubricę ; vbi habemus plurale.& de procur.s.vbi etiam plurale habetur.sed habes singulare.s.de officio delega.cum rubricis sequentibus.
6 ¶SECVNDO quæritur, † quare submittit in rubrica de attestationib⁹,cũ sufficeret dicere de testibus , sicut facit Imperator in.ff.C.& authenticis eo.tit.& sicut olim factũ fuerat in secũda.& .iij.compilationibus potes soluere vt scripsit Nouella super rubrica de homicidio in obiectione secũda,vel dic,q̃ tractatus attestationũ est tractatus per se ad quem specialiter faciũt certa iura.s.j.eo.c.in causis in fine. & .c.presentiũ vbi,publicatis attestationib⁹, disputatur per partẽ publicè super illis & .j.eo.c.causam.j.& .c.presentata. & .c.cũ tu.& .c.in nostra. Quędam tamen sunt cõmunia ad vtrãque partẽ rubricæ.vt.j.eo. fraternitatis.& .c.causam.ij. & .c.cũ venisset.& .c.series.& .c.de testib⁹.& .c.ex tenore.& .c. veniẽs.ij.& .c.cũ causam.ij.& .c.cũ in tua.& .c.cõstitutus.j.& ij.& .c.vltra tertiã.Reliqua vero capitula cõmuniter faciunt ad primã partẽ rubricæ in qua docemur,qui possunt esse testes hoc ipso,quòd docemur,qui nõ possint cũ certarũ per-
7 sonarũ sit prohibitoriũ hoc edictũ.ff.eo.l.j.Repellũtur † autem à testimonio infideles.j.c.j.& .c.licet.j.infames latrones, raptores & periuri.j.eo.ex parte.corrupti.j.c.j.& .c.sicut socij criminis.j.eo.veniens.j.vel aliàs laborãtes simli morbo. j.eo.personas.laici contra clericos in criminali.j.eo.decete ro.sed non in ciuili.j.eo.quoniam.& .c.tam literis.& etiam in criminali,in casu.c.finali.j.eo.& mater suspecta pro filio. j.eo.super eo.familiares.j.eo.in literis criminosi etiam non

condemnati.j.eo.ſuper eo.& finaliter de criminibus teſtiũ, quãdo illos repellat p diſtinctonẽ & ſubdiſtinctionẽ inſtrumẽti.j.eo.teſtimoniũ.& qualiter probẽtur.j.eo.ex parte.& quòd duæ tantũ reprobationes teſtiũ fieri poſſunt.j.eo.licet.M.An autẽ teſtes qui iurauerũt nõ teſtificari poſsint teſtificari.vide.j.eo.in timauit.&.c.cõſtitutus.j.Item an deoũciator poſsit eſſe teſtis monitionis probandę.j.eo.in omni. Et an prælatus vel clericus poſsit eſſe teſtis in cauſa eccleſiæ ſuæ.j.eo.inſuper.&.c.cũ nũcius.Et quid de Iudæo.j.eo.dilecto.Et quid de Chriſtiano cõtra iudæum j.eo.Iudęi.& cle. j.eo.tit.Item qualiter teſtes produci debeãt corã iudice,niſi
8 ex cauſa mittatur ad eos.j.eo.ſi qui.Itẽ † quando debẽt produci quia quoad principalem cauſam poſt litẽ cõteſt.j.eo. de teſti.Et qualiter fallit in cauſa liberali.j.eo.cum olim.Et qualiter ad perpetuã memoriã ſine litis cõteſt.teſtes producuntur.j.eo.ſignificauit.&.c.Albericus.Et qualiter debent iurare.j.eo.quoties.&.c.fraternitatis.&.c.de teſtib⁹.& aliter eis credi nõ debet.j.eo.nuper.niſi remittatur à partibus.j. eo.tuis.Et q dilationes dantur ad producẽdum,& an charta ſit danda.j.eo.in cauſis.&.c.ſignificauit.&.c.vltra tertiã.
9 Et q † ſigillatim debẽt deponere.j.eo.venerabili. Et de ſingulis circũſtantijs examininari.j.eo.cauſam. Et quid ſi aliqua capitula remãſerint nõ examinata.j.eo.per tuas.vel obſcurè depoſita.j.eo.cũ clamor.Item quales eſſe debẽt teſtes, & quid dicere debeãt qui in cauſa matrimoniali ſuper conſanguinitate deponũt.j.eo.quoties. &.c.licet.ij. Et quid deponere debeãt qui pbãt affinitatẽ,vel copulã.j.eo.pręterea ſecũdum Nouellam,vide latius per Hoſti.in ſumma & etiã in Specu.eo.tit.Nec prædicta examinatio:quia examinabuntur in ſingulis locis,nec eſſet aliud niſi totũ in eodẽ loco cumulare,qd eſſet magis laborioſum, quàm vtile,vel ſubtile.

SVMMARIVM

1 *Teſtem quouis rogatu inductum, præter corruptum, non refelli: nec etiam ſumptu lautiore numero .2.*

3 *Iudæus an teſtis eſſe poſſit: & quid in infideli.*

4 *Ieiunè quæ facienda ſint: bona tamen menti cibos non obeſſe.*

¶ CAP. I.

PLacuit. Breue eſt & ideo nõ ſummatur.cõtinet tamen tria dicta ſecundum ibi,& vt quicunque,tertium. ibi *& nullus.* ¶ Expone literã, *non conducantur*, nõ intẽdit prohibere expeñ.in veniẽdo,ſtando & redeũdo,ſecũdum Vincẽ.iij.q.ij.vẽturis.j.de reſcript.ſtatutũ.§.penul.lib.vj.pretio,preces tamẽ interuenire poſſunt dũmodo ceſſet corruptio quo caſu loquitur.j.eo.quoties. Hoſti.*aſſumantur* ſi producãtur à parte vel à iudice quando procedit ex officio,dicat id eſt teſtimonij dicendi cauſa iuret.Goſ.*ieiunijs*.ſalua gloſ.poſſet dici hoc verum in locis vbi ſunt homines impotẽtes vel indiſcreti poſt potũ ſecũdum Nouellam.¶ Nota primò quòd teſtes precio cõduci nõ debent,& cõcordat.j.eo. quoties. Pone ergo quòd vt pro me deponat teſtis ſauorabilius,facio ſibi expeñ.lautiores,& ma
1 ius feſtum,vel pone † quòd ad rogatũ meũ, vel meorũ ipſe meis expeñ.de longinquo venit,vt in cauſa deponeret,aliàs nõ vẽturus & ita cõſtat per ipſius teſtis depoſitionẽ,aut per partis cõfeſsionem,vel aliam legitimã probationẽ,nunquid ex hoc repelli debet eius teſtimoniũ?videtur q ſic per hanc decret.& per.c.quoties.cum concor.breuiter puto cõtrariũ: niſi propter talia fuiſſet in animo corruptus,& per corruptionẽ huiuſmodi ad deponẽdum cõtra veritatẽ in fauorẽ producentis inductus,vt in cõtrarijs,& eſt ratio huius:quia perhibere fidele teſtimoniũ veritati de per ſe, & ſimpliciter bonum eſt,atque laudabile, & hoc facere in fauorẽ proximi.eſt ei exhibere officiũ pietatis,atque caritatis,ad quod cognitio naturalis quẽque inclinare debet.ff.de ſeruis exportãd.l.ſeruus ea lege.in fine.& de iuſti.& iure.l.nã vt vim.in fine.præterea nec iure nec ratione prohibitũ, imo permiſſum eſt precibus,& alijs honeſtis modis proximũ ſuũ inducere ad exhibendum ſibi neceſſariũ officiũ pietatis. Rogare enim poſſum te,vt negotia mea geras.ff.&.C.mandati.per totũ,vt depoſitũ meum cuſtodias.ff.&.C.&.j.de depoſito. per totũ,vt pro me fideiubeas.ff.&.C.&.j.de fideiuſ.per totum.Cur igitur nõ poſſum te rogare,vt pro me teſtifices cũ teſtimonium tuum ſit neceſſe cauſæ meę,ſicut quòd mihi cõmodes,dones,loces,aut permittas,vel cauſam iuſtã,quam foueo pro me,& cõtra aduerſarium meũ vt procurator,vel aduocatus defendendas, vel ducas,aut vt notarius in cauſa ipſa ſcribas,vel inſtrumenta conficias:non apparet.& facit, quia imo rogamen eſt neceſſarium in certis caſibus, & maximè in teſtibus & notarijs,vt patet in his quæ leguntur,& notãtur.C.de teſta.authen.niſi rogati.aliàs enim ſe ingerendo cenſerẽtur ſuſpecti.vt.ff.de procur.l.quę omnia.pręterea hoc patet ex his, quæ ſcripſi.&.poſt Vincen.in expoſitione ſuper verbo,non cõducuntur,per quæ etiam apparet quòd nec prohibeor de iure,imo compellor teſti,quem produco
2 expeñ.facere,præterea † nec lautiores expenſæ,nec feſtum maius, omni alia corruptione ſecluſa,in hoc nocet:quia certè curialitas requirit curialitatem & receptio ſeruitij obligat naturaliter ad antidota.ff.de peti.hære.l.ſed & ſi.§.conſuluit.in fine.modo producens recipit à teſte ſeruitiũ laboris & curialitatem depoſitionis,& onus iuramenti præſtationis.j.de iureiur.& ſi Chriſtus.& per cõſequens poteſt ſaltẽ in latiori expeñ.& facie alacriori ſeruitium curialitatem,& onus recompenſare,producens ipſi,vide tamen omnino & hic iunge quæ ſcripſit Cyn.C.eo.l.ſi quis in.viij.&.x.quæ-
3 ſtionibus.¶ Secundo nota quòd quicũque idonei,& † fideles ſunt in teſtimonium aſſumẽdi, vtrũ autem ſeu qualiter hæreticus,Iudæus,vel paganus poſsit,vel debeat admitti in teſtem,de quo hîc notatur in gloſ.penultima.& in.c.ſi hęreticus.& in.c.pagani.hîc allegat in prædicta.gloſ.dicã.j.eo.Iudæi.vbi de hoc etiã per Henricum Ioan.autem in prædicto cap.pagani.notan Iudæos,& paganos non poſſe teſtificari etiam in exceptis,ſed dicam in cap.iudæi. ¶ Tertio nota q nullus debet dicere teſtimoniũ,niſi ieiunus,quod intellige, vt hîc not.in gloſ.vltima, & vt ſcripſi in expoſitione ſuper
4 verbo ieiunijs.† Quæ autẽ à ieiunis fieri debeant & qui dicantur ieiuni.not.de cõſecra.diſtin.j.ſacramenta.in.j.gloſ.& vltra ea dicit hîc Hoſtiẽ.q prædicatio verbi Dei honeſtius fit à ieiuno:nam ignominioſum eſt Chriſtum pauperẽ &c. xxxv.diſt.eccleſiæ principes.tamen ſeruatur quãdoque contrariũ:quia poſt prandiũ plerũque melius habetur populus, & per prædicationẽ tunc factam retrahitur à peccatis, vel ſaltem tunc interrumpitur, aliàs nullum tempus impedit conſilium ſanæ mentis.C.de tranſact.l.non minorem.ſaluo quod notatur de officio delegati.conſuluit.

SVMMARIVM.

1 *Dominum, non procuratorem, litis deciſoria agere: hunc litis conteſtatione dominum factum condemnari nu.2.*

3 *Vocatum dominum procuratorem mittere, & quando. Alterum tamen indiſtinctè viſurum teſtes recipi, vocari receptum eſt nu.4.*

5 *Procuratorem vnum ex duobus, etiamſi iudicium nõ cœperit, teſtes producere alio impedito, poſſe. & nu.6. Et quo modo accipiẽdum. numero.7. & 8.*

9 *Examini teſtium litigatores non adeſſe, & cur.*

10 *Teſtes lite non cõteſtata, in verum contumacem recipi ex cauſa recipi. & numero.12. qua ceſſante, litis conteſt.in factum poſſe.nu.13. & quomodo hoc accipiatur.nu.14.*

11 *Contumaciæ diuiſio multiplex.*

¶ CAP. II.

IN nomine domini. Nulla eſt receptio teſtiũ facta cõtra non citatũ.& primò ponit dictum:ſecũdò probat lege,tertio cõcludit. Secũda ibi *ne poſteà*, tertia ibi *ecce*. Et nota pro hoc pincipio

hoc principio pro nomine domini inuocando,de quo vide
cócor.in Specu.de instru.ædi.§.ij.in prin.¶ Expone literam,
Episcopus Stephanus,ij.q.j.imprimis.ad finē.*constitutione*,aliâs
cōstitutionis,aliâs cōstitutionū,& tunc lege,est verbū indi
catiui modi,*ne* prout non eis testibus,vel gestis.T.seu testi-
monijs.Gof.*gestis*,id est reocęptantium,vna parte pręsente.
Gus.*illo*,cōtra quē testes producūtur.Inno.*admonitio*.quia hîc
dicit admonito,& nō dicit peremptoriè:apparet per hoc,ꝙ
actus medij censentur peremptorij,licet non dicatur,valet
quoad hoc,ꝙ sicut ipso pręsente ꝓcedatur vt nō,vt excluda
datur sicut per peremptoriè expressum vt aliâs dixi. Marti.
defensore.idest nūcio Inno.*inevitabili*,sed & tūc debet notari
vt saltim per procuratorē cōparet.ff.de mino.verū.nisi cau-
sa esset grauis,vt ibi,& de hoc.s.de procur.querelā,secūdū
Inno.*ex vna* pręsente vna parte tantū *ipso*,cōtra quem testes
producētur *ecclesia* verba Grego.arguētis ex.l.& notatur.l.
in causis ecclesiasticis induci posse.de no.ope.nūcia.c.j.& de
alie.mutan.iudi. cau.fac.c.ij. Philippus. *admonendus* à iudice
nō aduersario ab Inno.*quia hoc* in causa,scilicet huius Episco
pi,cōtra quē nō citatum fuerūt testes producti *firmitatem*.
Circa hoc in distinctionib⁹ aliqua ꝓsequitur hîc Abb.quæ
videas.C.de leg.l.nō dubiū.& de regu.iur.quæ cōtra ius.lib.
vj.¶ Supple glos.in glos.ij.ibi *conditio*.iiij.q.iij.ver.liberi.quę
est lex.s.eo.quoniā.de verbo.signi.forus.ad finē.& ibi *sexus*.
j.de verbo.signi.forus ad finē,quod dic vt ibi no.&.j.c.pro
ximo,& ibi *etas*,ꝙ scilicet sit maior.xiiij.qui deponit in ci-
uili,maior.xx.in criminali.iiij.q.iij.c.j.& ver.in testimoniū.
& vide in Specu.eo.tit.§.j.ver.item excipitur ꝙ est impubes.
& ibi *districtio* ad hoc.iij.q.vij.§.tria.& ibi *fama*.j.eo.titu.te-
stimoniū.&.j.tit.j.præterea.& ibi *fortuna*.iiij.q.iij.§.itē.ver.
item testiū.fides.& ibi *fides*.s.c.proximo.cū suis cōcor.*& in*
fine.Inno.ponebat ver.Res persona gradus,locus,hæc sunt
cōsona tempus.& ponit istum versum,in quib⁹ debēt cōcor
dare & in ijs variādo impediūt fidem suam,de quo remittit
Hosti.ad summā.e.tit.§.quæ diuersitates.& versum vide ex-
positū in Spec.e.tit.§.iam de interrogatorijs.ver.qd si nimis.
& ibi Danielis.xiij.& ibi iura ista,& hoc tenet hîc Vincen.
¶ PRIMO quæritur pone ꝓcurator cōtestatus est litem
nomine domini:sed nihilominus ad vidēdum testes recipi
nō est vocatus ꝓcurator:sed dominus, nunquid valet rece-
ptio,videtur,ꝙ sic:quia causa ad dominum pertinet,& eius
propria est:quia ad eum spectat damnū & emolumentū.ff.
de procur.l.qui stipēdia.ff.quādo appellandū sit.l.j.§.in pro-
pria.ij.q.vj.biduū.ver.palam.Itē quia dominus iurat de ca-
lumnia,producit testes,& exceptiones opponit.ff.de inoffi.
testa.l.si suspecta.facit de procur.c.ij.lib.vj.& quod ibi nota
tur in vltima glos.Ex ijs enim videtur saltē particeps litis.in
authen.de litig.§.sed hæc.in fine.Item quia adesse potest cau
sæ.vt.ff.de ꝓcur.l.Paulus respōdit.Item quia domino solui-
tur.ff.de solu.l.item hoc iure.Item quia dominus trāsigit,&
paciscitur,& iuramentū defert:& nō procurator.ff.de pro-
cur.l.mādato.generali.& eo.tit.c.qui ad agēdum.in fine.lib.
vj.Item quia in dominū fit executio sentētiæ.ff.de ꝓcura.l.
Plautius.Item quia dominus appellationem interpositā per
procuratorē prosequitur.C.de appel.l.dominus.satis est er-
go citari dominum cuius causa est in effectu,effectus enim
cōsiderandus est.ff.de cōdi.& demon.l.Iulianus.¶ In cōtra-
rium facit,quia testes debēt recipi ad iurādum pręsente,vel
cōtumace altera parte,vt hîc,&.C.eo.l.si quando.ꝓcurator
autē qui cōtestatus est litē,facit hic partē & est dn̄s litis, &
in illa lite ipse ꝓcuratorē constituit,& nō dn̄s.C.de ꝓcur.l.
quod quis.&.l.nulla.& est ipse condemnandus,& nō domi-
nus.C.de senten.& interlo.omniū iudi.l.j.igitur ipse & non
dominus est citādus. Ad quid enim dominus citaretur qui
partes causæ tractare,vel in se assumere,nō ꝓcuratore inui-
to.ff.de ꝓcur.l.post litē.& eodē titu.c.ij lib.vj.¶ Nouella re
fert quēdam Lambertū de capoanibus hanc quæstionē dispu
tasse & determinasse procuratorē illum fuisse citādum cuius
ibi ijs quę pertinēt ad litus ordinationē regulariter inspicia-
mus personā ꝓcuratoris,quāquā in his quę respiciūt perem
ptionē litis,vel effectū causæ , regulariter inspiciamus per-
sonā domini.vt in cōtrarijs:nec aliud dicit Nouella.& eodē
modo trāseūt Collec.Ligna.Henri.& Marti.¶ Alij autē di-
stinguūt sic,quia aut dominus,vel procurator aduersus talē
citationē reclamat.& appellat:& tunc audiri debet,& reuo
cari,qd factū est per argumēta secundæ partis:& sic ꝓcedit
determinatio Lambertini. Aut neuter eorum reclamat,nec
appellat.& tunc valet,quod gestum est per argumēta primę
partis:quia licet,ꝓcuratore inuito,dominus nō possit cau-
sam in se assumere:nec ꝓcuratorē aliū cōstituere sine causa
tamen ꝓcuratore volēte,vel nō reclamāte, hoc ipse potest,
vt patet ex his quę legūtur & notātur.s.de ꝓcura.c.nō iniu
stè.& eo.tit.c.ij.&.c.si quē.lib.vj. prout vtrobique latius ex-
3 planauit Præterea,quia † licet dominus nō possit regulari-
ter cōpelli inuitus ad personaliter cōparendum.s.de iudi.c.
j.lib.vj.tamen potest citari,& citatus potest mittere ꝓcura-
torē,vel denūciare ꝓcuratori iam per eum cōstituto, ꝙ va-
dat ad terminū,& expediat,quod agēdum est in illo termi-
no. Vnde iudex eum citādo nō videtur precisè sibi mādare,
ꝙ personaliter cōpareat,sed solū sibi videtur madare,com-
pareat,hoc est,per se,si velit,vel per ꝓcuratorē suū,seu po-
tiùs videtur sibi mandare,ꝙ denūciet ꝓcuratori,vt prædi-
ctum est:& sibi mandet ac diligentiā adhibeat,ꝙ ipse procu
4 rator cōpareat. Nam † cum hoc mandatū sit licitū,& hone
stum pertineat dominus,subijcitur iudici quoad hoc,ei te-
nebitur obedire.arg.de maioritate,& obedien.si quis vene-
rit.&.xiiij.q.j.quod pręcipitur.& huic videntur acquiescere
domini causarū palatij Apostolici auditores,qui indifferen
ter citāt principales sicut & ꝓcuratores etiā postquā procu
ratores litē fuerunt cōtestati,maximè cum principali causę
adsistunt,& aliter dicere esset infinitos ꝓcessus anullare in
audiētia:& ita interpretata est cōsuetudo à tempore,de quo
nō est memoria:& ideo nō reputo expediēs neque æquū ab
hoc recedere.arg.ff.de legib⁹.l.minimè.&.l.si de interpreta-
tione.&.s.de consuetudine.cū dilectus.& magis ecclesiæ de
benignitate canonica etiāsi rigor iuris ciuilis sit in cōtrariū
vt.j.de iudicijs.cum dilecti.& per hoc potest respōderi ad
contraria.
¶ SECVNDO quęritur occasione quæstionis pręceden
tis,pone,duobus procuratorib⁹ in solidum simul datis cum
clausula ꝙ occupātis cōditio melior nō fieret,vnoq; litē cō-
testato,alter ꝓducit testes qui deposuerūt:nunquid valēt at
testationes?videtur ꝙ nō,quia cōtestatus fuit dominus litis.
C.de ꝓcur.l.quod quis.&.l.procurator.nec debet reus cogi
corā pluribus litigare.ff.de exercito.l.j.in fine.&.l.sequenti.
nec cōtinentia causæ debet diuidi.s.de sequestra.posses.c.j.
C.de iudi.l.nulli.arg.ff.de offi.procōsu.l.vnā.& de admini.tu
5 to.l.iij.&.decreto.in fine.In cōtrariū facit,† quia clausula ꝙ
nō fit melior &c.debet aliquid operari.de procur.si duo.lib.
vj.Item si aduersarius tacens cōsensisse videtur,& consensu
partiū aliquid iuris relaxatur. ff. de ꝓcur.l.filius.§.veterani.
Item si testes reproducerētur,sæpe reuocarētur à suis nego-
tijs,quod esse nō debet.ff.quēadmodū testamēta aperiātur.
l.si quis ex cōsignatoribus.Item procurator producēs fungi
tur loco primi.ff.de conditio.& demōstra.l.filiæ.§.j.nec vtē-
dum est superfluis productionib⁹.ff.vt legatorū nomine ca
ueatur.l.hęc stipulatio.§.j.& sępe causa per duos expeditur,
vt.C.de iudicijs.authē.ad hæc.vt in dubio dicamus rem va
lere.ff.de rebus dubijs.l.quoties.ij.j.de verbo.signi.Abbate.
& ne angustentur probationes.C.de hæretic.l.quoniā.Mar-
tinus sublimani,vt refert Nouella,sic soluebat;quia aut do-
minus vult valere productionē,& reus nō vult,& tūc si reus
si reus fuit præsens valet.arg.d.§.veterani.secus si absens,vt
l.j.&.ij.de exercitoria.alleg.Aut econtra reus vult valere,&
dominus nō vult,& tunc exauditur reus:quia fauorabilior
est propter clausulā,ꝙ nō fit melior &c.vbi verò ambo con-
cordant valere,vel nō valere,casus est indubitabilis, secūdū
eum.Nouella vero ac Collec.& Lignanus , ac Henricus &

Martinus recitãt,& nõ addunt,nisi ꝙ remittit Lignanus ad
notata.s̃.de procur.petitio:& Henricus ad notata.s̃.de do-
lo.c.causam.¶ Quid dicendum?breuiter nõ placet mihi se-
cũda pars primi membri videlicet dum reus fuit absens,&
nõ vult,&c.volente dño,&c.& primò:quia dominus ꝓces-
sum huiusmodi per illũ nomine suo factũ,aliâs legitimè vt
in proposito ratificãdo validare potest,vt.ff.de iudi.l.licet.
qd vtiq; facit volẽdo stare ꝓcessui.vt.ff.rem ra. habe.l.iij.§.
falsus.præterea quia id quod dicitur.s̃.de procur.c.si duo.§.
6 ij.videlicet,ꝙ † duobus cũ dicta clausula cõstitutis si occu-
pãtẽ infirmari,mori,absentari,aut aliâs impediri cõtingat.
vel si prosequi fortè nolit potest alter suscipere & perficere
negociũ ab altero inchoatum, dum tamen ab illo nõ fuerit
alius substitutus,nam si fit is ei præferri debebit,& sic à con
trario si nõ cõstiterit de impedimẽto,vel volũtate occupan
tis alter admitti nõ debet,vt ibi scripsi in expositione super
verbo nolit.arg.eorũ quę legũtur,& notãtur.s̃.de rescript.
sciscitatus.& de offi.deleg.prudentiã.§.adijcimus.non ꝓbat
cõtrariũ,imò facit pro in eo,quod dicit præferri debebit,fa
7 cio† enim differẽtiã,an post occupationẽ vnius alteri in ne
gotio volẽti ꝓcedere occupãs pro suo iure,vel pars pro suo
interesse se opponat,vel iudex ꝓpter occupationẽ alterius,
eum repellat,& tũc sit necesse ꝙ doceat de impedimẽto,vel
volũtate occupãtis,& sic ꝓcedunt quę proximè dixi,& quę
scripsi,scilicet post Marti.Sublimanni,an vero nec occupãs,
nec aduersarius se opponat,nec iudex eum repellat, sed po-
tiùs admittat,& tunc valeat ꝓcessus habitus cum eo : & est
ratio,quia certũ est ꝙ ponderatis verbis clausulæ quantũ est
ex mente domini vnius occupatio alteri potestatẽ non adi-
mit:& si de iure deberet adimere dominus illam in eo casu
virtute dictæ clausulę censetur eam repetere,& de nouo da
re.vt.ff.quibus mo.vsusfru.amit.l.sicut.§.j.igitur nisi inquan
tum ius hanc voluntatẽ domini repetitur expressè impedi
re velle,ei standũ est,cum regula iuris cõmunis faciebat pro
eo:quia in re sua quilibet debet esse liber moderator,& arbi
ter.C.mandati.l.in re mandata.C.de Iudęis.l.nemo exterus.
modò nõ est lex,quæ de hoc loquatur, nisi.d.c.si duo.§.ij.&
tamen ibi specialiter nõ prohibet,sed solùm dicit ꝙ præfer
ri nõ debebit &c.nec obest ꝙ ibi videtur innui à contrario
quòd aliter non potest suscipere negotiũ ab alio inchoatũ,
quia cum istud argumentũ à cõtrario solũ ex interpetatio-
8 ne veniat,dico ꝙ interpretatio debet esse ciuilis,puta † si iu
dex eum repellat,aut occupãs seu aduersarius se opponat,
quia tacendo suo fauori renunciant.ff.de mino.l.si iudex.&
quia si dominus veniret,& admitteretur,valeret processus:
vt patet ex his,quæ scripsi in quęstione præcedenti,& quia
prædictũ.c.si duo.nec adimit per occupationẽ vnius alteri
potestatẽ,nec processum cũ eo habitũ ipso iure irritat.arg.
de regu.ad apostolicã,cum similibus:& quia ꝓcessus omnia
sua substantialia habet,nec potest in ꝓcessu iam facto reus
vel occupãs interesse ꝓbabile allegare,vt videtur , nec etiã
dominus si faciãt cõtra se attestationes : quia sibi imputare
debet,quia tale mandatũ dederit,cum secũdum formã man
dati processum fuerit:vt.ff.de minoribus.l.cum mãdato.in
fine.& eodem modo respondetur ad.§.cœterũ.in.d.c.si duo.
in verbo nequiuit.quia subaudis si videlicet iudex repellat,
vel occupans , seu aduersarius contradicat per prædicta,&
istud etiã obseruãt palatij Apostolici causarũ auditores,qui
nullum reclamãte vnũ post aliũ indifferẽter admittũt.Item
secũdum membrũ prædictæ solutionis repręhendit Simon
de Brassono.in cle.ij.j̃.de testibus.quia hoc nõ debet esse in
potestate vnius partis, & inducit primò ea , quæ scripsi ibi
circa quartũ articulũ primæ quæstionis principalis in quæ-
stione quæ incipit,sed nunquid testis deposuerit.Item indu
cit hîc quod notauit Inno.j̃.c.veniens.qui in simili videtur
dicere vtriusque partis consensum necessarium.
¶ TERTIO quæritur,ad declarationẽ glos.quartæ vtrũ
9 † pars volens interesse examinationi,& depositioni testiũ
admitti debeat , vides ꝙ hîc Bernar.in.iiij.glos.tenet quòd
non sed Ioan.ij.q.j.imprimis.in glos.testes iurare tenet con
trariũ,dicens quòd quęcunque pars volens potest interesse
depositioni testiũ,cum posteà super illis capitulis nõ possit
testes inducere.Sed Bar.Brix.ibi cõtra cõcordans cum Ber-
nar.& bene secundũ Nouellã,vt liberius testes testimoniũ
dicant,& cõtra rationẽ Ioannis,qui dicebat quòd pars me-
lius sciret interrogare,habemus remediũ , videlicet,ꝙ pars
det interrogatoria,in scriptis secundũ quæ testes examina-
bũtur,vt.j̃.eo.præsentiũ.lib.vj.& sic seruat cõsuetudo gene
ralis,vt notat Accur.C.eo.l.si quando,& cõcordat in Specu.
eo.tit.§.inter tractandum.in prin.& in hoc cõcordant Tan-
cred.Gos.Inno.Hosti.& Henri.hîc,& Archid.ij.q.j.in pri-
mis.& in prędicto.c.præsentiũ.super verbo interrogatoria.
j̃.eo.per tuas.& in prædicto.c.præsentium.
¶ QVARTO quæritur vtrũ in receptione testium facta
in absentia partis , est necessaria vera contumacia an verò
sufficit ficta puta facta ad domũ cõtra nõ inuentũ?ista quę-
stio plenè disputata fuit per Nouellam in regula præsumit.
j̃.de renuncia.lib.vj.in quęstione Mercuriali qui recitat ibi
disputationẽ Iacobi Canonici Bononieñ.de quo Iacobo di
cit Henricus hîc quòd nescit quid intendat.Item Inno.s̃.de
eo qui mittitur in possessionẽ.c.si aduersarius tractat etiam
de citatione ad domum satis cõfusè cuius verba hîc recitat
Henri.sed dic vt ibi dixi.in.xj.quęstionibus,vbi plenius for
san reperies.Itẽ vide eũdem Inno.j̃.de accusa.ad petitionẽ.
vbi tenet ꝙ cõtra fictè vel interpretatiuè contumacẽ potest
fieri testiũ receptio.Sed.j̃.eo.significauit.notat Inno.ꝙ si is,
cõtra quẽ fit ibi ꝓductio testiũ absens est,si fieri potest sine
periculo,expectabit,donec personaliter citetur.arg.ff.quæ
senten.sine appel.rescin.l.j.§.item cum ex edicto.dicẽs ꝙ in-
ra quę dicũt sufficere citationẽ ad domũ ponũt casus specia
10 les.Sed † hoc vltimũ dictũ Inno.intelligit Henri.in casu il-
lius decret.si in productione testiũ,quæ fit ante litẽ cõtest.
in casu publicationis,quo casu vera contumacia est necessa-
ria,& sic loqtur in authen.eo.tit.§.penul. &. C.eo.tit.authẽ.
sed & si quis,nisi immineret periculum,puta mortis testiũ,
& sic loquitur.c.quoniã frequenter. post prin.s̃.vt lite non
cõtest.sed in casibus vbi post litem motã fit productio suf-
ficit etiã ficta,& sic patet diuersitatis ratio:quia fortius prę-
sumi potest cõtumacia,postquã ante vt in authen.de exhi-
ben.reis.§.si vero quidã iurẽt.sic intelligitur.§.sin autẽ ex ge-
stis.in.l.properãdum.C.de iudi.& hanc distinctionem tenet
Dynus.ff.de dam.insec.l.quarta.§.toties.& Cynus in prædi
cta authen.sed & si quis.Sed refert hãc distinctionẽ sic pos-
se infringi:quia hîc nõ recipiebantur testes in casu publica-
tionis,sed super accusatione probãda,vt patet ex casu.c.im-
primis.ver.quia igitur.& circa finem.ij.q.ij.cuius casus pars
est ista decret.& tamen ex illa authoritate diffinit Papa ca-
sum istum,vt patet hîc post prin.& in fine.& sic aut legẽ &
authenticã non loqui in casu publicationis quod etiã quidã
tenent exponentes ibi verbũ publicabuntur,vt not.j̃.eo.si-
gnificauit.Aut dices idem in vtroque quoad requisitionem
absentis cum nõ ex facta requisitione quam iubet authen.
fieri Papa vitiet hîc ꝓductionẽ.Sed respõderi potest ꝙ lex
illa dicit duo.s.aduersariũ citãdum & sub certa forma,facit
s̃.de resti.spo.c.si.Papa vero infert ex primo tantum vt ibi
patet in ver.ecce.vbi facit generalem quęstionẽ de aduersa-
rio citando , ex qua generali posteà infert ad casum.Sed ad
11 prædictorũ declarationẽ sciẽdum est † ꝙ cõtumacia diuidi
tur cõmuniter in duas species in verã & fictam vt in Specu.
de cõtumacia.§.j.vel secũdum alios in tres verissimã verã &
fictam,vel in verã manifestã & in verã nõ manifestã,vt not.
in cle.si ante.de dolo & cõtu.vbi vide qualiter cõtumax ap-
pellet:& fictã dicimus factã ad domũ quæ nõ venit in noti-
tiam citati casibus quibus sufficit citare ad domum.Et licet
quædam glos.videatur innuere hoc sufficere quæ habentur
ff.quãdo appel.sit.l.j.in fine.& in prædicto.§.item cũ ex edi-
cto.& de restitu.in integ.l.finali.in fine magnæ glos.de iudi.
& post editũ.in magna glo.iij.q.ix.caueãt.j̃.de exces.prela.
in glos.

in glo.not.q.arg.ff.de excusa.tuto.l.scire-§.j.ibi,vel in faciem vel ad domũ,per quã alternatiuã fertur Dynũ tenuisse alterum in alternatiuis lib.vj.& quod notat Spe.de appel-§.sequitur.ver.cautus etiã sit.& de accusa-§.sequitur.ver.sed nunquid sufficit non tamen fateor.ꝙ hoc innuãt dictæ glos.sed innuit eo casu quo sufficit facta cõtumacia, satis eam sufficere etiamsi nõ perueniat in citati notitiã, nec valet dicta opinio Dyni de alternatiua:quia licet regulariter alternatiuæ sit optinnis,dico illam ordinis,sicut & illã.j.de præben.mãdato.lib.vj.&.ff.de leg.ij.l.cum pater-§.penultimo. ¶ His præmissis ad propositũ sic distinguit:quia aut sit testiũ receptio ante litem cõtest.aut post.Primo casu aut loquimur in casu publicationis:& tunc requiritur cõtumacia vera secundum Dynũ in prædicto.c.toties.per authen.alleg.quæ productio fit regulariter ex parte rei:licet quãdoque fiat ex parte actoris,vt satis scripsi,vt lite nõ contest.quoniã. aut quia
12 timetur mors,† vel recessus testiũ,aut alia de causa : & tunc sufficit ficta contumacia,& citatio ad domũ,vt.d.c.quoniã. & si ius deficeret,hoc dictat ratio:quia aliter malè ꝓuideretur periculo,si necessaria esset vera cõtumacia:facit.v.distinctio.baptizari.nec in hoc aliud deperit aduersario:cum isti de natura sua cõsignentur,& sit sibi salua exceptio in personas & dicta testiũ,vt ibi loquitur,licet aliter sentiat Dynus in-§.toties.& idem si fit ꝓductio ante litẽ cõtest.cõtra actorem qui actionẽ mouerat quãdoque super principali,quandoque super dilatoria,quã reus proposuit,& hoc propter litem inchoatã,vt.s.de dolo.c.causam.&.d.l.properãdum-§.sin autẽ ex gestis.&.C.quomodo & quãdo iudex.l.consentaneũ.& authen.qui semel.& eadem ratione idem puto de testibus,quos produceret actor cõtra reũ super replicatione quã proponit cõtra ipsius dilatoriã.In secũdo casu princi-
13 pali,videlicet † post lit.contest.super principali siue actor, siue reus producat,dic sufficere fictam cõtumaciã.& ita seruatur.Dico tamen ꝙ sicut fictus cõtumax secũdum veram opinionẽ auditur appellans.C.quomodo & quando.l.ab eo ita.& hîc audietur ab alijs à quibus productionis tempore fuisset auditus,scilicet cõtra personas testium,in quo etiam audiretur is qui personaliter citatus venire nõ potuit,& sic intellecta glos.Bernar.vera sit,quã ponit super verbo ineuitabili,scilicet ꝙ cõtra illam restituitur ad id ad quod à principio fuisset admissus,etiã præter casus decretal.præsentiũ.j.eo.super quo remittit Nouella ad notata sua in.d.c.pręsumitur.in fine quæstionis vbi hæc omnia reperies,secũdum
14 Henri.† Barto.autẽ.ff.de damno infecto.l.dies-§.prætor ait. prædicta in effectu recitat,& posteà istud addit, videlicet quòd in his in quib⁹ absenti patitur paruũ præiudiciũ sufficit citatio ad domũ etiã latitatione cessante,vt in primo decreto,& in productione testiũ ad æternã memoriã super re modici præiudicij,vt ad excludendam vel inducendam actionem ad exhibẽdum.arg.ff.ad exhibẽdum.l.thesaurus. & idem in his quæ celeritatem desiderant,vt.ff.de dam.infec.l.si finita-§.si fortè & in liberali causa.vt.ff.de fideicõmis.liber.l.neq; infantes.aliâs autẽ dicit requiri verã cõtumaciã nisi latitet vel impediat &c.quia tunc sufficit citare ad domum,& idem si aliquid interueniat ex quo pręsumatur latitare.vt.ff.ex quibus cau.in pos.ea.l.Fulcinius-§.quod si aduersus.Præsumitur autẽ semper latitare secũdum eum ille, qui fuit semel in iudicio & posteà se absentat,vt not.in.prædicto-§.quòd si aduersus.& per Dynum.j.de regu.iuris.c.possessore.in principio.Item nõ sufficit citatio ad domũ in casibus,in quibus potest perueniri ad diffinitiuã lit.nõ contest.si nõ tractetur de magno vel publico præiudicio,nisi latitet,vel nisi sit de casibus exceptatis in prædicto cap.quoniam.sic intelligit notata Iono.de eo qui mittit.in pos.c.j. Collectarius vero dicit quòd in receptione testiũ nõ sufficit citatio ad domum,sed requiritur personalis,per authen.hic alleg.nisi post lit.contest.vt prędicto-§.sin autẽ ex gestis. remittens ad notata Cyni in pręd ict.authen.sed & si quis. vbi omnino vide in.ij.&.iij.quæstionibus.& vide Inno.j. eodem.ex parte. prima columna. & collec.in prædicto.c.si aduersus.Subdit tamen quòd ibi not.faciũt cõtra:quia non requirũt personalem,nisi ad diffinitiuã & excõmunicationem,sed hoc quia regulariter testes non recipiũtur,nisi lite contest.Est & ponderandum secũdum eum quòd totũ periculum causæ vertitur super attestationibus.arg.de eloc.vbi maius.lib.vj.sed dic vt supra.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres actus cuiusuis, nisi nominatim prohibeantur, testes esse.*
2 *Mulieres in criminis socias ciuiliter accusatas testificari. Et ad dissolutiones antinomiarum ll. connecti posse.numero.3.*
4 *Testem omnium bonorũ sociam non admitti. Amplio, vt nu.6.& 7. In socijs rei certæ diuersum est.numero.5.& quo modo intelligendum sit.numero.8.*
9 *Contrahens contrahenti testem non esse: & quatenus verum sit. numero.12. in fideiussore diuersum esse. numero.10. quid in monacho. numero.11.*
13 *Legatarium testem esse posse.*

CAP. III.

QVoniam aliqua. Casus.mulier testificat contra clericũ cum de crimine ciuiliter agitur. ¶ Expone literã *necesse* ad sedandum scandalum,& malum exemplum inde ortũ.arg.de iudi.qualiter.Hosti.*mulieres* quæ tamen hodie nõ coguntur personaliter venire ad iudiciũ causa testimonij dicendi.j.de iudi.c.ij.lib.vj.vnde potes secũdũ Hosti.exponere mulieres,id est dicta mulierũ *peregisse* fornicationẽ vel alia facinora vel dic *cum quibus*,id est quibus scientibus, secundum Inno.scire tales ad testimoniũ recipi debẽt.j.qui matri.accusa.possunt.videtur Hosti. *hoc*,scilicet Romãte *distinctione* denotat eos si expedierit compellendos.¶ Supple glossas,in glos.j.ibi *ex eo*.aliâs incipit de crimine,& ibi *exceptionis*, vel denunciationis,& sic intelligit hoc cap.vt notatur.xv.q.iij. in summa.& de hoc.j.de verbo.signifi.forus.ad finem.& in Specu.eo.tit-§.j.ver.item quòd est mulier.& sequenti.& ibi *muliere*,de crimine emendata qualis erat ista,quæ pœnitentiam egerat secũdum Inno.vel secundũ eum fuerũt hæ admissæ,cum quæstionib⁹ propter infamiã quæ cõtra præsbyterũ & cõtra ipsas processerat.iiij.q.iij-§.item. ver.secundo responso.quædam alia quæ de socijs cõtractuũ vel ijs quorũ secũdario interesset an admittãtur in testes not.hîc Inno.dicam.j.eo.insuper.super.j.glos.Nouella.*& in fine* eodem modo soluitur cõtrariũ de laico nõ admittẽdo,ad hoc.j.eo.de cetero In glo.ij.ibi si quis Papa.vide quod ibi plenè not.hęc enim duo iura ponunt casus speciales in simonia & lęsa maiestate & vide.j.eo.veniens.& super glos.ij.¶ Primo opponitur,quia videtur ꝙ mulier nõ possit esse testis, vt.xxxiij.q.
5 v.mulierẽ.Solutio aut † quęris in vltimis volũtatibus,& tũc dic quoad testamenta quòd nõ,vt.ff.de testamẽ.l.qui testamento-§.mulier.insti.de testa-§.testes.notat Bernar.de verb.signi.forus-§.si.sed secus quoad codicillos & alias vltimas volũtates notat Accur.in pręd icto-§.mulier. & Specu.de teste. §.j.ver.item ꝙ est mulier.Aut quęris de actibus inter viuos. & tunc aut secũdum leges,& tunc dic ꝙ sic etiam in criminalib⁹,vt.ff.de testi.l.ex eo.&.xv.q.iij.ex eo.aut secũdum canones,& tũc quoad pręsumpt.inducẽdam induci potest secũdum Bernar.Inno.& Hosti.hîc & idem quoad ꝓbationẽ in ciuilibus,pecuniarijs,& matrimonialib⁹ causis vt.j.eo.c.tam literis.&.c.super eo.secũdũ Bernar.hîc & in.d-§.forus. & idem in criminalib⁹ quoad excepta crimina quia & laici cõtra clericos in eis admittũtur, secũdum Hosti.de accusa.cum.P.& quæ sunt excepta ibi vide, imò & infames:vnde non mirũ si & mulieres,vt notatur.j.de iudi.c.mulieres.lib.vj.& idem etiã in non exceptis cũ in modum inquisitionis, denũciationis agitur,vt hîc.Si enim intelligit hoc.c.Ioãnes.xv.q.iij.in summa.idem Bernar.hîc quoad inquisitionẽ,&

Inno.& Nouella quoad denũcia.& idem Specu.in.d.ver.itẽ
quòd eſt mulier.& ver.ſeq.& idem cũ agitur de crimine ci-
niliter:nam tũe quęcũq; perſona admittitur ſecũdũ Hugo.
& Laur.& Archidi.&.d.c.mulieres.vt hic refert Collec.&
idem etiã ſecũdum eum,ſi ille cõtra quẽ agitur,eſt de crimi-
ne diffamatus,& ſic intelligit hanc decret. Et pro primo fa-
cit hæc deret.ſecundum caſum ſummariũ Nouellæ,quẽ in
principio ſupra præmiſi.Item idem ſi agitur per viam exce
ptionis,vt.j̃.eo.tam literis.ſecũdũ Tãcred.Bernar.& Inno.
& Nouellam hic & Hoſti.j̃.eo.de cœtero.& Ioan.vbi.ſ.&
Bernar.& Hoſti.in.c.tam literis.vnde hic agebatur contra
Epiphaniã in modum exceptionis:& ideo mulieres admit-
tũtur vt j̃.eo.tam literis.Vel dic,ꝙ admittũtur hic ad prę-
ſumpt.nõ ad probationẽ,vel dic ꝙ hic loquitur in cauſa de-
nunciationis,ſecũdum Goſ.& ita in his tribus nõ habet lo-
cum dictum Ioãnis.lxxxj.diſt.presbyter.ita generaliter pro-
latũ ſecũdũ Archid.ibi.& vide quod ipſe notat.v.q.vj.quia
iuxta.ſuper verbo laico.fallit tamen quod dixi de cauſis in-
quiſitionis,& denũciationis,in criminibus homicidij & ſi-
moniæ,& alijs quæ poſt peractã pœnitentiã impediunt exe
cutionẽ ordinis,& retẽtionẽ beneficij iam adepti,quæ enu-
merãtur per Bernar.& plenius per Hoſti.de renũcia.niſi cũ
pridem.§.propter cõſcientiã.In his enim licet ꝓcedatur per
viã inquiſitionis ſeu denũciationis,eſt tamen ſicut in accu-
ſationis iudicio procedendũ,vt plenè legitur & notatur.j̃.
de accuſationib⁹.inquiſitionis.& eſt ratio ſecundum Hoſti.
ibi quia plerũque aliquis credit habere decem bonos teſtes
qui nõ habet vnũ bonũ.ſuper quo vide quod notatur.j̃.eo.
dilecto.Si vero agitur de crimine in modũ accuſa.& crimi
naliter mulier nõ poteſt ſecũdum canones eſſe teſtis,vt.d.c.
mulierẽ.pro cõtrario alleg.ſecũdum Henri. Et ſecũdum iſta
intellige ea quæ ſcripſi hic io ſecũda ſuppletione primę glo.
& alios caſus in quib⁹ mulieres nõ ſunt eiuſdem cõditionis
cum maribus,ſcripſi latè.ſ.de arbitris.c.dilecti filij.¶ Secun
do opponitur,quia hic legitur & notatur mulieres crimino
ſas & criminis ſocias in cauſa criminali ad teſtimonium ad-
mittendas cõtra ea quæ legũtur, & notantur.vj.q.j.qui cri-
men.&.C.eo.l.quoniã.&.ſ.de cõſel.c.j.& confirmatur,quia
licet ſocij etiã criminis in aliquib⁹ caſib⁹ ad teſtimoniũ ad-
mittãtur:vt.ff.de cuſtodia reorũ.l.diuus.C.de maleficijs.l.j.
C.de fal.mo.l.j.C.de ſer.l.prouinciarũ.&.j̃.eo c.lib.vj.& ad
hoc allegãt aliqui.ff.de re militari.l.nõ omnes.§.vltimo.ſed
ibi nõ erant ſocij criminis, tamen aliàs participes criminis
nõ admittũtur nec in criminali nec in ciuili,vt.l.quoniã.al-
leg.quia vtrobique eadem eſt ratio remouẽdi, ſecũdũ Inno.
Quid dicendum?Inno.dat plures ſolutiones.Prima ſolutio
2 † eſt quòd hic nõ agitur directè criminaliter,videlicet per
viam accuſationis,ſed agitur criminaliter indirectè,hoc eſt
denũciando,vel excipiẽdo:quia ad aliquã dignitatẽ erat ele
ctus,& ideò bene admittũtur mulieres,ſed hoc eſſet verũ ſi
eſſent aliàs idoneæ,vt.j̃.eo.tam literis.hic autẽ nõ videban-
tur idoneæ:quia ſocię criminis,ideò opus eſt alia ſolutione.
Secũda ſolutio eſt ꝙ iſtæ mulieres egerãt pœnitentiã:& ſic
nõ eſt cõtra xv.q.iij.c.j.xxxiij.q.v.mulierẽ.Sed licet iſta ſolu
tio videatur bona,quoad iura proximè allegata,non tamen
ſatisfacit oppoſitioni principali. Tertia ergo ſolutio eſt ꝙ
mulieres ſocię criminis nõ admittũtur ad probationẽ,vt in
contrarijs,ſed bene ad pręſumptionẽ,vt.iij.q.iij.item ſerui.
& ſic procedit iſta decret.& ſic nõ eſt cõtra.j̃.eo.veniens.&
xvj.q.iij.nemini. Quarta ſolutio eſt, ꝙ hic mandantur ad-
mitti ad teſtimoniũ mulieres criminoſæ,& ſociæ crimi-
nis cõtra presbyterũ:quia de crimine diffamatũ & propter
infamiã exortã cõtra eum,& cum quæſtionib⁹,eo quia erãt
criminoſæ.arg.iij.q.iij.§.ſi ea.aliàs autẽ nõ admitterẽtur,ſe-
cũdum Inno.Sed quod dicit de quęſtionibus videtur eſſe di
3 uinatio:quia textus iſtud nõ aperit.Tu verò ſi † velis ſecurè
loqui potes ſolutiones cõiungere,dicẽdo ꝙ hic agebatur de
criminib⁹ cõtra presbyterũ,ciuiliter tamen hoc eſt in mo-
dum denũciationis,vt hic patet in principio,in verbo nun-
ciata.vel fortè in modum exceptionis,vt repelleretur à con
firmatione beneficij,quã petebat.Sic enim cenſetur agi ciui
liter,vt.j̃.de accuſa.ſuper his.& erat presbyter cõtra quem
agebatur de criminib⁹,huiuſmodi diffamatus,& ideò man
dantur recipi mulieres cũ quib⁹ dicitur crimina huiuſmo-
di cõmiſſe,vt ſi de per ſe non ſufficiãt ad plenã probationẽ,
valeãt tamen vna cũ alijs ſaltẽ ad pręſumptionẽ inducendã,
& ſic nullũ obſtabit cõtrariũ,hoc autẽ quod dicitur mulie-
res egiſſe pœnitentiã diuinare eſt.Sed ſi vis pleniùs hanc ha
bere materiã,vide quæ ſcripſi.ſ.de confeſsis.c.j.in ſecunda
oppoſitione,& in tribus primis quæſtionibus.
¶ PRIMO igitur occaſione pręcedentiũ quęro de ſocijs,
in cõtractibus,vel negociationibus,aut rebus qualiter poſ-
ſunt admitti in teſtes ad quod ſequenda præcedentia dicta
4 Inno.reſpõdeo ſic.Dico † enim ſi eſt ſocius omniũ bonorũ,
certũ eſt ꝙ nõ admittitur,vt.C.eo.l.omnib⁹.&.iij.q.iij.§.itẽ
criminali.ver.omnib⁹.&.ff.pro ſocio.l.cum duob⁹.§.fi.& de
ritu nupt.l.illud.& hoc propter futurũ cõmune damnũ,vel
lucrũ.arg.ff.quando appellandum ſit.l.j.§.in propria.&.ij.q.
vj.biduum.ſecũdum Inno.& Hoſti.hic,& Hoſti.in ſumma
eo.tit.§.quis poſsit eſſe teſtis.ver.quid de ſocijs.& Specu.eo.
tit.§.j.colum.ij.ver.ſed nunquid ſocius.& Accur.C.eo.l.quo
niam liber.imò dico,ꝙ nec compellitur ſocius cõtra ſociũ,
ſicut nec cõtra ſeipſum.arg.C.eo.l.omnib⁹.&.l.nimis graue.
& hoc innuit Specu.eo.tit.§.j.colum.ij.ver.ſed nunquid fra-
5 ter.Si † autẽ quęris de ſocio certę negociationis,vel rei,tũc
ſecũdum Inno.Accur.& Specu.vbi ſupra,dic ꝙ ſic pro par-
te ſociũ cõtingente,& pro & cõtra,niſi aliud obſtet:quia li-
cet aliud obtineat nihil illi reddit,vt.ff.ſi pars hæred.pe.l.j.
§.quinimo.ſecũdum Inno.& Hoſti.hic,hoc enim nõ reperi
tur iure prohibitũ,ergo permiſerũt.arg.ff.eo.l.j.&.ſ.eo.c.j.
Sed pro parte ipſum teſtem cõtingente,nec pro ſe admitti-
tur,nec cõtra ſe compellitur,vt.l.omnibus.&.l.nimis graue.
alleg.cum concordan.& habẽt hæc locũ ſecũdum Hoſti.&
Specu.vbi.ſ.dum aliqua ſine ſocietate incidunt in cõmunio
nem,vt dum vnus fundus datus vel legatus eſt duobus, vel
6 aliter & probabilius.Aut † ſunt ſocij vel cõuẽtione, vel pa-
cto,ita ꝙ cõmune lucrũ vel damnũ,& tunc neuter pro alio
admittitur,neuterq; cõtra alterũ compellitur:quia cõmune
damnũ & lucrũ,vt.l.omnib⁹.&.l.nimis graue.arg.ff.pro ſo-
cio.l.Mutius.& de liberali cauſa.l.is qui duos.Aut ſunt ſocij
7 † ſolùm re ipſa cõuentione & pacto,& tunc ſi per legem,vel
cõſuetudinẽ tacitè cõtrahitur ſocietas & cõmunicatio lucri
& damni,vt in aliquibus partibus Franciæ in quibus de cõ-
ſuetudine inter cõiuges cõmunicantur mobilia,& conquę-
ſtus,tunc idem eadem ratione.ff.ad.l.Aquil.l.illud.de fonte.
l.vna.de reſcrip.inter cœteras.in fine.Sed vbi nõ cõtrahitur
talis ſocietas,ſeu cõmunicatio tacitè,nec expreſsè,tunc ſi ea
dem eſt cauſa defenſionis vtriuſq; adhuc idẽ per prædicta.
arg.ff.de appel.l.ſi qui ſeparatim.primo reſponſo.ſ.de iudi.
8 cauſam quæ.j̃.eo.perſonas.&.d.l.nimis graue.Sed † ſi nõ eſt
eadem cauſa defenſionis vtriuſque tunc vnus pro altero,&
cõtra alterũ admittiť,atque cõpellitur, vt.l.ſi qui ſeparatim.
primo reſpõſo.ij.alleg.ſecũdum Henri.Et colligitur pro ma
iori parte ex notatis Cyni poſt Iaco.de arena in.d.l.quoniã.
liberi.in prima quæſtione vbi videas,ex quo ſequitur ꝙ cre
ditis debitis mobilibus & cõquęſtibus inter cõiuges ſecun-
dum generalem Frãciæ cõſuetudinẽ cõmunicatis mota cau
ſa per virũ cõtra extraneũ ſuper aliquo eorũdem vxor, pro
viro cõtra alterũ nõ admittitur,nec compellitur ad inſtan-
tiam extranei cõtra virũ:nam in primo pro ſe,& in ſecũdo
contre ſe teſtificareť,ſic intellige notata Accur.C.eo.l.etiã.
& Hoſtiẽ.in ſumma.eo.tit.§.j.ver.quid ſi volo.& Specu.eo.
titu.§.j.ver.quid ſi aduerſarius.
¶ SECVNDO queritur occaſione pręmiſſorũ, qualiter
9 intelligitur illud quòd † omnibus in re propria dicendi te-
ſtimonium facultatẽ iura ſubmouẽt.C.eo.l.omnibus.&.ff.l.
l.nullus.Breuiter intellige,ſiue dicatur propria principali-
ter, ſiue ſecundario, puta venditor pro emptore, vt notat
Accur.

Accur.in.l.omnibus.&.l.nullus.& Hosti.in summa.eo.tit.§.
ij.ver.hi vero.& Specu.eo.tit.§.j.xiij.colum.ver.quid de ven
ditore. Vel ecõuerso emptor pro venditore: nam emptoris
secũdario interest,ꝙ res nõ euincatur,& ecõuerso secũdum
Inno.& Nouellam.j̃.eo.insuper.Item nec donator admitti
tur in testem pro donatario in causa rei donatæ licet de eui
ctione non teneatur: quia interest donatoris,ꝙ donatarius
rem habeat,eo quòd sibi tenetur naturaliter,vt.ff.de peti.
hære.l.sed & si.§.consuluit.& patet quia personale pactum
transmittere in donatariũ,vt.ff.de pac.l.si tibi decem.§.pa-
ctum.Item quia donans affectat valere,quod donat,sed nec
cedens potest ferre testimoniũ pro cessionario in causa rei
cessæ.eadem ratione facit in authen.eo.tit.§.penulti.col.vij.
vbi dicitur quòd Prosoneta remouetur à testimonio ratio-
ne affectionis,quam habet ad perfectionẽ rei,in qua Proso
netæ gessit officiũ secũdum Henri.& ita notat Cyn.post Pe
10 trum.C.ad.l.Cornel.de fal.l.& si ad te.Sed secus est † in fide-
iussore,qui potest esse testis pro debitore,qui est soluendo
alias nõ.arg.ff.de fur.l.itaque.vt notat Specu.eo.tit.§.j.colũ.
x.ver.quid de fideiussore.vbi videas,& vide etiam Cynũ in
prædicta.l.omnibus.in.j.&.ij.quęstionibus vbi magnã par-
tem prædictorũ reperies,& adde omnino,quæ scribã.j̃.eo.
cum nuncius in secunda oppositione.De seruo autem dicit
hîc Collec.ꝙ cum agitur de facto suo in defectũ ꝓbationũ
cum tormẽtis admittitur,secũdum Hosti.eo.tit.§.j.sed non
contra dominũ præsentem,vel præteritũ:quia habenda est
11 ratio dominij,secũdum eum. De † monacho vero dicit,ꝙ
admittitur in testem,vt not.insti.de iure perso.non tamen
posset iurare absque licẽtia superiorũ,sicut nec vouere.xx.
q.j.si.monachus.nec monasteriũ exire.xvj.q.j.placuit.secun-
dum eum.¶ Propter præmissa autẽ subintrat Inno.aliã ma
as teriã,videlicet,de socijs cõtractuum,dicens † quòd in con-
tractibus, & alijs rebus non admittuntur socij,si sunt socij
omnium bonorũ,vt.d.l.omnibus.vel etiã si secũdario inter-
sit eius,vt si emptor pro vẽditore inducitur in testem:nam
emptoris secũdario interest,quòd res nõ euincatur,& econ
tra.arg.ad hæc quia altero victo alter appellat.ff.de appel.l.
ab executore.§.j.ff.de re iudi.l.sæpe.§.j.& si causa sua nõ esset
appellare nõ posset.ij.q.vj.§.in propria.ff.quãdo appel.sit.l.
j.§.sed si alius.&.l.ij.§.in propria.Alij tamen dicũt cõtra.arg.
ff.finiom regũdorum.l.penultima.nec obstat secũdum eum
13 quòd † legatarius in causa testamenti admittitur.insti.de te
sta.§.legatarius.quia causa testamenti nõ est propria:nam &
si valeat testamentũ nõ sequitur ꝙ valeat legatũ,nec obstat
C.de fideicõmis.l.vltima.in fine.quia ibi impropriè sumi-
tur nomen testamenti secũdum eum.de quo tamen dic vt
scripsi.j̃.eo.insuper in prima quęstione.Sobdit ꝙ in re com
muni socij pro parte socij bene admittuntur: quia ille licet
vincat,nõ sibi reddit,vt.ff.si pari hæred,pe.l.j.§.quinimo.&
§.proinde.secundũ eum.& videtur Hosti.cõcordare.Sed vt
refert Lignanus Iaco.de Arena reprehendit hoc dictum,&
glos.quę hoc tenuerat in.d.l.quoniã.quia sentẽtia lata cõtra
vnũ tale,quale præiudiciũ affert alteri,& ideo est hîc timor
subornationis.Hinc est,quòd licet sibi appellare, propter
istud aliquale præiudiciũ,vt.ff.de appel.l.à sentẽtia.Sed Pe-
trus hoc repræhendit:quia nõ procedit argumentũ, potest
appellare,ergo nõ potest testificare:quia iam nullus esset te-
stis idoneus in causa criminali,vt.ff.de appel.l.nõ tantũ pro
cedat.ergo dictum Accur.& Inno.ne facultas probationis
angustetur.C.de.hære.l.quoniã.in prima quæstione. Quod
autẽ ibi dicat Cynus vltra prædicta quæ Lignanus & Hen-
ri.hîc videntur sibi attribuere in prima q̃stione statim dicã.

SVMMARIVM.

1 *Denuncians quo casu testis admitti possit.*
2 *Euangelicum denunciatorem tertiò monere: & an præcepti sit. nu
mero.5. & 9. Et quo modo accipiatur.nume. 11.& 15.*
3 *Infamem cognitum repelli.*
4 *Denunciare & coërcere ad quos spectet. & numero. 6. 17. & 18.
& cuiusmodi actus sit. numero. 13. & 16.*
7 *Correptionem qualem esse oporteat, & an quis huic rei adstrictus sit.
nu.8. & 23. & ea quotuplex sit.nu.14.& 19.*
10 *Peccata publica, & occulta multipliciæ esse: & occultorum subdi-
uisio. numero.21.*
12 *Errantem non corripere piaculum esse.*
20 *Correptionem quæ præcedant: & quò illa pertineat.nu.22.*

¶ *CAP. IIII.*

N omni negotio. Casus. Is q denunciat,
per dictum suũ & alterius,probat,se pręmo
nuisse, & primò ponit dictum, secundo ibi
quod patenter illud probat duabus authorita
tibus,secũda ibi *item alibi*. ¶ Expone literã,*de re sibi nota*.j.de
monitione à se facta. Tancre.vel intelligitur etiã de crimi-
ne in teste synodali.j̃.titu. proximo. prætereà Gof.Et dicit
Vincen.hoc nõ habere locũ in crimine in quo per denun-
ciationẽ sequitur depositio:quia tunc denũcians non habe-
tur pro teste,secũdum Nouellam.Ex quibus distinguit Hen
ricus,si quęris an denunciãs debeat admitti in testẽ in causa
1 denunciationis,cõtra denunciatũ,quia aut † quęris quoad
probãdum quod monuit iuxta formã huius.c.denunciatũ,
& dic quòd sic vt hîc,secũdum Bernar.& Inno.Aut quæris
nũquid debet admitti in testem in facto principali denũcia
to,& tunc aut ex tali denunciatione denũciato cõuicto ali-
quod emolumentũ pecuniarũ debet ad denunciantẽ deue-
nire,quia prosequitur suum pecuniariõ interesse, vt vsuræ
restitutionẽ sibi fiendã,& tunc ꝓcedit opinio Inno.hîc po-
sita,quæ habet,ꝙ nõ arg.iiij.q.iij.Item nullus.&.§.in omni-
bus.Aut nõ prosequitur suum interesse,& ex hoc sperat ali
quod cõmodum reportare, sed solùm tendit ad pœnitentiã
de crimine,& tunc procedit opinio cõtraria Inno.posita.j̃.
de simo.licet Hely.§.nos igitur.ver.quia tamen.in glos.hoc
verũ est,& hanc distinctionẽ posuit ipse Inno.j̃.de iudi.no-
uit.in glos.ij.ver.ad testimoniũ.vt ibi scripsi *pro teste*,proba-
tur.hîc &.xj.q.iij.precipuè quòd in causa denũciationis po-
test qs esse iudex actor & testis,*cum dixerit* Matt.xviij.*ipsum
solum* ista verò negatiua ꝓbari nõ poterit,nisi per iuramen-
tum monẽtis,de hoc dixi.j̃.de iudi.nouit.*duorum vel trium*,
nõ dicit vnius vel duorũ,vt pręmiserat, & sic patet apertè
a quòd denũciatiuè computat in numero testiũ.Hosti.† vult
probare,ꝙ in euangelica denũciatione requiritur trina mo
nitio,prima ꝓbabitur imperfectè,secũda semiplenè, tertia
plenè,& legitur sic *adhibe tecũ vnũ*. in secũda monitione,vel
duos in tertia,hoc nõ placet,& est extorta lectura,& cõtra-
ria alternatiuè quã ponit authoritas,& cõtrariũ dicit de iu-
di.nouit.*ubi*.lo.viij.& dicit Hosti.pręcedẽs authoritas cõ-
gruè adaptari denũcianti.Ista nota cum agitur de purgatio-
ne alicuius infamati.*lege nostra*. Deuteronomij.xix.& vt di-
cit Hosti.optimus modus cõuincendi aliquem,scilicet ex.l.
propria.xlv.dist.qui & sic etiam causæ ecclesiasticæ iudicari
debet sua.l.circa.de cõstit.c.j.per quod arguit cõtra legistas
facientes contrarium.¶ Supple glossas in glos.j.ibi *in sinodo*.
ea.q.notificamus.notat Hugo ꝙ infamis denunciat in causa
matrimoniali de consanguinitate,qua probata compellen-
tur agere pœnitentiã.de incestu tamen ex denũciatione nõ
separabuntur.Tu dic cum glo.secũdum Vinceo. *& in fine*.&
j̃.de iudi.nouit.in vltima glos.& de accusa.cum oporteat.
per quã decret.& eo.titu.cum dilectus de purga.cano.inter.
3 &.c.accedens.Dicit † hic Hosti.ꝙ licet ecclesia repellat infa
mem vt dicit glos.nisi suam vel suorũ iniuriã prosequatur.
arg.j̃.eo.de cæterò.si tamen denũciatus infamatus est,aliàs
quàm ex dicto illius denũciatoris, ecclesia inquiret.alleg.de
præsump.cum in iuuentute.& sic respondet ad cõtraria.j̃.
eo.sicut de eo spiritua.c. tua. qui ma.accusa. pos.c.finali.in
4 glo.penul.*in fine*.dicit hîc Hostien.† ꝙ monuio vt pœniteat
vel denũciatio ecclesiæ facienda ad quemlibet pertinet coër
ctio vero ad habentem iurisditionem qui tamẽ non coër.

cebit peccatorem, nisi cõuincatur. ij. q. vij. plerique. de simo.
sicut tuis. in glos. vlti. in fine. quod dic vt ibi in vltima glos.
¶ PRIMO quæritur vtrũ illa authoritas si peccauerit in
te frater tuus &c quæ habetur Matthęi. xviij. ij. q. j. si pecca-
5 uerit. & hic † indifferenter mandet omnibus sub precepto,
an vero solum sit de cõsilio, videlicet quantũ ad correctio-
nem charitatiuã, & prout est actus charitatis hic dico quòd
quoad prælatos sub præcepto est. arg. xxiiij. q. iiij. ita planè.
& c. duo ista. & quo ad alios est consiliũ: nullus enim ad eum
tenetur: nisi sicut ad alia, opera charitatis, nisi sit talis ad quẽ
ratione officij, vel curæ hoc spectet. vt. d. c. duo. vt notant
Inno. ĩ. de iudi. nouit. & Cardi. de relig. domibus. c. vno. lib.
vj. & Ioan. Hugo, Laurẽtius, & Archid. in. c. si peccauerit. &
6 Bernar. hîc vt videtur, sed Hostien. † hîc tenet, & correctio
charitatiua, id est monitio quòd pœniteat, & denunciatio
ecclesiæ facienda ad quẽlibet pertinet Christianũ, coërctio
vero ad ecclesiam, id est ad illum tantũ qui iurisditionẽ ha-
bet, & hoc etiam tenet Hugo in. c. si peccauerit. arg. ij. q. vij.
quapropter. xxxiiij. q. iij. tam sacerdotes. vnde Epheseis ve-
rò dicitur, nolite cõmunicare operib⁹ infructuosis tenebra
rum, magis autẽ redarguite, & idem Astẽsis lib. ij. tit. de cor-
rectione fraterna. articulo. j. q. ij. Quod probat primo per le
gem naturalẽ, quæ dicit, hoc facias alijs quod tibi vis fieri,
id est debes velle fieri secũdum Augustinũ. Debes autẽ velle
quòd alius te corrigat quãdo peccas vt te emendes, igitur &
hoc debes alij cuique. Secundo per legẽ Mosaycã Deutero.
xxiij. nõ præteribis bouem aut ouem errantẽ, sed reduces,
fratrem enim errantẽ corripere est eum ad Deũ reducere.
Tertio per legem euangelicam Matthęi. xviij. vbi dicitur, si
peccauerit in te frater, nõ dicit subditus. Et subdit, si te au-
dierit lucratus es fratrem tuum, sumus autẽ omnes fratres,
quapropter adinuicem omnes ad hoc tenemur: nec obstat
quod dicit Ioan. in. c. si peccauerit. ꝙ si esset præceptũ omni
bus omnes cõstitueret trãsgressores: quia est præceptũ affir-
matiuũ ligans tantũ pro loco, & tempore necessitatis, trib⁹
enim ex parte corripiẽtis, & tribus ex parte peccãtis inter-
uenientib⁹ trãsgressor est, qui nõ corripit & aliàs nõ primũ
ex parte corripientis certa peccati cognitio, ideo dicitur
Eccle. xj. priusquã interroges nõ vituperes quẽquã, & cõ in-
7 terrogaueris corrige iustè. † Secũdum est mãsuetudo in cor-
ripiendo: quia corripiens cum ira ad peius magis prouocat
quàm corripiat. Ideò dicitur in Psal. Superueniet mansuetu-
do & corripiemur. Tertiũ est. ꝙ in alio nõ sit tanta ad corri-
piendum aptitudo: quia si peccantẽ vident alij æquè boni,
sicut ego aut meliores, & ei fortè magis familiares, vel præla
tus suus probabiliter supponere possum: ꝙ aliquis istorũ in
quibus subest debitũ, & aptitudo illum corripiat. Dicitur
enim. iij. Regũ. xx. Custodi virũ istũ qui si lapsus fuerit erit
anima tua pro anima ipsius: vnde nõ debeo credere, ꝙ pręla
tus suus sit immemor salutis suæ, quod esset si negligeret il-
8 lum corripere. Si † autẽ cõstaret ꝙ omnes negligerent, tene-
retur tribus alijs cõcurrentib⁹ ex parte peccantis, primũ est
spes probabilis de correptione: quia ad finẽ illius solum ten
dit, vt patet in verbis authoritatis, iuxta illud, noli arguere
derisorẽ ne oderit. Secundum est ꝙ peccatũ sit mortale non
tantum veniale, quia sit vt frater lucretur, qui nõ perditur,
nisi per mortale. Tertiũ est ꝙ nõ sit spes ꝙ habeat maiorem
oportunitatẽ temporis ad corripiendum, vnde Augustinus
primo de ciuitate Dei. c. ix. si propterea quisque obiurgãdis
corripiendisq́ malè agentibus parcit: quia tempus oportu-
nius inquirit nõ est occasio cupiditatis, sed consiliũ charita-
9 tis Dicit ergo Astensius quòd † cum corrigere sit præceptũ
affirmatiuum quod obligat ad executionẽ sui, tempore ne-
cessitatis, quãdo hæc sex cõcurrũt simul. Si nõ cõcurrãt po-
test differre sine peccato, quousque simul cõcurratur, & sic
non est multũ timendum de transgressione huiusmodi bo-
næ volũtatis, & hoc credit Henricus verius, videlicet quòd
pręceptũ intellige tamẽ de peccato, videlicet mortali, vt. ĩ.
tetigi, quia nõ admittitur, nisi per illud, nec lucratur nõ ad-
missus, & sic dicitur Eccle. xvij. vnicuique mandauit Deus
de proximo suo. Dum autẽ frater venialiter peccat corre-
ptio est de consilio, & hoc videtur velle Augustinus. xvj. de
sermone domini in monte dicens, audiuimus dominũ ad-
monentẽ, & magna cura præcipientẽ. Si peccauerit in te fra
ter tuus &c. vt sic per admonentẽ signet veniale & per pręci
pientem. Si peccauerit in te frater tuus &c. vt sic per admo-
10 nentẽ signet veniale & per pręcipientẽ mortale. Subdit † au
tem Astensis vbi. s. quòd est peccatũ occultũ & publicũ, &
quòd occultũ dicitur tribus modis primum est quod solus
Deus nouit vel homo per cõfessionẽ, & de hoc nõ est quæ-
stio: quia hoc spectat ad dominũ nõ ad nos vnde glos. Mat-
thęi. xviij. super illud in te, quia si in dominũ peccat non est
nostri arbitrij, id est solo Deo sciente: secũdo dicitur occul-
tum: quia homo solus, id est nõ cum alio nouit. Genẽ. ij. non
est bonũ hominẽ solum esse, id est nõ cũ alio. s. de offi. ordi.
si sacerdos. Tertio modo dicitur occultũ: quia solus quis no
uit, id est vnus cum paucis familiarib⁹ sicut rex dicitur esse
vel facere aliquid in occulto, vel esse solus, quando est cum
paucis sibi familiaribus Threnorũ. j. Quomodo sedet sola
citas plena populo, id est quomodo quæ solebat esse plena
11 populo est sola, id est paucos habitatores. Dicit † ergo quòd
pręceptũ de correctione fraterna intelligit de peccato oc-
culto secũdo, & tertio modo, etiã de peccato publico. Item
quòd quilibet tenetur fratrẽ suum corripere de hoc tripli-
ci pacto obligatione affirmatiuæ: quia ligat pro loco & tem
pore. Et circa peccatũ publicũ dicta forma sic tenenda est,
secũdum vt primò corripias inter te & ipsum solum, & si te
audierit lucratus es fratrẽ tuũ, nec vltra est procedendum à
te qui solum quęris fratris correptionẽ, prælatus tamen quĩ
ex officio debet tollere scandalũ, debet eum arguere publi-
cè vt cœteri teneantur, vt dicitur. j. ad Thimo. v. peccantes
coram omnibus argue, vt cœteri timorem habeant. Si autẽ
te nõ audierit &c. & ꝙ hæc forma corripiendi sit in pręce-
pto de peccato publico probatur. xj. q. iij. præcipuè. & ĩ. de
iudi. nouit. nec obstat Prouer. ix. vbi dicitur, qui arguit im-
pium ipse sibi maculam generat, noli arguere derisorem, ne
odiat te. Nam Salomon ibi nõ loquitur absolutè, sed in ca-
su: vnde Gręgo. viij. moraliũ. c. lix. vbi exponit illud verbũ,
dicit quòd quãdo peccator vel derisor creditur probabili-
ter ex correctione peior futurus nõ est corripiendus. & sic
loquitur Salomon. Sed quando speratur correctio corripĩ
debet, & etiã quãdo nõ speratur in casu, videlicet ne proce-
dat plus in malo. vnde Augustinus de cor. & gra. c. lxxvj. si
aliquando timore corripiamur, si aliquis inde pereat. Cur
etiam timore non corripiamus ne aliquis inde plus pereat.
12 ¶ Vnde † ad propositũ frater Ioan. in summa cõfessorũ de
doctrina ordi. q. iij. tractãs vtrũ omissio correctionis frater-
næ sit peccatũ, dicit eam tripliciter fieri, vno modo merito
riè, scilicet quãdo fit ex charitate propter illud Augustini. s.
eadẽ. q. ver. tertium est ꝙ nõ sit spes. Secũdo modo fit cũ pec
cato mortali quãdo præsumitur probabiliter quòd ad eius
monitionẽ corrigetur, & tamen propter timorẽ, vel cupidi
tatẽ, omittit vt ibi dicitur, & c. xl. dist. si Papa. & c. sunt nõnul
li. & l. distin. si quis Diaconus. Tertio modo cõ peccato ve-
niali, scilicet quãdo timor, seu cupiditas facit hominem tar
diorẽ ad corrigendum, qui tamen nõ omitteret si cõstaret,
ei, quòd fratrẽ posset à peccato retrahere. Sed timori & cu-
piditati tunc fraternã pręponeret charitatẽ, & hoc modo
etiã viri sancti interdum hoc negligũt, vnde dicit Augusti-
nus de ciuitate Dei, ꝙ nõ solũ inferiores, verũetiã ij qui su-
periorem gradum vitæ tenent, ab aliorũ repræhensione se
abstinent, propter quædam cupiditatis vincula, nõ propter
officia charitatis. ij. q. vij. plerique. vij. q. j. §. quando vero.
¶ Item etiam ad propositũ sanctus Thomas secũda, secũdę.
13 q. xxxiij. articulo. j. determinat quòd † fraterna correctio est
actus charitatis, pro quo sciendum secũdum eum ꝙ corre-
ctio delinquẽtis est quoddam remedium, quod debet adhi-
berĩ cõtra peccatũ alicuius, peccatũ autẽ alicuius duplici-
ter considerari

ter considerari potest,vno modo inquantú est nociuú peccati. Alio modo inquantú est nociuú,alijs lesis, vel scandalizatis ex peccato,& bono cómuni ex peccati iniustitia per-
14 turbato, & sic † duplex est correctio delinquétis, vna quæ adhibet remediú cótra primú quæ propria fraterna correctio appellatur ad delinquétis emendationé ordinata: remouere auté malú & ꝓcurare bonú eiusdem sunt rationis: igit cum ꝓcurare bonú ꝓximi sit actus charitatis, restat ꝙ malum per fraterná correctioné semouere etiá actus charitatis existat, imo magis quàm remotio exterioris damni vel corporalis nocuméti, eo ꝙ bonum virtutis magis est affine charitati,& per cósequés eius cótrariú magis nociuú, alia verò dicitur correctio delinquétis quæ remediú adhibet contra secúdum videlicet cótra nocumétú aliorú,& boni communis & talis correctio est actus iustitiæ cuius est cóseruare rectitudiné vnius ad alterú. ¶ Item eadem quęstione articulo.ij.magis ad propositú dicit ꝙ correctio fraterna cadit
15 sub præcepto. Sed cósiderádum est † ꝙ sicut præcepta negatiua legis ꝓhibét actus peccatorú, ita affirmatiua inducunt ad actus virtutú, actus auté peccatorú sunt secúdum se mali & nullo modo nulloq́ tempore vel loco bene fieri possunt: quia secúdum se sunt cóiuncti malo fini, vt dicitur.ij.Ethicorú,& ideò precepta negatiua obligant semper,& ad semper, sed actus virtutú nó quolibet modo fieri debét, sed obseruatis debitis circúftátijs quæ requirútur ad hoc ꝙ actus sit virtuosos, vt scilicet fiat vbi & quádo, & secundú qd debet,& quia dispositio eorú quæ sunt ad finé attéditur secundum rationé finis in istis circúftantijs virtuosi actus ꝑcipuè attédenda est ratio finis, qui est bonú virtutis. Si ergo sit aliqua talis omissio alicuius circústantię circa virtuosum actú quæ totaliter tollat bonú virtutis. hoc cótrariaf ꝑcepto. Si ergo sic defectus alicuius circústantiæ quæ nó totaliter tollat virtuté, licet nó perfectè attingat ad bonú virtutis non est cótra pręceptú, vnde dicit Philosophus.ij.Ethicorú, ꝙ si parú discedatur à medio nó est cótra virtuté, sed si multum discedatur, corrumpitur virtus in suo actu, correctio autem fraterna ordinatur ad fratris emendationé,& ideò cadit sub præcepto hoc modo videlicet secúdum ꝙ est necessaria est ad istum finem nó auté ita ꝙ quolibet loco, vel tempore frater delinqués corrigatur. ¶ Item eadem quæstione articulo
16 tertio, dicit etiá ad propositú ꝙ duplex est † correctio vna quæ est actus charitatis tédens ad emendationé delinquentis, per simplicem admonitioné & talis, pertinet ad quemlibet charitaté habenté siue sit subditus siue pręlatus. Alia verò est actus iustitiæ tendens ad bonú cómune, quod nó solú per admonitioné sed interdum etiá per punitioné procuratur, vt alij timétes à peccato desistant,& talis pertinet ad solos pręlatos, qui nó solú habét admonere sed etiá cogere puniendo secúdum eum,& in hoc cóueniút Hosti.hîc & Archid.in.d.c.si peccauerit.& dicút ꝙ negligétia in talibus est mortalis.ī.de offi.ordi.c.irrefragabili.cum ibi notatis. Dicit tamen Hosti.hîc ꝙ prælatus nó debet coërcere peccatorem, nisi cóuincatur, vt.ij.q.vij.si tantú,& vide quod notat frater Ioan.in summa cófessorú.titu.de doctrina ordinádorum.q.ix.vbi exponit istá authoritaté. ¶ Item eadem quę-
17 stione articulo.iiij.dicit etiá ad propsitú ꝙ † correctio quę est actus iustitię per pœnę coërctioné nó cópetit subdito in prælatú, sed correctio fraterna quę est actus charitatis pertinens ad quélibet charitaté habenté in quélibet bene subdito competit in prælatú, si in eo aliquid corrigibile inuenitur. Actus enim ex habitu vel potétia procedens se extédit ad omnia quæ cótinentur sub obiecto, verú quia actus virtuosus debet esse diuersis circúftátijs moderatus, debet túc modus cógruus adhiberi, vt nó cum ꝓteruia vel iudicia sed cum mansuetudine & reuerétia, vnde.j.Thimo.iiij. Senioré ne increpaueris, sed obsecra, vt patré:& ideo Dyonisius redarguit Demophilum monachú: quia sacerdoté irreuerenter correxerat eum percutiés,& de ecclesia eijciens. ¶ Item
18 eadem quæstione articulo.v.etiá ad propositú † dicit, ꝙ peccator peccatoré corrigere potest: nam correctio delinquentis pertinet ad aliqué inquantú in eo viget iudiciú rationis quá nó tollit peccatú, sicut nec totú naturæ bonú quin aliquid remaneat in peccante de recto iudicio rationis, tamen propter peccatú pręcedés quoddam impedimétú huic correctioni afferri potest, propter tria. Primo quia ex illo indigemus ad corrigendum redditur,& maximè si maius cómisit, vnde super illud Matth.vij.quid vides festucá &c.dicit Hierony.de his loquitur qui cum mortali crimine detinentur obnoxij minora peccata fratribus nó cócedunt. Secúdu propter scandalum maximè si peccatú corripiétis sit manifestum: quia tunc nó videtur ex charitate corrigere sed magis ad ostentationé, vnde super illud Matthęi.vij.quomodo dicis fratri tuo &c.exponit Chrisostnmus in quo ꝓposito puta ex charitate vt salues ꝓximú tuú: nó quia teipsum ante saluares, vis ergo nó alios sanare si per boná doctriná malos actus celare & scientiæ laudé ab hominib⁹ quęrere. Tertio propter superbiá corripientis, quia peccata propria per impendens se proximo refert in corde suo peccata eius austera seueritate dijudicans, at si ipse esset iustus: vnde Augustinus de sermone domini in monte accusare vicia officium est boná, quod cum mali faciunt, alienas partes agunt. Ideo etiá ibi dicit Augustinus, cogitemus cum aliqué repræhendere nos necessitas coëgerit vtrú tale vitiú quod nunquá habuimus,& tunc cogitemus nos homines esse,& habere potuisse, vel tale quod habuimus,& iam nó habemus,& tunc tangat memoriam cómunis fragilitas, vt illam correctioné nó odiú sed misericordia pręcedat. Si auté inuenerimus nos nos in eodem vitio esse nó obiurgemus, sed cógemiscamus,& ad ęqualiter pœnitédum inuitemus: ex his igitur patet ꝙ peccator si cum humilitate corripiat delinquété nó peccat, nec sibi nouá cóndemnationem acquirit, licet per hoc vel in cóscientia fratris, vel salté in sua pro peccato præterito con-
19 demnabilem se esse ostendat. ¶ Item ad propositú dicit † ꝙ duplex est correctio delinquétis, vna quidé pertinés ad pręlatos quæ ordinatur ad bonú cómune,& habet vim coactiuam,& talis correctio nó est dimittéda propter turbationé eius qui corripif: tum quia & si propria sponte emédari nó velit cogédus est per pœnas, vt peccare desistat, tum etiam quia si incorrigibilis per hoc ꝓuidetur bono cómuni dum seruatur ordo iustitiæ & vnius exemplo, alij deterrétur, vnde iudex nó pręteermittit ferre sententiá cóndemnationis in peccanté propter timoré turbationis ipsius, vel etiá amicorú eius. Alia vero est correctio fraterna, cuius finis est emendatio delinquétis nó habés citationé sed simplicé admonitioné,& ideo nisi ꝓbabiliter existimef, ꝙ peccator admonitioné nó recipiat, sed ad peiora labatur est ab huius correctione desistendum: quia ea quæ sunt ad finé debent regulari secúdum ꝙ exigit ratio finis. ¶ Item etiá in eadem quæ-
20 stione articulo.vij.cum quęritur † vtrú in correctione fraterna debeat de necessitate pręcepti admonitio secreta procedere dicit ipse ꝙ circa denunciationé peccatorú est distinguendum: quia aut peccata sunt publica, aut occulta, si publica nó est tantú adhibendum remediú, ei qui peccauit, vt melior fiat, sed etiá alijs in quorú notitiá deuenit, vt nó scádalizentur. Et ideo talia peccata sunt publicè arguéda secundum illud Thimo.v.peccanté corá omnib⁹ argue, vt cœteri timoré habeát, quod intelligitur de peccatis publicis, vt Augustinus dicit in lib.de verbis domini. Si vero sunt peccata occulta sic videtur habere locú, quod dominus dicit. Si peccauerit in te frater tuus, quod enim te offendit publicè corá alijs, iam nó solú in te peccat, sed etiá in alios, quos turbat. Sed quia etiá in occultis peccatis potest parari proximorú
21 offensa, ideò adhuc distinguédum videtur: quędam † enim peccata occulta sunt in nocumentú proximorú, vel corporale, vel spirituale, puta si quis occultè tractet quo modo ciuitas tradaf hostib⁹, vel hæreticus priuatim homines à fide auertat, qui & quia ille hîc occultè peccat, non solú in te peccat, sed etiá in alios oportet statim ad denunciationem

procedere, vt huiusmodi nocumentũ impediatur, nisi fortè aliquis firmiter existimaret q statim post secretã admonitionẽ posset huiusmodi mala impedire. Quædam vero peccata sunt quæ sunt solũ in malũ peccãtis, & cui in quẽ peccatur: vel quia à peccãte læderis, vel saltẽ ex sola notitia: & tũc ad hoc solũ tendendum est vt fratri peccãti subueniatur, & sicut medicus corporalis sanitatẽ ei inferre potest sine alicuius membri abscisione. Si autẽ nõ potest abscidit membrũ
22 minus necessariũ, vt vita totius cõseruetur: ita † etiã ille, qui studet emendationi fratris, debet si potest sic emẽdare fratrem, quantũ ad cõscientiã, vt fama eius cõseruetur: quæ quidem est vtilis. Primo quidẽ & ipsi peccãti nõ solũ in temporalib⁹ in quib⁹ quantũ ad multa homo patitur detrimentũ amissa fama. Sed etiã quantũ ad spiritualia: quia præ timore infamiæ multi à peccato retrahũtur, vnde quãdo se infamatos cõspiciũt effrenatè peccãt: vnde Hieronymus dicit, corripiẽdus est seorsum frater, ne si semel pudorẽ aut verecundiam amiserit permaneat in peccato. Secũdo debet cõseruari fama fratris peccãtis: tum quia vno infamato alij infamãtur secũdum id Apostoli in epistola ad plebẽ Hiponẽsem, cum de aliquib⁹ qui sanctũ nomen ꝓfitentur, aliquid criminis vel falsi seminãt vel veri patuerit instãt satagũt ambiũt, vt de omnib⁹ hoc credatur: tum etiã quia ex peccato vnius publicato alij ꝓuocãtur ad peccata. Sed quia cõsciẽtia præferenda est famæ: voluit dominus vt etiã cum dispẽdio famæ fratris cõscientia per publicã denũciationẽ à peccato liberetur, vnde patet de necessitate præcepti esse q secreta admonitio publicã denũciationẽ præcedat. ¶ Item eadẽ quæstione articulo. viij. dum quæritur vtrũ testiũ inductio debeat præcedere publicã denunciationem. Dicit q de vno extremo ad aliud extremũ cõueniẽter trãsitur per mediũ, in correctione autẽ fraterna dominus voluit q principiũ esset occultũ, dum frater corriperet fratrẽ inter se & ipsum solum: finem autẽ voluit esse publicũ, vt scilicet ecclesiæ denũciaretur, & ideò cõuenienter in medio ponitur testium inductio, vt primò paucis iudicetur peccator fratris, videlicet qui possunt prodesse & nõ obesse, vt saltem sic sine multitudinis infamia emendatur secũdum eum. ¶ Quid dicẽdum? breuiter hîc sunt tres quæstiones principales. Prima est quæ personæ admittũtur ad hanc denunciationẽ, & quæ ab ea repelluntur, de qua tetigi. s. e. q. post Thomã in articulo. iiij. & sequẽti, & de hoc dic plenius, vt scripsi. s. de iudi. nouit. q. j. tractatu. v. Secũda quæstio est, an sit de præcepto vel de consilio, & de qua satis etiã scripsi in prædicta. q. j. articulo. j. & sequẽtibus, & specialiter in primo. Et aduerte, quia de euãgelica inquantũ est actus charitatis satis sufficiebãt quæ scripsi in dicto articulo. j. videlicet
23 † q quilibet qui nõ præest tenetur ad eum solũ, sicut ad alia opera charitatis, quæ videlicet in faciẽdo cõsistunt: quia ad ista nõ tenetur quilibet pro semper sed tenetur quilibet in necessitate in virtute illius generalis præcepti, diliges proximũ tuũ &c. ita q dicta Altensis & Thomæ superius prælibata nõ veniũt, nisi ad ꝓsecutionem & declarationẽ illius quod prædixerã in prædicto articulo. j. ver. secũdo quæritur, videlicet q nullus de necessitate tenet̃ ad istã, nisi sicut ad cætera opera pietatis. Et adde etiã omnino quæ scripsit Tho. in. iiij. senten. dist. xix. q. ij. de correctione fraterna in trib⁹ articulis & præsertim in articulo. ij. vbi nullo modo videre omittas. Super hoc tamen vide Archid. in. d. c. si peccauerit. & Collec. & Ligna I. d. c. nouit. & ex his omnibus simul iũctis tractatũ poteris facere cõpetẽtẽ.

SVMMARIVM.

1 *Odio testari quo modo accipiatur.*
2 *Consanguinitati probandæ qui admittantur.*
3 *Procurator quibus casibus testis mihi sit. Et quid in aduocato. nume. 4.*

¶ *CAP. V.*

Voties. Casus. Dicit quales esse & qualiter iurare debeãt qui super cõsanguinitate deponũt, secũda ibi *probatio* ¶ Expone literam cõsanguinitate specialr: quia in hoc casu consanguinei præferũtur extraneis, & supple maximè: quia licet isti præferãtur, alij tamen etiã admittãtur. Mar. *senioribus* maximè secũdum Pe. nam & iuuenes admitterentur, si sint idonei. j. eo. licet. ij. s. c. j. Sed hoc dictũ est: quia antiquitates præsumũtur, & solent scire antiqui *melioribus* si haberi possunt, aliâs sufficit q sint boni *primo*, id est familiari & carnali. Est autẽ publicũ cum odio habetur quis: quia peccator
1 ad hoc. lxxxvj. dist. odio. Nouella. Caue † quia aliud est dicere testis deponit pro odio quod habet cõtra illũ contra quẽ deponit, & isto modo intelligo hoc. c. etiam de omni odio aliud est dicere, q ille qui deponit odio habet, sed pro odio nõ deponit, & tunc recipe distinctionẽ hîc positã, & materiã huius. c. vide. in. c. licet. ex quadã. j. eo. Mar. credetur, credere fuit glo. Tancre. qui sic subaudiebat, ne incurreret anceps periuriũ. ff. de in litem iuran. videamus. ¶ Supple glossas in glos. j. *in fine*. Hosti. exponit cognationẽ, id est cognitionẽ, quasi dicat, cõsanguinitas nota est quod de facili non potest esse, videlicet q propinquitas sit nota, nisi sint in primo vel secũdo gradu. j. de diuor. porro. in glos. ponit in fine per q. C. intelligit hoc Inno. de amicitia carnali quæ corruptionẽ indicat: charitatiua enim nõ impedit testem, secun-
2 dum Hosti. ¶ Nota modum † ꝓbandi cõsanguinitatem, seu cognationẽ: quia primo ꝓducẽdi & recipiẽdi sunt in testes de eadem cõsanguinitate, si super sint, si autẽ recipiẽdi sunt seniores, & meliores loci, sic q præmittẽdi sunt illi, subaudi de bona cõueniẽtia, & etiã ad tollendam malam suspicionẽ, quã forsan induceret ordo contrarius, & sic intellige quod scripsi in expositione super verbo cõsanguinitate. ¶ Secũdo nota modum per quẽ debẽt iurare prædicti testes: quia debẽt duplex iuramẽtũ præstare, & primo q nõ priuato odio neque amicitia, neque pro aliquo cõmodo &c. ¶ Cuius occasione quærit hîc Ligna. vtrũ ꝓcurator possit admitti in testem in causa domini sui, & dicit q glo. iuris ciuilis cõtrariæ sunt, vna ff. eo. l. finali. alia. ff. de iure fisci. l. deferre. §. item decreuerũt. & quod Inno. de hoc tractat. j. eo Romana. lib. vj.
3 Subdit † quosdam distinguere inter ꝓcuratorẽ iudiciorũ & negotiorũ. Itẽ refert alios distinguere an causa sit finita vel nõ. Subditq; alios distinguere an cõsequatur effectũ, vel nõ: posteà dicit, q ꝓcurator vnius domini in vna causa possit esse testis in alia causa ꝓcuratoris eiusdẽ dñi, quia nõ reperitur ꝓhibitũ. arg. ff. eo. l. j. Posteà dicit ponderando casus dubios, vt ante mandatũ susceptũ & in recusante mandatũ suscipere, & in reuocato à ꝓcuratione: in eo autẽ cui mãdatũ suscepit & exequit̃, dicit q durãte iudicio nõ testificat̃ super illa causa, vt. d. c. Romana. & ff. eo. l. finali. sed sup alia vel finito iudicio posset: quia desinit esse ꝓcurator ad instar aduocati. Subdit q finita causa vel instantia super actis eius mota quæstione admitteret̃ in testẽ: nisi deberet ad eum cõmodum vel incõmodũ pertinere. ¶ Henri. autẽ. j. c. ꝓximo circa hoc sic distinguit: quia aut quærit̃ vtrũ ꝓcurator vel aduocatus possit testificari cõtra dñm vel clientẽ, & dic q sic,
4 † quia cessat causa ꝓhibitionis, nec est ꝓhibitũ: vt. s. eo. c. j. & ff. eo. l. j. & de procura. c. j. lib. vj. & ita notant in. d. c. Romana. Bernar. Cardi. & Ioan. Andr. & Accur. ff. eo. l. finali. Aut pro dño vel cliẽte, & tũc si quæris de ꝓcuratore ad negotia in negotio, quod ꝓcurauit, dic q tũc potest esse testis de cõsensu, sed aliâs nõ sicut mediator, vt in authen. de testibus. §. quoniam verò. colla. vij. ¶ In alio verò negotio potest inuito aduersario: quia nõ ꝓhibet̃, vt. ff. eo. l. j. & notãt Inno. Hosti. Cardi. Archid. & Ioã. Andr. j. eo. Romana. si de procuratore ad iudicia, dic quòd in causa in qua est procurator & mandatũ suscepit, nõ potest esse testis, vt. ff. eo. l. finali. & j. eo. Romana. secũdum Cardi. & Archid. & Ioã. Andre. ibi licet Hosti ibi distinguat an lis sit cõtest. vel nõ per. l. ante litem. cũ. l. seq. ff. de ꝓcura. sed malè secũdum eos. secus autẽ si nõ recepisset mãdatũ, vt prædixi, secũdum Inno & Hosti. j. c. sequẽti. & Ioã. Andr. j. eo. Romana. & idem si re integra renũciasset, vt. d. c. dilecto. secũdũ Inno. & Hosti. in alia tamẽ causa posset: quia cessaret causa ꝓhibitionis secũdũ Inno. & Hosti. j.

Host. ͞j .c.seqnē.fallit in causa appellationit, vt.d.c. Romana.
quia licet sit alia instātia non est alia causa, vt ibi not.per Ar
chi.& Ioā.An.de aduocato autē dic idem quod de procura-
tore ad iudicia.per.c.Romana. & vide Spec.eo.ti.§ j.col.xij.
versi.item quòd fuit in eadem causa. & Accur.ff.eod.l.fi.&
quæ supersunt dicenda dicam.in.c.Romana.

SVMMARIVM.

1 *Monachum monasterio testem esse, & qua de caussa.nu.2.*
3 *Procuratorem rei sibi non mandatæ testem esse. Extende, vt nu.4.*
5 *Syndicos ecclesiæ testes non esse: & quo modo intelligatur. Et quæ sit differentiæ ratio inter procuratorem, & canonicos nu.10.*
6 *Prælatum in testem admitti ecclesiæ nomine. Fallit, vt nu.7.*
8 *Vnum ex collegio eius nomine testem non esse si de singulorum commodo quæstio sit: si vniuersorum, secus nu.9.*
11 *Collega in collegam testis non admittitur. Limite vt nu.12.*

CAP. VI.

INsuper statuimus. casus. Prę-
latus & cle
rici, qui causam Ecclesiæ non procurāt, testi-
ficari possunt in ea, ponit dictū quod posteà
determināt ibi, *dummodo*, & no.id quod dixi
de prælato colligitur ex superscriptione per quam patet ꝙ
Papa alloquitur prælatū, & fratres & tū dicit eos testificari
posse, hoc not.G.Na.Pe.Ab.& idem Guil.in Spe.de teste.§ j.
& ver.sed nūquid rector. ¶ Expone literā *& respondendum*,
vt sufficiens sit procuratorum.de do.& contu.c.fi supra.de
procur.accedens.*insinuis* accedit secūdum vnum intellectū.
ff.eo.l.vlt.G.& not.ff.de iure fil.deferre.§ item decreuerunt.
1 Not. † primò, ꝙ monachi in causa monasterij sui, & eadem
ratione canonici in causa Ecclesiæ suæ possunt & debēt ad-
mitti in testes. Secūdò nota ꝙ duobus procuratoribus cōsti-
tutis nullus eorum potest in ea causa in qua procurator con
stitutus est testimonium fratre & per consequens à contra-
rio potest vnus in causa alterius deponere.
¶ PRIMO quæritur, circa primum notabile, de ratione
eius, & qualiter de iure procedat: de ratione verò dicas secū-
2 dum cōmune scribentium opinionem ꝙ † ista est quia causa
Ecclesiæ non est eorū propria.ij.q.vj.biduum.ver.palàm.si-
mile de legatario.insti.de testa.§ legatarius.quia potest debe
ri legatū, licet non valeat testamentū. C.de libe.præte.auth.
ex causa.nec sequitur præstandum legatū, esto ꝙ valeat testa
mentū. C.ad leg.Falci.l.i ij.& l.irritū.secundum Inn.qui hoc
no.s.eo.c.iij.vbi de hoc scripsi.in.ij.oppo.ad fi.versi.nec ob-
stat secūdum eum, & de hoc in Spe.de instr.æditio.§ postre-
mò.aliâs incipit instrumentū.ver.quid de legatario.verum
est tamen ꝙ aliqui dicūt, & fortè non malè ꝙ & si legatarius
admittatur in testē, non omnino fides sibi adhibetur: quia
secundariò cōtingit eum lucrū.arg.in auth.de testi.§ si verò.
Nouella vero credit ꝙ si in omnē euentū testimonij sui de-
beatur legatum petitū à venientibus ab intestato sufficiens
est eius testimonium, sed si in alterum euentum nō debetur
habeat locum dictū proximè præcedens, & facit quod not.
ff.eod.l.nullus.vbi distinguitur in venditore an teneatur de
euictione vel nō. Posteà latè tractat Nouella de socio in cau
sa socij de vēditore in causa emptoris, vel econtra, de dona-
tore in causa donatarij, vel econtra & de proseneta, de qui-
bus satis scripsi.s.eo.c.iij.in.j.q.& etiam. in.ij.oppo.& in.ij.
quæstio.& maximè.in.ij.quæstio.vbi omnino videas.
3 ¶ SECVNDO quæritur, circa notabile secundū † qua-
liter procurator potest esse testis in causa domini sui. circa
quod Inno.prosequēdo materiā notabilis magis quàm quæ-
stionis exorditur dicens ꝙ cum duo instituuntur vt vnus in
aliquibus negotijs sit procurator, & alius in alijs vnus po-
test esse testis in causa in qua alius fuerit procurator vt hic
innuitur subdit ꝙ si constitutus non acceptauit procura-
tionem in aliqua speciali causa potest esse in ea testis. arg. ͞j .
eo.dilecto.& idem si receperit, & renūciauerit: quod enim
hîc dicitur intelligitur quando agere cœperit: quia non re-
pellitur procurator institutus ad causam si procurationem
non exercet, ad quod probandum sufficit ꝙ non inuenitur
prohibitum, super quo vide quæ scripsi. s.c.proxi.in.ij.no-
tab.& quæ dicam. ͞j .eo.Romana.ex quibus infert Inno.ꝙ si
sit laicus admittitur in causa priuati, & clericus in causa Ec-
clesiæ. ¶ Sed contra prædicta opponit Innoc.quia videtur
absurdum ꝙ procurator meus admittatur, & non ego cano-
4 nicus, sed respondet ꝙ † procurator est vniuersitatis nō sin-
gulorum.xij.q.ij.qui manumittitur.sed pone ꝙ agit vicedo
minus autem procurator Episcopi, certè dicit Inno.ꝙ tunc
non potest testificari Episcopus quia eius nomine intētatur
actio, dicit tamē ꝙ alio agente œconomus vel vicedominus
bene testificatur quod probat: nam Abb.nomine sui mona-
sterij potest agere, vt not.s.de rescrip.edoceri.& tamen alio
agente testificatur.vt hîc.& ͞j .de iureiur.& si Christus.in fi.
igitur multo fortius œconomus vel vicedn̄s secūdum eum.
¶ TERTIO & vltimo, ad materiam primi notabilis re-
deundo, cum quæritur vtrum in causa Ecclesiæ vniuersita-
tis, vel collegij canonici Ecclesiæ vel quilibet de collegio te-
stificari possint. Distingue, quia aut causa est ciuilis aut cri-
minalis si ciuilis: aut quæritur vtrum possint produci in te-
5 stes pro parte vniuersitatis, vel collegij, aut contra, † si pro
parte vniuersitatis, vel collegij, tunc aut quæris de illis qui
sunt syndici, vel œconomi vel procuratores in ipsa causa, &
illi etiamsi sint prælati seu maiores de collegio non possunt
esse testes in ipsa causa, vt hîc in fi.huius.c.iuncta subscri-
ptione vbi scribit priori, & sic prælato, & fratribus sanctæ
Trinitatis: & est ratio, quia nemo debet habere officium du
plex in eadem causa, vt no.Bern.hîc in glo.fi.quod intellige
de ijs qui de ipsa causa intromiserunt se, secus de illis qui cō
stituti procuratores procurationem non receperunt, quia
possunt esse testes. ͞j .eo.dilecto.idem si receperunt & re in-
tegra renunciauerūt secundum Inno.dicit etiam Host.quòd
fortè idem quantuncunq; processissent ante lit.contest.arg.
ff.de procur.l.ante litem.& l.seq. Aut quæris de alijs, & tunc
refert, aut quæris de ijs quæ in capitulo aguntur, aut de ijs
quæ aguntur extra capitulum. Primo casu possunt testifica-
ri.arg C.de repud. l.consensu.§ super plagis. & ͞j .eo.tit.c.ve-
niens.ij.in fi.& ͞j .ti.proxi.c.tertio loco & bene facit. ͞j .ti.j.c.
vlti.vt no Ioā.And. ͞j .eo.cum nuncius.& est ratio, quia aliâs
non possent talia probari. Secundo casu refert aut quæris de
prçlato seu rectore Ecclesiæ, vel collegij, aut de alijs inferio-
ribus, aut monachis, vel canonicis in primo casu refert aut
solus prælatus, siue rector collegij solus, & per se constituit
procur.ad causam quod regulariter facere potest.vt.s.de re-
script.edoceri.quod dic vt ibi de hoc, aut insimul prælatus
seu rector, vna cum capitulo collegio, vel conuentu si solus
& per se tunc distinguit hic Inno.inter Episcopum qui non
potest testificari, quia eius nomine intentatur actio, & Ab-
ba.qui nō potest testificari, vt hîc & ͞j .de iureiur.& si Chri-
6 stus.in fi.secundum eum. † sed Hosti.dicit ꝙ Inno.hic vide-
tur contrarius sibi ipsi, certum est enim ꝙ vicedominus &
œconomus siue procurator Episcopi personā ipsius repræ-
sentant imò quasi idem sunt cum eodem sicut officialis qui
cum Episcopo idem consistorium habet, vt legitur, & no. ͞j .
de offi.ordi.Romana.lib.vj. Mirum est ergo quod dicit Inn.
ꝙ vicedomino agente Episcopus repellatur, & alio agēte vi-
cedominus admittetur: nam vbi repellitur Episcopus mul-
tòfortius & is qui vices eius gerit vt patet. ͞j .de offi.vica Ro
mana.lib.vj. Et maximè, quia magis pro Episcopo pręsumē-
dum est ratione dignitatis ꝙ veritatē dicat, argu.in eo quod
legitur, & not. ͞j .de voto.c.ex multa.in prin.& s.de procur.
c.in nostra.§ fi.vnde fortiori ratione admittēdus esset quàm
vicedominus.arg.in eo quod legitur, & no. ͞j .qui matr.accu.
pos.c.videtur. Dicendum est igitur idem de Episcopo quod
dictum est de Abba.s.ꝙ alio agente poterit esse testis, vt no.
s.de iura.calum.c.fi.& ͞j .eo.cùm nūcius.secundum Host.hîc
& in summa.eo.ti.§ quis, possit esse testis.ver.sed nūquid prę
latus.& ͞j .eo.præsentium.lib.vj. idem tenet Spec.hoc tit.§ j.

in.iij col.ver.ſed nũquid rector.ſed Io.An.hîc putat vtrũq;
bene dicere vt.ſ.agente œconomo vel vicedomino Epiſco-
pi cauſam ſingularẽ menſæ Epiſcopalis,& per cõſequens ſin
7 gularẽ & propriam Epiſcopi verũ dicat Imo. Si † vero agat
cauſam Eccleſiæ vel cõmunem verum ſit quod dicit Hoſti.
Henr.credit totũ contrariũ eius quod dicit Hoſt.hîc.ſ.q̃ qñ
ſolus Epiſcopus vel Abbas ſeu alius prælatus cõſtituit pro-
curatorẽ ad cauſam & agit vel defendit cauſam per aliũ,ſiue
ſingularẽ & propriã prælati ſiue Eccleſiæ vel communẽ nõ
poteſt eſſe teſtis in eadẽ cauſa,& hoc tenet expreſsè Inn.ĩ.e.
c.præſentiũ.in glo.ideo hîc Abb.lib.vj.& Arch.xiiij.q.ij.ſu-
per prudẽtia.& etiam hoc tenet Inn.ſaltẽ in Epiſcopo hîc in
ver.de Epiſcopo autẽ &c.& eſt ratio quia prælatus eſt legiti
mus adminiſtrator.ſ.de reſcr.edoceri.& ideo duplicẽ perſo-
nam gerere nõ debet.ſ.defenſoris & teſtis ſecundũ eos.Item
ex quo ſolus prælatus cõſtituit procur.& per ipſum procu-
ratorẽ cauſam agit per ſe ipſum agere videtur.ar.ff.de admi,
tu.l.ita autẽ.§.geſsiſſe.qđ cuiuſq; vniuer.l.item eorũ.§.ſi decu
riones.ĩ.de reg.iu.c.qui per aliũ.lib.vj.ſed ſi prælatus vel re-
ctor vna cũ Capitulo Cõuentu,vel Collegio inſimul conſti
tuat procuratorẽ œconomi ſyndicũ vel actorẽ qui nomine
ipſorũ inſimul exerceat cauſam,tũc poterit eſſe teſtis vt hîc
in.j.rñſo,iuncta ſupraſcriptione vbi ſcribit prælato & con-
uentui inſimul,& ita intelligo quod not.Io.in.c.alle.ſup pru
dentia.xiiij.q.ij.glo.j. ver.ſimilẽ prælatus &c.& Guil.Naſo.
Pe.Abb.& Io.An.hîc & in hoc caſu poſſet intelligi opi.prę-
dicta Hoſt.& Spe.cõtraria & quod not.Io.And.ſ.de reg.iu.
cũ quid via.in Nouel.in quæſtio.ſua ver.q vero fidẽ.lib.vj.ſi
quęris de alijs inferioribus clericis puta de canonicis vel mo
nachis tunc dic q tales poſſunt teſtificari,vt hîc.in.j.rñ ſo.&
ĩ.co.ti.cum nũcius.& in.c.alle.ſuper prudẽtia.etiam nõ defi-
ciẽtibus alijs teſtibus,vt.ĩ.de iureiur.& ſi Chriſtus.in fi.ibi
deficientibus &c.ſubaudi,maximè ſecundum Hoſt.ibi licet
Spe.cõtra innuat hoc ti.§.j.ver.ſed nũquid in cauſa vniuerſi
tatis.Et eſt ratio,quia qui dicit teſtimoniũ in cauſa vniuerſi
tatis,pro nullo de vniuerſitate hoc facit ergo nec pro ſe arg.
ff.de rer.diui.l.in tantũ.§.vniuerſitatis.inſti.de rer.diui.§.vni
uerſitatis.&.§.nullius.xij.q.ij.qui manumittitur.quod intel-
lige verum etiam ſi ſit adminiſtrator bonorũ Eccleſiæ,vnde
adminiſtrator bonorũ Eccleſiæ de cõtractu per eum celebra
to teſtificari nõ poteſt.ad hoc.d.c.ſuper prudẽtia.§.cœterũ.
& hoc not.Ber.Brix.in.q.venerabilis.quæ incipit aliqs erat
adminiſtrator,& glo.& Io.An.ĩ.eo.ti.c.Romana.lib.vj.pro
quibus videtur caſus cũ Eccleſia fiſco cõparetur.ff.de iur.fiſ.
l.deferre.§.idẽ decreuerint.vel hoc caſu ſubdiſtinguit prout
diſtinguunt Ia.de Ra.Pe.de Bellaper.& Cy.& plures alij do
8 cto.iuris ciuilis antiqui,& moderni,quia † aut agitur de tali
actu qui affert vtilitatẽ ſingularẽ cuilibet de collegio,& tũc
teſtificari nõ poſſunt ratio eſt ,quia in re proprie &c.C.e.ti.
l.omnibus.iiij.q.iij.§.omnibus.& bene facit.ĩ.de ſent.exc.ſi
9 ſentẽtia.in fi.lib.vj.Aut affert commodum † in vniuerſo vt
toti collegio,& tũc poſſunt teſtificari,vt hîc &.ĩ.de iureiur.
c.& ſi Chriſtus.§.vlt.& arg.iuriũ.alleg.ff.de rer.diui.l.in tan-
tum.§.vniuerſitatis.& de in ius vo.l.ſed ſi hac lege.§.q manu-
mittitur.xij.q.ij.qui manumittitur,ita not.C.e.ti.l.parentes.
idem cũ eis not.Io.And.ĩ.eo.cum nũcius.credit tñ Henr.q
in omniũ caſu in quo illi de vniuerſitate,vel collegio teſtifi-
cari poſſunt q iudex tã ex affectione quã habet ad cauſam
quàm aliâs debet ſuũ animũ informare & ſecundũ hoc vel
minorẽ,vel maiorẽ fidem eis adhibere,ar.ff.e.l.iij.§.tu magis.
&.l.ob carmẽ.§.j.e.ti.Si quęris verũ poſsint produci in teſtes
& cõpelli teſtificari cõtra Eccleſiam vel vniuerſitatẽ vel ca-
pitulum vel conuentũ,& tunc dicit Ber.ĩ.e.cum nũcius.q
ſit indiſtinctè quod verũ ſecundũ Inno.& Hoſt.ibi & Hoſt.
hîc ſaltẽ deficientibus alijs probationibus. Sed hoc fallit in
libertis Eccleſiæ qui cõtra Eccleſiam patronã compelli non
debent,vt legitur & no.ſ.de ſer.nõ ord.c.de famulis.ſed quę
10 † eſt ratio q procurator in cauſa capituli vel cõuentus à te-
ſtimonio repellatur & tñ canonicus, vel monachus dũ mo-
do non ſit procurator in teſtẽ admittirur,vt ex hoc.c.colli-
gitur.ratio eſt.vt not.Ber.hîc in glo.fi.Vel dic q ratio eſt,qa
procurator repræſentat perſonã ipſius collegij , igitur ſicut
ipſum collegium ſi vnicam perſonã tantũ faceret,nõ poſſet
teſtificari in cauſa ſua propria.vt.C.e.ti.l.omnibus. &.ff.e.ti.
l.nullus.iij.q.iij.§.nullus.&.§.o[m]bus.ſic nec procurator ipſius.
arg.xxiiij.di.c.j.canonicus verò vel monachus ideò admitti
11 tur,quia nõ tanquàm collegiũ,ſed † tanquàm vnus ſingula-
ris de collegio teſtificatur ſecundũ Inno.& Hoſt.reſtat ſecũ
dum membrum principale.ſ.quando cauſa eſt criminalis,&
tunc repellũtur indiſtinctè,vt.xxiiij.q.ij.c.ſuper prudentia.
in prin.iij.q.v.c.accuſatoribus.&.c.accuſatores.&.ĩ.de accu.
12 c.repellantur.Fallit quando † aliquis de vniuerſitate accuſat
prælatũ,tunc enim quilibet de vniuerſitate recipitur in te-
ſtem,vt probatur.ij.q.vij.c.lator.de elect.c.per inquiſitionẽ.
& eſt ratio quia in eo caſu par affectio tollit cauſam ſuſpicio
nis,arg.ff.de rit.nup.l.nõ ſolùm.§.vno.C.de cura.fur.l.vlt.cir
ca prin.& not.ſimile.ſ.de offi.deleg.c.cùm.R. canonicus Ia-
nuenſis.hîc not.Tanc.Phi.Inn.& Hoſt.ĩ.e.c.cùm nũcius.&
Arch.in.d.c.lator.in.iij.glo.ij.q.vij.& Spe.in ver.præalle.ſed
nũquid in cauſa vniuerſitatis.dicã ad.ĩ.e.cùm nũcius ¶ Sup
ple glo.in glo.ij. in fi.die vt.ĩ.de procur.ſi duo.lib.vj.in glo.
vlti.in ſingula,vbi de hoc,&.ſ.tit.proxi.ex literis.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam ratione triplici reſcindi: & quo modo.numero.6.*
2 *Clericum à laico deferri. Amplio, vt etiam à patrono.nu.7.& an hoc militi liceat.numero.9.& .16.*
3 *Beneficium,non poſſeſsione,ſed canonico titulo quæri.*
4 *Zelo improbo eum facere,qui ſacerdotijs aliorum nomine inhiat.*
5 *Probi quibus artibus aut dolis à ſacerdotijs arceantur*
8 *Litem etiam ſubreptitio reſcripto valere.*
10 *Clericum à laico denunciari.accuſari non poſſe.nu.11.*
12 *Literas denunciationis etiam tempore litis impetratas valere.*
13 *Intereſſe quo tempore ſpectari debeat.*
14 *Actionem,denegata etiam exceptione,dari & actio quando in clericum laico detur.nume.15.*
17 *Sacerdotis filium in ea, cuius pater rector erat , Eccleſia ex diſpenſatione promoueri.*
18 *Fornicarium publicum ſacerdotio priuari , quod in occulto negandum eſt.*
19 *Procuratorem cauſſa criminali ciuiliter inſtituta adeſſe: limito , vt nume.20.& .21.*
22 *Teſtem etiam infamem plerunque admitti , quod eius generis iudici negatur.*
23 *Teſtes refellere licere , quare prohibitus appellat.& nu.24.publicatos reijcere ius non ſit.nu.29.*
25 *Teſtes refellens quando audiendus ſit.& num.34.quando obiecta probet.nu.33.& .35.& quæ tunc ſpectet iudex.nu.26.*
27 *Teſtes etiam refutatos admitti,& quo modo hoc accipiatur,nu.28.*
30 *Refellentem teſtes caſibus. vj. non audiri. Probantem tamen ſtatim refutationes admitti.numero.31. & quid illi faciendum. numero.43.Fallit ſi probationes altioris ſint indaginis longiorisque temporis.& nume.32.*
36 *Cauſſam appellationis ante iudicem ad quem probari & cur.nu.52.& quomodo.nu.53.*
37 *Exceptionem non admiſſam probatam videri.& nu.38.*
39 *Reiecta exceptione notorie falſa,appellari non poſſe: in legitima aliud eſſe.& nume.42.*
40 *Exceptione appellatorem iuuari,& quid probandum.*
41 *Animum appellantis,inſtitutumque ſpectet iudex ad quem.*
44 *Attentata poſt appellationem irrita eſſe.*
45 *Miſſum in poſſeſsionem etiam à delegato tuendum.*
46 *Sententiam non,niſi appellatione iuſta,reſcindi.*
47 *Senſus formulæ , ſi vero res &c. quo modo accipienda.Eamque ſuppletione hac,ſi de iure &c.explicare.nu.48.*
49 *Notionem cauſſæ principalis & appellationem ac pronunciationem delegari.*
50 *Sententiam reſcripto delegationis contrariam ita nullam,ac ſi in abſentem non vocatum lata fuiſſet.*

Ex parte

CAP. VII.

X parte. A. præsbyteri.

Hæc decre.fortis reputatur,& tamē quidam
glossantes transiuerunt eam quasi eius dubia
nō viderint, Alij glossauerūt in ea, vt Bonag.
Aret.Io.And.fateor q͂ multū difficilis reputatur,nec credo
aliquē esse quin dubitet super ea,& maiores mūdi,& præser
tim Io.And.super ea cōsuluit,vnde eos qui leuiter transiue-
rūt,reputo discretè egisse,nam adhuc per illa quæ vidi glos-
sata,hic licet multa sint nō video intellectū Raymū.de Fat.
Casus breuis exceptio cōtra testes est post publicationē di-
ctorum testium proponēda secūdum Abb.sed hæc summa-
tio falsa est,nam licet probatio possit differri in illud tēpus
non tamē exceptionū cōtra personas propositio,vt.j.e.præ-
sentinm.& vt.j.dicam.ideò aliter posset sic summari.proba
tio exceptionis ꝓpositæ cōtra testes differri potest post pu-
blicationē attestationū secundū Nouel. sed iste casus nō vi-
detur sufficere ad totā decr.& omnes eius partes,ideò aliter
potest sic poni sententia lata per testes criminosos, vel infa-
mes post appellationē legitimè interpositam reuocāda est si
appellās probauit eos esse tales testes autē,quos ad hoc pro-
bandū induxerit monēdi sunt,vt veritatē deponant,vel dic
melius sentētia lata post appellationē legitimè interpositā,
ne testes infames vel criminosi admitterētur cassanda est, si
testes per quos lata fuerit probauit appellās esse tales,&c. vt
in primo casu.Raymū.¶ Diuide literā in duas partes princi
pales , in prima ponit querelā præsbyteri, in secūda dat sibi
iudices,secunda ibi,*mandamus quatenus*, prima vero subdiui-
ditur in quinq; particulas,nam pro præsbytero querelando
narrat quinq;,nā in prin.iustificat causam principalē, secun
do ibi,*miles* ponit formā rescripti contra præsbyterū impe-
trati,tertio ibi,*tandem* narrat processum ex eo secutū, quar-
to ibi, *nihilominus* narrat sentētiam per illos latā, quinto ibi,
quam cum. Item secūda pars principalis subdiuiditur in tres
particulas,nam primo instruit iudices in processu in casu in
quo narrata nō reperierit esse vera ibi,*si verò res aliter* tertiò
submittit de testibus mouendus clausulā consuetā ibi,*testes
autem*.¶ Expone literā *canonicè* intelligit & ex clericis in qui-
bus nō insisto,quia non ad materiam *filius* quāuis legitimus
vel publicè sufficiebat ergo probari alterū propter disiunctiā
ꝫ.de rescr.inter cæteras.*latrones* qui sunt infames.vj.q.j.infa-
mes & hoc cū condemnatur per sentētiam.ff.de sepul.in.l.j.
is vero qui furaṫ vestes mortui nō est ipso iure infamis.e.ti.
l.sepulchro. Vinc.*diceret* nō dicit offerret,& facit ad id,quod
dicā.j.*nihilominus*.i.nō admissa,sed repulsa tali exceptione *te-
stibus* infamibus,& notabilibus *appellationem* interpositā quia
prædicta nō admittebatur exceptio, & bene.j.de app.dile-
cto.&.c.cūm causam.*præscriptam*.i.ecclesiā de qua sequiṫ *non
appellationem* de qua præcedit,quia de illa nil prædixerat,nisi
1 sub in parte decisa,*abundè auerunt* hæc sentētia † reuocaṫ pro-
pter tria,primū quia per minus idoneos testes lata fuit hoc
tamē ante publicationē testium debuit protestari. j.e.præ-
sentium.secūdum quia recepti fuerūt & lata sentētia parte
absente non cōtumaciter.ff.quæ sen.sine app.re.l.j.§.item cū
ex eo.tertiū quia post appellationē legitimam secundū Inn.
ꝫ.de offi.dele.cūm olim.Abb.in fi.*ecclesiam* si intelligas q͂ ab
illa sentētia presbyter iterū apparuit plana est decr.secundū
Host.sed incidit per hoc in aliud cōtrarium,de quo in gl.ar.
quod insolubile est & ibi,& ideo hoc nō placet *occupatam*.q.
d.sentētia priuationis fuit executioni mādata, & per colla-
torē ordinarium fuit illi filio dapiferi collata per delegatos,
non puto id factū,cum id nō haberet in mandatis *constiterit*
cognoscēdo de appellatione facta post sententiā,vel ante sen
tentiā,dum modo illi posteà non renūciauerit secundū Inn.
tacitè vel expressè secundū Host. *legitime* quia nō per suum
iudicē cum literæ essent subreptitiæ , vel quia post appella-
tionem legitimā,vel quia cōtra absentē non contumacē,vel
expone q͂ sequitur *idoneos*. i.idoneo & legitimo modo recce-
pta.q.d.vitiari recceptionē probata appellatione intrinseca
quia probationes oblatas ad probādas exceptiones, cōtra te-
stes iudices admittere noluerūt secundū Host. *cassata*. i.cassa
nūciata nisi ex vi appellationis hoc fiat cōfirmatorijs in for
ma cōmuni.j.de cōfir.vti.vel inuti.bonæ. *non permittatis*, vel
ipso iustè cōuicto & remoto, nec enim p hoc intēdit exclu-
dere iustitiā.ꝫ.de resti.spo.audita.Host.¶ Supple glo.in glo.
huiusmodi exceptiones.i.receptio testiū de hoc.ij.q.j.imprimis.
in glo.sed nō videtur. Item gl e.ibi,*idem cum ipso* idem potest
dici in exceptione exceptionis ꝓpter periculū cōmunionis.
de sent.excō.decreuimus.lib.vj.& de hoc in Spe.de teste.§.j.
ver.sed quid si diciṫ. vbi ponit duos casus,in q̄bus probatio
exceptionis cōtra testes à principio recipiṫ *sublata* & execu-
tioni mādata,& hoc tenet Vin.reprehēdens Tanc.& tū di-
ctum Tanc.quod sequiṫ placet Inno.& in fi.idē no.de do.&
cōtu.c.j.in glo.ij.vt lit.nō conte.c.vero.si glo.ar.q͂ in gl.pen.
ibi, *gratiam* fugiēte superlecturo quæ cōtra naturā suam,iu-
ra deducūt ad gratias,sed poterāt dicere gl.hoc fuisse de iu-
re ex iuribus delationis,vt dixit hoc in tex.in glo.vlti.in fi.
Host.hoc tenet q͂ ad probāda crimina,testiū non cōpellun-
2 tur,aliâs sic remittit j.ti.dilectorū. ¶ Nota primò † clericū
per laicū posse deferri de crimine corā iudice ecclesiastico,
& valere literas Apostolicas per laicū contra clericū super
crimine impetratas processumq; habitū per easdem etiā in
literis tacito q͂ impetrās esset laicus,nisi aliâs in processu de
iniustitia doceatur.arg.ꝫ.de foro cōpe.si clericus.&.ꝫ.e.quo-
niam.Secūdò no filium debere ab ecclesia quā pater eius te-
nuit remoueri.ꝫ.de fil.præsb.ex trāsmissa. Tertio no.in cri-
minibus procuratorē admitti.ar.j.de simo.cū essent. Quar-
tò not.q͂ nisi admittātur exceptiones criminū,vel infamiæ
oppositæ cōtra testes locus est appellādi,cum tales merito à
testimonio repellātur,cum testimoniū ferre honoris & di-
gnitatis sint.xxxiij.q.v.præceptū.actus enim honoris,& le-
gitimi talibus denegātur.j.e.licet.&.j.de excep.c.j. Quintò
no.nō sufficere appellāti probare q͂ exceptio per ipsum pro-
posita per appellatū iudicem sit repulsa, nisi doceat de veri-
tate ipsius,secundū Raymū ¶ Sexto no.in prin.ibi,*&c.xxx.
3 annis & amplius* q͂ † nulla possessio,nullaq; temporis præscri-
ptio in ordinādo ecclesiastico beneficio iuuare potest , quia
ex sola canonica institutione in beneficijs ius acquiritur.j.
de insti.c.ex frequētibus.& de reg.iur.c.j.lib.vj.quod intelli-
ge quoad sufficientē tituli iustificationē , secus enim quoad
aliqualem præsumptionē inducendam,& quoad fortiores,
& clariores probationes ab aduersario requirendū,& cōtra
eum & obiectos per eum oppositos magis exaggerādum. ar.
eorū,quæ not.Inn.j.de præsum.illud vbi latius de hoc dicā,
item valet possessio quoad restitutionē obtinendā, quæ de-
bet cōcedi ante omnia spoliato,de rest.spo.c.ij.&.c.ex parte.
&.c.cūm venisset.&.c.in literis.&.c.item cum quis.&.c.con-
querente.& quasi per totū quæ non daretur nō spoliato nec
etiam illi qui nō possedisset,vt.c.cūm ad sedē.eo.ti. Septimo
no.ibi, *si dicebat præsbyter filius esset illius qui proximo &c.* à con-
trario literæ q͂ filius presbyteri nō est inhabilis ad obtinen-
dum beneficium in quo pater immediatè non ministrauit,
quod intellige dummodò ante præsbyteratū apud nos, vel
post præsbyteratū apud Græcos, qui nō nouerunt castitatē
ex matrimonio contracto cū vnica & virgine aliâs legitimè
fuerit procreatus,quod non prosequor,aliâs obstaret.tit.de
filijs præsbyter.Octano nota ibi, *vel publicè haberet focariam*
q͂ publicè fornicarij sunt priuandi suis beneficijs,& præter-
tim parrochialibus ecclesijs , & à contrario q͂ non publici,
priuari non debent,dum modo pœnitentiam agere velint,
de quo.ꝫ.de temp.ord.quæsitum.&.j.de coha.cler.c.vestra.
&.c.tua Nono nota ibi,*& cum hoc diceret se probaturum*, & q͂
aliud est dicere ego probabo aliud est probationes offerre,
imo & aliud est verbo,& aliud facto offerre,q͂ si facto pro-
bationes obtulisset,& iudex eas repulisset, si fuissent legiti-
mę ex repulsione grauasset, & si propter hoc præsbyter ap-
pellasset ex sola repulsione,huiusmodi appellatio præsbyte-

ri iuſtificata fuiſſet,de quo.ĵ.dicam.Decimo nota ibi, *eid: in præſbytero abſenti poſt appellationē prædictam*, ꝙ ſi appellãs poſt
appellationem à iudicio ſe abſentet iudex à quo non deſe-
rens contra eum abſentem & amplius non vocatum ad ſen-
tentiam procedere, poteſt quod dic vt legitur, & nota.ĵ.de
dolo & contu.eum qui.lib.vj.& vt ibi ſcripſi,& propter hoc
fortè non procedit ꝙ ſcripſi in expoſitione ſuper verbo ab-
iudicauerunt ibi ſecundum quia &c. Vndecimo nota ibi,
præſcriptam abiudicauerunt eccleſiam, ꝙ laicus hic agebat
contra præſbyterum,ad depoſitionem ipſius à beneficio,&
non ad aliam pœnã ordinariam,vel extraordinariam eidem
infligendam ſaltem ꝙ appareat ex iſto tex.Duodecimo not.
4 ibi,*quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam*† malum ze-
lum quem iſte laicus habebat,quia non iuſtitiæ zelo,ſed cu-
piditatis vicio ducebatur, videlicet vt haberet eccleſiã pro
filio dapiferi ſui nam ex ſequenti euẽtu præſertim præſumi-
mus.C.ad leg.Iul.de adul.l.ſi qui adulteri.& iſte eſt dãmnatiſ
ſimus zelus quo inſtigãte diabolo plurimi hodie famas præ-
latorũ dilacerant,& eis crimina imponunt,& quandoq; ad-
uerſitates intolerabiles eis inferunt, vt alios iniuſtè priuari,
& alios ad minores eccleſias inuitos trãſferri obtineant, vt
eccleſias pro ſuis parẽtibus,vel amicis reportent.Sæpiſsimè
vero hodie contingit caſus nõ nimium diſsimilis, videlicet
quia dũ boni iuri ad Epiſcopales, vel alias dignitates electi-
uè ſuppoſiti aut nominati fuerint nonnulli quærentes quæ
ſua ſunt,nõ quæ Chriſti vel eccleſiæ,vt ipſas dignitates pro
alijs reportent falſo impoñũt crimina,vel defectus & plerũ-
que quæ in ſe vel ſuis quos promouent,vel promoueri pro-
curãt venialia æſtimant bonis iuris huiuſmodi ad effectum
prædictũ,tanquam mortalia impingũt. Plus faciunt aliqui,
qui dum famã,quæ forſan clara, & notoria eſt ſe non poſſe
lacerare cõſpiciunt, vt eis ampliùs credatur perſonas quàm
plurimũ recommendant,ſed more ſerpẽtino de cauda pun-
gentes ſubijciunt perſonã non expedire iſti eccleſiæ vel ecõ
tra ex aliqua ficta cauſa quam nõ zelo eccleſiæ, vel perſonæ:
5 ſed cupiditatis,& affectionis damnatæ confingunt adeò† ꝙ
hodie boni iuri cõmuniter à promotionibus ſunt repulſi,&
eccleſiæ cõmuniter nõ bene prouiſæ & adeò tantũ æquitati
dominantur iniquitas,&(prohdolor)ſpiritus malus tãtùm
principatur in nobis,ꝙ de diebus noſtris non video hoc re-
mediabile,niſi hoc faciat ſolus, licet nihil tantũ officiat ec-
cleſijs ſicut ꝙ indigni aſſumãtur ad regimina animarũ. ſ.de
elec.nihil.in prin.Decimotertio not.ibi, *ſi vobis conſtiterit* ꝙ
prædictus pſbyter non fuerit legitimæ p teſtes idoneos,&c.
ꝙ iudex appellationis cui cõmittitur negotium principale,
poteſt obmiſſo appellationis articulo procedere in negotio
principali,quia ſic videtur hîc mãdari, & ſic faciunt cõmu-
niter palatij Apoſtolici auditores.Decimoquarto nota ibi,
ſpoliatus ꝙ verbũ ſpoliationis ita poteſt in bona ſignificatio-
ne recipi ſicut in mala ad excuſandũ cõmiſsiones & libellos.
Decimoquinto no.ibi,*eorundem iudicum caſſata ſententia* no.ꝙ
6 †ſentẽtia quæ nulla eſt caſſari mãdatur, nam ſi ſentẽtia fuit
malè lata,fuit lata cõtra appellationẽ,& per conſequens nul
liter,& ſecũdum hoc ſolũ referretur ad factũ, & faceret hoc
ad excuſandũ improprietatem loquutionũ,ſed & poſſet hîc
cadere caſſatio iuris videlicet ſi non propter appellationẽ,
ſed propter aliã cauſam reperiretur ſentẽtia reuocanda. De-
cimoſexto no.ibi,*literis etiam* &c.ꝙ ſi nõ valet principale,nec
acceſſoriũ.ĵ.ti.ij.inter.§.cùm igitur.Decimoſeptimo no.ibi
reſtituatis,ꝙ ſi cognitio de veritate negotij principalis iu-
dex pronũciat eccleſiam actori ſpoliato reſtituendã ſentẽtia
vim habet rei iudicatæ,etiã in petitorio,& facit quod ſequi-
tur *ipſumq;* &c.Decimooctauo no.ibi, *ipſumq; non permittatis
exinde moleſtari* ꝙ executor ſententiæ nedum poteſt mittere
in poſſeſsionẽ, ſed etiã poteſt in perpetuũ defendere ipſum
miſſum,ad quod.ĵ.redibo.Decimonono not.ibi, *ſi vero res
aliter ſe haberet* ꝙ ſi delegatus Papæ per literas iuſtitiæ depu-
tatus reperit narrata nõ eſſe vera, ipſe nihilominus poteſt in
forma iuris procedere,de quo dic vt legiť,& no.de reſt.ſpo.

ſuper literis,vel ſentẽtiam pro aduerſario ferre cum cõmiſ-
ſiones ſunt cõmunes.de mu.pet.c.ij.Vigeſimo no.ꝙ etiam in
teſtes habet iuriſditionẽ iudex delegatus,vt.C.de teſti.l.nul-
lum.& poteſt eos ad deponendũ compellere.arg.de offi.de-
leg.c.j.cum ſi.¶ Opponitur primo cõtra primum notabile,
quia laicus nõ eſt admittendus ad clericũ. de crimine accu-
ſandum.vij.q.vij.c.j.ij.&.iij.igitur nõ valent literæ, vt.c.de-
cæterò.&.c.ex literis.& duobus.c.ſeq.ij.q.vij.cũ multis ſim.
&.c.ſuper literis.alle.Prima gl.ponit duas ſolutiones, prima
eſt ꝙ hîc agebatur de publica fornicatione per laicũ parro-
chianũ, contra rectorẽ, quem parrochianus poterit vitare,
& per cõſequens accuſare,&c,& ſic ſi hoc expreſsiſſet literas
habuiſſet,ſed hãc reprehendit Inno.quia nõ ſequitur ſi po-
teſt vitare,ergo accuſare ſecundũ Tanc.& Gof.& habes exẽ
plum in excõmunicato qui licet cõcubinarium peccatorem
excõmunicatum, vel alium poſsit & debeat vitare, non ta-
men poteſt eum accuſare,ſecundum Nouel.& cõcor.etiam
Hoſt.ſubdit Inno.dicens ſic nec admittã parrochianos. ij.q.
7 vij.c.j.† ſed patronum ſic.xvj.q.vlt.filijs.fatetur tamen alios
hoc negare.Secunda ſolu.glo.eſt ꝙ hoc ab initio oppoſitum
non fuit,licet exceptio dilatoria foret,ideo ex cõſenſu taci-
to præſbyteri literæ valuerunt, & in hoc cõſentire videtur
Inn.dicens ꝙ hic laicus admiſſus eſt,quia nõ fuerit qui obij-
ceret, vel qui in obiectione perſeueraret.Tertiam ſolut.dat
Inno.dicens literas valuiſſe,quia agebatur ciuiliter.ſ.denun
ciando ꝙ ex eo quod legitur quia per interpoſitã perſonam
alij egit.Quartam ſolut.tangit Inno.dicens ꝙ vel patronus
erat,& videtur placere Hoſt.q dicit ꝙ ſic ratione ſui intereſ-
ſe admitti debuit,ſubdit Hoſt.ꝙ ſi vera eſſet ſecũda ſolutio
omnino deſtrueretur opi.ſua quæ habet ꝙ proceſſus autho
ritate talium literarũ habitus,irritus eſt ipſo iure remittens
ad not.ſua,de reſcrip.dilectus.j. Vnde dicit in verbo tacito
ſupplẽdum eſſe maximè:narrat enim factũ,quia ſic accidit,
& erat hæc narratio præſbyteri quæ nõ exauditur, vt patet
ex ſequẽtibus,& meritò:nam contra publicum fornicatorẽ,
de quo hîc loquitur,licuit laico impetrare.xxxij.diſt.§.verũ.
ĵ.de coha.cle.c.veſtra.& maximè in modum denũciationis,
vt hic fiebat,vt.ĵ.dicetur.ar.ĵ.e.quoniã.& præſertim ſi erat
parrochianus, vel patronus.xvj.q.vij.filijs.viij.q.j.audacter.
vel ideò valuit proceſſus,quia Papa proprio motu nõ ad in-
ſtantiam militis.i.propter eum nõ motus,de hoc inquiri vo
luit.arg.eorũ,quæ not.ſunt.ſ.e.in omnium.ſed huic intelle-
ctui cõtradicit hæc litera ideo finaliter placẽt ſibi.iij.&.iiij.
ſolu.ſimul iunctę cum ijs,quę ſcripſi.ſ.ead.oppo.ver.& me-
rito.vſq; ad ver.vel ideo.Raymũ.recitat opi.& addit dicens
ꝙ fortè nõ valuit proceſſus,quia poſt appellationẽ,vel cõtra
abſentẽ non contumacẽ factus,ſed non valet,quia magis hîc
innuiť proceſſum valere,quàm nõ valere. Subdit cõtra Ho-
8 ſti.† ꝙ proceſſus factus per literas ſubreptitias bene valet,
quia dant iuriſditionẽ.ar.ſ.de reſcri.c.ſi ante. &.c.cùm dile-
ctus.&.c.ſuper literis. &.C.ſi cõtra ius vel vti.pub.l.præſcri-
ptione.& not.per Ber.de reſcr.ad audientiã.& per Inn.eo.ti.
c.cæterũ.&.c.cùm dilecti.& proſequiť hanc impugnationẽ
ſed obmito,ſed poſt appellationẽ nõ valeret.de cõceſ.præb.
cùm numerus.§.auditor. Subdit ꝙ proceſſus factus p literas
falſas nõ valet,etiam ſi iudex pronũciauerit eas eſſe veras li-
cet aliud ſit in ſubreptitijs,vt not.per Ino.in.c.ſuper literis.
&.c.cùm dilecta. alle. Nouella vero ſolũ remittit ad not.ſua
poſt Inn.de accu.ſuper ijs.in ſi.j.glo.Tu verò dicas ꝙ hîc nõ
ſit quæſtio,an valeant literæ,vel nõ valeant,nec fuit de hoc
altercatũ,vel dubitatũ inter partes:& ideò ſufficit ꝙ potue-
rit eſſe caſus in quo valere potuerint, modo ſaltem eſt dare
9 vnum caſum ſecundũ omnes,videlicet† ſi miles erat parro-
chianus,vel patronus,& præſbyter de notoria fornicatione
publicè diffamatus,& ad denunciationẽ militis agebatur de
inquirendo cõtra eũ,etiam ad effectũ ipſum ad eccleſia mo-
nendi,prout plene diceť.in.c.veniẽs. &.c.qualiter. alle.certũ
eſt autẽ ꝙ p viã inqſitionis ad amouendũ ab eccleſia hîc ſo-
lũmodò agebatur,vt patet ex ijs quæ ſcripſi. ſ.e.in.xj.notab.
Occaſione

¶ Occaſione tamen huius quærit Raymun.de hoc ꝙ præ-
dixi videlicet nunquid ad denunciandum laicus parrochia-
nus contra præſbyterum admittetur,& dicit Inno.& Hoſt.
tenere ꝙ non,quia non ſequitur poteſt vitare ergo accuſare
ſed malè imponit eis quod ipſi dicunt ꝙ non poſsint denun
ciare parrochianis,& verba prædicta non ad denunciatio-
nem,ſed ad accuſationem adaptantur,ipſe autem cauſa col-
lationis dicit ꝙ imo admittetur remittens ad notata Bern.
10 de uffi.dele.venerabili.† probat,quia admittitur laicus con
tra quemlibet clericum, vel prælatũ, pro intereſſe pecunia-
rio ſuo,alleg.de foro compe.ſi clericus fortius pro intereſſe
animæ ſuæ,& aliorum parrochianorum ne decipiantur per
talem.arg.de elec.dudum.ij.& facit regula Euãgelica de qua
s̃.eo.in omni.& exiſtimo ꝙ velit de accuſatione loqui, quia
ſubdit argumentum eſſe ſatis probabile poſſum vitare ergo
accuſare,nam maius eſt vitare cum ſit ſibi ius dicere,ꝙ accu-
ſans non facit.arg.xv.q.vlt.ſubſiſtentibus poteſt enim mari-
tus accuſare vxurem de adulterio,& tamen non poteſt eam
ſua authoritate vitare.j̃.de diuort.porro.& poteſt clericus
prælatum accuſare, & tamen non poteſt eum vitare.viij.q.
iiij.nonne.Aduerte de denunciatione Euangelica eſt indu-
bitatum ꝙ poteſt per ea quę ſcripſi.in.c.in omnium.& idem
de denunciatione & accuſatione iudiciali, ſi parrochianus
11 eſt,& de hoc eſt caſus hic.De † accuſatione verò pro com-
muni intereſſe, eſt etiam determinatum ꝙ non poteſt.ij.q.
vij.c.j.&.iiij.c.ſeq. De accuſatione vero pro particulari in-
tereſſe ad vindictam & ordinariam pœnam infligẽdam pro
12 ſuo particulari intereſſe dicã.in.d.c.ſuper ijs.Pręterea † quę-
rit Raymun.pone tempore impetrationis literarum miles
nõ erat parrochianus,nec patronus & erat laicus,& ſic nul-
lum poterat prætendere intereſſe,& ſic tunc poterat excipi
de ſubreptione literarum, ſed nunc tempore quo agitur re-
peritur,ꝙ erat parrochianus,vel clericus quæritur nũc vtrũ
excipi poſsit de ſubreptione prædicta, & hac occaſione re-
pelli,& reſpondent Innoc.Hoſti.& Bernar ꝙ non d.licet in
principio excipi poſſet,tamen literæ ipſo iure valebant per
not.Bern.& Inno.ad hoc ſuperius alleg.& hic not.etiam per
Bern.cum hic igitur exceptionis cauſa ceſſet ipſa exceptio
ceſſare debet de appellationibus cum ceſſante.de iureiu.& ſi
Chriſtus.ff.de donat.l.ij. Præterea licet ab initio videret in-
tereſſe huius pręſbyteri excipere modò tamen nequaquam.
arg.ff.mand.l.ſi procuratorem.§.mandati.& ad exhibẽdum.
l.tigni.§.fi.& de rei vend.l.ſi autem.§.j.poſſunt induci.de fo-
ro compet.ex tenore.& iura ibi in glo.vlti.alleg.&.ff.ſi quis
cau.l.qui autem.§.illud.& de excep.olim.Nec obſt.aliqua iu-
13 ra dicentia ꝙ † ex quo ſemel interfuit durat actio licet deſi-
gnat intereſſe,quia loquũtur in odium delinquentis,ne ſuũ
maleficium maneat impunitũ,vt de ſeruo corrup.& de furt.
& de iniur.alia autem loquuntur in caſibus, in quibus licet
non interſint pro nunc intereſt,tamen pro tunc quæ vtilita
tem poterit interim reportare, hic autem in nullo intereſt
huius præſbyteri illum tempore impetrationis laicum, vel
non parrochianũ non fuiſſe.argu.ff.de ſeruo corrup.l.doli.§.
fi.cũ.l.ſeq.&.ff.de leg.j.l.cùm res.§.fi.& quia vt dixi.s̃.in mul-
14 tis de illis legibus,ideò competit † actio ne delinquens rema
neat impunitus,& tamen hic propter eandem cauſam exce
ptio denegatur.arg.eorum quæ leguntur,& not.j̃.de excep.
dilecti.Item in legibus contrarijs ſiue dolo & culpa agentis
ex delicto alterius actio competebat,ſed dic iſti præſbytero
non competit exceptio propter ſuum intereſſe, ſed potius
propter odium impetrantis,quod ſublatũ eſt,vt præfertur.
Item cũ hic præſbyter eſſet in dolo imò in delicto notorio
ſua exceptio facilius perdi debet.Item ad capitulũ,ſi eo tem
pore.de reſcrip.& regulam non firmatur.& facit de reſcrip.
nonnulli.& de excep.olim.alle.licet pro parte contraria in-
duci poſsint iura allega.in.d.l.quia autem.§.j.ff.ſi quis cau.&
d.c.ex tenore.de foro compe.& in.d.reg.non firmatur. Item
vt nihil tibi deſit de materia huius.j.notab.redeo ad mate-
riam.j.q.circa illud.s̃.per me motæ,& quarto cum Damaſo
Phil.& Nouella an laicus poſsit clericum ciuiliter impetere
ſuper crimine:& videtur ꝙ ſic, & primo per hanc decre.in
qua videtur caſus.Item per.c.tam literis.j̃.eo.vbi ad teſtimo
nium admittitur cum de aliqua irregularitate agitur,contra
clericum,item quia intereſt eccleſiæ habere plures defenſo-
res,ſicut de re publica dicitur.C.de ſacroſanc.ecc.l.fi.poterit
ergo quilibet contra malum prælatum agere,vt ab admini-
15 ſtratione amoueatur,in † contrarium arguitur,quia ad agen
dum nõ admittitur niſi cuius intereſt,quia actio eſt ius per-
ſequendi in iudicio quod nobis debetur.inſti.de act.in prin.
ergo iſte cuius nil intereſt,& cui nil debetur,nõ admittitur,
vt.ff.de var.& extraor.cogni.l.vlti.item quo ciuilis de crimi
ne in aliquo habet vim accuſationis quia per ipſam perdi-
tur beneficium.j̃.de ſimo.per tuas.ergo laicus non admitte-
tur.Soluunt, ꝙ non admittatur, videlicet ꝙ non fuit obie-
ctum,ſed non bene placet iſta ſolutio,quia nõ eſt veriſimile
ꝙ literæ de curia emanaſſent cum non conſueuerunt ema-
nare,in caſu in quo de iure impetrari non valent, & tamen
tranſeunt per tot manus, ꝙ non eſt veriſimile,ꝙ per inaduer
tentiam fuerint expeditæ,vnde veriſimilius eſt,ꝙ iſte miles
aſſeruit ſe eſſe parrochianum, vel patronum & ꝙ ſua inter-
erat habere rectorem canonicè inſtitutum & talem qui nõ
eſſet publicus concubinarius à quo cum ſynceritate cõſcien
tiæ poſſet audire diuina,& recipere ſacramẽta,& ꝙ propter
tale intereſſe literæ fuerint ſibi conceſſæ quæ in hoc caſu de
16 iure cõcedi poterant,vt præfertur. Vel † fortè Papa ex certa
ſcientia admiſit militẽ ad impetrãdum, & agendum de cri-
mine contra præſbyterum,propter criminis notorietatẽ,&
quia nullus clericorum ad proſequendum officium inquiſi-
tionis huiuſmodi ſe offerebat, nam & ſi de iuris communis
rigore repellatur, laicus poteſt nihilominus ad hoc admitti
ex certa ſcientia Papæ,qui iuribus nõ ligatur,vt hic ſicut vi-
deo ꝙ laicus contra clericũ de iure communi iudex eſſe non
poſsit,poteſt tamen Papa hic ex certa ſcientia ſibi cõmitte-
re,etiam in cauſis ſpiritualibus,vt not.s̃.de iud.c.ij.in glo.ij.
& ſic poſſet moderari, & intelligi quod ſcripſi.s̃.ea.oppoſi.
poſt prin.ver.vel ideo valuit proceſſus, ſuper ijs tamen vide
Io.& Arch.xvij.q.j.c.conſtitutum.& in.d.c.filijs.& per colle
cta.in.d.c.ſuper ijs.¶ Secundo opponitur contra ſecundum
notabile dupliciter,& primo,quia iniquum eſt ꝙ filius ille-
gitimè natus ſine propria culpa patris iniquitatẽ portet, &
ex ea puniatur.lvj.diſt.naſci.&.xxiiij.q.iij.§.j.ſecundo adhuc
videtur iniquum ꝙ etiã legitimè natus abſq; culpa propria,
& abſq; culpa patris in hoc puniatur,cũ non poſsit miniſtra
re in eccleſia in qua pater ſuus proximè miniſtrauit,ar.j̃.de
ijs quæ fi.à maio.par.cap.c.ij.facit quia per hoc poſſet retra-
hi à bono propoſito,dum videret filiũ poſt ſe non poſſe ad-
mitti.¶ Tertio quia iura canonica admittũt illegitimos,vbi
etiam repellũtur per leges,vt.j̃.de eo qui dux.in mat.c.cùm
haberet.¶ Solutio ad primum dicitur ꝙ licet ſine culpa,nõ
tamen ſine cauſa.s̃.vt lite non conte.quoniam.vt not.de fil.
præſby.ex tranſmiſſa.& eodem modo reſpondetur ad ſecũ-
dum,& quæ fuerunt cauſæ vtrobiq; alterius eſt ſpeculatio-
nis,& dixi in locis proprijs.Ad tertium reſpõdetur, ꝙ illud
eſt quo ad ſuſtentationẽ corporalem,vt not.in.d.c.cùm ha-
beret.poſt mediũ vlti.glo.ver.ſed hęc quæ dicta ſunt.& ver.
ſolutio illa cõtraria.ſed hic loquimur quoad ea quæ cõcer-
nunt decorem,& honorẽ eccleſiæ,& prohibitionem ſucceſ
17 ſionis in ea quæ aliam habent rationẽ.¶ Iuxta † quod quęri-
tur nunquid Epiſcopus cum filio præſbyteri legitimè nato,
vt ad eccleſiam in qua pater proximè adminiſtratur promo
neatur valeat diſpenſare,videtur ꝙ non,quia iura hoc pro-
hibent indiſtinctè loquuntur.de fil.præſby.c.conquærente.
&.c.præſentium. legitimi enim propriè filij appellantur.de
verb.ſig.c.priuilegium.lib.vj.& de fil.præſby.c.penul.& vlt.
& eod.tit.c.j.&.ij.lib.vj.& hoc videtur ſentire glo.& de fil.
præſbyt.ad præſentiam.& hic etiam in glo.iij.in hoc quòd
requirit diſpenſationem Apoſtolicam. Contrarium tenet
Hoſtien.de fil.præſby.c.ex tua. per.d.c.præſentium.& quia

in multis grauioribus diſpenſet Epiſcopus, vt patet ex ijs
quæ notan.ſ.de tempo.ordi.cùm dilectus.Nouella remittit
ad notata.lvj.diſt.in ſumma.& de fil.præſbytero.c.j.lib.vj.in
glo.quia non paternum.Raymun.autem tenet partem Ho-
ſtié.ſuper quo vide quæ ſcripſi.in.d.c.ex tua.in.j.&.ij.quæſt.
¶ Tertio opponitur circa materiam octaui notabilis, quia
licet clerici prohibeantur habere focarias de hoc.lxxxj.di.ſi
quis præſbyter & quaſi per totã diſtinctionẽ, &.j.de honc.
cler.c.clericos.tamen non ſtatim amoueri debent prius mo-
nendi ſunt ꝙ ſe corrigant & ſi obtemperare noluerint tunc
18 priuari poſſunt, vt.j.de coha.cle.c.ſicut.ſolutio † hîc loqui-
tur in publico ſornicario, ibi vero non erat publicus, publi-
ca enim acriùs ſunt punienda.xxx.q.j.nõ licet.&.j.de appel.
cùm ſit.&.c.peruenit.&.c.conſuluit.& de ſent.exc.Romana.
lib.vj.& de re iudi.ad probandum. ſed adhuc oppones.de.c.
clericos.&.c.veſtra.de coha.cler.ſed ibi non loquitur de pri-
uatione beneficij, vel fortè.in.c.clericos. beneficium nõ ha-
bebat, & ideo eo priuari non poterat, vel in.c.ſicut.ſuſtinen
tur ex gratia, & mouentur, quia ſtatim poterant remoueri.
vt not.eo.ti.ſi autem.in ſi.glo.vel dic ꝙ poſito ꝙ illa loquæ-
rentur de publicè tenentibus adhuc non obſtarent, quia iſte
tenebat eam in domo quaſi vxorem, & hoc innuit tex.cum
dicit fornicariam, & ideo maior erat diffamatio, fœmina
enim conſcientiam ſecũ pariter habitantis exurit.xxxij.diſt.
hoſpitiolum.ibi autem non ſic. C.de natu.lib.l.ij.ſecundum
Raymũ. ¶ Quarto opponitur cõtra tertium notabile, quia
videtur ꝙ in criminibus non interueniat procurator, vt.v.
q.iij.in criminalibus.&.ff.de publi.iudi.l.penul.§.ad crimen.
Ber.hîc in glo.iiij.ſoluit ꝙ loquuntur contraria dum crimi-
naliter agitur, vt ab eccleſia remoueatur, & in hoc concor-
19 dat Inno.addens † ꝙ miles hîc ratione intereſſe ſui, quia for-
tè patronus erat illius eccleſiæ, vel etiam inquirendo ciuili-
ter agebat contra eum, vel denunciando, tunc enim interue
nit procurator ad litem.de ſimo.cùm eſſes.& de præſumpt.
cùm in iuuentute. vel alio modo ſoluit Innoc.dicens ꝙ hîc
non interuenit procurator ad litem, ſed ad aliquem articu-
lum puta ad teſtes recipiendos ſic.C.de accuſa.l.reos.&.j.de
accuſat.veniens.&.v.q.iij.reos. & concordat etiam Hoſti.in
vtroque addens circa primum ꝙ etiam non fuiſſet hic mi-
les admiſſus in perſona propria, niſi ſuam vel ſuorum iniu-
riam proſequeretur, vt.j.eo.decreterò.ſed hoc concurrente
cum eo quod ciuiliter agebatur tenuit litera impetrata ſe-
cundum eum, & circa ſecundum addit ꝙ idem ſi ad viden-
dum publicationem teſtium, vel ad aliquod ſimile, quod po
teſt fieri cum procuratore, etiam ſi criminaliter agatur, vt.d.
c.veniens.refert vero Ligna.quoad ſecundum notari contra
eum.in Spec.ti.de procuratore.§.j.ver.ſed pone.ſubdit Lig.
20 † poſſe dici ꝙ ad articulum cauſæ cognitionem requirẽtem
non admittitur in criminalibus procurator quia tex.loqui-
tur generaliter, & quia idem iudicium de parte ad partem,
quod de toto ad totũ.ſ.de offi.dele.paſtoralis.ff.de rei vend.
l.quæ de tota. ſed ad articulum non requirentem cauſæ co-
gnitionem licet aliâs bene ſpectantem ad cauſæ deciſionem
bene admittitur procurator, & etiam ad allegandum cauſas
abſentiæ, vt.C.de accuſa.l.reos. & ſic poteſt intelligi.d.c.ve-
niens.ſecundum eum, ſed iſta verba iſte nõ habuit ex ſe, ſed
recepit à collectario quem non nominat, qui tamen latiùs
loquitur alleg.pro primo membro proxi.diſt.j.q.iij. ſi quis
Epiſcopus.dicens ſic poſſe intelligi.ver.ſ.de dolo.c.cùm di-
lecti.in prin.&.c.veritatis.vbi not.ꝙ ſolùm interuenire po-
teſt ad cauſas abſentiæ allegãdas & idem Card.& alij.de iu-
dic.c.j.lib.vj.& alij.ij.q.j.ſi primates.& Inno.in.d.c.veniens.
pro ſecundo alleg.not.docto.& collecta ſua. in.d.c.veniens.
Raymũ.vero tenet ſimpliciter, ꝙ nec ad certum articulum
21 † admittitur in criminalibus procurator, quia eadem ratio
quæ de toto, & quia producens proſequitur, & alius defen-
dit, vt.d.§.publicè.& maximè quoad articulum teſtium pro-
ducendorum vbi maior viſa eſt quàm in alijs cum per teſtes
crimina comprobẽtur.j.de ſimo.licet Hely.ad ſi. Item quia
ſentẽtia appropinquat, quia ex teſtium depoſitione depen-
dent, & ſic fortius debent principales eſſe præſentes, ne ef-
fugere valeant vltionem, item facit in argu.C.de fide inſtru.
ante. Item aliquo prohibito prohibentur omnia per quæ
peruenitur ad illud.ſ.de conſti.nam concupiſcentiam. j.de
iureiur.& ſi Chriſtus. Item aliquo prohibito quælibet pars
eius cenſetur prohibita, vt.c.paſtoralis. &.l.quæ de tota. &
ff.de ſponſa.l.oratio.Item ad hoc.j.de appella.cùm cauſam.
cum concord. Nec obſtant iura pro opi.Inno.alleg.quia lo-
quuntur in cauſis abſentiæ non in negotio principali. Vel
poſſunt adaptari illa iura caſibus ſpecialibus quibus poteſt
interuenire procurator qui notan.j.de accu.licet. Tu autem
dicas de ijs plenæ.ſ.de procu.tuæ.in.xj.&.xv.quæſtionibus.
& ſi quæ ſuperſint dicenda, dicam.in.d.c.ſuper ijs. Quinto
opponitur contra quartum notabile, & eius materiam du-
pliciter, primo quia videtur quòd imo infames & criminoſi
poſsint admitti in teſtes, & primo per ea, quę legũtur & no-
tantur.ij.q.j.ſi peccauerit.&.ſ.de iud.nouit.& quæ ſcripſi.ſ.
eo.in omnium.& quæ not.per Inno.de reſcrip.ſuper literis.
& de offi.deleg.cùm ſuper. per quæ apparet ꝙ iudicare poſ-
ſunt.argu.iiij.q.iij.c.j.& tamen facilius deberent admitti in
teſtes, quia plures reperiuntur iudices quàm teſtes, vt patet
ex ijs quæ not.per Inno.de offi.dele.cùm.R.canonicus.& de
re iudi.cùm.I.&.A. Secundo opponitur, quia videtur ꝙ iſtę
exceptiones infamiæ, & criminum in perſonas teſtium ante
eorum receptionẽ, & examinationem, & publicationẽ op-
poni, vel admitti nõ debuerunt, ſed differri debebatur, do-
nec teſtes recepti & examinati ac publicati fuiſſent, & per
conſequens ꝙ Papa non debuiſſet appellationem ex iſto ca-
pite interpoſitam recipere, vt.j.eo.præſentium.& de excep.
denique.& de ſimo.licet Hely.&.c.per tuas. ¶ Ad primum,
22 † potes dicere contraria loqui de iure quęſito conſeruando,
vt in iudice, & ſimilibus, hîc autem de nouo quærẽdo quod
faciliùs impeditur. j.de iureiur.quemadmodum. cum con-
cord.ibi ſignatis.de accuſa.ſuper ijs.& de appel.conſtitutis.
Præterea maius periculum eſt in teſte, quàm in iudice, vt.d.
c.licet.de ſimo.arg.ff.de poſtu.l.j.§.quamuis.ſecundum Ray-
mun.quia per appellationem poteſt pars ſibi ſuccurrere con
tra iudicem, ſed non contra teſtem, vel potes dicere ꝙ vtro-
bique neceſſaria eſt exceptio, ſed iſtud reſpicit materiam ſe-
quentis contrarij. ¶ Ad ſecundum in quo maiores difficul-
tates iſtius decretalis incipimus ſubintrare vide reſponſio-
nem Bern.in glo.v.quæ incipit huiuſmodi exceptiones, &c.
dicit Inno.ꝙ iſte præſbyter excipiebat contra receptionem
teſtium ipſos eſſe criminoſos: & ideò non eſſe recipiendos,
& dicebat ſe velle probare, & quia nihilominus iudices vo-
lebant ad receptionem procedere appellauit, ne reciperen-
tur, poſteà dicit ꝙ non eſt iuſta hæc appellatio, niſi ſtatim
velit hoc probare, quod iſte non offerebat, ſcilicet ſtatim ſe
probaturum, alleg.pro hoc in auth.de teſti.§.ſi verò quis di-
catur.&.§.ſeq.plus dicit ꝙ imo prædictus.§.videtur ꝙ etiam
ſi paratas haberet probationes teſtium incontinenti, non
eſſet audiendus, niſi quãdo vellet teſtem remouere propter
odium, quod contra eum habebat ex motione criminalis
accuſationis, quod de facili non poteſt eſſe occultum: cum
tales accuſationes fiant in publico, quia ſi aliud odium vel-
let contra teſtes per teſtes probare, quod longiorem moram
traheret, vel in ſe, vel propter reprobationem eorũdem te-
ſtium: quia fortè teſtes reprobatorij nimis diſtant non eſſet
audiendus, quia etiam probatio inſtrumenti ſuper repulſio-
ne teſtium ante receptionem teſtium non eſt admittenda,
ſi longuam moram requirat, vt hæc omnia per dictos.§.pro-
23 bantur, verùm † poſt receptionem eorum ſemper eſt admit
tenda eorum reprobatio, vt.j.præſentiam. &.c.ſuper eo.&
c.ſequen.&.ſ.titu.j.licet.ſubdit etiam quòd non eſt ſemper
iuſta appellatio ex illa cauſa, quia denegatur ſibi reprobatio
aliquorũ teſtium: quia poteſt eſſe, quòd iudex illis teſtibus
non vtetur.j.de re iud.c.j.Prętereà dicit Inn.quòd hæc ſunt
vera ſecundum moderna iura, ſed ſecundum antiqua bene
tenebat

tenebat appellatio hic, & ideò mandatur ꝙ si constiterit
de veritate appellationis, cassetur sentētia secundum Inno.
Hosti.autem dicit ꝙ non obstat quod hic dicitur, quia non
24 constituit in hoc ius, imo sic accidit de facto subdit † quòd
vnum quod dicit Ber. videlicet ꝙ hæc exceptio fuit opposi
ta, post receptionem testium, vt annullaretur dictum eorū,
sed non fuit admissa, & ideò rectè extitit appellatū, est con
tra tex. hic. in §. j. ver. licet. vbi dicit tex. ꝙ presbyter asserebat
eos non esse recipiendos secundū Host. & ver. nihilominus.
ibi testibus talibus receptis, nisi dicas ꝙ ibi receptio respicit
effectum, vt tūc videatur recipere quando ad dicta illorum
pronunciat ad hoc. ꝫ. ti. j. ex literis. & de renun. super hoc. se-
cundum Nouellam, ideo dicas secundum eum ꝙ illud quod
dicitur. ꝫ. eo. præsentium. consilium est, quod vero dicit au-
thentica non contradicit, quia licet reseruetur disputatio-
nem, non est tamē probatio repellenda, vt hic fuit imò reci
pienda, alioquin quomodo disputaretur super eo ꝙ non es-
set probatum, imo & antequàm disputetur, debet esse publi
cata probatio, vt. ꝫ. e. in causis. in fi. Dic ergo secundum eum
ꝙ statim admittenda est probatio cōtra testes oblata, vt pa-
tet. hic & ꝫ. e. cùm causam quæ. & postea disputator. ꝫ. ti. j. li-
cet. §. j. & §. ijdem quoq; testes. & §. præce. & ideò quia isti iu-
dices hanc exceptionem, & forsan probationis oblationem
recipere voluerunt, fuit rationabiliter appellatū: certum est
enim, ꝙ fides nō est talibus testibus adhibenda, vt patet. iij.
q. ix. testes. Nouella verò circa hanc materiam, videlicet nū-
quid exceptio & exceptionis probatio contra testes facien-
da est tempore productionis an reseruanda post publicatio-
nem, dicit ꝙ omnia scripta etiam chartabellantium sibi nō
satisfaciunt, posteà recitat opiniones prima est Ioā. & Vin.
in d. decr. cùm causam. qui tenent per hanc decretalē ꝙ sem-
per admittitur, à princ. exceptionis probatio, nisi in casibus
vbi ius exprimit illam reseruandam, alleg. etiam. C. de prob.
l. ad probationē. Secunda est, quæ videtur hic colligi ex ver-
bis Inno. quæ tamē superius enarraui, videlicet ꝙ si id quod
opponitur est publicum, & probationes offeruntur, recipi
debeant aliter si requirit tractum, vt si fieri debuit reproba-
tio per testes siue per instrumētum recipitur testis, & reser-
uabitur probatio post publicationem, vt. ꝫ. secūdum eum la
tius explicaui. Tertia opinio videt colligi hic ex dictis Ho-
sti. videlicet ꝙ statim recipienda est probatio, & quod dici-
tur reseruandum disputationi post publicationem videtur
intelligere Hosti. de publicatione ipsius probationis repro-
batoriæ, prius enim debet publicari, quàm disputetur. ꝫ. eo.
in causis. Quarta opinio est Spec. de teste §. j. vers. sed quid si
dicitur. vbi videtur velle ꝙ probatio exceptionis sit differē-
da, nisi mora periculū afferret, vel quia testes per quos vult
reprobare sunt infirmi, vel recessuri, vel bellū, vel mare in-
traturi. tunc enim recipietur dictum illorum si sint parati.
25 Consequenter † ipse Io. an. ponit opi. suam quintam, quæ ha
bet quòd exceptio legitima contra testes opposita semper à
prin. est recipienda, aliàs ad quid tempore productionis ci-
taretur is, cōtra quem producitur, quod tamen omissum vi-
tiat productionem, vt. ꝫ. eo. c. ij. Vnde credit, ꝙ iudex graua-
ret non recipiendo exceptionē, & ꝙ locus esset appellatio-
ni, & fortè ita fuit hic, credit tamen ꝙ recipere, vel differre
exceptionis probationē iudicis arbitrarium est ad hoc. ꝫ. e.
cùm causam. & ꝫ. tit. j. licet. exceptis duobus casibus speciali-
bus, quos ponit hic gl. huiusmodi exceptiones, &c. & tertio
casu de excōmunicatione, quam addidi in secūda suppletio-
ne d. glo. casum autem. Spec. non reputat specialem, vt prius
recipiatur, sed fatetur specialem, vt statim recipiatur. Vnde
non tunc differtur iuramentū, vel depositio testis, sed eo tē-
pore quo forsan ille super principali deponit, & isti de quo-
rum periculo timetur deponēt super reprobatione sicut &
aliàs super principali deponere possent, propter illā causam.
26 ꝫ. vt lit. non cōte. quoniam. Subdit † autem ꝙ in isto arbitra-
tu habet iudex considerare an id quod excipitur habeat pa-
rem æquitatē cum casibus supra exceptis, item an sit publi-
cum, item an offerātur probationes, item an præsumptio sit
contra excipientē, ꝙ hoc faciat causa differendi, & tunc an
ijs qui producuntur super principali immineat periculum
mortis, vel causa absentiæ, vel an venerint de longinquo, itē
quid possit faciliùs expediri probatio, vel reprobatio, item
an reprobatio fiat ob causam caosam, puta criminis an nō,
vt quia dicitur cōsanguineus, vel familiaris, vel ijs simile, itē
consideret ex quo possit sequi maius malū vel odium, & si
per alterū posset suggillari alterius opinio, & per alterā nō,
& secūdum circunstātias facti quæ nec declarari possent vi-
de ac quid expedit, an prius recipere in testes probatorios
an reprobatorios, & illud eligat, & si prius receperit proba-
torios nō potest excipiens conqueri, nā parcitur in hoc suis
laboribus & expensis, fortè enim testis nil deponet dicens se
nil scire, vel si deponat fortè multi alij non reprobabiles idē
deponent, & sic nō expediret nec prodesset illum reprobas-
se imo prodest, & expedit non reprobasse, si vero prius reci-
pit probatorios, nō potest excipiens conqueri, excipit enim
testem non recipiendum iudex paret quia non recipit illius
testis iuramentū, vel dictum, & sic quod petit intus habet, si
enim nolebat is cōtra quē producebantur subire onus pro-
bandi, statim nō debuit excipere, sed protestari ꝫ. e. præsen-
tium. & easdē rationes reuoluas erga producentē, qui nō po
test cōquæri, si dilatata reprobatione, statim recipitur testis
quem producit. Item nec potest cōquæri, si differatur rece-
ptio sui testis, cōtra quē excipitur, parcitur enim laboribus,
& expensis suis, vel &, exceptione probata, non expediebat
illum produxisse, imò expediebat non produxisse, in dubio
vero vbi facti circunstātiæ non mouetur, videtur eligēdum
ꝙ differatur reprobatio: tum, quia adhuc posset reprobatio
reprobari, & sic esset suspicio de lōgiori tractu, tum per id,
quod scripsi. ꝫ. ver. & si prius. & hoc dicit securè tenendum,
quia rationem habet & æquitatem, & cōtrarias opiniones
concordat, quas reducas ad casus diuersos secundum eum.
Raymū. de Farg. dicit se causa collationis stare cum glo. & ꝙ
glo. non dicit contra tex. imò secundū tex. & hoc patet cum
27 dicit ante ver. licet autē. ad testimonium produxisse, & † cū
posteà dicit eos nō esse recipiendos, intellige in effectu. i. se-
cundum eorū dicta sententiam non debere proferri: posteà
respondendo ad dubium principale, dicit, ꝙ exceptio infa-
miæ vel criminū ante productionē testium, non debet ad-
mitti, nec probatio super ea, nisi in casibus auth. si dicatur. al
leg. hic qui etiam notantur. ꝫ. eo. cùm causam. in j. glo. & hoc
probat sic, quia actio est actionis, vel intentionis exclusio. ff.
de excep. l. ij. & no. de foro compe. ex parte. si tu ergo dicis ꝙ
ante testium productionē admittatur exceptio, & eius pro-
batio, quid est hoc dictu: cum tu confitearis, ꝙ testes contra
excipientē nihilominus admittentur, secundum hoc enim
admitteretur frustra exceptio cum producens, vt pręmitti-
tur, admittatur ad hoc. C. de proba. l. ad probationē. ꝫ. de of-
fic. dele. cùm cōtingat. sed contra hoc. C. de prob. l. exceptio-
nem. & quod not. ꝫ. de excep. c. exceptionem. videlicet exce-
ptionem ab initio proponi, & admitti, & post lit. cōte. pro-
bari, nam ratio est ibi, quia illa bene excludit saltem quoad
tempus petitionē agentis. Præterea hoc apparet manifestè
28 secūdum eum quia ista exceptio, & eius probatio, † semper
opponeretur in fraudem, & testes propter timorem opposi
torum criminum semper deuiarent à vero, quod cautum
est. ꝫ. de testi. præsentium. lib. vj. item tex. videtur. in authen.
si dicatur. in fi. item si diceretur, ꝙ incontinenti admittere-
tur exceptio, & probatio: frustra diceretur, ꝙ in tempus di-
sputationis reseruarētur huiusmodi quæstiones, quia si tex.
intelligeret, ꝙ reseruarētur quoad sciendum vtrum deberet
valere secundū dictum, vel non, & ꝙ interim admitteretur
exceptio, & probatio, istud esset dictum fatuum, quia illam
reseruationem de necessitate oportet facere in omnibus, in
quibus productio testium habet locū, intelligit ergo quoad
admissionem exceptionis, & eius probationem aliàs lex il-
la ludibrio esset facta item inducit. c. super eo. ꝫ. eodem. quia

quærit,vtrum teſtes ſint reprobandi,quibus crimina oppo-
nuntur,& vult quærere vtrũ ſint reprobanda dicta,& ſic ibi
poſt productionem illud opponitur.Item inducit.j.e.teſti-
monium.quia ibi perſona non reprobatur, propter hoc niſi
quia dicto ſuo nõ adhibetur fides.ſ.de ord.cog.c.ij.j.de ex-
cep.c.j.ſubdit ꝙ ſi velles tenere opinionẽ contrariam videli-
cet ꝙ eſſet admittenda exceptio , & exceptiones probatio,
29 poſſes inducere iſtũ tex.&.c.præſentium.j.e.† quia poſt pu-
blicationẽ non admittitur exceptio cõtra eos,niſi in caſibus
ergo innuit ꝙ ante debuit indiſtinctè admitti,item.c.fi.j.e.
quia ſi pendente accuſatione contra aliquem, non debet ad
teſtificandũ admitti,ergo multominus ſi exceptionis veritas
probaretur,item inducas.d.§.ſi vero.quis dicat in auth.de te
ſtib.Præterea proba ratione,quia cum hæc exceptio propo
natur contra teſtes,melius debet admitti ante productionẽ,
vt nihil faciendum remaneat quoad teſtem,poſteà finaliter
dicit ſic , ſufficiat ꝙ has duas opiniones cõtrarias ſufficien-
ter fundauerim poſt tot patres qui dixerũt ſuper hoc quic-
quid occurrebat , quod autẽ melius videbitur eligat lector.
30 ¶ Quid dicendum? primo elice & eijce † caſus indubios qui
ſequitur.Primus eſt vbi quis non excipit,ſed ſolùm de exci-
piendo proteſtatur , quia tũc de exceptionis admiſſione nõ
quæritur,ſed differtur,vt.j.e.præſentium. Secundus eſt vbi
excipitur,ſed excipientẽ non inſtatur , quòd probatio ante
omnia admittatur,tũc enim nec iudex debet hoc ex officio
facere,ſed debet illud poſteà reſeruare , quia in hoc litis ab-
breuiatio inducitur,& laboribus,& expẽ.partiũ parcitur.
ſ.de dolo.c.fi.in prin.ff.ſi cer.pet.l.quidam.vnde ſolum tunc
faciet exceptiones huiuſmodi regeſtrari , & vltra procedet.
Tertius caſus eſt dum per partẽ excipitur,& excipiendo in-
ſtatur,ꝙ exceptiones ad probandũ admittantur,ſed proba-
tiones non offeruntur,ſed ſolũ dicit pars ꝙ probabit,& tũc
iudex exceptiones recipiat, & in actis regiſtrari mandet , &
vltra procedat,& ita loquitur iſta decr.nam poſtquàm pro-
bationes non offeruntur, & ſic nõ ſubeſt cauſa pro nunc de
admiſſione vel repulſione exceptionũ diſputandi expedien
tius expectare futurũ euentum depoſitionis teſtium produ
ctorum,quia tunc fortè vel alij ſufficienter probabunt, vel
iſti ad propoſitum nil deponent,quibus caſibus maior eſſet
exceptionũ admiſſio,quia non ſubeſſet depoſitio, quam ex-
pediret per exceptionẽ elidi , & ideo eius probatio deberet
reijci.C.de probat.l.ad probationẽ.cum ſi.Quartus caſus eſt
dum excipitur , & ſuper admiſſione exceptionis inſtatur ac
etiam probatio offertur , & eſt exceptio de materia animæ
cõtagioſa & periculoſa,videlicet de maiori excõmunicatio-
ne teſtis producti, vel etiam producẽtis, dummodo publica
ſit,ſiue notoria quoad teſtẽ : quia illa exceptio & probatio,
ſtatim ſunt recipiendæ.arg.xj.q.iij.cum excõmunicato.j.de
excep.c.exceptionẽ.de ſent.exc.c.ſolet.lib.vj.vt not.Spe.hoc
ti.§.j.in.vj.col.ver.ſed quid ſi dicatur.ver.porro.& Io.hic &
videtur expreſſum.j.de ſent.exc.decreuimus. lib.vj.ſaluo ꝙ
curiæ in curijs cõmuniter ad effectum deponẽdi,ſolent per
iudicem abſolui ad cautelam,de quo aliàs dicã. Quintus ca-
ſus eſt in duabus alijs exceptionibus priuilegiatis atq; exce-
ptatis notatis hìc per Ber.in gl.huiuſmodi exceptiones. Se-
xtus caſus eſt quando mora eſt periculum à natura ex parte
producẽtis,vt quia teſtis eſt infirmus , vel ſenex, vel abſutu-
rus,vel bellum intraturus , quia tunc ſtatim & ante omnia,
debet teſtis recipi , ſiue ſit probaturius , ſiue reprobatorius,
& ideò ſi ſit probatorius neceſſe eſt, tunc differri exceptio-
nem probationis reprobatorię,ſi vero ſit reprobatorius,ne-
ceſſe eſt tunc differri excõmunicationem teſtis probatorij,
& ſi vterq; tam probatorius, quàm reprobatorius,eſt in ea-
dem conditione,tunc neceſſe eſt vtriuſq; depoſitionem ſta-
tim recipi.arg.ſ.vt lit.non conte.quoniam.in prin.ne mate-
ria probationis tollatur , vel anguſtetur. C.de hæreti.l.quo-
niam.in fi.& videtur placere Inno.& Hoſt.hic & Spe.e.ti.§.
31 j.ver.quid ergo.ſi crimina obijciens.Septimus † caſus eſt dñ
excipiens & exceptionis probationes de facto offerens dat
eas incontinenti paratas, ſic ꝙ poſſint abſque tractu longo
breuiter recipi,& expediri ,tunc enim incõtinenti recipien-
dæ ſunt,nec ſont differendæ ſecundũ Inno.& in hoc caſu ſal
natur opi.Hoſti.& ſic poteſt intelligi iſta decre.vnde potes
dicere hodie conſtat, hodie agatur. ff.ad exhi.l.uj.§ ibidem.
& in poſ.lega.ea.l.is,à quo.in prin.& quia non debet admit-
ti teſtis cuius depoſitio non prodeſſet , vt.d.l.ad probatio.
nem.&.ſ.de offi.dele.c.cùm cõtingat.&.j.de exce.c.dilecti.
32 ¶ Septem indobitatis † caſibus eliciris & eiectis ad caſum
dubium accedamus,videlicet dum excipiens contra teſtem
petit cum inſtãtia ante omnia ſuas exceptiones ad proban-
dum admitti, & offert de facto ſe probare , ſed probationes
quas offert tractũ habent, & quia non ſunt paratæ : vt quia
oportet teſtes de longinquo produci , vt quia exceptiones
ſunt plures,& teſtes oblati multi,quorũ examinatio nõ po-
teſt de breui tẽpore expediri , vel quia exceptiones ſunt du-
biæ ſeu deducũt facta intricata,& dubia ſic quòd diſputatio
admiſſionis,vel repulſionis earum longam requirit indagi-
nem, ita, ꝙ res longum tractum habet, & hìc diſtingue tria
membra,quia aut quæritur de admiſſione exceptionum ad
probãdum,& de receptione probationum earum ſimul an
pręmitti debeant ante examinationem teſtium quos impu-
gnant ,aut ſolum quæritur de admiſſione,aut ſolũ quæritur
de probatione,in primo membro dico ꝙ nõ, & ſic procedit
opi.Raymũ.& placere videtur Inno.& videtur caſus in au-
thẽ.alleg.& hìc ſecundum intellectũ glo.& ſic interpretatur
conſuetudo gñalis omnium curiarũ, & ſic ſemper obſerua-
uit cancellaria in expeditionibus remiſſionum , quæ cõſue-
uit dare duos primos menſes ad teſtes probatorios recipien
dum,& poſt illos tertium,& ad reprobatorios producendũ,
modo conſuetudini interpretãti,& ijs quæ longam obſeruã
tiam habuerũt ſtari debet.ff.de legi.l.ſed ſi de interpretatio-
ne.&.l.minimè.&.ſ.de conſue.cùm dilectus.& probat ratio
naturalis,nam vtrum expediat, vel nõ expediat ante proba-
toriorum depoſitionẽ,reprobatoriorum receptio,& exami
natio,tunc totaliter eſt incertũ cum ex futuro euentu depẽ-
deat,quia ſi reprobati nil deponunt,aut non reprobati ſuffi
ciunt reprobatio foret inutilis licet in caſu in quo nõ repro
bati non ſufficerẽt & reprobati bene deponerent vtilis eſſe
poſſet:hoc autẽ ſciri ante illorum depoſitionẽ eſt impoſſibi
le,quia futurum cõtingens indeterminatũ & incertum, ſed
poſt illorum depoſitionem illud certum erit,quia ex ipſa ad
33 oculum apparebit. Igitur valde expediens † eſt partibus,vt
reprobatorũ examinatio poſt probatoriorũ depoſitionem
differatur,quia per hoc poteſt lis abbreuiari,& parti labori
bus & expẽſis ipſius producentis , facit quia res eſt nimium
odioſa,ſine cauſa homines diffamare,& ſic expedit ſcire,pri
mo vtrũ cauſa ſubſit ,ſed antea ſciri non poteſt, vt prædictũ
eſt,ſed dicens ex hoc materiam non eſſe arbitrariam,ſed re-
ſpondeo ꝙ imò eſt arbitraria in hoc an res deſideret lõgum
tractũ,& an locus ſit alieni de caſibus quos excepi,& in hoc
ſaluo determinationẽ Nouellæ.In ſecũdo,cum quæritur ſo-
34 lùm de admiſſione:ſubdiſtinguo,quia† aut quæritur quoad
effectum iudicialiter recipiendi,& in actis deſcribendi, ſeu
regeſtrãdi,& tunc dico ꝙ hoc incõtinenti eſt fiendum,quia
omnia producta per partes iudex debet recipere & facere
regeſtrari,vt.ſ.tit.j.c.quoniam.Aut quæris quoad effectum
decernẽdi probationes eſſe recipiendas ſuper illis exceptio-
nibus,ſeu quoad effectũ admittendi exceptiones huiuſmo-
di ad probandum & tunc dico idem ꝙ in primo principali
membro , quia ſi ſtatim probationes earũ ſunt recipiendæ:
tunc ſtatim ſunt ad probandũ admittendæ ,& hoc planũ eſt
35 ſi vero probationes† earum ſunt vſq; prima examinationẽ
teſtium probatorium differẽdæ , & tunc dico ꝙ etiam tunc
examinatio huius articuli , an exceptiones huiuſmodi ad-
mittendæ ſint ad probandũ differri debet,vſq; ad illud tem
pus,quia futurus declarabit euẽtus,qualiter iudex circa hoc
debeat ſe habere,& ita eadẽ ratio eſt in caſu iſto ſicut in mẽ-
bro primo, & per cõſequens idem ius per cõmunia iura, &
quia ſi

quia si aliter fieret, daretur occasio appellandi, & per appellationem negotium primum deserêdi quod debet præcaueri de seruis non ordi.c.j.& per hanc subdistinctionem vides qualiter possunt procedere dicta Nouellę quantũ ad hoc. In tertio membro non insisto, quia idem in illo simpliciter dicendũ est quod in primo: nam si præmittenda est examinatio quę est consequẽs ipsius admisionis, ergo in vim consequentiæ ordinatę præmitti debet ipsa admisio quę est antecedens ipsius examinationi. ff. de serui. ru. d. l. iij. § qui iter. ff. de acquir. hęre. l. illud. & si non pręmittenda examinatio, nec etiam admisio: vt tetigi in proximo mẽbro, nisi omninò esset clara, & sic procederet opinio Io. an. & hîc vide, & iunge omninò quę scripsi. ĩ. e. c. in. ij. q. principali. ¶ Sextò opponitur cõtra textum ibi: *mandamus quatenus si vobis cõstiterit &c.* & ibi ibi *restituatis &c.* quia post appellationem sñia lata fuit executionẽ mandata pront sonat litera in locis statim designatis, & etiã ibi cum dicit, *quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam.* & per consequens talis executio fuit post & contra dictam appellationem attentata, & per cõsequẽs etiã antequàm cõstaret de iniustitia sñię, erat prędicta executio in modũ attentati reuocanda, vt. ĩ. de iureiur. venientes. cuius cõtrarium hîc dicitur ergo malè vide Ber. in gl. *arg. contra.* quia doctores approbant solutionem ipsius per c. non solùm ĩ. de app. li. vj. Ab. añt dabat falsam solutionem dicens hanc decret. loqui in casu, in quo appellatur à iudice qui procedit appellatione remota, vel cum appellatur à sñia in casu, in quo nõ potest appellari: sed ista sunt diuinatoria, & etiã contra tex. & ideò sta cum gl. ¶ Septimò opponitur cõtra quintũ notabile: de. c. interposita. primo rñso. & de. c. cum causam. š. de offi. dele. vide super hoc Ber. in gl. quæ incipit, ad hanc probationẽ. ver. prętereà. hîc videtur, & quæ hîc notantur per Host. in gl. sua quę incipit & ex hoc videt. & per Ber. ĩ. de except. olim. in gl. sic videtur. & per Cardi. & Archid. de app. Romana. § ꝙ si obijciatur. & c. non solũ. § illa verò. lib. vj. & in spe. ti. de app. c. qualiter. ver. tu dic. & per Hen. ĩ. de app. c. interposita. in longa distinctione. & aduerte: quia hîc pẽdet etiam vna de alijs maioribus difficultatibus huius decret.

36 † videlicet vtrũ appellans à repulsione exceptionis legitimę teneatur probare veritatem exceptionis corã iudice appellationis, an verò sufficit sibi probare ꝙ iudex suã exceptionem repulit, aut ad ꝓbandũ admittere recusauit, quæ difficultas in solutione prædictę oppositionis cõsistit. Ad solutionẽ igitur accedamus, Ber. soluit dicens ꝙ contraria loquuntur in exceptionibus dilatorijs. & facit ꝓ hoc, quia si peremptoria haberetur pro ꝓbata, eo ipso ꝙ iudex illã nõ admisit, nec ꝓbationes illius recepit de facili posset iudex illã in fauorẽ partis in fraudem nõ admittere, sicut aliâs no. ĩ. de app. ex insinuatione, & sic is, cõtra quẽ appellatur, causam suã admitteret, etiã si perẽptoria falsa esset, ideò necesse est ꝙ veritas perẽptoriæ probetur, & facit ꝙ not. in Spe. de app. § qualiter. ver. sunt quoq;. scdm Host. sed hoc nihil est dicere: quia licet perẽptoria propter probationes nõ

37 † admissas haberetur pro probata quoad iustificandã appellationem, nõ tamen quoad consequẽdum illius effectũ imò quoad id necesse erit illã probari, & idẽ de dilatoria, & hoc dicit Nouella tenendũ. licet Pe. Abb. & Guido hîc dixerint illam exceptionẽ ex probatione repulsa haberi pro probata, per quã non fit præiudiciũ super principali intentione actoris, secus si per eã fiat præiudicium perpetuum, vel temporale, & remittit Nouella ad ea quę scripsit de off. dele. cũ causa. cum concordantijs. & card. de app. non solũ. & Archi. e. ti. Romana. & vtrobiq; dicam & de hoc. ĩ. de except. c. j. in iiij. gl. Alia solutio est ꝙ contraria loquãtur qñ nondum lata est sñia, vnde tunc sufficit ꝓbare ꝙ obtulit, & nõ fuit admissus. sed hîc loquitur cum iam lata erat sñia ad cuius retractationem nõ sufficeret probare quòd obtulit si nõ probet eam veram. sed hæc solutio falsa est, vt apparebit ex ĩ. dicendis. Goff. autem dicebat super verbo cõstiterit ꝙ constat eo ipso ꝙ nõ constat cõtrarium sine eo ipso, ꝙ probat se obtulisse probationes ad repellendum testes, & se nõ fuisse admissum, vel scdm eum noluit se præsbyter probatione huiusmodi onerare. vel scdm Gul. Naso. presbyter in vno grauatur, videlicet quia non sufficit probare qđ obtulit, & in alio probata releuatur: quia probata veritate aduersarius cõtra eum vlterius nõ auditur: vt patet in rñso Papę, vel scdm Philip. licet Papa causam sub cõditione cõmittat vt presbyter, si põt, probet veritatem exceptionis oppositę contra testes, tñ licet non probet, iudices isti de principali cognoscẽt ex quo à primis fuit legitimè appellatum. & hoc est qđ fert: si verò alter &c. & sic nullum cõtrariũ scdm eũ, vel dic ꝙ in cõtrario malè fecit iudex, dñ recipiendo probationes ꝙ offerebat. Vnde hoc probato corã iudice appellationis probatum est grauamẽ, sed hîc nõ malè fecit iudex nõ recipiendo probationes quas poterat deferre in tẽpus disputationis, vt dicit hîc in gl. huiusmodi exceptiones, & iõ corã indice appellationis nõ sufficit probare ꝙ obtulit. Alij dicunt scdm Host. Guid. & AEgid. ꝙ licet pręsbyter diceret se ꝓbaturũ, vel subaudiendũ est ꝙ ipse secũdo à sñia appellauit, & hãc appellationẽ prosequebatur, vel põderari debet, qđ dicit textus legitimę per testes idoneos exponendo idoneos. i. idoneo, & legitimo modo receptos. Nouel. verò dicit ꝙ adhuc nõ emanauerat decre. interposita pro cõtrario alle. & patet

38 per authores vtriusq; decret. Plus † dicit ꝙ quamuis quis ꝓponat exceptiones, & probationes offerat si appellat ꝓpter exceptionem tantum non admissam, sed non propter probationes oblatas non admissas non iustificabit ipsius appellatio quamuis ꝓbet se obtulisse, & sic dicit ꝙ propter probationes oblatas nõ admissas nõ appellauit: sed si propter hoc appellasset, hoc probato, coram iudice appellationis iustificata esset appellatio, & tũc reuocaretur etiã sñia per modũ attentati, nec est verũ qđ dicit gl. qđ sic probat, quia certum est ꝙ iura de tali reuocatione loquentia gñaliter loquunt ꝙ quicquid post appellationem &c. de rescript. significante. c. Radulphus. de iudic. exhibita. de libel. oblat. c. ij. & iij. de ap. significauit. & c. cum causam. cũ similibus. Secundò probat sic, quia ratio quare prędicta reuocantur est suspensio iurisditionis iudicis à quo fuerat appellatum, si ergo defect⁹ iste vitiat processum nõ videt quare nõ vitiet etiã diffinitiuam. Tertiò ꝓbat, quia licet de diffinitiua desit casus expressior tñ iste reperitur cũ, de sñia excõnis multiplicati extẽt casus, vt. š. de offi. dele. cum olim. & c. cũ contingat. de arbitris inotuit. de app. dilecti. ij. & iij. cũ simil. & tñ maior est effectus sñiæ excõnis, quã diffinitiuę qđ patet, quia primã non suspendit sequens appellatio secundam sit. Item cõcludit, ex præmisis, ꝙ quicquid factum est post appellationẽ iustificatam reuocatur per modum nullitatis etiam si lata sit diffinitiua, nihil eñ excipit, qui dicit quodcunq; de ma. & obe. solitę. in fi. Item confirmat opinionem suam per hanc decr. scdm lecturã quę habet ꝙ debuerunt iudices probationes admittere licet ab hoc nõ fuerit appellatum. Quid dicẽdũ? breuiter dicas sic, aut exceptio ꝓposita, & non adñissa de iure censebatur legitima. & etiam admittenda aut nõ, si nõ, repellẽdo iudex nõ grauauit, & sic ex hoc appellare non licuit, & hoc planum. Si sic † tunc aut cõstat notoriè, de falsi-

39 tate exceptionis oppositæ, & tunc etiam repellẽdo nõ grauat. ar. ff. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. in fi. & l. ꝓinde. & ĩ. de except. c. exceptionem. & de accusa. c. euidẽtia. scdm Host. in c. interposita. Aut cõstat notoriè de veritate exceptionis, & tunc iudex grauat, quia super notorio ꝓbationem expectare nõ debuit ĩ. de iureiur. ad nostrã. & c. euidẽtia. alle. aut neutrũ est notoriũ: sed quid verũ sit dubiũ est, & tunc aut excipiens ꝓbationes nõ offert licet bene dicat ꝙ ꝓbabit, vel fortè de hoc taceat, & tunc si vera est exceptio, & legitimo tempore proposita iudex grauat, & aliâs non grauat: quia nõ tenetur supplere in facto petẽdo ꝓbationes à parte. C. vt quę desunt aduocatis. l. j. & ij. nec debet diuinare, nec expectare quod nescit, videlicet probationes partis, quas ignorat, sed de his, quæ non apparẽt, sicut de his, quę nõ sunt scdm acta

sua iudicare debet. ff. de testa. tutela. l. duo. ff. de contraben.
emp. l. in lege. & ideò iudex appellationis de hoc dubio ha-
bet inquirere cũ appellante, si appellans offerat sibi proba-
tiones super his, quibus nõ oblatis etiam scdm acta sua con
firmabit ꝓcessum prioris iudicis eadẽ ratione: sed caue quia
an volẽti probare veritatem exceptionis corã iudice appel-
lationis obstet cle. appellanti. de app. est magnum dubiũ de
quo dicetur in cle. appellãti. & c. interposita. alij. quod tñ du
bium cessat in casu huius decret. quia iudici apppellationis
cõmissum est hoc negotium principale, pro eo ꝙ iam erat
lata diffinitiua snia super negotio principali, & hoc verum
quoad negotium principale principaliter terminandũ: sed
quoad effectũ reuocandi sniam per modum attentati, atq;
40 nullitatis adhuc à prędicta clemẽ penderet dubiũ. Aut † ex-
cipiens probationes offert legitimo tempore, quæ tñ nihi-
lominus repulsæ sunt, & à repulsione exceptionũ, & proba-
tionum appellatum est, & tũc iustificatur appellatio solùm
ex probatiõe propositionis, & oblationis huiusmodi, & sic
loquitur. c. interposita. & alia iura pro cõtrarijs allegata. aut
proposuit, & obtulit legitimo tempore, & in vtroq; repul-
sus est: sed solũ à repulsione exceptionũ, & nõ à repulsione
probationũ appellatur, & tũc scdm Nouellam ex sola ꝓba-
tione propositionis oblationis, & repulsionis prædictarum
suam appellationẽ non iustificat per istũ decre. sed in verita
te ego dubito fortiter. ꝙ ista opinio non sit vera, quia appel
41 lans nõ est capiendus in verbo, imò † debet attẽdi sensus, &
effectus, ac mens ipsorũ verborũ. j. q. j. Marchio. j. de ver. sig.
in his. maximeq; quia faciẽdum est appellanti præsertim dum
cõstat ipsum fuisse iniustè grauatũ. ff. de ap. l. j. & ideò tolle-
ratur appellatio alternatia, de quo tñ per Nouellã in regula
in alternatiuis in quęstione modo ment, & sensus illius, qui
à repulsione exceptionis appellat est appellare à grauamine
super exceptione illato, & nõ solũ ab inchoato: sed magis à
cõsummato. ipsa enĩ probationis oblatio fit propter exce-
ptionẽ, & ideò censetur totũ vnum, quia qñ vnum propter
42 alterũ vtrobiq; tantũ vnũ. ff. pro donato. l. si. Pręterea † nos
loquimur in illo qui post propositionẽ exceptionis, & obla
tionẽ ꝓpositionis procedit, istis spretis, & in eo, qui ab hu-
iusmodi processu appellat, quia ex ipso ꝓcessu grauaẽ mo-
do talis appellatio includit ex mente, & ex cõsideratione ef-
fectus repulsionem ꝓbationis cũ ex illa iniquitas processus
resultet, ad effectũ aũt debemus attendere. j. de cleric. nõ re-
sidenti. relatũ. aut appellatur ab vtroq;, sed legitimo tẽpo-
re nõ fuit exceptio ꝓposita, vel legitimo tẽpore nõ fuit ex-
ceptionis probatio oblata, & tunc ex hoc nõ iustificatur ap-
pellatio. Exemplũ de primo, vt si post terminum peremptoriũ ad ꝓponendum exceptiones huiusmodi per iudicem le
gitimè assignatũ fuit ꝓposita, vt j. de except. pastoralis. Exẽ-
plum de secundo: vt si sint tales exceptiones quarũ examina
tio, vel ꝓbatio tractũ exigit longiorem, vt. ff. ad exhi. l. iij. §.
ibidem. ff. de re iudi. l. à diuo pio §. si super rebus. j. de re iud.
decętero. & hîc scdm vnũ intellectũ quem videtur Nouella
sequi. Sed quęres qualiter quis dicatur hoc casu ꝓbationes
offerre? nũquid est necesse quantũm ad hoc, ꝙ testes exhi-
beat? vel saltẽ ꝙ citationẽ cõtra testes petat? vel nũquid suf-
ficit, ꝙ petat, & offerat in genere se paratũ ad eas ꝓbandum
videlicet j. terminos, seu dilationes ad hoc sibi per iudicẽ as-
43 signandas? Breuiter vsus † indiciorũ interpretaẽ vltimõ, vi-
delicet ꝙ ibi sit ꝙ petat suas exceptiones ad ꝓbandũ, & ad
eas probandum in genere offerat se paratum, nam aduersus
eius calũniam si calũniare intẽderet sunt duo remedia iuris
satis parata. Primũ est ꝙ actor põt ꝓcurare à iudice illi ter-
minũ peremptoriũ assignari. j. quẽ ꝓbet quo lapso liberè
procedet iudex. ff. de op. legata. l. mancipiorũ. & de accus. l. si
Titia. & d. c. pastoralis. & j. de prębẽ. si tibi absenti. li. vj. Secũ
dum est: quia cũ debeat probare quã citius potest si notabi-
liter sit negligens, in snis probationibus offerẽdis iudex in
pœnã suę negligẽtię poterit ad vlteriora ꝓcedere exceptio-
net, & ꝓbatiões huiusmodi tacitè repellẽdo ar. j. de rescrip.

tibi qui & de præben. si clericus. li. vj. Item quæres vtrũ snia
diffinitiua, & quęuis alia facta per iudicẽ à quo est appella-
tũ legitimæ à grauamine, vel interlocutoria post appellatio
nẽ huiusmodi sint ipso iure nulla? videtur ꝙ nõ de snia diffi
tiua, vt hîc no. per Ber. & facit qa talia reuocaẽ scdm om-
nes per modũ attentati, priuatio aũt habitũ præsupponit.
ff. de iniust. testa. l. nã & si § j. & j. de resti. spo. c. frequẽs. lib. vj.
44 † in contrariũ autem faciunt ea, quę scripsi. s. ex dictis No-
uellę. ver. nec est verũ. ꝙ dicit gl. vsq; ver. snię illorũ dictorũ,
& hoc credo verius: quia quicquid facit iudex cuius iurisdi
tio est suspensa durante suspensione, est ipso iure nullũ j. de
sent. excõ. per tuas. & c. e. ti. c. licet. & c. solet. li. vj. & faciunt ea
no. s. de dolo veritatis. ad fi. & j. de app. pastoralis. nec ob-
stat ꝙ talia reuocaẽ per modum attentati, quia illud intel-
ligitur inquãtum de facto ꝓcesserunt. sic. s. de elect. cũ post
petitam. in fi. cum simil. & hoc perpetuò tene mẽti. ¶ Octa
uò opponitur cõtra textum ibi, *ipsumq; non permittatis exinde*
45 *molestari*. quia per † hoc videẽ ꝙ deputatus ad sniam exequẽ
dam iam ipsam sniam plenè executus permissionẽ in posses
sionem potest vltra procedere defendendo inductũ si tur-
betur. Cõtra qd videtur quia functus est officio suo exequẽ
do, & per consequẽs vltra nil põt facere. s. de offi. dele. in li-
teris. & vltra prosequaris, vt habes hîc per Ber. in gl. ex hoc
videtur. cuius solutionẽ ibi vide. & hîc videlicet ꝙ sup alijs
nõ se intromittat: sub dubio fortè dixerat Io. de re iud. cum
Bert. in sua vlt. gl. Inn. fatetur ꝙ vsq; ad annum hoc potest. c.
quęrenti. sed quicquid sit poteris hoc si specialiter sibi mã-
datur, vt in gl. & ipem dicendum est, si in literis Papæ dici-
tur *mittas in possessionem, & tuearis inductum*. ar. ff. ne vis fiat ei
qui in pos. mit. l. j. in prin. & in § j. & ij. & l. si quis. prinato re-
spõso. quid aũt iuris si in literis apostolicis dicitur *contradi-
ctores*. & c. not. per eum. j. de præbẽ. pro illorum. vbi vide No
uellã super vtraq; clausula in verbo cõtradictoris, & Archi.
de prębẽ. si cui. li. vj. & Io. cal. in c. cum nostris. de cõcess. pręe-
bẽ. quantũ autẽ ad istũ textũ nulla dubitatio: quia hoc habe
46 bat specialiter forma literarũ. ¶ Nonò † opponitur cõtra te
xtũ ibi: *ecclesiam illam presbytero restituatis eidem*. quia aut fuit
appellatum aut nõ, si fuit appellatum legitimè, & hoc con-
stat nõ est examinandum principale, sed reuocandũ quęquid
posteà factum fuit, vt. j. de app. nõ solũ. li. vj. si verò nõ fuit
appellatum, vel fuit appellatum nõ legitimè, sed malè tunc
prætextu appellationis non debuit retractari snia. j. series.
Rñdet Inn. dicens ꝙ præsbyter facta appellatione recessit,
& dicebatur ꝙ iudices nihilominus post appellationẽ adiu
dicauerunt sibi ecclesiam, vnde Papa mãdat primo cogno-
sci de causa appellationis, vt si inueniatur iusta appellatio,
& sit iniusta snia retractetur snia. si verò reperitur appella-
tio iniusta, & si iusta nõ retractetur snia, & durat hæc forma
vsq; ibi. si verò res, vbi mutat casum instruens iudices quali
ter se debent habere si nõ repererint sentẽtiatum, vel si nõ
essent testes malè recepti quo casu cognoscent iudices de
principali, & illud terminabont, & sic loquitur ver. si verò.
scdm Inn. q etiã aliter exponit illud: vt j. dicã. ¶ Decimò op
ponitur cõtra text. in ver. nihilominus in prin. ibi *eidẽ presby
tero absenti &c.* quia iste psbyter iam appellauerat iustè, aut
iniustè: si iustè, quo modo põt valere, qd posteà factum est?
certè nullo modo. Si iustè. quo mõ audiẽ iste præsbyter con
tra sniam? Rñdit Inn. ꝙ appellatio nõ erat iusta: sed præsby
ter fuit absens ex causa ꝓbabili, alia tñ quàm appellationis
præcedẽtis: vnde hîc est casus, in quo potuit cõstituere ꝓcu
ratorem tpe absentię, tñ iudices credebant eum cõtumacẽ:
cũ legitimè citassent eum ad domũ: & ideò subueniẽ ei per
bñficium resti. in integ. vt. s. de ꝓcuratoribus. querelã. & ꝓ-
pter hoc retractatur snia eo absente lata, & restituiẽ in pristi
num statũ: & causa cœpta suo marte decurret, vt hic sequiẽ:
tñ ad hoc vt restituatur oportet ꝙ se ꝓbet læsum: qd bene
ꝓbabit, si probauerit testes criminosos esse, per quorũ dicta
lata est snia contra eum: cum nulla alia est ꝓbatio. Sed bre-
uiter omnia ista sunt diuinatoria. Dic ergo ꝙ potuit ꝓcedi
contra

contra præsbyterum, absentia non obstante, quia recessit appellans, vt.d.c.eum qui.& ꝙ Papa mandat de appellatione cognosci,& aliter, vt statim dicam.

¶ PRIMO quæritur in ver. *si verò res aliter*. qualiter intelligatur iste versus, & hîc pendet maior difficultas decret. qa
47 † diuersis modis legitur, & impedit intellect⁹ per quos aliter esset facilis textus si non esset iste versiculus. vel saltem si diceret sic, *causam remittatis, vel sententiam confirmetis*, qualiter autem sit excusabilis opinionum varietas vide in Hieronimo ad Dama. charta.lj.& super Zachariam.F. Recitabo igitur diuersas lecturas, quarum aliquę ex dictis Inn. aliquæ ex dictis Hosti.& aliorum colliguntur. ¶ Prima lectura exponit *si verò aliter*.&c.i. si non probetur grauamen, nec fuit lata sententia, & hanc lecturam approbat dicens, ꝙ fuit gratia in hoc ꝙ non fuit remissus ad iudices, à quibus malè appellauerat: sed aliqui hanc lecturā reprobant ꝓ eo ꝙ decretales non sunt trahendę ad gratiam, vt patet ex his quę scripsi in suppletione pe.gl. Prętereà quia nō apparet ex textu ꝙ Papa hîc noluerit gratiam facere. dicit tantū Mar. ꝙ vera est in iure. ¶ Secūda lectura exponit sic: *si verò res aliter*. &c. i. si non probatur grauamen, & fuerit lata sententia: sed hāc reprobat gl.& meritò: quia si sic valuit sententia etiam si ass esset iniusta, & ideò si non appellauit ab ea, bene fuit cōtra eum executa, nec debet amplius de causa cognosci. ff. de re iudi.l.lj. ¶ Tertia lectura Inn. exponit, *si verò res aliter*.&c.i. ꝙ non sit sententiatum, vel testes mali recepti non sint: sed oppones si testes non fuerunt mali, ergo sententia erit confirmanda, vel non erit causa vlterius examinanda: solutio primò mandat Papa inquiri in causa appellationis de malis testibus, quia de illis exceptum fuerat, & illud solùm sufficiebat ad cassationem snię: sed si illud non probaretur, poterat tñ causam aliam ponere. j. de app. constitutis. quia appellatum erat à diffinitiua secundum eum, vel ex quo secuta erat snia appellatio trahitur ad illam vnde potest, tunc alias causas prosequi, ac si à snia appellasset scdm Abb. sed hoc vltimū dictum videtur esse cōtra. c. cordi. j. de app. li.vj.& magis clarè contra cle. appellanti. de app. quia oportet exprimere in appellatione certam causam, & ex illa, & nō ex alia appellationem iustificare, vt in iuribus alleg. item iuuādum videtur de Inn. quia contrariari videtur ei qd. s. scripsi post eū de hac materia, videlicet primę expositiōi suę quā facit, tñ inspiciendo secundam tantū fortè hoc intēdit, si verò aliter &c. quia nō apparet testes tales aliàs cum allegat iniquitatē sententiæ causam audiatis &c.& secundum primam expositionem dicemus causam. s. principalem, & scdm hanc dicemus causam appellationis interpositę à diffinitiua: sed non placet per id qd̄ scripsi in expositione super verbo ecclesiā & per ea quę. s. dixi. Quarta lectura Inn. exponit. *si verò res aliter* &c. quia non iustificatur appellatio, tunc implorat officiū iudicis, vel bñficium restitutionis cōtra sniam, quia lata contra eum absentē, non contumacem, & tunc dic cām restitutionis primo, & demū principalem, sed hoc nō placet Nouellę, apparet enim contumacia ex quo non iustificat appellationem, nec mar. propter. c. ij. de do.& contu. ¶ Quinta lectura Host. valde confusa literam reuoluit, & supplet legem do' *sic mandamus quater causam audiatis & fine canonico terminetis, & si nobis constiterit. &c.* vsq; ibi: *si verò*.& tunc si verò res aliter se haberet supple sententiam confirmetis, & tunc exponitur aliter, quia rescriptum non fuit subreptitiū, nec iudices in aliquo grauarunt, sed absentem, & cōtumacem canonicè condemnarunt: sed non placet hęc lectura, quia nimis violenta, & planiùs sine reuolutione poterat hāc lecturam dare exponēdo *causam audiatis*.&c.i. sententiam confirmetis, sed & hæc nimis extorta est secūdum Nouel. ¶ Sexta lectura Host. sine reuolutione exponit, *si verò res aliter*.&c. s. quia iudices appellationi detulerunt, & in nullo processerunt, & si dicas ergo si nō grauauerunt debet fieri remissio ad eos. Respōdet quòd procedit ex viribus delationis. de appel. c. cū appellationibus. li.vj. vel ante appellationem grauauerāt, licet post detulerint, sed hęc lectura diuinat, & est cōtra textum, qui dicit ꝙ post appellationem processerunt in negotio principali secundum Mar.& vnde procedit hæc lectura, procederet & lectura prima gl. sic intellecta. ¶ Septima lectura procedens ex opinione Philippi exponit, *si verò res aliter*.&c. s. quia veritatem exceptionū prȩsbyter nō probat tñ aliàs appellationem iustificat probando qd obtulit, sed nō fuit admissus iuxta. d. c. interposita. sed huic lecturæ obstat hîc ꝙ scdm Henr. ad veritatē probandam Papa eum s. arctare nō debuerit. ¶ Octaua lectura Io. an. plana, & sine vllo cōtrario scdm eum exponit, *si verò res aliter se haberet*. s. quia veritatem exceptionum probat. sed snia lata non erat, tūc eñ reuocatio grauamine, iudex appellationis audit causam principalem, & eam debito fine decidit, facit eñ tunc qd facere debuit iudex causę principalis de excep. dilectæ. de app. vt debitus.& scdm hoc illud aliter nō respicit singulas disiunctas collationis prȩcedentis, sed alterum tantùm, vel totā orationem cōinnctim, & facit. ff. de rebus dubijs. l. si is, qui. §. vtrum. Quid dicendum? dico breuiter ꝙ quāquàm prȩdictȩ, seu earum plures magnas habeant difficultates, & circa intellectum huius versiculi, *si verò res aliter se haberet*. magnas ingerant intricationes, ipse tñ versiculus prȩmissis circunscriptis, per se solus consideratus non videtur magnā
48 difficultatem habere, attento † vno, ꝙ istè versus tanquàm cōtinens rescriptum directum iudicibus habet à iure subintellectam clausulam quantùm de iure poteritis &c. s. de rescript. causam quę. cū concord. ibi signatis, & cum ibi notatis per Compo. vnde cū dicit textus, si verò res aliter se haberet causam audiatis, & fine debito terminetis, subaudire habes, videlicet in casibus in quibus, de iure potest hoc fieri scdm accidentiam facti, nec est iste subaudit⁹ capitosus, sed iuridicus per prædicta, nec enim est verisimile ꝙ contra ius velit eo causam audire, vel diffinire, vt. s. de elect. ecclesia.& C. de inoff. testa. l. si qū. maximè cum rescripta scdm ius commune sint intelligenda de offi. dele. c. super quęstionū. §. si verò.& de rescript. c. super literis.&. c. causam quę.& ibi not.
49 † Duos autem casus huiusmodi ponūt prima lectura, & vltima, nec obstāt primę lecturę, dico eñ ꝙ in nullo est, contra ius, quòd ille, ad quem appellatur à grauamine illato per primum iudicem committat alteri, etiam in omnem euentum negotium principale, dummodo ipse dñs iurisditionis existat, & possit causam ad se aduocare pro libito voluntatis, vt. ff. de iudic. l. iudicium soluitur. quāquàm bene fatear, ꝙ alius delegatus, vel etiam ordinarius, qui nō est liber dñs iurisditionis, nec potest cognoscere, nisi de causa appellationis, nisi in euentum certum, videlicet pronunciando bene appellatum &c. ꝙ si pronūciet malè appellatum, &c. ipse de iure tenetur remittere, vt. d. c. vt debitus. ad fi. modo ita est ꝙ Papa hîc cōmittens erat dñs iurisditionis, hinc est, ꝙ qa auditores Palatij nunquàm remittūt alijs iudicibus ipsi communiter omisso articulo appellatiōis saluo interesse partis, procedunt in negotio principali, vnde fortè motus hîc fuit Papa ad cōmittendum istis iudicibus negotium principale in vtrunq; euentum, vt parceret laboribus, & expensis. Item possumus, & alios casus dare. Erit ergo casus tertius in quo potest exemplificari, atq; practicari dictus versiculus, vide-
50 licet sit † quoad appellationem ante sententiam res aliter se haberet, quàm in rescripto secundorum iudicum diceretur puta quia non fuisset ante sententiam appellatum & nihilo minus fuisset sententia lata contra absentem, quia tunc sententia esset ipso iure nulla. C. qūo, & quando iudex. l. ea, quę. quia non apparet, ꝙ ille absens legitimè fuisset citatus ad sententiam audiendam, vt. ff. quæ sent. sine app. rescin. l. j. §. item cum ex edicto.& idem fortius si neutra sententia esset lata, vel nulliter lata ex quacunq; causa, & sic in pluribus casibus de iure potuit per istos secundos iudices ista causa fine debito terminari.

¶ SECVNDO quæritur quomodo admittitur iste prȩsbyter in causa appellationis à grauamine ad iustificandum

suam appellationẽ ex nouis probationibus exceptionis ante prosit:æ,& repulsæ:quia Hẽri.videtur esse de plano cõtra casum cle.appellãti.& de prob.rñdeo ꝙ ideò admissus fuit, seu veriùs loquẽdo admitti potuit,seu propriũt dicẽdo,mãdatum fuit de hoc inquiri secundis iudicibus in omnẽ euentum cõmittebatur negotiũ principale,ad cuius iustificatio-

51 nẽ faciebat dicta probatio,vnde † dico ꝙ cle.appellãti.loquitur dum agitur coram iudice solius appellationis qui si repeciat bene ꝓcessum per indicẽ à quo sibi tenetur remittere. finaũt,debet causam retinere,& ideò nõ habet cognoscere, nisi vtrũ iudex à quo sed in acta habita corã illo grauauerit, vel nõ grauauerit.Item ibi nõ agitur de iustificatione negotij principalis:sed solũ de iustificatiõe appellationis eo quòd principale non nisi in dictũ euentũ põt pertinere ad ipsum: sed nos loquimur,cũ agitur corã illo qui in omnẽ euentum habet de principali cognoscere,& hic requirit talis ꝓbatio nõ ad appellationis,sed ad negotij principalẽ iustificationẽ faciendã,quia non est iustũ,ꝙ præsbyter cõuinceret per viles testes,& infames.sed licet proxima solutio videatur colorata quoad casum huius decre.tñ satit videtur dubia,& cõtra casum.c.olim.j.de except.quia ibi iudices delegati,solùm habuerunt pronunciare,vel bene,vel malè appellatum,& si pronunciarent bene appellatũ,in negotio supersedere debebant.Itẽ videtur contra casum.c.interposita.all.in prin.vbi dicit textus,ꝙ interpositione ex causa probabili nõ sufficit appellanti probare,ꝙ ex causa huiusmodi prouocauit,si eã non doceat esse veram,nisi hoc se offerens probaturum nõ fuisset admissus.Solutio vt iura iuribus cõcordent de elect. cũ expediat.li.vj.oportet à.d.cle.appel.excipere casum istũ.

52 Dic † ergo aut quęritur,an appellans possit à repulsione ing exceptionis iustificare suam appellatiunẽ ex ꝓbatione exceptionis repulsę,& dic ꝙ sic:& sic loquit.c.illud.&.c.olim. &.c.interposita.allega.quia eò,ꝙ fuit ꝓposita,& repulsa,iã nõ censetur nouũ.c.continere,sed antiquũ:nec ex nouis ꝓbãdis directè impugnat processus,sed ex iniusta iudicis repulsione,in hoc enim ꝙ exceptionẽ legitimam repellit, iudex grauat de rigore iuris:sed quia qñq; falsa exceptio pro vera calũniosè opponitur,ideò iura partem appellantẽ in hoc grauant ꝙ ad suspicionem huiusmodi repellendã hanc probationẽ veritatis exceptionis repulsę ab eo exigũt,vt dicam in sequẽti membro,& facit qđ notat gl.in.d.cle.appellanti.super verbo probandis. Aut quęris vtrũ teneat appellans hanc ꝓbationẽ facere,& tũc aut solùm exceptionẽ opposuit,& tũc adhuc tenetur,etiamsi cõstanter asseruit se ꝓbaturum qđ opponit,vt hic,& in auth.ex qua ista est,aut eã opposuit,& vltra processit petendo admitti eam ad probãdum,sed se non obtulit eã probaturũ,& tũc adhuc dico idẽ & sic rectè loquitur.d.c.olim.sed caue quia Inn.j.c.interposita.videtur expressè tenere totum cõtrarium huius mẽbri,

53 sed dicam de hoc ibi & in.d.c.olim.& in cle.all. † Aut exceptionẽ opposuit,& obtulit se paratum ad eam probandam videlicet probationes,hoc est instrumenta,vel testes offerẽdo.& tũc non teneť corã iudice appellationis probare veritatem exceptionis repulsę,imò probando prædictam oblationem plenè suam appellationẽ iustificat,& sic loquitur.d. decretalis.interposita.Aut obtulit se paratum ad probandũ non tñ,realiter,sed solùm verbo,vel in scriptis,& tũc certè magnũ dubium est:quia Io.and.in.c.interposita.& etiam in additionibus Spe.ti.de appel.videtur voluisse,ꝙ ad iustificationẽ appellationis nõ sufficit talem verbalẽ oblationem ꝓbare:& tñ stdus palatij apostolici,& cõior opinio videtur tenere contrariũ:& illud etiã de iure magis mihi placet per d.c.interposita.in prin.cum dicit nisi hoc se offerẽs probaturum nõ fuisset admissus,verbum eñ probaturum futuri tẽporis est,& per cõsequẽs nõ ad prçsentes,& de prçsenti realiter oblatas refert se ille textus,sed potiùs ad futuras,vt.ff. de ver.obl.l.si à colono.& de ver.sig.l.verbũ oportebit.cum similibus.& alia si occurrẽt dicam in.c.olim.vel in.c.interposita.aut saltem in.d.cle.appellanti.& iunge omninò quæ scripsi.s.e.c.in.v.&.vij.oppositionibus principalib⁹,& prçsertim in.vij.oppositione principali,& vide etiam not.j.de re iudi.cum.I.&.A.vbi de hoc dicam.Collect.voluit, & renolit,& intricat se,& pauca vtilia saltem de suo ponit,ideò propter hoc ꝙ satis fui hic prolixus ipsum non recito,sed si visum fuerit mihi expedire aliqua de dictis suis fortè in.c. interposita.recitabo.saluo,ꝙ nõ omitto ꝙ ipse Collect. videtur hic assentire opinioni,quę habet,ꝙ non sufficit verbalis oblatio,quia licet causam appellationis deuoluat exceptionem veram non reddit,de quo dixi.s.& dicam in.c.interposita.&.j.e.cum causam.& de re iudic.cum.I.&.A.&.c. olim.&.c.appellanti.alleg.

SVMMARIVM.

1 *Mittendum esse ad testes producentis inopis idq; gratis.quod procedit si illi remotioribus in locis agant.nu.13.*

2 *Testes inopes sumptib⁹ productoris venire debere:limito in nobilibus.*

3 *Examen testium in capitalibus causis delegandum non esse.*

4 *Delegatum examen subdelegari non posse,licet in scriba aliud sit.& quæ sit differentiæ ratio nu.5.*

6 *Ordinarium,testes extra territorium recipi,delegare, & quæ ratio sit numero.7.*

8 *Actuarium solum recipientem testes ei reclamantes suspectum esse, nec eius scripta fidem facere.*

9 *Valetudinarios ad verum dicendum cogi ad quos,lege iubente,mittendum.& quæ mittendi caussæ.nu.10.Limito illud, vt nu.11.*

12 *Iudice perperam in arbitrarijs pronunciante,appellari posse.*

CAP. VIII.

SIquis testium. ¶ Cas. Iudex debet mittere ad testes,qui ad eũ commodè venire nõ possunt, & loquitur hoc.c.in ciuili.scdm Tã.Vinc.Inno.& Host.& cõcor.quod no.de iud.at si clerici.ver.si verò.in gl.ij.& facit cõstitutio.clemen.de offi.dele.iudices.Expone literam.*senex*.hoc expone,vt dixi.s.vt lit. non cõtest.quoniam.in prin.*personas*.duas loco tabellionis, aut tabellio sufficiet.s.tij.quoniam.& sic intellige.j.rit.j.c.j. secundum Host. Discretas adde qđ habet de iudi.c.licet mulieres.li.vj.Supple gl.in gl.j.ibi,*ad egregias,& ad eos*.quicunq; stetissent coram coram iudice recesserunt,qui non debent compelli redire.C.de testi.l.pe.& de hoc.iiij.q.iij.versi.item is qui.& ibi,*debet*.de gratia secundum Goff.vt dixi de offic. ordi.significauit.super gl.ij.& ibi,*quoniam multæ*.all.Inn. ij.q. c.si.in gl.*sed quare*.ibi,*possunt venire*.cum producens eis procuret expensas,vt.j.de rescript.statutum.§.pe.li.vj.& ibi,*ne testium*.idem ibi no.& in Spec.eo.ti.§.j.vers.item ꝙ est pauper, & in fine qui etiam ab accusatione repelluntur.ij.q.j.prohibent,vel loquũtur in criminali causa,posset etiam intelligi litera de paupertate non testis,sed principalis testem ꝓducere volentis,secundũ Vinc.& sic legatur litera aut supp. is,qui eos voluerit producere,& quod.j.sequitur adduci.s. expensas principales:quia non habet,vnde præstet non quia proprijs stipendijs militare nõ coguntur Host.facit.j.de rescript.statutum.ver.prouisurus.li.vj.dicebat Vinc.ꝙ tũc iudex ordinarius dabit expensas,quia tenetur pauperibus ꝓuidere,in auth.de man.prin.sic.j.de excess.præla.sicut vnire.xij.q.ij.aurũ.fortè aliud in delicto,in quo sufficit, ꝙ sibi non exigat de vita,& ho.cleri.cum ab omni.Ponebat autẽ ipse Vincẽ.ver.quos etiam vide.j.e.c.in.j.oppositione,& in Speculo.e.ti.§.qualiter.ver.potest etiam iudex.& quod ꝓcedit,vide in eodem.§.versu finali. ¶ Opponitur, quia videtur,quòd propter paupertatem testium non sit necesse mittere ad eos,vel vt hic in vlti.glo.colligitur,vide solutionem in gl.& quæ scripsi in suppletionibus illius gl.Veruntamen

1 hoc sic distingue secundum Henricum:quia † aut agitur de causis ciuilibus,& tunc aut quęritur an propter paupertatem producentis principaliter sit mittendum ad testes, & tunc dic quòd sic,& ita potes intelligere istud capitulum, & expone literam,aut subaudi hi,qui eos volunt producere paupertate depressi &c.ita,quòd non possunt venire ex-

pensis

pensis principalis,quia non habet vnde nec testes coguntur
proprijs stipendijs militare,vt patet.C.eo.l.si quando & de
appel.eos qui.iiij.q.iij.ver.itẽ venturis:prosequere.vt in Hẽ
rico ad crucem.& ideò hoc casu mitti debet ad eos recipiẽ-
dos parcendum est paupertati in auth.de man.princ.§.sit ti-
bi.coll.iij.ff.manda.l.si procuratorẽ.§.si ignorantes. lxxxvj.
di.c.pasce fame.&.c.non satis.secundum Host.hic.& hoc ve
rum,si iudex sit ordinarius,nam ille nõ mittet,vel dabit eis
expensas ad veniendum,quia,talis iudex partibus prouide-
re tenetur,vt.j.de excess.prela.sicut vnire de conse.di.j.om-
nes.secus fortè in delegato.sufficit em̃,ꝙ sibi ipsi non exigat
expensas.j.de vi.& ho.cle.c.cum ab omni.& hoc not.Spec.
hoc tit.§.sequitur.de testium iuramento.ver.item si produ-
2 cens.Aut propter paupertatem testium,&† tunc aut pos-
sunt venire sine verecundia,vt quia sunt fortes,& robusti,
nec sunt nobiles,& tenentur venire in expensis producen-
tis.j.de rescript.statutum.§.pro ferendo.li.vj.&.C.eo.titu.l.
quoniam liberi.iij.q.iij.§.item venturis.Aut sunt nobiles,
& honestæ personæ,quę sine verecundia venire non pos-
sunt,& tunc ad eos mittere debet,vt hic secundum Ber.hic
in gl.fi.potest etiam iudex in præmissis omnib⁹ casibus mit
tere ad iudicem loci,vt eos recipiat,& dicta eorum sigillata
sibi remittat in authen.e.ti.§.& quoniam sancimus.coll.vij.
&.C.de fide instru.in auth.apud eloquentissimum.vt notat
Ber.hic in prima glo.& de hoc ponebat Vinc.versus hic,si
fuerit testis pauper vetulusq; remotus.Debilis egregius,aut
qui producit egenus,vt testetur ibi,debebit mittere iudex
quos ponit Specu.eo.titu.§.qualiter.ver.potest etiam iudex.
3 si† agatur de causis criminalibus,tunc iudex non debet com
mittere alij testium examinationem:sed in casu vbi testes
ad eum venire nõ possunt commodè debet personaliter ad
eos accedere in expensis producentis,vt.j.de iudic.mulie-
res.§.vel si fortè lib.vj.si verò possint commodè ad eum ve-
nire iuxta distinctionem prædictam venient ad eum,& in
præsentia ipsius testimonium ferre debent in.d.§.& quoniã
sancimus.& in dicta auth.apud eloquentissimum.¶ Secun-
dò opponitur quia videtur,quòd examinatio testium non
possit committi.vt.C.de fide instru.auth.apud eloquentissi
mum.solutio illud in criminalibus,vt ibi notatur in Cyno.
Istud verò in ciuilibus secundum Inn.& Host.ad quod vi-
de notata in cle.vna.de offi.dele.& iunge quod notat Cyn.
in prædicta auth.in quæstione.& quòd scripsi.s.e.c.in sup-
4 ple.gl.fi.& in oppositione proximè precedenti.† & intelli-
ge de iudice,quia secus de iniusto ad inquirendum deputa-
to,quia electa est eius industria de offi.dele.quoniã aposto-
lica.in fine,nota per gl.in d.cle.vna.& per Host.s.tit.j.quo-
niam.& quod legitur,& notatur de iudic.mulieres.lib.vj.&
ideò Paulus in.d.cl.eijcit,vt refert hic Collect.quòd secun-
dum Inn.datus ad examinandum nõ potest committere qa
5 eius industria est electa:† secus de deputato ad scribẽdum,
quia ibi potius eligitur opera quàm industria,sed s opposito
ꝙ minister nudus cõmittere posset cõmissario soli non cre
deretur,cum loco sit iudicis cui nõ statur super actis,vt.d.c.
quoniam.secundum Collect.fatetor tñ ꝙ cõsuetudo inter-
pretatur ꝙ indistinctè cõmittitur etiam soli scriptori,seu
notario,& ꝙ sibi soli statur scdm qd notant Inn.& Host.in
d.c.quoniam.&.j.de re iudi.cum Bert.&.j.e.cum causam.
super verbo pręsumptione.& in Spe.e.ti.§.nunc tractãdum.
ver.examinatores.qd videtur bene fieri de cõsensu partium
expresso tñ,nõ aliter,quia depositiones sunt magis acta cau
sę,quàm litis probationis,quia solennitas videtur esse in ar
bitrio partis,cõtra quã producitur,vt.j.eo.c.tuis.in fi.&.s.
de testi.spo.c.j.cum simil.secundum Collect.
¶ PRIMO quæritur *nunquid delegatus apostolicus* poterit
receptionẽ,cõmittere extra ciuitatem,& diœcesin,in qua
est deputatus?videtur ꝙ non per.c.statutum.§.in nullo.de
rescript.li.vj.quid ergo fiet.cum producẽs est omnis pauper
& testes sunt in remotis.Aliqui dicũt ꝙ iudex partibus prę
sentibus articulis,interrogatorijsq;,& alijs plenè examina-
tis,& testibus recipiẽdis nominatis,& ꝓtestationibus con-
tra eos receptis,si qua pars facere velit,iuxta no.Inn.& Ho
sti.& Noue.j.de re iud.cum Berthold⁹.super verbo officiũ,
tunc potest iuramenti receptionẽ,& examinationem ex-
tra committere,sed adhuc hoc eget declaratione.Spec.ve-
6 rò de offi.dele.§.j.tenet.ꝙ† ordinarius ad mandatum delega
ti,tunc potest testes recipere,nec tunc facit author delega-
ti,sed iuris,sed textus est in contrarium.j.de fideiusso.consti
tut⁹.ibi,*vice sua*.&c.& de offi.ordi.significauit.in verbo trãs
mittunt.& vide Collecta iuxta hoc de offi.dele.super quæ-
stionum.in fi.qd tamẽ testium receptionẽ possit huiusmo-
di delegat⁹ extra ciuitatem,& diœcesin sit cõmittere est te-
xtus in.d.c.cõstitutus.nisi velis dicere illud correctũ per.c.
statutum.quod non videtur bene dictum,quia.c.statutum.
nõ loquitur de tali articulo necessario,& sine quo fortè cau
sa expediri non potest,quia fortè testis est valetudinarios,
& perpetuò impeditus:sed loquitur de causa ipsa cum dicit
vices suas &c.facit ꝙ scdm illam decre.constitutus poterat
iudex cõmittere vltra duas dietas testium receptionẽ,nec
dicebatur hoc correctum per.c.nõnolli.s.de rescrip.vbi ca-
uetur de duabus dietis,quia in.c.nonnulli cauebatur de to-
7 ta causa.sic† ergo ne per.d.c.statutum est correctum.prædi
cto.c.constitutus.quãtum ad hoc & videf istud ęquum ꝓ-
pter causarum necessitatem.quę non habet legem,sed indi-
gent declaratione.& facit quòd notat Io.and.in.d.c.statutũ.
in fine.vbi notat ꝙ delegatus potest cõmittere iuxta.d.c.cõ
stitutus.faciunt etiam not.doctorũ in.d.c.statutum.§.in nul
lo intelligentes qd ibi dicitur de tota cã,& hoc notat ipse
Inno.in.d.c.cum Bert.quod tamen non placet ibi Nonellę,
quæ allegat.cle.j.de offi.dele.nec seruatur etiam de facto,vt
dicũt.sed videretur Inn.melius dicere,quia notarius nõ de-
bet duorum officium gerere.e.ti.Romana.li.vj.nisi de con-
sensu partium,vt dictum est.s.nec.d.cle.dicit contrarium
scdm Collect.licet Lignanus ipsum non nominãs hæc sibi
attribuat,& malè,sed de more suo hoc semper fuit,& ꝑser
tim quoad dicta Bart.atq; Collect.Ista autem nõ examino
hic,sed dicam in proprio loco in.d.c.statutum.& forsan in
d.c.cũ Bertholdus.vel in.d.c.constitutus.
8 ¶ SECVNDO † quęritur pone,solus notarius sine iu-
dice.& testib⁹ interest receptioni,hoc est depositioni ipso
rum testium.Modò contingit ꝙ pars testem de falso arguit,
& ꝙ testis ad sui defensionem,negat ita deposuisse,& dicit
ꝙ notarius falsum scripsit,modò quærit,cui stari debet an
testi,vel notario?Speculator.e.ti.§.j.versi.sed pone dicit,ꝙ
si agatur de falso contra testem ad pœnam non debet credi
tabellioni sine testibus,vt colligit de fi.instru.cum Ioan.sed
quantũ ad acta iudicij,non videtur dubium quominus no
tario stari debeat per.c.qm̃.s.e.stando cum opinione Ioan-
nis Andręæ,quę habet ꝙ notarius in hoc casu gerit vices
duorum.s.iudicis,atq; notarij secundũ Collect.sed in veri-
tate,ego sum dubius,nam non maioris authoritatis est scri-
ptura notarij sine iudice,& testibus in hoc casu,quã instru-
mentum publicum receptum coram testibus,in quo testes
sunt per notarium inscripti,modò in casu secundo si alter
testium contra instrumentum deponit,cum nõ sunt testes
inscripti,nisi duo instrumentum reddunt adeò suspectum
ꝙ non adhibetur ei plana fides,vt.ff.quẽadmodum testamẽ
ta aperiantur.l.j.in fi.cum ibi notatis per Bar.& no.per In-
no.& Host.& Nouellam.in.d.c.cum Io.tu cogitabis.
¶ TERTIO quęritur qualiter cõpelluntur valetudina-
9 rij &c.super† quo hic vide ad finẽ secundę gl.Dicit Collec.
ꝙ nõ compelluntur,nec pro,nec contra,nisi vbi aliter veri-
tas haberi non potest,sed illo casu compellendi essent.xiiij.
q.ij.quanquàm.j.de testi.cogen.cum super.sic intelligit.iiij.
§.inuiti.Omnibus enim modis,quibus potest iudex verita-
tem elicere debet.s.e.quoniam.quia & hoc casu criminosi
admitti debent.j.ti.j.peruenit.&.c.fi.vt no.Hostiẽ.in sum-
ma.de testi.cogen.§.j.& Archi.in.d.§.inuiti.
10 QVARTO † quæritur nunquid iudex teneť ad huius.

modi perſonas mittere inſtante parte, Arch. ĩ.e.præſentium.
li.vj.in gl.iam vidi & Io.an.ibi poſt eum notant ꝙ nõ.ſed iu
dicis arbitrio hoc relinquitur,& in hoc ſtat etiam Hoſti.in
ſumma.e.ti.§.quoniam.ſed in cõtrarium facit, quia iſta lite-
ra videtur ius ponere,& videſ ęquitas,ꝙ vbi talis cauſa ſub-
eſt iudex teneatur parcere partium laboribus,& expẽſis, &
facit de iudic.c.mulieres.li.j & qd legitur,& notatur de offi.
ordi.ſignificauit.ſcdm Collec.Tu verò iudicio meo diſtin-
guere potes,quia aut quęris vtrum ſit cõmiſſum arbitrio iu
dicis,vt.ſ.arbitretur,an ſint tales ad quos ſit de iure mitten-
dũ attentis loci diſtantia,natura cauſę,& cõditionibus per-
ſonarum,& tũc dico ꝙ ſic,quia hoc nõ eſt iure determina-
tum,ar.ff.de iure deli.l.j.&.ĩ.de off.dele.de cauſis.& ſic pro-
11 cedit prima opinio. Aut † quęritur vtrum ſit in libera volũ
tate iſtius iudicis nõ mittere caſu quo de iure mitti debet,
vel nõ arbitrari mittendum eſſe in caſu in quo de iure bo-
nus vir hoc arbitrari deberet,& tunc dico ꝙ non,& ſic pce
dit dictum Collect.& probat hoc iſte textus in verbo, *mit-
tatis*.quia illud verbũ cũ ſit imperatiui modi pręceptiuũ eſt
12 ar.xiiij.q.j.quod pręcipitur. Nemo † enĩ negaret quin in ar-
bitrarijs ſi iudex nolit arbitrari,vel aliter arbitretur,quã de
iure fuerit arbitrãdum poteſt ab eo appellari,ſicut dicimus
de iudice nolente vbi æquitas ſuggerit ſuum officiũ exhibe
re & eſt ſimile.ff.de aqua coti.& ęſti.l.j.§.permittitur.
13 ¶ QVINTO quęritur † quid ſi teſtes nõ ſint tales,vt hîc
dicit,ſed ſunt nimiũ remoti,ita ꝙ ſine impedimẽto nimio,
& labore magno rerũq; ſuarum diſturbio excelsiuo, & ex-
celsiuo,& expẽſa graui ipſius producẽtis venire nõ poſſunt
nũquid tunc debet mitti ad ipſos,videtur dicendum ꝙ ſic,
per hanc decre.arguendo ab identitate rationis,& pro hoc
ĩ.vt li.nõ cõ.in principio,vbi abſuturi diuturno tẽpore illis
de quorum morte timetur ęquiparatur,& ar.ff.quẽadmodũ
teſta.aperi.l.ſi quis ex ſignatoribus,& hoc videſ mihi æquũ,
ſaluis his,quę tetigi in.q.j.remittit autem Collect.de hoc an
vbi ſoli notario poſsit hoc cõmitti ad not.Car.io.d.c.mulie
res.& nihilominus dicit ꝙ ſic,ar.illius.c.mulieres.& ĩ.de te-
ſti.cogen.c.j.quod eſſet verum in ordinario,ſed in delegato
apoſtolico dubium foret,quia ſi talis cẽſeretur iudex,vt cle.
j.de offi.dele.non poſſet ad hoc deputari notarius ſimplex,
ſed oporteret ꝙ eſſet de perſonis de quibus loquitur.c.ſtatu
tum.ĩ.de reſcript.li.vj.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam corruptis teſtibus latam etiam executam reſcindi. Am-
pliare poteris, vt nu.2.*
3 *Corruptionem, & falſitatem teſtium probari oportere: & quo caſu al
teram, aut vtranque.*
4 *Iudicis pœnitentia, infamiam non ſequi.*
5 *Inculpato caſu delinquentem non puniri.*
6 *Pecunia accepta corrumpendum etiam vera dicentem refelli. Exten
do etiamſi receptum depoſuerit. nume. 7.*
8 *Teſti ſceleratum ſe dicenti an credendum ſit.*

CAP. IX.

Icut nobis. † Ca. Corrupti,& periu
ri ad teſtimonium non
debent admitti Nouella. Iſte caſus non eſt ſa
tis plenus Marti.cõis diuiſio ſcda.ibi. *ſuper
quo*. vbi ponitur ratio diſtinguẽs ſcdm mẽ-
brũ ibi, *ſi verò*. ¶ Expone literam *accepta*.& malæ.ĩ.c.j xiiij.
q.v.non ſanè. Vinc. *parentela*.in gradu prohibito *iuramenta*.i.
teſtimonia iurata teſtimoniũ dicebatur in antiqua nullum
aliud remedium ſupereſt,niſi ve teſtibus &c. *adulterio*. ſed ſi
neuter trãſiuit imponetur,& de periurio tantum pœniten
tia *corruptionis*,nota quia nihil dicit de falſitate, *reuocanda*: ſi
iudex eorum dicta tantum fuerit ſequutus.ĩ de re iud.cũ.I.
&.A.Goff.& Tan. *admittendum*.admitteretur tñ ipſorum de-
nunciatio.ĩ.de cog.ſpiritua.ſuper eo & hoc ar.contra.ĩ qui
ma accu.poſ.c.ſi.Hoſt. ¶ Primò opponitur,quia ſcdm opi-
nionẽ Martini hæc decre.videtur dicere,ꝙ ex quo alter con
iugũ tranſijt ad ſecunda vota,nõ poteſt quæri de prima cau

ſa,ſeu ſentẽtia:nam cõtra hoc videtur.xxxv.q.ix.§.qui verò.
cũ ſeq.c.vnde metu huius cõtrarij dicunt alij,vt refert Inn.
1 ꝙ ſi † probari poterit de corruptione teſtium,vel de falſita
te dicti etiam poſt tranſitum ad ſecunda coniugia reuocabi
tur prima ſnĩa,& reo integrabitur primũ matrimoniũ,imò
plus dicunt aliqui ſcdm eum,ꝙ ſi non probeſ corruptio,ſed
falſitas dicti tantùm reuocabitur dicta ſnĩa ar.ĩ.de re iudic.
tenor.&.c.cõſanguinei.imò plus dici videtur ſcdm Inno.ꝙ
2 † etiamſi non probetur eos falſa dixiſſe,ſed tantùm corru-
ptus fuiſſe reuocabitur ſnĩa,& qd agetur iſta cauſa cõtra ſe-
paratos,& per bñficium reſtitutionis in integrũ,vel per cõ
dictionẽ ex canone petetur reuocari ſnĩa,& matrimonium
redintegrari ſcdm eum.itẽ ſuper verbo *migrauerint*.ſup.Inn.
maximè idem enĩ eſt,& ſi nõ migrauerint,ſed tũc qñ migra
uerunt cum maiori diſcuſsione teſtes recipiet, & ad retra-
ctationem ſnĩę non procedet,ſubaudi ita faciliter,itẽ ſuper
verbo reuocanda,ſubaudit Inn.ſi iudex eorum teſtimoniũ
ſecutus eſt.ĩ.de re iud.cum.I.&.A ad qd ſtatim redibo. ¶ Se
cundò oppunitur,quia poſt ſnĩam non ſufficit probare cor
ruptionem,ſed etiam neceſſe eſt probare,ꝙ falſa dixerint,
& ꝙ iudex ſecutus fuerit illa dicta,vt patet ex his quę ſcri-
pſi.ĩ.ti.j.c.licet cauſam.in ſecunda oppoſitione ſequẽti,quæ
3 omninò hic cõiungere habes. Nouella † ſic intelligit hãc de-
cre.videlicet ꝙ hęc ſit mẽs.ſ.ꝙ ſi vterq;,vel alter tantũ tranſ
iuit ad ſcda vota neceſſe eſt falſitatem probari,& ꝙ ea pro-
bata ſeparabuntur duo cõiugia ſcda & redintegrabitur pri-
mũ coniugium per iura,quæ allegat hîc gl.ante pe.ſed ſi neu
ter tranſiuit ad ſecunda vota,tũc ſufficit corruptionẽ teſtiũ
probari,& ſcdm hoc in verbo non migrauerint nõ eſt ſup-
plendum maximè prout ſupplent Ber.& Inn.ſed legendum
eſt planè,& hanc opinionẽ in parte tetigit Ino.in hoc qd di
cit quoſdam dixiſſe per hoc.c.ꝙ ſufficit probare corruptio
nem,& agetur pro reſtitutione,vel conditione &c.vt reci-
taui in oppoſitione pręcedenti,ſed illi nõ diſtinguebant an
contractum eſſet ſcdm cõiugium,vel nõ.illud autem qd no
tatum eſt in.d.c.licet.videlicet ꝙ poſt ſniam nõ ſufficit pro-
bari corruptionem,locũ habet in alijs ſententijs,ſed cũ ſnĩa
lata eſt cõtra matrimoniũ nõ habet locũ dũmodo ſcdm cõ-
tractum nõ ſit,& eſt ratio,quia ſnĩa lata cõtra matrimoniũ,
nõ habet virtutem rei iudicatę,& hoc ſpeciale in ea,per qd
infert idẽ dici poſſe in omni ſnĩa quæ nõ habet vigorẽ rei iu
dicatę,vt puta cum ab ea appellatum eſt ſcdm eũ,ſed cũ poſt
ſniam alter contraxit tecus,vt dixi ne faciliter pręiudicetur
ſecundo matrimonio Dicit aũt dñs Martinus ꝙ iſte veriſsi
mus intellectus quicquid alij aliter tribulent,& licet Ligna
nus videatur hoc impugnare,tñ ad hoc finaliter videtur re-
dire.& certè placet mihi,quia valde amicatur literę in.§.ſi
verò.& maximè in vltimo rñſo:vbi reddit ratiõnẽ,quia in-
telligentia dictorũ ex cauſis eſt aſſumenda dicendi.ĩ.de ver.
4 ſig.intelligentia. ¶ Tertiò opponitur † quia hîc proceditur
cõtra criminoſum ad pœnæ inflictionem abſq; infamia,de-
nunciatione,& inquiſitione cõtra lecta,& no.de accuſ.cum
oporteat.&.c.qualiter.Rñdet Ligna.ꝙ hoc ſit propter peri-
culum animę:ſed dico ꝙ imò hoc ſit propter notorietatem
cõfeſsionis,nec hîc loquitur de ſnĩa ſuper crimine promul-
ganda,ſed ſolũ de pœnitẽtia peccati in ſoro animę imponẽ-
da. ¶ Quartò opponitur,quia nõ ſemper qui occaſionẽ dã-
ni dat damnum dediſſe videtur cũ ſint argumẽta pro,& cõ
tra,vt in gl.iij.ſed dic de hoc,vt no.per Hcoricũ.ĩ.de homi
cidio.de cæterò vbi de hoc,&.j.q.j.hi quoſcunq; & in.§.qa
5 verò.&.c.placuit hîc all.in gl ij. Aduerte † tñ ad vnum qd
colligitur ex notatis per Paulũ in cle.ſi furioſus.de homici-
dio.& per Mart.hic,videlicet quoad effectũ irregularitatis
ꝙ quanquàm quis efficiatur regularis ſi ex facto ſuo culpabi
li ſequatur mors caſualiter dummodo ſenſum habeat qui hæc
facit,tñ ſi ex facto ſuo caſuali non culpabili ſequatur, alius
caſus fortuitus,non culpabilis ex quo ſequitur mors,vel mu
tilatio non ideò talis eſt irregularis.
¶ PRIMO quęritur,pone teſtis accipit pecuniam,vt cor
rumpatur

rumpatur, sed non corrumpitur, quia verum dicit, nunquid
nihilominus repellitur eius testimonium, dicit Colle. quòd
6 † sic, quia per solã pecuniç receptionẽ criminosus, & periu
rus est. s̃. e. quoties. ideò nõ debet admitti eius testimonium
j̃. e. testimoniũ. de quo in Spe. e. ti. § j. ver. quid si testi. & ma-
ximè cum hoc allegaret ipse testis, quia suam turpitudinem
in hoc allegaret ad qd vide Inn. de arbi. c. ij. scdm eũ. sed qd
7 si † admissus fuit, & deposuit notat Spec. eo. ti. § j. ver. quid si
idem q neutro dicto stabitur de app. solicitudinem. qd ve-
rum credit Collect. nisi virtute primç depositionis esset ꝓ-
cessum, vt hic, & sic notat etiam Ber. j̃. titu. j. prætereà. super
verbo infamia, aliâs secus, quia tũc prçsumeret q corruptus
scdò deponeret ar. eorum, quç no. s̃. ti. proximo. per tuas. &
j̃. eo. cum causam. in fine. sed quid prima depositio fuit nul-
la propter defectum iurisditionis, quia iudex potestatẽ non
habebat. Gl. no. in. d. c. cum causam. q statur secundç deposi-
tioni, qd non credit Collect. cum periurus appareat per ea,
quæ dicuntur hîc, & j̃. e. testimonium. subdit q hîc procedi-
tur ad inquirendum ad renunciationem criminosi contra
id, qd no. s̃. e. in omni. & in. d. c. cum oporteat. & hoc siue ad
secunda vota transiuerint, siue non licet, tunc magis strictè
scdm Inn. sed hoc est propter periculum animç quo casu ex
officio procedi potest secundum Hosti. qd tñ ad denuncia-
tionem etiã inuiti, quod fortius videtur possit procedi ad
inquirendum. faciunt lecta, & notata de præsumpt. cum in
iuuentute, sed fortè scandalum regis est ibi in causa.

¶ SECVNDO quæritur, pone productus in testem, vt
non recipiatur dicit se furem, vel latronem, nunquid debet
eis stari Inn. j̃. de accusa. inquisitionis notat q sic, quia crude-
8 lis est, qui famam negligit, sed Spec. e. tit. notat † contrariũ
quia testi iurato non creditur deferatur ergo ei iuramentũ
malitiæ, & tunc ei stetur, sicut si diceret se nihil scire de ne-
gotio, vt notatur per Inn. & Host. j̃. e. dilecto. & idem nota-
tur in promouendo. s̃. de ætate, & qualitate quæris secundũ
Collect. & idem notat gl. quæ est additio in. d. c. dilecto.

SVMMARIVM.

1 *Fama, testisq́; vnus an probent. & nu. 5. & 6.*
2 *Præsumptiones connexas probare: idemq́; iuris in probationibus se-*
miplenis si misceri possint. nu. 3.
4 *Actus quosdam sola fama probari posse.*
7 *Socios criminis ciuiliter instituti, præterquàm in simonia, testes esse.*
Limito, vt nu. 8. Eos tamen in non diffamatos admitti. nu. 9.
10 *Clericos in laicos, & vice versa, testes esse posse.*
11 *Proximi diligendi causæ.*
12 *Remittens liquidò, donat. Omne tamen commercium reprobari. nu. 13.*

CAP. X.

VEniens. ¶ Cas. Socius criminis, & mu-
neris nõ testificatur, etiam in
crimine simoniç. prima ponit petitionẽ prçs
byteri. secunda illam exaudit, & causam red-
dit ibi, *& nos.* ¶ Expone literã *promisisset.* an-
te præsentationem, vel electionem nisi ad vitam reuertẽtis
de donat. c. ij. de transact. decæterò. *parochianorum*, ad quos
fortè spectabat præsentatio sic. s̃. de elect. querelam. *pro bene-
ficio.* fortè pro decima. de qua sic consueuerit Host. remittit
de re. permu. c. fi. de transact. statuimus, *vel aliâs.* pro sustenta
tione *cõmendamus.* fortè dicebant eloqui periti presbytero,
q sñia nõ valebat, quia in crimine simoniç testificari potest
socius, quare dicebãt plenæ fuisse probatum iste turbans pe
tijt confirmationem ipsius, & obtinuit, *credendum.* ad proba
tionem ad præsumptionem sic Inn. Supple glo. in gl. j. ibi in
hoc j̃. de simonia. querelam. *& in fine.* & . ff. de regu. iur. si quis
obligationem. licet sit ar. cõtra. ff. qui. mo. pi. vel hypo. sol. l. j.
§ cum venditor. C. ad velleia. l. etiã. ff. quç in frau. cre. l. si pi-
gnus. Goff. in gl. ij. ibi, *si quis Papa.* dicit hic Gof. q ibi concur
rebant duo crimina simoniæ, & lçsæ maiestatis, nam ibi lo-
quitur de illo qui papa viuente, de papatu conuenticulas fa
ciebat, aliâs licet in crimine lçsç maiest. admittatur in simo-
nia non. vel scdm eum admittitur socius accusans, sed nõ te-
stificans, vel scdm Philip. iste non de crimine emendatus, &
ideò in exceptione repellendus, de simo. per tuas. j. & ibi. §.
item sæpe. ver. de hoc. & . j̃. de app. c. j. & vide quòd no. in Spe.
parte. iij. de notorijs. § vt autem. aliâs incipit fama. versi. q si
agenti. & adde qd dicam. j̃. de accus. qualiter. ij. ar. famã. vbi
1 Speculator concludit. † vt hîc notatur per glo. s. famam cum
vno teste probare in ciuilibus, secus tñ in criminalibus te-
net, tñ hanc non esse sufficientem probationem exceptio-
nis odiosæ. s. excommunicationis, vel huiusmodi. Vult ergo
prædicta opinio famam in ciuilibus facere semiplenam ꝓ-
bationem, & vnus testis similiter, quç simul iunctæ faciunt
plenam, qd scdm alios est verum cum alijs indicijs, vt notař
ff. de excusa. tu. l. ij. Alij tñ dicunt q simul iunctæ non faciũt
plenam, quia dicunt q duæ semiplenç eiusdem generis pro-
bant, secus si sint diuersorum generum, vt ff. de excusat. tu. l.
spadonem. § qui iura. & qd ibi not. & ff de excusa. tu. l. j. § vlt.
& q ibi no. in fi. vlt. gl. sed quidam moderni simpliciter ne-
gant duas semiplenas probationes etiam in eodem genere
facere plenam, patet in duobus testibus singularibus, qui nõ
probant. s̃. ti. j. licet. cum similibus, quorum tñ quilibet facit
semiplenam, vnde bene duç prçsumptiones nõ aũt semiple-
nç probationes faciunt plenam probationem, sic loquitur
gl. l. ij. ff. de excu. tu. quæ dicit cum alij indicijs. i. verisimili-
bus: vt sic præsumptiones sint super facto verisimili, quia sic
probant. s̃. cũ causam. sed nõ sic si super nõ verisimili. quare
2 † autem duç prçsumptiones probant, & nõ duç semiplenæ
probationes est ratio scdm eos: quia prçsumptio probař, &
probat: nam primò præsumptio debet probari, qd patet in
fama, sed semiplena probatio non probatur. si enim proba-
retur factum principale super quo producitur, & sic foret
superfluum producere alium. sed putat Io. Cal. duas semiple
3 nas † probationes, quæ simul cõmisceri possunt facere plenã
siue sint eiusdem generis, siue diuersorũ: sed vbi nõ possunt
cõmisceri, vt in duobus testibus singularibus, propter loci
vel tẽporis diuersitatem nõ faciunt plenã, sicut duo imper-
fecta inconuertibilia non faciũt vnã perfectam causam, vt
d. l. j. in fi. scdm eum. super quo tñ vide ea, quæ addam post
Bart. & Lignanum j̃. e. c. in. j. q. Host. añs legebat sic, q hîc nul
lus testis idoneus erat, quia alter cõfessus fuerat illud pera-
ctum fuisse factum certis parochianis pro oĩbus q ipse li-
cet, tunc non fuisset præsens posteà ratum habuerat, & hũc
scdm testem respicit ver. nulli. & sic non est inculcatio. In gl.
absoluendo in fine. vel purgationẽ indicendũ j̃. de adulterijs. si-
gnificasti. ver. & si erat infamatus. in gl. pe. ibi, *consueuit secun-
dũ Tan.* & ibi *in criminibus.* de crimine simoniæ dici, vt j̃. e. c. j.
li. vj. de crimine hæresis, vt. e. li. de hæreticis. in fauorem. In
gl. vlt. ibi licet. versi. de hoc, & ibi *tama.* vbi etiam de hoc, &
ibi *nobilissimus.* & . j̃. de spon. præterea in versu, & ab alij, qui-
bus vos successistis. C. de iudic. l. properandum. § si autem in
medio triennij.

¶ PRIMO quçritur ad declarationem secundæ gl. quali-
ter fama ꝓbet. Circa qd attendẽdum est, q hîc est varietas
opinionum, quia vt refert Bart. ff. de quçstionibus. l. de mi-
nore. § tormẽta. ali qui dicunt, q fama plenè probat, & sic
no. gl. ff. de neg. gest. l. at qui natura. & . C. de proba. l. iiij. & . C.
de iure do. l. vbi. Alij dicunt q facit semiplenam probatio-
nẽ notatur de iureiur. l. admonendi. & . l. in bonç fidei. C. eo.
& . ff. de testi. l. iij. § eiusdẽ. per Dynũ. ff. de excu. tu. l. ij. & per
Ber. j̃. de app. c. j. Alij dicũt q fama nihil probat, sed alias ꝓ-
bationes adiuuat cum ex vtraq; parte aliâs sint pares: quia
tũc facit prçpõderare partem cui adijcitur, nõ eñ scdm eos
fama cum vno teste probat, quia non vincit probationem,
quam adiuuat, & dictũ vnius, dictum nullius, vt hîc. Aduer
te quidam sunt actus in quibus sufficit fama, licet in verita-
te ibi sola fama probat. ff de offi. præto. l. Barbarius. ff. ad ma
4 cedo. l. ij. C de testa. l. j. Item † quidam sunt actus in quibus
fama, & communis opinio veritatis operantur effectum, &
tunc etiam sufficit probatio solius famæ, vt. ff. de flumini-
bus. l. j. § j. & de supellectili lega. l. Labeo. & de fundo instru.

l.cum delanionis §.asinā.Quędam verò sunt in quibus fa-
ma,seu cōis opinio non inducit veritatem,& tunc si fama
insurgat ex sola voce populi,non est attendēda,vt.C.de pœ
nis.l.decurionum.&.s̄.de elec.c.Osius.licet tamen non pro
5 bet,bene coadiuuat.si † autem trahat originem ex aliqui-
bus præsumptionibus pręcedentibus,tunc in causis ciuili-
bus cum vno teste facit plenam fidem.sic intelligitur glo.in
d.l.vbi.& no.ff.sol.ma.l.si constante.& aliqñ transfert onus
probandi in aduersarium,videlicet in casibus in quibus fa-
ma,seu communis opinio constituit,quem procuratorem
alicuius qualitatis de iure patro.consultationibus.de electi.
querelā.C ne statu defunctorum.l.si mater. In criminalibus
6 † autem cum vno teste nō probat plenè,quia ibi requirun-
tur probationes luce clariores,vt.C.de probat.l.fina.v.q.vj.
Epiphanium.& eadem ratione non probat in ciuilibus,in
magnis,& multum pręiudicialibus,sed in alijs debent pon-
derari iudicia,& pręsumptiones à quibus fama trahit origi-
nem,quia tot,& tantę esse possunt,q̄ ꝓbat,& tales esse pos
sunt,quod non probat,sic procedunt not.ff.de excusat.tu.l.
ij.&.d.§.eiusdem.sc̄dm Lignanō post Bar.in loco prædicto
licet non nominet,sed dic pleniùs,vt ibi per Barto. & adde
quę scripsi.s̄.e.c.in secunda suppletione.ij.gl.in prin.

¶ SECVNDO quęritur ad maiorem declarationem di
ctæ glossę secundę,& glo.iiij.vtrū in exceptatis criminibus
participes criminis ad testimoniū admittantur,& hîc repe-
te quę scripsi.s̄.e.ex parte Adę.&.s̄.de confess.c.cum super.
& adde,quę no.Hug.xv.q.iij.c.fi.vbi de hoc per Archid.vbi
Hugu.tenet opinionem Ber.hîc in versu solui consueuit,&
7 his saluis,distingue sc̄dm Hēr.quia aut † agitur ciuiliter per
viam denunciationis,inquisitionis,vel exceptionis,& tunc
sic,vt leg.& no.s̄.e.qm̄ sc̄dm Inn.hîc,& facit.j.e.ti.mediato-
res.li.vj.cum ibi notatis.fallit in crimine simonię in quo nō
admittitur particeps criminis,& muneris,hoc est qui emo-
8 lumentum exinde fuerat assecutus, vt ibi.Aut † agitur cri-
minaliter per viam accusationis,& tūc aut accusatus est ma
lę famæ:& tunc similiter admittuntur,vt.ij.q.j.imprimis.&
j̄.de simo.per tuas.secundum Inn.hîc,& concor. Bert.j̄.de
9 accusa.c.cum P.Manco. Aut † non est malę famę,& tunc nō
admittuntur secundum eum,qd potest esse verum cum di-
stinctione tñ quia aut quęris vtrū laici participes,& sic ma
lę famę,& opinionis,& dic q̄ non,vt in.d.c.cum.P.Manco.
vbi hoc notant Ber.& Host.in.j.gl.pro hoc.j̄.de simo. tan-
ta.&.c.per tuas.& est ratio:quia laici clericis opidò sunt io-
10 festi:vt.j.q.vij.Laicos.&.c.Laici. Aut † vtrum admittantur
clerici contra clericos,vel Laici contra Laicos,vel clerici cō
tra Laicos,& adhuc dictū Inn.potest esse,verum in alijs cri-
minibus,excepto crimine lęsę maiestatis, in quo admittun
tur,vt.vj.q.j.§.verum.versi.si quis cum militibus.&.lxxix.di.
si quis Papa.& crimine simonię in quo distinguitur vtrum
concurrit cum crimine lęsę maiestatis,& tunc admittuntur
vt in.c.alle.si quis Papa.Aut nō concurrit cum crimine lesę
maiestatis,& tunc non admittūtur sc̄dm Gof.hîc,& Archi.
in.c.alleg.si quis Papa.in glo.adde & bene sc̄dm Laureñ.&c.
& est casus in.c.allegato mediatores.litem & crimine hęre
sis,in quo admittuntur,si per viam inquisitionis procedaſ,
& nō alle.secundū Io.and.j̄.de hęreticis.c.in fidei fauorem.
li.vj.sed gl.ibi dicit gñaliter eos admitti,siue per viam accu
sationis,siue denunciationis,siue exceptionis agatur qd vi-
detur verius per ea que ibi notantur,cum sit eadem ratio fa
uor,scilicet fidei:vt ibi,& pro hoc facit optimè.j̄.de hære-
ticis.c.accusatus.§.licet.li.vj.& adde quòd dixi.s̄.de confess.
c.j.& quæ sint crimina excepta tractant Pe.de san.& Abb.
j̄.e.c.fi.& Specu de accus.in fine.& tangam.j̄.eo.de cæterò.
vbi de hoc per Henricum in dist.j.& scias,quòd Astensis li.
j.de præcepto Euangelicæ regulæ circa operam da.in fine.
1 notat † quòd diligere propter mutuæ familiaritatis oblecta
mentum est vanum.psalm⁹, Filij hominum , vt quid diligi-
tis vanitatem.diligere propter peccata coolensum est mali-
gnum,nam primo sicut spinæ se inuicem complectuntur,
diligere propter beneficium acceptum , vel separatum est
mercenarium,de quali amico F.ccl.vj.est amicus socius mē
sæ.diligere propter amorem reciprocum est naturę debitū,
de quo ad Romanos.xij.*Nemini quicquam debeatis,nisi vt inui-
cem diligatis.*Diligere verò propter bonum in dilectione ha-
bitum,vel separatum est bonum,gratuitum , & meritoriū.
secundum enim augmentum,qui diligit proximum dilige-
re debet eum,aut quia est bonus,aut vt sit bonus.

¶ TERTIO quęritur qualiter intelligitur vnū qd hîc
12 notatur per gl. † videlicet q̄ remitteret dare pro quo facit.j̄.
de simo.c.pe.&.ff.de condi.ob causam.l.si mulier.super quo
Cy.C.de transac.l.siue apud acta.in.j.q.post prin.dicit q̄ aut
remittitur liquidò,& tunc remittere est dare,aut nō remit-
titur liquidò,& tunc remittere non est dare , sed transit in
aliud nomen contractus,& ideò transactio quæ in primo ca
su non cadit,cadit in secundo,& per hoc dat intellectum ad
13 notata ibi per gl. † sed huiusmodi distinctio nō habet hîc lo
cum,quia hîc omnis conuentio,& pactio reprobatur sc̄dm
Collect.qui hîc in verbo cum vno dicit q̄ secus esset,si esset
mediator solùm,vt.j̄.e.c.j.li.vj.sed quid si esset mediator,&
nihilominus recœpisset promissionem de soluendo sibi cer
tum quid nunquid posset esse testis Io.an ibi no.q̄ sic per li-
teram cum dicit emolumentum non fuerunt consequuti,
sed ibi dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta,contractio heremodicio,non perire quatenus verum sit. & nu.3.& 6.*
2 *Acta forensia perire,perempta instantia.Limito in perpetuis.*
4 *Attestationes authoris emptori prodesse: his q̄; quibus res iudicata prodesset.*
5 *Instantiam canonibus non perire,nec eius acta.*
7 *Acta causæ,& instantia quæ.*

CAP. XI.

Ausam quæ.¶ Hæc decretalis est
breuis , & noo sum-
matur.¶ Primò quęritur quid si instantia
perit per lapsum triennij,nunquid tunc lo-
cum habet quod hîc legitur,& notaſ? Breui
ter aliqui dicunt q̄ non dicentes quòd illud quod hîc dicit
obtinet,quando nō perit instantia iudicij,& supplent ibi in
dicibus.l.quibus successistis,& est ratio sc̄dm eos,quia cū sit
perit instātia,pereūt & oīa acta:vt.C.de iudi.l.ꝓperandū.§.
1 j.sed Inn.cōtradicens sic nos melius dicimus † q̄ cōfessiones,
attestationes,& oīa instrumēta perpetuò recipienda valent
inter easdē personas,& coram eisdē iudicib⁹.C.de arbi.l. cū
antea.§.fi.dōmodò ad idem agatur,vel etiam ad aliud qd tñ
ex principali pendet,quale est si attestationes sint de matri-
monio,nam hæ valent ad probationē legitimationis filio-
rū.j̄.e. Alberi.nec est cōtra.s̄.e.veniēs.Fatetur tñ alios dicere
q̄ valēt ad pręsumptionem,nō ad probationē.si tñ ad aliud
omnimodo agatur,primę probationes nō ꝓbant,quia & ha
bitæ super vno modo agēdi,nō probāt,si alio modo agaſ,vt
patet in eo qd leg.& not.j̄.e.veniens.sed ad idem,& ad eius
accessorium,& eundē modū agendi semper valent,vt dictū
est Host.nec obstat.C.de iud.l.properandū.§.j.vbi dicitur q̄
2 † qñ quis absoluitur ab instantia iudicis,tunc & acta iudi-
cis pereūt,quia intelligitur de his,quę sunt tantum acta iu-
dicij,& ex ipso iudicio orientia,siue procedentia,sicut sunt
citationes,satisdationes,& similes.hęc eñ verè pereūt ar.ff.
iudicatū solui.cū apud Semproniū.Attestationes verò non
pereunt,vt dictū est,quia potius sunt acta litis , quā iudicij.
quinimò & ea,quæ sunt principaliter acta iudicij,sed facta
respiciunt perpetuò valēt:vt patet in citatione per quā fit
interruptio.C.de pręscript.xxx.anno.cū notissimi.j.rñso.&
l.fi.de anna.except.l.j.§.j.sed & vitium litigiosi dicūt quidā
perpetuū esse de quo dic:vt no.s̄.vt lit pen.ecclesia . & sunt
hæc vera de actus habitis coram iudice ordinario , siue etiā
delegato.C.de re iudi.gesta.& leg.& not.s̄.ti.j.qm̄ cōtra fal-
sam.&.c.fi.vbi est hoc expressū:dōmodo reperiri possint,aſs
enim de

enim de nouo recipiuntur, vt ibi legitur, & notatur. Quid
autem iuris de attestationibus productis, & aliâs actis habi-
tis coram arbitris habes. C. e. ti. l. fi. C. de arbi. l. pe. § pe. & § fi.
& legitur, & notatur ĵ. e. pñtata. sed obijcies, & dices quomo
do possunt valere attestationes in secundo iudicio, cũ ipso
cõsiderato recceptę sint lit. cont. ratio, quia nõ consideratur
lit. cont. ipsius secũdi iudicij: sed primi in quo fuerint recce-
pti lit. cõt. vnde & illud fundamentum sufficit, & perpetuò
valeret. s̄. vt lit. nõ cõtest. quoniã. & C. e. ti. l. fi. & ĵ. e. pñtata.
3 hoc † verum in principali si super eo producti fuerint: secus
si super incidenti nisi solũ super ipso incidenti ĵ. eo. veniens.
Mar. saluum tñ est ei, contra quẽ producuntur, vt cõtra di-
cta ipsorum posit obijcere, & personas, vt in eisdẽ iuribus.
valent ergo attestationes, & cõfesiones nõ solũ inter easdẽ
personas: sed etiam inter eorũ hæredes dum tamẽ ad idẽ, &
eodem modo agatur: vt dictũ est, & probaſ ĵ. e. Albericus. &
C. de libe. causa iubemus. imò & plus videtur. s. q tales atte-
stationes, & omnia acta factum respicientia esto, q sñia nõ
sit lata possunt nõ solũ producentibus, & eorum hęredibus
vt dictum est: sed etiam oĩbus quibus res iudicata prodesset.
4 vbi † igitur aliquis à quo vẽdicabatur fundus probauit per
testes q suus erat, post modum vendidit illũ Petro in hoc ca
su dicendum est, q prędictę attestationes Petro emptori p-
sunt, sicut & ei prodesset sñia, si pro venditione lata fuisset.
ff. de except. rei iudi. si à te § j. & § Iulianus. & idẽ videtur in
omnibus casibus, in quibus res indicata inter alios alijs præ
iudicat, vel prodest, vt videlicet eodẽ modo acta inter eos-
dẽ habita etiam si res iudicata nõ fuerit prosint, & obsiot,
oĩbus, vel quibus res iudicata prodesset, vel obesset. qui ve-
rò sint isti casus, patet in eo quod legiſ, & not. ĵ. de re iudi.
quãuis regulariter scdm Inn. cuius est mens totius huius gl.
5 Hîc aũt not. scdm Hosti. q † scdm canones nõ perit instan-
tia fluxu temporis, ideòq; nec ista occasiõe acta iudicij per-
eunt, sed perpetua sunt, vt patet in eo quod no. s̄. de iudi. ve
nerabilis. & s̄. tit. j. c. fi. vnde quantum ad hanc causam satis
videtur inutilis hęc gl. potest tñ valere in alio casu puta qñ
quis absoluitur propter ineptam actionem: tunc enim & si
instantia iudicij pereat, & alia de nouo posit oriri: vt patet
in eo quod legitur, & no. s̄. de iudic. exeminata. potest quæ-
ri vtrũ. & acta pereant, & potest tñderi sicut superius est no
tatum scdm Host. ¶ Item ad prędicta addere habes notata
Cyni. C. de ęden. l. ij. & quæ scripsi quantũ ad hoc. s̄. de iudi.
at si clerici. & qđ scripserunt Bar. & quidam alij. ff. de vaca.
6 & excusa. munerum. l. j. § qui excusatione. & dicit † hîc Coll.
q non pereunt prædicta, etiãsi pars absoluaſ propter ineptã
petitiunẽ: vt. s̄. de iudi. examinata. vbi de hoc, quo casu etiã
publicatis attestationibus testes admittunſ scdm Host. ĵ. eo.
fraternitatis. & Laudinũ. ĵ. e. c. ij. in cle. quod non credit Col
lect. eo, q attestationes non pereunt, vt dixi. s̄. & sic nulla ra
tio patitur, q iterum producantur propter metum suborna
7 tionis, & in hoc finaliter ibi concordat Laudinus: secus † si
essent admissæ, vt. s̄. tit. j. c. fi. acta enim litis pereunte instan
tia pereunt, sed nõ acta causæ, vt sunt attestationes scdm In-
no. & Host. hîc, & Cynnm in. d. l. properandum. item in ver
bo, *iudicibus*. dicunt Pe. & Abb. quòd fortè mortui erant, vel
remiserat. item in verbo *recepta*. subaudiunt Vinc. & Io. di-
rectè non incidenter nisi placent partibus, vt. ĵ. eo. veniens.
Item in gl. j. ibi quoniam multa allegat Goff. ĵ. eo. cum venis-
sent. & c. constitutus.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem non causas causæ, sed absentiæ dicere: hunc q, à testio-*
nario differre. nu. 2.
3 *Procurator quibus casibus testis testis sit causæ domini.*
4 *Commune vniversitatis meum non dici: singulorum secus. & nu. 5.*
6 *Cõmune singulorũ partetenus, nisi aliud sit dispositũ, alienare licere.*
7 *Communis causæ collega, vel consors an testis sit. Et quid in causa cri-*
minali. nume. 8.
9 *Communionem modis pluribus incidere.*
10 *Cedentes plenum cessionario testem esse non prohiberi. Collatorem ta-*
men collatario esse non posse. nu. 11.
12 *Rem eius esse videri, cuius & damna lucraue sunt, & ita testem eius*
causa non esse.
13 *Vnum ex vniuersitate causis rerum com. testem non esse, & nu. 14*
cessante tamen vtilitate admitti. nu. 15.

CAP. XII.

Vm nuncius. ¶ Cas. Clerici pos-
sunt ferre testimo-
niũ in causa ecclesię suę. primò ponit dictũ,
secundò exceptionẽ à dicto ibi, *nisi* ¶ Expo-
ne literam, *cum*. de hac dictiõe vide per Pau-
lũ. de resti. spo. in literis, *nuncius*. talis non habet mandatũ ad
causam de elect. bonæ. ĵ. de dolo. cũ dilecti. de accusa. veniẽs.
1 & † talis potest allegare causas absentię. de procura. querelã.
sed non causas causæ, nisi esset procurator, licet iura causæ. i.
quæ colliguntur ex actis in cã habitis allegare posset queãd-
modũ, & quilibet etiam minor, nõ eñi posset testes, vel in-
strumẽta super eis pducere, licet hoc posset super causis ab-
sentię scdm Inn. de accus. veniẽs. & quę pñt opponi cõtra eũ
2 not. in Spe. de accu. ver. excipi. & se. qñ † autẽ procurator ac-
quiret dño, & qñ sic necessaria cessio, & in quo differat à
nũcio, vide de vsur. quãquàm. li. vj. & instit. per quas perso-
nas nobis acquiritur § j. & in Spec. de procur. § iiij. añt. versi.
& notata. q largè. & ĵ. sequitur io auth. Canonicorũ de Pla-
centia &c. *lateat*, nec latere debet si sunt periti de off. dele. cũ
in iure. *clerici*. in antiqua dicebatur canonici, sed hic latius lo
quitur *afferendo*. multominus à iam lato de iureiur. queãdmo
dum: *negotio*. cuius non sunt procuratores. s̄. e. insuper. & no-
ta. ff. de iure fisci. l. deferre § j. & ibi per Dy. licet noteſ con-
3 trarium. ff. e. l. fi. sed. l. ibi allegata loquitur † in syndico nõ in
procuratore sicut allegatæ io. l. omnibus. ff. e. vnde si vnus es
set procurator in vna causa, & alter in alia, vnus posset esse
testis in causa in qua alter esses procurator, vt ibi: sed quid si
procurationem nõ recœpit, vel recœpit, sed reiotegra. i. an-
te lit. contest. renunciauit. dicit Inn. q talis potest esse testis,
quia illud intelligiſ de eo, qui cœpit agere sacit. ĵ. e. dilecto.
nec etiã inter Laicos talis repelleretur: quia hoc nõ reperiſ
prohibitũ. vnde dicit Host. idẽ qualitercunq; processit ante
litẽ contest. ff. de procur. l. ante litem. & l. sequẽti. super quo
distinguit Paulus, quia aut potest causam reassumere, vt in
casu. c. si duo. de procura. li. vj. & tunc repellatur, aut non, &
tunc admittatur. ratio enim illius dicti cessat si non est pro-
curator potestatiuè, vel habitu. sed nunquid prælatus põt
esse testis. Dicunt Gul. Naso Pe. Abb. & Specu. de teste § pri
mo. versic. sed nunquid quòd sic qđ probat superscriptio il-
lius dec. insuper. licet posit causam reassumere de tutore in
causa pupilli not. contrarium. ff. de testa. l. qui testamẽto. ha-
betur enim loco dñi. ff. de fur. l. interdictũ § qui tutelam. sed
cum prælatus plus iuris habeat in administratione, quàm tu
tor, vt no. v. q. v. c. si. in fine primę glossę. quomodo admitti-
tur si tutor repellitur. Prętereà quomodo admittor ego prę
latus vbi procurator meus repellitur. respondet Inn. q pro-
curator est vniuersitatis, & non singulorum, & per hoc di-
cit Paulus q si prælatus constituit procuratorem syndicũ,
vel vicedominũ in sua cã principali, vel propria ratione mẽ
sę, vel administrationis, ipse prælatus in ea non potest esse
testis: sed secus in causa ecclesiæ, vel cõmuni totius collegij,
sic intelligit not. Inn. & Host. s̄. e. insuper. & ibi redditur ra-
tio in glo. sic patet argum. secunda quęstione sexta biduum.
versicu. palam. *Ecclesiæ*. secus si est propprium, & singulare
quarta quæstione quinta § item in criminali. versicu. nullus
idoneus, *sua*. respectu beneficij, vel præbendæ quam ibi
obtinet. *nisi* positiuè venit propter negatiuam præceden-
tem. *alia*, simplex relatio *causa*. vt si est infamis, criminosus,
4 vel periurus infra eo. testimonium. Nota primò quòd † cau-
sam communem non potest quis dicere propriam, concor-
dat. xij. q. j. c. fi. de leg. ij. l. legatarius. de pręben. cum in illis. in
fine. Secundò nota quòd quanquàm clericus censeatur fami
liaris, & domesticus ecclesię tñ in causa illius põt esse testis.

¶ Primò opponitur contra primum notabile, de l. illud. ff.
de ritu nup. &. ff. de leg. j. l. v. § sed & fi. & de ver. sig. l. pupillū.
§ vlt. & de contrahen. empt. l. qui tabernas. de vsu pal. c. j. de
5 præben. pro illorum. de priuil. pastoralis. soluit Paulus † aut
aliquid est cōe pluribus, vt vniuersis, aut singulis. Primo ca-
su procedit notabile. secundo casu, aut quęritur vtrum dica
tur meum, quoad dispositionem partis meę, & tunc dico, ꝙ
sic, vt in contrarijs, &. ff. de leg. iij. l. si quis seruos. aut respe-
ctu totius, vel scdm propriam verbi dispositionem, & tunc
6 aut mea dispositio sit ad id ad quod res est disposita, † & tūc
aut dispositio est communis, quia fieri debet cōiter, & tunc
nihil posset vnus nisi alio negligente, vel deficiente ne sede
vacan. c. j. li. vj. de his quæ fi. à prela. c. ea noscitur. de elect. qd
sicut. cum similibus. aut nō est res fienda cōiter, & tunc so-
lus possum. ff de re diui. l. intantum. § in cōem. &. ff. de dam.
infect. l. ædiles. & no. de consti. cū omnes. si verò nō sit ad id
ad quod res est disposita tunc cōe non dicitur meum, vt. ff.
cōi diuidundo. l. Sabinus. de re. iur. c. in re cōi. li. vj. saluis fallē
tijs vtrobiq; notatis. si autem ad propriam verbi significatio
nem non referimus cōe meum nō dicit. C. de cōi. re. ali. l. fal-
so. non propriè est meū qd mihi & alteri cōe est, & tñ verba
generalia propriè nō impropriè sumuntur, in dubio de prę
ben. cum de bñficio in fine, sicut enim pluralis locutio sumi
tur appellatiuè, saltem implicitè, sic & vniuersalis, vnde re-
quiritur ad hoc vt sit vera omnem ipsius partem esse verā.
ff. de rebus dubijs. l. si is. § vtrum si quis cautio. l. si seruus. § si
plurium. igitur sic in singulari requiritur, ꝙ singulariter sit
vera quoad quanlibet eius partem secundum eum. verū qa
non tangit materiam decre. illud nō prosequor. ¶ Secundò
opponitur contra secundū notabile, quia testimoniū fami-
liarium, vel domesticorū suspectum est, & nō admittit, vt. C.
7 e. l. etiam. distinguit Paulus. Aut quæritur, vtrum † quis pos-
sit testificari in cā sibi cōi respectu collegij, aut alterius iuris
primo casu aut loquimur de his, quę fiūt in collegio, vel vni
uersitate, & tūc potest ne deficiat probatio. s. ti. j. c. fi. C. de re
pudijs. l. consensu. § pe. Aut loquimur de his, quę fiūt extra
collegium, & tūc aut de actu in quo cuilibet singulariter ob
uenit vtilitas, & tunc nō pōt, quia in re propria, vt. C. e. l. om
nibus Canonizata. iiij. q. iij. ar. de sentē. excō. si snia. li. vj. facit
q. ł notatur in Spe. de teste. § j. ver. item quod. nec refert vtrū
quis consequatur vtilitatē nomine proprio, vel singulari, an
nomine generali, vel cōi. ā. vt lite penden. c. fina. aut de actu
alio in quo tantum in vniuerso obuenit vtilitas. & tunc aūt
loquimur in causa ciuili, aut in criminali. si in ciuili pōt, &
sic loquūtur ista iura. &. d. l. intantum. § qui manumittit. Ca
nonizata. xij. q. ij. &. ff. de in ius vocando. l. sed si hæc. § j. si in
8 criminali. tunc si vnus de collegio accusat prælatum, vel aliū
de collegio: potest quilibet de collegio esse testis, vt. ij. q. vij.
lator. de ele. per inquisitionem. de accusa. ex parte. de simo. li
cet Hely. quia par affectio &c. scdm Inn. & Spec. de teste. § j.
ver. sed nūquid. sed si accusat extraneum, aut est ita parua
vniuersitas ꝙ singuli de corpore cadunt sub nomine dome-
sticorum, & tūc non admittitur. sic intelligit. xiiij. q. ij. c. su-
per vbi de hoc facit. ij. q. v. accusatoribus. & de accusa. repel-
lantur. sic intelligit notata in Spe. in. d. ver. sed nunquid. Aut
causa non est sic parua, & tunc admittitur: quia cessat causa
probibitionis. secundo casu qñ est causa cōmunis respectu
9 alicuius iuris est † sciendum ꝙ talis cōio potest modis pluri-
bus euenire, vt iure hæreditario ratione iuris naturę nego-
tij ratione personę, ratione societatis, quæ plenè prosequit
Inn. & Host. s. tit. j. c. j. scdm eum, vnde dicit aut in omnem
euentū saluum remanet ius testi in tali iure, aut aliquo casu
perit, & aliquo nō. primo casu potest esse testis, & scdo non.
per hoc soluitur qō de legatario de qua per Inno. s. e. c. insu-
per. & in Spe. de instru. ædit. § postremo. ver. quid de legata-
rio. &. d. l. omnibus. & insti. de testa. § legatarius. & de vēdito
re de quo no. in. d. l. oibus. &. ff. e. l. nullus. vbi distinguitur an
teneatur de euictione. nō obstat. ff. finium regundorū. l. eos
terminos. vbi soluitur, & quia ibi nō tenef, vt. d. l. nullus. eo-
dem modo soluitur quæstio de socio bonorum ex cōuentio
ne, vel incidenter de qua notaf. C. e. l. qm̄. &. iiij. q. iiij. § item
in criminali. ver. item nullus. & in spe. de teste. § j. ver. sed nū-
quid socius. & Inn. s. e. insuper. & plenius scripsi de hoc. s. e.
qm̄ in. j. &. ij. quęstionibus. & hęc vera scdm Paulum, nisi af
fectio aliud inducat, vnde de donatore sunt opiniones quas
vide in Cy. C. e. l. omnibus. & ex predictis dicunt quidam ꝙ
credens nō testificatur cessionario ad idē ne vis fiat ei. l. j. § j.
& sic inutile est vide qd not. in Spe. de de procur. in fi. scdm
10 illam opinionem quærit † vtrum filius cedentis possit esse
testis cessionario videtur ꝙ sic, quia eius respectu est extra-
neus, nec reperitur esse prohibitus: vt. ff. e. l. j. & cā est cessio
narij. ff. de cōdictione indebi. l. si. § Titius facit. ff. finium re-
gundorū. l. sed cum loci. Item prohibitio de patre non exten
ditur ad filium de quo plenè de filijs præsbyterorum, ad ex-
tirpandas. Item cessat ratio probibitionis, quia filius de eui-
ctione nō tenetur, in contrariū: quia cessio transit cum sua
causa. ff. de contrahen. empt. l. alienatio. nec debet esse cessio
narius melioris cōditionis quā actor suus. ff. de re. iur. l. nam
absurdum. & reg. si quis in ius. li. vj. & qd ibi not. per Dynū.
Disputatum, & determinatum fuit Paduæ ꝙ si de fraude cō
stat nō admittitur, de qua potest constare per no. in Spe. vbi
proximè remisi. si nō constat de fraude, tunc si cedens tenet
de euictione filij repelluntur. si non admittunf, vt. ff. de hær.
vel actione vendita. l. si neutra. & de hoc in Spec. de teste. § j.
11 ver. sed pone. & † ex his soluitur quęstio de collatore bñficij
vtrum possit esse testis in causa bñficij pro eo cui facta est
collatio. si em̄ quæritur de iuribus collationis respectu colla
toris, certū est ꝙ nō valet: quia snia ei prodest saltem quoad
possessionem iuxta no. de cā poss. c. pe. sed si quæritur an va
leat collatio alia ratione, vt quia non dicitur non vacare. vel
alteri collatum fuisse, seu aliàs debitum esse: & tūc distinguē
dum videtur vtrū collator de euictione, vel non iuxta not.
Ber. de præben. cum scdm. & c. seq. scdm eū. sed prędicta oīa
in effectu colligere potes ex his, quę scripsi. s. e. qm̄. & c. insu
per. sed hic volui etiam ponere propter Paulū ad quem om
nes hîc recurrunt. Supple gl. in gl. j. ibi *nullus*. vbi de hoc, & ibi
12 sua non est sua, quia dānum, & lucrum ad eū non pertinent
vt. d. versi. palam. licet autem sufficere possent quę scripsi. s.
post Paulū, tñ vt videas in quo illa addunt ad dicta Nouellę
ista subijcio. dicit ergo ꝙ satis æquè videtur dicendū, si quę-
ratur de his, quę in. c. aguntur sui singulares de capitulo testi
ficari possunt, j. e. veniens. C. de repu. cōsensu. § pe. aliâs pos-
set deficere probatio: bñ facit. j. ti. j. c. pe. si verò quæratur de
his quæ extra capitulum agunf, distinguitur. si quęratur de
actu per quē singularis cuiq; de capitulo cōuenit vtilitas nō
admittitur: quia in re propria &c. vt. d. l. oībus cano. iiij. q. iij.
& bene facit de sent. exc. si snia. in fi. li. vj. si verò nō singula-
ribus, sed vniuerso collegio obuenit vtilitas admittenf ad
hoc. d. l. intantū. quam alleg. gl. & xij. q. ij. qui manumittit. ff.
13 de in ius vo. sed si hac. § qui manumittit. & † per hoc soluif,
quod sæpè quæritur de vniuersitatibus villarum, vel terra-
rum. quę litigant de pascuis, vel nemoribus, in quibus singu
lorum bestię pascunf, & singulis ligna scindunf testimoniū
hominū de villa hoc casu nō idoneus vt patet per pręmissa
& de hoc etiam per Cy. C. e. parētes. & ibi quia *manumittitur*.
dicebāt Tan. Ph. & Vin. hoc verū indistinctè in cā ciuili in
criminali accusato prælato Nouella idē de alio de vniuersi-
tate fortiori ratione Mar. ab aliquo de vniuersitate recipiū
tur, in testes argu. ij. quæstio. vij. lator. j. de accusat. ex parte.
de electio. per inquisitionem. ratio quia non sunt magni do
mestici accusantis, quàm accusati. idem Inno. & Hostiē. sed
cum quis de vniuersitate accusat extraneum cæteri de vni-
uersitate non possunt testificari. xiij. quæst. ij. super. vbi de
hoc. iij. q. v. accusatoribus. infra de accusat. repellatur. & de
hoc in Speculo de teste. § primo. ver. sed nunquid in causa.
vbi Gul. post Host. eo. ti. § ij. versi. & cum causa. vbi all. Host.
j. ti. primo. c. finali. de iureiur. & si Christus. in fine. vnde ni-
mis largè loquuti sunt glossatores. Sed restringenda est
opinio

opinio ad textus,qui allegant quando videlicet est ita parua vniuersitas,ꝙ illi de ipsius corpore cadunt in nomen domesticorum,vel cohabitantium,vt ibi,& ibi.c.vlt.in fi.hic soluitur in remissione quā dat finis gl.& ib.*filius*.de carnali est prohibitio,& edictum de testib⁹ prohibitoriū.ff.e.l.j.& ibi, *non debet*.&.e.ti.non licet.li.vj.& infi.in vlt.gl.hoc vlt.approbat hîc Inn.in defectum aliorum testium qd intelligit Host. ş.e.insuper.nisi sint liberti ecclesię illi clerici.ş.de seruis nō ordi.eo libentius.ver.quibus,& ꝙ illi plus alijs sint adstricti patet de success.ab intestato.c.ij.de testa.requisisti.in fine inter nunc probatum repellit testem etiam aliâs de illo crimine non dānatum.cōis diuisio,secunda ibi.Collect. refricans
14 aliqua de præmissis subdit sc̄dm Nouellam† ꝙ vniuersitates litigantes de pascuis,vel nemoribus,illos de vniuersitate non producunt,& idē Lignanus,itē ꝙ in defectum probationis admittuntur,vbi aliâs non admitterent:vt.ī.ti.j.c.fi. de iureiur.& si Christus secundum Host.in summa §.j.circa finem,item ꝙ idem iudicium de libertis ecclesiæ,qd de clericis quantum ad hoc sc̄dm Host.de seruis nō ordinandis.c. de clericis.item ꝙ in causa finiū regundorū venditor admittitur pro emptore,quia par causa affectionis tollit suspicionem.Alia reperies supra,vel in remissionibus per me datis. Mar.verò recitat dicta Pauli,& finaliter videtur velle hanc materiam esse plurimum arbitrariam.quid enim si depositio ecclesię magnam vtilitatem,& aduersario graue præiudicium adferret,fortè,vel non admitterentur,vel minus eis
15 crederetur.† nisi cū nulla vtilitas posset ad canonicatū peruenire.Item qd si de diuisione prębendarū suarū agatur,cel sar qd hîc dicitur:quia vtilitas particulariter eos tāgit,posteà dicit ꝙ si familiaritatem ponderamus,illa non obest canonicis,quia lex etiam intelligitur de familiaribus, quibus impar iure potestatis patrię,vel seruis,non de alia nisi esset talis quę nimiam affectionem generaret.si verò ponderas affectionē pręsumptā,tunc dicit hoc remitti iudicis arbitrio, vt existimet an clericus sit vilis,vel grauis, & ea ex quibus maior,vel minor affectio potest insurgere:nam aliqua sunt negotia cōitatum aliquarum ad quæ magis,vel tantundem afficiuntur singulares,sicut ad propria,& tunc repellar, sed omnibus talibus coniecturis cessantibus admittat,& idem dicit de prelato per se,vel alium non agente, quia si per se, vel alium ageret,nullo modo admitteretur arg.x.q.iij.c.j.& ij.item nec bonis diuisis in causa mensę suę,sed bene in causa capituli,in causa verò cōmuni si deberet ad eum pro parte vtilitas prouenire,tunc vt de propria iudicatur,sinautem remittitur arbitrio,vt prędictum est secundum eum,& hęc mihi placent.

SVMMARIVM.

1 *Testem iudex non,nisi rogatus reyciat:fallit,vt nu.3.*
2 *Productorem testis,eum infamen scaleratumuè iurare non cogi.& numero.4.*

CAP. XIII.

SVper eo.¶ Cas.Crimen nūc probatum repellit testē etiam aliâs de illo crimine non damnatū,cōmunis diuisio,secūda ibi,*respōdemus*.¶ Expone literam, *opponitur*.& probatur,vt sequitur:quia prinū nō sufficeret.j.de concel.prębē.cum super.si etiam pro quāuis *cōmunicantur*.nūc in modum exceptionis *admitti*.propriè, vel inspecto affectu,vt dicam.ī.eo.testimoniū.in prin.& dixi ş.e.ex parte.calūniator verò ita demum repellitur, si fuerit calumnię causa dānatus,neq; enī sufficit calumniatū sc̄dm Nouellam.Supple glo.in gl.j.ibi *secundū leges*.& rñ lex illa est canonizata,& facit ad id qd dixi de rescriptis .c.ij.*& in fine*. dummodo sit tale crimen qd à promotione repellat,& cum eo nō fuerit dispēsatum Alan.& Vin.Nota primo cōfessum haberi pro conuicto.ij.q.j.c.j.sc̄dò nota,ꝙ etiā nō conuicti dummodo cognosci possint repellūtur sc̄dm canones,licet secus sc̄dm leges,vt in gl.sed cur tam variè?dicit Lignan⁹ ꝙ lex considerauit tempus productionis canon verò considerauit periculum depositionis,de repulsione autem criminosi à testimonio aliquid dictum.ş.e.ex parte.Ad ę.c.quoniam. &.c.sicut nobis.&.c.veniens.& dicentur aliqua.ī.e. per tuas. & pleniùs.in.c.testimonium.ī.e.

¶ PRIMO quęritur vtrum si per partem nihil opponit contra testem possit iudex ex officio inquirere,& repellere criminosum Io.not.ꝙ sic.i.j.q.vij.quęrendum.&.c.alicui.&
1 idē Inn.ī.e.intimauit.† sed Archid.contra in.c.alieni.quod placet Ligna. nec obstat.c.cōstitutus.de app.quia illud in electo,vbi officium exuberat,& etiam mihi mihi placet, quia hîc agitur de interesse bursali partis,& ideò non debet impendi officium,nō petenti,vt.ff.de damno infecto.l.iiij.§.officio.&.l.cum postulassem.&.ş.de iureiur.ad nostram.ij.cū ibi notatis per Inno.

¶ SECVNDO quæritur,nunquid iudex potest interrogare partem per iuramētum an testis quem producit sit infamis,vel criminosus Gof.tenet ꝙ sic,quia in iuramento calumnię includitur,ꝙ aduersarium superflua probatione nō
2 grauet:† Sed dicit Lignanus hoc non bene probari iure,facit,quia de impugnationibus partis aduersę non tenetur qs fidem facere,vt.ş.tit. proximo.c.j.subdit ꝙ nec etiam testis tenetur de hoc deponere de quo dicemus.ī.tit.j.dilectorum. Collect.*opponuntur*.quid si opponantur Io.no.ij.q.vij.quærēdum ꝙ iudex inquirere potest,& ex officio testē criminosum repellere debet,& idem Inn.ī.e.intimauit. melius per Io.ij.q.vij.aleari.sed ibi Archid.contrariū no.nec ob.c.con-
3 stitutis.de app† quia loquitur in causis electorum,vbi præcipuè sc̄dm eum habet locum iudicis officiū,hæc tū Io. intelligit.ij.q.j.imprimis.tantū quando recipitur,sed nūquid iudex potest interrogatus partē testem producentē per iuramentum,an testis quem producerent sit infamis, vel criminosus,Goffr.tenet ꝙ sic,quia iuramēto calūnię includit, ꝙ aduersarium superflua probatione nō oneret hoc in Spe. e.ti.§.nūc videndum.in fi.hoc tū iure nō cauetur ꝙ de impugnationibus partis,fidem quis facere habeat,de probat.c.j.
4 † vnde nō videtur ad hoc compellendus:quia nec testis cōpellitur saltem indistinctè,vt leg.& no.ī.ti.pxmo. dilectorum.sed nunquid pars potest interrogari si testes verum dixerint,vt secundum eos.

SVMMARIVM.

1 *Sui qui sint.Eum pro eo,quem in potestate habet, iniuriarum agere posse.nu.2.*
3 *Causæ ciuili,& criminali ciuiliter instituta laicum in clericum testem esse,& nu.4.Limito in casibus prohibitis.nu.5.*
6 *Clericum à laico non,nisi pro iniuria suorum accusari. Amplio, vt numero.7.& 8.*

CAP. XIIII.

DEcæterò.¶ Cas.Laicus in criminali non testificatur cōtra cleri cum accusat tū.pro sua,vel suorū iniuria,ponit regulā,secūdò ab ea excipit,ibi, *nisi fortè*. & exceptionem determinat,ibi,*nec tunc*. Expone literā *in criminali*.subaudi,& criminaliter mota, ne sit
1 contra.ş.e.c.iij.sc̄dm Host.*suorum*.† illi dicunt sui sc̄dm Accur.qui pro eo testificari nō possunt,& notat hoc.C.ad turpil.l.pe.in additione de qua etiam loquit Spe.de actore.§.iij. io prin.Host.hîc dicit illos dici suos de qbus habet.ff.de accus.l.j.&.ij.j.rñso.de quo dicetur.ī.e.in literis.Dicebat Gof.
2 † quē agere posse pro iniuria illata seruo,filio,& vxori insti. de iureiur.§.patitur.& spōsę.ff.de iniur.l.apud.§.itē sponsus. item si quis defendit mortē ꝑpinquorū.ff.de accusa.l.hi tū oēs.& sic intelligit.iij.q.xj.negāda.Dicit Abb.hoc posse intelligi de oībus cōstitutis in potestate,vel nō, dūmodo sint in ipso gradu alleg.de sent.exc.si verò.Pe.dicit ꝙ in illis casibus poterit accusare quibus sine pœna pōt verberare,q ibidē habent *iniuriam*.iiij.q vj.oībus.*testimonij*.quia nullus idone⁹ testis &c.iiij.q.iij.nullus *accusatione*.hîc ergo admittit ad accusationē is,qui à testimonio repellitur,vt hic,& sic interdum est econtrario,de hoc satis.iiij.q.iij.in summa.&.ij.qō. vij & in multis capitulis illius quæstionis,

¶ PRIMO quęritur quia ſlicet Laici admittantur in teſti
moniū contra clericos. Circa quod vide primò ea, quæ ſcri
pſi.j.eo.ex parte Adæ.in prima oppoſitione,& his ſaluis di-
ſtingue ſcdm Henr.quis aut in cauſa ciuili, aut in criminali.
3 ſi in ciuili,† tunc niſi ſit aliud qđ obſiſtat clericus contra lai
cum,& econuerſo poteſt ferre teſtimonium tam coram Ec
cleſiaſtico iudice quā coram ſeculari.xiiij.q.iij.c.ſuper pru-
dentia.&.c.quanquàm:vt hic notat Hug.& Archid.xj.q.j.c.
teſtimoniū.& eſt ar.hic qn̄ dicit in criminali quaſi velit di-
cere, ꝙ ſecus in ciuili, quia quod de vno dicit̃ &c.j.de præ-
ſumpt.c.nonne.cū ibi alleg.ſi in criminali tūc aut quęris in
4 criminali cauſa† ciuiliter intētata,& tūc idem vt.s.e.quo-
niā.ſcdm Tā.& Ber.ibi Hoſti.& Io.an.hic,& Archid.lxxxj.
di.c.pręsbyter.in gl.ſua quę incipit, adde ad hoc qđ no.Lau.
5 &c.ſed hoc† fallit in criminibus homicidij,& Simonię, &
alijs quę poſt peractā pœnitentiā impediūt executionē or-
dinis,& retentionē bn̄ficij quę enumeranť per Ber. & ple-
niùs per Hoſt.s.de renūc.niſi cū pridē.§.propter cōſcientiā.
in quibus criminibus licet procedať per viā inquiſitionis,
ſeu denunciationis, eſt tn̄ ſicut in accuſationis iudicio ꝓce
dendum, vt leg.& no.j.de accuſa.c.inquiſitionis. Aut in cau
ſa criminali criminaliter intētata,& tūc aut quęris de crimi
nibus nō exceptis, aut de criminibus exceptis.ſi de nō exce-
ptis tunc aut quęris vtrū clericus poſsit teſtificari cōtra Lai
cū, aut econtra laicus cōtra clericū.ſi quęras vtrum clericus
poſsit teſtificari contra laicū, tūc aut corā iudice ſeculari,&
tunc dic ꝙ nō.ſic intellige.xj.q.j.teſtimoniū.ſcdm Io.& Ar-
chid.ibi,& ſcdm Io.ij.q.vij.c.laicos.& Hug.& Lau.in.c.ſeq.
ſicut ſacerdotes.&.xj.q.j.nullus clericus.& Inn.j.de accuſat.
cū Pe.Mā conella. Aut corā iudice eccleſiaſtico, & tunc pōt
teſtificari cōtra eū, ita intellige.ij.q.vj.c.j.& ita no.Archi.in
d.c.teſtimoniū.ſi quæris vtrum Laicus poſsit teſtificari cō-
tra clericū, dic ꝙ nō indiſtinctè, vt hic,&.ij.q.vij.c.ipſi apo-
ſtoli.&.in iuribus hic all.in.j.gl.& eſt ratio, quia laici clericis
opidò ſunt infeſti.j.q.vij.c.laicos.&.c.laici.& notāt. Vinc.&
Laur.j.de ind.cum nō ab homine,& Archi.in.c.all.lxxxj.di.
pręsbyter.ſi quęritis de criminibus exceptis, vt hæreſis læſę
maieſtatis, ſimonię, ſacrilegij & ſimil.de quibus per. Bern.
Inn.& Hoſt.in.d.c.cum.Pe.Manco.per.Pe.& Abb.j.e.c.ſi.
& per Io.ij.q.j.imprimis ſuper verbo miniſtris.& per Arch.
ij.q.j.prohibenť,& per Goff.in ſumma.ti.de accuſ.in princ.
ibi.itē in crimine.&c.& in ſpe.ti.de accuſatore.in ſi.verſi.in
ſumma, tunc aut ſunt conſpiratores, vel capitales inimici,&
tales in nullo caſu ciuili, vel criminali admittunť, etiam cū
tormētis.j.de accuſa.meminimus.&.c.cū oporteat.&.c.cū
Pe.de ſimonia.licet Hely.&.c.per tuas.vt notant Laur.Tan.
Ber.Inn.Hoſt.& Io.an.in.d.c.cū Pe.etiam in caſu hæreſis, vt
no.Arch.j.de hære.c.accuſatus.§.licet.ſuper verbo exēptis.
li.vj.& in hoc cōcor.Io.j.q.j.ſi quis Eps,& Archi.in ſumma
illius quęſtionis.& Ber.in.d.c.licet Hely.&.c.per tuas. Aut
nō ſunt conſpiratores, vel inimici, ſed bono zelo procedunt
& tunc aut quęritur vtrum clerici admittanť contra laicos,
& dic ꝙ ſic, vt not.Inn.in.d.c.cū Pe.in prin.Aut ecōtra laici
cōtra clericos,& tunc ſic ſi ſunt bonę famę ſiue clerici ſint
bonę famę, ſiue malę, vt.ij.q.j.imprimis.& ita intellige quod
no.Inn.hic.Aut laici ſunt malę famę,& viles perſonę:& tūc
ſi clericus ſuper illo crimine eſt infamatus,& malę opinio-
nis admittuntur cōtra eū laici etiā viles,& infames, ſed ſi eſt
bonę famę,& bonę opinionis tunc ſecus, vt.ij.q.j.imprimis.
de ſimo.tanta.&.c.per tuas.de accuſ.cum Pe.ſcdm Ber.Inn.
& Hoſt.ibi.& vide qđ not.Io.in.d.c.imprimis.ſuper verbo
crimine.&.c.Deus oīpotens.&.j.q.j.ſi quis Eps.&.vj.qō.j.in
ſumma.&.ij.q.vij.in ſumma.ſi quid autem aliud occurrat, di
cam in.d.c.cum Pe.Manconella.

¶ SECVNDO quæritur, qualiter laici admittanť ad cle
ricos accuſandum,& hic habes repetere quę ſcripſi in.d.c.
ex parte.in prima oppoſitione,& in.q.proximè pręcedenti.
6 † nam vbicunq;,& qualeſcunq; admittunť ijdem admittun
tur ad teſtimonium exceptis proſecutoribus ſuarū iniuria-
rum, vel ſuorum admittunť ad accuſationem, ſed non ad te
monium, vt hic,& hoc no.B.Inn.Hoſt.& Io.an.in.d.c.cū.P.
& Arch.ij.q.vij.ipſi apoſtoli.& de hoc per Ber.& Hoſt.j.c.
teſtimoniū.&.c.ſi.& plenè p Io.ij.q.vij.in ſumma.&.iiij.qō.
iij.in ſumma.ibi vide & per Arch.c.cā.&.q.ſicut ſacerdotes.
&.c.laicos.&.xj.q.j.teſtimoniū.gl.antepe.& qui intelligātur
ſui hoc caſu dixi in expoſitione literæ, ſuper verbo ſuorum,
7 † Item no.etiam ꝙ ad accuſationem clericorum nullus ad-
mittitur ignotus, vel ſuſpect⁹ de falſitate, vel inimicitia.iiij.
q.v.accuſatoribus.&.c.canonica. &.c.accuſatores.niſi priua
inquiratur de vita,& fide,& intentione eius.ij.q.vij.ſi qui.
&.c.quęrendū.vel niſi habeat aliquas literas authenticarū
perſonarum, quę pro eis teſtimonium ferant, vel teſtimo-
nium populi.ij.q.vij.terminationes.ſcdm Io.& Arch.in.d.c.
quęrendum.& Inn.in.d.c.cum.P.in gl.j.in ſi.& Henricū hic
8 dicam fortè alia in.d.c.cum.P.quid † de clericis irregulari-
bus, vel illegitimis notat Inn.in.d.c.cum.P.ꝙ idem qđ intel-
ligit Collec.ſi agatur de crimine criminaliter,& aliàs ſecus:
vt apparet in his quæ no.j.e.quoniam.ſecundum eum.item
in textu ſuper verbo niſi ſuam alleg.Collect.ſimile.ij.q.j.ꝓ-
hibentur,& vide pleniùs ſecundum eum.j.c.teſtimonium.

SVMMARIVM.

1 *Nouos teſtes, dilationibus fluxis, recipi.*
2 *Teſtes quartò,& quintò, niſi cōcluſum ſit in cauſſa, produci poſſe:& quo modo hoc accipiendū.nu.3.& 6.quatenus & qua forma hoc liceat.numero.4.& 5.*
7 *Dilationes à lege datas ſequatur index:& quādo tertiam dare poſſit numero.8.*
9 *Cauſſæ pecuniariæ dilationem vnam eſſe.*
10 *L.oratione.ff.de ferijs.à.§.quia verò.de teſtib.cum ſint diuerſarum ſpecierum, non corrigi.& ſenſus.c.in cauſſis.*
11 *Nominare teſtes an ſufficiat:an verò producere oporteat.& .nu.14. hocq́; iudicem iubere poſſe.numero.12.*
13 *Nominationem teſtium aduerſario edi non debere,& cur.& quando fieri debeat.nu.15.*
16 *Forma productionis quartæ obſeruata, atteſtatione, nemine reclamāte valere.*

CAP. XV.

IN cauſis. nō ſummať,& habet duo
dicta ſcdm ibi,& *ſuper*. Ex
pone literam *eccleſiaſticis*.i.quę in foro eccle-
ſiaſtico aguntur, *vel ciuilibus*.i.quæ foro ciui-
li, ſeu ſeculari agūtur, vel vocat eccleſiaſticas
ſpirituales,& criminales, ciuiles, vel not.eccleſiaſticas ſpiri-
tuales,& ciuiles, quæ de rebus tēporalibus aguntur, *produci*.
ſuper illis capitulis ſuper quibus data eſt,& elapſa tertia di-
1 latio,& † hoc dicunt quia tertia dilatio non impediret vo-
lentem producere ſuper nouis capitulis, quē etiam non im
pediret publicatio.vt.j.e.fraternitatis.& leg.in gl.alle.*diſpu-
tari*.j.c.proximo.&.s.ti.primo.licet.& fortè fuit huius dicti
dubitatio an ante publicationē hoc fieri poſſet,& rn̄detur
ꝙ non, propter impoſsibilitatem, vel melius ſicut teſtes de-
ponunt in ſecreto, ſic videbatur fortè quærenti, ꝙ etiam ſu
per dictis ipſorum ſecretè deberet diſputari,& hoc tollit:&
eſt ſimile in decreto electionis.s.de elect.quia propter.

¶ PRIMO quæritur qualiter intellitur primum dictum
huius decr. Refert Inn.quoſdam intelligere, prout iacet aſ-
ſerentes, ꝙ ſi iudex admittat quartam productionē ſine ſolē
nitate nō valent atteſtatiōes ar.j.e.c.pe.&.s.e.c.ij.Alij dicūt
2 ꝙ valent niſi fuerit appellatū:vt.j.e.ſignificauerun.Alij † di
cunt ꝙ iudex etiā contradicēte,& appellante parte, quartā,
vel quintam productionem dare poteſt, etiamſi in ea ſolē-
nitate,& hi innitūtur intellectui legis ex qua iſtę decretales
detractæ ſunt, quæ eſt in auth.de teſt.§.quia verò.quæ dicit
hāc ſolēnitatē habere locū vbi cōcluſum erat in cā, vel re-
nunciatū teſtibus,& dicta teſtiū iam alteri parti ędita erāt
aliter eñi obſeruatio huius ſolēnitatis locū nō habet.& hoc
videtur meliùs ſecundum eum. Dicit tamen ꝙ iudici ſecu-
rius eſt, quòd ſemper hanc productionē quartam det cum
hac ſolennitate

hac solennitate.subdit ꝙ isti vltimi dicunt idem in tertia, & secunda productione,sine dilatione si renunciatũ est testibus,vel conclusum est , vel alteri parti ędite sunt attestationes.l.ꝙ tunc non est admittēda,vel tertia dilatio , seu ꝓductio,sine solennitate alioquin semper & sine hac solennitate possunt dari,nam vbi eadem est ratio,& idem ius.s̄.de
3 consti.translāto.Dicit † tñ etiam Inn.ꝙ prædictus.§.quia verò.non videt facere in renunciatione,nec etiam in conclusione,sed tantùm in æditione attestationum alteri parti facta,nam tunc tantùm videtur quòd danda sit dilatio cũ solennitate pro quo sciendum scdm eum ꝙ à principio statutum ꝙ tantum vna dilatio daretur probādo in singulis causis:vt.ff.de ferijs.l.in pecuniarijs.imò nec illa prima dilatio danda erat sine omni causę cognitione,vt.C.de ferijs.l.j. & l.à procedente.sed dabatur sine grandi cognitione . hoc eñ ipso ꝙ petebatur debebat dari nisi euidens esset calumnia: sed posteà causa vtilitatis statum ex ratione.&.ff.de iudic.l.
4 interdum.& in auth.de testi.§.si verò.deducens.Subdit † tñ ꝙ sic erunt dandæ dilationes,& probabiliter ostendat iudici se fuisse taliter impeditum,ꝙ testes,vel instrumenta ꝓducere non potuit,vt.ff.de ędendo.l.si quis ex.§.penul.saluo ꝙ in criminalibus etiam sine grandi causæ cognitione dabuntur duę,vel tres,vt.ff.de ferijs.l.fi.secundum eum quod in-
5 tellige,vt ibi notatur,& legitur.subdit † quòd quartam dilationem etiam in ciuilibus non habebit,nisi cum solēnitate quæ est in.d.§.qa verò.& ꝙ nec quartā sēp cōcedet iudex vt.j.de app.significauit.&.j.e.significarũt.posteà transit Inn. ad aliam opinionem,& refert eos adhęrere literę , & dicere vnam solam dilationem dandam,sed inter illam posse fieri tres productiones testium,& quartam cum solennitate : vt
6 hîc etiam no.per Bernard.Subdit † autem Inno.se prędicta intelligere non super dilationibus citatorijs,sed super dilationibus ad probationes recipiendas,quæ dicuntur prępa- ratorię.posteà ponit Inn.vnum fundamētum pro quadam
7 alia moderatione danda,dicens ꝙ † dilationes ita sunt temperandę,& restringendæ à iudice appellationis,ꝙ non trāscendent tempora,quę statuunt,siue à lege,siue ab homine, vt.s̄.de offi.dele.in causis.& in.q.iij.§.spatium.quia illa tempora nisi ex magna,& euidenti causa non debent excedi,vt e.§.dicitur.&.ff.de ędendo.l.si quis ex.§.vlti.&.l.sequēti.post modũ dicit ꝙ post terminum peremptorium non dabitur quarta productio,cum tā leui solennitate sicut in auth.pręcipitur.sed si aliter ostenderet se legitimè impeditum bene admitteret,cum maioribus probationibus,ar.prędictarũ legum.&.ff.de ędēn.l.si quis ex.§.penul.¶ Aduerte ad quæstionē principalē,quia circa intellectũ primi dicti huius decre. sunt duę lecturę principales tactę.s̄.p Inn.& in gl. per Ber. Prima est ꝙ hîc loquatur de triplici dilatione.secunda est ꝙ non loquatur de triplici dilatiōe:sed solum de triplici productione.j̄.eandem dilationem faciēdam,vnde Abbas primam lecturā intelligit qñ iudex à prin.non dedit totũ tempus à iure taxatum,de quo in.d.§.spatium.secundā verò lecturam intelligit qñ iudex concessit à principio totum tempus à iudice indultum.sed vltima expositio melior videtur scdm eum,quia lex dicit ꝙ in pecuniarijs causis vna tantum dilatio danda est.ff.de dilat.l.fi.vnde secunda nō datur de fa-
8 cili.Tertia † verò nō datur sine aliqua causæ cognitione secundum eum.De ista materia vide quod notatur per Io.& Archid.in.q.iij.§.spatium.& per Host.in summa de dilationibus.§.quibus.& per Gul.in Spe.e.ti.§.qualiter.versi.volens ergo.Nouella autem dicit Abb.video seruari quod dicit gl. & illud teneas.Hosti.autem videtur sequi simpliciter secundam lecturam placet enim sibi hoc dictum,videlicet ꝙ tres ꝓductiones faciunt vnā dilationē ar.ff.de ver.sig.l.ter enixa. vnde bene canit ꝙ non dixit dilationem,sed productionē arguendo à significato verbi,vt.ff.iudica.sol..ista enim di-
9 uersa sunt.In † ciuilibus autem datur vna dilatio actori,& duæ reo.In criminalibus verò duæ accusatori,& tres accusato,& non plures nisi causa cognita.de hoc.s̄.de dilatio.c.ij.

tres verò productiones possunt fieri.j̄.vnam dilationē.quarta non sine solennitate,& debet tunc producere non nouos sed primò nominatos si facta fuit nominatio.Quinta verò nullo modo,& hoc si is.cui fuit assignata dilatio,in illa secūda,& tertia producit aliquem testem aliás probato impedimento daretur,etiam sine sacramēto secunda dilatio,& vlterior etiam centesima,& millesima.& sic intelligit.c.pe.j̄. eodē.dicit ergo quòd interdum sub prima dilatione distinguitur tempus productionis,puta data est talis dies ad faciendum primam productionem,& talis dies ad faciēdum secundam,& sic de tertia.quarta verò cum solennitate.quinta nullo modo:sed probato impedimento daretur secunda dilatio,in qua totidem productiones facere posset,& probato impedimento in secūda daretur tertia,& sic de millesima secundum eum,& secundum hoc intellige ea quæ scripsi in quæstione proximè precedenti.Henricus autem dicit quam opinionem teneas non curo,quia ex hoc magnum iuris ministerium non resultat Collect.autem dicit quòd omnes intelligunt literam sicut iacet,videlicet quòd non dentur nisi tres productiones sub vna dilatione , & probat per textum,vbi dicit productionem,& non inducit.s̄.de offic. dele.insinuante.&.s̄.titu.primo.licet vbi non assignatur nisi vna dilatio,& ita intelligunt omnes,& ista est veritas de iure,& probatur.ff.de ferijs.l.vltima.licet consuetudo quæ est optima legum interpres,seruet opinionem Ber. secundum eum Io.autem,& Archid.in.§.spatium.videntur sequi quod tetigi post Inno.s̄.ea.quæstione.versic.pro quo sciendum.Cynus auth.C.e.l.j.in tertia oppositione & gl.& mo-
10 derniores scribentes in prædicta.l.fi.videntur tenere † secūdam lecturam.& idem tenet Ia.de Bellouisu.in prædicto.§. quia verò.in prima oppositione,& hanc puto etiam de iure veriorem,quia aliter oporteret dicere prædicta.l.fin.esse correctam.quod non est verisimile,vt.j̄.de elect.cum ecclesia.li.vj.& patet,quia non corrigitur per.l.oratione.eo.ti.licet fuerit lex oratione vltima:quia ædita ab Vlpiano , qui fuit post Paulum conditorem prædicta.l.fi.nam non loquitur de dilatione ad probandum per testes,sed de dilatione ad producendum instrumenta.prçtereà quia non dicit contrarium.fatemur enim quòd cum magna causę cognitione & ex magna causa posset dari secūda dilatio etiam ad testes producendos,vt ibi,& ita no.in prædicta.l.fi.etiam si in prima dilatione factæ fuissent quatuor productiones per id quod scripsi.s̄.ea.quęstione.versi.alij dicunt.& versi.subdit quòd isti & ver.dicit tamen etiam Inn.nec etiam potest dici quòd corrigatur per prædictum.§.quia verò . vt patet ex his quæ scripsi supra ea.q.in versibus proximè alleg.nec potest dici quòd corrigatur per hanc decretalem,& per decre. penult.j̄.e.quia non loquutur de dilatione,sed solùm de ꝓductione.seruat autem romana Curia in remissionib⁹ quas decernitur ad partes:quia ad probandum solùm dat vnam dilationem trium mensium & ad reprobandum aliam duorum mensium.j̄.curiam verò vix seruatur solennitas dilationis,sed citantur testes,& si pars alia instet de concludendo,dabitur vni volēti probare dilatio ad probandũ,& qñq; ex cā posteà prorogat.corā officialibus aũt Epõrũ cōiter seruatur opinio gl.& tunc nō consuleŕe recedi ab ea,vt.ff.de legi.l.sed si de interpretatiōe.&.l.minimè.sed oīnō addere habes hîc quę scripsi.j̄.q.seq.ver.& hoc vna dilatione vsq; ad versum Colect.autem.

¶ SECVNDO queritur nũquid in qualibet productione sufficit parti habenti ꝓducere pro satisfaciēdo ꝓductionē hmōi nominare testes , quos vult producere,vel nũquid est necesse,ꝙ realiter eos præsentet corā iudice Goff.videt velle ꝙ requiratur pñtatio,vnde dicit ꝙ cũ quis colligit testes quos potest,& eos præsentat iudici,tunc est prima productio,& cũ posteà colligit alios,& illos producit,ꝙ tūc est se-
11 cūda.& sic de tertia: † sed Host.dicit ꝙ sufficit nominatio etiamsi non præsententur , quia forsan non est sic possibile,sic simul præsentare , & dicit quòd sic seruatur &c

Vnde etiam in prin. tenetur producens illos nominare ſi pe
tatur: vt. d. §. quia verò. &. j̃. ti. primo. c. j. & c. cum contra fa-
cit: quia in reſcriptis cõiter ponitur teſtes aũt qui fuerunt
nominati. j̃. e. cum cauſam. & de hoc vide in Speculo. e. titu. §.
12 qualiter. in. j. coll. Collect. † autem dicit ꝙ iudex poteſt, &
debet pręcipere parti, ꝙ eos à principio nominet, & idem
dicit notari per Hoſt. ſi pars hoc petat, & per Archi. e. ti. li.
vj. c. præſentium. §. teſtes. ibi cum dicit productos, & melius
de reſcrip. ſtatutum. in fi. vbi pro teſtibus producendis facit
iudex expenſas deponere, quod nõ videretur poſſe fieri, niſi
nominati forent facit. j̃. ti. ꝓximo. c. j. ibi inuocatos cum ſi-
milibus. refert tñ Spe. not. C. e. ti. §. qualiter. in princ. ꝙ iſtam
13 nominationem † non compellitur pars facere, quia forſan
aduerſarius nominatos ſubtraheret, & quia nullus contra ſe
debet cõpelli ædere, vel nominare, ſicut nec nominare, vel
ædere nomen notarij, qui confecit inſtrumentũ productũ,
ne detur materia falſum fabricandi: niſi eſſet conſuetudo de
hoc, vel appareret de fraude, vel malitia, aut variatione par
tis poteſt dici ſe credere, ꝙ inſtãte iudice eos nominare de-
beret, propter variationem: ſed iudex non dabit parti copiã
nominationis, ſicut de interrogatorijs dicitur. j̃. e. per tuas.
& ſic poteſt intelligi dictum Spec. ¶ Aduerte hic ſunt duæ
quęſtiones prima eſt an ſufficiat monitio pro ſatisfaciendo
productionem, & illã proſequitur Hoſti. Secunda eſt an ſit
neceſſaria ad effectum tollendæ variationis, & illam proſe-
14 quitur Collec. quoad † primam poteſt ſic diſtingui: quia aut
perſiſtit nominans in ſola nominatione, nec vltra progredi
tur, & tunc non ſufficiat nominatio ad effectum productio
nis, quia verbum productionis ſonat de natura ſua factum,
atq; effectum, & idcirco verba ſola non debent ſufficere, ar.
s̃. e. de eo qui mittitur in poſſ. c. j. ne iſta conſtitutio ſit ludi-
brio, & ſine effectu. j̃. de elect. commiſſa. §. porrò. lib. vj. Aut
vltra progreditur petendo citationem contra teſtes, & eam
proſequendo cum diligentia ſine fraude, & tunc ſufficiat, &
ſic procedit opinio Hoſt. nam cũ nemo ad impoſsibile obli
getur: vt regula impoſsibilium. debet hoc ſufficere ſi faciat
homo quod poteſt. ad ſecundam quęſtionem diſtingue, qa
aut quęris dum petijt ſe admitti ad productionem, & tunc
dic ꝙ non: & ſic procedat opinio Spec. Aut quæris dum pe
15 tit citationem contra teſtes, & tũc dic ꝙ ſic de teſtibus, tunc
citandis, quia nominari debent tunc citandi in citatorio. j̃.
de reſcript. cum in multis. lib. vj. cum ibi notatis. Aut petis
vtrum ſint nominandi in productione, & tũc dic indubita
tè ꝙ ſic, & ſic procedit prima opinio de teſtibus, tunc pro-
ductis: quia ignoti non admitterentur in auth. de teſtib. §. ſi
verò ignoti. aut quæris vtrum in prima productione ſint à
prin. nominandi omnes qui. j̃. dilationem in omnibus pro-
ductionibus præſentari habent, & tunc aut ſubeſt cauſa, vel
ęquitas iudicẽ ad hoc mouẽs, & tũc dicas ꝙ ſic, & ſic ꝓcedit
prima opinio, aut nõ, & tũc ſecus, & ſic ꝓcedit ſcda opinio.
¶ TERTIO quęritur vtrũ ſi ſolennitate nõ ſeruata fue
rit cõceſſa quarta ꝓductio, & receptę atteſtationes valeãt
ipſę atteſtationes ipſo iure de quo tetigi. s̃. e. c. in. j. q. in prin.
Sunt opiniones cõtrarię, item habet alia opinio ꝙ ſi renun-
ciatum erat productionẽ teſtiũ non valent aliàs ſecus Lig.
5 verò dicit ꝙ † valent ſi fuerũt receptę, parte non cõtradicen
te ar. eorum quę no. j̃. e. fraternitatis. & maximè qa textus. §.
quia verò. all. nõ ponderat renunciationẽ, ſed ſolùm vtrum
pars teſtificata didicerit, facit qa multa prohibenſ fieri quæ
tñ facta tenẽt. j̃. de reg. ad apoſto. & hoc maximè in his, quæ
nõ habẽt perpetuã prohibitionem: vt no. j̃. de ſpõſa. duorũ.
c. tua in gl. ij. & in cle. j. de iure patronatus in verbo priuãtes
cuius modi eſt iſta ꝓhibitio, vt hic patet, & hæc eſt veritas
reliqua dicenda, in hac dec. habebis. j̃. e. ti. c. pe.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ſibi ipſis aduerſantes eleuandos eſſe: & ita hic ſecundò appel-*
latum numero. 3. & appellationem primò factam, aut porre-
ctam potiorem eſſe. nume. 4.
2 *Actum quenlibet benignius accipi debere, & nu. 9. Fauore tamen*
animæ, quod tutius ſit.
5 *Appellationem ſententiæ cuilibet impedimento eſſe: & quatenus hoc*
verum ſit, & qñ prouocans præuentus ſit. nu. 6. & 7.
8 *Iuramentum, ne peieraſſe videatur, eleuari debere.*
10 *Clericum teſtimonio vacillantem à ſeculari iudice puniri poſſe.*

CAP. XVI.

Vm tu fili. ¶ Caſ. Si fieri cõcordan
da ſunt dicta teſtium. in
prima deciſa factũ narrat, in ſcda definit, *cũ*
conſtet. Expone literã, *canonicis.* nõ dicit capitu
lo per id qd habeſ de ſent. excõ. romana. li. vj.
in fi. &. j̃. deciditur factũ qd tñ diuerſimodè narraſ, vt dicã
ſup gl. iuraſſe. i. iuratos depoſuiſſe *poſt app.* à nobis interpoſi
tam *poſt primã.* videſ ponere ꝙ cõſtabat bis appellatũ appel
lationẽ, & de hac loquunſ teſtes Archiepi nõ tenere ꝓpter
pręcedentẽ rationabilem appellationẽ. s̃. de off. dele. c. cũ con
tingat. & c. cũ olim Abb. in fi. Sopple gl. in gl. j. ibi, *quòd teſtes.*
1 idẽ in † priuilegijs, vel inſtrumẽtis à diuerſis partib⁹ produ-
ctis. s̃. de cõſuet. cũ dilectus. ſecus ſi ab eadem. C. de fide inſtr.
ſcripturę Gof. & ibi, *pro reo.* quaſi intẽdat ꝙ Archeps ꝓuoca
uit ad iudiciũ petens fortè ſniam confirmari, vel aliquid ſi-
mile, & placet Gof. ſed Hoſt. contradicẽs ſe haberi facti no-
titiam. l. ꝙ cañ. prouocauit ſuper iniuſta excõicatione, & ibi
nedũ periurio. ſed hoc nil eſt, quia eodẽ modo euaſiſſent per-
iurio, ſi pronunciatũ fuiſſet bis ſniatum, & ſemel appellatũ
vnde dicebat Hoſt. ꝙ ſic, & placuit principi, vel ſcdm cũ. &
c. in odium irregularitatis: quia poſteà celebrauerunt, & li-
cet fortè excõicatio ſit fauorabilis, irregularitas odioſa, vel
dic ꝙ conſtitit bis appellatũ, vel dic ꝙ cõius ſolẽt partes iu-
timare appellationes, quã iudices ſnias, ideò potiùs interpre
tatur bis appellatũ, quã bis ſniatum, ad hoc de re. iur. inſpici
mus. cũ ſuis cõcordãt. & ibi, *ad cautelã.* & fortè hoc mãdauit
Papa, licet hîc nõ dicaſ ſcdm Tan. Vinc. & Phi. & in fi. & ſic
eligẽda in foro iudiciali cõtrariũ loquaſ i foro animę ſcdm
Inn. & Abb. Nota ꝙ in dubijs benignior interpretatio acci
piẽda eſt, & ſequẽda. circa qd tñ ſic diſtingue, vt etiã colligiſ
2 ex pręcedẽtibus, quia † aut loquimur in foro contẽtioſo, &
tũc procedit notabile, vt hîc, &. ff. de re. iur. l. quoties dubia.
& l. ſemp in dubijs ſcdm Inn. Hoſt. Ab. & Io. And. hîc fallit
in caſibus in quibus vertiſ periculũ animę quia tũc accipi-
mus id qd eſt ſecurius animę. j̃. de ſpõſa. iuuenis. & lxviij. di.
vt hîc not. Ber. & Hoſt. s̃. de ſcru. ti. c. vnico. in fi. & ibi vide,
aut in foro animę: & tunc nõ eſt acceptandũ benignius: ſed
qd animę ſecurius eſt, qd dic vt leg. & no. j̃. de ſent. excõ. per
tuas. j̃. de homi. ad audientiã. ſcdm Inn. Hoſt. Abb. & Io. an.
3 ¶ Scdò no. † ꝙ cũ teſtes vnius partis deponũt poſt appella-
tionẽ excõicationẽ eſſe latã, & alij ecõtra, pręſumimus duas
appellationes & c. quã ob rẽ quęriſ pone dubitaſ, an appella-
tio pręceſſerit an excõicatio puta, quia Eps excõicauit Ti-
tiũ legentẽ appellationẽ quã interponebat ab eo, quęritur
nũc pro qua pręſumi debeat, ꝙ p̃ceſſerit, vt alterã impediat
circa qd diſtinguere potes, qa aut appellatio eſt friuola, & ta
lis etiã pręcedẽs nõ impedit, nec vitiat excõicationẽ, ergo
4 nec cõcurrens. j̃. de app. c. cũ appellationibus. li. vj. Aut † nõ
eſt friuola, ſed legitima, & tũc aut Titius prius porrexit ap
pellationẽ quã poſteà ex habũdanti legebat. j̃. de app. c. ap-
pellatio. li. vj. vel Eps primò ꝓtulerat ſniam quam poſteà ex
habũdanti repetebat, & tũc nõ eſt dubiũ, ꝙ illa quæ pręceſ-
ſit pręualebit alteri. Aut neuter perfectè p̃uenit, & tũc aut
Titius, q inchoauit appellare in verbo appel. & expreſsionis
cauſę pręuenit Epm excõicantẽ, vel Eps q inchoauit excõi-
care, in verbo excõis pręuenit Titiũ appellãtẽ de expreſ
ſione cauſę nõ repeto, qa licet vtrobiq; ſit cã exprimẽda, tñ
prętermiſsio cauſę in appellatiõe nõ ſniam vitiat: in excõica
tione verò nõ licet ꝓferens pœnã incurrat. j̃. de ſen. excõ. c. j.
li. vj. & tũc nulli dubiũ ꝙ taliter p̃ueniẽs alterũ impedit: aut
poſt inchoatã appell. añ verbũ appell. & cauſę expreſsionis
interuenit excõicatio Titij, vel poſt inchoatã ꝓnũciationẽ
añ verb. exc. interuenit appellatio Titij, vł dubitaſ qd verbũ
præceſſerit

præcesserit licet sciatur quis inchoauit,& túc si potestatem
haberem ius positiuũ producendi statuerem,ꝙ potior esset
qui prius inchoanit appellare,vel excõicare,vt sit locus prę
uentioni , vbi non sit dolosè,& cópletur eodem contextu
actus inchoatus per iura de pręuentione loquẽtia.j.de app.
vt debitus.de rescript.duobus.li.vj.ff.de verb.ob.l.si Titius.
item quia video ꝙ præteritum,& pendens æquiparatur ad
impediendum constitutionis effectum probat.j.de offi.le.
c.pe.li.vj.extra de iud.dispendiosam.de sequestra.pos ad cõ-
pescendas de probat.literi.de re iudi.vt calumnijs.de sent.
excõ.ex frequentibus.in cle.& nota.j.de elect.licet canon.li.
5 vj.sic† dicam,ꝙ pendẽs appellatio sicut pręterita impediat
effectũ sniæ,& pendẽs sentẽtia sicut & præterita impediat
effectum appellationis.ad qđ bene facit.ff.de publi. iudi.is
qui.vbi damnatus inchoatas priùs dilationes perficit.de do
lo dixi,ne obstet.j.de app.oblatę.cum simil.& iura,quæ fa-
ciunt in contrariũ,intelliguntur de inchoatis,quę nõ perfi
6 ciuntur vno contextu.Sed† quia non est meum ius statue-
re:sed de statutis quid sit iustius rñdere,dico ꝙ de rigore li-
gatus est Titius quẽ inchoantem appellare pręuenit Eps in
pronunciatione,& Titius ligatus nõ est,qui Epm inchoan
tem excõicare præuenit in appellatione ad qđ principaliter
induco.j.de procur.c.si duo.li.vj.per qđ patet ꝙ nõ pondera
tis præambulis litis,vel quis illã inchoauerit de ꝓcuratori-
bus pluribus dicitur occupasse,vel pręuenisse qui primo cõ
testatur litem qđ est substantiale in fundamẽto litis,vel in-
stãtię:sic in proposito nõ ponderabo pręambula,vel extra-
ordinaria sniæ,vel appellationis:sed solùm quis in substan-
tialibus illorum actuum præuenerit,& ad hoc faciunt iura
7 alle.ibi per Card.Go.& Io.An.secundo† verò casu qñ dubi
tatur quis in substantialibus præuenerit,videtur aliquibus
per illã regulam cum sunt partium.j.de re.iur.li.vj.pro illo
qui reus est iudicandus:sed ego soluendo dico ꝙ quia de iu-
risditione,& excõicatione constat,de pręcedẽte appellatio
ne nõ constat,iudicabo illos legatos ad hoc.j.de sent.exc.ve
nerabilibus.li.vj.ad finem.& qđ ibi notatur maximè cũ sen
tentia sit medicinalis.e.ti.c.j.& quia actus spiritualis pene-
trabilior est quàm actus humanus argu.j.de priuil.ex ore.in
prin.iuxta id quod notat Inn.j.de app.pręterea.ij.gl.j.versi.
sed oppones.& Archid.xvij.q.j.qui bona.§.si ergo.in magna
glossa.ver.in pœnis aũt in spiritualibus &c.hanc distinctio
nem paucis additis ponit Io.And.in.d.c.cũ partium.ad fi.in
Nouella.li.vj.per hanc dec.dicit Bar.Brix.in.q.dñicali,quę
8 quę incipit,quidam scholaris fideiussit.ꝙ scholaris,qui† fi-
deiussit pro socio suo,& eo vergente ad inopiam iurauit se
de futuro nõ fideiussurum pro aliquo,& posteà cũ non pos
set aliter liberari sui debitoris libros ꝓcario recœpit & debi
tum soluit,nõ est ex hoc periurus:quia in dubio præsumen
dum est aliquem non esse periurum:vt hîc.Collect.dicit ꝙ
hîc sit benigna interpretio fauore appellationis,& ne cano-
9 nici essent irregulares.vel† scdm Abb.quia cõstabat bis ap-
pellatum aliâs videretur fuisse standum testibus rei,cæteris
paribus.arg.s.ti.j.ex literis.maximè,quia fieri debet inter-
pretatio fauorabilis illi,contra quem fit productio,vt si di-
cant testes clericum venatorem interpretamur ꝙ causa re-
creationis,vel si dicant eum naturæ indignantis,vel irasci-
bilis interpretamur ꝙ ex iusta causa latior autem fit inter-
pretatio,cũ de nullius præiudicio agitur vide Inn.de elect.
dudum.ij.super verbo electionis tempore,ac lecta,& nota.
de accus.cum dilecti.Posteà inducit hoc.c.ad not.Archi.de
pręben.si à sede.in prin.inducens etiam ad illud notata de
offi.dele.cũ contingat.in prin.& per gl.& Hosti.de rescript.
c.causam.& not.de conuer.coniu.c.dudum.sed ar.contra de
rescript.duobus.li.vj.& ad id.qđ dicitur hîc de vocatiõe te-
stium inducit collecta sua de ordine cogni.cum dilectus . in
10 §.Posteà recitat† de clerico teste corã seculari iudice vacil-
lante an per eum puniri possit no.Cyni.C.de testibus.l.nul
lum.in tertia oppositione,& subdit opinionem affirmati-
uam legistarum,videlicet,quòd possit . notatur.vbi.s . esse
pharisæam inducit lecta,& notata de ordine cogn.tuam.&
not.Host.de foro compe.verum.subdit.d.l.nullum intelligi
in delegato principis,vel ordinario,non in alijs: vt ibi per
Cynum in.j.q.item an testis sit punitus de falso directè de
eo accusari possit vide ibi per Cy.in vlti.q.

SVMMARIVM.

1 *Diuisione rem clariorem fieri,claritatemque legibus amicam.nu.2.*
3 *Testes ad probanda vetera, vel noua capitula siue in priore instantia vel appell.producere an liceat.4.10.39.40.41.& 43.*
5 *Testibus instantia priore productis in caussa appell.vti an sit liberũ*
6 *Noua capitula quæ sint & numero.38.& . 42.Eadem tamen sunt quæ sunt eiusdem naturæ.numero . 11.*
7 *Probandi caussam in instantia appell.fas non esse .*
8 *Probandæ præscriptioni titulũ prodesse : hanc igitur ab illa diuersum esse:quod accipias , vt numero . 12 .*
9 *Appellationis,& restitutionis in integ.caussam non semper æquiparari,sicut nec ea,quæ nihil commune habent.*
13 *Titulo non negato , adhuc probandum .*
14 *Induci ad probandum capitulum ex veteri pendens testes an liceat .*
15 *Nominatim an generaliter testes refellere'ne liceat : & substantia probata , nouis testibus ad probandũ qualitatẽ vti an possit nu.16 .*
17 *Iudicem suspectum timens testium productionem in caussam appella. diffundere an possit.*
18 *Testiũ corruptio cur in publicatis potiùs,quã in nouis pertimescẽda sit.*
19 *Publicatione facta , testes non produci regulare esse , & limitabile certis casibus.*
20 *Publicatis testibus,ad capitulorum eorundem probationem alios admitti consensu litigatorum.& nu.37.*
21 *Testificatis didiscitis,quibus casibus idem testes repeti possint.& nu. 35.& .36.& qui si diuersi probationum effectus nu.22.& quid si aut nõ didiscit,aut iudex omnia non examinarit.nu.23.& .24.*
25 *Renunciantem probationibus testes nullos producere posse:& quatenus hoc extendatur nu.33.& .34. Limito, vt nu.26.27.& .28.*
29 *Articuli noui qualiter ex veteribus pendeant.*
30 *Productum à me,si falsa dixerit,refello. Amplio vt nu.32 . Limito vt nume.31.*
44 *Caussam, varietate instantis,non mutari.*

CAP. XVII.

FRaternitatis. ¶ Casus.In causa ap-
pellationis super no-
uis capitulis tãtum testes noui,& veteres ꝓ-
ducuntur.& sunt duę partes in prima consul
tatio:in secunda responsio ibi , *tibi duximus.*&
& est consultatio bimembris secunda ibi,*& an.*Ad vtrunq;
tamen simul respondet & demum determinationem sub-
mittit ibi receptis.& quia hæc decr.fuit prima quam legit
Io.An.Paduæ,pręsentibus doctoribus,eam prosequitur in
modum cõmenti licet regulariter alium stilum seruet eo,ꝙ
licet ille delectabilior,hîc breuior,& licet ille suauior,hîc fa
cilior,& licet ille formosior hîc vtilior efficacior , & vsita-
tior secundum eum:ideò sequar modum eius,& reliqua di
1 cam in cle.ij.j.e.Caue† tamen:quia licet fatear sibi , ꝙ stilus
commenti est delectabilior,suauior,& formosior,licet ali-
qualiter prolixior.Omninò nego,ꝙ alter stilus sit facilior,
vel vtilior.Credo enim,ꝙ nullus studentium negabit quin
citius capiat,ac memorię meliùs commendet vnam chartã
de coniunctis lo.cal.quam dimidiam chartam de communi
stilo Nouellæ:quia quęlibet res diuisa melius intelligitur.ff.
de do.except.l.j. insti.de le.§.non vsq;.& licet stilus Nouellæ
sit efficacior eo respectu,quia breuior alter tamen est effica
cior,eo respectu:quia impressior,& intelligibilior , quia se-
cundum In.monachi obscurus fio dum breuis esse volo.& li
cet ille stil⁹ Nouel.sit vsitatior,quoad glossatores,ꝓpter bre
uitatẽ quã de natura sua gl.requirunt,tñ quoad cõmentato
2 res,& lectores,alter stilus cõior est,& ideo† qa claritas ami
ca legibus,& principalis ianua per quam ad intellectum iu-
riũ peruenitur,ille stilus cõmenti vtiq; clarior,atq; planior,
facilior,& vtilior magis mihi placet,quę eñ cã principalis.
cur difficiles sunt gl.Inn,certè qa sunt cõfusę,& indistinctę.

vtinam ergo Nouella,quę ipſas recitat,ſicut iacent per op-
poſitiones,& qnęſtiones ipſas diſtinxiſſet:exiſtimo enim ꝙ
eſſet opꝰ multò meliꝰs,& propter hanc rē opus iſtud aggreſ
ſus ſum:vt in ꝓœmio dixi.Expone literam *tua*.quia vni, &
Epiſcopo loquitur:ideò vtitur ſingulari,& fraternitatis vo
cabulo de cri.fal.quàm graui.*nos*.& meritò nos:vt.ā.de iura.
calum.c.j.in prin.cum ſuis cōcor.*Conſulere*.eſt ergo decreta.
epiſtola de hoc.iij.di.in ſumma.*recipiendi*.in cā appellationis
ſecundū.T.Phi.& Inn.*noui teſtes*.i.nouiter producti,*iudicata*.
propriè,& differt à ſequenti articulo:quia ibi quæritur de
antiquis teſtibus hîc de nouis:vt.ī.dicam & dic ſcdm Hoſt.
iudicata à qua tamen eſt appellatum.*teſtibus renunciatum*.ma-
ximè ſecundū gl.quia &c.& nota ꝙ aliud eſt renunciare te-
ſtibus aliud & probationibus omnibus,& aliud concludere
quæ patet.ī.ti.ij.cum dilectus,& de hoc dixi de cauſa poſſ.
paſtoralis.*conſtet*.fortè per acta.ī.tit.j.*quoniam receptis*.quęrit
ergo nunc de antiquis *cauſam*.appellationis in qua iterū ꝑ-
ducuntur,*noui*.fortè quęrebat de articulo ſuper quo iam de-
poſuerant fortè de nouo:ſed reſponſio vtrunq; determinat
proponere.teſtificanda noua de bis.ī.ponam extra. *emergere*.
non intendit diſtinguere.c.emergentē ab incidenti de qui-
bus nota de ordine cogni.c.prędicto.ſed largè ſumitur:vt iu
xta ſignificatum verbi ioclúdat vtrūq; *aliqua partium*.appel-
lans,vel appellata.*credimus*.idem verbū quadruplicatur.ī.de
decimis paſtoralis concor.ff.de arbi.quod tū.§.j.*receptis*. de-
terminat proximum reſponſum *ab ipſis*.nouis,& veteribus
tam *iuramentis*.niſi fuerunt remiſſa:vt dicit gl.& quia dixe-
tat de teſtibus in plurali.ideò ſubmittit hoc plurale ad hoc
ī.de priuil.vt priuilegia,vel ſcdm Hoſt.dicit hoc in plurali
propter plura capitula,quę continēt iuramentum teſtis de
quibus in glo.no.id qđ dixi ſummando.Item ꝙ teſtis ſemel
contra me productus.iterum poteſt contra me produci de
hoc in gl.Item ꝙ teſtes prius debet iurare quàm deponat de
hoc dicam.ī.e.de teſtibus.Item ꝙ antiquus teſtis ſuper no-
uis capitulis iurare tenetur ad quod facit ſcdm Vincē.ff.de
dam.infect.qui bona.§.qui alleg.ſi quis ſtipulaturus . & ma-
ximè iudice mutato,cum ſit tunc iudicium.ff.iudicatū ſol-
ui.cum apud.ſcdm Hoſt.Item ꝙ forma ſolita iuramenti re-
cipi debet à teſte ſicut ab inquiſito.ī.de accuſat.qualiter.j.
Supple gl.& in gl.ij.ibi:*produci vt*:vtrobiq; not.& hoc ſcdm
Vinc.T.Philip.& Inn.exponi poteſt qđ ibi dixit re vera de
hoc in Spe.e.§.j.de ver.item ꝙ in alia & in fine qđ dic,vt ibi
dicam ſuper glo.ſi.datur & alia ſolutio,ꝙ illa loquunť ſuper
eodem.c.iſta ſuper diuerſis.ſecundū Hoſt.in gl.iij.ibi.§.quia
verò.vbi de hoc & ibi in cauſa appellationis ad hanc decre.
non poſſunt reſpōdere quę in cauſa appellationis loquitur,
& dixit nouis duntaxat &c.ſed dn̄s Henr.dicebat hanc de-
3 cretalē† loqui,cum appellatur poſt ſententiam vnde hic,cū
quaſi eadam principalis cauſa ſit,non poſſunt ſuper veteri-
bus teſtes produci,donec videlicet principalis cauſa ſit fini
ta:ſed nec hoc placet cum litera dicat ſuper quæſtione iudi
cata Goff.& ibi,*ſubornationis* vt in cle.e.tit.teſtibus.& ibi, *ax
prioribus* vel de veteribus articulis,nullo modo probatis,vel
probatia aliter quàm per teſtes Goff.quidam alij dicunt ꝙ
poſt publicatas atteſtationes non licet,nec in cauſa princi-
pali,nec in cauſa appellationis ꝑducere teſtes,nec ſuper no
uis,nec veteribus in authen.de teſtibus.§.quia verò.ſed in-
ſtrumēta vtrobiq; producere licet,ſi verò in cauſa principa
li nō fuiſſent producti teſtes,tunc in cā appellationis,ſuper
nouis,& veteribus licitè producunť,& ſic intelligunt.l.C.de
app.eos.&.C.de tēp.app.per hanc.Io.& Accur.dicūt ꝙ pu-
blicatis atteſtationibꝰ.in prin.nec ſuper nouis,nec ſuper ,ve
teribus id licet.Itē notať in.d.l.per hanc.in gl.vlt.in fi.in cau
ſa principali,poſt aperturā ſuper nouis poſſunt teſtes ꝑdu-
4 ci.in cā† autem appellationis ſuper nouis,& veteribus indu
ci poſſunt Lanr.Vinc.T.Philip.Goff.& Inn.hic quibus vi-
detur cōſentire etiam Gul.in Spec.ti.de teſte.§.ſatis vtiliter.
verſi.& breuiter dixerunt,ꝙ in cā principali,& in cā appel-
lationis,licet teſtes inducere ſuper nouis capitulis pēdētibꝰ
ex veteribus.de fide inſtr.cum per Io.& ſuper diuerſis.dum-
modo caſum tangant.ī.e.cū literis.ſuper veteribus,aut non
Hoſt aūt dicit & in cauſa app.nouum articulū dependentē
probare poſſim,& per nouos,& antiquos teſtes,veterē autē
articulū per veteres probare non poſſum.ſed per nouos be
ne.& eſt ratio,ne ipſi antiqui teſtes qui iurauerunt plenā di
cere veritatem,de periurio noteť.Cōtra eum tū eſt,quod
no.ī.e cum cauſam.j.in vltima gl.& in gl.ij.Dicit autem ſic
intelligendas omnes opiniones prędictas,& omnia iura.fa-
tetur tū ꝙ Canoniſtę cōiter tenent opinionē prędictā ,:ſed
dicit ꝙ ſcdm illā nihil erit ſpeciale in cā appellationis,quod
lex videtur velle,proſequebatur Hoſt.etia & Bonaguida il
lud dictū Garſię nō appoſitum &c.qđ decido,& vide illud
in ſumma.e.ti.ad finē.hęc opinio reprobatur in cle.teſtibꝰ.
& hoc ideò tene gl.Ber.hîc quam tenet Io.And.poſt Inn.&
omnes cōiter,*& in fine*.de hoc.iiij.q.iij.§.item in criminali.
ver.ſi quis.de teſtibus.vbi etiam nota quare viſo inſtrumen
to,licet producere teſtes,& nō viſis atteſtationibꝰ in gl.vlt.
ibi,*nullam*.& ibi hæc gl.etiam in fine additur de facto , vi ꝙ
ſecretum remoueat dictum ſuum ad publicationem.iiij . q.
iij.§.itē in criminali.ver.qui falſo.& de hoc ſatis in Speculo
in prędicto.§.ſequitur.Expeditis gl.veniamꝰ ad vtilia,extra
gl.& primò quæro circa textum.Secundò verò circa illud,
quod dicitur de nouis capitulis.Tertiò tria circa publica-
tionem.& eius effectum.

¶ PRIMO quæritur vtrum in quo differat prima quæ-
ſtio à ſecunda,inuenio triplicē lecturam,prima quę placet
5 Hoſt.ꝙ† in prima nō quęrebatur de teſtibus productis in
principali an ꝑduci poſſent in cauſa app.nec diſtinguebat
quærens an capitula eſſent noua,vel antiqua.In ſecūda quę-
rebat da iam productis in principali an iterum produci poſ
ſent in cā appellationis:vt aliqui noui proponerēt,quid in-
tenderet quęrens per illud verbū,*noui*.dubitari poterat , vt
dixi in textu:ſed quid intellexerit,rńſio eſt ſufficiens . vnde
& ponunt quidam,vt Abbas vnicū thema iſtarum qōnum.
ſic condemnatus in principali appellationis vult ꝑbare no
uum caſum in cauſa appellationis,quęritur primo an poſſit
per nouos teſtes.Secundò quęritur an poſſit hoc per anti-
quos tantùm per prędicta non placet hoc thema.ſecund.i le
ctura,ꝙ primò quęrebatur,de nouis teſtibus producendis
in principali.Secundò de producendis in cauſa appellatio-
nis.Contra illam lecturam eſt verbum iudicata.Sed iſti po-
nunt cum Ia.de Ar.j.in iudicium deducta poſſent propriua
exponere iudicata.i.iudicanda ad hoc.ff.de iureiurā.adm to-
nendi.ī.ne cler.vel mo.veniēs.in fine.pro hac lectura facit
ver.renunciatum.Ad quid enim ponderaret renunciationē
ſi iam lata eſſet per conſequens atteſtationes publicata:ſed
huic reſpondet gl.item facit pro hac quod in ſecundo arti-
culo dicitur de cauſa appel.quę videtur alia à prima.& hæc
lectura non placet:quia ratio non conuenit huic ad hoc.ī.
ti.ij.inter dilectos.ver.cæterùm.Tertia lectura ꝙ priò quę-
rebatur qn̄ in principali nō erant ꝑducti:ſecundò qn̄ erant
producti,ſed huic contradicit.ver.primę partis noui teſtes.
vnde prima placet,licet quancunq; teneas non inſurgit con
traria per hoc iuris diffinitio.

6 ¶ SECVNDO quæritur circa textū,quę† dicantur no-
ua capitula,& qa ſatis hîc tractat Specul.e.ti.§.ſatis vtiliter.
ver.illud aūt.& Hoſt.in ſumma.e.ti.in ſumma.in fi.exempla
quę & ibi ſunt poſita breuiter trāſeamus.Ponit gl.exempla
per decre.cū Io.de fide inſtru.quę ponit exemplū in reo cō-
uento ex vēdito:vt rem tradat qui in cā probat cōditionem
vel cōuentionē de re non tradenda.ponit Gof.in tutore da-
to,qui ſe excuſat dicēs ſe gerere tres tutelas cōdemnatus in
cā app.dicit ſe gerere vnam tam diffuſam,& negotioſam,ꝙ
haberi debet loco triū.ff.de execu.tu.l.ſi is qui tres.§.cū qui.
Itē agebas cōtra me dicens,ꝙ & minor ſine decreto vendi-
deras.Ego dicēs venditionē tanquàm à maiori factā valere
ſuccubui in cā app.dicā illā à maiori ratam habitā.C.ſi ma.
ta.ha.l.ſi.ſcdm Goff.ſed Pe.& Abb.ponūt exempla ex parte
actoria

ctoris sic habebam rem tuam obligatã, quam posteà obli-
gasti alteri, tertio mihi obligationẽ innouasti, egi contra se-
cundum ex obligatione innouata in qua cũ sua præcessisset
succubui in causa appellationis probãs primam obligationẽ
debeo obtinere. ff. qui pot. in pig. ha. l. creditor. in prin. Item
ponũt per decr. accedentibus de priuil. vbi actor petẽs deci
mas, in quibus succubuit per priuilegiũ rei in causa app. po-
terit probare præscriptionẽ contra priuilegium. Hæc suffi-
ciant, tñ propter not. in d. ver. vbi notatur, in quatuor casi-
bus in quibus dicitur nouũ capitulũ quod hic dixerat Pet.
tum propter. j. dicẽda & hic duo præmissa congruè posset
repetens recitare, etiam ante summationem glossarum.
7 ¶ TERTIO † quæritur, post Inno. & Host. an vendicans
rem volens probare q emit illam à Petro si succũbat & ap-
pellat probare possis in causa appellationis quòd illã emit à
Mart. & hãc sit nouũ capitulum. Rñdent q non potest, quia
variat, & sic sibi contrarius repellendus. de app. solicitudinẽ.
dicit Host. q fortè aliud ex parte rei qui nõ prohibetur regu
lariter vti cõtrarijs. j. de reg. iu. pluribus. lib. vj. alle. in cõtra-
rium. de cẽsi. cùm olim. Attẽde aliud est quærere an sit nouũ
capitulum, & certũ est q sic, quia non includitur sub primo
vt. j. de re iudi. c. Abbate. Aliud est quærere an ab illo sit ra-
tione contrarietatis repellendus, & sic procedũt dicta Inno.
& Hosti. de quibus remitto ad dicenda. in d. c. Abbate.
8 ¶ QVARTO † quæritur post eosdẽ, an qui produxit te-
stes ad probandam præscriptionẽ, post publicationẽ admit-
tatur, ad probãdum titulum, videtur q non & ex verbis In-
no. & Hosti. colligo hoc eis placere: quia super eodẽ articulo
producere Est enim illud nouum sub primo cõpræhensum,
cum ad probationẽ præsumptionis necesse sit titulũ proba-
re, & admissus ad probandum præscriptionẽ, planum est, q
super hoc potest producere testes: quia titulus exigitur in il-
la. de præscr. si diligẽti. item de deci. dudũ. ergo non admitta-
tur post terminũ datum ad illam probandã nolens probare
titulũ, & sic concederetur, q post publicationẽ liceret super
nouis qui cõpræhenduntur sub primis producere testes per
quod iam pararetur via subornationi contra §. si vero. in au-
thẽ. de testi. & hoc verũ videtur quibusdã vt dicunt prædi-
9 cti. Non † ob. q restitutio super hoc detur interdũ, propter
quod videtur q si hoc fieri potest in causa restitutionis, se-
cundũ Inno. de rest. in inte. auditis. & dicã. j. iij. q. ergo & in
causa appellationis. ff. de minor. l. præfecti. vbi æquiparãtur
restitutio, & appellatio: sed rñdent q non in omnibus. Et il-
lud sit vnum, quia non semper grauatus appellat. ij q. vj. sunt
quorũ. & semper enormiter læsos restituitur. de rest. in inte.
c. j. licet fateanł, q super titulo testes antiqui repeti possunt,
vt no. j. e. per tuas. sed cõtra. j. e. ex tenore. Rñdet q illud ca-
pitulum sub petitione non cõpræhenditur, quia nil cõiun-
ctionis habent locus & contractus. Et eodem modo rñdent
primi. ad decr. cùm Ioannes. de fide instr. quia cõditio extra-
nea opposita contractui, nil habet cõmone naturaliter cum
cõtractu, bene tñ fatentur illi, q illa capitula sunt pẽdentia
& annexa, quare super eis in causa appellationis recipiẽtur
10 testes. Dicit † Inn. & Host. post eum secundos cõtradicere. s.
q super nouis etiam sub primis cõpręhensis recipiendi sunt
testes, & inducũt. l. per hanc. C. de temp. app. vbi dicit testes
posse produci super ijs quæ oriuntur ex primis, vel eis sunt:
nam quæ oriuntur ex primis videntur sub eis cõpræhendi.
Sed primi rñdent & videtur Inno. q bene q licet ex ijs oriã-
tur non sub eis cõpræhenduntur, vt est videre in cõditione
apposita vẽditioni, nam licet cõditio oriatur ex vẽditione,
11 quæ fuit causa cõditionis appositæ † non tñ de natura con-
tractus conditio cõpræhenditur sub venditione cum multę
etiam fiant vẽditiones sine cõditione. Sed ob. q per hanc ra-
tionẽ videretur q titulus non cõpræhendatur sub præscri-
ptione, quia sunt præscriptiones in quibus nõ oportet titu-
lum probare j. de præscri. c. j. lib. vj. Ad hoc rñdent primi q
iudex examinationis testes ex petitione cognoscet an titul9
sit necessarius, & tũc quia cõpræhenditur sub pręscriptione
12 interrogabit testes de titulo econtra, si † iudex cognoscet q
pręscriptio procedat sine titulo super illo nõ examinabit te-
stes. Item dicũt isti, q si testis iurauit sup tota causa, & post-
eà deposuit decetero recipi nõ debeat super aliquo titulo
in positione cõpræhenso, quia à prin. super toto, & per cõse-
quens super nouis capitulis totam veritatẽ dicere debuit: in
quæstione igitur videtur q in præscriptionibus quæ requi-
runt titulũ post publicationẽ attestationũ non possit titu-
lus probari per testes, nec obst. si dicas secundũ id post publi
catas super professione, vel matrimonio non posse probari
ætatẽ vel pubertatẽ, contra id. s. ti. j. in præsentia. quia sicut
titulus inest præscriptioni sic ætas professioni, & pubertas
minori, de regu. c. j. de despon. impu. c. vno. lib. vj Dico enim
q plus inest titulus: quod patet: quia probans professionem
vel numerũ non habet necesse probare ætatẽ vel pubertatẽ
13 nisi negaretur. Sed † dato, q titulus nõ negetur necesse est il-
lum probari, aliâs succũbit præscriptionẽ allegans nec obst.
si dicis ex quo super titulo nõ sunt examinati testes ergo ces
sat timor subornationis ad quod rñde per id quod dicã. j. in
viij. q. dici potest hanc opinionẽ veram qñ articulus super
præscriptione formatus est: nã tũc nõ video, quare plus ad-
mitteretur post publicationẽ ad probãdum titulũ, quàm ad
probãdum possessionẽ, si verò præscriptionẽ allegãs forma-
uit articulũ super possessione tantũ, puta intẽdit probare q
talem rẽ possedit tanto tẽpore, vt fit cõmuniter, non video
quare publicatis attestationibus non possint testes produci
super titulo, sicut ecõtrario qui super titulo produxit testes
posset super possessione producere, sunt enim ista diuersa, li
cet ambo sint necessaria ad præscribendum, necessaria sicut
scrutiniũ publicatio, & collatio sunt diuersi actus, licet ele-
ctioni necessarij. s. de electio. quia propter. Poterant ergo in
secundo casu produci testes super titulo non obstãte publi-
catione super possessione, nec obst. connexitas. ad hoc. j. eo.
cùm causam. ij caueat tamen sibi ne obstet lapsus termini &
sic intelligatur quod. s. dixi Ioan. And.
14 ¶ QVINTO quæritur † pone q testes aliqui deposuerũt
super articulo ex primis pẽdente non tñ incluso puta cõdi-
tione quæ pẽdet ex venditione non tñ inducebantur super
illo nũquid post publicationẽ possunt produci alij super il-
lo, videtur q non propter periculũ subornationis per §. quia
verò. Inn. & Hosti. cõtra quia licet aliqui testes de cõditione
pendẽte aliquid dixerant, non tñ ob hoc fuerũt inducti, nec
inde sciuerãt partes aliquid, nec scire debuerũt, & sic nõ im-
putatur eis: nec eis præiudicat, quin super articulo cõditio-
nis alios testes possint inducere. j. de accu. inquisitionis. §. j.
Secus si super eo datus esset articulus, imputet enim sibi si
plenè non probauerit, & ideò super illo non producet alios,
& hic bene locus timori subornationis.
¶ SEXTO quærebat hic Boat. de Muti. quæstione facti,
15 † cõtra sententiam, vel collationẽ opponebatur excõmuni-
catio iudicis, vel executoris, qui præbendã cõtulerat vel sen
tentiam tulerat: succubuit excipiens appellauit in causa ap-
pellationis vult dicere q ille erat publicè excommunicatus,
quærebatur, an hoc esset nouũ capitulũ dicit fuisse obten-
tum, q non, sed esset idem cũ priori primo insufficienter, &
indiscretè proposito, & licet in causa appellationis possit nõ
oppositũ opponi nõ sequitur q indistinctè proponi possit,
proponi discretè, & faciunt no. Pe. & Abb. j. de cõfir. vti. vel
inu. c. bonæ. & facit cle. cõstitutionem. de elect. vnde proba-
re. j. c. in causa appellationis nõ nouaretur. j. de re iud. ad pro-
bandũ. illud dictũ falsum est, potest tñ verificari, si dicas te-
stes productos in principali ad probãdum excõmunicatio-
nem, & nõ probasse: tunc enim probare illam excõmunica-
tionem licet publicã bene esset producere testes super eodẽ
capitulo: nam ex quo substãtia non est probata, probari nõ
potest, siue qua qualitas, quæ absq; ea esse nõ potest, probari
nequire, vt. ff. si cer pet. l. eius, qui. & quia cum in eodẽ capi-
tulo concurrũt duo quorũ vnus prodest, & alius nocet, attẽ-
ditur, quod nocet. ff. ad Sylle. l. si quis in graui. super quo vide

16 no.Cy.ĩ.de reg.iu.possessor.lib.vj.sed † si poni testes super
hoc nõ productos,vel productos & probasse:nõ video qua-
re in causa appellationis qualitas illius excõicationis proba-
ri nõ posset , sicut qui probauit se electũ probat se canonicè
electũ.ĩ.e.veniens.& qui probauit rem valere vltra.xx.pro-
bat eam quantũ vltra.xx.ĩ.e.cùm causam.ij.& qui probauit
iniuriã probat eam notoriã,facit quod no.de offi.dele.c.j.li.
vj.& faciũt exẽpla posita.s̃.in.q.ij.fateor tñ ꝙ malè fecit iu-
dex recipiendo probationẽ exceptionis,quæ non releuabat
per decr.ad probandũ.de re iud.arg.de offi.dele.c.cùm cõtin
gat.vt sic indiscretũ propositũ in prima posit discretè pro-
poni in secũda hoc casu.arg.ff.de interro.actio.l.de ætate.§.
nihil.arg.ĩ.de appel.cũ in à repulsione.& hæc placent etiam
hîc Nouellæ,& Simoni.ĩ.eo.c.ij.in clemen.

17 ¶SEPTIMO queritur secundũ ipsum,quid † magis ex-
pediat reo,qui ex psona iudicis videt se,licet iustitiã foueat,
debere succũbere,aut producere iura sua in causa principali
debeat an differre ad causam appel.& dicit,ꝙ magis expedit
differre ad instructionẽ aduocatorũ,qbus iste casus occurre
ret,examinemus hoc dictũ, & tũc procedit dubium qñ in-
dicere volo,& nõ possem recusare,& ꝙ expediat differre vi
detur propter euitãdos sumptus in productione facienda.
Item ne instruatur aduersarius. Itẽ ne aliqua calũnia, fiat in
examinatione testiũ.Itẽ vt citiùs manus iniqui iudicis illius
exeat.In contrariũ videtur propter difficultatẽ fortè probã-
di corã iudice appellationis propter cõdemnationẽ excõn.
quæ instè fiet in princ.nil reo probante. Item quia euidẽtius
cõuincetur calumnia indicia,cõtra quẽ aliàs agi non posset.
Solutio ex circunstãtijs prędictis arbitretur aduocatus quid
magis expediat.Et puto,ꝙ si non timet in examinatione ca-
lumniam plus expediat producere.Ioan.Andr.

¶OCTAVO quæritur quid valeat hoc dicere , ꝙ post
publicatas attestationes super eodẽ articulo nõ posint testes
produci propter timorẽ subornationis.nõne super nono ca
pitulo,& etiã super principali possunt testes subornari.s̃.ti.
j.licet.ĩ.e.sicut.ĩ.e.ex tenore. ĩ.de præsump.quia verisimile
ergo eadem ratione super illis debẽt testes produci. Solutio
Io.tãgit hoc dubiũ & nõ soluit in gl.quã allegaui super si vl-
18 ti.gl.Mihi † videtur ꝙ timor subornationis hoc casu proce-
dat,propter publicationẽ examinationis,& propter inter-
rogatoria examinata,quare ex quo testes nõ ꝓbauit & ideò
ex quo examinatus deficit faciliùs potero alium subornare,
semp ergo in prima examinatione,speramus falsitatẽ p exa-
minationẽ in tẽpore depræhẽdi loco vel alijsc ircũstantijs
de quibus.ĩ.c.cùm causam.quę ratio cessat in secũda.Sed qd
si nõ fuerũt examinata interrogatoria,vt quia testes dixerũt
se nihil scire tũc cessat : hæc ratio,quare iũgaa duas alias ra-
tiones.Prima quia prouocatus videtur is , q post publicatas
attestationes videt se nõ probasse,quod probare posse spera
bat.ꝓpter quod merito plus in eo timet subornatio.ad hoc.
ff.de bo.quæ lib.q cũ maior.§.si libertus.Secũda qa iustũ fuit
poni metã,nam si liceret post primos producere secũdos er-
go post scdos,tertios,& sic nõ esset finis ad hoc.ĩ.eo.licet.iij.

¶NONO quæritur,an hoc quod post publicationẽ non
licet super eisdẽ producere testes sit infallibile an habeat ex-
19 ceptiones,dic † ꝙ habet exceptiones,primo in causa matri-
moniali,sed de hoc est opi.& de hoc no.ĩ.e.series. secũdò se
cundũ quosdã vbicunq; nõ obstat exceptio rei iudicatæ.ff.
de excep.rei iud.cùm quæritur.de sim.in inter.§.instrumentũ.
Item secundũ legistas in causa appel.de hoc.dixi super in gl.
Item vbi perit instãtia,quia quis absoluitur propter petitionẽ
ineptã,vel secũdum leges per lapsum triennij.s̃.de iud.exa-
minata.C.de iud.l.properandũ.§.j.&.§.cùm autẽ.Item quãdo
perdita sunt dicta testiũ.s̃.ti.j.c.fi.ĩ.e.cùm causam.in fi.&.c.
cõstitutis.ij.in fi.de isto casu vide plenè in Spe.e.ti.§.satis vti
liter.ad fi.Itẽ cum inter alias personas agitur.ĩ.e.cõstitutus. Itẽ
cum inter easdẽ,sed variatur modus agẽdi.ĩ.e.veniens.Item
cum restituitur minor,vel Ecclesia,vt post publicationẽ su-
per eisdẽ probare posit,de hoc vltra satis post Inn.& Host.

ĩ.de rest.in inte.auditis.vbi dedi remis.ad Spe.& idẽ inte r-
dum in restitutione maiorũ ex clausula si qua iusta.vt dicã.
ĩ.e.proxi.Item in inquisitione,quę procedit ex officio.ĩ.eo.
cùm clamor.Itẽ fortè si alius inquisitionẽ promouet,de hoc
ibi dicã,item cũ quis vult probare directã falsitatẽ testium
cũ corruptione de hoc dixi.s̃.ti.j.licet super gl.ij.idem si in-
scia,vel iũcta parte & indistinctè facta sit publicatio,& se-
cundũ quosdã idẽ si pars testificata, licet publicata nõ didi-
scit de ijs duobus.ĩ.e.cõstitutis.ij.in vlt.gl.& facit quod dicã
series.super vlti.glo.idem cũ aliqui testes fuerũt interrogata
super capitulis,& alij nõ,vt.ĩ.e.per tuas.Io.dicit.ĩ.e.c.de te-
stibus.in fi. suæ vlti.glo.quod videbatur posse criminibus
eundem testem interrogari , super.eod.articulo. ff.de custo.
reo.Dyn.de quæstionibus l.j.§.vlti.&.l.repeti.Io.And.

20 ¶DECIMO quærit † an publicatis attestationibus pos-
sint de volũtate partiũ super eisdẽ capitulis testes produci.
Ad quæstionẽ faciũt pro & cõtra.quæ no.ĩ.e.p tuas.satis vi-
detur ꝙ cũ fauore partium & ex facto,ipsarũ procedat hæc
prohibitio,qa publicationi cõsenserũt ꝙ renũciari possunt
huic fauori de regula ad Apostolicã.&.c.pen. maximè cũ nõ
habeat infallibilẽ prohibitionẽ quod patet ex dictis in pro-
xima quæstione,& hoc tenet Host.ĩ.e.præsentata.vbi dicit
illũ,contra quẽ producũtur testes posse cõsentire,vt post pu
blicationẽ super eisdẽ capitulis,alij inducãtur cũ ipsius fauo
re ius hoc prohibẽs sit indultũ Io.An.¶ Hen.autẽ cũ quęrit
vtrũ publicatis attestationibus posint in eadẽ causa princi
pali vel in causa appellationis testes iterũ produci & exami-
nari,remittit.ad not.Laud.in cle.ij.ĩ.eo.ipsumq; sequẽdo &
aliqua addẽdo,circa hoc sic distinguit.Aut processus est nul
lus propter incõpetentiam iudicis,& tũc possunt iterũ pro-
duci & examinari,vt.ĩ.de cõsan.& affi.c.j.vbi hoc no.Host.
21 Aut † processus nõ est nullus propter incõpetẽtiam iudicis
& tũc aut loqueris in causa principali, aut in causa appella-
tionis,si in causa principali tũc aut instãtia iudicij in qua te-
stes fuerũt recepti,perijt aut non,si perijt,tũc aut perijt:qa
lis nõ fuit cõtestata tũc indistinctè debẽt admitti, tã de no-
uo recepti,quàm alij,vt.ĩ.de elec.c.dudũ.ij.§.licet autẽ.&.§.
tandẽ. Aut lite iam cõte.perijt postea processus propter la-
psum triẽnij.secundũ.l.C.de iud.l.properandũ.vel qa posteà
venit cõtra formã rescripti.ĩ.de rest.spo.c.Pisanis. & nũc in
volũtate,& electione aduersarij cõtra quẽ sunt producti , ꝙ
iterũ producãtur, si viuũt alias valẽt producti , & noui etiã
poterũt produci,vt.s̃.e.cùm causam &.c.præsentata.& si se-
mel elegerit variare nõ potest secũdum Inno.& Io.An.ibi si
autẽ instãtia tota tenuit, tũc aut attestationes omnino sunt
amissæ,& tũc iterũ poterũt produci noui & etiã antiqui.s̃.
de prob.c.fi.Aut attestationes extãt,& tũc aut loqueris in di
uersis instãtijs,vt qa primò agit ad interesse:secũdò ad vin-
dictã,vel inter diuersas psonas:& tũc omnes tam antiqui, q̃
noui poterũt produci.ĩ.e.c.cõstitutus. Aut loqueris in eadẽ
22 instãtia & iter easdẽ psonas:& tũc † aut testes primò ad vnũ
finẽ seu effectũ inducũtur ita ꝙ diuersi sint fines seu effectus
probationũ vt qa primò inducũtur ad probandũ agẽtis in-
teresse secũdò inducũtur sup principali vt.s.res petitæ agẽti
adiudicetur vel primò inducuntur ad probandũ excõmunica-
tionẽ propositã in modũ dilatoriæ ad finẽ repellẽdi agẽtem
secũdò vero inducuntur ad probandũ eandẽ excõmunicatio-
nem propositã in modũ peremptoriæ ad finẽ absolutionis
quod fieri põt de primo patet.ĩ.de excep.pia.lib.vj. &.eo.ti.
c.vno.in cle.de secũdo patet.ĩ.de rescri.ipso iure.li.vj.cũ ibi
not.& tũc idem.s.tã antiqui q̃ noui posint produci vt satis
probatur.ĩ.eo.veniens.C.de vi pub.l.si qs ad se fundũ.arg.s̃.de
elec.cùm dilecti.quod dic vt plenè not.Inno.d.c.veniens. in
glo.mirũ videtur Host.& Io.And.post eũ.Aut inducuntur ad
eundẽ finẽ seu effectũ & tunc aut quæris vtrũ produci pos-
sunt sup antiquis vel directè cõtrarijs,vel nouis depẽdenti-
bus,inclusis tñ sub primis:& tũc aut de voluntate partiũ:&
tũc faciunt pro & cõtra.ĩ.eo.tuis.sed dic ꝙ cũ ex facto pro-
hibito ipsarũ, quia publicationi cõsenserunt ꝙ renunciare
possunt

poſſunt huic fauori,de reg.ad Apoſtolicã. &c.c.pen.maximè
cũ hoc nõ habeat infallibilẽ,vt patet in caſibus. ĩ.ſpecifica-
tis & hoc tenet Hoſti.ĩ.eo.præſentata.vbi dicit illũ, contra
quẽ teſtes producũtur, poſſe cõſentire vt poſt publicationẽ
ſuper eiſdẽ capitulis,alij teſtes inducãtur,cum ipſius fauore.
ius hoc prohibẽs ſit inductũ & idẽ not.Io.An.hic in fi.&c.ĩ.
eo.ex tenore.aut ecõtra , vel præter voluntatẽ partis contra
23 quã producunt,& tũc teſtibus publicatis,† aut pars illa quę
vult teſtes producere nondũ didicit teſtificata teſtiũ:& tũc
dic ꝙ poterit adhuc teſtes producere,niſi rennuciauerit te-
ſtiũ productioni : licet etiã altera pars teſtificata didicerit,
vt in auth.e.ti.§.quia verò multi. colla.vij.& arg.ĩ.e.veniẽs.
ij.§.pars autẽ.&c.c.cõſtitutus.vbi de hoc,& hoc not.Spe.hoc
ti.§.ſatis vtiliter.ver.quid ſi publicatæ.&c.G.de Montelau.&
Ge.in.c.alle.teſtibus.in cle. Aut teſtibus publicatis pars illa
quæ vult teſtes producere iam didicit teſtificata teſtiũ non
à teſtib⁹ examinatis,ſed per inſpectionẽ atteſtationũ,vt ple
nè not.Inn.ĩ.e.vltra tertiã gl.ij.in prin.& Hoſt.& Io.An.ibi
poſt eum & tunc dic regulariter ꝙ nõ poterit,vt not. Vinc.
Lau.Tan.Phi.Gof.& Inno.hîc & Spe.hoc tit.§.ſatis vtiliter.
ver.& breuiter.Et idẽ hoc caſu ſi atteſtationes nõ eſſent pu
blicatæ per iudicẽ quia pars quæ didicit teſtificata nõ poſſet
teſtes producere,vt no.ĩ.e.cõſtitutis.in fi.ſecundũ.G.& Ge.
in.d.c.teſtibus.in cle. hoc quod ſtatim dixi,ꝙ nõ poſſunt,pu
blicatis atteſtationibus,teſtes produci ſuper antiquis articu
24 lis &c.† fallit in caſu , vbi pars tradidit articulos ſuos ſuper
quibus voluit & petit teſtes ſuos examinari,qui quidẽ arti-
culi vt admiſſi ad probandũ & aliquis ex illis articulis dolo,
vel negligẽtia iudicis omiſſus abſq; hoc ꝙ iudex ſup eo te-
ſtes examinaſſet vel examinari feciſſet,quod præſumit ex eo
ꝙ ſuper eo teſtes non depoſuerũt nam publicatis atteſtatio-
nibus poterit petere teſtes iterũ ſuper illo articulo examina
ri , nã iſte articulus taliter omiſſus cẽſetur nouus articulus,
vt probatur.ĩ.eo.c.per tuas.in fi.ſecus ſi ille articulus vt im-
pertinẽs eſſet per iudicẽ reiectus,vt plenè not.Ber.& Inno.
& plenius Hoſt.in.d.c.per tuas.& Spe.hoc tit.§.nunc viden-
dum.in fi.Itẽ hoc fallit in cauſa inquiſitionis quod dic, vt le
25 gitur,& not.ĩ.e.cùm clamor.Aut † quęris vtrũ poſsint pro-
duci ſuper nouis nullo modo pẽdentibus,vel pẽdentibus nõ
cum incluſis ſub primis antiquis,& tũc dic ꝙ poſſunt regu-
lariter admitti vt hîc & extra.eo.ti.c.teſtibus.in cle.à cõtra-
rio ſenſu:fallit in caſu vbi eſſet renunciatũ ſpecialiter pluri-
bus teſtibus in tota cauſa producẽtis, vel oĩbus probationi-
bus iuris & facti,vt.ĩ.eo.ti.cùm veniſſent.&c.e.de teſtibus.§.
quia verò.&c.C.quomo.& qñ ind.in auth.qui ſemel.dicat ꝙ
quis nõ poteſt renũciare productioni teſtium, ſi loquaris in
cauſa appellationis ſubdiſtingue,aut in cauſa principali nul-
li fuerũt teſtes producti , & tunc in ipſa cauſa appellationis
producti poterũt etiam aliæ probationes:quia nõ eſt timor
ſubornationis ſic intelligit ſecundũ vnũ intellectũ.C.de tẽ-
po.app.l.per hãc. Aut aliqui teſtes fuerũt producti in cauſa
principali,& tũc aut nõ fuerũt examinati,vel fuerũt exami-
nati,ſed nõ publicati, non tñ didicerunt teſtificata ſaltẽ illa
pars quæ vult teſtes producere nõ didicit teſtificata,& tunc
idem.ſ.ꝙ poterũt produci,vt.ĩ.e.cõſtitutis.ij.in fi. Aut pars
illa,quæ vult teſtes producere didicit teſtificata, & tũc dic,
ꝙ ſuper ipſis eiſdẽ articulis vel directè cõtrarijs, vel depen-
dentibus,ab eiſdẽ ſub ipſis tñ incluſis nõ poterit producere
aliquos teſtes,vt hîc & extra eo.ti.c.teſtibus. in cle.ſed ſuper
alijs bene producere poterit.arg.illius.c.cõtrario ſenſu. ſicut
eſt de cauſa principali hoc quod dictũ eſt ꝙ publicatis atte-
ſtationibus pars illa quæ teſtificata teſtiũ didicit non poteſt
ſuper eiſdẽ articulis vel directò cõtrarijs vel depẽdentibus
ab eiſdem,ſub ipſis tñ incluſis.teſtes producere,nec in cauſa
26 principali , nec in cauſa appellationis † fallit in cauſa matri-
moniali,vt.ſ.ti.proxi.c.iurauit.ſecundũ Hoſt.hîc & Io.An.
ibi & hîc,&.ĩ.e.ſeries.&.c.cùm in tua. &.ĩ.de ſpõſal.c.ſicut
ex literis.in fi.de cogna.ſpiri.c.fi.& de eo qui cog.cõſan.vxo.
ſuæ.c.ſuper eo.in glo.no.bonũ verbũ.in fi.nam cum eo caſu

vertatur periculũ & ipſum matrimoniũ iure diuino firmet
nõ obeſt in talibus rigor ſi ſubtilitas, quæ alias ſeruaret vn-
de etiã licet à partibus renunciatũ ſit,& cõcluſum,quantun-
cunq; etiã ſententiatũ nihilominus ex officio de plano etiã
inuitis partibus poteſt inquirere,vt legitur, & not.ĩ.de cõ-
ſan.& affi.c.j.&.c.ſuper eo.ſ.de elec.cùm nobis olim.& ideò
in cauſa matrimoniali quaſi omnia ex officio pendent, vt in
iuribus alle.&.ſ ti.proxi.cauſam.j.ĩ.de ſpõſa.cùm in tua.ibi
vel de fama &c. &.c.conſultationẽ.ibi,*cum diligẽtia &c*.etiam
poſt publicationẽ teſtium, vt.ĩ.de cog.ſpiri.c.fi.ideò in hoc
caſu ſpecialiter locũ habet quod dicit iudicantẽ oportet cũ-
cta rimari.ĩ.de fide inſtr.cùm Ioan.in fi.ſecundũ Hoſt.in.d.
c.ſicut.Hoc idem tenẽt Inno.& Hoſt.in.d.c.j.ĩ.de cõſang.&
affi.ibi vide hanc opi.apertè probat hæc decr.cùm in tua.ĩ.
eo.nõ obſtantibus ſolutionibus,quæ ibi dãtur ſuper vlt.glo.
27 ſecundũ Io.An.in.d.c.ſeries.Item † fallit vbi per viã reſtitu-
tionis in integrũ quis ad hoc peteret & deberet admitti,vel
ex clauſula gñali ſi qua mihi iuſta cauſa videbit,vt.ff.ex qb.
cau.ma.l.j.vt not.Inno.& Hoſt.ĩ.c.proxi.vel iure ſpeciali vt
Eccleſia vel minor,vt not.ſ.de in inte.reſti.c.ij &.c.auditis.
& per.G.de Montelau.& Ge.in.d.c.teſtibus. vnde dicit hîc
Hoſt.ponẽdo regulam ꝙ teſtibus publicis propter periculũ
ſubornationis nõ debẽt alij teſtes recipi nec admitti vt hîc,
ſed fallit ſecundũ ipſum vbi eſſet diuerſa inſtãtia , vt.ĩ.c.cõ-
ſtitutus Itẽ fallit in cauſa matrimoniali,vt in.d.c.iurauit.Itẽ
fallit regulariter vbi nõ obſtaret exceptio rei iudicatæ:ſicut
in querela falſi.ff.de excep.rei iud.l.cũ quæritur.ĩ.de fide in-
28 ſtru.c.inter dilectos.§.inſtrumentũ.Item † vbi perijt inſtãtia
iudicij,vel ſpatio triennij ſecundũ leges vel vbi,propter in-
eptã petitionẽ quis abſoluitur ab inſtãtia iudicij. vt.C.de iu-
di.properandũ.&.ſ.de iud.c.examinata.Itẽ vbi dicta priorũ
teſtiũ ſunt admiſſa.ſ.de prob.c.fi.&.ĩ.eo.ti.c.præſentata. &
de iſto caſu vide plenè in Spe.eo.ti.§.ſatis vtiliter.ad fi. Item
vbi agitur inter alias pſonas,vt.ĩ.eo.cõſtitutus.Item vbi in-
ter eaſdẽ perſonas alio tñ modo agendi , vt.ĩ.eo.veniens.ij.
Item vbi iudex ex officio ſuo propter dubiũ dictũ vult ite-
rum interrogare teſtẽ.ĩ.eo.cùm clamor.ſecundũ eum,& idẽ
G.de Mõtelaud.extra.e.ti.c.teſtibus in cle.& plures alios ca-
ſus fallẽtes ponit Spe.hoc ti.§.ſatis vtiliter.vbi ponit in vni-
uerſo.xj.quos poſuit Abb.ĩ.c.per tuas.& Io An.hîc.ſed oẽs.
in.d.diſtin.cõpræhenduntur,in effectu,& quot modis dicaſ
nouus articulus vide ibi in ver.illud autẽ.Item qualiter noui
29 articuli dicãtur † depẽdere,ex primis articulis & cõpræhen-
di ſub eis vide hoc per Inno.& in.d.ver.illud autẽ.& per Io.
And.& Goil.de Montelau.in.d.c.teſtibus.in cle.ſuper verbo
vel directò cõtrarijs. Vnũ exemplũ ponit hîc Inno.ſ.qñ ali-
quis induxit teſtes ad probandũ pręſcriptionẽ quæ includit
in ſe titulũ & bonam fidẽ non probauit titulũ poſt publica-
tas atteſtationes nõ admittetur ad titulũ probandũ:quia ſu-
per eodẽ articulo videtur produxiſſe cũ ad probationẽ pręs-
ſcriptionis neceſſe ſit probare titulũ.ĩ.de pręſcr.ſi diligenti.
& de decimis dudũ ſecundũ eum qđ dic per Arch.ĩ.de pręs-
ſcri.c.j.lib.vj. poſſes etiã ponere exemplũ de illo qui dicit ſe
ſpoliatũ,& ideo petit reſtitui,& qui producit teſtes ad pro-
bãdum, & nõ probauit,& poſteà vult probare ſe poſſediſſe
non debet admitti:quia ſpoliatio in ſe includit duo.ſ.poſſeſ-
ſionẽ & deiectionẽ.vt.ſ.de off.dele.c.cõſultationibus.¶ Itẽ
cũ quæritur,vtrũ ille,qui ſemel tulit teſtimoniũ contra ali-
quem præſumit eſſe eius inimicus, vt ipſum poſteà produ-
ctum in teſtẽ contra eũ poſsit repellere à teſtimonio perhi-
30 bendo,de quo hîc in gl.ij.diſtinguit Hen.quia † aut tulit cõ-
eum malũ,& falſum teſtimoniũ & ex tũc poterit eum deçe-
terò repellere ita intellige.ff.e.ti.l.produci.cũ ſua glo.ibi. ſe-
cundo nõ poteſt &c.iiij,q.iij.§.item in criminali cũ ſua glo.
ibi,*alij exponunt* &c.Ita intelligũt Vinc.Tanc.& Inn.hîc in gl.
iij.& Bar.Brix.in.d.§.item in criminali.& exponũt verbũ il-
lud ibi,in tex.reum.i.falſum & eſt ratio,q̃a ſemel malus ſem
per præſumit malus.ff.de accu.ſi cui.§.iidẽ.ĩ.de præſump.ex
ſtudijs.quinimò talis eſt periurus, & ſic poſt quantancunq;

pœnitentiã ad testimoniũ amplius nõ recipitur vt patet.vj.
q.j.quicunq;.xxij.q.v.paruuli.&.c.si qı.&.ĩ.e.testimoniũ.§.j.
ver.præterquàm.ar.ij.q.vij.nõ potest.ĩ.de præsump.literas.
Aut nõ tulit falsum testimoniũ contra eũ, & tũc productus
ab eodẽ tulit testimoniũ cõtra eum:qa testis pro vtraq; par-
te tenet dicere veritatẽ.C.de epi.& cle.in auth.sed iudex.xj.
q.j.c.clericus.ver.sed iudex.xiiij.q.v.nõ sanè.ĩ.eo.veniens.in
fi.& not.Spe.e.ti.§.sequitur.de testi.in prin.& tũc non potest
eum repellere.C.eo.ti.l.si quis testibus.iiij.q.iij.si testes.ver.
item si qs testibus.maximè cũ contrarium nõ sit iure cautũ,
31 & edictũ de testibus sit prohibitoriũ. ff.eo.l.j. Aut † produ-
ctus ab alio tulit testimoniũ contra eũ,& tunc aut nũc pro-
ducitur cõtra eum in causa ciuili,& in illa non potest ea de
causa repelli per rationẽ proximè dictã, & arg.illius.§.itẽ in
criminali.quasi velit debere secus in ciuili, quia qd de vno
dicitur de alio denegat.ĩ.de præsum.nonne.cũ suis cõcor.&
quia maior idoneitas requirit in testibus in causa criminali
quàm in causa ciuili,vt legitur,& not.xv.q.iij.ex eo.xxxiij.q.
v.mulierẽ.C.de proba.l.vlti.de falsis l.vbi.Aut nũc producit
32 † cõtra eum in causa criminali,& tũc dic vt not.Host.& Io.
And.ĩ.de accu.meminimus.quia aut iu priori causa tulit te-
stimoniũ contra ipsum spõte,& sine coactione & ob hoc so
lum præsumitur eius inimicus,& repellit,vt in.d.c.memini-
mus.& in.d.§.itẽ criminali.&.ĩ.de accu.cũm P.Aut tulit co-
actus per iudicẽ & tunc nõ repellitur,qa tunc bonũ obediẽ-
tiæ ab omni suspicione & calũnia excosari.xxiij.q.v.qd cul-
patur.ĩ.de tẽpo.ordi.ad aores ¶ Collec.cuius dicta ex causa
hîc ad literã recitabo dicit,q id quod hîc dicit q publicatis
attestationibus testes nõ recipiuntur intelligitur etiã de at-
testationibus partis aduersæ no.Inno.ĩ.eo.vlti.in.j.glo.in fi.
renunciatũ in ista materia dicũt doct.noui in cle.eo.ti.testi-
33 bus.ritè q vbi pars † renunciat gñaliter & cõcludit in causa
principali hæc gñalis renunciatio nõ se extendit ad causam
appellationis,sed ad principalẽ duntaxat vt hîc,sed vbi spe-
cialiter renũciat,& expresè productionẽ testiũ in illa causa
tunc illa renũciatio se extẽdit ad causam appellationis vt si-
cut partialis processus extẽditur ad aliã instantiã:sic & talis
renũciatio specialis.arg.de rest.spo.Pisanis.vbi licet instãtia
iudicij pereat propter formã non seruatã, remanet tñ con-
fessio quæ est processus partialis secũdum.G.de Montelau.
& Io.An.ibi quod tñ circa hoc membrũ videretur,q renũ-
ciatio gñalis non extẽderetur in eadẽ instantia ad articulos
super qbus testes non fuerũt recepti vt videtur clarè. leg &
not.ĩ.eo.causam,quæ.ver.fuit huic gñaliter renunciatũ, &
tamẽ renunciatio restringitur ad articulos,super qbus testes
fuerãt producti,nec fuit ibi appellatũ,licet Gem.ibidẽ dicat
in principio q in causa cõsultationis est idem tñ non stat in
illa sentẽtia,imò subdit q quia capitula erãt diuersa publica
tio in vno nõ obstat alio,& eodẽ est ibi.Hosti.nec etiã pro-
batur q esset causa cõsultationis,nec videtur etiã q propter
consultationẽ posset dici alia instãtia sicut credo cũ ibi re-
maneant eædem partes,ijdem iudices, & causa eadẽ:sed vbi
specialiter fieret renũciatio super tertio articulo extẽdere-
tur bene ad causam appellationis not.Inn.& Io. An.ĩ.e.cũm
venissent.Hoc tñ videtur cõtra rationẽ, q gñalis renuncia-
tio in eadẽ instãtia non extẽdatur ad articulos super quibus
nulli sunt producti testes:quia parũ vel nihil operaretur re-
nunciatio secundũ hoc:& quia sic gñaliter renũcians debet
sibi imputare q iste gñaliter renũciat & videt expresè.leg.
& not.ĩ.e.cũm venissent.in.ij.rñso.vbi hoc no.Io.An.secũ-
34 dum Inno.& facit.c.de testibus.& † hoc credo verũ, nisi ali-
qua causa iusta iudicẽ moueret, quia nõ obstañ.renũciatio-
ne testes reciperet,vt not.Inno.in.d.c.cũm venissent.vel nisi
de nouo aliud emergeret vt in exceptione peremptoria pa-
tet.ĩ.de testib.in fi.sic potest intelligi.ĩ.c.proxi.vel q fuit ap
pellatũ.Quod verò dicit in alio mẽbro q.s.vbi expresè re-
nũciatur productionẽ testium in illa causa q ista renũciatio
extẽditur ad causam appellationis nõ credo nisi expressa fie-
ret mẽtio de causa appellationis vt expresè no.Inno.in.d.c.
cũm venissent.circa fi.arg.eius quod dicitur.de iura calum.
c.ij.in.j.rñso.&.ĩ.eo.testibus.in fi.vbi non obstãte renũcia-
tione admittũtur in emergẽti.Nec ob.c.Pisanis.quia loquit
de actu speciali factũ respiciente qui semp durat vt no.Inn.
ĩ.eo.causam.nec.c.testibus.ĩ.eo.quia ibi non fuit appellatũ,
nec.c.cũm venissent.cum ibi appellatio nõ tenuit & sic pro
nõ appellato debet haberi:& hoc videtur clarè expediri vbi
expresè fuit renunciatũ testibus,& tñ hoc non obstañ.reci
piuntur in causa appellationis,facit de renunc.cũm inter.de
elec.si confirmationẽ.cũ sim.& facit quia terminus assigna-
tus,licet peremptoriè nõ obst.in causa appellationis secun-
dum.H.hîc in lect.Io.autẽ Cal.circa materiã.iij.glo.addit ea
quæ sequũtur. Dicit enim q legistæ tenẽt q in causa appel-
lationis super antiquis capitulis licet testes producere. iodu
cunt principaliter.C.de appel.l.eos.§.si quid autẽ.j.l.essendũ.
35 Item inducũt.l.vlt.C.de testib.vbi † publicatis attestationi-
bus,eorũ arbitrio possunt corã alio iudice alij produci. ĩ.e.
præsentata.quàm hoc ideò:quia alia est instãtia causæ appel
lationis,& principalis.C.de procu.ita demũ.de iura.calum.
36 c.ij.j.rñso.lib.vj.Item † quia ibi variatur modus agẽdi licet
testes producere sup eodẽ capitulo post supplicationẽ prio-
rum.alle.ĩ.eo.veniens.sed ad alia producunt in principali.s.
vt reus cõdemnetur, vel absoloatur ad aliud in causa appel-
lationis.s.vt causa detegat iusta vel iniusta ergo &c.sed præ-
dicta.ĩ.de appel.l.eos.§.si quis autẽ.non probat contrarium
eius quod dicitur in hac decr.fraternitatis.quia solũm dicit
q id quod litigatur omisit in principali prosequit in causa
appellationis,sed planũ est ita q antiquũ capitulũ non omi-
sit:ergo debet intelligi de nouo,vel si vis intelligere de anti
quo dicas q illud nullo modo fuit probatũ, quare tunc fue-
rit omissum in effectu,non autẽ super eo,sup quo testes fue-
rant producti,quia tñ etiam si timor subornationis nõ esset
iustitia esset testis recipi super illo,& esset cõtra id,quod.ĩ.
sequit de nouis assertionibus,vel exceptionibus facientibus
tãtũm ad causam:& in hoc cõcordat hæc decr.& illud dicit.
l.per hãc.quæ tãtũm addit de primò ꝓpositis in causa prin-
cipali,sed illa debet intelligi , vt ibi colligitur ex litera.s.cũ
proposita nullo modo fuerũt probata:aut ad illa probanda
nõ testes,sed instrumẽta fuerũt producta vt ibi innuit.non
37 obst.l.vlt.C.de testi.&.ĩ.e.præsentata.quia † ibi iteratò reci-
piunt testes de voluntate illius cõtra quẽ deposuerat & hoc
licet quia in eius fauorẽ est introductũ ne publicatis attesta
tionibus super eodẽ capitulo aduersarius possit testes pro-
ducere.ĩ.de reg.ad Apostolicã.cum sim.Item prædicta iura
probãt id hoc licere in causa principali sicut in causa appel-
lationis,quare nõ faciunt non obst.ratio q ibi variatur,&c.
quia salua pace licet alia sit instãtia nõ tñ est alia causa prin-
cipalis,& appellationis.ĩ.inspecto fine:quia in vtroq; ad idẽ
producũtur qñ appellatũ est,à diffinitiua.s.ad finẽ condẽna
tionis & absolutionis , vt probat.ĩ.de testa.Raynaldus.vn-
de nõ est verũ,q ad aliud recipient testes super principali,
& ad aliud in causa appellationis Io.Cald.& Ioã.de Lig.cũm
39 quæritur † quæ dicãtur noua capitula refert q aliqui dicũt
q nõ est aliud nisi ius de nouo quæsitũ , quod esse nõ potest
si succũbat actor,in causa principali, & in causa appellatio-
nis,velit deducere ius nouiter quæsitũ non potest. Guil.de
Cug.dicit.Aut aliqua partiũ vult proponere idẽ quod orit
ex causa noua ex mera volũtate superioris , & neutra partiũ
potest,exemplõ lata est sentẽtia cõtra me,in causa principa-
li vigore.l.cõquærebatur.tẽpore principalis causæ appellaui
volo inducere.l.quæ promulgata est,post latã illam senten-
tiam & pendẽte appellatione nõ possum,in auth.vt cum de
appel.cogno.in prin.viij.coll.& not.de cõsti.c.j.& si.Aut lo-
39 quimur de † propositione iuris noui , quod cõcernit partes
& non superiorẽ,& tũc aut istud orit de nouo ex parte rei:
& poterit in causa appellationis proponi.Exemplũ petebas
à me centũ,fui cõdemnatus,appellaui pẽdente appellatione
feci pactũ de non petẽdo:proponere potero in causa appel
lationis ratio,quia in causa appellationis ex parte rei potest
produci

produci omne id qđ poſſet in cauſa principali poſt litē con-
teſt.ff.de excep.l nemo.etiam quia aliàs pactū non prodeſſet
cū ex illo agere nō poſſum.ff.de pac.l.ſi vnus.§.ſi pactus. Aut
40 iſtud nouum oritur cōcernens perſonā † actoris & tunc aut
actor vult proponere per modū nouæ actionis,& poteſt dū
tñ in cauſa principali hoc poſſet poſt lit.cōteſt. ¶ Exemplū
petebam centū,lit.cōteſt.volo accumulare vbi iura permit-
tunt , hoc idē potero in cauſa appellationis. ff.vt leg.nomi.
caue.l.poſtquā.ſi autē non poterit accumulare in cauſa prin
cipali,nec in cauſa appellationis, & iſte eſt vnus modus in-
telligēdi.l.illā per hanc.vt per nouū capitulū intelligaƚ noua
actio,de qua nō admittiƚ cumulatio. Aut vult proponere p
41 modū † replicationis,& poteſt,vt ſi petebas centū & ſum cō
demnatus in cauſa appellationis,excipiƚ de pacto & potero
replicare de pacto cōtrario.ff.de pact.l.tale pactū.§.qui pro-
uocauit.ff.qđ cū eo qui in ali.po.l.ſi. ¶ Eſt ergo intellect⁹ il-
lius.l.ꝙ ſi nouum capitulū quod nō poteſt proponi in cauſa
appellationis eſt illud qđ venit ex iure intrinſeco,vel eſt tale
quod nō poteſt in cauſa principali,lite conte.proponi tunc
nō poteſt proponi in cauſa appellationis quia appellatio ex-
tinguit pronunciatū.ff.ad Turp.l.j.in ſi.& ideò nō eſt neceſ-
ſe litē conteſtari , in cauſa appellationi.C.de tēp.appl.l.ſi.§.il-
lud.& bene dixi lite cōte.quia ſi obmiſi dilatoriā quę debuit
opponi ante lit.cōteſt.nō potero in cauſa appellationis eam
proponere.C.de procur.l.ita demū.dictum tñ iſtorū infert
cōtrarium.ſ.ꝙ aliud in actore aliud in reo:nā licet actori nō
liceat in cauſa appellationis ius nouū producere.de re iudi.
Abbate.lib.vj.&.ff.de iud.l.nō poteſt.ff.de pig.act.l.ſi rē.hoc
tamen licet reo qui in cauſa appellationis excipere poteſt de
pacto de nō petēdo facto lite pēdente : & eſt ratio quia aliàs
non operaretur pactū illud,cum nō poſſet in alio iudicio ex
ipſo agere:quia ſibi cōpetit ſola exceptio quæ etiā ipſum nō
iuuaret ſi prima ſentētia condēnatoria deberet efficax cēſe-
ri,ſed ſi actor ſuccūbat poterit nouū ius in alio iudicio no-
42 uiter agēdo deducere. ¶ Alij dicūt, ꝙ nouum capitulū † di-
citur.ſ.ſi noua res petiƚ vt ſi petebā in principali cauſa aſinū
in cauſa appellationis , peto bouē, quod etiā reprobaƚ,quia
reo inſtāte,actor tenetur petita in libello vſq; ad diffinitiuā
proſequi.C.quomo.& qñ iud.auth.qui ſemel.& not.de dolo
& cōtu.cauſam.Alij dicūt ꝙ placet antiquū cui de nouo in
iudiciū deducto obſtaret res prius iudicata nouū cui nō ob-
ſtaret.Exemplū in reo.de.c.cùm Ioannes.j̄.de fide inſtr.agiƚ
ex vēdito vt res tradaƚ in cauſa appellationis proponeƚ no-
uum capitulū.ſ.venditionē conditionalē fuiſſe vel factā con
uentionē de re nō tradenda cū tutor ſe excuſans allegat ſe ge
rere tres tutelas,ſuccūbit in cauſa appellationis, probat vnā
ita diffuſam ꝙ debet haberi loco triū.ff.de excu.tu.l.ſi is qui.
tres.§.cum qui.ſecundū Goſ.vel cū tutor dicit ſe minorē vē-
didiſſe,reus dicens venditionē tanꝗ̄ à maiori factā ſuccūbit
in cauſa appel.proponit ipſum maiorem ratificaſſe.C.ſi ma.
fac.ra.ha.l.ſi.Goſ.Exemplū in actore,debitor rem pignoratā
vni creditori,pignorauit alteri,demū primo innouauit ob-
ligationē,agit creditor primus cōtra ſecundū ex innouatio-
ne, ſuccūbit : quia alter prior in cauſa appellationis probat
primā obligationē & obtinet.ff.qui po.in pig.ha.l.creditor.
in prin. ¶ Item actor petēs decimas ſuccumbit in principali
in cauſa appellationis,probat præſumptionē contra priuile
gium & obtinet.j̄.de priuil.attēdentibus.Pet & Abb.& ad
prædicta vide Hoſt.in ſumma.eo.ti.§.vlt.&.G.in Spe.eo.ti.§.
ſatis vtiliter.ver.illud autē. ¶ Concludas ergo ꝙ ſuper arti-
culo nouo ex antiquis depēdente in cauſa appellationis te-
ſtes noui ꝙ veteres producūtur vt hîc,& in cle.teſtibus.e.ti.
ſuper omnino nouo.ſ.nō dependente nō licet, ſuper quo tñ
ſcias ꝙ ſunt opiniones vna fuit Hug.ꝙ decre.hæc intelligaƚ
in appellatione interpoſita ante ſentētiam tunc cum,adhuc
pendeat principalis nō licet recipere poſt publicationē niſi
ſuper nouis.Secus ſi ſit appellatū à diffinitiua:quia tūc finita
eſt principalis.Hæc eſt falſa primo,quia tex.dicit indicata,ſe
cundo quia ſi appellatū ſit ante ſentētiam articulus appella-
tionis eſt ſeparatus à principali,ſecus cū appellatur à diffini-
tiua:quia tunc ingreditur negotiū principale.j̄.de excep.ſi-
gnificarūt.Alb.voluit,ꝙ,publicatis atteſtationibus,in prin-
cipali nec in cauſa appellationis,nec in cauſa principali poſ-
ſint noui,vel veteres produci teſtes,nec ſuper nouis,nec ſu-
per veteribus,inſtrumēta vero ſit.in auth.de teſti.§.quia ve-
ro.vbi vero nō fuiſſent in principali producti poſſent & ve
teres,& noui produci,ſic intelligit C.de app.l.eos.& de tēp.
app.per hāc lo.& Azo.dicūt ꝙ poſt publicationē nec noui,
nec veteres producūtur in principali:in cauſa appellationis
& veteres & noui & hęc opiniones reprobātur,hîc & in au-
then.de teſtibus.§.quia vero.attēta mēte vt hîc tāgit gl.Acc.
vero.in.l.per hanc.dicit poſt publicationē in principali,no-
nos admitti.In cauſa appel.& nouos,& veteres & ipſum cō-
muniter ſequnƚ legiſtæ quod tñ hîc reprobaƚ & apertius
in cle.teſti.eo.ti.Hoſt.voluit dicere ꝙ in cauſa appellationis
nouū capitulū probatur per nouos,& veteres , antiquū per
nouos tantū, ne ſi iterū reciperētur antiqui poſſent de per-
iurio notari.Cōtra quod facit quod not.j̄.eo.cùm cauſam.
& dicebat aliâs niſi ſpeciale in cauſa app. Alia eſt opi.appro
43 bata † quæ fuit Lau.Tan.Vin.Phi.Goſ.Inno.& Guil.in Spe.
eo.ti.§.ſatis vtiliter.ver.& breuiter.ꝙ in principali & in cau-
ſa appellationis ſuper nouis, & veteribus depēdentibus,vel
cauſam tāgentibus,vt.j̄.eo.tā literis.produci poſſunt,& no-
ui & veteres,ſuper antiquis vero nō.Et eſt ratio, quia ita ti-
meƚ ſubornatio in cauſa app.ſicut in principali,ex quo par-
tes didiciſſent teſtificata. Dicunt tñ legiſtæ ꝙ iſte timor nō
eſt ſola cauſa prohibitionis,ſed etiā identitatis inſtātiæ cùm
ergo ſecundū ipſos varieƚ inſtātia in cauſa appel.variatur,&
quodā modo modus agendi,& ideò recipi poterūt.j̄.eo.ve-
44 niens.ij.Sed ſi pōderas,licet † varietur inſtātia,non tñ variaƚ
cauſa.C.ne lic.in vna eademq; cauſa in rub. & in ni.g.de iure
cano.c.ij.lib.vj.& de teſti.c.ſi.eo.li.vbi de hoc, quia ad idem
tēdunt actor & reus,& quod in principali tendebant,ijs er-
go non obſtātibus pōderata medullari ratione iuriū, ſeque-
re canoniſtas.Quid dicēdum?certè ne laborē duplicarē no-
lui hîc laborare:qa intēdo circa iſtā materiā laborare in cle.
ij.j̄.e.ideò hîc fui cōtent⁹,recitare dicta aliorū prout iacēt,
& ſi ſit defectus in aliquo imputes ſcriptori, ſiue trāſlatori.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes quoſdam,cæteris publicatis,recipi:& quo modo.nu.4.*
2 *Excipientem replicatione doli ſubmoueri poſſe.*
3 *Iuramenta illicita,quibusq; animæ noxa ineſt,aſſeruāda nō eſſe.nu.5.*

CAP. XVIII.

INtimauit. casus. Qui iurauit teſti-
moniū nō dicere , teſtifi-
cari cōpellitur ſi atteſtationes publicatæ nō
ſunt,io prima partis conquæſtio, in ſecunda
prouiſio ibi, *ideoq;*. ¶ Expone literā *eum* , vel
ipſum,vel *auxilium* vbi aliud nō fuiſſet iuratū, intelligeremus
hoc.de iniuſto.de iureiur.petitio.j̄.de ijs quæ ſi à maio.par.
cap.c.j.&.j̄.de exceſ.prę la.grauem.*contra ipſum*.ſ.V.*eidem*.ſ.R.
actori *illorum*.i.aliorū ſupplicañ.relatio.T.*publicatū non eſt* pu
5 tant Inno.& Hoſt.*teſtes*.de qbus hic loquimur † etiā poſt pu
blicationē aliorū recipiendos,per beneficiū reſtitutionis,ex
clauſula gñali,ſi qua iuſta cauſa mihi viſa fuerit &c.ff.ex qb.
cau.ma.l.j.& idem dicūt poſt renunciationē hoc no.j̄.eo.cū
veniſſent.maximè præſtito à petēte iuramēto,ꝙ hoc mali-
tioſè nō petit arg.optimū.in auth.e.ti.§.quia vero multi.vbi
dicitur ꝙ etiā poſt concluſionē admittiƚ, quæ prius deberet
hoc impedire,quàm ſola renūciatio,ad idē arg.ff.de æden.l.
ſi quis ex argētarijs.&.§.ſi.&.l.ſeq.aliqui tñ dicūt hoc ſolùm
permitti per beneficium reſtitutionis in integrū ſpeciale de
quo.ſ.de reſt.in integ.per totū.ſed primū dictū eis plùs pla-
cet.Quod ergo hîc dicitur intelligaƚ per viam iuris cōmu-
nis,vel qđ hîc dicit de publicatione & renūciatione,reſpicit
quod dicit aliâs, ſi neceſſe fuerit &c. ¶ Supple glo.in.ij.glo.
ibi,*ſeruari nō poſſet* de hoc in Spe.eo.tit.§.vlt.ver.quid ſi quis.
imò iurādo peccauit mortaliter, ſi intēdebat celare,dato,ꝙ

per alios veritas haberi nõ poſſet aliâs nõ ſecundum Goſ.&
ibi, vt dicit ipſe eũ q eos adſtrinxit de hoc excipere nõ po-
teſt cũ ipſe particeps fuerit ſecundũ Goſ. vnde dicit Inno. ꝙ
2 † excipiens facilè repellit replicatione doli. de adul. c. pen. &
vlti. fatetur tñ ꝙ aliâs iudex ex officio repellit pſonas teſtiũ
quas notoriũ eſt eſſe minus idoneas, vel indignas. ar. ff. de po
ſtul. quos prętor. alle. Hoſt. de excep. exceptionẽ. & ibi, *alij ta-
men.* ſ. Lau. T. & Vin. qui dicebãt iuramentũ ſeruandũ ex quo
ſine interitu ſalutis poterit ſeruari, quæ. ſ. poterat aliter ſub
neoiri ei cuios teſtes fuerũt corrupti. alle. xxij. q. iiij. §. vlti. &
in fi. hoc teneas. ad quid enim aliâs Papa curaſſet de publica
tione teſtiũ ſuper principali cũ etiam poſt ſuper hoc quod
eſſet nouũ capitulũ potuiſſent induci ij & alij teſtes. ʃ. c. pro
xi. ¶ Not. primo ꝙ iuramẽtum temerariũ non eſt ſeruãdum
nec eget relaxatione. ȷ̃. de iureiur. ſi verò. Secundò no. ꝙ pu-
blicatio, & abrenũciatio teſtiũ æquiparãtur in iure & æquè
repellũt à nouis teſtibus ſuper antiquis articulis producẽdis
iuxta lecta, & nota. ʃ. c. proxi. Tertiò no. ꝙ iuramẽto aſtricti
ad teſtimoniũ non ferendũ, poſt publicationẽ, vel renuncia
tionẽ teſtium, nõ admittũtur ad teſtimoniũ per iſtam literã
à cõtrario. Quod eſt durũ, quia ſecundũ hoc nõ eſt ſufficien
ter prouiſum. Pone enim ꝙ metu periurij ante publicatio-
nem, vel renunciationẽ deponere omiſerunt durũ eſt ꝙ hoc
noceat producenti qui nõ reperitur in culpa. ¶ Opponitur
3 cootra † primũ notabile, quia videtur ꝙ iuramentũ, de quo
hîc dicitur, nec illicitũ, nec temerarium reputari debet: nam
iuramentũ gñale de conſilio, vel auxilio nõ præbendo ciui-
lem habet interpretationẽ. l. in illicitis & iniuſtis, vt. c. peti-
tio. & c. j. & c. grauem. ʃ. in expoſitione allegatis ſuper verbo
auxiliũ. &. ȷ̃. de iureiur. c. j. lib. vj. dicit ꝙ non iurauit ſimpli-
citer nõ prębere conſiliũ, vel auxiliũ, ſed vltra iurauit in ſpe
cie nõ ferre teſtimoniũ, quod iuramentũ ſimpliciter eſt illi-
citũ. ¶ Secundo opponitur, quia etiam poſt concluſionẽ ad-
mittũtur teſtes. vt in auth. de teſti. §. quia verò. multi quæ tñ
plùs habet impedire quàm renũciatio, vt. ff. de ędẽ. l. ſi quis
ex argẽtarijs. §. fi. Item fortificãdo oppoſitionẽ iterum oppo
nitur. ſ contra tertiũ notabile, quia dolus partis & teſtiũ ſu-
per illicito iuramẽto cõmiſſus producenti qui eſt ſine culpa
obeſſe nõ debet. C. de inof. teſt. l. ſi quis in ſuo. &. ȷ̃. de reg. iur.
c. nõ debet. & c. ſine culpa. lib. vj. Solutio aliqui ſatẽtur con-
trarium, & dicunt ꝙ etiam poſt publicationẽ, vel renuncia-
tiooẽ teſtium tales etiã abſq; opere reſtitutionis admitti de-
bent, & quod hîc de publicatione, vel reoõciatione dicitur
referũt ad alios de quibus io fioe dicitur ibi, & alios ſi neceſ-
ſe fuerit, &c. ſed nõ placet, quia nõ applaudit literæ, alij di-
4 cunt † ꝙ tales nõ admittũtur ad teſtimoniũ poſt publicatio-
nem, vel renunciationẽ de iure cõmoni vt hîc, ſed bene per
viam reſtitutionis, vt in cõtrario & hęc eſt veritas ſed caue,
quia quidã hoc reſtringunt ad Eccleſias & minores, ſed hoc
falſum eſt, quia etiã maior ex illa gñali clauſula ſi qua mihi
iuſta cauſa videbitur reſtituerẽ hoc caſu quod proſequere
latiùs. vt ſcripſi in opinione ſuper verbo publicatũ non eſt,
alias tres oppoſitiones formabit lector polit⁹ ex gl. ij. & ex
tribus primis ſuppletionibus quas. ʃ. poſui. ¶ Collecta. ſate-
tur ſolutionẽ quam dedi ad ſecundã opinionẽ propter odiũ
ſubtrahẽtis, ſed dico ego ꝙ imò propter iniuſtã lęſionẽ pro-
ducẽtis cui ſiue culpa ſua probãdi facultas nõ eſt ſubtrahen-
da. Itẽ dicit cũ Hoſt. intellectũ Bern. eſſe verũ indiſtinctè. ſ.
tales debere admitti ſiue egerint pœnitentiã ſiue nõ, in odiũ
illius qui eos ſubtrahere viſus fuit, ſed qualiter cõtra alios,
ante vel poſt pœnitẽtiam admitti debeant, remittit ad lecta
& not. ȷ̃. eo. teſtimoniũ. Item vtrũ debeant haberi pro pro-
ductis, remittit ad not. ȷ̃. eo. cũ cauſam. Item dicit ꝙ tali ſa-
cramẽto obligati ſunt ipſo iure. ar. ȷ̃. eo. conſtitutis. j. vbi de
hoc, ſed prout tetigi. ʃ. in. j. notab. credo contrariũ: quia ſi ſit
opus eſſet relaxatione, ꝑpter reuerẽtiam iuramẽti. ʃ. de elec.
5 venerabilẽ. ȷ̃. de iureiu. ſi verò. Præterea † quia ioramentum
cuius obſeruatio vergit nedum in interitum imò in detri-
mentum ſalutis æternæ nullum eſt ipſo iure, vt legitur, &
notatum per Archi. xxij. q. iiij. ſi aliquid.

SVMMARIVM.

1 *Motu proprio ſubreptionem tolli quo modo accipiatur.*
2 *Priuilegio conceſſo, innouatio impediri quo caſu poſſit.*
3 *Litigioſam rem effici, litemque pendere, reo conuento: per decretum vero aduerſario ignotum non item. nu. 4.*
5 *Capitula noua in eadem inſtantia, dilatione fluxa, non admitti.*
6 *Secundã priuilegij conceſſionẽ priore nõ memorata nullã eſſe. & nu. 9.*
7 *Commiſſionem aduerſario ſignificari debere & in ſpecie. c. cauſam, quæ, à quo obtenta ſit. nu. 8.*

¶ CAP. XIX.

CAuſam, quæ vertitur. *caſus.* Publi
catio, vel renũciatio teſtiũ in vno. c. nõ præiu
dicat volẽti producere teſtes in alio cõmunis
diuiſio ſecũda ibi, *iudicibus* & de eodẽ facto. ʃ.
de mut. pet. c. j. ¶ Expone literã *protaliſtis* huic productioni
nõ obſtabat publicatio teſtiũ. ȷ̃. tit. ij cùm dilectus. &. ȷ̃. pars
voluit producere teſtes ſuper nouis capitulis dobitatũ fuit,
& cõſultus Papa literis ſubreptitijs, quia nec de primis nec
de proceſſu fecerat mentionẽ. ʃ. de do. c. ij. ȷ̃. de re iudi. inter.
Nouel. Sed cõtra, quia motus proprius tollit ſubreptionẽ. c.
1 ſi motu. de pręb. lib. vj. rñdeo cum Hoſt. † ſtãdo ꝙ ſubreptio
veoiens ex parte impetrãtis tollitur per motũ proprium, vt
c. ſi motu. ſed nun tollitur ſubreptio priuilegij quæ venit ex
tacita vulũtate Papæ qui nõ eſſet cõceſſurus lite expreſſa, &
facit quod not. Io. An. c. gratiæ. de reſcr. lib. vj. ex hoc dico. c.
ſi monaſteriũ. ooo ponere ius cõmune ſed ſolũ loqui in Pa-
pa & tenendũ in ſuis terminis Mart. *impedimentum* arg. ꝙ pu-
blicatis atteſtationibus, nõ licet producere inſtumenta qđ
non eſt verũ, ſed intellige hoc de impetratis lite pen. T. Goſ.
& Vin. *concordia* & poſt cõcordiã de hoc. ʃ. de trãſl. c. vlt. Goſ.
intimauit fortè proprio motu, vel fortè ad inſtãtiam. de elect.
innotuit. verſ. multa. de do. & cõtu. cùm olim. & c. veritatis.
Hoſt. *præſentiam*, ſunt enim talia oculis ſubijcienda. ȷ̃. de pri-
uil. porrò. de hoc. de cor. vici. c. ij. Hoſt. & in arbore cõſan. in
prin. *tranſmittatis* fic. ʃ. de reſcri. ex parte. j. cum ſuis concord.
¶ Supple glo. in glo. j. ibi, *publicata* ſecundũ Laur. & Tanc. &
ibi, *numerus* videtur idẽ Hoſt. in glo. ij. ibi, *impetrata* idẽ vide-
tur Hoſt. ſi motu proprio principis ſit cõceſſa, & ibi *alterius*
partis vnde ſi per illud priuilegiũ nil noui acquireret Impe-
trator in præiudiciũ partis bene valeret ſecundũ. T. & Goſ.
in glo. peoul. in fi. ſecundũ Lau. hoc poſſet intelligi ſecundũ
Hoſt. præſentata litera. de app. ſuper eo. ij & citatione ſecu-
ta de hoc. de offi. dele. gratũ. vel ſaltẽ poſt notitiã aduerſarij.
de app. meminimus. de alie. mu. iud. cauſa fac. c. j. Nouel. vide
glo. in cle. ij. ne lite pen. ſoper verbo citatio, cui cõcor. Guil.
& Pau. recitãs dicta Hoſt. hîc ſed Zenze. illam glo. dicit locũ
habere ſolùm quoad effectũ impediendi facultatẽ innouan
di, & idẽ quoad imponendũ pœnã parti quæ aliter iure ſuo
forſan innouare poſſet, & ita intelligit dictã cle. & c. ex par-
2 te. ʃ. ne lite pen. ſed. c. ooſtrũ. † præciſè tenet, vt iacet. l. in im
pedienda cõceſſione priuilegij in præiudiciũ alterius, à cõ-
muni dño facienda: hîc enim ſufficit ſola cõmiſſio cauſæ ſi-
ne citatione, vel notitia partis, quia hîc ſolũ agitur de cõſer-
uatione iuris partis, qđ aliâs per nouũ priuilegium impedi-
retur qđ credo facit optimè qđ dixi in expoſitione de pro-
prio motu: quia nõ eſt veriſimile ꝙ Papa fuiſſet cõceſſurus
ſi ſciret cauſam cõmiſſam. Item quia hoc ſufficit ad ꝑpetua-
tionẽ iuris ſaltem cum ſolo mãdato de citãdo, vt. c. licet vn-
diq;. de offi. dele. præterea quia recedere à verbis huius lite-
ræ ſioe tex. eſt graue: quia alia cõtraria oon ob. vt patet de ſe.
de priuil. cõceſ. ſiue ſit priuil. tertij, ſiue ſit obtentũ à dño nõ
cõmuni, vide Io. An. poſt Inno. in addi. ʃ. ne lite pen. c. ſi. Po-
ne cauſa cõmiſſa ad inſtãtiam partis ſuper bñficio cõtra no-
uum poſſeſſorẽ renũcians impetrãs cauſam cõmitti, & con-
fertur alteri nõ facta mẽtione de dicta cõmiſſione, quęritur
an impetratio ſit ſubreptitia, quidã ꝙ ſic per iſtud. c. & edi-
ctum. de ali. mu. iud. cauſa fac. Alij contra quia iſta loquitur

in parte

in parte impetrante,& non ex proposito iudicium pendens
igitur.sed obstat, qa iste videtur iste subrogatos in iure pri-
mi,sed alij hoc negāt Mar.quærit Hen.qualiter cōmissio fa-
cta iudicibus facit rem litigiosam,vel litē pendentē,& circa
hoc sic distinguit quia aut post ipsam cōmissionem factam
3 processum † est ad ea,quę faciunt rem litigiosam,vt quia de
dñio rei causa mouetur inter petitorē & possessorē iudicia-
ria cōuentione,vel precibus principi insinuatis,ac per eum
futuro reo cognitis,vt.C.de litig.in auth.litigiosa res est.vel
ad ea,quæ faciunt litē pendere,vt quia ab ipsis iudicibus ci-
tatio emananit , & ad partē citatā peruenit, vel per eam fa-
ctum fuit quo minus ad eius notitiā peruenerit, & in cita-
tione talia fuit expressa,per quæ plenè possit citatus instrui
super quibus in iudicio cōuenitur extra vt lite pend.c.ij.in
cle.& vide ibi Zenzel.super verbo cōpetenti,vbi dicit ꝙ ad
hoc ꝙ lis dicatur pēdere citatio saltē exigitur:cū illa dicatur
pars prima iudicij.inst.de pœna teme.litig.§.fi.& tūc dicitur
4 res litigiosa vel lis pēdere vt ibi.Aut nō est † post cōmissio-
nem factā processum ad ea quæ faciunt rē litigiosam, vel li-
tem pēdere,vt est dictū:& tunc per talem commissionē,nec
fit res litigiosa,nec lis pēdere dicitur,sed quoad rescriptū ta-
cito de huiusmodi cōmissione,impetratū reddendum subre
ptitiū sola cōmissio facta sufficit,vt hic tacuit enim hîc im-
petrator tale quid,quod expressum impetrationē impediuis
set.§.de rescr.super literis.secundū Zenzel.in.d.c.ij.sed circa
hoc omnino videas quæ scripsi.in.d.cle.ij.vt lite pend.& in
c.fi.§.vt li.pen.& in remissionibus vtrobiq; not.Collec.ve-
5 rō not.† ꝙ noui articuli nō sunt dandi , vel faciendi in eadē
instātia,quod verū credit post terminū ad articulandū assi-
gnandū.§.de probat.licet.licet cōtrarium seruent auditores
sacri palatij,qui bene admittūt,partē ad articulandū post di
ctum peremptoriū,nisi sint articuli cōtinentes obiectus cri
minū,quod intelligūt aliqui in causis beneficialibus, itē vbi
vellet reformare malè datos,quia tunc non admitteret, nec
credit,ꝙ haberet locū supradicta cōsuetudo, cum sit contra
iura,vt.not.in.d.c.licet.clarè tñ posset. Ad quod faciūt,quæ
colligūtur.§.e.præsentiū.super verò articulis antiquis,super
quibus nulli testes fuere recepti mādantur recipi,nō obstā.
renūciatione,ad quod vide.§.c.fraternitatis. *cum nostro nun-*
cio si esset singularis persona mitteret ad sedem Apostolicā
cū literis,cū esset dubiū de falsitate.§.de rescr.c.ij.& vide.§.
eo.tā literis.in fi. *postquàm* & supple quia literæ sunt subrepti
tiæ nō facientes mentionē de primis,ad quod vide quæ Col
lec.vt lite pen.c.j.¶ Aduerte ista decretalis semper allegatur
6 ad vnū.s.ꝙ sola † causæ cōmissio reddit subreptitiā sequen-
tem priuilegij impetrationē, de illa nō faciendo mentionē,
quia dicere ꝙ motu propriu priuilegiū fuerit hîc cōcessum,
aduersaf literæ huic cū dicit à nobis per vestros nūcios im-
petratis:plures tñ hoc restringūt ad priuilegium impetratū
per illō,qui impetrauerat cām cōmitti,vel iam sciebat cau-
sam cōmissam ad alterius impetrationē,subaudiētes ad lite-
rā ibi cū dicit, *postquam causam ipsam eisdē cōmisimus* subaudi
ad instātiam vestrā,aut nobis scientibus, & ex hoc inferunt
7 † ꝙ licet quoad eum cōtra quem cōmissio impetraf, requi-
ratur citatio executa eo modo , quo legi.& not.in cle.ij.§.vt
lite pēd.quoad eum tñ qui impetrauit caosam cōmitti hoc
non requiritur:sed sufficit sola cōmissio, quia qui certus est
amplius certiorari nō debet.§.de reg.iur.eum,qui certus est.
lib.vj.& cle.causam,quæ.in fi.de elec.durū enim esset dicere
ꝙ sola cōmissio fortè nō præsentata & per partē aliam igno
rata,partē aliam ignorantē in impetratione cuiuslis priuile
gij impediret , sed obst.iste tex.in eo ꝙ loquitur gñaliter,&
indistinctè & obstāt quæ scripsi in suppletione glo.penul.
post Mar.sed rñdent illi, ꝙ tex.istæ cōfusè loquens ciuiliter
debet intelligi.s.de cōmissione pręsentata,aut notificata,aut
per interpretationē priuilegij impetrata, quia aliter aduer-
saretur iuribus,quæ requirūt effectū rei.de cle.nō resi.c.rela
tum.& quæ prohibēt quem ex iusta ignorātia damno affici,
de cōsti.c.ij.& vlt.nec enim apparet,ꝙ ex hoc Papa priuile-
gium denegasset,nisi velis dicere,ꝙ hîc causæ cōmissio facta
fuit proprio motu,sed hoc non est verisimile,quia princeps
nō debet partes prouocare ad lites,arg.§.de dolo.c.fi. Aut er
8 go ad † vtriusq; partis instātiam, aut ad instātiam illius par-
tis,quæ priuilegiū impetrauit,fuit facta talis cōmissio,dice-
re enim ꝙ fuerit facta solùm ad instātiam illius cōtra quem
fuit priuilegium impetratū , & ꝙ commissio nō fuerit præ-
sentata,nec deuenerit ad notitiā illius, qui priuilegiū impe-
trauit,est diuinare,& decre.istā trahere ad vnū casum nouū
nimis durū,& istorū opinio prima facie mihi placet prædi-
cta opinio.s.ꝙ si causa cōmissa,& citatione decreta ad instā-
tiam actoris,sed nondū executa reus nondū citatus ac com-
missionē,& citationem ignorās impetrat à Papa priuilegiū
puta dispēsationis super illigitimitate non facta mētione de
citatione,& cōmissione prædictis , vtpote per eum ignora-
tis valet nihilominus impetratio fuit obtenta per maiorem
partem auditorū in consi.Rotæ anno à natiuitate dñi. M.
cccxciij.die.xvij.mēsis Mart.per rationes hîc supra positas,
9 sed † dñi Gallar.& Iunia.tenuerūt contrarium in eisdē con-
silijs,qoia in cle.ij.vt li.pend.per quā fundant prima opinio
ponitur verbō qooad hoc & faciont ibi not.sup dicto ver-
bo,item quia subreptio huiusmodi nō venit ex vitio partis
ignorātis,sed ex dispositione iuris communis,quæ habet,ꝙ
nō est verisimile ꝙ princeps,qui est dñs communis amborū,
post quàm causam cōmisit, velit aliquid noui iuris cōcedere
vni in præiudiciū alterius, vt scripsi post Inno.in.c.fi.vt lite
pend.Itē quia restringentes textum istō ad impetrationē il-
lius qui obtinuit cōmissionem fundans se in hoc , quia quo
ad eum cēsetur lis pend.vt hîc , igitur quoad eum nō est ve-
risimile Papā voluisse derogare liti.Facit quia secundū opi.
aliam sequeretur ꝙ si actori huiusmodi cōmissionem impe-
tranti fieret talis gratia motu proprio per Papam,ꝙ valeret
& subreptitia nō esset, quia tunc cessat omne vitiū ex parte
illius cui gratia fit,quod tñ falsum est, vt scripsi post Hosti.
§.in expositione,& in hac opi.erat dñs Mar.& in eadē opi.
videtur fuisse glo.in prædicta cle.super verbo citatio in eo
ꝙ loquitur indistinctè,& idem tenet ibi Simon magis clarè,
prout ibi scripsi.in.vij.q.& ista est veritas proot credo & ap
plaudet multō isti literæ:quia hîc loquitur indistinctè, præ-
dicta tñ intellige solū in casu in quo impetratio præiudicat
alteri parti,quia aliter bene valeret, vt not.Inno.in.c.fi.§.vt
lite penden.& ita fuit dictum in Rota die.xviij.Martij anno
à natiuitate Domini. M. cccxciij.

SVMMARIVM.

1 *Crimen quid.Idq́ue morbum esse.*
2 *Vitio simili, dissimilique laborantem testem reijci,& quid in caussa*
consimili.nu.4.
3 *Emptorem emptori testem non esse quo modo accipiendum.*

¶ CAP. XX.

PErsonas. casus. A testimonio repellit
cōsimili morbo laborans, &
hoc pars.§.de app.personas.¶ Expone literā
negotia.i.causæ criminales Pe.& Abb.*morbo*.i.
peccato secundū Pet.s.modico nō tale ꝙ cri-
1 men sit † quia crimē dicitur peccatum graue accusatione &
damnatione dignissimū,imo videtur secundum dñm bonæ
memoriæ Vabreñ.Card.ꝙ dicitur morbus, etiam bene sine
peccato,vt ꝙ quis cōsueuerit intrare tabernā, & si hoc pro-
bādum sit contra te,alter qui eodē modo cōsueuerit facere
non admittetur in testē,& ita intelligit hoc.c.M.prædictam
descriptionē criminis ponit tex.lxxxj.dist.c.j.secundū eum
pro defectu.§.de rescr.ad audientiā.*consimili* eius,qui eum in
testē producit secūdum Io.& Guil.Na.& dicit Guid.hoc pa
tere ex instrumēto ꝙ est falsum & litera.§.si ab alterutra ꝓ-
2 bat cōtrarium,per quā dic † ꝙ morbi similitudo repellet te-
stem,sine pro impugnāte,siue pro defendente deponat, nec
mirū quia omnis morbus etiam dissimilis repellit , iuxta di-
stinctionē.§.eo.testimonium,fortiùs similis vt hîc ex anima
quod tetigi.§.de iudi.causam quæ.ij.in fi.quæstionis *certum*

sit.i.notorium ꝙ nõ eget probatione.de fil.præsb.quoniam.
Host.*possint conuinci*.s.eo.super eo.*admittatur*.s.eo.c.ij.ibi sol-
uit Tanc.& Gof.Supple glo.in.j.gl.ibi recusari.sed an talis si-
militudo causę repellit testẽ,videtur Guil.velle ꝙ sic in Spe.
eo.tit.§.j.vers.item ꝙ habet.sed Host.hîc putat hoc absurdũ,
3 nisi esset solus vel vehementer suspectus,esset † enim absur-
dum,ꝙ vnus emptor nõ posset ferre alteri emptori testimo
nium,& dicit decr.intelligi de socio, & participe secundũ.l.
quoniam liberi.C.eo.to dicio teste,vt dixi in iudice in decr.
causam.in fi.vide quod no.xxxv.q.vj.c.ij.in gl.arg.quod No-
4 uella.Si quæris † autem vtrũ testis habens consimilẽ causam
causæ in qua producitur in testẽ admitti debeat,vel repelli,
distingue vt dixi.s.de iud.c.causam quæ.Henr.& vide Col-
lecta.de iudi.cùm causam.secundum Collectarium.

SVMMARIVM.

1 *Iudæum in christianum testis ne sit.*
Fauore fidei infidelem testem esse: hæretico tamen in hæreticum non credi.nume.3.
4 *Actibus extraiudicialibus infidelis an testis sit: & quid in iudiciarijs nume.5.*
6 *Iudæo Christianum testem refellere fas esse.& nu.7.*
8 *Iudæos ecclesiæ forum certis causis sortiri.*

CAP. XXI.

IVdæi siue. pars huius.de Iudæ.Iudæi
siue.& h.d.Christian⁹ cõ-
tra Iudæũ admittitur ponit dictũ,addit pœ
nam,subiũgit causam Nouella hanc intelligi
omni foro,quia hîc casus qui tãgit vniuersalẽ
honorem Ecclesiæ, facit cle.cùm Iudæi.eo.ti.facit quod no.
Inno.c.ꝙ super ijs.j.de voto.j.de indi.Iudæi.Mar. ¶ Expo-
ne literã aduersus Iudæos,quærit hîc Host.an Iudæus de cri
mine contra Christianum excipiat, quod videtur.de excep.
2 cùm inter.j.de vsuris.quia frustra dicit † posse distingui,an
id de quo excipit sit peccatũ vtraq; lege noui & veteris te-
stamẽti,& tunc admittitur:an.l.veteris testamẽti tantùm,&
tunc nõ admittitur,aut noui tantùm,& tunc etiam repella-
tur in pœnã sui erroris,vel dic ꝙ tunc secundũ eum admitti
tur cum secundũ.l.Romanam illos iudicare debeamus,& sic
secundũ illam excipere possint.C.de Iudæ.Iudæi. ne claudi-
cet iudicium,vt in.d.decre.cùm inter.nam & excõmunica-
tus excipit,vt ibi,*voluerunt* cũ effectu,de hoc.de eo qui mit.
in pos.c.j.*præferre* impetrabant qñq; Iudæi,vel sarraceni pri
uilegia principum,ꝙ per Christianos in ciuilibus,vel crimi
nalibus cõuinci non possent quibus si vtãtur priuanť Chri-
stianorũ conuersio,& principes non debent illa concedere,
vel cõcessa seruare,vt in cõcilio Vieñ.eo.ti.cùm Iudæi.*subia-
cere* tãquam seruus,& sic inducitur seruitus de iure canoni-
co, sicut & aliàs.xv.q.vlt.cùm multæ.secũdum Inno.&.j.de
Iudæ.ita quorũdam.Host. ¶ Supple in glo.j.in fi.&.j.eo.c.ij.
in glo.ij.in fi.iura ista probat Iudæos non persequendos.
¶ PRIMO quæritur,vtrũ infideles admittantur ad testi-
2 monium perhibendũ,distingue,aut quæris † vtrũ admittan
tur in causa fidei,& dic ꝙ sic,siue sint hæretici,vt patet.j.de
hæret.c.in fidei fauorẽ.lib.vj.licet Io.And.intelligat illã de-
cre.solùm vbi proceditur per viam inquisitionis,sed glo.in-
telligit eam gñaliter,patet etiam.eo.ti.c.accusatus.§.licet.lib.
vj.siue sint Iudæi sarraceni,vel pagani,vt patet.j.de hęret.c.
cõtra Christianos.lib.vj.Aut in alia causa,& tũc aut quæris
de infidelibus hæreticis,aut de infidelibus Iudæis,sarracenis
3 vel paganis:si de hæreticis † qui etiã infideles dicuntur,vt.j.
de hæret.c.j.tũc aut quæris secundũ canones, tunc dic ꝙ ta-
les cũ sint infames,vt.C.de sum.tri.l.j.& de hære.in auth.ga
zaros.& infames à testimonio repelluntur, vt.ff.de senato.l.
ij.&.j.eo.c.penul.& excõmunicati ipso iure, vt.j.de hæret.
c.excõmunicamus.j.&.ij.& sic non possunt esse testes,etiam
inter cohæreticos,vt hîc not.expressè Ioan.xxiiij.q.§ ijs au-
thoritatibus.glo.antepen.& Ioan.& Arch.ij.q.vij.c.si hære-
ticus.glo.j.in fi.imò iudex poterit ex officio eos repellere,ar.
ff.de postulan.l.quos prohibet.j.de excep.c.exceptionem.&
eo.ti.c.pia.§.fi.lib.vj.&.C.de tempo.appel.l.ij.& ꝙ iudex te-
stes criminosos ex officio repellere possit,not.Inno.& Host.
& Io.And.s.eo.ti.intimauit.idem Barth.Brix.& Arch.ij.q.
vij.quia ad officium iudicis spectat, ne aliquis iniustè graue
tur.ff.de offi.præsi.l.illicitas.j.respõso. sed is,cõtra quem ta-
les producuntur,grauatur ergo &c.si secundũ leges tunc di-
cit idem quod sequitur de alijs infidelibus , & vt legitur.C.
de hæret.l.quoniam multi. & in.d.c.si hæreticus.ij.q.vij. Si
quæris de infidelibus Iudæis sarracenis,vel paganis,qui non
sunt excõmunicati saltem quoad ecclesiam militantẽ , vt.ij.
4 q.j.multi.&.j.de diuort.gaudemus.tunc aut quæris † vtrum
possint testificari in vltimis volũtatibus , vel contractibus,
seu alijs extraiudicialibus , & dicit ꝙ sic.C.de hæreti.l.quo-
niam multi.in fi.& not.Laur.& Io.de Peru.di.j.multiplex.ad
fi.in glo.maximè &c.Aut in iudicijs , & tunc aut inter fide-
les inter quos est causa,& dic ꝙ tunc possunt testificari, etiã
super cõtractibus seu alijs actibus extraiudicialibus, in qui-
bus fuerunt testes,vt.ij.q.vij.non potest.&.c.pagani.&.xxiij.
q.iiij.ipsa pietas.s.eod.c.j.& hoc not.Mart.Si.& Cyn.in.d.l.
quoniam.quia tales sunt infames secundũ eos ibi. Aut inter
5 infideles † inter quos est causa,& tũc possunt,vt in.d.l.quo-
niam.ver.inter se autem.& in.d.c.si hæreticus. Aut inter fi-
delem & infidelem,inter quos est causa,& tunc possunt pro
parte fidelis,sed nõ pro parte infidelis,vt in.d.c.si hæreticus.
& hoc credo verũ licet Spe.hoc ti.§.j.ver.item ꝙ est Iudæus.
dicat ꝙ si catholicus agat cõtra infidelem,ꝙ nõ possit alium
infidelem producere in testẽ,quia testis deponit pro vtraq;
parte.xiiij.q.v.non sanæ.&.C.de epi.& cle.auth.sed iudex.se
cundũ Azo.& alios.sed cõtra Spe.facit id quod ipsemet di-
cit ibi.in vers.immediatè.sequẽti ꝙ orthodoxus potest huic
priuilegio renũciare , etiam tacitè, vt.C.de testib.l.si quia in
hoc.etiam ꝙ Spec.in.d.§.item ꝙ est Iudæus.ꝙ hæreticus po-
test deponere cõtra hæreticum,vel paganũ malè dicit,cũ sit
excõmunicatus,vt est dictũ secundũ Henr.dicã.in cle.j.j.e.
¶ SECVNDO quæritur,vtrum Iudæus possit repellere
Christianum in testem,cõtra ipsum productũ à testimonio
6 prætextu alicuius criminis,vel delicti,distingue aut † quęris
vtrum possit eum repellere à testimonio prętextu criminis,
quod est peccatũ secundũ vtrunq; testamentũ vetus & no-
uum,vt est simonia in sacramẽtis.j.q.j.ꝙ studet.&.c.cito tur-
pem.& not.Host.j.de simo.c.vlti.& vsura.j.de vsur.c.super
eo.& furtũ,& similia,& tũc dic ꝙ sic:aut prętextu criminis
quod est peccatũ secundum vnũ testamentũ,& tunc aut est
peccatũ secũdum vetus testamentũ, duntaxat vt comedere
carnes porcinas.xxviij.q.j.c.sæpe malorũ.c.cõsortia.&.c.seq.
vel arare cũ boue,& asino.s.de elect.c.cùm causam. & dic ꝙ
7 non. Aut est † peccatũ secũdum nouũ duntaxat,& tunc sic:
nã cum secundũ.l.Romanã ipsos Iudæos iudicare debeam⁹,
secundũ eandẽ possunt excipere,vt.C.de Iud.l.Iudæi.iudiciũ
enim claudicare nõ debet,vt.ff.de arb.l.si cũ dies.§.pen.&.j.
de excep.c.cùm inter priorẽ.secũdum Host.hoc idem.G.de
Montelau.extra eo.ti.c.j.super verbo aduersum.in cle.secũ-
8 dum Henr.dicam in cle.j.j.eo. Collecta.Abb.no.hîc † ꝙ Iu-
dæi sunt de foro ecclesiæ per.c.xvij.q.iiij.cõstituit.quod ve-
rũ credo,quo ad spiritualia aliàs nihil ad nos.secundũ Henr.
de cõsti.c.j.vel vbi turbant,vel iniuriantur ecclesiæ,vt in.c.
cõstituit.& dic ꝙ Iudæus potest excipere contra testẽ Chri-
stianum,& licet super hoc distinguat hîc Henr.hoc tamen
not.Ioã.And.iij.di.eo.ti.c.j.in cle.præsumat si de facto,quia
de iure admitti non debet , nisi contra Christianũ ad ritum
eorum transeuntẽ.de hæret. si contra. lib.vj.dicam.in.d.cle.

SVMMARIVM.

1 *Matrem,si de ætate filiæ quæratur, testem esse, certisq; alijs casibus: limito vt nume.7.*
2 *Patrem filio etiam militi testimonium dicere non posse & quatenus possit nu.4.Id tamen fratri denegatum non esse.nu.3.*
5 *Suspicione cessante,parentum testimonium admitti, inæqualitate tamen eos suspectos censeri.numero.6.*

8 *Probationes causa conditione regulari.*

¶ CAP. XXII.

SVper eo.ii. Casus. Testimoniũ matris est suspectũ, vbi filia petit aliquẽ in virũ se maiorẽ. Secũdo dicitur ꝙ ad dictũ solius matris matrimoniũ impedit, sed cõtractũ nõ dissolui, & partes duæ patẽt, secũda ibi *super illa*, & quęlibet subdiuidit qđ per se patet. ¶ Expone literã, *affidasse*. per verba de pręsenti. idẽ tamẽ quoad spõsalia, secũdum Hosti. nõ videtu hoc: quia contrahens sponsalia cogit cõtrahere de p̃senti. c. ex literis. j̃. de spõ. ideò cõtra, credo Marti. nec credo testimoniũ ita suspectum in sponsalib⁹, sicut in matrimonio, *altera mulier* de hac nõ videt respõdere, sed dic ꝙ admittit. xv. q. iij. ex eo. ff. eo. ex eo. ad hoc. j̃. de præsumpt. nõne. nisi ex nimia familiaritate, vel vtilitate, vel aliter sit suspecta. j̃. eo. in literis. Hosti. *videtur*. j̃. de p̃sumpt. afferte. *nobilitate* generis de qua. j̃. de p̃ben. c. penulti. & qđ dicit potẽtia intellige amicorũ qđ dicit honore, vt quia iudex, Baliuus, doctor, vel consiliarius principis, vel magistratui iuri, vel honore: ergo sufficiat altera: tamen hîc ponat disiuncta quæ in alijs intelligit repetita. j̃. de appel. secũdò requiris. Facit qđ legit, & notat, de disiunctiua cle. sæpe. de verbo. signi. vbi intelligit repetitio disiunctionis in omnib⁹ &c. Martinus. Si verò alter excedit in vno, & exceditur in alio, vt puta mulier nobilis, & pauperrima, vir plebeius, & ditissimus, hîc iudex arbitrabit, an testimoniũ matris sit suspectũ, & inspiciet cõsuetudinẽ regionis, & de hoc in Specu. de teste. § j. in fi. primæ col. *sola mater*. hîc est casus cõuersus ad superiora: qa hîc mater stabat pro matrimonio ibi cõtra, secundũ Hosti. vide rationẽ, & quid circa hoc dicẽdum est in. c. super eo. j̃. de eo qui cogno. cõsang. vxoris suæ, vbi soluit contrariũ de. c. si duo. xxxv. q. vj. & ibi vide in glos. Marti. *præsumptio*. ex hoc fac regulã ꝙ semp ad præsumptionẽ nõ modicã, potest cõtrahendum matrimoniũ impediri. Martiñ. non tñ ꝓbatio, & sic propter solã p̃sumptionẽ impedit m̃rimoniũ, *siue plurium* hæc cõmunis litera, aliâs simplici iuramẽto. Hosti. ¶ Quæritur vtrũ parẽtes, vel consanguinei admittãtur in testes, in causa matrimoniali. Distingue, vt dicã. j̃. qui matrimoniũ accusare possunt. c. videt. se-
a cũdum Henri. ¶ Collec. si quærerẽt † de ætate mater admittitur in testimonio ꝙ nititur secũdum Azoñ. quãtũ ad præsumptionẽ. ff. de ꝓba. etiã. qđ verũ est. vbi petit in integrum stitutio, sed sup matrimonio admittit secũdum Henri. hîc in summa. § vlti. hoc etiã not. per Ioã. iij. q. iij. ver. item testis. sic debet intelligi qđ notat in Specu. eo. tit. in prin. vbi nota indistinctè ꝙ mater admittit ad ꝓbandum ætatẽ, sed quid si mulier sit nobilior, sed est pauper, vir est diues & ignobilis, dic ꝙ hîc arbitrabit bonus iudex Dic secũdum Specu. ꝙ
1 pater nõ potest esse testis in causa filij, vel econtra nisi filius testator sit miles, vel in castrẽsi peculio. ff. de testa. qui testa-
2 mẽto. § per cõtrariũ. Gof. tamẽ † ibi notat ꝙ nullo casu pater potest esse testis in causa filij. idẽ notat Cyn. secũdum Petrũ in. l. parẽtes. C. eo. tit. de p̃re & de m̃re, nec obstat dictua § per cõtrariũ. vbi habet, ꝙ pater esse testia in testamẽto filij: quia propter hoc nõ cauet ꝙ possit esse testis in causa filij, sed hæredũ ipsius, & si hęres esset de suis etiã non posset esse testis secundũ ipsos, nec faciũt differentiã vtrũ filius sit emãcipatus, vel nõ ꝓpter affectionẽ paternã, q̃ vinci nõ potest. Itẽ notat Cyn. in. d. l. parẽtes. ꝙ si frater admittat pro fratre non facit, nisi aliqualẽ p̃sumptionẽ. Item ꝙ si rex vel dñi alicuius loci habẽt causam, ꝙ homines illius loci poterit in testes ꝓducere, vt not. in. l. eos. nisi sint aliâs subditi ratione dñicæ, vel patrię potestatis, qđ dic, vt. j̃. eo. in nr̃a. Dicendũ
3 † tñ ꝙ frater admittit pro fratre, in causa ciuili, cũ nõ ꝓhibeat nisi habeãt omnia bona pro indiuiso. In causa vero criminali, admittũtur collaterales nolẽtes inter se. not. iij. q. v. c. j. hęc in Specu. vbi. s̃. hoc etiã videt ꝓbari, ꝙ ex quo pater & mater sunt suspecti in causa filiorũ ꝙ de alijs collateralib⁹ sit secus. Sed nũquid si agat de causis spũalib⁹, pater in causa filij poterit esse testis, videt ꝙ sic, de iudi. si annũ. in fine. qđ est verũ sequẽdo opinionẽ Specu. sed secũdũ alios secus pro quib⁹ facit, qđ hîc legit & notat: quia nõ deest affectio, vidatur tñ ꝙ pater possit esse testis in causa filij, & qlibet in causa sua, qđ dicit in euangelio duorũ testimoniũ verũ est, quare testimoniũ meũ & p̃ris mei nõ accipitis. & legit. ij. q. iiij.
4 in prin. Sed nõ obstat, quia † loquũtur in his q̃ sunt iuris naturalis, vbi ignorãs ignorabit. j. q. iiij. in fine. & da his q̃ spectant ad salutẽ, vbi sufficit leuis ꝓbatio, vt not. j̃. c. ꝓximo.
5 & c. nuper. ¶ Supple glossas, in glos. j. ibi *excellentia* † admittũtur, qa tũc cessat suspicio, & idem si parẽtes ipsi essent valde honesti, secũdum Tan. vnde dicit Hosti. Quicquid scribatur hoc esse arbitrariũ. ff. eo l. iij. j̃. eo. p̃tereà. & c. in nr̃a. & hoc cõmuniter approbat Marti. Possent enim esse circũstantiæ ꝓpter quas iudicaret testimoniũ suspectũ, puta nobilis multũ diligebat plebeiã valde formosam, quã habere nõ poterat, nisi cũ illa cõtraheret, & parẽtes aliâs sunt hone-
6 sti, cessantib⁹ † verò circũstantijs inæqualitas facit testimoniũ parentũ suspectũ, aliâs facile ꝓbaret plebeia se despõsatam per regẽ, vel plebeius se despõsasse reginã, & idem dicit ipse Hosti. de cõsan. in summa huius tit. § ij. ver. vbi autẽ vbi videas secundũ Nouellã. ¶ Nota primo ꝙ affectionis suspicio, repellit à testimonio, illũ qui aliâs esset idoneus, vt hîc ex prin. glo. colligit, & fortius à iudicãdo repelleret, cũ plures iudices reperiãtur, quàm testes, vt patet ex his q̃ legũtur
7 & notant, de offi. deleg. cũ R. canonicus. Scdo nota ꝙ † adeò pręsumit, mater diligere incrementũ, & honorẽ filiæ ꝙ contra eam orit, de iure grauis suspicio, ꝙ vellet ꝓpter eam deierare, licet enim de quolibet nõ debeam⁹ p̃sumere, nisi bonum. de pręsumpt. c. si. tñ dum agitur de pręiudicio alterius pręcaueri debet qđ euenire potest, de seruis nõ ordinãdis. c.
8 j. & quod scripsit Cardi. de elect. si forte. lib. vj. Tertio † nota ꝙ quãto casus leuior vel grauior, aut minus vel magis periculosus existit, tãto leuiores ꝓbationes sufficiũt, aut fortiores reqrũtur: impedire enim matrimoniũ cõtrahi leuius est, & ideò ibi solius m̃ris testimoniũ est sufficiẽs, sed dissoluere matrimoniũ cõsummatũ, grauius & periculosius est, & ideò plurium testimonia sunt necessaria. arg. s̃. de iureiur. quẽadmodum. & j̃. de elect. vbi maius. in prin. lib. vj.

SVMMARIVM

1 *Romani pontificis in c. licet vniuersis. mens. huiusq; sensus.*
2 *Testes promouẽdo agẽti in rebus, deponenti, apocha, obligandoq; viri rustico quot necessarij sint. & numero. j.*
4 *Testes duos iure pontifi io sufficere.*
5 *Sumptum testi ante, quàm veniat, præstandũ, & quem. nu. 6.*
7 *Testamentarios testes, quibus legatũ est, mutuò sibi testimoniũ dicere.*

CAP. XXIII.

LIcet vniuersis. Casus. Iudęus nil potest ꝓbare minus, quàm per duos testes fideles, & honestos. Nouel. & ita not. ecclesiam se intromittere de causis ventilãdis in foro seculari etiã inter iudæos & laicos, vbi videlicet honor fidei tangitur, & ita ꝓbatur hîc ꝓpter verbũ maximè, & melius cle. j. j̃. eo. & est hoc notabile fundamẽtũ. facit. c. Iudęi. s̃. eo. Martinus. & facit quatuor p̃mittit causam dicti, ponit dictũ ibi *minus* qđ probat authoritate ibi *iusta*. Solu. obstaculus ibi, *quia licet*. & erat olim in secũda cõpilatione de foro cõpetenti. ¶ Expone literã, *inimico*, id est iudæo. j̃. de iudęis. cũ sit. *finem*. q. ꝙ ad dictũ vnius pro ipso diffiniat causa *dominicũ*. Matthęi. xviij. *quia liceret*, diceret aliquis illa authoritas de duob⁹ testibus nõ iuuat, quia in multis causis requirũtur plures. *Respõdit legitimo*, aliâs, quia persona valde fide digna. j̃. eo. licet Nouella. Sed dic mihi vnũ quod nullus hîc tangit, an hæc decretalis inducat aliquam specialitatem cõtra iudæos, ꝙ videlicet nullo casu deferat Iudęo iuramentũ, seu ꝙ emẽdati de criminib⁹, imò infames, & criminosi, in casib⁹ pro Iudęo nunquã recipiãtur, sicut pro Christiano. Certè non credo, imò
1 credo, ꝓ de † mente textus huius est solum hoc ꝙ nõ admit

tatur ꝓbatio leuior pro Iudæo quàm pro Chriſtiano,vt ſic
nõ inducat ſed tollat ſpecialicatẽ,& cũ dicit litera ꝙ nõ ſuf-
ficit Iudæo,niſi ꝓbet per duos fideles teſtes ꝓbatæ fidei dic
ꝙ idem eſt in Chriſtiano,hoc enim ponit regulã quę tamẽ
plurib⁹ caſib⁹ fallit,ſed fallentię ita habẽt locũ in Iudęis ſi-
cut in Chriſtianis,aliter dicere eſſet minus durum,& cõtra
mentẽ literæ Marti. ¶ Supple gloſſas.In gloſ.j.*in fine*.de hoc
ſ.de elect.cũ in cunctis.in gloſ.ij.*in fine*.de hoc in Specu.eo.
tit.§.j.ver.item ꝙ eſt Iudæus.in gloſ.iij.ibi cũ quidã.& xxvj.
diſt.c.j.& ibi *& puberes*.& mares.inſtit.de teſta.§.poſſunt.&
ibi *vt in caſu* dicit hîc Hoſti.ꝙ.c.ſtatutũ.alleg.loquiť de ſuſpe
ctis,vt dicit Gratianus in.§.ibi ſeq.vel loquitur de rigore iu
ris,q ſeruãdus nõ eſt,*& in fine*.de hoc in ſumma ipſius quæ-
ſtionis,&.ĩ.de regu.iur.pluralis.lib.vj.& in Specu.§.quàm.al
lega.in fine glo.in gloſ.vltima. *& in fine*. idem not.ſ.eo.ve-
niens.lxxxj.diſt.tãta.xxx.caſus quib⁹ vni crediť.vide in Spe.
eo.tit.§.reſtat.de numero.ver.hoc tamẽ.fallit quorũ.xiij.no-
tat hic Hoſti.& Petr.xviij.¶ Collec.adde ad gloſ.quoſdam
2 alios caſus ſecũdum Henri.in ſumma.eo.tit.§.ij.ſcilicet † cũ
quis inter agẽtes in reb⁹ eſt promouẽdus requirũtur.xv.te-
ſtes.C.de proxi.ſacro.ſcri.l.vnicuique.lib.xij.idem in Specu.
priuil.xij.de fide.inſtru.accepim⁹.Item ſi quis vult cautè de-
ponere faciet ſubſcriptionẽ triũ teſtiũ.in authẽ.de inſtru.
3 cau.§.ſi qs ergo.col.v.Item † quinque reqruntur in cõfeſsione
creditoris,dicẽtis pecuniã ſibi eſſe ſolutã,& debẽt eſſe roga
ri,vt in teſtamento.C.eo.tit.authẽ rogati.& eſt ſpeciale ibi,
& in teſtamẽto ꝙ ſint rogati,aliàs valẽt nõ rogati,ſecũdum
Cyn.ibi,idẽ in matrimonio.not.iij.q.ix.teſtes.& vide quan
tum ad hoc q̃ colligũtur de ſpon.ex parte.& q̃ not.Ioã.And.
de regu.iur.pluralis.& qd not.ij.q.vj.in prin. Itẽ vbi ille qui
ſe obligat eſt imperitus,vel extra ciuitatẽ,vel cauſa excedat
librã auri,vt ſi fiat in ſcriptis his caſib⁹.v.reqruntur in authẽ.
4 de fide inſtru.§.ſed duo.† ſufficiũt de iure canonico ſecũdũ
Henri.de fide inſtr.§.qs ſit effectus.in fine.nec obſtat.c.pſul.
ij.q.iiij.quia ſecũdũ Archid.loquiť de his q̃ ordinatus à Pa-
pa cõmiſit poſt priuil.vel ſecũdũ qd not.Henri.de teſta.&
hoc locũ habet cũ duo vel tres teſtes ꝓducti ſunt ſuſpecti:
quia aliàs ſufficerẽt duo,vt not.ibi.§.qualiter.in fine.vel loq-
tur de Cardi.ſecũdũ eum,& ꝙ ſufficiãt duo,faciũt q̃ colligũ
tur de teſta.cũ eſſes.licet Inno.aliud ſentiat.de cõfir.c.ſi.vni
us.li.addit ad gloſ.quoſdam alios caſus,vbi ſufficit vnus te-
ſtis.ſ.correctionẽ animæ.ij.q.j.ſi peccauerit.melius in.c.mul
ti.eo.c.&.q.ſup verbo ſeculari.& breuiter hîc intelligũtur,
vbi modicũ fit p̃iudiciũ,vt not.Ioã.vbi.ſ.&.lxxxvj.diſt.tan
ta.& vide.ĩ.eo.nup.& qd locũ habet in foro ſeculari, quòd
veriſimilius eſt:quia nõ reperitur correctũ hoc priuilegiũ.
5 Sed nũquid † ſumptus ſunt miniſtrãdi teſti.ſtatim antequã
exeat domũ ſuã.P.dicit quòd ſic.hæc Cyn.C.e.tit.l.quoniã.
hoc ꝓbať de reſcript.ſtatutũ.ad finẽ.& nota ibi p Ioã.And.
6 ſed quos ſumptus debet habere teſtis,dic † ꝙ illos quos do
mi feciſſet,niſi ſint tales quos domi exiſtẽtes ſumptus lucra
ti fuiſſent.ff.ad exhiben.l.ſed ſi hæreditas.hæc Cyn.in.d.l.
quoniã.hãc ſentẽtiã veram credo , per ea quæ colliguntur de
dolo.finem.de vita & honeſta.cleri.cum ab omni.licet Ioã.
Andr.in.d.c.cõtrariũ not.videatur.¶ Quid ſi teſtator legat
7 aliquid † omnib⁹ teſtib⁹ inſcriptis teſtamento,cõmuniter
Azo not.ꝙ fieri poteſt.arg.inſti.de teſta.§.legatarius.& qui-
libet erit teſtis pro alio,licet nõ pro ſua parte:vnde.vij.ꝓba
bũ de.viij.& ſic de ſingulis.hoc in Specu.de inſtru.ædi.§.re-
ſtat.circa finẽ.vbi ſubdit ꝙ ſi de parte legatarij ſeu ipſo lega
to ſit quęſtio inter ipſum & hęredẽ nõ erit teſtis.ſecus ſi in-
ter ipſum & extraneũ. inſtit.de leg.§.legatarius.vt dictũ eſt
ſupra in.c.ſubiecta.

¶ Quęritur quę fuit ratio dubitãdi & decidendi in hac de-
cret.ratio dubitãdi potuit eſſe,quia qualiter agãt Iudæi in-
ter ſe cauſas ſuas,nõ videbatur curãdum,quia nil ad nos de
his,quæ foris ſunt.Et quia q̃ſtione vertẽte inter Iudæum &
Chriſtianũ,videbať fauẽdũ Chriſtiano,vt pauciores teſtes
ſibi ſufficerẽt.Ratio decidendi eſt,quia vniformis eſt ratio
ſemper,& quia textus ſacræ ſcripturæ vniformiter omnes
arctat,licet enim fuerit illud verbũ dominicũ,in ore duorũ
vel triũ &c.vt Matthęi.xviij.tamẽ in.l.antiqua ſcriptũ erat,
vt ibi diciť,& ſic Iudæos & Chriſtianos vniformiter cõple-
ctitur,ſaluis his q̃ ſcripſi.ſ.eo.Iudęi.& q̃ dicã in clemẽ.ij.eo.
& quę dixi.ſ.eo.c.in expoſitione ſuper verbo legitimo.

SVMMARIVM

1 *Vxorem domeſticam eſſe: & an teſtis eſſe poßit: & quid in familia-*
ri vniuerſitatis. numero.2.
3 *Familiares propriè qui ſint: & an teſtimonium dicere poßint.nu.10.*
& quotuplices ſint.numero.11.
5 *Teſtem familiaritatis reijciendum,an domeſticum eſſe oporteat: &*
quid ſi deſijt eſſe familiaris dolo vel bona fide.nu.7. & quid ſi re-
dijt.numero.8.
6 *Domeſtica à domeſticis probari poſſe.*
9 *Cognati mutuóne teſtes eſſe poßint,remißiuè.*
12 *Productio an ſolenniter facta præſumatur.*

¶ CAP. XXIIII.

IN literis. Caſus.Non ſunt idonei te-
ſtes quos actor de familia
ſua ꝓducit,& eſt cõmunis diuiſio.ij.ibi re-
ſpõdemus.¶ Expone literã *legitime*,quia pa-
lam,& in facie eccleſiæ,& ideo præſumitur
contra ipſum.ĩ.qui matri.accu.poſ.cũ in tua.quare requiriť
clara ꝓbatio & nõ ſuſpecta.ĩ.de re iudi.lator.Hoſt.per *ſeptẽ-*
niũ,maximè,ſed propter hoc magis præſumiť cõtra ipſum.
arg.de.frigi.c.j.*antequã*,id eſt quia ſi poſt affinitas ſupueniẽs
nõ diſſoluet matrimoniũ.ĩ.de eo qui cog.cõſan. diſcretio-
nem.&.c.penul.& vlti.*ad quid* ſi copulã, & affinitatẽ prędi-
ctam pro illorũ,ſcilicet familiariũ ſuſpectorum. Vnde dicit
Inno.ꝙ licet familiaris nõ ſerui,nec in poteſtate pr̃na cõſti-
tuti,poſsint licitè reddere teſtimoniũ,tñ iudex diligẽter at-
tẽdet honeſtatẽ perſonarũ,vt niſi honeſtę ſint,nullaten⁹ eis
credať,vt hîc &.ſ.de ꝓba.licet *contra ipſos*, ipſorũ coniugiũ,
quia pro parte viri deponũt *aliquos* etiã nõ familiares Inno.
¶ Supple gloſſas,in gloſ.ij.ibi.§.ſanè.&.C.de verbo.ſigni.l.vl
tima.Petrus & Abbas allegãt.ff.de ædi.edic.ędiles.§.familię.
& ibi.*q.ij*.vbi de hoc in ſumma,& ibi *vel dominicæ* non dicit
iudiciarię,qa ſecũdum hoc nullus admitteretť,& ſic intelli-
gitur.iiij.q.iij.item idonei.*& in fine*,de hoc & quid ſi deſijt
eſſe domeſticus,item quid de agnato & cognato cõiuge ſo-
cero,& vaſallo,& alijs.Circa hoc vide in Specu.de teſte.§.j.
ver.item excipiť & eſt domeſticus.& ver.ſequẽti.in glo.vlti
ma,ibi *ex literis*.&.xxxv.q.vj.c.ij.vbi de hoc.¶ Quęriť vtrũ
familiaris vel domeſticus admitti debeat in teſtẽ:diſtingue,
1 aut q̃ris † de familiari,ſeu domeſtico ſocio omniũ,vel par-
tis bonorũ qualis eſt vxor de cõſuetudine Franciæ ad mobi
lia,& cõquęſtus,& de tali dic vt dixi.ſ.eo.quoniã.Aut de fa
2 milia † ſeu domeſtico alicuius eccleſiæ vniuerſitatis,vel col
legij,& de eo dic vt dixi.ſ.eo.c.inſup.aut de familiari ſeu do
meſtico alicuius ſingularis perſonæ,& tũc aut eſt familiaris
impropriè & generaliter ſumpto vocabulo,puta qa ſubdi-
tus ratione iuriſditionis ſpiritualis vel tẽporalis,& talis nõ
prohibeť pro illo,vel cõtra illũ cuius eſt familiaris teſtimo-
niũ ꝓhibere,vnde Eps poteſt eſſe teſtis in cauſa Archiepi,
vt notat Bernar.ſ.vt lite nõ cõteſt.accedẽs.in prin.in gloſ.
hæc eſt iuſta cauſa.in fine.& vaſallus in cauſa dñi:nã & pec-
catũ eius occultũ denũciare poteſt eccleſię,nõ obſtante iu-
ramẽto.arg.ij.q.vij.admonẽdi.vt notãt Bernar.Iſy.Archid.
xxij.q.vlti.de forma.& tñ ibi eſt vt teſtis,vt.ſ.eo.c.in omni.
item homines alicuius regni,ꝓuinciæ,vel loci poſſunt eſſe
teſtes in cauſa regis,vel dñi illius regni,vel ꝓuincię,vel loci,
aliàs ſequereť incõueniẽs,& abſurdũ,ſi nullus de terra,vel
iuriſdi.ſua poſſet deponere cõtra ipſum,vt not.Pet.de bella
pertica & Cyn.& ali doctores moderni.C.eo.tit.l.eos teſtes.
licet gl.innuat cõtrariũ,& malè.ff.eo.tit.l.idonei.Aut eſt fa-
3 miliaris † ꝓpriè ſumpto vocabulo puta rõne dñicę, vel pri-
mæ,vel magiſtriæ poteſtatis,& tũc aut iſta familiaritas con
trahiť poſt latũ teſtimoniũ,& talis nõ nocet.arg.not.in Spe.
hoc tit.

hoc tit.§.j ver.quid si post latum testimoniũ.& pro hoc.j.
de regu.iur.c.factum legitimè. lib.vj.cũ ibi not Aut ante &
tunc aut quæris vtrũ possit esse testis cõtra illũ cuius est fa-
miliaris seu domesticus,& pro aduersariu. Et tũc refert aut
sola ratio domesticitatis seu familiaritatis est causa impedi-
mẽti,aut nõ solũ illa ratio,sed etiã personę reuerẽtia,in pri-
mo casu dic q potest & debet admitti,& etiã cogi testifica-
ri:nam fauore aduersarij est introductũ q tales nõ admittã-
tur,vt hic,& in iurib⁹ hic alleg.ergo nõ debet in eius læsio
nem retorqueri.arg.C.de legi.l.qd fauore. Et pro hoc faciũt
not.per Accur.ff.eo.l.fi.& per Cardi.& alios.j eo.tit.c.Ro-
mana.lib.vj.& hoc tenet Specu.hoc tit.§.j.ver.quid si aduer
sarius.idem notat Accur.C.eo.tit.l.etiã.& Iaco.de Arena.&
Cyn.post eum.idem not. Hosti.in vxore,q̃ est domestica vi
ri sui,vt pbaẽ exp̃ssè.C.de re mili.l.qcũque.lib.xij.vt admit
tatur & cogaẽ cõtra maritũ suũ.in summa.e.tit.§.ij.ver.quid
si volo.Quod intellige quãdo nõ est socia bonorũ de cõsue
tudine,sicut est in Frãcia vbi est socia.vt dixi.s.eo.quoniã.
& hæc vera in ciuilib⁹,sed in criminalib⁹ fortè nõ debẽt co
gi,sed bene volẽtes admitti,& ita potest intelligi.ff.eo.l.Iu-
lia.licet Accur.ibi dicat q nisi in ciuilib⁹ cogi debẽt,ita etiã
potest intelligi in.q.v.cõsanguinei.iiij.q.iij.§.itẽ.l.Iulia.cum
ibi not.Aut nõ solũ ratio familiaritatis,seu domesticitatis
4 est causa impedimẽti,sed etiã † reuerẽtia personę debita,vt
patet in filijs qui debẽt parẽtib⁹ reuerentiã,vt.C.de emen.
libe.l.vbi domesticæ laudis &c.ff.de in ius vocã.l.quique.§.
prætor ait.C.de in ius vocan.l.fi.& in libertis qui debẽt pa-
tronis reuerentiã,vt.ff de obsequijs parẽtib⁹ & patronis,&
libertis à liberis pol.l.j.& ij.& tales siue volẽtes siue coactos
nõ potest aduersarius pducere,vt.C.de q̃stionib⁹.l.pridẽ.&
C.eo.tit.l.libertorũ.qui accusa.nõ pos.l.fi.iij.q.iij.§.itẽ testis
idonẽus.&.§.item parẽtes &.§.item liberti.&.s.de seruis nõ
ordinã.de familia,vt not.Spec.hoc tit.§.j.ver.itẽ q est liber-
tus etiã volentib⁹ parẽtib⁹,vel patronis,vt not.glos.in.d.l.li
bertorũ.& Iaco.de Are.& Cyn.in.d.l.etiã.in fine.vbi etiam
dicũt idem in vxore,q̃ debet reuerẽtiã viro.vt.ff.solu.matr.
l.alia.§.elegãter.sed in hoc malè dicũt secũdum Hosti.& Spe
cu.vt.s.dictũ. Aut quæris vtrũ possit esse testis pro illo cu-
ius est familiaris,vel domesticus,& tunc aut quæris de illo
qui est familiaris,vel domesticus illius qui eum pduxit tem
5 pore pductionis,& depositionis.In primo † casu dic regula
riter q non potest esse testis:quia tale testimoniũ est suspe-
ctum vt hic.&.ff.eo.l.penult.&.C.eo.l.etiã &.l.parẽtes.xiiij.
q.ij.§.j.&.ij.&.c.j.iiij.q.iij.§ itẽ testes quos.& ver.item etiã.
iij.q.v.per totũ.j.de hæreti.c.filij.in fine.lib.vj.& hoc notat
Hosti.in summa.eo.tit.§.ij.ver.item iure ciuili.& Specu.eo.
6 tit.§.j.ver.itẽ excipiẽ,q est domesticus.hoc † fallit in factis
domesticis,& secretis,q̃ cõmodè,nõ nisi p familiares & do-
mesticos pbari possũt,vt.C.de repud.l.cõsensu.§.seruis.&
§.seq.sup plagis.&.j.eo.veniẽs.ij.in fine.Fallit etiã in casu.j.
qui ma.accu.pos.videẽ secũdum Specu.in ver.alleg.Itẽ exci-
pitur.Item fallit.ij.q.vij.c.cum pallorius.&.s.de accusa.c.nul
li Episcoporũ.vbi vita & cõuersatio secreta Episcopi pbaẽ
per cõcubicularios suos.& iste casus cõtineẽ sub præcedẽti
de factis secretis.In secũdo casu,scilicet quãdo ante fuit fa-
miliaris,vel domesticus pducẽtis,puta eius colon⁹,vel cliẽs,
7 vel mercenarius,sed † modo,scilicet tẽpore pductionis &
depositionis nõ est,tũc aut desijt esse colonus,vel cliẽs, vel
mercenarius,seu aliâs domesticus ipsius pducẽtis,bona fide
& sine fraude,& hoc cõstat,& tũc potest esse testis.arg.ff.de
postul.l.iij.§.affinitates.aut dolosè,& in fraudem aduersarij,
vt quia eum eiecit à se ad hoẽ, q pro ipso testificari posset,
& hoc cõstat,& tũc nõ potest esse testis.arg.ff.de quæstioni-
bus.l.vnius.§ seruus.&.C.de q̃stionib⁹.l.seruos.quia fraus &
dolus alicui patrocinari nun debẽt,vt.s.de rescript.c.sedes
apostolica.in fine.ff.de rei vẽdi.l.in fundo.vt notat Hostiẽ.
in ver.alleg.Item iure ciuili.ver.quid si qs fuit colonus &c.
& Specu.in ver.alleg.Item accipiẽ,aut est dubiũ,& tũc dicit
Iaco.de Rauen.in.d.l.etiã.C.eo.& nõ potest præsumi fraus
ex præcedentib⁹,hoc est ex eo, q eum eiecit,vel licẽtiauit:
quia nõ est fraus,si aliquis parat sibi pbationes,vt.ff.de ne-
neg.gest.l.at qui natura.§.cum me absente.quod potest esse
verũ,secundum Specu.in ver.alleg.Item excipiẽ.ver.quid si
olim.in fine.quãdu ante lit.cõtest.in causa ante eum licẽtia-
uit.Secus si opus pro quo facit,quia post lit.cõtest.restãt in-
cõtinẽti pbationes,& nõ ante.s.de litis cõtest.c.j.vt lite nõ
cõtest.c.j.&.c.accedens j.& ij.&.c.quoniã.& ideò ex his quę
fiunt incõtinenti pręsumiẽ fraus.arg.s.de elect.c.officij.ff.
de priuil.credi.l.si neutri.§.finali.Ex subsequẽtib⁹ verò po-
test præsumi fraus,puta si posteaquã testificatus est,redijt
ad dominũ suũ,pro quo est testificatus.Circa hoc tamen di
8 stinguit Cyn.& credo q bene in.d.l.etiã.Aut † talis familia
ris,vel seruiẽs statim post suã depositionẽ redit ad dominũ,
& tunc præsumiẽ fraus,vt ex interuallo,& tũc nõ pręsumiẽ.
arg.ff.de priuil.credi.l.si neutri.§.finali.&.l.sequẽti.&.§.alleg.
officij.Item quod dictũ est de mercenario,intelligit Specu.
in ver.alleg.de illo qui mercedẽ recipit,& nõ de illo,qui gra
tis seruit:& est fortè ratio:nam ille qui gratis seruit, nõ spe-
ctat cõmodum,& ideò nõ præsumiẽ habere animũ corru-
ptũ,seu ad dominũ inclinatũ,sicut primus.xj.q.iij.quatuor.
j.de re iudi.c.cũ æterni.lib.vj.& vide qd notaẽ in.d.c.filij.su
per verbo familiares.vbi dicit & Ioã.Andr.post eum q mer
cenarij dicunẽ domestici.ff.de pœn.respiciẽdum.§.furta.C.
de his qui ad eccle.cõfu.l.præsenti.¶ Collec.autẽ recitãs plu
ra de prædictis & notatis in locis præalleg.subdit cognatos
nõ repelli à iudicio,vt suspecti,secũdum Gos.& Nouellã.j.
eo.dilecto.vbi de hoc dicetur posteà subintrat notata.j.eo.
Romana.lib.vj.quæ ibi examinabũtur & notata de cõpro-
missario dato ad exigẽdũ,quæ habes per Nouel.de electio.
cum dilecti.& de administratore bonorũ ecclesiæ super cõ-
tractu quẽ gessit : quæ habes.s.eo.insup.&.j.eo.Romana.&
de fideiussore quæ habes in Spec.eo.tit.§.j.ver.quid de fide-
iussore.&.j.qui matri.accusa.pos.c.videẽ.& de inimico quę
habes.j.de simo.per tuas.& de recõciliato,quæ habes.ij.q.
vij.pro his.&.q.v.accusatores.cũ ibi not.per Archid.& not.
in Spec.de teste.§.opponiẽ.ver.si testis.& per Archid.iij.q v.
c.cõstituim⁹.&.c.canonica.& da paupere,quæ habes.ij.q.j.
prohibẽtur.iiij.q.iij.item testiũ.cũ ibi notatis. &.xciiij.dist.
legimus.quæ nõ multũ faciũt ad ppositũ,& ideo trãseo de-
9 cisiuè ¶ Ligna autẽ primò † recitat de patre respectu filij,
& ecõtra,tam in suo,quàm in emancipato qualitẽ vnus po-
test esse testis pro alio:& de matre,fratre, sorore,cõiunctis,
viro & vxore,tam in ciuilib⁹ quàm in criminalib⁹,iuxta no
tata dñi Bart.ff.de testa.l.qui testamẽto.licet decurtãdo &
nomen Barto.subticendo,de quibus sufficiat remittere ad
ipsum Barto.de seruis dicit clarè.iiij.q.iij.item liberi.& de li
bertis,quia cadunt sub dominica potestate.de vasallo tenet
Vincẽ.j.de iureiurã.ego.refert tamen alios distinguere quã-
titatẽ feudi.Item dicit adscriptitios repelli,maximè si depo
nunt super re,cui adscribũtur:& de colonis,dicit quòd ad-
mittũtur,nisi factũ ipsos cõcernat.¶ Inno.verò hic tenet in
verbo familia,textũ istũ intelligi de cõstitutis in patria po
testate,vtputa de seruis,sic intelligẽs.l.penulti.ff.eo.&.iij.q.
10 v.c.j.ij.&.iij.& dicit † q alij familiares possunt licitè redde
re testimoniũ.xiiij.q.ij.c.sup prudentiã.&.s.eo.cũ nuncius.
dicit tamen q iudex debet diligẽter attẽdere honestatẽ per-
sonarũ,vt nisi honestæ sint,nullatenus eis credaẽ,vt hic.&
s.tit.j.c.licet.oportet igiẽ secũdum hoc hæc iura intelligere
de his quib⁹ potest in pari ratione dominicę,vel patrię po-
testatis,hoc verũ de iuris rigore,secundũ Ligna. ¶ Quid di-
cendum?aduerte,quia textus quoad literã videẽ cõtrariari
dicto Inno.sed quoad mentẽ interpretatio videẽ mihi ne-
cessaria:nam cum sit magna difficultas in pbando,durũ est
probandi difficultatẽ in totũ arctare.C.de hæreti.l.quoniã.
11 in fine.domestici † enim aliqui sunt perpetui,quẽadmodũ
filij vel serui,& vxor,& in istis verificãtur leges cõtrarię,qui
bus isti semp à testimonio repelluẽ,alij sunt domestici tem
porales sicut seruitores mercenarij,& in his saluaẽ dictum

Inno. videlicet ad hūc intellectū, q̄ nō attēdat ipsa domesticitas, sed potius affectio, & modus affectionis ponderatis qualitatib⁹ personarū, & negotiorū, vt. s̄. c. p̄ximo. nō enim est incōueniens, q̄ verbū simpliciter positū in perpetuo, & nō in tp̄ali significato sumat, vt. ff. si ager vectiga. vel emphi. peta. l. j. § j. seu pro principaliori, vt instit. de iure naturali §
12 quoties. ¶ Item quęrit Ligna. † an solennitas publicationis præsumat, & circa hoc recitat notata Cyn. C. de cōtrahē. & cōmitten stipu. l. j. & Barto. ff. de verbo. oblig. l. sciendum. & Ioā. Fabri. insti. de fideiuss. § vltimo. illos nō nominās, nec tamen applicat ad propositū quæstionis, nec facit ad materiā decretalis. ideo hæc omitto.

SVMMARIVM

1 *Litigantem ante iudicem à quo appellationi renunciare.*
2 *Morte mandantis iurisdictionem extingui. & nu. 3. & 5. & cur. nu. 8.*
4 *Iurisdictionis licet multiplex sit prorogatio, extinctam tamen prorogari non posse.*
6 *Nullitatem obyciens qualiter, & quando audiendus. & quando c. cū venisset. locum sit. nu. 7.*
9 *Exceptionē, eiusq̄; probationē, licet generaliter sit renūciatū, admitti.*
10 *Actus qualitatem ex verbis, aut forma deprehendi.*
11 *Renunciationem quamlibet in vim pacti cessisse appell. obesse: in modo actorū aliud esse. numero. 12.*
13 *Positiones, testibus productis, admitti: & quatenus verum sit. nu. 14.*

¶ CAP. XXV.

CVm venisset. Casus. Donec attestatiões fuerint publicatæ, vel eis renūciatū, p̄duci possunt testes, posteà verò nō, super eo. c. super alio sic hoc dicit quoad titulum, & sunt duæ partes in prima parte cō quęstio, in secunda dat iudices, ibi *mandamus* quibus tria mandat, secūda ibi *quęstiones*. tertia ibi, *si quæ verò*. ¶ Expone literā *causam*, quæ sup diuersis erat articulis, super vno lata fuit sentētia, sup alijs p̄ducti testes, sup vno renūciatū, sup alio nō renūciatū, licet p̄ducti essent, vel nō producti. Sentētiā latā sup vno de capitulis cōmissis, vt predixi *occasione mortis*, excœpit enim altera partiū mādatū extinctū per mortē Papę re integra, & quia nō audiebat appellauit, sed posteà tacitè renunciauit, & sic nō obstat appellatio, vt sequit *producendos*, idem si dilationē petierit ad istos producēdos. ff. de pac. tale C. de re iudi. ad solutionē. de offi. deleg. gratū. cum cōcor. Hosti. *quęstiones* hic explicat secūdū articulum de quo dixi in prin. *ab alterutra*, nota q̄ publicatis attestationibus per me p̄ductis etiā aduersario meo est adempta facultas p̄ducēdi testes, ad idem secūdum Gof. *si quæ verò*, expedit tertiū articulū *debitū* absoluēdo, vel cōdemnando, secūdum qd̄ fiunt plenę, vel semiplenę, vel nullo modo probatū. s̄. tit. j. ex literis. de iureiuran. c. fi. Hostiē. ¶ Supple glossas. in gl. ij. ibi *in prouincia*, vbi idem not. Accur. in glo. ergo si sciuissent. in fine. & ibi *minimos* &c. & j̄. de p̄ben. dudū. ad finē. ver. & ad instar. lib. vj. & ibi post appel. nec dicit hic q̄ mors nō impedierit p̄cessum, sed q̄ nō impediuit appellationē interpositā p̄pter mortē: quia ab illa fuit recessum.
5 Nouella. Hoc tene † indubitāter q̄ p̄cedēs corā iudice post appellationē, &c. renūciat appellationi, ratio est quia iurisditio eius suspēditur per appella. ergo corā eo amplius p̄cedi nō potest, nisi appellatione sublata. p̄cedendo ergo videt appellās causa velle tolli. Sed secus si p̄cederet post grauamen ante appella. fiendā: quia grauamē nō suspēdit, sicut appellatio. de hoc tamen dicā. j̄. eo. significarūt. Marti. In glo. penul. *in fine*. Vincē. vel si fuerat lata nō canonicè. Tancre. Vincē. in glo. vlti. ibi *admittenda*, nisi esset talis cui competeret restitutionis beneficiū, vt minor, vel ecclesia. s̄. de resti. in integrū. auditis. secūdum Tancre. ibi dedi remissionem.

¶ PRIMO quęritur in verbo mortis, vtrū iudices delegati mortuo delegāte re integra post mortē delegātis aliquam habeāt iurisditionē? videt q̄ sic: quia licet fuisset hic appellatū ab istis iudicib⁹, eo q̄ dicebat nō tenere qd̄ fecerant, eo quòd p̄cesserāt post mortē delegātis, statim respōdet litera, hoc nō esse verū, vnde ijdem iudices causam diffinierūt, & mandat Papa eorū sententiā aliàs bene latā cōfirmari: quia videlicet pars appellās corā eis, post huiusmodi appellationem dicit p̄cessisse, & sic de cōsensu partiū potest p̄cedere delegat⁹ mortuo delegāte re integra, & per cōsequēs censet iurisditionē habere ipso iure, licet elidi possit per exceptionem, sup quo vide Bernar. in glo. ij. Inno. recitat opiniones, prima est quā p̄ximè dixi, pro qua inducit in argumentū q̄ tempus datæ inspicit in rescriptis. s̄. de rescript. eam te. Item q̄ sola præsentatione rescripti iurisditio perpetuat adeò q̄ nō valet rescriptū impetratū, posteà cōtra illud, vt notat. s̄. de rescript. c. plerūque. Item quia sup p̄sonis, & reb⁹ in libello exp̄ssis, statim habet iurisditionē delegatus. de offi. deleg.
a pastoralis § j. aliā opinionē cōtrariā recitat, videlicet † q̄ nūquā habēt talē iurisditionē. allegat de offi. deleg. c. gratū. & c. significantib⁹. & c. licet. & illā tenet Bernat. & respōdent ad hanc decreta. q̄ hic p̄cesserat citatio. Inno. vero videt finaliter inclinari ad primā opinionē, dicit enim sic illud autē cōstat q̄ posset eorū iurisditionē p̄rogare per suos consensus, vt hic, & ad hoc inducit notata de offi. dele. sanè. Si enī nullam iurisditionē haberēt nō posset p̄rogatio fieri, vt. ff. de iurisdi. l. j. & ij. à cōtrario. & C. de iurisdi. om. iudi. l. priuatorū. Et in hac opinione prima cōcordāt Gof. & Phi. hic, & s̄. de officio deleg. gratū. & c. licet. & Inno. in. d. c. licet. & Barto brixieñ. in quęstione venerabili, q̄ incipit vtrū morte. † Sed in
3 secūda opinione cōcordant Bernar. & Hosti. hic, & Vincē. in. d. c. licet. & Inno. s̄. de rescrip. pastoralis & Guil. in Specu. de deleg. § restat. ver. Item mortuo. aliàs quid si delegat⁹. arg. de offi. deleg. c. finali § officiū. lib. vj. Et dicit Hosti. ad dictū
4 Inno. de p̄rogatione, q̄ † licet iurisditio delegati possit prorogari de re ad rem, & de tempore ad tempus, iurisditio tñ iam extincta per morē delegātis, re integra p̄rogari nō potest, nō obstat de offi. deleg. insinuāre. & de appel. solicitudinem. quia ibi cōstat iudices iurisditionē habere: licet per exceptionē posset elidi, & ideò p̄cedens corā illis videt exceptionē tacitè renūciare, & per cōsequēs iurisditionē illorū ratificare, & solidare, hic verò per mortē statim fuit iurisditio extincta. arg. de cōsecra. dist. iiij. quęris. & quia priuatorum cōsensus. s̄. de foro cōpe. significasti. & dicit Boatinus in. d. c. gratū. q̄ ista quęstio de Tredona fuit missa Bononiæ cōsulenda, & quòd cōsultores inter quos fuit Aegidius cōsuluerūt pro hac parte, & hæc pars placet hic Nouellæ, & dicit Marti. quòd ista pars est verissima, & cōmuniter approbat. Et dicit Marti. q̄ de ista quęstione est casus de offi. deleg. c. si à subdelegato. lib. vj. vbi vide scripta per me in prima q̄stione, inducit etiam notata de appel. si à iudice. eo. lib. Non obstat de rescript. pastoralis § ij. quia ibi nō p̄batur, nisi q̄ iurisditionē recœpit delegatus, sed nō efficaciter quousque cœperit vti viuo delegāte. Sup quo vide Ioā. Andr. in d. c. vt officiū. & Specu. in. d. § restat. & Archid. in. d. c. si à subdelegato, & in. c. dudum. xviij. q. ij. Dicit tamen Colloc. q̄ in hoc videt fieri violentia literæ, & q̄ Hosti. videt tenere cōtrariū in. d. c. gratū. & q̄ contrariū videtur expressum. j̄. de excep. olim. licet Hosti. intelligat citationem ibi precessisse.
5 ¶ Quid † dicendū? Breuiter ego sto cū opinione secūda, licet dominus Parisieñ. sequat opinionē primā. in. d. c. si à subdelegato. quia ista est cōmunis vtriusq̄ iuris regula, q̄ morte mandatoris expirat mandatū re integra. ff. de iurisdi. om. iudi. l. & quia. in fine. vbi dicit sic. *Si is, qui mandauit iurisdictionem, decesserit antequàm res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri cœpit, solui Labeo ait: sicut & in reliquis causis.* verbū enim solui sonat oīmodā dissolutionē, & abdicationē iurisditionis, vt ff. de iudi. l. iudiciū soluit. & eodē modo facit. ff. man. l. inter. in prin. in verbo soluitur. & insti. mādati. § rectè. ij. respōso. etiā in verbo soluitur. & est ratio, quia extinguit mandatū finita volūtate mādātis re integra, vt. ff. mādati. l. si vero nō remunerādi. § si mādauero. modo morte mādantis finit eius voluntas. in authē. de nuptijs § deinceps. col. iiij. & j̄. de re-
6 script. c. si gratiosæ. lib. vj. Et ad. c. † istud respōderi potest satus clarē

tis clarè iudicio meo, quia aut quærit vtrũ per viã appella-
tionis audiri debeat hoc casu de huiusmodi nullitate opo-
nens, & aut quæris vtrũ debeat audiri principaliter vel inci
denter in modũ querelæ simplicis. Primò renunciauit, &
tunc audietur, secũdum omnes, vt hîc à cõtrario. Aut appel
lationi suæ renũciauit expresè, vel tacitè pcedendo coram
huiusmodi iudicibus delegatis, & tũc nõ debet audiri, quia
per tacitã renunciationẽ sua appellatio est sublata, vt. d. c. so
licitudinẽ. arg. eius quod scripsi. s. eo. c. in tertia suppletione
glos. ij. & sic rectè pcedit ista decret. vt hîc patet. in. §. j. ver.
nec appellatio. in prin. & ibi cũ postea egerit &c. Secũdo ca-
su etiã subdistinguo, quia aut subest præsumptio, aut subest
causa pbabilis maliciã. seu calumniã præsumẽdi, cõtra illũ,
qui de huiusmodi nullitate excipit, vt quia processit post
mortẽ delegãtis, sciẽter corã delegato ad multos actus, nec
apparet an res esset integra tempore mortis, certè de facili
præsumã hãc opositionẽ fieri causa malitiæ, siue calumnię,
7 maximè cum pcessus venit de longinquo, & † sic adhuc po
test pcedere ista decretalis, quia quodãmodo videt sibi con
trarius sic opponens. arg. C. de furtis: l. j. Aut nõ, & tũc secus:
& reperio q hęc opinio etiã placet Ioã. de Lignano. & est ra
8 tio sua, quia † nõ trãsfertur iurisditio in delegatũ formali-
ter, sicut in subiecto, nisi interueniat aliquid exercitium,
quod loco traditionis habeat. arg. de appel. super eo. & c. vt
debitus. & de rescript. c. pastoralis. & de pręben. si tibi absen
ti. lib. vj. Sed nõ curo de hac ratione: quia iurisditio quęritur
ignorãti. ff. de iudi. l. cũ furiosus. & maximè præsentata com
missione, vt. d. c. super eo. nec curo an procedentes ignora-
uerint mortẽ: quia de hoc nõ curatur quoad actus litigãtes
in sui cõstitutione ignorãtes. arg. ff. de regu. iur. l. nil tam na-
turale. licet secus quoad alios qui nõ ligant ex sui cõstitutio-
ne ignorãtes. ff. de offi. procõsul. l. meminisse. de offi. præsi. l. si
fortè. de reb⁹ eorũ. l. finali. de leg. ij. l. finali. §. si ita. ad Turpil.
l. si ita institutus §. si quit falsum. ad Macedonianũ. l. sed & si.
de procur. l. pcuratore absente. secundũ Guil. de Cugn. & fa
cit quod notat Accur. ff. si certũ petatur. l. eius. & omnino
videas quæ scripsi in prædicto. c. si à subdelegato. & quæ di-
cam. j. de exceptio. olim.
¶ SECVNDO quæritur qualiter post renũciationẽ te-
9 stium possunt testes in causa recipi. Circa quod sciẽdum † q
Inno. & Hosti. dicũt q post renũciationẽ testiũ, factã in ge-
nerali iterũ proponi poterit, & admitti exceptio super qua
poterũt testes pduci: nam ex quo quis admittitur ad exci-
piendum, per cõsequens admitti debet ad probandum, siue
per testes, siue alio modo. arg. hîc. & . s. eo. causam. j. si vero
super aliquo speciali articulo renunciatũ sit testibus super il
lo, amplius de iure cõmuni nõ sunt testes recipiẽdi, vt. j. eo.
de testib⁹. an verò per beneficiũ restitutionis ex clausula ge
nerali, si qua iusta &c. dixi id, quod notat hîc per Inno. s. eo.
intimauit. Si vero in causa principali generaliter renuncia-
tum sit testib⁹, tamen in causa appellationis super nouis de-
pendentijs, ex primis testes produci possunt. s. eo. fraterni-
tatis. Si verò in causa principali renunciauit quis super ali-
quo speciali articulo, nõ potest de iure cõmuni super illo te-
stes pducere, etiã in causa appellationis, vt à cõtrario colli-
gitur. j. eo. cõstitutus. § finali. & quantũ ad hoc nulla vel mo
dica videt differẽtia inter causam principalẽ, & causam ap-
pellationis. Renũciatio verò vel cõclusio generalis facta in
causa principali nõ extẽditur ad causam appellationis, quæ
est alia à prima: quia nec creduntur partes hoc intellexisse,
aliàs si hoc intenderẽt, & expsè dicerẽt nos renũciamus &
cõcludim⁹ omni facto & iure in hac lite, ita q in causa prin
cipali vel appellationis nil deinceps possumus dicere renun
ciatio talis bene præiudicaret, secundũ Inno. alleg. Hosti. C.
de tẽpo. appel. l. finali. ad finẽ. ff. de fer. l. j. & . j. de regula statui
mus. & dicit q hæc glos. Inno. in ver. renunciatio vero. facit
pro opinione sua quã dixi. s. eo. fraternitatis. s. q in causa ap
pellationis nouũ capitulũ pbare possum, etiã per antiquos
testes, & antiquũ per nouos. ¶ Henri. autẽ circa hoc sic di-
10 stingult. Aut renũciatio fuit generalis, aut specialis, † si ge-
neralis refert aut ex forma seu verbis renũciationis apparet
quòd renũciãs voluit renũciare perpetuò, & in tota causa
tam principali quàm appellationis pductionẽ testiũ, vt qa
partes dicerẽt nos renũciamus, vel cõcludim⁹ sic, q decete
ro nec de iure, nec de facto in causa principali vel appella-
tionis dicem⁹ aliqd, & tũc talis renũciatio semp pręiudicat.
arg. C. de tẽpo. appel. l. finali. ad finẽ. ff. de fer. l. j. j. de regu. sta-
tuimus. secũdũ Inno. hîc in glo. nota q in fine. & Ioã. Andr.
post eum, & secũdũ Gof. & Zenze. extra eo c. ij in clemẽ. &
idem si renũciaret omni iuri pbationis secũdũ eos ibi. Aut
hoc nõ apparet, & tũc aut quæris vtrũ talis renũciatio præ-
iudicet in causa principali, & dic q sic. vnde talis renuncia-
tio restringit ad instantiã causæ principalis, & ad factũ prin
cipale ipsius instantiæ, & nõ alterius instantiæ. arg. C. de iu-
di. pperãdũ. & . s. de iudi. venerabilis. vt sup eo nõ possit re-
nũcians testes pducere, nisi ex iusta causa, vt sequit, & nõ ad
facta emergẽtia: vnde poterit posteà exceptionẽ proponere,
sup ea testes pducere. arg. j. eo. causam quæ. ij. secũdũ Inno.
hîc in glos. nota q in prin. & Hosti. & Ioã. Andr. post eum: li
cet cõtrariũ innuat ipse Inno. & malè. s. de dolo. fine. in. iij.
glo. Aut quęris vtrũ piudicet talis generalis renunciatio in
causa appella. & dic q nõ: quia nõ credũtur partes hoc intel
lexisse in ipsa causa appel. quæ est alia à prima, possint testes
produci sup antiqs articulis, sup quib⁹ nõ sunt testes pducti
in causa principali & sup nouis depẽdentijs ex primis, vt le
git & notat. s. eo. fraternitatis. secundũ Inno. Hosti. & Ioan.
And. si renũciatio fuit specialis sup certo articulo seu certis
articulis facta: tũc aut quæris vtrũ noceat sup alijs, & dic q
nõ, vt hîc in fine. secũdũ Gof. & Zenze. extra eo. c. ij. in cle.
Aut sup illo, vel illis, super quo, vel quib⁹ renũciauit, & tũc
dic q sic ita q sup illo vel illis nõ sunt de iure cõmuni vlte-
rius testes recipiendi, nec in causa principali, nec appel. in
principali nõ vt. s. eo. intimauit. & c. cõstitutis. ij. in fine. &
j. eo. de testib⁹. in causa appel. nõ vt. j. eo. cõstitut⁹. in fine. qd
intellige, nisi dictum esset q renũciaret in certa causa, puta
principali, & tũc nõ extẽderet ad causam appel. & hoc verũ
de iure cõmuni, sed per restitutio. ex clausula generali, si qua
mihi iusta videbit, vt. ff. ex quib⁹ cau. ma. l. j. si iudici videat
maximè iuramẽto à parte pstito q hoc maliciosè nõ petit
sup eodẽ articulo poterit testes pducere. arg. in authẽ. de te
sti. §. quia vero multi. col. vij. secũdũ Inno. ergo multo forti⁹
poterit hoc facere, tam in causa principali, quàm etiã in cau
sa appel. si renunciatio sit generalis, dictũ est supra q specia-
lis renũciatio facta in certo articulo piudicat tam in causa
principali, quã etiã in causa appel. secus in gñali renũciatio-
ne, q regulariter nõ obstat, nisi in eadẽ instãtia, vt est dictũ,
quæ est ratio diuersitatis? Respõdeo q ratio est: quia in pri-
mo casu ius speciale seu particulare per hoc quæsitũ est par
ti aduersæ qd per finẽ illius instãtiæ nõ tollit, vt. s. de restit.
spolia. c. Pisanis. & arg. extra de elect. cõstitutionẽ. vt circa. §.
insup. in clemẽ. secundũ Gof. & Zenze. in. d. c. ij. secus in casu
secũdo, & hæc vera, licet Accur. in authẽ. eo. tit. §. quia vero.
iam alleg. & . C. quomodo, & quãdo iudex. authẽ. qui semel.
dicat q qs nõ potest renũciare pductionẽ testiũ, & malè, vt
nut. glo. hîc & . j. eo. de testib⁹ in fine. Et nota q si vna pars re
nũciauerit pductionẽ testiũ altera nõ renũciãte qd potest,
vt. ff. de iudi. in authẽ. iubem⁹. pars renũciãs amplius pduce
re nequit testes altera vero sic, vt not. Spe. hoc tit. § fi. in fine.
¶ Quid dicendũ? Aduerte, quia quãdoque fit renũciatio in
vim pacti, & nõ in modũ actorũ, & tũc siue sit generalis, siue
11 specialis tantũ † nocet in secũda, vel tertia instãtia, primæ
& secũdæ appel. quãtũ in prima instantia principali, qa tũc
talis nõ est de actis iudicij, vel instantiæ, sed est de actis cau-
sæ quæ bene extenduntur ad causam appellationis, sicut pa
tet in cõfessionib⁹, attestationib⁹, & pductio, arg. eorũ quę
notantur per Cy. C. de æden. l. ij. & quę scripsi. s. de indi. ac si
12 clerici. & quæ scripsi. s. e. c. causam q. Aut facta † est renũcia
tio in modũ actorũ, & tũc teneas distin. Hen. pximè præ-

cedentē videlicet vt gñalis nō obſit in cauſa appellationis,
nec etiā ſup articulo incidēti vel emergēti,ſed ſolū in inſtā-
tia in qua fit & ſup negotio principali,ratio primi eſt, quia
licet cauſa vna inſtātię plures,& qa acta ſunt inſtātię nō cau
ſæ,vt patet ex hijs quę legūtur & notātur,& quę ſcripſi de
iura.cal.c.ij.lib.vj.ratio ſecūdi eſt qa articulus incidens , vel
emergēs ſeparatus eſt à negotio principali.Et aduerte quia
gl.Ino.hîc poſita cōtinuo allegaſ,& ad eū ſemper recurraſ.
¶ TERTIO quęriſ pone nullis datis articulis pars obtu-
lit ſe ꝓbaturā ꝑ teſtes,& ad hoc terminū recepit , & teſtes
produxit,poſtea vult admitti ad ponendū,& articulandum
Quęritur nūquid bene. Goſ.in ſumma de iudi ver.ſed quid
ſi tenet ꝙ non,qa potuit releuari,& imputet ſibi.ſed Hoſti.
13 † in ſumma de lit.cōte.§.j.tenet cōtrariū,qa tales actus non
ſunt cōtrarij,imò cōuenientes,nec eſt auguſtanda ꝓbationū
copia,& idē Card.& Io.an.de cōfeſ.ſtatuimus ad fīnē & Io.
An.j.e.pręſentiū lib.vj.qa ſicut iuramētū calū. omiſſum po
teſt in quacūq; parte litis præſtari ſic & poſitiones fieri vt
no.ibi Io.an.ſed pro Goſ.facit ordo liter C.ſ.ti.j.qm̄,& nota
in ſpeculo de dila.§.videndū.ver.quid ſi datus eſt terminus,
& qa poſitiones nō ſunt de iure,ſed de cōſuetudine, & eſt li
bellus loco poſitionū.& ſup eo pōt iudex ſigillatū interro-
gare,prout cōſueuit notari ꝑ doctores in.j.ca.ſtatuimus , &
in Spe.eo.ti.§.nūc uidēdū,& pro hoc videtur optimè facere
14 de iureiu.ex literis.ſi bene videatur,ſecundū Col. † Aduer
te,qa aut ꝑ lapſum terminū eſt pars à probando ſimpliciter
excluſa iuxta lecta & notata ꝑ me.ſ.e.in cauſis.&.j.e.vltima
& tūc etiā cēſetur à poſitionibus,& articulis de iure excluſa
quia cui denegaſ cōſequēs principale denegaſ & antecedēs
acceſſoriū & pręparatoriū.ff de ſpon.l.oratio & ſic ꝓcedit
opinio Goſ.Aut nō eſt tūc ſecus ar.ff.de procu.l. ad rē &.l.
ad legatum.& ſic procedit opinio Hoſti.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguinitati reprobandæ quæ neceſſariò probanda ſint.*
2 *Potiores probationes iudicem ſpectare oportere.*
3 *Partum inſtrumento probari non poſſe.*
4 *Publicatis iud ſcretè teſtibus,alios recipi in matrimonio.& nume.5. & .6. Amplio,vt numero.8. & .11.*
7 *Teſtes plures duobus repelli quomodo accipiantur.& quot in refutan dis inſtrumentis,alijsq; probationibus neceſſarij ſint.nu.9.& .10.*

¶ *CAP. XXVI.*

SEries. Caſus.Publicatis atteſtationibus,
pōt falſitas priorū teſtiū cōproba
ri,iſte caſus nō valet.Sed ſequens valet Mar.
vel aliter in cauſa matrimoniali publicatis at
teſtationibus ſup eo.c.poſſunt alij teſtes in-
duci, & cōmuois diuiſio.ij.ibi.*præſenti.*¶ Expone literā *filios*
Si iſti erāt puberes ſine cōſenſu parētū,hāc cauſam agere po
terāt.j.de iudi.ca.vlt.in.ſi.lib.vj.accuſabāt tanquā incęſtuo
ſum,diciſ enim accuſatio reſpectu criminis.Go. *primo gradu*
qui nō fuerāt in articulis declarati,ſed teſtes interrogati,de
cauſa ſciētię declararūt,& facit ꝙ no.Inn.j.e.ex tenore & *ſo
rorē* iſti primū ꝑ gradū faciūt vt patet in arbore Hoſti. *eſſe*
1 *dicebat* no.ꝙ ad † reprobationem cōſanguinitatis,ſufficit de
ſtruere vnū gradū,Inn.hoc verū cū deſtruitur tota conſan-
guinitas ſeu cū ꝑ hoc ꝓbaſ teſtes falſum dixiſſe,qa per hoc
totū eorū teſtimoniū reddere falſum ſed vbi ambo prędicta
ceſſarēt,nō credo ꝙ hoc ſufficeret vt videlicet qa reproba-
to primo gradu manet gradus ſecundus vel tertius q ſufficit
Mar.& idē Vinc.j.de teſti.ſpo.literis.vbi dicebat aliud eſſet
dicere cōtra teſtes quàm rūpere gradē,qa cōtra mille teſtes
ꝑ duos dicere poſſunt & ſufficiet & dicā de hoc.j.ſed repro
batorij validiores eſſe debent quā ꝓbatorij Mar.Sed ſi ꝓbas
gradū ꝑ quatuor nō ſufficiat mihi ꝑ duos qa potior eſt cōdi
tio dictorum quàm ꝑſonarum & per hanc rationem patet
Vinc.intellexiſſe cū diciſ cōtra perſonas teſtium.Alia diſ-
ferētia ſecundū eū vt dicā ſuper vlti.gl.nec obſtat.j.e.ex te-
nore vt ibi nō aliud dictū Inn.vide in Spe.eo.tit.§.qualiter.
ver.ſed opponitur *receptos* & publicatos & hoc eſt regulare

in authē.§.qa verò.*canonicam*.j.e.licet ex quadā.ſ.e.quoties.
Petr.cōſuetudine,quę nō patiſ poſt primos teſtes publica-
tos alios admitti *contraria* nec inducta ex certa ſciētia cōdi-
toris legis Inn.teſtes cū ſit nouus articulus ſecundū Inn.qui
nō credit,ꝙ ꝑ duos hoc probātes prędiudicetur pluribus qa
2 aliud probauerūt † Sed penſatis omnibus circūſtātijs cōſi
derabit iudex quis melius probet & ſecundū id iudicabit.
ſ.eo.ti.j.ex literis.xxxiij.q.j.ſi quis acceperit.j. e. in noſtra.
¶ Suple.gloſas.in glo.j.in ſi.& *credimus* ꝙ duo teſtes poſſint
probare cōſanguinitatē à latere viri Alij duo à latere mulie
ris imò qd plus eſt duo teſtes poſſunt probare primū gradū
alij duo ſecundū & ſic de alijs ſecundū Inn.in gl.ij.ibi. & *ſic
inducebatur*.vel fortè de natalibus illius.j.factū fuerat inſtru
mentū in quo cōtinebaſ quis ex qua illā ſuſceperat & quo
anno & die nata fuerit ſecūdum Hoſt.alleg.de inge.l. pe.ff.
3 qd me.cau.iſti quidē.§.j.parū faciūt.† Sed certe nec hoc in-
ſtrumentū bene probat qa poſſet partus eſſe ſuppoſitus vel
fictus ſuper quo notarius malè poſſet referre veritatē Mar.
in gl.vlti.ibi Vinc.dixit olim hodie verò in ſecūdo appara-
tu dicebat ꝙ vtrinq; teſtes fuerūt ſimul producti & ſimul pu
blicati vel ante publicationē iudex dixit reo ꝓbatū eſt de ta
li gradu ſed dixit nō quo modo petens ſi ante publicationē
volebat alios inducere in cōtrariū vt de cōſuetudine pro-
uincię erat ꝙ pars audiretur teſtes qn̄ teſtimoniū ſcribant
4 † vel iudex indiſcrete publicauit teſtes & ideo non ſit præ-
iudiciū parti quominus alios producat ad hoc vltimū ꝙ no.
Guil.in Speculo de teſte.§.ſatis vtiliter.ver.xvj.vel producē
tes ſuper corruptione ſ.e.ſicut & ibi *quidem* Hoſti. hîc qui
dicit ꝙ quicquid alij ſcribāt & quid ſeruet de quo iuſto iu-
dici nō eſt curandū de elec.cū cauſam.de mēte iuris hęc eſt
5 † ꝙ in cauſa matrimoniali publicatis atteſtationibus ſuper
eiſdē capitulis,etiā in eadē inſtātia licet teſtes ꝓducere per
rationes quę ſequunſ in gl.qa hoc poſt publicationē & poſt
ſententiā,itē ꝑ id ꝙ dicitur in princ.glo.ſ.ꝙ de falſo de quo
quęri poteſt poſt ſententiā fortius & prius poterit poſt pu-
blicationē licet.ſ.ti.j.licet poſt prin.opi.hāc quā verā credo
& ego idē Mar.apertè probat decre cū in tua.j.e.non obſtā.
ſolutionibus quę ibi danſ vt ibi dicā ſuper vlti.gl.& ibi *in fa
uorem* Goſ.j.de ſpon.ſicut & in ſumma huius tit.in pe.col.
vbi videas dicit ꝙ hoc non augere fauorē ſed iura falſitatis
operire dicens in cauſa matrimoniali.Super eo.c.nō licere
teſtes produci.Tu dicas ſecūdū Hoſt.ꝙ poſſunt & declaran
do ꝙ eſt in hoc fauor matrimonij:quia cū in alijs cauſis non
liceret probare directè falſitatē priorū teſtiū qa hoc eſſet
producere teſtes ſup.e.ti.j.licet & patet in cle.e.ti. teſtib⁹ in
6 matrimoniali tñ hoc licebit vt hîc item † in cauſa matrimo
niali ſup.c.ſup quod depoſuerūt teſtes ſed nō ꝓbauerāt po-
tuerūt alij ꝓduci quod in alijs cauſis nō liceret & hęc vera
intelligo in eo q ſtat pro matrimonio. ¶ Not.j.ꝙ habes in
j.gl.cū ſua ſuppletiōe.Secūdò no.ꝙ teſtes ſup cōſanguinitate
deponētes debēt grad⁹ ſingulos explicare vt.j.e.licet ex qua
dā & de cōſanguinitate.c.tua.Tertiò no.ꝙ ad reprobandum
cōſanguinitatē,ſufficit deſtruere vnū gradū ſecundū Inno.
Quartò no cōſuetudinē viri cōtrariā nō valere qd intelligit
Inn.qn̄ nō eſt introducta de certa ſciētia cōditoris legis ſed
dic plenius vt ſcripſi de cōſuetudine.c.ſi.Quintò no.ꝙ pu-
blicatis atteſtationib⁹ ſunt teſtes recipiēdi ſup nouo articu
lo depen.à primis vt.ſ.e.fraternitatis.cū ibi nota.Nō credit
tū Inn.ꝙ duob⁹ teſtib⁹ cōtrarietatē priorū teſtiū probanti-
bus qui aliud ꝓbauerint. ſed habebiſ cōſideratio, quis me-
lius ꝓbauerit.ſ.tit.j.ex literis.xxxiij.q.j.ſi quis.ſecūdum vnū
7 intellectū,quod † intelligendum probāt cōtrariū directè,vel
indirectè:ſecus enim ſi probarēt crimen ipſorum teſtium,
quia tunc duo repellerent mille,ſecūdum Lignanum. Sextò
8 nota † ſecundum aliū intellectū, quòd publicatis atteſta-
tionibus in cauſa matrimoniali admittūtur teſtes ſuper ar-
ticulis directò cōtrarijs,videlicet vbi primi teſtes deponūt
contra matrimonium.
¶ PRIMO quęritur quæ eſt ratio dubitādi & decidendi
in hac

in hac decret. Breuiter dico ꝙ ratio dubitādi fuit autoritas
cõsuetudinis, de qua. ſ. de cõsnetudine.c.antepenultimo &
finali. Ratio vero decidendi fuit, quia talis cõsuetudo desen
sionis & probationis copiā offerebat, vt. ſ. tit. j. c. ad nnstrā.
In boc enim iuri videlicet naturali talis cõsuetudo aduersa-
batur: quia defensionem probatoriā quæ est inre naturalis
huiusmodi auferebat, vt clemen. pastoralis. de re iudi.
¶SECVNDO quæritur quot testes requiruntur ad re-
9 probationē probationis. Respõdeo, aut quæris † de repro-
batione instrumēti, & tūc dic, vt legitur & notat. j. tit. ij. cū
Ioānes. & vt scripserūt Cyn. C. de cõtrahen. stipu. l. optimā.
in. iiij. oppositinne. & in vltima qnæstione. & Bart. ff. quéad
modū testa. aperiantur. l. j. §. vltimo. Aut quæris de reproba-
tione testiū, & tunc aut quæris de reprobatione, quę fit per
probationē directè cõtrariā, & tunc die vt scripsi. ſ. eo. c. in
10 v. notabili. ver. nõ credit. Aot † quęris de reprobatione quę
fit per probationē separatā & nõ cõtrariā, & tune dic vt scri
psi in prædicto. v. notabili. ver. quod intellige. Aut quæris
de reprobatione quæ fit cõtra personā, & dictū testis depo-
nentis, & nõ contra rem, de qua deponit, vt quia duo testes
deponūt cõtra actū initū tali die Romæ ipsis pręsentib⁹, &
alij testes deponūt vnū de illis testib⁹ fuisse Parisijs tota illa
die, certè tunc puto duos sufficere ad reprobationem illius,
quia ꝓbatio duorū est plena. ff. eo. l. vbi numerus. & per con
sequēs debet vincere depositionem vnius quæ plena nõ est.
arg. C. de ędi. diui Adri. toll. l. vltima. Nec obstat ꝙ duo pri-
mò deponētes plenā probationē faciebāt: quia illud verū est
antequā alter ipsorū reprobet, altero enim reprobato, alius
solus refert, licet enim nõ reprobatus super rei probādæ ve
ritate deposuerit, tamen in facto nõ ponitur, ꝙ super præ-
sentia alterius testis aliqnid dixerit. Vnde si quilibet testis
de cõtestis præsentia deposuisset, starem tūc ei quod scripsi
in. prædicto. ver. nõ credit. arg. ſ. tit. j. ex literis. & c. licet.
¶TERTIO quæritur qualiter publicatis attestationib⁹
11 admittūtur testes reprobatorij, dic ꝙ in causa † matrimo-
niali super matrimonio semꝑ vt hîc in glos. vltima, & qnod
scripsi super ea in vltima suppletione, aliâs autè si super arti
culo separato, vel cõtra personā, & depositionē alterius te-
stis tantū, idem vt dixi in præcedēti quæstione. Item adhuc
idem de probatione indirecta, puta ꝙ testes fuissent in alio
loco &c. quia est articulus separatus, vt prædicta. l. optimā.
Sed super directè contrarijs secus. vt. ſ. eo. fraternitatis. & j.
eo. testibus. in clementi.

SVMMARIVM

1 *Venerei complexus quæ linea, aut illius probandi adminicula.*
2 *Iudicem, cui probatur, quæ spectare, qualemque esse oportet.*
3 *Lenones venereum complexum an probent.*
4 *Complexum venereum teste vno, & adminiculis probari, & quæ sit mens Romani pontificis in specie. c. præterea. numero. 5.*
6 *Testimonium auditus duplex esse: idque non probationem, sed præsumptionem facere. numero. 8.*
7 *Oculare testimonium quæ requirant.*
9 *Decre. præterea in probanda matrimonij dissolutione locum habere.*
10 *Fama quo modo probetur.*
11 *Venerei complexus quæ argumenta, & huius difficilem esse probationem. numero. 12.*

¶*CAP. XXVII.*

Retereà. Casus. carnalis copula pro
batur ꝑ conueniens testi-
monium de visu. Item de testimonio audi-
tus quantū adminicula & fama coadiuuant
Cõmnnis diuisio, Secūda ibi *respondemus*.
¶Expone literā *de visu*, & dic ꝙ sic, vt sequitur, sufficiat si-
ue visu Inn. & est secūda quęstio, & dicat quòd nõ siue alijs
adminiculis Hosti. vel. *si iuratis* hęc est tertia questio ad quā
nõ videtur. j. secūdum Inn. ad quam secundū eum est dicen-
dum: quòd nõ valet testimoniū si interrogatus nõ reddit ip
sius causam alle. sed Hosti. dicit quòd bene videt, j. l. hoc esse
arbitrariū, vt. j. dicā *conueniens*. hoc pro tanto dicit, quia suffi
ciens testimoniū in boc fieri nõ pōt, licet enim videat virū
sup mulierē, tamē forsan ille frigidus vel maleficiatus vel illa
arcta erat secūdū. Pet. vel tūc nō potuit coire, licet aliter vi-
ripotens *sub misterium* testimoniū de auditu Inno. *adminicula*,
1 Idē verbū. de si ꝑ tuas Gus. vnde † pro eo ꝙ copula, nec vide-
ri pōt cū visu & auditu requirit fama, adminicula & pura
cū auditu quā cū visu q̄ debilius Msr. & dicūtur adminicu-
la, vt q̄ simul loquebantur, q̄n possent nportunitatē capta
re secundū Inno. dicit Gof. & ab. ꝙ sunt colloquiū, nutus, &
oscula, dicit Host. de adminiculis sunt visus, tactus, risus, io-
cus, missio nuntiorū & iocaliū colubitatio amplexus, oscu-
lū &c. dicat Dnc. Sufficiūt quādoque leuia adminicula, vt
in impediēdo matrimonio. ā. e. super eo. ij. in probādis limi
tibus requirūtur efficaciora. ſ. ti. j. Cū causam *iuratorum*, qui
dicūt se cõscios, & sic soluit. iij. qō secundū Host. hoc tñ est
arbitrariū, & ideò statim sequitur. Et enim circūspectus &c.
& est mens. se. ver. secūdum eū ꝙ licet in hac materia Papa
instituat iudicē certā causam regulam dare nõ intēdit, ipse
2 † igit circūspectus & discretus videat an probatio facta per
testes, vel alio modo sufficiat, vel nõ. j. e. in nostra. ff. eo. l. iij.
nota etiā ꝑ hoc in arbitrarijs non recurrendū ad quęcunq;
simplicē iodicē, sed ad circūspectū discretum & expertum.
inept⁹ enim pauca cognoscit Eccl. xxxiiij. & j. de de pen. &
re. omnis *aptiora* ſ. ti. j. licet vers. ex. pręmissis. j. e. in nostra.
3 ¶Glosas in glosa. j. *in fine*. † aliqui dicūt cõscios qui intromi-
serūt illos in suis domibus ad coitū, & sic erant conscij dicit
Host. ꝙ hęc expositio cācellāda, q̄ lenones cū sint criminis
participes, nūquā admitterētur, vt patet in auth. de lenoni-
bus colla. ij. ſ. e. ꝑsonas, & c. veniēs. In glo. ij. *in fine*. que proba
tio sufficit Ala. & Inn. an si ꝑ foramē ꝑ q̄d duo simul uideri
nõ possunt, viderint plures copulā successiuè credit, ne eis
sic, si eodē tp̄e & fama & adminicula coadiuuēt. De hac ma-
teria vide Inn. c. qualiter. j. de accusa. & & in remis. ꝑ Io. an.
in nouella Mar. Sed rara est. Quia adhuc solēt queri tenebrę
de offi. dele. cõsuluit in gl. vltima ibi debet *non videbāt*, & sic
impediētibus asseribus vel cortina, vel tp̄e obscuritate per-
cipiebāt coitū, nõ ꝑ sensum visus, sed auditus, q̄d sufficiet cū
violēta pręsumptione & fama secundū Gos. facit ꝙ notatur
de pariete, vel cortina. ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. itē labeo. ij. glo.
Sic ergo & ibi *potius confirmare*. recitat hic Host. npinionē la.
4 bal. q dicat ꝙ si † fama cõsentit dictū vnius, & alijs admini-
culis certis & probabilib⁹ sufficiēs est probatio. Sic intelli-
git. §. statim. alle. & ff. e. l. iij. §. j. & . ij. & hoc in antiquis factis
de quibus nõ extet memoria in delictis quę fiunt occultè, de
quibus nec testes haberi possunt, & potissimè exaudiēdū fi-
naliter dicit Host. hęc arbitraria, & ibi *dixit dominus*, ad idem
de adulte. authē. si quis ei. cui⁹ textū posui de cohabi. cler. &
muli. c. ij. & ibi, *id est denunciatur*. l. j. per accusationē impedit
Vincē. & ibi *planum est*. Hosti. hoc negat: quia nõ requireren
tur hæc tria cõiunctim, sed sufficeret alterū, & ibi *repellat*, &
super hoc expone quod dicit prin. *accusatur*, id est ab accusa-
tione repellitur. Alanus. supple, quia dicitur aliqui &c. & ibi
videtur verius secundum Tancre. Philip. & Hosti. Habes er-
go tres lecturas & glos. j. dicit. c. loqui cū ꝓbatur copula ad
impediēdum matrimoniū. Secūda quādo ꝓbatur ad ꝓban-
dum exceptionē adulterij. Tertia quādo ꝓbat ad ꝓbādum
accusationē adulterij quoad thorum. Tu verò securè teneas
hoc. c. ex vera lectura locū habere in omni casu quo ꝓbāda
est copula ad quęcunque finē, etiamsi ad matrimoniu diri-
mendū intelligēdo tamen auditū vt dicit princi. glos. vide-
licet, ꝙ talis audit⁹ sit talis qui duplici modo coadiuuet, vi-
delicet per famā & adminicula &c. & quia ista ꝓbatio non
est propria, admitteret ꝓbatio virginitatis mulierū in con-
trariū Marti. & ibi addidi, scilicet propriū nõ auditū audi-
tus: cū enim copula ꝓbari nõ possit etiā per testimoniū vi-
sus quod dixi. ſ. ver. conueniens oportet ergo illam proba-
tionem id ex quo violenter pręsumatur, sicut dicitur in pa-
ternitate & filiatione. ſ. titu. j. per tuas. ff. de in ius vocan-
do. quia iure. qui filij sint legitimi. trāsmisse. Aliter possent

dici iura ſuperflua quæ de impedimēto affinitatis tractant.
Tene igitur quod dixi ſumendo ad quēcunque finem quæ-
ris de probatione copulæ.
¶ PRIMO quæritur vtrũ carnalis cōmixtio poſsit proba
ri per teſtes,& quale teſtimoniũ ſufficit in hoc caſu.Circa
quod ex præmiſsis ad additis potes diſtinguere,quia aut eſt
teſtimonium de viſu,vt quia teſtes deponũt ꝙ viderũt eos
carnaliter cōmiſcentes,& illud teſtimoniũ ſufficit,vt hîc,
quādo dicit de viſu,ſecũdum Inno.& Hoſti.hîc vnde reci-
tat hîc Hoſti.ꝙ ſemel corā eo fuit facta tam euidens proba-
tio,ꝙ cogitare eſt pudibũdum.Aut eſt teſtimoniũ de audi-
6 tu,& † tu ſubdiſtingue duplex teſtimoniũ de auditu,quia
vnũ eſt ad auditu viſus,aliud eſt de auditu relationis.Teſti-
moniũ de auditu viſus,appello teſtimoniũ de auditu pro-
prio,vt quādo teſtes nō erāt in præſentia contrahentiũ,ſed
erāt in medio tenues parietes,vel cortina,vel aſſeres,ita ꝙ
teſtes videre nō poterāt,tamen audiebatur & cognoſcebāt
& percipiebāt coitũ viri & mulieris,ex euidentib⁹ cōiectu
ris,& præſumptionib⁹ violentis auditu & intellectu potiùs
quàm viſu.& tale teſtimoniũ bene valet,vt hîc.&.j̄.de præ
ſumptio.c.literis.&.xxxij.q.j.dixit dominus.Fallit vbi agẽ
criminaliter,vt notatur.s̄.eo.veniens.iſtud etiā teſtimoniũ
valet ad probādum illos cōtractus,qui auditu percipiũtur,
vt ſtipulationes & promiſsiones & cōtractus matrimonia-
les,qui verbis cōtrahuntur.j̄.de ſpon.tuæ ff.de verbo.oblig.
7 l.j.quaſi per totũ.ſed hoc fallit † in illis cōtractibus,qui re-
quirũt viſum & oculos,in quibus teſtimoniũ de auditu vi-
ſus nō valeret,vt ſunt datio anuli,numeratio pecuniæ,in-
greſſus in poſſeſsionē,& huiuſmodi ꝓbationē verè oculo-
rum & viſus requirũt,de quib⁹ reperies octo caſus expreſ-
ſos in iure.Primus eſt,cum quæritur de finib⁹.ff.finiũ regũ.
l.ſi de irruptione.Secũdus eſt,cum quæritur an aliqua ſit vir
go,vel corrupta.xvij.q.j.nec aliqua.s̄.de proba.propoſuiſti.
&.c.cauſam.Quartus,cum quæritur an aliquis ſit ſectus vel
habeat aliud impedimentũ in genitalib⁹,vt.j̄.de frigid.lau-
dabilem.in principio.Quintus,cum quæritur an aliqua ſit
prægnās.ff.de vētr.inſpi.l.j.Sextus cum quæritur an aliquis
ſit infirmus quo caſu oculus medici reqritur & mittitur ad
infirmũ.C.de re mili.l.ſemel.lib.xij.Septimus,eſt cũ quæriẽ
an pecunia fuerit numerata,& quæ fuerit illa pecunia.C.de
teſti.l.teſtiũ.Octauus,cum quæritur an aliquis habeat macu
lam in oculo,vel aliud impedimentũ corporale,vt.s̄.de cor
pore vitia.c.ij.& vltimo.poteſt addi nonus cũ quæritur an
inuentariũ ſit bene factũ.in authen.de hæred.& fal.§.ſi ve-
rò abſunt.col.j.vbi notat glo.ꝙ eo caſu ſecus nō admittetur
8 in teſtem.Teſtimoniũ vero de † auditu nō valet niſi ad præ-
ſumptionē faciēdam,nec talia teſtimonia probāt,ſed admi-
niculātur intentionē ꝓducentis,ſic poſſet intelligi iſtud.c.
in fine.ita intellige.j̄.de ſucceſ.ab inteſtato.c.cum dilectus.
Sunt tamen aliqui caſus in quib⁹ valet tale teſtimonium,vt
in cōſanguinitate & affinitate ꝓbāda.j̄.eo.licet.xxxv.q.vj.
de parentela.Item cũ agitur de fraude cōmiſſa ab hæred.in
authen.de hæredi.& fal.§.ſi verò.col.j.Item vbi tractatur
de antiqtate,quæ ꝓbatur per libros antiquos vel per teſtes
qui dicũt hoc ſemꝑ audiuiſſe à ſuis maioribus nemo eſt qui
viderit vel audierit aliud.ff.de aqua plu.arcē.l.in ſumma.de
aqua coti.& æſti.l.hoc iure.§.ductus aquæ de ꝓba.ſi arbiter.
s̄.titu.ꝓximo.cum cauſam.& notatur.j̄.de præſcript.audi-
tis.& ſi qui ſint alij caſus de iſta materia,vide quod notatur
xxij.q.v.hoc videtur.Et ſpecialiter per Archid.qui in ſupra
dictis ibi cōcor.&.iij.q.ix.de his.& io Specu.hoc tit.§.j.ver.
item qui nō ꝓhibet.& ver.ſequēti.In materia verò huius.c.
licet per textus & gloſſas inſtruatur iudex,certa tamē regu-
la tradi nō poteſt,ſed ipſe ſi ſit diſcretus poteſt videre ſi pro
batio facta corā eo ſufficiat vel nō.vt.j̄.eo.præſentiũ.&.c.in
noſtra.ff.eo.l.iij.&.l.ob carmē.ſecũdum Hoſti.q.ad tota iſta
materia arbitraria eſt.Et vide quod dicā.j̄.eo.tam literis.
9 ¶ SECVNDO quærit Collec.† vtrũ hæc decre.locũ ha
beat cũ agitur de cōtracto matrimonio ſeparādo.glo.hîc &
j̄.eo.tam literis.& Hoſti.dicũt ꝙ nō,ſed cōtrariũ de plano
legi videẽ de præſumpt.tertio loco.& ſentit hîc Inno.& di-
cit Nouella,ꝙ hæc ſententia tutè poteſt teneri,vt ſcripſi.s̄.&
hanc crederet Collec.ſi cōfeſsio partiũ adiuuaret.xxxv.q.vj.
ſi duo.Ego autē crederē locũ eſſe,tunc huic decre.ſequendo
Nouellam,ſed quia materia arbitraria dicerē præſumptio-
nes,adminicula,argumēta,& teſtimonia abſque hora requi
ri.cum agitur de ſeparatione matrimonij.arg.s̄.eo.ſuper eo.
10 ¶ TERTIO poſt quærit Collec.qualiter ꝓbetur † infa-
mia ſiue fama & dicit ꝙ per duos teſtes de ſeniorib⁹,& ho-
neſtioribus,& ꝙ illi iurabũt,ꝙ talis eſt fama apud bonos,&
graues.iiij.q.iij.§.item ſæpe.quia & notoriũ etiā per duos te
ſtes ꝓbari poteſt.vt notat Ioā.ij.q.j.§.quādo.quia in ore duo
rum vel trium &c.s̄.eo.c.ij.&.c.licet.
¶ QVARTO quærit quid ſi agatur de ꝓbando adulte-
riu,& vnus teſtis deponat ſe vidiſſe per vnum foramen eos
cōmiſcentes,& ſimiliter de alijs foraminib⁹,vel de eodem
deponāt alij,nũquid ſunt tanquā ſingulares repellendi.Sed
vide Ioan.iij.q.ix.nihilominus,& Cyn.C.eo.l.teſtiũ.quorũ
dicta tāgit hîc Collec.¶ Lignanus verò dicit ꝙ ꝓbatio cō-
mixtionis per viſum licet ſit cōueniens nō eſt ſufficiēs quia
licet dicat verũ teſtis dicendo ꝙ vidit eos inuicem cōmiſce
11 ri,nō ſequitur ꝙ vir cognouerit mulierē,† quia poteſt eſſe
quòd frigidus,aut impotēs eſt aut pro ea vice ad actum hu-
iuſmodi nō diſpoſitus,ſeu maleficiatus,aut carēs membro.
Item potuit eſſe ꝙ quāquā viderit virũ mulieri cōiungi,&
tentaſſe modos & motus conſuetos tali actui feciſſe,tamen
nō ſequitur ꝙ clauſtra mulieris ſubintrauerit,quia potuit
eſſe quòd mēbri molicies vel debilitas in viro aut arctatio
membri in muliere,aut ipſa mulier ex propoſito nolens,vi-
delicet copulari cum viro,aut virũ abhorrēs,aut ex aliqua
cauſa ſe viro difficilem reddens,ſeu forſan ipſum truſſare &
deludere volēs,ipſum virũ ne clauſtra mulieris intraret im-
pediuit.Verũ,quia talia rarò cōtingũt,& ex modis faciliter
cognoſcerētur per teſtes,nō credo ꝙ ex his ſolũ ſic imagina
tis & non ꝓbatis haberet teſtimoniũ vitiari.arg.ff.de legi.l.
nam ad ea,& maximè ſi nec vir nec mulier iſtud aſſereret,
nec aliqua iudicia ſuper his apparerent:nam vt dicit Hoſti.
12 & † bene iſtud delictũ ſolet cōmitti multũ occultè,& ideo
difficiles ſunt ꝓbationes & ſic ſuccurrēdum eſt probare ha
benti.arg.j̄.qui filij ſint legitimi.c.trāſmiſſe.&.C.de hæreti.
l.quoniā.& iſta fuit ratio decidēdi,vt credo in hac decreta.
& caue quòd videas ad literā Inno.quia in eius recitatione
alios ſum ſecutus.

SVMMARIVM.

1 *Iudici ſoli credendum non eſſe.& nume.6.& 10.& quando in te-*
ſtem admitti,vel non poßit.nu.5.
2 *Iudicem à tabellione differre.& c.cum eſſes.ſenſus.numero.3.&*
7.& ratio.numero.9.
4 *Decretalis,poſt ceßionem ſupra de prob.et.ſumma:eamq́; de ſigillo*
& probationum æqualitate edifferere.
8 *Teſtes quo tempore fidem faciant.*
11 *Tabelliones eſſe iudices certi loci moribus recipi.*

CAP. XXVIII.

CVm à nobis. Caſus. Vnius iudi-
cis verbo nō credit,
& ſcriptura etiā eius per teſtes reprobari po
teſt.hoc fallit in Papa. Et patent partes.ij.
ibi,nec reſcriptũ.iij.ibi,*ſalua.* vide omnino
quod dixi.s̄.de arbi.c.ij.in vltima oppoſitione. ¶ Expone li
terā *auctoritatis* etiā ſi fuerit Epiſcopus nec obſtat.xj.q.j.qui-
cũque.quod eſt correctũ in hac parte.vj.q.ij.per totũ.ſicut
alia de qua.s̄.de iudi.nouit.ver.nec illud.vt ibi notatur,vel
ſecũdum Hoſti.loquiẽ illud de ſummo Epiſcopo,ideſt Pa-
pa,vt hîc in fine.*verbo* intelligit Hoſti.ſimplici nō ꝓbato ſi-
ne literis vel alijs documētis,*cauſis* corā illo habitis.s̄.titu.j.
quoniā circa.& multòmagis ſi de cauſis corā alijs vētilatis,
vel de alijs teſtimoniũ reddatur.xj.q.j.nec homine.ſecũdũ
Inno.ergo loquiẽ de teſtimonio etiā ꝓceſſus in iudicio ha-
bito

bito vel habēdo,secundū Hosti.sed iosup Iono.nec etiā ex-
tra causas,puta sup testamētis &c.id est si faciāt testimonia-
les literas,vel alij testimoniū reddūt,*alys* simplex relatio ne
inferat ꝙ testamentō fit cōtractus voicus *contractibus* , quia
hîc cōparaſ testimoniō Epi io causis & in iudicio habitū,
& in cōtractib⁹ & extra iudiciū dicit Hosti.destrui opiuio-
nem distioguētiū iuter iudicialia,& extraiudicialia de qua
s̄.tit.j.post cessiooē.nec scriptū colligūt quidā, quia secun-
dum antiqua iura iodex poterat scribere acta & credebatue
scripturæ sine subscriptione vel iuscriptiooe testiū dūmo-
do coustaret suā esse scripturā,vel iu dubio fieret de hoc fi-
des,per testes vel cōparationē literarū:nam scripturæ solius
tabellionis & ipsi tabellioni creditur.C.de falsis.si quis decu
rio.C.de dona.in donationib⁹.in authen.de instru.cau.§.si
vero ueque.col.vj.fortius ergo videbatue credendū iudici,
1 sed hodie † cōtra.s̄.tit.j.quoniā circa.imo etiā hîc ꝓbatur
quòd etiā secundū antiqua iura nō credebaſ scripturæ iudi
cis sine subscriptione,& est dissimilitudo ioter iudicē & ta-
bellionē : nam tabellio hoc habet ex publico officio ꝙ suæ
scripturæ credaſ,iudex nō vt si publicū officiū habeat in iu
dicando oon scribēdo aliter testificari videſ de facto suo,se
cuudū Inno.C.en.omuibus. Hanc rationē fortificat Hosti.
quia sicut absurdū est tabellionē iudicare,sic & iudicē scri-
bere:sit ergo quisque suis terminis cōtentus ne alterius vsue
pet officiō.de sepul.c.j.Dicit etiā ꝙ talis scriptura iudicis &
alia forēsia iustrumenta priuatæ scripturæ censenſ:& ideò
ber se taotū uō faciūt fidem.Sed requiriſ ꝙ ꝓbetur esse ve-
ra scriptura vel per cōparationē literarū , vel per testes,vel
alio modo.C.de proba.instrumēta.& duab⁹ legib⁹ sequenti
bus.Dicit demum Inno.ꝙ scripturæ iudicis etiā cū subscri-
ptione testiū uō crediſ,quia nullo iure hîc repetiſ. Nec ob-
stat decre.q̄ de tabellionib⁹ loquiſ vt exponas scriptū eorū,
scilicet tabellionū:si enim intellexisset deinde posuisset siu-
gulare,scilicet eius propter singulare iudicis qđ promiserat
iste intellectus quāquā verus de iure quoad hoc.c.cōmuui-
ter reprobaſ de primo videbis.c.cū Ioānes.j.de fide instru.
Item secundō cum veritas est ꝙ apud Beneuentū vbi decre.
dirigiſ nomina iudicū & tabellionū sunt pro iustitia & vo-
2 cātur ibi iudices,sed Hosti.dicit ꝙ licet † ibi & alibi tabel-
liones iudices vocētur nunquā tameu iudices qui ex officio
habēt iudicare vocātur tabelliones,quare nō est verisimile
quòd ipsa hoc de oot.loquaſ & à significatione verbi nō est
recedendū uisi appareat de mente cōtraria,iotelligit ergo li
terā de his qui ex officio habēt iudicare,& maiores qui ma
iores sunt,vt Episcopi & Archiepiscopi,& istud quasi com
muniter approbaſ Martinus:nec enim est verisimile ꝙ de
instrumentis tabellionō ibi dubitareſ,sed fortè corā cōsuli-
bus super actis corā Epo,vel super testamēto , vel cōtractu
producebaſ in testem Archiepiscopus vel Eps,vel ꝓduce-
bātur cū illorū sigillis & de his duob⁹ quęrebaſ & de his re-
spōdetur.Abbas dicit ꝙ in ciuitate Beneuentana sunt decē
iudices,de quorū dictis & scriptis hîc quęrebatur.Et dicit
Inno.Hosti,cōtra Inno.iure cautū ꝙ scripturæ credatur iu-
dicis habētis sigillū authenticum.j̄.de simo.c.ij.s̄.tit.j.post
cessionē.*adminiculo*,id est subscriptione,vel inscriptione.C.
qui po.in pig.ha.l.scripturas.secundū istā expositionē indu
bitāter verbū,nisi recipiſ pro quāuis.Marti. Vel dic secūdō
Hosti.j.adiutorio.& tūc indubitāter habes recipere propriè
3 verbū,uisi & per ista † patet ꝓprius intellectus : quia licet
hîc loquaſ de litera iudicis habētis sigilla autheotica,& sub
scriptionē testiū,secūdū primā expositiooē vel nō secundō
secūdam,& quāquā supponat litera talib⁹ literis credi , nisi
reprobētur,qđ forsan erat de cōsuetudine Beneuēti,tñ hoc
nō determinat text.sed solū dicit ꝙ etiā si subscriptioni te-
stiū habēt secūdum primā lecturā,vel uisi adiutorio testiū
coadiuuētur secundū secūdam,tameo nō sunt tantæ autho
ritatis,quin duorū &c.testimooio valeāt reprobari Marti.
4 De materia † .c.post cessionē,dixi.j̄.tit.ij.c.ij.Marti.q.d.be-
ne statur prima facie literæ sigillatę sigillo Epi,de hoc.s̄.tit,
j.tertio vbi etiam dicit.s̄.vlti.glo.qđ not.hîc Gof.de æquali
probatione instrumentorū,& duorū testiū,vel triū quando
oō est sigillū authenticū,vel de cōsuetudine nō facit fidē.j̄.
de fide instru.cū dilectus.vel quādo quęritur de facto recen
ti,vel quādo testes sunt de illis qui iu litera sunt inscripti,vt
uot.in.d.c.tertio.secūdū Hosti.*prævalere*,valebat ergo litera,
& fidem faciebat si nō reprobareſ,reprobari ergo potest si-
cut & publicū instrumentū,per qđ patet ꝙ æquiparanſ,se-
cundū Hosti.*salua in omnibus* propter duo q̄ præmiserat,hoc
submittit,scilicet de verbo & de scripto.¶ Supple glossas in
glos.*sed quid* cū *dilecti*.&.j̄.de exces.præla.inter dilectos.ver.
præterea.& ibi *appellationis*,vel oullitatis, *& in fine*.bene di-
cit Hosti.hoc,nō valere testimouiū iudicis pendeote iudi-
cio corā illo,& qđ ibi diciſ fuit supra,& adhuc est,aliâs se-
cundū eum dici oportet illud.c.iu hoc correctū sicut & io
alio ꝙ dicit clericū nō cogēdū ad testimoniū.xiiij.q.iij.sup
prudentia.secundū Nouellā.sed Ioan.Cal.dicit se credere il-
lud nō correctū,si intelligaſ vt sonat,vt quādo sup eo supee
quo ꝓnunciauit ꝓducitur in testem plauū est enim tunc ꝙ
suā sententiā velle defendere ꝓsumeretur,sicut de aduocato
dicitur.j̄.eo. Romana.lib.vj.& ideò si est uecessarius aote
5 omnia remouetur,vnde distinguit † quia aut super princi
pali aut sup actus,primò casu aue remot⁹ fuit à iudicādo,&
tūc potest esse testis,vt.j̄.eo.dilecto.aut nō,& tunc secus ne
videaſ duplex habere officiū.de verb.signi.forus.&.d.c.Ro-
mana. Aut iam iudicauit,& est causa corā alio,& tūc ꝓsumi
tur affectatus & ideò nō est testis idoueus,vt.c statuēdum.
alleg.io glo.&.C.de appel.l.vlti.io fine.&.ff.eo.l.fi.&.d.c. Ro
mana.Hosti.tñ tenet cōtrariū,dicēs iudicem semp esse testē
idoneū principali,nisi cū causa peodente corā eo,& dicit.c.
statuēdō.correctū si iotelligaſ,vt.s̄.dixi.sed nō placet Ioan.
Calde.quia cōtrariū textū nō habem⁹.arg.j̄.de elect.cū ex-
pediat.lib.vj.& allegata per Hosti.loquunſ in casu dum fuit
electus vt iu membro sequēti. Aut deponit de actis habitis
corā se,& tūc si vt iudex sibi nō crediſ,si tñ testem habet.j̄.
de accusa.cū dilecti.& de exces.pla.c.inter.ver.ꝑterea.&.s̄.
de elect.cū dilecti.& hæc vera,dum deponit de gestis corā
se per alios.Sed si deponeret de gestis per seipsum nō vale-
ret,nisi cōtra se vel uisi solō ad ꝓsumptionē.arg.eorū q̄ legū-
tur.& notanſ in.d.c.Romana.secundū Ioan.Cal.& idē reci
tat Marti.sed nō nominat Calde.in glo.vltima,ibi *cum te de-
precor*,vbi de hoc iu fine vltimæ glos. *& in fine*,nec hodie io
priuilegijs,& est si qđ not.C.de diuersis rescript.sacri aflat⁹.
in prima glo.dicit Hosti.de verbo Papæ,hoc planum ꝙ ex
quo persistēt in assertione nullus illi cōtradicere posset.xix.
dist.in memoriā.ix.q.iij.cuncta per mūdum.&.c.per princi
palē.s̄.de offi.deleg.ex parte.ij. Posset tñ ei dici salua maie-
statis reuerētia,aliqua suut de quib⁹ nō recordamur,ꝙ ple-
rūque nos fallit obliuio.xxiij.dist.ꝑterea & ipsum decet pa-
tientee audire & qđ cū humilitate proponiſ,exaudire.s̄.de
rescript.si quādo.de resti.iu integrō.cū ex literis.& literę im
probatur,de quo dic.s̄.de iudi.cū venissent.de verbo Cardi.
quid iuris remittit Hosti.de appel.cōstitutus de ipsius lite-
remittit.j̄.de fide instru.qđ sup his.qui dicūt credi fundant
se per finē literæ,quæ nō loquiſ de Papa,sed de sede Aposto
6 lica sub qua Cardi.tanquā pars corporis includiſ.Solet † ta
men dici ꝙ nō crediſ eis de iore nec verbo nec literis eorun
dem,oisi inquantū & in his iu quib⁹ cōsuetudo curiæ Ro-
manæ eis dat dicāde hoc.c.coustitutus.&.c.quòd super his.
hîc alleg.vbi de hoc Martinus.

¶ PRIMO quęritur vtrū adsertioni vel literis iudicis cre
datur sup ꝓcessu facto & habito corā eo,vide qđ scripsi.s̄.
de ꝓba.quoniā cōtra falsaui,sed si q̄ris latius vtrū iudex vel
etiā arbiter possit esse testis in causa vide qđ dicā.j̄.eo.dile-
cto.secūdum Henri.Ego autē dixi plenè de his.s̄.tit.j.c.ter-
tio loco &.c.quoniā.& licet dicāt hîc Hosti.& Collec.clarè
7 probari per hanc † literā,ꝙ literæ Epi fidem faciūt donec
reprobētur per duos testes vel plures,tamen alij ad hūc tex.
respōdent ꝙ loquiſ textus de literis nō vnius solius sed plu-

rium,& patet ibi cum dicit text.scriptũ eorum.Item loquiť de literis,quorũcũque iudicũ & nõ solũ de literis Episcoporum,& ideò pro Epis malè inducitur.Dicere enim ꝙ literę cuiuscũque iudicis nõ adminiculatæ subscriptione notarij, vel duorũ virorũ idoneorũ,aut ex depositione testiũ esset destruere decre.quoniã.s̃.tit.ꝓximo.Oportet igiť hãc decr. intelligi secundũ illã,vt videlicet nõ ꝓbent vt ibi diciť,nisi habeãt adminiculũ testiũ,vt hic diciť,& sup hoc vide q̃ scripsi.s̃.eo.c.in expositione.sup verbo cõtractib⁹.nec suffice-
8 ceret † verbalis instructio testiũ:quia illa nõ censeť esse adminiculũ testiũ,nõ enim adminiculanť testes,nisi dum deponũt iurati & parte vocata,vt.s̃.eo.c.ij.&.c.quoties.pręter quã in instrumẽtis,vbi adijciť eorũ eorũ inscriptio ad solennitatẽ,imò si deponerẽt extra iudiciũ non dicerẽtur testes, sed testimonia,testib⁹ enim & nõ testimonijs credi debet. Et iunge q̃ scripsi in expositione,sup verbo adminiculo.per quę extẽde q̃ hic dicũtur:& qd hic diciť testimonia duorũ testiũ talib⁹ literis præualere positiuè recipiť,& nõ cõparatiuè ne obuient.d.c.quoniã.arg.ĩ.de elect.cũ ecclesia.lib.vj. Vel fortè refertur ad acta iudicũ recepta per duos viros,vel per notarium siue alia solẽnitate vt illa possint per duos testes iuratos reprobari,& iste casus esset notabilis si bene colligereť ex litera.Item notat hic Collec.casum vbi iudex authoritatẽ plurĩ gerit:nec obstat cõtra prædicta de offi.ordin.pastoralis.quia nõ dicit ille textus ꝙ sibi credi debeat,licet dicat quòd facta coram eo protestatio valet.

¶ SECVNDO quęritur quæ fuit ratio dubitãdi & decidẽdi dicere potes.ꝙ ratio dubitãdi esse potuit,quia videbať credendũ testimonio,vel literæ iudicis,eo ꝙ persona publica est,& primo per.c.quicũque.xj.q.j.Secũdo per c.possessionem.s̃.tit.j.Tertio per cle.literis.ĩ.de ꝓbationib⁹.sed ratio
9 decidẽdi est,quia dictũ vnius dictũ nullius.s̃.eo.veniẽs.&.c. licet.& quia iudex testificať vt priuatus & quia eius officiũ publicũ in deponẽdo vel scribẽdo nõ cõsistit,vt.s̃.tit.j.quoniã.ad.c.qcunque.diciť ꝙ per alios canones corrigiť.vj.q.ij. per totũ vel intelligiť de Papa qui est summ⁹ Ep̃s.ad.c.possessionẽ.diciť ꝙ nõ statur verbo nudo Epi,vt hic,sed bene redacto in scriptis,vt ibi,sed obstat.c.quoniã.& q̃ scripsi in quęstione ꝓximè pcedẽti,ad cle.literis.patet hic solutio in fine,cũ dicit salua in omnib⁹ sedis Apostolicę authoritate. quia ibi loquiť de literis Papæ:sed cõtra qa literę Papę impugnari possunt.s̃.de iudi.cũ venissent.&ĩ.de crimi.fal.licet.solutio,malet Papę authoritas quantũ ad verbũ,cui statur etiã si sit durũ.xviij.dist.memoriã nisi diceret cõtra vniuersalẽ statũ ecclesię,sed literæ suæ bene possunt impugnari de falsitate & surreptione circa tacita vel exp̃ssa per partem,vt in cõtrarijs:qa nõ Papæ nec eius literis,sed parti & eius impetrationi talia opponũtur. ¶ Colligũt quidam hic primò ꝙ testes pręferri debẽt instrumẽtis iuxta notata hic in glo.penul.qd cessat in casib⁹ scripturã reqrentib⁹ notatis de censib⁹.c.j.lib.vj.& in factis,seu gestis,& cẽsib⁹ antiquis. s̃.tit.j.cum causamĩ.de præscript.ad audientiã.aliàs potiùs crediť viuæ voci,cũ quodã modo sit cõtra naturam,& quasi speciẽ cõtineat miraculi credere pelli mortuę,vel vt colligitur ex notatis Inno.ĩ.de fide instru.cũ.P.tabellio.¶ Secũdo colligũt quidã ꝙ secundũ vetera iura iudices scribebãt acta & credebať scripturę eorũ:quia & scripturæ tabellionis statur,vt.d.c.quoniam.&.ĩ.tit.ij.c.ij.Sed nõ placet Hosti.quia
10 † nec olim credebať,nisi haberet subscriptionẽ testiũ, nec obstat de tabellione:qa habet scribẽdi vt.d.c.cũ.P.& iudex iudicãdi.C.de iudi.l.iudices.xxx.q.v.iudicantẽ scripturæ igitur iudicũ sunt forẽses hoc est priuatæ:& ideò per se tantũ nõ faciũt fidẽ nisi per testes vel cõparationẽ literarũ probeť vera esse scriptura vt.ĩ.tit.c.instrumenta.secundũ Inno.qui posteà subdit hæc verba nos dicim⁹ ꝙ nũquã scripturæ iudicis creditur,nec cũ subscriptione testiũ,nec sine:quia nullo iure hoc reperitur,vt hic dicit.Sequẽs enim litera sic exponitur,nec *scriptum eorũ* &c.id est tabellionũ non enim refert ad dictionẽ.s̃.positã,scilicet *iudicis* quia illa est singula-
11 numeri,& facit ad ea q̃ scripsi.s̃.in.j q̃stione. Vel dic † ꝙ in partib⁹ illis notarij dicũtur iudices & hęc est veritas & cõmuni iure appellãtur iudices & notarij secũdũ eũ,& iũge q̃ scripsi in expositiõe sup verbo cõtractib⁹.in ver.dicit etiã. & in ver.sequẽtib⁹.ad id autẽ qd dixi credendũ soli notario inducit Inno.C.de dona.l.in donationib⁹.in authen.de fide instru.§.si vero.&.C.de fal.l.si quis decurio.

SVMMARIVM.

1 *Testem prius iurare,quàm deponere debere.& numero.11.14.& 15. & quid faciendum,ordine turbato.numero.2.*
3 *Examinanti testes quæ spectanda sint.& numero.12.*
4 *Testis an super toto iurare cogi possit.*
5 *Testes publicatos,si super toto non deposuerint,iterũ admitti, & quid in alijs.numero.13.*
6 *Diem ad proponendas exceptiones omnes an præfigi possit.*
7 *Productos à me testes mihi ne refellere liceat.*
8 *Deponens de eo,ad quod productus nõ fuit,an fidem faciat.& numero.9.Et quid si veritatẽ interrogatorũ dicturũ se iurauerit.nu.10.*
16 *Testis iuratus scripto an testimonium dicere possit.*
17 *Testes dilatoriæ probandæ productos ad peremptoriam probandam produci non posse.Amplio,vt nume.18.Limito,vt nu.19.& 20.*

¶ CAP. XXIX.

De testibus. Et est aliud simile.C.ĩ. de purga.cano.de testibus.& hoc dicit Testi,qui sup exceptione dilatoria tantũ iurauit sup principali non sup principali iurare & deponere cõpellitur in primà decisa cõsultatio in secũda respõsio secũda ibi *consultationi*,& est bimembris secũdũ membrũ ꝓsequitur ibi,*si vero* à quo tres casus excipit ibi *nisi*.¶ Expone literã dilatoriã puta surreptionẽ rescripti.de rescript.super literis,*nõ debent* audiri si sponte velint deponere nec cogi, si deponere noluit
1 nõ iurati;quid † si priùs testes deponũt,& posteà iurãt,dicit Gof.in summa huius tit.ante finẽ,& Abbas Gal.in summa eo.tit.ver.antepenultimo testimoniũ non valere:priùs enim debẽt iurare.iiij.q.iij.§.item in criminali. ver.item iurisiurãdi.C.eo.tit.iurisiurãdi.&.s̃.e.fraternitatis.in finẽ.sed Bartho.Brix.in quæstione venera.xlvj.aliqui ductus fuit in testimoniũ.dicit ꝙ iste non est talis ordo q̃ vitiet:& ꝙ valet testimoniũ,si talis est bonæ famæ,& hoc sibi videť,dicit tñ quòd Rauẽ.dicit cõtrariũ & cõmuniter approbať Marti.
2 vnde † secũdũ eũ tuti⁹ est ꝙ post iuramẽtũ secũdo deponat, cũ Bart.cõcor.Host.in summa hui⁹ tit.§.sup qbusdã.ver.sed quid si testis,& qd sequiť tenet in ver.ibi seq.Gul.de hoc arguit pro & cõtra,nil adprobãs in tit.de teste.§.sequiť ad fi.itẽ
3 dicit hic Gof † nõ valere testimoniũ,si scribať,& credatur iudici,idẽ Abb.gall.ti.e.§.pe.quia iudex cõsiderare debet vocẽ constantiã,& trepidationẽ.ff.de quęstionib⁹.l.de minore.§.ij.v.q.ij.relatũ.iij.q.testes.hęc vera in illo q loqui põt secus in muto.Ad hoc in Spe.de teste.§ tractandũ.ver.quid de muto.*perẽptoria*.idẽ scdm Pe.& Ab.in dilatoria solutionis,quæ probatur post lit.conte.C.de probat.except.& Hosti.putat idẽ de dilatoria,quę proponiť post lit:licet sit declinatoria, vt.s̃.de offi.deleg.insinuante,hoc non placet per decr.exhibita de iud.per quam patet ꝙ super declinatoria,& negotio principali testes simul recipere esset peruertere ordinẽ iuris Mar.*inducũtur*.subaudi,& antequã iurãt reliqua pars Goffr.
4 fortè vbi verò hoc nõ peteret † testis nõ cogitur iurare sup toto negotio,qd verũ est scdm Host.qñ super certo articulo produciť.secus si super toto negotio,vel simpliciter super negotio producitur,ar.ĩ.de priuil quia circa cũ suis cõcor. *petierit*.putat Host.quòd licet isti nõ sit principalis ꝓducẽs illorũ personas nõ poterit posteà reprobare cũ reprobatio sit odiosa,hoc verum scdm eum vbi ex vi protestationis ĩ.e. c.ij.si aũt quęris an talibus attestationibus publicatis liceat
5 alios producere.rñdet † quòd vbi de toto,vel simpliciter iurauit post publicationẽ sup eo de quo deposuit testes ꝓducere nõ potuit,super his verò super quibus nõ est depositũ hoc licebit ar.s̃.de transact.c.pe.l.C.de iudi.licet quòd si super vno

per vno.c.tantū iurauit,& testificatus est de alio, nec potest
nec obest, vt in.j.gl. *sufficiens*.sed qūo sufficientē probationē
repellet, ita quòd nō reuelet dicta testiū, vide in Spe.e.tit.§.
restat de numero ver. hoc etiā.& vide quòd dicā.j.c.signifi.
cauerunt.in gl.quicūq;.ver.quinimò &c.&.c.cum cām.in gl.
cautelā. *vel renunciatū*.hęc alternatiua,& qd hîc not.ad fi.vle.
glos.facit ad not.j.eo.cōstitutus.ij.& intelligit Abbas cū est
renunciatū ab vtraque parte: quia pars q̄ nō renūciauit te-
stes producere posset. Vnde dicit φ cauti aduocati partē re-
nūciare nō pmittunt, nisi & aduersarius renūciet. ¶ Supple
glossas, in glo.j.ibi *idem nil, nisi*.&.j.de accusa.inquisitionis.§.
j.& ibi *nō prodesse*, sicut sentētia vel peccatū inter certas pso
nas,& sup certis reb⁹ alijs psonis, vel sup alijs reb⁹ nō nocet.
j.de re iudi.c.penul.s.de offi.ordi.dilactus.ff.de pac.si vn⁹.
§.ante omnia.sic dicendum est de testimonio, vt hîc.&.j.c.
proximo.vt.c.veniēs.& ibi *per iura predicta*.idē not.in Spec.
eo.tit.§.j.ver.item φ deposuit supra,& ibi etiā distinguit in-
ter cohęrētia vel nō,& in duob⁹ ver.sequētib⁹ tractat quid
si plenius dicit testis quā ponāt capitula,& quid si pducens
super mutuo daponis cōfessionē mutui tantū,& ibi, *vt depo
neret* melius dicit,& vt iuraret Abbas in gl.ij.ibi *propter cōne
xitatē* cauere, vnde dicebat Lauren.φ in alijs exceptionib⁹ q̄
nō sic tangāt principale sicut peremptorię nō haberet sortè
hoc locū,& Gof.dicebāt hîc nō habere locum in dilatorijs
vel emergeñ.in glo.iij.ibi *admittendū* Laurē.& Vincē.dicebāt
quòd sunt admittēdi, vt.j.eo.vltra, sed nō cōpellendi, vt.hîc
Ioan.dicebat φ hoc dicebat pbatio sufficiēs trina vel quar-
ta cū solēnitate, in glo.vltima, ibi *vt hîc patet*, de hoc in Spec.
eo.tit.§.qualiter, ver.si opponit.& de except.§.dicto. ver.sed
nunquid attestationib⁹.& ibi *stultū* reputo cautū in foro se
culari propter opi.Ioā.& Azo.de qua dixi.s.eo.fraternita-
tis.sup.iij.glo.Et.j.ex hoc habes φ vsque ad q̄stionē.ff.licet
dare de iure suo, quod intelligo nisi terminus perempto
tius excluderet super quo vide qd not.& dixi.s.de ordi.co-
6 gni.c.j.an vero † iudex posit terminū assignare perempto-
riū ad omnes exceptiones pponēdas de dilatorijs certū est
quòd si de peremptorijs, habes & dicā in.c.pastoralis.j.de
except.c.ij.Martinus.& ibi *productio*, si intelligas dilatio ad-
de quartū, scilicet effrenata multitudo secundū Ioā.j.eo.cū
causam.&.c.significauerūt. *& in fine*.hodie.j.lib.vj. ¶ Nota
primò secundū Lignanū φ si testis deponūt vltra id sup quo
iurauit sibi nō credit. Secūdò nota φ nec cogit deponere su
per eo sup quo nō iurauit. Tertiò nota φ exceptio dilatoria
principale negotiū nō cōcernit,& φ iuramentū strictè con
cernit illud qd iurat. Quartò nota φ licet testes pducti an-
te lit.cōtest.sup except.dilatoria nō possunt iostante aduer-
sario compelli deponere, vel iurare sup principali, eo φ hæc
lit.nō cōtest.nō valeret.s.vt lit.nō cōtest.p totū. Tamē post
lit.contest pductus per reū sup except.peremptoria cōpelli
potest instāte actore iurare & deponere pro actore sup ne-
gutio principali, quod est notabile. Quinto nota tres casus
priocipales, in quibus testes legitimi repellūtur. Primus est
post sufficientē pductionē. Secūdus post renūciationem,&
tertius post publicationē. ¶ Collec.& Inno.vidētur notare
s.de dolo.finē.circa prin.φ publicatis attestationib⁹, nō po-
test exceptio pemptoriè proponi, sed debet intelligi, vt cre-
do q̄ cōtineat articulū eūdem vel directo cōtrariū aliâs con
7 tra. Nūquid † testes quos interrogari petij posteà reprob-
re posim pro testatione pmissa.j.eo.psentiū.non videtur
cum hîc expsè eos approbē, petēdo eos pro me examinari,
secus ibi, ad qd vide q̄ colligūtur.s.eo.cū tu.&.c.fraternita-
tis.& in hoc remanet Henri.hîc,& Inno.j.eo.psentium. Sed
nūquid qd hîc dicit habet locū in alijs exceptionib⁹ quę nō
tangūt negotiū principale. Laudi. dicit φ nō,& Gof.dicit φ
locū nō habet in peremptorijs, secundū Ioan.Andrę.tamen
si post lit.contest.proponeretur, Henricus videtur sentire
quòd imò secundum Collectarium.

¶ PRIMO quæritur vtrū quādo testis deponit super alio
quàm sup quo fuit productus,& iurat⁹ est depositio valeat:
8 refert † aut quęris vtrum valeat in eo sup quo fuit pductus
& iuratus, vt qa fuit pductus,& iurat⁹ sup vno articulo tan
tum,& tamen deposuit super illo & alio,& tūc sic, vt hîc &
arg.s.de offi.deleg.cū olim. Abbas.s.pba.licet.j.tit.pxīmo.
Prætereà & est ratio, quia in separatis nō debet vtile per in-
utile vitiari, vt notat & legit.j.de regu.iur.c.vtile lib.vj.&
9 hoc tenet Hosti.hîc. Aut quæris vtrū † valeat in eo sup quo
nō fuit pductus, nec iuratus,& tūc subdistingue secūdum
Specu.hoc tit.§.j.x.col.ver.itē φ deposuit sup alio, quàm sup
&c. Aut testis deposuit sup dependeñ.vel cohęrentibus ca
pitulis illi.c.sup quo pductus extitit & iuratus,& tūc valet
eius dictū.arg.ff.de mi.l.etiā.§.ex causa.&.C.de tēpo.appel.
l.per hanc.s.de offi.deleg.prudentiā.§.finali. Aut sup nō co-
hęrētib⁹ nec dependeñ.illi c.seu ab illo.c.sup quo pductus
extitit,& iuratus,& tamen nō valet eius dictū, vt in iorib⁹
hîc per Bernar.in prin.glo.alleg.ff.de peti.hæredi.l.si quis li
bertatē.§.vlti.de iureiur.si duo patroni.§.idem Iul.in fine.&
C.qui legi.perso.l.vlti.& pmissa.intellige fore vera, quando
testis iurauit dicere veritatē sup certis articulis, seu pposi-
tis: secus si iurauit dicere veritatē sup quocūque interroga-
retur: quia tunc valet sup omnib⁹.j.de accusa.cū dilecti.&
de hoc dicit Iaco.de Arena,& Cyn.C.qui legiti.perso.stan.
l.finali. Ioā.Cal.circa hoc sic distinguit: quia aut deponit su-
per alio articulo nō faciēte ad causam:& tūc aut iurauit di-
10 cere veritatē tantū sup articulo † faciēte ad causam sup quo
productus est, aut iurauit dicere veritatē sup tota causa, de
his, de quib⁹ esset interrogatus.& tūc aut id sup quo inter-
rogatus fuit, erat tale qd tūc nō potuit pponi,& tūc sup illo
nō valet dictū eius, vt hîc in primo respō.& in dicto.c.exhi
bita.&.j.de aaccusa.inqsitionis.j.respō. Aut est tale φ tunc
bene potuit pponi.& hoc casu bene valet eius dictū, vt hîc
ij.respō.facit.j.de accusa.cū dilecti & ista duo membra vlti
ma adde ad distinctionē pręcedentē,& tūc erit plena. Quid
11 dices, si priùs † testes deponūt,& posteà iurāt? Dicit Got.in
summa huius tit.ante finē,& Abe.Gal.in summa eo.tit.ver.
antepenul.testimoniū nō valere, priùs enim debēt iurare ea
dem.q.iij.§.itē in criminali.ver.item iurisiurādi.C.eo.tit.iu-
risiurandi.s.eo.fraternitatis. Sed Bartho. Brix.in.q. venera.
xlvj.aliqs ductus fuit in testimoniū, dixit φ iste nō est ordo
qui vitiet,& φ valet testimonium si talis est bonæ famæ:&
hoc sibi videt, dicit tamen φ Tancre.dicit cōtrariū. Bartho.
cōcordat Hosti.in summa huius tit.sup quib⁹.ver.sed quid
si testis.de hoc tractat Specu.nil pbans hoc tit.§.sequitur.ad
finē.& Ioā.Andre.hîc nihil eligit. Prima opinio potest esse
vera si iurauerit ex interuallo post depositionē: vltima verò
si incōtinenti post, quia q̄ incōtinēti fiunt.&c.ff.si certū pe
tatur.l.lecta.j.tit.j. Pręterea cū cōcordan.suis,& in coniun-
ctis nullus est ordo regulariter.ff.de pecu.lega.l.quidā.s.de
rescript.c.causam quæ. Item dicit hîc Gof.nō valere testimo
niū si scribat,& tradat iudici, idem Albe.Gal.eo.tit.ver.pe-
12 nultimo. † quia iudex cōsiderare debet vocē cōstantiā & tre
pidationē.ff.de quæstionib⁹.de minore.§.ij.v.q.ij.relatū.iij.
q.ix.testes.hæc vera in illo qui loqui potest: secus in muto,
de hoc in Specu.hoc tit.§.nunc tractādum.ver.quid de mu-
to secūdum Ioan.Andrę.hic, secundum Henricum.

13 ¶ SECVNDO quæritur vtrū † publicatis attestationi-
bus, posint alij testes pduci, vide quod dixi.s.eo.fraternita
tis. Item si quæras vtrum pars, quæ renunciauit testibus pro
ducēdis, posit amplius testes producere, vide quod dixi.s.
eo cum venissent.secūdum Henricum.

¶ TERTIO quæritur quæ est ratio dubitādi & deciden-
di.respōdet Lignanus φ ratio dubitādi est quia testes debēt
iurare de veritate super toto negotio.s.eo.quoties.&.j.eo.
tuis. Ratio decidendi, est quia exceptio dilatoria pruponit
solùm ante lit.contest.C.de pba.l.exceptionē.quo casu te-
stes super principali, nec iurāt nec deponūt.s.vt lit.nō con-
test.per totū, sed ista ratio nō respicit secūdū dictū decreta-
lis: sed ibi ratio est qa testis debet deponere pro vtraq; parte

¶ QVARTO quæritur quid si priùs testes deponunt &

poſtea iurãt ſuper quo imprimis vide quę ſcripſi poſt No-
uellam.s̃.eo.c.in expoſitione ſup verbo nõ iurati.in prin.&
poſt Henricũ.s̃.eo.in.j.q.ver.quid dices. ¶ Lignanus verò
hîc dicit duo ponderãda:primũ eſt ꝙ iuramentũ nõ eſt ſub-
ſtantificũ teſtimonij:quia ſi ſic remitti nõ poſſet cõtra lecta
& notata.j̃.eo.tuis.Secũdũ eſt ꝙ quãdoque teſtes deponũt
iuramẽto pſtito,vel remiſſo,aut incõtinenti poſt pſtito.&
ex his caſib⁹ dicit valere teſtimoniũ,quãdoque deponũt iu
ramẽto nõ pſtito nec remiſſo,ſed nec petito,& tunc adhuc
idem,quia nõ eſt iuramẽtũ ſubſtantificũ depoſitionis,quã-
doque deponũt petito iuramẽto,& nõ pręſtito,& tũc non
valet teſtimonium,& per hoc dicit opiniones concordari.
¶ Ego autẽ in membro penultimo,videlicet dum nõ eſt pe
14 titũ,neque pręſtitũ iuramentũ diſſentio,quia tunc † crede
rem cõmuniorẽ opinionẽ q̃ habet tunc depoſitionẽ nõ va-
lere veriorẽ eſſe:quia textus multũ notãter,exigũt huiuſmo
di iuramentũ,vt.s̃.eo.quoniã.&.C.eo.l.iuriſiurãdi.nec repe
ritur ꝙ permittãt cõtrariũ in aliquo caſu.& per cõſequẽs ſi
aliter fiat nõ valet,vt.C.de legibus.l.nõ dubiũ.&.j̃.de regu.
iur.c.q̃ cõtra ius.lib.vj.& bene facit.j̃.eo.c.tuis.in verbo nõ
poſſunt.& optimè facit.j̃.eo.c.nuper.in fine.vbi dicitur ꝙ
nullius teſtimonio quantũcunque religioſus exiſtat,niſi iu-
ratus depoſuerit in alterius pიudiciũ credi debet,& ſic non
valet eius teſtimoniũ:nõ obſtat.d.c.tuis.in fine.in eo qđ di-
cit niſi forſan aperte remittatur aduerſa,quia fateor ꝙ pars
aduerſa in hoc poteſt renũciare fauori ſuo,& ꝙ in hoc caſu
iuramentũ nõ eſt ſubſtantificum,vt.C.de pac.l.penulti.ſed
aliàs dico quòd neceſſarium eſt per prædicta iura.
¶ QVINTO quærit̃ quid ſi iuramentũ nõ pceſsit depoſi
tionẽ,ſed immediatè ſecutũ eſt.Henri.tenet ꝙ valet perin-
de ac ſi iuramentũ pceſsiſſet,vt ſcripſi.s̃.eo.c.in.j.q.ver. pri-
15 ma opinio.Sed breuiter puto † cõtrariũ,& primò per.d.l.
iuriſiurãdi.in principio.vbi dicit̃ ſic *iuriſiurandi religione te-
ſtes priuſquam perhibeant teſtimoniũ arctari præcipimus.* Item per
hanc decre.ibi cũ dicitur, *vtpote ſuper quo deponerent* nõ iura
ti ex quo apparet ꝙ nõ poſſunt deponere non iurati,& ad-
huc hoc clarius pbat.c.nuper.j̃.eo.modò niſi iuramentum
præcedat nõ poteſt dici ꝙ deponãt iurati,imò eſt verũ dice
re,ꝙ deponũt nõ iurati,& eſt bona ratio,quia iuramentum
iam præſtitũ timorẽ incutit deponenti,& eſt tunc deponẽs
in ſtatulibero deponẽdi,quia poteſt liberè ſeruato iuramẽ-
to ſine nota aliqua dicere veritatẽ,ſed ſi iuraret poſt depoſi
tionẽ ſecus eſſet,nam ſi nõ territ⁹ iuramẽto,vtpote illo per
eum nõ pſtito pſiliſſet ad aliquod falſum deponẽdũ,& poſt
ea offerret̃ iuramentũ:tunc pretextu iuramenti non poſſet
reuocare ſuam depoſitionẽ in aliquo ſine magna nota,nam
in graui viro nõ debet eſſe differẽtia inter ſimplicẽ loquelã,
& iuramentũ,vt.xxij.q.v.iuramenti.j̃.de iureiurando,& ſi
Chriſtus.huius autẽ ſeculi dilectores magis timẽt famã per-
dere quã Deũ offendere vel cõſcientiã lędere,& ideo pauci
eſſent qui nõ iurarent vera eſſe omnia q̃ depoſuiſſent,& ſic
quaſi de nihilo ſeruiret huiuſmodi iuramẽtũ,& per hoc pa-
tet reſpõſio ad iura quæ dicũt ꝙ ea q̃ incõtinenti fiunt ineſ-
ſe videntur quia illud verũ vbi eſt eadem ratio,& idem eſſe
ctus quæ hîc ceſſant.
16 ¶ SEXTO quæritur vtrũ † valeat teſtimoniũ,ſi iuratus
teſtis illud tradat in ſcriptis ipſi iudici.& verbo illud non
promat,ſup quo vide,q̃ ſcripſi in expoſitione ſup verbo nõ
iurati.ver.item dicit,& in.j.q.ver.item dicit Lignanus autẽ
tenet ꝙ nõ valet,& ego idẽ in valẽte loqui pro eo, maximè
quia iudex habet interrogare teſtem,vt.j̃.eo.c.per tuas,ſed
quid ſi interrogatoria habet teſtis & in ſcriptis etiã reſpon-
det ad illa.Reſpõdeo iterũ ſufficere ꝙ ſecũdum motũ teſtis,
& modũ ſuæ depoſitionis poteſt,& debet iudex ad ſubtilẽ
indagationẽ veritatis,etiã ea ſuo officio formare interroga
toria nõ formata per partẽ & nõ imaginata per teſtẽ,vt pa-
tebit ex dicẽdis in.d.c.per tuas.& in.c.pręſentiũ.j̃.eo lib.vj.
Item quia iudex etiã ex modo depoſitionis,& ex impreſsio
ne vel depreſsione vocis & mutatione faciei ipſius teſtis ha
bet aliter,& aliter iudicare,quãta fides eſt adhibenda ipſi te
ſti.vt.ff.eo.l.iij.§.tu magis.&.s̃.eo.c.licet.
¶ SEPTIMO quæritur pone reus admiſſus ad pbãdum
exceptionẽ dilatoriã,pducit teſtes ſup ea qui iurarũt , vult
actor vel etiã reus ꝙ deponãt ſup negotio principali , nun-
quid bene vide qđ ſcripſi.s̃.eo.in expoſitione ſuper verbo
peremptoria in prin.& videt̃ ꝙ bene,quia videtur reſpicere
negotiũ principale.Plus dicũt quidã ꝙ idẽ qđ de perempto
ria iudicãdum eſt,etiã ſi ſit propoſita ante lit.cõteſt.quia ve
nit poſt pbanda vt.C.de pba.l.exceptionẽ.alleg.Dicit autẽ
Lignanus ꝙ hæc exceptio nõ cõcernit negotiũ principale
perimendo,imò eſt cõpaſſibilis cũ intẽtione agẽtis imò im
plicat obligationẽ,ex quo cõcludit ꝙ nõ debet teſtes ad hoc
cogi plus quàm ſi eſſet propoſita & pbãda ante litẽ cõteſt.
17 Sed videt̃ mihi diſtinguẽdum,quia aut vult actor ſeu † reus
quòd deponãt teſtes huiuſmodi in vim iuramẽti iam pſtiti.
& dic,ꝙ nõ:quia nõ iurarũt ſup negotio principali,ſed ſolũ
18 ſup dilatione ipſius negotij. Aut † vult,ꝙ iurẽt de nouo,&
in vim noui iuramẽti deponãt ſuper negotio principali,&
tũc aut nõ eſt lis cõteſt.& tũc nõ poſſunt.s̃.vt lit.nõ cõteſt.
per totũ.Aut eſt lis cõteſt.& tũc aut nõ eſt admiſſus nec ad-
mitti debet ad pbãdum ſup negotio principali:& tũc idẽ,
quia cõpellere teſtes eſſet pbationem admittere.arg.j̃.de re
19 gu.iur.cũ quid.vna via.lib.vj.Aut eſt † admiſſus,vel de iure
admitti debet ad pbandũ,ſup negotio principali,& tũc te-
ſtes debẽt cogi ad iurãdum & deponendum ſuper illo arg.
j̃.tit.j.per totum.
¶ OCTAVO quæritur pone reus poſt lit.cõteſt. admit-
20 titur † ad proponendũ & pbandũ exceptionẽ dilatoriã:qa
tunc incepit ſibi cõpetere,vt.s̃.de offi.deleg.inſinuante,&
eam proponit,& teſtes pducit ſuper ea,qui iurãt:quęritur
nũquid inſtante parte aduerſa poterunt cogi deponere ſup
negotio principali?vide pro,& cõtra.s̃.eo.in expoſitione ſu
per verbo peremptoria.& Hoſti.Dicit Lignanus ꝙ nõ:quia
articulus exceptionis dilatoriæ eſt pიudicialis negotio prin
cipali.arg.d.c.exhibita.nec eſſet aliud , niſi negotiũ intrica-
re,ſecundũ eum.Tu vero dicas,aut vult pars hoc fieri pen-
dente articulo exceptionis,& tunc dic ꝙ nõ debet fieri.arg.
d.c.exhibita.& corũ q̃ legũtur,& notãtur de ordi.cogni.c.
penultimo.Aut petit hoc fieri,finito iam articulo,exceptio
nis,& exceptione repulſa,& tũc diſtingue prout diſtinxi in
quęſtione pximè pcedenti.Si verò exceptio eſſet cũ effectu
admiſſa,ceſſaret dubiũ,quia ceſſaret negotium principale.
Item poſſem quærere de eo,qđ tetigi in expoſitione ſup ver
bo petitur.ſed de illo dicã.j̃.eo.præſentiũ.& reliqua de ma-
teria publicationis tacta per me ſuper dicto verbo petierit.
& in ſuppletionibus gloſſarũ dicã in clemẽtina ſecũda.j̃.eo.

SVMMARIVM

1 *Teſtificatis non didicitis,an teſtes eoſdem repetere liceat.& nume.4.*
2 *Iudicem arbitrari oportere an ſecunda productione vti liceat:non liti gatori tamen primam denegari.nu.4.& 6.*
5 *Producta vno iudicio nemini in alio obeſſe.Limito,vt nu.7*
8 *Poſſeſſoriè agens proprietatem probare non debet.*
9 *Publicationẽ teſtiũ tertio ſcienti obeſſe:nouos tamen producere poſſe.*
10 *Rem inter alios actã non obeſſe,nec ſummum ius ad æquum extendi.*
11 *Honorium & interceſſorem,& litigatorem fuiſſe:& ita publicationem teſtium obfuiſſe.*
12 *Teſtificatis,aut ſuſpectis,aut perditis,an nouos teſtes recipi poßint. Limito,vt numero.13.*
14 *Interceſſor litigator effectus an nouos teſtes producat:& cauſſam priorem & appellationis eandem eſſe.nu.15.*

CAP. XXX.

COnſtitutus. Caſus.Publicatio atteſtationũ nõ fit ad petitionẽ tertij,& pars apud quã depoſitę ſunt atteſtationes,nõ poteſt vlterius teſtes pducere,prima narrat pceſſum.ſecũda interloquit̃ ꝙ interloquẽdum cõmittit ibi *nos autem.* ¶ Expone literam. *Lateranen.* de cõceſ.pben.c.ij. Vincẽ. *propry.* j̃.de conceſ. præben.

præbẽ.quoniã.&c.post cessionẽ Inno.*canonicè* licet ꝓsequeretur possessoriũ,dixit se canonicè institutũ , ne videaẽ nudæ possessioni incũbere tanquã scilicet de foro cõpe.ex parte.B.Vincen.& facit ad id qd nota͂ in Specu.eo.tit.§.nũc videndũ.ver.sed pone ego.*spoliauit*,duo not hîc,& ꝙ appellationẽ nõ detulit,& ꝙ spoliauit,*ad iudices*,& ab illis iudicib⁹ appellauit Honorius,& sup appellatione sua literas reuocatorias impetrauit,& hoc totũ vidimus in registro Inno.*impetrante* super appellatione quam emiserat ab illis iudicibus. Inno.*postulabat*.corã Papa Inno.*quorundam testium* corã quib⁹ fuerũt ꝓ ducti isti testes non habemus hîc,nec est ius Inno. *dicebant* & bene Inno.*Archiepiscopum*.Archiepiscopus enim petijt remoueri Rogeriũ,cũ nõ esset ab eo institutus:Rogerius autẽ suã electionẽ petijt cõfirmari,cum canonicè esset institut⁹ per capitulũ,& sup his pars vtraq̃ testes induxit, quos Honorius experiri petebat,& fuit hæc eius petitio reprobata,vertebaẽ olim corã alijs iudicib⁹.*& infra* hîc deciditur quod addebat magister ꝙ si Papa volebat illos aperire saltẽ reciperẽtur de nouo,quia & ipse illos ꝓ ducere intẽdebat,sed procur.magistri.R.replicabat cõtrariũ,cum illa iam produxisset testes sup eodem.c.corã iudicib⁹.infra scriptis, quorũ dicta fuerat percũctatus,quare nõ erat audiẽdus.j.c. vltra tertiã.& huic respõdetur in sequẽtib⁹.Hosti.*non eas* sed depositiones ꝓductas inter alias personas,& in alio iudicio *nolumus*,nec obstat ꝙ Honorius interfuit,seu ꝙ causam habeat ab Archiepiscopo,seu ꝙ attestationes possent ꝓdesse. Hosti.quia posset fieri fraus,quia Honorius eas habẽs secretò dare posset alteri partiũ.Marti.aduersario cõtradicente, hoc dico pro eo:quia si vtraque pars consentiret, ꝙ valeret in hac causa,& ꝙ eis staret fieret optio C.de fideius.l.finali. j.eo.præsentata vbi de hoc Hosti.*causam principalem* nõ illã an esset apertio faciẽda. Inno.itaq̃ describit formã cõmissionis,denegata enim ipsi Honorio petitione apertionis testium ab Archiepiscopo ꝓductorũ ꝓcessit ad aliã petitionem,scilicet ꝙ liceret ei alios testes cui secũdæ petitioni Papa diffiniẽdo respõdet Honorius etiã videns causam agi inter Archiepm & Rogeriũ sup canonica institutione Rogerij timẽs sibi ꝑiudiciũ generari,etiã ipse suo nomine de sua institutione egit dicens eam canonicã:& electionẽ Rogerij minus canonicã:& ideò nõ cõfirmãdam , & testes super his produxit:cum autẽ eandem causam Honorius & Rogerius prosequereẽ corã alijs iudicib⁹ ad quos deuoluta erat per appellationẽ,vel alio modo voluit Honorius eosdẽ testes producere quos ꝓduxerat etiã primo,Rogerius autẽ dicebat ꝙ cum primo reddidissent testimoniũ nõ erãt de nouo admittẽdi,& Papa respõdet vt sequiẽ Inno.prout sequiẽ in glo.sequẽti.*testes*,pro se dicit Inno.ꝙ Honorius vidẽs inter Archiepiscopũ & Roge.causam canonicæ institutionis ipsius Rogerij agi quasi ex trãsuerso mouit quęstionẽ de sua canonica institutione,dicẽs eam cõfirmãdam:& collationẽ R.factam infirmãdam,& super hoc ꝓduxit testes,& ꝓsequẽs causam corã alijs iudicib⁹ ad quos appellauerat,vel alio modo fuerat deuoluta testes,quos primò ꝓduxit iteratò ꝓducere voluit.Ro.cõtradicebat,cũ iam testificata fuissent corã primis sup eodẽ,ad qd Papa respõdet *attestationibus* quàm ad illos testes quos pro se ꝓduxit,quasi dicit illis attestationib⁹,quas semel ꝓduxit vtatur,cũ eosdẽ testes vlterius ꝓducere nõ poterit,nõ tamẽ ꝓhibet quin vtatur attestationib⁹ aliorũ testiũ,qui posteà ꝓducunẽ:nam bene liceret etiã eisdem alios testes ꝓducere,cum attestationes apertę nõ essent,secundũ Inno.*apud eum*,scilicet honoriũ,plus placet eum,si legatũ,licet enim fuissent recepti testes à delegato legati attestationes fuerũt depositę penes legatũ,iustũ enim fuit ꝙ postquã testes corã delegato induxerat eosdem sup eodẽ non inducat corã alijs.& secundũ hoc planũ est,nec necessariæ sunt glos.Inno.*Alioquin*,id est si nõ fuerunt apud eum depositæ. Inno.vel si testificata nõ didicit,vel præsumiẽ didicisse,vel si tempore nõ ꝓduxit illos,sed Archieps Hosti Tenet ergo Inno.ꝙ si attestationes clausæ vellẽt plenius ꝓbare,vel si essent perditæ vellẽt ex integro ꝓbare hoc possent.s.tit.j.c. finali.s.eo.causam.& secũdũ eum sæpe accidit ꝙ attestationes apud ambas partes q̃ etiã illas melius custodiũt deponãtur admittanẽ:nam ex eo casu quãdo perditę essent subueniendũ est ꝓbationib⁹ & veritati.ff.eo.l.curẽt.C.de hæret. quoniã multi.in fine.licet. ¶ Supple glossas,in glo.j.ibi *post electionem*.& de supplen.nego.præla.ibi in alio,sine sit aliud ratione personæ.siue rei siue causæ , secundũ Hosti.& in fine.&.j.eo ꝑsentata.in glo.alleg.*in fine*.vñ dicit Vincẽ Inno. ꝙ in registro diciẽ & Petro sancti Marcel.presbytero Cardi.apostolicę sedis legato.in gl.*coinsso* ibi testificata qd est verum nisi attestatiões clausæ & sigillatæ apud ipsum fuissent depositę & ipse eas sic restitueret secũdũ Hosti.& ibi planũ
1 est,secũdũ Ioã Tancre.& Vincẽ.¶ Collec.si † receptæ fuissent in causa ista inter partes attestationib⁹ clausis existentib⁹,q̃ in alio iudicio sunt receptæ est in optione ꝓducentis,vtrũ velit vti illis attestationib⁹ in alio iudicio , an velit eosdem testes ꝓducere quos prius ꝓduxerat,vt hîc.&.j.eo. cũ causam.sed vbi esset renunciatũ in priori iudicio,vel sufficiẽs facta ꝓductio.s.eo.cõstitut⁹. Cæterũ si attestationes sunt apertę est in optione illius cõtra quem sunt recęptę vt eas ratas habeat,vel patiaẽ eos iterũ ꝓduci si testes viuunt: quia si mortui essent necesse haberet eas ratas habere.s.eo. causam.C.eo.l.fi.secundũ Gof.& si essent corã arbitro ꝓductæ iterũ ꝓducunẽ.s.eo.ꝑsentata.Hosti.tamẽ in summa eo. tit.§.finali.in fine.j.eo.veniens.notat ꝙ est in optione illius cõtra quẽ ꝓducunẽ,qd ꝓbari videẽ.j.eo.cũ causam.in fine. sed loquiẽ vbi attestationes sunt repertæ in alia causa,& sic videẽ per ea,q̃ dicũtur hîc in fine,vbi à cõtrario sensu super eodẽ articulo testes recępti inter.R.& hoc iterato instañ. Honorio recipiũtur ꝙ si depositiones ipsæ nõ fuerũt penes eum depositæ ꝙ iterato ꝓducunẽ,nisi sufficiẽter esset facta
2 productio & † idem credo esse dicendũ,si aliqua alia causa iudicẽ moueret ad denegandũ ꝙ iteratò nõ ꝓducunẽ,si timor subornationis,& sic potest locũ habere qd notat Spec. eo.tit.§.satis.ver.nota.in ver.sed nũquid.ꝙ ante publicationem subornationis.& hoc vbi aduersarius vult ratã habere attestationẽ clarè ꝓbatur.j.eo.causam.j.in fine.& sic intel.
3 ligit Inno.j.eo.cum in tua.quod potest † intelligi,nisi aliqua iusta causa iudicẽ moueret,vt qa recepti essent in alio iudicio,& de facili haberi non possent,vt hîc:vel alia sicut credo,& sic potest intelligi. B. in.c.cũ causam.j.vbi nota,ꝙ sæpius induci potest vt addat secundũ Ioan.&.c.cõstitutis. ij.vbi notat ꝙ ꝓduci potest secũdũ dist.j.C.eo.l.fi.si aduersarius velit facere ꝓduci ab Honorio in causa ista,& corã illis Archieps & Archid.quicqd glo.dicat secundũ Henri.corã quo vero fuerint recęptæ attestationes inter Archiepm & Rogeriũ nõ habemus secundũ Inno.& Henri.nec est curandum de alijs cõmissionib⁹,vel facto,sed solũ ꝙ inter Archiepiscopũ & Rogeriũ fuerũt testes recępti.& qd ille opposuit,& similiter testes ꝓduxit quos petebat iteratò ꝓduci.
4 Ioan.Andr.ponit casum ꝙ † publicatio attestationũ nõ fit ad petitionẽ tertij:& ꝙ pars penes quã sunt attestationes depositæ,nõ potest vltra alios ꝓducere.Collec.not.primo ex principio decre.ꝙ cõueniens est ꝙ agens possessorio alleget iustũ titulũ suæ canonicæ institutionis tetigi sup verbo.ca-
5 nonicè.Secũdo nota,ꝙ attestationes † ꝓductæ in vno iudicio cõtra vnã ꝑsonam nõ debẽt ꝓducenti obesse in alio iudicio cõtra personã aliã,licet secus inter eosdẽ,qa obessent etiq in causa appel.& etiam si essent recepti corã arbitro, vt.C.eo.l.vltima.&.C.de arbi.l.penul.Dicebat enim Rogerius,& bene si ita factũ se haberet attestationes habitas inter Rogeriũ & Archiepm nõ esse ad instantiam Honorij in causa pendeñ.inter rogeriũ & Honoriũ aperiendas.Tertiò nota attestationes nõ esse publicãdas ad instantiã illius cuius nõ interest,quia Honorij nõ intererat si cõtra eum actũ
6 nõ interest fuerat secundũ Lignanũ.Quarto nota † & melius ꝓ cũ ille cuius nõ interest principaliter licet sua intersit aliqualiter,p:tit publicationẽ & timeẽ de fraude, videli-

cet ne ille det parti cuius interest principaliter publicatio
denegari debet cũ timet de alia fraude, videlicet circa sub-
ornationẽ testiũ, per petentẽ sup eisdẽ, vel directo cõtrarijs
articulis, pducẽdorũ vt in proposito. Quinto nota ꝙ inter
7 easdem personas † nocet publicatio, vel scrutatio attestatio
num, licet iudex vel modus agẽdi mutet: quia si corã primis
iudicib⁹ corã quib⁹ inter Archiepiscopũ & Rogeriũ princi
paliter agebat pduxit testes Honorius pro suo interesse il-
lis sibi publicatis: aut per eum scrutatis, & posteà corã alijs
iudicib⁹ inter Rogeriũ & Honoriũ agatur principaliter nõ
poterit Honorius super eisdem vel directo cõtrarijs nouas
attestationes pducere. vt innuitur hic in fine. Sextò nota, ꝙ
attestationes possunt deponi apud partẽ pducentẽ eas, &
quod si aptę apud eum depositę sunt prĉsumit eas scrutat⁹,
& sic à pducendis repellit. ¶ Opponitur primò contra pri
8 mum † notabile, quia agẽs possessorio restitutorio, in hoc
est priuilegiatus, ꝙ nõ tenet aliquid de pprietate docere, qa
nihil cõmune habet cũ proprietate possessio. ff. de acquirẽ.
pos. l. naturaliter. § nihil. de causa pos. c. pastoralis. & de resti.
spolia. c. in literis. Solutio licet nõ teneatur vt in contrarijs
conueniens est, ꝙ faciat vt hic. Vel dic ꝙ speciale est in hoc
possessorio, & similib⁹ causam proprietatis habẽtib⁹, ꝙ ne-
cesse est causam proprietatis allegare, vt. ff. de interdictis l.
ij. § quędam. & sic hoc necessariũ specialiter vbi de benefi-
ficio ecclesiastico agitur aliquid de proprietate docere, satis
patet ex his, q̃ scripsi de fil. presby. c. constitutus. & de causa
possessionis. c. causam quæ. in clemen. ¶ Secũdo opponitur,
9 quia publicatio † attestationũ in causa inter Archiepisco-
pum & Rogeriũ noceat Honorio etiã si testes nõ pduxerit,
eo ꝙ Honorius habuit causam ab Archiepiscopo & permi
sit eum agere de iure suo, vt. ff. de re iudi. l. sæpe. & c. quãuis.
eo. tit. cũ similib⁹. Solutio fateor ꝙ valeat pcessus, etiã quo
ad publicationẽ etiã cõtra Honoriũ, si videlicet sciuit cau-
sam agi, vt in cõtrarijs, sed quo ad effectũ repellendi Hono
riũ à nouorũ testiũ pductione, secus nisi cum distinctione,
vt hic in fine. ¶ Opponitur, quia ratio videlicet timor sub-
ornationis testiũ, q̃ repellit, vt legit & notat. s̃ eo. fraternita
tis. & j̃. eo. c. ij. in cle. in proposito vendicat sibi locũ, igit &
ius illud debet vẽdicare sibi locũ. arg. s̃. de trãsla. c. ij. cũ simi
10 libus. Solutio, dico ꝙ illud † ius est nouũ, & rigorosum ex-
orbitãs, ac pœnale. & loquit de partib⁹ inter quas agitur, &
per quas, seu cõtra quas testes pducũtur, & per cõsequẽs nõ
est trahendum ad alias personas, etiã si sint tales quib⁹ pro-
cessus prĉiudicet. arg. ff. de legib⁹. l. quod vero. j̃. de regu. iur.
ea quæ à iure. & c. in pœnis. cum similib⁹. ¶ Quarto oppo-
nitur, quia testes pducti cum ad vnũ finẽ seu modum agen
di tenditur nõ noceret etiã in eodẽ iudicio, & inter easdem
partes cum modus agẽdi mutat, vt. j̃. eo. veniẽs. Cum igitur
inter Rogeriũ & Archiepiscopũ pro ipsorũ iure solũmodo
ageretur, licet Honorius accederet pro suo interesse, tamen
partẽ nõ faciẽs principalem, vt patet ex his q̃ scripsit Inno.
de maio. & obed. c. finali. & j̃. de re iudi. cum sup. nõ videt ꝙ
Honorio posteà agente de iure suo principaliter obstet sibi
publicatio testiũ, per eũ, vel per Rogeriũ seu per Archiepi-
scopũ pductorũ, quominus eosdẽ vel alios testes, sup eisdẽ,
vel cõtrarijs articulis de nouo pducere possit. Solutio. Inno.
11 fatetur cõtrariũ † supplet, hic ꝙ corã primis iudicib⁹ Ho-
norius fecit partẽ principalem, & de iure suo principaliter
egit, vel saltẽ ꝙ ad hunc intellectũ retulit se rñsio huius de-
cret. in fine. in eo qđ dicit ita, ꝙ si vobis cõstiterit prędictũ
Honoriũ testes pro se corã Epo, & Decano. Lincolnieñ. &
te fili Archidiacone, delegatis iudicib⁹ pduxisse. Præterea
põdrauit etiã text⁹ attestationes fuisse depositas, apud Ho-
noriũ & ideò fuit exorta cõtra eũ. quędã suspicio vt dicet j̃.
¶ PRIMO quęritur qualiter intelligũtur illa verba apud
eum in fine decret. posita sup quo vide q̃ scripsi in expositio
12 ne sup dictis verbis, & pondera † qđ Inno. dicit, videlicet ꝙ
si attestationes sunt perditę admittẽdi sunt noui testes, sub-
audi nõ obstante ꝙ fuissent publicatę: & idem si inueniunt,
sed suspectę sunt, quia quasi perinde habet ac si pditę essent
quæ menti teneas. Subdit etiã Inno. ꝙ si attestationes inue-
niãtur apud Honoriũ depositę, in hoc casu nõ sunt recipiẽ-
di testes ex parte Honorij tanquã suspectę sunt: quia nõ po-
test Honorius dicere ipsas suspectas. Subdit tamẽ ꝙ Roge-
rius bene posset fortè eas suspectas habere: nisi fortè deposi
tionem cõsensisset. Item subdit ꝙ hoc vult dicere Papa ꝙ si
13 † attestationes receptę fuerũt in causa q̃ vertebat inter ma
gistrũ Rogeriũ & Honoriũ & depositę fuerũt apud Hono-
riũ, & posteà super eadem causa velit Honorius alios testes
producere, vel quia velit dicere se nimis sufficiẽter pbasse,
vel quia dicit se pdictas attestationes amisisse, nõ est audien
dus: quia suspectus est, ne testificata didiscerit: sed si nõ fuis-
sent apud eum depositæ attestationes, tunc si adhuc clausæ
essent, & vellent plenius pbare vel si amissę essent, & vellet
integrè pbare, tũc posset, vt. s̃. tit. j. c. fi. & s̃. eo. c. causam se-
cundũ eum. & idem putarẽ si apud eum fuissent depositæ
clausæ & sigillatæ & tales repertę siue mala suspicione: qa tũc
cessarẽt publicatio, atque scrutatio: & per cõsequens timor
subornationis, & facit qđ scripsi. s̃. in dictis Collec. in priu.
14 ¶ SECVNDO quęrit † pone egit Rogerius cõtra Archi
episcopũ sup iure suo, & testes pduxit vtraque pars, videli-
cet Rogerius sup iure capituli cõferẽdi, & Archiepiscopus
super suo iure cõferẽdi & nõ iure capituli, & publicatę fue-
rũt hincinde attestationes, & ad manus Honorij peruene-
runt: Honorius partẽ non fecit, nec de iure suo egit, vel saltẽ
nõ pduxit: & finaliter sententiã Rogerius cõtra Archiepm
reportauit, à qua cũ Archieps appellauit Honorius pro suo
interesse & in causa appellationis partẽ principalẽ fecit &
de iure suo principaliter egit, & nouos testes sup eisdem ar
ticulis directò cõtrarijs obtulit: sed excepit Rogerius prędi
ctam publicationẽ obstare. Quęritur quis melius dicat. &
videt ꝙ Honorius per ea. c. ij. iij. & iiij. oppositionibus. Sed
15 ad veritatẽ ego sum dubius: quia † licet instantia appellatio
nis alia est, tamen causa, alia non est, vt patet ex his q̃ scripsi
de iuramẽto calum. c. ij. lib. vj. & etiã quoad p̃sentẽ materiã
videtur, hoc determinatũ in clemen. ij. j̃. eo. Et ad ea q̃ scri-
psi in tertia & iiij. oppositionib⁹ fortè potest dici ꝙ loquan
tur dum mutato iudicio, & mutato modo agẽdi noui testes
producũtur. Sed si manente eodem iudicio, & eodem modo
agẽdi, sicut necesse est dicere in causa appellationis: quia in
illa nõ agitur, nisi de iniquitate iniustitia, & infirmatione,
aut de æquitate iustitia & confirmatione primæ sententię.
ff. de appel. l. j. tunc secus, quia tunc est eadem causa, vt dixi.
tu cogitabis.

SVMMARIVM.

1 *Statuere, verbo nouum ius induci, vt in specie c. præsentium.*
2 *Crimina testibus obiecta nominatim probãda, licet generaliter obijci*
possint. nu. 3. & an ad probationem cogatur numero. 45. Amplio
vt numero. 38.
4 *Protestatio refellẽdi testes, an & quãdo sufficiat. & nu. 40. eam tamẽ*
suspectos testes reddere. nu. 5. Ab ea etiam recedi posse numero. 6.
Limito. vt numero. 7.
8 *Rubricatim testium dicta perstringens an obiectibus renunciet. Rubri*
cas quando elicere liceat. numero. 9.
10 *Crimina non nisi ante productionem contracta obijci.*
11 *Testem à me productum refello certis causis. Amplio, vt nu. 13. Limi*
to, vt numero. 12.
14 *Instrumento vsus an id impugnare poßit. & numero. 26.*
15 *Iurisiurãdi varias species esse. & an omnes simul eodem negotio præ-*
standæ sint. numero. 16. & vnius tempus ad aliud nõ, nisi ex certis
causis extendi. numero. 16. & 17.
18 *Instantiam causæ principalis diuersam esse ab instantia causæ appel.*
20 *Iurare sæpius eodem iudicio an liceat.*
21 *Die refellendorum testium dicto generales obiectus sufficere.*
22 *Litis sumptus obiecta non probans præstet omnimodo. & nume. 46.*
23 *Testi, in quem obieci, si pro me dicat, non credi.*
24 *Testem a me productum refellendi an sit ius. & numero. 25.*
27 *Instantia perempta reuiuiscente, & antiquos & nouos testes recipi*
posse.

poſſe. Amplio, vt num. 28. 29. 30. & 31.
32 *Repugnantem ſibi in cauſſis appellationis admitti non debere.*
33 *Publicatis,nō tñ notis teſtificatis,teſtes produci poſſe declaro. vt nu. 43.*
34 *Teſtē eūdē ſæpius repetere ante publicationē licere. Limito, vt. nu. 35.*
36 *Productionis teſtium & meorum, & aduerſarij pœnitere non licere. & numero. 37.*
39 *Regulam teſtibus publica. refellēdi ius nō eſſe certis caſibus limitari.*
41 *Generis ſpecifi. tione nil noui dici.*
42 *Obiectionem criminū in cauſſis appel. omnino ſpecificā eſſe oportere.*
44 *Proteſtāti quando aduerſæ partis conſenſus ſit neceſſarius.*
47 *Teſtes generaliter refutatos, ſi ē re mea dixerint, recipere poſſum: declaro, vt numero. 48.*
49 *Teſtes à me refutatos, vt meo nomine teſtentur, an petere poſſim, & ad hoc cogantur numero. 50.*
51 *Decre. præſentium. in fine. in quem ſenſum feratur.*

C A P. X X X I.

RÆſentium. Caſus. Publicatis atte
ſtationibus, nō oppo
nitur in perſonas teſtiū:tres caſus excipit,&
ad ſecūdum determinationē ſubdit. Secun-
dus caſus ibi niſi forſan textus ibi,vel oſten
ditur determinatio ibi cęterū. ¶ Expone literā, *teſtamentū* ſe
cus in inſtrumētis cōtra quę ſemp obijci poteſt,vſque in fi-
nem litis. ī.de pſumpt. illud. C. de edi. diui Adri. tol. l. finali.
Inno. vel ſaltē vſque ad cōcluſionē & arg. de fide inſtru. cum
dilectus. Hoſti. *publicatas* à cōtrariu videt ꝙ ante publicatio-
nem reprobari poſsint, vide qđ dicā poſt Inno. eo. tit. pſen-
tiū. lib. vj. ad finē textus *ad licet*. ibi in perſonas obijcere *iura
mento*, nota per iuramentū pbari negatiuā, & propter hoc
onus pbandi qđ ſubijt videt ꝙ hoc nō pbet nō cōdemnet
in expenſis. de hoc in Spec. eo. tit. §. j. ver. ſed qđ admiſſus *niſi
forſan* quaſi innuat ꝙ hoc caſu etiā ſine iuramēto dicere poſ-
ſit in perſonas teſtiū, ſed cōtra. ī. eo. præſentiū. lib. vj. ver. ſi-
mili vero. priùs tamen vbi innuitur ꝙ nō excuſetur pteſta-
tio à iuramento. Solutio illud generale: illud vero loquit de
eo, qui vult reprobare teſtes, ſup aliorū reprobatione indu-
ctos, quare plùs pſumitur cōtra eum & idem vbicūq; iudex
producentē ſuſpectū habet ex aliqua cauſa: quo caſu etiā cū
proteſtatione exigitur iuramentū, vt ibi ſecundū Inno. *ante
publicationem* tempore pductionis quod dic vt. ſ. eo. ex par-
1 te. vnde Goſ. exponit ante † depoſitionē, imò credo ꝙ omni
tempore ante publicationē, quia nō video quo motu rece-
derem* à verbis huius capituli, qđ ponit ius nouū vt patet
ibi ſtatuimus. &c. ī. c. ad audientiā. de decimis. præſertim qa
faciliter admittit hic pteſtatio, imò ſine pteſtatione & iu-
ramēto admitteretur, etiā poſt publicationē, niſi eſſet pſum
ptio diffugij incōtrariū. Martinus *ad fuerit*, ſcilicet ꝙ velit di-
cere in perſonas teſtiū: ergo nō videt expreſsio neceſſaria, &
ſic ſeruat nō ſic in caſu. de excep. paſtoralis. & ibi nota in. iij.
glo. ſecundū omnes. de expſsione enim in pteſtatione fien-
da, nō eſt cura ſi ſit generalis: quia talis modicū effectū ope-
ratur, videlicet ſolā releuationē à iuramēto & pſumptione
maliciæ. Sed plus dico licet quidā cōtra per. c. pſentiū. ī. eo.
2 lib. vj. ꝙ ſi cōtra † teſtes obijcit exceptio criminis reproba-
toria ante publicationē, cuius pbatio differt vſque poſt pu
blicationē tēpore quo obijcitur nō requirit ſpecificatio, li-
cet bene requirat expreſsio criminis. Sed dum admittat ad
probandū debebo ſpecificare crimina priùs oppoſita. & ita
intelligit dictū. c. pręſentiū. ſecūdū Marti. Dicit tamē Inno.
3 quòd † licet ſufficiat ſola pteſtatio vt hîc, prudēter tñ facit
iudex ſi ante publicationē exprimi faciat quid cuiq; obijcia
tur, ſuper qua etiā reprobatione teſtes recipiendi ſunt ante
apertionē teſtiū ſup principali pductorū, de quorū repro-
batione agit. ſ. tit. j. licet ī. eo. pręſentiū. lib. vj. ſecūdū Inno.
dic vt. ſ. eo. ex parte. *proteſtatus*, hæc pteſtatio quod dicere li
4 ceat in perſona teſtiū nō videtur admittēda, † niſi iudex vel
aduerſa pars cōſentiat pteſtanti: nam poſt publicationē nō
eſt licitū dicere in pſonas, niſi in duob* caſib*, ſcilicet iura-
mēto, vel cū fuerit pteſtatus. ergo & ſi hoc pteſtatus ſit idē
erit dicendū niſi prędictorū cōſenſus interueniat, vel ſubſit
iuſta cauſa pteſtādi: nam pteſtatio, cōtra ius cōmune habi-
ta nō valet præter voluntatē domini aduerſarij vel iudicis,
niſi ſubſit cauſa iuſta. de hoc de cōſti. cū. M. de elec. Cuma-
na. Et cū pteſtatio ſit generalis, dictū teſtis aliqđ pro prote-
ſtāte dicētis ei pdeſt, aliud eſt enim pteſtari teſtem crimi-
noſum, aliud ꝙ liceat ſibi obijcere in perſonas teſtium: nec
enim tūc de omnibus videt dicere, ꝙ velit illos reprobare,
ſed quādo expreſsè pteſtatur teſtes criminoſos, tūc admitte
tur & ſi nō habeat iſtud valde notat dñs Martinus, & dicit
ꝙ intelligit hæc decre. cū ſpecialiter pteſtatur pars de repro
bādo teſtes tanquā criminoſos, & ſic intelligēdo ſubdit finē.
c. loqui etiā dum pars ſit pteſtās in tali pteſtatione nō perſi
5 ſtit. Ratio ſua eſt, † quia propter ſolā pteſtationē & oppoſi
tionē, ab initio factā debilitat fides teſtiū. Fatetur tamen ꝙ
inquātū debilitet arbitrariū eſt, & dicit hęc colligi ex dictis
Inno. ſed hoc fortè eſt & in fine decre. aliqualiter declarabo
teſtes paratas pbationes: ſed recipientur poſtea ī. eo. cū cau-
ſam. ſed priùs crimina exprimet, nō tñ ſpecificabit: niſi ve-
lit, dixi in alia additione Marti. ī. eo. pręſentiū. & tunc vero
de facili credat, ſi pro ipſo dicant vt hîc Inno. *dixerūt* poſtea
propter qđ cōſulit Abbas ꝙ poſt depoſitionē, & ante publi
cationē fiet hîc pteſtatio, quia tūc ceſſabit ſuſpicio ꝙ timo
re obiectionis pro te dixerūt. Sed hoc nō placet *non credatur*.
vnde dicit Goſ. ꝙ ad dictū vnius cōtra quē ſic pteſtatus ſui
nō defert mihi iuramentū. Item ſi duo cōtra quos pteſtatus
fui dicūt pro me, & duo cōtra me plus credit his qui dicūt
cōtra me, cum dictū aliorū debilitet proteſtatio. ¶ Supple
gloſſas, in glo. j. ibi *producēt etiam* ſi eis ſi nō ſit vſus qui nō po
tuit ſecundū gloſ. q hoc notat in Specu. eo. tit. §. ſæpe teſtes.
ver. ſed quid ſi eum. & facit ad materiā qđ ibi notat in ver. ſe
quēti vſque ad finē. Iaco. de Rauen. & Petr. tenēt idem ſi vti
voluit: quia ſemp ſibi ſubeſt ratione qđ approbauit repro-
bet, vt notat Cyn C. eo. ſi quis. & ibi *nec in alia*. vide quod di
cam. ī. de except. cum venerabilis. in glo. iiij. dicat. ver. ſed &
hoc. & ver. item ſi. & ibi, *aduerſario meo*, ſic reprobo ſententiā
iudicis in quē cōſenſi, cuius nō reprobo perſonā, de hoc. de
offi. deleg. ſuper quo. §. verū. in vltima gloſ. *& in fine*. vide in
Specu. de inſtru. ædi. §. inſtrumentū. ver. item oponit ꝙ ad-
uerſarius. & ibi dicā in gloſ. ij. ibi, *inuenire exempla* q plenè vi
deas in Specu. de teſte. §. j in glo. iij. ibi *quidam dicunt* Inno. &
Hoſti. nec obſtat ſecundū ipſos authen. prędicta qđ fallit in
caſib* in quib* à iure exprimit ꝙ iuret de malitia, tunc dic
idem in nō expſsis vbi iudici videbat illud exigendū, de iu-
ramēto calum. c. ij. in fine. lib. vj. in gloſ. *ſed ibi*, ſcilicet in caſu
decre. vltra tertiā: nam in caſu decret. paſtoralis ſufficit pte
ſtatio, vt ibi patet & ibi, & Vincē. adde & Philip. *& in fine*.
dic vt. ī. de iuramē. calum. c. ij. in fine. lib. vj. in glo. penul. ibi
iuramentū nam nō ſufficit pbare qđ poſtea fuit dictū: nam &
potuiſſet prius ſciuiſſe, ad hoc de cōdi. appo. per tuas. in glo.
vltima ibi *reprobare* dictū quaſi falſum. Hoſti. remittit totū
arbitrio iudicātis & hoc cōmuniter approbat ſecundū oēs.
Marti. & ibi *deſiſtere* propter qđ dicūt quidā finē intelligen-
6 dum quādo obijciēs perſiſtit in cōtradictione. Secus † ſi deſi
ſtit & renūciet pteſtationi, qđ poteſt. ij. q. vj. ſi qs libellos. ff.
de appel. ſi quis libellos. ff. de inoffi. teſta. nam & ſi. Alij di-
cūt finē intelligendū quādo pductus ratā habet pteſtatio-
nem, aliter ſi teſtimonio illius vtit, pro ſe & eundem admit
tere cōtra ſe. arg. iij. q. viij. cuius in agēdo. & quia eadem res
nō debet duplici iure cēſeri. xij. q. ij. cognouim*. Quod autē
dictū eſt proteſtantē poſſe renūciare ſicut appellantē putāt
7 quidā verū † niſi forſan interſit aduerſarij propter expen-
ſas vel aliud intereſſe, tūc enim pœnitere non poſſet, niſi de
his prius ſatisfaceret. arg. ff. de reg. iur. nemo. de appel inter-
poſita. Dicit autē Inno. hîc ſummè tenēdū ꝙ poſtquā induxit
xit quis teſtes ad reprobationē teſtiū aduerſarij, non poteſt
amplius pœnitere. Ratio: quia cū teſtes iurēt pro vtraq; par
te dicere veritatē. ſ. eo. veniēs. ij. in fine. xiiij. q. v. nō ſanè. po-
teſt eſſe ꝙ teſtes iſti reprobatorij dicāt talia q faciēt ad con.

firmationé testiũ,sed si per instruméta vellet eos reprobare,
tunc etiã post ꝑductioné posset desistere secundũ Inno.nisi
forsan & scriptura faceret contra ipsum.ĩ.de censi.cũ olim.
quód sibi imputet ꝑducẽs.ĩ.de fide instru.imputari. D cit
etiá Inno.quusdã tenere ꝙ postquã aliqs se obtulit ꝓbaturũ
exceptioné cõtra testes ꝙ nõ possit pœnitere.arg.C.quomo
do,& quãdo iudex.authen.qui semel.& quia iam ius quęsi-
tum est ab aduerlario,de quo dicit hîc Philip.facit de elect.
ab eo.lib.vj.Hinc tamẽ exceptioni tacité renũciatur,quãdo
excipiẽs petit testẽ interrogari sup suis capitulis.ad hoc.iiij.
q.iij.si quis testib⁹.& licet quibuidã videaꝛ ꝙ inuito produ
cente sup capitulis ꝓtestatis nõ sunt audiẽdi testes,secũdũ
Inno.videꝛ ꝙ sint interrogãdi & si nõ ad plenã ꝓbationẽ:ta
8 men ad præsumptioné faciẽs vero rubricas † cõtra aduersa
riũ ex dictis testiũ cõtra quos ꝓtestatus est,nõ per hoc pro-
testationi renũciat,cũ licitũ sit aliorũ authoritatib⁹ vti ad
illos cõuincẽdos.xxxvij.dist.si qui vero capitula seu scriptu
ras,quib⁹ dicit testes facere cõtra partẽ aduersam in certis
capitulis suarũ depositionũ.Quid si pro se vel de iure suo ex
dictis illorũ rubricas faciat renũciare,videꝛ secũdũ opinio-
nem dicentiũ ꝙ ad nihilũ valet dictũ illorũ ꝓtestãti,secun-
dum opinioné aliorũ:secus cũ aliquid valeat ei dictũ illorũ.
9 Hoc† antẽ qd de cœteris illorũ possit rubricas facere nõ ha
bet locũ,nisi quãdo testes generaliter iurauerũt sup tota cau
sa,alij cõtra,de hoc.ṡ.eo.cõstitutus.& c.fraternitatis.secun-
dum Inno.& ibi *quantumlibet* illud facit cõtra,quia ibi poniꝛ
propriè,vt ibi not.l.distin.quicũq;.& §.sed illud.& ibi prin-
cipatus. &.iij.q.ix.c.iij.ff.de verbo.signifi notioné §.instru-
mentorũ.& ibi,vel intellige secundũ Ioã.*& in fine*.& de hoc
in Specu.de teste §.j.ver.item is pro quo.cũ trib⁹ ver.sequẽ-
tibus.Hosti.putat,& bene arbitrariũ,hoc appobãt omnes,
vt dixi.Martinus.

¶PRIMO quærit Henri.vtrũ ille cõtra quẽ ꝓducti sunt
10 testes possit obijcere cõtra eos crimina D.stingue† aut cri-
mina orta,& nata tẽpore lati testimonij ,& dic regulariter
quód sic,vt hîc in tex & in glo.obijcere potest quis &c.Aut
crimina orta & nata post latũ testimoniũ,& talia nõ nocẽt.
arg.ĩ.de regu.iur.c.factũ legitimè.lib.vj.& hoc tenet Specu.
hoc tit.§.j.ver.quid si post latum testimonium.

¶SECVNDO quęrit vtrũ testẽ per me inductũ in ali-
qua causa possim postea in eadẽ causa vel alia contra me in-
11 ductum reprobare? Distingue aut volo eum reprobare † ex
noua causa superueniẽti nata,& orta postquã eum produxi
in testem:& tũc possum,secũdũ Bernar.& Hosti.hic.idem
Specu.hoc.tit.§.j.in.xj.col.Item ꝙ is pro quo aliqs dixit ibi,
hoc autẽ certũ est &c.& pro hoc facit.ṡ.de offi.deleg.insi-
nuãte.ĩ.tit.ꝓximo.c.ꝓtereà.de elect.vt circa.lib.vj.& est ca-
sus.C.eo.tit.l.si quis testib⁹.ij.rñſo.&.iiij.q.iij.§.si quis testi-
bus.& ideò dicit Specu.hoc tit.§.sępe testes.ver.quid si pro-
duxi testẽ & volo &c.ꝙ si ꝓduxi testem contra te,& posteà
volo ꝓbare ꝙ tu corrupisti eum , potero eum repellere.Idẽ
si vellẽ eum repellere prætextu criminũ posteà per eum cõ-
missorũ per iura alleg.& arg.ĩ.de iureiur. quẽadmodũ.idem
tenet Inno.ĩ.de exceptionib⁹.c.venerabilia in glo.q.d.instru
mentũ.ver.& etiã cõtra testem.Aut volo eum reprobare ex
causa antiqua,id est nata & orta antequã produxissem eum
in testem,& tunc aut eum produxi pro me & eũ hoc fui eo
& eius testimonio vsus,aut dũtaxat eum produxi , sed non
12 fui vsus eo.In hoc primo casu refert † aut volo eum repro-
bare causa quæ ex me vel ex eo ꝓcedit,vt quia propono eũ
periurũ infamẽ,cõspiratorẽ,vel inimicũ meũ,& tunc non
possum,vt.C.de testi.l.si quis testib⁹.&.iiij.q.iij.§.si quib⁹.se
cundũ Bernar.& Hosti.hic.& hoc intellige,nec in eadẽ cau
sa nec in alia,& nõ solũ si ꝑsona cõtra quã primò eum pro-
duxi modo cõtra me eum ꝓducit,sed etiã quęcũque alia,vt
notat Inno.ĩ.de except.c.alleg.cum venerabilis.in glos.q.d.
instrumentũ.&c.ver.item nota.Et idem notãt doctores iu-
ris ciuilis,in.d.l.si quis testib⁹.arg.illius.l.quę loqtur impso-
naliter.arg.ff.qd quisque.l.iij.§.hæc pœna.Fallit in casu vbi
talis causa antiqua latebat tẽpore quo eum ꝓduxi , & quo-
niã tũc verisimiliter ignorabã quæ de nouo ad mei notitiã
peruenit.arg.c.alleg.vt circa.ver.nisi aliquid.&c.cũ ibi no-
tatis nõ enim videor eum approbare in eo qd ignoro.ff.de
iurisdi.omniũ iudi.l.si per errorẽ de regu.iur.l.nõ videꝛ qui
errat cõsentire.ĩ.de cõiug ser.c.proposuit.&.c.ad nostram.
Idem enim est de eo qd nõ est,& de eo quod non apparet.ff.
de cõtrahẽ.emp.& ven.l.in lege.& hoc tenet Cynus in.l.al-
leg.si quis testib⁹.dicẽs & bene ꝙ est quasi casus.ff.de confir.
13 tut.l.vtilitaté.Aut volo eum reprobare ex † causa,q̃ ex me
vel ex persona ipsius testis solius non ꝓcedit,sed ex persona
producẽtis cõtra me,& tũc possum verbi gratia , patrẽ tuũ
induxi testẽ cõtra aliquẽ,modo tu inducis eũ cõtra me,cer-
tè bene potero eum reprobare,qa ex te ꝓcedit causa quare
eum reprobo.s.qa pater tuus est hîc not.Inno.in.c.alleg.cũ
venerabilia.in glo.q.d.ver.itẽ nota.& Hosti.post eũ idẽ Ar-
chid.iiij.q.iij.§.si qs testib⁹.j.glo.& iij.q.viij.cuius in agẽdo.
in glo.si eum ꝓduxi pro me,sed nõ fui,eo seu eius testimo-
nio vsus,tũc aut nõ fui vsus ea ratione:quia nõ potui,vt qa
ad reprobationẽ partis aduersæ cõtra quã eũ ꝓduxi,& quæ
ipm reprobauit repulsus fuit vel nõ fuit repulsus,sed nihil
pro me deposuit,& tũc nõ possum eum reprobare.arg.ĩ.de
cri.fal.ad falsariorũ.in fine.&.c.dura.ff.qd quisq; iur.l.iij.in
prin.ver.sed si ipse.& de postula.l.j.§.bestias.quia qd appro-
bo nõ reprobo.ff.de nego.gest.l.Pomponius scribit.& hoc
tenet Specu.hoc tit.§.sæpe testes.ver.& not.ꝙ testẽ.ver.sed
quid si eum,idem tenẽt doctores iuris ciuilis in.l.allegata si
quis testib⁹.excepto Petro de bella pertica q sub dubio for-
tè dicit in primo exẽplo de illo q per partẽ aduersam repul-
sus est,securi⁹ esse ꝙ dicaꝛ,ꝙ possit reprobari.arg.ff.qd qsq;
iur.l.j.Aut nõ fui eo vsus,ea ratione,quia nolui & tũc dicit
Specu.ver.alleg.sed qd si eũ ꝙ ipsum potero reprobare.arg.
ff.ad.l.Corne.de fal.l.si falsos.& hoc potest esse verũ,quãdo
testem dũtaxat ꝓduxi:sed ipsum volui facere examinari:se-
cus si testem vnũ vel plures ꝓduxerint , qui deposuerint in
causa,sed volo vti attestationibus eorũ:quia eo casu dicunt
Iaco.de Rauen.& Petrus de bellaperti.& Cynus in.d.l.si qs
testib⁹.& idẽ videꝛ tenere Ioã.Andr.hîc ꝙ ipsum seu ipsos
nõ potero reprobare nisi ex noua causa,& hoc attẽta ratio-
ne illius legis:qa qd semel approbo nõ reprobo,vt.d.l.Pom-
ponius.nec obstat illa litera,quando dicit vsus &c.& qa de-
bet subaudiri,maximè,nam sufficit ꝙ potuit vti &c.arg.d.l.
ff.quod quisque iuris.l.iij.in principio.ver.sed si ipse.

¶TERTIO quærit,vtrũ si sum vsus vno instrumento in
vna causa,deinde illud induciꝛ cõtra me,nũquid illud pote
ro reprobare? Distingue aut volo ipsum reprobare propter
defectũ authoris vel eius qui scripsit:& tũc nõ possum.arg.
14 C.de testib⁹.l.si quis testib⁹.Aut † propter hoc quia ibi est
aliud capitulum separatũ à primo,quod cõtra me facit,&
tunc possum.C.depositi.l.publia.§.vltimo.&.C.de trãsactio
nibus.si ex falsis.ita notat Petrus de bellapertica & Cynus
in dicta.l.si quis testibus.

¶QVARTO quærit ad euidentiam glos.quæ incipit iu
ramentum vtrũ in eadem causa seu in eodem negotio pos-
sit & debeat pluries iurari. Distingue , & ad huius articuli
15 notitiam pleniorem nota secundum Specu.quòd † quadru-
plex est genus iuramenti vnũ est decisorium.C.de rebus cre
ca.l.generaliter.&.ĩ.de iureiurando.cap vltimo. Aliud est iu-
ramentum de veritate dicenda,quod præstatur in spirituali
bus causis,vel spiritualibus annexis,vt.ṡ.de iuramẽ.calum.
c.literas.Idem quoque à teste præstari debere rescriptũ est.
c.fraternitatis.hoc titu.¶ Tertium genus iuramenti est iura
mentum de malitia,quod pręstatur super exceptionib⁹,vel
cum aliquid loco exceptionis proponitur quoties præsum-
tio est cõtra aliquẽ quod malitiosẽ ꝓponit.ff.ad exhib.n.
l.thesaurus.ṡ.de electione.cum dilecti. Quartũ genus est iu
ramentũ de calumnia de quo.C.de iuramẽ.calum.per totũ.
&.ṡ.de iura.calũ.ꝑ totũ.§.j.ver.vñ ad huius articuli notitiã
&c.& licet ipse ponat duo prima iuramenti gña,vt diuersa
& separata:

& ſeparata.ego tamen Hen.puno vt vnũ genus ſeu vnã ſpe-
ciem hoc eſt iuramentũ de veritate dicẽda & ꝙ nõ ſint ni-
ſi tria genera.ſ.de veritate dicẽda de calumnia & de malitia
ſatis innuunt Card.ĩ.de iur.calum.c.ij.lib vj. Diſtingue er-
go aut iuratur de præſenti tãtùm,& ſpecialiter vel de præte-
rito tãtùm,& ſpecialiter vel de futuro tãtùm,& ſpecialiter.
16 Aut iuratur de futuro & gñaliter, in primo † caſu nõ exten
ditur iuramẽtum ad futurũ, & ideò oportet iterũ iurari ita
intellige.ff.de dam.infec.l.qui bona.§.ſi quis ſtipulaturus.ar-
gu.ff.de noxa.l.quoties.§.ſi iuſiurandũ.& intelligitur.l.illam.
Pe.de Bellaper.& Cy.C.de iur.calum.auth.hoc ſacramentũ.
licet Accur.ibi intelligat.l.illam in extraiudicialibus & pro
opi.Pet.& Cy.facit ꝙ iuramẽtum non extenditur,niſi ad ea
de quibus eſt veriſimiliter cogitatũ,vt.ĩ.eo.de iureiur.c.pe-
nul.cum ibi not.In ſecũdo caſu.ſ.quando iuratur de præteri
to tantũ & ſpecialiter tunc idem quod in caſu præcedẽti per
eandem rationẽ,& ita poſſes intelligere in auth.eo.ti.§.quia
17 verò multi.&.ĩ.vltra tertiam.In tertio caſu.ſ.quando † iura
tur de futuro tãtum & ſpecialiter tunc idem quod in primo
caſu.ſ.ꝙ non extendatur iuramentũ ad aliud quàm ad illud
quod eſt iuratum.Et ideò ſi aliquis iurauerit fidelitatẽ regi,
vel Epiſcopo tantum & non ſucceſſori ſuo,poſt mortẽ regis
vel Epiſcopi iurare tenebit̃ ſucceſſori,vt in lib.ſeud.de pro-
hib.ſeu.ali.per Fed.c.Imperialem.§.præterea.colla x.per ean-
dem viam facit. ĩ.de iureiur.clericus. In quarto vero caſu.ſ.
quando iuratur de futuro & gñaliter refert.Aut quæritur de
nego.extraiudicialibus.Aut de negotijs ſeu cauſis iudiciali-
bus,ſi de extraiudicialibus tunc non debet iterum iurare,vt
probatur.ĩ.de iureiur.c.veritatis.cum ibi not.ſi de iudicia-
libus tunc refert,nã aut quæris de iuramentis gñalibus quæ
præſtant officiales,qui iurãt officium ſuum fideliter exerce-
re,ſiue ſint teſtes ſimoniales,vt.ĩ.titu.proxi.c.præterea.ſiue
iudices,vt in authen.iniſiurãdum.quod præſtatur ab ijs.§.&
æquus ero.colla.ij.ĩ.de iureiur.c.venientes.ſiue tabelliones,
vel quicunq; alij vt ſi ſint nuncij inſulati.ĩ.de præſump.il-
lud.de præſcri.ad audientiam.de appel.cùm parati.aut alijs
iuramentis.Si de iuramentis gñalibus quæ præſtant officia-
les, tunc aut quæris vtrũ tales tenentur, decætero iterũ iu-
rare de ijs quę pertinẽt ad officium ſuum,& dic ꝙ non vt in
iuribus alleg.Aut vtrũ tenẽtur iurare de ijs ſeu ſuper ijs quæ
non pertinent ad officium ſuum & dic ꝙ ſic, vt in.d.c.præ-
tereà.ver.niſi fortè.vbi hoc not.Hoſt.ſi de alijs iuramentis
18 tunc refert.Aut eſt eadẽ † cauſa in genere plures tamẽ inſtan
tiæ ſicut eſt videre in cauſa principali, & in cauſa appella-
tionis quæ ſunt diuerſæ inſtãtiæ,vt.ff.iud.ſol.l.cùm apud.C.
de appel.l.eos.ſ.de procura.c.non iniuſtè.in ſi.vbi de hoc in
glo.vlt.&.ĩ.de iur.calum.c.in appellationis cauſa.lib.vj.vbi
de hoc tamẽ ambæ ſunt eadem in ſubſtãtia, arg.in.q.vj.c.ac-
cuſatus.vbi dicit *iterato iudicio* &c.xxxj.q.ij.Lothar.in ſi.ij.q.
vj.poſt ſecundã.& bene facit.C.ne lic.in vna eademq; cauſa.
tertio appel.in rubro & in nigro.C.de procur.l.ita demũ.&
l.inuitus.vbi de hoc.&.ĩ.de app.c.Romana.li.vj.vbi de hoc
per.G.in.j.glo.& iſta fuit opi.Io.& Lau.& tũc dico,ꝙ in tali
cauſa omnia iuramenta prædicta.ſ.tam de veritate dicenda
quàm de calumnia & etiam de malitia, & quodlibet ipſorũ
per ſe pluries præſtari poſſunt,& debent ſi exigatur hoc eſt
ſemel in cauſa principali & iterũ in qualibet cauſa appella-
tionis,vt probatur expreſsè in.d.c.in appellationis cauſa.in
prin.vbi corrigitur opin.Azo.& placet & approbatur opi.
Ioã.no.C.de iura.calum.l.ij.in prin.Aut eſt vna cauſa & vna
19 inſtantia,& tunc aut † quæris vtrum omnia genera iuramẽ-
torum,prædictis poſsint & debeat in eadem cauſa præſtari:
hoc eſt ꝙ licet in vna cauſa ſit iuramentum de calumnia ꝙ
in ea nihilominus poſsit & debeat iurari de malitia & etiã
de veritate dicenda. Si & quando æquum iudici videbitur,
& dic ꝙ ſic,vt.ſ.de elect.cùm dilecti.de reſti.ſpo.c.literas. &
expreſsius probatur.ĩ.de iur.calum.c.j.§.quamuis.&.c.in ap-
pellationis cauſa.iam alleg.§.ſi.lib.vj. & hoc tenent Inno.&
Hoſti.hic licet Bernar.hìc contra in ver.ſi vero iuramentũ.
20 eſſet & male.Aut quæris † vtrum quodlibet prædictorũ ge-
nerum iuramentorum poſsit & debeat pluries in eadẽ cauſa
præſtari, & tunc refert:aut primo iuratum eſt inutiliter, &
indebitè,aut vtiliter & debitè.Si inutiliter,vt quia cõtra or-
dinẽ iuris vel ſine dilatione ſeu requiſitione iudicis,vel par-
tis,tunc iterũ eſt iurandum etiam eodem genere iuramenti,
vt probatur.ſ.de elect.c.dudum.ij.§.partibus.ergo neceſſa-
rio.§.ſeq.Card.Archi.&c. & optima eſt ratio, quia primum
iuramentum inutiliter præſtitum pro nõ præſtito habetur
& ideò non præſtat impedimẽtum quominus iterum vtili-
ter præſtetur.arg.ff.qui ſatiſda.cog.l.quoties.de iureiur.l.iij.
in ſi cum.l.ſeq.ĩ.de reg.iur.c.non præſtat. lib.vj.cum ibi no.
ſi vtiliter & debitè tunc aut quæris de iuramento de verita-
te dicenda & dic ꝙ illud ſemel præſtari debet.arg.ff.de iure-
iur.l.admonendi.C.de reb.cred.l.actori.&.l.ſi quis iuſiuran-
dum.etiam loco,modo conſtat ꝙ ſufficit ſemel debitum ſol
uere.inſti.quib.mod.tol.ob.in prin.Aut de iuramento calũ-
niæ,& dic ꝙ illud ſemel duntaxat in eadem cauſa prę̃ſtatur,
vt probatur.C.de iura.calum.in auth.hoc ſacramẽtum.quæ
ſumitur in corpore.in authen.de ijs, qui ingred. ad appel.§.
ſi.colla.v.ſed hoc fallit in auth.de teſtibus.§.quia verò. & eſt
ratio,quia ibi iura timent de ſubornatione ſecũdum Cy.in
d.auth.hoc ſacramentum.Vel poſſes dicere quòd ibi loqui-
tur de duplici genere iuramenti,ſcilicet,calumniæ & de ma-
litia,& ſic non fallit.Aut de iuramento malitiæ,& dic quòd
illud præſtatur in omnibus cauſis & in qualibet cauſa nedũ
ante litis conteſta.ſed etiam poſt litem conteſtatam,quoties
iudex viderit expedire, vt probatur.in.d.c.in appellationis
cauſa.§.ſi.in ſi.& de iſto iuramento malitiæ poſſet forſan in-
telligi.in.d.§.ſi quis ſtipulaturus. & in hoc & in quibuſdam
alijs præmiſſorum corrigitur opi.Spe.in.d.verſ.vnde ad hu-
ius articuli prout ibi potes videre. & not.quòd iſtud iura-
mentum malitiæ differt à iuramento calumniæ.in quatuor,
vt not.Goſ.in ſumma.eo.tit.de iura.calum.§.præſtatur iura-
mentum hoc.& Spec.in.§.j.alleg.verſi.differunt autem.quæ
differentiæ non ſunt vſquequaq; veræ vt patet per præmiſ-
ſa.Collectarius iuramentum.dic ad glo.ꝙ non obſtante præ
ſtatione iuramenti de calumnia, præſtatur iuramentum de
malitia,in quacunq; parte litis.de iura.calum.c.ij.in ſi.lib.vj.
proteſtatus in genere ſecundum omnes aliàs ſecus ſecũdum
Io.And.quia ſi in ſpecie diceret teſtem criminoſum, poſteà
ſibi non crederetur.& not.in Spec.de except.circa princ.fa-
cit ad hoc regula iuris ex eo vbi de hoc, ſed quia opponens
contra teſtes habet ſpecificare crimina quæ opponit, vt in
c.præſentium.eo.tit.lib.vj. Quid ergo ſi ſtatutus eſt termi-
nus ad opponendum contra perſonas teſtium.P.Pau.dicit
21 quòd ſatisfactum † eſt termino ſi.ĩ.illud obijciatur crimi-
na ſine ſpecificatione, ſed dicit quòd parte inſtante ſpecifi-
cabuntur,vt no.per rum.de elec.conſtitutionem. lib.vj.nec
per hoc dicitur aliquid de nouo proponere,quia qui decla-
rat non mutat,vel de nouo aliud proponit de dilation. lite-
ræ.nec obſtat illud.c.conſtitutionem.quia illud eſt ſpeciali-
ter inductum propter decr.vt circa.de elect.& per.d.c.con-
ſtitutionem.vnde aut ſufficiebat opponere crimina ſine ſpe
cificatione,& ita videtur not.Inno.de elect.cùm inter.& de
appella.conſtitutus.idem not.Archi.ſecundum Bonagnida.
xiij.diſt.in princ.inſtante tamen parte habet exprimere cri-
mina quæ opponit volens reprobare, vt in.c.pia.nec tunc
ſufficeret,talis eſt periurus,talis eſt homicida:quia ſic nõ eſt
venire ad ſpeciem,vt in.d.c.conſtitutionem.vbi de hoc no.
Ioan.And.& ſimile eſt.de elect.procurator. lib.vj.& de hoc
clem.ęgro.c.j.Quid ſi publicatis atteſtationibus,admittitur
pars ad opponendum contra teſtes iuxta formam iſtius ca-
pituli,& deficit in probatione obiectorum, dicunt quidam
eum nõ condemnandũ in expenſas, quia cũ fuerit grauatus
in proteſtatione iuramẽti in hoc debet releuari.arg.de pro-
cur.ex inſinuatione.& hoc in Spe.eo.ti.§.j.ver.quid ſi atteſta
tionibus.In eo enim in quo quis grauat̃,in eo releuari debet.
22 l.eum qui.de iureiu.credo † tñ ꝙ debeat dici cõtrarium per

ea quæ leg.& not.de dolo.siue & hoc casu.cū.s.pars.protesta-
tur iudex potest facere exprimi & specificari ante præpara-
tionē quæ vult secundū Io.An.& prudēter faciet hoc facit.
secundū Inno.& Hen.& Nouel.idem Inu.j̃.eo.cùm causam
quæ.io princ.tñ io protestando non videtur debere cōpelli:
cū per hoc sibi præiudicetur vt hîc in fi.vbi vero exciperet
secus.eo.ti.præsentiū.lib.vj. Sed nūquid oportet aduersariū
cōsentire protestationi Io.An.dicit ꝙ sic secundū Inno.quia
à iure cōmuni receditur, sed ego nō video cum sibi cōceda-
tur à iure de facili,vnde si vnus de istis cōtra quos sum pro
testatus depouat pro me nō deferretur mihi iuramentū,vel
si duo pro me, & alij cōtra magis stabitur illis, qui cōtra Io.
An.secundū Gof.dic ergo de facili &c. nisi secundū quod at
bitrabit̃ bonus iudex secūdum omnes, & sic nota ꝙ vix &c.
ad idem.xix di.in memoriam.xxxviij.di.quæ ipsis de boc de
cog.spi.cōtracto.& dicit hîc Inn.uisi renūciauerit protesta-
tioni quod facere potest secundū quosdam. Alij contradicūt
23 secundō † ipsum,cū eo ipso fuerit ius acquisitū parti vt non
credatur testi,si qd pro tali protestāte dixerit pro quo opti-
mè facit.de elec.ab eo.lib.vj.sed cum testis pro vtraq; parte
debeat testari,vt hîc nota.&.j̃.eo.fraternitatis. in fi oportet
hîc videre quod circa boc sentiunt doct.iuris ciuilis. Quid
24 enim † si testis ab actore productus pro vtraq; parte depo-
uit,deinde cōtra reum producit̃ in alia causa,videtur ꝙ non
ex quo vsus est depositione sua,vt.C.de testi.l.si quis.doc.di-
cunt ꝙ si vsus est depositione eius in eo casu vbi nihilomi-
nus fuisset absolutus cū potest reprobare aliâs non hoc Cy.
in.d.l.si quis.Sed quid produxi Titium in testē contra te, tu
illū reprobas,& repellis deinde inducit̃ in testimoniū con-
25 tra me nūquid possum eum reprobare,doct.† dicūt ꝙ non.
P.tñ dicit ꝙ sub dubio fortè qd securus est dicere ꝙ repro-
bare possit eum.arg.ff.quod q́q; iur.l.j.in fi hoc Cy.in.d.l.si
quis.C.eo.ti.de testib.facit quia nō approbauit eum cū effe-
ctu.Item apparet ꝙ causa approbatiuuis est detecta nō esse
legitima,quare &c.de elec.nulli.lib.vj.cū simil.Et hoc cū sa-
cramēto vt credo uisi aliter.de excep.pastoralis. Quid si tē-
pore lati testimonij erat meus inimicus qui eum produxit?
sed nō apparebit,dic ꝙ eum potero reprobare,qa paria sunt
non esse vel nō apparere.ff.de cōtrahen.empt.l.in lege.& est
quasi casus.ff.de cōfir.tu.l.vtilitatē.Quid si nō est factus ini-
micos,sed inimicitias copulauit cū inimicis?nūquid ex hoc
eū potero reprobare?videt̃ ꝙ sic,quia filius propter hoc ex-
hæredari potest.C.de inof.test.l.liberi.quod verū si simplici
ter copulauit,vt qa factus est maritus vel vxor secundū Pe.
sed dic ꝙ hoc nō est causa repellendi,sed minuendi fidē.hæc
Cy.in.d.l.si quis.sed pro.P.est quod leg.& not.de accu.repel
26 lātur.Sed quid vsus † sum instrumēto in vna causa, & in alia
producitur cōtra me,nūquid est idem vt reprobare possum
dicēdum ꝙ reprobare nō potero ex defectu actoris.s.notarij
vt in.d.l.sed propter.aliud capitulū separatū bene secūdum
Pe.hoc Cy.in.d.l.si qs cōtrarium.Not.Ber.hîc in distinctio-
nibus nouus super antiquis secus vel inclusis vel directò cō-
trarijs vel si essent producti super legitimitate & aduersa-
rius vellet proponere de illegitimitate,vel primò super mi-
nori ætate modò super maiori vel modo purè vel sine cōdi-
tione modo ꝙ sub cōditione ꝙ sic,dic vt in.d.cle.Fallit in ca
sibus,primo vbi didicit testificata vt discere potuit secundū
Guil.in.d.cle.qd intellige,cū penes se depositiones habuit.j̃.
eo.constitutus.j. quid enim si bene potuit scire si voluit,sed
nō curauit processum habere vel attestationes nedū publi-
catas,hoc enim casu nō videtur sibi nocere,quia cessat ratio
nisi fuisset præsens in examinatione qd fieri potest secundū
Io.sed Ber.cōtra & verius vt no.ij.q.j.imprimis.super verbo
accusatores. Idē in causa matrimoniali qd dic vt.j̃.eo.ex te-
nore.Item secundū doct.vbicunq; non obstāt excep.rei iud.
de excep.cùm quęritur.& no.Ber.j̃.eo.ferres.Sed quantū ad
hoc dic vt colligitur.j̃.de proba.licet.& de excep.cùm vene
rabilis.Item vbi perit instātia iudicij.secundū Hos.hic indi
stinctè.Sed præfati doct.distinguūt an lis nō fuerit contest.

quo casu indistinctè & recepti & alij admittunt̃ vt de elec.
27 dudum. Aut est cōte.lis † & perit instātia lapsu triennij,vel
quia iudex venit contra formam mandati,& hoc casu est in
voluntate illius cōtra quem sunt producti, an velit eis stare
si viuunt quia aliâs valerēt producti & noui,& possunt pro-
duci.j̃.eo.causam,quæ.&.c.præsentata.s.vbi sunt mortui,&
quātùm ad hoc no.idem Accur.C.de iudi.properādum. Itē
vbi sunt aliæ personæ,vel vbi est alius & alius modus agēdi.
j̃.eo.cōstitutus.veniens.& in casu.de proba.c.fi.& vbi testis
sine interuallo corrigit dictū suum.j̃.tit.proxi.præterea.Et
28 † vbi est omissa aliqua interrogatio.j̃.eo.per tuas.vel vbi iu-
dex ex suo officio propter dubiam depositionē vult testem
interrogare.j̃.eod.cùm clamor.& licet in casibus præmissis
posset timeri subornatio sicut & in causa appellationis vt in
casibus pręmissis,verùm propter identitatē causæ principa
lis & appellationis cū quasi sint eædē quo ad hoc qd dicitur
de vna,& de alia. In primis vero casibus est reperire aliquam
diuersitatē & differentiam casus etiam præmissos ponit hic
Hen.in parte.& glo.ponit aliam.j̃.eo.cùm causam.s.cū atte-
stationes sunt receptæ,ab eo qui potestatē non habet,& cō-
cordat cum eo quod dictū est.s.vbi perit instātia Inno.vero
non videtur curare de instantia iudicij vtrū pereat vel non,
vt apparet in ijs quæ not.per eum.j̃.eo.causam.vbi no.ꝙ li-
cet pereat instātia iudicij confessio tñ & attestationes durāt
ideò ad fugiendum timorē subornationis videretur dicen-
dum ꝙ vbi perit instātia iudicij,qualitercunq; dū modo at-
testationes sine suspicione appareant publicè ꝙ illis deberet
stari nisi ille cōtra quem producūtur vellet,ꝙ iteratò produ
cerētur. Ad quod facit quod leg.& not.j̃.eo.cōstitutus.tamē
Inno.not.clare.j̃.eo.cùm causam.j.in fi.quia ibi nō valuit re-
ceptio secūdum Inno.licet Inno.not.j̃.eo.significauit,ꝙ vbi
non valet receptio testis,nō potest ratificari expresso partiū
consensu. Sed.d.P.dicebat ꝙ veriùs erat dicere, ꝙ expressus
cōsensus sufficeret,vt probat̃.ff.de no.ope.nūc.l.j.ipse enim
actus causam respicit,& partis fauorē quare &c.j̃.eo.tuis.&
29 secūdum boc † oportet cōcludere,ꝙ vbi perit instātia iudi-
cij,& receptio testium nulla est iteratò testes recipi possunt
vt no.Ber.in.c.cùm causam.in fi.Item potest addi alius casus
vt credo in eo quod leg.& not.j̃ c.proxi.in odium.videlicet
illius qui iussus est testē subtrahere secūdum Inno.ad quod
vide.j̃.eo.cōstitutis. quia in casu habētur pro productis qd
30 fortius est.Item vbi † produceretur testis publicatis attesta-
tionibus nō ad addendum vel probandū, sed confirmādum
vbi testes recepti essent reprobati not.Inno.j̃.eo.cùm cla-
mor.& bene facit quod not. Ber.j̃.eo.ex tenore.& sit no.Io.
iiij.q.iij.circa fi.&.iiij.q.iij.de iudicijs.Inno.de in integ.resti.
auditis.& vide Card.de hæret.filij.& hoc ex quadā æquita-
te sicut licitū est actori testes reprobare sicut reo.j̃.e.pręsen
tium.lib.vj.tū Io.An.j̃.c.testimonium.intelligit hîc probā-
31 do testes reprobatos esse.secundū Io.& Phi.Item & † per be
neficium restitutionis admitteretur minor, vel Ecclesia no.
Guil.de Moutelau.vbi.j̃.& hic Inn.&.j̃.de in integ.rest.au-
ditis.quia si leuis causa hoc facit in casibus.j̃.not.multo for-
tius horū priuilegium, & quod dicitur hîc de nouis intelli-
gitur de dependeñ.ex primis secus si articolus esset omnino
separatus.secundū Inno.& Hen.& Io.An.vt si actū esset de
proprietate,& modo articulus fieret de possessione vel ecō-
tra.arg.in eo.quod not.j̃.eo.de testibus.nisi ad colorandum
& confortādos productos sup possessorio vellet modo pro-
ducere super proprietate,quo casu posset not.in Spe.eo.ti.§
nunc videndū.quod intelligo nisi esset necessarium proba-
re,esset proprietatē ab initio vt si intelligatur articulus con
clusus sicut proprietas in possessione sicut de titulo dicitur.
Sed cōtra,quia publicatis attestationibus super professione
vel matrimonio posset probari ætas,vel pubertas.j̃.de pro-
ba.in p̃sentia.sed dicēdum secundū Io.An.ꝙ magis includit̃
titulus in præscriptione,qa prædicta in professione vel ma-
trimonio oportet probare nisi excipiatur.Item multū refert
secundū Io.An.vtrū super præscriptione sit datus articulus
& tune

& tunc publicatis atteſtationibus nō plus debet admitti ad
probandū talem quātū poſſeſsionē. Si autem formauit. T.ſu-
per poſſeſsionē tantum puta intēdit probare Titius ꝙ poſſe
dit tanto tēpore, tunc nō videt Io. An. quare publicatis atte-
ſtationibus ſuper illo articulo nō poſsit teſtes producere ſu-
per titulo ſicut ecōuerſo: ſunt enim iſta diuerſa licet ad pr̨e-
ſcriptionē neceſſaria ſicut ſerutinium præparatio collatio
ſunt actus diuerſi ſed ad electionē neceſſarij. Quid ſi teſtes
depoſuerūt ſuper articulo depēdente nō incluſo ſed nō fuit
datus ſuper hoc articulus dicit Io. An. ſecundū Inno.&.H.ꝙ
non obſtat publicatio, nec pr̨eiudicat ſecus ſi datus propter
32 hoc articulus & imputet ſibi qui nō dedit. Quid ſi dedi † ar-
ticulū in cauſa principali ꝙ eum fundū à Titio, in cauſa ve-
rò appellationis volo probare ꝙ emi à Mæuio, dicit Inn.&
H.ꝙ nō audiat quia vario & ſum mihi cōtrarius ſecundū Io.
An.ꝙ ex parte rei admitteretur qui nō prohibetur vti con-
trarijs defenſionibus. Quid ſi iudici qui tulit ſentētiam vel
executori qui contulit beneficium opponitur ꝙ non valet,
quia excōmunicatus erat ſimpliciter, facta verò mētione ꝙ
publicus nūquid admittetur in cauſa appellationis ad pro-
bandū ꝙ ſit publicus legatarius, dicit obtinuiſſe ꝙ non quia
idem retricat, licet primo indiſcretè modo diſcretè facit ad
hoc. de elec. conſtitutionē. in cle. in. ij. rñſo. vbi non admitti-
tur qui obmiſit circūſtantias, tamen huc ſalſum eſt ſecundū
Io. An. ſed poteſt verificari ſi teſtes fuerūt producti in cauſa
principali ad probandum excōmunicationem, & nō proba
uit, tunc enim probare nullam excōmunicationem licet pu-
blicā eſſet bene idem probare, ſed ſi pones teſtes ſuper hoc
non productos, vel productos, & probaſſe nō videt Io. An.
quare in cauſa appellationis qualitas illius excōmunicatio-
nis probari nō poſsit ſicut qui probauit ſe electum probare
poteſt ſe canonicè electū. j. eo. veniens. & qui probauit rem
valere vltra. xx. probat quantū vltra. j. eo. cùm cauſam. ij. & q
probauit iniuriam probabit eam notoriā. Item de volūtate
partium publicatis atteſtationibus poſſunt produci ſecun-
33 dum eum. Quid ſi publicatis † atteſtationibus pars nōdum
didicit teſtificata videtur ꝙ poſsint produci hoc caſu prout
not. ſ. c. veniens à cōtrario ſenſu cum ratio ceſſet niſi renū-
ciatū fuerit etiam ſi alia pars atteſtationes didicerit. Audiui
tamen dñm Cle. iiij. dicentē, quia ſit ſcriptū eſt. &. j. eo. cùm
veniſſent. & c. de teſti. & hoc debet ſufficere ꝙ ita ſcriptum
ſit & idem videtur ſentire dñs meus in ſumma ſua § & vtrū
ibi dicas igitur, ſed primū videtur verius hæc in Spe. § ſatis.
ver. quid ſi purè. & facit pro eius opinione optimè. j. eo. con
ſtitutus. in fi. à cōtrario ſenſu, & ita videtur no. Inno. j. eo. vl-
34 tra ſuper verbo ſubtraxit. Sed nūquid ſuper † eodē ante pu-
blicationē ſæpius poſſum producere teſtē ipſe no. ꝙ non vbi
ſ. propter metū ſubornationis. ſed in. d. c. cōſtitutus. &. j. eo.
cōſtitutis. ij. videtur expreſſum cōtrarium. dic vt in. c. conſti
35 tutus. &. j. eo. cōſtitutu. Collec. Item † nunquid ex quo ante
publicationē pars audit depoſitionē teſtis, poſteà ſuper eo-
dem producere poteſt, dic ꝙ non vt no. hîc. G. & Inno. ſ. eo.
in nomine. & Ioā. j. q. j. imprimis. quod probatur in. d. c. cōſti-
tutus. dic vt. j. eo. vltra. & dic ad glo. vbi dicit ꝙ debēt teſtes
dicere veritatē omnem etiam nō interrogati. Verum eſt qñ
ſuper toto ſiue articulis examinatur & iurat, ſecus ſi articula
tim examinētur, vt leg. & not. j. eo. de teſtibus. & ij. q. v. nul-
lam. & adde ad finem ꝙ debent iurare ꝙ nemini reuelabunt
antequā publicatio ſit facta. in auth. eo. ti. § quia vero. ſecun-
dum. H. in lec. ſed hoc eſt de cōſuetudine non de iure, prout
not. H. in ſumma. eo. ti. § iij. arg. iij. q. iij. ver. item qui falſo. &
adde ad gl. ꝙ teſtis debet adeò dicere veritatē totā, ꝙ ſi partē
omittat reputatur falſus. ff. de euic. ſi rem. not. Arch. iij. q. ix.
hortātur. quod intellige ſecundū ea quæ Collec. de cōuer. cō
iug. dudū. Sed nūquid præparatio teſtiū eſt neceſſario faciē-
da in cauſa, dicendū ꝙ nō reperitur iure cautum quantū ad
hoc ꝙ propter hoc eſſet nullus proceſſus, licet bene appellā-
dus ſi pars inſtaret & propter hoc appellaret. not. Inno. j. de
re iud. cùm. I. & A. Sed qd ſi nō fuit copia data parti, nec pu-
blicatio facta: & nihilominus fertur ſentētia, nūquid in cau-
ſa appellationis poterūt produci ſuper eiſdē, vel directò cō-
trarijs, credo ꝙ ſic, niſi aliud obſtet, vt hîc &. ſ. e. cām, quæ. j.
36 Quid ſi † produxi teſtes, & depoſuerunt volo pœnitere nec
vti depoſitionibus illis cū velis eos cōtra me producere, dic
ꝙ ex quo eos producēdo approbaui, vlterius eos reprobare
non poſſum ſecundū Ia. de Raue. hic Cy. in. d. l. ſi quis. faciūt
quæ colligūtur. de mut. pet. c. ij. & quod no. per. H. ſ. e. de te-
ſtib. & hîc Inno. circa fi. & Io. And. ſecundū Spe. eo. ti. § ſæpe.
37 Sed qd ſi produco teſtes † ad reprobādum teſtes aduerſarij,
nūquid pœnitere poſſum Inno. not. ꝙ non, quē ſequitur Io.
An. quia ſtatim eſt ius quæſitū aduerſario, quia fortè teſtes
illi producendi confirmabunt dicta aliorū. Sed quia oportet
38 † ſpecificare omnia quæ teſtibus obijciūtur, vt. eo. ti. præſen
tium. lib. vj. nec ſufficit dicere iſte eſt homicida, vel periurus
vt leg. in ſimili. & no. per Io. An. de elec. conſtitutionē. in cle.
nūquid eſt neceſſe deſignare tēpus, & locū. H. & Arch. dicūt
ibi ꝙ ſic, ſed Io. An. in Nouel. tenet, ꝙ nō quia non eſt expreſ
ſum in iure. No. primo regulā & caſus exceptos regula habet
ꝙ poſt publicationē atteſtationum, non admittitur pars ad
obijciendū in teſtes, & eſt ratio regulæ pr̨eſumptio malitiæ:
quia ex quo fuit vocatus ad videndū iurare, & nō oppoſuit
præſumitur nūc malitioſè opponere, eò ꝙ videt eos cōtra ſe
39 depoſuiſſe. Primus † caſus exceptus à dicta regula eſt, cū iu-
ramento firmauit, ꝙ ad hoc ex malitia nō procedit, & eſt ra
tio huius: quia iuramētum huiuſmodi tollit præſumptionē
malitiæ. Secūdus caſus exceptus eſt qñ ante publicationē id
fuerat proteſtatus, & eſt ratio huius quia præcedēs proteſta
tio declarat ꝙ prius voluerat opponere in perſona. Tertius
caſus exceptus eſt dum oſtēdere poterit, ꝙ poſt publicatio-
nem didicerit quod obijcit in perſonas. & eſt ratio, quia nō
potuit ante ſcire. j. de excep. paſtoralis. Secūdo no. determi-
nationē ſecundi caſus excepti: quia cū pars ab initio prote-
ſtata eſt de dicēdo in teſtes, ſi quid pro ipſo dixerint, de faci-
li non credetur & eſt ratio huius quia tūc præſumitur, ꝙ ti-
more ne aliqua eis opponeret pro ea depoſuerint ſecūdum
Lig. Item colligit ex iſta litera ꝙ præſumptio tollit præſum-
ptionē & ꝙ negatiua probatur per iuramentū. Item colligit
ex hac litera à cōtrario ſenſu ꝙ ante publicationē admittit
opponēs ſine iuramēto. ¶ Opponitur primò contra vltimū
notab. Ligna. de. c. præſentiū. in fi. j. eo. lib. vj. ſuper quo vide
quod ſcripſi in expoſitione ſup verbo niſi forſan, & ſi aliud
occurrat dicā in contrario. ¶ Secūdò opponitur: quia vide-
tur, ꝙ in caſu ſecūdò excepto non ſufficiat teſtatio gñalis,
imo ſi neceſſaria criminū expreſsio ſpecialis, vt. d. c. præſen-
tiū. § teſtes. in fi. vide quod ſcripſi in expoſitione ſup verbo
id fuerit, &. ſ. eo. c. ex parte. circa ſecūdam partē quintæ opi-
40 nionis principalis. dicit † autē Lig. ſic volo ꝙ pōderes, ꝙ op-
ponēs poteſt proteſtari ꝙ vult opponere crimina cōtra te-
ſtes, & tunc cautū eſt ꝙ iudex faciat exprimi crimina, q̃ vult
opponere, ſed ſi gñaliter dicat ſe velle opponere cōtra teſtes
tunc ſecus, quia alios defectus poteſt opponere vt ætatis vel
ſexus & c. ſeruatur autē in curijs quod gñaliter proteſtaſ &
gñalis proteſtatio admittitur neq; proteſtās ad declarādum
arctaſ. Iuxta quod quærif pone aſsignatus eſt terminus parti
ad opponendū contra teſtes, pars opponit in termino crimi
na quæ nō ſpecificat nūquid videf termino ſatisfactū. Lign.
refert Pau. in cle. conſtitutionē. de elect. tenuiſſe. ꝙ ſic licet,
41 inſtāte lite, teneatur ſpecificare: ſpecificando tñ, non † videf
aliquid de nouo proponere: nā qui ſpecificat nil mutat. ff. de
teſta. l. hæredes palàm. § ſed ſi autē. nec obſt. d. cle. qa illud in-
ductū eſt ibi propter. c. vt circa. de elec. lib. vj. nā ante ſufficie
bat opponere crimina ſine ſpecificatione, vt no. Inn. de elec.
cùm inter. & de app. cōſtitutis. ſed iſta ſunt mihi noua: nam
textus ſimpliciter requirūt huiuſmodi ſpecificationē primo
fiendā, vt patet l. d. § teſtes. ver. primo tñ. &. j. de excep. c. pia.
lib. vj. § ſi qs igif. in prin. Prætereà licet quoad ſpecificationē
42 in † appell. fiendā. c. vt circa ponat ius ſpāle, tñ an. c. vt circa.
in oppoſitiōe criminū q̃ fieret cōtra electū vel ꝓuiſum ſpe-

cificatio erat necessaria, vt patet.§.de procur.c.tuæ.& ex ijs, quæ ibi scripsi:& ex ijs quæ scripsi.de elec.super eo.post Inno.&.eo.ti.c.ꝙ sicut post.Cōpo.imò adeò in materia criminum peremptorius est terminus ad proponendū assignatus vt.ff.de accu.l.Titia. quod nedum post terminū procedi nō possunt imò nec.j.terminum cōfusè proposita, post terminum declarari non valent, quia confusa propositio facta.j. terminū non valuit, & facta post terminū per lapsum peremptorij impedita fuit vt scripsi.in.d.c.ꝙ sicut.& ita semper seruauit & seruat palatium Apostolicū super quo vide quæ scripsi in expositione super prędicto verbo id fuerit vsq; ad verbū protestatus. ¶ Tertiò opponitur, quia post publicatas attestationes nō debent noui testes recipi vt patet ex le-
43 ctis & not.§.eo.fraternitatis.&.j.eo.c.ij.Solutio illud † verū super eisdē articulis & directò cōtrarijs:sed super nouis non eisdē nec directò contrarijs:sed depēdentes ab antiquis bene possunt recipi, vtpote super exceptionibus, quæ opponūtur in testes:& huius occasione ponit hîc Collec.dimidiam quartam & vltra de materia.c.fraternitatis.&.d.cle.vt patet.§.per dicta sua de quibus non multùm cures, quia latiùs, & meliùs, ea habes.in.c.fraternitatis.& cle.ij.alle. sed illud habet ipse de more transferre dicta aliorū ad loca peregrina, vt iuuenibus noua appareant. ¶ Quartò opponitur, quia protestatio vnius partis facta in præiudicium alterius non prodest protestāti nisi pars aduersa cōsentiat, vel eam admittat, quod prosequere vt scripsi in expositione super verbo
44 protestatus vsq; ad verbū testes. Solutio † quandoq; protestatio est cōtra ius, & tunc procedit cōtra ius & tunc procedit cōtrarium. Quandoq; verò est secūdum ius & tunc non est necessarius cōsensus partis, vel iudicis vt hic. De materia autē protestationis vide quæ scripsi.de consti.cùm M.& de elect.cumana.& quæ dicam.j.de appel.solicitudinē. Lig.tamen remittēs ad not.§.eo.ex parte.subdit ꝙ iudex posset dicere protestāti:opponas nunc quicquid vis, quia repello tuā
45 protestationē, dicis tamen ꝙ † opponentē non posset compellere iudex ad probādum opposita nisi se obtulisset probaturū, & videtur cœpisse primum dictū à not.hîc per Inn. qui not.hîc in verbo protestatus ꝙ prudenter facit iudex si ante publicationem facit exprimi quid cuiq; obijciatur. Sed in veritate aliqualiter dubito:nam indultū à iure nō est alicui auferendū vt in regula iuris, & tamen hoc videtur à iure indultum ꝙ tunc sufficiat protestari. Prætereà iudex nō debet tēdere ad litis prorogationē, sed ad eius abbreuiationē. ff.si cer.pet.l.quidā existimauerūt.& tamē si testes nil deponant cōtra protestantem appareret frustra ex hoc litē fuisse prorogatā. Ista enim ratione differūtur probationes huiusmodi exceptionū vsq; post publicationem, vt dixi.§.eod.ex parte.quæ tamē ratio in huiusmodi expresione locū habet: propterea, si protestans nollet exprimere:cautū non est iure ꝙ debēt posteà à propositione, & probatione repelli, igitur & tunc standū foret huic decre.C.de appel.l.præcipimus.in fi.fatuus ergo esset iudex si hoc exciperet & fatua pars si in hoc iudici obediret, arg.C.de fideicō.lib.l.vlti. Præterea oppositio criminū odiosa est, quia notat illum, contra quē opponuntur:& etiam opponentem:& odij fomitem ac inimicitias parat inter eos. Igitur iudex, maximè ex officio nec etiam ad instantiam partis minimè debet eam exigere sine magna causa, & ad hoc quod dixi ex officio faciunt notata Innoc.de iureiuran.ad nostram.iij.

¶ PRIMO quæritur nūquid deficiens in probatione exceptionum oppositarum, cōtra testes sit condemnandus in expensas dicunt aliqui ꝙ non, quia grauatus in vno puta in pręstatione iuramēti, debet releuari in alio puta, in condēnatione expē.arg.ff.de iureiuran.l.eum, qui.super quo vide quod scripsi in expositione super verbo iuramento, sed tu
46 † dic contra per.c.fin.cum ibi not.§.de dolo, & contu.c.fin. quia prædictum iuramentum non censetur grauamen.

¶ SECVNDO quæritur, vtrum producens testes si eis vel eorū depositionibus nō vtatur posit opponere in personas, super quo vide not.hîc in.j.glo.& in suppletionibus super ea per me datis & quod scripsit Cy.C.eo.l.si quis.in.j. q.& in.xij.quæstionib.seq.quia illę omnes mirabiliter faciūt ad materiam huius decre.& breuiter dicas ꝙ non si iam deposuit quia depositione vti possunt, vt.ff.quod quisq; iur.l. iij.in prin.si vero noluit ꝙ deponeret & pœnituit re integra fortè quia intellexit ipsum esse criminosum fortè pœnitētia admitti debet, qa res caret effectu, vt.ff.qd quisq; iur.l.j.in fi.

¶ TERTIO quæritur, vtrum iuramēti præstatio de qua hîc dicitur locū habeat, in causis in quibus etiam de calūnia non iuratur. super quo vide hîc Ber.in glo.iij.Inno.autem & Host.dicunt ꝙ idem est etiam si de calumnia sit iuratum, vt dixi in suppletione.ij.glo.quia tex.iste loquitur indistinctè, & quia hodie in omnibus causis iuratur de calumnia.

¶ QVARTO quæritur, vtrum si testes, cōtra quos pars fuit protestata, pro protestāte deposuerint, nunquid potest protestans ipse recipere super quo vide hîc Bern.in glo.vlt. & in hoc iacet intellectus illorū verborum, quæ ponūtur in fi.decr.in ver.cæterùm.ibi cum dicitur *cæterum cum quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus si quid pro ipso dixerint de facili non credatur.* Item vide quæ scripsi in.ij.suppletione.d.glo.vlt.vbi reperies per Inno.hîc not.in glo.fi.& finaliter vt.§.tetigi. Sic distinguas quia aut ante depositionē iam renunciaueram protestationi, & tunc clarum est ꝙ possum vti depositione si pro me faciat quia renūciaui re integra.arg.iurium quę hîc inducūtur per Bern.circa prin.huius gl. Aut volo renūciare postquàm iam deposuerint, fortè quia vidi ꝙ depositiones pro me faciebant, & tunc aut protestādo dispositiuè non asserui illos esse tales, quibus non debeat adhiberi fides, sed solùm fui in genere protestatus ꝙ possum hoc facere, vel ꝙ saluum esset
47 mihi ius hoc faciendi, & † tūc possum depositiones pro me recipere:quia re vera per hoc testes nō reprobaui. Aliud est enim reprobare aliud reprobare posse, & aliud reprobare seu reprobare velle, & aliud reseruare sibi ius ꝙ posit si vo-
48 luerit reprobare vt de se patet. Aut † dispositiuè reprobauit dicens illos esse tales, ꝙ eorum depositioni fides adhiberi nō debet. Et tunc aut pars aduersa hanc protestationem admisit, & consentijt quòd eorum depositioni non staretur & tunc non debet sciri, nec pro vna parte, nec pro alia, quia vtraque pars potest renunciare iuri suo.C.de pactis.l.penultima. Aut aduersarius voluit protestationem admittere:sed sed voluit ꝙ pro parte sua ea non obstante deponerent, & eorum depositioni, & tunc dico ꝙ audiri debet, quia postquā aduersarius illam protestationem impugnauit, & impugnat illa se iuuare nō debet, sicut quis ex depositione per se negata se iuuare nō potest, vt scripsi post Archi.de cōfess.c. statuimus.& quia testes debēt pro vtraq; parte deponere.j. e.veniēs.in fi.&.xiij.q.iiij.nō sanè.fallit fortè, vbi protestās & excipiens super exceptione testes produxisset, vt scripsi in prędicta suppletione secunda ver.dicit autem Inno. Aut stat in impugnatione pro quo ad depositionem facientē pro parte aduersa, licet velit recipere pro parte sua, & tunc dico quòd talis variatio admitti non debet ar.ff.de procurat.l.in causis.cum similibus.

49 ¶ QVINTO quęritur, pone, obijciens † in testes mādat postea eos interrogari de capitulis suis nunquid per hoc tacitè suæ exceptioni renunciat. Inn.tenet ꝙ scripsi in prædicta suppletione secunda.ver.huic tñ exceptioni &c.sed pone ꝙ non petit eos interrogari super capitulis aduersarij secundū interrogatoria per se data, & super huiusmodi interrogatorijs petit illos examinari, & compelli ad sua interrogatoria respondere. Quæritur nunc vtrum per hoc suæ exceptioni quam opposuit in personas testium tacitè renūciare videtur: videtur ꝙ sic per proximè dicta, sed breuiter teneo cōtrarium, & etiam contrarium obseruatur & est ratio, quia inducta ad vnum finem non debent ad finem contrarium retorqueri. ff.de condi.& demon.l.cùm tale.in fi.& de adim.lega.l.legata.de solut.l.qui hominem.in fi.§.de ord. cog.cùm

cog cùm

cog.cûm dilectus.modò ad impugnãdum & attenuandum
depositiones testium vnius partis, dat alia pars huiusmodi
interrogatoria.Igitur ad illorũ iustificationẽ induci non de-
bent & per hoc patet ratio diuersitatis inter capitula pro-
pria,& interrogatoria capitulorũ alterius:quia cum quis pe
tit testes aduersarij interrogari, super proprijs capitulis, in
hoc non tendit ad impugnationem personarum vel dicto-
rum ipsorum testium,sed potius in hoc personas approbat,
atque dicta.quia aliter super illis capitulis illorum depositio
sibi prodesse non posset,arg.j.de appel.solicitudinem.
50 ¶ SEXTO quæritur,vtrũ inuito† producente,sint testes
sui cõpellendi respondere super capitulis illius qui fuit pro-
testatus dicere in personas si hoc petat. Per quod vide quod
scripsi in prædicta suppletione.ver.& licet quibusdã.tu vero
dicas ꝙ si renũciare potest protestationem, tunc sit quia te-
stes debent vt dixi pro vtraq; parte deponere, si nõ tunc se-
cus nisi fortè iudex hoc faceret ad veritatem eruendam sal-
tem pro quadam præsumptione inducenda iuxta id quod
scripsi.in.d.ver.& licet quibusdam.qualiter autem licet pœ-
nitere dixi.s.¶ Possem quærere de duodecim vel tredecim
quæstionibus motis per Cy.C.eo.l.si quis testium.de quibus
hîc tangit Collecta.& ad longum prosequitur Ligna.sed de
ijs te remitto ad notata Cy.
¶ SEPTIMO quæritur,qualiter intelligitur finis decr.in
verbo.de facili.super quo vide quæ scripsi.s.eo.c.in expos-
tione super verbo protestatus,& etiam.in.iij.q. Solutiu bre
uiter videtur mihi dicendum quicquid.s.aliter dixerim ꝙ
51 text.iste portat falsam suam in verbo velle† loquitur enim
tex.de illo qui dixit se velle reprobare testes, & sic personas
eorũ dispositiuè impugnat, & sic de facili credetur eis si de-
posuerint de parte sua secus tamen si fuerit protestatus solũ
ꝙ posset dicere in personas: quia tunc nõ esset locus secun-
do calui hic exceptato,sed esset necesse tunc exigere malitię
iuramentũ,item nec tunc haberet locum finis decr.sed esset
credendũ simpliciter ijs in quibus pro protestante deposuis-
sent per ea quæ scripsi super prædicto verbo protestatus,&
credo ꝙ iste sit verus,& planus intellectus huius decret.

SVMMARIVM.

1 *Testibus conditione paribus,quid spectandum & an eorum multitu-
do honestati prævaleat.nu.3.4.& 5.*
2 *Indiuidua quo modo adiudicentur.*
6 *Numerumne, an authoritatem in refutatorijs testibus spectari opor-
teat.*
7 *Laicis clericos in testimonio præstare: & diaconos, presbyterosque
egregios censeri.nu.9.*
8 *Falsarium testem ab eo,apud quem res agitur,iudice puniri.*
10 *Iudicem à quo testem non esse.Idem in impubere dicendum.nu.11.*
12 *Testes duos sibi mutuò reclamantes nec semiplene quidem probare.*
13 *Duobus rem eandem vendicantibus insolidum ac æque probantibus,
eam diuidi, vel adiudicari & quatenus hoc procedat.nu.14.*
15 *Vxorem eandem duobus petentibus veritatem inquiri oportere.*

¶ CAP. XXXII.

IN nostra. casus. Testes à diuersis p-
ducti deponẽtes contraria
sint æqualis honestatis statur maiori nume-
ro:aliâs præualere poterit paucorũ authori-
tas. Et præmittit factũ & diffinitionis cau-
sam:secunda ibi *Episcopus* dat mãdatum bimembre: secunda
ibi,*si vero* Et est simile huic causam.de offi Arch.c.si. ¶ Ex-
pone literã *huic*.s.ex parte Archi. *inde vero*.s.ex parte mona-
chorũ *constat* prout allegatur, vel dic constat nobis *qualitatẽ*
1 aliâs honesti,diuites,† bonæ famæ vel ecõtra Hieronymus
super Zachar.x.ad eos à quibus dicta sunt,referamus, & in-
de super parabo.c.xxij.ex quibus si qualitate testium, dicto-
rum,& aliarum circunstantiarũ nec etiam de ijs certa regu-
la dari potest ad idẽ.s.eo.præterea.Host.extiterint & æquè
apta dicta protulerint vt patet ex pręcedentibus ab impeti-
tione erat ergo Arch.actor.¶ Supple glo.in glo.j.ibi *paria* si
vnus alteri cõtradicit neuter valet,nisi alter adeò tantũ esset
melior,vel dignior ꝙ prouocaret iudicẽ ad iusiurãdum de-
ferendũ C.de reb.cred.in bonæ.Vin.No.& commenda me-
moriæ perpetuò istam glo.quia notab.est & perpetuò sem-
per ad eam recurritur,& omnino cõiunge, quæ scripsi.j.de
arb.c.j.q.ij.§.& facit.hoc ad quæstionẽ.lib.vj.& quæ scripsi.
s.ti.proxi.c.licet causam.in.x.q & quæ ibi scripsit Collecta.
circa prin.vlti.glo.& ibi non ob.vide omnino,quod dixi.de
iureiur.c.si.in vlt.glo.& hæc decr.potest sic induci sicut ple-
na probatio non præiudicat pleniori:sic nec semiplena ple-
næ,& ibi *verosimiliora*, puta iuri communi consona,& vide
quod dicã. de præscri.auditis.super verbo exceptionẽ,& ibi
si testes & in hoc.G.per Io.& in Spe.eo.ti.§.postquàm.& post
in summa.eo.ti.§.quæ diuersitates.& ibi, *quatuor casibus* plu-
res ponit Guil.in Spe.prædicto ante fi.& ibi *indiuisibilis* natu
2 raliter,vt† æquus,vel iure prohibente vt duo serui,qui sunt
vir & vxor.C.cõmu.vtri.iud.patronũ.secundũ Iono.qui di-
cebat, ꝙ nisi talis sit casus quo iudex habet gratificari adiu-
dicaretur rem,vel coniuges vni, & si vnius pars prægrauari
videbitur,eum iudicẽ certa pecunia cõdemnaret alteri.in-
sti.de act.§.quædã.& ibi cui vult *vel sibi retinere*.arg.j.de de-
ci.quoniã.Hosti.& ibi diuidatur.i.adiudicetur,& ibi æqua-
liter probant videtur quibusdam ꝙ hoc sit impossibile ad
hoc ꝙ nu.s.ti.proxi.licet.in glo.bene tamẽ circa medium,&
ibi *sanctimus* aliâs.de reicr.c.pen.lib.vj.&ibi cleros.in prin.ar-
gu.de spirituali matrimonio ad carnale.Vinc.in glo.s.de re-
nunc.in fi.&.ff.eo.ob carmen.§.fi.in glo.vlti.ibi *multitudini*.
Super hoc quæras arg.pro & cõtra.ix.dist.ego solùm.& solu
3 tionem habes de hoc.iij.q.iij.Item† in testibus & ibi præ-
fertur Host.hoc reprobat dicens hoc esse dictũ contra text.
cum tex.dicat ꝙ ad multitudinẽ respici non oportet,& con
trarium dicat glo.Item dicit tex.authoritatem præferẽdam
multitudini,& glo.dicat cõtrarium.dicit ergo ꝙ possent es-
se ex vna parte.c.viles ribaldi,& duo testes ex alia, ꝙ eis po-
tiùs staretur,considerare etiam debet iudex personas produ
4 centes & ibi *in canonicis* secũdum Io.& Pbi.qui etiam† sic op
ponebant,aut testes partis quæ multitudinẽ habet sunt ido-
nei aut non.Secundo casu nullus tuetur eorũ dictum,in pri-
mo nõ debet eis præiudicare maior aliorũ authoritas & sic
est contra.ij.q.ix.necesse.ix.q.iij.si quis verò C.de testa.l.fi.
rñdet ꝙ nullum sit eis præiudicium cũ ipsi non reprobẽtur
nec dicta ipsorũ expressè:vnde in alijs causis possent admit-
ti.ff.de cõpen.ꝙ in diem.§.j.de ord.cog.cùm dilectus.de elec.
super eo.idem Vinc.significabat tñ illud.c.in canonicis.pro
cõtrario,& soluat ꝙ magna excellẽtia authoritatis æquatur
multitudini,vt ibi sed maxima præfertur vt hîc.& ibi *quanti
tate*.arg.ꝙ in duplo maiori.j.de elec.si qñ.lib.vj.& in fi.idem
Vinc No.primo qualiter se debet habere iudex,cũ testes re-
perit iudicẽ sibi contrarios de quo plenè hîc per Ber.& Ho
sti.& plenius per Host.in summa.eo.ti.§.ꝙ diuersitates.& in
summa.eo.ti.§.postquàm per totũ.&.§.sæpe.ver.quid si pro-
duxi.& quid qñ testes cõtrariantur instrumẽto vide in Spe.
de instr.ędi.§.restat videre quibus.ver.sed si alij.& per Io.&
Arch.iij.q.iij.si testes quia de glo.Ioã.ibi sumpta fuerit hæc
glo.Ber.de verbo ad verbũ, vnde istam gl.suppleas per illas,
& tũc habebis distinctionẽ perfectam & istam distinctionẽ
Ber.& Host.hic posita ponit frater Io.in summa.confessorũ
ti.de rapto.rub.de testib.q.clxxxvj.Secũdo no.ꝙ non tãtum
ad multitudinẽ testium,quantum ad qualitatem dictorũ &
personarũ recurri debet & ꝙ ex omnibus coniecturis debet
iudex instruere motũ animi sui de quo hic io glo.Tertio no.
5 ꝙ† licet,cæteris paribus,stetur maiori numero aliâs enim si
facientẽ minorem numerũ maioris sint authoritatis & pre-
eminẽtiæ præferẽtur multitudini quod intellige qñ nume-
rus in modicũ excedit.s.de elec.Ecclesia vestra,secus enim si
in multũ excederet,quia præferretẽ numerus,vt.s.ti.dudũ.i.
vt no.hic in gl.fi.sed caue,quia hoc reprobat Hosti.vt patet
in ijs quæ scripsi.in.ij.supple.d.glo.sed tu potes saluare gl.di-
cendo ꝙ glo.est vera vbi testes sunt pares,in idoneitate,licet
non in dignitate, & dictum Hosti.verum vbi in nullo sunt

pares.arg.ff.eo.ti.l.iij.§.tu magis scire debes.secundùm Hen. Glo.autẽ.in.l.ob carmẽ.ff.eo.voluit ꝙ stetur indistinctè maiori dignitati,& idem ibi,Iac.de But.glo.cõtraria est.in authen.eo.ti.§.si quis à cõtrario.vbi Iaco.de Belloui. dicit hoc arbitrarium.& istud tenet Cy.C.de fide instr.l.in exercẽdis. in.iij.q.& oĩno videas & hic iungas quæ scripsit Cy.in.d.l. in tribus quæstionibus,quia multũ faciũt omnia illa ad materiam huius decr.de quibus sumpsit Hen.aliqua quæ scripsi post eum.s̃.c.præsentiũ.Et idem tenet etiam hic Lig.& hoc credo verius quia nõ est hoc aliqua lege bene determinatũ.
6 arg.s̃.de offi.dele.de causis.cum sim.Caue † tamẽ etiam,quia aliter de probatorijs, & aliter de reprobatorijs testibus, & aliter de reprobatorijs personarũ,& aliter de reprobatorijs dictorũ,quoad hoc discerni oportet,nam si dicta reprobentur requiritur ꝙ reprobatorij sint plures numero, & famæ maioris,quàm probatorij: sed si personæ reprobentur duo possunt reprobare mille,vt no.s̃.eo.series.sed contra primũ videtur.j̃.eo.cùm in tua.cum ibi nota.per Bern.nisi dicatur ꝙ illud venit,quia in alia instantia producuntur quæ tamen non est magna ratio differentiæ sed ibi dicetur. Item aliqui hic colligunt ꝙ diligẽtius examinari debet,laicus quàm clericus & magis stãdum tribus clericis quàm sex laicis, vt not.
7 Io.lxxvij.di.si quis religioso.sed † caue quod ipse Io.no.lxxxj. di.clerici.ꝙ duo laici deponẽtes pro reo præferũtur duobus clericis deponẽtibus contra reum,& idcirco totum est arbitrarium secundũ Collec.Item aduerte quod Io.not.xxiiij.q.
8 iij.itaq;.† ꝙ laicus proferẽs falsum testimonium est de foro ecclesiæ,quod nõ credit Collec.nisi falsum testimoniũ perhibeat in foro ecclesiæ cũ crimine sit cõmune & stet regula ꝙ quilibet cõueniendus est corã suo iudice.C.de iur.om.iu. l.iuris ordinem.& de facto seruatur ꝙ iudex sæcularis punit ipsum,& remittit Collecta.ad collecta sua.s̃.eo.cùm super. Collec.autẽ dicit ꝙ quanta fides sit criminosis, vel suspectis adhibenda,relinquitur iudicis arbitrio.inducit not.Inno.& aliorũ.s̃.de proba.licet. Et qualiter illi de regno vel comitatu pro rege,vel comite deponant remittit ad not.in Spe.eo. ti.§.j.ver.quid si aduersarius.&.s̃.eo.super eo.Item ꝙ dictum testis posit quandoq; pro parte approbari,& pro parte improbari videtur legi,& not.xxxvij.di.si quid.Sed non est verum,vt not.s̃.eo.præsentium. secũdum Collect.subdit mittendũ esse notarium ad egregias personas si producantur in testes sicut fit in iuramento calumniæ,vt.C.de iura.calũ.au-
9 then.principales.Item dicit † ꝙ præsbyteri, & diaconi, censentur personæ egregiæ.ff.de iureiu.ad egregias.de seruis nõ ordi.eò libẽtius. Nunquid ergo ad eos debet mitti notarius, Spe.not.ꝙ sic.eo.ti.§.nunc vidẽdum. quod si seruaretur bene fieret: sed nõ seruatur quia eadẽ ratione idem esset de clerico quocunq;.iiij.dist.deniq;.&.d.c.eo libentius. Item subdit
10 † no.in Spe.eo.ti.§.j.ver.quid si appelletur.iudicem à quo appellatum est,non posse produci in testem contra appellantẽ in causa appellationis, quia iudex propter appellationẽ solet indignari.de offi.deleg.suspicionis.remittens ad collecta sua.de proba.quoniam.de arbi.non fine.de accu.cùm dilecti.
11 Quid de impubere?videtur † indistinctè non admittẽdus in testem,nec in criminali, nec in ciuili, nisi.xx.annũ compleuerit,vt.iiij.q.iij.in prin.&.§.item in testimonium.not.tamẽ Spe.eo.ti.§.j.versi.quid si omnes.ꝙ imo admittitur in casu si dominus dicatur occisus à familia,sed credit Collecta.illud verum de quæstionibus quantùm præsumptionẽ, remittit ad collecta sua.de verb.signi.cùm in contemplatione.

¶ PRIMO quæritur,quid si vnus testis cõtradicat vni te-
12 sti iuxta materiam.j.glo.Solutio,aut † quæritur an valeat dictum alterius ad plenã probationem, & dic ꝙ non.s̃.e.licet. Aut quæris quo ad iuramẽti delationem in supplementum plenæ probationis:& tũc dic ꝙ nec hoc casu valet quia hoc casu vnus derogat alteri,& tollit præsumptionẽ alteri nisi in casu in quo alter esset adeò dignior ꝙ debet nihilominus deferri homini iuramentũ,vt dicunt quidã & placet Lign.Sed nouũ esset mihi nisi aliqua alia ad hoc mouerẽt:nam sola semiplena probatio ad hoc sufficit, vt patet ex ijs quæ leg.& no.C.de iureiur.l.in bonæ fidei.&.j̃.de iureiur.c.vlt.§.fi.Modò quando sunt duo testes cõtrarij & ambo validi, qa aliter dubium non procederet, & circa idem adeò de fide vnius alter detrahit,quòd nullus integrum, *dici potest* & per consequens nullus semiplenam facit probationem, & faciunt quæ scripsit Cyn.in.d.l.in bonæ fidei.in vlti.q.

¶ SECVNDO quæritur, pone Tirius & Mæuius diuisim,& quilibet insolidũ petunt rem à Caio:& probat quilibet ad se dominium pertinere quid tũc fiet? glo.tenet ꝙ res
13 † tunc diuidetur,& probat per.c.afferte.& placet Lig.eò,ꝙ duo nõ possunt esse domini insolidũ:& sic necesse est,ꝙ fiat adiudicatio pro diuiso.s.ꝙ vna medietas adiudicetur vni,& alia alteri: nisi res esset indiuisibilis quia tunc fieret diuisio æstimationis in adiudicatione: quia iudex rem adiudicaret vni & eam cõdemnaret alteri,ad mediam æstimationẽ rei,si res reciperet æstimationẽ: alioquin neutrius probationem propter incõpassibilitatem admitteret,sed absolueret reum ab impetitione vtriusq; secũdum quosdam, quibus videtur Lig.condescẽdere. Sed in veritate ego sum multũ dubius,licet enim dum super eodẽ titulo multiplicabili & diuisibili, in diuersos aliquem colorẽ habere posset dicta opinio:tamẽ
14 vbi † testes deponerẽt super diuersis titulis dominij quærẽdi nulla posset esse cõcordia inter ipsos,& idem si super eodem titulo, & ad diuersa loca, tẽpora, vel personas se referrent: saluo,ꝙ si de traditione priùs facta ab eodẽ testes alterius deponerẽt præualere deberent, vt.C.de rei vend.l.quoties.tunc enim esset locus cõcordiæ,vt.s̃.eo.cùm tu. sed vbi patens esset cõtrarietas vt in alijs casibus, quos præmisi non video quomodo caderet ibi cõmunio vel diuisio quæ nõ cadit inter cõtraria vel aduersa,nec etiã quare magis condescẽdere posset istis, vel illis supposita paritate, & ideò propter incertitudinẽ videretur vtrunq; testimonium repellẽdum, vt.ff.de reb.dub.l.si fuerit.cum sim.Sed vbi non essent pares locus esset fortè arbitramento,de quo loquitur ista decre.

¶ TERTIO quæritur,quid si duo vxorẽ eandem petẽtes æqualiter probãt,nec vult ipsa in aliquẽ consentire?dicit gl.
15 ꝙ hoc forte debet dirimi.Quidam † autẽ reputant impossibile hoc æqualiter probari, hincinde, vt scripsi hic super gl. j.in suppletione videtur & videtur ꝙ bene dicant, quia impossibile est vnam esse vxorẽ duorum, ideò Lign.nõ credit glo.procedere hoc casu imo credit ꝙ iudex ex officio in casu isto debet inquirere veritatẽ, propter periculum animæ & non adiudicare vxorẽ sine plena discussione, arg.j̃.de re iud. c.lator.&.c.tenor.&.c.cõsanguinei. quod mihi placet.arg.j̃. de frigi.c.j.&.c.antepen.vt Pet.& fi.& de eo qui cogno.consang.vxoris suæ.c.super eo.&.s̃.eo.tit.c.super eo.per quæ cũ ibi notatis apparet ꝙ tantum est periculum animæ in causa matrimoniali,ꝙ nec partium confessionibus stari debet:nec sententia trãsit in rem iudicatam, vbi timetur de matrimonio dissoluendo imò inquisitio maxima est necessaria.

SVMMARIVM.

1 *Decret. tam literis. intellectus & mens.*
2 *Testificatis didiscitis ad alia, quam probata, testes recipi: quibusque actionibus hoc, verum sit.*
3 *Testimonium auditus proprij in re, quæ nõ nisi eo, percipi poßit, valere. Amplio, & limito vt nu.7.*
4 *Visu sensus reliquos contineri.*
5 *Testimonium auditus quo casu non sufficiat. & nu.6.*
8 *Auditum auditus solius ad fidem faciendum non sufficere, & quid in alijs sensibus.*
9 *Purgatio quando indici poßit.*
10 *Suspecta de falso instrumenta testibus pluribus infringi.*

¶ *CAP XXXIII.*

TAm literis. casus. Ad probãda impedimẽta electi laici & fœ-
1 minæ admittũtur & tria facit † quid probauerint testes contra electum, secũdò ibi, *quia verò* prosequitur articulũ bigamiæ mãdans, super

super eo laicos & fœminas recipi impedientes excõmunicari, eo nõ probato, purgationẽ indici, & ea præstita ad recipiendã cõsecrationem terminũ assignari, bigamia verò probata vel purgatione nõ præstita mandat illũ amoueri & per alium eligi. tertiò ibi, *Archipresbiterũ* ponit pœnã Archipræsbyteri & Sacristæ & de eodẽ facto loquitur. ĩ. ti. j. super ijs. & de accus. & de pœn. super ijs. & quia electus consecrationem petebat cõtra eum fuit de multis obiectũ secundũ Inn. ¶ Expone literã *auditu* auditus enim. nõ deponebãt enim q audiuissent de peccato publicè gloriantẽ quod sufficeret. ĩ. de excess. præla. q sit graue secundũ Host. fama mala & propter hoc indicit ei purgatio Inno. *super alijs*. s. scientia & visu secundũ Abb. vel alijs in quibus nil dicit, de auditu & fama, vel exceptis auditu & fama Host. *non fuere recepti* no. se-
2 cundũ Inno. post publicatas attestationes super † alijs articulis pœnitus diuersis, posse testes produci. s. arg. e. causam. & contingit hoc, quia gñaliter de omnibus potest excipi, & ex quo exceptio admittitur debẽt super eo testes & quodlibet aliud genus probationis recipi. arg. ĩ. de excep. venerabilem. Item in vniuersali gñali petitione, qa publicatis attestationibus in vno articulo nihilominus & alio admittent testes: nam quod plus est & proponnẽs, & probãs post sententiã auditur. C de iud. l. ij. Idẽ videtur, & in singularibus actionibus dnm modò articuli sint diuisi. s. e. causam. quæ hic autẽ post publicationẽ, & peremptoriũ assignatũ, canonicis ad probandũ quicqd vellent, ideò fuerũt admissi testes ipsorũ, quia per appellationẽ electi frustratoriam fuerant canonici impediti super hoc articulo inter producere testes secundũ Inn. & Host. appellationis interpositæ per testẽ electi *vetante* maximè, quia idẽ de minore, ex quo ciuiliter agebat Hosti. idoneos, & tales prima facie præsumunt, nisi aliud appareat de scruti. c. vno Host. legaliter. s. c. ij. *prudẽter*. i. singulatim. ĩ. eo. venerabili. & quæsitis circũstantijs de quo. ĩ. eo. cùm causam. *per septẽ* nisi numerus sic fuisset taxatus per rescriptum Apostolicũ fuisset arbitrarium de buc. de simo. insinuatũ. & no. q purgat quis sup irregularitate proueniente ex defectu, ad idẽ. de purg. cano. accedens. secundũ Gof. & Host. *vel presbyteres* ergo non habet necesse electus purgare se per Epos & sit ratio: qa hæc materia arbitraris secũdum Host. vnde & Eps qñque se purgat per non Epos. ĩ. de purg. cano. cùm in iuuẽtute bonæ famæ nec hoc sufficit nisi nõtã habeant cõuersationẽ ipsius. ĩ. de purg. cano. cõstitutis. præstãdam infra certum terminũ, de qua infra sequitur *constitutum*, sic. s. ti. j. licet vbi de similibus not. *prelatione* per hoc apparet q electio cõfirmata & imponitur pœna, quæ fuisset imposita si probata fuisset exceptio. ĩ. de accu. accedẽs. *amouentes*. ĩ. electionẽ per sententiã irritãtes Pe. tu dic propriè, vt in gl. s. proxi. *non debuerant* exclusis Archipræsbytero, & Sacrista de qbus fertur Vin. *canonicè* vt sic nec per negligentiã, nec per delictũ priuatur. de elec. cùm in cũctis. & c. ne pro defectu. *literas* quæ fuerunt falsæ. C. de fal. q veluti. de prob. tertio. de ijs, q si à prela. c. quãto. Inn. *destinarunt* fatuè fecerũt, cum vnus solus auditus hic fuisset, & literas habuisset, sed fortè secũdum Hosti. hoc fecerũt, vt à c. hoc recuperarẽt expẽs. s. de elect. vt prætéritæ. Vel dic, q hoc fecerũt vt faciliùs moueant Papã & *beneficio* supple suspẽdatur, & posteà denũcietis, &c. & enim tales nõ sunt suspẽsi, vel suspẽdendi, & sit ista suspẽsio authoritate Papæ aliter fieri nõ debuisset. Cùm adhuc non fuisset actũ. de ord. cog. c. ij. sed Papa punit crimina, vndecunq; clareant. xxiij. q. iij. ecce vel dic vt not. s. de cõfes. c. ij. de elec. per inquisitionẽ. secundũ Host. vide Inn. c. peruenit. ĩ. de fideius. Mar. suspẽsos, puniunt hic pro crimine sic. lxxxj. dis. eos. secus si p infamia. ij. q. v. presbyter. nisi crimẽ esset enorme. ĩ. de purg. cano. inter Vin. ¶ Supple glo. in glo. j. ibi, *non facit fidem*. dicit Host. hic verum qñ agitur de corporali actu probãdo, secus si de corporali de quo remittit ad not. s. de cõsue. c. ij. & ĩ. e. cùm causam. quare dicit hic Gof. q putat q fama cũ vno teste vel alijs argumẽtis facit fidem. iiij. q. iij. sæpè. de præsump. illud. xxxv. q. vj. si duo. & ibi, *de auditu* ibi testificatur de auditu proprio, & rei, quæ per eũ sensu percipit. hic de eo quod ab alijs auditur dici, & ibi, *sed ibi loquitur* secundũ Io. qui hoc no. q per duos probat fama de hoc. ij. q. j. § vlt. in j. glo. & dixi ĩ. de accu. inquisitionis. super vlt. glo. in glo. ij. ibi *ciuiliter mota* vbi ageretur ciuiliter ad pecuniæ condemnationẽ secũdum Host. quæ remittit. ad decre. si de iureiur. *& in fi.* potest dici idem in vtroq; casu: nã in ciuili defertur iuramẽtum ei, qui meliùs creditur veritatẽ scire, ita hic: cũ alius meliùs eo scire non debeat, an ipse cõtradixerit purgatores non adiungunt propter infamiam secũdum Abb. in glo. iij. ibi, *singulares* alij exponũt soli. i. causam sui testimonij non reddentẽ. iiij. q. iij. § sola. Abb. in glo. fortè. ibi *criminosi* qui licet nõ repellant ab excipiendo, repelluntur à testimonio etiã super exceptione, alij cõtradicentes sicut ad excipiendũ: sic ad exceptionẽ probandã criminosos admitti, & hic repellunt q conspiratores vel inimici, vel aduersarij in hoc: causa prius dictum placet Inno. Hosti. exponit. i. criminosi, viles, & infames. s. e. ex parte. dñs q licet istorum membrorũ probari. s. ti. j. licet. in glo. corrupta. in prin. dicit Abb. idẽ si fuisset virgo si in sacris cũ ea cõtraxerit quod est falsum quod dic vt no. s. de biga. nup. & ĩ. de cler. cõiug. sanè. ij. in glo. not. q ibi, *meminimus* melius diceret. cum. P. Abb. *& in fi.* vnde dicit Io. laico & fœminas admittẽdos ad probandam famam, vide quod dicã. de accu. cùm P. super fi. vlt. glo. in gl. pen. ibi, *non est verum* adde quod not. xxij. q. j. omne quod in glo. vlti. ibi, *de talibus literis*, vel si qua facta fuit mentio deliberatũ fuit, de illis non mittendis vnde dicit hic Inno. q directè & indirectè hoc potuit cõstare. sed Host. dicens prędicta locũ habere qñ quęretur de cõsensu, vel dissensu, dicit per literam conscientia, q hoc sufficient singularia testimonia singulorũ cum quęratur de ipsorum cõscientia, per decr. significasti. ĩ. de homic. hoc nõ placet vbi de cõscientia capituli, vel maioris partis quęritur vt hic. ¶ No. primò, q testimonium de auditu, vel fama nõ est cõueniens, de quo. ĩ. eo. licet. & iiij. q. iij. § item sæpè. Secũdò no. q laici & fœminæ admittũtur ad testificãdum cõtra clericum cũ agitur ciuiliter de crimine. Tertio no. q non infamato, nec cõuicto indicitur purgatio secũdum vnum intellectum de quo. ĩ. de accu. qualiter. secũdum Ligna. & alia per te recolligas. ¶ Opponitur primò contra primum notab. de c. quàm sit. ĩ. de excel. præl. & de. c. ij. s. de cõsue. Solutio cùm quęritur, vtrũ testimonium de auditu solo, vel cũ fama probet, de quo tãgit hic Ber. in glo. j. faciat plenã fidem. Distingue, quia aut quæris de testimonio de auditu solo, aut de testimonio de auditu vna cũ fama, seu alijs adminiculis. In primo casu refert, aut quæris de auditu visus, hoc est, de auditu proprio, aut de auditu relationis, hoc est, de auditu auditus alterius, seu de auditu alieno, quod est idem. Si primo mo-
3 do, tunc aut agitur de talibus † actibus qui per sensum auditus percipiuntur propriè, & percipi possunt, vt sunt verba clamores, & voces, & tũc valet vt probat testimoniũ de auditu dummodò sit aliàs sufficiens, vt probatur. s. de consue. c. ij. de elect. per inquisitionem. ĩ. eo. cùm causam, quæ inter Archiepiscopũ. de succes. ab intest. c. fi. ver. & licet. xiiij. q. iij. super prudentia. iij. q. ix. § de ijs. & c. si debitum. xxvj. q. vj. c. de ijs. & qui recedunt. & C. eo. ti. in authẽ. rogati. & licet tale testimonium, licet auditu perceptum fuerit, dicitur perhiberi de visu: quia quandoq; nomine visus omnes sensus cor-
4 poris intelliguntur vt paret † in. c. fi. ĩ. de succes. ab intesta. & ex eo quod habetur Ioan. xxiij. ibi palpate, & videte, &c. & Exo. ibi viderunt voces &c. Nec distinguo in hoc casu inter actum corporalem & incorporalem, prout Hosti. hic. & ĩ. eo. licet ex quadam distinguere videtur, sed si quæris vtrum tale testimonium de auditu probet plenè absque alio adminiculo refert, aut iste actus non concernit actum certæ personæ vt quia cum ageretur de impedimento tempestatis, testes deponunt quòd hodie audierunt tonitrua, & tempestates magnas fieri Parisijs. vel cum ageretur de violatione interdicti, deponunt, quòd audiuerunt campanas pulsari, vel missas alta voce cantari in Ecclesia Parisiensi, & dic quòd

sic ita possum intelligere.d.§.de ijs.iij.q.ix.&.d.c.cũ causam.
quæ inter Archiepiscopũ.ĵ.eo.ita intelligo illud gñale illud
dicimur scire, quod ab alijs audiuimus.xxij.q.v.hoc videt.
5 Aut † iste auditus concernit actũ parte personæ seu certarũ
personarũ, vt quia tractatur de matrimonio Titij & Bertæ,
& testes deponũt se audiuisse verba cõtractus matrimonij,
vel quia proponitur cõtra Titium præsbyterũ q̃ ipse viola-
uit interdictũ, & testes deponũt q̃ audiuerũt eum in ecclesia
interdicta campanis pulsatis missam celebrantẽ, & tunc nõ
sufficeret testimonium solũ de auditu nisi adesset adminicu
lum notitiæ vocis, seu loquelæ personæ seu personarũ, si cũ
notitia bene valet vt in iurib.s̃.in prin.alleg.&.ij.q.j.multi.
&.xv.q.j.præsbyter.& in isto casu nõ posset secus deponere,
nisi haberet notã vocem illius, seu illorũ de cuius seu quorũ
actu vel cõtractu deponit vt no.Spe.hoc ti.§.j.ver.sed nunqd
cæcus potest.& Io.iij.q.ix.testes.& Io.An.ĵ.eo.cũm causam.
quæ inter. Ad quod facit qđ not.gl.in auth.de hære.& falc.§.
si verò absunt.glo.not.testimoniũ.colla.j.licet in casu præce
6 denti posit absq; aliqua notitia personarũ. Aut † agit de ta-
libus actibus qui per sensum auditus solius propriè percipi
nõ possunt, vt carnalis copula, & similia, & tunc nõ probat
nisi alia adminicula interueniãt, vt leg.& not.s̃.eo.præterea.
Si quæris de auditu relationis tũc tale testimoniũ non valet
per se nisi ad præsumptionẽ faciendã vt dixi s̃.præterea.sed
fallit in casibus vt ibi dixi. Si quæris de secũdo mẽbro prin-
cipali. ⸿vtrũ testimonium de auditu cũ fama plenè probẽt,
7 tunc aut quæris de auditu proprio & illud † vna cũ fama be-
ne probat, vt.d.c.præterea.ĵ.de eo qui cog.consan.vxo.suæ.
super eo.& ita intellige quod not.Gof.& Io.An qui putãt q̃
fama cũ vno teste, vel alijs argumẽtis fidem facit.iiij.q.iij.§.
item sæpe.xxxv.q.vj.si duo.ĵ.de præsump.illud.fallit in cau-
sis criminalibus criminaliter intentatis, vbi vnus testis vna
cũ fama non probaret, vt not.Ber.Vin.Lau.& Host.s̃.e.ve-
ritatis.veniens.j.& Arch.ij.q.viij.sciant cũcti.& de hoc per
8 eum.xxxv.q.vj.si duo. Aut † quæris de auditu auditis, seu de
auditu relationis, quod est idem & tũc non probat nisi alia
adminicula suffragentur ita intelligo hîc in tex.& in glo.sed
fallit in casibus quod not.Spe.hoc tit.§.j.in.viij.col.ver.quid
ergo.& seq.& adde quod dixi.s̃.eo.præterea.& de testimo-
nio sup visu gustu, tactu, & odoratu. vide plenè in Spec.hoc
ti.§.nunc tractandum.ver.vt autẽ.& ver.seq.& ibi inuenies
quod not.Inno.& Hosti.ĵ.eo.cũm causam, quæ inter. ¶ Se-
cundò opponitur, quia publicatis attestationibus contra.c.
fraternitatis.s̃.e.& post terminum statutũ vt patet in anti-
qua admittũtur testes super bigamia cõtra.c.coram.s̃.de in
integ.resti.solutio istud erat nouũ capitulum iuxta not.in.d.
c.fraternitatis.& impediuerat appellatio frustratoria aduer
sarij siue culpa partis, & iudicis secundũ Lign. ¶ Tertio op-
ponitur, quia indicitur purgatio nõ infamatio cõtra cõmu-
nia iura. Præterea statuitur numerus purgatorũ, cum debe
ret esse arbitrarius cõtra lecta, & not.ĵ.de purg.can.cũm P.
Solutio hîc probata fuit infamia, & hîc arbitratus fuit nu-
merum purgatorum Papa ex officio nec ob.§.notãdum.ij.q.
iiij.quia hîc agitur de infamato infamia facti qui admittitur
ad purgationẽ, licet secus de infamato infamia iuris vt in cõ
trario. Ad quod vide Inno.ĵ.de accu.cũm oporteat.circa fi.
ij.col.& Card.& Nouel.eo.ti.c.postquam.in fi. Sed nunquid
sicut electus cui crimẽ obijcitur potest se purgare & purga-
tionẽ offerre, sic & testis videtur q̃ sic per lecta & not.hîc &
ĵ.de excep.deniq;. Sed cõtra, quia si eligendus vellet se pur-
gationi offerre, non audiretur, sed tãquàm ambitiosus repel
leretur.de elect.qualiter.cum sim.& tamẽ testis æquiparatur
ordinãdo, vt.ĵ.eo.c.si. Item, quia eo ipso redderet se suspectũ
cum vocari debeat & rogari.iij.q.vij.testes vel saltẽ non de-
bet se ingere: & hoc fortè potest sustineri: si antequã depo-
suerit hoc facere velit, secus si post sicut dicitur de electio
facit, quod no.Inno.de simo.per tuas.vbi not.q̃ potest testis
9 se probare emendatum. Archi. † videtur innuere, q̃ & ante
depositionẽ posit se purgare dicit enim.xv.q.v.c.j.q̃ purga-
tio inducitur cũ quis accusatur, testificatur vel promouetur
testimonium secundũ Vin.& Phi. Iste tamẽ electus hîc con-
firmatus erat, sed dic idem ante confirmationẽ q̃.s.potest se
purgare, & purgationem offerre not. Archi.de elec.c.j.super
verbo formã.in fi &.xxiij.di.laici.not.de purg.cano.cũm in-
ter. Posteà dicit Collecta.super verbo literas q̃ quia maior
10 pars deposuit cõtra literas ideò † fuerũt reputatæ falsæ secũ-
dum Inno.&.H.arg.de ijs quæ fi.à præla.quanto. & secundũ
hoc debuerũt mitti ad sedem Apostolicã.de rescri.ex parte.
sed illud obtinet vbi est dubium vtrũ sicut falsarij, quia vbi
est certũ puniuntur prout traditur. de fal.ad audientiam.&
c.ad falsariorũ.l.di.si Episcopus.hoc Arch.secundũ Phi.xix.
di.in memoriam.nec cõtrarium dicitur hîc, quia hic nõ lo-
quitur de literis Papæ. Item Collectarius in verbo nostrã ex-
ponit.i.Papæ nõ alterius, ad quod vide Arch.de elect.c.j.su-
per verbo nullam.in fi.proposueram aliter istud capitulum
commentare quia habet materias valde tractabile: sed quia
iste titulus vltra modum prolixus est, vt semel exeam titu-
lum istud capitulum, & alia quoad dicentia vltra commen-
ta scribentium leuius quàm more meo solito pertransibo
dubitans semper de nimia prolixitate notari.

SVMMARIVM.

1 *Negligentia quo modo probetur. & nu.16.*
2 *Administratori à lege dato agere sine mandato liberumne sit. Declaro, vt nu.8. vnoque ex pluribus datis agente, etiam lite finita, alteri non liceat numero.3.*
4 *Exceptionem rei iudicata alteri, cuius inter sit, non obesse.*
5 *Singulari clerico, statu ecclesiæ turbato, si sua intersit, agere permissum est. & nu.12. Nomine tamen ecclesiæ non, nisi cum mandato vel prælato deside probato. nu.13. & 14.*
6 *Clerico singulari cõtractui prælati ecclesiæ damnoso ita reclamare liceat, vt rescindatur.*
7 *Famam, inquirente ex officio iudice, actoris vice fungi: postulante verò aliquo, aliud esse.*
9 *Vniuersitatis actiones præfecto illius instituere liberum esse & quid si is sit deses.*
10 *Episcopo negligente, Archidiacono agere liberum fuit. Negligentiam tamen purgari. nu.11. & an negligentem vocari oporteat vel sufficiat denunciare. numero.17.*
15 *Negligentiam, non probata diligentia, non propterea probari.*
18 *Clericum singularem, si sua intersit, negotio propriam actionem instituere & quid si nomine ecclesiæ. Declaro vt numero.19. & quid in Archidiacono numero.20.*
21 *Sententiam in agentem etiam nomine ecclesiæ non in ecclesiam ferri. & nu.22. limito vt nu.26. Eam tamen restitui nu.29.*
23 *Prælato ignoranti actione à clerico instituta, sententiam non obesse: idem iure noris esse si deses non sit. nu.24.*
25 *Periculoso litis euentu ingruente, non agere expeditum esse & quo modo accipiendum. nu.28. & 37.*
27 *Intellectus delictum personæ quibusque casibus non procedat.*
30 *Actio in specie cũm olim. de testib. à quo, in quem quo iure instituta fuit. Testes lite non contest. an contumacem recipi. nu.31.*
32 *Prælatũ desidem satis sue sit an vero ad dici, probarique debeat. & nu.33.*
34 *Omissione eorum, quæ proponenda sunt, an irritetur processus.*
35 *Negligentiam non allegatam non præsumi. & nu.36.*
38 *Lite cum eo, cui aut ipsi, aut per procurat. agendi ius non fuit absque author. super an sententia nulla sit.*
39 *Clericus singularis, Episcopo deside, agens an reconueniri possit & an iud. sol. vel de rato caueat?*
40 *Ecclesiarum rectoribus mulctas in vsus pios debitas petendi, & procuratorum ad id constituendorum ius esse.*

¶ *CAP. XXXIIII.*

CVm olim. casus. In causa liberali cõ-
tra contumacem etiam li-
te non cõtest. testes recipi possunt & pars pri-
ma decisè narrant factũ, secunda ibi, *manda-
mus*, dat iudices quibus cõmittit receptionẽ
testium, & prouidet quid per eos agendũ sit reo contumace
ibi, *verum si.* ¶ Expone literam *aduersa*, scilicet Cantuarien.
Archiepiscopus

Archiepiscopus *poteritis*,commodè procurat.sic.ʒ.de mai.&
obe.c.si.*securum*.de appel.ex parte.de fi.de instru.*accepimus*.in
Anglia,arguit Abbas testes non esse cogendos venire extra
prouinciam *maximè*.olim istud verbum erat gl. Io.And.sed
dic,ꝙ hoc verbum propriè stat,& quicquid hic notetur dic
ꝙ speciale est hîc in causa liberali, seu status ecclesię,& ita
intellige ꝙ ista decre.ponit casum specialem Mar.*peremptorium*.nota contumacem citari ad sententiam audiendam de
hoc.ʒ.de offi.dele.consuluit.Inn.in fine.vbi alię remissiones
&.ĵ.de dolo,& contu.cum qui.li.vj.& in Spe.de citatiõe.§.
visis vbi.item licet sniam aliâs institiâ scdm Vinc.& Io.and.
Nota primò ꝙ exceptio dilatoria repellens ab agendo ante
litem contest.proponi debet:vt.C.de proba.l.exceptionem.
scdm Lignanũ.secundò nota ꝙ persona ecclesiæ, videlicet
Archid.sine authoritate prę lati,& sine consensu capituli,&
absq; mandato illorum,de quorum præiudicio, agitur pòt
agere in iudicio super toto statu ecclesiæ,vt videlices super
libertate,vel subiectione metropolitica. Tertiò nota ꝙ licet
regulariter testes non possunt recipi:donec lis fuerit conte.
vbi tñ reus legitimè citatus per contumaciam se absentat:
vt lit.cont.impediat,possunt testes recipi nõ obstante ꝙ lis
non fuerit cõtest.& maximè si sunt senes,vel valetudinarij.
Quartò nota ꝙ testes non sunt compellendi ire extra prouinciam suam pro testimonio ferendo ar. ff.quẽadmodum
testamenta aperianť.l.sed si quis ex signatoribus.item notat
Collec.hîc in verbo *slementes*.qualiter cõtumax in vno arti
culo citatur in alijs remittens ad collecta sua.ʒ.de dolo.c.si.
sed plenius dixi de hoc.e.ti.c.eum qui.lib.vj.&.e.ti.c.si ante.
in cle.¶ Primò opponitur contra secundũ notabile per argumentum à sufficienti diuisione:quia aut ecclesia Vieneó.
vacabat,aut non vacabat,si vacabat tunc de statu ecclesiæ,
& præiudicio prælati agi non potuit:vt.ĵ.ne sede vacao.c.j.
& vltimo.si non vacabat tunc agere debuit Ep̃s de rescript.
edoceri.& non Archid.nisi ostenderet sufficiens mandatũ
scdm formam decre.primę de procura.Inn.rñdet,ꝙ prima
pars obiectionis vera est,maximè cum sede vacante nõ currat prę scriptio.ʒ.de prę script auditis.&.c.de quarta. & sic
nõ imminet periculum si suditus non agat necesse est ergo
dicere ꝙ ecclesia non vacabat.sed qualiter ergo tunc potuit
1 agere Archi.rñd† Inn.& ꝙ Ep̃s erat negligens.sed † qualiter
constabit de negligentia?rñdet Inn.ꝙ constat de neglıgẽtia
Ep̃i,hoc ipso ꝙ Ep̃s non prosequitur,vel aliâs de neglıgẽtia
summaria cognitione prę missa cõstitit Papæ scdm eum.vel
scdm Host.constitit,quia ter monitus ab Archid.ipsum ius
prosequi non curauit ad hoc.ʒ.de negligen.prę la.c.j.Posteà
subdit Inn.pro conclusione generali,ꝙ Archid. & quilibet
alius de ecclesia potest prosequi causam etiam contradicentibus Ep̃o,& alijs per iura,quę allegat hic gl.ij.videlicet.xij.
q.ij.non liceat.xij.q.vij.quo nomine conficiet tunc agens libellum.Respondet Inn.ꝙ libellum conficiet nomine ecclesię,& petet fieri restitutionem ecclesię,vel pro ecclesia iudi
cari ar.ʒ.de in integ.restit.c.ij.&.iij.&.c.cum ex literis.&.c.
causę.e.tit.sed nunquid est necesse,vt nomine ecclesię agat
Arch.vel quilibet alius ꝙ habeat mandatum ab ecclesia. respondet Inn.ꝙ non,quia habet hanc potestatem agendi à
prædictis iuribus,videlicet à.c.non liceat.& à.c.si quis præs
2 byterorum.nam † nõ est procurator:sed procurãs,& admit
titur,sicut administrator legitimus causę,sicut pater agit ꝓ
filio.C.de bo.quę liberis.l.cũ oportet.&.l.cũ non solum.&
sicut cõiuncta persona quę sine mãdato admittitur pro cõiuncta,de rescrip.nõnulli.in fi.ff.de ꝓcur.l.sed & hę.ff.iudi.
sol.l.iij.§.j.& in multis alijs casibus in quibus agit quis nomi
ne alterius,sine mandato.subdit tñ Inn.ꝙ si iudex non cogit eũ exprimere prudenter facit,si nec ipsa exprimit.Iuxta
qd quęrit Inn.nunquid vno agẽte puta Archi.vel quolibet
alio si feratur snia cõtra eum pòt posteà alius agere,& rñdet
3 Inn.† nõ etiam si sit procurator ab ecclesia legitimè constitutus,vt.ff.de accus.l.si cui.§.hidem.&.ff.de iureiur.l.cũ qui.
§.in popularibus.nisi forsan secundus priorẽ agere ignoraſ-
set,vel de collusione prioris doceret,vt in.d.l.ar.eorum,quę
leguntur,& notãtur.ĵ.de accusa.c.de his.& de collusione detegenda.c.j.item quærit,quid si plures concurrunt,simul ad
agendum?respondet Inn.& post eum Host.ꝙ si alterius solius interfit ille prę feretur.& hoc cessante iudex eliget magis idoneum:vt.ff.de populari.actio.l.ij.&.iij.Prę tereà quę rit,pone ꝙ ille cuius interest singulariter agit,qualiter tunc
libellum conficiet.respondet Inn.ꝙ suo nomine.sed pone ꝙ
sniam contra se reportauit nunquid illa snia pariet exceptio
oi rei iudi.contra alium posteà volentem agere Respondet
Inn.ꝙ non siue ille:alius posteà agat vt procurator ecclesiæ,
siue vt quicunq; alius,& probat sic quia alius est qui primò
egit,& alius qui modo agit, & ad aliud primò agebatur, &
ad aliud agitur nũc arg.ff.de excepť.rei iudi.l.cum quæritur.
4 & duabus legibus seq.res † eñ inter alios acta alijs non prę
iudicat.ĵ.de re iudi.cum super.&.c.quanuis.¶ Secundò opponitur,aduersus prædicta continuando materiã præcedẽtis oppositionis,quia nõ videtur vera illa regula,quã posui
post Inn.in oppositione præcedẽte.s.ꝙ cuilibet licitum est
agere noie ecclesię,pro iuribus ecclesiæ vbicũq; Ep̃s,vel capitulũ fuerit negligens:non eñi fundatur illa regula nisi per
iura.ʒ.alle.s.per.c.non liceat.& per.c.quapropter.& per.c.si
quis præsbyterorũ.& tñ illa capitula non liceat.& si qs prę s
byterorum.loquunť tantùm in reuocatione malè alienatorum,vbi specialiter,& ex cã conceditur singularibus clericis
ecclesię,cuius bona sunt alienata,vt quilibet admittať suo
nomine agens,sicut in actione populari,nec agit ꝓpter hoc
noie ecclesiæ licet agat ad ipsius commodũ,vt videtur.Prę tereà:quia capitula,quę sunt.ij.q.vij.quapropter.&.c.seq.nõ
loquuntur in reuocationibus alienatorum,sed etiã vbicũq;
videť subditi Ep̃m excedere rationem,vel aliter ecclesiã lædi:sed nec tũc agit singularis persona noie ecclesię intentan
5 do ecclesiæ actionem:sed † denũciando,vel inquirendo,vel
excipiendo,vel accusando agere potest contra prælatũ, sic
excedentẽ,seu cõtra eos,qui læserunt ecclesiam, & sic etiam
intelliguntur capitula.xvj.q.vij.filijs.&.xij.di.illud.Quidã autem fatenť huiusmodi oppositionẽ,& dicũt.ʒ.ꝓximè dicta
veriora esse,quã ea quæ dicta sunt quantũ ad hoc in opposi
tione ꝓximè præcedenti.nec obstat istud.c.scdm eos, quia
non fuit hîc admissus Archi.cõi iure ad agendũ,sed ad ꝓcedendum in inquisitione,quã Papa faciebat. Dicũt eñ ꝙ cũ
Papa multa audiuisset de statu huiusmodi ecclesię Vianeñ.
tandẽ ad instantiã Archi.& Archi.prosequẽte Papa cõmisit
inquisitionẽ,& ꝙ in forma inquisitionis procedereť,dicunt
ex eo aparere ꝙ lite non cõtest.testes recipiunť,& fertur diffinitiua snia,qđ nõ fieret,si directè ageretur.ʒ.vt lit.non cõ
6 test.qm̃.in prin.&.§.sunt & alij.posset † tñ fortè nihilominus dici ꝙ si aliquis antequã celebretur contractus aliquis à
prę lato,vel à capitulo contradicat assignata certa causa, &
hoc contẽto celebretur cõtractus,& posteà talis contradicẽs,contra celebrãtem contractũ velit dicere contractũ malè celebratum propter causam,per eũ assignatã,& petere cõ
tractũ huiusmodi reuocari,seu retractari corã superiore ꝓbata causa illud poterit dicere,& petere noie Ecclesię corã
superiore etiã sine appellatione arg.ĵ.de his, quę fiunt à ma.
parte ca..cum in cunctis.&.xj.q.j.si quis cũ clerico. & etiã
si esset patronus hoc posset ar.xvj.q.j.constitutũ.scdm Inn.
refert tñ Inn.alios cõtradicere etiam cõtra prius dicta quæ
habẽt ꝙ hic proceditur inquirendo.Dicunt eñ ꝙ hîc non
proceditur inquirẽdo:sed directè,& probant sic,quia litera
in prin.dicit Arch.agentẽ per exceptionem legitimã posse
repelli,ex quo inferunt ꝙ hic nõ agebatur in forma inquisitionis:quia in causa inquisitionis fama pro accusatore habetur,& quæ ex quo vera est nulla exceptione repelli pòt,vt.ĵ.
de accusat.c.qualiter.ij.Item quia dicit hîc partes posse agere per procuratores.Item quia hîc dicitur ꝙ necessaria litis
cõtestatio dũmodò partes nõ sint cõtumaces.& quia hîc dicitur testes quos Arch.&c.per quę videtur ꝙ hic nõ fuerit
inquisitio.Itẽ ad hoc facit litera in prin.in verbo ab agendo

Sed ad iſta reſpondet Inn.dicẽs hęc non eſſe contra iura,vi
delicet ꝙ executor,inſtructor,ſeu ꝓſecutor inquiſitionis cõ
ſtituat ꝓcuratorẽ,& ꝙ repelli poſsit ab inquiſitione,ſeu ꝙ
fiat litis cõte.qñ aliquis executor admittiť ad inquiſitionem
proſequendam,vt hîc probatur,& hoc maximè verũ eſt cũ
agitur de iure alicui dãdo,vel adcreſcẽdo:ſecus aũt dicerem
ſi inquirereť de crimine.itẽ ſecus vbi Papa ex officio ſuo ꝓ-
7 cedit ſcdm Inn.quaſi velit dicere ꝙ † proxima cõtraria locũ
habent qñ ſuperior nullo proſequente inquiſitionẽ ex ſola
fama,& ex ſolo puro,& mero officio in inquiſitione proce-
dit,tũc enĩ ſola fama facit partẽ vnã,& nec per exceptionẽ
repelli,nec procuratorẽ conſtituere,nec litẽ cõteſtari põt:
ſed vbi quis inquiſitionẽ impetrat,& eã proſequiť & maxi-
mè vbi agitur de iure vni dando,vel acquirendo,& alij ſub-
trahẽdo tali caſu certum eſt,ꝙ impetrans,& proſequẽs inqſi
tionẽ partem actoris ſuſtineret,& is cõtra quem proceditur
vel de cuius pręiudicio agitur ſubſtineret partem rei.& hæ
partes poſſunt procuratores conſtituere,libellũ offerre,& li
tẽ conteſtari,& reus cõtra actorẽ excipere:vt hîc ſecus verò
vbi in modum inquiſitionis de criminibus agereť ſcdm No
uellã,& vltimũ dictum tetigi.ſ.poſt Inn.Hoſt.verò remit-
tit ad not.ĩ.e.cum clamor.& per pręmiſſa videtur Inn.rece
dere velle à primo intellectu dato in oppoſitione proximè
pręcedenti qui intellectus habebat ꝙ Archi.cauſam eccle-
ſię hîc agẽdo principaliter,& directè in iudició deducebat
& accedere ad alium intellectũ,qui habet ꝙ imò hîc ageba-
tur in forma inquiſitionis,& ꝙ Archi.erat proſecutor exe
cutionis ipſius.Hoſt.aũt dicebat ꝙ vacañ.ſede Vienẽſi.Ar-
chieṗs Cantuarieñ.voluit concedere bñficia Vacantia,ſpe-
ctantia ad collationem Eṗi Vieneñ . & pñtatos inſtituere,
& coſtodiam eccleſiarũ vacantiũ habere,ſicut in illis parti-
bus moris eſt cui Arch.ſe oppoſuit,dicẽs illam eccleſiã per
ſe metropolitañ.vt dicit gl.itẽ ꝙ pręd icta eccleſia ſemp erat
libera à pręd icta ſeruitute,& ꝙ ipſe Archi.hoc iure fuerat
vſus ab antiquo ipſa ſede vacante,quare non ad Archieṗm:
ſed ad ipſum ſpectabant pręd icta.& per hunc modũ legen-
do dicit decr.hãc planam.Item ſcdm eum põt eſſe ꝙ Archi.
aſſerebat,ꝙ vacãte eccleſia Vienẽſi.ſpectabat ad ipſum cu-
ſtodia Eṗatus.& eccleſiarũ ſuarũ,& quòd habebat iuriſdi-
tionẽ Eṗalem in omnibus exercere in quorum poſſeſsione
ſe fore dicebat:ſed Archieṗs aſſerebat contrarium dicens,
hęc omnia ad ſe,non ad Archi.pertinere,& ſe poſſeſsionẽ
illorũ habere,& erat quaſi vterq; reus,& actor quaſi vti poſ
ſideris adinuicem interpretantes de quibus mandauit Papa
in forma inquiſitionis procedi,& dicit ſcdm hoc planã de-
cretalem.Dicit tñ quicquid in hoc caſu,& ſimilib⁹ dicatur
8 † tutum eſſe ꝙ hoc ſignificetur capitulo antequã Archidi.
vel alius admittatur,ne poſteà veniens,& allegans ignoran-
tiã,vel præuaricationẽ litem ſuſcitare poſsit:& quia magis
idoneus eſt in talibus eligẽdus:& quia nec Eṗs ſine capitulo
ſuper talibus litigat.Nouella pedem figere,poſuit enim ca-
ſum ſummarium ſecundum primum intellectũ Inn.& poſt-
eà declinauit ad ſecundum intellectum Inn.vt patet ex his
quę ſcripſi ſuper eadem oppoſitione verſ.quaſi velit dicere.
Ligoan⁹ quinq; lecturas prima lectura eſt ꝙ nõ vacabat ſe-
des,ſed Eṗs erat negligens,& ſic procedunt ea quæ ſcripſi.ſ.
in prima oppoſitione.Secunda lectura habet ꝙ vacabat ſe-
des,& Archieṗi dicebat ad ſe ſpectare collationes inſtitu-
tiones,& ſimilia,& Archi.ſe oppoſuit,& ſic dixit Hoſt.de-
cre.planam quia hîc actore contumace teſtes recipientur,&
ſnĩa fertur lit.nõ conteſt.Tertia lectura ſcdm eum ꝙ Arch.
dicebat quòd vacãte eccleſia ad eũ ſpectabat cuſtodia Eṗa-
tus,& iuriſditio Eṗalis Archieṗs ecõtra,& ſic agebat Arch.
de iure ſuo.Quarta lectura quòd Archieṗs diffamabat ſta-
tum Vienẽſis.eccleſię:ideò pręfigitur ei terminus ſcdm l.diſ
famari.C.de inge.manu.hoc nõ placet Ion.cũ Archieṗi poſ
ſideret.Quinta lectura quòd hîc ꝓcedebatur per viã inquiſi
tionis,quia Archi.denũciabat.Pręterea dicit quòd nõ pla-
cẽt ſibi lecturę,ſecunda,& tertia,qa in cauſa collationis be-
neficiorũ,vel cuſtodię bonorũ ſeruatur regu.ſ.vt lit.nõ con-
te.in rubro,& nigro.Item impugnat quartã lecturã,quia Ar
chieṗi poſsidebat,vt dixi,& quintã , quę hîc dicit litera ab
agẽdo &c.& primã per ea quę ſcripſi in principio huius op-
poſitionis.& finaliter cõdeſcendit ꝙ hîc agebatur in modũ
inquiſitionis,& exponit ab agẽdo,id eſt à denũciando poſt-
eà variat dicens ꝙ oporteret dicere hoc ſpeciale in cauſa li-
berali,vt in ſummario.Collect.verò videtur velle ꝙ hîc age
batur per viã denũciationis,Arch.inſtigante,& renũciante
remittens ad collecta ſua de reſti.ſpo.c.j.& exponens ab agẽ
do.i à denunciando poſteà variat dicẽs ꝙ vel agebat Arch.
principaliter de iuribus ſui Archidiaconatus lo.cal.hîc ob-
mutuit.ſed ad materiam faciũt ea quę ipſe ſcripſit in cõmen
to prædicti.c.ſi quis præsbyterorũ.dñs Mar.de ſalua Pãphi
lonen.Eṗs dicit cauendum hîc:quia punctus iſte eſt valde
dubius,nã videtur ꝙ nulla perſona ſingularis eccleſiæ colle-
gij,vel dignitatis pro iuribus eccleſiæ,vel collegij,aut digni
tatis agere poſsit,ſed ꝙ ſoli adminiſtratores,hoc poſsint.&
9 eſt ratio,† quia de iure cõi intentare actiones nomine eccle
ſię collegij,vel dignitatis,ſeu pro ea nõ ſpectat ad alium,quã
ad adminiſtratorẽ ipſius cuiuſmodi eſt de iure cõi ſolus prę
latus.ĩ.de reſcript.edoceri.&.ſ.de iudic.c.cũ deputati.cum
vtrobiq; notatis.Secundò hoc probat,ſic quia neglıgẽte prę
lato nõ deuoluitur adminiſtrandi poteſtas,niſi ad illum ad
quem cautum eſt deuolui ar.eorum,quę leguntur,& nota.
de elect.c.quãquàm.li.vj.& de ſupplenda negli.præla.c.j.e.li.
per quæ patet ꝙ deuolutio non eſt ponẽda,niſi in caſibus iu
re expreſsis,& hoc etiam notat Inn.in.c.niſi cum pridem.ſ.
de renunc.& idem notat ipſe Inn.ĩ.de conceſſ.præben.quia
diuerſitatem.& per rationes iſtas volunt aliqui omninò te-
nere,ꝙ hîc agebatur per viam denunciationis,ſeu inquiſi-
tionis.Sed his non obſtantibus dicit dominus Martinus ſe
magis credere cõmunem opinionem quæ habet ꝙ directa
via agebat hîc Archid.& probat hoc tali ratione,nam de iu
ribus eccleſiarũ per viã inquiſitionis nõ agitur:ſed directis
actionibus agi debet,vt no.Ion.ſ.de iureiurando ad noſtrã.
ij.poſt prin.gl.ij.ſecundo probat,quia hîc dicitur quòd hîc
Archi.contra archieṗm mouit qõnem modo in inquiſitio-
10 ne † non ipſe agere,ſed iudicis officium ſollicitare videretur
nec etiã tunc contra certam perſonã ageret,ſed ſuper toto
ſtatu eccleſię ne obſtat ꝙ ſi ſpeciale in reuocatione rerum
eccleſiaſticarũ alienatarum hoc enim ipſe negat ſimpliciter
imò dicit quòd fortior ratio eſt ſuper toto ſtatu q̃; ſup reuo
catione vnius prędij modici valoris nec obſtat ꝙ ſolus præ-
latus agit quia verum eſt ſi vult.Sed eo negligente habet lo-
cum quod hîc dicitur nec obſtat quod prædixi de deuolu-
tione quia illud habet locum quoad collationes beneficio-
rũ & quoad adminiſtrationes rerum eccleſiaſticarum non
autem quoad reuocationem alienatorum vel quoad recu-
perationem libertatis ſtatus Eccleſię.præterea non ſimpli
citer ponimus hîc deuolutionem etiam in caſu negligentiæ
11 quia † ſi prælatus negligentiam purgare vellet ipſe tunc po
ſet inhibere Archidia.vel alteri pſonę eccleſię ne ageret fi-
naliter dicit.d. Mar.vnũ certũ eſſe ꝙ negligente prælato qui
libet de eccleſia agere poteſt & aliud remanere in magno
videlicet quis tunc erit modus in agendo nec valet ſecundũ
eum intellectus Hoſtien.qui habet ꝙ archiepiſcopo volen-
ti beneficia cõcedere & cuſtodiam habere &c.ſe oppoſuit
Archidiaconus.nam iſte intellectus ſecundum eum literæ
non conuenit quia ſupponit quòd Archiepiſcopus agebat
& tamen textus hîc innuit contrarium,videlicet quòd imò
agebat Archidiaconus.Præterea quia ille intellectus ſuppo
nit,quòd hîc agebatur de iuribus Archidiaconi,ac de inſti-
tutione & cuſtodia & tamen textus Eccleſiæ exprimit quòd
de ſtatu Eccleſiæ agebatur:ideo finaliter ſibi placet intelle-
ctus communis ſecundum quem poſitus eſt in principio.ca
ſus breuis.¶ Quid dicendum?In veritate ego ſum valde du
bius tamen videtur mihi quòd hîc ſint quatuor pũcta prin
cipaliter examinãda.Primò vtrum perſona ſingularis Eccle
ſiæ pro ſta

ſię pro ſtatu Eccleſię agere poſsit. Secundò ſi agere poteſt
quis modus agendi. Tertiò quis effectus ſententię. Quartò
qualiter in caſu huius decre.fuit actum,& ſecundum hoc
formando da hus quęſtiones.
¶ PRIMO igitur quęritur, vtrum perſona ſingularis ec-
cleſię pro ſtatu eccleſię agere poſsit. & hic breuiter diſtin-
13 gue,qa aut talis perſona pretendit aliquod particulare ius
ſue intereſſe,ad ſe ratione dignitatis,perſonatus,vel officij,
ſeu alterius beneficij,qd in eccleſia obtinet ſuper dicto ſta-
tu,ſeu circa dictum ſtatum pertinere,& illud ius impediri
per alium,ſeu turbari,& propter hoc vult agere contra illū,
vt quia iura,quę occupat,ſeu occupare nititur Archieps cō
cernentia ſtatum eccleſię dicit Archid.ad ſe ratione ſuę di-
gnitatis pertinere.& tunc dico ꝙ poteſt,& ſic procedit qd
ſcripſi.ſ.e.c.in prima oppoſitione.ver.pręterea quęrit.& in
oppoſitione.ij.ver.Hoſt.autem dicebat. Aut perſona ſingu-
laris eccleſię non vult agere pro ſuo particulari iure,ſeu in-
tereſſe,ſed pro communi iure eccleſię. Aut illi,ad quos per-
tinet principaliter agera,non ſunt in aliqua negligentia,&
tunc ſtabo regulę quę habet,ꝙ nemo ſine actione experitur
vt.ff.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.videamus.& regulę quæ habet
ꝙ cauſam,ſeu litem,vel actionē alienam,ſeu ad alium perti
nentem quis non poteſt in iudicio deducere ſine mandato:
ſ.de procur.c.j. Aut illi ad quos pertinet negligūt agere,&
tunc ſubdiſtingue:quia aut nō docet de huiuſmodi negligē-
tia,& tunc non debet admitti ad agendum.& eſt ratio,quia
cum ius cōmune ipſum repellat,non debet audiri niſi de iu-
re doceat ſpeciali.ſ.de cauſa poſſ.c.cum eccleſia.j.de reſtit.
ſpo.ad decimas.li.vj.Præterea quia quātum ad hoc ius agen
14 di,qd prætendit fundatur principaliter in huiuſmodi ne-
gligētia.igitur oportet ſi velit agere ꝙ hoc probet.C.de edē.
l.qui accuſare.& de proba.l.actor.&.c.ex.ff.l.ei qui.& facit il
lud vulgare de probatione ætatis,videlicet ꝙ ille,qui vult
admitti ad aliquem actum tanquā maior illud ꝓbet,& idē
ſi tanquàm minor &c.& idem de cæteris qualitatibus:vt pa
tet ex his,quę ſcripſit Cy.C.de probat.l.cum te.in.ij.q. Aut
docet de huiuſmodi negligentia,& tunc teneo communem
opinionem,quę habet ꝙ tunc admittitur ad agendū. quod
probo ſic,quia cum beneficium principis,& legis ſit fauora
biliter,& latè interpretandum:vt.ff.de conſti.prin.l.iij.præ-
ſertim ſi ſit eccleſiæ conceſſum arg.de reli.& ſumpt.fune.l.
ſunt perſonæ.& in auth.de rebus ecc.non ali.in.§.ſi minus.
& C.de ſacroſanc.eccle.l.ſi.in illo potiſsimè vendicat ſibi lo
cum illa maxima,quæ habet ꝙ ſi illud,quod minus videref
ineſſe ineſt fortius id,qd magis,vt.ſ.de elect.cum in cunctis.
in princ.ar.ff.de ſena.l.qui indignus.& de ſeruis exportan-
dis.l.cui pacto.& etiam illud argumentum quod ſumitur ab
identitate rationis.ff.de fonte.l.vna.&.C.ad.l.fal.l.vltima.&
fortius ar.illud quod ſumitur ab maioritate rationis:vt.d.c.
cum in cunctis.modo ratio iurium quę talem admittunt ad
agendum in recuperatione rerum eccleſię alienatarum:vt
e.non liceat.&.c.ſi quis præsbyterorū.locū habet,imo for-
tius vrget cum agitur de toto ſtatu,& libertate eccleſiæ con
ſeruandum imò minus videtur de primò quàm de ſecundo
caſu:nam propter vnum quodq; tale,& illud magis.ff.de col
la bo.l.dedi dotem.&.C.de epi.& cle.auth.multo magis.prę
tereà recuperatio ſtatus,vel libertatis eccleſiæ cenſetur eſſe
quædam reuocatio rei alienatæ:quia nedum cenſetur res ec
cleſiæ alienari cum transfertur proprietas in alium:vt.j.de
rebus eccle.non alie.per totum.&.c.j.e.ti.ſeu poſſeſsio,vt no
tat Inn.e.ti.c.Epiſcopi.ſed etiam cēſetur alienari res eccleſię
cum eccleſię,vel rei eccleſiaſticæ ſeruitus de nouo imponi-
tur.ar.ff.de re.eorum.l.iij.§.pe.& qd legitur,& not.j.de re-
bus eccle.non alie.c.ij.li.vj.& ex his patet reſponſio ad regu
lam,quæ à iure j.de re.iur.lib.vj.
¶ SECVNDO quæritur qualiter habet talis doçere de
huiuſmodi negligentia:aduerte quia tres modos docēdi te-
tigi circa principium primę oppoſitionis,ver.ſed qualiter
cōſtabit &c.ſed non placet mihi primus modus,videlicet ꝙ
15 conſtet de negligentia eo ipſo ꝙ de diligentia non apparet.
quia iſtud non eſſet probare cuius oppoſitum.ſ.deductum
eſt:pręterea non probat hoc eſſe qd ab hoc contingit abeſ
ſe:vt.C.vnde cognati.l.non ob hoc,modò poteſt eſſe,ꝙ prę
latus ceſſet ab agendo abſq; hoc ꝙ ſit negligens:quia ex mul
tis cauſis iuſtis prudens vir ceſſat pro tempore ab agēdo,&
ſunt multa impedimēta temporalia,quę magis expedit ex-
pectari,quàm inexperto cauſam committere.vt.ff.de vaca.
mune.l.pe.Item nec multum placet quibuſdam modus ſecū
dus,videlicet ꝙ probetur negligētia per ſummariam cogni-
tionem:quia res inter alios acta prælato in ſuo iure agendi
non præiudicaret:vt.c.cum ſuper.&.c.quanuis.all.prætereà
quia vocari deberet prælatus in hac cognitione:vt.ff.de re
iud.l.de vno quoq;.&.ſ.de ma.& obe.c.inter quatuor. præ-
tereà nec multùm placet eis tertius modus quia ad inferio-
rem non pertinet ſuperiorem monere cum in eum autho-
ritatem non habeat,& ſic inferioris monitio ſuperiorē nō
poteſt conſtituere contumacem ar.ff.de arbi.l.nam & magi
ſtratus,& ad Trebel.l.ille à quo.§.tēpeſtiuum.quis ergo erit
16 modus?rñdēt ꝙ debent pręfigi tempus habenti ius agendi,ſ.
qd agat,vel dicat cauſam quare non expedit ſibi agere:vt.ff.
de optio.lega.l.mancipiorum.&.d.l.diffamari.&.j.de offic.
ordi.c.ordinarij.§.quod ſi fortè.li.vj.&.j.de præben.c.ſi tibi
abſenti.e.li.& tunc ſi velit agere prælatus,vel allegat cauſam
probabilem:quare non expedit agere de præſenti perſonæ
ſingulari audientia denegetur:ſed ſi non appareat prælatū
agere velle,nec alleget cauſam probabilem,quare non expe-
diat agere de præſenti:tunc ſuper huiuſmodi expedientia
poteris per iudicem recipi ſummaria informatio,videlicet
ꝙ expediat eccleſiæ agere:quia ſi non expedit non cenſetur
prælatus negligens:& ſi expedit cenſetur negligens poſtquā
monitus negligentiam non excuſat:& tutum eſſet ꝙ quoad
hoc prælatus etiam vocaref:quia ſua intereſt:vt.d.l.de vno
quoq;.vel ſaltem ꝙ ſibi intimaretur:vt dixi.ſ.poſt Hoſtien.
Aduerſarius autem in hoc vocandus non eſt de neceſsitate:
quia ſua non intereſt contra ſe proſequi iura eccleſiæ ſecūn
eos.ſed certè præmiſsis non obſtantib⁹ etiam ſatis placeret
mihi ſecundus modus docendi Inn. illo enim modo proba-
tur negatiua in qua fundatur intentio ipſius agentis:vt pa-
tet ex his quæ ſcripſit Bar.ff.de verb.obl.l.in illa.in fine.itē
nullo modo docet ſua intereſſe volens admitti ad cauſam,
qui aliàs non admitteref.j.e.veniens.Item nullo modo do-
cetur ad illum iuriſditionem pertinere ratione contractus,
vel delicti ad quem aliàs non pertineret:vt patet ex his,quę
ſcripſi poſt Inn de foro compe Romana.§.contrahentes.&
eſt aliud ſimile.ff.de tabulis exhiben.l.iij.§.cōdemnatio. nec
17 apparet mihi,ꝙ ſit iſte ad quem pertinet primo loco ius
agendi de neceſsitate vocandus in hac cognitione ſumma-
ria:ſed bene fateor ꝙ expedit ipſum requirere,an agere ve-
lit,vel ſaltem ſibi denunciare ꝙ iſte agere vult propter ne-
gligentiam eius:vt ſi velit agera,& alium prohibere faciat
hoc,& ſi non velit ſibi præiudicet non ex natura actionis:
ſed quia potuit illum prohibere,& per ſe agere,& non pro-
hibuit,nec per ſe egit:ſed illum agere permiſit arg.ff.manda
ti.l.qui patitur.&.ff.de re iud.l.ſæpe.&.j.de re iudi.c.quāuis.
Fateorq; etiam ꝙ in ſummaria cognitione expedit inquire-
re an expediat eccleſię ꝙ nunc agatur quia aliter prælatus
non poteſt cenſeri negligens:vt prædixi.
¶ TERTIO quæritur quis modus agendi ad quod re-
ſpondeo ꝙ iſtud depēdet ex his,quę ſcripſi.ſ.in prima quę-
18 ſtione:quia in primo caſu diſtinctionis,quam ibi feci,vi-
delicet vbi perſona ſingularis agit ex iure ſuo,debet agere
nomine proprio poſſeſſorio retinendæ,vel recuperādæ poſ
ſeſsionis,aut petitorio negatoriæ,vel confeſſoriæ,aut alijs
actionibus ſibi de iure competentibus,nec præiudicat tunc
proceſſus niſi ſibi:vt dixi in prima oppoſitione.ver.præter-
eà quærit.& hoc planum:ſed in alio caſu vbi.agit pro com
muni iure eccleſię de quo conſtat:tunc credo cum Inn.quiā
tunc agit nomine eccleſiæ.i.pro eccleſia,& ad vtilitatem ec-

clesię, & ita procedunt ea, quę scripsi in prima oppositione. ver. Inn. respondet vsq; ad ver. iuxta qd quęrit, & per consequens intẽtabit actionem ecclesię cõpetentem ex priuilegio dato ecclesię, & dabit libellum quem debuisset dare prælatus, & concludet in libello sicut debuisset concludere pręlatus, & inducet probationes quas debuisset inducere prælatus. & si probauerit ius ecclesię reportabit snĩam pro ecclesia, quam debuisset reportare pręlatus per ea, quę scripsi in prima oppositione, & patet ex hoc, quia cum ius sibi concedat ex priuilegio dato ecclesię ꝙ pro ecclesia agere possit, vt in. j. q. declaraui sibi videtur concessisse ꝙ actionem ecclesię deducat in iudicio cũ nullã propriam habeat actionem, nec alia supersit actio, & per consequens sibi videtur cõcessum, ꝙ faciat omnia scdm naturã actionis, & omnia sine quibus non potest actio dirigi ad finem ad quem tẽdit natura eius, ar. ff. de procur. l. ad rem. & l. ad legatum. & de iurisdi. om. iu. l. ij. & de seruitu. rusti. prędi. l. iij. §. qui iter. & de offi. eius, cui man. est iurisditio. l. j. §. vltimo. & s. de offi. dele. pręterea cũ similibus. Sed dubitabis primò quo noĩe huiusmodi actionem ecclesię intentabit: secundò si non probet, qualem sententiam feret iudex, & tertiò quibus pręiudicabit illa sententia: sed statim prosequar ista dubia faciendo de eis principales quæstiones.

¶ QVARTO igitur quęritur quo nomine talis persona singularis ecclesię huiusmodi actionem ecclesię intentabit? & hîc dubitauit Inno. nam licet dixisset primò, ꝙ libellum conficiet nomine ecclesię, posteà tñ dicit ꝙ si iudex non cogat eum exprimere prudenter facit si nec ipse exprimit: vt scripsi post eum s. in prima oppositione. Distingue ergo: q̃a aut quęris pro quo agit. & dico ꝙ pro ecclesia, aut quęris ad cuius vtilitatem agit. & dico ꝙ ad vtilitatem ecclesię. Aut
19 † quęris cuius actionem intentat, & dico ꝙ actionem ecclesiæ. Aut quęris de cuius mandato agit, & dico ꝙ de mãdato iuris priuilegiantis ecclesiam prout omnia ista patent in. q. proximè præcedenti. & in prima oppositione. Aut quæris nomine cuius agit, & tunc dic, ꝙ vno respectu nomine ecclesię agit: quia actionem ecclesię, & pro ecclesia. & ad ecclesię vtilitatem intẽtat, & alio respectu nomine proprio agit: quia non agit iure per personam aliam sibi de mandato: sed agit suo iure hoc est iure quod lex sibi defert: vt. ff. de iurisd. om. iudic. l. more. in fine. & l. sequẽti. & habemus in iure simile: quia Archid. qui dicitur esse vicarius Epi iure suo suã propriam dignitatem, & iurisditionem exercens, licet iurisditio sit Epi: vt patet ex his, quę notat Inn. s. de offi. Archi.
20 c. j. Fateor † tñ, ꝙ in hoc est differentia: quia Archid. agit de iure sui Archidiaconatus, & pro ipso ad vtilitatem ipsius, & hîc secus. Facit etiam quia in casib⁹ in quibus eadẽ actio ad vnũ primo, & ad alium secundo loco noscitur pertinere: ille ad quem secundo loco pertinet non eam intentat noĩe primi, sed nomine suo, vt est videre in exẽplis lectis, & not. in. l. sæpe. & in. c. quamuis.

¶ QVINTO quæritur si non probet qualẽ sententiam feret iudex an verò feret snĩam contra ecclesiam in totũ, & in solũ, an verò contra personam in totum, & solũ, an verò cõtra vtranq; insolidum, an verò contra ecclesiam in parte, videlicet quoad rem, de qua & agitur, & cõtra personã in parte, videlicet quoad condemnationẽ expeñ. & verè in hac. q.
21 multũ dubius sum. Dico † tñ ꝙ omninò feret iudex snĩam contra personam agentem insolidum: quia cum illa persona pars altera quasi contraxit litigando: vt. C. de sent. & interlo. om. iud. l. j. & ff. de peculio l. iij. §. idem scribit. & super principali: quia de re, de qua cognouit iudex iudicare debet. ff. de iudi. l. de qua re & super expensis: quia illę veniunt ex temeritate litigandi: vt. ff. de iud. l. eum quem temere. & s. de dolo. c. finem Dico præterea, ꝙ non condemnabit ecclesiã in expensis, quia existimo ꝙ nullus iudicaret fore æquũ, ꝙ dolus, temeritas, siue culpa istius personę singularis afferret ecclesię istud dispendium, cum nec ecclesia hoc fieri mãdauerit, nec etiam factum gratum ar. ff. de inoffi. testa. l. si quis in suo. in fine. & j. de reg. iur. li. vj. c. non debet aliquis. & c. derelictum personæ. cum simi. Sed nunquid quoad negotium principale debebit cõtra ecclesiam pnunciare? & hîc maius dubium, nec est eadem cũ quæstione sequẽti: quia aliud est quęrere vtrum sit ferenda snĩa contra ecclesiam, & aliud an lata ecclesiæ præiudicet: nam cum agit ille ad quẽ principaliter agere pertinet, & venit ad causam ille quorum interest, non fertur sententia contra illos licet illis præiudicet, vt no. Inn. Inn. s. de maio. & obe. c. humilis. & j. de re iudi. c. cũ
22 super. quid ergo dicendũ? rñdeo ꝙ † contra ecclesiã snĩa ferri non debet: quia licet ista persona singularis ecclesię actionem intentet: tñ de mandato ecclesię illam non intẽtat: sed facit hoc iure suo sibi à lege donando, nec cum ipsa, vel cum ecclesia pars aduersa contraxit, nec quasi contraxit: & ideò non sunt principia obligationis ciuilis actionem ciuilẽ, quę ex re iudicata oritur parientis iuxta lecta, & notata. C. de iureiur. l. actori. & d. §. idem scribit. & bene faciunt lecta, & notata in. d. l. j. C. de sent. & interlo. om. iudi. non ergo imponet iudex silentium perpetuũ ecclesię: quia nec ecclesia egit, nec actum est contra ecclesiam, licet pronũciare debeat libertatem ecclesiæ non cõpetere: quia de hoc actum est inter partes, & ideò inter partes: sed tamen solum contra partem agẽtem, seu contra quã agitur secundum, & naturam actionis de hoc pronunciare debet. Ad pręcedentium aut, & sequẽtium clariorem informationem, vide omninò quę scripsi de maio. & obe. c. humilis. in. v. q. & de procura. c. j. in. j. oppositione. & e. ti. c. petitio. in expositione super verbo cõstituit. & etiam. e. ti. de procur. c. quia in causis. in. iij. q. §. tertio quęritur. ver. sic in cõibus verò, & in remissionibus ibi datis, & quæ leguntur, & notantur j. de confir. vtil. vel inut. dilecta. & de rebus ecc. non alie. si quis præsbyterorũ. & etiã, quæ scripsi, & de iud. c. causam. quę in tertio notabili, & in. j. q. & in remissionibus ibi per me datis. & de transac. c. veniẽs. in. j. q.

¶ SEXTO quæritur quis erit effectus sentẽtiæ, & quibus pręiudicare debet si agens nõ probet, & feratur cõtra eum? Inn. videtur notare. j. de præscript. auditis in. j. gl. ꝙ sententia contra vnũ lata non præiudicat alij qui contra eum agitur ad quem secundo loco pertinet defensio, vbi agitur de subiectione personarum ecclesię, per quæ videtur determinari quęstio, videlicet ꝙ nõ pręiudicet ista snĩa illi ad quos pertinet primo loco ius agendi, & per cõsequẽs nec ecclesię: sed cõtrarium videtur Inn. determinare hîc vt patet in his, quæ scripsi. s. e. c. in prima oppositione. ver. iuxta qd quęritur. Quid dicendum? verè valde dubius sum: sed elicio pri-
23 mò duos casus minus dubius, primus casus † vbi ille ad quẽ primo loco pertinet agere ignorasset istam personam singularem, ad quã secũdo loco pertinet litẽ huiusmodi instituisse: quia tunc non nocent ei, neq; ecclesię, & probatur iste casus in. l. sępe. & c. quamuis. all. & nota hîc per Inn. in. d. c. audi-
24 tis. & per Host. secũdus casus est vbi † ille, ad quem pertinet ecclesię administratio non posset notari de negligentia: q̃a tunc nullo iure ad istam personam singularẽ spectasset agere: vt patet ex his, quæ scripsi. s. e. c. in secunda oppositione in dictis dñi Mar. circa principium, & in. j. & in. ij. q. sed dices cũ pertineat ius agendi ad istam personam singularem secũdo loco, & ille ad quem pertinet primo loco ipsum scienter patitur agere cum possit eum prohibere in hoc fingitur tacitè consentire: ideò sibi debet præiudicare indistinctè: vt. l. sępe. & c. quamuis. all. sed illud verum, vbi ad agentem ipso iure pertinet ius agendi, vel etiam defendendi: quia sic loquuntur iura alle. sed si ad ipsum nõ pertinet ius agendi ipso iure tunc eius temeritas, siue fatuitas sibi soli debet pręiudicare. & sic fortè procedit not. Inn. proximè allegata, & bene est probanda huiusmodi negligentia in hoc casu: quia cum non obtinuerit, sed succubuerit, apparet ꝙ ecclesię agere nõ expediuit, & sic per consequens quòd nec prælatus agere debuit, & ex consequenti nec in mora, nec culpa, nec negligentia eo quòd non egit sibi imputari debuit. sed quid ergo si prælatus agere neglexit etiam requisitus, & personam singularem

gularem scienter agere permisit quę succubuit, nũquid tũc
snia nocet ecclesię? & videtur ꝙ ooo & primò, quia delictũ
sine culpa prælati agere oegligẽtis non debet obesse ecclesię
vt.d.c.delictum personę, cum concor. ibi signatis. Secuodò,
quia ex bono facto atq; laudabili, & ooo culpabili noo de-
bet pœna infligi facieoti. ar. ff. de iusti. & io. l. j. in princ. & .s̃.
25 de constitutionibus. c. ij. & vltimo. modò euẽtus docuit † ꝙ
cessare ab agendo ecclesiæ expediuisset: vt. ff. de inoff. testa. l.
j. in fine. & sic prudenter, & laudabiliter, & inculpabiliter fe
cit prælatus ab actione cessando, & sic pœna amissionis cau
sę, ex hoc sibi ioferri non debet, & per consequens, neq; ec-
clesiæ à fortiori ratione, & hoc modo fortè voluit intellige-
re Ion. in. d. c. auditis. & scdm hoc oportet dicere, ꝙ pars ob-
tinens sententiam ad æstimationem sui ioteresse recursum
habeat cootra succumbentem: vt. ff. de procur. l. Plautius. oe
ex beneficio, seu concessione legis habeat decipij. de donat.
per tuas. & de re. permu. causa vno in cle. AEqualitas enim
debet seruari in iudicijs. s̃. de mutuis pet. c. j. & . ij. sed ad veri
tatem prędictum remedinm non sufficit io casu, in quo res
æstimationem nõ recipit, sicut cũ agitur de totius ecclesiæ
libertate: vt. ff. de reg. iur. l. libertas. & propter hoc licet sum-
26 mè dubitem, tutius reputo tenere, ꝙ snia hoc † caso ecclesię
præiodicat ipso iure sequendo notata hìc per Inn. per proxi
mè dicta: nã postquàm lex isti permittit agere, & eius actio-
nem dirigit io iouitum. vt. ff. de ver. ob. l. ioter stipulantem.
§. j. iustum est ex consequenti, ꝙ lex succurrat, & prouideat
ipso conoenuento: vt respectu euius iudicium oon claudi-
cet, nec delusorium existat: vt. C. de fru. & liti. expensis. l. vlti
ma. & . ff. de iudi. l. si prætor. & imputet sibi ille ad quem pri-
mo loco pertinet: qoia scinit, & prohibere potuit, & nõ ꝓhi
buit: hoc enim operatur iudiciorum authoritas quæ ludi-
brio esse oon debet: quia frustra ferrentur sentẽtiæ nisi exe
cutioni mandarentur: vt notatur. l. peoultima. ff. ne vis fiat ei.
& ad not. Inn. in. d. c. auditis. ibi habes responsionem per Ho
stien. & Nouellam. & etiam ibi dicam. & ad id quod primò
27 dixi ꝙ delictum personę nõ debet nocere ecclesiæ, dico † ꝙ
illud habet locum in peccato qđ in faciendo coosistit: secus
enim in peccato negligentię quod consistit in non faciẽdo:
vt. j. de præscript. per totum titulũ. & notat Cy. C. de sacro-
sanct. eccl. l. iubemus oullam. item fallit in oegligentia cõmis
sa circa iudicia: vt. s̃. de io iote. resti. c. coram. & . e. tit. c. j & . ij.
lib. vj. nec obstat quod dicatur ꝙ laudabiliter fecit Prælatus
non agendo, cum tuccubuerit. dico enim, ꝙ vel iustè succu-
28 buit, & tunc nõ habet causam † cõquęrendi prælatus, vel in-
iustè eo, videlicet, quia nõ produxit iura ecclesię, vel nõ alle
gauit legitimas defensiones ipsius, & tunc negligeoter, & il-
laudabiliter se habuit prælatus qui non venit ad causam ꝓ-
ducendo, & allegaodo prædicta, & super hoc potest funda-
ri negligẽtia: sed dices, quomodo ergo remanebit læsa eccle
sia sine culpa sua? Rñdeo ꝙ hanc lęsionem induxit ipso iure
29 iudiciorum authoritas propter culpam prælati: sed † succur
ritur ecclesiæ per remedium extraordinarium restitutionis
in integrum læsione probata. s̃. de in integ. resti. cum ex lite-
ris. cum similibus.

¶SEPTIMO quæritur qualiter agebatur in casu huius
decretalis? Breuiter respondeo quòd non apparet hìc aliud
30 nisi ꝙ Archidiaconus super statu ecclesię mouit quæstionẽ
Archiepiscopo: sed an ageret pro iure, vel interesse suo par
ticulari, an verò pro iure, vel ioteresse communi ecclesię, &
si pro iure commooi ecclesię, an Episcopus, & capitulũ ne-
gligerent agere, vel non Papa non declarauit in rescripto: &
ideò noo immeritò mandauit quòd si ad repellendum per-
sonam Archidiaconi ab agendo proponeretur exceptio le
gitima ꝙ admitteretur: vt puta si opponeretur contra eũ ꝙ
cum Episcopus. & capitulum non negligereot agere sibi nõ
competeret ius agendi iuxta ea quæ scripsi. s̃. eodem capitu-
lo in. ij. q. & ideo fortè oon fuit necessarium ꝙ Inn. poneret
31 hìc magnam gl. quã hìc posuit. Plus posset † dici ꝙ illud qđ
hìc in fine mandatur de recipiendis testibus in contumaciã
Archiepi. lite non contest. processit ex quadam speciali pro-
uisione Papæ, qui quoad hoc rigorem iuris noluit tempera-
re: & est sim. le. C. de tẽp. epp. l. si §. illud. & . j. de app. per tuas.

¶OCTAVO quæritur, pone egit Archid. cõtra Archie
piscopum super statu ecclesiæ noo pro particulari, sed pro
communi iure ecclesię, & contra se sententiam, & sententię
executoriam reportauit, modò aduersus executionem oppo
onnt se illi, quorum interest, & dicunt, ꝙ sñia est nulla, vel
saltem oon est contra ecclesiam executioni demãdanda: cũ
oon competierit in causa ista Archid. maximè respectu ec-
clesiæ ius agendi. præsertim cũ nunquam cõstiterit, neq; cõ-
stet, neq; in iudicio propositum, seu allegatum fuerit, ꝙ Eps
& capitulũ, ad quos agere pertinebat, fueriot negligẽtes: ad
quod replicaodo rñdet pars Archiepiscopi dicens ꝙ vt sen
teotia valeat de iure præsumi debet negligentia in hoc ca-
su, nec foit necessaria propsitio, seu allegatio negligẽtiæ alia
parte hoc negãte. quæritur quis melius dicat, propter quod
tria principaliter hìc examinemus, primum est an sit neces-
sarium in modo ageodi hoc casu negligeotiam allegare, &
probare: secundom an non probata post sententiam præsu-
matur. Tertium est an hoc casu prçsumatur sciẽtia ignoran
tia oon probata. Ad primum videtur, ꝙ sufficiat sola existẽ
tia oegligeotiæ per not. Inn. in simili. s̃. de offi. dele. pruden-
32 tiam. sed in † contrarium faciunt ibi oot per Ber. & Hostiẽ.
& facit ꝙ noo sufficiet existentia. nisi allegetur. ff. ad leg. Iul.
de adult. l. si adulterium §. idem Polioni: ibi *vtiq; si error allega
tur*. & qđ ibi ootantur per Bartolom & . ff. de condi. & demõ.
l. multum iotereſt. nam existentia conditionis facti, à qua
hæreditatis aditio depe ndebat, non iuuat aditionem, quan
diu fuerit ignorata: vt ibi dicitur, & faciunt optimè ad hoc
propositum, quę hìc notantur per Bern. & eodem modo fa
cit. l. qoęro. ff. de eo, qui pro tutore negotia gerit, & qđ notat
Gul. de cugno. de offi. proconsul. l. obseruare. & Archid. j. de
offi. dele. cum plures. li. vj. & pro, & contra bene faciunt ea,
quæ scripsit Nouella in. q. mercuriali super regula eum, qoi
certus. j. de reg. iur. lib. vj. & si vis diffundere latissimè pro,
& contra ioducas quæ latissimè scripsi io caso simili in. d. c.
prudentiam. in prio. in. ij. q. & fioaliter circa hoc sic distin-
guas: quia aut quęris, an huiusmodi negligentiæ existentia
sit necessaria, & tunc puto, ꝙ sic per ea quæ scripsi. s̃. circa
secundam oppositionẽ io dictis dñi Mar. io prin. & in. ij. q.
aut quæris vtrum existentia sufficiat, & tunc subdistingoe:
quia aut quæris de ignorata, & dico ꝙ illa noo sufficie per al
legata per me. s̃. proximè ad partem istam & per ea quę scri-
33 psi io simili in. d. ij. q. Aut † quæris de nõ ignorata, & tũc aut
quæris an sit necessaria eius probatio si fuerit allegata, & tũc
dico ꝙ vt processus valeat ipso iure sufficit ꝙ fuerit allegata
quãquàm non fuerit probata: quia regolariter defectus pro-
bationis processum nõ reddit nullum cũ non respiciat defe
ctum iuris constitutionis, sed solum pręiudicium iuris, par
tis: vt patet ex his, quæ leguntur, & notantur. ff. quę sen. si ap
pel. rescin. l. j. & . ij. q. vj. §. diffinitiua. Aut quæris de existẽtia
noo ignorata, qoæ non fuit allegata, nec probata: vt puta qa
iudex, & partes bene videbant, & sciebant prælatum negli-
34 gere: ed tñ persona singularis, quæ † agebat istud obmisit
fortè per simplicitatem allegare nunquid ex hoc vitietur
processus? certè iste est casus magis dubius, quem habeam*,
sed finaliter puto, ꝙ non: quia pręsumitur voluisse procede-
re ex modo, quo poterant ar. eorum, quæ ootat Innoc. j. de
præscript. cum ex officij. & eorum quæ scripsi in. d. q. ij. vers.
quid dicendum. vsq; ad vers. secũdum aotem membrum, &
ver. sed ounquid si scinnt. & pro hoc facit: nam textus con-
cedentes facultatem agendi personis singularibus illam nõ
conceduot sub conditione, vel sub modo, sed simpliciter: vt
patet in. c. non liceat. & . c. si qois præsbyterorum. io si. quan-
quàm nos dicamus ex bonitate intellectus, ꝙ negligẽtia de-
bet expectari. si ergo superuenerit negligentia cessauit impe
dimentum, & potuit causa noo impedita agere, & valuit ꝙ
egit per cõia iura, quæ obmitto. Ad scdm dubium respõdeo

distinguendo: quia, aut obtinuit, aut succubuit: si obtinuit persona singularis præsumo negligentiam prælati: nã rei exitus manifestat, qd agere expediebat. & probant etiã lecta, & notata. C. de procur. l. non eò minus. si succubuit non præsumam prælati negligentiam: quia tunc rei declarat euẽtus ꝙ non erat expediens agere saltem eo modo, quo ipse egit, & pro tẽpore quo egit. Oportet ergo aliter docere ꝙ aliter expediebat tunc agere, & ꝙ prælatus pro tunc sciuerit, & potuerit agere saltem per aliquam summariam informationẽ: cũ enim hæc informatio sit necessaria: vt patet ex his quæ. s. in prima oppositione. & in. ij. q. si obmissa sint † sũc oportet

35 ꝙ nũc suppleatur: quia cum prælatus prima facie præsumatur diligens, ar. eorum, quæ leg. & not. C. arbitrium tutelæ. l. si defunctus, eò, ꝙ etiam leuissima culpa negligentiæ ab eo exigitur. C. de procur. l. à procuratore. non præsumam negligentiam, nisi probetur. probato tñ ꝙ pro tunc agere expediuisset, & ꝙ hanc expedientiam prælatus sciuisset, vel scire debuisset, & exequi potuisset, eo ipso videtur probata negligẽtia ar. eorum, quæ leg. & no. de ignorantia. de elect. innotuit. in fi. & faciunt, quæ leg. & not. de lata, & leui culpa. ff. de ver. sig. l. latæ. & per Bart. ff. deposi. l. q d Nerua. Ad tertium dubiũ dico ꝙ si constat pro nunc Prælatum fuisse negligentem, & talem negligentiam ꝙ per personam singularem agentem fuisse in iudicio allegatam præsumam scientiam: vt patet ex his, quæ scripsi in. d. ij. q. ver. sed qualiter. constabit in dubiũ iunctis his, quæ leguntur, & not. C. de rei ven. l. si fundum. &

36 ff. de peti. here. l. item veniunt § à quo. sed si non † fuerit allegata nõ præsumam ꝙ illam sciuerit, nec etiam quòd processum super ea fundare voluerint per ea, quæ scripsi in. d. q. ij. ver. sed quid si non exprimunt in casibus autem in quibus præsumitur negligentia, seu probata est credere & illos quorum interest ad impediendum processum, vel executionem se opponentes, & probare volentes non negligentiam debere admitti: per ea quæ scripsi in. d. q. ij. vers. sed nunquid supposito. & probabunt negligentiam probando non expediẽ

37 tiam pro illo tempore probando, videlicet † quòd pro illo tẽpore ecclesia suas defensiones: seu probationes paratas nõ habebat: nam non expedit actori mouere actionẽ donec habeat suas probationes paratas: quia illis deficiẽtibus ipse succumberet etiam si reus nihil probaret. ij. q. ij. c. si tantum. & c. placuit. & . C. de rei ven. l. vlti. nõ enim tantũ debet attẽdere diligens paterfamilias, quid licet, & decet, sed etiam quid expedit. j. de voto. c. magnæ. in principio.

¶ NONO quæritur de quæstione quæ nunc de facto occurrit: nam de tempore domini Vrbani Papæ quinti curia

38 existente vltra montes: cũ † capitulum Parisien. de facto vellet certam iurisditionẽ in capitulum sancti Benedicti vniuersitatis Parisiẽsis, & personas illius ecclesiæ collegiatæ sancti Benedicti exercere, & nõ essent in sancto Benedicto nisi tres canonici: ipsi capitulariter appellarunt à capitulo Parisieñ. & à prædicto iurisditionis exercitio ad sedẽ Apostolicã appellarũt, & ad prosequendum causam procuratorẽ capitulariter cõstituerunt quo procuratore prosequente dñs Card. Host. qui tũc erat in causa per Vrbanũ cõmissari⁹ deputatus super statu, & subiectione dictæ collegiatæ ecclesiæ capituliq́;, & personarum eiusdem pro capitulo Parisieñ. & cõtra ecclesiã capitulũ, & personas sancti Benedicti in personã dicti procuratoris promulgauit à qua nõ fuit appellatũ, vel si fuit, appellatio est deserta, super qua huius sñiæ executione. c. Parisiẽ. nuper à dño nostro Clemẽte. vij. Papa moderno executoriã per cancellariã reportauit, & processus ab executore fieri, ac capitulo, & psonis dictæ collegiatæ ecclesiæ intimari obtinuit à quibus processibus procurator capituli canonicorũ, & personarũ dictæ collegiatæ ecclesiæ ad sedẽ apostolicã appellauit pro eo, maximè: quia tres canonici soli etiã capitulariter cõgregati nõ habuerũt ius agendi, nec per consequẽs procuratorẽ cõstituendi in cã ista, quæ respicit statũ totius illius ecclesiæ maximè sine authoritate prælati. i. Epi Parisieñ. & sine cõsensu aliarum personarũ ecclesiæ, quæ tangebantur præsentium, & absentium: quia absentes canonici vocari debuerunt, & etiam expectari, vt ipsi prætendũt. Executor verò pro apostolis remisit causam ad sedẽ apostolicã quã cãm dñs noster cõmisit reuerendissimo patri dño Cardinali de nouo castro qui modò dubitat verũ prædicta appellatio, & dictæ causæ in. d. appellatione expresse de iure procedant. & hic videnẽ mihi ea, quæ sequũtur principaliter põderada. Primũ est ad quẽ de iure in. d. causa pertinebat ab initio ius agendi. Secũdo supposito ꝙ ad capitulum pertineret nũquid ex hoc. ꝙ Epi authoritas, vel consensus nõ interuenit possint processus, & sñia dici ipso iure nulli. Tertiũ est vtrum ex eo ꝙ absentes canonici nõ fuerũt vocati, nec expectati possint dici processus, & sentẽtia ipso iure nulli. Quartum est nunquid ex eo, ꝙ cõsensus aliarũ personarũ ipsius ecclesiæ non fuit requisitus, nec habit⁹ possint dici processus, & sñia huiusmodi ipso iure nulli. Quintum est vtrum supposito ꝙ ex prædictis non insurgeret nullitas, nunquid saltem insurgit patens causa restitutionis ante oĩa faciendæ. j. tẽpora restitutionũ, vel etiã post illa si iam lapsa sint. Sextum est vtrum supposito ꝙ capitulũ non potuisset agere nisi in casu in quo Eps Parisieñ. fuisset negligens nunc post. xx. annos talis negligentia, & quòd index, & partes eã præsciuerint, & ꝙ ex ista causa dictum procuratorẽ ad agendũ pro tunc admiserint de iure præsumi debeant. Verũ quia materiã huius decretalis nimis onerauí volo stillum mutare & remitto ad consilia mea in quibus Deo propitio, latè intendo istud decidere.

39 ¶ DECIMO quæritur vtrum qñ aliquis † de ecclesia negligentibus socijs agit pro libertate ecclesiæ, vel repetit aliena si reconueniatur teneatur ecclesiam defendere, & pro ea satisdare iudicatum solui? rñdet Vinc. ꝙ non tenetur defendere, neq; satisdare: quia ad hoc tenetur: vt hic no. in gl. ij. & & interdum pœnã incurrit si non agit: vt. j. de elect. c. generali. li. vj. & de re. ec. non ali. hoc consultissimo. e. li. & qa hoc ei conceditẽ etiam socijs inuitis. vt. ff. de re militari. l. ij. & qa fortè abstineret ab agendo si cogeretur defendere, vel satisdare. ff. de iud. l. ij. § sed si agant. & idem Gul. in Spe. titulo de procuratore § ratione quoq;. ver. quid si canonic⁹. & Archi. in. d. c. non liceat. vbi dicit, ꝙ agens iuxta formam illorũ capitulorum non liceat. & si quis presbyterorum. põt etiã ante lit. contest. procuratorem constituere: quia succedit loco capituli, vel collegij: sed si ageret pro ecclesia tanquam procurator, & nomine procuratorio ecclesiæ, & aliorum de ecclesia tunc teneretur cauere de rato, & iudicato soluẽdo, eo modo, quo extraneus: simili modo agẽs ad teneretur qd dic vt leg. & not. s. de procur. cõstitutus. & de offic. deleg. c. corã. in prin. & . iij. q. viij. cuius in agendo. & idem de defensione in cã reconuentionũ qd dic: vt leg. & not. s. de procura. non iniustè. vt video per Henr. in distinctione.

¶ VNDECIMO quæritur occasione præmissorum de vna quæstione dñi Bernardi de bosqueto in qua quærit an isti, qui in ecclesijs constituuntur ad quærendũ necessaria pro luminaribus possint agere pro his, quæ debẽtur illis luminaribus puta ex causa legati, vel aliâs. erat enim in vna ciuitate de cõsuetudine, vel statuto ꝙ excõicationem per mẽsem sustinens post tenetur pro quolibet mense quo in excõmunicatione manebit tenetur ad libram ceræ luminari ecclesiæ in cuius perochia moram trahit applicantem à quibus Eps ecclesias spoliauerat per plures annos, modò luminarius, siue quæstor cuiuslibet ecclesiæ procuratorem cõstituerat ad causam contra Epm super his prosequendam, qui procuratores petierunt ecclesias restitui ad possessionem, vel quasi iuris percipiendi dictas pœnas. quæritur vtrum valuerint huiusmodi procuratoria, & libelli? Ad quod fuit responsum per auditores in consilijs rotæ quòd nõ imò erat

40 necesse, ꝙ rectores ecclesiarum huiusmodi, ad † quos pertinebant iura eorum defendere venirent ad causam, vel procuratorem constituerent ad eam persequendam, & faciunt quæ scripsi post Inn. super. e. c. in. j. & . ij. oppositionibus. Officia enim

ficia enim istorum luminariorum, siue quęstorũ non sunt certa, neq; perpetua in ecclesijs: & ideò non videtur eos posse agere pro ecclesijs, licet secus si essent facta perpetua: vt C. de sacrosanct. ecc. l. sancimus. & faciunt notata Inn. s. de iudi. cũ deputati. licet pro parte contraria allegarẽ. l. Pomponius. ff. de acqui. rerum do. & d. l. sancimus. Supple gl. in gl. ij. ibi §. *quoties*. solue scdm Io. ꝙ ibi fauor libertatis in ea reuocanda requirit consensum omniũ patronorũ, qui sunt eiusdem gradus, hîc verò fauor ecclesię in eius libertate defendenda admittit alterum, & ibi, *intellige*. scdm Tancre. & ibi consimile puta spoliationis scdm Inno. & Host. de ord. cogni. c. ij. & vlt. *& in fine*. hodie primo li. vj. in gl. vlti. *intelligebat Tancre.* & Goff. ac Host. subdens aliam rationem. s. periculum animarũ. Inn. autem refert quosdã dicere ꝙ hîc Archieps̃ diffamabat statum ecclesię Venieñ. & ideò pręfigitur sibi terminus j. quẽ procedat alioquin diffinitiuè pręcipiet ei ne vlterius inquietet ecclesiam. C. de ingenuis, & manu. l. diffamari. sed vt ipse dicit contra hanc lecturam est ꝙ Archieps̃ possidebat: quare non est verisimile ꝙ diffamauerit ecclesiam. & ibi interlocutoriam: sed nõ est verisimile ꝙ Papa sibi interlocutoriam reseruauerit. *& in fine*. dicit Inn. ꝙ hîc iudex ꝓcedebat in modum inquisitionis, vnde potuit testes lite non cõtest. recipere, & diffinitiuam sententiam ferre: sed huic intellectui obstat ab agendo, & quod scripsi. s. oppositione. ij. in dictis domini Martini. versi. & probat hoc. vnde melius est dicere forsitan ꝙ Papa ex certa scientia rigorem iuris mitigando, quoad hoc mandauit sic ꝓcedi: vt prędixi quàm dicere hîc esse institutum vnum ius nouũ, & exorbitans aliorum iurium correctiuum. ar. j. de elect. cum expediat. li. vj. residuum autem huius materię propono tradere in prædicto c. auditis. j. de præscript.

SVMMARIVM.

1 *Testes publicatos, omissis loci, & temporis circunstãtijs repeti. Amplio, si protestatum. nu. 2. & quæ hoc casu protestatio sit accipienda. numero. 3.*
4 *Affirmatiuam in specie. c. ex tenore. probari. & quo modo negatiua probetur: & quid in falsitate.*
5 *Respondere ad omnia interrogata, & certũ confiteri oportere. nu. 6.*
7 *Testes matrimonij fauore, publicatis attestationibus, repeti specialẽne sit. & numero. 9. & 12.*
8 *Testes de tempore, & interrogari, & respondere debere.*
10 *Testes quandocunq; recipi, si de matrimonio dispensabili quæratur. Amplio, vt numero. 11.*
13 *Discordes tempore testes præscriptionem an probent: & quid in re, & modo præscribendi. numero. 14.*

CAP. XXXIIII.

EX tenore. ¶ Cas. Publicatis attestationibus falsitas priorum testium potest indirectè ꝓbari. & sunt duę partes in prima iudicum consultatio: in secunda Papæ responsio. ibi *nos inquisitioni*. prima cõtinet causę delegationẽ mulieris petitionẽ, iuris negationem, exceptionem, & allegationem mulieris replicationem, viri duplicationem, & iudicum dubitationem. Expone literam *militem*. reum, & *mulierem* agentẽ, & ipsum militem in virũ potentem *iuramentum*. sufficiebat simplex ꝓmissio cũ copula de qua sequitur traduxit, quę multũ facit ad matrimonium scdm Host. qui remittit de cog. le. c. fi. *in domum*. hîc. s. conclusionẽ petitionis, mulieris, *eam tñ*. s. mulierẽ
1 agentem: *septimanã*. dicit hîc Inn. ꝙ † post publicationem apparuit de loco, & tempore, & quę prius non fuerant declarata: quia si prius in articulis hæc fuissent expressa post publicationẽ non fuissent isti testes admissi. Nouel. qa hoc casu falsitas ante nõ potuit perpendi: secus eñ, si perpẽdi potuisset, vt sequitur in not. Inn. & hoc tenent oẽs, & recitant moderniores, & gl. ordinaria in cle. testibus j. e. remittẽdo ad locũ istum qd notabile est: ideò menti cõmenda. Mar. qd in-
2 telliga: nisi saltem de hoc † priùs ꝓtestatio facta fuisset scdm Io. qui no. hoc. iiij. q. iij. si quis testibus. & j. eo. cum in tua. & Vinc. facit qd dicam. j. e. cum clamor. in gl. magna vers. pos. sunt etiam. qd de protestatione dictũ est procedere potest si
3 protestatio fuit † cõuentionalis, per ea, quę dixi. s. e. fraternitatis. in vlti. q. aliàs non puto super illis sic directè cõtrarijs post publicationẽ id licere per cle. e. ti. testibus. pascali. licet tunc essent ferię. spõsalia tñ contrahere poterant. s. de ferijs. capellanus eo tẽpore. s. ante festum purificationis, & eodem anno qd patet per sequẽtia, *semper* facit ad dicta testiũ qui excusant reum dicentes, ꝙ fuit cum eis tota die: qua dicitur maleficium cõmisisse de hoc. lxxxj. di. clerici. & sa. qd not. in auth. de hære. & fal. §. si verò absunt. in gl. testimonium. in fi. & facit. C. de cõtra. & cõ. sti. l. optimam. in fi. *cõmorantem*. oportet ergo testes sic deponere ꝙ viderũt eum continuè in ꝓuincia cõmorantem, ita ꝙ eadem die, & nocte, vel intra interuallum temporis quo eum videre desierunt non potuisset iuisse, & redijsse aliter non probaret. Nouella. sed verè lo-
4 quendo nõ deponunt † hîc nisi super mè affirmatiua, ex qua tñ elicit iudex negatiuã: oportet tamen testes tales esse meliores propter timorem subornationis: super negatiua verò directa probatio non admittitur, nisi sit taliter coarctata ꝙ cadere possit in mentem testis: falsitas ergo directa probari nõ pôt, nisi articulus sit nimis generalis, vel impertinens, & testis declarando dicit falsum, vel nisi aliquid dicat vltra articulum partis, & hoc intelligo post publicatas attestationes, & idem dico in falsitate directa. si eñ deponeret testis solùm super contentis in articulo, & publicatis attestationibus admitteretur probatio falsitatis talis, quæ perpẽdi potuit ex forma articulorum esset loc⁹ subornationi. Nec obstat falsa opinio Vinc. dicentis nullo casu falsitatẽ etiam indirectam probari publicatis attestationibus propter subornationem habentem hîc locum: quia hîc non est tantus timor sicut nec ante productionẽ principalẽ, nec valet quod hoc intelligitur quando publicationẽ scdm eum: quia hoc est contra textum. nec obstat ꝙ loquitur in causa matrimoniali: quia textus nõ se fundat super hac specialitate, nec potest hîc aliquid imputari. caueat tñ actor cui mos gerendus super veritate probanda ꝙ ante publicationem testiũ aduersarij: super indirecta falsitate super contrario dictę materiæ si quos habet, producat: quia posteà non posset cũ super directis contrarijs &c. Mar. *Tempus, & locũ*. quærendum est ergo de his circunstantijs j. eo. cum causam. cõmittitur tñ plerũq; in his fraus: quia testes interrogati de tempore dicunt se nõ recordari, & nihilominus. s. testimoniũ. j. ti. ij. cum Io. all. Goff. qui hoc no. j. eo. cum causam. ff. de proba. si arbiter. ij. q. viij. libellorum. in fi. ver. probatio tẽporis est necessaria, vt hîc, & in similibus. Dico tamen Host. verisimiliter præsumendum contra testes, quando omnes sic respondent, & dicunt sic pręmeditatum sermonem. ff. eodem. l. tertia. dicit tamen hoc arbitratum remittere. s. eo. pręterea *parata*. & sic indirectè ꝓbare nolebat falsitatẽ priorũ directè post publicationẽ nõ posset. s. tit. j. iurauit. j. eo. cõstitutus. Philippus. Tu dic, vt dixi. s. eo. *series ex aduerso*. sufficiebat cõtra quod pręcedit nõ erat hoc verũ super eodem articulo. de hoc satis. s. eo. fraternitatis. *dubitatis*. licet secundũ Aristotelem dubitare de singulis nõ est inutile in hoc tamen casu cum de falso quęretur nõ fuit dubitandum: quia etiã post sententiã hoc posset opponi. C. de transac. si ex falsis. & legitur, & notatur. s. tit. j. licet ergo non fuit hîc dubitãdum. s. de rescript. cum contingat. secundum Host. *illum articulum*. de illo exprimit quia de illo fuerat quęsitũ, & sic non est contra opinionem nostrã Host. ¶ Supple glossas, in glos. iij. *in fine*. & j. de regu. iur. exceptionem obijcies. lib. vj. Dicit Abbas ꝙ quando tales petitiones occurrãt tutũ esset respondere solum petitioni, & nõ narrationi, scilicet quãdo narrata sunt vera & ex aliqua causa petitio nõ procedit: vt hîc. tamen parũ pro-
5 derit: quia † posteà super singulis articulis narratorũ diuisis per positiones oportebit illum respondere. Vnde dicebat Host. hîc ꝙ cum veritas nullo modo sit neganda. xxij. q. ij. primũ. & de crimine fal. c. j. nõ est tutũ tale consiliũ, dicebat

etiam q is qui dicit se nõ cõfiteri nõ sufficienter respõdit,
potest enim esse, q non confitetur, & tñ verum est, vnde re-
6 plicetur non confiteris: sed nũquid negas? rñsio † debet esse
certa. ff. de cõfess. l. certũ. nec etiam videt sufficere si dicit du
bito, vel nõ sum bene memor, cũ de proprio facto quæritur
ar. š. de rescript. ab excõicato. nisi forsam magnũ tẽpus fluxis
set. ar. C. qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. §. at cũ humana.
& qd no. š de probatio. tertiò vide qd no. de iuramẽto calũ.
cũ causam. in. j. gl in gl. vlti. ibi, *probare præsentiam*. scdm Tã. &
Host. idem qui dicit q mulieri nõ licebit producere tertios
cõtra hos scd'os. ar. j. e. licet. ij. bonus tñ iudex discretè debet
examinare testes istos: vt si qua latet falsitas ipsam penit' cõ
prehẽdat. j. e. cũ causam. ¶ Nota primò in verbo fuerat per
7 hoc qd hic dicitur q est speciale in cã † matrimoniali scdm
aliquos, q publicatis attestationibus testes super eisdẽ arti-
culis producantur: sic. j. e. cũ in tua. & c. š. e. series. & c. j. de con
sang. ex literis. & c. sicut. sed dicit Goff. q hoc nõ est fauores
augmentare, sed viã falsitatibus aperire. nec obstant iura in
cõtrariũ allegata: quia ibi pducuntur, vel super alio gradu,
vt. c. series. vel ad reprobãdum testes alios indirectè: vt in. c.
isto, nec obstat. c. ex literis. quia prima productio facta fuit
extra iudiciũ, & in secunda in iudicio, & tertia super alio, &
nouo articulo, & ita determinauit curia scdm Goffre. Scdò
nota ex isto. c. & ex his quę. š. dicta sunt q necessarium est
8 † qñq; testes deponant de tẽpore, qd verũ est, vbi tẽpus est
de substãtia cõtractus, super quo vide Inn. j. de accusa. quali-
ter. ij. circa prin & Host. hic, & qd not. j. c. seq. expediens tñ
est testes interrogati de tẽpore etiã si tempus nõ sit de sub-
stantia contractus: vt patet ex cã huius decr. quia si depo-
nunt de tempore faciliter poterit depręhẽdi falsitas: vt hic
& C. de contrahen. stipu. l. optimam. in fine.
¶ PRIMO quęritur materiam primi notabilis prosequẽ
do verũ si aliquid speciale in causa matrimoniali quoad re-
ceptionẽ testium fiendã post attestationes publicatas, circa
9 qd Collec. videtur sic velle distinguere, aut articulus † tan-
git periculum animę: & est talis in quo ecclesia nõ põt, seu
non consueuit dispẽsare: vt quis dicit virũ aliã habere vxo-
rem, aut ecõtra, vel esse in primo gradu cõsanguinitatis, aut
in scda linea descendentiũ, & tunc speciale est in causa ma-
trimoniali, q testes post attestationes publicatas, & etiam
postquã conclusum est, imò & postquã sniatum est, siue pro
matrimonio, siue cõtra super eisdem, vel directò contrarijs
articulis testes admittant, vt. j. de re iudi. c. tenor. & de frigi
dis. c. fraternitatis. & c. fi. & de diuor. c. porrò. & de sen. exc. à
10 nobis. Aut articulus, † qui obijcit, continet tale quid in quo
ecclesia põt, & cõsueuit dispẽsare: vt est scds gradus in trans
uersali, vel cognatio spiritualis, & tunc licet hoc casu ante
sniam admittatur probatio, etiam attestationibus publica-
tis: vt. j. e. cum in tua. & de cognat. spirituali. c. fi. & idem post
sniam, si contra matrimoniũ feratur snia: quia tunc nũquã
transit in rem iudicatam: vt. d. c. lator. & c. consanguinei. j.
de sent. & re iudi. si tñ ferat snia pro matrimonio bñ trãsit
in rem iudicatam, ita q nullus audietur decętero: cum vi-
deatur per hoc ecclesia dispensasse fauore matrimonij: vt sit
aliquis litium finis ar. j. e. licet. & qui ma. accu. possunt. c. vi
detur. & de re iud. c. fi. & sic vbicunq; exceptio potest oppo.
ni post sniam, ita & post publicationẽ. š. ti. j. c. licet. & si Pa-
pa hanc distinctionem approbaret bñ faceret *aliàs autem*. i.
Papali approbatione cessante, vbicũq; perpetuum impedi-
mentum opponitur videt q volẽs opponere semper audia-
11 tur scdm eum Ego añr vltimo dicto assentio, & dico q ces-
sante dispẽsatione Papali, siue p matrimonio, siue cõtra ma
trimoniũ testes sint recepti, vel snia lata si contractui, vel
separationi opponit impedimentum perpetuum testes reci
piuntur publicatione, vel snia non obstante etiam super eis
dem, vel directo contrarijs: quia semper est eadem causa, vi-
delicet idẽ periculum animarum, licet caso aliâs sit dispensa
bilis tum quia iudex de causa cognosces regulariter dispen-
sare non põt. tum quia sentẽtia etiam lata pro matrimonio

non est disposita ad dispensationem indocendam imò ma-
gis ad effectum quasi contrarium ar. š. de ord. cog. cum dile
ctus. tum quia de materia dispensationis non fuit cogitatũ
ar. j. de præben. cum iam dudum. & de inofficio. testa. l. ma-
ter. caue tamen quia pars, quæ de apicibus iuris contendit
apices iuris contra se debet recipere. iiij. q. iij. si quia. & ideò
si mulier dicit sententiam cõtra matrimonium latam nõ va
lere ex defectu processus, vel quia dicit se citatam, sed im-
peditam etiam ex defectu processus repelli poterit scdm
Host. in summa. e. ti. §. vtrum. & c. j. e. constitutis. super quo vi
de notata. iiij. q. iij. §. item si quis. ad finem. & not. Ber. š. tit. j.
durauit. vide tñ in contrarium not. Ber. Inn. Hos. & Nouel.
j. e. cum in tua. & c. constitutus. ij. & Host. š. titu. j. iurauit. in
quibus videtur notari q indistinctè in causa matrimoniali
producuntur testes post publicatas attestationes, & in. c. cũ
in tua videtur expressum scdm exceptionẽ Io. in qua finali-
ter resident gl. & omnes. & c. j. de re iud. lator. & hoc expressè
tenet Host. š. e. series. vbi Nouella habet hoc pro expedito
in fauorem matrimonij, & idem Host. & Nouella. j. de de-
sponsa. impuberum. c. attestationes. scdm Collect. dixi in iu
12 ribus allegatis. sed aduerte, † quia frustra adducit hic Colle.
istam materiam: nam quoad casum huius decretalis in causa
matrimoniali nullum est speciale secundum omnes moder
niores eo q reprobatio indirecta nõ est idem articulus, nec
directò contrarius.
13 ¶ SECVNDO quærit Collect. de producẽte † testes ad
probationem præscriptionis quorum vnus deponit d. x. an-
nis, alter de. xx. & alter de. xxx. an probent de. x. & rñdet q
sic per. c. j. de arbi. li. vj. An verò idem in debito personali de
x. disputat Damasus, & tenet q non ar. iij. q. ix. decernimus.
sed Spe. contra de teste. §. antepe. super quo vide notata Ioan.
14 an. in. d. c. j. si autem vnus † testium dicit vidisse solus decimã
de frumento, alius de fabis, alius de hordeo, non probant,
quia discordes no. Io. iij. q. ix. nihilomin'. & Host. in summa.
e. ti. §. quæ diuersa, & videtur placere Inn. in. d. c. qualiter. ta-
men Spe. contra de inquisitione versu quid si vnus. & de te-
ste. §. iam de interrogatorijs. vbi super probatione iurisditio
nis. Idem tenet, vt si vnus deponit se vidisse tali die talem iu
risditionẽ in tali actu exerceri, & alius de alia die, & de alio
actu & c. quia locus, & tempus non sint de substantia eius. &
licet Inn. in. c. qualiter. recitet opiniones, tamen ipse clarè lo
quitur. j. e. licet ex quadam. qualiter aũt testis tenetur depo-
nere de tempore de quo tetigi. š. in secundo notabili vide
Cy. C. eo. l. testium. cuius dicta recitat hic Collect. & aliqua
dixi. š. in expositione, & suppletione, & aliqua dicam. j. ti. ij.
cum Io. ideò vltra non prosequor.

SVMMARIVM.

1 *Violenta possessio quomodo tolli dicatur.*
2 *Productionem quartam cum iuris obseruatione, causa cognita, dene-*
gandam non esse: & quòd si à denegatione appelletur: & tunc
quid sit faciendum. nu. 4. & 6.
3 *Sententiã iustam non rescindi, iniustã aliud esse.*
5 *Denegata exceptionis cã an exprimi, vel examinari debeat. & n. 18.*
7 *Productionem quartam non nisi iusta causa & solennitate concedi,*
aut peti posse. & nu. 13.
8 *Appellatorẽ grauaminis rescisionẽ à iudice à quo petere nõ debere.*
9 *Grauatum mutato actorum duc ex consensu, nisi testatum, etiam in-*
tra. x. dies non appellare. & nu. 10.
11 *Appellari à futuro grauamine non licere. Limita vt. nu. 12.*
14 *Denegantem consueta grauare.*
15 *Iudex à quo quæ spectare debeat.*
16 *Denegationem productionis quartæ sub forma iuris exprimat appel*
lans. Solennitatem tamen iuris exprimere eum non cogi. nu. 17.
19 *Generaliter ab interlocutoria appellantem, causam exprimere opor*
tere: in certo grauamine aliud esse.
20 *Denegandi causam iustam habuisse actis docere satis esse.*
21 *Medio tempore gestis sententiam conprobantibus appellationis re*
nunciationem induci, aliàs secus.
22 *Appellatione iurisdictio quando suspendi dici possit.*

Restitutionem

23 *Restitutionem, cessante iure, idque liqueat, denegari.*
24 *Conclusione causæ, si de iure liqueat, petitorium non suspendi.*
25 *Rescripti significarunt. eam esse mentem, vt deferenda sententia non de suspensione iudiciorum quæratur.*
26 *Legem vltra mentem, & verba extendi non debere ne quid post cõclusio. caus. nisi aliud iudici ex æquo visum sit admitti. nu. 27.*
28 *Liquere in c. significarũt ad quod tẽpus referatur. si liqueat petitorij suspẽsionẽ admitti post cõclus. cau. n. 29. & quomodo liqueat. n. 31.*
30 *Spoliato rei restitutionem in causa sacerdotiorum, nisi titulus probetur, denegari.*
32 *Lapsũ ei peremptorij eum cui statutum est, nullum ius habere censeri: & ita non admitti. Limito, vt nu. 34.*
33 *Contumacem esse, & nihil probabile dicere æquiparari. & suspendentẽ semiplenè probare satis esse.*
35 *Suspenso vno iudicio, indirectè in alio procedi posse. & modus procedendi quis.*

CAP. XXXV.

Significarunt. ¶ Cas. Si sine causa denegetur quarta dilatio petita cum solẽnitate legali poterit appellari. Et sunt duæ partes in prima appellantis decisa narratio, in secunda appellationis cõmissio ibi mandamus quatenus. ¶ Expone literã, *quam* ponere ad hoc de causa poss. c. j. ingressè incautè cõtra consiliũ legis. ff. de rei ven. is qui destinauit. & ĩ. hoc intellige ꝙ iudices pronunciarunt id, est licere ab vtraq; parte. s. monialium
1 ad probandã possessionem, & electionem, qđ † est necesse ex parte monachorũ ꝙ ipsi cõtinuè possederant per. xl. annos & plus pacificè, & sic violentam possessionem excluderent secũdũ Goff. quia non poterint duo eandem rem eodẽ modo insimul possidere. s. ti. j. licet. Host. *quartã* ꝙ dicat hic Vinc. de successore illius, qui habuit tertiam, vide in Specu. e. ti. §. qualiter. vers. sed pone ꝙ cum iuris *solennitate*. quicunq; quartam dilationẽ petit, debet hoc addere. s. ꝙ petit eam cum solennitate iuris, & si hoc petit nõ adiecto hoc, & denegatur
2 † iusta est interlocutotia, & iniusta appellatio secũdũ Inno. ꝙ sic probat quarta productio testium simpliciter sine solẽnitate non est de iure imò est contra ius, vel prętor ergo qui eam simpliciter petitam denegat bene facit: item secũdũ eum si index, vel nõ assignata causa, vel non præmissa cognitione super ea denegat quartam dilationẽ petitam cum solennitate etiam si iusta causa denegationis subsit, interlocutoria est iniusta, & appellatio si fiat est iusta: quia petitio quartę cum solennitate est de iure, ergo denegatio est contra ius nisi assignẽt causam denegationis suę, & sic grauat vnde valet appellatio. ĩ. de appel. cum ecclesia. & c. vt debitus. secũdũ Inn. iudex enim causam exprimere debet qñ negat iuris beneficium secũdũ Collect. sed si causam iustã assignet, & ipsam non examinet, facit contra ius, & grauat. quia cum causę cognitione dari debet, vel denegari. s. e. in causis. est ergo grauamen vbi causæ cognitio non præcedit, & sic per consequẽs legitima, est appellatio, vt. ĩ. de appel. cum ecclesia. & c. vt debitus. secũdũ eũ. dicit tamen, quòd aliqui contra Nouellam, non video tamen ex solennitate formę, quòd in petitione debeat dictam solennitatem seruare, nec. cam inducẽs nec. c. vltra tertiam. aliud docet, licet debeat esse paratus petent eam &c. & ante decretum eius obseruanda sit Mart. & dicit Host. ꝙ quamuis primi subtilius dicant: secundi tamen
3 iustius: nam & si falsa † sit causa exceptionis quamuis iustę, & rationabilis corã iudice proponatur, & iudex qui scit ipsam esse falsam, interloquitur eam admittendam non esse: & si propter hoc appellatur, processus post talem appellationem habitus nõ retractabitur nisi de veritate causæ legitimè fiat fides: sed remittetur pars appellata ad iudicem à quo appellauerat parti aduersæ in expensis legitimè condemnata: vt patet in eo, quod legitur, & notatur, infra de appellationibus, & recusationibus. in c. vt debitus honori. §. cum autem. versi. & si minus rationabiliter. & sequenti: si verò causa vera est, ac legitima iusta est appellatio, & per consequens reuocari debet quicquid post talem appellationem attentatum est vel fuerit, vt patet de appellationibus. cum causam. § si & c. ex parte. in fine. & c. significante. in fine. sic & per cõtrarium dicendum est, quòd ĩ iudex causa vera, & iusta denegat hoc quod ab eo petitur: esto quòd causam quam ex-
4 primit non examinet: si † ab ipso appellari contingat appellatio nulla erit: nisi fortè appellans offerret se paratum contrarium ostendere, & probare: per id quod legitur, & notatur infra de appellationibus. interposita. primo respõso. sed & hoc certum est, quòd iudex non habet necesse exprimere causam motus sui: vt patet. s. e. in nostra. & ĩ. de re iudi. sicut nobis. secũdũ Host. licet sit tutius quòd exprimat, vt nota. per eundem in prædicto. c. sicut. & faciunt notata per Archidi. de electi. licet canon. secundum Collect. sed nec est de iure communi, quòd concedatur productio quarta si iudex ha-
5 beat iustam causam denegandi: sed nec † ius aliquod dicit expressè quòd iudex causam denegationis suæ examinare debeat in hoc casu, imò sufficit quòd hanc quartam productionem denegat pro eo, quòd noluit effrenatam testiũ multitudinem refrenare quod dic: vt legitur, & notatur infra. e. ver. j. quinimò, & euidenter liquet quòd hæc causa de facili examinari non posset sine iuris offensione, nec etiam exprimi nisi forsam producti sint vltra. xl. ĩ. e. tit. c. j. si enim dicat iudex denego tibi quartam productionem propter multitudinem refrenandam hoc nõ potest habere locum nisi ꝓducens plenè probauerit intensionem suam: ergo illud nihil erit dictu: nisi hoc nõ oportet te amplius laborare circa ꝓductionem testium: quia sufficiunt tibi iam recepti, & hoc est expressè contra. l. dicẽtem. quòd nulla interloqutione di-
6 iudicet quid sentiat. C. de fal. vbi falsi crimen. si tamen † contigerit appellari tunc si appellationem nõ admittat necesse habet exprimere causam denegationis: vt patet in eo quod legitur, & notatur de appel. cordi. quod ergo hîc dicitur planius, & sanius debet intelligi hoc modo. s. quòd si petatur à iudice quarta productio sine solennitate debet iudex respõdere petenti non sub inuolucro: vt eam capiat: sed benè, & clarè exprimendo vbi aliam causam denegationis non habet, non es audiendus nisi solennitatem legis obserues, quæ talis est &c. vt legitur, & notatur ĩ. e. vltra tertiã. sed si ipsam vis præstare, paratus sum audire, & sic cesset omnis appellatio in hoc casu, & hoc etiam innuitur. s. e. in causis. nec enim dicit, quòd causa denegationis examinanda sit, sed quòd nõ est danda dilatio: nisi cum solennitate, nec dicas quòd per prædicta verba videatur iudex assumere partis partem, vel ipsam instruere contra iura: quia prędicta respõsio iuris est & iudex si non de facto tamen de iure supplere potest: vt patet. s. de postulat. præla. bonæ memoriæ. j. §. j. in principio. ꝙ
7 si hæc quarta productio † cum solennitate petatur omninò est danda nisi iudex iustam causam denegationis habeat: quam si habuerit, sufficit quòd ipsam exprimat: nec etiam illi necessarium est ipsam causam examinare, & hoc est quod ibi probatur. & c. ĩ. versi. j. & sic credo tenendum: tu verò, cui malueris de ijs duabus opinionibus, poteris adhærere secundum Hosti. & Nouell. si apparet ex processu ex iusta causa fuisse denegatam quartam productionem: credo opinionem Hostien. & motiua sua non apparẽt ex processu procedit opinio Innoc. quia non potest iustificari nisi ex ijs, quæ apparent ex processu: vt cle. appellanti. quia eadem tenetur &c. Mart. dicit autem Collectar. quòd si petens quartam delationem non expectat iudicem, sed statim appellat ideo valet appellatio remittens ad Archi. de appel. c. cor-
8 di. & ad Card. eo. ti. c. non solum. in fi. & c. dilecto. Subdit † ꝙ volens à grauamine appellare non tenetur primò iudicem requirere quòd reuocet secundum Innocen. & Card. in. d. c. non solũm. licet si requisitus non reuocet ab hoc appellare possim, dummodo sim. intra. x. dies. ĩ. quos poteram ab illato grauamine appellare: quia aliter non possem cum iam

transijsset grauamen in rem iudicatam: vt hîc, & d. c. cordi.
scdm Collect. *intra x. dies*. quærit hîc Host. quid si iudex, qui
9 grauauit me per suam† interlocutoriã, posteà assignauerit
aliã diem ad aliquem articulum expediendũ: & ego accepto
dilationem nunquid postquã acceptaui eam potero appel
lare cum adhuc sim intra x. dies videtur q non. ĩ. e. cũ venis
sent. de offi. deleg. gratum. in fine de re iudi. qd ad consulta-
tionẽ. C. de re iud. ad solutionẽ. sed ipse Host. tenet cõtrariũ
10 per. l. inter stipulantẽ. ff. de verb. obl. cautè tñ† faciam scdm
ipsum sic dicendo Domine, grauastis me per talem interlo-
cutoriam, quare diẽ istum recipio saluo mihi iure appellan
di intra x dies super quo. i. an mihi expediat appellare volo
deliberare. C. de except. si quidem. ĩ. e. pręsentiũ. ĩ. de ordine
cogni. c. ij. Nouel. hoc dictum intellige prout intelligit gl. Io.
an. in. c. fi. de app. li. vj. s. vbi non voluntariè, sed ad mandatũ
iudicis, & requisitionẽ partis. Alij modificãt aliter, videlicet
vbi non petitur voluntariè terminus ad executionem fien-
dam sententiæ latę, & hæc modificatio strictior est quã pri-
ma vide super. d. gl. Io. io Nouel. Mar. appellasse nota q à sen
tẽtia lata in iudicio possessio appellatur, super quo oinò vi-
de quę scripsi de resti. spo. cum ad sadẽ. in. iij. q. principali. itẽ
not. q snia lata in iudicio possessorio hîc appellatur interlo
cutoria de hoc. ĩ. de rest. spo. cum ad sedẽ. ad fi. penult. gl. Inn.
remittit ad no. de no. op. nũc. c. pe. No. autem Inn. q hîc dici-
tur illos appellasse post snlam: si enim prius, & nõ appellas-
11 set sic† Petimus quandam dilationem cum solennitate, & si
illam nobis denegaueritis, appellam⁹. Talis appellatio nulla
esset, nec effectum interlocutorię latę postmodum impedi-
ret: sed necesse erit iterum ab interlocutoria appellare, & est
ratio: quia non appellatur à futuro grauamine, sed à præte-
rito, vel saltem præsenti, vt patet. ĩ. de app. consuluit. ij. & c.
ex parte. ĩ. c. ij. & c. vt debitus. & c. cũ cessante. & c. cum dile-
ctos vide qd ibi dicam in gl. ineptè. & in gl. emanarat. & eo.
ti. super eo. i. super vltima gl. si verò iudex quartam dilatio-
12 nem denegasset simpliciter, & monachi sic† appellarent pe
timus reuocari grauamẽ, & si ipsam nõ reuocaueritis appel
lamus: talis appellatio esset iusta: quia non fit à futuro graua
mine, sed præsenti. ĩ. de app. ex parte. j. & c. cum cessante. de
supplen. negli. pręla. c. ij. nec obstat qd hîc dicatur appellaf à
futuro grauamine per vers. *nisi reuocaueritis*. qd extensiuũ est.
ff. ad Tert. filij mater. ad fi. & futurum subiunctiui modi, qa
reuocatio, quæ petitur, & quæ est de futuro non est graua-
men: sed grauamẽ præcedens fuit denegatio quartæ produ-
ctionis à qua & sine illo verbo extensiuo rectè potuit ap-
pellari scdm Inn. & vt dicebat Host. verbum illud fuit posi-
tum ad cautelã reuerentiam iudicis, qui reuocationem gra-
uaminis de iure facere poterit per seipsum: vt in. d. decre. cũ
cessante. ad hoc facit. l. quę dicit. q ea quę dubitationis tol-
lendæ causa quasi ad cautelam contractib⁹ inserunf, ius cõe
nõ lędunt. ff. man. qui mutuã *noluerint*. not. Host. q non dicit
examinauerint quasi submittat hoc ipsorum volũtati, & nõ
necessarię examinationi. ff. de iod. nõ quicquid. & hoc dicit
propter id qd post eum dixi super ver. solennitate. quasi sine
rationabili voluntati hoc subiaceat: si enim superior inue-
niret eum rationabiliter arbitratum: quia pductio erat ne-
cessaria, quam superfluam reputauit ipsius iniustũ arbitriũ
obiectionem gl. & processum reuocaret. *condemnantes*. ad sol
uẽdam obiectionẽ gl. hîc subaudiri posse dicit Host. sic sup-
ple partes ad priores iudices remittant aliàs causam princi-
palem audiatis, & nõ adeò & c. processuri *si noluerint*. monia-
les aliàs non ad hoc. ĩ. de causa poss. pastoralis. alij dicunt idẽ
si moniales noluerint dũmodo monachi velint Ion. *alioquin*.
ĩ si plenè constat de proprietate Pe. & Ab. *similis*. per modõ
tñ de quo. ĩ. de causa pos. cum dilectus. Supple gl. in gl. j. ibi:
nonnunquam. ad hoc inducitur, quia qõq; dat iudex tres dila-
tiones qñq; vnam pro omnibus. In gl. ij. ibi. *cum ad sedem*. vbi
de hoc. in gl. pe. in gl. idem tẽpus ibi: *rem iudicatam*. quoad par
tẽ non quoad iudicẽ: qd dic, vt no. ĩ. de ap. cũ cessante. & in fi.
de hoc. ĩ. de resti. in integrũ. ex literis. in gl. non nouitatẽ ibi

etiam *secundam*. ĩ. e. de testibus. in gl. *quod in fine*. vel dic in p-
batione. i. eius ad quod petebat quartam dilationẽ, & sic ces
sat obiectio se. gl. in gl. & sic patet ibi ex prin. causa, vel detu-
lerunt app. ĩ. de app. cũ appellationibus. li. vj. Nouel. vel dic
textũ loqui, vbi est iustificata causa appellationis, & supplẽ-
dum esse q nisi probaretur id qd dictã appellationem iusti-
ficat pronuncietur malè appellatum, & causam remittendã
fore & c. Mar. in gl. pe. *in fine*. & scdm hoc argue q etiam post
conclusionẽ factam in petitorio transiri potest ad possesso-
rium: sed tunc simul vtrunq; terminabaf Inn. vel dic *alioquin*
i. si de neutro liquet, nec anteà possit liquere de vno, quàm
de alio, vel si tantùm processum sit in petitorio q de ipso iã
liqueat scdm Host. omninò vide, quę scripsi de causa pos. pa
storalis. in. xij. q. in prin. & in § sed pone. & per totum. In gl.
vlt. ibi, *exequatur*. omnes de hoc in. d. c. grauis. & ibi conue-
niuntur hoc tenet Vinc. ¶ Primò opponitur quia hîc dicif
q appellans à denegatione quartæ dilationis per eã cum iu
tis solennitate petitę obtinet in causa appellationis etiamsi
aliàs nõ probet, q iniustè fuerit denegata nisi denegans ex-
pressisset causam & c. videtur enĩ q appellãs tenetur proba-
re se grauatum iniustè & q aliàs sit remittendus ad iudicẽ à
quo appellauit. ĩ. de app. vt debitus. imò q iustam grauami-
nis in sua appellatione exprimere debet, & q aliàs sua appel
latio non valeat: vt. ĩ. de app. c. cordi. li. vj. Aliqui dicunt q
Papa hîc gratiã fecit, & nihil est. communis solutio habet q
13 † petens quartã dilationem cum solennitate iuris iustè pe-
tit, & q denegãs eam iniustè denegat nisi aliqua causa appa-
reat ex processu pter quam debeat denegari: ex quo infer-
14 re potes istud generale† fundamẽtum q quicunq; iudex de-
negat illud qd scdm communem iudiciorum ordinẽ debet,
seu consuetum est concedi grauat, & ab eo appellari potest,
& q hoc probato appellatio censetur iusta nisi appareat ex
processu causa rationabilis propter quã illud debuerit dene
gari: vt si denegauit reum compellere ad respondendum li-
bello, vel positionibus actoris: aut si denegauit articulos ad-
mittere ad probandum. Aut testes, vel instrumenta recipe-
15 re, vel terminos consuetos seruare: iudex† enim appellatio-
nis debet considerare an ex tenore libelli primũ, & articulo
rum commissionis, & procuratorum, & aliorũ actorum in-
surgat aliqua causa, puta defectus potestatis in iudice, vel iu
ris agendi in parte, aut libelli ineptitudo, seu positionũ, vel
articulorũ impertinentia, aut mala forma, seu præsumptio
calumnię pter quam iudex quod petebatur debuerit de-
negare: & si sic appellationem repellat, & partes ad priorem
iudicem remittat: si non prouũciet appellationẽ iustam, &
causam retineat: vt. d. c. vt debitus. sed vt appareat solutio
ad c. cordi. intro materiam quæstionum.
¶ PRIMO igitur quæritur vtrum ad iustificationẽ pręe-
dictæ appellationis interpositæ à denegatione quartæ di-
lationis sit necesse quòd appellans in petitione quartę dila-
tionis cum iuris legalis solẽnitate expressè eam petierit ex-
pressè ad illius obseruationẽ se offerẽs videtur, q sic per id
qd scripsi in expositione super verbo solẽnitate. sed videtur
cõtra per id qd scripsi super eodẽ verbo. versu non video tñ
& ver. quod ergo hîc dicif. & c. quod placet Lignano: quia iu
dex non tenetur causam exprimere de re iudi. c. sicut. de re-
nũc. in pñtia. & remittit ad not. sua de iudi. c. exhibita. & ĩ.
eo. præsentiũ. & ĩ. de except. pastoralis. Circa qd breuiter sic
16 distinguo, quia aut quæraf an† sit necesse ad iustificationẽ
huiusmodi appellationis q pars in genere cum solẽnitate iu
ris petierit, & dico q sic, & sic procedunt not. Inno. allegata
pro prima parte: quia alio modo de iure ad hoc admitti nõ
debet: & facit pro his, quæ notan. ĩ. e. c. cũ olim. videlicet q
singularis persona ecclesię agens sup statu ecclesię, vel ad re-
uocationẽ alienatorũ nõ audiatur nisi in petitiõe sua expri-
mat illos ad quos principaliter agere pertinet esse negligen
tes. & ad idem faciunt ea, quæ scripsi de offi. deleg. pruden-
tiam. in secunda quæstione. & in dicto. c. cũ olim. in octaua
quæstione circa primum articulum illius quæstionis per
quæ satis

quę satis videtur ꝙ necessaria sit talis expressio saltem gene
ralis. Aut quæris vtrum sit necessarium quantum ad hoc ꝙ
expresserit in specie formã illius solennitatis. & tunc est ra-
17 tio, † quia illa solennitas iure consistit, & per consequẽs illã
declarare magis pertinet ad iudicem, quam ad partem, & sic
procedunt, quę scripsi in. d. ver. quod ergo hic dicitur. vnde
debet iudex dicere parti iures ergo &c. vt. ĩ. e. vltra tertiam.
¶ SECVNDO quęritur nunquid ad iustificationẽ de-
negationis prædictę quartę dilationis sit necesse ꝙ iudex in
denegãdo causam denegationis exprimat? videt ꝙ sic super
d. verbo solennitate. ver. item scd̃m eum. sed in contrariũ fa
ciunt ea quę scripsi ibidem in versu non video, & versibus
18 sequẽtibus. Distingue quia † aut quęritur de cõuenienti, aut
quæritur de necessario, si de cõuenienti dico, ꝙ valde cõue-
niens est, ꝙ iudex, qui debet zelare bonũ, & concordiã par-
tium, & qui nõ debet partes per cautelas decipere, sed æqui-
tatem, veritatẽ, & iustitiam iuuare partẽ reddat attentã de
solennitate iuris, vt patet ex his, quę scripsi in. d. versu qd er
go hic dicitur. si quęris de necessario dico ꝙ ad hoc non te-
netur iudex nisi velit, quia hoc spectat ad officiũ aduocati.
Aut quęris vtrum sit conueniẽs, vel necessarium ꝙ causam
exprimat, & tunc dico ꝙ nõ est necesse, nec forte expediẽs:
sed sufficit ꝙ referat se ad acta: quia & ex multis alijs causis
etiam ex actis resultantibus sua interlocutoria, denegatoria
iustificari potest, & procedũt quę scripsi super prędicto ver
verbo solennitate. ver. & dicit Host. cum seq.
¶ TERTIO quæritur vtrum sit necesse quoad iustifica-
tionẽ dictæ appellationis ꝙ appellans in appellatione expri
mat causam, vel nunquid sufficit ꝙ dicat appello à tali in-
terlocutoria, seu denegatione quartę dilationis tanquã iniu
sta nõ expressa causa quare iniusta? videtur ꝙ sit necesse ex-
primere in appellatiõe causam quare iniusta fuerit talis re-
pulsio: nam non sufficit exprimere grauamen, nisi & expri-
matur causa grauaminis: vt. d. c. cordi. in princip. vbi dicitur
*quod si quis in iudicio, vel extra super interlocutoria, vel grauamine
aliquo ad nos duxerit appellandum causam appellationis in scriptis as-
signare deproperet* & cle. appellãti. e. ti. in. vbi dicitur sic *appellã
ti ab interlocutoria, vel à grauamine iudicis non licet causas alias pro-
sequi quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas* sed in
contrarium videtur: nam eo ipso ꝙ appellatio ab interlocu
toria iudicis, aut à denegatione quartæ dilationis facta per
iudicem cum non apparet, nisi vna censeor me referre ad il
lam talem qualis est, & est perinde, ac si eam cum omnibus
suis causis, & qualitatib⁹ nominaret: vt. ff. de liberis, & posth-
humis. l. nominatim. & de verb. obl. l. vbi autem nõ apparet.
§. sed qui vinũ. præterea, quia sufficere debet certitudo resul
tans ex actis. C. de sen. quæ sine cer. quanti. l. ij. in fi. Quid di
19 cendum? breuiter tu habes sic distinguere, quia † aut quis à
grauamine, vel interlocutoria iudicis appellat gñaliter, &
tunc nõ valet nisi causam grauaminis specificet, & declaret,
& sic procedunt. c. cordi. & cle. appellãti. Aut appellat à cer-
to grauamine, seu à certa interlocutoria iudicis designando
grauamẽ: vt quia repulit articulos, vel quartam productio-
nem denegauit, seu designãdo interlocutoriam: vt quia in-
terlocutoriam: vt quia interlocutus est articulos nõ esse ad-
mittendos ad probandum, vel quartam dilationem nõ esse
concedendam: sed non expressit causam aliam, propter quã
apparere possit iudicem grauasse, in repellendo, denegando
aut interloquẽdo, & tunc nihilominus valet appellatio talis
per argumenta secũdæ partis; quia repulsio, denegatio, seu
interlocutoria talis, qualis fuit relata ad acta fuit in specie
grauamen illud qd illatum est imò fuit re vera proprius lo-
quendo, causa proxima, & immediata grauaminis à quo ap-
pellatur, vt latius prosequar in prędicta cle. appellanti. & ita
seruat palatium Apostolicum.
¶ QVARTO quæritur pone iudex quartã dilationem
cum solennitate petitam non præmissa aliqua cognitiõe su
per ea denegauit, & apparet ex actis ꝙ iustam causam dene-
gandi habebat, licet eã nõ expresserit, neq; cognitionẽ præ-
miserit super ipsa nũquid ex hoc iustè potuit ab eo appella-
ri: Inn. hic videt notare ꝙ sic: sed Host. cõtra quorũ dicta, &
20 motiua super verbo sollẽnitate. opinio Host. † mihi placet:
quia ille cuius nõ interest, & qui re vera grauatus nõ est ap-
pellare, non potest modò si iusta cã repellendi, seu denegan
di apparet ex actis, nõ interfuit illius qui repulsus est ꝙ pre-
mitteretur cognitio, vel ꝙ exprimeret in repulsiõe cũ & hu
factu idem contigisset effectus, nec aliquo iure reperit ex-
pressum, ꝙ talis cognitio, vel expressio sit necessaria, & ideò
cum litem protelet, ac iudicẽ, & partes fatiget nõ video cur
exigenda sit ar. in auth. de triẽte, & semisse §. consideremus.
& . ĩ. de dolo. c. finem.
¶ QVINTO quæritur quid si grauatus per iudicẽ pen-
dẽte termino appellãdi recipit terminũ ad aliquid excipien
dũ, aut, testes, vel articulos ꝓducit, posteà appellat intra ipsũ
nũquid ex his, quę fecit medio tẽpore põt eius appellatio
impugnari. pro & cõtra vide quæ scripsi. s. in expositione su
per verbo intra. x. dies. quid dicendũ? Breuiter circa hoc sic
21 distinguo: qa aut illud, qd facio medio tẽpore † tẽdit ad ap-
probationẽ illius grauaminis à quo poterã appellare, & tũc
renũcio grauamini, & per cõsequẽs appellationi: vt. C. de re
iudi. l. ad solutionẽ. Aut id qd facio medio tẽpore nõ tendit
ad cõfirmationẽ grauaminis, sed ad aliũ fi. ab illato grauami
ne separatũ: & tũc nõ videor renũciare grauamini, nec per
cõsequẽs appellationi scd̃m Host. hic, & Inn. ĩ. de app. solici-
tudinẽ. & est rõ huius: qa cũ quis nõ pręsumat in dubio vel-
le tacitè renũciare iuri suo. ff. de ꝓba. cũ de indebito. in fi. ff.
de fur. l. qui vas §. vetare. nõ censetur quis per actũ quẽ gerit
renũciare iuri suo cõpatibili cũ actu quẽ gerit: sed tũc demũ
pręsumit quis per actũ quẽ gerit renũciare iuri suo cũ ius il
lud nõ est cõpatibile cũ actu quẽ gerit: vt. s. de cõsti. c. cũ. M.
& in. d. c. solicitudinẽ. Modò ad ꝓpositũ cũ act⁹ venit ad cõ
firmationẽ grauaminis ius appellandi nõ est cõpatibile cum
tali actu: quia cõfirmare, & impugnare idẽ nõ cõpatiunt: sed
cũ actus ille non tẽdit ad cõfirmationẽ grauaminis: sed ad fi
nẽ aliũ à grauamine separatũ nõ est aliqua cõtrarietas respe-
ctu iurisditionis: quia grauamẽ iurisditionẽ nõ suspẽdit: itẽ
nec etiã appellatio antequã interponat potest eã suspẽdere:
quia causa dũ nondũ est, effectũ operari nõ põt. ĩ. de despon.
impuberũ. ad dissoluendũ. licet aliquale dubium esset de ap
pellatione, quę interponit a diffinitiua scd̃m opinionẽ, quæ
22 habet ꝙ † pẽdente termino appellandi iurisditio iudicis à
quo est ipso iure suspensa per. c. nõ solùm. in prin. ĩ. de app. li.
vj. de quo ibi dicã. tñ in appellatione ante diffinitiuã inter-
posita, indubitatũ est ꝙ donec appellet: iurisditio iudicis nõ
suspẽsa: vt. d. c. non solũ §. illa vera. de quo vide per gl. & No-
uellã. e. tit. & li. c. licet. iij. & super gl. quid si, vbi de hoc dicã.
¶ SEXTO quęrit qualiter à futuro grauamine hic appelle
tur: sed hoc ꝓsequere: vt scripsi. s. in expositione sup verbo
appellasse. ver. not. autem Inn. vsq; ad finem d. gl.
¶ SEPTIMO quęrit ad finẽ dec. qualiter intelligunt illa
verba, *nisi adeò sit in petitorio iã processum, vt possit de proprietate
liquere.* gl. Ber. dicit ꝙ non vr̃ plenè liquere nisi postquã fue-
rit renunciatũ, & cõclusum, & sic refert effectũ dictorũ ver
borũ ad tẽpus sequẽs post renunciationẽ, & conclusionẽ. &
idem vr̃ velle Inn. dicit ꝙ istud *liquere*. est post conclusionẽ:
quia eo ꝙ ante posset nouas exceptiones ꝓponere, & super
his testes ꝓducere, & in oĩ casu instrumẽta, non põt ante de
cã liquere: vt. s. e. cã m. & . c. tam literis. & . ĩ. de elect. dudũ. j. &
ĩ. de fide istru. cũ dilectus. & idẽ Host. inducẽs ad idẽ ar. ĩ. de
elect. dudũ. xiiij. q. ij. §. j. C. sen. rescin. nõ po. l. peremptorias. sed
in contrariũ faciunt ea, quę sequunt in textu cũ regulariter
nõ possit suspẽdi petitoriũ post conclusionẽ: vt. s. de cã pos.
c. pastoralis. vnde Inn. metu huius contrarij not. hic qd scri-
psi in suppletione. d. gl. Quid dicendũ? breuiter satis dubito
eo ꝙ. B. Inn. Host. & Nouel. recitatiuè primã partẽ tenẽt &
maximè quia Inno. fuit author principalis illius opinionis,
23 quę habet ꝙ † quando constat notoriè de non iure petentis
restitutionem sibi restitutio negatur: siue cõstet de hoc per

propriam confessiooem siue per probatiooes admissas: ꝓut
ipse notauit. j. de diuort. c. significasti. & aliquid per eum. s.
de filijs presbyterorum. c. constitutus. in. ij. & v. oppositioni
bus, & in sex primis quęstionibus. & in cle. causa possessio-
nis. de causa poss. & ꝓprie. in vlti. q. & in remissionibus quas
ibi dedi in fine. in versu quid dicendũ. quas omninò videas.
Item dubito, quia apparet mihi, ꝙ auditores palatij Aposto
lici tenent contrarium, videlicet ꝙ etiam ante conclusioné,
& renunciationem potest quantum ad hoc de proprietate
liquere, videlicet per probationes io petitorio factas, & ad-
missas, & ꝙ si sic liqueat non est suspésio admittenda, & ita
fuit obtentum nuper in cõsilijs. quid ergo dicendũ? breuiter
me expedio remittédo ad locũ, vbi plenè & iudicio meo iu
ridicè hũc punctũ tractaui, videlicet. s. de cã pos. pastoralis.
in. xij. q. vbi omninò videas, nã aliter recedere à notatis hîc
per gl. Inn. Host. & Nouellã esset periculosum cũ à nemine
reprobentur, hoc tñ scias primò ꝙ ante hîc suspensionem
oẽs termini erant seruati, seu totus processus agitatus, &
24 etiam cõclusio facta † in petitorio: vt videt, & videt placere
Inn. quia aliter in nullo casu ad sniam procedi in petitorio,
& tñ si liquet &c. mandat procedi ad sniam in petitorio, &
sic apparet ꝙ ꝓcessus erat cõpletus in petitorio, imò & cõ-
clusum in eo iuxta opinioné ꝙ habet ꝙ cõclusio sic de sub-
stãtia ordinis iudiciarij in causis in quibus ordo requiritur,
& no. per gl. C. de sen. & interlo. om. iud. l. prolatã. Scdò scias,
ꝙ non quęrit hîc vtrũ suspensio sit admittenda: quia suppo
nitur ꝙ iam admissa est imò tres productiones factę super
ea, & dubitatur de quarta an sit conceden da. Tertiò scias, ꝙ
25 hîc nõ dubitatur † de processu an sit fiendus, vel continuan
dus in petitorio: sed solũ dubitatur de snia, videlicet an ex
processu facto in petitorio ante suspensionem sit etiam in
petitorio snia proferenda: ex quibus patet ꝙ hîc nõ dubita-
tur an sit admittenda suspeosio petitorij, vel an sit admitté-
dus processus in petitorio: sed solũm an, cum sint completi
processus in vtraq; causa: sit etiam in vtraq. snia promulgan
da, & ita non facit multũm decre. ad id, ad qd cõiter allegat,
s. ꝙ cũ constat de nõ iure spoliati nõ est eius suspésio admit-
tenda de quo satis scripsi in locis præallegatis.

¶ OCTAVO quærit in quo statu erat causa tépore quo
ista epistola emanauit, & videt ꝙ esset conclusum, & renun-
ciatũ in causa per ea quę scripta sunt in. q. s. proxima, & in
suppletione penul. gl. sed in contrariũ videt primò: q̃a istud
dicere est diuinare, & ex capite ꝓprio ponere cũ litera nul-
26 lo modo istud aperiat. pręterea † esset, quędam in rescripto
surreptio eò, ꝙ non plenè detexisset statum causę. s. de offi-
cio dele. ex literis. & de dolo, & cõtu. ex literis. & quæ vtro-
biq; dixi, & j. de re iudi. inter monasterium. Breuiter sum
valde dubius: quia Bernardus, Inn. Host. & Nouella vident
tenere primam parté: tñ saluo eñ iudicio meliori, scda pars
videt mihi de iure probabilior per alleg. & pro hoc iudicio:
quia ad ea, quæ frequétius accidunt iura in dubio se adaptãt
ff. de legib. l. nã ad ea. & tñ regulariter nõ admittit suspésio
post conclusioné factam in petitorio: vt. d. c. pastoralis. nec
apparet hîc ꝓcessum in petitorio post suspensioné. igit non
põt dici ꝙ tépore datę istius epistolę fuisset iã cõclusum in
27 petitorio. Prętereà q̃a † licet post conclusioné admitti pos-
sit in casum suspésio petitorij, non tñ debet hoc fieri nisi iu-
dex qui de cã cognoscit hoc ipsum ex iusta causa viderit ex-
pedire, puta cũ ex perspicuis indicijs facilè arguitur iniqui-
tas inuasoris &c. vt. d. c. pastoralis. §. si verò. ver. nisi judex. de
quibus hîc nihil somniat. Ista igitur ponere valde est legem
extédere contra id qd habet. ff. sol. mat. l. si verò. §. de viro. Ex
28 quo infero priò ꝙ illud liquere de quo hîc dicit † refert ad
tépus pręcedés conclusioné, & renunciationé causę, probo
quia refert ad tempus datę, vt. s. de rescrip. eã te. cum ibi no.
& rescripti suscepti. j. de ap. super eo. & tñ illo tempore non
supponitur esse conclusum: vt patet ex præcedétibus. Scdò
infero ꝙ taliter liquere potest de proprietate ante cõclusio-
nem petitorij, & possessorij põt suspésione petitorij, nõ ob-
stãte, concludi, & ferri snia in petitorio. Tertiò infero ꝙ si-
29 cut iudex post conclusioné potest ex † causa admittere sus-
pensionem, ita, & ante conclusionem potest ex causa, videli
cet, quia sibi liquet de petitorio eam etiã iam admissam re-
pellere in petitorio concludendo, & pronũciando, & per cõ
sequens ꝙ nedum à facto partis suspendétis imò etiam à fa-
cto iudicis suspensioné admittentis procedit effectus suspé
sioni. Quartò infero ꝙ nedum in causa bñficiali, sed etiã in
prophana, dum liquet de proprietate cessat priuilegiũ pos
sessorij, & effectus suspensionis, & per consequens ꝙ id qd
dicunt lex, & decr. qd restitoitur: vt. ff. de vsuca. l. sequitur. §. si
dñs. & de vi. & vi ar. §. qui vi à me. &c. s. de resti. spoli. in lite-
ris. intelligitur dũmodò non constet ex actis ipsum esse prę-
donem: quia si constaret secus esset, vt hîc, cõstat eñ ꝙ hæc
decr. nõ loquitur in causa beneficiali: quia licet hîc ageretur
de bñficio non tñ agebatur de beneficio, vt de bñficio, sed
vt de proprietate agebatur: agebatur añ inter monasteria
monachorum, & monialium de proprietate, & possessione
30 prioratus: in causa † autem beneficiali minùs dubitarem: q̃a
si in ea pro prętenso spoliatore plenè liquet beneficium ad
eum pertinere per consequens etiam plenè liquet illud non
pertinere ad spoliatum: vt. ff. de procur. l. Pomponius. §. ij. in
fi. & sic tollitur omnis calor tituli faciés pro eo, qui petit re-
stitutionem nisi de aliquo iure doceat per qd tollatur, vel
saltem improbabile dubium reuocet talis discoloratio, seu
probatio spoliantis discolorans titulum spoliati: vt patet ex
his, quæ scripsit Io. And. in additinnibus Specu. parte. iiij. de
resti. spo. circa prio. quę etiam scripsi in cle. causa de restitu.
spo. q. xxviij. ver. Io. an. in additionibus. vsq; ad ver. dñs Mar
tinus &c. Quintò infero ꝙ nõ oportet ꝙ ista liquidatio ꝓ-
31 prietatis aliam notorietatem habeat ꝙ † ex actis puta per
probationes admissas, non enim aliud requirit textus hîc
in fi. in versi. & nisi adeò. nisi quòd plenè possit de proprie-
tate liquere plenè autem potest etiam in non notorijs per
probationes admissas de proprietate liquere, quia aliter nũ-
quam posset in petitorio super non notorio ferri sententia
quod esset absonum.

¶ NONO quæritur qualiter ad effectum de quo loqui-
mur potest ante cõclusionem plenè de proprietate liquere.
& hîc iacet punctus in quo scribétes, salua pace eorum, erra
runt, vel vt honestiùs loquar, minus plenè dixerunt, & mi-
ror multùm de dño Martino: quia dum audiui ab eo hanc
decretalé hoc non declarauit, circa qué punctũ: breuiter sic
distingue: quia aut quæritur quoad effectũ concludendi, &
post conclusioné pronunciandi in petitorio dũ. l. citata pars
ad concludendũ in petitorio nihil allegat probabile aduer-
sus probatiooes admissas per quas plenè liquet de proprie-
tate propter qd debeat cõclusio impediri. aut quęrit quoad
effectum denegandi audientiam suspédenti, proponéti ali-
qua probabilia aduersus ꝓbationes huiusmodi, & per hoc
voléti cõclusioné io petitorio impedire. Primo casu dico, ꝙ
sufficiunt quantũ ad hoc legitimę ꝓbationes super proprie-
tate admissę, & sic procedit qd scripsi in. q. proximè pręce-
31 déti. qd intelligo dũ † præcessit terminus peremptorius assi
gnatus parti alteri ad dicédum cõtra probationes in ꝓprie-
tate inductas, & in termino huiusmodi nihil probabile di-
cit, nec aũs ipsas ꝓbationes legitimè impugnauit: q̃a per hoc
céletur nullas legitimas impugnationes habere: vt patet ex
his, quę leg. & not. & quę scripsi de offi. ord. c. ordinarij. §. q
si fortè. li. vj. nec per ante nõ censerent huiusmodi probatio
nes admissę: vt patet ex his, quę leg. & not. s. eo. in noĩe dñi.
sed posteà bene censent admissę: tum quia eo ipso ꝙ interro
gatus si causam cõtradicédi, seu impugnandi haberet nullã
iustã allegauit nullã habere césetur: vt. ff. de peti. hęred. l. qui
interrogatus. cũ. l. seq. in prin. tñ quia lapsi termini perépto-
rij ipsum prima facie ab hoc ipso me excludit. supra de iu
inte. resti. c. coram. j. de except. pastoralis. & sic rectè proce-
dit ista decretalis Papa enim mandato pronunciari mandat
concludi, licet de conclusione nullam faciat mentionem, eo
ꝙ conclusio

ꝙ conclusio est preambulũ preparatorium ad sniam:vt.ff. de procur.l.ad rem.&.l.ad legatum.&.ff.de serui.rusti.l.iij.§. qui ita.Ex quo infero ꝙ non valet fundamentum ex quo arguebam.s.e.c.in.vj.q.ꝙ tempore huius epistolę iam esset cõclusum in causa eo ꝙ mandatur procedi hîc ad sententiam: nam non valet istud argumentum eo ꝙ breui verbo Papa duo mandasse videtur:vt.ff.si certum petatur.l.certi condictio.§.si nummos.&.l.singularia.§.j.in fine.&.j.de cõcess.preben.c.vno.in fine,in cle.Secundo casu dico totum contrarium,& sic intelligo opinionem.B.Inno.Host.& Nouellę, nam pars citata ad concludendum in petitorio,vel ad dicẽdum causam quare poterit proponere causam probabilem: si quam habeat:quare non debeat rediri ad petitoriũ, neq; concludi,neq; pronunciari in eo,& super hoc instrumenta testes,& alia iura inducere:vt hîc notant Ber. & Inno.non enim malè fecit iudex si dum sibi plenè de proprietate liqueat ex actis sequutus est acta,& voluit redire ad proprietatem:sed malè faceret si partem aliam probabiliter se oppo
33 nentem non audiret.verum si † pars ad hoc vocata contumaciter se absentat,aut comparet,& nihil probabile opponit firmatur.& iustificatur processus iudicis super proprietate concludẽtis:vt.d.§.ꝙ si fortè.&.c.in nomine domini. & l.nec vllam.alle.nec tñ dicas ꝙ suspendens allegationem,oppositionem,vel impugnationem huiusmodi plenè probare teneatur:nam hoc non patitur priuilegium possessorij,imò remittit omnes difficultates ad petitorium imò sufficit ꝙ semiplenè,seu aliàs taliter probet eam ꝙ reddat ipsam verisimilem atq; probabilem:quia posteà plenius discutietur in petitorio:simile.ff.ad exhi.l.iij.§.sciendum.&.§.ibidem.sufficit enim ꝙ taliter probet quòd satis excuset malam consciẽtiam ,& peccatum in quibus fundatur causa repellendi suspensionem propter proprietatem probatam: vt nota. per Inn.in.d.c.significasti.Sed oppones primò,nam primus ca
34 sus proximę distinctionis non procedit † dum non fuit assignatus terminus peremptorius ad probationes impugnandas:sed solùm procedit dum predictus terminus peremptorius fuit assignatus:vt scripsi.s.ea.q.ver.quod intelligo.& tamen in casu illo ipsum peremptorium volẽtem se opponere ab oppositione excludit:vt.c.coram.&.c.pastoralis.alleg. & sic non predicta distinctio procedere.Secundò oppones, quia moniales hîc admissę fuerunt ad suspensionem ex iuris beneficio:vt dicitur in fine literę,igitur eadem causa durante hoc beneficium iuris eis auferri non debuit.j.de regu. iur.c.indultum.li.vj.maximè cum facilius impediantur con trahenda quàm dirimantur iam contracta. ff.de his, qui sunt sui,vel alieni iur.l.patre furioso.&.j.de tutor. quemadmodum.& ista oppositio prima facie videtur fortis:quia quòd eadem causa durauerit patet ex hoc quia post suspensionem procedi non potuit in petitorio,& sic nec in eo ꝓcessum fuit suspensione obstante quandiu durauit suspensio & donec ab ea recessum fuisset ar.eorum quę leguntur in.d. c.pastoralis.Solutio ad vtrãq; oppositionem potest esse ista: quia licet suspensione durante directè,& principaliter non
35 posit ꝓcedi in petitorio:tñ † acta possessorij indirectè possunt declarare,& fortificare probationes petitorij,& maximè confessiones partium,& etiam publica instrumenta,ac dicta testium:illa enim quę de per se non probant adminiculantur:vt patet ex his quę leguntur,& notantur, & quæ scripsi.s.ti.proximo.cum causam.&.s.eo.ti.c.præterea.cum similibus.potuit igitur esse ꝙ probationes tunc minus debiles potuerunt suspensionem ab initio impedire,quæ posteà fortificatę impediuerunt cursum eius:& iste est casus notabilissimus per scribentes nõ ponderatus quẽ inducit ista decret.quẽ perpetuò menti,tene:nec obstat lapsus peremptorij:quia ille non impedit realem iurium productionẽ:vt no. gl.in cle.sæpe.de ver.sig.nec forsan indirectã probationẽ,vt s.c.proximo.neq; nouę exceptionis productionem: vt.d.c. pastoralis.de except.neq; erroris propriæ confessionis reuocationem:vt.s.ti.ij.c.finali.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria rationis à teste reddendæ causa dari.*
2 *Iudicem,siue apud se,siue ab alijs in examinatione testium quæ explorare oporteat.& nu.4.*
3 *Litigatores noueritnè testis,interrogandus est.*
5 *Attestationes ex quo vires capiãt.*
6 *Receptionem testium,aut examen non,nisi expresso partium consensu delegari:nec attestationes ratas tacito consensu haberi.nu.7.*
8 *Exceptiones peremptorias,testiumq; refutationes simul proponi, & probari.Limito,vt nu.12.*
9 *Testium refutationes ante examen principalis,si illi excõmunicati sint morave periculosa,probari.& n.10.Limito,vt nu.11.& quid hoc casu spectet iudex.nu.14.*
13 *Productionem non vocato aduersario,irritam esse.*
15 *Litigatores,siue testes refutati,siue reprobatorij quoquo ordine recipiantur,aut hi præ illis aut vice versa,quæri non debere.*
16 *Testimonium,etiamsi causam nõ rogatus testis dixerit,non irritari:iudice de.c.principali nõ inquirente,aliud esse nu.17.Limito,vt nu.23.*
18 *Causam facti,aut dicti alterius testem reddere nõ cogi.*
19 *Rationẽ dicto implicitã redditã dicitaliàs interrogatus reddat.nu.20.*
21 *Rationem,acceptis interrogatorijs,reddendam curet inquisitor: & qualem reddi oporteat.nu.49.*
22 *Testem dicentem se scire,causam etiam non quæsitã reddere debere.*
24 *Sensibus ratione informatis deprehensa verè dicat testis rogatus:idq; quomodo fiat sensibus singulis nu.25.*
26 *Testẽ de eo,quod sensu corporis nõ deprehẽdit,respõdere nõ cogi.Amplio,vt nu.29.& qñ iudex ei concors esse possit nu.27.*
28 *Vtile dominium quomodo probetur:probato tñ statuto præscriptioni eam probari,& quomodo.nu 30.*
31 *Attestationes inualidas tacito etiam cõsensu ita validari,vt vi pacti valeãt.& nu.35.In actis tñ iudicij substãtialibus aliud esse.nu.32.*
33 *Delegatum testium receptionem delegari non posse, nec litigatorum cõsensu:nec eã valere ab eo,cui eius ius nõ sit.nu.36.*
34 *Seruata iuris forma ab eo,cuius de ea re notio est,testes recipi posse.*
37 *Testem de controuersia,non de suo scelere respondere cogi,& nu.43. Limito,vt nu.44.*
38 *Litigatores,aut ipsorũ alterũ,nisi de eis nõ quærat à teste nosci debere.*
39 *Impeditũ ab eo,in quem productus erat,testẽ productũ videri.Amplio,& limito,vt nu.40.Amplio ad instrumẽta subtracta.nu.47.*
41 *Testium multitudinẽ restringere quibus casibus,& qñ liceat,& dicatur effrenata multitudo.nu.42.*
45 *Attestationem,hîc vt cætera dicit & reijci.*
46 *Testimonio credulitatis qñ locus sit:& quomodo probetur adulteriũ. & an de quãtitate temporis dis reta testis d ponere debet.nu.48.*

CAP. XXXVI.

CVm causam,que. ¶ Casus.De hoc facto.s.ti.ꝓxi.licet & iuramento calũnię.cũ causam. & hoc dicit.Diligẽter examinãdi sunt testes & puniẽdi qui eos impediũt & ipsorũ testiũ multitudo est per iudicẽ refrenanda.diuisio patet per summationẽ omninò premittas quę scripsi.s.de cã pos.cũ ecclesia.in.ij.oppositione.& in.j.q.Expone literã *onerosum*.& iõ vitandũ:ar.j.de app.vt debitus.& iõ fit commissio:sic.s.e.cũ olim.de fideiuss.peruenit.&.c.cõstitut⁹.Host.*diligenter*.& diligẽtius laicos,quam clericos ar.lxxvij.di.monachos.vbi de hoc,vnde dicebat Host.ꝙ scdm ꝙ plus,vel min⁹ habebat iudex testẽ suspectũ poterat acrius,vel leui⁹ examinare:ita tñ ꝙ interrogatoria necessaria per partẽ data,& approbata nõ admittat scdm Host.qui remittit.j.e.per tuas. examinare cũ tabellione.cui etiã soli causę officiũ nõ cõmittat licet videaẽ cõtradicere.j.ti.j.c.j.vbi de hoc Host.q remittit.s.ti.j.c.qm. de confess.c.ij.*circumstãtijs*.hoc est cõtra lo.fa.q dicit ꝙ testis nõ tenetur aliud dicere quã qd actor expressit in libello. de hoc.ij.q.viij.libellorũ.*loco*.ij.q.ix.*nihilominus*.Inn.*tempore*.s.celebrati cõtractus:vt.d.c.nihilominus.&.iiij.q.iij.in testibus. Inn.*auditu*.de testimonio audit⁹ plenè no.iij.q.ix.§ de his.& in Spe.e.ti.§.j.*visu*.supple gustu,tactu,& odoratu.& hęc oĩa ꝓsequere in Spe.de teste.§.nunc tractandum.ver.vt aũt.&

verſ.ſeq.& ibi cum ſuis remiſsionibus quaſi ad literam inue
nies,qđ hic notauit Inn.& Hoſt.qđ ideò Nouella hic breui
tatis cauſa,& quaſi practicatoria materia ibi propriè requi-
renda deci.ſit:ſcias autem ꝙ Io.no.in.q.ix.teſtem cecũ de cõ
tractu teſtificari poſſe ſi voces contrahentiũ habet notas,&
de hoc in Spec.de teſte.§.j.ver.ſed nunquid.ſi verò duo in-
terſunt contractui quorũ vnus eſt ſurdus,& alter cęcus ſor-
tè per ipſos non probatur contractus hoc no.ea.q.§.de his.
Nouella.Caue quia cum multi ſciãt voces aliorũ fingere po
teſt eſſe deceptus in ſenſu auditus:ideò non eſt tanta fides
adhibenda cęco ſicut dicũt aliqui ꝙ Iſaac fuit deceptus per
vocem Iacob.Dicunt tñ alij ꝙ imò per tactum.Mar.*creduli-
tate*.de hoc in Spe.de teſte.§.j.ver.item ꝙ deponunt de cre-
dulitate fama quid de teſte,qui ſuper paucis articulis depo-
ſuit ſuper alijs dicẽs,ſe nihil ſcire,& ſuper articulo de fama
rñdeo,verum eſt vide in Spe.in parte de notorijs crimini-
bus.§.vt autem in fine.Nouella,& dicit ibi Spec.ꝙ tunc va-
let teſtimonium de fama:quia verè non dicitur ſcire ſi ne-
ſcit niſi famam Mar.dicit hic Goff.ꝙ de auditu crudelitate,
& fama inquiritur hoc ad pręſumptionẽ non ad plenã pro-
bationem.ſic.ſ.e.tam literis.Nouella,niſi in caſu quo de ſciẽ
tia probari nõ poteſt,& propter pręſumptionẽ iuris ſtatur
credulitati.ff.de his qui ſunt ſui,vel ali iur.qui filium.cũ ſi.
l.j.ff.de proba.Mar.*ex credere*.niſi ex cauſa arg.xix.di.c.j.ſed ex
cauſa minus poteſt recipere.ſ.e.de teſtibus.in fine.*non permit
tas*.cautelam iudicis circa hoc ne refrenando publicet dicta
& producenti prouideat propter periculum reprobationis
ipſorum teſtium quã notat hic Inn.vide in Spe.de teſte.§.re-
ſtat.de mo.verſi.hoc etiam.& in ſumma Hoſt.de dila.§.&
quibus ab illo.§.videtur.tñ vſq; ad ver.ſolẽnitas.*teſtium pro-
ductorum per Archiepiſcopi numero prælibato*:vt ſi.x.teſtes per
iſtos recepti fuerunt pro parte Archiepiſcopi ad hoc potue
runt recipi.xxx.*alioquin*.i.ſi ratas illas habere noluerunt fauẽ
tini *clauſa*.maximè.j.e.præſentata.ſaluo qđ notat hic gl.ſe-
cundum Laur.& Io.Supple.gl.in gl.j.ibi *non fuerunt adm ſſi*.ſ.
poſt publicationem & ibi.§.ſi verò & in eo caſu dicit Goff.
loqui hanc literam cum exceptio talis eſt, quę non repellit
teſtem:ſed reddit teſtimonium eius ſuſpectum propter qđ
reſeruatur exceptio,& idem nota.j.de except.c.j.*& in fine*.
per quã decr.dicebat hic Io.ꝙ vbi lege non exprimitur ex-
ceptionem reſeruandam,ſtatim repellet teſtem alle. etiã.C.
de proba.ad probationem.idem hic Vincen.& videtur hoc
placere Inn.ſi probationes ſint paratę:tene quod dixi in de-
cre.ex parte.in gloſ.ij.ibi:*aliter non valerent dicta eorum*.Idem
Gul.in Spe.e.ti.§.nunc tractandum.in prin.ver.ſed pone ꝓ-
duxi.in gl.cauſam enim.ibi,*dixerit ſe ſcire*.idem no.Io.in.d.§.
ſolam.& Accur.C.de teſti.l.iij.& gl.in Spe.de teſte.§.j.verſic.
item ꝙ interrogatus Inn.& Hoſt.hic,ſed ſecundũ interroga
toria partis contra quam producunt examinãdi ſunt teſtes.
j.e.c.ij.li.vj.ſi pars petijt teſtem interrogari de cauſa ſciẽtiæ
& interrogatus non fuit non puto valere dictũ eius,ſed po-
terit iterum interrogari de cauſa ad hoc.j.e.per tuas.& adde
qđ ibi dixi ſuper.j gl.experientia.ſępe dicunt teſtes aſſerere
cuius ſufficientem ſcientię cauſam non reddunt:& propter
1 hoc † cautum eſt cõſilium ꝙ pars det interrogatoria ſaltem
de cauſa ſcientię,& petet iſtam examinari,& in actis redigi
vt ſi obmittatur hęc interrogatio non noceat teſtimonium
parti:qđ vſq; hodie nunquã vidi factum niſi in quadã cauſa
de dugia,quod tñ no.G.in Spe.e.ti.§.iam de interrogatorijs.
ad ſi ver.item cautè facit.& ibi,*ſcias*.ver.idem no.in gl.ij.&
pro hoc dicto inducit Accur.vbi.ſ.ꝙ teſtis non eſſe verbo-
ſus.C.de preci.impera.o ſeren.l.ſi.& facit.C.de app.amplio-
rem.§.in refutatorijs.& de conſecra.di.v.non mediocriter.
in gl.*quærere debet*.quę aliàs incipit ipſorũ teſtium ibi *teſtifi-
cari*.de hoc in Spe.de teſte.§.iam de interrogatorijs.ad finẽ.
& ibi,*circumſtantiæ*.& ſic non poſſet pars producens dicere ꝙ
reſponſio ſibi non noceret:quaſi non iuratus ſuper eo depo
nat.ſ.de teſti.illud enim de impertinentibus,& circumſtan-
tijs ſecundum Abb.& Inn.hoc notauerat.de accuſa. inquiſi

tionis.ſubdens ꝙ de ſe melius ſibi quam alteri tradidit cum
ſciat melius veritatem quàm alter alleg.Hoſt.qui ma.accu.
poſſ.videtur,& ibi,*æquiparantur*.non per omnia:nam non cõ
pellitur quis pręciſè:ſed ſic teſtificari Nouella,& aliquid no
tat.c.cum ſuper.ſ.de cõfeſſ.Martinus.Item vt dicit Inn.niſi
ſpecialis in ordinando propter periculum animę,nec tamen
teneretur prodere niſi illa,quæ impedirent executionem,
& ibi etiam Hoſt.de his per Goff.in ſumma.de tempo.ordi.
c.vlti.in vltima coll.hoc notat Inno.c.ad diſſoluendum.de
deſpon.impube.c.dudum.ij.de elect.&.c.cum ſuper.de con-
feſſ.Martinus.& ibi,*ex pœnitentibus*.adde quod ibi notatur,
& ibi,*non ſibi*.vide quod de hoc in canone, & ibi confiteri.
& j.de pœ.& remiſſ.omnis in prin.ar.contra.v.q.j.quid vbi
de hoc in vltima gloſ.& ibi.l.iij.dici poteſt ꝙ iudex de illis,
2 quæ ibi dicuntur debet explorare † apud ſe,vel ab alijs non
ab iſtis teſtibus ſecundum Hoſt.qui dicit quòd reſpondere
non tenetur:niſi de crimine quæratur de quo principaliter
agitur:ſi dicatur de illis,& hoc videtur tenere Vinc.j.e.te-
ſtimonium,vel ſecundum Hoſt.licet iudex poſsit quærere à
teſte,& teſtis poſsit reſpondere non tamen tenetur.Nouel-
la:vt.c.dudum.j.de elect.&.c.cum ſuper.ſ.de confeſſ.Mart.
& iſtud vltimum poſuit Inn.in.c.inquiſitionis.ſtatim alleg.
vbi etiam reſpondendo ad capitula.ij.qõ.vj.quærendum.&
c.ſi qui.& hoc communiter approbatur Mar.dicebat iſta lo
qui in accuſatore non in teſte ponebat etiam ibi ſolutionẽ
ſupra proximam,ſcilicet quòd apud ſe,vel apud alios iudex
quærat de teſte,& de voto præſumat bonum niſi probetur
contrarium.j.de præſumpt.c.ſi.ſed ignotum oportet appro-
bari poſtquàm ei credat.iij.q.v.canonica.&.c. accuſatores.
imò debet eſſe notus iudici,& alijs C.de iure deli.l.finali.§.
ſum autem dubius.ad finem ſicut etiam approbari oportet
teſtem in accuſatione criminali,& accuſatorem de accuſat.
c.primo.In ciuilibus talia non requiruntur à teſtibus remit
tit ad notata de confeſsis.c.ij.vbi quòd ibi ſuper verbo con
feſſis.& de elect.dudum.ij.ver.tandem.in gloſſ. ſuper pro-
ceſſu.vbi tractatur de teſte,& de electo,& de reo an reſpon
3 dere teneatur.Nouella,cum quæritur vtrum teſtis † debeat
cognoſcere partes:Io.an.in additionibus ſuis ſuper Speculo
titu.de teſte.§.primo.quaſi circa princ.verſic.item teſtimo-
nium:dicit Aut producitur ſuper facto alterum ſolum con
cernente,vel ambos &c.& iſtud habes in gl.Accur.l.iij.ff.e.
circa prin.quod autem hic dicit gl.partem exhibendam eſſe
teſti.caue:quia hoc periculoſum eſt,vnde in actibus pericu
loſis,huòd ille ſolus non non exhiberetur:quia tunc pericu-
loſum eſſet ꝙ teſtis eſſet facilis ad dicẽdum ꝙ ille eſſet:ideò
debet aliter iudex arbitrari,videlicet quòd plures ſimul te-
ſtimonium præſtẽt,dicens,quis iſtorum fecit homicidium
Marti.& ibi:*non interrogantur*.not.Io.ij.qõ.viij.quærendum,
ꝙ iudex poteſt in genere quærere à teſte an poſsit eſſe teſtis
ad hoc.viij.q.iij.Artal.in glo.*exemplo Danielis*. ſuper.xiij.c.in
glo.quia ſi ibi,*nihilominus* & ibi ſatis nota an hoc locũ habeat
etiam in actibus qui iterationẽ recipiunt, & de hoc dicam.
j.de accu.qualiter.ij.& de hoc in Spe.eo.ti.§.iam de interro-
gatorijs.verſi.idem de tempore.& verſi.ſeq.cum ſuis remiſ-
ſionibus.&.ff.eo.tit.ob carmen.in glo.ſi.Nouella, ibi omni-
no vide Inno.M.& ibi etiam de tẽpore per Inno.&.iij.q.ix.
ſi teſtes.&.c.ſi debitum.per Io.Mart.& ibi,*contradicendum* vbi
idem not.& ibi,*interrogare debet* ſupple & ſcripſi facere & in
4 fi.vnde dicebat hic Inn.quòd etiam præſumptionem † pro-
uenientem ex cõſenſu partium cõſiderare debet iudex:nam
atteſtationes quæ non valerẽt ratificantur,quandoq; nõ ſo-
lùm per expreſſum conſenſum partium ſed etiam tacitum.
arg.iij.q.iij.ſi quis teſtibus. & quod not.j.eo.tuis. &.c.præ-
ſentata. &.c.conſtitutus. & quod dicam. j.eod.ſignificauit.
in glo.dicit hic verſi.vbi vero.ſecus in lit.non conteſta.vel
re iudicata, & alia quæ ſunt ſubſtantialia iudiciorum : talia
enim expreſsè ratificari non poſſunt : vt patet ex eo quod
not.de libelli oblatione.c.j.& de lit.conteſta.c.vnico. & de
5 officio delegati.c.prudentiam.§.ſexta.Atteſtationes † autem
viros

vires sumunt ex pactione partium itaq; si alterutra oppo-
nat ꝙ nõ valeret: quia in hoc iudicio productę non sunt: ta-
lem exceptionem tollet replicatio potestati: vt patet in iuri
bus superius allegatis. & ff. de re iudi. si conuenerit. ff. cõi di-
uidũdo iudicem. ff. de no. ope. nunc. l. j. §. & post operis. & se.
& patet in eo quod legitur, & not. C de pact. c. j. & c. iij. & hac
ratione considerata, videtur ꝙ quamuis ille, cui commissa
est receptio testium † sine examinatio nõ possit ipsam de iu
re cõi alij iudici cõmittere: cum sit sibi certum officium cõ-
missum de consensu tñ partium, & tacito talis cõmissio ra-
tificari potest dũmodò nõ obstet error iuris, vel facti, vt pa-
tet ex pręmissis. & qd no. s. de offi. dele. quoniã apostolica §.
is autem. & § cæterum. & j. de re iud. cum Bertholdus § post
modũ. ver. verũ. & se. & expressiùs. j. e. veniẽs § j. ver. hęc igit.
& se. ij. § quidam tñ scdm Inn. dicunt & fortè bene ꝙ consen
sus partiũ tacitus non sufficit: quia qñ pręsumitur tacitè cõ
sentire potius pręsumendum est ipsas consentire ꝙ iudex ra
tione suę iurisditionis hoc faciat quàm ꝙ velint se ex pacto
obligare, iudex autem ratione suę iurisditionis solius hoc fa
cere non potest, & ideò per solum tacitum partium consen
7 sum attestationes † quę de iure non valent ratificari non pos
sunt: sed alij dicunt ꝙ iudex ratione iurisditionis hoc facere
potest dummodò saltem tacitè consentiant in hęc partes ar.
s. de off. dele. c. prudentiam § sexta. scdm Inn. & Host. Nouel
la, caue quia cũ receptio testis sit iurisditionis, & iudicialis
vt. c. super quęstionum. s. de offi. dele. & cle. j. de testib⁹. quo-
modo ergo nullam receptionem põt consensus partium va-
lidare maximè, cum nõ ad partem, sed ad iudicem pertineat
vt dixi, & quia etiam nõ firmatur tractu temporis &c. c. au-
ditis. s. de elect. & regula, nõ firmatur. li. vj. & hoc tenetur cõ
muniter. dicitur tñ cõiter, & est contrarium, & casus hic, &
intelligitur dictũ Inn. s. ꝙ partes se possunt bene obligare ex
pacto ad obseruãdum in sui pręiudicium processum, & sen-
tentiam, & receptionẽ &c. ac si de iure valerent, licet nõ va
leant Mar. in gl. *per exceptionem*. In fi. dicit Host. ꝙ si principa
lis, vel eo mandante hoc faciat habetur testis pro producto
ar. ff. si quis cau. l. ij. § simili modo. idem si hoc fiat per alium
amicũ principalẽ: ipso principali tacẽte, & dissimulante. ar.
j. de si. sicut nobis. & c. nobis. secus si hoc fiat ab inimico, vel
ab amico etiam sine fraude cõtradicente, & ibi in. d. c. quia
præsulatus. & ff. ex quibus cau. in poss. ea. l. pe. & adde qd di-
cetur. j. e. constitutus. i. in gl. pe. ibi. *magnitudinem*. idem Inno.
& moderni vnde reprehendit Vinc. quosdam dicentes hũc
numerum ordinarium à iure statutum cuilibet producenti
testes, nisi eũ iudex moderetur ꝓducat quos vult post ꝓdu
cat quos melius scire credit, & vide Gul. in Spe. e. ti. § restat.
in fi. *& in fine*. s. lo. qui etiam dicebat per hoc nõ cõgruè pos-
se dici. xl. quęri per clausulam, quidam alij, quia facilius reci-
piuntur. xl. testes, quã. xl. rei, vel quàm vna causa expediatur:
idẽ Vinc. In gl. vlti. ibi pñtata: sed processerũt sine tertio col
lega, vel alter eorum fuerat accusatus Io. & Vinc. & ibi cum
in tua. vbi de hoc in fine vltimę gl. & j. c. proximo. in glo. pe,
& in fine. de hoc in Spe. e. ti. § j. ver. quid si idem testis. & vers.
se. & facit finis huius gl. ad quęstionem de illo qui dixit fal-
sum coram non iudice, qui tñ putabatur iudex, ad quam ẽt
faciunt quę in quæstione dixi super regula, nõ est sine. de re-
gu. iur. li. vj. ¶ Primò opponitur, vt in. j. gl. Ber. & solue, vt
ibi cui cõcordat Inn. addens ꝙ idem vbi à principio fit tan-
tum protestatio de dicendo in personas testium. ar. s. e. pręę-
sentium. qd dic, vt ibi scripsi. Item concor. etiã cũ alijs, quæ
8 sequuntur in gl. & subdit ꝙ † vel simul super exceptionibus
oppositis in personas testium, & super principali recipiunt
probationes, vel differtur probatio exceptionũ in aliud tẽ-
pus in casibus no. in gl. aliter ꝓposito aliquo cõtra testes sta-
tim super exceptione recipiuntur ꝓbationes si paratę sunt
etiam antequã testis ad deponendũ admittatur. s. e. ex parte.
& C. de proba. l. ad probationẽ. sed si paratę nõ sunt nõ dif-
fertur receptio, nec depositio: vt in auth. e. ti. § si verò dica-
tur. scdm Inn. Hen. aũt circa hoc videlicet dũ quęritur vtrũ
exceptione opposita contra testẽ, de exceptione quæri, & di
scuti, & ipsius probatio recipi debeat antequàm testis depo
nat, vel vtrũ prius debeat recipi, & deponere, & ipsius depo
sitio in tẽpus disputationis reseruari. distinguit sic: quia aut
exceptio excõicationis maioris est opposita contra testem,
9 seu testes: aut alia exceptio. si exceptio excõicationis † tunc
statim est eius probatio propter periculum participationis
admittenda. ar. xj. q. iij. cũ excõicato. j. de except. exceptionẽ.
de sent. exc. solet. li. vj. vt notat Spe. hoc ti. § j. in. vj. col. versic.
sed quid si dicatur. versi. porrò. & Io. an. s. e. ex parte Adę. &
videtur expressum j. de sent. excõ. decreuimus. li. vj. quo casu
testium contra quos opponitur receptio, & examinatio in-
terim differrentur, nisi absoluentur ad cautelam quo casu
valeret eorum depositio, vt. j. c. proximo. in fi. vel periculũ
sit in mora quo casu statim examinabũtur, & effectus obie-
ctorum in tempus disputationis debent reseruari per iura
quę sequuntur. si alia exceptio obijciatur: tũc posset sic sub-
10 distingui, aut † mora est periculum allatura ex parte produ-
centis ipsum testem: vt quia ipse testis productus est infir-
mus, vel senex, vel absuturus, vel bellum campestre intratu-
rus: vel vltra mare iturus, & ex parte illius cõtra quẽ produ-
citur: vt quia testes per quos exceptionẽ, seu obiecta contra
testẽ productum ex parte aduersa probare intendit sunt in-
firmi, senes, absuturi, vel bellum campestre intraturi, vel vl-
tra mare ituri: & tunc ex quo vtrobiq; periculum est in mo
ra vtriusq; partis, testes contra quos vertitur periculũ sunt
examinandi, & obiecta debẽt in tempus disputationis reser
nari: ar. s. vt lit. non contest. c. qm̃ frequẽter. in prin. quia ma
teria probationum angustari non debet. C. de hære. l. qm̃. in
fine. Aut ex altera parte tantum mora est, periculũ allatura:
& tunc ex illa parte testes recipientur, & examinabunt obie
ctis in tempus disputationum reseruatis: per iura alle. hoc sa
tis in effectu notat Inn. & Host. hic, & Spe. hoc tit. § j. versic.
11 quid ergo si pręmissa obijciens. Aut mora † nõ est periculũ
allatura: & tunc aut iste obijciens contra testes habet testes
suos, seu probationes suas incontinenti paratas, aut non: si
sic tunc debent recipi, & admitti statim, & interim testium
contra quos fiunt obiectiones receptio, & examinatio dif-
ferri. ita intellige. s. ex parte Adę. & j. c. ꝓximo. vnde potest
dici hodie potest constare de obiectis hodie agatur ar. ff. ad
exiben. l. iij. § ibidem. vt in poss. leg. l. is à quo. in prin. & quia
testis non debet admitti cuius depositio non prodesset arg.
C. de probat. l. ad probationem nostri domini j. j. de except.
dilecti. s. de offi. dele. cum cõtingat. Aut obijciens contra te
stem, seu testes partis aduersæ non habet ad probãdum ob-
iecta testes suos incontinenti paratos: & tunc debent testes
partis aduersę recipi, & examinari nõ obstantibus obiectis,
super quibus obiectis, vel simul cum eis recipientur proba-
tiones, vel differrentur in tempus disputationis. ar. in auth.
e. ti. § si verò dicatur. coll. vij. Ista duo mẽbra vltima not. Inn.
& Host. hic: & ad ista potest induci quicquid dicit in ista gl.
vel dic plenius, & melius ꝙ in isto articulo sunt opiniones
quas recitat Io. an. s. e. ex parte Adæ. Prima Io. an. & Vincẽ.
hic qui tenẽt per. c. all. ex parte. ꝙ semper admittatur à prin
cipio probatio exceptionis, nisi in casibus vbi ius exprimit
illam reseruandam: allegant etiam. C. de probat. l. ad proba-
tionem. Secunda quæ ex verbis Inno. in dicto. c. ex parte. vi-
12 tur colligi quòd † si id quod opponitur est publicum, & ꝓ-
bationes offeruntur recipi debeant, aliâs si requirit tempo-
ris tractum, siue fieri debeat reprobatio per testes, siue per
instrumentum: recipietur testis, reseruabitur probatio post
publicationem. & hoc per auth. si dicatur. C. e. & in corpore.
e. ti. § si verò dicatur. & § se. coll. vij. Tertia Hostien. qui vi-
detur velle in dicto. c. quòd statim sit recipienda probatio,
& quod dicitur reseruandum disputationi post publicatio-
nem: verum intelligit de publicatione ipsius probationis re
probatoriæ: prius enim debet publicari quàm disputetur. j.
e. in causis. Quarta Spe. in. d. ver. qui videt. velle ꝙ probatio
exceptionis sit differenda, nisi mora periculũ afferret: vt qa

testes per quos vult reprobare sunt infirmi, vel recessuri, vel
bellum, vel mare intraturi: tunc enim recipien. dictū illorum
si sunt parati. Quinta Io. and. in d. c. ex parte. cui videtur ꝙ
exceptio legitima contra testes opposita semper à princ. sit
recipiēda. s. e. præsentium. aliàs ad quid tempore productio-
13 nis † citaretur is, contra quem producitur quod tñ obmis-
sum vitiat productionē. s. eo. c. ij. & putat ꝙ grauaret iudex
nō recipiendo exceptionem & ꝙ locus esset appellationi, &
ita fortè fuit in. d. c ex parte. recipere autem, vel differre ꝓ
bationem exceptionis credit ꝙ sic iudici arbitrariū ad hoc
inducit. c. istud. &. s. ti. j. licet. exceptis duobus duobus casi-
bus specialibus quos ponit gl. hic, & tertio de excommuni-
catione: vt dictum est. s. Casum autem Spe. non putat specia
le: vt prius recipiatur, vnde tunc non differretur iuramen-
tum, vel depositio testis: sed eo tempore quo forsan ille su-
per principali deponit, & isti de quorum periculo timetur,
deponent super reprobatione sicut & aliàs super principali
deponere possent propter illam causam. s. vt lit. non conte.
14 qm. in arbitratu § autem isto consideret iudex an id qd exci-
pitur habeat parē æquitatem cū casibus. s. exceptis. item an
sit publicū, & an offerantur probationes, & an præsumptio
sit contra excipientem ꝙ hoc faciat causa differendi, & tūc
an his qui producuntur super principali immineat pericu-
lum mortis, vel causa absentiæ, vel an veniūt de longinquo.
item ꝙ facilius possit expediri probatio, vel reprobatio. itē
reprobatio fiat ob causam onerosam puta criminis an non:
vt quia dicitur consanguineus, vel familiaris, vel his simila.
Item consideret ex quo posset sequi maius malum, vel odiū,
& scdm circūstantias facti, quę nec declarari possent videat
quos expedit priùs recipere: & illud eligat, & si prius reci-
piat probatores, quā reprobatores non pōt excipiens con-
queri: nam parcitur in hoc laboribus, & expensis: fortè eum
testis, nil deponet, vel si deponet multi alij non reprobabi-
les idem deponent, & sic nō expediret illum reprobasse. si ve
15 rò priùs recepit † reprobatores nō potest excipiens cōquę-
ri: quia quod petitur intus habet, & easdem rationes reuol-
uas erga producentem qui non potest conqueri: si dilata re-
probatione statim recipitur testis quem producit. Item nec
potest conqueri si differatur receptio sui testis contra quem
excipitur, parcitur enim laboribus, & expensis: si exceptio-
ne probata non expediebat illum produxisse, imò expedie-
bat non produxisse. In dubio verò vbi facti circumstantiæ
non mouent videtur eligendum ꝙ differatur reprobatio: ta
men per id, quod. s. dictum est, in versi. & si priùs eum, quia
ad hoc posset reprobatio reprobari, & sic est suspitio de lō-
giori tractu j. e o. licet. in hoc securè teneas quod rationem
habet, & ęquitatem, & opiniones contrarias concorda quas
reducas ad casus diuersos secundū Henr. sed dic pleniùs, vt
scripsi. s. e. ex parte Adæ. in scda partę quintæ oppositionis.
¶ PRIMO quęritur qualiter debent testes interrogari de
causis. dicit Inno. in gl. ij. ꝙ debent testes interrogari an cau-
sa lucri, vel odij deposuerūt: vt. ff. e. l. iij. & quòd debet iudex
aduertere an reddiderunt causam sui testimonij: vt in auth.
e. tit. § ij. & iiij. q. iij § solam. Sed pone ꝙ iudex non interro-
gauit testem de causa, neq; testis causam reddidit, quæritur
vtrum ex hoc minus valeat depositio? Ber. in glo. causam eiu
16 dicit ꝙ † nō ex hoc minus valet. vt. d. § solam. &c. Inno. autē
hoc intelligit verū si omisit iudex interrogare de causa sciē-
17 tię, & sic intelligit § licet. in auth. eo. ti. sed si † obmisit quæ-
rere de capitulis principalibus causæ tunc secus: vt ecce ago
rei vendicatione produco testem qui iurat super tota causa,
& deponit se scire me esse dominum rei petitæ, nec interro
gatur de causa, nec eam reddit certè nisi aliud probem fere-
tur sententia contra me, tulit enim testimoniū de iure meo
& non de facto qd sibi non licuit. debet ergo interrogari, &
respondere ea qua causa dominium rei ad me peruenit, &
si rñdet ꝙ ex causa emptionis: iterū debet interrogari à quo
dño emit, & sic de alijs sine quibus dñium haberi nō potest
& quę comprehendunt sub petitione de qua agitur. subdit
etiam non esse quęrendum indifferenter de odio, vel lucro,
vt notatur j. de accusa. inquisitionis. sed de causis principali-
bus negotij debet inquiri. Textus enim hic hoc mandās cir
cunstantias ipsius negotij causas appellat: vt patet ibi cum
dicit, & iunge quę scripsi in suppletionibus prædictę gl. cau
sam enim. & gl. seq. & quę notat Cynus. C. e. l. solam. Henri-
cus autem circa hoc, videlicet cum quæritur vtrum testis
teneatur reddere causam dicti sui: sic distinguit: qa aut quæ-
18 ritur vtrum teneatur reddere † causam dicti alterius, seu fa-
cti alterius super deponit: & dic ꝙ non: verbi gratia testis ꝓ
ducitur ad probandum quòd præpositus, vel officialis Pa-
risień. tulit talem sentētiam contra talem: nunquid tenetur
dicere causam, quæ mouit iudicem ad ferendum talem sen-
tentiam? certè non: quia nec ipse iudex causam ipsam in sen-
tentia exprimere tenetur. j. de re iudi. c. sicut nobis. vbi hoc
no. Host. & Io. an. ibi, & s. e. ti. super rubrica. Aut quęris vtrū
19 teneatur reddere causam dicti sui, & tūc aut † ipsa depositio
seu ipsum factum testis cōtinet in se causam suā sufficientē:
vt cum esset quęstio inter aliquos, an aliquis tenuerit aliquā
rem de facto necne testis dicit ego vidi ꝙ de facto tenebat
rem talem de qua est quæstio inter partes, & tūc nec est ne-
cesse, nec vtile reddere causam sciētię: quia iam dicit eā qñ
dicit ꝙ vidit, ꝙ tenebat eam: quia nulla alia causa potest esse
sui dicti: nisi quia vidit: & tunc idem si super sensu auditus
deponit, ꝙ audiuit, vel super sensu gustus deponit ꝙ gusta-
uit, & sic de alijs sensibus corporis humani secundū Inn. hic
in gl. & dic ꝙ testis, & Host. post eum. Idem Spe. hoc titulo §
nūc tractandum. ver. vt autem. hoc pleniùs. Aut ipsum di-
ctū, seu ipsa depositio testis nō continet in se causam suam
sufficientē: vt quia dicit ꝙ scit ꝙ ille tenuit de facto rem il-
lam de qua erat quæstio, nec dicit, ꝙ vidit eum tenere, & sic
de alijs sensibus corporis humani posset poni exēpla infini-
ta: & tunc refert aut iudex, seu examinator interroget eum
20 de causa dicti sui siue scientiæ suæ: & tunc tenetur † reddere
causam ipsam aliàs sua depositio nō valebit: vt hic, & in au-
thē. de testibus § & licet. coll. vij. iiij. q. iij § item solā. vbi hoc
notat Io. idem Ber. & Host. & Io. an. hic, & in. c. all. sicut no-
bis. Aut iudex, seu examinator nō interrogat eum de causa
dicti sui, & tūc aut pars, contra quam testes examinātur de-
dit interrogatoria, scdm quę vult eos testes examinari, & de
causis sciētię, seu dictorum suorū interrogari, aut non. si tūc
21 † tenetur examinator eū interrogare de causa dicti sui, &
ipse testis interrogatus ipsam causam reddere, & dicere te-
netur ꝙ dic vt no. Spe. hoc ti. § iam de interrogatoriis. in fin.
versi. itē tantæ. pro hoc. j. e. præsentium § testes. lib. vj. vbi de
hoc, si nō tunc refert. Aut examinator omittit quærere de
capitulis principalibus causæ, vt cū ageretur rei vendi. testis
dicit scio ꝙ talis est dñs rei petitæ sine causæ expressione.
22 & tūc † tenet etiam nō interrogatus dicere causam dicti sui
quia per talem depositionē fert testimoniū de iure suo, nō
de facto qd non licet. & talis testis debet interrogari ex qua
causa habuit. & si rñdeat ꝙ ea causa emptionis: iterū inter-
rogabitur à quo dño emit scdm Inn. & Host. hic in glo. sam
lucri causa & Spe. vbi. s. Aut omittit quęrere de alijs capitu
23 lis, seu causis non principalibus, & tunc † testis nō tenetur
reddere causam dicti sui: & nihilominus valebit eius depo-
sitio scdm Ber. Inn. Host. & Io. and. pro hoc. ff. de no. op. nūc.
l. de pupillo § qui nouū opus. de iureiur. l. iusiurādum & ad
pecunias § qui iusiurandum. C. de edi. diui adri. tol. l. fina § si
autem. Idem Accur. C. e. ti. l. iij. & no. ꝙ idem est si testis non
reddat aliquā causam dicti sui, & si reddat tñ malam, vel in-
habilē: vt satis hic in gl. all. dic ꝙ testis, & expressius Spe. hoc
tit. § j. ver. itē ꝙ interrogatus. in. ix. coll. & totam gl. Inno. hic
ipse Spe. ponit in § all. nūc tractandum. versi. vt autem. hoc
plenius. & ver. attendat etiam iudex.
¶ SECVNDO quæritur quale est officium testis, & ad
quæ respondere teneatur? rñdet Inn. ꝙ officium testis ꝓpriū
est dicere veritatē de his, quæ percepit quinq; sensib⁹ cor-
24 poris. iij. ix. teste: † nam vt dicit Inn. s. de iuramento calum.
c. pe ꝙ

c.pe.ꝙ illud solùm dicitur testis scire, quod per sensum cor-
poreum appræhendit: dicit tamen dñs Marr.& benè ꝙ isti
sensus non debēt esse denudati omnino ratione quia aliter
dicere esset inducere impossibilitatē deponendi rectè post
M.procedit Inn.hic ad exēpla quinq; corporeorū sensuum
25 prędictorū,& primò de visu† vt si quæstio est inter aliquos
an alter eorum rem tenuerit de facto vel de re an fuerit alba
vel nigra:deponet testis de visu quia vidit rē teneri &c.nec
est necesse nec vtile inquirere causam sciētiæ quia iam eam
dixit videlicet quia vidit cum nec alia causa possit esse scien
tiæ suæ:nisi quia vidit licet vtile sit tūc quærere de alijs cir-
cunstātijs: videlicet vbi eras,& qui erant tecū quando vidi-
sti:quia licet talia nō sint causæ dicti vel scientiæ sunt tamē
circunstantiæ ad inquirendum veritatem:si autē testis dicit
simpliciter ꝙ rem tenuit nec dicit se vidisse bonum est eius
testimonium:vt.C.eo.l.testium.iuxta not.in proxi.q. tūc ta-
men vtile est quærere causam scientiæ & si tūc dicat se scire
quia nullus dubitat,vel quia omnes dicūt non valet testimo
nium:quia malam & insufficientē causam reddit:secus si di-
cat scio,quia vidi quia tūc bonam causam reddit. De auditu
autē exemplificat:vt si quęstio est an quis cantet altè vel pla-
nè benè vel malè vel de qua materia concionatus fuit iste cū
illo,vel an iste illi rem vendiderit aut obligauerit debet re-
spondere testis scio quia audiui quia testimonium est de au-
ditu.De gustu vero exemplificat vt si sit quæstio de re an sit
dulcis vel amara, vel cuius sit saporis nō est alia causa scien-
tiæ nisi quia gustaui.De tactu etiam exēplificat vt si sit quę-
stio de re an sit aspera vel suauis:nō est alia causa sciētiæ nisi
quia eam tetigi vel palpaui. De odoratu autē exemplificat
vt si sit quæstio de re an sit odoris boni,vel fœtidi,nō enim
est alia causa scientiæ nisi quia odoraui:licet vltra possit in-
terrogari iudex an ibi essent aliæ res vicinæ de quibus pos-
set venire malus odor,vel an ipse odorās erat fœtidus vel fa
stiditus vino,vel cibo,vel an potiùs ex se exalabat malū odo
rem ,quàm ex speciebus haberet:& in alijs etiā similia quæri
possent:ijs tñ omissis non minus valet testimonium.Subdit
autem Inno.ꝙ aliquæ sunt quæstiones ad quas non tenetur
testis rñdere:vt si interrogetur an Titius sit dñs talis rei , vel
26 an sis iracūdus,aut ebriosus : quia† nullo sensu corporis po-
test ista cōpræhendere puta ꝙ sit dominus ebriosus vel ira-
cundus:sed oculis mentis,hoc est ratione hoc cōpræhendit:
ipsa enim ratio ex ijs quę appræhēdis sensibus corporeis be-
nè potest iudicare illum dñm,vel sobrium,aut non dominū
seu ebriosum vel iracūdum:sed illud ad iudicē pertinet,de-
ponens verò non adducitur in iudicem, sed in testē:& ideo
eius testimonium nō præiudicat nisi causam assignet : sed si
assignet iustas causas testimonij : puta scio eū dñm quia fui
præsens,vbi emis lanā de qua fecit pannum : tūc valet testi-
monium non ratione primæ partis suæ depositionis in qua
scit eum dñm:quia id nō vidit,sed iudicauit, sed ratione se-
cundæ partis in qua assignauit causam iustā sui iudicij : non
27 enim est malum,ꝙ testis talē causam assignet,nec† etiam, ꝙ
iudex concordet cū eo si testis vel eius ratio bene iudicat ex
ijs,quæ sensibus corporeis appræhendit non tamē debet cō
cordare cum teste: nisi testis sufficientes causas assignet per
quas appareat illum dñm,& idem de ebriositate & iracūdia
potest exemplificari,& dici sicut de dñio secūdum eum : sed
pone testis rñdet vidi eum gerere se pro dño talis rei tanto
tempore ꝙ præscripsit nūquid benè probet vtile dominiū.
28 rñdet Inno.ꝙ† sic,licet causam non alleget:cū ab eo nō quę-
ratur,sed pone ꝙ solùm deponit de possessione,& tempore
sufficienti tamen ad præscriptionē,sed de pręscriptione ni-
hil dicit nūquid videtur probare vtile dominiū? Inno.vide-
tur placere ꝙ sic,dicit enim ꝙ quędā sunt,quę possunt trahi
ad iudicium rationis & ad testimoniū sensuum corporis:si-
cut est quādo dicit testis dico ꝙ talis tali tēpore possidebat:
nam possessio aliquid iuris habet:vt not.per ipsum.j.de cō-
ces.præben.cùm nostris.sed in cōtrarium facit:quia vt dicit
Inno.intelligitur dictū huiusmodi talis testis ꝙ possidebat,
id est de facto tenebat, talis est enim communis intelligētia
huius verbi,arg.j.de spōsa.ex literis.sed hoc fortè impugna-
bis & dies ꝙ eadem ratione potest dici ꝙ ad iudicium ratio-
nis nō spectet iudicare:an benè vel male cātet vel an sit mul
tùm odoriferū:& idem est de similibus:sed dicit Inn.ꝙ istud
arg.non est verū:quia hoc tantùm sensibus corporis appræ-
hendit:licet vnus in ijs meliùs cognoscat,quàm alius & ideò
magis vel minùs creditur & idem est in visu : quia vnus ha-
bet acutiorē visum,quàm alius:& ideò minùs ei creditur de
visu ad remota, & magis de visu ad propinqua : & idē est de
testimonio:quia sæpe adiuuat ratio appræhēsionem sensuū
corporis : sicut est videre in inspectoribus corporis.s.an vir
sit frigidus,vel non:vel mulier arcta,vel nō:qa aliqui sunt in
ijs peritiores alijs.j.de frig.fraternitatis.& tamē hic sufficit
dicere vidi eam arctā, vel frigidam:quia solo sensu corporis
29 appræhēditur:sed solo sensu corporis† non appræhenditur
aliquem esse dominū : & ideò non valet dictū eius:ego scio
ipsum esse dñm nec benè dicitur ego vidi ipsum esse dñm.
arg.ff.de interro.act.l.quia plerunq;.ijs visis restat videre qd
de quæstione nūquid testis deponens de possessione tēporis
sufficientis ad dominij vtilis acquisitionē probat dñium li-
cet de dñio & præscriptione verbū non dicat:ad quam rñ-
deo ꝙ probat non directè & principaliter:quia de hoc fortè
30 nō cogitauit:sed† indirectè & cōsequenti:quia probat factū
ex quo ius resultat de quo debet per iudicē & non per testes
iudicari.Nec obst.ꝙ debes dictum testis ad possessionē facti
dūtaxat referri:quia vltra intentionē testis & eius appræhē-
sionē præsumit lex ius possessionis præsertim in possessione
antiqua:quia ius possessionis causat in facto.ff.de acqui.pos.
l.j.&.l.quēadmodum.& hic iunge quæ scripsi in expositione
super verbo visu,& super verbo sequēti & sequenti,& super
quatuor verbis præcedentibus.

¶ TERTIO quæritur vtrū attestationes, quæ non valēt
31 possint ratificari cōsensu partium? & rñdet Inno.ꝙ† sic ne-
dum per consensum expressum sed etiam per tacitū,arg.iiij.
q.iij.si quis testibus.&.j.de appel cōstitutis.&.j.e.præsenta-
ta.&.c.tuis.secus tñ dicit in litis cōtestatione , vel re iudica-
ta,& alijs,quæ sunt de substantia iudiciorū:quia illa nō pos-
sunt ratificari:vt videtur , arg.eorū, quæ not.ipse Inno.s.de
offi.deleg.prudentiam.in glo.& ex hoc loco:licet enim talis
receptio ex iuribus suis nō valeat:quia nō est in iudicio:va-
let tñ in vim pacti:vt patet in iuribus superius allegatis : qa
neutra pars potest cōtradicere exceptione pacti obstañ.arg.
ff.de re iud.l.si cōuenerit.& cōmu.diui.l.& iudicem. &.ff.de
noui oper.nunc.l.j.§ & post operis.&.§.seq.& patet in eo qd
leg.& not.s.eo.c.j.&.iij.secundū Inno.& pro hoc facit quod
leg.& not.s.de pac.c.j.&.iij.j.eo.cōstitutus.ex quibus Hen.
circa hoc sic distinguo quia,aut quęritur de actibus iudicia-
libus,qui non sunt de substātia iudiciorū:vt attestationes &
tales ratificātur per consensum partium etiam tacitū per iu-
32 ra ad hoc supra alleg.arg.j.de appel.cōstitutus.Aut† de sub-
stantialibus iudiciorū.vt lite contestata,& re iudicata & tūc
secus:vt no.Inno.in.d.c.prudētiam.glo.sed nūquid.& glo ex
hoc loco.Ratio primi quia neutra pars potest cōtradicere:
& quia receptio testium videtur esse ministeriū industriale
quod potest cōmitti.arg.notarium.s.de offi.dele.c.si.§.is au-
tem.&.j.de re iudi.cùm Bertholdus.& quod not.in Spe.eo.
ti.§.nunc tractādum.ver.attendere debet. sed huic obstāt le-
cta & not.in cle.vnica.de offi.deleg.& iunge quæ scripsi su-
per glo.quia si in suppletione. vnde dicebat hic Inno.super
quo vide omnino,quæ scripsi.j.eo.c.ij.in cle.ad si.j.princ.q.
33 ver.vltra prædicta quæritur.Sed nunquid si deputatus† ad
testes recipiendos de cōsensu partium tacito vel expresso cō
mittit alteri huiusmodi receptionē valet receptio.Lign.di-
cit,ꝙ istud cōmitti alteri repugnat naturæ officij delegati:
vt s.de offi.dele.c.quoniam.& ideò expressus cōsensus non
validat cōmissionem,licet validet probationē. Itē quia pars
tacēdo non præsumitur consentire nisi secūdum dispositio-
nem iuris:vt.s.de consue.cùm dilectus,de hoc possit talis de

iure talẽ articulũ alteri committere necne dicet. ĩ. de re iod.
cùm Bertholdus. super quo vide quæ scripsi. in. d. supple. vn-
de dicebat ver. & hac ratione. circa quod breuiter sic distin-
34 gue: qoia aut cõstat de iure quod valet receptio: vt † qoia fa-
cta parte vocata per ipsum iudicẽ post litem conte. super ar
ticulis dependẽ. à libello, & alio quolibet impedimẽto ces-
sante: aut per delegatũ ordinarij vel per delegatũ principis
seruata solẽnitate. c. statutũ. §. in nullo. vers. & personis. de re-
scri. lib. vj. iuxta lecta & not. in cle. indices. de offi. dele. & isto
casu indubitatũ est, ꝙ valet per prędicta iura. Aut constat ꝙ
circũscripto consensu partium de iure nõ valeret talis rece-
ptio: & tũc aut est tale ius, cui pars potest renũciare: vt in ca
su. d. §. in nullo. ver. nisi adijt. & in casu. c. ij. ĩ. eo. tit. vt videli-
35 cet † quia receptæ sunt attestationes in absentia partis, aut
in loco minùs insigni de cõsensu eius, & tũc valet receptio
si huiusmodi cõsensus præcessit. ĩ. de regu. ad Apostolicam.
sed si nõ præcessit sed secutus est adhuc æquè dici potest va
lere receptionẽ per regulam quam tradit Inno. de consue. c.
cùm cõsuetudinis. & de reb. eccl. non alie. c. dudum. in gl. vlt.
lib. vj. Aut est tale ius, cui partes renũciare non possunt: vt
36 puta defectus potestatis † in recipiente, vel defectus ordinis
iudiciarij: qoia videlicet lis nondũ fuit conte. & tũc tene di-
distinctionem Inno. quia non valent vt iudiciales seu vt au-
thoritatem iudicialem habẽtes: sed valent benè vt pactum
hoc est, quia consensus partium partes obligat ad standum
eis: vt patet ex dictis.

¶ QVARTO quæritur ad declarationẽ glossæ quintæ
vtrũ testis interrogatus de & super suo crimine teneatur su-
per hoc respõdere? Super quo vide quę scripsi super. d. glo. in
suppletione quæ incipit vide quod de hoc cũ quatuor sup-
pletionibus sequentibus eiusdẽ glo. & præsertim in supple-
tione quæ incipit dici potest ꝙ iudex. circa quod Henr. post
Host. distinguit sic: quia aut agitur & quęritur specialiter de
aliquo crimine cuius particeps dicat esse testis, & tunc licet
de alijs non credatur ei in omnibus: de se tamen rñdere de-
bet & ei creditur, vt. ĩ. de elec. per inquisitionẽ. de confes. c. j.
& ij. & C. eo. tit. l. nullam. aliâs autẽ non cogitur rñdere: quia
nemo tenetur cõfiteri contra se. de pœni. di. j. non tibi dico.
Nec ob. quod hîc dicitur quia quamuis iudex de ijs quærat,
37 testis tamẽ † non cogitur rñdere, vel dic ꝙ hoc quod hîc di-
citur. & iiij. q. iij. §. si testes. versi. item testiũ. & ff. eo. ti. l. iij. in-
terrogatur de personis litigantiũ à quibus & cõtra quos in-
ducũtur testes debent cognoscere: vt in authẽ. eo. ti. §. j. colla.
vij. Non ergo de criminibus testium, qui non cõtingunt cau
sam, de qua agitur debet iudex testes interrogare, sed ipse iu-
dex debet hoc cõsiderare apud se qui forsan testes nouit vel
etiam ab alijs explorare, sed si exploret à teste & ipse prodi-
derit sibi imputet secundũ Host. vel potes dicere ꝙ quatuor
sunt ad quæ tenetur respõdere. s. an sit decurio, vel plebeius,
liber, an seruus, infamis, an bonæ famæ amicus, vel inimicus
eius pro quo vel contra quẽ testificatur locuplex, an egenus:
prout dicit Bern. hîc & hoc tenet Abb. veruntamẽ prius di-
ctum crederẽ verius de iure & de hoc vide in Spec. hoc ti. §.
iam de interrogatorijs. ver. sed nũquid quęretur. & ad hoc. qđ
notatur Inn. ĩ. de accu. c. inquisitionis. glo. ex hoc loco & qđ
ibi dicam.

¶ QVINTO quæritur ad declarationẽ dictæ gl. quintæ
in fi. vtrũ sit necesse ꝙ testes cognoscãt personas litigãtium à
38 quibus & cõtra quas inducunt: circa quod † distinguit Hen.
sic quia aut testes producunt super facto producẽtis, & eius,
contra quẽ producuntur vt super contractu inter eos inito,
vel super iniuria alteri per alterũ illorum illata & tũc sic: ita
intellige Ber. hic in ver. prætereà. testes. arg. in auth. eo. ti. §. j.
Aut producũtur super facto alterius tantùm, & tunc illum
debent cognoscere super cuius facto producũtur: nec habet
cognoscere aliũ. Aut producũtur super facto tertij, seu alio
negotio nõ concernente factum ipsorũ litigantium, seu al-
terius eorũ: & tunc non habet necesse cognoscere personas
litigantium vel alterius ipsorũ: & in ista distinctione cõcor-
dat Accur. ff. eo. titu. l. iij. §. j. in glo. debet ergo. & Arch. iiij. q.
iij. § si testes. ver. item testium. & idem quod Bernar. hîc in
versi. prætereà testes. not. Accur. in authen. de instru. caut. &
fide. § si quis igitur. colla. vj.

¶ SEXTO quæritur ad declarationẽ glossæ quæ incipit
per excommunicationẽ: vtrum & quando testis impeditus
deponere seu testimoniũ perhibere per hoc haberi debeat
pro producto: super quo vide, quæ scripsi in suppletione. d.
glo. Ex qua paucis additis Henr. circa hoc sic distinguit: quia
39 aut pars principalis cõtra quã † producitur, vel alius eo man
dante impedit ipsum testẽ testimonium perhibere, aut non:
si sic, tunc testis habetur pro producto, ac si deposuisset con
tra eum, arg. ff. si quis cau. l. ij. § simili modo. si non tũc aut te
stis impeditur per aliquẽ amicum partis cõtra quam produ-
citur. Aut impeditur per aliquem extraneum, seu casum ali-
quem impedientẽ, in primo caso refert. Aut impeditur per
40 amicũ ipsius partis ipsa parte † ratificante, vel tacẽte & dis-
simulante & tunc idem. s. ꝙ habetur pro producto ac si depo
suisset contra eum, arg. ĩ. de simo. sicut nobis. aliâs incipit si-
cut tuis. & c. nobis fuit. Aut ea cõtradicente & dissentiente
sine fraude: & tunc non habetur pro producto, arg. dictorũ
iurium à contrario sensu. & c. j. q. iiij. quia præsulatus & ff. ex
quib. cau. in poss. ea. l. pen. In secundo casu. s. quando per ini-
micum partis cõtra quam producitur impeditur tunc non
habetur pro producto: vt in. d. c. sicut tuis. versi. alioquin. &
c. nobis fuit. ver. quia igitur ibi per fraudem &c. In tertio ca-
su dic idem, scilicet ꝙ non præiudicat sibi nec habetur pro
producto nisi in hoc consenserit expressè, vel tacitè, per iu-
ra alleg. & in ista distinctione satis concor. Host. hîc.

¶ SEPTIMO quęritur. in § volentes. in prin. qualiter iu-
dex siue detectione motus sui ex causa ista testes repellere.
circa quod vide quod scripsi in expositione sup verbo per-
mittas. & licet Spe. in remissione, quam ibi dedi ponat cau-
telam quam hîc ponit Inn. quia tamẽ illam recepit ab Inno.
illam nõ omittam & simile feci. ĩ. e. c. in duabus primis quę-
stionibus. dicit ergo Inn ꝙ iudex cũ suis accessoribus debet
41 videre dicta testium, & si viderit † ꝙ bene probẽt articulos
super quibus inducũtur prohibebit vlterius testes produci
non tamẽ dicet parti, ꝙ hoc sufficiat: quia probaui, quod in-
tendit: quia nulla occasione debet denudare quid sentiat: vt
C. de falc. l. vbi. sed dicet ꝙ hoc facit quia ad officiũ eius per-
tinet effrenatam multitudinẽ refrenare: vt hîc & lites dimi-
nuere, vt. ĩ. de dolo. finẽ. & dilationes amputare: vt. C. de tẽp.
app. l. ij. Nec debet dare dilationes ad testes sine causæ cogni
tione. iij. q. iij. § spatiũ. sed tamen prudẽter agat iudex vt non
procedat ad refrenationẽ huiusmodi quam facit ex sua se-
creta inspectione: nisi priùs faciat renũciare partem contra
quam proceditur ꝙ nihil dicet in testes, vel ea admissa ad di
cendum apparet testes nõ esse reprobatos quod benè potest
facere: vt. ĩ. tit. proxi. & ĩ. eo. ad hoc. Item nũquam procedat
42 iudex ad hanc refrenationẽ † nisi sibi constet ꝙ dicta produ
ctorum testium nõ possunt retractari secundũ Inno. & nisi
sibi benè constet ꝙ dicta testium sufficiant ad fundandã in-
tentionem producentis: quia aliâs sibi auferret legitimã de-
fensionẽ cum ei imputari nõ debeat qui nesciuit eorũ depo
sitiones subdit Inno. ꝙ effrenata multitudo dicitur secundũ
æstimationẽ iudicis: quia aliquando super vno articulo re-
quiruntur vltra quadraginta: & in alio sufficiunt pauciores.
ff. eo. l. j. § fi. Collect. primo circa materiam primæ quæstio-
43 nis dicit ꝙ testis † interrogatus nõ tenetur respõdere de cri-
minibus suis etiam notorijs: quia nec testes cõtra eum cogi
possent de ijs deponere, quod fortius est: vt leg. & not. ĩ. ti. j.
dilectorũ. Item quia nec super hoc iurauit: secus de promo-
uendo. Ad quod vide quod leg. & not. de elect. dudum. ij. per
Ion. in gl. s. post, & de corpore vitiatis, exposuisti, & melius.
ĩ. de confes. c. ij. vbi de hoc scripsi. & per Host. in summa. e.
titu. § super quibus. vnde vt ibi notat Host. non reperitur
iure expressum, ꝙ testis crimen suum habeat confiteri vel
de hoc respondere: nec iura alleg. pat glossam. iiij. q. iij. ca. si
testes.

testes. dicunt hoc sed quod exponenda & exploranda sunt à iu-
44 dice &c. sed † non dicit quod per istum modum respõdebit tamen vtrum sit inimicus quia iurat quod nõ odio &c. s. e. c. quoties. & not. ij. q. vij. quærendum. vbi addit quod iudex in genere potest bene interrogare super illis quæ cõtinentur in sacramento testis de quibus. s. eo. fraternitatis. ad fi. Sed nunquid valet depositio testium quæ sic scribitur talis deposuit sicut talis & sic de alijs Spe. eo. ti. § nunc tractandum. dicit quod Cle-
45 mens. iiij. tale † testimonium nõ admittebat: sed Host. no. de verb. sig. nihil. quod non audet reprobare tales depositiones vt res magis valeat, sed refert Collect. Nouel. dicere, quod in curia talis pigritia reprobatur, subdit etiam circa materiam quintæ quæstionis quod testis debet personam cognoscere: si agitur personali secus si reali, & dicit sic not. hîc per Ber. in suffragio. Item circa materiam. j. & ij. q. si testis dicit fundum esse meum: quia dominus sum testimonium non valere remittens ad Spe. in d. § nunc tractandum. quod quia testi deponenti me iustè possidere creditur quia de possessione facti deponit: quæ iusta præsumitur remittens ad Spec. vbi. s. & ad id quod hîc dicitur de loco & tempore &c. remittit ad. l. libellorum. & Host. eo. ti. in summa § super quibus. & ad no. s. eo. præterea. vtrũ valeat testimonium de credulitate, dicit Col-
46 lecta. quod sic quando testis deponit de actu per † quem veritas scitur: vt quia vidit nudum cum nuda credit quod pro carnali copula: secus si remotum secũdum Cy. C. eo. l. testium. sic dicit posse intelligi Inno. de iura. calum. literas. circa medium vbi not. quod interrogari nõ debet de credulitate: quod verum credit Collecta. ad præsumptionem vbi valet testimonium de auditu: vt. s. eo. præterea. ijs enim casibus dicta testiũ sunt sequenda: vt leg. & not. xix. dis. c. ita dominus. Item circa materiam sextæ quæstionis dicit impeditũ haberi pro producto quando mãdantem, vel ratum habentem principali &c. de simo. sicut aliâs. s. vt not. j. eo. ti. peruenit. per Lau. Ber. & Host. licet Ber. & Inno. notent contrarium s. eo. intimauit. sed dicit Collec. quod benè cõpelluntur non obstante impedimento iuramenti extorti: vt ibi hîc vero nullo modo pote-
47 rant cõpelli: instrumentum substractum ab † aduersario habetur pro producto indistinctè secũdum doc. C. de proba. l. si de possessione. secũdum Host. in summa. de re iud. § si. & in Spe. de instru. ædic. § restat. ver. quid si vnus & idem dicebat Pet. in teste eadem ratione. & per. l. j. & ij. ff. si quis aliquẽ testari prohibu. & ff. de leg. j. l. legatarius. Item circa materiam septimæ quæstionis dicit numerum arbitrarium secundum Host. in summa. e. ti. § j. arg. s. ti. proxi. & in verbo ratas. iuxta glo. remittit ad not. s. eo. sicut. & ad Collec. sua ibi, subdit secũdum Hosti. hic quod recipi debet testimonium illius qui deponit testimonium ijs quæ primo deposuit cũ sit periurus: & hoc verum siue primũ teneat siue non: quia eadem ratio est. Item vtrum testes debent deponere de visu: & vtrum in probãdis per auditũ cæci sint recipiendi in testes & qualiter testimonium de credulitate sit admittẽdum de quo ali-
48 quid. s. tetigi. Et qualiter adulterium † probẽt testes quę deponũt se vidisse successiuè vnus post alium per foramẽ vxorem & virum extraneum commiscentes: & an testis debeat deponere de certo tẽpore: vt de anno, die, mense, & hora, & de qualitate tẽporis videlicet an esset nubilosum vel serenũ de quibus hîc per Ligna. post Cy. vide Cy. C. eo. l. testium. in iiij. q. & iiij. seq. & de forma iuramẽti: vide ibi in. j. q. & vide etiam super præmiss. Bar. ff. de test a. mil. l. quærebatur. & Iaco. de But. Bar. & Io. Fab. in. d. l. testium. & glo. ac Iac. & Bar. ff. de testi. l. ob carmen. Lig. vltra prædicta & not. Cy. in. d. l.
49 testium. pauca dicit & primò, quòd † testas debent reddere causam scientiæ secundum obiecta propria ipsorum sensuum, quòdq; sensus visus compræhendit omnes alios imo & intellectum. Item circa illud an reddens causam quia pręsens fuit arguit quòd non, quia pręsentia est multiplex & sic depositio dubia. arg. s. eo. in præsentia. sed ipse tenet contrarium si visui vel auditui res conueniat: quia ad hoc videtur adaptare dictum suum.

SVMMARIVM.

¶ CAP. XXXVII.

VEniens. ii. casus. Vbi variatur modus agendi, publicatis attestationibus, super eodẽ capitulo testes producere licet. Nouel. Iste casus non est satis plenius ad diuersos effectus. Publicatis attestationibus inter easdẽ personas, & super eodẽ capit. possunt ijdẽ & alij testes de nouo recipi. Mart. & sunt tres principales partes, prima ponit ordinẽ processus, & partium disputationẽ super receptione testium: in secunda Papa interloquitur, ibi *nos igitur*: in tertia causam committit, ibi *Nos mandamus quatenus.* ¶ Expone literam *decanatu* erat forsan decanat. maior dignitas in Ecclesia quàm Archidiaconalis: vel pinguior *interpositam* iusta erat erat hæc exceptio Inno. *ad illum* Arch. *ad se.* s. subdiaco. & j. hîc fuit sibi obiectum quod nõ poterat se op-
1 ponere: quia † sua non intererat, quia nec erat Clarmon. canonicus, nec in decanũ electus Abb. An verò exceptio, quod nõ interest opponi possit post litem conte. dicam post Inn. j. de accu. super ijs post principium. & not. s. eo. ex parte. in. j. glo. *respondit* minus benè Inn. sentẽtiam fortè quod lata fuerit ipso ignorante *electione* ipsius Pet. subdiaco. v sua fuisset *bona videbatur* hoc alleg. arg. iiij. q. iij. si quis testibus. xix. dist. si Romanorum. & cum nõ est ita quia ad hoc, vt attestationes valerent, non sufficeret vnius cõsensus imò necesse est interueni re cõsensum ambarum partium: potuit etiam allegare aliquid ex illis attestationibus nõ ad plenam probationẽ, sed ad pręsumptionem, vel forsan falsum dicebat Archidiaconus quia Petr. in principali de illis attestationibus, nil penitus alleg. secũdum Inn. *pronunciamus* patet hoc. & s. vers. cùm igitur. quod in emergẽti pronunciandũ est de hoc. de ord. cogni. c. j. *essone* quod no. hoc Vin. de tertio cuius interest, qui appellat à sententia, an possit testes producere super articulis publicatis. vide in Spe. de teste § satis vtiliter. ver. quid si à sentẽtia. *principali.* s. electione. Inno. incidenti. s. sentẽtia & sic aliter sumitur hîc incidens, quàm. s. *non facilè.* h. d. quia raro intersunt alij qui cũ, si intersunt, probare possunt. s. de offi. ordi. vt iuxta. Host. *canonicos* vel alios vocẽ habentes. s. de elec. scriptũ. & c. constitutis. *cautelam.* i. prouisionem ecclesiæ: ne ius eius pereat. j. c. ij. secũdum Gof. vel aliter: vt in glo. secundũ eum.
2 *absolutam* quia propria sententia † excõmunicationis requirit absolutionẽ non relaxationem vel reuocationẽ, & reprę-hendit illos q de facto illas relaxãt: licet absolutio fieri possit

ad tempus: vt dicam super si. vlt. glo. & facit. quod oo. de ap-
pel. dilectis. & c. ad hoc quoniam. non obst. de solut. Odoar-
dus. quia loquitur de sentẽtia, quam constat iniustã: non ob.
de sent. exc. c. sacro. qđ loquitur in iodice qui suuio recogno-
scit errorẽ, quo casu si oon contempsit oon ligauit senteotia
& hîc sufficit reuocatio, nec ob. decr. olim. de accu. qa quod.
ibi de relaxatione dicitur respicit sententias suspensionũ se-
cundum Host. & facit quod no. de ijs quæ vi vel metus causa
fiuot. c. vno. lib. vj. *testari* ꝙ aliter non possunt. j. de sent. exc.
decernimus. lib. vj. ¶ Supple glo. in glo. ij. ibi *quo falsi*, hoc in-
ducit quia vtrunq; istorum reddit senteotiam nullam. in gl.
iij. ab excõmunicatis vt dicit Inoo. hæc non fuisset iusta cau
sa: quia excõmunicati & per se & per procuratorẽ se defen
dere possunt. j. de except. cùm inter. s. de iudi. intelleximus.
Opponebant ergo ꝙ isti procuratores erant excõmunicati,
vel illegitimè cõstituti, vel secundum Hosti. nuo faciebãt fi-
dem de mãdato nec cauebant, vel negabatur instrumentum
magnũ publica confectũ: & ibi *in integrum*. in anth. nõ patet.
hoc in glo. *quia ad hoc*. in fi. Io. idem Host. secũdum quod pa-
tet ꝙ partes minus sufficientibus se submittere possunt. ad
hoc. j. c. proxi & quod ibi not. in glo. *sed quia*. ibi *respondeo*. se-
cundum Io. & ibi fraternitatis hîc Host. ad timorẽ suborna-
tionis addit illam ratiooem de qua ibi dixi. in si. viij. q. & ibi
modum agendi. de rest. spo. solitæ. vt ibi dixi & vide ad hoc di-
ctum & ad illud quod statim sequitur quod hîc dixi in tex.
in glo. mirum videtur. in gl. vlti. ibi in literis, ibi *fiduntur* & *in*
quæstione prima vide de hoc in summa. & dicã. j. eo. testimo-
nium & ibi *procuratione* quorũ officium est voluntarium, &
hoc verum secundũ Host. oisi ex causa cogerẽtur & remittit
ad summã de postulando. ¶ Opponitur primò, quia hîc di-
citur ꝙ post sentẽtiam latam pro Arch. super decanatu, quæ
in rem transiuit iudicatam, admittitur ille, cuius interest: vi-
delicet subdiaconus ratione sui interesse ad impediendã il-
lius sententiç executionẽ. Videretur enim ꝙ nõ deberet hoc
fieri, sed ꝙ sententia deberet mãdari executioni pro victore
præstita ab illo cautione de indemnitate: vt. ff. de rei vend. l.
is, à quo. & l. seq. & ff. de re iudi. l. sæpe. in fi. Soluit Inno. dicẽs
3 ꝙ refert, an † res petita sit vacaos, hoc est, à nemine possessa,
quemadmodõ erat hîc decanatus Claromontensis qui tunc
vacabat, & tunc ille, cuius interest docendo incontinenti de
interesse suo, potest se opponere pro suo interesse executio-
4 oi talis sentẽtiæ, & sic loquitur ista decr. An † verò res petita
ab aliquo. s. per sentẽtiam victò possessa sit: nam tunc nõ ob-
stante ꝙ aliquis diceret se ius habere vel sua interesse statim
mandatur sentẽtia executiooi præstita cautione ab illo qui
seotentiam obtiouit illi contra quem lata est obseruetur in-
demnis contra alium petitorem: vt in contrarijs, & idem si à
neutro litigãtiom, sed ab vno alio tertio sic possessa secundũ
Land. in clem. & j. de re iud. & idem etiam quandocunq; est
præsumptio contra se opponẽtem ꝙ se malitiosè opponat:
vt. s. de in integ. resti. c. suscitata. secundum Landi. in. d. cle. &
est ratio diuersitatis secundũ eum: quia vbi res vacans trans-
fertur in alium, deterioratur conditio petentis: leuiùs enim
petitur res vacans, quàm possessa: ideoq; non mandatur sen-
tẽtia executiooi, si se opponẽs probet. ꝙ sua intersit: sed vbi
de vno possessore in alium possessorẽ transfertur res, nõ po-
test dici per hoc deteriorari cõditio petitotis. Item, qoia vbi
res vacans est, noo est, qui recipiat cautionẽ, prędictam, quã
leges prædictæ præstari volũt de possessore indemni seruã-
5 do. Posset † tamẽ dici ꝙ l. illa, is, à quo. habet locum vbi duo
contra eundem rei videlicet possessorẽ agunt: sed hæc decre.
habet locũ quando non contra tertium, sed inter se tantum
de aliqua re agunt nullo eorũ posidente. Sed oppones quia
Inno videtur ꝙ semper summaria cogoitio sit necessaria, &
ad impedieodum executionẽ admittenda: vt. ff de re iodi. l.
6 à diuo Pio. §. si rerũ. & §. seq. aliâs §. si super. Solutio † refert an
in rebus petitis fiat executio, & sic procedunt quæ prædicta
suot, an vero nõ in rebus petitis, sed in alijs captis in causam
pignoris fiat executio. Et tuoc quocunq; allegante se habere
ius in re, fit summaria cognitio vt in cõtrario: sed vbi io ipsa
re petita fit executio habet locũ distioctio superior, nec tũc
sufficit summaria cognitio vt hîc cuius rationẽ vide in No-
uella. j. de re iudi. cùm super. super verbo præiudicio. Et ad-
oerte quia iste subdiaconus petens admitti pro suo interesse
7 † de illo debet incõtineoti docere, vt hîc dicitur quod relin
quitur arbitrio boni iudicis fortè vsq; ad octo dies vel plu-
res, nec requiret testes vltra mõtes, arg. s. de resti. spo. literas.
circa si & sic non dabitur sibi quoad hoc remissio extra cu-
riam: debet autem fundare suam intẽtionem iste subdiaco-
ous, id est probare ꝙ sua interest: nec quæritur, quantùm ad
hoc, ꝙ admittatur ad cõtradicendum ꝙ probet se canonicè
8 electum, sed sufficit † ꝙ tantum probet se electum secũdum
quod nòt. j. de re iud. cùm super. in glo. ij. quia ista est prima-
ria, atq; summaria causæ cognitio: sed, expedita hac prima-
ria, dum ad secundam, & principalem causæ cognitionẽ de-
uentum fuerit, & admissus subdiaconus cõtra Archi. ad do-
cendum de iure suo: tunc oportebit, si dicat, se electũ, ꝙ pro-
bet se canonicè electum: oam petens cõfirmationem habet
probare se canooicè electum: vt. s. de elect. c. postquam. & c.
oihil. & petens consecrari habet etiam probare canonicam
electionem, seu confirmationẽ: vt eo. tit. c. cùm in cunctis. &
caue benè, quia oon probat hæc decr. ꝙ contra electum con
firmandum, vel cõsecrandum non admittatur, oisi cuius in-
terest: quia hîc non petebatur confirmatio vel consecratio:
sed sententiæ executio quam non impedit nisi ille cuius in-
terest. secũdum Inn. Secundò opponitur quia videtur ꝙ iste
subdiaconus admitti nõ debuit ad impediendum executio-
nem sentẽtiæ pro Arch. promulgatæ: quia ab illa debuit ap-
pellare, adeò, ꝙ nisi appellasset, sibi sentẽtia præiudicare de-
bebat. vt. j. de re iudi. c. cùm super. Aduerte dicit Inn. ꝙ licet
hîc dicatur ꝙ subdiaconus potest se opponere contra Arch.
pro quo sententia lata fuit: tamen hîc nõ dicitur expresè, ꝙ
posit executionem impedire. subdit tamẽ Inno. ꝙ licet hoc
non dicatur hîc expresè satis tamẽ videtur hoc dictum ta-
citè: vt ex quo constiterit ꝙ sua interest non mandetur sen-
tentia executioni, sed retardetur: quia per sententiã non de-
bet fieri præiudicium absenti, & ignoranti: vt. ff. de minor. l.
etiam. § si. Nec ob. d. decre. cùm super. quia loquitur vbi pręsens erat tempore latæ sententiæ ille, qui ex ea lædebatur: &
hoc iotellige, si nihil opposuit: vt. j. de re iud. c. si. vel si oppo
suit, & suam oppositionem noluit prosequi, arg. ff. de ijs, qui
notan. infamia. l. furti. & j. de appel. cùm sit Romana. & c. ex
ratione. cum ibi not. secundum Henr. & idem si in opposi-
tione succubuit: sed oppositione durante, oporteret suspen-
di executionem: vt. d. c. cùm super. sed nos loquimur. de ab-
sente, & ignorante. Alij dicunt hoc speciale in beneficijs, in
quorum collatione maior diligentia est adhibenda, quàm in
alijs, videlicet ꝙ tertius docens statim de suo interesse impe
diet executionẽ rei iudicatæ, & hæc sola solutio videtur pos
se tolerari secundum iura. Alijs tamen videtur ꝙ io execu-
tione sententiæ semper dum apparet contradictor, summa-
ria cognitio admittenda est: vt. d. l. à diuo Pio. §. si rerum. & §.
seq. secundum Inno. remittit Host. ad not. sua. s. de in integ.
rest. suscitata. & Nouel. ad not. sua. s. de maio. & obe. humilis.
& dñs Mart. ad plenius not. per Inno. io. d. c. cùm super. secũ-
9 dum Inno. & Host. Quid dicẽdum? breuiter quicquid † va-
riet. s. Inno. dic contra præsentẽ, & contra illum, contra quẽ
est præsumptio, & cũ res est possessa per alium: vt dixi. s. in
princ. & etiam de absente tẽpore sententiæ & ignorante dic
vt. s. ꝙ semiplenè cognito de suo interesse suspẽditur execu
tio donec plenè cognitũ sit: vt hîc & in. d. c. cùm super. maxi
mè vbi agitur de beoeficio personali: vt not. Iono hîc & ibi
tamen secundum Land. in cle. j. de re iud. & Collect. & Henr.
10 hîc. fallit † in casu vbi ille qui petit executionẽ sententię fie-
ri obtinuit tres sentẽtias cõformes pro se ferri, de quo dicã
in. d. clem. vbi de hoc plenè not. per Land. & vide Inno. in. c.
cùm super. super verbo cõstiterit. & super verbo appellatio-
nem. & j. de iure patro c. cùm dilectus. & quod ibi nota. per
Henr.

Henr. ¶ Tertio opponitur in ver.lite igitur conte.ibi quęsi-
tum fuit ab ipso Arch.&c.hic enim dicitur optio producē-
ti & tamen videtur ꝙ deberet dari non producenti : sed ei,
contra quē producti sunt : vt.j.eo.ti.c.præsentata.&.C.eo.l.
fi.&.s.c.prox.Solutio contraria loquūtur quando producti
sunt super principali & lite conte.hic verò producti fuerāt
super incidenti ante lit.contest.& est ratio diuersitatis:quia
primo casu mero iure tenet receptio quo ad ferendam dif-
11 finitiuam:sed in secundo non.Item † cum primò inquirere-
tur summariè, leuior sufficiebat probatio, quàm in princi-
pali secundū Host.per quod etiam dicebant hic Pe.& Abb.
ꝙ sicut voluisset reprobare testes propter dicta, vel perso-
nas nō potuisset alleg.C.de edi.diui Adri.tollē.l.fi. &.j.de re
iud.cùm Bertholdus. ¶ Quarto opponitur in ver.quo audi
to.super verbo eodē & in.§.nos igitur.in prin.vbi apparet ꝙ
illi ijdem testes qui deposuerūt super exceptione iterū testi-
ficantur super principali etiam pro eodē hoc enim mirum
videtur,& cōtra hoc opponitur.de.c.causam,quæ.j.s.e.vbi
de hoc & de eo quod leg.& not.C.eo.tit.l.fi. Secundo oppo-
nitur contra hoc:quia aut inducūtur isti testes:vt dicant il-
lud idem quod dixerāt in primo testimonio:& tunc super-
uacuum est:vt.s.de elect.in Genesi.& per consequens resecā
dum:vt.s.in procemio.§.pen. Aut vt dicant contrarium:&
tunc adhuc inconuenientius est : quia ex hoc puniendi sunt
tanquàm cōtraria dicentes,& periuri, nec eis credi debet:vt
not.s.eo.sicut nobis.& arg.C.de non nume.pecu.l.gñaliter.
Item tertio ad hoc opponitur : quia post publicatas attesta-
tiones nō sunt testes recipiēdi.iiij.q.ij.§.sunt incerti.in prin.
& quod legi.& nota.s.eo.intimauit.&.c.fraternitatis.modò
hic erant attestationes publicatæ, solutio ad prædictas op-
positiones.Inn.rñdet dicens ꝙ cum inter diuersas personas
12 de eisdē,vel similibus rebus est † quęstio:sicut cum vnus co-
hæres pro parte sui debiti egit,vel contra eum actum est ni-
hilominus alius cohæres aget & contra eum agetur:vt.ff.de
appel.l.à sentētia.&.l.ab executore. ex quo infert Inno.à si-
mili ꝙ testes super vno capitulo in causa vnius inducti, in-
ducentur super eodē capitulo in causa alterius. Secundò di-
13 cit Inno.ꝙ idem † dicēdum est & si contra easdem personas,
seu inter easdē vtrobiq; agebatur : sed ad aliud hoc est quia
testes primò ad vnum,& secundò ad aliud inducantur ita ꝙ
diuersi sunt fines,& probationum effectus:vt puta quia pri-
mo agebat ad repellendū aliquem litigando, vel ad proban-
dum interesse agentis & ad illum finē testes introducti fue-
runt qui nunc secūdò inducuntur super principali:vt vide-
licet agenti adiudicētur res petitę:hæc enim fieri possunt vt
satis probatur hic &.C.de vi pub.vel priua.l.si quis ad se fun
dum.& arg.s.de elect.cùm dilecti.si enim non obstet senten
tia inter alios lata, vel etiam inter eosdem quando ad aliud
agitur.j.de re iud.cùm super.& no.j.de purg cano.cùm dile
ctus. multominus obstabit testiū receptio habita ad vnū,
& ad aliud:nec productio eorundem,nec attestationes alibi
receptæ secūdum Inno.& facit hoc secūdum Hosti.pro eo
quod diximus testes recipiendos in causa matrimoniali atte
stationibus publicatis:quia in ea nō obstat exceptio rei iudi
catæ quod dic vt no.s.ti.j.licet.§.j.Obiectionē autem secun-
dæ de cōtrarietate testimonij supra factæ rñdet Inno.ꝙ te-
stes ibi non inducuntur,vt dicant idem,ꝙ primò,vel cōtra-
rium eius,quod dixerūt, sed vt pro vtraq; parte veritatē di-
cant de ijs,quæ nouerint. Vnde vtraq; pars potest capitula
14 dare † pro velle suo super quibus vult testes interrogari, &
super illis dicent testes testimonium suum,& quælibet pars
habebit licētiam redarguendi testimonium,& personā quā-
tum licet de iure hoc tamē bene fatetur Inno.ꝙ si contrariū
dixerit testis ei quod primo deposuerat nō valebit secūdum
nisi legitimè excuset, sed potest se excusare vel quia aliter,
vel quia in alio sensu in primo dicto,& aliter seu in alio sen-
su in secūdo dicto intellexit : arg.C.de non nume.pecu.l.ge-
neraliter.&.j.de accusa.cùm dilecti.c.j.&.ij. Sed oppones &
dices si priores attestationes valent vt reprobent secundas
quare non valent in hoc secūdo iudicio ad probationem in
principali faciendam?rñdet Inno.ꝙ ad hoc non fuerunt in-
ducti cum nec ad hoc ageretur : quia nec ante potest instrui
causa quā incipiat. Ad reprobationē autem ipsorum corun-
dem testium sufficientes sunt: quia per eas notoriū iuris est
ipsos testes periuros esse,ac mēdaces,falsos & ideo à testimo
nio repelluntur:vt.s.eo.super eo. Ad aliam autē obiectionē
de publicatione attestationū:respondet Inno.ꝙ ij testes nō
15 recipiūtur in eodē iudicio:quia † hic modo agitur ad aliud,
& sic est aliud iudicium:illud autē non nocet si in alio iudi-
cio publicatæ sunt,nec iure prohibitū inuenitur:quādo au-
tem inter easdē personas & ad idē agitur, quid iuris sit?not.
s.eo.causam.secūdum Inno.inducit Host.in arg.id quod le-
gi.& not.s.de transla.pręla.inter.§.sed neq;.ad fi.& quia hoc
edictū prohibitorium est:vt.ff.eo.l.j.& etiam ipse ac Nouel.
concordant in alijs supradictis. ¶ Quinto opponitur cōtra
id quod dicitur in fi.decre.de testium absolutione ad caute-
lam : quia hoc mirū videtur eo ꝙ videtur ꝙ mittendi erant
ad excommunicatorem pro absolutione obtinenda:vt.s.de
offi.deleg prudentiam.§.sexta. & de offi.ord.c.ad reprimen-
dam.soluit Inno.dicens ꝙ illud obtinet quando nū negatur
tenere excōmunicatio, hic autem negabatur excōmunica-
tio tenere:quia dicebatur lata post appellationē, & ideò nō
erat remittendus ad eum, à quo appellauerat.j.de sen.excō.
per tuas.&.j.de appel.vt debitus. vnde scribit Inno.dicens
non intelligas hoc gñaliter ꝙ quilibet excommunicatus ad
testimoniū vocatus absoluatur, sed hoc ideò est in casu hu-
ius decr.quia isti erant excōmunicati post appellationem:vt
cōtinetur in registro & ecclesia Romana tales cōsueuit ab-
soluere ad cautelam vocatis tamē ijs pro quibus sunt excō-
municati qui etiam audiri debent si eos excōmunicatos as-
serant pro offensis manifestis:vt.d.c.per tuas. &.c.solet.eod.
tit.lib.vj.vel specialis fuit gratia seu prouidentia. Alij tamen
dicunt hoc tantum obtinere quando aliæ probationes defi-
ciunt secūdum Inno.dicunt autem Gof.& Phi.per.d.§.sexta.
ꝙ iudex absoluit testes excōmunicatos si per alios veritas ha
beri nō potest nisi sit tale genus excommunicationis cuius
absolutio reseruetur Papæ:super quo vide Ber.hic ad fi.vlt.
16 glo.Host.autem dicit ꝙ † est de cōsuetudine curiæ tales in-
differenter ad tēpus absoluere ita ꝙ lato testimonio statim
reincidant ipso facto in eandē sententiam, & ita facit etiam
de ambasiatoribus,qui quàmcito curiam exeunt reincidūt:
& dicit tales absolutiones potiùs verbales & quoad hominē
quàm reales & quoad Deum:cum illi nec pœniteant nec ex
corde veniam petāt,nec conterātur, quare dicit tales absolu
tiones de rigore nō faciendas.xj.q.iij.cū aliquis.& hoc etiam
idem repetit Host.j.de except.Apostolicæ.Henr.occasione
huius quærit,vtrum absolutio præstita ad cautelam sit vera
17 absolutio vel non?distingue † aut quæris de illa absolutione
ad cautelam,quæ præstatur parti principali petenti absolui:
Aut de illa quæ præstatur testi : vt possit legitimè testimo-
nium perhibere.In primo casu refert aut talis petens absol-
ui ad cautelam est verè excōmunicatus & tunc non est vera
absolutio sed reputatiua quod dic plenè vt not.plenè Card.
G.& Io. And.j.de sent.exc.c.solet.in prin.lib.vj. In secundo
casu dic ꝙ non est vera absolutio cum nec pœniteat nec ex
corde veniam petat,sed ad tēpus depositione durāte:vt not.
Host.hic & Io.And.post eum & Card.in.c.solet.in.j.glo.sua.
18 in fi.vnde † statim post depositionem in eandem sentētiam
redigetur:vt no.Host.& Io.An.hic & Guil.de Montelau.ex-
tra de consan.& affi.c.vnico.super verbo recognoscentes.in
cle.& non mireris,si absolutio excōmunicationis impenda-
tur inuito in casu istius.c.&.s.de offi.deleg.prudētiam. cùm
etiam excōmunicatio in inuitum feratur:secus de alijs pec-
catis mortalibus quæ cū à voluntarijs solum contrahantur
aliàs non essent peccata.xv.q.j.§.j.solum voluntarijs & verè
pœnitētibus remittuntur & non alijs. j.de pœ.c.quod qui-
dam.secūdum.G.de Montelau.in.d.c.j.& adde, quod no.Io.
An.j.de reg.iur.c.factū legitimè.in Nouel.lib.vj.vbi quæris

de teſte qui poſt iuramentum præſtitum excõmunicatur ab
homine, vel à iure, vel econuerſo cum prius excommunica-
tus eſſet poſteà abſoluitur, & poſteà dictũ ſuum deponit an
valeat depoſitio, prima qõ not. per Guil. in Speu. hoc tit. §. j.
ver. quid ſi teſtis erat. & ponit ibi tres opiniones: & demum
ſoluit tamẽ ineptè ſecundum Io. An. qui credit ꝙ ſi poſt iu-
ramentum excõmunicetur ꝙ repellatur dictum deponen-
dum vel depoſitũ: nam in teſtimonio ponderamus vt prin-
cipale ipſum dictũ depoſitum: vt. j̃. de excep. c. j. ibi inſerẽdo
teſtimonio probatur etiam ex eo ꝙ iuramentum non eſt de
ſubſtãtia teſtimonij quod patet quia poteſt remitti. j̃. c. pro-
xi. In caſu cõuerſo cum. ſ. excommunicatus poſt modum an-
19 te, quàm deponat abſoluitur credit, ꝙ † ex quo tẽpore pro-
ductionis & iuramẽti non fuit exceptũ poſt depoſitionem
opponi nõ poterit illa excommunicatio, cum iuramentum
quod de iure naturali eſt adſtringat etiam excõmunicatum
ad veritatẽ dicendam quod patet: quia multa iuramẽta ne-
ceſſaria præſtat excõmunicatus: vt. j̃. de ſent. exc. cùm deſide
res. & de hære. in fidei fauorẽ. lib. vj. pro hoc. j̃. ti. j. prçtereà.
vbi infamia ſuperueniens iuramẽto repellit teſtem præce-
dens non. Vbi ergo tẽpore receptionis ad quam de neceſſi-
tate vocandus ſum. s̃. eo. c. ij. nil excipio contra teſtem perſo
nam ipſius approbo, & licet in caſibus decr. præſentium. s̃. c.
poſt depoſitionẽ admittat illud, intellige dum durat impe-
dimentũ tempore depoſitionis. In caſu vero conuerſo ſi tẽ-
pore productionis erat habilis nil eſt quod mihi imputet, ſi
non oppoſui ante teſtimonium inhabilitatẽ, cum nec ad il-
lud vocari debuerã Io. And. dñs Mar. recitat primò not. per
Io. Monachi. & Card. in. d. c. ſolet. quæ ibi dicemus. Poſteà di
cit ſe credere ꝙ ſi loquimur de ordinario clarum eſt ꝙ ipſe à
ſentẽtia lata per alium non abſoluit: & ſi loquimur de dele-
gato Apoſtolico adhuc idem niſi ſecũdum formã. d. §. ſexta.
ſaluo, ꝙ adhuc dubium an ratio. d. §. extendatur. ad hunc ca-
ſum ſine alia cõmiſſione propter exorbitantiam materiæ in
qua loquitur. Si verò loquamur de ſentẽtijs excommunica-
tionũ latis per ordinarium, vel delegatũ, de cuius abſolutio-
ne quæritur adhuc planũ eſt ꝙ non poteſt ab illis abſoluere
ſine partis vocatione: vt. j̃. de appel. qua fronte. arg. j̃. de eo,
qui cog. conſan. vxo. ſuæ. c. ſignificauit. & de reſcri. c. ab excõ-
municato. inducit etiam no. Io. An. j̃. de ſent. excõ c. j. lib. vj.
& eo. ti. c. Romana. lib. vj. §. ſentẽtias. nec videtur bene dictũ
ꝙ poſteà reincidant ipſo facto quia abſq; noua monitione
& ſentẽtia hoc eſſe non debet per regulam quam ponit Inn.
in. d. c. excõmunicato. facit quia ſuſpenſionem nõ recipit ex-
communicatio: vt patet ex lectis & no. j̃. de appel. prætereà.
& c. dilectis. nec valet dicere ꝙ pars nõ grauetur quaſi in mo
ra modici tẽporis non ſit periculum: quia imò quandoq; eſt
vt. s̃. de fer. c. licet. & maximè quia talis caſus occurrere poſ-
ſet ꝙ excommunicatus indigẽs abſolutione taliter ea indi-
geret ꝙ ad ſtatim ſatisfaciendũ arctaretur aliâs nunquã ſatiſ
facturus eſſet nec obſt. iſtud. c. nec etiam. c. Apoſtolicæ. j̃. de
excep. in fi. qa & hic & ibi Papa hoc fecit ex officio per mo-
dum cuiuſdã prouiſionis, quia aliâs de iure iſtud non liceret
& in hoc cõuenire videntur Inno. & Hoſt. & Ioã. An. ſecun-
dum eũ, nec dubitat niſi ꝙ ratio caſus. d. §. ſexta. propter exor
bitantiam hic forſan locũ non habeat. Collect. autẽ remittit
ad not. Arch. vj. q. j. illi poſteà ſubdit ꝙ quicquid no. hic Inn.
in cõtrarium de facto ſeruatur ꝙ fit iſta abſolutio ad caute-
lam fauore negotij & ſine cauſæ cognitione, & ꝙ ſtatim fi-
nito negotio reincidunt teſtes in eandem ſentẽtiam remit-
tens ad Card. & Arch. in. d. c. ſolet. poſteà dicit ꝙ ſicut excõ-
municatus à teſtimonio repellitur, ſic etiam ſuſpenſus. indu
cens not. Hoſt. in ſumma. de cler. excom. miniſtrante. §. j. verſ.
puniuntur. quod intelligendum videtur ſecundum eum vbi
eſt ſuſpenſio propter crimen. aliàs ſecus, vt. ff. eo. l. j. Quid di-
cendum? breuiter circa hoc ſic diſtinguo quia aut quæris de
20 iure, aut quæris de cõſuetudine: primo caſu puto † cum Inn.
ꝙ inferior à Papa ſiue ſit ordinarius, ſiue ſit delegatus Papę,
vel ordinarij non poſſit teſtes excõmunicatos pro ferendo
teſtimonio ad tempus abſoluere ad cautelã, per ea quæ pro
hac parte fuerunt ſuperius allegata & maximè iſta ratione:
quia iſte modus abſoluendi habet principia iuris canonici
multum ſibi aduerſantia: tum quia non eſt abſolutio huiuſ-
modi impendenda niſi per excõmunicatorem: tum quia niſi
parte vocata: tum quia non niſi cum cauſæ cognitione: tum
quia non niſi præmiſſa ſatiſfactione ſi pro manifeſta offen-
ſa vel cõtumacia fuerit excommunicatio lata, vel cum cau-
tione ſi pro dubia: tum quia non niſi pœnitentia, & contri-
tione præced. tum quia ſaltem ad cautelam non impẽditur
beneficium abſolutionis niſi nullitate excommunicationis
allegata & informatione ſuper hoc recepta & cauſæ cogni
tione habita: vt hæc patẽt ex lectis & no. in. c. ab excommu
nicato. & §. ſexta. alleg. & j̃. de ſen. excõ. c. ſacro. & c. cùm deſi
deres. & c. per tuas. & eo. ti. c. j. & c. ſolet. & c. venerabilibus.
lib. vj. tum quia abſolutio nõ impeditur ad tempus neq; no-
ua excõmunicatio ſine noua monitione & noua cõtumacia
vel offenſa pro præterita infertur culpa: vt patet ex lectis &
not. per Inno. in. c. prætereà. & c. ſacro. & c. Romana. alleg. §.
caueant. Modò aduerſus tot & talia iuris cõis principia non
poteſt inferior à principe diſpẽſare maximè in partis præiu-
dicium non vocatæ: nec eſt verſimile ꝙ per hanc decre. ſeu
per decr. Apoſtolicæ. alle. Papa tot iura cõmunia velit corri
gere, cũ hoc non dicat & cum poſſint iſtę decre. alio modo
ſeruari intelligendo vtrobiq; ſupplendo in modũ prouiſio-
nis idem factũ per Papam. arg. s̃. de elect. cùm eccleſia. & eo.
21 ti. cùm expediat. lib. vj. cum cõcor. Secundo † caſu dicat ſer-
uandam conſuetudinẽ in locis in quibus reperitur legitimè
introducta: vt. s̃. de cõſue. c. cùm conſuetudinis. & c. cùm tã-
to. imò plùs dico, ꝙ opinio cõtraria cum motiuis ſuis & cõ-
munis plurium locorũ obſeruantia, ac æquitas bona dicta-
rent ꝙ Papa ſuper hoc de aliquo bono remedio prouideret
& ſi aliquid aliud occurrat dicam. in. d. c. ſolet. Collect. circa
materiam primæ & ſecũdæ oppoſitionum opponit. de. d. c.
ſuſcitata. & ſoluit ꝙ ibi tertius ſe nõ opponebat ſicut hic &
ad. d. c. cùm ſuper. reſpõdet ꝙ forte ibi periculum animæ eſt
in cauſa ne medio tẽpore eccleſia remaneat ſine capite, vel
ibi non cõſtabat ꝙ intereſſet epiſcopi: ſubdit ꝙ ſi capitulum
aliquem recipit in canonicũ & ipſe velit ſe opponere illi qui
recipit debet authoritate Papæ non poteſt quia ſua non in-
tereſt cũ nullum ius habeat in prębenda, licet contra literas
poſſit opponere ſecundum Inno. de reſcri. cæterum. in fi. ſed
non benè occurrit ratio diuerſitatis & maximè qa iuris pu-
blici eſſe videtur ne indignus ad beneficia aſſumatur. indu-
cit collecta ſua. de accuſa. ſuper ijs. & plenius per eum vt lite
pend. eccleſia. ij. & de app. cùm teneamur. Ligna. videtur te-
22 nere ꝙ illud quod Papa hìc in fi. mandauit teſtes abſolui † ad
cautelam hoc fecit de gratia ad faciliorẽ eccleſiæ expeditio-
nem, poſteà ſubdit circa materiam ſecundæ oppoſitionis ꝙ
dicere ꝙ iſte ſubdiaconus erat abſens & ignorans tẽpore ſen
tentiæ diuinare eſt, ſed licet fatear ꝙ tex. hoc non ponit ta-
men; fortè neceſſe; eſt hoc ponere pro diſſolutione ſecundæ
oppoſitionis: quia ſi ſubdiaconus habuit ius ex electione ca
pituli, & ſciens permiſit capitulum defendere cauſam con-
tra Archid. cum ad eum primo loco defenſio pertineret, ſi-
bi prçiudicat, niſi appellet, vt. j̃. de re iud. quamuis. & c. ſit. ff.
l. ſæpe. vnde quod hic non dicitur non à capite noſtro, ſed à
prædictis iuribus, ſuppletur: vt. ff. de legibus. l. non eſt nouũ.
Bernar. de boſqueto dicit obtentum fuiſſe in conſilijs Ro-
tæ per hanc decr. quòd quando committitur cauſa contra
23 Petrum, & alios quorum intereſt: ſi † aliquis prætendens ſua
intereſſe velit admitti ad cauſam, & ad dicendũ contra com
miſſionem, priùs debet docere de ſuo intereſſe ſaltem ſum-
mariè: quia debet ſe oſtendere qualificatum qualitate in cõ-
miſſione deſcripta: ſed an actor impetrans commiſſionem
contra Petrum, & alios quorum intereſt, poſſit vltra qua-
tuor conuenire videtur quòd non per. c. cum in multis. de
reſcriptis. li. vj. videtur contra per notata Inno. j̃. de except.
dilecti. refert præfatus Bernard. per dominum Simonem de

Suberia & alios auditores fuisse dictum ꝙ.d.c.cùm in mul-
tis.non seruatur in cōmissionibus,quæ fiunt in palatio audi
toribus:quia fiūt ratione superioris & ordinariæ iurisditio-
nis quam habet Papa præsertim super causis deuolutis vel
aliâs tractandis in curia & ideò non sunt adeò restringendæ
sicut cōmissiones , quæ fiunt ad partes iudicibus delegatis,
quæ cedunt in eneruationē & diminutionem iurisditionis
24 ordinariæ : subdit tamē,ꝙ posset† coloratè dici ꝙ verba illa
quātum ad actorē,ne possit infinitos vexare debeant restrin
gi ad quatuor in primo citatorio nominādos per.d.c.cùm in
multis.cuius ratio.s.infinitatis & vexationis vitandæ sibi lo
cum vendicat in hoc casu,sed quoad alios nō ad eius instan-
tiam citandos qui prætēdentes sua interesse vellent venire
ad causam docētes de interesse extēdi posset ad multos:quia
etiam si non opponerēt scientes causam agi eis pararet̃ præ-
iudiciū:vt.l.sæpe.&.c.cùm super. &.c.quamuis.alle.cū vtro-
biq; not.per Inno. Sed apparet mihi ꝙ in vtroq; casu & in-
distinctè melius loquūtur primi:vt in.d.c.cùm in multis.lo-
quitur in illis qui possunt & debēt de iure nominatim cita-
ri,atq; conueniri principaliter vt patet ex cōtextu literæ nō
autem in illis qui nō debent de iure neq; conuenienter pos-
sunt nominatim citari sed in citatorio nominatim exprimi
seu cōtra eos principaliter agi licet causa cū eius statu possit
& debeat eis intimari vt processus & sentētia eis preiudicet
quanquam,sentētia contra eos nominatim ferri nō debeat,
sed constat ꝙ tales sunt illi qui cōtinentur sub prædicta clau
sula generali,& omnes quorū interest igitur de illis nō intel-
ligitur.d.decr.cùm in multis.maior propositio patet satis ex
25 verbis literæ.d.decr.& patet etiam ex mēte† nam ratio illius
decr.est,ne plures vexent̃ inuiti , quæ ratio cessat in illis,qui
nominatim citari,seu principaliter cōueniri non possunt li
cet possint venire ad causam pro suo interesse:nam non cō-
pelluntur inuiti sed veniunt pro sua voluntate,nec fiet pro-
cessus, nec feretur sentētia contra eos:minor autem proposi
tio colligitur ex ijs,quæ scripsi post Inno.ĩ.de maio.& obe.
c.si.videlicet ꝙ illi,quorū interest, non sunt ad singulos ter-
minos citandi nec fit processus,nec fertur sentētia nomina-
tim cōtra ipsos & idem not.Inno.in.d.c.cùm super.Hinc est
ꝙ quandocunq; ad causam venerint termini iam seruati, &
processus non sunt reiterādi quoad eos, sed oportet,ꝙ reci-
piant causam in eo casu in quo eam reperiunt:vt probatur.
ĩ.vt lite pendē.c.si ij cōtra quos.& cle.j.eo.ti.& vtrobiq; sa-
26 tis dixi,quod tamen esset necesse si cōtra eos† principaliter
ageretur & contra eos sententia ferri deberet aliter lata pro-
cessu non completo,seu præposterato contra ordinem iudi-
ciorum nō valeret:vt.C.de sent.& interlo.om.iud. l.prolatā.
imò postquàm non veniunt principaliter:sed solùm ratione
sui interesse accessoriè,& incidenter ad eundem iudicē mit-
ti debent etiam si essent nullæ:vt.ff.de quib.reb.ad eund.iu-
dicem ea.l.j.&.ij.&.C.de indi.l.nulli.& est casus.ĩ.de electio.
quoniam. lib.vj.vbi in causa confirmationis electionis vo-
cantur omnes, illi quorum interest , etiam si nullæ essent &
in.c.j.eod.titu.& lib.vbi est casus clarior,& expressior in ci-
tatione iuris , quæ causam beneficialem virtute appellatio-
nis contra omnes , quorum interest etiamsi nullæ essent ad
sedem apostolicam deuoluit:vt clemen.causam. eod.titu.de
quo dicam.ĩ.in.d.c.cùm in multis.

SVMMARIVM.

1 *Iusiurandum quibus remitti possit:id tamen remittere regulare esse: & quo modo præstetur.*

2 *Testi iusiurandum non,nisi vtriusque litigatorum cōsensu remitti.*

3 *Iusiurandū & præstitum & præstandum,siue legale,siue conuentum & nu.4.5.& 7.Decisorium tamen ,licet à parte possit,non tamē à iudice remitti.nu.6.*

8 *Caussarum patronis sacramentum nec longo quidem vsu remitti : huius tamen omissione litem irritandam non esse.nu.9.*

10 *Testi iuramentum remitti:& quo modo accipiendum.nu.11.*

¶ *CAP. XXXVIII.*

TVIS. Breue est & ponit dictum, & casum
excipit & pars huius.ĩ.de prob.tuis.
¶ Expone literā *ac conuersis* qui priuilegium
habēt sicut fratres. de sent.exc.non dubium.
1 Vin *iuramenti* erat dubitatio† quia iuramen-
tum remittitur clericis.ij.q.v.c.j.de iur.calum.c.j.& illis qui
bus debetur reuerētia.ff.de iureiur.iusiurandum & ad pecu-
nias.§.quis iusiurādum.secundum Vinc.Nouella.sine dubio
regulariter iuramentū non remittitur & debet fieri semper
tactis scripturis sacris:vt not.Inno.pulchrè.c.& si Christus.
ĩ.de iureiur.& ex generali interpretatione seu cōsuetudine
sufficit tangere quancunq; scripturam.vt pulchrè.not.cle.j.
de hæret ꝙ autem Episcopus semper tāgere debeat dum iu-
rat præterquam in duobus casibus habes in additione , quā
Io.An.gratię Pauli addidit.in.c.vt circa.de elect.lib.vj.ad gl.
suam Mart.*remittatur* de cōsensu producentis,cum enim iu-
2 ret† ꝓ vtraq; parte testari & ex falso ipsius testimonio pos-
set vtriq; parti parari præiudicium necesse erit vtriusq; in-
teruenire cōsensum.de reg.iu.qd omnes.li.vj.Nouel.hoc ve-
rum sed nō oportuit hic addere de cōsensu producētis quia
ille præsupponebatur Mart. ¶ Supple glo.in glo.j.in fi.ecce
possunt testes isti produci cum tanquàm principales & ido-
neiores debeant deponere veritatē contra quod opponitur.
de.c.super.ĩ.eo.dic ꝙ benè potest fieri:quia aliud est hoc iu-
ramentū,aliud illud quia tanquàm idoneiores deponunt de
credulitate & eis non creditur nisi cōtra se, secus si vt testis,
de differentia horum iuramētorum & depositionum,vide
per Io.ĩ.eo.c.præsentium.Mar.in glo.ij.ibi *dico quòd non* secū
dum Tanc.Vin.Inn.& Host.& ad hoc.ĩ.de depō.impu.at-
testationes.& de spon.sicut.in fi.Nouel.dic ꝙ vbi pactum &
consensus partium possunt remittere vel mutare negotium
principale nec tāgitur publica, seu alterius vtilitas aut peri-
culum animarū potest fieri remissio iuramēti aliter non &
ita modifica.c.nostrū.& intellige gl.ij.Mar.& ibi *sed quia ve-
remur*.&.ĩ.de fideiuss.constitutus. & ibi Iac.Bal.hæc opi.ap-
probatur.ĩ.de iura.calum.c.j.§.j. lib.vj. & ibi eius sequentes
videlicet Host.hic.&.ĩ.de iura.calum.cæterùm.& reddebat
rationem diuersitatis quia sine periculo animæ non potest
committi calumnia in quo Deus offenditur res publica læ-
ditur,& ecclesia scandalizatur, & sine teste de meo tibi dare
non possem cessantibus prædictis.
¶ Quæritur gñaliter ad declarationem glo.vlti.qualiter iu-
ramētum remitti potest.Circa quod sic distinguas:quia aut
quæritur de remissione fienda à iure aut de remissione fien-
da ab homine.¶ In primo mēbro aut quęritur de remissio-
3 ne iuramenti nondum præstiti,& tunc dic ꝙ potest† tam à
iure canonico:vt.ĩ.de cohab.cle.c.animarum:lib.vj.quàm à
iure suo ciuili quolibet in foro suo,vt.ĩ.de cond.insti.l.quæ
sub conditione.&.C.quando mul.tut.offic.l.ij.& auth.ibi si-
gnata.&.C.de indic.vid.tollen.l.ij.& in authen.vt lic.mat.&
auiæ.§.fi.colla.viij.Aut quæris de remissione iuramenti iam
præstiti,& tunc aut quęris de iure ciuili & tunc dicunt qui-
dam ꝙ illud potest iuramentum præstitum remittere per,l.
Imperatores.ff.ad munic.sed Host.ĩ.de deci.c.tua.super ver
bo adimere tenet cōtrarium dicens ꝙ omnes leges quæ Im-
peratori vel alij laico quo ad remissionē iuramenti viden-
tur potestatē concedere,corriguntur etiam de mēte iuris ci
uilis per authē.vt clerici apud proprios Episcopos.§.si verò
ecclesiasticū.colla.vj.Aut quæris de iure canonico, & dic ꝙ
illud potest remittere iuramentū iam præstitum sicut Papa.
ĩ.de iureiur.c.ij.&.iij.& causa tamē rationabili aliâs nō.iij.
dist.erit autē lex.¶ In secundo mēbro de remissione facien-
4 da ab homine† dic de iam præstito:vt not.p Henr.ĩ.de spō.
c.præterea.de præstando verò distingue quia,aut quæris de
voluntario & extraiudiciali, & tūc dic ꝙ remitti potest per
partem ad cuius vtilitatē præstando debet:vt.ff.de iureiur.l.
iij.§.fi.&.l.seq.&.l.nam posteà.§.j.vt consensus dissoluatur si-
cut eligatur.ff.de reg.iur.l.nihil tam naturale.&.ĩ.de reg.iu,

c.j. Aut quærimut de iuramento iudiciali & tunc aut de iu-
ramento partium principalium, aut de iuraměto aduocati,
aut de iuramento teſtis. ¶ Primo caſu refert quia quoddam
5 eſt † iuramentum de calumnia, & licet ſicut opin. hic not. in
glo. fin. & ſuper ea tamen hodie declaratum eſt ꝙ poteſt re-
mitti tacitè licet non expreſsè, vt. j. de iura. calum. c. j. §. j. lib.
vj. aliud eſt iuramentum de malitia, quod poteſt remitti ta-
citè per iudicem & per partem ad inſtar iuramenti calũniæ
& expreſsè per iudicem. j. de iur. calum. c. in appellationes §.
fi. ſed non per partem quia nõ eſt in poteſtate partis, vt. d. §.
6 fi. Aliud eſt de veritate † deciſorium cauſæ ſiue litis, & iudi-
ciale non neceſſarium quod defertur à parte parti quod po-
teſt remitti tacitè non deferendo, & expreſsè delatũ remit-
tendo: vt. ff. de iureiur. di. iij. in fi. & l. remittit. & l. nã poſteà.
§. j. j. de reb. cred. l. actori. & l. ſi quis iuſiurãdum. in prin. ſed
non à iudice quia non poteſt regulariter ius parti remitte-
re nec aliquid in partis præiudicium facere ſaltem in ijs quę
ſuo non ſunt commiſſa officio. arg. C. de iudi. l. properandũ.
§ ſin autem alterutra. & j. de offi. dele. conſuluit. § ſin autem.
expiret. Aliud eſt iudiciale neceſſarium alicui ipſarum par-
tium in defectu probationum à iudice delatũ quod poteſt
7 † remitti vt non præſtetur, ſiue tacitè non deferendo ſiue
expreſsè remittendo delatum nondum tamen præſtitum: vt
C. de reb. cred. l. in bonæfidei. & j. de iureiur. c. fi. in fi. aliâs ta
men delatum non præſtitum non poteſt iudex habere pro
præſtito quia non poteſt facere gratiã in præiudicium par-
tis vt dixi, pars autem non poteſt remittere nec vt non defe
ratur à iudice nec vt delatum non pręſtetur, nec vt delatum
pro præſtito habeatur: quia de iſto iuramento pertinet or-
dinare ad iudicem non ad partem: vt. l. admonendi. ff. de iu-
reiur. & j. de iureiur. c. fi. in fi. ¶ Secundo caſu, de iuramento
aduocati, de quo. C. de iudi. rem non nouam. § patroni cauſa
8 rum. dicit Hoſt. de iura. calum. cæterùm. ꝙ remitti † non po-
teſt expreſsè nec tacitè. arg. §. ſed quia veremur. idem innuit
Hoſt. & Card. de foro cõpe. Romana. §. j. lib. vj. dicentes con-
trariam conſuetudinem non valere tanquam mutet ad de-
linquendum. de conſuet. ex parte. & idem innuit Spe. de ad-
uoc. §. j. ver. item excipitur ꝙ non iurauit. credit Hen. ꝙ con-
ſuetudo, vel generalis, vel ſpecialis de eo non pręſtando non
valeret per dictam rationem, ſed nihilominus credit illud
9 poſſe † omitti tacitè, nec per hoc proceſſum vitiari ſicut de
iuramento calumniæ, pars enim præſumitur magis velle ca-
lumniare in propria cauſa, quàm patronus in aliena. arg. ff.
ad Carbo. l. j. in fi. & de ijs qui mortem ſibi conſtituerunt. di
10 ſtin. j. ¶ Tertio de iuramento teſtis dic, ꝙ à iudice † non po
teſt expreſsè remitti nec tacitè vt hic in. j. reſponſo. & j. eo.
nuper. nec tacitè à parte: vt hic & j. eo. nuper. ſecundũ Hen.
ſed bene expreſsè: vt hic in fi. Fallit ſecundum Guil. in Spec.
eo. ti. §. ſequitur de teſtium. ad fi. verſ. & nota in caſu vbi agi-
11 tur de matrimonio † diſiungendo. arg. c. ſuper eo. alle. in glo.
ſecus de coniungendo. de clandeſtina deſpon. c. ij. ſecundum
Bern. hic & Gof. Phil. & Inno. & Hoſti. in. c. fraternitatis. in
prin. qui dicunt etiam ꝙ iuramentum obſtetricum non eſt
remittendum, vt not. Bern. in glo. ij. ſed quare poteſt hoc re-
mitti expreſsè & non illud calum. reſpondet Hen. quòd ra-
tio eſt quia maius periculum eſt in iuramento calumniæ:
quia plura capitula continet: vt authen. principales. & quia
non eſt veroſimile, ꝙ teſtis etiam non iuratus remiſſo iura-
mento velit calumniari pro alio ſicut pro ſe. argum. C. eod. l.
omnibus. & ff. ad Carbo. l. j. §. ſed & ſi quis. Item quia ibi eſt
turpe peccatum quia per hoc inducuntur partes ad calum-
niandum: vt. ff. de pactis. l. ſi vnus. § illud. & §. pacta. quæ ob
turpem cauſam. & ff. de pactis. l. conuenire. ſed ſecus eſt in
caſu huius capituli.

SVMMARIVM.

1 *Delegato in teſtem producendo alium ſubſtitui idque lite non conteſt. num. 6. & 7. idque ex facto conſultus hic Papa reſcripſit. num. 2. & an ſubſtitui debeat ſummatim cognoſcendum. nu. 5.*
2 *Conceßionem præbendæ ad comitiſſam ſpeciali iure ſpectare: id ta- men donationem potius cenſendum. nu. 4.*
8 *Iudicem cauſſæ à ſe cognitione finita teſtem non ille. Limito vt nu. 9. declaro vt nu. 11.*
10 *Liti appellation devolutæ iudicem à quo teſtem eſſe.*
12 *Cognatum iudis in obtentum, eumque reiectum teſtem eſſe non pro- hiberi.*
13 *Comprobatum conſenſu in vna re, in alia probatum non videri.*
14 *Sententiam appella. remot. conceſſam ſummo iure ante. c. dilecto. non reſcindi.*

¶ CAP. XXXIX.

Ilecto. caſus. Delegatus neceſſarius in te-
ſtem remouetur à iudicando, &
alius ſubrogatur: prima pars ponit impetran
tis querelam: ſecunda prouidet ibi *ne igitur.*
¶ Expone literam, *Flandren.* de qua. j. de con-
ceſ. præb. c. fi. *ſacerdotalium* fortè annexum erat onus ſacerdo-
tij certis præbẽdis: vt. j. de præb. ſignificatum. Aut iſtas prę-
bendas contulerat præpoſitus & commitiſſa reſiſtebat, vel
econtra vel aliter iuxta not. Nouellæ. de conceſ. præb. propo
ſuit. *ſuperſederetur* hoc quando clauſula nõ erat in reſcripto,
1 loco eius putat Innoc. huic † ſubrogationi locũ eſſe etiam ſi
vnus ſolus eſſet iudex. & Hoſti. putat etiam eſſe locum, quã-
do iſte decanus nominatus fuiſſet per præpoſitum pro ſuo
iudice ex tribus ſi tunc præpoſitus ignorabat decanum ha-
bere facta notitiam & facit, quod dicam ſuper. j. glo. & idem
ſi procurator præpoſiti fuiſſet corruptus ad talem iudicem
impetrandum, *poſt appellationem* ad nos ex prædicta cauſa in-
terpoſitam, donatione, per hoc videretur ꝙ prępoſitus eſſet
in poſſeſſione conferendi, & ꝙ commitiſſa contra eum age-
ret: & quia iudices criminosè proceſſerunt præſumũtur ab
ea impetrati, *ſuſpendiſtis* & malè licet oporteat ita procede-
re contra contumacem, quando de incorporalibus agitur.
j. de eo qui mitti. in poſſeſ. eum qui. lib. vj. ſecundum Inno.
defectum. j. vt lite non conteſt. quoniam. in prin. *procedatur* de
voluntate partium fuit ad iſtos cauſa remiſſa, quia aliter nõ
fieret. ij. q. vj. ſi quis Epiſcopus. Inno. & j. de appella. accepta.
Abb. dicit hoc fuiſſe propter dubium huius caſus nondum
in iure declarati, & facit quod. j. dicetur ſuper glo. fi. ſed di-
cit dominus Mart. quòd hoc ſimpliciter non procedit quia
iudex non deberet eſſe in cauſa ſua: & tamen hic mandatur
inquiri, an ſua ſit iuriſditio: ideò dicit tenendum quòd facta
fuit remiſſio de conſenſu partium, ſed ad veritatem dubito
dictum Marti. hic malè referri: quia nullum hic vertebatur
2 dubium, an decanus iuriſditionem haberet: ſed † ſolùm an
excludi vel alius loco eius ſubrogari deberet: nec mandatur
de illius iuriſditione cognoſci, ſed in locum eius alius ſubro-
gatur. ¶ Opponitur quia hæc decr. in princ. in verbo dona-
tione ſupponit, ꝙ donatio prębendarum ad Comitiſſam de
iure poterat pertinere: quia aliter reſcriptum non erat ſecũ-
dum iuſtitiam ſub forma huiuſmodi concedendum: quod
tamen videtur eſſe ſatis abſonum: quia ius conferendi præ-
bendas eſt merè ſpirituale & per conſequens non poteſt ca-
dere in laicum. de præſcrip. c. cauſam quæ. xvj. q. vij. c. ſi quis
3 deinceps. cum. viij. cap. ſeq. Solutio, dic, quòd † hoc poterat
competere Comitiſſæ per priuilegium. j. de iure patro. no-
bis. ſimile. lxxiij. diſtinc. Adrianus. & c. in ſynodo. ſecundum
Gof. & facit quod not. xvj. q. vij. in ſumma. in fi & x. diſtinc.
Imperium. & in Spec. de præben. in fi & quod ſcripſit Ioan.
And. de præb. lib. vj. vel aliter dic, ꝙ hic donatio pro præſen
tatione accipitur, quia patronatum vendicabat. Sic enim lo-
quitur. d. decr. vlt. de cõceſ. præb. & loquitur de præſentatio-
ne ad præbendas non ad prælaturam, ne obſtet. de iure pa-
tro. c. nobis. ſecundum Pet. vnde Papa hic ſe referebat ad vul
ga. illius patriæ ſecũdum quod cõmuniter dicitur ad patro-
nos laicos donationes beneficiorũ abſq; præſentatiõe perti
4 nere. Et aduerte, † quia textus de collatione non loquitur,
ſed de donatione: quia re vera ille cenſetur quoad effectum
donare

donare à quo ꝓcedit liberalitas puta præsentãs,nõ autẽ ille
qui de iuris necessitate facere cõpellitur,puta instituẽs.arg.
ff.de adimendis leg.l.rem legatã inoctis hiis quæ leguntur,&
notãtur.j.de instit.c.j.lib.vj.¶ Secũdo opponitur,quia in iu
dicijs nõ debet vni parti credi in pręiudiciũ alterius:cũ veri
tas allegata nõ prosit in iudicijs,nisi ꝓbetur.de appel.c.in-
terposita.& tamen quoad effectũ remouendũ vnũ de iudici
bus datis,& aliõ loco illius subrogãdi pretextu ferẽdi testi-
monij sup hoc ꝙ ille sit necessarius ad testimoniũ perhiben
dum credit vni parti in præiudiciõ alterius:vt hîc.Solutio
5 metu huius oppositionis dicit Inno.sic † non credas ꝙ qui
petit iudicẽ remoueri,& aliũ subrogari statim sit exaudien-
dus:sed pręmittitur alia cognitio summaria verisimilis cõie
cturæ:oportet enim eum ostendere aliquã verisimilem cau-
sam per quã p̃suinatur ꝙ sup re de qua agitur,veritatẽ noue
rit & pro hoc inducit.arg.quia si nulla dilatio ad testes reci
piẽdos est danda sine causæ cognitione:vt not.s.eo.in cau-
sis.multofortius hîc necessaria est causæ cognitio vbi nõ po
test mutari vt testificetur sine præiudicio,& multis expẽsis.
Vnde videtur dicẽdum secũdum eum ꝙ vbicũq; iudex qui
euocat ad testimoniũ perhibendũ voluerit se nihil de re sci-
re,de qua petit testis dimittẽdus est:nam qui eius fidei com
mittit,vt veritatẽ dicat de negotio principali, tenet etiã ei
credere quãdo dicit se nescire:vt.C.de testi.l.penul.arg.iiij.
6 q.ij.si quis testibus.Subdit Inno.ꝙ facienda † est hęc petitio
de iudice mutãdo pro testimonio perhibẽdo aote qoãm in-
choẽt lis in principali:nam posteà nõ potest esse testis etiãsi
de nouo sciat.arg.ij.q.vj.statuẽdũ.& nota simile per eũ j.eo.
c.insup.refert tñ aliquos contradicere ad qd redibo statim.
¶ PRIMO quęritur in ver.idem propositus ibi. *citra litem contestatã*.quare hoc dicit?Rñdet Inno.vt scripsi.s.proximè.
Alij dicũt ꝙ hæc verba ꝓlata fuerũt apertè in modum ꝓte
stationis,ne per hoc litẽ videret cõtestari. Alij dicunt ꝙ hîc
nõ erat necessaria cõtestatio:quia verba præpositi nõ respi-
ciebãt petitionẽ principalẽ,nec etiã narrationem ipsius,sed
7 dicũt ꝙ ideò dicit textus citra litẽ cõtestatã:† quia si lis iam
fuisset cõtestata non potuisset aliũ petere subrogari.iij.q.iij.
operatur.&.s.de offi.deleg.insinuãte.secũdũ Abbatẽ.nisi ex
noua causa:vt ibi.litẽ enim cõtestãdo,tacitè videt renũcia-
re ipsius testimonio nisi de nouo sciuerit illud factũ notum
esse illi,secundũ Hosti.arg.s.eo.pręsentiũ.&.j.de except.pa-
storalis.& de elect.c.vt circa.ver.nisi postea.lib.vj.per quod
modifica id quod scripsi.s.ad istud propositum post Inno.
¶ SECVNDO quæritur qualiter iudex vel arbiter po-
test esse testis in causa in qua fuit vel est iudex vel arbiter.Su
per quo distinguit Cyn.C.de arbi.l.nec in arbitris.l.ij.quę-
8 stione dicẽs.Aut quęrit nũquid † possit esse testis corã se,&
dic ꝙ nõ:quia in eadem lite nõ debet fungi officio duplici.
arg.C.de postu.l.quisquis.quia de sua priuata cõsciẽtia non
iudicat.arg.ff.de offi.præsidis.l.illicitas.§.veritas.& de hoc
est hîc casus:quia hîc petit remoueri,vt testificet. Aut quæ-
ris,nũquid possit esse testis corã alio,& tũc aut in negotio,
seu causa principali,vel in causa appellationis interpositæ
9 sub alia sentẽtia ipsius,verbigratia,qa † finiuit officiũ suum
ante litẽ finitã,& tũc potest testificari:vt hîc.ff.eo.tit.l.car-
men.§.illud.quod est verũ,secundũ Bernar.& Hosti.hîc etiã
si subdelegatus ab eo io totũ de causa cognoscat:quia pote-
rit esse testis coram eo,pro hoc.j.de offi.deleg.c.iudex.&.c.
quãuis.lib.vj.licet Ioan.Gof.& Inno.hîc videãtur cõtra.Aut
in negotio, seu causa appellationis interpositæ à sententia
10 ipsius:& tũc † si est quæstio de ꝓcessu potest testificari:vt.s.
de elect.cum dilecti.&.j.de accusa.cũ dilecti.sed si est q̃stio
de instantia causæ tũc secus,vt.d.c.statuẽdum.Sed circa hoc
iunge ea quæ scripsi.s.eo.cũ à nobis.&.s.tit.j.c.quoniã con
tra falsam.&.c.possessionẽ.& de offi.deleg.cum in iure.& de
renun in præsentia.per quæ prædicta extẽdere & modifica
re habebis.& vide etiã notata per Cardi.Ioan.& Archid.j.
eo.Romana.lib.vj.& etiã quę scripsi.s.eo.insup.vbi reperies
quid de procuratore.&c.¶ Supple glossas,in glo.ij.ibi *adhuc credo* idem Inno.& Hosti.& ibi *dilectorũ*.per quã decretalem
dicit Hosti.ꝙ ad ꝓbandũ crimen cõtra testem nõ remoue-
bitur iudex:quia nõ cõpelleretur hoc casu deponere,vt ibi
non debet remoueri.nam qui eius fidei cõmittit veritatẽ super
principali,debet ei credere,cũ iurat se nescire:vt dixi.s.post
Innocent. pro quo de dona.inter virũ & vxorẽ.c.p nostras.
& ibi haberet alios quos fortè videt idiotas,vel posse repel-
li.in *glossa.iij.in fine*.& intelligitur hoc impedimẽtũ iuris,se
cundũ Inno.& Hosti.in glo & malè ibi *Pretor*.quãdo maior
iudex corã minori testificãs falsum deponit,an per illũ puni
ri possit,vide opiniones in Spec.eo.tit.§.j.ver.quid si is qui.
& ibi.§.si quis autẽ.maximè si erat aduocatus ecclesiæ colla-
to sibi beneficio ab ecclesia.j.de iureiur.c.breui. Gof.& idẽ
si esset pẽsionarius.Marti.& ibi,iudicet,vbi de hoc,&.s.de
offi.ordi.c.j.& ibi dicit Io.Gof.& Inno.& ibi,qui delegauit,
hoc verũ si delegat9 est ordinarius qui delegasset partẽ & nõ
totũ.& ibi statuẽdũ.hæc capitula loquunt de iudice qui pe-
titur in testẽ sup principali notat.s.eo.cũ à nobis.in fine.iij.
glos.& ibi cõmittere.idem Hosti.& ad idẽ de offi.deleg.c.iu
11 dex.lib.vj.dicit Marti.ꝙ cõmuniter tenetur in † delegato ꝙ
si ante quã incœperit cognoscere de causa cõmiserit in totũ
poterit deponere:secus si nõ in totum cõmitteret,vel etiam
postquã incœpisset cognoscere de causa.d.c.iudex.cũ.c.seq.
Item ꝙ de ordinario tenet cõmuniter cũ à glos.ꝙ corã supe-
riore suo,vel alio ordinario,vel etiã officiali suo vel delega-
to ab eo ad vniuersitatẽ causarũ poterit ꝓduci in testẽ, sed
non corã suo simplici delegato:nam licet idem officialis &
Episcopus habeãt idem auditoriũ,& deputatus ad vniuersi
tatẽ causarũ,reuera censeat delegat9:tamen ista exceptio,nõ
potest esse testis,respicit personas,fatet tamen decẽtius esse
ad superiorẽ recurrere:sed dicit ꝙ sæpe hoc graue esset saltẽ
in partib9 remotis à curia.Dicit autẽ Abbas ꝙ si impetraui
12 mihi † cõsanguineũ in iudicẽ,& recusatus sit bene potero
eum ꝓducere in testẽ:quia licet remoueat à testificando,de
pręsumpt.litis.& in fine. dicebat Vincen. ꝙ corã iudice cui
erat cõmissa causarũ vniuersitas is qui cõmisit potest esse te
13 stis.Caue tamen quia vbi esset alia causa † remouẽdi aliquẽ
à iudicãdo,quàm testificãdo, quãquã in eum cõsenserim in
vno horũ capitulorũ nõ videor cõprobasse in alio,per no-
tata Inno.in.d.c.cũ venerabilis.vt si cõprobaui aliqẽ, licet
criminosum in iudicẽ postulo eum repellere à testimonio:
quia criminosus potest esse iudex,& nõ testis,vt notat Inno.
de rescript.c.super literis.M & in fine.hanc quęstionem &
quæstione pręcedẽtis glo.vide per Hosti.in summa eo.tit.§.
j.ver.qui si impetres.& ver.sequẽti.io glo.vltima.in fine.vel
secundũ Hosti.propriè ponitur respectu appellationis:quia
14 antequã hoc.c.emanasset casus ille nõ † erat in iure expres-
sus,& scribebatur iudicibus cum illa clausula appel.remota.
vnde processus tenuit mero iure,licet per superioris officiũ
debuerit retractari.j.de appel.pastoralis.& hoc semper alle
gatur,& Nouellæ reputatur.M.sed dependet ex intellectu
prædicti.c.pastoralis.de quo hîc videbitur.

SVMMARIVM.

1 *Patronijs specie.c.significauit.an vna præsentãdi amisisse dici possint.*
2 *Tabellionem post.100.annos negatum cõparatione literarũ probari.*
3 *Iure extraordinario testium quorumlibet testimonia lite non contesta. aperiri.& quæ sit ratio.nu.4.qua cessante decretalis significauit.locum non esse.nu.5.*
6 *Testimonia ex forma.c.quoniam vt litis non contestata recepta litigatorum consensu aperiri.*
7 *Testimonijs etiam litigatorum consensu apertis receptionem testiũ nullius esse momenti.*
8 *Iudicio non accepto fori præscriptiones,cæteraque præiudicia probari:in peremptorijs,dilatorijsque reorum aliud esse.numero.9.Limitatur vt numero.10.*
11 *Absenti ipsi expectando denunciandum esse:domi verò citare speciale esse numero.12.*
13 *Testes in contumacem recipi:hunc tamen ad refellendos vocari oportere numero.14.*

15 *Decr.significauit.extraordinariũ remediũ inductũ fuisse.*
16 *Creditorem soluto debito instrumentum reddere, aut solutionem fate-
ri instrumento cogi.*

¶ CAP. XL.

Significauit. Casus. Ne probationis copia pereat citato ad-
uersario, recipiuntur, & publicantur testes,
quos reus induxit. Et sunt duæ partes, in pri
ma petitio in secunda iudicis datio, ibi *quo
circa.* ¶ Expone literã *liberam.* occasione huius not. hîc Col-
lectarius ꝙ cõfessio extra ius facta valet ad liberandũ. Sub-
ditq; se nõ credere, ꝙ quidam dicũt hic esse speciale in fauo
rem ecclesiæ: quia alij sentiũt cõtrariũ & ꝓbatur. ĩ. eo. Al-
bericus. *volentes* denotat ipsos fuisse spontaneos tẽpore quo
tempore poterãt diœcesani imponere censum ecclesiæ sibi,
vel aliter soluẽdum, de iure patro. prętereà. ij. & de censib⁹.
c. quãto. *nihil iuris.* Referũt Ioan. & Inno. quosdam dicere per
hoc verbũ patronos nõ perdidisse ius pręsentãdi, si ecclesia
collegiata nõ erat, vel ius assensum p̃bendi, si collegiata erat.
ĩ. de iure patro. c. nobis. sed solũ releuabaᷓ sacerdos per hoc
ab omni onere, quo grauari poterat. ĩ. de cõdi. appo. c. verũ.
1 ipsi tamen tenẽt cõtrariũ † dicentes ꝙ propter hoc patroni
perdiderũt ius p̃sentãdi, ac seruitiũ & postulandi auxiliũ. ĩ.
de dona. pastoralis. Si tamen bona dilapidarẽtur agere pos-
sent. xvj. q. j. cõstitutũ. ĩ. de rebus eccle. nõ alie. si quis pręsby
terorũ. &. ff. de ope. no. nun. l. nam reipub. generali enim re-
nunciatione dolus non remittiᷓ. ff. de liber. leg. l. Aurelio. &
quia filij abstinẽtes ab hęreditate habent ius patronatus. ff.
de iure patro. l. filij. & ius sepulturę. ff. de relig. & sump. fune.
l. vel quę pater. & operæ, quæ cõsistunt in nõ faciẽdo deben
tur extraneis hęredibus. ff. de in ius vocau. l. ij. C. de obsequi.
à libert. pa. pręstan. l. liberos. vnde secundũ Vincen. si est col
legiata, collegiũ elidit. s̃. de elect. c. j. & si nõ est collegiata col
legiũ elidit. s̃. de elect. c. j. & si non est collegiata Episcopus
prouidet. de cõsecra. dist. j. omnes basilicę. & facit quod not.
de iure patro. c. j. in prin. *de iure*, sed videᷓ de hoc nõ timẽdũ:
quia per illos testes, quos patronus præstabit ad probãdum
fundationẽ, pręsbyter ꝓbare poterit liberationẽ. Sed vt di-
cit Hosti. fortè multi sciũt de fundatione, & pauci de libera
tione, quia fortè pauci audiuerũt hæc verba: item fortè pa-
troni habebãt de fundatione instrumentũ: cautè ergo fecit
pręsbyter, qui sibi & ecclesiæ ꝓuidere petijt. *idoneos* q̃ sint,
collige ex not. s̃. eo. c. ij. in glos. j. *super hoc* id est, super tali li-
bertate ꝓbanda publica, potes etiam cogere fundatores, vt
quartã libertatis tibi faciãt. C. de fide instru. l. plures. C. de li-
bera. cau. l. sicut datã. C. de cõdict. ex le. l. j. Inno. *munimenta* ad
æternã rei memoriã. ĩ. eo. Albericus. C. de re iudi. l. gesta. C.
de dona. l. donationib⁹. *denunciando.* arg. ꝙ insinuatio instru-
mẽti faciẽda sit parte vocata secundũ Nouellã q̃ remittit ad
notata sua. ĩ. tit. ij. c. penultimo. vbi de hoc dicã *receptioni* vi-
delicet vt videãt illos intrare. s̃. eo. c. ij. lib. vj. *fundatoribus* quo
rum excõmunicatio nõ impediret hanc ꝓductionẽ, vt dixi
de offi. deleg. prudentiã. post Inno. & facit, quod legitur &
notatur. s̃. vt lite nõ contest. quoniã. §. in alijs. &. ĩ. eo. Alberi
cus *intersunt.* & si est vellent statim mouere quęstionẽ sup iu-
re patronatus differreᷓ receptio testiũ post litẽ contest. nisi
essent senes valitudinarij, aut. s̃. vt lite nõ cõtest. quoniã se-
cundũ Vincẽ. *publicam* per manũ notarij, vel sigillũ authen
ticum. ĩ. tit. ij. c. ij. ĩ. de senten. excõ. c. sacro. verũ æquè time-
retur mors illorũ, sicut principaliũ, quos recipi mãdat, *anti-
quari*, tamen potest ꝓbatio instrumenti per publicationẽ, &
2 reuocationẽ. ĩ. de cõfir. vti. cum dilecta. Et si quęras † quid si
post centũ annos negetur tabellio, qui cõfecit instrumentũ
dic ꝙ tũc per comparationẽ aliorũ instrumentorũ eiusdem
manus fides illius poterit roborari. C. de fide instru. compa-
rationes. secũdum. Hosti. de quo dicetur. ĩ. tit. ij. c. j. vel pręs-
sumetur cõtra illos qui tandiu tacuerũt. ĩ. de frigi. c. j. vel po
test secũdum. M. tantũ tempus succisè ꝙ locũ habuit pręscri
ptio, & vide quod dicã. ĩ. eo. c. ij. ¶ Opponitur contra hanc
decre. quia vbi potest habere locũ remediũ ordinariũ nõ est
ad extraordinariũ recurrendũ. ff. de mino. l. in causę. & tamẽ
iste rector, si ius agẽdi habebat, cõtra fundatores illud pote-
rat in iudiciũ deducere, & litẽ cõtestari, & post litẽ cõtestatã
testes suos ꝓducere, imò & ante litem contestatã, si erãt se-
nes vel valitudinarij, aut etiã absfuturi. s̃. vt lite nõ contest.
quoniã igitur. videtur ꝙ nõ potuit introducere remedium
extraordinariũ huius decre. Inno. metu huius oppositionis
3 dicit † forma ista in qua nõ recipiũtur tantũ testes senes, &
valitudinarij, sed etiã omnes, vt vbi sic statim publicatio te-
stium nõ expectato anno locũ habet, vbi quis est in posses-
4 sione iuris, quod dicit suũ. Sed † dubitat, ꝙ moriẽtibus ali-
quibus, qui sunt huius iuris conscij: aliquis possit sibi moue
re litem, & obtinere eo ꝙ suæ ꝓbationes deficerẽt: vnde in-
strumẽtũ est ꝙ hic statuiᷓ: quia nisi inuẽtus esset iste modus
prouisionis deperire posset ius taliũ personarũ possidẽtiũ:
quia ipse agere non possent, cum possideant: vt patet in eo
quod legitur, & notatur. s̃. de iudi. examinata. nec alios pos-
sent cogere ad agendũ. C. vt nemo inuitus agere cõpellatur.
in rubro & nigro & ideo nõ immerito statutũ est ꝙ tales ta-
lium recipiũtur & publicẽtur perpetuò udituri, vt hîc, & ĩ.
eo. Albericus. modo opposito loquiᷓ de his qui agere pos-
sunt & sic nõ obstat, & iunge omnino quæ scripsi. ĩ. eo. c. in
5 penultima suppletione glo. ij. Sed † quæres, quid si talis pos
sessor actionẽ habeat, puta vti possi. vel confessoriã, aut aliã
competentẽ? Respõdetur ꝙ tũc planũ est quod in hoc casu
deficit prædictæ ꝓuisionis ratio sine causa & per cõsequẽs
effectus deficere debet. ĩ. de appel. cũ cessante. & de voto. c.
magnæ. ad finem. solũ igitur tunc sibi superest ꝙ recurrat ad
aliũ ꝓuidẽdi modũ qui tradiᷓ in. d. c. quoniã. j. respõso. & §. j.
Sed oppones de. l. in lege Aquilia si deletũ. ff. ad. l. Aquil. vbi
textus requirit summariã cognitionẽ. Sed respõdet Inno. di-
cens ꝙ in. l. prędicta ꝓceditur secundũ tenorẽ prędictæ de-
cret. quoniã. Præterea dixit ꝙ solennior cognitio summaria
est. necessaria in forma p̃dictę decreta. quoniã. quàm in for-
ma huius decretalis. & ꝓbat argumẽto. l. in lege Aquilia. al-
legatę. quod perpetuo menti tene, licet auditores palatij, &
cœteri iudices ad hoc hodie nõ aduertẽt, vnde videᷓ secun
cum eum & hæ attestationes nõ valẽt: si ille qui ꝓducit eas
agit cõtra aliũ, sed bene valent si alius agit cõtra eum, secun-
dum Inno. quod intellige de receptis secundũ hanc formã:
quia quoad formã capituli quoniã secus: nam etiã in actore
locũ habet vt legitur & notatur ibi. Sed pone ꝙ testes reci-
6 piũtur † secundũ tenorẽ p̃dictę decret. quoniã. & aperiũtur
attestationes ante litẽ cõtest. nũquid valẽt tũc ad æternã rei
memoriã? Respõdet Inno. ꝙ sic, dũmodo aperiãtur de volũ-
tate partiũ siue agat, qui ꝓduxit eas, siue agat ille, cõtra quẽ
producũtur: quia in isto casu forma illius decre. conuertitur
ad istam, sed si aperiẽtur altera parte nesciẽte tunc nõ valẽt
nisi postea accederet cõsensus eius & videᷓ hoc locum habe-
re vbi receptio tenet: puta quia recepti sunt ex causa & in
7 casu à iure ꝑmisse, si † enim receptio testiũ nõ teneret, vel
si alij testes nõ reciperẽtur sine causa, lite nõ cõtest, tũc quan
tũcunque partes publicationi cõsentirẽt, vel authenticaren
tur ad æternã rei memoriã: nõ propter hoc eorũ valeret re-
ceptio arg. C. de iuramen. calum. l. ij. §. sed quia veremur. &
quod legitur & notaᷓ. s̃. de elect. auditis. §. ipse vero. decanus.
ad finẽ. licet aliqui cõtradicãt secundũ Inno. quod magis pla
cet Hosti. qui remittit ad id quod scripsi. s̃. eo. cũ causam. sup
glos. quia si in vltima suppletione. Sup quo tene qđ ibi scri-
psi in tertia quęstione ver. sed nũquid. Et remittit Collec. ad
notata. s̃. eo. fraternitatis referẽs quendã Petrũ dicere eas va
lere per cõsensum expressum, nõ per tacitũ, quod nõ capio,
& facit in cõtrarium. d. §. sed quia veremur. ¶ Henricus au-
tem cum quæritur vtrum & quando testes possint recipi &
examinari lite nõ cõtest. dicit ꝙ certa emergẽtia expedien-
8 tia † ante litẽ cõtest. quę primas partes iudiciales cõcernũt
sicut sunt exceptiones declinatorię, & alia huiusmodi pos-
sunt testes recipi ante litẽ cõtest. vt. C. de le. l. penultima. Sed
super

super alijs post litẽ cõtest.expediẽdis quæ cõcernũt negotiũ principalis intentionis ex parte actoris. Aut exceptiones
9 peremptorias,vel dilatorias † ex parte rei dicit ꝙ regulariter nõ possint recipi ante litẽ cõtestatam: vt.d.c.quoniã.in
10 prin.fallit † tamen in casib⁹ notatis ibi & in.§.sunt & alij.& ibi plenius de hoc dixi:sed ex parte rei vel possessoris actionem nõ habẽtis,secus:sed si actionẽ haberet idem foret ꝓut in actore sicut ꝓdictũ est,& est ratio diuersitatis inter actorem & reũ:q͂a nõ est in potestate rei quãdo cõueniat̃,sed in potestate actoris est quãdo agat.arg.ff.de except.do.l.purè.§.vltimo.& quod hic notat̃ in glo.ij.& per Hosti.ꝙ testes recepti & examinati,secundũ formã huius capituli publicãtur.not.Spec.eo.tit.§.nũc tractemus.ver.in hoc autẽ.ibi dic ergo ꝙ fine.& dicit Henri.ꝙ hæc opinio quã credit veriorẽ in parlamẽto Frãciæ de facto seruat̃.¶ Quæritur circa hanc decreta.sup verbo denũciando qualiter fiet hæc denũciatio vim denũciationis habens. Aliqui dicũt,ꝙ sufficit,ꝙ fiat ad domũ si citãdus est absens.arg.j̃.de cleri.nõ residen.c.ex tuę.&.c.s̃.de eo q mitti.in possess.c.finali secũdũ Hosti.Sed Inno.
11 putat ꝙ si † pars absens est,debet expectari donec ꝑsonaliter sibi denũcietur,si potest hoc fieri sine periculo.arg.ff.q̃ senten.sine appel.rescidun.l.j.§.item cũ ex edicto.Nec obstãt iura,quę dicũt intentionẽ sufficere ad dominũ:vt.d.c.ex tuæ.
12 &.ff.de dam.infec.l.iiij.§.aut Prætor.quia † ponit casus speciales remittẽs ad notata sua de eo qui mittit in pos.c.finali. fatetur tamen,ꝙ si sine periculo expectari nõ possent partes etiã partibus absentib⁹ recipi deberẽt.arg.j̃.de cõfir.vti.c.cum dilecta.& deberet tũc procedi secũdum tenorẽ.c.quoniã.in princip.alleg.tu autẽ indubitãter teneas,ꝙ expectari debet pars vt in personã sibi denũciet̃ si potest fieri sine periculo secũdũ Marti.& hoc verius credo p ea,q̃ scripsi in.c.fi.alleg.¶ Supple glossas,in gl.j.in fi.arg.ff.de pigno.l.cõtrahit̃.&.C.de fide instru.l.cõtractus.& in authen.eo.tit.in prin.in glo.ij.ibi *publicãtur*.dixit glo. in Spec.eo.tit.§.nũc tractemus. ver.aliãs autẽ.ꝙ cũ fauore partis fiat hęc recoeptio nõ debet per eam impediri in ꝓductione aliorũ,quod placet Marti.& Nouel.secundũ eũ & ibi *consignantur* quasi sub sigillo clauduntur donec lis fuerit cõtestata,& tũc publicantur,& non priùs & ibi,*non est verũ*.quod placet Martino,& vide Gof. in summa,vt lite nõ cõtest.ante mediũ & Hosti.in summa eo.tit.post prin.qui enumerãdo has differẽtias non ponunt
13 istam & secundũ Aegid.potest † esse ratio: quia in pœnam eius qui citaturus veniat visurus iurare testes,& ideo si nõ venit statutũ est,ꝙ recipiãtur.s̃.eo.c.ij.sed alia pœna imponi nõ potest nisi imponẽs haberet potestatẽ ius cõdendi.Simile not.de elect.bonæ.ij.in fine.j.glos.& facit.s̃.vt lite nõ cõtest.accedens.j̃.vbi recoeptis testibus propter cõtumaciã
14 nihilominus citat̃ pars,vt † veniat obiectura in personas & dicta,& vide quod ibi dixi.Collect.autẽ dicit ꝙ si nõ cõparuerit pars ꝓcedit dictũ Vincen.per not.Inno.de dila.pręterea.ad finẽ.& ideo si cõparuerit & de dicẽdo in personas nõ fuerit ꝓtestata:vt.s̃.eo.pręsentiũ.sed nõ placet primũ dictum eius,quia salua pace sua,cõtumax in vno articulo non propter hoc cens̃et cõtumax in alijs,vt notat̃ in.c.cum qui. de dolo & cõtu.& satis scripsi ibi,& in clemẽ.si ante.in prin. eo. titu.modo videre testes iurare & opponere in personas, & dicta sunt articuli separati. Nec obstãt not.Inno.in.d.c. prętereà,ad fine.quia loquit̃ de renũciatione tacita declinatorię exceptionis,à qua ius partẽ excludit dum permittit in causa ꝓcedi:sed secus in proposito:quia sola publicatio non protestantẽ excludit & adhuc nõ indistinctẽ,prout satis scripsi.in.c.pręsentiũ.alleg.& ideo omnino sta cum glo.& ibi *in actore*,cũ sit in potestate actoris agere, sed cum ꝑsbyter iste possit agere,vt dicit̃ in glo.sequẽti.ergo istud extraordinarium auxiliũ sibi dandum nõ fuit:vt.d.l.in causæ.&.s̃.l.non cõtra.per totũ.dicit Host.fortè hoc locũ habere.vbi vterq; potest agere vel fauore ecclesiæ ꝓdicti presbiteri cui nõ expedit litigare hoc indultũ est,vel ad hoc citãtur patroni,vt hoc,vel aliud rationabile possint opponere:sed plus sibi placet primũ.Collec.hoc tangit,sed solũ dicit cum glos.nõ obstare legẽ in.l.Aquilia,si deletũ.eo ꝙ ibi cõpetit ius agẽdi. Ego autẽ nõ recedo ab opinione Inno.quia illud ius agendi
15 de quo loquit̃ glos.sequẽs non † est propriè actio,sed officij imploratio,nec est remediũ ordinariũ sed extraordinarium nõ plenè ꝓuidens & in simili æquitate fundatũ, iuxta not. per Cardi.de elect.cupiẽtes lib.vj.& ibi *quandoque* vt si actor habet debitorẽ obligatũ sub cõditione quæ nõ potest existere nisi post mortẽ testiũ qui sciũt obligationẽ,vt satis dixi in prędicta decret.quoniã.in glo.*hæc est bona* ibi *apoha* q̃ fit debitori de soluto,sed antipocha dicit̃ quã dat debitor creditore de debito,vel colonus de dño,vt scripsit Cynus.C.de fide instru.l.plures.in tertio notabili, & ibi *sicut duam*.ista.l. fortè non ꝓbat quod infra sequtur:videlicet ꝙ secundũ leges cõpetat hic cõdictio ex illa lege:tũ quia loq̃tur in casu fauorabili libertatis,qui fortè nõ est trahẽdus ad alios casus,tum quia iste nõ est casus similis,tum quia lex duos habet intellectus vnus ꝙ officiũ iudicis,alius ꝙ cõdictione ex illa lege agat̃,vt ibi notat̃ in glos.& ita nõ benè potest argui ad propositũ ex.l.illa *& in fine*.arg.eo.que ibi not.Inno.Refert Collecta.quendã Petrũ hic notasse ꝙ si solui tibi pecuniã & nõ habui literã possum te cõpellere illam mihi reddi vel cõfiteri per instrumentum,& est ratio generalis:quia ad id quod mihi ꝓficit & tibi non nocet cõpelli potest,vt.ff.de euict.l. interdictore. ff. solut. matri.l.ij.&. de apoch. pu.l.j.&.ff.de ope.no.nun.l.de pupillo.de quo vide in Specu.de instrumẽ. æditio.& postquã ver.quid si debitori.in glo.vltima in fine. xvij.quæstione.j.omnes feminæ.

SVMMARIVM

1 *Venditori in rescisorijs læsionẽ dimid.æ iusti pretij probare satis esse: veritatem rei pretiũ supplendum probari oportere.& nu.2.*
3 *Incorporalia tradi non posse,& quo modo quærantur.*
4 *Donatario equum.x.æstimatum,si pluris venditurо, id pluris etiam modici probare satis esse.*
5 *Verum rei pretium qualiter probari debeat.Et quomodo testis affectio in re æstimanda deprehendatur.Et quid in dubio.numero.6.*
7 *Aestimatio rei quomodo probetur.Et quid hoc casu iudex reum dam naturus obseruare debeat.numero.8.*

CAP. XLI.

Vm causam. Casus. post publicatas attestationes nouũ capitulũ ꝓbari potest etiã per testes antiquos & pars.j̃.de empt.& ven.c.penultimo.ex quo patet intellectus istius decret.& in prima parte decisa petitio,in secunda causæ cõmisio ibi *cum igitur*.¶ Expone literam,*causam*,quæ talis erat petebat enim monasteriũ sibi restitui rem quã vendiderat refuso à se pretio quod de re vẽdita recoeperat,aliãs si nolet rem restituere legitimũ pretiũ Inno.secundũ formã sententiæ latæ per Papam pro monasterio:vt in.d.c.penultimo.agebat enim monasteriũ rescisoria,quia in vẽditione quam fecerat
1 deceptũ fuerat vltra mediũ iusti pretij & ꝓbata hac † deceptione nõ erat necesse aliud ꝓbari si emptores voluissent rescindi cõtractũ restituẽdo rem & recuperãdo prætium. Sed quia emptores dicebãt se velle iustum pretiũ supplere ideo necessaria fuit veri pretij probatio de qua sequitur *alternura* sicut enim venditor potest ꝓbare magnitudinẽ pretij ita potest emptor ꝓbare paruitatẽ ipsius *articulum*,scilicet secũdum quãtitatẽ valoris,forte enim valet quadringenta quod est quadruplũ pretij.Inno.Ad aliud,scilicet deceptionis excessum,qui bene probatus est si re vendita centũ probatus est valor.cc.quib⁹.cc.Abbas nõ vult nec debet esse contentus:cum valeat quadringenta.Inno.*nihilominus*, idest nõ obstãte prædicta productione,& publicatione,*aliud* licet aliud tamen satis propinquum,vt dicit Hosti.& dicit Inno.quòd ideò dixit aliũ:quia ambo per monasteriũ ꝓbari oportet,
2 hoc est,dicere ꝙ † licet probauerit excessum aliud probari oportet,videlicet certũ valorem rei:quia cum emptor velit redintegrare pretiũ & nõ restituere rem,nõ potest sup hoc

certa sentētia ferri, nisi sciaf quātitas pretij *deceptionis*. Cre-
dit Collec. quicquid glo. dicat q si in isto articulo testes de-
posu-rūt rem valere. xxiiij. vel aliā certā quantitatē ponant
in dicto suo, quæ tamen fuit vendita pro. x. super isto alio ar
ticulo in quo agitur de valore rei testes induci poterunt ac
deponere, quia hoc dicit de plano litera, & qa prius de dece
ptione deposuerūt modo de valore, & facit ratio iuriū. s. eo.
veniēs. & c. eum iu tua. & maximè si de hoc fuerit datus arti
culus iuxta oot. Iono. s. eo. fraternitatis. Subditq; licet valde
impertinēter q si uon valeus pbare mutuū per se datū nisi
per duos filios suos ex causa donationis Petro cedat actionē
Petrus uon poterit pbare per illos filios, secuudū Specu. eo.
tit. §. j. ver. sed pone. & hoc verū cū donatio incipit à pacto:
secus si à traditione, quia tūc cōmodum & incōmodū spe-
ctat ad cessionariū, nec reperitur phibitū, nec tenetur do.
nās de euictione, nisi propter hoc facta fuisset cessio in frau
dem. arg. de rescript. ex tenore. de renūcia. c. ij. lib. vj. secundū
eum. Sed certè in hoc delirè loquif cū dicit talē donationē
3 actionis incepisse à traditione: quia † in talib' incorporali
bus nō cadit traditio. ff. de acquirē. re. do. l. seruus. §. incorpo
rales. & licet in seruitutibus vsus & patiētia pro quasi tradi
tioue habeaf. ff. de seruitu. l. quoties. ij. tamen, vbi de nomi-
nib' agitur, nō tradit ibi huiusmodi quasi traditio sicut uec
quasi possessio, & ideo iudicia possessoria ibi essent vt pa-
tet ex his quę legūtur & uotātur. ff. quorū bonorū. l. ij. & . j.
de censi. c. peruenit. per Nouellā & per alios. s. de elect. quæ-
relā. ¶ Supple glossas iu glos. ij. ibi. *modo quem prius*. vide simi
4 le & per id melius hoc iutelligas. Pone pmisi † tibi donare
equum si sit minoris prætij. x florenorū, si tanti, vel maioris
promisi vēdere, agis vt donem, satis est mihi pbare q valet
plus quàm decē florenis, licet quantitatē exprimā vt absol-
uar. Si vero postea agis vt vendā, tūc per illos & alios testes
potero verū pretiū pbare, qui fortè deponēt determiuatè
de. xxx. & tūc tanti tenebor vendere ita, q iu proposito satis
est primò pbare excessum, secūdò vero pbandū est verum
prætium, & facilior est prima pbatio, quâm secūda: nam si
vendidissem librū meū. x. florenis multos testes haberē qui
deponerēt q valet vltra. xxj. qui tamen de vero pretio scirēt
deponere secundū Hosti. & Nouellā, *& in fine*. qualiter autē
rei qualitas & reddituū quātitas in æstimatione rerū attēdi
debeat habes legē expressam. C. de rescin. vendi. l. si quos. vbi
5 vide notata in prima glos. Pone ergo habens † pbare verū
rei valorē p lucit testes qui deponūt de certo valore & cau
sam redduut: quia si vellent rem emere libēter tantū darēt,
nūquid bene probāt videtur q nō per finem illius glo. arg. l.
pretia. hîc alleg. in prin. quia nō ex affectu sed cōmuni æsti-
matione rerū pretia ęstimātur: vt ibi, & videtur notari. j. de
vsuris. c. iu ciuitate. in glo. ij. Tamen Nicolaus Maquerelli io
hac quęstione sic distinguit. Aut apparet testes aliqua spe-
ciali affectione, vel vtilitate tantū velle dare, aut cōstat eos
ad hoc uō induci ex aliqua speciali affectione vel vtilitate,
aut est hoc dubiū. Primi duo casus sunt clari: quia iu primo
non probāt, & in secūdo probāt: iu tertio casu dicit valorē
6 probatū: quia ex quo de affectione dubitatur, dicit † standū
regulæ quæ habet q res tantū valet quantū vendi potest, vt
hîc uotatur, vt. ff. de cōdi. fur. l. si seruus furtiuus. circa princi
piū. cum similib'. Cōtraria autē loquuntur cum de affectio
ne cōstat vel quasi saltim ex coniecturis. Vnde dicit dictus
7 Nicolaus q æstimatio rei † potest pbari per testes, per in-
strumeuta, per cōfessionē, per iuramēti delationē, & rei in-
spectionē, per cōiecturas & per accidentia sicut sunt rei qua
litas, fructus quātitas cōmunis & ambitio rerū similiū quæ
faciunt ad æstimationē cōmuuis pretij, & oportunitas loci
8 & temporis: vnde iodex ex talib' cū videt † reū cōdemnan
dum debet se iuformare, si per se nouerit ex pręmissis, & si
nescit per se ex his æstimare, debet personas notitiā habētes
adhibere & per eas facere æstimari priùs pręstito iuramēto
ad hoc. s. quod metus cau. c. vltimo. vnde malè facit iudex
qui absoluit reum propter hoc quia nō est pbata æstimatio
nis quātitas vel interesse, ex quo cōstat eum cōdemnandum:
nam si dubitat inquantū faciat quod dictum est secundum
eum, & ad hoc iuducit Ioan. Calde. j. de iureiur. c. ex literis.
quod optimè facit secundum eum.

SVMMARIVM.

1 *Sententiā ex scripto recitari debere, nec aliàs vllius esse momēti. nu. 2. eamq; sine appellatione rescindi, nu. 3. certis tamen casibus sine scriptis ferri posse. numero. 4.*
5 *Interlocutoriam sine scriptis proferri posse.*
6 *Testimonia aperiens expressè dicat id se fecisse solenniter. aliàs hoc obseruatum fuisse probandum est.*
7 *Rem ita accipi, vt valeat, oportere.*
8 *Obseruationem externam nō, nisi expressam, præsumi: & an iudicis aut actuarij verbis formam obseruatam fuisse argui possit. nu. 9.*
10 *Litis instrumēta sententia nominatim exprimi debere.*
11 *Solennitatem externam præsumi moribus recipi posse: declaro ampliando, vt numero. 24.*
12 *Vocationem iudicij non esse: eam ergo interuenisse non præsumi, nisi etiam probetur.*
13 *Expressionem actorum generalem non sufficere.*
15 *Actuario formam iuris obseruatam fuisse quibus verbis detur fides, vel non. & numero. 16. & 17.*
18 *Testimonia ab actuario, iure id faciendi collato, aperiri posse: & quæ aperiendi forma. nu. 19. & 24. & quo authore aperiantur.*
20 *Testimonia, accepto iudicio, pro regula proditum est. & an hoc casu actuarij instrumenta fidem faciant, & si aperta non sint. nu. 21. & 22. & publicationis effectus. nu. 23.*
25 *Testimoniorum aperturam iudicialem actum esse.*
26 *Transcripto fidem dandam non esse. Limito, vt nu. 34. Exscripto tamen procurationi quo casu detur fides. nu. 27. & an sine publicatione fidem faciat. nu. 29.*
28 *Instrumentorum quorumlibet aperturam ex caussa fieri.*
30 *Actu quolibet aperiendo, & transcribendo vocari, quorum interest, tuum est: eis tamen contumacibus aperturam fieri. nu. 31. & 35.*
32 *Priuilegiorum aperturā generali ex edicto vocationē fieri: adq; quo modo fieri & accipi debeat. nu. 33.*
36 *Publicandorum instrumentorum caussæ.*
37 *Transcriptum eo, cuius interest, absente, vocato tamen coërcitionis decreto, fieri posse: vocãdo tamen diem locumq; dici oportere. nu. 38.*

¶ CAP. XLII.

Lbericus. Casus. Recipiūtur, & pu-
blicātur testes, qui iuter-
fuerunt sentētiæ, vbi de sentētia per scriptu
ram non apparet: & in prima partis petitio,
in secūda prouisio & iudicis datio ibidem;
¶ Expoue literā *matrimonij*, scilicet super ipso nec intelligas
de fide thori tātū: quia hoc casu remanerēt cōiuges, licet se-
parati. xxxij. q. vij. §. j. & c. j. & ij. *capitulo* vacāte sede. j. de hæ-
re. ad abolendā. vel habebat hoc capitulū hanc iurisditionē
de iure speciali: quia de iure cōmuni secus, & sic nō est cōtra
j. de cōsangui. c. j. & facit. j. de exces. pręla. accedentibus. &
quod ibi dicā &. s. de restit. spolia. literas. iu prin. &. j. tit. j.
præterea. vxore ducta post diuortiū adhuc viuente prima
reducta nō dicit recitata potuit enim iu scriptis recitari, &
de ea publicū instrumētū nō fieri secūdum Hostiē. & Petrū.
¶ Oppouitur ibi q in scriptis redacta nō fuit: quia videtur
quòd propter hoc solū huiusmodi sentētia fuit nulla: nam
1 sententia † diffinitiua, q̄ fertur sine scriptis de iure nō valet.
C. de sen. ex breui. recitan. l. statutis ij. q. j. imprimis. in fine. §.
de re iudi. & si sentētia in fine. lib. vj. & de verbo. signifi. c. §.
pe. ver. sententiā. in cle. aliqui dicūt, q inter casus speciales,
in quib' valet sentētia sine scriptis adnumeraf causa matri-
monialis per hanc decre. & hæc opinio videf hîc placuisse
Vincen. Ioā. Gof. & Inno. Sed ad hāc decreta. rñdet Hosti. di
cens q nō pbat hoc: quia licet textus dicat redacta nō dicit
recitata & tamen propriè recitari iu scriptis non publicis:
sed priuatis, hoc satis innuit in fine cum dicit iu scripturam
publicam per quod patet de qua scriptura loquitur hîc se-
cundum eum, & sic intelligit quod bene fuerat senten-
tia lata

tia lata & recitata in scriptis,sed non in publicis,tamen ipse
Hosti.vltra transiens dicit aut iudex procedit ex officio seu
per modũ inquisitionis,& tunc tenet sentẽtia sine scriptis:
aut ꝓcedit in figura iudicij & vtraq; parte p̃sente & adhuc
idem. Aut ꝓcedit in figura iudicij altera parte absente per
contumaciã,& tũc secus.arg.s̃.vt lite nõ cõtest.c.j.&.c.quo
niã. Alij verò simpliciter dicũt ꝙ in causa matrimoniali &
in alijs causis regulariter nõ tenet ipso iure sentẽtia diffini-
tiua lata sine scriptis,& hãc videt̃ tenere Ioã.Andr.in.d.c.
si sentẽtia sup verbo illustriũ.& hîc in fine suppletionis glo.
j.dicẽs hoc satis terminatũ videri per prędictã clemen.sępe.
ad finẽ.iuncta cle.dispẽdiosam.de iudicijs.sup quo vide Spe.
titulo de sentẽtię prolatione.§.iuxta.ver.Item fallit & Hosti.
in summa de re iudi.§.& qualiter.ver.quid da causa.Collect.
autẽ dicit ꝙ hodie debet fieri in scriptis,etiã qualitercunq;
procedatur per prędictã cle.ij.habet locũ opinio Hosti.quã
posuit Archid.in.d.c.imprimis.Sup quo vide Gof.in sum-
ma de re iudi.& Ioã.in.d.c.imprimis ad finẽ.Et caue quia Io
annes loquit̃ vbi ambæ partes cõsentiũt,ꝙ feratur sine scri-
ptura quod tũc fieri potest secũdũ Collectariũ sicut ꝙ pro-
cedatur sine omni ordine iudiciario,secũdum Nouel.ipsius
Collec.de libel.obla.c.j.Subdit etiã Collec.ꝙ vbi procedere
tur ex officio ad correctionẽ non haberet locũ.c.sæpe.& sic
posset seruari opinio Hosti.prętereà dicit licet impertinen
ter valde ꝙ amissio instrumẽti fortuita ꝓbatur per propriũ
iuramẽtũ secundũ Nouel.Inno.de priuile.cũ olim.j.in fine
primę glos.&.j̃.de fide instru.c.j.Dominus Martinus tenet
2 simpliciter ꝙ etiã in causa† matrimoniali nõ tenet sentẽtia
lata sine scriptis per clemen.sępe.&.c.si sentẽtia alleg.& hãc
opinionẽ magis credo:quia iuriũ correctio nõ est amplectẽ
da,donec appareat de mente cõditoris dispositiuè ꝙ corri-
gere velit.C.de inoffi.dot.l.vna.& de appel.l.pręcipimus.in
fine.& de elect.c.cũ expediat.lib.vj.& tamen lex est expres-
sa in.d.l.statutis.in fine.ꝙ diffinitiua sententia nõ scripta no
3 men sententiæ habere nõ meretur,nec † ad eius rescisionẽ
appellationis solennitas requiritur,& tamen nullibi repe-
rio statutũ dispositiuè cõtrariũ in causa matrimoniali , nec
hæc decret.de hoc statuendo dispositiuè se intromittit. Et
ideo debet antiquis iuribus quantũ fieri potest melius con-
cordari:vt.d.c.cum expediat.Cõueniens autẽ est concordia
quã dedi.s̃.post Hosti.aliàs oporteret dicere ꝙ ista decre.in
foro ecclesiæ corrigeret legẽ statutis,& corrigeret̃ per.d.de-
cret.& si sentẽtia.quod nõ videt̃ bene cõueniẽs,imò melius
& honestius est omnia ista iura sibi inuicẽ cõcordare vt p̃di
4 ctum est.Fallit † tamẽ prędicta regula in plurib⁹ casib⁹ in iu
re expressis in quib⁹ tenet diffinitiua sine scriptis.Primo in
latis per illustres.C.de senten.ex breuiculo recitã.l.ij.in au-
then.de illustri.& qui s̃.eos sunt.§.sancimus.colla.v.& in.d.
c.sępe.& in.d.c.& si sentẽtia.vbi Ioã.Andr.ponit istos casus.
Item vbi causę sunt breues & maximè viliũ personarũ.C.de
senten.breui.recitã.authen.nisi breues.& possunt dici bre-
ues duorũ aureorum.arg ff.de do.l.nõ debet.&.l.sequẽti.vel
potius hoc casu inspiciat̃ qualitas personarũ,& relinquatur
arbitrio boni viri.arg ff.de iure delibe.l.j.in fine.& de offi.
deleg.de causis.in fine.& quoad hoc debet inspici consuetu-
do loci vel fori.xj.distin.consuetudinis.& in.c.sequẽti.Item
fallat cũ Episcop⁹ in causa ciuili iudicat inter clericos suos:
vt authentica alleg.nisi breues.&.xj.q.j.si quis cum clerico.
Item cum pręses deposito officio cõuenitur vt reddat ratio
nem suæ administrationis in authẽ.vt iudices sine quoquo
suffragio.§.necessitatẽ coll.ij.item cum Papa vel Imperator
per se ꝓnunciat,valet enim licet sine scriptis,quia solut⁹ le-
gib⁹.C.de legib⁹.l.digna vox.ipse enim omnẽ supplet solẽni
tatẽ.C.de testa.l.omniũ.&.s̃.de elect.illa cotidiana.De in-
5 terlocutoria † autẽ sentẽtia certũ est ꝙ ferri potest sine scri-
ptis & lata tenet.ff.de appella.l.ij.& in.d.c.& si sentẽtia.à cõ-
trario,& vtrobique notatur,quia qui de vno dicit &c.ff.de
iudi.l.cum prætor.in principio.& de præsumpt.nonne.se-
cundum Henricum,qui recitat istos casus.

¶ PRIMO quęritur in fine ibi *redigi facientes*,quod si con-
tra hanc publicationem , iam dudum factã nunc obijcitur
quòd non valet:quia nõ fuerũt vocati,quos res tãgebat.Re-
fert Inno.quosdam dicere præsumi omnia solenniter facta,
nisi aliud ꝓbetur.arg.C.de contrahen.stipu.l.j.&.l.optimã.
&.C.de re iudi.l.j.& C.de appel.l.qui ad ciuilia & institu.de
fideiusso.§.finali.Item refert alios dicere,puta Vincen.s̃.eo.
6 significauit,hoc † non esse verũ nisi in ipsa publicatione ex-
primatur hanc solennitatem fuisse seruatã,vt si cõtineatur
in ea ꝙ facta fuit vocatis omnibus &c.Et quæ sint necessa-
ria satis nota.j̃.titu.ij.cum Pe.&.c.seq.Alioquin si hoc ibi
nõ exprimatur , necessariũ est ꝙ solennitas probetur,aliter
non valebit.arg.ff.de publi.l.quęcunque.§.fin.C.de proba.l.
penul.C.de fal.l.finali.in fine.&.ff.de verbo.obli.l.titia.§.pe-
nultimo.in authen.de instru.cau.§.de quibus.ff.de adopti.l.
nam.C.de accu.l.vltima.s̃.eo.significauit.secundum Inno.
7 Vel potest distingui secundũ Hosti.inter tempus & † tem-
pora:nam ita recens potest esse publicatio ꝙ de facili proba
ri potest,& in hoc casu si nõ exprimatur in publicatione ꝙ
forma seruata fuerit vtenti ipsa incumbit ꝓbatio,si autem
adeò antiquũ sit ꝙ probatio reddat̃ quasi impossibilis.ff.de
probatio.l.si arbiter.tunc presumi debẽt omnia solenniter
acta,vt impossibilitate probationis parcatur.s̃.de pac.c.fin.
xxij.q.ij.faciat.vt res potius valeat quàm pereat.j̃.de verbo.
signi.Abbate.§.cõtra quod fuerat.ver.hic autẽ sensus.cũ suis
concor.super quo vide quod notatur.j̃.de clerico excõmu.
ministran.proposuit.§.j ver.& quod scripsit Nouella de of-
ficio deleg.cum in iure.sup.j.glos.&.j̃.de præsump.illud.vbi
verò forma,vt pręmissum est,in ipsa publicatione sufficien
ter exprimitur,tunc præsumũtur omnia solenniter acta,si-
ue tempus fueris antiquũ siue recẽs. ¶ Sed oppones quia so
lennitas extrinseca in instrumento nunquã præsumitur.ff.
de publicia.l.quęcũque.§.quia pupillo.vbi authoritas tuto-
ris,probato cõtractu pupilli,interuenisse non præsumitur.
8 quia solennitas † est extrinseca eo,ꝙ sub verbo cõtract⁹ de
proprio significatu verbi necessariò nõ compræhẽditur.at
in proposito,solẽnitas vocationis illorum quorum interest
sub verbo vocationis & illius verbi proprio significatu ne-
cessariò nõ compręhẽditur,& sic debet solennitas extrinse
ca reputari:& per cõsequens nõ debet præsumi,licet secus,
si compræhenderetur:quia tunc solennitas intrinseca cense
retur & p̃sumeretur.ff.de verbo.oblig.l.sciendũ.&.C.de con
trahẽda & cõmit.stipulatione.l.j.Solutio dico quòd proce-
deret oppositio si illud non esset expressum in instrumento
solennitatem fuisse seruatam:sed cum expressum est conti-
netur sub verbo,& sic intrinseca,& pręsumenda est.Rursus
9 oppones,& primò.quia † hęc verba per quę dicitur solenni
tatẽ huiusmodi fuisse seruatã,aut proferuntur à iudice , &
nõ probãt,vt de prob.qm̃ contra falsam.in fi.Aut proferũ-
tur à notario,& tunc non probant quia narratiua sunt,licet
enim de publicatione faciat fidẽ notarius:quia dicit se fuis-
se p̃ntem,& describi locũ,& tempus tñ de solennitate secus
quia non describit locum,& tempus decretæ vocationis,&
executionis,& relationis,nec personas citantes , & citatas.
nec dicit se fuisse præsentem in illis:& facit optimè,qd̃ scri-
psi in prędicto.c.quoniã contra falsam.post Inn.videlicet ꝙ
10 † instrumentum sententię narrans litis contestationem , &
alia de processu propter causas proximè dictas,& facit quia
c.prædictũ quoniam.expressè requirit ꝙ omnia talia speci-
ficè describantur in actis,hæc oppositio fortis est prima fa-
cie,& tamen communiter tenetur prædicta opinio Inn.&
Host.dicebat dñs Martinus ꝙ si ꝓcessus esset factus in præ-
sentia partium procederet ista opinio:quia tunc præsumerẽ
tur omnia solenniter acta,vt no.Inn.de offi.dele.cum in iu-
re.& in prędicto.c.quoniam.sed hoc non pondero,quia so-
lẽnitas,de qua hîc principaliùs quęritur,& vocatio illorum
quorum interest,de qua tñ constat ꝙ necessaria nõ foret,il-
lis pręsentibus.Quid dicendũ?Certè de rigore , & veritate
iuris magis videretur quòd non præsumeretur talis solen-

11 nitas per pædicta,& † pro hoc facit quia quãquàm ſoléni-
tas,quę poteſt cõcomitari cũ actu quaſi ipſi actui intrinſe-
ca poſſet aliquo modo ꝑſumi,& ſic poſſunt ꝓcedere.l.ſcien
dum.&.l.j.&.§.vltimus.ad hoc alleg.tamẽ de ſolẽnitate,quæ
non potuit ſaltẽ veriſimiliter cõcomitari cum actu tanquã
de illa,quæ erat omnino extrinſeca ipſi actui,hoc præſumi
non poſſet vt videtur:quia ſi hoc nõ poteſt pręſumi de illa,
quæ poteſt cõcomitari,ſed extrinſeca eſt:vt.d.l.quęcunque.
§.finali.fortius hoc præſumi nõ poteſt de illa quæ extrinſe-
ca eſt & actui cõcomitari nõ poteſt:quia in his quę extra or
dinẽ cõmunem iure ſpeciali iurantur vnus actus ad aliũ nõ
extenditur,nec iure pręſumptionis ad illum præſumitur.j.
de decimis.cũ cõtingat.pręterquã in caſu in quo fauor con-
ſuetudinis aliud induceret,vt patet ex his,quę leguntur,&
notãtur per Inno.ſ.de offi.Archi.dilecto.modo eſt ita,ꝙ ſo
12 lennitas † vocationis abſentiũ de qua nunc loquimur & eſt
extrinſeca actui publicationis & ipſum actũ publicationis
veriſimiliter cõcomitari nõ poteſt:quia deberẽt actũ illum
pręcedere & decretũ,& exercitia , & relatio citationis etiã
cum alicuius notabilis temporis interuallo:quia taliter de-
debet fieri citatio.arg.ff.de iudi.l.ad peremptoriũ cum.l.ſe-
quenti,& quod legitur & notatur de elect.ſtatuimus.lib.vj.
Pręterea talis citatio vbi inter partes ſpecialiter agere verè
eſſet ꝓbanda:vt.ſ.eo.in nomine domini.Igitur fortiori ra-
tione & hoc caſu in quo magis pręiudicat ipſa receptio eo
13 quòd omnẽ modum agendi reſpicit.Præterea † vbi neceſſa
ria eſt ſpecialis expreſsio,nõ ſufficit generalis.ff.de mino.l.il
lud.§.ſi talis.& de o.ſi.vica.c.finali.lib.vj.cũ ſimilibus.modò
ſpecialis deſignatio in actis eſt neceſſaria:vt.d.c.quoniã con
tra falſam.in fine.igitur nõ ſufficit generalis dicẽdo ſolẽnita
tem fuiſſe ſeruatã ¶ Verũ quia opinio tantorũ doctorũ nõ
reprobãda,ſed quantũ poteſt fieri tolerãda,& exponẽda eſt,
& maximè dum ſeruatur in iudicijs,vt in propoſito pręſer
tim quia cõſuetudo eſt optima legũ interpres.de cõſuetudi
ne.cũ dilectus.ff.de lega.l.ſi de interpretatione. videt mihi
æquitatẽ magis quàm rigorẽ ſequẽdo dici poſſe,ꝙ ſi loqui-
14 mur in factis antiquis † ſeruetur opinio,imputando ei qui
tanto tempore tacuit,& ſuccurrendo difficultati ꝓbãdi,vt
pędictũ eſt:& quod dicat in propoſito factũ antiquũ,quia
nõ eſt lege determinatũ iudicis arbitrio relinquẽdo:vt.d.c.
15 de cauſis,Si vero nõ eſt factũ † antiquũ,& hoc aduerſarius
non neget,nec impugnet adhuc idem:quia ſatis veriſimile
eſt,ꝙ ſi verũ nõ eſſet aduerſarius hoc negaret,aut impugna-
ret:cum ſua interſit principaliter,nec debet iudex regulari-
ter ſupplere in facto iuxta ea,q̃ ſcripſi de poſtula.pręla.c.j.&
c.gratũ.verũ ſi aduerſarius hoc negaret & impugnaret tunc
ſi notarius referat ſpecificè & clarè id qđ potuit in ſua præ-
ſentia eſſe factũ:puta quia dicat pręſente tali quẽ vel talibus
quos principaliter tangebat publicationẽ fuiſſe factam,aut
quia dicat tali die eis aſsignatã hanc diem ad videndũ hanc
publicationẽ fieri &c.vel quia dicat per talem nuncium de
mãdato iudicis tales fuiſſe citatos ad hanc diem & relatio-
nem nũcij vel executoris cum deſignationib9 temporũ lo-
corũ & perſonarũ deſcribat in actis,& idem de citatione ge
nerali ſi nõ ſunt cõtradictores ſpeciales , & tũc adhuc idem
ex fortiori ratione,quia tũc fit plena fides in ſpecie,de omni
ſolẽnitate ſeruata.arg.eo.quę legũtur & notãtur in.d.c.quo-
16 niã cõtra falſam. Aut his ceſſantib9 ſolũ loquit † notarius in
genere minus cõfuſo,puta dicẽdo ſolũ ꝙ omni debita ſolen
nitate ſeruata publicatio fuit facta , & tunc certè apparet
mihi ꝙ nõ eſt credendũ notario:quia tunc ipſe nõ deponit
de facto ſed de iure,quod nõ pertinet ad officiũ eius ſed ad
officiũ iudicis:nam multi notarij ignorãt iſtas ſolennitates
& poſſent valde faciliter decipi circa eas,& faciũt quę ſcri-
pſi poſt Inno.ſ.eo.cum cauſam. Et quia iſtud nimis eſſet va-
gari in ꝓiudiciũ alterius.arg.ff.de iniurijs.l.prętor.in prin.
& cõtra officiũ notarij qui debet ſingula ſpecificè deſcribe-
re.j.acta.vt.d.c.quoniã.in fine.Si verò loquit in genere ma-
gis arctato dicẽdo ꝙ vocati fuerunt illi,quorũ principaliter
intererat,nomina eorũ eorum ſpecialiter deſcribendo : aut
17 dum nõ erãt † aliqui quorũ ſpecialiter intereſſet dicat gene
raliter fuiſſe vocatos omnes intereſſe habẽtes , & tũc aut
aduerſarius negans & impugnãs aliquid veriſimile inducit
pro parte negatiua quã ꝓſequitur,& ſaltẽ propriũ offert iu
ramẽtũ,videlicet ꝙ citatus nũ fuerit cum ſua principaliter
intereſſet,& deberet perſonaliter appręhẽdi,vt dictũ eſt.ſ.
eo.ſignificauit.& fortius ſi opponeret & plenè probaret fa-
ctum cõtrariũ,& tũc ceſſet dicta opinio:quia in reb9 ambi-
guis pręſumptio faciẽs protogatiuã faciliter transfert onus
probãdi affirmatiuã in affirmantẽ:vt patet ex his,quę legũ-
tur,& notãtur.j.vt eccleſiaſtica beneficia.c.vno.imò in his
plerũque ſufficit propriũ iuramentũ.de reſcript.c.ſtatutũ.§.
cum vero.ver.ſed & in duob9.cum ſimilib9.Aut nihil pro-
babile pro ſe inducit negãs & impugnãs,niſi ſolã volũtariã
negationẽ,& impugnationẽ,& tunc ſeruetur de æquitate
opinio ſupradicta,& facit quæ not.per Cynũ.C.de procur.
l.j.q.ij.nam propter publicũ officium notarij defertur eius
fidei circa ſolẽnia magis quàm fidei teſtis,etiã in his quæ iu
ris ſunt,vt patet ex his quæ notãtur per Accurſiũ.C.de vſu-
ris.l.j.& hęc vera dum pędicta refert notarius : nam cũ iſte
ſit actus iudicialis quod patet quia neceſſariè partis vocatio
nem requirit:vt.ſ.eo.ſignificauit.non crederetur ſoli iudici
ſuper hoc referenti:vt.d.c.quoniam.in fine.

¶ SECVNDO quęritur,quia viſum eſt ſupra proximè
de vna ſolẽnitate publicationis , quę conſiſtit in vocatione
partis,quæ ſunt alię ſolẽnitates,& modũ publicationis fien
18 dę?Reſpõdet Inno.† dicẽs in primis ſciendũ eſſe publicatio
nem fieri poſſe in eadem charta totũ ꝓceſſum continente,
aut etiã in alia,& nõ ſolũ in pręſentia iudicis,ſed etiã per ta
bellionẽ in abſentia:dũmodo appareat poteſtas ſiue autho-
ritas ſibi à iudice data , aliâs enim non valeret.arg.j.de fide
inſtru.c.penultimo & finali.¶ Item dicit Inno.ꝙ debet fieri
publicatio iudice ordinario,vel altero cui hoc commiſerit
19 pro † tribunali ſedente,& illis pręſentib9,vel per cõtuma-
ciam abſentib9,quos res tangit:vt in authen.de fide inſtru.
&caute.&.§.ſed & inſtrumenta publicè facta.&.§.ſequenti.
&.§.&hoc adijcimus.colla.vj.&.C.de autho.tut.l.j.in fine.&
ff.de adoptio.l.nam ita diuus.&.C.de accuſa.l.vltima.&.ſ.
eo.ſignificauit.

¶ TERTIO quęritur de quibus poteſt fieri publicatio,
20 habetis hîc † vnũ caſum de ſentẽtia,& aliũ.ſ.eo.ſignificauit.
de cõfeſsione,videamus modò quid de atteſtationibus litis
conteſtatione,nũquid de iure publicari poſſint,& breuiter
de atteſtationibus dicas ꝙ ſic ex identitate rationis.Sed ad-
uerte,quia Inno.dicit ꝙ etiã quãdo atteſtationes ſunt publi
21 cãdus eſt nouus,qui recepit teſtes,& ſcripſit. Dicitq; † etiã
quòd ſecundum quoſdam in caſu ꝓximo nõ credetur nota
rio nec eius ſcripturę ſi agatur corã alio iudice,quàm corã
illo,cuius authoritate recepti fuerõt,niſi ſcriptura ſua ha-
beat inſcriptionẽ teſtiũ. Aliter enim reputat priuata quouſ-
que ſecundũ hanc formã fuerit publicata in authen.de hæ-
re.& fal.§.ſancimus.&.§.ſi vero abſunt.colla.j.Alij vero inter
quos eſt Inno.dicũt ꝙ ex quo atteſtationes per tabellionem
ſcriptę ſunt & in actis redactę ſemper inter eaſdẽ perſonas
ſine alia publicatione fidẽ faciũt,licet alijs ꝑſonis nec pro-
ſunt nec obſunt.arg.C.de dona.l.in donationib9. &.ff.de iu-
reiur.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.finali.&.l.ſequenti.&.d.c.quoniã.
22 Dicit tamen Inno.ꝙ ſi inuenirẽtur apud iudicẽ nõ tamen
authenticatę per tabellionẽ,tunc bene neceſſaria eſſet hęc
publicatio.arg.pro & cõtra.j.de pręſcript.ad audientiam.§.
nos igit.Subdit pręterea Inno.hoc verũ eſſe ꝙ etiã pretextu
defectus ſolẽnitatis teſtium nõ poteſt dici ꝙ actis credendũ
nõ ſit,vel etiã inſtrumẽto exinde per manũ tabellionis cõ-
fecto,niſi negẽtur illa acta eſſe vel inſtrumentũ.Sup quo vi-
de qđ legitur,& notat.ſ.de electio.ſcriptũ eſt.§.j.qualiter au
tem credendum ſit dic vt plenè no.& ſcripſi in.d.c.quoniã.
¶ Pręterea dicit Innocentius,ꝙ nedum atteſtationes pu-
blicantur vt pręmiſſum eſt,imò & litis conteſtatio vt vale:

vltra trienniũ ad ꝓcedendũ in causa,sed vt valeat ad inter-
ruptionẽ ꝓbandam.C.de præscript.xxx.annorũ.l cum no-
tissimi.§.imò & illud.in fine.& de hoc plenè notaꝛ.s̃.eo.cau
23 sam quæ.secundũ Inno.Tu vero dicas secũdũ Hosti.† ꝙ pu
blicatio litis cõtestationis valet etiam ad ꝓcedendum vltra
trienniũ in foro canonico,licet sit secus in foro ciuili:quod
dic,vt plenè notaꝛ & scripsi.s̃.de iudi.cũ venerabilis.&.s̃.
titu.j.c.finali. ¶ Rursus dicit Inno.ꝙ quoad instrumẽta ꝙ
eorũ publicatio fieri potest,& ꝑsertim quãdo mortuus fuit
notarius antequã potuisset perficere,& etiã quãdo vetusta-
te vel alio modo cõsumpta sunt,vt.ĩ.titu.ij.c.penultimo &
finali.acta tamen & gesta propriè publicãtur,sed exemplan
tur,taliter tamen potest fieri exemplatio,ꝙ exemplato sicut
originali credetur,vt not.& dicetur.ĩ.tit.ij.c.finali.¶ Sub-
24 dit Inno.ꝙ potest fieri hæc † publicatio uedum authorita
te iudicis ordinarij,sed etiã authoritate iudicis delegati:vt
legitur & notatur.ĩ.tit.ij.c.penultimo & finali.
¶ QVARTO queritur quę sit forma seu practica huius
publicationis Dicit Inno.ꝙ prędicta vera sunt vbi attesta-
tiones vel alię scripturę minus solennes vel consumptę,vel
deletę publicari & authẽtica petũtur.sed vbi † scriptura fa
cta nõ est de eo quod publicari petiꝛ,sicut hîc,nulla scriptu
ra erat de sentẽtia tunc talis erit practica huius publicatio-
nis:quia tũc iudex vocauit testes,qui interfuerũt sententiæ
siue scriptis latę,vel quãdo aliquis contractũ aliquem facie
bat,de quib⁹ scriptura facta nõ fuit,& audiet ab eis verita-
tem quã de his nouerint,& eam faciẽt in publicã & authen
ticam formã per personã publicã in scriptis redigi,ad æter-
nam rei memoriã faciẽdam,& sic quod prius erat in mente,
& memoria hominũ labili redigetur authoritate iudicis in
scriptura publica,& perpetuò valitura,vel etiã in charta nõ
publica,vel authẽtica:sufficit enim ꝙ authoritate iudicis fa
cta sit,ad maiorẽ tamen securitatẽ poterit in ea cõtineri ꝙ
iudex decernit illi scripturę fidem perpetuò adhibẽdam &
probãtur hęc.ff.de iudi.l.de qua re.C.qui testamenta facere
possunt.l.hac cõsultissima.§.& cũ humana fragilitas.C.de te
sta.l.publicati.C.de re iudicata.l.gesta.ff.ad.l.Aquil.l.in lege.
Aquilia si deletũ.s̃.eo.significauit.&.s̃.de elect.quia ꝓpter.
secundũ Inno.sed qd dicit de charta nõ publica,vel authen
tica intellige dũmodo sigillũ habeat authẽticũ, & per hoc
euidenter probaꝛ,ꝙ authẽtico sigillo iudicis etiã circa acta
iudicialia est credendũ contra illud quod idem Inno.not.s̃.
eo.cũ à nobis.&.s̃.tit.j.possessionẽ.&.c.quoniam cõtra fal-
sam.sed quod hîc dicit Inno.verius credit Nouella.potest er
go iudex publicũ instrumentũ sub sigillo suo publicare sum
25 ptũ eius,secundũ Nouellã.Sed ad veritatẽ † hoc nõ capio de
iure:quia actus plicationis est actus iudicialis:quia oportet
quòd fiat per iudicẽ pro tribunali sedentẽ,vocatis his quos
tangit:vt patet ex dictis,& de vocatione est textus.s̃.eo.si-
significauit.Tales autẽ actus dicũtur iudiciales, secundũ o-
mnes,& patet ex notatis Inno.de pręsumpt.c.finali.& Ioan.
Andr.in cle.vna de offi.delega.& tamen casus est exꝑssus,ꝙ
circa iudicialia iudicis assertioni non crediꝛ:vt.d.c.quoniã.
in fine licet quãdoque admittaꝛ in testẽ.vt.s̃.eo.cũ à nobis,
nec reperio aliquo iure ꝓbari ꝙ contrariũ in publicatione
specialiter sit statutũ,imò nec capio ꝙ sit illud de mẽte Inn.
quia nõ dicit hoc exꝑssè,& per tacitũ subauditũ non debet
trahi ad peruersum intellectũ eius intẽtio:vnde solũ,vt pu-
to,vult Inno.ꝙ in charta nũ publica vel authẽtica potest pu
blicatio fieri,nõ ꝙ charta ipsa publicationẽ cõtinẽs redacta
in actis sit nõ publica,aut nõ authentica,imò tãquã de actis
26 publica & authentica est,& fidem facit,vt.d.l.gesta.sed † qa
cedala exemplata ex actis & tradita parti nõ est publica,nec
authẽtica,& per cõsequens nõ probat.da oppositũ ꝙ ꝓbet
iam eoipso fateri oportebit ꝙ publica & authentica sit.nõ
probat ergo ipsa,sed ꝓbant acta,& illa quę in actis est,de si-
gillo autẽ nõ facit hîc verbũ Inno.nec etiã dicit ꝙ illa char-
ta nõ publica ꝓbet:& ideo non capio quid Nouella hîc so-
mniauerit,si habuit ab Hosti.satis miror,nisi Hosti.retule-
rit se ad sigillũ Episcopi,iuxta not.pet eum in.d.c.post ces-
sionẽ quæ tamẽ cõmuniter nõ approbãtur quantũ ad hoc.
¶ QVINTO quęritur,vtrũ instrumentũ procurationis
de iure valeat publicari,maximè,cũ ad plures causas se extẽ-
dit,& nõ habet ꝓcur.super hoc instrumentũ, nisi vnũ.Ad-
27 uerte.† quia ex ꝑdictis solutionẽ hui⁹ q̃stionis infert Inno.
dicẽs ꝙ simili modo faciem⁹ aliquãdo fieri quãdo vnus ꝓcu
rator cõtra multos agit,& habet vnã solã ꝓcurationẽ,eam
enim faciemus exemplari & redigi in publicã formã,& de-
cernemus.partib⁹ pręsentibus, & nõ cõtradicẽtibus fidem
adhibendã illi sumpto siue originali siue authẽtico,& quod
possit hoc fieri ꝓbat Inno.quia quoddã gestũ fuit cõstitue-
re ꝓcuratorẽ,ergo potest redigi in publicã formã,& publi-
ca instrumẽta possint inde cõfici,cũ vna nõ sufficiat omni-
bus.arg.d.l.gesta.& in authen.vt fratrum filij.§.illud.col.ix.
¶ Sed oppones quia licet in factis siue gestis sup quib⁹ non
sunt cõfecta publica instrumenta detur istud extraordina-
riũ remediũ publicationis,ne propter mortẽ testium copia
probationũ valeat deperire:vt.s̃.eo.significauit.tamẽ in fa-
ctis siue gestis sup quibus iam cõfecta publica instrumenta
cessat ratio istorũ iuriũ:quia nõ potest deperiri copia ꝓba-
tionis cũ per instrumentũ fieri possit:& ideo debet cessare
illud remediũ vt in proposito dum sup ꝓcuratione instru-
mentũ confectũ fuit & publicatione nõ eget.Item quomo-
do fiet publicatio huius ꝓcurationis absente dño nõ voca-
28 to.Respõdet Inno.nihil † ꝓhibere fieri publicationẽ alicu-
ius gesti,& plura instrumẽta inde fieri & cõfici,licet inde fa
ctum fuisset instrumentũ.& appareat authenticũ & origi-
nale,maximè quãdo subest,causa puta quia vnicũ instrumẽ
tum nõ sufficit,vt ꝑdictũ est,hoc(inquit) nullo iure ꝓhibe
tur,sed potius cõceditur.ff.de ædendo.l.si quis ex argenta-
rijs.cum simil.Dicit tamen Inno.ꝙ exemplata nõ seruata so
lẽnitate fidem nõ faciũt,in authen.vt spon.lar.§.& hoc insu
per.colla.ix.ff.de bono.pos.secũ.tabu.l.ij.§.sed tandiu.ff.de
fide instru.l.quęcũq;.Subdit etiã Inno.ꝙ licet aliqui in hoc
casu his verbis vtãtur,scilicet ꝙ publicaꝛ gestũ:coueniẽtius
tamen videtur secundũ eum dicere ꝙ publicatur vel ęditur
instrumentũ,scilicet quãdo sumpto fides adhibẽdi decerni-
tur,& ad id quod quærebaꝛ, quomodo fiet publicatio hu-
iusmodi dño,qui cõstituit absente & nõ vocato.Respondet
29 Inno.† dicẽs ꝙ ex quo ꝓcuratoriũ cõcessum est ꝙ agat con-
tra plures,& ꝙ vnicũ ꝓcuratoriũ exinde cõfectũ non videꝛ
sufficere,ad hoc videꝛ dominus eidẽ ꝓcuratori dedisse po-
testatẽ & mandatũ vt ipsum instrumẽtũ ꝓcuratorij possit
secundũ formã prędictã facere exemplari, & multiplicari:
sine hoc mãdatũ suũ cõmodè expleri nõ possit,vt.ff.de pro-
curatorib⁹.l.ad rem.&.l.ad legatũ.&.s̃.de offi.deleg.c.præ-
tereà.secundũ eum.& hoc intelligas quãdo ꝓcuratoriũ nõ
vertitur in dubiũ:alioquin oporteret ꝙ ei primò dareꝛ fides
quàm publicareꝛ,vt patet in eo qd legiꝛ & notaꝛ de electio-
ne.scriptũ.§.j.& ideo hoc casu cauendũ est etiã iudici,ne ei
forsitan eludaꝛ.ff.de iud.l.prætor.vt scilicet ad publicationẽ
subitò nõ ꝓcedat,ꝑsertim quãdo persona tabellionis vel si-
gilla in ꝓcuratorio appẽsa sibi nota nõ sunt,sed ignota:alio
quin multi dñi vexari possent per instrumẽta ficta,& falsò
fabricata.arg.ff.de custo.reo.l.diuus.
¶ SEXTO quæriꝛ vtrũ in huiusmodi publicationib⁹ fa-
ctorũ seu gestorũ sine scriptura habitorũ sit necessaria ꝑdi-
cta solennitas vocationis iuxta ea quæ scripsi.s̃.hoc ipso ti-
tulo &.c.in prima secũda & quarta quæstionibus:Refert au
tem Inno.quosdam dicere ꝙ hę publicationes de gestis sine
scriptura habitis possunt fieri etiam partibus non vocatis
pro se allegantibus quòd nec in hac decret.quæ in casu lo-
quitur, nec in aliquo alio iure inuenitur expressum aliqui
30 sunt vocandi.Sed quicquid dicant † iura superius allegata
quorum ratio generalis est (& ideo extendi possunt ad ca-
sus similes) secundũ Hosti.sufficiũt,& ideo tutius seu secu-
rius est secundũ Inno.imò tutũ est secũdũ Hosti.ꝙ vocẽtur
aliâs si contrariũ fieret periculosum esset:quia aliâs publica

tio adnihilaretur, secundū Hosti. Sed miror quare nō allegant. §. eo. significauit. vbi hoc expressum est de cōfes. seu assertione, quæ fit extra iudicium sine scriptis, vt patet ibi in ver. denunciādo &c hoc autē est verū secundū Inno. ꝙ si illi
31 † quos res tangit nō veniāt, nihilominus potest fieri hæc publicatio in authentica, vt spon. lar. §. ad hæc.

¶ SEPTIMO quæritur, quid si sit instrumentum quod alium nō tangit specialiter, sed plures tangit generaliter, vt puta priuilegiū vel indulgētia generalis nūquid in eius publicatione aliqui sunt vocādi? Respōdet Inno. ꝙ imo vocā-
32 di sunt, quos res † tangit, vel saltē debet solēne edictū emitti, secūdū Inno. nam sicut scriptura generaliter tāgit omnes, sic solēne edictū generaliter est tenendū arg. optimū. ꝟ. de clan. despon. cum inhibitio. & qui matrimo. accus. possunt. cum in tua. & quod legitur & notat. ꝟ. de sentē. excō. statuimus. lib. vj. secundū Hosti. Alioquin nō valebit hæc publicatio, nisi fieret per illū qui cōcessit: nam si per illū fieret tunc bn̄ valeret publicatio priuilegij sic facta nullo edicto emisso sicut ab initio venisset si per ipsum fuisset ab initio duplicatū, vel etiā triplicatum, quia ipse de nouo idem cōcedere posset, secūdū Inno. ¶ Sed oppones de. c. cū dilecta. ad finē. ꝟ. de cōfir. vti. vel inuti. Sed r̄ndet Inno. dicēs ꝙ potes dicere quòd ibi nō fuit emissum aliquod edictū: sed aduersari⁹ cōparuit & fuit cōuictus, secūdū Inno. Vel dic ꝙ licet is qui priuilegiū concessit ex post facto possit ipsum publicare, sicut à principio potuit dare, tn̄ publicādo nihil de nouo da-
33 ret, nisi hoc diceret, vnde hoc quod proxime dictū † est intelligēdū est quādo illud quod publicat̃ suspectū nō est, nec de eo refertur quęstio: alioquin nunquā sine causæ cognitione etiā per illū qui cōcessit priuilegiū debet postea publicari, imò & vocādi sunt quos res tangit, & sic loquit̃. d. c. cū dilecta. & ꝟ. de priuil. cum olim essemus. & c. ex parte. alleg & facit in arg. id quod legitur, & notat̃. §. eo. causamq̄ §. j. ante finem. & §. vt lit. penden. c. finali. ¶ Per predicta autē tenēt
34 palatij apostolici causarū auditores ꝙ † quādo exemplatur instrumentū per manū illius, qui illud in notā recoepit etiā nullis vocatis exemplatū facit plenā fidem, & maximè quando exemplatio fit ad mandatū iudicis in vim cōpulsoriæ & pro hoc facit quod not. Bar. ff. de iure fisci. l. in fraudem. §. ex his. ibi venio ad secundū &c. facit tamen in contrariū quod not. per Guil. de Cug. Cyn. & Bar. ff. de adoptio. l. adoptio non iure facta. ¶ Nunquid ergo est generaliter hoc verū ꝙ quandocūque agitur de publicatione seu exemplatione in-
35 strumenti ad hoc ꝙ † exemplatū faciat plenā fidem præscripta solēnitas vocationis illorū quorū interest sit necessaria? Breuiter respōdet. dicit Marti. ꝙ sic, & hoc indubitāter pro vero teneas, vnde licet Inno. hoc tam generale dictū ad literam expressè nō ponat: tamen colligit̃ euidēter esse de mente sua tam per ea, quæ prędicta sunt quā etiā per ꝓbationē, quā ad hoc inducit Inno. hîc dicēs ꝙ si contrariū diceret̃ instrumētis magnæ fraudes, & præiudicia possent euenire cū vlterius de falsitate priorū vel suspicione nihil dici posset, & subdit ꝙ in publicatione eorū quomodo in formā publicam redacta sunt nō potest tantū fieri p̄iudiciū, licet & ibi multū fieri posset, secundū eum, ex quo euidēter infert̃ ꝙ ratio maioris fraudis & præiudicij plùs ad hoc vrget in instrumentorū exemplatione quàm in publicatione eorū quæ nō sunt redacta in publicā formā, de quib⁹ tamen certū est ꝙ ibi requirit̃ vocatio illorū quorū interest: vt. §. eo. significauit. & dictū fuit in q̄stione. §. ꝓxime p̄cedenti: nec mirū q̄a dum publicātur q̄ nō fuerāt redacta in publicā fomā deponūt testes de veritate totius facti: sed dum exemplat̃ publicum instrumētū nō deponūt testes de veritate falsi, sed exhibetur originale instrumentū, & fortè ꝓbantur notarius ac
36 signū & subscriptio notarij. Vnde hîc est duplex † periculū quòd nō sit ita in re ꝙ instrumentū publicū sit falsum, & ita maius periculū hîc, quàm ibi facit, quia nō magis vrget ratio huius vocationis fiendæ, dum nullus specialiter tāgitur quàm si aliqui specialiter tāgerētur, imò minus: & tn̄ in illo casu necessaria est vocatio: vt patet ex his q̄ scripsi. §. e. q. & faciunt quæ scripsi. §. eo. c. in. j. & ij. & iiij. quæstionibus, & quæ dicam post Inno. & Hosti. ꝟ. tit. ij. c. finali.

¶ OCTAVO quæritur, pone decreta cōpulsoria ad partes per auditorē palatij in causa pendēte corā eo remissione
37 ad partes † executoria remissionis vocatis, quorū interest facere per notariū publicū secundū formā cōpulsoriæ sibi directæ ad mandatū auditoris exemplari libros antiquos, vel priuilegia certæ ecclesiæ nō nulla instrumenta, & alia publica documēta, & mitit ad curiā sub sigillo suo, & cū subscriptione notarij, & testiū huius modi exemplata in modum executionis cōpulsoriæ per se facta: contra quæ pars citata ad dicendū cōtra excipiēdo proponit, ꝙ nō exemplatis huiusmodi fidei adhibēda, quia nō fuit pars sua vocata ad vidēdū ea exemplari, producēs vero replicat ꝙ nō fuit necesse ea vocari, quia fuerat vocata in curia ad videndū decerni compulsoriā quæritur nunc vtrū, non obstante exceptione prędicta tanta fides sit exemplatis huiusmodi adhibēda sicut debemus adhiberi originalibus, si producta essent. Aliqui palatij apostolici causarū auditores, me præsente pluries tenuerūt: ꝙ sic, si pars fuit citata in curia ad vidēdū decerni cōpulsoriā, & faciūt quæ scripsi. §. eo. c. in. j. quęstione. Aduerte, duo sunt casus in quib⁹ ego satis cōdescēdebā huic opinioni, primus casus est si fuissent exemplata instrumēta per illū notariū qui eas accepisset in notā, per ea q̄ scripsi in quæstione. §. ꝓxima. ver. alioquin: & ver. sequēti, & ver. per prædicta. Secūdus casus est, si fuisset parti per auditorem in curia assignata certa dies, & hora, atque locus certus ad eundem, vel mittendū procuratorē idoneū pro videndo prædicta extrahi sine exemplari: quia tunc siue venisset siue nō valeret publicatio, quia legitimè fuisset seruata solennitas: vt patet ex eo qd̄ scripsi post Inno. §. eo. c. in fine quintæ quæ-
38 stionis. Nunc autē tertiū casum addo † vbi assignatus fuisset locus certus, in quo fieret extractio, siue exemplatio, & præfixus terminus, intra quem & citatio facta in loco illo parte non reperta ad diem & horā exemplationis faciēdæ, videlicet cōtra partē nō repertā in locis publicis loci huiusmodi assignati, quēadmodum solet fieri in remissionib⁹, quæ ab auditoribus pro testibus recipiēdis in partibus prout latius declarabo. ꝟ. eo. prę sentiū. lib. vj. aliàs autē istis casib⁹ cessantibus non starem opinioni prædictę propterea quæ scripsi in quæstione ꝓximè prçcedenti, & in remissionib⁹ ibi per notatis, & est ratio huius: quia id quod per me factū vt sit factum ipso iure nō valeret, nec etiā authoritate mea vt sic factum valere posset: nam quod per me nō possum neq; etiā possum per aliū. de regu. iur. c. quod alicui. c. potest quis. lib. vj. cū cōcordan. vtrobiq̄ signatis, modo si ipse auditor non vocata parte quā tāgit exēplaret, quoad fidē dandā exēplato exemplatio nō valeret: vt declaraui in quęstionibus ꝓximè prędedentib⁹ & p̄sertim in ꝓximè p̄cedeñ. nec obstat citatio facta in curia ad videndū decerni compulsoriā: quia illa nec habet locū certū, neque tēpus certū respectu exēplationis fiendæ, neque designat originalia exemplāda, nec est ad hoc etiā assignata, & tamen vbi citatio fienda est, debet esse certa & describere supradicta, vt patet ex his quæ scripsi de dila. prætereà. & de proba. quoniam contra.

SVMMARIVM.

1 *Testes duos pluribus præualere quo modo, & quando accipi possit.*
2 *Iudice successione mutato, diuersum esse iudicium ita, vt alij recipi possint, verius est.*
3 *Acta vnius iudicij an in alio fidem faciant remissiuè.*
4 *Testes centum tribusne testibus refelli possint?*
5 *Testimonijs apertis, falsi quæstionem probari: cū alia à prima non sit.*

¶ CAP. XLIII.

Vm in tua diœcesi. Dicit Nouella quòd summari potest ad literā sicut decretal. veniēs. §. titu. j. Vel aliter publicatis attestationibus, in causa matrimoniali testes

producti

produci possunt & pars huius. ĩ. de spō. cū in tua. & de deci-
mis. c. cum in sua. & qui matri. accu. possunt. c. cū in tua. &
cōmunis diuisio, secūda ibi *quāquam*. ¶ Expone literā *accusa-
tore* impropriè ponitur: quia nō est quæstio criminalis sed
mixta, sicut in. c. tuæ. de ꝓcurato. *posteriorū*. respectu eorū de
quibus sequitur, *iurauerāt*. cum ex cōsanguinitate, vel ex alio
impedimēto impediretur matrimoniū cōtrahēdum, iuxta
formā decret. vltimę. ĩ. de clandesti. despō. distinguēdo aliàs
nō valuisset testimoniū. ĩ. eo. licet. *descenderunt*, & quæ non
fuerūt reperti in quarto gradu permissum fuit matrimoniū
cōtrahi *posterioribus*, tribus vel quatuor *præferentur*, licet ex-
pressè nō respōdeat huic quæstioni, tamen innuit hanc re-
spōsionē, scilicet ꝙ secundū dicta posteriorū testiū est pro-
cedendū. Ad aliud scilicet ad cōiungēdum & secundū ad se-
parandū ob aliud, ne filij sint illegitimi, vel vt satisfiat sacer-
doti de cōsangui. inter eos inquirēti. secundū Inno. *quàm isti*
tres vel quatuor qui iurāt ad separādū, & ne remaneāt in il-
licita copula. Inno. *iudicio* quo agitur ad diuortiū. *priores*. xj.
vel. xij. *iurate*, nec enim aliter eis crederetur, imò nec in hoc
casu remitti potest iuramentū. ŝ. eo. tuis. *illi eadem*, scilicet ꝙ
non est cōsanguinitas in gradu ꝓhibito distinguēdo gradus
1 & sic videtur ꝙ si nō deponāt † idem quod priùs ꝙ eis licet
plurib⁹ derogetur per istos licet pauciores modò ꝓductos
cōtra lecta & notata. ŝ. eo. in nostra. & c. cum causam. sed illa
intelligūtur cum in eadem causa producuntur, hic verò cū
in alia, quare credit Collect. ꝙ duo sufficerēt, cum eadem sit
ratio, *quæ primò dixerunt*, imò etiā nemine illo producēte po
test iudex in eo officio suo illo producere. ĩ. de spon. sicut. in
fine. Hosti. *Testimonia præualerent*, etiā tot essent numero &
no plures. ŝ. de proba. ex literis. Inno. nisi aliud ex qualitate
testium iudicetur de quo. ŝ. in nostra. Hosti. *Repelli* ab hac
productione certificata per illos tres vel quatuor, *in hoc casu*
aliàs in hac causa & tunc fortius facit pro opinione Hosti.
Vel dic in hoc casu idest, cum agitur de matrimonio. ŝ. eo. se
rie & c. sicut. & c. ex tenore. quia nec sentētia trāsit in rem iu
dicatam. ĩ. de re iudicata cōsanguinei. quia quāto maius pe-
riculum vertitur tanto diligētius inquirere debet iudex se-
cundum Inno. ¶ Queritur ibi *præferentur*. Quid si mortui
sunt primi valebit, ne dictū quod quod in primo iudicio di
xerūt? videtur ꝙ sic, vt. ĩ. eo. præsentata. & C. de testi. l. vlti-
2 ma. Sed Inno. cōtradicit, quia † pro nulla est vox eorū, & illa
iura nō tangūt hoc quia ibi iudex ordinarius vel delegatus
succedit in locū arbitri. Vnde si ille arbitrator fuisset iudex,
non deberēt illi testes recipi corā secundo, qui ibi successit:
sed quia arbiter nō est tantæ authoritatis. C. de arbi. l. j. ideò
viuētibus datur optio, ꝙ ratas habeāt attestationes corā ar-
bitris receptas, vel ꝙ de nouo ijdem reciperētur super cau
sa eadem: at hic causa nō est eadem: prima enim fuit inquisi
tionis: hæc actionū. Item ad aliud, in prima agebat, ad aliud
in secūda, nec scūdus ibi succedit in locū primi, & ideò pro-
3 ducti in prima nō valēt in secūda. Si vis † autē latiùs videre
qualiter acta habita in vno iudicio vim habeāt in alio, vide
Barto. ff iudica. sol. l. cum lite. & ff. de vi bo. rapt. l. prætor § j.
& glos. & Cyn. & Iaco. de Butrig. C. de eden. l. ij. de quo satis
scripsi. ŝ. de iudi. at si clerici. Sed nunquid per duos, vel per
4 tres † reprobari poterunt centū testes. vide. ŝ. eo. ex tenore.
hoc autē arbitrabitur bonus iudex, vt. ŝ. eo. in nostra. Hosti.
¶ Supple glossas, in glos. j. *in fine*. idem Hosti. quod tamen po
test negari quādo directa ꝓbatio fieret sup falsitate & super
eodem articulo: vt dixi. ŝ. tit. j. licet. & patet. ĩ. de testibus. in
clemen. in glos. ij. ibi, *idem est cum aliter agitur* respectu huius
tertij, & etiā secūdæ productionis quæ facta est de trib⁹ vel
quatuor, ad primā quā deposuerūt. xj. ante contractum vera
potest esse hęc lectura: sed habito respectu de tertia ad secū-
dam planū est ꝙ lectura illa nō procedit: nam in secūda pro-
ductione facta de quatuor, & in tertia faciēda de illis. xj. pla
num est ꝙ nō variatur modus agendi, & ꝙ testiū secūdorū
dicta iam fuerāt publicata, satis patet in principio capituli,
& sic patet ꝙ neutra istarū opinionū cōtrariarū valet cōtra
verā opinionē Hosti. quā approbaui. ŝ. eo. series. prima non:
5 quia directè probare † falsitatē testiū est producere testes su
per eodem articulo, & in alijs causis nō licere: sed in matri-
moniali, licet vt ibi dixi. Secūda nō valet ratione prædicta:
quia respectus habetur ad secundam receptionē publicatio
num, nō ad primā, & ibi dictū eius, idem not. ŝ. eo. cum cau
sam. & c. veniens. ij. & vide quod ibi dixi in glos. mirū vide-
tur. Nouella. & adde quod dicam in. c. proximo. prętereà.

SVMMARIVM

1 *Delicto probato, etiam ignorato delinquente, generalem excommuni-
cationis sententiam proferri.*
2 *Iuramento sceleris inductiuo contraire authoritate propria liberum
esse: & quo modo accipi debeat. nu. 5.*
3 *Temerarium iurisiurandi transgressorem testem repelli.*
4 *Delinquentem cognati gratia cognato, illū huic consentire videri.*
6 *Delicturum se iurantem voluntate sola peccare.*
7 *Casus ad casum extensionem fieri: & quæ subtractorū instrumento
rum pœna.*

CAP. XLIIII.

Constitutis. Casus Excommunicari
possunt qui partē impe
diunt in testib⁹ producendis & denūciandi
sunt testes nō teneri iuramento de veritate
tacenda, & sic cōsanguinei rei impediūt te-
stes actoris punitur reus de cuius voluntate hoc fieri præsu
mitur & sunt tres partes secunda ibi illos autē. iij. ibi. si quis
autē. ¶ Expone literā *deferret* id est accusaret Petrus, & pro-
testādo hoc fecit ne imputaretur sibi ꝙ suā intentionē pro-
bare nō posset Hosti. *in nostra*. in criminalibus exhiberi de-
bent testes in præsentia iudicis. de hoc. ŝ. eo. si qui. *officio* no-
ta iudicem ex officio prouidere ne subtrahatur ꝓbatio *sen-
tentiam præcesserat*, culpa & impedimentū in testibus produ
cendis, & sic nō obstat. de senten. excom. Romana § caueant.
lib. vj. impedimentū. Nota ꝙ licet in criminibus nō cogan-
tur testes excōmunicātur, tamen impedientes Abbas nō te-
neri. ĩ. de accusa. olim. & de offi. ordi. quia plerique. Vincen.
experiri id est sentiri pœna docēte defensionū, id est proba
tionis. Petrus pontificali sacerdotali, igitur poterit exerce-
re, sed nō sic ecōuerso. ĩ. de exces. præla. ex literis. de quo re-
mittit Marti. ad nota. de offi. deleg. quia pontificali. lib. vj. il-
lum cōsanguineū vnū vel plures. ¶ Nota primo versu nos
1 ex officio. ꝙ dum pars altera de litigātiū in iustitia † sua co
ram iudice ꝓsequenda impeditur, & nescitur per quos, iu-
dex ipse potest ex officio generalem excōmunicationis sen-
tentiā ferre eo ꝙ cōstat de impedimēto: quāquam de perso
na impediēte nō cōstat, & facit pro his quæ leguntur & no-
tantur de offi. ordi. si sacerdos. Secūdò nota in ver. illos autē.
2 quòd † iuramentū temerariū videlicet de nō perhibēdo te-
stimoniū veritati nō obligat ipso iure. xxij. q. iiij. si aliquid.
& quod ibi notatur per Archid. & sic authoritate propria
cōtrauenire potest, iurās, quod est verū, cum agitur per viā
inquisitionis, vt in. c. quia plerique. ŝ. de offi. ordi. Referunt
tamen Collec. Bernar. & Hosti. ŝ. eo. intimabit tenere. Idem
etiā si aliter agatur, cum scilicet iuratur id, quod de sui natu-
ra peccatū est, scilicet celare veritatē; secus enim in dubio,
quia tūc debet cōsulere superiorē: pro hoc induco de elect.
venerabilē. ver. idem etiā cōtra propriū iuramentū. Tertiò
nota, ꝙ iuramentū temerariū huiusmodi nō repellit quē à
testimonio, & idem tenet Specu. eo. tit. § j. in quarta colum.
ver. item excipitur ꝙ est fatuus, in fine. sed Inno. & Bernar.
hîc dicūt hoc, quod hîc dicitur esse in odiū Archiepiscopi,
qui hoc creditur ꝓcurasse, vel ad minus in fauorē eius pro-
curatū fuisse, vt puniatur in eo, in quo deliquit. ŝ. de transla.
quanto. alias temerarium iuramentū repellit à testimonio:
vt. vj. q. iij. si quis metu. arg. ff. de iniur. l. eum qui. secundum
Inno. & Hosti. hîc de quo dicetur. ĩ. eo. testimoniū. Tamen
3 † dominus Martinus simpliciter credit ꝙ iuramenti teme-
rarij transgressio à testimonio nō repellit: quia ipsa tāsgres-

ſio,non malum nec peccatũ eſt.de regu.iuris.nõ eſt obliga-
toriũ.&.c.in malis.lib.vj.ſed hoc nullũ in dubiũ eſt:ſed ſolũ
dubiũ eſt de temeritate iurandi,ſed nec illi re vera repellit:
quia nec periuriũ propriè neque infamiã,ſecluſa notorieta-
te de per ſe inducit.arg.c.quę legũtur & notãtur.j.eo teſti-
moniũ,& eſt expreſſum.ſ.eo.intimauit,& faciunt quæ ibi
ſcripſi in expoſitione,ſuper verbo,publicatum nõ eſt.vnde
quod dicitur,trãſgreſſores iuramenti à teſtimonio repellen
dos intelligitur de tranſgreſſoribus illiciti iuramẽti. Quar-
to nota in ver.ſi quis autẽ.ꝙ ſi cõſanguineus in fauorẽ cõſan
4 guinei in alterius prȩiudiciũ crimen † cõmittit præſumitur
ꝙ ille,in cuius fauorem iſtud cõmittitur, in hoc cõſentiat,
& propter hoc ſibi tanquã cõſentiẽti pœna imponitur:niſi
aliàs ſuã intentionẽ ꝓbet maximè cum ille eſt in magno po-
tentatu conſtitutus: vt puta vnus magnus Archiepiſcopus
quodque cõpellitur talis per cenſurã eccleſiaſticã ad compe-
ſcendum cõmittentes,quod perpetuo menti tene. ¶ Quæri
tur in ver.nos ex officio ſup verbo teſtib⁹.quid ſi eſſet vni-
cus teſtis,videtur eoin tunc cõtrariũ dicendum:quia ſolus
non probat,& ſic veritas nõ impeditur. Dicit Collect.con-
trariũ:quia ſaltẽ ſemiplena probatio impeditur,ſecundum
Hoſti.in ſumma eo tit.§.pe col.Sed nũquid ꝓpria authorita
te poteſt venire,ſic iurãs contra propriũ iuramentũ? Refert
Collect.Specu. not.eo.tit.§.de teſtiũ cõpulſione.ꝙ ſuperio-
ris authoritate debet venire cõtra,quod tutius eſt,tamen eo
ipſo ꝙ vocatur ad teſtimoniũ habet authoritatẽ ſuperioris,
nec alia indiget:non tamen debet ſe offerre, vel procurare:
quod ſi faceret forſitan ligaret,& hoc caſu fortè poteſt in-
telligi Specu.pro quo videtur textus.j.tit.proximo.c.fi.ibi,
vt ab huiuſmodi iuramento abſoluãtur, & in hoc remanet
ibi Bernar.ſed cõtra,quia ſi tales eſſent periuri,& ſic nõ de-
berẽt amplius in teſtes admitti.arg.j.de iureiur.querelã.So-
5 lutio † illud verò eſſet cõtra alios,ſed nõ cõtra illũ pro quo
extortũ eſt iuramentũ ſecũdum Inno.hîc,&.j.eo.teſtimo-
nium.ſuper verbo periurij.tamen glo.hîc contra.& de iure-
iur.c.ſicut.& clarè Hoſti.j.eo.teſtimoniũ.quia ex quo venit
cõtra illicitũ iuramentũ pœnitere videtur,& idem Nouella
xxij.q.iij.neceſſe,& melius.xcv.diſtin.Florentinus.vbi idem
Archidiaco.Quare videtur ꝙ admitti debeat indiſtinctè,vi
detur enim peccare temere iurãs,vt not.in.d.c.Florentinus.
ſecũdum Collectariũ,qui credit inſpiciẽdum factum ſuper
6 quo iuratur:ſi † enim iurem interficere hominẽ,vel ſimo-
niam,certũ eſt ꝙ temerariũ eſt iuramẽtũ,& ꝙ peccaui mor
taliter ſola volũtate.de ſenten.excom.cum voluntate.& de iu
reiurãdo.c.tua.quaſi velit dicere Collectarius ꝙ tũc repellit
à teſtimonio temerariũ iuramentũ,cũ ex illo peccatũ mor-
tale cõmittitur,& nõ ſolùm cõmittitur veniale, ſed abſit ꝙ
omne mortale repellat à teſtimonio:de quo dicam in.c.teſti
7 moniũ.allegato. ¶ Supple gloſſas,in glo.vlti.in fine † & iura
quæ loquuntur de illo,qui ſubtrahit aduocatũ hîc trahuun-
tur ad eum,qui ſubtrahit teſtes,ſecundum Gof.qualiter au-
tem puniẽdus eſt qui facultatem probãdi alteri ſubtrahit vi
de.j.tit.proximo peruenit.& adde quod ſcripſi de poſtulan
do.c.j.in prima quæſtione poſt principium.

SVMMARIVM

1 *Proceſſu cõtrouerſo,teſtimonijs apertis,productionem nouam impedi-
ri:& qua ratione.Quid ſi teſtimonij nondum apertis,lite priore
irrita facienda teſtes recipi reſcriptum ſit.nu.2.*

3 *Apertis teſtimonijs inſcio productore,teſtes produci poſſe & nu.4.
&.5.& ſecunda,aut tertia productionis cauſſa.nu.6.*

7 *Teſtimonia,vt pariant effectus,re,non verbis aperienda eſſe.*

¶ CAP. XLV.

Conſtitutis.ii. Caſus. Qui teſtifica-
ta nõ didicit,nec re-
nunciauit teſtibus producẽdis,etiam ſuper
antiquis capitulis teſtes ꝓducere poteſt. Pri
ma pars ponit formã proceſſus & grauamen
appellantis:ſecũda dat iudicẽ,ibi *mandamus quatenus.* ¶ Expo
ne literã.*nuncio*,id eſt procuratore.arg.ſ.de procura.petitio.

quia nũcius non ſufficit ad cauſam.de elect. bonæ.j.*principis*
olim ducit hodie regis.& dicit Hoſtiẽ.ꝙ non habet iſte rex
niſi vnũ Epiſcopũ in regno ſuo Pragẽ.de quo ſequitur vn-
de poſſet dici Rex ſine regno cum careat prouincia compe-
tenti,de quo.vj.q.iij.ſcitote.Fatetur tamen ꝙ diuitijs extra-
neis militib⁹ abundat.& ꝙ hodie ipſius dominiũ eſt ad mul
tas ciuitates & diœceſes dilatatũ:vnde hodie eccleſia Pragẽ.
in Metropolitanã eſt erecta.*ad ipſum.*ſcilicet Epiſcopũ.*ſatelli
tibus*,id eſt ſeruiẽtibus eiuſdem Epiſcopi,vel principis,non
curo.Sed Petrus & Abbas dicũt de principe patere in anti-
qua.*qui* ſcilicet ſatellites.*et.*ſcilicet dominæ *bis vel ter* deduxe
rint,ergo in cõſuetudinẽ.C.de Epiſcopa.audien.l.iij.xxv.q.
iij.*ingreſſum* loci,in quo ſedebat Epiſcopus pro tribunali *ap-
pellationem* quã forſan emiſi corã Epiſcopo per procuratorẽ
vel extra iudiciũ propter metum.j.eo.c.finali.*appellans*,& ſic
bis appellauit.&.j.Hoſti.intelligit ꝙ mulier ſup appellatio-
ne iudices impetrauit qui proceſſum Epiſcopi caſſauerunt,
cõtra quorum proceſſum princeps hos iudices impetrauit.
Sed Inno.aliter dicit vt dicta.j.ſuper verbo poſteriorũ.ido-
neum.ſ.eo.cũ olim.*ſuper proceſſu.*nota ꝙ hæc litera nõ ꝓbat
quòd didiciſſe teſtificata impediat ꝓductionem teſtiũ, vbi
1 agitur de impedimẽto matrimonij:ſed vbi agitur de † pro-
ceſſu,ſecundũ Inno.& Hoſti.& eſt de mente gloſ.& eſt ve-
tiſsimus intellectus,ſecundũ Marti.& placet Collectario ſu
per verbo teſtificata ſuppleas videlicet habita ſuper ꝓceſſu
habito,& facto ſuper retractatione proceſſus facti corã Epi
ſcopo Pragẽ.quia in cauſa matrimoniali locum non habe-
ret,quia ibi nõ obſtat publicatio.ſ.eo.cum in tua.& poteſt
eſſe duplex diuerſi iuris ratio ſecundum Hoſti. Prima ratio
eſt,quia ſi iudex nõ ſeruauerit ordinẽ iudiciarium dũmodo
veritatẽ ſecutus fuerit,nõ obeſt animæ.de iudi.c.dilecti.Se-
cũda:quia quod obijcitur cõtra ꝓceſſum,eſt de apicibus iu
ris,& nõ poſſe poſt publicationẽ teſtes producere:eſt etiam
de apicibus iuris.l.is ergo vtens.in primo iudicio illas reci-
piet,in ſecũdo vt non poſsit ſuper eodem,ex quo teſtificata
didicit,teſtes producere.iij.q.viij.cuius in agẽdo.*poſteriorum*
fortè poſt ſententiã Traiectẽ.Epiſcopi princeps ſuper con
2 firmatione ſententiæ literas impetrauit:& verũ † ſuper caſ-
ſatione vtriuſque proceſſus,ſcilicet Epiſcopi,& delegatorũ
fuerũt iudices impetrati,& ſup eis teſtes ꝓducti,& antequã
aperirẽtur dicta obtentæ fuerũt hæ literæ ad eoſdem,vel ad
alios:etiã quia nõ eſt ibi vis,ad quos ſint obtẽtæ literæ,qui-
bus eis mandatur ꝙ ſuper eiſdem proceſsibus iterũ teſtes re
cipiãtur,ſi partes velint:cum priores atteſtationes non ſint
publicatæ,per quas iudex fortè cognouit ꝙ in primo iudi-
cio aliqua obmiſit,vel aliã iuſtã cauſam attendit:aliter enim
nõ licet.in authen.de teſtib⁹.§.quoniã vero.&.ff.de quæſti.l.
repeti.ſecundum Inno.perſonas ad probandum ſuper prin-
cipali,vel aliter vt dixi in deciſa renunciauerint,arg.poteſt
hîc colligi ſecũdum Collectariũ ꝙ renunciatio nõ ſe exten
dit quoad teſtes receptos quominus iterato poſsint produ
ci,vnde quod ſequitur ad vtrunque refertur,vnde ſicut ob-
ſtat in vno & in alio ſecũdum eum. ¶ Quæritur, pone iu-
dex publicauit atteſtationes.ſed pars non didicit teſtificata
3 nũquid poteſt teſtes producere.glo.vltima dicit ꝙ † ſic:etiã
ſi pars alia eas didiciſſet.& idem Specu.de teſte.§.iaris vtili-
ter.ver.quid ſi publicatæ.vbi vide etiã in ver.ſed nunquid.
Dicit tamen Specu.ꝙ Clemens quartus partem contrariã
defendebat,& pro eo.ſ.eo.cauſam.ij.&.c.cum veniſſet.&.c.
de teſtibus.& Hoſti.in ſumma.eo.tit.§.verum.ver.dicas igi
tur.etiam tenet partem cõtrariã quã etiã Nouella hîc dicit
ſe credere,fatetur tamen dictum gloſ.poſſe eſſe verũ quãdo
iudex me inſcio vel inuito faceret publicationẽ. Paulus autẽ
dicit ꝙ prima opinio gloſ.obtinet veritatem,dum ipſa pu-
blicatio fit ſolum verbaliter:ſecus enim ſi iudex faceret legi
atteſtationes.& intelligi fieri verbaliter ſit fieri,quãdo con-
ſtat ſic fieri ꝙ partes teſtificata nullo modo didicerũt:tunc
enim non debet nouam productionem teſtium talis publi-
catio impedire:& eſt ratio,quia iura loquentia de hoc reci-
piunt

piunt publicationem in effectu, videlicet pro actu manife-
standi attestationes, & cõcernunt earũ notitiam, & fundan-
tur in timore subornationis. Aduerte dicit. M. si constat ꝙ
4 pars nõ cõsenserit publicationi neque † testificata didicerit,
casus est clarus, ꝙ nõ impeditur noua productio. Item si cõ-
stat ꝙ didicerit testificata, licet publicationi nõ cõsenserit,
adhuc casus est clarus, quòd super eisdem impeditur noua
productio: sed si constat quòd non cõsentijt publicationi: &
quòd testificata non didicit, casus dubius est, tamen adhuc
posset dici quòd nõ impediretur tũc noua productio: quia
non videtur quis renunciare productioni testium, nisi cum
didicit attestationes. Dicit tamen quòd si cõtra talem esset
aliqualis suspicio, ꝙ publicatio fortè per mediam personã
ad eius notitiam deuenisset faciliter repelleretur. Subdit ta-
men quòd licet dicatur quòd petendo publicari attestatio-
nes quis attestationib⁹ renũciat, tamen publicatio & renun
ciatio vbique ponuntur in iure pro diuisis: vt. ĩ. eo. de testi-
bus. Quid dicendum? Ego semel in cõsilijs cuiusdam causæ
tunc pendentis inter dñminã Ioannã tunc reginã & quosdã
mercatores Siciliæ corã dominis Cardinalib⁹ de Agrifolio
& sancti Petri tunc viuenti tenui ꝙ verbalis publicatio se-
cuta pœnitentia ex parte illius qui publicationem petierat
absque alia attestationũ percunctatione nobis producendis
5 testibus viam nõ † præcludit: quod probabã sic, quia iura ca
nonica hoc nõ disponũt, sed supponũt per legem esse dispo
sitũ, videlicet per § quia vero multi. in authen. de testib⁹, &
tamen ille § requirit percunctationẽ. facit quia constitutio
6 prædicti § quia vero. est iuris specialis, & tamen † causa fina
lis ipsius est timor subornationis, quæ cessat in illo qui non
didicit testificata, & per cõsequens in eo debet cessare cõsti-
tutio. ff. de iure patro. l. adigere § quãuis. &. ĩ. de appel. cum
cessante. & quod not. Dynus de regu. iur. c. decet. lib. vj. &
Nouella de renũciatione. c. post translationẽ. Item facit quia
7 pubblicatio factũ notat, & ideo sola † verba effectũ publica
tionis habere non possunt. arg. s. de eo qui mit. in posses. c. j.
& quod legitur & notatur. ĩ. de elect. causam. in cle. & etiam
id quod de præsentatione notatur, videlicet ꝙ requirit rea-
lem personæ exhibitionẽ in cle. ij. de iure patro. & in cle. du
dum. de sepul. & placuit prędictis Cardinalibus, &. xj. docto
ribus ad eius consilium congregatis anno, videlicet domini
millesimo. ccclxv. die tertia mensis Martij. ¶ Supple glossas
in glos. j. in fine. & reus excipiendo dicitur agere. ff. de pro-
batio. l. in exceptionib⁹. &. ff. de except. l. j. in glo. vltima. ibi,
renunciauit. idem si renũciauit, si testificata nõ didicit. vt not.
per Azonem in summa. eo. tit. in vltima colum. & de hoc in
Specu. eo. tit. § vltimo. ver. antepenul. & vide quę de hoc scri
psi. s. eo. intimauit. &. c. cũ venisset. &. s. eo. c. iij. quæstione.

SVMMARIVM.

1 *Testimoniũ auditus alieni in actione aquæ plu. arcen. & matrimonijs probare: idem quoque verũ esse in omnibus antiquis factis. nu. 2.*

3 *Lateris vtriusque gradus in cognatione probanda dicat ex auditu testatur, si ex scientia vnum: & quæ differentiæ ratio. numero. 4.*

5 *Matrimonio publicæ honestate prohibito an gradus probandi sint. Et quatenus. c. licet ex quadam. se extendat. numero. 6.*

7 *Tempus, cuius initij memoria non extat, quo modo probetur. Et ager noualis, vel proscissus quando dici possit. numero. 8.*

9 *Iurisdictiõis quærẽla actus singulos singulis testibus probare satis ne sit.*

10 *Testimonium auditus non vno sed pluribus testibus adferi oportere.*

11 *Gradu cognationis sublato, cæteros tolli.*

12 *Aegidius Belleme. quo tempore & à quo Roma. pontifice ex Episcopatu Vaurensi in Anicium præsulatum translatus sit.*

¶ CAP. XLVI.

Licet ex quadam. Istud cõsiliũ ponit. xij. ca-
pitula sine quibus ad probandum consan-
guinitatẽ in causa matrimoniali nõ valet te
stimonium de auditu: & diuiditur quia pri
mo ponit sex quæ respiciũt personas: secũdo alia sex quæ re-
spiciũt dicta. secũda ibi, *testes autem.* ¶ Expone literã. *Cõmu-*
nem formam. quæ est vt testes dicãt, quæ nouerint. C. de Epi.
& cleri. authen. sed iudex. Gu. *gradibus*. in alijs ergo impedi-
mentis matrimonij nõ recipietur testimoniũ de auditu, au
ditus nec habebit locũ quæstio quæ sequitur. De auditu ve
rò proprio in eo quod in illo sensu percipitur, cum compe-
tens est testimonium. ĩ. eo. cũ causam. de auditu vero alieno
1 speciale est in matrimonio & in aqua pluuia arcen. † ꝙ va-
leat testimoniũ de auditu auditus secũdũ Ho. & i. eo. tit. quia
dicit. l. sciri. & indubitatũ esse ꝙ cõmuni auditu percipitur
de antiquis. ff. de aqua plu. arcen. l. in summa § Labeo. & de
hoc assertiuè potest respõderi, iuxta nota. Inno. & Hosti. de
iuramen. calum. cum causa. arg. q. vij. beati. vbi per Archid.
in verbo videmus. secundũ Collec. *propter breuem* hîc expri-
mit necessitatẽ, de qua primò dixerat vltra posse nemo. ĩ.
de regu. iur. nemo potest. lib. vj. & idem vbi esset eadem ra-
2 tio, vt in aqua plu. arcen. ff. de proba. l. si arbiter. & † idem
videt in omnib⁹ factis antiquis de quib⁹ testes nõ possunt
haberi vt valeat testimoniũ de auditu cũ fama & adminicu
lis. ĩ. eo. tit. c. præterea. &. s. titu. j. c. antepenultimo. &. ff. de
proba. l. census. &. ff. de aqua plu. arcen. l. j. § finali. &. l. in sum-
ma § item Labeo. &. ff. de aqua quoti. & æsti. Host. *ad septimũ*
imò nec ad quartũ: minor tamen difficultas est in illo *expe-*
rimentis. ĩ. de elect. lib. vj. *cõiugia*, quæ propter testimoniũ au-
ditus malè disiuncta fuerũt. Gof. *Super hoc*, scilicet sup gradi
bus cõsanguinitatis vel affinitatis pbandis. *excedat*. ĩ. de con
sangui. & affi. non debet quæ fuit eiusdem cõsilij. *graues*, hoc
est primũ *ante litem* hoc est secundũ *testificata*. id est quæ testi
ficantur *ab antiprioribus* hoc est tertiũ *duobus* hoc est quartũ
ab infamibus hoc est quintũ, cum enim infames repellũtur. ĩ.
eo. testimonium. & suspecti ĩ. eo. in literis. ergo & habẽtes
causam ab illis, vt sequũtur, & est arg. cõtra id quod dici con
sueuit, ꝙ vitia personalia nõ cõcomittãtur successores. s. de
iudi. quia. V. Sed hîc non est successor in vitio, sed testis cui
fides nõ adhibetur ex quo nõ adhiberetur authori, secundũ
Hosti. nec tamen hoc est certũ, si vnus, bonæ famæ à pluri-
bus etiã bonæ famæ, infames, plures ab hominib⁹ pluribus
cum secundũ respiciat quod dixi de infamibus, testes autẽ,
vidimus, quæ requirũtur quoad personas, videamus quæ re
quirũtur quoad dicta. Hosti. proprio. not. Petr. per hanc lite
ram ꝙ testis nõ iurat per pcuratorẽ quod ad ferendum hoc
primũ est quoad dicta: quia si hoc non exprimatur testimo-
nium nõ valebit, secundum Hosti. & Petrũ qui dicũt super
omnib⁹ hîc expressis testes interrogandos, personas, hoc est
secundũ demonstrationẽ. ff. si certũ petatur. l. certũ. Ioan. &
Abbat, vtraque, hoc est tertiũ, & in suo, hoc est quartũ. iura
menta, id est iurata testimonia, & credere, hoc est quintum.
Sec nec tales. hîc addit sextum personas supple in prædictis
gradibus, & per hunc versum dic secundũ quosdã reproba-
ri opinionẽ Ioannis, de qua in glos. se here, scilicet sic vocan
do, sic nominãdo, & tales se reputãdo. ĩ. tit. j. per tuas. & est
notãdum ꝙ testis nõ habet probare veritatẽ cõsanguinita-
tis, sed ꝙ sic se habebant, & dicit Petr. ꝙ nõ sufficit nomina-
tio nisi sic se habeant, tollerabilia. Respõdet tacitę quæstio-
ni: quia quæstioni quia quis dicere posset si omnia prædicta
requirãtur ad vnguẽ, ergo nũquam matrimoniũ separabit.
Respõdet enim ꝙ tollerabili⁹ &c. hominũ. pauci enim sunt
gradus, lege diuina prohibiti, & qui sunt illi notatur de re-
stitu. spolia. literas. in prin. &. ĩ. de diuor. gaudemus. & nota
quòd quãdo de impedimẽto canonico agitur semper in du-
bio pro matrimonio iudicatur. Dubiũ autem est quãdo de-
ficit vnũ ex. xij. supra enumeratis. separare: dicit tamen Ho-
stien. ꝙ etiã in cõiungendis contra statuta diuina est pericu
lum, nec Papa dispensat. de restitu. spolia. literas.

¶ PRIMO quæritur de quęstione quã habes in glos. quid
ibi, sed quid dices nunquid oportet eosdem testes de vtroq;
latere deponere: vel an sufficiat ꝙ aliqui testes de vno, &
alij de alio latere testimoniũ ferãt: videt ꝙ idem debẽt depo
nere de vtroque. arg. xxv. q. vj. de parentela. &. ĩ. eo. cum in
tua. & c. quoties. &. ĩ. de coniu. c. tua. & hoc tenẽt Laurẽtius

& Barotholomeus Brixień.in.d.c.de parentela.ac Bernar.
& Hosti.hic & Astensis lib.viij.tit.de adulterio,propter for
nicationē.articulo.iij. ver.inde dicendum. Sed Ioan glossa-
tor Hugo & Ioan.de fa.in.d.c.de parentela.& Gof.hic tenēt
opinionē contrariā,videlicet ꝙ sufficiat,ꝙ aliqui de vno,&
alij de alio latere testimoniū ferant Nouella autē dicit opi-
nionē secūdam verā esse quando testes deponūt de scientia:
quia tunc sufficit,ꝙ duo testes fidedigni ex vno latere & alij
duo testes fidedigni ex alio latere probēt cōsanguinitatem,
3 & faciūt nor.Inno.& Hosti ꝰ.eo.series.Sed † primā opinio
nem dixerūt habere locū quādo testes deponunt de auditu,
iuxta formā capituli huius,& hoc innuit hic Hosti.dicēs ꝙ
hic admittitur testimonium de auditu,ideo nō sufficit nisi
consanguinitas ꝓbetur ex vtroque latere propter pericula,
vt hic in prin & dicit ꝙ hanc distinctionē probāt rationes
4 vtrorūque,& hæc † distinctio placet Henrico & Martino,
& absq; dubio verissima est:& est ratio primi membri,quia
cum testes in sofficiēti numero,& ex certa scientia deponūt
de diuersis capitulis eiusdem facti,sic ꝙ quodlibet capitulū
per se sufficienter est probatū,& inferūt sup toto facto ple-
nam veritatē io iure ꝓbatio est sufficiēs,secundū Matti.Ra
tio verò secūdi est:quia testimoniū de auditu audit° de per
se nō est sufficiēs,& etiā hic restringitur propter rationem
quæ hic ponitur in prin.& in fine.vnde hic ponūtur.xij.re-
stitutiones,quarū vna est quòd testis numeret singulos gra-
dus ex vtroque latere:quia aliàs deficeret hic,& sic testimo
nium non valeret.

¶ SECVNDO quæritur iuxta ad quod scripsi in exposi
5 tione super verbo gradus.quid si † oppono ad matrimoniū
separādum impedimentū iustitiæ publicæ honestatis,& vo
lo ꝓbare gradus cōsanguinitatis nūquid habet locū,quod
hic dicitur?videtur ꝙ non,per id quod scripsi sup prædicto
verbo gradibus.Sed Martin.tenet contrariū,& credo ꝙ be
ne:illud autē quod scripsi super verbo gradib° habes intelli
gere de alijs impedimentis,quæ per cōputationē graduum
6 cōsanguinitatis nō tollūtur.Sed † in omnib° impedimētis,
quæ per computationē huiusmodi ꝓbare habēt locū:habet
ista decre.eo ꝙ omnibus his est identitas rationis.arg.ff.de
verbo.obliga.l.à Titio.in fine.& facit quod scripsi.ꝰ.eo.c.in
expositione super verbo propter breuē.ibi , & idem vbi es-
set eadem ratio.

¶ TERTIO quæritur occasione eorum quę scripsi super
verbo de auditu,& super verbo propter breuē:& pro expe-
diendo dicta Collectarij licet impertinentissimè hic colle-
cta qualiter debent testes deponere in facto:cuius contrarij
memoria nō existit.Super quo refert Collectarius,Inno.&
Nouella in.c.quid per nouale & Nouellam in.c.veniēs.ꝭ.de
7 verbo.signi.dicere.† ꝙ testes deponentes debēt dicere se nō
audiuisse ab aliquo dicēte se contrariū vidisse, videretur ta
men secundū eum ꝙ cū dicta depositio sit negatiua debent
deponere terram semper vidisse incultam,& ita audiuisse
remittēs ad Specu.de proba.§.ij.subdit etiā ꝙ nisi deponant
de tempore suo nō sufficit secundū Specu.ibi supra.& bene
facit quod hic dicitur secundū eum:si autē testis diceret nō
vidisse eam cultā,tamen audiui à tali ꝙ vidit eam cultā,sed
ei nō credidi:quia falsam causam vel insufficientē reddebat
talis depositio nō valet:qa interrogare nō est officiū testis,
sed iudicis,secundū Specu.ibi.ꝰ.& si non est qui viderit vel
audiuerit locū cultū,apparēt tamen signa de cōtrario vt nō
censeꝭ noualle secundū Specu.ibi.ꝰ.& si aliqua pars agri ali-
8 quādo fuit culta,sed † alia nō inculta,nō diceꝭ noualle:quia
quia licet post diuisionē pars fundi sit fundus ff.cōmu. pdi.
l.si quis duo.&.l.si quis partē.& pars procisa dicaꝭ procil-
sum.de verbo.signi.quid per Noualle.Ante diuisionē tamē
contrario totū dicitur vnus fundus,& sequiꝭ naturā predij
culti,& vt refert Collectarius Vincen.tenere de priuileg.c.
ficali.& Specu.ibi.ꝰ.arg.c.j.de iure patr.lib.vj.si autē laicus
hoc anno extirpauit siluā,& eodem anno,vel sequēti trans-
fert in religiosum,religiosus decimam inde soluet:quia non
habet nec collit noualle cum ab alio cult° fuerit & ꝓscissus.
arg.d.c.quid per noualle.nec obstat.xxxv.q.viij.c.j.vbi dici-
tur ꝙ illud quod in anno collitur noualle censetur: quia nō
est verū quoad hoc,secundū Specu.vbi.ꝰ.nouum enim vel
antiquū videꝭ aliquid respectiuè,vt not.per docto.de elect.
c.generali.libro.vj.secundū Collectariū.¶ Supple glossas,in
glos.non intelligas.in fi Inno.satis cōcurdat io præmissis,&
ideo verba eius recitare obmisi in glo.qui etiam ibi sciūt,id
est scire pręsumūtur.in glo.ibi.vno solo.arg.ad quęstionē de
duobus patronis,quorū vnus reliquit plures filios , & alter
vnū solū,de quo dicā.ꝭ.de iure patro.c.j.quod est expeditū
9 in clemen.plures.eo.tit.& est etiam argumentū ꝙ si † volo
probare me vsum iurisditione,& vnus dicat de vno,& alius
de alio actu quod ꝓbauerit,secūdum Inno de quo per eum
pleonis.ꝭ.de accusa.qualiter.& ibi *cum fundus*.in fine.& de re-
script.pastoralis in prin.secūdū Gof.& ibi in infinitū quod
est vitandū.ꝭ.de rescript.c.ij.lib.vj.& est simile quod notaꝭ
ij.q vij.quærendum.in.j.glos.& ibi *obiectio* Hosti.cōtra ma-
ximè cum de facili scire posiit testis à quo vel à quibus ha-
buerūt illi,qui hæc retulerūt,nec hoc pretextu est probatio
angustāda dūmodo testes sunt honesti,& ibi *duobus ad minus*.
idem Hosti.qui plus dicit,scilicet nō sufficere ꝙ vnus testis
audiuerit à plurib°,sed requiriꝭ ꝙ iidem plures audiuerunt
ab eisdem plurib°.Inno.autē fatetur dictū glo. Tutius dicit
10 tamen sufficere ꝙ plures sint † principiū huius auditionis,
nec est necesse ꝙ quilibet testis hoc audiuerit à duob°,vt re
fert Nouella,tamen puto de mēte Inno.stare finaliter,cum
Bernar.quia licet Nouella trāsponat dicta:tamen veritas est
quòd Inno.postquā dixerat ꝙ nō est necesse,ꝙ qlibet à duo
bus audiuerit,sed necesse est quòd plures sunt principium
huius auditionis.Subdit in fine cōcludendo dicēs tutius cre
dimus esse dicendū,ꝙ quilibet testis ab his duob°,& eodem
tempore audire debet,aliàs in his dictis erūt singulares.ꝰ.de
elect.cum dilectus.& de hoc notatur per eum.ꝭ.de accusa.
qualiter.& in fine.secundum Ioan.ꝙ nō per accusatores,sed
per testes &c.ꝭ.de simo.per tuas.j.& vide quod hic dixi in
textu in glos.arg.ꝙ in fine de hoc de purga.cano.c.penul.in
fine.io glos.personis.in fine.& ꝭ de regu.iur.c.penul.lib.vj.
in glos.sed nūquid ibi Ioan.dicit hic & in.d.c.de parētela.ij.
& Gof.& Philip.hic & Inno.ꝰ eo.series.& ibi concedebat
Ioan.& cūtrariū dicentes vocabat cęcos:sed Hosti.dicit eū
cęcum quia per glo.capitaneā voluit destruere textū.& ibi
series.per quod dicebat Vincē.ꝙ ad directā ꝓbationē cōsan
guinitatis inter cōiugatos cōputari oportet ex vtroq; late-
re:sed vbi indirectè qria de impugnatiōe vel approbatione
certi gradus illud potest fieri per illos q sciāt illū gradū tan-
tū.Subdit etiā Collec.ꝙ ad improbādū cōsanguinitatē suffi
11 cit destruere hūc gradū:quia † positis duob° in primo gradu
posito ꝙ illi nō sint in illo gradu:nec alij per cōsequens qui
secundū ordinē primorū in gradib° inferiorib° ponebātur:
quia destructo antecedenti sequētia ex ordine destruantur.
de cōstit.trāslato.&.c.nā concupiscentiā.& ibi nō credo.idē
Batptho.Brixień.dubitando tamen in.d.c.de parentela.&
Hosti.hic ad quod optimè facit,secundū eum.ꝭ eo.ca.v.nec
tales.& in fine.dic vt scripsi.ꝰ.eo.in prima quæstione in glo.
vltima in fine citra illū suff quo deponūt,& de quo quæriꝭ
12 secundū Hosti.Et attēde,quia † dum hæc scribebā fui trāsla
tus motu proprio,& ignorās omnino de ecclesia Vaureń.
ad ecclesiam Auxień.per dominū nostrū Clemētem Papā
septimū eius pontificatus anno.xij.videlicet die Lunę.xvij.
mēsis octobris anno à natiuitate domini Millesimo.cccxc.
& eadem die hæc scripsi,qua gesta fuere prædicta.

SVMMARIVM

1 *Capitula noua, & antiqua plerunque, apertis testimonijs probari: iu-dicique verum inquirere liberum esse.*
2 *Interrogatoria inquisitori, non aduersario ad: oportere: & cur inuenta sint. nu.3. & quid ipsis complectendum sit nu.7.*
4 *Testes de eo, quod non debent inquisitos litigatoribus non obesse: & quo modo accipiendum. nu.5. & 6.*

8 *Quæstionem verbalem,capitulis quibusdam præmissis non dolosè repeti non prohiberi:quod de approbatis vtraque parte præsente accipi debet.*
9 *Prætermissam capitulorũ aliquot quæstionem iudici adscribi. Limito, vt numero.17. Et tum testes repeti posse.nu.10.Et quæ prætermissa etiam non data repetant inquisitores,& ad quæ extendatur.cap. per tuas.numero.11.*
12 *Negotij circũstantijs prætermissis iudici,nõ litigatori imputandũ esse.*
13 *Admissum ad quid probandum,omnia ei insita probare posse:& quæ insunt præscriptioni.*
14 *Capitulo contra formam rescripti prætermisso delegatam totam inquisitionem nullius esse momenti.*
15 *Prætermissis substantialibus capitulis,actum nõ irritari,sed noua productione opus esse.*
16 *Probata,an improbata fuisse capitula multum interesse ad prætermissorum inquisitionem multum referre.*
18 *Testes ex libello,nõ thesibus discretis,nisi petitum sit inquiri posse.*
19 *Capitulorum deductionem nulla formæ obseruatione adstringi:& negotium deducere satis esse.*
20 *Possessoriè agentem capitula ex titulo aut proprietate ducere posse.*
21 *Responsum credulitatis,& scientiæ æquè obesse.*
22 *Seclusus à probatione,an à datione capitulorum submotus dici possit.*
23 *Moribus in capitulorum datione & probatione quid receptum sit.*

C A P. X L V I I.

Er tuas. Casus. Testes post publicationem ad petitionẽ producẽtis interrogari nõ debẽt,nisi quãdo sup omnibus capitulis nõ deposuerũt.cõmunis diuisio:secũda ibi. *Nos igitur.* ¶ Expone literam.
1 *tribus mensibus.* factũ narrat interrogari super antiquis† capitulis à principio:idem si nunc daret noua capitula,pertinentia tamen quod dic vt.s.eo.fraternitatis.vel nisi secundum Inno.obscurè dixisset.j.eo.cum clamor.Dicit tamen Inno. quòd & si audiendus nõ esset iudex ex officio posset hoc facere:vt.ff.de quæstioni.l.repeti. vt.d.c.cum clamor.cœteris articulis,vel capitulis per iudicem approbatis.¶ Primo nota vnũ casum in quo post publicationẽ attestationum recipiuntur testes. Alios casus habes notatos.s.eodem,fraternitatis.vbi satis scripsi de hoc.Secũdo nota in verbo negligenter.hîc dolum & negligentiam æquipari:videlicet quia hîc agitur de reparãdo quod per dolum,vel negligẽtiã alicuius in alterius præiudiciũ est obmissum:alibi vero differunt videlicet dum de pœna agitur doloso, vel negligenti propter dolum vel negligentiã in ferẽda,vt.s.de elect.nihil.&.j.de crimine fal.c.ad falsariorũ.in fine.Tertio nota ibi.*prætermissum* restaurandum esse ꝙ ab officiario publico per dolũ vel negligentiã ipsius obmissum est.Supplere enim debes prætermissum,scilicet à receptore & examinatore testiũ.viij.di stin.quę cõtra.ff.eo.l.quæsitum scio.secundum Hosti.Quarto nota extra literã secũdũ Inno.super verbo capitula ꝙ capitulorũ vel articulorũ probãdorũ expedit copiã fieri partibus:vt postea ita de facili nõ audiãtur si fortè dicerẽt ꝙ super illis articulis audiri deberent.Subdit tamen ꝙ si nõ fiat de eis copia partibus nihilominus valet eorũ receptio, sed fatetur ꝙ tunc liberè audietur pars impugnãdo,dicens capitula impertinentia.

¶PRIMO quæritur vtrũ interrogationũ quæ dãtur per partẽ,cõtra quã testes producũtur ad examinationẽ ipsorũ testiũ,sit parti alteri copia faciẽda. Dicit Inno.primo ꝙ interrogationũ,quæ fiunt super articulis & circunstantijs nõ
2 est faciẽda† copia partibus:quia ipsa tantũ dantur ad instructionem illorũ qui testes habẽt examinari. Dicit tamen ꝙ si iudex vult dare copiã interrogationum partibus nõ peccat: quia ex quo exhibentur in iudicio ędendę sunt parti alteri, vt.ff.de æden.l.j.§.ædenda.&.s.de proba. quoniam. Subdit tamen ꝙ quidã iudices nõ dant copiã interrogationũ propter periculum subornãdi,& plus dicit ꝙ sic seruatur. Et est ratio secundũ eum:quia hoc beneficiũ vtraque parti cõmune est:nam quęlibet pars facit interrogatoria sua,& ipsa dat iudici,& secundũ illa iudex examinat testes super articulis qui debẽt probari. Vincen.autẽ simpliciter dicit ꝙ interrogationes quæ fieri debent testibus nõ debẽt dari parti alteri testes producẽti,propter periculum subornationis: sed debent dari iudici qui debet illas moderari.& de his per Ioan-Andre.j.eo.c.ij.lib.vj.in glo.interrogatoria.Hosti.autem in hoc cõcordans plus dicit cõtra Inno.& Vincen.ꝙ licet pars possit dare vel cõsentire dari copiã suorũ interrogatoriorũ parti alteri: quia etiã in tota causa posset sibi pręiudicare per cõsensum suum.C.de pac.l.postquã.Tamẽ si hoc facit pars fatuè facit nec iudex de iure & absque cõsensu partis hoc facere debet,& si hoc faceret grauiter peccaret cum hoc non sit aliud quàm partẽ testes producentẽ munire in testiũ instructione & subornatione,testes sic subornãdo,ꝙ cõcorditer ad interrogata habeãt respõdere,& tali modo ꝙ nõ pos-
3 sit falsa † depræhendi,ad quã tamen depræhendendã & nõ solum ad instructionẽ recipientiũ interrogatoria sunt inuenta,de quo vide per eundem Hosti.in summa eo.tit.§.de quibus.sub.§.& certa.ver.hæc inquisitio.

¶SECVNDO quæritur quid si examinatores interrogauerint de alijs quàm debẽt nunquid per hoc fit præiudi-
4 cium partibus?Respõdet Inno.dicẽs ꝙ per hoc† nõ fit pręiudiciũ partib⁹.arg.ff.de interroga.actio.l.finali.quod intellige nisi illa essent ad causam pertinẽtia,& essent iurati testes super tota causa:nam hîc notat Innocẽ.ꝙ nec iudex nec partes possunt nec debẽt sustinere ꝙ testes iurẽt dicere veritatẽ super articulis datis tantũ:quia sic nõ valeret testimoniũ eorũ super alijs cõtingẽtibus causam:sed super illis articulis datis,& etiã super causa,& sic valebit testimoniũ eorũ super omnib⁹,quæ faciũt ad causam.iij.q.ix.hortamur.s.eo. de testi.&.j.de accusa.cum dilecti.& idem Guil.in Spec.eo. tit.§.sequitur de teste.ver.illud.Super quo Iaco.de Arena.C. quæ legitimã personam habẽt stan.in iudi.l.finali.sic distin-
6 guebãt:quia† aut deponit testis super alia re,vel persona,& nõ valet:vt.d.l.&.d.c.de testi.cum ibi notatis in prima glos. aut sup re de qua agitur,sed aliter quã dicãt capitula,& tunc si iurauit super capitulis tantũ nõ valet vt prædictũ est:si vero iurauit super tota causa vel respõdere ad interrogatoria valet vt.d.c.cum dilecti.secundũ eum.sed quod dixi non valere si iurauit super capitulis tantũ intellige nisi talia essent de pertinẽtibus ad articulos vel dependentibus ab eisdem, vel de inclusis sub eis:quia tũc valeret secundũ Marti.quod intellige de pertinẽtia vel dependentia necessaria, & de inclusione formali,propterea quæ scripsit de offi.deleg.præ-
7 tereà.Subdit autẽ Inno.ꝙ producẽti testes † pro maiori parte est vtile dare articulos super quib⁹ vult testes examinari quos producit:quia nec iudices nec testes recœpti sunt semper instructi de facto & de iure,nec examinatores de omnibus necessarijs scirent testes interrogare. Dicit tamen ꝙ nõ est vtile illi cõtra quem producuntur,nisi ad hoc quòd scitis articulis,melius sciat facere interrogationes.

¶TERTIO quæritur nũquid semper obmissę interroga-
8 tiones supplendæ sunt?dic ꝙ nõ semper:sed tunc † demum cum dolosè vel negligẽter obmissæ sunt:vt dicitur hîc in fine.& ideò dicit Inno.ꝙ iudex ex certa causa obmitteret interrogare.vtputa quia de iure de hoc interrogatio fieri non deberet,tunc etiã si à principio capitula super quibus interrogari petijt,dedisset,nõ tamen iteraretur interrogatio:sed si capitula super quibus testes interrogari debebãt,essent à iudice approbata,partib⁹ pręsentib⁹,& posteà aliqua essent obmissa sup illis benè iteraretur interrogatio secũdũ Inno. & hoc vult dicere secundũ Nouellam ꝙ si testes iurati super articulo approbatis super quib⁹ iurauerũt nõ deposuerunt cum tamen substanaiales essent intantũ ꝙ eis non probatis pars producens obtinere nõ poterat,tũc iterũ interrogabũtur:si verò nõ fuissent approbati & iudex ex certa sciẽtia super ipsis interrogare nollet,credens ꝙ ad causam nõ facerẽt dato ꝙ facerẽt iterũ nõ examinabũtur,cũ hîc nõ possit notari nisi iuris ignorãtia vel negligentia,hîc examinãdo cum

peritis quos ſi cõſuluiſſet de facili cognouiſſet.C.de inge.
& manu.l.ſi auiá.ſecũdũ Inno.vt refert Nouella.ſed Inno.nõ
loquitur ita largè,ſed eo modo,quo dixi ſupra.Hoſti.autem
quod prædictõ eſt quãdoq; iudex nõ errauit,aliàs parti per
iudicis officiũ ſubueniendũ eſt ſecũdũ eum, & hoc teneas:
quia nec dolus nec culpa ſeu negligentia iudicis parti noce-
9 re debet:vt hîc expreſsè probatur in fine,nec † eſt impu-
tandũ parti ſi nõ cõſuluit peritiores:quia nõ ad ipſum ſed ad
iudicis officiũ pertinet,nec ei iudex crederet in hac parte,
& ideò nõ parti ſed iudici hæc negligentia imputanda eſt:
ideo parti nocere nõ debet:vt hîc,& facit quod hîc notant
10 Vincen.& Gof.Dicũt enim ꝙ † ſi in examinãdo teſtem ali-
quis articulus vel aliqua neceſſaria interrogatio obmittaẽ
& fiat publicatio nõ obſtante publicatione poteſt peti à iu
dice vt iterũ interroget,vt quod obmiſſum eſt inſtauretur:
vt.d.c.qui cõtra.& idem not.Guil.in Specu.eo.tit.§.nunc vi
dendum in fine.nam res nõ diuiſa diuiditur,alijs in diuiſio-
ne manentibus.ff.cõmuni diuidundo.l.iij.§.j.
¶ QVARTO quæritur nunquid de omnibus interroga
tionibus intelligitur iſta decretalis?Reſpõdet Inno.dicẽs ꝙ
hîc nõ loquitur de interrogationib⁹,quæ fiunt ab examina
toribus per partem datis,ſeu ad inſtantiã partis factis ipſis
teſtibus negotiũ principale,quales ſunt de locis & tempori
bus,in quib⁹ fuerũt celebrati cõtractus,& de his cũ ſimi-
libus.De his enim quæritur,vt decernatur fides teſtium,&
de his ſatis ſcripſi poſt Inno.ſ.eo.cum cauſam.ſed loquitur
11 † de capitulis ſeu articulis qui pro parte producentis ipſos
teſtes fiunt,ſeu dantur circa negotiũ principale,vel ei anne-
xa,vel quæ potius ſub eis cõpræhẽditur,ſicut eſt quãdo in-
tendit pars ꝓbare præſcriptionẽ ꝙ quæratur de titulo & de
cõtinuatione temporis,& de bona fide:de his enim quære-
re debet iudex ſiue pars de his dederit articulum,ſiue nõ:&
12 ſi nõ quærat de his iudex repetẽdi erũt teſtes:nam † in cul-
pa eſt iudex nõ pars,de hoc ꝙ ſuper circũſtantijs teſtes non
reſpõdent:iudex enim eos examinare ſuper iſtis debet.ſ.eo.
cap.cauſam.& nõ pars,quia teſtes ſubornare nõ debet.ſ.de
proba.licet.nec etiã ipſis teſtibus eſt imputãdum,ſi neſciũt
omnia capitula,quæ ſunt neceſſaria ad præſcriptionẽ,& fa-
cit quia hæc patẽt ex iure ſcripto.ſ.de præſcript.ſi diligẽti.
& c.vigilãti.& c.illud.cuius examinatio ad iudicem perti-
net & nõ ad teſtem neque ad partẽ.Ruſticis enim & militi-
bus alijs qui poſſunt vicẽ partis & teſtis licet ius ignorare,
vt.ff.de proba.l.cũ de indebito.§.ſin autẽ is qui.Sed opponit
Inno.quia ſecũdũ hoc iudex ſuppleret de facto,ꝙ nõ licet,
vt patet ex notatis.ſ.de poſtula.præla.c.bonæ.j.Sed ad hoc
13 reſpõdet † Inno.ꝙ factũ iſtud tale eſt quod iudici ſupplere
licet:quia colligitur ex actis cauſæ:nam ex quo pars admiſſa
eſt ad probãdum præſcriptionẽ & ſub præſcriptione cõprę
henduntur titulus poſſeſsio,& poſſeſsionis cõtinuatio,per
cõſequens admiſſus intelligitur ad hoc probãdum &c.hæc po
tius ſunt iuris quàm facti.Super quo vide quæ ſcripſi in.d.c.
bonæ.& in.c.j.& c.gratum.eodem titulo.
¶ QVINTO quæritur ecce hęc decretalis loquitur de ca
pitulis,ſeu articulis datis per partẽ teſtes producentẽ,& nõ
de interrogatorijs datis per partẽ cõtra quã teſtes ꝓducun-
tur,vt ſcripſi poſt Inno.in principio quęſtionis ꝓximẽ prę-
cedentis.Quæritur igitur nunc,nũquid ſi iudex in examina
tione teſtiũ facta per eum ſup articulis partis teſtes produ-
centis obmiſit interrogatoria data per partẽ,contra quã te-
ſtes huiuſmodi ſunt producti,neceſſe ſit illa interrogatoria
de nouo repeti?videtur ꝙ ſic.arg.huius decreta.in fine.vide
tur contrariũ.arg.eorũ quæ ſcripſi poſt Inno.in quęſtione
ſupra proxima in principio. Quid dicendũ?breuiter circa
hoc videẽ poſſe ꝓbabiliter ſic diſtingui:quia aut iudex ha-
bet ex forma mãdati examinare teſtes producẽtis iuxta in-
terrogatoria data per partẽ aliã,ſicut habẽt cõmuniter iudi
ces dati per ſedem Apoſtolicã ad examinãdum teſtes in par
tibus ſup articulis admiſsis per auditores palatij admitten-
dum de quib⁹ loqtur clemẽ.iudices.de offi.deleg.eo modo,
qui legitur & notatur.ĩ.eo.præſentiũ.lib.vj.& tunc dic,ꝙ
14 ſic,imò reuera tunc † nõ tenet examinatio tanquã cõtra for
mam mandati tenere attentata.arg.eorũ quæ legũtur,& no
tantur de reſcript.c.cum dilecta.de offi.deleg.venerabili.de
reſtitu.ſpolia.c.Piſanis.de elect.c.quãuis.& c.prouida.lib.vj.
& c.cui demon.eo.libro.& pro hoc facit.ff.de trãſac.l.cum
hij.§.ſi prætor.vbi dicitur ꝙ ſi prętor de ſingulis nõ queſie-
rit in trãſactione alimentorũ,licet de quibuſdam queſierit
nil valet.Aut nõ habet hoc forma mandati,& tunc aut alia
15 interrogatoria obmiſſa ſunt † de ſubſtantialibus negotij,&
tunc aut quæris an ex obmiſsione reddatur nulla ipſo iure,
& dic ꝙ nõ:quia nõ reperio ius irritans,imò hæc decretalis
cum hîc notatis ꝓbat cõtrariũ:quia ſi nulla eſſet nõ ſupple-
tioni,ſed nouę examinationi locus foret, cuius cõtrariũ hîc
notatur, licet fortè perinde ſit: quia ſi depoſitio peccat in
ſubſtantialib⁹ nihil ꝓbat,nõ ex defectu formæ aut ſolenni-
tatis ordinis iudiciarij,ſed ex debilitate ipſius depoſitionis.
Aut quæris nũquid ſupplendũ eſt,quod obmiſſum fuit,id
eſt ipſæ interrogationes obmiſſę de nouo fiendę,& tũc aut
quęris an ſit fiẽda talis ſuppletio ex verbis huius decretalis,
& dico ꝙ nõ:& ꝓcedunt quæ ſcripſi poſt Inno.in principio
quęſtionis ꝓximè pręcedentis. Aut quęris nũquid fieri po-
teſt talis ſuppletio ex ratione huius decretalis,& tunc dico
quòd ſic:quia ratio huius decret.in hoc caſu vẽdicat ſibi lo-
cum,videlicet ne dolus vel negligentia iudicis obſit parti,
quę ſine culpa eſt & per cõſequens debet eſſe idem ius vtro-
bique.ff.de verbo.oblig.l.à Titio.in fine.ſ.de trãſla.pręla.c.
j.arg.C.de teſta.l.errore.& de cõſti.c.ij.cũ ſimilib⁹.& faciũt
quæ ſcripſi poſt Inno.ſ.eo.cũ cauſam.& quę ſcripſit Specu.
eo.tit.§.j.ver.item cautè.Aut nõ ſunt talia interrogatoria de
ſubſtantialib⁹ negotij principalis,ſed ſtandũ ſolũ ad auiſan-
dum iudicẽ,ſeu per modũ reperiẽdæ falſitatis in depoſitio-
16 ne ipſius teſtis:& tunc aut † ſunt per iudicem examinata &
approbata,& tũc idem,aut reprobata,& tũc ſecus,& patet
hæc ſubdiſtinctio ex his,quę ſcripſi poſt Inno.in quęſtione
proximè pręcedenti,aut nũ ſunt per iudicem nec etiã repro
bata expreſsè,& tũc reputo ea reprobata tacitè,& pręſumo
in dubio pro iudice ꝙ bene reprobauerit maximè cum tota
iſta materia ſit arbitraria.arg.ſ.de renun.c.in pręſentia,&
ideò in dubio tũc nõ crederẽ reexaminationẽ neceſſariã,&
ſic poſſet ꝓcedere quod ſcripſi poſt Inno.in principio quę-
ſtionis ꝓximè pręcedẽtis.Scias tamen ꝙ dñs Martinus hîc
17 vnũ dictũ poſuit,videlicet ꝙ ſi articulus ex culpa dãtis † eſt
obſcurus,& admiſſus fuit per iudicẽ,& teſtis ſecundũ eius
formã ſup eo obſcurè reſpõdet nõ eſt propter hoc examina
tio fienda eo quòd magis ex culpa partis quàm examinãtis
iſtud cõtingit,ſed ſecus ſi articulus erat clarus & depoſitio
obſcura:quia tunc culpa fuit examinãtis qui nõ petijt à te-
ſte per interrogatoria obſcuritatẽ examinationis declarari.
Et pro hoc inducit lecta & notata.ſ.eo.in pręſentia. Dicit
prętereà ꝙ ex officio iudicis licet ſemper teſtem reinterro-
gare quod prędixerã poſt Inno. ¶ Collec.hîc plura colligit
quorũ plura valde impertinẽtia exiſtunt.Primò enim expo
18 nit,*capitulis*,id eſt articulis.de teſti.cogẽ.c.fin.Actor † enim
format articulos,ſiue intẽtiones,& ſiui de mẽte libelli.ſ.de
cauſa poſ.cũ eccleſia.& hoc ſi petaẽ, aliàs ſufficit qualiter-
cunque teſtes producũtur dũmodo ſup libello deponãt,etiã
ſi nulla poſitio facta ſit.arg.ſ.de reſti.ſpolia.cũ ad ſedem.in
fine.Vide Specu.eo.tit.§.nunc videndũ.& aliàs tituli appel-
lantur,& ſup his format aduerſus interrogatoria,quę iudex
ſecreta debet tenere ſicut ſacerdos peccatũ cõfeſſatum ne
quid mali cogitetur ſecundum Hoſti.in ſumma eo.tit.§.ſup
quib⁹.Archid.tamen & Nouella in.d.c.pręſentiũ.dicũt po-
ſitiones nõ eſſe neceſſarias.faciũt not.Hoſti.in.d.c.cũ eccle-
19 ſia.Si † autẽ articuli nõ ſunt rectè vel plenè cõpoſiti,nihilo-
minus teſtes recipiũtur & valet depoſitio ſecũdũ Specu.eo.
tit.§.j.quia nõ reperio ꝙ articuli vel poſitiones certã formã
à iure recipiãt,ſed ſufficit ꝙ cõtineãt factũ & cõcludant ne-
ceſſariò intentionẽ ponẽtis vel articulantis:nec refert,qua-
litercunque

literĕcū que dicat testis pro vtraque parte.arg. ff.de iudi.c.di-
10 lecti ¶ Se-ũdo dicit q̃ si agaſ poſſeſſorió ſolū & lite † con-
teſtata actor det articulū de titulo ſeu de proprietate admit
tendus eſt:ſic mădauit Clemens quartus,nec obſtăt notata
de cauſa poſſeſ.c.j.& in Specu. eo.tit.§.nūc videndū.quia ad
colorandū poſſeſſioné pertinés eſt.arg.de regu.iur.c.j.& de
cauſa poſſeſ.cū dilectus.¶ Tertio dicit corā iudice dato ſup
remiſſione in partib⁹ nō poſſe excipi de impertinentia arti
culorū:quia fieri habet corā auditore.arg.d.c.præſentiū.& q̃
ſic obtinuit quódq; articuli negatiui nō ſunt admittēdi , vt
in Specu.vbi.ſ.& in collectis per eum de proba.quoniam.
¶ Quarto dicit vnū quod tāgit.c.ij.de cōfeſ.lib.vj.& ibi no
tatur in verbo factis qualiter iuſſus reſpōdere poſitionibus
non excuſatur ꝓcuratoré dimittēdo,& de quibuſdam alijs
11 quæ ibi vide:ſubdit q̃ † tantū præiudicat reſpōſio de credu
litate ſicut de ſcientia,& quiuis poteſt cōpelli reſpōdere de
credulitate,quodcunque poſitionis duplici vel alternatiuē
vel de excōmunicatione hominis nō eſt reſpondendū quæ
omnia decido quia de longo habētur in Specu.de poſitioni
bus in diuerſis.§.§.¶ Quinto dicit q̃ teſtis nō deponere per
ſcripturā vide Hoſti.in prin.§.ſuper quib⁹.& ſcripſi.ſ.eo.de
teſtib⁹.& q̃ teſtis debet prius iurare quām deponere,licetſi
& cōtra ſaciat valeat:quis in iuramēto videtur depoſitioné
repetere vide Cyn.in.l.iuriſiurādi.C.eo.& q̄ ſcripſi in.d.c.de
teſtibus.propter quæ iſtud decido. ¶ Sexto dicit,q̃ poſt ter
12 minū ad probādum nō dantur † poſitiones,licet iudex poſ-
ſit interrogari vide in Specu.de dilec.§.videndum.ver.item
quid ſi crederē & q̃ renūcians ꝓbationib⁹ renūciat poſitio
nibus ſecundū quoſdā.vide Specu.de poſitione quid diſtin-
guitur an in genere vel ſpecie ſit renunciatū dicens iudicem
poſſe interrogare ſuper iam agitatis nō ad partis inſtantiā
vſque ad cōcluſioné:licet fateatur idem dicere vtrobique,vi
de lecta & notata.ſ.eo.cum clamor.¶ Supple gloſſas in glo.
13 j.ibi *teſtes interrogari*.de cauſidicorū † enim cōſuetudine pro-
ducēs teſtes det articulos quos ꝓbare intēdit,& aduerſarius
interrogatoria ſuper quib⁹ illos petit interrogari & iudex
ex articulis & interrogatorijs pertinentia recipere debet,&
impertinentia repellere.C.de proba.l.ad probationē admit-
tit ſecūdum Hoſti.& ibi,*facta eſt*.fortè facta erat publicatio
& aliqui fuerāt interrogati & aliqui non : & ibi,*faciendus*.de
hoc.ſ.tit.j.in præſentia in.iiij.glo.& in authen.eo.tit.§.illud.
in gloſ.imò videtur.& in fine.expedis ergo iudicem habere
gratioſum,ſic.ſ.de offi.deleg.cōſuluit.Et caue quia in aliqui
bus diſcrepare videtur gloſ.ab his quæ prædiximus:ſed nec
propter hoc digredere ab eiſdem.

SVMMARIVM

1 *Secundò teſtes refellere vtrique litigatorum æque licere. Limita, vt numero.6.*
2 *Dilationem refellendi teſtes,non niſi cauſa cognita cōcedi,& quoties refellere liceat.numero.3.*
4 *Speciem c.licet dilectus.ad inſtrumenta non extendi:ea igitur multoties impugnari poſſe.*
5 *Inſtrumenta,prohibita teſtium productione,produci poſſe.*
7 *Dicta teſtium pluries refelli poſſe.& numero.8.nec ea à perſona regulari.numero.9.*
10 *Delegati inquiſitorem & probatorios,& refutatorios teſtes recipere,niſi aliud dictum ſit.*
8 *Merſe actori dato probādi cauſa,an eo fluxo reo reprobare liceat.*

¶ *CAP. XLVIII.*

Licet dilectus. De eodem facto.j. ne ſede vacan.c.vlti
mo.& nouū eſt quod inducit hæc decreta-
lis prius nullo iure ꝓuiſum , & hoc vult in
ſumma.Teſtes ſuper principali ꝓductos re-
probare licet,& reprobatorios iterum reprobare , ſed vlte-
rius nō eſt locus reprobationi,in prima ꝓceſſus narratio:in
ſecūda cauſæ cognitio ibi,*mandamus quatenus*. ¶ Expone lite
ram *de caſtro* qui litigabūt ſuper iure eligēdi prælatū vt in.d.
decret.vltima *contra perſonas* nota literā quæ infra repetitur,
per quā videtur quod hîc dicit,nō ꝓcedere in reprobatio-
ne dictorū.Super quo vide quo dicā.j.eo.c.ij.lib.vj.in gloſ.
nota ſecundū Inno.Nouella & ibi vide quod ſcripſi.ſ.eo.ex
tenore *productorū*.pro parte canonicorū *adhuc*,innuit q̃ iam
aliqua oppoſuerat , *perſonas*.facta ſpecificatione cuiuſlibet
criminis.j.eo.lib.vj.Aegi.*partes*.ꝓuidet ergo canonicis con
1 tra teſtes Epiſcopi Nouella.quia fortè † ambæ partes produ
cerēt teſtes ſup principali:& ideò vtraque pars cōtra ſe pro-
ductos reprobare volebat:& idem dicimus in ſecūda repro-
batione,ſcilicet q̃ vtraq; pars poterat inducere teſtes ad re-
probationé ſuorū teſtiū.ff.de lega.iij.l.ſi.ſeicōmiſſa.§.ſi doté.
ſecundū Inno.*contra illos* , teſtes reprobatorios. *admittere*.&
hæc quærit tertia ꝓbatio & ſecūda reprobatio.*aſpirare*.per
quod patet reprobationé teſtiū odioſam , vnde dicit Inno.
2 quòd licet † quęlibet dilatio ad inſtruēdā cauſam nō ſit dan
da ſine cauſę cognitione.iij.q.iij.§.ſpaciū.tamé ad reproban
dum teſtes nō dabiſ dilatio ſine grādiori cauſæ cognitione,
& ſemp dabunſ dilationes,& paucæ,& hoc id ꝓbatur:quia
niſi odioſę eſſent huiuſmodi dilationes,non eſt ratio quare
quartę & vlteriores nō darentur ad reprobationes teſtiū,&
facit.ſ.tit.j.licet in principio.ſecundū Hoſti.*deinceps*.quin-
3 tos † cōtra quartos ſextos cōtra quintos,& ſic in infinitum
quod cauendū eſt de reſcript.c.ij.lib.vj.propter quā rationé
procedit hæc reſtrictio.Alia ratio quia reprobationes odio
ſæ,vt.ſ.dixi.& patet.j.titu.j.dilectorum.Tertia ratio,quia
æqualitas in iudicijs ſeruanda eſt.de regu.iur.non debet.lib.
vj.quem collige ex gloſſa.
¶ PRIMO quęritur ecce decretalis iſta reſtrictiua loqui-
tur in reprobatione perſonarū ſolorū teſtiū nunquid igitur
etiā locū habeat in reprobatione inſtrumentorū,vt duę ſo
lę reprobationes per teſtes fieri valeāt.Aduerte de prima &
ſecūda reprobatione nō eſt dubiū:quia illa nō eſt iure pro-
hibita,ſed magis permiſſa.arg huius decretalis.ſed in tertia
reprobatione ꝓcedit quęſtio & hîc videtur placere Nouel.
quod ſic,ſecus.Super quo vide quod ſcripſi in expoſitione
ſup verbo perſonas.& placet domino Marti.& mihi. Et eſt
4 ratio quia † caſus huius decretalis ſpecialis eſt atque odio-
ſus,vt patet ex his quę ſcripſi ſup verbo aſpirare.& ſup ver-
bo deinceps.& ſic nō trahēdus ad cōſequentiā tanquā ſingu
laris exorbitās atque odioſus.j.de regu.iur.is.c.quę à iure.&
c.odia.lib.vj.cum ibi notatis.per Ioan.Andr.in glo.arg.con-
tra & ſuper ea in Nouella.
¶ SECVNDO quęritur nūquid tertia reprobatio teſtiū
poteſt fieri per inſtrumenta.Dic q̃ ſic licet nō poſſet repro-
bari per teſtes per rationé proximè dictā,& placet Nouellę
& Martino & puto q̃ bene:quia litera iſta ſatis apertè oſten
5 dit q̃ verba generalia † pręcedentia intelligant de tertia re-
probatione fienda per teſtes,& eſt ſimile quia poſt publica-
tioné teſtiū licet teſtes nō producātur,inſtrumenta , tamen
produci poſſunt.de fide inſtrumentorū. cum dilectus.cum
ibi notatis in prima gloſ.& quia timor ſubornationis in in-
ſtrumentis ceſſat ſecundum Lignanum in inſtrumentis.
¶ TERTIO quęritur nūquid eſt idem in reprobatione
6 teſtiū reprobantiū inſtrumentū?Dic q̃ † nō:quia ſi ꝓduco
inſtrumentū & tu ꝓducis teſtes ad reprobandū inſtrumen-
tum,iſti teſtes habētur loco deponentiū in negotio princi-
pali, & nō loco teſtiū reprobatoriorū,quod patet quia con
cernūt negotiū principale ſecundū Lignanū:& patet etiam
per rationes pręcedentes.Plus dicit Marti.q̃ ſi ſecundū te-
ſtes reprobatorios vellem per teſtes alios reprobare nūquid
directè,ſed indirectè hoc mihi liceret illis caſib⁹,in quibus
indirecta ꝓbatio aliâs de iure admitti debet.Sed in veritate
dubito de hoc dicto,eo q̃ hęc decretalis loquitur indiſtin-
ctè & habet rationem generalem.
¶ QVARTO quęritur verū quod hîc dicitur habeat lo-
cum in directa reprobatione dictorum?& videſ q̃ non per
7 pędicta:& quia hęc decretalis ſolū † loquiſ de reprobatio-
ne perſonarū.facit,quia ante publicationem pars percipere
nō potuit huiuſmodi dictorū falſitaté.Itē quia aliâs daretur

audacia falsum deponēdi cōtra id quod habetur de accusa. c.qualiter.ij.§.debet. Item quia facilius repellitur reprobatio personæ, quàm dicti: quia testis criminosus posset habere zelum veritatis, & ideo certis casib° admittit. j.de simonia.licet heli.&.c.per tuas.& da hæreti.lib.vj.c.in fauoré.&.c.accusat°.§.licet.&.j.eo.tit.c.j.eo.lib. falsitas vero dicti aduersa Christi qui veritas est nunquā admittitur.xj.q.iij.absit.j.de cœleb.missa.io quadam. Item si de falso potest opponi post sententiā.s.tit.j.licet fortius post reprobationē & maximè si addat de corruptione, vt ibi quod placet dño Marti. Dic enim q̄ hæc decret.debet restringi ad reprobationē personarū ipsorū testiū, & nō debet intelligi de reprobatione dictorū seu depositionū eorūdem pro eo q̄ nō loqtur nisi de reprobatione testiū, imò nō testium sed personarū. Sed dñs Ioan.Calde.dicit contrariū, vt sit meta in reprobationibus dictorū, sicut personarū, & quia reprobatio dicti notat personā de mendacio vel periurio: aliàs autē restringitur odiosa.j.tit.pximo dilectorū. Item quęrit dicto criminosæ personę, ideo nō statur: quia nō psumitur verū dicere.j.eo.testimoniū. Si igitur reprobatio cōtra psonā permittit secundò, nec cōtra dictū, & maximè pcedit hęc ratio, qñ opponit, q̄ aliàs deierat.xxij.q.v.paruuli. ergo ad hoc etiā facit quod notat Hosti.s.eo.ex tenore.& etiā, quod ibi not.in vltima glo. non obstat q̄ hîc nō fit mentio nisi de reprobatiōe personarum: quia in hoc solum notat factū: nec negat, quin sit idem in reprobationib° dictorū, nec obstat q̄ pars nō potuit pręcogitare falsitatē: quia inferret post publicationē sup eisdē testes admitti cōtra.c.fraternitatis.s.eo. nec obstat, q̄ daret audacia falsum deponēdi: quia hoc nō est psumēdum & inferret idem in reprobatione psonarū cōtra hanc decret. nec obstat q̄ facilius repellitur reprobatio personæ, eo q̄ certis casibus creditur criminoso: quia illi casus sunt speciales: nec obstat q̄ falsitas nunquā admittitur: quia hoc verū vbi non cōstat de ea, sed hîc, nec cōstat nec pręsumitur, nec obstat q̄ de falso potest opponi post sententiā, ergo reprobationē: qa ista nō est cōsequentia necessaria cū sententia & reprobatio sint diuersa. vnde sicut in q̄stione falsi limitatū est tēpus.j.de except.cū venerabilis. ita limitātur reprobationes, vt per secūdam finis omnib° imponat. Sed magis placet mihi pri-
8 ma † opinio per rationē supra tactā: nam maior ratio viget in restitutione reprobationis personę quàm dicti eo q̄ magis est odiosa vt dixi: nam personā de facto infamat. de ordine cogni.cū dilectus.& quod ibi notat clarius.j.eo.tit.c.testimoniū.§.in criminali. ibi pro eo q̄ quandoque tali modo fuit repulsus, & tamen per approbationē dicti non infamat saltē tantū cū testis absq; sui corruptione posit falsum deponere: vt patet ex his quę legūtur & notātur.s.tit.j.c.licet causam.§.idem quoq;. iura vero specialia maximè odiosa: & pręsertim exorbitantia cuiusmodi est illud nō trahūtur ad casum aliū præsertim qui nō est eiusdē rationis.ff.de legib°.&.l.ius singulare.&.l.quod vero.de libe.& posthu.l.cū quidam.j.de regul.c.nō solū.&.c.cōstitutionē.lib.vj.& de regu.iur.c.odia.&.c.quæ à iure.eo.lib.& per id quod dixi nō eiusdem rationis tolluntur not.Ioan.Andr.de tempo.ordinā.c.j.lib.vj.glo.& Nouella & Cyn.C.de sacrosanc.eccle.&.l.illud & Dyn.de regu.iur.in arg.& per hoc tollūtur argumēta facta in contrariū. Primò enim nō valet dicere q̄ hîc ponatur meta in reprobationib°: quia licet ponat meta in reprobationib° personarū, nō tamen in reprobationib° dictorū: & ideò iste casus iure speciali nō posuit, iuri cōmuni relinquitur. C.de appel.l.pręcipimus.in fine. nec est verū q̄ reprobatio dicti notat personam de mendacio vel de periurio: quia
9 psibile est † q̄ testis falsum deponēs credat deponere veritatē cū ista videlicet corruptio personę & falsitas dicti separationē recipiāt ex.d.c.licet.& licet criminoso, ideo nō statur: quia timet q̄ ad periurij crimen prosiliat: nō tñ eo q̄ qs falsum deponit, pbatur criminosus, vt dixi: & sic nō obstāt lecta & notata.j.eo.testimoniō. ¶ Collec.dicit primò q̄ id
10 † quod notarūt Inno.& Hosti.s.tit.j.licet cōmissarium ad testes recipiēdū deputatū nō posse recipere reprobatorios: intelligēdū esse quādo sup principali est expresse facta commisio, secus si simpliciter. de sequestra.c.j.cū ibi notatis. de
11 quo in Specu.eo.tit.§.qualiter.in fine. Secūdo dicit † q̄ dato mense actori ad pbandū, reus post mensem auditur ad reprobandū secundū Specu.vbi.s.licet Petrus de Saxona hîc cōtra per.d.c.licet. Sed ibi datus fuit terminus vtrique parti ad pbandum vt patet.s.eo.causam. vel fuit puisio Papæ, vt in Specu.vbi.s. ¶ Sopple glossas in glo.ij.ibi, *reus inferior*. idē in actore vbi solus reus probauit per testes in principali.& ibi, *præsentium*.j.eo.lib.vj.§.testes. vbi notatur de hac materia. *& in fine*. Si vero actor solū pbauit in principali qlibet habebit vnū tantū, & semper in numero erit æqualitas.

SVMMARIVM

1 *Compromissum & ad successorē, & ad heredē transire: & quando. numero. 10.*

2 *Arbiter quò vocare litigatores possit.*

3 *Arbitrij sententia, vno litigātium reclamāte, caussam de integro agi debere. Amplio, vt nu.17. sed an testes repeti possint nu.4. & 6. & acta instantiæ, caussa, & facti qua. nu 5. & 10.*

7 *Variare quibus casibus et, cui optio data est, liceat: id tamē clerico denegari. numero. 8.*

9 *Optio, de qua in c. præsentata. cur aduersario potiùs, quàm productore liceat.*

11 *Romanus pontifex quando litigatores stare processui arbitri cogi: ex actis tamen iudicem procedere non posse. nu.12.*

13 *Litium diminutionem aquam esse, & arbitrorum acta nil authoritatis habere. nu.14.*

15 *Mutato iudice, vel instantia, attestationes corruere.*

16 *Acta vnius iudicij an in alij fidem faciant. Declaro, vt nu.21.*

18 *Iudice inordinatè, aut perperam progresso, iudicium corruere: sententia tamen vitio cætera acta irrita non esse. nu.19.*

22 *Confeßionem ante arbitros factam iudicialem dici. nu.23. quod accipe, vt. nu.25. & quid in attestationibus. nu.24.*

CAP. XLIX.

PRæsentata. Casus. Attestationes receptæ per arbitrū faciunt fidem in iudicio, si testes mortui sunt, & si viuūt est in optione illius contra quem producti fuerāt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere. In prima partis petitio, in secūda causæ cōmisio. ibi, *discretioni*. ¶ Expone literā *prædecessorem*. ad successorē extēdebat: quia nomine ecclesiæ factū
1 † fuerat cōpromissum, quod aliàs nō extēditur ad hæredem quod dic, vt.s.de arbitr.c.finali. secundū Pe.& Aegid. dicit hoc pcederet cū de superioris authoritate factū fuit cōpromissum. de trā\|act.c.decœtero.&.c.veniēs. *ecclesia* sancti Petri. *Archidiaconatus*. sic.s.de offi. Archid.c.si.surrepto.& sic cogēdi erāt diffinire, licet à principio nō cogerent subscribere, vt.ff.de arbi.l.iij.§.tractem°.& si.& ad hoc.j.de testa.c. Ioānes. *in scriptis*, fortè priuatis qui tamen propter sigilla faciebāt fidem. *dietas*, bonas & completas, & ideo submittit & amplius q̄ ad modicā quātitatē refert. *solo*, nec cū Archiepiscopo cōmodè pter distantiā loci, ad hoc.s.de in integ.restit.c.tum ex literis.in fi.&.j.de fideius.cōstitutus quāuis dictum esset q̄ duo possent pcedere & nomen proprij cancellarij fuisset expressum. de offi.deleg. quoniā. id enim solum possumus quod cōmodè possumus.s.de rescript.scilicitat°.
2 Itē † nec ad locū remotū posset partes citare, nisi hoc fuisset in cōpromisso exp̄sum, vt notat.s.de arbi.cū dilectus. aliter solū in loco cōpromisi, vel in secessib°, si arbiter talis sit qui hoc cōsueuerit agere, & iuxta vrbē vel locū cōpromisi dummodo locus vtrique parti sit æqualis.ff.de arbi.l.si cum dies.§.si arbiter.& hoc dicit Innno. tenendū quāuis quidam dixerūt arbitrū ad duas dietas citare posse. de rescript.nōnulli.in fine. Et ex his infert Hosti.cōtra literā quę de tota die de curia emanat, scilicet nō obstāte cōstitutione de duab° dietis, per quā reus nimiū quādoque grauatur, & cōstitutio rationabilis enumerat videat cōcedens an in hoc bene faciat.xl.

distin.si

distin.si Papa.nã ratione reddet districtè in districto examine.ix.q.iij.aliorũ.hodie cõmuniter ponitur ꝓuisio,ꝙ vltra quatuor dietas &c.vide quod scripsi in.d.c.nonulli.s.verbo intentionẽ per quod videtur hanc literã etiã si nõ apponatur intelligi *videatur* sicut in veritate expirauit *acta*, nota cõfessiones & alia acta factũ respicientia corã arbitris habita valere in iudicio ordinario.C.de arbi.l.pen.§.vlti.in testibus autẽ speciale statuitur hîc habetur sed nõ videtur ꝙ litis cõtestatio facta corã arbitris sufficiat coram iudicibus, quia si sentẽtia non habet vigorẽ multo minûs litis cõtestatio nisi quoad interrumpendam præscriptionẽ.C.de arb.l.pen.§.vlt. Inno.sed Pet.& Abb.hîc plenius hunc articulũ prosequuutur dicentes ꝙ cũ sententiæ arbitri non stetur, nisi metu pœ-
3 næ.C.de arbi.l.j.si † pars non cõsentiat, necesse erit de nouo libellum, & deliberatoria dari & de calumnia iurari & dilationes repeti saluo ꝙ litis cõtestatio valet ad interrumpendum præscriptionẽ vt dictũ est,& hoc probat quod hîc dicitur optionẽ dari partem in testibus qui viuunt,ergo idem in alijs solennitatibus non obstat hæc litera in qua Papa sic processit ex plenitudine potestatis:fatentur tñ attestationes semper valere cum hac distinctione, quæ hîc ponitur:factũ enim respiciunt:& idem in cõfessionibus.C.de arb.l.pen.in
4 fi.& ex hoc † cõcludit Mart.ꝙ publicatio testium facta corã arbitris non impedit nouam productionẽ testium fiendam
5 corã iudicibus:nam licet acta habita corã arbitris,† non instantiam,sed causam,hoc est,principale factum respicientia non pareant,sed iurãt,& valeant corã iudicibus:vt puta attestationes confessiones:tñ illa,quæ non causam,seu principale factũ,sed potiùs instantiam solùm respiciant, vt obseruationes terminorũ,litis cõtestatio,& huiusmodi fictio cõpromisso per eum vt colligitur ex prædictis:modo ita est ꝙ publicatio attestationũ non respicit causam seu principale negotium sed potius solũ instantiam:puta processus ordinationem,licet enim ponat hæc decr.ius nouũ quo ad optionem de qua hic loquitur, tñ quo ad publicationem esset huiusmodi nil nouũ ius,sic nec obstat timor subornationis:qa id non habet locũ nisi in casibus expressis à iure.Sed contra
6 † videtur,quia notitia attestationũ ex alio actu, quàm iudiciali proueniens impedit testiũ productionẽ propter quod videretur ꝙ & si non propter publicationẽ tamen propter attestationũ notitiam repellendus esset sic ꝙ ex euẽtu futuræ optionis hoc depẽdeat:quia si alia pars vult valere attestationes tũc nocebit huiusmodi notitia imo & publicatio de iure valebit:sed si nõ velit ꝙ valeant tũc nec publicatio nec notitia attestationũ nocebit scienti:nam vt noceant ista necesse est ꝙ attestationes de iure valeant,vt in cle.ij.i.e.& facit pro primo mẽbro:quia publicatio facta in prima instantia nocet in causa appellationis postquã,videlicet prima instantia iam expirauit, vt not.in.d.cle.ij.& in.c.fraternitatis. s.eo.*terminetis*.saluo eo quod statim sequitur in seq.ver.& licet dñs Papa in hoc subueniat delegato poterat tñ idem fieri per ordinarium,vt.C.de arb.l.pen.§.fi.*optione*.ideo autẽ seruatur hîc optio capitulo soli & non Arch.quia Archidiaconus eos produxerat: vnde non poterat eos reprobari.iiij.q.iij.si quis testibus Inno.& occasione huius verbi distinguit Nouel.post Inno.& Gof.cum quæritur an optionẽ habenti
7 & † optanti liceat variare, quia aut defertur actio ex pacto, aut ex lege,aut ex testamento,si ex pacto aut hoc modo quo volueris tibi promitto,& tũc semel eligens amplius variare nõ potest,aut hoc modo ꝙ voles,tibi promitto & tũc semel eligens potest variare vsq; ad lit.conte.vt.ff.de verb.obli.l.si quis stipulatus sit.vbi vero datur optio à lege variare licet. eo.ti.eum,qui certarũ.§.cùm purè.& ratio diuersitatis ibi assignatur sed si cõpetit electio ex testamẽto, tunc prima electione cõsumitur.ff.de opti.leg.l.apud Aufidium.& de leg. ij.l.vnũ ex familia.nec potest pro parte eligere partẽ rei, & pro parte pretium.ff.de leg.j.l.si ex toto.§.fi.varietates tamẽ
8 minus admittũtur .n clerico † quàm laico.i.de iure pa.cùm autem.& ex hoc vltimo dicit Vin.ꝙ hic ex quo semel elegissent variare nõ possunt,& faciunt hæc ad not.per Ioã.An d. post Host.de rescr.c.gratia.in gl.vlt.Super quo omnino vide not.Bart.in.d.l.si quis stipulatus sit.& in.d.l.eum,qui certarum.§.cùm purè.vbi de hoc plenissimè per Bart.*capitulo* & non Archidiacono qui testes produxerat & ideò eos nõ po-
9 terat recusare vt dixi & ideò † dicit Host.ꝙ ratio quare non producẽti sed illi,cõtra quem producũtur reseruatur optio est ista:quia in fauorẽ illius contra quẽ producuntur elicit, ꝙ post publicationẽ testes non recipiantur ille enim meritò potest de subornatione timere.s.eo.fraternitatis. renũciare igitur potest vt hîc fauori suo.i.de reg.statuimus.non obst. s.eo.veniens.vt ibi no.qui superfunt.i.qui viuunt iterũ sed nunquid iterũ iurabunt no.Gof.i.tit.j.præterea ꝙ non.per c.veritatis.i.de iureiur.secundũ AEgid. ¶ Opponitur primo secũdum Ligna.ibi & prædecessorẽ suum quia compromissum nõ est transitorium ad hæredes.s.de arb.c.fi.solutio
10 quia † cõpromissum nomine dignitatis quæ nõ moritur.de offi.dele.quoniam Abbas.& interuenerat cõsensus superioris & ita erat reale.de transla.decæterò.&.c.veniens. vt dixi in expositione super verbo prædecessorẽ. ¶ Secũdò opponinitur secũdum Lign.quia lit.conte.facta corã arbitris nõ habet locum corã iudicibus sicut,nec sententia, cui non statur: nisi metu pœnæ.ff.de ord.l.die.§.stari.& no.de arbi.s.eo.per
11 tuas.Solutio oportet dicere secundũ † eum ꝙ Papa de plenitudine potestatis sic voluit & mãdauit: quia de iuris rigore non posset defendi,& ideò Papa nõ arctat præcisè partẽ ad standũ lit.contest. ꝙ processui factis corã arbitris:sed subdistinctione,quæ in textu habetur dat optionẽ: quia si nõ adstat etiam ad stãdum decisioni fortiùs nec liti seu processus ordinationi secũdùm eum,& vide,quæ circa hęc scripsi sub eodẽ capitulo in expositione super verbo acta, sed videtur ꝙ imò Papa velit stari litis ordinatio in saltẽ quo ad litis cõtestatione in omnẽ euentum vult enim,vel ꝙ valeant,vel ꝙ de nouo recipiantur attestationes sed neutrum horũ esse potest,nisi post litis cõtestatione.s.vt lit.non cõte.in rubro & in nigro,dicere enim ꝙ Papa velit repeti lit.cõtest.esset extra literã nunc supplere & etiam omnẽ specialitatem hîc tollere contra mentẽ literæ vt videtur:quæ enim esset specialitas,ꝙ processus deberet à principio inchoari:certè nulla cũ semper actor possit facere in infinitũ. ff.de verb.oblig.inter stipulantẽ.§ j.sed caue,quia Collec.hæc dicit Inn.s.de in in-
12 teg.rest.c.causa.notare lit.contest.actã † coram arbitro in iudicio non valere,vt iudex virtute ipsius procedere possit & potest assignari ratio diuersitatis inter lit.contest.& attestationes per not.Inno.s.eo.causam,quæ.j.subdit tamen Collect.ꝙ litera huius decr.in ver.mãdamus quatenus. ibi iuxta *huiusmodi* acta est de plano: nisi hoc faciat forma mãdati se-
13 cundũ eum,& credo,ꝙ bene dicat & plùs dico, ꝙ hoc † mãdatum facit ius cõmune inter omnes in oĩbus similibus casibus: vt.C.de legib.l.ij.æquitatẽ enim magnam habet & magnum fauorẽ,qui attendit ad abbreuiationẽ litium & ad faciliorem dilucidationẽ veritatis.ff.si cert.pet.l.quidã existimauerunt.&.s.de dolo.c.fi. ¶ Tertiò opponit quia licet tex. de distãtia.xij.dietarũ hic faciat mentionẽ super hoc tñ nõ fundat suam decisionẽ, & sic videtur ꝙ ad locũ remotũ vel saltẽ ad non remotũ arguẽdo à cõtrario possint arbitri trahere litigãtes extra locũ compromissi cõtra.l.si cum dies.§.si arbiter.ff.de recep.arbi.super quo vide quę scripsi sub eodẽ capitulo in exposi.super verbo dietas.& dic vt ibi. ¶ Quartò opponitur, qa Papa dando optionẽ vni parti & nõ alterí videtur tollere æqualitatẽ quam tñ iura volũt seruari inter partes.C.de fruc.& lit.expẽ.l.terminato.sed solue per ea quæ scripsi.s.e.c.in expositione.super verbo optione. Nec obstat s.de testib.veniẽs.ij. vbi in hoc defertur producẽti quia ibi variatur modus agẽdi nec erãt testes super principali inducti. Nec obst.si dicas ꝙ deberet stare actis huiusmodi optione reiecta per.c.quoniam contra. de probat.quia ibi loqui-
14 tur de actis iudicialibus, secus † de actis habitis coram arbitro,quæ non habent authoritatẽ à lege & ideo opus est hac

prouiſinne,& ſic erat nunquã pars habẽs huiuſmodi optio-
nem vnum eligẽs poſsit variare & alterũ negligere dic ꝙ nõ
& proſequere vt ſcripſi in expoſitione ſuper verbo optione
¶ Quinto opponitur:quia videſ,ꝙ prouiſio huius decre.&
l.vlti.C.eo.ti.& l.pen.C.de arbi.vanæ ſint:quia aut teſtes idẽ
dicunt ſecũdò quod modò dixerũt & ſic ſuperfluum & reſe
candum.ſ.tit.j.c.ij.& de offi.dele.cũm cõtingat.aut contra-
rium,& tũc non valet: vt no.ſ.eo.cũm cauſam.in fi.&.c.ve-
niens.ij.&.c.cũm in tua.ſimilis obiectio ſit ad.d.c.veniẽs.vt
15 ibi not Inno.Hoſt.& Nouel.Solutio dic ꝙ procedet † obie-
ctio ſi cõtinuatio eodem iudicio iudex iudicis ſuccederẽt,ſic
ꝙ valerẽt atteſtationes primò receptæ:ſecus cũ iudex non
ſuccedit iudici ſed arbitro:quia tũc non valent primæ atte-
ſtationes vt iudiciales:vt hîc & idẽ ſi ad aliud ageretur:quia
tunc nõ probarẽt primæ atteſtationes,vel ſi perempta eſſet
inſtãtia:quia tunc peremptæ eſſent atteſtationes vt iuribus
alleg.& no.ſ.eo.veniens. Dicunt autẽ quidam ꝙ ſi ſecũdum
dictũ teſtis primo eſt cõtrarium,in caſu huius decre.ſecũdo
ſtandũ eſt ne iſtud remediũ ſit inutile:ſed hoc reprobat Ioã.
Cald.per not.dictorũ doct.in.d.c.veniens.facit quia ex hoc
cõuincitur teſtis de periurio tẽpore ſecundæ depoſitionis:
& ſic dicto ſuo nõ eſſet ſtandũ.j.eo.teſtimoniũ.Alij dicunt
primo dicto ſtandũ eſſe,ſed ſecundũ hoc obſtarẽt prædictæ
obiectiones & ideo dicit Ioã.Cal.aut dicunt omnino ijdẽ ꝙ
primò valet,& ſatis eſt ꝙ ſatiſfit iuri & parti.de accu.c.ad pe
titionẽ.de ſupplen.negli.præla.quia regularis.in cle.Aut di-
cunt cõtrarium eius, quod primò dixerunt & tunc ſi poteſt
fieri ad cõcordiam reducãtur.ſ.eo.cũm tu.&.j.de accu.cũm
dilecti.vel plenius interrogẽtur,quã primo:ſed ſi nullo mo-
do poſſunt ad cõcordiam reduci tunc nõ valet ſecũdum di-
ctũ propter periuriũ , nec primũ ſi cederet in fauorẽ iſtius,
contra quẽ producti fuerãt qui dixi ſe nolle ſtare illi primo
dicto:ſed inquantũ ſibi non fauerent ſed ei qui primò eorũ
produxerũt illi dicto , primo ſtari debẽt : quia tunc non cõ-
cluditur eos fuiſſe periuros,& ſic omni caſu valet iſta proui-
ſio ſecundũ eum,ſed hæc nõ omnino mihi placẽt nam falſi-
tas dicti nõ infert neceſſario teſtẽ eſſe periurũ vt ſcripſi.ſ.e.
licet dilectus.in.iiij.q.& patet ex ijs quæ not.ſ.ti.j.licet cau-
ſam.ſed videretur ꝙ propter variationem ceſſante cõcordia
fides teſtiũ vacillaret ſic ꝙ neutri dicto credi deberet , vt.j.
ti.j.præterea.vbi de hoc dicã.¶ Quæritur hîc gñaliter occa
ſione ſecũdæ oppoſitionis, & eorũ,quæ ſcripſi ſuper verbo
acta qualiter acta vnius iudicij probẽt in alio,ſup quo ſcias,
16 ꝙ ſi de alia re agatur † nõ probant.ſ.de offi.ord.dilectus.ver-
ſu bene præfatus etiam inter eaſdẽ perſonas vt in eo not.&
idem not.ſ.eo.cõſtitutus.verſ.ſed procurator.vbi Inno.ſatis
cõcor.ſed ſi ſuper eadẽ re,ſed ex alia cauſa agatur,etiam non
probant,vt.ff.de excep.rei iud.l.cũm quęriſ.& l.ſeq.ſecundũ
Inno.& Hoſt.in.d.c.cõſtitutus.verũm ſi agatur de eadẽ re,&
ſub eadẽ cauſa,& contra eandem perſonã, tunc ſi reſpiciunt
litẽ, ſeu proceſſus ordinationẽ : vt citatio,libelli oblatio, &
17 litis cõteſtatio,non valẽt mutato iudicio : ſed mutato † iu-
dicio iteratione opus eſt ff.iud.ſol.l.cũ litis.C.de iud.l.prope
rãdum.§.j.&.§.pen.&.ſ.de elect.dudũ.ij.§.partibus.iuncto.§.
ſeq.ſecundũ Inno.& Hoſt.ſ.c.cauſam quæ.& Hoſt.in ſum-
ma.de iudi.§.quæ ſunt neceſſaria.ver.licet inſtãtia iudicij.&
Spe.ti.de inſtr.ædi.§.ſatis vtiliter.vbi de hoc.§.ſed ſi ſunt alia
quæ litis deciſiunẽ reſpiciãt : vt cõfeſsiones,atteſtationes,&
ſimilia. & tũc ſi probata in vno iudicio non ſequitur neceſ-
ſario vel præſumptiuè tẽpore alterius iudicij eſſe vera ſicut
in ætate,vel numero tut elarũ,& tunc nõ probant.ff.de exc.
tut.l.ſpadonẽ.§.qui abſolutus.& ibi not.ſed ſi hoc neceſſariò
vel præſumptiuè ſequaſ:vt de diuino,libertate,vel numero
18 annorum:tunc ſi † iudex properat & iuris ordine nõ ſeruato
cognouit & iudicauit tũc ſicut nec valet ſnĩa, ita nec acta &
ſic nõ probatur.ff.de iud.l.cõquærebatur. & C.de lit.cõte.l.
vna.&.d.c.dudũ.§.partibus.&.§.tandẽ.&.ſ.de lit.cõte.c.vno.
& idem ſi perperam cognouit & proceſsit licet circũſcripto
proceſſu bene pronũciauis per iura prædicta:ſi autẽ nõ per-
19 peram cognouit ſed perperã † iudicauit nõ vitiatur vtile per
inutile,ſed valẽt acta & habens locũ lecta & not.C.de teſta.
l.fi.&.ff.de appel.l.ſi expreſsim.& tunc idẽ dicendũ eſt quod
in mẽbro ſequenti videlicet cũ ritè & legitimè cognouit &
etiam iudicauit,in quo mẽbro dic ꝙ acta factũ reſpicientia:
20 vt † ſunt cõfeſsiones,& inſtrumẽta aliàs bene facta perpetuo
ſub eadẽ re & inter eaſdẽ perſonas valent & fidẽ faciunt in
alio iudicio.C.de arb.l.pen.ſ.de elec.per inquiſitionẽ.de cõ-
feſ.cũm ſuper.de prob.c.fi.de reſt.ſpo.cũm accederet.de cler.
excom.miniſt.propoſuit de purg.cano.cũm dilectus.vt legi
tur ſecundũ Inn.Hoſt.& Nouel.in.d.c.cauſam,quæ.& Hoſt.
in.d.ver.licet inſtãtia.& Spe.in.d.§.ſatis vtiliter.Sed ſi quęra-
tur de atteſtationibus dic ꝙ ſi teſtes viuunt tunc eſt in ele-
ctione eius cõtra quẽ producti ſunt an velit ſtare dictis eo-
rum an velit eos iterõ interrogari.C.de teſtib.l.cũm apud.&
de arb.l.pen.§.fi.& hîc ſecundũ Bern.Inn.Hoſt.& Nouel.ſed
ſi mortui ſunt tũc idem iudicium eſt de eis ſicut de actis cõ-
feſsionum & inſtrũorum quib⁹ ſimpliciter ſtaſ vt iam dixi.
21 C.de lib.cauſa.l.iubemus.ſ.de prob.c.fi.Porrò vbi † cõtra di
uerſas perſonas agitur tũc dic regulariter nõ faciunt plenam
fidem cõtra alium,vt arg.ij.q.j nos in quenquã : quia res in-
ter alios acta &c.C.res inter alios acta.in rubro & in nigro.
j.de fide inſtru.inter dilectos & de re iud.c.cũm ſuper. &.c.
quãuis pariterve.etiam ſi de eadẽ re agatur : vt.ſ.eo.cõſtitu-
tus.ſecundũ ibi no.per Inno.& Hoſt.fallit in caſibus qui leg.
& not.ff.de re iud.l.ſæpe.&.j.de re iud.c.quãuis. Item fallit
in caſibus in qbus ſentẽtia faceret cõtra omnes:vt.ff. de ſta-
tu homi.l.ingenuum.&.ff.de lib.agno.l.j.in fi.cum ibi not.§.
item fallit. vbi ille alius eſſet hæres illius cõtra quem actum
fuit vel cauſam haberi ab eo aut pro tali haberet quæ tunc
contra talẽ facerent plenã fidem:vt.ff.fam.ercis.l.hęredes.§.
22 idem ſcribit.aliâs incipit.§.cũm ego.In † caſibus tñ in quibus
non facit plenã fidem facio bene aliquãdo aliqualẽ præſum-
ptionẽ maximè vbi ratio cũ neceſsitate interuenit ſecundũ
Hen.vt.ff.de iuretur.l.ſi duo patroni.in prin.&.ff.de appel.l.
à ſentẽtia.in prin.& ſic poteſt intelligi.ff.de crimi.expi.hæ-
red.l.res hęreditarias.& de hac materia vide per ſignũ à quo
plura de prædictis ſumpta ſunt. C.de ædén.l.ſi is apud quẽ.
& plenius per Bart.ff.iud.ſolui l.cũm mota lite.& per Com
poſt.de elect.cũm per inquiſitionem.& quæ ibi ſcripſi.in.ij.
oppo.& etiam ſcripſi.ſ.de iudi.c.ac ſi clerici.

¶ SECVNDO quæritur, nunquid cõfeſsio emiſſa corã
arbitro videatur in iure emiſſa & iudicialis ſit cẽſenda eoſ-
demq; effectus habeat:ſecus ſi corã iudice eſſet facta Cy.C.
de confeſ.l.vna.in.v.q.arguit ꝙ non.per.l.j.C.de arb.& ꝙ ſic.
per.l.j.ff.de arb.diſtinguunt quidã an ſententia arg.inde ſe-
quens fuerit homologata vt tũc cenſeatur iudicialis per.l.cũ
antea.C.de arb.an non & tunc ſecus:quia nec tũc ex ſentẽtia
agitur.Alij verò inter arbitrum & arbitratorẽ diſtinguũt vt
facta corã arbitro ſit iudicialis corã alio non : Pet.de Bella-
pert.dicit indiſtinctè ꝙ non eſt iudicis : nã aut emittitur in
modũ voluntariæ iuriſditionis & tunc nõ quia priuatus eſt
arbitrio.argu.C.de iuriſd.om.iud.l.curatorũ.aut in modum
contẽtioſæ iuriſditionis & tunc idem quia actus arbitratus
nõ eſt iudiciarius:vt.C.de arbi.l.j.ſi enim ius antiquũ in ſen-
tentia arbitri homologata immutatũ eſt , nihil in cõfeſsio-
ne huiuſmodi reperitur immutatũ.arg.C.de appel.l.præcipi
mus.&.C.de teſta.l.ancimus. Nec obſtat ꝙ confeſsiones fa-
ctæ corã arbitro in iudicio valent vt prædictũ eſt.arg.C.de
teſtib.l.vlti.& hîc quia valent vt extraiudiciales non autẽ vt
iudiciales , & prædicta ponunt Aug.& Lig.ſ.de confeſ.c.ex
parte.quolibet eorum ſibi ea adſcribente & nec Cy.nec Pet.
nominante.Quid dicendũ ? Breuiter reputo caſum expreſ-
23 ſum de cõtrario videlicet quòd huiuſmodi cõfeſsio † facta
coram arbitro debet iudicialis reputari.C.de arbi.l.pen.§.
vlti.vbi ſic dicitur hoc , *Generaliter ſancimus in his , quæ apud
compromiſſarios acta fuerant , ſi aliquod factum reſpiciens , vel
profeſſum eſt , vel atteſtatum poſſe eo, & in ordinarijs uti iudicijs*:
quia glo.ibi *exponit in factum*.i.in facti quæſtionẽ *profeſſum*. i.
confeſſum

confessum *attestatum*. i.testibus affirmatū. Nec valet dicere posse vti.f.tanquàm extraiudicialiter factis: quia illud ad attestationes cōuenienter conferri non posset,& tñ debet referri vniformiter ad vtrunq; arg.ff.de vulg.& pupil.substi.l. iam hoc iure.C.de impu.& alijs substi.l.quamuis. Prætereà quia nec ad ipsam confessionē conuenienter referretur.ver. inntì.si extra iudicium confessus diceret: quia extra iudiciali cōfessione quis in iudicio nō vtitur propriè loquendo probari enim debet per instrumentū vel per testes & tunc non ipsa cōfessione,sed instrumēto vel attestationib⁹ ipsam probantibus in actis productis propriè vti potest, & tñ verba in dubio ad sensum magis propriū, & materiæ magis cōuenienter referri debent.ff.si ager vecti.l.j.§.in perpetuū.&.j. de testa.c.si pater.lib.vj.Prætereà & de nullo seruiret prouisio.d.l.penul.§.fi.C.de arb.si intelligeretur.de extraiudicialis quia etiam si non emanasset de iure cōmuni extraiudicialis cōfessio & allegari & probari posset: vt.ff.depo.l.pen.§.vlti. sed dicere prouisionē illam inutilem est incōueniens.arg.de lega.l.alij.j.de priuil.& Papa lib.vj.&.s̃.in procemio huius
4 voluminis. Prætereà attestationes † sactæ corā arbitro consentiente parte,contra quā productæ sunt valet vt iudicialis vt hic expresse probatur & tñ ex consensu partis authoritatem iudicialē habere non possunt,vt.d.l.priuatorū. igitur habent huiusmodi vigorē ex authoritate iuris, quare ergo hoc nōdicam si in cōfessione non apparet,nec ob.φ ex sententia,arg.non emologata vero agitur:pro quo sciendum φ licet quod proxima dixi.f.φ confessio facta corā arbitrio verum sit quo ad effectū ex tali cōfessione possit vti in iudicio ordinario quo ad effectū probationū.i.quo ad effectū probandi seu exonerādi ab onere probationis faciendæ prout
5 loquitur.d.l.pen.§.fi.tñ fateor † φ nō debet dici vsquequàm iudicialis.f.quo ad effectū dispositorium ac obligationē & actionem inducendā iuxta ea quæ scripsi.s̃.de cōfes.c.vlt.in v.q.prin & in hoc saluo opi.Pe.Cy.Pan.& Lign.& est ratio quia.d.l.pen.potest ius nouū atq; exorbitans & ideo laxari non debet.j.de reg.iur.quæ à iure.iij.tex.ille solum dicit in iudi.ordi.vti posse,non autē inde nasci vel inde principaliter agi posse,& ita nō obstat quod de sentētia statim fuit oppositō, dic ergo φ simpliciter iudicialis dici nō potest & sic procedit opi.Pe.sed dicitur iudicialis secūdùm quid eo modo quo.s̃.prox.declaraui & sic procedit.§.pen.alle.& eo modo de lit.conte.necessario dicere habes.f.φ valet in casu suo ad effectū de quo hic agitur sed nō valet simpliciter:quia ex ea nō potest per arbitrum ferri sentētia, quæ habeat effectū rei iudicatæ qđ menti teneas: si postquā examinaueris verū existimes:quia fortè alibi nō reperies:& adde,quæ scripsi in c.per inquisitionem.& in.c.si clerici.in.j.opposi.alleg.

SVMMARIVM.

3 *Testis vnus, & fama an probent. & nu.2.vni tamen testi credi plerunque.nume.3.*

4 *Cœcus testis an sit: & an excommunicato in excommunicatum testari liberum sit.nume.5.& an mortuus testis,apertis testimonijs, excommunicatione refelli possit,nu.6.*

7 *Principem,priuilegio concesso,ecclesiæ non obesse.*

¶ CAP. L.

Nuper nobis. casus.Non credit testē etiam religioso,qui sine iuramēto deponit cōmunis diuisio secūda ibi *respondemus*.¶ Expone literā *causa probationis* quod præmittit nisi aliud probetur.j.de reg.statuimus. *intrasset* & posteà infra annū exiuisset Abbas quod potuit.j.de reg.ad Apostolicā.Host.nil custos repetebat cum de mādato maioris aliàs nō posset.s̃.de accu.ex parte.Vin.de hoc satis dixi.s̃.de iud.cùm deputati.*fecisset* hodie per professionē intra annum factam in hoc ordine mendicātium nō esset obligatus sed religioni in gñe hoc dic vt.j. de reg.nō solùm.&.c.constitutionē.li.vj.*contradicere* expressè s̃.eo.tuis.Hosti.&.j.quærebatur an propter præsumptionē religionis valeret testimoniū & consuluerit Papā iste iudex impetratus à presbytero.Collec.ponit hîc aliqua quę sequūtur ad materiam Inno.vide quæ collegi.de iud.nouit.quid si
1 agenti obijciatur excōmunicatio dic φ nō sufficit vnus † testis cū fama.no.Arch.iiij.q.iij.ver.item sæpe.l.s.tñ no.ibi φ plus valet fama quàm vnus testis,facit pro Arch.quod no.s̃. eo.veniens.cū hoc sit criminosum vnde no.Host.in summa.
2 eo.ti.§.super quibus. φ vtrum fama † cū vno teste probet,relinqui enim debet arbitro quod bene probat in ijs quæ not. de proba.cùm causam.s̃.eo.prætereà.cū si.& vide ad gl.Ho-
3 sti.s̃.e.licet.vbi ponit Host.xij.casus in † qbus statur vni testi vbi addebat dñs Pet.φ vbi agitur de facto qđ de facili per alios probari nō potest creditur vni: vt si veniā solus ad curiam,& me fuisse impeditū dicam.ff.de excu.tut.l.scire oportet.C.de loco & iti.custo.l.j.li.xij.vbi habet φ si fuerit prohibitum portare bladū in Flandriam & custodibus obuiantibus portātes iurent φ alibi portant creditur eis:item vbi est difficilis φbatio aliàs vt si dubitet de inimicit expēsi administratoris sicut expressè probat.C.de bo.auth.iud.posi.l.vlt. C.de dona.si quis pro redēptione.facit quod leg.& no.C.de iure do.impe.l.si.super verbo iuramentum.& vide in Spe.de exec.§.j.ver.quid si executor.& ver.sed cui simplex.vbi not. hoc vltimū maximè vbi hoc scribūt in codice rationū suarum.Nunquid cœcus potest ferre † testimoniū ? nō videtur
4 cū testis habear deponere de ijs quæ in eius cōspectu agunt. iij.q.vj.testes.sed glo.ibi etenim & Spe.in.§.j.ver.sed nūquid cœcus maximè de ijs , quæ vidit cū & si habet notas voces contrahentiū.nec obstat si dicatur φ potest decipi in voce. xxvij.q.j.nec aliqua.quia & in voce decipi posset quilibet.xvj. q.j.quomodo & in tactu.xxviij.q.ij.in lectū.sicut mutus testamentū potest facere si scribere sciat.C.qui testa.face.pos.
5 discretis.no.Lig.s̃.e.cùm causam.Quid si cōtra excommunicatum vel infamē,produco testem excōmunicatum vel infamem nūquid excommunicatus de excōmunicatione replicare potest?Spe.de teste.§.j.dicit φ Huber.no.φ si obijciatur cōtra testē non potest esse testis quia excōmunicatus vel infamis nō potest de excōmunicatione vel infamia replicare. ff.de doli excep.apud.ipse vero arguit.ij.q.vij.si hęreticus.& soluit vt ibi no.& sic remanet cū Huber.credere dicit Collect.φ si per modū exceptionis opponatur φ fieri nō posset cum sit cōtra defendentē:ad quod vide de excep.cùm à nobis.&.c.seq.de infamia verò non video φ excipi possit vel alio crimine etiā si producens sit actor.iiij.q.vj.omnibus.qđ
6 si publicatis † attestationibus moritur testis nūquid poterit probari cōtra eum excōicatio vel infamia nō videt.xxv.dis. qualis.Nec obst.cōtrarium quia nō agitur de pœna mortui.
¶ Supple glo.in glo.vlt.ibi *conformem* aliàs conformē de hoc j.eo.testimoniū & in fi.iteretur.ij.q.j.quicunq; aliàs incipit omnes. dic φ illud nō tenet, vel dic φ ponit priuilegiū episcoporū quod eis cōcessit Imperator in causis,quæ vertūtur
7 in iudicio seculari:nam † in ecclesiastico vel de ecclesiasticia nullū præiudiciū dare posset secundū Inn. Ad qđ alle.Host. de reb.ecc.e.si.de dec.tua.& qđ dicā.j.ne cle.vel mona.sicut.

SVMMARIVM.

1 *Referēdi inter duos quæ forma,causse,& qua inquiri debeant.nu.2.*

3 *Miraculi probandi quæ argumenta: idque dono gratiæ fieri. nume.4. & quid sit miraculum.nume.5.*

6 *Miracula quadam genio malo fieri Dei permissu: sanctimonia gratia,Deo duce,ea apparere.nume.7.*

8 *Miracula facere soli Deo proprium esse.*

¶ CAP. LI.

Venerabili. casus.Diligēter , & sigillatim examinādi sunt testes & in prima petitio,in secūda testium recipiēdorū cōmissio ibi *discretioni*. ¶ Expone literā *cōcilio* aliàs capitulo & hoc facit singulis annis & alij religiosi de triēnio in trienniū.j.de sta.mo.in singulis cōgregatis & pro canonizatione supplicatibus miraculis de hoc plenè hîc per Inn.& Io.An.j.de reliq.& vene.sanc. in rub.& in.c.j.&.ij.& per Ioā.And.eo.ti.c.vno.lib.vj.& per

Gof.& Host.in summis suis ti.de relig.& vener.sanctorum. & per Archi.j.q.j.c.teneamus.&.xxiij.q.iiij.c.Nabuchodonosor.super ver.rex dat.&.xxvj.q.v.neq; mirum.in glo.verũ not.&c.& per Io.Monach.de confes.statuimus.eo lib.vj.vbi vide omnino quæ ibi scripsi.in.x.q.& per Augu.de ciuitate Dei.lib.x.c.xij.& lib.xxij.c.viij.& duobus cap.seq.de Trinitate.lib.iij.c.j.&.ij.*producendos* ergo inquisitioni præstat aliquid interdum ministerium siue fiat ad inuenienda miracula:vt hic vel crimina.j̃.de re iud.cùm.I.&.A.de accusa.olim. aut defectus.de purg.cano.accedens.secundũ Gof.*sigillatim*.i. qualibet per se nõ duo simul aliter nõ valeret testimonium de hoc.s̃.eo.cùm causam.in glo.ij.*euretũ* non putabo ad cuius ꝙ isti committere possint propter arduitatem negotij, & propter cultum industrium ad hoc.j̃.de offi.deleg.c.vlti. quod dic vt legitur,& not per glo.in cle.iudices.de offi.deleg.*& debet* vt videlicet fiat de singulis circunstantijs examinatio de quibus.s̃.eo.cùm causam.¶ No.primo ꝙ ad Romanum Pontificem pertinet Sanctorum canonizatio quia hic Papa cognouit, & commisit & est ratio quia per canonizationem constituitur omnibus fidelibus venerandus, & nullus præest omnibus nisi Papa vt not.per Inno.j̃.de reliq.& vener.sanct.c.j.quod alij habent.s̃.rub.¶ Secundo no.quòd ad hoc quòd aliquis publicé honoretur vt sanctus per Ecclesiam canonizandus est:& est ratio ne vanis figmẽtis quis decipiatur,vt.j̃.de reliqui.sancto.c.j.& ij.vbi de hoc.¶ Tertio
1 nota quòd † antequam canonizetur,& in sanctorum cathalogo,de quo loquitur.xix.q.iij.quis collocetur, siue conscribatur inquirẽdum est non solùm de miraculis imo & de vita vtrum scilicet vita ei testimonium præbeat pro laboribus multis &c.lxj.dist.miramur.argu.ij.q.ij.quatuor, & maximè de simplicitate & humilitate.argu.j̃.de præsump.iure.& de persecutione.vij.q.j.omnis.&.c.suggestum.& cap.seq.& an ex charitate &c.j.q.j.vide.¶ Quarto nota ꝙ etiam de mira
2 culis † quærendum est & nedum de factis post mortem: sed etiam de factis in vita argumentum hic, quiq; cum ea diligentia & solennitate quę solet & debet in receptionibus testium adhiberi, & examinatio hmõi facienda, nulli tamen sunt specialiter vocandi quia non agitur contra partem sed totum ex meo officio expeditur & ita semel fuit obtentum in concilijs.

¶ PRIMO quæritur quæ sint necessaria ad hoc vt miraculum propter quod quis canonizetur,probetur.respondet
3 Hosti. ꝙ quatuor primum † est vt ex Deo, non ex diabolo, nec ex arte procedat, nam plerumq; etiam per malos sua miracula.j.q.j.teneamus.&.c.prophetauit.ij.q.vij.ita Balaan. arg l.dist.si quis præpostera.secundum est ꝙ sit contra naturam extremum.j̃.de hæret.cùm ex iniuncto.§.j.&.ij.sic potest intelligi.in auth.de constitu.§.& post illud.Tertium est ꝙ non fiat ex virtute verborum supple in sacramẽto eucharistiæ.de cõsec.dist.ij.panis.&.c.quia corpus.&.c.in quibusdam.&.j̃.de celeb.missa.cùm Marthæ.§.quia siuisti.sed ꝙ merito omnis hoc contingat captum est ꝙ sic ad corroborationem fidei,herba enim transit in vitrum mysterio hominis:sed propter hoc fides non corroboratur secũdum eum: sed plenius dicetur.j̃.de reliq.& vener.sanc.c.j.

¶ SECVNDO quæritur vtrum sit aliqua gratia gratis data quæ ordinetur ad miracula facienda & videtur quòd
4 non:quia † omnis gratia ponit aliquid in eo,cui datur:& tamen secus in miraculo, quod fit etiam ad tactum corporis mortui.iiij.Regum.xiij.secũdò,quia gratiæ gratis datæ sunt de spiritu sancto.j.ad Corinth.xij.& Matthæi.xxiiij.vbi patet ꝙ etiam miracula fiunt à spiritu immundo. Tertio quia miracula distinguuntur per signa prodigia post tanta & virtutes quibus omnibus illa non conuenit. Prætereà miraculola reparatio sanitatis per diuinam virtutem fic, & sic non debes distingui gratiã santasticatam ab operatione virtutũ. Prætereà fiunt miracula in virtute fidei.j.ad Cor.xiij.c.si habuero omnem fidem &c. & Matth.xiij.& non fecit ibi virtutes multas &c. Sed contra ad Corin.xij.ibi alijs operatio virtutum. Beatus Tho.ij.ij.q.clxviij.arti.j.dicens ꝙ spiritus sanctus sufficienter prouidet Ecclesiæ in ijs,quæ sunt vtilia ad salutem ,ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ.Subdit, ꝙ sicut oportet ꝙ notitia quã quis diuinitus accipit in notitiam aliorum deducatur per donum linguarum, & per gratiam sermonis ita necesse est ꝙ sermo prolatus cõprimetur ad hoc ꝙ credibilis sit per operationẽ miraculorum secũdũ illud Marc.vltimo.& sermonẽ confirmante sequentibus signis:sicut enim ductu naturali rationis homo peruenire potest in aliquã Dei notitiam per effectus naturales,ita per ali
5 quos † effectus supernaturales, qui dicũtur miracula, in aliquam super naturalem cognitionẽ credendorũ quis adducitur & ideò operatio miraculorũ pertinet ad gratiam gratis datam.Sed nũquid possunt mali miracula operari, rñ.Beatus Tho.in.d.q.arti.ij.dicens ꝙ miraculorũ aliqua sunt non vera.sed fantastica: Alia verò sunt vere facta, sed causas habent aliquas naturales & talia possunt facere cacodæmones: Alia verò,quæ sunt vera miracula nõ possunt fieri nisi virtute diuina ad omnium vtilitatẽ,vno quidem modo ad veritatis prædictæ confirmationẽ, alio modo ad demonstrationẽ sanctitatis alicuius quẽ Deus vult hominibus prẹponere in
6 exemplum virtutis. Primo modo fit per † malos verã fidem prædicantes hoc & nomen Christi inuocantes iuxta illud Matth.vij.nonne in nomine tuo prophetauimus?ideò dicit Hieronymus prophetare,virtutes facere, & demonia eijcere interdũ non est eius qui operatur sed inuocatio nominis Christi hoc operatur:vt homines Deum honorẽt,ad cuius inuocationẽ tanta miracula fiunt. Secundo autẽ modo non
7 fiunt miracula nisi à sanctis,ad † quorũ sanctitatem demonstrãdam miracula fiunt vel in vita eorũ vel etiam post mortem siue per eos siue per alios,legit enim actorũ.xix.ꝙ Deus faciebat virtutes per manus Pauli &c.& sic etiã nihil prohibet per aliquem peccatorẽ ad inuocationem alicuius sancti quæ tñ miracula non dicitur ille facere,sed ille ad cuius sanctitatẽ demonstrandã hoc fiet secundũ eum & plura ibi vide in vtroq; articulo in dissolutionibus argumẽtorum, quæ
8 omitto:& caue quia † impropriè loquitur in hoc ꝙ dicit bonos vel malos miracula facere:quia solus Deus est ille qui supra & contra naturã ad inuocationem bonorũ vel malorũ ab homine fidei & sanctorũ exultationem miracula operat: sed impropriè ille dicitur facere propter quẽ seu cuius contẽplatione hoc fit & sic habet cõmunis loquendi modus saluans omnia Supple glo.in gl.j.ibi multa & procedebat illud ex scientia,sed ex arte & qñque procedũt talia etiã ex dono Dei vt in Rege Frãciæ & in prophetis nam prophetizauit Saul,qui persequebatur Dauid.j.q.j.qui prophetauit,& potest quis mõtes transferre licet siue charitate.de cõsec.di.iiij. solet.secundũ Vin.& ibi.c.& adde,quod ibi dicã.§.in gl.ij.ibi instruerẽ.sicq; enim ipsis adiuuicẽ forsan contradicentibus vox cõtradictoris ab eo q foris esset audiri posset.argu.s̃.de elec.in causis.& sic partes discerẽt testificata quo casu nõ esset plùs locus productioni testium. j̃ eo.c.vlt.&.s̃.c.cõstitutus.j̃.§ fi.& tamen casus in quo omnes coadunantur.s.publicationem testamenti.C.de testa.l.publicati.de quo reit.Hostien.ad lecta,& not.j̃.de fide instru.c.penul.& fi.

SVMMARIVM.

1 *Obscura pro non scriptis haberi.*

2 *Testes, cessante corruptionis caussa, publicatos repeti officio iudicis posse: declaro limitando, vt nu.4.& .5.*

3 *Ministro inquisitionis non, nisi lite contest. apertis testimonijs, testes repetere licere.*

6 *Testes obscuros, apertis testimonijs, repeti.& nu.9. Amplio, vt nu.11. & nu.12. Horum dicta ab alijs posse comprobari.nu.7.hoc tamen non semper admitti.nu.8.& .13.*

10 *Testiu obscuri dicta interpretari debere & qua vi: quòd si id fieri nequeat, repetitioni locum esse.*

14 *Postulans inquiri testis non est.*

15 *Apertis testimonijs, capitulum discretum etiam inclusum, vel diuersum probari posse.*

Cùm clamor

¶ CAP. LII.

CVm clamor- casus.Iterũ examinã-
dus est testis qui ob-
scurè deponit ibi verũ. ¶ Expone literã vali
dus ita q sine scandalo nõ potest aliud tole-
rari aliàs enim nõ est ad inquisitionem faciẽ-
dam saltẽ contra Episcopũ procedendum.j.de accus.quali-
ter.ij & .ij.q.j. Deus omnipotẽs.secundum Host.& Gof.j.eo.
G.duo de testibus receptis.*confuse* nã quę ita scripta sunt vt
1 intelligi nõ possint † pro nõ scriptis habentur. ff.de ijs quæ
pro non scrip hab.l.j. Vin.referatis.non enim cõmiserat Pa-
pa diffinitionẽ illius causæ quæ est de maioribus sed solũ te-
stium receptionẽ.¶ Opponitur primo in verbo iterũ & in
verbo aliorũ quia ex ijs planè datur intelligi q publicatis at
testationibus,testes ijdẽ, & etiam alij de nouo restituuntur
cõtra.c.fraternitatis.s.eo.soluit Inno.dicens q speciale est in
inquisitione eò,q ex puro & mero iure.i.ex officio sic,vt nõ
2 † attendaf ibi publicatio testium quantũ ad hoc quo.s.sem-
per testes producãtur,& est ratio : nam ideò prohibẽtur te-
stes post publicationẽ produci:quia de subornatione time-
tur.in auth.de testib.§.si vero.sed hic.s.in inquisitione nõ ti-
metur subornatio testiũ ex parte producẽtis cũ nullus alius
sit ibi pars nisi fama vel iudex:ipse autem iudex semper ha-
buit dicta testiũ sibi publicata siue per ipsum receperit siue
per tabellionẽ. Sed pone q est aliqs specialiter deputatus,ad
ministeriũ inquisitionis & q illæ sunt publicatæ attestatio-
nes nũquid tunc poterit alios producere:rñdet Inno.q non
dicens sic credimus idẽ quod supra diximus , & est ratio se-
3 cundũ eum : nã licet † talis sit minister inquisitionis non tñ
iut habet in inquisitione tale.s.sicut procurator qui nõ po-
test remoueri post lit.conte.s.de procur.post litẽ.at iste sem-
per potest mutari.j.de acc.olim.j.ver.prædictis.quia nõ de-
bet dici dñs litis cum litẽ non fuerit cõtestatus nam lite nõ
conte.in inquisitione proceditf.s.vt lit.non cõte.c.quoniã.§.
sunt & alij.& j.de accu.qualiter.ij.vnde nec talis posset pro-
pter suum interesse appellare:nam nõ videtur sua interesse,
nisi posteà appellaret noie superioris , qui ad promouẽdum
inquisitionẽ ipsum deputauit vel qui inquiri nõ habuit , vt
in.d.ver.prędictis.Refert tñ Inno alios dicere q hic inquisi-
tor,id est inquisitionẽ promouẽs ius habet in inquisitione,
ita q ex quo sæpe inquisitionẽ prosequi mutari nõ potest.s.
de offi.dele.grauẽ.& .c.licet.& q potest appellare sicut q agit
populari actione secundũ Inno.maximè si sit monachus vel
canonicus vnius ecclesiæ contra cuius prælatũ fit inquisitio
cũ ipsius intersit bonum pręlatũ habere imò interest etiam
patronorum & parochianorũ,vt patet de reb.ecc.nõ alie.c.
si quis præsbyterorũ.secundum Host. vnde secundũ eos nõ
videtur talẽ posse post publicationẽ alios testes producere
nisi vellet de collusione docere sicut de illo q agit populari.
ff.de iureiu.l.eum,qui.§.in popularibus.ff.de accu.l.si cui.§.j.
& .ij.nec obst.quod hic dicif quia hic nõ erat specialis perse-
cutor seu executor inquisitionis vel si eatur nõ dicitur hic q
de nouo interrogẽtur an ij qui vel noui sed q antiqui decla
rare habẽt id quod obscurè deposuerũt , quod nouũ dici nõ
potest,vt.ff.de testa.l.hęredes palam.§.sed si autẽ.& .§.si quis
post. & sic in inquisitione nil speciale cũ in omni causa sint
dubia declarãda ad quod laborare debet iudex. de fide instr.
cùm Ioãnes.pertinet enim ad officiũ iudicis vt ipsi se expo-
nant & fortè hæc dilucidatio nõ est facienda ad instantiam
partis aduersæ sed ex officio iudicis,vt no.j.de accu.cũ dile
ctis.in fi.Host.autẽ circa hoc sic distinguit qa aut nullus inq-
4 sitionẽ promouet:sed solus iudex illam † prosequitur & tũc
nõ obstat publicatio vt dixi.s.nisi forsan inquisitor se suspe
ctum reddat malitiosè prorogãs vt inquisitũ teneat impedi
tum,quod præsumif si parũ aut nil expedit lõgas dilationes
assignas de mẽse in mẽsem,recipit solum vnum testẽ quibus
demũ publicatis dixit se velle alios recipere & melius veri-
tatem inuenire,arg.ff.de ędem.l.argẽtarius.§.cùm autẽ.s.ver.
sed nõ est ita iterũ procrastina hoc publicat & vult pcedere
ir infinitũ:de malitioso igif processu potest & merito præ-
sumi cõtra talem.arg.j.de præsumpt.vt nullus.& ideo dicit
Host. p cũ talis protelatio nec hęc præsit expediat,nec pre-
latis,nec ipsorũ subditis protestatũ nostrum superior ir qui
rentis terminũ sibi statuet.j.quem inquisitionẽ cœptã ex-
pediat quo lapsu inquisitũ absoluat si prius nõ fuerit expedi
tus,ad hoc quod legi.& not.j.de appel.ublatæ.§.pen.de rest.
spo frequens.§.solet.lib.vj.& quod scripsi in Nouel.& de ap-
pel.cùm dilectus.in gl.incipie:Aut aliquis inquisitionẽ pro-
mouet & tũc aut datus est à iudice ad ipsam inquisitionem
adiuuandã aut etiam promouendã & tunc adhuc idem dicẽ-
dum est quod supra : quia verè loquẽdo ille nõ est pars vera
sed est quasi pars similitudinariè: quia talis nec habet libellũ
offerre nec litẽ contestari & ijs casibus saluari & teneri po-
test opi.Inno.facit.iij.q.j.notum. & .j.v.habet hoc.& .c.ma-
gnam. Aut nõ est datus à iudice sed à socijs negotiũ inquisi-
tionis prosequẽtibus:vel ipsemet se offert & ipsam promo-
net,& profert vt verè pars & tũc libellus est offerẽdus,& lis
contestãda,vt.s.de iud.c.exhibẽda.& j.de purga.cano.cùm
dilectus.& sic possunt intelligi de accu.veniens.& .c.cùm di-
lectus.& .c.probatorum.& hoc casu sit vera secunda opinio
aliorũ & facit quod scripsi.s.eo.cùm olim.super vlt.glo.hoc
tamen casu si † superior perpẽdat quod nõ expediat ecclesiæ
5 talem habere prælatũ poterit non ad instan.partis sed ex pu
ro & ex mero officio plenius inquirere veritatẽ,ad hoc.s.e.
per tuas.cũ ibi not.secũdum Host.§ vel secũdum eum.cũ iu-
stius & melius est q ipso absoluto ab instãtia primæ inquisi-
tionis aliã incipiat de nouo:super quo vide Nouel.j.de pur.
cano.cũ dilectus.in gl.forsan alterius,vel illi purgationi prę-
iudicat de quo remittit.de coha.cle.tua.ad fi. super quo vide
Arch.in.d.c.motũ.& .iiij.q.iiij.§.item in criminali.& Bern.
s.e.per tuas.§.ratio diuersitatis.quia in primus casibus nõ ti-
metur de subornatione cũ nullus alius sit ibi pars nisi fama
vel iudex sed in alio secus secundũ Inno.hic & Gof.in sum-
ma de accu.§.videamus.& Arch.in.c.notũ.& .§.in criminali.
alle.¶ Secũdò opponitur,nam licet alij testes de nouo pro-
duci possent tñ q super eodẽ articulo post publicationẽ pos
sint quidẽ testes produci satis videf mirabile qa ibi de varia-
tione & subornatione multũ timẽdũ est.Ad hoc rñdet In-
no.vt in auth.de testib.§.si verò.dicens q post aperturam nõ
licet aliquos producere vt mutẽt quod dictũ est ,vel addãt vt
in.d.§.si verò.plus dixi q nec etiam cũ nihil dixerũt nam tũc
nõ possunt iterũ produci quia tũc est ibi patẽs suspicio sub-
6 ornationis dixi tñ,q † secus est cũ testes obscure deponunt;
quia tunc possunt iterũ produci deponi vt se declararent nam
obscurè rñdere nõ per oĩa idem est quod non rñdere & nõ
est cautus timor subornationis,plus dicit Inno.q licet prio-
7 rum testiũ † dicta etiã post publicationẽ per testes alios cõ-
probare verbigratia per testes duos me emisse à tali die, tali
alius probat me eadẽ die ibi nõ fuisse possum,tunc etiã post
publicatas attestationes alios testes producere ad confirmã-
dum priorũ dicta.s.q eadẽ die fuit præsens.& eum arg.d.§.si
verò & .s.eo.ex tenore.& eorũ quæ ibi scripsi post Inn.per
quæ habes moderare hoc dictũ:caue tñ qa vt dicit Inno.nec
etiã ad confirmandũ priorũ testium dicta semp quis admit-
8 tendus est nam † cũ habuit dilationes ad testes producẽdos
nõ est danda alia dilatio,nisi cũ causæ cognitione,vt no.s.e.
in causis.tñ in casu pręsenti satis videf sibi subueniendũ esse
& suo sacramẽto credi.s.q hoc malitiosè nõ credit, probabi
liter enim credere potuit q sufficerẽt ei duo testes ad probã
dum contrariũ:sed superuenientibus probationibus aduer-
sarij cognoscit contrarium : subdit etiam Inno.q scilicet de
9 testibus primo productis aliqui † deposuerunt obscurè , ali-
qui minus obscurè,intelligo.i.nõ obscurè sed clarè , tunc li-
cet qui obscurè dixerũt essent interrogãdi super expositio-
ne dictorũ suorum, tamen alij non essent admittẽdi nisi si-
cut dictũ est ad confirmandum prædictorũ testium dicta,
refert tamen Inn.alios dicere ipsos testes repetendos etiam
10 ad deferendum quæ † obscurè dixerunt, videlicet cum adeò

obscurè dixerũt, quod nullum habet intellectum: nam si di-
uersimodè potest intelligi tunc si dictum testis ex consuetu
dine recipit aliquam interpretationem illam habebit: vt. ff.
de leg. iij. l. nominis. & ff. de legi. l. nuncijs. & l. sed si de inter-
pretatione. & s. de consuet. cùm dilectus. Alioqnin in beni-
gniorẽ partem interpretabitur. argu. j. de spon. iuuenis. & j.
de verb. signi. Abbate. ver. huiusmodi autẽ sensus. Alias ver-
borũ significationi stabitur. ff. de leg. iij. l. nõ aliter. vel cõtra
producentẽ interpretandum est: vt. s. de prob. in præsentia.
secundum Inno. quod prius dictum est plus placet Host. l. q
dictum suum debeat declarare. Præterea dicit Host. q iudex
inquirẽs ex prædictis omnibus debet esse instructus q prius
examinet dicta testium quàm illa publicet, & si videat non
probatũ vel per tales probatum q suspicet posse repelli nõ
publicet si alios speret habere posse. Henr. ex prædictis vnã
longuã distinct. formans in fi. subdit q id quod dictũ est vi-
delicet q si testes cõfusè, & obscurè depoοant quia iterũ de-
11 beant ex officio iudicis examinari † nedum habet locum in
causa inquisitionis vt hîc sed in alijs causis seu iudicijs ordi
nandis. j. ti. j. c. præterea. secũdum Gof. & Vin. hoc idem Ar-
chi. xxxv. q. ix. c. fi. licet Ber. & Inno. hoc cõtra innuant, & di-
cit etiam Henr. q licet post quæstionẽ nulla admittatur ex-
ceptio vel allegatio iuris, vel facti vel instrumẽtum, vt. C. de
compen. l. fi. & arg. s. eo. de testib. de procu. auditis. s. de causa
pos. & propri. pastoralis. j. de fide instr. cùm dilectus. Hoc ta-
men fallit vbi ex officio suo aliquid inquirit vel interrogat:
12 nam † iudex qui cuncta debet vsq; ad sentẽtiam rimari po-
test etiam postquàm est in causa cõclusum de facto interro-
gare quoties aliqd dubitationis occurrit: vt. j. de fide instru.
c. cùm Ioannes. in fi. & hic. & xxx. q vlt. iudicantem. s. de offi.
dele. c. super quæstionũ § intẽtionis. & vbicunq; eum æqui-
tas mouit. ff. de inter. act. l. vbicunq;. ita no. Spe. tit. de posit. §.
iiij. & ti. de renunc. in prin. ver. & scias. & pro hoc bene facit
glo. Io. And. extra de verb. sign. c. sæpe contingit. super verbo
interrogabit in cle. subdit etiam Henr. q si testes in suis de-
13 positionibus non sunt obscurè testificati † etiamnõ debent
reexaminari vt hîc à contrario sensu, & nota etiam q mini-
strans testes iudici inquisitione licet protestetur se non face
re partem: debet nihilominus cõdemnari in expensas si ille,
cõtra quem inquiritur, absoluatur, qui dicit vt plenè not. G.
de Montelaud. extra de verb. sig. c. vlt. glo. vlt. in cle. Collect.
præmittens not. Archi. ij. q. j. notum. & iij. q. iiij. placuit. sub-
dit se credere q etiam vbi ordinariè proceditur iudex licet
non ad instantiam partis ex officio tamen testẽ confusè de-
ponentem potest interrogare, vt se declaret secundum Ar-
chid. xxxv. q. ix. genere. & in. d. c. placuit. & Inno. de accusat.
cùm dilecti. nam cum ex officio proceditur nõ est dubium:
14 quia & noui prodoci possent. Itẽ subdit q impetrator † in-
quisitionis vel denũciationis admittitur in testem in causa
inquisitionis vel denunciationis dummodo eam non fuerit
prosecutus sic intelligens de simonia. licet cum crimẽ § cùm
igitur. secundum Spe. de teste § j. ver. sed pone. sed magis pla-
cet sibi q non admittantur quia quodam modo partem fa-
ciunt. arg. no. s. de dolo. cùm dilecti. in fi. & collectorum per
eum. eo. ti. finem. Rursus ad id quod hîc not. Inno. de confir.
testium. remittit. s. eo. fraternitatis. & subdit q Philip. iij. q.
iiij. de inducijs dicunt hoc intelligendum, scilicet q publica
tis attestationibus si primi testes reprobantur, admittantur
alij testes ad confirmandum dicta eorũ videlicet ad aliquas
præsumptiones inducendum tamẽ non videtur secundum
eos q admittantur ad probandum idem vel directò cõtra-
rium: quia sic indirectè haberet producens id, quod si ibi di
rectè prohibetur contra iura. j. de reg. iur. c. cunctis. lib. vj. &
dixi Collec. hoc rationabiliter esse dictum. Aduerte aut vo-
15 lo probare articulum separatũ licet inclusum vtputa † pro-
duxi testes ad probãdum me emisse Parisijs tali die tu pro-
bas quod illa die eram Auinione, post publicatas attestatio-
nes, & ideò ego volo probare q imo illa die ego fui Parisijs
certè tunc videtur multum æqua opi. Inno. arg. eorum quæ
leg. & not. s. eo. cùm causa. quia non potui præuidere hunc
casum, & ideò si ad hoc testes non produxi mihi imputari
non debet: sed succurri argu. j. de except. c. pastoralis. in fi. &
idem fortius si volo probare articulum omnino non inclu-
sum: vt puta q die præcedenti eram Paris. ad inferendum q
impossibile erat me fuisse Auinioñ. dicta die. arg. d. c. frater-
nitatis. à contrario. Aut volo probare eundem articulum
puta me emisse Parisijs illa die & tunc ego non possum per
rationem Collectarij, & facit quia aduersarius non admitte
retur ad probandum articulum directè contrarium & tamẽ
debet seruari æqualitas. s. de mut. petitio. c. j. & ij. ¶ Supple
glo. in glo. ij. ibi, *veteribus*. & j. de reg. iur. contra eum. lib. vj.
& ibi, *si quis intentione*. Item in actore in principio causæ de
quo no. de rest. spol. cùm accedens. in glo. ij.

SUMMARIUM.

1 *Iudicem alia, quàm testis, forma reijci.*
2 *Instrumentarium testem, ac iudiciarium refelli.*
3 *Scælestum testem aut accusatorem non esse. & nume. 24. ab electione tamen non prohiberi & quæ sit differentiæ ratio & crimẽ in teste quo tempore spectetur. nu. 9. & 10.*
4 *Spoliato crimen non obesse.*
5 *Testem productum, licet eo vsum non sit refelli & quid si pro vtroq; litigatorum dicat, & rursus producatur. nu. 6.*
7 *Productum non refutatum, si rursus producatur, an refellere liceat.*
8 *Crimen, delictum, peccatum mutuò differre: & quid crimen nu. 42.*
11 *Obiecta in testem, si notoria non sint, in diem reijci, declaro, vt nu. 15.*
12 *Testi scælestum se esse dicenti fides an danda sit.*
13 *Testem qualem esse oporteat.*
14 *Caussas ciuiles, & criminales dissidere, & quomodo id deprædendi possit.*
16 *Regula, cui damus actionem &c. quando locus sit.*
17 *Mortuo testi crimen obtrudi.*
18 *Periurij reos quos dicere possimus.*
19 *Iureiurando legitimo contraeuntem, & infamen esse & testem esse non posse: licet in illicito aliud sit.*
20 *Periurum testem à participe criminis non refelli.*
21 *Purgantem satisfactione procuratoris moram peierasse, non videri & ita testem admitti, aliàs secus.*
22 *Calumniantem talione obstringi.*
23 *Confessionem, probationesque reliquas æquiparari.*
24 *Testem emendatum repelli & quomodo accipi debeat. Declaro vt nume. 27. & 34.*
25 *Obiecta in testes, eorumque dicta diuersorum esse effectuum.*
26 *Periurium, & falsitatem etiam publicato testi obijci.*
28 *Testis contra formam receptus, si falsa dixerit, plectendus an sit.*
29 *Testem criminis obiecti confessum, an conuictum satis an sit.*
30 *Testem, siue de publico, siue de priuato iudicio quæratur, qua infamiæ specie refellimus. & quo modo procedat ad finem numeri.*
31 *Relegatum restitutum testem esse: extendo ad infamen. nu. 50. & excludere testem quid sit. nu. 32.*
33 *Cessante caussa, effectum non semper cessare.*
35 *Emendatio qualiter, & fieri, per quos, & à quibus probari debeat. nu. 40. & 46. & cuius commodi sit. nu. 59.*
36 *Iusiurandum quotuplex, & membri cuiuslibet definitio.*
37 *Falsò iurantem, vel legitimo sacramento contraeuntem, quantuncumque pœniteat, refelli: restitutum tamen, vel illicitum non seruantem admitti. nu. 38.*
39 *Temere iurantem non, nisi pœniteat, admitti & quid in dubio.*
41 *Externa pœnitentiæ satisfactio per quos probetur & nu. 60.*
43 *Criminosum testem refelli, quo modo accipiatur.*
44 *Metu delinquentẽ continuata voluntate in omni caussa testem refelli: pœnitentem tamen omni modo, nisi sit infamis, admitti. nu. 45.*
47 *Arg. præteriti temporis ad præsens præsumptiuè in scælesto cessare.*
48 *Infamen restituere qui possint: & quã huius rei episcopo ius sit. nu. 49.*
51 *Infamiam iuris canonicam pœnitentia tolli: in ciuili aliud esse.*
52 *Infamis facto ipso, & hominum opinione testis admitti, vel reijci quibus casibus possit, & quid sit infamia facti, & quis eius effectus. numero. 53.*
54 *Deierans omnis an infamis sit, & ita refelli possit.*

Cardinales,

55 *Cardinales, qui metu Barptholomaeum Barensem antipapam elegerũt an vt infames reijci à testimonio possint.*
56 *Spurij, & contumaces & impuberes an testes esse possint.*
57 *Iuramenti, & falsitatis definitiones à contrarijs causis.*
58 *Inhabilem testimonio à Romano pontifice habilitari omnimodo posse.*

¶ CAP. LIII.

Testimonium. casus. Perseuerãs in crimine à testimonio repellitur emẽdatus vero nõ infamis admittitur in ciuili & criminali mota ciuiliter, fallit in periuro in criminali autẽ repellitur: Abb. dicebat ꝙ tres casus ponit quibus in ciuili & quatuor quibus in criminali testis repellitur primus ibi *si in ipso* secũdus ibi *infamis*, tertius ibi *periurij*, qui cõmunis est ad ciuilem & criminalem: Alij vero patent ex litera & dicam. j. super ver. si vero. hæc decr. habet duas partes, prima tractat de pseuerañ. in crimine: secunda de emẽdato ibi *si veri* & illa subdiuiditur quia primo tractat de emẽdato producto in causa ciuili vel in criminali mota ciuiliter: secũda tractat de producto in criminali mota criminaliter ibi, l. criminali. ¶ Ex-
1 pone literã testimonium ferendũ vel iam latum † habita distinctione vtrũ exceptio fuerit priùs proposita. & admissa, vel protestata, & reseruata. s. eo. ex parte. & c. pręsentium. secus tamen in iudice de hoc. iij. q. vij. in summa. xxiij. q. j. § ijs actibus. & per Inno. de rescri. scilcitatus. & c. super literis. & de offi. dele. cùm super. & per alios. j. de cle. exc. ministrãte si celebrat. & ibi per Pan. nec mirũ quia contra iudicem aggrauantẽ datur remedium appellationis ꝙ non datur cõtra testem deponentẽ: de teste autem scripto in contractu habes
2 in Spe. de teste. § sæpe. ver. sed nunquid. ꝙ contra † ipsum dici potest sicut contra productum in iudicio. arg. ff. de testib. l. ício. vbi infamis repellitur à testimonio in testamento ad idem. C. qui in pig. pot. habe. l. scripturas. ibi probatæ, ac integræ opinionis & c. cuius modi nõ est criminosus, sed contra hoc. C. de hæret. l. quoniam. dixit Pau. ꝙ infamis in testamento non potest esse testis nec etiam in contractu. s. in casibus in quibus oportet ꝙ sit integer status: sed aliâs nõ prohibetur potissimè, parte tacẽte: sed si post producatur in iudicio obstabit ei exceptio criminis secũdum formã huius ca-
3 pituli, facit quod no. C. de testa. l. j. canonicus † autẽ ecclesiæ collegiatæ, licet repellatur à testimonio, & ordinibus nõ tamen ab eligẽdo quia in hoc suum officium exequitur: sed si capitulũ faceret illum electorẽ vel scrutatorem posset repelli: quia nõ est fide dignus. s. de elect. quia propter. secundum Vinc. & ibi de hoc scripsi super verbo fide digni: & est ratio diuersitatis: quia eligendo pro se nulli paratur præiudicium ideo talis actus nõ prohibetur criminoso: sed testificãdo & accusando sic & ideo ab eis repellit criminosus: vt hic & . j. de accu. c. j. secũdum Pet. & Abba. qui de hoc not. s. de elect. c. illa. præterea quia eligẽdo ius suum prosequitur. iiij. q. vij. omnibus. de electione. cũ ecclesia. sed testificando prosequitur ius publicũ à quo criminosus repellitur secũdum Inno. & Host. ad hoc. ff. de testib. l. j. & . ff. quemad. testa. aper. l. j. sed Inno. in. c. nihil. de elect. dicit ꝙ licet testificari sit iuris publici. tamen testis illud non reddit ratione publici officij quod habet: secus in prælato, contra quem agentem nõ obstet exceptio criminis: quia confirmatio eum tuetur quod non est
4 in teste vel accusatore secundum Pau. Item secus † in spoliato petentem restitutionem cui etiam nõ obstat criminis exceptio. s. de resti. spo. Item cum quis, eius vel eorum ad hoc. ff. de lib. homi. exhib. l. iij. de pœn. dist. iij. adhuc instant. Aduersa scilicet contra quem testis producitur pars enim producens hoc non posset, & facit no. s. eo. præsentium. in. j. gl. sed quid si producens eo non vtitur, potestnè ipsum repellere si de nouo producitur contra ipsum Spe. eod. tit. § sæpe. versi. sed quid si eum distinguit. quia aut omisi vti volui & tunc possum aut quia non potui puta quia nil pro me dixit: & tunc non possum: sed contra. iiij. q. iij. si testibus. vbi vius
5 † respicit personam & non dictum & sic ad verbis non recedimus. ff. de leg. iij. l. non aliter. de decimis. ad audientiam. producendo enim vti videor de crimine falsi ad fallarorũ. & c. seq. de exces. præla. inter. ver. viij. sufficit enim ꝙ vti potuerit & sibi imputet. de præbẽ. si clericus. lib. vj. & . ff. quod quisq; iur. l. j. circa princ. ibi sed si impetrauerit & hoc videtur placere Odof. Pet. & Iaco. & Cyn. C. eo. l. si quis. in. j. q. sed
6 † quid si testis dicat pro vtraq; parte quod debet. xiij. q. v. non sanè. C. de epi. & cler. auth. sed & index. & iteratò producitur contra eum nunquid potest opponere contra eum crimen refert Cy. in. d. l. si quis. q. ij. doct. debere autem est visus in casu in quo si non fuisset visus nihilominus habuisset absolutionem & tunc potest: aut non & tunc secus. arg. d. l. sed si recipimus. dictũ de per se separatur ab vso & productione personæ non procedit dicta distinctio. argu. notatorum. in d. l. si quis. iij. q. iiij. & habet locum non solum si producatur inter easdem personas, sed etiam inter alias secundum Azo. in. d. l. si quis. & placet Cy. & Pau. licet Odof. contra. Sed nun-
7 quid † si non oppono cõtra testem in vna causa productum contra me, nunquid possum opponere in alia: videtur quòd non per regulam quod semel placuit. domini legum contra arg. C. de excu. tuto. l. voluntarię. & de ijs qui sponte munera subeunt. l. ij. lib. x. vt. d. l. si quis. in. iiij. q. non enim sequitur semel permisit me grauari igitur iterum volo grauari. argu. j. de censi. peruenit. ff. de oper. liber. l. operas. & quod no. Inno. & Compo. de rescrip. dilectus filius. Alia est enim admissio alia productio. dicit Albe. hic verum si ignoraui tẽpore admissionis quia ignorans non consentit. ff. de iuris. om. iud. l. si per errorem. & de adult. l. si maritus. § si negauerit. & item si sciui. sed tunc non probare potui, sed superuenit probandi copia. arg. s. eo. præsentium. ij. q. vj. plerîq;. j. de elect. vt circa. lib. vj cum concord. Item hic iungere posses si velles materiam dilatare scripta Cy. in. d. l. si quis. in. v. q. & in. ix. q. seq. *parte* vel eius procuratore qui ad hoc admittitur etiam sine speciale mandato, licet secus quando opponitur crimen in casu cle. ij. de procur. vbi de hoc in Spe. de procur. § j. vers. sed nunquid media. Crimen: in quo differunt crimen, delictum,
8 & † peccatum not. Ioã. And. de reg. iur. lib. vj. in regula. iiij. in prin. & de hoc si aduersus delictum. C. eo. l. j. exponit autem Abb. crimen id est peccatum mortale & alleg. de verb. signi. chorus. sed contra hoc facit. de accusa. inquisitionis. § iij. nisi vbi valet testimonium eius qui mentitur, & tamen mendacium est mortale. xxij. q. ij. § item hoc dicitur. cum. iiij. c. seq. Præterea aliud est crimen, aliud peccatum aliud delictum vt prædixi. de pœni. di. j. si peccatum. vbi de hoc, plus enim est in crimine quàm in peccato: quia crimen est peccatum graue accusatione & damnatione dignissimum. lxxj. distinc. c. j. in fi. vnde Ala. & Vincen. s. eo. super eo. dicunt quòd tale debet esse crimen quod repellat à promotione nec cum eo fuit dispensatum quod placet Pau. caue tamen quia secundum Inno. & Hosti. de tali crimine hîc loquitur de quo quis non est condemnatus nec irrogat infamen ipso iure aliâs enim etiam post sententiam repelleretur in ciuili, infamia enim canonica semper repellit à testimonio. xvj. q. j. illi. & not. ij. q. iij. § in quo colligitur. super quo vide quod no. Inno.
9 de purga. cano. cùm inter. secundum Pau. Præterea † hoc intelligit Pau. de crimine commisso tempore lati testimonij secus si post: vt. ff. eo. l. ad testium. arg. j. de reg. iur. factum legitimè. lib. vj. de hoc in Spe. eo. ti. § j. vers. quid si post. & vers.
10 item quòd seruus. Item quid † si erat tempore iuramenti habilis, & tempore depositionis inhabilis, vide in Spec. vbi. s. ver. quid si testis. & § qualiter. ver. is quoq;. & de ser. § sequitur. ver. quid sit tũc testis. & per Guil. de Sus. in. l. iurisiurãdi. C. e. & per Arch. iij. q. v. cõstitutus. & per Nouel. in. d. c. factũ legitimè. in Mercur. Paul. verò distinguit quia aut quæritur vtrum dictũ eius debeat recipi, aut an iam receptum sequi.
11 Primo casu aut iudex examinat testẽ, & tunc † si crimen nõ est notorium recipitur dictũ eius & in tempus disputationis reseruatur: sed si est notorium nõ recipitur. viij. q. j. talia.

ſecundum Spec.in.d.verſi.quid; ſi teſtis. Ant'examinat alter
qui nudum habet miniſterium : & tunc ille recipiat & poſt
contradictum pars ſi velit opponat:nec valet,ꝙ tunc fuerit
proteſtata,ſeu non oppoſuerit:quia tẽpus receptionis bene
poterat ignorare nec ad hoc fuit.vocata ſed ad vidẽdum iu-
rare tantum.ſ.eo.cum.ij.& ij.q.j.imprimis.Sed nunquid te-
12 ſti confitenti ſe criminoſum † creditur ſuper crimine? Inno.
de accuſa.inquiſitionis.dixi ꝙ ſic:quia non eſt veriſimile, ꝙ
ſuam turpitudinẽ quis mendaciter acceleret ad hoc.xij.q.j.
volo.ſed cõtra quia non deponit iuratus ergo ei nõ creditur
ſ.eo.de teſtib.Spe.eo.ti.ver.ſi teſtis.dixit per iuramentũ, vel
tormẽta veritas de hoc inueniri debet. arg.v.q.v.illi. & xxx.
q.vlt.iudicantem.quod poſſet locum habere.in ſuſpectu.de
conceſ.præb.cũm ſuper.& facta ſpecificatione criminũ ob-
iectorũ.j.eo.præſentium.§.teſtes.vtrum autẽ ſi neceſſe in ex-
ceptione circunſtantias exprimi ſcripſi.de elec.conſtitutio-
nem.in cle.de quo per Inn.de purg.can.c.fi.*Opponitur* & pro-
batur.j.de conceſ.præ.cũm ſuper. Hoſt.ſibi tamen non tra-
duntur capitula ſecũdum Nouel.arg.vj.q.j.illi qui *reprobatur*
13 ſecũdum iura canonica teſtis † abſq; enim infamia ſuſpicio-
ne , & macula eſſe deberet quinimo & tales quales ad ſacer-
dotium diuinationibus authoritas cõmoueri.ij.q.vij.teſtes.
& vj.q.j.illi qui.& c.qui crimen.ſ.eo.ſuper eo.j.nec enim de-
bet credi cõtra alios illis quæ criminibus imputãtur.iij.q.xj.
negandę.& c.non eſt.& q.vij.qui ſine peccato. & c.poſtula-
tus.vnde quãdiu in culpa eſt teſtimonium ferre nõ poteſt.
xxxij.q.v.ſecundum imo repellitur , vt hîc & j.de excep.de-
niq;.ſic nec poteſt criminoſus alium accuſare vt in dictis iu
ribus.& iij.q.vij.§.porro.in fi.& ij.q.j.multi.nec iudicare.iij.
q.vij.iudicet.Alij tamen dicunt ꝙ non repellitur à teſtimo-
nio prætextu criminis niſi de hoc fuerit per ſentẽtiam con-
dẽnatus.ff.de ijs qui not.infa.l.athletas.§.calumniator.& ad-
de quod no.j.eo.§.fi.ſuper ver.conuictus. iudices tamẽ ſecu-
lares odio non vtũtur iure canonico in hac parte Hoſt.nec
etiam prædicta ex quacunq; procedunt:vt patet ex præced.
meritò:quia in tali bona vita diffinit & per cõſequens fides.
arg.prædicti capituli forus.& ij.q.vij.nõ poteſt.quã per pœ-
nitẽtiam recuperet.l.diſt.ferrũ.in criminali etiam mota cri-
minaliter quod probat ſequens litera Nouel.Mouetur autẽ
criminali tertio ciuiliter cõ per viam denũciationis , vel in-
quiſitionis agitur.& no.ſ.eo.cũ literis.& j.de accu.ſuper ijs.
vel aliâs vt habes.ſ.de procu.tuæ.in ff.*ciuili* differentia inter
14 ciuilem,& criminalẽ † habetur de qua in.d.c.ſuper ijs.& in-
ſtit.de pub.iud.in prin.& per Inno.de accu.qualiter.ij. & ſe-
cundum canones differẽtia huiuſmodi cognoſcit ex ratione
modus procedendi potiùs quàm aliâs vt patet in.d.c.ſuper
ijs.Pau.*perſeuerat* in reatu licet nõ in actu quod præſumitur
ſi pœnitẽtiam nõ egit vel egit ſed ſimulatã,vel redijt ad pec-
catũ.de pœ.di.iij.ſunt qui dicũt.ergo negans perſeuerãtiam
neceſſe habet probare pœnitẽtiam. de reg.iur.ſemel malus.
lib.vj.quod dixi ſo.verũ in criminali ſed in ciuili diſtinguit
an ſit publicũ:vt tunc ſit probanda correctio,vel occultũ &
tũc ſecus vt fiat interpretatio in meliorẽ partẽ & ne præſu-
mat immemor ſuæ ſalutis,vt no.ij.q.vij.ipſi Apoſtoli. Item
videtur tenere Spe. eo.ti.§.j.ver.item opponitur,ꝙ eſt crimi
noſus.& per hoc videt ꝙ opponens teſti ꝙ non ſeruauit di-
ſpoſitionẽ capituli cõmunis.de pœ.& remiſ.id habeat pro-
bare Pau.ſi verò enim.pars principalis, in qua proſequit ſe-
cundum principale membrũ diſtinctionis:ſed Abb.faciens
ſecundũ ibi *in criminali* dicebat primũ caſum,in quo in ciui-
li quis repellit,ſumi ex verbo perſeuerat,& ſecundũ de infa-
15 mia iuris , ibi præterquàm pro reatu periurij.Secũda † verò
ſecũdum ipſum ponit quatuor caſus in quibus repellitur in
criminali primus ibi *conuictus*, ſecundus ibi *confeſſus*, tertius
ibi *commutatur*, quartus ibi *grauatus opinio emendauitque* intelli-
ge vt dixi.ſ.ſuper verbo crimen , Nouella vt quia egit pœ-
nitentiam veram & perſeuerãtem abſq; iteratione peccati,
infamiam enim canonica tollit pœnitentia.vj.q.j.illi.ſed in-
famiam ciuilem non, quicquid dicant alij.ij.q.vij.hinc col-
ligitur ſecũdum Inno.vel niſi ſecum fuerit diſpenſatum,vel
niſi reſtitutus fuerit in integrũ.j.de re iud.cũm te.ſecũdum
Inno.idem videtur.j.de ſciſmaticis.c.ij.vel niſi purgationẽ
indictam præſtiterit.j.de purg.cann.ex tuarũ. in fi.ſed qua-
re poſt pœnitẽtiam accuſatur. xxxiij.q.ij.admonere. vbi de
hoc.de diuor.gaudemus.& d.c.ſuper ijs.& non excipitur, vt
hîc ſecundum Inno.cum tamen habeat regula ꝙ cui damus
actionem fortius exceptionẽ.j.de reg.iur.quæ ad agendum.
lib.vj.& ff.eo.tit.l.inuitus.& l.cui damus.ſolutio illa quæ re-
ſpiciunt bonum cõſcientiæ reſtituuntur per pœnitentiam
de tempo.ordi.c.fi.ſed nõ illa,quæ reſpiciunt ius alterius,fa-
16 ciunt not.xxvj.di.deinde.in glo.videtur ergo & † regula cui
damus locum habet quando ad idem agitur & exequitur vt
not.Inno.de excel.præla.inter.in fi.j.glo.Pau.crimine obie-
cto videlicet & probato vt ſit maior dubitatio cõmittatur
ipſi inhærendo,& eum ſequendo,& ſociando.de iureiur.&
ſi Chriſtus.de verb.ſig.Abbate.infamia, de infamia iuris lo-
quitur ſecũdum Hoſti.Pe.& Abba.non ob.quod dicitur in
verſi.quamuis.de quo remittunt.de reſcriptis.ſciſcitatus.&
per hoc videtur ſolui de portantibus crucem propter crimẽ
hæreſis an interim ad teſtimonium admittãtur etiam in ci-
uili.de quo in Spe.eo.ti.§.j.verſi.quid de portantibus.quid ſi
17 teſtis eſt mortuus.dixi Spe.vbi.ſ.ꝙ † infamia opponi pote-
rit.C.eo.l.fi.ad fi.C.de inoſ.teſta.ſi quis filium.ff.de iure fiſci.
cum qui.in fi.& not.in.d.§.ver.ſed nũquid poſt mortem.hîc
non quæritur de pœna criminis , ſed de qualitate perſonæ
ſecũdum illud tempus,& ſic non obſt.quod dicitur crimina
morte extingui.de hære.accuſatus.lib.vj.In cauſa,multomi-
nus in tractatu ciuili ſecundum Vin.ciuiliter, dicitur agi de
crimine ciuiliter cum agitur ad pœnam pecuniariam.ff.de
priua.delic.l.vlt.ſecundum Vinc.dic vt not.de procur.tuæ.
prætor,exceptiuè ponitur hic de quo plenè dixi.de elec.du-
dum.ij.ad fi.tex.Nouella & de hoc vide per Pan.j.de ſumma
trini.c.j.in cle.& per hoc innuit periurum nõ eſſe infamem,
aliâs malè diceret ſeu exciperet cum , ſcilicet dixerit & cum
non concomitatur infamia : nam mutatis verbis ſi dicam
emẽdatus nõ infamis teſtificari poteſt in ciuili , fallit in per-
iuro neceſſario oportet inferri ꝙ aut periurus infamis nõ ſit
aut ꝙ malè conceperã cum propoſitio illum non includeret
18 ſecundũ Nouel.reatu,loquit † igitur de eo qui mente,& ani-
mo periurium incurrit ad hoc.xxij.q.ij. homines periuri:vt
quia ſcienter iurauit falſum,vel licitum iuramentũ non ſer-
uauit:ſecus ſi temerariè iurauit.ſ.eo.intimauit. & c.cõſtitu-
tus.facit ad idem quod dixi ſuper verbo crimẽ:ſed Inn.velle
videtur,ꝙ per quem modum in quo recipiunt iuramentum
temerariũ talis ſit periurus,vel loquitur de crimine ꝙ præſu
mitur eò ꝙ iuramẽtum temerarium non ſeruat:vnde vide-
tur ꝙ illa iura loquantur de teſtimonio perhibendo contra
illũ , qui fuit particeps temerarij iuramẽti,& hoc in odium
eius aliâs ex quo temerarium iuramentũ non ſeruat videtur
pœnituiſſe ſecundum Nouel.vnde dicit Hoſti.ꝙ licet qui-
dam diſtinguant inter promiſſorium & aſſertorium iuramẽ
tum vel an ſit de præterito an de futuro:ipſe repulſa illa di-
ſtinctione dicit diſtinguendum ſolum inter iuramentũ lici-
19 tum & illicitum:vt veniens † contra illicitũ non ſit infamis
nec repellatur à teſtimonio , ſed veniens contra licitum in-
diſtinctè infamis, & à teſtimonio repellatur:idem in dubio
an ſit licitum.de elect.venerabilem.verſ.idem. de quo no.de
iureiur.ſi vero.& in Spe.de iur.delib.in prin.aut dicit com-
munem opinionem : quia temerarium non repellit etiam à
dignitate.de iureiur.c.ſicut noſtris.quod tamen ipſe verùm
putat in eo , qui pœnituit : & remittit etiam de ijs ad ſum-
mam.eo.ti.§.ij.verſi.fama.& verſi.exequitur.ſuper quo vide
etiam quod leg.& not.ff.de ijs qui notan.infa.l.Lucius.hanc
opinionem etiam videtur ſequi. B.in.d.c.conſtitutis. & j.
titu.j.peruenit.& dicit hanc opinionem veram niſi produ-
20 citur † contra participem talis iuramenti : quia hanc exce-
ptionem non poteſt opponere : quia repellitur doli repli-
catione.de adulterijs. cap.penultimo. & finali.Si vero pro-
ducitur

ducitur contra alium,tunc non admittitur nisi egerit pœni
nitentiam:vel dic vt dixi super verbo crimen secundũ Pau
lum,quid si testi opponitur periurium,& probetur ꝙ noo
soluit debitum in termino in quo soluere iurauit replicatur
quòd remisit pecuniam per nuncium qui egit infideliter,
vel procuratori negotiorum commisit,qui onus etiam ad il
lud assumpsit,vel aliàs legitimè fuit impeditus nunquid re-
pellitur,vt periurus,videtur ꝙ sic quia remansit obligatus
ergo periurus:quia non seruauit iuramentum de ieu.exc.ve
nerabilibus.li.vj.in § idem.vbi patet ꝙ talis est excommu-
nicatus,nec factum nuncij,nec procuratoris negligẽtia ex-
cusat ipsum.j̃.de elect.si compromissarius.li.vj.in princ.&
& sibi imputet,qui talem elegit de hoc vt lit.non contest.c.
j.facit quòd not.xxxij.q.j.apud.vbi de hoc.de pig.signifi.&
quod no.Inn.& Host.ibi & de offi.dele.P.&.G.solutio aut
21 seruauit† iuramentum stari cum potuit postquam sciuit nõ
esse satisfactum,& tunc non repellitur:quia non est periu-
rus,vt tertijs,aut non,& tunc secus:nam ex vi iuramẽti te-
nebatur ad duo.s.soluere,& in termino soluere, vnde licet
per prædicta excusetur ab vno,non ab alio,de dolo,& con-
tu.cum dilecti.facit.xxxij.q.j.apud misericordem.lviij.dist.
perlatum.de elect.cupientes.in fine primi responsi.li.vj.de
offi.ordi.quanuis.ad finem.e.li.& qđ no.in Spe.de cita.§ se-
quitur.ver.quid si non præfixeris ad. idem de app. cum pa-
rati.Aut dicis,non seruauit,& periurus est sed contra:nam
qualiter ex hoc exemplo negatiuè probetur,nõ apparet iu-
xta not.Inn.& de accu.super his.non obscœna quæ loquun-
tur in excommunicatione,vel his,quæ sine dolo commit-
tuntur.sic intellige quod notatur.j̃.ti.primo.c.ij.quare au-
tem per iura repellatur dicit gl.& an etiã sit infamis dicam
super ea,quid si quis ante baptismum violauit licitum iura-
mentum ounquid post repelletur videtur quòd non: quia
peccatum,& omnis eius sequela tollitur per baptismũ.xxvj.
di.deinde vbi de hoc.&.j.q.vij.si quis omnem.Inn.& Hosti.
de diuor.gaudemus.dicunt quòd licet per baptismum tolla
tur peccatum quoad Deum,& legem promotionis.xxv. di.
primum remanet tamen obligatus quoad pœnas ciuiles,de
hoc in Speculo ti.ij.§ iuxta ver.penul.per Archid.xxviij.q.
j.si quis.satis potest distingui an tantum iurauit per Deos
alienos,& non repellatur:quia in eis cessat ratio licet iura-
mentum debuerit obseruari vt no.Ino.de iureiur.& si Chri
stus.ant verum Deum,& tunc potest accusari, ergo contra
eum excipi,& repellendus est quoad effectum:quia dictum
eius non probat *in criminali*.secunda pars.ij.in qua secũdum
membrum subdistinctionis prosequitur,& dic *criminali*.cri-
minaliter mota.de alia enim.s̃.dixi.*alio iudicio*.inter qualcũq;
personas intentatus,& est casus in quo reconuenerit alios
actus nocet quoad alias concor.de cleri.super eo. tum quia
hæc persona afficitur,& eius status minuitur accusatione.
idem videtur in inquisitione,quam ꝓcedere debet infamia
de accu.qualiter.ij.Idem in denunciatione iudiciali:quia si
in talibus præstat impedimentum pendentia iudicij.j̃.eo.c.
finali.fortius criminis probatio contra ipsum.Quid si ipse
est confessus,vel conuictus de calumnia.sol.licet cessent ver
ba durat rõ quia ratione accusationis† cõtingit.iõ debet de
calumnia puniri de calum.c.ij.C.e.l.j.item calũniosus pati-
tur pœnam accusati,& parem custodiam.ij.q.viij.quisquis.
&.c.seq.ratio probibitus patrocinari pro accusato inhibeť
pro accusatore,vt no.lj.di.c.j.& in Spe.de aduoca.§.j.ver. in
causa.hoc fortiùs procedit si de calumnia de nouo cõtra eũ
fuerit inscriptũ.ij.q.iij.§ notandũ.de *crimine* publico quod
condemnatũ semper infamat.ff.de his qui not.infa.athletas
§ calũniator.& idem de priuato si decedat ab accusatione,
seu actione infamiã irrogante:vt.e.l.§.fi.& vide super his,qđ
no.iij.q.vij.§ tria.ad finẽ.Idem in crimine priuato,qđ etiam
non irrogat infamiam condemnato:nam talis non potest
promoueri,nec sacerdotem accusare,nec cõtra eũ testificari
licet contra Laicũ ad hoc admittať:Idem si excipitur de cri-
mine qđ non infamat,siue sit condemnatus,siue nõ secundũ
Inn.*conuictus*.versi,& claris probationibus.C.de proba.sciãt,
vel præsumptione violenta de quo de pręsumpt.literas.for
tius hoc procedit si condemnatus est,vel confessus.idẽ si pẽ
det accusatio contra ipsum,nisi in casibus except.j̃.e.c.fina.
23 Et nota† probationẽ per testes,vel alio modo legitimo fa-
ctam,& confess.æquiparari etiam in secundo qđ est contra
id,qđ notat Inn.& Compo.de elect.per inquisitionem.vbi
dicunt ꝙ licet cõfessio facta in vno iudicio probet in alio:
secus in testibus,& instrumentis de fide instru.inter. Primi
dicti ratio sumitur.s̃.e.per tuas.&.C.de non nu.pec.l.gñali-
ter.quod intelligunt verum nisi ostendat se confessus aliàs
intellexisse de accu.cum dilecti.nisi fuisset confessio procu-
ratoris,non domini scđm Composte.quia in eo cessat ratio,
& notat etiam Speculator.tit.de confes.§ nunc videndum.
post princ.sed dic primam opinionem veram qñ quæritur
de pœna infligenda hic de fide diminuenda,vt dixi.s̃.itẽ di
cit Paulus.*conclus*.s̃.in hac causa in qua producit in testem
cõfessus idẽ si tantũ.instituta est accusatio nisi forsitã in ex-
ceptis,vt dixi,vt.j̃.c.vlti.Pbi.qđ verũ est qñ accusatio pẽdet
vt ibi, *vel nunc*.habet tres casus diuersos:oã aliud est probare
quã instituta accusatione contra eũ esse cõuictum,aliud esse
confessum.aliud nunc probare crimẽ,*per exceptionem*.si dicas
criminis in quo perseuerat planũ est:sed quia hic loquitur
24 de emendato melius est,vt dicas repelli† testem emendatũ,
sicut repellitur cõfirmatus consecrationem petens scđm In-
no.qui remittit de elect.dudum.ij.de accu.super his. & in-
tellige de probatione testium productorum super intẽtio-
ne,& etiã reprobatorio.Tertiò enim non licet reprobare
testes opponendo contra personas,& reprobationẽ probã-
do per testes,sed per instrumentum,licet,vt in dicto.c.licet.
sed nunquid tertiò licet contra dicta se opponere, videť ꝙ
non quia.e.c.licet.iij.s̃.e.reprobat tertiam reprobationẽ se-
cundorum reprobatorium:sed certum est,ꝙ talis reproba-
tio afficit personã testis:quia reddit eum periuriũ,s̃.eo.sicut
reprobatio enim personæ non fit nisi propter dicta ergo si
nõ licet via directa.s̃.opponendo cõtra personam,nec lice-
bit alia de re.iur.cum quid.li.vj.facit qđ no.de elect.c.j.in gl.
25 electi.e.li.In contrariũ:quia diuersa sunt† opposita contra
personas,& cõtra dicta primũ nõ reddit testimoniũ falsum:
quia licet testis sit criminosus potest habere zelũ veritatis,
& iustitię,& potest verũ dicere de simo.licet Heli.&.c.in si-
dei.de hæret.li.vj.&.c.accusatus.e.ti.Item quia plus offendit
falsus quàm criminosus,vti patet de fal.c.j.quia cõtra Chri
stũ est,qui de seipso dixi ego sum veritas Io.c.ix.satis potest
dici,quia aut opponitur falsum respectu periurij, aut per
hoc vitietur totum testimonium etiam in eo qđ verum di-
xerit,ant respectu eius in quo dixit falsum, vt repellať eius
dictum ratione falsi,& periurij.Primo casu vbi opponitur
crimen principaliter propter qđ totũ dictum vitiatur, &
tunc repellitur:vt.ix.di.si ad sacras.vbi de hoc.ij.q.ix.pura.
de pe.di.iij.non licet.ff.de ædi.edi.cum eisdem.per Innoc.&
Host.de hæret.fraternitatis.per Spe.ti.de test.§.j.ver. itẽ qđ
si aliquid,& sic habet locum dect.licet.& qđ primò dixi.se-
cundo casu subdiuide,aut falsum dicit id qđ sciri potuit ex
forma articulorum scđm id qđ no.Inn.s̃.e.ex tenore.vt pa-
tet in cle.testibus.e.ti.aut nõ.primo casu non audiť excipiẽs.
26 secũdo sic per iura pro ista parte allegata.quid† eñ si in cau
sa sunt factæ duę reprobationes post sñiam opponitur fal-
sum,satis videť posse hoc,cũ iura loquanť generaliter de ex-
cept.venerabilis.cũ concor.ibi positis.nõ esset etiam absur-
dum dicere ꝙ periurium potest tũc opponi,qđ incurrit de-
ponendo falsum:cũ de nouo emergat ar.de offi.dele.insinuã
te.nec potuisset probare ante publicationem,sicut alia cri-
mina post cõmissa,vt in.d.c.licet.&.j̃.c.præsentium.li.vj.&
hoc verius videtur:sed si ex varietate, vel contrarietate di-
cti sui appareat de periurio,vel falso non est dubium illud
posse opponi:vt.d.c.licet.de prob.&.j̃.e.ti.ij.c.inter dilectos.
quærunt Inn.Hostiẽ.Nouel.& Paulus vtrum obstet testi ꝙ
fuerit excõicatus:sed nunc est absolutus de quo not.iiij.q.j

27 in sententia. dicunt ꝙ non nisi † probetur crimen propter
qd fuerit excõicatus. ratio quia excommunicatio nõ est cul
pa: sed pœna culpę & eius correctio non est medicina. de
senté. exc. c. j. li. vj. ideò ea cessante non remanet infamia, sed
potius tollitur. l. dist. ferrum cum eam præcedat satisfactio
de verb. sig. ex parte. & c. se. nno obstat ꝙ hec pœna non est
infligenda nisi pręcedat culpa. xj. q. iij. nemo. quia sępè sine
manifesta culpa, vel prob ita infligitur, & tũc debet sine dif-
ficultate relaxari de sent. excõ. sacro. Ad idem. iiij. q. v. c. j. de
re iud. cum Bertholdus. vnde probari debet culpa, aliâs non
repellitur. Item si excõicatio probatur culpa per absolutio-
nem videt esse sublata non obstat. ff. de his, qui no. infa. l. ij. §.
ignominię. cũ tenoe. quia exauctoeare militem propter cul-
pam est proxima causa, & pœna delicti: sed excõicatio non:
sed contumacia, vt di cto. c. sacro. quod verum est in snia ab
homine lata: secus si à iure. xvij. q. iiij. si quis suadente. cũ si-
milibus. facit. ff. de arbi celsus. quid si testis deposuit falsum
28 non iuratus, vel non solenniter nũquid † punietur de falso?
hanc quęstionem disputauit Rich. mal quam posuit Alber.
in. l. iurisiurandi. C. c. ti. & sol. per. l. si quis legatum. ff. de fals.
qd adscribens in testõ non solenni, vel non perfecto, vt quia
erat falsum, si habet figuram auth. testamenti, ita ꝙ apparet
testamentum licet desit solennitas intrinseca adhuc idem. si
autem caret forma exteriori non incidit in pœnam. dici po
test scdm Pau. ꝙ aut deponit, vt iuratus, aut nõ: vt primo ca-
su repellatur secũdo nõ. Idem dicam de eo, qui primo depo
suit dictum suum, & postea iurauit ꝙ periurus erit si iura-
uit verum esse id quod dixi cũ sit falsum hoc testimoniũ nõ
valeat scdm Goff. & Albe. sed Barto brix. contra de hoc in
Spe. e. ti. §. se. ad finem. & dixi. s. e. de testibus. quid si contra
29 testem excipio de homicidio, † & probabo ꝙ cõuictus, vel
confessus est non videtur sufficere: quia aliud est quicquam
cõmisisse, aliud conuictum, vel confessum fuisse ad hoc de
suc. ab intest. c. vlt. facit qd no. in Spe. e. ti. §. j. ver. sed pone. &
quia probari potuit, vt dixit Vinc. de accus. euidentia. Solu-
tio, si loquimur de confessione qua vtimur ad probationem
satis videtur sufficere per id qd s. dixi. per not. in. c. per in-
quisitionem. secus si loquimur de aliter conuicto, & sibi im-
putet qui sic excipit cum potest excipere eum conuictũ ass
fuisse, vt patet in litera præcedenti. quid si melius probo sa-
tis videtur sufficere si mors est secuta. ff de dam. infect. l. dã-
ni. §. sabinus. ff. ad. l. aquil. l. ait. § ꝙ si morte. nisi constaret illũ
ex alia causa mortuũ, satis de homici. significasti. *committur*.
tunc regularis non punitur, sed eius testimonium reproba-
tur. de ordi. cog. cum dilectus. Gratuita quartus casus est, &
dic saltem de facto secundum Host. vnde dicit Pe. ꝙ pro eo-
dem summitur infamia facti, & opinio grauata quandoq;. i. in
alio iudicio. *quomodocunque*. vnde dicit Host. ꝙ si semel con-
stet in iudicio perpetuum grauamẽ illi generatur nisi testis
de falsitate posset reprobare. s. e. ex parte. & c. sicut tali mo-
do. s. in modum exceptionis, & sic non fuit de iure infamis.
30 de ordi. cogni. c. ij. secundum Host. & sic † infamia etiam fa
cti tantùm repellit testem in criminali. In ciuili verò infa-
mia iuris tantum: vt patet. s. de hęre. iij. q. vij. porrò. in glos.
vbi reperies bonam summam de infamia iuris, & facti. & in
Spe. ti. e. §. j. ver. Item ꝙ est infamis. vbi ponit opinionẽ Inn.
dicentem infamen non admittendum ad accusandum, vel
testificandum, nisi accusatus sit malę famæ. ij. q. j. imprimis.
de simo. per tuas. secus in denunciatione. e. ti. ex insinuatio-
ne. s. e. qm̃. sed videtur ꝙ infamia facti tantũ repellat à testi-
monio etiam in ciuili per. l. Cassius. cõ sua gl. ff. de senat. Itẽ
talis non accusat. ff. de accu. qui accusare. ergo nec testificat.
C. de testi. l. qm̃. §. sed & si. contra facit qd no. C. de digni. l. ij.
& quia hoc non reperitur iure cautum. Dicit Nouel. putaiẽ
infamatum de crimine etiam de facto à testimonio repellẽ-
dũ etiam in ciuili. ad hoc. s. ti. j. licet. ver. quidã. no. s. e. c. licet.
j. & ij. & c. in literis. & j. ti. primo. pręterea & de except. c. j.
qd intelligit qñ infamia facti, vel infamatio causat à crimi-
ne ita ꝙ crimẽ sit proxima cã infamiæ, vbi verò infamatio,
vel operis aggrauatio nõ causat à crimine, sed ab alio medio
puta, quia carcerat⁹ fuit, vel à testimonio aliter repulsus pu-
tat locũ habere qd hîc dicitur, & talis aggrauatione opponi
non repellat in ciuili, licet secus in criminali, vel aliter infa-
matio facti causata à crimine de quo constat quẽ emendatũ
non repellit in ciuili: vt hîc, sed vbi de emendatione nõ con
stat repellit: vt in prædictis iurib⁹. In criminali verò semper
repellit scdm eum. Dicit dñs Marti. has duas solutiones cõ-
iungendas incipiendo tñ à scda distinguẽdo. Aut est emen-
datus, & nõ repellit &c. Aut est emẽdatus, & tunc aut desce-
dit à crimine &c. & sic habebis bonã doctrinã scdm eũ. Pau
lus aũt dicit posse dici ꝙ aut loquitur de causa ciuili, aut cri
minali, aut de excepto, aut nõ excepto, si de excepto, aut Lai
cus contra Laicum, aut cõtra clericũ, aut clericus cõtra cleri
cũ: item aut agitur ciuiliter, aut criminaliter, qd prosequere
vt no. de accu. cũ Pe. per. B. Inn. & Host. de simo. licet heli. si
loquimur de non excepto, & in criminali tunc repellit infa-
mia etiam facti, vt hîc. & ff. e. l. iij. § lex iulia. vbi de hoc. si ve-
rò loquimur in ciuili. tunc subdistingue, aut non potest per
alios veritas apparere, & talis recipitur in defectum, sed cũ
tormento de hoc. v. q. v. illi qui. Aut potest per alios veritas
haberi tunc aut infamiam causatur à delicto de quo cõstat,
aut apparet testem emendatũ, aut nõ. Primo casu indifferen
ter admittit, secundo nõ: vt hîc: si infamia causat à causa me
dia, quia aliâs propter hoc fuit repulsus, vel carceratus, tũc
non repellit etiam in ciuili: vt hîc, hęc vera nisi grauiter es-
set infamatus, ita ꝙ nihil reputatus esset, & malę famæ. e. ti.
licet. & ver. quidam. & no. s. e. licet ex quadam j. de pręsump.
c. j. & hæc vera in infamia facti iuris autem infamia indiffe-
renter repellit: vt dixi. s. repulsus, & non admissus. quid si bã
nitus, qui ex forma statuti pro confesso habetur fuerit cãcel
31 latus disputando tenuit Ia. Butrig. ꝙ talis † nõ remanet infa-
mis, & admittitur ad testimonium: quia cãcellario infamiã
tollit, qd posuit Albe. in. l. iurisiurandi. nec mireris si contu
macia facit aliquẽ haberi pro cõfesso: quia idem operat de-
fectus purgationis de accu. accedens. de simo. insinuante. ra-
tio ibi redditur in gl. sed ad idem de purg. canonica. cũ. P. cũ
similibus. & idem in perseuerante per annũ in excõicatione
xj. q. iij. rursus de ætate. cũ bonę. ad idem de hęre. cũ contu-
macia. li. vj. *excluduntur* ergo admittentur alij ad testimoniũ, ꝙ
illud edictũ regulariter est permissorũ. ff. eo. l. j. dicit Paulus.
32 dicit Nouella ꝙ excludere † testem est non admittere eũ ad
actũ testificandi, vel intra ordinẽ, seu numerũ testificantiũ,
vel iam admisso fidem nõ dare: sicut excludere eligentẽ est
non admittere illũ ad actũ electionis, vel ad ordinẽ, vel nu-
merũ eligentiũ. s. de cã poss cñ ecclesia. scdm eum, *ciuile*. nisi
extũc cõmunicaret, nec tunc si esset de crimine emendatus.
s. §. proxi. hoc potest. & debet de except. c. j. *pœnitentia*. hîc ꝓ-
bat emendationem de qua pręmisi *pœnitentiam*. exponit hic
qd prædixerat de emendato *remouere*. ratio quia in crimini-
bus requirũtur probationes luce clariores. & c. v. q. vj. epipha
niũ. & C. de prob. l. fi. Primò not. quẽ peccato in conscientia
vulneratũ à testimonio repelli duplex ratio redditur in gl. j.
contra de confess. c. ij. de simo. per tuas. si dñs. &. c. tanta. de
resti. c. j. li. vj. de hęret. in fidei fauore. e. li. solutio illa oĩa sunt
specialia. ratio aũt vlti. gl. est: quia accusatores. j. de simo. per
tuas. scdo no. ꝙ remota causa remouet prohibitio causa ab
illa, & hoc nisi remaneãt reliquię, itẽ ratio primi reddit in
prin. literę, & cõcor. ad primũ de rescript. eam te. de renũc.
post translat. vbi de hoc, & de iureiur. & si Christus. xlj. dist.
neophitus. contra quia licet pœnitentiã egerit potest accu-
sari. xxiij. q. iij. admonet, vbi de hoc, & de diuor. gaudemus.
de accu. de his. ergo fortiùs excipi de reg. iur. qui ad agendũ.
b. vj. solutio, vt dixi in textu qñ accusatio, & exẽplo ad idem
33 dantur locũ habet consiliũ: secus † si super diuersos effectus
& circa diuersa, vt hîc accusatio enĩ fit propter pœnam quę
per pœnã non tollitur, vt in. c. repulsio enĩ à testimonio fit
propter carentiã bonę conscientię cuius causa cessat acta pœ
nitentia, & sic diuersos modo a iuris ex quo variat effectus:
item qñ

Item quãdo causa in prohibito, vel permisso ponit per mo
dum terminum habet locum notabile, sed est terminus pec
cati, & sic cessat prohibitio, ad exceptionem factam à nota-
bili concor. ff. de quęstionibus. l. vnus. §. seruus. vbi seruus dis
tractus contra dñm antiquũ in memoriã prioris dñi non
torquetur. Item ad idem. ff. de decu. l. fi. C. e. l. pe. Ad idẽ. xvj.
q. j. mulier. de æta. & qua. intelleximus. & Inn. intellexit de re-
liquijs iofamię ciuilis nõ canonicę, & sic soluitur contrariũ
quia remoto peccato remouetur infamia. vj. q. j. c. ij. vbi ple
nè de hoc, ad idem. xxxij. q. v. pręceptũ per Archid. ij. q. vij.
34 testes. tertio nota † periurum semper etiam post pœniten-
tiã à testimonio repellendum concor. alle. gl. de hoc. xxij. q.
vlti. paruuli. & ibi Archid. & C. de fideiuss. l. ij. in fi. & ff. e. l.
iij. §. lege Iulia. ratio quia ex quo semel deierauit semper talis
pręsumitur de præsumpt. scribam. ff. de suspec. tu. l. iij. §. quę-
ri potest. Contra de maio. cum ecclesia. vbi de hoc in gl. pe.
solutio iuramentũ oneris pręstat periurus, vt in cõtrario ho
noris nõ scdm opi. quæ placet Inn. & Host. vt no. de iuramẽ
to calum. cum causam. in fine primę gl. & hic ratio, quia in
iuramento honoris qd præstat testi honor, qd exhibet te-
sti, dum eius statur testimonio, ideò requiritur pura, & sim-
plex veritas. iij. q. ix. pura. iiij. q. iiij. c. j. quam confirma: quia
iuratur Christo de iureiur. & si Christus. versi. quodã. cuius
contrariũ est falsitas in auth. de instru. fid. & cau. & hoc iu-
ramentum vincit homicidium. xxij q. v. ille qui. sed nũquid
periurus est infamis scdm ius canonicũ sic. ij. qõ. j. quicunq;.
secundum leges. dicũt Goff. & Vinc. q non etiam si cõdem-
natus sit. ff. de cri. stel. l. fi. in fine. in casu. l. si quis maior. C. de
transact. Dixit etiam Vinc. q Papa potest dispẽsare, vt per-
iurus à testimonio nõ repellatur, vel constitutus in mortali
ar. de re iud. cum. I. & A. facit de hæret. accusatus. li. vj. Idem
Spe. ti. de teste. §. j. ver. sed quæritur vtrum Papa. sed quęritur
vtrũ sit idem in accusatore, qd in teste no. in. c. quicunq;. all.
& dicit q non. Quartò nota quòd opiniu suspicione graua-
ta repellit testem qd prosequitur gl. tua Pet. & ponitur alibi
gratuitas pro ponderositate leuitati contraria. s. eo. licet ex
quadam. Item no. q snĩa inter alios acta fidẽ facit in alio iu-
dicio, & vide qd dixi in textu soper ver. confessus. Item not.
quintò q dicẽti quem correctum incũbit onus probãdi, ra-
35 tio sumit ex regula semel malus. de re. iur. li. vj. sed † qualiter
probet tractat vlti. gl. circa quam dic q licet cõfessio, & pœ
nitentię impositio probẽtur per sacerdotem tñ satisfactio
probari debet per illos qui viderunt scdm Host. & si crimẽ
fit occultum sufficit q sit occulta. si verò fuit publicũ debet
esse publica non tñ solẽnis. ij. q. j. si peccauerit. l. di. in capite.
scdm Inn. de pœ. & re. c. j. nũquid sacerdos deponet iuratus?
quidam q nõ quia gerit vicẽ Dei de off. ord. si sacerdos. vnde
sicut à Deo nõ exigit iuramentũ. cxiiij. di. c. si. sic nec ab eius
vicario. xci. di. c. j. Alij cõtradicũt q vt priuatus deponit nõ, vt
vicarius hoc verius, sed primũ ęquius. & no. casum in quo sta-
tur vni propter qualitatem facti de pœni. & remiss. omnis.
vtrũ testis cui obijcit crimen possit opponenti obijcere de
alio crimine. dicit gl. q non. Alij vt Io. Vinc. & Phi. dicũt q
testis põt se ostendere innocentẽ, ne fama eius grauetur. sic
ostẽdit se quis liberũ per chartã manumissionis, vt in auth.
e. ti. §. si verò. & põt approbare pari testes suos fore honestos
quos aduersarius dicit malę famæ secũdum eos all. iij. q. iiij.
de iud. facit qd no. s. e. ex tenore. in gl. fi. & materiam huius
gl vide in Spe. ti. de teste. §. j. ver. itẽ opponitur. q crimiosus
est. & ver. sequẽti. & per hęc habes expeditas gl. cũ not. Hen
ricus dicit q in ista decretali ponũtur tres casus in ciuili, &
iiij. in criminali quibus à testimonio repellunt. & ad euidẽ-
tiã istius decre. sed quęritur, & qñ periurus est infamis, & à
testimonio repellat? Io. & Azo doctores iuris ciuilis sic dis-
stinguit: aut iuramentũ habet rei obseruantiam: vt quia est
de futuro, & cõsistit in dãdo, vel faciendo, vel alio simili: &
tunc tale iuramentũ nõ obseruãs est infamis: vt. C. de trãsac.
l. si quis maior etiã ipso iure. C. de digni. l. quoties. li. xij. Aut
nõ habet obseruantiã rei, vt cũ quis iurat ita esse, vel nõ esse
& tũc periurum nõ infamat quia continet sub crimine stel-
lionatus: vt. ff. de crimine stell. l. ij. & vlt. de hoc satis not. ff.
de his, qui no. infa. l. Lucius. quidã alij habita ista distinctio-
ne dicũt q si iuramentũ habeat rei obseruantiam, & fiat cũ
solennitate tũc infamat, & aliâs nõ, vt in. l. all. si quis maior.
& hæc videt magis canonica opinio scdm quod no. Hug. vj.
q. j. quicũq;. & istã opinionẽ tenuit Io. de fa. vt no. Arch. xv.
q. vj. authoritatem. tu verò circa hoc aliter distingue qa du-
36 plex † est iuramentũ vnum est assertoriũ aliud promissoriũ.
Assertorium est qd fit re præterita, vel pñti, & qd se habet
ad verũ, vel ad falsum: & istud iuramentũ habet sub se plu-
res species. qñq; eñi dicitur de calũnia, qñq; de malitia, qñq;
de veritate dicenda, vt patet de iuramẽto calũnię. c. j. & . ij. li.
vj. Itẽ aliud necessariũ est, vt in teste: vt hic, & . j. ti. j. per to-
tũ. aliud voluntarium, vt in iuramento delato à parte parti
in iudicio, vel extra: vt. j. de iureiur. c. vlt. Promissoriũ est qd
sa habet ad dandum, vel nõ dandũ ad faciendũ, vel nõ fa-
ciendũ, & istud habet. iiij. species, quia quoddam præstatur
licitè, & super re licita sicut est iuramentũ qd præstat vasal-
lus dño vt in libro de noua fid. forma. c. vnico. in feu. quod-
dã est qd pręstat illicitè, & super re illicita: vt qñ quis iurat
per vim, vel metũ non loqui patri, vel matri, vel dare rem ec
clesiasticam, vel alienam, vel vsurã dare: vt. j. de iureiur. c. ij.
quoddã pręstat licitè, i. sine metu, vel iureiur. cũ quidam. §. fi.
de verb. sign. constitutionẽ. §. cęterũ. li. vj. & in his duobus ca
sibus iuramentũ potest dici temerariũ: vt. s. e. intimauit. &
c. cõstitutis. quoddam pręstatur illicitè, vt per vim, vel me-
tum, super tñ re licita: vt in exemplis supradictis. j. de iure-
iur. c. si verò. & ita potest videre. j. de sepul. c. j. li. vj. His præ-
missis, distingue breuiter quia iuramentum qd est licitũ, &
qd illicitum, siue temerarium, & qd de quo est dubium vtrũ
37 licitum est, vel illicitũ. Aut ergo quis † falsum iurauit, vel ve
nit cõtra iuramentũ licitũ, & talis repellit à testimonio in-
distinctè post quantancunq; pœnitentiã peractã: vt hic, &
vj. q. j. c. quicunq;. xxij. q. v. c. paruuli. & c. si quis. & in alijs iu-
ribus all. per. B. hic in gl. periurus enim scdm Host. hic & est
ratio quia semel deierans præsumit deierare at. ff. de suspec.
tutor. l. iij. §. quæri potest. de suscepto, & archarijs. l. si aliqd.
li. xj. C. j. de præsumpt. mandata. & vide Ber. j. de simo. c. per
tuas. j. in gl. & sic opponebatur, Istũ eñi duobus modis dire-
ctè quis deierat, & talis siue iuret de præsenti, siue de futuro
siue de præterito semper est infamis scdm canones: vt. vj. q.
j. infames: vt hic tenent Io. ibi & Gof. in summa de iureiur. §.
quęritur. an periurus, & an. s. e. ti. §. quæritur. an periurijs, &
Ho. in summa. e. ti. §. ij. ver. excipit. & frater Io. in sum. con
fess. ti. de iuramẽto, & periurio. q. xxv. quæ sit pœna. in fine.
38 qd intelligo † nisi sit restitutus ad famã suã, vel cũ eo dispen
satũ per eũ, qui potest, vt statim dicã in distinctione seq. aut
quis temerè iurauit, vel etiam venit cõtra illicitum iuramẽ-
tum, & talis nõ est infectus, nec repellatur à testimonio, vt
s. e. c. intimauit. & c. constitutis. j. vbi de hoc. talis enim nõ
est periurus: quia venit iuramentum: sed quia temerè iura-
uit, vt. xxij. q. v. si aliqui. sed in cõtrarium facit, quia quilibet
temerariè iurans peccat mortaliter. vt. xxij. q. ij. c. ij. j. q. iiij. c.
necesse. & c. seq. j. de iureiurand. c. & si Christus. & ideò põt
dici q temerariè iurans repellitur à testimonio, nõ obstãte.
c. intimauit. & c. constitutis. s. all. & j. tit. proximo. peruenit.
j. quia non dicunt indistinctè q talis testificari possit: sed qd
cõtra illum qui ad ipsum ad sic iurandũ compulit testimo-
niũ dari potest qd videt in ipsius odiũ introductũ: sed Inn.
ibi, & hic super verbo per vim, vel potest dici. Doctores tñ
cõiter intelligunt, q talis à testimonio non repellit dum in
39 isto articulo subdist. Aut talis nondũ † egit pœnitentiam
de tali temerario iuramento, & tunc vera est opinio Inn. s. q
nõ potest ferre testimoniũ nisi cõtra illum qui ipsum indu-
xit ad sic iurandum. aut talis egit pœnitẽtiam de tali teme-
rario iuramento, & tũc potest ferre testimonium, sic sentit
Inn. hic super verbo periurij in ver. sed põt dici, & hic not.
expressè in. c. all. intimauit. in gl. & idem Ho. ibi & idem hic

Archi.vj.q.j.quicunq;.gl fi.Aut est dubium vtrũ iuramentum est temerarium,vel non,vel vtrum iuramentum cõtra quod quis venit est licitum,vel illicitum,& tunc in dubio idem dicendum est,q͠d in iuramento licito:vt.s̄.de elect.venerabilem c.penult.sc͠dm Host.hic,& Archid.in.c.all.quicunq; vj.q.j.in glo fi & vide q͠d not.Goff.de ista materia in summa de iureiur.§.ull.quæritur an periurus,& per Host.in summa.e.ti §.ij.ver.fi ma.& versi.excipitur.& qualiter quis
40 † probat se emendatum de crimine dicit ꝙ per sacerdotem suũ.l.di.in capite sc͠dm.B.Host.Inn.Host.& Io.an.hic,quod verum si per confitentẽ requiratur aliâs cõtra.j̄.de pœni.& remiss.omnis.sc͠dm Host.& in hoc concor.Arch.l.dist.in capite.Barth.brix.& Arch.ij.q.v.c.quanto.gl.adde dicas ꝙ.V.& Ber.s̄.e.nuper.gl.fi.&.j̄.de except.c.j.gl.si fuerunt.Gof.& Host.ibi & Host.in summa.e.ti.§.iij.in fi.& Spec.e.ti.§.j.vers.item opponitur,ꝙ est criminosus.dicit ergo ꝙ confessio,& pœnitentię iniunctio probatur per confessorem. Exterior
41 verò satisfactio per familiares,& † alios qui viderunt sc͠dm Host.& sufficit occulta,si crimen fuit occultum,si verò manifestum debet esse pœnitentia manifesta,licet non solẽnis ij.q.j.si peccauerit.xlv.di.sed illud.l.di.in capite.j̄.de pœ.& remiss.c.j.& vt dicunt quidam simplici verbo sacerdotis est credendũ in hoc casu sc͠dm Inn.ad quod facit sc͠dm Host.ꝙ gerit vicẽ Dei.xciij.di.c.fi.xxiiij.di.c.j.dicit tñ Host.aliquos dicere contrarium:quia licet in foro confessionis gerat vicẽ Dei:in contentioso tñ in quo nũc producitur,secus ad hoc s̄.e.nuper.primum æquius,secundum verius sc͠dm Io.an.& ꝙ nõ credatur sibi nisi iurato no.Arch.in.d.c.ipsi apostoli.G.d.gl. ¶ Expeditis notabilib⁹ pro maiori parte,nunc in fauorem retentium in modum cõ menti,& epilogi addendo quædam aliqua repetamus:notabilia,& oppositiones omittendo,quia satis patet ex pręcedentibus:sed immediatè ad quæstiones accedendo.

¶ PRIMO ergo quæritur in verbo *testimonium*. quia hic re vera loquitur de testimoio adhuc ferendo,qui de iam lato:sed dic de hoc,vt scripsi.s̄.e.præsentium.&.c.ex parte.& s̄.e.c.super dicto verbo,& ibi vide,quid de teste scripto in contractu,vel in testamento,& quid de canonico eligente,& quid de prælato agente,& quid de restitutionẽ petente,& forma alias qõnes ex his,quę scripsi super verbo aduersa.

¶ SECVNDO quæritur in verbo *crimen*. nunquid in quolibet peccato mortali hoc locum habeat videtur ꝙ sic quia Abbas hic exponit crimen.i.peccatũ mortale:vt dixi s̄.e.verbo crimẽ.sed in contrarium videtur:quia crimen di-
42 citur esse † peccatum graue accusatione,& damnatione dignissimum:vt ibi dixi,& facit quia non quodlibet peccatũ mortale repellit à dignitate,vt patet in temerario iuramento de iureiuran.sicut nostris.& hoc videtur verius,videlicet
43 † ꝙ debeat intelligi non de mortali peccato, sed solùm de graui crimine accusatione,& damnatione dignissimo in publico foro,& in hoc concor.Lignanus ratio: quia aliâs vix reperiretur testis remittens ad not.de tempore ordinandorum ex tenore,& ne probationũ copia augusteretur.vt.C.de hęred.l.quoniam.nisi peccatum mortale esset notorium, & in eo perseueraret,nec corrigi vellet argumento eorũ quę leguntur,& not.s̄.de iudicijs.c.cum non ab homine.& faciũt quę leguntur,& notantur in gl.iij.q.vij.§.porrò.saluis tamẽ his,quæ scripsi.s̄.super delicto verbo:sed oppones: quia q͠d non velit corrigit non respicit producentem de cuius dare,vel interesse nunc solum queritur:sed productum.sed respõdeo ꝙ notorietas,& reconuentio vtilitatem personę perseuerantis,& incorrigibilis vilis personę vilitas à testimonio quem repellit,vt dixi.s̄.

¶ TERTIO quæritur,pone,metu mortis,vel cruciatus corporis,qui aliâs caderet in constantem commisi crimen adulterij,vel homicidij,posteà producor in testem,& opponitur mihi istud crimẽ nunquid hoc repellar à testimonio videtur quòd sic:quia metus crimen huiusmodi non excusat,licet culpam aliqualiter attenuet eo,ꝙ melius est omnia mala pati quã malo consentire:vt.s̄.de his,quæ vi,vel metu fiunt.c.sacris.& quę ibi notantur in glo.& quę ibi scripsi in prima oppositione,& quatuor sequentibus,& in.iij.iiij.vij.&.viij.videtur posse distingui,quia aut cessante metu,per-
44 seuerat in eadẽ † voluntate:& tunc repellitur,& in ciuili,& in criminali:vt hic,& est ratio:quia tunc cẽsetur cessare turpitudo metus,& sponte approbari,q͠d gestum est:& per cõsequens cessat tunc causa excusationis.ff.de condi.ob turpẽ causam.l.pe.in fine primi responsi.vt.C.de his,quę vi metus ue causa fiunt.l.ij.Aut non perseuerat,sed pœnitet:& tunc admittetur in ciuili.si enim non committetur infamia,& etiam in ciuili criminaliter intentato,& hoc planũ: vt hic,& faciunt quæ scripsi.j̄.ti.j.præterea.in iij.q.sed quid in cri
45 minali,& quid si cõmitetur infamia dubium est:sed † ad primum credo saluo omni meliori iudicio ꝙ nec in criminali repellitur si eum aliâs non comitetur infamia,quod probo: quia licet quoad Deum,& conscientiæ forum metus huius modi culpam peccati non excludat:vt in contrario,& de cõsecr.di.iiij.c.cos &.xj.q.iij.quisquis metu,tñ quoad alias pœnas,quæ forum ciuile respiciunt excusari videntur:quia sanguinem proprium redimenti iura parcunt.C.de transactio.l.transigere.ff.de bonis eorũ,qui ante sniam mortem sibi cõsciuerunt.l.j.&.ij.in prin.& facit:quia metum passo dat prętor actionem,q͠d tamen non faceret si reputaret turpitudinem ibi interuenisse quoad forum ciuile:facit quia si cardinales metu compulsi eligunt consentiendo eligere,licet eligentes culpam committunt,vt.d.c.sacris.verum,quia culpa huiusmodi excusatur,seu attenuatur à metu conceditur eis ex aure,ꝙ electum pellere,& alterum eligere possint.xxiij.di.in nomine domini,versi.ꝙ si prauorũ.&.lxxix.distinct.si quis pecunia.&.iij.q.j.patet.super quo vide, quæ scripsi in d.c.sacris.in.vj.q.& in.v.quæstionibus sequentibus:& iunge alias quæstiones,quas scripsi super.d.verbo crimen.

¶ QVARTO quæritur in verbo *perseuerat*. & in verbo
46 emendatus.cui onus † probandi incumbit cui excipiẽt perseuerantiam. An verò producenti emendationẽ super quo vide quæ scripsi super eisdem verbis.& in dictis Henrici ad finem.s̄.eo.c.& videtur mihi breuiter distinguendum:quia aut tunc cõcomitatur infamia,& tunc cessat quæstio: quia repellitur indistinctè:vt hic in ver.si verò à contrario, aut non:& tunc aut in criminali,& tunc etiam cessat quæstio: quia seruatur q͠d habetur hic ver.in criminali.aut in ciuili; & tunc aut sunt præsumptiones contra testes,qui non pœnituerint,& tunc fit necesse probare emendationem arg.j̄.ecclesiastica beneficia.c.vt nostrum.aut cessant huiusmodi præsumptiones:& tunc aut est iam longum tempus, ꝙ crimen dicitur esse commissum.& tunc probetur perseueran-
47 tia:quia † nõ est verisimile ꝙ tanto tempore perseuerasset in peccato,& quia de præsenti probare eum criminosum in materia impugnatiua,atq; odiosa,& ita oportet ꝓbare clarè.C.de probat.l.fi.& tñ clarè non sequitur fuit criminosus iam longum tempus est ergo hodie est faciũt not.Inn.de accusa.sine his.Nec obstat regula semel malus.quia illud cum agitur contra eum,qui semel malus:sed vbi videref hoc contra tertium fortè non ita esset clarum,& apparet mihi longum tempus.s.annũ ne excedat:quia de quolibet fideli præsumitur,ꝙ anno quolibet se reconcilier:vt.c.omnis.de pœ.& remis.& maximè in patria,in qua homines Deo,& ecclesię sunt deuoti:vt in partib⁹ Gallicanis,& coadiuuaret vnde si constaret ꝙ communicasset in pascate:quia non est verisimile quem ad tale sacramentum sine pœnitẽtia accedere. Aut est modicum tempus,& tunc aut est publicum, aut occultum,vt scripsi in verbo perseuerat.licet fortè de rigore iuris non esset audiendus excipiens in ciuili nisi aliqua iudicia perseuerantiæ demonstraret cum sit probandum crimen præsens,& in materia odiosa:vt dixi.

¶ QVINTO quærit in ver. *si verò*.in verbo infamia de qua infamia loquitur,& videtur ꝙ solùm de infamia iuris per id quod scripsi super dicto verbo.sed super hoc vide q͠d scripsi.s̄.

ſcripſi.§.ſuper verbo tali modo. Verum latiùs circa hoc di-
ſtinguere poſſum: quia aut talis infamis eſt in integrum re-
48 ſtitutus ad famam ſuam per illum qui poteſt † eum reſtitue
re puta per Papam, qui poteſt famam reſtituere clericis.j̃.de
re iudi.cum te.vbi de hoc per Inn.& per Guli.in Spe.hoc ti.
§.j.in quinta col.ver.ſed quęritur vtrũ Papa poſſit? facit.j̃.
da ſimo.ex diligenti.idem putat Hoſt.de laicis.ar.c.all.cũ te.
vt notat in ſumma.e.ti.§.ij.ver.fama.item princeps, vel ſena-
tus poteſt infamiam remittere laicis, vt.ff.de poſtulã.l.j.§.de
49 qua.lo.etiam notat q Ep̃s † poteſt infamiam remittere in
caſibus illis, in quibus poteſt diſpenſare: quia eccleſia habet
ſenatum, & ſenatui æquiperatur.xvj.q.j.eccleſia.ver.hoc no.
&.l.diſt.dño ſancto.&.ij.q.iij.§.hinc colligitur.& Spe.ti.de-
legato.§.fi.ver.videtur tamẽ.ſed in hoc vltimo.ſ.de Ep̃o In-
no.contra.§.de temp.ordi.c.dilectus.in gl.prohibet.& Inn.
& Hoſt.in.c.all.cum te.& Spe.ti.dele.§.nunc de Ep̃orum diſ
penſatione.ver.prohibetur.vbi alibi dixi, & tũc talis admit
50 titur ad † teſtimoniũ perhibendum tam in ciuilibus, quàm
in criminalibus cauſis.vt.ij.q.iiij.prȩuaricator.& C.de ſent.
paſſis.l.j.hoc notat Hoſt.in ver all fama.Vinc.Goff.Inn.Ho
ſtiẽ.& Io.Andreas hic & Arcbid.ij.q.vij.ipſi apoſtoli.gl.ad-
de ſic etiam notant: Aut non eſt reſtitutus ad famam ſuam,
vel eſt: ſed per illum qui non poteſt eum reſtituere, & tunc
aut princeps conſtituit q talis non repellitur à teſtimonio,
vel diſpenſat cum tali q non repellatur à teſtimonio, & tũc
idem ar.j̃.de re iudi.cum.l.&.A & hoc dicũt Inno.& Hoſt.
hîc quod credo verum ar.no.per Vinc.& Archid.xx.xxij.q.
v.paruuli.gl.antepe.verſ.hoc no.q Papa poteſt diſpenſare,
vel conſtituere, vt periurus non repellatur à teſtimonio ar.
c.all.cum.l.&.A.idem Io.and.hîc.ar.j̃.de hæret.accuſatus.§.
licet.li.vj.& idem de primo qui eſt in mortali peccato con-
ſtitutus ſecũdum eos: Aut princeps non cõſtituit ſuper hoc
nec diſpenſat, & tunc aut quæritur de infami infamia iuris,
51 aut de infami infamia facti: ſi de infami infamia † iuris tunc
aut quæritur de infami infamia canonica quæ per peccatũ
mortale cõtrahitur, & illa per pœnitentiã aboletur, & poſt
pœnitentiam verã non fictam admittitur talis ad teſtifican-
dum, vt.vj.q.j.illi qui ſed ante non, vt hîc in prin. Aut de in-
famia ciuili, quæ irrogatur per ſñiam condemnatoriam, vel
ipſo iure, vt legitur, & notatur.ff.de his qui no.infa.l.athle-
tas.§.fi.& illa non aboletur per pœnitentiam: vt.ij.q.iiij.§.
hinc colligitur.& hoc notant Inn.& Hoſt.hîc in.j.glo.Item
notat Spec.ti.de teſte.§.j.in xiiij.col.verſi.item crimen hære-
ſeos.& ver.ſe.idem Bar.Brix.in quæſtione dominicali, quæ
incipit. Item quęritur peracta pœnitentia & idem notat Ar
chid.ij.q.vij.c.ipſi apoſtoli.in gl.intellige iſtam, & talis infa
mis repellitur à teſtimonio tam in cauſa criminali, quã etiã
in ciuili, vt hîc in.§.j.ibi & eum non cõcomitetur infamia
à contrario ſenſu, & hoc tenẽt Inn.Hoſt.& Io.an.hîc.& Ar-
chid.in.c.all.ipſi apoſtoli.gl.intellige iſtam & Spec.e.ti.§.j.v.
col.verſ.item excipitur q eſt fatuus.& eſt ratio quia infami
bus portæ dignitatis patere non debent.j̃.de exceſſ.prælat.
inter dilectos.C.de infamibus.l.vnica.li.x.de digni.l.neq; fa-
moſis.li.xij.j̃.de reg.iur.c.pe.li.vj.& ferre teſtimonium di-
gnitas eſt.xxij.q.v.prȩceptum.ſecundum Ber.hîc, & Archi.
j̃.de hæret.§.licet.li.vj.& ad hoc facit quod notãt Inn.Hoſt.
& Io.and.§.c.tam literis.dicentes q licet criminoſi non re-
pellantur ab excipiẽdo repelluntur tñ à teſtimonio etiã ſu-
per exceptione. Aut quæris de infami infamia facti, & dicit
q talis repellitur à teſtimonio in cauſa criminali, vt hîc in
fine.vbi dicit tali *modo repulſus*.ſed non ciuili.ſecundũ Hoſt.
hîc, & Archid.in.d.c.ipſi apoſtoli.in gl.alle.& ita tu legiſta
potes intelligere, & diſſoluere duas glo.contrarias Accurſij
quarum vna eſt.C.de ſumma trini.& fide cat.l.j.vbi dicit q
infamia facti repellit à teſtimonio, & alia.ff.de ſenat.l.ij.vbi
not.cõtrarium de hoc in Spe.e.ti.§.j.ver.item q eſt infamis.
ſed Io.an.hîc putat infamatũ de crimine, & de facto à teſti-
monio repellendũ etiam in ciuili ad hoc.§.ti.j.licet.ver.qui-
dam verò.§.e.licet.j.&.ij.&.c.in literis.j̃.ti.j.prȩtereà.d.ex-
52 cept.c.j.quod intellige † qñ infamia facti, vel infamatio cau
ſatur à crimine ita q crimine ſit proxima cauſa infamię, vbi
verò infamatio, vel opinionis aggrauatio non cauſatur à cri
mine: ſed ab alio medio, puta quia carceratus fuit, vel à teſti
monio aliàs repulſus putat locũ habere, qd hîc dicitur vt ta
lis aggrauatio opinionis non repellatur in ciuili, licet ſic in
criminali, vel aliter īfamatio facti cauſata à crimine de quo
conſtat, q emendatum non repellit in ciuili, licet ſit in cri-
minali, vel aliter infamatio facti cauſata à crimine de quo
conſtat eum m emendatũ eſſe nõ repellit in ciuili, vt hîc ſi de
emendatione non conſtat repellitur: vt prȩdictis iuribus. in
criminali verò repellitur ſemper vt hîc ſecundum eum, &
fortè bene. Dico tñ q licet infamia facti non repellat quẽ
à teſtimonio in ciuilibus tñ fidẽ teſtis attenuat: vt.ff.de car-
bo edic.l.j.§.cauſæ.cum ibi notatis.& vide qd no.iij.qõ.vij.c.
qui ſententię.&.§.porro.& nota q iudex ex officio põt re-
pellere teſtem criminoſum: quia ad eius officium ſpectat ne
aliquis iniuſtè grauetur.ff.de offi.prȩſi.l.illicitas.j.rñſo: ſed
is contra quem tales teſtes producuntur iniuſtè grauat quare
re &c.pro hoc etiam eſt argumentum.C.de temp.app.l.ij.j̃.
de except.c.exceptionem.&.e.ti.c pia.§.vlti.li.vj.& hoc te-
53 nent Bar.& Archi.ij.q.vij.c.quȩrendum.& quid ſit † infa-
mia facti, quare irrogatur, quot ſint eius effectus, vide per
Archid.ij.q.vij.§.teſtes.in gl.notandũ eſt.& de iſta infamia
facti dicit Goſ.& recitat Io.an.j̃.de acc.omni opere.qd habet
duos effectus, videlicet vt impediat in dignitatibꝰ.ff.de de-
cu.l.generaliter.§.ſpurios.& hîc, &.lxxxj.di.cauſatis Daniel.
& quoad querelam inofficioſi.C.de inoffi.teſtamento.l.fra-
tres.& dixit ſe idem putare in accuſando teſtificando, &
denunciando.

¶ SEXTO quæritur in verbo *periurij*. vtrum omnis periu
54 rus ſit infamis † & à teſtimonio repellendus? ſed de hoc dic
vt ſcripſi.§.in verbo reatu, & in dictis Henr.& etiam, quæ
ſcripſi in tertio notabili, vbi vide etiã an periurus etiã poſt
peractam pœnitentiam à teſtimonio repellatur, & nunquid
poſſit in contrarium diſpenſare, & an ſit idem in accuſatore
& adde etiã qd ibi ſcripſi in.v.notabili in prin. & adde etiã
quȩſtionẽ quam ibi moui vtrũ teſtis cui obijcitur, & adde
etiam quȩſtionẽ quam formaui, ſuper verbo *reatu*. ibi quid
quid ſi teſti opponitur.& quȩſtionem quam moui, & proſecu-
tus in verbo per exceptionem ibi & intelligo de ꝓbatione,
& adde ad eam quę ſcripſi.§.e.ti.c.licet.iij.

¶ SEPTIMO quęritur pone teſti olim excõmunicato,
& nunc abſoluto opponitur talis excommunicatio nunqd
eſt neceſſe probari crimẽ propter qd fuit excõicatus? ſed dic
de hoc vt ſcripſi.§.e.ſuper verbo per exceptionem ibi quæ-
runt Inn.Hoſt. Nouella, & Paulus, & videre poteſt Inno.&
Nouellã de longo ſi de mea abbreuiatura nõ contẽteris quę
tamen ſatis ſufficere debet, vt mihi apparet.

¶ OCTAVO quærit vtrum in præſenti ſcimate qd ex-
poſui in.d.c.ſacris.& in libro de oſtẽſione veritatis quẽ ȩdi-
55 di ſuper eo. † Cardinalibus, qui poſt mortem Gregorij.xj.in
vrbe per metum Romanorũ Bartolomęũ elegerũt & poſt-
eà ſtatim q fuerunt extra vrbẽ denunciarunt eũ nõ eſſe Pa-
pã, vt fortè electũ per impreſſionẽ, & metum caſu veri facti
prius per eos recollecto, atq; publicato ex eo, minus ſit cre-
dendum: quia dicuntur peccaſſe acquieſcendo romanis, &
idolũ venerando, vt Papa.& breuiter dico, q nõ per ea quæ
ſcripſi.§.e.c.in.iij.q.& in.d.c.ſacris.in.viij.q.& in duabus qõ-
nibus prȩcedẽtibus, & etiam in.ix.q.&.j̃.ti.proxi.c.præter-
eà.in.iij.q.patet: quia per tale teſtimoniũ non fuit ferre te-
ſtimoniũ in cauſa criminali ſaltem criminaliter mota: nã &
ſi de criminibus Romanorum, & Bartholomęi deponerent
nõ tñ tendebant, vt ex ipſis criminaliter punirentur, ſed ſo-
lũ, vt Romana eccleſia nõ adulterinum, ſed verum ſpõſum
haberet in Papã, & faciunt quę leg.& not.§.de procur.tuæ.
j.j̃.de accu.ſuper his.hoc ſuppoſito dico q Cardinales dum
ſic deponebant in crimine ſi qd fuerit nõ perſeuerabãt imò
de illius retractatione tractabãt, & per cõſequens hoc prȩ-

textu repellendi non errnt:vt hîc in ver.ſi verò.nec tunc ex
huiuſmodi occaſione eos poterat concomitari infamia:qa
nondum ſciebatur quid ageret,vel non,neq; etiam an bene
vel malè egiſſent:quia nondum ſuas declarauerant volũta-
tes ex quarũ declaratione hoc pendebat.Collect.hîc tractat
56 an illegitimus † ſit habilis ad teſtificandum recitans lecta,&
not.per Innoc.& alios,qui filij ſunt legitimi.finẽ.circa cau-
ſam.&.c.per venerabilẽ circa prin.& de iudęis multorum.
& de inſtitutionibus ad decorem.dicens ꝙ ſic in ciuilibus:
ſecus in criminalibus.ſ̃.e.decętero.Poſteà ſubdit ꝙ ſi quis
excõicetur pro ſola cõtumacia nõ deſcendẽte ex aliquo gra-
ui peccato abſolutio totum ponit de conſtitutionibus.ex li
teris.aliàs tollit ſolam infamiam inducit notata de hęret.cũ
con tumacia.li.vj.per Io.& de ſent.exc.decernimus.eo.li.per
Arch.& de minore,& de pubere inducit not.de fide inſtru.
cũ Io.& per Hoſt.in ſumma.e.ti.§.j.& per Io.& Arch.xxvij.
di.relatum.&.iij.q.ix.teſtes.& de conſecratione.diſt.iiij.pla
cuit.alia alia verò dicta ſua habes ſuperius.¶ Supple gloſſas.
In gl.j.ibi,*de quo minus*.quia non per accuſatores:ſed per te-
ſtes.In gl.ij.ibi *fuit*.de reſcript.eam te.in fine.& ibi,*infamiam*.
ciuilem,licet ſecus ſit de canonica ſcd̃m Inn.qui dicit præ-
ſens.c.intelligendum.de crimine de quo teſtis non eſt con-
demnatus,nec ipſo iure infamis:quia quodcunq; horũ eſſet
repellerentur etiam poſt ſentẽtiam,& etiam in ciuili ſecũ-
dum eum,alij tñ dicunt aliter & de hoc.vj.q.j.c.ij.& ibi prę
naricator melius diceret in.§.notãdum.in gl.iij.ibi,*recipitur*.
quia ex quo ſemel deierauit &c.j̃.de prę ſumpt.ſcribã.&.ff.
de iuſpec.tu.l.iij.§.quæri poteſt.C.de ſuſcept.& archa.l.ſi ali-
quid.li.x.ibi nemo eorum interſione conuictus ad effectum
gerat antedetotxit.& ideò hoc eſt ſpeciale in hoc crimine
pluſquàm in maioribus,vel equalibus.In teſte enim puta,&
57 ſimplex requiritur veritas.iij.q.ix.puta.iiij.q.iiij.c.j.& † iura
mentum eſt confirmatio veritatis de hoc.j̃.de iureiur.c.&
ſi Chriſtus.ver.quędam.ſed nihil eſt ita veritati contrariũ,
ſicut falſitas,quæ eſt eius immutatio in auth.de inſtru.can.
in prin.Item periurus quodam reſpectu vincit homicidam
xvij.q.v.ille qui.hoc tñ ſc-as,ꝙ licet periurus ſcd̃m canones
ſit infamis.vj.q.j.quicunq;.ſecundũ legẽ nõ.etiam non con-
dẽnatus.ff.de cri.ſtelli.l.vlti.niſi in caſu.l.hîc alle.C.de trãlac.
ſi quis maior.Inn.& Goff.& in.l.C.de reb.cre.l.iuriſiurandi.
iuramentum loco probationis ſuccedit.d.l.ſi quis maior.&
C.de dig.quoties.& ibi,*loco cautionis*.ſecundum Vinc.& hoc
tenẽt omnes:quia inhabitatio talium venit à iure poſitiuo,
& hoc reperimus in certis caſibus quod eſt certum in foro
ſuo:ſed de foro ſeculari,ſub dubio credo contra,niſi in caſi
bus,in quibus iura canonica arctant in foro ſeculari in not.
regula poſſeſſor.& fa.no.c.licet ex.de foro compe.nouit.de
58 iud.cauſamq;.qui filij ſint legi.M.dicit † etiam hîc Vinc.ꝙ
Papa conſtituere,vel diſpẽſare poſſet,vt periurus,vel alius
minor talis conſtitutus non repelleretur à teſtimonio ſerẽ-
do allegat.j̃.de re iud.cum.l.&.A.facit de hæret.accuſatus.§.
licet.li.vj.ſicut diſpenſat in ordinibus de temp.ordi.cũ dile-
ctus.& ſicut legitimat ad ſucceſsionem,vel ad numerum.j̃.
qui filij ſint legitimi.per venerabilẽ.de con.& affi.nõ debet.
& idem Gul.in Spe.de teſte.§.j.&.ij.verſi.ſed quæritur vtrũ
Papa,& ibi,*quicunq;*.vbi de hoc etiam per Archi.& per Ac-
cur.in.l.Lucius.de his,qui not.infamia.& in.d.c.quicunq;.
59 no.Io.ꝙ ſecus videtur de accuſatore.Dicebat Vinc † emen-
dationem prodeſſe quoad ciuiles quęſtiones:aliter nunquã
haberemus teſtes,quoad criminales non:quia poteſt accuſa
re de crimine.vj.q.j.qui crimen.ſi autem fuerit emendatus
per diſpenſationem quoad omnes quęſtiones.ſ̃.de fil.præſ.
ex tua.i.de ſciſma.fraternitatis.& fa.qd no.Inn.j̃.ver.in cri-
minali.ſuper ver.de crimine,ſic ibi dicens niſi ſecum fuerit
diſpenſatum,vel niſi ſit in integrum reſtitutus,vt no.j̃.de re
iud.cum te.*& niſi*.de his qui not.infamia.l.Lucius.nota.de
hoc.in gl.*hoc patet*.ibi ſubdiaconus.vide quod notatur in.§.
ibi ſeq.ſed illud.& ibi *iudicio*.vnde dicit Hoſt.quòd ſi ſemel
in iudicio conſtet de periurio,& ſibi imputabit etiam ſi fal
ſo conuincatur niſi teſtes de falſo reprobare poſsit all.ſ̃.e.ex
parte.&.c.ſicut.*& in ſi*.vide quod notatur de elect.ſuper eo.
in gl.j.& quod ibi dixi.In gl.vlti.ibi,*opinio*.alij exponunt in
hoc caſu,ſcilicet quãdo per exceptionem ſuit probatum in
alio iudicio,& eſt de crimine emendatus,nec infamis eſt de
iure,& ibi probari confeſsio,& pœnitentiæ iniunctio.Ex-
60 terior † verò ſatisfactio probabitur per familiares,& alios,
qui viderunt ſcd̃m Hoſt.& ſufficit occulta ſi crimen fuit oc
cultum,ſi verò manifeſtũ debet eſſe pœnitentia manifeſta
licet nõ ſolẽnnis.ij.q.j.ſi peccauerit.xlv.di.ſed illud.l.di.in ca
pite,ſcd̃m Inn.ad idẽ de pœ.& re.c.j.& vr̃ quibuſdã ſcd̃m In.
ꝙ ſimplici verbo ſacerdotis ſit credendum in hoc caſu.Ad
quod facit ſecundum Hoſt.quia gerit vicem Dei.ſ̃.de offi.
ord.ſi ſacerdos.vnde ſicut adeo nõ exigeretur iuramentum
ſicut nec ab eius vicario.xciij.di.c.ſi.&.xciiij.di.c.j.dicit ta-
men Hoſt.aliquos dicere cõtrarium quia licet in foro con-
feſsionis gerat vicem Dei:in contentioſo tamen quo nunc
producitur ſecus ad hoc.ſ̃.eo.nuper.primum æquius,ſecũ-
dum verius,& nota caſum in quo creditur vni teſti,& eſt
hoc propter facti qualitatẽ:quia ſit confeſsio in ſecreto,cõ-
cordat quod dixi.ſ̃.eo.in omni.Io.An.& ibi nemo,de hoc.
ij.q.v.quando.&.q.vij.ipſi Apoſtoli.& ibi *videas*,Vin.alleg.
ad idem.de pœ.di.l.agite.de præſump.ex ſtudijs.& ibi *ſi hæ-
reticus* non tenet vt ibi not.tamen de hoc & de ſentẽ.dic vt
j̃.de hæret.in fauorem.lib.vj.in tex.& glo.& ibi *dixi*,ita di-
xerunt Io.Vin.& Phi.ꝙ teſtis poteſt oſtendere ſe innocentẽ
vt fama ipſius non grauetur,ſicut poteſt quis ſe oſtẽdere li-
berum per chartam manumiſsionis.in auth.ẽ.eo.ti.§.ſi vero
dicantur.dixerũt etiam Io.& Phi.ꝙ probare poſſum teſtes
meos honeſtos quos aduerſarius dixit eſſe malæ famæ alle.
iij.q.iij.de iudi.& facit quod not.ſ̃.eo.ex tenore.in gl.iij.in
ſi.& eo.ti.verum.per Inno.& ibi *aduerſarius meus* producens
illum teſtem,& ibi *iudicio*.vt patet.j̃.de commu.ſeruo.c.j.&
ij Hoſt.& ibi *perſonas*.hoc.c.& duo ſequentia de iudice lo-
quuntur & de merito vitę vel de non tollerato & in fine &
ibi hæc glo.per Io.Vin.&.T.& materiam huius glo.vide in
Specu.de teſte.§.j.verſi.Bartho.Brix.& ver.item opponitur
quòd eſt criminoſus.& ver.ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum an pluries præſtari poſsit.*
2 *Teſtificatis non planè perſpectis,teſtes quartò repetere liberum eſſe: etiamſi à teſtibus teſtata nouerit nu.8.& percontari quid ſit.n.3.*
4 *§.quia verò.de teſtib.col.vij.in quem ſenſum ferri debeat:eumque ad teſtimoniorum ſubtractorem extendi.nu.5.Extendo etiã vt nu.7.*
6 *Teſtimonijs à iudice apertis,teſtes repeti non poſſe.*
9 *Liti ob teſtium impedimenta ſuperſedendum non eſſe.Productori tamen etiam poſt ſententiã extraordinariè ſubueniri poſſe & n.10.*
11 *Dilationem ſecundam non,niſi ex cauſſis,concedi.*
12 *Teſtibus abſentibus,petitiſque ob id dilationibus quid faciat iudex.*
13 *Moram delegati in recipiendis teſtibus intra diem breui fluxurum, quo negotiũ perfici nequit producẽti nõ obeſſe quin reſtitui debeat.*
14 *Caſu fortuito ingruente,dilationem prorogari debere:& quid ſi caſus ceſſet.nu.15.*
16 *Dilatio producendorum teſtium quot menſibus danda ſit:& quomodo dilationum tempora computari debeant.nu.17.*
18 *Dilationem minorem,quàm lex iuſſerit,prorogari debere:& quando currere incipiant dilationes.nu.19.*
20 *Dilationum dies continuos eſſe.*
21 *Prouincia continens quid:& petens dilationem,eam fruſtra non petere iuret.nu.22.*
23 *Peremptoriæ exceptioni quot dandæ ſint dilationes.*

CAP. LIIII.

Ltra tertiam. Dicit Nouel.quòd quia propter lectu
ram huius decretalis prius aſcendit cathe-
dram ipſam voluit commentare vt alij ha-
beant ordinem repetendam,& reuera me-
lius fuiſſet pro lectoribus,auditoribus atq; ſtudentibus ꝙ
hunc ordinem vbique ſeruaſſet:quia ordo valde confirmat
memoriam

memoriam:& aperit intellectum, licet tamen eam commē-
tauerit modicum aut fortè nihil de suo preter ordinem qui
bonus fuit: hæc autem decre. ponit formam, per quam da-
tur quarta productio testium quæ aliter dari non debet, &
sunt duæ partes quia primò ponit regulam, secundo casum
exceptum ibi *nisi*. ¶ Expone literam *vltra* denotat excessum
sic.iij.de rescript.nonnulli.& de except.pia.li.vj.*tertiam*. Iste
numerus est cōis in dilationibus, & nouicionibus ad idē de
sent.exc.constitutionem.li.vj.*productionem*. gl.ad intellectū
huius verbi remittit, *non deberet*. idem si diceret non possunt
propter negatiuā de hoc.j.de reg.iur.c.j.li.vj.*testes*.de instru-
mentis.dic vt.j.ti.ij.cum dilectus. potest etiam per confes-
sionem post testium productionem instrui causa sicut prius
secundum Inn.ad quod allegat Host.j.ti.ij.cum Io.lo causa vnde
dicatur, habes.j.de verborum signi.forus.*produci*. super his
capitulis, ad quę probanda fuit assignata, & est tertia lapsa
dilatio, sicut de nouis.s.e.fraternitatis, *nisi*. quia negatiuam
sequitur ponit, & excipit de quo per dignum.satis.j.de reg.
gu.iur.li.vj.sed per Cy.plenius.C.de transac.l.iiij.*præstito*.nō
sufficit ergo ꝙ sit exactum nisi, & illud præstetur: vt hîc, &
econuerso non sufficit illud præstari nisi per iudicem exiga-
tur.s.de restitutione in integ.*ex literis*.qui hoc.s.quartam di
lationem iuramēto, vt dicit glo.sumptum fuit hoc de.§.quia
verò.in auth.e.ti.*per alium*.generalius loquitur quā authēti-
cum.vnde hoc sumptum fuit qd dicebat de aduocato, vel
pro eo agente, vt tu.cu.vel procu.secundum Vinc.& Goffr.
testificata sua.vel alterius partis cum ipse textus, & textus au-
thenticæ sic generaliter loquantur secundum Inn.& Host.*vel fue-
rat*.ista disiunctiua probat ꝙ sufficit substraxisse: nā licet for
tè testificata non viderit pręsumitur contra eū propter fur-
tum.C.de prob.l.siue possidetis.in fine.secundum Ho. *percūctatus*.
i.valde contatus: quia hîc per auget: vt.j.dicam.& remittit
Host.de consue.c.ij.*artem*.in mala significatioe ponitur hîc
&.xxij.q.iiij.quacūq.xlvij.di.sicut.in bona ponitur.lxxxi.
disti.clericus prius.s.in prima.ij.vel.iij.*nequius*.de forsam, vt
verbum sonat, vel prius erant excommunicati modo sunt
absoluti, vel prius inimici modo reconciliati secundū Vinc.
Nota primò infinitatem vitandam de hoc de rescript.c.ij.li.
vj.Secundò nota malitiam excludi per iuramentum concor
dat.s.e.pręsentium.Tertiò nota ꝙ qui per alium fecit per se
ipsum fecisse videtur.j.de reg.iur.qui per alium.li.vj. Quar
tò nota ꝙ illi, per quem non stetit, subueniendum est.j.de
reg.iur.imputari.lib.vj.¶ Primò opponitur quia testes su-
per principali producuntur post lit.contest.s.e.de testibus.
1 postquàm immediatè † iuratur de calumnia.s.de iuramen-
to calumnię.c.j.in princ.& tū iuramenta reiterari non de-
bent.j.de iureiur.veritatis.&.c.si Christus.ergo malè hîc di
cit textus hîc iuramentum aliud exigendum.solue, vt io gl.
¶ PRIMO quæritur vtrum ille, qui vidit testificata, tū il
la plenè non examinauit, prohibeatur à quarta productio-
2 ne, solutio secundum Inn.Host.& Abbatem nō † impeditur, nisi
diligenter illa inspexerit.argu.ff.de vendicat.l.officium. C.
de probat.l.exceptionem.quod secūdum eos hîc signat ver-
bū percontatus, quasi per omnia scrutat⁹, & quod cum dili-
3 gentia inspexerit, denotat enim verbum illud † diligenter
inquisitionē per quam dicta comprehenderit, facit quia ces-
sat finalis causa prohibitionis ex quo non vidit illa taliter ꝙ
posset id per alios subornare.de renunc.c.post translationē.
cū concor.nec oportet ius ciuile calumniari, nec verbo ca-
ptari.ff.ad exhiben.l.penulti.Sed contra in authen.eo.tit.§.
quia verò.vbi expressè innuitur quòd postquam didicerit
4 testificata nūquam vlterius testes producere potest: sed † il-
lud potest intelligi vbi renonciauit testibus, & vidit testifi
cata. Abo tamen ista vt dicunt quidam simul sunt necessa-
5 ria & † idem est vbi substraxit: quia tunc etiam si aliàs non
restaret quòd diligenter vidisset testificata, tamen quia prę-
sumitur contra eum propter furtum vlterius testes produ-
6 cere non potest: & idem † quando attestationes apertæ sunt
per iudicem: quia tunc non potest vlterius producere, & in

his tribus casibus videtur loqui prędictum autem.§.quia ve
rò.all.subdit Inn.quòd nedum vltra tertiam productionem
Inn.& post primam, vel secundam repellitur à productione
ille qui didicit testificata, nisi in casibus prædictis, & hoc
7 innuit finis prædicti.§.quia verò.plus dicit † quòd siue sua,
siue partis aduersæ testificata plenè viderit repellitur: quia
lex in prędicto.§.quia verò.sic generaliter loquitur, licet ali-
quid contra per.l.iudices.C.de fide instr.sed primo dictum
magis placet secundum eum. Consulit tamen Hostien.quòd
quancitò perpendit attestationes suas quòd desistat à le-
ctione illarum.

¶ SECVNDO quęritur an prohibeatur producere te-
stes is, qui à testibus productis diligenter exquisiuit qui sibi
recitauerunt attestationes, quas fecerunt.respondeó secun-
8 dum prædictos quòd non, cum † hoc non sit iure cautum.
ff.e.l.j.& quia nec ratio, nec ęquitas hoc suadet: quia nec per
hoc plenè posset instrui: nam per vnam vicem de facili in-
strui non posset secundum Inn.facit.j.de priuil. cum perso-
næ.li.vj.de poe.di.ij.§.ex contrario.ibi nemo repētè fit sum-
mus.&.xxviij.di.sciendum.addit Host.meliorem rationem
quia posset esse ꝙ testis falsum referret de accusa.inquisitio
nis.§.si.vel quia vult placere, vel quia nō retardatur, & ideò
super verbo tam volatili, & incerto nō pōt, fieri plena deli-
beratio qualis fieret super scriptura propter quod etiam sta
tutū est actionē in scriptis offerri de hoc.s.de libell.obli.c.j.

¶ TERTIO quæritur quid si pars petit suspendi ad aper
turam testium, vel causæ diffinitionem donec possit habe-
re testes suos, vltra marinos, vel captos, vel infirmos, aut ali-
9 ter impeditos? respondeo † secundum Inn.& Host.ꝙ non audie-
tur vltra tempora.iij.q.iij.§.partium.poterit etiā post aper-
turam, imò, & post sniē prolationem pręmissa cognitione
summaria, per beneficium restitutionis in integrum subue-
niri.s.in integ.rest.c.j.ij.&.iij.&.c.ex literis.sed dices nonne
melius esset differre.quàm post publicationem, vel sniam
10 subuenire? respondent ꝙ non, ne † detur materia malignan-
di.si enim propter hæc & similia differretur posset quilibet
inuenire tot vias diffugij, quòd lites fierent immortales cō-
tra iura vulgata, nec paranda est talis via de diuort.quāto.§.
penul.& ecōuerso si procedatur nullum, vel modicum fuit
præiudicium ex quo per restitutionis beneficium subueni-
11 tur. Fatētur tamen ꝙ ex † magna causa posset iudex vltra sta
tuta tempora alteram dilationem dare, vel prorogare ar.ff.de
re iud.l.nōnnunquàm: sed non immoderatam ar. ff.de iudic.
l.si longius.&.ff.de vacatione munerum.l.si.& facit de offic.
de leg.consuluit.

12 ¶ QVARTO quęritur quid si protestor quòd † produ-
cere volo testem vltramontanum, & probo quòd nisi pro
illo, nec inuentus est, vel quòd nuncius non potest transire,
nunquid dabitur millesima dilatio, vel productio videtur
quòd sic per not.s.e.in causis. donec de morte certi sumus.
argu.j.de spon.in præsentia.de secundis nuptijs.c.ij.sed quia
hîc prætextu possent lites perpetuari putat Inn.quòd iudex
debet hęc arbitrari, & occurrere malitijs toto.C.de iud.p-
perandum.vide quod not.de rescript.statutum.§.pe.li.vj.

¶ QVINTO quæritur supposito quòd quarta produ-
ctio de qua hîc loquitur non possit peti vltra tempora sta-
tuta nisi per beneficium restitutionis in integrum, pone ꝙ
13 † per iudicem, vel receptorem testium, vel instrumentorum
quibus est commissum hoc expediendum intra duos men
ses stat per sex, vel.vij.septimanas quibus nihil est factum:
quia ipsi licet diligenter requisiti procedere neglexerunt, &
in residuo tempore non potest profici quod mandatur, pu-
tant Inn.& Host.in isto casu hoc non imputandum parti,
& quòd restituetur ei tempus argumentum.ij.q.vj.ante-
riorum & in authenti.vt spōsalitia largitas.§.hoc quoq; san
cimus.coll.ix.& de hoc.s.de offi.dele.de causis.&.c.pastora-
lis.ad finem. Cautè tamen facit pars si hoc præstetur de off.
ord.pastoralis.ad finem.

¶ SEXTO quæritur quid si propter pericula maris, vel

tempestates aquarum, vel quocunq; alio casu fortuito impe
diatur quis ire, ita ꝙ nulla parte temporis potest ꝓductio-
nem suam perficere. dicunt Inn. & Host. ꝙ hæc esset magna
14 causa, quare † deberet terminus prorogari ar. ff. de ędendo. l.
si quis ex argentarijs. & l. seq. & in auth. de his qui ingrediũ-
tur ad appellationem. §. ij. & . ij. col. v. nisi sit quod possit par-
tibus imputari. ff. si quis cautionibus. l. ij. hoc intelligit Col-
lectarius, vbi est impedimentum notorium, vel aliâs iudici
15 constat, aliâs contra, vt patet ex dictis. s. Putat tamen Inn. ꝙ
si multo tempore deberent durare pericula, procedi posset
ad publicationem. siue sñiam saluo parti beneficio restitu-
tionis postquam cessauerint pericula: vt est dictum: & pro-
pter hoc dicunt Inn. & Host. ꝙ cautè facit pars cõtra quam
producuntur testes si consentit ꝙ aduersarius habeat. ix. mẽ
ses ex quo summaria cognitione pręmissa ordinatum est, ꝙ
16 instructionem † habeat de partibus transmarinis, nec expe-
dit ei contra quem producuntur petere articulos per ipso-
rum enim examinationem magis, & plenius instruitur pro-
ducens: sed permittat super tota causa *producere* testes, &
instrumenta: quia si etiam haberet mille capitula non habe
bit nisi nouem dictos menses: idem dicunt de. vj. mensibus,
qui dantur de continentibus prouincijs, & de tribus qui
dãtur de eadem. iij. q. iij. spacium. C. de dilationi. l. j. & . ff. de
ferijs. l. vltima. Prudenter etiam facit secundum eos, is con-
tra quem fit productio si quæri faciat à producente, & re-
sponsionem in actis scribi an intendat causam suam instrue
re de partibus vltramarinis, & de continentibus prouincijs
an de eadem, & est valde vtile si certum elegerit: nam si di-
cat producens quòd intendat de eadem prouincia instrue-
re non per hoc negans de circunstantibus prouincijs habe-
bit tres menses, & posteà si secundo dicit ꝙ vult habere de
circunstantibus prouincijs non negans per hoc de vltrama-
rinis habebit. vj. post & posteà si secundò dicit ꝙ de vltra-
marinis vult habere habebit. ix. & sic forsan plus debito ꝓ-
17 rogabitur per hoc causa. hic † aduertendum ꝙ hoc dictum
excludit. xviij. menses dari quod videtur inconueniens cum
per hoc amplietur dilationũ materia circa ea quæ superius
dixi, & facit. C. de temp. app. l. ij in prin. & clemen. de ver. sig
sæpe. putat ergo Pe. de Bel. & ponit Cyuus de dilation. l. j.
in secunda quęstione principali versi. iuxta hoc potest dubi
tari, & omnino ibi vide per totum, ꝙ tempus debeat in tẽ-
pore computari: vt si prius habuit tres menses, vt in prouin
cia si posteà petat testes de prouincia continenti non dabũ-
tur sex, sed tres tantùm, & si iterum de transmarina non ha-
bebit nouem sed tres tantum. si verò post primã de tribus
mensibus petet tertiam si vltramarinam haberet. vj. menses
& sic non habebit nisi. ix. menses pro omnibus distantijs lo-
corum, & secundum hoc bonum est consilium Inn. & Host.
qđ præmisi-qa si sit pars petita de quo loco causam instrue-
re velit, & eligit vnum certum bene quidem: sed dato ꝙ di-
cat se de omnibus tribus informationem facere velle solos
nouem menses habebit pro omnibus: sed dato, quòd petita
non fuerit, si super principali, vel eisdem articulis, vel aliâs
quę pręuideri poterant dilationes istę petantur, puto pro-
cedere quod post Pe. dixi. si verò super exceptione, vel repli-
catione in prouincia repetatur noua dilatio procederet qđ
dicit Inn. & Host. post eum. facit quod notatur de elect. cu-
pientes. li. vj. in gl. penul. primę partis. & remittit quoad hęc
Collectarius ad collecta sua. s. de dilat. c. præterea. Est etiam
aduertendum ꝙ. l. illa. j. C. de dilat. canonizata. iij. q. iij. §. spa-
cium. dicit non amplius, quàm tres mẽses dari per quam da
tur intelligi quòd si in prouincia, vel extra prouinciam te-
stes sint propinqui, dilationes memorabuntur. facit. j. de ap
pel. cum sit. C. de dilat. siue pars. & si quod not. de elect. corã.
in. j. gl. Item scias, ꝙ Inn. & Host. dicunt ꝙ parti, quæ habuit
minorem dilationem, quàm trium mensium de leui dabi-
18 tur † alia dummodo ambæ non excedant tres menses simul
iunctæ, & in his tribus mensibus non computabitur tem-
pus mediũ à fine. j. dilationis, vsq; ad principium secũdę, si-
ue producens fuerit impeditus, siue neglexerit: nam si negli
gentia dãnosa erat aduersario sibi imputet suã negligentiam
& ꝙ illũ citari non fecit: quia vigilantibus &c. ff. de his qui
in fra cre. l. pupill⁹. in fi. iiij. q. iiij. §. j. & . ij. & licet fateanť qoq;
vtiles has dilationes abbreuiare. dicunt tñ ex abbreuiatione
dubitationes occurrunt, & diffugia procurantur. dicunt tñ
19 hanc dilationem incipere † currere ex quo est assignata, vn-
de cautè facit producens si statim impetret literas, & vadit,
vel mittat pro producendis testibus, vel mitti facias, vt ibi
recipiantur. j. de fideiuss. c. fi.

¶ SEPTIMO quæro, nunquid tempus harum dilationũ
20 est vtile? putat Inn. ꝙ non, sed continuum † adeò, ꝙ nec dies
solutiõis, nec retractationes testiũ recipiendorum, vel iudi-
cum de illo tempore deducuntur, dummodò recreationes
non sint maliciosæ, vel tales, per quas producens impedia-
tur producere testes suos Host. remittit ad id quod post eũ
scripsi. s. ti. j. licet. in prin. ver. quia tamen.

¶ OCTAVO quæro, quid in hac materia appellamus
21 † continentẽ prouinciam? putat Inn. quòd non Archiepa-
lem: sed sicut creditur. ff. de verbo. signi. Notionem. §. j. quod
declarat Host. sicut Italia, Gallia, Hyspania, Prouincia, Ceci
lia, & his similes. pro prædictis facit: quia malè videretur li-
mitatum à iure si in prouincijs Archiepalibus, & continen.
tot menses dari deberent, cũ qñq; Archipales prouincię val
de parũ distinguant, vt no. s. de offi. deleg. cum causa. & ibi
dixi in prin. vide etiam quod dixi de elect. coram. super ver-
bo prouincia. Aut autem in except. probandi locus sit quar
tæ productioni, vide in Spe. e. ti. §. qualiter. ver. sed cum sup.
& si appellatur propter denegotiatiunẽ quartę dixi, quid iu
ris. s. e. significarũt. in gl. quicunq;. & gl. no. ꝙ &c. Supple gl.
In gl. ij. ibi *dicitur*. secundum Host. deficit ratio, quę à iuramẽ
to calumnię non defendit eum, qui dilationem petit super-
22 fluam, vnde dicit ꝙ exigitur ad tollendum † iuris præsum-
ptionem. quæ est quòd quamuis sit iuratum de calũnia ma-
liciosè petatur hæc dilatio in gl. vlt. ibi non debẽt. item per
iuramentum prouidetur ꝙ aliâs capit. nam & si constaret ꝙ
habere non potuisset adhuc potest de alia fraude caueri, &
ibi, *productio facta fu.* nec negaretur etiam secunda & tertia
ei qui post primam percontatus esset dicta testium, quod
innuit finis. §. quia verò. secundum Inn. & Host. & in fi. & . l.
23 oratione. e. ti. Collect. quærit nũquid super † exceptionibus
peremptorijs dantur quatuor dilationes? & dicit ꝙ non re-
mittens ad notata ex Spe. e. ti. §. qualiter. & de offi. dele. pru-
dentiam. §. vj. & de dolo. c. finem. & de except. c. pastoralis. itẽ
multa de præcedentibus recitat, quæ omitto.

SVMMARIVM.

1 *Inquiri de crimine quando oporteat: & quotuplex denunciatio.*
2 *Decr. non debet de accusatione tantum intelligi. Et calumniæ timorẽ inscriptione tolli. numero 3.*
4 *Vnus ex pluribus accusatis an testis in reliquos esse possit.*
5 *Cœnobitas, monachosue testes admitti indistinctè non debere.*

CAP. LV.

NOn debet. ¶ Ponit regulã, & casum
exceptum quem secundo
probat per duo similia, scda ibi, *cum etiam cri*
minibus. ¶ Expone literam *criminibus*. secus si
agatur ciuiliter Inn. vnde dicit Host. de qui-
bus criminaliter agitur exceptis quæ sint crimina excepti-
tia tractant hic Pe. & Abbas: sed vide plenius in Speculo de
accusa. in fine. *admitti*. facit hæc litera ꝙ exceptio contra te-
stes propositi non reseruatur in tẽpus disputationis, de quo
dic, vt dixi plenè. s. e. ex parte. *pendente*. illa finite, & illo abso
luto non prohibentur recipi, vt infra dicam, *accusatione*. di-
cunt quidam idem pendente inquisitione, vel denunciatio-
ne Inn. & Host. de inquisitione bene fateor: cum illa nõ fiat
1 super veritate criminis, nisi præcedente infamia. j. de accusa.
qualiter. sed in denunciatione videretur distinguendõ, pri-
mò an denunciatio sit euãgelica, an iudicialis, an canonica,
an regularis, & si est iudicialis, an denũciatus sit infamis nec

nc. innocetes

ne.*innocentes*.quod præsumitur eo ipso q absoluitur ar. in eo quod legitur & notaf. j. de calum.c.j.&.ij. *ab accusatione*. vide Hieronymũ ad Pana.iiij.c.*repellatur*. Opponitur quia secundum hoc parata est fraus accusato volenti subtrahere copiã probationis accusari. accusatus enim faciet illos testes per quos potest cõuinci, repelli, & talib⁹ fraudib⁹ nõ est via paranda. j. de diuor. quãto. in fine.cũ cõcor. & ob eandem fraudem vitãdam diai. j. de accus. omnipotẽs. q pendente accusatione potest quis eligi. Solutio nõ vertitur hic bursale interesse testis accusati, vel accusatoris volentis ipsum produ-
2 cere ex quo criminaliter agitur sicut ibi Sed † dices textum hunc esse tenendum in sola accusatione: nam exorbitans est vt nõ cõuictus, nec infamatus propter accusationis pendentiam repellatur, nec sequitur inquiritur, ergo est infamatus quia pluribus casibus pceditur sine infamia, & si nõ accusati testia tamen accusatoris illum producere volẽtis propter
3 pœnã tallionis. Quare dici † potest q propter inscriptionẽ quã subit accusans, nõ est de facili præsumptio huius malitiæ, & quãdn præsumptio esset de malitia posset prouideri secundũ decret frequent. de testiru. (polia. lib. vj. vel dictum testis recipi te seruata fide ipsius in euentũ finitæ suę accusationis. ad hoc. s. eo.ex parte. ¶ Supple glossas in glos. j. ibi. *uerdum*. de hoc satis. ij. q. vij. ipsi Apostoli. & ibi. *verum*. scilicet sit ille accusatus de crimine exceptn. & ibi. *non debet admitti*. Et ideo dicit teatus forsan secundum Innocẽ. & Abbatem. Collec. in verbo exceptis exẽplificat. de crimine læsę maiestatis: quia ibi omniũ testiũ æqualis cõditio est. C. l. Iulia ma. l. nullus facit. C. de Episc. & cleri. l. quicqd in hoc genus. Subdit nã si sicere si testis dicat se vidisse in instrumento contineri crimen commissum fuisse: quia multa contra instrumentum fuisse: quia multa contra instrumentum dici pos-
4 sunt: sed pone quatuor homines, vnũ in domo † occidisse, & constare illum fuisse ibi occisum, licet nesciatur per quẽ nunquid tunc accusator potest aliquẽ de illis in testem producere videtur quòd non argu. huius capituli, & quia non crederetur sibi. s. de confess. c. j. refert Collectarius, Speculo. ti. §. primo. versi. quid si quatuor dixisse. quòd secundum Vber. non admitteretur in causa criminali, & dicit Collect. quòd hoc verum videtur si omnes de hoc sint accusati. vt xvj. q. iij. nemini. & hic. sed ante accusationem videtur: secus: quia hoc edictum prohibitionum est, dum autem accusatus est socius ipse contra se confiteretur. sed nunquid po-
5 test obijci contra † testem. quod est religiosus. Specul. videtur varius. e. ti. §. primo. quia in versi. item excipitur. dicit q potest excipi: sed subdit abinnum dicere religiosos admittendos indistinctè, & ipse idem in versi. quid de monacho, & alleg. c. insuper. s. e. sed illud. c. & c. cum nuncius. & c. veniens. & c. nuper. & c. tuis. loquitur in causa ecclesię suę. vnde videtur melior ratio: quia non inueniuntur prohibiti, & de hoc dictum est. s. c. quoniam. ex alio tamen capite videntur repellendi, videlicet quia inobedientes videntur eõ, quòd sine licentie claustrum exiuerunt. xvj. q. j. placuit. nisi inobedientia per licentiam, vel aliàs excusetur, vt sic intelligatur dictum Spec. in versi. item excipitur.

De testibus cogendis Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Rubricam ad posite situm esse: & priuilegiarios testes non, nisi in subsidium cogi. nu. 2. recusantes tamen in noxam prolabi. nu. 3.*
4 *Testes non, nisi in iudicij cogi: & quid in contractibus. nu. 5.*
6 *Opinionem quã reijci oporteat in criminalibus ciuiliter instituta accusatione testes cogi. nu. 7. Amplio, vt nu. 10. 12. & 13. Limito, vt numero. 8. 9. & 11.*
14 *Testes commonefactos excommunicatione, aut mulcta cogi.*
15 *Veritatem citra animæ noxam celari non posse etiam non rogato teste: & quo casu cogi possit. nu. 16.*
17 *Secreta fidei commissa an detegi debeãt, & quæ tegere astringamur numero. 18.*

QVoniam officium testium † de quorum admissione, seu repulsione. s. ti. proximo dictum est, q publicum est, & ideo ad illud interdum coguntur inuiti post rubricam de testi. sequitur ista rubrica de testibus cogendis. vel visum est de testium repulsione. s. ti. proximo. c. ex parte. & c. ex literis. & c. præsentium. & c. testimonium. & c. fina. restat igitur nunc videre de ipsorum compulsione.

¶ PRIMO autem quæritur circa materiam huius rubricæ, qui testes cogendi sunt ad testimonium proferendum:
2 super quo dic quòd † priuilegiati super hoc, ad hoc non cogũt, vt senes, maiores septuaginta annis valetudinarij, & diuites milites, qui cum magistratu rei publicæ causa absunt, & alij de quibus. iiij. q. iij. §. in criminali. ver. item. l. inuiti. &
3 ff. de testi. l. inlia. & l. inuiti. Fallit † vbi non potest per alios veritas apparere. x iiij. q. ij. quanquàm. quia hoc casu, recusando peccatum faceret, à quo nullum posset priuilegiũ excusare ar. s. de consuetudine. c. finali. de præben. c. eatirpandæ. de iniurijs. c. super eo. & hoc verum si sit causa in qua hoc eis liceat: quia clericis præsertim in sacris ordinibus constitutos non licet hoc in causa sanguinis, ne clerici, vel mo. sentiam. si autem non sunt priuilegiati, tunc si nominati, & moniti testificare recusant ad hoc cogi debent, vt. j. c. j. & ibi notatur per Host.

¶ SECVNDO quæritur, in quibus causis ciuilibus cõpellantur: & in iudicialibus loquor: quia in extraiudiciali non compellerentur, & hic breuiter dicas quòd si aliter ve-
4 ritas haberi, & probari † non potest: indistinctè compellendi sunt testes, siue sint clerici, siue laici, ne veritas occultetur xiiij. q. j. quẽquam. j. e. c. j. & c. cæterum. & notatur per Ber. & Host. j. c. dilectorum. & de clerico notatur. ij. q. vj. c. statuẽdum. & quid si veritas etiam aliter posset dicam. j. e. peruenit. ij. & c. dilectorum. & hoc verum si non fuerunt mediatores, vel profo-
5 netæ: sed non † in contractibus de quibus deponunt, & tũc consentiat vtraq; pars volentes admittuntur, & si opus fuerit compelluntur, sed vna parere volente, & altera contradicente tunc admittuntur volentes: sed non compellũtur inuiti, neutra autem parte volente nullo modo: vt in auth. de testi. §. quoniam. coll. vij. vbi de hoc per Accursium.

¶ TERTIO quæritur quid in causis criminalibus? Ber. j. c. dilectorum. tenet q siue criminaliter, siue ciuiliter tunc agatur testes non sunt compellendi: sed Host. ibi dicit, q ista
6 † opinio est abijcienda tanquàm viam, per quam Deus offenditur, res publica læditur, proximus corrũpitur, materia delinquendi, & corrũpendi testes ministratur, mẽs vtriusq; iuris peruertitur, obediẽs opprimit, & punitur, inobediẽs, de sua malitia gloriat, nocẽs absoluit, & innocens condẽnatur cõtra iura. ff. de pœnis. l. absentem. j. de simo. licet Heli. §. finali. quia cum accusans sciat quòd non cogetur testis non accusabit timens pœnam Talionis, & hoc contra iura. ff. ad l. Aquiliam. l. ita vulneratus ff. de fideiussoribus. l. si à reo. §. id quod vulgo. infra de sentent. excommu. vt famæ. & facit quod scripsit Inn. j. eo. cum contra. in fine, dicens plus pla-
7 cet q † vbicunq; ex probatione crimina quis consecuturus est, vel sententiam lucrosam, vel vitaturus damnosam sem per cogendi sunt testes: quia tunc peccatum esset in alterius præiudicium tacere veritatẽ accusator enim in probatione deficiens damnosam consequeretur sententiam, pter Talionem, vel extraordinariam pœnam iuxta lecta, & not. j. de calum. c. j. & c. ij. & ideò Inn. j. c. gl. vlt. versi. vel dic generaliter dicit q vbicunq; celare veritatem est peccatũ, ibi testes sunt cogendi. Dic ergo q aut loquimur extra iudicium, &
8 tunc procedat opinio Bernardi: quia † nemo cogitur extra iudiciũ ad infamiam alicuius prosilire. vj. q. j. ex merito. & in c. sequenti. Aut agitur in iudicio indirectè tamen obiecto contra testem, vel procuratorem, vt à testimonio repellatur, vel à iudicio excludatur, & in alijs similibus casibus in

quibus non agitur ad punitionem, licet fama aliqualiter ag-
9 grauetur, & tunc† adhuc procedat dicta opinio: quia tunc
testes non compelluntur, vt. j. c. j. & . c. dilectorum. & quod
legitur, & notatur. de ordine cogn. cum dilectus. in fine. Aut
agitur criminaliter, & directè ad pœnam criminalem impo
10 nendam, & tunc† testes sunt cogendi per prędicta, siue aga-
tur io foro ecclesiastico etiam vbicunq; criminosus pręlatu
ram, vel aliquid aliud admitteret, aut aliâs puniretur, ppter
crimen ar. ff. de testi. l. j. & l. iiij. ar. j. e. c. cum cõtra. & c. super
his. & c. prætereà. & c. cæterum. & c. super eo. & c. seq. & de
iureiur. ad nostram. ij. siue in foro seculari per eandem ra-
tionem. Aduertendum tamen est: quia si agitur in foro secu
lari ad pœnam sanguinis, nec per iudicem secularẽ, nec per
11 iudicem ecclesiasticum clerici† præsertim in sacris ordini-
bus constituti compelluntur ferre testimonium: vt. d. c. sen-
tentiã. nec etiam laici per iudicem ecclesiasticum etiãsi aga-
tur coram iudice temporali Epi qui vtrunq; habet gladium
quia talia non spectant ad eius officium arg. eorum quæ le-
guntur, & notantur in prædicto. c. sententiam. & de immu-
12 nitate ecclesiarum. c. inter alia. sed laici† compelluntur tũc
per iudicem secularem si sunt de iurisditione sua aliâs non.
& ideò iudex secularis nõ posset compellere laicos, qui sunt
de iurisditione ecclesiæ ar. de iudi. at si clerici. & de consti. vt
animarum. li. vj. & sic patet qualiter testes in criminali sunt
cogendi, de quo per Host. de accusa. meminimus. ex quo pa-
tet qualiter possit procedere id qđ no. Inn. j. c. j. dicens φ ad
13 probandum crimen occultum non coguntur testes: nisi† es
set tale crimen ex quo nisi corrigeretur in ecclesia Dei peri-
culum immineret sicut hæresis, blasphemia, & dilapidatio.
Talia enim sine euidenti offensa Dei dissimulari non pos-
sunt. de accusa. qualiter. ij. de hæreti. excommunicamus. & c.
ad abolendam. nam etiam si crimen occultum sit, & sit cri-
mẽ aliud à præmissis: & agatur per viam accusationis testes
cogendi sunt: quia secundum Host. nõ est verum, nec aliquo
iure cauetur, quòd ex quo quis in testem inducitur merito-
rium sit veritatem celare imò contrarium patet. xj. qõ. iij.
quisquis. licet contrarium sit vbi non inducitur in testem.
vj. q. j. ex merito. & c. deteriores. quid autem in causa inquisi
tionis, & denunciationis satis patet ex dictis. & dicetur. j. e.
super his. & tangitur aliquid per Inn. j. c. j.

¶ QVARTO quæritur qualiter testes compellũtur? &
14 dic φ præmissa monitione per censuram ecclesiasticam: vt. j.
e. cum contra. secundum canones, secundum leges verò per
mulctæ indictionem. ff. si quis ius dicenti non obtempera-
uerit. l. j. in prin. vel captis pignoribus. ff. de testi. l. curent. C.
de fide instru. l. iudices. simile insti. de satisda. §. vltimo. & de
excusa. iu. in prin. vt notatur per Host. in summa. eo. ti. §. si &
in Spe. de teste. §. de testium compulsione. versic. sed qualiter
coguntur. & §. qualiter autem. ver. & nota.

¶ QVINTO quæritur vtrum secundum theologos, &
canonistas in extraiudiciali ad testimonium proferendum,
testes sint compellendi. super quo Thomas in secunda. ij. q.
lxx. c. ij. & frater Io. in summa confessorum rubrica de rapto
15 ribus rubricella de testibus. q. clxxxiiij. dicit sic: quia† si te-
stimonium requiratur ad liberandum hominem ab iniusta
morte de pœna quacunq; iniusta, vel à falsa infamia, vel ab
aliquo damno iniusto, tunc tenetur homo ad testificandũ,
plus dicunt quòd si tunc eius testimonium non requiratur,
tenetur facere quod in se est vt veritatem denunciet alicui,
ad hoc possit prodesse. Dicitur enim in psalmo, Eripite pau
perẽ. & egenum de manu peccatoris liberate, & numerorũ
xiiij. Erue eos, qui ducuntur ad mortem & ad Rom. j. digni
sunt morte non solum qui faciũt: sed etiam, qui consentiũt
facientibus, vbi dicit gl. consentire, & tacere cũ possit argue
re. & prouerbiorũ. xxiiij. & de homicid. sicut dignum. §. illi.
vbi dicitur φ qui potuit hominẽ liberare à morte, & nõ li-
16 berauit eũ occidit. Dicunt tñ φ super his, quæ pertinẽt† ad
condemnationem alterius nõ tenetur aliquis ferre testimo-
niũ nisi cum à superiore compellitur secũdum ordinem iu-
ris: quia circa hoc si veritas occultetur nulli ex hoc speciale
damnũ nascitur, & si immineat periculum accusatori non
est curandum: quia ipse se in in hoc periculum ingessit. alia
autem ratio est in reo, cui periculum imminet, etiam eo no
lente, & satis concordat his Raymũdus in summa sua. ti. de
testi. §. xl. testis. & Astensis in summa. ti. de falso testimonio.
ar. li. v. sed nunquid licet homini testimoniũ ferre de cõmis
sis sibi? dicunt Tho. vbi. s. arti. ij. & frater Io. vbi supra. q. se-
quẽti. vtrum liceat, & frater Astens. vbi supra. φ de illa quæ
17 sunt† homini commissa in secreto confessionis, si nouit ea
tantùm per viam confessionis, nullo modo debet testimo-
nium ferre: quia vinculũ sacramenti est maius hominis prę
cepto. circa verò ea, quæ committuntur homini sub secre-
to aliter quam per confessionem si sunt talia quæ statim vt
nouit ea manifestare tenetur? vt si pertineant ad correctio-
nem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel etiã gra-
ue damnum alicuius personæ, tunc per secreti commissum
obligari non potest quin de his testificetur, vel ea denun-
ciet: quia aliter fidem frangeret, quam alteri debet. si verò ta
18 lia sint† quæ quis prodere non tenetur. bene potest obligari
ad celandum ex hoc quod sibi committitur, & tunc nullo
modo tenetur ea prodere etiam ex precepto, etiam superio
ris: quia celare ea tenetur de iure naturæ. s. quod no est prę-
latus secundum eos.

SVMMARIVM.

1 *Veritatem celare piaculum esse & quid in causa capitali. nu. 2.*
3 *Testes in subsidium omni modo cogi, & vlicius hoc loco quis sit. nu. 4.*
5 *Omnes ad verum dicendum indistincte cogi. & nu. 6. & quando cogen-*
di sint. nu. 7. 8. & 9.
10 *Sententiam probare ad probationem excommunicationis an satis sit.*

CAP. I.

CAusam matrimonii. ¶ Casus. In
causa matrimoniali cogendi sunt testes, &
dirigitur ordinario, videlicet papieñ. electo
fortè: quia plus timebatur: nam & delegati
non possent. ar. s. de offi. delegati non possent. ar. s. de offic.
dele. prætereà secundum Vinc. & Abbatem. ¶ Expone lite-
ram *ab vtraque parte.* vt in iudicijs seruetur ęqualitas. j. de iu
di. l. licet. li. vj. *assertionis.* id est ad faciendum fidem de eo qđ
asserit. & idem verbum de causa possessionis pro ecclesia.
versicu. parte *occultant.* subtrahendo se à testimonio ferendo
per Inn. *odio.* & intelligo eos taliter semper se subtrahere qñ
non põt veritas aliter aperiri maximè in ciuilibus, vbi quis
1 proprium interesse prosequitur: quia† tunc peccatum est ce
lare in damnum proximi veritatem. xj. q. iij. si quis metu. qđ
tñ verum est, nisi hanc præsumptionem alia elidat: puta q
sit religiosus, & ideò magis vereaᵗ iurare, vel alia consimilis
2 causa. In criminibus† aũt & vbi non est peccatũ celare veri-
tatẽ nõ præsumo eũ qui non vult reddere testimoniũ taliter
subtrahere se, & idcirco non est cogendus nisi manifestè ap
3 pareat malitia eius, vt. j. e. peruenit. Item† dicimus φ in ci-
uilibus, & in criminalibus causis in quibus nõ coguntᵗ testes
se non subtrahunt gratia, odio, vel timore tñ si deficiũt aliæ
probationes cogẽdi sunt, vt. j. e. peruenit. ij. scdm Inn. nã vt
dicit Host. eo casu cõpelleretᵗ clericus. xiiij. q. ij: quanquã. qui
aliter nõ cogitᵗ. ij. q. vj. statuendũ. nec obstat φ prohibitũ sit
iuramentũ sine quo testis nõ deponit: quia id verum nisi in
casibus quorũ iste est vnus scdm eũ. de quo scripsi plenius. s.
e. in rub. & j. e. dilectorũ. timore. his modis etiã iudices eorũ
puniuntᵗ, de quo. s. ti. proxi. quoties nũcio. qui hic notatᵗ nũ-
4 cius† alibi vocatur executor, adiutor, vel cognitor quẽ põt
iudex ad certũ arti. deputare. de off. deleg. super quęstionũ. §.
j. & §. verũ. Nouel. & intellige de nũcio publico, super quo
vide. s. ti. j. si qui. sic intelligit hoc verbũ nũcio Archi. de psᵗ.
si tibi super verbo notificata, & probatᵗ. j. de iud. mulier. lib.
vj. sed dic, vt notatur. in. c. si quis alleg. scdm Collect. qui de
materia compulsionis testium recitat dicta Cyni. C. de
testibus. l. si quãdo. in prima quæstione, & aliqua de scriptis
per me

per me.s.e.in rubric.&.j.e.dilectorum.&j.e.c.in.j.q.
¶PRIMO quæritur qui testes compellendi sint ad per-
hibēdum testimonium veritati.& licet quoad hoc satis de-
berent sufficere quę sub breui summula scripsi.s.e.sub rub.
in tribus primis quęstionibus:tamē propter scripta hîc per
Inn.nolui eandem quæstionem repetere.refert Inn.opinio-
5 nes.Prima opinio † habet omnes indifferenter cogēdos per
legem si qñ.C.e.Secunda illos solos cogendos,qui iactant se
scire veritatem.Tertia habet eos in defectum probationis
alterius compellendos,ne pereat,quam celari peccatū est,vt
d.c.quisquis.&.xiiij.q.ij.quanquàm.&.j.c.peruenit.ij.Quar
ta habet,q secundum leges in omni causa coguntur.j.e.sn-
per eo.pręter priuilegiatos de quibus.ff.eo.inuiti ij.sed se-
cundum canones in causa criminali non coguntur.j.e.c.pe.
sed in ciuili,& dum ciuiliter agitur de crimine bene cogun-
tur.j.e.peruenit.&.c.vltimo.&.c.super his.&.c.cum contra.
hoc addito q in causa inquisitionis coguntur.j.e.super his.
& in causa denunciationis.j.de simo.licet heli.& etiam in
causis spiritualibus:vt hîc,&j.e.cęterum.¶ Quinta opinio
6 quę videtur placere Inn. † habet,q generaliter vbicunq; ce-
lare veritatem est peccatum ibi cogendi sunt testes:quia in
testem inductus peccat mortaliter,nisi reddat testimonium
ergo est cogendus ar.ij.q.j.si peccauerit.xxij.q.v.hoc vide
tur.& ex hoc infert Inn.q in causa inquisitionis testes sunt
cogendi:quia peccatum esset si ageretur contra aliquem dif
famatum,*inquirendo*.de aliquo crimine inquirendo nisi indu
cti testes veritatem deponerent:quia peccatum est sustine-
re infamem personam in aliqua dignitate.xxv.dist.primum:
vt patet.j.e.super his.Secundò infert q cum agatur ciuili-
ter, instrumentum de falso,vel aliter agendo quem ciuiliter
non ad pœnam:sed ad commodum pecuniarium consequē
7 dum,vel † damnū vitandum,cogendi sunt testes argu.C.de
fal.l.vltima.&.j.e.cum contra.& idem si testes subtrahant,
siue ciuiliter,siue criminaliter agatur:quia tunc testes eadē
ratione cogendi sunt:vt dictum est supra.& idem eadem ra
tione si testes ipsi se subtrahant maliciosè:vt.j.eo peruenit.
8 ij.&.c.cum contra.habet † etiam eadem opinio quòd vbi ce
lare veritatem non est peccatum:vt scilicet quando agitur
criminaliter,vel etiam ciuiliter.s.excipiendo ad pœnam tā
tum non sunt testes cogendi:quia ibi celare veritatem non
est peccatum:sed meritorium puta celare crimē fratris:vt
d.c.si peccauerit.Fallit primò si perseueraret in crimine ar.
xxij.qō.v.hæc videtur.& secundò,vbi esset crimen,de quo
etiam occulto esset periculum,sicut hæresis,& dilapidatio-
nis:nam,tuncetiam super occulto cogendi essent:quia talia
sine periculo dissimulari non possunt de accusat.qualiter.j.
xxij.q.ij.si quis per capillum.& idem no.per Inn.de simo.li-
9 cet hely.in fine primę gl.item dicit Inn.testes cogendos † cū
super fama,vel infamia agitur,vt.j.e.super.item cum agitur
contra condemnatos de crimine:quia cum per sententiam
factum sit crimen notorum,peccatum est illud celare:de co
habit.cleri.c.tua.& idem secundum eum,si dicatur excom-
municationis sententia lata in eum:quia hoc non est crimē.
cum potuerit excommunicari etiam sine causa.j.de sent.ex-
com.c.inquisitionis.& eadem est ratio in alijs casibus simili-
bus secundum eum.si tamē diceretur excommunicatus ipso
iure,puta propter manuum iniectionem in clericum,tunc
quia oportet primam probari:non sunt testes cogendi,nisi
in casu qui est infra.c.peruenit.ij.vel in alijs casibus,vbi es-
set peccatum celare veritatem:vt dictum est supra:& idem
dicendum est si sententia excommunicationis sic sit lata ex-
communico te nisi solueris decem ratione prædicta:quia
tunc non sufficit probare sententiam nisi probetur crimen
scilicet eum cessasse in solutione quamuis posset responderi
quòd vbi sit probare sententiam nisi aduersarius probet cō
trarium de quo tamen plenius notatur.j.de accusa.c.inqui-
sitionis.&.c.super his.secundum eum sed dic verius vt scri-
psi.s.eo.super rubrica,& dicam fortè latius.j.e.dilectorum.
Collectarius multùm impertinenter quærit,vtrum si obij-
citur testi,quòd est excommunicatus,& probatur contra
eum,quòd lata fuit in eum excommunicatio nisi certa die
solueret infra certum tempus nunquid sufficit probare sen
10 tentiam.Dicunt Inn.& Host.quòd † sic:nisi probetur con-
trarium,scilicet eum satisfecisse:sed contrarium videntur
ipsi notare de accus.super his.q etiam ipse Inno.& Nouella
de clerico excommunicato ministrāte.proposuit.sed ibi lo-
quuntur ad opposita contra electum:vt ab electione repel-
latur,vbi sunt notoriæ probationes clariores:secus si ad de-
bitum repetendum:vt notatur per eos in.c.super his.allega
to,& fortius ad testem repellendum:vt hîc secundum Coll.
Item quod dicit Host.qualitercunq; agatur de crimine cu-
riam non dare literas contra testes,est verum in remissione
quæ datur ad partes,aut contra laicum secundum Collecta-
rium,qui de modis testes compellendi refert aliqua ibi not.
s.e.in rub.¶ Supple glossas.In glos.vltima ibi *ad personas*.vel
fœminæ.de iud.c.ij.li.vj.& in fine.vel illud cum absens testi
ficari vult per literam,vel scripturam.

SVMMARIVM.

1 *Vocatum negotijs implicitum,etiamsi non sistat excommunicatum non esse.nu.2.& 4.Limita,vt nu.3.& quod in dubio.nu.6.& 7.*
5 *Edicto omni iustam causam inesse.*
8 *Testes diebus.xv.retineri posse,& cur.*

CAP. II.

CVm super.¶Cas.Per suspensionis,
excōmunicationis,& de-
positionis sententiam cogendi sunt testes,&
primò præcipit.secundò punit ibi *si verò*.
tertiò aggrauat,ibi *& si*.¶ Expone liter *ne-
cessarium*.quia per alios veritas non poterat liquere:& ideò
erant compellendi secundum Goff.vel expone,id est vtile,
seu expediens,& est simile quod no.in cle.j.de procurat.cir
ca principium vltimæ glossæ *præsentem*.expensis producen
tis.de rescriptis.c.statutum.§.penult.li.vj.*suspensos*.nota hîc
ad ea,quæ not.s.de procur.querelam.Dicebat tamen Vin-
centius,hoc ideò esse quia in citatione fuit expressum ali-
ter non puniretur prima contumacia.*venerius*.in secundo
termino in eodem citatorio assignato excommunicationis.
Host.sic legebat dicens,quòd assignauit secundum terminū
in quo si non venirent voluit illos esse excommunicatos,&
demum si non venirent in tertio comminatur.
¶PRIMO quæritur occasione glos.vltimę,pone iudex
excōicat citatum,nisi in termino comparuerit,qui iusto im
pedimento detentus non potuit comparere.quæritur vtrū
sit excommunicatus,& indigeat absolutiōe,vide hîc not.in
gl.vltima.& quæ addam super gl.illa Laurentius.iiij.q.v.c.j.
1 dicit q † non ar.infra de pigno.significante.&.ff.de solutio-
nibus.l.si seruus.& idem videtur hic tenere Bernardus pro
eo,quòd præceptum impossibile non ligat.ff.quæ senten.si-
ne appella.rescindantur.l.Paulus.& hoc quoad Deum quia
ecclesia illud impedimētum ignorat,& ideò exposcit quòd
doceat de illo,& tunc absoluetur sine difficultate de sentē.
excommu.sacro.sed Io.Fauentini,& Bartholomęus Brixiē.
tenent contrarium dicentes quòd absolueretur sine expen-
sis.Host.verò dicit q si Papa tulit talem sentētiam omninò
ligat de officio dele.ex parte.ij.nec est nostrum eum repræ-
hendere.ix.q.iij.aliorum.sed si inferior eam tulit:tūc aut de-
tinetur impedimento commoditatis,vt quia non potest ve
nire sine damno suo temporali;vt.ff.de iudic.l.si longius.&
tunc est ligatus.tamen probato impedimento commodita-
tis:vt quia non potest venire sine damno suo temporali:vt
ff.de iudi.l.si longius.& tunc est ligatus tamen probato im-
pedimento:nisi iusta causa esset expressa in citatione pro-
pter quam debuisset dimittere negotia propria sine difficul
tate debet absolui,vt dicit Bernardus hîc aliàs debet satis-
2 facere argumen.prædicto.c.sacro.Aut † detinetur impedi-
mento facti,& tunc nec est ligatus,nec absolutione indi-

get: quia nec ipsum potuit iudex ad impossibile obligare, &
si hoc intendebat snia continebat manifestum errorem, &
sic erat nulla ipso iure: vt. s. de offi. dele. c. cum contingat. de
sent. exc. per tuas. in fine. nec talis eget absolutione: sed suffi-
cit, q relaxetur solũmodò nudo verbo. ar. j. de solut. Odoar-
dus. scdm eum. dicit autem hic Henricus q hęc quæstio ho-
die est expedita. j. de sent. exc. c. venerabilibus § idem est. li.
vj. secundum Archi. ibi remittens etiam ad not. Inn. & Ho-
stiã. s. de offi. delega. c. Pe. & G. Adnerte: quia magna est fa-
cienda differentia vtrum iudex citatum, & non comparen-
tem in termino contumacia accusata † eum tanquam contu
macem excõicet: quia tunc tenet excõicatio eo q lata est à
iudice suo dispositiuè, & etiam ex scientia certa, talis enim
timenda est: quia tenet. xj. q. iij. sententia. & qđ leg. & not. in
d. c. sacro. & in prædicto §. idem est. An verò in ipso citato-
rio, nisi in termino comparuerit excõicet: quia tunc debet
distingui: quia aut allegatur, & probatur pro parte excõmu
nicati tale impedimentũ, de quo est certum de iure, aut etiá
verisimile, q iudex non debuerit, seu non voluerit mandare
4 citare, q in tali casu coram eo compareret, & tunc † non cé
setur ligatus, nec absolutione egeat: quia tunc sub mandato
comparendũ de futuro ille casus de iure nõ censeť cõtineri.
ar. de iure in. c. quẽadmodũ. & e. ti. c. j. li. vj. & de off. vica. c. si.
5 & de reg. iur. c. in gñali. e. li. In quolibet † eñ edicto iusta cá
excipiť. de sen. exc. de cętero. & c. quamuis. xj. q. iij. excellẽtissi
mus. & c. qm multos. ff. si quis cau. l. ij. de iuri. om. iud. l. si qs
id quod. ex quibus cau. ma. l. j. qui sa. cog. l. finali. & quod legi-
tur, & notatur. de elect. c. vbi maius. in princ. & in § primo.
versi. illis tamen in verbo suggerit. Aut est certum, vel veri-
simile de contrario, & tunc secus, & iste casus est clarus. Aut
6 est dobium, & † tunc debet ecclesia viam magis securam in
huiusmodi dubio recipere, & illum pro excommunicato ha
bere. de homicid. ad audientiam. cum concordantijs ibi si-
gnatis in gl. ij. at. s. de elect. c. venerabilem. ante finem. versic.
idem etiam. vide tamen circa hác materiam quod notat gl.
7 de solu. c. Odoardus. Collect. refert Host. tenere † in summa.
de sent. excommunicationis § qualiter. circa principium. q
per verba ista si non veneritis, sciatis vos &c. suspẽsis, & ex-
communicationis sententiam ferri arg. j. de appell. præter-
eà. licet Goff. contra de hac materia no. in Spe. de citatione.
§ iam de citatione. circa finem. sed vide, quæ ple nius scripsi
circa hoc de iudicijs. c. j. ¶ Supple glossas. in gl. ij. ibi, *iurando*. si
8 non deponendo, possunt enim † teneri à iudice per. xv. dies
si non vltra. C. de testi. l. penul. secundum Vinc. vel saltem ve
niant tali hora quòd deponant ieiuni. xxij. q. v. honestum. s.
ti. j. c. j. in gl. iij. in fine. & de sent. excom. constitutionem. ij. ar
ticulo. li. vj. In gl. vltima. ibi, *intelligatur*. idem Vinc. & ibi, *non
potuit*. hæc quæstio notatur. iij. q. v. c. vno. in glos. sed pone. &
in Speculo de citatione § penult. ad finem. & facit quod no-
tatur j. de solut. Odoardus. & quod scripsi de offi. deleg. P. &
G & videtur expeditum de sent. ex c. c. venerabilibus § idem.
secundum Nouellam. sed dic vt scripsi. s. e. c. in quęstione. &
ibi, *si prætor* § Marcellus. & aliàs. est lex, & incipit si per dolũ.

SVMMARIVM.

1 Testem timidum etiam in capitalibus cogi, & omni caussa in subsidium numero. 2.

3 Deperditam veritatis dicendæ caussa acceptam pecuniam repeti nõ posse verum est.

4 Veritatẽ non liquere ad testium coactionem vter ex litigatoribus probet. & numero. 5.

6 Impediens regulam limitationem probet.

CAP. III

SVper eo. ¶ Cas. Qui timore aduersę partis se subtrahit testificari compellitur, & in prima decisa consultatio, in secunda responsio ibi, *consultationi*. in qua distinguit, & secundum mẽbrum prosequiť. ibi, *verum*. cuius risum moderatur ibi, *nisi*. & demum quæ-
rentem instruit, ibi *licet*. ¶ Expone literam. *factum*. i. delictũ,
vt pleriq. enim contractus non sunt notorij, vt dicam de co
habi. cleri. vestra. probationem, nec purgationem de purga-
tione canonica. c. vlti. *conuenitur*. i. accusatur, & sic patet q in
criminalibus coguntur testes, ideò j. e. dilectorũ. *interfuerunt*.
quasi diceret oportet testificari de visu, & non de auditu. *au-
ditum facto*. i. delicto commisso timore non dicit amore secun
1 dum Abbatem, & per hanc † literam dicit Inn. testem cogẽ-
dũ in criminali si timore, vel aliter maliciosè, per partẽ ad-
uersam à testimonio retrahatur. j. c. proximo. idem Pe. pas-
2 sim. quasi diceret non facta † distinctione inter ciuiles, & cri
minales possint aliter probari, vel alius non impediatur per
aduersarium. vel non, aliàs etiam secundum leges sunt mo-
nendi. ff. de ta. exhi. l. locum § exhibere. Host. *humani*. i. ciui-
lis de iuramento calum. c. j. versi. prętereà. Collect. quærit si
3 perdat pecuniam † testis, vt deponat veritatem, quam mo-
uit, nunquid potest repetęre? videtur q non, tanquàm cor-
ruptor. ff. de condi. ob turpem causam. l. ij. sed contra. xiij. q.
v. non facit. dicit Collect. q potest repetere, si non dedit anĩ
mo corrumpendi: sed suam iustitiam conseruandi de simo. di
lectus. secundum Goff. & Host. & simile no. per Io. & Arch.
in prędicto. c. non sanè. ¶ Supple glossas. in gl. ij. ibi, *necessa-
ria est*. & etiam citatio secundum Tanc. & Vinc. in glo. iij. ibi
sunt cogendi. similis expositio. de spons. requisiuit. & ff. de tab.
exhi. l. locum § hoc interdictum. & § exhibere. Host. in glos.
seq. si quis. ibi compellitur. Idem Vinc. & Phi. s. eo. c. primo.
& Alanus hic. Damasus hic autem format hanc quęstionẽ:
sed illam non soluit, sed subdit aliam, scilicet cum actor di-
cit veritatem per alios liquere non posse: cuius sit probatio
4 † an ipsius, an rei dicentis per alios liquere posse, dicit quòd
actoris, quia etiam excipienti negando incumbit probatio
de renũc. super hoc. si enim diceret, quòd incumberet testi,
qui producitur esset res in circuitu, si quilibet testis proba-
ret per alios rem posse liquere probet ergo actor. facit de eo
quod certo loco. l. non vtiq; § j. in contrarium allegat: quia
qui dicit per alium nõ posse liquere excipit, probat ergo. ff.
de probat. l. in exceptionibus. & ponit affirmatiuam, & sic
probare debet. vj. q. vlti. actor. de causa possess. cum ecclesia.
de probatio. ad nostram. Dicit Collectarius quòd actor ad
suam negatiuam non debet eum probare: tum quia negat:
tum quia hoc scire non potest, cum attestationes sint clau-
5 sę tu verò stes † cum gl. qualitercunq; propositio fieret: quia
aliter esset titulus iste ludibrio, & sine effectu, quod esse nõ
debet. C. communia de legatis. l. ij. in fi. & de elec. c. cũ ipsam.
§ porrò. li. vj. nam ista negatiua, quod nõ potest liquere per
alios nullo modo arctata natura sua est improbabilis. C. de
accus. l. actor. canonisata. vbi. s. & de elect. c. bonæ. cum ergo
regula faciat contra testem deponere recusantem, & contra
partem impedientem: vt patet ex his, quę scripsi. s. e. in rub.
6 & quę dicam j. e. dilectorũ. qui † vult effectum huius regulæ
impedire probet specialitatem aduersus regulam, & ibi, *&
sic seruatur*. standum est ego huic interpretationi consuetu-
dinis secundum Phi. *& in fine*. Petrus dicit, q probat actor,
quòd aduersarius subtrahit, & quòd hoc probato testes cõ-
pelluntur in odium ipsius subtrahentis: sed ad veritatẽ hoc
esset arctare nimium producentem cum probatio subtra-
ctionis sit plerunq; difficilis vltra modum.

SVMMARIVM.

1 Die ad testes producendos dicto, an instrumenta proferri possint.

2 Præsumptionis iuris factum probari oportere.

3 Probationis subtractę conuictus malam caussam agere videtur, nisi præsumptionem tollat.

4 Subtractoris probationum pœna.

CAP. IIII.

PEruenit. i. ¶ Cas. Compellitur testis fraudem illius detegere qui probationis copiã aduersario subtrahit: circa quod vide quę scripsi de postulá. c. j. in j. q. post princip. & in prima parte ponitur facti

facti narratio,& in secunda iudicis instructio ibi: *nos igitur.*
Vel communis diuisio,in prima narratio,& in secunda de-
cisio causam decisionis præmittens ibi.*nos igitur.*& respõsio-
nem subdens ibi *respondemus.* ¶ Expone literam *accusatum.*er-
go criminaliter agebatur Host.ducendus.& de quo certum
erat q veritatem criminis nouerat Host.*Continentur.*ff.de fi.
de instru.l.j.& de verb.signi.l.notionem.§.instrumentorum.
1 dicit † tamen hic Pet.in termino dato ad producenda instru
menta non produci testes cum illa producantur post pu-
blicationem attestationum.j.ti j.cum dilectus.sed ista ratio
non valet:quia ante produci possunt licet,& tunc possunt
ar.optimum.j.de verb.sig.c.sępe cõtingit.post medium.vers.
eo saluo q vbi per quem iunctis alijs.s.proxi.alleg. puto q
dictum illius non procedat *experiri debet.*pœna docente *con-
tinentur.*Idem verbum de testi.in iote.c.j.li.vj.Iuxta hanc de-
cretalem quæri posset nunquid ille qui subtrahit malitiosè
aduersario suo probationem ex hoc solo habeatur pro con-
uicto?Host.hic dicit q sic:sed Vincen.tenet contrarium si
aliâs habeat iustam causam.& idem innuunt Ber.& Inn.di-
centes q talis ostendit se præsumptiuè malam litem fouere,
vnde circa hoc distinguit Henricus dicentes q si talis nõ sit
plenè conuictus de huiusmodi substractione fraudulosa,
tunc nõ habetur pro cõuicto,nec præsumitur contra ipsum in
2 negotio principali;quia licet † præsumptionem probare nõ
oporteat eo q vis ipsum inducit:tñ factum ipsum ex quo
resultat præsumptio probari oportet.s.de elect.cũ inter.R.
seniorem.de probat.c.iij.&.j.de præsumpt.c illud.&.c.ter-
tio.Aut de hoc est conuictus ad plenum,& tunc bene facit
3 † præsumptio contra talem quòd foueat malam causam,&
sic procedit opinio Ber.& Inn.etiam super causa principali
pro conuicto habetur,si non ostendit claris, & euidenti-
bus documentis iustitiam causæ suæ,& sic etiã procedit opi-
nio Host.ar.C.de pœ.iud.qui ma.iudi.l.j.&.C.de probat.l.si
de possessione.sed si claris,& euidentibus documentis ostẽ
dit iustitiam causæ suæ non habetur in ea pro conuicto: sed
in sua iustitia audietur,& sic procedit opinio Vinc. cum.ij.
4 pro † motu iudicis ex hoc sit extraordinariè puniendus. vt
hîc in ver.& experiri iniquum esset ipsum alia pœna.l.amis-
sionis causæ,& sic duplici pœna puniri:vt.s.de iud.at si cle-
rici.ar.j.de cleri.ægro.ex parte.ff.de offi.præsi.l.dudum.secũ
eum. ¶ Supple gl.in gl.iij.ibi præsumptiuè.adde non tñ eo
ipso litem admittit,si bonã causam habet Phi.& dixi in ex-
positione in gl.vltima.ibi fraude reuelata quasi diceret,si ha
beret alium testem vinceret ad hoc.C.de probat.l.si de pos-
sessione.quod non credit Vinc.sed fortius secundum eum
defertur tunc iuramentum.s.de procura.c.ex insinuatione.

SVMMARIVM.

1 *Delicti notione quem de foro ecclesia efficit:& c.peruenit.ij.decidendi ratio.nu.2.& id,quod interest,quo modo hic accipiatur.nu.3.*
4 *Iureiurando clericos delicti non probare abrogatum fuisse.*

CAP. V.

PEruenit.ii. ¶ Cas. Super probanda iniuria clerico illata co-
gendi sunt testes.commonis diuisio,secũda ibi
cõsultationi ¶ Expone literam *commisisse.*quo
casu si laicus laboret infamia,aut purgat se,
aut absoluatur ad cautelã,aut vitatur,vt ex-
cõicatus.j.de sent.excõicationis.cum desideres.§.ij.Host.sed
in eo qd dicit de absolutione ad cautelam videtur obstare,
quod legitur,& notatur de senten.excõicationis.solet.li. vj.
secundum Collect.*& infra.*i.quæris an sint cogendi de re-
bus.i.negotijs.& sic bene respondet consultationi directæ.
5 cum † hoc sit negotium ecclesiasticum ratione personæ lęsæ.
xj.q.j.§.ex his.&.j.de verb.sig.super quibusdam.*clerici.*maxi-
mè dummodo gratia,vel odiosè subtrahant.s.c. primo all.
vel intellige hoc quoad priuilegiatos iuxta illud quod scri-
psi super rubrica,& super.c.primo.secundum Hostien. vel
6 † hoc inductum fauore clericorum,& ne laicorum iniuria
remaneat impunita secundum Inn. ¶ Supple gl. In glo.j.ibi
vel dic secundum Inn.à tempore cuius fuit hæc glos.secun-
3 dum Nouellam,& ibi *interesse.*puta † ad impensas factas, &
operas obmissas secundum Pe.& Abbatem,*& in fine.*in au-
4 then.subiungebatur quòd si † clerici iniuriam probare non
possent staretur eorum iuramento:sed quia continebat ini-
quitatem fuit remotum per quod arguit Host.de intentio-
ne Papæ fuisse testes esse cogendos.

SVMMARIVM.

1 *Testes quibus casibus cogi nequeant:iure tamen scripto eos omni caussa & casu cogi.nu.2.*
3 *Leniores probationes ad tollendam præsumptionem sufficere.*

CAP. VI.

CAEterùm. ¶ Cas. Consanguinitate probanda cogendi sunt
testes ¶ Expone literam *Consanguinitate.*nota
in spiritualitate testes cogendos.s.e.c.j. Inn.
& procedit hęc glossa quando agitur ad ma
trimonium disiungendum probatur consanguinitas:vt.s.ti.
1 primo.cum in tua.si verò ad † successionem, vel tutelam de-
ferendam,aut iudicem recusandum,vel his similia:tunc ces
sat gl.Nouella.*non dubitatur.*sic alibi dicitur nec Pomponius
dubitat.nec nos dubitamus.ff.de tributo.l.procuratoris.pri
mo responso.*ius scriptum.*dicens generaliter quemlibet cogẽ-
dum qui se subtrahit gratia,odio,vel timore.s.c.j.&.ij.Gof.
2 Dicit † autem Host.ius scriptum dicens indistinctè testes
cogendos indistinctè sumendum esse de priuilegijs.quia cir
ca.ergo in omni causa spirituali.s.c.primo.&.j.c.proximo.
& ciuili.xiiij.q.ij.quanquàm.ac criminali.j.c.super his.&.c.
sequenti.sunt cogendi secundum eum. ¶ Supple Glossas.in
gl.tertia ibi dictum est supra eo.c.primo.&.c.super eo.in gl.
penultima,& vltima,*& in fine.*Alanus dicebat quòd necessa
3 ria erat probatio si propter talem † præsumptionem suffi-
ciebat lenior,dixi in prędicto.c.super eo.super gl.vlti.

SVMMARIVM.

1 *Testes synodales non,nisi in subsidium,cogi:id tamen sine iuramento. fit numero. 4.*
2 *Intellectus.c.præterea.multiplex.& quis verior.nu.3.*
5 *Denunciandorum delictorum quibuscunque ius esse.Declero,vt nu.7.*
8 *Officiales officio suscepto diffamatos denunciare,& testificari non posse:ante susceptionem verò quid iuris,hac decret.rescripti non fuisse .numero.9.& 10.*
11 *Synodales testes qui:& incontinenti se corripere,quo modo accipiatur & an tum testi fides detur.n.12.& si testis sese mox corrigat,quæ iudici obseruanda sint.numero.13.*
14 *Testationem testi statim augere liberum esse.*
15 *Varians,contradicens,& vacilans qui dicantur:& an probẽt,vel puniri possint,arbitrarium esse nu.16.& 28.*
17 *Vocis,incontinenti,varias esse acceptiones:easdemq; ad dictionẽ,confestim extendi.nu.18.*
19 *Metu elegisse se dicentibus credi:& quibus rationibus eorum testimonia eleuentur.nu.20.22.23.& 24.*
21 *Testi varians quo casu resellatur.*
25 *Incontinenti facta quæ censeri debeant.*
26 *Iusiurandum res fideliter gerenda ad omnes iurantes extendi.*
27 *Iudicio mutato,cautione alia opus esse.*

CAP. VII.

PRæterea. ¶ Cas. Testis synodalis,qui super matrimonio corã or-
dinario deposuit corã delegato,sup eo iurare
nõ cogitur.hoc primo ꝑpter superuenientẽ
autem infamiam à testimonio repellitur hoc
secundo.potest tñ si errauit incontinenti non ex interuallo
dictum suum corrigere hoc tertio.secunda pars ibi *huius ve
rò.*tertia ibi,*quorum testimonium.* ¶ Expone literam coram te.
*institutia sede suo capitulo.*fortè vacante sede.j.de hæret.ad abo
lendam.primo responso.vel habebat hæc consuetudo præ-
scripta secundum Vincen.& concordat.s.titu.primo.Albe
ricus *testimonium.*dicit Innocentius,quòd ista propriè non

repręsentat officium testis, sed officialis, vel denunciatoris
allegat Host. C. de accus. l. ea quidem. ff. de rebus eorum. l. ma
gis puto. §. cuius officio. *compelli*. dicit Inn. q hoc intendit q
1 si testes synodales semel † iurati denunciauerunt id qd secdm
Christianitatem, vel bonos mores intellexerunt fieri in ma
trimonio, vel alijs, posteà cogi non debent super eodem te-
stimonio dicere in publico nisi qñ alij testes super eo ne-
queũt inueniri, & hoc ideò ne per redditionem testimonij
sibi plures inimicos acquirant, vel dic q testimonium prę-
stabunt: sed non iurabunt secundum eum, & in hoc vltimo
concordat gl. sequẽs Nouella *iuramentum*. hæc est mens lite-
2 teræ secundum Host. q testis synodalis, qui semel † testimo-
nium suum tulit à modò nõ cogitur super eo iurare, nec te-
stificari, dummodo aliter fides fieri possit aliâs compelleret
testificari: sed non iurare, nisi fortè nouus sit articulus non
compręhensus sub primo iuramento, quo casu compellitur
non solum testificari: sed etiam iurare, & sic legitur secdm eũ,
& bñ & sic videtur sensisse gl. secũdũ Nouellã. Dicebat tñ
Goffr. alternatiuè, q hoc intelligi posset in casib⁹ in quibus
datur optio parti cõtra quam recepti sunt testes secdm de-
cre. s. tit primo. cũ causam. & c. præsentari: quia si eligat eos
iterũ deponere: non tamen iterum iurabunt. Plus enim pla-
3 cet, vt prędixi: sed † dñs Martinus de salua tenent literã, put
iacet, & vltra dicit q in casibus, in quibus testes synodales,
vel alij quicunq; propter alium finem, vel propter aliũ agẽ-
di modũ tenentur de nouo deponere, tenentur etiem de no
uo iurare erg. s. ti. j. c. veniens. & c. cum in tua. & hoc magis
credo: quia iuramentũ inest ipsi depositioni. s. ti. j. in nomi
ne. nec illud, quod fuit præstitum propter primam deposi-
tionem ad certum finem, & secdm certum modum procedẽ-
di non potest extendi ad aliam depositionem quæ posteà
ad alium finem, & secundum alium modum procedẽdi fie-
ret quia iuramentum non extenditur ad futura. j. de iureiu-
rando. clericis. & c. veritatis. & quod hîc notatur in gl. iij. nec
4 etiam ad inexcogitata. j. de iureiurãdo. c. j. li. vj. si eñ † inter
easdem partes, & ad eundem finem, & secdm eundem modũ
agendi, & super eodem articulo deberet testis synodalis, vel
quiuis alius iterum interrogari, & rñdere, siue deponere fa-
teor tunc q non tenetur iterum iurare: quia eadem iuramẽ-
ta semel præstita reiterari non debent ar. d. c. veritatis. aliter.
s. per testimonium receptum coram ordinario, *nouo*. qui nõ
continebatur sub primo iuramento eò, q nõ pertinebat ad
officium denunciandi, puta hæreditatis. j. qui filij sint legi-
timi. c. j. vel dotis j. de donat. inter virum, & vxorẽ. c. iij. secdm
Host. cui non placet exemplũ, qd ponit Inn. de adolterio *pu
blici*. sic dicti, quia rei publicæ seruiunt coius interest ne ma-
leficia remaneant impunita de sen. exc. vt famę *infamiam*. in-
famis repellit à testimonio: vt hîc, & . s. ti. j. licet. ij. & . xxxv. q.
vj. Eps. *à denunciando*. vt in gl. ¶ Opponitur ibi, *non debent cõ-
5 pelli*. de. c. si peccauerit. ij. q. j. vbi videtur q † mandatũ de de-
nunciando delictum proximi omnibus factum est tam infa
mibus, quã alijs: quia magis videretur remouẽdus, qui ante
officium est infamis, quã qui post. solutio dic quòd ista est
ratio, quare potius repellitur, qui infamiam post contraxit:
quia super infamia procedente videtur dando officium dis
pensari: qa semel approbatus reprobari nõ potest. xxxij. q. v.
horrendus. ff. de procur. l. Pomponius. sed si post officium as
sumptum aliquid committat grauius est, quâm in anteà ar.
xj. q. iij. pręcipuè. & . j. de voto. magnę §. j. idcisco plus posteà
quã enteà repelluntur, vel dic q ideò non vult valere testi-
monium talium, si posteà incurrunt infamiẽ: quia hoc testi-
moniũ reddũt ratione offici, & ppter hoc magis credit eis,
quâm alijs, & indignũ esset q infames officiales haberet ec-
clesia, vel dic q infamis potest reddere testimoniũ sicut qli-
bet alius: sed non sicut testis synodalis. vel dic q testis non
admittitur ad testificandum: vt hîc, & . ij. q. j imprimis. & . s.
ti. j. ex parte. j. rñso. ver. si. sed bene admittitur ad denuncian
dum secundum Inn. quod dic, vt no. s. ti. primo in omni. &
per hoc solutum est ad lecta, & nota. in. c. si peccauerit. alle-
gato: sed nunquid procedit de iure, quod prædictum est, vi
delicet, quòd crimen commissum antequam assumeretur
testis ad officium ei non potest obijci. Dicit Host. quòd il-
lud dictum videtur intelligendum de notorio aliâs saltem
famoso: secus de occulto de quo imputandum videtur po-
tius testi qui hoc tacuit ar. in eo quod legitur, & notatur. s.
de corpore vitiatis exposuisti, & adde secdm eum qd not. j.
6 de pręben. cum ignores §. fi. sed prædicta non placent mihi
quoad primum membrum: quia aut loquimur de infamia
facti, aut de infemia iuris, si de infamia facti, nec iudex, nec
princeps illã tollere põt si de infamia iuris illã nõ iudex: sed
solus princeps potest tollere notat Inn. j de re iudi. cum te.
& sic Eps ad tale officium assumendo super præcedenti cri-
mine famoso dispensare non potest. Præterea: quia & si dis-
pensare posset tamen talem actum faciendo non videretur
soper hoc dispensare: vt patet ex his, quæ scripsi . s . de filijs
præsby. veniens. & quę no. per Nouel. j. de scimatic. c. ij. itẽ
quia infamis infamia iuris vndecunq; hoc veniat nõ debet
admitti ad testimonium, nec etiam infemis infamia facti,
nisi secundum ea quæ scripsi. s. titu. j. c. testimonium. tu er-
go dic q hîc non quæritur, nec etiam respondetur an infa-
mis, seu persona vilis ad istud officiũ admitti debeat? quia
7 certum est, quòd non: licet † enim infami, vt priuato liceat
denunciere, hoc tamen sibi non licet, vt in publico officio
constituto: quia ad illud tantam requirens veritatem viles
personę de quarum corruptione dubitatur admitti non de-
8 bent: sed † dubitatum fuit, & quęsitum quis citaret officia-
les post susceptum officium infamantur an repelli debeant
à denunciando, & testificando? & respondetur q sic, & po-
tuit esse ratio dubitandi: quia videtur hæc infamia habere
ortum eb inimicis, & emulis quod prępositi in huiusmodi
officijs habere solẽt, vt j. de accus. qualiter. de hoc verò quid
9 si ante susceptum † officium fuissent infamati, non quærit
nec respondet, quia iste casus erat minus dubius: nec obstat
si dicas hîc à contrario colligi, ar. quòd prę latus propter de-
lictum præcedens remoueri non potest: vt quidam colligũt
inducentes ad hoc de ætate, & qualitate ordinandorum. ac-
cepimus. de purgatione canonica. c. finali. de iureiurando.
quemadmodum. octaua quæstione secunda dilectissimi. li.
cet sit argumentum contra. j. de probandis. cum non igno-
res. & colligitur. & notatur de corpore vitiatis. exposuisti.
secundum Host. potest enim dici secũdum Nouellam quòd
illud argumentum hîc sumitur: qoia ibi non dicitur quòd
propter præcedentem causam non remoueatur testis ab of
ficio: sed quòd in officio manens non repellitur à testimo-
10 sed verius † dico quòd nec hîc dicitur quòd non repelletur
quòd non repellatur à testimonio propter causam præcedẽ
tem, nec obstat ar. à contrario sumptum: quia iuris absurdi
tatem induceret, vt declaratum est argu. eorum, quæ notan
tur per Cyoum. C. de Episcopis, & clericis. l. conuent iculas.
& eorum quæ scripsi. s. de elect. publicato.

¶ PRIMO quæritur qui sunt testes fiodales. respondet
11 Ligna. quòd sunt testes † in synodo constituti vt discurrant
per totam diœcesim & referant crimina publica, & matri-
monia male contracta. xxxv. q. vj. Episcopus in synodo. j. de
accu. c. sicut sic. C. de accu. ea quidem. & dicunt aliqoi quòd
de iore ciuili non poterat fieri inquisitio nisi ad denoncia-
tionem talium, vt. d. l. ea quidem.

¶ SECVNDO quætitur in verbo incontinenti quali-
ter istud intelligitur. respondet Inno. quòd incontinenti vi-
12 dentur † se corrigere si se corrigant ante quam partibus seu
alicui personæ loquantur: alias enim posteà præsumeretur
contra eos nec valeret eorum correctio, sed staretur tan-
tum primo dicto argumen. s. de testibus. c. sicut. quamuis il-
lud loquatur post publicationem testium, & etiam post sen-
tentiam: sed eadem ratione videtur etiam ante publicatio-
nem, subdit autem Inno. quòd licet stetur primo dicto dum
videlicet ex interuallo se corrigit, erit tamẽ minor fides ad-
hibenda ei: quia per secundò dictum licet ex interuallo pro-
latum

13 latum debilitatur primum, pręterea subiungit Inn. q si † te-
stis antequam exeat conspectum iudicis se corrigat, debet
iudex prudenter attendere modum, & causam correctionis
j. de accusa. cum dilecti. nam nisi cognoscat eum probabili-
ter se corrigere incidet institutionem vacillationis: vt. ff. de
testi. l. in testibus. vel variationis: vt. ff. de testibus. l. qui falso.
14 sed quid si non corrigat, sed addat. respondet Inn. quòd † si
hoc faciat antequam exeat præsentiam iudicis constat hoc
licitum esse. si autem posteà hoc faciat nūc si hoc facit post-
quam potuit loqui partibus audiendus est: sed minor fides
ei adhibenda est arg. huius capituli, & in auth. de testibus §.
15 quia verò. Verum quia de variante edictum no. Inn. q † va-
rians dicitur, qui primò aliquid dixit, & posteà dicit cōtra-
rium nullam variationis causam assignans: sed quid dicitur
contradicens? respondet Inn. quòd contradicens sibi est qui
dixit primo duo incompassibilia, vt quia dixit se sciuisse cō
tractum concelebratum & in tali loco, & tali die. & posteà
dixit se illa die fuisse alibi: sed quis dicit vacillans? rñdet Inn.
q vacillās dicit qui dubitādo, & timēdo loquit. itē, & q va-
riè loquit. ff. de falsis l. eos qui. ff. de testi. l. ij. & l. qui falso. iiij.
q. iij. § item in criminali ver. qui falso. horum autē testimo-
nium non valet, nec depositio, imò puniunt, vt. C. de testib.
l. nullum. secundum Inn. de quo vide in Spe. de teste § j. vers.
item quòd testes sunt varij. & ver. seq. vbi ponitur dictū Iac.
Bal. de ignorante, & turbante de quo dicam. j. de cleri. excō.
excommunicato ministrante apostolicæ. Caue tamen quia
Hosti. & Henricus ponunt hîc vnum dictum mihi gratum
16 videlicet. q † hæc omnia relinquenda sunt arbitrio iudicis,
qui ex qualitate personarum varietatē reprobet, vel admit-
tet ar. eorum, quæ leguntur, & notantur. Si quæris autem de
ista dictione incontinenti, qualiter debeat intelligi, vel ex-
17 poni solet distingui: quia † aut ponitur in materia habente
vnum contextum, siue structum, vt in negotio electionis sti
pulationis duorum reorum, constituti, & testamēti, pactio-
nis, & tunc debet exponi, id est, antequàm diuertat ad aliū
actum: vt. ff. de verbo. obli l. j. § si præsens. & de duobus reis.
l. duos reos § duo. & l. eandem § cum duos. cum sua gl. & ff.
de testamentis. l. hæredes palam § vltimo. & ad l. Iul. de adul-
terijs. l. quod ait. & ē. de elect. c. quia propter. & c. cū post pe
titam. & hîc: sed si modicum interuallum interponatur, nō
obest. ar. ff. ad leg. falcidiam. l. j. § item si ita. & C. de testamen
tis. l. cum antiquitas. Illa enim quę incontinenti fieri debēt,
nec præcipiti festinatione, nec moratoria cunctatione faciē
da sunt: vt. ff. de administratione tu. l. tutor, qui repertoriū.
primo responso in fine. Aut ponitur circa, ea quę non ha-
bent vnum contextum, siue strictum, & tunc aut ponitur,
aut profertur circa ea, quæ de natura sua, vel à iure habent
tempus limitatum & determinatum sicut sunt ꝓbationes,
quæ debent fieri post litem contestatam: vt. s. vt lite non cō
test. per totum. & tunc debet exponi secundum illud tem-
pus, & ad illud referri, nisi ex conuentione paremur, aliud
inducatur. & sic intellige quod legitur, & notatur j. de elect.
quàm sit. li. vj. Aut profertur circa alia, & tunc debet intelli-
gi, quàm cito commodè fieri potest: vt. ff de sta. liberis § si pe
culium. l. vltima. & ad Tertullianum. l. ij § cōfestim. Illa enī
possumus, quæ commodè possumus. ff. de verb. sign l. nepos.
& vide quod not. Archid. ij. q. j. in fine. in glossa. adde regu-
18 lariter fortè & fortè. & † idem potest dicere de verb. confe-
stim de quo in prędicto § confestim. & de verbo statim. de
vi armata l. iij § cū igitur. & vide hoc. & de verbo celeriter.
de quo. j. de locato. c. potuit. ver. emphyteuta. in verb. celeri.
& vide qđ ibi not. per gl. Nouellam, & Paulum.

¶ TERTIO quęrit circa casum scismaticis ecclesiæ Ro
manę (proh dolor) nunc currētis de quo tetigi. s. ti. j. in. viij.
q. & s. de his, quę vi metu sue causa fiunt. in. c. sacris. vbi de
hoc plenius, nunquid cardinalibus, qui Bartolomęū de pi-
gnano post mortem Gregorij. xj. anno à natiuitate domini
millesimo. ccc. lxxviij. die octaua mensis aprilis in vrbe Ro-
mana in Papam per metum, & impressionem elegerunt, &
qui adhuc stantes cum eo in vrbe, & durante eadem causa
metus ad mandatum eius Regibus, & principibus scripse-
runt se eum elegisse. & qui posteà extra vrbem, & posse Bar
tholomęi in Anagnia cōstituti veritatem in facto, & in iu-
re super facto dictæ electionis pręfati Bartholomęi denun
ciarunt vniuersis populis Christianis minus ex eo sit credē-
dum: quia contrarium per anteà scripserant, vt pręfertur, &
breuiter videtur q nec eis, nec eorū denunciationi sit cre-
dendum: imò quòd tanquàm varij, & contrarij, vel saltem
tanquàm suspecti sint à testimonio meritò repellendi per
si. huius decre. sed constanter dico contrarium: nam illi, qui
19 † actum per metū gessit, metu cessante, licet asserere se actū
huiusmodi gessisse per metum: quia aliter frustra emanasset
edictum quod met° causa, & probat hoc ille titulus cū om-
nibus legibus, & decre. sub illo titulo collocatis. quinimò de
metu, seu causa metus constito tali assertioni creditur: quia
aliter probari non posset: & sic totus ille titulus esset ludi-
brio contra. l. secundum. in fine. C. communia de legatis. & j.
de elect. c. commissa § porrò. & probatur. ff. quod metus cau
sa. l. si cum exceptione § in hac actione. sed constat per noto
rietatem facti de metu circa dictam electionem à libito, &
de iure præsumitur metus causa durare, quandiu durant in
loco metus, & sub posse Romanorum inferentium metum
& illi° Bartholomæi qui de statu Papali retinēdo certabat:
vt patet ex lectis, & notatis. s. de his, quæ in metu sue causa
fiunt. c. primo. & ex his, quæ scripsi & etiam ex his, quæ le-
guntur, & notantur maximè per Bar C. de his, quę vi metus
ue causa fiunt. l. ij. ¶ Præterea hoc probo: q nā aut repellerē-
tur à testimonio ratione contrarietatis, aut ratione suspicio
nis, aut ratione infamię, aut ratione interualli: sed null° isto
20 rum potest dici. Dico enim primò, quòd non possunt † re-
pelli ratione contrarietatis, & primo quia hîc nulla contra-
rietas: nam ista stant simul Cardinales Bartholomęum ele-
gisse, vt primò scripserūt: & illam electionem fuisse per me-
tum, & impressionem celebratam, & de iure non valere:
quemadmodum posteà denunciarunt: præterea quia & si
haberent primæ literæ quòd spontè, libere, atq; canonicè
elegissent: quia tamen de iure literæ præsumuntur metu ex-
tortæ, vt præfertur: habetur de iure perinde ac si non ema-
nassent: quia confessio metu extorta non valet. ff. de quæ-
stionibus. l. j. primo responso. & § diuus. xv. qō. vj. c. j. & xxxj.
quęstione secunda Lotharius. & not. supra de confess. c. fina-
li. maximè: quia notoriè constat de contraria veritate: nam
quod facit populus publicè non potest esse nisi notorium.
argu. supra de translatione pręlatorum. c. quanto. Præterea
21 tunc † repellitur testis ratione contrarietas sibi imputatur:
quia tunc constat fidem ipsius titubare, atq; vacillare: secus
autem quando contrarietas ipsi testi imputari non debet:
sed alteri: vt quia primum dictum, vel secundum dixit com
pulsu metu mortis, & aliud in locu libero, sine metu: illud
enim quòd quis facit ob tutelam sui corporis iure fecisse vi
detur, & ideò non debet imputari sibi: sed illi qui metum
non tulit, & ideò ex hoc, nec notatur, nec diminuitur, nec
titubare, nec vacillare censetur fides eius: ar. ff. de iustitia, &
iure. l. vt vim. ad l. Aquil. l. sc. ētiam § qui cum aliter. ff. de bo
nis eorum qui ante sententiam sibi mortem consciuerunt. l.
prima, & secunda. C. de transactionibus. l. transigere. ma-
gis enim ad finem periculum euitandi, quàm veritati testi-
monium perhibendi primas literas concesserunt, & tamen
animus, & propositum distinguūt maleficia: vt. ff. de iniu-
rijs. l. qui iniuriæ. nam intelligentia dictorum ex causis est as
sumenda dicendi. j. de verborum significatione. intelligen-
tia. & optimè faciunt ea, quæ scripsi. s. titu. proximo. c. te-
stimonium. in tertia, & octaua quęstionibus. Dico secundò
quòd non possunt repelli ratione malæ suspicionis: quia
22 † nondum erat pars formata quæ corrumpere, vel suborna
re, aut aliâs suspectos reddere eos posset: quia dñs Clemens
septimus per eos posteà per duos mēses, vel quasi fuit in Pa
pam assumpt°, & quia status testis attēditur tēpore quo de-

ponit:vt.C.de teſtamentis.l.j.cum ſimilibus.& tamen cardi-
nales tempore quo denunciarunt nihil contra Bar.attenta-
23 uerunt ex quo aliqua mala ſuſpicio oriretur.Tertiò dico† ꝙ
nec ratione infamiæ repelli poſſunt:& ad hoc ſufficiūt mi-
hi,quę ſcripſi in.c.teſtimoniū.quæſtionibus tertia,& octa-
24 ua proximè allegatis.Quartò dico,ꝙ non poſſunt† repelli
ratione interualli:quia nō denūciabant ad finē corrigēdi di
ctum primum,quia corectione non egebat cū de iure non
ſubſiſteret:vt prædixi priuatio enim habitum præſupponit
vt.ff.de iniuſto ru.& irrito teſta.l.quinta.§.j.& de condi. &
demonſtrationibus.l.Titio vſusfr.ſed vt teſtimonium veri-
tati principaliter perhiberent,& ſic nō habet locū iſta decr.
quia qn̄cunq; is poteſt teſtimonium perhibere veritati,nec
etiam metum paſſo iura præfigunt certum tempus.ī.quod
25 valeat reclamare.Præterea,quia† ſatis videntur incontinen
ti feciſſe,quia hi fecerunt ſtatim ꝙ potuerunt, id eſt ſtatim
ꝙ fuerunt in ſua libertate ar.eorum,quæ ſcripſi.ſ.e.c. in.q.
proximè præcedenti,& quę notantur in.d.c.potuit.in ver-
bo celeri.&.ſ.de his,quę vi metuſue cauſa fiūt.c.j.¶ Supple
gloſſas.In gl.prima in fine.&ī.de accuſa.ſicut olim.Goffr.in
26 gl.ij.*in fine*.& dixi Hoſt.hoc generale† in omnibus officiali-
bus,ꝙ iurant officium ſuum fideliter exercere,ſiue ſint te-
ſtes,vt hîc ſiue iudices in auth.iuſiur.quod præſtatur ab his
§.& æquus ero.coll.ij.ī.de iureiur. venientes. ſiue tabellio-
nes,aut nuncij.ī.de præſcript.ad audientiam.& de app.cum
parati.In gloſſa.iij.in fine coram eodem iudice,ſecus coram
27 alio:nam† cautio de ſtando iuri præſtita coram vno iudice
non extenditur ad alium ſi mutetur iudicium ſolui.l.apud.
ſecundum Abbatem In gl.vltima ibi inſtantia dicunt qui-
dam ꝙ teſtis poteſt corrigere errorem vſq; ad ſententiā ſi-
cut,& principalis:vt.ff.de iuris,& facti igno.l.error.ſed non
placet Goff.& ibi ex *interuallo*.vnde dicit Hoſt.ꝙ licet multa
28 ſint ſcripta ipſe putat hoc† arbitrarium ex cōſiderata qua-
litate perſonæ quantitate interualli colloquio partium, &
reliquis circunſtantijs iudex correctionem admittat,vel nō
admittat de quo dixi.ſ.e.c.in.ij.q.& iud.*ſiue mox*. &.xx.q.ij.
c.j.*& in fine*.vide quod ibi notatur in prima gl.illud enim in
alienatione quę reuocatur etiam ex interuallo,& per ſucceſ
ſorem hîc in teſte qui propter ſubornationis timorem non
corrigit.Addere poſſes ſi velles extendere materiam decret.
duas quæſtiones diſputatas per Ia.de Butrig.quarum prima
incipit ſtatuto ciuitatis cauetur quòd quælibet terra, & ſe-
cunda immedietatè ſequens incipit commune Bononiæ ſo
lebat &c.Item per præmiſſa poteſt examinare,atq; decide-
re id,quod tetigi.ſ.tit.proxi.c.præſentata.ad finem quintæ
oppoſitionis,quod tibi relinquo.

SVMMARIVM.

1 *Purgatores in ſubſidium cogi & ratio.c.ſuper his multiplex num.2.*

CAP. VIII.

SVper his.¶ Caſ.Cū de fama,vel vi-
tio falſitatis inquiratur co
gendi ſunt teſtes.¶ Expone literam *de fama*.
1 vbi de ea non† conſtet,non intendir,ꝙ pur
gatores compellantur ſecundum Vinc. de-
ſtinatis per & ſacriſtam,qui de hoc puniti fuerunt.ſ.e.tam
literis.ſi non poteſt aliter liquere.ſ.e.peruenit.ij.Vincen.&
ideò ita mandatur:quia ciuiliter agebatur ſecundum Vinc.
& Goff.¶ Supple gloſſas in prima gl.ibi ſuper his.&ī.de pœ
nis.c.ſuper his.in gl.ſecunda ibi *electionem*,vel conſecratio-
2 nem.in vltima.in fine.dicebat hîc Inno.quòd ideò† cogun-
tur hîc teſtes:quia in modum acquiſitionis agebatur,vel qa
delictum commiſſum fuerat lite pendente,& hoc fauore iu
dicum ne ipſorum iuriſditio eludatur,vel ideò ne indignus
in Epiſcopum præficiatur.

SVMMARIVM.

1 *Eum,qui falſis inſtrumentis vſus non eſt,plerunque pœnitere.*
2 *Falſi iudicium ciuiliter à priuato inſtitui.*

CAP. IX.

CVm contra.¶ Caſ.Super crimine
falſi cogendi ſunt te-
ſtes,communis diuiſio,ſecunda ibi,*nos igitur*:
¶ Expone literā. *eis.ſ.falſis*.literis.*vſum fuiſſe*.
1 hoc dicit quia ante vſum† quandoq; locus
eſt pœnitentiæ.ī.de crimine falſi.authē.&.c.ad falſariorum.
2 &.c.finali.Hoſt.falſitatis,in quo† proſequebatur agens, vel
accuſans ſuum proprium,& ſpeciale intereſſe, ne per falſas
literas fatigaretur,& perderet ius ſuum,& pro tanto vide-
tur peccatum celare hanc veritatem in detrimentum pro-
ximi ſecundum Inno.¶ Supple gloſſas.in gl.j.in fine. & ibi
dicam quod hi notarunt Inn.& Hoſt.de reprobanda exce-
ptione criminum contra teſtes.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes recipiendos nominatim aduerſario edi oportere & cur.*
2 *Præter exceptionis voculam eſſe.& n.3.Ex re tamen huius ſignifica tus fuſius protēdi.nu.4.Includit tn̄ rei generis alteriꝰ adiecta.nu.5.*
6 *Exceptionum quæ natura.*
7 *Eccleſiaſtici,ſiue prophani iudices quibus pœnis in ſuos animaduertāt.*
8 *Veritatis effectus,& definitio.*
9 *Teſtes non niſi habiles cogi.& nu.10.*
11 *Teſti quo iure ſecreta detegere liberum ſit veritatem tamen tegere abſque vllius malum non eſſe.nu.12.*
13 *Teſtem in ciuili cauſa cogendum.& nu.19.Limito vt nu.20.In criminali autem non cogi.nu.16.&.22.Amplio in occulto crimine nu. 25.&.26.Limito vt nu.17.&.18.*
14 *Profoneta teſtis quo caſu eſſe, vel non poßit.& nu.21.&.23.*
15 *Iudiciū,de quo.c.dilectorū.reſcriptū eſt ciuile,an verò criminale ſit.*
24 *Teſtium in criminalibus cogendorum cauſæ.*
27 *Rationem.c.dilectorum.generalem,finalemq; eſſe.& quæ deciſionis huius ratio nu.32.*
28 *Legibus indeciſa ex iudicis arbitrio pendere.& nu.34.*
29 *Intellectus verior.c.dilectorum.& ſcandalorum cauſa.nu.30.*
31 *Teſtes in ciuilibus non cogi vtriuſq; litigatorum intereſſe.*
33 *Defenſionem tolli non debere,& in quo conſiſtat.*

CAP. X.

DIlectorum.¶ Caſus. Teſtes præter
quàm ſuper criminibus
ſunt compellendi.primo deciſa cauſę cogni
tio.ſecundo ſuper compulſione teſtium iudi
cum inſtructio,ſecunda ibi.*teſtes*.In lectura
autem huius decr.per Io.Calde.repetitę hunc ordinem ob-
ſeruabo:quia primò literam exponam coniungendo dicta
Nouellæ,& prædicti Io.Cald.ſecundò ex dictis Io.Cald.re-
cipiam tria notabilia,tres oppoſitiones,& tres quæſtiones.
Tertiò ex dictis Nouellæ recipiam ſuppletiones gl.Quartò
quia Cald.& Nouella ſolùm recitant dicta aliorum,quæ no
lui omittere,& de ſuo nihil ponūt ego formabo duas quę-
ſtiones ad intellectum decr.in quibus ſi Deo placuerit tuū
aperiam intellectum:& parce de prolixitate: quia ſi omiſiſ-
ſem dicta Nouellæ,vel Io. Cald.non putaſſem contentaſſe
mentem tuam.¶ Expone literam *filiorum*.in Chriſto, nō in
carne:qn̄ autem de ſtilo curiæ addatur hoc vide in ſpecu.de
reſcript.pręſenta.§.ratione.in princ.& ꝙ appellet Papa quoſ
dam filios,quoſdam fratres,dicit in.c.quā graui.ī.de fal.*capi
tuli*.ideò capitulum proponit,quia agebat Io.procur. tió eſt
vis in nomine de procur.quia in cauſis.&.c.petitio.*& inferi*.ſupple,ꝙ quia graue erat partibus in curia litigare,Papa
per reſcriptum,cauſam commiſit,in quo appoſuit clauſulā
ſequentem,teſtes quare &c.vnde ſicut nominētur habes de
verb.ſig.forus.ver.teſtes.quę autem ſint in teſtibus conſide-
randa not.ſ.ti.j.c.iij.quæ contra ipſos opponi no. in Spe.de
1 teſti.§.j.totum.*nominati*.quod ſit,vt† ſciatur quot ſunt,& qui
ſunt,& propterea citatur pars contra quam ſunt producen
di,vt videat ipſos iurare.ſ.ti.j.c.ij.ſic etiam dictorū cogno-
minibus eſt facienda copia:vt quid,& à quo dicatur ſit in
copia appareat de accu.qualiter.ij.§.debet.an autē exceptio
contra teſtes,vel ipſius probatio reſeruari debeat in tēpore
diſpenſatio

1 dispensationis plenè dixi.s.ti.j.ex parte. *præter* excipit† à re-
gula compulsionis fiendæ & sic propriè sumitur exclusiuè
quod intellige vt.j.dicã.sic ponitur.de temp.ord.c.vlt.s.ti.j.
testimonium.de præscri.ex trãsmissa.de dona.pastoralia.xv.
q.in.c.vlti.xvj.q.j.adijcimus.&.q.v.piæ mentis.xxiij.q.iij.
xxxij.q.iiij.nemo.&.q.vj.nec mechaberis.xxiij.q.v.pœna.&
c.de occidendis interdum includit.xiij.q.ij.ebron.viij.q.iij.
Arnoldus.xxxv.q.iij.ponto.de consti.cùm.M.de vita & ho.
cler.cùm ab omni.de reb.ecc.non alie.si quis non.de immu.
eccl.decet.lib.vj.ff.de procur.sed hoc quia præter.&.l.Pom-
ponius.§.si is.ff.de pig.acti.l.j.in fi.quæ etiam facit contra.ff.
sol.mat.si filio.§.fi.ff.de vsu & hab.l.plenum.§.præter.ff.de le-
ga.l.scio.§.vxor.C.de ser.fugi.qui causam.§.j.Quidam dicunt
3 ꝙ quando† præcedit orationem exclusiuam tũc includit, si
sequatur excludit,hoc nõ placet.quia hoc & in.l.si filia.præ-
cedit orationẽ exclusiuam tunc includit si sequatur exclu-
dit hoc non placet quia hic.& in.l.si filius.procedit vel saltẽ
interseritur & tamen exclusiuè ponitur & in.d.c.electione.
sequitur & in.l.j.in fi.ff.de pig.actio.& tamen exclusiuè po-
nitur,ad idem de præsump.literas.secundum vnam lect.In-
no.s.de erect.dudum.ij.tenet ꝙ dictio præter de sui natura
4 excludit nisi† apertè appareat de contraria voluntate: vt in
contrarijs quod posset apparere secundum materiam vt fiat
interpretatio larga, & fauorabilis secundum illud, quod est
fauorabile,vt.d.l.scio.§.vxori.in materia odiosa scripta.facit
de reg.iur.odia.lib.vj.& per hæc terminatur quæstio de eo
cum quo est dispensatum vt præter beneficia habita possit
habere aliud quod in non habitis non intelligitur dispensa-
tum , quia dispensationes sunt odiosæ.de præb.non potest.
lib.vj.& dicit hoc probari Inno.in.d.l.j.in fi.ff.de pig.actio.
vbi præter poneretur exclusiue nisi appareat de intentione
ꝙ velut ibi ꝙ includeret præter illud verbũ quod fecit, vn-
5 de† dici solet ꝙ tunc dictio præter ponitur inclusiuè quan-
do adijcitur rei alterius generis vel rei pœnitus extraneæ: ho
mo currit præter equum,vel citius currit præter Mart.vt in
iuribus secundo alleg.nisi aliud appareat de intẽtione, vt in
d.l.namq;.q.d.& tunc si fieri posset excluderetur à prædica-
to non tamen à subiecto sub quo non compellitur sed si ad-
ditur rei inclusæ sub genere de cuius exclusione quæritur:
tũc propriè ponitur & exceptiuè, hæc enim est propriè na-
6 tura† conditionis exceptiuę,scilicet contineri sub eo à quo
fit exceptio prædicati respectu,vel alicuius vt omnis homo
currit præter Titium hoc verum nisi aliud appareat de mẽ-
te,vt in.d.§.præter.& in decr.literas.&.c.si quis præsbytero-
rum.cum simi.vel in ijs ratio non remouetur ab aliquo to-
to in quantitate,vel vniuersali,vel aderit alicui rei,vel actui
singulari vnde & si id cui aderit cum illo expressè continea-
tur sub aliquo communi genere, non tamen sub illo specifi-
cato intelligitur & includitur: exempla patent in iuribus se-
cundo alleg. Concludo ergo ꝙ præter de natura sui excipit
& sic in dubio,sed interdum secus & impropriè propter in-
tentionem proferentis.ff.de leg.iij.non aliter. *criminibus* si di
cas proprijs:puta interrogati an sint vitiosi respondere non
coguntur de quo not.s.ti.j.cùm causam.& tunc cessaret dif-
ficultas capituli,nec contradicit opi.Gof.& sequacium, nec
etiam opi.Host.de quibus dicam in suppletione glo. *gratia* si
partis cõtra quam ex corruptione vel amicitia quod potest
esse.s.ti.j.quoties.licet alias hæc ponãtur vt diuersa.xj.q.iij.
quatuor. *odia* producentis,vel eius contra quem cum testifi-
cari debeant pro vtraq; parte.s.tit.j.veniens.ij.in fi. *timore*,
hoc propriè respicit partem contra quam.s.ti.j.constitutus.
substraxerint concor.s.c.proxi.alibi dicuntur reuocari.s.eo.
super eo alibi recusare.s.c.peruenit.ij. Alibi veritatem sup-
7 primere.s.eo.cæterum.censuram ecclesiasticam sic† cõpel-
lit ecclesia: item per pœnã depositionis contumacia exigen-
te.s.eo.c.ij.iudex autem sæcularis hoc casu imponit multã.
ff.si quis ius dicenti non ob.l.j.vel capit pignora sicut in tu-
toribus,vel curatoribus nolentibus satisdare:cum sit officiũ
testium publicũ.insti.de satisd.tut.§.j.de excu.tu.j.respunio:

sic etiam filium parens alere nolens.ff.de lib.agno.si quis.ad-
stringantur autem testes iuramento ne recedant & non in-
8 carcerantur.C.de testi.si quando. *veritati* quæ† erroribus ge-
storum non vitiatur.ff.de offi.præsi.illicitas veritas.de re iu-
di.cùm inter vos.& ei omnia cedunt.viij.di.veritate.hîc su-
mitur veritas prout est in creatura , quæ est secundum Tul-
lium per quam dictũ mirabili ratione profertur sed prout
est in creatore est,ipse Deus qui de se dixit *Ego sum via, veri-
tas,& vita*:Ioan.xiiij.xj.q.iij.extimauit.& probantur prædi-
cta.de cele.missa.in quadam. ¶ Nota primò ꝙ criminalium
& ciuilium ratio est diuersa simile.s.ti.j.testimonium. &.c.
vlt.insti.de pup.in prin.xiij.q.ij.cum si.Secundò ꝙ gratia,ti-
mor,odium,æquiparãtur cum ipsorum idem vel similis est
effectus si.xiij.q.iiij.quatuor.de re iud.c.j.lib.vj.Tertiò nota
ꝙ supprimens veritatem mortaliter peccat.xj q.iij.quisquis
quod patet quia propter hoc quis excõmunicatur quod fieri
non debet nisi pro mortali.xj.q.iij.nemo. ¶ Oppono primò
9 ꝙ testes non† sunt compellendi : quia quis ad illicitum non
debet compelli.xj.q.iij.nemo semper. &.c.seq.sed interdum
testificari non licet : vt patet in excõmunicatis, criminosis,
seruus,infamibus,& alijs prohibitis de quibus remisi in tex.
& in laicis cõtra clericos.ij.q.vij.ipsi Apostoli. &.c.testes.s.
ti.j.Ratio,q̃a laicis clerici infesti sunt gl.c.at si clerici.de iud.
Præterea occulta alterius reuelare est malum.ij q.iij.si pec-
cauerit.etiam per testes de accusat.qualiter.in fine . facit de
pœ.dist.j.non tibi dico,cuius contrarium innuit textus er-
10 go &c.Solutio† ad primum hoc est intelligendum de habi-
libus:nam sæpe quis propter inhabilitatem repellitur impe
ditur,& prohibetur à bono.j.de vsuris.quia in omnibus,q̃d
etiam fatetur aliàs tenetur,vt à captanda vita ęterna à qua
peccator redditur impotens,de pœ.di.iij.c.vltimo . de pœ.
quòd quidam.ita etiam clericus nõ potest certificari in cau
sa sanguinis propter conditionem suam si ex multa in fine.
nec minor.xiiij.annis testificari potest propter præsumptio
nem,quæ est contra ipsum ratione ætatis defectus:idem in
his in quibus ratione dominij,vel patrię potestatis idem si.
11 Ad secundum† dic quòd illud nõ habet locum in teste qui
excusari videtur,& iudicis authoritate,& mandato quis nõ
ageret esset proditio,nisi id fuisset in pœnitentiam commis
sum quo casu non posset compelli cum id nesciret tãquam
homo:sed vt Deus.de except.præla.cum dilectus.saluo etiã
casu inquisitionis quę non debet fieri super occultis nisi in-
famia pręcedat,ideò nec testes de illis debent interrogari,
nec de hoc compelli,vt in.d.c.qualiter.de accu. ¶ Secundò
oppono ꝙ celare veritatem non sit peccatum,& probo per
Angelum loquentem,per Abraham,qui dixit vxorem,soro-
rem suam esse.&.xxij.q.ij.quæritur.vbi dicit veritatem cela
ri non mendacium dici quasi illa sint diuersa ex quo innuit
quòd licet mendaciũ sit peccatum non tñ veritatem celare,
sic ergo testis,qui se substrahit non dicit mendacium:sed ve
12 ritatem tacet ergo &c.solutio† illud Angeli locũ habet cũ
nulli fit præiudicium,vel vbi nullum est damnosum celare
veritatẽ.xij.q.ij.ne quis.licet testis ex taciturnitate veritatis
alium damnificat igitur &c. ¶ Tertiò oppono ad idẽ om-
ne peccatum est contra charitatem de pœ.dist.j.§.hoc idem.
&.ij.dist.charitatis.cum similibus.sed qui non vult testifica
ri facere,ne alium lædat,& sic charitate non facit,ergo non
peccat.solutio,imò facit cõtra veritatem:quia contra Deũ,
cuius est iudicium.xxiiij.q.vj.lex eterna.j.eo,vt bonæ c.vno.
de re iud.c.j.li.vj.Item est inobediens iudici,ergo peccat.de
ma.& obe.si quis.viij.q.j.sciendum.item proximum offen-
dit:quia propter defectum probationis suo iure carebit:q̃a
absoluetur reus de iureiur.c.vltimo & accusatur pœna tal-
lionis punietur.ij.q.vij.qui nõ probauerit.in.c.vlt.de postu.
conditio personæ impedit quem postulare : quia officium
plus de facto vulnerat,quia voluntantium quare &c.
¶ PRIMO quæro quæ est ratio huius quòd testes com-
pellantur:solutio quia celare veritatem est peccatum:vt su-
pra dictum est.j.de crimine fal.c.j.ergo.

13 ¶ SECVNDO quæro nunquid † indiſtinctè in ciuili-
bus teſtes compelluntur? gl. dicit quòd ſi odio &c. compel-
luntur laici, & etiam clerici regulariter in ciuilibus: fallit in
mediatoribus, niſi de conſenſu partium fiat in auth. eo. tit. §.
14 quoniam. coll. vij. ſed quidam dicunt ꝙ dictum ar. ꝙ † ſi pars
altera tantùm conſenſerat mediatores licet inuiti non com
pellantur, tamen voluntarij admittuntur, & eſt ratio, quare
non compelluntur altera parte non volente vt ibi no. quia ſi
pretium vnde accipiant contra eos præſumũtur de affectio-
ne vt illud lucrum habeant, vel habitum non perdant imò
idem ſi nil percipiant vel imputetur eis, quod ante non ge-
runt C. de aſſeſ. l. vlti. & dicunt aliqui ꝙ ſi diſſentiunt partes
non admitterentur etiã voluntarij. Nouel. dicit ꝙ ratio non
concludit eum non admittendum & ſine dubio aut innuit
non admittendum altera parte inuita: ſubdit glo. idẽ de pri-
uilegiatis de quibus. iij. q. iiij. Item in criminali. ver. item in-
uiti. quod intellige niſi per alios veritas poſsit haberi aliâs
ſecus: eandem diſtinctionem facit Guil. ij. q. vj. ſtatuendum.
per. c. quanquã. xiiij. q. ij. Quidam alij dixerunt teſtes compel
lendos in ciuilibus quando iactant ſe ſcire verum aliâs non:
hoc probatur per quandam decretalem quæ hodie reuoca-
ta eſt. Alij dixerunt eos compellendos cum ſe ſubſtrahunt
gratia odio &c. vt in pluribus capitulis huius tituli aliâs nõ.
Alij ꝙ tunc compelluntur quando non poteſt per alios ve-
ritas haberi alias non. ĩ dicam aliquid, ſed dic clariùs, & bre
uiùs vt ſcripſi. s̃. eo. tit. q. ij.
¶ TERTIO quæro, quid de criminalibus arguit ꝙ non
compellantur per hanc decr. & c. peruenit. ij. s̃. eo. & per. l. ij.
15 C. de teſtib. In contrarium alleg. † s̃. decr. cùm cauſam. s̃. ti. j.
recitat opinionem quorundam ꝙ ſi agatur ciuiliter compel
lantur ſecus ſi criminaliter, hoc recitat per hoc capitulum:
quia hîc innuitur ꝙ non compelluntur cum aliter ageban-
tur licet de crimine quod patet: quia interuenit procurator,
qui aliâs nõ potuiſſet interuenire. v. q. iij. de criminalibus. ff.
de pub. iud. l. pen. §. j. de accu. veniens. cum ſimi. Item quia hîc
fuit conuentio, & reconuentio quia in criminaliter intenta
tis non poteſt fieri. iij. q. ix. neganda. ad. c. ſuper ijs. s̃. eo. dicit
ꝙ illud ſpeciale eſt in electione. de elect. cùm dilecti. & quia
infamatus erat. ad. c. s̃. proxi. dicit illud ſpeciale in crimine
falſi ſicut etiam alia plura. de crimine falſi. ad falſariorum. ſic
reſpondet ad. c. ĩ. proxi. ſed qui tenent primam opinionem
dicunt ꝙ hîc nulla erat quæſtio criminalis, ſed Papa poſuit
hîc verba generaliter oſtendendo quid de iure vel dicunt ꝙ
criminaliter erat, ſed hîc erant procuratores dati ad allegã-
das cauſas abſentiæ, vel ad aliquem certũ actum de quo no.
ĩ. de accuſa. veniens. vel ſecundum eos erant talia crimina in
quibus poteſt interuenire procurator, vel dati erant ſolum
ad impetrandum reſcriptum, ſed dicit glo. ꝙ ex antiqua col-
ligitur contrarium prædictorum: tenet ergo ſimpliciter in
16 criminalibus † etiam ciuiliter intentatis teſtes non compel-
lendos ſaluis caſibus ſupra recitatis, fatetur tamen opinionẽ
aliorum æquam eſſe dicit magis quàm opi. Inno. qui dicit ꝙ
vbi celare veritatem non eſt peccatum mortale puta ſecun-
dum eum quando agitur de crimine exceptionis, vel quãdo
criminaliter quia celare peccatũ non eſt crimen imo tacere
crimen fratris eſt meritorium. ij. q. j. ſi peccauerit. non ſunt
compellendi niſi perſeuerent in crimine manifeſto vt pœna
reuocet à malo ꝙ timor Dei &c. de vi. & ho. cleri. clericorũ.
ſed cum de occultis agitur non cõpelluntur niſi propter pe-
riculum magnum vt in crimine hæreſis. de accu. & qualiter.
ad here. ad abolendam: & c. excõmunicamus. xxij. q. j. ſi quis.
vnde tacet teſtes cõpellendos quando agitur de crimine cõ-
demnatum, vel quãdo agitur de fama, vel infamia probãda,
vel cum proponitur quem excõmunicatum cum poſsit non
peccans excommunicari. de ſent. exc. inquiſitionem. ſecus ſi
dicatur excommunicatus à canone: quia tunc oportet pro-
bari crimen: idem ſi dicatur excõmunicatus quia in termino
non ſoluit ſolum quia hoc eſt crimẽ: quod in dictis peccatis
inſit crimen peccatum in teſtem veritatem celare: tunc non
fateor vt dixi. s̃. in obiectione. j. ſaluo quando opponitur ex-
cipiendo & nõ ad pœnã. in. c. qualiter. de accu. Tenet etiam,
17 ꝙ in criminalibus † compelluntur teſtes ſi à parte ſubtrahũ-
tur malitiosè, vel ſi ipſi malitiosè ſe ſubtrahunt. s̃. c. proxi. &
c. peruenit. & hoc facit cõtra primò dicta: quia eo ipſo quòd
moniti non teſtificantur contra ipſos præſumitur malitia:
finaliter tenet ꝙ vbicunq; ex probatione criminis conſecu-
turus eſt quis lucroſam ſententiam & vitaturus damnoſam
teſtis cõpellitur: ex hoc infert Hoſt. in criminibus etiam te-
ſtes cogẽdos quia etiam ibi accuſator cõſecuturus eſt lucro-
ſam ſentẽtiam, & vitaturus damnoſam: cum per hoc euitet
pœnam talionis, & ſic vltima cõcluſio Inno. non conſonat
prædictis per ipſum Hoſt. vero teſtes tenet in criminalibus
compellendos niſi cũ crimen per modum exceptionis pro-
ponitur propter quam exceptionẽ etiam probatam nõ pu-
nitur quis ſed ſolum infamatur: vt quando opponitur cõtra
accuſatorẽ teſtem vel procuratorem & ſic intelligit hãc de-
18 cret. ſecus ſi etiam † veniret puniendus is, contra quẽ oppo-
nitur crimen probatũ, vt de accuſ. ſuper ijs. aliâs dicit ipſe ꝙ
ex cõtraria opinione Deus offenditur, lex publica læditur,
proximus corrũpitur, materia delinquendi & teſtes corrum
pendi miniſtratur, vtriuſq; iuris mens peruertitur, obediens
qui remunerãdus eſſet opprimitur, inobediens qui per pœ-
nam affici deberet gloriatur, non obſt. ſecundum ipſum lex
ſi quæratur, & vacat à contrario per alia, vt. ĩ. eo. ſuper eo. &
rationes cõtrariæ locũ habeant etiam in ciuilibus in quibus
etiam eſt fauendũ, Rex Iacob. de Ame. in opere ſuo de teſte.
dic ꝙ ſi agatur de crimine ad pœnã pecuniariam teſtes com
pelluntur: ſecus ſi ad corporalẽ vide etiam dicit Hoſt. ꝙ vbi
agitur etiam ad pœnã etiam ſanguinis corã vicario epiſcopi
qui habet vtrunq; gladium per Eccleſiam non ſit impulſio:
quia hoc ad iudicẽ eccleſiæ nõ ſpectat. ĩ. ne cle. vel mon. cle-
rici. & c. ſentẽtiam. quod ſecũdum. D. P. & M. eſt verum in-
dubitãtur de clericis: idem ſcilicet ꝙ non cõpelluntur etiam
illo caſu etiam in foro ciuili etiam eſſet honeſtũ in laico ob-
ſeruare qui vult ad clericatũ promoueri ſubdit. D. P. & M.
ꝙ ex prædictis poſſet formari diſtinctio quam non format.
¶ Vt igitur quod pater reſeruauit filius nõ obmittat in hoc
articulo ſcilicet an teſtes aliâs idonei ſint cogendi vel non?
ſic diſtinguo, aut nominãtur ſuper cauſa merè ciuili aut cri-
19 minali ſi ſuper ciuili aut non ſunt † perſonæ priuilegiatæ &
tunc indiſtinctè debent cõpelli vt hoc titulo quaſi per totũ.
20 C. de teſti. ſi quando. Aut † ſunt priuilegiatę perſonæ de qui-
bus. iiij. q. iij. §. item in criminali. ver. item lege Iulia. & ſeq. ta-
les ſecundum legẽ non compelluntur volentes tamẽ admit-
21 tuntur. iij. q. vj. c. j. De mediatoribus † diſtingue vt in authẽ.
de teſti. §. quoniam. ſed ſecũdum canones æquè diſtinguũtur
ſecũdum Hoſt. Aut per alios poteſt veritas haberi aut non:
primo caſu non cõpelluntur: ſecũdo caſu ſic, ſic intelligit qđ
no. s̃. c. j. & c. ſi qui. ſi vero ſuper crimine nominãtur, aut di-
rectè propoſito aut ꝑ exceptionẽ oppoſito. Primo caſu aut
de illo crimine agiť ciuiliter aut criminaliter ſi ciuiliter cõ-
pellendi ſunt. s̃. c. ſuper ijs. & c. peruenit. ij. ſi criminaliter &
agitur in foro eccleſiæ dic cõpelli indiſtinctè. s̃. c. peruenit.
j. ſi in foro *ſæculari*: aut agitur ad pœnã pecuniariam infligen
dam per ſtatuta vel alias, aut corporalẽ: primo caſu compel-
luntur laici. s̃. c. peruenit. clerici nõ ſi per alios veritas poſsit
haberi, aliâs cõpellerentur: ſed iurabũt in manibus alicuius
clerici & fiet hæc cõpulſio per iudicem eccleſiaſticum ipſo-
rum non per ſęcularũ: ſic intelligitur. xiij. q. iij. quanquã. ſi ad
corporalem pœnã agitur coram iudice ſæculari laici cõpel-
luntur. s̃. eo. ſuper eo. clerici non etiam corã iudice laico qui
eſt de tẽporali iuriſditione prælati eccleſiaſtici propter ti-
morẽ irregularitatis. de appel. in Archiepiſcopatu. ne cle. vel
mona. ſentẽtiam. idem dicit Nouel. de laico qui intẽdit pro-
moueri ad clericatũ, ſi autem excipiť de crimine aut eo pro-
bato punitur is contra quẽ excipitur puta quia à promotio-
ne repellitur. de accu. ſuper ijs. tunc ſunt cõpellendi. s̃. eo. ſu-
22 per ijs. Aut non † punietur is contra quem puta quia contra
accuſatorem

accusatorē testem, vel procuratorē excipitur, tunc non debent cōpelli propter odium talis reprobationis ex qua sola infamatio sequitur:sic potest intelligi hoc capitulū hoc verum nisi fieret magnū præiudicium parti quo casu essent cōpellendi.ī.c.proxi.secūdum Host.& adde quæ scripsi.s.c.in rub.& in.c.j.& quæ not.per Cy.C.de testi.l.si quando.in.j.q.

¶ Supple glo.in glo.j.ibi *scire debes* prout notabāt antiqui.e.ti.c.j.in.j.cōpilatione.& no.Inno.s.c.j.circa materiam glo.& tituli fuerunt opiniones. Prima opinio habebat ꝙ indistinctè omnes cōpellantur nisi priuilegiati de quibus in glo.sed Host.circa priuilegiatos distinguit vt post eum scripsi.s.e.c.j.Secunda opinio dicunt tamen quidam alij testes compellendos quando iactāt se scire veritatē aliter non & hoc probant per quandā decr.quam hodie nō habemus.Tertia opinio:alij dicunt ꝙ si gratia,odio,vel timore subtrahunt cogūtur aliter non,vt no.s.c.j.& in.c.cæterum.& hoc. Quarti dicunt tunc demum testes cogendos quando per alios veritas haberi non potest,aliter nō,& placuit Vin.s.c.j.in huius rei manabat probatio dixi.s.eo.super eo. Quinti dicūt rogatos tantum cōpellendos quod vide in Spe.de teste.§.pen.ver.itē dicit.sed etiam iste opiniones erant etiam in ciuilibus de criminibus autē principaliter tractat hæc glo.& ibi *tam clerici* de hoc.ij.q.vj.statuendum.in fi.& ibi *qui non* compellūtur vt

23 patet in auth.statim alleg.Aut ambæ † partes cōsentiunt & tunc compellitur mediator, vel ambæ partes dissentiunt & tunc non admittitur aut altera tantum dissentit & tunc admittitur sed non cōpellitur.Ratio vero est quare non compellitur altera parte volente,vt ibi no.Accur.quia fortè pretium receperūt pro officio vnde cum re perfecta habeant commodum videretur testamenti pro proprio cōmodo,& dato ꝙ pretium nō expectet ad hæc idem quia præsumitur ꝙ affectet cōpleri id propter quod laborauit ne imponatur ei ꝙ non cautè se habuit vel auferatur quod datū erat.argu.C.de asses.l.fi.in fi ista ratio concludit etiam non admittendum,& ibi *quasi priuileg ati* de ijs priuilegiatis satis in Spe.de teste.§.pen.tamen Host.priuilegiati cōpelluntur indistinctè in casu in quo veritas per alios haberi non potest:quia celare hoc casu veritatem peccatum mortale est,aduersus quod priuilegium tueri non potest,arg.s.de consue.c.pen.& fi.& eorū quæ scripsi.s.eo.in rub.&.c.j.&.c.super eo.s.ti.j.si quis testium.ex quibus apparet an super hoc onus probandi incumbit,& ibi *quidam* Gos.& Phi.& ibi *crimina testibus*, licet Hosti.teneat opin.contrariam glo.tamen hoc dictum bene sibi placet,vt.ī.dicam.& ibi *in crimine falsi* quid erit de crimine hæresis simoniæ & læsæ maiestatis secundū Host.qui dicit se rationē huius specialitatis non videre,& ibi *cuiuslibet* hoc dicūt vt euadant contrariam.de renū.& ibi lit.conte.ad aliquem articulū in medio accusationis prosequendum, vel ꝙ crimina talia erāt in quibus interuenire poterat procurator.ff.an.per ali.cau.l.j.vel ꝙ dati erant solū ad impetrādum hoc rescriptū,& hæc omnia recitat hîc Inno.ꝙ ibi præiudicat interdū non semper,& ibi *æquum*, dicit Pet.de Fa.ble,ꝙ per hæc verba glo.non recedit à superiori sua opi.ipse verò dicit hoc remedium ꝙ vbi iudex procedit ex officio etiam in criminibus cogit testes si ad alterius petitionē non cogit & ibi Inno.quartus dicit.s.eo.c.j.&.c.proxi.ibi finaliter hoc tenet ꝙ vbicunq; ex probatione criminū consecuturus est lucrosam sentētiam vel vitaturus damnosam semper cōpellerentur testes Host.hîc præcisè dicit testes in criminalibus cogendos & ꝙ quæcunq; fuerit cōsuetudo ecclesiæ Romanæ,hæc est mens iuris.de cōsuet.dixi quia vt no.Gos.in summa.non est cōsuetudo Romanæ ecclesiæ curiæ in criminibus testes cogere,nec in literis super eis ponere hanc clausulam testes &c.Dicebat etiam.s.e.ti.c.j.in.j.cōpilatione ꝙ licet curia Romana habeat hanc cōsuetudinem non tamē iubet seruari eam.xj.di.nolite.xvj.casus do tales in quibus curia nō ponit istam clausulam vide in Spe.de teste.§.pen.in fi. Ad hanc verò decr.Host.respondet ꝙ loquitur de cōpulsione non facienda quando probato crimine criminosus ex eo non puniretur:sed solùm de facto infamaretur:vt in crimine probato contra testem accusatorē vel procuratorē, tunc enim non cogētur testes secundum eum nisi magnū præiudicium fieret parti.ī.eo.j.hoc ipse no.hîc &.s.eo.super ijs.& s.ti.j.ex parte.in fi.dicit autem hic ꝙ vbicunq; puniretur crimen per depositionē priuationem vel aliter, semper cogendi sunt testes : contraria verò opi.secundum eum multis ra-

24 tionibus impugnatur:quia per eā † Deus offenditur,res publica læditur,proximus corrūpitur,materia delinquendi & corrūpendi testes ministratur,mens vtriusq; iuris peruertitur,obediens qui primò remunerandus esset opprimitur,& punitur,inobediēs qui pœna debet affici de sua malitia gloriatur, vnde ad has absurditates vitandas & vt criminosi & crimina poniantur dixit ipse Host.etiam in criminibus testes cogendos,nec obstat ꝙ aliqua iura dicūt in ciuilibus cōpellēdos quia alia iura supplent de criminalibus , nec obstat ꝙ accusator debet cauere ꝙ probationes habeant luce clariores.ij.q.viij.sciant. quia potest esse ꝙ habebat & posteà corrūpuntur : item & illud etiam in ciuilibus locū habet in quibus cōpelluntur & sic diffinit Clemens.iiij.in causa electionis tolletaniæ vt ipse refert:dicit etiam ꝙ opi.Inno.satis concordat huic suæ opinioni:quia per probationē criminis accusator vitaturus est damnosam & cōsecuturus est lucrosam sententiam per quam scilicet vitat pœnā tallionis : & si dicis ex cōpulsione fortè accusatus cui plus fauendū est:quia reus consequetur damnosam;respondet idem in ciuilibus in quibus tamen cōpelluntur : Item licet aliter sit fauendū reo in accusatione veritatis non est fauendum hoc no.s.c.prox.& remittit ad summam.eo.ti.& in fi.dabat primo exemplū.s.c.proxi.quando agitur criminaliter vel ciuiliter excipiendo,vel alias ad pœnā tantum quia tunc non est peccatū:sed meritoriū celare crimen fratris.arg ij.q.j.si peccauerit:quod dicit verum nisi perseuerarēt in crimine quia tunc essent tales cogendi vt pœna reuocet à malo quā Dei timor non reuocat.arg.de vi.& ho.cle.vt clericorū.xxij.q.v.hoc videtur.in manifestis hoc verum quia in occultis nō compelleretur

25 † nisi crimen occultū esset periculosum sicut hæresis, dilapidatio,& similia quæ sine periculo non possunt dissimulari, nec enim cogentur testes.ī.de accu.qualiter.ij. de hære.c.ad abolendam. &.c.excōmunicamus.§.si qui autem.&.§.si quis enim.xxij.q.j.si quis per capitulū. dicit ibi etiam Inno.ꝙ si dicatur quis condemnatus de crimine tunc cogentur testes: quia cum per sentētiam sit notorium peccatum esset celare, idem de fama vel de infamia probāda quod de sententia excommunicationis dicit videlicet ꝙ ad eam probandā cogentur testes cō illa non sit crimen cum possit excōmunicari nō peccans.de senten.ex inquisi.de quo satis dixi.s.ti.j.testimonium.in glo.si dicas & hæc eadē ratio potest esse in sentētijs latis super criminibus : si vero quis dicatur excōmunicatus ipso iure puta per canonē si quis suadeñ.qa ibi oportet probari crimen non cogētur testes nisi in casu.ī.c.peruenit.& in alijs in quibus esset peccatū veritatem celare vt est dictū: quid si dicatur lata sentētia excōmunico te nisi intra.x.dies soluas Titio centū negatur sentētia nunquid cogētur testes super ipsius probatione non videtur prædicta ratione:quia oportet hîc probari crimē.s.illum in solutione cessasse:quānis possit rñderi ꝙ sufficit probare sentētiam : nisi aduersarius aliud probet,de quo remittit Inno.ad no.per eum.ī.de accu.super ijs.remittit etiam Inn.in.d.c.j.quia in criminalibus cogentur testes si subtrahantur à parte,idem scripsi si se subtrahāt malitiosè.s.c.proxi.&.s.c.peruenit.quid dicemus post tāta sparsa in glo.& circa gl.forsan tutū esset sequi Spe. qui in materie nil eligit:sed remittit ad inserta in Spe.de teste.§.pen.Iac.de Ame.in opere sup.de testib.in.j.col.tenet ꝙ testes cōpellantur in criminibus si agatur ad pecuniariam pœnā vt sit per statuta : si vero agatur ad pœnā corporalem non vnde dicebat Host.quòd vbi agatur ad pœnā sanguinis etiam coram temporali vicario Episcopi qui vtrunq; habet

26 gladium nō essent testes † per ecclesiam cōpellendi quia nō

spectat hoc ad officiū viri ecclesiastici, vt patet.ĵ.ne cle.vel
mo.clericis.&.c.sentētiam.de clerico hoc est planū, sed quid
de laico qui fortè aspirat ad clericatū & ideo non vult depo
nere in causa sanguinis honestū esset ipsum non cogi etiam
in foro ciuili formari posset ex prędictis vtilis distinctio,se
cundū Nouel.¶ Expeditis notatorijs hîc per Nouel.& Cal-
de.quarto in ordine quæro finaliter qs est verior intellectus
huius decret.cum dicit præterquam super criminibus. dicit
dn̄s Mart.ꝙ vidit opi.Host.communiter approbari,præser-
tim Tolosæ & præsertim per dn̄m Guil.Bracousæ quondā
Card.Albień.qui eam tenebat ad vnguem & hanc sequitur
Io.Cald.qui occasione huius posuit hic vnam longuam di-
stinctionem quam scripsi.s̄.eo.c.in.iij.q.Pau.vero istam opi.
non tangit,dn̄o autem Mart.placet etiam prædicta opi.Ho
sti.& certè etiam mihi placet.Pro quo sciendum ꝙ prędicta
opi.duas continet conclusiones principales. Prima cōclusio
est ꝙ regulariter nedū in ciuili causa vel etiam in criminali
causa ciuiliter intētata,sed etiam cum de crimine principa-
liter & criminaliter agitur nedum inquirēdo seu denūcian-
do sed etiam accusando testes qui se subtrahūt,aut qui sub-
strahuntur per partē sunt cogendi dicere veritatem. Secūda
conclusio habet ꝙ cū de crimine non agitur principaliter:
sed incidenter puta excipiendo contra testem accusatorem
vel procuratorē testes deponere de criminibus huiusmodi
non cogūtur.Prima cōclusio probatur sic & primo quia iu-
re ciuili expressum est generaliter ꝙ testes sunt cogendi de-
ponere veritatē,nec hoc expresè per ius canonicū est in ali-
quo imitatum seu correctum,& ad hāc decretalem superius
secundum Hosti.est responsum, facit quia hoc edictū de te-
stibus cogendis certarum personarum priuilegiatarum est
prohibitorium & per cōsequens omnes personas alias inclu
27 dere debet. Prætereà facit † quia principalis & finalis ratio
huius edicti de testibus cogendis videlicet quia peccatū est
in præiudicium proximi tacere veritatē, & generalis & re-
spicit causam criminalem etiam criminaliter intentatā pro-
pter pœnā quam accusator in probatione deficiens portare
haberet,facit quia vbi habens locū verba & ratio edicti lo-
cum habet edictum:vt probant cōmunia iura:nec ob.quod
scripsi post Inno.s̄.eo.c.j.ꝙ vbi testis egit pœnitentiam de
peccato occulto nō periculoso & agitur ad pœnā tacere ve-
ritatem nō est peccatum: primo quia facit magis pro quam
contra inspectis verbis:secundo quia fateri possumus regulā
fallere vbicunq; veritatem tacere peccato caret: sed regula-
riter peccatū continet,non obstant tex.qui dicunt testes co
gendos dum gratia,odio,vel timore se subtrahunt.s̄.eo.c.j.
&.c.super eo.&.s̄.c.proxi.& hic quia nisi aliquam iustā cau-
sam se substrahēdi ostendat præsumūtur se substrahere gra-
tia,odio,vel timore: vt patet ex ijs quæ scripsi.s̄.eo.c.j.&.c.
super eo.arg.ff.de peti.hære.l.nec vllam.nec obstāt iura quæ
dicunt testes cogendos in criminibus dum aliter veritas sci-
ri non potest.s̄.eo.veniens.ij.in fi.&.c.præthereà.in fi.j.respō-
si:quia præsumitur veritatē aliter sciri non posse, nisi aliud
appareat:quia de ijs quæ nō apparent est idem iudicium in
iudicijs sicut de ijs quæ non sunt.arg.ff.de contrahen.emp.l.
iij.&.l.Rutilia polla.&.ff.de test.tut.l.duo sunt Titij.& facit
optimè quod no.per Ber.s̄.eo.c.super eo.in vlt.glo.& quod
ibi scripsi in supple.d.glo.nec obstant iura quæ in certis cau
sis & in certis casibus mandant testes cogi: nam ex hoc non
potest argui in contrario ꝙ in alijs casibus cogi nō debeant:
quia vbicunq; constat de regula iuris cōtraria cessat argumē
tum à contrario sensu vt patet ex lectis,& not.C.de episc.&
cler.l.conuenticulas.&.s̄.de elect.publicato.¶ Vel fortè cir-
ca hanc quæstionē primam probabiliter dici posset ꝙ cum
28 † ista nō sint bene determinata per tex.iudicis arbitrio relin
quitur.ff.de lib.l.j.§.j.s̄.de offi.deleg.de causis.vt si videat iu-
dex ꝙ testes siue causa seu malo animo se substrahant,vel ꝙ
aliæ probationes deficiant cōpellat testes:sed si videat alias
probationes publicè & ꝙ testes causam substrahendi se ha-
beant eos non cōpellat, per hoc enim hæc iura inuicē con-

cordantur quod est fauorabile valde.C.de inof.doti.l.vna.ĵ.
de elect.cùm expediat.lib.vj.In dubio autē semper debet iu-
dex testes cōpellere:quia in dubio regulæ stari debet regula
autē habet ꝙ testes cogantur dicere veritatē.¶ Circa secun
dam quæstionē huius opin.Host.dubitat valde dn̄s Mart.ꝙ
de iure nō procedat,& ꝙ etiam super criminibus contra te-
stes accusatores & procuratores incidēter excipiendo oppo
sitis testes sint cogēdi:quia non reperit cōtrarium iure cau-
tum,& ideo dicit regula in dubio esse standū,nec obstat ista
decre.eñ dicit preterquàm super criminibus:quia debet in-
telligi de proprijs criminibus ipsorū testium de qbus quæ-
ritur an compellendi sint de quo tetigi in expositione super
verbo criminibus.& dicam.ĵ.¶ Quid dicendū?verè iste in-
tellectus est periculosus capitaneus & diuinatorius ac literā
nimis arctat, nec est verisimile ꝙ ꝓcedat iste intellectus de
mente literæ:quia totus iste titulus refert se ad ea super qui-
bus testes producūtur modo testes non producuntur ad de-
ponendum contra se in causa propria videlicet ꝙ criminosi
sint.¶ Qualiter ergo intelligitur tex.Breuiter moderni vi-
dentur sequi in scholis opi.Hosti.& Card.videlicet ibi:*præ-
terquàm super criminibus*, subaudiendo incidēter & excipien-
do oppositis, sed dices ꝙ iste intellectus etiam capitosus &
diuinatorius essa ostenditur cum textus generaliter & indi-
stinctè loquatur:sed respondeo ꝙ imò ex textu bene colligi
29 tur † ꝙ hic de criminibus principaliter nō agebatur & hoc
ex multis,& primò quia hic procurator admittebat qui irre
gulariter nō admittitur in delictis,vt.l.pen.§.ad crimen.ff.de
pub.iud.Item quia hic nomine capituli agebatur vt videtur
& tamen capitulum non videtur posse accusare, cum nō sit
persona vera sed ficta nec possit personaliter cōparere quod
in criminali accusatione est necessarium:circa quod videan-
tur lecta & not.per Inn.& Nouel ĵ.de sen.exc.c.grauē. Præ-
tereà,quia dicit tex.testes cōpellendos deponere præterquā
super criminibus. Tu autē habes referre compulsionē ad id
de quo principaliter agebatur, & per cōsequens prædictam
exceptionē præterquam super criminibus nō habes referre
ad id de quo principaliter agebatur:quia ciuilis,& crimina-
lis quæstio regulariter non concurrūt,vt.C.quando ciui.act.
crimi.præiu.l.vna.cum ibi not.per Cy.&.ff.de pub.iud.l.in-
terdum. Præthereà ex antiqua quæ est in quarta cōpilatione,
satis colligitur ꝙ inter episcopum & capitulū in quibusdam
conuentionū,& reconuentionū causis ciuiliter agebatur:vt
hic etiam no.per Bern.& sic quod hic dicitur de criminibus
ad ea de quibus principaliter agebatur conuenienter repelli
non potest:restat ergo ꝙ ex vno intellectu hanc exceptionē
præterquam super criminibus ad crimina incidēter opposi-
ta referri oportet,& est satis fauorabilis opi.ista:quia per eā
iurium correctio restringitur,ipsorū conueniens concordā-
tia aperitur,vt.l.vna.&.c.cùm expediat.alleg.vt videtur:sed
aliter infra intēdo dicere videlicet infra.q.proxi.ver.finali-
ter.Præthereà sequēdo prædictam opi.Hosti.quæritur quæ
potuit esse ratio dubitādi, & decidendi in hac decretali, ad
quod respōdeo ꝙ ratio dubitandi fuit quia huius decr.deci-
sio cōmuni obuiat regulæ nec alibi aliquo iure similis deci-
sio inuenitur,saltē ꝙ recordetur, licet Bern.hîc alleg.aliqua
ad hoc in argumentū quæ reuera hoc nō probāt,imò etiam
multis iuribus hîc per eum alleg.clarè probatur cōtrarium,
quæ obmitto: quia in glo.patent:vnde forsan posset aliquis
30 † dicere ꝙ ista fuit specialis Papæ prouisio propter cōditio-
nem ipsarū partiū videlicet Episcopi,& capituli inter quas
expediat pacē & concordiam cōseruari: quia docet cōtinua
experientia ꝙ ex ipsorū discordia solent multa scādala in ec
clesijs oriri & hodie(prochdolor)est videre in multis eccle-
sijs Gallicanis,omniū enim oppositiones & probationes ma
ximè cōtra canonicos in testes productos pro capitulo cum
per episcopū vel econtra quod fieri potest:vt.s̄.ti.prox.c.in-
super.&.c.cùm nūcius solent odia,scandala parere maximè
inter notos prout cōtinuò experientia docet, & auget etiā
materiam dubitādi tantā cōtradictio glossatariorū & etiam
generalis

generalis conſuetudo curiarũ optima legum interpres.ĩ.de
conſue.cùm dilectus. ſecundum quem cõmuniter in omni-
bus curijs indiſtinctè etiã ſuper criminibus directè vel inci-
denter oppoſitis teſtes deponere cõpelluntur per quod ſi ve
rum eſſet ceſſare videretur dubitatio huius decre.Ratio au-
tem decidendi ſi proceſsit quod hîc dicitur in modũ ſpecia
lis prouiſionis.ſ. tacta eſt:ſi vero ponat ius cõmune prout
habet cõmunis opi.ratio eſt ſecũdum Hoſt.quia cũ inciden
ter & excipiendo ſolùm opponitur de modico præiudicio
teſtis contra quẽ fit productio agitur:quia probato crimine
criminoſus ex eo nõ puniretur:ſed ſolùm de facto infamare
tur:vt ſcripſi.ſ.eo.c.circa glo.in magna & vlti.ſuppletione.
ibi ad hanc vero decre.&c.ſed hæc ratio ſalua pace non pla-
cet:quia cõpulſio fit ad inſtantiam & in fauorẽ producentis:
& ideo nõ debet hîc tantum attẽdi intereſſe illius partis cõ-
tra quam teſtes producuntur,ſed etiam intereſſe partis pro-
ducentis,& etiam partis,cõtra quam producũtur. Præterea
31 ego † dico ꝙ hîc poteſt verti partis vtriuſq; maximi inter-
eſſe;vtputa quia petit actor à reo vnum ducatũ decem mi-
lium libr.rendualium poſſeſſum per reum & probat pleniſ-
ſimè intentionẽ ſuam per aliquos teſtes,aduerſus illos teſtes
reus opponit crimina: quibus probatis illorũ teſtimonium
repellitur & reus abſoluitur ab impetitione actoris , & per-
petuò remanet pacificus in poſſeſsione ducatus , & illis non
probatis actor obtinet ſentẽtiam adiudicatoriam ipſius du-
catus:ſi ergo teſtes non cogũtur reus perdit quantũ valet du
catus,& ſi cogũtur reus obtinet quantũ valet docatus, vide-
licet ſi ſciant oppoſitorũ criminum veritatem,& idem ecõ-
trario ex parte actoris,& ita quantum ex parte partium hic
poteſt verti tantum intereſſe quantũ poteſt valere ducatus
ſeu quęuis alia res petita etiam prout vtraq; parte.Præterea
ſi poſsideremus præiudicium illius perſonæ aduerſus quam
crimen obijcitur vbi magis præiudiciũ & ſic vbi maius pe-
riculum,ibi cautius eſt agendũ. ĩ.de elect.vbi maius.in prin.
lib.vj. Modò vbi directè crimẽ contra perſonã per modum
accuſationis opponitur ibi de maximo videlicet de perſonę
periculo agitur.C.de app.l.addictos.& tamẽ ibi teſtes com-
pelluntur,ſecũdum Hoſt ſi enim attẽditur intereſſe teſtium
quibus crimina opponũtur quanto minus eſt tanto minus
poteſt talem cõpulſionem impedire. Quid ergo dicendum?
Breuiter libẽter declinarẽ in cõmunem opi.& ſequerer ſin
gularem opini.quam ſupra tetigi modificãdo tamen vt ſcri-
pſi ad finem cõcluſionis præced.tamen ſequendo opi.Hoſt.
32 dico ꝙ ratio † decidendi eſſe poteſt quia incidens oppoſitio
criminis tanquã obiectiua & impugnatiua de iure recitatur
hęc glo.& ideo requirit ſpecificationes & claras probatio-
nes vt patet ex lectis & not.ĩ.eo.præſentium.§ teſtes lib.vj.
Præterea præſumitur prima facie calumnioſa eò quòd ha-
bet præſumptionẽ naturæ contrariam iuxta lecta & not.ĩ.
de præſump.dudum.ſed iſta ratio eodem modo militaret in
oppoſitione directa , & ideo poteſt addi & alia ratio videli-
cet quia ad impediendũ probationis effectum contra partẽ,
& ad vindicandum opponentẽ de poſitione contra ſe facta
aduerſus teſtẽ videntur prima facie cõtra teſtes opponi cri-
mina , & ſic videntur prima facie calumnioſè oppoſita : ſed
in contrarium multũ facit,quia propter generalem calũniæ
33 † præſumptionẽ non debet tolli legitima defenſio partis vt
no.Card.& Nouel.ĩ.de hæret.c.filij.li.vj.legitima enim de-
fenſio nullo modo eſt auferẽda.ĩ.de re iud.c.ij.in cle.in hoc
autem cõſiſtit legitima partis defenſio ꝙ peruigiles & crimi
noſas perſonas ſuum patrimoniũ aut beneficium cõtra iuſti
tiam non admittãt:vt patet ex lectis & not.ſ.ti.teſtimoniũ.
Præterea dices tu ꝙ conuictus de crimine capitali peruigi-
les & criminoſas perſonas nõ poſsit cõtra eas ſuas defenſio-
nes opponere,& ſic à ſua defenſione repulſus neceſſe habẽt
licet innocẽs capitalẽ ſubiret ſentẽtiam , certè iniquum pri-
ma facie videretur: patẽs eſt ergo ratio dubitandi, ſed diffici
lis eſt ratio decidendi. ¶ Finaliter videtur mihi dicendum
quicquid dixi.ſ ꝙ cum textus dicant ſuper criminibus teſtes

cogendos.ij.ſ.eo.ſuper eo.&.c.peruenit.j &.c.peruenit.ij &
c.ſuper ijs.&.c.præterea.&.c.cùm cõtra.&.ĩ.c.proxi.& hæc
ſola decr.videatur dicere cõtrarium in ſuo certo caſu nõ poſ
ſum videre quo modo iſte caſus extra terminos proprios ad
regulam ſpecialẽ conſtituendam magis,quàm iura prædicta
ad communem regulam ſuper criminibus cõfirmandam de
iure extendi poſsit,licet fatear ꝙ tam ex mente huius decre.
quàm ex authoritate & ratione doctorũ gloſſantium hanc
decret.ſatis colligitur ꝙ iudex grauiorẽ debet ſe reddere ſu-
34 per criminibus:vnde cogor dicere ꝙ cum iſta materia † non
ſit bene declarata per text.eius declaratio remittitur arbitrio
iudicantis eo modo quo ſcripſi ſub.eo.c.in quęſtione proxi-
mè præced.ver.vel fortè circa hanc.ſaluo ꝙ facilius incline-
tur ad denegandum compulſionem teſtium in criminalibus
quàm ciuilibus & facilius inter perſonas inter quas ex com-
pulſione teſtium poſſet oriri ſcandalũ quàm inter alias inter
quas non eſſet propter compulſionẽ huiuſmodi tãtum pe-
riculum per hanc decr.& facilius cũ opponitur crimen indi
rectè quàm cum opponitur propter authoritatem Hoſt.&
quia in oppoſitione directa maius vertitur periculũ & in-
tereſſe ipſius opponentis,& ideo facilius exaudiri debet.
¶ Collect.ſ.eo.c.j.refert aliqua de materia compulſionis te-
ſtium ſatis ſparſim , quæ ex recitatis per Ber.ſ.eo.c.&.ſ.e.ti.
in rub.&.c.j.& aliâs in locis proprijs in diuerſis capitulis hu
ius tituli ſatis patent & ideo ex propoſito illa omitto.

SVMMARIVM.

1 *Coniurationes illicitas eſſe præſumi, & ita prohiberi.nu.3.*
2 *Seditionum pœna.*
4 *Conſpiratores an ſint ſocij.*

¶ CAP. XI.

VEnerabilis. caſus.Ad probandũ cõ-
iurationem cogũtur ſo-
cij etiam iurari & pars huius.ſ.de iud.vene-
rabilis.& ſunt duæ partes,in prima parte iu-
ſta petitio , in ſecunda ipſius exauditio.ibi,
ideoque ¶ Expone literã *quondam* fortè propter hanc vel pro-
pter aliã cauſam iam erant priuati.*coniurationem* licet ſemper
1 † præſumatur illicita Vin.poſſunt tamẽ aliqui quãdoq; col-
ligari ad bonum.xvj.q.vij.c.ſanè. Gof.ſuper quo vide quod
ſcripſi.ſ.de iud.exhibita.*eius* ſ. Archiepiſcopi,*adiburrientes* ſci
licet ipſi cures Pe.*ſuper his*,ſcilicet cõiuratione facta & iura-
mento præſtito de ipſa celanda ſecundũ Inno.*teſtium* & quæ
cauſa quare admittũtur,& cõpelluntur.arg C.de hære.quo-
niam multi.&.C.de reb.cred.l.generaliter.&.ĩ.ti.j.c.dilecto.
ſecundum Hoſt.*promderi* quod fieri debet.ſ.vt lite non con
teſt.quoniam.&.ſ.de proba.quoniam.*ideoque* infert ex eo ꝙ
ſupplicatio iuſta fuit & exauditione digna,*illos,quos* puta ci-
ues vel conſules qui tenent vicem cõmunitatis cui iuratum
erat vel certi officiales qui ad hoc fuerãt deputati de quibus
hîc loquitur puta capitanei guerræ vel his ſimiles. *abſoluant*.
ꝙ ſi non fecerũt ſecundum Inn.*nihilominus*.i.ceſſante,vel nõ
probata tali coniuratione vel.i.licet à tali iuramẽto noluit
ipſos abſoluere ſecundũ Phi.& Hoſt.¶ Supple glo.j.in fi.&
ſinguli in vna libra auri condemnandi vt in conſtit.Fede.in
feud.de pace tenẽ.l.hac edictali.§ conuẽticulas.ſed & ſi quis
tumultũ contra aliquem fecerit , vel ſeditioſas voces emiſe-
2 rit capitalis eſt pœna.† C.de ijs qui ad eccl.conf.l.denũcia-
mus.C.de ſedit.l.j.&.ij.ff.de pœ.l.aut facta.j.reſpon.&.l.ſi qs
aliquid.§ authores.C.de epiſ.& cler.l.cõuenticulam.ff.de vĩ
pub.l.qui cœtu.in quibus ſecundũ Hoſt.inuenies ꝙ nec tur-
bant,nec cœtum debet aliquis congregare:quia omnia talia
3 ſunt † prohibita niſi probẽtur conceſſa.ff.de colleg.illi.l.iij.
4 ¶ Colle.not † hîc ꝙ inhoneſtas rerum non eſt ſocietas not.
lxxxiij.diſt.error.& vide Archi.xj.q.j.conſpirationum.& de
verb.ſig.conſtitutione.lib.vj & ſubdit Collect.ſe non repe-
rijſſe ius expreſſum,ꝙ conſpirans contra Epiſcopũ ſit excõ-
municatus.licet de hoc videtur dubitare & hac materia con
ſpirationum finaliter intendo dicere.in.c.conſtitutionum
allega.& ideo hîc non inſiſto.

De fide instrumentorum. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta communiore significatu quid sonent: speciali, quicquid caussam instruat. nu.2. specialiori vero tabulas. nu.3.*

4 *Instrumentorum comparationis forma & caussa: & quæ huic rubricæ conueniant. nu.5.*

6 *Manumissionem instrumentis probari & canones hic congestos de notarijs edisserere. nu.7.*

Ontinuatio
nē recipias ex ijs, quæ
scripsi. ꝟ. de testibus.
in rubrica.
¶ PRIMO quæri-
tur, quæ appellatione
instrumentorum con-
1 tinētur? dic q † ea, per
quæ instruatur causa:
licet enim nomen ge-
nerale sit, si supponat
pro quolibet vase do-
mus. ff. de fun. instru. & instru. leg l. j. & l. quæsitum. & per to-
tum, imò & pro vase muliebri in quo coitur, atq; cōcipitur.
2 ꝟ. de frig. c. ex literis. & c. fraternitatis. in casu tamē † isto re-
stringitur vt supponat pro ijs tātùm, quæ probationem, &
fidem faciunt iudici & ipsius mentem instruunt: vnde & te-
stes appellatione instrumentorū continentur. ꝟ. tit. j. perue-
nit. ff. de verb. sig. l. notionem § instrumentorū. ff. de iureiur.
ad nostram. ij. in fi. & ff. eo. l. j. sed † & specialiter restringitur
3 † hîc & appellatur instrumētum scriptura facta ad alicuius
rei probationē in posterum faciendam. ff. de pign. l. contra-
hitur. & ĵ. eo. per totum. ¶ Secūdò quæritur, quibus instru-
4 mentis fides sit adhibēda. ¶ Tertiò quæritur † ex quibus fiat
comparatio instrumenti. ¶ Quartò quęritur, à quo siue per
quem & qualiter fiat cōparatio. ¶ Quintò quęritur, quis sit
effectus comparationis. ¶ Sextò quæritur, quid si instrumē-
tum admissum fuerit. ¶ Septimò quæritur, quid sit apocha
seu chirographum. ¶ Octauò quæritur, quid de cōtractibus
sine scriptis. ¶ Nonò quæritur de ædi. instrumenti, & eius
effectu. Quæ omnia prosequere, vt in summa Host. eo. ti. §.
ij. & § seq. vsq; in fi. & in Spe. parte. j. de instru. ædi. § j. cùm o-
mnibus § seq. vsq; ad tit. de præsump. cum addi. lo. vbi etiam
multa alia reperies. Item etiam de ijs satis videbis per trans-
5 cursum tituli in dicendis. ¶ Ad materiā † facit. iij. q. ix. si de-
bitum. & c. quàm te. & q. iiij. nullus. & xix. di. in memoriam.
Item conuenit rub. de maio. & obe. cùm in ecclesijs. ver. cùm
igitur. & de faciendis instrumentis datur cōsilium. de testib.
c. significauit. rasuræ autē & interlineaturæ tollūt fidem in-
strumentis. de reli. do. cùm venerabilis. de priuil. cùm olim. ij.
6 Item † per instrumēta probatur manumissio, de natis ex li-
bero ventre. c. vno. facit. de elect. lib. vj. vt circa. & c. funda-
menta § vt ergo. in fi. de temp. ord. c. j. de offi. ord. si canonici.
j. respon. de sent. exc. c. j. § exemplum. de priuil. cùm personæ.
j. respon. in fi. & clemen. de elect. causam. de vsuris. c. j. § cæte-
rùm. de verb. sig. sæpe. ver. eo saluo. de notario loquuntur in-
7 rs sequentia. de præscrip. ad † audientiam. de præsump. illud.
in fi. ne cler. vel mona. sicut te. de simo. c. j. de hæret. si aduer-
sus. & c. excommunicamus § credentes. de sent. exc. nouiter.
ij. & iij. respon. & iij. q. vj. de rescri. c. statutum § notarium. de
elect. fundamenta § iudices. de offi. Archi. c. vlt. § pen. de hæ-
ret. vt officium § verum. & § seq. de pœ. fœlicis § q si quis. &
in clemen. de sta. mo. accedentes § pen. de hæret. c. j. § notarij
quoque. & c. seq. § notarij vero &c.

SVMMARIVM.

5 *Instrumenta authētica ea dici quæ etiam nullo iudice authore testata signataue sunt. nu.2. & 3. Amplio, vt nu.8. Limito, vt nu.7.*

4 *Instrumento signato, non tamen à testibus subscripto in leuibus negotijs credi. Limito, vt numero.5.*

6 *Instrumentum priuatum quo casu absque subscriptione valeat.*

9 *Publica scriptura significatu cōmuniore quid, & quid priuata. nu.12.*

10 *Notarium quem fuisse multis instrumentis à se confectis probari: & quo modo hoc accipi debeat. nu.11.*

13 *Abbatum, & Archidiaconorū literis quatenus, & quibus casibus credatur & nu.14. & 36. Eorum tamen voci, sicut nec notariorū, non credi. numero.15.*

16 *Extraiudicialium instrumentorū sigillatoribus quid sit obseruādum: & quando signandi sint. nu.17. & an per aliū id fieri possit. n.18.*

19 *Tempus rogati instrumenti, & contractus diuersa non esse & cur.*

20 *Instrumenta non, nisi ei, cuius intersit, prodesse, vel obesse, etiā si non mandet ea fieri, & nu.22. Limito, vt nu.21.*

23 *Notario liberi ab eo, cuius nihil interfit, vel vno. in possit instrumē. ti confectio: & confectum an valeat. nu.25. quibus tamen casibus ab altero rogari satis sit, nu.24.*

26 *Notarium rogatum esse oportere: idque quo modo probetur.*

27 *Notarius, quid agatur, publicè perquirat, idque illi ignorandum non esse: quod etiam ad contrahentes, testesque extēdi ibidem secretò tamen plerunque perquiri. nu.29.*

28 *Instrumenta loco suspecto vitiata nullius esse momēti.*

30 *Priuatæ scripturæ fidem in eum, qui scripsit, dari: eam tamē negatam probari debere. nu.31. Amplio in eum, in quem scripta est. nu.32.*

33 *Scripturā priuatam certis casibus fidē facere, & nu.34. & 35.*

37 *Litera Episcopi, & notarij quibus casibus æquiparentur, vel non.*

38 *Executoris expectatiua literis quo casi credatur.*

39 *Exemplaria casibus certis fidem facere & quatenus. nu.41. & quid in sententia. nu.40.*

CAP. I.

SI scripturam. Non summatur quia
breue, & quia breue
ideò repetibile quod erit facile si not. per me
ꝟ. de prob. c. post cessionem. & c. quoniam cō
tra falsam. & in remissionibus vtrobiq; p me
datis. & per Cy C. de eden. auth. si quis in aliquo documēto.
in duabus oppositionibus. & vj. quæstionibus cum seq. con-
iungantur. ¶ Expone literā *authenticam* super isto verbo po-
nunt omnes glossatores principalem eorū discussionem, *non*
videmus. de visione loquitur iudiciali: quia requirit produ-
ctionem iudicialem. ĵ. eo. cùm dilectus. & terminū ad dicen-
dum cōtra parti alteri assignatū, & contra eam iuridicè ob-
seruatum. ꝟ. de testib. c. ij. & ĵ. de verb. signi. sæpè. in clemen.
nihil facere. diffiniendo quia non negatur quin per illam scri-
pturam fiat præsumptio seu tale quale iudicium, secundum
Host. possumus. de iuridica loquitur potestata non absolu-
ta sic. ꝟ. de cau. posses. c. j.
¶ PRIMO quæritur, in verbo authenticam subintrādo
magnam glo. Inno. quæ scriptura dicatur authentica. super
1 quo præmitte. hîc not. per Ber. in glo. j. refert † Inno. quosdā
dicere, q scriptatur authētica est, quæ fit authoritate iudicis
per quascunq; personas, & probant exemplificando de actis
iudicialibus. per. c. quoniam contra falsam. de prob. refert ta-
men q opinio aliorum est in cōtrarium, & illa magis placet
domino Mart. & mihi quia. c. quoniam contra falsam. ponit
actum specialem in actis iudicialibus. ¶ Secūdò subdit In-
2 no. scripturā authenticam † esse illam quę fit per personā pu
blicam etiam sine authoritate iudicis cū subscriptione ta-
men duorū vel trium testium. in authē. de instrumentorum
cautela § sed instrumēta. & § sed & si quis. & ĵ. de testib. cùm
à nobis & C. de tabu. l. iij. lib. x. & C. de dona. l. in donationi-
3 bus. ¶ Tertiò subdit Inn. scripturam † authenticā esse illam
quæ authenticū habet sigillum, saluo q dicit q debet habe-
re subscriptionē totidem testium, hoc est, duorū vel trium,
alleg. ꝟ. de procu. c. j. & ĵ. eo. c. j. vbi de hoc, tallit tamen secū-
4 dùm eum in leuibus, in quibus † creditur scripturæ habenti
sigillum authēticum etiam sine subscriptione testium cum
non sint multùm præiudicabilia qualia sunt illa de quibus
legitur. xj. q. iij. cutæ. xxix. dist. c. j. & ij. lxxij. & iij. distin. per
totum.

totum.xcvij.dist.nobilissimus.xcviij.dist.transmarinos.&.c.
affines.xcix.dist.c.j.&.ij.sed dicit Hosti.ꝙ imò multa ex ijs
5 sint multùm præiudiciabilia,& ideo in aliquibus † eorundẽ
requiruntur plura sigilla:vt patet in.c.transmarinos.&.c.af-
fines.alleg.& de cler.pereg.c.j.&.ij. ¶ Subdit tamen Inno.ꝙ
6 in † instrumento priuato,quod quis de suo facto facit nõ est
necessaria subscriptio,vt.ff.de procura.l.qui procuratorem.
dum modò constet scripturam illam esse suam:vt.C.de non
nu.pecu.l.cùm fidem.& authẽ.contra qui propriam. ¶ Item
7 subdit non † esse necessariam subscriptionẽ vbi consuetudo
habet ꝙ credatur literæ sigillatæ sine subscriptione testium.
j.eo.cùm dilectus. ¶ Quartò refert Inno.quosdam etiam di
8 cere authenticã † scripturam esse quam facit priuatus cum
subscriptione testium.arg C.qui po.hab.in pig.l.scripturas.
& in auth.de instrumẽtorum cautela.§.si quis tamẽ.aliâs in-
cipit si tamen quisquam.sed verius est secũdum eum ꝙ talis
scriptura priuata est,Host.autem remittit ad lecta & not.j.
c.proxi. ¶ Quintò finaliter dicit Inno.sit item publicã scri-
9 pturam † appello generaliter omnem scripturã cui creditur
sine aliquo adminiculo de iure,vel cõsuetudine.j.c.cùm di-
lectus.aliâs autem si cesset specialis consuetudo præter scri-
pturas tabellionũ,& actus iudiciorum omnes scripturas re-
puto priuatas.cum ad hoc officium non sint specialiter de-
putatæ personæ per quas factæ sunt. Subdit etiam ad pro-
positum se appellare publicam scripturam illam,quæ sine
adminiculo viuæ vocis authoritatem habet:vt puta,quia
est instrumẽtum notarij,qui fortè mortuus est,aut testium
mortuorum depositio recepta legitimè vt in authẽ.eo.ti.§.
sed & si instrumenta.&.§.si verò moriantur.colla.vj.oportet
tamen,quòd per testes,vel publicum instrumentum con-
stet illum fuisse notarium secundum eum.

¶ SECVNDO quæritur,ecce dictum est.s.proximè,ꝙ
vt credatur instrumento oportet ꝙ illum qui fecit constet
esse notarium per testes,vel publicum instrumentum,pone
ergo testes solum deponere ꝙ publico officio notarij funge
10 batur,quæritur,nunquid hoc sufficit? rñdet Inno.† dicens
se credere ꝙ sic.arg.ff.ad Maced.l.iij.in prin.&.C.de testa.l.j.
& secundum hoc potest intelligi.de elect.c.scriptum.§.j.sub-
dit etiam sufficere si appareant instrumẽta inter multos su-
per contractibus,vel negotijs,quæ firma manent sine con-
tradictione aliqua:& quæ tãquàm vera,& publica ab omni-
bus cõmuniter recipiuntur & approbantur. Credunt tamẽ
aliqui in hoc casu non sufficere duo instrumẽta imo tot esse
necessaria ꝙ bene appareat eum commune officium pro o-
mnibus gerere,vel gessisse secundum eum:de quo tamẽ nec
certus numerus,nec certi tradũtur limites & ideo est ad hoc
ad arbitrium boni iudicis recurrẽdum. ff.de vsur.l.mora. de
testib.l.iij.de verb.obli.l.continuus.§.j.& in eo,quod legi.&
not.de offi.dele.de causis.& in Spe.de instr.ædi.§.restat.ver.
& si has.& ver.illud autem.& quod not.de longinqua regio-
ne.vide quod no.in Spe.in.d.§.restat.in si.j.col.ver.sed si pro-
ducitur.& per Azo.in summa.in auth.eo.ti.& per Cy.eo.ti.
l.comparationes.ex quibus patet ꝙ est opinio,ꝙ necesse sit
instrumentum adiuuari per modos quos proximè dixi:est
etiam opinio cõtraria,& est opinio media quam ponit Spe.
Alia distinguit de præiudicio per modum quem scripsi.de
11 cler.pereg.c.j. ¶ Aduerte tamen:quia præmissa locum † ha-
bent cum quęstio vertitur inter duos quorũ alter vtitur in-
strumento,secus enim si quęstio esset cum ipso notario sicut
scripsit ipse Inno.j.de verb.sign.veniens.lib.vj.cuius verba.
vide in Spec.de probatio.§.j.ad si.ver.verum licet probatio.
cum versi.sequentibus.

¶ TERTIO quæritur,quæ dicitur scriptura priuata,re-
12 spondet Inno.dicens priuatam autẽ † dicimus,quæ sit non
à publicis personis & non habet per se authoritatem & cui
non statur nisi aduersarius hoc confiteatur,vel nisi per colla
tione scriptoris eiusdemq; aduersarij & testium qui subscri-
pserunt probetur cõtrarium,vt.C.de proba.l.instrumenta.
Subdit ꝙ ad hoc ꝙ per comparationẽ probetur instrumen-
tum necesse est ꝙ illa scriptura ex qua fit cõparatio quatuor
habeat testes subscriptos.in authẽ.eo.tit.§.si quis igitur vult
cautè deponere.Item subdit alius dicens dicimus ꝙ hoc sci-
licet vt subscribantur testes in instrumẽto vel literis Episco
13 porũ aut non subscribebantur.Item ꝙ † credatur literis Ab-
batum,vel Archidiaconorũ de ijs,quæ fiũt extra iudicium,
& quantum eis credatur scilicet vsq; ad quam summã,& in-
ter quas gentes totũ relinquitur consuetudini,& consuetu-
do tales scripturas publicatas facit arg.j.eo.cùm dilectus.&
C.de eman.lib.l.j.&.ix.q.iij.conquæstus. Et quo ad primum
remittit Host.ad not.sua in summa.eo.ti.§.quibus instrumẽ
tis.sub.§.item obijcitur.ver.item ꝙ non est confectũ.& ver.
seq.& quo ad secundum remittit ad lecta & not.s.de foro
compe.cùm contingat.§.si.&.j.c.proxi.Sed oppones contra
primum quia imo ius statuit & expressè reperitur scriptum
in iure ꝙ saltem Episcoporum literis est credẽdum.xj.q.iij.
cure.s.de proba.post cessionẽ.s.de treuga,& pace.c.j.§.j.re-
14 spondet Inno.posse dici † in excõmunicatione esse speciale
propter periculum participationis.j.de rapt.c.j.aliâs autem
constat ꝙ si Episcopus vel alius dicit talem sententiam dedi
vel talem citaui ei,vel etiam soli sigillo suo nõ creditur nisi
sentẽtiam seu citationẽ ostendat,vel aliter probet.s.de pro-
ba.quoniam.C.de arb.l.neminem autẽ.& sic in cæteris quæ
in iudicio contingunt secundum Inno.Host.autem dicit ꝙ
d.c.quoniam.hoc non probat imo contrarium vt ibi nota.
15 Fatetur † tamen,quòd verbo Episcopi non credetur:vt ibi
sicut nec arbitri.C.de arbi.l.ne in arbitris.nec tabellionis.in
authẽ.de hære.& Falc.§.si vero absint.in prin.colla.j.de quo
satis scripsi.in.c.quoniam.&.c.post cessionem.alleg.

¶ QVARTO quæritur,nunquid ad hoc ꝙ literæ,& in-
strumenta valeant & fidem faciant necesse est ꝙ mandatum
16 vel rogatio interuenerit.dicit Inno.primo ꝙ † in instrumẽ-
tis,quæ extra iudicium fuerit:vt de cõtractibus & similibus
cauere debent illi,qui sigillare debent ne in literis aliquid
apponant,nisi quod iniunctum est eis apponere:non enim
credit ꝙ tales de ijs,quæ vident possint facere literas:nisi ab
ambobus contrahentibus,vel ab altero tantùm,vel saltem à
quocunq; altero cuius intersit vt si fortè eis prodesse pote-
rit.alleg.in auth.de tabellionibus.§.nos autem.& idem dicit
Host.de tabellionibus.super quo vide in Spe.de instru.ædi.
§.ij.ver.sed pone.Subdit Inno.ꝙ instrumentũ non proderit
nisi ei qui mandauit,probat res inter alios acta alijs nõ præ-
iudicat.C.res inter alios acta in rubro & in nigro. & sic po-
test etiam colligi.C.de prob.l.ad probationẽ.j.Secundò sub-
17 dit quantùm † ad hoc principaliter dicit Inno.ꝙ non debet
componi literæ.sigillum apponi nisi in præsentia prælati:
vt in.d.§.nos autem.de tabellionibus.subdit etiam ꝙ præla-
tus debet cõmittere sigillum certæ personæ:verumtamẽ di-
18 cit,ꝙ si per alium † faciat sigillari valet nihilominus instru-
mentum:sed prælatus puniendus est,vt in auth.de tabellio-
nibus.§.per tabellionẽ.quid intelligit Hosti.nisi hoc ex iusta
causa fiat puta quia tangit personã sigillantis.arg.ff.qui satis-
da.cog.l.si.& in eo quod leg.& not.j.de iureiur.c.breui.§.si.
Tertiò dicit Inno.ꝙ litera debet cõtinere tempus rogati in-
strumenti.in authẽ.de tabellionibus.§.vlt.& dicit ꝙ per illũ
qui scribit prothocollum siue abbreuiaturã debet retineri
siue tenor ipsius registrari:vt in authẽ.de tabellionibus.§.il-
19 lud quoq;.subdit † autem Inno.ꝙ tempus rogati instrumẽti
idem est seu esse debet cum tempore celebrati contractus si
enim aliud esset iam per hoc ferret testimonium de præte-
ritis,& sic non valeret.j.de coha.cleri.& mul.c.tua.§.si verò
publicum.secundum vnum exponendi modum.dicit tamẽ
Host.ꝙ secus esset si hoc diceret non testificando seu recitã-
do:quia tunc valere posset secundum eum:quod tamen dic
vt not.s.de probat.quoniam contra falsam.§.j.& probantur
hæc omnia.in auth.de tabellionibus.§.nos autem credimus.
vsque ad.§.illud quoque.

¶ QVINTO quæritur,vtrum instrumentũ ab vno pre-
ceptum,seu rogatũ omnibus alijs præiudicet seu proficiat?

20 Inno.primò dicit † ꝙ non prodeſt niſi ei qui mandauit vt
ſcripſi.ſ.q.prox.ver.ſubdit Inno.ſed poſteà paucis interpo-
ſitis Inno.in ead.glo.refert alios dicere ꝙ vnò inſtrumẽtum
præceptum ab vno omnibus præiudicat, ſeu potius omni-
bus ſufficiens eſt probatio quia ſeruus priuatus eſt quia o-
mnibus publicè ſeruit,obligationes enim prodeſſe & obeſſe
debent partibus non inſtrumentum quod non eſt obligatio
& ex quo non oritur obligatio ſed tantum obligationis ſeu
cuiuſcunq; facti alterius probatio ad hoc rem publicam ſal
uam fore.l.ij.iij & iiij.j.reſponſo.Poſteà refert Inno.redeun
do ad primam opinionem dici poſſe inſtrumẽtum non no-
cere niſi ijs inter quos fit & non alijs, dicitur enim fieri in-
ter contrahentes licet non ambo ſed alter tantum vel etiam
quicunq; extraneus cuius tamen interſit,exinde fieri præci-
piat inſtrumentum & hæc videtur eſſe finalis opin.Innocẽ.
¶ Quid dicendum?miror Hoſt.& Nouel.Cald Lig.& Col-
lect.ꝙ nil eligunt,neq; extendunt:ego autẽ puto ſic poſſe di
21 ſtingui circa hoc:quia aut quæritur an geſta † ipſe iudicialia
vel extraiudicialia ſuper quibus fiunt publica inſtrumenta,
ſeu aliæ publicæ ſcripturæ proſint, vel noceant alijs inter
quos ſeu cum quibus acta non fuerunt:& tunc dic regulari-
ter ꝙ non,& ſic procedit opi.Inno.ſuper quo vide lecta, &
not.ĵ.de re ind.c.quamuis.&.c.cùm ſuper. Aut quæritur de
huiuſmodi inſtrumentis ſeu ſcripturis & quoad effectum
probationis de quo nunc ſolùm principaliter quærimus:&
tunc, aut quæris quoad illos, quorum nullo modo intereſt
& tunc fateor ꝙ illis non prodeſt, neque eis nocet & eſt ra-
tio:quia ſi eis poſſet nocere vel prodeſſe iam quoad hoc poſ
22 ſent prætendere intereſſe:aut † quæris quoad illos, qui poſ-
ſunt pretendere intereſſe & tunc dico ꝙ quoad effectũ pro-
bationis faciendæ eis obeſſe,& prodeſſe poteſt, licet nõ ro-
gauerint neq; mandauerint inſtrumẽta vel literas huiuſmo-
di ſuper ijs fieri, nec etiam cũ eis ſeu inter eos illa geſta acta
non fuerint & ſic procedit alia opinio & ita interpretatur
conſuetudo,quæ eſt optime legum interpres.ſ.de conſue.c.
cùm dilectus.ff.de legib.l.ſi de conſuetudine.
23 ¶ SEXTO quæritur vtrum extraneus,cuius † nõ intereſt
& cum quo res non agitur poſſit rogare notarium de confi-
ciendo ſuper eo, quod agitur publicum inſtrumentum, aut
illud ſibi præcipere & vtrum notarius ad rogatum vel man
datum illius teneatur ſuper ijs conficere publicum inſtru-
mentum.Inn.refert quoſdam dicere & bene ſecundùm eum
non poſſe præcipi ab extraneo imò nec ab vno contrahen-
tium,niſi ambo cõſentiant & facit pro eis quia nec aliter eſt
contractus nec diſtractus vt patet.ff.de pac.l.j.§.& ſi pactio.
&.l.ab emptione.&.C.de act.& obli.l.ſicut.quid enim inter-
eſt cuiuſcunq; extranei præcipere inſtrumentum de alieno
facto?certè nihil ſecundum Inno.& Hoſt.& hæc eſt veritas.
¶ SEPTIMO quæritur nũquid ſufficit, ꝙ rogetur ſolũ
notarius ab altero cõ trahentium. Dicunt quidã non in cõ-
tractu quia ab vtroq; cõſenſu dependet & quod plures tan-
git à quolibet eorum approbari debet:vt.ff de aqua plu.arc.
24 l.in concedendo.ſed † in alijs,quæ non fiunt de cõſenſu par-
tium ſicut ſententia,& teſtimonium,proteſtatio,contradi-
ctio,appellatio,& ſimilia: ſufficit mandatum eius, qui fieri
facit & ꝙ ſic debeat obtinere ſatis probatur ex tenore iura-
menti quod preſtat notarius in ſuſceptione officij ſui,ſcilicet
ꝙ de ijs quæ vident & audiunt fideliter conficient inſtru-
menta ſecũdum ꝙ eis à partibus vel iudice iniungetur: ſub-
dit tamen Inn.ꝙ de facto videt contrarium obſeruari: quia
quicunq; tabellioni præcipit ꝙ faciat inſtrumentum ipſum
confici, ſed non bene fit ſecũdum eum.ſubdit autem,quòd
pro ijs,qui hæc indifferenter ſic faciunt,poteſt talis ratio aſ-
ſignari,videlicet quia non ſolum ratione præſentis intereſſe
fiunt inſtrumenta ſed etiam quia in futurum poterit inter-
eſſe & quia vix eſt aliquid,de quo non poſſit cuiuſcunq; in-
tereſſe habere inſtrumentum. Finaliter concludit Inno.di-
cens ꝙ omnibus inſpectis plùs videtur inniti rationi,ꝙ ſiue
ab vno contrahentium tantum ſiue ab eo etiam cuius nihil

25 intereſt rogetur † notarius & ſi fiat inſtrumentum valet in-
ſtrumentum,& probat tanquam à publica perſona factum:
quia hoc nullo iure prohibetur.ff.de proba.l.ab ea parte.itẽ
pro ijs facit ff.de iure fiſci.l.in fraudẽ.§.ex ijs bonis.&.§.ſeq.
Subdit tamen Inn.ꝙ ille,qui non rogauit inſtrumentum re-
cipi,non poteſt agere vt ſibi ædatur: vt argu.ff.de æden.l.ſi
quis.§.ij.& ſeq.&.§.ex hoc edicto.intereſt ergo cuiuſlibet ꝙ
præcipiat ſiue roget vt poſſit petere æditionem inſtrumen-
ti quia aliâs ſibi denegaretur.
¶ OCTAVO quæritur, ecce, neceſſe eſt notarium eſſe
26 rogatum vt patet ex dictis,ſed † quomodo conſtabit, ꝙ ro-
gatus fuerit?Inno.autem propter difficultatem probationis
euitandam notat vtile eſſe ꝙ notarius ſemper ſcribat in in-
ſtrumento ſe eſſe rogatum : quia ſi mortuus eſſet notarius,
vel non recordaretur de rogatione inſtrumenti pro nihilo
eſſe inſtrumentum.arg.in authen.de tabellionibus.j.reſpon
ſo.&.§.j.& in authen.eo.ti.§.ſi vero moriantur.&.§.ſeq.colla.
vj.Si tamen viueret, credit Inno.quòd tunc ſufficeret ipſius
teſtimonium.argu.in authen.de tabel.in princ.& de fide in-
ſtru.§.ſi vero.proxi.alleg.refert tamen alios dicere quòd ſem-
per præſumitur fuiſſe rogatus.arg.ff.de contrahen.ſtip.l.j.&
inſti.de fideiuſ.§.fina.& de ijs vide in Spe.de inſtru.ædi.§.iij.
verſ.ſed nunquid in conficiendo.& ver.ſeq.
¶ NONO quæritur, qualiter debet rogari notarius nun-
quid eſt neceſſe quòd rogetur in publico vel nunquid ſuffi-
cit quòd rogetur in priuato?Inno.notat hîc quòd cum offi-
cium notarij ſit publicum, & commune quando rogantur
27 nõ debet in ſecreto manere:ſed debet bene quærere † omnia
vt ſciant,quid agatur.in authẽ.de tabel.§.nos autem.& ideò
ſi dubitat veritatem inquirat publicè & faciat iterum ſi ne-
ceſſe fuerit verba repeti vt non ſolùm ipſe & partes, quin-
imò teſtes & omnes alij adſtantes ſciant & intelligant quid
agitur & de quo rogatur facere inſtrumentum.in authen.de
tabellionibus.§.nos autem credimus.alleg & ſi contrarium
fiat id eſt in occulto rogetur notarius nihilominus credit
Inno.valere inſtrumentum : ſed magna ſuſpicio eſt contra
illum quia occultè rogatus eſt imo tunc notarius punien-
dus eſt.arg.ĵ.vt eccle.beneficia.c.vt noſtrum.§.porro.in prin
cip.cum ibi not. ¶ Sed oppones quia ex quo inſpectum eſt
inſtrumentum, ergo obijciendum, niſi producens per alias
probationes dederit eis fidem:vt.C.de probat.l.ſubemus.&
28 C.eo.l.ſi &.ff.eo.l.ij.Solutio † ibi loquitur quando ſcriptura
vitiata eſt, aut aliàs ſuſpecta: ex ſui forme vel raſure. C.de
edicto diui Adri.tollen.l.fi.ĵ.eo.ex literis.&.ĵ.eo.c.inter di-
lectos.vbi de hoc, aliâs autem ſecus:quia licet aliquæ ſuſpi-
ciones ſubſint non tamen propter hoc ſolum caſſandum
eſt,imò durat & valet niſi contra ipſum probetur.argu.ij.q.
29 j.c.j.ſecundum Innocen.ſed & huiuſmodi ſuſpicio † ex cauſa
tollitur ſecundum Hoſtien.puta quando propter iuſtum ti-
morem partis vel iudicis, nec pars, nec tabellio audent ſe
publicare: hoc enim caſu putat inſtrumentum valere, &
quòd ex hoc ſolo, quòd notarius occultè requiſitus fuerit,
nulla tamen oritur ſuſpicio contra ipſum, & quòd etiam
tunc excuſatur omnino tabellio, vt patet in eo, quod legi-
tur,& notatur.ĵ.de appellationib.ſi iuſtus.&.ſ.de offi.ordi.
c.paſtoralis.§.fi.
¶ DECIMO quæritur,quando fieri debeat priuatæ ſcri
30 pturæ.reſpondet Inno dicens † quòd ſi priuata ſcriptura in-
troducitur contra eum,qui fecit eam : nec ipſe eam neget ei
ſtabitur.ff.depo.l.Publius.in fi.C.de non nume.pecu.l.gene-
raliter.niſi in mutuo vbi habet excipiens biennium ante,
quàm valeat.C.de non numerata pecunia.l.in contractibus.
in princip.&.l.cùm fidem.& authen.contra, qui propriam.
quod dic,vt plenè nota.ĵ.de ſolutio.c.fi.&.ĵ.eod.ſi cautio.ſi
autem † negat ſuam ſcripturam eſſe propriam, oportet hoc
probari & ſuper hoc eum conuinci & poſteà proceditur
ſecundum quod habetur.in.l.cùm quidam. & in auth.cõtra
qui propriam.& tex.§.ij.de inſtr.fide & caut.colla.vj.& hoc
verum de ſcriptura ſcripta manu propria illius cõtra quem
producitur:

32 producitur. Si autẽ producitur cõtra aliquẽ † instrumentũ aliquod quod nõ est scriptũ manu illius cõtra quẽ producitur, saltẽ ꝙ appareat negaturq́; esse illius cui ascribitur opotet hoc probari. Si verò certũ sit suã non esse scripturã dicituŕq; ei nõ esse credendum, tũc etiã si dicatur, ꝙ de ipsa certum est per sigillum authẽticũ, vel alio modo tali scripturę, vt prędictũ est, nõ creditur: nisi per manũ tabellionis sit cõfecta, vel aliter de cõsuetudine ei fides sit adhibenda, secundum Inno. Excipiũtur tamen certi casus secundum eum in
33 quibus talibus literis priuatis credere. Primus † casus est in actis iudicialib⁹: quia actis cuiuslibet iudicis credit, vt. d. c. quoniã cõtra falsam. Secũdus casus est: quia creditur literis cuiuslibet de his quę facere debet, vel facere potest ratione officij: vt si Archiepiscopis ad cõcilium citet. xviij. distin. si Episcopus Metropolitanus. &. c. propter ecclesiasticas. j. & ij. vel ad aliũ suffraganeũ cõsequendum, vt. d. c. si Episcopus. & c. lxv. distin. nõ debet. & in subsidium etiã ipsos extraneos potest etiã Episcopus simplex conuocare. vij. q. j. Pontifices. vel si capitulum citat canonicos ad electionẽ faciendam. s̃. de elect. cum inter vniuersas. vel si Abbas siue cõuentus, aliquem monachũ licentiet. xix. q. iij. statuimus. vel si Episcopus mãdet excõmunicato vitari. xj. q. iij. curę. & idem est in literis cõmendatitijs. lxxvij. distin. per totũ. secũdum Inno. de quo scripsi in. d. c. post cessionẽ. & . in. c. statuimus. de ele-
34 ctione. lib. vj. Tertius † casus est de his quæ ratione officij quis facere nõ debet, in quibus etiam aliquãdo creditur, vt in literis testimonialibus ordinum vel morũ alicuius quas
35 dant Episcopi. s̃. de cleri. peregri. c. j. & . ij. Quart⁹ † casus est in omnibus alijs, vbi nullum vel modicũ præiudicium alij generatur: vt in procuratore constituto ad impetrãdum & cõtradicendum: nam in omnibus prædictis casibus etiamsi non constet sigilla eorũ esse qui scribũt, vel etiamsi modicę authoritatis homines ascribant eis creditur secũdum Inno. & in his decem quęstionibus summatam habes magnã glos. ipsius Inno. Subdit tamen Hosti. ad vltimũ dictũ Inno. vide delicet denegari & potissimè de speciali Romanæ curiæ
36 consuetudine approbata. Subdit Hosti. ꝙ quicquid † dicat Inno. literis Episcopi, qui in cõsecratione sua tam solẽniter profitetur canones se seruaturũ credi debet etiam in iudicialibus secundũ eum: nam & sua authoritas tabellionis authoritati bene æquipolet, & plus: quod patet in eo quod legitur & notatur. ĩ. c. penultimo & finali. sed & secundum Inno. & Hosti. vt prædictum est sigillum suũ debet cõmittere alicui
37 certę personæ idoneæ, & honestæ, & † etiam æquiparatur litera sua instrumento tabellionis, vnde de vno ad aliud argumentatur, & quod in vno obseruatur, dicit in alio obseruandum: vt patet in multis casib⁹. s̃. eadem. glo. notatis. sed & si suo cappellano collaterali fideli & honesto sigillũ suũ commiserit & ipsum iuramento adstringerit, ꝙ officio sigilli fideliter exequatur, & ꝙ nihil sigillabit sine cõscientia sua speciali, vel saltẽ in aliquib⁹, quæ leuia sunt generali: quare non credetur ita bene: vel etiã melius literis tali sigillo sigillatis: sicut & instrumento per manũ tabellionis quandoque pauperis abiecti, & humilis nulla diuersitatis, siue cõtradictionis occurrit ratio cõtraria. arg. C. de decur. l. j. in fine. & . C. de accusa. l. singuli. & . ff. de testibus. l. iij. & quod legitur & notatur. ĩ. de appel. cum parati. & . s̃. ne cleri. vel mo. c. sicut te accepimus. Ergo & idem vtrobique est dicendũ: & facit quod nota. ĩ. de cõsan. & ideo dicit Hosti. tenẽdum de hac materia quod plenè notatur de testibus. cum à nobis. & . c. quoniã cõtra. ad finem. & . c. possessionem. allegatis in quibus de hac materia dixi.

¶ VNDECIMO quæritur occasione præmissorũ, vtrũ
38 † credatur executori gratiæ expectatiuæ cõcessæ in forma cle. vnicæ. §. secus. de cõces. pręben. testificãti per literas suas sigillo suo sigillatas & acceptatione expectantis? hæc quæstio fuit proposita in cõsilijs Rotæ de tempore domini Bernardi de Bosqueto: & dixerunt quidam & nõ: quia nõ testificatur de facto suo, sed impetrãtis: primo enim & nõ secũdo casu creditur iuxta Compo. de rescript. c. capitulum. S. Crucis. arg. ff. de rebus eorũ. l. magis puto. §. si æs alienũ. tamẽ maior pars tenuit ꝙ satis credi debet, saltem cum iuramento partis: quia talis acceptatio solet fieri corã executore: & est de circunstantijs negotij sibi cõmissi cum sit necessaria ad prouisionem per eum fiendam, & satis vicina mandato. arg. ff. iudicatum solui. l. iam tamen. §. qui tamen. facit quia creditur literis exequutorũ confectis in modum actorũ designatis loco, & tempore super appellatione per partem interpositam vt per eam causa ad curiã deuoluatur: vt notat Compo. de elect. statuimus. colum. iiij. ver. item quęritur de modo probandi.

¶ DVODECIMO quęritur in verbo *exẽplaris*. in qui-
39 bus casibus statur † exemplarijs. Primus casus est cum vocatis vocãdis facta fuit exemplatio per iudicẽ. vide in Spec. eo. tit. §. ostẽso. ac lecta & notata. lxj. dist. maximianus. & . centesima. distin. cõtra morẽ. & melius in his quę scripsi. s̃. titu. ij. Albericus. & . c. significauit. Si tamen nemini pararet prę-iudicium nõ requireretur fortè talis solennitas, vt in Specu. eo. tit. §. ij. & quod notatur. ĩ. eo. c. finali. sed nõ est tutũ: & facit cõtra illos qui glo. allegat. textus limitantes. arg. xj. q. iij. nolite. vbi per Archid. ix. distin. ego. xxxvij. dist. relatũ. Si ergo dicitur in instrumento talem sic fecisse prout in alio tali instrumẽto ostẽso & lecto cõtinet: nisi illud exhibeat nihil probat, secundũ Lauren. & Collec. quia si diceret notarius exemplari ꝙ debet facere iudex, licet Collec. eo. tit. §. restat.
40 in fine. vide Collec. de cõuer. cõiug. dudum. ex quibus † etiã sequitur ꝙ instrumento sententię narrãti processum nõ creditur, nisi de sententia secũdum Inno. in. c. quoniã contra. & Archid. de priuileg. si Papa. & Ioan. iij. q. vj. hoc quippe. Sed facit prę sumptionẽ, vt in Specu. eo. tit. §. restat. circa finẽ. arg. ĩ. de censibus. cũ olim. ad finẽ. C. de cõtrahen. stipu. l. optimã. facit pro Inno. cle. literis. de proba. iũge tamen notata Cyni in authen. si quis in aliquo documẽto. in. v. q. ¶ Supple glos.
41 in glo. ij. ibi. *iudicis authoritate*. aliter † nõ sufficeret exemplũ, licet per tabellionẽ sumptũ, licet dñs Alberi. de porta Rauẽ. cõtra p auth. vt fratrũ filij. §. illud. coll. ix. Dicebat enim ꝙ sicut authẽticũ à psona tabelliõis sumebat fidẽ: eadẽ rõne habẽda erat fides sumpta p eum vt tantũ operet authoritas, & officiũ tabellionis in secundo sicut in primo. Sed fert cũ de facto habeat opinionẽ defenderet: & iudex nihilominus fecisset & ibi originale in quo liturę & plura vitia sunt reperta ex tunc mutauit opinionem vt scilicet, requiratur iudicis authoritas vt fides adhibeatur & tunc ei creditur. ĩ. c. finali & sic intelligunt doctores. c. illud. s̃. de probatio. quoniam. versi. ad originalia recurrunt. Si de sumptis dubitetur Solutio ibi sumpta per iudicem non fuerunt examinata: nec ipsius authoritate exemplata secundum Hosti. & ibi dicas quòd non. Idem Hosti. & Guill. in speculo de instru. ędi. §. videndum. versi. sed quòd ecce.

SVMMARIVM

1 *Authenticum instrumentum à publico dissidere: & hoc quo casu faciat fidem, vel sit suspectum nu. 2.*
3 *Priuatæ scripturæ quatenus detur fides, & nu. 23. & quid in instrumento forensi.*
4 *Prothocolum sigillasse, nisi id expressè dictum sit, satis non esse declaro limitando, vt nu. 5. Declaro etiam vt nu. 10.*
6 *Episcopo inferiorum sigilla quo casu fidem faciant.*
7 *Alieno sigillo signare non, nisi ex causa, licere. Et quid tum faciundum sit. nu. 8. & 9.*
11 *Signo suo, non alieno quando censeatur vsus episcopus.*
12 *Inscribẽs signatis, quæ vocant, albis an, & qñ falsi nota possit inuri.*
13 *Albis signatis quem non obligari & nu. 18. & cur nu. 16. nec ea facere fidem. nu. 17.*
14 *Eius, quod nõ est, nullã esse qualitatẽ: nec quẽ tractatu obligari. nu. 15.*
19 *Delegato iure sigilli, omnia, que iudicij sunt, signari posse: contractus verò instrumentarios non, nisi delegante præsente numero. 20. Et quid de consuetudine numero. 21. Ea tamen non nisi expresso mandato fidem facere numero. 22.*

¶ CAP. II.

SCriptura. Breue est, & repetibile, vt precedens. ¶ Expone
literã *authentica*. quia litera ista videt distin-
guere authenticum à publico. Dicebat hic
1 Inno. q̃ illa dici † publica, quæ habẽt sigil-
lum: vel etiã quæ fiũt per tabellionẽ, etiamsi nõ sit illis fides
adhibenda. Authentica vero sunt illa quibus fides est adhi-
benda, & isto modo omnia authentica sunt publica, sed nõ
cõuertitur: vel melius secundũ eum hæc se habẽt sicut exce-
dentia & excessa. Vel vocat authenticũ originale, & ita reci
pitur. s. c. proximo. etiamsi nõ sit manu publica scriptũ, vel
acta iudicialia, vel scripturã, quę habet subscriptionẽ cõtra
hẽtiũ, & testiũ: publicã vero vocat, q̃ facta est manu publi-
2 ca, vel quæ habet authẽticũ sigillũ. Et tali † scripturæ credi-
tur etiã inscriptis testibus mortuis: dũmodo nõ sit vitiata,
vituperata, suspecta, vel calumniosa. C. edicto diui Adri. tol.
l. finali. in authen. eo. tit. §. si vero variãtur. is tamẽ, cõtra quẽ
producitur, potest illam dicere falsam. C. eo. l. ij. si vero sit ali
quo modo vituperata vel suspecta, is, qui eam producit, te-
neretur ꝓbare esse verã. C. de proba. l. iubem⁹. & ff. eo. l. ij. &
sic intelligitur. j. eo. c. inter dilectos. Subdit, q̃ scripturæ pri
3 uatę nõ † credit, nisi testib⁹, vel literarũ cõparatione iuuet.
in authen. eo. §. si verò. & C. de proba. l. instrumenta. & idem
fortè, dicendũ est de instrumento forensi. arg. C. de dona. l. in
donationibus. secundũ eum. sed Hosti. ad euitandam perple
xitatẽ, de qua in prin. huius glo. exponit, authẽtica id est au-
thenticata: nam si verè authentica esset mors testiũ nõ no-
ceret, vt sequitur.

¶ PRIMO quęritur quæ scriptura dicitur authentica, &
quæ scriptura dicat publica, & quæ est differentia inter ista
& qualiter hic accipiãtur? super quo premitte, quę scripsi. s.
c. proximo. in. j. quęstione, & ix. sequentibus: & dic vt scripsi
s. eodem cap. in expositione.

¶ SECVNDO quæritur in verbo sigillũ, & hic subin-
tro magnã glos. Inno. nũquid ad hoc q̃ litera sigillo authen-
tico sigillata dicatur publica atque ꝓbans sufficit ostendere
4 sigillũ esse appositũ. Respõdet Inno. dicens q̃ non † sufficit
sigillum apponere minutę, nisi is qui apposuit, dicat se appo
suisse. arg. ff. de testa. l. vltima. & C. de testamen. l. si vnus. & l.
hac cõsultissima. & l. in testamentis. & l. iubemus. & j. de re
iudi. c. cũ inter vos. § j. ver. placet. & si. vbi de hoc. ¶ Subdit
tamen q̃ videt sufficere si loquẽtiũ in charta vel cõtrahen-
tium in instrumẽto nominatorũ sigilla apponãtur, etiamsi
non dicãt sigilla nostra posuimus. tẽn si nõ dicat notarius q̃
sigilla sua apposuerint. arg. C. de arbi. l. finali. & j. eo. inter di
5 lectos. & hoc † verũ si sigilla talia sint authentica: videlicet
talia quib⁹ credendũ sit, vt sunt sigilla Episcoporũ. xj. q. iij.
summus. aliàs incipit statuim⁹. lxxxvij. distin. nobilissimus. s.
de eo qui mittitur in posses. cũ sicut. s. de proba. c. tertio lo-
co. s. de elec. cum inter. R. Iuniorẽ. § sanè vbi de hoc, & pro
& cõtra. ff. de custo. reorũ. l. diuus. ¶ Sed nũquid sigillis infe-
riorũ prælatorũ ab Episcopo de iure creditur? Respondet
6 Inno. dicẽs & † eis nõ creditur, nisi hoc habeat cõsuetudo.
vt. j. eo. cum dilectus. vel nisi fortè habeãt iurisditionẽ: quia
tunc in his quę sunt iurisditionis suæ instrumẽta cuiuslibet
ordinarij vel delegati iudicis authentica reputaret: vt dicit
Archid. s. de testi. c. cũ à nobis. Sed adiurando clamat Hosti.
dicẽs nõne hęc glo. Inno. directè cõtradicit notatis Inno. in
d. c. cum à nobis. & s. c. proximo in principio & posteà re-
spõdendo dicit super. l. iudica, vt infra dicetur, & de hoc &
de his quæ sequuntur habes in Speculo de probationibus. §.
finali. ver. decimo.

¶ TERTIO quæritur nũquid alieno sigillo sigillari po-
7 test? Respõdet Inno. dicẽs † quòd quis debet sigillare sigillo
proprio & nõ alieno, si sigillum habet: & tũc si alieno sigillo
sigillet nil valet: nisi ex causa fieret, vt sequitur, nec etiã fidẽ
facit sigillum propriũ ad aliud officiũ deputatũ. j. de appel.
significauit. ¶ Verũ si nullũ sigillũ propriũ, inquã, habet, vel
si habet nõ tenet illud prę manibus: nec potest illud tenere
8 de facili: tunc potest vti alieno sigillo: debet † tamen expri-
mere cuius sigillo sigillet, & quare alieno sigillo sigillet: est
vna ratio reddita in lege quia aliàs turbatũ esset signũ: vt. ff.
de testamẽtis. l. ad testium §. si signa. Item est & alia ratio effi
cacior, vt videlicet discerni possit, quo & à quo ex qua cau-
sa signatũ est instrumentũ: nam ex multis & diuersis causis
sigillum & subscriptio apponuntur in literis, verbi gratia
quandoque enim apponitur in signũ cõsensus. xij. q. ij. sine
exceptione. s. de ꝓcur. eo. c. ff. de pigno. l. fideiussor. § finali. l.
sequenti quãdoque in signũ testimonij ff. de pigno. actio. l.
Caius. quandoque in signũ authoritatẽ præstantis. xij. q. ij.
cum redemptor. & c. sacrorũ. quandoque in signũ cõfirma-
tionis. j. eo. inter dilectos. § j. ver. iij. sed & ex multis alijs cau
9 sis potest sigillũ apponi vel subscriptio fieri. Vnde † appa-
ret q̃ semper in litera debet exprimi ad quod sigillum appo
natur, & cuius sit, & à quo appositũ fuerit. arg. s. de transact.
c. finali. & xix. distinctio. c. j. & ij. & in eo quod legitur. & no
tatur. s. de libel. obla. c. finali. Sed & si in litera hoc sufficien-
ter nõ specificaretur, tamen qualitercunque hoc sciri, vel
perpendi possit, videtur sufficere: nam & si in scriptura au-
thentica aliena & etiã alterius hominis cõtineatur aliquid,
per quod sciri possit, ad quid & à quo in hac litera, de qua
nunc agitur appositũ est sigillum: sufficit: vt. j. de cõfir. vti. §.
quia vero. & j. de fideius. peruenit. § j. nec quęro qualis sit il-
ille, qui scripturã facit & sigillat, publicata rex vel infimus
10 homo. Sufficit enim q̃ sigillũ † authenticũ sit sic, quòd au-
thoritatem præstet scripturæ principaliter, nõ secũdario se
cundũ Inno. hoc tamen nõ est semper necessariũ, imò quan
doque sufficit priuatũ sigillũ, vt infra patebit ex infra dicen
dis secũdum Hostien. vnde secũdum Inno. si esset talis per-
sona, quæ non principaliter, sed secũdario authoritatẽ præ-
staret scripturæ, vt est testis contractus in eadem scriptura
cõtenti: tunc nõ est necesse sigillũ, quod apponitur, esse au-
thenticum: sed sufficit qualecunque sit, dummodo caracte-
res habeat: vt. ff. de testamentis. l. ad testiũ. § vltimo. nec exi-
gitur q̃ ibi sint literæ dummodo certũ sit de sigillo: si verò
ibi sint literę tunc oportet, q̃ legi possint in totũ, vel saltem
in tanta parte q̃ indubitanter intelligi possit quid velint di
cere. Alioquin contra in eo quod legitur & notatur j. eo. in-
ter dilectos §. sed cõtra. ver. nam & in ipso sigillo. Subdit au-
tem Inno. q̃ cum corrigia vel alia re quę non sit insculta ad
signãdum sigillari nec potest, vt prędicta. l. ad testium. & ff.
11 de auro & argen. lega. l. argento. § ornamenta. Item † Episco
pus non censetur alieno sigillo sigillare quando sigillat sigil-
lo ecclesię suę. lxxiij. distin. in nomine domini. & vij. q. j. lici-
re. Contrahens etiã obligat se sigillo proprio. C. deposit. l.
publia. sed nõ nocet ei, si nõ cõsensit licet in scriptura surre
ptitia ponatur. C. de rebus nõ alie. l. ij. sed nec est vis in nomi
nib⁹ faciẽda. arg. in eo quod legitur & notatur. s. de procur.
petitio. nam & quod vocamus sigillum anulum appellat ius
ciuile secundum Inno. vel hoc ideo dicit secundum Hostiẽ.
quia antiqui nõ habebant sigilla, sed anulos insculptos cũ qui-
bus signabant, sicut etiam reperiuntur modernis tempori-
bus multi tales. Item nõ est ius an litera loquatur ille qui se
obligat, vel aliquis alius facit vel ille qui se obligat, vel ali-
quis alius facit, vel ille qui sigillat secundum Innocen. sicut
nec ius est an loquatur in prima vel tertia persona tabellio
quicunque sit instrumentum: vt patet in eo quod legitur &
notatur. j. de conuer. coniug. dudum. § penultimo. secun-
dum Hostiensem.

¶ QVARTO quęritur quid de his procuratoribus, qui
à dominis cædulas vacuas recipiunt ad scribendum si ali-
quid scribant ibi & de hoc communicantur nunquid erunt
12 tanquam falsarij puniendi. Respondet † Inno. dicens se cre
dere tales non esse falsarios: nam ex quo cędolam vacuam
sigillatã quis fidei alterius cõmisit prima facie quicq̃d in ea
scribitur, creditur eidem cõmisisse licet sit argumẽtũ cõtra.
ff. cõmo. l. cum quis. § finali. Crederẽ enim (dicit Inno.) q̃ il-
lud manda

lud mādauerit quod ſcriptū eſt dummodo tale ſit quod ibi
ſcribitur, ad quod procurator poſſet cōſtitui: ſi tamen pro-
baretur ꝙ aliud ſcripſerit, quàm quod mādatū fuerit, quaſi
falſarius punietur. arg. ff. cōmo. l. iij. §. finali. & l. ſeq. & l. ſi vt
certo §. ſed incertū. & §. planè. & §. quinimo. & §. denique. ff.
mandati. ſi quis negauerit. ff. de falſis l. j. §. qui in rationib⁹. &
ſequēti. & §. ijdem principes. & l. ſi quis legatū. & l. impube-
rem §. qui codicillos. Alij autē dicūt ꝙ in illis cædulis nihil
poteſt ponere quod alium obliget, niſi illum cuius eſt ſigil-
13 lum. Alij † vero dicūt ꝙ nec obligare poteſt illum, & ꝙ nō
licet tales cædulas vacuas ſcribere, nec valet aliquid quod in
talibus ſcribaſ cædulis, nec ille cuius eſt ſigillum dat autho-
ritatē ſigillo: & ſigillū debet dare fidem ſcripturæ, & ſcriptu
14 ra cōtractui. Sed quādo † incipiet, vel quando poterit dare
authoritatē is cuius intereſt ſigillū vel ſigillū fidem ſcriptu-
ræ, cum ſcriptura fuit facta nō quando appoſitū fuit ſigillū,
ſed poſteà: ei enim ꝙ eſt fidem dare nō poteſt. arg. ī. de cōſti.
cum acceſſiſſent §. j. in fine. cum ſuis cōcor. & ff. de cōtrahen.
emptio. l. fundi venditi. & l. Rutilia polla. ſed nec authoritas
nec decretū poteſt id quod futurū eſt cōfirmare. ff. quod cu-
iuſque vniuer. itē ſi. §. j. ver. ſed ſi ita decreuerūt. ſed & quan-
do dabit authoritatē ei, qui ignorat, non videtur hoc poſſe
fieri: cum nec authoritas ſine cognitione debeat interponi.
ff. de offi. procōſul. & lega. nec quicquā §. vbi decretū. iij. q.
iij. §. ſpaciū. Sed dices quod is cuius eſt ſigillū nō videtur pr̨-
ſtaſſe authoritatē rei futuræ, ſed præſenti ſcilicet mandato
quod fecit portanti cædulas in præſenti. Solutio, dic ꝙ ſigil
lum nō præſtat authoritatē mandato, vel tractatui, vel ſcri-
pturæ. Vnde & ſi cenſeatur authentica hæc ſcriptura non
15 † tamen de tractatu, quem cōtinet, fidem facit: imò & cum
procurator poſſit ſcribere, quicquid vult in hac cædula nō
ſigillum præſtat ei authoritatē, ſed ipſe ſcribēs. Ad hoc etiā
ꝙ tale inſtrumentū fidem nō faciat, videtur eſſe efficax. arg.
in authen. de tabel. §. nos autē credimus. & ſeq. vbi dicitur ꝙ
tabellio qui dat authoritatem inſtrumento debet intereſſe
quando cōpelletur, & debet audire totū negotiū vt ſciat re-
ſpondere, ſi interrogetur: eodem modo dicēdum eſt & de il
lo, cuius ſigillum eſt, cum hæc duo æquiparentur: ſed etiam
multæ abſurditates poſſent ſequi de talibus ſigillis. Quid
enim ſi cædulæ fuerit ſigillū appoſitū eo cuius eſt ignorāte:
& quid ſi de eius ſciētia fuerit appoſitū: ſed antequā ſcriba-
tur aliquid in cædula moriaſ, certū eſt enim ꝙ morte man-
datoris vel mādatarij re integra finitur mandatū. inſtit. man
da. §. rectè. & patet in eo, quod legitur & notaſ. ā. de offi. de-
16 lega. gratū. Sed & † quid ſi ꝓcurator moriatur vel ſpoliatur
& cędula perueniat ad manus alicuius Dei ſpiritū nō habē-
tis nempè poterit in ea ſcribere quicquid placuerit in domi
ni cædulę grauiſſimū detrimentū: de quo nūquam actū fuit
nec etiā cogitatū. Iniquum erit igitur abſentē & ignorantē
ſic damnificari poſſe & ſine aliquo peccato puniri in eo, de
quo cogitatū doceſ. arg. ff. de pactis. l. tres fratres. ff. de trāſac.
qui cum tutorib⁹. §. finali. C. de dona. nec ignorās. item ſi ini-
17 micitię oriuntur. Quia † etiā prędictę cędulæ credendum
nō ſit, ex hoc conſtat, quia cuius nomine confecta eſt de illo
quod in ea ſcribitur, nihil ſciuit: ſi enim cōſtaret eum man-
daſſe vel ſciuiſſe de aliquo certo ſcribēdum fortè ſecus eſſet
dicendū. Sed forſan de pręſumptione iuuabis te, dicēs, ꝙ ex
quo procuratori dedit dominus cædulam vacuā videtur ei
poteſtatē dediſſe, vt ſcriberet in ea quicquid vellet. arg. ff. de
pactis. l. ij. ff. de cōtrahen. empt. clauib⁹. ā. de cōſuetu. c. ij. cū
multis ſuis cōcordantijs ibi ſignatis. Sed ſi prędicta iura di-
ligenter inſpicias nō ita pręſumes: nam vt in eiſdem iurib⁹
euidēter apparet quādoque etiā ex datione alicuius rei etiā
aliud dediſſe intelligitur, vel ratione loci, vel temporis, vel
cōtractus, vt ſi dedi claues horrei iuxta ipſum horreum vi-
deor dediſſe & ea quę in horreo ſunt. ff. de cōtrahen. empt.
clauib⁹. vt ſi obligo inſtrumenta etiā in inſtrumento cōten-
ta videor obligaſſe. C. quę res pigno. oblig. poſ. l. j. Et ſi reddo
debitori inſtrumentū in quo cōtinetur ſubſtantia debiti in

quo mihi aſtrictus eſt, ipſum etiā debitū videtur remiſiſſe. ff.
de pact. l. ij. ſecus ſi pignus crederē. ff. de pactis. l. iij. hoc nihil
tale eſt. Vnde nō videtur magis pręſumendum de vno man
dato quàm de alio, maximè cum ex multis & diuerſis cauſis
inſtrumentū ſigillare contingat: vt patet in eo quod ſcripſi,
ſcilicet. eo. c. in proxima quæſtione. Item eſt alia ratio effica
18 cior &c. & ſic apparet † euidenter ꝙ hoc inſtrumentū aliqua
pręſumptione certa iuuari non poteſt.

¶ QVINTO quæritur, ecce ſupra dictū eſt ꝙ ſi litera illa
ſigillata committitur alicui vt in ea ſcribat quicquid volue-
rit, & ille in ea ſcripſerit ꝙ litera ipſa etiam ſi ſigillū ſit au-
thenticū quoad hoc nullam fidem facit. Sed pone iuxta hoc
quòd nō litera ſigillata, ſed ipſum ſigillū authenticū cōmit-
titur alicui, vt ipſe de eo ſigillet literas, quę ſibi videbuntur
ſigillandę, nūquid ſi ſigillet literę erūt authēticę & fidem fa
cientevidetur ꝙ nō per ꝓximè dicta. Inno. vero volens ſub-
19 intrare materiā huius quęſtionia dicit ſic cōſitemur ꝙ † Epi
ſcopus poteſt cōmittere fideli pſonę ſigillū ſuū vt ſcripſi. ſ.
c. j & ille cui ſit cōmittitur ſecundū poteſtatē ſibi datā, ille
ſigillo ſcripturas poterit ſigillare de his quę pertinēt ad Epi
ſcopū: puta cōmiſſiones cauſarū, citationes & confirmatio-
nes, & generaliter de omnib⁹ alijs quę cōmiſſa ſunt ei pote
rit expedire literas, etiāſi pręlatus illas nō viderit ſigillare: ſi-
cut Papā & alios prælatos & principes ſuis pręlatis & can-
cellarijs hoc videmus cōmittere. ī. de cri. fal. c. iura. Subdit
20 Inno. ꝙ in † cōtractib⁹ aliorū nō poterit talis nomen Epi-
ſcopi ſigillū teſtimoniale apponere, niſi ſi ipſe Epſ cōtractui
interfuerit, cū teſtimoniū ſit tantū de viſu, vel auditu, & de
his quę teſtis plenè nouit. iij. q. ix teſtes. & loquitur ſecundū
eum in authen. de tabel. §. nos autē credimus. Subdit etiā ꝙ
tamē dici poteſt ꝙ talis ſigillū etiā teſtimoniale poteſt appo
nere vbi hoc de cōſuetudine eſt ſicut in Lugduno Viēneñ,
Ebreduno, Vabrico, & multis alijs ciuitatib⁹, in quib⁹ pręla
ti habēt dominiū temporale, ſecūdū Hoſti. nō ꝙ cōtractus
cenſeaſ habere teſtimoniū ab Epo, ſed ab eo cui cōmiſſum
ſcilicet à cancellario vel alio, qui ſigillum apponit: fingitur
enim eius ſigillū ſicut ſigillū eccleſię fingiſ Epi. lxxiij. diſt. in
nomine patris bene tamē debet exprimi in litera cuius no-
mine deponaſ, ſcilicet an Epiſcopi vel officialis, ſecundum
Inno. & in his cōſiſtit ſumma totius magnę glo. Inno. ¶ Ho-
ſti. autē dicit ꝙ quicquid dicat Inno. in pdictis ciuitatibus
21 obtinet de cōſuetudine † ꝙ nomine pręlatorū ſcribūtur li-
terę de cōtractibus & alijs quę ipſi prælati nūquā viderunt
vel audierūt: & ſigillantur ſiue bullantur ſigillo vel bulla ad
hoc ſpecialiter deputatis nec fingūtur ſigillantis, ſed pręlati
cuius nomine ſcribitur quāuis abſentis, ac ſi pręſens eſſet,
quod in alio caſu vix fieri poſſet ſine vitio falſi: vt patet in
eo quod legitur & notatur. ī. de his quę fiunt à pręla. c. quan
to §. abſentiū. Putat etiā Hoſti. ꝙ talis cōſuetudo quę priua-
tæ ſcripturę dat vim ꝓbationis, vt not. ī. eo. cū dilectus. in
fine, & prælatū, & ſcribentē ac ſigillantē à crimine falſi excu
ſat: quia hîc nihil fit dolo ſine quo nō cōmittitur crimen fal
ſi: vt. ff. ad l. Cornel. de fal. l. iij. in prin. & l. penul. j. reſponſo.
Sed neceſſitati cōtrahentiū ſubuenitur, vt ad hoc ꝙ maio-
ris authoritatis ſiut inſtrumēta poſſint ita expediri, licet nō
fuerint pſentes: quia nec poſſibile eſſet quòd omnibus pręſ-
ſentialiter intereſſet, ac ſi pręſentes fuiſſent. Sed nec debent
dici omnino abſentes: quia ex mandato & authoritate eorū
alij vice eorū pręſentes ſunt. arg. ff. de admini. tut. l. ita autē.
§. geſſit. ſe. ſ. de offi. deleg. paſtoralis. de ſenten. excom. mulie
res. ad finē. cum ſuis cōcor. Item nec debēt dici omnino ab-
ſentes qui ex mandato & authoritate dantis pręſentes ſunt
ſpiritu. arg. ij. q. j. de manifeſta. ſ. de do. & cōtu. veritatis §. ſi.
ver. in nomine domini. cū cōcor. Et adde quod notatur de
his cædulis. C. de ſolu. c. ij. ſup verbo quib⁹. ſecūdum Hoſti.
& quod tangitur per Nouellā. ī. c. inter dilectos. ſuper ver-
bo facilius. ¶ Quid dicēdum: diſtinguo in quæſtione prin
cipali: quia aut committit aliquis ſignū vel ſigillum ſuum,
licet authenticū vni perſonæ priuatę nō iuratæ, nec tanquā

in officio publico, quoad hoc cõstitutæ, vt illud apponat in
22 quacũque litera, vel quibuscũque literis sibi placuerit, † &
tunc puto ꝙ literis per dominũ nõ visis, quas ille sigillabit
in absentia domini, & sine speciali mãdato ipsius nullã fidẽ
faciũt, per ea quę dicta sunt de literis albis in quęstione pro-
xime precedẽti. nam rationes ibi adductę hîc fortius vrgẽt,
hîc enim est maius periculũ fraudis, quia hic sigillũ & char-
tę omnes alterius arbitrio, sed ibi nõ sigillũ ipsum, nec char
tæ omnes sed vnica charta alieno cõmittitur arbitrio. Aut
cõmittitur sigillũ alicui personę iuratę & tãquã quoad hoc
in officio publico cõstituto: & tũc dic vt scripsi. s. post Inn.
& Hosti. ¶ Collec. recitat aliqua de his quę hîc scripsi. s. c.
proximo, quæ omitto postea quoad materiã literarũ albarũ
vt valeãt dat consiliũ ꝙ dñs cõmittẽs corã testib⁹ dictet seu
ordinet cũ cõsilio peritorũ formã scribẽdi die iniũcti man-
dati corã testibus expressata vt falsitas fabricari nõ possit.
¶ Supple glossas in glo. j. ibi *in reali*. hoc intẽdit ꝙ si habẽs pu
blicũ instrumentũ de debito, & ego habeã talem scripturã
in adiudicatione hypothecæ rei ꝓferens mihi, & ibi *suum,
vel amplius*. Et si negetur ꝙ tali scriptura cõtinetur nõ faciat
fidem, nisi per testes subscriptos vel alios, cõprobet: vt in au
23 then. eo. tit. §. si quis igitur vult cautè. & sequẽtibus, nisi † iu-
dicis authoritas interuenerit, & per alia iudicia cõprobet.
In quo etiã casu testes videntur sufficere, vt. s. de proba. quo-
niã. vel nisi cõfecta sit manu tabellionis vel roborata sigillo
authentico secundũ Hostiẽ. qui dicit sic intelligendũ quod
notat in summa. eo. tit. §. quib⁹ instrumẽtis. ver. item obijci-
tur. & ver. item quod nõ est cõfectũ. & ver. sequentib⁹. *& in
fine*. sex modos quib⁹ dicitur publicũ instrumẽtũ, & tres spe-
cies priuatę scripturæ. vide in Specu. de instru. edit. §. nũc di
cendum *in glo. ij*. in fine, & j. de vsuris. c. ij. lib. vj. in glo. vlti-
ma. *in fine*. de hoc satis in Specu. eo. tit. de proba. §. finali. ver. x.
vbi reperies hîc notata per Hostien. super hoc quod tangit
glos. videlicet quod dicimus sigillum authenticum.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta quorumcunque contractuum quo casu suspecta fiant, & instrumenta quo casu induci, abradique possunt. nu. 2.*
3 *Falsum quot modis committi possit & grauius delinquentem plecti. numero. 4.*
5 *Falso instrumento vsus quibus casibus excusetur: declaro. vt nu. 7.*
6 *Suspectum instrumentum à productore verum probari debere.*
8 *Exemptio quo verborum genere fieri dicatur.*

¶ CAP. III.

EX literis vestris. Casus. rescriptũ
apostolicum pro-
pter vsurã in loco nõ suspecto non censetur
suspectũ. Cõmunis diuisio secunda ibi. *dixi-
mus* ¶ Expone literã *Magistris*. Agẽtem & for
tè prætendentes ꝙ reus capellani & ipsius iura parochalia
in ipsius præiudicium detinebat. *terminandis*. in talibus literis
iustitię non præsumitur quis de facili cõmittere falsitatem.
j. de cri. fal. c. pe. *indicari*. hi dicit: quia & si curatum esset in
fide dummodo nulla sit ibi facta abrasio, vel correctio. cum
per eas procederetur licet non secundũ eas supra de rescrip.
super literis. Inno. *non possunt*. id est non debent quia illud so-
lũm possumus &c. xxij. q. ij. faciat priuilegia confirmatoria.
1 Secus in originalib⁹, vel collatorijs † in illis enim rasura in
nomine rei donatæ faceret priuilegium suspectum sicut ex
eadem causa suspecta essent instrumenta donationũ vel alio
rũ cõtractuũ. Item secus in alijs rescriptis gratiosis in eadem
ratione & etiã cõtentiosis cũ & in illis possit fieri fraus de re
scri. ad aures. & c. pastoralis. & c. sedes & c. significante. & c.
radulphus. scdm Inno. & Abbatem. abiudi imo correctore
vel iure cãcellario vñ si ꝓbari posset ꝙ abrasio facta fuisset
ab impetratore nõ haberet cõmodũ rescripti sed in dubio p
sumo ꝙ abrasio interuenit p debitũ officio. Vin. Dicit Inn.
2 hic abrasio † faciẽda est p cãcellariũ vel alios officiales curię
in quãtũ cuiq; rõne officij cõmissũ est si p alios fieret essẽt
falsarij vñ dicit Host. ꝙ in curia est canõ latę sẽtẽtię excõnis
in quẽcunq; aliũ à predictis officialib⁹ q in rescripto bulla-
to vel in nota iã formata p notariũ & sigillata *aliquod. i.* saltem
3 † vnam figurã siue literam vel etiam dimidiam abraserit, de
leuerit, cancellauerit, addiderit, diminuerit cõpleuerit, vel
mutauerit sine illius ad quem spectat data licẽtia & dicit ꝙ
sępè publicat in curia & sic non excusat ignorantia. ff. de te-
stam. l. heredes. §. sed & si. de iudeis. ita quorundam. Caueat
ergo ab irregularitate & dic ꝙ causa arctè seruat curia hanc
pœnam ꝙ absentem de facili non absoluit nec ergo dispen-
sat etiam nisi prius profiteatur religionem approbatam.
Absoluit tamen pœnitentem cum dura tamen pœnitẽtia &
dicit ꝙ idẽ seruat de lr̃is pœnitẽtiarij dñi Papę & fortius
4 hoc in falsarijs bullę vel sigillorum pœnitẽtiarię & literarũ
ipsorũ. Et quod dictum est de nota fortius intelligendum
est de litera iã grossata quoad modos supra specificatos hîc
dicit quia si in totum notam grossatam, vel bullatam dila
niaret nolens illa vti illi pœne locus nõ esset. ¶ Supple gl. in
glo. ij. ibi *de iure*. Expediret enim quãque impetrantes magis
vna illa iuris quàm alia Vinc. & ibi *non nocet*. Idem no. de cri.
fal. licet. in glo. iij. & in fine glo. Lauren. & idẽ p omnia Gof.
in sua xj quæstione in glo. vltima. ibi *possessionum*. hoc confir
matorijs vt dixi in textu Sed Goff. hoc intelligit de modica
mutatione literę vel sillabę. Secus si totum nomen incidere
tur. ar. supra de dolo & contu. c. ij. nisi constaret rasum, & re
scriptum per manum eiusdem scriptoris ꝙ etiam compara
tionem eiusdem literę constare poterit ad hoc. C. e. ti. l. cõpa
rationes & ibi *Suspecta*. imo falsę vt probat decretalis quam.
Expeditis literalibus expositionibus ꝙ glossarum supletin
nibus quęri posset propter quod vitiũ seu propter quem de
fectum apostolicę seu alię literę reddantur vitiolo Sed de
hoc me expedio remittendo ad ea, quæ scripsi post Henri.
supra de rescript. c. ad audientiam. j. ¶ Collect. verba Abba
tis repetendo dicit ꝙ priuilegiũ nõ potest esse magis suspe-
ctum, quàm in nominib⁹ possessionũ: & ideo secus in cõfir-
mationibus, vt hîc: quia qui cõfirmat nõ donat. Et quot mo
dis dicatur falsum instrumẽtũ, vide. xix. dist. in memoriã.
5 vbi notat Archid. ꝙ † vtens falso instrumẽto punitur vt fal
sarius, excusaretur tamen si vellet se purgare & deceptorem
exhibere. C. ad l. Corneliã. de sicca. l. maiorẽ. nisi eius ignorã-
tia esset crassa. j. de crimine fal. ad falsariorum. notat tamen
Pla. per. d. l. maiorẽ. ꝙ si emptor rei furtivæ nõ exhibet vendi
torem cõuenitur furti. Item notat Archid. in. d. c. in memo-
riã. ꝙ in crimine falsi pręsumitur cõtra falsitatẽ, & ꝓceditur
ad pœnam: nisi à parte ꝓducentis veritas excusetur: vt. C. de
proba. l. iubemus. quod in alijs generaliter nõ cõtingit vt. ij.
q. j. nemo. Item in crimine falsi, & speciale ꝙ damnatur quis
sine accusatore. vnde notat Inno. s. de rescrip. sup literis. sup
6 verbo forsan. ꝙ † vbi instrumentũ dicit suspectũ ꝓducens
habet ꝓbare illud verũ. Sup quo vide quod scripsi. s. eo. c. j.
in. ix. quęstione. ver. & si contrariũ fiat. & ver. sed opponet.
cum ver. sequentib⁹ vsque in finẽ quęstionis. glo. tamen no-
tat. s. de testi. c. pręsentiũ. in fine. j. glo. ꝙ ꝓducens falsum in-
strumẽtũ potest dicere se nolle eo vti, si arguitur falsitas. Su-
7 per quo vide notata viij. distin. qui cõtẽta. tenet enim † de
falso qui falso instrumẽto scienter vtitur. vt. C. ad. l. Corne-
liã de falsis. l. ij & melius. C. de fide instru. l. ij. cũ ibi notatis
per Cyn. in prima quæstione, & trib⁹ quæstionib⁹ sequenti
bus. & potest agi secundũ Cyn. ibi criminaliter & ciuiliter,
sicut & de omni crimine: vt. C. de priua. delict. l. vltima. Sed
quia dicitur in. d. l. ij. C eo. ꝙ si vno vtente ꝓnunciet falsum
non pręiudicat alteri nũquid idem in teste: dic ꝙ non: quia
cõdemnatus infamis efficit secũdũ Cyn. ibi in vltima quæ-
stione. Super quo vide quę scripsi. s. de ordi. cogni. cum dile
8 ctus. Quid autẽ si Papa dicat † eximi⁹ omnes ecclesias, quas
per nos sumpserint & literã. s. Augusti. quas in sequẽtib⁹ di-
ximus exprimẽdas. Archid. de priuil. si Papa. lib. vj. dicit ista
verba poni narratiuẽ nec ꝓbare exemptionẽ, & huius sen-
tentiæ est secundũ eũ Inno. j. eo. inter dilectos. Sed additio
est vbi etiã not. Inno. secundũ eum ꝙ priuilegia cõfirmato-
ria sunt

ria sunt meliora, quàm illa, quæ sunt ad instar, & vtrobique
de hoc dicã, & remittit Collec. ad lecta & notata in cle. lite-
ris. de proba. vbi scripsi satis latè.

SVMMARIVM

1 *Rerum verborumq́; differentias spectet iudex, conditionem quoque
testiũ instrumẽtorumq́; vitia eũdem arbitrari debere. nu. 2. & 3.*
4 *Lacerantem præsente iudice literas grauiter puniri.*
5 *Falsi quæstionem instituens se inscribat, oportet.*
6 *Inserta instrumento perdito quibus argumentis probanda sint.*

¶ CAP. IIII.

ACcœpimus. Casus. Redarguenti
priuilegiũ de falso, iu
dex illud faciet exhiberi corã paucis & in lo
co secreto, & interim stabitur sentẽtiæ latæ
per illud, & notat Tãcred. q̀ titulus subscri-
ptionis talius est: quia plurib⁹ loquitur, vt patet ibi. impona
tis. & ibi. faciatis sed potest supplere. & q̀ legis sic. ī. de testi.
significauit. & sunt duæ partes, in prima partis decisa peti-
tio, in secũda Papæ ꝓuisio, ibi. cum priuilegia. ¶ Expone li-
terã. *literas.* per quas forsan petebat Abbas, q̀ nõ cogeret por
tare priuilegia sua ad vrbẽ, & quędam alia super quib⁹ Papa
prouidet secũdũ Inno. difficile. propter longitudinẽ viarũ,
& notat nil difficile sicut nec periculosum debere pręcipi
1 per iudicẽ aliter posset appellari hac causa expressa, sed † in-
ter difficile & difficile, periculũ & periculũ arbitrabitur bo
nus iudex. arg. ĩ. de spon. de muliere. & c. ī. vt lit. nõ cõtest. acce
dens. secũdũ Hosti. periculosum ꝓpter multitudinẽ casuũ.
Tamen si Papa illa vellet exhiberi oportet obdire. ī. de testi.
causam quæ. in fi. & ideo tutũ est illa duplicari. de hoc. ī. de
rescript. ex tenore. *cõgruo.* quasi cõmuni, ne multò plus vnus
altero laboret. *Securo.* ĩ. de priuile. cũ personę. lib. vj. ꝓximã.
intelligebat de copia illorũ. *habenda est.* scilicet Archiepisco-
po. & dicũt Gos. & Hosti. q̀ in antiqua erat, eiusq; successo-
rib⁹: quod forsan ideo est detractũ: quia intelligitur, & si di-
ctum nõ sit. arg. ĩ. de solu. c. j. vel ideo quia si dolosè hoc emit-
tere pro successoribus nõ noceret. arg. xvj. q. vj. si Episcopũ.
de restit. in integrũ. c. j. lib. vj. quod verius est secundũ Hosti.
interim. videlicet pendente cognitione falsitatis vacillari ob
hanc causam q̀ arguuntur de falso. xij. hominũ, ne violentia
monachis inferat. vnde dicit Hosti. q̀ etiã qualitatẽ illorũ.
2 xij. arbitrari † debet iudex q̀ sint testes de quibus nõ sit ve-
risimile q̀ aliquid violentũ cõmittant. arg. ī. de offi. arbi. vt
iuxta, & cõsulunt vt cognoscat si nouũ aliquid accideret cir-
ca illã, q̀ si casu aliquo peruenit litera ad manus aduersarij q̃
reperitur posteà vitiata: cũ tamẽ primò sana, & integra ap-
3 parẽt. dicit Hosti. q̀ hoc arbitrabit † bonus iudex: nam po-
tuisset alius id maliciosè fecisse: sed nec corrupta pręsumit
de dñi volũtate. arg. ff. de proba. si chyrographus. C. de lati. li
ber. toll. l. vna. §. ille etiã. quod si palẽter & violẽter in præsen
tia iudicis literã lacerauit vt regij fuit factũ his diebus. dicit
Hosti. q̀ hîc nõ est locus cõiecturis. ff. de verbo. oblig. conti-
4 nuus. sed debet † iudex hoc punire acriter & extraordina-
riè. arg. ff. de publi. & vecti. litigatio. scilicet & illicitè & expe
riri debet talis violentus iudicis authoritate elusam. arg. ī.
tit. j. peruenit. j. cũ suis concor. ¶ Supple glossas in glo. j. ibi.
non est iuratum. idem Gos. ĩ. c. proxi. in glos. notata. tempus. in
fine. de hoc. ī. de proba. in. ij. glos. ¶ Collec. dicit q̀ si iudex
5 videt de falso † maliciosè opponi pro obiecto ponentem se
inscribere, & ad pœnã extraordinariã, si defecerit in ꝓbãdo
se obligare licet talis inscriptio aliàs cõsueta nõ sit, & sic di-
cit seruari de quo in Specu. de instru. ædi. §. includendũ. Item
dicit q̀ numerus duodecimus de quo hîc in fine arbitrarius
est secundum Hosti. in summa eodem titu. §. finali. Item di-
6 cit. † q̀ ab isto probatur tenor per testes, & amissio casua-
lis per propriũ iuramentũ, secundũ Inno. & Hosti. de priuil.
cum olim. & c. quoniã. de proba. in fi. & Hosti. de cõiug. du-
dum. Sed si agatur corã delegato ad ꝓbandũ casualẽ amissio
nem rescripti, nõ sufficit iuramentũ secundũ quosdam, vt
notatur. xcvij. distin. nobilissimus. arg. ff. de offi. deleg. Cum
in iure. & c. ī. eo. c. j. de quo per Bernar. in. c. cum olim. Sed di-
cit Collec. se non bene videre differentiam inter ista. dicam
cap. cum olim.

SVMMARIVM

1 *Falsi species. c. contingit. & eam partem instrumenti, cuius quæstio
est, ædi debere. numero. 2.*
3 *Instrumenta quouis modo vsum ad illius æditionem cogi.*
4 *Controuersum solum transcribi verum est.*

CAP. V.

COntingit. Casus instrumẽtũ vel pri
uilegium quo quis vtitur
aduersario corã iudice integraliter ædi de-
bet, sed solũ illud capitulũ de quo agitur ędi
debet, & est materia huius capituli declara-
ta. ĩ. de priuile. cũ personę. lib. vj. quoad exhibitionẽ. & c. ī. de
probatio. c. j. quo ad æditionẽ. de quo hîc plenè scripsi. & est
communis diuisio: secũda ibi. cõsultationi. ¶ Expone literã.
vestrũ. Gos. habebat nostrũ & exponebat, id est à nobis con-
cessit. Hosti vero habebat vestrũ, & exponebat nostrũ quo-
1 ad vtilitatẽ, suscitãtur habẽt ꝑdicatores, & † minores quod-
dam priuilegiũ Bonifacij in quo inclusit effectũ q̀ si omniũ
priuilegiorũ ordinis quod vocãt mare magnũ, quib⁹ nõ ex-
pediret propter vnum capitulum, de quo quæritur tradere
omnia alia multa numero. & infra deciditur, quod quærebatur
an totũ priuilegiũ deberet ædi: vnde tantũmodo descri-
2 ptionẽ excludit, illud † enim tantũ describere debet de quo
est quęstio. Recitetur integraliter secundũ Inno. licet Hosti.
cõtra: quia opinio Inno. approbatur in. d. c. cum licet. in fine
primi responsi. Vnde vide quod ibi notatur. ¶ Supple glos.
3 in glo. j. ibi. *cap.* j. vbi de hoc. & ibi. *quia isti vsum.* licet † in vim
exceptionis. ad idem. ĩ. de pręscript. ad audientiã. & c. audi-
tis. & idem si in vim actionis: vt. ī. de cõsuetu. cum dilectus.
in glos. vltima. ibi. §. *ad autem istum.* §. alleg. Gos. in glo. vltima.
& soluit, dicẽs q̀ in cõmunib⁹ rationib⁹ in quib⁹ sunt data
& reccepta habet locũ illud quod à capite ædenda est ratio.
4 Sed ista † est veritas quòd ille. §. dicit idem quod hæc decre
talis scilicet q̀ à capite æditur ad inspiciendum, sed transcri
bitur solum illud de quo est quæstio.

SVMMARIVM

1 *Procuratorium absque die, & loco non valere, & cur. nu. 2. & quid
in instrumentis. nu. 14.*
3 *Litera, & instrumenta in quo diffideant: scripturam tamen meam nõ
probare. numero. 4.*
5 *Instrumenta, signo perdito, valere: nisi ex eo vires illum pendeant.*
6 *Gesta mihi inscio non obesse. Extendo ad scientem, sed qui prohibere
nequeat. numero. 7.*
8 *Procuratori, vel caussarum patrono quæ obsint.*
9 *Confirmatio quibus verbis facta valeat: ea tamẽ irrita, concessionem
corruere. numero. 11*
10 *Principis animum in donationibus spectari debere.*
12 *Res controuersas, earumq́; circumstantias circumspiciat iudex.*
13 *Eligere, & dare diuersa esse.*
15 *Authentici instrumenti confectio qualiter valeat.*
16 *Actionem in rem, possessoriamq́ue restitutoriam cumulari.*
17 *Libellum generalem in accessorijs admitti. & quid de formula, saluo
iure addendi, vel diminuendi. nu. 18.*
19 *Donatio, & confirmatio sintne eadem: hanc tamen sine illa non vale-
re. nu. 20. Limito, vt. nu. 21.*
22 *Reg. accessorium. de reg. iur. quibus casibus extendatur, & restringa-
tur. & nu. 23. & qua modo accipiatur. nu. 24. & 36.*
25 *Accessionum genera quatuor.*
26 *Persona perempta, eius accessionẽ nõ ideo tolli. Limito, vt. nu. 27.*
28 *Accessionem rerum non, nisi sibi stantem, durare principali. Quid
si in dispositionẽ expressam, cõsummatáue trãsferatur. n. 29. & 30.*
31 *Obligationum accessiones cum principali contrahẽdas, hoc sublato, tol
li: & quid si diuersorum, vel eorundem effectuum sint, etiamsi
diuersi sint contractus. 32. & 33.*
34 *Sublata actione, officium iudicis illi deseruiens an tollatur.*
35 *Actiones generales quæcunque à specialibus in accessionibus dissi-*

decre. numero. 36.

CAP. VI.

INter dilectos. Casus. Reus absoluitur, cũ iura actoris sunt obscura: vt quia ipsius instrumenta, sunt obfuscata, vel literæ vel sculpturæ, sigilli deletæ, & eodem facto. s̃. de causa posses. c. j. & partes patebũt infra. Petrus autẽ diuidebat in tres partes, in priuia petitio, iura, & allegationes actoris: in secunda responsiones, & defensiones rei, in tertia sententia. secunda ibi: sed contra priuilegium tertia ibi. cũ autẽ fuisset. ¶ Expone literam. *petebat*. petitio Abbatis, tres principales articulos Abbatis cõtinens. *constituens*. rei vendicatio positionẽ adnotat. C. de ali. mu. iu causa. fa. l. vna. sed nõ nudam, & idem petebat restitui, secundũ Gof. & dixi de hoc secundũ eum. s̃. de dolo. c. ij. *districtu*. idem verbũ. de pba. licet. vt lite nõ cõtest. c. accedens. ij. *ipsum*. iste est articulus secundus per *sententiam*. quæ sententia nõ proderat in petitorio. argu. ff. de libe. causa. si pariter. ff. de acquiren. possess. naturaliter. §. j. *perceptus*. de percipiendis post lit. cõtest. nõ habuit necesse exprimere in libello: quia illi veniũt officio iudicis. ff. de ædil. edic. ædiles. la. j. §. sciendũ. secundũ Hosti. de off. deleg. cum olim. j. *Sexagens*. hic inducũtur. vj. quæ ponũtur ad fundandam intentionẽ *Abbatis comitis*. iste factus Episcopus retinuit comitatum, & de patrimonio comitat⁹ fecit donationẽ, de qua sequit. *qui sigillum*. Tamen sub Episcopali sigillo dicebat Abbas quòd iste dicitur comes ad modum Italię, vbi dicũtur comites omnes qui sunt de genere comitis principalis. Sed quia sigillo comitatur nõ sigillat principalis comes, ideo nõ fuit competens hoc sigillum, vel dic vt supra secũdum eum. *vniuersa*. de bonis suis, vel de bonis ecclesiæ. *Gof. Lodoyci*. ad idõ de rapto in Archiepiscopatũ, & quia erat feudum Imperiale, ideo ad Imperatorẽ spectabat cognitio, de foro cõpe. ex transmissa. *Nepotem* iste fortè fuerat hæres. & conabatur ex aliqua causa donationẽ illam infringere &c. de do. cum dilectus. sentẽtia tamen cõtra istum lata parum oberat Mediolaneñ. ecclesiæ, nisi forsan ex donatione ipsius nepotis se defendere vellet. ff. de appel. à sententia. Item ex eo ꝙ dicit molestabat, videbatur egisse possessorio: quia successor Archiepiscopi nõ impeditur agere vel defendere super petitorio, secundũ Inno. quia satis in hoc loquit exquisitẽ, testes, hoc erat quintũ, quod inducebat Abbas, cui nõ videtur respõderi. j̃. sed hoc fortè, quia nõ pbabat, sed nitebatur pbare, vt hic sequitur: & vt dicit Inno. de alijs attestationibus loquitur. j̃. ver. nec attestationes. hic enim loqtur de testib⁹ productis corã delegatis Papæ, in hac causa ad probãdam præscriptionẽ & famã, ibi de productis corã delegato Imperatoris ad pbandam legitimã donationem: & ideo repetit Gof. hic quod dixi secundũ eum de pba. c. licet. ver. ex personis. cuius glos. malè ponebat hic Hostien. & ideo reprobat eam. Item. vt dicit nisus fuit iste Abbas pbare, sed nõ apparet ꝙ probauerit, nec quid pbauerit. *fama*. hoc est sextũ quod inducebat Abbas ad quod etiã nõ respõdetur, sed cõtemnitur quasi in antiquis sola fama nõ pbet. Sed posset dici secundũ Hosti. ꝙ hoc ideo, quia alia inducta prestant adminicula circa famã, quę potuit oriri ex falsis instrumẽtis, de quibus sequitur, aliter satisfecisset fama cũ adminiculis. de quo remit tit. s̃. de testi. preterea. Tu dic breuius hic repetẽdi literã, videbatur pbare. s̃. positã, sed cõtra priuilegiũ. Reprehendit enim hoc priuilegiũ multipliciter. Primo ex rasura in loco suspecto. Secũdo ex vitio sigilli, & hoc tripliciter. *donationis*. quę dicebaf facta *consumptum*. id est subtilatũ, vel coriosum, pergamenũ propter casurã, vel ali modo *facilius*. quid si pcuratoriũ exhibeaf sub sigillo cõstitueñ. tamen fine die & loco

1 † an fidẽ faciat: tractat hic Hosti. & Guil. tenet ꝙ nõ, videlicet in Specu. de procur. §. iij. ver. quid si in mãdato. Hosti. vero arguit pro hac parte, quia prædicta requirũtur in instrumentis, & actis. in authen. vt nomen Impera. prępo. instru. coll. v. & quib⁹ mo. na. effi. legi. § in maiorib⁹. coll. vj. de apo. l. j. lib. x. in authen. de exhi. reis. § sancim⁹. xxiij. dist. in nomine domini. de loco patet de proba. quoniã. arg. ff. de testi. ex tenore. C. de quæsti. optimam. de procur. tuæ. s̃. de rescript. nõnulli. Sed cõtra, quia æditio fit sine istis. de hoc. j̃. eo. c. G. perpetuus. ad finẽ. vltimæ glos. ad quod ita apponitur ꝙ edi nõ oportet. Item mandatũ pbari posset per testes. de cleri. peregri. tuę. cum licet nõ deponet de die valebit ipsorũ testimoniũ. j̃. eo. cum Ioãnes. ergo debet etiã pcuratorẽ. arg. ibi. & C. eo. in exercẽdis. & videf casus expressus. ff. de pign. l. penultima. Item in multis locis cõsuetudo approbat talia procuratoria & est optima legũ interpres. s̃. de cõsuetud. cũ dilectus. Solutio dicit Hosti. de iuris rigore tale procuratoriũ nõ videtur sufficiens, in primis cõcor. & maximè in decret. quoniã. ibi loca, &c. Nec obstat ꝙ æditio fit sine istis: quia il

2 lud verũ, nisi redarguaf de falso. s̃. c. ij. Per ista † enim substracta, vel tacita admittitur legitima defensio aduersario, puta quia cõstitutionis tẽpore fuit cõstituẽs vel cõstitut⁹ excommunicatus, vel ꝙ pcurator fuit reuocat⁹, de pcur. nõ iniustè. cum suis cõcor. vel his similibus. Et licet per testes pbari posset: magna tamen differẽtia est inter ista, vt patet in decret. cũ Ioãnes. ver. porro. Nec obstat. l. penul. ff. de pigno. qa ibi fiunt duæ quęstiones. Prima an obligatio teneat, cui respõpetur ꝙ sic, alia, an epistola probet cui nõ videtur respõderi, vel aliud in extraiudicialib⁹ & temporalib⁹ obligationibus, vt ibi: aliud in iudicialib⁹, vt in primis cõcor. quæ faciũt fidem perpetuã. C. de re iudi. gesta. vel distingue secun-

3 dum eum † inter literas & instrumenta publica, vt epistolę fidem faciãt, ex quo sigillum recognoscitur, vt in. d. l. de pignoribus. instrumenta. nõ tamen prædicta substantialia, vel dic ꝙ lex illa nullo modo cõtradicit, ibi enim pbabitur ꝙ in ea propria epistola contra me fidem faciet, etsi nõ sit ibi dies vel cõsul quod omnino verũ est, vnde. ff. de pigno. l. Ti-

4 tius. Aliũ † verò per meam scripturã propriã suam alijs adminiculis non possum conuincere. C. de probationibus. l. instrumenta. & l. rationes. & l. exemplo. vnde si sigillum meũ sit ignotum etiamsi sit in epistola dies, locus, & cõsul tamen fidem non faciet. argu. j̃. de cleri. peregri. c. j. secus si authenticum sit & notum. j̃. eodem. cum dilectus. Item quãdoque in procuratore requiritur magna solennitas & obseruatio, vt est textus apertus in. cap. j. de procuratoribus iunctis ibi notatis. & adde quod legitur & notatur. j̃. de sentẽ. & re iudicata. c. oblatæ nobis. ver. pręfatus. *recentior*. suspicionẽ inducit. hoc non pbationẽ, cum & nouus cõtractus in charta vetustissima scribi posit, sed hęc, & omnia q̃ hic pręsumptiuè tanguntur onerant aduersarium ad probandum illud verũ esse secũdum Inn. illo tempore quo innuebat antiquitas pergameni. Tertiò hic primo reprehendit sigillum ex sculptura imaginis. *fissum*. hoc solùm sufficiebat Inn. *appositum*. hæc est prima species falsandi literas apostolicas de crimine falsi licet. *à media*. i. in dimidia. ponit Host. exemplum de bulla Papali, in qua duo capita sculpta sunt sunt pone ꝙ deletum sit alterum, *mitra*. ꝙ est Epale *Pileo*. quod est militare, nec inducta ipsa imago, & est hoc scdm ꝙ consideratur circa imaginem. *tenens*. hoc est tertium. *Cuius facies*. quartum circa imaginẽ *integrè*. vehemẽtissimæ pſumptiones sunt istę, quę hic exprimuntur, non tñ sufficientes probationes, vt & sequit j̃. e. ver. *vnde videbatur à*. præsumebatur nõ dicit ꝙ probabatur, posset tamen dici ꝙ licet singulæ per se non sufficeret, omnes tñ simul satis sufficiunt ad honerandum aduersariũ, vt probare teneatur priuilegium esse verum scdm Inn. *dimidia*. s. quia dimidia pars faciei, nasi, & auris vna, & vnus tantũ oculus approbãt Host. dat Abbas exẽplum in facie integra, qñ sacerdos voluit se ad populũ in dimidia qñ manus lauat ad cornu altaris *mediante*. sigilli mediã parte sigilli in colono illud, & qd statim seqtur de planicie possunt poni pro quinto, & sexto. *nam in ipso*. s. reprehendit: scdò ex cõparatione literarũ, & earũ defectu nullo alio, & hoc sufficit ad pbationẽ In. & vj. fuisset hic patet ꝙ lotari⁹ nõ debet scribi per alle. illa fuisset. vij. *nũmũ*. & sic patet ꝙ mutatio literę falsitatẽ inducit

inducit:nam cum obmisso.§.eo.ex parte.& illud intelligas
quando ex mutatione sensus variat,aliàs cõtra.ĩ.de crimine
falsi.c.fi.*Rursum*.hic reprahẽditur ex materia & cera si sigil-
li interiori iure posset hoc sufficere ad ꝓbationẽ,sed ad prę
sumptionem facit secundũ Inno.*Sigilli*.dicit Inno.ꝙ nõ erat
pendens,sed adhęrebat chartæ,& hoc sufficit ad ꝓbationẽ.
quòd cum diligenter.verba sunt Papæ ferẽtis testimoniũ de fal
sitate.*compertum*.quia Papa fregit sigillũ & inuenit cerã anti
quã & vi idem,& nouã,& ductilem,& hoc licuit Papæ,qui
poterit illud facere innouare inferiori nõ licuisset:quia pe-
riculũ esset si prothocollũ reperiet & Petr.*perforata*.idest cũ
cultello scissa quasi ad altitudinẽ sigilli.*eadem falsitatis*.in hac
charta pro te vitiosa,sigilli appositione.*omnia priuilegia*.re-
sponsio Imperatorũ reprobãtur excepto priuilegio Henri-
ci,quod multis modis alijs impugnatur,nec erat hoc suffi-
ciens ad ꝓbationẽ.*publica manu*.Si enim tẽpore donationis
5 fuisset ipsa donatio scripta † per manũ tabellionis & apposi
tum fuisset ad cautelã(vt moris est)sigillũ valeret instrumẽ-
tum habẽs subscriptionẽ testiũ,licet perditũ esset sigillũ se-
cundũ Inno.quod verũ putat Hosti.nisi appareret ex teno-
re ipsius ꝙ ab authoritate sigilli penderet fides instrumẽti,
vt si expressè dixerũt partes ꝙ aliter nõ valeret.arg.C.eo.con-
tractus.ſ.de pactis.c.ij.de transact.c.j.*authenticum*.quia non
erãt ibi literę legibiles,nec erat integrũ.Inno.*ex medio*.quasi
enormis erat lęsio.& hoc sufficit ad ꝓbationẽ,secũdũ Inno.
& innuit hęc litera,ꝙ si modica fuisset lęsio nõ fuisset,quod
totũ reducendũ est ad arbitriũ iudicis.arg.de con.eccle.vel
aliàs ꝙ in dubijs.&.c.ligneis.secundũ Hosti.*Lodoici*.vel alte-
rius cuis nomine terminat.*in icus*.vt Fredericus & Sy.ad ista
iunge ꝙ adddit.ĩ.ver.cęterũ.*instrumentũ*.hic obijcitur con
tra sententiã,aperi & instrumentũ eam cõtinens,& quicqd
cõtinet reprobat.sentẽtiæ latę per Archiepiscopũ *Mediola-
nen*.ex delegatione Lodoici,cõtra quod inducit.vj.vel.vij.
quę statim sequitur.*Subscriptio*.Secunda ratio.*manus alterius*.
hic locus est comparationi manu propria,ac si diceret,ꝙ si
alius de mandato tabellionis scripsisset instrumentũ & ipse
subscriberet,& hoc profiteretur ꝙ per aliũ fecerat scribi de
verbo ad verbũ sicut dictũ est actũ fuerat ꝙ valent,& fecis-
se videt per se,qui facit per aliũ.de senten.excom.mulieres.
cum cõcordan.& sic faciũt multi tabelliones. Quod tamen
nõ est verũ si fiat per manũ priuatã:sed nec per publicã,nisi
iudicis authoritas interueniat:vt patet in authen.de tabel.
coll.iiij.§.nos autẽ.&.ĩ.c.penul.& vltimo.secundũ Hosti.de
hoc de instru.ædi.§.restat.ver.quid de hoc *litera*.tertia ratio.
recentior.hoc nõ sufficit ad ꝓbationẽ.sed est satis de hoc suf-
ficiẽs pręsumptio.*ad probationem*.in aduersariũ trãsferẽdam.
Inno.*incaustrum*.iiij.id est antiquus & albedine incaustri *in
omnibus*.quinta ratio est habita.hoc nõ sufficit ad cassationẽ
sed ad pręsumptionẽ,ꝙ si priuilegiũ habuisset ipsum in po-
sterioribꝰ inseri ꝓcurasset.*Luitardum*.& forsan sui priuilegij
fecisse quod tactũ erat antiquitus.*quòd sententia*.vnde si sen-
tentia interuenisset præsumitur ꝙ etiã de alia mentio facta
fuisset,& hoc fit sextũ.*Porro*.septimũ inter alios,sed nonne
qui sciebat causam suã agi,imo & quia ipse iudex fuit & pro
monasterio iudicauit,sibi pręiudicauit Respõsio ita videt.
arg.ff.de re iudi.sæpe.ĩ.de regu.iur.quãuis regulariter.ff.de
pigno.fideius.Tu vero dicas secundũ Inno. contrariũ ꝙ sibi
6 † nõ præiudicauit.ĩ.vt de re iudi.suborta.quę optimè facit.
& vide quod dicã ibi in glo.cõcordat.& eo.tit.cum sup.glo.
vltima.nec obstant duæ primæ concordantiæ pro cõtrarijs
alleg.quia loquunt quãdo me sciente agit ille quẽ de iure po
terã prohibere,vt si ego creditor de re mihi obligata agere
patior debitorẽ,& in alijs exemplis quæ specificantur in.d.l.
sæpe.vt si quis me sciente meo nomine agat,& eum nõ pro-
hibeo cum valeat prohibere,at hic Archiepiscopus nescie-
7 bat rem suam agi,quãdo causam diffinit:& † si etiã hoc sci-
ret ipsum nõ poterat prohibere quominus iure suo,ꝙ saltẽ
credebat suũ vteret,si vellet,vt in.d.l.sæpe.ad finem.&.ſ.de
elect.cum ecclesia vulterana.§.j.nec obstat.ꝙ ipsemet iudica

ret,secundũ Hosti.quia à ratione officij sibi cõmissi,ꝙ sibi
necessitatẽ iudicandi imponit.ff.de mune.&.hono.l.mune-
rum.§.iudicãdi quoque necessitas excusatur.& ne officiũ sit
sibi damnosum.de elec.cum nec deceat.in prin.lib.vj.Secus
8 † si pro ipso in eadem causa fuisset aduocatus vel procura-
tor.ſ.de trãsac.ex literis.quia cũ talia,& similia ab initio ex
sola voluntate dependeãt.vt instit.de mãdato.§.j.& manda-
tum nõ suscipere cuique liberũ est:vnde ꝓcurator vel aduo
catus excusationẽ habere nõ potest:& ideo sibi pręiudicat,
& iuri suo renũciare videtur:probãtur hæc.ff.ex quibꝰ cau.
maio.necnon.§.fi.&.l.sequẽ.ff.de inoffi.testa.l.antepenul.§.fi.
&.l.sequen.ff.de rei vendi.l.officiũ.C.de admi.tut.cum quę-
dam mulier.circa mediũ ipsius.l.sed nec obstat tertia cõcor.
alleg.inducta.ff.de pigno.fideiussore.quia loquitur quando
quis sciens rem suam propriã obligari scribit in instrumen-
to authoritatẽ præstans obligationi.secus autẽ si quis facit
tanquã iudex vel testis,vel alius officialis:cum nulli debeat
officiũ esse damnosum,vt dictum est:sed & hæc sentẽtia vel
testimonio nõ acquirit illi de nouo ius,sed tãtũ declarat pri
stinũ & antiquum.ff.de pigno.actio.Caius.ff.si seruitus ven
dicetur.sicuti.§.sed si quæratur.Item sicut apparet.ſ.eo.c.§.j.
ver.ij.& Archiepiscopus super quęstione tantum tulerat in
possessionis sententiã:vnde patet ꝙ etiã per hanc sententiã
in petitorio sibi nõ pręiudicauit.arg.ff.de acqui.pos.natura
liter.§.nil cõmune.vel dic ꝙ ex nouo iure poterunt hic post
sententiam ad Mediolanẽ.ecclesiam peruenire,secundum
Inno.Dicit Hosti.aut Archiepiscopus sciebat factũ,& tũc
in hoc delinquit:modò delictũ suũ &c.de regu.iur.delictũ.
de restitu.in integ.c.j.lib.vj.aut ignorabat,& tũc debet esse
probabilis ignorãtia excusata.de clerico excõmu.ministran.
Apostolicæ.*in instrumento*.nota cautũ esse ꝙ ꝓcessus substan
tialis cum sententia publicetur,vt per tale instrumentũ sit
posteà quasi processum aliquid obijciatur,fiat fides:& olim
erant breues depositiones testiũ,ꝙ facilè hoc fieri poterat,
sed hodie tanta interrogatoriorũ est prolixitas,per hoc non
facilè fieri posset.*& in alio iudicio*.hoc nota. noceret secundũ
quosdam si attestationes fuissent publicatæ:sed hoc factum
est quia idem esset si publicatę essent:publicatio nil facit ni
si quod prius nõ erat authenticũ,post publicationẽ est au-
thenticum,& valet inter personas inter quas actum est,&
quãdo ad idem agitur secundũ Inno.*certum*.hic iterũ obijci-
tur cõtra priuilegiũ,& fit interpretatio,scilicet ꝙ magis va
lere potest,& probatur quòd Abbatẽ nõ iuuet.vnde ex quo
priuilegio poterat quantũ ad verba Imperatoris inquantũ
dicit ꝙ cõferebat,ꝙ res etiam alienas donare possit.l.bene à
Zenone.de quadrien.pręscript. Hostiẽ.*alia donauerit*.scilicet
quàm illa de quibꝰ agebatur:quia illa prius donata fuerunt:
vnde necesse erat quòd in priuilegio alia specificarẽtur atq;
donatio referretur,*& alia*.not.Inno.priuilegia cõfirmatoria
meliora illis quæ sunt ad instar:quia dum in confirmatorijs
dicitur de re aliqua quòd nõ sit donata vel vendita,& pro
tali habetur nec intelligitur per prędicta verba donatio cõ-
firmata,licet in priuilegio dicatur à principio cõfirmamus
omnia habita & habenda,nisi ea quæ dantur vel statuuntur
principaliter nitãtur confirmationi,ita quòd confirmatio
fit principalis causa qualiter sit donatũ vel statutum;& nõ
dotest confimatio narratiuè tantum,& repete quę not.in
9 summa.C.de fal.causa adiec.lega.secus quando † in priuile-
gio cõtinetur concedimus hoc priuilegium ad instar:quia
tunc omnia quæ sequuntur cõcessa intelliguntur ad instar:
vnde si sequatur in eodem priuilegio & donamus vobis ta-
lem ecclesiam intelligendum est ad instar,& idem si dicas
adijcimus ꝙ habeatis ius in tali ecclesia,vel si dicatur eam
eximimus,quia semper intelligitur ad instar:intendit Inno.
quod necesse est illud probari ad quod fit relatio.facit.ĩ.de
prescrip.auditis.hoc placet etiam ex eo quòd subdit,dicens
quòd quando in priuilegio dicitur eximimus omnes eccle-
sias nostras,quæ per vos sumpserunt regulam.Augustinẽ.
in qnibus has duximus adpositè exprimendas,hæc verba

ponãtur narratiuè.arg.iij.q.iij.hoc quippe.& nulla etiá ex-
presè ꝓbatur exempta,nisi per eam ꝓbetur ꝙ sumpserit re
gulam augeri.*de materis*.in Specu.de instru.ædi.§.nunc autẽ.
in.j.colum.*confirm uerit*.scilicet ista,de quib⁹ quãdo nequis-
sent,nisi sub tali cõditione donationẽ talem si tenuit confir-
mamus:si nõ tenuit de nouo donam⁹,secundũ Hosti.& dic
quòd cõfirmabat,scilicet vtile dominiũ.secundum Inno.&
idem notaƒ j̃.de his quæ fiunt à pręla.c.cũ Apostulica.Car-
dina.vero de re iudi. Abbate.lib.vj.circa principiũ.dicit ꝙ
vasallus nõ habet nisi vsufructũ in feudũ quod nõ bene vi-
detur secundũ Collec.*donata*.cum Abbas diceret illa prius
donata à Luitardo,*quòd meum*.sed dices ꝙ cum hoc nõ esset
suum,quia falsum erat priuilegiũ Luitardi. Dicendũ est er-
go ꝙ donatio imperatoris tenet.arg.s̃.de resti.in integ.cõsti
10 tutus.Solutio.dicit Inno.& Hosti.post ipsum ꝙ ideò † non
tennit donatio quæ secuta est ex priuilegio Luitardi:quia
non intẽdebat Imperator illa donare,quæ credebat esse mo
nasterij,ex Luitardi donatiõe.insti.de dona.§.& in summa.
&.§.sequẽtibus.Item sic nõ tenet sentẽtia lata ex falso instru
mento nõ tenet,ita nec priuilegiũ ex falsa causa vel ex falso
instrumẽto cõcessioni nõ valet.C.si ex fal.in.l.j.&.ij.si autẽ
in primo originali priuilegio nõ apparuisset falsitas, nec illi
inniteretur princeps.sed diceret talia & talia tibi cõcedim⁹
& cõfirmamus:nõ quęrerẽ quæ sunt concessa & cõfirmata:
11 quia in quib⁹ † nõ valet cõfirmatio per cõsequens valet cõ-
cessio:hoc enim videtur fuisse tunc principis intẽtio quasi
dicat in omnẽ euentũ volumus,ꝙ monasteriũ hoc habeat
siue vt donata siue vt cõfirmata,& hoc verũ nisi per surre-
ptionẽ priuilegiũ sit obtentũ:vt hîc.&.j̃.c.j.& sic in dubio
fiet interpretatio:vt res potius &c.secundũ Inno.vt in iuri-
bus hîc alleg.in glo.sic.*ergo deducti*.s.q.de alijs nihil ad nos.*non
tenetur*.id est tenuisse nõ ꝓbetur:quia nõ habetur aliqua pro-
batio,nisi per priuilegiũ quod est multipliciter impugnatũ.
per instrumenta.hîc ꝓbatur ꝙ instrumẽta locationis factæ nõ
obstãt.*possessio*.perceptio enim pensionis nõ ꝓbat possessio-
nem,ne per illud alter sua possessione priuetur.j̃.de re iudi.
cum Bertoldus.de appella.bonæ.ff.de ac.po.quamuis.Ioan.
Vincen.*cum autem*.hîc absoluitur Archiepiscopus & eccle-
sia Mediolanẽ.*nomine tuo*.illud tuo nihil operaƒ,secundum
Hosti.nec in impetratione positum fuerat,vt patet in prin.
¶ Supple glossas in glo.j.in fine.ponderat Hosti.in ꝓcurato
re rei nõ dicitur ꝙ ꝓcurator Archiepiscopi qui reus erat ha
buit mandatũ nisi ab Archiepiscopo per quod notat pręla-
tum sine capitulo posse stare in iudicio,& remittit ad decr.
edoceri.& ad decreta.j.de procur.Et ego remitto ad ea quæ
ego scripsi de maio.& obedi.c.finali.*in glo.q*.in fi.vide quod
dixi.s̃.de dila.literæ.in prin.& per hoc dicit Vincen.hoc li-
bellum formãdi in personã eius qui cauit defendere eccle-
siam.vide in Specu.de libel.obla.§.iam nunc videndũ.§.ꝓ si
aliquis.in glo.iiij.ibi.*peccatũ,cum possessor*.nõ vendicet.de iu-
di.examinata.posset tamẽ dici si in ea sentẽtia lata esset exe-
cutio facta nõ erat.de re iudi.cum aliquib⁹.secundũ Inno.&
Hosti.ꝙ ibi.*secundum eos*.vt sequitur.*& in fine*.vel à principio
vtrũque intẽtauerat.Inno.& Hosti.in glo.dicũt quidã ibi.*ad
restitutionem*.idem Inno.& Hosti hîc.&.s̃ in Specu.de libel.cõce.
§.nũc ostendamus.circa finẽ.Sed videƒ ꝙ hæc cautela nõ sit
admittẽda,cũ faciat petitionẽ incertã,& videtur sonare in
rem ac si diceret peto tantũ,vel plus vel minus.Ioan.& Phi-
lip hîc mouerũt dubium: tu dicas ꝙ in libello bene petitur
certã licet subdaƒ talis protestatio quæ poterit etiá nõ eueni
re prędicta,maximè quando protestatio de iure ꝓcedit,vel
subintelligitur.in glo.nõ sic quando in libello est incertitu-
do,nec in executorio prædicto,licet quãdoque admittatur
talis distinctio,vt.s̃.de resti.in integ.cõstitutus.in glo.not.li
bellũ cũ suis remissionib⁹.& ibi.*edita actio*.vbi plenè de hoc
Hosti.remittit ad summã.de libel.obla.§.& qualiter libellus
possit mutari.in gl.*vtrumquam dominus*.in fine.quidã dicunt ꝙ
confirmatio respicit hoc casu vtile dominiũ quod habebat
vasallus,in quo tamẽ trãsferendo licẽtia dñi erat necessaria:

collatio vero respiciebat maius & dictũ dominiũ quod ha-
bebat dñs:sed vt dicit Inno.nõ est credendũ ꝙ dñs per hæc
verba volũt ad se directũ dominiũ abdicare.& dicit Hosti.
quòd si fortè vellet nõ posset.arg.ff.de offi.pręsid.l.legat⁹.C.
de patri.pote.l.abdicatio.secundũ quá etiã,nec quod ponit
text.potest dici certitudo sicut.j̃.de rebus eccle.nõ alie.c.fi.
quia nõ vulnerat &c.si donatio facta per comitem.j̃.de do.
post diuor.remit.mul.per tnas.de rebus eccle.non alie.*in glo.
consumptio*.ibi.*appellationis*.in testiũ coactione,& in iuris nar-
12 ratione.Ioan.& Vincẽ.in nominib⁹ iudicũ,vel † partiũ,vel
rerũ sup quibus est litigiũ,vel in data,vel in narratione,vel
conclusione iuris,vel in correctione attestationũ,& in mul
tis alijs.quæ iudex discretus potuerit intueri,secundũ Inno.
& hoc ꝓbat Hosti.per decre.ex literis.s̃.eo.tit.& ibi.*falso*.de
rescrip.c.j.&.ij.&.c.eam te.&.c.sup literis.&.c.olim.&.c.si-
gnificante.&.c.Rodolphus.&.c.fi.&.j̃.de cri.fal.licet.Dicit
etiá Inno.iudicẽ debere attẽdere si cõtra istas suspiciones ap
pareãt alie in contrariũ de cri.fal.c.penul.& vlti.de elect.cũ
inter.R ver.sanè.Dicit etiá ꝙ plus reddit rescriptũ suspectũ
rasura quàm cõsumptio.arg.j̃.eo.c.fi.& de cõfir.vti.vel inuti.
cum dilectus.in glo.iudicibus.ibi cõsueuit poni ꝙ si nõ fuit
posita,vel si erratũ sit in ea:quia nõ concor.cum anno.vide
quod dicã in fine.lib.vj.sup data.coll.v.in prin.& ibi notaƒ
quomodo olim in primis.v.annis indictionis dabitur Ro-
manis tributũ in ferro pro armis.Secũdo in argẽto pro sti-
pendijs.Tertio in auro,seruãdo pro republica.& de hoc.C.
de Iustiniano codi.cõfir.l.vna.in fi.& facit ꝙ decernẽti coro-
na scripsi in cle.rationẽ.de iureiur.porro.in prin.& ibi.*xv.
annis*.nam.v.anni faciũt vnũ lustrũ.ff.loca.idem quærimus.§.
qui impleto.& ibi.*tres appositione*.ꝙ anno natiuitatis domi-
ni tertia erat indictio.*& in fine*.de hoc cõtra in Spec.de in-
stru.ædi.ij.col.ver.cæterũ.& de tẽpore cõpositionis.Specu.
ibi potest videre ꝙ fuit Millesimo.cclxxj. Hostiẽ.*apparentia*.
cõposuit.in.lxxij.summã.in xxix.vt patet hoc titu.§.ij.in.ij.
col.in glo.nota ꝙ ibi.§.cos.&.§ sexta.*& in fine*.de bapt.cõpa-
ritionẽ.*instrumentũ*.in quib⁹ fiat,propter quá,& qualiter,&
de ipsius effectu plenè per Hosti.in summa hui⁹ tit.§.iij.iiij.
v.in glo.secũda.&.j̃ alleg.v.&.j.& tunc cadit gl.super alleg.
duæ literæ quod est.l in glo.*sed nonne*.ibi quidam.Vincen.&
in fi.vbi de hoc in glo.*illas enim*.ibi alio iudicio respectu iudi
cis.*in glo.argui*.ꝙ ibi *licet heli*..& in cõstitutione cle.de verbo.
signi.sæpe.ver.verũ quoque.*& in fi*.de hoc de libel.obla.c.j.
& in cõsti.prædicta sæpe In gl *sic ergo*.in fine vide quod no.
de regu.iur.vtile.&.c.contra eum.lib.vj.in glo.*videtur*.ꝙ ibi
in fundo.impropriè ibi ponitur & ibi de hoc,& ibi.*in nomine
domini*.speciale cuius ratio patet.s̃.de elect.licet.& in fine.
Ioan.& ibi.*vt alius*.eligit,& vt alius confirmat.Item eligere
13 † nõ est dare:quia nõ tribuit ius in re, sed ad rem,quæ sunt
diuersa,de cõcef.pręben.c.fi.lib.vj.Item cõtra.de restitutio.
spoliatorũ.cũ venisset.de eo qui mit.in possef.c.j.in fi.dic vt
ibi dixi in glo.*sic institerit*.ibi species.de hoc satis per Dyn.de
regu.iur.in.iij.regula.lib.vj.& ibi acquiritur.facit de elect.vt
quis duas.lib.vj.*& in fine*.ideo quia nullus prohibeƒ vti plu-
ribus exceptionibus cõtrarijs.j̃.de regu.iur.nullus.lib.vj in
in glo.*id in fi*.plenè.j̃.de regu.iur.accessoriũ lib.vj.in glo.*sed
hoc falsum*.per quod videtur ꝙ scolaris recedens possit in do
mo,vel in camera aliũ ponere loco sui,an possit inuitis so-
cijs.vide in Specu.vidi.§.ij.ver.circa hoc.quęrit,& notaƒ.in-
stitu.locati.§.fi ¶ Nota primo prælatũ agere seu procurato-
rem ad agendũ cõstituere posse nomine ecclesiæ,vel mona-
sterij sui sine mãdato cõsilio vel assensu sui capituli vel con-
uentus:quia hîc Abbas & ꝓcurator Archiepiscopi nomine
monasterij & ecclesiæ agebãt,nec apparet,ꝙ hîc interuene-
rit cõuentus & capituli mãdata cõsilia vel assensus.sup quo
vide quæ scripsi in suppletio.j.glos.¶ Secũdo nota ꝙ concipiendus est libellus in ꝑsona ꝓcuratoris,ꝙ libellus genera-
lis offerri potest.Super quo vide hîc notata in.ij.&.iij.glos.
cum suis suppletionib⁹ & dixi de secũdo in.d.c.cũ ad sedẽ.
¶ Tertio nota quòd ille qui obtinuit sententiã in possesso-
rio potest

rio potest petere nihilominus restitutionẽ possessionis.Sed hoc intellige agendo petitorio,& rei vendicationẽ intẽtando,si nõdum possessionẽ habuerat:illa enim possessionẽ aduocat.C.de alie.mu.iudi.causa facta.l.vna. Super quo vide quod hîc notatur in glo.iiij.cum supple.sua.Et adde notata Archid.de re iudi.c.Abbate.lib.vj.in glo.& sic nota nõ videtur tamen secundũ Collec.de talibus esse curãdum.arg.s.de procur.c.petitio.& in eo quod legitur & notatur.j.de cõcess.præben.c.j.in fine.lib.vj.& quod ibi not.per Cardi.quæ hic latius per Collec.explicantur.¶ Quarto nota ibi saluo iure addendi vel diminuẽdi:cautelam aduocatorũ & procuratorum,& quid operetur hęc cautela.vide hîc in.v.glos.cũ suppletione sua.Vnde prædicta clausula secundũ Hosti.modicum operatur cũ ibi non interest partis semper mutari posse,& ibi nõ interest solutis expensis secundum Collec.qui remittit ad collecta sua post Hostien.de libelli oblatio.c.ij.
¶ Quinto nota ꝙ in eodem documento possunt tituli contrarij subalternatiuè compræhendi,videlicet cõfirmatio,& donatio.Super quo vide glos.quæ incipit tanquã dominus.cum sua suppletione.¶ Sexto nota in.§.testes.ꝙ præscriptio xl.vel.l.annorũ nõ proficit monasterio cõtra ecclesiam:sed caue quia glos.dicit hîc super verbo,&c.s.ꝙ imo proficeret,si probata esset,quod intellige cum titulo:quia aliâs necessaria esset pręscriptio temporis de cuius initio hominũ memoria non existeret.de pręscript.c.j.lib.vj.¶ Septimo nota in.§.sed cõtra ꝙ defect⁹ circa indictionẽ vitiat instrumẽtũ.super quo vide glo.quæ incipit iurisditio enim ad quã semper recurritur cum suis suppletionibus,dicã supra data.vj.libri.Item nota secundũ Collec.ꝙ vbi secundũ.l.ponitur nomen Imperatoris secũdum canones imponitur nomen Papæ,& vbi consulis,Episcopi.& not.Archid.ij.q.viij.libello-
14 rum.Item † si nõ ponantur locus & tempus in instrumento nõ valet secundum Nouellã super data.vj.& in.d.c.Abbate.& de loco per Archid.xij.q.ij.cũ redemptor.Quid in libello cõuentionali.vide not.in.d.c.Abbate.& legistas.C.de cõtrahen.stipu.l.optimã.& in procemio.C.circa finẽ.§.ita tamen.sed cõtra.C.de diuer.rescript.l.si quis.vide in Specu.de instru.ædi.§.instrumentũ.ver.quid ergo.vbi vide plures opiniones quas recitat hîc Collec.quas obmitto. Item nota ꝙ consumptio etiã habet instrumentũ vitiare.super quo vide glo.quæ incipit cõsumptio.cum sua suppletione.¶ Octauo nota ꝙ ex diuersitate qualitatis circa vetustatẽ & recẽtiam chartæ & scripturæ depręhenditur falsitas instrumenti.Super quo vide glo.q̃ incipit nota.cũ sua suppletione.¶ Nono nota ꝙ vt sigillum sit authenticũ debẽt apparere literæ atq; caracteres.Super quo vide glo.quæ incipit ad hoc enim.& glos.sequentẽ.¶ Decimo nota in.§.sed & ipsum.ꝙ ad hoc ꝙ
15 litera dicatur authentica oportet ꝙ manu † publica sit conscripta,vel ꝙ habeat sigillum authenticũ. Qualiter autẽ priuata scriptura fidem faciat,vide quod ibi notaᷣ in glos.Sed nõne cum sua suppletione.Sufficeret tamen si scriptũ esset de manu alterius quàm notarij dũmodo referret notarius in sua subscriptione se per alium illud scripsisse,& sic seruatur de vero:& sic notatur in Specu.eo.tit.§.restat.ver.quid de hoc.dicit tamen Specu.eo.§.ver.quid si.ꝙ hodie tabellio debet per se totũ instrumentũ vsque in finem scribere,vt in authen.de tabel.§.nos autem.&.C.de tabu.lib.x.l.generali.& C.de fide instru.l.cõtractus.quia facile instrumentũ sibi nõ competit iure magistratus:quare nõ potest cõmittere.ff.de offi.eius cui man.est iurisdi.l.j.in prin. Dicit tamen ꝙ si demãdet valet,licet debeat ipse puniri:vt eo.tit.§.vt cũ.quare extirpandus esset vsus contrarius secundũ eum,licet in hoc stetur cõsuetudini secundũ Collec.¶ Vndecimo notatur in ver.*in omnibus autem*.qualiter in priuilegijs necessario facienda est mentio de sententia.& facit quod legitur & notaᷣ in cle.dudum.de sepul.ad finẽ.& quod hîc notaᷣ in glo.nota in priuilegijs iunctis not.& de cõstit.c.j.lib.vj.& de excel.prælã.c.vno.eo.lib.per Ioã.in Nouella.& j.de priuileg.c.veniẽs.
¶ Duodecimo nota ꝙ sententia vel attestationes cæteriq; actus iudiciales inter certos gestus,alijs non pręiudicant:super quo vide hîc notata in glo.hîc supra,& in glos.sequenti cum sua suppletione. ¶ Decimotertio nota in.§.cæterũ.ibi,*quibus ex forma petitionis vnum*.ad quod ista litera cõtinuo allegatur,videlicet ꝙ secundum formã in supplicatione petitoria narratorũ verba priuilegij seu cõcessionis interpretationẽ recipiũt.arg.ff.de verbo.oblig.l.titia.§.idem respõdit.&.C.de diuer.rescript.l.j.& de preci.Impera.offi.l.j.in fine.super quo vide hîc notata in glo.arg.ꝙ cum suis suppletionib⁹.¶ Decimoquarto nota ꝙ in impetratione gratiarũ talis interpętatio faciẽda est,vt res magis valeat quàm pareat.ff.de.leg.j.l.si quãdo.j.de priuil.l.si Papa.lib.vj.& super quo vide hîc notata in glo.sic ergo.cum sua suppletione.¶ Decimoquinto nota ꝙ isti duo tituli,videlicet donationis & cõfirmationis simul nõ cõcurrũt,& ꝙ tali debẽt esse subiecta qualia pręedicata permittũr,& adde hic notata in glo.videᷣ cum suis suppletionib⁹.¶ Decimosexto nota ꝙ illud quod meum est ex vna causa non potest ex alia effici meũ:vt.ff.de verbo.obliga.l.vbi autẽ.§.finali.& adde quod hîc notatur in gl.sic instituta cũ suis suppletionib⁹,& quod scripsi de elec.vt ij qui duas.lib.vj.& dicã in.c.post electionẽ.& in regula nullus pluribus.Dicit autẽ Collec.ꝙ illud quod hîc dicitur quòd illud quod meũ est ex vna causa nõ potest fieri meũ ex alia,intelligitur quãdo hoc est clarũ,& nisi ad cõfirmãdum ad quod inducit notata Cardi.& Ioan.Andr.de priuile.cũ personæ.lib.vj.¶ Decimoseptimo nota in.§.cum igitur.ꝙ si principale nõ tenet nec accessoriũ quod ex eo,vel ob id dignoscitur esse sequutum.Super quo vide hîc notata in glos.istud regulariter dicã in regula.accessoriũ.& vide quæ scripsi de offi.deleg.c.si super gratia.lib.vj.& quæ scripsi.j.eo.c.in.vj.vij.&.viij.quęstionib⁹.Dicit autẽ Collec.hîc notandũ ꝙ cõfirmatio pręsupponit donationẽ sicut generationẽ.de cõsecra.dist.iiij.cõmuni.Item alibi ꝙ si nõ tenet principale nec accessoriũ inducit Collec.lecta,& notata de iuretur.cũ contingat.de procur.auditis.in prin.& de offi.deleg.venerabili.per Bernar.& de offi.ordi.quia pleriq;.lib.vj.p Archid.& de pac.c.plerique.per doctores.& de transact.c.cõtingit.& item inducit collecta sua.de transact.c.j.& in.d.c.auditis.& cõuenit secundum eum de precario.precarium.¶ Decimooctauo nota in.§.per instrumentũ ꝙ ad probationẽ siue defensionem rei propriè nõ sufficit facta locatio:quia illa solã designat possessionẽ:sed nec forte illã,& facit.ff.de decu.l.Herẽnius.& iunge hîc notata in glo sed falsum videtur & in eius suppletione.¶ Decimonono nota in.§.vltimo qualiter in persona ꝓcuratoris nomine tamen domini sententia est ferenda.Facit.C.de senten.& interlocu.omniũ iudi.l.j.& quod hîc notatur in glos.penultima. ¶ Vltimo nota in fine quòd cum obscura sunt iura partiũ,sententia pro reo est ferenda.Et iunge quod hîc notatur in glos.vltima.&.j.de regu.iur.c.cum sunt partiũ.vbi de hoc dicam.¶ Opponitur primo quia hîc Abbas agebat possessorio & tamen in processu fundabat petitoriũ & sic causa proprietatis in iudicio possessorio admittitur cõtra lecta & notata.s.de resti.spol.
16 c.in literis.&.s.de causa posses.c.pastoralis.Solutio † hîc nõ erat suspensum petitoriũ iuxta lecta & notata.s.de ordine cogni.cum dilectus. Vel verius licet Abbas peteret restitutionem possessionis nõ agebat possessorio sed rei vendi.vt scripsi supra in tertio notabili.¶ Secundo opponitur cõtra secũdum notabile de his quæ legũtur.& notãtur.s.de libel.
17 obla.c.penultimo,& fina.Sed † solue per ea quę hîc notãtur in pręedicto secũdo notabili,& in remissionib⁹ ibi allegatis.hic enim in specie petebatur portus super quo ipsa principalis petitio fundabatur. Accessoriè autẽ ad portũ ipsum petebantur in genere honor,districtus & iurisditio ipsius portus,in talibus autẽ accessorijs admittitur petitio generalis vt patet in.d.c.cum ad sedem.cum ibi notatis in glo.hic ergo,& cum his,quæ ibi scripsi. ¶ Opponitur tertio quia libellus incert⁹ nõ debet admitti.ff.de rei vẽdi.l.Si in rem.&.s.de libel.obla.c.penul.& fi.& tamen illa clausula addendi

veldiminnēdi, de qua hîc in finem §.j.& de qua scripsi.s.in
iiij.notabili libellum videt deducere ad quādam incertitu-
dinē, qui tamē nihilominus hîc admissus fuit. Dicit Ligna.
18 quòd hîc addere nō poterat nisi limitādo,& ꝙ poterat esse
quòd nihil adderet, vel potest dicere ꝙ si pars cōsensijt pro-
testationi sibi imputare debet. C.de anna.excep.l.vltima.j.
de regu.iur.c.damnū.lib vj.Si vero nō cōsensijt ꝓtestationi
protestatio ipsa quoad effectū superuacua est: vt hîc notat
in glo.dicūt quidam ¶ Quarto opponitur in ver.ij.per in-
strumentū sentētiæ & in ver.instrumentū quoq; sententiæ.
quia per hoc videt ꝙ sentētia Archiepiscopi debuerit prę-
iudicare ipsi Archiepiscopo.arg.ff.de re iudi.c.sæpe.&.j.de
re iudi.c.penul.&.ff.de pigno.l fideiussor §.j.Soluit Ligna.ꝙ
hoc excusat necessitas officij iudicādi inducēs notata.de re
iudi.c.suborta.& ꝙ si ignorabat sibi pręiudicare nō debet si
sciebat delictū suū nō debet nocere ecclesiæ, vel ꝙ ex nouo
iure hîc agebat. Sed tu plenius & melius dicas vt scripsi in
expositione super verbo inter alios. ¶ Quinto opponitur
quia Archiepiscopus trahebat Abbatē possessorē corā iudi
ce laico, videlicet corā Imperatore.s.de rebus ecclesiasticis
ab ipso Abbate possessis cōtra.c.si diligēti.&.c.cum sit gene
rale.s.de foro compe.&.xj.q.j.c.inolita.&.c.placuit. Soluit
Lignanus dicēs ꝙ ista bona data ecclesiæ feudalia erāt Impe
ratoris:& ideo transiuerūt cū onere suo,& pertinuit cogni-
tio ad Imperatorē remittēs ad not.de foro compe.c.ceterū.
&.c.verū.sed nescio quid somniauit Ligna.quia re vera hîc
agebat corā Papa, licet dum Archiepiscopus pronūciauit, ꝙ
nouisset ipse Archiepiscopus ex delegatione Imperatoris
pro eo quia cōtra laicum agebatur tunc: vt.C.de iurisditio-
ne omnium iudicum.l.iuris ordinem.

¶ PRIMO quæritur in § sed contra priuilegiū.ver.j.quia
ibi.*facilius*.quid si procuratoriū exhibeatur sub sigillo cōsti-
tutū tamē sine die & loco?de quo dic vt scripsi in expositio-
ne sunt prędicto verbo facilius.& iunge quæ legūtur & no-
tātur per scribētes.ff.de procur.l.si ꝓcuratorē.cum sua glos.

¶ SECVNDO quæritur in § cęterū.super verbo & alia.
quæ differentia est inter priuilegia cōfirmatoria & priuile-
gia quæ cōceduntur ad instar. Sed dic vt scripsi post Inno.s.
eo.c.in expositione super prædicto verbo & alia.& adde no
tata per Archid.circa hoc.j.de priuileg.si Papa.libro.vj.&
quod ibi dicam.

¶ TERTIO quæritur in § cæterū.super verbo meū.qua-
re nō valuit donatio, cum id quod donabat ei non esset suū:
quia priuilegiū Luitardi falsum erat. Sed dic vt scripsi in ex-
positione super prędicto verbo meum.alia autem per te col
ligere habes.

¶ QVARTO quęritur occasione.xv.notabilis nunquid
idem possit donari & cōfirmari?Circa quod dic ꝙ sic à plu-
rib⁹, si videlicet inferior primo donet & superior post cōfir
met: vt.s.de offi.deleg.quoniā Abbas.in si.& de in integ.re-
stit.auditis.ver.nisi fortè.&.j.de cōfir.vti.ꝑ totū. Ab vno
19 † autē,& eodē si sit princeps, q superiorē nō recognoscat vt
Papa, Imperator, Reges Francię. Angliæ & Hyspanię, iuxta
notata qui filij sint legitimi.per venerabilē.post idem, pri-
mo donari & post cōfirmari.xxij distin.in nomine domini.
lxiij.dist.in sinodo.quia confirmatio est iuris prius habiti
corroboratio, secundū Gof.in summa de cōfir.vti.in prin.&
Archid.xij.dist.pręceptis.donādo enim vicē priuati,& con
firmādo vicē principis videt gerere.xxiij.q.iiij.duo ista.&.c.
si ecclesia.in si. Et idem de inferiore à principe vices duorū
gerēte, de elect.cum inter canonicos.ver.post hæc.&.c.cum
inter vniuersum.in si. Sed si inferior vices duorum nō gere-
ret, sed iure vnius solius & eodem respectu vtrunque ageret
secus esset.arg.ff.de iurisdi.om.iudi.l.& quia.idem nō potest
propter pręposterationē: vt hîc, nisi fortè ita dicat donatio-
nem talem, si tenuerit cōfirmam⁹: si nō tenuerit de nouo do
namus, secudū Hosti.nec obstat.s.de resti.spol.cū venisset.
vt notatur per Host.s.de eo qui mitti.in possess.causa rei ser
uandæ.c.j.Si vero quęris vtrū eoipso ꝙ aliquis eligit, vel dat
cōfirmasse videatur? Distingue duo mēbra vt patet ex his q̄
scripsi de elect.cū inter canonicos. vbi de hoc per Bernar.

¶ QVINTO quæritur ad declarationē eorū, quæ scripsi
in quæstione proximè pręcedenti qualiter sequēs cōfirma-
tio valet & pręcedentē donationē seu cōcessionē corrobo-
20 rat. Dic ꝙ si † simplex est nō valet, nisi appareat pręcedens
donatio legitima: quia si nō valet principale &c.vt hîc cum
concordan.&.j.de cōfirma.cum dilecta.& de verbo.signifi.
Abbate.& institut.de dona.circa finē.quia in ea tacitè intel
litur, si iustè &c ff.de acqui.possess.l.quod seruus.nisi quoad
dandum titulū pręscribēdi: nam Papa cōfirmādo donatio-
nem inutilē dat titulū pręscribēdi.j.de deci.dudū § cæterū.
etiam si facta fuit in forma cōmuni secundū Inno.Hosti.&
Abbatē ibi: nam idem operat donatio Epi inualida, vt.j.de
iure patro.cura.ergo multofortius cōfirmatio Papæ secūdū
Hosti.ibi. Sed illud de Epo dubiū habet de quo dicā in.d.c.
21 cura. Si autē † ex certa scientia puta cum tenoris insertione
fieret,& cōfirmās donādi potestatē haberet: tūc bene vale-
ret: quia tūc cōfirmādo donaret.arg.ff.de pac.l.cōuentionū.
&.l.sequenti.& de adop.l.adoptio.nō iure facta.& de testa.
tute.l.iure.&.d.c.l synodu.& de cōfir.c.penul.& de no.ope.
nuncia.cum ex iniūcto.secūdū Specu.de instru.ædi.§ nunc.
autē videndū.in prin.& Ioā.Andr.de elect.quàm sit.in glos.
finali.lib.vj.in si.vt ibi scripsi.& Archid.i.d.c.in sinodo.vbi
dixi ꝙ donatio cum cōfirmatione exhiberi debet nisi per li
teras cōfirmatorias colligi possit ꝙ cōfirmator viderit dona
tionē: vt in.d.c.in synodo.& secundum hoc intellige notata
ta Bernar.de deci.dudum.glo.si Papa & Host.ibi post eum.

¶ SEXTO quęritur occasione.xvij.notabilis qualiter ac-
cessoriū natura sequitur principalis dum agitur de eo indu-
22 cendo seu cōseruando? Circa † quod solet sic distingui per
scribētes: quia si principale est secundū ius accessoriū, sequi-
tur naturā ipsius. sic intelligitur.c.si sup de offi.deleg.lib.vj.
& eo.tit.prudentia § si.ff.de iure dot.l.iij.de pac.dotal.inter
socerū § cum inter.cū cōcor.ibi alleg. Si autē principale est
præter ius, tunc si valet principale valet accessoriū.j.de do-
na.inter virū & vxorē.c.de prudentia.& de reg.iur.c.accesso
23 riū.lib.vj. Si † autē nō valet principale & accessoriū possit
subsistere sine eo quod insequitur illud regulariter dici.in-
stitu.de inuti.stipu § alteri.sed si nō, tunc secus, vt hîc &.d.c.
accessoriū. Cum autē principale est cōtra ius,& reprobatū
à iure tunc si nō potest admitti accessoriū sine periculo ani-
mæ, nō sequitur principalis, sed tenet. C.si aduersus vēditio-
nem.authentica sacramēta.j.de iureiur.debitores.cum con
tingat. Cum vtrobique notatis.j.de sepul.c.j.lib.vj.cum ibi
notatis.& sic potest ꝓcedere quod notat Hosti.in summa
de secun.nup § an licitum.ver.sed quid si duo.ad finē.ibi, vel
dic ꝙ aliud.& in summa de sponsa.duorū § quę quibus.ver.
aut vtraque de præsenti.iuncto ꝙ in reiteratione benedi-
ctionis nuptialis, quæ est casus sacramētalis periculū animę
vertitur.de secūdis nuptijs.c.j.&.c.simul.licet Hosti.in.d.§
an licitū.videatur dicere aliud esse in accessorio spirituali,
aliud in tēporali.cōtra qd faciūt.c.qualiter.&.c.si diligenti.
infra alleg. Sed si ex cōmissione accessorij nullum imminet
anime periculum: tunc sequitur principale.ff.de verbo.ob-
oblig.l.generaliter.&.l.veluti.de fideius.l.cum lex.ad Mace-
donianū.l.creditorē.de regu.iur.l.cum principale.&.l.cum
principalis.C.de legi.l.nō dubiū.s.de elect.c.qualiter.de fo-
ro compe.c.si diligēti.j.de dote post diuor.c.& si necesse.&
quod not. Accur.C.de pact.l.pacta quę cōtra leges.vbi dicit
quòd in pactis quę sunt pręter legem tenet accessoriū & nō
principale,& in his, quæ sunt secundum legē tenet vtrunq;
sed in his, quę sunt cōtra legem neutrum tenet,& vide.s.de
pactis.c.finali.

¶ SEPTIMO quæritur qualiter accessoriū sequitur na-
turā principalis, cū agitur de principali tollendo ad quod
hîc adducit Henri.scripta Cyni.C.de luitione pigno.l.intel
24 ligere.dicēs † ꝙ ad huius articuli euidentiā oportet videre
quot sunt genera accessionū:& licet multa possent enume-
rari.dico

rari:dico tamen in genere q quatuor sunt genera accesio-
num.Omne enim ius in quo vtimur vel ad personas perti-
net,vel ad res,vel ad actiones.vt.ff.de statu homi.l.j.¶ Pri-
25 mum genus est accesio personarū sicut accedūt † liberi ma
tri ancillæ,& de isto habes rubricā.ff.de vsuris & fructibus,
& causis,& omnib' accesionib',& pœnis dicitur accesio
ciuilis:vt.ff.eo.tit.j.de vsuris.Paulus respōdit.Ista tamen ac-
cesio est impropria:quia cū Deus omnes fructus gratia ho-
minū cōparauerit,absurdum esset dicere q persona homi-
nis sit & cadat in fructu vel accesione:vt.ff.de vsur.l.in pe-
cudum.de ædil.edic.l.iustisimè.Secūdum genus est accesio
rerū,vbi res accedit vel personæ, vt equo accedit capistrū
sella,& huiusmodi.Item homini accedit vestis,vt.ff.deposi-
ti.l.j.§.quę depositio.Tertiō genus est accesio obligationū,
vt quādo obligatio accedit obligationi:vt obligatio de hy-
poteca vel fideiussoria principali,vt.ff.de fideius.l.j.&.l.grę-
cè.§.j.de pigno.act.l.si rem.§.onus.& per totū C.de luitio.pi
gno.l.intelligere.& per totū. ¶ Quartum genus est accesio
actionū,vt quādo vna actio accedit alteri:& sumo hic actio
num largo modo:vt etiā officiō cōprehendat:nam quędam
sunt actiones,quæ habēt matrem obligationē,vt.ff.de pro-
cura.l.licet.§.ea obligatio.Quędam aliæ quæ nō habēt ma-
trem obligationē:vt officiū iudicis,vt.ff.de actio emptio.l.
qui per collusionē.§.fi.quod officiō accedit actioni principa
li:vt.C.depositi.l.iiij.¶ Redeūdo ad singula supradicta per
ordinē,si quæris nūquid sublato principali tollatur accesso
rium.Distingue aut quæris vtrū hoc sit verū in primo gene
re,scilicet in accesionibus personarū,& videtur q sic:quia
lex dicit q si vendā ancillam sub pacto addictionis in diem
& pendente cōditione adiecta moriatur partus suus nō ve-
niet in addictione:vt.ff.de in diem addict.l.vbi aūt.§.j.aliās
est lex,& incipit,si res in diem.E cōtra videt q nō·quia per-
26 empta † matre legata nō perimitur legatū quantū ad filios:
vt.ff.de pecu.lega.l.iij.&.iiij.in isto articulo sic distinguitur.
Aut quæritur vtrū ad peremptionē principalis necesse est
accessoriō in se perimi?& dico,q non: quia mortua matre
vel ad cōdemnationem mortis ipsius matris nō est necesse
mori liberos:vt.ff.de pœnis.l.pręgnātis.ver.differtur suppli
ciū propter liberos.Aut quæris vtrū perptionē seu sublatio
nem principalis necesse est accessoriū tolli vel perimi,nō in
se quantū ad se,sed quantō ad dispositionem principalis,&
tunc aut dispositio accessorij est cōsummata,aut non?& sic
tunc sublato principali non totaliter accessoriū:vt.ff.de rei
vendi.l.solum.§.meum.si nō,tunc refert aut in dispositiona
erat facta mētio expressa de vtroq;,tam de principali quàm
de accessorio:vt vendo vel lego tibi ancillam cum liberis,&
tunc si persona principalis moritur & expirat antequā tra-
datur nō propter hoc tollitur accessoriō:vt in.l.alleg.in.iiij.
ff.de pecu.lega.Aut nō est facta mentio expressa de accesso-
27 rio,sed de principali tantū: & tunc si † antequā dispositio
cōpleatur moriatur,seu puniatur principale tollitur accesso
riū,vt in.d.l.vbi autē.aliās incipit si res adiecta.¶ Aut quæ-
ris de secūdo genere hoc est accesione rerū,& tuc subdistin
guit,vt prius:nam aut quæritur nūquid ad sublationem seu
peremptionē necesse est accessoriū tolli vel perimi in se,&
28 quantū ad se,& eo casu refert aut est tale accessoriū † quod
potest per se stare absque principali:vt quia est res corpora-
lis,& tale accessoriō nō perimit perempto principali. Cer-
tum est enim q vestis quæ est accessoriū hominis nō potest
mortuo homine:vt.ff.de leg.j.l.seruo alieno.§.j.quibus mo-
dis vsusfruct.amit.&.l.quid tamen.in prin.Aut est tale ac-
cessoriū quod nō potest subsistere sine principali:& tale ac-
cessoriū tollitur cū ipso principali,vt seruitus fundi, quæ
tollitur cum fundo,quia accessoriū est quod per se stare nō
potest.ff.cōmunia pred.l.j.quibus modis vsusfruct.amit.l.si
vsusfructus ciuitati.&.l.si ager cuius.&.ff.quibus modis ser-
uitus.amit.l.si locus.de verbo.signifi.l.quid aliud sunt iura.
& per eandem viam facit.xvj.q.vij.c.& hoc diximus.j.de
accu.ad petitionem.de no.ope.nun.cum ex iniuncto.& de
purga.cano.cum dilectus.§.his igitur.& de re iudi.c.Abba-
te sanè.lib.vj.vbi de hoc.¶ Aut quæris nūquid ad perem-
ptionē,vel sublationē principalis,necesse sit accessoriū tol-
li vel perimi,nō in se,& quantū ad se,sed quantū ad disposi-
28 tionē de se factam,& tunc refert.Aut dispositio † erat con
sommata hoc est accessoriō habeat efficaciā suā ante subla-
tionē,vel peremptionē principalis,aut nō?si sit peremptio,
tunc principali nō tollitur accessoriū.vt.ff.de leg.ij.l.nō so-
lum.§.meū.si nō tunc,aut tunc facta est mentio expressa in
dispositione de principali tantū & tunc sublato principali
tollitur accessoriū:vt.ff.de leg.ij.mortuo bone.in prin.& de
in diem adiect.l.vbi autē.aliās incipit si res.in principio.&
§.idem Iulianus.ij.respōso.C.si penden.appel.mors interue.
l.iij.C si reus vel accusa.mor.fuerit.l.vltima.¶ Aut facta est
30 expressa † mentio in dispositione de vtroque, videlicet
accessorprio de &incipali per verbū accessoriè cōiunctiō
aut per verbū eque principaliter copulatinum:si per verbū
accessoriè cōiunctiuū,vel per istud verbū,cum verbi gratia
testator legat seruō cū peculio,fundū cum instrumēto:tunc
mortuo vel sublato principali tollitur accessorium:vt.ff.de
fundo instru.l.si cui fundū.ij.respōso.de pecu.leg.l.j.&.ij.si
per verbū eque principaliter copulat,& tūc nō tollit:vt in
l.alleg.si cui fundū.j.responso.&.ff.depositi.l.j.§.quæ deposi-
tis.§ si penden.appel.mors interue.l.iij.si reus accu.mor.fue.
l.vltima Fallit in casu vbi cōstat de intētione disponētis,q
nō vult vnū sine altero valere,per ea quæ not.Bar.Brix.in
quęstione dominicali quæ incipit quidam inuita vxore.vbi
quærit de illo qui inuita vxore,sua se,& sua tradidit mona-
sterio quàm vxor post reuocat,an posit reuocare bona?&
soluit secūdum Hugo.q sic.Cum aliās nō esset daturus bo-
na,nisi ingressus teneret.arg.ff.de dona.l.ij.§ vltimo.& vide
tur expressum.xvij.q.ij.si quis incognitus.Et in hoc differt
ista accesio ab accesione personarū:quia si facta est mētio
de vtroque nō refert vtrū per verba accessoria vel principa
liter cōiunctiua.Ratio quia in personis nō cadit propriè ac-
cessorium,nec propriè accedit prætereā,sed res sic,vt.ff.de
ædil.edic.l.iustisimè.& de vsur.l.in pecudum.¶ Aut quæ-
ris de tertio genere,hoc est accesione obligationū, & tunc
subdistinguit:& istud est maximè vtilitatis.Aut tractatur
31 de † accessorio cōtrahendo eo tēpore quo tollitur principa
le,& tūc sublato principali tollit accessoriū:verbi gratia ali
quis promisit mihi decem in paschate sub pœna:eo casu nō
potest cōtrahi accessoriū,si principale tollitur ante pascha
siue ipso iure siue ope exceptionis:vt.ff.si quis postquā.C.de
vsur.l.accœptā.&.l.eos.primo responso.¶ Aut tractatur de
accessorio cōtrahēdo antequā tollatur principale ita q obli
32 gatio accessoria est cōtracta,& tūc aut tendunt † ad diuer-
sos effectus,aut tendunt ad eundem effectum:si ad diuersos
effectus,tunc quocūque modo tollatur principale,nō tolli-
tur accessoriō:vt.ff.de actio.& oblig.l.traiectitiæ.§.de illo.&
de verbo.oblig.l.qui Romæ.§.j.arg.ad hoc.de verb.obliga.l.
qui in rem.§.j.arg C.de Episcopa.audien.authen.liberi furio
si.& de libe.præteri.exhæredatis.authen.ex causa.Si tendūt
33 ad † eundem effectū,tunc refert,quia si principale tollitur
ipso propter æquitatē deficientē circa ipsum accessoriè rema
nere nō potest.l.cō principale.&.l.cū principalis.& institut.
quibus modis tollatur obligatio.in principio.Sed si pro-
pter aliam subtilem rationem tunc secus.ff.ad trebel.l.de
bitor.§.primo.ff.de castren.l.pater qui castrense:in princi-
pio & de solu.l.stichum.§.primo.& de admin.tu.l.sine hære
de.Si vero tollitur principale solum exceptionis ope & est
eadem æquitas tollendi vtrunque tollitur accessurium ff.
quibus modis pig.vel hypo.soluitur.l.si defferente.&.l.sol-
nitur in fine.cum.l.sequēti.potest intelligi.ff.de cur.l.celsus.
&.C.de vsuris.l.bonæ fidei.Si vero non est eadem ęquitas
tollendi vtrumque tunc remanet accessoriè vt prædicta.l.
intelligitur.&.C.de predi min.l.& si is Sic possunt intelligi
authentica liberi furiosi & authentica ex causa allegatę.
¶ De quarto autem genere accesionum videlicet actionū

34 vt qñ vna † accedit alteri largo sumpto vocabulo nã in pro-
pria significatione officiũ iudicis nõ dicitur actio: quia nõ ha
bet matrem obligationem. ff. de acti. emp. l. qui per collusio.
§. j. Et tunc licet Iaco. de Rauen. distingueret inter officiũ,
quo petitur damnum & officium quo petitur lucrũ Petrus
de bella pertica indistinctè dicit quòd sublato principali tol
litur accessorium quia officium mercenarium non habet
matrẽ actionẽ, sed solũ fundatur in æquitate sui principalis
non per se, sed exuberãti bona fide: & sic respicit æquitatem
sui principalis: vt C. depositi. l. iij. nec obstat. ff. de eo quod
certo loco. l. ij. §. Iulianus. quẽ Iacobus pro se inducit: quia ibi
nõ fuit sublata principalit, cum ibi nõ censeretur principa-
le recipere, nisi vellet, cum in hoc videretur remittere suum
interesse. vnde procurator nõ potuit remittere: vnde durat
adhuc principalit: vt. ff. de admi. tut. l. cũ plures. §. antepenul.
& est lex expressa. ff. de verbo. obliga. l. Iulianus. §. qui fundũ.
secundũ Petrũ. & sic videt intelligere Dyn. ff. de eo quod cer
to loco. l. centũ Capue. Item nõ obstat. ff. solu. matri. l. si mari
to. §. fi. quem ipse Iaco. etiã pro se inducebat: quia ibi fructus
non petũtur iudicis officio, sed actione principali de dote:
quia fructus augẽt dotem, & eadem actione cum principali
sequitur: vt. C. de dona. ante nupt. l. antepenul. in fine. Vnde
35 † quædam sunt vniuersalia, vt peculiũ, dos, & grex, & simi-
lia. & ista nõ habẽt certã formã: sed crescũt, & decrescũt. nõ
sic in singularib⁹, & sic intelligit Petrus. d. l. si marito. §. fi. &
de pecu. l. peculium.

¶ OCTAVO quæritur qualiter accessoriũ naturã sequi
tur principalit cum agitur de eo confirmando & hîc dicitur
36 quòd tunc † accessoriũ sequitur naturã principalis: vt. d. c. si
super gratia. & ad. l. generaliter. ff. de fideius. respõde, vt not.
Cardi. in. c. accessorium. & ad. l. centũ Capue. & l. fi. ff. de eo
quod certo loco. & ad. l. si cui fundum. ff. de fundo instru. re-
sponsum est per prædicta: nam ibi in accessorio reperitur pro-
uisio & dispositio specialis. ¶ Occasione prædictorũ Hen-
ricus tangit hîc quæstionẽ disputatã per Nouellam in regu-
la accessoriũ. de doctore priuilegiato ne disputare teneatur,
qui nihilominus disputat, stationario quæstionẽ disputatã
nõ tradit, an incidat in statutũ arctans doctores legentes vt
disputẽt, & disputationẽ intra certã diem in scriptis statio-
nario tradant, ad quã respõdet Nouella & regula accessoriũ
quòd sic, per illã regulã arg. ff. de serui. rusti. præd. l. iij. §. qui
habet. & C. si pẽden. appel. reut vel accusa. mor. fue. l. vltima.

SVMMARIVM

1 *Cardinalium & officialium literis quando credi oporteat. & nu. 2.*
3 *Absolutionem subreptitiam iure ipso nullam esse declaro limitando, vt numero. 4.*
5 *Appellationis remedium qua caussa indirectum sit.*
5 *Excommunicationem ex falsa caussa tenere, quod in absolutione negatur: & vtrunque animæ prodesse. numero. 7.*

¶ CAP. VII.

QVod super his. Casus. Nõ valẽt
literę, quas super
absolutione crucesignatus obtinuit per ve-
ritatẽ tacitã, vel falsitatẽ expressam. Cõmu-
nis diuisio, secũda ibi. *ad quod taliter responde-*
mus ¶ Expone literã, de leui. vel nullo modo, tamen constet
illa falsa vt innuit. j. §. fi. Hosti. *plenum*. id est plenè vel supra
quàm nos, ad tales autẽ est recurrendum. s. de elect. postquã.
qui materiã ac possess. videt *expositis*. ab impetrãtib⁹ & in li-
teris expressis *Saluti & succursui*. hoc satis distinguitur expe-
ditur, id est denoto q̃ sup. *prouidentes*. ij quib⁹ scribimus qui
tenentur ad mandatũ seruãdum. de rescript. cũ dilecta. cum
1 pręsumptionẽ. hoc potest colligi. arg. à cõtrario, q̃ si † nõ per
surreptionẽ obtẽtę sunt literæ Cardinaliũ, credendũ est eis
etiamsi sigilla videant, q̃ requirẽda sunt quinque. de cleri. pe-
regri. c. j. Solutio, nõ erãt ibi sigilla tantũ ignota: sed etiã Epi
scopi, & Episcopatus vel maius periculũ vertitur ibi quàm
hîc secundũ Inno. & Abbatẽ. xlij. dist. quiescimus. Hosti. vi-
de quod dicã de appel. cõstitutus. & c. cũ parati. eo. tit. & de
priuilegijs. c. cum olim. de consuetudine autẽ curię creditur
2 Cardinalibus, & eorũ literis iunctis creditur. Item † specia
liter creditur habẽtib⁹ publica officia quoad ea, quæ tangũt
huiusmodi officia sicut sunt pœnitẽtiarius, maior vicecan-
cellarius, & camerarius domini Papæ. sed aliâs regulariter
eis nõ creditur, vt aliâs intẽdo dicere. *veritatis*. vt quia tacue-
runt illa, per quæ vtiles erãt terræ sanctæ. Inno. vt quia diui
tes vel cõsilio strenui, licet inhabilet ad pugnam *falsitatis*. vt
quia cũ sint fortes dixerũt se debiles: quia nõ videt literæ. s.
de rescript. sup literis. Inno. *nostras*. cõtra. de testi. cũ à nobis.
in fi. so. ibi compelli quia nõ tenet absolutio, si arg. ff. donata
resti. l. j. Hosti. ¶ Supple glossas in glo. ij. ibi in fine. sancti. *Ie-*
rosolimitani. à quo solus Papa dispensat. Vincen. in glo. iij. ibi.
amplius. & tũc statur si nulli fit præiudiciũ, secundum Ioan.
& in fine. si bonut is cõtra quẽ producitur, negat illud esse ve
rum sigillũ cuius esse dicitur ex quo reputat notũ ei incũbit
probare: vt. d. c. tertio. posset tamẽ fieri collatio cũ alijs sigil-
lis illius, si habeãt sicut fit collatio literarũ. s. c. proximo. C.
eo. operationes. secundũ Hosti. in glos. penul. *in fine*. & remit
tit Inno. & Hosti. ad ibi notata: quia falsa causa impedit effe
ctum, scilicet absolutionis nõ excommunicationis. ¶ Notat
hîc Collec. literã huius decretalis ad hoc q̃ si Papa mandat
cum aliquo dispẽsari cõsueuit mandare illi, qui eius merita
plenius nouit: aliâs rescriptũ reputat surreptitiũ. ad hoc. s.
de elect. c. postquã. ¶ Item nota ex isto capitulo ad finem q̃
3 obtenta † absolutio per surreptionem nulla est ipso iure, &
est ratio: quia ita est de omnib⁹ gratiosis per surreptionem
obtẽtis, videlicet, q̃ nulla sunt ipso iure. & hãc regulã posue
runt Inno. & Bernar. s. de rescript. ad audientiã. j. & illius re
gulæ rationẽ posuit Cardi. de fil. pręsby. c. cũ olim. lib. vj &
tamen excõmunicatio per surreptionẽ obtẽta nõ est ipso iu
re nulla: & quę sit ratio diuersitatis nota per glo. s. de offi. or
din. ex parte. secundũ Marti. Caue tamen quia illud quod
de absolutione dictum est, intelligere habes de absolutio-
ne obtenta in modum gratiæ: vt in casu huius decretalis:
4 nam absolutio obtẽta in modũ iustitiæ à iudice cõpetente,
aliâs iurisditionẽ & potestatẽ habẽte per surreptionem, vel
aliâs indebitè, vel iniustè non est ipso iure nulla: sed de iure
tenet, licet sit iniusta. arg. s. de sentẽ. excõ. c. venerabilibus. §.
vbi autẽ. lib. vj. illa enim est natura omniũ actionũ iudicia-
liũ, q̃ si dũmodo fuerit per habentẽ iurisditionẽ & potesta-
tem nõ expressè cõtra ius cõstitutionis tanquã cõtra ius par
tis regulariter ipso iure tenent, licet aliâs sint iniusti, & per
5 viam appellationis vel aliâs irritãdi: & ideo via † appellatio-
nis introducta est ad recisionẽ illorũ quæ per viã nullitatis
impugnari nõ possunt, & quę tamẽ ratione iustitię retracta
ri debẽt: & patẽs pręmissa ex his quæ legũtur & notãtur. ff.
de appel. l. j. & l. si expressim. & q̃ fiunt sine appellatione re-
scinduntur. l. j. & ij. & ij. q. vj. §. diffinitiua. & j. de re iudi. c. cũ
inter vos. ver. quãuis. Caue tamen quæ scripsi in. c. ex parte.
6 de offi. ordi. allegato. Aduerte dicit Inno. q̃ † nõ tenet abso
lutio ex causa falsa: & tamen tenet excõmunicatio ex causa
falsa. Ratio diuersitatis: quia nõ intẽdit absoluere, sed inten-
dit excõmunicare, sed nõ placet Ligna. quia nõ debet præsu
mi q̃ intendat malè excõmunicare plusquã malè absoluere.
Subdit q̃ si surreptio afficit literas, patẽs est ratio nullitatis,
sed vniformiter excõmunicationẽ sicut absolutionẽ respice
7 ret. Subdit q̃ excõmunicatio est medicinalis: ideo tenet † &
quòd absolutionẽ non tenere æquè est animæ medicinale:
quia vtrobique censura magis timet, & saluti animæ proui-
detur: ideo licet teneat excõmunicatio nõ tenet absolutio.
ij. q. j. multi. & de senten. excom. c. j. lib. vj. Sed magis placet
quod prius dixi.

SVMMARIVM

1 *Constitutionem iuri scripto nõ inclusam, aut non publicatam in dubiũ reuocari posse & nu. 3. & 15.*
2 *Constitutiones post sext. decre. & cle. editas, an authoritatem habeat canonum.*
4 *Decre. pastoralis in fine de qua constitutione sit accipienda.*

Consuetudinem

5 *Consuetudinem non nisi expressa constitutione, tolli.*
6 *Iudici si de authoritate extrauagantis dubitet, quid sit faciendum.*
7 *Iudex constitutionem nouam iuri certo conformem sequatur.*
8 *Rescripti de falso suspecti impetratorem in vincula, donec consulatur princeps, conijci debere.*
9 *Rescriptū iuri contrarium reijciendum esse, si praeter ius & iniquum sit, expectandum esse secundum iussionem. numero.10.*
11 *Iudicare secundum nouam decretalem quo casu oporteat, vel reijcienda sit: & quae decretalis censenda sit. & numero.13.*
14 *Constitutione non publicata neminem ligari.*
16 *Decretalem volumini vni includi satis nō esse ad authoritatem iuris.*

¶ CAP. VIII.

PAstoralis. Casus. Si de extrauag. dubitatur an sit decretalis
aut est iuri cōsona, & tūc iudicaē secundū il-
lum: aut dissona, & tūc Papa cōsulitur. Com
munis diuisio: secūda ibi. *verum.* & prout di
cit Hosti. fuit haec decretalis sub hoc titulo posita, vt sciaē,
an talis scriptura probet: potuisset tñ secundū eum poni in
titulo de cōstitutionib', vel in titulo de rescript. ¶ Expone
1 literā. *& infra.* dicebaē in antiqua cū † plures inueniātur in
compilationib' scholarū, & allegētur in causis de quib' per
bullā nō cōstat. & facit haec ad ea quae scripsi de elect. c. suf-
fraganeis. dubitari igitur poterat: quia insinuata nō erat. de
elect. praela. c. j. cū suis cōcor. secundū Ioan. de his verò quae
sunt in hac cōpilatione nō habet hoc locū: vt. s. in prooemio
huius cōpilationis in finē secundū Philippum. *iuris commu-
nis.* id est diuino vel canonico. j. de accusa. qualiter. ij. s. de
elect. c. significasti. qui filij sint legitimi. per venerabilem. de
vsuris. sup eo. de iuramē. calum. c. j. vel ciuili nō cōtrario illi.
de no ope. nun. c. si. vel naturalis rationis deficiente iure. j. di
stin. 8tione. cōsuetudo. institut. de iure natu. §. ex nō scripto.
quod verū. naturalis ratio vel cōsuetudine. instit. de iure na-
turali §. ex nō scripto. de cōsuetu. cū dilectus. Hosti. *superiorē.*
scilicet Papā cōsulat, secundū Petrū si voluerit: nō enim te-
netur ad hoc, ex quo enim sibi nō cōstat ꝙ sit decretalis nō
teneē iudicare secundū illam. *super ea.* de decre. q̃ sunt aeditae
post hanc cōpilationē, & ante cōpilationē sexti tene quod
scripsi ad finem proce. vj libro. Dicit autē Collec. ꝙ si post
2 † cōstitutiones cle. vj. & ante cōpilationē clementinarū fa-
ctam per Ioan. xxij iste Ioan. fecisset cōstitutiones cōtrarias
nō viderētur per dictā compilationē reuocatae. arg. s. de re-
script. c. literis. Sed Paulus videē tenere contrariū in cle. du-
dum de sepul. quia à publicatione facta per Ioan. xxvij sum-
pserūt vires cōstitutiones cle. illud enim quod non apparet
nō dicaē esse, vt legitur & notaē. j. vt ecclesiastica beneficia.
c. vt nostrum & de coosecra. distin. j. c. solennitas.

¶ PRIMO quaeritur ibi *de qua iudex merito dubitat.* quae po
test causa probabilis huius publicationis. Dicit Inno. ꝙ po-
3 test † esse vna causa: quia talis decretalis nō est collocata in
cōpilatione decretaliū, sed tamen aduocati eam allegāt pro
decre. vel loquiē de illis decretalib' quae olim erāt positae in
corpore decretaliū, quando nullō corpus erat authenticatū
praeter decem Inno. Vel loquitur dum non est sub bulla, vel
loquitur etiā de ea quae apparet sub bulla, & quę tamen pro
iure nō est habēda: vt. C. de legi. l. ij. secundū eum. Hosti. ex-
emplificabat per decretalē ipso iure, q̃ est hodie. de rescript.
c. j. lib. vj. & de restitu. in integ. c. j. & de testi. c. j. eo. libro. Et
Abbas per decret. ij. eo. titu. & libro. & Petrus per extrauag.
Inne. cuius mentē habes. j. ne cleri. vel mona. c. j. eo. libro. Di
cit Boat. ꝙ dubium ppterat esse in litera diuersa & cōtraria
quā videlicet diuersimodè habēt libri: & ponit exemplū. de
elect. nemo deinceps. lib. vj. & quod ibi not. per Ioan. in glos.
penultima. Collec. dicit ꝙ quicquid dicit glo. finis huius ca-
pi. ult. nō loquitur de illa decretali, quę est in corporib' clau
sa, & quā cōmuniter omnes habent, & hoc sentit hîc Hosti.
secundū eum. Haec etiā loquitur de extranea, de qua cōstat
xix. distin. si Romanorū. nō tamen diceret cōstare per solam
bullae appensionē, secundū Inno. & Nouel. Ergo oportet ꝙ
intelligatur de ea de qua nō cōstat, secūdū Cardi. de cōsti. c.
4 j. lib. vj. secundū Collec. Ego autē puto † ꝙ haec litera nō est
tergiuersanda, sed est intelligēda sine glo. simpliciter, prout
iacet: videlicet dum decretalis de qua iudex merito dubitat
allegatur: & quia dum oritur dubiū super cōstitutione agi-
lius interpretationē recurriē, qui eam cōdidit. C. de legibus.
l. vltima. §. de iudi. cū venissent. de offi. ordi. c. ordinarij. lib.
vj. ff. de verbo. oblig. l. Neratius. cum similib'. Exempla autē
quae glo & scripta ponūt maiorē afferūt dubitationē quàm
textus habeat. Dico ꝙ cum nō sit aliqua l. determinatū quae
sit causa probabilis, quare iudex in hac materia merito de-
beat dubitate: prout re vera nec determinari posset saltem
vniuersaliter totū hoc boni viri arbitrio relinqui debet. Ve
rum quia ad huius explanationē benè facit distinctio Hen-
rici hîc posita mandaui eam hîc inseri, maximè quia decre.
nō est honorata glo. sed eam examines per teipsum. ¶ Item
ad finem magnae glos. remittit Marti. ad lecta & notata de
5 cōstit. c. j. lib. vj. & dic ꝙ † nec praecedentes nec sequētes cō-
suetudines tollit noua lex vel decretalis, nisi hoc expresse di
cat, Item ꝙ si expressè tollat cōsuetudines hoc solū de praete
ritis non autē de futuris intelligitur, nisi de futuris expressè
dicatur: primū patet in. d. c. j. Secūdum probatur de electio.
quia saepe. iuncto. c. statutū. eo. tit. in cle. vbi tacitè hoc notat
glos ¶ Item in fine decre. sup verbo cōsulat. vbi Petrus sub-
audit si velit, dicēs quòd nisi pbetur esse extrauag. iudicare
6 † potest secundū ius cōmune. dicit Marti. se hoc nō capere
& intelligit literā in casu in quo iudex nō habet pbabilem
causam dubitādi, an sit extrauagans: nam si haberet causam
probabilē de hoc dubitādi: vt quia reperiretur in aliquibus
libris extrauag & in alijs nō: & quia quidā doctores illā pro
extrauag allegāt, & alij econtra dicūt eam nō esse extrauag.
tunc cōsulendus esset Papa & haberet locū ista decre. secun
dum eum de quo dic vt scripsi supra. ¶ Henricus igitur cū
quęritur quid iuris sit de rescripo vel decretali nouiter ema
nante & apparēte Distinguit declarādo glos. Bernar. hîc &
addendo ad eam, aut rescriptū vel decre. est secundum ius
7 aequum & certū & indubitatū, & tūc omnino † est sequen-
dum: vt patet de rescript. s. de rescript. si quādo. & c. cum di-
lecta. & de offi. deleg. prudentiā. & c. venerabili. de decretali
patet hîc & intellige secundū ius diuinū vel canonicū. j. de
accu. qualiter. ij. de vsur. super eo. s. de elect. significasti. & de
iura. calū. c. j. vel secundū ius ciuile diuinū vel canonicū non
cōtrariū. vt. j. not. de no. ope. nūcia. c. j x. dist. c. j. & ij. vel se-
cūdum rationē & naturalē diffinitionē iuris. j. dist. cōsuetu
do. insti. de iure natu. §. ꝙ nō naturalis ratio. siue secundum
consuetudinē: vt. s. de cōsuetu. c. cū dilectus. secundū Hosti.
Aut nō est secundū ius & tūc aut quaeris de rescripto aut de
decre. si de rescripto tunc aut est suspectum de falsitate, tunc
8 † cōsulaē princeps, & vtēa retineaē, & mittaē principi si hoc
mandauerit s. de rescript. c. ij & j. de crimi. fal. sup eo. secun
dum Hosti. Aut nō est suspectus de falsitate: & tunc aut est
9 cōtra ius, aut praeter ius: si cōtra † ius tūc statim est abijcien
dum. xxv. q. ij. rescripta. & est auferēdum de manu tenētis &
dandō principi: vt. C de paganis. l. sicut. secundū Bernar. &
Hosti. Fallit secundū Hosti. si dicaē in rescripto nō obstante
10 tāli iure. not. l. si quis in principio. de lega. iij. Si † est pręter
ius & est aliquid iniquum, tūc expectandū est secundū man
datū, vt. s. de rescrip. si qñ. & in authē. vt nulli iudicū §. si ve-
ro ad laesionē. coll. ix. Si vero quęras de noua decre. tunc aut
11 est † certū eam esse decretalē. & tūc iudicandū est secundū
eam, dūmodo nō sit cōtraria iuri diuino, vel naturali: vt. xix.
dist. c. j s. de cōsti. c. j. & per totū. aut certum est eam nō esse
decre. & tūc statim abijcienda est: vt. s. in prooemio in fi. &
in proce. vj lib. in fi Aut est dubiū an sit decre. vel nō, & tūc
aut est inserta inter alias decre. ita ꝙ omnes libri cōmuniter
habēt ipsam, & tūc praesumiē decretalis: sicut illa praesumiē
monialis, quae reperiē inter alias moniales. xx. q. j. quàm pro-
genitores. & tūc refert aut est cōtra ius, aut secūdū, aut pre-
ter. Si cōtra refert aut est cōtraria iuri naturali vel diuino, &

tunc est abijcienda: vt. s. de cōsuet. c. fi. Aut iuri positiuo, & est similiter statim abijciēda, nisi cōsonet cōsuetudini quæ in illo loco abrogat ius cōmune: quia tūc secus: vt. ff. cōmu. præd. l. venditor. §. si cōstat. & tūc est admittēda, nō quia decet, sed quia fauet cōsuetudini. & hoc intellige de cōsuetudine rationabili & pręscripta. s. de consuetu. c. fi. j. de re iudi. cum causam. Aut nō est cōtraria iuri, nec cōsonat alicui consuetudini, quæ in illo loco abroget ius commune, & tūc aut
12 obuiat cōsuetudini cōtrariæ, & tunc † pręualet cōsuetudo dūmodo sit rationabilis & pscripta. s. de cōsuetu. c. vltimo, de cōsti. cū omnes, nisi princeps per suū statutū intēdat tollere pcōsuetudinē: succūbit cōsuetudo: vt in. d. c. cum causa. & ff. de sepul. viola. l. iij. §. diuus. secundū Gof. Philip. Bernar. & Hosti. hîc quod intellige vt dixi plenius de isto articulo. s.
13 de cōsuetu. c. vltimo. Aut nō obuiat cōsuetudini † cōtrariæ, & tūc cōsulendus est Papa si est secundū ius cōmune, tūc secundū eam iudicandū, nō quia decretalis, sed quia cōsonat iuri cōmuni, vt hîc in principio: si est præter ius, tūc habet locū ista decre. in fine. vnde si ledat ius alicuius in totū vel
14 in partē recurraf ad cōditionē iuris. Dicas † tamen q cōstitutio ante insinuationē vel publicationē neminē astringit, cum decretū nō liget ignorātes. ff. de decre. ab ordi. fac. l. vltima. nō enim cōtemnit disciplinā qui ignorat militē. ff. loca. & cōdu. l. ignorās. Sufficit tamen cōstitutioni alicubi fuisse publicata ad hoc secundū eam videtur, si certū est iudici q est decretalis: vt. xix. distin. si Romanorū. Si vero dubitaf de
15 extrauagā quæ nō † reperitur inter alias decretales: vt quia quidā dicūt q est extrauagās, alij q nō, tūc tene distinctionē huius capituli secundum Hosti. Super quo vide quod notat Cardi. j. de constitu. c. j. in glo. cōtra ver. sed quæro. lib. vj. & no. q ista decretalis nō habet locū in decretalib⁹ æditis post compilationē istam Gręgorij & ante cōpilationē sexti libri: sed posset habere locum in decretalibus Bonifa. æditis post cōpilationē illius. vj. libri. & in omnib⁹ alijs per eū, vel eius successores ædendū: vt not. Ioan. Andr. sup procemio. vj. libri in fine. ¶ Supple glossas in glo. j. ibi. *a iure cōmuni.* nisi in rescript. dicaf. nō obstat. *tali iure.* secundū Hosti. de quo vide quod notaf de rescript. c. j. lib. vj. & ibi. l. *Si eadem fam.* de rescript. c. ij. in fi. de testi. causam. in fi. & ibi pręsumitur q sit
16 decret. Hosti. dicit q licet † in aliquo volumine decretaliū scripta sit aliqua decretalis, nō habebitur per decretalē, nisi cōmuniter in libris alijs habeaf, & ibi cū venisset etiāsi decret. sequaf cōsuetudo. j. de cōstit. c. j. lib. vj. & ibi Dynus. & j. de consuetu. c. j. & c. ij. de elect. quia sæpe. de cleri. non residen. c. vno. lib. vj. cum similibus cle. autē. quæ facit ad idem. vide de ætate & qualitate vt ij qui. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitioni cōclusionē caussæ nō obesse, nemine postulante. Amplio, & limito, vt numero. 2. & 3.*
4 *Dictionis, vsque, acceptiones varias esse excludit & diuidit, termini plerunque instar habentis. numero. 5.*
6 *Vsque, vocem temporis esse limitatoriam: & quomodo accipiēda sit, siue à l. siue ab homine proferatur numero. 7.*
8 *Renunciantem rei ad eam non admitti.*
9 *Laico notario spiritualia tractare an liceat. eiusq; instrumēta ante iudicem ecclesiasticum an probent. numero. 10.*
11 *Notario vnum instrumentum falsante, cætera censeri nulla. Et quid si iure quodam speciali liceat.*
12 *Testes licet appellatione instrumenti contineantur, ab eo differre: propria tamen significatione literas contineri, & vltra significatum hunc non conijcienti nihil imputandum. numero 35.*
13 *Priuata annotationi aut signo credi moribus recipi non posse. Limito, vt numero. 14.*
15 *Authentica sigilla quæ, & quorum signis fides detur. numero. 16.*
17 *Episcoporum literæ quo casu fidem vel non fidem faciant.*
18 *Signa instrumento appensa fuisse expreßius an dici debeat: & appendendi signi diuersas esse caussas.*
19 *Signi principis ab altero litigatorum negatum opinione communi probari & numero. 21. eam tamen nō sufficere, si quæratur inter principem & alium. numero. 20.*
22 *Testimonijs apertis, omne instrumentorum genus produci, & in hoc publica priuatis conuenire.*
23 *Literis tēporalis dn̄i signatis credi. Amplio, vt nu. 24. Limito vt nu. 25. Limitationis ratio. nu. 26. & quid de re moribus recepto. nu. 27.*
28 *Iureconsultum de iure non de facto respondere.*
29 *Produci prohibita instantia priore in causa appellatio non prohiberi. & numero. 30.*
31 *Noua instrumēta, lapso instrumentorum die dicto, produci an poßint.*
32 *Die producendis testibus dicto, instrumēta proferri posse, & viceuersa idq; admißis capitulis. numero. 33. & 34.*
36 *Instrumento quæ complectenda sint.*

¶ CAP. IX.

CVm dilectus. Casus. Publicatis attestationib⁹, possunt instrumēta produci vsq; ad cōclusionē causæ. Paulus. Vel aliter post publicatas attestationes vsq; ad cōclusionē possunt instrumenta pduci, & cōsuetudo loci facit instrumentū authenticū: & sic sunt duæ partes. secunda ibi. *super tertio.* vnde hîc fuerunt. iiij. quęstiones ad quarū secundam & tertiā respondetur hic ad primā vero respondetur. s. de arbi. cū dilectus. & ad quartā. s. de causa. posses. cum dilectus. ¶ Expone literam. *cum* de hac dictione cum vide quod dixi in. c. in literis. de resti. spol. ad hoc decisio habef. de dolo. cū dilecti. de resti. in integ. ex literis. de dila. c. fi. de accusa. veniēs. xij. q. ij. de bis. de rescript. si gratiosè. lib. vj. vbi de hoc per Archid. secundā & primā. habef de arbi. cū dilectus. *vtralibet pars.* hæc operaf æqualitas quæ in iudicijs est seruāda. ff. de reg. iur. nō debet. eo. tit. nō debet actori. lib. vj. & in. c. ij. de mutu. pecu. Quid
1 de causa inquisitionis distingue: aut nullus † psequitur inquisitionē, aut aliqs psequitur eam. In primo casu nō obstat cōclusio facta. j. c. primo. s. tit. ij. cū clamor. nisi esset suspicio malitiæ: vt ibi dicit Hosti. Secūdo casu aut pseqnens inquisitionē habet ius in ea, vt quia data est à socijs, vel à se: &
a sic est pars, tūc locū habet, quod hic dicif: Aut † datus est à iudice, tunc idem quod in primo casu: quia talis nō est pars. hæc patēt ex not. per Inno. & Hosti. in. d. c. cū clamor. Quod
3 est verū, nisi † obstaret dilatio ad hoc specialiter assignata à iure, vel ab homine. de elect. cupientes. §. p si per. xx. & §. sequēti. lib. vj. & de hoc in Specu. co. tit. §. nūc videndū. ver. qd si datus. & de instru. ædi. §. nūc dicamus. ver. licet autē. & de hoc in cle. sæpe. de verbo. signifi. *instrumenta.* Quid si instrumentū. nota in Specu. de instru. ædi. in prin. etiā fortius *ante*
4 *publicationem.* factā parte etiā cōsentiēte: vsq; exclusiue † ponitur de ordin. ab Episco. c. j. vbi de hoc in gl. j. & ibi plenissimè per dn̄m Ioā. Calde. & plenius adhuc per me: & de hoc etiā habes per Archid. de rescript. si gratiosè. lib. vj. & ibi remittit ad summā. & Specu. de cita. §. j. ver. item q citatio. Tamen secundū Paulum hîc potest dici q dictio vsq; aliquando ponif diuisiuè, & sic vtrunq; includit & excludit sicut limes. de quo per Archid. xvj. q. j. in prin. Quādoque ponitur
5 per † modū termini: & tūc aut adijcitur certo tēpori, & limitaro tūc tēpus nō excedit: sed vltimū momentū limitatū includit. de rescript. si gratiosè. & c. si propter. lib. vj. de ser. cum cappellanus. cū cōcor. Quandoque hæc dictio limitat
6 † tēpus: exemplū. de in integ. resti. cū ex literis. & c. corā. de dila. c. fi. s. eo accepimus. de voto. licet. de testi. præsentiū. § testes. lib. vj. & tūc aut in termino venit aliquid ad expediendum per iudicem: & tūc venit exclusiuè de offi. deleg. cōsuluit. & hoc in summa & in Spe. vbi supra plenius, aut nō, &
7 tunc si talis dictio profertur à. l. recipit † interpretationē, quæ magis iuri cōuenit, & quæ est secundū mentē iuris. ff. de extra. cog. l. penul. facit de cōsuetu. cum dilectus & hoc si de illa apparet: si verò proferf ab homine, aut cō stat de mente proferētis expresè aut per cōiecturas, aut nullo mod. In primo & secōdo casu sequimur eius mentē: ad hoc. de verbo. signifi. intellige. & c. præsereà. ff. de suppel. lega. l. Labeo. Tertio casu, qdq; est fauorabilius sequēdū est, vel statur interpretationi

tationi cõmuni,de spon.ex literis.& quod ibi notatur:qua
deficiente fit interpretatio cõtra pferentẽ.de regu.iur.cõtra
eum.lib.vj.*definitiuę*. fortius interlocutoriè seu pręceptinè.
calculum.pro sentẽtia sumit hic.&.vj.q.iiij.si inter.alibi pro
carbone.viij.q.j.in scripturis.*exhibere*.in iudicio,semper est
etiã sup ijsdẽ capitulis: & de hoc etiã in glo.*conclusum*.vel re-
8 nunciatũ productioni instrumẽtorũ:amplius † enim nõ au
ditur in eadẽ instãtia sup eo,cui renũciauit.C.de cõdi.in fi.l.
placet.ante finẽ.vij.q.j.quã periculosum.C.de rebus credi.si
quis.de cõsecr.dist.iij.quærit.Inno.in.c.cũ venisset.de testi.
dicit q̃ post renũciationẽ generalẽ potest opponi exceptio:
ergo etiã pbatio aliâs frustra exciperet.ad hoc de cõces.pre-
ben.cũ sup.secus si fiat specialis renũciatio sup certo articu-
lo,qd psequere,vt ibi not.*articulo*.j.q.alibi pponit pro mor-
bo.de cõsecr.dist.v.legimus.alibi q̃ intẽtione siue capitulo
sup quo fit pbatio.de testi.per tuas.eo.tit.psentiũ.lib.vj.&
cle.sæpe.de verbo.signifi.*cõsuetudo*.legitimè pscripta:nam de
tali intelligit verbũ cõsuetudinis simpliciter pbatũ.de elec.
Cumana.*instrumentis*.cõfectis sup ciuilib⁹,vel tẽporalib⁹ re
9 bus nõ sup spiritualib⁹,secundũ Hosti.qui dicit q̃ si † essent
priuilegia ab ipso rege cõcessa,vel quoad feudalia faceret fi-
dem.facit de resti.in integ.c.penul.& ibi videt quidã con-
tradicere primo dicto Hosti.dicentis q̃ dubitatio illa fuit:
attributa facultas.Item de constit.ecclesia.probat opinionẽ.
facit de procur.c.j.& quod not.Compo.de elect.qui pppter.
vbi dicit q̃ notarius laicus vel electionẽ scribere.idẽ Specu.
eo.tit.de instru.edi.§.restat.ver.quid ergo.Facit cõsuetudo
10 quæ habet q̃ † instrumẽtũ scriptũ per notariũ fidem faciat
corã iudice ecclesiastico,vt dicit ipse Hosti.ne cleri.vel mo.
sicut.licet ibi teneat cõtrariũ.Item frustra emanauit decre.
hoc si ad forũ ecclesiasticũ nõ extendit propterea eam intel-
ligo quãdo consuetudo est in foro ecclesiastico approbata.
adhibetis.prælatis ecclesiasticis,& generaliter q̃ facit contra
opinionẽ Hosti.de qua dixi.s̃.*admittere*.cum effectu tanquã
fidem facientia.*presertim*.in tantũ secundũ Hosti. quia si est
11 malæ famæ & vilis opinionis,& qui cõsueuit falsa † instru
menta cõficere eius instrumẽtis nõ crederet.ad hoc de pre-
sumpt.illud.Contrariũ videt sentire Inno.de hæreti.frater-
nitatis.vbi dicit q̃ si facit vnã chartã falsam nihilominus va
lent aliæ,nisi accusatus fuerit,& cõdemnat⁹ de falso:quia ex
tũc nõ valebũt & loquit illud de eo qui habet officiũ publi-
cũ,de quo cõstat cuius gesta valẽt donec tollerant.de coha-
bita.cleri.vestra.& hoc ppter vtilitatẽ publicã,& ne ad eũ
accedentes decipiãtur:hic loquit de eo qui nõ facit ratione
publici officij,sed authoritate speciali si ex cõsuetudine cõ-
cessa cũ tali modificatione approbata.de qua in litera supra
dicta Rex de psona loqui videt,non de dignitate,nisi.expo-
nas q̃ sint.i.etiã cõsueuerit Paulus.¶ Nota primo q̃ cõclu-
12 sio est in terminis eiusdẽ instãtis.Secũdò q̃ † secundũ pro-
priã significationẽ refert inter testes & instrumẽta:licet se-
cundũ finẽ nomine instrumẽtorũ cõprehendant testes.de
testi.cog.puenit.j.ff.de fide instru.l.j.ideo dicit Gof.q̃ in ter
mino dato ad pducendũ instrumẽta nõ pducũtur testes:ex
quo nota q̃ illa q̃ veniũt secũdũ finẽ nõ veniũt simpliciter:
cõtra id quod habet.C.de Episc.& cler.Deo nobis de trãsla.
c.ij.¶ Tertio nota q̃ cõsuetudo dat prerogatiuã officij & iu-
risditionis.cõcor.de arbi.cũ dilecta.de fo.cõpe.cũ cõtingat.
¶ PRIMO quærit ibi,q̃ si cõsuetudo &c.vtrũ cõsuetudo
possit hoc dare priuato,videlicet,q̃ literis eius sigillo sigilla
tis fides adhibeat.Paulus putat q̃ sic:quia qlibet potest pre-
scribere & possidere illa iura,ad q̃ exercendũ habilis est:vt
not.Inno.de resti.spol.c.olim.modò priuatus habilis est ad
istud ius exercẽdũ si sibi istud officiũ cõpetat:& facit quod
notat ipse Inno.de his q̃ fiunt à maiori parte.c.j.q̃ sunt.& fa
cit,qd legit & notat.s̃.de foro cõpe.c.cũ contingat.¶ Quid
dicendũ breuiter nõ placet simpliciter dictũ Pauli , & ideo
13 circa hoc sic distingue:qa aut quærit † vtrũ priuat⁹ ius istud
possit pscribere seu per cõsuetudinẽ acqrere:videlicet q̃ cre
datur literis suo sigillo sigillatis,tanquã authenticis:& tũc
dic q̃ nõ:quia hoc ad publicũ statũ respiciũt:& ideo in his
non prodest cõsuetudo.s̃.de cõsuetu.cũ inter vos.Aut quæ-
14 ris nũquid officio publico cõstitutus † per cõsuetudinẽ vel
pręscriptionẽ hoc possit sibi acquirere:& dico q̃ sic:vt hic
probat,& sic potest pcedere dictũ Pauli: & colligit p̃dicta
distinctio ex his,quæ scripsi in.d.c.cum contingat.in prædi
cta expositione quæ omnino videre habes.
¶ SECVNDO quærit q̃ sigilla dicũtur esse authentica:
15 aduerte:quia de sigillo † prelatorũ sunt opiniones de quib⁹
xj.q.iij.curæ.& de pba.post cessionẽ.Prima opinio habet q̃
ad dilatoriã pbãdam valet,nõ autẽ ad peremptoriã.Secũda
opinio habet q̃ si litera est narratoria seu testimonialis non
probat.Si vero est pmulgatoria tũc pbat.arg.eius quod no
tatur.iij.q.ix.testes.& de pba.quoniã.per Inno. Tertia opi-
nio habet q̃ si Eps cõstituisset partẽ ei nõ creditur : sed si nõ
cõstituisset partẽ sed agit vt iudex benè creditur sigillo suo.
Quarta opinio q̃ fuit Specu.de proba.§.si.teneo q̃ nõ credit
sigillo,nisi sit authenticũ de senten.excom.c.j.lib.vj.&.s̃.eo.
c.ij.& sic dicit curiã tenere.Subdit authẽtica esse sigilla Epi-
scoporũ & officialiũ suorũ , principũ , Abbatũ exemptorũ
16 Episcopalẽ iurisditionẽ habentiũ:talia † enim fidem faciũt
etiã in negotijs alienis secũdum eum:sed secus de sigillis in-
feriorũ:quia illis nõ creditur,nisi in his q̃ suę sunt iurisditio
nis.s̃.tit.ij.c.ij.Inno.autẽ.s̃.eo.tit.c.j.in prin.magnæ.glos.di-
cit literã authenticã q̃ habet sigillũ cũ subscriptione testiũ,
& post in medio illius glos.dicit q̃ creditur literis inferiorũ
prælatorũ etiã in extraiudicialibus:sed vbi & inter quos &
ad quartã sententiã relinquit cõsuetudinẽ,vt hic:& ad.c.cu-
ræ.& ad.c.possessionẽ respõdet q̃ ibi speciale in excõmuni-
catione propter periculũ animæ.Posteà in fine eiusdẽ glos.
dicit credi literis cuiuscũque prælati,de his q̃ habet facere
ratione officij exempla.viij.distin.si Episcopus.vij.q.j.pon-
tifices.de elect.cũ inter vniuersas.itẽ cũ dat literas testimo-
niales.de cleri.per te.c.ij.itẽ in casu capituli nõnulli.de re-
script.in his enim eis creditur de cõsuetudine presertim ec-
17 clesiæ Romanæ. Hosti.vero dicit † literis Episcopi credi,cũ
sea fides preponderet fidei tabellionis.allegat de purga.c.pe
nultimo.Archid.autẽ de elect.vt circa.lib.vj.dicit q̃ literæ
Episcopi nõ pbant,nisi habeãt subscriptionẽ testiũ:vel nisi
hoc habeat cõsuetudo.quidã allegat cõtra hoc:qa per com-
parationẽ literarũ depræhẽditur falsum:sigillũ antẽ surripi
potest &c.& sic nõ bene videt argui de notario ad Epm.Pau
lus vero dicit sic posse dici,aut loquimur de actis in quib⁹ qs
habet dispositionẽ plenã:& qui pendent à suo facto,vel vo
luntate,vt sunt delegationes causarũ,collationes beneficio-
rum,& vocationes ad synodũ:& tũc standũ est literis Epi-
scoporũ secundũ Vincen.qd placet Archidiacono de offi.
deleg.c.penul.lib.vj.Aut de alijs:& tũc quoad extraiudicia-
lia in leuib⁹ & alijs:nõ pręiudicialib⁹,etiã in his literis cre-
ditur:vt not.Compo.de cõsuetu.cũ dilectus.aliâs autem nõ
regulariter,nisi hoc habeat:vt notat in.d.c.possessionẽ.se-
cundũ eum.super quo vide q̃ scripsi.s̃.de pba.c.tertio loco.
in.j.q.cũ.vj.quęstionib⁹ sequẽtibus,& singulariter in.vij.q.
¶ TERTIO quærit nunquid est necesse q̃ sigillãs referat
18 † suũ apposuisse sigillũ.Inno.s̃.eo.c.ij.dicit videri q̃ sic.arg.
s̃.de re iudi.cũ inter.Postea dicit sufficere si in charta sigil-
lum apponit sine alia expsione.Sed cõtra hoc facit:qa sigil-
lum siue anulus diuersis ex causis apponit:quãdoque enim
est signũ cõsensus.de pcur.c.j.de pigno.l.fideiussor.§.si.quan
doque testimonij,& quãdoq; authoritatis,& quãdoq; cõfir
mationis:vt notat in Specu.de proba.§.si.ver.illud scias.Sed
satis potest dici secundum Paulũ,q̃ si sigillũ deputatũ est ad
certũ vsum,vt in.c.significauit.de appel.propter illũ qui vi-
detur apponi.Si autẽ est generale:tũc aut apponit literæ for
matæ in personã sigillãtis:& tũc sufficiat sine alia expsione
quoad ibi expssa.Sic intelligat dicta opinio Inno.aliâs satis
videt debere exprimi.& hęc vera in sigillo pprio,nisi aliud
habeat cõsuetudo,vt hic:vel nisi appareat qualitercũq;,& si
aliquis alieno sigillo sigillat semper illud debet exprimere

secúdum prędictos: & facit quod notatur in. d. c. cum inter.
& xxij. distin. nobilissimos. vide quod scripsi. s. eo. c. ij.
¶ QVARTO quæritur quid si negeť hoc Regi cõpetere
quomodo probatur hoc? Solutio. Distinguit Paulus, aut est
quæstio inter duos alios quorũ alter sigillo vtiť. & tũc dicit
19 Inno. s. eo. c. j. de notario. ꝙ sufficit ꝓbare officiũ sibi fuisse
cõmissum, vel ꝙ publicè tali fungebať officio. arg. ff. ad Ma-
cedo. l. iij. & de offi. pto. l. Barbari⁹. & C. de testa. l. j. & potest
intelligi de elect. scriptũ. idem si appareát multa instruméta
manu sua scripta inter plures & diuersos, q̃ sine cõtradictio
ne ab hominib⁹ sunt recepta & approbata & plura quàm
duo: qd dicit Hosti. iudicis arbitrio relinquendũ. de hoc ple
nè in Specu. de instrumen. editio. § restat. ver. scias. & ver. il-
lud cũ suis remis. Quidá tñ dicũt hæc nõ sufficere: nec ob-
stat. l. Barbarius. quia ibi interuenit adminiculũ officij com
missi: licet esset impedimentum qualitatis respectu eius, cui
20 cõmissum est. Aut est † q̃stio inter Regẽ & aliũ: & tũc dicit
Inno. de verbo. signifi. veniẽs. lib. vj. & Specu. de ꝓba. § j. ver.
verũ. ꝙ in tali casu & simil. nõ sufficit cõmunis opi. vt onus
probationis in aliũ trãsferať: licet sufficiat in alio casu ratio
diuersitatis: quia hoc casu principalis persona debet habere
magis paratas ꝓbationes sui status quàm extraneus. arg. j. q
matri. accusa. pos. c. videť. & C. de inge. manumi. l. diffamari.
cum similib⁹. Ergo quoad casum nostrũ videť dicendũ ꝙ si
probeť cõsuetudo vtroq; casu sufficiat. & facit de causa pos-
21 ses. cum ecclesia. Si verò † ꝓbetur sola possessio & cõmunis
opinio, habeat locũ dicta distinctio secũdũ eũ: sed nõ multũ
cures dictã distinctionẽ quoad reges: nam hodie in oĩbus re
gnis sigilla eorũ & instruméta suorũ notariorũ in oĩbus cau
sis & negotijs habenť pro authenticis: imò delirũ & stolidũ
audiẽtib⁹ in regnis singulis in dubiũ videreť reuocare: & de
Regibus qui superiorẽ nõ recognoscũt in tẽporalibus sicut
sunt Reges Fráciæ, Angliæ & Hyspaniæ minus dubiũ vide-
retur. arg. de ꝓba. lĩis in cle. nisi in causa propria testimoniũ
ferrẽt. C. ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat. l. vna.
¶ QVINTO quæriť an oĩs scriptura quéadmodũ & in-
strumẽta post publicationẽ attestationũ ꝓduci possit. Di-
22 cit Paulus ꝙ sicut † eadẽ sit ratio in oĩbus. qa licet publicę
& priuatæ scripturæ differãt in qualitate, nõ tñ in ꝓductio
ne: & si quæris q̃ dicanť publica instruméta vide q̃ scripsi. s.
post Inno. c. j. & in Specu. de instru. edi. § nunc videndum, in
prin. Datur autẽ circa hoc talis regula ꝙ illa dicũtur publi-
ca quibus de iure vel, speciali consuetudine creditur.
¶ SEXTO quæriť qualiter post terminũ peremptorium
ad instruméta producẽda per iudicẽ assignatũ possunt pro-
duci instruméta & qualiter iudex possit terminũ huiusmo-
di prorogare, vel abbreuiare? vide Henri. s. de offi. deleg. de
causis. & dic vt ibi scripsi.
¶ SEPTIMO quæritur qualiter lĩis sigillo domini tẽpo
ralis sigillatis in casu in quo illud sigillũ de consuetudine est
authenticũ fides adhibeť. Distingue secundũ Hosti. Aut est
malæ famæ. & vilis opinionis, & talis q cõsueuit instruméta
falsa facere & ea vẽdere, & tũc non crediť. Vnde expone hic
presertim pro tantũ: aut est bonæ opinionis, & famæ quod
semp p̃sumiť, nisi cõtrariũ ꝓbeť. de scruti. c. vno. de p̃sumpt.
c. si. si est baptizatus, & aliàs nõ: vt notatur de trãsla. c. ij. § sed
23 neq;. & tũc † aut quęriť vtrũ credať literis talib⁹ in foro se-
culari: & tũc dic ꝙ sic. arg. C. de dona. l. in donationib⁹. & qd
not. Inno. s. eo. c. in fine magnę glo. ver. item crediť literis. &
per Hosti. post eum, & per Archid. vj. q. ij. placuit sup verbo
24 crediť. Aut in foro ecclesiastico, & tũc † aut quoad feudalia,
quę tenenť ab eo, & tũc dic ꝙ sic. arg. s. de foro cõpe. ex trãs-
missa, aut quoad alia: & tũc aut quoad tẽporalia & tunc re-
mittit ad lecta & notata de in integ. restit. auditis. aut quoad
25 spiritualia, & tũc nõ faciũt fidẽ etiãsi † cõsuetudo hoc habe
ret: qa talis cõsuetudo irrationabilis esset: vt patet ex lectis
& notatis de arbitrio cõtingit. & de iudi. c. decernim⁹. & c.
si diligẽti secundũ eum. Sed hoc nõ bene capio. quia secũdũ
hoc instruméta notariorũ imperialiũ, & regiorũ sup acce-
ptionib⁹, & ꝓuisionib⁹ beneficiorũ, aut cõtractibus matri-
moniorũ nullã facerẽt fidẽ etiã de cõsuetudine cõtra cõmu
nem & regularẽ obseruantiã quasi omniũ patriarũ: & eadẽ
ratione notarij apostolici instruméta nõ possent cõficere su
per cõtractib⁹ laicorũ cũ iurisdictiones saltẽ quoad Episco-
patũ sunt diuisæ. xvj. distin. quoniã. idẽ. xcvj. distin. cũ ad ve
rum. in authẽ. quomodo oportet Epos. in prin. & magis mi-
ror ꝙ dicãt hoc nõ posse induci de cõsuetudine. qa hæc de-
cre. intellecta vt faciat ad propositum in causis ecclesiasticis
probat cõtrariũ. Itẽ facit quia sigillãs, vel notarius in instru
mẽto factũ redigẽs nõ disponit aliquid sup negotio: & facit
quod legiť & notať de procur. c. j. & si. de ꝓcura. lib. vj. & qd
not. Inno. de laico ꝓcuratore cõstituto ad bñficiũ acceptan-
26 dum. de cõces. prębẽ. c. j. in cle. Sed pro Hosti. facit † quia nul
lus potest statuere vel ordinare vltra terminos suæ proprię
iurisditionis: vt. C. de reb⁹ authori. iudicũ possiden. l. cũ vn⁹.
§ is qui possidere. & ff. de tut. cura. da. ab his. l. pupillo. & C.
de hęre. l. quicũq;. circa mediũ. arg. j. de sentẽ. exco. à nobis.
& de cõstit. vt animarũ. lib. vj. & qd legiť & notať de fo. com
pe. c. Romana § cõtrahentes. ¶ Quid dicendũ? distingue sic:
aut quæriť de iure cõmuni, & tũc stacũ opinione Hosti. per
27 rationẽ ꝓximẽ p̃cedentẽ, aut quęris † quid de cõsuetudine
& tunc aut quęriť an hæc possit per cõsuetudinẽ induci. &
tũc dicas ꝙ sic: per hanc decre. quã etiã habes intelligere in
causis ecclesiasticis: quia aliter nihil faceret ad propositũ cũ
Papa nõ debeat ædere decre. in foro seculari ad ecclesiã nõ
pertinentẽ. j. de iudi. c. nouit & qd legiť & notať in. d. c. per
venerabilẽ. & in hoc nõ placet opinio Hosti. nõ enim valet
eius ratio, dum dicit ꝙ seculares de causis spiritualibus seu
ecclesiasticis se nõ possunt intromittere: quia ꝙ fides talib⁹
adhibeať de cõsuetudine nõ venit ex potestate statuẽdi vel
ordinãdi quã habeãt seculares in causis p̃dictis. Sed ex autho
ritate cõsuetudinis per ecclesiã tacitè approbatę. arg. eius qd
legiť & notať. s. de cõsuetu. c. si. s. de in integ. resti. cõstitut⁹.
& s. de eo qui mit. in posses. c. cũ venissent. & qd scripsi. s. de
fo. cõpe. c. ꝙ clericis. Et in hac opinione declinat hic Collec.
28 inducẽs collecta sua s. de iudi. c. decernimus. Aut † quæriť
an sit ita in facto de cõsuetudine: & dic ꝙ ad hãc quæstionẽ
iuriscõsultus nõ respõdet cũ nõ in iure sed in facto cõsistat.
argu. ff. de iur & fac. igno. l. ij. & j. de cõsti. c. j. lib. vj. vbi tamẽ
cõsuetudo est notoria, ꝓbatio eius requiri nõ debet: de iure-
iurãdo ad nostrã. ij. de cõsuetudine. c. euidẽtia. cũ similibus.
¶ OCTAVO quęriť nũquid post cõclusionem possunt
produci instruméta? videť ꝙ sic in causa appellationis pos-
sunt ꝓduci: melius est antẽ ante vulneratã causam subueni-
re. C. in quib⁹ in integ. resti. nõ est necessa. l. sancim⁹. Alij di-
29 cũt ꝙ in eadẽ † causa post cõclusionẽ ꝓduci nõ licet: vt hic.
& istud Inno. magis placet: licet in causa appellationis ante
cõclusionẽ produci possint: quia alia causa est, & ideo in illa
possunt ꝓduci instruméta, cõfessiões, & alię ꝓbationes. Et
ad hoc declinat Collec. Dicit tñ ꝙ in curia Romana etiam
post cõclusionẽ & renũciationẽ admittiũtur instruméta. Fa
tetur tñ ꝙ nõ de iure sed ex magna æquitate hoc ꝓcedit, &
ex eadẽ æqtate credit admittẽdã partẽ post lapsum peremp-
toriũ ad ꝓducendũ instruméta, si admitti debeat potius,
quàm de iure, & secundũ hoc intelligit nota. Ioã. And. in. d.
cle. sæpe. & ad hoc inducit. s. de ꝓba. c. licet. & hoc maximẽ
verũ secundũ eũ vbi talis p̃omptã facit fidẽ: vt. j. de excep.
pia. § si vero. in si. lib. vj. Itẽ refert Pauliũ dicere in. c. sæpe, ꝙ
semp ante sentẽtiã possunt ꝓduci nec ante potest pars com
pelli, & vide secũdũ eũ j. c. ꝓximo. § si. Alij. dicũt ꝙ nec etiã
post appellationẽ licet instruméta ꝓducere postquã cõclu-
sum est. arg. j. c. ꝓximo circa finẽ. vbi diciť ꝙ iudex officio
suo post cõclusionẽ põt partes interrogare, & loquiť in cau-
sa appel. & ita à cõtrario sensu parti nõ licet interrogare ad-
uersariũ in causam appel. ergo à simili nec instrumẽtũ pro-
ducere. Sed nõ obstat qa istud intelligiť cõclusione non solũ
facta in causa principali sed etiã in causa appellationis: & de
hoc in Specu. de instrumen. editio. § nunc dicamus. in prin-

cipio. Vnde opinio secunda quę placuit Innocen. verior est:
30 quia † in causa principali non proposita seu nõ probata in
causis appellationis proponã & probabo. C. de appel. l. eos. &
de tẽp. app. l. per hanc. & in causa principali, probationibus
censetur esse renunciatũ quo ad instantiam illã: nam per cõ
clusionẽ causæ renũciatur probationibus: per renunciatio-
nem vero causæ præcludit via nedũ probationibus sed etiã
allegationibus secũdum Collec. hîc qui ad hoc inducit not.
Inn. & Host. s. de cau. pos. c. pastoralis. saluis his quę scripsi. s.
circa hoc post Collec. de quo intẽdo lati⁹ dicere. in. d. c. sępe.
¶ NONO redeundo ad septimã quæstionẽ qualiter post
31 terminũ peremptoriũ asignatũ ad iura † omnia producẽ-
da, illo lapso admittitur noua instrumentorũ productio: de
quo in Spe. de dila. §. videndũ. ver. sed si terminus. & p Io. An.
in glo. in cle. sæpè. de verb. sig. Arguit primò Lig. ꝙ nõ: quia
terminus habet vim exclusionis. s. de in integ. rest. c. coram.
Itẽ quia aliâs nõ esset peremptorius. glo. in. d. cle. recitat opi.
Iaco. de Are. distinguentis an ius partis aduersæ sit læsum: &
tunc nõ, an non & tũc secus per mancipiorũ. ff. de op. leg. di-
cit Lign. ꝙ hęc opi. per. d. l. mancipiorũ. videtur destrui: quia
ibi legata optione mancipiorũ, lapsoq; termino ad optan-
dum re adhuc integra. i. mãcipijs per hęredem nõ distractis,
optari potest aliâs non: nam hîc per lapsum termini omnia
mãcipia vidẽtur distracta post elapsum terminũ ad omnia
producenda ex quo cõcludit Lign. nihil posse produci post
lapsum termini. Sed ista opin. mihi non placet: nam vel fuit
error in scriptore, vel ratio eius est cõtraria sibi ipsi. & l. mã-
cipiorum. quã pro se inducit per quam tñ fundatur opi. glo.
nam per lapsum termini peremptorij ad producendũ iura
asignati non perimuntur, nec cõsumuntur iura aduersarij:
& tamen non de cõsumptione, vel peremptione, seu de in-
tegratione ex parte illius cui est terminus asignatus: sed po
tius ex parte illius cui ex lapsu termini dicitur ius quæsitũ,
loquitur. d. l. mancipiorũ. nec de integratione, quæ prouenit
aduersario circa ius et quæsitum ex lapsu huius termini: sed
circa alia loquitur illa. l. & eodẽ modo probat opi. glo. c. si ti-
bi absenti. j. de præb. lib. vj. Verum est ꝙ istud intẽdo curio-
sius tractare. in. d. cle. sæpè. de verb. signi. alleg. quia fateor, ꝙ
iste punctus multũ dubius est, & vide quod ibi scripsi post
Mar. super si. glo. vbi ergo & adde, quæ scripsi. in. c. coram. s.
de in integ. rest. in. vij. q. & duabus quæstioni. seq. imò etiam
iungere potes, quæ ibi scripsi in. vj. q.
¶ DECIMO quæritur, nũquid in termino ad producen
dum omnia possunt produci testes? & videtur ꝙ sic per. d.
cle. sæpe contingit. §. & quia positiones. ver. eo saluo. Lig. te-
net contrarium pro eo ꝙ publicatis attestationibus produ-
cuntur instrumenta vt hic non autem: vt. s. c. fraternitatis.
licet ergo quandoq; appellatione instrumentorum venient
testes: hic tñ non propter differentiam actus relati ad actũ,
& ad hoc inducit not. Spe. ti. de dila. §. videndũ. & idem Pet.
de Sampso. finaliter tamen dicit Lig. se credere ꝙ nisi obsta-
ret publicatio possent produci testes in dicto termino: quia
32 tunc cessaret differẽtia actus relati ad actum. Aduerte, † aut
quæris vtrũ in termino asignato ad testes producẽdos pos-
sint produci instrumẽta: & tunc dico ꝙ sic per. d. cle. sæpe. &
est ratio huius: quia dum materia proposita admittitur ad
probandum per testes & per consequens per instrumẽta. C.
eo. l. in exercendis. & j. c. proxi. nam maius periculum in te-
stibus quàm in instrumẽtis cũ testes facilius subornari pos-
sint quàm falsificari instrumenta. Aut quæritur vtrũ in ter-
33 mino † asignato ad producendũ instrumenta posint pro-
duci testes? & tunc aut non sunt admisi articuli ad proban-
dum per testes: & tunc dico ꝙ nõ, & est ratio huius: quia su-
per admisione articulorũ ad probandum per testes & non
super admisione instrumentorum solet in curia disceptari.
Semper enim recipiũtur instrumẽta ante conclusionẽ etiam
absq; aliqua alia causæ cognitione vt hîc: sed nunquã testes
solẽt recipi donec super hoc videlicet an articuli sint admit-
tendi ad probãdum per testes fuerit cognitũ, & est ratio di-
uersitatis: quia ex receptione instrumentorũ nõ impeditur,
nec prorogatur expeditio causæ, & tñ de testibus secus. Aut
admisi sunt articuli ad probandũ per testes, sed & vltra hoc
receptæ sunt attestationes atq; etiam publicatæ & tũc di-
co ꝙ nec etiã possunt tunc produci testes: vt. d. c. fraternita-
34 tis. Aut sunt † admisi articuli ad probandum per testes, sed
nondũ sunt receptæ aliquæ attestationes, vel si sunt rece-
ptæ nondum tñ fuerunt publicatæ: & hic iacet tota difficul
tas quęstionis. tñ & hoc casu credo contra Lign. videlicet ꝙ
licet tunc posint produci instrumẽta in termino, non tñ te
stes pars necessariò est citanda: vt. s. de testi. c. in nomine do-
mini. non autẽ ad videndum recipi instrumẽta vt hic, & est
ratio rationis: quia par esse debet videre personas testiũ con
tra se productas sicut & instrumẽta contra se producta, in-
strumenta autẽ remanent penens curiã & semper videri pos
sunt per partẽ: secus autem de testibus: quia statim ꝙ depo-
35 suerũt vadunt vias suas. Præthereà † asignatio termini prædi
cti respicit illũ cui sit & non aduersarium quẽ respicere ha-
bet citatio ad videndũ testes recipi: ille enim diuinare nõ ha
bet, ꝙ alter testes producere velit cũ appellatione instrumẽ-
torum ex proprio significato verbi testes nõ valeant cõpræ-
hendi, & tñ non est alicui imputandũ si vltra propriũ verbi
significatũ nil diuinet. ff. de exer. l. j. §. in re igitur dubia. & de
leg. iij. l. nõ aliter. & de verb. ob. l. quicquid. vnde quicquid di
cat Lign. ista est veritas prout credo: si tñ fuisset asignatus
terminus simpliciter ad probandũ tunc viderent testes pos
se produci: nã per testes sicut per instrumẽta probari potest.
s. ti. j. peruenit. super quo vide Spe. ti. de dilat. §. videndũ. ver.
quid si datus est. Super quo vide etiã quod leg. & no. p Arch.
xxx. q. si. iudicantẽ. & s. de teste. cùm clamor. de quo etiã tan-
gitur hîc per Collec. sed ita inuolutè ꝙ quasi nõ intelligitur.
Item super verbo authoritatis no. Collec. actũ mensurari ex
cõditione agẽtis. de procu. in nostra. & in iuribus alle. in glo.
¶ Supple glo. in glo. j. ibi. §. ædenda. apertius quo ad casum. de
36 testib. c. præsentium. & in si. nam † in instrumento poni de-
bent locus, testes, & dies de quibus not. j. de re iud. Abbate.
lib. vj. ad si. sed quandoq; testis interrogatus de his dicit se
non recordari & nihilominus valet eius testimonium: vt. j.
c. proxi. & hoc respectu verũ est ꝙ facilius & familiarius cor
rumpuntur testes quàm instrumentũ: sed alio respectu faci-
lius fallatur instrumentum puta quia facilius corrumpitur
vnus notarius quàm duo testes, & facit quod scripsi. de cler.
pereg. c. j. in glo. pen. ibi cùm olim. & econuerso. xij. dist. nos
consuetudinem. & in si. vide quod scripsi. s. de consue. c. si.

SVMMARIVM.

1 *Diuorum Ioannis Euãgelistæ & Baptistæ enchomium: & cuius initij Decretales illustrauerit Ioannes Andreas.*
2 *Hæremitam non probatũ religiosum nõ censeri: nec nomẽ eius facere.*
3 *Libello, cui caussa saltem implicita non inest, respondendum non esse.*
4 *Capitula non edita, saltem non inclusim, apertis testimonijs, proferri.*
5 *Instrumenta, & testes conciliari oportere.*
6 *Electionis confirmationem ante consumptionem candelæ fieri debere, aliàs irritam esse. & numero. 7.*
8 *Errorem quando reuocet testis: eum tamen non, nisi de apprehensis sensu corporeo, respondere cogendum. & numero. 9. Limito, vt numero. 26. & . 28.*
10 *Venditor rem præcisè an tradere debeat: & an ex inualido contractu dominium transferatur. nu. 11*
12 *Instrumenta non, nisi suspecta, impugnari.*
13 *Tabellio quot testibus æquiualeat, vel præualeat, & nu. 16. vis instrumenti ex quo pendeat. nu. 14. & . 15. & quo modo hoc procedat. numero. 17. & . 34.*
18 *Testamentum, & codicilli quot testibus impugnẽtur: & quot sint necessarij ad impugnandum instrumentum falsum. nume. 33. & hoc quot testibus impugnetur. nu. 50. 53. & . 66.*
19 *Testium dicta, nisi ex tempore pendeant, absque eo valere.*
20 *Rem tradi ex empto hîc actum fuisse. & iudicem, de qua re cognouit, de ea pronunciare debere.*
21 *Prætermissum capitulũ nõ actione, sed excep. proponi. amplio. nu. 22.*

83 *Productos testes ad probandum actum purum publicatos ad conditionalem probandum admitti. & nu. 24.*
85 *Scientiam, vel ignorantiam probationi nouæ non obesse.*
27 *Interesse loco rei in obligationibus rem fieri succedere & anacephaleothicè. nu. 58. 59. 60. & 61.*
29 *Instrumentarijs testibus instrumẽta corrui. nu. 30. & 46. vnoquoque vel duobus testibus suspecta effici. nu. 32 & 38. & cur nu. 40. declaro, vt nu. 31. 35. 36. & 45. Et quid si non sint testes instrumentarij numero. 44.*
37 *Asserentes duos pluribus negantibus præualere, & nu. 38. nisi actus pluribus, quàm duobus probandus esset. nu. 39.*
41 *Testi vni reclamanti pluribus comprobantibus instrumentum non impugnari.*
42 *Pluribus testibus tacentibus aut mortuis, vna superstite reclamante, instrumentum corruere.*
43 *Dubitantibus testibus instrumenta valere.*
47 *Instrumenta à productore suo non impugnari illi tamen ex causa subueniendum. nu. 48.*
49 *Instrumentum publicum ab eo, in quem producitur consensu probat factum non impugnari.*
51 *Testes, & instrumenta æquiparari: instrumentum tamen duobus testibus æquiualere quo modo accipiendum. nu. 52.*
54 *Instrumenta ex persona, re, forma, & literarum comparatione in dubium reuocari. & nu. 55. 56. & 57. & quid in publicis. nu. 63. 64. & 65. Et quot testes, vel instrumento repugnantes, vel consentientes spectet index. nu. 57. & 62.*
68 *Peremptorias exceptiones certis casibus etiam post sententiam opponi. nume. 69. & 80.*
81 *Suspicionem falsi obiecti præsumptam probationem tollat producens. & numero 82.*
83 *Iusiurandum solutionis non, nisi instrumento probandæ, si sit citra animæ noxam, adseruandum esse.*
84 *Testi, & notario ex diametro sibi repugnantibus, vtri detur fides, & vter plectatur.*
85 *Filiorum nomen etiam post mortem retineri & ad futurum referri.*
86 *Notarium cuius ætatis esse oporteat.*
87 *Instrumentum falsum producenti obesse.*

¶ CAP. X.

CVm Ioannes Hæremita.
casus. Falsitas instrumenti vel id quod est de
instrumẽto probari potest per testes, & sunt
tres partes principales in prima, pcessus cau-
sæ principalis, in secũda ipsius causæ appellationis. ¶ Expo-
1 ne literã *Ioannes* in quo † gratia: fuit enim inter alios maior,
Mar. j. & Matth. xj. comparatus aquilę tonitruum, & tuba
Euang. xc. dist. legimus. & Hæmita. ij. q. vij. secũdum Collec.
sed prędicta partim de Ioanne Euangelista, & partim de Io-
anne Baptista loquuntur impingit autẽ Collect. Ioan. And.
quia propter nominis honorẽ omnes decre. sub isto nomi-
ne inchoantes cõmentauit, præter istam, & tñ pro modico
non debuit nominis priuilegio omittere inducit nota. ſ. in
procemio huius cõpilationis: sed ego excuso eum propter
prolixitatẽ decretalis qua obstante non potest cõuenienter
nec solet etiam cõmentari, & quia non incipit hæc decr. per
Philippus imò per cũ: *Hæremita* aliàs Hæremitæ, Hæremita
2 † autẽ nisi profiteatur religionẽ non censetur religiosus nec
gaudet priuilegio clericali: vt no. Arch. xvj. q. j. qui verè. licet
Io. alio modo etiam dicat: super quo vide not. &c. ĩ. de excess.
præla. c. j. ad fi. & c. xix. di. ij. c. contra. & aduerte quia iste Io. nõ
erat Hæremita licet sic cognominaretur & sic est arg. q̃ no-
minatio ius nõ facit de quo. ſ. de proba. per tuas. secundum
3 Collect. *ex causa mutui* siue expressione † causæ nõ cogeretur
reus rñdere. de libel. obla. c. vlti. licet formulã puta propono
certi condictionẽ ex mutuo nõ tenetur exprimere, de hoc
ſ. de iud. c. dilecti. secundũ Host. *peryſſe* & quãdam domum
quam sibi vẽdideras sibi tradi, aliter malè pronũciasset iudi-
ces, *compensare*, & residuũ reddere. *articulis*, super quibus be-
nè fuit pronunciatũ vt patet in fi. *publicatis*, dicũt quidam q̃
attestationes istæ non fuerũt receptæ super venditione sed
super alijs articulis, vel ex quo prius scire potuisset articulũ
sibi necessariũ vt hic post publicationẽ testium ad illũ pro-
bandũ per testes nõ fuisset admissus: sed tu dic q̃ in hoc non
4 est vis secundũ Inno. & Host. sed † solũ illæ, aut articulus fue
rit oblatus in causa principali vel sublatus inclusus, vel non:
& an fuerint tunc in principali producti testes vel nõ: super
quo remittũt ad ea quæ plenè dixi. ſ. de testib. fraternitatis.
condemnauerit. supple & compensationẽ oblatam admiserunt
& benè: vnde cõfirmatur. *in fi. c. vacuam*. scilicet nõ possessam
legatorũ, vel fideicommissorũ causa vel nomine ventris: ad
hoc enim pertinet vacui appellatio. ff. de acti. emp. & ven. l.
ij. § vacua. Gof. *tradens*. an actor cõdemnatus ad pretium rei
impediat executionẽ per exceptionem rei non traditæ: vide
in Spe. de exe. sent. § fi. ver. item pone. *propositum* de nouo. *conditionalem*. i. sub modo contractam, fuit enim potius modus
quàm cõditio. vt. ĩ. patet. Gof. vnde secundũ Host. melius di
xisset conuentionalẽ, *quòd & si*. interposito vsq; ibi qui iura
ti, *nouum*. i. de nouo propositũ, *qui iurati*. aliter nõ creditur. ſ.
de testi. tuis. & repete quæ dixi. eo. ti. de testi. interfuisse. tunc
testi creditur. ſ. de testi. præterea. ſ. de elec. per inquisitionẽ.
ſ. de consue. c. ij. de testib. cũm causam. Host. *inhabitatores* per
quod patet q̃ possessionẽ domus nõ tenebatur vacuam tra-
dere, *nepotibus*. ex sorore vel filia, conditionis. i. pactionis mi-
nori. in. xx. libris auri, nec per hoc minus valet testimonium
Inno. vide quod dicã. de re iud. Abbate. ad fi. super glo. f. & su
per glo. propter qd. *publicum*. i. publica manu confectũ quod
aliter dicitur authenticũ. ĩ e. c. ij. *ex testibus*. qui dicũt se mi-
nimè recordari an fuerat venditio conditionalis an pura vt
patet in auth. subscriptis. i. inscriptis per nõ enim est moris
q̃ instrumentũ tabellionis scribat testũ sed priuato tantum
de hoc. ſ. c. ij. dicit autẽ Host q̃ melius erat producere de te-
stibus nõ inscriptis maximè: quia periculosum esset si in scri
ptis aliquid dicerent contra instrumentũ: vt. ĩ. dixi in mag.
glo. i. cuius an scilicet Ioan. an Pet. *exercendis*. C. de fide instru.
exercẽdis. Io. ad hoc de cle. pere. tuæ momẽti. ſ. de testi. cũm
à nobis. Inno. *intentionem*. patet hic q̃ petebat Io. possessionẽ
domus vacuam sibi tradi secundũ Inno. *instrumentum*. f. con-
tractum pure celebratũ Gof. *venditionem*, bona videbatur al-
legatio vt per hanc viam cõcordarentur instrumentũ, & at-
testationes. arg. ſ. de testi. cũm tu. & ad hanc cõcordiam vti-
5 lis fuit interrogatio Papæ, quæ sequitur tñ dici † potest q̃ si
interrogatio facta non esset tñ hoc modo debuerunt instru-
mentũ & dicta testium cõcordari: quia licet instrumentũ di
cat q̃ Petrus vẽdicat domũ Io. nõ negat per hoc venditionẽ
fuisse conditionalẽ: quia admittẽda fuit probatio quæ nunc
contradicebat instrumẽto secundũ Inno. *tempore*. de quo di-
cebant se nõ recordari, vt. ſ. patet: *huius probatio elidenda*. po-
tuit enim esse prima venditio cõditionalis, secunda pura. ſ.
de testib. cũm tu. sed quia cõstitit q̃. vj. interuenit venditio
ideo nõ profuit hæc alleg. secundũ Gof. *vnica tantum venditio*.
hic prolixè tractauit Hosti. quæstionẽ quæ fuit coram Cle.
iiij. de elect. Ioã. Treu. per quãsdã moniales in quas fuerat cõ-
promissum ita q̃ duraret potestas vsq; ad consumptionem
vnius cãdelæ vna ex cõpromissarijs elegit Margaretã ex con
sensu sociarũ, quam posteà installarẽt cantãdo, *te Deum &c.*
& tunc ibi dixit cõpromissaria, q̃ nomine suo, & sociarũ il-
lam eligerat & iterũ eligebat: sed tũc candela erat cõsumpta
6 dum † peteretur cõfirmatio opponebatur electionẽ factam
post consumptionẽ candelæ, auditor ex officio facit tres in-
terrogationes primò an candela fuisset consumpta eo tem-
pore, quo cõpromissaria ipsam elegit respondit quòd non.
Secundò an candela cõsumpta fuisset eo tempore quo com-
promissaria illam de facto elegit: respondit q̃ sic. Tertiò, an
compromissaria illam elegisset semel, vel pluries, & re-
spondit quòd semel tantum: ex his concludebatur periu-
rium electæ quod multipliciter respõdebatur primo quòd
per testes constabat veritas facti vt in themate narratum
est, & secundum id erat prima responsio intelligenda de

electiona

electione iuris: secũda de electione facti: tertia de electione
iuris non facti quæ nulla fuit repetendo & iterum eligo &
talis interpretatio amplectẽda quia benigna & per quã vi-
tatur periurium, & per quã parcitur fragilitati sexus: & quia
non est sequẽda subtilitas, sed veritas, ex quo cõstat de ipsa,
& maximè in foro canonico & inter religiosos. de iud. dile-
cti. Item pro electa inducebatur authoritas Euang. Ioã. iiij. c.
vbi mulier quæ rñdit se non habere virum cõmendatur ve-
rè dixisse: quia licet de facto haberet, nõ de iure, sic ergo rñ-
sio electæ respiciat electionem iuris sicut rñsio Samaritanæ.
Vltimò dicebatur ꝙ electa, ꝙ errauerat, reuocabat errorem,
negotio nõ finito, quod poterat dicit Host. ꝙ illis non obstã-
7 tibus † pronõciauit nullam per iura & cessauit electionẽ nõ
obstãt primo allegata quia licet fictione iuris quod nõ valet
habeatur pro nullo cũ in positionibus quæritur & rñdetur
de facto, nec potest negari quin iuris electio sit etiam de fa-
cto: nõ enim potest electio esse iuris tãtùm sed facti tãtum,
bene nam cũ dicitur duas electiones vno cõtextu in ecclesiã
celebratas, oportet vnã referri ad ius & factũ, alteram ad fa-
ctum tantũ simile. de big. nuper. qđ dicit de benigna inter-
pretatione & vitatione periurij, non obstat quia. iij. respon-
sio id nõ patitur nec pareri debet mulieri cõtra ius naturale
ad id. C. de in ius voc. l. fi. nec obstat quod dicitur de reuoca-
tione erroris illud enim in ciuilibus, sed hîc quanto confitẽs
fortiùs se asserit errasse, fortiùs cõmittitur deierasse, & sic à
prælatura repellendus. de elect. querelam. dedit forsan hæc
causa ortum. decr. vlt. de iureiur. lib. vj. vt ibi dixi. in. j glo. se-
cundum Host. & ex dictis Host. quæ semper allegari solent,
colligi cõsueuit ꝙ qui dedit in iudicio per depositiones am-
8 plius nõ potest eam reuocare prætextu erroris: sed hoc † nõ
credit Mar. verũ si ille solùm de credulitate iurauit dum mo
do aliquã causam probabilem credulitatis & erroris osten-
dat, tunc enim reuocans non allegat periurium suum & sic
cessat ratio Host. & idem fortè si vt pars de veritate iurauit
seu de scientia: quia illud scire dicimur quod totus populus
clamat & sine dubitatione totum esse verum licet ex aliquo
errore cõmuni possit apparere esse falsum & si sarracenus di
ceret se scire veritates quas illi Machometo imponunt licet
falso: restat ergo dictũ Host. solum verum cum quis iurat de
scientia non vt pars, sed vt testis: testis enim solùm deponit
de his, quæ sensibus corporeis appræhendit, qui sensus bene
9 dispositi † circa propria subiecta falli non possunt: & ita alle-
gando errorem allegaret iurãdi temeritatẽ & periurium &
sic haberet locũ motiuum Host. secundum eum quod nõ est
mihi ex toto clarũ, sed alibi dicam, *conditionalem*. i. cõuentio-
nalem cõclusum hoc verum qñ interrogat circa dubia illo-
rum quæ sunt acta ante conclusionẽ, de alijs quærere nõ pos
set, alij dicunt cõtra secundum Inn. in additione qui vsq. sic.
§. c. prox. *interrogare*, Valerius. lib. ij. c. de iure triumphãdi. po
nens hystoriã de iudice qui per duas interrogationes & rñ-
siones ad illas differunt causam consulis & prætoris sic dicit
mirifice fecit iudex qui in manifesto negotio *tempus teri*. i.
perdi passus non est, *conditionaliter*. i. conuentionaliter vt per.
iiij. testes. *probatum*, erat obligatum in conditionalibus enim
obligationibus nõ cedit dies ante euentũ conditionis ff. de
verb. sig. cedere diem. Inno. sed hoc nomini propriæ cõtra-
dictio, vt. §. dixi super hoc. scilicet super principali non secũ
dum veritatẽ. C. de app. eos. Inno. *vel aliter*. i. in cõpensatione
quam admiserũt & in alijs cap. §. j. vel aliter quantum ad pu-
ram intentionẽ, quam habuerunt, etiam in hoc articulo: cũ
huius receptio &c. nec diuinare tenebantur, vt eccl. bene. c.
vno. secundũ Host. quo ad dictum & sic valet pro parte sen-
tentia vide quod no. & dicã. de conuer. coniu. placet. articu-
los in quibus iustè pronũciauerat. ¶ Supple gl. in gl. j ibi ob-
missa. secus si apposita fuisset & reprobata quasi nõ existeret
debitũ, vt ibi not. de re iud. suborta. in glo. pen. in glo. ij. in fi.
10 & no. ꝙ secundum Mar. † venditor præcisè tradere tenetur
rem venditã emptori si illam habet pro eo. ff. de act. emp. ex
empto. Ioã. Azo. & Iac. Bal. circa quod sufficit interesse præ-
stare. ff. de acti. emp. & vend. l. j. ibi plenè de hoc, & secũdum
Host. ius canonicum videtur adhærere opi. Mar. vt patet hic
& in fi. ad hoc. §. de arb. per tuas. de pac. c. j. & . iij. ij. q. j. qui stu
11 det. e conuerso † autẽ an ex inutili contractu venditionis ma
ximè re tradita emptori habita fide de pretio trãseat domi-
nium, & sic transit ad quid & quo iure possit vẽditor agere
contra emptorẽ, & si emptor rem alienauit quo iure vendi-
tor peruenire possit ad rẽ planè per Iaco. de Bel. ff. quod me.
cau. si ipsa res. In glo. iij. ibi ad ipsum. nisi iudex à quo appel-
latur superiorẽ qui in temporalibus nõ cognoscat. §. qui filij
sint legi. per venerabilẽ § rationibus. §. de foro cõpe. licet. in
auth. vt diffe. iudi § si cõtingeret. secundum Host. in glo. iiij.
ibi à quo appellaui. à diffinitiua vt hîc, quod dic vt not. §. de
app. cùm causam. in vlt. glo. in glo. sed quæritur. in fi. dicebat
Host. ꝙ Io. videbatur in hoc casu pretiũ dedisse nepotibus.
arg. ff. de cond. inde. qđ quis sciens. ff. de reg. iur. cuius per er-
rorem. ff. de acti. emp & vend. l. j. in fi. In glo. & ca. ibi sic hîc
patet. & sic reprobatur opi. Lãfra. Cremoñ. qui dicebat par-
12 tes † non reprobare instrumentũ, nisi esset suspectũ ex parte
producentis, vel ex parte cõficientis reddebat rationẽ: quia
memoria hominũ labilis nec communiter sunt testes ita in-
tenti sicut tabellio quare plus creditur instrumẽto secundũ
eum, & ibi. iiij. vel. v. melius dixisset. vj. vel. iiij. secundũ Acc.
sufficiunt tres hoc not. in. l. in exercẽdis. vbi alleg hanc decr.
placet tamen opi. Inno. scripta hîc in tex. super verbo tabel-
lionem ante glo. Sed opi. Accur. videtur hîc apertè probari
per textum dum dicit partiũ, vel plurium: item tali ratione
instrumentũ certum est ꝙ est plena probatio: duo testes etiã
faciunt plenam probationẽ ergo aliquid ad ši ad hoc vt alte-
ri plenè præiudicet ad plenam probationem, vnde & si non
placeat illa ratio ꝙ contra instrumentũ duorum testium in-
scriptorum, duo & contra tabellionẽ plusquàm vnus & sic
duo tamẽ põderata oportet prædicta fateri de tribus vt vi-
detur: tu dicas rationem quam reddit glo. & videtur ꝙ. in. l.
exercendis. non procedit: quia ibi reassumitur idem bis per
modum not. ff. de verb. obli. quoties in stipulationibus. nam
dicendo instrumentũ æquiualet duobus includis authorita-
13 te notatam. Posteà dicendo † notarius valet plusquàm vnus
reassumis idem, nõ est ergo verum ꝙ scriptura per se æqui-
ualeat duobus, sed scriptura cũ inscriptione testium & au-
thoritate officij tabellionia est quæ æquiualet duobus: ratio
verò secũdum quam requiris duos propter testes inscriptos
& duos propter tabellionẽ etiam non valent, quæ procedẽt
quando testes subscripsissent & hoc cõstaret: sed quãdo sub-
14 scripti, vel inscripti sunt per notarium † patet ꝙ sicut fides
instrumenti sic fides subscriptionis pendet à notario: item
secundum id sequæretur absurdum ꝙ si. xx testes essent in-
scripti ad reprobationem illius instrumenti requirerentur.
xxij. & sic facile falsus notarius tolleret facultatẽ instrumen-
tum reprobandi: sicut enim falsum scribit in contractu sic
facile posset falso subscribere multos testes quia tenenda est
opi. Inno. instrumẽtum reprobari per duos testes cũ omnis
eius fides à fide tabellionis dependeat. Ad textum & ad ra-
tionem supra inductam pro opi. Accur. dic ꝙ tex. non dicit
tres testes requiri circa instrumẽtum, sed ꝙ instrumentum
15 non præfertur tribus. Ad † rationẽ dic ꝙ plena fides instru-
menti ex præsumptione publici officij, sed sicut violentam
præsumptionem per quam aliâs iudicaretur reprobant duo
testes, pone exemplum. de prob. proposuisti. sic & hanc, per
quam aliàs iudicarẽtur duo. Item nonne iuramentum dela-
tum per iudicem est plena probatio ex qua iudicari potest
& tamen reprobatur per instrumentum vel per duos testes.
16 ff. de iureiur. admonendi. Item † nonne sigillũ authẽticum
probat iuxta no. §. eo. ti. c. j. & . ij. de proba. post cessionem. &
tamen plena probatio illius fidei derogat vt ibi. Item casus
videtur. ff. de testibus. cùm à nobis. & sic intelligatur quòd
ibi dicit testium adminiculo, scilicet viuæ vocis, nec ob-
stat quòd ibi loquitur de scriptura iudicis: quia ibi nota-
rij vocantur iudices: vt ibi dixi nec potest negari quin duo

testes falsũ vacillare faciant fidem instrumẽti:nam hoc facit
comparatio literarũ quæ minor est quàm assertio testiũ pa-
tet vtrunq;.in auth.eo.ti.in prin.& §.j.illi vero non stabitur
nisi aliter adiuuetur. C.eo.l.fi C de proba.iubemus. Scire tñ
debes ꝙ fuit quorundam opinio, quæ ponitur.in.d.§.restat.
eo.ti.ver.sed pone.vbi attribuitur Azo.ad directã reproba-
tionem instrumenti requiri tres testes ad indirectã per mo-
dum de quo.s.de testi.ex tenore.C.de contrab.stip.optimã.
sufficere duos,& facit quod no.insti.de inuti.stip.§.item ver
borum obligatio.io glo.no.ꝙ dies &c.Alij dicunt & placuit
hoc Nico.Mate.in suis dispu.& facit quod dixi post Gof.de
proba.tertio.super vlt.glo.hoc arbitrarium vt videat iudex
cui magna sit adhibẽda fides,tanta enim posset esse præsum
ptio pro instrumento ex nimia legalitate notarij,vel alia de
causa ꝙ preferretur testibus ad hoc facit litera hoc dum di-
cit non tamẽ quodlibet iostrumentũ.Alij distinguũt an du-
bitetur de fide iostrumenti propter veritatẽ an propter de-
fectum veritatis negotij.Primo casu cum dubitatur an scri-
17 pta fuerit à tabellione subscripto approbatur per eum† qui
scripsit.C.de falsis.si quis decurio.vel per testes præsentes illi
per comparationẽ literarum.C.e.ti.cõparationes.in auth.e.
§.sed & si instrumẽta.si verò non dubitatur an tabellio scri-
pserit sed an verũ scripserit:tũc locũ habeat quod dixi|duos
testes inscriptos vel nõ inscriptos fidei instrumẽti derogare
& illã facere vacillare ratione quam dixi.s.ver.nec possunt.
18 Abb.recitat O los.dixisse ꝙ vbi causa talis est ꝙ† vbi requi-
runtur plures testes vt in testamẽtis codicillis vel similibus
per plures testes quàm causa requirat fiat reprobatio : vnde
reprobabitur testamentũ per.viij.codicilli per.vj.reliqua ve
ro vbi sufficiũt duo reprobãtur per tres hoc nõ placet,quod
etiam recitaui post Inn.s.in glo.mag.circa mediũ ver.& qd
dixi de duobus io.ea.gl.in fi.hoc est verũ si in instrumẽto nõ
cõtinebatur ꝙ purè vẽdiderat,tunc enim testes probãdo cõ
ditionẽ reprobarent instrumentũ.In glo.nõ videtur in fi.di
cit Pe.illud verũ in except.dilatoria secus io perẽptoria:qua
probata bene iudicaſ pro reo,dic ꝙ sentẽtia qua reus absol-
uitur potest procedere ex defectu probationũ actoris. Item
per probationes rei hic autẽ & ibi reus per id qd probauit
absoluit & sic cõcordant.In gl.propter qd.in fi quãuis testes
19 non† deponãt de die,vel de tẽpore:quia nõ recordantur qa
non valet minus testimonium eorũ vt hîc sed si iocerrogati
rñdent variè non varsè.iij.q.ix.nihilominus.Quod prædixi
verũ est nisi de hoc agatur.s.de tẽpore probãdo,vt.s.de testi.
ex tenore.tũc enim nõ valeret testimoniũ cum hoc dicãt id
ad quod principaliter inducũtur.s.de testi.c.de testibus.&
ff.de pet.hære.si quis libertatẽ.§.si Gof.& Host.secundõ quẽ
cauendũ est iudici ne dicant habere præmeditatũ sermonẽ
ne possint posteà reprobari,de hoc.s.de testib.ex tenure.lo
glo.sic patet ibi præsentia vbi de hoc in glo.iij.&.s.de testi.
per tuas.in gl.vlt.ibi restitutionis,& in alijs ad quos remittã
ti.j.de excep.exceptionẽ.super.j.gl & ibi appellationẽ mul-
tũ fortius io causa appellati & de hoc in Spe.de appel.§ pen.
ver.sed nunquã in causa & vide qd plenè dixi.de ord.cog.c.
pen.in mag.glo.ver.& idem est qnque.cõ ver.seq.& in fi.dic
tn vlt.glo.¶ Opponitur primò ad fi.j.rñsi.ibi *cõdemnarunt, vt vacuam* &c.nam cõdemnatio nõ debet fieri nisi in petitis.C.
de fideic.lib.l.fi.in fi.ff.com.diui.l.vt fundus.j.de accu.quali
ter.ij.& de simo.licet Hely.modo hîc solũ petebantur centũ
xxx libræ.stueõ.ex causa mutui oihilq; de traditione vacuæ
possessionis ad quã fuit facta condemnatio petebaſ : soluit
Inno.dupliciter:& primo dicẽdo ꝙ isti iudices malè condẽ-
20 narunt quãtum ad hoc : sed certè ista solutio† nihil valet vt
patet in fi.decr.& ideo aliter soluit Inn.dicẽs ꝙ actor etiam
petijt actione ex empto domũ sibi tradi,& ideo iudices Vi-
terbieñ.quo ad hoc secundũ acta habita corã eis & iuxta al-
legata & probata benè quo ad hoc pronunciarũt.Sed iudex
appellationis pro eo ꝙ allegata & probata fuit corã eo eum
vitio vẽditionis etiam benè pronũciauit quo ad hunc arti-
culum sentẽtiam prædictã iudicũ Viterbieñ.reuocando, &
ex premissis patet ꝙ malè colligũt hic aliqui pronunciandũ
esse super incidẽti,de quo tamen dic vt scripsi.s.de ord.cog.
c.j.¶ Secundo opponitur , quia satis euidenter colligitur,ꝙ
21 pars† potest in causa appellationis nouũ articulum propo-
nere:quia hîc io causa appellationis reus proposuit articulũ
de conditione vẽditionis per se factæ qui articulus non fue-
rat in causa principali propositus,modo nouum capitulum
nõ potest in causa appellationis proponi : quia super illo nõ
fuit appellatũ seu grauamine illatũ vt patet ex lectis & not.
C.de temp.app.l.per hanc.Solutio illud verũ est in modum
agendi seu petẽdi.arg.ff.de iud.l.non potest.&.C.quomo.&
quando iud.auth.qui semel.secus autẽ in modum excipien-
di atq; defendẽdi:vt hîc arg.j.de reg.iur.nullus.lib.vj.¶ Ter
tio opponitur:quia super eisdẽ articulis vel directo contra-
rijs post attestationũ publicationẽ noui testes de iure pro-
22 duci non possunt.s.ti.ij.fraternitatis.modò hic† attestatio-
nes in causa principali fuerũt publicatæ,ibiq; de pura vendi
tione fuerat actitatũ & in causa appellationis de cõditiona-
li,conditio autẽ puritati directæ contrariari videtur:& ag-
grauat factũ:quia pars quæ hîc proposuit articulũ conditio-
nis in causa principali huiusmodi commissionem sciuit,seu
scire debuit & ita est sibi imputandum quare hoc tunc non
proposuit.Inno.præuidens hanc oppositionẽ dicit hic colli
gi argumentũ ꝙ partes possunt super nouis articulis produ-
cere testes,licet illud sciuerũt in causa principali,bene enim
scire potuit Io.ꝙ ex quo petebat traditionẽ rei venditæ sibi
fieri,sentẽtiaretur pro actore : nisi probaret reus conditio-
nem.refert tñ Inno.alios dicere ꝙ ex quo scire potuit ante
apertium testium articulũ sibi necessarium nisi probet ante
apertionẽ testium posteà probare non potest. Et ad opposi-
tionẽ formaliter rñdet dicens ꝙ hæc decre.non cõtradicit:
quia primũ non fuerunt testes producti super vẽditione,sed
23 instrumentũ tantum.Præterea† dicit se nõ facere magnam
vim vtrũ pars sciuerit vel scire potuerit qñ agebatur princi
palis causa illum articulũ quem vult probare in causa appel
lationis an nõ. Sed in hoc est vis an oblatus fuerit articulus
ille in causa principali probãdus , vel an compræhẽderetur
sub articulis in causa principali latis:quia tũc si primò pro-
bauit per testes tunc post apertas attestationes iterũ testes
producere non poterit:vt not.s.de testi.fraternitatis.secun-
dum eum,sed per hoc nõ videtur ad oppositionem clarè re-
sponsum.supposito ꝙ super venditione testes producti fue-
rint.Dic ergo ꝙ licet de venditione fuisset articulatũ,& su-
per hoc testes producti in causa principali tamẽ ex hoc non
sequitur nec ex textus serie colligitur ꝙ super puritate aut
cõditionalitate in causa principali aliquid fuerit propositũ,
24 vel super hoc testes aliqui producti & ideo† articulus cõdi-
tionis non cẽsetur antiquis,sed nouus:vt patet ex his quæ le
guntur,& not.s.ti.ij.ex tenore.&.c cùm causam. ¶ Quarto
opponitur : quia hic ex fi.j.responsi videtur innui ꝙ vendi-
tor tenetur præcisè ad factũ,videlicet ad traditionẽ rei ven
ditæ contra quod opponitur:quia imo videtur ꝙ satis suffi-
ciat interesse:vt.ff.de acti.emp.l.j.super quo vide quod scri-
psi.s.in supple.glo.ij.Aduerte si venditor habet facultatem
25 rem tradendi ad hoc præcisè† cõpellendus est : vt.ff.de acti.
emp.l.ex empto.io prin.& est ratio quia aliud pro alio inui-
to creditori non sol.ff.si cert.pet.l.ij.§.mutui.Præterea quia
conuẽtiones bonæ fidei cuiusmodi est contractus vẽditio-
nis sunt seruandæ.vt.ff.de pact.l.j.&.iij. Præterea si promisi
tibi rem meam compellor dominium transferre in te.vt in-
sti.de donat.§ præficiantur.Præterea lex dicit ꝙ qui rem te-
netur mihi restituere ad hoc manu militari compelli po-
test.ff.de rei vend.l.qui restituere.hoc tenet Accur.instit.de
contrahen.emp.& vend.§ sed nostra.ac Iac.de Rau & Pe.de
26 Bellaper.& fuit opinio Mart.Sed† si non potest rem trade-
re tunc procedit opinio contraria Burg.Ioã.Azo.Iac.Bal.&
Hugu.per.l.j.ff.de actio.empt.vbi de hoc.&.C de hæred.vel
acti.vend.l.qui tibi.& de actio.empt.l.si traditio. Facit quia
venditor videtur obligatus alternatiuè ad rem vel interesse:
ff.de acti.

ff.de acti.emp.l.j.igitur soluendo alterum liberatur maximè
cum aliud non potest facere:vt.ff.de iur.dot.l.plerunq;.in fi.
nam nemo ad impossibile obligatur. j.de reg.iur.nemo po-
27 test.li.vj.& quia † in obligationibus succedit interesse in ob-
ligatione.ff.de re iud.l.si qs ab alio.in fi.& sic procedit quod
not.Accur.ff.de acti.emp.l.j.vbi videtur sequi opi.Bulg fa-
cit quia reus condemnatur propter impossibilitatē præsta-
tionis ad interesse:vt.ff.de confes.l.Iulianus.&.ff.si cert.pet.
l.quod te.& de neg.gest.l.si pupilli.in fi.& in ista opi.videtur
esse Bern.hic & Inno.j.de sent.exc.sacro.in gl.constabit au-
tem in fi.& Spe.in tit.de fruct.& interesse.§.fi.ver.item dici-
mus.& Host.hic arg.huius cap.&.s.de arbi.per tuas.&.s.de
pac.c.j.&.iij.& pro hoc videtur.j.q.j.qui studet.sic intelligi-
tur quod no.Inno.j.de censi.olim causam.in.j.glo.vbi dicit
28 venditorem liberari soluendo interesse,nec est † verum secū
dum Hen.venditorē alternatiuè obligari quia imò præcisè
obligatur ad rem tradendam,vt hic &.d.l.exempto.j.respō-
so.prædicta enim lex plerunq; loquitur in alternatiua homi
nis & de hoc per Host.in summa.de re iud.§.qs sit effectus.
ver.& quia aliquoties.Collect.vero remittit ad not.Host.in
summa.de emp.& vend.§.ad quid.& vltra recitat aliqua de
not.per Cy.C.de trans.l.si traditio.vbi de hoc per Cy.in.j.&
ij.q.Item ad hoc inducat lecta & not.de Arch.in glo.mag.&
j.q.j.qui studet.&.ff.de actio.vend.l.venditor.& Coll.sua.de
emp.& vend.c.cùm causa sed dic vt.s.

¶ OPPOSITIONIBVS expeditis ad quæstiones ac-
cedo & quæro primo verum si testis vel testes in instrumēto
inscriptus vel inscripti instrumento cōtradicat seu contra-
dicant per hoc reprobetur instrumentum,& hic intro mag.
glo.Inno.dicit igitur Inno.aut omnes testes in instrumento
29 inscripti iurant & contradicunt instrumēto & tunc † repro-
batur instrumentū & statur testibus.s.de proba.tertio loco.
in auth.de fide instru.§.si verò.ff.quemad.testa.aper.l.j.§.vlt.
Aut vnus de illis tātum contradicat instrumento dicens nō
interfui contractui vel instrumento in quo scriptus sum &
30 tunc debilitat † fidem instrumēti ita q redditur suspectum:
vt.ff.quemad.testa.aper.l.j.in fi.& adeo secundum aliquos q
non valet nec probat quousq; melius fuerit approbatum.vt
C.de proba.l.iubemus.& prout dicunt quidam & plus dicāt
quidam hoc esse verum à Deo q si.x.testes inscripti sunt in
testamento vel instrumento & vnus solus de scriptis neget
se interfuisse reliquis mortuis vel nihil dicentibus suspectū
redditur instrumentum sic q vires amittit. ¶ Refert tamen
Inn.alios dicere q licet vnus de testibus inscriptis in instru-
mento dicat se non interfuisse instrumento, dum modo su-
persint alij testes qui sufficiant ad probationem contractus
31 † in scriptis redacti & qui testentur pro instrumēto in quo
scripti sunt , vel ad minus nihil dicant aut iam mortui sint
non debilitatur virtus instrumenti:nec obst.l.j.§.fi.ff.quem-
ad.testa.aper.quia loquitur quando vnus ex septem testibus
in testamento inscriptis negabat se interfuisse in testamen-
to quo sublato remanebat testamentum propter defectum
testium inualidum : vt.C.de testa.l.si vnus. secundum Inno.
quod intellige secundum leges, secus enim secundum cano-
nes,quod dic vt leg & not.in.c.relatum.&.c.cùm tibi.secun-
dum Host.vel dic secundum Io.vt Inno.refert illud speciale
in testamento propter solennitates quæ ibi requirūtur. Sed
pone q duo testes de inscriptis testibus,aut de alijs deponūt
illum qui dicebat se non interfuisse in instrumento re vera
ibi fuisse nūquid stabitur dicto eorum?respōdet Inno.q sic.
arg.s.de elect.cùm dilecti.§.nos vero. imo idem videretur si
ille solus instrumēto contradicens diceret se non interfuisse
& nec etiam probaretur ipsum adfuisse & est ratio huius:
quia in actis si testis negaret se testificatū fuisse vt scriptum
est,vel pars negaret se confessam fuisse, vel aliquid aliud ge-
stum esse prout scriptū est in actis soli tabellioni seu soli scri
pturæ ipsius standum esset:vt.s.de proba.quoniam contra.
32 Aut non † omnes in instrumēto inscripti nec vnus solus sed
duo,vel plures ex eis negant se interfuisse in instrumento,&
tunc suspectum redditur instrumentum adeo q nihil ex eo
probatur.s.de testi.tam literis.& de proba.tertio loco.Et in
tantum est hoc verum q etiam si per centum testes proba-
retur contractus qui in instrumento continetur non tamen
propter hoc probaretur istos testes interfuisse qui hoc ne-
gant:& ideo instrumentū inualidum est:nam & si continet
veritatem quoad contractum continet tamen falsitatē quo
ad istos duos quos asserit præsentes interfuisse & tamē non
interfuerūt,& ideo propter illam admixtionem falsitatis in
totum reprobatur.arg.ix.dist.si ad sacras.iij.q.ix.pura secun-
dum quosdam.non negant tamen isti contrarium posse fieri
& probari per testes etiam in falso instrumento inscriptos
cum ipsi non fuerūt participes falsitatis.¶ Sed oppones nō-
ne isti duo testes quorum vterq; negat se interfuisse contra-
ctui ambo reperiuntur in suis testimonijs singulares vtique
hoc negari non potest:cum vterq; de se tantum neget vide-
licet se interfuisse,vt.s.de elec.c.bonæ memoriæ magūtino.
§.cōtra legati.& ver.quamuis.& ver.seq.Solutio si ageretur
ad probandum q alter absens fuisset tempore confecti in-
strumenti,seu contractus qui in instrumēto continetur non
sufficerent testimonia eorum quorū singuli dicerent se non
33 interfuisse:sed † cum agitur ad probandum instrumentum
falsum ex absentia horum duorū sufficiunt isti duo qui di-
cunt idem scilicet instrumentum falsum ex absentia horum
duorum,& maximè cum simul eos absuisse scriptū sit in in-
strumento,& quia quasi simul & pariter testificari videntur
videlicet q nec ipsi nec alij interfuerūt cum si interfuissent
simul & pariter se vidissent secundum prædictos.Sed Inno.
quo ad proximè dicta tenet contrarium dicens q si centum
essent testes quorum de se quilibet diceret non interfui , &
duo tantū dicerent quilibet de se ego interfui ibi vbi instru-
mentum fuit receptum , vel vbi contractus fuit celebratus
34 validum erit instrumentum:quia † singuli testes de illis cen-
tum sunt in suis dictis singulares , & negatiuè deponentes.
Alij vero duo affirmatiuè deponūt & ideo præualet eorum
testimonium vt patet in ijs quæ leg.& not.de elect.bonæ.§.
contra.alleg.&.c.cùm dilectus.§.nos vero.eo.ti.nec obstat.d.
c.tertio loco.quia ibi per nullum testem ruboratur fides in-
strumēti.Vel dic q ibi non fuerūt singulares imo benè ple-
nè licet indirectè probauerunt falsum instrumentum & eo-
dem modo respondetur ad.d.c.tam literis. Vel dic q ibi ex-
presè probatum fuit instrumentum falsum continere secū-
dum Inno.Vel dic secūdum Host.q refert vtrum agatur de
actibus probādis per testes siue scriptura , an vero agatur de
scriptura per testes reprobanda.In primo enim casu,scilicet
quando agitur de aliquo probādo per testes super quo nulla
scriptura producitur , sufficiunt duo testes idonei qui suffi-
cienter probent affirmatiuam etiam si mille negarent se illi
contractui interfuisse de quo agitur sufficienter probatur.
35 Alij verò omnes negantes se interfuisse non † testificātur de
contractu sed de sua pręsentia quam vnusquisq; singulariter
tanquam de se negat , & ideo non est sufficiens eorum testi-
monium : quia reperiuntur in suis testimonijs singulares sic
loquuntur.c.bonæ.&.c.dilectus.cum concor.In secundo ve-
ro casu,scilicet quando aliquid asseritur factum fuisse super
quo etiam scriptura inducitur in qua testes sunt inscripti &
tunc si vnanimiter negant omnes instrumētum , & id quod
actum fuisse dicitur esse verum & se interfuisse nec per alios
testes potest inuari scriptura quia nec alij interfuisse dicun-
tur,& tunc tam instrumentū quàm contenta in instrumēto
censentur sufficienter reprobata:sic loquuntur.c.tertio loco.
36 &.c.tā literis.sed † si nō omnes hoc negāt,vel etiam si omnes
hoc negauerint & alij duo etiam nō inscripti in scriptura q
præsentes fuerint de contentis in instrumēto personis loco,
die,& alijs circūstantijs omnibus idoneum testimoniū red-
dant:tūc quicquid sit de instrō ad minus tenor ipsius videt
sufficiēter probatus:quia testimoniū duorū affirmantiū est:
& idē ambo probāt,aliorū verò testimoniū negatiuū:& ma
37 gis credendū est † in hac parte duobus affirmātibus q mille

negantibus: quia possibile est ꝙ etiam vbi multi præsentes
sunt, duo tantũ ad id quod agitur sint attẽti alijs non aduer-
tentibus, vel curãtibus sed habentibus aures surdas, & ideo
apertius & naturalius est testimoniũ affirmãtium quàm ne-
gantium veritatẽ. Et idem videretur si saltẽ duo testes de in-
scriptis id testificarẽtur quamuis alij negarẽt hoc & sic pro-
cedit dictum Inno. & sic non obst. vj. q. vlt. actor. ff. de proba.
ei qui. s. de prob. quoniam cõtra. ¶ Redeundo autẽ ad dicta
38 Inno. est aduertendũ ꝙ id quod dixi. s. duo † testes deponẽ-
tes se interfuisse sufficienter probare etiam si centũ dicerent
quilibet per se nõ interfui, est intelligendum in cõtractibus
vbi duo testes requirũtur & sufficiunt quod semper regula-
re est: vt patet. ff. de testi. l. vnus. & in eo quod leg. & not. s. de
39 testib. in omni. & c. licet. ad fi. Sed si esset talis actus † in quo
requirerẽtur plures testes duo: vtputa codicillus & testamẽ-
tum in quo requiruntur quinq; vel septẽ testes, tunc nõ suf-
ficeret alijs negãtibus se interfuisse probare per duos testes
actum fuisse inirũ vel instrumentum fuisse probatum quan
tum ad hoc vt per tale instrumentũ codicillus vel testamen-
tum probaretur secundũ Inno. tamen secundũ Host. exem-
plum non est bonũ per lecta & not. in. c. cùm esset. & c. rela-
tum. alleg. Tamen refert Inno. ꝙ quidã qui non minus quàm
alij ratione nitũtur dicunt ꝙ etiam si omnes inscripti negẽt
directè se interfuisse contractui vel confectione instrumẽti,
nihilominus tamen valet instrumentũ publicum quod per
se habet authoritatẽ & ita est, & singulares sunt nec directè
possunt probare negatiuã. vj. q. v. actor. nec obstat quod di-
ctum est supra in vers. sed cum agitur ad probandum ꝙ qui
dixit se non interfuisse in instromẽto pariter dicit & de alijs
qui adesse non potuissent, nisi eos vidissent quia hoc nõ est
verum vt ibi scripsi in vers. sed Inno. quinimò & vbi maior
multitudo est minus videt & recognoscit vnus omnes alios
non obstat. c. tertio loco. & c. tam literis. quia in eis proba-
tur indirectè negatiua. ¶ Si autem aliquis de testibus in in-
strumento inscriptis per duos tantùm testes in eodẽ instru-
mento inscriptos, vel non inscriptos probaretur fuisse alibi
40 tempore † contractus celebrati, vel instrumenti recepti,
esto, ꝙ centum remaneant de inscriptis qui interfuerint ni-
hilominus falsum est instrumẽtum: non quia contractus nõ
probetur per testes quæ remanent: quia illi cõtractum bene
probare possunt sed quia addidit notarius in instrumento
illũ qui fuerat absens præsentẽ esse. ¶ Sed caue quia si in ca-
41 su supra proximo † testes inscripti in instrumẽto vel alij sal-
tem numero duo deponerent illum testem interfuisse in ce-
lebratione contractus, vel tẽpore instromenti recepti præ-
ualebit instrumẽtum nisi aliàs per probationes luce clario-
res probetur illum absfuisse. arg. C. de contrah. & com. stip. l.
optimam. Subdit tamen Inno. quosdam dicere & fortè non
42 malè ꝙ si vnus † solus nedum plures de testibus inscriptis in
instrumento negaret se interfuisse contractui vel instrumen
to reliquis tacentibus, vel mortuis etiam si centũ essent de-
bilitatur fides instrumenti: vt. ff. quemad. testa. aper. l. j. §. fi. ra-
tio eorum est: quia instrumentum hoc nullam fidem habet
nisi ex officio notarij quem notarium reddit suspectũ con-
tradictio vnius testis: & ideo per contradictionem testis su-
spectum redditur instrumentum, nisi instrumentum ipsum
per collationem seu depositionẽ aliorum inscriptorum te-
stium, vel cõtrahentium iuuaretur: vt in auth. de fide instru.
§. si tabellio. & §. si verò moriantur. fatetur tamẽ ꝙ de ijs qui
negant se interfuisse est optima indagatio facienda. arg. C. de
testi. l. vbi. & C. de proba. l. iubemus. ita tamen ꝙ semper iu-
dex in dubio magis præsumat pro instrumento quàm con-
tra, vt instrumentum magis valeat quàm pereat. j. de verb.
sig. c. abbate. ¶ Item caue quia secundum Inno. non est tanti
valoris seu ponderis dicta suspicio, quæ oritur ex suspicione
eorum qui se interfuisse negant vt instrumentũ per hoc ad-
nihiletur, nisi fortè indirectè probarent sufficienter cõtra-
rium: vt. c. tertio loco. & c. tam literis. alleg. & C. de probat. l.
cùm preci. vel nisi iudex in acerrima inquisitione aliquid
reperiat rationabile per quod in contrarium moueatur, sed
Ioannes quantum ad hunc articulum fuit in. j. opi. secũdum
Inno. ¶ Sed quid si testes inscripti in instromẽto interroga-
ti an instrumento vel contractui interfuerint respondeant
43 † se non recordari, sed non firmiter asserant, hoc vel illud re-
spondet Inno. ꝙ tunc standum est instrumento contra quod
nihil asseritur licet dubitetur. Dubitatio enim, vel suspicio
huiusmodi non est tantæ virtutis ꝙ possit suspectum facere
instrumentum imò ex quo dubitant in tutiorem partẽ de-
clinare debent: scilicet ijs qui concordant instrumento. arg.
s. de testi. cùm tu filius. & j. de spon. iuuenis. & de reg. iur. c.
estote. secundum Inno. & vt res potius valeat per. d. c. abba-
te. secundum Hosti. & ad hoc redibo. j.

¶ SECVNDO quæritur post quam visum est de testi-
bus in instrumento inscriptis in quæstione præced. quid de
alijs testibus in instrumento non inscriptis ipsis tamen in-
strumento cõtradicentibus. refert Inno. quosdam distingue-
44 re cum testes alij quàm inscripti † in instrumento contradi-
cunt instrumento: quia aut factũ est remotũ, seu antiquum:
& tunc magis creditur instrumentis: vt. ff. de proba. l. si arbi-
ter. & de carbo. edicto. l. iij. §. duo. de dam. infec. l. qui bona. §.
fi. Aut factum est recẽs seu propinquum, & tunc secus: quia
tunc secundũ Henr. æquè creditur testibus regulariter sicus
instrumentis: vt hîc & d. l. in exercẽdis. & hoc verum nisi in
casibus in quibus scriptura est necessaria, vel vbi habet locũ
præsumptio iuris & de iure: vt patet ex his quæ scripsi. j. ea.
q. ver. excipiuntur. & ver. seq. & in his consistit tota secunda
distinctio Henr. hic posita. ¶ Alij dicunt indistinctè ꝙ stan
dum est instrumentis. arg. j. de præscri. ad audientiam. & C.
de proba. l. precibus. nisi forsan reprobetur. Dicunt enim ꝙ
contra quodlibet instrumentũ admittatur probatio testium
per iura proximè alleg. & s. de testi. c. causam. dicunt tamen
quatuor testes ad minus esse necessarios ad reprobãdum in-
strumentum & hoc probant sic: quia instrumentum vim ha
bet duorum testium & ꝙ notarius maior est vno teste, plus
dicunt ꝙ nunquam magis credendum est viuæ voci quàm
mortuæ licet videatur contradicere. in authẽ. eo. ti. Sed non
obstat quia ibi erat ex vna parte viua vox & instrumẽtum,
& ex alia parte erat tãtum collatio literarum. ¶ Dicũt etiam
quidam ꝙ licet priuata scriptura succumbat testibus, vt. d. l.
optimam. non tamẽ publica quia eandem vim habet vt te-
stes, vt. C. eo. ti. l. in exercendis. Inno. autem reiectis opinioni
bus supradictis respõdendo ad propositam quæstionem dat
finaliter pro cõclusione & approbatur hîc per Hosti. & No-
uel. & in Spe. de instru. ędi. §. restat. versi. sed quæro. dicens sic
nos dicimus ꝙ instrumento quãtuncunq; publicè confecto
45 & † quantuncunque testes inscriptos habeat derogatur per
duos testes, qui probent eum contractum de quo instrumen
tum est receptum non fuisse celebratũ, vel illos qui dicun-
tur contraxisse ibi non fuisse præsentes videlicet loco & tẽ-
pore celebrati contractus: vt si probent illos qui dicuntur
inisse contractum certis loco & tempore fuisse pro illo tem
pore ab eo loco adeo remotos ꝙ impossibile sit eos contra-
ctum inisse, vt. d. l. optimã. & s. de testi. ex tenore. & hoc per
prædictam rationem: quia instrumentum non habet fidem
nisi ab officio & authoritate notarij, iustum est autem huic
authoritati dictum duorũ testium præferri, & est ratio hu-
ius secundum Mar. quia probatio testium recta & naturalis
est probatio vero instrumentorum est super inducta quàm
miraculosè ex authoritate positiui iuris ad memoriam con-
seruãdam: vt patet ex not. j. eo. cùm. P. tabellio. ¶ Subdit ta-
men Inno. ꝙ hæc vera sunt nisi testes supersint qui asserant
verum esse: quod in instrumento cõtinetur siue fuerunt, siue
non fuerunt illi testes in instrumẽto inscripti: quia tunc sta-
retur instrumẽto: & idem si ex collatione testium vel cõtra-
hentium probari possit ꝙ testes in instrumẽto inscripti ve-
rè interfuerunt cõtractui: vt in auth. de fide instr. §. si tamen
quicquam. & § si verò moriantur. & §. seq. ¶ Sed opponẽs &
dices nonne si in instrumẽto inscripti sunt decem & plures
testes

testes cũ notario credendũ est eos omnes absuisse cõtractui,
cum notarius fidem faciat de omnibus, quæ in instrumẽto
continẽtur propter publicũ officium quod habet. & sic cre-
dẽdum est eos absuisse ergo nõ pauciores testes præiudica-
bunt instrumẽto quàm sint qui in instrumẽto inscripti sint.
Solutio rñdet Inn. dicẽs illud verum esse. s. ꝙ testis præsumi-
tur absuisse donec debilitetur fides instrumẽti hoc est quã-
din nihil probatũ contra instrumẽtum: sed ex quo probatũ
46 est † per duos testes ꝙ ij vel aliqui ex his qui inscripti sunt in
eo absuerunt iutantũ debilitatur tota vis instrumenti, ꝙ ei
in nullo quæritur nisi aliter cõprobetur: probata enim qua-
litercunq; falsitate instrumẽti tollitur authoritas scriptoris
instrumẽti: & ita alijs qui in instrumẽto continentur autho
ritatem præstare non potest: vt. d. c. si ad sacras. & in eo quod
leg. & not. per Inno. ĩ. eo. de hære. fraternitatis. ¶ Excipiun-
tur trĩ casus in quibus per testes instrumentũ reprobari non
potest. s. in omnibus illis casibus in quibus facit præsumptio
iuris & de iure: vt. C. ad Velle. l. antiquæ. & C. arb. tu. l. si Sed
caue quia licet vt ibi dicitur nõ possit qui cõfessus est suam
confessionẽ improbari, potest tñ falsum dici instrumentũ.
¶ Item non obstat ꝙ aliqui casus sint in quibus nõ admitti-
tur probatio nisi per scripturá tantum: vt. C. si minor maio.
se dixe. l. si alterius. & C. de suffra. l. vna. & de non nu. pec. l. ge
neraliter. & C. de testi. l. testinm. & auth. rogati. & ff. de prob.
l. censns. & in quibusdã alijs casibus not. in summa. eo. ti. §. qd
si instrumentũ amissum fuerit. per Hosti. & in Spe. de instr.
edi. §. restat videndũ. ver. Azo vero dicit. vbi Spe. ponit. xxx.
casus. & Card. ĩ. de censi. Romana. §. postquàm. super ver. in
scriptis. lib. vj. ponit. xxvj. ꝙ Io. An. ponit ibid. xxviij. & in il
lis maiorẽ vim obtinẽt instrumenta quàm testes vt in iuri-
bus allegatis, non tñ in omnibus illis casibus requirit de ne-
cessitate scriptura vt ibi not. per Io. An. Fateor enim ꝙ vna
cõsideratione habita melior securior & efficacior est proba
tio scripturæ quàm testiũ hac. s. quia semper tenor scripturæ
certus est: quia scriptus est nec de facili mutari potest quin
appareat: vt patet in eo quod leg. & not. s̃. de crimi. fal. licet.
sed liugua testiũ satis est mutabilis & variabilis & memoria
hominis labilis. C. qui testa. fa. po. l. hac cõsultissima. §. at cum
natura. Sed hæc securitas atq; prærogatiua tandiu tantũ du-
rat donec coutra instrumẽtum aliquid rationabile sit pro-
batum, secus ergo vbi instrumentũ falsum dicitur & proba-
tur, vel qñ conflictus est inter eos q inscripti sunt & qui cõ-
tractũ de quo agitur celebratũ asserunt, & alios qui hoc ne-
gant: sinautẽ quæras quæ instrumẽta testibus seu quibus te-
stibus præponderare debẽt vel econtra: distingue prout no.
per Io. iiij. q. iij. si testes. in glo. circa contrarietatẽ secundum
Inno. & in his sum expeditus de tota magna gl. Inno. & Ho-
sti. autẽ dicit dicendum fore de hac materia vt not. per eum
in. d. c. tertio loco. & in summa. eo. ti. §. quid si instrumẽtum.
Nouel. vero nihil addit. Collec. vero repillogando aliqua de
prædictis no. Inno. insistit circa hoc quasi per vnam colum-
nam, sed quia nõ apparet mihi ꝙ aliquid addat quod sit ma
gni effectus nõ insisto in dictis ipsius quantũ ad hoc. Quid
dicendũ? certè præmissa deberẽt sufficere: verũ quia Hen. &
Cal. ex no. Cy. in. l. in exercẽdis. & l. cùm precibus. & in. l. an-
tiquæ. alleg. & ex not. Inno. & Host. hic collegerunt duas di-
stinctiones ad quas semper recurritur ideo ne ex illarũ ca-
rentia putes aliqd tibi deficere mãdaui eas hic inseri de ver-
bo ad verbũ, & adde quod scripsi. s̃. eo. c. in secunda & tertia
suppletionib. glo. & ita. & in suppletione glo. propter quod.
Henr. igitur cũ quæritur vtrũ instrumentũ possit reproba-
ri & per quot testes: distinguit quia aut quæris vtrũ possit
reprobari: tunc aut quæris per quos testes possit probari, si
quæris de primo tũc aut quæris vtrum possit reprobari per
47 producentẽ aut per alium: si per † producentem tunc dic ꝙ
non: nam licet contra confessionẽ suam propriam quis ad-
mittatur ad probandũ contrarium. C. de iur. & fac. ign. l. er-
ror. & no. s̃. de cõfes. ex parte. tñ contra instrumẽta quæ pro-
duxi nõ admittitur, vt not. Inno. ĩ. de censi. cùm olim. glo. fi.

ver. item. no. & Host. post eum. & est ratio secundũ Host. ibi
quia labilis est memoria testis est. ff. ad leg. Iul. maie. l. famosi.
si instrumentũ cum magna deliberatione & solennitate fie-
ri cõsueuerit & antequam aliquis ipsum producit delibera-
re potest & debet an sibi expediat ipsum producere: vt pa-
tet in eo quod leg. & not. ĩ. c. imputari. non est ergo mirũ si
48 illi q improuiso † & siue magna deliberatione cõfitetur sub-
ueniatur maximè cũ memoria labilis sit. C. qui testa. fac. pos.
l. hac cõsultissima. §. at cum humana. illi vero qui deliberare
potuit non subueniatur secundũ Host. cum quibus concor-
dant. G. & Ger. extra de procur. c. j. super verbo in omnibus
in cle. si per alium puta aduersarium cõtra quem producitur
tunc refert: aut ille qui obijcit instrumẽto negat eum de vo-
luntate sua factũ esse, & tunc siue sit instrumentũ publicum
siue priuatũ admittitur ad probandum cõtrarium tam per
instrumẽta quàm testes: vt hic & s̃. de proba. c. iiij. C. de fide
instr. l. in exercẽdis. C. de nõ nu. pec. l. in cõtractibus. in prin.
C. de dote cauta non nu. l. fi. C. de proba. cùm precibus. & C.
de contrab. & cõmit. stip. l. optimam. ĩ. de præscr. ad audien-
49 tiam. ver. sed inter alia &c. Aut ille † qui obijcit instrumẽto
confitetur illud de voluntate sua factũ esse & tunc aut illud
instrumentũ quod vult reprobare est priuatũ aut est publi-
cum: si est priuatũ tunc aut vult probare cõtrarium per in-
strumentũ & potest: vt C. de non nu. pecu. l. generaliter. in fi.
aut per testes & nõ potest vt ibi & hoc forte nisi per nume-
rum quinq; testium qui succedũt in locum probationis fa-
ciendæ per scripturã: vt probatur. C. de testi. l. testium. Si in-
strumentum est publicum quod vult reprobare tũc ex quo
confitetur de sua voluntate factũ non potest contrauenire
nec admittitur ad eum reprobandũ: sic intellige. C. ad Senat.
Velle. l. antiquæ. arbi. tut. l. vlt. ita distinguunt Iac. de Ra. Pet.
de Bellapert. & Cy. in dictis legibus. & in. d. l. cùm precibus.
licet Accur. aliter intelligat leges illas vt in eis no. & licet Io.
notet. iiij. q. iij. §. si testes. glo. circa contrarietatẽ. circa fi. ego
credo, ꝙ contra quodlibet instrumentũ quantuncunq; pu-
blicum sic admittũtur testes hoc intellige quando non con-
fitetur de voluntate sua factũ admittitur ad probandũ con-
trarium per instrumentum derogatorium primo: vt quia in
primo instrumẽto continebatur ꝙ vendebam tibi & re ve-
ra simulabatur vẽditio cum esset donatio inter viuos & tu
dicis tabellioni facias mihi instrumentũ de donatione, & ꝙ
venditio facta fuit simulatiuè istud instrumentũ nedum est
contrarium alteri sed etiam derogatorium & ideo ei statur.
C. plus valere quod agitur. per totũ secundum eum. Si quæ-
50 ris de secundo, † scilicet per quot testes instrumentũ poterit
reprobari & tunc sunt opiniones. Prima opi. est Ber. hic di-
centis ꝙ per quatuor vel quinq; testes ad minus potest re-
probari, & est ratio secũdum eum quia authoritas tabellio-
nis videtur æquiualere duobus testibus: vt. s̃. de proba. quo-
niam cõtra falsam. & ipsum instrumẽtum præualet duobus
51 testibus quia † parem vim obtinet probatio testium, & in-
strumentorũ: vt hîc & in. d. l. in exercendis. secundũ eum &
idem tenẽt Gof. & Abb. hîc & Pe. in. d. §. testes. in fi. & Tanc.
Gof. & Ber. s̃. de proba. c. iij. & vide quia in arg. suo Bern. re-
sumit bis idem ad instar scholaris qui voluit probare patri
suo ꝙ tria oua essent quatuor resumendo bis idem per mo-
dum qui not. ff. de verb. obli. l. in stipulationibus. Quomodo
52 enim † intelligis tu ꝙ instrumentum habet vim duorum te-
stium si intelligis de sola scriptura hoc non est verum imo
scriptura cum inscriptione testium, & authoritas tabellio-
nis hoc totum habet vim duorum testium & ideo quando
Bern. dicit ꝙ posteà ipsum instrumentum valet duos testes
resumit bis idem, & quod dicit Bern. ꝙ authoritas tabellio-
nis videtur æquiualere duobus testibus, verum est in scri-
ptura facta coram iudice aliâs secus: vt. ff. de testa. l. domicius
Labeo secũdum Abb. & Io. An. hîc. Et istorum opinio esset
vera plures quàm quatuor essent necessarij ad reprobationẽ
instrumẽti cum per plures debeat fieri reprobatio, cuius tñ
contrarium ipsi dicunt. Vnde dic ꝙ instrumentũ publicum

habet vim duorũ teſtinm. Alia opi.eſt Accur.in.d.l.in exer-
cendis.vbi dicit ꝙ licet duo teſtes reprobent priuatũ inſtru-
mentum:vt.C.de contrahẽ & cõmit.l.optimam.non tñ pu-
blicum ſed bene poteſt reprobari per tres teſtes.Tertia opi.
fuit ipſius Acc.inſti.de inuti.ſtip.§.item verborũ.dicentis ꝙ
ſi obijciatur indirectè cõtra inſtrumenrũ puta per adiectio-
nem loci & tẽporis iuxta.l.optimã.C.de contrahẽ.& cõmit.
& iuxta.c.ex tenore.ſ.de teſtib.& tunc ad eius reprobatinnẽ
53 ſufficiũt duo teſtes.ar.ff.de teſti.l.vbi numer°.Si † verò dire-
ctè tunc plures quàm duo teſtes exigũtur vt vincant ſecun-
dum Hoſt.& Io.And.quos Abb.ſequi videtur hic dicẽtes ꝙ
inſtrumẽto quantumcunq; publico derogatur per duos te-
ſtes,vel ad plus per tres,& eſt ratio ſecundũ eos quia inſtru-
mentũ non habet authoritatẽ niſi à notario & huic authori
tati iuſtũ eſt præferri dictum duorũ teſtium , & hoc verum
niſi teſtes ſuperſint qui adſerãt verũ eſſe quod in inſtrumẽ-
to cõtinetur vel collatinne teſtium vel cõtrahentium pro-
bari poſsit ꝙ verè teſtes in inſtrumẽto nomioati contractui
interfuerũt:arg.in auth.de inſtru.caut.& fide.§.ſed ſi qs.& §.
ſi verè moriantur.coll.vj.Idem etiam.ſ.ꝙ per duos teſtes re-
probetur tenet Ioã.An.ſ.de reg.iur.c.pluralis locutio.lib.vj.
quia cum lex optimã. dicat per teſtes reprobari intelligit de
duobus per illud.c.Quinta opi.fuit Nic.Marte.in ſuis diſpu.
Simo.Vin.Iac.de Ra.& Pet.de Bellaper.in.d.l.in exercendis.
dicentium ꝙ non poteſt de his dari certa doctrina:ſed dicũ e
iudici hoc relinquendũ quæ fides adhiberi debeat inſtrumẽ
to inſpectis fide & legalitate tabellionis & teſtium vt ſecun-
dum illa iudici quæ videtur ſibi validiora, vt.ff.de teſti.l.iij.
§.j.nam inſtrumentũ poteſt eſſe tale ꝙ duo teſtes ei præuale
rent,& poteſt eſſe tale ꝙ maior eſt fides adhibenda ei quam
quatuor teſtibus. Vnde ſigillo Regis Franciæ quod nõ trãſie
per manus aliorũ de facili ſine magna prouidẽsia magis cre-
dendum eſt quàm ſigillo cuiuſdam Archipræſbyteri peda-
nei iudicis.ar.ff.de teſti.l.ob carmẽ.in fi. Vbi vero fides hinc
inde eſt quaſi par:tunc aut quæritur de facto recenti,& tunc
magis credendũ eſt teſtibus:vt in.d.l.ob carmen.§.j.aut factũ
eſt antiquum,& tunc magis creditur inſtrumẽto ſecundum
eos.Sexta opi.fuit Odoſ.prout recitat hic Abb.videlicet ꝙ
vbi eſt talis cauſa quę requirit plures teſtes quàm duos vt te-
ſtamentũ quod reqoirit.vij.teſtes.& codicillus qui requirit.
v.inſtrumentũ debet probari per plures quàm ſint illi quos
illins natura requirit & ſic teſtamentũ per.viij.teſtes & co-
dicillus per ſex.Hen.vero volẽs dictas opiniones tam varias
54 cõcordare credit ſic probabiliter † poſſe dici:quia aut inſtru
mentũ reuocatur in dubinm propter veritatẽ ſcripturæ vt
quia negatur factũ ab eo,à quo dicitur eſſe factũ:& tũc aliâs
probatur per eũ,qui ſcripſit ipſum:vt.C.ad.l.Corn.de fal.l.ſi
quis decurio.vel per teſtes inſcriptos qui deponũt ꝙ eis prę-
ſentibus tabellio ſcripſit illud vel ſi omnes ſint mortui per
comparationẽ:vt.C.e.ti.l.cõparationes.& in auth.eo.ti.§.ſed
55 & ſi inſtrumẽta.coll.vj.Aut inſtrumentũ reuocatur † in du-
bium non propter veritatẽ negotij de & ſuper quo inſtru-
mentũ non eſt confectũ,& tunc aut inſtrumentũ eſt priua-
tum aut eſt publicũ:ſi priuatũ vt quia dicitur ſcriptũ manu
illius contra quẽ producif:tunc aut nõ habet ſubſcriptionẽ
aliquorũ teſtium & tale reprobatur per duos teſtes.arg.ff.de
56 teſti.l.vbi numerus.iiij.q.iij.§.vbi numer°. Aut † habet ſub-
ſcriptionẽ aliquorum teſtiũ ſicut eſt.C.qui po.in pig.hab.l.
ſcripturas.C.eo.ti.cõparatinnes.C.ſi cer.pet.l.vlt.in auth.de
inſtru.caute.& fide.§.ſed & ſi quis.& §.ſi tñ quiſpiam.coll.vj.
& tũc aut iuuatur per teſtes illos,& alios & poteſt reproba-
ri ad minus per plures quàm per illos qui ipſum iuuãt & de-
ponũt pro eo quia & inſtrumentũ publicum per tot repro-
baretur vt ſtatim ſequitur.Aut nõ iuuatur per teſtes inſcri-
ptos in eo,vel quia ſunt mortui,vel quia nõ recordantur &
tunc poterit reprobari per duos teſtes.arg.d.l.vbi numerus.
Si inſtrumentũ eſt publicum tunc aut habet inſcriptinnẽ te
ſtium prout habent inſtrumẽta per tabelliones publicos fa-
cta. Aut non habet inſcriptionẽ teſtium prout non habent
regulariter inſtrumẽta ſigillo authẽtico ſigillata:ſi habẽt in-
ſcriptionẽ teſtium tunc refert. Aut perſonæ ſtantes pro in-
ſtrumẽto & contra inſtrumentũ in fide & legalitate, & alijs
qualitatibus ſeu circũſtantijs perſonarũ ſunt pares vel quaſi
aut nõ ſi ſic tunc refert. Aut inſtrumentũ iuuatur per teſtes
inſcriptos in eo : aut nec iuuatur nec reprobaf per teſtes in-
57 ſcriptos io eo.Si inſtrumentũ iuuatur per teſtes † inſcriptos
in eo,tunc conſiderabit iudex quos ſunt teſtes qui iuuaf in-
ſtrumentũ & quot ij,qui cõtradicunt vt ſi ſint plures & me-
liores illi qui cõtradicuot ſtetur eis alias nõ vt hic in.§.cũm
igitur.iũcto.§.porrò.& §.verum rñſionem.ibi & ex depoſi-
tionibus teſtiũ &c.& §.ſi Ex qbus habes ꝙ inſtrumento pu-
blico adiuncto depoſitionibus tabellionis ipſum cõficientis
& vnius teſtium in eo ſcriptorũ pręferũtur tres vel ad plus
quatuor teſtes & ita intellige qd no.Hoſt.in ſumma.e.ti.§.qd
ſi inſtrumentũ.ſub.§.ſi teſtes.ver.item cõſideret &c.& opin.
prędictã tenet Goſ.ſi inſtrumentũ reprobaf per teſtes inſcri
ptos in eo tũc refert aut aliquẽ vel aliquos de inſcriptis teſti
bus probaf per duos teſtes tum vel aliâs legitimè alibi fuiſſe
tẽpore cõtractus celebrati, vel tẽpore inſtrumẽti præcepti,
aut non probantur alibi fuiſſe tẽpore contractus celebrati,
vel tẽpore inſtrumenti cõcepti ſed ſolùm negant teſtes vel
negat aliquis teſtiũ ſe interfuiſſe celebrationi cõtractus , vel
58 præceptioni ſeu cooſectioni ioſtrumẽti.In primo † caſu re-
fert aut per alios teſtes inſcriptos in inſtrumẽto ſeu alios ex-
traneos nõ probatur cõtrarium.ſ.eos vel eum interfuiſſe &
tunc nõ valebit inſtrumẽtum ſed reputabif falſum nõ quis
cõtractus non probef per teſtes,ſed quia inſtrumẽto teſtem
ſeu teſtes interſuiſſe qui nõ interfuit,vel nõ interfuerũt.arg.
ix.diſ.ſi ad ſacras.aut per alios inſcriptos ſeu extraneos pro-
baf legitimè eos vel eũ interfuiſſe in celebratione cõtractus
vel tẽpore inſtrumenti præcepti & tunc talis teſtis ſeu taliũ
teſtium negãtium ſe interfuiſſe negatio ſeu probatio ſuper
hoc inducta cũ ſit legitimè reprobata nõ vitiat inſtrumen-
tum.arg.C.de contrah.& cõmit.ſtip.l.optimã.ſ.de teſtib.ex
tenore.iſta duo mẽbra no.Iono.hic in gl.ſi omnes.in ver.ſed
ſi teſtes.In ſecũdo caſu.ſ.qñ non reprobãtur ſeu non proba-
tur aliquẽ vel aliquos de teſtibus inſcriptis alibi fuiſſe tẽpo-
re cõtractus celebrati vel tẽpore inſtrumenti recepti, ſed ſo
lum negãt vel negat ſe interfuiſſe:tunc refert, aut omnes vi-
uũt & cõcordant vnanimiter inſtrumẽto in quo ſunt inſcri
pti,& tũc ſtatur teſtibus & inſtrumentũ amittit vires ſuas.
ſ.de proba.c.iij.& de teſti.tã literis.§.fi.ff.quẽad.teſta.ape.l.j.
in fi.& in auth.de inſtru.cau.& fide.§.ſi vero tale aliqd & ſeq.
colla.vj.ſecundũ Inno.in glo.ſi omnes.in prin.& Hoſt.poſt
59 eum. Aut † quidam ipſorũ teſtium inſcriptorũ in inſtrumẽ-
to & quidã non,& tunc deponũt pro inſtrumẽto & iuuant
inſtrumẽta qui faciunt numerũ neceſſariũ ad valorẽ inſtru-
mẽti puta duo teſtes in cõtractibus.v.in codicil.& vij.in te-
ſtamẽtis C.de teſta.l.cùm antiqtas.in fi.&.C.de codicil.l.vlt.
in fi.& tũc valebit inſtrumentũ, licet alij teſtes q dicũt qui-
libet de ſe ego nõ interfui eſſent centũ in numero,quia tales
eſſent in ſuis dictis ſingulares.ſ.de elec.cũ dilectus.§.nos ve-
ro.prout no.Inn.hic in ver.nos cõtrarium credimus.Aut nõ
ſint tot de teſtibus inſcriptis inſtrumẽto iuuantes inſtrumẽ
tum & deponẽtes pro eo ꝙ faciant numerũ neceſſarium ad
valorẽ inſtrumenti,vt qa vnus ſolus teſtis de teſtibus inſcri
ptũ in inſtrumẽto codicillorũ vel quinq; de teſtibus inſcri-
ptis in teſtamẽto deponũt pro eo,& alij dicunt ſe nõ inter-
fuiſſe celebrationi cõtractus vel cũ numerus neceſſarius ad
valorẽ inſtrumẽti tantũ eſſet adhibitus & inſcriptus in in-
ſtrumento,vnus eorũ dicit ſe nõ interfuiſſe & tunc credo ꝙ
per hoc redditur inſtrumentũ ſuſpectũ,vt.ff.quẽad.teſt.ape.
l.j.in fi.& hoc niſi teſtes inſcripti in inſtrumẽto vel alij depo
nerẽt contrariũ.ſ.eum interfuiſſe in celebratione cõtractus,
quia tũc valeret inſtrumentũ vt eſt dictũ,licet Inn. videatur
innuere contrariũ,in hoc mẽbro.ſ.ꝙ inſtrumentũ nihilomi
nus valeat & ꝙ tales dicentes ſe non interfuiſſe ſunt in ſuis
depoſitionibus ſingulares. per.d.c.cùm dilectus.§.nos vero.
ſ.de elect.

ꝫ.de elect.vt notat hîc in ver.Alij tamen dicunt,& non mi-
60 nus bene quam alij &c.si † quæris de tertio,scilicet quando
instrumentum nõ iuuatur,nec reprobatur per testes inscri
ptos in eo,vel qui sunt mortui,vel quia dicunt se non recor
dari an instrumentum,vel contractui interfuerunt,tunc re-
fert,aut nihil adseritur,vel proponitur contra & tũc valet
nihilominus instrumentum,nec propter hoc est suspectũ,
vt hîc legitur,& notatur specialiter per Host.de primo scili
cet quando sunt mortui.s̃.e.c.ij.& in casu,vbi dubitat̃ vtrũ
interfuerunt vel non in tutiorem,& benigniorem partem
declinare debent,scilicet vt concordent instrumento arg.ꝫ.
de testibus.cum tu filij.ꝫ.de sponsa.iuuenis.de reg.iur.c.ij.vt
notat hîc per Inn.in ver.si autem testes dicerent se nõ recor
dari &c.Aut proponitur cõtra eum,& impugnatur,seu re-
probatur de falso:& tunc aut instrumentum impugnatur,
seu reprobatur inducere,& per obliquũ dicendo,& propo-
nendo quod dic:quia instrumentum dicit partes contraxis-
se pari ipse partes,vel altera ipsarum erant,seu erat Romæ,
vel aliquid aliud per qd si probatur instrumentũ indirectè
reprobatur,& tunc potest reprobare per duos testes ad mi-
nus ar.l.all.optimam.&.c.all.ex tenore,& ita loquitur tertia
opinio supra tacta,& notata per Accursium,& insti.de inu-
ti.stip.§.item verborum.& ita intelligit Arch.in.c.all.testes.
iiij.q.iij.in gl.adde idem sentiunt,ita potes intelligere opi-
61 nionẽ Inn.in ver.nos dicimus.quòd instrumẽto. Aut † in-
strumentum impugnatur,seu reprobatur directè,& tũc cre
do ꝙ tale instrumentum reprobatur per tres testes,& non
pauciores,& sic intelligo opinionẽ Inn.hîc in vers.nos dici-
mus.ibi quando dicit,vel tres,qui probent eum contractũ
de quo instrumentum est præceptum non fuisse celebratum
&c.& Host.& Io.An.post eum,ita ꝙ iste versus Inn.loquat̃
de duplici reprobatione indicta ad quod refert̃ quod dicit
de duobus testibus,& qd statim exemplificat,ibi vel illos
qui dicuntur contraxisse ibi non fuisse præsentes &c.& de
reprobatione directa ad qd refertur quod dicit de trib᷒ te-
stibus,& qd statim exemplificat,quando dicit,vel tres,qui
probent eum contrarium de quo instrumentum præceptũ
non fuisse celebratum &c.si personę stantes pro instrumen
to,& contra instrumentum non sunt pares,vel quasi in fide
& legalitate,& alijs circunstantijs personarum,vt si tabellio
conficiens consueuit conficere,vel producere falsum instru
mentum,& sic est suspectum:vt hîc,& testes enim impugnã
tes sunt bonę opinionis,& bonæ famæ,vel econtra tunc iu
dex ex his,& alijs suam consciẽtiam informabit:vt s̃.de re-
nunciatione in præsentia.& scdm hoc stabit instrumentis,
vel testibus,quia ex transacta vide vita &c.ad.ff.de eden.l.si
quis ex argẽtarijs.§.j.ff.de accusa.si cui.§.ijsdem.ff.de suspec.
tu.l.iij.§.si autem ipse.ꝫ.de re mili.l.non omnes.§.à Barbaris.
C.de adiect.di.Adri.toll.l.vltima.s̃.e.cum dilectus.de dolo,
& contu.c.prout.&.c.veritatis.§.j.ꝫ.de præsumpt.c.mãda-
ta.c.scribam.&.c.illud.& de præscript.ad audientiam.vt hic
notat Host.& in summa.e.ti.§.quid si instrumentum.sub.§.si
testes.& ita potest intelligere quintam opinionem.s̃.tactã.
& hæc præmissa intellige de instrumentis habentibus inscri
ptionem testium prout habent communiter instrumenta
manibus tabellionũ confecta.si quæris de instrumentis non
habentibus inscriptionem testium,tũc potes dicere ꝙ talia
possunt reprobari indirectè per duos testes,vt supra dictũ
est in alio casu.Directè verò per tres testes ar.istius.§.porrò.
& hoc casu etiam posses si velles intelligere opinionem prę
62 dictam Inn.hîc in versu aliâs nos dicimus.tutius † tamẽ cre-
derem dicendum hoc esse arbitrarium considerata fide,&
legalitate custodientis sigillum,& authoritate sigilli,& ex
alia parte considerata fide.& legalitate testium impugnan-
tium,& reprobantium instrumentum,vt secundum hoc iu
dex pro suo bono arbitrio stet,vel instrumento,vel testibus
impugnãtibus,vt iam dixi in alio casu ar.s̃.e.cum dilectus.
ff.de testi.l.iij.§.tu magis scire potes.&.l.ob carmẽ.& ita in-
tellige quintam opinionem supra recitatam,cum ibi allega.

si verò omnia sunt æqualia hinc,& inde tunc iudex cõside-
rabit naturam negotij,& qualitatem:nam factum est recẽs
magis credendum est testibus,dummodo alias de dignis si
antiquũ magis credendum est scripturæ:quia memoria ho
minum labilis,vt.C.de donat.l.in donationibus.qui testamẽ
ta facere possunt.l.hac consultissima.§.at cum humana.s̃.de
proba.quoniam cũ causam.considerabit etiam naturam ne-
gotij,quia quædam sunt quæ melius probantur per scriptu
ram,quã per testes,vt processus iudiciales.s̃.de prob.quõ cõ
tra falsam.professio expressa,vt infra de regulari.statuimus.
& quædã alia,vt.C.ad vell.l.antiquę.C.ar.tu.l.si.quod dic vt
no.ho.in summa.e.ti.§.de publicatione.in.§.& qualiter.ver.
quid enim si tenor.& in.§.alle.quid si instrumentũ in fine.&
Spec.hoc ti.§.restat videre.in.iij.col.ver.tu.tu autem dic ꝙ si
obijciatur,nota tñ ꝙ Host.dicit hic ꝙ licet instrumentum
fuerit legitimè reprobatum per testes inscriptos,vel etiam
non inscriptos in eo,si tamen duo testes fide digni,inscripti
vel non inscripti in instrumento,qui tamen interfuerũt fa
cto qd asserit instrumentũ de ipso facto,& de tenore ipsius
instrumenti idoneũ testimoniũ reddãt quicquid sit de ipso
instrumento ad minus tenor ipsius videtur sufficienter ꝓ-
batus,licet alij omnes negent se interfuisse:quia magis cre-
dendum est,hoc casu duobus affirmãtibus,quàm mille ne-
gantibus:quia possibile est ꝙ multi sunt præsentes,duo ve-
rò solum ad id quod agitur attenti secundum eum.Expedi-
ta distinctione Henrici accedo ad distinctionem Io.Calde.
qui breuius,& clari᷒ se expedit,vt mihi apparet.¶ Cũ quę-
ritur ergo an per testes reprobetur publicum instrumentũ,
& per quot testes reprobetur.Distinguit Io.Cal.quia aut cõ
fectũ est in casu in quo non admittuntur probantes contra
63 rium iuris dispositiõe,aut super alio.Primo † casu per testes
probari non potest,C.arbit.tu.l.fin.C.ad vell.l.antiquę ratio
quia ex tali scriptura iudicum præsumptio iuris,& de iure
valet,ꝙ ita fuerit ꝙ confessus fuit tutor sine inuentario so-
lẽniter confecto,vt.l.j.vel quia mulier receperit pecuniã ꝓ
intercessione,vt prędicta.l.antiqua & ideò tũc probatio te-
stium non admittitur.& idem vbicunq; ius sic disponit ad
hoc.ꝫ.de spon.is qui.si autem alio casu confectum est instru
mentũ in quo ius sic non disponit,subdistingue,aut dubiũ
est propter veritatem scripturæ,aut propter defectũ verita
tis negotij.Primo casu puta quia negant factũ ab eo à quo
dicitur confectum,& tunc per illum qui scripsit poterit,&
probari.C.de fal.si quis decurio.vel si testes in scriptis depo
nũt ꝙ eis pręsentibus cõfectũ fuit per alium,vel per aliarũ
suarum scripturarũ cõparationẽ.e.ti.§.sed si instrumẽta.si autẽ
64 dubiũ est propter defectum † veritatem negotij,tunc sub-
distingue,aut vnus testis contradicit instrumento,aut plu-
res.si vnus aut nõ est de inscriptis in instrumento,aut de in-
scriptis,si nõ est de inscriptis,de instrumẽto illud nõ repro-
bat.s̃.e.c.veniens.&.c.licet vniuersum.iiij.q.iij.iureiurandi
etiam si esset scriptura in qua non sit inscriptio testium,pu-
ta,in electione,nota eorum qui scrutantur dicta eorum qui
examinantur contra quẽ inquiritur attestationes testiũ,&
in similibus.& tũc cũ ad actũ,vel finẽ super quo,vel ad quẽ
cõfecta fuit scriptura standũ est scripturæ,licet is qui scruta
batur,vel examinabatur contrariũ adsererent,vt.s̃.de ele.cũ
dilectus.ad finem.de præscrip.ad audientiã.sed quoad pœ-
nã falsi imponendi ipsi testi,si posteà accusetur de falso,&
ipse negat se dixisse quod in scriptura cõtinetur ipsi scriptu
ræ non debet stari:quia ex quo agitur ad pœnã criminis re-
quirunt̃ probationes luce meridiana clariores.ij.q.viij.sciãt
65 cuncti.si aũt is,qui † contradicit est de testibus inscriptis in
instrumentis,aut tot remanent inscripti ꝙ aliâs sufficiunt,
aut non remaneant tot quot aliâs sunt ibi necessarij.Primo
casu non reprobatur eadem ratione,satis est eñ ꝙ substan-
tialia instrumenti remaneant,& hoc puto simpliciter verũ
si alij testes sint mortui,vel eorũ copia haberi nõ potest ꝓ-
pter præsumptionem,quę facit pro tabellione,quę nõ tollit̃
propter dictum vnius necessarij,& substantialibus instru-

menti remanentibus, vt præall. c. ad audientiam. ſed minus
ipſorum copia haberi poſſet putarem vtile inquirere ab eis
ad hoc, ſ. de elect. cum dilecti. ſi autem is qui contradicit in-
ſtrumento eſt de numero neceſſario, licet in hoc membro,
& ſeq. multum poſſet inſtari an dictum affirmatiuũ ſit, vel
negatiuum, Dic ꝙ in caſu prædicto is, qui contradicit facit
vacillare fidẽ inſtrumẽti. ff. quẽadmodum teſtamẽta aperiã-
tur. l. j. §. fi. & ideò inſtrumentum non probat niſi melius fue
rit cõprobatum. C. de probat. l. iubemus. & poteſt eſſe ratio
quare aliud in iſto caſu, & aliud in alio quã dixi. ſ. ver. idem
ſi eſſet. quia ibi agiť principaliter de facto, vel de dicto eius
qui contradicit, & ideò præſumitur contra eum: ſed hîc ſe-
cus: ſi verò plures ſint, qui contradicunt inſtrumẽto, ſiue de
inſcriptis, ſiue de alijs hîc innuerit, qui requiriť ſunt variæ
opiniones, & licet inter alias æqua ſit illorum opinio, qui di
cunt id cõſiſtere in iudicis arbitrio, & inſpecta fide tabellio-
nis ipſius, & teſtium legalitate, & qualitate negotij an ſit re-
cens, vel vetuſtum, & ſecundum illa interdum fidem adhi-
bendã duobus teſtibus contra inſtrumentum: quia pro eis
validiores faciunt præſumptiones intendi econtra eadẽ ra-
tione iudicandi pro inſtrumento, etiam ſi quatuor, vel plu-
res contradicant. tñ verius credo ꝙ duo idonei teſtes reddẽ
66 tes † ſufficientes rationes dictorum ſuorum reprobant in-
ſtrumentum ex quo alias non coadiuuantur, ſiue loquiť de
directa reprobatione, ſiue de indirecta: vt hîc tenet Inno. qa
inſtrumento non ſtatur niſi propter officium, & authorita-
tem notarij, quæ fides notarij tollitur per duos bonos teſtes
& per hoc reſpondetur ad rationẽ quam ponit hîc gl. i. ꝙ ta
bellio æquipollet duobus teſtibus, & inſtrumentũ duobus
alijs, ꝙ nullum iſtorum per ſe æquiualet duobus teſtib⁹: ſed
inſtrumentum propter authoritatem notarij bene facit ple
nam probationẽ: vt hîc, & in. l. in exercendis. C. e. vnde illa ra
tio bis idem repetit, ſublata ergo fide notarij, ꝙ fit per duos
teſtes, qui contrarium deponunt eius, quod continetur in
inſtrumẽto per cõſequens ſublata eſt fides inſtrumenti, &
67 quæ ab illa dependent. Item † cõparatio literarũ facit vacil-
lare fidẽ inſtrumenti in auth. e. ti. in princ. coll. vj. multò for-
tius duo teſtes ergo illi non ſtabitur, vt in. d. l. iubemus. Item
probatio, quæ fit per inſtrumenta eſt præſumptiua ad hoc
de præſcript. ad audientiam. ſed præſumptiua probatio aliâs
etiam plena bene reprobatur per duos teſtes. ſ. de proba. ꝓ-
poſuiſti. ff. de iureiur. l. admonẽdi. cũ ſimil. ſequitur ergo qd
prędixi, & per hoc rñdetur ad probationem Azonis. in. l. in
exercendis. quia licet vtraq; ſit plena probatio non ſequitur
ꝙ altera non ſit validior altera vbi ſunt contrariæ: quia idẽ
etiam põt eſſe in eadem ſpecie probationis. ſ. de teſti. in no-
ſtra. & quod ibi notatur multò fortius vbi probationes con
trariæ ſunt diuerſarum ſpecierum Io. cald.

¶ TERTIO quæritur de vna quæſtione quã hîc mouet
Hoſt. quam forma, & proſequere, vt ſcripſi. ſ. e. c. ſuper ver-
bo ea vnica tantum venditio.

¶ QVARTO quæritur ad declarationem glo. pe. vtrum
ſuper emergenti, vel incidenti ſit pronunciandum: ſed de
hoc me expedio remittendo ad ea, quę ſcripſi. ſ. de ord. cog.
c. j. vbi de hoc ponitur vna diſtinctio per Henri.

¶ QVINTO quæritur ad declarationem eiuſdem gloſſ.
qualiter exceptio peremptoria omiſſa ante ſententiam po-
teſt opponi poſt ſententiam. circa qd videtur poſſe dici ꝙ
68 ſic per † modum actionis ſi ſit tale quid quod per viã actio-
nis in iudicio deduci poſ, vt. ff. de neg. geſt. l. ſi autẽ §. ſi quo-
cunq; modo. & de compenſa. l. quod in diem. §. j. & j. de app.
conſtitutus. in fi. ſcdm Vinc. & Ber. hîc, & Archid. vj. qõ. ij.
Oſius. in li. fi. & Henric. hîc, & de ord. cog. cum dilectus. vbi
de hoc plenius per eum. & idem etiã per viã exceptionis in
caſibus tñ in quibus ius excipi poſt ſentẽtiam permittit ex-
preſſè. quos caſus ponit Accur. C. de iur. & facti ignorã. l. j. &
Spe. addens plures alios de excep. §. dicto. ver. hoc tñ fallit. &
ver. ſed pone ędificari ſcdm Hoſt. hîc, & idẽ ſi ſit talis exce-
ptio per quã apparet iudiciũ retro fuiſſe nullum etiã ſcdm

Hoſt. hîc, vt. C. qñ prouo. non eſt neceſſe. l. venales. ſ. de pro-
cur. in noſtra. in fi. & de proba. licet de re iudi. ad probandũ.
69 & de except. c. exceptionem. & idẽ † ſi eſt appellatum in ca-
ſu in quo appellari põt dummodo terminus peremptorius
in cauſa appellationis factę per iudicem appellatus ab hoc
non excludet, vt hîc etiam ſuppoſito ꝙ in cauſa principali
per terminũ iuris hoc eſt per renunciationẽ, & concluſio-
nẽ. C. ſnĩam reſcin. nõ po. l. peremptorias. & j. de except. pa
ſtoralis, vel per terminũ hominis hoc eſt per peremptoriũ
ex principali cauſa à iudice aſsignatum, vt. ſ. de in inte. reſti.
corã quia iſta eſt natura cauſæ appellationis ꝙ in ea, & pro-
poni, & probari poſſunt ea quę in cauſa principali non fue-
runt propoſita, nec probata: vt hîc, &. C. de temp. app. l. per
hanc. & eſt ratio, quia licet quidam tenentes contrarium di
cant ꝙ aſsignatio termini perẽptorij facta per iudicẽ in cau
ſa principali eſt quędã interlocutoria, quæ quantũ ad partẽ
tranſit in rẽ iudicatam in cauſa tota nõ eſt verũ hoc quoad
totam cauſam, imo, nec ille terminus cenſetur interlocuto-
ria imò eſt quędã comminatio inſtantiam tantũ reſpiciens
ſcdm Henri. hîc inducit. ff. de iudi. l. in peremptorio. &. C. cõ
minationes epiſtolas in rubro, & in nigro. & idẽ tenet Car-
dinalis. j. c. cupientes. li. vj per ver. priuatos. ſed aliâs quã. ſ.
ſi nõ fuerit appellatum opponi nõ poteſt talis exceptio. iij.
q. vij. exceptio. j. de re iud. inter monaſteria, vbi de hoc in
gl. vlti. & idem ſi eſt appellatum. in caſu tñ in quo appellari
non poteſt de quibus caſibus legitur, & not. ff. de quibus ap-
lare non licet. per totũ. &. C. quorũ appellationes nõ recipiũ
tur. per totũ. &. ij. q. vj. ſunt quorum. &. j. de app. Romana. §.
ſi autem poſt ſententiam. li. vj. &. ff. de verb. ſigni. l. ſi qua pœ
na. & de elect. ne pro defectu. & de ſuppl. negli. pręla. c. fin. vt
not. per Cardinalem, & Io. and. in. d. c. cupiẽtes. ſuper verbo
80 priuatos. & idem † ſi eſt appellatum in caſu licito ſi excipiẽs
in cauſa appellationis per lapſum peremptorij in ipſa appel-
lationis cauſa præfici ſit ab excipiendo excluſus, vt in. d. c.
coram. quod tñ intellige prout ſcripſi in. d. c. coram. &. ſ. c.
proxi. & prout notatur in cle. ſępe. de verb. ſig.

¶ SEXTO quęritur pone contra inſtrumentũ qd produ-
co ad probandũ ꝙ tu debes mihi centum, tu obijcis de fal-
ſo quis habet probare tu, vel ego. quidam dicunt ꝙ ſi agitur
81 ciuiliter, & inſtrumentũ † eſt in aliqua ſui parte ſuſpectum,
vel ſi notarius conſueuit facere falſa inſtrumẽta, tũc probat
producens ar. j. vt eccleſiaſtica beneficia. c. vno. cum ibi no-
tatis. ſed ſi non ſit ſuſpectum tunc probare habet excipiẽs,
& ſi agitur criminaliter vterq; ꝓbare habet: ſed primò exci
piens actor tñ primò producet teſtes ſuos ne fruſtra reus fa
tigetur laboribus, & expenſis. de proba. licet. cum ſimilibus.
aliâs actor poſſet appellare, & ſic qd tenuit Spec. vt ipſe re-
fert de proba. c. ij. ver. ſed pone. ſed Collect. dicit ꝙ hoc ipſe
non intelligit: quia durum videtur dũ inſtrumẽtum produ-
ctũ in nullo eſt ſuſpectum ꝙ producens probatione onereť
ar. ſ. de proba. ſicut nec videt illam differentiam an agatur
ciuiliter, vel criminaliter ſcdm eũ. Ego autem puto ꝙ poſt-
quã actor plenè probauit ipſe non teneť vltra probare, do-
nec ſua probatio, per legitimam exceptionem aduerſarij ab
aduerſario oppoſitam, & probatam probatio actoris legiti
mè fuerit impugnata, & ꝙ probata intentione actoris, reus
excipiẽs ſuã exceptionem probare tenetur, cum reus in ex-
ceptione ſit actor, niſi per confeſsionem actoris, aut aliam
legitimam iuris præſumptionẽ releuetur: vt patet in. §. hîc.
ad hoc autẽ. &. ff. de prob. l. ij. &. l. in exceptiõib. in prin. &. ſ.
82 de probatio. in prin. c. licet. Si autem appareat † inſtrumen-
tum ſuſpectum, aut ſuſpicio eſt tanta ꝙ facit vacillare fidem
inſtrumẽti, & tunc à modo nõ ſtabitur inſtrumento donec
coadiuuetur ex parte ipſius producentis, vt. C. de proba. l. iu
bemus. &. ſ. e. inter dilectos. Aut ſuſpicio non eſt tanta ꝙ fa
ciat vacillare fidem inſtrumenti. & tũc ſtabitur inſtrumẽto
donec reprobetur, & per conſequens non onerabitur actor
alia probatione quãdiu ſua probatio plena remanet in ſuis
uiribus, quia leuis, vel dubia pręſumptio nõ releuat, nec im-
pugnat, vt

pugnat,vt.s.de proba.in præsentia.licet talis suspicio pro-
bationes actoris aliqualiter coadiuuet,quia quę non pro-
sunt singula,multa iuuant.s.de proba.cum causam.cum ibi
notatis in vltima gl.

¶ SEPTIMO quæritur,pone debitor iurat q nō proba
bit solutionem debiti,nisi per publicū instrumentū nunqd
valet?videtur q nō quia cōtra bonos mores ar.s.de foro cō
pet.si diligenti.Spe.de proba.§.ij.ver.quid si debitor.dicit q
imò est tenendū per.c.verū.de iureiur.& quia pactū, & lex
æquiparantur.ff.de pact.l.nō impossibile.& tñ lex inducit
in casibus notatis in.d.c.Romana.de censi.li.vj.nō admitti
83 probationem nisi per scripturam.sed hoc credit † Collect.
verū dum nō agitur de periculo animę:quia si agereť de pe-
riculo animę,aut prǫiudicio tertij nō esset tenendū: refert
tñ Collect.Host.in summa.de renūc.§.qui possunt renūcia-
ri.ver.quid de pacto.dicit simpliciter quòd non videť va-
lere tale pactū:quia talis vsus frequens,& necessarius ppter
cōmunē vtilitatem inductus est,qd latius ibi prosequere,&
idem Hug.Azo.& Accur.in auth.vt matres tam creditrices
quā debitrices sine prohibitione circa finē,vbi vide per la-
de bello visu generalem distinctionem cui iuri valeat renū-
ciari,& ibi amplectitur la.opinionē Host.& Accur. & ista
opinio magis mihi placet:quia opinio contraria induceret
homines ad peccandū.sed retinendum alienū arg.ff.de pac.
doc.l.conuenit.nec obstat.c.debitores.de iureiur. quia ibi
subueniri potest per remedium repetendi,vt ibi no.

84 ¶ OCTAVO quæritur,pone vnus † de testibus à tabel
lione inscriptus,accusatus falsum dixisse,testis verò dicit ali
ter scriptū esse dictū eius quā ipse protulerit,cui magis cre
dēt:an scripturę tabelliōis,an dicto testis hoc se dixisse ne-
gantis?refert Spe.e.ti.§.restat.ver.sed quid si vnus omnes do
ctores Bononieñ.in examinatione priuata concordasse q
nō credetur tabellioni contra testē:quia in criminibus aper
tę debent esse probationes.ij.q.viij.sciāt cūcti.sed certè nec
testi cōtra instrm eadem ratione credetur,& ideò neuter pu
nitur.l.neq; testit,neq; tabellio,vt extra de elec.cū inter.i.la
niorē.circa quod etiam vide quod notatur in Spec.de teste.
sed pone esse iudex.iste enim testis nō habet cōtra se nisi so-
lū notarium cui soli nō statur,vt in auth.de hære.& fal.§.san
cimus.nisi fieret in publico parlamēto quo casu testes non
sunt necessarij.ar.C.de testa.l.omniū.circa principiū.&.C.de
lati.libe.toll.l.vna.sic & in actis iudicialibus.s.de prob.qm.
& faciūt lecta,& not.de probat.literis.in cle.scdm eum.

¶ NONO quæritur quid si continetur in instrumēto Pe.
filius Ioannis tali pmisit Iacobo cētū,& illa die Io.erat mor
tuus sic q Petrus pro illa die nō erat filius Ioannis:nunquid
ex hoc vitiosum reddiť instrm.Spe.in.d.§.restat.ver.quid si.
dicit q non quia debet suppleri filius,supple quōdā: vt.ff.si
certum pe.l.cū qui.ff.de dā.infect.l.si fortè.ibi enim dicitur
85 dñi.f.quondam scdm Collect.sed de dicta † suppletione mo
dicū curo:nā scdm logicos,nomina quę sunt certę qualita-
tis cognominationē important, apertè prędicati apposita
suā formam.i.suam cognominationem appellant.& ideò cū
dicitur Petrus filius Io.absq; suppletione,& ex pposito ver
bi significato hęc verba,& ad prętéritū,& ad futurū tēpus
referuntur.certū enī est q ille,qui filiū generauit ratione ge
nerationis præteritę denominationē paternitatis,& filius,
qui generatus fuit denominationē filiationis retinēt in futu
rū. ¶ Item quid si vnus de testibus inscriptis sit excōicatus.
Spe.vbi.s.tenet q nihilomin⁹ valet instrumentum.& idem
credit Collec.etiam si oēs essent excōicati ad hoc.s.de pcu.
cōsulti.& quę ibi scripsi etiam si tēpore iuramēti depositio-
nia,dūmodo nō opponať,nec sunt publicè excōicati, & idē
fortiusa si tūc iam sunt absoluti iuxta lecta,& no.de test.cog.
prǫtereà qd hîc nō pertracto.Prǫtereà Collect.post Spe.vbi
s.subdit q si iudex pronūciat,sic nō obstante instro prędi-
cto q falsum pronūciamnt sic declaramus &c.& pronūcia-
tio scribatur per notariū qui illud instrm confecit,nec nota
rius pronunciationē contradicat nihilominus hoc nō suffi
cit ad probandū eum falsarium,vt.s.de ord.cog.cū dilectus.
licet qñq; quis videatur facto cōfiteri de priuile.olim. ij.de
86 transact.ex literis.de elect.per inquisitionē.sed † cuius ęta-
tis debet esse notarius:videť q de ætate iudicū de qua de of-
fi.dele.cum vigasimū:quia eis creditur de proba.qm. quidā
dicūt q sufficit q sit pubes,vel saltē q habeat.xx.annos: qa
est loco testis.iiij.q.iij.item nullus.vel quia nō est testis solū
sed habet authoritatem,& gerit officium publicum videť
requiri plena pubertas.xviij.annorum,sicut aduocato.ij.q.
vij.sunt autem.an eā ætatē facta est lex:vt quid probat in
publicū.ff.de posthu.l.j.§.puritiā.sicut in pcuratore ad ne-
gotia.j.de procur.gñaliter.li.vj.cū ibi notatis:quia debet sci-
re iura:nā super istis contractibus instrumēta conficiēs pu-
nitur.C.de sacrosan.ec.l.iubemus.sicut in iudice de consen-
su partium dato,vt.d.c.cū vigesimū.scdm Collec.& Spe.vbi
s.Item addit Collect.satis impertinenter q in termino ad
producendū instrumenta non possunt produci testes licet
instrorū nomine cōtineantur,eo q possunt instra produci
post publicationem testiū:vt in Speculo de dilat.§.videndū.
ver.itē no.& Paulū in cle.sępè.de verb.signifi.& Noueliā.de
testi.cog.peruenit.sed si non esset facta publicatio secus se-
cundū eū:vt.d.c.peruenit.& hîc de quo scripsi.s.c.proxi.rur
sus dicit q post dictū peremptorium proposita exceptiona
peremptoria possunt produci testes super ea scdm Spe. vbi
s.quia peremptoriū intelligiť fuisse assignatū ad illa quę p-
posita fuerunt ar.s.de elect.li.vj.& de off.dele.insinuante.cū
similibus.secundum eum.

¶ DECIMO quęritur,si produco instrm qd finaliter p-
87 batur esse falsum nūquid productio mihi prǫiudicat † vide-
tur q sic,quia tacitè videor confessus contenta in eo de cen
si.cū olim.Inn.contra.de excep.cū venerabilis:quia si expres
sus confessus fuissem ea nō noceret,quia semper viderer cō-
fiteri,quia bonum credebam instrm,ideò sublato instrumē
to confessio videť sublata.ar.s.e.inter dilectos.& de re iudi.
cum inter.secus si confessus fuissem non innités instro, vel
eius nō habita mētione.Item secus si nō probaretur falsum.
sed aliàs defectum,seu nō sufficiens ad probandum:quia in
primo casu poniť fundamentū,& per consequens ædificiū.
j.q.j.cum Paulus.sed in alio remanet ar.C.de libe.præte.au-
thē.ex causa.& qd no.Collect.de offi.dele.præterea.Sed po-
ne q instrm qd est contra me in certo articulo malè intelli-
gens produxi qd reproducitur cōtra me in articulo in quo
facit cōtra me: nūquid nocet mihi.certè sic.ar.ff.de offi.prę-
sidis.l.illicitas.§.veritas.viij.dist.veritate.scdm Inn.in.d.c.cū
venerabilis.& Collectarium hîc.

SVMMARIVM.

1 *Defectu literæ, dictionis, aut orationis rescriptum non vitiari, idque quatenus verum sit, numero.2.*

CAP. XI.

EX parte charissimæ. ¶ Cas. Defe-
ctus literæ non vitiat rescriptum.cōis diui-
sio,secunda ibi,*quia rescriptum*.& pars huius
de foro cōpe.ex parte.B ¶ Expone literam,
spoliarunt.dicebatur enī in rescripto q Gul.& complices eius
spoliauerāt eum castro,vt in.d.decret.ex parte.deerat pro-
pter hūc defectū non mutať sensus,als secus,videlicet si nō
intelligereť sensus literę,vel posset nihil tripliciter intelligi:
s.e.inter.scdm Vinc.procedas iudex ad quem fuerat impe-
tratū rescriptum,ille tñ non procedit authorite huius man
dati:se primi rescripti quod paret per verbū non obstante.
¶ PRIMO quærit,dictum est in summario q defectus li
1 teræ non vitiat rescriptum.quid in defectu † dictionis,vel
orationis.respondet Inn.quòd idem etiam fortè posset dici
dummodò depręhenderetur intellectus Papę.refert tamen
alios dicere,q si aliqñ sit defectus,seu error intolerabilis in
litera,vel dictione,iudex tamen nisi occultum sit vitiū suspe
ctas habebit literas cū multi sint officiales in curia,qui exa-
minant,vitia literarū.primum tñ dictum placet Inno.nam

per bullam satis tollitur suspicio officialium. vel secundum
Host. dic, vt legitur. ſ. de proba. causam. vel posset distingui
scdm eũ inter rescripta gratię, & iustitię, ar. de crimine falsi.
c. pe. super quo tamen remittit ad not. ĩ. e. ex literis. & de re-
script. ad audientiam. Dicit Mart. ꝙ locum habet in rescri-
ptis iustitię, & gratiæ, videlicet, ꝙ defectus literæ, vel sylla-
bę in medio dictionis non vitiat, vt hîc: secus si in fine. vel
si esset talis defectus propter quẽ mutaretur casus, vel cẽsus,
seu propter quem induceretur patens incõgruitas latinita-
tis: nam in patenti defectu, & magna incongruitate, seu dũ
per hoc immutaretur casus, seu sensus literę haberet locũ. c.
ad audientiam. ſ. de rescrip. scdm eum. ¶ Opponitur tñ Col
lect. quia litera. c. significat veritatẽ, & perfectionem. iij. q. ij.
a postquàm. so. ꝙ hic † nõ dicitur cõtrarium: quia intelligitur
quod hîc dicitur cum aliâs apparet de sensu, & intellectu se-
cundum Archid. xxx. q. ix. apostolicæ. & Vinc. hîc, nec ob-
stat de consecr. dist. iiij. retulerunt. per quod videretur indi-
stinctè dicendum ꝙ non noceret: nam ibi loquitur in sacra-
mento, vbi sufficit ꝙ non appareat de contraria intentione.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius perpetuus, & temporarius qui sint: his tñ neminẽ substitui.*
2 *Vicariũ à quolibet conueniri posse, & facti species. c. g. perpetuus. de fide instrumentorum. nu. 3.*
4 *Acta, rescriptaq; litigatorum vtriq; communia esse.*
5 *Sñiam à reo originario actori edi debere aliâs nullã vim habet illa.*
6 *Contumacem in respondendo confessum videri, & nu. 7.*
8 *Negatam sententiam publicandam esse.*
9 *Sententiam victor edat ita, vt appellationẽ appellãs. & nu. 12. & 17.*
10 *Cessionis instrumentum non, nisi accepto iudicio, edendũ: fallit si libello memoretur. nu. 11.*
13 *Sententia non videri adquiescere appellãtem, licet in se latã fateatur.*
14 *Sententiam, nisi de ea constet, iustam non præsumi, & nu. 15. Limita si appellatum non sit. nu. 21.*
16 *Appellantẽ appellationis, victorem sententia obseruationes probare.*
18 *Grauamine, eoq; quod interest, cessantibus appellari non posse.*
19 *Appellatum etiam contumacem si lite contest. processum sit absolui: sumptus tamen litis soluet. Amplia vt nu. 22.*
20 *Appellantem legitimam sententia, eius prolatione probata, non edita victorem esse ea cassata.*
21 *Appellationis instrumentum litis initio edi oportere.*
24 *Pecuniæ soluendæ diem edendum esse.*

CAP. XI.

Perpetuus. ¶ Cas. Licitè appellatur à iudice, qui parti
hoc petenti non fecit ędi cõmunia instru-
mẽta, & sunt duæ partes, in prima appellãtis
appelatio, & in secũda appellationis cõmis-
sio, ibi, *decoq;*. ¶ Expone literam, *perpetuus*. innuit ꝙ quis pos
sit esse temporalis vicarius, vt sicut commẽdatur ecclesia sic
etiam vicaria cõmendeł. xxj. q. j. qui plures. de elect. dudum.
& c. nemo. li. vj. Tamen vicarius hactenus nõ censetur vica-
rius, nec vicarius potest dare vicariam. ſ. de offi. vica. proui-
1 deas, Hosti. autem hîc tractat in. j. gl. sua † quis dicatur vica-
rius perpetuus dicens quòd perpetuus vicarius dicitur ille,
qui in vicaria est authoritate Episcopi institutus assignata
sibi fructuum congrua possessione, vt hîc &. ſ. de offic. vica.
c. ad hæc. & c. ex parte. & de rescript. postulasti. aliâs cẽsetur
temporalis, & à successore rectoris reuocari potest imò nec
debet aliius substitui. vt. ſ. de offi. vicar. clericos. & c. præcedẽ
ti. à contrario, nec regulariter excusatur aliquis prætextu vi
carij: quominus ecclesiæ deseruire in persona ꝓpria teneał.
ſ. de præben. extirpandæ. § qui verò. *decimus*. minutis sibi ꝓ
2 sustentatione assignatis. vnde ratione perceptionis † earum
poterit conueniri nedum à priore, & cõuentu: sed & à quo-
libet alio ar. ff. de rei vend. l. officium. de seruitu. l. fi. ĩ. de off.
vica. c. ad hoc. j. de præben. de monachis. nec obstat de elect.
querelam. de re iudi. cum super. de confir. cum dilecta. § quia
verò. nam prior potest conueniri reali, vt in primis concor.
sed nõ præiudicatur superiori: vt in contrarijs nisi sciuerit
3 causam agi de re iudi. c. pe. Host. vnde secundum † eum ha-
bes ponere casum sic ecce ecclesia de Rocha spectat ad præ-
sentationẽ prioris, & cõuentus de lodes, qui in ea percipiũt
omnia temporalia exceptis minutis decimis, & quibusdam
alijs vicario pro sua sustentatione assignatis. Dicebat vica-
rius ꝙ nomine minutarũ decimarũ continebanł lana, lac, ca
sei, & multa alia. prior verò, & conuentus hęc negabant, &
quia vicarius prędicta percipiebat in parte, prior & cõuen-
tus ipsum cõuenerunt coram iudicibus delegatus petentes:
vt desisteret, & ꝙ hęc per iudices interdicerenł, & econtra
dictus vicarius reconuenit eos, super quibusdã ex his, quæ
percipiebant, & perciperẽt monachi ad fundandũ intentio
nem suã produxerunt quoddam publicum instrũm, in quo
continebatur quid pro ista vicaria fuerat ab initio assigna-
tũ: & quia hîc ipsi vicario postulanti copia dicti instrumẽti
fuit denegata appellauit, vnde ipse vicarius, & nõ alius po-
tuit, & debuit super his conueniri. de offi. Archi. c. fi. de sup-
plẽ. negli. pręla. c. ij. de decimis ex multiplici. de excess. præla.
ad aures. ff. de iudi. l. lis nulla. & ideò non oportuit ꝙ dñm
nõ *iuuaret* C. vbi in rem actio. l. ij. &. ſ. vt lite non contesta-
ta. c. vlti. de pręscript. audiuit. xvj. q. iij. inter memoratos: quia
licet vicarius tẽporalis dñs non sit. ſ. de offi. vicar. c. iij. j. de
app. ad audientiã. & sic vsusfru. tenetur reficere vt in glo. &
ideò cõuenire, & cõuenıri potest scdm eũ. *cũ similibus*. quasi
diceret eiusdem territorij erant. & partem recipiebat vica-
rius, & partem monachi sic. j. de decimis. cum cõtingat. & c.
cũ in tua. idem tñ esset, si super dissimilibus eos reconueni-
ret scdm ea, quę notantur de mutu. petit. c. j. & c. ij. *instrumen-
torũ*. hîc no. ꝙ † acta cõia, & rescripta intelligũtur cõia, & qd
de omnibus his est parti copia facienda de dilat. c. ij. & c. iij. de
probat. qm. C. de edẽ. l. ij. & sic alterutra pars teneł alteri suũ
memoriale exhibere, licet hoc pleriq; negẽt, & malè. ratio-
nes eñ & scripturæ omnes cõmunes exhibendæ sunt. C. de
eden. non est nouũ. & l. fi. ff. de eden. l. prætor. § j. & l. si qs ad-
uersarius. § rationes. & l. argentarius. j. rñso. licet actor nõ te-
neatur sua instrã propria edere reo ad illius intentionẽ fun-
dandam, nec econtra, vt notatur de probat. c. j. & c. accepi-
mus. & c. seq. & in summa. eo. tit. an instrumentũ edi debeat
Host. super quo vide Ber. hîc in gl. fi. & quę de materia edi-
ctorũ plenè scripsi in. c. j. de proba. alleg. *cõium*. i. cõi pręcio re-
tentorũ, vel aliter, vt scripsi in gl. proxi. præcedenti. & in. c. j.
de ꝓba. all. Pe. verò dicit ꝙ fortę aliquis miles cõter pigno-
rauerat illas decimas monachi, & rectoris, seu vicarij, quas
habebat in antiquum feudũ altera. s. prior, & conuentus, &
quibus vtebatur, vt. ĩ. in casu pręcedenti. ideò cogebał ęde-
re duplici ratione, & quia cõia, & quia vtebał. ĩ. c. cõtingit.
intendebat. i. vicarius: quia ibi cõtinebatur cõstitutio vicarię,
licet enim monachi vsi fuissent eo quia in parte pro eis fa-
ciebat posteà vt videtur, & retraxerit se ad hoc. j. de cõsi. cũ
olim. vel tanquã fatui hoc fecerit: vt ibi, &. j. c. j. *cũ instantia*.
simile. ſ. de renunc. cũ quidam. de elect. cum post petitam. si
est ita, & sic apparet bñ appellatũ reuocato. simile. ſ. de iudi.
exhibita. & c. hoc suppleas per id qd habeł in. d. c. exhibita.
¶ PRIMO quæritur Inn. pone, aliquis petit sententiã la-
tam cõtra se pro Petro super tali fundo cassari, vel quia nul
la est, vel quia iniusta est, & est ab ea appellatum. Petrus ve-
rò petit sententiã sibi exhiberi, qui actor respondet nõ ha-
beo eam scriptam: quia iudex noluit de ea copiã facere, vel
quia amisi eam, quæritur vtrum reus. s. Pe. tunc sit cogendus
5 sententiam huiusmodi exhibere? Solutio dicit Inn. ꝙ † præ-
dictus Pe. reus originarius actor pro quo sñia fuit lata, & q
eam habet penes se tenetur eam exhibere illi qui petit eam
nullam declarari, vel cassari ar. huius decretalis. & C. de edẽ.
l. is apud. Inno. si ille non diceret sñiam non fuisse pro se la-
tam deberet interrogari, tñ potest vtrum talis sententia pro
eo lata sit. ff. de interrog. actio. l. pe. & si negauerit cogetur ce
6 dere, seu renũciare sententiæ. vel iudex † pronunciabit, sic
à sententia lata pro Petro apparuit nullas vires habuit arg.
ff. qui interrog. act. l. non alienam. nam & confessioni suæ in
iudicio

iudicio factæ standum est:quia confessus pro iudicato habetur.ff.ad.l.Aquil.l.proinde.& quod legitur,& no.ĩ.de cõ
7 fess.c.& per totum.Si † autem nolit respondere pro cõfesso habetur.ff.de interrogat.act.l.de ętate.§.qui tacuit.de cõfess.
c.ij.li.vj.succurritur tñ ei,qui ꝓbabiliter deceptus falsum respondisset:satisfacto tñ aduersario de interesse suo,vt.d.l.
de ęta.§.ex causa.verumtamen si posset probare cõtrarium in hoc casu re integra per ostensionem sñię,vel alio modo
probato errore stabitus veritati.C.de iuris,& facti ignorã.l.
8 error.sed † & contra istum qui dicit nullam sententiam pro se latam prouidendum est actori,vt negatio sua,sicut & negatio contra se facta authenticetur,& publicetur,quę sit authẽticata,& publicata stabit in perpetuum ipsi reo etiã in alio iudicio.ar.C.de libe.causa.l.iubemus.ij.q.j.multi. & qd legitur.& no.ĩ.de testi.c.significauit.&.c.Albericus.licet ei succurri possit in casu,vt prędixi scdm Inn.& Host.sed inquantum,me appellante loquitur videt contra de appel.Romana.§.si verò.li.vj.quo loco cautum esse videm' q appellans habet probare se appellasse.intra.x.dies.sed procedunt hæc in illo qui non potest id sine sua culpa scdm scdm Nouellam:sed miror de hoc dicto,quia nõ de appellationis:sed de sententię probatione hic agitur:sed Lignanus quasi vo-
9 lens saluare Nouellam dicit,q eo,q † appellãs tenetur probare se appellasse intra.x.dies à sentẽtia.sequit,q necesse habet producere sententiam,& q dictum Inno.ꝓcedit,vbi ex culpa illius pro quo lata est sentẽtia euenit,q appellationis non possit habere copiam sententię,& vide in Spec.§.nunc videndum.ver.sed quid ecce.vbi subdit,q si is cui cessa sunt
10 † iura,& actiones agat,& aduersarius ante litẽ contestatam petat sibi fieri copiã instrumenti cessionis non debet audiri cũ ante litẽ contestatã exceptio peremptoria non admittat de iudi.exhibita.& quia aliàs sequeretur absurditas:nam pari ratione hęres,legatarius,emptor,permutator,seu quiuis alius habens causam ab alio ante lit.conte.teneretur instrumentum tituli exhibere.vel dic scdm Collect.q si agat iure suo vtili ad hoc non tenetur:secus si agas iure directo nomine cedentis:quia tunc idẽ iuris est in eo sicut in tutore,curatore,vel procuratore.ff.de procu.licet.& sic dicit Spe.obti-
11 nuisse,& q ita videtur sentire.cle.iiij.Inn † tamen de proba.c.j.notat q ex quo quis in libello mentionẽ facit de aliquo instrũ tenetur dare copiam si habet eam in prõptu als secus.

¶SECVNDO quęritur nunquid argumentum qđ ĩ.videntur inferre Nouella,& Lignanus,videlicet q quia appellans à sñia tenetur probare se appellasse intra.x.dies.ex hoc
12 † etiam sequatur q necesse habet ꝓducere ipsam sñiam, & videtur q sic,quia ipse necesse habet probare sñiam fuisse iniustè latam in auth.de his qui ingrediunt per appel.§.si verò neuter.in fine.col.v.sed illud facit contra:sed pro hoc facit de renũci.in pręsentia.C.de app.l.hi,qui ad ciuilia.C.vt causæ post pubertat. adsit tutor.l.j.ff.si pendente appellatione.l.j.§.j.ff.de mino.l.prefecti.ĩ.de appella.c.cum in ecclesia.
Aduerte appellans à sententia contra se lata confitetur sententiam contra se latam.ff.rem ra.ha.l.iij.§.fallus.nũquid ergo sequitur ex hoc q teneatur eam exhibere.Item nunquid
13 † sequitur ex hoc q de sententia sufficienter cõstet per hoc ad effectum eius cõfirmationis,& videtur q non:quia licet confiteatur appellans sñiam contra se latam ex hoc non sequitur q confiteatur tenorem ipsius,seu eam fuisse libello conformẽ,aut eam fuisse in scriptis latam.Graue eñ omnis esset q appellans teneretur appellato,tales probationes ꝓpi oare.C.de testi.l.omnis graue.&.ĩ.de proba.c.j.vnde cũ quęritur verum præsumatur pro sñia à qua fuit appellatum, sic qđ appellãs teneatur approbare eam esse iniustam, videtur
14 probabiliter distingui posse:quia † aut constat nedũ sñiam fuisse latã,sed etiam de tenore ipsius,& collata fuit in scriptis conformiter ad petitionẽ actoris,& de processu necessario sine quo sñia nõ posset de iure valere,& tũc præsumit pro sñia donec reus ex prioribus,vel nouis actis docuerit eã
15 iniustè latam,vt.d.c.in pręsentia.aut nõ † constat de tenore sñię,seu de alijs præmissis,& tunc non pręsumitur pro sententia,vt patet ex his,quę scripsi in.d.c.in præsentia.& de oi si.dele.consuluit.& de proba.qm.in fi.vbi de hoc videtur esse casus,& sic nec appellans tunc tenet docere de sñia, & est
16 ratio † huius:quia sicut solennitas appellationis per appellãtem necessario est probanda:vt.d.c.si verò.§.Romana.sic solemnitas sñię per illum,pro quo lata est probari debet,vt inter partes ipsas seruetur æqualitas.C.de fru.& litium expen.l.vlt.ĩ.de mutuis peti.c.ij.ĩ.de regu.iuris nõ debet.li.vj.nec mirum:quia postquàm in sententia est scriptura antequàm de ipsa appareat confirmari non potest.ff.de trãsact.l.de his.ĩ.de priuile.porrò.sed dices,q nec etiam infirmari:sed argutum istud ego declinarem,vt statim dicam.Prætereà verisimile est q ille pro quo est lata sententia sententiã habeat penes se,igitur eã exhibere debet,quia cõis est:vt hic probat.

¶TERTIO quæritur ad maiorẽ declarationẽ eorundẽ, pone pro Iacobo lata est sñia contra Pe.à qua Pe.appellauit non tñ cõstat aliter de sñia,quęritur qualiter habet pronunciare iudex appellationis,& videtur q debet absoluere ap-
17 pellatũ ab impetitione appellantis:quia † appellans in causa appellationis est actor:actore autem non probante, reus, & si nihil pręstiterit absoluitur.C.de rei vẽ.l.fi.modo appellans debet probare sñiam fuisse latam:quia super nullitate, vel decisione illius,qđ non est,disponi nõ põt.ff.de iniusto rup.l.nam & si sub cõditione.§.j.de condi.& demon.l.Titio vsusfructus ĩ.de ecclesijs ędific.c.ad audientiam.de despon.
18 impu.c.ad dissoluendũ cũ concor.prętereà si † nulla snia lata est nullũ grauamẽ illatũ est & sic appellari nõ põt:q non põt appellare nisi grauatus.prętereà si nullum grauamẽ illatũ est appellanti ipse causam cõquærendi habere nõ potest, nec potest prętẽdere aliquod probabile interesse:igit nõ debet audiri appellans,seu appellationẽ prosequẽs.ij.q.vj.iunt quorũ.& facit:quia idẽ est iudiciũ de his,quę nõ sunt,& de his quæ nõ apparent.ff.de contrahen.empt.l.in lege.&.l.rutilia polla.cum simil.nec est credendũ prętenso appellãti in præiudiciũ partis alterius:quia in cã propria nullus põt esse testis.C.de testi.l.oĩbus.& ista vt puto mouerent Nouellã,&
19 Lig.sed tu breuiter circa hoc sic distinguas:quia † aut contumax est appellatus,nec aliquo modo apparet de sñia:& tũc si est cã in qua possit procedi summariè,aut fuerit lis cõtest. absoluatur appellatus ab impetitione appellantis,per prædicta:ipso tñ appellato cõdemnato propter suã contumaciã in expẽsis.vt.C.de iudi.l.properandũ.§.fin aũt ex gestis.ideò aũt dixi de lis cõs.quia qđ dicitur in cã appellationis cõtra cõtumacẽ lite nõ contest.procedi intelligit dũ cõstat sñiam, à qua dr appellatum fuisse lite cõtest.prolatã.& sic intelligo. C.de tẽp.appel.l.vlt.§.illud.& ĩ.de app.per tuas.cũ ibi notat.
20 Aut nõ est cõtumax † appellatus,& tũc interroget, vt dicit Inn.& tũc si interrogatus confiteat,vel aliàs cõtra eũ probetur sñiam fuisse latã,illãq ipse exhibere recuset,tũc mihi apparet saluo oĩ iudicio meliori,q si appellans probet se als in forma iuris,& intra tps debitũ à sñia huiusmodi appellasse iudex appellationis poterit,si velit pronunciare:bene appellatũ,& sñiam inquantũ de facto ꝓcessit reuocandã fore, & eã reuocare:quia sñia de iure nõ valet,nisi appareat eã esse latã in scriptis,& cũ solẽnitatibus necessariò de iure requisitis.ĩ.de re iud.c.j.li.vj.de quib' debet cõstare necessariò per
21 processum,vt.d.c.qm.patet quantũ licet præsumat pro sñia qñ nõ est ab ea appellatũ,vt.d.c.in pñtia.non tñ præsumit pro ea,à qua est appellatũ nisi eam ritè,& rectè fuisse latam pars appellata probauerit per processum:aut per alia legitima documẽta,vt.d.c.qm.& sic loquit.§.si verò.in fi.in auth. de his,q ingrediunt ad appellationẽ,& patet ex his,quæ scri
22 psi in.c.in pñtia.&.c.consuluit.&.c.qm all.Aut † negat ipse appellat' sñiam fuisse latam,nec appellans ꝓbat aliàs ipsam fuisse latã,& tunc verè non capio quin appellatus tũc sit absoluendus ab impetitione appellantis,per ea quę scripsi.ĩ.in prin.huius.q.nec placet qđ dicit Inn.q negans appellatũ cedere debet:quia ei,qđ nõ est nũciari nõ potest,vt.ff.de le.ij.

l.si ita.§.si sub conditione.&.ff.quorum legat.l.j.§.quod ait.
cũ concor.ibi signatis.in vlt.gl.& quia ad hoc non agitur,&
tamen vlt.modum agendi non debet iudex suum officium
extendere.ṡ.de ordi.cog.cum dilectus.&.ṡ.de iureiurando.
ad nostram in ar.C.de fideicommiss.l.i.l.fi.ad finem.ĵ.de ac-
cu.qualiter.ij.& de simo.licet Heli.
¶ QVARTO quæritur pone appellans petit r̃nderi li-
bello suo,& appellans negans esse appellatum petit sibi fieri
copiam appellationis,quæritur nunquid bene? videt̃ q̃ sic,
23 quia † appellans fundat intẽtionem suam quoad iurisditio-
nem ipsius iudicis de app.c.Romana.§.si verò.li.vj.& sic est
de actis.ṡ.de probat.quoniã.quę cõtra sunt & partibus com-
muniter exhiberi debent.ṡ.e.cum dilectus.cum ibi notatis.
In contrarium allegant quidam,quia talis exceptio nõ im-
pedit contestationem.Collectarius refert Spec.notare con-
trarium vbi.ṡ.quia ante lit.contest.non sunt producẽda in-
strumenta super principali,sicut nec testes,& sic dicit obti-
nuisse.Ad cõtraria r̃ndet dicẽs,q̃ exceptio ista nõ est appel-
latum impedit litis contestationem,vt.d.c.Romana.exhibẽ
do instr̃m appellationis,quam appellans interposuit,& for-
tius si eam exhibuit ad fundandam iurisditionẽ iudicis, vt
d.§.si verò.fateatur tñ q̃ licet hoc sit verũ de rigore.Aequi-
tas tñ est in contrarium.& hoc ipse Collect.credit dicẽs, q̃
ista est veritas cum iudex non habeat iurisditionem nisi vir
tute appellationis:& sic ante oĩa debet pars habere copiam
appellationis,sicut,& rescripti,seu cõmissionis ne frustra ve
xetur laboribus,& expensis.allegat.de proba.qm̃.& de lit.cõ
test.exceptionis.lib.vj.& collecta sua de app.c.j.& ad finem
gl.Bernardi.inducit notata.xxv.q.ij.& si non cognitio.Sup-
ple glossas.In gl.j.*in fine*.adde quæ scripsi.ṡ.eo.c.in prima,&
secunda oppositionibus.in gl.vlti.ibi, *vsurarij*.hodie vsura-
rij.cum de vsuris agitur,coguntur ædere libros rationum
suarum,vt in cle.vna.de vsuris.§.cæterùm.& ibi,*sine die*.quo
24 † scriptum est instrumentum,dies eñ exhibenda est quo fa
ciẽda est solutio:quia summa pars stipulationis est,vt.§.ædi.
allegato.Ex quo infertur q̃ si de die solutionis apparere nõ
potest,nisi ędatur dies instrumẽti,tũc ędi debet,vt si p̃mi-
sit soluere hinc ad tot menses,& de hoc Spe.de instru.ędi.§.
videndũ.ver.sed cũ dies.& ibi *editiones*.& ibi pleni⁹ de hoc.
Host.aũt remittit ad summã.e.ti.§.an instr̃m.& de hoc satis
in Spec.e.ti.§.videndum.allegato per totũ.*& in fi*.notat Ac-
cur.in.d.§.plerunq; q̃ qñ circa diẽ,vel consulẽ vult pars falsi
tatem condere:aliter eñ non ęditur,cum die,& consule,se-
cundum.vnde dicit eum de hoc interrogari debere.

SVMMARIVM.

1 *Intellectum Accursianum ad.c.imputari verum esse,& procede-*
re quolibet scriptura generaliter limitatur tñ casibus duobus.& nu.2.
3 *Antinomia dissoluendæ argumenta.*
4 *Instrumentum,cuius repugnantia interpretatione iuuari potest,nõ cor*
ruere,& modus tollẽdi legũ euangeliorũ antinomias.& n.5.& 6.
7 *Fidem instrumenti,quod eleuari nequit,derogari.*
8 *Diuersa instrumenta sibi ex diametro pugnantia cõciliandæ.& quo-*
modo,si ab eodem producta sint.& nu.13.& quid si publica,pri-
uataq; sint.nu.9.& 10.& vtri magis habenda fides. nu.11.& 12.
& quid si disperata sint omnimodo.nu.14.
15 *Diuersa verò non similia progressu sibi fidem tollere.*
16 *Intellectus.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.*
17 *Differentiæ ratio,cur alicui diuersa instrumenta proferre non liceat,*
cui diuersis defensionibus vtendi ius sit,& quomodo hoc accipien-
dum.nu.18.
19 *Reo contrarijs facto excepionibus vti non licere.n.20.& quando reus*
contrarius non sit censendus.nu.21.
22 *Diuersas actiones actori instituere cur non liceat.& quid in inæquali*
fide instrumentorum.nu.23.

CAP. XIII.

IMputari. Breue est,& ideò repetibi-
le,& præsupponit primò di
ctum,secundò rationẽ dicti,ibi *cum ipsius*
¶ Expone literam *scripturas*.gl,C.e.l.scriptu-
rę.videtur hoc intelligere de publicis, vt si al
tera publica,altera priuata stetur digniori.refert Nouella se
audiuisse aliquos doctores,ibi tenentes hoc locum habere,
1 † siue vtraq; scriptura sit publica,siue priuata vtraq;,siue al-
tera publica,altera priuata:ęquales enim sunt quoad hoc qñ
ab eadem parte proferunt̃,licet differant quoad aduersarĩũ
conuincendum:& qđ dicit gl.illa habeat locum qñ produ-
cuntur à diuersis.C.qui po.in pig.habeantur.l.scripturas.&
placet Mar.dicitq; hoc approbari per omnes.& est ratio se-
cundum eum:quia producens tacitè confitetur.Inducit no.
2 Inn.de except.cum venerabilis.dicit tñ † hoc fallere in duo-
bus casibus.Primus est,si producens priuatam scripturã ha
bentẽ plura capitula,& protestetur,q̃ non produxit nisi so-
lùm inquantũ pro eo facit,& tunc quoad alios articulos ei
contrarios sibi non obest:dummodò aliâs eam non produ-
cat,nec aliâs per eã probare velit.secundus casus est,seu per
aduersarium,aut producentem de errore doceretur, seu p̃-
baretur.quia in eum casum quis confiteri non videtur, vt
patet ex notatis Inn.de except.cum venerabilis.*in iudicio*. in
productis ergo extra iudicium non habet locum,*derogantes*.
3 quia † nec per diuisionem,seu distinctionem,nec per inter-
pretationem saluari potest dicta cõtrarietas,aliter fieret in-
terpretatio sicut in testibus dicitur.ṡ.de testibus.cum tu.&
no.e.ti.in nostra potestate.imputatur ergo illi,qui non prę-
uidit qđ præuidere debuit,circa quod vide quod scripsi ad
laturitatem.ṡ.de seruis non ordi.c.j.
¶ PRIMO quæritur hîc qñ in scripturis cõtrarietas,seu
repugnantia reperitur vtrum,vel qualiter contrarietas,seu
repugnantia huiusmodi ipsas scripturas habeat vitiare, seu,
ipsarum fidei derogare circa qđ distinguere habes:quia aut
contrarietas,seu repugnantia reperitur in vna,& eadẽ scri-
4 ptura,aut in diuersis.si in eadem scriptura,tunc aut † cõtra-
rietas potest iuuari per aliquam subdiuisionẽ,seu aliquã hu
manam interpretationẽ seruaturam contractua, vel actus,
de quo agitur,vt non sit sibi contraria,sed diuersa,& tũc est
adiuuanda,vt sic remaneat in sua firmitate:quia cum potest
iuuari aliqua subdiuisione,vel interpretatione nõ est cõtra-
rium,vt patet de diuisione.C.de nouo codice faciẽdo.l.vna.
5 ibi præterquàm iuris aliqua diuisione &c.& pro † hoc est ar
gumentum,quia dicta iurisconsultorum hoc modo ad con
cordiam rediguntur,vt probatur.ff.de pe.hære.l.item vidẽ-
dum.&.l.illud.& de interpretatione patet.ff.loca.& condu.
6 l.si vno anno.§.j.vnde † & per illum modum ad concordiã
reducunt̃ scripturę euangeliorũ,vt de pœ.di.j. periculosæ.
7 xxiij.q.j.vij.c.qđ autem.Aut † nõ põt iuuari per diuisionem
seu interpretationem aliquã,aut aliâs quouismodo,& tunc
nõ valet imò derogat sibi ipsi vt.ff.de reg.iur.l.vbi repugnã
tia,vbi de hoc.&.C.e.ti.l.scripturę.vbi de hoc & si reperitur
8 repugnantia in diuersis scripturis,tunc † aut repugnãtia po-
test saluari per diuisionem,vel interpretationem:& tũc fit
interpretatio sicut in testibus dicitur.ṡ.de testibus.cum tu.
vt no.Ber.& Host.e.ti.in nostra.& Ioã.And.hîc aut non &
tũc aut producitur à diuersis partibus,aut ab vna.si aduer-
sis,tũc refert aut ambæ sunt publicę,vel ambę priuatę,aut
9 vna publica,& alia priuata.In primis duobus † casibus.s.q̃
ambæ sunt publicæ,vel ambę priuatę,refert aut altera ipsa-
rum iuuatur probationibus testium,seu alijs adminiculis al
teri præfertur in auth.de testi.§.si verò aliquid tale.coll.vij.
vbi habes q̃ vox viua,& vox mortua insimul ex vna parte
præualent voci mortuę.i.scripturę tantùm ex altera parte,
& est ratio:quia duplex ratio vincit vnã,vt in auth.de con-
sang.& vt de fratribus.§.j.coll.vj.& vt fratrum filij.§.j.col.ix.
10 Aut † neutra illarum iuuatur probationibus testium, seu
alijs adminiculis,& tunc aut vna est maioris authoritatis,
& fidei,quã sit altera,vel ratione sigilli,vel tabellionis confi-
cientis,vel rationẽ testificantium pro instr̃o,& tunc qđ est
11 maioris authoritatis alteri præualebit.vnde † istud in facto
consistit,vt.s.ratione conficientis,& ratione testificantium
pro instr̃o,& ratione sigilli,& alijs circũstantijs videat̃, cui
sit fides maior adhibẽda,vt.C.de test.l.iurisiurandi.& fi.de
testibus.

testib.l.iiij.§.tu magis.ibi aliâs numerus testium,aliâs dignitas.&.ff.e.l.ob carmen.§.fi.&.ſ.c.cû dilectus.in fine.& hoc satis notat Ber.hîc in versu secus si aduersis.& idê Inn.& Hostiê.hîc & Spe.de instru.ędi.§.postremo.ver.sed pone produco. Aut ambę sunt æqualis authoritatis,& fidei,& tunc sibi inuicem derogant,quia tanta fides adhibetur vni quanta alteri ergo nihil est probatum,& sic in dubio fertur snîa pro reo insti.de interdictis.§.cômodû.&.ſ.de proba.c.ex literis. fallit in casibus in quibus actor fouet causam fauorabilem, vel libertatis.vt.ff.de re iudi.l.duo ex tribus.ff.de reg.iur.l.libertas.vel testamêti vel matrimonij.quod dic,vt.c.all.ex li-
12 teris.&.&.ſ.de re iudi.c.vlti.Quidam tñ † dicût ꝙ in æquali fide talium scripturarum iudicatur contra illum qui probare debet quasi nihil probauerit.Propter quod dico scdm Joannê And.hîc distinguendas diuersitates casuum contra eû qui probare debuit,& si fit dubium pronûciabit pro reo prçterꝗ in causis fauorabilib⁹.si vna scripturarû est publica & alia priuata,tunc publica p̄ualeret publicatę,vt.C.qui po. in pig.ha.l.scripturas.nisi priuata probationib⁹ testibus,seu alijs adminiculis validioribus iuuaret,quę scripturę publicę deberent meritò derogare:quia tunc secus ar.eorum quæ
13 scripsi.ſ.e.cum lo.si † scripturæ sibi inuicem repugnâtes ꝑducuntur ab vna,& eadem parte,tûc refert:quia aut producuntur ab actore,aut producunt à reo.si producunt ab actore tunc non valent,sed sibi inuicem derogant,vt hîc,&.C.e. l.scripturę.& vide quod notat Inn.ſ.de censi.cum olim.super verbo impugnare.ver.si ante sententiâ.& in gl.fi.in fi.& Host.post eû,& Gul.de montelau.& Garſ.extra de procu.c. j.super verbo in omnibus.in cle.dicentes ꝙ approbans aliquam scripturam tacitè omnia ibi contenta approbasse videtur ar.iij.q.ix.pura.ix.di.vt ad verum.&.c.si ad scripturas. sed duo contraria quos approbare non potest quare &c.& hoc intellige siue scripturę ambę sint publicę,siue ambe sint priuatę,siue vna sit publica,& alia priuata:q₂ æquales sunt quoad hoc licet non quantum ad aduersarium conuincendum,& quia textus huius capituli & illius.l.scripturæ gñaliter loquûtur,& ideò generaliter debent intelligi,vt.ff.de publi.a.l.de pretio.de leg.prçstan.l.j.§.& generaliter.ſ.de priuileg.vt cura.vnde licet quis in dubio præsumatur ignorâs. &.ſ.de reg.iur.c.præsumitur.li.vj.Ille tamê qui literas apertas de libertate respicit scire præsumitur contenta in eis ar. hîc &.ſ.de procur.c.j.in cle.vbi de hoc notat Gar.super verbo scienter.hoc fallit secundum Iaco.de ra.in personis rusticorum.ar.ff.si quis in ius vo.non ierit.l.ij.qd posset esse verum si non possent consulere peritiores aliâs credit Henricus idem in eis,quod in alijs:vt.ff.de bo.pos.l.pe.& quis ordo in bo.pos.seruetur.l.ij.si producuntur à reo,tunc talis ad suam innocêtiam purgandam potest producere contraria instrumenta cum protestatione tamen aliâs non,vt.C.de except.l.si quidem.secundum Host.hîc,pro quo.ſ.de præscript.veniens.cum ibi notatis.& qd hîc dicitur de contrarietate,seu repugnantia scripturarum.Idem intellige si scri-
14 pturę sunt † adeò diuersę ꝙ non est ita processisse,vt si in vna scriptura contineatur ꝙ pro ecclesia mea emi fundum à te pro centum tali die,& coram talibus eodem loco eodê die eodem pretio,& nomine meo,& coram alijs testib⁹ secundû Inn.& Host.vel si in vna côtineatur ꝙ emi cum vxore mea tali talem fundum pro centum.In alia,ꝙ ego solus cû vxore mea emi eadem die eundê fundum secundû Host.hîc & Azonem in.l.alleg.scripturę.C.e.ti.¶ Supple glos.in gl.ij. ibi,*de non petendo*.hęc non est contrarietas talis,per quam fidei instrumenti alterius derogetur,sunt enim hæc compatibilia:sed contrarietas hoc casu respicit intentionem agêtis. Quidam exemplificant in eo qui produxit duo instrumenta vnû ꝙ est proprietarius aliud qd est vsusfructuarius eiusdem rei.sed hoc non placet Inn.quia possibile est eum primò fuisse proprietarium,vel ecôtra:nisi dicas eandem esse vtriusq; datam alleg.Host.de offi.dele.c.ij.sed si aduersis esset factû,licet simul,& sub eadem data nulla esset ibi côtra-
15 rietas. Alij ponunt † exemplum cum produco instrumentû continens ꝙ pro ecclesia mea emi fundum Sempronianum tali die,& loco corâ talibus testibus pro pretio centû librarû.Item produco aliud instrumentum continens ꝙ eisdem die loco,& pro eodem pretio:sed corâ alijs testibus.Ista eñ licet non sint contraria,nec per se,nec per aliquod medium: quia vtrunq; esse potuit tamen ista sunt ita diuersa ꝙ non est verisimile rem ita processisse,& ideò sibi fidem adinuicem derogant:quia nescitur cui instrumento magis credat. Item exemplû ponût legistę de vxore.Petrus,& Abbas ponût exemplû per.c.veniens.de præscript.Vinceô.autem dicit posse poni exemplû per.l.vbi repugnantia.de reg.iur.sed Philip.dicit ꝙ.l.illa non congruit huic decretali:quia ibi
16 † loquitur de repugnantia iuris,quę prouenit ex perplexitate verborum exemplû in.l.si Titius.ff.de condi.insti.vbi testator dicit ꝙ si.A.erit hæres.& si.B.erit hæres.A.sit hæres institutio inutilis est,cum côditio non possit existere.Item vt dicit ibi non sunt duę scripturę contrarię:sed vna tantû & ibi,*pro me*.& vtraq; personaliter facta fuit,& non altera per procuratorem,nec obstat.ff.de verbo.oblig.l.si.§.si inter eos.& ibi,*qui contraria allegat*.licet tamen cuiq; se defendere
17 contrarijs defensionibus.cur † igitur nô licet producere côtraria instrumenta.rñdet Host.illud intelligendum qñ producuntur ex parte actoris ad fundandam intentionem suâ. contraria verò intelliguntur qñ reus producit ad probandam innocentiam suam rei autem sunt fauorabiliores,nec illud etiam admittit sine protestatione.C.de except.l.si quidem.secûdum Goff.& Host.Dicit autem Nouella se credere facilius sustineri reum allegantem contraria quàm probâtem.vnde putat etiam reo prçiudicare si ad suam exceptionê probandam inducit duo instrumenta contraria,quæ se non compatiantur:sed Paulus hoc reprobat:quia si licet côtraria excipiendo proponere,cur licet,& ea ꝓbare:sed Martinus dicit consequentiam huiusmodi nô valere,& ideò dicit standum esse cum dicto Nouellæ.Ego etiam puto ꝙ No-
18 uella bene dicat:nam † qd dicitur,ꝙ reus potest vti contrarijs defensionibus ad contrarietatem iuris,& non ad côtrarietatem facti referri oportet:nam nusquam audiri deberet reus proponens côtraria in facto.Nam ad allegandû falsum & mendacium neutra pars auditur:quia per hoc admitteret ad deierandum:cum sub iuramento calumnię contineatur falsa non proponere,& patet hoc:quia de côtrarijs est regula vera:quia oportet alterum esse verum,& alterum esse falsum:quia nec vtrunq; esse verû,nec vtrunq; esse fallum possibile est.iura enim periuria,& mendacia puniunt.ff.de rei ven.l.pe.cum concord.ibi signatis.in.ij.gl.& sic non debent viam mendacijs,& periurijs aperire.C.de indic.viduitate
19 tol.l.ij.in fi.vnde si dicat † reus ꝙ actor prima die Maij certi anni Romę promisit sibi centû,& ꝙ idem actor eisdem die mêse,& anno Parisijs promisit sibi centû ista attenta locorû distantia est patens in facto contrarietas,& ideò ad eam allegandâ non deberet audiri reus per rationem.ſ.proximâ: sed si exciperet reus contra actorê ab eo vendicantem sic dico ꝙ non debeo rê restituere:quia ad me pertinet ex altera, vel altera pluriû causarum,quas induco.Primò:quia peruenit ad annû meû ex donatione talis imperatoris.Itê quia talis Rex eâ donauit patri meo.Item quia talis,qui dicebatur dñs,eam mihi donauit,& Rex mihi eâ côfirmauit.Itê quia auus,& pater meus,quibus successi,& ego eam possedimus x.&.xx.annis cû titulo,& bona fide.aut.xxx.vel.xl.annis.aut per tpa cuius initij hominû memoria non existit,certè ista
20 sunt côtraria † nô côtrarietate facti:sed contrarietate iuris: quia qd meû est ex vna câ ex alia ad me pertinere non pôt.ſ. eo.inter dilectos.§.cęterû.in fi.& ideò reus cû protestatione ad talia allegãda audit,quia protestatio ad talia alleganda audit,quia nulla est in facto côtrarietas,& ꝓtestatio ipsa iuris côtrarietatê excludit:quia quâquàm proponat titulos ipse nô vult obtinere,nec ptêdit etiã ius habere nisi ex vno. & patent oĩa.ſ.d.ex his,quę leguntur,& no.ſ.de except.l.si

quidem.ff.quorũ lega §.j.ff.de except.l.nemo prohibetur.ſ.
e.inter dilectos.& c.cum loꝫ.de preſcript.veniens.& de re
iudi.c.Abbate.li.vj.& de reg.iur.c.null⁹ plurib⁹.e.li.vj.& qđ
ſcripſi.ſ.e.c.ad fi.ſecundę ſupple.ij.gl.ibi ſed Philipus dicit
&c.imò plus dico,ꝙ ſi repugnantiam iuris ſimpliciter alle-
garet:vt quia diceret ſe ex duobus titulis plenis,& ex eorũ
quolibet ius habere nullo modo audiri deberet:quia ille eſ-
ſet error iuris intolerabilis.vt.d.l.vbi repugnantia.&.ff.quæ
21 ſniæ ſine app.reſcin.l.j.qui tenent.ꝙ proteſtatio † nõ eſt ne-
ceſſaria in caſu iſto tunc oportet nos dicere,ꝙ licet reus ꝓ-
ponat ſimpliciter titulo plures etiam de natura ſua plenos,
qui omnes ſimul nõ potuerunt effectum ſortiri abſq; repu-
gnantia iuris,tũc nõ cenſetur reus in facto,vel in iure abſo-
lutè repugnantiam allegare.Primò quidem non in facto,qa
ꝙ de facto tales tituli multiplicati interueniũt valde poſsi-
bile eſt,& ſit continuò.item nec in iure:nam licet proponat
tales titulos nõ per hoc expreſſè dicit ꝙ ex oĩbus,ſeu ex quo
libet eorũ ius habeat,nec eſt veriſimile ꝙ hoc tacitè dicere
velit:quia nõ eſt veriſimile ꝙ quis in dubio aſſenſum repro
bũ,aut ſibi pernicioſum declinare velit,vt.ff.de cõdi.indeb.
l.ſi procur.&.ff.quę in frau.credi.facta ſunt.l.ſi partes.cũ cõ
cord.ibi ſignatis in.j.gl.ſed quæres cur non idem igi ſin acto
22 reſpõdeo,ꝙ actor † debet eſſe certus antequã agat,& ideò ſi
habeat plures modos agendi lex vult ꝙ anteà vnum eligere
teneatur ne vagari habeat in incertum in pręiudiciũ rei.ff.
de except.doli.l.purè.in fine.ff.de tribu.l.qđ in hæredẽ.§.eli-
gere.ff.de le.ij.l.cũ fili⁹.§.varijs.ff.de rei ven.l.ſi in rẽ.in prin
cipio.ff.de iniurijs.l.prętor.& dicit in prin.at reus non põt
deliberare an ad cauſam veniat imò arctatur inuitus,vt.ff.
de verb.ob.l.inter ſtipulantẽ.§.j.& ideò iura magis ſibi fauẽt
& talẽ incertitudinẽ euagationem in eo admittunt ne ex fa
cto actoris nimiũ pręcipitari poſsit anceps incurrere perdi
tionem cauſę ſuę,vt.l.nemo.&.c.nullus.allegatis.& eundẽ fa
uorem exhibẽt iura actori,vt puta:quia dubitat probabili-
ter de pluribus titulis quis ſibi competat,vt.d.§.quia aũt.&
ſ.de in integ.reſtit.conſtitutus.cum his,quę ibi ſcripſi poſt
Inn.& ibi,*que dignior*.de hoc in Spec.de inſtru.ędi.§.poſtre-
mo.aliâs inſtrumentũ.ver.ſed pone produco,& ibi,*optimã.*
in fine.& ſi eſt æqualitas iudicabitur pro reo.ſ.de probat.ex
23 literis.ſaluo ꝙ de liberalibus cauſis hîc dicitur.quidã † autẽ
dicunt,ꝙ in inæquali fide talium ſcripturarum iudicaſ con
tra illum,qui probare debebat,quaſi nihil probauerit,quia
cũ tanta fides adhibeatur vni ſcripturæ,ſicut alteri ergo nil
eſt propter qđ dico diſtinguendas diuerſitates caſuum ſcdm
quas interdum pro reo qui probare debuit etiam ſi ſit reus
pronunciabitur,& ibi dico ꝙ non,& no.idem.ſ.de teſt.prę
ſentium.&.c.ſequenti.iiij.q.iij.§.item in criminali in princi.
Collect.verò remittit de hoc ad no.in.d.c.nullus.vbi etiam
intendo dicere.Item reſtat aliqua de dictis Pe.& Cyn.quæ
habes.C.e.l.ſecurè.& quæ ſcripſi.ſ.

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ numeratio quo modo probanda ſit.*
2 *Creditorem non expreſſa inſtrumento vera eſſe iurare debere.*
3 *Confeſsionem in iudicio,vel extra factam abſque cauſſa non valere. Amplio vt nu.16.& 17.Limito,vt nu.4.*
5 *Liberationem etiam abſque cauſſa induci.Declaro,vt nu.18.*
6 *Confeſſum in dubio errare videri.*
7 *Cautione quem,niſi contrarium probetur,obligari.*
8 *Exceptioni non nu.pecu.intra biẽnium locum eſſe & nu.10.quod acci pe,vt nu.11.Limito,vt nu.19.quid ſi numerata dos non ſit.nu.20.*
12 *Exceptioni non nu.pecu.non,niſi iuratæ renunciari.& nu.13.Diſpen-ſari tamen poſſe.nu.14.& quis hoc probabit.nu.15.*

CAP. XIIII.

SI cautio.¶ Caſ.Si in inſtrumento de-
biti exprimiſ cauſa cõdemna
tur debitor,niſi probet indebitũ:ſed ſi non
exprimiſ neceſſe eſt ꝙ creditor ꝓbet id de-
bitũ.& diuidiſ in duas partes,ſcdm duo mẽ
bra,quę diſtinguit ſcdm mẽbrum ibi,*ſed ſi* ¶ Expone literã

aduerſarius.ſecus in teſte ad qđ vide.ſ.de teſti.cauſam.& no-
ta ſolennitatẽ nõ præſumi ſcdm Collect.*oſtendere debitũ*.ad-
1 uerte,quia multùm refert vtrum inſtrm̃ dicat † me cõfeſſum
eſſe habuiſſe,& recœpiſſe:quia tũc habet locũ qđ hîc diciſ,
an dicat ꝙ habuerit,& recœperit:quia tunc ſecus:nã tunc
probatur numeratio per inſtrm̃.vt no.ff.de prob.l.cũ de in-
debito.& ſentit hîc Inn.ſcdm Collec.*ſtatur*.ſed quid ſi in in-
2 ſtrumẽto cõtinetur ꝙ quantùm † ad nõ expreſſa credaſ ſim-
plici verbo creditoris.Dicit Collect.ꝙ iudex nihilominus
per iuramentũ in cauſa pręſtitũ,vel etiam de nouo pręſtan-
dũ interrogabit creditorẽ ſicut ſuper expenſis,& alijs,vt.C.
de iudi.l.properandũ.in fine.&.xxx.q.ſi.indicantem.Notat
Hoſt.ſuper verbo indeterminatè arguendo tñ ex verbo in-
determinatè,ꝙ ſi qs confiteret ſe debere.x.Seio,& non dicit
ex qua cauſa,nec liquet,aliâs de illo debito nõ eſt condẽna-
tio facienda,quia ita ſit probatio per inſtrm̃ ſicut per cõfeſ-
ſionem.ſ.de reſti.ſpo.cũ accedẽs.ſed põt reſponderi,ꝙ aliud
in inſtr̃o qđ facit notarius ſicut placet,vt.j.de cõuer.cõiug.
3 dudũ aliud in cõfitente,qui † põt dicere,ꝙ ſine cauſa ꝓmit-
tit hoc maximè:quia poterat legem apertiùs declarare.ff.de
par.l.veteribus.ff.de verb.ob.l.quicquid adſtringendę.impu
tet ergo ſibi ſi hoc nõ facit ar.ſ.c.proxi.in fi.quis ex quo cõ-
fitetur ſe debere pręſumiſ efficaciter,& ex iuſta cauſa obli-
gatus:nam verba cũ effectu ſumemus de cleri.nõ reſi.relatũ.
& hoc teneas ſcdm eum,qui etiam remittit ad ſummam de
cõfeſ.§.fi.Marti.aũt dicit,ꝙ aliqui hoc dictũ reprobant:quia
talis cõfeſsio facta ſine cauſę expreſsione nõ habet vim obli
gationis:quia modum eam inducẽdi nõ cõtinet,& eadẽ ra-
tione,nec probationis,licet facta iudicialiter à probatione
releuet.ſubdit alios diſtinguere inter confeſsionem iudicia-
lem,& extraiudicialem,ipſe verò dicit ſe credere ꝙ differen
tia quã ponit Hoſt.inter probationẽ inſtr̃orum,& teſtium
quoad hoc nõ valet:quia nec cauſa diuerſitatis Hoſt.habet
locũ inter iſta:ſed bene habet locũ inter confeſsionẽ iudicia
lẽ,& extraiudicialẽ.vnde ipſe dicit ſe ſimpliciter ſtare in ra-
tione huius.c.& ꝙ locũ habet iſtud.c.etiam ſi cõfeſsio non
ſcripta probeſ per teſtes,ſaluo ꝙ ſuper rebus eccleſię extra-
iudicialis pręlati cõfeſsio non nocet Eccleſię:vt patet ex his
quę legunſ,& not.per Inn.j.de ſucceſſ.ab inteſtato.c.cũ di-
lectus.Colle.aũt dicit,ꝙ ſi præcedente interrogatiõe credi-
toris debitor corã teſtibus cõfitetur ſe debere cauſa nõ adie
4 cta:ſed † dicit ad pñs non poſſe ſatisfacere:tunc propter in-
terrogationẽ præſumitur cauſam pręcedere ita ꝙ poſt in cõ
trariũ nõ auditur de proba.per tuas.refert tñ Inn.æquipa-
rare de elect.per inquiſitionẽ.Cy.verò de nõ numerata pec.
5 l.generaliter.in.iij.q.tenet ꝙ † licet confeſsio ſine cauſę adie-
ctione facta ad effectum liberationis,& in realib⁹ teneat ad
obligandũ,tñ in perſonalibus nõ proficit ad probandũ.d.l.
cũ de indebito.§.vlti.alleg.in gl.de ſtipulatione aũt an requi-
rat cauſam tangit Cy.in.d.l.gñaliter.in.xiij.q.& refert gl.&
doctorũ opiniones contrarias,& etiã motiua opinionũ di-
uerſarũ,& poſteà ſoluendo dicit ſe credere ꝙ ſi promittens
ſciat ſe nõ teneri,videtur donare,& eſt ſcientia cauſa dona-
tionis.ff.de reg.iur.l.donari.de ope.lib.l.Cãpanus.& de do.
l.ſi patronus.ſed ſi credebat ſe non teneri ex aliqua cauſa ob-
ſtat doli exceptio.vt.ff.de except.l.doli.l.ij.§.circa.In dubio
6 verò etiam dicit exceptionem obſtare,quia † præſumiſ per
errorẽ promiſiſſe eo ꝙ præſumitur non velle perdere cuiuſ
modi eſt donare Bar.aũt in.l.cum de indebito.§.vltimo.te-
net opinionẽ de directo contrariã Hoſt.dicit enim ꝙ in cau
tione quæ non continet obligationem,ſed ſolũ confeſsionẽ
ſeu probationem neceſſaria eſt cauſæ adiectio,vt.d.cum de
indebito.in fi.ſed in cautione quę cõtinet obligationem di-
ſtinguitur,vt not.in.d.§.vt circa.& per Cy.in prædicta.l.ge-
neraliter.Ipſe autem Bart.in.d.§.circa.videtur velle dicere
ꝙ libertas ipſa ſit cauſa ſufficiẽs in donatione vbi nulla ex-
primiſ cauſa preterquâm in cauſa rei publicæ,& inducit
caſum.ff.de donat.l.hoc iure.Ia.de Butrig.in.l.cum de inde-
bito.§.fi.videtur ponere quod ſcripſi.ſ.poſt Cy.remittẽs ad
notata.

notata.ff.de pac.l.iurisgentium §.sed cũ Iulianns.ad qd infra
redibo, hîc tamen certum est de confess.nos loqui:vt patet.j.
ver.sed si causam.in verbo cõfeßioni,& ideò nescio qd som
niauerit Host.nisi dicas Host.solũ loqui de confeßione iudi
7 ciali.¶ Secundò nota,ꝙ† qñ cautione confessoria, hoc est
in cõfeßione in scriptis facta causa adiecta est confeßioni
statur,nisi confitens probauerit se indebitè promisisse, vt
quia confessus es debere.x.lo.pro domo vendita,nunc pro-
bas ꝙ habes domũ illam non ex causa emptionis:sed ex cau-
sa permutationis:quia tradidisti aliam rem pro illa,vt.C.de
rerum permut.l.ex placito.&.l.cum precibus.vel probat eũ
alibi fuisse tempore cautionis emissæ.s.de testi.ex tenore.§.
verum.vel probat ꝙ causa fuit fraudulenter adiecta cũ nul-
la vera,vel iusta causa subesset,vel quia errãdo subiecisti cau
sam secundum Inn.& per hoc arguit Host.ad ea,quę notan
tur.j.de fideiuss.c.fi.videlicet quòd licet post biennium nõ
poßit opponi exceptio non numeratæ pecu.potest tamen
de tali dolo,vel fraude excipi,& probabitur per confeßio-
nem creditoris.& hoc planum, vel saltem proposita exce-
ptione doli cum aliquibus probabilibus coniecturis onus
probationis transferetur in illum scdm eum.
¶ PRIMO quæri potest generaliter qñ exceptio non nu
meratæ pecunię poßit,& debeat competere?& breuiter di
8 cere potes imprimis,ꝙ in alijs† causis,quàm mutui non vẽ
dicat sibi locum:vt.C.de non numerata pecunia.l.si ex cau-
tione.&.l.generaliter.& notat gl.in prædicta.l.si ex cautiõe.
& institu.de literarum obli.In causa verò mutui si fiat ver-
balis confeßio sine scriptis etiam si non vẽdicat sibi locum:
9 sed † si stipulatio intercesserit potest habere locũ exceptio
in factum secundum Henric.inducit notata gl.C.de non nu
merata pecu.l.vltima.sed si confeßio fiat ex causa mutui, &
in scriptis,& est propria ipsius confitentis locum habet ta-
lis exceptio, vt prædicta.l.si ex cautione.& idem si est scri-
ptura tertij habens subscriptionem testium,vt.C.eo l.com-
parationes.& qui po.in pig.ha.l.scripturas.& in authen. de
instrumentorum fide,& cautela.§.sed & si quis.&.§ si tamen
quispiam.collat.vj.secus tamen,si non haberet subscriptio-
nem testium,vt.C.de probat.l.si instrumenta.Si verò scri-
ptura est publica,aut habet scriptura illa,quòd talis recce-
pit à tali centum ex causa mutui,& tunc cessat ista exceptio
& statur instrumento nisi probetur falsum. C.de probat.
l.cum precibus.aut habet quod talis confessus est se debere.
c.ex causa mutui:& tunc habet locum talis exceptio secun-
dum Accur.in.l.si ex cautione.&.l.cum de indebito. & Inn.
& Host.hic,vt hîc,& prędicta.l.cũ de indebito.quod prose-
quere,vt notatur.per Cynũ in prædicta.l.si ex cautione.in
prima quæstione.
¶ SECVNDO quęri potest ad quod vsq; tempus com-
10 petit † ista exceptio,& dic ꝙ regulariter vsq; ad biennium:
vt insti.de literarum obli.in fine.&.C.de non nu.pec.l.si in-
11 tra.post † bienniũ autem etiam competit:sed non cum pri-
uilegio suo:quia si intra biennium proponatur,habet priui
legium ꝙ onus probandi incumbit creditori:sed post bien-
nium nõ habet hoc priuilegium:quia tũc excipiens proba-
re habet,& si perpetua est, licet dictum priuilegium tẽpo-
rale existat,vt.C.de nõ nu.pecu.l.asseueratio.ar.ff.de exce.
l.purè.§.fi quod prosequere latiùs,prout scripsit Cy.in.d.l.si
ex cautione.in.iiij.q.& Dy.j.de reg.iur.locupletari.li.vj. in
fi.& Host.j.de sol.c.fi.in magna gl.vbi diffusè tractat,& Inn.
j.de immunitate ecclesiarum.quia plerique.Fallit vbi nomi-
ne ecclesię,vel super rebus ecclesię, & mala talis confeßio:
quia semper tenet probare creditor in vtilitatem ecclesiæ
pecuniam fuisse versam scdm Host.& Nouellam.plus dicit
Host.j.de solu.c.fi.ꝙ fortè idem est in clericis:sed hîc dicit ꝙ
idẽ fortè in clericis,qd in laicis,quod magis placet,quia solę
ecclesię quantũ ad hoc sunt priuilegiatæ.
¶ TERTIO quęri põt vtrum poßit renũciari exceptio-
ni nõ nu.pec.Henri.hîc recitat opiniones,quas vide in Cy.
in.d.l.si ex cautione.ecce Azo, Ia. Bal. Accur.& Odoff.in.l.si
ex cautione.tenent ꝙ sic,vt renunciatio aliquid operetur:
12 sed Ia.de Ra.& Cy.tenent † contrarium ne circunueniatur
lex inducẽs hanc exceptionem ad occurrendũ facilitatibus
debitorum pecunia indigẽtium,qui ea facilitate,qua indu
cuntur ad confitendum,inducerentur ad renunciandũ arg.
C.ad Velle.l.si mulier.& quia induceret creditores ad de-
linquendũ:qa per hoc nõ numerabũt pecuniã.ff.de pact.do.
l.conuenire.& ista vr̃ tutior animę,& per cõsequens potius
13 amplectẽda scdm Hẽr.sed modicũ prodest,qa † cõtinuò in-
terueniũt iuramenta per quę debitores adstringunt ad non
excipiendum quæ seruari debent, argu.j.de iureiur.c.cùm
contingat.&.c.si debitores.licet aliqui legistæ contrariũ di-
cant de iure ciuili tenendum. &.l.iuregẽtium.§ generaliter.
14 ff.de pac.Dicunt † & alij ꝙ lex super iuramẽto dispensat, vt
ff.qui satisd.cog.l.fi.&.C.de non nu.pecu.l.vlt.sicut in simili.
ff.ad Maced.l.fi.super quo vide Cy.in.d.l.Collectarius.autẽ
recitans gl.legis si ex cautione.dicit iudicẽ posse interrogare
15 creditorẽ an habuerit pecuniam. Subdit ꝙ † in causa cuius-
dam simplicis hominis inspectis,illius simplicitate,credito-
ris qualitate,notariorumq; vsu,seu cõsuetudine,quoniã ha-
beat renũciationẽ in instrumẽtis indistinctè ponũt ipsi,nõ
obstante renũciatione,cõpulit creditorẽ ad probandũ iuris
actionẽ,& inducit no.Spe.de probat.§.ij.ver.sed si debitor.
¶ QVARTO quęri potest hîc loquitur de cautione cõ-
fessoria?Sed quid de obligatoria,nũquid indistinctè seu in-
determinatè promittẽs obligetur.respondet Gof.ꝙ sic, sed
excipiet si cõueniatur vel cautioni contradicet, sed si deter-
minatè, idest causa expressa promisisset locus esset secundæ
parti huius capituli & si confeßio,& promißio æquiparen
tur quantùm ad hoc secundum eum, sed obiter Gof.quia si
seruitus itineris ad fundum indistinctè.i.nõ aßignato loco
constituitur valet, neq; excipitur.ff.de serui.l.si cui.in prin.
& de serui.vrba.præd.l.certo generi.§ si locus. Soluit tamen
dicens ꝙ ibi agebatur ꝙ per quamlibet fundi partẽ fieri pos
set:& ideo ibi nulla incertitudo, & adde quæ scripsi.s.eo.c.
in.j.notab.ver.de stipulatione autẽ.& per illa videtur sic di-
stingui posse aut loquimur in cõfeßione facta sine causa: &
16 tunc † locũ habet quod hîc dicitur,aut loquimur in promis
sione facta sine expreßione causæ, & tunc subdistinguitur,
quia aut apparet aliqua causa propter quã poßit esse verisi-
mile ꝙ promittens errauerit,& tunc si quidẽ in promißio-
ne quod in confeßione & sic procedit opi.Gof.& quod leg.
17 & not.in.d.c.circa. Aut † nõ apparet aliquid tale & tunc va-
let promißio,& habet vim donationis & liberalitatem pro
causa.ff.de condi.indeb.l.j.& de reg.iur.l.cuius.arg.instit.de
donat.§.perficiuntur. &.C.de donatio.l.si quis argentum.&
quod scripsi.in præd.j.notab.
¶ QVINTO quæritur, an ad hoc ꝙ cautio liberatoria
præiudicet, sit necessarius cursus.xxx.dierum? de quo teti-
gi.s.de confes.c.fi.in.v.quæstione.§.consequenter. versi.nec
quo ad effectum.&.§.sed an requiritur. vers.sed quo ad pro-
18 bandum.&.§.sed adhuc quæres &c.in princ. Sed † breuiter
de hoc dicere habes prout leg.& not.C.de non nume.pecu.
l.in contractibus.§.j.vt ibidem latius adnotant Cy.in dua-
bus opposi.& tribus quęstio.Bar.& cæteri scribentes.ij.col.
Ange.Peru.in insti.de lite.obli.in rubro & in nigro.& ibid.
Ioã.Fab.& etiam si repetere velis addere potes alia plura.in
d.l.no.per Cy.¶ Supple glo.in glo.ij.ibi.§.vlt.quod dicit in-
determinatè ibi dicit indistinctè.& in fi.qñ quis confitetur
se tantùm reccepisse à.B.vel se tantùm debere.B.secus si di
ceretur.A.tantùm reccepit à B argumẽ.C.de dote non nu-
merata.l.vlt.sed dic ibi non fuisse publicum instrumentum
secundũ Inn.sed Host.ponens dictum Inn.videtur illud in-
telligere qñ cauetur in instr̃o ꝙ. A.recępit à. B.centũ libras
mutuo in pecunia numerata.In gl.puta, *in fi.*vide qd not.j.q.
iiij.quoties.in.iiij.gl.in gl.penul.ibi, *biennium*.nisi renuncia-
uerit,& hoc inter Laicos,& idẽ fortè inter clericos proprio
19 noîe contrahẽtes:secus † est si prælatus noîe ecclię,vel pro
ipsius ecclesię negotijs expediendis confitetur se mutuum

receepisse, tunc enim post bienniũ, & in ppetuũ cõpetet cõ
tra creditorẽ exceptio nisi ipse ꝓbet in vtilitatẽ eccłię pecu.
versam. x. q. ij. hoc ius. de quo dic vt ĩ. de solu. c. si. Host. & de
hoc etiam dixi. s̃. & ibi, *in dote*. & quæ sit ratio horum duo-
rum casuum notaẽ in Spe. de confess. § nunc videndum. ver.
sed quæ est ratio. & quod hîc sequitur ibi habetur in versu
præcedenti. & hoc sic intellige, si is, qui confitetur se dotem
20 † receepisse quã non receepit erat maior. xxv. annis. & ma-
trimonium fuit solutum. ĩ. bienniũ datur exceptio sol. mat.
intra annum. si durauit autem matrimoniũ ad bienniũ, &
post fuit solutum circa decennium tã marito, quã hæredi da
tur exceptio intra tres menses tantùm. & si vltra decenniũ
omninò cessat exceptio, ꝙ si maritus minor erat restitueret
& intra. xxix. annos habet exceptionem, & si interim mo-
riatur habet eam hæres vsq; ad annum tantùm: si tñ hæres
maior sit, vel competit hinc ad quinquennium, & scdm hoc
intellige ad leges, vt colligitur ex lectis, & not. in auth. de tẽ
pore non solutæ pecunię super dote § generaliter. coll. vij. li
cet alij aliter intelligant Host. super quo vide lecta, & notat.
C. de dote cauta non numerata. l. j. & l. pe. & si. Collect. autẽ
dicit ad finem gl. supplendũ, ꝙ debitor hoc casu debet pro-
bare contrarium per scripturam, ex quo debitum est in scri
ptis, & dixit dños legum sic intelligere. l. fundo indebito. &
Cardinalem de censi. Romana. li. vj. vbi de hoc dicam. item
subdit notarium extra territorium illius à quo constitutus
est non posse conficere instrumentum secundum Spe. e. ti. §
restat. quẽ sequit Io. and. de foro cõpe. Romana § cõtrahẽtes.
ad quod facit ibi litera coram ipsis &c. vbi de hoc scripsi.

SVMMARIVM.

1 *Rogationes certis locis delegari in alijs vero substitui.*
2 *Amisso tabellionatus instrumento tabellioni quid sit faciendum & de gradu tabellionatus deijciẽdi argumenta. & nu. 3.*
4 *Contrahentium animus notarij fidei commissus quatenus protendatur & quid si mens notarij ex breuio deprehendi nequeat nume ro. 5. & numero. 11.*
6 *Instrumentum siue à creditore, siue debitore qua actione petatur.*
7 *Creditorem, etiã reddito instrumento obligationis, apochã dare cogi.*
8 *Notarij à quibus creari vel non possint. & nu. 20. 21. 25. & 26.*
9 *Notariorum, eorumque breuiorum varia esse nomina & nu. 10.*
12 *Instrumenti publicandi forma casibus quinque conformi.*
13 *Delegandæ redactionis in mundum quis ius habeat & formam. a. clã P. tabellio seruandam esse, nu. 14.*
15 *Instrumentum in publicam formam redactum amissum iterum, & qua ratione redigi.*
16 *Delegatam instrumenti redactionem in mundum in per alium, quàm delegatum, & quibus casibus expediri possit & nu. 17. & formã redigendi palium & quid hoc casu iudici sit faciundum nu. 19.*
18 *Tabellionem ipsum breuia sua in mundum redigere debere: Limito, tamen eo mortuo.*
22 *Tabellionis officium, eique fidem dare an iuri naturæ aduersetur id tamen conseruandorum memoriæ gestorum necessarium esse nu. 32.*
23 *Principi soli quæ liceant.*
24 *Tabelliones creandi ius alicui competere moribus an recipi possit & cur. nu. 28.*
27 *Iuri moribus recipiendo cõsensum principis necessariũ nõ esse. & cur.*
30 *Inferioribus principe notarios creandi ius non esse. Limito, vt numero. 30. & 31.*
33 *Notario ab inferiore à principe creato extra territorium conficiendi ius non esse.*
34 *Instrumento rursus in mundum redacto, absente debitore, fidem dandum non esse.*

CAP. XV.

Vm P. tabellio. ¶ Cas. Authoritate ordinarij
potest notarius tabellionis mortui notas in
publicam formam redigere: & aduerte: quia
subscriptio huius decretalis dirigit Ioãni ta-
bellioni: quia fortè huic legatę fuerant rogationes iuxta le-
cta, & no. l. quędã § nihil interest. nã tunc etiã necessaria est
iudicis authoritas, de qua dicit textus & ad hoc. C. de ędend.
1 l. procurator. & ff. de admi. tu. l. chirographis. pro quo † sciẽ-
dũ, ꝙ in aliquibus partibus solẽt per notarios in eorũ testa-
mentis huiõi rogationes delegari. In alijs verò non sed dele
gat ea iudex alteri quẽ substituit, & inter substitutũ, & hæ-
redes mortui diuidit cõmodũ ipsarũ rogationũ scdm Mar.
a ¶ Expone literã *tabellio*. si perdat literã † sui tabellionatus sus
2 ficit ꝙ palã, & publicè officio vteret, & ꝙ instrũs suis stabat
publicis, per no. Inn. s̃. c. j. & Host. in summa. e. ti. § j. sed accu
satore instante teneẽ notarius illud exhibere, vel iurare, ꝙ il
lud nõ habet, nec dolo desijt habere, & sic pœna careb † ĩ. de
3 fide instru. l. si. scdm Host. in d. § j. & licet sit † priuat⁹ officio
quia fortè cõfecit instrũm super alienatiõe rei sacrę. in auth.
da non alie. § ad hęc. vel pro hæretico. ĩ. de hęreti. aduersus
nihilominus valet instrũm suum, vt no. in Spe. e. ti. § restat. ar.
in aut. de tabel. § proinde. & ff. de offi. pręto. l. Barbarius. nisi
per sniam, vel aliâs notoriè esset priuatus. arg. ĩ. ne cleri. vel
mo. sicut ta cũ ibi collectis. & de re iudi. probandũ. Si aũt in
prothocollo continet, ꝙ renunciauit, nec apparet de aliqua
renũciatione speciali intelligi debet de renũciationibus in
instrũs apponi cõsuetis ar. ff. de peti. hære. l. itẽ veniũt. § peti-
4 tã. vt notaẽ in Spe. e. ti. § ostenso, & data † potestate notario
addendi, & diminuendi, seu instrũm conficiendi ad dictamẽ
sapientis intelligiẽ dummodò res, vel pretiũ, seu alia substã
5 tia non muteẽ scdm Spe. e. ti. § instrũm. & si nota † inuenit sic
abbreuiata, ꝙ nescitur quid dicere velit, & cõtractus sit cele
bratus in scriptis non põt redigi in publicam formam scdm
Host. e. ti. § quid de contractibus circa principiũ & Spe. e. ti.
§ ostenso. nisi pręcedentẽ, vel sequentẽ, aut aliam scripturã
eadẽ manu factã declarari possit ar. ff. de leg. j. l. si seruus plo-
6 riũ. § si. Item soluto debito † petit instrũm per cõdictionẽ sine
causa: & creditor ante solutionẽ per actionem ad exhiben-
dũ, & per rei vẽdicationem. C. ad exhibendũ. l. si. scdm No-
nellã de pact. cũ pridẽ. ar. ff. de leg. j. l. huiõi. § si ita. & vide col
lecta de postu. bonę. & quid iuris, qñ instrũm exhibetur can-
7 cellatũ. notatur. lxxv. di. reuertimini. Itẽ † creditor, facta so-
lutiõne reddens instrũm debitori nihilominus processu tem
poris cõpelli poterit dare literã de soluto vt in Spe. e. tit. § j.
ar. ff. de euict. l. in creditore. quia fortè posset dicere in futu-
rũ debitũ non esse solutum, & probare amissionem instru-
mẽti. itẽ solus princeps creat tabelliones scdm Inn. licet Ho
8 stiẽ. cõtra Epi † tñ in sua potest creare notarios. & pro Inn.
videẽ facere de prob. qñ cõtra: quia iudex nõ assumeret ibi
illos duos si tabellionẽ facere posset. & . ff. de magistratibus
cõueniendis. l. j. vbi supponitur, ꝙ solus princeps tabelliones
facere potest ad qd redibo infra in. j. q. Spe. aũt. e. tit. § restat.
ver. sed nunquid. inferior dicit ꝙ tales notarij constituti ab
Epis extra territorium Eporum de consensu partium pos-
sunt cõficere instrũa. quod non videtur verũ per not. s̃. c. pro-
9 xi. & hîc, & in. d. c. sicut te scdm Collect. de diuersis † autem
nominibus tabellionũ scripsi. s̃. de proba. qñ post prin. sed
de nominibus nõ; facio vires ar. s̃. de procur. petitio qd facit
pro his quę scripsi. s̃. post Inn. ĩ. eo. c. ad finem. j. quæstionis,
10 *notam*. quæ aliâs notatur † prothocollũ in auth. de tabell. coll.
iiij. in rubro, & nigro aliâs ceda. q. in cedula scripta. C. e. con-
tractus vulgariter vocaẽ abbreuiatura: & dr̃ prothocollũ, &
interpretaẽ à prothos quod est primũ quasi prima pars in-
strumẽti. C. de veteri iure enucle. § sed cum omnia. versicu.
nouemq; libris, id est columnis, quod est charta vnde deri-
uatur prothocollũ. i. prima pars chartæ. vel sic dicitur, quia
in collis pellium scribebãtur hæ notæ redactę quid iuris, si
11 nimiũ fuerunt abbreuiatæ vide † in Spe. de instr. ædi. § ostẽ-
so. ver. quid si abbreuiatur. & ver. seq. Host. hic dicit ꝙ eo ca-
su si cõtractus celebratus est in scriptis nullũ est remedium
C. eo. cõtractus. aliter consuetudo sua & abbreuiaturæ præ-
cedentis, & sequentis debet attẽdi & si ex ijs potest sua intẽ-
tio elici faciet quod hîc diciẽ. arg. ff. de leg. j. si seruus pluriũ.
§ si minus. ff. de fun. instru. cũ de lanionis § asinam. ff. de pig.
act. vel vniuersorũ. potest & hoc perpendi ex cõsideratione

aliorum

aliorum instrumentorum,quę perficit inter easdē,vel alias
personas super simili cōtractu in auth.e.ti.§.sed & si.coll.vj.
cætera quę deficiunt ex quo de eis probabiliter apparet au-
thoritate iudicis supplebūtur ar.ff.qd cum fal.tu.l.ij.in auf.
vt fratrū filij.§.illud quoq;.coll.ix.vt eñ scias q decisio cōtra-
hentiū vix,aut nunquā suppleri poterit,super quo remittit
ad not.de libel.obl.c.ij.hoc intellige sine noua probatione,
no in versi.all.in prin.huius gl.*ad petitionem*.scda pars,& hic
12 not.Host quinq;† per ordinem,quę requirantur ad hoc,vt
publicatio valeat.Primum est,vt fiat ad petitionē illorum
quorum interest.secundū est q authoritate iudicis fiat.ter-
tium q per tabellionē.quartū q fideliter fiat . quintum q in
formam publicam redigatur,vt ex hoc.§.colligi potest.& ad
hoc sextum requiritur q vocentur hi quos res tangit . Item
est consilium q super hac vocatione fiat publicū instrm , vt
patet.§.de testi.c.significauit.vbi de hoc.&.iij.q.ix.chartę.&
j.de confit.vti.cū dilecta.& ar.§.de tēp.ord.si Archiepis.§.si.
cū suis cōcor.& de hoc no.§.de testi.Albericus.& j.de verb.
sig.Abbate.§.ad hæc autem.ver.præterea.Host.*pertinent*.alij
enim nō audirentur,sicut nec appellantes.ij.q.vj.solent.&.§.
de elect.cum inter.R iuniorē.cum concord.& qd hic notat
Vinc.an in conficiendo instrō requiratur mandatū partium
vide in Spe.de instru.ędi.§.postquàm.ver.sed nūquid.& ver.
13 seq.*authoritate ordinarij*.vel à sede† apostolica ad hoc speciali-
ter delegati.§.de testi.Albericus.vel etiam ab ordinario.j.c.
proximo.§.j.vbi de hoc quod intelligas de ordinario admi-
nistrationem habente in auth.de defan.ciuitatis.§.sed neq;.
coll.iij.scdm tenorem capituli causa.§.de in inte.resti.& vi-
14 de quod ibi not.& j.c.prox.Host.& nota† bene literam istā
quia aliter totum nihil valet,vt etiam notat.ff.de testi.l.so-
15 la.si aūt amiserim instrumentū debiti iudex† poterit voca-
re notarium,qui illud confecit,& etiam partem,& pręcipe-
re notario q iterum mihi conficiat instrm,sed de amissio-
ne alterius instri in illo debet fieri mentio scdm Collect.qui
inducit no.C.de discuss.l.ij.li.xj.*poteris*.tu tabellio,cui scri-
16 bitur,& nō alius† nisi forsan in defectum tabellionis fieret
per duas personas,& in scriptura poneretur sigillum authē
ticum ad ęternam rei memoriam scdm illud quod legitur,
notatur.§.de testi.cum à nobis.sed non est multū hoc cōsue
tum.sed pone q tabellio legauit ad notas , siue abbreuiatu-
ras,quod facere potest,vt.ff.de ęden.l.quędam.§.nihil.ad fi-
17 nem,vt pręd ixi certum est q† per alium tabellionem,tabel-
liōi forsan seni,vel infirmo,vel ex alia iusta causa impedito
siue nimis occupato quasi coadiutorem datū,siue per depu
tatos ad hoc officium authoritate iudicis ordinarij possunt
huius notæ iuuante tabelliona qui eas fecit,in publicā for-
mam redegi,& si in publicatione ista solēnitas nō seruetur:
vt patet in authē.de tabellionibus.§.antepe.& penulti.coll.
18 iiij.& in auth.e.ti.§.in his.verò.coll.vj.Ipse tñ† tabellio per
se non potest hoc alij delegare,imò necesse est q hoc manu
propria totum scribat,vt ibi,& in auth.de tabellionib9 re-
sponso primo.& per reprobatur consuetudo praua quorun
dam tabellionū qui istud alijs subdelegant qd non possunt
ar.§.de off.deleg.qm apostolica.& vt no.§.e.inter dilectos.§.
instrm.ver.tamen.quia subscriptio eo tamen mortuo pote-
ro per illum cui legatæ sunt notę,si tabellio sit vel per aliū
tabellionē authoritate iudicis interueniente,& hac solenni
tate seruata in omnibus publicari,vt hic patet aliter autem
non valet publicatio:nisi hæc seruentur,& nisi authoritas
iudicis interponatur ad hoc.C.de ędē.procur.ff.de admi.tu.
chirographis.*fideliter*.ita q nihil apponas de tuo,nec subtra-
has quoad substantiam.ar.iij.q.ix.pura.&.c.hortamur.illud
aūt non refert vtrum loquatur in prima,vel tertia persona
j.de cōuersi.coniug.dudum.§.si.*in publicam formam*.i.ipsa in-
19 strumenta perficere,& in fine dicit.Ego talis† tabellio.§.di-
ctum instrumentum de verbo ad verbum subtraxi de nota
talis tabellionis mortui,qui ipsam manu propria,quam be-
ne noui scripserat,de mandato,& authoritate talis iudicis,
quoad substantiam nullo detracto,vel addito , vel mutato,
vel transportato in publicam formam redegi,& signū meū
apposui,& no.q iudex antequàm authoritatem suam inter-
ponat debet ipsum instrumentū diligenter inspicere,& ta-
bellionē cautū reddere,quousq; ipsum absoluerit de autho
ritate sua aliquā faciat mentionē , ar.j.e.c.j.quod die vt ibi
no.*habitum*.iij.pars per hanc.s.publicationem sic solenniter
factam perpetuam,sicut & gesta publica.C.de re iudi.gesta.
Ex pręmissis satis potest colligi,per quem,& cuius authori
tate,& qualiter & in quibus casibus publicatio locum ha-
beat,& quare fiat no.j.c.j.cætera,quę deficiunt,vide in sum-
ma.e.ti.§.de publicatione.& sub § sequentib9.& qd hic plus
dicitur iunga ibi,& de hoc in Spec.de instru.ęditione.§.ustē
so.& in.c.significauit.&.c.Albericus.alleg.&.j.c.proxi.
20 ¶ PRIMO quęritur qs potest† tabelliones facere refert
Inn.quosdam dicere q quilibet potest facere tabellionem,
qui potest dare,vel facere iudicem ordinarium,siue sit Im-
perator,siue Rex,siue vniuersitas,siue collegium , siue con-
suetudo,siue quicunq; alius.qui autem iudices dare , vel fa-
cere possunt no.per Inn.de off.ordi.cū ab ecclesiarum.& ibi
de hoc satis scripsi,& in summa Azo.C.de iurisdi.om.iud.&
& in summa Host.de offi.ord.§.quis possit constituere.item
refert alios dicere , q qui potest dare tutorem potest dare ta
bellionem.qui autem tutores,vel curatores dare,vel facere
possunt.C.qui dare tutores possunt.Inn.aūt conclusiuè di-
21 cit nobis autem videtur aliter.s† quominus facere tabellio-
nem pręter Papam,& Imperatorem,qui horum vsum inue
nerūt,& approbauerunt,nisi fortè consuetudo,vel speciale
priuilegium Pepę,vel Imperatoris alicui hoc cōcesserit spe
cialiter ar.C.de emancip.libe.l.j.& fi.&.j.de excess.Præla.ac
cedentibus.ad finem.& hoc sic probat Inn.certum est eñ q
contra ius est officiū tabellionis:quia ex illo pcedit officio
22 q† animalis mortui chartæ credatur abiq; alio adminiculo
vt patet in eo,quod legitur,& not.§.e.c.ij.hoc aūt,q tali pel
li mortuę sit credendū iuri,seu rationi naturali prima facie
aduersatur.Modò contra ius naturale nulli licet propria au
thoritate,seu potius temeritate venire,nisi principi , qui.§.
sus est.ff.de legibus l.princeps.& qd legitur,& not.j.de con
cess.pręben.proposuit.& ad hoc inducit Inn.quędam simi-
lia.Primùm est in dispensatione,quę est contra ius quā non
pōt facere nisi princeps,vt patet ex lectis,& not.per Inn.§.
23 de temp.ordi.cum dilectus.Alia similia† inducit in restitu-
tione famę,& legitimatione,& arrogatione:quia nec infa-
miam restituere,nec illegitimos legitimare,nec etiam arro-
gare,licet nisi principi,& paucis alijs quibus specialiter est
cōcessum.vt.ff.de postu.l.j.§.de qua.& de adop.l.j.&.ij.& qd
legitur,& notatur.j.de re iudi.cū te.& qui filij sint legitimi.
c.per venerabilem.& est ratio scdm eum.sunt eñ hęc quasi
miraculosa & cōtra naturam.s.facere de homine infami ho-
minem bonæ famæ,& de homine malè nato facere hominē
bene natum,& hominem sui iuris alij subijcere,& his simi-
lia.subdit etiam Inn.q quicquid de his tabellionibus habea
mus.C.de tabu.per totum.li.x.& in auth.de tabel.coll.iiij.&
in authētico.e.ti.coll.vj.tamen in prædictis locis nunquàm
expressum reperies,q alius quàm Papa possit hoc.Sed nun-
24 quid† consuetudo habet potestatē dare possit tendet Inn.di
cens fatemur q si aliquis habet de consuetudine q possit fa
cere tabelliones,talis consuetudo est seruāda,vt.C.de emāc.
libe.l.j.& q si alicubi est consuetudo hæc seruanda est vt.§.
e.cū dilectus.subdit tñ q quāuis tales quibus hæc consuetu
do cōcedit possint dici notarij:quia in notas redigūt ea,quę
aguntur corā ipsis,vel etiam tabelliones,quia in tabulis scri-
bunt non tamen habent potestatem,seu officium publicū,
quod tabellionibus à lege,& iure scripto datur:sed tantùm
habent illud quod consuetudo eis tribuit,& inquantùm eis
25 tribuit.Item† concludendo dicit sic non credimus , q alius
subditus ecclesiæ,puta,Romano pontifici,vel imperio pos
sit facere tabelliones præter Papam,vel Imperatorem , vel
etiam statuere,seu pacto nullo sa ligare quòd credatur in-
strumentis alicuius priuatę personæ cum eis non liceat con

tra leges publicas,& contra ius naturale aliquid ſtatuere : vt
dictum eſt ſicut etiam dicimus in iudicibus ordinarij,& in
tutoribus ꝙ nullus niſi princeps,vel ius ſcriptum,aut cõſue
tudo poteſt dare poteſtatem tutores dandi, vel ordinariè iu
dicandi ,nec conſtituere ꝙ libera perſona per alium iudicet,
vel obligetur niſi Papa,vel imperator,aut lex,vel conſuetu-
26 do vnica concederet.ſed † quid de regibus rñdet Inn.dicens
ſe credere,ꝙ alij reges qui habent ſupremum,& merũ impe
riũ poſſent idem ſtatuere de tabellionibus ſi vellent.ſubau-
di,& tabelliones facere ſicut Papa,& Imperator,qd dic , vt
notatur in.d.c.per venerabilem.Sed quæres quę eſt ratio di
uerſitatis ꝙ conſuetudo poteſt inducere,vt inferior princi-
pe poſsit notarium facere,& tñ ipſe inferior hoc non poſ-
ſet ſtatuere,vel hanc poteſtatem alijs dare:rñdet Inno.ꝙ ra-
tio eſt:quia in conſuetudine ad hoc,vt valeat oportet,ꝙ in-
terueniat conſenſus principis tacitus,vel expreſſus,vt notaſ
ſ̃.de conſuet.in principio.ſed in cõſtitutione ſecus:qd autẽ
princeps ſuperior approbat ipſe facere videtur:vt.C.de ve-
teri iure enucle.§.oĩbus aũt authoritatibus.ante fi.ibi,*omnia enim noſtra meritò facimus*.&c.ſcd̃m Inn.ſed caue,quia non eſt
verum illud fundamentum quod Inn.ponit , videlicet ꝙ in
27 cõſuetudine † inducenda neceſſarius eſt cõſenſus principis
tacitus,vel expreſſus,imò communiter approbatur:nam cõ
ſuetudines facti ſunt,& in facto conſiſtunt ſicut ſtatuta,&
ideò de ipſis,ſicut de ſtatutis veriſimile eſt,ꝙ per principẽ
ignorantur.ĩ.de conſti.c.j.li.vj.nullus autem in eo conſen-
tit,quod ignorat.ff.de inoffi.teſta.l.inter.§.cæterũm.niſi cõ-
ſenſum tacitum pro generali approbatione accipias.cõſue-
tudo enim rationabilis& præſcripta à generali iuris appro-
batione ſuam recipit authoritatem:vt.ſ̃.de conſuetudi.c.cũ
in tanto.Hoſt.autem dicit ꝙ melior ratio diuerſitatis reddi
28 poteſt.ſ.quia † in conſuetudine concurrit conſenſus pluriũ,
ſ.vniuerſitatis,& populi.ſ.qui,& poſſunt iuriſditionem or-
dinariam dare vt.ſ̃.notatum eſt qd eſt maius multò fortius
ergo poteſt,& hanc poteſtatem concedere qd eſt minus ar.
in hoc quod legiſ,& no.ĩ.de decimis.ex parte.iij.ſtatutum
autem inferioris principe tantam virtutem habere nõ põt,
ſolus ſit ipſe inferior.& ex hoc põt ſumi efficax argumentũ,
ꝙ ſicut vniuerſitas põt facere ordinarium iudicem:ſic & is
qui vniuerſitatem regit de conſenſu ipſius poteſt facere ta-
bellionem,quod omninò ipſe Hoſt.credit verũ,nec obſtat
quod dictum eſt.ſ̃.ꝙ nulli inferiori principe licet diſpenſa-
re,vel contra ius ſcriptum venire:quia hoc non eſt verũ,vt
expreſſè legitur,& no.ſ̃.de iudi.at ſi clerici.§.de adulterijs.
&.ſ̃.de temp.ordi.dilectus.& de offi.Archipręsbyteri.c.fin.
ſed nec eſt cõtra ius tabellionem facere,imò eſt ſcd̃m præ-
dicta iuri,quę volunt ꝙ inſtr̃o ſuo credatur,& quæ nõ ſunt
à priuatis,imò à principibus promulgata.vnde ex quo ſunt
conſtituti legitimè inſtrumentis eorum credendũ eſt de iu-
re cõmuni ex quo iurati ſunt.ĩ.de pręſcript.ad audientiã.§.
fi.ver.ne credentes.ipſoq; tabellione deficiente creditur etiã
ſcripturæ duarum perſonarum non iuratarum.ſ̃.de proba.
quoniam contra.Aliud eſt ergo tabellionem conſtituere,ꝙ
minor principe poteſt facere,aliud ius generale ꝓmulgare
quod inferiori principi non licet.dic ergo de hac materia,
vt plenè notatur in ſumma.e.ti.§.quibus inſtrumentis.verſi.
dicitur autem publicum inſtrumentum.& verſi.ſeq.&.ĩ.ne
cleri.vel mona.c.ſicut te.ſcd̃m Hoſt.Nouella autem dicit ꝙ
pro omnibus prædictis ſuffeciſſet remittere ad Spec.de in-
ſtru.ędi.§.reſtat.ver.ſed quis poteſt facere tabelliones.ſubdit
etiam Hoſt.ꝙ non eſt verum quòd in conſuetudine de ne-
ceſsitate conſenſus principis requiratur:vt patet inſtituta
de iure naturali.§.ex non ſcripto.& in eo quod ipſe notat in
ſumma.de cõſuetudine.§.qualiter.probari debet ſecundum
eum.Quid dicendum?Mar.dicit præmiſsis non obſtanti-
bus ſtandũ eſſe cum Inn.nec valent rationes Hoſtien. quia
non cõcludunt niſi ꝙ apud iudices principe inferiores tales
notarij eorũ acta conficiunt,quibus creditur qd fatetur Inn.
vt prædixi:ſed non concludunt ꝙ habeant tale publicum of-
ficium,ſicut tabelliones. ¶ Ego autem pro concordia iſtarũ
opinionũ ſic diſtinguo,quia aut quęritur vtrũ inferior prin
cipe poſsit creare notarium tabellionẽ generalẽ,qui habeat
generale officiũ apud omnes,& qui vbiq; illud valeat exer-
29 cere,& dic,ꝙ non,& ſic † procedat opinio Inn.& eadem ra-
tione dicimus,ꝙ inferior Papa ſanctos canonizare,aut du-
bium in fide generaliter declarare non poteſt pro eo,ꝙ iſta
generaliter reſpiciunt totam Chriſtianitatem , & ideò non
pertinent niſi ad Papam qui toti Chriſtianitati ſolus pręeſt
vt patet ex his,quę leguntur,& notan.ĩ.de baptiſmo & eius
effectu.c.maiores.in fi.& ĩ.de reli.& veneratione ſanctorũ.
c.j.Aut quęris vtrum inferior principe habens iuriſditio-
30 nem † ordinariam poſsit creare vnum particularẽ tabellio-
nem,qui habeat publicũ officium tabellionis in territorio
ipſius conſtituentis,& qui illud exercere poſsit ſolũm.ĩ.ter
ritorium huiuſmodi,& inter ipſius conſtituentis ſubditos
ratione domicilij,vel originis,aut delicti,vel contractus.&
tunc dico ꝙ ſic,& ſic procedit opinio Hoſt.nec obſtant ra-
tiones Inn.nã ad aliud non concludunt,niſi ꝙ ad alium quã
ad principem ab initio non ſpectat ad inuenire tale officiũ
ex quo deſcendat ꝙ credatur pelli mortuæ.verum eſt,quòd
31 inferiores † iuriſditiones habentes poſſunt aſſumere perſo-
nas iuratas,& publicatas,quæ infra eorum iuriſditionem ta
le officium ad ſupplendum defectum humanæ memoriæ,
quę labilis eſt habeant exercere ,da oppoſitum,& cõcludet
ratio Inn.multas abſurditates videlicet,& ꝙ iudices nõ poſ-
ſint ad ſcribendum acta iudicialia deputare perſonas quarũ
ſcripturæ in pellibus mortuis factæ credendum ſit cõtra.c.
qm̃.cõtra.ſ̃.de probat.& ꝙ nulli iudices inferiores principe
poſsint publicare teſtamenta,aut alia geſta contra legẽ pu-
blicatis.C.de teſta.&.ſ̃.de teſti.c.ſignificauit.&.c.Albericus.
& hic & in.c.ſeq.vnde non apparet mihi ꝙ ſit contra ius na
turale,ſeu etiam contra rationem iuris naturalis , aut etiam
poſitiui,ꝙ ſcripturæ aliquæ debeant eſſe authẽticę ſic,ꝙ eis
ſemper debeat fides adhiberi,imò iſtud valde conſonat iuri
32 & naturali rationi ad ſupplendũ † prędictum defectum la-
bilitatis humanæ memorię,& fragilitatis teſtiũ,qui de faci-
li mori poſſunt,& continuò moriuntur,& periculo proba-
tionis perdendę:vt patet ex his,quę leguntur,& no.in iuri-
bus proximè allegatis,& etiam ad factorum præteritorum
hyſtoriam texendam,& ſcripturę beneficio perpetuãdam:
quia nec aliter Romanorum,Imperatorum,& Pontificum
Chriſti beatorũ martyrũ,& cõfeſſorum geſta,veteriſq; , &
noui teſtamenti ſeries,cętereq; omnes hiſtoriæ iuriũq; poſi
tiuorũ aduerſus legum latoribus prælatorũ paginę poſſent,
perirentq; omnis memoria quorũcunq; geſtorũ inuentiũ ex-
cedat memoria qd humanę politiæ minimè expediret . pro
quo omninò ſufficient ea,quę ſcripſit Io.in princ.policrati-
ci ſui.quicunq; autem iuriſditioni pręſidẽtis ſtatuere,& or
dinare poſſunt circa ea,quæ ad eorum iuriſditionis expedi-
tionẽ bonã,& ſalubrẽ pertinent ea,quę equa,& rationabilia
exiſtunt,præſertim dum legi ſuperioris minimè cõtradicũt
vt patet ex his,quę legũtur,& not.ff.de iuſtitia,& iure.l.oẽs
populi.C.de offi.præfecti prętorio.orientis.l.formam.ff.de iu-
riſdi.om.iud.l.ij.ſ̃.de offi.dele.pręterea &.ĩ.de verb.ſig.con
ſtitutionẽ.li.vj.& vide quę ſcripſi de vſur.quãquam.li.vj.in
viij.q.Ex quibus inferri poteſt deciſio vnius,qd Nouel. hic
33 tangit,& qd tetigi poſt Collect.ſ̃.c.proximo,† videlicet an
tabellio cõſtitutus ab inferiore extra territoriũ illius poſsit
cõficere inſtr̃a,de qua in ſpe.de inſtru.ędi.§.reſtat.ver.qd de
his.&c.nam apparet ex pręcedẽti ꝙ non prout ſcripſi in.c.
proximè pręcedẽti & hoc latis approbare videſ Arch.de fo
ro cõpe.romana.§.fi.li.vj.vbi de hoc ſcripſi,& Card.e.c.§.cõ
trahentes.ſuper verbo corã ipſis.vbi de hoc etiam per No-
uellã.& de hoc etiã tetigi in cle.quãuis.de foro cõpe.in.ij.q.
ver.vj.quęriſ.& vide omninò etiã,quę ſcripſi ea.q.verſi.vij.
quęriſ.& ver.viij.quęritur.Ex quibus tu poſſes facere vnã
repetitionem.& vide omninò quę ſcripſi in.d.c.quanquàm.
34 ¶ SECVNDO quęritur de tali caſu,pone Titius † aſſe-
rit Męuium

rit Mænium sibi obligatum ex causa mutui: Mæuius negat: Titi⁹ adfundandū intentionē suam ꝓducit instrm̄ regrossatum Romæ per certum notarium authoritate, & antiauditoris Bartholomęi Męuio existēte in Auinione. quæritur an debeat illi instrō stare, & an per iuramentum Titij nunc clemētini possit sufficienter coadiuuari dictum instrm̄, & in vtroq; dubio dicat, ꝙ non & prosequaris vtrunq; prout latè scripsi in consilijs meis. cōsi. lxxxj. Supple gl. In gl. j. ibi col. iiij. de quo videatur in Speculo de instrōrum ædi. § instrm̄. ver. item opponitur. ꝙ non est confectum, vbi reperies rationē
35 quam notat Accur. in auth. prędicta, videlicet † quare non committit notarius, quia conficere instrā non competit iure magistratus, & ibi vide Io. And. in additione qualiter autem probetur aliquis esse tabellio vide in Speculo de instrumentorum ędi. § restat. ver. illud autem notandum est.

SVMMARIVM.

1 *Vicario generali Episcopi insinuandi instrumenta an ius sit.*
2 *Transcriptis ad verbum instrumentis, quid subiectēdum, & que insinuationē instrumenti imped. ai. n. 3. & an ab apertura distet n. 7.*
4 *Testamento publicando, quæ sint obseruanda: & qui ad id sint vocandi. & nu 14. aliàs ei non obesse nu. 5 & 17. & cur num. 18. & 19. quid si nō venerit n. 5. & 6. & quid in publicatiōe cōtractus n. 10.*
8 *Publicatio cui iudicum liceat: & quo casu gratis fiat. & nu. 9.*
11 *Publicato instrumēto perpetuam fidem dari, eoq; quem in possess. mitti. & nu. 12. publicum testamentum non tamen publicatum fidem facere. nu 13.*
16 *Transcripta, & publicationes nemine vocato, nec expectato fieri non posse.*
19 *Authoritatem iudicis in publicandis instrumentis solā non sufficere.*
20 *Vocare domi, & in publicatione, & irreperabilibus satis non esse.*
21 *Publicatam à solo notario partium consensu scripturam seruata formas fidem facere. & nu. 22. & quid si negetur notarius nu. 23.*
23 *Instrumenta, sententia, testamenta, donationes cccc. aureorum publicari debere, & nunc. & 15. Hæc tamen non sine distinctione admitti. nu. 26.*
24 *Instrumentu credendo qua necessario inesse oporteat.*
27 *Transcribi ex transcripto non, nisi ex causa debere, & quando transcribi debeat. nu. 33.*
29 *Die impugnandi instrumenti transacto huic fidem habendam.*
30 *Priuatam scripturam in scribentem, eiusq; heredes probare: Limito, vt nu. 31.*

CAP. XVI.

SI instrumenta. ¶ Cas. Instrumentum exemplatum per tabellionē authoritate ordinaria, cū originali eandem vim habet: sed summam ponens pręsentationem examinationem præceptum, & effectum ¶ Expone literam *instrumenta*. continētia testamēta, contractus, sentētias, vel quid aliud *exemplari*. i. in publicam formam redigi, simplici enim transcripto qlibet posset exemplare illa *petantur*. ab his quorum interest. s. c. proximo. *ordinario*. ecclesiastico in ecclesiastico ciuili in ciuilibus. & sic potest intelligi. C. de Epi. & cle. repetita. C. de testa. consulta. vel dic: vt dixi in gl magna. ver. hęc autem. publicatio. & seq. posset dici. etiam leges istas loqui. de religiosis simplicibus ar. C. de fin. c. vno. de postu. c. ij. aliter corrigūtur. l. per id quod dicit hic, ar. de testa. cum esses. scdm Host. scdm quę nec illæ leges, nec aliæ adstringūt clericos, nisi inducantur in adiutoriū. x. di. c. j. & c. si in adiutorium. vel sint per Papā confirmatę de cōstit. ecclesia. *ab eo*. qui administrationē habet scdm Host. s. de resti. in inte. c. pe. *specialiter*. no.
1 per hoc Inn. Gof. & Host. ꝙ per gñalem † vicarium Epi hoc expediri non possit imò requiritur speciale mandatum hoc non credo: sed miror de Gost. qui tenuit ꝙ offi. habet deleg. sed miror de Host. qui tenuit contrarium, s. ꝙ habet ordinariam, & nota de hoc de offi. vicarij. licet li. vj. in gl. ij. includitur ergo gñalis officialis, sub eo qd dicit ordinario & hęc litera sic intelligitur delegatus deputatus ad causam nō pręstabit authoritatē insinuationi instri etiam facienti ad illam causam: sed si specialiter ad hoc detur tunc hoc poterit, *diligenter*. in charta scriptura filo, & sigillo si pendeat. s. eo. inter de cri. fal. licet si de proba. c. pe. Host. *inspecta*. in pręsentia illorum quorū interest. s. de testi. significauit. scdm Inno. qui tn̄ dicit quosdam dicere fortè nō malè ꝙ si de verbo ad verbum exemplentur, & iudex diligēter inspicit sigilla, & oīa alia, quæ necesse est inspici, ꝙ valebūt talia exēpla: *in vlla sui*
2 *parte*. hic testificatur tabellio † ꝙ instrm̄, non vitiatū, nō cancellatū, nec aliqua sui formę parte abolitum, & authoritate iudicis exēplauit ar. hic. & C. de edict. diui Adr. tol. l. fi. & per illam, & per hāc per decretalē probatur ꝙ vitia visibilia, vt licuit cancellaturę, & rasurę impedient hāc insinuationem inuisibilia verò, vt ꝙ instrm̄ sit confectum ab excōicatu, vel seruo, vel his similia non impedirent audiretur tn̄ cōtradicēs, & scriberetur cōtradictio, & reseruaretur ad aliud tp̄s ad hoc in auth. de testi. § si verò. ar. de testi. significauit. de priuileg. ex
3 parte. Illud aūt † authēticū, qd insinuatur, semper debet iudex diligenter inspicere hic, & cantū esset ꝙ inspiceret etiā insinuatū conferēdo illud cū orignali, licet tn̄ vltima inspectio nō est necessaria scdm Host. quia præsumitur pro tabellione. ti. j. illud, *eandē* nō maiorē, quia de nouo ei ius non datur, sed si qd erat, conseruatur. j. de cōfir. vti. cū dilecta. j. de priuil. ex parte. *abijsse*. per hoc. s. ꝙ prędicta solēnitate seruata iudex interposuit authoritatē aliter non faceret fidē exemplū etiā triplici manu tabellionū exēplatū. de hoc dixi. s. c. j. originalibus. lex videtur dicere ꝙ sola originalia sint resumenda. C. de diuer. rescrip. sancimus. canonizata. xxv. q. ij. habita, *in perpetuum*. s. c. proxi. in fi. & hoc intelligit Inn toto tenore trāscripto, aliter assertio notarij dicētis se vidisse instrm̄, esset potius testimoniū reddere, quā vetusta exēplare de qua remittit de ver. sig. Abbate. & ibi vide ibi in gl. ex hoc. & quod dixi de proba. quoniam. in gl. in præsentia.

¶ PRIMO quęritur magnā gl. Inn subintrando qualiter
4 testamenta † publicantur, & imprimis scdm Inno. & Host. qn̄ imminet publicatio facienda seruari debent leges, & mores locorū in quibus, id fieri debet quibus saluis seruari solennitates, quę sequuntur: nā primò adit iudex cōpetens: & pro tribunali sedēs, cui supplicabitur pro publicatiōe huiusmodi, vt C. quō testa. aperiantur. l. j & ij. sed nō est necesse testes in testamēto inscriptos tūc esse pn̄tes, licet necessarij sint in publicatione, vt sequitur scdm Host Scdò iurabit petens publicationē ꝙ eā non petit causa calumnię. C. quēadmodū testa. aper. l. iij. ar. ff. ad ex. l. thesaurus. Tertiò pro his oībus voca-
5 buntur hi quos res tāgit: vt patet in eo, qd † legitur, & no. s. de testi. c. significauit. & c. Albericus. vt. j. dicam. q Quartò vocabuntur, & testes in testamento inscripti, saluo ꝙ si qui, vel etiā oēs absentes sint ita, ꝙ cōmodè venire nō possint, mittetur ad eos testm̄, vt cognoscant an testamento interfuerit, & si in hoc omnes cōsenserunt publicetur: hęc omnia publicè expediri debent, & probantur hæc. C. testa aper. l. & ff. quēadmodū testamēta aperi. l. j. § fi. & l. cum ab initio. cū tribus leg. se. Melius tn̄ est testes ad iudicē veniant, & ꝙ in pn̄tia ipsius omnia fiant ad quę expediēda sufficit ꝙ veniat maior pars signatorū. C. quēadmodū testa. aper. l. ij. ff. quēadmodū testa. aper. l. sed si maior pars.
6 ¶ SECVNDO quæritur nunquid in † publicatione testamenti est necessariò tabellio requirēdus. Inn. & Host. tenent, quòd non quia prædictæ leges mentionem de tabellionibus non faciunt: sed de honestis tantùm in quarum præsentia debet fieri apertio, & rursum cōsignatio. C. quēadmodum testamenta aperiantur. l. testamenti. ad finē. quinimo. etiā loquitur ita leges in testamēto per tabellionē nō scripto. C. de testa. l. cū antiquitas. § fi. imò & si nō appareat testamentū: vt qa nō fuit exinde facta scriptura, vel si facta fuit exusta, vel subtracta est, nihilominus pōt & debet fieri publicatio te-
7 stamēti. vt. ff. quēadmo. † testa. aper. l. si in duob⁹. § fi. sed quę est dr̄ia inter publicationē. & apertionē testamēti. rn̄det In. dicēs ꝙ publicatio in prædictis rubricis, & legibus vocatur apertio testamenti ita ꝙ iura promiscuè vtuntur istis noibus.

8 ¶TERTIO quęritur apud quos iudices † debet fieri pu
blicatio, dic q secundum iura ciuilia apud magistrũ census fieri
debet, & gratis, vbi hæreditatis ęstimatio centũ aureorum
precium nõ excedit, & ex quo semel facta publicatio perpe
tuò valet etiã si materia, vel charta in qua primò scriptum
fuerat amittatur: ec est apud ecclesiasticos iudices facẽda,
quib' opprobriosum est, si forensiũ disceptationum velint
esse periti, vt omnia hęc probent. C. de testa. l. ij. & l. cõsulta
9 diualia. & de Epi. & cle. l. repetita. verumtñ de † moderna, &
approbata consuetudine obtinuit in Frãcia, & Anglia mul
tisq; alijs regionibus q apud Epos, & eorum officiales pu
blicatio ista fiat pro hac cootuetudine, qd legitur, & not. ĵ.
de testa. c. tua. & c. si hæredes. in gl. ij. quę in locis illis, in qui
bus temporalem iurisditionẽ obtinet ecclesia potissimè est
approbanda secundum Host. & adde quæ scripsi. s. e. c. in exposi
tione. super verbo ordinario. & similiter est procedendũ in
10 publicatione testium receptorũ de aliquo contractu † nõ
redacto in publicam formã de qua loquitur. s. de testi. signi
ficauit, quia tunc contractus, vel alius actus, qui erat tantũ
in mẽte hominum redigitur in publicam formã & ideo ma
ior solennitas ibi adhibenda est, sic est & in testamento qd
nõ est authenticũ, nec publica scriptura, nisi scriptũ sit per
tabellionẽ: si enim per tabellionẽ scriptum est, cũ sit authẽ
tica scriptura: nõ debet in in aliquam scripturã exẽplari: nisi
aliqua causa subsit, & q testamentum qd à testatore, vel alia
priuata persona scribitur, quod fieri licet: vt. C. de testa. l. cũ
antiquita. § fi. & auth. ibi signata, nõ sit authẽtica scriptura
ex eo patet q non est ibi manus publica, nec sigillum authẽ
ticum. s. e. ti. c. ij. secundum Inn.

¶QVARTO quæritur quis est effectus publicationis
11 dic, q effectus est: quia ex † quo facta est publicatio quantun
cũq; prima scriptura priuata fuerit exinde confecta perpe
tuã fidem facit. & probatur. C. de testa. l. publicati. vnde fit pu
blicatio ad perpetuam rei memoriã, ex quo primò erat tan
tũ in mẽtibus hominum mortaliũ per publicationẽ huius
modi ad perpetuitatem in formã publicam redigat: vt præ
dixi: vnde vt etiam dixi in talibus est maior solẽnitas adhi
bẽda, quã si instrũm publicum ex causa publicandũ esset, qd
nec aliter fiendũ est, vt legitur, & not. in. c. significauit. & c.
Albericus. alleg. pręterea huius publicationis effectus est: vt
per testamẽti, siue instrumenti, sic publicati ostensionem in
possessionem hæreditatis per edictum, siue ex edicto diui
Adri. fit missio, vt. C. de edicto di. Adri. tol. l. fi. secundum Inn. qd
12 dic secundum Host. vt plenè no. ĵ. de verb. sig. dilecto. § fi. itẽ † est
effectus, vt fidẽ faciat etiam perpetuam: vt dixi, vt. C. de te
sta. l. ij. aliter autẽ, licet numerus testiũ, & sigilla, & alię solen
nitates prosint, ad hoc, vt valeat volũtas testatoris, si vnum
ex his deficeret non valeret. C. de testa. l. si vnus. nihil tñ pro
bet scriptura, nisi confecta sit per manũ publicam, vel sigil
lo authentico sigillata, & quoad eũ, & si nõ publicet authẽ
tica tñ, & publica reputatur, & authẽticationẽ suã retinet
ex sigillo pręlati, vel ex signo tabellionis: vt patet ex lectis, &
not. s. e. c. j. & ij. & ex eo apparet: quia post mortem prælati,
vel tabellionis plenariam fidem facit secundum Inn. & Host.

13 ¶QVINTO quæritur, pone q † testamentũ scriptũ est
per manum publicã, vel sigillũ habet authenticũ nunquid
tale instrumentũ fidem facit etiam si nõ fuerit taliter publi
catum. refert Host. quosdã magnę authoritatis viros scripsis
se q nõ dicentes speciale esse in testamentis, vt in eis hæc so
lennitas obseruetur ne quid falsitatis excogitetur, vel fiat: vt
C. de fideicommiss. l. fi. Alij tñ quos sequitur Inn. contrariũ
tenent, videlicet q talia instrumenta etiam si nihil aliud di
catur, vel fiat per se plenam faciunt fidem, nec sunt de neces
sitate publicanda: sed priuata tantum publicanda sunt: vt di
ctũ est. Host. aũt dicit q quamuis in multis locis testamenta
secundum primam opinionẽ publicentur indifferenter, secunda
tñ opinio per modernos doctores cõis approbat, & vt dicit
magis est secundum ius canonicũ approbanda: vt patet in eo qd
legitur, & no. ĵ. de testa. c. cum esses. & c. relatum. j.

14 ¶SEXTO quæritur † an in publicatione vocanda sint il
li quorũ interest: dic breuiter q sic: nã secundum Inn. & Host. il
lud tenendũ est qd partibus pręsentibus, vel per cõtumaciã
absentibus debet publicatio fieri: vt dixi. s. in. j. q. ibi tertio,
pro his omnibus & c. ar. ĵ. de confir. vti. cũ dilecta. & de pri
15 uileg. ex parte. j. alioquin † nõ pręiudicat absentibus: sed pos
sunt cõtra tale instrũm obijcere secundum formã traditã. C. e. tit. l.
fi. vbi dicitur, q nõ sufficit instrũm in iudicio exhiberi semel
quin & semper ille, q ipsum exhibuit, illud exhibere teneat,
q vsq; fuerit ei data fides, & per iudicem fuerit approbatũ,
nec obstat: vt. s. lite non cõte. qm. j. rñ so. quia illud est specia
le, & propriè loquẽdo non fit ibi publicatio: sed potius exẽ
platio, seu transcriptio imperiorica verò dicunt publicari
propriè: quia cũ prius nõ essent publica, siue authẽtica imò
sunt in publicam formam redacta, põt tñ & illud dici secundum
eos, q si aliqua instrã sunt in causa perditionis, vel propter ve
tustatem, vel propter aliquã aliam consimilẽ iustã causam,
& adeò est periculũ imminẽs, q hi quorũ interest, & q ab
16 sentes sunt cõmodè vocari, & expectari nequeãt statim põt
trãscribi, & publicè exẽplari saluo iure absentiũ, vt. s. ita pos
sint hoc dicere in hanc secundam scripturam, sicut & in primã
poterãt principalẽ, ar. in eo quod legit. & no. s. vt lite nõ cõ
test. rñ so. j. & ĵ. de confir. vti. cũ dilecta. § nos igit. secundum Host.
propriè aũt loquendo authẽtica & publica exemplãtur pri
uata autem, & nõ authentica publicantur secundum eos. Collec.
verò dicit aliquos dicere in instrorum insinuatione fienda
non esse necesse vocari quos res tangit, quę instrã iam cõfe
cta sunt, & nihil noui addicitur, & videt hoc probari in in
sinuatione donationis ante nuptias in authẽ. vt fratrũ filij.
c. illud. quia sicut in innouatione nulli fit pręiudiciũ: & sub
dit q quãuis magni iuri contrariũ dicant, tñ prædicta snia
hîc roboratur apertè, vbi denotatur q alius nõ requirit qd
videtur placere Arcgid: j. q. j. qui studet secundum eum. Alij verò
distinguũt, aut agit de publicatione testiũ, vel scripturæ pri
natę, & tunc necesse est vocare illos quos res tangit & sic pro
cedũt opiniones Inn. & Host. s. proxi. & lecta, & nota. s. de
testi. c. significauit. & c. Albericus. aut quęrit de publicatio
ne scripturarũ, publicarum, & authẽticarum, & tunc aut fit
per iudicẽ, seu authoritate iudicis, vt puta de mãdato audi
torum palatij, vel virtute literarum cõpulsoriarũ ab ipsis au
ditoribus emanatarũ per cõmissarios literarũ ipsarũ, & tũc
nõ fit necesse illos vocari, & sic procedat opinio Collect. &
sic vidi quoq; teneri in Rota per aliquos auditores, aut fit si
ne authoritate iudicis per notariũ, & coram testibus, & tũc
dicunt nõ quidam vocandos absentes: quia ad notarium nõ
pertinet ista vocatio: sed absentibus non præiudicare q no
tarius facit absq; consensu eorũ ar. ff. de aqua plu. arcẽ. l. in cõ
cedendo. exẽplatumq; fidem nõ facere, nisi originale videat.
C. de edẽ. in auth. si quis in aliquo documento. & sub. e. ti. c. j.
Quid dicendum? breuiter, saluis his, quæ scripsi. s. de testi. c.
Albericus. in. j. q. & in sex quæstionibus seq. quę omnino vi
deas, & hîc repetas. ego gñaliter, & indistinctè prędictę opi
17 nioni Inn. & Host. adhæreo, & dico, † q siue priuata, siue pu
blica scriptura cũ authoritate, vel sine authoritate iudicis
per iudicẽ, vel nõ iudicẽ, tabellionẽ, vel alium publicetur, au
thẽticet, siue exempletur, saluo casu quẽ scripsi post Inno. &
Host. s. e. q. ver. potest. tñ & illud dici absentes, & nõ vocati
fuerint illi quorũ interest, neq; ei pręiudicat, neq; cõtra eos
fidẽ facit. per ea, quę scripsi in. d. c. Alberic'. in. d. vij. q. funda
18 mentũ † aũt huius cõclusionis est istud: quia vbicũq; agitur
de aliquo fiendo in quo aliud lędi, seu grauari põt per prius
audiri, & per cõsequẽs eũ reuocari necesse est, ne sibi sua de
fensio legitima auferat, quia assertionibus illorũ quorũ in
terest iura pandunt: vt. ff. de adop. l. nã ita diuus. & d. l. in cõ
cedẽdo. & s. de causa possessionis, & proprietatis. c. primo.
quia non debet auferri alicui legitima defensio sua: vt cle.
pastoralis. ĵ. de re iudi. auferretur autem aliter defensio alte
ri, cuius interesset non vocato, quia si pręsens esset, & scri
pturã publicandam, seu exemplãdam inspiceret, vt illius in
spectione

ſpectione falſitatem, ſuſpicionẽ, raſuram, ſeu cancellationẽ
illius fortè melius quã notarius, & teſtes, qui cum eorũ non
interſit, fortè de hoc non curant cognoſcere, & opponere
poſſet. vt. ĩ. e. ti. c. inter dilectos §. ſed contra priuilegiũ. quæ
nec videre, nec cognoſcere, nec opponere poſſet ſi originali
non exhibito ſtaretur, altare exemplato eo abſente, & non
vocato. & faciũt, quæ leguntur, & notantur. C. de contrahẽ.
19 & committ. ſtip. l. optimam. in fine. nec † ſufficit in hoc iudi
cis authoritas: quia illa non eſt libera, ſed certi iuris ſolenni-
tatibus informata, atq; limitata, & pręſertim habet hãc for
mam à lege, quia in ſingulis maximè præiudicialibus requi-
rit hãc vocationem. ĩ. de ma. & obe. c. inter quatuor. & c. hu-
milis. & ȷ̃. de elect. c. quoniam. li. vj. & de pręben. c. licet Eps.
e. li. & C. quomodo, & quando. l. ea, quę. cũ ſimilibus.
¶ SEPTIMO quęritur, quid ſi citatio non appręhendit
citatum, refert Collectarius ſpeculatorem tenere. e. ti. §. oſtẽ
ſo. ꝙ ſofficit, ꝙ citetur, etiam ſi citatio citatum non appræ-
20 hendat, licet tutius ſit, ꝙ appręhendat, & maximè ſi agatur
de grandi præiudicio propter ea, quę notantur per Inno. de
eo, qui mit in poſſ. c. ſi & hoc credo nedum tutius, ſed etiã
verius ceſſante periculo morę, quia licet quoad periculum
reparabile cuiuſmodi eſt miſsio in poſſeſsionem ſufficiat ci
tatio ad domom, tñ quoad pericula, ſeu pręiudicia irrepa-
rabilia cuiuſmodi ſunt probationes contrarię, quę perpe-
tuę ſunt neceſſaria eſt citatio in perſonam, ſaltem ſemel fa-
cta, vt patet ex his, quę ſcripſi ſatis latè de eo qui mit. in poſ.
c. vlti. alleg. quę hîc non refrico.
¶ OCTAVO quæritur, pone tam partes, quàm omnes
quorum intereſt conſentiunt ꝙ tabellio aliquam priuatam
ſcripturam publicet, ita ꝙ tali ſcripturę adhibeatur fides, ſi-
cut ſi à principio per manum publicam fuiſſet confecta, nũ
quid talis ſcriptura perpetuam fidem faciet, ſaltẽ inter per-
ſonas, inter quas hoc conuentum eſt? reſpondet Hoſt. ſe ſa-
21 tis putare ꝙ ex vi pacti † is qui conſentijt per talem ſcriptu
ram conuinci poſsit. ſi tñ pactum ſit formatum fuerit quo-
ad hoc extendatur. ar. ff. de pact. l. in regentium. §. ait prætor.
& de re iudi. l. ſi conuenerit. & C. de temp. app. l. fi. in fine. &
quod legitur, & notatur. ſ. de pact. c. primo, & ij. hoc tamen
non poſſunt partes facere, videlicet quòd talis ſcriptura, ni
ſi authoritas iudicis interueniat publica cenſeatur, vt patet
hîc: nam priuatorum conſenſus priuatam ſcripturam non
poteſt facere publicam, ſicut nec priuatam perſonã facere,
ſeu iudicem ordinarium dare poteſt, vt patet in eo, qd legi-
tur, & notatur. ſ. de foro compe. ſignificante. c. j. ſcdm eum.
Quid dicendum? diſtingue: quia aut quæritur de priori ſcri
ptura priuata vtrum conſenſus partium poſsit illam facere
publicam, & dico ꝙ non. & ſic procedit opinio Hoſt. Aut
quęritur de nouo inſtrumento quod conficit notarius de
conſenſu partium ſuper exemplatione prioris ſcripturæ, &
ſuper facto, vel cõſenſu de ſtãdo illi priuatę ſcripturę inito
22 inter partes, ſeu pręſtito per eas, & tunc dico ꝙ † authenti-
cũ eſt dummodo aliâs habeat formam debitam, & omnia
alia ſubſtãtialia inſtrumẽti: nam de ſcripturis, ſicut & de vo
cibus, & quibuſlibet alijs geſtis, poſſunt confici, & continuò
conficiunt publica inſtrumenta. auth. ſi quis in aliquo docu
mento in. j. q. & v. quęſtionibus ſequentibus.
¶ NONO quæritur in quibus, & qñ publicatio locũ ha-
23 bet. dicit Hoſt. ꝙ † locũ habet publicatio in inſtrumẽtis: vt
hîc, & in abbreuiaturis, vt. ſ. c. proximo. & in priuilegijs. ȷ̃. de
cõfir. cũ dilecta. & in dictis teſtiũ. ſ. vt lite nõ conte. qm. pri-
mo rñſo. & §. in alijs. & in ſentẽtijs, & generaliter in oĩbus
alijs in quibus nõ habetur ſufficiens ducumentũ, & timetur
probandi falſitas in poſterũ valeat deperire, vt ibi, & ſ. de
teſti. c. ſignificauit. & c. Albericus. & hîc, & ſpecialiter in te-
ſtamentis: nã teſtamentũ ſcdm quoſdã quantumcũq; per ma
nũ publicã fuerit ſcriptũ: non tñ ſufficienter probaẽ per in-
ſtrumẽtum inde confectũ quouſq; fuerit publicatum, vt. C.
24 e. l. publicati. & l. teſtamenta. vnde ad hoc: † vt ſcriptura ex
inde confecta fidem faciat requiritur ꝙ in formã publicã iu
dicis redigaẽ, & ꝙ teſtes inſcripti iurẽt, ꝙ ita fuerit ſicut in
ſcriptura exinde confecta, quę eis legi debet, continetẽ, vt. C.
de teſta. l. hac conſultiſsima. §. fi. & l. fi. ad fi. aliâs irrita eſt vo-
lũtas teſtatoris. vt. d. l. teſtamẽta. alij dicũt illud intelligendũ
qñ non fuit ſcriptum per manum tabellionis, vt inſti. de te-
ſta. §. fi. Hoſt. & hoc verius. porrò ſi tabellio ſcripſit, & vij. te-
ſtes ſignauerunt, & dixit teſtator ꝙ ſine ſcriptis nũcupatiuè
teſtari volebat, tale inſtrũm omnimodam fidẽ facit. C. qui te-
ſtamenta facere poſſunt. l. hac cõſultiſsima. nec tunc eſt ne-
ceſſario publicatio, licet ſit vtilis ad cautelã, qa & inſtrumẽ-
admitti poſſet. C. de teſta. publicati. & hoc ſcdm ius canoni-
cũ videẽ verius ar. in eo qd legiẽ, & no. ȷ̃. de teſta. relatũ. & c.
cũ eſſes. & C. in. e. ti. l. in exercendis. ſcdm Hoſt. & facit etiã
25 qd ſcripſi. ſ. e. in. v. q. Item habet locũ publicatio, † ſeu inſi-
nuatio in donationibus, quę excedũt ſummã. ccccc. ſolido-
rũ: quia tali inſinuatione omiſſa in hoc ꝙ quingẽtos excedit
donatio reprobaẽ exceptis donationibꝰ imperialibꝰ, & quæ
fiũt eccleſijs, & alijs pijs locis, q̃ valẽt etiã ſi nõ fuerint actis
inſinuate, vt legiẽ, & no. C. de dona. l. ſancimus. & l. ſi quis ar.
ſcdm Hoſt. ſed apparet mihi ꝙ talis inſinuatio habet natu-
26 rã † aliã & ad fi. aliũ fit quã publicatio de qua hîc loquimur:
nã publicatio de qua hîc loquimur nõ fit ad fi. vt actꝰ geſtus
valeat: ſed vt ſcriptura, quę tendit ad probationẽ actus geſti
ſi nõ eſt authẽtica authẽticetur, vel ſi eſt authẽtica ꝑpter pe
riculũ perditionis renoueẽ, vel ſi nõ eſt facta ſcriptura, vt de
actu geſto ad ęternã rei memoriã perpetua ꝓbatio habeaẽ:
vt patet ex dictis, & ex lectis, & notatis hîc, & ſ. c. proximo.
& in alijs iuribus. ſ. e. q. alleg. At inſinuatio donationis ad ef
fectũ huius probationis nõ tẽdit, quia etiã ſi eſſet publicũ
inſtrũm renouatione, ſeu publicatione nõ egens ſuper dona-
tione ſummã legis excedẽtis confectũ adhuc neceſſario inſi
nuatione egeret donationis valeat, qui de iure aliâs nõ vale-
ret. vt. l. ſancimus. & l. ſi quis argentũ all. vnde iſtę materiæ
nõ ſunt eędẽ: ſed ſunt inter ſe penitus ſeparatę. Itẽ refert Io.
Cal. hic in additione ꝙ Ricardus mala vmbra. C. de diuerſ.
27 reſcript. l. ſancimus. tenuiſſe per. d. legẽ ꝙ ſi † ſemel ſumptũ
iterũ ſumaẽ ſumpto de ſumpto nõ eſt credendũ ar. ff. de pu-
blici. l. de pręcio. & de teſti. l. qui dictũ. quẽadmodũ eñ tps
ſuppletũ ſuppletionẽ nõ recipit: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. nec
nõ. §. ſi quis ſępius. ita ſcriptura ſuppleta ſuppletionẽ nõ reci
pit: & quia ſufficit aliquid ſemel fieri: vt. ff. de bo. auth. iudi.
poſ. l. fi. & dele. iij. l. fidei cõmiſſa. §. ſi qs. x. & eo modo recita
uit Cy. in. d. l. ſancimus. ſed in veritate ſi ſubeſſet cauſa ſcdæ
inſinuationis, ſeu publicationis fiendæ prædicta motiua nõ
vrgerẽt vt videẽ.
¶ DECIMO quęriẽ ibi, *per perſonã publicã*. quid ſi haberi
nõ põt. Dicit Collec. ꝙ ſufficiũt duo probi viri ſcdm Hoſt.
in ſumma. e. ti. §. j. ar. ſ. de ꝓba. qm̃. remittit Colle. de cõuer.
cõiuga. dudũ. & de fide adhibenda publicationi remittit ad
28 Arch. de ſen. exc. c. eos. ¶ Sed quid ſi negeẽ illũ, qui † cõfecit
inſtrũm tanquã notarius fuiſſe notariũ publicũ. refert Colle.
Hoſt. notaſſe. ſ. de teſti. c. ſignificauit. ꝙ in facto antiquo prę
ſumiẽ eũ qui cõfecit fuiſſe notariũ publicũ. Itẽ dicit notariꝰ
Spe. e. ti. §. reſtat. ꝙ pręſumiẽ pro inſtrõ, vbi producẽs eſt bo-
nę famę, & pars aduerſa eſt abſens, vel pñs, & nõ contradi-
cat, quia ſi pñs eſſet, & contradicere oporteret producentẽ
probare illũ fuiſſe notariũ ſubdit tñ Colle. q. d. differentia
de pñtia, vel abſentia non vr̃ eſſe ꝓbabilis: ſed parcat mihi
Spe. qa illa nõ fuit mens Spe. facere differentiã inter pñtiam
& abſentiã. ſed inter contradictionẽ, & nõ contradictionẽ.
29 vñ † illius differentię ęquitas cõiter ſeruaẽ in curijs, & ſpe-
cialiter in audiẽtia Palatij, hoc addito ꝙ ad dicendum cõtra
inſtrũm productũ cõpetens terminus parti pñti, vel per con
tumaciã abſenti legitimè fuerit aſsignatus, & in termino nil
dixerit cõtra inſtrũm, ſeu cõtra notariũ, aut ſignũ, ſeu ſubſcri
ptionẽ ipſius tũc eñ inſtrõ abſq; alia notarij ſigni, vel ſub-
ſcriptionis ꝓbatione ſtari ſolet: qa falſi ꝓ́ſumptio ſine cã ali-
qua nõ inſurgit. & quia ſatis veriſimile ꝙ ſi eſſet aliqua præ-
ſumptio mali, pars ſe opponeret, ſeu cõtradicet vñ per hoc

quòd in termino ſibi aſsignato ad opponendum nihil op-
poſuit, videtur perinde habendum, ac ſi aliàs conſtaret non
ſupereſſe qđ opponi poſſet, vt patet ex his, quę leg. & no. de
offi. ordi. c. ordinarij. verſi. q ſi fortè. li. vj.
¶ VLTIMO propter dicta Henr. generaliter quęro qñ
ſcriptura fidem facit, & qñ non. & ſi de priuata loquamur,
30 tunc † pro ſcribente non facit fidem principaliter, vt. C. de
proba. l. inſtrumēta. & l. rationes. & l. exempla. ſed bene con-
ſecutiuè, & acceſſoriè, vt. ff. de procur. l. ſi procuratorē. ſcdm
Ia. de Ra. ar. ff. de autho. tut. l. j. in prin. & ff. de excu. tut. l. ſed
mulieres. § ſed & ignominia. ſed contra ſcribentē, ſi cōſtet q
eam ſcripſerit, vel ſcribi mādauerit omninò fidem facit, vt
C. de non nume. pecu. l. generaliter. & auth. contra qui pro-
priā. & i. de proba. per tuas. Fallit in caſu mutui, & dotis. C.
de nō nu. pecu. l. ſi ex cautione. & per totū. & C. de dote cau-
ta non nu. per totum. Item fidem facit contra tertiū, qui ha-
buit cauſam à ſcribente, vt. ff. e. ti. l. repetita. & ff. de excep.
rei iudi. l. ſed ſtante. § latinus. quod tñ intellige ſcdm diſtin-
ctionem quā habes. C. qui po. in pig. ha. l. ſcripturas. ſed ſec9
ſi cauſam non habuiſſem à ſcribente niſi haberet ſubſcri-
ptionem teſtium deponentium pro ſcriptura, & eius teno-
re, vt. lviij. di. literas. & C. de nō nu. pec. l. inſtrumenta. vbi de
31 hoc. & i. e. c. ij. ſi autem ſcriptura † publica exemplata tñ cū
ſolennitate, de qua hic legitur, & notatur tunc fidē facit: vt
patet ex lectis & not. hic, & ex his, quę dixi in pręcedenti-
bus, nō tñ maiorem fidem facit, quàm originale. ar. j. de con-
fir. vti. cum dilecta. § nos igitur. & de priuileg. ex parte. ſcdm
Hoſt. hic niſi lex exigat inſtrumentū propria certi hominis
manu ſcribi: quia tunc nullo modo crederetur exēplato. vt
32 C. de diuerſis officijs. l. pe. cū ſua gl. li. xij. ſed ſi eſſet † publica
tū, nō vocatis illis quorum intereſt, ſeu non ſeruatis alijs ſo-
lennitatibus hic notatis, & tunc quāquàm probet cōtra ex-
hibentem: vt. ff. de ęden. l. ſi quis ex argentarijs. § prohibet. &
de iure fiſci. l. in fraudem. § nec inſtrumenta. & ſic poſſet in-
telligere, & etiam contra illos de quorum conſenſu publica
tū eſſet, & contra habētes cauſam ab illis, vt. l. rationes. & l.
exemplo. all. dummodo habeat formam publici inſtrumen-
menti de conſenſu partium facti. ar. C. de prob. l. cū precib9.
& C. de re iudi. l. geſta. & l. ſcripturas. all. & ff. de admini. tut.
l. chirographis. & dixi ſupra aliàs tamen fidem non facit cō-
tra alium, vt prædicta authentica ſi quis aliquo documēto.
hoc verum etiam ſi primum exēplatum erat publicum, vt
prædicta. l. ſi quis ex argentarijs. § prohibet. & etiam ſi tripli
ci manu tabellionum fuiſſet exemplatū. ar. i. e. c. j. & j. de fi-
de inſt. c. ij. cum ibi notatis per Ion. Hoſt. & Abbatem, & per
Zenzel. in cle. cōſultationem. de elect. gl. pe. ſed ſi eſſet origi-
nale, & publicum, ſiue authenticum omninò fidem faceret:
vt patet ex lectis, & not. i. e. c. ij. ſecundum Hēricum. ¶ Sup-
33 ple gloſſas. In gl. ij. ibi *de facto*. Hoſti. ponit † exemplum quan
do ſunt transferenda ad locum remotum propter pericula
maris, vel quando ſcripta ſunt in papiro. j. de confir. cū dile
cta. vel qñ ſunt communia inter hæredes, vel ſocios quorū
quilibet eget vno. vt. ff. familię erciſcundę. l. ſi quę ſunt. & C.
communia vtriuſq; iudicij. l. cū de inſtrumētis. & ff. de fide
inſtru. l. fi. nec debet iudex hoc denegare etiāſi contra ipſum
ſit vt in auth. de defen. ciuit. § ſed neq; coll. tertia.

De præſumptionibus Rub.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptione plerunque probari: generi igitur probationum hanc ru-
bricam aptè ſubijci & quæ huic conueniant. nu. 2.*
3 *Præſumptionum, fictionumque finitiones, ſpecies, fines & effectus re-
miſsiuè.*

VISO in genere de probationibus, & de
duabus probationum ſpeciebus: qa
1 † præſumptiones quandoq; probationes,
qñq; ſemiprobationes inducūt, & quandoq;
ipſas probationes coadiuuant, reſtat nūc vi-
dere de præſumptionibus. Ad materiā facit. xviij. di. perue-
nit. xliiij. di. multis. ij. q. j. primo ſemper. xxxij. q. j. dicit. xxx.
2 iiij. q. c. j. Congruit † de renūc. ſuper hoc. de teſti. ſpo. Item cū
quis. de teſti. ſuper eo. ij. ad finem. & c. conſtitutus. j. de iure-
iur. c. vltimo. in fine. de pręsby. non bapt. veniens. in fine. de
ſpon. is qui. & c. ſi. de cri. fal. c. pe. & de no. ope. nunc. cum ex
iniuncto. vbi pręſumitur pro religioſis q iniuſtam litem nō
habeant. facit. li. vj. de fil. pręsby. c. ij. in fine. de reſti. ſpo. c. ij.
de teſti. c. vlti. ij. reſponſo. de præſcript. c. j. de regula. non ſo-
3 lum. de hæret. in fidei. & c. ſeq. ¶ Itē ſi † vis ſcire quid eſt præ
ſumptio, & quot ſunt præſumptiones, & quis ſit effectus in
quolibet eorundem, & quid ſit fictio, & quis ſit fictionis ef-
fectus, & qualiter præſumptio, & fictio inter ſe differunt, &
etiam quid ſit indicium, & qualiter articulus obiectiuus nō
debet ex præterito in modum præſcriptionis inferre: ſed de
præſenti debet ex neceſsitate cōcludere, vide quod Cy. poſt
Pe. de bella pertica ſcripſit multum notabiliter. C. de proba.
l. ſiue poſsidetis. in ſecunda, & vltima quęſtionibus. & vide
etiam an ille, qui ſemel poſſedit ſemper præſumatur poſsi-
dere qđ ibi notatur in. j. q. Item de materia pręſumptionum
dicam aliquā j. c. quanto. ſuper ſi. gl. & quia veriſimile in. iiij.
quęſtionibus. & c. illud. & de ſponſali. & c. is qui. item de ma
teria fictionū vide plenè per Bartolū in l. ſi quis pro empto
re. ff. de vſucap. & per dñm AEgidium ſancij in repetitio-
ne legis ſi ab hoſtibus. ff. ex quibus cau. maiores. quā habeo
in primo volumine repetitionum. fo. lxxvj & quę ſcripſi in
cle. quod circa. de elect. & in quodā conſilio meo ſuper qua-
dam cauſa Pariſienſi emanato.

SVMMARIVM.

1 *Conatum, effectu non ſequuto, certis ex cauſis puniri. & nu. 4.*
2 *Ludo quem in delictis non excuſari. Limita: niſi ex circumſtantijs ar
bitratis. numero. 3.*
5 *Pœnarum capitalium genera tria: & l. ſi quis non dicam rapere. C.
de epi. & cle. de minori pœnæ genere accipiendam eſſe. nu. 6.*
7 *Pœnam ex circonſtantijs exaſperandam, vel molliendam eſſe: idque
ſpectet iudex.*
8 *Delicta malo animo perpetrata quando dici, vel non poſsint. & nu. 9.*

CAP. I.

SIcut noxius. ¶ Expone literā. &
primò in ſubſcri-
ptione ibi, *in parabolis*. ſ. xxvj. c. item in textu
ibi *ſicut*. hoc not. ſimilitudinem in genere,
non in quantitate Hoſtien. *noxius*. i. nocens.
Hoſt. *mittit*. manifeſtè Inno. *ſagittas*. vel ſtallas, vel ferramenta
dedit inſti. de ob. ex maleficio. § interdū. Vinc. *ita vir*. ſupple
noxius *amico*. fictione non rei veritate, quia ſi amicus eſſet
non noceret *deprehenſus*. de depręhenſione habes. i. de iudi.
cū non ab homine. & exponit Abbas. i. feciſſe repertus. No-
1 ta primò qualiter in † delictis conatus punitur, quanquàm
nullus ſequatur effectus, ſuper quo vide hic notata in. j. gl. &
eſt hoc verum ſecundum Collect. in hoc caſu, & in crimini
bus hęreſis, & lęſę maieſtatis. & quibuſdam alijs criminib9.
ſuper quo remittit ad notata de pœnitētia diſtinctione pri
ma magna. & l. cogitationis quā habes. ff. de pœnis. & l. ſi qs
non dicam rapere. quā habes. C. de Epi. & cleri. vbi omninò
vide Cy. in. x. oppoſitionibus. & in diſtinctione, quā in fine.
ad oppoſitionum diſſolutionem ibi format, ex quibus poſ-
ſes ſumere materiam formandæ repetitionis addit is quibuſ
dam ibi notatis per Butrig. Bal. in alios ſcribentes moder-
niores. ¶ Secūdò nota q cum quis alteri infert malū nō eſt
2 † ſufficiens excuſatio dicere ludens feci. ſuper quo vide hic
not. in gl. vlti. ar. xxxij. q. iiij. recurrit. quis enim ludos appel-
lat ex quibus crimina oriūtur? vt in procemio. ſlorum. § pe.
& ſunt hæc contra iſtos ſcdm Hoſt. qui faciunt Rithmos fa
moſos in ludis ſancti Nicolai, vel ſimilibus feſtis, q propter
ludum non excuſatur à pœna. C. de famoſis libel. l. vna. vj. q.
j. ex merito. & tribus capitulis ſequentibus, vnde ponebat
Vincen. verſum ſi videor ludo, vel ſaco ſumpta. recludo. di-
cebant tñ Goff. & Hoſti. q hæc præſumptio qñq;, & in ali-
quibus

quibus ex varijs circūſtantijs tollitur vt patet.xxij.q.ij.quod
ait.&.c.ne quis.& de cōſe.di.iiij.ſolet.&.ff.de act.& obl.l.iij.
§.verborū.&.ff.de iniur.l.illud.§.pen.&.x.q.j.illod. Ergo hoc
3 † arbitrabitur bonus iudex vt præſumatur cōtra malefacto-
rem niſi iudex inueniat circūſtantiam euidenter excuſabi-
lem:quia vt dicit hîc Inno.malum,& damnū ſemper præſu-
mitur fieri malo annuo,niſi cōtraria præſumptio præualeat
vt.ff.ad leg Aquil.l.item ſi obſtetrix.§.fi.&.l.ſeq.&.l.item me
la.j.reſpon.&.j.de reg.iur.c.ij.arg.ſ.de tranſac.c.fi.& in au-
then.de indi.§.oportet.collat.vj.lib.vj.& ſuper hoc remittit
Collec.ad lecta & not.j.de vita & ho.cle.c.monaſteria.
4 ¶ PRIMO quæritur,iuxta primū notabile † nunquid at-
tentans facere, puta,cum telo ad interficiendū accedens &
actum nō implens eadem pœna puniatur, ac ſi interfeciſſet
ſeu actum impleſſet,& videtur expreſſum q̄ ſic in.d.l.ſi quis
non dicam rapere.vbi dicitur ſic.*ſi aliquis non dicam rapere ſed attentare, tantum matrimonij iungendi cauſa ſacratiſſimas virgines auſus fuerit capitali pœna ferietur.* pœna enim capitalis eſt pœ-
na.leg Cor.de ſica.quę illi imponitur qui dolo occidit.inſti.
de pub.iud.§.item lex Cornelia.in prin.& in ver.telum.& eſt
pœna illius qui huiuſmodi virgines rapit C.de raptu virg.l.
vna.Cy.autem poſt lac.de Ra.in.d.l.ſi quis nō dicam.in.vij.
&.ix.oppo.&.j.diſt.dicit q̄ imò mitius punietur ſolum at-
tentans,quàm ſi interfeciſſet vel impleuiſſet.arg.ff.de extra-
or.cri.l.j.in fi.&.C.de ſerui fugi.l.fugitiuū &.ff.de re mil.l.iij.
§.is qui ad hoſtes.& arg.ff.de pœ.l.ſi de interpretatione. de-
bet enim cōſiderari euentus,vt.ff.de pœ.l.aut facta.§.euen-
tus.Nec obſtat quod dicitur.in.d.l.ſi quis nō dicam.q̄ pœna
5 capitali ferietur nam triplex eſt pœna † capitalis vna quæ
adimit vitā naturalem,alia quæ vita naturali & libertate re-
manētibus ſolum aufert ciuitatem. Prima dicitur naturalis
mors.Secūda dicitur in metalū damnatio & in inſulam de-
portatio.Tertia dicitur ad tēpus vel in perpetuum relega-
tio, vel in opus publicū aut ad ictus fuſtium dānatio, vt.ff.
de pœnis.l.capitalium.in prin.Vnde ſequendo æquitatē ma
gis, quàm rigorē, & non exaggerando ſed mitigando pœnā
6 † accipiam.in.d.l.ſi quis non dicam.pœnā capitalem nō pro
primo, nec pro ſecūdo, ſed pro tertio genere pœnæ capita-
lis.arg.iurium prædictorū. nec obſtat.l.is qui cum telo.C.ad
leg.Cor.de ſica.quia poſſum ad illam dare intellectū quem
dedi.ad.l.ſi quis non dicam rapere.Vel dicere ſpeciale eſſe in
illa & in alijs legibus,in quibus lex ſpecialiter hoc exprimit
iuxta ea quæ ibi not.per Cy.in.iij.oppo.fateor tamen q̄ ſe-
cundum maiorem vel minorē exaggerationem criminis, &
ſecundum maiorē vel minorem cognatum, ſeu attentatio-
nem iudex poteſt exaggerare,vel mitigare pœnam tertium
aut ſecundum aut primum genus pœnæ capitalis ſecūdum
ſuum arbitriū inſequendo cùm enim de huiuſmodi cogna-
tu non ſit.l.determinatū.cuius pœnæ capitalis ſupplicio pu
niatur & ſint tria illius pœnæ genera vt prædixi:ſuggeratq;
7 † æquitas ſecūdum diuerſitates delictorum & circunſtātias
eorundem pœnam aliter,vel aliter exaggerādam aut etiam
mitigandam dicam iſtud non in merito boni,& pij arbitrij
iudicio relinquendā,& quia ſcripſit veritas Euangelica bea-
ti miſericordes:quoniam miſericordiam conſequentur, piè
aget ſi in partem mitiorē declinet in dubio: quod omnino
ſibi conſulo faciendum.ſ.de offi.dele.de cauſis.ff.de iur.de-
libe.l.j.de extraor.crimi.l.j.de pœnis.l.ſi de interpretatione.
&.l.ſi præſes.in fi.Caueat tamen ſibi, q̄ omnino conſideret
an ille qui attentat & non perficit contra voluntatem pro-
priam impediatur perficere,quia tūc habet locū quod præ-
dixi, an vero ſolùm ex voluntate & pœnitētia propria du-
ctus deſiſtat,quia facinus perpetrare abhorret,quia tunc nō
debet eum puniri nec eadem nec ſimili pœna,ſed ſolum ar-
bitrariè pro modo culpę,vt.ff.ad leg.Corne.de ſic.l.qui fal-
ſam.vt not.Cy.poſt Pet.in.d.l.ſi quis non dicam.in.iiij.op-
poſi.& ſuper hoc vide in Spe.de actore.§.j.ver.ſi quis.& etiā
adde omnino quæ not.per Nouel.j.de reg.iu.c.in pœnis.in
q.mercuriali.vbi plenius de hac materia reperies per No-
uel.& adhuc plenius.ſ.de eo qui mit.in poſ.c.j.imprimis.ix.
q.per me ibi formatis & præſertim.in.vij.illarum quæſt.
¶ SECVNDO quæritur,circa ſecundum notabile qua-
8 liter maleficium pręſumitur malo annuo actū.Circa † quod
Henr.ex ijs quæ ſcripſi in ſecūdo notabili ſic diſtinguit: quia
aut huiuſmodi præſumptio poteſt tolli ex varijs circunſtan
tijs, & veriſimilibus coniecturis ipſum animum excuſanti-
bus,& tunc nō præſumitur malo animo factū vt patet.xxij.
q.ij.&.c.ne quis arbitretur.de conſe.diſt.iiij.ſolerta.ff.de act.
& obli.l.iiij.§.verborum.ff.de iureiur.l.illud.§.pen.xv.diſt.il-
9 lud.de ſent.excō.illud. Aut † non ſubeſt aliqua circunſtantia
ſeu veriſimilis coniectura,per quam maleficium poſſit tolli
per quam animus facientis valeat excuſari, & tunc ſemper
præſumitur contra malefactorē de malo animo,vt.ff.ad leg.
Aquil.l.item ſi obſtetrix.§.fi.cum.l.ſeq.& hoc arbitratur bo-
nus iudex ſecundum Gof.Inno.Hoſt.& Io. And.hîc & idem
Arch.j.diſt.c.eum qui.vbi de hoc.Ex præmiſſis autem & ex
ijs,quæ ſcripſi ſuper rub.& quæ habentur in remiſſionibus
quas dedi.ſ.eo.c.& in rubrica homo boni intellectus ſtatim
formare poterit vnam honeſtam repetitionem.

SVMMARIVM.

1 *Alieni homines profuſos eſſe.*
2 *Præſumptione violenta ſententiam capitalem ferri nō poſſe & quando iudicare liceat.nu.3.*
4 *Contraria proponere cui,& quo caſu liceat.*
5 *Matrem,filij poſſeſſione probata,ei ſuccedere:aliàs filium probet.*
6 *Poſſeſſorem iure potiorem eſſe.*

CAP. II.

ADferte. caſus.Ex violēta præſumptiōe fertur definitiua & pars prima
factum,ſecunda diffinit ibi *reſpondit*.& q̄ di-
cit ſuperſcriptio idem.l.Salomon ſed non in
eod.lib.ſed.iij.c. ¶ Expone literam *ſuper ſilo*.
iij.q.vj.ad Romanam.ij.& dicit Dauid planges Ionatham.ij.
Regum.j.c.in fi.ſicut mater vnicū amat filium ita te diligē-
bam.Geneſ.xliij.commota ſunt viſcera Ioſeph ſuper fratre
ſuo *diuidite*.not.hîc Collec.q̄ nō habetur pro ſententia quic-
quid iudex profert,ad quod vide quod leg.& no.iij.q.vj.hoc
quippe.Item not.Lig.q̄ quandoq; expedit iudicem loqui tē-
tatiuè alle.ſ.ti.proxi.cùm Ioannes.&.ff.de interro.act.l.vbi-
cunq;.*date*,ergo liti cedebat,ſed hoc nō nocuit quia faciebat
hoc cauſa pietatis ſicut nec cū quis confitetur metu tormen
torum ſecundū Vin.*diuidatur*.vulgare largas corrigias de co-
rio alieno.Hoſti.vñ narrat Hoſt.q̄ illuſtris,& inclitæ recor-
dationis dñs.R.Berengarij comes Prouinciæ,par Franciæ,
Angliæ,Romanorum:ac Siciliæ Reginarū, cuidam clerico,
5 qui † conquærebatur de quodam domicello,qui amputaue-
rat virilia cuidā ſacerdoti germano conquærentis,quem re-
perierat cū vxore ſua,& cum adeſſet conquærens, dominus
etiam pellem vētris amputauit minùs latè, reſpōdit comes,
ſemper audiui de alieno corio largas corrigias fieri, iuxta il-
lud,corrigias corio largas damus ex alieno,nunquid autē au-
dienda erat hæc mulier quæ nihil aliud latura erat niſi vt of
ficeret.ff.de rei ven.l.in fundo.&.ſ.de reſcri.plerunq;.§.cùm
agitur. *date huic*. no.per hoc Abbas hîc quod no.Inn.& Ho-
2 ſti.j.eo.quia q̄ † quando diffinitiua fertur ex præſumptione
violenta,temperat iudex ſentētiam,vt non de facili condē-
netur ad pœnam corporalem,vel mulctam quod bene colli-
gitur hic quia nō fuit iſta mulier iudicata ad mortē.vel mul
ctam quod factū fuiſſet, ſi fuiſſet verè probatum q̄ alterius
filium ſubripuiſſet, ſed ſolum cōdemnata fuit ad reſtitutio-
nem filij.facit quod no.j.de purg.cano.inter.in vlt.gl. Item
facit ſecundum Collect.quia hîc non proceditur ordinariè,
3 ſed iuris ordine non ſeruato,& ideò † iudex magis poteſt ſe-
qui præſumptiones,vt not.Inno.j.de conceſ.præb.poſt ele-
ctionem.in fi præſumptiones autē in criminibus non ſuffi-
ciunt: vt.j.e.literas.quia ibi probationes luce clariores ſunt

necessariæ.C.de proba.sciant cuncti. *hoc est.* dicit Hieronymus ad Ruffinum.l.B.Salomonem timuit omnis Israël, scilicet quasi eum manifesta non fugerent, qui tam abscondita depræhendisset.¶ Supple glo.in glo.j.ibi diffiniendo: quia talis res non recipit diuisionē.C.com.vtri.iud.l.possessionū. Vinc.& ibi cuius filius esset, & vt ex hoc iudices sumerent exemplum Inno.& in fi.vbi de hoc.&.xxij.q.ij.quæritur.In glo.vlt.ibi ea vindicta, pietas paterna pro filijs capit consilium.ff.de adult.l.nec in ea.ad fi.quia nec est affectus qui vincat paternū.C.de cura.furio.l.vlti.post prin.& in fi.eadē ra-
4 tione.dicit Lau.cum solam hæreditatē † possidet habet exceptionem contra pietatē quamuis proponat contraria.ff. de excep.l.nemo.nisi probetur ꝙ alterius filius fuerat, si autem alius possidet vtranq; si puer vtranq; petat repellit se ipsum tanquàm proponens cōtraria.In diuersis autē instantijs contra diuersos auditur quamuis proponat cōtraria.C. de inof.testa.l.contra maiores.& possibile est enim vincere, quamuis iniustè agat cum nō est, qui contra id quod intētat aliquid deponere valeat.C.de transac.vbi pactū. dicit Host. ꝙ magis placeret opi.Lau.cum prius animas,& demum linguas oporteat fieri eruditas,vt in proœ.digest.§.antepen.in fi.Bar.Brix.in.q.quæ incipit cum duę dixi eum succedere ei qui in possessione filiationis erat,sed si neuter possidebat & vult alteri succedere oportet ꝙ probet se illius filium : si vis dilatare materiam vide quæstionē Iac.de Bellapert.quā posuit super.l.j.C.quor.bono.qua quærit de prole, de qua probabiliter dubitatur an fuerat primi, vel secūdi mariti, & ibi in fi.inuenies quid no.Dy.ff.de adi.leg.l.iij.§.si duobus.Hen. autem conquæritur, quando vtraq; mulier quarū quælibet vendicat puerū, & filium, lite pendente,moritur cui earum
5 puer succedat? Distinguit aut † altera tantùm etiam in possessione filij, seu filiationis & illi succedat.arg.de interdic.§. commodè. ff.de proba.l.ei qui.dicit secundū Vin Lau.Ber. & Host.hîc.Aut neutra erat in possessione filij seu filiationis, & tunc si vellet succedere alicui illarum oporteret eum probare filium eius.per.d.l.ei qui dicit.Ita distingit Bartho. Brix.in.q.dominicali quæ incipit, cum duæ mulieres,dicēs
6 etiam ꝙ similis quæstio est, si duo † ostendant duo testamēta eadē die confecta , & in vno sit institutus vnus & in alio alius. Nam dicit post hoc quòd si inter se agant melior est conditio possidentis, si contra tertium agant nil obtineret, quasi diuersæ scripturæ ab eadem parte prolatæ secundum eum,pro hoc quod scripsi.s.tit.proxi.imputari.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Puerorum enchomium,& expectatio & quis sapiens nu.2.*
3 *Mali frugem bonam etiam expectari.*
4 *Præsumptio ex quibus actibus exeat.*

CAP. III.

EX studiis. Breue est, & quod dicit superscriptio , *super parabolis.* dic.xx.c.¶ Expone literam, *quæcunque.* verba Hieronymi exponen.verba Salomonis Pet. *virtutibus.*i.operibus virtutū , si ergo studeat vitiosus operibus præsumat cōtrarium, quia contrariorum eadem est disciplina,insti.de his qui sunt sui vel alie.iur.j.responso studere videris ꝙ est.j̃.*auditioni*,debet enim quis primo discere quā docere.in auth.de sanc.epis.§.j.&.s.de elec. cùm in magistrum.*sapientiam.*Tullius.lib.ij.de officijs.prima
1 † cōmendatio adolescentis proficiscitur à modestia cū pietate in parētes suos beniuolētia,deinde etiam in partē optimam peruenire cognoscitur,si ad sapientes viros & bene cōsulenter reipublicæ se cōtulerit,& cum eis assiduus sit Hieronymus super Esa.l.ij.Græci Poëtæ laudatur illa sententia,
2 primum esse beatū,qui pro se † sapit secundum quæ sapientem audit illum , aut qui vtroq; caret inutilem esse tam sibi quàm omnibus simplicitati.xxiij.dist.qui Episcopus.j̃.titu. proxi.veritatis vide quod dixi.de transla.c.inter corporalia. ad fi.*& humilitati.*c.dist.contra morem.*intellige.* intima per mores cognosces exteriores, rustice qualis erit bos ex vitulo modernis, annus qualis erit cognosces tēpore verus. Vin.& Abb.¶ Supple glo.in glo.ij.ponit de quadruplici via inuestigabili.in ea.glo.ij.ibi asserit.Prouer.xxx.Sed caue,quia Hieronymus in prologo dicit ꝙ hunc librū prouerb.Iudæi Philonis esse asserunt, quasi dicat non Salomonis secundū Ioā. Cald.& ibi.*super aquas.* ipse Salomon Sapientiæ.vij.addit de sagitta emissa in locū destinarum , distinctus enim aër cōtinuo in se reclusus est, & ignoratur transitus illius & ibi , *non*
3 *possit.*Tullius de Catilina multos † vidi & audiui qui cū totam adolescentiam voluptatibus dedisset , se ad bonam frugem recœpisse & graues;, & illustres homines fuisse multa exempla ponit Valerius.lib.vj.c.fi.Collect.autē no.hîc qualiter per exteriora iudicatur de interioribus. Vnde si quis
4 dānet quod in sui natura † bonū est, sicut eium carniū præsumitur,ꝙ sit superstitiosus igitur cogitur tētare talem actū leg.& not.xxx.dist.c.fi. Item ꝙ ex eodē facto quandoq; surgit & bona & mala præsumptio diuersis respectibus , vide quod not.l.dist.iu summa. Item.ꝙ præsumatur cōtra actum qui fit subito sine deliberatione.lxx.dist. hîc ad nos etiam si legitimus fit & ibi de triplici gradu Innocentiæ.vide.lxxxvj.distinctione.facientes.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentū petitionis non frustratoriæ exigere quando debeat iudex.*
2 *Fuga quando semiplenè probet.& nu.4.*
3 *Fuga crimen ex eꝰ subortum,& suspiciosum plenè probari.*

CAP. IIII.

NVllus. casus. Præsumitur contra illum qui dilationibus subterfugit iudicium.& Abb.dicit casum ponendum per decre.veritatis.de dolo & contu.¶ Expone literam.*dubitat.*i.dubitare debet Innocēs qui dicere solet hodie constat,hodie agamus hoc solent quærere actores rei vero solent subterfugere:tamen vt dicit Host.
1 cùm debeat iudex dilationū † materiam amputare.C.de tēpo.app.l.ij.in prin.quandocunq;,sibi videtur potest ab excipiente , & dilationem petente,vel alio proponēte ꝙ habeat suspectum exigere sacramentum ꝙ hoc non proponat malitiosè.quod dic vt de iura.calum.c.ij.lib.vj.in fi. *confitentur.* præsumptiue tamen non statur super principali cōdemnatur,sed punitur quandoq; propter contumaciam in expensas,& quandoq; pœnam patitur grauiorem.C.de iud.sancimus.xj.q.iij.rursus.&.c.quicunq;.de iud.c.j.secundum Inno. sed Host.remittit vt lit.non conte.tuæ.de do.& contu.contingit.&.j̃.c.proxi.Host.¶ Supple glo.vlt.in fi.negatione alterius illatorū.Collect.dicit casum ponendum per lecta , &
2 not.de hære.cùm contumacia.lib.vj. Quomodo † autē fuga facit semiplenā probationem vide per Accur.ff.de iureiu.l. admonēdi.&.C.eo.ti.l.in bonę fidei.& plenius per Bar.in.d. l.admonendi.&.ff.de suspec.tut.l.impuberibus.§.pręterea.& adhuc plenius per ipsum Bar.ff.ad Silleyanū.l.Cornelia.vnde cum quæritur vtrum fuga probet maleficium. Distingue
3 secundum eum,quia † quandoq; fuga obijcitur alicui pro crimine,& tunc probata fuga probatur crimen,vt.C.de deserto.l.desertores.&.ff.de re mil.l.desertores.&.ff.ad silleya.§. cum dominus.quandoq; fuga obijcitur alicui in probationem alterius criminis,& non vt crimen per se,& tunc quādoq; est crimen solius suspicionis,& tunc fuga est plena ꝓbatio , vt præd.l.impuberibus.& sic potest intelligi quod
4 hîc dicitur.quandoq; est crimen de quo requiritur † probatio vera de facto ipso & non de suspicione tantum , & tunc fuga regulariter non facit plenam probationē, vt.d.Cornelia.&.C.de rap.virg.l.vna.& in auth.de exhi.& introd.reis.§. si vero etiam.quid vbi de hoc per Iaco.de Belloui.arg.C.de omni agro.l.iij.facit tamen suspicionē siue iudicium vel secundum glo.semiplenā probationem,vt not.in.l.admonendi.&.l.in bonæ fidei.alleg.vbi de hoc aliquid per Cyn.fallit tamen in casu vbi facit plenam probationē,vt.C.de accesso. l.consiliarios.¶ Item subdit Collec.ꝙ in dubio seruans sententiam prælati hoc præsumitur facere nō causa deuotionis sed causa

ſed cauſa obedientiæ inducens lecta & not.per Inno.de reſt.ſpo.olim.iij.tamē magis ibi colligitur contrarium ſecundū.

SVMMARIVM.

1 *Negans vnum ex duobus, alterum fateri videtur & quomodo accipiendum. & nu.17.*
2 *Fallentiales caſus ad regulam qui tacet &c. & nu.14.*
3 *Tacentem conſentire actus honoris, & nu.15.*
4 *Taciturnitas duo habet extrema.*
5 *Conceſſo, vel negato expreſſo, ſi eadem ſubeſt ratio tacitum concedi, vel negari: ſi diuerſa ratio, ſecus nu.6.*
7 *Diſpenſatio extenſionem non admittit.*
8 *Abſentem ignorantem tacitè non conſentire: in furioſo expreſſum requiri. & nu.16 ſcientem abſentia caſu conſentire videri, nu.9.*
10 *Contumacem conſentire videri. Extendo ad contractum, vt nu.11. Limito in actione in rem vt nu.12. Sublimito vt ibidem.*
13 *Taciturnitate ſola conſenſum non induci*
18 *Venditionem, aut obligationem rei meæ mihi tacenti non obeſſe.*

CAP. V.

Nonne. caſus. Qui tacet conſentire præſumitur. ¶ Expone literā *Samaritanum*.i.de prouincia Samariæ. Petr. exponit id eſt, cuſtos quia ſic interpretamur dictionē illam Samaritanus, & hoc maximè dicūt, qui negant Chriſtum fuiſſe de Samaria, vnū ſcilicet habere demonium, alterum ſcilicet Samaritanum ſe eſſe, *tacendo*, vnde Hieronymus contra quendam Epiſcopum qui arguitur de pluribꝰ & in dilucidatiōe criminū aliqua prætermittit quicquid tacuerit cōfitetur *conceſſit* præſumptiuè, hæc enim nō
1 eſt ſemper vera probatio ſecundū Inno. Nota primo ꝙ † qui interrogatus ad duo petita reſpondens, vnū negat aliud videtur concedere ſicut econtra, vt.ff.de iud.l.cùm prætor. Et eſt ratio, quia in petitione illius fit commemoratio alterius ſi enim non fieret commemoratio alterius, tunc ſecus eſſet quod proſequere, vt ſcripſi.de procur.c.duo.lib.vj.ad fi.vj.q.ver.vel poteſt diſtingui.an reuocetur. ¶ Secundo nota ꝙ tacens pro conſentiente habetur, & eſt iſtud vnū vulgare brocardicum in quo quot capita, tot ſentētiæ: circa quod Henr. & Lig.hic inſiſtunt opi.recitādo.& addit Henr.quæſtiones mercuriales, quas mouet Nouel.in.c.is qui tacet.de reg.iur.lib.vj. ¶ Prima opinio.ff.de procura.l.filiuſfamilias.§.inutiles.qui diſtinxit aut de tractatu aliquo obligādo, aut de alio præiudicio parando: in primo caſu tacens non cōſentit, ſed fallit in caſibus ibi notatis: in ſecundo caſu habet locū contrarium, ſcilicet ꝙ qui tacet conſentit ſed iſta diſtinctio videtur calumniari. per.l.de furtis.l.qui vas.§.vetare.vbi non tractatur de alio obligando ſed præiudicio parando, & tamen habetur pro diſſentiēte, ſed ad hoc rñdent, quidam dicentes ꝙ cùm tractatur de præiudicio debet ſubdiſtingui, aut ambo ſunt in pari, aut ambo in diſpari cauſa: ſi ambo in pari cauſa habet locum dictū illius glo.ſed ſi ſunt in diſpari, vt quia vnus in dolo alter in culpa tunc ille non habetur pro conſentiente qui eſt in culpa, vt in.d.§.vetare.ſed ad hoc obſtat.ff.de pign.act.l.Caius. Prꝑtereà vbi tractaꝶ de aliquo obligando tacens habetur pro conſentiente, vt.ff.man.l.qui patitur.&.l.qui fidem. Item pro hoc & contra dictā diſtinctionem facit expreſsè.ff.de fideiuſ.tut.l.cùm oſtendimus.§.vlt. ¶ Secunda opinio videtur fuiſſe Dyni, Dy.enim videtur dicere, aut tractatur de aliquo obligando, aut de præiudicio parando vt dixi.ſ.ſecundum Accur.ſed in primo caſu videtur ſubdiſtinguere, aut tractatur de ſolo tacente obligādo, aut quæritur de obligādo aliò extra perſonā tacentis vt in primo caſu habeat locū regula qui tacet conſentire videtur.ī.de reg.iur.lib.vj.in ſecundo caſu ſecus, vt.ff.de re iud.l.tunc autem.&.ff.de arbi.l.ſicuti. Secūdo caſu ſubdiſtinguit prout not.ff.de pigno.act.l.Caius. nam ſi cōtradicendo poterat impedire actum, qui agebatur tunc cōſentire videtur vt.ff.de pign.l.fideiuſſor.§.patet. ſi vero contradicendo non poterat impedire, tunc aſsimilatur contradicenti, vt.d.l.Caius.& de lega.ij.l.Titia.§.Lucius.& de re iudi.l.ſæpe.adde etiam notata ipſius Dyni.ī.de reg.iur.c.qui tacet. ¶ Tertia opinio fuit quorundam doctorū iuris ciuilis inter quos fuit Iac.de Ra.qui expediebant iſtam materiam per regulam & exceptiones à regula dicentes ꝙ regula eſt ꝙ qui tacet non conſentit nec diſſentit, vt in regula qui tacet, ſed hæc regula
2 fallit † in quibuſdam caſibus ſingularibus in quibus tacens conſentire videtur. Quandoq; ratione coniunctionis & cōmunionis actionis, vt.ff.ſolu.mat.l.ij.§.voluntatem. Quandoq; ratione coniunctionis tantum, vt.ff.de adop.l.in adoptionibus, & de dona.inter vir.& vxo.l.ſi ſeruus. Quandoq; fauore publicæ vtilitatis, vt.ff.ad munic.l.ij. Quandoq; fauore pupilli, vt.ff.de fideiuſ.tuto.l.iiij.§.fi. Quandoq; fauore vtilitatis eius in cuius præſentia negotiū agitur.vt.ff.mand.l.qui patitur.&.l.qui fidem. Quandoq; fauore matrimonij, vt.C.de nup.l.v.ff.de ſponſ.l.qui in ſponſalibus.§.j.& l.ſed & quæ pactis. Quandoq; fauore clericatus, vt.C.de epi.& cle.auth.ſi ſeruus. Quandoq; odio prohibere ceſſantis, vt.C.de noxa.l.iiij.&.C.de conuer.& mercato.l.ij. Quandoq; odio fallentis, vt C.ad Velle.l.ſi ſine.& prædicta opi.placet Ioan.Nico.& Bertr.Caprioli.in præalle.l.filiuſfamilias.§.inuitus. ¶ Quarta opinio fuit Pet de Bellaperti.diſtinguentis inter iudicia, delicta & contractus in iudicijs, dicit habere locum legem ſæpe.ff.de re iudi.in delictis dicit habere locū legem qui vas.§.vetare.ff.de furt.in contractibus ſubdiſtinguit inter contractus in quibus requiritur expreſſus conſenſus & alios in quibus ſufficit tacitus: nam in primo caſu tacens nō conſentit, vt.ff.de auth.tut.l.j.§.ij.&.iij. In ſecundo caſu ſubdiſtinguit, quia aut præſens teneꝶ conſentire, & tunc in dubio dicitur conſentire, vt.C.de acqui.poſ.l.ij. aut nō tenetur conſentire, & tunc aut non poteſt cōtradicere & non videtur conſentire, vt.ff.locati.l.qui ad certum Sed fallit in filia cuius pater dotem repetit, vt.d.§.voluntatem. aut poſt contradicere, & tunc qui tacet in fraudem cenſetur in ſui præiudicium conſentire, vt.d.l.ſi ſine.ſed fraude ceſſante ſi credit ius ſuum vbiq; durare, non videtur conſentire, vt.ff.quibus mo.pig.vel hyp.ſol.l.ſicut.§.non videtur. Si autem non crederet ius ſuum vbiq; durare, tunc conſentire videretur, vt.C.de remiſ.pig.l.j.&.ij.in fi.& prædictas quatuor opiniones reperies ad literam per Cy.notatas. C.de procur.l.inuitus.in.ij.q.licet Henr.eum non alleget.& vltra pꝛemiſſa etiā ibi reperies opi.Cy.& inductionem ad vnam quæſtionem circa materiam.d.l.inuitus. ¶ Quinta opinio fuit quorundam canoniſtarum dicentium ꝙ facto appetibili ſeu honorabili vel meritorio tacens conſentire videtur, vt in regula
3 iuris qui tacet. † cum ſuis concor.aliàs ſecus & ita not.Inno.ſ.de elect.in Gen.glo.licet collatio & etiam Hoſt. Idem Cōpo.eo.ti.quia propter & Io.And.ī.de elect.ſicut.cū per formam ſuper verbo per vnum.lib.vj.& de reg.iur.c.qui tacet, eo.lib.& Arch.l.iij.diſt.ſi ſeruus ſciente, in glo.adde dicas ꝙ non cōtradictio &c.& Card.in.d.c.qui tacet.& de elect.cupientes.in prin.lib.vj.&.G.de Montelaud.in extrauag.Ioan.xxij.ſuſcepti regiminis.ſuper verbo voluerit, & Collect.dicit remittens ad not.lxv.diſt.c.vlti.&.xxvij. diſt.diaconus. ¶ Sexta opinio fuit Hen.ipſe enim Hen.nullam prædictarū opinionum repræhendens credit ſic probabiliter poſſe dici: ſi quæratur nunquid præſens ſeu ſciens & tacens conſen-
4 tire videtur: refert aut † taciturnitas quæ eſt medium inter duo extrema, ſcilicet cōſenſum & diſſenſum non inducit effectum proprium & ſeparatū ab altero extremorū, aut taciturnitas inducit effectum proprium & ſeparatum & altero extremorum ſeu ab effectibus alterius extremorum. In primo caſu refert aut tacens nedum tacet ſed gerit vel agit aliquid in ipſo actu gerēdo aut non ſi ſic dic vt dixi.ſ.de tráſact.ex literis.ſi non agit aliquid in ipſo actu gerendo ſed ſolum tacet tunc aut tacet ſimpliciter aut de duobus ſibi propoſitus & illatus reſpondet ad alterū illatorum, vel de duobus ſuę diſpoſitioni ſubiectis ſuper altero tantum ſtatuit & diſpoſuit. In primo caſu refert aut agitur & tractaꝶ de actu qui requirit expreſsionem verborum & expreſſum conſen-

sum,& vbi verborum expresio est necessaria, vt in stipulationibus, & tunc tacens non consentit sed potius dissentit, vt.ff.de leg.j.l.si ita legatum §.illi si volet.& de verbo.signi.l. quicquid.de ritu nup.l.in eo iure §.deinde air lex.de auth.tu. l.j.in fi.&.ij.&.iij.& in hoc concordat Pet.vt.s.patet & hoc innuit gl.ff.de reg.iur.l.qui tacet.ibi itē in insti.hæredū &c. Et pro hoc faciunt ea quæ leg.& not.j.de spon.& matri.c.si inter vnum.c.cūm apud.&.c.tuæ.de hoc etiam potes ponere exemplum in seruitutibus constituendis.ver.nudus consensus nō sufficit sed oportet stipulationem aut alium contractum nominatum interuenire,vt.ff.de seruitu.l.j.&.ff.de vsufr.l.iij.§.j.facit.ff.de serui.vrb.præd.l.inuitum. si seruitus vendi.l.si cum mens. & hoc quidem potest dici in seruitute amittēda , vt.ff.quib.mod serui amit.l.si stillicidij.ibi imittendi amitto ius.innuens ꝙ nisi exprimeret ius non amitteret seruitutem cum glo.ibi pro hoc.ff.commu.pręd.l.si precario.licet ibi in fi.sit glo.in contrarium item exemplum.j. de ijs quæ fi à præla.c.j.cum no.in.c.ij.est ad aliud exemplū. lv.di.si fortè.vbi de hoc per Host.in glo.fi. Aut agitur & tractatur.de actu,qui non requirit expresionem verborum & vbi verborum expresio non est necessaria,& tunc aut tractatur de consensu furiosi , aut de consensu hominis sanæ mentis.Si de consensu furiosi tunc aut est tale negotiū quod si esset sanæ mentis contradicere non posset , & tunc habetur pro consentiente,vt.ff.so.mat.l.ij.§.voluntatem. Aut tale negotium quod si esset sanæ mentis contradicere posset, & tunc subdistingue , aut est tale negotium quod consensu contrahitur,& in quo requiritur cōsensus , & tunc habetur pro dissentiente,vt.ff.loca.& cōduc.l.qui ad certum.aut est tale negotium,in quo non requiritur consensus,& tunc habetur pro consentiente & sic obligatur, vt.ff.de nego.gest.l. ait prætor.§.curatori.de acti.& obli.l.furiosus.si tractetur de consensu hominis sanæ mentis.Subdistingue, aut tacens tenetur consentire,aut non,si tenetur consentire, tunc habetur pro consentiente,vt.C.de acqui.pos.l.ij.in fi arg.ff.de acqui.poss.l.fundi.cum ibi not. Ad idem quod not.Host.j.de priuil.antiqua.in prin.in vniuersali synodo approbāte.Cæterùm & vbi dicit ꝙ vniuersalis synodus approbat statuta in eo ipso ꝙ nullus contradicit.xij.dist. Nicena. ff.mand.l.si remunerandi §.ij.si non tenetur consentire , tunc refert aut tacet in fraudem , & animo decipiendi , & tunc consentire videtur,& sibi pręiudicat,vt.ff.ad Velleia.l.si decipiendi.C. ad Velleia.l si fine.&.C si res ali.pig.data sit.l.ij.& in hoc cōcordat Pet.Aut tacet sine fraude,& non animo decipiendi, & tunc aut tractatur de cōmodo illius qui tacet,& tunc cōsentire videtur , vt.ff.mand.l.qui patitur.de reg.iur.l.qui nō prohibet.&.l.qui tacet.& ita intellige prædictam opi.Inno. & suorum sequacium,& quod leg.& not.xxvij.dis.c.j.in glo. fi.Aut tractatur de incommodo illius qui tacet , & tunc aut taciturnitas interuenit in iudicijs,aut interuenit in contractibus,aut interuenit in delictis: si in iudicijs,aut tacens interuenit in iudicijs tanquam pars , aut non interuenit tanquam pars:si interuenit in iudicijs sicut pars seu obtinēs vicem partis,tunc aut loquimur de illo qui non est interrogatus nec iussus,aut de illo qui est interrogatus sed non iussus, vel econtra,aut de illo qui est interrogatus,& iussus,videlicet super sibi propositis siue oppositis. In primis duobus casibus tacens non habetur pro consentiente, nec pro dissentiente,patet in primo casu in illo contra quē petitio est edita in iudicio,vt.C.de lit.conte.auth.offeratur.iij.q.iij.§.offeratur s.de libel.obla.per totum.& in illo contra quem fiunt positiones qui ,eo ipso non habetur pro consentiente , nec pro dissentiente. De secundo etiam patet.j.de cōfes.c.post præstitum.ibi interrogatus iussusq. lib.vj.quasi dicat secus si solum interrogatus & non iussus vbi de hoc per glo.& Io. And.In tertio casu refert , aut est interrogatus & iussus per iudicem respondere,aut per alium quàm per iudicē. In primo casu refert,aut est magis damnosum tacēti , ꝙ habeatur pro cōsentiente,quàm pro dissentiente & tūc habetur pro consentiente,vt in.d.c.si post præstitum. vbi hoc not.G.Io. & Io.And.pro hoc est de iura.calom.l.ij.§.ꝙ si actor.s.de iura.calum.c.fi.in fi. Aut est magis damnosum tacenti ꝙ habeatur pro dissentiente quàm habeatur pro cōsentiente, & tunc habetur pro dissentiente seu negante , vt.ff.de interro. actio.l.de ætate §.qui tacuit.&.l.si alienum. & de procu.l.nō solum.in prin.& sic illud extremum accipitur contra tacentem,quod est magis damnosum tacenti,secundum Card.& Ioā.And.in.c.si post. Si est interrogatus & etiam iussus per alium, quàm per iudicem puta quàm per partem vel etiam per inimicum iudicis,& tunc non habetur pro consentiente,nec pro dissentiente vt probatur in.c.si post præstitum. ibi quando dicit, *interrogatus,iussusque à iudice*. q.d.secus si ab alio quod dic vt ibi not. Card.& Io.And. In secundo casu.s. quando tacens est in iudicio,non sicut pars seu altera partiū tunc aut tacens est ille nomine cuius agitur in iudicio , vt verbigratia dominus videt causam suo nomine agi,vel defendi in iudicio per procuratorē, & non contradicit sed tacet,& tunc habetur pro consentiente,nam de volontate sua præsumitur agere,vel defendere,cūm posit eum prohibere,& non prohibet,vt.ff.de re iudi.vnde contra eum mandabitur sententia executioni , cūm credatur eius mandato agere,vel defendere,vt.ff.de re iudi.l.iiij.quod dic vt no.Innoc.& Host.s.de rescr.ex parte decani.& per glo.de offi.delega cūm in iure.j.de procur.tuto.c.qui ad agendum.glo.ij. lib.vj.Aut tacens est in iudicio non vt pars,nec vt ille nomine cuius agitur,sed aliâs,& tūc aut tractatur de aliquo personaliter obligando,& tunc tacens non habetur pro cōsentiente,arg.d.l.filiusfamilias §.inuitus.ff.de procur.l.inuitus. quæ possunt intelligi nedum in contractibus , sed etiam in iudicijs,& est casus expressus in iudicijs. ff.ex quibus cau.in poss.ea.l.hæc autem §.sin autem.ver.si autem negent.ibi authen.non negent licet taceant &c.nisi fortè in casu publicæ vtilitatis,arg ff.ad municip.l.ij.& de fideius.tu.l.cūm ostendimus § fi.pro quo facit not.per.G.de Montelaud.extra de procur.c.j.super ver.videatis.in cle. Aut tractatur de aliquo præiudicio tacenti parando in iure suo , & tunc aut tacens habet causam ab eo qui deducit rem in iudicium,& tūc videtur consentire etiam cum sibi præiudicat , vt.ff.de re iud. l.sæpe.§.scientibus. Aut tacens non habet causam ab eo qui deducit rem in iudicium,& tunc videtur consentire,nec sibi præiudicat,vt in.d.l sæpe.j.responso.&.j.de re iud.l.quānis.vbi de isto articulo latius dicam.Si taciturnitas interuenit in contractibus refert. Aut tractatur de aliquo personaliter obligando , aut tractatur de aliquo alio præiudicio sibi parando,si de aliquo tacente personaliter obligando,tūc tacens non videtur regulariter consentire,vt.ff.de procur.l.filius §.inuitus.de interro.act.l.de ætate §.qui tacuit. Fallit fauore publicæ vtilitatis,vt.ff.ad munic.l.ij.& de fideius.tut.l. cùm ostendimus §.fi C.de veteranis.l.fi.de decu.l.honores § fi.& de fil.famil.& ꝙ pater pro ijs.l.j.lib.x.in fi.ꝙ in hoc concordat Iac.de Ra.vt.s.dixi & iuxta hoc vide quod not.G.de Montelan.extra de procur.c.j.super verbo videaris.in cle.& per hoc non credo verum quod no.Spe.tit.de arb.§ fi.ij.col. vers.sed nunquid arbitrator.vers.suscepisse autem.vbi dicit ꝙ arbiter vel arbitrator suscepisse videtur arbitriū eo ipso ꝙ pręsens patitur in se cōpromitti:contra quem facit quod dicam post Io.And.j.de testa.tua.dis.j.si tractetur de aliquo præiudicio ipsi tacenti parando refert , aut tractatur de re tacentis alienanda, seu in alium transferenda , seu de aliquo præiudicio sibi generando in iure suo,siue in re sua, aut de liberatione danda per suam taciturnitatem. In primo casu refert aut tacens potuit impedire,aut non potuit impedire: si potuit impedire, refert : quia aut tacens tacet, in & super actu vel contractu qui agitur,vel disponitur in persona coniuncta tacenti,& maximè ad eius commodum , & tunc tacens habetur pro cōsentiente,vt.ff.de adopt.l.in adoptionibus.de dona.inter vir.& vxor.l.si seruus communis. xx.q.ij. puella.& in hoc concor.Iac.de Raue.vt.s.patet. Aut tacens

tacet

tacet in & ſuper actu qui geritur vel diſponitur, in perſona
extranei & tunc tacens non videtur conſentire, vt.C.de re-
miſ.pig.l.ij.& not.glo.in.d.l.ſi ſeruus communis.ff.de dona.
inter vir.& vxor. Sed hoc fallit in certis caſibus fauorabili-
bus, vt fauore libertatis.ver.tacens videtur conſentire.C.de
remiſ.pig.l.j.C.de epi.& cler.l.ſi ſeruus.de re mili.l.ſuper ſer-
uis.lib.xij.de lat.lib.tollen.l.vna.§.adhæc.& in auth.de nup.
§.ſi vero ab initio.colla.iiij.vt liberti. de cætero aureo ann.
§.ſi quis autem.colla.vj.l.iiij.diſ.ſi ſeruus ſciente.& fauore fi-
ſci,vt.C.de remiſ.pig.l.j.& fauore legitimationis, vt.ff.de li-
be.agno.l.j.§.pœna.Si tacens non poterat actum qui gereba-
tur impedire,tunc non videtur conſentire, vt.ff.quib.mod.
pig.vel hypo.ſol.&.l.ſicut.§.non videtur.vbi de hoc.In ſecũ-
do caſu,ſcilicet vbi tractatur de liberatione danda ſeu præ-
ſtanda tunc non videtur regulariter tacens cõſentire, arg.ff.
de ritu nup.l.in eo iure.deinde ait lex de nouat.l.ſi ſtichũ.§.
ſi.de accep.l.iij.& eſt ratio, quia fortè in tali caſu requiritur
expreſsio verborum & ſic compræhenditur ſub illo mem-
bro de quo.ſ. Si quæratur de delictis, tunc aut tractatur de
præiudicio parando tacenti in re ſua vel in iure ſuo, & tunc
non habetur pro conſentiente,vt ff.de furt.l.qui vas.§.veta-
re.&.l.pen.eſt etiam ſpecialis caſus vbi expreſsè conſentiens
habetur pro diſſentiẽte,vt.C.de furt.l.ſi quis ſeruo. Aut tra-
ctatur de tacente tãquam delinquente,ſeu participe,ſeu cõ-
plice delicti, & conſentiente in delicto perſonaliter obligã-
do, & tunc aut tacens potuit prohibere delictum & prohi-
bere neglexit & tunc regulariter videtur conſentire,vt.ff.de
noxa.act.l.ij.iij.&.iiij.cum cõcor.ibi alleg.de mili.l.qui cum
vno.§.qui poſt.C.de commer.& merca.l.ij.j.de ſent.excom.
c.quanto. Aut non potuit prohibere & tunc iſte tacens eſt
ſuperior ad quem ſpectat correctio & punitio delicti per-
petrati,aut non.Si ſic tunc tacens & delictum negligẽs vin-
dicare conſentire videtur vt leg.& not xliij.diſ.ſic rector.&
ex eo permittitur ſecuritas delinquendi. lxxxiij.diſt. error.
&.c.ſeq.& ſeq.&.ſ.de offi.ordi.irrefragabili. in prin.& not.
Bern.ibi in glo.j.quod verum quando tacet & negligit deli-
ctum corrigere ſine cauſa.Secus ſi tacet ex cauſa legitima &
maximè quãdo eſt princeps vel Papa, vel imperator, ita in-
tellige quod leg.& not.lxxxvj.diſt.c.tanta nequitia. j.q.vij.c.
tanta nequitia. ſi non tunc regulariter non videtur conſen-
tire, nec ab initio, quia non impedit vt in iuribus allegatis,
nec poſt facto,quia non denunciat, nec accuſat: præſertim
vbi probare non poteſt,ita intellige.ij.q.vij.plerique.cum ibi
no.per Ioã glo.ij.&.ij.q.vj.illud.tamen dicat ei qui prodeſſe
poteſt & nõ obeſſe.xxij.q.v.hoc videtur.& de hoc hic vt le-
gi.& not.in.d.c.quantæ. & ibi plenius dicam. Et hæc vera
quando tractatur de incommodo illius qui tacet,aut tracta
tur non de commodo,vel incõmodo illius qui tacet, ſed al-
terius à tacente, & tunc tacens non habetur pro cõſentien-
te,vt.ff.de autbo.tut.l.iij.de iud.l.tunc autem.de arb.l.ſicuti.
& hoc membrum poſuit Dy.j.de reg.iur.l.qui tacet.Si quę-
ris de illo tacente qui de duobus ſibi propoſitis,& illatis re-
ſpondet ad alterum illatorum, & de altero tacet vt fuit hîc
vel de duobus diſpoſitioni,ſuæ ſubiectis ſuper vno tantum
ſtatuit & diſponit,& de alio tacet vt videtur fuit.C.de pro-
cura.l.maritus.tunc refert,aut illud quod tacetur eſt de ſim-
pliciter & in ſuo genere prohibitum & hoc caſu tacẽs nun-
quàm videtur illud prohibitum cõcedere, vt no.Io.An.ex-
tra de vſur.c.j.ſuper verbo facere in cle.vbi dicit quod ſi prin-
ceps,vel alius qui poteſt ſtatuat quod nullus pro vſura recipiat
vltra duos denarios,pro libra in menſe,non propter hoc vi-
detur cõcedere quod poſsit recipere duos denarios vel minus:
quia omnis vſura etiam minima & in ſuo genere prohibita
vt.j.de vſu.ſuper eo.&.c.cõſuluit.ibi nihil inde ſperãtes &c.
&.c.quanto.per eandem viam facit.ſ.de treu.& pace.c.j.vbi
habes quod certis temporibus conceduntur vt ibi not. In ſecũ-
do caſu tacens non videtur illud cõceſſum denegare & ideò
ſtatutum per quod ſtatuit & concedit cõcilium generale quod
cõfiteatur quilibet proprio ſacerdoti ſemel in anno peccata

ſua, non per hoc denegat quin pluries confiteatur & confi-
teri poſsit qui confiteri voluerit peccata,quia eſt de ſimpli-
citer & in ſuo genere conceſsis.j.de pœni.& remiſ.c.omnis
vtriuſque ſexus.in princ.vbi de hoc. Item ſtatutum quod ſta-
tuit & concedit, quod Archiepiſcopus vel Epiſcopus ſemel in
anno viſitet ſuam prouinciam, vel dioceceſin,vt.x.q.j.Epi-
ſcopum.&.c.decernimus.&.c.placuit.ſ.de offi.Archi.man-
damus.non per hoc denegat quin poſsit pluries & maximè
toties quoties opus fuerit viſitare. vt.x.q.j. regenda.xviij.q.
ij.viſitandi.vbi de hoc per Archi.in glo.ſi.&.c.non ſemel &
j.de cenſib.c.cũm venerabili.vbi de hoc.In tertio verò caſu
5 refert aut eſt eadem † ratio in tacito, quę in expreſſo & tunc
conceſſo, vel denegato expreſſo intelligitur conceſſum, vel
denegatum in tacitum nam ſtatutum pœnale & odioſum
in caſu certo factum ad ſimile propter identitatem rationis
extenditur,vt.ff.de æden.l.quędam.§.nummularios.ad leg.Iul.
de adulte.l.ſi poſtulauerit.§.ratio.vt not.Garſ.& Cardi.j.de
electio.c.cupientes. in princ.lib.vj.Zenzel.extra de reſcrip.
c.j.in clemen.idem not.Archi.de pœni.diſt.in.§.pœnæ.glo.j.
& Gal.de vi & hone.cleri.c.quoniam ſuper verbo videatur.
in cle.& de rerum permut.c.vnico.gl.ſi.in clemen.& de pri-
uileg.c.j.gl.ij.in cle.& plenius in extrauagan. Ioã.xxij.ſuper
verbo perſonæ, & pro hoc facit expreſſè in authẽ.vt ij, qui
oblig ſe habere perhibent res minorum.coll.vj.vbi lex pœ-
nalis facta in curatore extenditur ad tutorem,& cenſetur fa-
cta in tutore,& hîc colligitur ex c.alleg.cupientes.in princ.
iuncto ad illam decretalem.c.ſi poſtquàm.§.vltimo.eo.ti.&
ex decret.licet canon.eo.titu.iuncta ad illam decret.vnica.de
offi.vicarij in cle.vbi habemus quòd ſtatutum illud pœna-
le,licet caſus loquens in rectoribus eccleſiarum parochialiũ
extenditur ad vicarios,& hoc tenuit Accur.ff.de iudicijs.l.
cum prætor.in gl.nota quòd in fine.Aut non eſt eadem ra-
6 tio † in tacito, quæ in expreſſo,& tunc conceſſum,vel dene-
gatum in expreſſo non intelligitur conceſſum, vel denega-
tum in tacito, imò quod de vno conceditur de alio videtur
denegari cum concordan.ibi all.vt prædicta.l.maritus.C.de
procura.vbi habes quod licet maritus poſsit agere ſine manda-
to in rebus paraphernalibus vxoris. Si tamen vxor mandaue-
rit ſibi agere in quibuſdam rebus videtur in alijs, quia non
eadem ratio committendi omnia negotia, ſicut vnum ſolũ.
& maximè maiora arg ſ.de reſcriptis.c.ſedes apoſtolica. ex-
tra de procu.c.non poteſt.in clemen.cum ibi no.& in con-
cordan.hic alleg.per Ber.per eandem viam facit.ff.ſol.matr.
l.ſi cum dotem.in principio de lib.& poſthu l.commodiſsi-
mè.de donat.inter virum, & vxorem. l.ſed ſi mors.de pact.
dotalib l.conuenire.de ſolut.l.quarto.& j.de reſcrip.ſuſcc-
ptum.li.vj.not.ad idem facit quod not.Io.And.ſ.de reſcri-
ptis.poſtulaſti.vbi dicit quòd regula,quæ habet, quòd qui
concedit maius concedit minus j.de decimis.ex parte.iij.qui
7 filij ſint legit.per venerabilem.Fallit † in priuileg.& diſpen
ſationibus:nam diſpenſatio in maiori non extenditur ad ſi-
mile,vel minus.j.de priuileg.ſanè.niſi illud minus ſub ma-
iori includatur,vt ſi concedat illegitimo quòd promouea-
tur in Epiſcopum,& de reliquis ſacris ordinibus videtur cõ
ceſſum.j.de exceſſ.prælat.ex literis.vel dic quòd illud argu-
mentum in gratijs fauorabilibus poſſet habere locum non
in odioſis.j.de præben.quamuis.primo.&.c.cum in illis.li.vj.
& econtra quod de vno denegatur,de alio videtur eſſe con-
ceſſum,vt.ff.de iudi.l.cũ prętor.cum concor.multis.ibi alle.
& hîc per.B.Chriſtus ſuper duobus interrogabat, ſcilicet
vtrum eſſet Samaritanus,& vtrum haberet demonium, de
quibus non erat eadem ratio:ſed valde diuerſa,& ideò negã
do de demonio videtur de alio concedere,vt hîc,& viij.c.ſi
quæris de ſecundo membro principali,ſcilicet vbi taciturni
tas,quæ eſt medium inter duo extrema, ſcilicet inter con-
ſenſum,expreſſum,& diſſenſum induceret effectum propriũ
ſeparatum ab altero extremorum tunc habet locum regula
iuris quòd tacens,nec conſentit,nec diſſentit,vt j.de regulis
iuris.l.qui tacet li.vj.& pone exemplum ibi in gl.per.l.ff.de

tribut.l.ij.§.scientiam.vt notat Dynus in.l.allega.qui tacet.

¶ Septima opinio fuit Bart.de saxo ferrato quã ipse posuit. ff.so.mat.l.qui dotis.& quam Lignanus ipsum Bart.non nominans illamq; sibi attribuens hic recitare nititur imperfectè, quia aut quæritur de absente, aut quæritur de præsente, aut queritur de subscribente, aut quæritur de sigillante.

¶ PRIMO ergo queritur, an qualiter absens videatur cõsentire? & tũc distingue, quia aut quæris de ignorãte, aut de sciente, si de ignorante aut de homine sanæ mentis, & tunc
8 † dic q consentire non videtur.vt not.ff.de ritu nup.l.in eo iure.§.fi.arg ff sol.ma.l.j & ij.in fi & .C.de pig.l.debitorẽ.& l. inuitus.& §.inuitus.& §.vetare.alleg. Aut de furioso & tunc est actus in quo requiritur verus cõsensus expressus vel tacitus & tunc non habetur pro cõsentiente, vt.d.l.qui ad certum.ff.loca.aut non requiritur verus cõsensus expressus, nec tacitus sed sufficit sola vero cõtradictio: aut sola absentia & tunc defectus cõsensus non officit, & talis respectus potest pro cõsentiente haberi, & pro primo habes in.d.§.voluntatem.& quod no.ff.de reg iur.l.qui in negotijs.& pro secũdo habes.ff de procur.l ij.§.j & .ff.de iure codic.l.ij.§.furiosus.cũ vtrobiq; not.& melius.ff.de iureiur.l.sed si vnus.§.filio.vnde quando requiritur absentis consensus habetur pro absente non consentiente.l.ij.§.fi.de procu.alle.quando vero requiritur præsentia vel consensus expressus habetur pro absente, seu dissentiente, vt.l.ij.§.furiosus de iure codic.alle.quando non requiritur, nec curatur vtrũ fuerit absens vel præsens, tunc si sanæ mentis cõtradicere posset, habetur loco dissentientis, vt.d.l.si ad certum. sed si non potest contradicere habetur pro absente.i.pro non dissentiente, & habet effectum
9 consensus, vt.d.§.voluntatem. Aut † quæritur de absente & sciente: & tunc in casu in quo cogeretur cõsentire, habetur pro consentiente, vt.d.§.voluntatẽ.sed si non consentire: habetur pro dissentiente, vt.l.delictis.in prin.C de noxa.saluo casu.c.quamuis.de re iud.& .ff.eo.ti.l.sæpe.quẽ per vtrobiq; not.habeat moderare: & si sint alij casus excipiendi, recipe ex alijs distinctionibus præhbatis.

¶ SECVNDO quæritur, quid de præsente? & intelligo sciente & intelligẽte in quo ignorãtia non vacabat, vt.ff.de aqua plu.arcen.l.Labeo arg.ff.de iuris.om iudi.l si per errorem & hic cadit propriè materia præsens & secundum Dy. & Bar.tacere est quoddam medium inter consentire & dissentire, & per consequens ex ipsa taciturnitate non apparet q verè tacens cõsentiat aut dissentiat, siue neget & sic procedit.c.is qui tacet.de reg.iur.lib.vj. Sed cũ quæritur vtrum is qui tacet habeatur pro cõsentiente, vel dissentiente distinguitur: quia aut sumus in tali casu in quo nõ requiritur sciẽtia nec ignorãtia, & tunc nulli applicabitur, vt.ff.de tribu.l.
10 ij.§.scientiam. Aut est necesse, q applicetur alicui † extremorum & tunc aut quis tacet per cõtumaciam, & tũc præsumitur cõsentire vel negare in sui præiudicium, vt.ff.de interro. act.l.de ætate.§.qui tacuit.& de confes.c.si post præstitũ.lib. vj.quod tamen intellige vt ibi scripsi. Aut non tacet per cõ-
11 tumaciam, & tũc † loquendo in cõtractu vel quasi si ille qui geritur respicit fauorẽ, meum tunc tacens cõsentire præsumor, vt.ff.mand.l.si vero non remunerandi.§.si passus. & l. qui patitur. Aut respicit præiudicium meum circa ius rea-
12 le, & tunc † aut circa ius hypothecæ & tũc si agatur de alienatione pignoris taciturnitas creditoris nõ habetur pro cõsensu si ignoret, vt C.de remis.pigno.l.iij.& de pigno.l.debitorem.& idem si esset sciens & tacens, quia præsumitur ius suum vbiq; durare, vt.ff.quib.mo.pig vel hypo.sol.l.sicut.§. non videtur. & idem si expressè consentiret, nec tamen res exiret bona debitoris, vt.ff.quib mo.pig.vel hypo.sol.l.voluntate.in prin.& idem si exiuisset & ex eadem causa ex qua exiuit redijsset, vt.d.l.voluntati.in prin.§.fi. Sed si esset certũ q exiuisset bona debitoris & censetur pignus durasse, vt.ff. quib.mo.pig.vel hypo.sol.l.sicut §.superuacuum. saluo q in casu manumissionis semper taciturnitas creditoris præsentis tacitum ipsius consensum inducit, vt.C.de remis.pign.l.j.

Aut agitur de alia pignoratione rei pignoratæ, & tunc aut tacuit prior creditor & tunc sibi non præiudicatur, vt.d.§. non videtur. Aut expressè consentit, & tunc si certum est q consenserit animo retinendi ius suum vel animo non retinendi, tunc sequimur id quod certũ est, vt.ff.qui po.in pig.hab. l.creditor.§.totam.in dubio autem si mulier est videtur remittere ius quo ad illum creditorẽ secundum tantum, vt.C. ad Velle.l.mulieres.sed si est masculus, præiudicat quo ad omnes, vt.ff.qui po.in pig.ha.l.si Paulus. Aut agitur de præiudicio circa ius dominij, vel vsusfructus, & tunc glo. Accur. distinguit aut erat talis actus quem non poteram impedire contradicẽdo, & tunc non præsumitur cõsensus, vt.l.Caius. ff.de pig.acti.& l.Titia.§.Lucius.de leg.ij.& l.sæpe.ff.de re iudi. Fallit ratione coniunctionis, quia tunc præsumitur consentire, vt.l.si seruus.ff.mand. Et istud quod fallit ratione cõiunctionis, vt dixi habet locum nisi sit talis coniunctio quæ habeat in se reuerentiam, quia tunc taceret præsumi dissensum, vt.l.j.§.quæ onerandæ.ff.quar.rerũ act.non de.& l.pen. ff.de fur. si verò contradicendo poterat impedire, tunc tacẽs præsumitur consentire, hoc dicit gl.alleg.etiam.l.fideiussor. §.pater.ff.de pig.& in glo.& .d.l.sæpe.ff.de re iudi.requiritur an q ipse taceat vel nõ. vnus tex.videtur requirere q taceat dolo, vt.l.ij.C.si res alie.pig da.sit.facit.l.& si siue.C.ad Velle.dñs Iac.But.dicit contrarium, & istud tenet Barto.& ad præ.l.legem subaudit maximè & hoc per rationem.l.sæpè.& l.& si fine.ad Velle.nam glo.quam inducit pro se est cõtra se quia.l.& si fine.requirit q mulier dolo taceat, vt excludatur siue habeat siue nõ habeat dolum: quia tunc ea velle non excluditur. Aut quæritur de præiudicio circa ius personale seu circa personalem actionem, puta ex taciturnitate generanda, & tunc tacens in dubio non videtur cõsentire, vt.d.§.inuitus. Fallit fauore pupillorũ, vt.ff.de tute.l.si filio.& reipublicæ, vt.ff.ad munic.l.ij. Aut agitur de præiudicio tertij cuius bona tacentem pura & solicitudine respiciunt, & tunc tacens non præsumitur consentire, vt.ff.de aut ho.tut.l.iij.& ibi tex.cum glo.& habent prædicta locũ in actu non deformi, sed quid de actu difformi, vt intras possessionẽ meam, vel recipis de rebus meis, dicit Bar.q si præcessit contractus ex cuius natura teneam illud pati, tunc cõsentire præsumor, vt.ff.de acqui.poss.l.ij. Sed si talis contractus non præcessit tunc si tractetur de magno præiudicio præsumor dissentire vt.ff.de furt.l.ij.& l.pen.& no.C.de acquir.hære.l.ij.sed si de modico præiudicio agatur, præsumor cõsentire, vt.ff.de pecu.l.quàm Tuberonis.§.cum quidam.& .ff.commu.diui.l.Sabinus.& .ff.de aqua plu.arcen.l.Labeo.cum glo.& .ff.de dam. infec.l.qui bona.§.si quis iuxta. Et prædicta vera in scientia quæ est tempore gesti negotij, in scientia autẽ posteà superueniente distinguit Bar.ff.rem ra.hab.l.quod enim.§.ij.quia aut actus gestus respicit commodum meum, & tunc posteà sciens præsumor probare, vt.C.si cer.pet.l.si absenti.& ibi de hoc per glo.Bar.& alios doct. Aut actus gestus respicit præiudicium meum, & tunc scientia mea simplex superueniens non inducit approbationem imo eo ipso quòd non approbo videor reprobare, vt.ff.rem rat.hab.l.procur.in fi.& d.l. quo enim.§.iij.sicut in casu proximo non improbando videor approbare, vt leg.& not.ea.l.§.ij.de quo etiam per Bar. ff.de libe.agnoscen.

¶ TERTIO quæritur, quid in subscribente? dic q si se subscribat vt testis non videtur cõsentire, sed si se aliàs subscribat consentire videtur nisi erraret, vt.ff.de pigno.l.fideiussor.§.si tibi.& .d.§.non videtur.& .ff.de sta.liber.l.stichos.§. seruus.& ad legem Falcidiam.l.j.§.inter. & de pigno.actio.l. Caius vbi de hoc.

¶ QVARTO quæritur, quid de sigillante an videatur consentire? dic q sic, vt.C.de reb.ali.nõ alie.l.ij.& .ff.de pig. l.fideiussor.§.j.secundum vnam lect.imo in quibusdam casibus sigillare habet vim adeptæ possessionis, vt.ff.de peri.& comm.rei vend.l.si neq;.quod dic vt leg & not. Fallit tamen in casu.l.iij.§.si quis dolum.eo.ti.secũdum eum.sed secũdum

Ligna.

Ligna ponderari debet ad quid apponatur sigillum cum ad multa apponi possit, vt patet ex ijs quæ scripsi.§.ti.proxi.c. ij.Quid dicendum? verè apparet mihi quod ista materia est de natura corij, nam extensibilis est quantū homini placet: verumtamen volens negare potest se restringere ad terminos breuiores. Aut enim debet se ponere in materia regulæ qui tacet.ff.de reg.iur.lib.vj.aut in materia regulæ quæ ponitur in isto.c.nonne.¶ Quo ad primam materiam, habet principaliter distinguere tria membra. In primo quæritur an ipsa taciturnitas de per se consensum, vel dissensum inferat expressum vel tacitum. In secundo quæritur vtrum ex ipsa taciturnitate cōsensus expresśi vel taciti præsumptio inducatur. In tertio quæritur vtrum ex ipsa taciturnitate in pœnā vel odium aut præiudicium seu fauorem tacentis, aut in fauorem actus gesti vel illius pro quo geritur lex habeat tacentem pro consentiente, aut in præiudicium vel fauorē ipsius idem statuat, ac si de expresso vel tacito consensu ipsius appareret.¶ Quātum ad primum membrum breuiter me ex-
13 pedio, & dico quod ex ipsa taciturnitate de per se † re vera nullus consensus expressus vel tacitus de necesśitate infertur, & ita loquitur seu intelligitur regula is qui tacet: sed tunc si super isto quod inter duo extrema videlicet consensus, & dissensus medium tenet ius disponat, tenendum est illud, vt.§. scientiam.& l.Sabinus.alle. & sic procedit opi.Cy.not.in.d. l.inuitus. quod cessante ad alterum duorum membrorū sequentium accedere necesse est. ¶ Quantum ad secundum mem-
14 brum dico breuiter standum † quintæ opi.canonistarum.§. positæ. Aut si quis casus aliter sonare videatur, aut collocari debent sub tertio membro: aut sunt casus speciales & diuersitatis rationes speciales in se habent.¶ Quantū ad tertium
15 membrum amplector tertiam † opi. Iac.de Ra.nam vt mihi apparet omnes casus in quibus cessante primo mēbro quintæ opinionis, & secundo membro huius distin.§.proxi.iura habent tacentem pro cōsentiente sunt speciales, & in rationibus specialibus, sunt fundati videlicet, aut propter tacentis culpam, quia potest contradicente, vt.l.sæpe.&.c.quāuis. aut propter eius contumaciam, vt.d.§.qui tacuit. &.c.si post præstitum.alleg. Aut propter consentiendi necesśitatem, vt C.de acqui.poss.l.ij.aut propter tacentis fraudem, vt.d.l.si fine.aut propter actus gestionē, vt.d.l.fideiussor.cum si.Super quo omnino vide ea, quæ scripsi.§.de transac.ex literis. in.j. opposi.& illa omnino hîc iungas, aut propter iudicij authoritatem & fauorem, vt.d.l.qui patitur.& quod not.Inno.ex parte decani.aut in pœnam non prohibētis delictum, vt.ff. de noxa.acti.l.vna.&.l.qui cum vno.&.c.quantæ.cum pluribus simi.alleg.aut quia est talis actus in quo non requiritur consensus, vt.d.§.scientiam.aut quia de modico præiudicio agitur, vt.d.l.quam Tuberonis. Materia autem de remisśione quam tetigi.§.post principium.ij.quæstio. Bar.non multum fecit ad propositum, nam ipsa pignoris remisśio differt multum ab approbatione contractus, & habet sua principalia principia, pro quo bene sufficiunt ea, quæ scripsi.§.in.d.
16 q.ij. Et per notata † tollo notata scribentium de furioso, absente seu aliàs ignorante cum in talibus cōsensus non cadat. ff.de iure codicil.l.ij.§.fi.& de reg.iur.l.furiosi.&.ff.de iurisd. om.iud.l.si per errorem.& de inof.test.l.mater.§.cæterùm.licet in aliquibus casibus actus qui tales respiciūt perinde valeant, ac si præsentes essent & intelligerēt ac in ipsis actibus cōsentirent, & sic intelligūtur ea quæ de illis.§.scripta sunt. ¶ Circa secundam materiam, videlicet circa materiam regulæ quæ ponitur in isto articulo vide quæ scripsi.§.eo.c.in
17 dictis Hen.ad fi.vj.opi.ver.si quæris. † de illo tacente qui de duobus sibi propositis, vsq; ad fi.illius.vj.opi.& conclude vt dixi.§.eo.c.in.j.notab.& adde quæ notan.in & super regula. qui facit & regula ibi qui tacet alle.& quæ ibi dicam, & scias quod licet Henr.iiij.q.mercuriales, quas ibi habes in Nouel.hîc sub quadam abbreuiatione transtulerit eas omitto, quia melius ibi cedent propter illorū memoriam, qui Nouel.habēt. ¶ Supple glo.in glo.j.in fi.Ioan.Vinc.& Host.in glo.vlti.ibi Diaconus.vbi de hoc.ij.q.vij.plerique. & ibi not.tres casus excepti quos hîc posuit Phi.&.c.vlt.vbi de hoc & ibi qui tacet vbi pleniùs de hoc, & ibi *vicinitas*.'melius dixisset proximitas, & ibi *vendere*.sed non obligare, diuersitatis ratio not. C.ad Velle.si fine.scilicet: quia in venditione non constituitur ius in re: & ex hoc sequitur quod cum primum actum facere posśim te inuito taciturnitas non habetur pro assensu, secus in secundo: quia te inuito facere non possem: sed moder
18 ni † docto.legum dicunt in præiudicium dominorum neutrum contractum fieri posse, & in præiudicium faciendum vtrunq;.ff.etiam obligationē rei alienæ fieri posse. ff.de pig. acti.tutor.l.contrariam. Item nec secundum eos mihi præiudicat si me præsente rem meā obligares, vt in præal.l.sicut.§. non videtur.ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.nec obst.d.l.si fine. C.ad Velle.loquitur enim inter coniunctos, scilicet cum maritus patiente coniuge dat pignori rem ipsius, & tunc taciturnitas ipsius habetur pro consensu, vt in.l.si seruus.quam alle.G.secus inter extraneos, vt in præal.§.non videtur.si tacendo fraudem adhiberet.C.si res alie.pign.data sit.l.ij.& in eo casu quo propter fraudem obligatur tacito cōsensu non iuuatur per speciale auxilium Velle.quam dolus excludit, vt in.d.l.si fine.de quo scripsi.§.& in si.xxiiij.q.ij.sane.dixi Gof. & Host.quòd hæc generalia secundum diuersos casus & diuersas materias, & ipsarum considerationes habent terminari, Nouella de quo satis latè scripsi.§.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium quando personale, vel reale censeri debeat: & quid in delegatione.nu.2.*

3 *Priuilegia obsequiosis Episcopis concessa, eis translatis, durare iure speciali. & nu.4. & cur.nu.5. Limita, vt nu.6.*

7 *Nominatio quando extinguatur: eamque perpetuam esse: & quid pariat.*

8 *Personæ concessum æquitate priuilegium ad successorem transire. Limita, vt nu.9.*

10 *Priuilegium alia, quam personæ caussa concessum ad successorē transire: & quid si à persona cum, vel sine hæredibus.nu.11.*

12 *Rebus concessum priuilegium ad successores transmitti: & quid in dubio.numero.13.*

14 *Ciuitati concessum priuilegium perpetuò extendi.*

15 *Iudex creatus quo tempore iurisditionem habere incipiat.*

16 *Laudans Deum mereri dicitur: assentationem tamē hominis vitio adscribi.nu.17.& 19.*

18 *Adulationum genera quot: & plus iustò laudantem labefectare videri.numero.20.*

CAP. VI.

Andata. casus. Ex præteritis præsumimus futura certa. Et præmittit exordium subdit narrationem, ibi, *prouidè* quam demū determinat, ibi *quas non loco*. subiungit rationē, ibi *quia*, & quod dicit superscriptio, *maximè*. Episcopo Petrus exponit, id est Archiepiscopo Rauen.de quo habetur.ij.q.v.quæ de causa.¶ Expo literam *cælestia*. i.cælicus ab Apostolo data. Host. proinde vt mandata seruamus Siciliæ quæ est de patrimonio Ecclesiæ.xciiij.dist.c.j.x.q.iij.relatum.cum simi.facit.ff.ti.j.veritatis.*quas non loco*, idem si hoc non addidisset ex quo scribebat expresè nomine personæ de hoc in Spe.de instru.ædi.§.nūc autem.ver.quid si Papa.& est mercurialis super regula priuilegium, & hîc omnino iunge pulchram quæstionem in hac materia per.R.de Farg.disputatam in repet.sua, quam fecit. de.c.cæterùm.de iud.& incipit Papa fecit gratiam lib.repetitionum pergamen fo.cclxviij.de reg.iur.lib.vj.& vita laudabili.& probata, *sed personæ* quanto autem quis plura stipēdia habet tantomagis pro eo præsumitur, vt legi.& not.hîc &.xciiij.dist.si officia.& tanto diligentiorem se reddere debet.ij.q.v.quanto.secundum Collecta.

¶OCCASIONE eius quod scripsi. s. in expositione
super verbo quasi nō loco, vtrum priuilegium Papale expri-
1 mens prælati nomen, cuius tñ † tenor respicit Ecclesiam, vel
econtra nomen prælati nō exprimens, sed dignitatē vel Ec-
clesiam tantū cum tamen tenor personam respiciat cēseatur
person le an vero reale, sed dic vt de hoc vt not. per Nouel.
j. de reg. iur. c. priuilegium. lib. vj. in. q. mercuriali. & per Pau.
in quadam quæstione per eum disputata, quæ incipit Papa
scribit, & per Henr. s. de offi. dele. quoniā Abbas. vbi omni-
no etiam videas quæ ibi scripsi quantū ad hoc: an autē per
hæc verba rescripti vices nostras tibi in tali prouincia duxi
2 mus cōmittendas commissio censeatur † realis vel persona-
lis vide in locis præall. & præsertim. in. d. q. mercuriali. in per
regula priuilegium. alleg. determinauit autē Bartho. Brix. in
q. quæ incipit esto. q dominus Papa q talis cōmissio est rea-
lis & non personalis per hanc decr. quia hîc Papa patiendo
talem cōcessionem, videtur protestari se cōcessisse personæ
& non loco ex quo videt posse inferri q realis esset nisi pro-
testatio obstaret per decr. cùm venissent. j. de insti. Hen. au-
tem credit opin. Bartho. veram vbi commissio facta est ex-
presso proprio nomine sed illo nō expresso credit opi. Tan.
veram qui contrarium asserebat per. d. c. quoniam Abbas.
vbi de hoc dicam.

¶ITEM ex simili occasione moueo aliam quæstionem.
Ecce dominus noster Cle. Papa. vij. olim. mihi Ægidio tūc
Vaureñ. episcopo gratiam fecit vt certi clerici mei commē-
3 sales meis obsequijs insistendo † vsq; ad certum tempus fru
ctus suorum beneficiorū perciperent, ac si in beneficijs ipsis
personaliter residerent, posteà pendente prædicto tēpore,
per eundem dñm Clem. sum translatus, post quam transla-
tionem nolunt prædicti familiares mei gaudere priuilegio
prælibato allegantes illud priuilegium non fuisse cōcessum
Ecclesiæ, sed personæ capitula vero contradicunt, & dicunt
illud priuilegium respuere & per translationē expirare, quę-
ritur quid iuris. dominus Raymū. de Farg. in quadam quę-
stione quam fecit Aureliæ. de. c. cæterùm. s. de iudi. in simili
quæstione determinauit, q durat priuilegium post transla-
4 tionem illud priuilegium censetur fuisse † cōcessum perso-
næ, & cōtemplatione personę & patet hoc ex tenore proœ-
mij ipsius gratiæ ibi, *personā tuam*, paterna beniuolentia pro
sequentes tuisq; supplicationibus inclinati tibi &c. arg. j. de
testa. requisisti. Nec enim nomē Ecclesiæ appositum est nisi
causa demonstrationis, & certitudinis. de rescr. c. significan-
te. & ad hoc inducit. ff. de ann. leg. l. annua. § Titia. aliàs enim
vbi posuit verbum tibi poterat ponere & posuisset verbū
Ecclesiæ tuæ. arg. de deci. ad audientiam. de treuga, & pace. c.
j. de elect. cùm inter. j. c. literas. j. de cri. fal. c. pen. & fi. inspici
enim debet: super quo fundatur intentio cōcedentis, vt de.
literis. de probat. & c. si dignitatem. de præb. & j. de præb. c.
5 quoniam. Præterea res & † personæ cum onere transeunt. j.
de pig. ex literis. ff. de contrahen. emp. l. si. cum simi. ergo for-
tius cum honore seu priuilegio, arg. ff. de lib. & posth. l. cùm
quidam. & j. de reg. iur. odia. lib. vj. videtur casus. ff. de stipu.
seruo. l. si communis seruus. inducit etiam ad hoc hanc de-
cret. Ego autem puto q ista sit veritas, quia re vera non cō-
templatione Ecclesiæ Vaureñ. sed contemplatione mei &
obsequiorum meorum sedi Apostolicæ & personæ domini
Papæ per me impensorum concessum fuit, & ad hoc suffi-
ciant ea quæ notan. in locis per me alleg. in. q. præced. & quæ
scripsi. in. d. c. quoniam Abbas. ¶ Eadem ratione idem puto
de alijs gratijs fauore personæ meæ mihi cōcessis antequam
essem Episcopus vel dum fui Vaureñ. Episcopus vt puta su-
per licentijs eligendi confessorem habendi altare portatile,
& celebrandi in locis interdictis. ¶ Sed caue, quia de gratijs
quæ respicerent bona Ecclesiæ aliud forsitan dicendum es-
6 set vtpote facultas † conferendi beneficia, vel nominandi
personas ad beneficia ad colla. Episcopi Vaureñ. pertinētia,
vel facultas testandi de bonis ex Vaureñ. Ecclesia acquisitis,
licet enim tales gratiæ in fauorem personę & non Ecclesiæ
fuerint mihi concessæ, tñ quia fuerunt mihi concessæ tan-
quam Episcopo Vaureñ. sic q nō fuissem Episcopus Vaur.
prędictæ duę facultates expirarem: nam licet personale esset
respectu successoris, quia non transijt ad successorē. vt patet
ex ijs quæ dicam. j. in. q. seq. tñ quia non respicit personam
nisi sub qualitate Ecclesiæ & qa causa priuilegij quę est prin
cipaliter inspicienda cōcernit Ecclesiam & qualitatē prędi-
ctam vt de nominatione Ecclesię insurgentē cessante prędi-
cta qualitate & causa priuilegij cessare debet & priuilegiū.
j. de verb. signi. c. intelligētia. & quod leg. & not. de iure pat.
c. vno. § vlti. lib. vj. & in. d. c. quoniam Abbas. & de rescri. c. si
gratiosè. eo. lib. & s. de auth. vsu pallij. c. ex tuarū. ¶ Cæterū
7 quod scripsi de facultate nominādi locū habet ante † nomi-
nationē, quia post nominationē consumpta est quo ad hoc
facultas nominandi, vt. ff. de opt. leg. l. apud Aufidiū. & quod
not. per Host. & Ioā. And. de rescri. c. cùm in multis. lib. vj. &
per ipsam nominationem facta est gratia nominato, quæ de
natura sua perpetua est, vt. j. de reg. iu. c. decet. lib. vj. & ideò
literæ Apostolicę facultatis per quas detur sibi facultas ac-
ceptandi & per quas mādatur sibi de acceptato bñficio pro-
uideri & illū in eius possessionē induci quoad ista etiā per-
petuę sunt, vt de offi. deleg. c. si super gratia. lib. vj.

¶TERTIO principaliter quęritur, iterādo dicta Henr.
qualiter priuilegium transit ad successorē. Contra quod di-
stinguere habes sequendo pro parte dicta Dy. in. c. priuile-
gium. alleg. quia aut priuilegiū conceditur personę aut cōce
ditur rebus aut generi personarū, aut ciuitati, aut loco, aut
causę: in primo casu refert aut priuilegium cōceditur à lege
mortua, aut à lege viua, seu animata. In primo casu aut priui
8 legium cōceditur personę † attēta ęquitate, seu ratione na-
turali, & tūc transit ad successores, vt patet in priuilegio re-
stitutionis, & in priuilegio dato mulieri fideiubenti, vt. ff. de
in inte. resti. l. nō solùm. de minor. l. minor. § vlt. & l. seq. C. de
temp. in inte. rest. l. ea quę. & C. ad Velle. l. hęredes. Aut pri-
uilegium est cōcessum non attē ęquitate seu ratione natu-
9 rali, sed fauore † personæ tantū & tunc refert, aut persona
cui cōcessum est priuilegiū est proxima causa priuilegij con
cedendi, & tūc persona extincta, extinguitur priuilegiū, vt
ff. sol. mat. l. maritū. & l. seq. & de re iudi. l. sciendū. & l. & si fi-
deiussor. § si maritus. hoc etiā patet in priuilegio quod ha-
bet pupillus in actione tutelę, vt. ff. de admi. tuto. l. ex pluri-
bus. de priuile. cred. l. dabimus. per hoc etiam facit. C. de de-
cu. l. sordidorum. lib. x. & j. de reg. iur. c. priuilegium. aut per-
10 sona est causa remota & alia † est causa proxima priuilegij
concedendi, & tunc nō extinguitur cum persona sed trans-
fertur ad suos successores, vt patet de curionibus qui habēt
multa priuilegia non ratione personarū, sed ratione & con-
templatione officij, quod gerunt quę transferuntur ad libe-
ros suos, vt. C. de pœnis l. decurionū filij. per eandem viam.
C. de profes. & medi. l. grāmaticos. lib. x. cum alijs cōcor. Pro
hoc. s. de offi. ordi. pastoralis § pręterea. ver. nisi forsan. & j.
de maio. & obe. c. vnico. lib. vj. cum ibi no. Si quęris de priui
legio cōcesso per legem annuatam puta per principem, qui
est lex annuata in terris, vt in auth. de consulibus. in fi. colla.
iiij. tunc aut priuilegium conceditur alicui cum certa desi-
gnatione quod sibi soli, & non successoribus cōcedatur, aut
conceditur simpliciter, aut conceditur sibi, & successoribus
11 suis. In primis duobus casibus † priuilegium extinguitur cū
persona, vt hic & vij. q. j. petijsti. ff. de constit. prin. l. j. in fi. &
ff. de reg. iur. l. priuilegia. In certo casu refert in modo loquē-
di, quia aut priuilegium conceditur sibi, & posteris suis, vel
sibi & posteritati suę, & tunc extenditur ad descendentes
ex eo, q lineam masculinam non ad descēdentes per lineam
fœmininam, vt. ff. de iure immu. l. j. § personis. & l. iiij. Ratio
est quia posteritas importat eos qui sequuntur familiam
sed descendentes per lineam fœmininam ex eo cui concedi-
tur priuilegium non sunt in eius familia, sed in familia pa-
trum suorum, vt insti. de pat. pote. in fi. quare &c. aut priui-
legium cōceditur sibi & hęredibus suis & sub appellatione
hęredum,

hæredũ,& tunc aut cõceditur ſibi & hęredibus ſuis in plu-
rali numero,& tũc qui ſunt hæredes gaudebunt priuilegio.
arg.ff.de verbo.ſignifi.l.ſciendũ.& de regu.iur.l.qui per ſuc-
ceſsionẽ.& maximè in præiudiciũ cõcedentis.ſ.de dona.cũ
dilectus. Aut conceditur ſibi,& hæredi ſuo ſimpliciter: &
tunc poſſet dici ꝙ de ſuo hærede intelligatur & nõ de alijs:
quia ſic eſt in vſufructuario.C.de vſufruc.l.antiquitas.& ma
ximè ſi inciperet eſſe elijs damnoſum.arg.j.de decimis ſug-
12 geſtum.Si quæris † in ſecũdo caſu,ſcilicet quãdo priuilegiũ
conceditur rebus:tunc tranſit ad ſuccedentem in illam rem
ſiue ſuccedat titulo vniuerſali ſiue titulo ſingulari:vt.ff.de
aqua coti.& æſti.l.j.§.permittitur.de cenſi.l.ętatẽ.§.reb⁹.arg.
ff.de ſerui.ruſti.prędi.l.via.§.quicunque.Si autẽ ſit dubiũ an
13 ſit perſonale vel reale:tunc † dicit Specu.titu.de inſtru.edi.
§.nunc autẽ videndum.ver.item ꝙ fuit cõceſſum.quod re-
currit ad intentionẽ cõcedentis illud.ff.de regu.iur.l.Ne-
ratius.j.de inſtit.cũ veniſſent.xj.q.j.§.ex his omnib⁹.Quod
ſi nõ poterit cõcedens haberi intelliget reale,niſi cõtrarium
probetur.ff.de conſti.prin.l.beneficiũ.j.de pręſcript.ad au-
dientiã.de dona.cũ dilecti.xvj.q.iij.placuit.& pro hoc facit
quod dicitur de pacto perſonali & reali.de pactis.l.iuregen
tium.§.pactorũ.& l.ſi tibi.§.penultimo.de proba.ſi pactũ.&
in hoc ietis concor.gloſ.ſuper verbo præſumitur.d.c.cũ ve-
niſſent.&c.Si quæris in tertio caſu ſcilicet quãdo cõceditur
generi perſonarũ,tũc tranſit ad omnes futuros de illo gene
re cũ diſtinctione,tamen quia aut priuilegiũ cõceditur ſim-
pliciter,& tũc tene quod eſt dictũ.C.de pſeſſo.& medi.per
totũ.de excuſa.tut.l.ſi milites.§.j.vnde exemptione cõceſſa
cannonicis extẽditur nedum ad canonicos præſentes ſed etiã
ad futuros vt.j.de priuil.c.per exceptionẽ.§.v: e.&.§.ſequẽ.
Aut cõceditur eis vna cum poſteris ſuis:& tunc tranſit ad
omnes deſcendentes per lineã maſculinã,vt eſt dictũ.& pro
hoc.j.de hære.c.ſtatutũ.ij.& de pœnis c.vbicũque.lib.vj.cũ
ibi notatis Aut cõceditur ſibi & hæredibus,& tunc potes di
14 cere vt ſupra dictũ eſt.Si quæris † in quarto caſu principali
ſcilicet quãdo cõceditur ciuitati vel loco:tunc ad omnes in
ciuitatem vel loco ſucceſsiuè inhabitãtes perpetuo extẽdit:
vt.ff.de cenſi.l.forma.§.quãquã vij.q.j.habuit.&.xxv.q.ij.c.j.
&.ij.&.j.de inſtit.c.cũ veniſſent.&.j de priuil.c.per exem-
ptionẽ.lib.vj.arg.quia idem videtur in pœna indicta ciuita
ti vel loco:vt.j.de ſenten.excõ.c.ſi ſententia.&.c.ſequẽti.&
eſt ratio:quia idem populus eſt hodie qui fuit in pręteritũ,
& qui erit in futurũ:vt.ff.de iudi.l.proponebatur.Si quæras
in quinto caſu principali ſcilicet quãdo priuilegiũ conceditur
perſonæ cauſæ,& tũc dicas ꝙ priuilegiũ nõ extinguitur
cum perſona,ſed tranſit ad ſucceſſores:vt.ff.de regu.iur.l.in
omnibus.&.l.priuilegia.j.eo.titu.de regulis iuris.c.priuile-
gium.libro ſexto.ſecundum Henricum.

¶ QVARTO quæritur quando princeps creat iudicem
ordinariũ à quo tempore incipit habere iuriſditionem ſeu
iuriſditionis exercitiũ. Refert hîc Henricus Nouellã.ſ.de
offi.deleg.quoniam Abbas.Circa hoc ſic diſtingue:quia aut
15 † eſt ordinarius ſine adminiſtratione,& talis ex tenore pri-
uilegij recipit vires ſuas.de priuile.c.porrò.de ipſis ergo nõ
viſis priuilegijs poſſumus iudicare:vt.d.c.porrò.Aut eũ ad-
miniſtratione,& talis ſecũdum omnes cõmuniter à tempo
re cõmiſsionis iuriſditionem habet voluntariã,& à tempo-
re ingreſſus vrbis cõtentioſam:vt videntur ſonare leges ſe-
quentes.Sed dicit Henricus ꝙ voluntariam habet ante in-
greſſum prouinciæ,etiam quoad exercitium contentioſam
autem nõ habet,tunc quoad exercitiũ,ſed bene quoad com
miſsionem per eum fiendam:vt in euthentica de collatori-
bus.§.prouidemus.ad hæc & in prouincij.&.§.ſequẽti.coll.
ix.ſic intellige.ff.de offi.procõſul.de lega.l.j.ij.&.iij.ſecũdũ
Hoſti.de offi.legati.nouit.& Specu.de legato.§.nunc dica-
mus.in principio.& adde omnino quæ de reſti.ſpolia.c.ex
conqueſtione.in prima queſtione.vbi plenè tetigi hanc ma
teriam,quoad iudicem delegatum.

¶ QVINTO quęritur ſecundum Henricũ quia Papa hîc
in fine cõmendauit Epiſcopũ cui ſuam epiſtolem dirigebat
vtrũ laudare alium ſit peccatũ.Circa quod dicere potes im-
16 primis ꝙ laudare Deum,& ſenctos meritorium † eſt.C.de
offi præfec.præto.affri.l.j.in principio.vnde Pſal.cxxvj.Se-
pties in die laudem dixi tibi.&.j.de cele.miſſa.c.j.& alibi in
Pſal.Laudate dominũ &c.ideo ſapiẽs in perſonã Dei ſapien
tiæ.c.Qui me elucidant vitam æternem habebũt:vel de lau
de autem hominis dicũt Thomas & Aſteñ.lib.vj.titulo de
amicitia hoc an bonũ vel malum iudicare ex circunſtantijs.
Si enim laudo te vt cõſoleris,ne in tribulatione deficias,vel
vt bona profiteri ſtudeas,hoc pertinet ad virtutẽ amicitiæ:
vt hîc &.ſ.de ætate & qualitate.c.tuam.in principio.Sed ſi
laudem te in quibus nõ es laudandus,puta in malis deſide-
rijs tuis,vel in his quę certa nõ ſunt,iuxta illud Eccle.xxvij.
17 Ante ſermonem ne laudes virum † Vel etiam ſi timeri poſ-
ſit ne propter humanã laudem ad vanã glorũ prouoceris.
ſecundum illud Eccle.xj.ante mortẽ ne laudes hominẽ,tũc
res damnata eſt.Præterea ſi vis placere hominib⁹ propter
charitatẽ nutriẽdam,& vt in eis ſpiritualiter proficere poſ-
ſis laudabile eſt.Sed ſi velis hominib⁹ placere propter vanã
gloriam,vel propter lucrũ,vel etiã in malo hoc peccatũ eſt:
iuxta illud Pſal.Deus diſſipauit oſſa eorũ qui hominibus
placẽt.De adulatione autẽ dicit Aſteñ.vbi ſupra poſt Ale-
18 xandrũ Anglicũ,ꝙ multiplex † eſt adulationis genus,vnũ
quo dicit quis malum bonũ fauendo peccatori in peccato
ſuo:& iſtud mortale peccatũ inducit.xlvj.diſtin.ſunt nõnul
li.Aliquando autẽ adulatur quis intentans alicui prodeſſe,
& nulli obeſſe:& tunc eſt veniale: aliquando adulatur quis
intendens alicui obeſſe:& tũc eſt mortale,licet alteri proſit.
Si autem nõ obeſt,ſed prodeſt,ſed Dei generat contemptũ
propter aſsiduitatem,tunc etiã eſt mortale.Si verò quis lau-
19 dat aliũ de bono,tamen intẽtione placendi propter te † ve-
niale eſt:& de tali adulatione loquitur Auguſtinus.xxv.di-
ſtinctione.§.nunc autem.vbi de hoc in glo.penultima ſuper
verbo adulari,vbi dicitur ꝙ tribus modis adulatur quis,vel
attribuẽdo alicui bonũ quod nõ habet,vel nimiũ extollen-
do bonũ quod habet,& vtrũque iſtorũ eſt veniale, vel ap-
probando malũ quod habet:& illud eſt mortale.Et vtrũ litigiũ
ſit maius peccatum quàm adulatio.vide per Aſteñ.vbi.ſ.&
per fratrẽ Ioannẽ in ſumma confeſ.tit.de litigioſis nõ ordi-
20 nandis.Item nota ꝙ famæ alicuius detrahit † dum pluſquã
expediat cõmendat.xcix.diſtin.ecce.& magno triſtitię quis
ſtimulo pungitur dum bonũ ſibi attributũ in eo nõ reperit.
xj.q.iij.inter verba.& notatur in Specu.de aduocato.§.nunc
dicẽdum.in fine.¶ Supple gloſſas in glo.j.ibi.*portare*.ad Ga-
lathas.in principio.*in gloſ.ij.ibi.Demon*.in vltimo.& ibi.*ſin-
gula*.vbi de hoc.*&* in *fine*.idem notatur.de proba.ex literis;
in gloſ.ij.in gloſ.vltima.ibi,cum perſona eius cui cõmiſſa.
eſt legatio nõ illius qui cõmittit quod dic vt legitur & nota
tur.j.de offi.legati.c.j.lib.vj.& ibi.l.j.in fine.&.j.de regulis
iuris priuilegium.lib.vj.& in fine.vbi de hoc.

SVMMARIVM.

1 *Aſia quot partes orbis complectatur.*
2 *Audiendum quem ex cauſſa non eſſe.*

¶ *CAP. VII.*

QVoſdam. Breue eſt.¶ Expone lite-
ram Affrica,heu pro do
1 lor hodie non obedit, nec etiã Aſia † quæ
continet duas partes orbis,& olim obedire
ſolebãt,quas nobis ſubtraxit infideliſsimus
Machometus. *reſtetur*.fortè petebant ibi præbendas & erãt
2 ibi.*vicini*.† quos Papa noluit exaudire,cum terra ipſa ſatis
oppreſſa & grauata eſſet à Tartaris,quod ipſi vicini melius
ſcire debebant ſecũdum Abbatẽ.¶ Supple gloſſas.in gloſ.j.
in fine.&.ſ.de electione.poſtquã.&.c.ſcriptũ.& de poſtula.
præla.c.j.*in gloſſa ſecunda*.in fine.de hoc ſupra de iuramento

calumniæ c.cum causam.in prima glossa.

SVMMARIVM

1 *Præsumptionum varias esse species,& quando probatione contraria tolli, vel non possint.nu.2.*

3 *Plurimum in loco eius conditionem scire præsumi.*

¶ CAP. VIII.

QVanto. Expone.*in vicino*.fortè repræhendit Episcopũ qui negligẽs
fuerat in correptione delicti cuius clamor
ad ipsum ascenderat,& cum Episcopus di-
ceret se ignorasse rescribit:vt hic patet. Et
de diuersis speciebus præsumptionũ remissiones dedi in ru
brica.¶ Supple glossas in glos.j.ibi.*si quis clericorũ*.ibi.*soluitur*.
& ibi.*omes* vbi idem notatur.&.ij.q.j.c.j.& plenius in Specu.
eo.tit.§.ij.Nouella autẽ propter tacta hîc per Bernar.trans-
ferens aliqua notata Inno.& Hosti.j̃.c.ad locũ istum.dicit
1 post eos ꝙ habemus † præsumptionẽ iuris vel de iure,quæ
non admittit probationẽ in cõtrarium.Item habemus prę-
sumptionẽ iuris tantũ cui statur,donec cõtrariũ sit proba-
tum.de quo vide notata.j̃.de spõsa.is qui.Item prçsumptio
quandoq; inducit probationẽ semiplenã š.de restu.spol.soli
citė.j̃.de senten.excom.inquisitioni.quãdoq; sufficit ad pur
gationẽ inducendam.ij.q.v.prçsbyter.de purga.cano.si quis
de gradu.quãdoq; requirit probationẽ cõtra se:vt.ff.ꝙ me-
2 tus causa l.nõ est verisimile.quãdoque † nullam probationẽ
admittit contra se,nisi fama vel alia circunstantia sit contra
ipsam:vt.d.c.quia verisimile.quãdoq; refundit probationẽ
in reum:vt.C.de prob.l.siue.& de hoc vt ecclesiastica be-
neficia.c.vno.quandoque secũ adduxit sententiã vt.j̃.c.illud.
&.ff.de stipulatione seruorũ.l.ꝙ seruus.¶ Collectarius no-
3 tat hîc ꝙ † frequentãs aliquẽ locũ præsumitur aliquid scire,
de eo remittens ad lecta & notata.de consecra.distin.j.ne-
cesse.sic & præsumitur propter societatem & solicitudinẽ.
lxxxvj.distinctio.clericus solus.&.j̃.eodem tertio loco.

SVMMARIVM

1 *Desidem in re vna eundem in alia censeri.*

¶ CAP. IX.

SCribam. Breue est, & innuit ꝙ ex præteritis præsumi circa fu-
tura : & quod dicit superscriptio super illud
Oseę dic.viij.capit.¶ Expone literã.*ex prius*.
verba Hieronymi.*negligentes* notat per Gos.
quòd qui negligenter studuit in iure canonico præsumitur
1 quòd † negligẽter studeat in ciuili:& ecõtra.& inducit Col
lect.lecta & notata Hosti.š.de offi.deleg.ex literis.¶ Supple
glossas in glos.j.ibi.*& est argumentũ*.legendo planè.*& in fine*.
arbitraria:super hoc.š.de offi.deleg consuluit.in glos.ij.ibi.
cum per bellum.vbi hoc glos.&.xviij.distinctione.peruenit.
&.xliij.distinctione.in multis.

SVMMARIVM.

1 *O dinarium non,nisi authore dioœsano,conferre.*

2 *Præsumptionis tollendæ argumenta.*

3 *Præsumptionem iuris & de iure à præsumptione iuris tantum dissidere.& numero.4.*

5 *Præsumptio temeraria quæ,& quæ probabilis.nume.6.& hæc quando iudicem moueat.numero.7.*

8 *Violenta præsumptio quid:eam tamen probationem secum adferre videri.*

9 *Præsumptionum facti varias esse species : iuris verò tres tantum. numero.10.vnam tamen speciem tantum esse verius est.nume.11.*

13 *Fictionis & præsumptionis differentiæ.& numero.13.*

14 *Fictionẽ iuris non esse facti,et fictionem iuris tantũ à præsumptione iuris tantum non differre dictum fit.numero.15.*

16 *Fictionem facti pro veritate haberi.*

17 *Probationem in aduersarium non semper transferri.*

¶ CAP. X.

QVia verisimile. Casus. Efficacior ꝓbatio re-
quiritur ab illo qui probare vult quod non
est verisimile. Et primo ponit casum finalẽ,
Secundo prouisionem, ibi.*prouideas*. Tertio
prouisionis causam impulsiuã:ibi.*quoniam*.¶ Expone literã.
concessit.id est per ordinarium concedi fecit.alleg.cõtra.š.de
offi.vica c.*in eiusdem ecclesia*.cuius erat persona,id est præla-
tus,acceperit,id est accipere cõsenserit,ab ordinario id ha-
1 beat,scilicet ꝙ habeat † prælaturã renunciauerit & recepe
rit vicariã.Item ꝙ hoc factũ sit authoritate diœcesani aliàs
per se facta nõ teneret.j̃.de præben.maioribus.de rerũ per-
muta.quæsitũ.&.c.cum olim &.c.cum vniuersorũ.Inno.se-
cũdum Hosti.subaudiẽdum esset hic maximè ne quis pro-
batione superflua oneretur.argu.de offi.deleg.cum contin-
gat § finali.vbi de hoc.*appareant*.& sic præsumptio iuris ad-
mittit probationẽ contrariã.de hoc.j̃.de spon.is qui.*verisi-
mile*.j̃.de purga.cano.cum. P.iiij.q.iij.§.itẽ in criminali.ver.
eos testes Gof.& nota vt dixi summando,ꝙ volens probare
2 † nõ verisimile nõ auditur,nisi aliquid occurrat,ꝙ talẽ prę-
sumptionẽ elidat,puta fama loci , bonitas testiũ,vel aliqua
rationabilis circũstantia,secũdum Inno.& Hosti.ad hoc de
procura.in nostra.de no.ope.nũcia.c.ij.vide in Hieronymo
in.c.d.Et scias ꝙ talis verisimilitudo quandoque impedit in
totũ probationẽ.j̃.de hæreti.c.filij.lib.vj.& vide cõcor.ad
primũ dictũ:quas ibi ponã sup ver.suspecti.aliqua autẽ no-
tata hîc p Inno.& Hosti.hîc dixi.š.eo.c.&.š.eo.tit c.quãto.
in secũda suppletione gl.ij.*deierare*.& si nõ ꝓbauerit punie-
tur:vt.j̃.de exces.præla.illud.*corrupti*.š. de testi.sicut Ioannes.
¶ PRIMO quæritur hîc quæ præsumptio est illa de qua
hîc loquitur.Aliqui dicũt ꝙ est præsumptio iuris vel de iu-
re,sed nõ est verum,imò est prçsumptio iuris tantum : quia
3 amittit prçsumptionem in cõtrarium Pro † quo sciendum
quòd inter prçsumptionem iuris tantũ,talis est differentia:
quia prçsumptio iuris,& de iure dicitur quando ius statuit
aliquid super facto certo Et ideo quia statutũ iuris non de-
bet trãsgredi probationẽ contrariã nõ admittit,& ita loqui
tur j̃.de spon.c.ad id quod.&.c.is qui.&.j̃.de cõdi.appos.c.
per tuas.&.c.de illis.& j̃.qui matrimo.accusa possunt.c.in-
super.&.j̃ de spon.c.cõmissum . & liiij.dist. fraternitatẽ.&
de regularib⁹.c.vidua &.C.de rei.vxo.act.l.vna.in prin.&.ff.
de sta.hominũ.l.qui in vtero.&.ff.de libe.& posthu.l.qui de
testamento.l Titius testamẽto.§ Lucius.& de verborũ signi.
l.qui mortui.& institut.de excusa.tuto.§.finali.secundum
Inno.sic ꝙ dum ei correspondet veritas naturã propriam vi
delicet prçsumptionis retinet sed dum aliter se habet veri-
tas trãsit in rem fictionis:vt patet ex lectis & notatis in iuri
4 bus.š.proximè alleg.prçsumptio † autẽ iuris tantũ est illa cui
de iure statur:etiã quoad sententiã proferendã donec probe
tur cõtrariũ:& quç ꝓbationẽ admittit cõtrariã,& ista alio
nomine appellatur prçsumptio violenta,eo ꝙ animũ iudi-
cis violẽtat vsque ad sententiã ꝓferendam,& de ista loquun
tur iura sequẽtia.xxij.q.j dicit.j̃.c.literas.ff.de his quç sui vel
alieni iuris.l.filiũ.xxxv.q.iij.extraordinaria.xxvij.q.j.nec ali
qua.š.de proba.c.proposuisti.xij.q.v.nulli.j̃.de testa.requisi
sti.ff.de dona.inter virũ & vxorẽ.l.quint⁹.& C.de dona.in-
ter virũ & vxo.l.etiã.secundũ Inno ¶ Item est alia præsum-
ptio quç non est iuris,& de iure,nec etiã iuris tantũ:& ista
principaliter diuiditur inter duas : nam alia temeraria,alia
vere probabilis appellat. Vel melius diuido prçsumptionẽ
in tria genera:quia alia est temeraria,alia est probabilis,alia
est violenta,violentã vero diuide in duas:quia alia est iuris
& de iure alia est iuris tantum. Et sic possunt poni quatuor
principalia genera ꝑsumptionũ,videlicet temeraria ꝓbabi
lis violẽta q̃ dicit iuris tantũ,& violẽta q̃ dicit iuris & de iu
5 re.¶ Temeraria † autẽ dicit illa quæ surgit à malis homini-
bus,& à maliuolis vel ex causis vilib⁹,vt qui vidisti aliquẽ
loquẽ cum aliqua statim præsumis malũ:cum tamen debe-
res in

res in dubio pręsumere bonũ.ꝭ.de regu.iur.c.estote.& teme
raria dicitur,quia à temera æstimatione procedit:& quia à
iure reprobatur nec debet mouere animũ alicuius boni iu-
dicis,& de ista.ij.q.j.c.j.vj.q.j.oues.ꝭ.de senten.excom.inqui
fitioni.& de Simo.licet hely.lxxvj.distin.si qui vero.xj.q.iij.
6 absit.¶ Probabilis vero præsumptio † dicitur illa quæ quo
ad certos iuris effectus à iure probatur,& secundũ diuersita
tem causarũ à quibus originẽ diuersimodè trahit,& secun-
dum diuersitatẽ effectuũ hoc producit diuersas & multipli
ces species habet,insurgit enim ex multis causis,vt notatur
in Specu.eo.tit.§.j.& quandoq; semiplenã probationẽ indu-
cit:vt.c.inquisitioni.&.c.solicitè.alleg.secundũ Inno. Vnde
tunc quãquam de per se iudicem nõ moueat ad pronuncian
7 dum,tamen quia ab aliqua ratione probabili † insurgit vna
cum vno teste,vel cum alia simili pręsumptione ad pronun
ciandũ bene mouet:vt.ꝭ.eo.illud.&.iuj.q.iij.§.item sæpe.&
xxxv.q.si duo.&.C.ne de statu defunctorũ.l.ij.Item mouet
iudicem ad deferendum iuramentũ in defectũ probationis,
ei videlicet pro quo facit pręsumptio,vt pro eo sententiam
ferat:vt.C.de rebus credi.l.in bonæ fidei.&.ff.de iureiuran.l.
admonendi.&.ꝭ.de procur.ex insinuatione.&.c.tertio loco.
de proba.sicut cõsuetudo.vt scripsit Henricus.ꝭ.de spon.c.
is qui.Item quãdo,que inducit purgationẽ:vt.ꝭ.de purga.ca-
noni.c.si quis &.ij.q.v.pręsbyter si à plebe.secundũ Inno.&
ꝭ.de proba.c.sicut.&.c.ad nostrã.&.ꝭ.de purga.cano.c.j.&.ij.
&.d.c.si quis.de gradu.eo.tit.Item quãdoq; refundit proba-
tionẽ in reũ.C.de proba.l.siue.ꝭ.vt ecclesiastica beneficia.c.
vt nostrũ.Item interdum aggrauat contrariã probationẽ.vt
apertius ꝓbare habeat,vt hic.&.ff.qđ metus causa.l.nõ est
verisimile secũdũ Henricũ in.d.c.is qui.Sed reuera ista duo
iura loquũtur de præsumptione violenta,pro qua videlicet
ferretur sententia nisi cõtrariũ probaref:vt vtrobique legi-
tur & notatur.Et quia talis de per se nõ est sufficiens ad iu-
dicem inducendũ,vt pro illo pro quo facit præsumptio sen
tentiã ferat,fortiori ratione in cõtrariũ probationẽ admit-
tat:vt.vij.q.iij.præsentiũ.& de renũcia.super hoc.¶ Violen
8 ta dicitur illa quæ violentat iudicem † vsq; ad effectũ sen-
tentiæ proferendæ:vt prædixi,& patent exempla.C.de pac.
l.post.quã.& l.Labeo.&.ff.de ꝓba.l.si chirographũ.&.lxxvij.
distin.scire.in fine.Item in hac decret.&.ꝭ.de cleri.nõ resid.
c.j &.xxvij.q.j.nec aliqua.&.ꝭ.eod.in literis.&.C.vt omnes
tam ciuiles quàm militares.l.vna &.ff.de bonis libertorũ.l.
si in libertinũ in fine.&.C.de adulterijs l.si qui adulterij.&
authen.si quis eo.tit & vt scripsit Henricus in.d.c.is qui.
post summistas ista pręsumptio violenta in genere suo cõsi-
derata quadruplex est facti:naturę,hominis,& iuris.¶ Præ-
9 sumptio facti multiplex † est.Prima enim præsumit de pre-
terito ad pręsens:quod dic vt legitur & notaf per Dynũ.ꝭ.
de regu.iur.semel malus.lib.vj.& de hoc.ff.de accusa.l.si cui.
§.eisdem.& de re militari.l.non omnes.§.à Barbaris.&.ꝭ.eo.
ex tuis.&.c.mandata.&.lxxxvij.distin.c.quicũque.&.mona-
chus nouitius.Secũda præsumit ex facto pręsenti ad pręteri
tum:& de hac.C.de adulterijs.l.si quis adulterij.&.xxxiij.
q.ij.cum per bellicã.Tertia pręsumit de facto præsenti ad fa
ctum præsens.vj.q.j.qui crimen.&.C de his qui à nõ domi-
nis manumittũtur.l.alter.Quarta præsumit de facto pręsen
ti ad factũ futurũ.l.distin.si quis Dyaconus.Quinta præsu-
mit ex facto præterito circa futurũ:vt.ꝭ.eo.mandata.&.c.
scribã & quæ ibi scripsi.&.xxiij.q.v.si apud.&.ff.de suspect.
tuto.l.iij.§.queri potest.&.C.de suscept.& archa.l.si aliquid.
lib.x.Sexta præsumit ex præterito circa præteritũ:vt.xxviij.
distin.quia sum culpæ.¶ Pręsumptio naturę est vt qui bo-
nis parẽtibus natus est bonus pręsumatur:vt.ff.de ædil.edic.
l.ꝑ si nouit.§.qui mancipia.arg.C.ad.l.Iul.maiesta.l.vltima.
¶ Pręsumptio hominis est in debito soluto ꝙ pręsumaf in
debitum:vt.ff.de proba.l.cum de indebito.sed & hæc iuris
pręsumptio dici potest secundũ Henricũ vbi.ꝭ.¶ Pręsum-
ptio iuris & ista est duplex:quia quędam est pręsumptio iu-
ris tantum:quędam vero est pręsumptio iuris,& de iure,&
ista membra ꝓsequere,vt scripsi supra in principio.¶ Item
10 scias ꝙ ista † pręsumptio iuris tantũ iudicio meo reperitur
triplex:quia quędam est quæ admittit probationẽ in cõtra-
rium incõtinenti,nec aggrauat probationẽ cõtrariam,& de
isto genere sunt generaliter omnes pręsumptiones iuris tan
tum vt.d.l.filiũ.cum similibus.Alia est quę admittit proba-
tionẽ cõtrariã,& de isto genere sunt generaliter omnes prę-
sumptiones iuris tantũ:vt.d.l.filiũ.cum similib⁹.alia est quę
admittit ꝓbationẽ cõtrariã incõtinenti sed illam aggrauat:
quia nedum facit pro illo pro quo inducitur,sed etiã cõtra
probationẽ illam cõtrariam:& isto modo loquitur lex non
est verisimile.ff.quod metus causa.Tertia est quę adeò po-
tens est:quia nedum aggrauat probationẽ cõtrariã,imo etiã
eam impedit donec ex certis adminiculis fuerit coadiuta,&
rectè loquitur ista decretalis.¶ Hosti.verò in summa.eo.tit.
§.ꝙ eius.ponit alias tres species:puta quia alia iudicis siue
cõtumacia hominis,alia famę,alia qualitatis facti:quas pro-
sequere,vt ibi in ver.secũda diuisio.¶ Henricus autẽ in.d.c.
is qui.dicit ꝙ ꝓbabiliter posset dici ꝙ tantũ est duplex pręs-
sumptio,vna iuris tantũ,& alia iuris & de iure.Pręsumptio
iuris tantũ est quãdo de iure aliquid pręsumitur,cuius po-
test ꝓbari cõtrariũ.Sed pręsumptio iuris & de iure dicitur
quando quis statuit & ꝓbationẽ cõtrariam nõ admittit:vt
11 pręd ictũ est.Ego autẽ possum dicere ꝙ nõ est nisi vna præ-
sumptio de qua curãdũ fit:videlicet pręsumptio iuris,id est
à iure inducta,sed etiã approbata.Fateor tamen ꝙ ad cogno
scendum diuersitates causarũ & effectuũ diuersarũ pręsum-
ptionũ,expedit pręsumptiones diuidere in membra multi-
plicia,& singulis membris singula nomina ad placitum ma-
gistraliter imponere:quia nomina rebus & intẽtionib⁹ ser-
uire debẽt.arg.ff.de except.doli.l.j.&.ff.de suppelle.lega.l.La
beo.&.ꝭ.de verbo.signifi.c.intelligentia.& adde quę notan-
tur.lv.distin.c.ferrum.&.liiij.distin c.frequens.

¶ SECVNDO quęritur occasione pręmissorũ quę est
differẽtia inter pręsumptionẽ,fictionẽ & indiciũ.Et breui-
12 ter sequẽdo summistas dicere habes ꝙ † fictio est in re cer-
ta cõtraria veritati pro veritate assumptio.exemplum.C de
rei vxo.ac.l.vna.in prin.C.de sentẽ.pas.l.vltima.in prin.in-
stit.qui mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostibus.Vel melius secun-
dum aliquos fictio est simulata intẽtio quę interdum à iure
pro veritate habetur.Et bene dico quãdoque,vt in iuribus
proximè alleg.&.l.distin.ferrum.&.ꝭ.de cleri.nõ residen.ex
parte tua vbi de hoc per Bernar.&.d.c.is qui.ꝭ.de spõsa.vbi
etiam si cõstaret de cõtraria intentione se carnaliter cogno-
scentiũ:tamen pro matrimonio iudicaref in foro iudiciali.
Sed magis placet quod scripsi.ꝭ.quęstione ꝓxima post prin
cipiũ.ibi sic,ꝙ dum ei correspõdet &c.quãdoq; tamen talis
fictio nõ habef pro veritate:vt patet in clemen.quod circa.
13 de elect.prout ibi scripsi post Landinũ.Pręsumptio † autem
in re dubia vnius partis alia parte omissa assumptio:indi-
cium autẽ est rationabilis appræhensio veritatis rei tacitæ
per expressa.vt.ff.de cõtrahen.empt.l.quod sæpe.

¶ TERTIO quęritur quot sunt species fictionum?dic ꝙ
multiplices:quia quędam licita:& quędam illicita:vt.ꝭ.de
his quę vi metus ve cau.fiunt.c.j.vt plenè scripsi in pręal-
leg.c.j.Item quędã intẽtionis,& alia operis.xxvij.dist.quod
interrogasti.Item quędam iuris tantũ,alia iuris & de iure:
vt in pręalleg.c.ferrũ.&.c.is qui.de sponsa.alleg.Sed hęc di-
stinctio nõ bene placet:quia fictio iuris tantũ nõ potest dici
propriè fictio:quia semp pro veritate accipitur,& nunquã
contrariã probationẽ admittit.Item dicitur quędam fictio
facti,licet nõ cadat propriè fictio in facto secũdũ Henricũ.
14 Sed nõ placet eo modo quo dicif:quia † re vera nulla fictio
est in iure:quia re vera omnia iura etiã de fictionib⁹ loquen
tia sunt certa:& purã & certã cõtinent veritatẽ,& nullã ha-
bent fictionẽ.ff.de iuris & facti igno.l.ij.nec obstat.ff.ex qui
bus causis.l.deniq;.&.de capti.l.in bello.§.factę.vt scripsi in
cõsilijs meis.cõsilio.qđ ꝓsequere prout ibi scripsi ad saturi-
tatẽ alia est pŕsumptio intẽtionis.vt scripsi de biga.c.nuper.

¶ QVARTO quæritur vtrũ præferatur fictio veritati?
Circa quod vide quod sic distinguere potes secũdum Hen-
ricũ: quia aut quæris de fictione iuris, aut de fictione facti.
Si primo refert, aut quærit de fictione iuris & de iure, id est
vbi ius nedum præsumit de aliquo imò super illo statuit cer
tum: vt quia ius absentẽ pro negotijs ecclesiæ fingit reside-
re, & ita statuit haberi pro vero. j. de cleri. nõ residen. ex par
te. & tũc fictio prævalet: vt notat in præalleg. c. ferrũ. in glo. j.
qualis nõ fuit. Aut est tantũ fictio iuris. sicut ꝙ illa quæ per
annũ velata steterit fingatur professa. xxvij. distin. quod in-
terrogasti. & tali statur, nisi plenè probetur contrariũ: vt. s.
15 de his quæ vi me. ve cau. fiunt. c. j. Sed † nõ placet ꝙ sit fictio
iuris tantũ à præsumptione iuris differens, vt prædixi: nec
placet exemplum: quia licet in. c. quod interrogasti sit fictio
seu statũ iuris in locũ cõsensus & voci succedens, tamen. c. j.
de his quæ vi me. ve causa fiunt. declarat illud solum locũ ha
bere libertate durãte, ita ꝙ ibi solus metus in causa est. Pone
enim ꝙ monialis quæ liberè portauit velum per annũ dicat
post annũ ꝙ nunquã voluit profiteri: super hoc ꝓbationes
offerat & propter hoc velit dicere se nõ fuisse tacitè profes-
sam nunquã debet audiri, secundũ prædicta videretur ꝙ sic.
Sed certè hoc non est verũ, prout expressè probatur in. d. c.
quod interrogasti. Aut loquimur de fictione facti, vt puta
16 quòd clericus assumat † habitũ secularẽ seu laicalem: vt. j.
de vita & hone. cleri. clerici lib. vj. Et tũc semper habet pro
veritate, nisi probetur causa fictionis honesta: quia fictio de
natura sui mala est, sicut simulatio: vt notat in. d. c. j. s. quod
metus causa. & pro hoc. C. plus valere quod agitur. per totũ
secundum Laud. in præalleg. cle. quod circa. vbi ipse deducit
qualiter fictio locũ habet in omnibus prædicamẽtis: & vide
quod ibi scripsi, nec multũ cures de hoc quo ad materiã de
qua hic agitur: quia hîc & ibi æquiuocatur nomẽ seu signi
ficatũ nominis fictionis, & vide melius in his quæ scripsi in
dicto. c. j. s. de his quæ vi me. ve causa fiunt. Supplementum
autẽ & residuum recipe ex notatis Hosti. & Specu. & aliorũ
summistarum & glossatorũ præallega. & Cyn. C. de proba. l.
siue possidetis. & ex his quæ scripsi. s. eo. quanto. & j. c. pri-
mo. & quæ leguntur & notantur. j. de sponsa. is qui. & quæ
ibi dicam ¶ Collectarius autẽ solum dicit vnũ, videlicet ꝙ
17 † cõmunis opinio transferat onus probandi in aduersariũ,
& per quem modum notat Inno. de verborũ signifi. veniẽs.
in hoc magnæ glossæ. Hic tamen nõ transfert: quia iste cõtra
quem erat præsumptio erat actor: sed difficilius admittitur
eius probatio: vt hic dicitur secundũ eum. ¶ Supple glossas
in glos. j. ibi iactet. vt hic renunciando prælaturæ pro vica-
ria. & arguit pro hoc Hosti. ad id quod Nouella notat post
eum. de præben. c. præterea. in glos. ij. in fine. Vincen. & s. de
testibus. præterea.

☞ *SVMMARIVM.*

1 *Anulum nuptijs, & infeudationi argumento esse.*
2 *Instrumentum famæ in probãdo matrimonio prævalere, vt in cæteris causis maioribus. nu. 3. famam tamen plerunque spectari. nu. 2.*
5 *Instrumento donationis propter nuptias matrimonium probari quo modo accipiendum sit. & nu. 6.*
7 *Nuptijs probandis nec instrumenta, nec anulos, nec famam sufficere & quando.*
8 *Cohabitatione decennali matrimonium, solaque fama an probetur. & nu. 12. declaro, vt nu. 24. & an tres testes absque fama id probent. nu. 9. & quo modo illa procedant. nu. 25.*
10 *Occultorum Deum cognitorem, testemque solum esse.*
11 *Matrimonium carnale spirituali æquiparari.*
13 *Matrimonio probando, possessionem sine iure probare, sicut in alijs causis satis nõ esse. & nu. 14. hoc ex iudicis arbitrio pẽdere. nu. 15.*
16 *Matrimonium fama, lecto, mensaque probari: & hæc est. c. illud. mens.*
17 *Matrimonium sola præsumptione probatum tenere. & quo modo accipiendum. & numero. 26.*
18 *Possessorem absq; titulo prædonem censeri: titulumque allegare satis non esse. nu. 19. & 22. l. contra, vt nu. 20.*
21 *Titulo omisso inserta probari oportere.*
23 *Probationes difficiles à lege iuuari debere: & quæ in dubium reuocari non debeant. nu. 24.*
27 *Matrimoniũ non nominatione simplici, sed instrumẽto dotali probari.*
28 *Dotem, donationemque propter nup. absque matrimonio non stare.*

¶ CAP. XI.

ILLud. Casus. Per nominationẽ cohabi-
tationẽ & famã probatur conu-
gium maximè si instrumentum donationis
propter nuptias appareat. Cõmunis diuisio.
secũda ibi. *verũ*. & fuit hæc decretalis in pri-
ma cõpilatione sub titulo de spon. Sed quia de modo pro-
bandi per præsumptiones principaliter tractat: ideo in hac
cõpilatione sub hoc titulo collata fuit. ¶ Expone literã. *per
decem annos*. factũ narrat secundũ Gof. & Hosti. *Maritum*. in
antiqua erat: quia testes desponsationi nõ apparẽt vendicãs
adiecta causa de iure canonico sicut filius petit adiecta cau
sa de iure quiritũ. Inno. de hoc. j. de cõuer. infidel. c. ij. in. j.
glos. *instrumentum*. cui soli nõ statur: quia cõfectũ est super do
te nõ super matrimonio secundũ Inno. per quod instrumen
tum ipsum, scilicet virũ fraudaret: quia dicebatur fortè in
instrumento ꝙ dominus cõsenserat secundũ Alanũ & Gof.
quòd ille scilicet seruus eius scilicet mulieris. *de more loci*. sci-
1 licet ciuitatis Ianuen. vnde anulus † est signũ matrimonij:
& de hoc. xxx. q. v. c. fœminæ. & j. de re iudi. c. tenor. secundũ
Ioan. Calde. & venditricis panis, ac dignitatis & etiã vanita-
tis: vt. j. de vita & hone. cleri. c. clerici. ver. nec anulos. & etiã
inuestituræ. j. de his q̃ fiunt à maiori parte capituli. ex ore.
& j. de re iudi. cum olim. & etiã libertatis: vt. C. de iure anu-
lorũ aureorũ. l. ij. detulisse. & sic est præsumptio elidet præ-
sumptionẽ secundũ Inno. simile. s. de elect. cũ inter. P. ver. la
nè. *individuã*. quæ inter istos duos fuisse ꝓbatur, ex quo in le-
cto & mensa, ista mulier tenebat vt vxor. Hosti. *condixerit*. id
est nihil obijcitur cõtra instrumentũ. Inno. adimplere. sit. s.
tit. j. cũ dilectus. in fine. & ff. de æden. l. si quis ex argentarijs.
§. j. ¶ Opponitur primo hic in § verũ. in prin. vbi dicitur ꝙ
in huiusmodi cubietate fama viciniæ magis debebet atten-
di, subaudi quàm instrumẽtũ donationis propter nuptias,
2 de quo textus proximè dixerat. Non † enim videt hoc pos-
se de iure ꝓcedere: & primo quia instrumentũ de iure facit
plenã probationẽ. s. tit. ꝓximo per totũ. fama vero nõ facit
plenã probationẽ, sed alias probationes coadiuuat admini-
culatur seu cõfirmat: vt patet ex his quæ legũtur & notãtur.
ff. de testi. l. iij. §. j. s. de proba. c. caulam. & s. de testib⁹. c. præ-
tereà Præterea & si fama aliàs faceret probationẽ plenã vel
semiplenã iuxta ea quæ notãtur per glos. ff. de iureiur. l. ad-
monendi. & C. de rebus credi. l. in bonæ fidei. & per Bart. ff.
3 de quæstionibus. l. de minore § tormenta. Tamen † nõ vide-
tur ꝙ in causis maiorib⁹ vt puta cum agitur de probãdo ma
trimonio nõ sufficiat ꝓbatio famæ: & ideo dicũt doctores
quòd fama cum vno teste in causis maioribus nõ sufficiunt
ad ꝓbationẽ: vt scripsit Specu. parte tertia, sub titulo de cri-
minibus notorijs sub rubricella de fama. ver. quid si agenti.
Hîc enim posset esse magnũ periculũ, maximè si cõtra præ-
cedens matrimoniũ cõtractũ per alterutrũ ageret. iuxta no
tata. s. de testibus. præterea. & c. si quis. ¶ Inno. imprimis di
cit ꝙ hæc verba. *fama viciniæ magis debet attendi*. debent refer-
4 ri † ad cõsummationem hoc est ad probationẽ matrimonij,
sed debẽt intelligi vbi non fit præiudicium alteri matrimo
nio, nec tamen debet per hoc inferri ꝙ per famã viciniæ iu-
dicetur pro matrimonio, sed debet ad hoc attendi: quia quo
ad probationem matrimonij plurimũ coadiuuat: per quod
ad prædictas oppositiones satis videt esse respõsum. ¶ Sed
quæ est ergo probatio per quam iudicatur hîc pro matri-
5 monio. Innocentius quasi † ad hoc respondere volens, dicit
quòd per instrumentũ in quo continetur donatio propter
nuptias, & in quo isti se cõiuges nominabãt iudicatur pro
matrimonio: notat in. c. lator. de re iudi. quod intellige cum
adminiculo famæ viciniæ, de qua in textu. Dos enim siue do
natio propter nuptias non habet locũ, nisi vbi matrimoniũ
est: vt

eſt:vt legitur & notatur.ĩ.de dona.inter virũ & vxorẽ.c.&
ſi neceſſe.& dicã infra.nec obſtat quod obijciebaſ per mu-
lierẽ cõtra inſtrumentũ:videlicet ꝙ erat fraudulenter cõfe-
ctum:quia illud nõ probabatur dũmodo notarius cõſueuiſ-
ſet ſuum officiũ fideliter exercere:vt.ĩ.eo.c.in fine.dicitur.
¶ Refeit tamen Inno.alios dicere & nõ malè,ſecundũ eum,
6 quòd vbi † producitur inſtrumentum propter nuptias,vel
etiam dotis nunquã per tale inſtrumentũ ꝓbatur matrimo
niũ vbi pręiudiciũ fieret alij matrimonio primo cõtracto.
In matrimoniũ nempe ſi ij qui cõtrahunt loqui poſſunt ne-
ceſſe eſt interuenire verba quæ cõſenſum mutuũ exprimant
de pręſenti:vt legitur & notaſ.ĩ.de ſpon.tuæ.&.c.penulti-
mo.&.ĩ.de ſpon.duorũ.c.j.ſecundũ Inno.¶ Ex quib⁹ deci-
7 ſiuè cõcludas:quia † aut agitur de præiudicio per adiudica-
tionẽ ſecũdi matrimonij priori matrimonio generando,&
tunc nõ ſufficiũt ad ꝓbationẽ inſtrumentũ,fama viciniꝗ &
delatio anulorũ,de quib⁹ hic dicitur. Aut agitur ſolum de
iudicando pro matrimonio,& nõ cõtra matrimoniũ nec in
præiudicium alterius matrimonij per prius cõtracti:& tũc
prędicta ſufficiant ad probationem.
¶ PRIMO quæritur occaſione pręmiſſorũ,pone àliquis
petit aliquã in vxorẽ & probat ꝙ per.x.annos ſimul cohabi
tauerunt ſicut vir & vxor,& ꝙ fama viciniꝗ hoc habet,vi-
delicet ꝙ eam tenebat vt vxorẽ:nũquid finaliter obtinebit,
8 videlicet ꝙ ills ſibi adiudiceſ vt vxor. Reſpondet Inno.† ꝙ
ſic.& dicit ꝙ iſtud diligẽter eſt notãdũ,& probat quia nul-
la eſt æquè bona ꝓbatio in his ſicut ſama viciniæ.arg.C.de
nupt.l.ſi vicinis.&.ĩ.qui filij ſint legitimi.c.trãſmiſſę. ¶ Sub-
dit Inno.ꝙ multo fortius id obtinet ſi agat poſſeſſorio ad
reſtitutionẽ vxoris.& probat ſe tenuiſſe eam,& famam eſſe
quòd tenebat eam vt vxorem:quia tunc ſine dubio in poſ-
ſeſſorio obtinebit.
¶ SECVNDO quæritur cõtinuãdo præmiſſa,pone vir
9 petit reſtitutionẽ vxoris,& nõ probat prædictã † famã vi-
ciniæ,ſed tantũ probat per duos vel tres teſtes ꝙ vir iacuit
cum muliere vt cũ vxore,vel ſtetit cũ ea vt vxore volens &
intẽdens in eam quęrere,vel ſeruare poſſeſsionem,vel quaſi
iuris,vel vinculi matrimonialis:& mulier ipſa hoc ipſum
etiam ſciebat,ſcilicet quod intendebat vir,nũquid per hoc
iudicabitur vxor viro reſtituenda?Reſpondet Inno.ꝙ ſic.
¶ Sed nũquid eædem ꝓbationes ſufficerẽt in petitorio ad
probãdum matrimoniũ verũ?Reſpõdet Inno.ſub dubio ſor
tè ꝙ ſic.¶ Hoſti.autẽ omnino putat has probationes ſuffice
re quoad ꝓbationẽ veritatis matrimonij dummodo hanc
10 intentionẽ expreſſerint coram teſtibus:alioquin de † inten
tione occulta iudicabit Deus:nec teſtes teſtificari poſſunt
de his quæ ignorãt.ad hoc ꝙ.C.de cõdi.ob cauſam.l.ſi repe-
tendi.&.ff.de verborũ obliga.l.vbi antẽ nõ apparet.in prin.
&.ſ.de iudi.nouit.&.ĩ.de ſimo.ſicut nobis.in fine.&.iij.q.ix.
pura.& patet in eo quod legitur & notaſ.ĩ.de homicidio.c.
ſignificaſti.j.§.finali.primo reſpõſo.de reſtitutione vero fien
da vel nõ,remittit Hoſti.ad notata.ſ.de reſti.ſpolia.ex con-
queſtione.&.c.literas.§.pręterea. Hoſti. Et vtrobique vide
per me ſcripta Colligit autẽ Martinus ex dictis Hoſti.ꝙ fa-
cilius admittitur ꝓbatio proprietatis:& pro ratione huius
remittit ad lecta & notata.ĩ.de matrimonio cõtra interdi-
ctum eccleſiæ cõtracto.c.penultimo & finali.Sed ex dictis
Inno.ſupra pręcedentib⁹:ſed tamen circa hoc nõ inſiſto:ſed
ſolum remitto ad ea quæ ſcripſi.ſ.de reſti.ſpol.c.ex trãſmiſ-
ſa.&.c.ex parte.&.c.ex conquæſtione.&.c.literas.eo.titulo.
¶ TERTIO quæritur à ſimili eius quod dictũ eſt de ma-
trimonio carnali circa ſpirituale.Pone igitur ꝙ aliquis vt re
ctor,vel vt clericus,aut vt canonicus diu ſtetit in aliqua ec-
cleſia & etiã probat per famã viciniæ ꝙ talis erat:nunquid
11 debet ſuper eccleſia obtinere?Et † breuiter videtur dicen-
dum à ſimili eius quod de matrimonio carnali dictũ eſt:ꝙ
nedum in poſſeſſorio de quo ſatis dixi in.d.c.ex parte.imo
etiam in petitorio obtinebit.argu.c.ſupra proximè ſecundũ
Inno.Super quo vide quod ſcripſi de ꝓcuratoribus.ex inſi-
nuatione.in vltima oppoſitione,& in.j.quęſtione.Alioquin
ſecũdũ Inno.ſequereſ hæc abſurditas,ſcilicet ꝙ is qui benefi
cium tenet ſemper neceſſe haberet ꝓbationes ſuas tenere
paratas de ſua canonica inſtitutione, quod videtur quaſi
impoſsibile.¶ Inno.tamen hanc abſurditatẽ admittẽs & in
12 vtroq; caſu idem ponens finaliter dicit ſibi † videri,ꝙ licet
quis ꝓbet ſe multo tẽpore ſtetiſſe in eccleſia,vel cum vxore
& fama viciniæ habeat ꝙ eccleſiam tenebat pro ſua,& mu-
lierem pro vxore nõ tamen tantũ valet ꝙ ſententia feratur
pro eo ſi actor ſit:nam cũ in vtroq; caſu petat eccleſiam &
mulierẽ quaſi ſuã nõ ſufficit ꝓbare poſſeſsionẽ,vel admini-
ſtrationẽ cũ fama:imò niſi probet de iure ſuo reus abſolueſ:
vt.C.de proba.l.actor.nec ſequiſ abſurditas:quia vix vnquã
poteſt cõtingere quin habeat aliquod aliud auxiliũ ad recu-
perãdum poſſeſsionẽ:imò,de cõtrario ſequereſ maior abſur
ditas:quia eadem rations ſequereſ.Aut ſi aliquis ꝓbaret do
mum vel poſſeſsionẽ aliquã ſe poſſe dicere aliquãto tempo-
re pro ſua,& ſuper hoc haberet ſmã viciniæ quod obtine-
re deberet quod cõſtat eſſe falſum:quia debet ꝓbare legiti-
mum titulum ſecundũ Inno.ſcilicet dominiũ:quia de peti-
torio loquimur:vt.ff.de rei ven.l.in rem.Alioquin reus ab-
ſoluetur.C.de rei vẽdi.l.finali.Et referas dictũ Inno.ad ꝓba
tionẽ proprij tituli:nam in probatione alieni tituli ſufficit
cõmunis opinio:videlicet quia ſi agebat &c.Et rationẽ di-
uerſitatis vide per Inno.ĩ.de verbo.ſignifi.c.veniens.lib.vj.
& in Specu.de pruba.col.penultima.ver.verũ.vſque ad ver.
qualiter.& quod ſcripſit Ioan.Andr.de conceſ.pręben.quia
cũctis.in glo.dicit hic Hoſti.ver.quid ſi duo.lib.vj. ¶ Verũ
quãuis ad hoc vt talis ꝓbatio deberet ſufficere videreſ for-
tior ratio in domo vel poſſeſsione in quib⁹ nõ vertitur peri
culum niſi tẽporaliũ quàm in eccleſia,vel in vxore in quib⁹
vertitur periculũ animarũ.argu.xlvij.diſtin.quieſcamus.cũ
cõcordan.Et facit quod notaſ.ff.de cõdi.inſtit.l.penultima.
13 Poſſet tamen dici ꝙ ſi de poſſeſsionib⁹ hoc nõ cõcederetur
tamen de vxore & eccleſia eſſet hoc cõcedendũ,de quo talis
diuerſitatis ratio reddi poteſt ſecũdũ Hoſti.quia iudices nõ
multũ cõſueuerũt inquirere an vnus ſubditorũ meliori iure
quàm alius ſubditus rem teneat,ſeu melius in re quàm alius
ius habeat:in cuius repetitione etiã is qui certus eſt frequen
ter negligẽs reperitur:vt patet in eo quod legitur & notaſ.ĩ.
de pręſcripe.vigilãti.In eccleſia vero & vxore ſuperiores iu-
dices eccleſiaſtici ex officio ſępe inquirũt qualiter teneãtur.
vt patet in eo,quod legitur & notaſ.ĩ.de inſtit.c.iij.&.ĩ.de
ſimo.licet heli.§.j.ver.penultimo.&.ſ.de offi.ordi.c.j.&.ĩ.de
14 clandeſti.deſpõſa.cum inhibitio.Sed † & clerici eccleſię illi
qui in veritate pręlatus nõ eſt nõ libẽter obediũt,ſed potius
cõtradicũt:vt patet in eo quod legitur & notaſ.ſ.de.cauſa
poſſeſ.cũ ſuper.&.c.cũ olim.nec parẽtes vt pluriũũ patien-
ter tollãt ꝙ ipſorũ cõſanguinea ſaltẽ à ſuo pari,vel inferiori
vt meretrix teneaſ.ĩ.c.cõſanguinei.Idem ex ſola poſſeſsio-
ne temporalium poſſeſsionũ etiã cũ fama viciniꝗ nõ poteſt
ita pſumi pro priore,ſicut in eccleſia,vel vxore:in illis nem-
pe veriſimile eſt ꝙ ſi aliquis eccleſiam vt rector:vel mulierẽ
vt vxorẽ longo tempore tenuerit in ea ius habeat.Alioquin
vt ex pręmiſsis colligi poteſt nõ patienter ſuſtinuiſſent hoc
ipſi clerici,vel cognati:ideoq; in talibus videtur finaliter di
ſtinguẽdum vtrũ factum ſit omnino recens,vel ſatis recẽs,
& in hoc caſu habeat locũ quod dicit Inno.vel ſit nimis an-
tiquum:& in hoc caſu locum habeat quod notaſ proximè,
& quod notatur.ſ.ea.quæſtione in princi.& poſt principiũ.
arg.in eo quod legitur & notaſ.ĩ.de cleri.excõ.miniſtrã pro-
poſuit.c.cum autẽ ver.cõmunicanit.&.ĩ.eo.ſup ver.in lecto
& in menſa.per Hoſti.& vide Nouellã.ſ.de offi.deleg.cũ in
iure.ſup prima glo.ad finẽ.& ibi ſcripſi:& facit qđ notaſ.ff.
de acquirẽ.hære.l.q aliena.ſup ver.patet.Quid autẽ dicaſ in
hoc caſu ſatis recẽs,vel minus antiquũ cũ nec certa regula
ꝓpter diuerſas circũſtãtias.q́ poſſunt occurrere,tradi poſ-
15 ſit,arbitrio boni iudicis † duximus relinquẽdum.arg.in eo
quod legiſ & notaſ.ſ.de offi.deleg.de cauſis.§.j.& de trãſac.

c.finali.& vide quod de trib⁹.& de.x.annis notatur.C.de pe
ti.hæredi.ſi filius.in.j.glo.Quãuis auté pręſumã pro illo qui
diu eccleſiam tenuerit,ſi tamen cõſtare poſsit de intruſio-
ne,vel alio introitu vitioſo ipſius poterit remoueri.Et ſe-
cundum hoc intellige quod legitur & notatur.j.de pręben.
dilectn.& de inſti.c.iij.ſ.de ſupplen.negli.pręla.c.penulti.ſ.
de cleri.peregri.c.finali.& de offi.Archid.cũ latis.& in ſum-
ma de elec.c.quis eligi.ſub.§.item ſciendum ſecundũ Hoſti.
¶QVARTO quæritur ad declarationẽ præmiſſorum
qualiter debẽt intelligi illa verba in textu poſita:quia in hu
iuſmodi dubietate ſama viciniæ magis debet attẽdi,ſi ſama
loci habet ꝙ vir ipſam in lecto.& in menſa ſicut vxorẽ te-
nuerit quia in huiuſmodi.Reſpondet Hoſtiẽ.ꝙ hoc modo
16 † intelliguntur dicta verba,videlicet ꝙ ſama cũ his duobus
de lectn & menſa,hoc eſt quãdo in eadem parapſide,ſed me
lius dic quãdo in eadem mẽſa vt in textu:quia plerũque vi-
ri cum vxoribus in parapſide nõ comedunt:& quando eam
ſicut vxorẽ induit,& ad eccleſiam mittit,& in lecto ſuo re-
cipit matrimoniũ præſumptũ dicũt:quando autẽ aliter co-
habitat cũ ea tenens eam tanquã ancillam,nec recipit ipſam
ad menſam ſuã,ſed mittit ad aquã,& induit eam vilibus ve-
ſtibus,& habet lectum ſeparatũ à viro ad quẽ declinat vir
quando placet,tunc præſumitur:vt.xxx.q.v.c.j.& ſi h ec de-
cretalis eſt interpretatio prędicti.c.primi & etiã iuris ciui-
lis:& vtrũque ad cõcordiã reducit.Et ſecundum hoc magis
quod ſupra præcedit ponitur comparatiuè.ſama enim in ta
libus multũ operatur:vt legitur & notatur.ſ.c.proximo.Ideo
dicit hic ipſam magis,id eſt præ cæteris cõſiderandam:vt.j.
eo.c.j.& ſequẽti.&.xxxv.q.v.ſi duo.quaſi diceret euidentior
eſt iſta probatio quàm probatio inſtrumẽti,quãuis & illud
coadiuuet:vt.j.in fine.Et iſte intellectus verior videt.quia
ſi vnica carnis copula ſecuta eſt poſt ſponſalia matrimoniũ
præſumptũ inducit:multofortius copula tam frequens & ta
lem famam & poſſeſsionẽ ſequẽs:& hoc teneas in fauorem
matrimonij.j.qui matrimoniũ accuſare poſſunt.c.videtur.
in fine.& de teſtibus.licet ex quadam.in fine.Alias autẽ ma-
trimonia clandeſtina quę nullo modo probari poſſunt peri
culoſa ſunt.xxx.q.v.§.is ita.& ideo prohibẽtur.j.de clande-
17 ſti deſpon.per totũ.ſi tamen † poſſunt probari taltẽ præſum
ptiuà tenent:vt hic & pręd icto.c.is qui.etiam ſi cõtra inter-
dictum cauſæ ſunt cõtracta.Erit tamen tũc cõtrahentibus
pœnitentia imponenda ſecundum id quod legitur & nota-
tur.ſ.de ferijs.capellanus.&.j.de matrimonio cõtracto con
tra interdictum eccleſię.c.j.§.finali.&.c.ij.in fine.Et maximè
habet locũ ſupradicta probatio in antiquo contractu:quid
enim ſi matrimoniũ contractum fuit.lx.anni ſunt elapſi vel
plus,& teſtes ſunt mortui?Quinimo & idem ſi in recẽti,vt
patet in eo quod notatur.ſ.de ſpon.tuę.vnde & ex hac pre-
ſumptione violẽta omnino cõſtat de matrimonio,ſecundũ
Hoſti.hoc tñ inuoges in tribus quæſtionibus præcedentib⁹.
¶QVINTO quęritur redeundo ad materiã quintę quæ-
ſtionis:pone Epiſcopus arctat poſſeſſorem eccleſiæ ad do-
cendum de titulo ſuo:poſſeſſor verò reſpondet Epiſcopo,
iam poſſedi iſtam eccleſiam tot annis pacificè & quietè,ve-
ſtris prędeceſſoribus nõ reclamãtibus,vos non debetis me
inquirere nec arctare ad hoc nũquid bene dicat?Pro & cõtra
faciunt ea quæ ſcripſi.ſ.eo.c.in tertia quæſtione.Collecta-
rius vero videtur dicere ꝙ nõ inducens notata.ſ.de offi.or-
di.c.ordinarij.lib.vj.&.j.de ſpon.c.conſultationi.&.xxx.q.
v.in ſumma.Super quo ante omnia omnino videas ea quæ
ſcripſi.ſ.de procu.ex inſinuatione in quarta oppoſitione,&
in primis duabus quæſtionibus. ¶Quibus ſaluis videtur
poſſe diſtingui:quia aut interrogatus,quem titulum habet,
18 tacet:& nõ reſpõdet.Et tunc † cõtra eum fuit interpretatio
quòd titulum nõ habeat quaſi videatur negaſſe titulum ſe
habere:vt.ff.de interroga.actio.l.de ætate.§.qui tacuit.&
idem ſi reſpondet:ſed nullum titulum allegare curat:quia
tunc pro poſſeſſore,& per cõſequẽs vt predo poſsidere cen
ſetur:vt.ff.de peti.hęreditatis.l.qui interrogatus.&.l.nec vl-

+ Vid. in Rom.ª [illegible] 4. februarij 162[illegible] coram R.mo [illegible] Decano.

lam.nec enim hic operatur longa poſſeſsio pro eo ꝙ ſine ti-
tulo canonicè haberi nõ poteſt:vt patet ex lectis & notatis.
j.de inſtit.ex frequentibus.& de regu.iur.c.beneficiũ.lib.vj.
& idem ſi titulum allegat,ſed malũ:quia peius eſt malum ti-
tulum allegare quàm nullum titulum allegare:vt not.Inno.
de deci.c.dudum Aut reſpondet & titulum bonũ allegat:&
tunc ſi de titulo offert probationẽ competentẽ res eſt in cla
19 ro:quia amplius inquietari nõ debet.Aut nõ † offert proba
tionem,nec allegat aliquã cauſam probabilem quare probare
nõ poſsit,nec adminiculat ſuam intentionem quoad tituli
probationẽ:& tunc habetur perinde ac ſi nullum titulũ alle
garet:quia nõ ſufficit veritas allegata,niſi probetur.de appel.
c.interpoſita & quia idem eſt iudiciũ de his quæ nõ ſunt,&
de his quæ nõ apparẽt.ff.de cõtrahen.emp.l.in lege.Aut al-
20 legat † cauſam probabilem:vt quia dicit talis dominus tũc
Epiſcopus huiuſmodi beneficiũ ſit vacãs ad eius diſpoſitio
nem pertinens,tunc videlicet de tali tempore mihi cõtulit,
& literas ſuas ſuper huiuſmodi collatione mihi conceſsit:
ſed ſuperuenit tale incendiũ caſuale,aut captio talis loci in
quo literas huiuſmodi depoſuerã cauſa cuſtodię ſic ꝙ occa-
ſione huiuſmodi literę pręd ictę perditę fuerũt.Aut fui per
latrones in itinere cum literis derobatus,& literę mihi abla
21 tę ſeu deſtructę:& tunc † ſi probat caſum ſeu tenorẽ litera-
rum,ipſe eſt in ſecuro.arg.eorũ quę legũtur & notãtur.j.de
priuileg.c.cũ olim.j.& idem ſi probat ſolũ per teſtes, & te-
norem per proprium iuramentũ & ſamã viciniæ.argu.eorũ
quę legũtur & notãtur.C.vnde vi.l.ſi quãdo.&.ſ.de his quę
vi me.ve cauſa fiunt.c.ſuper eo.Si autẽ nõ probat caſum niſi
per ſamã & opinionẽ cõmunẽ,tũc ſi eſt antiquum ſactum
ſatis ſufficit:quia in his multũ valet probatio de auditu,& de
cõmuni opinione & ſama.ff.de proba.l.ſi arbiter.&.ff.de
aqua plu.arcen.l.ij.§.penultimo & ſi.ſed ſi factum eſt recens
tunc nõ ſufficeret talis probatio:vt notatur in iuribus proxi-
22 mè alleg. Vbi † autẽ neutrũ aliquo modo probaretur tunc
dicerem idem ac ſi neutrũ fuiſſet allegatũ:quia nõ proficit
allegata veritas niſi probetur:vt pręd ixi:& hæc vera niſi pro-
baret titulum per teſtes qui interfuiſſent:quia nõ reperio ꝙ
collatio beneficij de iure requirat ſcripturam.arg.C.de fide
inſtru.l.in exercẽdis.pręterquã in collatione facta per Papã,
in qua eſt ſpeciale quod ſcripturã requirit,nõ dico quoad exi-
ſtentiã propter ea quę ſcripſi in proœmio ſexti libri.ſuper
verbo trãſmittimus.ſed quoad probationẽ:vt.C.de manda.
princi.l.vna.& idem fortè ſi iam longo tempore poſſediſſet
& iuraret ſibi fuiſſe prouiſum per talem Epiſcopũ de tali tem
pore,ſeq; literas habuiſſe,ſeq; eas caſualiter perdidiſſe ſeu
ſe eas facta diligẽtia perquirẽdi reperiſſe nõ poſſe,dum ta-
men probaret aliquod factũ pro parte illius Epiſcopi in perſo
nam eius interueniſſe.Ex quo colligi poſsit ꝙ ille Epiſcopus
voluit eum habere pro tali:vt quia ad titulũ illius beneficij
illum promouit ad ordines,aut admiſit ad ſynodum:aut ad
reuerentiã,aut ad aliquod aliud ſimile peragẽdum:quia li-
cet aliqui dubitẽt de iſto modo probãdi,propter illud quod
legitur & notat.j.de pręben.cum iam dudum.& per Inno.
& Hoſti.de fil.presbyte.veniẽs.de his quę fiunt à maio.par-
te capituli.ex ore.de elect.trãſmiſſa & de priuil.c.ex ore.&
per Nouellã de ſciſma.c.fraternitati.Tamen in facto anti-
23 quo † ſatis videret modus iſte probandi eſſe tollerãdus:quia
in factis antiquis propter difficultatẽ probandi probationes
iuuari debẽt:vt patet ex lectis & notatis in pręalleg.l.ſi arbi
ter.&.ſ.de teſti.c.pręterea.imo certè ſi factũ eſt bene anti-
quum & ſama habet nedũ ipſum eſſe rectorẽ,ſed etiã ipſum
fuiſſe per talem Epiſcopũ inſtitutũ,& per illũ Epiſcopũ &
vnũ duo tres vel quatuor ſucceſſores Epiſcopi illi pro tali
fuiſſe habitũ & admiſſum.Ego ſi eſſem eius Epiſcopus con-
tẽtarer cũ iuramẽto ipſius:quia non ſunt in dubiũ reuocan
da q̃ tam longo tẽpore ſeruata ſunt ſemp.de in integ.reſti.l.
Diuus.nõ enim eſt veriſimile ꝙ tãtũ fuiſſet ſine titulo,pre-
ſertim per plures Epos tollerat⁹:vt hoc caſu tot adminicula
minus plena ſimul iũcta faciãt vnũ plenũ.arg eorũ q̃ leguntur
& notãtur

& notãtur.& in.c.prætereà.alleg.&.ſ.de proba.c.cauſam.ſi-
cut vna probatio ſemiplena vna cum iuraměto in defectũ
plenę probationis exacto pro plena probatione habetur:vt
l.admonědi.&.l.in bonę fidei.allegatis cũ vtrobiq; per gloſ.
notatis.Cogitaueră tunc fore expedire ei de nouo ad caute
lam per Epiſcopũ ꝓuideri.Sed caueat Epiſcopus:quia ſi ille
verũ titulũ nõ habuiſſet & hoc ſciens poſſeſsioni incubuiſ-
ſet,tũc quoad illud inhabilitatě incurreret:ſic ꝙ illa obſtan-
te,Epiſcopus eidem de illo de nouo prouidere nõ poſſet:vt
patet ex lectis & notatis per me de elect.dudum.ij.ad fině.&
eodem titulo.c.cõmiſſa.§.porro.lib.vj.Reſiduum autě mate
riæ huius quæſtionis ꝓſequere,vt ſcripſi in.c.ex inſinuatio-
ne allega.in.iiij.opinione & in primis duab⁹ quæſtionibus.
¶ Henricus autě generaliter querit qualiter per famam ſeu
inſtrumentũ donationis vel dotis & per quæ indicia matri-
moniũ ꝓbari poſsit?Et licet hoc ſit ſatis per præcedentia
expeditũ mandaui eius diſtinctioně hîc inſeri ne tibi defi
ciant verba eius.Diſtinguit ergo Henricus:quia aut tractaſ
24 † de probãdo matrimonio in præiudiciũ alterius matrimo
nij;& per quod fieret præiudiciũ alteri præiudicio de quo
liquido cõſtat:& tũc nõ ꝓbatur per inſtrumentũ dotis, vel
donationis propter nuptias matrimoniũ ipſum.nam in ma
trimonio neceſſe eſt interuenire verba ſi cõtrahentes loqui
poſſunt.j.de ſpon.tuę.Item talia verba ſunt neceſſaria quæ
mutuum cõſenſum exprimãt de pręſenti,vt.j.de ſponſa.c.
penultimo.& de ſponſa.duorũ.c.j.ſecundũ Inno.& Hoſti.
hîc.Vnde per eandem rationě videtur ꝙ fama vna cum co-
habitatione per longa tempora & cũ inſtruměto donatio-
nis propter nuptias ſiue dotis tale matrimoniũ nõ ꝓbatur.
Idem per hoc illud generale tene certũ & dimitte incertũ.
xiiij.diſt.ſicut de pœniten.diſtin.vij.c.ij.j.de ſpõſa.iuuenis.
& de homicid.c.ad audientiã.Aut tractatur de probãdo ma
trimonio per quod nõ fieret preiudiciũ alteri matrimonio:
& tunc aut vir vel mulier agit poſſeſſorio ad reſtitutionem
cõiugis,& tũc cohabitatio vna cũ fama viciniæ ſufficienter
ad probãdum imò etiã ſine fama dummodo ꝓbaretur per
duos vel tres teſtes,ꝙ vir cũ vxore iacuit vel ſtetit volěs in
ea quęrere vel ſeruare ius poſſeſsionis,ſeu poſſeſsioně iuris,
vel vinculi vxorij,& ipſa mulier hoc ipſum ſciebat quod
intědebat iure adiudicabitur vxor viro reſtituěda ſecundũ
25 Inno.Quę † opinio vera eſt dũmodo intentioně declaraue
rint corã teſtib⁹ aliâs teſtes de opinione eorũ occulta depo-
nere nõ poſſunt;ſed ſoli Deo hoc reſeruaſ.arg.C.de cõdi.ob
cauſam.l.ſi repetendi.ff.de verbo.oblig.l.vbi autě nõ appa-
ret.ſ.de iudi.nouit.ſecundũ Hoſti.& hoc crederě verũ non
obſtante eo quod notat Inno.hîc in fine gloſ.ſuæ ver.nobis
videtur vbi innuit cõtrariũ:nec valet quod notat Inno.hîc
in fine gloſ.ſuæ in ver.nec ſequitur.abſurditas &c.qui quidě
verſus eſt cõtra textũ.ſ.de reſti.ſpol.c.ex tranſmiſſa.vbi eſt
expreſſum ꝙ mulier nunquã reſtituitur viro niſi ꝓbentur
duo,matrimoniũ & cognitioně carnalis copulæ,vt ipſemet
Inno.notat.ſ.de reſtitu.ſpolia.c.ex parte.aut vir vel mulier
agit petitorio:& tũc dicit Inno.hîc in ver.nobis.videtur ꝙ
fama viciniæ vna cum diuturna cohabitatione non ꝓbant.
Hoſti.verò dicit ꝙ fama vna cũ his duob⁹,ſcilicet quãdo in
eadem parapſide ſecũ comedit in ea ſicut vxorě inducit &
ad eccleſiam mittit & in lecto ſuo recipit matrimoniũ præ-
ſumptũ inducũt.Quãdo autě tenet eam tanquã ancillam &
eam induit veſtib⁹ vilibus,& habet locũ ſeparatũ à viro ad
quě declinat vir quãdo placet nõ ipſa ad ſuum tũc ſtuprum
pręſumitur.vt.xxx.q.v.c.aliter.Et ſecundũ hoc verbũ magis
quo eſt hîc in textu comparatiuè ponitur & hîc videtur ve
rior intellectus,& hoc teneas ſecundum eum dicentě ꝙ nec
probatio etiã in recěti contractu vt patet in eo quod notaſ
26 j.de ſpõſa.tuæ.Vnde † ex hac præſumptione violěta omni-
no cõſtat de matrimonio:& ſi hæc decretalis & ius ciuile &
illud.c.aliter ad cõcordiam reducũtur ſecundũ eum:nec eſt
bonũ argumentũ ſimiliter de domo ſeu de fundo ad vxorě,
vel beneficiũ,de quib⁹ arguit Inno.hîc in fine:quia nunquã
viſitantur vel requiritur cõtra poſſeſſores domorũ ſicut fit
cõtra doctores eccleſiarũ,vtrũ habět verum ingreſſum,aut
non:ſimiliter nec clerici eccleſiæ illi qui in veritate prælat⁹
nõ eſt libẽter obediũt,ſed potius cõtradicũt,vt notaſ.ſ.de
cauſa poſſeſ.c.cum ſup.&.c.cũ olim.Nec parětes vt plurimũ
patiěter tollerãt cõtra ipſorũ cõſanguineam à ſuperiori vel
inferiori,vt meretrix teneaſ.j.de re iudi.c.cõſanguineã.Sed
in poſſeſsione těporaliũ iudices nõ cõſueuerũt inquirere an
vnus ſubditorũ in rem quã alius ſubditus tenet ius habeat,
in cuius repetitione etiã is qui verò dominus eſt frequenter
negligěs reperitur:vt notaſ extra de præſcript.c.vigilãti.Et
ideo ex ſola poſſeſsione temporaliũ cũ tamen fama viciniæ
non poteſt: ita pręſumi pro poſſeſſore,ſicut in eccleſia,vel
vxore ſecundum Hoſti.& vide quod not.Inno.j.de verbo.
ſignifi.c.veniěs.in fine.& de glo.Inno.inquantũ loquitur de
beneficio,vide quod ſcripſi.ſ.de procur.c.ex inſinuatione.
¶ Collectarius autě ad id quod in fine dicitur de officio fi-
deliter exercědo allegat.j.de pigno.c.illo.in fine.xcvij.diſt.
nobiliſsimus.& vide quæ collegi de fide inſtrumen.cum.P.
Tales enim nõ oportet ꝙ probět titulũ ſuum:ſed ſufficit fa
ma & opinio & ꝙ pro tali ſe gerat.de ſentě.excom.ſi iudex.
lib.vj.ad quod vide Hoſti.in ſumma de ſenten.excom.§.qua
liter.ver.quid ſi laicus.& not qualiter vbi legitimę ꝓbatio-
nes deficiũt ſtatur,& præſumitur pro matrimonio:ſic etiã
præſumitur pro aliquo ꝙ ſit legitimus.not.H.de præb.nõ
bap.veniěs.Sed cõtra quia in dubio nõ pręſumitur quis ba-
ptizatus dum viuit vel ordinatus vt legitur.lxviij.diſt.preſ-
byteri.de cõſecr.diſtin.iiij.eos.ſed ibi non eſt periculum in
reiterando ſacramentũ,hoc nõ eſſet periculum & pręiudi-
cium:quod dic vt notaſ in dicto.c.pręsbyteri.Sed vide ob
caſus in quibus nõ pręſumitur quis legitimus.ij.q.vij.ſi quis
erga.in fine.¶ Supple gloſſas in gloſ.iij.ibi dicat aliquis:vbi
27 de hoc,& ibi.*ſufficienter*.dicit Hoſti per ſolam † nominatio
nem matrimoniũ non probari.per.l.neque ſine nuptijs.quã
allegat gloſ.ſequens:ſed per ſolam nominationě ſolenniter
factam publico inſtrumento quo cõſtituitur dos vel dona-
tio propter nuptias cohabitatione & carnali copula ſecuta
cum fama & alijs adminiculis,vt hic,niſi ſufficiěter probe-
tur numerũ,vt hic.Et ad idem.C.de nupt.ſi veſtris.C.de la-
ti.liber.tol.l.vna.C.ſed & ſi quis.& iura allegãtur in ſequenti
28 glo.quia nec dos † nec donatio propter nuptias conſiſtunt:
propter nuptis cõſiſtunt ſine matrimonio C.de dona.ante
nupt.muliere.cum res.iij.q.v.nullũ.aliâs ſola cohabitatio
ſolam copulam nõ inducit matrimoniũ,niſi ſupradicta ſuc-
currãt.xxx.q.v.c.j.ſecundum Hoſti.*& in fine*.facit.j.qui filij
ſint legitimi.per tuas.& quod ibi notatur.In glo.*dos enim*.ibi
ſuper verbo ad hoc.j.de priuileg.ſi Papa.in principio.lib.
vj.& ibi.*neque ſine nuptijs*.dicebat.T.malè.per hanc legem ꝙ
per inſtrumentũ non poterat probari matrimoniũ.In gloſ.
no.caſus.& ibi.*ſi quis huiuſmodi*.& authentica ad hæc ibi ſigna
ta.alius caſus eſt.xv.q.vltima.cũ multæ.& ratio notatur ibi
in prima glo.In glo.*hæc adſertio*.in fi.vide quod dixi de ſpõſa.
tua.In glo.nota ꝙ ibi.*præſumptio*.gloſ.loqui videtur quando
non exprimũtur tunc verba quę ſapiant conſenſum de quo
dic vt notatur.j.de cõſtit.ſeruo.c.vltimo.in vltima gloſ.&
in fine.nec hîc probata fuit impoſitio anuli à viro:ſed ſola
delatio.In gloſ.ſed quęritur & ibi.*in liberè*.& ibi de hoc di-
cũ Vicen.illam legem correctam.authentico quibus modis
naturales efficiũtur legitimi.§.quoniã.coll.vj.vbi dicitur ꝙ
probare debet quod habitauerit vt vxor:& in fine vbi pro-
bent de hoc.In gloſ.*hæc definitio*.in fine.& infra de conuer.in
fine.cap.ij.

SVMMARIVM.

1 *Vxorem à viro accuſatam reconciliari poſſe.*
2 *Flagitioſos cæcos eſſe.*
3 *Virum ab vxore ſuſpicione luxurioſa diuertere poſſe.*
4 *Præſumptio,cuius meminit.c.literis.quo modo deprahenditur.*

¶ CAP. XII.

Literis. Casus. Per violentã presumptionẽ ad separationem matrimonij quo ad thorũ probatur carnalis copula. Cõis diuisio.ij.ibi.*cõsultationi*. ¶ Expone literã.*accusatores*.i.ꝓcuratores mariti ꝓsequutores accusationis à marito iã factę: quia nec aliud ad hoc admitteret.xxxij.q.ij.Si quis vxorẽ &.q.v.præceptũ. maritus tamen
2 eã sibi recõciliare potest.j̃.ti.j.quã admodũ.*lucebris*.nã† qui malè agit odit lucẽ, de off.dele.consuluit.& oculus adulteri obseruat caliginẽ Iob.xxiiij.*ad hoc*.scilicet copulã.*cõmodis*. id est opportunis sed quãtũ ad salutẽ incõmodis Host.&.j̃.
3 quæritur† indecisa an per prædicta.Cũ aliud nõ probetur diuortiũ fieri possit certa sit & in alio casu est certa suspitio secundũ Goff.& Host.Cũ quis videt vxorẽ prægnãtẽ:& scit quòd illã nõ cognouit.ij.q.j.Si peccauerit.Itẽ quãdo lõgo tẽpore fuit absens,& reuersus reperit anniculũ.ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris.l.filium & in authenti.de restit.& ea, quæ parit.§.vnũ siquidẽ.collat.iiij.*promulgari*.nisi mulier ꝓbaret se virginẽ per aspectũ.*remanente*.Si tamen cõtrahat tenet.j̃.de eo,qui cognouit cõsangui.vxo.suę.c.trãsmissę.Gof. ¶ Supple.*glo.j.in fine*.quæ causa dicit iusta.s̃.de procur. tuæ
4 in glo.ij.ibi.*præsumptionem*.quæ† hîc colligit ex solicitudine nullitatis loco & sexuũ diuersitate secundũ Host.& ad hoc s̃.de test.præterea & multa ex quibus insurgit præsumptio vide in Specu.eo.ti.§.j.

SVMMARIVM

1 *Violenta præsumptione nuptias aut contrahi aut dissolui:& fines.c. tertio loco.in quem sensum feratur.*
2 *Præsumptionem propositione,& credulitate argui.*
3 *Rumorem alium esse à fama.*
4 *Confessionem solam & famam ad dissolutionem nuptiarum satis non esse & c.si duo.hic adducto derogatum fuisse.numero.5.*

¶ CAP. XIII.

Tertio loco. Idem dicit in summa, quod ꝓximum:& istud c.cũ duobus præcedẽtibus.& cũ.c. præterea. s̃.de test.Semper recipere habes ad videndũ qualiter ꝓbat carnalis copula ad effectũ impediẽdi matrimoniũ cõtrahẽdũ,vel separandi iam contractũ quoad thorũ,vel quo ad vinculum:licet quoad vinculũ plura requirãtur quã quoad thorũ,vt patet ex his,quæ scripsi.s̃.e.c.illud & est cõmunis diuisio secunda ibi,Nos autem & habet aliud capitulũ eiusdẽ autoris quod eodẽ modo incipit.s̃.de prob.c.iij.loco. ¶ Expone literã.*præsenti*. Et si quę
1 ras matrimoniũ† de præsenti secũdũ oẽs. Et sic nota ad violentã præsumptionẽ matrimoniũ separari secũdũ Collectã id est cõtra matrimoniũ iudicari illud.s. non tenero. Quod est fortè. Et facit prædictũ casum.præterea,Nec obstat.j̃.e. in fi.ibi cum dicitur.vt non iungãtur matrimonialiter. Sed solutis sponsalibus separantur:quia ibi non loquitur de coniunctione quoad vinculũ:quia illa de foro iam præcesserat: Sed solùm loquit de cõiunctione quoad copulã:nec loquit ibi de spõsalibus per verba de futuro sed per verba de præ-
2 senti cõtractis vt hic patet.*proponebat*.hoc† nõ sufficit ad ꝓbationẽ sed ad præsumptionẽ secundũ Inn.qui dicit idẽ de credulitate testiũ de qua sequitur credere hic nõ sufficit ꝓbare credulitatẽ quãuis sufficiat cũ de cõsanguinitate agetur.s̃.de test.c.quoties,vel de purgatione.j̃.de purg.quoties &.c.cõstitutus.Sed hæc erãt adminicula secundũ Goff. *& in nibia*.hanc credit Inno.esse violentã præsumptionẽ propter quã iudicãdõ est:vt s̃.c.proxi.&.xxx.q.vj.ab isto.Fatet tamẽ alios dixisse nil esse in hac decretali sufficiens ad probationem.Sed omnia simul vt ex quibus cau.ma.nec nõ.§.Si quis, & in.q.ix.testes &.xxxv.q.vj.si duo vni. *cum vagantes*.solùm cum sola & ideo suspectę,vt.s̃.c.proxi.&.lxxxj.di. in omnibus tan.*mulier*.neptis spõsæ.*seorsum*.id est secretè.j̃.de purg. c.ij.Gof.*confessi sunt.mulier*.dicunt quidam hoc sufficere cum fama vt,xxxv.q.vj.Si duo,Sed in contrariũ facit.j̃.de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ.c.s̃.e.Sed videtur posse
3 se responderi ibi confessionẽ esse &† rumorem qui rumor alius est,& minus quã fama:Et hoc placet Inn.Fatet tamen
4 alios dicere quòd† non sufficit confessio cum fama vt prædicto.c.s̃.eo.nec contradicit hæc decretalis quia erat hîc cũ confessione partium fama viciniæ & vagatio per ne mora: & intelligũt illi prædictum capitulũ si duo.xxxv.q.vj. loqui tantùm,quando adest consanguinitatis confessio , & fama eã coadiuuat:Secus autem quando pars confiteretur turpitudinẽ suam vt hîc & in prædicto.c.Super eo. Vel aliud est quando partes confitentur vt maritus & vxor vt.c.Si duo. Et aliud dum adultera quæ non est pars istud confitetur vt hîc seu quando alter tantũ vt.c.super eo vbi omnino videas notata ad finem primę glossæ.Hosti.autem dicit,ꝙ propter rationem,quæ sequitur scilicet ꝙ vir à coniuge volebat separari:& ideo hîc ipsius confessioni creditur remittens ad lecta not.j̃.de despon.impu.c.attestationes. Nouella autem dicit,ꝙ ipsa verũ intellectũ.c.si duo .scripsit in prædicta decretali super eo.super fine primę glossę vbi dicit ꝙ non esset ille quæ separet coniugum propter consanguinitatẽ de qua non constaret nisi per confessionem coniugum & famã: Et
6 ꝙ casum si duo,loquitur† secundũ antiqua tempora secundum,quæ necesse erat nimis validas probationes recipere: quia in tantũ extenebatur pręiudicio,ꝙ haberi non poterat probatio vera:quę ratio hodie cessat ad hoc.j̃.de cõsanguinitate non debet:& de clausula desti.despon.c.fi.in prin. & in prędicta decr.super eo *manifestum*.& si quęras famosum quod talibus precisè consideratur:vt.s̃.e.c.illuc.§.fi.fi.matrimonialiter.id est carnaliter iam enim de facto contraxerant:vt dixi in prima dispositione.*sponsalibus*.de præsenti quæ faciunt matrimonium vt scripsi supra. ¶ Supple glosas in glo.j.*mox dilectos*.vbi de hoc in gl.*y.in fine*.j̃.de frigi. fraternitatis. &.c. fi.in fine in gl.pe.ibi.*viuunt*.& glosa videtur accedere vni opinioni,quã recitaui in expositione litere,super verbo in via.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ciuiliter institutum fuisse in.c.literas.nec referentem alterius verba delinquere.numero.2.*
3 *Hæreticus olim,an hodie sit.*
4 *Comminatus mortem sequutam non punitur,licet de eo quæstio haberi possit.numero.5.*
6 *Rediri ad eundem iudicem plerũque posse:& noua caussa sententiã rescindi:& numero 8.*
7 *Iudex an arbiter esse possit.*
9 *Præsumi ex leui argumento.*
10 *Iurare quo casu,& cauere quis cogendus sit.*

¶ CAP. XIIII.

Literas vestras. Casus.Propter præsumptionem etiam vehementem non debet aliquis maximè de graui crimine cõdemnari. Et est cõmunis diuisio in prima iudicum consultatio & in secunda responsio ibi nos vero quæ subdiuiditur in duas nã primo ponit motiuum mandantis:Secũdo mandatum ibi *Quocirca*. ¶ Expone literam.*Episcopum*.ex parte vna *burgenses*.ex altera.*impetebat*.denunciando crimen ipsorũ Papę vel petebat bona ipsorum propter hęresim secundũ Inn.vel se-
5 cundum Host.petebat ciuiliter,vel† ex officio vt.j̃.de hæreticis.ad abolendam.Nam si criminaliter non potuisset in arbitros compromitti quod hîc factum fuit vtraq; pars: quia aliter nõ valuisset potestate:quia erat fortè in rescripto clausula ꝙ si non omnes &.c.reseruata,quã etiam retinuissent secũdum Inn.recognouerat.j̃.de hęreti.in fidei li.vj. negamit prima ratio exceptionis tum quia secunda ratio exceptionis *vel*.supple si tũc verum dicit periurum.Refert nouella se similimodo respondisse cum sibi obijceretur contra domi-
2 num,& amicum in consilio paucorum iurato† se verba dixisse dicendo referens si id dixi deierauit si non dixi mentitus est

tus est: nõ *asseruisset.* id est præsumitur nõ asseruisse. *catholi-*
cè. id est Christianè vel catholicè. *de hæresi.* non tantũ præ-
3 senti, sed etiam præterita: nam si in † purgatione quęsitum
fuisset hoc tantũ, an tunc esset hæreticus: vtrũque dictum
poterat esse verũ: poterat enim prius fuisse, & tunc nõ esse:
& sic non obstat secundum Hosti. s. de testi. c. cum tu. ff. de
4 dam. infec. l. si quis §. stipulatus. coodemnari. arg. q † propter
præsumptionem præcedentiũ minarũ, vel inimicitiarũ nõ
est quis cõdemnandus de homicidio posteà subsequuto, de
quo nescitur à quo factum sit. de quo Specu. eo. titu. §. ij. ver.
sed pone Petrus minatus. & ver. sequenti. Circa quod Hen-
ricus sic distinguit: quia aut quęritur vtrũ talis præsumptio
sufficiat ad cõdemnandum aliquẽ de homicidio, de quo ali-
ter constat. & dic q nõ: vt hîc & in criminibus claræ debẽt
esse probationes: vt. C. de proba. sciant. ij. q. viij. sciant. vt per
præsumptiones debet quis ad pœnã sanguinis cõdemnari:
5 vt. ff. de pœnis. l. absentẽ. Aut quęris † vtrũ talis pręsumptio
sufficit ad eum supponendum quæstionibus & tormẽtis: &
dic q sic: vt. ff. man. l. si vero nõ re. §. ecõtrario. ff. de dona. in-
ter virũ & vxorẽ. l. si seruus cõmunis. & l. cum hic status. § si
mulier. & idem est si aliquis interfectus est, nescitur tamen
à quo, sed probatur q Petrus erat inimicus suus & ab eo of-
fensus. ita not. Specu. hoc. tit. § ij. ver. sed pone. Et in hoc satis
concor. Ioan. Andre. hîc. *securitatem.* puta decreta pœna sol-
uenda si infra. de senten. excom. grauem. in fine. Hosti. *discre-*
tam. j. de pœni. & remis. c. dñs. & c. omnis. *apparere.* Sy. de pur.
cano. similitudines. §. pe. *an sicle.* Tullius enim de offi. omnia,
inquit, ficta celeriter tanquã flosculi decidunt nec simulatũ
quicquam potest esse diuturnũ hoc modo: quia paratus est
præbere dictam securitatẽ & pœnitẽtiã benignã suscipere,
quam etiã posteà deuotẽ & efficaciter implet. *alioquin.* id est
si nõ vult cauere, aliâs pœnitentiam *recipere.* vel licet caueat
vel pœnitentiã recipiat illam nõ negligit adimplere. Hosti.
¶ Supple glossas in glo j. ibi. *cum tempore.* & ibi. *sed (litera.* huic
cõtrario statur, sed Hugo Laurẽ & Hosti. & ibi in fine. ver.
si quis. vbi de hoc plenè. & ij. q. vj. c. quid de arbitris. & ibi.
bene possunt. Ioan. Vincen Tancre. & Philip. Et scias q si al-
6 ter litigantiũ resiliat tunc à † compromisso corã eodem iu-
dice etiã debitorẽ reducere poterit: cõmissa tamẽ est pœna.
ff. de arbi. si quis rem. secundum Gof. nec obstat tempus la-
psum causa pendente corã arbitro. in authen. de appel. c. de-
inceps. colla. viij. Sed nũquid iudex hoc casu pnũciare pos-
set cõtra id, quod prius pronũciauit vt arbiter: videt q nõ.
argu. s. de proba. per tuas Dic contra secundũ Gof. Hosti. &
Abbatẽ: nam ex noua causa appellationis retractatur senten
tia. C. de tempo. appel. per hanc. s. tit. j. cum Ioãnes. Et idem
iudex à quo appellatũ est. quãdoq; audit causam appellatio-
nis cum alio. ff. quãdo appel. sit. l. j. § sed si præses. xvij. distin.
multis. & sic seruat curia in sententia lata per Cardinalem. &
ibi. *vbi de hoc.* in fine vltime glos. dixit. G hoc ciuiliter ageba
tur, & Papa recitat cõpromissum nõ tamẽ approbat & nun
quid fiat &c. s. de elect. cum causam. Super hoc autẽ videli-
7 cet † vtrũ iudex ordinarius, vel delegat⁹ possit esse arbiter:
vide Henricũ & notata per me. s. de arbitris. cum tempore.
Collectarius vero remittit ad notata Barpholomei Bri-
xieñ. j. q. iij. §. tria. vbi dicit q nõ reperit cõtrariũ expressum
& Ioan. Andrę. de re iudi. c. ij. & Archid. in. d. § tria subdit q
opinio glos. tenetur de facto, & videtur probari in. d. c. cum
tempore. licet Ioan. Andrę. hîc & ibi cõtra. Itẽ dicit q si pars
8 resiliat à cõpromisso pœna incurritur: quodq; † iudex etiã
si delegatus sit causam resumere potest, & cõtrariũ diffinire
sicut dicitur de causa appellationis. s. tit. proxi. c. cũ Ioan-
nes. In glo. iij. ibi. *Diacom.* & quod ibi post principiũ. de Moy
se notatur hîc ponit Gof. *& in fine.* de hoc. C. de testi. l. paren
tes. & in Specu. de teste. §. j. ver. sed nunquid. in glos. si super.
ibi. *Hæreticum.* & agebat fortè ad pœnã relapsi, & cõfiscatio-
nem bonorũ. & ibi. *probauit.* per vnũ sacerdotẽ & vnũ diaco
num. in glo. *de nemine.* in fine. Ioan. j. de homicid. significasti.
ij. in glos. hoc est in fine. Solue vt dicã. de cri. fal. c. penultimo.
super fine primæ glo. in glos. penultima ibi. *suspectum* vel ibi
9 verbũ leui argumento † determinat verbũ deuiare, & ver-
bum decreti fuerint: vel notat ibi leue argumentũ, quod po
test facile probari: vt quia iurare non vult dominus hoc pa
ctum. j. de hæreti. excõmunicamus. j. § antepenultimo. vel
leue: vt. j. in fine capituli in glos. vltima ibi. *non debet.* admit-
ti. Super hoc dic vt. j. de hęreti. accusatus. lib. vj. *& in fine.* se-
cundum Ioan. Tancre. Philip. & Gof. & etiã Inno. Hosti. G.
10 Na. Petrus & Abbas intelligũt: quare † iurare debeãt & pręter
iuratoriã pręstabit etiã aliã cautionẽ Nec mirũ cum hoc
sit iuramẽtũ oneris nõ honoris: & secũdũ hoc est si præter.
xiij. q. ij. Ebron. & j. de immu. eccle decet. ad finẽ. lib. vj. vide
quod dixi de elect. dudum. ij ad finẽ. circa quod vide omni-
no. dicta Henrici. de maio. & obe. c. cum in ecclesijs. dist. ij.
ver. & si quęras. quia de illo loco vbi ad locum istum remisi,
& ibi tetigi de hoc in fine quintæ oppositionis, & notata
per Collectariũ. de iudi. c. intelleximus. & de verbo præter.
quod hîc ponitur inclusiuè remittit Collectarius ad colle-
cta sua de decimis. cap. tua ij.

SVMMARIVM

1 *Pallio non, nisi soli Roma. ecclesiæ subiectis Episcopis vti licere: nisi ex priuilegio aliud sit.*
2 *Luxuriosum à Deo alienum: & luxuriæ incommoda. nu. 3.*
4 *Inquisitionũ aliam alia præparari: & duplicem esse inquisitionẽ. nu. 5.*
6 *Inimico denunciante inquiri, purgare tamen non posse.*

¶ CAP. XV.

Cum in iuuentute. Casus. In senectute
non præsumitur incõtinens, qui in iuuentu
te continuit & præmittit exordiũ circa ex-
cusationem Episcopi: secunda ibi. *licet.* ponit
delationẽ ipsius: tertia ibi. *quia tamen.* ponit delationis repul-
sionem & causam: quarta ibi. *sed vt inquisitionem cõmissionem,*
quinta ibi *qui nobis.* inquisitoris relationem: & ponitur pars
huius. de purga. cano. cum in iuuẽtute. ¶ Expone literã. *me-*
1 *ruerit.* de gratia speciali, cũ † aliâs nõ pallientur, nisi Archi-
episcopi. de vsu pal. c. nisi Episcopi autẽ Auicieñ. & Edueñ.
sunt ex priuilegio perpetuo palliati, ac soli Romanæ eccle-
siæ subiecti. Vnde mihi Auicieñ. Episcopo decretum fuit
mihi consistorialiter pallium & etiam assignatũ: secus autẽ
regulariter de cæteris Episcopis vt. d. c. nisi. quamuis omnes
Episcopi loco apostolorũ succedant: iuxta lecta & notata.
xij. q. j. videntes. xxj. distin. in nouo. & ij. q vij. accusatio. &
lxviij. distin. quorum vices. Pe. *decorari.* ea. dist. rationis. nec
debent illo ornamento decorari moribus Iudeorũ. ducente
firma distin. cõtra morẽ. Gof. *credendum.* Hieronymus ad Iusti
num secũda glos. nõ est facile malum de perfecta ætate cre-
dendum, quam præterita vita defendit, & honorat vocabu
2 lum dignitatis. *Iugum domini.* tale † igitur iugũ dissoluit libi-
dinis fœtor: quia secundũ Hieronymũ nõ potest toto cor-
de habitare, cum Deo, qui mulierum accessibus copulatur.
xxxij distin. hospitiolum, ad idem. de cleri. coniu. quod ad
te. & c. diuersis. *experitur.* Seneca cum cætera vitia senescant
cum homine sola auaritia iuuenescit. Iulius. lib. de senectu-
te. ô pręclarũ munus ætatis, aufert quidem quod est in ado-
lescentia vitiosissimum libidinem, scilicet corporis. Tullius
lib. j. Luxuria cum omni ætati sit turpis, senib⁹ maxime fœ-
3 dissima est. Et † subdit in ea duplex malum: quia senectus
dedecus cõcipiet: & facit adolescentiũ impudẽtiorẽ intem-
perantiã Seneca decla. ij. adolescens luxuriosus peccat, senex
luxuriosus insanit. De auaritia dicam. j. de præben. auaritię
literarum. nota præsumi pro literatis. Id idem. s. de procur. in
nostra. *Ethnicorum.* id est gentilium. de iudi. nouit. ver. sed cũ
dominus. Vnde nec Iudæi in tali gradu circa hunc, scilicet
secundo in linea inæquali: vt notatur de diuor. gaudemus.
in lus. e Seneca vtrũque maluerit omnib⁹. xxij. d. iiij. Inno-
cens. Gof. *ex Deo Episcopo.* & collegijs. Vel dic vt. j. *credetur.* li-
4 cet nescirent: † fuit enim hæc inquisitio pręparatoria inqui
sitionis faciendæ super veritate, si apparuisset infamia: & sic

de credulitate & opinione istorũ, & non de veritate inquirebatur, vel indagatio fiebat, qui scilicet Episcopus cui commisim⁹ inquisitioné & collegæ vel qui, scilicet coepiscopi à quibus inquiri mandamus ¶ Supple glossas in glos. ij. *in fine*. Inan. & tamen sæpe mentiuntur antiqui. de sacra vnctio. c. vno. in fine. in glos. iij. ibi. *senem*. & alibi quiesce miser senex. lxxxvj. distin. tanta. & laqueus iuuenũ omnes nos & maledictus puer &c. ij q. vij. Paulus. Gos. & ibi. *enumerata*. idem not. j. q j. quibusdã. Horatius. *epistola*. quo semel est imbuta recens seruabit odoré testa diu. in glos. *denunciando*. super eodem verbo adde idem Inno. quo casu potest interuenire procurator. de testi. ex parte. adde in glo. penul. ibi. *faciendo*. imò videtur hic probari cõtrarium: sed dic ꝙ hic cómissa fuit nõ solennis inquisitio veritatis, sed occulta indagatio credulitatis & famæ. *& in fine*. dic vt. j. de purga. cano. cum dilectus. in glos. penultima. ¶ Nota ad finem decretalis ꝙ si Episcopus, vel alius reperiatur de crimine diffamatus: tunc ad veritatis inquisitionem ꝓcedendum est. j. de accusa. qualiter. ij. primo
5 responso. Et sic nota † tantũ duplicem fieri inquisitionem quarũ prima potest dici instructionis: vt hic, vel præparationis: vt. j. de accu. qualiter. & quando. ij. Secunda veritatis vt ibi. &. j. de simo. licet heli. § j primo enim est de infamia, & postea de veritate: vt. ij. q. j. Deus. secũdũ Hosti. Et de hoc vide plenè per Inno. s. de elect. c. bonæ memoriæ magister. in glo. licet enim. & per Hosti. in summa. tit. de accu. sub rubrica de criminibus sine ordine puniendis. per Archid. ij. q. v. presbyter si à plebe. & per eum & alios. j. de accusa. c. j. &
6 ij. lib. vj Subdit † autẽ Collectarius ꝙ licet ad denunciationem inimicorũ mandetur inquiri tamen purgatio nõ indiceretur si constaret ꝙ infamia à talibus ortum habuisset de accusa. cum oporteat. & notat Archid. xj. q. iij. in cunctis.

SVMMARIVM

1 *Exceptio, non recipitur, lite non contest. obijci.*
2 *Præsumptione probationes in aduersarium transfundi.*
3 *Idoneum quem præsumi quo modo accipiendum.*
4 *Coeptãdum in canonicum ecclesia numerata fructibus sufficere probare oportere. & nu. 30. Limita, vt nu. 5. & 31.*
6 *Clausulam, si est idoneus, instructionis, non conditionis esse. & absque eius cognitione collationẽ tenere. nu. 7. in cõditionalibus aliud. n. 8.*
9 *Clausulam, si est de tali vico, conditionalem esse: dasque formam negotio. & quo modo à clausula, si est idoneus differat. 10.*
11 *Electum mandatario præferri, si executori ius non sit: & quo modo accipiendum. numero. 12.*
13 *Executorem non cognita caussa, neque vocatis, quorum interest, prouisionem nullam facere. & nu. 14.*
15 *Executorem sacerdotiorum via duplici progredi: & vtriusque quæ differentia, & effectus. nu. 16. & vltimum membrum quo modo accipi oporteat. & nu. 17.*
18 *Mandatarium executori directo, eum non posse absque citatione, causæq; cognitione sacerdotium conferre. Amplia vt numero. 19. & 28. Limita, vt numero. 22. Limita si eo ius alterius nõ lædatur. nu. 23.*
20 *Præiudicia, aut incidentia an vna eademq; sententia cum principali proferri possint. Et effectus gratia expectatiuæ vnde pẽdeat. nu. 21.*
24 *Citationem requirentia pleraque etiam absque ordine iudiciario expediri: simplici tamen prouisione neminem lædi. numero. 25.*
26 *Citatorem nullum eum intelligi, qui potentiam timens aduersarij ad ordinarium vocare non potest.*
27 *Executorem mandati apostolici iudicis vice fungi & quando appellari ab eo possit.*
29 *Executori, vt iudici progredienti quid faciendum.*

¶ CAP. XVI.

VDUM ARCHIDIACONO.

Casus. Is pro quo beneficiando scribitur cũ clausula si idoneus fuerit nõ tenetur probare se idoneũ cũ idoneus præsumatur. Communis diuisio primo enim ponit partis querelam: secundo dat iudicem ibi. *caussam nobis* ¶ Expone literã *scholarem*. valet ergo rescriptũ impetratum à scholari super beneficio obtinendo, de quo remittit Hosti. ad notata. s. de transact. ex literis. & an posit cõtra illum opponi ꝙ nõ sit scholaris. vide in Specu. de rescrip. præsentatione. § ratione autẽ impetrantis. ver. sed videtur. scribitur scholari. *recipi faciatis*. dicit hic
1 Inno. ꝙ hæc † exceptio sic nõ erat proponenda in vi declaratorie, sed differenda in negotio principali. arg. ff. de exhiben. l. iij. § ibidem. de foro compe. ex parte, & si tunc proponetur esse legitima. de instit. c. j. quasi dicat Inno. secundum Hosti. ꝙ esset peremptoria exceptio per quã nõ debet litis cõtestatio retardari de lit. cõtest. c. j. lib. vj. sed dicit Hosti. ꝙ salua reuerentia hoc fallit quando ex rescripto contra quod obijcitur nascitur actio, quo casu admittitur exceptio ante lit. contest. vt ibi not. & patet ex sen. glo. *declinans*. ex his quæ sequuntur: sed Boati. dicebat ꝙ recusabit illũ quid poterat si assumebat partes iudicis, aliâs nõ. de hoc. j. de appel. nouit. & secũdũ eum fortè alias exceptiones proponebat sub ꝓtestatione si recusatio non procederet: tene quod prius dixi. *& infra*. deciditur ꝙ presbyter dicebat ꝙ clericus ex quo in rescripto dixerat se idoneũ hoc ꝓbare debebat. *si persona*. no
2 tat hic Collectarius, ꝙ † præsumptio deuoluit onus ꝓbandi in aduersariũ: vnde si parẽtes mei nocẽt eis qui me offenderũt presumptio est cõtra me quare incumbit mihi probatio Innocentiæ. Super quo vide lecta & notata. s. de te testibus. c. cõstitutis. &. j. q. iiij. quia præsulatus. nõ solũ iste clericus sed etiam quilibet baptizatus. argu. j. q. j. sicut. remittit Hosti. ad ea quę not. de seru. c. vno. Sed dicit Petrus maximè de clericis hoc præsumendum alleg. no. ij. q. vij. quęrendum. & ea q terminationes. & c. si quis. c. præsens. quæ videntur cõtra: sed ibi soluuntur. ¶ Nota in fine decretalis ꝙ cũ mandatur per Papam certo executori ꝙ certo scholari de beneficio ꝓuideat, si persona sua fuerit idonea: scholaris nõ habet necesse ꝓbare se idoneũ, vt in summario. ¶ Secundo no
3 ta ꝙ † quilibet prima facie præsumitur idoneus, nisi aliud in cõtrariũ ostendat, quod videtur esse cõtra obseruantiam auditorũ qui exigũt ꝓbationes habilitatũ ab impetrãtib⁹: & cõtra id quod legitur & notat per Cardinalem. j. de elect. c. auaritiæ. lib. vj. sed quod hic dicitur in idoneitate, quæ respicit vitam & mores loquitur: cõtraria vero in idoneitate scientiæ ætatis & legitimitatis locum habent.

¶ PRIMO quæritur ibi. ꝙ nequaquã sufficiebãt duobus clericis facultates ecclesiæ memoratæ: vtrũ impetrans se recipi in aliqua ecclesia seu in aliquo monasterio teneat ꝓbare ecclesiam ipsam seu monasteriũ ipsum esse soluendo. Super quo vide Bernar. hic in prima glo. & quod dicã infra in suppletione ipsius. ¶ Henricus autem refert super isto articulo
4 probabiliter † posse dici ꝙ aut in ecclesia illa seu monasterio illo est certus numerus clericorũ seu religiosorũ & fundatione ecclesiæ, seu aliâs legitime. vel ab antiquo tempore cõsuetus aut nõ. in primo casu refert aut impetrans petit se admitti vltra numerũ introductũ, vel consuetũ: & tunc sibi incumbit ꝓbatio: vt. s. de cõsti. c. cum Martinus. & præcedens præsumptio trãsfert in eum onus ꝓbãdi. arg. j. de præscript. c. j. lib. vj. Aut petit se admitti intra & iuxta numerũ introductũ, vel ab antiquo cõsuetũ, tũc illi vel illu de ecclesia incumbit ꝓbatio, & sic potest intelligi opinio Bernar. & Hosti. hic. In secũdo casu, scilicet si in ecclesia seu in mona-
5 sterio nõ † certus numerus, & tũc aut in illa ecclesia nõ est nisi vnus solus clericus: & tũc illi seu ecclesiæ & nõ impetrãti incumbit ꝓbatio, cum ecclesia nõ debeat cõsecrari nisi in duobus dns sufficiat. de cõsecra. distin. j. nemo ædificet. j. de vita & hone. cleri. c. vt quisque presbyter. Aut in ecclesia illa sunt iam duo vel plures clerici vel religiosi: & tũc incũbit probatio impetrãti: quia ei qui dicit. arg. C. de ꝓba. l. actor. & ita posset intelligi. l. allegata pro contraria ex persona. C. de proba. & adde omnino contra quæ scripsi. de sortilegijs. c. finali. in. ix. quæstione. Collec.
6 ¶ SECVNDO quęritur pone † mandatur alicui prouideri si est idoneus cui ꝓuidet executor nulla super eius idoneitate informatiõe recepta: quęrit. nũquid valeat ꝓuisio

& videtur

& videtur ꝙ nõ:nam mandatũ istud videtur habere & con-
ditionem & formam:videlicet si est idoneus actus autẽ con
ditionẽ & formã habẽt non potest valere,nisi conditio im-
pleatur vt.j.de cõces.præben.cum ei quem.in principio.in
clemen.nec potest valere,nisi forma seruetur.s.de rescript.
cum dilecta.& de resti.spol.Pisanis.¶ Innocen.autem, cuius
nunc subintro glos.magnã,hanc difficultatem aggreditur in
hunc modum:perimit enim imprimis fundamentũ assum-
6 ptum † dicens ꝙ ista clausula,si est idoneus,nõ sonat in con-
ditionem,sed solùm in quandam admonitionẽ:vt executor
faciat ea ad quæ de iure tenetur:vt.s.de elect.c.significasti.
&.ff.de tute.l.muto.§.j.&.ff.de verborũ oblig.l.si decem.Et
de hoc in.d.c.significasti.Item nec præstat nouã formã man-
dati:sed instruit executorem,talis debet esse is pro quo scri-
bitur sic.s.de elect.c.ecclesia.ij.Et est simile si bene inducaẽ
secundũ Collect.s.de offi.ordi.licet.¶ Ex quo infert respon
7 dendo ad propositũ quæstionis ꝙ ex † hoc videtur ꝙ etiam
si ille pro quo sic scribitur minus idoneus sit nihilominꝰ te
net prouisio illi facta:& alia inde secuta,& etiã excõmuni-
cationis sentẽtia hac occasione lata,licet sit iniusta:quia exe
cutor cui scribitur bene habet in his iurisditionẽ secundũ
8 eum.Et soluendo ad cõtraria † dicit ꝙ secus esset si talis es-
set clausula quæ cõditionem induceret,verbi gratia si habe-
ret formã mandati sic:ꝓuideas Petro in tali ecclesia,si de il-
lo vico oriũdus sit:quia hæc clausula bene est cõditionalis,
& certã formã mandato adijcit.Et ideo si Petrus nõ de illo
vico sed de alio sit oriundus nõ valebit ꝓuisio hic facta:nec
tenebit excõmunicationis sentẽtia ab hoc lata:quia sup his
iurisditionẽ nõ habebat:nam forma rescripti limitata fuit,
quã delegato egredi nõ licebat:vt.d.c.cum dilecta.§.finali.cũ
9 ibi notatis.¶ Sed nunquid si Petrus cui sub hac † forma se-
cunda,videlicet si sit de tali vico ꝓuideri mandatur petit ꝙ
ante omnia prouisio cõtra prædictã mandati formã sibi fa-
cta sortiatur effectũ,hoc est executioni mandet quoad pos-
sessionẽ audiendus est:videtur ꝙ sic:arg.j.de appel.cõstitu-
tus.ij.§.finali.Inno.vero dicit cõtrariũ maximè si obijciatur
hoc fieri nõ debere eo ꝙ prouisio fuit facta per illũ qui nul-
lam habebat potestatẽ prouidendi, videlicet contra formã
mandati sibi facti,taliter enim excipiens subaudi si sit talis
cuius interfit excipere audiẽdus est antequã illi Petro detur
prouisionis effectus.¶ Sed quæres quæ est ratio diuersitatis
inter duos casus supra proximos.Respõdet Inno.ꝙ ratio di
10 uersitatis est:quia hic cõtenditur † de fundamento iurisdi-
tionis,id est an is qui ei prouidit tanquã delegatus potesta-
tem habuerit prouidendi:quia si erat de vico illo,potestatẽ
habuit,& si nõ erat de vico potestatẽ nõ habuit ꝓuisionem
huiusmodi faciendã:& ideo de hoc quærendũ est antequã
prouisio facta,quę iurisditioni accessoria est sortiatur effe-
ctum.arg.s.de offi.dele.cũ in inte.&.s.titu.ꝓximo.c.inter
dilectos.§.cæterũ.ver.finali cũ suis cõcor.Sed aliud est ibi in
casu primo & etiã in casu.d.c.cõstitutus.quia ibi nõ cõtẽde
batur de fundamento iurisditionis,imo cõstabat ꝙ Episco-
pus potestatem cõfirmandi habebat.Sed dicebaẽ ꝙ cõfirma
tio iniusta erat:nam iurisditio seu cõstitutio data nulla est,
nisi cõditio existat:vt.ff.de verbo.signi.l.cedere diem. Vnde
tunc cõstat ꝙ tunc videlicet cum iurisditio datur sub cõdi-
tione,quæ nõ existit prouisio à tali executore facta antequã
conditio existat nulla est ipso facto.¶ Plus dicit Inno.ꝙ in
11 hoc casu videlicet quãdocunq; † prouisio fit ab illo,de quo
cõstat,ꝙ ipsam nõ potest facere:quia nullã habet super hoc
potestatẽ tunc nõ obstãte tali prouisione tenet etiã electio
facta ab eis ad quos aliàs pertinet de iure cõmuni,vel ex de-
legatione superioris eligere,secundum eum & etiã secundũ
Hosti.nõ obstante appellatione ad tuitionẽ talis prouisio-
nis interiecta:vt patet in eo quod legitur & notaẽ.s.de sup-
plen.negli.præla.c.si.Et hoc verum regulariter:nam si aliàs
12 nulla sit electio:vt quia † facta est scienter de indigno dum-
modo facta sit ab illis qui potestatẽ eligẽdi habẽt,tũc ad se-
cundos ad quos de iure cõmuni eligere pertinebat nõ trãs-
fertur potestas eligẽdi:neque etiã ad alios delegatos si qui si-
cut qui potestatẽ cõsimilem habeãt prouidendi imò ad pri-
mum tantũ delegantem redit hæc potestas:vt not.j.de ex-
cel.præla.c.inter dilectos.§.præterea.secundum eum,vbi de
hoc pleniùs per eundem Inno.& per alios. Ad prædictã cle.
ei quẽ.respõdet Collec.ꝙ verba ibi denotãt cõditionem ex-
pressam circa inquisitionẽ fiendam:& ꝙ illa cõditio nõ erat
subintellecta:sicut hîc quod ꝓsequere,vt ibi notaẽ per Pau
lum & latius,& clarius vt scripsi in cle.vna.de offi.deleg.in
viij.quæstione vbi nullo modo videre omittas.Item vide
quod notat in simili Nouella post Abbatẽ.s.de rescript.c.ex
insinuatione.& Archid.j.de sponsa.c.vno.lib.vj. Et quod
etiam not.de accusa.c.si is cui.eodem libro.in verbo simpli-
citer,& quod notatur per Bernar.de iureiur.quẽadmodũ.
& per Hosti.de accusa.qualiter.j.circa finem magnæ glos.&
quod legitur & notaẽ.ff.de lega.j.l.si ita legatũ.&.j.de elect.
c.in electionibꝰ.lib.vj.sed ibi loquitur in electione:sed secus
fortè in simplici collatione:vt.j.de præben.significatũ.cum
ibi notatis per Collec.de quo etiã ibi agitur per Nouellam.
& de hoc etiam.s.de arbitris.cum dilectus.

¶ TERTIO quæritur nũquid executor cui mandatur ꝙ
Petro prouideat de beneficio si est de tali vico &c.teneẽ vo-
care illos quorũ interest antequã de tali beneficio ꝓuideat:
& breuiter secundũ Inno.dicas ꝙ non. Vnde dicit Inno.ꝙ
13 quòd super his mandatis notandũ est † ꝙ si mãdetur execu
tori ꝙ Petro in aliqua ecclesia prouideat de præbenda quo-
cunque prædictorũ modorũ,puta si est de tali vico oriudus
in vtroq; casu is cui mandatur si voluerit potest esse merus
executor & partes meri executoris assumendo vt talis absq;
vlla causæ cognitione præcedẽte statim de præbenda vacan
te prouidere nulla, scilicet vocatione præmissa:sed & licet
sit merus executor:potest tamen,si vult assumere partes iu-
dicis,videlicet,vt inquirat an is pro quo scribitur sit ido-
neus,vel an sit de tali vico oriundus. Verũ est tamen,ꝙ hanc
14 inquisitionẽ per se potest facere sine partibus,hoc est nõ vo
catis partibus seu alijs quos res tangit,sicut magis elegerit
hoc vel illud dummodo ille iurisditionem habeat qui hanc
prouisionẽ faciendam cõmisit:nam cum ipsa prouisione vi-
dentur cõmissa omnia alia sine quibꝰ cõmodè vel rectè nõ
potest fieri prouisio.arg.ff.de iurisdi.omniũ iudi.l.ij.&.s.de
offi.deleg.præterea.cum suis cõcor.Item quia sicut ipse dele
gans si nõ cõmisisset vtroque prædictorũ modorũ procede-
re posset eodem modo & delegatus ipsius.arg.xciij.distin.c.
finali.¶ Sed quæ est differentia inter prædictos duos mo-
dos?Respondet Inno.ꝙ inter processus istorũ duorũ modo
15 rum talis est differẽtia:nam si processit † primo modo hoc
est vt merus executor, videlicet per se & nullis vocatis &
absque causæ cognitione:tunc etiã si nõ fuerit appellatũ &
etiam post.x.dies à tempore factę prouisionis poterunt hi
quos res tãgit cõtra dictã prouisionẽ obijcere quicquid pla-
cet:vt.j.de appel.constitutus.§.finali.& quod not.s.de causa
possess.cum olim.& quod ibi scripsi,& quod notaẽ per Inno.
& Hosti.j.de his quæ fiunt à maiori parte capituli.c.j.Sed si
processit sic iuxta prędictũ modum , scilicet partes iudicis
16 & † vocatis assumendo ijs quos res tangit de merito perso-
næ inquirendo,& cum causæ cognitione prouidendo,tunc
ijs , quos res tãgit nisi intra.x.dies à ꝓuisione appellauerint
per ipsam ꝓuisionẽ fit pręiudiciũ:vt videlicet super his de
quibus inquisitũ est,vel super ipsa prouisione vlterius dice
re seu obijcere nõ possint:vt patet ex his quę leguntur & no-
tantur.s.de elect.c.cum dilecti.§.j.ver.finali.secundũ Inno.
17 Quod intelligi † potest,quãdo ijs quorum interest fuerunt
in prouisione pręsentes,vel absentes etiã nõ vocati,ex quo
cum primo factã prouisionẽ sciuerũt nõ appellauerũt,alio-
quin cõtra.ff.quæ senten.sine appel.rescin.l.j.§.ita cũ ex ędi-
cto.Si verò vocati fuissent & cõtumaces:tunc nõ audiretur
appellantes.ij.q.vj.§.de illicita.§.sunt quoque.xxiij.q.iij.de
illis.circa ad finẽ.secũdũ Hosti.Sed ista magnã examinatio-
nem requirerẽt quę nõ est præsentis speculationis:sed si ad

hanc materiam te extẽdere velis prosequere istam materiã
prout scripsi in c. si eam te. de dolo & cõtu. & eo. tit. c. cum
qui. lib. vj. Et de eo. qui mit. in posses. c. si aduersarius.
¶ QVARTO quæritur pone ꝙ simpliciter mãdatur ali-
cui de tali præbenda in tali ecclesia ꝓuideri nõ adiecta ali-
qua cõditione, vel clausula talis puta si est idoneus, vel de ta
li vico &c. nũquid tunc poterit talis executor partes iudicis
in se assumere perinde ac si aliqua inquisitio esset sibi specia
liter demandata. Inno. opiniones recitans dicit primo ꝙ vi-
detur ꝙ sic: & hoc ratione supradicta, scilicet quia cui com-
mittitur principale, & accessoriũ. s. de offi. deleg. prudentiã.
§ penultimo, & finali. secundũ eum: imò est & melior ratio
secũdũ Hosti. quia scilicet hæc clausula, & quælibet alia quæ
per ios scriptũ cõsummari potest subintelligitur etiamsi nõ
apponaſ: vt patet in eo, quod legitur, & notaſ. s. de rescript.
c. cum adeò. & c. causam quę. Secus tamen secundum Inno.
si tantũ iure ministeriũ esset cõmissum, vel secundũ Hosti.
executio mera, iuxta lecta & notata. s. de offi. deleg. c. pasto-
ralis § quia. & c. quoniã apostolica in fine. Et ex hoc colligit
Collec. vnũ, videlicet ꝙ executor datus ad ꝓuidendũ de be
neficio in genere potest, si vult, partes iudicis assumere: sed
datus ad prouidendũ de certo beneficio in specie nõ potest
hoc: quia nudus minister est: sed nõ videſ hoc colligi secun-
dum Inno. quia Inno nõ loquitur nisi cum inquisitio condi
tionis expressæ, vel tacitæ est cõmissa: super quo vide Paulũ
in clemen. cum et quę. de cõces. præben. ¶ Secũdam opinio-
nem recitat Inno. dicẽs ꝙ alij aliter dicũt & melius secundũ
eũ. Distinguunt enim in casu illo vbi verba nõ sonãt in men
tionẽ sed in cõditionem: vt quia mandatur tibi ꝙ tali proui
deas si est de tali vico oriundus, vel si docuit in theologia:
quia † aut per literas huiusmodi tollitur ius alicuius alte-
rius, vel alicui alteri fit præiudiciũ: vtputa, quia ad episco-
pum, vel capitulũ prouisio pertinebat: & tunc nõ valet pro-
uisio ab huiusmodi executore facta, nisi vocatis partibꝰ co-
gnitis super conditione procedat. xxv. q. ij. & si nõ. s. de re-
scripe. c. cum dilecta. Et idem videſ dicendũ vbi aliquis mao
dat aliquẽ citari ad extraordinarium iudiciũ, vel vltra duas
dietas, eo ꝙ asserit se timere propter potentiã aduersarij co
ram ordinario litigare: quia tũc necesse est ꝙ partibus voca

19 tis sup perhorrescentia præcedat cognitio: & idem est † vbi
mandaſ inquisitio fieri cõtra aliquẽ sup certo crimine: quia
tunc oportet ꝙ periurus de infamia cognoscaſ. j. de accusa.
cum oporteat § discretioni. vbi de hoc: & idem est in simili-
bus cẽsendũ secũdũ Inno. alleg. s. de rascrip. inter cæteras. ex
quo infert Hosti. hanc cõclusionẽ generalẽ, secundũ istã opi
nionẽ, ꝙ vbicũque clausula vel cõditio in rescripto pream-
bula est oportet illã examinari & diffiniri in præsentia par-
tiũ priusquã sup eo quod principaliter cõmittitur, & quod
ex cõditione siue clausula dependet ꝓcedaſ secundũ Hosti.
Sed caue primo quia loquitur ita laxe sicut Hosti. ita intelli
git: quia cũ per tales literas alteri prẽiudicaſ. Item caue quia
licet Inno. loquaſ de cognitione nihil tamen dicit de diffini
tione quod addit Hosti. & multũ dubiè. Bart. autẽ. ff. de ope
ri. nũcu. l. stipulatio § hęc autẽ stipulatio in vltima quæstio-
ne. refert Iaco. de Butrig. determinasse per l. sancimus. C. ad
Trebel. ꝙ si agiſ de discussione fienda cõtra pignorũ posses-
sores nõ sufficit sola relatio nuncij deputati ad inquirẽdũ, si
aliquid sit in bonis ipsius debitoris nihil esse in bonis, nisi
sequaſ sup hoc iudicis ꝓnũciatio: antequã ꝓcedaſ cõtra pi-
gnorũ possessores: quod placet Bart. inducit Bart. C. de in-
certis. l. incerti. & ff. acquir. posses. l. exitus. & ꝑdictũ § habet
autem ista stipulatio. vnde debet ꝓnunciare discussionem
esse factã in bonis & de bonis debitoris, & nihil ibi amplius
superesse: sed nõ habet necesse ꝓnunciare, perueniẽdo ad pi
gnorũ possessores: & per hoc respõdet ad. d. l. sancimus. & ad
l. ignoti. C. de his, quæ in frau. cre. Item inducit pro hoc no-
ta glos. ff. de iureiur. l. sed & si possessori § penulti. vbi nota-
tur cum dicis nõ cõstare: nisi pronuncieſ. &. j. de offi. deleg.
c. iudex. in fi. lib. vj. vbi nõ sufficit cõstare suspectũ nisi pro-

20 nuncietur secundũ eum. Sed † nihilominus scire habes ꝙ
etiã in iudice cõtrariũ obseruaſ: & etiã refert Collec. Paulũ
tenere ꝙ in clemen. vnica de cõces. pręben. ꝙ sup his ꝓnun-
ciari nõ oportet, licet bene expediret secundũ Collec. Sub-
dit tamen Inno. ꝙ talis ibi, & ideo secundũ Inno. &c. quia li
cet in quæstionibus prẽiudicialibus necesse sit ante omnia
pronũciari. j. de re iudi. c. cõsanguinei. & c. lator. & s. de or-
di. cogni. c. tuã. In alijs tamen ꝑiudicialibꝰ quæ possunt cum
principali quæstione eadem sententia terminari: quia tunc
nõ est necesse super huiusmodi incidente necesse vel conne
xa quæstione prius pronũciare: sed sufficit & magis expedit
vtrũque eadem sententia terminare, pro quo sufficiãt nota-
te per Bernar. s. de ordi. cogni. c. intelleximus. & quæ ibi scri

21 psi in. ij. oppositione. Ad † propositũ hic totus effectus gra
tiæ pendet ex cõditione: & sic in eius cognitione consistit co
gnitio negotij principalis: & sic potest, imo expedit, & de-
bet vna cum principali eadem sententia terminari: prouideo
do enim post cognitionẽ cõditionis censeſ se tacite expedi-
re: quia disponẽs cõsequens censetur disponere antecedens:
vt. ff. de procur. l. Pomponius § ij. maximè cũ de anteceden-
te cognouit vt accedãt ea quæ scripsi de fil. pręsbyte. ventẽs.
& quę notãtur per Nouellã de scisma. c. fraternitati ¶ Exci-
pit tamen Inno. à prędicto primo membro huius distinctio

22 nis vnũ casum: dicit † enim ꝙ præmissa vera sunt nisi forte
cõditio siue clausula esset notoria: tũc enim nõ esset neces-
saria examinatio, prout nec aliquis ordo seruãdus nisi forsi-
tan ad cautelã secundũ Hosti. qui inducit lecta & notata. s.
de elect. bone. j. § contra legati. & de fil. pręsbyte. quoniã § fi.
Dicit tamen Inno. ꝙ hoc ipsum exprimẽdũ est in relatione
vel interlocutoria quę secũdũ Hosti. pręsentibꝰ partibꝰ ex-
pediri debet: vt secundũ Inno. si verũ sit, vlterius nõ sit facul
tas cõtradicendi: nisi appelletur. vt. ij. q. vj. biduũ. ¶ Aut per

23 huiusmodi literas nõ tollitur ius † alterius nec fit alterius
pręiudiciũ: vt si ille ad quem pertinet ꝓuisio mandet alicui
sic: prouideas tali si est de tali loco oriundus, & tũc bene te-
net prouisio, etiamsi nõ pręcesserit vlla inquisitio super cõ-
ditione, & etiamsi partes nõ vocẽtur: quia nec tũc partes in
hoc esse possunt cũ nullus cõtendat ad se prouisionẽ perti-
nere seu in ea sa ius habere. ¶ Sed contra videſ quia imò fit
præiudiciũ ecclesiæ cui magis expediebat habet habere ar-
ctum de loco quàm aliũde: sed ad hoc respõdet Inno. ꝙ hoc
non pertinet dicere aduersarijs se opponẽtibꝰ cõtra proui-
sionẽ delegati, sicut nõ liceret eis hoc opponere cõtra proui
sionẽ delegãtis. Vel aliter secundũ Inno. dicas ꝙ nos nõ ne
gamus quin nulla sit prouisio, si nõ sit seruata forma manda
ti: sed illud tantũ negamus, videlicet ꝙ sit necesse vocari par
tes. Super quo vide quod scripsi. s. de transla. c. fi. ad finem.

24 ¶ Subdit etiam Inno. ꝙ in præmisso casu in † quo dicimus
partes esse citãdas non habet intelligere ꝙ in examinatione
cõmissionis siue clausula debet libellũ offerri, aut lis cõtesta
ri, seu alius ordo iudiciarius obseruari imò secundũ Hosti.
de plano expedietur inducere. Inno. j. de sponsa. cũ in tua.
¶ Quid dicendũ finaliter cõcludẽdo decisiuè subdit Inno.
dicẽs ꝙ siue verba sonẽt in monitionẽ siue in cõditionẽ sem
per tenet prouisio etiã nulla cognitione præmissa: quia non
fungitur executor seu delegatus huiusmodi in ꝓuisione vi-
ce iudicis sed prouisoris ꝓcedere inducit Hosti. s. de elect.
venerabilem § obiectioni. primo respõso. & ver. exercuit. li-
cet debeat se informare informatione extraiudiciali boni
viri: vt not. Inno. s. de transla. c. fi. Et si aliquis voluntariæ se
opponat an executor eũ admittere, & audire antequã pro-
uideat. vide notata Inno. de conces. præben. c. proposuit. vbi
videſ Inno. tenere ꝙ si executor ꝓuidet expectãti de benefi
cio possesso per aliũ debet & teneſ ante omnia executorem
corã se vocare. Sed istud cõmuniter nõ tenetur, nec illud cre
dit dominus Marti. esse verũ per. c. licet. ij de pręben. lib. vj.
vbi patet ꝙ ordinarius de beneficio vacãte possesso per aliũ
potest possessore per aliũ nõ vocato, licet eum nõ vocatum

25 nõ debeat à possessione expellere: & est † ratio quia licet per
ablationem

ablatinnem possessionis præiudicetur possessnri:per ipsam
tamen simplicẽ prouisionẽ nullũ tamen ei prçiudiciũ gene-
ratur:vt notat ipse Inno.j̃.de præbend.de multa. ¶ Subdit
26 etiam Inno.idem † esse in citatore cui mandaẽ ꝙ citet ali-
quẽ:si propter potentiã aduersarij nõ potest corã ordinario
iustitiã habere:ille enim nfficio iudicis nõ fungiẽ:sed potiùs
judicatoris:& idem est in cæteris similib⁹:& ideo nullũ or-
dinẽ iudiciariũ seruare teneẽ,secundũ Inno.licet secus vide-
retur secundũ Hosti.si supra dicta cõditione causa cõmitte
retur alicui audiẽda & decidenda:& remittit ad lecta & no
tata.s̃.foro compe.licet.Dicit tamen Inno.ꝙ si cõditio vel
admonitio nõ est mera cassabitur vel cassum denũciabitur,
quicquid fuerit per ꝓuisorẽ huiusmodi attentatũ,videlicet
secundũ Hosti.tanquã per nbreptionẽ obtentũ:vt patet in
eo quod legitur & nntaẽ.j̃.de re iudi.c.cum olim.§.si.ver.&
licet ei absenti.secũdũ eum.Subdit tamen Inno.ꝙ talis pro-
27 uisor † potest,si vult partes iudicis sibi assumere: vt dictũ
est.j̃.de cõces.præben.c.proposuit.cũ ibi not.per eum:& ꝙ
si sibi assumit partes indicis,tuuc si proposita hac exceptio-
ne ꝙ cõditin vel admonitin nõ est vera,si excipientẽ nõ au-
diat:tunc excipiens iustè poterit appellare ex ea causa:quia
cum ꝓcedet vt iudex nõ seruat ordinẽ cũ nõ debeat illũ ser-
uare:quia tantũ ad suã instructionẽ illud facit:& quia tantũ
summariè id argu.ff.de re indi.l.à diuo Pio.§.si super reb⁹.se-
cundum eum inducit Hosti.lecta & notata.s̃.de furo com-
pe.c.quanto.& ideo secundũ Inno.etiã nõ est ibi uecessaria
sentẽtia,sed sufficit ꝙ iudex sup hoc sit instructus secundũ
Hnsti.cõtra id quod est de iudi.l.de qua re.secundũ Inno.&
sic fallit regula quæ tradiẽ ibi.&.s̃.de cau.possel.cum super.
in fiue.Hosti.Et de hoc remittit Collect.ad notata Nouel.
j̃.de re iudi.de cætero.& in prçalleg.clemen.vna.de offi.de-
leg.& in Specu.de actio.& petitio.§.sup actionib⁹.ver.hìc
quoque sciendũ est.& ad notata Hosti.de re iudi.de cætero.
& Cardi.de except.c pia.lib.vj.& Bernar.de offi.deleg.pasto
ralis.super verbo sciet.& ad lecta & notata de ætate & qua-
litate.c.accepim⁹.& per Inno.de elect.cũ inter.& per Com
po.de rescript.c.capitulũ.per quç cõcludit valere semp pro-
uisionẽ etiã cognitione & vocatione omissis,vbi partes iu-
dicis nõ assumpsit,etiamsi appelleẽ dumodo veritas exce-
ptionis uõ ꝓbetur:quia appellatio censeẽ extraiudicialis in
qua nõ sufficit proposuisse,nisi ꝓbetur:vt.s̃.de elect.cũ in-
ter canonicos.&.c.bonæ secundũ eum.¶ Sed pone ꝙ in lite
ra delegationis seu cõmissionis prædictç diciẽ,si tibi cõstite
rit ꝙ de tali loco oriũdus sit,nũquid tunc erũt vocandi illi
quorũ interest.Respõdet Inno.distinguẽdn dicẽs ꝙ vbi per
28 prouisionẽ † iuri alterius detrahiẽ nõ potest de hoc cõstare,
nisi partibus præsentibus,aut per cõtumaciã absentibus,&
ideo quia talis vice iudicis fungiẽ,si nulla p̃missa cognitio-
ne ꝓcedat ꝓcessus huiusmodi nõ valebit:licet aliqui cõtra-
dicãt.Sed si per ꝓuisionẽ nullus iuris detrahiẽ,puta quia ad
eum crimen datur ꝓuisio pertinebat,tunc valet:quod facit
etiamsi nnlla p̃cedat cognitio:quia tũc prçdictã cognitionẽ
videẽ ei cõmittere nõ tãquã iudici:sed tãquã bono & discre
to viro,secundũ Inno.Vel dic ꝙ solũ videẽ excitare suũ offi
ciũ maximè si mãdatũ est in fauorẽ mandatũ,iuxta lecta &
notata de offi.ordi.licet.& de rescrip.cũ aliquib⁹.lib.vj.Re-
mittit etiã Collec.ad notata Pauli in clemen.cũ ei quem.de
cõces.prçben.& Compo.in.c.de rescript.¶ Dicit tñ Inno.ꝙ
29 dum executor † vt iudex vel inqsitor ꝓcedit,tũc debet ser
uare ordinẽ iudiciariũ:& ideo primo de cõditioee inquire-
re debet quàm ꝓcedat in causa principaliter sibi cõmissa:vt
j̃.de accusa.cũ oporteat.&.s̃.de rescript.cũ dilecta.& idem
est in similib⁹ secũdũ eum.fateẽ tamen ꝙ aliqui cõtradicũt.
Præterea dicit ꝙ in clausula illã in literis apponi cõsueta sci
licet ꝙ si nõ omnes &c.certa forma cognitionis data intelli
gitur quã seruare oportet:quod dic vt legitur & notaẽ.s̃.de
rescript.c.sciscitatus.& de offi.deleg.prudentiã.j.respõso.&
§ j.secũdũ Inno.& cũ his de magna glo.Inno.expedit⁹ lum.
Reliqua autẽ ad materiã pertinẽtia expediui in clemen.vna
de offi.deleg.¶ Supple glossas in glo.j.ibi. *illi qui dicũt hoc ve-
rum*.quãdo iuxta modũ solitũ & numerũ & intra illũ petit
30 quis recipi.Si verò vltra † tunc ipse probet facultates suffi-
cere,sed p̃sumptio p̃cedentis status trãsfert ꝓbationẽ in re-
liquũ.ad hoc de cõces.prçben.ex parte.in fine.de p̃script.c.j.
lib.vj.& quod notaẽ:vt.j̃.ecclesiastica benefi.c.vno.in prin.
31 quintç.glo.& hìc in fine.Si vero prçsens seu † p̃cedens sta-
tus ecclesiæ nõ apparet infra numerũ duorũ beneficiorum
prçsumam pro impetrãte,cũ ecclesia nõ debeat fundari nisi
cũ dote quæ sufficiat duob⁹ ad minus.de cõces.prçben.dist.
j.c.nemo.j̃.de vita & hone.clericorũ.c.vt quisque.Vltra nu-
merũ vero duorũ probet impetrãs facultates sufficere:vt di
xi.s̃.in.j.q.& in fine.dicebat Hosti.ꝙ solutio colligi poterat
ex notatis de elect.bonæ.j.vbi vide qualiter ꝓbetur negati-
ua vt ibi scripsi.allegat etiã Hosti.de trãsla.c.ij.ver.& quod
non est.Si autẽ velis scire qualiter in prçbendis habet locũ
dicta exceptio.vide quç scripsi.j̃.de vita & hone.cleri.c.quo
niam vt aut.in.ij.notabili in glo.vltima.ibi *examinabit*.serua-
ta in dignitatibus forma decretalis.Si fortè de elect.lib.vj.vi
delicet si euidens dicaẽ defectus.¶ Collectarius. licet plura
dicat effectualiter tamẽ pauca addit.Circa ea autẽ quæ scri-
psi.s̃.in.iiij.quæstione illos quorũ interest super inquisitio-
ne conditionis non vocãdos remittit Collec.ad notata Ar-
chid.lxiij.distin.c.principali.& ad collecta sua de arbitris.cũ
dilectus.Alia autẽ dicta Collec.effectualia.s̃.in locis con-
gruis recitauit Lignanus autẽ licet plura dicat,addit tamen
modicũ in effectu:& ideò ipsius recitationem omitto.

De iureiurando. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentumq́ probationis subsidiarium,ac per singula eius membra discurrens,et non inepte subijci nu.2.*
3 *Fidem iurantis dari. Limita in fine numeri.*
4 *Iureiurando quem adigi.*
5 *Sacramentum adseruari debere:& in non adseruantem animaduerti. nu.7.quod tamẽ restringe,vt nu.8.& nu.22.& .23.& eius adseruatio quatenus extendatur.nu.24.*
6 *Iuramentum obesse:sed non semper.*
9 *Adsertorij iuramẽti,& in litem finitiones,species,& natura.remis.*
10 *Mendacium Deum offendens,& proximum ledens grauiore noxa inuritur:& nu.11.Restringit declarans locum Psalmographi.n.12.*
13 *Mendacium iocosum leuiori noxa adscribi:& delictum quae exaggerent,& exaggerantis grauiorem esse pœnam.nu.14.*
15 *Verũ fateri qñ saluti sit necessariũ:id tñ plerunq; celari posse.nu.16.*
17 *Occultum detegere quibus casibus liceat,vel non.& nu.18.*
19 *Iurantem eò redire,vbi mors expectatur,non teneri:casibus quoque licitis iuramento contraire liceat nu.20.*
21 *Vocatum iureiurando quibus casibus æquiparetur.*
25 *Genus in delictis ad quam specierum referri debeat:& deierantium quis plus delinquat.nu.26.*
27 *Excommunicationis ecclesiasticæ effectus.*
28 *Dei inuocationem triplicem esse:& in qua specie quis delinquat,vel non.numero.29.*
30 *Finis iurisiurandi.*
31 *Exigens iusiurandum non semper peccare.*
32 *Deierans an grauius,quàm homicida delinquat.*

1 Ontinuauit Goffre. rubricã præuisum est.s̃.de probationibus, modo † in defectũ probationum recurritur ad iuramẽtum quod est finis litium.j̃.eo.& si Christus.ante medium. & quod est maximũ remedium expediendarum litium.j̃.eo.iura-

mentum.&.ff.eodem.l.j.Ideo post tractatũ de ꝓbationibus
sequitur de iureiurãdo. Vel aliter,quia sicut præsumptiones
de quib⁹ proximè dictum est,quãdoque probationes indu-
cunt,& quandoque ꝓbationes adiuuãt:vt scripsi.s̃.tit.pro-
ximo circa rubricã:sic etiã iusiurandũ quãdoque probatio-
nem inducit:vt patet in iuribus,quæ allegabo.ĩ.ver.credit
autẽ iurãti. Et quandoq; probationẽ coadiuuat:vt patet ex
2 his quæ legũtur & notãtur.c.finali.imò est † in omni proba
tione instrumentorũ & testiũ:quia nõ valet instrumẽtũ nisi
per personã iuratã redactũ fuerit in publicã formã:vt patet
ex his quæ scripsi.s̃.tit.ij.nec valet testimoniũ,nisi testis de-
ponens iuratus fuerit:vt.s̃.de testibus.c.ij.Ideo post tracta-
tum de præsumptionib⁹ tractatus de iureiurãdo cõuenien-
ter annectitur:repetitur autem in.vj.& in clemen.& habet
materia in causa.xxij.per totũ.&.xxxv.q.vj.per totũ.&.xv.
q.vj.c.alius.& cõuenit materiæ tituli de procur.qui ad agen
dum.in fine.lib.vj.& de foro compe.c.finali.& de testi.c.ij.
ver.sine iuramento.eo.lib. Et est sciendum,ꝙ quandoq; cre
ditur,& quãdoque nõ creditur iuramento:& ꝙ quandoque
quis cogitur & quandoq; nõ cogitur ad obseruationẽ iura-
3 menti:creditur † autẽ vt.s̃.quod metus causa.c.finali.de te-
stibus.c.præsentiũ.&.c.vltra tertiã.& de except.pastoralis.
& de spon.impu.cõtinebatur.& qui matrimo.accusare pos-
sunt.c.finali.de senten.excom.si vero.ij.de rescript.statutũ.§.
cum vero.ver.sed in duob⁹.lib.vj.& de elect.vt circa.ver.su-
per huiusmodi.&.c.nulli.in fine.quandoq; autẽ nõ creditur
iurãti.de cleri.peregri.c.ij.de resti.in integ.ex literis.de pro-
batio.proposuisti.&.c.ad nostrã.& de elect.cõstitutionẽ.in
4 clemen.Item quãdoq; cogitur † quis iurare.de elect.signifi-
casti.de maiori.& obedi.cũ in ecclesijs.de testi.c.tuis.&.c.
nuper.de spon.impube.c.attestationes.de Iudæis.significa-
uit.j.respõso.de hæreti.c.excõmunicamus.§.moueãtur autẽ.
&.§.si qui.& in.vj.eo.tit.c.vt officiũ.in fi.& de elect.vbi peri
culum.§.super his.&.c.vt circa.ver.super.Sed ibi nulla est co
actio.& eo.tit.c.is qui.quod eodem modo facit.& de iura-
mento calum.c.ij.in fine.& in clemen.de religio.domi.quia
contingat.§.illi etiã.& de magi.c.ij.& de hæreti.c.j.§.porro.
sed & quãdoq; quis iurare nõ cogitur.de ferijs.c.j.de proba.
5 c.ij.de cohabi.cleri.c.clericos.Item † quãdoq; cogitur quis
seruare iuramentũ.s̃.de his quæ vi metus ve causa fiunt.c.
cum dilectus.de spon.c.ex literis.&.c.cõmissum.&.c.sicut.&
de pact.c.ij.lib.vj.Sed & quandoq; nõ cogitur quis iuramen
tum seruare.de elect.venerabilem.de spõsa.c.ij.&.c.de illis.
&.c.requisisti.&.c.sicut.& de hæreti.c.finali.& de homi.c.
cum iuramento.& de noui ope.nuncia.c.cum ex iniuncto.
& de re iudi.c.cum ad apostolicæ.in fine.ver.omnes.lib.vj.
Item quandoq; cogitur quis aliũ à iuramento absoluere.vt
6 s̃.de arbitris.c.ij.& de censi.c.grauis.Item † quãdoq; obstat
iuramentũ vtpote impetanti.s̃.de rescript.cõstitutus.& re-
nunciãtur.s̃.de renuncia.c.super hoc.de accusa.veniens.de
simo.c.penultimo.Item quandoq; nõ obstat iuramentũ nec
deierat cõtra veniens:vt.s̃.de renũcia.c.cũ inter Petr.de cle
ri.nõ residen.ex parte.de pigno.c.significante.de dona.c.per
tuas.de eccle.edifi.c.vltimo.& in sexto.de supplẽ.negli.præ-
7 lato.grãdi.& de offi.ordi.quia plerique.Item quãdoq; † pu-
nitur nõ obseruãs iuramẽtũ vel deierãs.s̃.de rescript.c.ij.de
elect.c.venerabilem.de tẽpo.ordi.cũ dilectus.de præscript.si
diligẽti.ver.vero.de fideius.peruenit.de excess.præla.grauẽ.
de re iudi.c.ad apostolicæ.ver.venerabilem.lib.vj.&.ĩ.eo.cũ
8 impositionib⁹.eodẽ libro.Item quãdoq; † nõ punitur iura-
mentũ nõ seruãs:vt in casibus in quib⁹ nõ valet:vt de maio.
& obedien.dilecti.de foro compe.si diligẽti.de testib⁹.c.inti
mauit.&.c.cõstitutis.ĩ.de testi.cogen.c.si.de his quæ fiunt à
maio.parte capituli.c.j.de regulari.c.veniens.de spousa.c.ad
audientiã.de accusa.c.olim.de his quæ fiunt à maiori parte
capituli.c.ij.de cõsuetu.c.j.lib.vj.de elect.c.vbi periculum.§.
qui autẽ.& de reb⁹ eccle.nõ alie.§.hoc cõsultissimo.§.cõtra-
ctus.eodem libro.Item si vis scire quid sit iuramentũ , quot
comites habere debeat iuramentũ : quot sunt species iura-
menti:quomodo censeatur illicitũ iuramẽtũ:quæ sit pœna
9 periurij.vide osti.in summa.eo.tit.Item si † vis scire de iura
mento assertorio,videlicet quot sunt eius species:quis pos-
sit deferre,& cui,& quando sit deferendũ,& super quib⁹,&
qualiter sit iurandũ,& quis sit illius iuramẽti effectus,& ad
quẽ transeat huiusmodi effectus:dic vt notatur per Hosti.
in summa eo.tit.sub rubricella de iuramẽto assertorio.Item
de iuramẽto in litẽ quid sit iurare in litem:vnde dicat:quid
illud differat,& qualiter,& cui,& propter quid,& in quib⁹
actionibus , & quis sit eius effectus.vide etiã Hosti.in sum-
ma.e.tit sub rubricella de iuramento in litem dando.
¶ PRIMO quæritur circa rubricã istam de mendacio sub
quo periuriũ cõtinetur,videlicet :vtrũ omne mendaciũ sit
10 peccatũ mortale:videt ꝙ † sic:per illud Psal.Perdes omnes
qui loquuntur mendaciũ.& quia si aliquo casu liceret men-
tiri fundamentũ fidei,quod ex auditu est,& in scripturæ as-
sertione consistit esset in periculo subuersionis.vt deducit
Augusti.in libro de mẽdacio,in prohibitione enim falsi te-
stimonij prohibet mendacium:vt deducit Augusti.in libro
prædicto de mendacio,& pro hoc.xxij.q.ij.c.beatus.&.c.
j.cum tribus capitulis sequentibus . &.c.faciat homo.&.c.
omne genus.cum sex capitulis sequentibus.In contrariũ fa-
cit quod legitur & notatur.xxij.q.ij.c.si quelibet.&.c.quæri
tur.¶ Thomas super tertio sentẽtiarũ dicit ꝙ peccatũ mor-
tale est quod homines spirituali vita priuat , quodq; spiri-
11 tualis vita per qualitatẽ est : vnde infert ꝙ illa peccata † ex
sui genere mortalia sunt,quæ cõtra dilectionẽ Dei vel pro-
ximi veniũt.Ex quo cõcludunt duplex genus mendacij esse
peccatũ mortale.Primũ est illud quod committitur contra
Deum, puta in Christianæ religionis cõtemptum. Secũdum
est,quod proximũ respicit,& in detrimentũ iustitiæ vergit
seu ad prouisionem iudicij ordinatur:sicut cum quis in loco
iudicij falsum dicit in nocumentũ alicuius quod sine morta
li peccato esse nõ potest.Sed alia mẽdacia quæ inordinatio-
nem quandam habent nõ tamen à dilectione Dei,& proxi-
12 mi aduertũt peccata sunt sed venialia:illa † autẽ authoritas
perdes omnes loquitur de primis duob⁹.Super quo etiã vi-
de Guiliel.Altisiodoren.in summa sua sub rubricella : vtrũ
mendaciũ sit peccatũ mortale vbi plenius : vbi etiã vide de
distinctione mẽdacij ,& de diuersis generib⁹ mendaciorũ,
& qualiter Iacob dicendo se esse Esau,& ab Isaac recipiendo
benedictionẽ,vt talis à peccato & à mendacio excusetur.de
quibus vide etiã textualiter per Magistrũ sentẽtiarũ in præ-
dicta distinctione.xxxviij.per totũ:& per Gratianũ eius fra
trem etiã textualiter.xxij.q.ij.c.si autẽ,qui mẽtitur. vsq; ad
finẽ illius quæstionis:item etiã super hoc omnino vide Au-
gustinũ in libro de mendacio,& in libro cõtra mendacium.
¶ Ad pleniorẽ tamen huius articuli discussionẽ subijciam
quæstionẽ de tempore Gregorij vndecimi in scholis magi-
stri palatij,videlicet magistri Guilielmi Romani per domi-
num Petrũ rauati tunc licentiatũ,& nunc doctorẽ egregiũ
decretorũ,& Cancellariũ Tolosanum, modo Episcopum
sancti Pontij.
¶ SECVNDO quæritur secundũ eum,vtrũ in omni ca-
su veritatẽ fateri sit de necessitate salutis maximè corã Epi-
scopo qui post iuramentũ temerariũ omnibus subditis sub
pœna excõmunicationis id mandauit:ad cuius quæstionis
expeditionẽ & totius materiæ declarationẽ.xij.cõclusiones
ipse ponit.¶ Prima cõclusio ꝙ officiosum & iocosum men
13 dacium veniale est,& in † imperfectis,& etiã in perfectis.
Aduerte tamẽ:quia ista cõclusio inquantũ loquitur de offi-
cioso mendacio perfectorũ est cõtra glos.c.ne quis arbitret.
xxij.q.ij.& cõtra Magistrũ sententiarũ.lib.iij.distin.xxviij.
post principiũ.& aliquos doc.ibi probantes ꝙ cõclusio per te
xtus indistinctè loquentes.xxij.q.ij.§.item.&.c.primũ.&.c.
mihi.&.c.ne quis.&.c.quod ait.cum similib⁹.Et ex tali fun-
damento prosequitur omne peccatũ mortale:aut est morta
le quia sui natura repugnat dilectioni Dei vel proximi,etiã
cessante quacũque.l.scripta.vt homicidium quod patet in

Caim.de pœni.distin.j.nunquã.&c.§ ex his.adulteriũ in La-
mech.xxxj.q.j.quomodo.& not.c.dixim⁹.xxxij.q.iiij.furtũ,
vel Sodoma.xiiij.dist.duod ait.xxxij.q.vij falsa.xiiii.q.v.di-
cit & mendaciũ perniciosum,vt expresse ꝓbatur.xxij.q ij.
§.item opponitur.de dinor.gaudemus.& in decalogo prohi
bita,quæ de sui natura sunt mala.de iureiur.& si Christus.
cum similibus.aut quia actus propter bonũ obedientię à le
ge diuina est prohibitus.xj.q.iiij.quid ergo.vel canonica:vt
in vltimis præceptis iuris canonici est videre.xiiij.q.j.quod
pręcipitur.xxv.q.j.nulli.lxj.distin.statuimus.cum similibus.
Aut quia cõtra cõscientiã erroneã.xxviij.q.j.§.ex his.de re-
stitu.spolia.literas.de simo.per tuas.sed mendaciũ officio-
sum nõ repugnat dilectiuni Dei vel proximi ratione finis
intenti:nec est contra pręceptũ diuinæ.l.propriè sumendo
præceptũ.Pro quo facit quod notaf. xxviij.q.j.sic enim.G.
arg.nec cõtra præceptũ iuris canonici,nec præsupponitur
error in conscientia,igitur &c.quæ ratio est in perfectis,&
14 iocoso.Præterea licet † in eadem specie peccati perfectus
plus peccare pręsumaf quàm imperfectus.de pœni.distin.
vj.c.j.cũ similib⁹.tamen nõ reperio ꝗ circũstantia quæ non
trãsfert delictũ in aliã speciem aggrauet in infinitũ:nisi for-
te ratione alicuius annexi:puta quia cõtra votũ quod nõ po
test dici de isto mendacio,vel quib⁹ nõ dubitat sic mentiri
in scandalũ aliorũ,& hoc casu esse mortale.Sed cõstat quod
veniali] debef finita pœna mortali infinita.de pœni.distin.j.
voluissent.& distin.vij.c.si.xxv.distio. criminis.&.c.qualis.
cum similib⁹.Ex vltimo mota fuit hæc opinio beati Tho-
me.secũda secũdę.q.ex articulo vltimo.in solu.vltima.argu-
menti,& in solu.articuli.Nec obstat cap.ne quis.alleg.quia
non dicit ꝗ peccet mortalitet,nec super hoc dat pręceptũ,
sed cum dicit,nec obstat.c.ne quis.alleg.quia nõ dicit ꝗ pec-
cet mortaliter,nec super hoc dat pręceptũ,sed cũ dicit , nec
occidat animã &c.loquitur dispositiuè.Sic etiã potest intel-
ligi.c.ne artificioso.ea.q licet glos.aliter intelligat:venialia
enim presertim multiplicia disponunt ad mortale:iuxta id
quod habef.xxv.distin.criminis.de pœni.distin.j.tres sunt.
&.d.c.nec licuit.xvij.distin.vel potest intelligi,iuxta ea quæ
dicta sunt de scãdalo.facit quod habef de no.ope.nũcia.c.ij.
& verba Tho.supra posita prima respõsio fuit beati Thomę
iij.sententiarũ.distin xxxviij. ¶ Secũda conclusio. Veritatẽ
quęsitã fateri co ã proprio iudice,& in iudicio est de neces-
15 sitate salutis,etiãsi † ex tali cõfessione iudex de illa causa le-
gitimè cognoscat:probaf,quia ex rectitudine naturali præ-
ceptis apostolicis & vt iuſ.ꝫ iuris tenetur quis suo superio-
ri in his quæ spectãt ad eius officiũ ubedire:patet de primo.
xxiij.q v.est ordo secundũ secũdam lecturã lxxxix.distin c.
finali. De secundo.xxiiij.q.v.c.prodest.de censi.omus.xj.q.j.
magnũ. De tertio.xj.q.iij.qui resistit.& si dominus.cũ se.&
c.quid ergo.cum.seq.de maio.& obedi.c.ij.&.c.solitę.cũ si-
milib⁹.nõ mirũ si superiori qualis est iudex legitimè inter-
rogãti quis negat veritatẽ,vel illam cõfiteri nõ vult:violan-
do præceptũ obedientiæ peccat mortaliter.xxxij.distio.ve-
rum.viij.q.j.Sciendum.potius enim debet mortẽ corporis,
quàm animæ tollerare.xxxij.q.v.ita ne.xxxij.q.v.ita ne.xxij.
q.v.si quis coactus.xj.q.iij.timẽdo.&.c.sequẽti.potius enim
inter duo mala maius debet euitare.xiij.distin.c.j.in.xxij.q.
iiij.nõ solũ.cũ similib⁹.Presertim cum ex tali cõfessione me-
reaf propter bonũ obedientiæ: vt.d.c.cõstituendũ.& mors
temporalis fit ei vtilis,ex quo causa demeruit:quia fortè in-
ter flagella.corrigef.xxiij.q.iiij. Nabuchodonosor. &.q.v.ꝗd
ergo.cum similib⁹.& hæc fuit opinio beati Tho.ex primo
motiuo,vt videtur scilicet quia venit cõtra bonũ iustitię,in
secũda secũdæ.q.lxix articulo.j.& facit quod ponit ea.q.ar-
ticulo vltimo.vbi dicit per.c.qui resistit. supra alleg.ꝗ iustè
damnatus ad mortẽ peccat,si se defendat:& hanc secũdam
cõclusionem ponit Archid.xxij.q.ij.§.item quod dicif.& fa-
cit ea.q.c.faciat.&.c.seq.xj.q.iij.quisquis metus.&.de cri.fal.
c.j.cum similibus.¶ Tertia conclusio veritatẽ fateri coram
16 iudice † nõ est de necessitate salutis,si talis sit causa de qua
iudex cõtra interrogatũ ex defectu iurisditionis cognoscere
non possit,nõ tamen ille mentiri deberet,sed verum cælare
potest:probatur ex opposito fundamento cõclusionis pręce
dentis.arg.xxiij.q.ij.sanè.j.de sepul.sacris.Facit de regu.iur.
ea quæ.lib.vj.cum similibus ibi positis.facit quod not.Inno.
de offi.deleg.si quando.xj q.iij.non debet.in principio.per
quæ patet nõ violari per hæc votũ iustitiæ nec obedientiæ:
quia in hoc nõ est superior,igitur & arg.c.quia frater.vij.q.
j.& eorũ quę not.Ioan.xj.q.iij.§.item est quãdo.& Archid.c.
seq.& licet verũ celare possum.xxij.q.ij.§.ecce.&.c.quęritur
tamen mentiri nõ debeo:quia nullum mendaciũ sine pecca
to saltẽ veniali eadẽ causa.&.c.primũ.&.c.ne quis.cum simi
libus.& hoc voluit Tho.in.q.lxix.arg.j.allegato.& Archid.
vbi remisi in cõclusione præcedẽti.¶ Ex istis sequũtur duo,
primũ quia ordinandus omnino occultũ quod tamen non
17 impedit executionẽ fateri † nõ tenetur:quia super talib⁹ nõ
habet potestatẽ:quia latẽtia peccata &c.xxxij.q.v.Christia-
nus.vj.q.j.si omnia.xxiij.dist. erubescãt.de simo.sicut tuus.
&.c.sequenti.Ista placet post multas opiniones,& hanc se-
quuntur Inno.ĩ.de accusa.inquisitionis.& Compo.de ele.
dudum.& Archid.per motiua præmissa quæ tamen nõ vi-
deram.alleg.c.& pœnitentibus.xxiiij. distin.ca.vltimo.fate-
teor tamen ꝗ si post probaretur deponeretur per prædicta
iura.lxxxj.distin.quicunque.cum similibus.&.c.per inquisi-
tionem.&.c.innotuit.de electio.c.ij.de cõfes.possunt intelli
gi de cõfessione volũtaria à iure necessitata secũdũ Archid.
vel fortè habent locũ in criminibus,quæ impedirẽt execu-
tionẽ.& talia tenetur quis bene confiteri: vt dicit Inno.vbi
ĩ.de quibus de renuncia.nisi cũ pridem.Secũdo sequitur cla
ra respõsio ad principalem quæstionẽ,& eodẽ modo ex con
clusione prima.Tertio sequitur,ꝗ is,qui cõmisit homicidiũ
18 vel † aliud maleficiũ,de quo alius innocens fuit conuictus
vel cõfessus etiã ad mortẽ damnatus veritatẽ fateri nõ tene
tur extra iudiciũ,scilicet se cõmisisse si de hoc per suũ supe-
riorẽ nõ interrogaf:quę fuit in præsentia Papæ nuper dispu
tata per magistros:quia cũ ex hoc nõ violatur bonũ iustitiæ
vel obedientiæ etiã crimen occultũ proximi reuelare nõ te-
neor:imò nec debeo.ij q j.si peccauer.t.v.q v.qui ambulat.
&.§ sequẽti.ergo minus propriũ:cũ plus me quàm aliũ &c.
vt in iuribus alleg.io.iiij.conclusione.Item nõ tibi dico &c.
de pœni.distin.j.§ his authoritatibus.licet committẽdo de-
nunciationẽ.xciij.distin.diaconi.j.Item cõmissum proximi
denunciare nõ teneor:quia hoc solum publicis personis est
dictum.argu.eorũ que habẽtur.c.alleg.si peccauerit.de iudi.
nouit.cum multis ibi allegatũ:ergo nec propriũ , cum sine
hoc possum cõsequi vitã æternã congruã agendo pœniten-
tiam.Item hoc mihi noceret & alteri non ꝓdesset,ergo &c.
patet argumentũ,quia nõ debet ad ꝓbandum &c.de pœni.
distin.v.c.j.de offi.deleg.cum cõtingat.de simo.licet heli.&
c.sequenti.& quod notat.cc.distin.nõ omnis.nocet autẽ nõ
quoad damnationẽ sed ad aggrauationẽ famæ,& ꝓuocatio-
nem superioris acquirendũ,nõ autem prodest:quia per hoc
non videtur sententia retractãda,cum secundũ allegata &c.
xij.q.vij iudicet.cum multis cõcor.ibi.de offi.deleg.pastora-
lis.quod habetur.vj.q.iiij.quod bene.& ex not.xj.q.iij.cum
apud.Nec valet si dicaf hic apparet de errore per talem con
fessionẽ cum statur in pręiudiciũ cõfitentis:quia hoc nego-
tium corã iudice,vt iudice nun sit facta:sed extra iudiciũ.de
iudi.at si clerici:quinimo nõ valet cõsequẽtia.arg.de offi.de-
leg.c.j.xij.q.ij.cum deuotissimã.& quod notatur ea.q.mone
mus.facit clemen.xciij.q.vltima.c.vltimo.& per hoc tollif
aliud qui ponit liberare &c.de homicid.sicut quia nõ libe-
taretur.Item quia hoc nõ posset sine peccato & pręiudicio:
Item quia illud intelligitur per vnũ si iniuste moritur vel su
mendo ꝗ iuste nõ tamen ius est inferẽda.xxiij.q.iij Item nõ
interrogatus debet celare verũ.xxij.q.ij.ne quis.& præser-
tim pro propria vtilitate exemplo Abrahæ.§.ecce.&.c.quę-
19 ritur.xxij.q.ij ¶ Quarta cõclusio qui iurauit redire † ad car
cerem si mortẽ iniuriosam vel iniustam sibi inferri dubitet

redire nõ tenetur, secus si iustam. Ista conclusio fuit Zenze.
Pauli, & Guil. in clemen. de re iudi. pastoralis. si uot. j. dist. ius
gentiũ. Primũ ꝓbatur: quia rector ordine charitatis plus te-
neor diligere meipsum quàm alium. xxiij. q. v. si non licet. de
pœni. distin. j. qui vult. de vsu pallij. nisi igit. vt. xxij. q. iiij. c. j.
& duob⁹ sequẽtibus. & c. iurauerit. & c. vnusquisq;. & § vlti
mo. ver. quisquis. imo idem in casu dubij vel periculi tale iu
ramentũ nõ ligat. ea. q. si aliquid. & quod not. de iureiur. si ve
ro. glo. ij. nam displicet Deo, & ita cõtra charitatẽ. de pœni.
dist. ij. charitas est vt mihi videt, vbi corpus nostrũ, aliàs in
c. seq. de cõsecr. distin. v. nõ solet. in fi. facit. xxij. q. ij. c. si quis
præuentus. cũ similib⁹. facit. in arg. xxxiij. q. v. c. vna. & quod
not. c. si ad Papã. xxij. q. iiij. licet textus videat cõtra: & quod
habet. xxiij. q. v. quasi per totũ. j. q. j. nõ est. de pact. c. vltimo.
de regu. iur. nemo. cũ similibus. lib. vj. iuncto q nec de corpo
re proprio potest quis disponere. lv. distin. qui partẽ. & c. si
quis. j. ij & iij. de corpore vitiatis. c. iij. & ibi not. igit nec hoc
casu tale iuramentũ iurantẽ ligat cum sit iuris impossibile:
vt. s. ꝓbaui, nec obstat. c. & si quis coactus. xxij. q. v. quia in-
tellige textũ de illo, qui coactus fuit falsum iurare sub pœna
mortis: vt. c. merito. in prin. xv. q. j. quia potius debuit mortẽ
sustinere: vt dixi in secũda cõclusione: nec obstat. c. verũ. de
iureiur. vbi videt casus: quia non vult litera dicere, q ille iu-
rasset certa die redire ad mortẽ: sed dare quod si nõ fecisset
corpus vel bona perdidisset, ideo tenuit iuramẽtũ respecto
liciti nisi aliter subueniat. c. si verò. eo. tit. de his quę vi me-
tus. c. ij. iij. & iiij. v. q. vj. authoritatẽ. Facit quod ponit beat⁹
Tho. pro intellectu horũ iuriũ secũda secũdæ. q. lxxxix. arg.
vij. in solutione tertij argumẽti. & q. xcviij. articulo. iij. in so
lutione primi argumenti. quoad secũdam partẽ cõclusionis
sufficiat fundamentũ cõclusionis secũdæ, & remis. ibi datæ:
& pro vtraq; induci potest allegata clemen. Item quia cum
redditio iuramenti super re licita prestiti sit de iure diuino.
xxij. q. j si peccatũ potius debet mortẽ & c. per iura. s. allega.
& licet sententias dictet mortẽ etiã iustam debere vitari, vt
sic possunt intelligi alleg. clemen. & j. distin. ius naturale. ta-
men recta ratio cõtrariũ dictat. xxiij. q. v. nõ est nostrum. &
quod not. xvj. distin. habeo. & xj. q. iij. nolite. ij. quæ loquunt
de morte iniusta: nec potest dici q mortẽ recipere sit contra
ius naturale: quia si sit nulla. l. permitteret. hoc vel pręcipe-
ret. & facit ad pręmissa verbum apostoli. xj. p. iij. qui resistit.
¶ Quinta cõclusio, is qui iurauit nõ facere actum sui natu-
20 ra meritoriũ ad † quẽ tamen aliàs nõ teneret, puta religio-
nem nõ ingredi eleemosinã nõ dare, alteri nõ mutuare, pro
alio nõ fideiubere, missam die priuato nõ audire, Episcopa-
tum nõ recipere, arbitriũ nõ suscipere potest cõtra iuramen
tum venire si vult: nõ tamen tenet, nisi necessitas aliud indu
cat: quia tunc etiã antequã iurasset nõ tenebat. Ista cõclusio
est Gratiani & Thomæ: tamen Hugo & Lauren. dicũt Gra-
tianũ malè dixisse & delirasse: & idem tenẽt quidam Moder
ni in decre. quẽadmodũ. de iureiur. quæ facit pro Gratiano:
quia nõ solũ iuramenta nullã inducũt obedientiã vbi ex eo-
rum obseruãtia sequeret mortale peccatũ, vel veniale: vt in
iurib⁹ ponderãtibus dispendiũ salutis æternæ. xxij. q. iiij. in-
ter cæterũ. & quasi per totũ. de iureiur. si vero. & c. quãto. &
c. cum cõtingat. de his quę vi me. ve cau. c. penulti. de pact. c.
ij. lib. vj & ibi per Archid. & Nouellã. in. c. si aliquid. j. xxij. q.
iiij. imo si vergãt in deteriorẽ exitũ nõ obligat: vt in alleg. c.
si aliquid. j. & ij. & c. distinctio. & de iureiur. cũ quidã. secun
do respõso, cũ ibi notatis per glo. licet Inno. aliter sentiat nõ
tamen est similitudo omnimoda: quia prima nõ possunt ser
uari secũda sic. Item talia facere bonũ est, imò melius, quàm
nõ facere ad bonos mores vel bene moriginatos vident ta-
lia participare: ergo iuramẽta in cõtrariũ nõ obstat, & ita vi
detur intelligẽda regula nõ est obligatoriõ. de regu. iur. lib.
21 vj. Item oblatio voti & iuramẽti æquiparant: quia vtrunq;
de iure diuino, faciunt iura supra alleg. sed votũ solũ debet
fieri de opere virtutis ita q nõ de aliquo malo nec indefini-
ti opere: vt dicit beatus Tho. secũda secũdæ. q. lxxxviij. arti-
culo. ij. & Archid. xvij. q. j qui bona. Presertim quia sicut red
ditio voti causat ex fidelitate quã homo Debet. vt ei ꝓmis-
sum soluat, ita adimpletio iuramẽti ex reuerẽtia quis debet
Deo vt verificet quod per ei⁹ nomẽ ꝓmisit. xxij. q. j. c. si pec
catũ: vt dicit Tho. q. lxxxix. articulo. viij. Et quãuis in nõ fa-
ciẽdo actũ sui natura meritoriũ nulla sit irreuerẽtia: tamen
nulla est reuerẽtia: sed videt tenere mediũ & indifferẽs, q nõ
est de ratione voti vel iuramẽti vt dixi, & sine dubio si in iu
rãdo fecit reuerẽtiã. xxij. q. ij. c. cũ si. Præterea sicut de ratio-
ne iustitiæ est declinare à malo ita facere bonũ: quia declina
à malo & fac bonũ. de pœni. distin. j. § his authoritatib⁹. fa-
cit. xxij. q. v. de forma. & clemẽ. vlti. de pœnis. sed in faciẽdo
malũ iuramẽtũ nullã inducit obligationẽ vt in iurib⁹. s. al-
leg. ergo nec in declinando à faciẽdo opere bono: & ista fuit
cõclusio Gratiani. xxij. q. iiij. § vltimo. & Rodo. post eum ibi
& beati Tho. secũda secũdæ. q. lxxxix. articulo. vij. in solutio-
ne secũdi argumẽti. & q. xcviij. articu. ij. in solu. secũdi argu-
menti. Et facit quod not. quantũ ad primũ exemplũ. c. da cer
ta. xxvij. q. ij. Et illud exemplũ de nõ intrãdo religionẽ, & de
nõ dando eleemosynã nullo cõstituto in extrema necessita-
te ponit Gratianus. d. pal. sed nõ sequit, ergo debet de pœni.
dist. vj. c. j. in fi. de offi. deleg. cõsuluit. cũ similib⁹. & hoc for-
tè decepit cõtra tenẽtes dicẽdo nullõ iuramentũ posse liga
ri cõtra cõsiliũ Christi: quia nec hic ligat sed sicut ante po-
fuerũt igit post. Vnde sicut dicit Tho. vbi. s. licet malè sciat
sic iurãdo, qa ponit obicere spirituisancto q est totius boni
propositi inspirator: nõ tñ peccat iuramẽtum seruãdo. Sed
22 † multo melius facit si nõ seruet, & in alio loco. s. alleg. etiã
dicit q veniẽdo cõtra iuramẽtũ nõ incurrit periuriũ: qa cõ-
trariũ eius, qđ iurauit sub iurõ cadere nõ poterat: hoc idẽ di
cit Catholicõ, vbi agit de periurio & est in lrã P. & vbi agit
de iuramento & est sub lrã I. vbi ponit hoc ad lrãm. s. verba
Tho. vñ dicit q dupliciter vergit iuramẽtũ in deteriorẽ exi
tiũ. s. cũ qs iurat se facturũ qđ per se est malũ, vel cũ iurat id
qđ est maioris boni impeditiuõ, vt in exẽplis. s. positis. De
tertio exẽplo patet qa cõsiliũ est de vsuria cõsuluit. De quar
to & vltimo patet qa alteri subuenire est cõsilij nõ in neces-
sitate & est cõtra Bar. Brix. cuius verba ponit archid. c. si te
quidẽ. xj. q. j. & hoc verũ in laico: qa secus fortè in clerico q
etiã ante iuramẽtũ ꝓhibet fideiubere: vt ibi. & de fideiuss. c.
j. licet contra factum valeat. eo. tit. c. ij. & iij. Nec obstat ad
vltimum exemplum. c. sicut enim. xj. q. j. quia intelligo. ho-
mo sui iuris, vt excludam seruum. ij. q. vij § tria. ad fi. & mo-
nachũ. liiij. di. multos. in necessitate ad id tenetur, & ita iura
mentũ hoc eũ non liberaret, vt ponit conclusio. Aliter non
credo q priuatus: quia secus in pręlato. xc. di. discordantiũ.
& c. studentiũ. v. q. ij. si primatũ. nõ recipiendo arbitriũ pec-
cet: quia non aliter teneret priuatus ad subueniendum pro-
ximo isto modo. s. per receptionem arbitrij, quã alio modo:
sed aliter subuenire est cõsilij nõ necessitatis iuxta ea, quæ
s. dicta sunt. & facit qđ ponit beatus, Tho. in. ij. secdę. q. xxxij.
art. v. xlvij di. sicut hi ergo. de. v. patet: qa non oĩ die est pre-
ceptum missam audire: sed dominico, & in certis solennita-
tibus. de conse. di. ij. c. si quis etiam. & c. missas. de. vj. exẽplo
patet: quia non semper recipere Epatum est pręceptũ. xl. di.
ante omnia. j. q. j. nõ est. in fi. & q. vj. sicut ideo. viij. q. j. in scri
pturis. & c. illud. sed in necessitate. e. cã. & q. olim. & c. in scri
pturis. & ibi no. & c. qui Epatum. & xvj. q j. vos autem. & fa-
ciũt verba Tho. s. all. & qđ ponit. in. q. clxxxv. ar. ij & tũc nõ
posset seruare iuramentũ, vt patet per cõclusionem: quia sic
iuramentũ tũc est iniquitatis vinculũ contra iura. s. alle. nec
obstat. c. quemadmodũ. de iureiur. vbi patet q ad non accu-
dũ non possum me adstringere iuramento, vnde tale iura-
mentũ nõ debet seruari: qa talis ꝓmotio cũ sit cõtra bonũ
publicũ est à lege ciuili reprobata: vt ibi no. Itẽ ibi dr q te-
net accusare si fiat habitata, vel nolt habitare. & c. & est ra-
tio: quia illa sunt crimina, quæ vergunt in detrimentum rei
publicæ quo casu quis tenet ad accusandũ dũmodo possit
probare qđ pertinet ad officiũ accusatoris, vt ponit. S. Tho.

secunda secūdæ.q.lxviij.art.j.¶ Sexta conclusio iuramentū
23 temerarium quod præstando quis† mortale incurrit à pro-
motiona repellit:& volo dicere ꝙ omni casu temere iurādo
peccet mortaliter nec deierando semper peccat mortaliter:
vt patet.xxv.di.si criminis.in fi.& quod no.xxij.q.ij.in sum.
& per Tho.q.lxxxv.xviij.art.i.in vlt.arti.sed posito,ꝙ peccet
mortaliter.s.vbi deliberatè iurat illicitū:vt de iurando sicut
nostris.de his quæ fi.à ma.par.cap.c.j.cū simi. Procedit con-
clusio,quia mortale repellit etiam post pœnitētiam si de eo
cōstare potest.lxxxj.di.c.j.xxv.di.c.vlt.de tēpo.ord.c.vlt.&c.
de plano intelligo.c.Florenū.lxxxv.di.& est cōtra.glo.ibi.&
c.diffinitio.xxij.q.iiij.nec obst.d.c.sicut.quia non sequitur si
impedit ergo deijcit.eo.ti.quemadmodū.&.xv.q.j.in fi.& de
iam promoto loquitur ille tex.& omnino vide Inno.de te-
stib.testimonium.glo.iiij.dicebat etiam Gos.ꝙ in.c.sicut.ad
hoc non agebatur, & vide quod habetur hodie.de offi.ord.
quia pleriq;.lib.vj.¶ Septima conclusio is qui iurauit alicu-
24 ius rem non dare sine domini licētia† periurus non est si tē-
pore vltimæ necessitatis rem alterius det pauperi:in necessi
tate omnia sunt communicanda quia contra hoc durat pri-
mæuum ius naturale.i.de ius naturale probatur.xlij.di.§.j.&
xlvij.dis.sicut ergo non est periurus quia ipsius pauperis est.
Item pro se posset alleg.de conse.dist.v.discipulos. & ibi no.
de furt.si propter necessitatē.ergo alteri.arg.xxiij.q.v.si non
licet.de pœ.dist.proximos.&.v.di.c.charitas. quod etiam be
ne facit, & idē in tali necessitate sicut dixi Tho.ij.ij.q.lxvj.
art.vij.in solut.vltimi contrarij.Item in necessitate vt libe-
raret proximū interficere licet.xxiij.q.iij.non inferenda.de
pœni.dist.ij.§.opponitur. facit.c.fame.cum simi.lxxxvj.dist.
Item quia iuramentum non extenditur ad incogitata.& de
cond.appo.habet. de iureiur.quemadmodum.&.c.veniens.
xxij.q.ij.beatus.&.c.ne quis.&.q.v.c.humanæ. &.§.seq.xxvij.
q.ij.§.cùm ergo.ver.beata Maria.sed hoc non est res in eodē
statu nec est verisimile &c.quia nec iustè forte posset.per.d.
c.fame.cum simi.lxxxvj.di.nec obst.j.q.j.non est.xiiij.q.v.c.j.
quasi per totam.xxxij.q.ij.cùm res sit facta communis vel
communicāda,vt.s.probaui.¶ Octaua conclusio pœna sta-
tuti quo cauetur periurū esse priuatum beneficio non puni
25 tur qui scienter falsum iurat: in pœnit† ipso iure inflictis
verbum gñale & æquiuocum quod sub se aliâs cōprehendit
plures species ad illam speciem ex mēte iuris restringitur tā-
tùm quā vel in qua delinquens magis offendit: istud aperte
probatur ex decr.cùm in cunctis.§.clerici.de elec.iuncta.de-
cre.si cōpromissarius.§.restringitur.eo.ti.lib.vj.&.§.seq.iun-
cto.c.j.eo.ti.& lib.ergo quāuis hæc dictio periurium inclu-
dat multas species de quibus.xxij.q.ij.in summa.de iureiurā.
c.tua. cum simil.tñ in ista materia fiat restrictio ad illam in
qua plus peccatur:sed plus peccat transgressor liciti iuramē-
ti quàm falsum iurās:quia primus ipso iure est infamis infa-
mia iuris:secūdus non vt dicit Ray.in summa sua.d.decre.ij.
de ord.cog.&.c.j.de excep.& facit quod no.vj.q.j.quæcunq;.
& quamuis Gos.in summa sua dicat contrarium vt videtur
quibusdam.Sed verū non est quia ipse loquitur de infamia
canonica de qua.vj.q.j.omnes.&.c.infames.vnde dicit bea-
tus Tho.q.lxxxviij.s.alleg.art.iij.in solut.ij.arg ꝙ ille qui iu-
rat falsum iuramento assertorio nō est infamis ipso iure,sed
per sententiam latā contra eum infamatur:etiam potest vl-
tra eum intelligi.c.testimonium.de testib.sed ideò magis re-
putatur infamis ipso iure secūdum eum qui frangit iuramē-
tum promissorium solenniter factum quia in eius potestate
remanet postquā iurauit,facit quia quod factū est &c.xxxij.
q.v.si Paulus.Et ita posset intelligi. c.si quis cōuictus.xxij.q.
v.licet litera vtatur verbo futuri,& facit quod no.Ber.in.d.
c.testimonium.§.periurius.& de iurādo quanto gl.fi.& hæc
fuit opi.Io.& Azo.vt recitat Arch.post Gos.in.d.c.quicūq;.
26 super glo.vj.q.j.cum† igitur iste plus peccare præsumitur in
ista specie,quàm in alia ergo ad istam speciem debet pœna
inflicta restringi:nec obst.c.ecce.xxij.q.v.& qui periurare.&
q.ij.homines. & alia iura quæ dicunt falsum iurantem esse
periurum quia fateor. Sed non tantùm delinquit, quantum
ille qui venit contra licitum iuramentum vt patet ex prædi
ctis: & ideò ad venientem contra licitum iuramentum sta-
tutum tanquam pœnale debet restringi:de pœni.dist.j.c.pe
nul.de elect.statutum.de reg.iur.in.c.pen.&.c.odia.cum not.
ibi per Io.in Nouel.lib.vj.Nec obst.diffinitio periurij posi-
ta per magistrum sententiarum & Tho.s.ꝙ periurium est
mendacium iuramento formatum:quia non credo ꝙ sit dif
finitio sed quædam descriptio cuiusdam speciei periurij,
aliâs cum diffinitio debeat compræhendere quanlibet spe-
ciem.xxij.q.ij.§.j.cum simi.sequeretur ꝙ veniens contra lici-
tum iuramentum non deberet dici periurus si tempore quo
iurauit id in mente facere disponebat. ¶ Nona cōclusio re-
cipiens purgationem clerici infamati de crimine quod scit
vt priuatus eum commisisse reus seu author periurij nō ha
betur mortale.per glo.in.l eligenter. xv.q.v.præsbyter gene-
raliter. Episcopus enim purgationem clerici de cuius crimi-
ne non potest cōstare recipere debet.ij.q.v.præsbyter. &.c.
seq.de purga.cano.inter. cum simi.ergo cum faciat authori-
tate.Lei non imputatur.quia lex hoc videtur facere nō ipse.
xxiij.q.iiij.qui peccat.&.q.v.si homicidium.cum simil. Item
per ea quæ scit vt priuatus non debet recedere ab his quæ
scit vt iudex.iij.q.vij.iudicet.cum simi.in alia conclusione.s.
alleg.Item nil maius corpore Christi.j.q.j.multi.xcv.dist.ec-
ce.de consec.dist.ij.nihil.sed vt prælatus dat corpus Christi
ei,quem vt priuatus scit non debere recipere.de conse.dist.
ij.non prohibeat.facit.c.ij.de offi.ord.& hoc fuit opi.Arch.
in.d.c.præsbyter.vnde dicit Tho.secunda secundæ.q.xcviij.
arti.iiij.ꝙ vbi aliquis exigit iuramentum tanquam persona
publica, scilicet ꝙ exigit ordo iuris ad petitionem alterius:
vt hic quia fama &c. de accu.qualiter.ij.non videtur in cul-
pa siue sciat eum verum iurasse siue falsum:quia nō videtur
ipse exigere,sed ille ad cuius instātiam. vnde.c.vero.&.c.qui
exigit.xxij.q.v.debent intelligi vbi exigit iuramentum non
tanquam persona publica, sed vt priuata, & facit quod ibi
ponit Arch.& idem potest dici si vt publica sciret vt publi-
ca reciperet,facit.c.clericos.cum simi.de coha.cler.& mulie.
¶ Decima conclusio excommunicatio vt est pars censuræ
in Paradiso non habuit locum cum Adam fuit ab esu pomi
prohibitus: sed vt est quædam separatio in casu primi An-
geli habuit locum. Prima pars probatur: quia cum ipsius
sint duo effectus.de except.à nobis. de sent.excom.si quem.
cum simil.scilicet priuare à perceptione sacramentorum &
communione fidelium:& tunc nō essent alij,quàm ipsi duo
non potuit esse priuatio fidelium, quæ supponit habitum.
de pœni.dist.ij.§.vlti.cum simil.& idem de sacramentis quia
solum sacramentū matrimonij erat institutum à quo Deus
eos noluit prohibere.Secunda pars probatur ex eo quod ha-
betur.in.c.principium.in tex.in glo.&.c.si enim.circa fi.cum
simi.de pœni.dist.ij.& ita intelligitur ꝙ Adam fuit excom-
municatus &c.xj.q.iij.c.si is qui præest.¶ Vndecima cōclu-
sio interdum excōmunicatus iniustè ab Ecclesia quoad Deū
censetur excōmunicatus.s.qui odio,vel alio malo zelo cōtra
aliquem peccatorē iniustè quoad se agit:quia rectam volun
tatem ad corrigendū & nō aduocandū habere debet.xxiiij.
q.iiij.duo.&.c.ea vindicta.j.&.q.v.c.j.&.c.miles.&.c.cùm mi
nister.&.q.iij.c.j.lxxxvj.di.odio.xj.q.iij. quatuor. sed pecca-
tor q malo zelo à iudice iuris ordine aliàs obseruato excōi-
catur:iustè quoad se reportare dicitur sniam:vt probāt ver-
ba Bedę posita.in.§.si ergo.xj.q.iij.Nec obst.c.illud.&.c.ple-
runq;.e.q.&.c.nō imperpetuū.& c.si quis nō recto.&.c.cùm
aliquis.xxiiij.q.iij.& de sent.excō.à nobis.cum simi.quia lo-
quitur de excōicato iniustè ex causa:quia tunc non damna-
bit &c.vt.c.nō imperpetuum.& de re iud.c.j.nulli enim &c.
vt in.d.c.illud.præsertim in excommunicatione.xxiiij.q.iij.
si hæres.¶ Duodecima cōclusio,licet vinculum excōicatio-
27 nis† Ecclesiæ militātis à Deo nō separet:statim cū peccato-
rum aggrauat etiā quoad ipsam triumphantē dum tñ iustè
per omnia proferatur:prima pars videtur esse cōtra quodā

describentes excommunicationem dicentes ꝙ excõmunicatio est à Dei sacramentis & cõmunione fideliũ separatio. Quoad primum credo cõtrarium, & obmissis multis probatur sic: quia aut excommunicatio est iusta, aut iniusta: si si iniusta non nocet: vt in iuribus alleg. in conclu. præced. & c. quomodo. xj. q. iij. si iusta. cũ hæc nõ feratur nisi pro mortali. xj. q. iij. nemo Episcoporũ. cum simi. & per mortale quis separetur à Deo. de pœni. di. j. si enim. & dist. iij. sunt plures. xxxij. q. j. cum renunciatur. cum simi. qui semel separatus est à Deo vltra separari nõ potest. de pœni. dist. j. § vlt. quia priuatio &c. xxxij. q. ij. quod vero. facit. j. q. j. vt euidenter. Nec obst. c. audi. cum simi. xj. q. iij. quia dicit ad interitum carnis quia tunc corporaliter vexabatur. xlv. di. § Salomon. & quod not. xj. q. iij. absit. & per Arch. ij. q. j. de manifesta. vel dic. i. tra ditũ ostendi, vt no. xxiiij. q. v. quodcunq;. & dicit tex. ꝙ anathema significat à Deo separationẽ. xxiiij. q. iij. certũ. & ita non obst. c. omnis. & c. nihil. xj. q. iij. & facit quod no. in simili. xxiij. di. qui Episcopus. & per Inno. de sent. exc. à nobis. Secunda pars cõclusionis videtur cõtra glo. in. d. c. quodcunq;. quæ dicit quòd quoad triumphantẽ nullius potestatis vim exercet: & per. c. verbum. cum simi. de pœ. di. j. quam glo. sequuntur aliqui vt no. Archi. in. c. vertimini. xxij. q. v. dicunt enim ꝙ tantum declarat vt ibi & dictũ est. s̃. Credo tamen clauem vltra declarationẽ aliquid operari in excõmunicatione probatur in foro pœnitentiali sacerdos virtute clauis nedum declarat imo dimittit aliquid. s. de pœna & ligat etiã ad pœnã probatur. de pœni. dist. j. quàm pœnitet. ver. ipsi. & c. mensurã. & xxij. q. iiij. si is qui præest. & per Inno. de pœni. & remis. omnis. circa medium. Ad quod multa possunt allegari & hoc videtur tenere magister. in. iiij. sententiarũ. dis. xviij. ibi ligãt quoq; &c. & bona post eum ergo idem erit in contentioso: cum totũ à potestate clauis procedat: & probatur istud in indulgẽtijs. de pœni. quod autẽ. & c. cùm ex eo. versi. ad hoc. Istud videtur placere magistro in loco allegato vbi dicit quòd excõmunicatis gratia Dei & protectio amplius subtrahit, facit quod habetur in simili. iiij. q. iiij. c. Engeltrudam. de iudæis. ita. cum simi. Vnde quamuis peccatur à Deo per peccatũ separetur vt est supradictũ tamen magis elongatur ab eo post excommunicationẽ non tamen separatur vt. s̃. dixi. Itẽ relinquitur sibi ipsi vt liberius ruat in peccatis. Item diabolus maiorẽ potestatem habet in eum. Item quia orationes Ecclesiæ & meritorũ suffragia non credũtur ei prodesse secundum eum & idem tenet Bonag. qui dat ibi versus. ¶ Expeditis de mendacio, & aliquibus etiam de periurio interiectis adhuc ad periuriũ accedamus, & hic principaliter quæro vtrũ & qualiter periurium sit peccatũ? & hic breuiter videtur distinguendũ secundum aliquos de periurio sicut de mẽdacio: quia aut quæris de veniali, aut quæris de mortali: si de veniali quęritur dicunt omne periuriũ esse peccatum saltẽ veniale: quia iurãs Deum in testem inuocat: contra reuerentiam autem Dei, & contra honorẽ religionis Christianæ est Deum inuocare in testẽ falsitatis: nam hoc esset dare ad intelligendum vel ꝙ Deus veritatẽ non cognosceret, vel ꝙ falsitatẽ testificari vellet secundum Tho. ij. ij. q. lxxxviij. art. Aut quæritur de mortali & tunc distingunt inter iocosum, officiosum, & perniciosum sicut de mendacio solet distingui. Sed Tho. in. q. præd. arti. iij. tenet ꝙ periuriũ ex genere suo & ex ratione sui est peccatũ mortale, nam peccata venialia: vel etiam bona ex genere si fiant in contẽtum Dei peccata mortalia sunt, vnde multũ magis quicquid est quod de sui ratione pertinet ad contẽptum Dei est peccatũ mortale: quia secundum doctrinã Phil. propter vnũ quodq; tale & illud magis, periurium autẽ de sui ratione importat contemptum Dei, ex hoc enim habet rationẽ culpæ quia ad irreuerẽtiam Dei pertinet vt dictũ est vnde manifestum est ꝙ periurium ex suo genere peccatũ mortale est. ¶ Thomas autẽ ipse super. iij. sent. dist. xxxix. arti. v. circa hoc sic distinguit: quia quandoq; deierans attẽdit ad id quod iurat & illud percipit esse falsum, & tunc sic iuramentũ solenne siue nõ solenne ipse peccat mortaliter: quandoq; vero nõ attendit ad iuramẽtum & quasi non percipit se iurare, sed ex lapsu linguæ probabitur & sic quasi nesciẽs iurat, nesciens autem nõ reputatur voluntarius & sic in tali casu non videtur quis voluntariè iurare, & tũc etiam si falsum sit hoc de quo iurat siue percipiat esse falsum, siue non, dum modo non sit mẽdacium perniciosum, non dicit Tho. illud esse peccatum mortale sed veniale. Valde tamen cauendũ dicit propter vicinitatem ad mortale. ¶ Guil. Altissiodoreñ. vbi. s̃. aliter sic
28 distinguit: quia † tripliciter inuocatur Deus testis: primo in se secundum se: sicut cum aliquis iurat per Deum immediatè: secundo modo inuocatur Deus testis per creaturã in cõparatione ad Deum sicut cum aliquis iurat per caput Dei, vel per templum Dei, vel etiam sine adiectione huius genitiui Dei: vt cum quis iurat per aliquã Ecclesiam, vel per sanctum Petrũ: quia quodam modo per sanctitatẽ intelligitur Deus sanctificãs: tertio modo inuocatur Deus testis solum modo ex vi creationis: sicut cum per creaturã iuratur purè & sine collatione ad diem, & non cogitãdo aliquo modo de Deo sicut cũ aliquis iurat per lapidẽ: si autem primo vel secundo modo inuocetur dictus testis nõ ex subreptione sed ex certa deliberatione peccatũ est mortale si pro nihilo inuocetur, hoc est enim assumere nomine Dei in vanũ scienter & distinctè, hoc autẽ est in prohibitione expressum. Sed
29 † si tertio modo inuocetis Deum in testẽ & etiam cũ deliberatione non est necesse ꝙ peccet mortaliter: etiam si sine causa iuret quia nõ actualiter contemnit Deum cum de illo nullo modo cogitat: potest tñ contingere ꝙ peccet mortaliter: iudicãdum enim sibi videtur de hoc primo sicut de mẽdacio iocoso: si enim fit ex libidine veniali, veniale est: & si ex mortali, mortale est: ex quibus inferre habes pro regula, ꝙ omne periurium est peccatum. Item ꝙ omne periurium est peccatum mortale. Item à secunda regula habes excipere duos casus, vnum secundum Tho. & alium secundum Guil. ¶ Sed nunquid falsitas eius quod iuratur in periurio necessariò requiritur? & hanc quæstionẽ mouet magister sententiarum. lib. iij. dist. xxxix. in prin. ¶ Thomas autem in prædicta. q. xcviij. arti. j. dicit ꝙ falsitas est de ratione periurij: & probat quia morales actus ex fine speciem sortiuntur. Finis
30 autem † iuramenti est cõfirmatio dicti humani, cui quidem confirmationi falsitas opponitur, per hoc enim cõfirmatur aliquod dictũ quod firmiter tenditur esse verum, quod quidem non potest cõtingere de eo quod est falsum, vnde falsitas directè euacuat finẽ iuramenti, & propter hoc à falsitate pręcisè specificatur peruersitas iuramẽti quæ periurium dicit, & ideo falsitas est de ratione periurij: & ad hoc facit diffinitio periurij quã ponit magister. in. d. dist. xxxix. in princ. dicens ꝙ periurium est mẽdacium iuramento firmatum: & idem tenet ipse in effectu super dist. prædicta. Sed in contrarium facit quia secundum Hiero. iuramẽtum tres habet comites, veritatem, iudicium: & iustitiam. Quibus seu altero earum deficientibus periurium est. xxij. q. iiij. § quod autem illicitum. & isto modo opponit magister, vbi. s̃. de quo j̃. eo. & si Christus. Præterea qui iurat verũ quod putat esse falsum periurus est, vt scripsit magister vbi. s̃. & sumitur in verbis Augustini in sermone de verbis Apostoli Iacobi quę habentur. xxij. q. ij. c. homines iurant. Sed ad primum dicere habes ꝙ ex defectu primi propriè periurus est: sed ex aliorum duorum defectu propriè periurium non est: sed periurus censetur quo ad peccatum & pœnam peccati: & eodem modo respondeas ad secundum, vel dic latius ad vtrunque prout scripsit Tho. in duobus locis proximè præallegatis. ¶ Sed quæres vtrum ille qui exigit, vel iniungit iuramẽtum ei, qui peierat ex hoc peccet? ¶ Thomas. in. d. q. arti. iiij. di-
31 stinguit: quia † aut iniungens exigit iuramentum propria, & spontanea voluntate & tanquàm persona priuata: & tunc distingue secundũ Aug. in. d. sermone quia si nescit eum iuraturum falsum non est peccatum: licet sit humana tentatio: quia procedit ex quadã infirmitate qua homo dubitat hominem

hominē esse verum dicturū: & est hoc illud malum de quo
dñs dicit Matt.v.ꝗ amplius est, à malo est.ȷ̄.e.& si Christ⁹.
sed si sciret illud vt quia scit eū fecisse cōtrarium illius quod
iurare vult:tūc peccat & quasi homicida est: quia ille ex hu-
iusmodi periurio spiritualiter se nutriuit. Aut ille tanquam
persona publica & ea necessitate officij exigi iuramentū pu
ta ad petitionē partis alterius & secūdum quod exigit ordo
iuris,& tunc nō est in culpa neq; peccat etiam si sciat illum
falsum iuraturū:quia nō ipse sed ille ad cuius instātiam illud
exigit videt illud exigere.arg.C.de his,quib.vt indig.l polla.
¶ Item quæres de coactis periurijs metu videlicet extortis
an peccatū inducāt & an obligēt ipso iure.de quo per Guil.
Altissiodoreñ.vbi.s̄.sed de hoc dicā.ȷ̄.eo.c.peruenit.j. Item
32 † quod peccatū sit maius periuriū quàm homicidium tenet
frater In.post Tho.in summa confessionū. lib.j.ti.ia.q.xaix.
vtrū periurium.Sed hoc est valde mihi dubiū. alleg.ad hoc
tex.aiij.di.duo.prope fi.vbi de hoc per Aich.&.xxij.q.v.ca-
no.ille.vbi de hoc etiam per Arch.& idem tenet Tho.in.q.
de qunlibetis.j.q.xvij.habeo.in fi.iij.partis Thn.cuius dicta
recitat Arch.d.cañ.ille.sed ibi videtur in addi.tenere cōtra-
rium & glo.ibi.d.c.duo.tenet ꝗ homicidiū est maius per.d.
c.quod re vera nihil facit pro alia parte quā vide etiam in d.
c.ille.& hæc est veritas.¶ Postquàm diximus de mendacio
atq; periurio:ad propriam materiam descēdendo de iuramē
to videre habemus:& primo quid sit iuramentum:secundo
quæ sit forma iuramēti:tertio quot & quales comites habe-
re debet iuramētum ; quarto vtrum & qñ licitum est iurare
& iuramentū exigere: quinto ad quid obliget iuramentū,de
quibus per Guil.Altissiodoreñ.& Tho.in locis præall. Verū
quia materiam huius rubricæ iam plurimū oneraui de prę-
dictis quinq; quæstionibus propui dicere.ȷ̄.eo.& si Chri-
stus.& ideo ibi te remitto. sed caue , quia ibi ea in authen.
hoc obmisi.¶ Item si vis scire qualiter iuramenta minorum
maximè puberum ipsos obligent , de quo plenè per Cy C.si
aduer.vendi.authē.sacramenta puberum.vide omnino quæ
scripsi.ȷ̄.de pact.quamuis lib.vj.in.iiij.q.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ab eo relaxādum,ad quem dirigitur:& dirigi quo mo-
do accipiatur.numero.2.*
3 *Creditorē in relaxando sacramento vocari omni modo debere.*
4 *Relaxationis iuramenti effectum esse duplicem.& nu.5.*
6 *Iusiurandum à parte parti remitti posse.*

CAP. I.

EX administrationis. Breue est & li-
cet aliqui habeant in superscriptione Greg.
x.vera superscriptio est Greg.iij.& in auth.
erat Christianus.qui respectu antiqui pone-
bant vlt.glo. ¶ Expone literam præstitæ.per debitores,vel fi-
1 deiussores † ipsorū relaxanda,ergo iuramentū pręstitum ho
mini relaxatur ab homine:vt.ȷ̄.de spon.c.ij.vbi Nouella re-
mittit vbi distinguit Vinc.an iuramentū dirigatur ad Deū,
an ad hominē:si ad dominū tūc nullus possit absoluere:si ad
hominē tunc is,cui.i.in cuius fauorem iurati tūc possit ab-
soluere quia omnis res &c.ȷ̄.de censi.c.significauit.& de reg.
iur.c.nihil.&.C.de acti.obli.l.sicut.& de hoc in Spe.de iure-
iur.eo.ti.ad fi.& plenius.eo.ti.§.nunc ostendendum. ver.hoc
2 quoq;.Dicitur † autem iuramentū dirigi ad eum licet præ-
stetur homini cum per id quod iurat intēdit Deo magis pla
cere siue fit in faciendo aliquod meritoriū siue ab abstinen-
do ab aliquo illicito. De primo pone ꝗ iurauit Epo ingredi
religionē redire vltra mare. De secundo pone ꝗ iurauit Epo
non fraudare mensurā vel pondera.ȷ̄.de emp.& vend.c.j.vel
adulterā.ȷ̄.de eo q duc.matr.cùm haberet.& non posset Eps
remittere:quandoq; autē prætenditur iuramentū ad homi-
nem vt cū quis pactū per se initū cū alio firmat illi per pro
prium iuramentū vt si iuraui tibi librū scribere & illud pōt
iurāti remittere ille , cui seu in cuius fauorē iuratus est vt
hic cogatis.simile.s̄.de testi.cog.c.venerabilis.secundū Inno.

¶ PRIMO quæritur vtrū in relaxatione iuramēti sit ne-
3 cessaria partis vocatio.Oldra.† de laude in quadā quęstione
sua recitās in effectu ea quæ dicam post Inno.ȷ̄.eo.c.debito-
res.dicit sic ꝗ licet ex ordine videatur ꝗ creditor cōpella-
tur remittere sacramentū de soluendis vsuris , seu in fraudē
vsuralem extortum vt hic. Si tñ creditor ad illud relaxandū
induci non potest quia cōtumaciter id facere recusat iudex
ex suo officio hoc facere pōt.arg.ȷ̄.e.c.cùm quidā.§.vlt.&.s̄.
de testi.c.cōstitutis.&.xv.q.vj.c.authoritate.& idē si absens
sit creditor:sit ꝗ à parte moueri nō possit:vt.ff.de fideic.lib.
l.filium.§.si quis seruū.&.l.non tantū.§.abesse.& pro hoc be-
ne facit.ff.de iure patro.l.adigere.§.vlti.& quod ibi not. Sed
re vera hæc fuit sentētia Inno & Host.ȷ̄.eo.c.debitores. Et
est ratio huius:quia sicut.l.mortua interdū supplet,& repræ
sentat factū hominis,vt.C.si manci.ita fuer.alie.vt manu.l.si
puellam.&.ff.de manumis.l.causam & meliùs.in auth.de hę
re.& falci.§.is igitur.ibi aut si nō illud aliqua &c.sic & iudex
viuus.vt.C.de priui.fisci.l.vlt.&.C.de iure delib.l.si infanti.
vbi relaxatio de iure dubia videretur ordinarius Ecclesiasti
cus ex mero officio super hoc inquirere posset,vt leg.& no.
per omnes.ȷ̄.eo.ad nostrā.ij.& licet vię denūciationis iura-
mentū non obstet.ȷ̄.eo.c.quemadmodū.in fi.vt hic nn.quia
tamen Euangelicā est necesse charitatiuam admonitionem
præcedere.ȷ̄.de iud.c.nouit.&.ij.q.j.si peccauerit.quod faci-
le non est propter absentiam creditorū.¶ Aduerte tñ quia
ad duplicem finē potest peti relaxatio iuramēti super vsura
rio cōtractu interpositi : nam potest peti ad vnum finē.s.vt
4 per hoc † ipsa obligatio quæ cōtracta erat seu quæ cōtractu
videbatur super vsuris ex toto tollatur , & tunc habet locū
partis vocatio & solennis examinatio,ac ad iuramentū rela
xandum ipsorum creditorū compulsio.i.cum de vsurarij cō
5 tractus veritate cōstabit.Item † & ad alium effectū talis re-
laxatio peti potest.s.non ad debitū vsurarium per hoc tol-
lendum sed ad habilitandum personā vt non obstāte sacra-
mento possit detegere fraudē contractus,& hic ille ordo vo
cationis nō est necessarius. Et est ratio quia de gratia debito
ri fienda nō de præiudicio creditorum hic agitur : remanet
enim omne ius sibi saluū ad defendēdum imo ille ordo hic
seruari nō posset:non enim cogi potest creditor relaxare sa-
cramentum donec prius cōstat debitum esse vsurariū,quod
constare non potest,obstante iuramēto:quod impedit debi
torem fraudē detegere:nisi prius illud quātum ad hoc tolla-
tur & hoc potissimè verum vbi absens est creditor, qui su-
per hoc moueri nō potest,sic dicitur de liberto,qui petit ve
niam à prætore,vt possit patronum in ius vocare:& sic etiā
dicitur de filio emancipato,qui petit sibi decerni bonorum
possessionē causa litis agnoscendæ,id est sibi dari licentiam,
vt possit proponere querelam contra testamentum patris
secundum præfatum Oldradum in alia.q.
¶ SECVNDO quæritur , vtrum pars possit remittere
6 parti iuramētum sibi præstitum? Dicēdum † est ꝗ si princi-
paliter præstatur parti,pars illud remittere potest vt hic.&
j.c.debitores.sed si principaliter præstatur Deo:vt si vir iu-
rat vxori cōtinentiam seruare , tunc pars illud nō potest re-
mittere quia publici iuris est secundum Collect.qui remit-
tit ad not.in Spe.de leg.§.nunc ostendendum.& per Host.in
summa.eo.tit.§.quomodo.sed hoc prosequere latius vt scri-
psi.s̄.eod.c.in expositione. super verbo relaxanda. ¶ Supple
glo.in glo.ij.ibi *excommunicatione* , vel interdicto in glo.vlti.
in princ.dicebat Host.ꝗ hoc possunt facere Episcopi tan-
quàm delegati ab isto canone:simile.s̄.de offi.ord.c.irrefra-
gabili.§.cęterùm.&.ȷ̄.de hæret.c.ad abolendā.in fi.vel etiam
tanquàm ordinarij.arg.s̄.de offi.ordi.c.j.&.ȷ̄.de vsur.c.post
miserabilem.& ibi *ad abolendam*.in fi.&.ȷ̄.de sta.regu.c.vno.§.
peaul.lib.vj.& ibi *ordinarij*. s̄.de offi.ord.c.licet.Gof.& in fi.
Alan.& est simile.ȷ̄.de censi.c.significauit. ¶ Subdit autem
Host.id quod hic not.in.j.glo.s.ꝗ iurantes vsuras restituere
non peccant:& cōtra illos,qui dicunt,ꝗ recipere pecuniam
ad vsurā peccatū est,de quo remittit ad no.ȷ̄.de vsur.c.super

eo.& idcirco possunt hoc denũciare Ecclesię & sic indirectè
subuenitur eis, vt.d.c.ad nostrã.arg.j.de cog.spir.c.tua.&.d.
c.si peccauerit. Vnde & ante solutionẽ earũ cogont credito
res relaxare iuramẽta earũ vt hîc & ab agẽdo desistere:vt.j.
de vsur.tuas.& post solutionẽ eas reddere:vt.j.c.debitores.

SVMMARIVM.

1 *Prælato spoliato rebus siue Ecclesiæ, siue patrimonij prouisum esse.c. peruenit.j.verum est.*
2 *Superior res Ecclesiæ repetendas, eleuato alienantis sacramento curet, & nu.9 sed & alienanti iuramento contraire & res repetere permittet.nu.3.Extenso, vt nu.4.*
5 *Metu iurantem obligari ipso iure & quomodo accipiatur, nu.7.*
6 *Iuramentum administratoris cuiuslibet de non repetendis rebus gestis alienatis non obligare.*
8 *Abdicatas metu res suas repetit ipse absolutus à iuramento.*
10 *Caussæ, quibus metu, & sacramẽto abdicãs res Ecclesiæ nõ obligatur.*
11 *Sponte, iureque iurando abdicanti res suas repetere liberum non esse & quomodo accipiendum.*

CAP. II.

Eruenit ad nos Laodi-
ceñ.j.¶ Casus. Non valet iuramentũ præsti-
tum à prælato de rebus Ecclesiæ minimè re-
petẽdis. ¶ Expone literã *contumelia*.i.iniuria
Gof.constringi quin scilicet possumus absoluere secundum
vnam lecturam, vel propriè secundum aliam.

¶PRIMO quæritur, ibi *rebus suis*.de quibus rebus textus
iste intelligitur.s.an etiam de rebus patrimonialibus perso-
næ prælati, an vero tantũ de rebus Ecclesiæ. Bern. hîc in glo.
1 ij.intelligit de rebus Ecclesiæ tãtum. Inno.verò dicit, q † nõ
solũ si rebus Ecclesiæ per vnũ spolietur: sed etiam, si spolie-
tur de suis proprijs, & de his non repetẽdis iuramentũ præ-
stet absoluetur à iuramẽto, & vsuras repetet:vt hîc.&.j.eo.
si vero.& sic apparet q Inno.intelligit tex.istũ etiam de re-
bus patrimonialibus personæ prælati, & hoc credo verius:
tum quia hæc verba rebus suis magis propriè adaptãtur ad
res prælati quàm ad res Ecclesiæ, vt.ff.de auro & arg.leg.l.si
ita legatũ esset.nam res Ecclesiæ propriæ non dicuntur esse
prælati:vt.j.de dona.c.ij.tum quia hîc loquitur de iuramẽ-
to per cõpulsionem cõtumeliosè exacto, ad quod etiã in re-
bus pprijs propriè se adaptat absolutio de qua loquitur in fi.
decisio decr.vt.j.e.si verò.&.c.verũ.&.c. Abbas.s.q me.cau.

¶SECVNDO quæritur, pone Prælatus absq; violẽtia
& dolo res ecclesię abiurauit:qualiter tunc ecclesię succur-
retur†rñdet Inn.q superior faciet prælatum, qui abiurauit
actorem cõstituere, qui res ecclesię petet, vel dabit curatorẽ
bonis secundum eum, vel absoluet, seu absolui faciet præla-
2 tũ, qui sic iurauit scdm Host.vel scdm† Inn.alio modo pro-
uidebit sicut melius poterit, vt res ecclesię recuperentur se-
cundum Inn.& vt iurans non veniat directè contra secun-
dum Host.inducit Inn.ff.de neg.gest.l.at qui.§.cũ me.&.s.
de consti.cum venissent.in fi.& j.c.ad nostrã.j.&.ij.&.c.de-
3 bitores.&.c.quemadmodum.§ fi.subdit† etiam Inn. q si res
non possunt recuperari per aliũ, quàm per abiurantem tũc
etiam ei dabitur licentia contraueniẽdi, & res ecclesiæ per se
alienatas repetendi.quod probat Inn.sic:quia nõ põt tale iu
ramentum seruari sine interitu salutis æternę, ergo contra il
lud venire debet:vt.j.c.si verò.ar.j.e.c.tua.sed Host.dicit q
verior est ratio:quia iuramentum non iuramẽta:sed potiùs
4 periuria vidẽtur esse dicenda:vt.j.c.sicut nostris.Itẽ† scdm
Inn.Idem dicendum est si tutor alienauit res pupilli, & iu-
rauit de illis minimè repetẽdis.sed si prælatus, vel tutor res
proprias alienasset:easq; non repeteret iurasse, illud seruare
teneretur, subandi nec absolueretur.s.quod me.cau.ad au-
dientiam.& vide quod circa hoc post Inn.dixi.e.ti.c.ad au-
rẽs.& nota etiam scdm Inn.& Host.q contra proprium iu-
ramentum nulla datur restitutio in integrum, sed absolutio
tantùm:sed contra iuramentũ ab alio præstitum restitutio
bene datur, vt.ff.de iureiur.l.nam posteà.§.si minor.

¶TERTIO quæritur, vtrum iuramentũ per metum ex-
5 tortum obliget ipso iure?de hoc† per Guill. Altisiodoreñ.
in.iij.parte summæ suæ vbi videtur tenere q sic:licet sit per
superiorem relaxandum & idem Bern.hîc in glo.ij.quod est
verum vbi præstatur super rebus proprijs non repetendis:
aut si super quibusuis alijs dum modo priuatũ interesse iu-
rantis solum respiciant, vt.s.c.proxi.&.j.eo.c.si verò.&.c.si
6 verum.&.c.debitores.sed si† iurasset prælatus vel tutor, seu
curator super rebus Ecclesiæ seu pupilli, vel adulti non repe
tendis aut quis ius alius super quibusuis alijs interesse cõmu
ne Ecclesiæ vel rei publicæ:aut priuatũ seu particulare alte-
rius, quàm iurantis, tunc iuramentũ non obligaret etiã ipso
iure:quia nõ posset seruari quin vergeret in deteriorẽ exitũ:
vt.j.eo.sicut nostris.&.c.ad nostrã.&.c.venientes. & sic in-
tellige quæ scripsi.in.d.c.Abbas.& de pac.c.ij.lib.vj.& secũ-
dum eum intellige verbum absoluimus, quod hic in fine po
nitur:quia quantum refertur ad res Ecclesiæ intelligitur de
absolutione facti, & est simile.xxj.q.iiij.audiuimus.&.xj.q.
iiij.excellentissimi.vel intelligitur de absolutione à peccato
non ab obseruatione ad quam non tenebatur secũdum In-
7 noc.sed† inquãtum refertur ad res proprias prælati oporte-
ret illud tenere propriè & intelligere de absolutione ab ob-
seruatione iuramẽti:& super hic omnino videas quod scri-
psi.s.de arbi.in.q ij.& maximè in ratione quarta.j.partis &
in solutione quæstionis, & ad fi.q.§.sed huic tertiæ conclu-
sioni.&.§.solutio.quæ tamen melius cederent.j.eo.debito-
res.qualitercunq; tamen per violentiã iuretur q iurare pec-
catum est iurans non excusatur à peccato, & idem fortius si
deieret secũdum Guill. Altisiodoreñ. vbi.s.licet reuera co-
actio culpam atenuet:vt.s.qd me.cau.c.sacris.¶ Supple glo.
in glo.j.ibi *de rebus Ecclesiæ*, & à spoliato.s.de rest.spo.solici-
tè.& à cõpulso vt ibi dicitur.&.xv.q.vj.authoritate. &.xxij.
q.iiij.inter cætera.Henr.autẽ, cum quęritur vtrum abiurans
res suas, vel Ecclesiæ suæ, possit eas nihilominus repetere ex
8 præmissis format vnam talem distinctionem:quia† aut eas
abiurauit coactus per violẽtiam:vt quia rebus Ecclesiæ vel
suis proprijs spoliatur & de eis non repetendis iurauit &
tunc absoluetur à iuramento & eas repetet: vt hîc.j.de iu-
reiurã.c.si verò.&.c.verum. secundum Inno.& Host.& pro
hoc facit.s.de rest.spo.c.solicitè.cum ibi no. Aut eas abiura
uit sine violentia, & tunc aut quæritur de rebus Ecclesiæ re-
petendis, aut de rebus proprijs. Si quæris de rebus Ecclesiæ:
9 tunc† aut istæ res Ecclesiæ possunt cõmodè repeti seu recu-
perari per alium qui eas abiurauit, & tunc superior vel sol-
uet illum qui iurabit, vel dabit procuratorẽ bonis, vel aliàs
prout melius poterit, prouidebit q Ecclesia res suas recupe
ret iurans non directè veniat contra iuramẽtum proprium.
arg.s.de cau.poss.& proprie.c.cùm venissent. in fi.j.c.debi-
tores.&.c.ad nostram.ij.& ita intellige quod not.Bern.s.de
instit.cùm venissent.glo.vlti.ver.tria notantur dicens q iu-
ramentum præstitum à prælato in damnum Ecclesiæ serua-
tur ab ipso prælato quod est cõtra.c.sicut nostris.j.eo.quod
puta.Host.ibi, & Ioã.And.post eum verum quando potest
Ecclesiæ consuli vbi aliàs secus, vt in.c.sicut. Nec credo ve-
ram omnino distinctionem quam ponũt.G.Na.Pet.Samp.
& Abb.in.d.c.cùm venissent.cum quis bona Ecclesiæ alie-
nat. Aut non iurat contra alienationem non venire, & tunc
contra eam licitè venire potest.j.de reb.ecc.non alie.si quia.
xxxv.q.j.q qs. Aut iurat cõtra alienationẽ nõ venire & tũc
aut in promotione sua iurauit nõ alienare quo casu stat pri-
mo iuramento.j.de iureiur.intellecto. Aut in promotione
non iurauit & tũc debet iuramentũ seruare:vt in.c.cùm ve-
nissent.Quod vltimũ non credo nisi vt statim dixi p illud
quod sequitur, & quod no.Bern.in.c.intellecto.quod ibi di-
cam.Itẽ si bene inspicias.in.c.cùm venissent.cũ, ageretur tã-
tum iudicio possessorio, vt no.Ber.ibi in fi.iuramentũ non
præiudicat Ecclesiæ, sed & prælato iurãti. Aut illę res nõ pos
sunt cõmodè recuperari per aliũ, quàm per illũ, qui eas abiu
rauit.& tunc secundũ Inn.dabitur ei licentia repetẽdi:quia
tale

tale iuramentũ ſiue interitu ſalutis æternæ ſeruari nõ poteſt
10 ĩ.eo.ſi vero.&.c.tua.Bern.vero dicit ꝙ hoc† caſu non tenet iuramentũ, vt.ĩ.eo.ſicut noſtris.idem Hoſt.dicens, ꝙ cauſa præcipua quare non obligat iuramẽtum hîc eſt quia ſuper rebus Eccleſiæ prẹſtitum fuit.xv.q.vj.c.j.xxxv.q.ix.c.ꝙ quis commiſit. Secũda cauſa fuit quia iurans ſpoliatus erat.ſ.de reſti.ſpo.ſolicitè.Tertia compulſus iurauit.ſ.quod met.cau.c.ad aures.ſecũdum eum idem in effectu tenet Ray.in ſumma ſua.eo.ti.§.ix.Item pone & frater Ioan.in ſumma confeſ.eo.ti.q.xxx.quid de illo &c.quod videtur verius:ſi quẹris de rebus proprijs repetendis:tunc refert, aut eas abiurauit per metum, vel dolũ, & tunc tenet ipſo iure iuramentũ, ſed Epiſcopus poteſt ſuper eo diſpenſare, & abſoluere ab eo, vt.xv.q.vj.c.j.&.ij.vt no.Inno.ĩ.c.debitores. ver.credimus tamen.& Hoſt.poſt eum.licet Spe.in hoc innuat contrarium.eo.ti.de legato.§.nunc oſtendendum.verſi.xxiiij.vbi de hoc. Aut
11 ſpontè nõ† per metũ, vel dolum & tunc ſeruari debet:quia poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.ĩ.c.ſi verò.&.c.verum.quod tamen intellige vt dicam.in.d.c.cùm verò.vbi de hoc pleniùs dicam.Nota tamen ꝙ quantùm ad primum mẽbrum valet quantum non eſt obligatorium: vt hic,&.ĩ.eo.c.j.lib.vj.dicit ꝙ tutius eſt tenere ꝙ debet priùs peti abſolutio antequam fiat cõtra ſecundum quod not.Inno.& Hoſti.hîc quæ opi.vera eſt in abiuratione facta per metũ ſeu per violentiam compulſiuam.opi.vero Bar.& Tanc.poteſt eſſe vera in violentia præciſa:licet vix poſsit præſtari iuramentum per violentiam præciſam, & de iſta materia vide per Inno.ſ.quod met.cau.ad aures. per Bernar.eo.ti.c.Abbas.& per Card.&.G.in.c.alleg.quamuis.

SVMMARIVM.

1 *Votorum commutandorum quatenus ius ſit & commutare ea, nullo authore, liceat: & quomodo hoc accipiatur & reſtringatur. numero.2.&.3.*

4 *Cœnobitam pietatis officio non liberari: & id quomodo præſlet iam probatus.nume.5.*

6 *Actionem in rem pacto extinctam nunquam reuiuiſcere & quæ ratio & rationis ratio.nume.7. Reſtringo in actionibus quæ pacto extingui nequeunt nu.8.*

9 *Frangenti fidem frangere liberum eſſe & quomodo procedat. numero.10.&.13.*

11 *Deo præſlito iuramento etiam altero reſiliente contraeundi ius non eſſe.*

12 *Stipulationem pœnalem à promittente, altero contrahentium vulnerante fratrem læſo non committi.*

14 *Salarium conſtitutum non ſoluenti fidem frangi.*

CAP. III.

Eruenit ad nos. & infra.

ij. ¶ Summat & duo dicit ſecunda ibi *nec tu ei*. Abbas autem dicebat primam partẽ exemplificandam per decr.ſicut.de ſpon.& ſecundam.per decr.cõſtitutus.de pac.ſed Nouel.dicit ꝙ hæc exẽpla nõ placent quodꝗ nec ſibi placet caſus quẽ ponebat Ioã.de Deo. ¶ Expone literam *commutat*. authoritate tamẽ eius
1 qui† habet poteſtatẽ commutandi vota, vt.ĩ.de voto.c.ex multa.ſecũdum Tanc.& Inno.ſed ſi primũ votum eſſet noxium & illud in quo cõmutatur eſſet vtile tunc liceret propria authoritate mutare xxij.q.iiij.mulier.ſecundũ Goſ.qui ſic intelligit omnia capitula illius *quæſtionis, vel fidei*.de diuerſitate horum habes.ſ.quod met.cau.ad aures.

¶ PRIMO quæritur circa primam partẽ decretalis qualiter iuramentũ, vel votum aut promiſſum poteſt in meliùs commutari ſuper quo vide, quod ſcripſi.ſ.eo.c.ſuper verbo commutat. ¶ Henr.autem circa hoc ſic diſtinguit quia aut illud primo iuratũ vel promiſſum eſt licitum, vel promiſſum eſt illicitũ.& noxiũ, & illud in quo cõmutatur eſt vtile
2 & licitũ tunc licet,† authoritate propria mutare, vt.xxij.q.iiij.mulier.&.c.ſi ad peccatũ.& per totã.q.vt no.Goſ.& Hoſti.& Io.And.hîc & Arch.xxij.q.iij.c.j.glo.pen.ſi vero iuramentũ ſeu promiſſum eſt promiſſum per votũ tunc non licet illud cõmutare etiam in meliùs ſine authoritate ſuperioris.ĩ.de voto.c.j.&.c.magnæ.&.c.ex multa.ſecundum Hoſt.hîc ſed Inn.& Hoſt.ĩ.de voto.c.ſcriptetur dicunt ꝙ primũ votum tẽporale poteſt cõmutari in perpetuũ votũ religionis ſine authoritate ſeu diſpẽſatione ſuperioris licet tutius ſit ꝙ diſpenſetur:quod videtur verius de rigore iuris per illud.c.ſcripturæ.&.eo.ti.licet. ſi eſt promiſſum per iuramen-
3 tum, vel ſimpliciter tũc† poteſt ſiue authoritate ſuperioris in melius cõmutari, vt hic.&.ff.qui ſatiſd.cog.l.vlt.vnde ille qui iurauit vel promiſit ſcribere librũ, vel legere, vel regere ciuitatẽ per annum poteſt intrare religionẽ quod dic vt no.Ioã.lj.di.prætereà.& Ber.Brix.in.q.dominicali quæ incipit poteſtas quædã,&.G.in Spe.ti.de ſtatu monac.ver.xxviij.& verſ.ſeq.& Aſtenſis.lib.vj.de obli.ad ratiocinia. in ſi.& vtrũ occaſione religionis ſint prẹtermittẽda pietatis officia in pa-
4 rentes:&† an religioſi teneãtur exire clauſtrũ ad ſubueniẽdum parẽtibus in neceſsitate cõſtitutis diſtingue inter illũ qui nondum religionẽ intrauit & illum qui iam religionem eſt profeſſus. In primo caſu ſi videat parẽtes in magna neceſſitate poſitos, tunc ſi nõ poteſt eis per aliũ ſubueniri nõ debet religionẽ intrare ſed tenetur parẽtibus miniſtrare, ſi vero poſsit per aliũ miniſtrari poteſt ſi vult religionẽ intrare.
5 In ſecũdo vero.ſ.quando † iam eſt religionẽ profeſſus mortuus eſt mũdo, vnde per ſpiritualem mortẽ de obligatione à cura parẽtibus impendẽda liberatus eſt, ſicut etiã de obligatione per mortẽ corporalem, debet tñ quantũ poteſt ſalua ordinis ſui obedientia ſatagere vt per ſe, vel per aliũ ſuis parẽtibus ſubueniat, ſi in neceſsitate fuerint cõſtituti, quod dic vt plenè no.Tho.de Aqui.in ſumma.q.ij.arti.iiij.& frater Io.in ſumma.confeſ.titu.de pœni.& remiſ.rub.de impe.pœni.ea.q.cclix.vbi vide.

¶ SECVNDO quæritur, circa ſecũdam partem decret.qualiter fidem pactionis ſeu cõuentionis frangenti fides licitè frangi poſsit? ſuper quo vide quod ſcripſi.ĩ.eo.c.in ſupple.glo.ij. ¶ Ex quibus Henr.format hîc talem diſtinctionẽ: quia aut fides data ſeu promiſſa, ſeu cõuentio facta cõcernit tantum modo paciſcẽtes ſeu fidem mutuam dãtes:aut concernit principaliter ipſum Deum. In primo caſu refert, aut quæris vtrũ fidem non ſeruanti fides poſsit nõ ſeruari circa vnũ & idem peccatũ capitulum ſeu factũ aut circa diuerſa: ſi circa idem tũc aut quæris vtrũ poſsit ſibi fides frangi agẽdo priſtina, ſeu priſtino iure, vel redeundo ad ipſum aut aliâs: ſi agẽdo priſtina actione, ſeu priſtino iure, vel redeundo ad illud: aut talis eſt actio, vel tale ius quod omnino tollitur per
6 pactũ aut nõ:ſi ſic† tunc nõ poteſt quis agere illa actione ſic extincta ſeu illo iure ſic extincto, nec redire ad illud:licet pactum ſibi nõ ſeruetur.Item loquitur.ſ.de elec.cum inter.R.ſeniorẽ.§.nos autem.vbi habes ꝙ ille.R.ſenior qui renũciauit electioni de ſe factæ nõ poteſt redire ad eam licet fides
7 ſeu conuẽtio ſibi non ſeruetur: & eſt ratio† quia per illam renunciationẽ ſublatum:fuit omne ius ſibi cõpetens ex electione, cũ enim quis renũciat beneficio purè & ſimpliciter & ſiue pactione aliqua renũciare debet: vt.ſ.de offi.dele.ex parte.i.de pac.cùm pridẽ.& ideo ad ius priſtinũ non reuertitur:vt no.in.d.c.cùm inter.R.ſeniorẽ.in glo.ſed nonne.& p Hoſt.& Abb.clariùs ibi poſt eũ & Ber.& Hoſt.ĩ.de prẹb.dilecto.facit.C.de trãſac.cùm mota. & ad Turpil.l.quãuis.& ratio huius eſt, quia actio, vel ius ſemel extinctũ nunquã reuiuiſcit.ff.de ſol.qui res.§.aream.de cõle.diſ.iiij.c.quæris.cir-
8 ca principiũ verſ.nõ poteſt autẽ.Aut eſt talis† actio vel tale ius quod nõ tollitur omnino per pactũ & tũc ſi aduerſarius cõuentioni, vel pacto nõ ſteterit quis reuertitur ad ius priſtinũ ſeu ad priſtinam actionẽ:vt patet de illo q ſe ſupponit gratiæ capituli abſꝗ hoc, ꝙ literas reddidiſſet.ĩ.de loca.c.potuit.ſ.de renũ.c.ſanè.& hîc.ff.de inof.teſt.l.ſi inſtituta.ff.loca.& cõduc.l.quæro.§.inter locatorẽ, ff.de leg.ij.l.cũ pater.§.libertis. de reg.iur.l.cùm par.§.ille.&.ff.de condi.ob cau.l.ſi quis acceptotulerit.ff.ad Velle.l.ſi mulier. C.de tranſact,

l.ſiue apud acta.de inof.teſta.l.ſi maritus.ad idem de pœnis.
c.conſtitutus.licet Inno.ibi in glo.ver.ſed nonne. cõtrarium
dicere videatur & vide quod ibi dicam,vnde ſi auſeras à me
feudũ pro quo tenebar tecum ire in expeditionẽ non ibo,
& ſic poſſet hîc poni caſus ad hoc. ĩ.de feud.c.j. ſecundum
Vin.& Ioã.An.hîc ad idem facit quod dicã per Hoſt.ĩ.eo.c.
9 breui.Si quæris vtrũ fidem † non ſeruenti poſsit fides licitè
non ſeruari aliâs quàm ad actionẽ priſtinam , ſeu ad ius pri-
ſtinũ redeundo puta agendo alia actione cõpetenti de nouo
propter conuentionẽ non ſeruatã,vel aliqua exceptione ex-
cipiendo & tunc ſic vt hîc & in.d.l.cùm mota. C.de tranſac.
&.C.de pact.l.cùm proponas.C.de tranſac.l.ſi diuerſa.& l.ſi
quis maior.xxij.q.v.de forma.& arg.xcv.diſt.eſto ſubiectus.
ĩ.de cenſi.c.cùm olim.de vſur.quia fruſtra.ĩ.de re.iur.c.quia
fruſtra.lib.vj.& ita intellige.ĩ.de pœnis.conſtitutus. & quæ
ibi not.ſed hoc fallit in hoc caſu vbi non eſſet æqualis per-
ſonarum contrahentium cõditio & vbi culpa poſſet alteri
imputari:vt petet.ff.de acti.emp.& ven.l.Iulianus.§.ſi quis à
10 pupillo.Si† quæris vtrum fides non ſeruata circa vnum pa-
ctum,vel capitulũ ſeu factum fides poſsit nõ ſeruari ſeu frã-
gi circa aliud capitulum , ſeu pactum & dicere potes ꝙ nõ.
arg.ff.de eo per quem fac.eſt.l.vlti.§.pen.& à cõtrario ſenſu.
arg.ff.de lega.ij.l.cùm pater.§.planè. ff.de his quib.vt indig.l.
reſcriptum.& hoc not.Card.& Ioã.And.in.d.c.fruſtra. ĩ.de
reg.iur.lib.vj.& eſt ratio quia ſeparatorũ ſeparata debet eſſe
ratio.C.de do.inter vir.& vxor.l.maritus.j. ĩ.de elec.ſi con-
firmationẽ.&.c.ſi eo tempore.& de præb.quia ſæpe.lib.vj.
11 Si† quæris de ſecũdo membro principali.ſ.quando fides da-
ta vel cõuentio ſeu promiſsio facta ſit Deo & cõcernit prin
cipaliter ipſum Deum:& tũc licet vna partium fidem frege
rit,vel non ſeruauerit:tñ altera fidẽ ſeruare tenetur vt pro-
batur.xxiij.q.v.c.quod Deo.vbi dicit̃ ſi vir & vxor pari cõ-
ſenſu cõtinentiam voueant vno labente, alter nihilominus
perſeuerare debet probatur etiam.xxxij.q.vj.c.j.& per totũ.
vbi habes ꝙ licet vxor adulterata fuerit , verumtamen , vir
adulterari non poteſt imo peccat hoc faciendo & hoc ſetis
innuunt Ber.& Hoſt.hîc in ſi.glo.ſuæ & expreſsius Io.And.
ibi in Nouel.vbi inducit.hoc.c.ad quæſtionẽ dictam.iiij.in
hoc ti.quæ quærit ſi Seius iuret dare Titio.l.ſi ipſe Seius da-
bit ſibi ſtichũ, & Titius iurauit dare Seio ſtichũ ſi dabitur.l.
quis eorũ teneatur primo implere promiſſum & alleg.illum
teneri qui primò fuit requiſitus per hoc.c.verſi.dicitur pro
mittentem teneri.ſ.quando conſtat te conditioni non per-
miſſæ & hoc cõſtare non poteſt niſi fuerit requiſitus & non
ſeruauerit promiſſum ergo &c. ſoluit illum qui petit teneri
prius implere, patet ratio quia qui ſub conditione promiſit
non teneatur niſi cõditio impleatur.inſti.de verb.ob.§.ex cõ
ditionali.oportet ergo illũ prius implere ſi petere vult aliâs
nulla petitio cũ nulla ſit alterius mora.ff.de verb.ob.prius il
lud teneatur ergo probare excipiens vel replicãs de quo per
eum.ĩ.de excep.à nobis.Addũt etiam illã regulã fruſtra &c.
iſtud ad queſtionem dñicalem.xlvj.quæ incipit Pet.& Mar.
12 qua quæritur. A.&.B.fecerunt† pacẽ promittendo inuicem
pœnã ſi alter alterũ offendet , demũ cum.A.vulneraret fra-
trem.B.ipſe.B.turbatus vulnerauit ipſum.A.an ipſe.A.poſ-
ſit pœnã petere.ſoluebat Bar.ibi dicẽs Azo.& Hug.illũ di-
xiſſe abſoluendũ à pœna cum fratrem iuuare poſſet nõ ob-
ſtante ſtipulatione pœnali.dicit Io.An.certitudinaliter hãc
ſolutionẽ eſſe veram ſi.B.defendendo fratrẽ vulneraſſet illũ
A.ſeruato moderamine ĩ.de ſent.exc.dilecto.lib.vj.ſed quę-
ſtio loqui videtur de vlciſcẽte nec dubitatur quin iſte.B.te-
neatur pœna iuris cõmunis vel municipalis nec de illa pœ-
na quæritur ſed de cõuentionali. Quærit modò Io.And.an
retẽtis terminis quæſtionis locus eſſet pœnæ ſi alter cũ al-
terius vxore adulteratus eſt.Quarto ſi alter ex his alterũ tũc
ba unitũ offendat vel occidat quod.l.municipalis permittit
de quibus vide ibi per eũ .Collec.circa.ij.q.inducit no.Ar-
chi.xxij.q.iiij.c.j.poſteà multũ impertinenter ad materiam
c.proxi.& eius quod ibi tetigi.in.ij.q.ad hoc ꝙ promittens
per metum nõ teneatur ſeruare promiſſum , inducit.xxij.q.
iiij.c.inter.cũ ibi no.per Arch.& quod no.ĩ.c.votũ. Itẽ ſub-
dit quod dixi in.ij.q.non debere ſeruari in treugis inducens
lecta & no.ĩ.de treu.& pace.c.j.& ſubdit videndã eſſe quæ-
ſtionem not. ĩ.de reg.iur.c.omnis res. vbi vide multa colle-
cta per eum.¶ Supple glo.in glo.ij.ibi proponas.ij. &.xcv.
di.eſto.&.ĩ.de reg.iur.fruſtra.lib.vj.& ibi Innocens.&.C.de
tranſact.l.cùm mora. ibi ſoluitur.& ibi *generaliter*. dicit hîc
13 Vinc.ꝙ ſi aliqua licita† conditio inſerta & acceptata nõ ſer-
uatur illi fides non eſt ſeruanda.C.de condi.inſer.l.j.xxxij.q.
vlti.c.ſi.vnde ſi auſers feudũ pro quo tenebar ire in expedi-
tionem nõ teneor ibi ire:& ſic poſſet hîc poni caſus ad hoc.
ĩ.de loca.potuit.de feud.c.j.vbi conditio intelligitur tacitè
vt in.l.cùm proponas. &.ff.loca.l.quæro.§.inter. fallit ſecun-
dum eum in caſu quem ponit.G.item cum hoc actũ eſt vt
altero fidem non ſeruãte nihilominus alter ſeruet vt in treu
gis, licet enim tu mihi des damnũ ego vſq; ad tempus treu-
garum te damnificare nõ debeo & ſi me defendere liceat li-
cet mihi nocendo videaris non te ſed me liberare.arg.ff.pro
14 ſocio.actione.§.diximus.Hoſti.ponit caſum in eo,qui† iura-
uit alicui ſeruire ad tempus pro certo ſalario ſibi quolibet
menſe ſoluendo : ceſſatum eſt in ſolutionẽ quæritur an ſine
metu periurij poſsit à ſeruitio liberari & religionem intra-
re?reſpondeo ꝙ ſic duplici ratione & in ſi.c.Inno.dicit non
fidem ſeruandam non ſeruãti ſed ſeruandam fidem licet per
fraudem extortam.ĩ.de elect.venerabilem.ad ſi.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrationis ſuſceptores quomodo iurare oporteat:& Metro-*
politanus quid facturum ſe iuret.nu.2.
3 *Apoſtolorum limina vbi intelligenda ſint.*
4 *Romanæ Eccleſiæ egenti ſubueniendum: & denaria vſu longo quæri.*
5 *Clerici feudatarij bello quomodo adeſſe poſſint.*

CAP. IIII.

EGo.N.Epiſcopus. calus.Forma iura-
menti.vij.capitula continens ſecundum quã
iurant Papæ Epiſcopi,qui† ſunt exempti,&
erat in prima compilatione in tit.de elect.&
eſt ſimile iuramentum in auth.de his qui admini.ſuſcepe.
colla.ij.&.xxxv.q.vj.ab iſto die. & ſimile præſtant admini-
ſtratores,vt no.Hoſt.ĩ.eo.breui.& de multiplici iuramento
vide in Spe.eo.ti.§.j.ver.illud autem. De forma autem iura-
menti quod Imperator præſtat Eccleſiæ habes in cle.Ro-
mani.ĩ.eo.Item quomodo iurat rector , vel ciuitas ſuo Epi-
ſcopo dicam poſt Hoſti.ĩ.c.tua.& nunquam vaſallus iuuet
dominum irrequiſitus de quo hîc tangitur per Collecta.li-
cet ſatis impertinenter,vide lecta & not.xxij.q.v.de forma.
&.ĩ.c.breui.¶ Expone literã,*ab hac incluſiue tenetur*. ſic.xxxv.
q.vj.ab iſto.die Vin *fidelis,& obediens*.ĩ.do priuil.antiqua. &
pro expoſitione huius verbi remittit Hoſti.ad not.de feud.
c.j.*ſancto Petro*.i.fidem quam beatus Petrus ſeruauit & do-
cuit fideliter obſeruando Inno.*ſanctæque*. quia eam matrem
& magiſtram in omnibus alijs præcellentem & dominam
tenebo ſecundũ Inno.*Romanæ*.dicunt Cardinales ꝙ ad ipſos
extenditur hæc fidelitatis promiſsio cum ipſi cum Papa cõ
ſtituant Eccleſiam Romanam & ſicut pars corporis Papæ.
arg.C.ad leg.Iul.maieſt.l.quiſquis.ĩ.de his ,quæ ſi.c.nouit.&
c.quanto.ſed litera ſequens videtur contradicere,quæ ſecũ-
dum id fuerat proponenda in eo,arg.ꝙ vaſallus Eccleſiæ te-
netur iuuare Epiſcopum etiam in factis proprijs.vij.q.j.ſci-
re.inſtit.de viu & habi.ſed non tenetur iuuare canonicum.
xij.q.ij.qui manumittitur. Vi hîc.*capienne*.vel totum perdat.ĩ.
eod.petitio Hoſtien. *conſilium*, id eſt ſecretum more Italico
Tanc.per *nuncium*.concor.ĩ.de elect.vbi periculum.§.nulli.
lib.vj.*ad eorum damnum*.i.in diminutionem fidei beati Petri,
vel in derogationem honoris Eccleſiæ,vel in læſionẽ perſo-
næ Papæ ſecundum Innocen.vel Cardinalium ſecundum
Hoſt.arg.

Host.arg.l.quisquis.vj.q.j.sub.§.verum.*Papatum*.i.principatũ
tam in spiritualibus,quàm in temporalibus Inno.sed quan-
2 do iurat † Metrop.dicet Archiepiscopatũ talis Ecclesiæ &c.
regulas.i.canones summorũ pontificũ & aliorum sanctorũ
patrum per Romanam Ecclesiam approbant.in.d.can.xvj.
di.sancta.xvij.di.per totũ.Inno.*vocata*.in hoc sufficit vna vo
catio nec requiritur trina.vt no.xviij.di.si Eps.in glo.vlt.&
no.Vin.j.de priuil.quoniam.q licet Eps videat omnes alios
Epos ire ad synodum nõ tenetur ire nisi fuerit vocatus.alle.
d.c.si Eps.bene facit illa litera,*ad synodum*.i.cõsilium:qa pro-
priæ Epi tenent synodum Papa & Archiepiscopi cõcilium.
secũdum Host.tñ sumimus vnũ pro reliquo.xvij.dist.nec li-
cuit.xxviij.di.per totũ.xxviij.di.qñ. *legatum* gñale vel parti-
culare etiam si simplex nũcius sit.j.de præscr.accedẽs.de cẽ-
sib.cùm instante.*sedi Apostolicæ*.qñ iurat Metropo.dicit de
Ecclesia Metropo.non tñ hoc extenditur ad nũcios fabricę
ad quos moueri possunt non cõpelli.j.de pœnis.Romana.
lib.vj.*necessitatibus*.non superfluis vel corruptibilibus dona-
rijs *Apostolorum*.i.Petri & Pauli,vel.i.*Apostolorum*.i.curiam
Romanam.& vide quod dicã.de cri.fal.quàm graui. limina
3 † enim Apostolorũ esse intelliguntur vbi est Papa, & patet
veritas huius expositionis ex eo q sequitur nisi ipsorũ absol
uar &c.quod quia de Apostolis mortuis nõ potest intelligi,
necesse est exponi nisi absoluar à Papa q liminibus illis pręe-
est & qui fungitur vice & authoritate ipsorũ,*limina*.Nec tũc
sufficit visitare legatũ,vt in Spe.tit.ij.§.nunc ostendendũ.in
fi.*certum nuncium*.propter hoc q in literis patẽtibus continẽ-
tibus statum Ecclesię destinatũ,nec requiritur pacto debita
4 visitatio:nisi † tanto tẽpore sit præstita q in cõsuetudinem
versa sit , nec oblata respuo nisi tẽpore visitationis.de censi.
Romana.§.caueat. lib.vj.sed quid si Romana Ecclesia eget:
subueniendũ est illi, quia fidelitatis debitũ hoc importat vt
extra patet.de feudis.c.j.& quia Papa dñs est. ix.q.iij.cuncta
& vicarius eius cuius est terra &c.de deci.tua nobis. & quia
si nũcijs suis tali casu debet subueniri,vt.j.& ordinarijs in-
ferioribus.de off.ord.conquærẽte. de censi.cùm Apostolus.
fortius Papa.de elec.licet.in fi.secũdum Host.*absoluar*.inter-
dum enim Papa super hoc gratiam facit secundũ Pe.de qua
propter insidiantes cõsulit Host.q fiat scriptura.de simo.ex
diligẽti.& propter casus fortuitos duplicãda.insti.de testa.§.
pen.*licentia*.iurat etiam quod habes. j.de reb.eccl.non alie.c.
vt super.& j.de feu.c.ij.Abb.*hec sancta*.& sic videtur q hoc
casu corporaliter iuret licet secus in iuramẽto testis & iura-
mento calũniæ xj.q.j.non flagitetur.de iura.calum.c.fi.vide
quod no.de elec.vt circa.lib.vj.in glo.per hoc. ¶ Supple glo.
in glo.iij.in fi.per quæ arguitur vasallũ non posse testificari
pro dño verba Vinc.ad hoc vide in Spe.de teste.§.j.vers.sed
nũquid vasallus.& in glo.iiij.ibi *honesto*.nescio quid intẽdit,
semper enim præsumo q ipse cõsilium sit honestũ Host.in
glo.v.in fi.in propria persona.xxij.q.viij.§.j.&.c.seq.& patet.
5 j.de voto.ex multa.§.de clericis.tenẽtur † tũ mittere vel du-
cere militiã.s.de dilat.c.fi.& hortari possunt milites ad pu-
gnam.c.q.Sortatn.&.c.igitur. in glo.pe.ibi quiescamus.&.s.
de offi.dele.cùm in iure.in glo.vlt.ibi *nullo medio*.idem serua-
tur in alijs , sed cõfirmationem vel consecrationẽ vel palliũ
à Papa recipiunt. & in fi.vt ibi patet eadem forma debent
esse contenti,Metropolitani quoad suos suffraganeos.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudine quadam finiri posse.*

CAP. V.

Vllus. Breue est & subscriptio,quæ ha-
bet , Vrbanus quartus , falsa est:
quia debet dicere Vrbanus secũdus.vt patet.
j.c.tua.¶ Expone literã *dispensatio*. illi enim
iurant obedientiam sed nõ homagium. j.de
reg.iur.indignum.Tancr. ¶ Supple.glo.ij.& primò ibi *quan-*
1 *quam*.vbi de hoc,& ibi *secundum istud*. vel † possunt hæc per
consuetudinem terminari secundum Gof.& concordat In-
no.j.de verb.sign.cùm clericis.& ibi *legebantur*.vide quod ibi
not.& quod ibi dixi , & ibi *significasti*. vbi de hoc, & in fi.de
hoc.ij.q.v.c.j.&.j.q.vij.c.quoties.j.

SVMMARIVM.

1 *Promissionem iuratam simplici ex præscriptis Ecclesiæ præferri.*
2 *Iusiurandum,sublato contractu subsistere & c.accessorium.de regu-*
lis iuris.quomodo procedat.nu.3.& 4.
5 *Iuramenta secundum , vel præter ius ea , cui adijciuntur, confirmare:*
iuri reclamantia non confirmari.nu.6.Declaro,vt nu.15.
7 *Iure communi prohibita sacramento non confirmari : in speciali iure*
aliud esse:& quomodo nu.8. Limito, vt nu.9.
10 *Vsurarum debitores quot remedijs iuuentur : & quot modis credito-*
res cogantur.nu.11.& periurij effugiendi consilium.nu.16.
12 *Vsuras etiam iuratas,vt indebitas condici posse.& nu.29.Et quomo-*
do accipiendum.nu.13.14.& 29.
17 *Vsuras solutas non repetiturum se iurantem non directò , sed indirectò*
condicere.& nu.18. Et quid si ecclesiæ se non denunciaturum iu-
ret.nume.19.& 26.
20 *Episcopum illicita , & ex caussa licita iuramenta relaxare posse.&*
nu.21.& an in melius commutari possint.nu.23.
22 *Princeps an in damnum alicuius statuere possit.*
24 *Pecuniam mutuam sub vsuris accipere nocale ne sit.Et quid si per fal*
sos Deos iuret.nu.25.
27 *Decret.debitores.quomodo accipienda,& in praxim deducenda sit.*
28 *Solutas metu periurij vsuras condici.*

CAP. VI.

Ebitores. ¶ Se summat,& ponit tria
dicta scdm ibi,*si verò*.& tex
tum ibi,*& cum vsuræ*.¶ Expone literam in
quibus.s.soluendis creditores quibus solutæ
sunt vsuræ:*sit necesse*.h.d.quia sunt aliqui,qui
non expectant coactionem:sed vt dicit Host.isti sunt valde
rari,nisi infirmitas hoc faciat.Nota primò q licet inter sim
plicẽ loquelam,& iuramentum Deus non faciat differen-
1 tiam.xxij.q.iuramenti ecclesia † tñ facit differentiam vnde
plus peccat transgressor iuramenti qd patet ex maiori pœ-
nitentia.xiiij.q.j.non afferamus.similem voto solẽni,& sim-
plici.j.qui cleri.vel vouentes.c.cõsuluit.&.c.rursus.&.xxvij.
dist.c.j.&.c.ij.Ad qd inducit Colle.lecta,& no.j.c.clericus.
quia promittens bona fide decimas facere soluere nõ com-
pellitur eas soluere:secus tñ si iuramentum interueniat se-
cundum eum.vnde dic q cõparatio fit in quodam peccati
genere non autem in terminata quãtitate reatus scdm Gof.
Host.& Nouel.¶ Secundò nota accessorium non sequi na-
2 turam principalis:quia licet † iuramentum accedat ad fir-
mationem cõtractus non sequitur naturã ipsius,vt hic pa-
tet:quia licet non teneat principale,videlicet cõtractus te-
net accessorium.s.iuramẽtum,& istud relinquitur in pactis
præter legem:vt no.Accur.C.de pact.l.pacta.quæ contra le-
ges,vt scripsi post Inn.c.pleriq;.scdm Nouel.& idem no.Io.
And.j.de reg.iur.c.accessorium.li.vj.Alij dicunt q hoc iu-
3 ramentum non est contra legem ex parte iurantis.Alij † di-
cunt q vbi accessorium per se potest introduci,& per se sta-
re,& vbi principale non valet ex causa non interuenire ac-
cessorium:tunc non habet locum regula,quę ponitur in.d.
c.accessorium.vt hic,&.j.qui clerici,vel vouentes.c.consu-
luit.&.c.rursus.& sic habet locum quod hic dicitur,& quod
not.in fi.j.gl.sed vbi existentia,& permanentia sui principa
lis,tunc locus est regulæ & cessat qd hic dicitur.Alij dicunt
q vbi est eadem ratio vtrobiq; habet locum regula:sed vbi
non est eadem ratio secus de quibus distinctionibus,& mẽ
bris habes notatum in prædicta regula accessorium.vbi vi-
de maximè per Cardinalem.Io.autem de Lignano dicit sic
4 volo quòd ponderes quòd quædam sunt accessoria,quæ nõ
non possunt nasci,non nascente principali,nec possunt si-
stere nõ stante principali:& pone exemplum in actione , &
officio iudicis mercenario deseruiẽte illi actioni , qd durat
durante actione,& qd desinẽte actione extinguit,& in isto
regula locum habet:vt.C.de posi.l.iiij.&.C.de fruc.& lit.ex-
pẽ.l.terminato.interdũ accessorium potest stare sine prin-

cipali, pone exemplum, quia licet ſolutione debiti tollatur
principalis perſonalis & hypothecaria. inſtit. quomo. tolli.
obli. in prin. tñ præſcriptione tollitur perſonalis. xxx. annis.
& hypothecaria ſolũ. xl. annis. & tunc interdum tollẽs prin-
cipale vniformiter cõcernit etiam acceſſoriũ: & tunc habet
locum regula, interdum non concernit illud vniformiter &
tunc ſecus, vt. C. de lui. pig. l. intelligere. vbi per Cy. plenè de
hoc. Interdum eſt aliquod acceſſorium quod poteſt oriri ſi-
ue principali & tunc ceſſat regula: vt hic quę ipſe recepit ex
not. per Cy. in. d. l. intelligere. & hic per alios. Sed tn dic hoc
latiùs prout ſcripſi. ſ. de fide inſtru. c. inter dilectos. in. vj. vij.
& viij. q. ¶ Tertio nota qualiter iuramẽtum firmat & facit
tenere ea quæ de iure prohibita ſunt: ſimile habes alibi pro-
hibitum eſt rem minoris alienari: vt. ff. de reb. eo. qui ſub tu-
te. vel cura. ſunt. l. j. & per totum. & C de præd. mino. per to-
tum. & ſ. de in inte. reſt. c. conſtitutus. in fi. & tamen aliena-
tio huiuſmodi per iuramentũ firmatur: vt. C. ſi aduer. vend.
authẽ ſacramenta puberum. & not. in. d. c. conſtitutus. & per
eandem viam facit. ĩ. eo. cùm contingat. & ĩ. eo. c. ij. lib. vj. &
de pac. c. quamuis. eo. lib. Sed in cõtrarium facit. ĩ. c. quanto.
& de verb. ſig. c. conſtitutionem. § cæterùm. lib. vj. & de reg.
iur. c. non eſt obligatorium. eo. lib. pro quo facit optimè. C.
de legib. l. non dubiũ. ver. ſed & ſi quid fuerit. ¶ Circa quod
diſtinguit Henr. quia aut illa, ad quæ firmanda iuramẽtum
adhibetur ſunt ſecundum ius: & de iure approbata, aut ſunt
præter ius, ſeu de iure non approbata: aliâs tamen licita poſ-
ſibilia & honeſta, aut ſunt cõtra ius & de iure prohibita, &
5 reprobata. In † primo caſu iuramentũ firmat ea ad quæ fir-
manda adhibetur: vt. ſ. de elec. ſignificaſti. ſ. eo. ego. & c. nul-
lus. xxij. q. v. de forma. ĩ. eo. c. lib. vj. cum ibi no. In ſecũdo ca-
ſu idem vt hic, vnde qui promittit & iurat ſoluere vſuram
non promittit aliquid contra ius: nam non eſt intentio iu-
ris q vere & irrecuperabiliter ſoluatur ſed potius quia nu-
meratione ſecuta debitor impleuit quod iurauit: & autho-
ritate eiuſdem iuris poſteà repetit, vt not. Hoſt. hîc. ideo nõ
mirum ſi iuramentum poſsit non firmare tale quid quod eſt
præter & non contra ius, arg. pro hoc. ĩ. eo. c. eam te. in fi. ibi
contrarium reputes &c. Simile habes in pœna, quæ firmat
promiſſum præter ius. inſti. de inuti. ſtipu. § alteri. ver. planè.
ff. de verb. ſig. l. ſtipulatio iſta. habere licere. § alteri. In tertio
6 † caſu refert aut illa ad quæ firmanda ponitur iuramentum
ſunt prohibita propter turpitudinem ſui: & tunc iuramen-
tum nihil firmat, & nihil operatur: vt. ff. de leg. j. l. ſi quis in-
quilinos. in fi. xxij. q. iiij. c. j. & per totum. ĩ. c. quintauallis. &
c. quanto. & in. c. conſtitutionẽ. § cæterùm. & c. non eſt obli-
gatorium. ſ. alleg. ĩ. de elec. c. vbi maius periculum. & c. quia
ſæpe. & de reb. eccle. non alie. c. ij. lib vj. & eſt ratio: quia quæ
contra bonos mores impoſsibilia reputantur de iure: vt. ff.
de condi. inſtit. l. filius. & l. conditiones. & ff de reg. iur. l. im-
poſsibilium. & ĩ. de regu. iur. c. nemo poteſt. lib. vj. Aut illa
7 † ad quę firmanda ponitur iuramentum non ſunt prohibi-
ta propter ſui turpitudinem ſed aliâs: & tunc aut ſunt pro-
hibita de iure communi: quia ſunt irrationabilia ſeu mala,
& talia iuramentum firmare non poteſt: vt. C. de legi. l. non
dubium. C. de agrico. & cenſi. l. quemadmodum. lib. xj. xxij. q.
8 iiij. in malis. ĩ. de reg. iur. c. in malis. lib. vj. Aut ſunt † prohi-
bita de iure ſpeciali in priuilegium vel fauorem perſonæ, &
tunc iuramentum illius perſonæ in cuius priuilegium ſeu
fauorem inducitur prohibitio eſt obligatorium, & rem ſic
prohibitam corroborat & confirmat: vt in. d. auth. ſacramẽ-
ta puberum. C. ſi aduer. vend. & ĩ. de pac. c. ij. & de iureiur. c.
ij. lib. vj. quod intellige ſanè dum modò ſit talis perſona quæ
9 iurare poſsit. Secus ſi ſit † impubes ſaltem infans quod dic
vt leg. & no. xxij. q. iiij. in prin. & c. paruuli. & per glo. de pa-
ctis. c. ij. glo. ſcilicet filia. Iuramentum vero alterius perſonæ
quàm illius. § cuius priuilegium, vel fauorẽ inducitur pro-
hibitio rem prohibitam non firmaret: vt patet. ſ. eod. titu. c.
peruenit. j. & in. d. authen. ſacramenta. ibi *puberum*. quaſi di-
cat non tutoris, & argu. pro hoc. C. ſi tutor vel cura. inter. l.

etiam. ſecundum Henr. Sed reſtat dubium fortius in caſu in
quo iuramentum firmat contractum: videlicet vtrum ſo-
lum perſonaliter firmet perſonam ligando & ab agẽdo, vel
excipiendo repellendo dum taxat: Alij vero contractum
ipſum in ſe confirmet ſic q per mortem iurantis diſſoluto
vinculo perſonali remaneat contractus firmus hoc eſt alie-
natio ſeu efficax obligatio in hæredem: ſed de hoc dicam. ĩ.
eo. cùm contingat. in. iij. prin. q ¶ Quartò nota remedium,
10 quod † competit debitoribus vſurarum videlicet: quia & ſi
ſoluerint poſſunt repetere, alia autem duo remedia habet:
quia poteſt petere à ſuperiore q creditorem ad iuramenti
relaxationem cõpellat: vt. ſ. eo. c. j. Aut q ipſum debitorem
ab ipſo iuramento abſoluat: vt. ĩ. eo. c. cùm quidam. § vlt.
¶ PRIMO ergo quæritur quis ordo ſeruari habet inter
iſta remedia: & hic ſubintro glo. Inno. dicit ergo Inno. quòd
11 † primò cogendi ſunt creditores relaxare iuramentum: vt
ſ. eo. c. j. & ĩ. de vſur. c. tuas. Subaudi per cenſuram eccleſia-
ſticam ſecũdum Henr. & ſi nullo modo poſſunt induci neq;
cogi ad relaxãdum tunc iudex ipſe relaxabit. arg. ĩ. eo. c. cùm
quidam. § vlt. vbi dicitur q iudex relaxat iuramenta illicita,
& ad idem. ſ. de teſtib. c. conſtitutus. & xv q. vj. c. authoritate.
& hoc verum ſi creditor ſit pręſens ita q commoueri & ex-
communicari poteſt, & dum iudici conſtat q & promiſſum
ex cauſa vſuraria. Super quo vide quod no. Hoſti. in ſumma.
eo. ti. § quomodo cenſeatur. ſub. § tu dic. vbi dicit q ſi credi-
tor vult excommunicationem tollerare potius quàm iura-
mentum relaxare tunc per temporalem poteſtatem puniri
poteſt contumacia exigente: cum Eccleſia tunc non habeat
qui ius faciat: vt. ĩ. de cle. excom. mini. c. ij. & ſ. de iud. c. cùm
non ab homine. niſi quia ipſum fortè velut hæreticum con-
demnabit: vt. ĩ. de hære. c. excommunicamus. § ij & eo. titu.
cùm contumacia. lib. vj. & ĩ. de pœnis. c. vlti. vel ſicut quo-
rundam locorum conſuetudo habet capietur ad mãdatum
ordinarij prout fit in Anglia, vel quolibet menſe ſoluet cer-
tam pecuniæ quantitatem ſicut fit in Francia: & ſpecialiter
in partibus Toloiæ ſecundum eum, vel officiarius tempo-
ralis qui illum non compellit condemnabitur ad debitam
quantitatem ſi conſuetudo hoc habeat prout fit in Ande-
gauia: ſed ſi creditor non eſt pręſens & ideo nec moueri, nec
induci, nec per cenſuram cogi poteſt ad huiuſmodi relaxa-
tionem iuramenti: nec conſtat iudici q ex cauſa vſuraria ſit
promiſſum & ideo non poſsit iudex à iuramento *abſoluere*
ſed illud relaxare, terminusq; ſolutionis inſtet in quo ſecun-
dum iuramentum ſoluere habet & tunc oportet q ſoluat
ſed poſteà repetet vt hic. ¶ Sed oppones, prout opponit
Bernar. in glo. ij. quia ſi ſcienter ſoluit indebitum: ergo non
poteſt repetere: & quia ſoluens vt repetat non liberatur &
quia dolo petit &c. & quia habens actionem fortiùs exce-
ptionem habere debet &c. quæ omnia proſequere & ſolue,
vt hic not. in glo. ij. Soluit autem Inno. vno verbo ad omnia
12 prædicta dicens q ſpeciale † eſt hîc propter fauorem obſer-
uantiæ iuriſiurandi. Sed contra: quia ſecundum hoc videre-
tur q is qui non iurauit ſoluere vſuras eas non poſſet repe-
tere: quod eſt falſum vnde dic leges contrarias loqui de ſo-
lutione quæ improbatur per legem ſecundum Hoſtien. qui
hoc notauit in ſumma. de vſuris. § ſi. verſ. ſed quomodo. Sed
dic meliùs q Inno. non ad repetitionem, ſed potiùs ad ſolu-
tionem & iuramẽti obſeruationem ſe retulit, vnde dictum
eius verum eſt atq; notabile & malè reprę henditur per Ho-
ſtien. & Nouel. nam re vera ſi non iuraſſet poſſet cum bona
conſcientia iuris authoritate, ac agentem exceptione repel-
lere & abſolutionem abſtinere: ſed quia iurauit ſoluere non
poteſt iuramentum abſque ſuperioris relaxatione violare:
cum abſque ſalutis ſuæ diſpendio obſeruari poſsit. arg. xxij.
q. iiij. ſi aliquid. & ĩ. eo. c. ſi vero. à cõtrarijs nec obſtat quòd
creditor ſolutionem exigens ſalutis ſuæ diſpendio ex hoc
incurrit: quia illud ſibi agenti inſtanti, atque compellenti &
non debitori patienti, & non reſiſtere valenti imputari de-
bet. ĩ. de regulis iuris. capitu. damnum. libro ſexto, eligibi-
lius enim

lius enim est debitori maximè dum nō potest resistere pro-
priè saluti respicere per obseruationem iuramenti, quā cū
dispendio salutis suæ intendere ad salutē proximi, qui iuua
ri non pōt cū non pœniteat: & ista est ratio decidendi hu-
ius decretalis scdm veram opinionem Inn. & verā dissolu-
tio omniū contrariorum, que formari possunt: sed caue tibi
de his, quę scripsi j.e.c.in.j.iiij. & penul. suppletionibus glos.
ij. & prǽcertim in pe. suppletione dictę gl. & per illa declara,
13 & modifica quę ꝓximè dixi. vnde † hic dicebat Host. quòd
speciale est in vsura ꝙ repetat ꝓpter periculū animę ipsius
recipientis: sed magis placet dictū Bernardi qd habet quòd
ideò repetit: quia metu iuramenti soluit intelligendo sanè.
repetit enim quia creditor recepit indebitè eo ꝙ perēpto
ria exceptio sibi obstabat, vt. ff. de condic. indebi. l. si is. qui à
cōtrario. & l. si non sortē § j. & § indebitum. & § qui filio. nec
obstat ꝙ scienter soluit indebitum, vt. d. l. si is qui. quia iu-
ramentum personaliter ipsum ligans, ipsum impediuit vti
sua exceptione perpetua verum quia licet iuramentum de
bitorem iurantem propter reuerentiam Dei, & religionis
iuramenti ad obseruationē adstringeret creditorem tamen
turpiter agentē non iurabat, nec eius turpitudinem validat:
quia iuramentū vinculū iniquitatis esse non debet. xxij. qō.
iiij inter cætera, & ideò repetit. ex quo infero ꝙ licet iura
mentum iurantem hic personaliter obliget, & adstringat ad
obseruationem iuramenti ipsum tñ contractū vsurariū nō
validat, nec confirmat per. l. non dubium. C. de legibus. & C.
de pactis. l. pacta, quę cōtra leges. & melius. ff. de pact. l. iuris-
gentium. § & generaliter. Item ex hoc infero, ꝙ nō procedit
hic, quod scripsi post Henri. j. e. c. in tertio notabili. versicu.
in secundo casu: quia dico ꝙ ille, qui promittit soluere vsu-
rā promittit contra ius, videlicet diuinum, & canonicū qd
dānat vsurā, & per consequens contractū vsurariū. vt patet
ex his quę scripsit Nouella. j. de reg. iur. peccatum. lib. vj. in
14 mercuriali. Dico tamen † tenetur seruare quoad solutionē
propter reuerentiā iuramenti: quia licet ipse contractus sit
damnatus: & quoad effectus iuris iuribus vacuatur: ipsa tñ
iuramenti obseruatio, quæ in solutione consistit: quantum
in se est, nec iure repugnat, nec peccatum etiam ne malè in-
ducit, vt hic, quia si aliquod peccatum induceret ad deterio
rem exitum tenderet, & per consequens nō ligaret, vt. d. c. si
aliquid. & dicam j. c. si verò. tene ergo pro constanti, ꝙ con-
tractus ipse vsurarius iuratus qui aliàs est propter suā turpi
tudinem de se nullus: & ꝙ per consequens ab ipso iuramen-
to cōfirmari nō potest: vt § & generaliter. & l. non dubium.
& l. pacta. quæ contra leges alleg. nullam inducit actionem,
nullamq; obligationem saltem efficacem ad agendum: vt pa
tet in iuribus proximè alleg. & j. de reg. iur. c. quæ cōtra ius
fiunt. li. vj. & sic in veritate procedit quod scripsit hic Bern.
in princ. j. gl. quod tamen pessimè Collect. reprę hendit, nec
est verum ꝙ Bernar. notauerit contrarium. s. eo. c. j. nec etiā
hic in fi. quia licet vtrobiq; notat ꝙ soluere vsuras non est
peccatum: tñ nec hic, nec ibi dicit ꝙ obligetur creditori ad
soluendum: licet bene fateatur ꝙ obligatur Deo ad obserua-
tionem iuramenti, eo ꝙ potest hoc facere sine dispendio sa
lutis propriæ. Item etiam ex hoc infero contra lo. de Ligna.
qui dicit regulam datam per Accur. in. d. l. pacta, quę contra
15 leges. quę habet, ꝙ iuramentum † nō firmat pacta, quę sunt
contra leges: sed bene firmat pacta, quę sunt præter leges hic
destrui: quia hic pactum erat contra legem. s. canonicam, &
diuinam: nam re vera pactum hic per iuramentum non fir-
matur: nec validatur, vt dixi & hoc menti tene: quia potest
ad multa facere. Host. autem dicit ꝙ hanc vsurarum repeti-
tionem odium creditoris, & fauor iuramentum seruātis in-
ducit. sed re vera melior ratio fuit superius assignata, videli
cet: quia ex natura contractus non tenebatur ad soluendum
& quia à voluntaria solutione propter metum periurij ex-
cusetur intelligendo, & opponendo, vt dixi. præterea dice-
16 bat Host. ꝙ qui † propter iuramentum soluitur vsura nō in-
tendit ius verè solui: sed potius numerari: quia numeratio-
ne facta iuris interpretatione adimpleuit debitor qd iura-
nit: cuius iuris authoritate postea repetit. ar. insti. quib⁹ mo
dis tollitur obligatio. in prin. Aduerte fateor ꝙ non censet
soluisse: quia ad soluendum teneretur: sed dico ꝙ ideò repe-
tit: quia indebitè soluit, vt prædixi, nec amplius insisto, licet
me vlterius dilatare possem. adde tñ quę scripsi. s. de argu. c.
exposita. in solutione. ij. quęstionis princip. & ad fi. q. ver. sed
huic tertiæ cōclusioni. & ver. solutio.
17 ¶ SECVNDO quæritur, quid si recipiens pecuniā † ad
vsuram iurat pecuniam soluere, & solutam etiam non repe-
tere, nunquid poterit tunc repetere, vel aliud remedium ha
bere, aut aliquod aliud remedium habere. & imprimis olnò
dicas ꝙ nō potest repetere, quia tale iuramentum de vsura
soluta non repetenda, absq; interitu, & dispēdio salutis ęter
næ seruari pōt, & in exitum deteriorē nō vergi iuxta ea, quę
dicam. j. e. c. si verò. sed dico ꝙ aliud remediū habet. s. qa se-
18 cundū Inn. pōt hoc † denūciare ecclesię, & tunc ecclesia cō-
pelli creditorem ad agendū pœnitentiā de peccato exactæ
vsurę: & quia creditor talē pœnitentiam non pōt agere, nisi
soluat, vel reddat vsuras: ecclesia cōpellet enim ad restitutio
nē vsurarū, & est hęc denūciatio euangelica fundata in illa
euangelica veritate: si peccauerit in te frater tuus &c. Matt.
xviij. ij. q. j. si peccauerit. s. de iudi. nouit. & de testi. c. in ol. &
eadē ratione ecclesia ante solutionē vsurarū in modū huius
denūciationis addita cōpellet creditorē ad relaxationē iura
mēti pro pœnitentia peragēda. sed nūquid iudex ex officio,
& absq; denūciatione poterit ꝓuidere soluenti. rñdet Inn.
dicēs ꝙ sic. s. per hūc modum: quia pręcipiet gñaliter ꝙ qui-
cunq; scit veritatē de hoc illā dicat sub pœna excōicationis: & sic
coget vsurariū ad restituendum: vt. j. c. ad nostrā. ij. vbi hæc
not in. j. gl. & super ea per Nouel. sed pone ꝙ etiā iurauit nō
denūciare, nunquid tale iuramentū est seruandū: rñdet Inn.
ꝙ nō: quia est cōtra regulā Euangelij j. e. quēadmodum. in fi.
& d. c. si peccauerit & no. per Host. s. qd met. causa. ad aures.
& c. ad audientiā. & j. c. quēadmodū. Caue tñ quia Henr. no
19 tabiliter hoc sic distinguit, quia † aut vult denūciare princi-
paliter intentione fraternę salutis animę periclitāti cōpatiē
tis: & tunc securè hoc facere potest: aut principaliter inten-
tione recuperandi illud qd soluit cōpatiens bursæ vacuę ꝓ-
pter vsuras quas dedit: aut de re familiari, seu de priuatu in-
teresse, & nō de anima curans, & tūc tutius est sibi abstinere
vt. j. e. ad nostrā. ij. & probat in verbis Christi. Mat. xviij. ibi
si amore tui id facit, & d. c. si peccauerit. & sic no. Hostiē. in
summa. de his quę vi metusve cā fiūt § qualiter circa mediū.
Host. & Nouel j. e. quēadmodū. in fi. & hic vide qd no. Ray.
in summa. e. ti. § ix. item pone. & Ber. s. ꝙ me. can. quoniam
Abbas. Inn. & Host. eo. tit. c. ad aures. & c. ad audientiam. &
ipse Henri. j. e. c. tua nos.
¶ TERTIO quæritur, quomodo potest de iure procede-
20 re. l. ꝙ † Eps in præiudicium creditoris forsan laici relaxare
possit iuramentū debitoris, quod de vsuris soluēdis præsti-
terat debitor creditori: dic ꝙ hoc non est mirandū: quia ad
Episcopū spectat relaxare illicita iuramēta propter pericu-
la animarū de quarū salute pertinet ad eundē: vt j. c. cū qui
dam § vlt. & de testi. c. cōstitutis. & xv. q. vj. authoritatem. &
seq. c. & ex isto fundamēto infertur ratio quare Eps relaxat
iuramēta dolo, vi, vel metu, extorta, & dispēsat cū illis, vt. j.
eo. c. si vero. in fi. & c. cūm cōtingat. & xv. q. vj. c. j. & ij. secun-
21 dum Inno. imo dicit Inno. ꝙ Eps dispensare potest † ex cau-
sa etiam in iuramētis licitè præstitis: vt. xv. q. vj. nos sancto-
rū. & c. iuratus. & ad hoc adducit vnū tale argumentū nā si
iurauit certo die me redditurū gladium alicui, & tunc eum
furiosum esse nō deberem ei reddere gladiū. xxij. q. ij. ne qs
arbitretur. sed posteà subdit Inn. posse dici ꝙ nō est necessa-
ria dispēsatio, sed ꝙ potius iuramētum nō extēditur ad hūc
casum: tū quia de ipso nō præsumitur cogitatū: vt. ff. de trās-
act. l. qui cū tutoribus. tū quia ibi intelligitur cōditio, si Deo
placuerit. xxij. q. ij. beatus. Deo autē non placet ꝙ reddat gla
dius tēpore furoris secundū Inn. sed Hosti. dicit ꝙ imo ex vi

alterius cõditionis subintellectæ.s.si res in eodẽ statu permã
serit:vt.ff.de solu.l.cũm quis. Sed adhuc restat ad propositã
quæstionẽ formaliter rñdere ad quam Inno.respondere vo-
22 lens dicit,ꝙ sic etiam licitũ est principi † seculari aliquid sta
tuere,vel facere ex causa in præiudicium iuris alterius, ꝓut
etiã notauit ipse Inn.s.de consti.c.quæ in ecclesiarum.ex quo
videtur Inn.velle innuere,& inferre,ꝙ etiam in præiudiciũ
alterius etiam laici possunt iudices ecclesiastici relaxare iu-
ramẽta,& aliâs in foro suo statuere:qr ad forũ ecclesiæ perti
net cognoscere,& disponere de iuramento:vt.s.de iudi.c.
nouit.hoc aũt venit circa temporalia in vim cõsequẽtiæ ad
quoddam ius spirituale.s.correctionis animæ super quo ipsa
ecclesia disponere habet,& simile habes in legitimatione,&
in matrimonio,& i ingressu monasterij,& in cæteris huius-
modi in quibus ratione connexitatis,& dependẽtiæ cogno-
scit ecclesia de multis,de quibus aliâs nõ posset cognoscere,
qd dñs Marti.reputat multum notabile.Sed nunquid põt
23 Eps iuramentũ in hoc melius cõmutare:rñdet † Inn.dicens
sic:credimus ꝙ in melius posit cõmutare:nam si quis iuras-
set ire ad sanctũ Iaco.& magis vtile esset ꝙ iret vltra mare,
nõ videt Inn.quare fieri non posit,sicut in voto.ar.s.eo.c.ij.
inducit Host.j.de voto.c.j.&.ij.&.c.scripturæ.quod intelli-
ge dum iuramentũ præstitũ est soli Deo:nã si præstitũ esset
creditori aliud pro alio inuito non posset solui:vt.ff.si certũ
pet.l.ij.§.j.in fi.cum concordantijs ibi signatis.& institut.de
de actionibus.§.huic autem.

¶ QVARTO quærit,vtrũ in relaxatiõe iuramẽti sit ne-
cessariò pars vocanda:sed de hoc dic vt scripsi.s.e.c.j.in.j.q.

¶ QVINTO quæritur,vtrũ liceat absq; peccato pecuniã
peccato pecuniã accipere mutuo sub vsuris:Collec.vero hic
24 † tenet,ꝙ vsuras promittens nõ peccat:quia aliâs iuramen-
tũ non ligaret,cũ non sit vinculũ iniquitatis:vt.j.c.quãto.
subdit tñ Gsfrã tenere.j.de vsuris.c.quanquã li.vj.ꝙ recce-
ptio vsurarũ est reprobata qd nõ est verũ simpliciter scdm
eum saltem vbi vsurarius aliâs erat præstiturus vsurã:& sup
hoc remittit ad not.in Nouella,& Host.j.de vsuris.super eo.
& Archi.xiiij.q.iiij.si quis.Thomas aũt in secunda secundæ
q.lxxviij.arti.vlti.mouet istã.q.& finaliter rñdet decisiuè di
cens ꝙ inducere hominẽ ad peccandũ nullomodo,licet aũt
vti peccato alterius ad bonũ licitũ est:quia & Deus vtitur
omnibus peccatis ad aliquod bonũ scdm Augusti.in euchy
25 ridio:& ideò August.publicolæ quærenti vtrũ liceret † iu-
ramẽto eius,qui per falsos Deos iurat in quo manifestè pec-
cat iurans,eis reuerẽtiam diuinam exhibens:rñdit ꝙ si vtit
fide illius nõ per falsos Deos iurat,nõ ad malũ,sed ad bonũ
nõ sociat se peccato illius quo per Dæmonia iurauit:sed pa-
cto bono,& ius quo fidem seruauit.si tñ induceret eum ad
iurandũ per falsos Deos peccaret:ita etiam in proposito di-
cendũ est,ꝙ nullo modo,licet hominẽ inducere ad mutuã
dum sub vsuris:sed bene licet ab eo,qui parat' est hoc-face-
re,& vsuras exercet mutuũ accipere sub vsuris:propter ali-
quod bonũ qd est subuentio suæ,vel alterius necessitatis: si-
cut etiam ei,qui incidit in latrones manifestat bona,quæ ha
bet,ꝙ latrones decipiẽdo peccant ad hoc,ꝙ nõ occidat exẽ
plo.P.virorũ,qui dixerũt ad Ismael noli occidere nos: quia
habemus thesaurũ in agro:Hieremiæ.xlj.sed de hoc dicẽ la-
tiũ j.de vsur.super eo.in:q.vbi Inn.& Host.tractãt istam.q.
j.ti.q.a in aliquibus.in.iiij.q.itẽ adde ad materiã huius decr.
ea quæ scripsi inter cõclusiones meas.cõclusio.lxxxx lxxxxij.
&.lxxxxj ¶ Supple gl.in gl.j.in fi.de hoc.j.e.c.cũ contingat.
dicit Host.ꝙ est ratio:quia per iuramentũ potiùs obligatur
Deo,quã homini.& ideò aliâs bonũ,& irritũ solidat adie-
ctio iuramẽti.xxij.q.j.c.j.&.c.habemus.in gl.ij.ibi,*cõtra agen
tem*.dicũt quidã scdm Goff.c.hoc habere locũ cum creditor
nõ agit:quia tunc potuisset excipi,qd reprobat per tex.quia
dicit ꝙ sunt cogẽdi,ergo petebat creditor,ꝙ iudex nõ impẽ
26 dit officiũ nõ petẽti scdm Lign.Alij dicũt ꝙ † habet locum
debitore denũciante,periuriũ creditoris:qd nõ placet Gof.
pro eo,ꝙ iste ratione criminis in quo perseuerabat,repellit
à denũciando:& quia infamis saltem infamia canonica, &
quia nõ bono zelo denũciat,nec charitatiuè mouet.j.de sy-
mo.licet Helv.& præalleg.c.si peccauerit.Ego aũt puto hãc
decretalẽ posse intelligi,ac practicari de plano dũ creditor
27 † nõ asserens cõtractũ esse vsurarium agit simpliciter ex cõ-
tractu:& debitor excipit contractũ esse vsurariũ:& ideò se
nõ debere cõpelli ad soluendũ.aduersus quã exceptionẽ cre
ditor nihil de materia vsuraria cõfitẽdo dicit hanc exceptio
nẽ repellendã propter iuramentũ præstitum per debitorem
de soluendis vsuris si vsuræ essent:ar.eorũ,quæ leguntur,& no.
C.de except.l.nõ vtiq;.nã si creditor assereret,vel confiteretur
contractũ ex quo agit,esse vsurarium in hoc suã turpitudi-
nẽ allegaret:& ideò repelli deberet ab agendo.ff.de adopt.l.
post mortem.C.de seruo pig.da.ma.l.si creditoribus.&.C.de
reuocan.dona.l.cum profitearis.& istud habes iungere ad ea
quæ scripsi.s.e.c.in.j.q.& ibi,*plane*.&.j.de reg.iuris q ad agẽ-
dum.li.vj.& ibi.l.indebitũ.dicit Goff.& Hosti.ꝙ hic soluit
authoritate,& cõsilio iuris vnde saluum manet ius repeten-
di.j.de spõ.cõmissum.&.j.c.prox.sed veriùs dicũt Bern. &
28 Inn.& imò soluit metu † periurij,& ideò non videtur donare
C.qd me.cau.l.ij.&.ff.de condi.ob turpẽ causam.l.pe.à con-
trario,& ideò repetit ar.ff.quarũ rerum actio nõ datur.l.j.§.
quæ onerãdæ.cum simil.& ibi.*indebitũ*.consulit Host ꝙ se nõ
arcet repetens ad condictionẽ indebiti:de quo vide in Spe.
de actione.& petitione.§.ij.ver.qd aũt dixi & ibi.§.vlti. Istæ
duæ leges loquuntur in eo qui effectualiter erat obligatus se-
cundũ Philip.& ibi,*metu iuramenti*.scdm hoc videtur ꝙ is qui
nõ iurauerat soluens vsuras nõ repetat qd est falsum, vnde
dic leges loqui de solutione,quæ non probatur per legẽ scdm
Host.qui hoc notat in summa.de vsuris.c.vlti.ver. sed quo.
vnde hic dicebat Host.speciale in vsura.s.ꝙ soluta repetetur
propter periculũ animæ ipsius recipientis,& dicũt Inno.&
Host.ꝙ fauor seruantis iuramentũ.seu promissum, & odiũ
creditoris hoc inducit,& Host.ꝙ propter iuramentũ vsura
soluitur non intendit ius verè solui:sed potiùs numerari:qa
numeratione facta iuris interpretatione adimpleuit debi-
tor qd iurauit:cuius iuris authoritate posteà repetit:ad hoc
institutа quibus modis tollitur obligatio in prin.prout etiam
dixi.s.e.c.in.j.q.& placet etiam Lignano. Sed ad veritatem
istud nõ capio:qa nec ex approbatione,nec ex reprobatio-
ne legis solutionis indebiti factæ scienter impeditur repeti-
tio:sed ex hoc tantùm:quia sic scienter & voluntariè soluẽs
donare videtur,vt.ff.de condi.indebi.l.j.&.ff.de reg. iuris.l.
cuius per errorẽ.vnde si vsuras debens absq; iuramẽto sciẽs
esse vsuras.& sic se esse tutum exceptione perpetua illas sciẽ
ter,& volũtariè soluit nõ apparet quõ repetere posit: quia
donare videtur:vt.ff de cõdi.indebi.l.si is qui poetua.arg.ff.de
condi.ob turpem cãm.l.j.§.sed qd meretrici. sed in veritate
29 in contrariũ † multum facit illud qd dicit textus ꝙ si turpis
causa accipientis fuit etiã si res secuta sit repeti põt:vt.ff.de
cõdi.ob turpẽ causam.l.j.§.vlt.&.l.seq.nisi etiam dantis tur-
pitudo versaretur iuxta ea,quæ scripsi.s.e.c.in.v.q.& quæ dicã
j.de vsuris.c.super.e.quia tunc cessante metu iuramenti ces
saret repetitio:vt.ff.de cõdi.ob turpẽ causam.l.iij.cũ duabus
seq.& per hoc modifica,& declara ea,quæ scripsi.s.e.c.in.j.
q.& in fi.vel cũ nõ possunt absolutionẽ petere propter vici-
nitatem termini solutionis faciendæ,vel propter absentiã,
vel propter cõtumaciã creditoris scdm Tancr.& Butr.in gl.
vlti.ibi,*non est peccatum*.de hoc notant hic Pet.& Abb.sed vi
de qd scripsi super hoc.s.e.c.in.v.q.& qd dicam.j.de vsuris.
super eo.& qd scripsit Nouel.j.de regulis iur.c.damnum. li.
vj.ad fi.quæstionis mercurialis,ibi per eum disputatæ.

SVMMARIVM.

1 *Iurans pignus non,nisi satisfecerit,repetere an,fructibus sortẽ æqui tibus,cordicens deberet.*

2 *Appellatorem non,nisi caussa cognita,ad iudicem à quo remitti.*

3 *Cautio sufficiens in c.ad nostram.j.quo modo accipiatur,& nu.7.& qua sententia sine cautione rescindatur.nu.4.& quo casu exigenda sit.numero.5.*

Rescripti

6 Rescripti papalis factum quo modo accipi debeat.
8 Pœnam.l.si quis in tantam.quis effugiat:& c.ad nostram.de iureiurando adseruando quæri.
9 Compensatio quibus rebus admittatur,vel non:eam tamen in specie.c.ad nostram.non admitti,& cur.nu.10.& 11:
11 Sumptibus suis facienti ius fœnere:& quis in re.

CAP. VII.

AD nostram audientiam noueritis.¶ Cas.Si debitor creditori iurauit rem pignoratam non repetere,nisi prius debitum soluat:iuramentũ verè cõpellitur,
& sunt duę partes,secunda ibi,*ideoq;*.¶ Expone literam *soluere m sibi pecuniam*.nota,φ nõ dicit donec foret sibi satisfa-
2 ctum:quia tunc † ex quo satisfactũ esset de fructibus nõ venissent contra iuramentũ:requirebatur ergo ex forma iuramenti numeratio,& solutio pecunię,& hoc nõ ponderauit tertia gl.scdm Nouel.vnde dicebat dñs Gul.bracõlę Card. Vabreñ.φ iuramentum est strictissimæ naturæ:quia solum casum inclusum,vel quã vicini⁹ potest taliter cõpręhendit. qđ illud formaliter impleri importat,& qđ non sofficit in æquinalenti implere,vt hîc.& ad id quod dixi quã vicinus potest,inducit.ĩ.e.quanto.Dicebat aũt Boat.φ cum hîc nõ fuerit iuratum de vsuris soluendis nõ est locus petitioni relaxationis iuramenti de qua.s̃.e.c.j.*grauamen*.impropriè,aĩs sequeretur φ soluta pecunia posset illum grauare,qđ est falsum:hoc ergo intendit φ non inquietarent,vel molestarẽt eum super detentione pignoris,& perceptione fructuum: *propter hoc*.i.qoia nõ restituebat possessiones ad mandatum tuum scdm Pe.& Abb.quia contractus vsurarius erat scdm. eos.*adstrinxisti*.qđ facere non debuit,vt patet per sequentia *in eandem*.i.einsdem generis,& electurę - illa em̃ sublata non reddit.ff.de solutionib.l.qui res.§.aream.Goffr.*reducatis*.non dicit per cautionẽ reddità distinguatis,& facit scdm Host. id q.ĩ.ĩ.dicam.ĩ.e.c.in.j.oppositione.¶ Primò opponitur
2 in verbo adstrinxisti:quia hîc supponitur propter hoc † per creditorem fuisse appellatum ab Archiepo Rothomageñ. qui illũ vinculo excõnis adstrinxerat,& tñ nihilominus remittitur ad eum absoluendus,quod videtur esse contra iura quę volunt φ ille,qui appellat à iudice,nõ est ante cognitionẽ causę appellationis ad eum remittendus,maximè dñ malè sentẽtiauit,vt in proposito,vt.ĩ.de app.c.interposita.§.illa. Soluunt quidã φ hîc non fuit appellatum prout re vera,nec textus apperit hîc fuisse appellatũ.Itẽ potest dici φ hîc non cõstabat de iniusta excõicatione,& ideò pręstatur cautio, vt sequit:quia aliter non pręstaretur,vt.ã.de rescript.ab excõicato.prout aũt placet Ino.φ hîc non fuit appellatũ,& φ iste fuit iustè excõicatus pro cõtumacia:sed snia restitutionis rerum fuit iniusta,& ideò contra ipsam mãdatur φ res creditori restituatur:sed Host.huic dicto resistit dicẽs φ ex quo snia restitutionis iniusta fuit creditor in non parendo sniæ non fuit contumax,& sic nec excõicandus,& sic sine cautione absoluendus.Si verò intelligit Inn.illũ fuisse excõicatum in non cõueniendo cõmissum adhuc iniustè processum est in hoc,φ cautio sufficiens fuit exacta:quia tunc debuit sufficere iuratoria,vt.ĩ.de verb.sig.c.ex parte.&.c.cum olim.ex quo infert dictum Inn.non posse saluari,nisi dicat φ creditor violenter restitit debitori in occupatione rerũ, quę iudicis authoritate fiebãt.& φ in hoc modũ excessit,& φ maritus satisfacere noluit,& φ propter hoc excõicatus fuit,& φ propter offensam saltem dubiã cauere debuit,vel dic φ fuit excõicatus propter contumaciã,& propter expẽsas,de quibus ante oĩa cauendum de iudi.c.j.vel dic secundũ
3 Host.φ † sufficiens cautio hîc vocatur iuratoria,quia obstãte iuramento ante solutionẽ pecunię nõ poterat questio referri de fructibus.ad qđ facit finis litere vbi non iubet istõ distringi per caotionem pignoratitiã,vel fideiussoriam: sed solũ reduci in primam sententiam scdm Host.nec obstat φ
4 † cũ snia fuit iniusta debuit sine cautionis grauamine relaxari de sent.excõ.c.j.§.super eo.li.vj.solus Host.dicens illum locum habere,qñ nulla causa exprimitur in sentẽtia,vel qñ talis exprimitur de qua dictum est φ est iniusta,vel falsa,vel qñ est iniusta ex ordine,puta,quia non fuit in scriptis lata, vel quia fuit lata contra cõsiliũ.c.sacro.de sent.excõ.sed vbi ordo seruatus est,& causa expressa,quæ saltem dubia dicit, habet locum,vt.d.c.sacro.ver.nisi talis.& de ver.significat.c. ea parte.j.in fi.hîc autem erat causa expressa,quæ erat dubia s.quia dicebant debitores sortem esse solutam de fructibus qđ creditor negabat.Vnde pro ninembibus hîc debent formari duæ oppositiones.Prima est:quia propter iniustã excõicationũ causam videbatur,φ nõ erat cautio exigẽda.Secunda est:quia in illo,qui non est excõicatus pro re iudicata:sed pro sola contumacia videbatur,φ sola iuratoria cau-
5 tio exigenda esset.& ad † primam oppositionem dicere habes φ Papa habuit causam excõicationis,quæ erat : quia ad mandatum Archiepĩ creditor possessionem restituere recusabat,pro dubia:quia non constabat Papę vtrum creditor habuisset aliquam caosam rationabilem retinẽdi,videlicet aut ratione expensarum.aut ratione reparationũ,aut ratione sortis nondum solutæ.& ideò in antiqua in primo rñso ponitur verbum sicut asseris,nec obstat quod sequitur in textu,in ver.deinde debitores:quia Papa non mãdat simpliciter possessiones creditori ibi restitui:sed sub conditione si ita est.nec obstat quod dicit in ver.cũ aũt.quia etiam ibi subintellige repetita illa clausula:si ita est,vt.s̃.de rescript.c.
6 ex parte.quicquid † enim Papa hîc in facto supponit ex partis narratione processit cũ non motu proprio:sed ad instantiam partis rescribat ar.eorum,quæ leguntur,& no.in.d.c. ea parte.&.ĩ.de præben.c.si motu.li.vj.& facit:quia in dubio nõ debuit pręsumere Papa ex sola partis narratione Archiepm excõicasse iniustè.arg.ã.de renunc. in præsentia.& ideò debemus credere φ Papa causam excõicationis dubiã teputauit maximè,vt iura iuribus concordemus.ĩ.de elect. cum expediat eo.li.Ad scdam oppositionem respondet φ verba illa recœpta à præfato.P.*sufficienti cautione*.debent intelligi scdm naturam subiectę materię,vt.ff.loca.l.si vno an-
7 no † vt si de iure debeat sufficere iuratoria cautio iudices iuratoria contentant.illa enim in casu suo sufficiens est.verba enim rescriptorũ sunt intelligenda,& interpretanda scdm ius,vt.C.de inoff.testa.l.si quando.&.s̃.de rescript.c.causam quæ.maximè,vt euitetur iurium correctio,vt.C.de inoffic. dotı.l.vna.¶ Scdò opponitur,quia videtur φ debitores pignoratam possessionẽ subtrahendo ius,& proprietatẽ quæ in rebus illis habebant amiserint ar.ff.qd met.cau.l.extat.& C.vnde vi.l.si quis in tantam.&.xvj.q.vj. vide Bern. hîc in
8 gl.vlt.Inn.autem videtur placere solutio,quæ † habet φ debitores authoritate iudicis possessiones huiusmodi occuparunt.& ideò excusant à pœna.l.in tantam.vel nõ fuit hîc actum condictione ex.l.illa.scdm eum.Subdit etiam φ edictũ diui Marci.de quo in.d.l.extat.non tangit locum hunc: quia solũm locum habet:vt creditor authoritate sua pignus occupat:verior aũt solutio est quã ponit Bernar.io fi.gl.vlt. iuncto qđ scripsi.ã.eadem oppositione ibi,vel non fuit hîc actum:quia nec actum fuit,nec agi debuit hîc de hoc.sed solũm de obseruatione,vel translatione iuramenti , & hîc de hoc ponitur ista decretalis in hoc titulo de iureiurando.& nõ in illo.s̃.de his,quæ vi metusue causa fiunt.¶ Tertiò opponitur contra id quod habet hîc in versu ibi,*ideoq; mandamus*.in vers.restituat,quia imò videtur φ debitores isti poterant debitũ cum fructibus compensare,vt.C.de compensa.l.j.&.ff.so.ma.l.diuortio §.ob donationem.&.ff.ad.l.falcidiã.l.qđ de bonis.§.quod aũt.respondet Inn.dicẽs non fieri
9 cõpensationem † nisi in pecuniã,vt.ff.de pig.l.grege.in prin & ideò fructus in pecunia non cõsistentes non puterant cũ pecunia compensari,nisi illi fructus essent consumpti:quia tũc cum precio eorũ cõpensatio posset fieri,vt legibus prædictis,vt.C. de compensat.l.si propter fructus.& est ratio qa speciei,vel corporis ad quantitatem non fit cõpensatio , vt

C.de compē.l.si cōstat.&.ff.de pig.act.l.si cōuenerit.in prin.
&.ff.de impēsis in rebus dotalibus factis.l.qđ dicif.in prin.
& idem hîc:quia consumpti non erant,cōpensatio non fie-
bat de his scdm Inn.vel aliter respōdet Inn.dicens ꝙ hîc nō
10 audiunf debitores,qa hîc † creditor nihil petebat,nec age-
bat,imò tantùm debitores agebant,videlicet ad fructus per
creditorem perceptos,quos petebat,vel si agebat creditor
ipse tantùm petebat coram Archiepō,non si quidē pecuniā
mutuata:sed solùm rerum pignoratarū possessionē sibi re-
stitui.Preterea,quia & si creditor ageret tanquam creditor
ad pecuniā mutuatā,non tñ possent debitores fruct⁹ com-
pensare,cum iurauerint non molestare eum,nisi sortem pri
mo soluerēt etiā fructibus nō cōputatis,hoc eñ actum erat
scdm Inn.& ideò qa iuramentū seruandū,vt.s̄.c.prox.super
quo remittit Host.ad no.sua.j̄.de posito.c.ij.vel hîc non li-
quebat ꝙ de fructibus esset satisfactum creditori, & tñ li-
quebat de debito creditoris scdm eum Dicebat enim tan-
quàm potuissent debitores cōpensationem fructuum face-
re si de ipsorum qualitate liqueret,sed quia non poterat li-
quere de facili non erat locus cōpensationi,vt.C.de com-
11 pē.l.vlti.& idē Vinc.Collect.autem dicit ꝙ hî. † nō admit-
titur compensatio propter formā iuramenti scdm oēs,& sic
nota casum,vbi non est idem iudicium de aliquo,& de suo
equiualenti,seu æquipollenti,quia per perceptionem fru-
ctuū vltra sortem,extincta fuit obligatio principalis,vt no.
j̄.e.ex literis. ¶ Supple Gl.in gl.prima in fine.&.xij.q.ij non
liceat.in gl.ij.ibi.l.j.hoc potius videtur cōtra ad id qđ sequif
in gl.vlt.ibi extat edictum.hec lex ponit casum conuersum
s.qñ creditor sua authoritate pign⁹ occupat scdm Inn.& in
c.j.vbi de hoc,& ibi.j.xñ so.*in fine*.Dicebat Vincē. nescio ad
12 quid,vel multùm fauet ius † ei qui suis expensis vult aliquid
facere.Cogitur enim tunc aduersarius ad id ad qđ aliter nō
cogetur,vt.ff.de eden.l.pretor.§.vlt.& in fi.&.j̄.de foro com
peten.c.vlti.li.vj.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenta omni modo seruari debere.*
2 *Iuramento assertorio,ex quo periurium nascitur,an contraire liceat & nu.3.& quid in promissorio.nu.5*
4 *Iuramento animæ nociuo reclamandi non esse,imò iure ipso absque superiore.*
6 *Promissorio iuramento contraire licere.& nu.9.Amplio,vt nu.7. Declaro ampliando vt nu.8.Limito,vt 10.11.& 12.Quid in dubio numero 13.*
14 *Illicitum iuramentum quibus argumentis deprehendatur.*
15 *Iuramentum tribus casibus non obligare.*
16 *Iuramenta in malos exitus sex modis abire.*
17 *Obligationem duplicem ex iureiurando oriri:illicitum tamen non obligare.nu.18.& iurato actui reclamans an infamis sit.nu.19.*
20 *Iuramenta imperatori relaxare non licere,& iuramentum assertorium quid.nu.21.*

CAP. VIII.

SI verò aliquis. ¶ Si iuramentum per metum extortum seruari pōt sine periculo animæ seruandū est.Romana tñ ecclesia à tali iuramento absoluere consueuit.Cōis diuisio,secūda,ibi
quibus duximus respondendum.& illa in duas subdiuitur,& est
secunda ibi,*verū aliquando*. ¶ Expone literam,*grauissimo*:qui
posset cadere in constantem,qđ dic,vt scripsi.s̄.qđ met.cau.
ad aures.& repete,que ibi scripsi post Inno.retinuerit fortè
renuncians erat vicarius,vel conductor scdm Pe.& Abb.qui
dicunt ponendū casum per decretalem vltimā.j̄.ne prelati
vices suas.alter,& quis an vim passus,an vim inferens,*quelibet*.i.aliquem,vel hoc dicit ꝑpter casum quē statim excipit
1 venire,imò debet † oīnò seruare,nisi authoritate superioris
absoluatur ex causa,vt sequitur,& probaf de elect.c.venera-
bilē.§.vlti.& dixi.s̄.e.debitores.& hoc teneas scdm Inno.*nisi
tale sit*.& est alius casus qñ iuramētum improbatur à iure.s̄.
de foro cōpe.si diligenti.&.j̄.e.veniens.&.c.quintauallis.vel
propter conditionē subintellectam.j̄.eo.quēadmodum.vel
Papæ authoritatem.s̄.de rescrip.constitutus.&.j̄.e.venien-
tes.aut ecclesie.j̄.eo.sicut Host.*ministerium*.i.officium.s̄.de
elect.cum in cunctis.§.inferiora.permisis.i.per ius dimisi:
non enim est dispensatio:sed ius cōe,licet Alanus aliter hîc
scripserit scdm Goff.Alij dicunt permisi:quia nulla pœni-
tētia est eis imposita,vel imponetur, si ministrauerint non
tñ dicetur eis post absolutionē ꝙ ministrent.Inn.autem in-
telligit permisi superioris authoritate,qua interueniente
poterunt venire contra iuramentum,vt dicit.
¶ PRIMO generaliter quæritur,qualiter quis potest ve-
nire contra iuramentum à se præstitū,& hîc distingue duas
species iuramenti,quoddā enim est iuramentū assertorium
qđ est de preterito,vel de pñti,& qđ habet multas species,
vt plenius dixi.s̄.de testi.c.testimoniū.Aliud est promisso-
riū qđ est de futuro,qđ simpliciter habet multas species, vt
ibi dixi.Aut ergo queris de primo.i.de assertorio,& tūc aut
2 queris vtrū † posit venire contra deierando hoc est ꝙ si ve-
niat contra per hoc dicaf deierare,& tunc dic ꝙ non pōt ve
nire cōtra,quia ea que sunt de pñti,vel de preterito nō reci
piunt suspensionem,vt.ff.si certum pe.l.cū ad pñs.ff. de in-
iusto rupto,& irrito testa.l.cū in secundo.§.j.de verb.ob.cō
dictio in preteritū.&.l.si ita stipulatus fuero hāc.& insti.de
verb.ob.§.conditiones.vnde statim,aut iurauit falsum,aut
iurauit verū.vt.xxxij.q.ij.c.homines falsum iurant.&.c.is au
3 tem.Aut queris † vtrum posit venire contra non deieran-
do:sed actum rei iuratæ directè,vel indirectè contrarium
faciendo,seu exercendo,& tunc aut agitur in quo,si nō pos
set facere actum contrarium rei iurate posset periculū ani-
me etiam imminere,& tūc pōt venire contra.ita loquif.j̄.c.
mulieri.scdm But.& Abb.ibi aut agitur in casu in quo si nō
posset facere contrarium rei iurate,nō propter hoc posset
periculū anime imminere.& tūc Inn.in diaco.c.mulieri. &
Host.post eum innuit dicens ꝙ post solam cuilibet licet cō-
tra suā confessionem venire,vt no.per eos.j̄.de except. ve-
4 nerabilis.sed Vinc. † & Abb.in.d.c.mulieri contradicentes.
ꝙ speciale est in casibus in quibus vertitur periculū animæ,
ꝙ posit venire contra.Pro quibus facit quia non est idem
in confessione qđ in iuramento:quia in faciendo,seu exer-
cendo actū contrariū sue cōfessioni non facit quis turpitu-
dinē suā,sicut faciendo actū contrarium iuramento suo ꝓ-
pter quā turpitudinē nō debet audiri.C.de reuo dona.l.cum
in fraudē.s̄.de confess.cū super.j̄.de donat.inter dilectos.de
cō.pr̄ebē.cum super questione.& dixi.s̄.de elect.nosti.& in-
tellige ꝙ nō potest venire cōtra nisi diceret se errasse,& er-
rorē suū vellet corrigere,& reuocare,ad qđ incōtinenti ad-
mitti deberet,si sit testis,vt.s̄.de testi.cog præterea vel nō-
dū finito negotio,si sit pars vt legif,& not.j̄.de in integ.re-
5 sti.c.si aduersus.li.vj.Aut queris de scdo.s.de iuramēto † ꝓ-
missorio,& tunc dicit hîc Host.ꝙ non pōt venire cōtra nisi
tale fuerit ꝙ seruatū vergat in interitum salutis æterne, vt
hîc.vel nisi authoritate superioris ex causa,vt.s̄.de elect. c.
venerabilē.in fi.s̄.e.debitores.vel authoritate iuris canoni-
ci ipsum iuramentū omninò reprobantis.s̄.de foro cōpetē.
si diligenti.&.j̄.c.veniens.&.c.quintauallis.vel nisi vbi con-
ditio subintelligitur,vt.j̄.c.quēadmodum.vel nisi authori-
tate Pape,vt.s̄.de rescript.constiturus.&.j̄.e.venientes. vel
authoritate ecclesie,vt.j̄.e c.sicut.scdm eum.& adde qđ no.
Inn.& Host.in.c.all.venerabilem.in fi.s̄.de elect. & Archid.
xxij.q.iiij.qui sacramēto super verbo festinet.Scdm mentē
quorū pōt in isto iuramento promissorio plenius sic distin
6 gui.quia aut † authoritas vrget venire cōtra iuramentū:nec
pōt cōtra iuramentū,nec potest haberi superior à quo petaf
absolutio:& tūc licet venire cōtra iuramentū nedum teme-
rariū:sed etiā cōtra licitū sine authoritate superis.vj qō. iij.
antecessor.scdm eos.vnde si quis iurauerit,ꝙ nunquā tene-
bit feudū ab ipso dño,& ꝙ nō seruiet illi,vel locabit operas
suas,aut accipiet domū,aut mutuū non tenetur illud serua-
re,si aliter nō posit viuere,nisi contra id qđ faciat:quia iam
res venit

res venit ad eum casum de quo si cogitasset ab initio,& iu-
rasset de illi illicitum esset iuramentū,vt ibi notat Archid.
xxij.q.ij.animaduertendum.in gl.pe.Aut non vrget necessi
7 tas venire contra iuramentū,& tunc refert aut magna† vti-
litas spiritualis exigit venire contra iuramentō,& tunc for-
tè idem qđ in casu necessitatis sc̄dm eos.vnde necessitas, &
euidēs vtilitas ecclesię regulariter ęquiparanť,vt leg.& not.
s̄.de elect.cū nobis.in fi.j.de pręsby.exposuisti.&.c.de mul-
ta.Aut nec necessitas,nec spiritualis vtilitas vrget, vel exi-
git venire contra iuramentū est illicitum,& hoc cōstat,aut
est licitum,& hoc cōstat,aut est dubium vtrum sit licitū vel
8 non.In primo casu refert:quia aut iuramentū est† de sua na
tura sic illicitum q̄ non pōt seruari sine interitu salutis ęter
nę,vt quia iurauit corrūpere sanctimonialem,iugulare pa-
trem,& familia,& tunc licet Io.dicat q̄ Ep̄s possit hoc casu
dispensare,vel potiùs denunciare iuramentū non tenere,vt
xxij.q.iiij.c.j.&.ij.&.c.in malis.&.c.qui sacramento.&.c.in-
9 ter cętera.s̄.e.ti.c.peruenit.&.c.ex literis.Tu† tn̄ dic q̄ imò
etiam ipse iurans potest authoritate propria venire contra
licet tunc debeat pœnitere sc̄dm Goff.Inn.Host.& Archi.
vbi.s̄ & in hoc concordat Io.xv.q.vj.authoritatem.in ma-
gna gl.ad fi.vbi dicit q̄ tale iuramentū nō obligat ipso iure,
& Ber.j.de simo.ex diligenti.gl.ipso iure, & Hostē.post eū.
10 Aut iuramentū nō est adeò illicitū quin possit seruari† sine
interitu salutis ęternę:sed est aliâs temerarium,& tunc aut
est perniciosum exēplo,vel perniciosum,& tunc non debet
venire contra illenisi authoritate superioris,vt in.c.all. ve-
nerabilem.in fi.s̄.de elect.& hoc.&.j.e.c.cū quidam.c.vlti.&
c.verū.sc̄dm eos,quod verum etiamsi iurans sit paratus age-
re pœnitentiam de periurio no.Archid.viij.di.quæ contra
mores,imò sc̄dm Archid.Papa solus absoluis à temerario
iuramenta,vt.c.all.venerabilem.§ fi.Quidā tn̄ tenent q̄ Ep̄s
dispensat in temerario iuramento si in peiorem exitum ver
gat,vt.s̄.e.quintauallis.§ si verò.hoc no.in Spe.de leg.§.nunc
ostendendū.ver.xxiiij.&c.vt notat Archid.in.c.all.qui sa-
11 cramento.Aut iuramentū† est tantum temerarium,& tunc
illud seruari debet,vt.xxij.q.iiij.innocens.ij.s̄.e.debitores.
& hoc nisi dolo,vel metu extortum:quia tunc talia iuramē
ta absoluunť,vt.j.c.cū contingat.&.verum.& not.s̄.qđ met.
cau.ad aures.sc̄dm prædictos Inn.Host.& Archi.& intelli-
go q̄ talia iuramenta absoluunť per Ep̄m,vt no.Inn.& Ioā.
an.post eum.s̄.e.debitores.& idē sonuit Car.j.de peccatis.c.
quāuis.gl.fi.li.vj.licet Spec.innuat contrariū in.§.alleg. nunc
12 ostendendū.versi.xxiiij.In secundo casu.s.† bn̄ iuramentum
est licitum,& hoc cōstat,tunc cōtra tale venire nō licet om-
ninò est seruandū,vt hîc,&.j.e.verū.&.c.cum contingat. in
fi.&.xxij.q.iiij.inter cætera.&.c.si quidem.& hoc nisi ex cau
sa,& authoritate superioris,vt not.gl.j.de cle.non residē.c.
vnico.in gl.quid si consuetudo.li.vj.& vide qđ no.Io.xj.dist.
in his,vel nisi is cui iuraui aliquid dicere,vel facere me ab-
soluat à præstito iuramento,qđ potest facere,vt.j.e.c.sicut.
&.s̄.e.c.j.&.j.de spō.c.ij.ver.de hoc dicā.vel ad tempus iu-
ramentum huiusmodi relaxet,qđ potest facere,vt.j.e.c.quin
tauallis.vbi hoc no.Host.In tertio casu.s.qn̄ est dubiū vtrū
13 † iuramentū sit licitum,vel non iurans no debet venire cō-
tra authoritate propria:sicut nec cōtra illud qđ licitum esse
constat:sed consulendus est superior,vt patet in.c.alleg. ve-
nerabilem.§.fi.in qua decr.sc̄dm Gof.& Cōpo.potuit dubi-
tari de iuramento,de quo loquitur eo q̄ præstitū fuit de vo
luntate Imperatoris de cuius imperio agebatur,sicut est alť.
q̄ peccatum factū de volūtate illi⁹ cuius est hęreditas valet.
C.de pactis.l.vlti. sed certè aliud est in imperio qđ proce-
dit per electionē,& aliud in hæreditate,quę deferť per suc-
cessionē.viij.q.iij.talia &.s̄.de elect.per inquisitionē.vel se-
cundū eundē Gof.ille Philosophus de quo loquiť alia decre
talis nō debuerat recedere ab illicito sit,vt regnum occupa-
ret aliâs:secut sc̄dm eum,& ita no.Archid.in.d.c.qui sacro.
& licet præfati doctores non exprimāt quis est ille superior
vtrū Papa,vel Ep̄s: tn̄ Ray.in summa.li.iij.ti.xxvij.de dis.§.
j.exprimit dicens q̄ solus Papa pōt concedere q̄ aliquis ve-
niat cōtra iuramentū licitū,vel de quo dubitatur vtrum sit
licitū,vel illicitū,& pro hoc facit.c.allegatum venerabilem.
in fi.s̄.de elect.& vide Archi.in.c.alleg.animaduertendū.gl.
pe.xxij.q.ij.vbi dicit generaliter,q̄ vbicūq; quid iuratur fa-
ciendum,vel iurandū q̄ facere.vel iurare est mortale pecca-
tum,vel veniale circūscripto iuramēto nō est seruandū hu-
iusmodi iuramentū:sed potest iurans venire cōtra propria
authoritate sc̄dm eum.idem notat.xxij.q.iiij.si aliquid.quod
est,notabile.qō autem,& quot modis iuramentum est illici-
14 tō dic q̄ sex modis.s.ex persona,ex re ex causa ex fi.ex tēpo-
re,ex modo qđ dic vt planè notať per Io.& Arch.xxij.q.iiij.
in summa.& in Spe.ti.de leg.§.all.nūc ostēdendū.vers.xxiiij.
vsq; ad vers.xxv.exemplum de iuramento temerario qđ est
perniciosum exemplo,vel periculosum habes.s̄. in iuribus
alleg.pro illo membro.Exemplū de temerario tantum non
pernicioso exemplo.habes.lxxxv.di.Florentinū. in fi.de illo
qui iurauit se nunquàm ad apparatū accedere,& ista fortè
sufficere debent pro euidentia hui⁹ materię.tandē vide qđ
no.Gul.de mōtelaudino extra.c.vnico.super verbo rn̄dit in
cle.vbi dicit q̄ aliquis non potest venire contra propriō iu-
ramentū authoritate propria,siue teneať,siue non, vt in.c.
all.venerabilem.in fi.sed hoc fallit primò qō eius obseruan
tia vergit in dispēdium animę,vt.j.e.c.cū quidam.sc̄dò qn̄
vergit in detrimentum omniū rerū mearū,vel maioris par
tis siue quibus non possem tēporalem vitam ducere.xxij.q.
iiij.§.fi.Tertiò si tenderet in deteriorem exitum.xxij.q.iiij.si
aliquid.Quartò si sit præstitū de re tertij.s.ecclesię per præ-
latum.s̄.de elect.nosti.s̄.e.c.ij.maximè si sit præstitum con-
tra iuramētum primū per eū factū de non alienandis rebus
ecclesiasticis.Quintò si sit præstitum contra ius publicū au
thoritate,& vtilitate.s̄.de foro cōpe.si diligenti. Sextò qn̄
est pręstitum contra primū licitū.j.e.intellecto.Septimò qn̄
ius cōditionis appositæ sustinet.j.e.quemadmodū.de spon-
sali.sicut ex literis.Item qn̄ ingentissima necessitas hoc indu
cit,& superioris licentia haberi non pōt ar.j.de obseruat.ie
iuniorū.c.consilium.sc̄dm eum cuius dicta satis conueniūt
cū pręd ictis.& de sex modis,quibus iuramentū vergit in pe
iorem exitum vide per Archid.in.c.all.xxij.q.iiij.si aliquid.
in prin.quā gl.cœpit de summa confessionū.e.ii.q.xiij.iura-
mentū.Item Io.and.j.e.ad nostram.iij.dicit esse ibi arg.q̄ iu
ramentū licitum etiā si per vim sit extortum seruandum est
vt ibi,&.j.e.petitio.&.c.& si Christus.quāuis dici posset q̄
inquantū licitū est id qđ est iuramentū iuramentū est seruā
dum:sed taliter iurans non seruando non incurrit periuriū
vel dic q̄ etiam si licitū nō tn̄ tenetur iurans ad obseruatio-
nē,nisi aliâs esset in præcepto,& tunc nō teneť ex vi præce-
pti,nō ex vi iuramenti quāuis,& ab obseruatione ipsius de-
beat per superiorem absolui de hoc.s̄.c.debitores.de quo.s̄.
qđ metus causa.ad aures.sc̄dm eum.& si velis scire vtrum sit
periurus,qui iurat falsum qđ putat verū,vide per Io.& Ar-
chid.xxij.q.ij.in summa.Dn̄s autem Marti.de salua dicebat
15 q̄ iuramentū† nō est obligatoriū,nec seruandū principali-
ter in tribus casibus.Primus est cū vergit in detrimentū salu
tis ęternæ,vt hic,&.xxij.q.iiij.in malis.& est ratio,quia eius
obseruatio mortale peccatū induceret:quia ex illo solo se-
quitur interitus salutis æternæ,& tn̄ tantę iniquitatis vin-
culum non potest esse iuramentū,vt.j.e.c.quanto.&.xxij.q.
iiij.inter cætera.&.j.de reg.iur.c.in malis.li.vj.sc̄ds casus est
cum iuramentum non vergit in interitū,sed in dispendium
ipsius iurantis:vt quia peccatum veniale inducit.& de hoc
est textus j.c.cū contingat.&.j.e.ti.c.quāuis.li.vj.in fi. Ter-
tius casus est qn̄ non vergit in interitu,nec dispendium salu
tis ipsius iurantis eo modo quo dixi,vergit tamen in dete-
riorem exitum,vt quia licet eius obseruatio,nec mortale,
nec veniale peccatum inducat,impedit tamen aliquod bo-
num charitatis,vnde exitus deterior,seu peior infertur, &
sic loquitur.c.si aliquid.xxij.q.iiij.sc̄dm eum.Archid.autem
16 in.d.c.si† aliquid.vt dixi super verbo *exitum*.credit sine præ-

iudicio, ꝙ iuraméntum vergit in peiorem exitum sex modis,
primò cum iuratur aliquid quod est mortale in se. Secundò
cũ iuratur aliquid quod est veniale in se. Tertiò cum iurat
aliquid, vel aliquod indifferens quod ex circunstantia ve-
niale efficitur, vel mortale. Quartò cũ iuramentũ excludit
opus ex charitate faciendum: vt q̃n iurat aliquis ꝙ nõ dabit
aliquid isti ex charitate, vel ꝙ non tollet eum. Quintò q̃n
excludit aliquod opus quod est de genere bonorum, vt q̃n
quis iurat, ꝙ nunquã erit Eps, vel clericus, vel monachus, &
facit quod legitur, & notatur xxij. q. iiij. innocens. & idem si
iuret ꝙ non celebrabit vsq; ad mensem, vel aliquod aliud si-
mile. Sextò cum excludit opus indifferens: quia intentione
pro Deo, aut proximo faciendum, vt si quis iurat ꝙ non lo
quetur Marti. vel ꝙ non intrabit domum eius, adde vel ꝙ
non intrabit pro eo, vel ꝙ non recipiet pro eo compromis-
sum. vel ꝙ non cõmodabit, aut mutuabit ei, aut aliud similer
nam si iurat aliquod huiusmodi indifferens, propter huius-
modi iuramentum non debet declinare à talibus, si ea velit
facere ea intentione, & propter Deum ad animę suæ salutẽ,
& propter tollendũ scandalum proximi contra quẽ sic iura-
uit scdm eũ. & adde quod ipse notauit. xxij. q. ij. c. ij. & in d.
c. innocens. sed contra id quod dictum est de illo, qui iura-
uit Ep̃atum non accipere opponitur de. c. j. lxxxv. di. sed sol-
ue. vt ibi no. in gl. quę incipit videtur ergo: quia loquitur de
temerario iuraméto, super quo vide quę legũtur, & no. ĩ. e.
sicut nostris. & eodem modo responde ad. d. c. innocens iun-
cto quod ibi not. in gl. pe. & per Arch. super gl. illa. vel dic ꝙ
talis sic iurans, si videt se vocatum per electionem, & cogno
scit se vtilem, & nullum alium vocari qui sit ita vtilis: quia
tunc refutando peccaret per. d. arg. viij. q. j. qui Ep̃atum. aliâs
aũt iuramentum seruare deberet, vt. lxxxj. di. c. alleg. ex quo
apparet, ꝙ siue iuramentũ impediat bonum charitatis dire-
ctò, siue indirectè puta impediendo aliquid, qđ est de gene-
re bonorũ, vel aliquid qđ est indifferens: sed ex circunstãtia
põt esse bonũ iuramentũ non est seruandũ: quia semper de-
terior exitus & semper ex hoc sequitur aliquale dispendiũ.
& prædicta intelliguntur de inclusis sub iuraméto: quia de
nõ inclusis verè, vel interpretatiuè nulla qõ, vt. ĩ. c. quemad-
modum. Aliâs aũt super inclusis non est contra iuramentũ
authoritate propria veniendũ: sed si turpiter exactũ est, vt
dolo, vel metu relaxandum est, vt hîc. ad seruandũ tñ hono
rem iurantis in sex casibus. s̃. notatis per Arch. decens est su-
periorẽ adire &c. põt intelligi. c. venerabilẽ. § pe. de elect. alle.
& de hoc habes per illum qui glossauit summam Raymũdi
de bellapert. ti. de periurio. & aliquid tetigi in. d. c. venerabi-
lem. & aliqđ intendo dicere. ĩ. eo. c. cum quidã. & vide quæ
scripsi. ĩ. de pact. c. quanuis. li. vj. in. iiij. q. ver. vij. & versi. x. &
de arbit. exposita. in. q. ij. & ĩ. de regu. iur. c. non est obligato-
riũ. & ĩ. de foro compe. c. si. e. li. in expositione literæ super
verbo fideiussoris. in fine. & e. c. in. iiij. q. & ad finem ipsius
q. Io. Calde. hîc recitat in additione notata per Tho. in scda
17 scdę. q. lxxxix. art. vij. in dissolutione tertij argumẽti, dicẽs ꝙ
in iuraméto qđ quis coactus facit † duplex est obligatio vna
qua quis obligatur homini cui promittit & talis obligatio
tollitur per coactionem: quia ille, qui vim intulit hoc me-
retur, vt sibi promissio non seruetur, & ad hoc facit finis hu
ius decretalis. Alia verò est obligatio qua quis Deo obligat
vt impleat quod per nomen eius promisit, & talis obligatio
non tollit in foro conscientiæ: quia magis debet iurans dã-
num temporale sustinere, quàm iuramentum violare, vt. s̃.
eo. debitores. Potest tñ in iudicio repetere, & ad hoc. s̃. quod
metus causa. ad audientiam. quod absoluit, vel prælato denũ
ciare non obstante, si contrarium iurauerit: quia tale iura-
mentum vergeret in deteriorem exitum. vt prædicto. c. si ali-
quid. quia esset contra iustitiam publicam secundum Tho.
& ad. c. verum. respondet Calderinus dicens, ꝙ facit pro hac
opinione inquantum ibi dicitur ꝙ tales absoluuntur quasi
absolutio sit necessaria, quod aũt ibi sequitur in ver. cæterũ.
intelligitur post factam absolutionem, vel locum habet in
foro iudiciali, & quæ dicta sunt procedent in foro pœnitẽ
tiali, siue quãtum ad Deum. vel illa litera innuit ꝙ licet pec
cet mortaliter tamen minor pœna imponitur sibi quã alijs.
& facit. ĩ. de pœ. & remiss. c. iij. scdm eum. & de hoc dicam
in. d. c. verum. subdit aũt Tho. in loco pręallegato ꝙ pontifi
ces Romani ab huiusmodi iuramentis homines absoluunt
non quasi decernentes huiusmodi iuramenta nõ esse obli-
gatoria: sed quasi huiusmodi obligationes ex iusta causa re-
laxantes, vt hic dicitur in ver. verum. sed hoc etiam habet lo
cum in quocunq; inferiori Pontifice, vt patet ex his, quæ
scripsi. s̃. post Henricũ. & hoc facit ad notata hîc in glo. ij.
18 Collect. autem quærit hîc de † pluribus primò qualiter iu-
ramentum censetur vergere in detrimentum salutis ęternę,
& dicit ꝙ tunc cum interponitur super eo, quod sui natu-
ra est illicitum: nam tunc nõ tenet ipso iure etiam si metus
vel ius non interueniat, vt. ĩ. c. cum quidam. & remittit ad
notata Inn. c. venerabilem. & c. ad aures. alleg. & xxij. q. iiij. c.
magnę per Archid. secundò quærit nunquid iurans nõ exi-
re domum. ĩ. xvj. dies citatus ad iudicem tenetur compare-
re? & rñdet ꝙ sic: quia authoritas superioris censetur exce-
pta, vt not. in Spe. de citatione § j. & idem notat Host. de il-
lo, qui iurauit se alicui soluere certam pecunię quantitatem
& ante per superiorem prohibetur, vt no. per eũ. ĩ. c. quem-
admodũ. & per Archi. xiiij. q. v. c. decidendus. e. ti. § quot spe-
cies. item addit not per Archi. xv. q. vj. c. authoritatem. vbi
19 no. de materia gl. & de assertorio iuramento, & † qualiter in
assertorijs deierans infamis efficitur iuxta. l. iij. & si. ff. de cri
mine Stellionatus, & quid in promissorijs iuxta. si quis ma-
ior. C. de transact. scdm Archi. ibi, vbi. s̃. de quo per Io. vj. q.
j. infames. & per Laud. in cle. vna. ĩ. e. & per Host. & Nouellã
s̃. de testi. c. testimoniũ. qui dicũt repulsa distinctione, quã
quidam inter promissorium, & illicitum fore distinguendũ
vt veniẽs contra licitũ fit infamis, & veniens cõtra illicitũ
infamis non fit, prima tñ snia secundum quã solus ille venit
contra iuramẽtum promissoriũ est infamis maior est scdm
Collect. Dicit tñ Collect. ꝙ prima licet mitior non appa-
ret sibi probabilis cum iura loquantur indistinctè, vt. ĩ. eo.
querelam. cum simil. vbi de hoc in gl. ij. Cy. aũt in. d. l. si quis
maior. in tertia oppositione dicit post Petrum, ꝙ veniens
aduersus iuramentum in præiudicium tertij efficitur infa-
mis, vt. d. l. si quis maior. & tenetur crimine Stellionatus, vt
ff. de cri. Stelliona. l. vlt. sed si non vertitur in pręiudiciũ ter-
tij, tunc solum Deũ habet vltorem: vt. C. de iureiur. l. ij. ꝙ de
hoc dicã. ĩ. eo querelam. ¶ Sed nũquid Imperator potest in
per iuramento dispensare: refert Collectarius Cynũ notare
quòd sic remittẽs ad collecta sua. s̃. de cõstit. c. j. in. iiij. col. &
posteà decisiuè dicit ꝙ cum iuramentũ concernit interesse
partis, tunc eo modo quo interesse suũ potest pars remitte-
re, & per cõsequens iuramentũ relaxare: vt. s̃. eo. c. j. Eodem
modo potest Imperator vtrũque facere, aliâs nequaquã, &
secundum hoc potest intelligi lex vltima. ff. ad Municip. in
20 principio. Sed caue † quia Nouella post Host. ĩ. de decimis.
c. tua. j. dicũt prædictã. l. finalem & alias leges similes quæ di
cunt Imperatorẽ posse remittere iuramentũ correctas esse
per § si vero ecclesiasticum. in authen. vt clerici apud pro-
prios Episcopos. colla. vj. Et nõ inuerto. quia in iuramento
est obligatio qua vita Deo secundũ Tho. vt dixi supra, circa
quã nihil potest disponere Imperator. ¶ Supple glossas in
glos. ij. ibi. *Rome*. nõ intelligo de illo qui imminenti infirmi-
tate vel aliâs à medicis iudicaretur moriturus ex tali mora:
& ibi. *secus*. aliâs idem, & sic est in glo. mea: vnde si habes se-
cus referas ad proximũ dictum glos. Et habes idem ad textũ
referre debes, & sic vtrũque saluare potes, & ibi. *si aliquid*. vbi
notatur ꝙ etiã ad veniale nõ obligat iuramentũ: de quo scri
psi. ĩ. de pact. c. ij. lib. vj & s̃. eo. c. in decimis. Henricus, Mar-
tinus & Archid. & in his quę ibi addidi in glo. arg. ex hoc lo
co ibi. *non obligatur*. hoc posset esse verũ in foro pœnitentiali
vbi referenti de animo creditur non sic in iudiciali: vt. ĩ. de
spõla. c. tua. Sup quo vide quę scripsi. s̃. quod metus cau. c. ad
aures. in

sures.in oppositione.ij.& ibi, *assertorium*.credit Nouella, ꝙ
2 Franc.intellexit † illud assertorium iuramentũ qd est de pręsenti,
senti, vel de præterito, ideò dicebat ꝙ opinio sua non habet
locum in assertorijs, ad quę falso facienda nulla conditione
qs debet induci, & ad hæc induxit iura all.in gl. & ibi *promissoria*.
soria.de vtrisq; habes in Spec.de iuramẽti delatiõe.in princ.

SVMMARIVM.

1 *Obsides an ali oporteat: ex obligatione naturali an nascatur actio.n.2*
3 *Allegandum non esse quod iure cautum non est.*
4 *Suspectum carcere retineri posse. Limito, vt nu.5.& 6.*
7 *Confessum criminis ad seruiendum damnari posse. Obsidem tamen esse non posse nu.8. extendo, vt nu.10.*
9 *Carcerem custodiæ non pœnæ esse iure ciuili.*
11 *Facere quẽ præcise cogi in obligatione facti: ob idq; in vincula conijci posse. Limito, vt nu.12.& quid in obligatione rem dari nu.13.*
14 *Extraneum ex facto alterius nec in vincula conijci, nec vadari posse.*
15 *Electa personæ industria, factum non præstet substituere: aliàs secus.*
16 *Cedere qui bonis potest, eum ad carcerẽ se obligare posse, idq; in dic.*
17 *Pacto quẽ obsidem, donec satisfecerit, effici.*
18 *Subditos obsides à superiore, non ab alio, dari posse, & nu.19.& 20.*
21 *Vadimonio seruato victum quæritet Plebeius: nobilis subueniendum esse numero.22.*
23 *Bonis cedere volentem, vadari non debere: nec clericum etiam volentem. & nu.24. Declaro, vt nu.28. & quid in monacho.nu.26.*
25 *Vadari, vel in carcerẽ conijci debiti causa an moribus recipi possit.*
27 *Rem non obligatam plerunq; vadari.*

CAP. IX.

EX rescripto. ¶ Cas. Monachi, qui pro debito monasterij
rij iurant stare in obstagio, & fideiussores,
qui iurant creditorem reddire indẽnem iuramenta
ramenta seruare cogũtur, Cõis diuisio scđa
ibi, *ideoq;*. ¶ Expone literam taliter puta ꝙ soluat certo loco
& termino ꝙ hic deciditur, *Obsides*. quærit Vinc. nũquid re-
1 cipiens obsides debet † eos pascere, & refert Placent. dicere
ꝙ sic ar. ff. de acti.empt. l. venditor. & ff. de solut. l. si quis .. &
bene facit. ff. cõmodati. l. in reb⁹. § possunt. sed Io. & Azo. tenent
nent contrarium s. ꝙ non tenetur eos pascere, *vt si*. supple
fuit etiam actũ, vt si ipsi &c. per quod dicit Host. superfluã
apostillam Inn. qui dixerat ꝙ istud non determinat. vers. iu-
rarunt. sed ver. deficerent. deficerent puta morte, vel ne diu
essent extra claustrum, vt dicam super. j. gl. scdm Host. *aly*. hi
quousq; sint electæ cogi non possunt: sed Abbas cogẽdus est
vt ipsos eligant ar. ĩ. de elect. publico, & electi per Abbatem
obedire coguntur. potest etiam agi contra conuentũ ex quo
versum fuit in vtilitatem ipsius. j. de fideiuss. qd quibusdam
de solut. c. j. aliàs pœnalis obligatio, nec successores, nec ec-
clesiam obligaret. de pręca. c. j. de sol. c. ij. *obstagij* j. qui tenent
ex conuentione iurata nõ exire certum locum quousq; fuis-
set plenè da pœna satisfactum: & est communiter vulga-
re linguæ latinæ maximè in Francia. Burgundia, & Prouin-
cia scdm Host. *fideiussores*. & isti fideiussores Laici conueniri
poterant in foro seculari. licet principalis debitor non pos-
set de hoc in Spec de compe. iudi. aditione. § j. ver. sed pone
clericus. *præstitisse*. & forsan omnes defecerant. *mãdamus quatinus*.
tinus. supple si ita est. & respicit omnia superiora. de rescript.
olim. *monachos*. & tñ certum est ꝙ monachi non poterãt ci-
uiliter, sed tantùm naturaliter obligari, & sic expressum est
2 scdm Host. dari actionem † ex naturali obligatione de quo
remittit. ĩ. de precio. c. j. Abbas aũt cogitur ad solutionẽ mo
nachi, vt teneat obstagia donec solutio facta sit, *& vxorem*
eius. an vxor cum marito, vel alio possit se efficaciter obliga
re, & de quæstionibus all. vide circa hoc in Spe. de obliga. &
solu. § j. ver. sed quęrit an vxor & se. *aliquin*. i. si nec Abbas sol
uerit, nec monachi tenuerint obstagia: nec maritus, & vxor
eius conuentionem faciunt adimpleri. *ecclesia*. & si tunc in
ecclesia celebrent irregulares erunt. j. de sent. excõ. is cui. li.
vj. *& terra*. concor. de ipon. non est nobis. de officio delega.
sanè. ij. Phi.

¶ PRIMO quæritur vtrum aliquis propter aliquam obli-
gationem teneatur seruire personaliter, vel in carcere, seu
obstagio remanere. Hen. verò circa hoc diuersas aggregan-
do materias sic distinguit: quia aut quęris de libero homine
aut de seruo. si de libero tũc aut quęris de obligatione iuris,
seu inducta per ius, aut de obligatione hominis, seu inducta
per ius, tunc aut ius inducit obligationem propter crimen,
aut propter contractum, vel quasi. si propter crimen tũc aut
quęris ante condemnationem, aut post, si ante aut tũc non
3 est confessus crimen suum aut est, si † nõ est tunc aut quęris
vtrum criminosus teneatur ratiõe criminis seruire, vel ob-
stagium tenere, & dic ꝙ nõ reperitur iure cautum argo &c.
quod eñi nõ est sanctorũ patrum decreto sancitum super-
stitiosis non est ad inuẽtionibus præsumendum. ij. q. v. con-
suluisti. & ã. de transla Epi. c. inter corporalia. § sed neq;. Aut
quæris vtrum possit & debeat incarcerari, & in carcere re-
manere, & tunc aut crimen est enorme, aut non. si est enor-
4 me tũc refert aut † ante captionem reddit se fugitiuum tũc
potest, & debet in carcere detineri, vt. ff. ad Sylleianum. l. le-
ge Cornelia. § præterea. cũ ibi not. & idem multò fortiùs si
post captionem. ar. ff. de effract. carce. l. j. & per totum. Aut
non reddit se fugitiuum ante captionem, vel post, & tunc
aut est aliàs non leuis suspicio contra eum, & tunc debet car
cerari, & in carcere remanere vt. ff. de custo. reorum. l. diuus.
& l. ex libero. & per totum. C. de custo. reo. per totũ. j. de sen
ten. exc. c. vniuersitatis. & c. ei. si clericos. § vlti. li. vj. & de hæ
re. c. vt inquisitionis. e. li. vbi hoc notat Cardinalis super ver
5 sic. terminetur. Aut non est † suspicio contra eum non leuis
tñ, & tũc aut est aliqua alia causa rationabilis, quę eum sua-
det in carcere detinendum, vt quia fortè plures sunt malefa
ctores, & iudex vult vnum detinere in carcere, vt per eum
manifestatos alios capere possit, & tunc poterit eum in car-
cere detinere, vt in. c. all. si clericos. § fi. cum ibi no. per Arch.
& Io. iiij. idem si multis grassantibus opus sit exemplo, vt. ff.
6 de pœnis. l. aut facta. § fi. Aut non † est aliqua causa rationa-
bilis. quæ eum suadeat in carcere detinendum: & tunc non
debebit, nec poterit licitè in carcere eum detinere, vt. ff. de
custo. reorum. l. j. & ij. ita potest intelligi. xv. q. viij. c. fi. & no.
Cardinalis in. d. c. vt inquisitionis. super verbo terminetur.
si crimen non est enorme tunc aut subest aliqua causa ratio
nabilis, quæ eum suadet detinendum, vt in exemplis supra-
positis, & tunc detineri potest, & debet vt legitur, & not. in
d. c. si clericos. in fi. Aut non est aliqua causa rationabilis, &
tunc aut paratus est dare cautionem idoneam. puta, fideius-
soriam, vel pignoratitiam de parendo iuri: & tunc non de-
bet, nec potest licitè detineri, vt legitur, & no. in. d. c. si cleri
cos. in fi. & in. d. l. Diuus. j. aut non est paratus dare cautionẽ
idoneam de parẽdo iuri, & tunc poterit in carcere detineri,
vbi est non leuis suspicio contra ipsum, vt in. l. alleg. diuus. j.
& in. c. alleg. si clericos. in fi. & vide qd notat Spe. ti. de accusa.
§ j. ver. & nota vbi dicit ꝙ accusatus de graui scelere incar-
ceratur, vt custodiatur, non vt ligetur. vt. C. de exhi. reis. l. ij.
verum scdm Accur. ibi non debet ligari, vt crucietur: sed
bene vt custodiatur. vnde hoc credo arbitrarium conside-
ratis circunstantijs delicti, & personę delinquentis, vt. C. de
custo. reorum. l. j. cum sua gl. ¶ *Sequitur* qñ est confessus cri
men suum: & tũc põt nedũ incarcerari: sed etiam ligari, seu
in vincula publica poni, ita intellige. C. de custo. reorum. l. si
confessus. & pro hoc. j. de pœnis. c. quãuis. li. vj. ibi clericos
confessos &c. Si quæris post condemnationẽ, tunc aut quæ-
ris vtrum criminosus de crimine cõdemnatus teneatur ser-
uire, & ad hoc possit condemnari. aut vtrum teneatur ob-
stagium tenere, & possit ad hoc cõdemnari, aut vtrũ teneat
7 tenere carcerem & ad hoc possit condemnari. In primo † ca
su dic, ꝙ tenetur seruire, & ad hoc potest condemnari si pœ
na delicti sit talis, vt. ff. de pœnis. l. quidam. secundũ. l. in me-
tallum. & ita intellige. xxxvij. q. j. de raptoribus, vbi habes
ꝙ raptor virginis fugiat ad ecclesiam reseruatur ei vita, sed
8 seruire cogitur nisi se redimat. In secundo † casu dic ꝙ non

tenetur obstagium tenere, nec potest ad hoc. s. per modum obstagij condemnari: quia hoc non reperitur iure cautum. ar. c. alle. cōsuluisti. &. c. inter corporalia. In tertio casu refert
9 aut quæris nunquid condemnatus possit incarcerari ad custodiam, & dic ꝙ sic, vt. ȷ̃. de pœnis. l. quāuis. in prin. lib. vj. aut nunquid possit, & debeat incarcerari ad pœnam, & tūc aut quæris de iure ciuili, & dic ꝙ non, vt in. §. all. solent. Aut quæris de iure canonico, & dic ꝙ sic, vt in. c. alle. quanuis. qđ dic, vt ibi. & credo ꝙ in omni casu in quo condemnatus potest incarcerari, pōt ligari: quia in casu, vbi est confessus solū qđ est minus hoc potest fieri, vt in. l. all. si confessus. ergo & in casu, vbi est condēnatus per locum à minori ar. s̃. de elec. cum in cunctis. in princ. & hoc dūmodo in clericis vincula, seu ligamina non importent corporis cruciatum aliàs contra. j. ne cle. vel mo. sententiam sanguinis. ¶ *Sequitur* qñ ius inducit obligationem propter contractū, vel quasi, & idem intelligo si Papa quasi delictum, & tūc aut quæris vtrum ꝓ-
10 pter talem obligationem quis teneatur † tenere obstagium, & dic ꝙ non, quia hoc non reperio iure cautū. Aut vtrum teneatur seruire, vel in carcere remanere, & tunc aut aliquis est obligatus ad factum, aut est obligatus ad dandum. si est
11 obligatus † ad factum, tunc aut est taleꝰ factum, ad quod faciendum præcisè, & personaliter cogi potest, vt scribere librum facere domum, & vbi est electa industria sua. ff. de solu. l. inter artifices. ff. de lega. iij. l. fi. ff. de le. j. l. fideicommissa. §. vlti. &. C. de cadu. toll. l. vnica §. ne autem. versi. fin verò talis. & tunc tenebitur factū illud facere, & sic seruire, & donec fecerit poterit poni in compedibus, seu in carcere, si sit tale factum quod in carcere, seu in cōpedibus fieri, & perfici possit, vt scriptura, & pictura, vt no. Accur. ff. de no. ope. nunc. l. stipulatio. §. siue autem. & Spe. ti. de renūc. &. q. in. vj. col. ver. in scriptoribus autem. si aūt sit tale factum quod in carcere seu compedibus fieri non possit, tunc poterit poni in carcere donec satisdederit de opere faciendo, & perficiendo arg.
12 ff. de iud. l. in omnibus. Aut est tale † factum ad qđ faciendū præcisè, & personaliter cogi non pōt, & tunc nō cogiť seruire. i. factum illud facere, nec propter illud factum poterit in compedibus, seu carcere detineri. ar. ff. de act. emp. & vend. l. j. C. de Epi. & cle. l. ad similitudinem. &. ȷ̃. de pig. c. lator. cum ibi alleg. sed eo casu ad interesse poterit cōdemnari, vt. ff. de re iudi. l. si quis ab alio. §. vlti. & tñ condemnatus non poterit incarcerari nisi in casu in quo obligatus ad dandum in-
13 carcerari posset. si est obligatus ad † dandum, tunc aut quæris vtrum propter talem obligationem tenetur seruire, & dic ꝙ non, nec ad hoc cōdemnari pōt vt probatur. C. de act. & obl. l. negantes. &. l. ob æs alienū. & in. c. all. lator. sed potest cedere bonis. vt. ff. de cess. bo. per totum. &. C. qui bonis cedere possunt. l. j. & per totum. ȷ̃. de solu. Odoardus. cum ibi not. Aut quæris nunquid possit incarcerari, & tūc aut paratus est cedere bonis, & tunc nō potest incarcerari, vt. C. qui bonis cedere possunt. l. j. nec obstat. xxxvj. di. c. non satis. in prin. quia in factum narrat, vel respicit tempus ante legem, vt ibi no. fallit in casu vbi dolosè, & fraudulenter dissiparet bona sua, quo casu detenditur in carcerem, vt. ff. quę in fraudem credi. l. fi. §. fi. in fi. & hoc no. gl. in auth. de fideiul. §. quod aūt. in gl. licet eos cedere coll. j. Aut non est paratꝰ cedere bonis, & tūc pōt incarcerari, vt. d. l. j. ¶ *Sequiť* de obligatione hominis, seu inducta per hominē, aut quæritur de obligatione inducenda per alium, quàm per obligandū, seu per dispositionem alterius quā obligandi, aut de obligatione indi
14 cenda per dispositionē obligandi. In j. casu dic, quòd nōt † tenetur, nec ad seruiendū, nec ad carcerē, seu obstagiū tenendū, siue loquamur in vltimis voluntatibus, vt. ff. de condi. & de. l. Titio centū. §. Titio. ij. siue in contractibus inter viuos. sed hoc fallit in casu. ȷ̃. de voto. c. licet. qđ dic vt ibi, itē in alio vt in redēpto ab hostibus q per quinquenniū seruire cogiť, vel preciū soluere. C. de cap. & post. reuer. l. fi. nisi preciū ei leget, vt. ff. de leg. j. l. seruitus. §. fi. In. ij. casu refert, quia aut quęritur vtrū aliquis possit se obligare ad seruiendū, aut ad carcerem tenendum, aut ad obstaculū. In. j. casu refert, aut quęritur vtrū possit locare operas suas ad seruiendum ad tps, & dic ꝙ sic, vt. ff. loc. & cond. l. in operis. &. l. qui operas. & per totum. Aut ad seruiendum in perpetuum, & tūc dicit gl. ciuilex. ff. de vsufru. l. iij. &. C. de vsufr. l. antiquitas. & locati. & conduct. l. si hi contra quos. ꝙ pōt locare operas suas in perpetuū: quia præstando interesse liberatur, vt. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. vlt. Itē quia per substitutū pōt seruire, vt. C. de Epi. & cle. l. ad similitudinem. &. l. quisquis. sed contrariū huius videť indistinctè tenere gl. C. de lib. cau. post certi tēpo-
15 ris. Sed † Henr. credit sic dicēdum ꝙ an quis ꝓmittit seruire seu actū est, ꝙ seruiat per se, vel per aliū, & tūc vera est. j. opinio. s. ꝙ pōt operas suas in perpetuū locare, aut quis promittit seruire per se, vel actum est, ꝙ seruiat per se, & tūc refert, aut est electa certa industria personę, & tunc vera est cōtraria opinio. s. ꝙ nō potest in perpetuū operas suas locare, nā tūc nō potest factū per aliū explicare, vt. ff. de leg. iij. l. fideicōmissa. §. pe. &. ff. de solu. l. inter artifices &c. est quędam species seruitutis perpetuę, & pœnalis ad quā se obligare non pōt nō sit dñs membrorum suorū. ff. ad. l. Aquil. l. liber homo. ff. de libero ho. exhi. l. ij. Aut nō est electa industria personę, & tūc posset operas suas locare in perpetuū: quia posset se liberare præstando interesse, vt. ff. de re iudi. l. si quis ab alio. §. vlt. ver. gl. recitat istam opi. ff. de verb. obl. l. in stipulationibus §. operarū. Aut nō apparet de forma obligationis, vel quid sit factum in obligatione faciēda, & tūc præsumiť electa personę industria nisi contrarium appareat per coniecturas, vt in. l. all. inter artifices. & scdm hoc nō poterit operas suas locare in perpetuum, nisi cū distinctione prædicta. *Si* quæris nunquid possit se obligare ad carcerem tenendū, tunc aut temporaliter, & tunc si sit in aut perpetuò, & tūc aut in eo casu in quo potest se liberare à carcere cedēdo bo
16 nis, & tunc idem. Aut † in eo casu in quo non pōt se liberare à carcere cedendo bonis, & tunc non pōt. ratio primorū dictorū duorum pōt esse: quia qđ potest facere lex, pōt facere pactum, vt. C. de fide instrum. l. vlti. & no. gl. C. de decurioni. in rubr. li. x. nō lex pōt obligare, & obligat aliquē ad carcerē temporalē, seu in definitū. l. donec satisfaciat, vel bonis cedat, vt in. d. l. j. C. qui bonis cedere possunt. ergo &c. item pro hoc facit qđ dictū est de seruitio perpetuò ꝙ quis nō teneť præcisè, & personaliter explere ad qđ quis pōt se obligare. *Si* quæras nūquid aliquis possit obligare ad obstagium tūc di-
17 cit Host hîc ꝙ liber homo pōt † se adstringere sacramento ad tenendū obstagium, & vt certum locū nō exat donec fuerit satisfactū, vt hîc, &. s̃. de arbi. c. innotuit, vel excōicatur, vel terra sua interdicatur, vt. s̃. de off. dele. P. & G. scdm eum intelligo tñ ꝙ per cessionem bonorū à tali obstagio, vel excōicatione se poterit liberare, vt in. d. l. j. C. de cessio. bo. &. ȷ̃. de solu. Odoardꝰ. & licet possunt tā laici, quā clerici ad hoc se obligare, vt hîc: non tñ credo ꝙ Laicos posset clericos taliter se obligantes detinere mutos sine authoritate ecclesiæ quantuncūq; conueniant de contrario ar. xvij. q. iiij. si quis suadente. s̃. de so. cōpe. si diligēti. & ea de cā hoc recurrit creditor ad ecclesiā scdm Abb. hîc pro quo nota. xxiij. q. viij. vt pridē. & per Io. an. in. c. all. lator. ȷ̃. de pig & per Inn. & Host. hîc. Sequiť de secundo mēbro principali. s. qñ est seruus, & tūc aut quæris de seruis Christi puta religiosis. qui sunt serui Dei, vt. s̃. de syndico. c. vnico. in fi. aut de seruis hominū, si de seruis Christi tūc aut quęris de obligatione inducenda per ius, & tūc regulariter possunt obligari sicut & alij clerici seculares. ȷ̃. de sent. exc. si clericos. li. vj. cum ibi no. Aut de obligatione inducēda per hominē, seu aliū superiorē suum cuius volūtati, & obedientię, seu imperio se submiserūt, &
18 tūc aut superior † eos obligat ad tps, & tunc credo ꝙ per talē obligationē possunt obligari ad seruitiū, vt. s̃. de postulā. ex parte. xvj. q. j. monachi. ij. & ad carcerē, seu obstagium, vt hîc, vñ dicit Host. ꝙ cū propria voluntate, & tūc necesse habēt Abbatis imperio obedire. xij. q. j. volo. &. c. nō dicatis, de volūtate Abbatis, licet volūtas eorū in hoc non interuenit possunt

possunt dari obsides dummodo necessitas, vel vtilitas mo-
nasterij hoc caposcat, vt in.c.all.nec obstat ꝙ tales nō debēt
vagari extra claustrū, vt.xvj.q.j.si cupis.nec à diuinis officijs
euocari.lxxxviij.di.c.fi.quia verum est de toto crimine tu.&
ad tps, vel de vno monacho in perpetuū, sed vtilitate mona
sterij exigēte potest hoc de aliquibus monachis ad tempus
tollērari dūmodo nō minus cacedat ar.enrum quę le.& no.
de temp.ord.c.j.&.ij.scdm Host. Aut superior eos obligat in
perpetuū, & credo ꝙ nō potest per pręmissa. Aut quæris de
obligatione inducenda per aliū, quē per superiorē, & tūc nō
19 † potest, nec perpetuò, nec tēporaliter obligari imò detinē
tes eos inuitos essent excōicati.j.de sent.exc.c.nup.sed nec
volentes à Laicis detineri possunt quin vinculantes sint ex-
cōicati.j.de sent.exc.c.contingit j.& scdm Inn & Host.hîc.si
quęris de seruis hominū, tunc aut quęris de obligstione in-
ducēda per legem, & per illā pōt obligari in similibus ad ser
uitium, vel in criminalibus ad carcerem scdm qualitatē deli
cti: vt patet de ciuilibus.j.de iudęis.c.j.&.c.seq.patet etiā de
criminalibus qđ dic, vt.C.de accus.l.iiij.&.ff.de custo.reo.l.
ij. Aut quæris de obligstione inducēda per hominē, & tunc
aut per dñm, & tūc pōt obligari ad tēpus, sed etiam in per-
petuū, vt le.& no.ff.de ali ec.ti.leg.l.seruos.&.ff.de cō.& de.
20 l.Titio centū §.Titio.ij Aut † per aliū, quā per dñm, & tunc
non pōt nec ad tēpus, nec in perpetuum obligari in præiu-
diciū dñi cuius est ar.eorū, quæ leg.& no.j.de sent.exc.rela-
tū.& quia qđ omnes tangit debet ab oībus approbari.C.de
auth.pręst.l.vlt.&.s.de offic.Arch.c.ad hoc.&.j.de reg.iur.
quod omnes tangit.b.vj.

¶ SECVNDO quæritur qñ aliquis iurauit tenere obsta
gium, nec habet quid comedat in loco obstagij, nec etiā vn-
de soluat vtrū teneaſ nihilominus obstagiū seruare. Host.in
summa huius ti §.quot species.ad finē sub §.solutio puto &c.
21 circa hoc sic distinguit, an nō † erat soluendo tēpore obliga-
tionis, & tūc tenetur seruare obstagiū: quia ad hoc se obliga
uit scienter, & ideò nullā habet excusationē: proprijs ergo
manibus quęrat ar.lxxxxj.clericus victū, aut mēdicet hostia
tim ar.j.de sent.excō.cō voluntate §.prędicatores.& de pœ.
di vj.sacerdos. Aut erat soluendo tempore obligationis, &
posteà factus est nō soluendo, & tunc refert aut est talis, qui
pōt mendicare, sine verecūdia, vt est abiectus, & vilis, & tūc
teneſ similiter obstagium seruare ar.ff depositi.l.bona fides.
&.lxxxxj.di.diaconi & sic potest intelligi.j.de sent.exc.ea no
scit §.alios. Aut est nobilis, & in dignitate cōstitutus, & tali
22 † subueniendū est.ar.j.c.proxi.&.c.breui.&.j.de pig.c.signi
ficante.&.xxij.q.ij.c.beatus.& sic pōt intelligi.j.de sent.exc.
c.qđ de his.&.s.de renūc.c.ad supppletionē.scdm eum.& idē
23 no.frater Io.in summa cōfessionū.e.ti.q.xix.Coll.verò † quę
rit, pone monachis, qui debet seruare obstagiū offert cessio-
nē bonorū, nunquid per hoc debet liberari, ab obstagio, seu
arresto videſ, ꝙ sic: quia monachus obligaſ naturali obliga-
tione ex qua agitur scdm Host.& Nouel.hic. Taliter autem
obligatus volens cedere nō potest cōpelli tenere arrestum,
vel carcerē, vt.C.qui bo.ced.pos.l.fi.&.j.de solut.c.ij.& me-
lius Odoardus.sed ipse nihilominus tenet contrariū: quia in
monacho nō videſ habere locū cessio cū nihil habeat.xij.q.
ij.nō dicatis.si vis aūt scire occasione pręmissorum qualiter
carcerē vitando pōt cedi bonis, & quis effectus cessionis, &
qualiter pōt renūciari bñficio cessionis, vide no.per Cy.C.
qui bo.ced.pos.l.qui bonis.per.x.q.& pręsertim in.ix.&.x.q.
Sed nūquid clericus, qui ꝓmisit tenere obstagiū, vel qui iu-
24 rauit de certo loco † nō recedere poterit detineri inuitus.su
per quo vide quæ scripsi.j.io vltima suppletione.j.gl.Colle.
verò dicit quòd non, & quòd detinentes sunt excommuni-
cati, etiam si eum voluntarium detinerent, & intelligit qđ
hîc diciſ factū suisse de voluntate Papæ cū aliâs clericus nō
possit renūciari priuilegio suo.s.de so.cōpe.si diligenti. vt
no.Io.xxij.q.viij.vt pridē.quod metū videtur scdm Collec.
vbi iurassent tenere obstagium curię secularis, aliâs videreſ
secus, & ita seruatur, & sic videtur intelligere In.cū cm cle-
ricus iurat tenere arrestū, vel carcerē iudicis secularis nō va
let, vt.d.c.si diligenti.sed si non detineretur: sed potiùs volun-
tariè ibi staret propter iuramentū suum obseruandū, tunc
nō essent illi excōicati scdm eū, & dicā in suppletione.d.itē
no.Collect.ꝙ licet pro debito persona non debeat capi, vel
25 arrestari tñ si consentiat secus, vt hic.nunquid † ergo valet
cōsuetudo ꝙ liber homo pro debito capiatur. Refert Coll.
se audiuisse ab antiquis cācellarię, ꝙ cancellaria sup hoc nō
daret literas: sed alij dicebant cōtrarium scdm & videſ ꝙ va
leat consuetudo sicut & pactum: quia lex & pactū æquipa-
rantur de do.inter vir.& vxo.l.donatin.in fi.&.ff.de pact.l.
nō impossibile.facitq; qs in cōsuetudine interuenit tacitus
cōsensus populi, vt no.s.de cōsue.ea parte.ꝓtereà dicit Col.
supplēdo ad fi.gl.per no.xxx.q.ij.in prin.ꝙ si quis iurauit fa-
ctū alienū simpliciter nō est periurus, si non sequaſ effectus
dūmodo fecerit posse suū qđ est verum scdm eum, nisi cum
prælatus, vel alius superior promittit factum subditi ad qđ
ipse illum cogere potest: vt legitur & notatur.xij.dist. Eleu-
therius. ¶ Supple glossas in glo.j.ibi.*non possum*.secus in mo
26 nachis: quia nō habēt velle, secundū Hosti.vnde de † impe
rio ꝓ necessitate vel vtilitate monasterij manebūt in obsta
gio.de postu.c.j nec obstat ꝙ stabilitas loci fit.de regula.j.
eo.sicut ex literis.& ꝙ monachus siue claustro nō viuit.xvj.
q.j.placuit.& ꝙ Abbas teneſ reuocare vagantē.de offi.ordi.
quanto.de regularibus.c.fi.& ꝙ beneficiati vel in sacris non
sunt aduocādi à diuinis.lxxxviij.distin.c.fi.arg.ff.de arbi.nō
distinguemus §.sacerdotio.hæc enim vera de toto cōuentu
etiam ad tempus, vel de vno monacho in perpetuū: sed pro
necessitate, vel vtilitate monasterij hæc tollerātur ad tem-
pus in monacho de Abbatis imperio, sicut & aliquādo ma-
nent in prælati vel magnatia seruitio: quia nō fit sine vtilita
te monasterij, cum per illū negotia monasterij ꝓmoueātur,
sicut alibi dicitur.de cleri.nō residen.cū dilectus.secundum
Hosti. Et vide quod dicā.j.de re iudi.cum.j.& A.in glo.no-
27 tat per hoc vbi Iono.& ibi.*qualitercunque*.nam quādoq; † te-
netur res pro pecunia pro qua obligata nō est.C.etiā ob chi
rogra.pecu.pig.reci.pos.l.vna.Ioan.& de hoc.x.q.ij.hoc ius.
circa prin.& nisi.vbi de hoc in vltima glo.&.xxiij.q.vltima.
vt pridē.& ibi not.Ioan.ꝙ hîc interuenit authoritas Papæ,
aliâs creditor detinēs monachos excōmunicatus est. Et idē
dixerūt hîc Inno.& Hosti.dicētes ꝙ si monachi detinentur
inuiti excōmunicati sunt detinētes.j.de sentē.excō.nuper.
imò nec volūtarij possunt se subijcere vinculis laicorū quo
minus vinculātes excōmunicati sunt: vt patet in eo quod le
gitur & notaſ.de senten.excom.cōtingit j.responso. Distin-
guebat quidā inter semp coactos, & à principio volētes: vt
28 hîc.&.xlv.distin.de Iudæis. Distinguit autē Nouella † mo-
dum tenendi: quia si clericus promisit obstagiū in castro vel
in palatio, & ne dicaſ fractor fidei ibi sponte manet pudori
suo parcēs: tūc cessat excōmunicatio: sed si teneſ cōpedibus
vel carcere inuitus vt fugere nō posset, tunc locus est pœnę.
in glos.*sed quæritur*.ibi.*si forsitan*.secundum Inno.*& in fine*.&.
j.eodem ca.ij.libro sexto.

SVMMARIVM.

1 *Deierantem Cæsareo iure infamem nō esse verius est: & quod tem-
pus spectetur.nu.8. periurum tamen sanctionibus canonicis infa-
mem esse.nu.9.*

2 *Basis defectu nihil stare posse.*

3 *Deierans quibus teneatur actionibus: eundemq; bellum dici.nu.4.*

5 *Pœnalia extendi non debere,*

6 *Speciē.l.si quis maior.C.de trāsactionis singularis esse: & ita nō extēdi,*

7 *Extensionem rationis, æquitatisq; similitudine fieri.*

10 *Testes, licet refellātur, nō propterea periuros esse. & qñ infames sint.*

11 *Canones in infamiæ nota quid addant.*

12 *Blasphemum consuetū vltimo supplicio plectendum: limito, licet semel &
iterum blasphemauerit.n.13. Declaro ampliando, & limitando,
vt.numero.14.*

15 *Blasphemum corpore pœnas dare, ac sacerdotijs priuari: & quid fo-
ro pœnitentiario.nu.16. & in hoc quæ pœna irroganda sit.nume.17.*

CAP. X.

QVerelam. ¶ Csf.Perintus est, & ab
ecclesijs remouendus,qui
non necessitate,sed voluntate venit contra
licitum iuramentum,prima pars ponit im-
petrantis querelam,secunda dat iudices.ibi,
quoniam igitur ¶ Expone literam,*duos bisantios*.certum ge-
nus monetæ.š.de confes.c.ij.de priui.cum olim.ij.*nomine ec-
clesiæ*.fortè annexę iuxta formam decretalis extirpandę.§.q
verò.de præb.vel non annexæ quod melius videtur.i.ꝙ iste
esset temporalis vicarius conductor fructuū *de Stam*.nomē
loci Tanc.constiterit in modum inquisitionis contra eum
procedendo Inn.*præfato*.R.canonico à quo illam forsan te-
nebat,& secūdum hoc exponi posset qd.š.dictum est,*rege-
re*.i.tenere,vel possessionem ad tempus habere sicut nec lai-
cus.ĵ.de deci.c.quamuis.&.c.prohibemus.secundum Hosti.
¶ PRIMO quęritur occasione hic nottaorū in gl.ij.qua-
liter periurus infamis efficitur de quo remittit Henricus ad
notata sua.š.de ordi.cog.c.cum dilectus.in.iij.distin.vbi de
hoc latè scripsi in.iiij.q.&.š.e.c.si verò.in dictis Collectarij.
ver.Item addit notata per Archid.super quo etiā vide quæ
notantur per Cy.C.de transact.l.si quis maior.in.iij.opposi
tione.Io.fabri.C.e.ti.l.ij.in fine refert doctores indistinctè
tenere,ꝙ deierans in præiudicium alterius est infamis.Pet.
aūt de bella perti.Io.nicoti & Betran.caprioli.ff.de his, qui
1 no.infa.l.Lucius.† tenent indistinctè ꝙ de iure ciuili periu-
rus non est infamis:quia solum Deum habet vltorem,vt.C.
e.l.j.nec obstat.l.si quis maior.quia loquitur in casu suo,vi-
delicet in illo,qui venit contra pactum liberatorium à se iu
ratum.vel est ibi speciale dū iuramētum fuit adhibitum in
transactione.ve.esset finis litium scdm eos,& ita pōt intelli-
gi illa lex si quis maior.saluo ꝙ cōuictus de falso testimonio
bene infamis est:quia tenetur crimine falsi,vt.ff.d.l.Cor.l.j.
iuncta.l.infamen.ff.de publicis iudicijs.Gal.verò de cugno
in.d.l.Lucius.dicit aut quis dum iurat ab initio deierat, &
tunc etiam si frangat fidem alij non est infamis,vt.d.l.ij. vt
si iuro rem meam esse,quæ non est.ff.de crimi.Stell.l.si.quia
solum Deum habet vltorem,vt.d.l.ij & hoc verum nisi in-
cidat in aliud crimen,vt in teste deieante,qui incidit in cri-
men falsi,vt.C.de testi.l.nullū.& in authentico vt liceat ma
tri,& auię.§.quod aūt.Aut non ab initiu dum iurat deierat:
sed ex postfacto contra iuramentum venit,& tunc aut ve-
niendo contra fidē frangit homini,aut frangit fidem alteri
deierando,& tūc est infamis,aut nō frangit fidē alteri,& tūc
nō est infamis:sed solū habet Deū vltorem,vt.d.l.ij.&.C.ad
l.Iul.maie.l.aliena.arg.ff.de euict.l.si fundus tuus.quia cū nō
frangit fidem alteri non obligaſ nisi Deo,vt nn.ĵ.de iureiu
rā.si duo patroni.§.fi.Ratio autem diuersitatis quare ab ini-
2 tio deierans nō fit infamis:sed ex post facto veniens † in prę
iudiciū alterius infamis fit:quia cū iurādo deierat nō est ibi
super religione aliqua fundamentū,& ideò ibi defuit funda
mentū:sed cū iurat & posteà cōtra iuramentū venit ibi erat
fundamentū lo.bene solidatum:& ideò ibi est magnum cri-
men:sed in primo casu videtur solūm momentū incontinē
ti emissum caret fundamento arg.ff.si cer.pe.l.cum ad præ-
sens.& de iniusto testa.l.cū in scdo.& hoc sentit gl.in.l. Lu-
cius.cū distinguit inter iuramentū de pñti,vel præterito,&
iuramentū de futuro inducit.l.cū ad pñs.& qd no.ff.de hæ-
redibus insti.l.certa.& de condi.insti.l.qui sub conditione.
& ista opinio videtur etiam placere Bart.in.l.Lucius.alleg.
Bal.autem de Perusio in.l.si quis maior.dicit ꝙ non credit
periurū infamen,nisi duobus concurrentibus primū est ꝙ
ex post facto veniat contra iuramētum de futuro præstitū.
Scdm est ꝙ iuratum fuerit super contractu:quia ita loquiſ
lex si quis maior.Ex quo infert ꝙ si quis primò iurauit obe-
dire rectori:& posteà non obediat non est infamis ipso iure
quia nō fuit iuratū super cōtractu:nam tunc standū est re-
gulę scdm eū.Ia.verò de Butrig.in.d.l.si qs maior. idē dicit
in effectu.Distinguit eīm sic aut venio contra iuramentum
tantum & non sum infamis,aut contra iuramentū, & con-
3 tractum venio,& tunc sum infamis,nō † ratione desertæ re-
ligionis:sed ratione doli cōmissi in aduersariū ratiōe cuius
teneor ciuiliter actiōe de dolo,& criminaliter crimine Stel
lionatus.ff.de cri.Stel.l.vlt.modo ita est ꝙ criminale iudiciū
tunc infamis qñ eius ciuilis actio infamaret,vt.ff.de publi.
l.infamen.modo actio ciuilis de dolo infamat,vt.ff.de infa.
l.j.item ipse Ia.de Butrig.in.d.l.Lucius.recitans dictam opi-
nionē Gul.de cugno ipsum tñ non nominās assignat ratio-
nē diuersitatis inter casus:qa plus debet puniri,qui in duo-
bus derelinquit quā qui in vno.& finaliter sic distinguit:qa
aut iurat de præterito,& tunc solum peccat in Deū illū so-
lū habet vltorem,vt.d.l.ij.sed si committit dolum in aduer-
sarium tūc si super eo cuius ciuilis actio infamaret tunc in-
cidit in crimen Stell.& infamis est,vt.ff.de cri.Stel.l.de per-
iurio.sed aliter nō,vt.ff.de pig.acti.l.j.in fi.&.l.tutor.Aut de
futuro,& tunc si sibi soli nocet solū Deum habet vltorem,
vt.d.l.ij.&.l.si duo.sed si sibi & alij nocet:vt quia venit con-
tra commissionem iuramento firmatam,& tunc infamis est
vt.d.l.si qs maior.opinio aūt gl.Accur.coadiuta ex opinione
Gul.de cugno,& Bart.& in qua satis declinat Ia.de Butrig.
communior,& tutior est,licet opinio Pe.nicoti,& caprioli
mitior sit quam sequitur hic Collect.dicens ꝙ non credit,
ꝙ deierans sit infamis per id quod legiſ,& not.ĵ.de delictis
puerorum.c.j.arg.C.de executione rei iudi.l.stipendia. licet
4 scienter deierans † dicatur belua vt.xxij.qō.ij.homines. nec
obstant de fideiuss.peruenit.&.š.c.proxi.&.ĵ.e.ti.c.sicut.qs
non loquuntur de eo,qui venit contra iuramentum: sed de
eo qui venit contra fidem scdm eum.& ad veritatem magis
5 mihi placet opinio Pe.quia † in pœnis non est extensio faciē
da.ff.de pœnis.l.si de interpretatione. & l.præsens. &.ĵ.de
reg.iur.c.in pœnis.li.vj.& maximè in pœnis,quæ infligunſ
ipso iure in.c.statutū.ĵ.de elect.li.vj.ar.eorum,quæ notanſ
per Nouel.in regula ndia.& regula in pœnis.ĵ.de reg.iur.li.
vj.in quæstionibus mercurialibus vtrobiq; per eum dispu-
tatis:& eñ hic agimus de pœna infamiæ infligenda ipso iu
re,nec habemus textum,qui in modum regulæ dicat talem
6 esse infamen.Tales † enim casus particulares sicut est casus
ille qui ponitur in.l.si quis maior.non sunt extendendi ad ca
sus alios de pœ.di.prima.pœnæ.& alijs iuribus proximè al-
leg.& maximè cum casus expressus habet specialem ratio-
nem quæ in alijs casibus non vendicat sibi locū. At io pro-
posito in.l.si quis maior.& ratio specialis,videlicet fauor li-
tis sauendæ cuius remedium est trāsactio iurata loquiſ.d.l.
ar.ff.si cer.pe.l.quidā existimauerunt.& de iureiur.l.j.& pro
7 suo.l.vlt.Extēsio † enim.l.non fit ex identitate rationis, vel
ex similitudine æquitatis,vt.ff.ad.l.acquil.l.illud.cū simil.&
iō cessaote iure rationis specialis cessat illud ius.vt.ff.de in.
pa.l.adigere.§.quāuis.ex quo patet ꝙ pro extēsione quam fa
ciunt Gul.Bar.Bal.& Ia.de but.de transactiōe iurata,ad quē
libet aliū contractum non facit.c.postquā.§.vl.de e.ect.li.vj.
nec etiam not.gl.& Nouel.quia loquūtur de extensione, seu
potius inclusione casuum io quibus ex toto eadem ratio lo-
cū habet.Et hæc vera scdm leges & sic procedit opinio quā
recitat Goff.in summa.e.ti.§.vtrum periurus qui distinguit,
8 aut quis iurat de pñti,vel de præterito puta rem suam esse
vel fuisse,& tunc nō notatur,vt.l.Lucius.&.ff.de cri.Stel.l.ij.
& vlt.licet videatur contra in auth.vt liceat matri,& auię.§.
quod autem à nobis.& in auth.vt litigantes iurent.§.si quis
autem liti.Aut iurat de futuro,& non est infamis, nisi ve-
niat contra duo,videlicet contra iuramentum,& pactionē
vt prædicta.l.si quis maior.& pro primo membro quod ha
bet periurium assertorium de præsenti,vel de præterito nō
reddere quē infamen allegāt.ij.ti.proxi.deniq.&.š.de ordi.
cog.cū dilect⁹.in fi.&lex Lucius all.tñ de iure canonico est
maius dubiū:nam Goff.in.d.§.quæritur an periurus.ver. sed
hæc omnia dicit quòd hæc omnia scdm iura canonica sibi
9 non placent.dicit † enim simpliciter periurū infamē esse si-
ue de præterito,siue de pręsenti dummodo scienter falsum
asserat

asserat sub iureiurando, siue iuramentum sponte præstitũ
de dando, vel faciendo volens violet, vt.vj.qõ.j.infames. &
probat: quia qui periurium sponte cõmittit mortaliter pec-
cat.vt.xxij.qõ.j.c.vlti. ergo est infamis infamia canonica, vt
vj.q.j.illi qui. item quia periurium crimen est, vt hic, &. s̃. de
temp.ord.c.vlt. ergo est famosum, vt.xxv.dist.§.nunc autem.
ver.in epistola verò. Ad.l.Lucius.&.c.cum dilectus.in fine.
respondet q illud quod dicitur testes quorum testimonia
10 reprobantur non debere inter infames haberi, verum est de
infamia, quæ generaliter non ipso facto: sed per sniam irro-
gatur, vel aliter possibile est q testimoniũ testium reproba
tur, nec ex hoc solo de periurio cõuincuntur, vt si negotia
apta non proferant, vt.iiij.q.ij.§.item in criminali, ver.si te-
stes. vel si inde deponant, vt.e.§.ver.sola. & causam sui testi-
monij non faciant manifestam, vt in auth.de testi.§.licet. vel
quia per plures contrarium probaf, & adde quæ ibi sequunf
in.§.periurium aũt multiplex est vsq; in fi. & eãdem opinio-
nem tenuit Host.in summa.de testi.§.quis possit esse testis.
ver.excipitur periurus. & ver.sed in hac parte. puto canoni-
bus esse standum, & ver.sed tũc indistinctè. vbi prædicta de
longo reperies. Archid.vj.q.j.quicũq;. vbi habes gl.lo.variã
tem etiam variat. refert enim quosdam tenere periuriũ nũ-
quàm infamare nisi per sniam & sic intelligi.l.si quis maior.
& ad.d.l.de periurio &c.dicũt q si crimen Stellionatus de-
scendit ex actione famosa, puta ex dolo infamat, ar. instituta
de suspect.tutoribus.§.suspectus. secus si ex contraria pigno-
ratitia.ar.ff.de his, qui no.infa.l.furti.§.contrario. posteàquã
concludendo hoc modo: sed tu dic plenè, vt not.per Goff.in
d.§.quærif an periurus postea refert opinionem Io. & Azo-
nis, quę habet q si sacramentum habet rei obseruantiã, vt
quia de futuro est, & in dando, vel faciendo cõsistit: tunc nõ
obseruans infamis est ipso iure, vt.l.si quis maior.&.C.de di
gni.l.quoties. sed secus si non habet rei obseruantiã, vt cũ iu
rat ita esse, vel non esse: nam vt periuriõ non infamat, quia
cõtinetur sub crimine Stellionatus, vt.l.de periurio. qđ nõ
infamat, vt.l.ii.e.ti. refert etiam alios ad primum membrum
proximæ distinct. addere dicendo, q vt veniens contra iu-
ramentum, habens rei obseruantiam sit infamis requiritur
q cũ solennitate iurauerit aliâs non infamat, & sic intelli-
gunt.l.si quis maior. & vt dicit magis videtur canonica opi-
nio secdm Hug. nec obstat.vj.q.j.infames. quia illud.c.nõ vi-
detur referendũ solũ ad reatus, de quibus ibi loquitur, seu
ad eorũ cõmissionem: sed potiùs ad sniam condemnatoriã
super his latã. videtur eñ intelligendũ solùm de illis, qui per
sniam, vel per facti euidentiã sunt notati, licet non oẽs con-
demnati de crimine sint infames, licet eñ si quis velit sim-
pliciter sequi literam canonis possit dicere q oẽs criminosi
notati per sniam sunt infames, imò, & si nõ sunt notati per
sniam tñ secdm canones si recipianf ad literam infames sunt
vt.vj.q.j.c.illi qui sunt. & iiij.qõ.v.c.constituimus. tñ secdm
Hug. & Archid. hoc non est verum. & hanc sniam visus est
Laur. sequi in.d.c.infames. vbi prædicta reperies per Archi.
super verbo *notantur*. Exponit enim ibi Laur. *notantur*. s. à iu-
re ciuili, aut ab ecclesiastico, vel seculari iudice: nam notan-
dum est de condemnatis hoc dici secdm Lauré. & adde quæ
notan.per Archid.vj.q.j.c.ij.in supple. quæ incipit adde vel
dic q loquif, & quę scripsi de temp.ordi.quæsitũ. & qđ not.
in.d.c.illi qui.in gl.ij. & per Arch.l.distinctiõe.si Ep̃s. & per
Laur. j̃.e.c.vno.in cle. Ex quibus omnibus simul ponderatis
11 iunctis quę scripsi in.d.iiij.q. ergo concludo q canones † nõ
addunt ad leges aliquã infamiam iuris, quæ repellit à testi-
monio, & à dignitate alijsq; actibus publicis, licet addat quã
dam notam, quam infamiam canonicam appellamus, quæ
concomitatur peccatum, & eius perseuerantiam, & in perse
uerante in peccato de iure canonico, certos reportat effect⁹
de quibus dixi in.d.c.quæsitum. & quæ tollitur per absolu-
tionem peccati peracta pœnitentia, vt scripsi in.d.c. quæsi-
tum. & vt notatur per gl. & Archi. & alios doctores scribẽ
tes in locis præalleg. & ideò quoad infamiam iuris ante con
demnationem tene opinionem Petri tãquàm mitiorem, &
probabiliorem inter oẽs: sed post cõdemnationem tene, qđ
scripsi post Henr.in prædicta.iiij.q. & si alia occurrant dicã
in cle.vna. j̃.e. vbi de hoc etiam per Laud.

¶SECVNDO quæritur qualiter periurus debeat pu-
niri? super quo Henricus materias colligens distinguit, quia
aut quæritur qualiter debeat puniri in foro iudiciali, & ex-
teriori Aut quęritur qualiter debeat puniri in foro pœnitẽ
tiali, & interiori. In primo casu refert: quia aut quæritur de
pœna infamię. & de ista dic, vt scripsi in.q.proxi.pręcedẽti.
& vt notatur in remissionibus ibi datis. Aut quærif de alia
pœna, & tunc aut quis iurat per vim, vel coactionẽ absolu-
tam, & non obligatur iurãs, nec eget absolutione.l dist.pręs-
byteros. secdm Goff. sed Nouel. j̃.e. verum dicit, & bñ q non
videt modũ quõ quis pręcisè possit compelli ad iurandum,
aut per coactionẽ conditionalem cadentem inconstantem
& tũc secdm Ber. & Host. j̃.e. verum veniens contra tale tan
quã de directo periurio non punitur. s̃.quod met.cau. c.sa-
cris vnde secundum Tancr. & Gul. Azo. ibi punief solũ tan-
quã de veniali: sed si nec per vim, nec per coactionẽ iuraue-
12 rit. Aut quærif de iure ciuili, & in foro ciuili, & tũc aut † qa
iurat per sacra prohibita, vt per capillos, per sanguinẽ, per
caput, per viscera, seu aliâs per humanitatem Dei: & tunc si
sic iurat ex cõsuetudine: quia taliter iurare cõsuet⁹ est, siue
verũ, siue falsum iurauerit vltimo supplicio mactandus est.
vt in auth. vt non luxurientur contra naturã.§.& qm quidã.
13 coll.vj. sed † si nõ est consuet⁹ sic iurare, licet bis, vel ter hoc
fecerit non punietur vltimo supplicio, se ad arbitriõ supe-
rioris.ar.ff.de iure deli.l.j.&.s̃.de offi.dele.de causis. Aut qs
iurat per sacra licita, vt per deitatẽ saluatoris, & huiusmodi.
& tunc aut quæritur de persona accessoria, vt de teste, & ta-
lis punitur extraordinariè cã durante per iudicem quẽ incu
tiendo decepit. C.de testi.l.nullũ. sed cã finita põt accusari.l.
Cornelia. de falsis. vt.ff.de infa.l.Lucius. & ad.l.corneliam.
de fal.l.j. quod dic vt not.glo. j̃.de crim.fal.c.j. Aut quęritur
de persona principali, & tunc aut iurauit calore motus, &
tunc non habet vltorem nisi Deum, vt.ff.de reg.iur.l.quod
14 calore. & C eo.l.ij. Aut iurauit † cum deliberatione, & tunc
aut iurauit de præterito vel præsenti parte vel iudice defe-
rente vt rem non esse obligatam ad decipiendum aduersa-
rium & tunc punitur crimine stellionatus, vt.ff.de cri.stel-
lio.l.de periurio. sed si nec pars, nec iudex differat non pu-
nietur in hoc regulariter quod iuramentum debeat retracta
ri, vt.d.l.ij. licet fallat.eo.ti.l.vlti. & ff.de iureiur.l.admonen-
di. & ff.de re iudi.l.imperatores. sed bene punietur alia pœ-
na si iuret per principem quia non habet vltorem, & eum
faciet fustibus castigari, vt.ff.eo.tit.l.si duo patroni.§.vlt. sed
si iuret per dominũ vel per sanctos solum Deum habet vlto
rem, vt.d.l.ij. Aut iurat de futuro & tunc si periurat ie ex
causa legibus iniecta non punitur iure fori. vt.ff.qui satisda.
cogan.l.fi. sed & hoc cessante si id quod iuratur alterius non
intersit fieri vt non comedere carnes, adhuc solum Deum
habet vltorem sed si est quid quod alterius intersit fieri vt
quia iurauit se daturum vel facturum, & tunc si erat debi-
tum efficaciter punitur secundum formam legis si quis ma-
ior. C.de transact. quod oportet. restringere secundum opi.
Pet.Nico. & Capriol. ad casum illius legis. Sed gl. & alij doc.
extendunt illũ casum ad omnes cõtractus iuratos ex quibus
oritur actio efficax, sed si nõ erat efficaciter debitũ tunc nõ
punietur de iure ciuili, vt.ff.de pac.l.iuregentium.§.gñaliter.
& hæc ad literã recoepit Henr. ex no.Cy. C.eo.l.ij.in.q. & di
stin. quas post opposi. ibi format vbi latius vide. ¶ Aut quę-
ritur qualiter de iure canonico & in foro ecclesiastico iudi-
ciali & exteriori punitur periurus & tũc aut agitur de cõui-
cto per viam exceptionis & nõ patitur aliam pœnã ab illo
actu seu fine ad quẽ admitti volebat & propter quẽ exceptũ
15 fuerat cõtra eũ, vt.d.c.cũ dilectus.§.fi. Aut agif † de cõuicto
per viam actionis seu petitionis & tũc dic q etiã corporali-
ter puniri põt, vt. j̃.de cri.fal.c.j. & etiã priuari bñficijs siue

agatur criminaliter in modum accusationis, inquisitionis,
vel denunciationis, vt hîc, &.ij.q.vij.c.sicut inquit.&.c qua-
propter.&.s̃.de off.custo.c.j.&.j̃.de sindeius.peruenit.& de
pigno.c.j.& hæc fuit opinio Laur.licet Vinc.in modo denũ
ciationis contra ar.j̃.de simo.c.tua.&.c.licet.siue agatur ciui
liter, & hoc dummodo ageretur, vt in.d.c.peruenit.&.j̃.de
simo.per tuas.& hęc fuit opinio Tau.quam approbant Ber
nard.Io.& Host.j̃.ne prælati vices suas.c.querelã.Io.& Lau.
ij.q.j.imprimis.in gl.non intelligas.& Archi.in.d.c.pignus.
&.d.c.sicut inquit.in gl.hîc videt, vbi de hoc, &.j̃.de sepult.
c.animarum.in gl.j.promissione.ver.quãuis maior.lib.vj.&
xvj.q.vj.c.iuramenti.in gl.adde subaudi, & ideò plena.ad qd
facit qd legitur, & no.lxxxj.di.j.c.j.in fi.&.xv.,q.viij.in sum-
ma.in fine.ver.si quæris.&.s̃.de tẽp.or.c.fi.& idem intellige
de illo, qui voluntariè venit cõtra fidei suæ interpositionẽ,
vt notãt Io.& Host.hîc, & Archi.& Io.and.in.d.c.animarũ.
quia quoad hoc non est differentia inter iuramentũ, & fidẽ
s̃.qd metus causa.ad aures.de arbitris.c.fi.peruenit.&.c.cum
tẽpore.&.c.ex parte.& de constitu.ex literis.&.xxij.qõ.v.iu-
16 ramenti. Aut quæritur † qualiter debeat puniri periuriũ in
foro pœnitentiali, & interiori, & tũc iuramentũ, aut est il-
licitũ, seu temerarium, & tunc iurans eoipso ꝙ iurat repu-
tatur periurus, & est tunc periuriũ transgressus iuramenti:
quia præstatur ex certa scientia contra iura, vt hîc no.Host.
&.j̃.c.proxi.& tunc sibi debet imponi pœnitẽtia vnius an-
ni, vt.xxij.q.iiij.qui sacramento.&.j̃.c.cum quidã.§.fi.vbi di
citur.hoc no.Bern.in gl.fi.& Host.post eum. Aut iuramen-
tum est licitum, & scienter venit contra mandatũ de re prę
17 terita, vel p̃nti asserendo, vel cõtra promissionẽ † iuratã ve-
niendo, & tunc est imponenda pœnitentia.vij.annorũ, &
periurus infamis est, & in perpetuum testificari non põt, vj.
q.j.quicunq;.s̃.de testi.c.testimonium. C.de transact.l.si qs
maior.vt no. Host.j̃.c.cũ quidam.in fi.&.B.j̃.eo.quanto.in
gl.fi.nam regulariter pro mortali debetur pœnitẽtia septẽ-
nalis, vt.lxxxij.dist.pręsbyteri.xxvij.q.j.deuotã.xxxiiij.q.ij.
hoc ipsum, vt no.Io.xxij.q.j.c.vlt.sed de infamia, & testimo-
nio dic, vt scripsi.s̃.de testi.c.testimonium.de ordi.cog.cum
dilectus.& in.q.proxi.præcedenti.nota tñ ꝙ in foro pœni-
tentiali maior pœna imponitur illi, qui venit contra iura-
mentum, quã illi qui venit contra fidẽ, vt not. Ber.& Host.
j̃.e.c.pe.& Arch.in.d.c.animarum.item nota ꝙ illud Math.
v.ego dico vobis nolite iurare omninò, & illud Iacob.v.an-
oĩa fratres mei nolite iurare, de quo.j̃.e.& si Christus. non
prohibet omnem iurationẽ: sed prohibet ne iuretur omni
modo, & sine omni causa. vnde scdm August.in libro de mẽ
dacio, hoc ideò dictum est, s.ne iurando ad facilitatem iurã
di veniatur, & ex facilitate ad consuetudinẽ, & ex consuetu
dine ad periurium decidat Ecclesiast.xxiij.vir multũm iu-
rãs &c.ad qd facit.xxij.q.j.non est contra præceptum. Sup-
ple gl.in gl.j.in fi.idem notatur.s̃.de dilat.c.licere.vbi de hoc
in gl.nota ꝙ ibi, *necessitas*.ne de difficultate notetur.j̃.c.bre-
ui.in.j.gl.& ibi, *significante*.vide qd ibi dicam super verbo ca
ptione.in gl.vlt.ibi, *ciuiliter*.quod probat principiũ, ibi que-
relam &c.scdm Tanc.& Vinc.& ibi ar.contra ad textum nõ
ad proximè alleg. quibus concordat.

SVMMARIVM.

1 *Rectoris officio quæ incumbant & nu.2. Eumque secundum mores loci iurare debere numero.3*
4 *Flagitiis iureiurando exaggerari.*
5 *Perplexum etiam delinquere, & quando.*
6 *Iuramento quando mortale, aut veniale peccatum inducatur.*
7 *Iurare certis ex causis licere.*

CAP. XI.

Va nos. ¶ Casus. Si pręsentatus iurat
præsentãti, ꝙ sibi censum an-
tiquum augebit, & posteà contrarium iurat
instituenti seruet scdm, & non primum tñ
ab ecclesia remouetur, cõis diuisio, secunda
ibi, *tue igitur*. ¶ Expone literam *iuramento*. de duobus, quæ se-
quunt, & dicitur, ꝙ scdo, *adstringunt*. simoniacè, vt dicam.j̃.
pesionem. in substantia idẽ est cum præcedenti, *preiudicat*. qñ
de gratia tollerarentur in ecclesijs scdm Inno. & Abbatem;
sed dicit Goff. ꝙ impropriè hîc loquitur, tunc enim propriè
præiudicaret, quando non interueniente scdo valeret pri-
mũ, *periurio*. si intelligis.i.pro fractione liciti iuramenti non
respicit superiorem casum Goff. non possunt secundum sa-
tuam opinionem quorundam, vel per erroneam suam con-
scientiam, vt dicit gl.

¶ PRIMO quæritur: quia de iuramento qd præstant re-
ctores ecclesiarum dum in ecclesijs instituuntur hîc loquit
quale debet esse iuramentum quod consueuit pręstare Epo
rector ecclesiæ quando ab eo institutus, seu quando anima-
rum cura alicuius ecclesiæ cõmittitur. Dicit Host. ꝙ diuer-
1 sæ sunt formæ tamen † diuersis ecclesijs. dicit tñ ꝙ hæc vi-
detur forma congrua, quæ & per iura comprobari potest. iu
rabit ergo ꝙ fidelis erit Epo, & obediens, vt.s̃.eo. nullus.&
xxiij.di.quanquàm. quo intelligas ꝙ sententias suas seruabit
& pro posse faciet obseruari qd & aliqui exprimunt.s̃.de of
ficio ordinarij.cum ab ecclesiarum.&.c.ad.reprimẽdam, &
quod mãdata sua sancta, & honesta adimplebit, vt.s̃.de ma.
obe.c.quod super his.& de offi.Arch.c.fi.primo respõso.&
§.j.& ꝙ nihil alienabit sine conscientia sua.xij.q.ij.Abbati-
bus.&.xvij.q.v.in venditionibus.& ꝙ nomine ecclesiæ vl-
tra certam summam, quę arbitrariè determinatur mutuum
non contrahet.j̃.de fideiusso.qd quibusdam.& ꝙ ecclesiam
non relinquet, nec ad aliam se transferret sine licentia.s̃.de
renunc.admonet.& ꝙ iura ecclesiæ iuxta posse petet, & de-
fendet, & vtilia eiusdem procurabit, ac nociua vitabit ar.C.
de Episcoa.udientia.l.de creationibus. quod intellige etiã
postpositis negotijs proprij patrimonij ar.vij.qõ.j. præsen-
tiũ.&.c.placuit.vt venenum.xvj.q.j.qui verè.ibi & nec, cõ-
municare, ecclesiasticas &c.&.c.nos aũt.ibi ac si qua opera.
2 & ibi, nec nostrum otiũ &c.& † ꝙ nihil dabit, vel dedit, nec
aliquod pactũ fecit, nec aliud illicitum commisit per se, vel
aliũ, nec alius pro eo ipso sciente pro ecclesia, quæ sibi com
mittitur adipiscẽda.j.q.ij.quã pio.&.s̃.de pact.c.fi, &.j̃.de si-
mo.c.ex insinuatiõe.&.c.nobis fuit.& ꝙ si ad aures eius hoc
vitiũ peruenerit statim ipse significabit, & ecclesiæ sic ade-
ptæ iuxta voluntatem Epi renunciabit.s̃.de elect.c.pe. & si
non est ordinatus ordines recipiet suis tẽporibus.s̃.de æta.
& qua.quæris & in ecclesia residebit & deseruiet in ordine
quem cura ipsius requirit.j̃.de cleri.non resi.quia non.&.c.
relatum.& de præben.extirpandæ.§.qui vero.& nihil soluet
alicui nomine census ecclesię vltra antiquam, & solitam pẽ
sionem, & hoc.j̃.de censibus.prohibemus.scdm eũ. Sed dñs
Mart.de salua dicit ꝙ nõ videt de iure expressum ꝙ ita iura
3 ri debeat, licet ista de iure bene debeant obseruari, & † ideò
credit quantũ ad hoc standum consuetudini, & in veritate
credo ꝙ bene dicat: quia licet iura per Host.alleg.bene dicãt
rectores ecclesiarum teneri ad capitula. s̃.dicta tamen non
dicunt, quòd teneantur in sua institutione iurare dicta ca-
pitula: & tamen nullus regulariter debet iurare, seu ad iurã-
dum arctari prætet casus in me expressos, vt.j̃.e.& si Chri-
stus.&.xxij.q.j.non est contra præceptum, & quod habetur
Mathęi.v. Ego dico vobis nolite iurare omninò. & Iaco.v.
Ante omnia fratres mei nolite iurare. magnum enim esset
periculum propter fragilitatem humanam, quæ labilis est
ad transgressionem pręceptorum, vt in procemio huius cõ
pilationis circa principium, licet enim transgressores iuriũ
4 peccent: tamen dum † interponitur iuramentum illius trãs-
gressio multũm aggrauat peccatum, vt patet ex his, quæ di
cam.j̃.eo.c.penul.ratio potest esse: quia qualitas adiecta de-
licto auget illud.ff.de pœ.l.aut facta.& ideò non libenter in
ea diœcesi non exhiberent iuramentum arg. eius quod le-
gitur, & notatur.j̃.de cohabitatione clericorum, & mulie-
rum.c.clericos.in principio cum ibi not.in secũda, &.iij. gl.
5 Supple glo. In gl.ij.ibi, *temerario*. h.d.quia † nullus inter duo
mala potest esse perplexus: quia secundũ hoc de necessitate
peccaret

peccaret, de quo satis habes notatum per gl.xiij.dist.in sum.
6 ma & ibi, *nullum est peccatum.* si † adhibuit omnem diligentiá
ab his est venialis, vel si fuit in culpa mortale sc̃dm Tancr. sed
si non adhibuit plenam diligentiam peccat venialiter sc̃dm
Collect. licet videatur cõtra s̃.de ma.& obe c.dilecti.& me
lius j̃ de cens.c.significauit.& c.grauius. sc̃dm eum, & ibi, *in
primo exemplo.* mandatum verò scienter iuramento firmatũ
semper est mortale, vt in sc̃do exemplo sc̃dm Tancr. nisi fiat
iocosè, vt.xxij.q.ij.qd ait. vel simulatoriè.xxij.q.ij.vtilẽ Gof.
& ibi, *contrauenĩẽdo.* & sic nõ est perplexus. *& in fi.* dicit Host.
7 q modi sc̃dm quos † iuramentũ dicit licitũ patent per hos
versus, quis cui quid per quod ad quid cur quomodo qñ sit
iurisiurandum licitum discerne notando. de quo remittit
ad summam.e.ti.§.quomodo censetur illicitum.

SVMMARIVM.

1 *Patri subueniat iureiurando hoc non faciendi relaxatum. & num.24.*
2 *Cœnobiũ absque prelati permissu an exire possit monachus. & n.22.*
3 *Proprij sceleris grauiorem esse pœnam.*
4 *Æquum in quacunque iudicij parte esse personarum conditionem.*
5 *Maiores esse praeferendos, & cur. Et quid in diuite. nu.6.*
7 *Pœnitentiam duriorem maioribus imponi debere. Limita & sublimita vt numero 8.*
9 *Delictorum quædam specialia, quædã innominata sunt, alia criminosa nu.10. & 11. quædam æqualia nu.12. Et in quo genere maior, an minor grauius sit plectendus. nu 13. & 14. & quid in pœna pecuniaria nu 15. & quid in corporali. nu. 21.*
16 *Maiorem diuiti, quàm inopi mulctam irrogari illi tamen potius, quã huic cred. nu.17. nisi diues sit vsurarius. nu.18.*
19 *Minorem diuiti in perceptione muneris praeferri.*
20 *Flagitia quatuor ex causis adscribi.*
23 *Iuramentum nec iniquum esse, nec iniqui occasionem dare debere.*
25 *Iustitia duas esse partes.*
26 *Hæreditas quo modo adiri possit & in hoc animum spectari.*

CAP. XII.

Cum quidam. ¶ Cas. Episcopi per pecuniario grauius
puniuntur quàm alij. & illicitũ est iuramen
tum de nõ loquẽdo, vel præbendo subsidia
personis coniunctis. & sunt duę partes, sc̃da
ibi, *illi verò.* & pars huius de temp.ordi. cum quidam. ¶ Ex
pone *iuramentum* licitũ, vel fratri idem de alijs personis con
iunctis *humanitatis.* puta circa alimenta *absoluendi.* dicit Pe.&
1 & nihilominus compellendi eis reuerentiam, & iura neces
saria ministrare. C.de pact. per.l.filiũ & vbi pu.ali. vel edu.
l.quẽadmodum. & dicit q hæc absolutio fieri põt per Ep̃m
ex quo Papa sibi non reseruat. de sent.exc.nuper glos. vult q
ad cautelam fit absolutio, vt refert Inn. Aliqua dicunt q ta
liter iurans non debet loqui patri, donec per superiorẽ fue
rit absolutus: quia tale iuramentũ põt seruari absq. detrimẽ
to salutis, superior tñ potest, & debet relaxare quo facto po
2 test loqui: sed monachus † de quo loquitur. d.l.proxi. præte
xtu iuramenti non põt exire claustrũ sine superioris licẽtia
sc̃dm Inn.all. Host.xvj.q.j.placuit. Dicit tamen Inn. hic repe
tendum, qd dixi de elect. venerabilem illicitum qd dicit sex
modis notatis.xxij.qõ.iiij.in summa *ratione.* & naturali iuri
cõi animalibus, vt patet instit. de iure naturali.j.rñso. Host.
Circa primũ dictũ tangendũ videtur an inter delinquentes
grauius peccare videantur, grauiusq; puniri debeant illi,
qui sunt in maiori dignitate cõstituti, seu in maiori honore
cõstituti, de quo tractat per Cy.C.de summa tri.& fi.cath.l.
nemo clericus.in.ij.oppositione cuius dicta hîc ponit Hẽr.
verũ videbit in dist. Henr. Gul. de cugno.in.d.l.nemo. dicit q
3 in † delictis proprijs plus punitur ille cui pprium est, vt.ff.
de pœnis.l.quędam.& de re mili.l.iij §.miles.& l.qui cõmea
tus.& dicit q ista est ratio.l.liberorũ §.j.& l.notat.e.tit.& in
auth. de resti.& ea, quæ parit §.vnũ.coll.i.quare mulier con
trahẽs.j̃ ipsa luctus plus punit, quã vir: quia magis sibi pro
priũ est. In delictis aũt quibus, si propter dignitatem ad de
linquendũ fuit motus, plus debet puniri maximè si in hoc
spreuit dignitatẽ: quia enim spreuit nõ debet ex ea alleuiat.
reportare. C.de digni.l.quoties.& C.de cõducto.& pcu.do
mus augustę.l.j.li.xi.& de Epi.& cle.l.presbyteri tales enim
debent alios tueri, & ideò si contrariũ faciant plus puniunt
in authẽ. vt differentes iudices §.pe. aliâs aũt videndũ est an
pœna sit taxata à iure illa est, sine distinctione sequẽda. C.de
offi.ciuiliũ iudi.l.ij.& de custo.reorũ.l.fi. si aũt non est taxa
ta, & sic est arbitraria plus debet puniri diues, vt.ff.de offic.
pręsi.l.illicitas.& de collegijs illicitis.l.j.§.j. Iac.de But. distin
guit, aut dignitas auget crimẽ, & tũc habens dignitatẽ plus
punit, vt.l.presbyteri. aut innuit, & tũc minùs, vt.d.l nemo.
aut nec auget, nec innuit, & tunc aut de pœna corporali, &
tũc grauis punit nobilis, vt.ff.de incẽdio l Pędins.& de pœ.
l.in seruorũ. aut de pecuniaria, & tũc plus punit ignobilis, vt
C.de iudi.l.pperandum.fin aũt cũ simil.& ad hanc declinat
Bal saluo, q addit vnũ membrũ qd ipse recipit ex.d.distinc.
Gul. de pœnis vniformibus.s.à lege taxatis.

¶ HENR. aũt latiùs exordiens istá materiam quęrit quali
ter cõstitutu in dignitate deferendũ sit & aggrauando ma
terias circa hoc distinguit principaliter.v.membra: quia aut
quęrit vtrũ talibus deferendũ sit in iustitia exhibenda, aut
in reuerentia impẽdenda, aut in pœna imponẽda, aut in fi
de adhibenda, aut in domo pietatis intuitu recipiẽdo. ¶ In
4 primo casu nõ est plus deferendũ † maiori, quam minori, vt
probat Deute: ono.j.& Actorũ.x.ad idẽ puerb.xviij. vbi dẽ
accipere personã in iudicio nõ est bonũ, & legit, & no.s̃.de
iudi.nouit §.sed forsan.& j̃.de accusac.qualiter j̃.si præscri
ptũ vbi hoc not.& j̃.de sta.mo.c.vlt §.j & de reg.iur.c.in iu
dicijs.li.vj.& dic, vt ibi, & C.de proxi.sa.scri.l.in sacris.circa
fi.li.xij.& hoc intellige siue in cognoscendo, siue in definien
do, vt not. Card.in.d.c.in iudicijs. hoc fallit in gñali clausula
& quidã alij in rescripto ad lites impetrãdu contenta qd ad
maiores personas, quã expressas non extẽdit, vt.s̃.de rescrip.
c.sedes apostolica.in prin & est ratio in odiũ impetrantis,
qui potuit ab initio illas personas maiores exprimere in re
scripto, & quia rescripta ad lites sunt stricti iuris.& iõ meri
5 ta restringenda, vt.s̃.de rescript c.P.& G. In sc̃do † casu defe
rendũ est maioribus, seu in dignitate cõstitutis, vt.s̃.de offi.
dele.c.sanè.quia.j.rñso.& c.e.ti.quia pontificali.li.vj.de off.le.
c.volentes. j̃.de priuile.antiqua.nã honor nihil aliud videt
esse quã quędã reuerentia in virtutis testimoniũ alicui exhi
bita, vt patet per Philos.j.Aethicorũ & ideò virtus sola est
honoris debita cã aliquis cũ honorat nõ tantũ propter vir
tutẽ propriã: sed etiã propter virtutẽ alterius sicut princeps,
& pręlatus honorant etiã si sint mali propter participatio
nẽ diuinę dignitatis: quia est omniũ pater, & dñs vnde exo
di.xx. honora patrẽ, & matrẽ, & j.Timotheũ.c.vj. dicit. qui
cunq; sunt sub iugo sc̃dm dños suos oẽ honore dignos arbi
trant Senes aũt honorandi sunt pp ter signũ virtutis, qd est
senectus vñ Leui.xviij.corã canu capite surge, & alibi hono
ra personã senis. Ad idẽ.ff.de ter.mo.l.ij.de iu.immu.l.semp.
C.qui æta.se excu.l.vna.in auth. de quæstore §.si vero aliqui.
coll.vj. hoc tñ signũ quandoq; deficit vt patet Sapien.iiij.&
lxxxvj.di.tanta diuites.& sunt honorãdi pro eo, q in comi
6 tatibus maiorẽ optinent locũ si † verò solo intuitu diuitia
rum honorẽtur §.vt cedãtur. meliores quia ditiores vel etiã
honoribus ecclesiasticis digniores secundũ Aug. est peccatũ
acceptionis personarũ, vnde dicitur in glo.la.ij.quicunq; dĩ
uitẽ propter diuitias honorat peccat & in hoc cõcor. Tho.
& Astensis.lib.ij.ti.de accep.persu ¶ In tertio casu.c.in pœ
7 na imponẽda in foro pœnitẽtiali & intrinseco: & † tunc ei,
qui magis contemnit maior pœna imponitur sic intelligo
glo.j.Bern.hic vnde præsumitur, q qui maior in dignitate
est, magis contemnat. s̃.de transla.epi.inter corporalia §.sa
nè.& ff.de re mili.l.omne delictum §.j.vers.augetur autem.
quod dic vt. j̃.in fi.huius distinctionis, & ideo maior pœni
tentia debet sibi imponi, quod dic vt legitur, & not.xl.dist.
8 homo Christiane, aut agitur de † pœna imponenda in foro

indiciali,& contentiosn,seu extrinseco,& tunc refert, aut
agitur de pœna spirituali infligenda, vt excõicationis suspẽ
si.& interdictu:& tunc deferendũ est maioribus in dignita-
te constitutis ab initio:sed si in rebellione persisterẽt ęqua-
liter puniuntur,sicut alij,vt.ĩ.de off.deleg.c.sanè.quia in fi.
&.c.pastnralis.in prin.& ti.c.quia pnntificali in fine.li.vj.de
elect.si cõpromissarius.& huiusmndi quoq; pœna.& de sen
tẽ.excõ.quia periculosum.eo.li. Aut de pœna temporali,&
9 tunc refert:quia quædam sunt delictę† specialia,& quę non
sunt delicta,nisi respectu maioris,seu in dignitate constitu-
ti,sicut est delictum in milite vendere arma sua,vt.ff.de pœ
nis.l.quedam.ff.de re mili.l.ij.&.l.iij.§.miles.qui in bello,&
legitur,& no.C.de iurisdi.om.iud.l.magisteriæ.C.de re mili.
l.tam collatnres.in prin.li.xij.& cõducere,seu procurare res
alienas,vt.C.loc.& conduct.l.milites.& in debitoribus rei
publicæ,seu in tutnribus aspirare ad honnres,vt.ff. de mu.
& ho.l.rescripto.§.debitores.ff.ad.l.Cor. de falsis.l.j.§.tuto-
res.arg.ĩ.de obli.& act.& si.c.vnico.& in marito,q filiũ suũ
proprium,vel etiam filiastrum tenet ad baptismũ,tenet vel
ad cõfirmationem scienter,& dolnsẽ.vt.xxx.q.j.dictum. &
c.de eo.&.c.dn lumine.&.c.si quis filiastrum.ĩ.de cog. spiri-
tuali.c.& in clerico tabernario,& ebriosn,vt.xxxv.dist.ante
omnia.xliiij.di.c.nulli.c.clerici.& per totum.ĩ.de vita,& ho.
cleri.c.à crapula.vel comam nutrire,vt.e.tit.c.clericus. neq;
comá.&.c.clericis,vel peregrinari,seu aliâs absentare se à be
neficio suo residentiá requirente sine licentia superinris.ĩ.
de cle.non resi.ex tnę.& per totum.de conse.di.v.nnn opor-
tet. Alia sunt delictę,quę non sunt delicta respectu maioris,
sed solũ respectu minoris,vt est laicis stare inter cancellos,
& inter clericos dum sacra mysteria celebrãtur.ĩ.de vita,&
ho.cle.c.j.vel laicis,seu clericis non ordinatis ministrare in
nrdinibusquos non habent,vt.ĩ.de cle.nõ ordi.mi.c.j.& per
totum.de quo per Archid.xxx.q.j.c.omnes.quos gl. ij. Alia
10 sunt delicta† cõmunia respectu cuiuslibet tam maioris,quã
minoris,vt furtũ,homicidiũ,& similia.in primo casu plus
punitur maior,quã minor,vt in iuribus alle.&.ĩ.de cleri.con
iug.c.sanè.ij.de vita & ho.cle.c.clerici.li.vj.&.e.ti.c.diœce.a-
nns.in cle.in secundo casu magis punitur minnr, quàm ma-
ior in iuribus alleg.& qui accusa.non possunt.l.pe.& si.ĩ.de
postul.c.vlti. In tertio casu refert,ꝙ quędam sunt delicta cõ-
munia,quæ sunt maiora respectu,& in persona maioris,vt
in patre carnali,vel spirituali cognoscente filiam suam car-
nalem,vel spiritualem.in sacerdote cognoscente filiam suã
spiritualem,vel quam ad pœnitentiã nõ recœpit,vt legitur,
& no.xxx.q.j.c.si qi sacerdos.& in iudice,vel superiore im-
pressionem inferente.C.qd me.cau.si per impressionem.ff.
ad.l.Iul.re.l.j.& per totum.& in patre filium interficiente,
vt.ff.ad.l.Pompeiã.de parricid.l.pœna.& per totũ.& in sa-
cerdote releuante confessionẽ.ĩ.de pœ.&.re.c.oĩs vtriusq;
sexus.§.caueat.& in Archiepõ Epm transferẽre,vt.ĩ.de trãs-
la.Epi.& inter corporalia.§.sanè.& in præsbytero falsum te-
stimonium perhibente,vt.C.de Epi.& cle.l.presbyteri.& si.
11 Alia† sunt delicta cõia,quæ mainra sunt respectu,& in per-
sona maioris,vt patet in milite inferente manus in pręposi-
tũ militum superiorem suum qui est capite puniendus.ff.de
re mili.l.omne delictum.§.qui manus.ff.de iniur.l.sed si vn⁹.
12 §.quædam. Alia sunt† delicta,quæ non sunt maiora,nec mi-
nora respectu,& in persona mainris,quã respectu,& in per-
sona minoris,vt sunt crimina,rapinę,furti,violentiæ, & si-
miliũ. In primn casu magis punitur maior,seu cõstitutus in
dignitate,quã minor,vt in iuribus alle.hîc,in primo respõ-
sn. vnde versus. quanto dignior es,aut per genus,aut per ho-
nores. in te tanto res vitiniæ sunt grauiores pro quo nn.per
13 Card.ĩ.de pœnis.c.fœlicis.gl.vlti.li.vj. In† secundo casu ma-
gis punit minor,quàm maior,vt in iuribus allegat.vt sic in
vtroq; casu magis punit ille,qui magis delinquit,seu respe-
ctu,& in persona cuius est delictũ mains,pœna enim debet
proportionari delicto.xxiiij.q.j.non afferamus.in fi. &.ĩ.de
14 pœ.c.fœlicis.§.pmissis.li.vj. In tertio casn refert, aut quærit

de pœna corporali imponenda,& tunc deferendũ est in di-
gnitate cõstitutis,& magis punit minor,quã maior.vt.ff.de
incend.rui.nauf.l.pędius.ff.de pœnis.l.in seruorũ.C.de sum.
15 tri.& fi.cath.l.nemo.ij. Aut queritur de pœna† pecuniaria
imponenda,& tunc aut pœna est ordinaria,& tunc nõ de-
fertur dignitati,& punitur minor,seu pauper in corpore.si
non possit snluere:mainr verò,seu diues soluendo pœnã pe
cuniariam liberatur aliâs si non snlueret,puniretur in cor-
porẽ.sicut & panper,ita quòd nulla potest esse diuersitas in
hnc casu & simil.(si sit eadẽ rõ)inter dnitem,& pauperem
in iuris ministerio:sed solũm in facti accidẽtia, vt.ff.de pœ.
16 l.j.C.de ser.fug.l quicunq;. Ant† est mnlcta & tũc magis pu-
nitur maint potẽs soluere quàm minor seu pauper quia di-
ues tenetur mulctã soluere quæ pauperi remittitur, vt.ff.de
offi.præsi.l.illicitas.§.vlti.& in auth.vt fratre.not.Host.ad fi.
col.v.& ita intelligo quod no.Ber.hîc & In.xlj.di.non cogã-
tur & Card.ĩ de censi.exigit.super quo etiam vide quæ no.
xix.di.nulli.in glo.arg.ꝙ.& xl.di.homo Christianus & quæ
scripsi in additionibus meis decreti super dictis gl. ¶ Quæ-
17 ritur de fide exhibenda tunc magis† deferendũ est & magis
est fides est adhibendã constitutis in dignitate, & diuitibus
quàm pauperibus seu minnribus,vt in auth.de testi.§.sanci-
mus.colla.vij.ĩ.de testi.cũm à nobis. &.c.nostra.in fi. In hoc
tamen dicunt quidem doct.iuris ciuilis vt Iac.de Ra.& Pe.
de Bellaper.& fortè bene quod inspiciendum est, vnde,&
18 † qualiter quis acquisiuit diuitias quia si acquisiuit per pra-
uitatem vsurariam vel rapinã minus est sibi credẽdum quia
animã dedit diabolo propter diuitias, arg.ff.de accu.l.si cui.
§.ijdẽ.ĩ.de præsump.c.mandata.in fi ¶ Si quæratur de do-
19 no† pietatis intuitu recipiẽdn,seu percipiendn tũc non de-
fertur maiori seu diuiti, imò minori & pauperi quoad hoc
vt in perceptinne huius doni vel numeris præferat,vt.C.de
epi.& cle.l.si quis ad declinandã.& no.ꝙ beatns Tho.in sum
ma.in.j.parte.ij.q.lxxij.arti.x.dicit ꝙ peccatũ quoddam fit
ex subreptione proueniens propter infirmitatẽ naturæ hu-
manæ & tale peccatũ minùs imputatur ei qui est maior ex
virtute eò, ꝙ minus negligit huiusmodi peccata reprimere
quæ tñ omninò subterfugere infirmitas humana non sinit.
20 Alia† verò peccata,quæ ex deliberatinne procedunt tantò
magis alicui imputantur quantò mainr est,& hoc potest es
se propter quatuor. Primò quidem:quia faciliùs possnnt re-
sistere peccato maiores,puta,qui excedũt in scientia, & vir-
tute,vnde dominus Lucæ.xij.dicit ꝙ seruus sciens volunta-
tem domini sui,& non faciens plagis vapulabit multis. Secũ
dò propter ingratitudinem:quia omne bonũ qun quis ma-
gnificatur est Dei beneficium,cui homo fit ingratus peccã-
do,& quantum ad hoc quęlibet maioritas. R.in tempora-
libus bonis peccatum aggrauat secundum illud sapi.xij.hor
rendę & cito,& apparebit vobis:quoniam iudicium duris-
simum in his qui prosunt fiet exiguo enim conceditur mise
ricordia potentes,aut potenter tormenta patientur.nõ eñi
subtrahet personam cuiusquã Deus qui est omnium domi-
nator,nec verebatur magnitudinem cuiusquam: quoniam
pusillum,& magnum ipse fecit,& æqualiter cura est illi de
de oĩbus fortioribus aũt fortior instat cruciatio. Tertiò ꝓ-
pter specialẽ repugnãtiam actus peccati ad magnitudinem
personę,sicut si princeps iustitiã violet,q est iustitię custos.
& si sacerdos fornicet q castitatẽ vouit,& alios ad hoc hor-
tari debet. Quartò propter exemplũ,si est scandalũ; quia in
pastoris in exemplũ culpa vehementer extendit qñ pro re-
uerẽtia ordinis peccator honoraf ad pluriũ etiã notitiã per
ueniũt peccata mainrũ,& magis ea hoĩes indignè ferũt se-
cũdum Tho.idem recitat frater Io.in summa confessionum
ti.de pœni.& remis.de impedimento paterno. q.ccj.vtrum
magnitudo &c ¶ Et de ista materia vide quod not.Host.ĩ.
de statu monach.c.vlti.vbi dicit ꝙ si agatur de pœna spiri-
tuali vel pecuniaria maior tamẽ infligi debet nobili, quàm
ignobili diuiti, quàm pauperi & in dignitate constituto,
quàm priuato, vt est tex.C.de modo mulctarum l.eos. in f.
ff.de offi.

ff.de offic.præsidis.illicitas.§.fi.xl.distin. homo Christianus
xxiiij.q.j.qui contra pacem xj.q.j.quicunq; pacem.xj q.iij.
præcipuè.j.ne cle.vel mo.Epm.& si inuenies contrariū spe-
ciale est.sed cōtra.s.de offi.dele.sanè.solutio.verū est q̄ de-
fertur in dignitate cōstituto ab initio,vt ibi,sed ex quo per-
seuerat in malitia grauius puniendus est,quā alius, vt in.c.
21 præcipuè.si verò agatur † de pœna corporali maior infligit
pauperi,& ignobili,quā nobili,& diuiti,& maior inferiori,
quā superiori,vt.ff.ad.l.Corneliam.de falsis.l.j.§.fi.xlj.dist.nō
cogant.ij.q.j.prohibentur.C.de summa trinitate.l.iij.in fi.&
si inuenias contrarium speciale est,sicut patet ibi in religio
sis.hęc Host.sed tu dic,vt.s.Collect.autem dicit q̄ ab initio
magis defertur constituto in dignitate:sed ex quo perseue-
rat magis punitur.xj.q.iij.præcipuè.j.de statu regularium.c.fi.
&.j.de pœnis.c.multorū.in cle.&.j.de off.dele.c.ij.li.vj.Ego
autem condescendo distinctioni Henr.quia multùm ratio-
nabilis est in omnibus membris suis,& sumpta est ex nota-
tis per Cy.Butr.& Gul.in.d.l.nemo.propter quā Cy. dicta
superius recitaui,nec curo multùm de dicto Guli.& Baldi
quoad pœnam taxatam à lege:quia omnes taxationes huius
modi reperies,sub mēbris distinctionis Henrici collocari.
de maiori aūt perseuerantia in peccato pōt dici,q̄ ex maio-
ritate dignitatis peccati aggrauatio inducit,& io quasi sub
altero membrorum distinctionis prælibatę.prędicta autem
distinctio Henrici.licet longa tota comprehenditur in esse
ctu sub distinctiōe But.per me superius recitata licet breui.
¶ SECVNDO principaliter quæritur circa secundum
dictum decret.in verbo absoluendi,vtrū illo casu iuramen-
tum obliget ipso iure sit q̄ absolutio superioris sit de neces
sitate Inn.videtur velle,quòd sic preterquā in casu necessi-
tatis.dicit enim q̄ sic iurans non loquetur patri, nisi necessi
tas adesset antequàm à superiore sit absolutus,quia tale iu-
ramentum extra casum necessitatis potest seruari absq; in-
teritu salutis ęternę,vt s.si verò.sed post absolutionem li-
22 berè loquetur sibi scdm eum.subdit etiā, q̄ monachus † de
quo loquitur.j.c.proxi.prætextu iuramenti nō pōt egredi
monasterium,sine licentia.Bernar.tamen hic in gl.pe.est in
opinione cōtraria quē sequitur Host.vnde qd hic dicit ab-
soluendi sint.subaudiunt de facto,& ad cautelā:quia re ve-
ra iuramentum illicitum est,& per consequens non seruan-
dū cum nō debeat esse iniquitatis vinculum.j.c.quanto.§.j.
in fine.&.c.quintanallus.& possunt hęc reperi, quæ notant
s.de elect.venerabilem.§.pe.scdm Host.Ego aūt qnq; volui
distinguere:quia aut quæritur an propter necessitatem ex-
pediat illud relaxari de facto,& tunc dico q̄ sic,& sic potest
procedere opinio Inn.& etiam in parte lecta,& no.de elect.
venerabilē.c.pe.alleg.Aut quæritur an de necessitate sit re-
laxandum,& tunc aut quæritur an sit de necessitate relaxā-
dum in illis casibus in quibus peccatum mortale,vel veniale
includeret,aut aliquod charitatis bonum impediret,& tūc
dicebam,q̄ non,& sic procedit opinio Bern.& Host.arg.j.c.
proxi.& eorum,quæ scripsi.s.e.c.si verò, in quæstione quā
ibi fui latè prosecutus.& isti duo casus satis sunt mihi clari.
Aut quæritur an sit de necessitati relaxandum in casibus in
quibus nec mortale,nec veniale peccatum includeret, nec
aliquod charitatis bonum impediret,& tūc volebam dice-
re,q̄ sic,& sic re vera videtur Inn.voluisse:sed re vera hic du
bius sum,& primò:quia hic non mādatur relaxari:quia tur-
piter.i.vi,dolo,vel metu exactum sit:quia ideò relaxaretur:
quia de iure ante obligationem relaxaret, vt patet in his,
quæ leguntur,& not.s.si verò.&.s.e.quod metus causa.c.au
ditis.&.c.ad aures.sed re vera hic relaxari non datur:quia
turpiter præstitum fuit,talia autem iuramenta turpiter pre
23 stita † dū turpitudo iurantem respicit sunt illicita,& de iure
damnata,vt.ff.de pact.l.iuregentium.§.generaliter.&.j.c.p-
ximo.&.c.quāto.& per consequens non seruanda.xxij.q.iiij.
inter cętera.&.j.de reg.iur.c.in malis.li.vj.prætereà:quia iu
ra volunt nedū q̄ iuramentū sit iniquitatis vinculū,vt.c.in-
ter cętera.&.c.quāto.alleg.sed etiam q̄ non sit occasio pro-
pter quam aliquod charitatis bonum valeat impediri,vt pa
tet ex his,quę scripsi in.d.c.si verò.in Mart.& Arehi.& etiā,
q̄ nō sit occasio inducendi aliquod malum à iure damnatū,
arg.j.de cohabi.clericorū.c.clericos.in prin modò ad ppo-
situm:si iuramentū huiusmodi in aliqbus casibus ligaret iu-
rans semper dubius remaneret an in illu cōstitutus esset,&
ex hoc sæpius omitteret loqui patri ex quo posset sequi ma
lum irreuerentię,& inobediētię paternalis,& impediri plu
ra bona qualitatis,& obsequialis seruitutis,quę sunt de iure
diuino,& humano parentibus impedēda.verū conclusiuè
loquendo non arguerem de peccato,qui agens pœnitentiā
24 de temerariò † iuramento absq; licentia,& relaxatione su-
perioris venire contra tanquā illicitū iuramentū sequendo
opinionem Bern.& opinionē Host.sed & laudabilem since
ritatem conscientiæ illius,qui propter dubietatem aliquo-
rum casuū peteret relaxationem iuramēti,vt.c.venerabilē.
§.pe.alleg.Collect.autem quærit quid si quis iurauit nō ne-
gociari,vel non esse miles,vel non tenere feudum à tali,vel
nō seruire ei:solutio q̄ non tenetur seruare, si aliter viuere
nō posit qd prosequere,vt no.per Arehid.xxij.q.j.animad-
uertendum.& facit optimè,quę leguntur.& not.per Inn.&
Host.j.eo.veniens.Sed quid si quis iurauit non intrare reli-
gionem videtur obligari:quia dixit textus quòd tale iura-
mentum seruari non prohibetur.xxij.q.quod autem. sed gl.
25 dicit ibi q̄ ratio nō est sufficiens,& dicit ibi Arehi.† q̄ duę
sunt partes iniustitię.s.facere malum,& declinare à bono,&
q̄ sicut iuramentum non obligat ad faciēdum malū ita nec
ad declinandum à bono cū nulla vtilitas sit in obseruatione
talis sacramenti,& exponitur illa litera non prohibetur.i.
nō precipitur.Host.tamen de elect.venerabilem.dicit verū
esse, nisi Deus aliud sibi reuelaret ad qd vide.j.e.& si Chri-
stus.Supple glo.j.ibi homo Christianus,vbi de hoc,& vide
ver.no.de transact.c.ij.ad fi.& ibi sicut,*dignum*.& ver.q.vlti.
præsbyteri.quæ est.l.C.de Epis.& cle.præsb.vbi de hoc per
la.de bell.& in.§.prætereà.&.j.q iij.*saluator*.qd ibi soluit.in
gl.contra.& ibi,*peccare*.Idem Vinc.s.de consuetu.c.vlti.vbi
26 etiam ponit:si † de aditione hęreditatis,quæ in sola volun-
tate cōsistit:sed per exteriores actus declaratur,vt quia si sol
uit creditoribus colit prædia,& locat:& tunc præsumitur
pro hærede agere,& animo adeundi.ff.de acquir.hære.Iulia
nus.§.si seruū.&.l.si quis extraneus.§.interdū.insti.de hæredi.
quali.§.pe.& idē gl.de hæret.excōicamus.§.si verò clericus.&
in fi.adde quod not.de transact.c.vlti.in vlti.gl.& qd dicam
de sta.regula.ea quæ super in gl.Ex prædictis aūt contingit,
q̄ ex duobus simul delinquentibus vnus plus altero punit
vide in Spe.in tertia parte.de accusat.§.secundo loco.in fine.

SVMMARIVM.

1 *Abiurantem monachū à cœnobio repeti:& quomodo hoc procedat*
2 *Abbas monacho dimissorias quatenus cōcedat,hunc tamen obsi ciliis cœnobio deijci.nu.3.*
4 *Temerarium iuramentum,vel ex causa monachum quando obstringat,vel non.*
5 *Monacho cœnobium non,nisi ad diem exire liberum esse.*
5 *Priorem claustralem qualem esse oporteat:& quod eius officium.eū tamen legibus cœnobij solutum nō esse.nu.7.Limita,vt nu 8.*

CAP. XIII.

Icut ex literis.¶ Cal. Non valet iuramentū monachi claustrum abiurantis,& sibi de hoc pœnitentia grauis imponitur communis diuisio,secunda ibi,*respondemus* ¶ Expone literā *prior*.claustralis de cuius officio.j.de statu monachorum.c.ū ad monasterium.versi.prior tui Abbati loquitur. *iracundia*. caruit ergo iuramentum iudicio.xxij.q.j.c.iurabunt.&.q.ij. animaduertendum.C.de iniurijs.l.& si non cōuicij,*monacho*. quem supra dixi priorem,*facere*.dicunt quidam qui videntur moueri ar.tex.l.iij.de iureiu.q̄ licet hoc iuramentū nō pre-

1 iudicet † monasterio, quio ipsum repetere possit ipsi tamen
qui præstiterit in tantùm præiudicat q non potest repetere
monasterium arg ff.q metus causa ad aures.&.c.ad audien-
tiam.de renunc.ex transmissa.&.c.q in dubijs. sed illa iura
non obstant scdm & Host.quia in secularibus clericis cleri-
cis loquuntur qui sine ecclesijs esse possunt:monachi verò
non possunt, nec debẽt viuere sine claustro.xvj.q.j.si cupis.
2 vnde nunquam deberent Abbates literas † absolutiõis dare
suo monacho.nisi prius habeat aliud monasteriũ paratum:
sed tũc bene licet, quo facto nihil habet cõe cum primo mo
nasterio,& sic intelligo xix.q.iij.statuimus.lviij.di.c.ij.&.iij.
xvj q.j.si quos & c seq xxj.q.ij.si quis iam translatus.hoc tñ
secundum Host.malè seruatur de facto,& adde quod dicã j.
de regula.c.fi.& quod dixi.ſ.de renunc.c.vlti.propter deli-
3 ctum † tñ bene ejicitur monachus à monasterio,vt diai de
offic.ordi.quanto.super gl.hoc patet.ver.in his verò,& im-
ponitur pœna reclusionis in ergastulo,vt ibi,& de simonia
dilectus & c.venient.*professioni*.quam facit quilibet de perpe
tua stabilitate loci,& idem si non esset professus hoc casu in
4 † quo sic temerariò iurauit,& calore iracundię: secus si ex
causa,& cum deliberatione iurasset,puta q nũquàm intra-
ret domum talis mulieris,quã turpiter adamauit:quod ser-
uandum est,licet à talibus iuramentis sit cauendum per id
quod habetur de cohabi.cle.& mu.clericos.&.c.sicut,*stabili-
tatis*.i.perseuerantię Pe.*abire tre*.i.etiam cum iuramento re-
5 pudiare.de resti.spo.audita.& c.accepta.nõ enĩ potest mo-
nachus in totam renunciare claustro,nisi obtentu maioris.
religionu quod dicit,vt.j de reg licet Goff. Ad tempus ve-
rò potest exire Abbate,hoc ex causa pię. ipiẽte,& extra mo
rari,& sic soluitur.ſ.ea rescripto.secundum Host.& in casu
ne clerici,vel mo.c.ij li.vj.Collec.in verbo *prior*.dicit quòd
6 prior claustralis debet † esse antiquus,& probatissimus. xij.
q.j.in prin.& hoc facit ad hoc quod ipse refert se vidisse du
bitare vtrum monachus non professus possit esse prior clau
stralis.videtur enim q non,quia officium est ecclesiasticum
& quædam prælatio arg j.de rescript.c.ij.in cle.in fine. vbi
excipiť prior claustralis: exceptio enim debet esse de regula.
Officia autem & prælationes monachorum nõ possunt da-
ri,nisi expressis professis,vt.j.de sta.regulariũ.landè.in cl. &
7 no.q licet prior † claustralis habeat regimen claustri & prę-
lationem in monachos,& potestatem ab Abbate,vel fortè
ex officio de consuetudine monasterij dandi monachis licẽ
tiam claustrum ad tempus exeũdi tamen re vera sicut,& alij
ipse monachus,& ipse claustralis est,& tenetur ad residen-
tiam claustralem,& ad obseruãtias regulares,vt hic proba-
tur & est ratio:quia adiecta prælatio conditionem non mu
tat,vt.ff.de condit.& demon.l.illa.§.primo.& quia natura
officij non requirit quòd habeat agere aliquid extra clau-
strum & ideò quoad illa,quæ sunt agenda extra claustrum,
nec velle,nec nolle censetur sibi datum propter officium:
secus † dicerẽ de syndico,& Abbate cæterisq; monachis ra
tione officiorum suorum habentibus aliqua extra claustrũ
8 exercere:quia ex necessitate consequentię censetur eis datũ
velle,& nolle quoad illa ar.ff.de iurisdi.om.iudi.l.ij.& . ſ.de
offi.dele.pręterea.& qd notant Inn.& Host.quãtum ad hoc.
j.de re iudi.cum.l.&.A.& idem dicerem quantum ad hoc
in monachis propositis extra claustrum ad regendum prio-
ratus,seu alias administrationes extra claustrum. ¶ Supple
glossas.In gl.ij.ibi superioris,nec etiam vouere sine ipsius li
centia.xx.q.iiij monacho.

SVMMARIVM.

1 *Veritatem simplicem esse:& simplicitatum species.nu.2.*
3 *Successori iurandum sit,quando,& quo iure fidelitas:quando iuramen*
tum possit repeti.nu.4.
5 *Fidelitas negata a quo probanda.*
6 *Iuramentum intrãsmissibile esse. Amplio,vt nu.7.& quando reale*
esse deprehendi possit.nu.8.
9 *Successori alterius quem obligare se posse.*

CAP. XIIII.

VEritatis. ¶ Casus. Vasallus,qui iurauit
prælato successoribus iurare
non cogitur:& sunt duæ partes in prima par-
tis consultatio.& in secunda Papæ respon-
sio ibi,*respondemus*. ¶ Expone literam,*amica*
est.etiam amica fidei,de summa trinitate. firmiter credimus.
Vinc.& amica legum.insti.de legi. agna.suc.§ sed simplicita-
tem legibus amicam Host.& j.hic deciditur hęc litera nul-
1 lis verborum fallacijs † nullis apperit ambiguitatũ inuolu-
cris obtuscari. Seneca epistola. xlix. veritas simplex oratio
est,& ideò illam implicari non oportet. vide qd diai post
Hyeronimũ de translat.inter. ad si.& ad insti.secunda.G.ve
ritas angulos non amat,nec quærit susurrones *heredes*. per
hoc videť loqui de vasallis,qui hæredes habent non de pre-
latis,qui habent successores,& non hæredes,de filijs præs-
byterorum.ex transmissa.& vide quod dicam super ver.ho
minũ *appellatur*.circa.ſ.de elect.qualiter.sed ibi factum nar-
ratur scdm Vinc.& Goffr.vel loquitur de nouis vasallis,vel
qñ successoribus,vel ecclesię non fuit iuratum,vt dicam su
per gl.*catholica*.& canonico intrantibus.ſ.e.ergo ij.responso
homagium.cũ prelati non prestent homagium j.de reg iur.
c.si.videtur q de laicis hæc litera tantum intelligatur ad idẽ
ſ.in ver.heredes.dicit Host.in prelatis idem intelligendum
qñ quis ratione temporalium tenetur ad homagium.j.e.mi
nus.de excess præla.c.grauem.& qd.ſ.dicit:*heredes*. exponi
potest.j.successores.& not.quòd regnum Sicilię non solùm
fidelitatem:sed etiam hominum debet ratione ecclesię secũ
dum Host.facit quod diai ſ.tit.primo.mandata.& patet in
cle.de re iudi.pastoralis.rursus.*ac si renuissent*.iterum successo-
ri,& est si.de testi.cogen.pręterea.Host. ¶ Supple glossas. In
gl.ij.ibi,*simplicitas*.quod intelligas,vt no.xvj.q.j.si cupis. vbi
2 notat lo.q quędam † simplicitas contraria dolositati,& hęc
bona.quędam est cõtraria discretioni,& hęc mala & idem
to effectu dicunt Host.& Henric.licet sub alijs verbis dicũť
enim quòd quędam est simplicitas colũbina iuxta cum pru
dentia serpentina,& hęc commendanda,vt.d.c.si cupis.&
institu.de legibus act.success.§.sed simplicitatem.& de fide-
iuss.§.sed quia.stipulatio quędam est fatua,& indiscreta. &
talis reprobatur vt.xxij.q.iiij innocens xxxix.di.Petr. xlvj.
di.de Petro In glo. vlti.ibi longinquitate,vbi de hoc,& ibi
præterea.ibi iuratur domino personaliter vnde renouandũ
est successori hic prælato realiter secundum Goff. vnde di-
3 cit Phi.si dicat iuro tibi nomine ecclesię,q non tenetur † iu
rare successoribus.vnde refert Host.quosdam dixisse cano-
nes loqui de professione non de fidelitate:legem verò loqui
qñ personaliter non facta mentione de heredibus facta fuit
fidelitas domino temporali hic facta fuit expressa de hære-
dibus,vnde non est necesse renouari in personas heredum,
ad quas iuramentum extenditur.vnde qui sic iurauit nõ co-
gitur plus iurare:quia semel sufficit iurare,& quia iuramen-
tum non est exigendũ,nisi ex causa necessaria.j.e.& si Chri
stus.Dicunt etiam nõ cogi sic iurare,iuro tibi,& successori-
bus:sed contra est.ſ.e.ego.N.in prin.propter qd dicit Host.
decre.posse intelligi in clericis,in quibus non fit reuocatio
fidelitatis:quia ad illam,& si præstita non sit,quilibet teno-
tur Papę,& Epo.nisi se probet exemptum.Aliud in libertis
& vasallis contra quos ecclesia non fundat intentionẽ suam
de iure communi:cum naturaliter quisq; nascatur liber in-
stit.de liberti.§.j.de na.ex li.ven.c.non.& ideò posset eccle-
sia per longinquitatem temporis ius suũ amittere:quia ne-
cessaria est renouatio,vt in.c.longinquitate.facit de præca.
4 c.j.potest etiam intelligi in vasallis,qui † non coguntur iu-
rare successoribus,vnde distinguit an sic sponte iurauerit
sibi,& successoribus,& tunc non cogitur plus iurare, licet
teneatur recognoscere,vt in.c.longinquitate.an nullam mẽ
tionem fecerit de successoribus,& tũc iurare cogitur cuiq;
successori,vt in.l.imperialem.& sic seruatur.dicit tñ Host.
q prælatus de successore nullam faciat mentionem,vt per
hanc decr.

hanc decr.aliqua calumnia moueatur & ibi *sub hac forma.* si
5 tamen neget sub hac forma † iuratum, ei, qui dicit sic iura-
tum, incūbit probatio.ff.de proba.ei,qui dicit.secundū Ho-
sti.& in fi.Nam & si ex parte iurantis personale sit iuramen-
tum:ex parte eius,cui iuratur,est reale,sit enim nō personæ
tantū sed Ecclesiæ.ī.eo.ego.lxxj.di.tibi domino.secundum
Inn.Et habet hoc locū secundum Host.etiam si ex parte iu
rantis iuretur pro se & successoribus.licet Vin.hoc cōtra.ff.
si serui.ven.l.harum.nam vt dicit Host.quāuis pactum pos-
sit esse reale.ff.de proba.si pactis. ff.de pact.l.iuregentium.§.
6 pactorum.iuramentū † tamē semper est personale:vnde nec
ad personā hæredis defuncti transit.ff.de pac.l.& hæredi.&
hoc tenet Bar.Brix.in q.dominicali.xxviij.quæ incipit Bo-
nonien.iurauerit pacem. Vnde dicebat Host.licet in spiri-
tualibus obligationibus honestum sit q filius voluntatē pa-
tris adimpleat,non tn̄ est necessariū,vt patet de despon.im-
pu.c.j.de sepul.de vxore.&.c.in præsentia.Vnde nunquā hæ
7 res periurus erit † ex iuramēto paterno nisi & personaliter
iuret.ad hoc.j.e.si clericus.j.q.iiij.iam itaq;.&.c.seq.facit.j.
de spon.ex literis.ij.& quod dicā.de sepult.c.vlt.in fi.nec si-
mile de casu illo ad casum cōuersum, quia in casu decre.agi-
tur de obligatione propria spirituali,sed in hoc casu de alie-
na, vnde potest ergo quilibet se obligare successori etiā spiri
tualiter successorē autem & si temporaliter obliget. C.vbi
actio,ab hære.in rubro & in nigro.nō tn̄ spiritualiter vt est
dictum. Ex quibus omnibus sic sparsis Henr.recolligit vnā
8 dist.dicens q † aut quæris ex parte iurantis,& tunc non po-
test esse reale quod prosequere, vt scripsi.ī.ead.supple.versa
& habet hoc locum vsq; ad versum ex quibus oībus:& hoc
etiam tenet Laud.in cle.vnica.j.eod.licet.hæres ex promis-
sione patris sit adstrictus peccato,vt.C.de hære.acti.l.j.in fi.
& de pac.l.j.secundum Zenze.in d.clem.Aut ex parte illius
cui iuratur, & tunc aut iurans fecit mentionē de successori-
bus illius cui iurauit,& tunc est reale nec tenetur iurare suc-
cessoribus,vt hic.&.ī.eo.ego.sed bene tenetur recognoscere
se iurare &c. vt.c.longinquitate.Aut non & tūc tenetur ite-
rum iurare successoribus.in auth.de prohi.feu.ali.l.Imperia
lem.§.præterea.quia in primo casu agit de obligatione alie-
na successoris quē spiritualiter iurans ligare nō potest licet
9 tēporaliter eum liget.Sed in secūdo agitur † de propria obli
gatione qua quis potest se obligare spiritualiter successori
licet.D.mentionē factam de successoribus hoc probare te-
neatur,vt.l.ei,qui dicit.& cōcordat Land.j.e.c.vnico.in cle.
facit ad quæstionē quam ponit Abb.j.de sepul.c.fi.an hæres
eius qui super cōtractu iurauit conueniri possit corā iudice
ecclesiastico & dicit q sic.arg.ī.de foro compe.dilecti.& di-
cit sic fuisse de facto sentētiatum per quēdam officialem, &
ipsius sentētia in causa appellationis cōfirmata , Nouella tn̄
credit ibi cōtrarium per prædicta & per decr.vlt.j.de foro
cōpe.lib.vj.vbi dicit iuramentū à se præstitum &c.Nec ob.
d.c.vltimum.de sepul.quia loquitur in satisfactione absolu-
ti.facit de offi.dele.prudentiam.in fi.nec obs.de proba.auth.
quod obtinet.quia licet hæredes necesse habeant stare iura-
tæ assertioni testatoris,vt no.j.de succes.ab intes.c.fi.in glo.
fi.videtur q talis non tamen per id arctantur ad iuramen-
tum seu ad periurium nec accusatur forum secundum eum.
Et ex his habes vnum modum sortiendi forū etiam iudicis
non sui.s.per iuramentū.d.c.dilecti.Alios modos ponit tex.
auth.qua in prouincia.C.vbi agi de cri.opor.& tex.c.fi.in fi.
ī.de foro compe.Pan.Cast.in.l.j.iuncto illo tex.ff.de iudi.

SVMMARIVM.

1 *Iurare absolutè quis cogatur & tunc an obligetur nu.2.& huiusmo-*
di sacramento contraire an sit liberum nu.3.
4 *Iuramento coacto suo iure contraire citra animæ noxam quando, vel*
non liceat: mortale non nisi à doloso, non ab errante committi, nu.5.
6 *Falsò pro salute corporis iurare citra animæ noxam an liceat.& nu-*
mero.7.
8 *Absolutus quatenus quis sit à iureiurando.*
9 *Metum passis cur subueniatur.*

CAP. XV.

Erum. casus. A iuramento per metum
extorto Ecclesia solet absoluere
& eius transgressores expectātes mortaliter
non punire & vt patet in antiqua pars huius
est.& de sent.exc.cùm nō ab homine. & pars
prima ponit quæstionem & ipsius rn̄sionem,secunda ponit
rn̄sionis moderationē,secunda ibi *ceterùm.* Et iunge ad ma-
teriam huius decre.quæ scripsi.ī.de resti.spo.c.solicite. in.v.
vj.&.vij.opi.&.ī.eo.peruenit.in.iij.q.&.c.si vero.in.j.q.&.ī.
quod met.cau.Abb.in.j.opi.& in.ij.q.per quæ multùm de-
clarabit materia huius decre. ¶ Expone literā *inuiti*.i.coacti
coactione cōditione non absoluta:quia tunc non obligaret
iuramentū nec iurantes egerent absolutione. l.dist.præsby-
1 teros.secundum Gof.Non † videt tamen Nouel.quomodo
quis cogatur absolute iurare verbaliter sed ad manū ponen
dum bene cogi posset lato.s.iuramēto à cogēte *& rebus.* pro
vel secundum Pe.secundum quem sufficit timor amissionis
omnium rerū vel maioris partis alle.de rest.spo frequēs.lib.
vj.*absoluerunt*.in odium cogentium sine periculo animæ ser-
uari potest iuramentū.ī.eo.si vero.secundum Gof.*peierandū*.
2 q.d.licet in veritate hoc iuramētum † nō obliget si forsan is,
qui illud præstitit,non intēdebat se obligare,sed solùm tem
pus redimere & euadere: Ecclesia tn̄ statuit in reuerentiam
iuramenti q seruetur ac si obligaret q velit in hoc ostende-
re fortitudinē iuramenti.ī.eo.c.j.&.c.debitores.de elect.ve-
nerabilem.ad fi.secūdum Host.super quo vide omnino quæ
scripsi.ī.quod met.cau.ad aures.in opi.ij. *attenderunt*.i.serua-
3 uerint.secundum Host.G.& per hæc verba † secundū Inno.
intelligitur Papa sic iuranti dare licentiam q venire possit
contra illud, non tn̄ præcipit contrauenire alleg.Host.ff.de
offi.præsi.sæpe.& l.generaliter.& dicit Inno.q nisi ista ver-
ba,vel expresiora diceret non liceret cōtrauenire pro mor-
tali sed vt pro veniali secundū.T.& Guil.Na.& Host.tenet
quod tenet finis Pe.glo.& arguit per hoc q Episcopi suo iu-
re possunt ab huiusmodi iuramēto absoluere remittit.ī.eo.
debitores.*ponendi*.q.Ecclesia hoc casu eligat hoc medium,&
est simile.j.c.mulieri.& mihi placet in talibus iuramētis ad
literā & siue glo.q hic dicitur.Vnde licet quidā ex decre.su-
mere velint q hic interuenit absolutio mihi placet q siue
absolutione procedat iste finis Nouel.Sed hoc dictum mihi
dubium est,quia cū hic supponatur,q iuramentū metus ex-
tortū obligat ipso iure & no.ī.eo.si vero.& in.d.c.Abbas.nō
potest negari quin veniens cōtra huiusmodi iuramentū sit
iuramēti effractor:effractor autē iuramenti peccat mortali
ter,vt.xxij.q.j.c.vlti.Vnde aut quæris an iurando per metū
4 † temerariè & aliâs quàm iurare debeat incurrat iurās pec-
catū mortale fortè pie dici potest q non,quia metus culpā
attenuat,vt.ī.quod met.cau.c.sacris. sed si quæris an ille qui
contra iuramētum aliâs licitū à se metu extortū sponte ve-
nit absq; superioris licētia illud authoritate propria violā-
do peccet mortaliter,& hic dubito posse dici q sic saltē si in
iure non errās sed se ligatū credens illud iuramentū frangat
quia scienter frāgit fidem,& obligationē,quam Deo præsti-
tit sicut dicimus de excōicato iniustè, q tunc ligatur quoad
Deum qn̄ excommunicationē contemnens ante suam abso
5 lutionē fidelium cōmunioni se immiscet verū si erraret † in
iure & credens se nō teneri ad obseruationē iuramēti cōtra-
ueniret piè dici posset illum mortaliter nō peccare,quia pec
catum mortale non cōmittitur sine dolo,nec dolus sine con
sensu quem errore excludit, vt.ff.de iurisd.omn.iudi.l.si per
errorem.etiam si error in iure consistat,vt no.Inno.j.de of-
fic.deleg.prudentiam.in glo.ex hoc loco.
¶ QVAERITVR ergo iuxta hanc decre.& ea , quæ.ī.
proxi.dixi vtrū ille qui deierat pro vita propria cōseruanda
6 peccet mortaliter.Collec.hic † in fi.super verbo pro morta-
li per illam literā dicit ibi expressum q non. Et faciunt quæ
hic not.per Bern.in gl.pen.& fi.& quæ scripsi.ī.in prin.vlt.
expo.post Nouel.Item hoc probat Collec.tali ratione:nam

magis quit tenetur se diligere, quàm alium. xxiij. q. v. c. si nō.
modò deierans pro vita aliena conseruanda nō peccat mor
taliter. xxij. q. ij. c. ne quis §. duo verò sunt genera. vbi dicitur
q in mendacio iocoso, & in mendacio qd fit pro proximo
consulendo non est magna culpa, & sic non est culpa morta
lis: sed ibi non loquitur de periurio, sed de simplici menda-
cio: tñ etiā in mendacio simplici qđ quis cōmitteret pro vi-
ta propria saluanda tenet Io. xxij. q. ij. c. si quęlibet culpa ad
fi. gl. ij. q mortale peccatum inducit, licet secus si quis menti
retur pro vita alterius saluanda sc̄dm eum. & est ratio diuer
sitatis sc̄dm aliquos gl. prædictam sustinentes: quia vbi pro
vita alterius seruanda mentior prouideo sibi, & in corpore
& in anima, qui fortè vtroq; modo periret. sed qñ iuro pro
salute propria seruanda, licet saluans corpus incurro animæ
detrimentū. dicit tñ Collect. q non bene videt solutionem
ad istud c. nec ad rationem precedentem, & q. c. si quęlibet
culpa potest intelligi q aliter iurauerant, quā ibi notetur, il
læ mulieres. Ego autem magis declino ad partem aliam per
ea, quæ scripsi in vltima suppletione in versu sed hoc dictū
mihi dubium est, & per ea, quę leguntur. & no. in d. c. si quę-
7 libet culpa. nam si Io. † hoc tenuerit in simplici mendacio
hoc fortius in periurio est dicendum: quia licet quis mētien
do peccet: tamen deierando magis peccat: quia solidius exi-
stit, vbi iuramentum iuramentum interponitur xxij. q. ij. c.
j. & plus operatur sacramentum, quā simplex promissio, vt
s̄. e. debitores. prout hæc notantur per Io. xxij. q. v. c. iuramē
ti. vbi de hoc latiùs per Arch. & probant lecta, & notata. C.
de transact. l. si quis maior. & ea, quæ ego scripsi. s̄. e. c. quere-
lam. & per hoc patet responsio ad prædictum c. ne quis arbi
tretur §. duo verò sunt genera: quia ibi loquitur de menda-
cio, & non de iuramento: nec obstat ista decre. in fi. quia re-
feruntur finis ad casum proximè præcedentem de iuramenti
relaxatione vacantem & vult dicere, q superior, qui iura-
8 mentum relaxat, non debet expressè dicere † absolutos. vt iu
ramentū non seruent: sed si ea non attenderunt, non tamen
ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniēdi, & hoc
est qđ voluit Inno. s̄. e. c. si verò §. verū. super verbo promis-
si. ibi: sed tamen non dicetur eis &c. & illud idem vult Inno.
hîc super verbo attenderint dicens, q hæc verba dicēdo in-
telligitur sibi dari licētia veniendi contra proprium iuramē
tum: sed non præcipi venire cōtra illud: & tñ nisi huiusmo-
di verba, vel expressiora diceret nō liceret sibi venire cōtra
illud, hæc Inno. cui adhærere videtur Host. recitando. licet
cōtra videatur quod ipse Host. in glo. penul. super verbo ob
hoc sunt vbi dicit q metus & q si non essent absoluti culpā
attenuat. arg. d. c. sacris. Sed caue: quia licet dicat, q metus cul
pam attenuat non dicit q mortalē tollat, quia in culpis mor
talibus vna maior, vel minùs tenuis altera esse potest. Et pa-
tet per id quod ipse Host. hîc not. in gl. vlt. super verbo pro
mortali, nam cum exposuisset sed tanquā pro veniali secun-
dum Tan. Guil. & Azo. Posteà addit tu dicas vt in præced.
gl. q probabiliter potest intelligi de illa, in qua cōcordat cū
Inno. Ad glo. Bern. & Nouel. oportet rñdere secundum istā
opi. eas declinando & Inno. adhærēdo. ad rationem Collec.
responsum est per rñsionem datam. ad. c. ne quis arbitretur.
ad. c. verò. duo sunt genera. alleg. in quo fundat prædicta ra-
tio. ¶ Supple glo. in gl. ij. in fi. dicebat Host. q etiam vbi me-
9 tus † est probabilis in odium cognitum & ne dolo suo repor
tent damnum & ipsi commodum subuenitur & sic non ob-
stat. s̄. eo. si verò. cum concor. in glo. iij. ibi iuratos. & melius.
ea. q. c. ij. Io glo. penul. in fi. idem Host.

SVMMARIVM.

1 *Iusiurandum satisfactionis instar habere, iudice arbitrante.*
2 *Promissa licita etiam non iurata, reclamante contrario mandato, præ-*
stari debere: & sacramentum certū quo modo accipiendum. nu. 3.
& iuranti quid spectandum. nu. 14.
4 *Iuramentum primum licitum secundo contrario illicito præualere: &*
vice versa. nu. 5. vtroq; tamen licito, & altero iurato quid iuris
Hostien. & Inno. pugnant. nu. 6. concilantur tamen. nu. 7. & 8.
9 *Contrariorum sacramentorum posterius seruari: & quid si ordo dubi-*
tetur. nu. 10. & quid si aduocatus duobus patrocinari iurauerit:
& item quid fiet de honorario conuento, nu. 1.
11 *Stipulationem pœnalem altero fœdifrago non committi.*
13 *Iureiurando, ne vir bonus arbitretur, adstringi neminem.*

CAP. XVI.

VEniens. casus. Si is, cuius mādato iura-
ui, aliquid mihi præcipit con-
tra iuramentū per me licitè factum, id serua-
re non teneor & in prima parte querela im-
petrātis in secūda prouisio ibi, *verùm.* ¶ Ex-
pone literam *conuitia.* quid sit cōuicium habetur. ff. de iniur.
item apud Labeonē §. ait prætor. dictū à cū & vocium quasi
conuocium: *insufficientem.* cōsuetudo interpretatur & pre-
5 statio huius iuramēti habetur † pro satisfactione ad hoc. j.
eo. quintauallis. quod verū credo nisi tanta fuerit iniuria, q
maiori sit pœna punienda quod arbitrio discreti iudicis re-
linquo Vinc. idem Inn. dicit Host. quantumcunq; sit iniurie
iudicem debere cōtentari de satisfactione de qua contenta-
tur iniuriam passus: nam & remittitur iniuria per nudū pa-
ctum. ff. de pact. si tibi. x. §. j. de pig. acti. si rem §. pen. *iniuriam.*
hîc recitat Gui. q. dominicalem. xiij. de isto qui in testamen-
to remisit iniuriam & iurauit & sanatus vult agere ibi vide
& etiam quod scripsit Ioā. An. in addi. in Spe. de instru. edi. §.
nunc vero aliqua. post ver. item pone cū quidam. *vestro.* tri
bus venetis loquitur Pet *præcepistis.* & malè intraret in pro-
prijs causis ciuilibus videbatur præceptū tenere quia litigare
poterat per procuratorē imo causa honoris hæc mandatur
Episcopo. v. q. iij. quia Episcopus. dic tō etiam in illis hodie
hoc correctū tamen propter onus expensarū. in auth. vt ab
illustri. in prin. colla. v. tamen propter instructionē negotio-
rum. ff. de procu. si actor. & propter causarū arduitatem. s̄. de
procu. querelam. secūdum Gof. nam vt dicit Host. magis est
quis curiosus in facto proprio, quàm in alieno ad hoc. s̄. de
vsu pallij. nisi. C. de serui. l. præses. ipsius ducis *generaliter.* de-
buissent etiam excipere casum qñ ipse à per ducem speciali-
ter vocaretur nam per iuramentū suum non potuit à se ab-
dicare iurisditionē ducis. facit. s̄. eo. c. sicut. j. eo. venientes.
& quod dicam. j. de app. cùm parati. in parte. ij. & fortè hoc
crediderunt includere, quasi specialis vocatio fortius excu-
set, quàm gñalis. facit de cler. exc. proposuit *ex permisso.* & ex
iuramento vt patet in antiqua &c. ab *mandasse.* dedit ergo Pa
pa hinc binas literas sic. j. eo. venientes. de rescr. ab excōmu-
nicato. de foro compe. dilecti. *priori.* hîc videtur decisa quę-
stio de aduocato qui iuratus est duabus Ecclesijs & illæ inui
cem litigant, q teneatur iuuare primā, ad idem. j. c. ea te. se-
cundū Gof. de hoc per Nouel. de postu. c. vlt. super vlt. glo.
vbi etiam de hoc dixi *iuramento.* non dicit promisso si enim
sub debito iuramenti sit præceptū, quod obuiet solenniter
promisso non tñ iurato, seruet iuramētum & aliter satisfa-
ciet de promisso secūdum Inn. quod probat hæc litera secū-
dum eum, qui dicit iuramento, & tamen supra facta fuerat
mentio etiam de promisso inducit. s̄. ti. j. nonne. Host. cōtra
2 quia † si aliquid licitū promiserat quoad Deum obligatus
erat ad illud seruādum ac si iurasset. xxij. q. v. iuramenti. man
datum ergo, de illo non seruādo est contra Deum: & sic con-
tra ius. Item nec cōmuniter debet præsumi, q ipse iurando
hoc senserit & facit q dicam super glo. ij. Item nec est conce
dendum mandatum fieri posse, per quod alieno iuri illius si
cui erat facta permissio præiudicetur: quia nec mandatū Pa
pæ ad talia se extēdit. s̄. de offi. dele. super eo. Nec valet secū-
dum eum q dicit Inno. eum debere aliter satisfacere de pro-
misso: nam si capiā promissam soluere posset inuito credi-
tori nō posset soluere bouem. ff. si cert. pet. l. ij. & l. cùm quid.
arg. insti. de actio §. si quis gñaliter. & §. huic. item potest esse
q nec alicui satisfieri potest nisi adimplēdo illud idem quod
promissum est: vt si promisit cum Berta cōtrahere & māda
tur ne cōtrahat, certè nō valet mādatum, quia si iurasset ex-
pressè aliam ducere primā fidem non iuratā seruare tenetur

j. de spon.

j.de spon.sicut. Dicit ergo talia iuramenta intelligi de mã-
3 datis licitis vt dicã super.j.glo. Fatetur autẽ cum † Inno.ꝙ si
quis non in genere quid determinatũ & certum iurauit hoc
iuramentũ in consilio animæ recipit interpretationẽ secun
dum bonã sanam & non fraudulẽtam intentionẽ iurantis.
j.c.quanto.&.c.ad nostrã.ij.in iudicio verò fiet interpreta-
tio secundũ ius.j.c.venientes.*licitè facto* duci, & ecclesijs se-
cus si fuisset illicitũ. s.eo.tua.nos Inno.*authoritate nostra*.arg.
ꝙ solus Papa relaxet & interpretetur iuramẽta, ad idem de
de elec.c.venerabilẽ.ad fi.de hoc.s.c.proxi.&.s.c.j.secũdum
Hosti.*non seruandum* cõtra pacta nouissima sunt seruanda.C.
de pac.pacta.Solutio verum est qñ vtraq; sunt licita,& inter
easdem personas,vt no.s.de pac.c.j.& vlti.Host.

¶ PRIMO quæritur circa materiã decre.talis qualiter se-
cundum iuramentũ contrarians vel obuians primo iurato
aut primo promisso non iurato debeat obseruari. ¶ Henr.
autem ex præmissis circa hoc sic distinguit quia aut quæri-
tur de iuramento secundo cõtrario primo iuramento. Aut
quæritur de iuramento hoc contrario primo promisso non
4 iurato. In primo casu distinguit † quia aut primum iuratum
est licitum, & honestũ, & illud debet seruari & non secũdo
iuratum quod est illicitũ eo ipso, ꝙ primo iurato licito ob-
uiat seu cõtrariatur vt hîc &.j.c.intellecto. Aut primũ iura
mentũ non est licitum & secũdum, quod est aliâs licitũ de-
bet obseruari, vt.s.eo.tua nos.j.eo.ea te.§.cũ igitur.quia nõ
præstat impedimentũ, quod de iure non sortitur effectũ.j.
de reg.iur.c.nõ præstat.lib.vj.cũ ibi.alleg.arg.pro vtroq; mẽ-
5 bro.j.de sensib.significauit.In † secundo casu refert, aut pri-
mum promissum non iuratũ est illicitum,& tunc iuramen-
tum sequens, quod est aliâs licitũ debet seruari.arg.d.c.tua
nos.&.c.ea te.§.cũm igitur. Aut primũ promissum nõ iura-
6 tum est licitum & in hoc casu est cõtrarietas † inter Inno.&
Host.hîc.dicit enim Inno.ꝙ si mandatũ sub debito præstito
iuramẽti obuiet priori promisso iurato, debet seruare iura-
mentũ & aliâs satisfacere de promisso, quod satis colligitur
ex hac decre.qñ dicitur priori iuramẽto & non priori pro-
misso,cum tñ mentionem fecisset in præcedenti de vtroq;.
arg.s.de præsum.nonne.secundũ eum sed Host.in hoc con-
tra cũ ad promissum implẽdum sit obligatus quoad Deum
ac si iurasset.xxij.q.v.iuramẽti.ergo de ipso nõ præsumitur
sensisse,& per cõsequens ad hoc non extenditur iuramentũ.
Item tertio cui facta est promissio præiudicaretur quod nõ
est concedendũ.arg.s.de offi.dele.c.super eo.& rñdet ad id,
quod.s.dicit Inno.ꝙ debet de promisso aliter satisfacere per
l.ij.§.mutui.ff.si cer.peta.vbi dicitur ꝙ aliud pro alio inuito
creditore solui nõ potest.Item potest esse ꝙ aliter satisfacere
nõ potest vt quia promisit aliquã ducere in vxorẽ:nam & si
iurasset postea aliã ducere nihilominus primã fidem debet
seruare,quia iuramẽtum nõ est vinculũ iniquitatis, vt.j.eo.
quanto.ergo si quis iurat stare mãdatis intelligitur de iustis
possibilibus & honestis.s.de pac.c.fi.secundum eum.Cuius
7 opi.† potes intelligere fore verã in casu vbi primũ promis-
sum non iuratũ non posset sine læsione alterius specificè &
formaliter non impleri, vt in exemplo præmisso de illo,qui
promisit aliquã ducere in vxorẽ, vel si aliquis promisit ali-
cui,ꝙ eum liberaret à carcere vel ab excõmunicatione, qua
8 tenetur & posteà iurat contrariũ.opi.verò Inno.potes † in-
telligere in casu vbi promissum non iuratũ posset non im-
pleri formaliter & specificè sine alterius læsione vt si aliquis
promisit Titio scholari.x.modios bladi pro munitionibus
suis Parisijs faciẽdis,posteà iurauit illos.x.modios dare pau-
peribus vel alteri indigẽti,qui Titius necesse habuit de Pa-
ri.se trãsferre,vnde reddendo pretiũ illius bladi debet meri-
tò liberari cũ Titij,non intersit & sit secũdo loco iuratũ po
terit adimpleri:vtrum autẽ iuramẽtum cõtrarium voto vel
ipsum votũ debeat obseruari vide qd dicã.j.de spon.cõmis-
sum.Item quid iuris qñ in volumine statutorũ ecclesiæ,quæ
quis iurat inueniũtur statuta cõtraria, vide qd not.Io. An.j.
eo.cõtingit.in Nouel.lib.vj.vbi dicit ꝙ si alterũ contrariorũ

est illicitum expeditũ est per illud.c.quia ad illud non tene-
tur si esset statutũ contra: si verò vtrunq; est licitũ videtur
primum seruandũ vt hîc,&.j.c.ea te.&.c.intellecto.sed hęc
iura loquuntur in duobus iuratis quorũ secundum est con-
9 trarium primo,& sit in.l.Ad casum dicas, ꝙ si † cõtrarietas
est inexcusabilis seruabit vltimũ,cum legum,& statutorũ sit
proprium corrigi priora per posteriora.eo.ti.de cõsti.c.j.cũ
concor.quod verũ est,qñ illa statuta sunt paris authoritatis
si enim alterũ est æditum à maiori illud seruaretur,vt extra
de elec.ne Romani.in cle.Si verò dubitaretur,qd esset priùs
10 † ordo scripturæ seruaret.j.de elec.c.pen.lib.vj.& de pręb.
mandato.secũdum eum ibi.&.iiij.q.s.vtrũ aduocatus debet
11 patrocinari † monasterio cui primo iurauit cõtra illud mo-
nasteriũ cui secundo iurauit,vtrũ pro eodem salario causam
appellationis vtrũ salarium cõuentum si obtineret causam
debeat habere ab hęrede Titij intẽtante actionẽ quã igno-
rauit elidi posse ex persona illius Titij vide soluta p Io.An.
j.de reg.iu.c.contractus. in Nouel.lib.vj.de.j.q.dicit Barth.
Brix.in.q.dñicali,quæ incipit aduocatus quidã ꝙ si aduoca-
tus sciat primũ monasterium iniquã causam fouere nõ iu-
uabit ipsum, sed alterũ si aut ignoret iuuabit primũ, & per
personã idoneam iurabit secundũ contra primũ. Et idẽ di-
cit in vasallo qui habet duos dños sed Laud.& Gof.dicũt ꝙ
hæc quæstio videtur decidi in ista decr.s.ꝙ primum iurare
debeat.idem videtur tenere Archi.vij.q.j.Episcopum.gl.fi.
Item hoc tñ facit ad quæstionẽ, quam posui.de offi.deleg.c.
gratũ.in fi.Item facit ad quæstionẽ dñicalem Ber.Brix.quæ
12 incipit Pet.& Mart.de Pet.& Mart.qui longo † tẽpore dis-
cordiam habuerũt tandẽ, pace reformata, inter eos sub hac
conditione ꝙ si vnus aliũ offenderet in centũ nomine pœ-
næ ei teneretur Pet.Mart.grauiter offendit,posteà Mart.fra
ter iratus Pet.incontinenti est aggressus,& eum modicè læ-
sit,quare Pet.à Mart.petit pœnã.Quæritur an possit?& sol-
uit ꝙ nõ, idem dicit Hug.quia videt hoc facere propter of-
fensam factã fratri quem iuuare poterat non obstãte stipula
tione pœnali. ¶ Collec.autẽ de hoc se expedit breuius dicẽs
in verbo iuramẽto ꝙ idem si priori promisso cũ inter hæc
quoad Deum nõ sit differentia,vt.d.c.iuramenti.& quia iu-
ramẽtum in peiorem vergeret exitũ, vt.d.c.si aliquid.iuxta
not.s.eo.si verò.& quia nec Deo placeret illud violare.de
pact.c.qualiter.&.xxij.q.iiij.si quis.& facit ꝙ q iurauit duo-
bus,primo seruabit iuramentũ.s.eo.ea te. secundũ Gof.hîc
& Arch.vij.q.j.Episcopũ.& Nouel.de postu.pręla.c.fi.quali-
13 ter † autem non valet iuramentũ de non recurrẽdo ad arbi-
trium boni viri,vide Dy.j.de reg.iur.c.scienti.& quod ple-
nè scripsi de hoc.s.de arbi.c.ij.q.ix.&.x.& eo.ti.c.exposita.q.
ij.& quod habetur in Spe.de arbitro.§.sequitur. Ad qd indu
cit Collec.j.c.quẽadmodum. ¶ Supple glo.in glo.j.ibi,*idoneo*
quod cõpræhendit totale possibile & honestũ Host.& ibi
arbitratores quod probatur ꝙ iurauit stare mãdato non di-
xit sententiæ secundũ Host.qui repræhendit illos qui dicũt
hoc probari ꝙ nullus in propria causa arbiter esse potest.ff.
de arb.l.pen.sicut nec iudex.ff.de iur.omn.iud.q iurisdictio-
nem.non enim offenso secũdarijs fuit hîc iuratũ.& in fi.de
hoc in.d.decr.causam,quæ.s.de elec.in gl.ij.ibi hîc. &.c.ec-
ce.& habetur horũ solutio.ea.q.§.ex hoc.& ibi *cedere bonis*.si-
milis.q.dñicalis.xxvj.quam recitabat hîc Gui.de clerico,qui
iurauit stare mãdato Episcopi,qui præcepit ei, ꝙ beneficio
renũciaret,& ꝙ non appellaret & soluitur præcepto nõ ob-
stante illũ appellare posse & ibi *cogitatum*. & sic soluit illud,
quod dicitur sine periculo animę posse seruari super hoc tñ
14 cogitatur secundũ Inn. *non creditur* dicto ipsius † asserẽtis se
non cogitasse hoc quod præciperet dummodò pœna non
excedet culpã,sed debet esse cõmunis opinio & pręsumptio
ꝙ si credidisset hoc mãdari nullo modo iurasset.arg.j.c.pe-
titio.C.quæ res pig.obli.pos.l.fi.ff.de pig.acti &.l.deniq;.ff.
de flumi.l.j.in prin.& Hosti.remittit.de arb.c.ij.vnde dicit
Vin.ꝙ pręcipere possunt quantum est vera æstimatio iniu-
riæ.xvij.q.iiij.vxorem. vsus enim interpretatur huius iura-

menta.xxij.q.ij.ne quis. dixit etiam cõſumptum ius illorum
vt iterum mãdare non poſſet.ff.de adop.l.qui liberatus.&.l.
ſeq.ff.de optio.leg.l.apud Aufidium.dum modo nõ errane-
rit credens ſe aliud percipere.ff.de arb.l.quia arbiter.vbi de
hoc.& in fi.addebat Hoſt.quia ſi ex pacto daretur pecunia
induceretur infamia ſecus ſi iuſſu iudicis.ff.de ijs qui no.in-
fa.l.furti.§.qui iuſſu.Dicit tamen quòd non reprobaret dari
pecuniam pro expenſis & moderatè pro bono pacis.de præ-
ben.niſi eſſent.de iniur.olim.&.c.ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Appellationem in ſpecie.c.breui.non iuuare.*
2 *Iuramento licito nec per appellationem quidem conſtitui liberum non eſſe:iurantem tamen neceſſitate excuſari.nu.3.*
4 *Obligationem difficultate vtroque iure impediri.*
5 *Aduocatum eccleſiæ non rogatum patrocinium præſtet & quo caſu.*
6 *Honorario ſubtracto,patrocinium denegari & quando.*
7 *Liberaliter facientem ad factum non cogi.*
8 *Aduocato alium æquè eloquentem ſuffici:& quid ſi iuratum fuiſſet patrocinium.ibidem.*

CAP. XVII.

Breui. caſus.Si iuratus Eccleſiã defendere
requiſitus ſine cauſa iuſta hoc recu
ſat periurus eſt nec appellatio eum defendit:
communis diuiſio, ſecunda ibi *reſpondemus.*
¶ Expone literã *vtrum*, ille incurrat reatum
periurij quod eſt.j.*pro poſſe.*arbitrio boni viri ſecundũ Ho-
ſti.& facit q dicam ſuper vlt.glo.*tenetur.* puta aduocatus ad-
miniſtrator vaſallus canonicus vel beneficiatus ,*ſuper hoc.ſ.*
quod defenditur Eccleſiæ,*non excuſat.*ne iudex remediũ ini-
quitatẽ defendat.j.de app.repræhenſibilis. &.c.iij.&.c.cùm
ſpeciali.§.porrò.&.xlv.diſt.licet.in fi.ſecundũ Inno.non poſ-
ſit de iure vel de facto,vt.s.de reſcrip.c.ſciſcitatus.
¶ PRIMO quæritur,quare hic appellatio appellantẽ non
1 defendit dicebat Goſ.q duabus de cauſis prima † cauſa eſt,
quia per eam nõ poteſt impediri quod ex dicto ppetuo fieri
præcipitur,vt.ff.de app.non recipiendis.l.vlt.ij.q.vj.diffini-
tiua.ſed ex dicto perpetuo præcipitur ne nomẽ Dei aſſuma
tur in vanũ.xxij.q.v.quacunq;.Secũda cauſa eſt,quia licet ſe-
cundum tẽpora huius decretalis admitteretur appellatio,ſi-
ne grauaminis expreſſione id tñ verum erat quo ad hoc vt
eximeret à iuriſdictione: ſed non quoad hoc vt eximeret ab
obligatione: dicit tñ q ſi,pendente appellatione,à patroci-
nij præſtatione deſiſteret interpretatione benigna dici poſ-
ſet periurium non incurri , vt.ff.de bo.lib.l.qui cũ maior.§.
accuſare.ſecundũ Goſ.¶ Quid dicendum?breuiter apparet
mihi q hoc vltimũ dictum eſt cõtra caſum huius decret.vt
dixi.s.quia appellatio non debet eſſe iniquitatis defenſio.
2 Aut enim nulla cauſa † rationabilis ſubeſt quare iuramentũ
non debeat obſeruari,& tunc venire contra iuramentũ ini-
quum eſt & ſic ſi appellatio illud defenderet,iniquitatẽ de-
fenderet,aut ſubeſt cauſa legitima vtputa impedimenti ne-
ceſſitas à iuramẽti obſeruatione excuſans:& tunc nõ eſt ne-
ceſſarium remedium appellationis cũ ſola impedimenti le-
3 gitimi neceſſitas † de per ſe,& ſine appellatione ad huiuſmo
di excuſationẽ ſufficiat,vt patet in iuribus hic.in.j.glo.alle.
nec obſt.j.de pig.ſignificãte.vt patet ex ijs,quæ ibi no.Hoſt.
& ſuper hoc vide not.per Dy.& Nouel.j.de reg.iu.c.pactũ.
lib.vj.& per Dama.hoc tit.q.iij.qui dicit impeditũ caſu non
incidere in pœnam ſecus ſi per hominẽ,vt.ff.ad leg.Aquil.l.
proinde ſi ſeruũ.in prin.cuius tñ diſtinctio in caſu iſto non
placeret nam ſiue per caſum,ſiue per hominẽ quis impedia-
tur ſeruare iuramentũ periurium non incurrit:quia iuramẽ
tum ſuas habet tacitas cõditiones, vt.j.eo.quemadmodum.
& aduerte quia licet ſecũdum leges difficultas præſtationis
non impediat obligationẽ,vt.l.continuus.§.vt hic.ff.de ver-
bo.obl.impedit tamen ſecundũ canones obligationẽ iura-
menti,vt hic.&.xxij.q.j.beatus.prout ibi not.& ſecundum
Collect.ſumitur hic difficultas pro impotentia vt ſequitur
ibi *niſi difficultas exiſtat , propter quam requiſitus non poſſet &c.*

4 Vtroq; † tamen iure difficultas reddit obligationem inuti-
lem ſecundum eum.alleg.j.de ſolut.Odoardus. &.s.eo.que-
relam.ſed illud.c.Odoardus.habet aliam materiam.
¶ SECVNDO quæritur,propter not.hic in prin.glo.ij.
vtrum aduocatus Eccleſiæ teneatur Eccleſiam iuuare etiam
non requiſitus.de quo vide in Spe.de aduoc.§.j.ver.ſed nun-
quid is qui iurauit & quicquid hic vel ibi dicatur. Tu diſtin
5 guas verba iuramenti ſecundũ Nouel. Vnde † ſecundũ Ho-
ſti.& Henr.diſtinguere poſſes quia aut aduocatus ſcit Eccle
ſiæ cauſam agi , & eſt in loco vnde venire poteſt , & ſcit vel
credit cõſilium ſuum vtile vel neceſſarium Eccleſiæ ,& tunc
tenetur venire & iuuare Eccleſiam etiam non requiſitus.ar-
gu.xciij.diſt.ſi inimicus.aliàs autem non tenetur venire.arg.
huius.c.&.ff.quorũ legatorum.l.ij.§.j.& vide in Spec.de ad-
uocato.§.j.ver.videndum vtrum feudum datum iuriſperito
pro patrocinio tranſeat ad hæredem.
¶ TERTIO quæritur propter not.hic in gl.ij poſt prin-
cipium vtrũ ſi Eccleſia ſubtrahat aduocato ſuo ſalarium cõ
6 uentum † ſeu conſuetũ ipſe aduocatus poſſit ecõtrario ipſi
Eccleſiæ ſubtrahere conſilium ſuum. circa quod iuxta not.
hic per Hoſt.diſtinguere poſſes qa aut ipſe aduocatus pro-
miſit vel iurauit iuuare vel cõſulere eidem Eccleſiæ ſub con
ditione illa quãdiu ſalarium ſibi ſolueretur & tũc ſubtracto
ſalario poterit ſibi ſubtrahere cõſilium ſuum.arg.s.eo.perue
nit.ij.Aut ipſe aduocatus promiſit vel iurauit ſimpliciter ſi-
bi cõſulere,& tunc aut tota Eccleſia ſubtrahit ſibi ſalarium
conſuetũ & tunc poterit ſimiliter ſubtrahere cõſilium ſuũ.
arg.ff.loc.& cõduc.l.quæro.§.inter locatorẽ. Aut tota Eccle-
ſia hoc nõ facit ſed ſolus prælatus,vel alius adminiſtrator &
tunc nõ propter hoc poterit Eccleſiæ ſubtrahere ſuum cõſi
lium vel iuuamẽ, ſed eo caſu agat ad ſuum ſalarium cõtra il-
lum,arg.xvj.q.vj.ſi Epiſcopũ.quod abſit ſecũdum Hoſt.hic
& Io.An.poſt eum.Pro hoc etiam facit.j.de excep.cùm ve-
nerabilis.j.de reg.iur.c.delictũ perſonæ. lib.vj.dicebat autẽ
Guil.Naſo q vaſallus tenetur iuuare dñm licet dñs non iu-
uauerit vaſallũ,& eſt ratio quia vaſallus tenetur dño per iu-
7 ramentũ, ſed † dñs ſolùm tenet vaſallus vrbanitate & nulla
pœna imponitur nõ facienti id, ad quod ſolũ ex vrbanitate
tenetur,vt not.C.de pig.l.creditores.& de furt.l.in ciuile.
¶ QVARTO quæritur,circa fi.d.glo.qualiter aduocatus
Eccleſiæ iuratus,qui ſuam ſcientiam ſequens cõſilium ſuum
Eccleſiæ ſubtrahit poſſit & debeat haberi pro periuro Ber.
dicit hic q ſic arg.s.de reſt.ſpo.c.literas.j.de ſent.exc.inqui-
ſitioni. Quod non placet Hoſti.quia ſic poſſet cuilibet per
iuramentũ adſtricto ad Eccleſiam iuuandam ſuum benefi-
cium auferri.s.querelam.&.c.ſeq.contra iura.lvj.di.peruer-
ſum.cum ſimi.& pateretur damnũ vnde meretur id quod
habetur.s.de renunc.ſanè.nec obſt.iura alleg.in glo.quia lo-
quuntur in matrimonio vbi timetur colluſio de eo qui co-
gnouit cõſanguineam.c.ſuper eo.&.j.eo.c.tua.& in quo ver
titur periculũ incontinentiæ nec poteſt per alium licitẽ de-
8 ſeruiri , ſed † ſecus in officio aduocationis quod poteſt per
alium expediri.C.de iudi.l.rem nõ nouam.Inn.dic q in hoc
caſu ſufficit dare æquè bonũ.arg.ff.de neg.geſt.l.at qui natu-
ra.§.cùm me abſente.ff.de iuriſ.om.iud.l.prætor. & facit qd
not.s.de poſtu.præla.c.bonæ.ij.§.j.quem ſi nõ poſſit inueni-
re adhuc iſtud arbitrio boni viri relinquitur qui cõſidera-
ta qualitate aduocati & cauſæ ſi appareat , fraus prouideat
contra ipſum & ſi apparet bona fides , abſoluat eum , arg.s.
de reſcrip.cùm contingat.ad fi.& in dubio relinquat ipſum
conſcientiæ ſuæ.arg.j.eo.mulieri.cum concor.&.j.q.vij.ſan
cimus. &.s.de procur.in noſtra.§.fi.& per prædicta ſum ex-
peditus de ſummatione gloſſarum.

SVMMARIVM.

1 *Conſiliarijs imperitis electis alios ſubſtitui.*
4 *Monetam æſtimatione minutam recipe.*
3 *Principi quantum,& quo modo monetam minuere liceat.*
4 *Moneta à quibus,& quibus modis reproba fiat.nu.5.&.6.*
7 *Creditoris,ſi quæ ſibi ſolutum velit,pecunia non cauit,ea minuta,non eſſe periculum*

esse periculum.& nu.8.& .12. Amplio,& limito vs nu.10.
9 *Pecunia ærosa quæ,eamque diuersè scribi.*
11 *Cogitatione delinquens pœniteat.*
13 *Pecunia soluenda cuius temporis æstimatio spectanda sit siue conuentum sit siue non.& nu.14.*
15 *Ponderis,& æstimationis diuersum ius esse.*
16 *Moneta cudenda ius non nisi principi competere:singulari tamen iure,vsuque longiore id cæteris licere,& quatenus.nu.17.& .18.*
19 *Quæstum ex delectis legitimi ponderis nummis ,ac in massam conflatis,illegitimis in solutum datis damnari.& nu.20.& .13.*
21 *Solui debitum quo nummorum genere debeat : & quomodo probi reprobiue fiunt.nu.22.*
24 *Contrahentibus mutuò se decipere quibus casibus non liceat.*
25 *Regulæ liceat contrahentibus se decipere quando locus non sit.*
26 *Iusiurandum illicitum,& nocinum quid.*
27 *Romanum pontificem ex caussa iurisiurandi gratiam facere : & an inferioribus illo id liceat Episcopis, cæterisque inferioribus numero.28.& .29.*
30 *Adulterinæ pecuniæ cusor quando plectatur : ob idque satisfactionem populo debitam non,nisi ab Imperatore tolli.nu.31.*
32 *Effigie nummo celata deprehendi cuius sit.*
33 *Monetæ cusores quid iurare debeant & quid si aliam, quàm debeant, effigiem nummo cadent.nu.34.*

CAP. XVIII.

QVanto. casus Princeps, qui iurauit certam facere monetam,si sciebat eam legitimo pondere defraudatā pœnitere debet de iuramento quod fuit illicitū.& per consequens non seruandū : si vero ignorabat tunc iuramentū seruat si illam faciat reparari.communis diuisio secunda ibi *super quo.* ¶ Expone literā *imo.* potius correctiue ponitur concor.ij.Paralipo.xx.c.ipsi fuerant consiliarij in interitu eius *deceptores.* dicit Hosti.ꝙ multi tales repe-
a riuntur hodie qui † solùm oitunt ad danda coosilia pro extorsione pecuniæ , & lex dicit ꝙ consiliarius optimus , & purus vndiq; & contentus his,quæ dantur à fisco,eligatur ꝙ si transgressus fuerit expellatur & alius idoneus introducatur.in auth. de mand.prin.§.præcipuè ver.officiales.colla.iij. & remittit. de arbi.cùm olim. *assensu populi.* contradiceret ex quo fit præiudicium populo,nō debet sine suo assensu fieri. arg.de offi.Arch.ad hæc.§.fi.& est arg.secūdum Host.quòd princeps per se non potest cōponere de damnis populo datis ratione guerræ de quo remittit ad summam.de pos.§.fi. ver.sed pone.ꝙ guerrā certa aliâs citra, *legitimo pondere.* frau-
a datur moneta legitimo pondere † qñ certum poodus .i. principio pro quolibet denario ordinatū, diminuitur de mandato regis mandantis illam diminutā posteà recipi,ac si primè ponderis esset.Item cū ab initio auditur moneta multò minoris pōderis,vel valoris,quàm esse deberet cōsideratis metallo vel materia de qua fit,& fabrorū, & alijs expeñ.necessarijs & vtilibus exinde deductis , quas authoritarā pe̢ræstans de suo facere nō tenetur ex officio ergo nec cōpendium habeat neq; damnū. ff.ex quib.can.ma.l.j. j.rñso. & l.videlicet.
3 cum sois cōcor.Credit tñ † Inn.ꝙ si rex propter iorisditionē & authoritatē quam habet,à qua,& cuius authoritate caracterem , & communionē recipit moneta , fieri faciat ipsam aliquantulū : sed non multò minoris valoris,ꝙ etiam deductis prædictis expeñ.vt modicū , sed non multum lucrū inde sentiat,ꝙ non licisè fieret si indigeret & vbi moneta non spargeretur extra regnū posset hoc collegari. facit quod.j. dicam. In primo tñ casu non credit Inno.ꝙ factam monetā diminuere posssit sine consensu populi, sed cū ipsius assensu sic:quia quilibet potest iuri suo renūciare.vij.q.j. quàm periculosum.& quia negotium regis reputatur negotiū vniuersitatis regni sufficit cōsensus maioris partis magnorū regni. arg.C.de iura.calum.l.ij.§.si autē.ff.de cond.& demō.l.ciuibus.ff.ad muni.quod maior.non tamen in hoc sufficeret cōsensus populi illius regni ad quod pecunia illa extendatur cōmuniter extra regnum secundū Inno.alle.Host.ff.de iurisdi

om iud.l.fi.facit de cōsti.quæ in ecclesiarū.dicit etiam Host.
4 ꝙ fraudatur moneta † per campsores singulos denarios ponderantes grauiores conflantes alios transire permittētes,alij rodunt vel tingunt de ijs.in.j.glo.fraudatur etiam quando
5 † domini terrarū monetam minoris ponderis cogunt recipi cum moneta maiori.Item qñ bonam monetam reprobāt & æquiualentē vel minus valentē suscipiunt vt de reprobata bonū habeant & illam cōflari faciant & cudi in pondere vel minori approbatæ monetæ ,ad hoc.de pig.acti.elegāter. §.qui reprobos.in ijs autem & similibus casibus intelligitur fraudari moneta quo ad vtilitatem populi in ijs defraudati: nam quicquid delirant reges plectuntur achiui & ideò talia lucra damnant animas.dicit autē Host.ꝙ tribus modis solet
6 † moneta reprobari ex materia, quæ nō est tota argētea vel aurea vt cōsueuit:& ex pondere quo fraudata est, & ex cursu quia non currit vt cōsueuit , super quibus aliqui creditores sibi prouidētes poni faciunt in instrumēto de reddenda pecunia eiusdē materiæ valoris ponderis & cursus. Quærit autē Host.de creditore qui sibi prouidit illo modo & inte-
7 rim pecunia † mutata per dñm terræ interdicit,propter qd in cursu in aliquibus solidis diminuta est libra,cuius sit periculū.Lex videt dicere ꝙ debitoris , nō creditoris.ff.de solu. creditoris.arg.ff de pig.acti.elegāter.§.qui reprobos.&.l.fi.ff. de euict.l.Lucius.Sed contra quia pecunia einsdem generis, quæ mutuo tradita est nō dico eadē specie,siue numero,sed genere reddi debet.ff.si cer.pet.l.ij. sed & in mutuo si agatur de æstimatione ipsius , tēpus quo petitur & nō tempus quo contractū est spectandum est : cum igitur tempore cōtracti mutui curreret moneta, & nō currat tēpore quo petitur nō est considerandum quātum valeret:sed quantum modò.ff.si cert.pet.l.vinum. Item si dedero tibi.ix.vt.x. debeas nō amplius,quàm nouē petere possum,quia nec amplius dedi.ff.si cer.pet.rogasti me.§.si centū tibi dedero.Illud etiam certum est ꝙ creditor cum damno suo nō tenetur in alia forma nūmos accipere.ff.de sol.creditorē.ergo nec exigere debet à debitore vt cum damno suo in aliam formam soluat.arg.ff de dam.infec.qui bona.§.si quis quia.C.de sol.l.pen. Solutio refert qua da causa moneta fuit reprobata vtrū ideò reprobetur quia oimis diminuta est vel causa auaritiæ vt dñs lucretur in reprobatione,licet in nullo valor sit diminutus. In pri-
8 mo † casu.s.quando pecuoia diminota est in valore & propter hoc impeditur cursus periculū est debitoris, & nō creditoris ita,ꝙ debitor tenetur reddere pecuniā in illo valore in quo currebat tēpore contracti mutui cum noscatur legitimo pondere defraudata vt patet in hoc.c.& in eo, qd not. in superioribus. & expressè probatur.j.de censi. olim causam.§.cùm igitur.&.c.cùm canonicis.§.damus.& sic etiam lo-
9 quitur.l.prædicta.ff.de solu.creditor. ibi quasi ærosa † iussu præsidis sublata est not.ꝙ dicit ærosa.i.ære plena. oia enim nomina desinētia in osus plenitudinē significant vt ibi not. dicit ergo ærosa.sum.lib.q.d.nimis tenebat de ære & parum de argento quia considerato tēpore quo primo statuta fuit, & si æs semāserat in pondere tamen argenti in quo valor cōsistit nimis fuerat diminuta, & ideò fuit ibi pecunia reprobata, quando reddenda est in eodē valore , in quo mutuata fuit nam in mutuo nō licet ex eodem genere rem deteriorē petere.ff.si cert.pet.cum quis mutuum. & secūdum hoc intellige alia iura pro hac parte inducta & caue tibi in litera dictæ.l.creditor.quia aliqui libri,hone æros vel ærosa cū.h. vnde exponunt doctores.i.dñica.æros enim.idem est quod dictus.ff.ad leg.Aquil.item mela.§.legis autē Aquiliæ.actio æro.i.dño cōpetit & hoc vulgare est Theutonicorū sed falsa est litera illa,& expositio quæ enim est ratio ꝙ dñica , seu dñicalis reprobatur imo ea hoc esset magis approbāda , sed prima litera & expositio ac ratio quæ ex ea sumitur vera &
10 sufficiens est si autē diminuta † non est, sed solū causa auaritiæ reprobata vt recolligatur & cōfletur , & posteà cudatur sub eodē pondere , sicut frequens fit vt not.ī.eo.& debitor. fuit cōscius frandis vel in culpa adhuc est suum periculū , vt

patet. ff. si cer. pet ꝙ mihi. & l. periculũ. & arg. ff. si quis can. l. ij. § si quod si in nulla culpa reperiatur debitor sufficit ꝙ reddat pecuniam in eodẽ genere & in eodem pondere & in eodem valore quoad põdus, licet diminuta sit quoad cursum, vt. ff. si cer. pet. l. ij. & iij. & in alijs cõtrarijs iuribus. s. signatis nisi aliud dictũ sit. de loca. & cõduc. c. potuit. j. rñso. ff. si cert. pet vnum. nam cõtractus ex conuentione legẽ accipiunt, vt ff. de reg. iur. contractus *propter hoc*. s. diminutionem & quia expenditur *districte*. de accu. qualiter. xxij. q. iiij. magnæ. *populi*. qui in denarijs suis nimis defraudabant, de quo remittit Host. ad summã de censib. § ex quibus causis. *super quo* ij. pars *diligens indagator*. s. de translat. epi. c. ij. § j. *interpretatio*. fit. j. eo. petitio. *institutum* ex hoc no. Host. ꝙ vbi est certum iuramentum fore illicitũ iurans sine absolutione potest & debet cõtrauenire. xxij q iiij in malis. & c. si aliqd. & c. diffinitio. vbi verò certum est ꝙ est licitũ omnino seruari debet. j. eo. & si Christus § Apostolus. in fi. saluo quod not. hîc in gl. ij. In dubio semper est ad Papã recurrendũ. de elect. venerabilem § pen. Host. & vide quod ibi dixi post Inno. super glo. tali modo *vsquequam*. i. eo modo quo intelligebas. *consulimus*. huic cõsilio standum est, de hoc de æta. & quali. ad aures. *antiqua*. sub formato tẽpore patris tui *cum ea*. noua. s. quã cudi facias, *expendatur*. & sic seruabitur iuramentũ in eo quod seruari poterit, & facit hoc secundum Pe. ad. q. de illo qui iurauit contrahere cum vna de filiabus Titij quæ no. j. de spon. ex literis. *dispendium* populi seruari sine aliqua absolutione per hãc interpretationẽ *diminutum*. si suppleas & non erat habebis tertium secundũ hanc lect. not. Ioã Cal. peccare illũ, qui ha-
11 bet mentem † corruptã, & propter hoc sibi pœnitẽtiam indulgentiam, licet quantũ ad factum bene iuret, & ad idem. xxij. q. ij. homines. cum. c. seq & idem in eo, qui credit se venire contra iuramentũ, & non venit quia factũ contradicit, vt verbigratia debitor qui curauit nõ exire districtum Bonoñ. de vico non soluto credens debitũ pendere cum solutum esset periurus est quantũ ad Deum & in foro cõscientiæ & hanc materiã dixit se disputasse in. q. de octo studentibus cum Archid. Bonoñ & ad illam. q. remittit *satisfactionem*. & eleemosynis peccatum redimat Danielis. iiij.

¶ PRIMO quæritur, cum certa quantitas pecuniæ, vel monetæ debetur & moneta posteà per superiorẽ reprobatur aut minor vel deterior efficitur cuius erit periculũ an. s. debitoris vel creditoris, vel in qua pecunia seu moneta sit solutio in casu deteriorationis seu minorationis facienda, & ita sunt hîc duæ. q. ¶ In prima quæstione ex ijs quæ scripsi. s. in expositione literæ colligit Henr. talem distinctionem
12 quia aut moneta reprobata † seu minùs diminuta est in valore & tunc periculũ est debitoris ita ꝙ tenebitur soluere in valore in quo erat tẽpore mutui seu alterius contractę obligationis vt hîc. & j. de censi. olim causam. & c. penul. & ff. de solut. l. creditor. Aut est reprobata per auaritiã principis ad finẽ vt ea reprobata lucretur, & tũc si debitor fuit particeps fraudis vel in culpa suum est periculũ, vt. s. in casu prox. arg. ff. si cer. pet. l. quod te mihi. & l. periculũ. aliàs autem periculum est creditori: quia tunc sufficit debitori ꝙ reddat pecuniam io eodem genere pondere & valore licet diminuta sit quoad cursum secundũ Host. & Asteñ. lib. iij. tit. de solu. art. v. q. sed quid si mercator. ¶ In secunda quæstione etiam ex præcedentibus colligit Henr. aliam distinct. quia aut quæritur de pecunia seu moneta ex causa delicti, siue noui statuti debita & tũc iuxta nouam monetã fiet solutio. arg. C. de rei vxo. acti. l. vna. § j & in auth. de non alie. § vt autem. colla. ij. Aut de pecunia vel moneta ex cõtractu debita & tũc iuxta æstimationem antiquæ monetæ fiet solutio. j. de solu. olim causam. & c. pen. eo. ti. alleg. vt not. in Spe. de solut. § j. in fi. & per Pau. & Zenzel. in cle si de deci. ¶ Collec. vero dicit pro-
13 babiliter circa hoc posse distingui, q. a † aut certa species monetæ venit in obligatione & illa soluenda est. de censi. cùm olim. & de reg. iur. c. j. locus si in genere vt si promisi centum libras, vel centum solidos & tunc veniret currens tempore solutionis: sic enim dissoluuntur duo contraria, videlicet. c. si eo tempore. de rescri. lib. vj. & c. si cui simpliciter. de præb. eo lib. & est ratio diuersitatis quia species habet circunstantiam loci & temporis eam concomitantẽ non autem genus vt no. Card de re iud. c. Abbate. lib. vj. tamen Host. sentit cõtrarium indistinctè nisi debitor esset fraudis particeps vel in culpa arg. ff. si cert. pet. l. cũ quid. super quo vide not. Collect. j. de commn. c. vno. & de solut. c. Odoardus. credit tamẽ Collect. ꝙ si modicum esset diminuta non esset curandum. arg. j. eo. quæ no. in proœ. Gregorianæ compilationis super verbo *in iudicijs*. & quod leg. & not. xxxij. q. iiij. quis ignoret. Bertran. Capr. post quosdam alios doct. Aurelianẽ. in. c. cùm quid. ff. si cert. pet. per. d. l cùm quid. tenet simpliciter ꝙ sufficit debitori soluere in moneta reprobata quia sufficit ꝙ tantundem & eiusdem bonitatis intrinsecæ reddatur, vt. d. l. cùm quid. modò bonitas intrinseca est bonitas æris vt sequitur, vt. ff. de orig. iur. l. ij. § constitui. & C. de vete. numis. potest l. ij. lib xj. nisi in casu in quo partes non ad materiam sed ad solidos aspectũ haberent quia tunc deberet solidos, non obstat. l. eleganter. ff. de pig acti. quia ibi non referebãt se ad certam materiam sed ad solidum sic. ff. de solut. l. creditor. in prin. quia ibi non erat obligatus ad certam formã pecuniæ. Plde dicit ꝙ debitor certæ monetæ illa moneta reprobata in totũ liberatur debitor, quia sicut debitor speciei interitu speciei liberatur. Ita debitor generis interitu generis etiam liberari debet, dum modo istud contingerit ante moram. refert tamen ꝙ dominus. P Heliæ tenet ꝙ imò debet æstimationem quia genus omnino perire non potest, vt ff. ad leg. Falc. l. in ratione § iunctæ. Sed videtur posse responderi ad § iunctæ. ꝙ licet genus generalissimum vt pecunia perire non possit vt ibi tamen genus subalternum sicut certa species monetę bene perire potest: caue tamen quia fatetur dominus Bertr ꝙ licet pecunia omnino reprobata esset quoad cursum debitor tamen teneretur ad æstimationem valoris intrinseci vtputa æris vel argẽti aut auri. iuxta. l. j. & ij. C. de numis. potest. quia licet quoad valorem impositum & cursum communem per reprobationẽ videtur perempta non tamen quoad pondus & æstimationem intrinsecã materiæ in qua fuerat ordinata. Sed nunquid si mutuaui tibi. x. libras in decem franchis tunc tantum valentibus & non vltra & posteà tempore fiendæ solutionis quinq; franchi valeant. x. libras liberabor ego soluendo quinq; francos, respõdent doct prędicti ꝙ non. per. d l. cùm quid. quia debet reddi idem in eadem bonitate intrinseca vt ibi & per hoc videtur responsum. ad. l. Labeo. & ad. l. Sabinus. ff. de verb. sig. & idem videtur in emptione dicendum quia æquitas dictat ꝙ fiat solutio secundùm valorem, qui erat tempore contractus. arg. ff. pro sol. l. si id quod. § si filius. & ff. mand. l. si procurator. & est ratio quia ex maiori, vel minori valore pretij qui est tempore venditionis mouetur venditor ad vendendum sicut ecõtra ex maiori, vel minori æstimatione rei mouetur emptor ad emendum, vt. ff. de contrahen. empt. l. j. & idem dicunt in dote ex identitate rationis, sed in annua pensione debent attẽdi tẽpus solutionis, arg. ff. de acti. obli. l. cõtraxisse. & ff. de bo. autho. iud. pos. l. iij. quia æquè potest facere pro creditore: quia æque potest crescere sicut minui. ar. C. de vsur. l. si ea. & hoc verũ nisi appareat cõtrarium ex verbis vel ex merito vt in casu. s. proxi. Cy. vero. in. d. l. cũ quid. ff. si cert. pet. in. iij. q. in hac. q. an si mutuaui tibi. x. libras monetæ quæ antequàm solueres mutata est, nũquid potes reddere monetam mutatã in eodẽ genere, arguit primò ꝙ potes quia hæc est eadem forma, eadem qualitas in eodem genere intrinseco igitur debet sufficere, argu. d. l. cùm quid. itẽ arguit in contrarium ex defectu rationis ratio enim quare in mutuo debet reddi idem &c. est ne damnificetur creditor, sed si tu posses soluere monetam mutatam iam cessaret æquitas. d. l. cùm quid. Subdit ꝙ ista quæstio est antiqua & ꝙ in ea varij varia dixerunt & ꝙ etiam modernis tẽporibus animos doctorũ agitauit. Refert autem quosdam tunc modernos

14 dernos dicere ꝙ tu debes† soluere monetam quæ nunc currit, & non illam, quæ tempore mutui currebat ad hoc vt liberatio contingat, & hoc quia in pecunia debemus considerare bonitatē penes vsum non penes materiam sicut in alijs rebus nam secundum eos quædam sunt res quarum bonitas intrinsecus existit ex parte materiæ in degustatione sicut vinum bladum & ijs similia, & in istis rebus sufficit si in eodem genere & eadem bonitate intrinseca soluatur, vt in ff. d. l. cùm quid. Quædam autē sunt res quarum bonitas non cōsistit penes materiam, sed penes vsum materiæ & formæ vt est moneta quæ consistit in approbatione principis & istæ res habent eandem bonitatem ex parte vsus, quia ita modo habes pro currēti moneta denariatas rerum sicut antea habebas pro pecunia quam mutuasti: rei enim æstimatio debet considerari in quibusdam penes materiam & in quibusdam penes vsum ad quem destinata est, vt. ff. de verb. signi. l. Labeo & Sabinus. Pet. de Bellaper. nō approbat opin. ṡ. proxi. imò distinguit aut moneta mutata vel reprobata est per moram debitoris, & tunc sub maiori æstimatione debet soluere, vt. ff. si cer. pet. l. vinū. aut est reprobata vel mutata ante moram, & tunc restituendo monetam quam accoepit liberatur, per d. l. cùm quid. quia eadem est ratio hîc in obligatione generis sicut in obligatione speciei quo ad pereptionem & valoris diminutionem quoad vsum sine culpa debitoris cōtingentem, arg. ff. de verb. ob. l. si ex legati. & C. si cer. pet. l. incendium. & ad. l. in ratione. §. incertæ. responde, vt. ṡ. Ad equitatem vero contrariam dicit ꝙ semper interitu debitæ debet ad vnius partis periculum pertinere, sicut videmus in re empta, quæ perit penes venditorem soluto pretio cuius periculum pertinet ad emptorem si ante moram casus contingerit, & nihilominus remanet pretium penes venditorem, vt. d. l. si ex legati. cum simi. multo ergo magis idem in debitore pecuniæ fauore liberationis & quia odiosi solent esse creditores, arg. ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. Iac. de

15 † Are. distinguit solum inter æstimationem & pondus vt si quidem æstimatio sola diminuta est ante moram reddatur qualis modo est, quia & talis redderetur si aut esset, arg. C. de solu. l. pen. sed post moram debet supplere quanti plurimi fuit, vt. d. l. vinum. si autem sit mutatum pondus tūc non liberaretur dando hanc, arg. d. l. cùm quid. & ff. de contrahē. emp. l. j. & C. de impo. lucra. descrip. l. j. & sic dabit antiquam vel si non habet supplebit, vt. ꝫ. de censi. c. penul. Ego autem contentor hîc prædictas opi. recitasse & intendo decidere. Examinare autem & decidere proposui in cle. si beneficiorum. de deci. vbi de hoc per Pau. Zenzel. & Simo. super illis verbis ad monetam currentem communiter.

¶SECVNDO principaliter quæritur, ad quem debeat spectare seu pertinere ius seu authoritas cudendi monetam.

16 distingue, quia aut quæris de† iure communi & tunc dic ꝙ ad solum principem, arg. ff. de ori. iur. l. ij. & C. de fal. mone. l. ij. vnde regaliarum est monetam cudere, vt in vsibus feudorum quæ sunt regaliæ. c. vno. Vnde nulli priuato competit de iure scripto monetā cudere posse etiam legitimæ materiæ & legitimi ponderis existentem: tum quia moneta habet esse publicas formas percussa, vt. ff. de contrahen. emp. l. j. & hîc quando dicit *patris tui conseruare monetam* &c. qua forma priuatus sine pœna falsi vti non potest, vt. ff. ad leg. Cor. de fal. l. falsi nominis. & l. qui nomine. tum quia per priuilegium impetratum vt patet in extrauag. Ioā. xxij. quæ incidit Odinus quasi ex adipe vbi hoc tenet Zenzel. aliàs enim frustra per priuilegium impetraretur. ff. de priuil. cred. l. Imperatores. & C. de thesauris. lib. x. tum quia cudens vt falsarius puniretur, vt. ff. ad leg. Cor. de falsis. l. quicunq;. & l. Cornelia. & C. de falsa moneta. l. j. quod non cōtingeret si, iure permittēte, hoc faceret, vt. C. ad leg. Iul. de adul. l. gracchus. xxiij. q. iiij. qui peccat. tum etiam quia ea quæ publici iuris sunt priuato sine consensu principis non competunt. ff. ne quid in loco pub. fiat. l. ij. §. si quis à principe. & §. idē ait. C. de fun. limi. l. quicunq;. lib. x. quasi nulli permissum videatur quod in signum prerogatiuę specialis est principi reseruatum. arg. C. de apari. iudi. & appro. eor. l. probatorias. lib. xij. Aut quæ

17 ris de iure speciali puta † per priuilegium vel consuetudinem, & tunc potest quæri & competere ius cudendi monetam vt probatur. in extrauag. alleg. prodiens quasi ex adipe. & arg. præmissorum, quia ea quæ competunt principi per eum committi possunt, vt leg. & not. ṡ. de offi. leg. ꝙ translationem. & arg. pro consuet. ff. de diner. & tempo. præscrip. l. si quisquam. C. de fund. limi. l. j. & de pascuis publi. l. j. lib. x. Et per præmissa apparet determinata quęstio quam format Cy. C. de fal. mone. l. ij. in. q. in qua quærit. nunquid bene faciunt ciuitates, vel Barones qui monetam cudunt sine licētia principis vt videmus per totam Italiam: & refert Cyn. quosdam dicere ꝙ hoc possunt, quia hoc non faciunt ad similitudinem monetæ Imperatoris, sed proprias pecunias & proprias formas tradunt, & ita videtur voluisse Azo. in

18 d. l. ij. quod non est verum vt patet ex dictis, nec etiam† placet Pet. de Bellaper. quia omnis moneta de principis authoritate habet fieri secundū eum ex quo infert Cy. ꝙ malè faciunt nisi consuetudine longißima excusentur vnde & per Host. in sum. tit. de cri. fal. §. qualis sit accusatio. ver. specialia.

¶TERTIO principaliter quæritur pone dominus ciuitatis tradidit cudentibus pecuniam massam argenti isto pacto, ꝙ de qualibet libra argenti ad pondus illius redderent centum denarios ita boni argenti sicut est illa massa ita, ꝙ centum denarij sunt ponderis in puncto vnius libræ ad pondus. Sunt autem inter denarios istos aliqui leuiores aliqui grauiores Mercator autem, qui de mercibus suis licito modo habet de prædicta pecunia, vel campsor, qui emit de ea cum florenis suis ponderat singulos denarios, grauiores inde eligit, & confert in massam, & inde lucratur leuiores postea expendit vel emit inde florenos. Quæritur nunquid

19 lucrum est licitū† ita, ꝙ non teneatur illud restituere? Confessori, qui habuit istum casum videbatur ꝙ lucrum esset illicitum, & ꝙ teneretur ille talis ad restitutionem nam istæ imprimis lucratur cū iactura populi quia licet quilibet denarius verbigratia duodenus expendatur pro. xij. denarijs communiter tamen habens centum denarios habet valorē vnius libræ massæ argenti ad pondus si eos habet mixtim graues & leues si vero habet centum leuiores non habent tantum valorem, & pecunia habet multiplicem vsum: nam pecunia non solùm expenditur: sed thesaurizatur, vt teneat aliquis eam in longum tempus cum pecunia erit interdicta & non habebit cursum plus damnificabitur habens leuiores quàm habens mixtim grauiores & leuiores idem contingit si pecunia interdicatur: idem si transferat eam ad patriam alienam & dominus faciens talem pecuniam videtur velle ꝙ expendatur & cursum habeat & communiter eam tradit: & licet non interdicat talem conflationem fieri satis tamen est verisimile ꝙ velit eam fieri & ꝙ velit rei suæ publicę illud commodum, ꝙ pecunia eorum plùs valeat. Vnus verò reuerēdus doctor dicit ꝙ tale lucrum est licitum quia ille conflat rem quæ legitimè sua est, & potest facere de ea quod vult, & licet centum denarios leuiores minus valeant quàm vna libra argenti ad pondus, tamen hæc non facit lucrum illicitum quia deceptio quæ non transcendit vltra dimidiam iusti pretij est licita, & princeps concedit contrahentibus ꝙ mutuo se decipiant & ꝙ quilibet duo denarios habet de communi cursu ꝙ valeat. xij. denarijs & non aliter

20 allegat: videbatur domino Bern. de Bosq. ꝙ confessor bene dicat per rationes suas. Item quia si talis electio denariorum bonorū à fortioribus seu grauioribus esset licita & permitteretur sine peccato sic posset contingere, ꝙ quolibet mercatore vel alio talem electionē faciente generaliter tota pecunia principis vel magna pars posset legitimo pondere defraudari & sic eius cursus in tātum diminui in valore quod esset inconueniens cum non habeat esse in potestate inferiorū diminutiones principum irritare vel defraudari. arg. iurium communium, & huius capituli quanto vbi videtur

textus pen dicto confessore si enim princeps peccat pecu-
niam quam facit legitimo pondere defraudando vt hic di-
21 citur multò fortius peccant inferiores. Item † pro ista parte
videtur text. expressus si non calumnietur. C. de vet. numis.
potest. l. j lib xj vbi textus iubet denarios principum autho
ritate formatos ita tradi, ac suscipi ab ementibus, & distra-
hẽtibus vt nihil omnino refragationis seu refutationis oria-
tur nec aliquid fiat quo minus debiti ponderis sint &, spe-
ciei. In hac etiam ratione facit. l. quæcunq;. ff. de fal. vbi pro-
hibetur ne quis possit radendo vel minuendo circa pecuniã
aliquid immutare aliàs punitur pœna falsi. Item hoc proba-
22 tur sic quia de iure tria † sunt necessaria in qualibet moneta
quantum ad intrinsecã substantiam monetæ. s. probata ma-
teria iustũ pondus & imago, seu subscriptio principis quo-
rum altero deficiente non censetur proba moneta, sed re-
proba. vt probatur & not. per docto. ff. de quali emp. l. j. & in
d. l. j C. de vet. numis. potest. l. committo § penul. ff. de auro &
arg leg & no. per docto. in c. isto, quanto. cum igitur per ta-
lem electionem si foret licita posset in vno de substantiali-
bus defraudare. s. in põdere igitur hoc non sit licitum. Item
princeps tales denarios faciendo quorum non solent singu-
li per gentes eis vtentes ponderare forsan propter earũ mul
titudinem vel valorem cuiuslibet permittente & quorum
etiam singulos esset quasi impossibile seu saltem minimum
difficilè per operarios eorum, seu monetarum ponderare &
sub certo pondere fabricare, videtur inuicem vnum cũ alio
compensare velle & sic inuicem compẽsatos expendi, & per
consequẽs communiter quis fortunæ quis debiliores & for-
tiores habeat quando per gentes expendentur & etiam eo-
rum intrinsecum valorem in pondere consistentem referre
nolle ad singulos denarios in se, sed ad libram vel marcham
eorundem, & per tale pondus libræ vel marchæ facit eos de
monetis suis per suas gentes campsoribus expẽdere seu tra-
23 di, sic † igitur non videtur ꝙ priuati possint inuicem talem
electionem den. debilium à fortioribus facere, quia sic au-
ferrent illam mutuam compensationẽ & quoad pondus li-
bræ vel marchæ intrinsecam bonitatem ad quam princeps
se retulit & sic cõtra principis intentionem venirent & eius
pecuniam legitimo pondere defraudarent, quod non vide-
tur cõcessibile cum intentio principis regulet omnia facta
sua & sic non licet eius verba sic nec eius intentionem frau
dare. ff. de legib. l. qua lege. cum concord. pro ista. & videtur
tex. C. de ponde. & annul. l. j & . ij. Item non licet contrahen-
24 tibus circa certam † quantitatem vel qualitatem ponderis
vel mensuræ in mercibus decipere se, nec circa pondus vel
mensurã mercis aliquid immutare, vt extra de emp. & vend.
c. ij. ff. de dolo malo. l. de eo. ff. de acti. emp. l. si quis à me. cum
concor. sic igitur nec in pondere pecuniæ datæ pro pretio
& æqualitas seruetur vtrinq; nõ obstat quod dicitur per te-
nentem contrarium quod potest facere quis de suo quod
vult ꝙ salua eius gratia id simpliciter non est verum præser-
tim in monetis vbi eius tota potestas dependet ab ordina-
tione principis & eius intentione. C. de fal. mon. per totum.
& iuri. s. alle. Item non potest quis in suo nec de suo aliquid
facere si & per qđ immittit indebitè aliquid in alieno prout
facit iste sic eligens pecuniam & debiliter alijs tradẽdo. arg.
ff. si serui. vend. l. sicuti § Aristo. cum ibi no. non obst. ꝙ dicit
ꝙ deceptio non trãscendens dimidiam pretij iusti est licita;
quia, salua eius gratia, illud non est verum si fiat dolosè & ex
certa scientia aliquid machinando contra eum cũ quo con-
trahit vt expressè not. in. l. item si pretio quemadmodum. ff.
loca. & . ff. de minor. l. Põponius § j. aliás est sub. l. in causæ. &
not. per doct. extra de emp. & vend. dilecti. de testi. causam,
quæ. constat autem ꝙ talis eligens pecuniam ex certa scien-
tia & dolosè talem electionem machinatur per quam ad-
25 uersarius decipitur igitur &c. Item illa † regula ꝙ deceptio
circa dimidium sit licita non est vera in deceptione proue-
niente occasione vitij vel defectus rei deductæ in cõtractu,
vt. l. Iulianus. in prin. & per totum. ff. de acti. emp. & de ædil.
edic. per totũ igitur si nec deceptio proueniat ex deceptio-
ne vitij pecuniæ prout esset in casu huius quæstionis, quia
pecunia est res deducta in contractu & pecunia sit electa se-
cundum intentionem ordinis principis est vitiosa vt. s. de-
claraui non debet paritas & æqualitas inter contrahentes
vitiari nec debet vniri circa contractum Item quod alij li-
citum existit nec iuribus cõmunibus. Item etiam est magna
deceptio & realis, & intentionalis & quo modo iste electio-
nem pecunia scit pecuniam traditam debilem & ille igno-
rat qui recipit qui forsan si sciret non esset pecuniam nisi es-
set bona secundum ꝙ princeps ordinauit recepturus mer-
cem suam bonę pecuniæ æquiualentẽ traditurus igitur non
potest negari quin hic sit dolus saltim incidens in contractu
& dolus est machinatio ꝙ alterius decidendi causa cũ aliud
simulatur & aliud agitur, vt. l. j § dolum. ff. de rescin. vend. c.
cũm dilecta. allegato secundum eum.

¶ QVARTO principaliter quæritur ad declarationem
glo. ij. qualiter, & per quem super iuramentis dispensari po-
test. Circa quod distinguit Henr. quia aut quæris de iura-
mentis assertorij, quæ sunt de præterito, vel de præsenti &
ibi non habet locum aliqua dispensatio quia in talibus iu-
rans statim aut verum aut falsum iurauit. xxij. q. ij. c. homi-
nes falsum. & c. is autem. Aut quæris de iuramentis promis-
sorijs, quæ sunt de futuro & de re futura & tunc constat iu-
ramentum seu id quod deducitur in iuramentum esse illi-
citum vel nociuum manifestè repugnans iustitiæ. Aut con-
stat iuramentum seu id quod deducitur in iuramentum es-
se manifestè licitum & vtile. Aut est dubium, aut iuramen-
26 tum est temerarium † si constat ꝙ iuramentum est illicitum
vel nociuum seu manifestè repugnãs iustitiæ. Illicitum quia
continet peccatum vt si quis iuret homicidium vel adulte-
rium perpetrare: nociuum vt quia est maioris boni impedi-
tiuum vt si quis iuret ꝙ non intrabit religionem, tunc tale
iuramentũ dispensatione non indiget pro primo facit. xxij.
q. iiij c. in malis. & c. qui iurasse. & c. Dauid. vnde tale iura-
mentum ipso iure non obligat, vt no. Io. xv. q vj. authorita-
tem. Pro secundo facit. s. eo. ti. c. peruenit. ij. cum ibi notatis
& pro vtroq; facit. j. de reg. iur. c. non est obligatorium. lib.
vj. cum ibi not. per docto. & hoc tenet sanctus Tho. in sum-
ma. ij. ij. q. lxxxix art. ix vbi de ista materia per eum: & de ista
materia satis scripsi. s. eo. si vero. si constat iuramentum seu
id quod deducitur in iuramentum esse manifestè licitum, &
vtile tunc sanctus Tho. vbi. s. c. in summa. ij ij. q. lxxx. x. arti.
ix. ꝙ in tali iuramento non videtur habere locum dispensa-
tio vel commutatio, nisi aliquid melius concurrat facien-
dum ad communem vtilitatem quod maximè videtur per-
tinere ad potestatem Papæ qui habet curam vniuersalis ec-
27 clesiæ. Tu verò distingue, & melius † vt credo, aut quæris de
Papa & dic quòd talis potest super iuramento dispensare &
ipsum ex causa remittere vel relaxare ad tempus vel in per-
petuum. xxv. q. j § vlti. ver. ipsi namq;. j. eod. c. verum. & c. ea
te. & in. c. si vero. & de hoc tangam. j. eod. c. proxi. & hoc ap-
probat Raymun. in summa sua. lib. xij. c. xxvij. de diuer. offi.
§ j. & idem Ioan. xv. q. vj. authoritatem. in mag. glo. in fi. vbi
dicit quòd in voluntarijs iuramentis non dispensat Papa si
tamen absoluat aliquem tenet absolutio. & Archid. dicit ibi
super illo verbo dispensat intellige non dispensant sine cau-
sa aliàs secus, & sic videntur intelligere Inno. Hosti. Bernar.
& Compo. de renunc. cũm inter. & ita intellige opi. Laur. li-
cet Bernar. Inno. Hosti. hic & Pet. in. d. c. authoritatem. te-
neant contra & malè. Aut quæris de Episcopo vel Archi-
28 episcopo † seu alio superiore & tunc aut quæris de iuramen
to non vi, nec dolo vel metu extorto, si primo modo tũc aut
quæris, vtrum possit super tali iuramento dispensare ipsum
in melius commutãdo, & credo ꝙ sic. arg. eorum quæ leg. &
no. s. eo. c. ij. nec obstat ꝙ dicit Ray. in summa. lib. titu. xxvij.
de dis. offi. § j. iam allegato vbi dicit ꝙ solus Papa potest con
cedere ꝙ aliquid veniat contra iuramentũ licitũ vel de quo
dubitatur vtrum sit licitũ vel illicitũ, quia restringendu est
ad casus

ad casus maiores, vel loquitur de authoritate præstanda veniendi cōtra licitū iuramentū vel dubiū præcisè sine aliqua mutatione: quia solus Papa potest facere cuius authoritas videt excepta in iuramētis: vt. j. eo. veniētes. Episcopus vero etsi nō possit simpliciter absoluere à iuramēto: potest tamē in melius cōmutare, nec est hoc venire cōtra iuramentū vel refringere: vt. s. c. peruenit. ij. & hoc tenet glo. G. super Ray. & hoc tit. §. xvij. ver. item pone ꝙ aliquis. & Inno. s. eo. c. debitorem. in fine glo. suæ. Aut quæris vtrū possit super tali iuramēto dispēsare nō ipsum in melius cōmutādo, sed dando licentiā veniendi cōtra absq; aliqua cōmutatione, & credo quòd non potest arg. s. de elec. venerabilem. & arg. not. per G. sup Ray. in §. j. iam allegato. Si secūdo modo scilicet quando iuramentū est dolo vel metu vi extortū: quod quidē iuramentū obligat ipso iure vt notat Ioan. in c. alleg. authoritatem. & per Bernar. j. quod metus causa. Abbas. Tunc dicūt Inno. & Hosti. s. eo. debitores. ꝙ super tali iuramēto Episcopus dispēsat. argu. xv. q. vj. c. j. & ij. j. eo. cū cōtingat. imò etiā Episcopus dispēsare potest quādoq; super iuramentis licitè præstitis vt. xv. q. vj. nos sanctorū. & c. iuratos. secūdū eos in c. alleg. debitores. Sed salua eorū reuerētia. c. alleg. iuratos. & c. nos sanctorū. loquit de dispēsatione Papæ vel iuris cōmunis: si est dubium vtrū iuramentū seu id quod deducit in iuramentū est licitū vel illicitū proficuum vel nociuū: & tunc aut simpliciter vel in aliquo casu. Tunc dicit sanctus Thomas, vbi supra ꝙ potest quilibet Episcopus dispēsare. Sed in hoc articulo credo tutius dicēdū cū Ray. lib. vj. in tit. xxxvij. de dis. offi. §. j. iam alleg. ꝙ solus Papa possit cōcedere ꝙ quis veniat cōtra tale iuramentū. arg. s. de elec. venerabilem. si iuramentū est temerarium, tūc dic vt dixi. s. c. si vero. Aut

29 quæris de Abbate, vel alijs † prælatis inferiorib⁹ Episcopo & tales nō possunt super iuramētis quia nō possunt dispensare nisi in casibus expressis in iure. j. de senten. excom. cum illorū. de eo qui furtim ordi. suscepit. c. ij. vbi de hoc notant Inno. & Hosti. & Inno. & Hosti. & Compo. s. de transla. Episco. c. vltimo. in fine. Iste vero casus nō est expressus in iure. Aut quæris de Imperatore vel alijs dominis temporalib⁹, & dic ꝙ tales super iuramētis nequeūt dispēsare. arg. j. de deci. c. tua. nec obstat. ff. ad municip. l. Imperatores. nam omnes leges quæ Imperatori vel alij laico quoad remissionē iuramēti vel dispēsandū sup eo videnf potestatē cōcedere corrigūtur de mente iuris ciuilis. arg. authen. vt apud proprios Episcopos §. si vero ecclesiasticū. colla. vj. Itē dic ꝙ in l. cōtraria Imperator nō remisit iuramētū: sed fecit gratiā ei qui iurauerat ꝙ suū iuramētū nō recipiet postea recepit in eo quod ab ordine illo nō remouet, secūdū Hosti. in c. allegato tua.

30 ¶ Collec. addit de pœna fabricantis † falsam monetam: de quo tamen dic vt legit & notat. C. de falsa moneta. l. j. & ij. Subdit etiā ꝙ si pœniteat antequā formam imprimat iudex sibi parcit. allegat lecta & notata. j. q. j. quod quid. sed dic vt legit & notat. C. ad legē Cornel. de falsis. l. qui falsam. Posteà notat in verbo deceptores. ꝙ opem fert: quia ad peccandū

31 adiuuat. xiiij. q. vj. si res. Item subdit ꝙ mutās † monetam in grauamen populi tenet ad satisfaciendū etiamsi sit Rex, nisi populus approbaret excepto Imperatore secundū Hosti. in summa de censi. §. quid in quo casu. posteà in fine notat Papā à iuramēto absoluere posse. remittēs ad not. Inno. s. eo. debitores. arg. Archid. & Ioan. xxij. q. iiij. in summa. licet ibi Ioā. cōtra. & ad collecta sua. s. eo. peruenit. ij. Ex quo infert ꝙ Papa bene potest dispēsare cū periuro. ꝙ ad testimoniū admittatur, vt notat Archid. xxij. q. iiij. paruuli. de quo scripsi. s. in iiij. quæstione. Ipse etiā interserit aliqua quæ ego expediui s. eo. c. in. q. j. ver. Collectarius vero dicit. ¶ Supple glossas in glo. j. *monetam*. nō aureā sicut dicit glo. intellexisse. Ioan. secūdum ꝙ bestijs datur: vt infra sequit quādo falsat aureā, & ibi. *capite*. referūt Gof. & Hosti. Ioan. defendisse quendā, qui falsauerat monetā ciuitatis Bonoñ. cum pœna capitalis sit multiplex. ff. de pub. iudi. l. ij. de quib⁹ dicā. j. de accusa. qualiter. ij. super ver. diminutionē capitis. vbi & sunt moliendę. pœniten. distin. j. §. pœnæ. & ibi. *ignoret*. Item ꝙ accusatori præstet immunitas & ꝙ quib⁹ capere potest falsariū. Gof. in glo. ij. ibi Tancre. dicit ꝙ placet Hosti. qui etiam dicit ꝙ sola volūtate absoluit Papa in casu in quo ipsius authoritas intelligit excepta. j. c. ꝓximo. & ibi. *authoritate*. vbi de hoc & in Specu. tit. ij. §. nunc ostendendū. ver. xxiiij. & sequēti. In glos. hæc ideo. ibi. *respondeo*. Gof. dicebat obiectionē procedere si fecisset cudi monetā sub nomine patris, sed hoc nō faciebat sed solū vtebat veteri. Hosti. dicit ꝙ iura cōtraria nō in moneta, sed in instrumētis locū habēt: nam dūmodo nō falsetur moneta, nec alteri præiudicet nō refert an cudat sub nomine patris vel filij, vel quæ figura ponatur vt hîc patet. Marti. autem de salua. dicit ꝙ licet ista opinio colorē habeat tamē secundū eum liceret cuilibet monetā vnius cudere sub nomine alterius: quod nō videt bene dictū. & ideo refert Paulum dixisse hoc quod hîc notatur ꝓcedere dum in moneta inscribit nomen alterius sine verbo, dicēdo Petrus Rex Aragonū & nō vltra: sic enim ponitur nomen Ioannis baptistæ in ducatū Venetorū, & cōtraria ꝓducere dum post nomen adicitur verbū, vt dicēdo: hæc est moneta Petri Regis Aragonū: quia hoc casu à mendacio excusari nō posset. Sed dicit

32 Martinus ꝙ nō † videt, quin idem sit in vtroque casu: quia secundū cōmunē modū intelligendi totius mūdi inscriptio proprij nominis etiā sine verbo dat intelligere illā monetā esse illius cuius est nomē inscriptū. Ideo dic secundū eum ꝙ glo. voluit ponere aliā solutionē veriorē, videlicet ꝙ cōtraria ꝓcedunt in casu fraudis, & ꝙ casus nostri capituli loqui-

33 tur in casu exclusiuo fraudis: videlicet quia forma † iuramēti quæ quāto vicinius saluari potest seruāda est fraudē excludit: hîc enim iuramentū tria importat: videlicet quātitatē, materiā, & formā: & ideo si materia & quātitate iuramentū formaliter seruare nō potest sine detrimento salutis, saltē in forma, cuius est nominis inscriptio seruādum est, vt hîc: &

34 hæc est veritas. Nam refert an † cōstet de mente nomen alienū adscribētis & de causa ipsius referūt inscriptionis: videlicet quia hoc non facit, vt designet illā esse monetā alterius seu, de mandato alterius fabricatā: quia istud esset dolosum vel fraudulentū, sed ex alia causa vt puta propter aliqualem honestatē talis qualis obseruationis iuramēti, & tūc nō adscribitur fraudi, sed obseruationi iuramēti: vt hic. & est ratio huius: quia cū secundū Philosophū nomina sunt significatiua ad placitum. arg. ff. de supellecti lega. l. Labeo. & j. de verborū significa. c. intelligētia. & c. in his. saluis lectis & notatis. ff. de lega. j. l. si quis in fundū. & de supellectili lega. l. j. in fine. possumus vti verbis & nominib⁹, sicut placet nobis: & simile habemus in materia fictionis. xxij. q. ij. in. c. vtilē. Aut nō apparet de mente alia nec de causa aliqua ꝓbabili, & tūc secus: & est ratio huius: quia verba debēt in dubio accipi in proprio sensu: vt. ff. de exerci. l. j. §. si is qui nauē versum. re igitur dubia. & de lega. j. l. non aliter. Vnde quāquā dñs Marti. reprobet prædictā distinctionē Pauli tamen mihi valde cōgruere ad coaduuandū distinctionē supra ꝓximā: nam vbi nō est appositū verbū, sensus est magis volubilis & minus potest argui de falso, & de mendacio, & ibi. sanè eñ. in prin. & ibi. nō assertiuè, sed sub dubio fortè dicit p descriptionē libri de ipsius authore cōstare: vt. xvj. distin. c. clementis.

SVMMARIVM.

1 *Legibus semper iudicandum siue ex æquo, & bono, siue probationibus id fiat.*

2 *Quibus l. municipalem condere quatenus liceat. Amplio, vt nu. 7. Limitto, vt nu. 6. & 8.*

3 *Authoritatem iure probatam iurijurādo tacitè inesse, aliâs nō Extendo, numero. 4.*

5 *Authoritatem inferioris principe in vocationibus in ius quo modo sit accipienda.*

6 *Legem municipalem iuri Pontificio contrariam nullam esse.*

9 *Ius pontificio contrarium moribus recipi posse.*

10 *Appellationem tollere inferiori principe quatenus sit liberum.*

11 *Episcopo quando ius omni modo dicere licet.*

¶ CAP. XIX.

Enientes. Casus. Iudices qui iurãt se-
cundũ cõsuetudines ciuita
tis ferre sententias,& eas exequi intra certũ
tempus,hoc nõ obstãte appellationib⁹ ab eis
interiectũ deferre tenẽtur. Et potest diuidi
in quatuor partes:in prima repræhensio cõsulũ.in secunda
excusatio cõsulũ:ibi.*verũ*.in tertia excusationis reprobatio
& generale mandatũ:ibi.*quia vero*.in quarta mandatũ specia
le,& cõminatio nõ parẽtis.ibi.*quia ergo*.¶ Expone literam.
aliquantulum nõ minus.xlv distin.cum beatus.de quo remittit
Hosti.ad summã.de tẽpo.ordi.§.& cui.sub.§.octaua regula.
&.§.sequen.*conuenire*.id est redarguere Petrus.*post sententiam*.
diffinitiuã,qualis fuerat ista.*mandatis*.& malè Hosti.qui re-
mittit.de offi.deleg.pastoralis.§.j.*curauerunt*.ad excusationẽ
suam & nostrã.*consuetudinem*.bonã quod dic.eo.tit.c.j.lib.vj.
notat hîc Collec.cõsuetudinẽ in præiudiciũ partis,& cõtra
ordinẽ iudiciorũ non tenere.allegat.ĩ.de iuramen.calum.c.
ceterũ.Caue tamen,quia illud quod hîc dicit videt irratio-
nabile:nam licet causa cognita tempus executionia possit
breuiari.ff.de re iudi.l.ij.nõ tamẽ sine causa,aliàs quod deest
supplet à lege.ff.de re iudi.l.iiij.§.si quis.Cum ergo per hanc
cõsuetudinem esset restrictũ tẽpus indistinctè in omni tali
causa:etiamsi nulla causa subesset videt cõsuetudo reprobã-
da secundũ Gof.hîc tamẽ nõ reprobat nec hîc Papa figit pe
dem,sed in alio de quo sequitur secundũ Hosti.exequantur.
supplere debere.nisi fuerit appellatũ,aliàs viciosa esset cõsue-
tudo.Hosti.*secundum leges*.secũdum quas sentẽtia executio-
ni mandat intra quatuor mẽses.C.de vsur.rei iudi.l.ij.&.iij.
& tamen cessant iudices ab executione propter appellatio-
nem aliàs puniuntur.C.de appel.quoniã iudices.quasi dicat
sic etiam nos cum nõ plus liget cõsuetudo quàm lex scripta.
iudicare curauit.dicit hîc Gof.ꝙ iura illa quæ cõtraria videnť
1 quorũ † aliqua dicũt iudicandum secundũ legẽ,vt hîc & in
concos.aliqua secundũ allegata.iij.q vij.iudicet.cum cõcor.
aliqua secundũ cõscientiã:vt ea.q postulatus.ff.de arbi.qua-
lem.sic sunt intelligẽda ꝙ iudicet secundũ.l.vt hîc:sed illæ
volũt iudicari secundũ allegata.Item secundũ cõscientiã ta-
men informatã ex allegatis,& quam habet vt iudex non vt
Deus vel homo.de offi.ordi.si sacerdos.interpositis etiã an-
te sententiã,sed maximè post.ĩ.de appel.si duobus.*ius*.id est
authoritas secundũ Hosti.vt aliqua sit differentia inter su-
periorẽ & priuatũ cuius etiã ius intelligit exceptũ.ĩ.eo.cũ
cõtingat.in fine.nam sicut pactũ inter certos factũ nõ nocet
alijs,ita nec iuramẽtũ.arg ff.de pactis.si vnus.§.ante omnia.
maximè cũ iuramentũ ex parte præsentãtis sit personale.de
hoc.ĩ.eo.veritatis.sed Petr.not.cõtra ꝙ cautè dixit ius non
authoritas:& facit hîc ad notata.ĩ.c.primo.exceptũ.& li-
2 cet ciues † possint cõdere legẽ municipalẽ cõtra ius nõ ta-
men in præiudicium principis vel alterius,de quo remittit
Inno.ad cap.de cõsti.quæ in ecclesiarum.fatet tamen ꝙ sine
cõstitutione possunt litigantes appellationi renũciare.C.de
tempo.appel.l.si.ad finẽ.idem Hosti.facit quod dixi.de arbi.
innotuit super prima glo.cũ ergo.hîc sumas casum.*sententiã*.
diffinitã.*in possessionem rerum*.ergo nõ quærat quæstio super
mutuis & plagiarijs,& sic nõ iurabat cõsuetudo nisi dicas ꝙ
illud ver.qui iudicauerũt.ꝙ erat in statuto non restringit ad
casum proximè dictũ,vel forsan erãt illæ res pignoratæ pro
debito secũdũ Petrũ.*induciies*.& malè remittit de hoc Inno.
de offi.deleg.pastoralis.§.pterea. ¶ Nota primo ꝙ in omni
iuramẽto ius seu authoritas superioris excipit.Circa quod
distinguit Henri.quia aut quærit de iure propriè loquendo
ipsius superioris cõpetẽtis superioris,& cõstat ꝙ tale ius in
quolibet iuramento intellige exceptũ,& ita intellige in au-
tent.de phibi.feu.alie.per Fred.c.Imperialẽ.§.finali.quia &
ius cuiuslibet priuati intelligit exceptũ in iuramento alte-
rius:vt.ĩ.eo.cum cõtingat.§.fi.Hosti.hîc.Aut quęris de iure
impropriè loquẽdo superioris:id est de authoritate:& tunc
aut quæris de iuramẽto assertorio quod est de pterito vel de
pręsenti nõ recipit aliquã suspensionẽ,imò statim iurans est
periurus si falsum iurauit vel nõ piurus si verũ.arg.ff.de ver-
bo.oblig.l.cõditio in pteritũ.&.ff.si certũ peta.l.cũ ad præ-
sens.cũ similib⁹.& de tali iuramẽto loquit.C.de iure dot.l.si
mulier à viro.&.xxij.q.vltima.c.vltimo.secundũ Bernar.&
Hosti.ĩ.eo.c.quẽadmodũ.in prin.Aut quærit de iuramẽto
promissorio qd est de futuro:& tũc aut q̃ris de authoritate
Papæ.& dic ꝙ illa in quolibet iuramẽto intelligit excepta,
vt hîc patet.& ĩ.c.ea te.&.ĩ.de rescript.cõstitutus.in fine.à
contrario sensu.& de elect.c.significasti.&.xxv.q.iij.§.si.ver.
ipsi namq.&.xxij.q.ij.beat⁹.vnde ex causa potest remittere
vel relaxare ad tẽpus vel in perpetuũ iuramentũ:vt.ĩ.eo.si
vero.&.c.verũ.&.ĩ.eo.ea te.& ita expone hoc iura in textu.l.
authoritas.vt sit differẽtia inter ius superioris & priuati cu-
ius etiã ius intelligitur exceptũ:& ita exponit Hosti.hîc &
Archid.xxvij.q.ij.cũ initiat.Aut quæris de authoritate alte
rius superioris qui nõ potest sup tali iuramẽto dispẽsare,&
tunc videt dicẽdũ idem quod dictũ est de Papa.arg.not.per
Hosti.&.ĩ.c.quẽadmodũ.in principio.vbi dicit ꝙ si iuraui
tibi soluere centũ intra certũ tẽpus intelligit,nisi Deo in-
terdicat.argu.ĩ.de censi.significauit.&.ff.qui satisd.cogũ.sed
ipse Hosti.notat cõtrariũ in.d.c.significauit.vbi quærit ꝙ si
Petrus iurauit Guilhelmo vsq; ad mẽsem soluere & interim
pendẽte die.G cõdemnet per iudicẽ secularẽ vel accuset de
aliquo graui crimine,& iudex interdicit Petro sub magna
pœna,ne soluat instat dies solutionis nũquid tenent solue-
re.ag.ibi.&.xj.q.iij.qui resistit.&.xxiij.q.iiij. quid culpatur.
quod not.Postea dicit puto tamen de iure contra:quia tali
rectè soluitur.ff.de solu.l.reo criminis.ff.de iure fisci.aufer-
tur.§.in reatu.pręterquã in casu.C.ad legẽ Iuliã maie.l.vlti-
ma.Vnde & certũ est ꝙ iuramentũ licitũ est bene non obli-
gat contrarium mandatũ.xj.q.iij.Iulianus.ĩ.eo.c.j.&.c.debi
tores.Si vero de pœna tẽporali timeas respõdeo ꝙ magis ti
mendus Deus:vt.ĩ.quod metus causa.c.sacris.hæc Hosti.in
c.allegato significauit.ideo credo sic dicendum:quia quædã
3 est † authoritas iudicis superioris quæ est adiuta & appro-
bata authoritate iuris & illa intelligit in iuramẽto excepta.
Ita intellige dictã gl.Hosti.in.c.quẽadmodũ.vbi Hosti.etiã
dicit authoritas in iuramento intelligit excepta,& etiã.d.c.
significauit.intelligẽdo ibi ꝙ cõsciẽtia sua dicebat illi recto-
ri iurãti censum illũ soluere ꝙ ille cẽsus erat indebit⁹,quo ca
su debet eũ denegare,& nõ soluere,secũdũ Hosti.ibi. Quę-
dã est authoritas iudicis,seu superioris,q̃ nõ adiuta,seu appro
bata authoritate iuris,vt in q.pędicta,& tũc credo ꝙ talis
superioris authoritas nõ intelligit in iuramẽto excepta per
d.gl.no.in.c.significauit.all.& per iura.ĩ.alle.ar.no.per Host.
& Inn.c.debitores.& de elect.c.venerabilem.vbi de hoc.&
nota ꝙ sicut in iuramento ius superioris intelligit exceptũ,
4 ita † & in cõsuetudine,& in statuto.arg.in authẽ.de prohi.
feu.ali.per Fred.c.imperialẽ.§.fi.coll.x.vt no.Zenzel.in ex-
trauagã.Io.xxij quæ incipit suscepti regiminis.& ar.iurium.
dicit Bar.brix.in.q.dominicali.xxxix.ꝙ non obstante voto
de non iurando præsbyter infamatus cogit per iuramentũ
se purgare,& super contractu veritatem dicere,ad idẽ,facit
xxij.q.ij beatus &.q.iiij.tribus &c.inter cętera.xxxiij.q.v.no
luit.ff.qui satisd.cog.l.vlti.&.ĩ.de voto.c.non est.& idẽ no.
Io.an.de off.ord.c.quia plerĩq;.li.vj.in Nouel.Itẽ dicit Spec.
ti.de citatione.§.j.in fi.ver.si quis iurat.ꝙ si quis iurauit non
exire domũ suam vsq; ad.xv.dies.interim citatus ad iudicẽ
venire tenetur,quia in quolibet iuramento intelligit ius su
5 perioris exceptum.sed ego Henricus † intelligo ꝙ hoc nõ fa
cit authoritas citantis , si sit inferior Papa : sed authoritas
iuris scripti volentis , & statuentis , ꝙ citatus ad iudicium
venire teneatur,vt.ff.de in ius vocan.per totum.vt.ff.in ius
vocati vt eant.vnde etiam si iuraret specialiter , & expressè
non venire ad iudiciũ:vt ad.xv.dies,& interim citaretur ve
nire teneret licet esset eo casu periurus aliàs iuramẽtũ esset,
& seruaret in alterius detrimentũ,puta iudicis vocãtis cu-
ius iurisditio cõtemneretur,& etiã partis cuius iustitia dif-
feretur

feretur,quod esse nõ debet.§.eo.si vero &.c.verũ.j.eo.cum
contingat in fine.vide etiã quod notat Specu.titu.ij.§.conse
quẽter.in fi.vbi dicit ꝙ si Abbas vel prior iurat nõ alienare
sine cõsensu Episcopi vel alterius infra legationẽ legati cõsti
tuti:legatus licentiã dare potest vide etiã quod notat Hosti.
in summa.eo.tit.§.quot species.in prin.¶ Secũdo nota super
verbo exceptũ iuxta ea quæ scripsi in expositione:super di-
6 cto verbo,ꝙ † ciues possint cõdere legẽ municipalem cõtra
ius scriptũ.vidisti quæ scripsi de hoc post Inno.super dicto
verbo.Martinus autẽ de Salua.dicit indubitãter tenendum
quòd de iure canonico nullus inferior potest statutũ facere
cõtra ius cõmune:& ad hoc inducit.§.de maio.& obedien.
c.quod super his.ibi.*dummodo in ipsa synodo nõ ducas aliquid sta-
tuendum quòd canonicis obuiet institutis*.vbi de hoc.&.§.de con-
stitu.c.j.& vltimo.&.j.de elect.c.ne Romani.in prin.in cle-
men.& hoc per generale fundamentũ:quia inferior ligatur
lege superioris:& ideo nõ potest eam tollere:fatetur tamen
hoc clarius fore si in alterius præiudiciũ statuerent inferio-
res:quia tunc in dubio statuta huiusmodi nõ valerent:vt.j.
de locato.c.vestrarũ &.arg.§.de offi.Archipresbyteri.c.fina
li.cũ ibi not.per Hosti.&.j.de re iudi.c.pastoralis.in clemẽ.
& quod notat Inno.§.de constitu.c.quæ in ecclesiarũ.& sic
plus operatur pactũ quàm statutũ in hoc casu:iuxta notata
Nouellæ.j.de cõstitu.c.finali.Nec obstat.l.omnes populi.ff.
de iustitia & iure.quia Imperatores dederũt in aliquib' po
testatẽ largiorẽ vniuersitatibus populorũ quã Romani Pon
tifices dederunt subditis suis:de quo dicit aliquid notari per
7 Nouellã in c.finali.de cõsuetudine.Barto.† tamẽ notat con
trariũ de iure ciuili.ff.de iustitia & iure.l.omnes populi.quę
tamen lex hoc nõ probat:nam licet dicat ꝙ id quod quisq;
populus sibi cõstituit id ius ipsius propriũ ciuitatis est:non
tamen dicit ꝙ possit statuere cõtra ius cõmune,imò de con
trario videtur textus.C.de offi.præfect.præto.orient.& illi.
rici.l.formã.vbi dicit ꝙ formã à præfecto prætorio datam si
minime legib' vel cõstitutionib' cõtraria sit,& nihil ex au-
thoritate in ea innouatũ est seruari æquum est,& ibi pro le
ge forma accipit secundũ glo.ergo à cõtrario si lex præfecti
prætorio sit cõtraria legib' vel cõstitutionibus,aut aliquid
ex authoritate superioris in ea innouatũ sic eam seruari nõ
est æquum præfectus enim prætorio preest omnib' ciuitati
bus omniũ prouinciarũ eidem decretarũ & adeo eorũ pote-
stas magna erit ꝙ ab eorũ sententijs non appellaret:vt.ff.de
offi.præfect.præto.l.vna.§.vltimo.Ergo fortius in vniuersi-
tatibus & populis ciuitatũ & quibuscũq; alijs minorẽ pote
statem habentibus ¶ Barto.autẽ in prædicta.l.omnes.dicit
prædicta procedere etiam de iure ciuili in tribus casibus.Pri-
8 mus † est quãdo ius cõmune aliquid prohibet:quia est con-
tra bonos mores:quia statuta etiã debẽt esse sancta & hone
sta.ff.de iustitia & iure.l.antepenultima.ff.de legibus.l.ij.&
iij.C.de legi.l.leges.& quæ sit longa cõsuetudo.l.ij.&.iij.di-
stinctione.erit autẽ lex:& tũc statutũ æquiparatur pacto:vt
not.C.de decu.super rubrica.lib.x.Secũdus casus est quando
lex resistit statuto fieri ne fiat:quia tunc nõ valet statutũ fa-
ctum cõtra legẽ:vt C.de vsur.l.eos.&.C.de furtis.authenti-
ca.nauigia.&.C.de sacrosanct.eccle.authẽtica.cassa &.C.com
munia.de successionib' authen.omnes peregrini.Tertius ca
sus est vbi statutũ fieret de his quæ ad statuẽtis iurisditionẽ
nõ spectarẽt,vtpote in causis maioribus quas sibi soli reseru
uit princeps:vt.C.de his qui veniã ætatis impetrauerũt.l.ij.
&.d.c.quod sup his.&.xj.q.c.catholica.cũ ibi notatis.& cen
tesima dist.in.c.cõtra morẽ.Sed prædictis casib' cessantibus
dicit ꝙ populi ciuitatũ possunt statuere sup eo sup quo lex
statuit derogãdo legi,& disponendo aliter quàm lex dispo-
nat:tum quia ita potest fieri per pactũ:vt.ff.de pactis.l.paci-
sci.&.C.de pac.l.pacta.quę cõtra.cũ ibi notatis.& tamen pa-
ctum æquiparatur legi vt proximè dixi.arg.ff.de pac.l.nõ im-
possibile.tum quia hoc potest populus per tacitũ cõsensum
in modũ cõsuetudinis inducere secundũ omnes:& per cõse-
quens etiã per cõsensum expressum hoc potest.argu.ff.de le
gibus.l.de quib'.§.numerata.ver.nam quid interest.nam nõ
plus potest operari tacitus cõsensus quàm expressus:vt.ff.lo
cati.l.qui ad certũ.¶ Baldus vero in.d.l.omnes populi vide-
tur velle distinguere:quia aut quærit de populo vnius cu-
iusq; ciuitatis.& tũc currat opinio Barto.aut quęrit de alijs
inferiorib' aliàs statuendũ potestatẽ habentib',& tũc secus
per.d.l.formã.& ideo dicit ꝙ licet Episcopi sint successores
apostolorũ tamẽ tenẽtur seruare canones,nec illos possunt
tollere,nisi inquantũ Papa permitteret.argu.in authen.ius-
iurãdũ quod præstat ab his.in principio.colla ij.&.C.de te-
stamen.l.finali.&.d.l.formã.Nec enim videret iustũ tale sta
tutũ ex quo est iuri cõmuni cõtrariũ.argu.ff.de legibus.l.ra-
tione.& de decre.ab ordine faciendis.l.ambitiosa.nisi fortè
fieret ex euidenti & necessaria causa.argo.ff.mandati.l.si ho
minẽ.sup quo remittit ad notata Barto.ff.de acquiren.rerũ
domi.l.qui acta.§.se amplia ando. ¶ Quid dicendũ breuiter
ego puto magis etiã ꝙ de iure ciuili nullus inferior à princi-
pe siue sit populus.cõmunitas aut vniuersitas,siue sit domi-
nus singularis ecclesiasticus vel tẽporalis contra ius cõmune
sui superioris dispositũ , & certũ potest statuere de collegio
reputo textum in prędicta clemen.ne Romani.in prin.& de
singulari domino reputo textũ in.c.quod super his.&.in.l.
formã allegatis & faciũt notata Cyni.C.de legib'.l.vltima.
in secũda opinione.& ad.l.omnes populi.solue vt.§.Aliil-
lud vero quod de cõsuetudine dicit respõdet secundũ Petrũ
de bella pertica ꝙ nõ est verũ ꝙ cõsuetudo cõtraria legi va-
leat:vt notat per eam.C.quę sit longa consuetudo.l.ij.& ibi
scripsit Cyn.circa Scotũ,& vltimũ articulum.Vel & melius
9 secundũ alios dic ꝙ aliud est † in cõsuetudine,& aliud in sta
tuto:quia in cõsuetudine est expressum ꝙ iuri positiuo dero-
gat dũmodo sit rationabilis & pręscripta:vt.§.de cõsuetu.c.
cum tãto in fine.Sed in statuto totũ cõtrariũ est expressum.
in.l.formã.& in.c.quod sup his.&.c.ne Romani.in prin.alle
gatis.& potest esse ratio diuersitatis:quia vltra cõsensum iu-
risditione & authoritate populi cõsuetudinẽ inducẽtis in-
teruenerũt visus longeuos tẽporis lege diffiniti,& authoritas
iuris talẽ vsum in modũ cõsuetudinis approbãtis,imò plus
dico ꝙ iurisditio vel authòritas populi,nec requirit nec at-
tendit in hac parte:quia etiã populus qui nõ habet potesta-
tem statuẽdi per talem vsum longeuũ dũmodo sit rationa-
bilis & præscriptus cõsuetudinẽ introducit,vt.d.cũ tãto.in
fine à cõtrario:& patet in partib' Gallicanis vbi populi nul
lam habẽt iurisditionẽ,nec aliquã statuendi potestatẽ,& ta-
men tota patria est cõsuetudinaria:& idẽ in Anglia Britan-
nia atq; Normania:sed in statuto solum pro causa interue-
nit interdicto & potestas statuẽtis quę iuri cõmuni cõtra-
rio derogare nõ potest,vt scripsi in prædicto.c.cum tanto.
¶ PRIMO quęri potest occasione præmissarũ nũquid po
pulus alicuius ciuitatis,aut quiuis dominus inferior princi
pe aliàs tamen potestatẽ statuẽdi habẽs sicut præfec.præses
Dux,Comes,Marchio vel Baro,aut Episcopus cũ suo capi-
tulo possit statuere quod à suis sentẽtijs diffinitiuis vel in-
terlocutorijs nõ valeat appellari,videt ꝙ nõ:quia hoc videt
ad solũ principẽ pertinere.arg.ff.à quib' appellare nõ licet.
l.j.sed in cõtrariũ videtur text.ff.de origi.iur.l.ij.§.ex actis.
10 ¶ Barto.vero † distinguit quia aut quæris de iure ciuili se-
cundũ quod nõ potest appellari omisso medio:vt.ff.de ap-
pel.j.§.si quis.&.l.imperatores.Aut quęris de iure canonico
secundũ quod potest appellari omisso medio.ij.q.vj.ad Ro-
manã.in primo casu.Aut habet statuẽs iurisditionẽ primæ
& secũdę appellationis,& tunc valet statutũ tanquã factum
de his quę pertinent ad suam iurisditionem,vt prędicto.§.
ex actis.Aut habet solùm primam appellationem , & non
secundam,& tunc non valet : quia primam appellationem
impediendo,secundam etiam impediret per quam tamen
perueniretur ad superiorem,quod non licet : vt dixi.argu.
j.de spon.l.oratio.& idem fortius si nõ habet primã appella
tionem.argumen.ff.à quibus appellare nõ licet.In secundo
casu videlicet de iure canonico dicat statutũ etiã nõ valere:

quia impediret iurisditioné superioris: vt. d. c. quod sup his.
Collectarius autē istam quæstionē hic ꝓsequitur quasi per
vnam columnā. Verū quia N. nella. j. de appel. licet. l. b. vj. c.
licet. in suppletione vltimæ glos. lu x. ... insedens ibi dice-
re, & dicta Collec. quantū opus fuerit ibi recitare: circa hoc
hic vlterius non insisto.

¶ SECVNDO quæritur an cōmunitati seu vniuersitati
ciuitatis liceat facere statutū super his quæ per alia statuta
eiusdem ciuitatis sunt disposita. Verū quia non est materia
præsentis speculationis remitto te ad notata de hoc per
Barto. jn. d. l. omnes populi. vbi ipse tractat istam per vnam
dimidiā chartam &c. ¶ Supple glossas in glo. j. *in fine*. de hoc
j. appel. super eo. ij. in glo. iij. ibi § quia vero. eo. lib. vj. & in
authen. iusiuran. quod præstatur § & æquius ero. Colla. ij. &
de defen. ciui § iusiurandum. colla. iij Hosti. in glo. *ista ciuitas*.
alias nō, nisi vacaret imperiū, vel haberet hic cōsuetudo q
in imperialibus appellaretur ad Papā. de foro compe. licet
11 secundū Gof. Sed Hosti. dicit hoc † generale q Episcopi red-
debaꝫ ius in ciuitatibus, quæ iudicibus carēt, & cognoscant
de grauaminibus per id, quod dixi de iudi. nouit. ver. nec il-
lud. super ver. dirigaꝫ. in glo. nota q ibi cōstitutionē, scilicet
imperialem ibi dicitur q in omni iuramēto nominatū exci
pitur imperator. in glo. Petrus ibi. *extinguntur*. imò suspēdiꝫ:
vnde dicit hic textus appellatione suspensas. in glos. vltima
in fine. dic vt. j. de appella. non solùm. libro sexto.

SVMMARIVM.

1 *Vsurarum caussa ecclesiastica quando à laico iudice tractari possit.*
2 *Morte mandantis iurisdictionem non extingui.*
3 *Inquiri, postulante nemine, de sceleere plerunq; posse. Amplio, vt nu. 6. & 7. Limito si de re priuata quæratur. nu. 8.*
4 *Iurisiurandi gratia de non soluendis vsuris cur, & à quo fiat.*
8 *Inquiri contra hæredes vsurarij, postulante etiam nemine, posse: & quibus de caussis fieri in c. ad nostram. ij. inquisitum sit n. 14. & 15.*
9 *Dominium in vsurarium transferri quod accipi debet, vt n. 10.*
11 *Sententias excōmunic. quibus casibus absque in ius vocatione ferri vel non possit.*
13 *Edicto publico quando locus sit.*
16 *Papalis prouisio quando extendi, vel non possit.*
17 *Inquisitio quibus ex caussis fieri possit.*
18 *Denunciationem inquisitioni præcessisse in specie. c. ad nostram. ij.*

¶ CAP. XX.

AD nostram. ii. Casus. Per officiū
iudicis subuenitur
illi, qui propter iuramentū repetere nō po-
rest vsuras. Continuis diuisio: secūda ibi. *man-
damus*. ¶ Expone literā. *secularem*. verba sunt
partis iurātis & sic nō probat quia secularis iudex habet co
a gnoscere † causas vsurarum. de hoc per Archid. xiiij. q. iiij.
quid dicā. vide in clemen. de iudi. dispendiosam. in glos. cum
repetūtur. de quò plenè scripsi. s̄. de foro compe. cū sit. & in
prædicta clemen. dispēdiosam. Vnde ex vtrobiq; notatis ap-
paret q si sit quæstio de iure videlicet an casus si de eo cōsta
ret sit vsurarius, tūc pertinet solū ad iudicē ecclesiasticū, sed
si nō reuocaꝫ in dubium iuris an casus si de eo cōstaret esset
vsurarius. Sed est quæstio solū in facto, videlicet in lucro pe
cuniæ, & quātitate lucri, tunc bene pertinet ad iudicem se-
cularē: & quare cognitio vsurarū pertinet ad iudicem eccle-
siasticū. vide Cardinalem. j. de vsuris. lib. vj. in rubrica. *quæ-
stionem*. nō iurarūt: ergo ex inde facere relationē vel denun-
ciationē. *testamentū*. hodie testamenta manifestorū vsurario-
rum nō valent, nisi facta restitutione vel satisdatione secun-
dum formam decre. quāquam. de vsur. lib. vj. vt ibi, in fine.
præcepit. dicit Hosti. q quasi omnes vsurarij hoc faciūt, sed
liberati vt plurimū sunt peiores. ad hoc. de regula. sicut no-
bis. *negligēs*. denotat scientiā hæredis: si enim ignorassent nō
dicerētur negligere. *publicè in ecclesia*. nota q nulla sit hic spe
cialis citatio quæ nec semp fieri potest cū interdū ignoreꝫ
quis sit citādus. Quærit Hosti. an expiret potestas istorū si
tali publicatione facta moriꝫ Papa: quod videꝫ ex quo cita-
2 tio nō ꝓcessit. s̄. de offi. deleg. gratū. Tenet Hosti. † cōtrariū
quia tales iussiones, vel præcepta nō expirāt morte manda-
toris etiamsi impetraꝫ super. beneficijs: quod dic vt j. de præ-
ben. si super gratia. Tum quia in causa cōtentiosa sufficit, q
delegatus qualitercūq; vti cœperit: de quo remittit. de offi.
deleg. *super hoc*. id est sup pdictis vsuris solutis. *procedant*. dicit
Hosti. q ad hoc ꝓcedere possent ipsi etiam debitores: quia
nec esset cōtra iuramentū ipsorū, quod si iurassent fuisset te
merarium. xj. q. iij quisquis. de crimi. fal. c. j. & licet nō faciat
plenā ꝓbationē posset tamen eis deferri iuramentū. de te-
stibus. in omni. j. c. si Petrus dicit q cū ipsi denunciare pos-
sint: vt in glo. ergo & testes ꝓducere in causa denūciationis
cum sit accessorium. *hæredes*. sic. j. de sepul. c. fi. & not. hic ex-
3 pressum q quādoq; fit † inquisitio de mero & puro officio
nullo cōquerēte, & nulla infamia præcedēte, quod videꝫ ve-
rum vbicūq; agiꝫ de correctione peccatorū, vel imminet pe
riculū animarū. de cleri. peregri. c. fi. de supplen. negli. præla.
c. ij. & pe. j. c. j. & c. sicut nostrus § fi. j. de præben. graue j. vt
ecclesiastica benefi. c. vno. de clandesti. despon. cū inhibitio.
de accusa. si cōstiterit. secūdū Hosti. secūdum quē etiā nota,
hic inquiriꝫ de veritate, nō præmissa inquisitione infamiæ.
de offi. ordi. c. j. secus si fieret inquisitio cōtra prælatū maxi-
mè aliquo ꝓsequente. j. de accusa. qualiter. ij. vnde dicebat
Petrus q est inquisitio ordinaria & extraordinaria. Quidā
dicūt primā quæ fit per ordinē: secūdam quæ fit iudicis offi
cio, cuius interest: vt parat⁹ sit locus quē regit, q nō erit, nisi
illū purget malis hominib⁹. ff. de offi. præsi. l. cōgruit. & d. c. j.
de offi. ordi. & vide quod dicā super glo. Petr ¶ Supple glos-
sas in glo. j. in fi. fortè fuit fideicōmissarius testatoris, vel ami
cus debitoris, vel ipse debitor; sed hoc fortè fuit tacitū pro-
pter opinionē vulgariū, qui p id existimassent illū periurū.
Et est simile. j. eo. intellecto. s̄. de arbitr. peruenit. in glos. ij.
ibi. nec recipere. supple etiā oblatas. dicit Hosti. q si omnino
iurās vellet hoc iuramentū seruare: nō tamen creditor pecu
niā illā lucrifaciet, sed fiet inde eleemosyna. de vsuris. cū tu.
Sed nūquid qui sic iurauit teneꝫ seruare iuramentū: videtur
velle Hosti. q sic: & in hoc quasi omnes concordant. Graue
4 † tamē est: quia per hoc aperieꝫ via omnib⁹ vsurarijs com
mittēdo fraudes: quia qui ad sui vtilitatē denūciare nō pos-
set nō est verisimile q hoc vellet facere ad saluandū animā
fratris: tū nihilominus hoc dictū negare non possum: sed in
odiū vsurarij forsitā dici posset, posse implorari iudicis offi
ciū, vt absolueretꝫ iurās ab huiusmodi iuramēto, licet videaꝫ
durū, cū quilibet possit dare quod suū est, sed præsumitur q
hoc nō facit nisi per maliciam creditoris qui aliter nolebat
credere secundū. M. in glos. iij. ibi. vltimas volūtates. sup his
maximè per quas ꝓuidetur animabus: & ibi. iure legati. sed
cōtra cū quis legat quod debet videtur inutile legatū. instit.
de lega. § & ecōtrario. Solutio, si pecunia nō fuisset soluta te-
stator intelligiꝫ legasse liberationē. ff. de libe. leg. l. iij. sed cū
iam soluta esset intelligiꝫ legasse exceptionis remissionē. eo.
tit. l. si creditor. Vnde nō obstat exceptione iuramēti in testa
mento remissa potest vsurarius repetere ad id quod hic di-
citur. repetere nō attentent. dico q sine causa timebāt fortè
territi sub tali reuerētia iuramēti. C. de fide instru. l. fi. secun-
dum Gof. & de simo. c. & si quæstiones. Host. Sed Inno. dicit
quòd licet quidā dicāt per hoc testamētū debitores nō ob-
stante iuramēto posse repetere debitū: ipse tamen nō credit
cum nil relictū sit eis vel remissum. s̄. eo. debitores. verè &
ego hoc credo secundū Marti. quia tale iuramentū remitti
potest: vt patet in. c. penul. de spōsa. s̄. & c. j. s̄. e. Aut ergo vo
luit remittere omnia per q̄ impediretꝫ salutio suæ animæ sal
natio, & tūc eū saluatio sua aliter haberi nō posset, nisi iura-
mēta & alia oīa impedimēta restitutionē vsurarū remisisset
dicendū est q oīa videꝫ remisisse. Aut dices q nō voluit per
hoc remittere omnia &c. tunc haberes dicere q verè cōtra-
ctus nō fuit, & q noluit facere remissionē per quā exonera-
retur à peccato, quod in casu nostro nullo modo dicendum
nec præsumendū est ergo &c. in glo. vltima. Petr. ibi. *princi-
pali*. Sed ho

li.Sed hodie in causis vsurarum sine lit.cōtest.ꝓceditur per
cle.de iudi.dispē.diosam.& de verbo.signi.sæpe.& ibi.defun
ctorū,imò & quia hîc agebat de restitutione vsurarū quas
debitores iurauerāt nō repetere,quo casu,licet aliqui cōtra-
dicāt,dicit Inno.ꝙ nedum Papa vel ordinarius sed etiā dele
gatus,nisi fortè forma cōmissionis cōtradicat potest in mo-
dum inqsitionis ea officio ꝓcedere:vt hîc aliud in alijs cri-
minib',in illis enim nō liceret sic extraordinē ꝓcedere,nec
in alio casu vsurarū:nisi quādo esset iuramentū de illis non
repetēdis:de quo etiā remittit Collec.ad notata Inno.s̄.vt li-
te nō contest.c.quoniā.in prin.&.s̄.eo.tit.c.debitores.Dicit
tamen ꝙ Cardi.videt notare contrariū.j̄.de foro compe.c.
seculares.lib.vj.sed illud potest intelligi vbi solū pro salute
& correctione animæ inquiritur secundū eum.& ꝓsequen
5 do dicta Inno.ratio esse potest.Nam † super iurib' singula-
riū personarū nō est ꝓcedendum inquirēdo vel extra ordi-
nem,sed libello oblato & iuris ordine seruato,facit quod
scripsit Nouella de iudi.nouit.sup ver.corripere.ver.est &
alia.vbi de hoc etiā scripsi & est pro hoc argumentum.ff.de
incen.rui.nau.l.ne quid.&.C.de naufra.l.de subuersis.lib.
xj.de statu tamen & iurib' ecclesiarū inquirit quādoq; Papa
ex officio,Sed credit Inno.ꝙ hoc faciat ex potestatis pleni-
tudine,nec enim liceret Episcopis & alijs inferioribus à Pa-
pa qui tenētur iura seruare sic ꝓcedere.de hoc de resti.spol.
cum olim.& vide quod scribit Ioan.Andr.de foro cōpe.c.vl
timo.lib.vj.in glo.licet tamen & quod ibi scripsi.Fatetur ta
6 men Inno.ꝙ Episcopus cōtra eum † quē suspectū habet po
test inquirere de vsura,sicut & de alijs criminib' nō ad pri-
uatū interesse alicuius priuatę personæ.sed ad pœnitentiā
imponendā,& sic loquitur de offi.ordi.c.j.licet per cōsequē-
tiam fit tibi tunc priuatū interesse,scilicet quia fructuosam
pœnitentiā potest agere,nisi restituat alienū.xiiij.q.vj.c.j.de
vsuris.cum tu.secundum Hosti.Vide quod scripsit Nouella
post Inno.de vsur.quia frustra.in gl.hoc apparet ad id quod
de cōsequētia dicitur.facit qui filij sint legitimi.per venera-
bilem.cū cōcor.Sed & in modū denūciationis agitur quādo
principaliter ad cōsequētiā priuatū interesse.de quo scripsi
7 s̄.de iudi.nouit.Item † secundū Inno.dubiū nō est quin Epi-
scopus de cōsanguinitate possit inquirere inter cōiuges.de
diuor.porrò.xxxij.q.vj.si duo.& idem forsan diceremus de
quolibet alio canonico impedimēto,secundū Inno.quia ea-
dem ratio ergo & idem ius secūdū Hosti.arg.j̄.de cōsangui-
nitate.tua.& sic intelligit de offi.ordi.c.j.&.c.significauit.&
in cōtrahendo est expressum.de clan.despon.c.fi.& facit de
spon.sicut.in fine.& etiā secundū Inno.nō est dubiū quin de
iurib' principis possit inquiri.C.de bonis vacā.l.penulti.&
vltima.lib.x.de quo remittit Hosti.j̄ de cōfir.vti.vel inuti.
cum dilecta.ver.nolentes.&c.Vide habes optimū & fortem
8 ac specialem casum ꝙ iudex † ex officio nō ad petitionē vel
denūciationē partis inquirit cōtra vsurarij iam mortui qui
amplius nō pœnitet hæredes ad solū interesse nō petētis,&
super illo interesse pronūciat principaliter nō sup alio,nec
ad aliud tendit finis sui ꝓcessus quod est mirabile & ita la-
tēdas casum istū quàm faciāt Gof.Marti.& vide omninoꝗ
scripsi de foro compe.c.finali.lib.vj.in prima quæstione.
9 ¶ PRIMO quæritur † propter dicta Collectarij vtrū do
miniū transeat in vsurariū.Ioan.xiiij.q.iiij.si quis vsurarius.
not.ꝙ sic.Et facit quod hîc dicit,ꝙ principiū in verbo de-
disse,quia dare est accipientis facere:vt.ff.de verbo.oblig.l.
vbi autē.§.fi.& insti.de actio.§.sic itaq;.&.s̄.de fide instru.c.
inter dilectos.§.cæterū.in fine.& inducit Collec.notata sua
de vsuris.c.cum tu.Item ꝓbat,quia cōstat ꝙ vsurarius acqui
rit sibi obligationē:vt.s̄.eo.c.debitores.& tamen dominiū
pecuniæ vsurariæ succedit loco obligationis,idem autē de-
bet esse iudiciū de re subrogata &c.s̄.vt lite penden.c.eccle-
sia.j.Et breuiter ista est veritas:quia per traditionē cū titu-
lo præcedente transferūtur rerū dominia.C.de pac.l.tradi-
tionibus.instit.de rerū diuisione.§.per traditionē.¶ Sed cō-
tra:quia oportet ꝙ causa sit iusta:vt.ff.de acquiren.rerū do-
minio.l.nunquā nuda.in verba iusta.modo titulus vsurarius
nō videt esse titulus iustus,vt patet ea his quę scripsi in No-
uella.s̄.de regu.iur.c.peccatū.lib.vj.in quęstione mercuriali
10 Solutio † dico,ꝙ titulus id est obligatio ea qua debetur vsu
ra potest esse iustus vel iniustus diuersis respectib' quia aut
quærit quoad effectū agēdi:& tunc si nō habet expressionē
vsuræ quoad effectū agēdi iustus dici potest:quia tūc est cō-
tractus à iuregētiū approbatus,vt cōtractus mutui vel ven-
ditionis:vt.ff.de pac.l.iuregentiū.licet possit cōpetere exce-
ptio,nisi eligi elidat replicatione iuramenti:vt.s̄.eo.c.debi-
tores.arg.j̄.de regu.iur.qui ad agendū.lib.vj.sed si habet vsu
re vitiū expressum tunc quo ad effectū agēdi simpliciter est
iniustus vt prædicta.l.iuregentiū.§.vltimo.&c.ff.de verbo.
oblig.l.generaliter.l.sequenti.&.l.si plagij.&.l.si stipulor.eo.
tit.cum similib'.aut quęritur quoad effectū dominiū trāsfe
rendi.& tunc dico simpliciter ꝙ titulus vsurarius quantū ad
hoc habilis est dummodo de per se aliàs habilis sit ad domi-
niū trāsferendū:quia ibi adest causa naturalis dominij trās-
ferēdi,videlicet traditio ex titulo aliàs habili,vt notat in.d.
l.nūquā nuda.licet enim in iustitia vsuræ hoc casu det repe-
titionē,nō tamen impedit naturalē dominij translationem:
vt.d.c.debitores.aliàs obstaret totus titulus.ff.de cōdi.inde-
bi.vt notat in.d.l.nunquā nuda.imò & titulus de condi.ob
cau.imò magis obstaret titulus de cōdi.ob turpē causam:vt
ff.de cōdi.ob turpem causam.l.j.&.l.ij.in fine.cum similib'.
11 ¶ SECVNDO quæritur ad cuius iudicis † videlicet ec-
clesiastici aut secularis forū seu iurisditionē spectat cogni-
tio vsurarū,sed de hoc te remitto ad ea quæ scripsi.s̄.eo.c.in
expositione literali super verbo secularem.& in remissioni
bus quas ibi dedi.
¶ TERTIO quæritur in ver.mādamus quatenus quomo
do potest sustineri ꝙ hîc absq; citatione & monitione per-
sonali sperat excōmunicatio cōtra ea,ꝗ legunt & notant.j̄.
de senten.excom.c.sacro.& qd scripsi post Inno.s̄.de eo qui
mittit in posses.c.fi.Sup quo vide qd scripsi.s̄.eo.c.in exposi
12 tione super verbo publicè.in ecclesia.Circa † ꝙ dicas ꝙ aut
agitur de certa persona excōicanda,& tūc nō pōt hoc fieri
sine citatione & monitione personali,vt.in contrarijs.Aut
nō agit cōtra certā personā:sed contra incertā.i.in casu per-
misso à iure.s.dum constat damnū esse illatū:sed nescit per
quē,& tunc sufficit oēs committentes de restituendo etiam
testes reuelando publicè monerè,& tali monitione ꝓmissa
oēs monitores huiusmodi gn̄ali inobedientę excōmunica-
tioni innodare,vt hic,&.s̄.de off.ord.c.si sacerdos.vbi vide
not.in.iij.gl.& quæ ibi scripsi in secundo notabili:nam vbi
non potest fieri citatio specialis necesse est ꝙ in modum edi
cti publicati gn̄alis citatio proponetur.j̄.de elect.quoniam.
li.vj.tunc enim ratione generalitatis fertur excōicatio pro
futuris culpis.j̄.de sen.excō.c.Romana.§.cancāt.e.li.nec pos-
sunt conquęri moniti:quia si nec damnum intulerunt,nec
inferentes nouerunt nil ad eos.si verò damnum intulerunt
aut delinquentes nouerunt tenentur ad restitutionem,seu
ad reuelationem à mandato superiori faciendam,& sic mo-
nitio,seu mandatum iustitiam habet,& per consequēs sub-
dit plus tali iusto mandato,non parens iustè plectitur.xxiij.
q.iiij.qui peccat.de ma.& obe.si quis euenerit.& imputans
sibi:quia ex propria culpa incidūt in hoc labyrinthū.j̄.de
reg.iur.c.qd quis.li.vj.nec debent cōquęri ꝙ nō fuerunt mo
niti in persona:tum quia soli sciētes hac animaduersiōe ple-
ctuntur,vt.ff.de decre.ab or.faciendis.l.vlti.&.d.c.ex ianima
rū.in princ.Tū quia non est possibile cum ignorant:tū quia
per hoc reuelantur:nam si specialiter,& personaliter mone
rent per hoc maleficia eorundem aliqualiter detegerent,&
aliquo modo de eis notarent qd cessat in monitione gn̄ali,
Illi tn̄ qui sciunt non vt homo:sed vt Deus,vt in foro cōfes
sionis,seu aliàs sunt adstricti secretū tenere ea tali gn̄ali mo
nitione ad eas reuelandum non tenenti,& argu.j̄.de pœ.&
remissio.c.omnis.in fine.& not.in prædicto.c.§.si sacerdos.
¶ Sed oppones quia imò hîc contra certas personas vtpote

13 contra certos hæredes certi vsurarij agebatur:sed † respondetur φ licet cõtra tales personas ageretur ad debitũ consequẽdum:tamen edictũ publicũ de quo hîc dicitur nunquã ponebat cõtra eas,sed cõtra personas incertas,quæ scirẽt super hoc veritatẽ,vt procederent ad testimonium super hoc proferendum ad quod infra redibo:quia quo iure hoc procedat valde dubium est.

¶ QVARTO quæritur quomodo potest sustineri quod hîc dicitur φ cõtra hæredes prætẽsi vsurarij qui nõ prætenduntur aliquis cõmisisse propter prętẽsam vsurã testatoris inquirit.Item quomodo potest sustineri φ in casu proximè dicto inquirat de veritate rei nulla infamia pcedente.Circa quæ vide quæ scripsi in expositione literæ sup verbo hæredes.& in secũda suppletione glos.vltimæ.Item qualiter potest sustineri φ de iure personæ singulariter super restitutione pcedatur per viã inquisitionis.Itẽ qualiter potest sustineri de iure quod in casu pdicto dum videlicet agitur de iure singularis personę cõtra hæredẽ illius de cuius facto quęritur ex puro officio absq; partis petitione seu denũciatione agat.Super quo vide quæ scripsi in remissionib⁹ primè datis,& præsertim ad finẽ secũdæ suppletionis glos.vltimæ. ver.inde habes hîc.& sic sunt quatuor dubia principalia. ¶ Quantũ ad primũ dubiũ in quo quæritur quomodo sustineri potest quod hîc dicitur φ cõtra hæredes prætẽsi vsurarij,qui nõ prætendũtur aliquid cõmisisse propter prætensam vsurã testatoris,de qua nõ cõstat nisi ex assertione partis inquirit.Respõdetur φ ista fuit quædam prouisio Papæ

14 valde notabilis ad quã faciendam ea quæ sequũtur † principaliter Papam induxerũt.Primũ fuit φ.I.&.G.cõquerentes Petro vsurario vsuras nõ modicas persoluerẽt & iuramento firmauerãt,φ nec per se nec per aliũ prædictas vsuras repeterẽt,nec super his apud ecclesiasticũ vel secularẽ iudicẽ aliquã deponerẽt quæstionẽ.Secundũ fuit quia ipse Petrus vsurarius in testamẽto suo hæredibus suis præceperat vt omnibus qui pbarent se dedisse vsuras eidem ipsas eis restituere procurarũt.P.talem enim puisionẽ succurritur.I.&.G.debitoribus in hoc quòd ex puro & mero officio absque ipsorũ I.&.G.petitione inquirit pro eo φ ipsi.I.&.G.obstãte prædicto iuramẽto per eos præstito nullã super hoc poterãt petitionẽ facere,nullamq; poterãt super hoc proponere quæstionem,vt patet hîc in principio vsque ad ver.cũ creditor. Item per hoc in alio eisdẽ debitorib⁹ subuenit:quia nesciebãt testes nominare per quos vsuras huiusmodi pbare possent,& ideo contra omnes qui super hoc nouissent veritatẽ proponit edictũ publicũ ne propter defectũ pbationis veritas occultet:vt hîc in ver.vnde cũ.& in ver.mãdamus qua

15 tenus.Item † per prædictam prouisionẽ saluti animę ipsius Petri creditoris vsurarij succurritur in hoc quod voluntas ipsius vltima licet salubris,tamẽ defectuosa huius iuris prouisione supplet:in suo enim testamẽto hæredib⁹ suis præceperat,vt omnib⁹ qui probarẽt se dedisse vsuras eidem ipsas ei restituere pcurarẽt:sed omiserat casum in quo debitores propter iuramenta per eos præstita impedirẽtur hoc pbare seu in quo cõstaret de vsuris in genere:sed propter ignorantiam testiũ de eis cõstare nõ posset,& coadiuuabãt odiũ creditorũ,& fauor debitorum:quia debitores solent secretè & astutè vsurarios cõtractus inire:vt super vsuris debitoribus ipsis legitimè pbationes subtrahãtur.Ideo cõtra fraudẽ huiusmodi debitorib⁹ succurritur:vt hîc vides.Item per dictã prouisionẽ succurritur saluti animarũ hæredũ ipsius vsurarij,ne per malam & astutã cautelam vsurarij ipsi cum aliena debitorũ iactura ditẽtur.ff.de cõdi.indebi.l.nã natura.Et ex primo dicto fortè notare habes φ cum prima facie apparet de debito.Sed propter obstantiã iuramẽti aut ignorantiam testiũ eius impedit vera pbatio,iudex ex officio in modũ cuiusdã generalis inqsitionis potest edictũ publicũ proponere contra testes.Sed certè istud notabile non potest bene hîc recipi pro eo quod specialiter hîc loquitur in casu conuincendæ vsurariæ pbitatis,φ propter alias causas superius

16 declaratas:ideo nõ † videt mihi φ ista puisio debeat transgredi suũ casum vel extẽdi ad aliũ nisi esset omnino similis rationis:quia regula est in cõtrariũ:vt scripsi.§.post Inno.in secũda suppletione glo.vltimæ.arg.ĵ.de regu.iuris.quę à iure.lib.vi.&.ff.de legib⁹.l.ius singulare. ¶ Ad secundũ dubiũ in quo quæritur quomodo potest sustineri de iure quod in casu isto inquirat de veritate rei nulla informatione super

17 infamia habita præcedente.Respõdetur φ quãdoq; fit † inquisitio super crimine principaliter ad pœnitentiã peragendam & criminis correctionẽ inducẽdam,& cõtra personam viuẽtẽ cuius fama ex ipsa inquisitione notari potest, & tũc debet pręcedere informatio sup infamia,antequã super veritate impositi sceleris inquirat & sic pcedunt ea quæ legũtur & notantur.ĵ.de accusa.cum oporteat.&.c.qualiter.ij. Quãdoq; vero inquiritur cõtra hæredẽ mortui nõ ad pœnitentiã vel correctionẽ mortui,vel hæredũ:Sed solũ ad probationis supplementũ,licet cõsequenter ad salutẽ animarũ mortui & hẽredũ:& tũc licet nulla pcedat infamia:dũmodo adsint alia sufficientiæ indicia vel æquitas sufficiẽs hoc requirens ad huiusmodi inquisitionẽ bene pceditur,vt hîc: quia tunc iudicia & æquitas huiusmodi habẽtur quantum ad hoc loco infamiæ. ¶ Ad tertiũ dubiũ & ad quartũ supra responsum est circa primũ,hoc addico,φ re vera hîc suppo

18 nitur φ debitores factũ † denũciarũt:quia aliter nõ potuisset diuinari:nam iuramentũ de nõ soluendo:vt patet ex his notatis in glos.ij.& ex his quæ scripsi.§.eo.c.debitores.in secunda quęstione.

SVMMARIVM.

1 *Extortum in specie.c.ad nostram.iij.an fuerit iusiurandum:& an seruandum sit.numero.2.*

3 *Ordinem iudiciorum in notorijs seruare nõ cogitur Romanus Põtifex.*

4 *Notoria absque in ius vocatione à quouis iudice prohiberi.Amplio & si incerta persona damnanda sit.nu.5.*

6 *Certam personam in notorijs,quæ negari nequeunt,citari non debere. Extendo ad vacillantem testem,qui,accusante nemine,plecti potest.nu.7,Declaro,vt nu.8.Limito,vt.nu.9.*

10 *Notorium à quo releuet.*

11 *Iuris ordinem in sententijs notoriorum ferendis perverti non debere: illas tamen absque scripto ferri posse.nu.12.*

13 *Notoria quo modo accipienda sint.*

14 *Cognosci absque iuris ordine de caussa quando,vel non possit.*

15 *Iusiurandum concubinæ non cognoscendæ quatenus extendatur. & numero.16.& 17.*

18 *Contrariorum pleraque correlatiua esse.*

¶ CAP. XXI.

AD nostram.iii. Casus.Qui iurauit in omnẽ ordinem iudiciariũ obseruare in notorijs subtilitatẽ ordinis iudiciarij non seruabit:secunda ibi.*verum quia.* ¶ Expone literã.*extorsionem.*

1 idest circa cõsiliũ,vt desideriũ tuũ,nõ tamen † vera fuit extorsio secundũ Inno.& Host.forte capitulũ in pmotione suũ hoc extorsit.ad hoc de insti.Cum venissent.secundum eum hoc pro Archiepiscopo Lugdunen.à quo in promotione sua extorquet simile iuramentũ.*canonicas*.ij.q.j.de manifesta.de fil.pręsby.quoniã.de testi.cogen.& aliàs super hoc.& aliàs quod alleg.glo.alijs quę nõ sunt notoria interpretari dupliciter & sequit ex notorijs,& per id est Abbas.φ subtilitatem per omnia,scilicet quo ad libelli oblationẽs& lit.cõtest. *& si*.quãquã alia interpretatio Petr.seruabis,quia seruabis iuris ordinẽ quẽ debes,& in quib⁹ debes nõ obmittes.sic.§. eo.quãto.ver.si vero ¶ Supple glossas in glo.j.*in fine*.ĵ.de priuileg.cũ olim.ij.de cõdi.accedẽs.sed in his fuit vera extorsio hîc secus facit de elect.quorũdam.in prin.& de reli.domi.c. j.lib.vj.& cõstitutio Ioan.execrabilis.in prin.& arg.iuramẽ-

2 tum licitũ etiamsi per vim sit extortũ † seruandũ est taliter iurãs nõ seruãdo nõ incurrit periuriũ,vel dic etiã φ si licitũ sit non tamen sit iurãs te ad obseruationẽ,nisi aliàs esset in præcepto & tunc tenetur ex vi præcepti nõ ex vi iuramẽti, quãuis ab

quã̄tis ab obseruatione ipse debeat per superiorẽ absolui.de
hoc.s̄.eo. debitores. seruata distinctione de qua.s̄.eo quod
metus causa.ad aures.in glo.ij.ibi.*citari*.idem not.de purga.
cano.cũ delictis.in glo.quia nec.& idem hic Inno.& in de-
cre.saco.in prin.j̄.de sentẽ.excom.ver.de monitione.loquit̃
dicit Ioan.ij.q.j.Lotharius.fortè est in notorio faciẽda cita-
tio.vide quod dicã in decre.cũ sit Romana.statim alleg.sup
vltima glo.j̄.de re iudi.cũ olim.in glo.simile.s̄.de cohabi.cle
rico.c.vestra.sup glo.ad intelligentiã in secũda col.ver.cita-
tio.& ver.sunt.&.ver.quæ dicũt.& ibi.*sententia*.Inno.in de-
cre.ex parte.de verbo.signi.ver.vide.in glos.verbo periuriũ.
post principiũ.dixit etiã sententiã nõ ferendã dic vt ibi di-
cam iudici qui habet cognoscere & pronũciare:posset enim
esse notoriũ delegãti quod nõ sufficit.de hoc.ij.q.j.de mani
festa: & ibi.*notorium*.facit quod not.de offi.deleg.c.j.lib.vj.in
glo.ij & ibi.de senten.excom.solet.lib.vj.in glo.sic supra.in
fine.&.j̄.de elect.cum expediat.lib.vj.in glos.iuxta illud.&
lex q̃ optima mensurat̃ est immensitas.in authen.de nõ alie.
rebus eccle.§.si minus.colla.ij.Gos.in glos.*sed nonne*.ibi pro-
baret̃,& sic transirẽt crimina impunita,circa id de senten.
excom.vt famæ & sic inducit periculũ salutis.arg.xij.q.ij.cũ
deuotissimã.In glo.vltima in fine.de hoc.j̄.de cõiug.lepro.c.
ij.in glos.penultima.

¶ P R I M O quęritur qualiter in notorijs ordo iudiciarius
3 est seruãdus.Distingue aut quæris de Papa & talis † nõ tene
tur ordinẽ iuris seruare & maximè in his in quibus est cir-
cũuentus:vt.j̄.de re iudi.cum olim.secundũ Bernar.Inno.&
Hosti.ibi.Aut de alijs iudicib⁹ inferiorib⁹:& tunc aut quo
ad citationẽ præmittẽdam:aut quoad facti propositionem
faciendã:aut quoad probationẽ:aut quoad sentẽtiã ferendã:
aut quoad alios actus seu articulos ordinis iudiciarij obser-
uãdos.Si quoad citationẽ præmittendã.dicũt Bernar.Inno.
& Hosti. hic.&.j̄.de re iudi.cum olim.glos.antepenultima
quod sic.idem Inno.& Hosti & Ioan.Andr.j̄.de appel.cum
sit Romana.in fine.de cohabi.cleri.& mulie.c.tua in glos.fa-
ma pręcedit.ver.citatio autẽ.per totũ.& Bernar.& Hosti.&
Ioan.Andr.j̄.de purga.cano.c.penultimo.glo.quia nec pro-
batione.& Specu.titu.de notorijs crimi.circa prin.ver.q̃ si
nõ citetur.& Cardinalis.j̄.de offi.deleg.c.si.lib.vj.& Inno.
& Ioã.Andr.in.c.statuim⁹.eo.lib.& Guliel.de monte Laud.
& Garsias.de priuil.c.j.super verbo cõstiterit.in clemen.&
de verbo.signifi.c.sæpe cõtingit.in eisden clemen.idem te-
tenet Ioan.sub fortè tamẽ.ij.q.j.manifesta,& hoc tenet per
cap.xxiij.q.iij.de illicita vbi idem tenet Archid.super ver-
bo ꝓuocatus.ij.q.j.Deus omnipotẽs.&.j̄.de appel.cõsuluit.
de diuor.porrò.ver.item.Ioan.Andr.& Bernar.& Hosti.cõ-
tradicẽtes citationẽ nõ esse in notorijs de necessitate facien
da in.c.c.porrò.& Bernar.in.d.c.cũ sit.& q̃ in notorijs pos-
sit ferri sentẽtia,nõ citata parte:videt̃ exp̃ssum.s̄.de transla.
Episcoporũ.quanto ibi precipimus.&c.vbi hæc approbant
Inno.& Hosti.& Ioan.Andr.nam verbũ precipimus vim ha
bet sententiæ:vt.j̄.de verbo.signifi.in his.Et pro hoc facit
quod notant Ioan. Lauren.& Hugo.ij.q.j.§.vltimo.Sed pro
cõcordantia istarum opinionũ distingue:aut quæris de tali
4 actu,seu facto † notorio,in quo nõ requiritur cõdemnatio:
sed sufficit tantũ inhibitio,seu ordinatio:vt verbigratia,sta
tutũ est in aliqua ciuitate aliquid quod est cõtra ius diuinũ,
vel cõtra libertatẽ ecclesiæ si hoc sit notoriũ superior potest
illud tollere,vel tolli.& nõ obseruari mandare sine cita-
tione & decernere illud nõ tenere & cassare:ad hoc facit.ff.
de seruis fugi.l.diuus.ff.de offi.procu.Cæsar.l.vltima.vt hic
notat Archid.ij.q.j.c.manifesta.aliàs sub.c.Lotharius in glo.
adde pro isto fortè in ver.aut sufficiat.Aut quæris.de accu.
5 seu facto in quo exigit̃ cõdemnatio:& tũc refert.Aut † agit̃
de cõdemnatione de facto personę incertę:vt quia factũ est
notoriũ:nõ tamen est notoriũ:quis fecit,quo casu ꝓceditur
ad cõdemnationem generalem,& indeterminatã contra fa-
cientẽ:& tũc nõ necessaria citatio:vt.s̄.de offi.ordi.c.si sa-
cerdos.vt.j̄.de senten.excõ.c.à nobis.in paruo.& de cõsti.c.
vt animarũ.lib.vj.Aut agitur de cõdemnatione certæ perso
næ,vt quia factũ est notoriõ:& notoriũ quis fecit,vel qui fe
cerũt,& ꝓceditur ad cõdemnationẽ specialem,& determi-
natã cõtra certã personã,seu certas personas:& tũc aut factũ
est iudicij ita notoriũ,seu excessus est iudici ita notorios,q̃
6 nulla potest tergiuersatione celari,& tũc † nõ est necessaria
citatio.Ita intellige cap.alleg.quanto.s̄.de postula.præla.&
opinionẽ prædictã Inno.& Hosti.& Ioan.Andr.ibi &.c.cũ
olim.j̄.de re iudi.& opinionem Hosti.ibi:vnde cõtra talem
compromissum in actu notorij facinoris absentẽ,& nõ cita
tum poterit ferri sentẽtia:vt notat Garsias.extra de re iudi.
c.pastoralis.super verbo cautũ.in clemen.pro quo.de appel.
cum sit Romana.§.fi.in fine.C.de testi.l.nullũ.vbi habes q̃ iu
7 dex testem † quẽ examinat & in sua depositione reperit va
cillantẽ sine aliqua accusatione,denũciatione vel inquisitio
ne vlteriori potest suo arbitrio punire,per eandẽ viã.C.qui
accusa.nõ possunt.l.penultima.vbi habes q̃ iudex corã quo
familiaris accusat dominũ suũ potest eũ capere,& punire:
& ita notat Cynus.C.de accusa.l.ea quidem.quod est verũ,
8 maximè vbi † factũ notoriũ est in fieri nõ in facto esse,&
negotiũ requirit celeritatẽ,ita q̃ periculũ est in mora:vt pu
ta cũ aliquis potẽs homo inuadit terrã alicuius monasterij,
cui datus est aliquis cõseruator inuenit ipsum potentem,&
suos in maleficijs vel eminẽtibus occurrit,& nõ acquiescũt,
sed nihilominus monasteriũ deprædãtur,tunc merito ipse
conseruator absque aliqua monitione seu citatione poterit
animaduertere in tales violẽtos:cũ iam sibi cõstet de cõtu-
macia.arg.ff.de rei vendi.l.qui restituere.ff.ne vis fiat ei qui
in possess.missus est.l.si quis missus.ff.si quis ius di.non ob.l.j.
ff.de appel.l.creditor.§.iussus.vt hic notãt Inno.& Hosti.j̄.
de offi.deleg.c.statuim⁹.lib.vj.& plenius Archid.ibi in glo.
præterquã in notorijs &c.& in hoc concor.quod not.Inno.
j̄.de senten.excom.dilecto.sup verbo ecclesiasticũ.lib.vj.di-
cens quosdã dicere q̃ etiã incõtinenti nõ posset raptor excõ
municari pro rapina facta,nisi monitione præmissa,tamen
melius videt̃ q̃ si rapina est manifesta statim potest excõmu-
nicari,nisi incõtinenti eam restituat,si est præsens:est enim
iusta causa,vel si nõ est ibi intra certũ tẽpus q̃ duxerit præ-
figendũ.j̄.de senten.excom.Romana.§.caueãt.lib.vj.ff.de rei
vendi.l.si res mobilis.&.l.sequen.secundò eum,& idem Ioã.
9 ibi in Nouella.Aut factũ † est notoriũ,nõ tamen iudici:vel
si est notoriũ iudici nõ tamen adeò quin ipsum factũ excu-
sationes legitimas recipere possit:& tũc quantũcunq; sit no
toriũ debet citari ad sententiã audiendã.& est ratio:quia ab-
sens nullas excusationes & defensiones posset prætendere,
per quas nõ cõdemnaretur si esset pręsens,& eas propone-
ret.Et ita intellige quod notat Archid.in.c.alleg.quæ Lotha
rius.in glo.adde pro isto in ver.vel potest distingui &c.& in
10 ra & opiniones.s̄.in principio allegatas.Si † quæris de secũ-
do,scilicet quoad facti propositionem faciendã,dic q̃ sic:si
reus petat:quia licet notoriũ releuet ab onere ꝓbandi non
tamen ab onere proponendi:vt not.Ioan.Andr.& Garsias.
extra de appella.c.appellanti.sup verbo causas alias.sup ver.
nec ꝓcessus.pro hoc.s̄.de elect.bonę.j.& idem innuit Inno.
s̄ vt lite nõ cõtest.accedẽs.j.glo.ij.& Archid.ij.q.vj.non ita.
glo.antepenul.approbañ.illud quod not.hic in.d.c.accedẽs.
in glos.j.in principio.scilicet q̃ ibi duo iudicũ,qui erãt suf-
fraganei impetrãtes recusati fuerũt à plebano:& quia non
admittebãt recusationẽ,cuius causa erat manifesta appella-
uit ab eis,aliàs nõ videt ibi.Archid.quomodo illa decre.ac-
cedens.j.possit stare cũ decre.vt debitus.j̄.de appel.Bernar.
in.d.c.accedens.glo.j.in fi.& Hosti.ibi post eum & Archid.
ij.q.vj.quoties glo.finalis cõtrariũ videt̃ tenere & credo q̃
malè.Si quæris de tertio,scilicet quoad ꝓbationẽ,dic q̃ nõ
est seruãdus ordo,nisi ad cautelã:vt io.d.c.bonæ.§.licet.&.§.
cõtra legati.ff.de adulte.l.j.§.si publico.C.de testi.l.nullũ.vt
11 Bernar.& Hosti.ibi.&.j̄.de accu.euidẽtia.Si q̃ris † de quarto
quãtũ ad sñiam ferẽdã:tũc dicit Host.in.c.alleg.porrò.& Io.
And.post eũ semp seruãdus est ordo iuris:vt ibi.& de appel.

cum speciali.de senten.excō.sacro.ff.ad legē Aquil.proinde. in fine.aliàs melius refert,aut quæris vtrū in talib⁹ notorijs sit de necessitate sententia ferēda in scriptis,& dic ꝙ nō.Ita intellige quod not.Inno.j.de verb.signifi.c.ex parte.j.in glo. sed dices iuxta principiū vbi dicit ꝙ nō est necessaria sentē-
12 tia super crimine vel iniuria quæ notoria est.Sed dic† ꝙ requirit sentētia,nō tamen in scriptis,& solenniter ꝓferenda: sic not.in authen.vt iudi.sine quoquo suffragio.§.necessitatem.colla.ij.& ita intelligit Archid.in dicta glos.adde pro isto fortè & de pœnis.c.felicis.§.fi.glo.finali ad finē.in ver. & ꝙ dictū de sententia &c.lib.vj.Aut queris vtrū in talib⁹ notorijs sit necessaria sentētia,taliē sine scriptis.& dic ꝙ sic: vt in.c.alleg.porrò.& in.c.alleg.j.de appel.cū sit Romana.in fine.Ita intellige quod notat Inno.& Hosti.hic & Bernar.& Hosti.& Ioan.Andr.in.d.c.porrò.& de accusa.euidentiā.& Hosti.in.c.alleg.cū sit.Si quæris quantū ad alios actus,seu articulos ordinis iudiciarij obseruādos,tūc dic ꝙ ordinē obseruare nō tenet,vt hic:vnde in talib⁹ nō est litis cōtestatio necessaria:vt notat Inno.de cohabi.cleri.c.tua.in glos.puta quia versu.Item dicimus ꝙ licet in notorio:& Hostien.post
13 eum† & adde quod ibi dicā:& ista intellige fore vera de his quæ sunt notoria in ꝓuincia in qua & iudici corā quo proceditur.Si vero nō sunt notoria in ꝓuincia sua vel sunt notoria in illa ꝓuincia nō tamē nō sunt necessaria iudici procedenti:tūc dic vt Bernar.hic quia iudex duob⁹ modis procedere potest si ordine iudiciario ac si esset occultū.arg.s.de elect.c.bonę.j.&.xxiiij.q.j.pudenda.&.ij.q.j.Deus.vel cognoscere an sit notoriū,& tacta sibi fide super hoc ꝓcedet contra reum quasi crimen esset notorium secundum Bernar.& posteà ꝓbari debebit notoriū per duos testes:vt notat Lauren.ij.q.j.c.Deus omnipotens & Ioan.in.§.quādo autem.& Guil.in Specu.rubrica de noto.crimi.§.j.ver.sed qualiter aliquid enim potest esse notoriū in vna terra & non in alia:& ideo coram iudice extraneo requiritur probatio:sic potest intelligi.xj.q.iij.eorū qui.&.vij.q.j.præsentiū.ij.&.§.sciendū est.& s.de præsump.quoldam.&.c.quando.& iura.s.proximè alleg.vt notat Hostien.in summa titu.de cohabi.cleri.& mulie.§.vltimo.ver.potest tamen esse &c.&.j.de accu.euidentia.& cōcor.quod ipse & Ioan.Andr.not.in.c.alleg.por-
14 rò.dicentes ꝙ in† examinatione notorij nō est seruādus ordo iuris:vt hic,& io cōcor.nisi fiat ad cautelā:vt.s.de elect. bonæ.j.§.cōtra.vel sit notoriū in vna terra & nō in alia:vbi dantur octo dies ad probandū tātū die obiectionis nō computato.j.de excep.pia.de senten.excom.solent.lib.vj.Quod si ꝓbari nō potest.dicit hic Hosti.ꝙ indicenda est purgatio.de cohabi.cleri.c.tua.ad quā purgationē deficiente ꝓbatione veniendū est:vt.j.de proba.c.ad nostrā.secundū eum.& de materia notorij vide per Accur.ff.de in litē iur.l.iij.glo.j. & quod notat Hugo,Lauren.& Ioan.in.§.alleg.quādo aut.ij.q.iij.io glo.j.& de materia summariæ cognitionis & in quibus casibus summariè est ꝓcedendum.vide in Specu.titu.de officio omniū iudi.§.fi.hæc vera.de notorijs.In nō notorijs verò seruandus est ordo iuris.j.de accu.qualiter.j.ver.Ioan. Andr.dicit ꝙ beatus Bernar.cōtra Cluniacen.dicit nullus quidē ordo quodpiā recipit inordinatū:& Hierony.super Hiere.lib.xx.ibi nō potest esse maturitas consilij vbi nullus est ordo iudicij.Super quo vide quę scripsi in.d.c.statuimus. de offi.deleg.& dicam.j.de cohabi.clericorū.c.nostra.&.c. tua & vtrobique de hoc per Collectariū,nec tantū dilatassem hic,nisi Henricus hic prædictam distinctionem vtilissimam posuisset.

¶ SECVNDO quæritur vtrū ille qui iurauit nō cognoscere cōcubinā suam possit nō obstante iuramēto ipsam du-
15 cere in vxorē Circa quod distinguit Henricus† quia aut iuras intellexit solum de fornicario coitu & nō de licito & debito,aut est dubium in primo casu potest eam nihilominus ducere in vxorē:quia iuramentū nō debet extendi vltra intentionē iurantis.s.c.quanto.j.c.proximo.&.j.c.clericus.& ita intelligo opinionē Bernar.hic.& Ioā.xxxj.q.j.c.illud.vnde sumpta fuit ista Bernar.In secūdo casu nō debet nec potest absq; transgressione iuramēti ipsam ducere in vxorem & hoc innuūt Bernar.hic & Hosti.& Ioan.Andr.in.c.alleg. dicentes ꝙ intelligitur de fornicario coitu & non de licito, quasi velit dicere ꝙ si intellexit iurare etiā de coitu licito ꝙ nō potest eam ducere in vxorē ꝙ tenetur seruare iuramentum cum possit seruari sine detrimento salutis æternæ,& alterius dispendio vt.s.c.si vero.&.j.c.cū cōtingit.in fine.In
16 tertio casu† intelligitur iurare solū de coitu illicito,& non de alio:& per consequens poterit eam ducere in vxorē.arg. xvij.q.v.humanę aures.ff.de fideicom.libe.l.Lucius.Et est ratio,quia in dubio iuramentū generaliter & indefinitè præstitū nō intelligit excludere opus charitatis seu aliqd quod fit de opere charitatis.j.c.quintauallis.s.eo.veniens.& arg. de regu.iuris.c.in generali.lib.vj.cū ibi notatis.modo talem cōcubinā recōciliare & ducere in vxorē est inter opera charitatis:vt.j.de sponsa.c.inter opera charitatis.quare &c.& ita intellige glos.Ioan.in.c.alleg.illud.&.B.hic:& vide quod notāt Inno.& Hosti.in.c.alleg.veniēs:vbi dicūt ꝙ iuramentum in cōsilio animæ secundū sanā & bonā & nō fraudulentam intētionē iurātis recipit interpretationē:vt.s.eo.quanto.&.c.proximo.in iudicio verò secundum ius erit interpretatio facienda:vt.s.eo venientes.¶ Quid dicendum mihi breuiter in primo & vltimo casibus puto Henricū bene dicere:
17 sed in secūdo† casu ego cōtra:nam quādocunque iuramentum tendit maximè directè ad impediēdum aliquod bonū charitatis nō ligat,nec seruandū est:quia vergit in deteriorē exitū.vt.xxij.q.iiij.si aliquid.cum his quæ ibi notantur per Archid.quod ꝓsequere latius:vt scripsi.s.eo.si verò.in.j.q. in dictis Martini,Archid.Calderi.& Collec.modo in casu secūdo prędicto si iuramentū de non ducendo in vxorē,seu de nō cognoscendo vt vxorem suam concubinā impediret aliàs volentē eam ducere in vxorē,aut cognoscere vt vxorē: tunc tale iuramentū impediret bonū opus charitatis,videlicet illius retractionē à peccato:vt.d.c.inter opera.imò & propriā charitatē impediret:videlicet propriā retractionē à peccato illiciti coitus cū ea,vt cum cōcubina propria committendo.¶ Collectarius ibi.*habebat in mente*.notat spectandam intentionē iurantis.vide.s.eo.veniens.Notat etiā ꝙ in
18 notorijs nō seruare† ordinē iuris est ordinē nō obseruare, sicut vxorē cognoscere,& cōtinentiam seruare:vt legitur & notatur.xxj.q.ij.mulier.& bene correspondere abstruere:vt legitur & notat.xiij.distin.cōuenit.& sic cōtrarium de contrario prædicatur licet vicissim se expellat.xxaij.q.ij.cum renunciatur.xxxiij.distin.hospitiolum.de pœniten.distin.iij. peccatū.&.c.verū.& de pœniten.distin.j.omnis.cum similibus.quorū cōtrarietatē penes identitatem & diuersitatē respectuum dissoluere habes secundum eum:posteà ad finem glos.remittit ad collecta sua de priuileg.qui circa.

SVMMARIVM.

1 *Fidelitatem duobus iurare quatenus liceat:& feudum quādo committatur numero.2.*

3 *Creditori creditoris non nisi ignorātem soluentem liberari.& solutio quando,vel non liberet.nu.4.*

¶ CAP. XXII.

FAte credimus. Casus qui iurauit cui non debuit ei cui debuit iurare compellitur,& ad modū epistolæ tria facit,primò ponit exordium,secūdo ibi.*sane*.ponit narrationē,tertia ibi.*cum igitur*.ponit conclusionē.¶ Expone literā.*per se ipsum*.quasi diceret sine alterius doctrina.*proinde*.s.de plus pe.c.vno.& exponit Hosti.infra fraudulenter,vel vt alius iure suo priuetur:circa iura hoc dicit,quòd creditori creditoris mei soluerē cōtingit liberatio,etiā meo creditore muto. ff.de nego.gest.si liber homo.&.l.cum pecuniā.ff.de pigno. actio.solutū.*fidelitatis*.pro iudicatu Celeritano.*exegisset*.verbotenus.vnde Petrus & Abbas exponunt,idest exigere voluisset,afferēs ad excusationē tuā,quæ nō valet vt sequitur

valuisset

valoiffet autem hęc excufatio:quia iuraffet prędeceffori.d.
Inn.& fucceffonbus qđ dic,vt.ʒ.e.veritatis.Hoſt.*fabio*.dicit
Hoſt.ꝙ Senefcallus Bellicadri fecit quendā hominē fufpen.
di faluo iure fuo,& Delphinus vieneñ.& Andegaueñ.fecit
cōmitti prouinciæ fidelitatem de feudo Ebredunē.& Vani
ceñ.ecclefiarū faluo iure ipfarum:fed malè ius feruat qui to
1 tū eneruat,nec facilè hoc violatione fidelitatis,facilè† dico:
quia contingit qñq;ꝙ aliquis de eodē feudo facit fidelitatē
duobus dñis maiori.f.dño,& minori faluo iure maioris,cui
& maior de eodem feudo fidelitatē facit.*huiufmodi*.f.fidelita-
2 tis Inn.*debitū*.fic.ʒ.e.tua nos.*illicitū*.fed nunquid ex hoc† feu
dum incidit in cōmiffum dic ꝙ fic fcđm Hoſt.quia quantū
in ipfu fiat alienauit,vt de prohi.feu ali.l.imperialē.& maxi
mè fi fiet contra pacta iurata.C.de tranfact.fi qi maior.Hoſ.
præſtitū.Archiepo Pifano fortè pro alio feudo,vel alia iufta
caufa Inn.& fi non pro iudicatura:fed pro aliquo caftro iu-
raffet prętando vobis ex debito,vt pręmifit rem participū
fcđm Ab.i.qđ pręſtare,debes pręſtabis,& nihilominus reli-
quū obferuabis fi ratiōe diuerfarū rerum es fidelis vtriufq;.
3 Collect.quærit pone,debebam tibi centū libras,† quas fol-
ui creditori tuo nunquid liberor?videtur ꝙ non,vt hic.re-
fpondet dicēs,ꝙ fi ignoranter folui:quia vtiliter tuū nego-
tiū gefsi contra te habentē debitum ab eo exceptionem,&
cōpenfationē,tñ non liberor ipfo iure,fecus verò fi te præ-
fente,& fciēte foluam:quia tunc liberor ipfo iure,fi verò te
inuito foluerem,nec ipfo iure,nec per exceptionem libera-
rer,vt.C.de except.l.inuito.& iſta dicit colligi ex nota.ff.de
pig.act.l.folutum.& inſtituta quibus modis tollif obligatio
circa principium,fubdit etiam ꝙ fi res foluta cui ncatur libe
ratio ceffat per not.lxxxij.gloffas.In gl.ij.ibi pœnis,licet di-
cūt Goſt.& Hoſt.hoc verum qñ ideò nō partitur:quia pœ
nitet de peccato,& intendit vero dño rem reſtituere,quafi
dicat fecus effet qñ fimpliciter fidem frangit ad fuū lucrum
vide qđ in procemio dixi fuper gl.fiue fit.*& in fi*.fed tūc nō
4 poffet dici improbanda folutio† ficut & cum foluitur adie
cto in ſtipulatione.ff de folut.ꝙ fi ſtipulatus.l.pcurator.re-
uocato eo qđ foluit hoc ignorante.ff.fi cer.pe.eius qui.ff.de
folut.l.verò.all.fi nunquā habuiffet mandatū licet foluēs id
crederet nō liberatur.ff.de cōdi.inde fi vrbana.aliud in de-
pofito ꝙ fi depofitarius de folo dolo tenef,vnde fufficit ꝙ
actionē cedat circa illum cui reſtituit.ff.de pecu.quid debef.
plus placet Got.& Hoſt.ꝙ illa fit ratio:quia debitor eſt obli
gatus in genere,vnde foluendo alteri ad hoc remanet obli-
gatus ff.ad.l.fal.in ratiōe.§.j.depofitarius aut in fpecie,& tō
cū poffidere definat illam fpeciē fine fraude,& vitio liberaf
ff.de verb.ob.fi ex legati.In gl.pe.in fi.de hoc.ʒ.c.intellecto.

SVMMARIVM.

1 *Lubricum linguæ ad pœnam non trahi.*
2 *Iure naturæ liberos,& ali,& hæredes facere oportere.*
3 *Arbiter in caufa fua nemo effe poteſt:arbitrator effe poteſt.*
4 *Arbitratoris fententiam,arbitri non item,ad virum bonum reduci.*
5 *Reductionem ad virum bonum,nec pacta,nec iureiurando tolli,& nu*
me.6.eamq; iudicis officio peti.nu.7.
8 *Reductionem ad virum bonum.xxx.annis durare.Amplio,vtnu.10.*
9 *Mandatum certæ perfonæ morte expirare.*
11 *Legitimam confuetudine non tolli:an in filio damnato detur.nu.12.*

CAP. XXIII.

Vintauallis. ¶ Caf.Is cuius mādato,quis ſtare iurauit
non poteſt illi præcipere,vt filios exhęredet
vel vxorem abijciat.cōis diuifio,fecunda ibi
quocirca ¶ Expone literā,*quintauallis*.hoc no-
men propriū conquęrentis,quę mulieres offenię verbū hoc
1 †nimis durum pro eo:quia facilè poffet accidere:nā lingua
labilis,& ideò nec facile ipfius lubricū trahitur ad pœnā.ff.
ad.l.Iul.ma.l.famofi.maximè:quia iuſtè poffet dici verbū eō
tumeliofum continēs veritatē,vt.ff.de iniur.l.eum qui nocē
tem.& fic erat cōtra iura hoc mandatū Hoſt.*exhæredet*.non
2 folū fuit hoc contra† ius ciuile,vt dicit gl.fed etiam contra
ius naturale,& gentium fcđm ꝙ filij funt nutriēdi,& vxori
adhærendū inſtituta de iure naturali.j.eñſo Hoſt.iuramen-
tū Inn.& Hoſt.& Nouel.ponūt hic vnam longā,& vtilem
gl.de materia arbitrorū,& arbitratorū,& de materia iura-
mēti pręſtiti de parendo mandato eorum:fed illā totā eiufq;
materiā,ac etiam omnia no.per Bart.in repetitione legis fo
cietatē.§.arbitrorū.ff.pro focio.Expediui fatis exquifitè.ʒ.de
arbitris.c.ij.in.v.primis.q.& in.v.q.feq.& adde etiā,quę fcri-
pfi inter confilia mea cōfilio.lx.&.ʒ.de arbit.c.expofita.q.ij.
vbi reperies expedita ea,quę fcripfit Io.Cald.in vna.qō.per
eum difputata,quę incipit:*duo litigantes reuocent*.de facto,&
ne dicatur,ꝙ Quintauallis fit periurus fi prędicta nō adim-
plet,& fic patet iuramentū præſtitum homini ab illo poffe
remitti de quo.ʒ.de fpon.c.ij.& facit.ʒ.de vfur.cōfuluit.*abs-*
que.i.fi dictum mandatū noluerit reuocare.*denuncies*.publi-
cè ad conferuandū famam ipfius faciliter cum mulieribus de
3 neceffitate virtutem.Inducif hæc decre.ꝙ† in caufa ppria
quis poteſt effe arbitrator licet non poffit effe iudex.ff.de iu
rifd.om.iud.l.qui iurifditioni.&ff.de iudi.l.Iulianus.&.C.vt
nemo in fua caufa ius fibi dicat.in rubro,& nigro.& per cō
fequēs,nec verus arbiter:quia arbitraria ad inſtar iudiciorū
funt redacta ar.ff.de arbi.l.j.& pro hoc.ff.de arbi.l.cum lege.
&.l.pe.& eſt ratio:quia arbitrator eligif quafi vir bonus,&
eſt fimile:quia licet legatū non poffit poni in verā volunta-
tē hæredis.ff.de leg.j.l.fenatus.§ legatū.tñ poteſt poni in vo
luntate eius,vt boni viri,vt.e.ti.l.fi fic.in princ.& de leg.iij.
l.fidei cōmiffa.§.quāquā.& notatur in.l.pe.all.de Epo aūt nō
eſt dubiū quin in eū fuper caufa ecclefiæ poffis cōpromittit:
quia & in ea fcđm cōem opinionem poteſt effe iudex arg ff.
de his,quę in teſtamēto delentur.l.pximè.xxiij.q.iiij.Guil.
hziarius.& Vin.q.j.ficut confulti.& quę notanf.ʒ.de iudi.
cū veniffent.fecdm Oldradū in quadā.q.per eū difputata.Itē
iuxta materiā.d.magnæ gl.hic pofitæ,dicit Oldrad.vbi.ʒ.ea
4 quę fequunf.& primò,ꝙ† licet dictū veri arbitri nō poffit
peti reduci ad arbitriū boni viri,vt.ff.de arbit.l.diē profer-
re.§.ſtari.tñ dictum arbitratoris bñ poteſt peti reduci ad ar
bitriū boni viri:quia nō tenet locū iudicis:fed mediatoris,
vel boni viri,vt.ff.pro focio.l.fi focietatem.§.arbitrorū.cū
l.feq.&.ʒ.de ar.c.ij.cū his,quæ ibi fcripfi.Scđo dicit,ꝙ tali
5 reductioni† pactū nō obſtat:quia ad delinquendū inuita-
ret,vt.ff.de pact.dotalibus.l.cōuenire.vbi autem arbitrator
fuiffet in dolo clarū effet,vt.C.de arbi.l.arbitrorū.fed & idē
eſt fi re ipfa dolus infit:vt quia immodicè condēnauit,vt.ff.
pro focio.l.vnde fi Neruę.&.ff.de verb.obli.l.fi quis cū alter.
ter.verfu idē eſt,& pro hoc etiam optimè facit.C.de arbit.l.
cum antea.§ fancimus.ibi poſtquā diffinitio procedit,& ibi
tangitur per gl.& tetigi in.d.c.ij.Tertiò,ꝙ nec iuramentum
6 †tali reductioni obſtare videf quia non præfumif voluiffe
imò nec cogitaffe fic immodicè obligari ar.ff.de op.lib.l.fi li
bertus iurauerit.&.ff.de pact.l.tres fratres.& de tranfac.l.cū
Aquiliana.&.l.qui cū tutoribus.§ vlti.& de pig.l.obligatio-
ne.& videf hic cafus.&.ʒ.e.veniens.Intelligitur enim cōdi-
tio fi ille,ad quem,vt ad bonū virum recurrebaf,legē boni
viri feruauerit:non aūt fi eam manifeſtè,& euidenter tranf
grederef,vt.ff.locati.l.quęro.§.inter locatorē.& de ver.obl.
l.quidā cum filiam.& facit.d.c.fcđm vbi fcripfi de hoc,& de
hoc in Spe.de arbitro.§.j.ver.fed pone.&.§.vlti.ver.item ꝙ fi
7 cōpromiffum.Quartò dicit,ꝙ cū† petitio recurfus fiat per
officiū iudicis,qđ eſt latiffimum,vt.ff.de iur.om.iud.l.j.ar.
ʒ.de ar.c.ij.&.c.expofita.& no.in Spec.de arbi.§ vlti.ver.fed
8 quo iure.† & officium iudicis accedat ad naturā perfonalis
actionis,& cōprehendaf fub ipfa,vt.ff.de act.& obli.l.actio
nis.verbo,& actio perfonalis duret.xxx.annis.vt.C.de cōſti
tuta pecunia.l.ij.fic huiufmodi petitio recurfus debet dura-
re.xxx.annis.cū huic petitioni nō reperiatur præfixum à iu
re aliud certū tempus ar.ff.de bo.autho.iud.pof.l.in vendi-
tione.§ de tēpore.& de euic.l.fi rem quam.§ vlti.& de libe.&
poſthu.l.Gallus.§ videndū.ibi nihil enim addit qđ fignifica
ret ipfi.&c.& de ventre infpiciendo.l.j.§ meminiffe.non ob-

ſtat cle.cauſam.de elect.vbi datur menſis ad intimandū ap-
pellationem beneficialem quia ibi eſt caſus ſpecialis celerita-
tem requirens,vt.j.de app.c.oblatę.ſed iſtud dictū fortè nō
eſt verum,ſuper quo vide,quę ſcripſi in.d.c.ij.maximè in.vj.
& viij.q.& perlege de lōgo ea,quę ſcripſi in prędictis.xvj.q.
9 &.c.ti.c.expoſita.in.ij.q.Collec.dicit primò,ꝙ ſi iuraui† ſta
re mandato certæ perſonę ipſo mortuo non compellor vir-
tute dicti iuramenti ſtare mādato ſui ſucceſſoris ſcdm Goſ.
& Nouellam qui hîc notauit.ſ.de his quę vi, me.cā ſi.c.j ſe-
cus ſi iuraui ſtare mandatis eccleſię,vel excōicatoris de ioffi.
dele.quoniam Ab.miratur tamen de primo quia obligatio
pacti tranſit ad hæredes.& ſi non ipſum iuramentū pro quo
inducit notata ſua.j.de pact.c.j.facit tamen pro primo.ff.de
verb.oblig.l.ſi quis arbitratu.in fine.per quam crederem idē
dicendū in pacto.nec obſtat ꝙ pactum tranſit ad ſucceſſores
quia illud verum de ſucceſſoribus paſciſcētium , non aūt de
ſucceſſoribus illorum in quorū arbitrium res collata eſt : qa
à perſonis talium non eſt recedendū,vt.d.l.ſi quis arbitratu.
in fi.Secundo dicit ꝙ ſnīa boni arbitri electi cū pœna nō ho
mologatur taciturnitate.x.dierum ſcdm Inn.hîc in fi.&.ſ.de
arbi.per tuas.& ſic intelligit Accurſius.C.de arbi.l.cū anteà.
vbi notat ꝙ ibi pœna non fuit appoſita dixi in.d.c.per tuas.
Tertiò dicit ꝙ ſi aliquis eligatur ſimpliciter vt arbitretur po
terit ꝓcedere,vt arbitrator niſi ex verbis aliud appareat, vt
ſi dicatur ꝙ poſsit procedere non ſeruato ordine iuris,dicit
tñ ꝙ ſi incœpit ſeruare ordinē iuris non poterit procedere
vt arbitrator remittens ad Spe.c.ti.§.ver.quid ſi ſimpliciter.
10 & ad collecta ſua de arbi.c.ij.Quartò dicit ꝙ ſentētia† arbi-
tratoris non homologaē taciturnitate.x.dierū.ſed pōt intra
xxx.annos reduci ad arbitriū boni viri,vt no.in Spec.vbi.ſ.
ver.ſed quo iure.& per Iac.ff.pro ſo.l.vñ ſi Neruę.vbi videē
hoc expreſſum ſecundū eum eò ꝙ iudiciū bonę fidei durat
xxx.annis,& conditio iſtorū iurium ſicut credit perſonalis
actio eſt de quo dixi.ſ.Quintò dicit ꝙ monachus nō pōt e
ſe arbitrator,vt no.in Spec.vbi.ſ.& in §.ſeq.nec etiam excōi
catus ſcdm Arch.ij.q.vj.à iudicibus.ſed pro pleniori doctri-
na remittit ſuper his ad collecta ſua de arbi.dilecti.Sextò di
cit ꝙ de crimine poteſt cōmitti in arbitratorem:ſed non in
arbitrum,vt no.Inn.ſ.c.veniens.licet aliter dicat Io.xc.d.diſ
cordantes. &. c.ſtudendum.Septimò dicit ꝙ in aduerſariū
non poteſt compromitti,vt in verū arbitrū:ſed bene vt in
arbitratorem ſcdm Inn.& Hoſt.de hoc dixi.ſ.Octauò dicit
11 ꝙ conſuetudo poteſt† tollere,vel minuere quartam debitā
iure naturæ,vt notat Dy.j.de reg.iur.c.indultū.li.v..tñ Io.
no.contrariū.xx.q.iij.præſens.& credit tamen cū Io.Collec.
talem conſuetudinem non valere ſaltem,quę in totum tol-
lit ar.j.di.ius naturale.& inducit collecta ſua de teſtam.c.ij.
12 ſcripſi.j.de conſti.c.ij.li.vj.ſubdit tamē,ꝙ ſi† filius cōdemneē
pater nō cogitur dare filio ſuo legitimam ſuā,vt no.in Spe.
de execu.ſnię.§.ſequiē.quia nō debeē niſi patre mortuo imò
poſſet pater oīa bona ſua iactare,nec etiā dabūtur curię ali-
mēta:quia nec pater teneē ad illā indiſtinctè ſcdm eum.Sup
ple gl.in gl.ij.ibi *turpe*,& durū,& contra ius naturale & gen
tiū,vt dixi in textu,& ibi *exegerit* & tunc ſi pater pōt exhę-
redare fortius poteſt alimēta negare de quo in Spe . qui filij
ſint legit.verſ.quid ſi filij,& verſ.ſeq.*& in fi.*& addunt Pe.&
Abb.caſum qñ filius eſt hæreticus,vt.d.auē §.ſi quis.&.j.dę
hæret.c.excommunicamus.§.credentes.

SVMMARIVM.

1 *Iuriurando diuortium factum iri an, & quando contraire liceat. & numero.5.*
2 *Debitum coniugale pacto an tolli poſsit.*
3 *Coniugū alter continentiam vouens an ab altero repeti poſsit. & n.4.*

CAP. XXIIII.

Va nos. ¶ Caſus. Coniuges abiurare
ſe non poſſunt communis di
uiſio,ſecunda ibi,*nos igitur*. ¶ Expone literā
ſarracenam.i.prius ſequeretur legem pagano-
rum,& in hoc erat nimis commota *moneas*.

nō eñ poteſt continētia imperari . xxxij.q.j.integritas non
eñ.xxviij.di.de his.*temerarium*.cū non eſſet promiſſa conti-
nētia,nec animo concepta ſcdm Vinc.*vtrunque*.ſecus ergo ſi
ab altero tantū de conuer.coniug.veniens.ſcdm Inno.Nota
hîc ꝙ ſi cōiuges hîc ſe abiurauerint iuramentum ſeruare nō
debent de quo hîc in gl.ij.Sed quid ſi iurauerint,ꝙ nunquā
1 diuerterent ab inuicem nunquid† teneneē ſeruare iuramen-
tum vide notata hic in gl.ij.& dic ꝙ ſic ſi non ſubeſt iuſta di
uertendi cauſa:quia tunc poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis
æternæ,vt.ſ.c.ſi verò.&.j.c.cū contingat.in fi.ſecus ſi ſubeſ
ſet iuſta,& perpetua diuertendi cauſa puta conſanguinitas,
aut aliud impedimentum canonicū ar.ff.de verb.ob.l.ſi ſti-
pulatio facta fuerit.ſicut enim libera debent eſſe matrimo-
nia in contrahendo,ita & in diſſoluendo.C.inuti.ſtip.l.libe
ra.&.C.de nup.l.neq; enim &.ff.de donat.inter virū & vxo-
rē.l.ea quę.& de verb.ob.l.Titia.& de ſpon.l.gēma.ſed ſi cau-
ſa ſeparationis eſſet temporalis puta ꝙ horum ratione adul
terij,tunc iuramentum bene obſtat accuſationi:ſed nō ob-
ſtat denūciationi,vt legitur,& not.j.c.proxi.§.fi.ſcdm Hoſt.
& Henri.Sed pone ꝙ coniuges perpetuā continentiā iurāt
nunquid eam ſeruare tenentur?videtur ꝙ non per hanc de-
2 cretalē,dic ꝙ imò† teneneē quoad hoc ꝙ vnus ab altero debi
tum non poſsit exigere vlterius,vt.xxxiij.q.v.qđ Deo patri.
& idem innuit Bern.hîc,& idem tenent Io.Bernardus,Inn.
Hoſt.& Nouella.j.de regu.veniens.quia & ſine iuramento
poſſet ſe ad perpetuam cōtinentiam obligare ſcdm Ber.In-
no.& Hoſt.ibi & etiam ad temporalem,vt.j.de conuer.con
iug..c.chariſsimus.&.c.placet.ſecundum Hoſt.in ſumma.de
conuer.coniu.§.j.ver.poſſunt.tñ & hoc dummodo cōiuges
hoc faciāt deliberatè,& bona intētione:ſecus ſi animo ira-
to,vel cōmoto,vt hîc,&.j.de conuer.coniu.ex parte.ſecun-
dum Nouel.& ſatis concordat Aſtenſis.li.viij.ti.de bono fi-
dei titulo.ij.quæſtione vtrum coniuges.Supple.gl.In gl.j.ibi
tanquàm pro veniali.dic ꝙ imò tanquàm pro mortali,vt.c.
quid ſacramento.in fi.huius gl.allegato.In gl.ij.ibi , *quod Deo*
3 *patri*.per quod capitulum dicit Inn.ꝙ ſi ad continentiā† ſer-
uandam hoc iuraſſent vlterius repetere ſe non poſſent,ſu-
per quo vide Nouel.poſt eum.j.de conuer.coniu.dudum.j.
ſuper verbo caſtitatem,& de cōiugio leproſorum.c.j.ſuper
iiij.gl.& ibi *monaſterium*.dicit Hoſt.ꝙ ratio diuerſitatis eſt:
4 quia ſi poſſet vnus profiteri altero† iuuene in ſeculo rema-
nente poſſet hoc abſurdum ſequi:quia iuuene non continē-
te,vel profeſſus educereē de monaſterio,vel alter ſemper vi
ueret in adulterio ar.j.de conuer.coniu.ex parte.j.&.c . pla-
cet.vbi verò ambo in ſeculo ſi non contineāt nihil abſurdū
ſi cogitur alter alteri adhærere hîc,*& in fi.*vnde ſi iuſta cau-
5 ſa ſubeſſet† puta conſanguinitas.vel aliud perpetuum impe
dimentum non obſtante iuramento ageret,alter ad diuor-
tiū cum ſubaudiatur ibi niſi ex cauſa,quia nec cōtrariū in-
telligitur iuraſſe.ſ.c.proxi.&.d.c.ad noſtram.iij.quid de ac-
cuſatione adulterij dic.j.c.proxi.in gl.pe.in fi.Idem Hoſtiē.
ſed Tan.& Abb.ibi cōtra qđ poſſet verum eſſe quando du-
bium eſt an ad continētiam,an ad laſciuiam ſe abiuraſſent.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio adulterij pacto iurato an tolli poſsit. & nu.16.*
2 *Adulteræ pœna.*
3 *Iuſiurandum iuri diuino, aut pontificio contrariū ſeruandum non eſſe quid? ſi legi Cæſareæ aduerſetur.nu.4.*
5 *Sponſarum quæ, & quibus caſibus repudiari poſsint.*
6 *Caſtigare vxorem,modicè tamen,ex cauſſa licere. & nu 14.in vincula tamen non,niſi adulteram,conijcere permitti.nu.7.*
8 *Adulterij vxoris virum ignorantem excuſari: & quando ab ea diuertere ſit liberum,vel non.nu.9. & .10.*
11 *Iuramentis tacitam conditionem ineſſe: & quæ intelligēdæ ſint.n.14.*
12 *Iuramenta non legibus,ſed iure pontificio regulari.*
15 *Sacramentum de aliqua non cognoſcenda quo modo accipiendum ſit.*
17 *Accuſationem futuri ſceleris pacto tolli non poſſe.*
18 *Teſtamento irrito,iuſiurandum eius non reuocādi irritari.*

Quēadmodum

CAP. XXV.

QVemadmodum. ¶ Cas. ibi *iu-*
rauit.cũ mu-
liere contraherẽ propter ſuperuenientẽ for-
nicationem,vel deformitatem eam repelle-
re põt propter pręcedentem verò non & ſi
iurauit accuſare vxorẽ temerarium eſt iuramentũ:ſed ſi ſpe
cialiter de adulterio hoc iurauerit denũciare poterit:ſed ac
cuſare non debet,& ſunt tres partes ſecunda ibi,*illud*.iij.ibi
quod ſi.Prima ſubdiuidit̃ in.iiij.quia primò ins fit ſolutioni
fiendę.Secunda ſoluit̃ ibi,*ita ſi quis*.tertia probat ſolutionem
per euitationẽ abſurditatis,& per rationẽ ibi,*alioquin*.quar-
ta reſpondet ad oppoſitum iuramentum ibi non obſtante
qđ reſponſum probat per euitationẽ abſurditatis,ibi *quod ſi*
poſt.ſecundũ non ſubdiuido:ſed tertia ſubdiuidit̃:qa primò
ponit caſum,ſcđo alleg pro negatiua ibi cũ ſcriptura,tertiò
alleg.pro affirmatiua,ibi *ſed nunquid*.quartò ſoluit ibi , *tutius*.
¶ Expone literam,*vxore*.an per hæc verba contrahatur nu
merum habeo.j̃.de ſpon.ex parte.*quam poſteà*.ſi.ſ̃.de teſti.
cog.prætereà j̃.de colluſ.c.j.& ex his argue pręlatum præte
xtu criminis promotionem ſuã pręcedentis accuſari nõ poſ
ſe ad hoc de purg.canonica.c.fi.& de hoc in d.decr.Præter-
eà.ſecundũ Hoſt.dimittere quoad thorũ,& mutuã cohabi-
tationẽ.*legem cõiugij*.i.fidem thori.*ita ſi quis*.ſupple & multò
fortiùs ac ſi dicat ſi prædicta locũ habent in ſpon.de pñti.
fortius in ſpon.de futuro,*ductu rum*.nota etiam ſponſam de
futuro non repelli propter fornicationem pręcedentẽ Inn.
ſubſequentem.ſi de elect.ſi eo tempore.li.vj.*alioquin*.i.ſi dicas ꝙ
fornicatio ſequens non impedit eadem ratione,nec publi-
cũ meretriciũ ſcđm Inn.vel j̃ ſi nulla exceptiõe obſtante ne-
ceſſe haberet illam ducere ſequeretur ꝙ ſi poſt huius &c.*te-*
neretur.dicit Pe.ꝙ negatiuè ſumitur hęc argumẽtatio,ſi non
licet aliud illicitum,nec ergo illud aliàs inferret ꝙ conceſſo
vno illicito omne aliud cõcederet quod eſt falſum,*dimittere*.
vt in prin.dictò eſt,*propter eandem cauſam*.i.fornicationis,*tur*
pius.verbum Ouidij triſtiũ.li.iiij *iuramenti*.præſtiti ne vxorẽ
dimitteret,vel vt ſponſam duceret *conditionem prædicta*.ſi cir
ca legem cõiugij,vel deſponſationis non venerit.*illud autem*.
ſecũda pars *nullo crimine*.præmiſſa clauſula ſpeciali.vt nõ ob.
qđ no.de cõmo.c.vno.ſcđm Hoſt.& qđ no.de procu.qui ad
agendũ.li.vj.vel ſi conſtet ꝙ h c generaliter intelligat̃ Hoſt.
velut.repete cohabitare niſi vt vel ſcđm Hoſtiẽ . cohabitare
vellet nollet &c.*incunctanter*.i.indubitanter impetere.i.acco
ſare.*reſipiſceret*.i.ab hæreſi,*&c quod ſi*.iij pars.*adulterio*.perpetra
to Ion.& ſcđm.ſecunda ratio euangelij Math.xviij . *corre* ã.i.
monica reſipiſcere.i.pœnitentiam agere Inn.ne per hos . iij.
ratio *impunitat*ẽ.de vi.& ho.cle.vt clericorum.cum ſuis con-
cor.*ſeruum*.ꝙ ali.in contrarium ꝙ ſit ſeruandum iuramentũ
ſeptuagies.dic vt.j̃.de adult.c.in *euangelicã*.Math.xviij.tutius
hic ſoluit.& dicit Gui.na . ꝙ hoc comparatiuũ deſignat ꝙ
etiam accuſare poſſet ergo.j̃.quia mulieri adulteræ poteſt
vir parere.*iureiurando*.quod ſeruari poteſt ſine periculo ani-
mæ.ſ̃.e.ſi verò.*ad diuortiũ*.ſeruandum eſt cum iuramentum
1 in eo,qđ tangit rem,vel iniuriam familiarem † & etiam pa-
ctũ de præterito adulterio non accuſando,& ideò non ac-
cuſabit.in his aũt quę reſpiciunt animã ſeruandum non eſt,
& ideò põt denunciare alterum cõmiſſum niſi pœniteat:qa
non iurauit non cohabitare:ſed non accuſare . ſi aũt vxori
adulteræ non pœnitẽti cohabitare iuraſſet nõ eſſet iuramẽ
tum ſeruandũ.ar.xxxi..q.j.c.j.imò ſi nec per preces , nec per
monitionẽ vellet mulier ceſſare ab eius cohabitatione,nec
per denunciationẽ,nec per iudicem poſſet induci ad pœni-
tentiam.dicit Inn.ꝙ eo caſu poſſet maritus illã de adulterio
accuſare nõ obſtante iurameoto *ad pœnitentiam*.ergo proba-
2 to † adulterio vxoris per denunciationem corporaliter nõ
punitur:niſi quia cogitur pœnitere Pe.ꝙ dicit alibi melius
nõ probari,ꝙ probato crimine alicuius per denunciationẽ
pręlatus non priuabit,vel ſuſpendet eum officio,vel benefi-
cio:ſed ſolũ coget pœnitere,niſi in caſibus de homicid.inq-
ſitionis.j.reſponſo.

¶ PRIMO quæritur propter hîc notata per Bern.in glo.
ſi patet.ver.ſed ſi iuramentum.qualiter iuramentum qđ eſt
cõtra leges debeat ſeruari.circa qđ diſtingue,aut iuramentũ
3 eſt † contra legem diuinam,vel canonicã,& tunc non debet
ſeruari,vt.ſ̃.xxij.q.iiij.inter cętera.ſ̃.e.c.proximo veniẽtes.j̃.
e.ti.c.ſicut noſtris.j̃.de ſepul.c.j.& de reg.iur.c.ooo eſt obli-
gatorium.li.vj.Aut eſt contra legem ciuilem,& tunc aut iu
ramentum qđ eſt contra legem ciuilẽ,per.l.canonicã repro-
batur ſicut eſt videre.ſ̃.de fo.compe.ſi diligenti.xj.q.j.inoli-
4 ta & tunc ſeruari non debet. Aut † per legẽ canonicã nõ re-
probatur,& tunc debet ſeruari ex quo eſt aliâs licitũ,vt.j̃.e.
cũ contingat.&,e.ti.c.licet mulieres.li.vj.& de pactis.c.quã-
uis.e.li.nam legi ciuili non ſtatur ſimpliciter in hac parte:
quia nec foro ſuo eſt iuramentum,vt.ſ̃.de iudi.nouit . & de
elect.venerabilem.ſcđm Hoſt.qui in effectu ponit iſtam di-
ſtinctionem hîc,& Io.an.poſt eum.

¶ SECVNDO quæritur propter notata hîc in gl.quaſi
dicat qualiter ſponſa propter caſum ſuperuenientẽ dimitti
5 poteſt.circa † qđ diſtinguę:quia aut quæris de ſponſa de prę
ſenti cũ qua eſt matrimooin de pręſenti,& illa regulariter
dimitti non põt,vt hîc in § ꝙ ſi poſt.verſi.pręfectò &c.fallit
in caſu.j̃.de conuer.coniu.ex publi.ſcđm Ber.& Hoſt . & in
alio caſu.j̃.de diuor.c.quanto.&.c.gaudemus.ſcđm Hoſtiẽ.
Aut quęris de ſponſa de futuro,& illa põt dimitti in multis
caſibus ſuperuenientibus à iure approbatis,vt hîc in prin.
Ad § illud autem de quib⁹ per Io.xxvij.q.ij.§.ex his per Inn.
j̃.de ſponſa.ſicut per Hoſt.e.ti.ex literis per Ber.e ti.de illis.

¶ TERTIO quæritur circa materiã gl.fi . qualiter mari-
tus vxorem ſuam delinquentẽ caſtigare,ſeu verberare , aut
ligare,vel in vinculis tenere põt.circa qđ diſtingue,aut quę-
ris nũquid poſsit eã in vinculis tenere.io primo caſu refert
6 aut hoc † facit ex magna cauſa,& leuiter,& tunc poteſt de
magna cauſa habes exemplum hîc in fi.de leui verberatio-
ne ꝙ fit pmiſſa patriſamil.habes.ff.ad.l.Aquil.l.pręceptor.
ar.j̃.de homici.ad audientiam.qui & plectendo &c.ignoſcẽ
do &c.xxiiij.q.v.prodeſt.Aut hoc facit ſine cauſa,vel cũ cau
ſa.ſed enormiter & hoc nõ licet ſibi facere qđ ſi fecerit eſt
puniẽdus,vt.C.de repu.l.conſenſu.& in auth.ibi poſita : ſed
nouo iure in auth.ſed hodie ſcđm Gof.& Hoſt.& Io.qui ita
notant hîc,& idem Archid.vij.q.j.ſicut alterius.in gl.pe . &
idẽ videt̃ ſentire ibi Io.In ſcđo caſu refert,aut quęris vtrum
7 maritus † poſsit eam ligare,& in vinculis eã tenere pro alio
quã pro delicto adulterij,& credo ꝙ nõ inuenio expreſſum
in iure.ij.q.v.conſuluiſti.ſ̃.de tranſla.epõrum.c.ij.§.ſed neq;.
in fi.aut pro delicto,& tunc ſi maritus eſt clericus poteſt , vt
xxxiij.q.ij.c.placuit.& no.hîc per Ber.ſi non eſt Laicus non
põt,vt notat Io.ibi per rationem prædictã:quia non inuenit
hoc in iure expreſſum cuius opinio ſeruat̃ in Francia , licet
Hug.ibi cõtra,& ratio quare ſecus in crimine adulterij , quã
in alijs criminibus poteſt eſſe:quia adulterium mulieris ma
culat thorum viri reddit liberos poſteà naſcituros incertos
vt dixi.ſ̃.de procur.tuę.di.ij.ad hoc leuiter.xviij . cum vxo-
re proximi tui non coibis,nec ſeminis cõmixtione macula-
bis,& ipſum maritum bigamum ſi poſteà ipſum cognoſcat
xxxiiij.di.ſi cuius.etiam ſecundũ Pe.Hug.Laur.& Archi.ibi
ſi eã cognoſcat.xxxiiij.di.ignoranter.

¶ QVARTO quęrit̃ etiam circa materiam glo.fi.vtrum
maritus ex præcepto teneat̃ vxorem adulterantẽ dimittere.
8 circa qđ diſtingue † quia aut vir eſt ignorãs huiuſmodi adul
terij,& tunc excuſatur,vt no.Hoſt j̃.de adulterijs.ſi vir ſciẽs
pro quo facit illud generale ignorans noo conſentit.ff.de iu
riſdi.om.iud.l.ſi per errorem.de reg.iur.l.nemo videtur.qui
errat,nec obſtat.C.de tabula.l.gñali.li.x.j̃.de conſti.c.vlti.li.
vj.Aut eſt ſciens,& tunc aut fornicatio eſt occulta quę pro-
bari non poteſt,& propter talem fornicationẽ dimitti non
debet propter ſcandalum.ij.q.j.nos in quẽquã.j̃.de diuort.
porrò qđ idem iuris debet eſſe qđ nõ eſt,& de eo quod non
eſt probatum,& de eo qđ non apparet,vt.ſ̃.de contrahend.

empt.& ven.l.in lege.ff.de testa.tu.l.duo sunt Titij.Aut for
nicatio est manifesta,quę probari potest,& tunc aut secuta
est correctio in re,vel in spe.aut perseuerat in malitia sua.
9 In primo † casu licet vxorem suã retinere,& recõciliare:sed
nõ debet hoc facere nimis sępè quod dic,vt in.d.c.si vir. vel
dimittere snia mediante etiam post pœnitentiã.xxxiij.q.ij.
admonuero.& est ratio quare potest eam retinere:quia se-
paratio inducta est ad correctionẽ,pœna verò corrigens nõ
de necessitate requiritur,vbi correctio præcessit ar.no.s̃.de
iudi.cũ non ab homine.vnde post pœnitentiam eam recon
ciliare potest non solũ semel:sed in infinitum & sic exponẽ-
da est authoritas hîc posita:sed ad intercessionem ecclesiæ
reconciliabit eam sępè,vt in.d.c.si vir.qd dic.vt no.Host. in
summa.de adulterijs.§.qualiter.ver.repellit etiã. &.§.quæ sit
pœna.ad fi.versi.quid ergo si maritus.In scdo vero casu non
10 † licet viro eam retinere ne videatur correctionẽ negligen-
tię,& vt patronus turpitudinis pacto cõsentire ita intellige
dictũ.c.si vir sciens.& hîc.in.§.qd si expressè ibi cum scriptu
ra.&c.ff.de adulte.l.ij.§.qd si expressè.xxij.qõ.j.c.j.&.c.si quis
vxorẽ,&.c.se.& quia facilitas venię incentiuũ tribuit delin
quendi xxiij.q.iiij.est iniusta.tunc aut præsumit incorrigibi
le,& perseuerate in malitia sua,qñ pertinaci animo corrige
re recusat,& qñ correctionem promittens ex consuetudine
relabit maximè quia mulieres sunt magis ductiles ad cõcu-
piscentias,quã viri,vnde Criss.dicit ꝙ propria passione mu
lierum est luxuria,& continẽtes propriè loquendo propter
facilẽ inclinationem in concupiscẽtijs,& in ista distinctio-
ne concordant Pe.& beatus Thomas in scriptis suis, & fra
ter Io in summa cõfessionũ titulo de diuor.propter fornica
tionem.q vj.Quęro etiam vtrum&c.& frater Astex.li.viij.
ti.de bono sacramẽti articulo.iij.q.vtrũ vir teneat.& in isto
mẽbro cõcordat Host.hîc dicens ꝙ si iuraret vxori adulterę
& nõ correctę cohabitare iuramentũ huiusmodi nõ est ser
uandum ar.c.all.xxxij.q.j.c.j.& adde quod dicam.j̃.de con-
uer.cõiu.c.fi.
¶QVINTO quæritur circa finẽ decretalis vtrũ ille qui
iurauit aliquẽ nõ accusare ab eiusdem denũciatione repella
tur de quo aliquid scripsi.s̃.e.debitores:sed plenius de hoc
dicam.j̃.de accu.c.veniens.in.ij.q.circa Henr.vbi de hoc per
Henri.in dist.iij.Item adde quęstionẽ disputatã per Io.Cal.
quæ incipit ex octo studentibus.Supple gl.in gl.ij.ibi,*beatus.*
& ibi de hoc,& ibi permanserit,vnde in gl.vlti.in deposito
11 pręlato cui iuraui sibi † amplius ex sacramento nõ teneor de
elect.venerabilẽ.in fi.& ibi quę onerãdę.Item si iuro tibi.c.
reddere.subauditur nisi iudex interdicat ar.j̃.de cẽsi.signifi
cauit.ff.qui satis.cog l.fi.vel ius cõe:vt quia excõicatus es de
hoc.s̃.e.debitores.Itẽ qñ pater iurat alicui dare filiã in vxo-
rẽ intelligitur promissum,aliâs promisisse se facturum &c.
de hoc.j̃.de spon.ex literis.ij.Item subauditur saluo iure alte
rius.s̃.e.veniens.Itẽ subauditur ꝙ habes.j̃.eo.petitio.Itẽ nisi
ab eo cui iuraui absoluar.s̃.e.Quintauallis.& istud etiam in
iuramento spoliatorum de spõ.c.ij.vbi etiam subaudit nisi
alteri aliud turpe accedat,vel hoc,vel per alterũ stet de spõ.
de illis.&.c.sicut.scdm Host.& ibi.c.vlti.*in fi.*vbi de hoc, &
ibi,*in fi.*Host.dicit hoc plenius expediri in summa.e.titu.§.ꝙ
species.In gl.iij.in fi.&.j̃.de elec.nulli.li.vj.in gl.*nam cui.*ibi.§.
planè.&.j̃.de reg.iur.qui ad agẽdum.li.vj.& ibi,*nõ possumus.*
da exemplum secundũ Abb.in canonico excõicato, qui nõ
agit,vt electus cassetur excipit cũ illo agente,de hoc.j̃.ti.di
lecti.& ibi,*non cõpensari.*licet sic censeãt doctores,videtur tñ
ꝙ cõpensatio possit admitti de assensu deponentis cũ in suũ
fauorẽ hoc sit inductũ ar.de reg.statuimus.cũ suis cõcordã.
Host.& ibi.l.vlti.vbi de hoc in gl.pe.in gl.sic patet.ibi,circa
12 leges.dicit Hostiẽ.hoc verum vbi iuramentum reprobat.l.ca
nonica.sicut de foro cõpe.si diligẽti j̃.e.sicut.simp.iciter eñ
non statur.l.ciuili.quia nec de suo foro est iuramentum de
iudi.nouit.de elect.venerabilẽ ad finẽ.in aut.vt clerici apud
propri.episco.§.si verò ecclesiastici cum.coll.vj.& ibi,faculta
abus,quod intellige nisi certa quantitas,vel res ꝓmissa fuis
set j̃.de condi.app.de illis.& ibi,raptor,vbi de hoc,& in fine.
nec enim cogendus est contrahere bigamiã in gl.quasi dicat.
ibi,vnus,fidelium loquitur aliâs habet casum alium de di-
uort.gaudemus &.c.quãto.in gl.vt notum in fine.si de cog.
spirituali.c.ij.li.vj.In glo.& nos.in fine.vide qd dixi de iudi.
nouit.post principium.In gl.vlt.ibi tuę.vbi de hoc scdm re-
gulã iuris.cũ quid.li.vj.& ibi placuit.vbi de hoc & in fi. vbi
no.de hoc.s.de potestate viri erga vxorẽ,nec obstat hoc di-
cto.C.de repu.consensu.§.j.vbi dicit ꝙ vir nõ debet afficere
vxorẽ verberibus,quæ debent esse aliena ab ingenuis:nam
13 illud verũ † nisi ex magna causa illud fiat,vt in hoc exẽplo,
& nisi sint leuia.ff.ad.l.Aqui.præceptoris.ar.de homici. ad
audientiam.quia siue plectendo &c.xxiij.q.iij.prodest aliâs
punitur vir sine causa,vel enormiter hoc faciẽs.C.de repud.
auth.sed nouo scdm Goff.idem Host.qui etiam hîc quærit.
quid si vir iurauit non denunciare.respõdent ꝙ forsan aget
cum amico.qui denunciet ar.s̃.qd metus causa. ad audien-
tiam.vel scdm eum refert an iurans principaliter compa-
tiatur causę periclitanti,& tunc securè denunciet siue rei fa
miliari,vel suo priuato interesse,& tunc abstineat. & facit
quod dixi secundum Inn.in fine.textus.ad quod inducit te-
xtus Hosti.illud Aug.super Math.xviij.si peccauerit.&c. si
amore tui id facis,vel si amore illius facis optimè facis. ad
hoc dictum facit.viij.q.j.sciendum.Collect.in principio.in
verbo super.notat verba intelligenda esse cum continuatio-
ne remittens ad not.Card.de cleri.non resi.c.j.li.vj.Secundò
14 subdit † ꝙ in iuramentis non sunt conditiones speciales in-
telligendæ secundũ intentionem iurantis:sed secundũ com
munem intelligentiam j̃.de spon.ex literis.& notat Inn. s̃.e.
veniens.vel eius cui iuratur,nisi appareret de fraude iuran-
tis iuxta lecta,& not.xxij.q.v.quacunq;.& s̃.e.veniens.gene
rales tamen intelliguntur,vt in iuramento mulieris condi-
tio,si viro placuerit,vt not.xxij.q.ij.beatus.& ad hoc scilicet
ꝙ generales,& non speciales includãtur.inducit not.Inn.de
rescript.ex parte.& not.Io.xxxij.q.viij.c.j.ad finem gl.& no.
Ber.de pręsump.c.fi.& collecta sua in.d.c.fi.Tertiò iuxta ea,
15 quæ scripsi.s̃.e.ad nostram.iij.in.ij † q.dicit ꝙ iurans nõ co
gnoscere cõcubinam censetur iurare de illicito,& non ma-
trimoniali coitu iuxta not.xj.q.iij.ꝙ prędecessor.xxxj.q.j.c.
illud.& ꝙ si liberta iurauit non nubere intelligit de nuptijs
illicitis,vt notat contrarium.xxvij.q.j.§.si quis.aliâs est capi
tulũ sed hoc videt verius scdm eum.Quarto dicit,ꝙ.si quis
16 iurauit iuret in genere † de nullo crimine accusare non obli
gat iuramentũ sicut tenent legistę iuramentũ de stando in
iudicio non obstante quocunq; casu fortuito non ligare ar.
ff.si quis cautionibus.l.sed & si quis.§.quæsitum.sed Hostiẽ.
alio modo sentit.j̃.de commodato.c.vno.vbi vide Collect.
si tñ expressis aliquibus casibus subderetur clausula gñalis
cũ iuramẽto habendo non expresso pro expressis dicerent
aliqui iuramentum tunc in omnibus obligare.sed Cy.videt
velle contrariũ C.plus valere qd agitur.l.emptione.in.ij.qõ.
quia iuramentũ non prodest,vbi nõ reperitur cõsensus: sed
de hoc melius per Cy C.de commodato.l.j.quæ incipit.l.ea
quidem.in.j.ij.&.iij.q.& præsertim in.ij.q.sed in contrariũ
videtur textus saltẽ quoad casus expressos similes.j̃.de ꝓ-
cur.c.qui ad agendũ.li.vj.iuncta cle.non põt eo.ti.sed illi te-
xtus in alijs,quàm in fortuitis casibus loquũtur:quia fortui
ti præuidere nõ possunt.C.de pig.act.l.quę fortuitis.&.j̃.de
homicid.c.fi.dicam in.d.c.vno.vbi plenè de hoc per Nouel.
super gl.ij.in supple.quæ incipit,vbi plenè de hoc. Quintò
17 dicit ꝙ non valet pactum ꝙ criminis correctio † solũ remit-
titur,vt ꝙ non accusabo te de furto committendo,vel ꝙ nõ
agam contra te actione iniuriarum pro futura iniuria, vt
xxvj.§.ecce.secus si per pactum tollatur istud crimen, vt si
dicatur volo ꝙ rebus meis vtaris,vt tuis:quia te non accu-
sabo,& sic intelliguntur iura allegata in glo.ff.de iniur.l.j.§.
vsq; adeò &.s̃.de pact.c.fi.& hoc verum quoad paciscentẽ:
quia bene posset agere tertius.j̃.de sent.exc.contingit.*Sextò*
18 dicit,ꝙ si † quis dederit cẽtum hęredibus scriptis in testamẽ-
to Titij

to Titij,& iurauerit non reuocare,q si testamentum nõ valeat,de iure non tenetur seruare iuramẽtum:quia intelligitur conditio,si testamentum sortiretur effectum per iura hîc in gl.ij.allegata.& notatur per Landinum.ĩ.c.contingit. li.vj.& hoc bene facit.s.e.c.venerabilem.in fine.& quia destructo principali accessorium non remanet. s. de fide,instru.c.inter dilectos.&.ĩ.de foro compe.c.si diligenti.

SVMMARIVM.

1 *Deum solum adorandum, & quo modo.*
2 *Iurare per quæ liceat, vel non.*
3 *Negationum geminationẽ contrariam adserere:diuersas verò nõ item.*
4 *Sublata caussa,an cesset effectus.*
5 *Caussarum diuersa esse genera.*
6 *Momentanea caussa sublata,similem effectum non tolli:successiuum verò cessare.nu.7.quid si caussa successiua momentaneus sit effectus.numero.8.*
9 *Impulsiuane,an finalis caussa præsumi possit.*
10 *Commentis iuris sublata caussa,tollitur ius singulare.*
11 *Dispensatio an,caussa cessante,cesset:& an extendi ad aliam,vel reuocari possit.*
12 *Fidem episcopis ex formula CHRISTI iurantibus dari solitam fuisse.*
13 *Sacramentum superfluè aut edendi,aut loquendi in mortale abire:& idem sex modis in deteriorem exitum vergere.nu.14.*
15 *Solita iuramenta grauiore noxa notari.*
16 *Iuramentum de non capescendo honore post capto leuioris notæ esse.*
17 *Notionem promissæ fidei,sicut & iurisiurandi ad ecclesiasticum iudicem spectare.*
18 *Humani aliud in ore,aliud in pectore gestãt:& eorũ sapientia quæ.*
19 *Amen, vocis ethymologia,*
20 *Sarreptæ vrbis descriptio.& iuramentum,Deus scit,an religionem iurantis obstringat.*
21 *Sacramenta baptismi,& nuptiarum cõferenti accipere quid absque nota simoniæ an liceat.*

CAP. XXVI.

ET si Christus. ¶ Cas. Monachi, & conuersi iurare possunt pro testimonio ferẽdo in causa monasterij sui.& licet posset diuidi in duas tamen diuido in.v.In prima respondet authoritati euangelicæ,per quam videbatur publicum iuramentum in secunda ibi, *Iacobus*. rñdet authoritati Apostoli in tertia.ibi *Angelus*.probat multis authoritatibus noui,& veteris testamenti qd licitum est iurare,in quarta ibi, *quidam*. dicit quare simpliciter prohibetur iuramentũ. in quinta ibi licet.dat petentibus licentiam iurandi.¶ Expone literã *euãgelicam*.Math.v.c.& facit ad authoritatis expositionẽ.ij.ad Corinth.primo in fi.vt affirmatio,ac si dicat aptius non te intẽdit authoritas perhibere iuramentum:sed mendacium malitia,quia omnis &c.xij.q.j.omnis ætas.& facit in authẽ. de nupt.§.nuptias.coll.iiij.de non ali.§.vt aũt lex.col.ij. non præsumitur quis malus.de præsumpt.c.fi.scdm Host.vix hoc dicit:quia qnq; creditur,vt patet de testi.tuis.& sic q vix fit tamen fic.ff.de iudi.vix certis Host.de cog.spiritu.c.ij.li. vj. *admonxit*.ipse Christus in auhoritate,*amplius*.i.quã adhærere simpliciter vel negare,& exponuntur hęc verba de elect.significasti *culpæ* exhibentium pœnæ exhibentiũ,quę pœnalitas in nobis est ex delicto primi parentis magis electiuè, *pœna* exhibentiũ,culpa exhibentium,an verò peccatum sit sed pœna no.xvj.q.j.§.j.ver.vsq; adeò.quod allegatum est capitulũ,*licet* enim probat q dato q pręcedens authoritas intelligatur prohibitio iuramẽti,& nõ simpliciter mendacij cũ iuramentũ nõ est ꝓhibitum per creatorẽ &c.*prohibuisse*. per verba pręcedentia,vel per illa quę statim sequunt,nolite iurare.*videntur*.indistinctè scdm quosdam hęreticos: sed malè sentiunt:quia nunquã &c.nec per hoc ratio pręcedentis dicti *transferretur* ar.Host.cõtra illos,qui plus homines,
1 quã † Deum honorant,quod patet:quia coram altari transeuntes nullã etiam inclinationis reuerentiã exhibent, & qñ coram dño veniunt quasi idolũ ipsum colunt iungendo manus vtrunq; genu flectendo,non solum pileum:sed etiã clamidem,& zonam remouendo contra id qd legitur Apoc. xix.vbi Angelus dicit beato Io.cadere volẽti ad pedes ipsius vide ne feceris conseruus tuus enim sum &c.& licet reuerẽtia sit superioribus exhibenda.de ma.& obe.quod super his &.c.isq;.& ipsi debeant illã recipere,ne videantur contemni.ar.ff.de offic.præsi.Obseruandũ.tñ esset secundum eum idolatria corrigenda,& quæ recipitur, & exhibetur iuxta ver.imperatoris genu flectentis,qui dixit nõ tibi:sed Petro esset recipienda,& exhibenda.adde qd dixi de maio.& obe. hisq;.post principiũ.Euangelio Math.v.c.*neque per cœlum*. quatuor exempla ponit de creaturis in quibus scdm Hosti. cõpręhendit creaturam superiorem,& inferiorẽ mediã angelicã,& humanam facere,naturaliter accidentaliter fuitè posset secundum Inn.& tunc est sensus authoritatis q colorem capillo dare non potes,vt creaturæ,& idẽ in omni alia re,vnde nec minimũ pilum vestis tuæ creare posses.Si ergo Deus omnia creauit de summa trini.c.j.post prin.ergo ipse solus honorandus,& per illũ iurandum,*iurandum*.no Innoc. peccatũ esse Christiano per Deos alienos iurare:sed si iurauerit implere debet quod iurauit.itẽ Christianus recipiens ab infidelibus huius iuramenti nõ peccat.ar.xxij q.j.monet seruandum,vt dicit Host.multi in hoc decipiuntur, vt patet.xxij.q.v.ecclesię *veritate*.ostendit.xxiij.q.j.ad finẽ, *Iacobo*. ij.pars,quę respondet authoritati Apostoli,qua etiam videbatur prohibitum iuramentũ cum ait in epistola sua.v.c.& fuit ista epistola Iacobi minoris.f.Alphei,vt dicit Hierony. libro virorũ illustriũ in prin.Dicebatur etiã iste frater dni. lxv.di.porrò & qualiter.vt ibi no.*necessitas*.Quintilian⁹ vult de oratore iurare nisi vbi necesse est graui viro parũ conuenit.*importune*.si volentes aliter credere,vt.s.in prin. *vel opportune*.i.qñ oportunum est iurari,vt.s.de elect. significasti. & idem scdm Inn.si vtile.xxij.q.j.ita ergo.& tunc.i.qñ opportunitas exigit,cõices.co Host.de his remittit ad summã.co.ti.§. qd cõices.*quodcunque*.dicit hic Inn.q nulla,vel modica est differentia super euangelia,vel reliquias,siue dicat tantum ꝓmitto hoc in fide mea,quia non solũ per creata:sed etiã per
a increata † iurare vetat,nisi necessitas,vel vtilitas hoc exposcat.ar.s.quod metus cau.ad aures.de arbitris.peruenit.maior tñ contemptus,& maius peccatũ est fallere iuramentũ factũ per increata,vel superiores creaturas,quã per minua sanctas.Itẽ scdm eum verum iuramentũ est qñ quis asserit in periculo animę suę dicere veritatẽ.j.de frigidis fraternitatis.semper aũt quando pars parti iuramentum defert, sicut ambabus partibus placet iurandũ est.ff.de iureiur.l.iij.ad fi. &.iiij.In iuramentis aũt quæ pręcipiũtur à iure,sicut testis calũnię,& veritatis semper iurandũ super sancta Dei euangelia.xj.q.j.testimonium.de iuramento calũ.c.vlt.& idem in omnibus alijs,quę à iure,vel à iudice,vel à partibus ex necessitate deferunt,vel etiã si partes promittant iurare nulla forma distincta.sed Host.remittit ad summã.e.tit.§.quo sub.§. per qd vide.quod no.xxij.q.j.in summa.& in cle.de hęre.c.j. §.porrò.in gl.vt no.*al. equum*.ĩ.si indistinctè peccatũ esset iurare.*Apostolus*.ad hebręos.vj.c.*Angelus*.iij.pars apost.x.c.iurauit.q nõ fecisset si simpliciter esset peccatũ *Lucã*.iiij.c.in patria sua.nõ poterat facere signa propter incredulitatẽ illorum.j.q.j.§.alij.formam qd exponas,vt ibi,*& Beda*.naturalissimũ est ciues ciuibus inuidere,& Hiero.ponens hoc.versi. super Mat.l.ij.f.subdit.nõ enim considerãt pñtia uiri opera: sed fragilis recordant infantię.*curabãt*.ad Romanos.c.j.*uerũ*. j.ad Corinth xv.c.maiori.i.pericula mortis sub eo,vel parcitus sum mori per gloriã hoc est iuramentũ scdm August.cuius est mens per ęternã gloriã ad quã spero sic adsero,vt patet.xxij..q.j.nõ est.&.c.vt noueritis.& dic q Apostolus iurauit vt sciamus:quia verũ iurare nõ est peccatũ:sed nõ est in dubijs iurandũ,& ideò cautius est non iurare,quã cõsuetudine iurandi peierare *Græca exemplaria* de gręcu in latinum translata:nã beatus Paulus gręcis prędicauit,& epłas suas in

græco redegit,& ſcripſit,& illa ſunt exempla,hæc exempla
ſecundum Hoſt.qui remittit ad capitulũ primum de fi. in-
ſtru.in veteri teſtaméto.in plano dixit dñs rurſus,vt in pſal.
memento dñe dauid.*teſtamento*Deuteronomi.x.c.idẽ in no-
uo.Math.v.*queuis & enim*.iiij.pars faciẽda:quia nec bono
animo fieri poſſunt,& ideò de illis permittitur iudicare ex
quo patet.j̃.de regu.iur.eſtote.Hoſt.*Apoſtolus*.ad Eph.v.c.*ge
neratur*j̃.de vita,& ho.cleric.à crapula.xxxv.di.luxurioſa.&
c.xj.di̇e.Hoſt.ſępè contingit.nam etiam veniale eſt mortale
dum placet.xxv.di.§.nunc autem.ver.criminis.quod intelli-
ge,vt no.Eccle.xxiij.c.B *mulierum*.i.ſępè,vel frequenter,&
indifferenter.*quẽadmodum*.cõcludit ex pręmiſsis,ꝙ non ſem-
per eſt iurandũ.ſed quandoq; hoc permittitur Paulus ad Ti
mot.v.*modico*.beatus Bern.ir.circa diuinacenſes oẽs ex quo
monachi ſumus infirmos ſtomachos habemus,& tñ neceſ-
ſarium Apoſtoli de vtendo vino cõſilium meritò non ne-
gligimus:modico tamẽ qd ille pręmiſit ebrietate prętermiſ
ſa,& vtinam ſolo etiam cum purũ eſt contenti eſſemus *ſto-
machum*.i.debilitatem,& frigiditatem ſtomachi. *infirmitates*.
vitandas,vel ſanandas *neceſsitas*,quę legi non ſubiacet.j̃.de
reg.iur.quod non eſt,& includit vtilitatem,vt dixi.ſ̃. videſ
laco *iuram*.ſi ſuppleas hoc,aliàs non poteſt,tunc erit ſenſus
literę ſequentis,ꝙ ceſſante cauſa promiſsionis ceſſat promiſ
ſio,vel dic ſum ſub vt in. G.*licet*.quinta pars ex qua ſumes
caſum ſimilem.de uſſ.dele.ſuper quæſtionum.in ſi. poteſtis.
licet argu iurare debeant perfecto iuramentum quantũ poſ
ſunt cũ tñ execrari ne videantur da hæreſi ſuſpecti de hære.
excõicamus.§.antepe.Hoſt.& facit quod no.de reſtitu.ſpoli.
olim.in.j.gl.*clementiam*.cum fortè per alios veritas probari nõ
poſſet.ſ̃.de teſti.veniens.ij.*in cauſis eiuſdem*. Idem etiã de alijs
cauſis ſecundũ Accur.qui hoc not.in teſti.autem ſi dicaſ,&
de hoc pleniùs in Spe.de teſti.§.j.B.ver.Item excipitur.ꝙ eſt
monachus deficientibus alijs Hoſt.& Pe.ſ̃.maximè.nã quãq;
exiſtimat quis habere.x.bonos teſtes,qui nõ habet niſi vnũ
de quo remittit Hoſt.ſ̃.de teſti.dilecto.prohibere.& per cõ
ſequẽs iurare cũ nec ipſis licet perfectis aliter crederetur.ſ̃.
de teſti.nuper.niſi iuramentũ remittatur.e.ti.tuiſ.Hoſt.
3 ¶PRIMO quęritur circa materiam gl.ij.qualiter † duæ
negationes faciunt vnam affirmatiuam.Circa qd ſic diſtin
gue:quia aut referuntur ad idem coniunctũ,& tunc faciunt
affirmatiuũ,vt.l.duobus.alleg.in gl.ſecus autẽ ſi dimiſim. de
cõſti.c.ij.in ſi.li.vj.vt ibi notatur per Card.ar.ff.de iureiur.l.
ſi duo patroni.§.Marcellus.in ſi.Aut referunſ ad diuerſa. &
tunc etiam non operantur affirmatiuã,vt hic cũ dicitur. ſi
ſermo veſter eſt,eſt,non,nõ:quia primũ nõ refertur ad hos,
& ſcdm refertur ad cor.ſcdm.B.& Hoſt.vel prima negatio
eſt interrogans,& ſecunda reſpondens ſcdm Hoſt.& ſic poſ
ſes intelligere.capitulum ſecundum alleg.
¶SECVNDO quæritur ſup materia gl.pe.qualiter ceſ-
ſante cauſa debeat ceſſare affectus.Circa qd vide quę ſcripſi
ſ̃.de renũc.poſt tranſlationem.&.j̃.de elect.cupientes.li.vj.
& quę dicam.j̃.de app.c.cum ceſſante.quibus ſaluis noueris
Henri.hic circa hoc poſt dños legũ ſic diſtinxiſſe: nam aut
conſtat cauſam eſſe finalẽ,aut,cõſtat cauſam eſſe impulſiuã
4 aut eſt dubia,ſi conſtat † eſſe finalem,tunc aut cã finalis,ſeu
inductionis effectus eſt duplex quarum vna ceſſat,& altera
nõ,& tunc cauſa ceſſante ceſſat effectus,vt patet in matri-
monio qd eſt introductum propter prolis propagationẽ,&
fornicationis vitationem.vnde licet ceſſet cauſa prolis,nõ
tñ matrimoniũ diſſoluitur,quia remanet alia cauſa.ſ.euita-
tionis,fornicationis,probatur.xxxij.q.vij.tantũ per eandem
viã.ff.de incẽ.rui.l.ij.§.corporis debilitas.ſ̃.qd met.cau.ſ̃.de
renunc.c.j.ver.maximè.iuncto.c.niſi cũ pridem.§.pro defe-
ctu.e.ti.de ætate & qualitate.quęres.ver.& niſi fortè &c.aut
cã inductionis,ſeu introductionis effectus eſt vna ſola,&
tũc aut cauſa ſi.ceſſat,& tollitur in totũ,ita ꝙ nullæ reliquię
ipſius cauſę,ſi cã finalis ceſſat,& tolliſ in totũ.tunc Dyn.de
reg.iur.c.decet cõceſſum.li.vj.ꝙ ceſſat,& tollitur effectus,vt
j̃.de preben.c.ſi pauper clericus.li.vj.&.ff.de act.& obl.qui

5 cum herede.Tu verò in † iſto articulo ſic diſtingue:quia cau
ſarum quędam eſt momentanea habens effectum momen-
taneum,quędam eſt cauſa ſucceſsiua habẽs effectum momẽ
taneum,& quędam eſt alia cauſa ſucceſsiua habens effectũ
ſucceſsiuũ.& voco hic momentaneũ,cuius eſt tẽpore mo-
mẽtaneo,& quod tẽpore momentaneo poteſt acquiri,ſicut
in hæreditatis acquiſitione quamuis etiam ſolo mouiẽto ſit
aliquis ignarus.c.eo.tempore quo naſcitur,vt inſti.de hære.
quali.& diff.§.ſerui.Item ſolo momento ſit aliquis beneficia
tus,vt le & no.de prębẽ.ſi tibi abſenti.li.vj.ſucceſsiuum aũt
voco quod ad ſuum eſſe requirit ſucceſsionem tẽporis,vt eſt
eſt tutela,quæ vis in ſucceſsione temporis conſiſtens, & ad
ſuum eſſe requirit totũ tempus impubertatis.In primo ca-
6 ſu,ſi qñ eſt cauſa † momentanea quę habet effectum momẽ
taneum tunc refert,aut cauſa ceſſat poſt cõpletum etiã effe-
ctũ,& tunc non ceſſat effectus,& ideò dicit lex ꝙ hæredi-
tas quę defertur agnatis poſteà acquiſitã licet deſignat agna
tionẽ tñ propter hoc deſinit effectus,vt.ff.vnde liberi.l.vlt.
primo reſponſo ar.ff. qui ſatiſd.cog.l.ciendum.§.penul. &
ff. de rebus dubijs.l.ſi cognati.primo reſpõſo.& eſt caſus.C.de
pactu.l.j.vbi pactum,ſeu effectus innominatus. c. dationis
ſextantis.ex parte filij teſtatoris rogati per teſtatorẽ hęredi-
tatẽ reſtituere Licino Frontoni ſi ſine liberis decederet, &
remiſsionis commiſsi ex parte ipſius Licini Frontonis fuit
completus,& ideò licet cauſa propter quam contractus,ſeu
pactũ interuenit.ſ.timor filij timentis decedere ſine liberis
relictis,nõ tamen ceſſat effectus.i.non retractaſ cõtractus
ſic cõpletur per eandẽ viã.ff.de pręſc.verb.naturalis.§.j. Aut
cauſa momẽtanea ceſſat ante completũ eſſe effectus, verbi
gratia agnatus defertur hæreditas,& tutela,pone ꝙ deſinit
eſſe agnatus,nunquid hæreditates,vel tutelas nondum dela
tas:ſed in futurum deferendis recipiet,& habebit?certè non
vt in.d.l.vlt.ſecundo rñſo.ff.vnde liberi.&.ff.vnde leg.l.j.in
ſi.&.ff.de bo.poſſ.contra tabulas.l.ij.§.ſi emancipatus filius.
7 ij.In ſecundo caſu.ſ.† qñ eſt cauſa momentanea habens effe
ctum ſucceſsiuũ,vt patet in tutela legitima quę deferſ agna
tis quiquidẽ effectus ſucceſsiuus tunc dic,vt prius:quia aut
ante completũ eſſe effectus ceſſat effectus,& idem dicit lex
ꝙ ſi ante finitam tutelã delatam agnato ipſe agnatus capite
minuaſ finitur tutela,vt.ff.de capitis di.l.tutelas. & inſtit
de leg.ag.tu.§.vlt.& quibus modis tute.fi.§.minima aũt aut
cauſa ceſſat poſt cõpletum eſſe effectus,& tunc cauſa ceſſan
te non ceſſat effectus.In tertio caſu ſi qñ eſt cauſa ſucceſsiua
8 quæ habet effectum † momentaneum,tunc ceſſante cauſa
ceſſat effectus,vt patet in abſentia cauſa reipublicę,quę eſt
cauſa dandi reſtitutionem qua abſentia ceſſante ceſſat reſti-
tutio,vt.ff.ex quibus cau.ma.l.ab hoſtibus.§.ſed ꝙ ſimplici-
ter.&.C.de reſti.mili.l.quod tẽpore patet etiam hoc in offi
cio propter qđ datur beneficium.lxxxj.di.c.cos.&.c. ſi quis
ſacerdotũ.xxxij.di.pręter hoc.j̃.de cle.non reſi.c.quia nulli.
&.c.relatum.de app.paſtoralis de cle.exc.miniſtrã.latores.&
j̃.de reſcript.c.ſi.li.li.vj.& ideò dicunt iura,ꝙ beneficiatus
deueniat ſaltem per culpam ſuam ad talẽ caſum in quo non
poſsit officium ſuum exercere,amittit bñficium,vt not.ſ̃.
de æta.& qua.c.j.&.j̃.de cle ęgro.c.tua nos.In quarto caſu.ſ.
quando eſt cauſa ſucceſsiua,quæ habet effectum ſucceſsiuũ
vt ſi aliquis ſit abſens tam rei publicæ abſentia eſt quid ſuc-
ceſsiuũ.ſimiliter excuſare ſe à tutela eſt effectus ſucceſsiuus,
& tũc ceſſante cauſa ceſſat effectus,& ideò ſi tutor abſit cau
ſa rei publicæ quandiu abeſt tandiu ab adminiſtratione tu-
telæ excuſatur.Abſentia verò ceſſante ceſſat excuſatio, vt
inſti.de excu.tu.§.Item qui reipublicæ.Item clerici,& mona
chi habent excuſationem à tutela,vel cura quandiu diuinis
officijs inſeruiunt,& nõ aliàs,vt.C.de Epi.& cle.l. generali-
ter.idem in bona fide quæ cũ alijs eſt cauſa præſumptionis,
vel vſucapionis:& quia ceſſante ante completã pręſcriptio-
nẽ,vel vſucapionem ceſſat præſcriptio,vel vſucapio,vt j̃.de
pręſcrip.c.qm omne.de reg.iur.c.malę fidei.li.vj.ſed de iure
ciuili in vſucapionibus contrariũ obtineat,vt.C.de vſucap.
transi &c.

transfot.l.vnica in prin.hoc idem patet hic in fi.&.ī.de re-
nūc.post translationem-§-cæterum . vbi & causa & effectus
sunt successiui:sed causa finali sublata,remanent aliquę reli-
quię pręcedentis causę,tūc durat regulariter effectus:vt pa-
tet.ff.de qōnibus.l.vnius-§-seruus.vbi habes ꝙ seruus à dño
suo distractus nō potest in memoriam pristini contra dñm
suum quōdam interrogari.Item qui desinit esse decurio in
memoriam prioris dignitatis torqueri nō debet.ff.de decu.
l.vlti.Item contra eam,quæ desijt esse vxor non instituitur
actio turpis in memoriam,& honorem pręteriti matrimo-
nij,vt.ff.re.amo.l.j.secundum Dy.in.c.all.decet.si cōstat cau
sam esse impulsiuā tunc cā cessante ,non finitur effectus,vt.
ff.de postu.l.j.iexum.ff.de donat-§-vlti.&.l.seq.C.da pact.l.j.
9 .cū.d.se.xxxij.q.j.dicit dñs cū ibi no.Si dubitaṫ † vtrū sit cau
sa finalis,vel impulsiua,tunc dixit Dy.in.c.all.decet.ꝙ in du
bio præsumitur impulsiua,& ideò ea finita non finitur effe
ctus,vt.ff.de condi.& de.l.cum tale-§-falsam asin.&.l.j.Titio.
-§-si cum ante nuptias,vt.ff.de vius.leg.l.generali-§-duas.ff.de
donat.inter vir.& vxorem.l.sed si mors-§-vlti.&.C.de iure
dot.l.si mulier.& idem tenet Accur.ff.de donat.l.ij-§-fin.sed
in contrarium videtur,quia lex dicit ꝙ si lego tibi domum,
vt des Titio.x.nisi modum impleas non habebis legatum,
& tñ non apparet ꝙ illud fuerit additum finaliter,vel occa-
sionaliter.vnde videtur ꝙ pro causa finali in dubio pręsuma
tur,& ideò Lābertus de sal.de rerum permu.l.fi.& Pe.de bel
lapertica,& Cy.C.de do.l.si quia pro redēptione.sic distin-
guūt in casu dubij,aut causæ impletio continet vtile reipu-
blicę,vel aliâs aliquid fauorabile,vel pium,vt legatū in re-
demptiona captiuorum,& legatum relictum alicui mulieri
vt nubat,& tunc pręsumitur causa finalis,vt in.l.alle . si quis
pro redemptione captiuorum.&.ff.de iur.do.l.si ego.j.ratio,
&.ij.Aut causę impletio non cōtinet aliquid fauorabile,vel
pium,& tūc aut istam causam impleri,interest alterius,quā
eius,qui causam debet implere,& tunc reputatur cā finalis:
vt in.l.all.si tibi legatum.de le.ij.e.ti.l.pater filium-§-Tuscula
nus.de le.j.l.fundum per fideicōmissum-§-Iulianus.& ita pos
sunt intelligi oēs.l.ff.& de rerum permu.Aut istam causam
impleri nō interest alterius,quā eius q debet causam imple-
re,& est vera opinio tunc Accur.& Dy.vbi.s.ꝙ causa in du
bio pręsumitur impulsiua.per.l.all.cū tale-§ falsam causam.
cū alij concor.ī.alleg.& vide qd no.Card.ī.de hæret.c.fi-§.
cessante.li.vj & Io.An.post eum in Nouel.vbi dicit opinio-
nē Accur.& Dy.fore veram,vbi factum esset indifferens ad
impressionē huius causę,vel illius,vt patet in.l.ij-§-fi.ff.de do
nat.vbi in dubio donans videtur potius dirigere,quā vlum
conuertat donatarius rem donatā quàm vt necessitatē sibi
10 † imponat,aliâs non donaturus:sed vbi factō nō est indiffe-
rens,licet limitatum ad vnum extremum per ius scriptum:
vt patet in.d.c.fi-§-cessante verò.tunc cessante causa,quæ fa
cit causa iuris cōu commutandi cessat ius speciale,& reddi
tur ad ius cōe.cū speciale tollens ius cōe sit sublatum secun-
dum.sed dic ꝙ ibi causam impleri interest alterius,quā eius
qui debet causam implere.l.accusatoris,& testium quorum
periculis occurritur,ibi etiam causæ impletio respicit,& cō
tinet vtilitatem reipublicæ:quia fauorem fidei,ideò pręsu-
mitur causa finalis,vt in distinctione prędicta,& licet præ-
dicta sufficere possint quoad euidentiam huius materię,vi
de tñ qd notant Io.Hug.& Archi.lxj.dist.Neophitus.vbi hi
& Arch.dicunt sic in gl.sua fi.ꝙ aut ius cōe constituitur,aut
ius commune dispensatur,si ius cōe constituiṫ,tunc aut cau
sa cōstitutionis est perpetua,& tūc iuris obseruātia est per-
petua,vt cōtinētia cōiugis,& sacerdotum,& suspicio dilapi
dationis.xxxj.di.si laicus.&.c.sacerdotib⁹.ij.q.ij.quia ea.C.
da interdi.ma.l.si tutor.si est temporalis tunc aut exprimiṫ
cessare constitutionem cessante causa,& tunc cessabit,vt.l.
di.dño sancto.&.c.vt cōstitueretur.Aut nō exprimitur , &
tunc cessat,vt.xxxiij.q.j.dixit dñs nisi interueniat necessitas
vt.lv.di.prestis,vel vtilitas,vt in.c.all. Neophitus.lxj.di.Aut
pietas,vt.ix.q.ij.Lugdunēse.aut cōtraria cōstitutio,vt.lxvij.
di.vtinam aut contraria consuetudo,vt.iiij.di-§-leges.si con-
11 tra ius cōe dispensatur tunc † cessante causa cessat dispensa
tio.j.q.vij.qd pro necessitate de conse.di.v.quicquid nisi vti
litas succedat in locum necessitatis,vt de monachia ordinā-
dis.xvj.q.j.sunt nonnulli.scdm Hug.& Archid.in.c.alle.Neo
phitus.& idē in hoc vlti.ver.ī.de renunc.post translationē.
-§-cęterum.vbi etiam Io and.ponit istam distinctionē Hug.
& Arch.&.G.de monte.l.ex cōsensu.de app.c.j.super verbo
quia fortè naturale,& hoc intellige sanè.c.ꝙ si ꝓpter neces-
sitatem fiat dispensatio cessante dispensatiune,similis dispē-
satio semel facta legitimè,& ex causa non est amplius reuo-
canda.ī.de fil.præsby.ex parte.aliâs incipit ex sua sicut nec
iniurię remissio,vt.xxxiij.q.iiij.silet.& hoc no.Spe.ti.ij-§-fi.
ver.in summa.& vide qd no.Card.Archid.& Io.and.de hac
materia.ī.de elect.cupiētes.in prin.li.vj.& da quęstione leg.
de illo cui propter numerū filiorū concessa fuit immunitas
si posteà aliqui de numero periatūt,an durat immunitas,vi
de per Io.An.in.c.all.decet.in Nouell.Collect.hic circa prin
cipium in verbo pœnę,dicit ꝙ pœna ista venit ex infirmi-
tate per peccatū originale contracta sicut & culpa.de cōsec.
di.iiij.firmissime,& ignorātia.xxiiij.q.j.Deus.qui cæterę;
12 miserię,vt esuries,& sitis.v.di.ad eius Secundò dicit,ꝙ † ille
mod⁹ iurandi est,est,non,nō,nō solebat habere locū nisi in
Epis,& pręsbyteris iuxta lecta,& not.per Arch.ij.q.v.c.ij.s.
qñ erant tantæ perfectionis,ꝙ solo eorum verbo credebaṫ,
hodie aūt omnia mala à sacerdotibus processerunt.xxiij.q.
iij.transierunt.Tertiò dicit cum in verbo per creaturā , ꝙ
iurans per Deum magis peccat deierando,quàm si iurasset
13 † per creaturam secundum Inn.quia ille Deum in se iste so-
lum in creatura contendit.sicut magis est contemnere ali-
quem in persona propria,quàm in persona famuli sui scdm
Archi xxij.q.j.si aliqua.quod credit intelligendum vbi iuraṫ
in casu illicito,quia in licito nō iurat peccās per Deum,sed
alius fit,vt hîc subdit scdm Hug.plus peccare iurantem fal-
sum per oculos Christi,quā si sic iuraret per Deum:quia ma
gis est ingratus Deo qui pro eo factus fuit homo,facit quia
talis cōmittit contra iuris prohibitionem cū iura per mem
bra Dei iurare prohibeant:Item quia Deū offendit in suis
operationibus,& maximè circa incarnationem per quā li-
berati sumus de homici.pro humani.li.vj.cum simil.Quar
tò dicit ꝙ iurās per creaturas peccat mortaliter,si in eis ali-
quid diuinum cōstituat:secus si ad Deum sacramentū refe-
rat scdm Archi.xxij.q.j.si quis per capillos.Quintò dicit ꝙ
si iurans superfluè comedere,vel verba otiosa dicere ꝓpter
14 hoc superfluè † comedat,aut verba otiosa dicat ipse morta-
liter peccat,nō quia sic facit,ꝙ aliâs veniala est:sed quia prę-
ceptum transgreditur de quo agitur.xxij.q.iiij.humanis.re-
fert tñ alios dicere,ꝙ imò solū peccat venialiter scdm Ar-
chid.in.d.c.humanis.& secundum Io.xiij.dist.nerui . subdit
aūt ꝙ prima opinio quę fuit Hug.videtur probabilia , quia
talis videṫ obstinatus contra Dei voluntatem,quæ nondū
peccata venialia committi ar.ī.e.cum quidem.&.xv.di-§-cri
minis.& quod notatur per Archi.de pact.c.ij.li.vj.vbi no-
tat ꝙ non est tenendum iuramentum quod pactum veniale
inducit,sed aduertesquia prima opinio fortè ꝓcederet vbi
ex proposito peccandi fieret,& scda opinio vbi ex contra-
rio proposito aut inaduertenter.Sextò dicit recitando ali-
qua per me notata.ī.e.c.si verò.dicit ꝙ iuramentum vergit
15 in deteriorē † exitum sex modis.Primò cū iuraṫ ꝙ est mor-
tale in se.Secundò cum iuratur,ꝙ est veniale scdm Host.in
summa.e.ti-§-qño.in fi.Tertiò cū iuratur indifferēs qd ex cir
cunstantia efficiatur veniale.Quartò cum iuramentū exclu
dit opus ex charitate fiēdum,vt si iuretur nihil dare illi,aut
Deum non coli.Quintò cum excludit opus da gñere bo-
norum,vt si iuret quis ꝙ nunquā erit Eps,aut monachus,
vel clericus.Sextò quando excludit opus indifferens pia in-
tētione pro Deo,aut proximo faciendi,vt Martino nō lo-
qui.aut eius domū non intrare:quia nihilominus pia inten
tione,& propter Deum,& propter salutē animę ipsius Mar.

possunt hoc fieri secundum Archi.xxij.q.iiij.si aliquid. Se-
16 ptimò dicit de istis visualibus sacramentis † per Deū, per san ctū Iacob. per sanctum Laur. &c. ꝙ vbi quis per huiusmodi sacramēta intēdit se obligare Deo vel homini peccat mortaliter.xxij.q.j.habemus vbi dicit etiam in cōi loquela periurium esse vitandū: sed hoc de illicito intellige, quia aliàs primum dictū non procederet. nec scdm dictū est vsquequaq; certum in illicito, quia scdm hoc nullum assertorium periurium de prçterito, vel de præsenti obligationē nō continēs esset mortale peccatum. referatur ergo scdm dictū ad periuriū manducantis, aut ex lapsu linguç, aut per iocū, aut absq; animo decipiēdi emissum iuxta ea, quç scripsi.s̄.e.in rub. in prima secunda, &.iij.q. ¶ Octauò dicit ꝙ iurans non intercedere pro alio non peccat: quia sicut pōt is iurare pro vtilitate ꝓximi ita & pro sua scdm Arch.xxij.q.j.nō est. ¶ Nonò dicit, ꝙ promittens facere, vel præstare tibi iuramentū censetur promittere de solenni.i. ad sancta Dei euangelia secundū Inn. & Archi.de elect. vt circa. super verbo præstito.
17 ¶ Decimò dicit de inuitatis iurātibus, ꝙ nō bibēt † vel nō prçibunt, & post facientibus contrariū, ꝙ talia iuramēta nō obligant, vt notat Io.xxij.q.iiij.c.cuiusq; scdm eum licet ibi clarè eum nō reperiā. Subdit tñ ꝙ vix potest esse sine peccato veniali scdm Arch. allegat tñ pro Io.xxij.q.ij.c.beatus. ibi affectus diuinæ reuerentiç subdit etiam de iurante prçlato dare centum ꝙ illo deposito non tenetur sibi soluere qd intelligit si contēplatione ecclesiç &c. scdm not. Host. & Nouellç de elect. venerabilem. aut si per inuidiam, vel malitiam j.q.j.§.alij aliàs secus iuxta lecta, & notata de elect. cum inter canonicos.xvij.q.iiij.repetendum.
18 ¶ VLTIMO quæritur vtrum cognitio † fidei simplicis, seu simpliciter prçstitæ, vel promissç ita pertineat ad iudicē ecclesiasticū sicut cognitio iuramenti, vt sic ratiōe eius causæ tractatio ad forū ecclesiç dououluatur, videt ꝙ sic per ea, quæ scripsi.s̄.eo.c.in expositione literali super verbo quotcunq; hîc tempora contra faciunt.j̄.de foro compe.c.cū Laicus in.v.q.li.vj.circa qd videt finaliter posse dici, ꝙ si actione cogatur non tribuit forū iudici ecclesiastico: secus autem si indirectè modū denūciationis ratione peccati agatur ad pœnitentiam peragendam.ar.s̄.de iudi.nouit.cum ibi not. maximè per Inn.in gl.fi. ¶ Supple glossas.in gl.ij.in fi. adeò
19 † quia referuntur ad diuersa vna verò respicit cor, altera respicit os, vel vna interrogans, altera respōdens, & concor.ff. e.si duo patroni.§.Marcellus.in fi.in glos.ij.in fi.sed hodie ꝙ negamus corde, ore affirmamus, vel ecōuerso, vñ Grego. sapiētia huius mundi est cor machinationibus tegere sensum verbis velare, quç vera sunt falsa ostendere, & quç falsa sunt vera demonstrare. Host. In gl.iij.ibi *principis*. qd intelligo, vt no.in.d.c.quoties.j.q.vij.*& in fi*. Host. remittit ad summā.e. ti.quomodo sub.§.per quod. In gl.v.ibi simile. Host. deprçhēdit Vinc.d.ꝙ nō est simile cū ibi exponatur omninò.i.nullo modo. sed certum est ꝙ illud omninò in.l.dupliciter intelligit. vt etiā no.de reg.iur.vtile.li.vj.in fi.vnde Vinc. alteri opinioni accedit, & concor. qd no.de cōuer.coniu.in.j.gl. In gl. vj.in fi.de hoc dixi de offi.dele.consuluit. super gl.imò vide-
20 tur.in gl.idē, *siue in fi*. cōposita scdm Hug.ab.a, † qd est sine, & mene, qd est defectus, & exponitur de cōdi.ij.re vera Hieroymus ad Marcel. vni, vbi dicit ꝙ lex quæ in Hebrço legit amen, amē transtulerunt fiat, fiat, & vide qd ibi sequit. In gl. iij. *veteri* ibi viuit Deus.j.q.j.iudices ad finē, &.j.Regū.xix. viuit dñs: quia non occidetur dixit Saül de dauid, & ibi Sar
21 repta † erat vrbs modica inter Tyrū, & Sydonē, vnde etiam nemus iuxta vrbem Sarreptā dicebatur, & ibi Heliç prophetæ.iij.regum.xxvij. & in fine melius diceret quoties.s̄.e.ergo ti.in fi.quidam scdm Host. sic iurauit Deus nouit. Deus scit de quibus scdm eum dixit quidam secularis, ꝙ ex quo conscientia cœpit esse peccatum, & hoc verbum scit Deus iuramentum & Bighinatus religio non fuit bonum tempus, displicebāt illi fortè prædicta: quia licet in se bona interdū hypocrisim nutriunt, & velant peccata.xviij.q.ij.pernicio-

sam. &.c.diffinimus. per hoc tñ nō est laxanda conscientia, nec modus iurandi, nec religiosa vita in seculo infamanda. de regulis. consulti.xxxiij.qō.v.quod Deo. In gl.quedā enim ibi, *si adulterium*. &.j̄.de cōuen.debet Host. & ibi *pro baptismo*.
22 in.j. & præcedenti exemplo † malè dicit gl.in sequenti bene certum est, ꝙ baptismus est sacramentum, & benedictio nubentium, est sacrç rei signum, & sic per illam cōfertur, & augetur gratia spiritus sancti ergo prohibitum, quia simoniacū, *& in fi*.j̄.&.s̄.de pact.cum pridē.&.j.q.iij saluator. In gl. nota ꝙ ibi, *deniq;*. vbi de hoc. &.lxxxj.di.legitur. In gl. *sic falsitas*.in fine.xxij.q.ij.§.ille ergo Host. In gl.antepe.in fi.&.d.V. nic.&.c.ne tales Host. In gl. pe. *quod factum*. Idem in Spe.de lega.§.ad finem.ver.in summa. In gl.vlt.ibi *iam olim*.si de proc. quia in causis. *& in fine*. idem Inn. vel secundum Host. satisfaciat Papæ ipsorum conscientiæ, qui nec aliter putabant se securos in hoc.

SVMMARIVM.

1 *Promoueri ad sacra qui cogantur.*
2 *Donationem Episcopalem successori non obesse.*
3 *Noxa grauiore notatos ab ecclesiasticis dignitatibus arceri: & quàdo de gradu deijci possint. nu.4.5.& 6.*
7 *Noxam grauiorem à capescendo, non à capto sacerdotio arcere.*
8 *Institutas cuiusmodi fuerit actio in specie.c.sicut nostris.*

CAP. XXVII.

Sicut nostris. ¶ Cas. Iuramētum qd contra vtilitatem ecclesiasticam præstitum est, non tenet. & diuiditur in tres partes. in prima ponit iuramentum temerarium, in secunda punit iurantē. in tertia committit inquirenda retractanda, & attētata per illud. secunda ibi, *pro iuratione*. ibi, *quis vero*. & fuit hæc decr. in tertia compilatione sub titulo de cōstitutionibus. ¶ Expone literam, & *Episcopus*. qui nunc est, *ordinibus*. ar. canoni-
1 cos non cogendos † vt promoueantur ad sacros.s̄.de æta.& qua.c queris. sed fortè dicit hîc minores ordines respectu Episcopalis, &.j̄.fortè deciditur ꝙ statuerunt, ꝙ quicunq; ex illis fieret Eps illa seruare teneretur, & fortè petebat Eps sibi, & ecclesiç suç prouideri *in tanta*. in qua etiam deficit comes iustitiç, de quo.s̄.c.proximo. *imponi*. illi Epo hoc referenti credidit Papa cōtra se, nō contra alios, vnde de eo qd tangit alios mandat inquiri, *dicendi*.j̄.de hoc quç fiunt à ma.parte cap.c.j.canonicis per quos melius veritas sciri poterit.s̄. de testi.veniēs.c.qm̄.ij.de offi. Archi.c.fi.& de testi. cog.c.si *iniquitas*. ar. expressum qd etiam in ciuilibus pōt iudex ex officio in modū inquisitionis procedere, vt.s̄.c.ad nostrā.ij.& est ratione peccati, vt ibi not.&.s̄.de iudi.nouit.&.s̄.de off. or.c.j. Host. *Episcopalis iuris*. hîc notāt Io.& Vinc. donationē
2 † quā facit Epi de mēsa sua suo capitulo nō præiudicare successori cū non possit capitulū authorisare in facto suo, & simile qd legitur, & no.in cle.vna de re.ec.non alie.§.j.in gl. ij.per qd etiam cōcludebat hîc Io.nullā ecclesiam posse aliquid dare ecclesiç Epali de authoritate Epi ar.xvij.qō.iiij.q.
3 ¶ PRIMO quæritur vtrū & in mortali peccato † cōstituti possunt promoueri ad ecclesiasticas dignitates, Gaufias, & Card.j̄.de elect.vt circa, & Card. & Arch.e.ti.c.perpetuç. li.vj.tenēt ꝙ non, & idem Io.xxv.di.c.vlti.sed Bartholomç brixiē.cōtra ibi, &.xxij.q.iiij.diffinitio.& Io.and.in d.c.perpetuç.ar.huius dec. Henri.aūt dicit ꝙ prima opinio est vera in peccatis notorijs ar.xxv.q.vj.c.fi.& ꝙ scda opinio habet locū in peccatis occultis, quç post peractā pœnitentiā executionem nō impediunt saltē Epi dispensatione recedente ar. eorum, quæ notantur per Bern.ar.s̄.de temp.ordi.c.vlti. in gl. sed non compellēdi: sed in occultis quç post peractam pœnitentiam impediunt executionem: secus quod dic vt
4 no.Inn.de postu.præla.c.j.& fi. Tu verò dicas † ꝙ aut quæritur an prælatus bene faciat promouendo talem an verò si fecerit teneat quod fecit. In primo casu si tale peccatum inhabilitatem inducit quæ reddat promotionē ipso iure nullam, tunc non bene facit aliàs autem si ignorat, & probabiliter, vt

liter, vt quia peccatum est occultum excusatur ar. ĩ. de con-
sti. cognoscentes: sed si ipse scit, vel scire debet tunc primo
debet illum monere ad pœnitentiam peragendam. ij. qõ. j. si
peccauerit. ĩ. de iud. nouit. & de testi. c. in omni. & si nõ pœ-
niteat nõ promoueat eum. ĩ. de iudi. c. cum nõ ab homine,
& sic procedat prima opinio. si verò pœniteat tunc peracta
pœnitentia, & dispensato cum eo si dispensatione indigeat
ipsum promoueri posit, & sic procedat scda opinio. In se-
cũdo verò casu dic q̃ regulariter tenet promotio pręter ca-
sus in iure expressos, vt patet ex no. Comp. de elect. quod si-
cut. & Inn. de concess. præben. cum nostris. & quod scripsi in
c. le. auditor. de rescrip. vbi omninò videas in. v. quæst. Fallit
quoad electionem in suspenso excõicato, vel interdicto de
consue. cum dilectus. & de elect. cum inter. R. & in notabili-
ter indigno. de elect. cum in cunctis. §. clerici. & sic potest p-
cedere distinctio Henrici quã. ĩ. posui in versi. Henr. autem.
Item fallit quoad excommunicationem in impetratione fa
cta à Papa, vt. ĩ. de rescript. c. j. li. vj. & vide omninò de cleri.
exc. mi. si celebrat in. xxiiij q.

¶ SECVNDO quæritur qualiter in mortali peccato cõ
5 stituti debent à iam facta promotione remoueri. circa † qd
Henricus sic distinguit quantum tangit istud capitulũ, quia
aut quęritur de promotis existentibus in magnis, & publi-
cis criminibus, & tunc dic q̃ sic: quia talia crimina dicunt
post promotionem, vt. ĩ. de renunc. nisi cum pridem. §. perso
nę. & xxiiij. di. c. vlt. & l. di. ex pœnitententibus. & lxxxj. di. si
quis sine examinatione. & c. quicunq;. scdm Inn. & Host. qd
intelligit Henricus si sit manifesta, sic q̃ probari posit, se-
cus enim si occulta, qd dic, vt. ĩ. de temp. ord. ex tenore scdm
6 eum. Aut quæris † de promotis existentibus in mediocribus
criminibus, & tunc aut ista peccata sunt occulta, & tũc acta
pœnitentia, vel parte eius poterunt in suo officio remanere
& ad maiores ordines promoueri, vt. l. di. de his verò. etiam
sine dispensatione, nec fortè tales sunt amouendi, vt absti-
neant, vt notatur in Speculo titulo scdo. §. qualiter autem.
versi. hoc quoq;. aut talia peccata sunt manifesta sic q̃ pro-
bari possunt, & tunc aut talis criminosus est conuictus in iu
dicio, vel timore probationum confessus, & tunc potest de-
poni, vt lxxxj di. c. si quis clericus. Aut crimina huiusmodi
sunt facta publica per operis euidentiam, vel spontaneã cõ-
fessionem, & tunc acta pœnitentia poterit cum talibus mi-
sericorditer agi secundum quod visum fuerit Epo suo q̃nq;
plus, vel minus. xv. q. vltima. si quis præsbyter. l. di. præsbyte
rum. vt notarũt Ber. & Host. in prædicto. c. ex tenore. & ad
istam decretalem potest responderi secundum Host. hic q̃
iste temere iurans, & nihilominus promotus non fuit remo
tus à dignitate: quia ad hoc non fuit actum hîc arg. ĩ. de or-
di cogni. c. cum dilectus. §. si. licet videantur cõtra notata de
corpore vitiatis. c. expositi, & destructi. c. j. scdm Host. hic,
& secundum Archid. lxxxv. di. c. Florentinum. in gl. adde pa
rum. & in gl. adde dicas. vbi dicit q̃ ex decretali ex diligenti.
ĩ. de Simonia. quòd agitur, q̃ ita infamis efficitur, qui indi-
scretè iurat sicut ille qui discretè, siue scienter: sed ibi credũt
Vinc. & Tancr. talem esse infamen infamia canonica, quæ
per pœnitentiam aboletur vj. q. j. omnes. & c. illi qui. & ibi
exponunt quòd dicit illa decretalis de infamia facti id est
vulgi, & non de infamia iuris, vt etiam recitat Archid. vbi
ĩ. quam etiam videas. vj. q. j. quicunq;. modo infamis de fa-
cto non debet promoueri, & qui promotus fuerit de facto
debet remoueri iuxta notata per Inn. ĩ. de elect. per inquisi-
tionem. & vtrum electus in Episcopum excludatur: quia iu
rauit non epari notatur in. d. c Florẽtinum. & hic adde etiã
omninò, quæ scri de cleri. excõ. minist. c. si celebrat. in. xxiiij.
q. ¶ Collect. verò ad hanc decretalem aliter respondet, di-
cens non deponitur: quia peccatum leue est secundũ gl. Sed
opponit contra, quia litera dicit, q̃ talia iuramenta periuria
sunt, & sic dubium non est quin tale peccatum sit mortale,
& sic videtur contra de cleri. exc. ministr. si celebrat. & quod
7 notant oẽs doctores de elect. perpetuę. li. vj. rñdet † posse di-
ci q̃ peccatum mortale repellit à promouendo indistinctè,
vt probatur in. d. c. si celebrat. sed nõ remouet ab obtẽto nisi
esset crimen accusatione, & damnatione dignum. lxxxj. dist.
apostolus. & ad hæc vide quod legitur. & no. de testi. c. con-
stitutis. & c. testimonium. licet Inn. hic, & in. d. c. ex tenore.
videatur velle, q̃ quod licet mortale notorium deijcit iam
promotum, super quo remittit collect. ad no. de elect. qd si-
cut. & ego ad ea, quę dicam. ĩ. de cleri. exc. mini. c. si celebrat.
de hoc etiam per Inn. & Nouell. super verbo irritanda. Sup-
ple glo. io gl. j. ibi *mortali*. contra. xxxv. di. §. nunc autem. in fi.
vbi dicitur q̃ incauta iuratio est veniale. sed solue, vt ibi no.
in gl. vlti. & ibi. *quicunque*. ij. & vide Nouell. de elect. auditis.
super gl. vlt. sed quid si. & ibi, ex pœnitentibus. & c. quicũq;.
& ibi, proiectum, vbi patet responsio ad alia superiùs alleg.
8 ad hanc verò decretalem rñdet Goff. q̃ hîc non agebat † ad
hoc, & ad decretalem ea parte q̃ ibi dispensatiuè loquitur,
& ad decretalem nisi q̃ ibi potius pūidetur ecclesię, quàm
personæ, & ad decretalem intimauit q̃ illud in odium illius
qui voluit aduersario testes subtrahere tenet tñ q̃ gl. & con
traria scdm eum loquitur in grauibus criminibus, & idẽ vi-
detur sentire Inn. qui dicit q̃ contraria loquũtur in magnis
& publicis criminibus, super quo vide quod scripsi. ĩ. e. c. in
j. & c. ij. q & ibi, sacramento. adde quod not. eo. q. diffinitio. &
ad id quod ibi no. temerarium iuramentum nõ infamare cõ
cordat scdm Tanc. in secunda cõpil. c. iiij. qd hodie non ha-
bemus, & in fine. scdm lo. lxxxj. di. c. j. In gl. vlti. ibi, reuocare.
hoc verum si intuitu dignitatis vult venire contra iuramen
tum: secus si intuitu suæ personæ: quia tunc necessaria est su
perioris licentia ar. ĩ. de elect. venerabilem. secundum Tãcr.
& Vinc. & ibi, tanquàm Episcopus. imò & si iurasset, vt Eps
non adstringeret iuramentum Host. & ibi, cum inter cano-
nicos. vbi de hoc, & in fine. l. prima. & ĩ. de appellationibus.
c. penultimo. li. vj.

SVMMARIVM.

1 *Leges canonibus quo casu cedant.*
2 *Authen. sacramenta. C. si aduer. vend. ad quæ extendatur.*
3 *Sacramento quæ alienationes cõfirmari, vel non possint: & quãdo illis contraire liceat pœnitenti. nu. 4.*
5 *Mulieri alienata sacramento vendicare liberumne sit: & quid hac in re ius Canonicum, & Cæsareum sanxerint.*
6 *Alienationi iure communi prohibitæ iuramento firmatæ contraire nõ licere. Idem quoque iuris est in iure speciali prohibita. nu. 7. De. clero, vt n. 8 & 22. & quid si de non alienando iuratum sit. nu. 10 & 11.*
9 *Minoribus, vel mulieribus se non absque iudice alienatum ire iurantibus, & si postea alienent, sacramento contraire licere.*
12 *Pacto quantumuis iurato naturalia impediri non posse.*
13 *Contractu sublato ex eo dominium non transferri.*
14 *Iusiurandum ad impossibilia non extendi: nec contractui quicquam addere. nu. 15.*
16 *Iusiurandum an, & quam actionem pariat. & nu. 17.*
18 *Iurantis alienationem spectandus est animus, atq; ex eo iuramentum vires capit.*
19 *Sacramentorum aliud conuentum, aliud non conuentum, & vtrum eorum seruari, vel non debeat. nu. 20.*
21 *Contractus, vel actus plerosq; sacramento firmari non posse. & nu. 22. & quomodo id accipiendum. nu. 23.*
24 *Statuto non parentem delinquere.*
25 *Delinquentem ignorantia excusari.*
26 *Prohibitus contractus an iuramento firmari possit, & nu. 28.*
27 *Iurantem non firmato contractu, obligari.*
29 *Contractus quibus ex causis sunt prohibiti. & numero. 30. 31. & numero. 32.*
33 *Contractus etiam prohibitos iuramento confirmari verius est.*
34 *Decret. cum contingat etiam ad impuberes extendi.*
35 *Fideiussor emptori, euicto vendito, quo casu obstringatur, & quid de fideiussoribus minorum. nu. 36.*

CAP. XXVIII.

CVm contingat. ¶ Caſ. Non audıtur mulier cō
tra alienationem rei dotalis cui ſponte con-
ſenſit,& non cōtrauenire iurauit, cōmuois
diuiſio,ſecunda ibi,*nos autem.* ¶ Expone lite
ram,*ve contra*.i.prędictam alienationem,ſoluto:nā ipſo con-
ſtante nullam habet actionem:ſed maritus tantum.C.de rei
vēd.l.doce ancillam.niſi in caſu.C.de de iure dot.l.vbi. Item
dic *ſoluto*.ſ.morte viri,aut propter diuortium licitum ratio-
ne conſanguinitatis,vel alterius impedimēti legitimi,ſecū-
dum Pe.& Abb.*matrimonio*.quando ex pacto,vel conſuetudi
ne lucrari debet donationem propter nuptias, *Abbas virū*.
hoc ſit venire cootra proprium iuramentū,& repetere res
alienatas,*&* *ſi*.pro quauis.*ſanctiones*.exclusis canonicis,alīs
1 contra cū de mente † legum ſit,ꝙ in his recurratur ad cano
nes,vt.C.de ſumma tri.l.j.& ſi in authen.quomodo oportet
Epos.§.ſi verō.coll.iij.cum ſimilibus.ſcdm Hoſtiē. qui dicit
per prædictā rationem,& per auth.ſacramēta puberū. C.ſi
aduerſus venditionem etiam de iure ciuili opus ſeruandum
vt hic vnde ipſe Hoſt.poſuit,& gloſſauit hic verba.d.auth.
quarum gloſſarum mens eſt ꝙ auth.illa etiam locū habeant
in puero doli capace, qui periurare poteſt vt.ĩ.de delictis
puerorum.c.j.& de infantibus,& nō doli capacibus loquaſ
2 xxij.q.v.paruuli.&.c.peruenit. † Item nota ꝙ illa authēti.ha
bet locū etiam in contractibus rerum immobiliū.Itē ꝙ ha-
bet locū in donationibus. Si autem minor iurans deceptus
fuit vltra medium iuſti precij tenet ſcdm qd no.de empt.&
ven.c.ſi Notat etiam Hoſt.hic id quod ſcripſit Io.an.ĩ.c.li-
cet.li.vj.in gl.vlti.*eterne*.& iudices ſeculares ad ſeruandū ius
canonicum per locorū ordinarios ſunt eccleſiaſtica cenſu-
ra cogendi,vt.ĩ.c.c.ij.li.vj.
3 ¶ PRIMO generaliter quęritur qualiter iuramentū † in-
terpoſitum per aliquē ſuper alienatione rei ſuæ valeat,& te-
neat,& contractū faciat tenere,& ſic habes diſtinguere:quia
aut loquimur de licita,& permiſſa,& tunc abſq; dubio va-
let,vt.ſ.c.ſi verō.&.c.verū & per totum.Aut de prohibita
à iure cōi,vel canonico,ſeu per canonicū approbata,& tūc
iuramentum nō poteſt talem alienationē firmare,ſeu facere
valere,vt.ſ.c.tua.& eſt ratio:quia qd contra iura fit pro infe
cto haberi debet.x.di.vides,nec valere debet contrariū iura
mentum.C.de legi.l.non dubium.ſ.de foro cōpe.ſi diligēti.
quia non eſt vinculum iniquitatis.xxij.q.iiij.inter cætera.&
ſ.c.quanto.& ita intelligo qd no.Ber.hic in gl.j.in princip.
& Hoſt.poſt eum.Pro hoc etiam facit.ĩ.de reb.eccl.nō alie.
c.ſi quis præsbyterorum.ſed ibi alienans nō eſt dñs.Itē po-
ne exemplū in prodigo cui adminiſtratio bonorum eſt in-
terdicta à iure cōi,vt quia notoriē prodigus,vel per iudicē
authoritate iuris cōi eidem adminiſtratio interdicta, vt.ff.
de cura.furioſi.l.j.in princ.& de ver.ob.l.is cui bonis.ita in-
telligitur.ĩ.de pig.ſignificante.vbi Hoſt.dicit ꝙ quia iuramē
4 tum illud facit † cōtra ius licet teneat ipſo iure,vt ibi innuit
tñ relaxari debet ar.ſ.e.c.j.&.c.debitores.ſcdm eum.& cre-
do ꝙ bene,licet Ber.hic in gl.ij.in fi.contradicere videaſ di-
cens ꝙ ſi iuramentū interueniat ſuper pacto tenet,nec audi
tur volens venire cōtra,& eſt ratio:quia licet res vendantur
cōiter quantū valent non tñ ſic in pignoribus.idē quia per
hoc ſi peccatum valeret creditores inuitarentur ad vſuram:
quia aliter nollent credere ſcdm Io.an.ibi Aut alienatio eſt
prohibita à iure ſpeciali in priuilegium,uel fauorē perſonę,
& tūc quicquid ſit de iure ciuili,de iure tñ canonico iurm
firmat alienationem,& facit ea valere,vt hic,&.C.ſi aduer-
ſus ven.in auth.ſacramenta.ĩ.de pactis.c.quāuis.& de iure-
iur.c.licet mulieres.lib.vj.& licet Vinc.Io.& Coff.dicant ꝙ
hic prę iudicat mulieri iuramentū qñ aliunde poteſt cōſuli
5 mulieri,vt.C.ad Velleyanum.ſiue auię.veritās tñ † eſt dicere
ꝙ ſiue mulier poſſit cōſulere ſibi aliūde,ſiue nō.nō pōt ve-
nire cōtra iuramentum ſponte pręſtitū,& ſine dolo,vel me-
tu,vt no.Archi.ĩ.de pactis.c.quāuis.ſuper verbo omninò.li.
vj.& iſtam opinionē ponit hic Ber.in gl.ij.in ver.aliter pōt
dici,nec obſtat qđ de iure ciuili in caſo huius.c.&.c.quāuis.
ĩ.de pactis.li.vj.pactum nō valeat,nec forſitan iuramentū,
vt.C.de pactis.l.pactū.qđ dotali de rei vxo.act.l.vna.§.pe. &
de coll.l.pactum.quia licet ita ſit de iure ciuili,de iure tñ ca
nonico ſi iuramentum interueniat,videlicet quia in talibus
ad canones recurrendū eſt,& ſcdm ipſos,nō ſcdm leges iudi
candum eſt.C.de ſumma tri.l.fi.in auth.vt clerici apud pro-
prios Epos.§.ſi verò eccleſiaſticum.coll.v.de ec.ti.in princi.
coll.ix.ſecundum Hoſt.hic:ſed hoc:quia differētia eſt ꝙ iu-
ramētum firmat alienationem prohibitā à iure ſpeciali.fal-
lit in caſu vbi prohibitio eſſet anteriori iuramento firmata
puta ſi vxor dedit dotem viro,& iurauit ſe non alienaturā
tandem iurat contrariū:nā eo caſu primō iurm ſeruabiſ,vt
no.Car.&.Io.an.ĩ.e.ti.c.licet mulieres.li.vj.& ſtatim ſequiſ.
¶ SECVNDO principaliter quæritur qualiter de iure
valet iuramentū interpoſitum ſuper nō alienatione rei ſuę.
6 circa † qđ diſtinguere habes:quia aut aliquis iuramētum in-
terponit ſuper non alienatione rei ſuę cuius alienatio circū-
ſcripto iuramento eſt à iure prohibita.Aut interponit iura
mētum ſuper non alienatione rei ſuę cuius alienatio eſt alīs
circumſcripto iuramento,à iure permiſſa.In primo caſu re-
fert aut eſt alienatio prohibita à iure cōi,& tūc nulli dubiō
ꝙ valet,& tenet iuramentū,nec valet alienatio poſteà facta
in contrariū etiā ſi ſit iuramento firmata:quia iuramentum
eſt licitum,& interponiſ ſuper re licita,& à iure approbata
ideò ſeruandū.ſ.e.ti.c.& ſi Chriſt⁹.c.ſi verò.&.c.verū.& de
7 hoc eſt caſus.ĩ.c.intellecto,vbi de hoc.Aut eſt † ꝓhibita alie
natio à iure ſpeciali,vt in caſu huius.c.&.c.quāuis.ĩ.de pact.
&.c.licet mulieres.ĩ.e.ti.li.vj.& tunc dic idē.ſ.ꝙ iurm eſt ſer
uandū,& tunc impediet alienationē in contrariū faciendā,
licet iuramento firmeſ:quia primū iuramentū eſt licitū,&
auget oblationē nō alienādi,vt etiam alienari nō poſſit,vbi
alīs poſſet ar.in auth.de ali.& emp.§.ſanctiſſimis.coll.ix. vñ
8 † iuramentū ſcdo pręſtitū aduerſum primū eſt illicitum, &
per conſequens non eſt ſeruandū.ſ.c.ca te.&.c.intellecto,vt
no.Card.G.& Io.an.in.d.c.licet mulieres.& cōcordat Hoſt.
in ſumma.e.ti.§.quomodo.ver.cōſilium gñale.Idē notat hic
9 dicens,ꝙ † ſi minor,vel mulier iuret,ꝙ nō alienabit,nec alie
nationi conſentiet:niſi ex cā rationabili probata corā iudi-
ce,& ipſo authorizante,& ſi hoc fecerit reuocabit iuxta poſ
ſe ſi poſteà cōſentiat alienationi,& iuret ꝙ nō cōtraueniet
nihilominus cōtra venire poterit,& primō ſtabiſ iuramen
to per.c.all.intellecto.& per no.ſ.e.veniens.in fine.idē Spe.
titulo de empt.& ven.§.tertio loco.verſic.& no.generale.&
Aſtēſ.li.viij.ti.de dotibus.arti.iiij.ad finem.verſi.conſilium
autem.& idē notat Accur.in pacto qđ lex alienationē pro-
hibens coadiuuat.C.de rebus alienis non alie.l.finali.In ſe-
cundo verò caſu.i.qñ quis interponit iuramentū ſuper non
alienatione rei ſuę cuius alienatio circumſcripto iurō eſt à
10 iure permiſſa.Refert:quia † aut quæriſ an iurans debeat ſer-
uare iuramentū,& dic ꝙ ſic quia licitū & honeſtū eſt & po-
teſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. Aut quæritur vtrū
ſi veniat cōtra huiuſmodi iuramentū alienando rem ipſam
de facto iuramentū faciat alienationē huiuſmodi non tene-
re,& dic ꝙ non imo alienatio facta in contrariū valebit, vt
not.Inno.ĩ.de præb.dilecto.in glo.not.ꝙ ſi aliqua.ver.ſecus
autem.& hęc opi.ſecundum Henr.poteſt ſic fundari.Primo
quia ſi intelligatur de iuramēto ſimplici ſeu ſimpliciter ſum
pto, tunc poteſt probari ſic quia cōſenſus duorū fortior eſt
quàm conſenſus vnius tantum, vnde iuri futuro renunciari
non poteſt, per ſimplicem renunciationē, & tamen per pa-
ctum bene poteſt, vt.C.de pact.l.j.& tamen pactum vbi eſt
conſenſus duorum non poteſt facere quòd quis non poſſit
11 rem ſuam alienare, vt.ff.de pact.l.nemo.ergo † multominus
iuramentum hoc facere poteſt in quo eſt conſenſus vnius
ſolius, & maximè quia fortiora ſunt duo vincula quàm ſit
vnum ſolum.de nup.inſti.§.antepen.in authen.de conſang.
& vter.fratribus.in prin.& in fi.colla.vj.& vt fratrum filij.§.
fi.colla.

fi.coll.ix.C.de legi.hæredibus.auth.cessante.& authen.post fratres.si verò intelligatur sicut & potest intelligi prædicta opinio Inn.de iuramento pactum,& conuentionem partiũ super non alienatione re pacificentium roborãte,& tũc pôt sic probari:quia pactum de non alienando rem suã est contra ius,vt prædicta l.nemo.ergo iuramẽtum hoc vallare roborare,seu facere valere non potest,vt.ff.de foro compe.c.si diligenti.&.s.e.c.tua nos.&.c.ea te.&.c.quãto.&.ſ.c. intellecto item quia iuramentum,& pactum æquiparantur, vt.ff. de iureiur.l.ij.& de sol.l.fichum,aut Pamphilũ.§.naturalis. sed per pactum talis alienatio impediri non potest ergo nec
12 per iuramentum.Item quia pactum † etiam iuratum nõ pôt impedire ea,quę sunt de iure naturali,vt.s.e.c. Quintaualli.cũ ibi notat.ergo non poterit impedire alienationẽ,seu translationem dñij,quæ est de iure,seu ratione naturali:qa nihil tam conueniens est naturali æquitati quã voluntatem dominij volentis rem suam in alium transferri ratã haberi, vt instit.de rerum diuisione.§.per traditionem.

¶ TERTIO principaliter quæritur vtrum iuramentum solum claudat os iurantis,vt solum quãdiu viuit iurãs, iuramentum eũ repellit:sed post mortẽ iurãtis ipsius hęredi nõ obsit.an verò contractũ firmet,atq; validet.& obligationẽ personalem inducat,quæ contra hęredẽ iurantis trãseat, vt sic post mortẽ iurantis de cõtractu iurato ass à iure reprobato,vt in casu huius decre.& in casu.c.quãuis pactũ.s.de pac. li.vj.&.c.licet.s.isto ti.e.libro.tanquã per iuramentũ huiusmodi affirmatio,& probato contra hæredẽ iurantis agi, & excipi po sit,& sic etiam φ dñium cuius translatio.l.prohibẽte erat impedita,vt in casu huius.c.& prædicti.c.licet. in virtute huiusmodi iuramenti secuta traditione censeaſ esse translatũ.& imprimis vide & præmitte hic ea,quę scripsi.s.
13 e.debitores.in tertio notabili.φ prima parte.s.φ solũ † claudat os iurãti ne contra cõfirmet,faciũt.s.all.ad fi.proximæ q.nam eadem debet esse ratio contrariorum,vt.ff.de hi qui sunt sui.vel alieni iuris.l.j.si ergo non potest iuramentũ impedire contractũ initi,nec pôt dñium transferri,vt proximẽ dictũ & probatum est ergo nõ pôt contractũ,vel translationẽ huiusmodi inducere,vel firmare.Præterea quia sufficit,φ iuramẽtum seruetur in forma sua,vt.s.e.debitores.& & quantũ necesse est pro salute anim ę ipsius iurantis illud seruari ne incurrat suæ salutis spiritualis interitũ,ant detrimẽtum,vel deteriorem exitũ,vt hic,&.s.e.c.si verò.&.d.c. quãuis.&.xxij.q.iij.si aliquid . à sensu cõtrario arguẽdo.mo dò cũ pater nõ possit obligare animã filij, & minus animã hęredis extranei,quoad Deũ sufficit ad formã iuramẽti seruandã φ iurans nõ veniat contra:quia nec iurauit,nec iura-
14 re potuit de hæredesuo.Tertiò † hoc probaſ sic quia iurãs nõ censetur iurare de his,quæ nõ sunt in sua potestate.s.e.co. uenientes.s.e.intellectis.modo licet cõtrahere sit in sua potestate facere,tñ φ contractus per se initus valeat contra dispositionẽ iuris ipsum reprobantis nõ est in potestate sua cũ subsit illi iuri ar.s.de elec.ne Romani.in prin.in cle. Quar-
15 tò probaſ sic:quia † iuramentũ vltra promissionẽ,& obligationẽ factum parti nihil addit,nisi vel aduocationẽ diuinitatis Dei in testimonium,aut ipsius iurantis obligationis ad Deum.Modò nec aduocatio nec obligatio huiusmodi est dispositiua aliquã nouã obligationẽ , patet de aduocatione:quia aduocatio de natura sua supponit,& nõ disponit nõ supponens habet animũ disponẽdi ,& tñ causa nõ agit vltra intentionẽ nõ agentis,vt.ff.si cer.pet.l.nõ omnis.&.s.de ord.cog.cũ dilectus.ad finẽ.Itẽ nec hoc possit deducere obligatio directa ad hominẽ,& sic esset contra intentionẽ iurantis,& cõtra rationem proximã præcedentẽ,& hinc est φ iuramentum de per se nõ habet vim pacti etiam nudi:quia si sic iã induceret aliquã obligationẽ saltẽ naturalẽ,vt.l.stichum.§.naturalis.de solut.& sic ei accedere posset fideiussor,vt.ff.de fideiussoribus.l.j.cõtra casum expressum d.l.si quis pro eo.pactum enĩ est consensus duorũ hominũ in idem,vt.ff.de pact.l.j.& tñ hic nõ iuratur nisi Deo, vt.d.

l.si quis pro eo.Præterea speciale est in liberto qui iurat patronu se operas præstiturum,vt.ff.de op.li.l.vt iurisiurãdi.& in illo qui iurat ad litis decisionem,vt.C.de iureiur.l.actori. & per cõsequens in cõtrarium est ius cõe.l.in alijs casibus,& personis.& videſ expressum.ff.de fideiuss.l.si quis pro eo.in princ.&.ff.de libe.causa.l.vlti.& ista videtur esse iñia Inno. s.da iud.c.nouit.in.j.gl.post prin.ver.item dicimus . vbi vi-
16 detur velle,φ nõ habet † locum ex iureiurãdo actio:sed denunciatio.Item expressius videtur tenere Inn.de instit.c.cũ venissent.ad finem.j.gl.ver.solutio. Quidam dicunt ibi : sed nobis videtur,vbi dicit sibi videri φ ex iuramento nõ competit actio ciuilis:sed via denunciationis,vbi etiam de hoc tangitur per Host.& Nouel.quia remittit ad summã Host. de iureiur.in tuhr.de iuramẽto assertorio.in.§.j.& §.quis sit affectus.Ad partem aliam.s.φ iuramentum firmet contractũ pariat φ actionem,& obligationẽm,ac dominij translationẽ det causam,videſ textus hic,& in.d.c.quãuis.& per totum istum titulũ,& in.d.auth.sacramẽta puberum.ne leges videantur impositæ verbis,& non rebus,vt.C.cõia de le.l.j. in fine.& vt executio iuriũ nõ sit delusoria.ff.de iudi.l.si prętor.&.ff.ne quis in loco publ.l.vlti.&.s.de ele.l.fideicõmissa.§.porrò.li.vj.& vt verba iurium intelligaſ cũ effectu, vt qd quisq; iuris.l.j.§.vlti.&.s.de cleri non resi.c.relatum.scdò principaliter hoc probatur:quia si quid quod minus videſ inesse inest fortiori ratione & id,qd magis.s.de elect. cũ in cunctis.in prin.sed minus videtur de iuramento iudiciali delato de parte ad partem pro eo,φ illud non tendit de natura sua ad obligationem,vel actionem inducendam:sed potius ad solã declarationẽ,vel probationem faciendam eũ in defectum probationis deferatur,& in locũ succedat ipsius ar.ff.de rei ven.l.ex diuersu.& si serui ven.l.sicuti.§.sed si quęratur quã de isto iuramento ad contractus confirmationem adiecto:quia istud iuramentum tendit de natura sua,vel ad obligationem inducendã,vel ad inducendæ obligationis sic
17 mitatem modò ita est,φ iuramẽto † iudiciali datur actio vt prædicta l.actori.vt.ff.de iureiur.l.duobus.in fine. cum.l. sequenti.& quasi per totum titulum.igitur fortiori ratione ex isto.Tertiò hoc probatur:quia verba debẽt operari scdm effectum finem,& intentionem agentis ad effectum aliquẽ
18 reportandũ qui in ipsius † agentis potestate consistat.ff. de leg.j.l.si quãdo.s.de priuil.c.si Papa.li.vj.sic φ res valeat potius quàm pereat.ff.de rebus dub l.quoties.&.s.de verb.sig. c.Abbate.modò ita est,φ iuramentum istud ex intentione iurantis.& præstantis interponitur solùm , & principaliter ad cõfirmandum contractum iuratum,& adest potestas ex parte iurãtis:quia lex ciuilis in prædicta auth.sacramẽta puberũ.& lex canonica in casu huius decretalis hanc iurandi potestatẽ,& huiusmodi iuramentum expressẽ approbãt:vt patet hic,& ibi &.s.e.c.licet.& patet quia nostra facimus ea qu.bus nostram authoritatem impartimur,vt.C.de vete.iure enucl.l.j.§.sed neq;.in fine.&.ff.de verb.sign.l.obuenire.& hanc opinionem firmare videtur Host.in.c.cum venissent, de institu.alle.dicens φ ipse est de illis qui scdm canones ex iuramento conuentionali actionem dãt ar.xij.q.ij.quicũq;. &.q.v.c.quia lo.nec mirum:quia etiã ex nudo pacto datur actio scdm quod legitur.& notatur per Host.de pact.c.j.& iij.& dixi.e.ti.c.j.Henricus antem in prædicto.c.cum venis-
19 sent.distinguit inter iuramentũ conuẽtionale † de quo quęrit quæstio,& de quo loquitur Host.in quo dicit veram opinionem Host.& iuramentum simplex,seu simplicem obiurationem in quo dicit opinionem Inn.& ita loquitur scdm eum.c.cum venissent.vbi simplex obiuratio interuenit , & sic nõ est contra id qd not.Io.xxij.q.v.iuramẽti.licet hoc casu superior crimen periurij possit denunciari in quo ille se immiscet cõtra propriũ iuramentũ,& sic loquiſ.d.c.nouit. &.s.e.c.quẽadmodum.in fi.quam tñ distinctionem posuerat ante Archi.in.d.c.iuramenti.& sic patet scdm Host . Archi. & Henr.ista conclusio de iure canonico vera.s.φ ex iuramẽto cõuentionali oriſ actio,& sic contractum firmat iuramẽ

vt sic plus possint duo vincula, videlicet partim, & iuramé-
tum simul coniuncta q quodcunq; ipsorum solum per se
sumptum iuxta lecta, & notata. ĩ. de treuga, & pace. c. vno.
Bart. etiam in prędicta l. si quis pro eo. in prędicta conclu-
20 sione firmat pedem, & probat quia cum ius † canonicum di
cat iuramentum esse seruandum nisi vergat in dispendium
&c. vt hic, & in. c. licet. & c. quãuis. alleg. patet q oritur actio
& exceptio ex illo. Item inducit ad hoc. ff. de acquir. rerum
do. l. statuas. in fine. vbi est textus q ex simplici pollicitatio-
ne statuæ in loco publico ponendę oritur ius petẽdi, & ex-
cipiendi, & sic videtur notari scdm eum in prędicta authẽ.
sacramenta. in gl. super verbo conseruabit. Pro quo sciendũ
secundum eum q qñq; reprobatur contractus: quia contra
bonos mores, & tunc non validatur iuramento, vt in regu-
la non est obligatorium sicut pactum de futura successione
iuxta lecta, & notata. C. de pact. l. fin. sed quoad hæc caue de
lectu, & & notatis. de pact. c. quamuis. li. vj. & de his, quæ ibi
scripsi aliud exemplum in peccato per quod auferret libera
testandi facultas. ff. de verb. oblig. l. stipulatio hoc modo. cũ
ibi notatis per Bart. Aliud exemplum de pacto per quod au
fertur libertas matrimonij, vt. ff. de verb. obli. l. generaliter.
& l. plagij. vbi vide Bar. & idem de non turpi gesto tñ turpi
ter, vt vi dolo, vel metu, vt. ĩ. e, si verò. cũ his, quę ibi scripsi.
21 Quandoq; autem reprobatur contractus † fauore publicæ
vtilitatis principaliter, & tunc non confirmatur iuramento
vt. ĩ. de foro compe. si diligenti. circa finem. & C. de agricol.
& censi. l. j. & l. quemadmodum. li. xj. & quod ibi not. & per
hoc dicit Bart. quòd venditio rerum, quæ sunt affixæ ædi-
bus non confirmatur iuramento, quia ratione publicæ vti-
litatis principaliter id prohibitum est, vt. ff. de le. j. l. cætera.
& de contrah. empt. l. Senatus. Item per hoc dicit q pactum
per quod prorogatur instantia litis nõ confirmatur iuramẽ-
to eadem ratione, vt. C. de iudi. l. properandum §. sed & si q.
dem. & quod ibi notatur, & idem in. l. iusgentium §. si paci-
scar. ff. de pac. item per hoc dicit q contra statutum Perusi-
num in quo cauebatur sic ad finem quòd si litera nostra ha-
beat homines qui possint soluere collectas, & laborare prę-
dia statuimus quòd qui tenetur dare frumentum liberè dan
do tantam pecuniam pro quolibet corbo non valet renun-
ciatio etiam iurata eadem ratione, per prædictam l. secun-
dam. C. de agricol. & censi. cum glo. sua. Quandoq; verò con
22 tractus est inualidus ratione † publicæ vtilitatis secundario
vt puta super alienatione fundi dotalis initus, vt. ff. so. ma. l.
prima. & tunc iuramentum firmat secundum canones, vt
hic, & . j. c. licet. li. vj. fateatur tamen quòd ista capitula non
dicunt contractum confirmari: sed solum iuramentum esse
seruandum: sed hoc dicit sufficere per notata gl. in prædicta
authen. sacramenta. super verbo seruari. Dicit Lignanus q
licet hæc ratio videatur facere ad hoc quòd ex iuramento
secundum opi. Hostien. actio oriatur: nihil tamen facit ad
hoc quòd contractus propter hoc validetur quod mẽti te-
neas. Aduerte tamen, quia prædicta vera sunt secundum
23 Barto. quando † legis prohibitio solum contractum respi-
cit, nec præceptum prohibitorium dirigit ad personam si-
cut lex Iulia. de fundo dotali non alienando: sed hoc exem-
plum non videtur procedere eo quòd lex Iulia officium di-
rigit ad maritum, vt. ff. de fundo dotali. l. lex Iulia. & l. si fun-
dum. & C. de rei vxo. act. l. vna §. & cum lex. & instituta qui-
bus alienare non licet in principio secundum dñm Franc.
Laudo natione Venetum vtriusq; iuris doctorẽ, & de tem-
pore dñi Gręgorij Papæ, vndecimi palatij apostolici causa-
rum auditorem: sed si lex præciperet personæ puta inhiben
do mulieri ne alienaret, & alijs ne emerent contractus non
firmaretur iuramento scdm Bar. quia talis faciens contra pe
caret mortaliter de maio, & obe. si quis venerit. & si iuramẽ
tũ vergeret in dispendium salutis ęternę, & ideò si cõtra pri
mum iuramentũ de nõ alienando alienaret mulier cum iu-
ramẽto iuramentũ alienationẽ nõ firmaret, vt scripsi. ĩ. post
Host. & Henr. & no. per Io. An. j. e. licet. & faciunt no. Host.

j. eo. inter cętera. & de treuga, & pace. c. j. & quod ibi scripsi
in tertia, & xv. quæstionibus. & quod notat Zenzellinus in
extrauagã. execrabilis. super verbo minus idoneus, & ex hoc
dicit Bart. q si fideiussor pro dote seruanda daretur contra
illum titulum ne fideiussores dotis detur talis fideiussio iu-
ramentum nõ confirmatur: nam ibi prohibitio dirigitur ad
personam, scilicet ne mulier det, & ne vir recipiat. & hoc vi
detur ibi sentire gl. dicens q illi legi non potest renunciari
quod facit ad multa secundum eum: sed Lignano, & Franci.
prædictis non placet, & non immeritò imaginatio, & pri-
mo quia prohibitio prædictę l. Iuliæ re vera dirigit ad per-
sonam, vt. ff. de fundo dotali. l. iiij. cum duabus sequentibus.
24 Præterea: quia † tantùm peccat quis non obediens statuto
ad personam, vt prædicto. c, si quis venerit. cũ concordã. ibi
allegatis. ar. C. de legi. l. nonnulli. transgreditur em̃ legẽ qui-
cunq; faciens contra legem qualitercunq; lex loquatur: nec
omnes concederent indistinctè quẽlibet facientem contra
legem semper peccare mortaliter etiam si lex sit prohibiti-
ua, nisi causa prohibitionis sit perpetua, & facit quod hic
notatur per Ber. post medium magnæ gl. Præterea licet po-
neremus in facto, q mulier alienando peccasset, tamen non
ex hoc sequeretur quòd tacẽdo ab alienationis reuocatione
astruendo, peccaret, & est simile. ĩ. e. debitores. secundũ opi-
nionem, quæ habet q recipere ad vsuram maximè ineuita-
bili necessitate cessante peccatũ est iuxta ea quæ ibi scripsi
25 in. v. q. Præterea peccatum † requirit scientiam veram, vel
præsumptam: quia ignorantia peccatum excusat. ff. de iuris,
& facti ignorantia. l. ij. C. de tabu. l. generali. in fi. li. x. de con-
stit. c. cognoscentes. & c. aut animarũ. e. tit. li. vj. & de regulis
iuris. c. ignorantia. e. libro modo, nec constat, nec præsumi-
tur mulieres scire imò potius præsumitur eas ignorare hu-
iusmodi prohibitiuas constitutiones positiuas, vt. ff. de iu-
ris, & facti ignorantia l. regula. §. j. per quę videtur totaliter
destrui fundamentum ipsius Bar. Quandoq; verò prohibe-
26 tur contractus in odium † creditorum, & tunc seruandum
est vt in pacto legis commissorię. j. de pig. c. significante. sed
non propter hoc firmatur contractus, vt ibi videtur notare
Inn. scdm Bart. sed Inn. & Ber. hic in fine magnę gl. & Nouel
la post Host. Ber. & Tan. in eo. c. super textu. & super gl. vi-
dentur tenere contrariũ. verũ est tñ q Inn. ibi non dicit, q
contractus confirmetur iuramento: sed bene dicit, q rema-
nebit ex iuramento obligatus: sed non ex pacto, & sic bene
innuit q obstante iuramento, non posset repeti pignus ibi
etiam non dicit an posset peti absolutio à iuramẽto: sed ibi
in gl. si. parua bene dicit q ibi non fuit relaxatio iuramenti
facta: quia debitor ad hoc non erat obligatus iuramẽto ꝓ-
pter excusationem quam habuit, & sic fortè voluit Inn. in-
nuere q si fuisset obligatus iuramento ad non petendũ tũc
posset peti absolutio à iuramento, & sic concordaret in hoc
cum Bart. Subdit Barto. quòd in pręmissis est magnus effe
27 ctus propter multa, videlicet, q † iuramentum obliget iurã
tem, & non firmet contractum. Primò quia statim, quòd
ego seruaui ego sum solutus à iuramento, & apud credito-
rem res remanet sine causa, & ideò potest iurans petere q li
beretur, vel absoluatur à iuramento, vel poterit agi contra
creditorẽ conditione sine causa, & ideò promisit iurans sol-
uere vsuras post earum solutionem potest odio creditorũ
repetere, & si iurauit non repetere petet se absolui à iuramẽ
to per superiorem, vt patet ex lectis, & no. ĩ. e. c. j. & c. debi-
tores. sic filiusfamil. renuncians Macedoniano, & soluens ꝓ-
pter timorem iuramenti repeteret aut condiceret, vel abso
lutionem à iuramento peteret scdm Bart. sed hoc vltimum
non est verum: quia tunc re vera cessaret repetitio, vt. ff. ad
Maced. l. sed & si pater. §. fi. & l. seq. sed potius impedire not.
huius. c. & idem dicit Bart. in omnibus contractibus prohi
bitis odio vnius partis tantum, vt in officiali qui prohibet
emere durante officio, vt. ff. de contrahenda empt. l. non li
28 cet. C. si quis alteri, vel sibi. l. finali. Quandoq; etiam † pro-
hibetur contractus fauore debitorum, & tunc firmatur
iuramẽto

iuramento, vt. d.authē.sacramenta & ideò obligatio fide-
iussoris à muliere hîc dati firmaretur iuramento arg. huius
decretalis:nam inhibet Velleyanū mulieri intercedere: sed
solùm dicit ꝙ si intercedat non teneatur.ff.ad Velleyanum.
l.ij.§.verba.secus si verba legis probibentis dirigerentur ad
personam contrahentis creditoris nō eius odio:sed alterius
fauore,vt dicendo nulli cōtrahant cum minore,vel cū mu-
liere sine consensu consanguineorum:nam tunc iuramentū
minoris.vel mulieris,non firmaret contractū in commo
dum creditoris:quia ipse prohibitus est,& idem contractu
prohibito odio debitoris,vt nullus minor nulla mulier pos
sit sine tali solennitate contrahere propter peccatū morta-
le vnde resultat secundū eum:sed in veritate,hęc nō placēt
multùm,& ad istud fundamentū superius est respōsum. De
contractu aūt eius cui tanquā prodigo interdictū est bonis
an firmetur iuramento vide Bart.ff.de ver.ob.l.is cui bonis.
29 Item qńq; prohibetur † contractus eo,ꝙ lex sibi nō assistit
licet illū non reprobet,vt cū quis alteri stipulatur, vt.ff.de
verb.ob.l.stipulatio ista §.alteri.& tunc validatur iuramen-
to:quia ibi inest obligatio naturalis,vt.d.§.alteri.sicut per sti
pulationē pœnalem,vt ibi dicitur.&.C.de contrahen.stip.l.
stipulatio.& idem in pacto nudo eadem ratione scdm eum.
Prætereà prohibetur contractus ratione solennitatis proba
torię,& tunc non potest firmare iuramento,si talis solēni-
tas deficiat:quia introductę sunt tales solennitates ob publi
cam vtilitatem principaliter,& ideò nec pacto,nec iuramē-
to priuatorū tolli possunt.ff.de pact.l.ius publicum. de leg.
j.l.nemo.& qđ scripsi.s.e.in versi.qńq; autem scdm eū. sub-
dit tñ ꝙ iuramētum interpositum super aliquo actu impor
tat idē ac si diceret si nō valet isto modo quo agitur valeat
omni modo quo melius pōt.& ideò si nō valet hic solemnis
valebit,vt minus solennis vt si non valet iure testamenti va
leat iure codicillorum,vt.ff.de le.ij.l. cum pater.§.filius ma-
trē.cū ibi not scdm eum Rursus prohibetur qńq; cōtractus
30 † ratione solennitatis formalis,vt in stipulatione in qua nō
interueniunt verba ex parte vtraq;,vt.ff.de verb.ob.l.j §.j.&
tunc iuramentū nō firmatur ꝓpter defectū formę, quę dat
esse rei,nisi dicas ꝙ propter iuramentum valeat omni me-
liori modo quo potest,& per consequēs iure pacti nudi, &
sic validetur iuramento.sed nō placet Bar.quia sic fideiussio
facta in duriorē causam,vel ad aliquid ad qđ principalis nō
tenetur qđ valeret ratione iuramenti qđ nullo iure reperiť
expressum.Pręterea dum deficit forma stipulationis,vel ac
ceptilationis nō pōt valere iure pacti,vt patet ex his,quę le.
& not.ff.de accep.l.an inutilis. Vbi autē esset defectus circa
consensum forte modo causa,vel conditione limitatū tunc
iuramentū se nō extenderet vltra cōsensum,vt.C.de nume.
pe.l.vlti.& ff qui satis.cog.l.si &.ff.de op.lib.l.si libert⁹.&.ff.
ad municip.l.vlti.& sic v.l vltra confirmare posset. Sed &
31 † qńq; prohibetur contractus ratione rei,vel materię,super
qua contractus interponitur,vt quia illius rei non est com-
merciū,& tunc non firmatur iuramento eò ꝙ ad impossibi
le de iure,vel de facto iuramentum obligare non potest, vt
ff.de le.j.l.apud Iulianum.§.j & de verb ob.l.inter stip.§.inter
32 sacramenta. Aliqñ verò prohibetur cōtractus † propter als
subditorum vtilitates,vt transactio super alimentis,vt.ff.de
transact.l.cū his.§.si prętor.& pactū qđ renunciatur succes-
sioni futuræ,vt.C.de pact.l.vlti.&.C.de coll.l.pactū.& his ca
sibus pactū firmatur iuramēto,vt.s.de pact.c. quāuis.li. vj.
nam nun quia contra bonos mores,sed propter certas sub-
ditorū vtilitates pacta huiusmodi reprobātur.& idē putat
eadē ratione.Idem dicit in donatione facta inter virum, &
vxorē prohibitas ne propter nimiū amorē vnus alterū de-
pauperet,& illud etiam tenet Gul.de cugno l.j.de donat.in-
ter virū,& vxorem.& in lege:sed & si possessori §.itē si iura-
uero.ff.de iureiu.Dicit tñ Frāc.ꝙ imò de iure ciuili esset op
positum,vt patet ex no.Cy C.ad Velley.auth.si qua mulier.
in vlti.q.vbi dicit ꝙ doctores,& specialiter post Iac.de Are.
ꝙ iuris prohibitio,vt iuri prohibēti rē minoris alienari sine
creto,nec sine causa,vel iuri prohibēti donationē inter con
iuges renunciari non potest,& ad hoc inducit quod in simi
li no.per.j.gl.in.d.auth.sed re vera non loquitur ibi huius de
renūciatione iurata:quia tunc re vera obstaret sibi.d.authē.
sacramenta puberū. Quid ergo dicendum de.q. principali?
Breuiter Lignanus,& Mart.sequendo Inn.assentiūt primę
parti,per argumenta primę partis:nā non reperio,vt videť
iure aliquo canonico,vel ciuili,ꝙ ex iuramento nō iudiciali
sed conuentionali tantō pręter casus speciales inducať obli
gatio,vel actio,aut cōtractus alicuius confirmatio,& tñ ad
hoc nō tendit iuramentū de natura sua,vt probant argumē
ta primę partis,necest bona cōsequentia iuramentum esse
seruandū per iurantē,& ad hoc pōt per superiorē compelli
iurans igitur ex iuramento parti acquiriť obligatio,& actio
istud fallit vbicunq; in defectum actioni. locus est denun-
ciationi,seu officio iudicis,vt.ff.de an.le.l.Quintus.§.j.cū cō
cor.ibi signatis.in gl.ij.& adhuc minus valet illa cōsequētia
tenetur seruare iuramentū iurans igitur valet contractus à
jure aliâs reprobatus,vel igitur translatum est dominium vi
gore contractus,& adhuc minus valet illa tenetur iurās ser-
uare iuramentum igitur,& hæres qui nō iurauit:sed contra
quia si teneť iurans igitur obligatus est iurans insti.de obli.
in prin.& si obligatus est iurās:igitur obligatus est hæres.C.
si cer.pe.l.j.solutio prædicta argumenta procederēt si iurās
ex iuramento teneret,vel obligareť homini:sed nō est ita:qa
iurans ex iuramento solū,& de per se considerato non teneť
nec obligatur homini:sed soli Deo.vt prædictum est.& per
hoc in effectu tolluntť omnes rationes partis.ij.nec lex sta-
tuas ff.de acqu'r.re.do.pro parte alia melius signari:quia nō
facit mentionē aliquā de iuramenti.Prætereà:quia non lo-
quitur de tuitione iuris priuati:sed publici,& ponit re vera
casum specialem:sed premissis nō obstante magis adhæreo
33 † secundę parti,quam sequunť hodie quasi oēs moderni per
quę scripsi in clem.j.e.in.xj.q.vbi omninò videas,& hîc om
nino iugas ea,quę scripsi.s.hoc libro de pact.c.quāuis.in.ij.
iiij.&.v.oppo.&.j.e.ti.li.vj.c.licet.in.iiij.oppo.Collect.repe
34 tēs vnū qđ prędixi dicit hanc decretalē † loqui etiā in impu
beribus doli capacibus scdm Archi.in.d.c.quamuis. Item in
verbo obligatorius dicit hoc verū speciali iure:quia cōi iu-
re bene tenebat secundū Cardi.j.de reg.iur.c.non est. li.vj.
Dicit tñ se credere ꝙ nō potest assignari melior ratio quā il
la quæ hîc in fine redditur. Dicit etiā ꝙ eadē ratio pōt red-
di ad.c.debitores.s.e.licet.& ibi tenuerit contractus.s.vsurę
ꝓmissio ipso iure,vt ibi no.subdit ꝙ si primo hîc iurasset
mulier nō alienare seruandū esset primū sacrām scdm Arch.
j.e.c.licet.li.vj.ar.j.e.intellecto,& sic nō teneret alienatio:
sed in contrarium inducit notata der Inn.j.de præben.dile
cto.& collecta sua de celeb.missa.cum ad te.sed ista depen-
dent ex his,quæ scripsi supra in secunda,& tertia quæstio-
nibus.Item adde omninò ea,quæ scripsi.s.de pactis c.quan
uis.in quæstione quarta.versi.quarto.& de in integ.restit.c.
constitutus.in tertia oppositione.& de foro competen.si di
ligenti.in quarta oppositione,quæ omnia sufficienter deci-
duntur per ea,quæ scripsi supra maximè.in tertia.q. Supple
gl.In gl.j.ibi Item lex Iul.insti.quibus licet alienare,vel non
in principio.&.C.de rei vxorię actione.l.vna.§.fina. Hostiē.
in glo.secunda ibi vides.&.j.de reg iuris.quę contra vis.lib.
vj.& ibi concor.j.de reg.iur.accessorium.lib.vj.& hoc facit
ad quæstionem de pœna in tali contractu permissa,quantū
& certas aliâs de materia,vide in Spe.de emp.& ven.§.iij.lo-
lo in.ij.col.ver.sed pone iuxta cum ver.se.& quia de fideius-
35 sore ibi non tractatur,quæro si † alienatur fundus dotalis q
posteà repetitur teneatur fideiussor datus emptor. & per
eandem rationem accessorij videtur ꝙ non,& videtur casus
ff.de fideiuss.cum lex.&.e.ti.l.grecè.§.illu.In contrarium in-
ducitur.ff.de arbi.si pupillus.vbi fideiussor pupilli iurat ad
pec.licet pupillus non teneatur insti.de replica.circa finem.
C.de fideiuss.l.ij C.de prædijs mino.l.j.& vide quod ibi no-
tatur,vbi etiam dicit Cynus pro hac parte.q. terminatam

fuisse,& per id quod no.in.d.l.cũ lex.in fi.vltimæ gl.quę di-
cit idem in fundo dotali quod in minore contra id facit qđ
no.per militẽ fundo dotali æstimationem nõ deberi:sed il-
lud dictũ non approbatur Speculatori in prędictis ver.plus
placet ꝙ distinguatur inter scientẽ,emptorem,& ignorantẽ
ibi vide,aliqui distinguũt vbi contractus iure cõi nõ tenet,
vt iure sacra ignoranter vendita,& tunc procedat d.l.cũ lex.
aut de iure speciali prouisio personæ ,& tunc si persona
cuius fauore alienatio prohibetur vendidit,& in casu pro-
hibito fideiussor non tenetur.C.de iur.do.si prædium.& vi
36 de quod ibi not.secus † si in casu permisso fiat venditio licet
minor postea restituatur:quia tenet fideiussor.ff.de fideius.
minor.l.j.& .ij.idẽ si nõ ille sed alter vẽdidit per prædictã.l.
& si is.& ibi adigere,& tum quid præcipere.§.eo.quintaual
lis.& cũ aufert libertas testãdi.ff de lega.iij l.si quis in prin-
cipio testa.ff.quarũ.ac.non da.l.j.§ quæ onerãdæ.vel cum ei
qui iurat non seruat fides.j.c.pximo.vel cũ seruus.ante ma-
numissionem iurat præstare operas.ff.de ma.te.l.seruũ testa
mento.Ioan.& Hosti.& ibi considerauit si quod notat.j.de
præscript.c.vltimo.&.j.de arbi.c.ij.lib.vj.& ibi l.j.j.de pi-
gno.ex literis.& ibi vtilitatẽ animæ quæ præferenda est cor
pori.C.de sacro sanc.eccle.Sancim⁹.xxij.q.j.præcipim⁹.Hosti.
& ibi.*cõtrarietates*.dixit Vincen.credo ꝙ obligatur.per iura-
mentũ,sed instet vt absoluat,& ibi.*perpetuus*.j.de emptio.&
venditio.peruenit.& in fine.& est simile j.de pact quãuis.
lib.vj.in glo.vltima,ibi.*vel filiorũ intelligas*.directè:nam aliàs
inducere bene posset omne præiudiciũ filiorũ qui aliàs suc-
cessissent iuribus illis,si nõ fuisset alienata.sed ex quo aliter
nõ erat illis obligata,puta ex testamento aui vel aliter tenet
cõsensus ꝙ si directè vergeret in præiudiciũ etiã extraneo-
rum non noceret illis.§.eo.venientes.vbi dixi de hoc.

SVMMARIVM.

1 *Bellum iustè quando moueatur.*
2 *Ægidius Bellamera quo tempore diœcesim Auic.ingressus sit.*
3 *Vocatis ad bellum actio mandati quibus ex causis competat.& nu.4.*
5 *Actio mandati directa casu fortuito quo casu tollatur vel non.& nu.15.*
6 *Innumeros esse casus fortuitos,à quibus tamen socius non eximitur.nu.7.& .14.*
8 *Actiones mãdati,& cõmodati in casus fortuiti ratione diuersas esse.*
9 *Locatarium armorum,vel equi bellici de casu fortuito non teneri.Declarat.nu.10.& .11.*
12 *Instrumentis alia causa,quam ad ficij,portatis naufragio amissis mandatorem casu fortuito liberari,& quid si parata non essent .nu.13.*
16 *Piratarum insultus casibus fortuitis connumerari.*
17 *Res bello à principe indicto captas effici occupantium.Ampliatur,vt nu.18.& .20.Limitatur,vt nu.19.*
21 *Rem meam alij auferre liberumne sit,& tum an vi bo.rapt . teneor.*
22 *Delicta mutuò compensari.*
23 *Mandatori belli vi bonorum à mandatarijs raptorum actionem non competere:actiones tamen sibi cedendas curet.nu.24.*
25 *Stipẽdiarij milites noxa exeptiné sint.*
26 *Bellum quibus pertractetur locis.*
27 *Vasallos armis dominum iuuare non,nisi expresso pacto adstringi.*
28 *Bellum iniustũ quomodo,& à quo probetur.*
29 *Bellum iustum causis duabus effici,& illi quando sit locus.nu.30.*
31 *Bellum intra territorium domini eo inconsulto,indicendi ius non esse:extra verò diuersum ius esse.nu.32.*
33 *Bellum aduersus dominum quando iustè moueri possit.*
34 *Papæ bellum,inscio imperatore,inferat nemo.*
35 *Mandatarios damno non nisi iusto bello dato excusari.*

CAP. XXIX.

Sicut.& infra. ¶ Cas.Fides etiam iurata seruanda non est
ei qui fidem frangit.cõis diuisio.Primò po-
nitur decisa querela,& cõsultatio . Secundò
querelæ cõmissio.Tertiò consultationis re-
sponsio primo in principio,secunda ibi,*consuleris*.tertia ibi,
iuramentũ autem.¶ Expone literam ininstè,quid dicatur bellũ
1 iustum & quando † liceat alteri alium instè impugnare re-
mittit Inn.ad no,sua.§.da resti.spo.olim.& vide etiam nota.
eius.j.de appel.dilecti filij.ideò autẽ dicit iustè:quia secus si
iniustè,vt.xxxij.q.dicat secũm Inn.qui de hoc remittit ad no
tata sua j.de homici.c.sicut *restituat*.cum damnis & interes-
se.ar.j.de iniur.c.olim.de resti.spo.grauius.de so.cõpe . dile-
cti ar.j.de reg.iur.c.pactum.li.vj.*iuramentum*.forsan ne que-
relã super his exponeret,vel ꝙ reducet in vinculis , qđ plus
placet Host.ne videatur conquerẽdo deierasse,& tũc secũm
cum dicas ꝙ denunciauit aliàs nõ videt Host.ꝙ valeret ab-
solutio,*absoluens*.quid si nollet absoluere dicit Host.ꝙ eccle-
sia absoluet,& remittet.§.e.si verò.&.c.debitores.vel fieret
prius compulsio de qua sequitur *soluerit*.restituendo,& ab-
soluendo,*si præmissa*.intelligitur hęc clausula etiã nõ apposi-
ta de rescrip c.ij.per tuam.aliàs primã nota personã excõica
ti locũ interdici excõicationis eñ nõ est capax,nisi creatu-
ra rationabilis mortalis,& baptisata de sent.exc.Romana.§.
si.ver.satis dicam.super gl.per hãnc.de diuort.gaudemus.de
vsur.post miserabilem.&.c.quanto.secũm Host.*supponentes* , si
huc non prodest absoluet ecclesia,vt prędixi,*iuramentum*.for
san.l promisit.H.c.libras.si ipsum nõ offenderet,& ille.H.
fortè promisit,& iurauit non offendere dictũ.l.& tñ ipsum
offendit nõ tenetur ergo.l.illi.H ad illas.c.libras facit de fi-
mo.dilectus.j.de pœnis.constitutus.l.de censi.cum olim.*as-
sensu*.conuentionali huic vide & no.per hoc Pe.per iuramẽ
tum,vel pactum nullum obligari nisi consentiat ille cui sit
iuramentum,vel pactum negligit nota culpam ipsius.H.cõ
cor.de trãsact.si quis maior.secus ergo si necessitas,vel aliud
iustum impedimentum illum excusaret.§.e.breui.&.c.que-
relam.secundum Hostiẽ.Literalibus expeditis,ad materiam
hic tractatam per quęstiones accedamus.& post regressum
2 † meũ de ecclesia Auicieñ.mihi cõmissa,& primũ iucundũ
introitum meum in eãdem qui fuit die.xix.mensis octobris,
anno dñi millesimo.ccc.lxxxij.hanc decretalẽ primo aggre-
dimur in ea diutius immoremur,& quia Inn.hîc posuit vnã
magnam,& notabilem gl.pro summatione,& declaratione
ipsius quæstiones moueo,quę sequuntur.

¶ PRIMO igitur quæro pro summatione.& declaratiõe
3 dictę gl.vtrũ vocati † ad bellũ habeant cõtra vocantẽ ad im
pendia,vel dãna contingentia sibi occasione vocationis.vel
mandati aliquam mandati,seu alterius generis actionẽ.re-
spõdet Inn.ꝙ si bellũ est iniustũ nũquã habẽt actionẽ &c.
quia in re turpi obligatio nõ contrahitur institu.mã.§.illud
quoq;.ff.man.l.si remunerandi.&rei turpis.&.l.si mandaue-
ro.ij.§ qui ędẽ.& sic loquit gl.C.ad.l.Iul de vi.publica.l.quo
niã multa.super quo vide ibi Cy.in.q.ij.cuius verba assum-
pta fuerũt ex hac gl.Inn.subdit tñ Inn.ꝙ si iustum esset bel-
lũ vocati cõtra vocantẽ actionem haberẽt nisi ex debito ad
hoc tenerent,vel nisi hoc causa pietatis facerent.xxiij . q.iij.
non inferenda.&.c.seq.& in alijs causis eiusdẽ quõnis.&.ff.
de ne.gest.l.Nelennius.&.xj.q.iij.si domus.&.c.Iulianus.Sed
cõtra ꝙ etiã in iusto bello dñs vocans non debeat tenere de
damnis videtur,quia casus fortuiti nõ debẽt sibi imputari.j.
de homicid.c.Ioannes.cũ sois cõcord.rñdet Inn.dicẽs ꝙ iste
nõ fuit casus fortuitus:quia de facili puideri potuit à vocã-
te.ꝙ si iret ad bellũ de facili posset expoliari,& capi:quia du-
bius est euentus casus belli,& nũc habẽt nũc illũ consumit
4 gladius.ij.reg.c.j.Certũ † enim est ꝙ vix,vel nunquã possunt
milites venire cum armis,& esse in guerris qui magnas expẽ
sas faciunt,& multa:sed pone ꝙ prius parauerat,& habebat
non ob hãc sed ob aliam causam,& omnia hæc amittit per
mare pro mandato ædificij adimplendo,& omnia naufra-
gio peremit nunquid tenetur mandator satisfacere mãdata
rio de pręmissis.respondet Innocen . quòd nullo modo de
his tenetur mandator : quia hęc fortuito casui magis quam
mandatori imputanda sunt : & quia ita potuerunt hæc o-
mnia perire casu fortuito domi remanendo sicut perie-
runt eundo per mare,licet pluribus casibus , & frequentius
subiacent periculis eundo per mare,quàm remanendo do-
mi non

mi.non eñ casus fortuiti æstimandi sunt.istę enim propter
mandatum nihil admisit:sed propter casum tantũ,& si pót
intelligi lex inter causas.§.non oĩa.ff.mandati.nam & si alius
diceref magna absurditas sequeretur.s.q si per vnum tantũ
passum prędicta portata essent,vel etiam portari destinata,
& fulgure,vel alio casu fortuito perijssent q mandator te-
neref q.l.esset absurdũ dicere,vel sentire scdm eũ.Sed pone
q seruos,& materiam hmõi penes se paratos nõ habeat:sed
5 † & propter ædificium emit,vel ꝑpter ędificiũ mutuò pe-
cuniam accepit,aut propter ędificiũ prędicta alienare omi
sit,& hæc casu fortuito perdidit nũquid tunc ad hæc teneſ
mandator actione mandati?rñdet Inn.q sic etiam si eodem
modo apud mandatarium perijssent,& probãtur hęc.ff.de
condi.ob causam.l.si pecuniam.§.fi.&.ff.mandati.l.si procu-
ratorem.§.fi.&.l.seq.§.item Papinianus.&.§.item Labeo ait.
&.l.si quis alicui.§.impendia.&.l.qui mutuã.§.fi.&.ff.de neg.
gest.l.sed an vltro.& est ratio huius:quia nõ propter casum
fortuitum tantũ hoc admisit,sed propter mandatum:quia
nunquã hoc admisisset nec vnquã pecuniam mutuò recce-
pisset nisi propter mãdatum adimplendũ.sed dices iam idẽ
video,& in primo casu:quia etiam ibi,nisi mandatum præ-
6 cessisset † nunquã mandatarius prædicta mari exposuisset,
& sic non admisisset ea naufragio:sed respondeo q & si duo
præmissa sunt vera,videlicet de expositiõe,& naufragio,tñ
de tertio.i.de alio casu fortuito certus non es:quia infiniti
sunt casus fortuiti in quibus hæc domi retinens illa amitte-
re potuisset puta incendio,rapina,furto,& multis alijs,tot
enim sunt quot nec dici,nec numerari possunt,vt.C.de vsu-
fru.l.penult.circa medium.C.de præscript.xxx.annorum.l.
si.ante finem.Sed quęres,quid de societate?Rñdet Inn.dicẽs
7 q † in societate secus est,quia socius teneſ socio de casu for-
tuito.& ideò si socius ferat secum ea,quæ nunquã portasset
nisi ad negotiandum,vt licet & eo casu fortuito perdiderit,
teneſ socius,vt.ff.pro socio.l.cum duobus.§.quidem.& est ra
tio diuersitatis:quia societas est quasi quędam fraternitas,&
ideò magis cõicare debent damna,& lucra.Item quia socie-
tas fit causa lucri,& ob vberiorem quęstum,& quasi fratres
socij participant sibi lucra,vnde & damna participare de-
bent.vt.ff.pro socio.l.coiri societatẽ.&.l.seq.&.l.cum duo-
bus.§.Papinianus.aliàs est.l.& incipit si fratres.&.§.seq.æquũ
est enim q qui patitur lucrum patiatur & damnum,vt ff.
de reg.iur.l.scdm naturam.damna incurrãt,& si illud dicat
se ignorasse lata culpa est,quæ dolo æquiparatur cum istud
intelligant quasi omnes.ff.de iuris,& facti igno.l.regula.ff.
de verb.sig.l.latæ culpæ.Aut ergo non debet vocare,aut ex
quo vocat cum si bene sciat,vel scire debeat,q illud pro ma
iori parte accidit ad satisfaciendum videtur se obligare.Sed
oppones de lege si vt certo §.sed interdum.ff.cõmodati.vbi
dicitur,q si quis cõmodauerit equũ,& arma eunti ad bellũ,
& ibi admittantur non cõpetit actio ad ea recuperanda.re-
spondet Inn.† q aliud est mãdato,aliud incommodato.De
natura enim mandati est q mandans teneatur mandatariũ
seruare indemnem,vt patet in.l.ĩ.alleg.&.ff.de procur.l.qui
proprio.§.litis impendia.& patet ex eo qd legitur,& nota.ĩ.
de procu.c.cum pro causa.& est ratio:quia mãdatum quod
fuit de rebus proprijs mandãtis gerẽdu,sicut patet in præ-
misso exemplo fit solũ in fauorem,& ad vtilitatem mandã-
tis,& ad onus mandatarij,vnde nec tenetur mandatũ susci-
pere mandatarius nisi velit,licet susceptum adimplere te-
neatur institu.mand.§.mandantis tantum gratia.&.§.mãda-
tũ.In cõmodato verò qd gratia commodatarij fit in pręmis
so exemplo.s.quando commodo æquum,vel arma eunti ad
bellum agitur ad hoc,vt commodatario subueniatur nõ q
ei commodans obligetur.sed nec cõmodatarius teneſ com-
modanti cũ re cõmodata vtaſ ad vsum ad quẽ commodata
fuit,& ideò si equum,& arma eunti ad bellum commodata
in bello amittantur non tenetur comodatarius:quia nõ ex-
9 cessit fines contractus.Sed quæres † quid de locatore equo-
rum,& armorum ad bellum.rñdet Inn.q idem quia si con

ducta huiusmodi ibidẽ amittantur conductor non tenetur
ad emendã:quia sic ea conduxit.& quia locator suspicari po
tuit,& debuit hoc euenire posse.ff.loca.l.si quis domum.§.
subiungi.&.l.si merces.§.vix maior.Sed adhuc oppones:quia
eodem modo videtur imputandũ vocato ad bellũ si veniat
& expensas faciat,vel equos,& arma amittat:quia & pręsci-
10 re potuit hoc venire posse.sed respõdeo,q & sciebat † q de
natura locationis erat,vt à vocante siue mandante impen-
dia sua & dãna recuperet,& ideò sub hac spe securus venie-
bat.ff.man.inter causas.§.impendia.&.l.qui mutuã.§.fi.sed &
locator debet esse contentus mercede sua,vnde nec tenetur
conductor dũmodo nec in culpa,nec in dolo reperiatur,si-
militer nec cõmodatarius nisi in dolo,vel culpa lata,aut le-
uissima reperiatur:sed constat q ille qui ducit equũ ad bel-
lũ,& ipsum ad hunc vsum accepit si vtatur equo ad huius-
modi vsum ad quẽ cõmodatus est,nec etiam in minima cul
11 pa est scdm Inn.quod verũ est † scdm Host.ex eo solo q ad
bellũ duxit,si tñ ipsum equũ aliàs malè custodiuit ad aquan
dũ eũ cum nimis calidus esset,vel nõ cooperiẽdo ipsum,vel
nõ dãdo sibi auenã sufficientẽ,vel alio modo ꝑpter qd equ⁹
destructus,vel mortuus est,vel quia transiuit per locũ euidẽ
ter periculosum nõ denũciando ei q ipsum locauerit,& q
forsan de securo cõductu ei prouidisset.certè in his,& simi-
libus casibus cõstat illũ in culpa deprahendi,& ideò ei im-
putandũ esse.ff.cõmo.l.si ex certo.§.j.&.§.sed interdũ.&.§.in
seq.&.l.in rebus.non responso &.§.j.& seq.& patet in eo qd
no.in summa.§.& inquantum.secundũ Host.hæc autem nõ
attenduntur in mandatario imò qñ mandatarius melius im
plet mandatũ tunc habet actionem mandati ad impendia,
vel dãna dummodo absint dolus,& culpa.
¶ SECVNDO quæritur ordinem materiæ,& non ordi
12 nem gl.sequendu.Pnne mandaui † alicui q faceret mihi ędi
ficiũ in insula maris circundatũ puta Sardinia,vel Sicilia,&
mandatarius volens implere mandatũ accepit seruos suos,
& pecuniã,& materiã ad ædificationẽ necessariã puta,ligna,
calcẽ,& ferramenta,quæ tñ prius parauerat,& habebat,nõ
ob hanc,sed ob aliam causam,& omnia hæc mittit per ma-
re pro mãdato ædificij adimplendo,& oĩa naufragio pereũt
nũquid teneſ mandator satisfacere mãdatario de pręmissis?
rñdet Inn.q nullo mõ tenetur de his mãdator:quia hęc for
tuito casui magis quã mandatori imputãda sint:& qa potue
runt hęc oĩa ita perire casu fortuito domi remanẽdo sicut
periérũt hæc oĩa eundo per mare licet pluribus casibus,&
frequẽtius subiaceant periculis,eũdo per mare,quã remanẽ
do domi,non eñ casus fortuiti ęstimãdi sunt,istę eñ ꝑpter
mandatũ nihil amisit:sed propter casum tantũ,& sic pot in-
telligi lex inter causas.§.nõ oĩa ff.man.nã & si alius diceretur
magna absurditas sequereſ.s.q si per vnũ tantũ passum præ
dicta portata essent,vel etiã portare destinata,& fulgure vel
alio casu fortuito perijssent q mãdator tenereſ qd esset ab-
13 surdũ dicere,vel sentire scdm eũ.Sed pone † q seruos,& ma
teriã huiusmodi penes se paratos nõ habebat:sed & ꝑpter
ędificiũ emit,vel ꝑpter ędificiũ mutuò pecuniã accepit,aut
propter ædificiũ prædicta alienare omisit,& hæc casu for-
tuito perdidit,nũquid tũc ad hoc teneſ mandator actione
madati?rñdet Inn.q sic etiã si eodẽ modo apud mandatariũ
perijssent,& probant hęc.ff.de cõdi.ob cau.l.si pecuniã.§.fi.
&.ff.mãdati.l.si procuratorem.§.fi.&.l.seq.§.item Papinian⁹.
&.§.itẽ Labeo ait.&.l.si quis alicui.§.impẽdia.&.l.qui mutuã.
§.fi.&.ff.de neg.gest.l.sed an vltro.& est ratio huius:quia nõ
propter casum fortuitũ tantũ hoc amisit:sed ꝑpter manda
tũ:quia nũquã hoc amisisset,nec vnquã pecuniã mutuò re-
cepisset,nisi propter mandatũ adimplendũ.Sed dices iam
idẽ video,& in.j.casu:quia etiã ibi nisi mandatũ pręcessisset
nunquã mandatarius.d.mari exposuisset,& sic nõ amisisset
ea naufragio:sed rñdeo q & si duo præmissa sunt vera.s.de
expositione,& naufragio tñ de tertio.i.de alio casu fortui-
to certus non es:quia infiniti sint casus fortuiti in quibus
hæc domi retinens illa amittere potuisset puta incedio,

rapina, furto, & multis alijs. tot eñ sunt quot nec dici, nec
numerari possunt, vt. C. de vsur. l. pe. circa mediũ. C. de præ-
scrip. xxx. an. l. fi. ante finẽ. Sed quæres quid de societate re-
14 spõdet Inn. dicẽs q in † societate secus est, quia socius tenet
socio de casu fortuito, & ideò si socius ferat secũ ea, quę nũ-
quã portasset, nisi ad negotiandũ, vt licet & ea casu fortuito
perdiderit tenet socius, vt. ff pro socio. l. cũ duobus. § quidẽ.
& est ratio diuersitatis: quia societas est quasi quędã fraterni
tas. & ideò magis cõmunicare debent & dãna, & lucra. item
quia societas fit causa lucri, & vberiorẽ quęstũ, & quasi fra-
tres socij participant sibi lucra, vñ & damna participare de-
bent. vt. ff. p socio. l. coiri societatem. & l. seq. & l. cũ duobus.
§ Papinian⁹. aliàs est lex, & incipit si fratres. & § seq. Aequũ
est enim q qui patitur lucrũ patiatur & damnũ, vt. ff. de reg.
iur. l. scd̃m naturam. Refert tñ Inn. quosdã dicere idem seruã
dum fore inter mandatariũ, & mandatorẽ siue res perprius
apud se haberet siue ad eas de nouo emisset, & perijssent. &
15 † fatetur Inn. certum esse, q si sic seruetur vrbanũ est. plus
dicit q certè etiam de iure idem videt, siue prius suas, siue
de nouo emptas casu fortuito amiserit: dũmodo casus talis
sit, quẽ nõ incurrisset, nisi mandatũ accepisset ar. d. l. si pecu-
niã § fi. & l. cũ duobus. § quidẽ. & l. inter causas. § impẽdia. &
l. sed an vltro. alleg. sed si nõ esset talis casus, qui propter mã-
datum contingisset, vt quia etiã aliàs. s. mãdato cessante eue
nisset tunc nõ haberet actionẽ mandati, & põt intelligi. ff.
mandati. l. inter. § nõ omnia. & ista est vera, & finalis, ac tenẽ
da cõclusio Inn. in hac materia: quia addere potes notata. j.
de hære. c. excõicamus. § si verò d ñs. & qd ibi dicam. Sed po-
ne q nõ perierunt naufragio. sed à piratis inopinatè depræ-
16 data fuerunt, certè tunc magis † videtur mandantẽ teneri:
quia iste casus minus potuit per mandatariũ pręuideri: quia
casus naufragij magis paratus est ar. ff. de do. cau. mortis. l. iij.
in fi. & hanc rationem ponit Cy. C. de adul. l. qm̃. in. q. ij. nec
nec obstant notata Bart. ff. de stip. seruorũ. l. si seruus cõis. §
qd verò. quia ibi loquit in officio necessario hîc verò in vo-
lũtario, nec obstat. ff. ad l. Rodi. de iactu. l. j. § si nauis: quia ibi
loquitur in dãno dato ratiõe cõmuniũ merciũ saluandarũ:
quia aliàs saluatæ nõ essent, & ideò cõe debet esse periculũ,
vt probat. e. ti l. nauis. nec obstat. d. l. si pecuniã. in fi. quia ibi
in re de qua specialiter contrahebat contingit periculũ, vt
ibi no. per Petrũ. & per Io. Nicoti. & de hoc vide in Spec. de
iud. § singularia. ver. illud aũt quęritur. & de hoc aliquid scri
psi. s. de procur. c. cũ pro cã. in. j. q. & latius in cõsilijs meis cõ
sil. lvij. vbi omninò videas, & aliquid etiã tetigi de hoc. ff. p
socio. l. cũ duobus. § qui sagariam. circa lecturam Butrig.

¶ TERTIO quęro redeundo ad gl. Inno. qualiter de iure
dominia rerum occupatarum in bello capientibus acquirã-
tur. Circa qd videtur velle Inn. distinguere: quia aut loqui-
mur de bello qd fit ex edicto principis, & tunc de illo dici-
mus q res occupatę fiunt capientiũ, imò plus dicimus scd̃m
eum q tunc liberi homines in huiusmodi bello capti capiẽ
tiũ serui facti sunt, vt. ff. de cap. & post. l. hostes. & c. ff. de verb.
17 signi. Aut † bellum nõ fit ex edicto principis, & tunc subdi-
stingue: quia aut bellũ non est iustum, & tũc dic extra iuxta
Inn. q nec occupata efficiunt occupantium, nec liberi capti
efficiuntur serui capiẽtium, respectu quorũ bellum dicitur
esse iniustum, & est ratio: quia ex delicto iniusti belli moti
ex quo mouentes pœnam merentur nõ debent dici tantum
primũ reportare. ff. de neg. gest. l. fine hæreditaria. imò si ius
haberẽt ad res huiusmodi, vel in illis illud deberent per hoc
admittere. ff. qd met. cau. l. extat. C. vnde vi. l. si quis in tantã.
18 & de præbẽ. c. eum qui. lvij. Aut † bellũ est aliàs iustũ, vtpu-
ta, quia est ad defensionem rerum suarum: vel pro executio
ne iuris sui, & tunc adhuc subdistingue scd̃m Inn. quia aut
ille qui tale bellum agit habet iurisditionem, & tunc dic q
ipse statuere potest q quicunq; inuaserit aliquem liceat in-
uaso bona inuasoris capere, & sua facere, & inuasores etiam
liberos homines tanquàm rebelles capere, & detinere quo-
usq; sibi. i. ipsi dño statuentis fuerint assignati, super quo re-

mittit Inn. ad not sua j. de sent. excõ. à nobis. & tales potius
possunt dici obsides quàm captiui. & scd̃m hoc potest intel
ligi. ff. de le. iij. l. j. primo responso. § j. sed & si talis d ñs nullã
super hoc constitutionẽ ędiderit nihilominus ipse põt tales
et contumaces, & rebelles si terram suam inuaserint, & in ea
damnũ dederint ratiõe huiusmodi delicti ibi cõmissi puni-
re, & damnare. C. vbi de cri. agi oporteat. aut h. qua in puin
cia & s. de so. compe. c fi. & j. de rap. c. j. cum ibi notatis. aut
ille qui tale bellum agit nullam habet iurisditionẽ super eo
pro quo bellum geritur, & tñ iustè pugnat puta: quia cõtra
inuasorem iniustum defendit seipsum, aut res suas, tunc eñ
licet vim vi repellere, & in repellendo hominem percutere,
& etiã occidere dũmodo hoc fiat cũ moderamine inculpa-
tæ tutelę, qd dic, vt leg. & no. s. de resti. spo. olim. j. ad finem.
19 Nec tñ † tunc bona aduersarij, nec etiam ipsum aduersariũ
capere, neq; capiendo sua facere, neq; etiam inuasorem deti
nere tñ ipsi inuasori si tunc in ipsa inuasione spolietur, vel
verberetur actiones vi bonorum raptorum, & iniuriarum
eidem denegantur: quia exceptio paris criminis obstat ei, vt
j. de adult. c. intelleximus. vbi de hoc. sed bene põt res qui-
bus spoliatus est vendicare quarũ remanet d ñs sicut prius,
vt. ff. de rei ven. l. in rem actio. secundũ Inn. Ex præmissis vi
detur posse inferri ista conclusio. s. q in vnico casu, vt puta
cũ bellum indictum est ex edicto principis occupata capiẽ
tibus acquiruntur, & liberi homines capti capientiũ serui
20 fiunt. sed videtur alius † casus addendus. i. dum contra prin-
cipem per alium bellũ indicitur, sicut de populo Romano
apud quem ius principis tunc residebat, videtur esse textus
in. d. l. Hostes. ff de cap. quia ille textus à contrario sensu vi-
det concedere in vtroq; casu postliminij, qd ius seruitutem
præsupponit qd bellũ in vtroq; casu publicũ appellatur. &
ideò siue bellũ indicatur à priuato pro defensione, vel recu
peratione rei suæ incontinenti fienda, vt. ff. de iust. & iure. l.
vtili. & de vi, & vi ar. l. iij. § cum igitur. cum ibi notatis, siue
ex interuallo in casu in quo deficit copia iudicis ar. C. de iu-
di. nullus. à contrario. & c. ff. qd vi, aut clam. l. si alius. § bellissi-
mè. & de hoc quæ in fraudem credi. l. ait prætor. § si debito-
rem. siue bellum indicatur à domino inferiori à principe iu
risditionem habente pro exercitio inę iurisditionis, vt. ff. de
rei vend. l. qui restituere. & c. ff. ne vi fiat ei qui in possessionẽ
missus est. l. si quis missus. & c. ff. de reg. iur. l. non est singulis. ta
men quia prædicta bella licet iusta, & licita sint publica tã
non sunt. & ideò nec occupata occupantibus acquiruntur,
nec liberi homines ibi capti efficiuntur capientiũ serui per
d. l. hostes. Sed scd̃m tunc demum locum habens huiusmo-
di dominorũ acquisitiones, & seruitutes ac postliminia qñ
à populo romano antiquit⁹, vel ho. die ab imperatore in quẽ
trãslata est omnis iurisditio populi Romani per prędictam
l. hostes, vt ibi no. per Bar. Aut in casu conuerso, vt prædixi,
saluo q si duæ Ciuitates superiorẽ non recognoscentes, aut
hostes imperij, & fortiori vel saltem eadem ratione, si duo
Reges, aut duo alij principes nullum superiorem recogno-
scentes inter se bellum facerent, locus esset iure gentiũ an-
tiquis moribus introducto, scd̃m qd acquisitiones capetiui-
tates, & postliminia locum habeat: secus tñ si superiorẽ re-
cognoscerent, vt. ff. de cap. l. postliminiũ. in princ. & l. si quis
ingenuã. § vlti. & c. d. l. hostes. saluo tamen etiam q secundum
mores moderni temporis, & consuetudines iam ab antiquo
obseruatas inter Christianos iura seruituturũ, & postlimi-
niorũ huiusmodi non seruantur, nec liberi capti serui effi-
ciuntur, nec vt serui venduntur, licet quoad res, & rerum ac
quisitiones prædicta iura seruemus, cui consuetudini stari
debet, vt. d. l. postliminium. in princip. secundum Barto. in
prædicta. l. hostes.

¶ QVARTO quæritur continuando gl. Inn. pone mihi
21 repetenti à te meum equum tu mihi illum reddere † dene-
gas, & ideò ego illum à te aufero violenter nunquid compe
tit tibi actio vi bonorũ raptorum, & videtur q sic, per præ-
dictam. l. extat. sed videtur contrarium per id qd scripsi. s.

sn. q.

in.q.proxi.ver.ipsi tamen inuasori.quia ita delinquis tu, qui
quod meũ est mihi reddere denegas, sicut & ego qui te spo-
lio, quia non multum interest iniustè detinere aut inuadere
alienũ.ȧ.de rest.spo.sæpe. arg.xiiij.q.iiij.si quid inuenisti.&
sic exceptio paris criminis te repellit.ff.de compē.l.si ambo.
ff.sol.mat.l.de viro.&.d.c.intellcaimus. rñdet Inno.dicens ꝙ
circa diuersa sunt hæc delicta & ideò non compēsantur se-
cundum eum, sed & quamuis inuadere & retinere alienum
æquiparentur hoc est in foro animæ & sic intelligitur quod
dicitur.in.d.c.sæpe. secus enim in iudicio cõtentioso in illo
enim nõ punitur detinens ex sola detentione, nec etiam co-
gitur restituere rem alienam suam intentionē non proban-
ti.C.de rei vend.l.fi.C.de proba.l.actor.inuadens vero de in-
uasione punitur vnde rem etiam si sua sit restituere cogitur
vt.d.l.si quis in tantam.&.xv.q.vj.c.j.Sed qui detinet in con
tentioso foro potiùs negligens, vel culpabilis iudicandus est
quàm delinquens: is vero, qui inuadit verè delinquēs & cri-
minosus est, de culpa vero vel negligentia non admittitur
compensatio ad delictum quod culpæ præponderat. ff.ad
leg.Aquil.l.si ex plagijs.§ j.secundum Host.sed & secundum
Inno.exceptio culpæ non impedit prosecutionem actionis
de dolo vel criminis, vt.ff.sol.mat.l.fi mora. ¶ Caue tamen
quia refert Inno.alios dicere & meliùs secundum eum ꝙ in
22 prędicto casu scilicet quādo spoliatus † spoliauit suum spo-
liatorem vtriq; contra alterum competit actio vi bonorum
raptorum & iniuriarum. Dicunt tamen ꝙ bene competit
illi spoliatu exceptio compensationis in tantum quantum
æstimabitur spolium vel iniuria alterius: sic enim intelligi-
tur ꝙ dolus cum dolo compensatur.ff.de dolo.l si duo.&.ĵ.
de adul.c.pen.& fi.& ꝙ mutua crimina mutua compēsatio-
ne tolluntur, vt.d.c.intelleximus.adeò ꝙ inter delinquentes
fit compensatio quoad mutua paria debita, etiam si nõ sint
pecuniaria vt est in redditione debiti coniugalis & in repe-
titione & in retētione dotis & donatione propter nuptias,
& sic intelligũtur.c.intelleximus.&.l.vero alleg.Quoad, pe-
nas autem temporales & etiam spirituales, vel etiam quoad
pecuniarias quæ applicātur fisco nulla fit compensatio imò
etiam omnes qui delinquunt puniuntur, & tantum illi de-
bent luere pœnas suas.C.de modo mulct.per totum.&.C.de
pœnis.l.sancimus.& in eo quod leg.& not.ĵ.de his quæ fi.à
ma.parte cap.c.ij.Super quo vide not.Dy.ĵ.de reg.iur.c.im-
pari.lib.vj.ac Inno.Host.& Io.Cal.ĵ.de reb.ecc.& nõ alie.c.
si quis.& Inno in.d.c.intelleximus.& Bart.in.d.l.de viro.
¶ QVINTO quæritur, quid dices in casu.ȷ̃.tacto vide-
licet circa primam quæstionem videlicet vbi aliquis nobilis
vocauit alios suos amicos vel etiam subditos, sed liberos vt
venirēt ad eum cum armis & ꝙ isti venientes armis, æquis,
& alijs quæ portabant spoliati sunt, nunquid huic manda-
tori qui tenetur mandatarijs spoliatis vt prædictum est da-
tur actio vi bonorum raptorum contra spoliatores pro re-
bus ablatis, & videtur ꝙ sic, quia interest ipsius mandantis
mandatos non spoliari cum ad satisfactionem teneatur eis
23 actione mādati vt dictum est. ȷ̃.eo.c.in.j.q.Inno tamen † te-
net contrarium eo ꝙ res ablatæ non erant de bonis, vel in
bonis ipsius mādatoris modo actio vi bonorum raptorum
non datur nisi domino vel possessori aut detētori vel depo-
sitario commodatario vel similibus. Aut aliquod ius habēti
in re vt creditori in re pignoris ius habenti etiam re nõ tra-
dita, & idem de actione furti.ff.vi bo.rapt.§.in hac actione
non vtiq; spectamus & sequen.&.ff.de præscri.verb.l.si gra-
tuitam.§ si quis sponsionis.&.ff.de furt.l.si is qui rem. &.l.is
cuius.&.l.seq.homines tamen spoliati singuli agere debent.
nec obst.ĵ.de iniur.c.pen.vt ibi soluitur. Et idem videtur si
mandator promisisset mādatarijs ꝙ eos seruaret indemnes.
24 ff.loca.l.quæro.In ijs † autem casibus & similibus expediens
est consilium quod mandator antequàm satisfaciat spolia-
tis sibi cedi faciat actiones, sic enim agere potuit contra spo
liatores, vt.C.manda.l.pen.& fi.post cessionē non prodesset
facta cessio, nisi de ipsa facienda antea conuenisset, vt.ff.de
solutionib.l.Modestinus.secundum Innocent.
¶ SEXTO quæritur, vtrum milites stipendiarij, extranei
vel cognati seu amici bellum mouentis vel non & ipsum in
bello iuuantes excusentur à crimine vel peccato dicit Inno.
ꝙ videtur ꝙ illi qui ex debito faciunt, excusantur nisi ma-
lum bellum esset manifestè xj.q.iij.quis ergo.xxiij.q.iij.quid
25 culpatur.&.xj.q.iij.Iulianus.Henr.circa † hoc sic distinguit,
quia aut constat bellum esse iniustum, & tunc sic, dum mo-
do tales in pręstando consilium, vel auxilium non excedant.
xxiij.q.ij.c.dominus.&.c.notandum.& per regulam quæ di-
cit ꝙ faciens aliquid de licentia & mandato illius qui potest
licitè hoc facere pœnam nõ meretur vt probatur.C.ad leg.
Iul.de adulte.l gracchus.ĵ.de reg.iur.c.factum legitimè.lib.
vj.cum ibi not.de sent.exc.si clericos.eo.lib. Quod intellige
dum modo sint tales personę quæ licitè exercere possint ar-
ma vt qui sunt sæculares personæ: secus si sint personæ ec-
clesiasticæ quia tales non possunt nec debent se de talibus
immiscere nisi sit prælatus habens iurisditionem tempora-
lem qui cõtra subditos inobedientes licitè mouet arma.xv.
q.vj.nos sanctorũ. arg xxiij.q viij.scire igitur. &.c.hortatu.
&.c.dispar. Quod verum etiamsi non habeat ius indicendi
bellum, dum modo iurisditionem habeat, quia in ijs casi-
bus non propriè dicitur fieri bellum, sed melius executio iu-
risditionis vel iustitiæ. ff.de rei vend.l.qui restituere.vt not.
Inno.ȧ de resti.spo.c.olim causam. in glo.quo modo. versi.
item quilibet prælatus &c.vbi Host.supplet & bene vt cre-
do, ꝙ talis prælatus ad hoc vt possit arma mouere nedum
debet habere iurisditionem sed etiam merum imperium.
arg.ff.de iurisom.iud.l.iij.&.iiij.Aut constat bellum esse in-
iustum & tunc nulli dubium ꝙ non excusantur tales vt hic.
& hoc not.Inno.hîc in prin.in ver.& vota ꝙ nunquam &c.
& quia agentes & consentientes pari pœna puniuntur. ȷ̃.de
offi.deleg.c.j.cum ibi no. Aut est dubium vtrum bellum est
iustum vel nõ & tunc aut tales iuuātes credunt illum quem
iuuant habere & fouere iniustum bellum, & tunc non excu
santur, etiam si haberet iustum bellum quia faciunt contra
conscientiam quæ ædificat ad gehennam.ȷ̃.de rest.spol.lite-
ras.cum ibi alleg.ȷ̃.de treu.& pace.c.j.Aut tales iuuantes cre
dunt illum quem iuuant habere iustum bellum, & tunc di-
stingue, vt not.Archi.xxiij.q.v.deniq;.glo.pen. Aut tales iu-
uantes sunt subditi illius mouentis bellum quem iuuant aut
non. Si sic tunc excusantur in dubio propter bonum obe-
dientiæ.xxiij.q.j.quid culpatur. ȷ̃.de tempori. Si non tunc
tales non excolat bonum obedientiæ, nec tales debēt in du-
bio se committere discrimini, vt iuuaot aliquem in præiu-
dicium alterius, vt leg.& not.in.d.c.deniq;.in tex.& in glo.
nec est simile de aduocato quem excusat bona fides quan-
diu credit esse iustam causam quam souet licet in veritate
sit iniusta quia est ibi iudex superior qui causam examinat
& iudicat: in bello verò siue guerra in iuribus corporalibus
negatioum sorte, & non autem per rationem dijudicatur.
Super quo vide quæ scripsi.ĵ.e.c.in dictis collectarij in ver-
26 su subdit. De materia † belli iusti, vel iniusti & de pactis seu
occupatis in eo habes per Io.& Arch.xxiij.q.v.dicat aliquis
& pleniùs per Inno.& Host.hîc &.ȷ̃.de resti.spol.olim.j.&
per Ray.tit.de bello.c.xvij.& per fratrem.Io.in summa.con-
fessorum ti.de rapto.q.xlv.cum.iiij.seq.q.&.q.xlvij.& seq.&
seq.&.q.lxj.&.lxij.& qualiter liceat prælato temporalem iu-
risditionem habenti bellum mouere ad defensionem iuris-
ditionis suæ & ecclesię & suorum dic per Host.& alios.ĵ.de
sent.exc.dilecto.lib.vj. & qualiter potest vnusquisq; sibi ius
dicere.not.per Hosti.in summa.de re iud.§.quis debet.sub.§.
proprius ordinarius & quid dicatur iustum bellum & qua-
liter ad ipsum perueniatur, & quis possit indicere no.Host.
in summa tit.de treu.& pace.§.quid sit iustum bellum. &.ĵ.
de homic.pro humani.lib.vj.& per Arch.xxiij.q.ij.c.j.j.glo.
& vide quod dixi.ȷ̃.de treuga & pace. super rub.& in.c.j.&
ij.eo.ti.& in.d.c.olim.quæ omnia hîc iungas pro huius ma-
teriæ complemento.

¶SEPTIMO quæritur, ecce vaſſalli tenentur adeſſe do-
mino præſtando ei conſilium, & auxilium ne lædatur. xxij.
q.v.de forma.nunquid ergo milites vocati tenẽtur ire cum
armis in eorum ſeruitio vel pro eis aduocare vel conſimilia
27 ſeruitia facere. Reſpondet Inno.ꝙ † non niſi ad hoc ex ſpe-
ciali pacto ſint obligati, cum nõ teneantur ad munera per-
ſonalia cum ſumptu, vel ſine ſumptu niſi ex pacto.quod dic
vt not.ĩ.de immu.eccle.non minus.niſi in caſibus qui ponũ
tur in vſibus feudorum vel niſi conſuetudine vel alio iure
ſpeciali ſecundum Inno.tu verò ſecundum Hoſt.dic de hac
materia vt not.ĩ.de feu.c.j.& in ſum.eo.ti.§.quid ſi fidelitas.
¶OCTAVO quæritur, in prin.decre.in verbo ſi conſti
28 terit, qualiter conſtare † poteſt bellum eſſe iniuſtum.reſpon
det Hoſt.ꝙ conſtat hoc ipſo non conſtat contrarium.C.qui
mili.nõ poſ.l.ſuper ſeruus.lib.xij.quia regulariter omne bel-
lum iniuſtum & damnatum eſt.C.de acti.& obli.l.negantes.
C.de gladi.l.vna.lib.xj.ĩ.de purg.cano.c.j.&.ij.cum concor.
ſecundum Hoſt.Caue tamen, quia ſecundum eum verbum
illud ſi cõſtiterit poteſt terminare verbum iniuſtè quod ſe-
quitur, & tũc procedit lectura de qua dixi, nam qui bellum
iniuſtum dixit, negat illud iuſtum & negans hanc aſſertio-
nem dixit illud iuſtum & ſic illi incumbit probatio, qui in
veritate dicit & non neganti. ff.de proba.l.ij.de quo remit-
tit.ĩ.de renunc.ſuper hoc. & de elect.bonæ.j.§.contra.item
poteſt determinare verbum mouit & eſt ſenſus ꝙ ſi conſti-
terit ꝙ ille mouerit bellum &c. quaſi diceret cum quæritur
de reſtitutione damnorum datorum in bello vni parti per
alteram facienda conſiderari & inquiri debere quis fuerit
mouens bellum, quaſi illi ſit imputandum totum commiſ-
ſum in illo conflictu.C.de vi pub.vel priua.l.quoniam mul-
ta facinora.ff.ſi quad.pauper.fece.l.j.§.cùm arietes. ff.ad leg.
Aquil.ſi ex plagis.§.j.& ſecundum hoc aſſerenti incumbit
probatio.ff.ad leg.Aquil.ſcientiam.§.qui cum. Et ex ijs col-
lige ꝙ bellum mouens tenetur ad reſtitutionem hoc verum
quando iniuſtè mouit, quod prima facie præſumitur: ſi ta-
men mouens vult probare ꝙ iuſtè mouit, in nullo tenetur
ſed facit ſua quæ occupauit, vt in glo.ij.de quo remittit Ho-
ſti.ad not.ſua de homic.pro humani.lib.vj & ad id quod.ĩ.
dixi.& dicit hoc iudicium ratione pacis & peccati ſpectare
ad Eccleſiam.de iudi.nouit. de treuga, & pace.c.j.&.ij.vnde
dicit lex etiam ꝙ ſi præſes lædat ſubditum ſuum recurrit ad
Epiſcopum.in authẽ.vt diffe.iudi.§.ſi tamen.colla.ix. ¶ Sub-
dit etiam Hoſt.ꝙ bellum ſine cauſa rationabili, & authori-
tate iuris vel iudicis moueri non debet, licet tota die fiat
contrarium tenentur ergo tales ad reſtitutionem quia cen-
ſentur hincinde prædones & latrunculi.ff.de capt.& poſtli.
reuer.hoſtes.ff.de verb.ſigni.l.hoſtes.niſi vbi altera partium
dat damnum ſe defendendo quod omne ius permittit.ff.de
iuſti.& iure.vt vim.dummodo defendens non excedat mo-
dum, quod tunc facit quando violentiam infert qua obmiſ-
ſa ſalua erat ſibi defenſio ad arbitrium boni iudicis de quo
remittit ad decretalem.olim.j.de reſt.ſpol.& de ſent.exc.di-
29 lecto. ¶ Ex quibus infertur † ꝙ ad hoc ꝙ bellum videlicet
inuaſiuum dicatur iuſtum duo principaliter requiruntur.
Primum eſt ꝙ iudicatur authoritate iuris expreſsè hoc per-
mittẽtis vt in caſibus quos tetigi.ĩ.eo.c.ad ſi.iij.q.& in alijs
caſibus qui colliguntur ex lectis & not.C.quando lic.abſq;
iud.ſe vind.l.j.&.ij.&.d.§.ſi debitorem. vel authoritate ho-
minis puta iudicis vbi agitur de bello particulari in modũ
executionis iuſtitiæ, vt.l.ſi quis miſſus.&.l.qui reſtituere. al-
leg.vel principis vbi agitur de bello communi & publico
indicendo vt armorum vſus omnibus inſcio principe inter-
dictus ſit.l.vna.lib.xj.Secundum eſt ꝙ fiat ex cauſa rationa-
bili quia ſine cauſa rationabili non licet maximè authorita-
te propria ius ſibi dicendo proximum ſuum offendere.ff.de
iuſti.& iur.l.iuſtitia.§.j. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.ij.§.
dominorum.&.j.diſt.in princ.&.l.extat.alleg.imo etiam re-
quiritur ꝙ cauſa mouendi bellum inuaſiuum nedum ratio-
nabilis imo & neceſſaria exiſtat, volo dicere ꝙ illi qui vult
mouere bellum nullum aliud remedium cõpetat per quod
valeat indemnitati ſuæ ſuccurrere. Et ita duo ſunt neceſſa-
ria ad hoc ꝙ quis iuſtè mouere poſsit bellum ex parte iſta.
Primum eſt ꝙ ille cõtra quem vult mouere bellum nullum
habeat ſuperiorem, vel ſi habet ſuperiorem ꝙ aditus ſuper
hoc non venit, vel non poſsit de hoc iuſtitiam miniſtrare.
Secundum eſt ꝙ ille contra quem quis vult mouere bellum
ſufficienter ſuper hoc requiſitus nolit facere iuſtitiam de ſe
ipſo, & eſt ratio huius quia remedium belli eſt multum ſin-
gulare, multumq; extraordinarium, multumq; iniquum, &
à iure exorbitans remedium, cõtra regulas iuris communes
propter omnem defectum iuſtitiæ introductũ, vt patet ex
ijs quæ ſcripſi poſt Bart.ĩ.eo.c.ad ſi.iij.q. In bello enim quis
authoritate propria ius ſibi dicit, & violẽtiam infert, quod
communibus iuribus aduerſatur, vt.l.extat.& l.ſi quis in tã-
tam.&.c.enim qui.alleg. Et eſt prima facie multum iniquum
periculoſum ſcandaloſum ſeditioſum ſtatus & quietis, rei-
publicæ turbatiuum, omniſq; bonæ politiæ ſubuerſiuum,
& quaſi infinitorum innocentium (vt communiter ſit) op-
preſsiuum, & quaſi malorum omnium adtractiuum. Hinc
eſt, ꝙ Rex pacificus pia miſeratione diſpoſuit ſuos ſubditos
eſſe pacificos, vt in procemio decret.in princ.quia non niſi
tempore pacis bene colitur pacis author vt cle.ſi dominum.
30 de reliq.& vene.ſanct.Et † ideò ad iſtud remedium non re-
currendum niſi quantum tardius fieri poteſt & dum ceſſat
omne aliud remedium per quod poſsit ſuccurri iuſtitiæ bel
lum iudicentis, quia aliás cauſa iudicendi non poſſet eſſe ra-
tionabilis.argu.in eo quod leg.& nota.xxiij.q.ij.c.dominus
noſter.& patet ex ijs quæ ſcripſi poſt Inn.in.d.c.olim.& quę
no.per Cy.C.ne fil.pro patre.auth.habita.in ſi.& per Iac.de
Bellouiſu.in.q.per eum diſput.in auth.vt nõ fiant pignora-
tiones.& per ſanctum Tho.ij.ij.q.xl.art.j.&.ij.& per Bar.in
tractatu repræſaliarum.q.j.art.j.&.ij.& per eundem.in.d.l.
hoſtes.ff.de capt.& per me & alios in remiſsionibus per me
datis.ĩ.eo.c.ad ſi.vj.q.& per Ioan.de Lig.in tract.de bello.&
qualiter bellum dicitur iniuſtum.v.modis vide not.xxiij.q.
ij.in ſumma & qualiter captus in iuſto bello & ſeruus effe-
ctus recedendo à domino ſuo peccat, vide glo.j.diſt.iuſgen-
tium.in glo.ij.quod intellige iuxta ea quæ ſcripſi. ĩ.eo.d.c.in
iij.q.Item ex præmiſsis infertur ꝙ bellum indictum aduer-
ſus illum qui ſuperiorem habet valentem de eo facere iuſti-
tiam ſuperiore ipſo non requiſito ſuper iuſtitia de eo mini-
ſtranda iniuſtum eſt, & eſt ratio quia abſq; requiſitione hu-
iuſmodi ſciri non poteſt an velit facere iuſtitiam de ſubdi-
to ſuo vt patet ex hoc quod leg.& not.de reſcrip.c.ſciſcita-
tus.& de offi.deleg.prudentiam.§.adijcimus.ſed eo requiſito
& recuſante ſeu ſimpliciter negligente conſtat verè vel prę-
ſumptè ꝙ non vult per prædicta iura: & ideò etiam con-
tra eum tunc poſſet iudici huius occaſione bellum iuſtum
quod repræſalia appellatur, vt.d.c.dominus noſter. & not.
per Bart.in tractatu repræſaliarum.loco præalleg. ¶ Secun-
dò ſequitur ex præmiſsis ꝙ ſubditus principis contra con-
ſubditum & infra territorium eiuſdem principis nõ poteſt
abſq; licentia principis iuſtum bellum indicere. Et hoc pla-
nè ſequitur ex dictis. ¶ Sed pone iuxta hoc quòd ſubditus
vnius principis contra alium principem ſuperiorem nõ re-
cognoſcentem, nolentemq; licet ſufficienter requiſitum fa-
cere iuſtitiam de ſe ipſo ſeu ſui proprij ſuperioris licentia
minimè requiſita mouet bellum, quęritur nunquid tale bel-
lum debet dici iuſtum. Ad quod reſpondeo diſtinguendo
31 quia † aut vult facere guerrã infra terram ſui ſuperioris, aut
extra, ſi infra tunc non poteſt ſine licentia ſui ſuperioris. Tũ
quia non licet infra terram principis ſine eius licentia bellũ
mouere nec arma ſumere. C.vt armorum vſus. in rubro &
in nigro.& per totum. Tum quia illud quod cõmunem ſta-
tum totius patriæ ac pericula & incommoda ſubditorum
communiter reſpicit ad illum cui ſalus regimenq; patriæ &
ſubditorum tuitio ſunt cummiſſa, pertinere debet: nec de-
bet tale ius regium per aliquem de ſingulis occupari. vt.C.de
Iudæis.

Iudæis.l.nullus.&.ff.de reg.iur.l.nõ eſt ſingulis.& quod ſcri-
32 pſit ſanctus Tho.in loco præalleg. Sed ſi extra † territorium
eius vellet bellum indicere ex rationabili & neceſſaria cau-
ſa in caſu prædicto non credo ꝙ tunc eſſet neceſſaria ſui ſu-
perioris licẽtia quia tunc prædicta cauſa ceſſat.arg.ff.de iur.
patro.l.adigere.§.quamuis.bellum enim indicere in caſu iſtu
propter defectũ iuſtitiæ eſt permiſſum,vt.ff.de iuſti.& iure.
l.ex hoc iure.Modò iſtud eſt regulare ꝙ qui altero irrequiſi-
to vtitur ſuo iure illi non facit iniuriam. ff.de iniur.l.iniu-
riarum.in prin.cum concord.Item pone ꝙ princeps non re-
cognoſceret ſuperiorem vaſſallum ſuum ſpoliat iniuſtè ca-
ſtro ſuo nec vult iuſtitiam de ſe vaſſallo facere quanquam
ſuper hoc legitimè requiſitos propter quod vaſſallus indi-
cit ſibi bellum,quæritur nunquid tale bellum ſit iuſtũ, in.l.
vt vim.ff.de iuſt.& iur.videt̃ tenere ꝙ nõ.Lign.vero in tra-
ctatu de bello videtur velle diſtinguere an iuſtè vel iniuſtè
faciat ſuperior quem ſequitur Bal.in.d.l.vt vim.Sed prædi-
cti loquuntur in caſu defenſionis in caſu autem belli inua-
ſiui non loqountur: vnde videretur ꝙ licet defenſio contra
iniuſtam oppreſsionem maximè perſonæ propriæ ſubditi
contra principem forſitam permitteretur eo ꝙ defenſio ma
ximè perſonæ propriæ videtur eſſe iuris naturalis, vt.ĩ.de
re iudi.c.paſtoralis. in cle.& ff.ſi quad.paupe.fecis.dica.l.j.§.
cũm arietes.&.j.diſt.ius naturale. arg.C.de iur.fiſ.l.prohibi-
tum.&.l.facultas.&.C.de metha.l.deuotum.Tamẽ vbi clam
facta eſſet oppreſsio,ceſſaretq; bellum defenſiuum, & opus
eſſet bello inuaſiuo, tacent ſcribentes propter reuerentias
principum, tacereq; deberent quia videtur crimen ſacrile-
gij committere qui de fide principis diſputare præſumit.C.
de cri.ſacri.l.iij.vnde infra principatũ & inter conſubditos
& per conſubditos bellum ſemper reputari haberet iniuſtũ
quoad ius fori, quicquid aliud de iure poli dici poſſet eo ꝙ
de iure fori inter cõſubditos factum principis pro eo ꝙ lex
eſt animata in terris ſemper pro iure habetur licet reuera re
ipſa quandoq; ſit iniuſtum,vt.d.l.iij & ideò ab eo nõ appel-
latur, nec contra eum non reclamatur,quia ſuperiores non
habet & ſolutus eſt legibus.ff de legib.l.princeps. & facit be
ne quæ ſcripſit Cy.poſt Iac.de Ra.C.de preci.Impera.offe.l.
reſcripta.in.iij.q.imo talis mouens bellum cõtra ſuum prin-
cipẽ reus perduellionis & criminis læſæ maieſtatis ab ipſo
principe & eius conſubditis cẽſerentur,vt.C.ad leg.Iul.ma-
33 ieſt.l.quiſquis.ſed † ſi ratione peccati ſuper hoc Eccleſia adi-
retur.ĩ.de iud.c.nouit.forſan tale bellum non reputaret in-
iuſtũ ſi de iniuſta oppreſsione appareret.arg.ĩ.de iud.c.no-
uit.& quod ibi not.maximè per Inno.& eſt ratio quia poſi-
ta ratione iuriſgentium videtur ꝙ illud ius vendicet ſibi lo-
cum quia illud ius in ſola ratione conſiſtit.inſti.de iure nat.
§.cum eo.Modò ratio iuriſgentium bellum mouendi facul-
tatem concedentis ne deficiente executione iuſtitia deperi-
ret quæ ratio locum habet,etiam cum princeps ſubditũ in-
iuſtè opprimit nec vult facere iuſtitiam de ſe ipſo: & facit
quia licet princeps poſitiuis legibus ſit ſolutus, iure tamen
naturali, gentium eſt ligatus vt patet ex lectis,& not.inſtit.
de iure nat.§.ſed naturalia.&.v.diſ.in prin.ſaluo ꝙ in dubio
pro principe ſemper præſumitur.ĩ.de renunc.in præſentia.
cum ibi no.ſalun ꝙ ſi Eccleſia vellet & poſſet principem cõ-
peſcere & ſubditus eum non adiret antequàm bellum mo-
ueret, forſan ex hoc bellum diceretur iniuſtum, quia tunc
ſuppeteret aliud remedium per ea quæ ſcripſi in præceden.
¶ Sed adhuc pone ꝙ Comes Fuxieñ.oppreſsit Comitem
Armeniaci,& ꝙ Rex Frãciæ vtriuſq; domini requiſitus,nec
vult facere iuſtitiam de Comite Fuxieñ.nec vult dare Co-
miti Armeniaci licentia mouendi guerram contra Comi-
tem Fuxieñ.& ideò Comes Armeniaci mouet guerram Co
miti Fuxieñ.infra regnum,quæritur vtrũ bellum ſit iuſtum
licet tangere hanc materiam ſit periculoſum, tamen cauſa
collationis videretur poſſe dici ꝙ ſi Rex Franciæ nõ poteſt
commodè facere iuſtitiam de Comite Fuxi.& nihilominus
habet cauſam denegandi guerram vt puta propter maius
malum, quod inde veriſimiliter ſequeretur regno ex com-
motione talis guerræ certè tunc bellum deberet dici iniu-
ſtum, nam ad eum pertinet decernere, an expediat vel non
talem licentiam dare,aliter fruſtra deberet ab eo requiri ta-
lis licentia,arg.ĩ.de elect.c.venerabilẽ.§.j.& facit,quia prin-
ceps bene poteſt ſubdito ius ſuum auferre ex cauſa, vt.ff.de
rei vend.l.item ſi verberatum.§.fi.&.ff.de euict.l.Lucius.no
enim permittitur bellum eſſe malum niſi propter maius bo
num inde conſequendum igitur eſſet veriſimile ꝙ vide de-
beret ſequi magis de malo quàm de bono nullo modo cõce-
di deberet: quia nec tunc cauſa rationabilis eſſet, ſed ſi Rex
ſine cauſa ex ſola voluntate illi fauendi & illi nocendi illud
negaret videretur locum habere ex idẽtitate rationis, quod
dixi.ĩ.in dubio proximè præced.¶ Præterea pone ꝙ domi-
nus Raymun.de Turenna, nepos quondam domini Græg.
Papæ xj.prædeceſſoris immediati Domini noſtri Clemen.
vij.Papæ.moderni originarius Regni Franciæ in Imperio
conſtitutus cõtra ipſum dominum noſtrum & eius Ciuita-
tem Aueniñ.& eius Comitatum Veneſinum & cõtra Ro-
manam Curiam infra Imperium conſtitutos abſq; Impera-
toris & Regis licentia infra Imperium mouet bellum ſicut
prochdolor de facto contingit,quæritur vtrum tale bellum
ex defectu poteſtatis ſit iniuſtum,& videtur ꝙ nõ:nam non
videtur ſibi poſſe impingi iniuſtitia, quia non habuit licen
tiam à Rege,quia non facit guerrã infra regnum per ea quæ
ſcripſi.ĩ.ea.q.ver.ſed pone. iuxta hoc ver.ſed ſi extra territo
rium &c.Item nec etiam ex eo ꝙ non petijt licẽtiam ab Im-
peratore, nam licet tempore mortis domini Græg.moder-
nus Rex Boẽmiæ qui Imperatorem ſe appellat electus fuiſ-
ſet in Imperatorem nõ erat prout nec eſt per Eccleſiam ap-
probatus, licet tanquàm ſciſmaticus ab intruſo cõfirmatio-
nem recceperit, & ideò adhuc hodie vacat Imperium & ſic
dominus noſter ſuccedit in eo, vt.ĩ.de foro compe.licet ex
ſuſcepto.Ridiculum autem eſſet dicere petendam à Papa li-
34 centiam mouendi bellum contra eum.Sed † dico breuiter ꝙ
non licuit illi tale bellum indicere cõtra Papam imò ꝙ mo-
uendo bellum ipſe crimẽ læſæ maieſtatis incurrit:quia ſub-
ditus eſt Papæ ſuperiorem non recognoſcenti ſpiritualiter,
& hoc indubitatum & temporaliter ratione terrarum mul-
tarum,quas tenet in Imperio: & qui ſi præſumitur pro do-
mino temporali iuxta ea quę ſcripſi.ĩ.ea.q.verſu item pone
ꝙ princeps.& omnia ibi poſita hic repetas fortius pro ſpi-
rituali maximè pro vero vicario Ieſu Chriſti:& reuera non
apparet ꝙ ille habuerit aliquam iuſtam cauſam mouendi
guerram,iſtam tamen materiam non extendo vlterius & ex
cauſa. Sed adde ea quæ ſcripſi.in.d.c.olim.circa.iiij.oppoſit.
in.j.&.ij.q.&.iij.ſeq.
¶ NONO quærere poſſes qui tenentur venire ad bellum
& qui non. de quo remitto pro nunc ad not.Lig.in tract.de
bello.pro eo ꝙ iam iſtã materiam nimium oneraui. Et eo-
dem modo remitto de alijs de quibus.in rub.de treu.& pa-
ce.hic remiſi.Collect.ſatis impertinenter quærit de captiuo
ad mortẽ vel pœnam relaxato cum iuramento redeundi ad
carcerem certa die an redire teneatur:& dixit ꝙ ſi mors vel
pœna erant iniurioſæ nõ tenetur redire,vt colligit Io.And.
in cle.paſtoralis.alleg.per literam. ibi ſed verbum abſoluen-
dum,ibi poſteà poſitum facit ꝙ abſolutionẽ impetrare de-
beret pro quo facit.ĩ.eo.c.verum.¶ Subdit ꝙ venientes ad
35 bellum † ad mandatum principis excuſantur à damnis inde
illatis & ſecutus,& idem dicit de ſubditis qui ex debito ve-
nire tenẽtur niſi bellum notoriè eſſet iniuſtum.xj.q.iij.quid
ergo.cum ſeq.inducens hĩc not.per Inno. Ex quo à cõtrario
dicit Inn.ꝙ extranei qui ſcilicet ex debito venire non tenẽ-
tur niſi bellum notoriè iuſtum eſſet: quia iſti in dubio non
debent ſe exponere diſcrimini belli, ſed ſubditi propter du-
bium excuſantur.xj.q.iij.qui reſiſtit. prout & colligit Arch.
xiiij.q.v.deniq;.ex litera quæ ibi habet̃ ſuper quo vide quæ
ſcripſi.ĩ.eo.c.in.vj.q.¶ Qualiter autem fidem frangẽti non
eſt neceſſe eidem fidem ſeruare de quo hic per Bern.in glo.

vlt.& per Cy.C.de pact.l.cùm proponas.& per Henr.s.eo.
peruenit. scripsi.in d.c.peruenit.in.ij.q.de quo.xj.q.iij.inter
verba.in fi in contrarium, sed ibi de fide data Deo sicut.in
c.quod Deo.in fi glo.alleg.

SVMMARIVM.

1 *Ius pontificium diuinum censeri, & à quo & quo modo fiat.*
2 *Rei situm feudum non facere idque non, nisi expresso consensu, constitui. Extendo ad seruitutes nu.3.*
4 *Iurare fidelitatem clericis impune non licere.*

CAP. XXX.

Nimis de iure. casus. Clerici temporalia non tenentes à
laicis eis fidelitatem iurare nõ debent,& primò
ponit factum reprehensibile cui secundo
prouidet ibi *quia vero.* ¶ Expone literã *vsurpare.*
no.vitium. sic.j.de reb.eccl.non alie.c.fi.&.j.de immu.
eccle.c.non minus.&.c.aduersus.secundum Host.*Ecclesiasticos.*
religiosos vel sæculares.s.de offi.ord.licet. Host.*tenentes.*
i.nihil recognoscentes ab eis quousq; conuicti fiot, vt.j.qui
fil.sint legi per venerabilem.§.j.ver.si *ab eis.* patet ergo q licet
teneant temporale:dummodo nõ ab eis iurare non debet
secundum Pet.secũdum quem emanauit hoc consilium
contra principes qui à clericis terræ suæ talia exigunt iuramenta
quãdo incipiunt dominari *Apostolus.* ad Roma.iij.
in prin.*stat.* vnde Hiero.ad Damasum, peccatorum est iacere
iustorum est stare ne tales nihil temporale tenẽtes,vel recognoscentes
ab eis *cogantur.* quod si fiat dic vt.j.eo.c.j.Ho-
1 sti.¶ Nota primo in verbo *diuino* q ius † canonicum est ius
diuinum.Super quo remittit Host.de iur.calum.c.j. ver.nos
itaq;.eo q sumptum est,ex diuinis scripturis. de accu.qualiter.
ij.in princ.& quia ius quod Papa Dei vicarius promulgat
ipse Deus promulgare videtur, arg.s.de transla.c.ij.ver.
nõ enim.nam & ab eo habet,q posset diuinas scripturas interpretari.
j.qui fil.sint legit.per venerabilẽ. ver.rationibus.
vnde dicit Hosti.q circa decimarum solutionẽ integram &
alia dubia potius stãdum est eius interpretationi quàm magistrorum,
vt patet.j.de deci.in aliquibus.& de postu.prælat.
c.j.§.nec valet. Et si dicas idem dicẽdum de legibus quia per
ora principum diuinitus promulgãtur.xvj.q.iij.c.fi.& C.de
præscr.lon.temp.l.vlti.quia largo modo illud verum est.Sed
stricto modu & propriè loquendo de solo Papa hoc verum
est quia solus Papa non autẽ Imperator est Christi vicarius
generalis secundum eum.¶ Secundo nota ibi *tenentes ab eis,*
2 q non hoc ipso,q aliquis tenet † temporalia infra regnum,
vel prouinciam alicuius debet illi fidelitatem facere nisi &
ipsa se in feudum habere cognoscat nec ob.xvj.q.vj.omnes
basilicæ. vbi probaſ q eo ipso q Ecclesia sita est infra diœcesim
alicuius probaſ subiecta Episcopo. Solutio aliud hîc,
& aliud ibi, ratio diuersitatis hæc est,quia non præsumitur
res feudalis nisi probetur.Cum & multa allodia fuit & quia
à iure primæuo omnis persona,& omnis terra libera est,nisi
inquantũ violentia est illata vt patet.insti.de iure natu.§.ius
autem gentium.& de liberti.§.j. Et facit authoritas. Genes.
xlvij.vbi dicitur q ex eo tempore vsq; in præsentem diem
in vniuersa terra ÆGipti Regibus quinta pars & factũ est
quasi in legem absq; terra sacerdotali, quæ libera ab hac cõditione
fuit id est remansit,quia & omnes aliæ antea liberæ
erant & tangitur.de immu.eccl.non minus.& per glo.de cẽsib.
quanquàm.lib.vj.& ideò non sequitur q omnis res temporalis
sit feudalis. Eo autem ipso q constat aliquam Ecclesiam
esse in diœcesi.constat ipsam esse subiectam Episcopo
qoia & de re communi sub dispositione eius est.a.q.j.regenda.
& multis alijs cap.Nec in ecclesiasticis est aliquod odium
reperire. Quid enim esset dictu, ego teneo hanc Ecclesiam
tanquam allodium,& enim non patitur ius canonicũ q aliqua
persona Ecclesiastica acephala sit.xciij.dis.nulla ratione.
& ea quæ personæ subiectæ sunt multò fortius & res. xij.q.
j.præcipimus. sed nec ratione ipsius fiet homagiũ. j.de reg.
3 iur.c.fi.Et idem † potest dici in temporalibus, nõ quoad aliquam
seruitutẽ nisi probetur imposita vel annexa.j.de censib.
licet.sed quantum ad iurisditionem:& sic potest intelligi.
ff.ad municip incola.& quoad singulas res in aliquo vico
vel castro præsidentes.ff.de censi.forma.§.si vices.&.ff.de publi.
l.Imperatores.C.vbi in rem act.l.fi.ff.de offi.præfec.vrb.
l.j ver.cùm vrbem. secus quoad possidentem ciuitatem vel
castrum infra aliquam prouinciam, & de consuetudine approbata
omnimodam iurisditionem totius castri habentẽ,
maximè si nomine alterius superioris hæc possedit & præscripsit,
arg.j.de præscri.cùm ex officij.nam tale castrũ cum
territorio potest insolidũ ad talem dominũ pertinere & dicetur
prouincia siue territoriũ per se, arg.ff.de verb.sig.pupillus.
§.territorium.ff.de iuris.om.iud.l.fi.j.de verb.sig.cùm
in partibus.§.fi. Nec obst.si Imperator.concedat aliquã prouinciam
infra quam situm est dictum castrum,quia nõ præsumitur
ius alterius dare,arg.C.de emanci.nec alius. &.ff.ne
quid in loco pub.l.ij.§.si quis à principe. &.§.merito.& maximè
nisi vterq; ab Imperatore priuilegiũ habeat:nam tãtum
facit speciale priuilegium quoad quædam quãtum generale
quoad multa.s.de offi.dele.studuisti. ff.pro loc.actione.§.renũciare.
ff.de admi.tu.si duo.in fi.imo & regulare est q semper
per speciẽ generi derogetur.ff.de reg.iu.semper.s.de rescri.
c.j.Et iunge quod habetur.io summa.de præscr.sub rub.
de præscrip.rerum immobilium.§.exigantur. sub.§.quæ sitũ.
ver.in rebus vero temporalibus.& seq.secundum Hosti.Super
quo vide quæ scripsi.s.de foro compet.c.cùm cõtingat.
4 & quæ scripsi.s.eo.c.in exposi.super verbo ab eis. Vnde † clerici
etiam sponte præstantes iuramentum quod hîc dicitur
puniũtur.j.de accu.veniens.& caueant de pœna.c.ij.de reb.
eccl.nõ alie.lib.vj.& vide Collect.s.de iud.c.fi.& vide etiam
omnino quæ ibi scripsi.io opposi.ij.& etiam quæ leguntur,
& not.in remissionibus,quas ibi dedi.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum, iuro tibi me non aduersaturum, quo modo accipiatur.*
2 *Loquens sermone an contineatur. & nu.3. & 4.*
5 *Vasallo contra dominum postulante auferaturne feudum.*
6 *Clericus permittens se percuti an sit excommunicatus.*
7 *Iusiurandum coniuratorum alij nociuum ipso iure nullum esse.*
8 *Iuramentum coactum tenere, sed relaxandum esse.*
9 *Iusiurandum Deo præstitum à Papa relaxari.*
10 *Iurisiurandi gratiam, parte non vocata, nulli præterquàm Roma. pontifici facere licere.*
11 *Iurisiurandi gratiam nec à Romano pontifice factam ex falsa caussa tenere.*

CAP. XXXI.

Petitio vestra. casus. Qui iurauit cõtra aliquem non esse
contra eum & Ecclesiæ suæ causis esse potest.
Communis diuisio secunda ibi *interpretationem.*
¶ Facit hæc decre.&.j.de sent.exc.ex tenore.
ad quæstionem illius,qui iurauit non cognoscere concubinam
cum qua posteà contraxit q possit illam post contractum
licitè cognoscere prędicto iuramento non obstante,
quia illud iuramẽtum debuit intelligi de illicito coitu, &
facit quod not.xj.q.iij.q prędecessor.xxij q.j.illud.& xxxvj.
q.ix.quod quis.& super hoc etiam vide pleniùs in eo, quod
scripsi.s.eo.ad nostram.iij in.ij.q ¶ Expone literam *vacante*
& ex hoc minus debuit iuramentũ obligare ad hoc. s.eo.sicut
nostris.extorsit precibus importunis & etiam metu qui
debuit cadere in constantem aliâs secus, vt not.s.eo.ad no-
1 stram.Inno.*contra ipsum.* hæc verba,† & præcedẽtia multum
iustificant interpretationem Papæ secundum Inno.Agebatur
enim hoc inter eos q Papa interpretatur vt ea ijs verbis
patet: Aliud enim si generaliter ageretur q in nullo casu essent
contra ipsum tunc enim in negotijs Ecclesiæ non tenerentur
seruare iuramẽtum, vt.s.eo.c.ij.sed in proprijs deberent
obtinere absolutionẽ si iustus metus erat, vel si alia rationabilis
causa suberat, vt no.s.quod me.cau.ad aures.secũdum
Inno.&.j.fortè quærebaſ ad quid per istud iuramentũ
adstricti

adstricti erant non teneri quasi hoc non intelligatur iurasse
nā Archiepiscopus Ecclesias & clericos suæ prouinciæ de-
fendit etiam contra literas Papæ tñ de ipsius speciali man-
dato.s̃.de rescri.c.adeò.&c.c.ad audientiam.ij.*specialibus*.f.iu-
ribus vel id est personis coniunctis secūdum Pet.alleg.s̃.de
postu.c.iij.&.C.de excu.tut.l.maritatis. Abbas intelligit etiā
de amicis defendendis & etiam petendis. viij.dist.quo iure.
coërcendo.quasi abstinendo. s̃.de testib.intimauit. & ad hoc
quod sequitur tenētur etiam siue iuramento secundū Host.
principatus. qui contra hoc fecerit si laicus in monasteriū de-
truditur, & si præsbyter vel diaconus est degradatur. xxij.q.
v.si quis laicus.post.c.de forma. & multò fortius si inferior
sit. Habet ergo quantum ad hæc duo virtutem & affectū iu-
ramenti fidelitatis de quo dic vt no.s̃.eo.ergo secundū Ho-
sti.& not. Alb.per hunc finē ꝙ conspiratio propriè est con-
fideratio facta in præiudicium personæ alicuius vel dignita-
tis ipsius. ¶ Nota hic ꝙ in generali sermone persona loquē-
tis specialiter non expressa non cōpræhenditur. Circa quod
habes distinguere quia aut quæritur vtrum excipiatur per-
sona loquentis, aut vtrū excipitur persona de qua loquimur,
2 aut persona cui loquimur. In primo casu refert † aut loquēs
excipit verba in persona sua, aut in psona alterius, si in per-
sona sua tunc dico ꝙ excipitur, vt.ff.de admi.tuto.l.admini-
strantes.§.fi.C.de solu.l.inquisitio veritatis.& hoc vbi Cano
nici Antioch.præstiterunt iuramentū principi Antiocheno
ꝙ non essent de cætero cōtra eum & sic concipiebant ver-
ba in persona sua si in persona alterius vel nomine alterius,
tunc non excipitur persona loquentis vt probatur.ff.de pig.
l.Paulus respondit.§.fi.de ædil.edic.l.ꝙ si nolit.§.fi venditor.
de transac.l.non est ferendus.de distrac.pig.l.& si is. Si quæ-
3 ris in secundo casu.f.vtrum † in generali sermone excipiatur
persona cui loquimur tunc refert, aut verba generalia non
possunt adaptari personæ cui loquimur, & tunc dico ꝙ ex-
cipitur vt mandati.l.si mandauero.§.si tibi centū.de cond.&
demon.l.qui hæredi.§.Plautius.ver.at si hæres.& ver.si autē.
verba gñalia possunt aptari personæ cui loquimur vt quia
illa persona potest cōsiderari sub diuersis rationibus, & tūc
non excipitur.ff.de leg.j.l.ab omnibus.§.si Titio.de condi.&
demon.l.qui hæredi.§.Plautios.j.respōsu.Inno.tamē & Host.
4 hoc dicunt † ꝙ verba præcedentia istud iuramētum seu in-
teruenientia in iuramento isto.f.conspirationes &c. inter-
pretationē.f.ꝙ excipiatur persona loquentis recipiunt aliâs
si generaliter ꝙ in nullo negotio essent contra eum in nego-
tijs Ecclesiæ vt adstringeretur iurans, vt not.s̃.eo.c.ij.sed in
suis proprijs negotijs deberent obtinere absolutionē. Si iu-
stus erat metus, vel alia causa, vt not.s̃.quod met.cau.ad au-
res.secundum eos. Et per istam decr.& per iura alleg.in glo.
fi.videtur ꝙ si pater iurauit ꝙ non esset cōtra aliquem, pos-
set esse cōtra eum pro se & filijs suis. Contrarium tamen est
de iure feudorum, vt not.in auth.hic finitur lex, deinde in-
cipiunt consuetudines regni.§.fi.colla.x. Sed primam opin.
5 scilicet ꝙ † vassallus postulando pro coniuncta persona cō-
tra dominum non perdet feudum, videtur tenere Spe.ti.de
aduoc.§.j.circa fi.ver.item quod postulat. contra eum, quod
tamen dicere nō est multum sibi securum & vide quod ipse
Spe.not.ti.de feud.§.j.ver.xvij.ibi exceptis &c. & vide quod
not.In.Phil.Vin.& Io.And.j̃.de his quæ fi.à præla.pastora-
lis.in fi.vbi quærunt si Episcopus agens contra capitulū su-
per aliqua re petit concilium capituli vtrum teneatur dare
quod videtur, arg.xxij.q.j.quid culpatur.nam quandoq; quis
admittitur ad duo repugnantia.ff.de inof.testa.Papinianus.
§.sed nec impuberis.&.l.filius.in contrarium : quia quilibet
officio suo sit contentus.C.de assesso.l.nemo.de aduo.diuer.
iud.l.ij.ne promiscuis actibus &c.C.de testa.l.cōsulta. dic ꝙ
non tenetur: quia graue est ꝙ quis procuret suum incōmo-
dum.s̃.de probat.c.j.ꝙ isti facerent si attenuarent consilio,
quod allegationibus grauē nituntur secundum eos. Collec.
autem ibi cōtra ipsum dicit ꝙ ista talis interpretatio sit hîc
secundum Inno.quia fuit facta propter conspirationem de
quibus timebat princeps, & ideò solū ad ea extenditur, aliâs
si iurasset, ꝙ in nullo negotio esset contra eū in proprijs ne-
gotijs deberet absolutionem obtinere, tamē satis videretur
excludi ipse loquens per iura hîc alleg.& hoc idem not.hîc
Ioā.And.cum Bern.de reg.iur.in generali. & adde de solut.
Odoardus. in fi. Sed nūquid clericus seipsum percutiens est
excommunicatus, audiui tamen ꝙ sic per id quod hic leg.&
not.xxiij.q.v.si non licet.quia non est priuilegium personæ
sed Ecclesiæ & hoc not.ibidem Archi.Contrarium tamen
6 † videtur.de sent.excō.contingit.vbi clericus permittens se
percuti nō est excommunicatus sed excommunicandus, &
quod leg.& not.per Inno.de cler.corpo.viti.significauit.vbi
no.ꝙ clericus percutiens seipsum non impeditur à promo-
tione nisi sequatur mutilatio vel deformitas quæ generet scan
dalum, quia canon si quis suadeñ.ponit distinctionem per-
sonarum inter agentem & passum *suis*, nunquid ergo inclu-
ditur frater noster ꝙ non quia si promissum sit peculiū sim
pliciter non veniet peculium domini secus si promissum sit
omne peculium.ff.de fideiuss.l.b.l.Thais ancilla.ff.de leg.iij.l.
quo.&.l hæres meus.&.l.quæsitum.secundum dominum.P.
tamen Io.And.no.cōtrarium.de reg.iur.in generali. per.l.j.ff.
commu.vtri.iud.l.possessionū. & facit bene hæc litera cum
dicit specialibus suis. Ad contraria glo.vide quæ no.Io.An.
in.d.c.in generali. vbi dicit ꝙ in ijs in quibus est eadē ratio
persona loquens includitur, tāquam alius, vt in.l.cùm in co.
& facit hæc litera contra In.qui not.xxij.q.v.de ferijs ꝙ vas-
sallus tenetur iuuare dominum contra filium cui non tene-
tur iuramēto. ¶ Supple glo.in glo.j.ibi cum olim.ij. &.j̃.de
conuer.coniug.accedens. & ibi sine interitu.in modū ipsius
contrarij appares contractus animæ.xj.q.j.coniurationis.&
c.conspirationum.tenuit ergo in ijs iuramentum licet præ-
stari non debuerit.s̃.c.proxi.vnde pro eo dicit Gof.ꝙ pote-
rat condici liberatio cum indebitè fuerit exactū.s̃.c.ij.in gl.
ij.ibi dubitatum. ad quid obliget vt hîc & sic differt ab eo
quod dicit finis glo.in vlt.glo.ibi sanè cauendū.ver.qui vult
ꝙ aliâs est capitulum & ibi.c.vno.vbi de hoc & in fi.adde
quod no.xxvj.q.v.de forma. ¶ Vltimo quia hęc litera loqui-
tur de iuramento exacto tēpore vocationis: quæritur de vna
quæstione hodie mihi data, pone mortuo nuper Gascone
Comite Fuxieñ. & dimisso per eū in castro suo de Artesio
thesauro magno duo filij eius spurij custodes dicti castri, &
nonnulli prælati barones aliqui nobiles, certiq; alij pro cō-
munitatibus certis subditi quondam ipsius Comitis dictū
Thesaurū inter se diuiserunt, certasq; terras dicti quondam
Comitis prædictis spurijs assignarunt, colligationemq; &
conspirationē ad defendendum prædicta, & se ipsos contra
omnem hominem inter se fecerunt, & ꝙ futurum hæredem
dicti Comitis ad tenendum & iurandum prædicta induce-
rent antequàm eum reciperent nec eum aliter admitterent
inter se ordinarunt prædictaq; omnia seruare supra corpus
Christi iurauerunt, & cōsequenter cum Vicecomes de Ca-
strobono hæres aliter ad possessionē terrarum admitti for-
san nō posset ipse se prædicta omnia seruaturum iurauit, &
sic admissus est modo videns se esse in possessione pacifica
terrarum petit omnia iuramenta prædicta per dominū no-
strum relaxari. Circa quod plura dubia oriuntur. Primū du-
bium est quid de iuramētis dictorum cōspiratorum qui in-
ter se prædictum Thesaurum diuiserunt. Secundum dubium
est quid de iuramento prædicti Comitis. Tertium dubium
est an in dictorū iuramentorum relaxationibus necessariò
vocandi sint illi qui tāguntur. ¶ Ad primum dubium vide-
7 tur dicendum ꝙ iuramenta † dictorum conspiratorū de iu-
re non tenent & ideò relaxatione non egent, sed debent po-
tius declarari nulla nam prædicta iuramenta fuerunt iniusta
atq; illicita & in præiudicium alterius.f.dicti Comitis mo-
derni.f super Thesauro & possessionibus ad dictum Comi-
tem modernū pertinentibus per dictos iurantes retinendis
& eidem Comiti moderno nō restituendis, talia enim.f.res
alienas inuito dño retinere eidemq; restituere nolle vtraq;

lege diuina.ſ.& humana dānata ſont.xiiij.q.j.ſi rex.ff.de iuſt.
& iure.l.iuſtitia.§.j.&.ĩ.de reg.iur.c.pactū.lib.vj & ſi carent
prædicta iuramenta debita comite.l.comite iuſtitiæ & per
conſequens valere non debent.xxij.q.ij.enimaduertendum.
&.q.ea.c.iurabūt.&.ſ.eo.& ſi Chriſtus.§.Iacobus.arg.ſ.eo.c.
cùm quidam.&.c.Quintauallis.&.c.peruenit.j.&.c.tua nos.
j.&.c.ſicut ex literis.&.c.quāto.&.c.tua nos.ij.& dic vt.ĩ.eo.
intellecto.&.ĩ.eo.c.contingit.§.quia vero.lib.vj. Nec enim
valent iuramenta in præiudicium tertij.ĩ.de pact.c.quam-
uis.in ſi.lib.vj à contrario. Talia enim iuramenta eſſent cō-
tra bonos mores de quibus.j.diſt.ius naturale.& per conſe-
quens non poſſunt eſſe obligatoria.ĩ.de reg.iur.c.nō eſt ob-
ligatorium.lib.vj.quia in malis promiſsis ſidem nō expedit
obſeruari.xxij.q.iiij.in malis.&.ĩ.de reg.iur.in malis.& quia
iuramētum non debet eſſe vinculum iniquitatis.xxij.q.iiij.
inter cætera.&.ſ.eo.c.quanto.& quia iuramentū quod ver-
git in interitum vel diſpendium ſalutis æternæ. Aut in dete-
riorem exitum non tenet, vt.ſ.eod.c.ſi vero.&.ĩ.de pact.c.
quamuis.lib.vj.in ſi.&.xxij.q.iiij.ſi aliquid. cum ibi not.per
Archi.& cū ijs quæ ſcripſi in.d.c.ſi vero.Prædicta enim iu-
ramenta nedum in deteriorem exitum ſeu diſpendium imo
etiam in interitum ſalutis æternæ veniunt, quia res aliene
abſq; ſalutis æternæ interitu ſine cauſa ſcienter retineri nō
poteſt.in.c.ſi res.&.c.pactum.alleg. ¶ Ad ſecūdum dubium
deſcendendo & arguendo ad partes videtur primo ꝙ iura-
mentū prædicti Comitis moderni nō ſit nullum,nec etiam
relaxandum.quia ſuper rebus proprijs præſtitum eſt & po-
teſt ſeruari abſq; interitu & abſq; diſpendio, & abſq; dete-
riori exitu ipſius iurantis, arg.c.ſi vero.&.c.quamuis.& c.ſi
aliquid.ſ.alleg.à contrario.&.ſ.eo.cùm contingat.&.ĩ.eo.
c.licet.lib.vj.nec obſt.ſ.eo.c.ſicut noſtris.quia ibi non iura-
uerat ſuper rebus proprijs ſed ſuper alienis,vt pote ad Eccle
ſiam & Epiſcopum pertinentibus, nec obſt.ꝙ iurauit fortè
quia aliter admitti non poterat, quia etiam eo caſo iuramē-
tum ligat & ſeruari debet,vt.ĩ.de inſti.c.cùm veniſſent.§.in-
ter alia.ver.cùm autem.ibi ipſe vero timens &c.&.§.nos igi-
tur.cum ſi.ipſius decre.ſimul iunctis. ¶ In contrarium vide-
tur quia iuramentum vi,dolo vel metu relaxari debet, vt.ſ.
eo.c.ſi vero.§.verum.talia enim iuramēta quæ ſeruenda ſont
ſponte præſtari debent.ſ.eo.cùm cōtingat.in ſi.Modo præ-
dictum iuramētum Comitis non ſponte, ſed metu videtur
eſſe præſtitum puta quia timebat aliâs nō admitti & de hoc
timere debebet propter conſpirationem antedictam, facit
quia metu perditionis rerum tēporalium iuſtus eſt, vt.ſ.de
ijs quæ vi metu vel cau.ſiont.c.Abbas.cū ibi not. Item quia
res iurata videtur fuiſſe illicita,vt patet ex ijs quę dicta ſont
in dubio præcedenti, igitur videtur ꝙ iuramentum nō po-
tuerit confirmare,vt.d.c.non eſt obligatorium.&.ff.de leg.j.
l.ſi quis inquilinus. in ſi.&.ff.de pact.dotal.l.conuenire.argu.
C.de legib.l.non dubiū.nec enim videtur ſolum pactū con-
tra bonos mores quando illud quod in pacto deducitur eſt
contra bonos mores, ſed etiam quando pactum ſiuitur ex
cauſa quę eſt contra bonos mores,vt.ff.de verb.obli.l.ſi pla-
gij.&.ff.de pact.l.iuregentiū.§.ſi hoc maleficium.&.C.de cō-
di.ob turp.cau.l.j.Modò iſte cōuentio Comitis iurata vide-
tur fuiſſe interpoſita ex turpi & inhoneſta cauſa.ſ.vt admit
teretur ad poſſeſsionem illarum terrarū cum aliâs libere &
ſine difficultate. ¶ Quid dicendū?imprimis credo ꝙ illi cō-
8 ſpiratores † quibus Comes dictum iuramentū præſtitit te-
nentur huiuſmodi iuramentū relaxare & ad hoc inuiti per
cenſuram Eccleſiaſticā cogi poſſunt. per.c.j.ſ.e.ti. nam ſicut
iurare vſuras ſoluere ex parte iurantis de per ſe peccatū non
implicat, & ideò ante relaxationē tale iuramentum ſeruari
oportet,vt.ſ.eo.debitores. tamen quia per vſurarios iniuſtè
exactū eſt, & ideò vſurarij illud relaxare tenētur eiq; com-
pellūtur,vt.ſ.eo.c.j.ſic etiam in propoſito quanquā Comes
ſic iurando fortè non peccaſſet tn̄ certum eſt ꝙ conſpirato-
res iniuſtè & ex cauſa irrationabili illud iuramentum ab eo
extorſerunt & per cōſequens ad illud relaxādum ex natura
rei etiam dolo & metu aliâs ceſſantibus tenētur & compelli
poſſunt.per.d.c.j.&.ĩ.de vſur.c.tuas ¶ Secundo dico ꝙ ſi ad
hoc compelli nō poſſunt ſuperior iudex eccleſiaſticus illud
relaxare debet tanquam illicitū, arg.ſ.eod.c.cùm quidam.§.
vlt.&.ſ.de teſtib.c.conſtitutis.&.xv.q.vj.c.authoritate. arg.
eorū quæ ſcripſi.ſ.eo.debitores.in.j.q. ¶ Tertio dico ꝙ Pa-
pa abſq; cōpulſione prædicta poteſt prædictum iuramentū
9 authoritate Apoſtolica relaxare & eſt ratio † quia ex iura-
mento huiuſmodi iurans non obligatur niſi Deo prout de-
duxi.ſ.eo.cùm contingat.in.iij.q.& hinc eſt ꝙ ex iuramēto
regulariter nulla oritur actio,vt.ff.de ſideiuſ.l.ſi quis pro eo.
in prin.& ff.de lib.cau.l.vlt.& ita not.Inno.de iudi.nouit.&
de inſtit.cùm veniſſent. Papa autem qui eſt vicarius Dei in
terris.de homi.c.j.lib.vj facit vice Dei de ijs quæ ad Deum
pertinent ſicut veriſimile eſt ꝙ placeat ipſi Deo.ſ.de offi.vi
ca.c.ſi.lib.vj.à contrario. modo veriſimile eſt ꝙ placeat ipſi
Deo ꝙ obligatio ſibi ex iuramento quæſita non authoriſet
nec confirmet rem iniuſtam nec defendat alium in peccato.
de conſue.c.vlt.& de præſcri.c.ſi.&.ĩ.de reg.iur.c.poſſeſſor.
lib.vj.nec ſit iniquitatis vinculū.vt.c.inter cætera.&.c.quā-
to.alleg.modo niſi Deus per ſuum vicarium à prædicta ob-
ligatione iuramētē abſolueret prædicte omnia ſequerētur, &
faciunt quæ ſcripſi.ſ.eo.debitores. in.iij.q.& in iſte ratione
fundantur tex.hoc probantes.xv.q.vj.c.authoritatem.& iij.
c.ſeq.Quid enim refert an Eccleſia relaxet an ad relaxādum
compellat cum vtruoq; ex eadē æquitate & iniuſta parte fiat
niſi quia propter quādam honeſtatē in hoc defert parti po-
ſitiuum ius,& eſt ſimile.de reſcr.c.ab excommunicato. cum
ſimi.cui iuri Papa non ſubeſt.ff.de legib.l.Princeps.ĩ.de cō-
ceſ.preb.c.propoſuit.& ideò non mirū ſi Papa poteſt hunc
ordinem à iure poſitiuo inductū omittere ſicut omiſerunt
prædeceſſores ſui. in caſibus.c.authoritatem. alleg.&.c.ſeq.
¶ Ad tertium dubium deſcēdendo in veritate ſum dubius
maximè propter ea quæ ſcripſi.ſ.eo.c.j.in.j.q.per quę prima
facie videretur ꝙ cum iſta relaxatio ad contractus reſciſio-
nem tendere prima facie videatur neceſſaria ſit partis voca-
tio,verū quia hic de Papa loquimur qui.ſ.legem eſt vt præ-
fertur maius dubium videtur hic verti cui tamen dubio lex
noua reſpondere videtur.in cle.paſtoralis.ĩ.de re iudi.§.nos
circa.&.§.ſeq. ¶ Quid ergo dicēdum?licet verè dubius ſim
prima facie mihi apparent ea quæ ſequuntur. ¶ Primum eſt
10 ꝙ nullus inferior † à Papa nec etiā ipſe Papa deberet in hu-
iuſmodi vel alio facto ſi dubium foret abſq; vocatione illo-
rum quorum intereſt ſub incerta generalitate iuramentum
huiuſmodi relaxare,arg.ff.de re iud.l.de vno quoq;.&.C.quē
per vim vel alio modo.l.vlti.& magis propriè.ff.de adopt.l.
adoptio.cum.l.ſeq.&.ff.de natali.reſti.l.ſi.&.d.c.e.paſtorali.
¶ Secundum eſt ꝙ ſi factum ſit notorium ꝙ probatione nō
egeat propter poteſt tale iuramentum relaxare, & hoc mo-
do ſaluentur iura per me ſuperius alleg.ſ.c.authoritatem. cū
iij.c.ſeq.arg.de appel.c.cùm ſit Romana.in ſi. ¶ Tertium eſt
ꝙ ſi ſupplicatio de relaxatione huiuſmodi obtinenda conti
net per expreſſum tale factū ſicut ſuperius eſt expreſſum &
ad eam relaxatio Papæ ſe referat Papa ex cauſis rationabili-
bus ad hoc eum mouentibus poteſt talem relaxationem cō-
cedere,arg.iurium & rationum prædictarū,& eſt ratio nam
o † ſi falſe ſunt narrata non tenet relaxatio,quia iſta eſt natu-
ra illorum quæ gratioſè impetrātur ꝙ ſi ſit aliqua ſubreptio
non valeat impetratio ipſo iure prout not. Bern.de reſcrip.
ad audientiam.in paruo.& Io.Mona.in.c.ij.de ſil.præb.lib.
vj.ſi enim quandoq; opus eſt,quandoq; ante vulneratā cau-
ſam occurrere potius hoc neceſſe eſt poſtquam iam incepe-
rit vulnerari.C.in qui.cau.in i.reſt.neceſ.l.vlt. ¶ Tamen ſem-
per Papæ cōſulerem quòd niſi ſubeſſet magna cauſa ſe ſem-
per iuris poſitiui tramiti ſubijceret alteriſque vocatis vo-
candis negotium ſemper committeret terminandum, quia
tunc honori ſuo parceret conſcientiamque ſuam ſaluaret
iurique pareret,bonumq; prælatis inferioribus exemplum
præberet.C.de legib.l.digna vox.

Inſuranduno

SVMMARIVM.

1 *Iusiurandum, litigatoribus sibi contrarijs, veri deferendum.*
2 *Tempus fœnore in sortem ferendo æstimari debere.*
3 *Spes quid. & iuramenta litigatorum, & testium diuersi iuris esse.*
4 *Fructus rei pignoratæ in sortem ferri*

CAP. XXXII.

EX literis vestris. ¶ Cas. Si iudex in princip. causæ iuramentum de veritate à partibus non exigit in processu illud exigere poterit com munis diuisio, secunda ibi, *ne igitur.* ¶ Expo ne literam. *rog.* s. debitore contra. F. i. creditorē *per testes.* & vt dicit Hosti. publicatio attestationum super obligatione non impediret productionē testium super sorte cū sit alius articulus de testi. c. cùm causam. j. & ij. & vide quæ vtrobiq; notari. & c. veniens. & c. cum in tua. imò & obscurè deponē tes possent iterum interrogari, vt. s. e. ti. c. per tuas. & c. cum clamor. *constitisset.* dicebant testes q. G. obligauit se, sed pro quanto non recordabantur Host. & fortè etiam probabaf quantitas fructuum ita q nil restabat, nisi veritatem sortis expedire, quia super incerto pronunciari non poterat. xj. q. iij. graue. Host. quasi notorium, hoc dicit quia factum istud de facili non poterat esse notoriū, & fortè vicini clamabant peccatum esse quòd. s. ille. G. perderet rem suam sortem cuius quantitas non probabatur.

¶ QVAERIT Host. in verbo *cogatis.* quid si adhuc de ve ritate nō potest liquere quia creditor dicit de. c. debitor. de
1 x. Dicit Host. considerandum esse † verum pretium rei & cō suetudinem creditoris, vt si consueuit velle pignus ad valen tiam duplicis eius quod mutuat &c. sua subtilitate iudex in quirendo veritatem causam ipsam decidat, arg. ff. de pig. act. l. si seruos. in fi. & ff. de vsur. l. qui semisses &. ff. man. l. Lucius. vel vtriusq; fama attēta illi vel isti vsq; ad certam quantita tem de qua sibi videbitur deferat iuramentum, vt. j. eo. c. fi. omnibus autem alijs deficientibus oportebit reum absolui. j. eo. c. vlt. hodie autem cogitur libros rationū ædere, vt cle. ex grandi. § cæterùm. j. de vsur. ¶ Prædicta faciunt ad quæ-
2 stionem in qua † quæritur an si de sorte cōstaret & de tem pore quo duraret obligatio. Item cōstaret etiam illum fœne rari solere ad tot puta ad. iiij. deñ. pro libra, sed de solutione vsurarū non probatur an ex præsumptione cōdemnetur tūc pro tēpore quo durauit obligatio ad summā ad quam adscē dit ratio. iiij. deñ. & hoc multoties seruarum est in foro Bo noñ. Episcopi ad quod iurs superius alleg. & ff. de proba. l. si chirographum. & C. de apo. pub. l. quicunq;. lib. x. Iac. de Are. in. l. j. C de proba. vbi etiam hoc ponit Cy. dicebat proban dam solutionē pecuniæ factam ex tali causa, sicut probandū est ipsum creditorem tantum ex fructibus percœpisse alleg. decr. istam. & decr. ad nostram. s. eo. Sed certè quantitas per ceptionis fructuum non sic venit præsumenda sicut quanti tas vsurarum in terminis prælibatis, sed hodie forsan per li bros rationū deciderentur prædicta ¶ Collec. ibi *cum ex fa ma* dicit q quasi videtur velle litera q si nō esset bona fama vel alia præsumptio non cōpelleretur pars iurare sed absol ueretur quia actore &c. j. eo. c. fi. & hoc facit q attestationi bus publicatis nō posit redire pars ad positiones vide Col lec. de testi. cùm venissent. vel est intellectus breuis secundū Abba. q iuramentū in prin. omissum in processu iudicij est præstandum secundum eum. ¶ Supple glo. in glo. j. ibi *de eo quod scit* etiam si non vidit secundū Inno. qui ponit exemplū de Constantino, & Iustiniano Imperatoribus, arg. s. de testi. ad hæc. & ff. de iureiuran. l. videamus. & hoc facit quod dicit
3 Augu. q † spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, quia dum spes est certa de futura beatitudine nō potest esse certi tudo scientiæ sed credulitatis tantū, sic enim est in iuramen to de veritate dicēda, quia iurat vera esse de quibus non du bitat licet ea nō viderit, sed testis iurat tantū de veritate sed de ijs quæ in eius præsentia sunt facta. s. de testi. c. præsentiū. & in fi. de testi. lib. vj. in gl. ij. ibi *impediendum.* sed nō ad diri mendum. j. de eo qui cog. cōsan. c. super eo. in glo. vlt. ibi *per totum.* & est simile. iiij. q. iij. item. iij. r. ñ so. &. ff. de decu. l. eos §. vlt. & ibi *quasi spiritualis.* sed fortè vt dicit Host. agebatur hic
4 pignoratitia † in qua etiam computātur fructus in sortē, vt ff. de pig. act. l. j. & ij. vnde magis videtur fuisse dubium illud quod ponit finis glo. vel secundum eum iudices fortè proce debant ex officio quo casu non iuratur de calumnia, sed de veritate. s. eo. ad nostram. ij. & ibi *quidam dicunt.* s. Guil. Nazo. & Pet. quia causa ciuilis & ibi *vtile esset.* & ita fit hodie, vt. j. de iur. calum. c. j. lib. vj. & in fi. j. de iura. calū. c. j. j. r. ñ lo. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum de non alienando quo modo accipiendum.*
2 *Iuratæ alienationi contraire iure suo possitne administrator: diuersum ius esse, si administratione deiectus sit. nu. 3.*

CAP. XXXIII.

INtellecto. ¶ Casus. Si is, qui præest, iurauit non alienare non valeat alienatio quā posteà fecit etiam si iura uerit non contrauenire, & primo ponit fa ctum corrigendū, secundo illud corrigi man dat ibi *nos eisdem.* submittens causam mandati ibi *qui tamen.* ¶ Expone literā *intellecto.* non dicit per quem fortè dicit hoc ad Regem placandum. sic. s. eo. ad nostrā. ij. *præiudicium* graue
5 nam aliqua donare † vel alienare posset secundum Inno. arg. s. eod. tua nos. ij. &. s. de dona. c. j. ij. & iij. & c. Apostolico. & de simo. c. & si quæstiones. durum enim esset dicere contra rium, nec facienda est tam amara interpretatio. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. si id quod. § si quas. & vide Nouel. de sup plen. neg. præla. c. grandi. super glo. *licet teneatur.* etiam si non iurauerit, sic etiam clericus licet non iurauerit obedientiam tenetur obedire, de hoc. s. eo. veritatis. Host. *illibata.* quasi il læsa. ¶ Supple glo. in glo. j. ibi *præstare.* & iuramentum facere *est malum.* & habet hoc locum in præceptis & prohibitioni bus, sed non in consilijs &c. secundum Vin. Gof. Iac. & Phil. & ibi *hospitiolum.* vbi de hoc in fi. & de leg. iij. l. vlt. & viij. q. j. sciendum. & q dixi de consilijs tene in demonstrationibus secundum prædictos & ibi *vnam columnam* & in casu. de con sec. dist. ij. cotidie. & quandoq; vtrunq; malum vt prodigali tas & auaritia xlj. dist. sæpe. & ibi alienata nisi iam propter hoc depositus esset. xxij. q. ij. monemus. Si quæris ergo vtrū constitutus in dignitate qui in damnū dignitatis aliqua alie nauit posit authoritate sua propria venire contra, & aliena ta huiusmodi reuocare. Distingue quia aut quæritur vtrum
2 † posit alienata huiusmodi reuocare quandiu in huiusmo di administratione sustinetur & tolleratur & dic q sic, vt. s. eo. sicut nostris. & ita intellige glo. Bern. hic, aut postquàm
3 † est ab administratione huiusmodi dignitatis depositus & remotus & tunc non potest, vt. xij. q. ij. monemus. vt hic no. Bern. & j. de reb. eccle. non alie. c. si quis præsbyterorum. in glo. vlti. in fi. & j. de reg. iur. in malis. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Veritatem, aut ius probatione non immutari.*
2 *Confessioni iuratæ plerunque non stari. & nu. 7.*
3 *Iurari aduersus matrimonium nemini licere: pro eo verò permissum. nu. 4. nisi impedimentum perpetuum obsit. nu. 5.*
6 *Finiendæ litis iuramentum mutuò sibi deferunt litigatores.*
8 *Filio marito negato, nubere patri licuit.*
9 *Iusiurandum repetere licere.*
10 *Nuptias non prohibet Episcopus, nec ea, quæ illas necessariò præcunt bona.*

CAP. XXXIIII.

MVlieri. ¶ Cas. Si mulier iurauit aliquē esse maritum suum & succubuit quia aliter non probauit nō datur nec dene gatur sibi licentia cū alio contrahendi. ¶ Ex pone literam *asseruit* fortè in possessionibus
1 quas fecit † suo sacramēto aliâs ex relatione patet q iuramē tum est probatio sed non plena in hoc casu sentētiam fortè erroneam erat Ecclesia quandoq; in sententijs. j. de sent. exc.

à nobis.ij.& id ideò, quia ſequitur alienata & vt audit iudi-
cat.iij.q.viij.iudicet.veritas tñ mutatur. de offi.præſi.illici-
tas.§.veritas.ĩ.de purg.vulg.c.ij licet ergo deficiat probatio
ius nõ deficit.ff.de teſta.tut.l.duo.ius dico q dicit matrimo-
nium conſummatũ non diſſolui niſi per mortẽ. xxxij.q.ij.c.
j.&.ij.ſecundum Goſ.qui opponit q ſi muliere iſta volente
contrahere cum ſecũdo,denunciatũ fuit Eccleſiæ de primo
ſuperſtite & tunc ex quo non fuit probatũ debuit dari licẽ-
tia cõtrahendi,ſi verò errat in foro pœnitẽtiali ſi dicit ſe ve
rũ dixiſſe de primo debet prohiberi,ſi dicit ſe falſum dixiſſe
ei conſuli q cõtrahat ſi de lapſu timeſ dicebat Goſ.q in iu-
diciali & in pœnitẽtiali foro tutius eſt cõſcientiæ ſuæ relin-
quere quicquid dicat de foro pœnitẽtiali puta in eo verum
quod.ſ.diſtinxit primo obiectio nõ procedit,quia hæc mu-
lier prouocauit ad iudiciũ vendendo virũ quod patet ex li-
tera quæ dicit virũ ab eius impetitione ſolutũ fuiſſe cõpoſi
tioni autẽ mulier quã per ſe in illo iudicio fecit credi nõ de-
buit,& quia potuit eſſe falſa eligitur hæc via media vt dicit
glo.*contrahendi* viuẽte primo author periurij melius dixiſſet
adulterij: nam vult diſtinguere autẽ iurauit verum aut fal-
ſum.Primo caſu daretur via adulterio. Secũdo impediretur
legitimũ coniugium: quod faciendum non eſt ſecundũ hoc
intendet ſiue verũ ſiue falſum iurauerit dando licẽtiam ſo
uere videtur periuriũ vel apparere fallaciã periurij *nec hoc.ſ.*
cum alio cõtrahat *legitimum*. periurium ergo nõ eſt de crimi
nibus quæ impediunt matrimonium,vt in glo.quæ fuit illa
no de pœ.& re.c.ij.*conſcientiæ* ſi.xxxiij.diſt.habuiſſe.de teſti.
ſpo.literas.de ſent.exc.inquiſitioni.de æta.& quali.ad aures.
Goſ.*vel inquirendum*.dicunt quidã ſpeciale hoc in matrimonio
propter periculũ quod eſſet ſi cõtinere cogeſ , arg.ĩ.de eo q
agn.con.vxo.Iordane.vel dic quod plus placet placet q poſt
ſententiã cuiq; licet cõtra confeſſionẽ. ¶ Nota & perpetuò
2 †menti tene vnum ad quod iſta decr.talis per moderniores
cõtinuò allegatur.ſ.q qñ poſt confeſſionẽ etiam iuratã ad-
uerſus confitentẽ & cõtra huiuſmodi confeſſionẽ ſuam fer-
tur ſentẽtia talis ſit confitens huiuſmodi cõfeſſioni ſuæ etiã
iuratæ ſtare nõ cogitur.¶ Collec.ibi *ab impetitione*. hoc in ca
ſu non habet locũ delatio iuramenti ſecundũ glo.tñ. H.con-
tra & hoc verũ verius & tutius vbi pars ſtat pro matrimo-
nio & habet vnũ bonum teſtẽ.no.Arch xxvij.q.j.viduas.vn-
de no.hic Abb.q ratio quare nõ deferſ hæc eſt quia iſta mu
lier nullã pro ſe præſumptionẽ habebat ſicut.ĩ.v.de ſpon.
impob.atteſtationes.tñ niſi eſſet fauor matrimonij ſatis eſt
durum , quia contra iura eſt cum agatur de grandi negotio
& obligatione perpetua.

¶ QVAERITVR hic propter dicta Henr.vtrũ in cau-
ſa monachationis vel cõuerſionis aut matrimonij locum ſit
delationi iuramẽti.Aduerte hic ſunt opi.nã Azo.in ſumma
ſua ti.de reb.cre.& iureiur.§ itẽ in cauſa monachationis no.
ſub dubio fortẽ q ſit ad ſimilitudinẽ aliarum cauſarũ & idẽ
Tanc.Phi.& Ber.ĩ.de reg.c.vidua.& idẽ Phi.ĩ.eo.c.ſi.qd ſit
tamen q qñcunq; cõſtiterit aliud eſſe verũ quàm iuratũ ſit
retractabitur iuramentũ:cum etiã eo caſu ſentẽtia non præ-
iudicet veritati , licet ſecus ſit in alijs cauſis.C.de iureiur.l.j.
ſed Vinc.ĩ.eo.c.ſi.not.cõtrarium cũ nec per ſentẽtiam præ-
iudicetur ibi veritati.ĩ.de re iud.c.lator.&.c.cõſanguinei.&
idem Ber.hic & Spe.ſub dubio fortè.ti.de iur.dela.ver.ſi cau
ſa ſit mere ſpiritualis.Hoſt.in ſumma.eo.ti.ſub rub.de affer.
iura.§.& ſuper qbus.ſub.§.quid de cauſa monachationis.ver.
ſed vt ante tẽpus occurrẽs.dicit q melius & tutius eſt vt de-
feratur eis ſacramentũ qui matrimoniũ aſſerit eſſe contra-
ctum habenti vnicũ bonum teſtẽ vel alias circũſtantias bo-
nas. Arch.autẽ.xxvij.q.j.c.viduas.palea eſt.in glo.ſua ſi.&.ij.
q.v.c.ſi quis præſbyter. &.ĩ.de eo qui mit.in poſſ.c.vno.in
glo.ſi.lib.vj.tãgit hoc & credit prædictã opin.Hoſt.eſſe ve-
ram.& idẽ tenet hic Hoſt.dicens q regulariter in omni cau
ſa defertur iuramentũ etiam ſi de cõuentione perſonæ aga-
tur.ff.eo.l.iij.§.quãcunq;.vbi de hoc per Accur.arg.ſ.de pro-
ba.c.ſicut cõſuetudo.&.ſ.c.ad noſtrã.&.C.e.l.in bonæ fidei.

vnde per iſta iura dicit q hoc arbitrariũ eſt etiã in cauſa ma-
trimoniali.¶ Henr.vero diſtinguit,quia aut quęriſ de iura-
mẽto extraiudiciali quod pars defert parti volũtariè extra
iudiciũ & tale iuramentũ voluntariè defertur & voluntate
ſuſcipiſ nec præiudicat regulariter iuri alterius , vt.ff.de iu-
reiur.l.iuſiurandũ quod ex conuẽtione.in prin.& not.Bern.
ĩ.eo.c.ſi.in prin. Aut quæris de iuramẽto iudiciali,ſeu quod
in iudicio defertur & tũc aut quæris vtrũ poſsit deferri iu-
ramentum ad deciſionẽ inſtantiæ ſeu litis.In primo caſu re-
3 fert aut quæris † vtrũ poſsit deferri & præſtari cõtra ipſum
matrimoniũ,& in præiudiciũ matrimonij carnalis vel ſpiri
tualis,& dicit q non imò qñcunq; conſtare poterit de fœ-
dere matrimonij retractabitur iuramentũ, nam & ſnia hoc
caſu retractaretur,vt in.c.lator.&.c.cõſanguinei.ĩ.de re iud.
ĩ.de fri.& malefi.c.fraternitatis.ita intelligo.ij.opi.ſ.tactã.ſ.
Vinc.& ſequac.& hoc not.expreſsè Accur.in.d.§.quacunq;.
4 & Hoſt.ĩ.eo.c.ſi. Aut quæris † vtrũ poſsit deferri,& pręſta-
ri iuramentũ pro ipſo matrimonio coniungẽdo,& tunc aut
nullum impedimentũ perpetuum ſubeſt matrimonij cõtra-
hendi ſeu cõiungendi,& tunc credo q poteſt deferri & pręſ-
ſtari ſiue deferaſ à parte , ſiue à iudice inſpecta tñ qualitate
perſonarũ & cauſæ qñ à iudice defertur & ita intelligo.d.§.
quacũq;.&.d.opi.Azo.&.d.opi.Hoſt.in ſumma. & Arch.in
5 d.c.viduas. Aut ſubeſt † impedimentũ perpetuum matrimo
nium cõtrahendi ſeu coniungendi vt cõſanguinitas , vel af-
finitas in gradu prohibito iuxta. c.non debet.§.prohibitio.
ĩ.de cõſan.& affi.& tunc dicit q nõ poteſt deferri,nec præ-
ſtari quia in eo caſu matrimoniũ in nullo tractu tẽporis cõ-
firmatur,vt in.d.§.prohibitio.melius.ĩ.de eo qui dux.matr.
quam pollu.per adulte.cùm haberet. Item in hoc caſu & in
ſuperiori.ſ.quando per iuramentũ defertur & præſtatur in
præiudicium fœderis matrimonij iuramentum ipſum eſſet
vinculum iniquitatis & cõtra ius diuinũ ſeu canonicum &
ſic non ligaret,vt.ſ.eo.quãto.&.c.quintauallis.xxij.q.iiij.in-
ter cætera.ĩ.de reg.iur.c.nõ eſt obligatorium.lib.vj. Si quæ-
6 ris in ſecũdo caſu.ſ.vtrum † iuramentũ poſsit deferri & pręſ-
ſtari ad deciſionẽ inſtantiæ ſeu litis & dicit q ſit ſiue ſit iudi
ciale propriè loquendo hoc eſt quod deferſ à parte parti ſi-
ue neceſſariũ quod defertur à iudice parti iuxta.c.ſi.in prin.
&.§.ſi.ĩ.e.arg.eorum quæ leg.& no.ſ.de in integ.reſt.c.ex li-
teris. Et ita intelligo.d.opi.Azo.& Sequacium & ſpecialiter
Hoſt.hic & Accur.in.d.§.quacunq;.vbi quærit quid in cau-
ſa matrimonij ſi detulit vxori iuſiurandũ vt iuret maritum
7 ſe maritũ non eſſe &c.vbi patet q illud † iuramentũ præſti-
tum per maritũ profuit ſibi ad deciſionẽ litis ſeu inſtantiæ
& non ad deciſionẽ fœderis matrimonij per hoc quod ipſe
Accur.ſubiũgit ibi in ſolutione ipſius quæſtionis q videtur
q iuramentũ non præiudicet ſi poſteà veritas inueniatur q
ſit maritus & idem dicit in cauſa monachationis,arg.in au-
then.vt liceat matri & auiæ.§.quia vero.collat.viij.& quod
dixi de matrimonio ſpirituali intellige religionis per quam
quis contrahit matrimonium cum Deo quod nõ poteſt ſe-
parari niſi ſaltem per Papam & ex cauſa , quod dic vt not.
per Bern.Inno.& Hoſt.ſ.de ſta.mona.cùm ad monaſteriũ.
§.vlt.Secus in matrimonio ſpirituali contractu inter prælatum
& Eccleſiam q Papa poteſt diſſoluere prout ſibi cano-
nicũ videtur.ſ.de trãſla.c.inter.vnde ibi poſſet habere locũ
delatio iuramenti & ad deciſionẽ fœderis coniugalis , quia
quoddã eſt iuramentũ extraiudiciale.ſ.in iudicijs pręſtatur
ſicut & in alijs cauſis beneficialibus,arg.no.per.G.in.d.c.vni
co.de eo qui mitti.in poſſ.cauſa rei ſeruan.glo.ſi.dum modo
Papa qui ſolus de illa cauſa habet cognoſcere , vt in.d.c.in-
ter corporalia.eo.tit.c.j.&.ĩ.de elect.c.quamuis.lib.vj.dela-
tionem talis iuramenti recipiat & admittat , & vtrum cum
duo litigant de beneficio & neuter probat plenè, ſed vterq;
probat ſemiplenè beneficiũ ad ſe ſpectare & neuter & actor
quia ambo ſpectant cõmuni conſenſu in formã commiſſio-
nis negotium committi.ſ.de reſcri.cæterùm.poſſe deferri
iuramentũ vide p Hoſt.in.d.c.vnico.& p Io.And.in Nouel.

Quid

¶ Quid dicēdū? breuiter dic de hoc.j.de eo qui mit.in pos. c.vno.in.vij.q.Decre.ista facit ad quæstionē dn̄icalem Bar.
8 Brix.q̄ incipit Martinus † desponsauit.q̄ talis est.Martinus despōsauit mulierē quādam in p̄sentia patris sui q̄ cū postea negasset adductus iurauit & dixit q̄ filius suus eam despōsauerat:tandē absoluta fuit mulier,deinde pater Martini cum ea cōtraxit quærit an dirimi debeat matrimoniū.& soluit q̄ nō.Idem tamē per decre.istam.¶ Supple glossas in glo.j.ibi. *deferendum*.cōcordat Accur.ff.eo.l.iij.§.quacūq;.alleg.de C. sta.de despon.impu.c.attestationes.quia ibi nō defert iuramētū sup principali petitione,sed sup articulo postea orienti:sup quo magna erat p̄sumptio cōtra reū,scilicet q̄ cōsensisset post ætatē cū vsus fuisset ad copulā,vel dic q̄ attrix habebat ibi p̄sumptionē pro se hīc nō secūdum Abbatē.Tu dic q̄ illa decretalis hoc vult q̄ si p̄sumptio est cōtra reū qui est absolut⁹ à solennib⁹ in causa m̄rimoniali,nō tñ absoluet nisi iuret ad excludendā illā p̄sumptionē:& facit quod dicā de hoc.j.eo.c.fi.§.sanè.& in fi.dicit Host.in omni causa iuramentū deferri etiāsi agat de cōditione personæ,vt.d.§.quacunq; &.j.eo.c.fi.ver.nec liceat ad hoc de p̄ba.c.ij.&.C.eo. l.in bonę fidei.dicit ergo hoc arbitrariū & remittit ad not. j.eo.c.vlti.in fi.& in summa.eo.tit.sub rubr.de assertorio iuramēto.§.sup quib⁹ ver.quid de causa monachationis,& seq. vsq; ad.§.sed qualiter.Sed obijcit quia ex quo mulier hoc semel iurauit ergo vlterius non debet deferri:quia si idē dicat nugatio est.s̄.de elect.in Genesi.si dicat cōtrariū nullus esse ctus est,nisi quod de periurio cōuincit.s̄.de testi.sicut.Sol-
9 uit Hosti.dicēs q̄ licet † vtrūq; iuramētū sit de veritate primum tñ solū p̄sumptiuū & secūdum infinitiuū:mutata igit specie illud iterari nō est superfluū.vt.s̄. de testi.veniens.ij. aliàs sequeret secundū ipsum q̄ in nulla causa qua de veritate iuratū est expositū & respōsum esset deferendū iuramentum,& iterū posset argui in causis vbi iurat de calūnia:quia licet illud sit de credētia æquè p̄iudicat:vt not.s̄.c.ij.nec p̄sumatur q̄ dicat mulier cōtrariū eius qd primo dixit.ad hoc de p̄sumptio.c.fi.j.glo.alleg.sancimus.in glo.ij.ibi.*falsum iurasti*.idem eadē ratione de p̄re qui contraxit cū qua iurauerat despōsatā à filio:vt in dn̄icali.xxvij.& ita in p̄cedenti.xxvj. dicit idem cū vir delatus de stupro vna cū muliere p̄fitetur matrimoniū:& ibi.Iudæi & excōmunicati.j.de eo qui duxit in matrimoniū.significasti.& ibi.*dixit*.vide quod dixi de
10 crimi.fal.c.penulti.sup fine † primæ glo.& ibi taceat si mulier nolens cōtrahere petit poni banna,quod est de iure.de clandesti.despon.c.fin.cōsuluit Hosti.q̄ Episcopus moneat illā ad cōtinentiā.j.de eo qui cogno.cōsanguineā.discretione.si nō potest ad hoc illā inducere p̄cipiet bāna publicari cū p̄testatione huius decre.q̄ per id nō intēdit dare licentiā,nec denegare,sed illam cōscientiæ suæ relinquere:denegare vero bāna nō debet:quia denegādo præambula cōtracōtractus denegraret cōtractū cōtra hanc literā.Dici potest q̄ licet p̄testatio prædicta sit vtilis in hoc casu nō est necessaria.ff.de iudi.nō videtur.& ibi.*ratione dominij*.cui nō dicit cōtrariū interdictū vti possi.l.intentando:& ibi.*de præsenti*. cui dicit contrarium petendo licentiam contrahendi cum alijs.*& in fine*.quod capitulum hodie non habemus.

SVMMARIVM

1 *Calumniæ iusiurandum ad quæ negotia, & tempora se extendat. & quid in iuramento statutorum.nu.2.*
3 *Fides promissa qñ dici possit, vt promittens deierantium pœnas det.*
4 *Iusiurandum quo casu extendi possit, vel non.*

¶ CAP. XXXV.

CLericus. Se summat, nec diuiditur. ¶ Expone literam.*edicta*.nō dicit ædenda:tūc enim ad futura,dum tamē licita teneret per iusiurandū:vt.s̄.eo.veniēs. secundū Inno.facit.ff.iudi.sol.l.nouissima.dicit tñ Hosti.q̄ fatuū est statuta fienda vel etiā iam facta non visa iurare.Sed dic de his:vt.j.eo.c.j.lib.vj.*promittens*.ex interuallo,aliàs secus secundū Vincen.quia quæ incontinenti fiunt inesse vident.s̄.de elect.c.officij.ff.si certū peta.l.lecta. &.ff.de arbi.l.Labeo.§.penult.nec obst.in authen.iusiurādū quod p̄statur ab his.circa prin.quia ibi incōtinenti fuit factum.*per idem*.noua obligatio est sicut & dicit lex de fideius. ff.de arbi.l.Labeo.ij.§.vlti.Vincen.*post modum*.nota interuallum:vt.s̄.dixi ex debito not.Abbas hīc pro p̄uincialib⁹:vt aliquid asserēdo per sacramentū quod fecerūt dn̄o nō sunt
1 periuri,licet falsum sit.Notāt † etiā quidā per hoc secundū eum illū nō deierare qui negat aliquid per iuramētū calumniæ quod à principio fuit propositū quod est falsum cū iuramētū calumnię extendat ad totā causam.C.eo.tit.authen. hoc sacramentū.Idem cū vbi iuramentū extendit ad futura vt est iuramentū fidelitatis:vnde si dn̄s p̄ciperet aliquid per vasallū teneri secretū reuelādo deieraret,licet enim ex tēpore iuramēti illud nō esset exortū vel secretū tenendo p̄stiti, illud verbū est bene ponderandū secundū Ioan.Calde. Fatetur enim q̄ trāsgrediēs nouū statutū nō facit cōtra iuramentum primo p̄stitū:dicit tñ nihilomin⁹ q̄ periurus est qui venit cōtra hoc secūdū iuramentū:nam p̄mittēdo per primū iuramētū quod res sacra de nouo iurare censet.arg.s̄.eo.etsi Christus.licet istud dictū qbusdā canonistis videat esse mirabile secundū eum.¶ Opponit ibi nō tenet,quia obligatio bonorū extēditur ad futura.Solutio illud tutū & fauorabile hoc odiosum & periculosum est secundū Host.Et eodē modo respōdet ad capitulū quia circa.j.de priu.leg.& ad.l.si seruitus.ff.de serui.vrba.prędi.secūdū aliquos.sed dicit Nouel. quòd hæc solutio ad p̄licta nō placet:quia imo putat q̄ verbum edicta soluit cōtrariū.facit.ff.de verbo.oblig.l.cū stipulationē.secundū eum.Sed licet istud verbū edicta videat soluere quoad verba,tñ quoad mentē putatē idem si absq; illo verbo edoceri iurasset simpliciter statuta ecclesiæ seruaturum:quia tūc iuramētū ad statuta tūc edicta solū se referret: quia de illis solū videt fuisse cogitatū.vt p̄bant iura hīc allegata in glo.ij.& sic magis placet Host.licet Nouel.eam reprobet,& malè.¶ Henri.tñ circa hoc quū quęrit qualiter iura-
2 mentū statutorū futura respiciat.Distinguit † quia aut iuratur exp̄ssè etiā de futuris:& tūc extēditur ad illa dūmodo sint possibilia,rationabilia,& honesta.s̄.eo.veritatis.&.c.veniēs.licet sit fatuū:vt.j.de his q̄ fiunt pro maio.par.capi.c.j. §.fin.Aut iurauit simpliciter statuta nō facta mētione de futuris:& tūc si nō velit iurās hāc extēsionē fieri fienda nō est. arg.illius.c.Sed si vult iurās extensionē fieri ad nō iurata potest si extabāt tp̄e iuramēti.arg.hīc &.s̄.eo.veritatis.&.ff.de præscript.l.naturalis.§.sed si facio.secūdum Vincen.Sed Phi. cōtra.arg.s̄.eo.veniēs.&.c.quintauallis.qa p̄pter metū periurij fit restrictio.j.de verbo.signifi.cū clerici.iuncto.c.cum sup.s̄.de vsu pal.qd placet Archid.xxij.q.ij.ne qs arbitret.in vlti.glo.& hoc in Henri.& credo q̄ bene:qa licet possit de nouo rem facere,tñ nō est in eo rem à se factam extēdere,vt hīc & fortiori ratione nō potest extēdere ad nō iurata quæ tp̄e iuramēti nō extabāt secundū Philip.Inno.& Hosti.hīc & Archid.vbi.s̄.vt hīc.&.s̄.eo.quāto.&.c.veniēs.&.c.quintauallis.Est ergo cōclusio certa q̄ nullo modo potest extēdere iurās iuramētū p̄stitū ad nō iurata:subaudi nisi essent connexa iuratis vel inclusa tacitè:vt not.Hosti.j.de cleri.nō residē.ex parte tua.vtrū autē p̄mittēs stare volūtati alicuius possit recurrere ad arbitriū boni viri:vide q̄ scripsi de renū. veniēs.post Inno.& vtrū possit renūciari huic recursui.vide Cyn.s̄.de reg.iur.scienti.lib.vj Subdit Henri.q̄ p̄mittens sub periculo animæ suæ censetur iurare:vt.j.de frigi.& malefi.c.fraternitatis.libro sexto.
¶ PRIMO quærit p̄pter not.hīc ante finē glos.ij.nūquid veniēs cōtra fidē suā efficiat infamis & bn̄ficio suo priuādus per inde ac si veniret cōtra p̄priū iuramētū gl videt hīc dicere
3 quòd sic.in glo.ij.ante fi.& clarius.j.de fideius.peruenit.† in glo.vlti.& videtur p̄bare.de elect.vbi maius.ad finē.lib.vj. Archid.quia ita valet arbitriū sicut iuramētum de arbitris. cum tempore,vt not.Inno.eo.tit per tuas.& Specu.de arbitr.§.fi.ver.sed pone.& expressē.Inno.& Hostien.s̄.eo.etsi Christus.& Hosti.s̄.eo.ex rescripto.Hosti.tamē notat contrariū hīc & in summa de voto.§.fi.ver.& idem si fides.& in

summa eo.tit.§.fi.&.s.quod metus causa.c.ad audientiã.vbi
de hoc.idem not.arg.s.de transact.cõstitutus.& dicit Hosti.
in.d.c.ad audientiã.ꝙ in iuramẽto statuit ecclesia,vt veniẽs
cõtra esset infamis,vt iuramẽtũ in maiori reuerẽtia habeaf.
Collectarius dicit primã partẽ locũ habere vbi quis ꝓmit-
tit fidem præsente euangelio vel alia re sacra:quia tunc per-
inde est ac si tangeret,vt not.Cardinalis de elect.vt circa.su-
per verbo corporali.aliàs secus.argu.s.de iuramen.calum.c.
finali.Vel aliter & melius secundũ me:quia aut quis præstat
fidem ex prece dicẽdo ꝓmito per fidẽ,& tũc ꝓcedit prima
pars.Et est ratio quia hoc modo iurare censetur:vt scripsi in
d.c.& si Christus.in expositione literali sup verbũ quodcũ-
que post Inno.Aut promisit simpliciter non facta,expressa
mentione de fide:& tunc procedat secunda pars : quia tunc
nullo modo iurasse censetur.
¶ SECVNDO quæritur pone ago cõtra te super iura-
mẽto & solũ probo fidem nõquid debeo obtinere, videf ꝙ
sic.allegata in quæstione.s.ꝓximè alleg ad primã partẽ arg.
s.c.peruenit.ij &.j.de fideius.peruenit.& videf casus in ra-
4 tione.ff.de noxa.l.si seruus depositus.§ vlti.Collecta.† dicit
hoc verũ in his in quib⁹ fides æquipollet iuramento, vt in
cõtrahẽdo forũ:iuxta lecta & notata.s.de foro compe.c.cũ
se laicus.lib.vj de quo notaf in Specu.de iureiur.in fine.Sed
in alijs videlicet vbi agitur de pœna vel infamia,secus cre-
dit,quia verbũ iuramẽtũ simpliciter positũ referf ad solen-
ne:vt not.Hosti.s.eo.& si Christus.Vnde articulans de iu-
ramento & solam cõmissionem ꝓbans succumberet,per le-
cta & notata de proba.licet.& de elect si forte.lib.vj sicut
fundans se in notorio & ꝓbans veritatẽ vt not.Archid.de
senten.excom.c.solet.lib.vj.argu.s.de resti.spol.cum ad se-
dem.Tu vero solue & extende per ea quæ scripsi.s.eo.c.in
quæstione supra ꝓxima.&.j.de iureiurando cum te laicus.
in quæstione quinta.&.s.eo.etsi Christus.in quæstione vl-
tima.&.c.cum cõtingat.in quæstione.iij vbi deduxi ex iura
mento non posse agi directè.¶ Supple glossas in glos.ij.ibi.
dictum fuit.ad idem.j.de iureiur.in nostra.& vide quod dicã
de verbo.signifíca.cum dilecti.in glos.licet ergo.& ibi.iura-
menti.vide quod ibi not.& dic hanc æquiparationem fieri
quoad genus nõ quoad determinatã quantitatẽ reatus.& in
fine.& hoc.s.c.debitores.& quod not.s.c.cum quidam.

SVMMARIVM.

1 *Iureiurando præstando,probandum non esse:non præstitum tamen reuocari.*
2 *Minor aduersus iusiurandum restituine possit.*
3 *Iuramẽtum in omni caussa posse deferri.& nu.8.quid in matrimonio.*
4 *Iurisiurandi varias esse species:& quando in singulis deferri possit. numero.5.& 6.*
7 *Iusiurandum quatenus reuocare,referre,& recusare liceat.*
9 *Iureiurando locum non facit probatio,aut perfecta,aut nulla.& n.10. & quid si vtrinque plene probatum sit.nu.11.*
12 *Reo quando deferendum sit iuramentum:& deferenti iudici quæ spe-ctanda sint numero.13.*
14 *Appellare,qui detulit.potest,qui iuramentum præstat non item.*

¶ CAP. XXXVI.

IVramentum. Se summat & sunt
quinque dicta quę
per se patent vel sunt duæ partes principa-
les:prima tractat de recusatione & relatio-
ne iuramenti.j.in.§.sanè.& hunc ordinẽ di-
ctæ diuisionis propter diuisionẽ dicti.§.obseruabo.quia pri
mo legã primã partẽ,secũdo legam partẽ secundam.¶ Expo
1 ne literã partis primæ.delatum.quod † potest fieri indistin
ctè in bonæ fidei iudicijs,vt videtur dicere lex.C.de reb.cre.
l.in bonæ fidei.in prin.& post delationẽ factam à iudice,&
præstationem factã à parte nõ admittitur aliqua probatio,
in cõtrarium:vt not.per Cardi.& Ioan.Andr.de tempo.or-
din.c.ecclesia.lib.vj.sed pars quæ detulit potest reuocare in-
distinctè ante sententiã dũmodo præstitũ nõ sit:sed si semel
reuocauit decætero ad delationẽ redire nõ poterit:nam ab-
surdũ est redire ad id quod quis semel renũciauit:vt.C.eo.l.
si quis.cuius casum habes.j.de foro cõpe.c.significauit. Et li
2 cet † minor restituaf cõtra sententiã.C.si aduersus rem iudi.
per totũ.non tamen aduersus iusiurãdum secundum Hosti.
in summa.eo.tit.§ quis sit effectus.&.§.penult.Collect.causa.
vt quia allegat iustam ignorantiã,aliàs non potest recusare
sic intelligif lex manifestæ.ff.eo.tit.vt notat Cyn.post Iaco.
C.eo.l.generalem.in secũda opinione.Sed dicit Collect.ꝙ si
bene attendatur hæc litera & sequens videntur ꝓbare con-
trarium.Pro quo facit optimè secũdum eum quod legitur
& notaf.ij q.vj.in prin.Sed principiũ facit pro his,vel intel
ligitur vbi iuramentũ semel receptũ fuit,vel quando defe-
rens habet bonã præsumptionẽ:aliàs secus pone duos intel
lectus.ponit Hosti in summa.eo.tit.sub rubrica de asserto-
rio iuramento.in principio.vel nõ debet deferri vbi actor
nihil probat,sed si faciat nõ potest recusari Collect.Vel dic
secũdum Bernar.hic,ꝙ lex manifestè loquitur secundũ an-
tiqua tẽpora,licet non placeat Cyn.vbi supra ad quod infra
redibo.in iudicio.ad cõtrariu,sed nõ expressè ponit de iuramẽ-
to quod extra iudiciũ defert pars parti:de quo in principio
primæ glos.Referre ergo fuit delatũ per quod patet ꝙ in fa-
mosis vbi de statu personarũ agitur iuramentũ deferri po-
test:sed posset dici ꝙ hîc loquif de delatione partis cui re-
fertur ad quod redibo.Dicit autẽ Collec.ꝙ ratio quare in
famosis nõ licet referre est quia cũ agatur de facto suo ipse
magis certus esse debet de rescripto ab excõmunicato.
¶ PRIMO quæritur vtrũ in actionibus famosis possit &
debeat iuramentũ deferre in defectu ꝓbationis quod iura-
mentũ necessariũ appellaf:vt ibi notaf per Bernar.in.j.glos.
D.cũt quidam ꝙ nõ.quod placet Specu.de iuramenti dela-
3 tione ver.vt autẽ plenius.Dicit autẽ Hosti.in † omni causa
iuramentũ deferri,videlicet reali,personali,pœnali, & ciui
li,etiamsi agaf de cõditione vel iniuria personæ,vel an mu-
lier pregnãs,vel an debeat fieri missio in possessionẽ:& in
alia quacũq;:vt.ff.eo.l.iij.§.quacunq; autẽ.&.l.iusiurandũ &
ad pecunias.fatef tamen ipse & Philip.hîc ꝙ in causis crimi
matrimonialib⁹ & similibus in quib⁹ vertitur periculũ ani
mæ,sicut ibi est speciale,ꝙ nõ transeat sententia in rem iudi-
catam , sic oportet speciale ibi fateri ꝙ si apparet ecclesiam
deceptam retractabif quod est factũ ratione iuramẽti dela
ti.arg.j.de frigid.c.fraternitatis.&.C.eo.l.j.& quod est spe-
ciale cõtra iuramẽtũ.&.l.nõ erit.§.delato.ff.eo.hęc ratio.quia
in talib⁹ nec lex prę ualet nec cõsuetudo:vt.s.de cõsuetud.c.
finali.per quæ patet etiã in matrimonio posse deferri iura-
mentũ de quo dicã in.§.sanè.ita tamen ꝙ legitimo matrimo
nio nullo modo præiudicari possit,nec animæ salus impedi
ri quoties de ipsius periculo constare posset secundũ Hosti.
de quo dicam in.§.sanè.
¶ SECVNDO quæritur vtrũ & quãdo iuramentũ pos-
sit vel suscipi aut recusari.Circa quod distinguit Hẽri.quia
4 quoddã est iuramentũ extraiudiciale † & voluntariũ:aliud
iudiciale quod in iudicio præstaf.Aut ergo quæris de iura-
mento extraiudiciali & volũtario,& illud potest volũtariè
deferri,suscipi & recusari:vt.ff.eo.l.iusiurãdũ,quod ex cõuẽ-
tione.Aut quęris de iudice & quod in iudiciu seu iudice au
thorisante præstaf.& tũc refert:quia quoddam est iuramen
tum iudiciale necessariũ quod iudex pro suo arbitrio defert
parti,& aliud est iudiciale nõ necessariũ quod pars in iudicio
defert parti.Si quæris de iudiciali necessario quod est tri-
plex quia aliud est ꝓbatoriũ:vt iuramẽtũ quod testis pręstat
vt veritas probetur.s.de testibus c.in nomine domini.&.c.
tuis.&.c.nuper.Aliquando est suspicionis calumniæ.s.de iu
ramento calum per totũ.&.j.de iuramen.calum.per totũ.
lib.vj.aliquãdo diffinitiuũ,vt quãdo iudex propter proba-
tionis inopiã iuramentũ defert,vt hic in fine.&.ff.de in li-
tem iuran.l.vltima.Aliquando contumaciã puniens & veritatis
declinatoriũ.ff.de rei vendi.qui restituere.de in litem iuran.
l.penultima.&.s.quod metus causa.l.vltima.Et tũc aut quę-
ris vtrũ tale iuramentũ possit deferri per iudicem pro suo ar
bitrio,&

bitrio:& dic ꝙ sic,vt in iuribus allegatis:& ff.eo.tit.l.admo
nendi.C.eo.tit.l.in bonæ fidei.Fallit vt credo in causis cri-
minalibus criminaliter intentatis in quib° iudex actori se-
miplenè suam intentionē fundanti in præiudiciū rei accusa
ti nō posset deferre iuramentū:quia in talibus causis debent
esse probationes luce meridiana clariores:vt.C.de proba.l.
sciant cuncti.ij.q.viij.sciant cuncti.& dicā statim in distin-
5 ctione sequēti. Aut quæris † vtrū posit referri,& dicit ꝙ ali
quando sic: vt.ff.eo.tit.l.iusiurandū & ad pecunias.§.j Aut
vtrū posit recusari,& dic ꝙ nō,nisi ex causa,vt hic in.j.re-
spōso.&.C.eo.l.generaliter.§.finautē.&.§.hoc autē. secundū
Bernar.& Hosti.hic & secundū Hosti.in summa.eo.tit.§.j.
Aut quæritur de iudiciali non necessario,quod pars in iudi
cio defert parti,& tunc aut quæritur vtrū posit deferri:&
dico ꝙ sic:vt hic in ver.quāuis.ibi defertur &c.&.C.eo.l.ge-
neraliter.§.omne igitur.§.& finautē.etiam in causa crimina-
li quod dic vt not.Specu.eo.tit.§.vnico.ver.vt autē plenius.
& hoc siue reus deferat actori:quia & confiteri posset siue
actor deferat reo. Aut nūquid posit referri vel recusari , &
tunc aut quæris in actionibus famosis:& in illis iuramentū
potest deferri reo,sed nō potest per eum recusari vel refer-
ri,vt hic in.§.nec liceat. Aut quæris in alijs,& tunc aut quæ-
ris in actionibus ꝓcedentibus ex delicto,vt in actione rerū
amotarū & similibus,& tunc idem:vt.ff.rerū amo.l. Marcel
lus.§.finali.&.l.sequen. Aut in actionibus procedentibus ex
contractu vel quasi:& tūc aut quæris in casib° in quibus lex
vel canon refert iuramentū:& tunc idem:vt.ff.de fideiuss.l.
vltima.de iure deli.l.fi.§.licentia.&.§.finautē.de iure do.im-
petran.l.vltima.de hoc qui ad eccle.confu.l.præsenti.§.sicu-
bi.& de bonis autho.iudi.possess.l.finali.§.vltimo.& hoc nisi
ex eadem l.cōcedatur referendi potestas secundum Bernar.
6 & Hosti.hic & in summa.eo.tit.§.j. Aut † quæris in alijs ca-
sibus quàm in illis in qoib° lex vel canon defert iuramentū,
& tunc aut quæris vtrū posit referri vel recusari per illum
vel ab illo qui primo eum detulit,& tunc aut ille cui iura-
mentū est delatū ipsum refert deferenti & tunc dic ꝙ nō po
test recusari,nec referri imo necesse habet iurare:vt.ff.eo.l.
iusiurandū & ad pecunias.§.aie prætor.aliàs ꝓcedet contra
eum quasi aduersarius iurasset:vt.C.eo.l.generaliter.in prin.
7 ver.necessitatē.&c. Aut ille † cui iuramētū est delatū ipsum
iuramentū recipit & acceptat.& tunc aut ille cui primo de-
tulit vult reuocare delationē huius & alijs ꝓbationib° vti,
& tunc si nondum est præstitū iuramentum potest aliàs nō:
iuxta.l.iusiurandū.ī.eo.tit.cū ibi not. Aut quæris vtrū pos-
sit referri vel recusari per illū seu ab illo cui primo est delatū
iuramentū:& tunc aut ipse cui delatū est illud iam suscepit,
vel iudex approbabat ipsum iuramentū:& tunc non potest
recusari,& hoc quando pars suscepit , & iudex approbauit
expressè. Secus si tacitè:vt C.eo.tit.l.generaliter.in prin.se-
cundū Hosti.in summa.eo.tit.§.j.& hic. Sed bene potest re-
ferri,sic potest intelligi.ff.eodē.tit.l.manifestę turpi. Aut il-
le cui est delatū ipsum nō suscepit,nec iudex approbauit,&
tunc potest eum recusare & referre,& sine causa & indiffe-
renter.vt.C.eo.tit.l.delato.&.l.generaliter.secundū Hosti.in
summa eo.tit.§.j.vbi pro magna parte ponit prædicta.

¶ TERTIO quæritur cui & a quo deferendū sit iuramen
8 tum. Circa quod distinguit Henri.quia aut quæris † de iu-
ramento extraiudiciali & volūtario,& illud quādocūq; de-
ferri potest,& in quacunq; causa siue ciuili siue criminali:vt
ff.eo.iusiurandum quod in cōuentione.& dixi.ī.ꝓxima di-
stinctione. Aut quæris de iudiciali,& tunc aut de iudiciali
volūtario quod à parte parti defertur,& illud potest deferri
à parte parti,vt hic in ver.quāuis.in quacūq; causa siue ciui-
li siue criminali:& hoc siue differat ab actore reo siue con-
tra,à reo actori & sibi imputet qui detulit.arg.C.de fideiuss.
l.vltima.ff.de ædil.edic.l.quæritur.§.si venditor.& hoc tenet
Archid.ij.q.v.c.si quis præsbyter. in glo.l.ij. Aut quæritur
9 iuramento iudiciali necessario quod à iudice defert † parti
seu alteri partiū:& tunc refert aut actor probat plenè inten

tionē suā reo nihil probāte,aut actor plenè probat intentio-
nem suā & reus semiplenè exceptionē suā. Aut actor nihil
ꝓbat,aut iura hinc & inde sunt obscura:quia hincinde pro
bata est æqualiter actoris intētio & rei exceptio. Aut actor
semiplenè ꝓbauit intentionē suā,& reus nihil opposuit,vel
si opposuit nihil ꝓbauit. Aut actor semiplenè ꝓbat inten-
tionē suā,& reus similiter probat defensionē suā. In primo
casu scilicet quādo actor plenè probauit reo nihil ꝓbante:
tunc debet sequi cōdemnatio:vt.C.de actio & oblig.l.negā-
tes.de condi.ob turpem causam.l.j.& de fide instru.l.j.& de
pactis inter empto.& vendi.Compo.l.cū de fundi.ff.de rei
vendi.l.officiū.ī.de proba.c.in præsentia.de elect.c.quære-
lam.prope finē.ĵ.de re iudi.cū Bertholdus.§.vlti.nec obst.
casu est deferendū iuramentū,nec reo nulli dubiū nec etiā
actori,cum plenè ꝓbauerit:vt est casu.ī.de proba.c.ij. In se-
cundo casu scilicet quādo actor plenè ꝓbat intentionē suā,
scilicet per duos testes vel aliàs & reus semiplenè exceptio-
nem:tunc idem scilicet ꝙ nō est deferendū iuramentū reo,
sed ipse reus est actori cōtemnēdus.ff.de rei vendi.l.officiū.
de ꝓbatio.cū indebito.§.j.secundum Odof.& Abba.hic.&
Guil.in Spec.huius tit.§.vnico.ad finē.ver.quid si actor.fun
dat,& not.etiā hoc per Cynū.in.d.l.in bonæ fidei.in vltima
10 quæstione. In † tertio casu,scilicet quādo actor nihil ꝓbat:
tunc reus & si nihil præstiterit absoluēdus est.C.de æden.l.
qui accusare.de rei ven.l.vlti.& hic.ī.de causa possess.& pro-
pri.cū ecclesia.ĵ.vt eccle.benefi.vt nostrū. Bernar.& Hosti.
hic,& Hosti.in summa.eo.tit.§.quādo sit.in prin.& Specu.
eo.tit.§.vnico.ver.si autē actor &c.hoc fallit in quibusdā ca
sibus in quib° deferf ex lege alicui sacramentū ad purgandū
innocentiā suā:vt.C.de his qui ad eccle.cōfu.l.pręsenti.§.sicu
bi.de iure delibe.l.vlti.§.licentia.in authen.de instru.caute.
& fide.§.si vero moriatur.&.§.si vero nihil aliud.& de hęred.
falcid.§.si verò absunt.colla.j. Et secundum canones propter
infamiā indicitur reo purgatio,& in alijs casib° quos notāt
Bernar.& Hosti.post eum:vt.ĵ.eccle.benefi.c.vnico.in glos.
hoc generale. Itē fallit in casu quādo iudex accusat pro diffi-
nienda causa pecuniā accepisse,quo casu etsi nihil probetur
cōtra eum tamen iurare debet se nihil accepisse.in authen.li
tigan.videat.§.actore.colla.ix.secundū Inno.& Hosti.hic,&
Archid.vj.q.vltima.actor.fallit etiā in alijs casibus quos ibi
11 ponit Ioan. In quarto casu † quādo iura hincinde sunt obscu
ra:quia hincinde ꝓbata est æqualiter actoris intētio,& rei
exceptio,tūc pro reo sertur nō pro actore.arg.ff.de actio.&
oblig.l.Arrian°.de regu.iur.l.fauorabiliores.insti.de interdi
ctis.§.cōmodū.ī.de proba.c.ex literis.ī.de regu.iur.cū sint
obscura lib.vj.quod verū est,nisi actor fauorabilem causam
foueat,vt puta libertatē,testamētū,matrimoniū,dotē:vt le
gitur & notat ĵ.de re iudi.c.vlti. In quinto casu scilicet quan
do actor semiplenè ꝓbauit intentionē suā,puta per scriptu
ram domesticā vel per collationē literarū,vel per vnū testē
vel per fugam rei,qui finito officio vbi gessit officiū debuit
respōdere per se vel per ꝓcur.vt in authen.de colla.§.super
hoc.&.§.si quis autē.colla.ix.tūc iudex cū causæ cognitione
respectu habito ad quantatē causæ & qualitatē personæ de-
ferret iuramētū actori vel reo,vt hic cū distinctione:tamē
quia aut quæris de causis criminalibus,aut de ciuilib°,si de
criminalib°,tūc aut quæris vtrū iudex cū causæ cognitione
de qua.ĵ.sequif posit in defectū plenæ ꝓbationis deferre
iuramētū reo,& credo ꝙ sic.arg.C.eo.tit.bonæ fidei.ibi.*nec-
non in alijs certis causis* &c.quod verbū causis propriè loquēdo
debet referri ad causas criminales:vt not.C.de trāsact.l.cau-
sas vel lites.pro hoc facit.C.de abo.l.fallaciter.&.ff.eo.tit.de
iureiur.l.eū qui.§.in popularib°.& hoc tenet Archid.in.c.
alleg.si qs ꝑsbyter.in glo.ij.ij.q.v. Aut quęris vtrū posit de-
ferre iuramētū actori in defectū & supplemētū plenæ ꝓba-
tionis:& dico ꝙ nō:quia in talib° ꝓbationes debēt esse luce
meridiana clariores.C.de ꝓbationibus.l.sciāt.ij.q. vltima.
sciant. Vnde quod plus est vnus bonus testis vna cum fa-
ma in talibus nō probarent,vt notant Bernar.& Hosti.ī.de

testib⁹.c.veniens.j.vbi idem notāt de iuramento quod de famæ: & Archid.in.d.c.sciant.ergo multominus probat vnus quantūcunq; bonus cum iuramento actoris,& merito quia probatio famæ est fortior quàm ꝓbatio vnius testis: quod patet, quia vnus testis nō impedit spōsalia iurata seu matrimonium futurū iuratū:vt.j.de sponsa.prætereà.ij.& tamen fama impedit:vt.j.de consangui.& affi.super eodem.vbi de hoc per Bernar.in glos.finali.& imputet sibi actor si plenè nō ꝓbat:quia tali periculo se submisit. Et hoc intellige etiā in causis criminalib⁹ ciuiliter intentatis.argu.C.de æden.l. qui accusare.ff.quod metus causa.l.nō est.& demino.l.iij.vt hæc expresè notāt Bernar.& Hosti.s.de testi.l.tam literis. super verbo esse ꝓbata.Guil.in Specu.tit.de offi.omniō iudicū.§.finali circa principiū. Aut quæris de causis ciuilib⁹,& tūc aut actor nouit veritatē causæ,& est honestus homo,& res petita est modica,& tūc sibi defert iuramētū.in authen. de instru.caute.& fide.§.si vero moriant colla.vj.& de col.§. super hoc & §.si quis autē.colla.ix.ff.eo.l.iusiurandum & ad pecunias.§.si de qualitate.& §.penultimo.nam & vnū testē dico inducere præsumptionē & semiplenā ꝓbationem.arg. ff.de dote prælega.l.Theopompus. & quemadmodum testamenta aperiātur.l.j.§.si vnus.& est expressum.s.de ꝓcur. ex insinuatione.& de succes.ab intesta.cum dilectus.nam & duo faciūt plenā ꝓbationē:vt.s.de testi.c.in omni.ff.de testibus.vbi numerus.Restat ergo ꝙ vnus faciat semiplenam
12 probationē. Aut † actor nō nouit veritatē causæ vel summa magna est & persona suspecta vel reus est,& ita honestus vt actor,ꝙ summa est modica,& tunc defert reo iusiurandum vt absoluatur in cōtractibus bonę fidei & stricti iuris in delictis & quasi delictis,propter regulam generalem quæ traditur.ff.eo.tit.l.admonendi.& C.eo.tit.l.in bonæ fidei.licet quidam fuerunt qui dixerūt ꝙ semper reo deferēdum sit iuramētū per.l.allegatā admonendi ibi cū à iudice aliquis &c. secūdum Hosti.in summa.eo.tit.§.quando.vnde pro parte sumitur ista distinctio vsq; hîc & ex glos. Accur.in.l.alleg.in bonæ fidei.& ex Specu.in hoc tit.§.vnico.ver.vt autem plenius.vnde in ista causæ cognitione quatuor sunt attendenda. Primo cōditio personæ. Secundo natura causarum. Tertio quantitas rerū. Quarto qualitas factorū. Primo dico debet attendi cōditio personæ,vt videat quis melior quis dignior, quis præstantior,vt illi deferat,vt hîc.& arg.ff.de legiti.tuto.l.legitimos.legaliter autē ista cōsiderētur ea origine personæ & ex rerū accidentia:ex origine personæ,quia si ex bonis & legalib⁹ parētibus bonus & legalis præsumitur:
13 vt.ff.de edil.edic.l.quod si velit.§.qui mancipia. Item † ex rerum accidētia vt ex diuitia vel paupertate,nam pauperes libenter deierāt:vt.ff.de testi.l.iij.§.j.& in authen.de testi.§.si vero ignoti.quod est verū secundū Iaco.de Rauen.& Petrū de bella pertica alibi de diuitijs legitimè quæsitis. Si autem quæsitæ forēt per vsurariā prauitatem vel rapinas & huiusmodi præsumēdū est quàm sicut vsurādo damnauit animā suā ita & iurando cōdemnaret.argu.ff.de accu.si cui.§.ijdē. Secūdu debet attēdi natura causarū vtrū sint criminales de quib⁹ statim dixi vel exigētes perspicuā probationē necne: nam in talib⁹ nō est deferendū iuramentū à iudice,sed debent esse ꝓbationes luce meridiana clariores.C.de proba.l. sciant cuncti.ij.q.viij.sciāt cuncti. Tertio debet attēdi quantitas rerū,vt si magna est res tūc est opus maiorib⁹ iudicijs. argu.s.de elect.cū in cūctis.in prin.C.de falsis.l.vbi. magnitudo autē vel paruitas rerū colligitur ex cōditione personarum inter quas quādoq; alia parua res est magna,quādoque aliàs magna est parua secūdū statū nobilitatis,& diuitiarū: vt.ff.de iudi.sed etsi suscepit.§.j. Itē ea diuersitate locorū: nā in quibusdā locis aliqua res vilis est & parū cara quę in alijs locis multū cara atq; sumptuosa reperitur.ff.de ali.& ciba. lega.l.j.& l.mela. Quarto debet attendi qualitas factorū,vt magis scienti factū iudex deferat iuramētū quàm ignorāti. ff.pro suo.l.vltima.& ad Velleia.l.quāquā. Sequitur de sexto casu,scilicet quādo actor semiplenè ꝓbat intentionē suam,

& reus similiter semiplenè probat defensionē suam:& tunc dicunt Odof.& Abbas hîc ꝙ reo deferendū erit iuramentū cum sit fauorabilior.per.l.alleg. Arrianus.& fauorabiliores. &.s.de proba.ex literis. Vnde delatio iuramenti tunc habet locum cum alter scilicet actor tantū semiplenè & alter scilicet reus nullo modo vel vterq; semiplenè probat secūdum eos. Idem in hoc Specu.hoc tit.§.vnico.ad finē.in ver.quid si actor habet vnū. Et quod dictū est ꝙ pars potest deferre iuramentū parti intellige de parte saltem deferēte ad quā negotiū proprio nomine spectat,secus si sit procur. qui iuramentū deferre nō potest,nisi in tribus casib⁹,puta si habet ad hoc speciale mandatū,si in rem suam datus sit:si generalē & liberā habeāt administrationē & Episcopus habet hanc. s.de elect.com nobis.olim in fine.xxj.distin.relaxatio. secundum Hosti.in summa.eo.titu.§.quis potest.ver.in rebus.& Specu.hoc titulo.§.vnico.in fine. ¶ Supple glossas in glos.j. ibi.*iudiciale*.dicit Hostien.aliud extraiudiciale & iudiciale, aliud voluntariū,aliud necessariū:& ibi.*referri*.nullo modo & ibi.*susceptum*.& à iudice approbatū Hosti.vel intelligunt sine iusta causa,& sic non corrigūtur:vt sequitur in glos.sed glossantur & declarant per legem generaliter.eo.tit. ¶ Pone ergo detuli tibi iuramentū & iurasti:& per id obtinuisti nō possum appellare:vt prædicta.l.generaliter.§.j.&.ij. Sed po-
14 ne ꝙ tu † cui detuli retulisti mihi casu quo id licuit, & ego iuraui & obtinui,quæritur an possis appellare. Opinio Placentini habet ꝙ sic. Sed opinio Ioan.& Azo.habet cōtrariū Cum omnis relator sit delator, sicut qui redditur dat.ff.de signifi.l.verbū.& de lega.ij.l.cū quidem. Pro Placentino facit,quia delator sponte defert,sed relator necessariò, ergo magis succurrendum relatori.arg.ff.de constit.pecunia.l.id quod.&.ff.qui satisdare cogātur.l.fideiussor.§.si necessaria. & bo.libe.§.qui cū maior.l.accusasse.& hanc sentētiā approbant Iaco.Petros & Cynus in prædicta.l.generaliter.in prima quæstione. Facit.s.de offi.deleg.c.ab arbitris.lib.vj.cum cōcor.ibi signatis. Et dicit Nouella ꝙ hoc cōmunius approbatur. Facit quia is cui refert nō appellat quia iam elegerat causam per iuramentū diffiniri,sed is cui defert bene appellat,si cōtra eum pronūciatū fuerit:quia iurare noluit,& si iudex appellationis videat iuramentū nō iustè recusatū cōfirmabit sententiā.vt prędicta.l.generaliter.§.fin.autē.& ibi nō potest recedi. Fallit in casu.l.vltimæ.C.eo.scilicet cū quis legatū petit,& testamento nō apparente hæres sibi iuramentum detulit,& postea apparet illi nihil fuisse in testamento relictū: Et ratio potest esse quia iuramentū vim trāsactionis:vt.ff.eo.l.ij. Sed transactio non potest fieri nisi cognitis verbis testamenti,ergo nec iuramentū deferri vt.ff.de trāsactio.l.de his.quēadmodum testa.aperian.l.j.& ibi.l.admonendi.& quæ sit ratio diuersitatis ibi notat.facit quia in iuramento delato à parte parti. Sola religio est circūuenta cū per ꝓbationes appareat de cōtrario. Sed quando iudex defert,ipse & religio circūueniunt,& cū ipso nō ita miti⁹ agit, vt cū Deo secundū Ioan.Calde.in additione,& ibi.mandatum.vel datus sit in rem suam.& in fine.&.j.de ꝓcur.qui ad agendum.in fine.lib.vj.in glo.ij.ibi.dubitat.esset etiā actori iusta recusatio iuramenti,quia plenè ꝓbauit.de proba.c.ij. & reo qui actor etiā pręsumptiuè nil ꝓbauit,vt sequuntur. Petrus & Abbas in glos.iij.ibi.tamen.quæ notantur.iij.q. vij.§.tria.ver.porrò.& ibi.sicubi.ibi colligit glos.multos casus in quibus locus est delationi iuramēti & vide in Specu. de officio iudicis.§.vltimo.ver.sexto.

SVMMARIVM.

1 *Iurisiurandi arbitrata nō rectè delatione, appellandi ius esse: & quādo id deferat iudex.nu.2.*

3 *Præscriptionum varias esse species: & quando in qualibet litigatorum alteri deferatur iusiurandum.*

4 *Iurejurando subsidiario in probandis criminibus locum non esse:eo tamen innocentiam purgari.& nu.5.*

6 *Subsidiario iurejurando in matrimonijs locus ne sit? & quo modo accipiendum.numero.7.*

8 *Caussæ graues quæ? & an iureiurando decidi possint.*
9 *Vsurarum caussam subsidiario iureiurando decidi arbitrarium esse.*
10 *Caussa tituli sacerdotij iuramento an decidi possit, & decidi verius est. numero.12. Limito. vt numero.13.*
11 *Deiectio à sacerdotio quid pariat.*
14 *Subsidiarium iuramentum admittitne negatio?*
15 *Filium quem esse subsidiario iuramento probari.*
16 *Iusiurandum subsidiarium respuunt notoria.*
17 *Deferenti subsidiarium iusiurandum, quæ spectari debeant.*
18 *Caussa an magna sit arbitretur iudex: idq; circunstantijs deprehẽdi.*
19 *Ei cuius caussa parua est, non cui magna deferendum est iuramẽtum.*
20 *Iuramentum subsidiarium nõ, nisi à iudice deferri: idq; reo. nume.21. & 22. etiamsi vterque litigatorum plene probauerit. numero.23.*
24 *Actorem cuius plenè probationi imperfecta rei cõtraria est, vincere & versa vice. numero.27. Quod si cõdescant, defertur iusiurandum. numero.25. & viri. numero.26.47.48. & 49. & quid cæteris paribus. numero.28 & 51.*
29 *Procuratori fisci iusiurandum subsidiariũ deferri an possit. & nu.32.*
30 *Iuramentum suppletorium sibijpsi an deferre & vice sua, & litigatoris fungi possit iudex. numero.31.*
33 *Priuatum partium procuratori, accepto iudicio, iusiurandum subsidiarium deferri.*
34 *Subsidiariè iurantem his, quibus testis, caussis refelli. & numero.90.*
35 *Præsumptione, cognita caussa, à iudice iusiurandũ deferri: & ad subsidiaria quũ recurratur, atq; à iure cõmuni discedatur. nu.36. & 37.*
39 *Præsumptionis vires ex circunstantijs pendere.*
39 *Præsumptio in quem sensum ferenda sit. in § sanè. & numero.40.*
41 *Reo, cui fauet præsumptio, iuramentum deferri. & nume.42. & 43.*
44 *§ sanè. de nullo alio quã subsidiario iureiurãdo accipi debere. & quis illius sensus verior, & quæ facti species. numero.45. & 46.*
50 *Iusiurandum actori deferente iudicem quæ spectare oporteat.*
52 *Probatio plena quæ & rem ante sensu, q; corporeo stari. numero.53.*
54 *Iudex de negotio litis cũ estatione dubitat, & ea ad inquirendum mouetur. nu.55. & argumentis de iure partis opinatur. numero.56.*
57 *Iudici quando nata sit perfecta fides, & quæ sint probationis imperfectæ genera. numero.58.*
59 *Priuatæ scripturæ species: & quãdo earũ quælibet perfectè, vel imperfectè probet. nume. 60.61. & 62.*
63 *Exemplar publici instrumenti nullo modo probare: imperfectè tamen ita fidem facit, vt publico amisso iusiurandum deferatur.*
64 *Publicum instrumentum alijs, quam contrahentibus, eorum si interfu imperfectè ita probare, vt locum sacramẽto subsidiario faciat.*
65 *Rubrica instrumentorum quando, vel non probent, eorum formulis deprehendi.*
66 *Instrumenta die, vel nomine principis carentia imperfectè quo casu probent, vel nil.*
67 *Subsidiario iuramento locum non esse, si ex duobus testibus iuratis alter inquiratur. Limito, vt nu.68.*
69 *Fuga quibus casibus plene, imperfectè vel nil probet.*
70 *Testem vnum imperfectè probare. Declaro, vt nu.72.73. & 95.*
71 *Testis suspiciosus nullam fidem facit.*
74 *Testes iurati nõ tamẽ inquisiti, vel vice versa an imperfectè probẽt.*
75 *Testes productos in minori deficere posse: & in, quolibet defectu sit obseruandum. nu.77. & 78.*
76 *Testes dimidiatos secundum numerum actus probando à l. præfinito imperfectè probare, vt ex duobus vnus, ex quatuor duo. &c.*
79 *Famã, vnũq; testẽ nõ perfectè probare. & nu.80. Limito, vt nu.81.*
82 *Fama faciatne locum iureiurando.*
83 *Subsidiarium iuramentum ab altero, nisi in caussa sit conclusum, peti posse: & iudicem ad delationem eius cogi. nu.86.*
94 *Iusiurãdũ subsidiariũ nemine postulãte deferre an possit iudex. nu.85.*
87 *Iusiurandum subsidiarium toties repeti, quo noua capitula subortũtur.*
88 *Caussam reddat iurans & secretò inquiratur.*
89 *Iureiurando probationes perfici.*
91 *Iureiurãdo nullas alias litis obseruationes, quàm probationũ suppleri.*
92 *Iureiurando subsidiario in publicatione testamenti locum non esse, vbique tamen ex consensu deferri. numero.93.*
94 *Iusiurandum honoris, & oneris dissidere.*
96 *Regula, vox vnius vox nullius quomodo accipienda.*

Sanè. *Seipsum summat & diuidit duoq; dicta habet, secundum ibi. præsumptione.* & etiam illud dictum duo facit: quia ponit & excipit, ibi. *nisi iudex.* ¶ Expone literam. *Sanè.* quia prædixerat delationẽ iuramẽti per iudicẽ debere fieri ne crederet aliquis per hoc iuramentũ indistinctè deferendum: ideo hunc § submittit in quo instruit quãdo per iudicem deferre debeat Hosti. *omne.* nota bene verbũ. Sed nunquid videt restringere principiũ? dic ꝙ nõ: quia aliud est recusare quod nõ potest pars, nisi ex causa: vt. s. eo. c. in principio. aliud iuramẽtũ deferre quod iudex nõ potest facere reo inuito, nisi vbi actor aliquid probat, vt hic: vnde vbi actor nullam præsumptionẽ pro se habet iudex indistinctè iuramẽtũ reo deferre nõ potest: vt not. Hosti. in summa de dam. dato § quib⁹. in fi. ver. quid si ꝓbato. si tamen facit cõtrariũ reprobari nõ potest sine causa, vt hic in principio. secundũ Collect. *præstiterit.* id est probauerit, vel iurauerit: quod plus facit ad propositũ. Et fallit hoc secundũ Iono. quãdo iudex accusitur pro diffinienda causa pecuniã accepisse: quo casu & si nihil ꝓbetur cõtra eum, tamẽ iurare debet nihil accepisse. in authen. vt litigãtes iurẽt colla ix. *præsumptione.* concor. de despon. impu. c. attestationes. Hosti. & pondera: quia dicit præsumptione in singulari. Lapus. *pro illo.* scilicet actore secundum omnes. *potest.* nõ tamen est necessariũ, imo arbi-
s trio iudicis † cõmittitur. vt sequitur. arg. ff. de offi. præsi. l. sæpe. & l. sequenti. Hosti. qui fortè intellexit arbitriũ in hoc esse, scilicet an deferat nedum cui deferat. Quidam tamen habentes in. l. bonæ fidei. C. eo. literam. oportet tenens contrarium. Nouella vero habet ibi literã potest, sed ego in duobus libris habeo oportet. Vnde dico ꝙ licet hoc arbitrariũ sit, iudicem tamen rectè arbitrari oportet: & ideo si cũ deberet arbitrari deferendũ esse arbitret nõ esse deferẽdum, vel ecõtra grauat: & ideo ab eo appellari potest. argu. de offi. delega. c. ab arbi. lib. vj. & ita vidi obseruari de facto. *personarũ.* vt si reus vilis est & deierare cõsueuit & actor est bonæ famæ & habet vnũ testẽ idoneũ deferet actori & nõ reo. argu. de præsumptio. c. illud. in fine. cũ suis concor. *& caussa.* vt modica deferat, aliàs nõ & quæ dicãtur modica vel magna dicã posteà. *deferendum* cõcordat de testi. præsentiũ. ij. respõso. lib. vj. *deferendum.* concor. de testi Romana. ij. respõ o. lib. vj. Et per hoc dicit Hosti. delationẽ arbitrariã: ad idem de trãsact.
a c. finali. Nam † quandoq; iudex defert iuramentũ actori in odium rei. s. quod metus causa. c. finali. & quãdoq; propter calumniosam inficiationem ipsius rei in authen. de trien. & semis § studium. colla. iij. quandoq; ex honestate actoris, & causa fauorabili pro qua certat: vt prædixi: ad hoc. ff. de re mili. l. nõ omnes § à Barbaris & . s. de renun. c. super hoc. in fine. & . s. de cleri. peregri. c. ij. quãdoq; propter famã & alias circũstantias. vt. s. c. ex literis. ¶ Primo nota ꝙ actore non probante reus, & si nihil præstiterit debet absolui. vj. q. vltima actor. j. vt. ecclesiastica beneficia. c. vno. & ita nõ sufficit dicere vel proponere: nisi ꝓbetur. de cõcess. præben. cum super. Secũdo nota ꝙ si præsumptio facit pro actore non ideo statim debet ei deferri iuramentũ, sed potest deferri reo ad purgandũ suã innocẽtiã. cõcordat de testi. Romana. ij. respõso. lib. vj. Tertio nota ꝙ in delatione iuramenti iudex debet inspicere cõditionẽ ꝑsonarũ & causæ, & quid tũc veniat in causæ cognitione dicam posteà. Quærit autẽ Collect. valde impertinẽter nunquid iuramentũ metu amissionis rerũ extortũ indistinctè sit remittendũ, & refert glos. dicere ꝙ nõ, nisi enormem læsionem induceret, videlicet quia adimeret vitam temporalem, vt not. s. eod. si vero. vt cum quis metu amissionis totius substãtiæ iurat. vt. s. de hoc quæ vi metus ve causa fiunt. c. Abbas. vel saltem maioris partis. argu. j. de restitutione spoliato. c. frequens. libro sexto. Sed contra videtur. s. eodem cap. si vero. Ibi ius suum &c. propter quod credit Collectarius hoc relinquendum arbitrio iudicis, remittens etiam ad ea quæ scripsi post eum. s. codẽ. c. ij. ¶ Opponitur primo cõtra primũ notabile de. c. attestatio-

nes de deſpon.impub.vbi muliere actrice nil probanti fuit delatum viro pro abſolutione iuramentũ,ad quod patebit infra ſolutio. ¶ Secũdo opponitur pro quo ſciendũ ꝙ præ-
3 ſumptio eſt multiplex † & diſparis effectus:quia aliquãdo eſt iuris,& de iure:de qua ſatis notaf.l.diſtin.ferrũ.& de deſpon.c.is qui &.ij.q.j.c.j.& de præſumptionib⁹.quãto.aliâs præſumptio iuris tantũ:& hæc aliquãdo valida & efficax ad plenè ꝓbandũ,aliqua vero efficax ſolum ad ſemiplenè probandum,alia vero efficax ſolum ad ſuſpicionẽ inducendũ. Aut ergo intelligis de præſumptione iuris,& de iure:& tũc fruſtra fieret delatio iuramenti cũ neceſſe ſit ſecũdum eum iudicari. Aut loqueris de præſumptionib⁹ iuris tantũ validaad plenè ꝓbandum,& tunc adhuc fruſtra deferref:quia nec neceſſe eſſet iudicari pro actore,nec valere conſuetudo: in contrariũ.ſ.de proba.c.ij.nec tunc probatinnẽ defectiuã suppleret,ad quod tamen inducitur delatio huiuſmodi iuramenti,vt.notaf in.l.admonẽdi.&.l.in bonæ fidei.allegatis. Nec enim tunc deferri deberet actori ad ſupplendum quod defectiuum nõ eſt,nec reo ad ſe purgandũ:quia nec in hoc valeret cõſuetudo:vt eo.tit.c.ad noſtram. Aut intelligis de præſumptione ſolũ operãte ſemiplenę ꝓbationis effectũ:& tunc aut deferref reo ad ſupplendũ defectum ꝓbationis,& hoc nõ:cum actor ſit ille qui ſemiplenè ꝓbauit,& reus ipſe nihil ꝓbauerit,& ſic ſecundũ hoc actori & non reo deferre deberet. Aut ad purgandũ innocentiam ſuam iam ex præſumptione actoris maculatã:nam & ſine hoc & nõ obſtante hoc reus eſt in caſu abſolutionis propter defectũ ꝓbationis actoris minus plenè,& ſic fruſtra in fauorem eius eidem deferretur. Item nec in eum grauamen deferri deberet:nam actoris & rei pais debet eſſe cõditio.de regu.iuris.nõ debet. libro.vj.& tamen actor plenè probans,& ſic exiſtens in caſu victoriæ tali iuramento nõ grauaf. Igitur nec reus propter defectũ ꝓbationis actoris minus plenè exiſtens in caſu abſolutionis etiã tali iuramento grauari non debet:quia ita in iſto caſu reo ſicut in illo actori ius victoriæ quæſitum eſt & ſic eſt ſemper iuramentũ vel ſuperfluũ vel iniuſtum. Vnde vilitas perſonæ actoris propter quã nõ deferf ſibi iuramentum ac iuramentũ de calumnia & veritate à reo præſtitum quod reſpicit totã cauſam,& ſequẽs abſolutio rei ipſius rei innocentiam ſatis purgare videnf:quia res iudicata pro veritate habef,cuius authoritate licet cõtra propriam confeſſionem venire.ſ.eo.mulieri. Nec loquimur in cauſa criminali,vt infra patebit·ſed in ciuili in qua propriè tali purgationi locus nõ eſt,aut igitur plenè ꝓbat actor:& tunc cõdemnetur reus,aut nihil probat:& tunc abſoluatur reus. Aut ſemiplenè probat:& tũc ſibi defertur iuramentũ prout hunc ordinẽ ponũt Hoſti.& Nouella de proba.c.ij. Aut intelligis de præſumptione quæ ſolã ſuſpicionẽ inducit:& tunc malè per proximè dicta:& quia nõ poſſet tunc deferri actori eo quòd ſemiplenã probationem nõ haberet,vt infra patebit. Cuius cõtrarium ſtatim ſequitur,& quia tam leuis præſumptio rei innocentiam nõ macularet nec innocentiæ purgationem requireret,nec ad credendum vel opinandum,licet fortè ad ſuſpicandum vel dubitãdum induceret:ſed ad prædicta omnia patebit reſpõſio ex infra dicendis. ¶ Quoniam materia huius.§.diffuſa & confuſa eſt eam per articulos volo diſtinguere.

¶ *Articulus primus in quibus cauſis locũ habeat huiuſmodi delatio iuramenti.* *Rubrica.*

Circa iſtum articulum primum

habeo prætermittere ea quæ ſcripſi.ſ.eo.c.mulieri.in quæſtione quã ibi formaui:&.ſ.eo.c.in principio.in.j.&.ij.quæſtionibus:quia illa ſatis facient ad deciſionem ſequentium particularium quæſtionum.

¶ PRIMO autem circa hunc particularem articulum particulariter quæritur vtrũ in criminalib⁹ cauſis ſit locus delationi huiuſmodi iuramenti:vide quæ ſcripſi.ſ.eo.in principio.in.j.&.ij. quæſtionibus.& Hoſti.in ſumma.eo.tit.ſub rubrica de aſſertorio iuramento.§.ſuper quibus.poſt principium.& Specu.de iuramenti delatione.ver.vt autẽ.& Cyn. C.eo.tit.l.in bonæ fidei.in.j.quæſtione. Sciendum autem ꝙ Accur.in prædicta.l.in bonæ fidei.videtur velle ꝙ deferri poſſit. Hoſti.autẽ in ſumma eo tit.ſub rubrica de aſſertorio iuramento.§.ſuper quibus.poſt principiũ.& Specu.de iuramenti delatione.ver.vt autem.tenent ꝙ deferri poteſt per partem,ſed nõ per iudicem. Vel ſecundũ Hoſti.deferri poteſt reo ad oſtendendũ innocentiã. Abbas tenet ꝙ in crimi-
4 nali nõ † defertur:quia ibi ſunt probationes luce clariores neceſſariæ.C.de proba.l.ſi.ij.q.viij.ſciant. Et quia non debet quis ex ſuſpicionibus damnari.ff.de pœnis.l.abſentẽ.ſ.tit.j. literas.& ſic nec per ſacramentũ actoris. Quidam dicunt ad purgationem innocẽtiæ poſſe deferri.j.de calum.c.ij.& de purga.cano.per totũ. Simile.C.de pœna iudicis qui male iudicauit.authenti.nouo iure.ſed ad ꝓbationem criminis nõ defertur actori neceſſariũ per iudicem. Simile.C.de pœnis. l.cum qui.tamen volũtarium & iudiciale deferri poteſt per partem,& reo deferri poteſt eſſe neceſſariũ.C.de aboli.l.fallaciter. Alij dicũt nõ deferendũ cũ criminaliter agitur per iura ad hoc inducta:ſecus ſi pecuniariter.ff.de iniur.l.lege. Cornelia.§.hac lege.& facit quod dicã.j.de accuſa.veniens ſuper glo. Sed dato ꝙ poſſet deferri quęres an incidat in talionẽ actor deferens reo iurãte ſe nõ cõmiſiſſe illud crimen videtur ꝙ nõ.arg.ff.de accuſa.l.finali.ij.q.iij.qui nõ ꝓbauerit. Sed tu dic cõtra.ff.de iureiurãdo.l.eum qui.in principio. C.de plus peti.l.vna.j.de præben.c.ſi beneficia.lib.vj. Hoſti. ſ.de teſtibus.tam literis.dicit ꝙ vbi agitur ciuiliter actori habenti pro ſe vnam præſumptionem poſſe iuramentũ deferri aliter nõ. Collectarius dicit ſe credere ꝙ nõ debeat deferri,eo ꝙ in criminibus debẽt interuenire probationes luce clariores.v.q.ij. Epiſcopi. Refert Ioan.Calde.quoſdam dicere ꝙ extraiudiciale voluntarium in his deferri poteſt non autem iudiciale neceſſarium actori.arg.ff.de teſtibus.l.idonei.& de iniur.l.lex Cornelia.ſed bene reo:vt.C.de fide inſtrumen.l.vltima.C.de his qui ad eccleſias cõfugiũt.l.finali.
5 §.ſicubi. Videtur † autẽ poſſe dici ꝙ ad ſupplendũ ꝓbationes actoris ei deferri non debet,eo ꝙ in criminibus quis ex præſumptionib⁹ damnari nõ debet.ſ.de præſumptionib⁹. literas.& quia requirũtur ibi probationes luce clariores.C. de probationibus.l.vltima.ij.q.viij.ſciant.allegatis.ſed bene defertur reo ad purgandũ ſuam innocentiam.j.de calum.c. ij.& de purga.canonica.per totũ.&.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.authentica nouo iure.alleg.& hic in ſecũdo reſpõſo. Et procedit primũ dictum etiamſi de crimine ciuiliter ageretur:vt not glo.ſ.de in integ.reſtit.tam ex literis. arg.ſ.de probatio.tuę.& quod ſcripſi de elect.ſup eo.& eandem diſtinctionẽ in famoſis quęſtionib⁹ obſeruabis,& per hoc cõcordabis Hoſti.dicentẽ deferri poſſe Barto.cõtrariũ aſſerenti propter periculum famę,quod famam aggrauat ac magnam reddit ſecundum Batolum.

¶ SECVNDO quęritur quid in cauſa matrimoniali,& pręmitte vt ſcripſi.j.eo.mulieri.in.j.quęſtione.ſ.eo.c.in principio.in.iij.quęſtione.& vide Hoſtiẽ.ſub rubricella de aſſertorio iuramento vbi ipſe diffuſè hoc tractat. Et Accur.
6 † in prędicta.l.in bonę fidei.&.l.amonendi.alleg.& Bernar. ſ.eo.mulieri.& quę ibi ſcripſi in quęſtione poſt Henricũ & Cynũ in.d.l.in bonę fidei.in.iiij.quęſtinne & quę ſcripſi.ſ. eo.c.in principio in tertia quęſtione. Et qualiter reſpõdetur per tenẽtes ꝙ nõ,vide quod ſcripſi ibi in ſuppletione ſecunda:& quod hic ſcripſi ibi in expoſitione ſuper verbo pręſtiterit. Sciendũ eſt autẽ ꝙ Hoſti.hic tenuit etiã in cauſa matrimoniali propter circũſtantias deferri poſſe:& idem hic Philippus. Sed Accur.cõtra.ff.eo.l.iij.§.quacũq;.& ponit Hoſti. exemplũ. Pone mulier honeſta potens & diues petit in virũ ſibi inferiorẽ,q ſepius illã de ſtupro ſollicitauerat,& ꝓbat per vnũ teſtẽ cõmunẽ exceptionẽ maiorẽ ꝙ ille deſpõſauit eã p verba de pſenti ſibi debet hoc deferri ad hoc.j.de ſepul. ex parte.&.ſ.de teſti.ſup eo.ij. Sed opponit ꝗa ex hoc ſequif

absurditas

absurditas, si enim veniat alia posteà probãt legitimè ꝙ iste
prius cũ ipsa cõtraxerat sibi adiudicabitur. ĩ. de spon. c. si in-
ter. Sed respõdet ꝙ illud fit propter periculũ animarũ, & sic
non obstat quod dicitur ꝙ iuramẽtũ delato & præstito nõ
est amplius de veritate quærendum. ff. eo. l. nõ erit. §. dato. C.
eo. l. j. & ff. eo. l. nõ postea. illud enim verum inter istas perso
nas, & vbi refutaꝛ eadem causa aliàs cõtra: vt. ff. eo. l. iij. ante
7 finem. Sed † & tunc propter periculum animæ etiã cũ eadẽ
persona & in eadem causa audireꝛ: vt dixi. s. eo. c. in princi-
pio secundũ Hosti. qui refert etiã quosdã dixisse pro matri-
monio deferri posse, sed nõ cõtra matrimoniũ de quo teti-
gi & remisi. s. eo. mulieri. Lapus autẽ dicit simpliciter ꝙ non
propter periculũ animæ, cũ nõ plus obstet iuramẽtũ quàm
sententia illi periculo, & ideo plus vrget ista ratio in cõtra-
riũ: quia plus obstat iuramentũ in cæteris causis ratione hu
ius periculi. Sed alia ratione videlicet quia inspecta circun-
stantia ad hoc recurriꝛ: vt hic in fine. & sic non in causa ma-
gna & ardua huiusmodi est matrimonialis. quia ibi de statu
hominis & libertatis agitur, quã rationẽ allegat glos. in. d. c.
mulieri. cuius grauitatis deductũ vide per Hosti. in summa
de arbi. §. de quib⁹. Et si teneres cõtrariũ saltẽ restringere te
haberes ad casum in quo ageꝛ de matrimonio cõtrahẽdo
& nõ de dissoluẽdo, & vbi nõ ageꝛ de impedimẽto perpe-
tuo, & sic de periculo animæ: sed solũ vbi illud periculũ mi-
nimè verteꝛ, puta si ageꝛ ad effectũ ꝙ non cõtraherent:
8 quia † nec ibi causa videꝛ esse grauis, licet fateaꝛ ꝙ ex multis
alijs causis quàm ex statu vel libertate hominis causa matri-
monialis potest esse grauis: puto hoc arbitrarium, vt hic in
fine, & regulariter arbitari debere iuramentũ ad supplemen
tum ꝓbationis actoris nõ esse ipsi actori deferendũ licet ad
alios effectus quãdoq; inspectis causæ circũstantijs & perso
narũ cõditionibus actori vel reo, & maximè ipsi reo ad effe
ctum absolutionis vel purgationis deferri possit per p̃dicta.
¶ TERTIO quæriꝛ quid in causa vsuraria? dic ꝙ si quæ-
ritur de iure videlicet supposito contractu an sit ibi vsura
cessat delatio: quia non in facto sed in iure consistit. Simile.
xxiij. q. iiij. pudẽda. in fine. Sed si quæritur de facto, id est de
quãtitate vsurarũ locus est iuramẽto: quia causa merè ciuilis
& prophana nõ habẽs de natura sua grauitatem. Et idem si
causa est accessoria, puta de nõ repetẽdis vel soluẽdis vsuris,
aut de nõ impugnando cõtractum aut testamentũ vsurarii
non valere, seu vsurariũ sepeliendũ nõ esse iuxta. c. quãquã.
de vsur. lib. vj. nisi ex circũstãtijs personæ, vel causæ aut ne-
gotij tanta resultet grauitas ꝙ ab huiusmodi delatione ces-
sari debeat, cum tota ista materia sit arbitraria, vt hic patet.
¶ Lapus autẽ in suo tractatu finaliter dicit ꝙ in causa vsura
ria nõ est iuramentũ deferendũ alicui ipsarũ partiũ quæ in
causis maiorib⁹ & famosis nõ deferꝛ cuiusmodi dicit vsura
riũ propter notata de vsuris. quãquã. lib. vj. & in clemen. dis-
pendiosam. de iudicijs. nam & si quantitas vsuræ sit modica
sequela semper magna est, videlicet ꝙ cõuictus pro vsurario
habeaꝛ, iuxta notata de vsur. c. j. & in. d. c. quãuis tu cogita-
9 bis. Aduerte † tamen: quia quãquã in ista seu alijs maiorib⁹
seu grauiorib⁹ causis ex simplici ꝓbatione semiplena nõ es-
set deferendũ huiusmodi iuramẽtũ, tamen vltra semiplenã
probationem tantũ possent præsumptiones augeri, licet ad
plenã probationẽ clarè nõ venirẽt, ꝙ iudex arbitrareꝛ iura-
mentũ huiusmodi deferendum: quia ꝙ in huiusmodi causis
nõ deferaꝛ, textus nõ ponit, nec ad hoc nisi ex ratione magi-
stra, & arbitrario deuenitur: sed solũ habemus ex textu hoc
totũ arbitrariũ esse, vt hic in ver. nisi iudex. modo quantũ
causæ grauitas ab arbitrãdo retrahit, tantum præsumptio-
num vehementia ad arbitrandum inducere potest.
¶ QVARTO quæritur quid de causa beneficiali? super
quo vide Hosti. in summa de arbitris. §. de quibus. ver. item
cum arbitra. sententiæ quo ad cõpromissum: & quod scripsi
s. eo. mulieri. in quęstione. ver. secus in matrimonio spiritua
li. post Henri. & quod scripsi. ĩ. de eo qui mittitur in posses.
c. vno. in septima quæstione. lib. vj. & quod scripsit Cynus
in prædicta quarta quæstione. & ego. s. eo. c. in principio. in
10 tertia quæstione. quib⁹ suppositis † dicas quia aut loquimur
de tali beneficiali causa in qua quæritur de titulo beneficij,
seu canonica institutione: & tunc cessat huiusmodi delatio
iuramenti propter periculũ animæ, quã rationẽ summę ex
notatis per Hosti. vbi supra, & ex his quæ legũtur & notan-
tur. s. de eo qui mitti. in posses. c. vno. lib. vj. cũ his quæ scri-
psi ibi & supra in principio huius capituli in secũda quęstio
ne, nec obstat quod p̃dixi in causa matrimoniali: quia non
est retractabilis sententia hic vt ibi. Addit Lappus & aliam
rationẽ: nam cõmuniter causa beneficialis est grauius & ele-
11 ctio † scandalosa & periculosa: quia declararet quandoque
electũ inhabilem, iuxta lecta & notata. de elect. dudum. de
præben. eum qui. lib. vj & extragan. Ioan. xxij. execrabilis. &
de cõces. præben. c. j. per Nouellã. & saltim electũ deduxit ad
miseriã & cõfusionẽ quãdo beneficiũ opulentũ, & honora-
bile & persona simplex: & quia per hoc alienareꝛ persona à
beneficio ignorãte superiore cõtra lecta & notata de renun.
admonet. & c. quod in dubijs. vbi inhibeꝛ alienatio talis. &
de præbẽ. de multa. vbi notaꝛ ꝙ priuatio iuris de qua ibi ha
betur superiori nõ præiudicat. Sed quia ista ratio in contra-
riũ reuolui posset, tene primã, & idem intellige cũ de benefi
cij restitutione ageꝛ quicquid notauerit Barto. in prædi-
cta. l. admonendi. quia etiã tũc subest eadem ratio, videlicet
periculum animæ, ne vitiosus &c. vt patet ex his quæ legun
tur & notãtur. ĩ. de eo qui mittiꝛ in posses. c. vno. secũdũ ali
quos. Sed caue, quia finaliter hoc mihi non placet: nam aut
12 agitur de ꝓbatione possessionis † & hic Lapus fatetur cum
Barto. ꝙ sufficiat semiplena ꝓbatio, vt vnus bonus testis cũ
huiusmodi iuramento, & idem si de ꝓbatione deiectionis
ageꝛ: quia regula habet, ꝙ in quacunq; causa &c. vt. ff. eo. l.
iij. §. quacũq;. & tamen ista causa nõ videꝛ ex natura sua vl-
tra modũ magna siue grauis, nec hoc respectu animæ peri-
culũ hic verti videꝛ. Aut agitur de ꝓbatione tituli & adhuc
dubiũ minus: quia in possessorio restitutorio causam pro-
prietatis habente in quo requiriꝛ ꝓbatio tituli: vt. ff. de in-
terdict. l. ij. §. quædã. nõ est necessaria ꝓbatio plena, sed suffi-
cit verisimiliter colorata, vt patet ex his quæ legũtur & no-
tãtur. ĩ. de restit. spol. ad decimas. & ex his quæ scripsi in cle-
men. causa. ĩ. de causa poss. Fateor ergo ꝙ solũ iuramentũ
non sufficeret ad colorẽ tituli. Sed dico ꝙ cũ semiplena pro-
batione tituli quæ fortè sola de per se sufficit in possessorio
æquũ est recipi in suppletionẽ iuramentũ, vt ea ꝓbatio quæ
in alijs causis plena & sufficiẽs cõmuniter replicaꝛ in qua so
la colorata sufficit saltẽ pro coloratione habeaꝛ, vbi autẽ nõ
ageꝛ de titulo sed de proprietate aut ageretur de quæstio-
nibus incidẽtib⁹ depẽo. siue accessorijs ad causam tituli sed
non de titulo principaliter non apparet ratio cur regulę de
qua supra circa iuramentũ huiusmodi non sit locus. Sed vbi
13 † proprietate ageꝛ fortè cũ ꝓbatione semiplena vnius te-
stis nõ sufficeret quoad adiudicationẽ iuramenti actoris, &
sic fortè potest ꝓcedere glo. Ioan. in. d. c. eum qui. de eo qui
mittitur in posses. lib. vj. Sed quid in causa monachationis
vel cõuersionis scripsi post alios. s. eo. c. in prin. & c. mulieri.
Vide Cynũ in prędicta. iiij. quęstione. & Accur. in. prędicto
§. quacũq;. qui tenet nõ differendũ, alij dicũt posse deferri,
sed si est iuramentũ voluntariũ vel iudiciale necessaria erit
superioris authoritas sicut in alienationibus rerũ. xij. q. ij.
fine. & x. q. ij. hoc ius. Secus tamẽ in iuramẽto necessario. de
hoc. ff. de rebus eorũ. l. iij. §. item queri. Item circa hoc videas
Hosti. sub prędicta rubricella de assertorio iuramento. §. su-
per quib⁹. qui dicit propter causę grauitatẽ cessare hanc de-
lationẽ. Graue enim est ꝙ iuramentũ tuũ monachũ me con
stituat, aut ꝙ iuramentũ meũ à seruitute monachali me li-
beret seu à monasterio in eius pręiudiciũ personã meã alie-
net. Vnde ex hac ratione cõfessio pręlati ecclesię nõ pręiudi
cat. de succes. ab intesta. cũ super. & quod notaꝛ per glos. de
electi. dudũ. ij maximè ꝓpter præiudiciũ excõmunicatio-
nis de quo in. c. vt periculosè. qui clerici vel vouẽ. lib. vj.

14 ¶ QVINTO quæritur quid de causa † purgationis? Bre-
uiter dico ꝙ ibi non est locus huiusmodi delationi: quia aut
transferetur ad supplendum solẽnitatem purgationis, puta
defectũ iuramenti vnius compurgatoris deficientis: & hoc
non, quia nõ potest supplere defectũ solẽnitatis omissæ seu
nullitatis processus: & quia iuramenta compurgatorũ sunt
de credulitate: iuramẽtũ verò rei de sciẽtia. Aut ad supplen-
dum defectũ iuramẽti ipsius rei, & hoc nõ: quia tunc idem
per idem, & sic per seipsum suppleret: quia qui bis idem iu-
rat perinde est ac si solũ semel iuraret: vt. ff. de verbo. oblig. l.
qui vis. nec obstat quod ad aliud hîc & ibi iurat, iuxta lecta
& notata. de ordi. cogni. c. ij. & c. si. de testi. veniens. ij. & per
Hosti. in simili. in. d. c. attestationes. quia licet videat diuer-
sus respectus idem tamen est effectus: nec obstat ꝙ mutuam
materiæ mutationẽ inducit fortè: vt patet ex lectis & nota-
tis. ĩ. de purga. cano. accedens. quia hîc est mutatio vtriusq;.
¶ SEXTO quæritur quid in causa filiationis videtur ꝙ
actori super filiatione rei & econtra ac illi vel illi super filia-
tione vel natalibus tertij potest deferri iuramentũ: & quia
ista possunt illi per iuramentũ corporeũ cognouisse. Sed vi
detur illi super propria sua filiatione vel proprijs suis nata-
libus deferri debeat, quia nullus de seipso potest per sensum
corporeũ huius rei cognoscere veritatẽ: & facit quod legit
15 & notat in simili. ĩ. de purga. cano. accedens. Sed hoc † non
obstante dicit Lapus ꝙ ibi locus est huiusmodi delationi iu
ramenti: quia ibi sufficit probatio leuior, puta nominatio-
nis &c. ĩ. de filijs præsbyte. Michael. & de pba. per tuas. nec
obstat ꝙ nõ defertur, nisi qui ex certa scientia nouit verita-
tem rei: quia sufficit posse scire secundũ naturã causæ, videli
cet per nominationẽ &c. Satis enim est ꝙ supplementũ &
res suppleta, videlicet partis & testis iuratæ depositiones
eiusdem naturæ existant. ¶ Idem dicas de causa natalium &
cõcubinatis eadem ratione secundũ Lapum. de probatione
autem copulæ dic vt legitur & notatur. de præsumptioni-
bus. literas. & de testibus. c. præterea.
16 ¶ SEPTIMO quæritur † quid si agatur super notorio &
hîc dico nõ esse deferendũ huiusmodi iuramentũ: quia vel
probationes nõ sunt necessariæ: iuxta notata Inno. de coha
bitatio. clerico. c. tua. vel si oportet pbare rem esse notoriã
iudici cui notoria nõ est prout habet cõmunis opinio, licet
nõ oporteat pbare verã existentiã rei secundũ Inno. & Ioan.
Calde. de cohabi. cleri. c. tua & c. vestra. quãquam hoc dictũ
satis dubiũ sit, si verũ sit quod asseritur scilicet rem esse no-
toriã nõ debet ibi esse pbationis inopia propter quã defer
tur huiusmodi iuramentũ: vt prædicta. l. in bonæ fidei. eo ꝙ
in notorio totus populus vel maior pars eius debet esse te-
stis, & sic imputatur actori si ad testem vnicũ se restrinxit.
Dicit tamen Lapus ꝙ vbi quoquomodo apparere posset ꝙ
non fuisset in colpa defferret iuramentũ secundum regulas
prædictas. Sed illũ modum vix possum videre: & quia cum
fama testem faciliter trahit ad deponendum super notorio
quæ depositio ad se trahit depositionẽ veritatis, periculum
esset ex tali facilitate viã patere facilem cõdemnationis ini-
quæ fictionẽ suppletiuã fictioni depositioni veritatis adden
do contra lecta & notata. C. de inoffi. doti. l. j.
¶ OCTAVO quæritur quid in magis causis. Barto. in. l.
admonendi dicit ꝙ in illis nõ est deferendũ huiusmodi iura
mentũ, & dicit hoc dictũ esse magistrale: quia non habet in
textu. Et sumunt hoc doctores ad similitudinẽ criminaliũ
quæ dicũtur magnæ propter graue periculum, iuxta notata
Hosti. in summa de arbi. § de quibus. secundum Lapũ. Sed sal
17 ua pace imò pbatur per textũ in hoc † quod dicit hîc text.
causæ cõditionẽ attendendam, quod omnes exponũt sic, vi-
delicet attẽdendũ esse an causa sit magna, propter quod gra
uis seu ardua reputet: & tũc nõ deferat huiusmodi iuramen
tum, an vero nõ sit magna: & sic nec grauis nec ardua, & tũc
sit locus delationi iuramenti: & est ratio huius, quia vbi ma
ius periculum ibi cautius est agẽdum. ĩ. de elect. vbi maius.
lib. vj. & ideo quãto causa est maior & grauior, & sententia
periculosior, tanto & nõ immerito volũt iura ꝙ prouisio sit
cautior, id est pbatio clarior: vt. d. l. sciãt. modo vna præsum
ptio faciẽs pro actore ex solo iuramẽto actoris in causa pro-
pria præstito suppleta & coadiuta clarã pbationẽ nõ indu-
cit: quia post quã actor causam mouit ac de calumnia & veri
tate iurauit, verisimile est ꝙ illud iuramentũ suppletiuũ ex
primo depẽdens & consequutiuũ sine difficultate præstitit,
& idem ecõtra de reo eadem ratione. Aduerte tamẽ Barto.
dicit ꝙ licet cõtentio esset de magna re, tamen si de sola pos-
sessione cõtendat causa nõ est magna. C. si de momentanea
possessione agatur. l. momẽtaneæ. Super quo vide quod scri-
psi. ĩ. de procu. ex insinuatione. Præterea dicit ꝙ licet causa
in se sit magni ponderis, tamẽ si illud super quo petitur de-
ferri iuramentũ affert modicũ præiudiciũ veritati iuramẽ-
tum deferri potest, & credo ꝙ bene. ¶ Sed quæres quæ dicũ-
tur magnæ causæ, ad quod respõdeo ꝙ istud est arbitrariũ,
18 † & secundũ personarũ, & locorũ seu regionum qualitatem
& conditionẽ & quantitatẽ rerũ istud arbitrari debet iudex
secundũ Barto. vbi supra Hosti. & Abbatẽ & Nouellã hîc:
nam inter aliquos causa de centũ esset parua, & inter alios
causa de. x esset magna. Simile habetur de legato magno, &
paruo. ff. de iudi. l. sed & si susceperit. § ij secundũ Lapũ. Di-
cunt enim doctores, & hîc Abbas ex cõditione personarum
ex quãtitate rerũ, & ex qualitate regione ista ponderari Pa-
tet primo, quia. xx. solidos quæstio inter aliquos esset magna
quæ tamen inter alios esset modica, vnde pondus auri ma-
gno viro legatũ modicũ est, quod tamen alteri esset magnũ:
vt. d. l. sed & si susceperit. § ij. ff. de iudi. & quod de Comitissa
Mathilde ibi notatur. Ad secundũ facit lex legitimos. ff. de
legi. tuto. vbi dicitur ꝙ patronus in tutela libera satis dat si
lata fuit bona, aliâs non. Vnde videmus propter varietatem
rerũ iura variari: nam libellus qui præcipitur indistinctè da
ri nõ datur in modicis. Patet primũ. ij distin. iij. offerat. Et
secũdum in authen. de mandatis principũ. § sit tibi. Ad ter-
tium de qualitate regionis inducitur ꝙ alicubi vtile est lega
tum aquæ. ff. de alimen. & ciba. lega. l. mela. in fine. vnde in
Montepesulano emitur, & in Auinioñ. nõ, & Parisijs emi-
tur, & Bonoñ. non. Et vide in Hieronymo super Parabolis.
lib. iiij. c. xxv. sic modicũ vini faceret magnã causam in An-
glia vbi nõ crescit. Dicimus etiã quoad hunc casum inspicit
circũstantias causæ & personarũ, vt videat quis melius præ-
sumãtur scire verum, vt si vnus de facto suo litigat alius de
alieno potius differatur ei qui de suo, quia præsumũtur me-
lius scire. ĩ. de rescript. ab excõmunicato. secundũ Nouellam
Ioannes vero Calde. quoad hoc hîc dicit in additione hîc
verti in causæ cognitione cõditio personæ, & circunstantia
causæ, & vt legaliori & honestiori deferatur quod ex varijs
cõiecturis cognoscitur: sed istud ad propositum nihil facit.
19 ¶ Sed quid respectu vnius partis est magna & respectu alte
rius est parua: certè tũc videt deferendũ iuramẽto, nisi par-
ti, respectu cuius est parua: quia nõ est verisimile ꝙ ita cito
deierare velle, sicut alia pars cum ista expeditione causæ non
tantũ incurrat periculum sicut illa. arg. eorũ quæ not. Inno.
de crimi. fal. c. si. Nec obstat ꝙ actoris & rei æqua debet esse
conditio: quia illud verũ vbi ius ex causa nõ resistit: & ideo
quandoq; actori & nõ reo, & quandoq; ecõtra deferri debet
vt hîc vides. Item quid super negatiua. Dic ꝙ eo modo quo
probabilis est puta quãdo est coarctata: iuxta notata Nouel
læ. ĩ. de elect. bonæ. aut etiam per modum indirectum locus
est huic delationi. Sed his cessantibus causa est improbabi-
lis, secus quia vbi nõ est probatio nõ potest poni partis sup-
pletio. C. de proba. l. actor. & quod scripsi in. d. c. bonæ.

*¶ Secundus articulus quibus sit iuramentum huiusmo-
di deferendum.* *Rubr.*

Aduerte quia articulus nõ quæ-
rit à quo vel à quibus sit iuramentũ huiusmodi deferendũ:
20 nam hoc est indubitatũ, cum hîc † nõ agamus nisi solum de
iuramento iudiciali necessario propter inopiam probatio-
num, &

num,& in supplementum earum à iudice,qui de causa co-
gnoscit tum parti,vel alteri certis casibus cum causæ co-
gnitione deferendo,vt hîc indices,& in.l.admonendi,& in
l.bonę fidei.alleg.sed quęrit de eo,quod dubiũ est.s.an acto-
ri,vel reo.super quo vide not.Cy.in.d.l.in bonę fidei in.viij.
q.& ea,quę scripsi.s.e.c.in prin.in.iij.q.post Henri. Dicunt
quidam non petenti deferendum,& nõ alteri,qui petendo
& se ingerendo suspectum se reddit.ff.de procur.l.quę oĩa.
neutroq; se ingerente actori qui laborauit semiplenè pro-
bãdo:sed nõ valet:qa hîc non agiť de remuneratiõe laboris.
21 Alii dicũt reo† tanquàm fauorabiliori deferendũ.ff.de act.
& obli.l.Arrianus.&.ff.de regu.iur.l.fauorabiliores.& quia
reus inuitus trahitur.ff.de verb.ob.l.inter stipulantem.§.j.&
quia in dubio pro reo iudicatur.s.de proba.ex literis.ff.de
reg.iur.l.semper in ambiguis.imò dicunt quidam actori nũ
quàm deferendum:quia nemo idoneus testis in causa pro-
pria ar.ff.de testi.l.omnibus.sed ad hoc rñdent Bart.& La-
pus dicentes non esse incongruũ dicere ꝙ quãquàm in cau-
sis maioribus cũ assertione partis necessarij sint duo testes,
tñ in minoribus cum vno teste propter inopiã probationis
subleuandam causæ cognitione pręteritę sufficiat iuramen
tum partis pręstitũ ad delationem istius iudicis:quia opus
humanũ recepit totum,& interpretationem à diuino ex il-
la authoritate si peccauerit in te frater tu⁹ &c.ij.q.vj.si pec-
cauerit.cuius prosecutionem sume ex his,quæ scripsi.s.de
testi.in omni.&.s.de iudi.nouit.Cy.verò post Pet.vbi.s.te-
net ꝙ imò cęteris paribus non reo:sed actori deferri debet,
quia illi de quo verisimile est ꝙ periuret deferendum nõ est
ar.s.ti.j.quia verisimile,&.s.e.si verò.&.c.cum contingat:
nam lex periuria puniens deierantes ad iurandum facile nõ
admittit.C.de indicta vidu.toll.l.ij.in fi.in auth.vt debitri-
ces matres.§.vlti.sed verisimile est ꝙ reus citius deieret quã
actor:nam grauior esset reo sua cõdemnatio quã actori ab-
solutio rei.nam grauius est adiudicare ad se,quã nõ acquire
re.& iõ licet legato possit addici cõmissio si vellet nõ sic hę-
redi.ff.de le.j.l.senatus.§.legatum.& de cõdi.& demõ.ita ex-
pressi,& de acti.& obli.l.sub hac.&.l.cẽtesimis.sed hanc opi
nionem condẽnare videť iste.§.in ver.pręsumptione &c.se-
cundũ Nouel.quę dicit ꝙ hęc verba tollit hęc decretalis,
quę pręsumptione etiam faciẽte pro actore defert potius
reo,& in hoc videtur cõcordare Lapus,cæteriq; moderni
canonistę,qđ tñ mihi summè dubium est,vt.j.patebit.O-
doff.dicebat deferendum ei,pro quo facit pręsumptio se-
miplena cuius virtute defertur,vt aliquid sibi prosit argu.ff.
de le.j.l.si qñ.& ad istum.§.in ver.pręsumptione.vbi diciť ꝙ
præsumptione faciente pro actore reo deferri põt ad osten
dẽ suãm innocentiam.rñdet hoc esse casuale,vt quia reus
honestior,vel melius nouit veritatem:sed hoc videť diuina
22 re.&† ideò alij dicũt quos sequitur Lapus reo potius defe-
rendum per rationes ad hoc.s.inductas:& quia iuramentũ
delatũ reo tendit ad eius defensionem,quæ est multum fa-
uorabilis.s.de iud.intelleximus.j.ti.j.à nobis.& de rescript.
c.j.li.vj.& pro hac opinione videť casus hîc in vers.pręsum-
ptione.scdm cõem intellectum quẽ sequitur Nouel.sed ca-
ue:quia imò forté prędictus intellectus nõ est verus,vt.j.pa
tebit ex his:quę dicam.j.e.c.circa tertium articulum ¶ Sed
23 quid dices si vterq; semiplenè probauit.dicit† Nouella ꝙ
tunc adhuc fortius reo deferri oportet:quia tunc in oĩbus
paritas est,& quia intentio,& defensio rei fauorabilis est,&
quia promptiores &c.s.de proba.c.iij.vt no.in Spe.de iura-
menti dilatione ad fi.ver.quid si actor.vbi recitat circa hoc
quatuor opiniones scdm Nouel.nec est verum ꝙ hîc detur
optio iudici:quia nõ simpliciter,sed primo loco vult defer-
ri reo præsumptione faciente pro actore,vt hoc §.ij.rñso.qa
verba sonant potius ordinem quã faciant optionẽ,quia eñ
actor fuit causæ instigator,& iurauit se ius habere,& fecit
quicquid potuit præsumptio est ꝙ suo pudori volens par-
cere modo nõ iuraret contrarium,& præsumptione elidiť
pręsumptio.j.ti.pxi.literas.scdm Io.Cald.sed pone ꝙ vnus

probauit plenè,& alter semiplenè nunquid tunc est locus
delationi iuramenti.Quidam volunt tenere simpliciter ꝙ
non:quia tunc fit solum delatio scdm eos qñ alter tantũ vel
vterq; probat semiplenè.& hoc tenẽt Spe.de iuramẽti dila-
tione ad finem.& Ia.de Ra.in.d.l.in bonę fidei.eo ꝙ ille obti
nere debet,qui potiora iura inducit.C.de edicto,di.Adria.
tol.l.iij.& quia semiplenũ nõ derogat plenę hoc,vt.C.de te-
stamenti.l.volumus.& quia probata intentione actoris,si
reus vult euitare condemnationẽ euidentissimis probatio-
nibus ostendere.ff.de peti.hæred.l.qui se liti.sed Cy.post Pe
trũ de bellapertica in.d.l.in bonę fidei.in vlti.q.tenet cõtra-
rium.s.in casu in quo actor plenè probauit,& reus semiple-
nè & probat sic:quia probatio rei semiplena tollit dimidiã
alterius,& sic illa amplius non remanet plena,sicut pactum
de nõ petendo de obligatiõe in qua est duplex vinculum ci-
uilis,& naturalis tollit naturalem.ff.de solu.l.stichũ.§.natu-
ralis.nã sicut in dubio defertur iuramentum,sic in dubio ca
uetur de rato,& tñ si probata potestate tutoris per instrũm
probo reuocationẽ per vnũ testem,vt.ff.de admi.tu.l.quod
24 vulgo.vnde absolutionẽ cõtrariorũ distinguo† sic quia aut
probatio rei semiplena est contraria ꝓbationi actoris,quæ
plena est,& tunc locus dilationi,sed cõdemnationi:quia ple
no nõ derogat minus plenum,& quia actor iura inducit po
tiora,vt in contrarijs.Aut nõ est contraria:sed cõpatibilis,
25 † vt probatio solutionis,vel pacti de nõ petendo quæ se cõ-
patitur cũ probatione initur,& tunc locus est delationi:qa
tunc probatio rei nõ derogat probationi,licet deroget intẽ
tionem actoris,& hæc opinio videtur placere Nouellæ.Di
cit enim sic vnde securè teneas scdm eam ꝙ qñ in his quæ
sunt directè contraria occurrunt plena,& semiplena proba
tio nõ est locus delationi.sed pręfertur plena semiplenę,&
plenior minus plenę,& probať.s.de testi.in nostra.Ad idẽ
ff.de ventre inspi.l.j.j.responso.scdm Io.Cald.& tunc proce
dit ius illud qui potiora iura &c.& no.de iure pa.suggestũ.
in vlti.gl.remittit ad no.sua de fide instru.cum Io.super gl.&
26 ita.sed si† plena,& semiplena sunt compassibiles iuxta not.
Nouellę.j.c.j.super gl.si fuerint tunc plena manente in suo
effectu,& nihil cõe habente quoad vim probationis,vel suę
fidei cum semiplena,vt in exemplu.s.positis nõ videt quis
impedit iuramentum deferri,si quantitas causæ,& alia quę
s.dixi hęc suadent aliâs sequereť ꝙ in nulla causa in qua fun
data esset de iure communi intentio agentis posset iuramẽ-
tum deferri reo super defensione sua post semiplenam pro-
bationem ipsius,& in his concordant Bar.& Lapus,& Ioã.
Cald.hîc in additione,& omnes moderni,& credo ꝙ bene.
sed caue:quia quidam dicunt ꝙ si plena probatio est vera,&
naturalis,vt est illa,quæ fit per testes propter semiplenam
nõ defertur iuramentũ:sed si plena nõ est vera:sed præsum-
ptiua,vt per instrumentũ tunc secus:sed nõ placet hoc Ioã.
Cald.quia ex quo se non cõpatiuntur illa semiplena in nullo
elidit plenam etiam præsumptiuam remittens,quæ scripsi
post eum.s.de fide instru.c.cum Io.in sua distinct.sed pone
ꝙ agens ex mutuo per instrumentũ,vel per testes plenè ꝓ-
bat se talibus diebus,& loco reo centum personarum nume
rasse reus verò per vnum bonum testem probat se,vel acto
rem.aut vtrunq; fuisse in loco multum remoto per totam il
lam diem nunquid est locus dilationi iuramẽti? breuiter di
co ꝙ non prædicta quia tales probationes cõtrariæ sunt in-
directè,& per consequens incompatibiles,& sic rationes
27 prædictæ vendicant sibi locum.sed pone econtra † ꝙ pro-
batio rei sit plena,& probatio actoris semiplena.Breuiter
adhuc dico cessare delationem per prædicta à fortiori ratio
ne,vbi verò æquales essent,licet reo deferri posset:vt prædi
ctum est non crederem posse deferri actori:quia nullã pręē-
sumptionem pro se habere videtur ar.huius.§.ver.pręsum-
ptione.à contrario:nam tantum facit de præsumptione cõ
tra actorem probatio rei quantum facit de præsumptione
pro eo probatio sua.& ex his,si vera sint,insurgit conclusio
talis,videlicet ꝙ siue actor,siue reus plenè,siue vterq; semi-

plenè ſiue actor nihil probet non eſt deferendum iuramentum actori, nec etiam reo de neceſsitate licet in tertio caſu ei deferri poſsit. Item ex præmiſsis ſi omnia vera eſſent inſurgeret, & alia talis cõcluſio, videlicet ꝙ præſumptiõe vim ſemiplenę probationis habente, & ſic actore ſemiplenè probãte reoq; nihil probãte, nec aliqua præſumptione vim ſemiplenę probationis habente pro eo faciente. Cęteris tñ alijs exiſtentibus partibus deferendum eſt iuramentum ſi deficiant alię probationes non tñ actori, ſed reo. Item etiã ex pręmiſsis ſi vera eſſent inſurgeret, & alia concluſio contra iudices modernos, qui in caſu. ſ. proximo, non reo, ſed actori indiſtinctè deferunt iuramentum prout vidi in palatio apoſtolico ſæpius fieri, videlicet ꝙ ipſi faciunt malè, & contra caſum huius dec. in ver. pręſumptione, licet poſita in paritate. i. circunſtantijs perſonarum, & cauſis facientibus contra reum, & pro actore iudex illud actori viderit deferẽdum ſcdm intellectum cõmunem huius §. de quo ſupra. Verum: quia prędict⁹ intellectus fortè nõ eſt verus, ſic nec iſtę concluſiones forſan de iure procedunt, quod intendo enu-
28 cleare in articu. j. Aduerte † tñ quia Lapus in tractatu ſuo quem ędidit ſuper materia huius §. dicit ꝙ iſta qõ cui videlicet arctari, vel reo iuramentum huiuſmodi ſit potius deferendum cęteris paribus non procedit: quia aut vterq; ſemiplene probauit, & tũc ſemiplena rei tollit ſemiplenam actoris, & econtra. C. qui & apud quos. l. j. & ſ. ti. proxi. literas. & ſic tanquàm nihil probato ceſſat delatio iuramẽti, licet Nouella hic, & Speculator de delatione iuramẽ. ad finem dicãt deferẽdum reo, aut actor ſemiplenè probauit, & reus nihil & tũc illo caſu actori deferri debet, & idem econtra in reo quia ſemper illi pro quo facit præſumptio habent vim ſemiplenę probationis alio nihil probante alijſq; non obſtantibus cæteris paribus deferendum eſt. Aut actor plenè probauit, & tunc ceſſat delatio iuramenti. ſ. de proba. c. ij. etiam ſi reus ſemiplenè probaſſet quod non eſt verum, vt infra dicã, & idem ſi reus plenè probaſſet, & actor ſemiplenè eadem ratione. ſed hoc verum dum amborum probationes inuicem repugnantes, ſeu contrariæ cõpatibiles exiſtunt alioquin nõ obſtante plena probatione vnius alteri ſemiplenè probanti deferri poſsit, vt deducã. j. e. ar. j. prox. q. ij. in fi. & q. iij. & v.

¶ PRIMO circa hunc articulum quęro, vtrum cum pcęditur ex officio ſit locus delationi huiuſmodi iuramenti? & licet Lapus circa hoc multum inſiſtat, tamẽ breuiter me expedio: nam aut quęritur vtrum reo ad oſtendendam ſuam innocentiam deferri poſsit, & dico ꝙ ſic per ea quæ ſcripſi ſ. arti. proxi. q. j. ver. ſed bene defertur reo, aut quæris vtrum iudex ex officio procedẽs poſsit iſtud iuramentum deferre ſuo officio proſequente, & hîc ſubdiſtingue: quia aut quęrit vtrũ poſsit iudex deferre ſibi ipſi in caſu in quo ipſe carens
29 procuratore fiſcali proſequitur per ſe ipſum, aut quęrit † in caſu in quo habet procuratorem fiſcalẽ ex officio procedentem vtrum illi poſsit deferre. In primo caſu dicit Lapus ꝙ ſi ageretur de crimine etiam ciuiliter non eſſet locus huic delationi per notata gl. ſ. de teſti. tam literis. Dicit tñ ꝙ ſi talis iudex in caſu. ſ. proximo ciuiliter ex officio procederet, vt puta ad reſtitutionem vſurarum iuxta. c. ad noſtram. ij. ſ. eo. vel vbi collectorum apoſtolicus ageret contra propinquos Epi mortui ex officio ad reſtitutionem ſpoliorũ Epi camerę reſeruatorum per illos retentorum, vel Epiſ contra plebanum ad inſtituendum numerum ſeruitorum ſcdm quantitatem fructuum iuxta. c. cum M. ſ. de conſti. & j. de inſtit. c.
30 j. & xij. q. j. pręcipuè † poſſet ſibi ipſi deferri iuramentum cæteris concurrentibus: nam ipſe in proceſſu ſuſtinet vices partis de accu. qualiter & quando libellum format, & iura producit & ſuccumbens certo caſu expẽſas ſoluit, vt no. in Spe. de expenſis §. nunc videndum. ver. hoc quoq;. imò videt minus, quã pars hoc caſu ſuſpectus eſt: quia pars ad ſui commodũ iudex verò non ad ſui cõmodum. ſed pro parte vtraq; iurat. Fatetur ꝙ quędam remouerẽt iudicem ab huiſmodi iuramento quę non remouerent eum à iudicando: nam ſibi obſtabant omnia, quæ obſtarent teſti, vel parti iurãti, & dicit ꝙ ſic ſeruari vidit per dñm Lucium Epm ceſſante in partibus Tuſcię apoſtolicum collectorem ſuper ſpolijs Philippi de lentilla dudum Epi Florentini contra cõiunctos illius Epi qui ſibi detulit huiuſmodi iuramentum: ſed licet ſeruari ſic viderit non legit per aliquem ſcribentem ita fieri debere vt dicit. fateturq; etiam ꝙ obſtare ſibi poterat hoc ꝙ iuramentum huiuſmodi deferri non poteſt, niſi illi qui habet certam notitiam rei ſuper qua iurare debet. Prætereà dicit ꝙ nec eſt hoc contra illam interpretationem quam facit ius poſitiuũ de lege diuina ex illa authoritate, ſi peccauerit in te frater tuus &c. imò facit pro: quia hîc iudex aſſerens cũ vno
31 teſte. ſed † dubito, ꝙ in hoc non bene dicat eo ꝙ nõ apparet modus quomodo propter tales diuerſos reſpectus poſsit iudex ſuſtinere vices duorum in hoc caſu attentis his, quæ leguntur, & no. j. de inſtitu. c. vlti. cum concor. ibi ſignatis. in gl. ij. & C. de acceſſo. l. nemo. & maximè, quia ſibi ſic deferendo multum ſe ingereret multumq; redderet ſe ſuſpectum iuxta illud quòd ſcripſi. ſ. e. arti. ver. quidam dicunt non petẽti. & ideò conſuluit gl. & doctores ꝙ ſi iudex in teſtem producendus ſit cauſam alteri cõmittat quia iudex & teſtis ſimul eſſe non poſſet & facit. j. de iure pa. per veſt rat. cũ ibi noa. in gl. j. & ij. & ſ. de elect. cum in iure. cum ibi not. in gl. j. ſi ergo velit deponere, vel iurare committat cauſam alteri & tunc producatur in teſtem per prædicta ar. ſ. de teſti. c. cũ
32 à nobis. & ſ. de proba. c. quoniam contra. in fi. In † ſecundo verò caſu videtur poſſe diſtingui: quia aut agit de crimine criminaliter, vel ciuiliter, aut de tali facto quod delatum, & conuictum grauiter notaret, & infamaret, aut aliud magnũ & graue pręiudicium afferet delato, & tunc ceſſet delatio & tunc ceſſet delatio iuramẽti per ea quæ ſcripſi in. j. & viij. quæſtionibus arti. ſ. proximi. Aut ceſſant prædicta, & tunc præſumptione vim ſemiplenæ probationis habente, faciente pro procuratore fiſcali, cæteriſq; cauſæ, & perſonarum circunſtantijs hoc exigentibus procuratore fiſcali deficientibus alijs probationibus deferri valeat huiuſmodi iuramentum, vt hîc in fine. in ver. niſi iudex.

¶ SECVNDO quæritur vtrum procuratori partis poſſit deferri huiuſmodi iuramentum videtur ꝙ non: nam te-
33 ſtis non deponit, nec iurat per alium. putat Lapus † contrarium dũmodo procurator ſit factus dñs litis, & habeat certam notitiam rei, de qua iurare debet alijs concurrentibus &c. quia ſi procurato non eſſet deponere poſſet, vt teſtis, & tñ iſtud iuramentum ſuccedit loco teſtis, & facit quis procurator minus quoad hoc ſuſpectus eſt quàm principalis, quia nõ agit de damno vitando, nec de lucro captando ſicut principalis Cõſultum tñ videretur ꝙ in caſu huiuſmodi iuraret vterq; videlicet, & principalis, & procurator, non tñ vices duorum obtineant, ſed ꝙ vnus teſtis ſeu iurati vice tantum fungantur ita cõ ſertur ſnia in perſonam procuratoris contra dñm, & in perſonam dñi abſentis contra procuratorem iuxta notata de elect. quęrelam. & etiam dum dñs vult adeſſe cauſæ ne procurator colludat, & licet procurator negando reſponderit qñq; cogitur, vt iuſtior reſpondere ipſiſq; in dictis ſuis exiſtentibus contrarijſq; ſe non impediunt, nec ſtatur capitulo imputari de fide inſtru. imò ſtatur iuramẽto & dicto principalis tanquã iuſtioris, & qui meli⁹ ſcire veritatem præſumitur ſcdm Lapum.

34 ¶ TERTIO quæritur † vtrum ille cui iudex hoc iuramẽtum vult deferre poſsit repelli prætextu criminis? Lapus putat ꝙ ſic: quia loco teſtis ſuccedit, & ideò oĩa poſſunt obijci contra eũ, quæ poſſunt obijci contra teſtem pari ratione dicit etiã ꝙ poteſt recipi iuramentũ ſaluis exceptionibus partis alterius poſteà examinandis iuxta lecta, & not. ſ. de teſti. ex parte. adde quod dic vt ibi ſcripſi.

¶ Tertius articulus ex qua cauſa deferri debeat huiuſmodi iuramentum *Rubr.*

Circa iſtum articulum tria prin-

cipaliter

cipaliter sunt videnda. Primum est in genere ex qua causa
procedi debeat ad delationem huiusmodi iuramenti. Secun
dum est ex qua causa valeat deferri actori. Tertiũ est ex qua
causa debeat deferri reo.
¶ PRIMO ergo quæro ex qua causa in genere ꝓcedi de-
beat ad delationem huiusmodi iuramenti ad qd rñdet no-
ster §. in ver. præsumptione. dicens ꝙ præsumptio faciens ꝓ
actore est causa propter quam procedi põt ad delationẽ hu-
35 iusmodi iuramẽti: sed aduerte: quia † ista causa de per se non
videtur esse sufficiẽs: nam & alia videntur esse necessaria, vt
colligitur hic, & C. e. l. in bonę fidei. vbi dicitur ꝙ in bonę fi-
dei contractibus, nec non etiam in alijs cæteris causis ino-
pia probationum per iudicem iureiurãdo causa cognita res
decidi oportet vnde ex isto §. & ex d. l. clarè colligitur ꝙ hic
principaliter requiruntur tria. Primum est ꝙ subsit proba-
tionũ inopia. Secundum est ꝙ per iudicem fiat, vt patet in
d. l. in verbo, *inopia probationum*. & in verbo, *per iudicem*. Ter-
tium est ꝙ præsumptio faciat pro actore, vt hic. & est ratio
36 quoad primum † quia remedium istud est extraordinarium
& subsidiarium & prima facie satis iniquum, videlicet ꝙ qs
testificetur in causa propria, & ideò si aliud remedium ordi
narium alterius probationis superesse potest nõ est ęquum,
nec necessarium ꝙ ad istud subsidiarium, & extraordinariũ
remedium tam iniquum sine causa rationabili recurrat arg.
ff. de mino. l. in causæ. cũ simil. & ideò pessimè faciunt iudi-
ces moderni ex ignorãtia iuris qui statim quòd actor habet
pro se vnum testem deferunt sibi huiusmodi iuramentum
quia imò deberẽt in hoc se reddere valde difficiles propter
iniquitatem huius iuris. & primò deberent inquirere diligẽ
ter, si considerata qualitate facti quod prætenditur per acto
rem plures de illo facto si verum esset deberent scire verisi-
militer veritatem & si sic reperirent non deberent reputare
adesse inopiam probationis ex natura rei: sed propter defi-
cientem veritatẽ, & tunc deberent actori dicere quęre alios
testes, quia si verum esset quod asseris verisimile esset quòd
plures scirent, & quòd per plures probare posses, non enim
intelligitur illa lex in bonę fidei de inopia actuali, sed de ve
risimili atq; possibili: quia aliàs esset imposita verbis, & nõ
rebus qd non est dicendum, vt. C. cõia de le. l. j. in fi. & ĩ. de
elect. commissa §. porrò li. vj. & pro hoc optimè facit quod
scripsi j. art. proximo ad finem primæ quęstionis principalis
versu quarto. quid si in instrumẽto, & versi. seq. & circa prin
cipium tertię quæstionis principalis eiusdem arti. ver. item
hoc verum. & ver. sed pone ꝙ dictum testis, & versi. sequen
ti. ratio autem secundi est: quia in iuramento iudiciali volũ
tario non requiruntur probationis inopia, & causa causęq;
cognitio, seu aliquod eorundem: sed in illo deferẽti, & susci
pienti sufficiunt volũtates & idem de voluntario extraiudi
ciali, & si præstaretur non delatum à iudice, nec à parte nul
lum operaretur effectum. Præterea est, & alia ratio: quia hoc
iuramentum succedit loco testis, & dimidię probationis se-
cundũ omnes. Modò probatio debet fieri iudici, seu autho-
37 ritate ipsius. Ratio † autem tertij est: quia absq; aliqua causa
rationabili à communi iure recedi non debet. ff. de constit.
principum. l. ij. modo de iure cõi nisi actor suam intentionẽ
plenè ꝓbet reus, & si nihil pręstiterit absolui debet, vt hic
in prin. illius §.
¶ SECVNDO quæro ad intellectum huius §. ij. respon
38 so in verbo *præsumptione*. & ad † declarationem eorum, quæ
proximè dixi de qua præsumptione loquitur iste §. super.
q. ĩ. e. §. in. ij. oppo. nam vt prædixi præsumptio multiplex est
& dispersit effectus. Est enim cognitio ex circunstãtijs resul
tans. ĩ. j. ex studijs. & per totum variaturq; debilitaf, & forti
ficatur plus, vel minus prout suadẽt circunstantiæ, & aliqñ
est iuris, & de iure, & aliqñ iuris tñ prout suadent circunstã
tiæ, & qñq; iuris tantum, vt dixi. ĩ. vt potes videre per Spe.
& alios summistas. ti. de præsump. ideò de qua pręsumptio-
ne intelligatur examinari oportet: quia iste punctus multũ
dubius est, eiusq; examinatio necessaria valde. Lapus verò
qui istum §. j. repetijt, & postea super eo specialem tractatũ
ædidit vtrobiq; circa hunc passum multum variauit, & fi-
naliter omnib⁹ reuolutis in isto intellectu se firmauit. s. ꝙ li
tera ista loquitur de præsumptione valida, & quæ facit semi
39 plenam probationem. Dicit † enĩ ꝙ non debet intelligi de
præsumpt. quę inducit iudicem solũ ad suspicandum, sed de
illa quæ inducit etiam ad opinandum, & probat quia hoc
iuramentum habet effectum vnius testis & nõ vltra, & de-
fertur ad implendum, & perficiẽdum probationẽ. Modò si
adiceretur præsumptioni, quæ non haberet effectũ semiple
næ probationis hoc iuramentũ nõ habens effectum semi-
plena probatione maiorẽ ambo coniuncta plenam proba-
tionem non facerent, & illa est bona præsumptio de qua lo-
quitur hic Bernardus circa medium vltimæ glos. & hoc hic
videtur velle Nouella, & etiam in. c. ij. de probat. secundum
Hosti. & Cy. in. d. l. in bonæ fidei. ¶ Sed oppones: nam scdm
hoc in reum deberet transferre onus probandi tanta præ-
sumptio, nec per consequens deberet sibi sufficere ad osten
dendum suam innocentiam proprium iuramentum ar. eo-
rum, quæ leg. & not. C. de proba. l. siue possidetis. Lapus non
rñdet: sed respondeo ꝙ contraria loquũtur de pręsumpt. in-
surgente ex facto plenè probato, seu de præsumptione iuris
40 effectum plenè probationis habente. Nos † verò loquimur
hic de præsumptione ex semiplena probatione originem
permittẽte effectumq; semiplenę probationis solũ habente
modo actore solùm semiplenę probante verè, vel præsum-
ptè reus est in casu absolutionis. ĩ. de proba. in pñtia. & . C.
de testi. l. iurisiurandi. in fine. & ideò non releuatur, imò one
ratur in hoc ꝙ iuramentum sibi defertur ad suam innocen-
tiam ostendendam. ¶ Rursus oppones: quia hoc iuramentũ
est dimidiæ imperfectæq; probationis suppletiuũ atq; com
pletiuũ, vt dixi. ĩ. igitur præsumptione vim dimidię proba-
tionis habente pro actore faciente, reoq; nullam pro se pre-
sumptionem habente nunquàm reo ad suam innocentiam
ostendendã cũ pro illa nullam habeat pręsumptionem, seu
probationem dimidiam quę suppleri, vel perfici possit imò
contra se habet præsumptionẽ quę pro actore facit: sed sem
per actori talem præsumptionem, seu dimidiam probatio-
nẽ habẽti ad suam huiusmodi dimidiã probationem supplẽ
dã, & perficiendã iuramentũ huiusmodi deferri debet: quia
licet initiatim, & dimidiatim suppletionem, & perfectionẽ
suscipiat, ac requirat, illud tñ qd nec dimidiatum, nec initia-
tum est, nec ad suppletionẽ, nec perfectionẽ recipit, seu re-
quirit, propter qd dicit Lapus ꝙ de isto textu põt dici sicut
dicit Nouella de alio textu eiusdem authoris. ĩ. de precario.
c. precariam. s. ꝙ non est lapidandus scholaris, vel magister
errans ex quo author errat, & ꝙ interdum bonus dormitat
Homerus. & qd fortè Odofr. in eo qd scripsi post eum circa
principium articuli proximè præcedentis in ver. Odofr. di
cebat ad hanc difficultatẽ aduerterat, & qd forsan intellexit
Odofr. ꝙ in hoc ver. pręsumptione &c. reus habebat illius
rei sciẽtiam perfectam. i. per sensum, & ideò sibi, & nõ acto-
ri tunc dicit ibi textus deferendũ eo ꝙ testis loco cuius suc-
cedit huiusmodi iuramentũ de huiusmodi sciẽtia & nõ de
sola credulitate debet deponere. sed re vera ipse diuinat, &
41 nõ soluit. Dicit Lapus ꝙ † hic dicit reo deferendũ posse in-
telligi de reo habente pro se aliã præsumptionem bonã, &
perfectam scientiã rei de qua quęrit actore solã pręsumptio
nẽ absq; dicta sciẽtia ꝓ se habente qdq; econtra actore cum
pręsumptione scientiã, & reo absq; sciẽtia præsumptionẽ ꝓ
se habẽte actori, & nõ reo deferret & hoc vult iste qñ subi
nisi iudex &c. itẽ nec deferret actori si pręsumptio actoris le
uis esset vim semiplenę probationis nõ habẽs, sed deferret
reo etiã semiplenã probationẽ habenti nõ ad supplendũ, vel
perficiendũ probationẽ: sed ad purgandũ suspicionẽ ortã ex
pręsumptione actoris: sed certè ista solutio ęquè diuinatoria
est, sicut pręcedẽs, vel lege scdm eũ lrm per reuolutionẽ ex-
ponendo, ibi nisi iudex viderit illud actori deferendũ. i. si iu
dex nõ viderit &c. sed illud nõ soluit oppositionem, vt ipse

fatetur,& bene,& ideò Barto.in.l.admonendi.videtur in-
telligere istum textum,de præsumptione solã suspicionem in-
ducẽte,& ꝙ vel reus cui hic defertur habet pro se sufficientẽ
præsumptionẽ vel qđ sibi nõ defertur ad supplementũ, vel
ad purgationem:sed non põt stare qđ dicit de actore eo ꝙ
dixi posteà sibi posse deferre iuramentũ qđ non posset esse
si pro se solam suspicionem haberet,ideò Lapus finaliter di
cit textum istum de sufficiẽte præsumptione vim semipleng
probationis habẽte esse intelligendum,& exponit verbũ nisi
viderit deferendum.i.si non viderit actori deferendum reo
deferri põt ad ostandẽdum &c.& facit:quia aliàs dixisset de-
42 bet,vbi dici potest Ego verò sto cum Lapo quoad † hoc ꝙ
textus noster de sufficienti præsumptione vim dimidiæ p-
bationis habente sit intelligendus:quia aliàs in nullo casu si-
bi esset deferendum iuramẽtum,vt superiùs est deductum
cuius contrarium dicitur hic in fi.& quia ex leui præsum-
ptione actoris reus in casu absolutionis existens ad ostendẽ
dum suam innocentiam etiam per proprium iuramentum
nõ videt̃ frustratoriè aggrauandus:quia multi sunt quibus
est minus graue iurare,& ideò in legatis conditio iurisiurã-
di remittitur,vt.ff.de condi.instit.l.quæ sub conditione.&
quia q̃nq; reus ignorat veritatem rei,& ideò graue est sibi
sic iurare,& maximè q̃a talis purgatio nõ solet requiri nisi
in criminalibus,sed nõ placet solutio,nec etiam intellectus
literæ quos dat Lapus:quia ibi non admittantur ipsi literæ.
¶ Solutio igitur aliter,& dico ꝙ in ea parte in qua dicit no-
ster.§.in ver.præsumptione.ꝙ reo deferri potest iuramentũ,
nõ loquitur textus de iuramento illo quod volũt iura pro
pter inopiã probationum in supplementũ per iudicem cau
sa cognita deferri oportere de quo loquũtur.l.in bonæ fidei.
&.l.admonendi.cõ.in pe.alleg.& etiam finis huius.§.sed solũ
loquitur de vno alio iuramẽto qđ defertur reo in statu ab-
solutionis existenti ad effectum suæ innocentiæ ostendẽ.la
propter præsumptionem actoris contra eum facientem:cũ
enim textus non supponat aliquam probationem reum in-
duxisse de illius suppletione non potest intelligere:quia qđ
nullo modo est nullo modo suppleri,vel perfici põt ar.ff.de
iniust.rup.l.nam & si.& de condi.& demon.l. Titio vsufru-
ctus.&.ĩ.de spon.impub.c.ad dissoluendum.cum ibi nota-
tis in gl.ij.nec etiam potest textus intelligi de supplemento
probationis actoris:quia dispositio per expressum ex dispo-
sitione agentis tendens ad vnum finem non debet ex eadem
intentione ad finem contrarium retorqueri,vt.ff.de condi.
indebi.l.qui hominem.in fine.&.ff.de adimẽ.le.l.legata.&.ff
de cõdi.& demon.l.cum tale.§.vlti.ar.ff.de re.cre.si cer.pe.l.
l.non omnis.in princip.&.ĩ.de ord.cog.c.cum dilectus.in
43 fi.modò textus noster † disponendo dicit ꝙ præsumptione
faciente pro actore reo deferri põt ad ostendendam suã in-
nocentiam iuramentum,& tamen si deferretur ei ad supplẽ
dam probationem actoris hoc esset ad fi.contrarium eius ꝙ
dicit textus per expressum.s.ad ostendendum innocentiam
ipsius rei,qui ex actoris probatione suppleta interret,& per
hoc est itium & formaliter ad oppositionẽ prælibatã.¶ Ex
quo infertur vnũ mẽti tenendum satis notabile scdm me.s.
ꝙ iste.§.in nullo approbat iuramentũ probationis suppleti-
uum in aliquo casu potius esse deferendum reo,quã actori:
quia in nulla sui parte dicit iuramentũ huiusmodi reo defe-
rendum imò potiùs innuit contrarium,vt statim dicam.sa
tis ergo videt̃ mirandũ ꝙ tantæ authoritatis viri sint Nouel.
Lapus,& cæteri canonistæ,quasi oẽs ad.l.eam in isto.§.in
ver.præsumptione.cõtra opinionẽ Pe.de bellaper.ꝙ iuramẽ
tũ huiusmodi reo sit deferendum potius quã actori cũ non
faciat ad ꝓpositũ iste ver.nec de hoc loquat̃.licet versus se-
quens in contrarium faciat vt inferiùs declarabo.
¶ TERTIO quæro de quo iuramento intelligit̃.iste.§.in
fi.in ver.nisi iudex & breuiter dico primo ꝙ intelligit̃ de iu
ramento actori deferendo,& hoc planè dicit textus,& ideò
nõ insisto.Scđò dico ꝙ non intelligit̃ de iuramento malè su
spicionis purgatiuo,aut innocentiæ ostensiuo,tũ quia reus
de hoc nõ indiget,quia sufficit sibi absolutio,& quia bona
præsumptio faciat pro actore malam suspicionẽ actoris tol
lit.& eius innocentiã ostendit & saltem plus quã in reo so-
lius illius iuramentũ.& quia actori videt̃ deferri ad eius p-
44 fectũ & tñ talis purgatio sibi nõ proficeret.Tertiò dico † ꝙ
solũ loquit̃ ista textus in.d.ver.nisi index.de iuramento illo
probationis actoris suppletiuo de quo loquunt̃.d.l.in bonæ
fidei.&.l.admonendi.& est ratio huius:quia loquitur de iu-
ramento deferendo actori,& non loquit̃ de purgatiuo.Igit̃
restat ꝙ necesse est intelligere de suppletiuo cũ nõ appareat
alius effectus ad quẽ conuenienter posset deferri actori nisi
ille.& facit quia iste textus ad hoc requirit causæ cognitio-
nem interponi.requirit ergo circunstantias personarum,&
causæ per iudicem inspici,quæ causæ cognitio in isto iuramẽ
to singulariter exigitur,vt.d.l.in bonæ fidei.& sic hæc inter-
pretatio tanquã personis,& rebus conueniens amplectenda
est,vt.ĩ.de testa.si pater.li.xj.
45 ¶ QVARTO quærit̃ † quis est verus,& literalis intelle-
ctus huius.§.Breuiter ego dico ꝙ verus plan⁹,& literalis sen
sus huius.§.consistat in duobus dictis principalibus,quorum
primũ durat vsq; ad versum nisi iudex.quorũ primũ tendit
ad absolutionẽ,& scdm ad condemnationẽ,& quorũ primũ
ponit duplicẽ regulã absolutoriã,vnã gñalẽ,& certã.s.in prin
cip.§.& aliã specialẽ,& arbitrariã.s.in ver.præsumptione.se-
cundũ vero à scda arbitraria regula absolutoria excipit vnũ
casum condemnatũ.s.de natura sua ad condemnationẽ ten-
46 dentẽ.s.in ver.nisi iudex.¶ Ecce casum,quærebatur † à Papa
quã sententiã debet ferre iudex dũ cõclusio in causa ex actis
actorẽ intentionẽ suam non probasse ad quod rñdet Papa
in modũ cuiusdã distinctionis bimẽbris.In scdo mẽbro ex-
ceptionẽ patiẽte.s.ꝙ si actor omninò in probatione defecit
& tũc reus debet etiã si nihil præstiterit.i.si nullã probatio-
nis speciẽ induxerit obtinere.s.absolutionẽ,&.h.d.principiũ
§.vsq; ad ver.præsumptione:sed pone in ver.præsumptiõe.
ꝙ actor nõ oĩnò in probatione deficit puta:q̃a præsumptio
facit pro eo:sed subaudi nõ tanta ꝙ ad condemnationẽ suffi
ciat nũquid tũc reus debet etiã si nihil præstiterit obtinere.
rñdet Papa ꝙ imò reo tũc deferri põt ad ostendendã suam
innocentiã iuramentũ quo præstito absolutionẽ obtinebit
&.h.d.in ver.præsumptione.vsq; ad ver.nisi index.sed vlte-
rius in.d.ver.nisi iudex.quæsitũ fuit à Papa nunquid verum
est indistinctè qđ proximè dictũ est in ver.præsumptione.s.
ꝙ præsumptione faciẽte pro actore reo deferri põt ad ostẽ-
dendã suã innocẽtiam iuramentũ,vt fit semper,& indistin-
ctè reus illo iuramento præstito per eũ absoluat̃.rñdet Papa
dicẽs ꝙ illud dictũ procedit nisi iudex inspectis personarũ,
& causæ circunstantijs,illud.s.iuramẽtũ actori deferendum
subaudi in supplementũ suæ probationis semiplenæ:nã tũc
s.illo iuramento per iudicẽ actori delato,& per actorẽ ad
vtilitatem suam præstito reus pro parte sua obtinere non
debet absolutionẽ:sed potius actor condemnationẽ.&.h.d.
d.ver.nisi iudex & iste est verus plan⁹,& literalis sensus,siue
intellect⁹ toti⁹ huius.§.ex quo intellectu soluit̃ oĩs obiectio.
¶ QVINTO quærit̃,qđ debet iudex potius eligere præ-
sumptione pro actore faciẽte,vel reo ad ostendendã suã in-
nocentiã deferre,& absoluere,vel deferre actori ad suã pro-
47 bationẽ supplendã,& sic condẽnare.Bart.† in.l.admonẽdi.
dicit ꝙ si actor habet tantũ pro se suspicionẽ nõ defert̃ sibi
quia sua probatio per hoc nõ compleret̃:sed hoc casu defer
tur reo ad suam purgationẽ ex hoc.§.ij.rñ so.sed admittetur.
actor post iniam ex nouis instrumentis hoc casu,vt.d.l.ad-
monendi.& idẽ ecõtra in reo eadẽ ratiõe:sed si actor habe-
ret pro se semiplenã probationẽ tunc si nesciret rei veritatẽ
per verã scientiã,licet haberet firmã credulitatẽ nõ deferret̃
ei,vt videt̃ tenere gl.in.l.in bonæ fidei.C.eo.quia si esset ex-
traneus,& deponeret,vt testis nõ crederet̃ ei nisi de scientia
certa deponeret,vt.C.de testi.l.testium.& isto casu defertur
reo etiã ad purgationẽ.si verò actor de hoc haberet certam
scientiã puta per sensum si visu vel aliàs infamis est adhuc
noo defertur

non defertur:quia nec tali extraneo crederef,vt testi, & idẽ
si reus econtra probasset suam intentionem semiplenè: sed
his omnibus cessantibus,si causa nõ est magna,& actor scit
plenè veritatẽ,& habet pro se vnum bonũ testem deferf si
bi iuramentũ ad suã probationẽ perficiendã,nec obstat qđ
in causa propria,&c.C.de testibus.l.omnibus.quia illud ve
nit ex interpretatione legis diuinę quę habetur.ij.quæstio.
vj.si peccauerit.&c.ŝ.de iudi.nouit.& de testi.in omni scdm
eum.Sed aduerte:quia magis formaliter ad quęstionẽ descẽ
dendo Io.Cal.dicit quosdã dicere dari hic iudici super hoc
48 optionẽ.sed tñ † ipse dicit ꝙ hoc non est verum:quia verba
literę notant potius ordinem quã optionem,vt primo loco
reo deferatur,licet enim præsumptio faciat pro eo tollitur
tñ pręsumptione cõtraria.ŝ.ti.j.literas.quia enim causę fuit
instigator,& semel iurauit se ius habere,& fecit qcquid po-
tuit verisimile est ꝙ suo pudori volens parcere,modò con-
trarium nõ iuraret,& faciũt pro hoc ea quę scripsi ad istud
propositum.ŝ.e.arti.circa princip.sed certè nõ placet ꝙ ista
litera designat ordinẽ:nã si ordinẽ designaret vtriq; defer-
ri deberet successiuè qđ non est dicendum,nec enim inter
regulam,& exceptionem est ordo:quia nec exceptio sub re-
gula cõtinetur,nec regula in casu excepto locũ habet,& tñ
ista se habent sicut regula,& exceptio,vt pędixi imò ante-
quã iudex scdam regulam iudices debẽt examinare an casus
in quo iudicare habẽt à regula sit exceptus.quia si primo iu
dicarẽt pro regula posteà pro exceptione iudicare nõ pos-
sent.ff.de re iud.l.iudex.licet bene fatear ꝙ in casu in quo to
to examinato negotio omnibusq; causę factorũ, & perso-
narũ circunstantijs per iudicẽ ponderatis esset iudex proba
biliter dubius an deberet deferre actori iuramentum in sup
plementum suæ probationis,tunc deberet deferre reo:quia
nunquã in casu dubio est à cõi regula recedendũ:sed semper
in dubio communi regulę est standũ.C.de testa.l.iancimus.&
49 C.de app.l.pręcipimus.in fi.¶ Distinguo ergo † qa aut actor
omninò in probatio defecit,& tũc absoluatur reus,etiã ni-
hil probãs in.j.rñso huius.§.& idem.si aliquid probauit,vel
pręsumptionem pro se habet si ꝓbatio,vel pręsumptio hu
iusmodi vim semiplenę probationis non importet,vt.ŝ.de
proba.in pñtia.& ŝ.ti.j.literas.quia in hoc casu nulla est fa-
cta prouisio pro actore,& ideò statur regulę faciẽti pro reo
quę habet ꝙ actore sufficienter nõ probante absoluaf reus.
Aut actor semiplenè ꝓbauit,vel habet pro se pręsumptio-
nẽ vim semiplenę probationis habentem,& tũc aut causę,
aut personarũ circunstãtijs inspectis iudici visum est nõ esse
iuramentũ deferendũ in supplementũ probationis simpli-
citer,aut ꝓpter vilitatẽ actoris,aut propter aliã cãm nõ esse
deferendũ actori specialiter vel de hoc iudex ipse probabi-
liter dubius est,& tũc nõ debet iudex illud deferre actori ad
rei condẽnationẽ:sed illud debet deferre reo ad suam inno-
centiã ostendendã,& eius absolutionẽ obtinendã,vt hic in
ij.rñso.Aut causę,& personarũ circũstantijs inspectis causa
cognita visum est iudici iureiurãdo qõnem per eũ deciden-
dã iusiurandũ in defectũ probationis deferendo:& tũc aut
reus probauit suã defensionẽ plenè,& tunc absoluaf,& hoc
planũ.aut reus probauit suã defensionẽ semiplenè,& tũc cę
teris existentibus paribus reo ad supplendũ suã probationẽ
potius deferaf eo ꝙ ipse fauorabilior,& iura ad eius absolu
tionem prõpeiora,vt probant cõia iura.Aduerte tñ quia La
pus in tractatu quẽ edidit sup materia huius.§.tenet nõ de-
ferendũ iuramentũ eo ꝙ vna pręsumptio aliã tollit pro quo
Bar.all.l.notabilẽ.C.qui & aduersus quos.l.j.sed Nouella,&
Henr.hic contrariũ tenent.f.ꝙ reo deferendũ est,& puto ꝙ
sine periculo ꝓcedit hoc dictũ quęstio ad effectũ absolu-
tiõis,aut innocẽtię ostendẽdę:sed agereẽ de effectu adiudica
tionis reo fiendę ꝓcederet opinio Lapi.Aut nec reus ꝓba-
uit plenè,nec etiam semiplenè,& tũc actori si aliud nõ obsi
stat potius deferaf per rationẽ Pet.de bellaper.quã posui.ŝ.
circa principiũ huius arti.cuius opinio nõ tollif per hunc.§.
quicquid dicat Nouel.prout declaraui.ŝ.ad fi.ij.q.huius art,

Item subest,& alia ratio:quia magis creditur testi verisimi-
liora deponenti,vt.ff.de testi.l.iij.§ pe.in fi.Modo testimo-
niũ illius,qui iam pro se habet vnũ bonũ testem, aut aliam
præsumptionẽ vim semiplenę probationis habẽtem est ve-
risimilius quã sit testimonium illius qui pro se nullã habet
præsumptionem,vel si habet, nõ habet tantam,vt de se pa-
tet.Igitur cũ iuramentum istud succedat loco testis, & ten-
dat crudelitatẽ in iudice inducẽdam illi cui magis in dubio
credi debet videf potius deferendũ.Itẽ ad hoc facit iste.§.nã
in ea parte,in qua loquitur de iuramẽto huiuscemodi ꝓba-
tionis suppletiuo non dicit illud deferendum reo, sed solã
actori.præterea:quia si deferref reo,aut deferref ei ad sup-
plendum defectum suę proprię probationis,& hoc nõ.tum
quia si nullam inducit probationẽ quod non est suppleri nõ
põt:si verò inducit aliquem sed minus leuẽ vim. f.semiple-
næ probationis nõ habentẽ,tunc non est sufficiens ad hãc
suppletionem obtinẽdam,pars enĩ debet esse conditio acto
ris,& rei:& tamen in actore illud est ꝙ aut deferaf sibi hoc
iuramentũ ad suã probationẽ defectuosam supplendã.opor
tet ꝙ sit saltem semiplena scdm oẽs qđ declaratum fuit.ŝ.in
prin.huius arti.igitur idẽ in reo,vt sit pars cõditio vtriusq;
ŝ.de mutu.peti.pręsentiũ.Aut deferref reo ad supplendam
defectuosam probationẽ actoris,& hoc nõ:nam hoc iura-
mẽtum succedit loco testis,& tñ verisimile est,ꝙ reus esset
malus testis in facto actoris:præterea quia in fauorẽ actoris
ratione pro eo faciente adinuentum est huiusmodi iuramẽ
tum,& tñ si deferretur reo iam nõ ad supplendũ:sed potius
ad tollendum dictam probationẽ verisimiliter deferref con
tra iura,quæ voluntꝙ ordinata ad vnũ finem,ad finẽ con-
trariũ retorqueri non debẽt,quæ superius allegaui.
¶ QVINTO quæritur de scdo principali.f.ex qua causa
iuramentũ deferatur actori,vel vt satisfaciam verbis Lapi
quæro quę,& quot requiruntur,vt actori potius deferaf quã
reo?Lapus recitat verba Io.Cald.per me posita,atq; repro-
bata.ŝ.circa principiũ proximę.q.posteà subdit ꝙ nõ est in
arbitrio iudicis cui primo deferat:sed debet deferre reo nisi
circunstantiæ prohibeant.& ideò scdm eum debet esse cau
sa,quæ pręferat actorem.debet ergo esse maioris honestatis
& authoritatis,quã reus.sed non placet:quia imò præsum-
ptione bona faciente pro actore,& non pro reo, alijsq; cæ-
teris paribus potius est deferendũ actori quã reo,vt deduxi
ŝ.in.p.proximè pręcedenti.¶ Dico ergo ꝙ ad hoc,vt acto-
50 ri deferaf huiusmodi iuramentũ † tria principaliter requi-
runf.Primũ est,vt habeat pro se semiplenã probationẽ,vel
pręsumptionẽ vim semiplenę ꝓbationis habentẽ.Scdm est
ꝙ considerata qualitate facti,seu rei,de qua agitur sit verisi-
mile ꝙ vlteriorẽ copiam probationis aliũde habere nõ pos-
sit.Tertium est ꝙ causæ cognitione præmissa actori per iu-
dicẽ deferaf prout hæc tria probanf ad literã per.d.l.in bo-
nę fidei.& per istum.§.simul cõiunctos.prout declaraui.ŝ.cir
ca principiũ huius arti.huiusmodi aũt causæ cognitio, seu
iudicis inquisitio circa septem principaliter versari debet.f.
circa præsumptionem facientem pro actore an sit sufficiẽs,
hoc est an vim habeat probationis nõ si quidem plenę, sed
semiplenæ.Scdo circa aliarum probationũ inopiam hoc est
an sciuerit simile attẽta qualitate facti,seu rei de qua agitur
ꝙ nulla alia probatio aliũde haberi possit,vt proximè dixi.
Tertiò circa probationẽ rei hoc est an & qualiter reus suã
defensionem probauerit:quia si plenę probasset reus obti-
neret,& hoc planum,& si semiplenè probasset sibi, & non
actori iuramentum deferri deberet,& si actor plenè probaf
set etiam sibi non deferref:quia hac delatione nõ egeret,vt
dixi in.q.proximæ pręcedẽti.Quartò circa personæ ipsius
actoris scientiã,vel ignorantiã,vtpote an sit factũ propriũ
ipsius actoris,aut aliàs tale de quo sit verisimile ꝙ actor de-
beat habere de illo certam notitiam,vt.ff.pro suo.l.vlti.&
&.ŝ.de rescript.c.ab excõicato.quia aliàs iuramentũ sibi de-
ferri nõ deberet:quia habetur loco vnius testis,qui de certa
scientia deponere debet,vt not.Bar.in.d.l.admonẽdi. quod

menti teneas.Quintò circa statum personę ipsius actoris:
quia si sit vilis persona maximè in respectu ad personam rei
aut etiam ad causam nimium affectata,non debet sibi deser
ri,vt scripsi post Henr.s.e.post principium ante finē tertiæ
questionis,& hoc latius prosequere,vt ibi scripsi,& in hoc
concordant oēs,& idem si cōsueuit deierare.j.de reg.iur.se-
mel malus.li.vj.cum ibi notat.per Dynum.Sextò circa quā-
titatem rei de qua agitur:quia si sit magna res maioribus iu
dicijs opus est ar.s.de elect.cum in cunctis.in prin.& .C.de
fal.l.vbi.imò posset esse adeò magna q̄ perspicuę probatio-
nes requirerentur,& per consequens q̄ iuramentū huiusmo
di deferri nō deberet.& sic intelligo ea,quę scripsi in.viij.q.
arti.j.s.e.§.& quæ dicantur,& cognoscanī magnæ causę dic
vt scripsi ante finem.iij.q.& in.viij.q.prędicta ver.sed quæ-
res.& ver.sed quid si causa.Septimò circa naturam causæ vi
delicet an sit talis in qua debeat,vel non debeat deferri hu-
iusmodi iuramentum de quo plenè scripsi.s.e.§.arti.j.per to
tum.& ideò dic vt ibi scripsi etiam in.d.iij.q.& cum proce-
ditur ex officio dic idem quod in actore secundum Lapum:
quia in locum actoris succedit.j.de reg.iur.is qui in ius.li.vj.
¶ SEXTO quęritur ex qua causa huiusmodi iuramentū
reo deferri debeat hoc est quot & quę sunt necessaria,vt reo
51 iuramentū huiusmodi deferatur Lapus dicit† q̄ in paritate
omni reus præferretur per istam literam,quę ex ordine p̄-
fert reum,& ideò sufficit q̄ non sit vilis,sed honestus,licet
melior esse posset &c.sed nō placet q̄ in hoc tali modo præ-
feratur reus,vt patet ex dictis in quæstione pręcedēti.Dico
ergo aliter distinguendo quia aut est iuramētum deferendū
reo ad supplēdum suam probationem.Aut defertur sibi ad
ostendendā suam innocentiam.In primo casu dico requiri
in reo illa tria principalia quę requiruntur in actore.s.semi-
plena probatio,& alterius probationū inopia,& q̄ causa co
gnita ei per iudicem deferatur,vt inter actorem,& reū ser-
uetur paritas:& quia rationes,quæ habent locum in actore
quoad hoc,& ex eisdem rationibus dico q̄ circa illa , circa
quę versari debet causæ cognitio in actore,saluo vno.s.q̄ si
vterq; vniformiter,& semiplenè probauerit reo,& nō acto-
ri hoc iuramentum deferri debet,vt patet ex his,quę scripsi
s.e.arti.in.iiij.q.In secundo casu duo sunt necessaria.Primū
est q̄ neuter plenè probauerit,nec vterq; semiplenè,sed q̄ al
ter solus.s.actor p̄bauerit semiplenè,vt patet in.§.vnico . in
ij.r̄n̄so.Secundum est q̄ circunstantijs causæ , & personarū
inspectis iudex non viderit id est causa cognita sibi nō ap-
paruerit iuramentum huiusmodi esse deferendum actori,
vt patet in vlti.r̄n̄so huius §.sumpto argumento à contrario
sensu arg.ff.de offi.eius cui man .est iurisditi.l.j.§.huius rei.

¶ Quartus articulus quando dicatur semiplenè probatum, vt sit locus delationi huiusmodi iuramenti. *Rubri.*

Ad euidentiā huius articuli Bar.

in.d l.admonendi.dicit aliqua præmittenda,& primo qn̄ di
52 catur† plenè probatum r̄ndet q̄ tunc quando iudici est fa-
cta plena fides hoc est quando iudex per ostensa sibi addu-
citur ad fidē,& credulitatem eius qd in iudicio probandum
deducitur.ff.de proba.l.quinquaginta.in fine.ff.de testi.l.ad
fidem.C.de ęden.l.procur.Sed qualiter adducitur iudex ad
fidem & credulitatem huiusmodi ad euidētiam huius pręe-
mittit Bar.quædam esse extrema,quę sunt omninò extra fi-
dem,& credulitatem Primum est ne scientia quia de nesci-
tis non est fides,nec credulitas,vt notat glo.de iuris,& facti
igno.super rubrica.Secundū est sciētia vera:quia de his,quę
verè sciuntur nō est propriè fides,nec credulitas.sciētia autē
53 habetur† duobus.j.modo in rebus,quæ sunt artis,seu scien-
tię alicuius per rationē,& demonstrationem illo enī modo
scire est rē per causam cognoscere scdm Philos.in.j posterio
rū in prin.& de hac.ff.de exeu.tu.l.scire oportet.&.ff de iu-
ris,& facti igno.l.ij.alio modo in his,quæ sunt facti,& tunc
illud scire dicimur ad qd mouemur per sensum corporeū,&
hæc sciētia requirit in teste,vt.C.de testi.l.testiū . &.ff.de te-
sta.l.testamēto.in fi.& de hac.ff.de noxa.l.in delictis.in prin.
&.ff.de tribu.l.pe.§.sciētiam.sed ad hanc scientiā non pōt iu
dex adduci per sensum in his,quę sunt actus transeuntis,li-
cet bene in his,quæ sunt actus permanētis.vnde oportet iu
dicem adducere ad credulitatē,& fidem qd bene sufficit.Ad
credulitatem aūt,& fidem adducitur iudex per.iiij.gradus.
54 Primus† est qn̄ in iudicio res per actorem proponiī,& per
reum negatur:quia tunc iudex adducitur ad dubitationē eo
q̄ nō applicat animū suum ad vnam partem magis quàm ad
aliam,vt no.de iuris,& facti igno.super rubr.&.ff.de testa.l.
de statu.& de hac.C.quibus proclamare nō licet.l.iij.&.ff.de
transact.l.post rem.&.ff.de peti.hæred.l.si debitorem.& per
55 gl.C.de procur.l.j.sed hæc dubitatio† nō est gradus proba-
tionis sic q̄ sit aliqua pars eius,quia iudex nō applicat ani-
mum suum ad aliquā partem:sed est in dubio propter quod
prouocatur ad inuestigationem per quā perducitur ad cre-
dulitatem:sed de causis isto modo dubijs non loquitur.d.l.
admonendi.quia qn̄ nihil probatum est,& post istam dubi-
tationem iudex inuestigando potest inclinare animum suū
ad aliquā partiū,& tūc si hoc facit ex aliquo leui argumento
ista appellatur suspicio,quæ aliqualiter mouet animū iudi-
cis non tñ in toto remouet dubitationem,& de hac loquiī
ff.ad.l.Aquil.l.in lege ibi à suspiciōe iudicis.&.ff.de pœnis.
l.absentem ibi non debet quis ex suspicionibus condēnari.
& hic est primus gradus credulitatis,seu probationis.quia iā
iudex incipit adhærere vni parti,licet dubius adhuc rema-
neat.Secundus autem gradus est quia post prædictam suspi-
56 cionem si iudici inuestiganti† apparent alia argumēta for-
tiora tunc ipse incipit opinari tñ adhuc dubitat ne sit con-
trarium sic q̄ modicum restat ad credendum eo quod aliqd
dubij est,& tunc in hoc dubio defertur iuramentum ei pro
quo talis,& tanta opinio generata est,quę habet vim dimi-
dię probationis dūmodo pars alia nihil vel min⁹ probet,&
57 concurrāt alia,vt pręd ixi.Tertius gradus est:quia† post opi
nionē si iudici appareat tantū q̄ fortiter adhæreat vni parti
absq; alio dubio cōtrarij tunc diciī perfecta credulitas per-
fectaq; probatio:quia non subest tunc aliqua causa dubij,&
probātur prædicta duo de opinione,& credulitate.ff.de te-
sti.l.iij.§.eiusdem quoq;.in princ.& in fi.ibi quid aut credas,
aut probatum tibi opinaris & de omnibus tribus casibus lo
quiī.ff.de quæstionibus.l j.post princip.cuius prosecutionē
quā prosequitur Bar.tibi remitto.& quia tunc plena est p̄-
batio:nec dubium remanet,tunc enim nō est locus delatio-
ni iuramenti,vt.s.de probat.c.ij.nisi fortè talis probatio tol
lereī,vel attenuaretur per probationes partis alterius.& iste
tertius gradus probationis,seu credulitatis habet cōmune
scire,siue cum scientia:quia sicut adhæret quis vni parti per
scientiā ita conformiter adhæret per credulitatē diuerso tñ
modo:nam ad scientiā venitur per sensum,& ad credulitatē
peruenitur per alia argumenta,& quia iuramentum de quo
tractamus,vt.s.deductū fuit,defertur in casu dubio,& vbi
iudex adductus est primò ad suspicionē,demū per argumen
ta fortiora ad opinionem,seu ad præsumptionem vehemen
tē,& sic ad semiplenam probationē restant videnda exēpla
pręmissorū.s.quæ sunt illa,quæ faciunt suspicionē & demū
hanc opinionē,pręsumptionē,siue dimidiā,seu semiplenam
probationē,& hęc est nostra quęstio principalis.s.qualiter
58 quis dicitur semiplenè probare.Circa† qd gl.in.d.l.admonē
di.enumerat.iiij.s.priuatam scripturā comparationem lite-
rarum vnū testem,& fugam rei,& alibi.s.de testi.l.iij.§.eius-
dē.addit quintum.s.famā per quę ad semiplenā probationē
peruenitur ad effectū huiusmodi iuramenti deferendi.Ve-
rū quia re vera licet omnia inducant suspicionē,nō omnia
tñ inducūt semiplenā probationem,ideò singula per quæ-
stiones examinari oportet.

¶ PRIMO ergo his pręmissis quęro,vtrū priuata scriptu
ra faciat semiplenam probationē gl.in.l.admonendi.& in.l.
bonę fidei. tenet q̄ sic.sed Cy.in.l.in bonę fidei.tenet cōtra
post Pe.de bellaper.nā priuatæ scripturæ non plus quā voci
scribentis

scribentis credi debet,& quia aliâs faciliter quilibet priuatam scripturam sibi parare posset. Nouel.verò hîc super gl. pe.in.j.suppletione dicit hanc præsumptionē insurgere ex domestica scriptura,vel ex fuga qd aliqui reprobanť:sed nō iustè,& quantū ad hoc nihil plus addit gl.verò in authē.de instrumentorū cautela.§.si tñ quicquā.super verbo interuenerit dicit hoc debere intelligi de priuata scriptura quæ diciť esse alterius,quā producētis. Bar.verò distinguit triplicē
59 † scripturā priuatam dicens ꝙ quædā diciť apocha nominata vulgariter apodixa data à parte parti de qua . C . de fi instru.l.plures apochis.alia est scriptura priuata quæ dr̄ liber rationū,quē quis sibijpsi conficit,alia diciť epistola quę alteri ab altero destinať. De apodixa distinguit , quia aut pars
60 † contra quā produciť cōfitetur eā sua manu scriptā , & tūc facit plenā fidē,vt.ff.depositi.l.publia.in fi.nec tūc iuramento opus est.aut negat eam scriptā manu sua,& tunc aut habet subscriptionē testiū,& partium,& tunc facit plenā fidē de eo qd in ea diciť sic ꝙ super hoc iuramento opus non est. aut habet suscriptionē tantum testiū,& nō partiū,& tūc approbať per testes,& per cōparationem literarū,& tunc facit plenā fidē de contentis,aut approbať per testes tantū,& nō per cōparationē literarū,& tunc non facit plenam fidē,vt in auth.& sic.C.de fi.instru.& in corpore.de instru.caut.§.quia igitur.& qd vtrobiq; not.vnde vides scdm eum ꝙ scriptura probata testibus tantū,aut per comparationē tantū facit semipleuā probationē,& ideò tunc est loc⁹ delationi iuramēti.Dicit tñ ꝙ tanta posset esse fides testiū,& tāta posset esse vis cōparationis ꝙ daretur plena fides,qd apparet quia si cōparatio cōtradiceret dicto testium iudex posset adhibere fidem,vel testibus,vel comparationi prout sibi videreť,vt in auth.de instru.caut.& fi.§.si verò tale.licet de iure antiquo cōparatio semper faceret fidem,vt.C.de fi.instru.l.cōparationes.aut apodixa nullo modo probatur.s.nec de testibus,nec cōparatione literarū,& tunc etiam pōt dici ꝙ faciat aliquā suspicionem non tñ præsumptionē,vel semiplenā probationem qd idē est in hac materia,& ideò tunc nō deferreť iuramentum.ratio aūt quare talis apodixa nō probata per testes nec per comparationē literarū facit aliqualē suspicionē est ista:qa de facili nō præsumiť quis velle fabricare falsam apodixam propter timorē magno penè,& ita vides ꝙ licet præsumptio sit ꝙ talis apodixa sit vera,non tñ sufficit ad dimidiā probationē.& intelligas qd dictū est de priuata scriptura de ea.s.quę produciť contra aduersarium,& quę diciť esse scripta manu aduersarij,nō aūt de scriptura quā producens diceret se fecisse:quia illa nullā fidē faceret,vt no.gl.de instr. caut.§.si cū quisquā.super verbo interuenerit.& hoc de pri-
61 ma specie scripturę priuatę. De libro † aūt rationū qui diciť scda species scripturę priuatę distinguit Bar.quia aut in libro rationū cōtineť aliquid qd facit cōtra scribentē,& tunc nō est dubiū cū quo ad hoc faciat plenā fidem,vt.ff.de edē. l.j.§.nūmularios.& sic nō est opus iuramento.aut in ea contineť aliquid qd facit pro scribēte,& tunc si est tale qd dependeat à mera voluntate sua,tunc facit plenā fidem quia sicut simplici verbo suo hoc casu staretur sic est habit⁹ libro suo: sed si nō dependet à mera voluntate sua tūc nihil probat ꝓ scribēte,vt.C.de proba.l.exēplo.& sic nec hoc casu est locus delationi iuramenti. Fatetur tñ ꝙ certo casu talis liber pro scribēte,vel eius hærede faceret aliquā suspicionē,vt puta si sint rationes alicuius defuncti qui erat bonus homo ar.ff.de bo.lib.l.qui cum maior.§.vlti.& hoc vult dicere textus.C.de proba.l.rationes.vbi diciť ꝙ rationes defuncti ad ꝓbationē solę nō sufficiūt quasi diceret ꝙ adminiculāt,& quę solę nō sufficiūt cū alijs faciunt plenā fidem.tñ scdm Lapū non inducūt tantā præsumptionē ꝙ sufficiat ad semiplenā probationē,seu delationē iuramenti:sed iuraret ad cōplendum dimidiā,vnde adiuncto vno,vel duobus alijs adminiculis faceret semiplenā,& deferreť iuramentū. Aut illud qd contineť in libro rationū nō facit pro scribēte,nec etiam contra scribentē,vt quotidie fit in libris istorū campsorū,vbi scribitur quomodo soluisti hospiti tuo pecuniam,vel ipse pro te,& tunc aut ille cuius est liber publicè exercet artē , & ratione eius facit librū,& tunc facit semiplenam probationē ar.eorum,quę leg.& no.ff.de edē.l.quędam.§.nūmularios.& tūc nō facit contra rationem Pe.de bellapei.qui dicit ꝙ priuatę scripturę crediť tātum quantū crederet voci illius,qui eam scripsit imò facit pro,quia illi in eo qd non tangit eum crederet,& istud videť obseruare cōsuetudo qnę in hoc est potissimè accedenda,vt scripsi post Inn.s̄.de fide.instru.c.j. & hoc verū qñ ex libro rationū apparet illud esse scriptum de mau illius cuius diciť,vel per testes cōprobatur,& sic de hoc est dubiū recurreť ad comparationem,vt.d.l.cōparationes.quę quoad hoc correcta nō est,& hoc de scda specie scri-
62 pturę priuatę sufficiāt. De epistola verò † quę est tertia species scripturę priuatę dicit Bar.idē esse dicēdū qd dictū est de apodixa,saluo eo qd dictū est de cōparatione literarū:qa epistolę per cōparationē literarū datur plena fides:qa quoad hoc nō vr̄ correcta.d.l.cōparationes.& pro cōplemento materiæ quoad hoc remittit Bart.ad no.sua.ff.de do.l.nulla.
¶ OCCASIONE pręmissorum de priuata scriptura loquentium nunc circa publicam scripturam aliqua ad propositum prśentis materię quęri possunt.& primo quid de exē-
63 plo scripturæ publicæ,siue authēticę.rńdet † Bart.aut producens exēplum nihil aliud dicit,& tunc nullam fidē facit, vt C.de edē.l.si quis in aliquo documento. nam exemplum præsupponit originale,& authēticationem pręcessisse.C.de fide instru.l.ij.& ideò ipso ꝙ tu produxeris exemplū & non originale præsumptio est cōtra te,& exemplū tuum,aut vltra aliud dicis puta te perdidisse originale,& hoc probas,& tunc exemplū facit semiplenā probationem ad effectū iuramēti deferendi,& de hoc est gl.no.C.de fid.instru.l.sicut.secundum eum.& idē fortè si originali non perdito alia causa iusta verisimiliter appareret propter quam originale de facili haberi nō posset ex identitate rationis. ¶ Secundo quid
64 si † instrm̄ publicū nō est factum inter easdem personas verbi gratia duo fratres diuiserūt vnā hęreditatē,& in instro diuisionis vnus restituit alteri centū,quę ille receperat mutuò à Sempronio probet mutuū? Dic ꝙ aut quęriť an plenè probet,& dic ꝙ non:quia confessio facta absente parte plenā probationem non facit,vt.ff.de interro.act.l.vlti.&.ff.de confess.l.certum.§.si quis absente.aut quęritur an faciat semiplenā probationē ad effectum deferendi iuramentū , & dico ꝙ sic,vt.ff.de adult.l.capite.ver.scdm Bart.quod tene mēti.
65 ¶ Tertiò pone ꝙ † in libro defuncti in margine reperitur intitulatio seu rubrica quę dicit sequitur instrumentū venditionis talis dimisso posteà spatio pro incorporatione notæ ipsius instrumēti.quæritur vtrū ex illa rubrica colligatur aliqua fides.respondet Barto.quòd quandoq; rubrica est alicuius contractus vniformis,vt quia ibi scribiť quòd Seyus, & Tytius recceperunt.c.mutuo à Sempronio qui insolidū restituere promiserunt,& statim ibi sequitur rubri . instrumenti conseruationis idēnitatis quā Titius fecit Seyo.certè cum obseruatio idemnitatis sit vniformis,nec instrumentū recipit varietatem in sensu inducitur aliqualis præsumptio vel fortè semiplena probatio etiam de præcedenti cōtractu & quòd alter alterum indemnem seruaret.Istæ enim rubricæ probant,vel saltem præsumptionem inducunt eorū quę sequi debent,vt.C.de imponenda lucratiuorum depositione.l.j.in fi.&.C.vt nemo priuatus titulos prædijs suis &c.in rubro,& in nigro.quandoq; verò contractus est difformis, vt puta dicit rubrica instrumentum venditionis talis factæ à Seyo Sempronio tunc enim venditio potest esse facta magno,vel paruo pretio,& tunc talis rubrica nihil probaret: quia etiam confessio partis incerta nihil probat.vt.ff.de cōfessis.l.certum.in principio . & de interrogatorijs actionibus.l.de ætate.§.quod autem.& sic non potest esse locus delationi iuramenti. ¶ Quartò quid si in instrumento reperiť defectus in inditione,vel in nomine Papę,vel in similibus
66 vtrum faciat aliquam fidem.respondet † Bart. ꝙ si notarius

supereſt nullam ſidem facit: ſed imputatur parti ſi non agit
contra notarium, vt perfectum inſtrumentum ſibi reſtituat
& ſic non defertur ſibi iuramentũ argu. ff. de ęden. l. velut. in
prin. ſed ſi notarius eſſet mortuus: tunc facit ſemiplenã pro-
bationem, vt. C. de famil. erciſ. l. vlti. ar ff. de bo. poſ. ſcdm ta-
bulas. l. j. §. pe. & ſi. ſcdm Bar. ¶ Quintò quid ſi pars ꝓduxit,
67 & iurare fecit duos † teſtes in cauſa, & vno ſolo examinato
fecit eius depoſitionem publicari teſtiſq; examinatus bene
deponit, ſed ſolus eſt. nunquid eſt locus delationi iuramenti
rñdet Lapus ꝙ non quia producens fuit in culpa non faciẽ-
do examinari alium teſtem, per quẽ fortè perueniſſet ad ple
nam probationẽ: ſecus fortè vbi feciſſet iurare tres, vel. iiij.
& duobus examinatis feciſſet publicari, & nunc reperiretur
ꝙ vnus ſolus probaret: nã iſto caſu fortè poſſet excuſari: quia
fortè putaſſet probaſſe per duos, & magis videreť excuſan-
dus ſi pluribus examinatis, vnoq; ſolo probãte publicari fe
ciſſet ponderata tñ natura cauſæ circa teſtium multitudinẽ
refrenandam iuxta lecta, & not. ĩ. de teſti. c. cauſam. ſcdm La
pum. & pro primo facit qđ no. in. q. proximè pręcedẽti. de-
ferť enim hoc iuramentum in defectum probationis, & nõ
in defectum probatis, vt patet in vtroq; dicto. Damnũ eñ
qđ quis ſua culpa ſentit ſibi imputari debet. ĩ. de regu. iur. c.
damnum li. vj. conſulerem tñ alteri parti, & ſuaderem etiam
ſi eſſem iudex ꝙ vbi actor excuſationem haberet potius iu-
ri ſibi ex publicatione quęſito renũciaret iuxta l. penul. C. de
pact. & ĩ. de reg. ad apoſtolicam & cõſentiret ꝙ teſtes iurati
examinarenť publicatione nõ obſtante quã ꝙ deferreť acto
ri huiuſmodi iuramentũ: quia magis vellem debere pars, &
iudex ſtari depoſitioni tertij ſuſpecti, quã depoſitioni acto-
68 ris in cauſa propria. Si aũt ad hoc † nõ vellet pars condeſcen
dere, tunc iudex cauſæ, & perſonarum inſpectis circunſtan-
tijs de facili moueri deberet ad delationem huiuſmodi iu-
ramenti eo ꝙ ex leui culpa graue eſt priuare tãto beneficio
iuris illum maximè qui videť incidere bona fide. Fateor ta-
men hoc totum eſſe arbitrarium, vt innuitur hic in ſi.

¶ SECVNDO principaliter quæritur de ſecũdo prin-
cipali exemplo. ſ. de hoc eſt an fuga rei ad effectum iuramen
ti deferendum ſemiplenam probationem inducat glo. in. l.
69 bonæ fidei. tenet ꝙ ſic. Bar. † dicit quandoq; fuga opponi-
tur alicui, vt delictum, & tunc non eſt dubium quod indu-
cit etiam plenam probationem, vt. ff. de ędil. ædi. l. quid ſi fu
gitiuus. & C. de re mili. l. deſertorem. & C. de ſeruis fugi. per
totum. quandoq; fuga inducitur probationem alterius deli
cti de quo agitur, & tũc ſi ad probationem illius ſufficit ſo-
la ſuſpicio fuga probans ſuſpicionem probat totum & per
conſequens plenè, vt. ff. de ſuſpect. tuto. l. ex puberibus. ſed ſi
requiratur plena probatio, tũc nec plenè, nec ſemiplenè ꝓ-
bat fuga, licet aliqualem ſuſpicionẽ inducat, vt in. l. lege cor-
nelia. ff. ad Sylleia. & C. de rap. vir. l. j. & de hoc aliquid not.
per ipſum Bart. in. l. puberibus. & multò plenius in. d. l. lege
Cornelia. ſed re vera quaſi nihil addit ibidem ad prædicta
niſi quod allegat pro vltimo mẽbro in auth. de exhiben. &
introducẽ. re §. ſi verò. vbi de hoc per Iac. de belloviſu. & de
hoc etiam aliquid per Cy. in. d. l. in bonę fidei.

¶ TERTIO principaliter quæritur de tertio principali
exẽplo. ſ. de vno teſte gl. in. l. admonẽdi. & in. l. in bonæ fidei.
70 tenet ꝙ ſic: quia ſi duo faciunt plenam igitur vnus facit † ſe-
miplenam, & licet aliqui de hoc diſputent, quod latè proſe-
quere, vt in Cy. in. d. l. in bonæ fidei. in. v. q. Barto. reputat ca
ſum. ĩ. de procur. c. ex inſinuatione. & ĩ. de ſucceſſ. ab inteſta.
c. vlti. dicit tñ hoc eſſe limitandum, & intelligendũ quando
71 talis teſtis eſt omni exceptione maior. Si † enim teſtis eſſet
alicuius conditionis propter quam vacillaret fides eius, vt
puta conſanguineus familiaris, vel amicus tunc non faceret
ſemiplenam probationem, nec induceret iudicem ad opi-
nionem: ſed ad ſuſpicionem, & hoc dicit glo. notabilis. C. de
72 probationibus. l. matrem. ſecundum eum. Item † hoc verò
ſecundum eum, vbi circa hoc non poſſunt haberi veriſimi-
liter plures teſtes aliâs enim ſecus, Verbi gratia ſtatuto ciui-
tatis cauetur quòd in certis caſibus ſufficiat probare male-
ficium per famam, modo vnicus teſtis probat, nec ſemiple-
nè putat Bart. quòd non per id quod ſcripſi ſupra eo. articu
lo ad finem primæ quęſtionis principalis verſic. iiij. quid ſi
in inſtrumento, & probatur ſecundum eum. C. de fide inſtru
mentorum. l. vltima. de fama enim debent veriſimiliter eſſe
teſtes multi, vnde ſi vnum ſolum produxit cõtra productũ,
73 & producentem erit ſuſpicio. Item illud intelligit Barto. in
cauſis, in quibus ſufficiunt duo teſtes per argumentum glo.
à contrario: nam ſi duo non faciunt plenam, nec vnus facit
ſemiplenam.

74 ¶ OCCASIONE cuius † quæro primo pone reperie-
runt teſtes, qui iurauerunt non tamen depoſuerunt, vel ecõ
tra qui depoſuerunt, & non iurauerunt vtrum videatur ſe-
miplenè probatum videtur ꝙ ſic: quia iuramentum, & de-
poſitio faciunt plenam ergo quodlibet eorum ſemiplenam.
certè conſequentia non valet: quia ſecundum hoc iuramen
tum ſine dicto faceret probationem ſemiplenam quod eſ-
ſet abſurdum, vnde prædictum argumentum intelligas in
duobus æqualis potentiæ. vnde non ſequitur vnus florenus,
& vnus groſſus faciunt plenam ſolutionem ergo vnus groſ-
ſus facit ſemiplenam. Vnde dicit Bar. quòd in teſtibus con-
75 tingit multos † eſſe defectus, & primo in numero, verbi gra
tia in teſtamentis requiruntur ſeptem teſtes, & ideò vnus ſo
lus faceret ſemiplenam probationem: ſed nunquid duo fa-
cerent ſemiplenam probationem. & videtur quòd non quia
quatuor non faciunt plenam ergo, nec duo ſemiplenam, &
ſic non eſt defectus in dicto ſed in numero qui defectus nu
meri per iuramentum fieri non poteſt: quia iuramentum
non habet efficaciam niſi vnus teſtis. Modò ſi duo teſtes di-
cerent mihi Titius reliquit centum non probarẽt: quia nec
confeſſio hæredum probaret eo ꝙ relictum in minus ſolen
ni voluntate non valet non propter defectum dicti: ſed ꝓ-
pter defectum relicti, & numeri. ſed Bar. contra dicens duos
teſtes hoc caſu facere ſemiplenam probationem inducit. C.
famil. ercis. l. vlti. de bo. poſſeſ. ſecundum tabulas. l. ij. & quod
ibi notatur. & de teſtamentis. l. hac conſultiſſima. §. ex imper
fecto. & ad rationem factam in contrarium reſpondet di-
cens, quòd illa probatio, quæ fit in teſtamentis componitur
ex duobus, videlicet ex ſolennitate, quę eſt de iure naturali,
ſeu gentium, quæ duobus teſtibus contentatur & ex ſolenni
tate, quę eſt de iure ciuili quę ſuperaddit quinq; teſtes quod
apparet: quia per ius ciuile in milite ciuili ſolennitate ſubla
ta remanet, atq; ſufficit iuriſgentium ſolennitas, & ſufficiũt
duo teſtes, nec cenſetur probationem ibi compoſitam per
numerũ: ſed per ſolennitatem, vt ſic vna per ſe, videlicet ſo-
lennitas iuriſgentiũ faciat ſemiplenam ponẽdo exẽplũ. ff. de
teſtam. militis. l. j. & l. Dynus. & C. fa. ercis. l. vlti. Lapus verò
aliter diſtinguit: quia aut duo teſtes ſolùm deponunt de re-
cto, & tunc quicquid ſubtilis & Bar. non faciunt ſemiplenã
probationẽ. Aut illi teſtes vltra deponunt de teſtõ facto co
rã teſtibus, & de relicto ibi cõmiſſo, & tunc procedat dictũ
Bar. pone in ſimili non appellat confeſſus: ſed bñ conuictus
per teſtes, niſi teſtes probẽt confeſſionẽ, vel notorietatem.
Itẽ non ſufficit teſtes deponere ſniam eſſe latã niſi teſtes de-
ponant latã in ſcriptis, nec ſufficit probare excõicationẽ pu
blicã, niſi teſtes deponant eam in iudicio publico latã ſcdm
eũ. ſed in veritate neutrum placet mihi. & primo: quia ſcdm
hoc lex introducens ſolennitatẽ ſeptem teſtium in teſtamẽ
to eſſet impoſita verbis, & non rebus contra. l. ij. niſi. C. cõtra
de le. Item quia ſic eſſet facilè calumniare mentem illius le-
gis adducendo duos de illis teſtibus, qui dicerentur eſſe fuiſ
ſe præſentes, qui deponerentur de omnibus ſupradictis, ni-
ſi dicere velis ꝙ lex illa hac conſultiſſima. in princip. & in §.
per nũcupationem. C. de teſta. reſpicit actum teſtandi, & nõ
actũ deponendi. ſed iſtud eſſet graue propter ea, quæ leg. &
not. e. titu. l. publicati. ſuper quo vide not. Hoſtiẽ. in ſumma.
de teſta. §. quot teſtes. verſu quid ſi quis dicat teſtamentum
nuncupatiuũ vſq; in finẽ. illius §. & de hoc propono dicere.
ĩ. de teſta.

ℱ.de testa.c.cum esses.& vide quæ addam.ℱ.e.arti.li.vj.q.ij.j.
76 vnde breuiter videtur mihi sic distinguendo.aut ad probandum non requiruntur nisi duo testes,& tunc vnus facit semiplenam probationem.aut.iiij.requiruntur,& tunc duo faciunt semiplenā probationē quotcunq; requirunt ad actum aut plures quā.iiij.requirunt ad probationē,& tūc nec vnus nec duo faciunt semiplenam:quia non est verū q ex duobus solennitatibus huiusmodi probatio cōponat:sed cōponitur ex septem testibus,licet hęc solennitas per ius gentiū initiata,& per ciuile adimpleta probet:nam ius gentiū,vel ciuile non est ius depositum:sed disponens,& absit q duo iura disponentia cōponant rem dispositam per easdem sicut pater, & mater filium non componūt,& si solennitas quę iuris est esset cōposita ex illis iuribus tū probatio quę facti est, non pōt componi nisi ex factis.Cōponitur ergo probatio septē testiū ex dispositionibus eorundē.si ergo.iiij.testes nō possunt plenē probare qōo probare poterunt duo testes semiplenē,ratio naturalis nō pōt capere:sed pone q.iiij.deponētes faciunt semiplenam nōquid tunc iuramentū deferetur certē non q. vltra necessarij sunt testes,& iuramentū vnius partis in causa propria non plus potest operari quàm iurim
77 vnius testis nō suspecti in causa aliena.sed quid si in dicto testis sit defectus,vt quia dicit vidi q mutuauit pecuniam: sed non recordor quanta fuerit an ista faciant aliquā fidem. Dicit Bart.q si ex aliquibus alijs coniecturis pōt coniecturari de quātitate,vt puta per duos testes probas quòd mihi præstitisti.x.& per alios duos testes probas q mihi mutuasti:sed nō recordantur de quantitate tūc iudex poterit deferre iuramentū.ℱ.e.ex literis.¶ Sed pone q dictum testis deficit ex parte examinantis:quia non fuit examinatus à iudice: sed à quodam notario extra iudiciū videtur q nullam fidē faciat,vt.C.de testa.l.hac consultissima.&.C.de testi.l.solem. qd placet Bar.si parti potest imputari,cur non facit examinari solenniter:quia ex hoc inducitur suspicio contra eum. sed si nihil pōt imputari parti,vt puta:quia illi testes erāt in partibus valde longinquis,vel erant in periculo mortis,vnde si misissent ad iudicē statim decessissent,tunc facerent aliqualē præsumptionē,quę induceret iudice ad suspicionem, & opinionē secundū qualitatē personę ar.C.de testi.l.si. vbi creditur attestationibus quibus aliàs non crederef propter mortē testium,& p hoc facit in auth.de instru.caute.io §. vbi creditur instrūo cui aliàs nō crederetur propter distantiā loci scdm Bart.non tamen faciunt semiplenam ita q possit deferri iuramentum:sed cum alijs adminiculis poterit pręsumere ad semiplenā,& deinde ad iuramentū:aliàs facile esset parare sibi semiplenam fingendo aliquē infirmū,& faciēdo eum examinari per notariū scdm Lapū saluo q si iudex partes vocata recepisset iuramenta testiū,& cōmisisset notario eorū examinationē valerēt depositiones saltem in ciuilibus, & facerent plenā fidem:quia censerentur per iudicē examinati,nam iste est articulus qui committi potest ,vt scripsi in clementina vna.supra de officio delegati,ita hodie seruatur quasi per omnes iudices etiam apud sedme. Sed
78 quid si in iuramēto sit defectus,vt quia non repenunt de ēta testium:sed non reperitur iuramentum nūquid faciant fidem gl.in.l.solam.&.C.de testi.videtur velle dicere q non sed dic vt.ℱ.q si pōt parti aliquid imputari,cur ante protestationē iuramēti producit,seu examinari fecit nulla fides daref eis aliàs crederef eis semiplenē,vt puta si dicta testiū essent manu eiusdem notarij authentici scripta:nam & acta de sententia antiquo tempore lata,& si non reperiantur valet sententia,vt no.per Inn.de offi.dele.cum in iure. secundum Bar.sed quomodo in isto casu apparebit an pars fuerit in culpa,& facit dubium:quia si in actis nō inuenitur iuramentum non præsumitur iuratū:nam non creditur iudici, nisi per acta appareat de prob.qm cōtra in fi.& multominꝰ parti,& si dicat q pars probauit per testes,q viderūt eos iurare,vel q viderūt apud acta descriptum iurm licet nō sepe riatur:sed pro isto casu esset probatio plena,& non diceretur posset dubitare de iuramento si autem hoc non probāt eis non credit nullamq; fidem faciūt,nec videor cui etiā nō crederetur cōcessum est à iure,vt supplere possit verum: quia reperiuntur examinati per iudicem,& per not.curiæ parte citata omnibusq; alijs solenniter actitatis præsumitur q nō ita fecissent sine iuramento,quæ præsumptio valida est ad inducendū iudicē ad opinionē.& sic ad semiplenam probationem,& sic ad iuramenti delationem scdm Lapum.¶ Vltimò quid si testes fuerunt producti,& deposuerunt plenē contra alias personas,quā contra istas,nūquid propter istas faciūt aliquam fidem dicit Bar.q sic semiplenam sicut diximus de sentētia,vt.ℱ.de app.l.à sententia.quod tū intelligit si testes illi de præsenti examinari non possint aliàs sibi imputaret,cur de nouo examinari non faceret,vt C de testi.l. vlti.scdm eum.sed primum dictum videtur nimis durū secundum Lapum.& certè etiam non videtur mihi illud iure probari:quia.l.vltima.C.de testi.loquitur de receptis inter easdem partes licet per compromissarios,nec etiam videtur mihi ratione,seu æquitate fulciri:quia nec rationabile,nec æquum est q res inter alios acta alijs; prę udicet.ℱ.de re iudi.c.cum super.&.c.quamuis.si enim contra me pducta fuissent forte dedissem talia interrogatoria q testes responso ad illa in nullo mihi eorum depositio nocuisset.

¶ QVARTO principaliter quæritur de.iiij.principali exēplo.f.de fama,& hic examinare posses articulos, qui sequūtur.Primò quæ & quotuplex sit fama.Scdò in quo loco debeat esse fama Tertiò inter quos debeat esse fama. Quartò à quibus personis debeat oriri fama.Quintò à quo tempore debet oriri fama.Sextò qualiter probari debet fama,& vtrum probari valeat negatiuè.& quid si in diuersis locis diuersæ sint famę de quibus quęstionibus plenè per Bar.ℱ.de quæstionibus.l.de minore § tormēta.& de quibus etiā proponō dicere. Ad propositū redeundo,scite debes q gl.ℱ.de neg.gest.l.at qui natura §.fi.&.C.de proba.l.ij.& C.de iure dotium.l.vbi.tenet q fama facit plenam fidem:sed glo.contrarias habes tenētes q facit semiplenam in.l.io bonæ fidei. &.l.admonēdi.alle.&.ℱ.de testi.l.iij.§ eiusdē.&.ℱ.de probat. c.j.& facit qd no.per gl.& per Dy.ℱ.de excu.tut.l.ij.§.j &.ℱ. de app.c.j.Alij dicunt q fama nullo modo probat:sed pbationes iam factas confirmat sic q si essent hinc inde ęquales & altera haberet plus famam illa vinceret ar.d §.eiusdem.ibi
79 consentiēs fama &c.vnde scdm eos vnus testis,& fama nō faciunt plenam probationem,quia vnus testis nō facit probationem,vt confirmari possit.& hanc tenent Iac.de are.& Andreæ de pisis.& idē tenet Ia.de Butrig.preterquàm in causis minoribus,seu breuioribus ar.C.de sen.exc.breuiculo recitandis.auth.nisi breues.sed Dy.in.l.ij.ℱ.de excu.tut.videf dicere q fama cum vno teste faciat plenam probationem in ciuilibus,sed nō in criminalibus in quibus requirunf probationes luce clariores C.de proba.l.fi.& idē videf tenere Cy. C.de proba.l.iij.&.C.de.q.l.vlti. Bart.distinguit:quia quædam sunt in quibus sufficit sic esse sicut fama est,licet in veritate sic nō sit,& tūc sufficit pbatio famæ,vt.ℱ.de off.pręto.l.Barbarius.&.ℱ.ad macedo.l.ij.&.C.de testa.l.j.&.C.de sent.l.arbiter.qnq; requisit probatio veritatis,& tūc quædā sunt in quibus fama,seu cōis opinio veritatē inducit, & tūc sufficit proba.famę.vt.ℱ.de crimi.l.j.§.j.&.ℱ.de superlec.legat.l.Labeo.&.ℱ.de fundo.l.cum de lanionis §.asinē. quædam verò sunt sunt in quibus non inducit veritatem, & tunc si probata est solum ex voce populi,& non ex aliqua præsumptione ex qua originem traxerit non probat tanquàm vana vox populi non exaudienda.C.de pœnis.l.decurionum.sed coadiuuat probationem iam factam,vt prædicto §.eiusdem.sed si probatæ sunt aliquæ præsumptiones legitimæ præcedentes ex quibus traxerit originem tunc in causis breuioribus,& modici præiudicij facit plenam probationem,& sic procedit glo.in.d.l.vbi.super quo omninò

videas ipsum in.l.si constante.in princip.in tribus primis.q.
ff.so.ma.sed aliter non facit plenam probationem, vt licet
qñq; transferat onus probandi in aduersariũ.s.in casibus in
quibus cõis opinio, seu fama constituit aliquẽ possessorem
alicuius status, vel qualitatis, vt libertatis, vel seruitutis, & si
miliũ.C.ne de statu defunctorũ.l.si mater.&.C.si seruus, aut
liber.cõtra libertatem &c.l.ij.sed an faciat semiplenam pro-
bationem ita ꝙ probet cum vno teste, Dicit ꝙ debemus cõ
siderare illa iudicia, & illas presumptiones ex quibus fama
traxit originem qualiter vigeant, & sedm qualitatem illarũ
dicam istam famam semiplenam probationẽ facere, vel non
facere, & sic intelligit gl.in.l.ij.§.j.&.l.iij.§.eiusdem allegat.&
ex hoc etiã perpendere habes vtrum fama faciat sufficiens
indicium ad questiones & ex hoc etiam infert ꝙ si habes sta
tutum maleficium in aliquibus casibus probari per publicã
famam debet intelligi de fama quæ traxit originem ex pro-
babilibus causis que inducunt populũ ad sic credendum, sit
ergo iudex cautus: nam nõ sufficit probare famam simplici-
ter, quia debet intelligi de legitima sedm eum Franciscus de
Aretio legum doctor in.d.l.admonendi.tenuit ꝙ fama legi-
tima.i.ab aliqua legitima causa trahens originem facit semi
plenam probationem, & locum delationi iuramenti. ¶ Ego
autem sic distinguo, quia aut quæritur vtrũ sola probatio fa
me de per se habeat vim semiplene probationis quoad ef-
fectum illum, vt cum vno teste faciat plenam probationem
aut quæris quoad alium effectum.s.vt ex sola probatione fa
mæ sit procedendum ad delationem huiusmodi iuramenti
80 in † primo casu sto cum opinione Ia.de are. Andreæ de pisis
& Ja.de butrig.videlicet quantum ad hoc quia dico, ꝙ pro-
batio famæ regulariter semiplenam probationem non facit
quia regulariter semiplenam probationem nõ facit quia re-
gulariter nullo iure hoc reperio iure cautum; sed potius con
trarium in eo qd dicit lex ꝙ vanæ voces populi non sunt au
81 diende, vt.l.decurionum.al. Fallit † in modicis, & leuib⁹ cau
sis, & cum cause dantes originẽ fame sunt tales possunt, vel
debent de iure tantum, vel plus monere quãtum depositio
huius testis, dummodo cause huiusmodi sint probantæ sal-
no ꝙ nec in criminalibus, nec in maioribus causis hoc ven-
dicet sibi locum, vt per hoc.d.gl.& opiniones concordent.
& pro hoc facit quæ no.in Spe.in ti.de criminibus notorijs
sub rubricella de fama.& iunge que ibi no.per Io.and.in ad-
ditionibus, & remissionibus ibi datis.& iunge etiam quod
notauit idem Io.and.in.§.vt autem.in princ.in tertia addi-
tione, & sequenti, & que scripsi.s.de testibus.veniens.j.&.s.
82 de probationibus.c.cum causam. In scdo † verò casu subdi-
stinguo: quia aut quæris de delatiõe iuramẽti ad malã suspi
cionem purgandam, & innocẽtiam ostendendam, & tunc
dico famam ad hoc sufficere.j.de purgat. canonica.c.quo-
ties.&.c.cum.&.c.inter.& quasi per totum, & sic potest in-
telligi quod hic habetur in secundo dicto, & est ratio: quia
modicũ affert de preiudicio huiusmodi iuramentum. Aut
queritur quoad effectum deferendi iuramenti in defectum
probationis, & tunc aut queritur an sola probatio fame ad
hoc sufficiat dico ꝙ non, imò multòminus sufficit quàm ad
effectum plenè cum vno teste probandum, & est ratio: quia
debilioris efficacie est iuramentum partis suspecte in causa
propria, quã depositio testis iurati nõ suspecti in causa alie-
na, & ideò si dubitarunt, & tenuerunt pro magna parte, ꝙ
testis cõ fama non probaret fortius hoc casu dubitari, & te-
neri debet ꝙ iuramentum tale cum fama non probet argu-
mentum.s.de elect.cum in cunctis.in princip. Ambo enĩ.s.
iuramentum, & fama nimis sunt debilia ad probandum. &
ideò malè cõiungi possunt, vt.ff.de excu.tut.l.spadonẽ.§.qui
nulla.& quia testes sunt nimis faciles ad deponendum de fa
ma & quia pars per modos subtiles posset procurare ꝙ se-
minaret hec fama, vt sibi deferretur iuramẽtum, aut queritur
an causæ ex quibus fama trahit originẽ probatæ ad hoc suf
ficiant, & tũc dico ꝙ istud est arbitrarium; quia si iudex vi-
det ꝙ sint tales ꝙ facere debeant semiplenam probationem
& tantam fidem sicut vnus testis omni exceptione maior,
vel maiorẽ deferat iuramentũ, & aliàs nõ per ea, quæ scripsi.

*¶ Quintus articulus per quem modũ, & sub qua forma pro-
cedatur ad delationem huiusmodi iuramenti.* *Rubr.*

Circa hoc capitulum habeo for-
mare plures particulares questiones. ¶ Primò igitur quæro an
83 † pars que semiplenè probauit possit petere, ꝙ iuramentũ
huiusmodi in defectum plene probationis eidem deferatur
Bart.in.d.l.admonẽdi.dicit ꝙ sic ar.ff.de dam.infect.l.iiij.§.
hoc autem iudicium.& potest peti in processu etiam atte-
stationibus publicatis, & etiam vsq; ad conclusionem verũ
nõ sine cause cognitione, vt hic in fine.& ideò oportet, ꝙ
examinetur processus, vt sciatur an sit plenè, aut semiplenè
an nihil probatum, nec obstat huic iuramento publicatio
attestationum: quia hoc inducit impossibilitas facti, & con
ditio materie, & quia defertur in defectum probationis, qui
non potest bene apparere donec attestationes publicentur
imò etiam vidi tenere in consilijs Rotæ quòd post conclu-
sionem deferri potest.

¶ SECVNDO an iudex officio potest illud deferre par
te non petente? Lapus dicit ꝙ sic: quia ad eum pertinet per
omnem modum inuestigare veritatem, & generaliter quo-
ties eum mouet æquitas cogit partes ad iurandum dicere ve
ritatem.ff.de interro.act.l.vbi.s.e.ex literis.& quia res est mi
nus suspecta quã quando fit parte petẽte. Item facit pro hoc
quia in his que dependent ex mero iudicis officio iudex põt
etiam parte tacente supplere de facto, vt.ff.de peti.hæred.l.
si.de le.iij.l.Ofillius.ff.de edi.edicto.l.ediles.§.item sciendũ.
&.s.de procur.auditis.&.d.l.vbicunq;.& no.ff.de dam.infe.
l.si quis missum.in gl.fi.& per Hẽr.s.de postu.prela.c.bone.
in prima distinctione & ibi scripsi, & ideò tenet Dynus.ff.
de dam.infect.l.iiij.§.hoc autem.ꝙ iudex parte etiam nõ pe-
tente potest facerere condemnationem expensarum per.d.
§.item sciendum.de quo scripsi.s.de postu.prælat.c.j.in.ij.
oppositione.sed in veritate ego dubito valde licet enim be-
ne fatear ꝙ deferre potest iudex iuramentum cuilibet parti
qñcunq; sibi videtur expediri etiam alia parte tacente non vt
stet iuramento in fauorem iurantis: sed vt per iuramentum
& confessionem iurantis à iurante, & contra iurantẽ inqui-
rat, & extorqueat veritatem, vt.d.l.vbicunq;. Tamẽ qd vni
parti possit deferre iuramentum in fauorẽ vnius, & in præ-
iudicium alterius partis ad supplendum defectuosam ꝓba-
tionẽ illius cui defert illo tacente, & nõ requirente mihi du
bium est: nam hoc iuramentum habet vim semiplene pro-
bationis: ministrare autem parti probationem, vel proba-
tionis complementũ nõ spectat ad officiũ iudicis qui cõis
esse debet inter partes: sed ad officium partis, nec carere vi-
deretur magna suspicione hæc delatio à proprio iudicis mo
tu procedens, nec obstat.§.hoc autem iudicium.ff.de dã.in-
fect.l.iiij.imò rectè probat contrarium. nec obstat.l.fi.in fin.
ff.de peti.hæredi.vt ibi not.in fi.vltimæ gl.& vt ibi not.etiã
per Bart.qui effectualiter approbat dictã glo.eo ꝙ non licet
iudici etiam in his, quæ per officium suum expediuntur sup
plere partis officium quoad factum.C.vt que desinit aduo-
catis in rubro, & in nigro, & videtur textus in predicto.§.
hoc autem iudicium, nec obstat predicto.§.item sciendum.
quia licet velit dicere ille textus ꝙ ea quæ post litis cõtest.ve
niũt nõ est necesse in libello, seu petitione principali cõpre-
hendere: sed iudicis officio expediuntur, nõ tñ dicit ꝙ illud
officiũ per partẽ nõ debeat postulari: nec etiã dicit ꝙ quoad
illa iudex possit supplere de facto, aut officiũ partis in se as-
sumere.& ꝓ hoc optimè faciunt, que scripsit Bar.in.d.§.hoc
aũt iudiciũ.in.ij.oppositione.& in tribus.q.seq.& in primis
quinq;.q.& specialiter in tertia.q.& ad.c.auditis patet sũsio
per ea, quæ leguntur, nec obstat quòd notat Dy. de expen-
sis: quia ille veniunt in modũ cuiusdam accessionis, vel for-

tan posset

ſan poſſet dicere ꝙ poſſet ſi vellet,ſed ad hoc non tenetur,
nec poteſt ſibi imputari ſi noo faciat per not.Bart.in.d.§.in
84 v.q.vel diſtingue quia aut probatio † ſemiplena eſt occulta
parti quæ fortè credit ſe plenè probaſſe: quia atteſtationes
non ſunt publicatę,& tunc ſi vult poteſt deferre parte non
petente dummodo pars vltra veriſimiliter probare non poſ
ſit & probaſſe credat:quia booa fides , & igoorantia partis
ipſam aliqualiter excuſare videntur à petitione licet videaƒ
in aliquali culpa:quia non petit atteſtatiooes publicari , &
ſic procedat dicta opinio.Aut probatio noo eſt occulta:ſed
manifeſta,vt quia atteſtationes fuerũt publicatę,& tũc aut
patet manifeſtè ex actis partem nõ probaſſe niſi ſemiplenè
puta per vnicum teſtem,& tunc decentius eſt ꝙ parte tacẽ-
te iudex abſtineat,niſi pſona eſſet miſerabilis,aut iuris igna
ra ar.C.de admi.tu.l.ſancimus.§.j.&.ff.de off.pconſul.l.neq;.
§.adnocatos.&.ff.de inris,& facti igno.l.regula.in princip.§.
85 j. Aut † eſt aliqualiter dubium probabile vtrum actor plenè
probauerit,& tunc iudex ex officio actore tacente ſatis de-
center ei deferre poteſt:tum quia probabilitas dubij illum
excuſat,tum quia probabilitas huiuſmodi ęqoitatem indu-
cit mouentem iudicem ad maiorem inquiſitionẽ veritatis,
tum qnia etiam tanta probatio ſaciens pro actore ex bono,
& æquo requirit hunc modum iurandi,& ſupplendi ipſam
probationem ne ex eius defectu veritas habeat deperire.C.
de hæret.l.vltima.
86 ¶ TERTIO quęro † an iudex neceſſe habeat deferre par
te petente in caſu in quo ius vult illud deferri,videlicet con
correntibus omnibus ad hoc neceſſarijs?Dicit Bar.ꝙ quic-
quid dicũt canoniſtę textus eſt ꝙ ſic in.l.in bonę fidei.in ver
bo oportet qđ denotat neceſsitatem imò ſi iudex non defe-
rat poterit appellari,vt no.per doctores in.d.l.& pręſertim.
per Cy.in.vj.q.& idem Lapus,& ſic vidi ſeruari de ſacto,&
credo ꝙ bene:quia quãdo iudex denegat ſuũm officium dũ
illud exhibere debet grauat,& ab eo appellari poteſt,vt no-
tant doctores in Cy.ff.de iuriſd.om.iud.l.j.
87 ¶ QVARTO quæro † quoties in eadem cauſa poſsit hu
iuſmodi iuramentum deferri.Dic ꝙ ſuper eodẽ nec in cau-
ſa principali niſi ſemel actori,vel reo:quia implet probatio-
nem,nec poſt cumulationem eſt locus:ſed in articulis inci-
deotibus,emergentibus,vel occurrentibus pluries & toties
quoties ſupplemẽto probationis eſt opus vniq; parti ſuper
vno articulo,& alteri ſuper alio cum diuerſi ſint deferri põt
& actori ſuper actione,& reo ſuper exceptione cõpatibili
deferri poteſt:ſed abſq; delatione iudicis non poteſt pręſta-
ri ſcđm Hoſt.& Nouel.de in iote.reſt.ex literis.ſuper verbo
ad plenum.Iudice autem deferẽte huius recuſari poteſt:ſed
aliâs non,vt.ſ.e.in prin.& eſſet iuſta cauſa ſi deferret actori
qui plenè probaſſet,vel reo actore omnino deficiente in ꝓ-
batione,aut parti probabiliter dubitanti,quia eſt de verita-
te ſecundum Lapum.
¶ QVINTO quęro vtrum pars contra quam defertur
in dilatione ſit citanda dic ꝙ ſic,quia io omni actu prætudi
ciali hoc neceſſe eſt de cauſa poſſeſ.c.j.cum concor.maximè
quia ſuccedit loco teſtis ar.ſ.de teſti.e.ſecundo.
88 ¶ SEXTO quęro an † præſtans hoc iuramentum teneaƒ
exprimere cauſam dicti ſui,dic ꝙ ſic ſi de hoc interrogetur,
quia loco teſtis eſt per ea quę ſcripſi.ſ.de teſti.cum cauſam.
aliâs non:quia non debet deferri niſi ſuper re de qua potuit
haberi ootitia per ſenſum corporeum,vt patet ex dictis iu-
xta ſcripta per me in.d.c.cum cauſam.& eadẽ ratione pars
poſſet dare interrogatoria,licet iſts,vt dicit Lapus conſue-
tudo non admittat.putat autẽ honeſtum fore ꝙ dictũ præ-
mat in ſecreto ad inſtar teſtis ad perpetuam rei memoriam
deponentis,iuxta not.de teſti.Albericns.licet etiam vt dicit
conſuetudo hoc non recipiat.
¶ SEPTIMO ex quibus defectibus poteſt hoc iuramen
tum partibus denegari?Dic ꝙ ex defectibus omniũ illorum
quę neceſſe eſt interuenire quę reperies per me not.ſ.e.§.ar
ticulo.iij.in prin.&.e.ti.arti.in.v.&.vj.q.Item etiam põt ne-
gari propter oppoſitionem , & probationem omniũ defe
ctuum quę iurare volenti ſicut,& teſti opponi poſſent,vel
etiam ſi plenè probatum ſit per alteram ipſarum partium:
quia ſuperflueret quoad plenè probãtem.ſ.e.& ſi Chriſtus.
ver.Iacobus imò non valeret contraria cõſuetudo de prob.
c.ij.ſcđm Lapum,& alteri non probanti obſtaret illius ple-
na probatio imò & ſi reus ſemiplenè probaſſet actori dene-
garetur talis delatio,vt ſcripſi in.d.vj.q.

¶ *Sextus articulus quis effectus huiuſmodi iuramenti* *Rub.*

Circa iſtum articulum dic quòd
89 effectus principalis † eſt ſupplere,& perficere probationem
defectiuam ſemiplenam vnius teſtis probationem inducen
do,vt patet x,& no.l.admonendi.&.l.in bonę fidei.alleg. &
ex his quę ſcipſi.ſ.verum quia emergunt hîc aliquæ particu
lares quęſtiones incidentes deſcendo ad illas.
¶ PRIMO ergo quęritur vtrũ tantę ſit efficacię,ꝙ poſt
præſtationem nihil opponi poſsit.Dicit Lapus ꝙ imò ſi-
90 cut teſti † ſibi exceptionem reſeruauit iuxta ea,quę ſcripſi
ſ.de teſti.ex parte Adæ ita parti ſic iuranti poſteà poteſt op
poni in perſonam,& dictum iuxta notata per gl.& per No-
uel.& per me ſuper gl.ſ.ti.j.literas:qoia omnia opponũtur
iſti qui opponerentur illi.Eſt tñ cautela de hoc io princ.ꝓ-
teſtari,nec obſtat hîc publicatio dicti,ſicut oec ibi publica-
tio atteſtationum,& opponitur cõtra perſonam vilitas , &
periurium:quia talibus iuramentum honoris deferri nõ de-
bet,vt not.in.d.c.literas.& contra dictum falſitas,& repro-
batio indirecta.ſ.de teſti.ex tenore,vel inſtrumenta cõtra-
ria iuxta ootata in prędicta.l.admonẽdi.& in.j.gl.huius.§.&
habes ſimile.de reſcript.c.ſtatutum.§.cũ verò.lib.vj.cum ibi
ootatis ſuper verbo iuramentum per Io.& Nouellam,& in
Spe.de offic.iud.§ ſi.ver.vj.cum ibi notatis per Io.an.in ad-
ditioonibus.Item & impoſsibilitas iuxta no.ſ.de confeſſ.c.j.
& vlt.qualitat autem prętextu nouę probationis põt rece-
di ab eo de quo hîc in prima gl.& per Accur.in.d.l.admonẽ
di.dicit Lapus ꝙ recedi poteſt ab iſto prætextu nouę proba
tionis:ſed non ab illo quod defertur à parte parti per.d.glo.
ſed dic de hoc,vt not.per Bart.in.d.l.admonendi.
91 ¶ SECVNDO quæro an tanta ſit efficacia † huiuſmodi
iuramenti ꝙ ſolennitas iuris,vel nullitas,au inaptitudo ꝓ-
ceſſus per illud ſuppleri poſsint.reſpondet Lapus ꝙ oon:qa
ad ſupplendas,& perficiendas probatiooes defectiuas,& nõ
ad alios effectus ſuppleodos inuentum eſt . vnde ſi proba-
uit per duos teſtes teſtamentum conditum à teſtatore non
defertur mihi iuramentum:quia hîc non eſt defectus pro-
bationis teſtium qui probant:ſed eſt defectus nnmeri teſtiũ
iotroducti ad ſolennitatem quorum quinq; deficiunt,& qui
per iuramentum habens ſolum efficaciam vnius teſtis ſup-
pleri non puſſunt.& idem ſi teſtes qui depoſuerunt non ap
paret debitè fuiſſe receptos,vel debitè iuraſſe,& idem io ſi-
milibus ſcđm eum.¶ Pone ergo ꝙ teſtes deponunt ſe vidiſ-
ſe fieri teſtamentum per teſtatorem coram talibus ſeptem
92 teſtibus eos ſpecialiter nominando † Cæteraſq; ſolennita-
tes obſeruatas fuiſſe centũq; Titio ibi per teſtatorẽ relicta
fuiſſe nuoquid probant iſti duo teſtes,& ſi non probant nũ
quid ſaltem locus eſt delationi iuramenti ad ſupplendũ ꝓ-
bationem eorum de quo etiam tetigi.ſ.e.§.arti.iij.q.iij.ver.
occaſione cuius.verſi.niſi dicere velles.Lapus ſupponit pro
determinato,& bene quòd non probant : quia ſicut in acto
teſtandi ſolemnitas requirit pœnitentiem ſeptem teſtium.
& iſta eſt veritas,& ideò in publicatione teſtameoti opor-
tet quòd omnes teſtes conueniant,& deponãt,vt no.Hoſt.
in ſumma de teſtamentis.§.quod teſtes.verſi.quid ſi quis di
cat teſtamentum nuncupatiuum,& ibi vide vſq; in finem il
lius.§.de quo propono dicere.j.de teſtam.cũ eſſes.prætereà
dicit Lapus ꝙ non videtur hîc poſſe deferri iuramẽtum ad
dictam probationem ſupplendam:nam ſicut pręđicta pro-
batio duorum teſtiũ neceſſaria eſt ad probationẽ ſolẽnitatis
iuriſgentiũ ita etiam ad probandũ ſuper additã iuris ciuilis

ſolennitatem quinque teſtium ipſorum quinque teſtinm
ſequitur ipſorum quinque teſtium præſentia & eorum de-
poſitio eſt neceſſaria:modò iuramentum non ſuccedit niſi
loco vnius teſtis nec plus probat quàm depoſitio vnius te-
ſtis imo minus vrget quia iurans in cauſa propria ſuſpectus
eſt.& teſtis in aliena ſine ſuſpicione deponit vt ſæpius dixi
& hoc eſt veritas licet Bartholomęus.in.l.admonendi.dicit
per alium modum ¶ Ex hoc infero quòd ſi tres teſtes neceſ
ſariò ad probationem requirantur vno teſte quantuncun-
que bene deponente non eſt locus delationi iuramenti quia
nec vnus alius ad complementum probationis ſufficeret.
¶ Item ex hoc etiam infertur quòd ſi neceſſaria eſt proba-
tio duorum actuum vno probato ſufficienter ſuper alio nõ
ſufficeret huiuſmodi iuramentum.quia & alius plenam re-
quirit probationem.ſ.de reſcriptis.olim & notatur.eodem
titulo.ex parte.& tamen iſtud iuramentum ſolum habet
vim probationis ſemiplenę. ¶ Item ex hoc infertur quòd
tribus coniecturis ad victoriam cauſę neceſſariò requiſitis
probatis que duobus quoad tertiam non ſufficit hoc iura-
mentum cum neceſſariò ſit probanda ponende exemplum
in cauſa vſuraria dum non niſi per coniecturas probatio ha
beri poteſt ponderandum tamen eſt quòd nõ omnes conie-
cture ſunt parua efficaciæ & quãq; non veniunt niſi vt ad
miniculantes & tunc ſi iuramentum aut tantum aut magna
adminiculetur locus eſt delationi. ¶ Præterea aduerte quia
non defertur hoc iuramentum exiſtente in culpa non pro-
ducendi vel non faciendi examinari & ideo non defertur ad
probationẽ famæ eo quòd ſuper ea plures teſtes reperire po
ſe veriſimile eſt ſecundum Barto.excuſat tamen culpa. Se-
cus eſſet ſecundum Lapum. ¶ Saluo quod partibus conſen-
93 tientes deferri poteſt præter † & contra regulas ſupradictas
quia in fauorem partium introductæ ſunt.ar.ĩ.de regulari-
bus.ad apoſtolicam.ſicut teſti remitti poteſt iuramentum.vt
no.de teſti.quòd nuncius.&c.inſuper.ſicut pars poſſet ſibi
præiudicare confitendo& licet per iſtud iuramentum ex cõ
ſequentia cauſa plerunque decidatur vt prædicta.l.in bonæ
fidei tamen proprie litis deciſorium dici nõ poteſt eo quòd
poſt eius præſtationem multa obijci & pręſtari poſſunt ad
impediendum effectum eius. ¶ Quanquam autem Lap⁹ eli
ciat hic.xxxij.regulas quia tamen in eis mihi nouum addit
ſed ſolũ reepilogat aliqua de prædictis nolui de illis occupa-
re membranas.Item licet lapus in fine dicti tractatus inſerat
quæſtionem propter quam dictum tractatum edidit illam
hic non proſequor quia de illa intendo dicere.in.c.in.c.illo
vos.ĩ.de pign. ¶ Vltimò ſoluendum eſt ad contraria que in
principio huius repetitionis facta fuerunt & dimiſſa inſo-
luta.Et licet lapus ſuo modo oppoſitiones & ſoluens mul-
tas ponat ſolutiones.alijs tamen reiectis omnibus finaliter
94 diſtinguit inter † iuramentum oneris & honoris.iuxta no-
tata.ſ.de præſump.literas & ĩ.de app.quæſtionem dicens iu
ramentum honoris eſſe illud per quod ſuppletur probatio
de quo hic in fine & iuramentum oneris eſſe illud per qđ
purgãtur maculati de quo hîc in.ij.reſpon.& quod in pri-
mo habetis locum regulę non in ſecundo & licet proſequa-
tur hic intellectum.c.atteſtationes.remitto de hoc ad ibi di
cenda.Et breuiter de ſolutione dictorum contrariorum me
expedio remittendo ad ea quæ ſcripſi.ſ.c.in tertio articulo
per totum illum articulum quibus ponderatis nulla rema-
nec obiectio.Lapus autem proſequitur dictum Goſ.quod
poſuit poſt Nouel.ſ.de teſti pręſentium.ſuper verbo nõ cre
datur videlicet quod ad dictum vnius teſtis contra quẽ ſum
proteſtatus primam in perſonam non defertur mihi hoc iu
ramentum:quia illius dictum debilitatur per proteſtationẽ
& limitat illud prout finem illius decretalis ibidẽ poſt Inn.
limitatur.l.dum in proteſtatione crimen exprimiť,& etiam
ſecundum gl.ibi habito reſpectu ad conditionem illius te-
ſtis,videlicet an ſit talis ꝙ veriſimile ſit eum timuiſſe &c.
vel ſcđm eum totum hoc ad arbitrium iudicis remittatur.
¶ Supple gl.in gl.j.& notã ꝙ ubi bonam præſumptionem
præter iuramentum proprium Accur.verò in.l.in bonæ fi-
dei.& in.l.admonẽdi.all.dicit hanc inſurgere,& domeſtica
ſcriptura,vel ex fuga ꝙ alij qui reprobant:ſed non iuſtè ſe-
cundum Nouel.ſed dic de his prout ſcripſi.ſ.c.art.iij.& pręꝫ
95 ſertim in prima,& ſcđa q.& ibi,ſeptem an vnus † teſtis faciat
ſemiplenam:ſed teneas cum hac gl.& cũ gl.Accur.in legibus
all.& eſt ratio:quia ſi duo plenam ergo vnus ſemiplenam:
quia quod iuris de toto,& de parte.ff.de rei ven.l.quæ de to
96 ta.&.ff.de vſur.l.qui ſcit non obſtat qđ † dicitur vox vnius,
vox nullius:quia illud quoad plenam probationem ſecundũ
Nouellam:ſed dic de hoc,vt ſcripſi in prædicto.iiij.arti. in
tertia.q.principali,& in fine.De materia huius gloſ.vide in
Spec.de iuramenti delatione verſ.vt autem.vſq; ad finem.

Finis Secundæ Partis Commen-
TARIORVM AEGID.

Bellæmeræ in lib.Secundum
Decret.

LVGDVNI sumptibus honestorum virorum IACOBI,ac IOANNIS Senectoniorum fratrum.

Series chartarum.

aa,bb,cc,dd,ee,ff,gg,hh,ii,kk,ll,mm,nn,oo,pp,qq,rr,ss,tt,vv,xx,yy,zz,AA,BB,CC,
DD,EE,FF, Omnes ſunt Quaterniones,præter,FF,Ternionem.

Index rerum, & verborum Ægi. Bellemeræ.

Index rerum, & verborum locupletissimvs qvae secvndo

commentariorũ AEgid. Bellemeræ præsulis meritissimi in alterũ librũ voluminis Gregoriani tomo significantissimè illustrantur, aperiũtur ita, vt nihil, quod ad verã interpretandi rationẽ pertineat, desideretur. Rem omnẽ ita digestã cõperies, vt aliud ex alio pendere videatur ductili quadã via, ac expedita methodo id quod I. V. studiosorũ animos tam reficit, quàm quod maximè. Rerũ verborumq́; sedes indicabũt numeri suis locis adpositi.

¶ De litera A.

¶ De litera B.

¶ De litera C.

¶ De litera D.

Deierans

¶ De litera E.

Episcopi

¶ De litera F.

¶ De litera G.

¶ De litera H.

¶ De litera I.

Amplio,

¶ De litera L.

¶ De litera M.

¶ De litera N.

¶ De litera O.

¶ De litera P.

Priuilegium

¶ De litera Q.

¶ De litera R.

¶ De litera S.

¶ De litera T.

¶ De litera V.

¶ De litera Z.

¶ Intellectus quorundam §.§.

